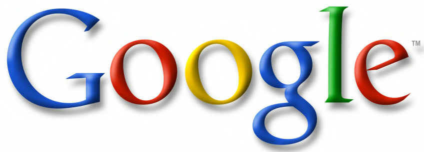
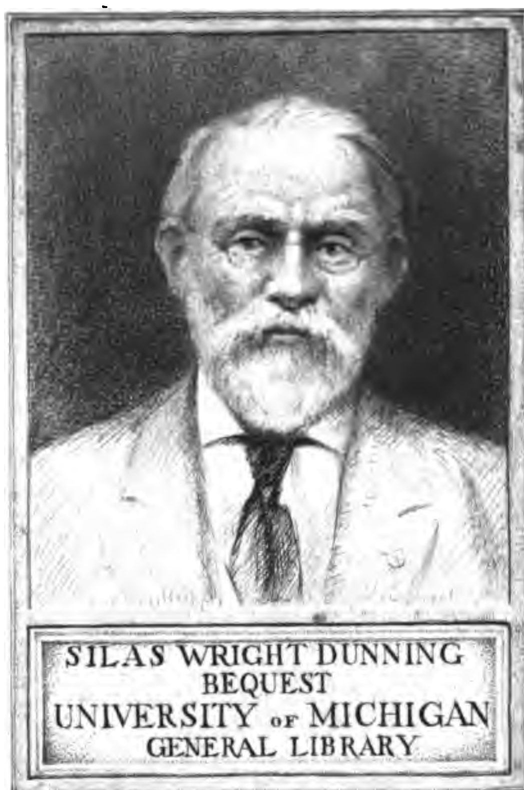

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

IOANNIS AUGUSTI VULLERS

LEXICON

PERSICO - LATINUM

ETYMOLOGICUM

cum linguis maxime cognatis Sanscrita et Zendica et Pehlevica comparatum, e lexicis persice scriptis Borhâni Qâtiu, Haft Qulzum et Bahâri aǵam et persico-turcico Farhangi-Shuûrî confectum, adhibitis etiam Castelli, Meninski, Richardson et aliorum operibus et auctoritate scriptorum Persicorum adauctum.

Accedit

appendix vocum dialecti antiquioris, Zend et Pazend dictae.

Tomus I.

ا — ذ.

Bonnae ad Rhenum

Impensis Adolphi Marci.

1855.

LUDOVICO III

MAGNO DUCI HASSIAE ET AD RHENUM REL.

HOC OPUS

SUMMA REVERENTIA ET DEVOTIONE

D. D. D.

serenissimi nominis devotissimus cultor

Ioannes Augustus Vullers.

Praefatio.

Quum studium linguae persicae eiusque dialectorum nostris imprimis temporibus magnos profectus fecerit atque maxime in vulgus editum sit, magnum desiderium ortum est, ut lexicon eiusdem linguae conderetur, quod nostris literarum progressibus responderet. Atque quamquam lexica linguae persicae a Castello, Meninski et Richardson vel Johnson composita exstant, non tamen, quum magis ad usum quam ad artem redacta sint, neque ea diligentia et copia confecta sunt, quae iure ab eis postuletur, neque solam genuinam linguam persicam spectant. Quae enim in illis leguntur significationes sine ullo ordine et discrimine sunt dispositae et multis erroribus intermixtae, saepe etiam non ad persicam sed alienam linguam, sive arabicam sive turcicam sive aliam pertinent et omnino non nituntur auctoritate scriptorum persicorum vel fontium fide, ex qua cognosci possit, significationem esse veram vel exemplo probatam. Praeterea quum propter raritatem, tum propter nimium pretium non omnibus patent. Quare iam multis ante annis novi lexici persici conficiendi consilium cepi, cui rei iam multam operam dederam; sed quum propter nimias difficultates, quae in componendo eiusmodi opere subeundae sunt, tum quod institutiones linguae persicae [1]) prius in publicum edere statueram, rem adhuc in secundiora tempora differendam censui. Tandem maximis laboribus exantlatis hoc maiorum vigiliarum opus anno MDCCCLIII typis excudendum curavi, cuius prior pars, postquam tres priores fasciculi paribus spatiis iam singuli editi sunt, nunc typis exscripta prodit.

Atque consilium quidem, quod in conficiendo opere secutus sum, nomen libri ipsum indicat. Sed quum tamen plura sint, quae vix nomine ipso libri satis indicari posse videantur, quod rationes simul exponendae sunt, quas in eo secutus sum, paulo copiosius ea de re dicendum putavi.

Quum lingua persica ex eo tempore, quo imperium persicum in potestatem Arabum venit, magnam partem verborum linguae arabicae receperit, is qui linguae persicae peritissimus est, arabicam quoque linguam accurate cognoscere debet. Neque tamen vocabula illa arabica propter paupertatem linguae persicae sunt recepta, sed nomina ex arabica lingua petita maximam partem nihil sunt nisi synonyma linguae persicae atque vel maior vel minor eorum usus quum ex solo arbitrio scriptorum persicorum pendet, tum ex antiquiore vel recentiore aetate, qua ii vixerunt. Quapropter eiusmodi lexicon, quod ad scriptores persicos recte intelligendos satisfaciat, per se totum thesau-

[1]) Ioannis Augusti Vullers institutiones linguae persicae cum sanscrita et zendica lingua comparatae, tom. I Gissae 1840, tom. II syntaxis et ars metrica Persarum, Gissae 1850, 8°.

rum utriusque linguae simul comprehendat necesse est. Sed quod integra plenaque lexica arabica exstant, supervacaneum est, totum thesaurum linguae arabicae in persicum recipere et ad pretium eius augendum simul conferre. Quare persicas tantum voces in thesaurum meum linguae persicae recipiendas putavi, arabicarum vero eas tantum, quae in persicis scriptoribus alia significatione, Arabibus ignota, usurpatae sunt, vel formandis nominibus compositis vel dictionibus inserviunt.

Sunt autem fontes, quibus usus sum, hi :

I. Lexica optima ab ipsis Persis scripta,

II. Scriptores persici,

III. Lexica persica a viris doctis Europaeis composita.

I. Ac primum quidem quamquam lexica a Persis scripta multa sunt [2]), quatuor tamen tantum sunt, quae pro optimis plenissimisque haberi posse videantur : 1) فرهنگ شعوری, 2) برهان قاطع, 3) هفت قلزم et 4) مصطلحات بهار عجم.

1) Quod a. 1742 Constantinopoli duobus voluminibus Fol. prodiit praeclarum opus persico-turcicum, فرهنگ شعوری inscriptum et a nobis lit. *F.* significatum, in quo simul omnes fere voces persicae locis optimorum persicorum poetarum notatae sunt, in editione secunda lexici Meninskici a. 1780 integrum adhibitum esse dicit huius lexici editor B. de Jenisch. Accuratissima autem fontium operis Meninskici comparatione instituta satis perspectum habemus, aut multas voces et significationes plane esse omissas, aut lexici *F.* auctori tribui, quae ex Castelli lexico vel aliunde petitae sunt. Quare hunc fontem denuo perlustratum una cum exemplorum delectu in lexicon nostrum recepimus, quo in labore adiuvantibus aliis lexicis persice scriptis haud paucas falsas significationes lexici *F.*, quae maximam partem vocabulis falso lectis nituntur, corrigendi copia nobis data est malamque simul multarum vocum lectionem emendandi. Valde autem dolendum est, quod lexici *F.* exemplar, quo usus sum, bibliothecae Academiae Bonnensis proprium, paginarum quidem ordine servato multis tamen foliis caret, quae aliis alio loco iterum repertis sed mutatis plagularum numeris reconcinnata sunt, quae res dolo et fraudi bibliopolae cuiusdam tribuenda videtur. Tales loci e lexico Meninskii ad fidem descripti nota *M. ex F.* cognosci possunt.

2) Lexicon persicum a. 1818 Calcuttae a Th. Roebuck editum auctoris محمد حسین ابن خلف التبریزی, inscriptum برهان قاطع i. e. *probatio evidens* [3]), quod praestantissimum esse omnes viri persice docti consentiunt, sine dubio optimum et plenissimum est, quod

---

[2]) Index notissimorum lexicorum a Persis scriptorum exstat in praefatione lexici برهان قاطع et in Annalibus Vindobonensibus literarum a. 1849 t. 125 pg. 142 sqq.

[3]) Boorhani Qatiu, a dictionary of the persian language explained in persian; alphabetically arranged according to the system of European lexicons : Comprising the whole of the words, phrases and metaphors in the *Furhungi Iuhangeeree*, the *Mujmuool Foors* of *Soorooree*, the *Soormue Sooluemanee* and the *Suhah ool Udwyu*, together with many words and terms from the Puhluvee, Duree, Zhund o Pazhund, Greek, Syriac, Arabic, Turkish and other languages, with a short grammar prefixed by *Mookummud Hoosuen Ibni Khuluf oot Tubreezee*, poetically styled *Boorhan*, to which is added an appendix : consisting of the *Moolhuqat* of the Boorhani Qatiu, the *Khatimu* or Appendix to the Furhungi Iuhangeeree; together with a collection of words, phrases, metaphors and proper names, extracted from the *Buhari Ujum* and various other authorities. The whole arranged, carefully corrected, revised an the text occasionally illustrated with persian notes by *Thomas Roebuck*. Calcutta 1818. In fine tertiae editionis legitur : „with additions and corrections. Third edition. By *Hukeem Moulvee Abdool Mujeed.*“ Calcutta 1834. quart. max. De egregio hoc opere legatur ipsius praefatio et Annales Vindobonnenses literarum a. 1849 t. 125 pg. 142 sqq. — De turcica eiusdem operis interpretatione in Turcia maxime usitata conferatur Allgem. Literaturzeitung a. 1821 pg. 808—811.

ex omni copia lexicographorum persicorum habemus. Quare hoc lexicon totum in meum recepi, nota *B.* instructum.

3) Tertium ab rege ab Oude a. 1822 Lucknowii editum lexicon persicum, inscriptum هفت قلزم i. e. *liber septem marium* [4]), recentissimum ac copiosissimum est. Presse sequitur praecedens برهان قاطع, quum interpretationes eius vel ad verba receperit, praestat tamen simul omnibus quum diligentissima notatione pronuntiationis singularum vocum, tum maiore copia verborum ac dictionum. Magna tamen cautio est adhibenda propter ingentem copiam vitiorum typographicorum, quo interpretatio valde difficilis efficitur. Hoc quoque lexicon in nostrum receptum est fonte lit. *HK.* significato.

4) Quartum denique lexicon persicum, quod مصطلحات بهار عجم inscribitur, a nobis nota *Bh.* instructum, ab Indo in literis persicis versatissimo, cui تيكچند بهار nomen est, a. H. 1182 p. Chr. 1768 compilatum et nuperrime in India editum [5]) viri doctissimi et humanissimi A. Sprenger summae benevolentiae debemus. Haud pauca specimina illius fontis iam lexici *B.* editor appendici inseruit, praestantiam eius his verbis collaudans : „a persian dictionary, admitting however several arabic, turkish and foreign words; it is the latest work compiled, and contains a number of modern phrases, metaphors etc. not to be found in any other lexicon". Sed quum et critica ratione, qua voces illustrantur, et copia verborum persicorum aliorumque ex alienis linguis in persicum sermonem receptorum phrasiumque persicarum innumerabilibus exemplis comprobata ceteris praestet et excellat, hunc fontem in lexici nostri usum convertere optimum nobis visum est. Opus autem illud, quum aliquot tertii fasciculi plagulis typis iam exscriptis demum nactus sim, non prius, quam incipiente pag. 513 lexici nostri adhibere nos potuisse valde dolemus. Denique quod proprium est lexici *Bh.* auctoris scribendi genus immutare nobis non placuit. Quam ob caussam notam ء Izafet, quam Indi scribere negligunt, in locis ex illo lexico desumtis plerumque etiam omissam invenies.

Praeterea usus sum lexico persicae et arabicae linguae persice scripto, cui nomen est شمس اللغات [6]) et a nobis nota *SHL.* instructo, ex quo etiam in appendice lexici *B.* multae voces et dictiones desumtae sunt, quod tamen non adiuvantibus aliis fontibus persicis vix intelligi potest, quum innumeris mendis typographicis refertum sit.

Denique ad interpretanda opera Sufiorum indicorum, ex quorum numero soli libri Dabistân et Desâtîr editi sunt, multum quidem confert ipsum lexicon *B.* et significationes,

---

[4]) هفت قلزم the Seven Seas, a dictionary and grammar of the Persian language by His Majesty ابو الظفر معز الدّين شاه زمن غازى الدّين حيدر بادشاه غازى the King of Oude in seven parts. Printed at his majesty's press in the city of Lucknow 1822. Fol. Prioribus sex tomis lexicon continetur, septimus grammaticam et artem poeticam et rhetoricam Persarum exhibet. — Accurata huius operis censura legitur in Annalibus Vindobonensibus literarum a. 1826, tom. 35 et 36, a. 1827, tom. 37—40, a. 1828, tom. 41—44 et a. 1849, tom. 125.

[5]) Huius lexici pars prior literas ا — ر continens, quae hucusque sola ad manus est, prodiit anno 1853 et sic inscribitur : من يتوكل على الله فهو حسبه ۞ مصطلحات بهار عجم ۞ در مطبع العلوم باهتمام بنده كريم بخش بقالب طبع در آمد. In fol.

[6]) Shums-ool-Loghat or a dictionary of the persian and arabic languages, the interpretation being in persian, comprising also such words of the turkish language as occur in the works of persian and arabic authors. Compiled from original dictionaries of authority in those languages, by learned natives under the inspection of *Joseph Barretto*, junior. In two volumes. Calcutta 1806, in quart.

quibus multae voces persicae in illis libris usurpatae sunt, afferens et ipsos terminos illis proprios accurate illustrans; sed quum idem glossarium, quo usus est lexici *B.* auctor, libro Desâtîr adiectum sit [7]), hoc quoque opusculum in lexicon meum recepi, illiusque vocum interpretationem nota *Gl. in Des.* instruxi, quo lectores cognoscant, vocem vel significationem esse idiomatis Sufiorum indicorum propriam.

II. Secundus fons primarius lexici mei persici, ab omnibus lexicographis prorsus adhuc neglectus, sunt scriptores persici ipsi, quorum accurato ac diligenti studio effectum est, ut significationes plurimorum verborum et augere et testimoniis confirmare et certiores reddere possem. Quo in negotio maxime etiam adiutus sum et glossariis, quae chrestomathiis persicis adiecta sunt et glossario persice scripto, tomo IV editionis Schahnameh Turner Macani [8]) addito, in quo multae voces, significationes et dictiones sermoni antiquiori operis Schahnamiani propriae et accurate illustrantur et haud raro versu vel hemistichio ex libro illo excellentissimo desumto confirmantur. Quum autem maxima scriptorum persicorum pars nondum in vulgus edita sit, saepe ad exemplorum copiam, quam ex libris maximam partem poeticis Persarum desumserunt lex. *F.* et *Bh.* auctores, refugiendum erat, quorum tamen haud pauca significationem allatam minime probant, tum quod falsa lectione vel scriptura exemplum nititur, tum quod ipse editor exemplum male intellexit. Qua de caussa multae semper restant voces vel significationes, de quibus nil certi prius dici potest, quam persici scriptores critica ratione tractati typis divulgati fuerint.

III. Tertio fonte, multo tamen illo inferiore usus sum lexicis magnis persicis Castelli [9]), Meninski [10]) et Richardson [11]) vel Johnson [12]). Horum enim operum accurata comparatione cum primariis fontibus ipsis facta edoctus sum, permultas in iis significationes esse allatas, quae in falsa et perversa interpretatione exempli primarii nituntur indeque utpote falsas prorsus esse delendas. Praeterea Castelli lexicon linguae persicae maximam partem fide carere constat. Quare in utendo hoc fonte tertio literis *C. M.* et

---

7) The Desâtîr or sacred writings of the ancient persian prophets; in the original tongue; together with the ancient persian version and commentary of the fifth Sasan; carefully published by *Mulla Firuz Bin Kaus*, who has subjoined a copious Glossary of the obsolete and technical persian terms : to which is added an english translation of the Desâtîr and Commentary. In two volumes. Bombay 1818, in oct.

8) The Schah Nameh : an heroic poem containing the history of Persia from Kioomurs to Yesdejird; that is from the earliest times to the conquest of that empire by the Arabs. By *Abool Kasim Firdousee*; carefully collated with a number of the oldest and best manuscripts and illustrated by a copious Glossary of obsolete words and obscure idioms, with an introduction and life of the author in english and persian; and an appendix containing the interpolated Episodes etc., found in different Manuscripts. By *Turner Macan*. In four volumes. Calcutta 1829, in oct.

9) Edmundi Castelli lexicon heptaglotton hebraicum, chaldaicum, syriacum, samaritanum, aethiopicum, arabicum coniunctum et persicum separatim. In quo omnes voces tam in manuscriptis quam impressis libris, imprimis autem in bibliis polyglottis, adiectis hinc inde Armenis, Turcis, Indis, Japonicis etc. ordine alphabetico sub singulis radicibus digestae continentur etc., cui accessit brevis et harmonica grammaticae omnium linguarum delineatio. Lond. 1669, in fol. max.

10) Francisci a Mesgnien Meninski lexicon arabico persico turcicum adiecta ad singulas voces et phrases significatione latina ad usitatiores etiam italica iussu aug. imperatricis et reginae apostolicae nunc secundis curis recognitum et auctum. Viennae 1780. 4 tom. in fol.

11) A Dictionary persic, arabic and english, with a dissertation on the languages, litterature and manners of eastern nations, by John Richardson, revised and improved by Charles Wilkins. A new edition considerably enlarged by Francis Johnson. London 1820 in quart.

12) Dictionary persian, arabic and english by Francis Johnson. Published under the patronage of the honourable East-India Company. London 1852 in quart. Est nova lexici Richardsonii editio valde aucta et emendata, quam F. Johnson suo nomine nunc protulit.

R. vel *J.* notato maxima cautio erat adhibenda. — Accedit lexicon hindustanicum Shakespearii [13]) aestimatissimum, quo etiam usus sum et in explicandis vocibus persicis et vocum significationibus maximam partem recentioribus et in illustrandis synonymis hindustanicis interpretandi caussa saepe additis.

In explicandis significationibus id maxime egi, ut summa simplicitate perspicuitateque uterer et quam maxime ad rationes logicas illas disponerem. Quum autem synonyma ad vim propriam singulorum verborum percipiendam plurimum conferant et linguarum studium ipsum adiuvent, quum ubique, tum imprimis in vocibus difficilioribus non solum persica, sed etiam ex aliis linguis potissimum ex arabica ad interpretationem petita synonyma ex primariis fontibus apposui et, ubicunque necessarium videbatur, integram interpretationem ad significationes allatas melius intelligendas vel probandas ex fontibus ipsis ad verbum addidi. In comparandis synonymis arabicis, quamquam in lexicis *F. B.* et *Bh.* persicae voces saepissime arabicis, quae illis respondent, illustratae sint, tamen etiam Samachscharii opere [14]) haud raro adiutus sum.

Praeterea imprimis illud spectavi, ut rectam notationem pronuntiationum vocum persicarum, tantopere adhuc neglectam, adderem, quum non solum pronuntiationem verborum, in fontibus ipsis nisam, ubique vocalibus accurate notarem, sed etiam duplicem lectionem literarum و et ى ut *notam* (معروف) et *ignotam* (مجهول), primus in thesauro meo diligenter distinxerim, ea quidem ratione, ut literas و et ى *ignotas* [ô et ê] vocalibus semper notarem, literarum و et ى *notarum* vocalibus ubique omissis, quam tamen scribendi rationem in vocibus simplicibus semper addere nobis placuit, non vero in compositis, quarum lectio ex simplicibus cognoscenda est.

Neque neglecta est constructio verborum cum praepositionibus eorumque varia cum iis compositio, qua in re scriptorum persicorum fonte maxime usus sum.

Quod lexicon meum etymologicum inscripsi, haec paucis exponenda videntur. In plerisque lexicis persicis voces ordine alphabetico digestae sunt; ego vero ordinem etymologicum in glossario Chrestomathiae Schahnamianae [15]) primus induxi. Neque tamen eum in pleno lexico persico totum persequi licet, partim quod derivatio magnae partis vocum persicarum vel nondum cognita est, vel certe incerta, partim etiam, quod eiusmodi ordine etymologico per omnes partes servato singulas voces suo loco invenire perdifficile est magnamque ea res scientiam linguae ipsius postulat. Quapropter ordinem quidem alphabeticum retinui, sed, ut simul studium etymologicum iuvarem,

1) verba simplicia primitiva typis maioribus excudenda curavi et verba cum praepositionibus composita plerumque simplici verbo subiunxi,
2) imperativos et participia vel verbis ipsis, ad quae pertinent, addidi, vel, ubi id fieri non licuit, in afferendis iis ubique ad radices verbi lectores ablegavi,
3) vocum derivationem uncis indicavi et
4) in iis vocibus, quarum derivatio non prorsus certa est, quae mihi visa est origo earum esse significavi; denique
5) vocis compositae membra separatim scripsi, ut illius origo magis pateat.

---

[13]) Dictionary Hindûstânî and English. By John Shakespear. London 1817 in quart.

[14]) Samachscharii lexicon arabicum persicum ex codicibus manuscriptis Lipsiensibus, Oxoniensibus, Vindobonensi et Berolinensi edidit indices arabicum et persicum adiecit J. G. Wetzstein. Lipsiae 1844 et 1850 in quart.

[15]) Chrestomathia Schahnamiana in usum scholarum edidit annotationibus et glossario locupleti instruxit I. A. Vullers. Bonnae 1833 in oct.

Atque ut demonstrarem, linguam persicam cum indogermanicis linguis esse cognatam, ex cognatis linguis, imprimis sanscrita, zendica et pehlevica voces persicis respondentes, quantum id per adiumenta, quae adhuc exstant, fieri licuit, indagare studui et ad comparandum apposui. Quum autem et lingua zendica et dialectus iranicae, quibus persica lingua tanquam fundamento nititur, neque prorsus cognitae, neque satis exploratae et perspectae sint, difficillimum est, omnes voces persicas ad veram originem semper referre. Qua de caussa etiam minime nobis crimini vertendum videtur, si comparatio a nobis instituta neque semper probanda est, neque ad omnes omnino voces persicas pertinet, quum ipsa adiumenta, quibus studium etymologicum persicae linguae nititur, si non omnino hodie deficiunt, non satis tamen parata sint.

Verba quae dicuntur zendica et pazendica, in lexicis برهان قاطع et هفت قلزم inter persica allata, auctorem lexici فرهنگ جهانگیری secutus, in appendice singulari composui, quod non ad recentiorem linguam persicam, sed ad antiquiorem dialectum persicam, maximam partem pehlevicam pertinent. Sunt autem fere eadem, quae etiam Anquetil du Perron in Zend-Avesta suo attulit, de quibus in ipso prooemio appendicis nostri uberius et fusius disputavimus.

Atque haec quidem hactenus. Restat, ut grato animo praedicem bibliothecae magniducalis Darmstadiensis, Academiae Gissensis, Bonnensis al. custodum summam humanitatem et benevolentiam, qua copia mihi data est, persicae linguae fontes primarios et rarissimos nansciscendi et in lexici nostri usum convertendi. Gratiae etiam quam maximae agendae sunt et viris linguae persicae peritissimis et, qui studiis omnino favent, rerum publicarum moderatoribus omnibusque viris doctis, qui summa liberalitate nominibus subscriptis perfectionem huius operis literarum caussa, quantum potuerunt, adiuvarunt.

Gissae Id. Jun. MDCCCLV.

Dr. *I. A. Vullers*,
Prof. P. O. Litt. Orient. in Universitate Ludoviciana Gissensi.

Compendia scribendi.

a.	s. :	lingua arabica.
Anv. Soh.	„	Anvari Soohyly; new edit. Calcutta 1824.
B.	„	Borhâni qâtiu, lex. persicum, de q. v. praefat. p. VI, not. 3.
Bh.	„	Bahârî agam, lex. pers., de q. v. praefat. p. VII, not. 5.
C.	„	Ed. Castelli lex. heptaglotton, de q. v. praefat. p. VIII, not. 9.
Ch. Sch.	„	Chrestomathia Schahnamiana ed. Vullers.
e.	„	lingua exotica.
F.	„	Farhangi Shuûrî, lex. pers.-turc., de q. v. praefat. p. VI.
Fg.	„	Farhangi ģihângîrî lex. pers., quo usus est auctor Farhangi Shuûrî.
Frag.	„	Fragmens relatifs à la religion de Zoroastre, Par. 1829.
g.	„	lingua graeca.
Gl. in Des.	„	Glossarium in Desâtîr, de q. v. praefat. p. VIII, not. 7.
Gl. Sch.	„	Glossarium Schahnamianum, de q. v. praefat. p. VIII, not. 8.
Gul.	„	Sâdii Gulistan ed. Semelet, Paris 1828 et eiusdem commentarius Paris 1834.
h.	„	ling. hebraica aut hindustanica additis vocibus utriusque linguae facile cognoscenda.
HK.	„	Haft Qulzum, the Seven Seas, lex. persicum, de q. v. praefat. p. VII, not. 4.
H. Buj.	„	Mirchond's Geschichte der Sultane aus dem Geschlechte Bujeh von Wilken.
H. Ghas.	„	Mirchondi historia Ghasnavidarum ed. Wilken.
H. pr. reg.	„	Historia priorum regum Persarum ex Mirchondo pers. et lat., Viennae 1782.
H. Sam.	„	Mirchondi historia Samanidarum ed. Wilken.
H. Sel.	„	Mirchondi historia Seldschukidarum ed. Vullers.
H. Mong.	s. :	Raschid-eldin Histoire des Mongols de la Perse ed. Quatremère in tom. I Coll. orient.
J.	„	Dictionary persian, arabic and english by F. Johnson, de q. v. praefat. p. VIII, not. 12.
IC.	„	Inscriptio cuneata.
Inst. l. pers.	„	Vullers Institutiones linguae persicae, de q. v. praefat. p. V, not. 1.
m.	„	lingua mongolica.
M.	„	Meninski lex. arab.-pers.-turcicum ed. alt. Viennae 1780, de q. v. praefat. p. VIII, not. 10.
n. c.	„	nomen compositum.
p.	„	lingua persica.
phl.	„	lingua pehlevica.
Pend.	„	Pend-Namèh ed. Silv. de Sacy.
R.	„	Richardson, dictionary pers. arab. and english by Johnson, de q. v. praefat. p. VIII, not. 11.
r.	„	radix.
s.	„	lingua sanscrita aut syriaca additis vocibus utriusque linguae facile cognoscenda.
Sam.	„	Samachscharii lexicon, de q. v. praefat. p. IX, not. 14.
Sec. Nam.	„	The Secander Nama of Nizâmi, Calcutta 1812.
Shaksp.	„	Shakespear dictionary hindûstâni and english, de q. v. praefat. p. IX, not. 13.
SHL.	„	Shums-ool-Loghat, lexicon persicum et arabicum, de q. v. praefat. p. VII, not. 6.
Spieg. Chr.	„	Chrestomathia persica ed. Spiegel Lips. 1846.
t.	„	lingua turcica.
Wilk. Chr.	„	Chrestomathia persica ed. Wilken, eiusdem Institutionibus ad fund. ling. pers. annexa, Lips. 1805.
z.	„	lingua zendica.

ا Prima alphabeti litera, in numeris 1 significans, de cuius valore, vario usu et mutatione v. Inst. l. pers. 2) Alpha privativum, in dialecto zendica, pehlevica et parsica usitatum, in perpaucis tantum linguae persicae vocibus, illis imprimis, quae ad sermonem Desâtîr pertinent, reperitur e. g. اپرخیده, اجفت, اجنبان, اخواستی, اویژه coll. Gl. in Des. ad h. v., اخمه al. — 3) In scribenda vocali literae ا vocem incipientis magnus est inter lexicographos persicos dissensus, quum unam eandemque vocem alii vocali brevi, alii longa, alii denique brevi et longa simul distinguant, quam diversam scribendi rationem, ad unam normam non redigendam, ubique accurate notare optimum duxi ob eamque caussam tales voces lector sub آ et ا simul evolvat.

آ Praepositio inseparabilis verbo praefixa (s. आ z. et pars. [illegible]), ut in آمدن, آوردن, آمیختن al. cf. Inst. l. pers. §. 197; Spiegel Gr. d. Parsisp. pg. 75.

آ s. آی imp. v. آمدن s. آئیدن q. v. *B.*

آب s. آو (s. अप् z. [illegible]) aqua *B.*; *inde* 2) fluvius *et abs.* fluvius Oxus (جیحون) H. Mong. 141; 3) effusio, largitio, donum, pretium (فیض وعطا وقیمت); 4) (s. आभा) nitor, splendor (رواج ورونق); 5) honos, gradus honoris, dignitas (آبرو وترقی وجاه ومنزلت); 6) potentia, gloria, prosperitas (عزت وقدر ودولت); 7) venustas, elegantia (لطافت); 8) misericordia (رحمت); 9) institutum, mos, regula, modus (روش); *inde* بر آب فلان i. q. بطریق فلان more alicuius; 10) hydrargyrum s. argentum vivum (سیماب) *a splendore ita dictum;* 11) (h. אב, syr. ܐܒ) nom. mensis undecimi syro-macedonici, qui macedonico Lous et romano Augustus respondet et in quo sol in signum leonis ingressus est (بزبان رومی نام ماه یازدهم بود از سال ایشان وآن بودن آفتاب است در برج اسد) cf. آب ماه et Ideler Chron. I, pg. 430; Benfey Monatsn. pg. 28. 102. 157 sqq. — *Met.* a) unio, gemma (لولو وجوهر); b) gladius praestantissimus (شمشیر جوهردار); c) pudens, verecundus (خجلت زده); d) comes itineris (همراه براه رونده). — *Myst.* anima perfecta, anima, mens mundi (ودر حقیقت اشارتست بر نفس کامل وعقل کل واورا نفس ملهمه گویند) *B.* — Phrases:

1) بآب انداختن *met.* amovere, depellere (دور کردن وبدور انداختن); 2) بر آب آمدن *met.* manifestum fieri, vulgari (ظاهر شدن وفاش گردیدن); 3) بر آب گفتن statim, promte (فی الحال وزود) loqui, respondere; 4) بر روی آب آمدن *met.* manifestum fieri, vulgari (یعنی بر روی کار آمدن است که کنایه از ظاهر شدن باشد); 5) بکار آب بودن *met.* vino indulgere, deditum esse (دائم الخمر بودن یعنی پیوسته شراب خوردن); 6) در آب فرو شدن *met.* in nihilum redigi, evanescere, non esse, non reperiri (نابود شدن ومعدوم گردیدن) *B.*

آبا ius, iusculum (t. چوربا pro شورآبا); 2) potio, potus (آشامیدن); 3) *part. admirandi* mirum, papae *F.* cf. ابا.

آب آبستن (aqua praegnans) *met.* lacrimae amasii, vinum, sanguis *R.*

آب آبستنی دِهَد *met.* aqua terram creaturis gravidat (زمین‌را حامل نامیه گرداند) *B.*

آبْ آتش s. آبْ وآتش *met.* mansuetudo et ira (حلم وغضب) *HK.*

آبْ آتش بودن *met.* mitem et iracundum esse, temperamentum calidum et frigidum habere *B.*

آبِ آتشْ رَنْگ (aqua ignei coloris) *met.* vinum rubrum (شراب لعلی); 2) lacrimae sanguineae (اشک خونین) *B.*

آبِ آتشْ زای (aqua ignem gignens) *met.* vinum rubrum, lacrimae sanguineae *B.*

آبِ آتشْ زَدَه (aqua igne icta) *met.* lacrimae *B.*

آبْ آتش شُد (aqua ignis facta est) *met.* turba orta est et contentio et tumultus simul exstitit *B.*

آبِ آتشْ مِزاج (aqua igneae naturae) *met.* vinum rubrum *M.*

آبِ آتشناك (aqua ignea) *met.* vinum rubrum *B.*

آبِ آتش نُمای (نمای a. v. نمودن aqua ignem ostendens) *met.* vinum rubrum; 2) lacrimae sanguineae *B.*

آبِ آتشین i. q. آتشینْ آب *met.* i. q. آب آتش زای *B.*

a. p. آبِ آجام aqua in arundinetis stagnans, palus (قامشلق وسازلقده اولان صو) *F.*

a. p. آبِ اَحمَر (aqua rubra) *met.* vinum *B.*

آباد (fort. ex âvâti contract. ex âvahati = s. आवसथ coll. avahana *IC.* i. e. habitatio) habitatus, cultus (معمور opp. ویران); 2) pulcer, amoenus, bonus (خوش وخوب ونیك) *B.* Alii nomini subiunctum locum significat et nomina regionis, urbis et loci format, ut احمد آباد, خیر آباد, خرّم آباد, اسد آباد, آذر آباد, فیض آباد al. *R.*; adde عشرت آباد locus voluptarius; محنت آباد et غم آباد locus moeroris, aerumnae *F.*; 3) Kaaba, templum Meccanum; 4) salus, laus (درود وثنا); inde ut vox fausta apprecandi adhibetur, respondens pers. آفرین et ar. بارك الله: euge e. g. آباد بید pro آباد باشید salvete, Chr. Sch. pg. 12; آباد آمدی bene venisti *M.*; 5) nom. primi Persarum prophetae, qui etiam مه آباد et بزرگ آباد dicitur, cf. آبادیان *B.*; 6) Deo gratus (یزدان پسند); 7) Dei cultor (یزدان پرست) Gl. in Des.

آبادان s. آوادان (suff. آن quo significatio augetur) i. q. آباد habitatus, cultus, pulcer, amoenus, bonus *F.*, cf. Wilk. Chr. 157; 2) nom. urbis Iracae arabicae in litore sinus persici ad os fluvii Tigridis *R.*; cf. آبدان.

آبادانی (e praec. suff. ی) status loci habitati et culti, cultura, H. pr. reg. p. 105; 2) locus cultus, amoenus *F.*; cf. آبدانی.

آبادانیدن (ex آباد s. آبادان format.) laudare, celebrare; 2) laudari (ستودن وستوده آمدن) *B.*; cf. آباداثیدن; 3) habitatum, cultum reddere *R.*

آباداثیدن (verbum ex آباد format.) laudare; laudari *F.*

آباد کردن habitatum, cultum, amoenum reddere; 2) recreare, reficere (شاد کردن) *M.*

آبادی (آباد suff. ی) amoenitas, Spieg. Chr. 77; 2) Abâdicus i. e. assecla prophetae Abâd s. Mahâbâd, unde plur. آبادیان q. v.

آبادیان (pl. vocis آبادی) asseclae (امّتان) primi Persarum prophetae Mahâbâd (مه آباد), cuius liber Desâtîr (دساتیر) inscriptus est *B.* Aptum ad inhabitandum *R.*

آبادی کاغذ charta sericea densata *M.*

آبِ آذر (aqua ignis) *met.* vinum *B.*

آبِ آذرْ سا s. آبِ آذرْ آسا (aqua instar ignis) *met.* vinum; 2) lacrimae sanguineae *B.*

آبار plumbum ustum officinale (سرب سوخته)

ar. آتش محرق *dictum, quod oritur conflando sulphure et plumbo et ictibus et vulneribus sanandis adhibetur.* Praeparandi modum lexici *B.* auctor sic describit : تابهٔ آهنی‌را بیاویزند وقدری سرب وگوگرد دران کنند وبن کاسه‌را که از سفال باشد سوراخ کرده بر روی آن پوشند وبر سر آتش نهند وبدمند تا سوخته گردد *B.*

آبار pro آوار q. v. *SHL.* et *R.*

آبِ اَرغوانی s. آبِ اَرجَوانی (aqua rubra) *met.* i. q. آب آذرسا *B.*

آبارگیر i. q. آوارهگیر q. v. *SHL.* et *R.*; cf. آمارهگیر.

آبارَه pro آواره q. v. *SHL.*

آبْ اَز جِگَر بَخشیدَن (aquam ex intimo corde dare) *met.* donare, dare (عطا کردن وداد ن) *B.*

آب اَز دَهَنِ گُـل چیدَن (aquam ex calice rosae carpere) *met. dicitur de* sermone amantium (سخن کردن محبوب); 2) ros ex rosa fluit (شبنم از گل ریختن) *B.*

آب اَز دیدَه پاك کَردَن (aquam oculorum s. lacrimas abstergere) *met.* deponere moerorem *R.*

آب اَز سَرِ کَس گُذَشْت (aqua caput alicuius transiit) *met.* actum est de aliquo (ایش ایشدن کچدی) *F.*

آبِ اِستَدَه (s. v. استدن pro استادن) aqua stagnans, palus *R.*

آبْ آسیا n. c. mola aquaria *R.* v. s. v. آسیا.

آبافْت (ex بافت pro بافتن s. بافته et praef. آ fort. pro ا alpha priv., quasi *non* [*bene*] *textum*) panni genus crassum et spissum (پارچهٔ گنده وسفت وسطبر) *B.*; cf. آبفت.

آبِ اَفْسُـــرْدَه (aqua congelata) *met.* ius coactum, gelatina (طوکمـــش صو مرادات) *F.*; 2) vitrum, chrystallum, ampulla vitrea (شیشه وبلور وآبگینه); 3) gladius, pugio, aliudve instrumentum bellicum *B.*; cf. آب فسرده.

آبام *gen.* turris (برج); 2) *spec.* i. q. آبام کبـوتـر columbarium; 3) signa Zodiaci *F.*; 4) pro آوام i. q. وام aes alienum *M.*

آبان (pl. vocis آب aquae, z. apô fort. e z. apaṅm maô [آبان ماه] aquarum mensis, cf. Benfey Monatsn. pg. 59. 102 sqq.) nom. mensis octavi anni solaris persici, in quo sol in signo scorpionis versatur; 2) nom. genii, quem ferro praeesse et omnes res hoc mense Âbân gerere Persae credebant; 3) nom. diei decimi cuiusvis mensis anni solaris, quem tribus ex caussis festum agunt Persae: a) quod eiusdem nomen cum nomine mensis consentit, b) in memoriam victoriae, quam Iraniae rex Zav (زو), Tahmâsbi (طهماسب) regis filius de rege Turanensi Afrâsiyâb (افراسیاب) hoc die reportavit, et c) quod post octo annos pluvia carentes hoc die pluvia cadere coepit. Festo hoc die ea quae necessaria sunt a Deo, regibus et principibus expetere et arma conficere optimum ducunt. *B.*

آبْ اَندام (splendorem corporis habens) n. c. *met.* homo cute alba et corpore tenerrimo et mundo praeditus *B.* (سفید اندام وصاف اندام *HK.*)

آبِ اَندام splendor et mundities (روشنئی وپاکیزگی) corporis *B.*

آبانْگاه (tempus aquarum) n. c. nom. diei decimi mensis Farvardîn (فروردین), quo si pluit, آبانگاه virorum est et viri aquam intrant, si autem non pluit, آبانگاه feminarum est et feminae aquam intrant, faustum omen ea in re cernentes; 2) nom. genii, qui aquae praeest *B.*

آبِ اَنگور aqua uvarum, vinum *R.*

آبِ او بُرد *HK.* s. آب اورا برد *met.* nitore, splendore, dignitate (رونق وطراوت وجاه) illum exuit; 2) pudore affecit (خجل کرد) *B.*

آبِ او بِریز (بریز imp. v. ریختن) *met.* splendore, dignitate illum exue; 2) pudore affice *HK.*; cf. آب ریختن.

آب آوَردَن *met.* lacrimas movere; 2) pudore affici *R.*; 3) t. صو انمک i. q. آب گشادن q. v. *F.*

آب آوَرده tumor aqueus s. morbus in pede iumenti ex pravi humoris collectione, μάλις, μαλιασμὸς *C.*; cf. آب آوردن et آب گشادن.

a. p. آبِ آیّام (splendor dierum) *met.* sol; 2) lux, splendor lunae *HK.*

آبایان mons magnus, quem 40 parasangas altum esse tradunt *F.*

a. p. آبــاءِ عَلَوی (patres superiores) *met.* septem planetae: Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius et Luna. *B.*; cf. علویان.

a. p. آباءِ گُلوگیر (patres fauces constringentes) *met.* gaudium et voluptas (سرور وعیش) mundi; 2) aerumna (غم) mundi; 3) gaudium de inimico mortuo *B.*

آب بـآب نَمیرَسَد (aqua ad aquam non pervenit) *met.* nulli ab alio utilitas. *M.* ex *F.*

آبِ بادَه رَنگ s. آب بادَرَنگ (aqua coloris vini) *met.* lacrimae sanguineae *B.*

آبِ باران aqua pluvia *R.*

آبْ بـاران n. c. nom. ambulacri (سیرگاهی) ad Kabul (کابل) pertinentis in regione ambulacri, cui nomen est خـواجه سه یاران *B.*

آبْ بازی n. c. aquae s. in aqua lusus, natatio *C. M. R.*

آبْ پـاشـی n. c. aqua ad spargendum (sprinkling water) *Shaksp. R.*

آبِ پُخته aqua cocta; 2) ius carnis elixae; 3) gelatina *R.*

آب بَدِل می شَوَد (aqua ad cor pervenit) i. e. cor frigescit et humidum evadit (سرد در دل می شود وتر در دل میگردد) *HK.*

آب بَر آتِش زَدَن (aquam in ignem infundere) *met.* seditionem et tumultum sedare (تسکین دادن فتنه وآشوب) *B.*

آب بَر جِگَر دارَد (aquam in corde habet) *met.* vim et potestatem (قوت وقدرتی) habet *F.*; cf. آب در جگر داشتن.

آب بَروی کار آمَد opus s. negotium formam accepit, prodiit (ایش صورت بولدی) *F.*

آب بَروی کار آوَرد operi s. negotio formam dedit (ایشه صورت ویردی) *F.*

آبْ بَرین (ex aqua fissuram habens) n. c. ripa fluvii infra excavata, *qua rupta aqua exire et semper emanare possit B.*; cf. برین rima, fissura.

آب بَر زیر هِشتَن et آب بزیر هِشتَن *B.* (aquam infra relinquere) *met.* decipere, fallere (فریب دادن وحیله نمودن) *B.*

آبِ بَستَه (aqua ligata i. e. congelata) *met.* vitrum, chrystallum, ampulla vitrea cf. آب افسرده 2) glacies, grando, ros (یخ وتگرگ وژاله) *B.*

آبِ پُشت (aqua dorsi) *met.* semen genitale (نطفه یعنی منی) *F.*

a. p. آبِ بَقـا (aqua aeternitatis) *met.* i. q. آب حیات *M.*

آبِ بَقّم شُدَن (rubescere instar aquae ligni brasiliani) *met.* erubescere (سرخ شدن) *B.*; cf. بقم.

آبِ بُن (aqua radicis) res quaedam gummi (صمغ) similis, quae in radice iuglandis (درخت گردکان) vetulae et excavatae invenitur et syriace ساد آوران dicitur *B.*

آبْ پَیکَران (splendorem imaginum habens) n. c. *gen.* stellae, astra; 2) *spec.* splendor nitorve triginta sex siderum, quae وجوه dicuntur *B.*

آبِ بی لِجام (s. لگام) خوردَن (aquam sine frenis bibere) *met.* liberum, suae potestatis esse (مطلق العنان وبسر خود بودن) *B.*

آبْتاب n. c. splendor *Shaksp. R.*; cf. تاب.

آبْتـابـه (ex آب et تاب suff. ه) vas aquae calefaciendae; 2) pro آفتابه i. q. ابریق gutturnium *F.*

آب آبْتاخْتن urina *R.*; cf. آب تاختن.

آبْ تاختن urinam reddere (پیشاب وشاش کردن) *B.*

آبِ تلخ (aqua amara) *met.* vinum; 2) lacrimae amantis separati *B.*

آبتین et آبْتین (s. आपत्य) et آتْبین nom. patris Ferîdûni *B.*; v. s. v. آفریدون et آتبین.

آبَج scopus sagittarii; 2) instrumentum agriculturae (an agricultural implement) *R.*

آبْ جامَه (جامه i. q. جام) n. c. poculum aquarium, hydria (جام آبخوری وظرف آب) *B.*

آبْ چرا (aquae pastio) n. c. parvum ientaculum (نهاری), quod aquae potandae caussa sumitur; 2) parvum alimentum (خوراك) daemonum, ferarum et volucrium *B.*

آبِ چشم aqua oculi, lacrimae *C.*

آبْ چشی (a v. چشیدن) n. c. potus, quem praebent infanti sex menses nato ante ablactationem *Shaksp. R.*

آبِ جگر (aqua iecinoris) *met.* sanguis, lacrimae sanguineae, fletus, planctus (گریه) afflictorum et amantium *B. HK.*

آبِ جگر خون *met.* fletus, planctus afflictorum (گریهء غمناکان) *SHL.* et *R.*

آبْجوش (cf. جوش) n. c. ius elixae carnis *R.*

آبْ چین (aquam colligens) n. c. pannus, quo corpus mortui lotum detergitur *B.*

a. p. آبِ حَرام (aqua illicita) *met.* vinum; 2) amor *B.*

a. p. آبِ حَسرَت (aqua desiderii) *met.* lacrimae desperationis (اشک نومیدی) *F.*

a. p. آبِ حَیات s. آبِ حَیوان i. q. آبِ زندگانی aqua s. fons vitae in loco tenebrarum (ظلمات), bibenti immortalitatem dans, *quod Khidro* (خضر) *et Eliae* (الیاس) *prophetis contigisse dicunt*; cf. Gul. pg. 88, l. 14, pg. 33, l. 20 coll. not. Semel. ad h. l. *In poesi met.* sermo purus (صاف وپاك); 2) os amatae eiusque colloquium; 3) *myst.* amor Dei, quo qui flagrat minime perit *B.*

a. p. آبِ حَیات از دَهَنِ گُل چکید aqua vitae i. e. odor animam recreans (بوی جان پرور) ex ore rosae stillavit; 2) *met. de* sermone amantium *et* rore *dicitur HK.*

a. p. آبِ حَیْوان i. q. آب حیات *R.*

آبْخاست i. q. آبْخست *R.*

a. p. آبِ خاطِر *met.* animi lumen, splendor; 2) cogitationis lux (ضیا); 3) cogitatio recta (فکر صائب) *B.*

آبْخانَه (aquae domus) n. c. receptaculum aquarum; 2) latrina (طهارتخانه) *F.* (قدمجا *SHL.*)

آبِ خَرابات (aqua tabernae vinariae) *met.* vinum *B.*; cf. خرابات

آبْخَرَه pro آبْخورَه q. v. *F.*

آبْخَسْت (ut videtur pro آب خواست aquae insula, coll. خواست et خوست) n. c. insula (جزیره); 2) insula maris, in qua aqua stagnat et foetet, ut in eo loco vivere non possis *F.*; cf. آبْخوست; 3) cucurbita (هندوانه), cucumis melo (خربزه) omnisque fructus, cuius interior pars acida et putrida (ترش وضائع) evasit; 4) homo pravus, improbus (بد اندرون) *B.*; cf. آب زرفت et آب خوست.

آبِ خَسَك v. s. زرتك.

آبِ خُشك (aqua sicca) *met.* vitrum, chrystallum, ampulla vitrea *B.*

آبِ خِضْر (aqua Khidri prophetae) i. q. آبِ حیات; 2) *met.* scientia inspirata (علم لدنی), *qua prophetae et qui eos secuti sunt, praediti erant B.*

آبِ خُفتَه (aqua dormiens) *met.* i. q. آبِ بسته; 2) gladius in vagina reconditus *B.*

آبْ خو n. c. i. q. آب خوست (e quo decurtatum est *F.*) *B.*; cf. آب خون.

آبْ دار (داشتن a v. دار) n. c. aquam tenens, offerens *servus* v. s. رسم; 2) aquosus, succulentus, recens *fructus*; 3) herba quaedam fibrosa similis involucro reticulato fibrarum palmae (مانند لیف خرما); 4) splendorem continens, nitens, resplendens *gemma*, *pugio*, *gladius*; cf. H. Sam. 203, Spieg. Chr. 41. 42. 5) *met.* vir opulentus, dives (صاحب سامان ومالدار) *B.*

آبدارْخنَه n. c. locus ubi aquarii s. aquatores aquam petunt *Shaksp. R.*

آبْدان (cf. دان vas, locus) n. c. vas aquarium, hydria; 2) omnis locus profundus aquae colligendae, receptaculum aquarum (غدیر); 3) vesica urinaria (مثنه); 4) pro آبادان q. v. *B.*

آبْدانی s. آبَدانی *HK.* pro آبادانی q. v. *B.*

آب دَرچشم داشتَن (aquam in oculis habere) *met.* pudibundum esse *R.*

آب دَر چشم نَدارَد *met.* impudens est (بیحیاست) *B.*

آب دَر جِگَر (aqua in iecore) *met.* ebrietas (مستی); 2) potentia, opulentia (توانگری) *SHL.*

آب دَر جِگَر داشتَن (aquam in iecore habere) *met.* ebrium esse; 2) divitem esse *B.*

آب دَر جِگَر نَدارَد *met.* pauper est *B.*

آب دَرجوی (aqua in flumine) *met.* incolumitas; 2) fortuna; 3) imperium; 4) victoria; 5) aegritudinis vacuitas *SHL.*

آب دَرجوی آمَدَن (aqua in fluvium venit) *met.* fortunatum fieri (آمدن دولت رفته) *B.*

آب دَرجوی باز آیَد (aqua in fluvium redit) i. e. ubi semel aqua fluxit, denuo recurrit *F.*

آب دَر جویِ تُست *met.* fortuna et imperium in tua potestate sunt *B.*

آب دَر جوی نَماندَن (aqua in fluvio non manet) *met.* fortuna abit (دولت رفتن) *B.*

آب دَر چیزی کَردَن (aquam rei indere) *met.* vitiose, improbe agere (دغلی وناراستی بکار بردن) *B.*

آبْ خَور (خوردن a v. خور) aquam pota; 2) n. c. aquam potans, potator *HK.*; 3) potationis locus (مشربه), ut margo fontis, ripa fluvii, sim., respondens ar. منهل et عطن *B.*; 4) fons (چشمه) Gl. Sch.; cf. Spieg. Chr. 82. 87; 5) portio, pars (نصیب وقسمت) *B.*; cf. آب خورد et آبشخور et آبخوره; 6) i. q. آبخست cucumis melo, similisve fructus aquosus et putridus *C. M.*

آبْ خَورِ آتِشی *met.* vinum bibens (شراب خور); 2) sanguinem bibens (خون خور); 3) oculus moerore afflicti (چشم غمزدگان) *B.*

آبْ خَورْد (خورْد inf. apoc. v. خوردن) n. c. i. q. آبْ خَور; cf. Spieg. Chr. 87; 2) cunctatio, commoratio (توقف نمودن ومقام کردن) *B.*

آبِ خَورشید aqua solis i. q. آب زندگی aqua vitae, *quia sol omnium nutritor est B.*

آبْخَورَه (suff. ه) n. c. i. q. آبخور q. v. *F.*

آبْ خوست et خوست (cf. خوست et خَواست insula) n. c. insula *F.*; 2) insula maris, ubi aqua stagnat et foetet, ut eo loco vivere non possis; 3) i. q. آب کند locus, quem aqua effodit *B.*; 4) cucurbita, cucumis melo, omnisve fructus, cuius interior pars acida et putrida evasit *F.*; cf. آب خو et آبخست.

آبْ خوش خَوردَن *met.* otio frui, iucunde et fortunate vivere (آسودن وراحت یافتن وبرخورداری گرفتن) *B.*

آبْ خون n. c. i. q. آب خوست insula *B.*; cf. آب خو.

آبْ خیز (خاستن a v. خیز) n. c. terra, e qua fodiendo aqua erumpit; 2) impetus aquae, fluctus, unda (طغیان آب وکوهه وموجهٔ آب); 3) canalis aquae (ناودان) *B.*

آب دادَن aquam dare, adaquare *C.*; 2) mergere in aquam; 3) acuere, polire; 4) alacritatem afferre, exhilarare *R.*

آب در دل شدن (aqua in cor pervenit) *met.* animi gaudio exsultare (سرور وانتعاش در دل پیدا شدن) *B.*

آب در دهانش آمد mota illi est saliva *met.* valde desideravit *M.*

آب در چشم ندارد i. q. آب در دیده ندارد q. v. *B.*

آب در زیر کاه دارد negotium suum clandestine facit *M.* ex *F.*

آب در سر دارد (aquam in capite habet) *met.* infirmus, mollis est (ضعیف وگدازان است) *HK.* In lex. *B.* pro hac locutione legitur sequens :

آب در شکر دارد (aquam in saccharo habet) *met.* i. q. آب در سر دارد q. v. *B.*

آب در هاون کوفتن s. آب در هاون سودن (aquam in mortario terere, contundere) *met.* res vanas, inutiles agere (کار بیهوده کردن) *B.*

آبْ دست n. c. lavatio, lotio sacra (استنجا کردن بە آب ووضو ساختن); 2) vir religiosus, sancte vivens (زاهد پاکدامن); 3) operarius (کارگر), cuius manus in laborando recentes, mundae (باطراوت) sunt *B.*

آبْ دست دان pro آبْدسدان s. آبْدستان (praec. et دان) n. c. vas, quo aqua affunditur, gutturnium, lavacrum (آفتابە وابریق) *B.*

آبْ دستانْ دار (داشتن a v. دار) n. c. gutturnium tenens, porrigens (آفتابە دار t. آفتابچی) *B.*

آبْدستان i. q. آبْدسدان et آبْ دست دان *B.*

آبْدَن pro آبدان q. v. *C. M.*

آبْ دندان n. c. fatuus, insipiens, vilis, abiectus (حریف گول ومفت); 2) superatus (مغلوب) i. e. is qui in lusu aleatorio semper superatur (یعنی شخصی که همیشه در قمار ازو توان برد); 3) gubernatus, consentiens (مضبوط وموافق) *B.*; 4) debilis, infirmus (زبون وضعیف) *F.*; 5) *gen.* quivis fructus mollis in ore statim dissolvens *SHL. R. inde*; 6) species piri (امرود) et mali punici (انار); 7) nom. dulciarii cuiusdam (حلوا); 8) planta, herba (شاخ وگیاه) *B.* Sec. *HK.* et *SHL.* incantatio, delictum, quum legant سحر وگناه pro شاخ وگیاه.

آبِ دندان nitor, albedo (تابش) dentium *B.*; 2) *met.* pulcritudo (خوشی) Gl. Sch.; 3) (aqua dentium) *met.* sermo i. e. in sermonem hominum venire (دلە دوشمک) e. g. گرچه گشتستم آب دندان در دهان حاسدان „quamquam invidi de me multa loquantur“ *F.*

آبِ دندان حریفی آوردن a. p. *met.* temere inimicitias in semet ipsum excitare *R.*

آبْدَه nugae, ineptiae, deliramenta (هرزه وهذیان یاوه سوز); 2) mendacium (دروغ حکایه وبی اصل کلمات) *F.*

آبِ دهن s. آبِ دهان sputum, saliva *C.*; 2) *met.* desiderium *R.*

آبْ بە دست (aquam dans manui) n. c. *gen.* vir dignitate illustrissimus, primo consessus loco sedens; 2) *spec.* Mohammed propheta *R.*

آبِ دیده جام s. آبِ دید جام *HK.* et *SHL.* (aqua, quae poculum vidit) *met.* vinum (شراب); 2) haustus vini (جرعهٔ شراب) *B.*

آبِ دیده i. q. آبِ چشم lacrimae *Shaksp.*

آبْ دیده (aquam oculorum habens) n. c. lacrimans *Shaksp. R.*

آبْدان aptus, conveniens, dignus (مستحق وسزاوار ودرخور); 2) familia, stirps (خاندان) *B.*; cf. ابدان et ابذان.

آبْرانه (a v. راندن, suff. ه) n. c. aqua iter faciens *M.* ex *F.*

آبراهه et آبْراه (suff. ه), pro quo etiam آوْرَه dicitur, n. c. aquae ductus (راهگذر آب); 2) torrens (سیلاب) *B.*

آبِ رخ *met.* i. q. آبِ رو honos Spieg. Chr. 113.

آبِ رز *HK.* sec. *B.* آبْرز (aqua vitis) vinum *B.*

آبْ رفت (cf. رفتن) n. c. aqua in terram aspersa scopis purgare (صولیوبا سوپیرمک)

F.; 2) saxum (سنگ) aqua abrasum (تراشیده) et conglobatum (مدور ساخته) *B.*

آب رَفتن (splendor abit) *met.* ignobilem, levem fieri (بی عزت وخفیف شدن) *B.*; cf. Fleisch. Ali's Spr. pg. 43 l. 3.

آبِ رُکنی et آبِ رُکناباد fons in Ruknâbâd prope urbem Schîrâz *B.*; cf. H. pr. reg. pg. 115.

آبْ رَنْگ n. c. recens esse, vigor (تری وتازگی) *HK.*; cf. آبْ ورنگ.

آبِ رَنْگین *met.* vinum rubrum; 2) lacrimae sanguineae *B.*

آبْ رو n. c. (splendorem faciei habens) *met.* vir potens, aestimatus, auctoritate florens (که پیش بزرگان قدری واعتباری داشته باشد) *B.*— Inde آبْروی عَسکَر princeps exercitus; آبْروی شَهر princeps civitas *M.*; cf. آبْ روی.

آبِ رو s. آبِ روی (aqua faciei) sudor *M.* ex *F.*; 2) (splendor faciei) *met.* recens esse, vigor, viriditas (تری وتازگی); 3) lux, claritas (روشنائی) *B.*; 4) honos, gloria, Gul. pg. 88 l. 14; Schahn. — Inde آبِ روی ریختن *met.* dedecorare, polluere, maculare, Pend. 129, honorem amittere, Spieg. Chr. 4 opp. آبِ روی دادن s. آبِ روی کردن honorare, aestimare *R.*

آبِ رَوان aqua fluens *met.* fons; 2) aether; 3) pannus subtilissimus vulgo Musselin dictus *Shaksp.* *R.*

آبِ رود sec. *B.* آبْ رود (splendor fluminis) hyacinthus (سنبل); 2) nymphaea lotus, nenuphar (نیلوفر) *B.*

آبِ روش (aqua limpida) *met.* splendor, nitor (رونق ورواج) *B.*

آبِ روغن adeps liquidus *C.* *R.*

آبْ روغن n. c. genus cibi ex iusculo carnium cum pane intrito (ar. ثرید et هشم) *M.* ex *F.*

آبْرون sempervivum (همیشه زنده ar. حی العالم) species herbae odoratae semper virentis, cuius folia non decidunt. *Frequens est in urbe Tabrîz et Âdserbâyiĝân et reperitur in fundamentis murorum et locis umbrosis*; 2) *Sec. alios est* planta alias بستان افروز dicta, *quae cum potu sumta stomacho longum calorem creat B.*

آبْ روی i. q. آبْ رو et آبِ روی i. q. آبِ رو q. v.

آبْرَه pro آبْ راه q. v. *B.*; 2) i. q. اَبْرَه q. v. *F.*; cf. آوره.

آب ریختن (aquam fundere) *met.* ignobilem, levem (بی عزت وخفیف) reddere; 2) pudere, erubescere (خجل شدن وشرمنده گردیدن) *B.*

آبْریز [ê] (ریز a v. ریختن, aquam fundens) n. c. latrina (ادبخانه ومستراح); 2) situla, urna (دلو آبکشی); 3) vas, quo in lotione aqua in caput infunditur; 4) puteus (گودالی), *qui effoditur ad petendam aquam, quae in balneis, culinis, simil. adhibetur B.*

آبْریزان [ê] (praec. suff. ان) nom. diei decimi tertii mensis Tîr (تیر), ita dicti, quod hoc ipso die, quum proceres et populus loco quodam congregati de pluvia permultos annos cessante preces ad coelos mitterent, subito pluvia ingruit, quo facto omnes vehementer laetantes se invicem aqua conspergebant *B.*

آبْریزگان [ê] (praec. suff. گان) nom. festi, quod Persae die decimo tertio mensis Tîr, آبریزان dicto, celebrabant, in memoriam pluviae illo die subito ingruentis se invicem aqua conspergentes *B.*

آبْریزه [ê] (suff. ه) i. q. آبریز q. v. *F.*

آبَز scintilla (cf. آبِز); 2) genus graminis *R.*

آب زَدن *met.* deprimere, sedare, consolari (فرو نشاندن وتسکین دادن) *B.*; cf. آبزن.

آبِ زَر aurum solutum (حل کرده), quo pictores utuntur; 2) crocus (زعفران) *B.*; 3) vinum crocei coloris (می زعفرانی) *HK.*

آبْ زَرْفت sec. *SHL.* ex آب پذیرفت contractum, ut proprie significet: fructus corruptus, qui aquam accepit (میوهٔ فاسد آب رسیده) i. q. آبخست q. v. *B.*; 2) insula F., quam tamen significationem falsam esse contendit lexici *SHL.* auctor.

آبْزَن (زن a v. زدن) *met.* quietem da, consolator; 2) n. c. quietem, solatium afferens; cf. آب زدن; 3) cisterna (حوض) parva; 4) i. q. آب شنگ vas vel solium, ex aere similive materia factum, staturae hominis exaequans, vel minus, in anteriore parte aperta, in quo medici corpus aegroti deponunt, capite per aperturam exeunte, ut aquis calidis medicatis utatur *B.*

آبِ زِندَرود fluvius Zindarûd *M.* de q. v. s. زنده et زندهرود et زندرود.

آبِ زِندَگانی s. آبِ زِندَگی i. q. آب حیات q. v. *R. B.*

آبْزِه, sec. *F.* آبزه (a v. زهیدن) n. c. i. q. زهاب aqua e margine fontis, stagni vel ripa fluvii stillans s. exundans *B.*; 2) stillare (صو صرندیسی) *F.* destillatio *M.*

آبِ زَهْرَه (aqua vesicae fellis) *met.* vinum; 2) lux matutina (تابش وشفق بعد از صبح) *B.*

آبْ زیرِ کاه (aqua sub stramine) n. c. *met.* simulator et dissimulator, speciem boni viri prae se ferens, sed malum in pectore abscondens; 2) pulcrum et bonum absconditum; nitor quisquiliis tectus. — Inde dicitur آبَش زیرِ کاه است (illius splendor sub stramine est) de illo, cuius virtutes et facultates tectae et absconditae sunt *B.*

آبَس nom. urbis ignotae *B.*

آبْسال *F.* et آبْ سالان *B.* et آبِ سلان *HK.* hortus (باغ وحدیقه) *B.*

a. p. آبِ سُبْحَه *met.* splendor laudationis vel magnificentiae Dei (تسبیح) *B.*

آبِ سَبُک (aqua levis) aqua digerens, digestionem cibi promovens (آب هاضم وخوشگوار) *HK.* et *B.*

آبَسْت pulpa mali citrei (گوشت ترنج), alias پیه بالنگ dicta, *stomacho nocens B.*; cf. ابست.

آبِسْت s. آبِسْتان s. آبِسْتَن (coll. phl. אפום et אפוסתן, z. aputhra, liberis carens Spieg. Vend. pg. 209) praegnans, gravida, foeta *de muliere et bruto*; cf. آبِستَه; 2) cognat. cum آبشتن et آبشت, occultatio, occultum, absconditum (پنهان داشتن ونهفته وپنهان) *B.*

آبِستانَه s. آبِسْتَنَه (ستان a v. ستاندن suff. ه) vas aquarium, uti crater, lebes (طاس وبقراج), simil. *F.* ahenum, aenulum *C.*

آبِستَگی (ex آبسته suff. ی) graviditas *Shaksp.* et *R.*

آبِستَن v. s. v. آبِسْت.

آبِستَنِ فَریاد et آبِستَنِ خَوان آبِستَنِ فَریاد *met.* barbitos (بربط) *instrumentum musicum, ita dictum, quod lato suo ventre gravidae simile est B.*

آبِسْتنگاه pro آبشتنگاه q. v. *F.*

آبِستَنی (suff. ی) mulier gravida (زن حامله); 2) *met.* barbitos (بربط); cf. آبستن فریاد *B*; 3) i. q. آبستگی graviditas *Shaksp. R.*

آبِستَه terra serendo praeparata. In appendice lexici *B.* alia forma آبْ سَتَه legitur eadem significatione; 2) explorator (جاسوس); 3) homo blandus, adulator (مردم چاپلوس) *B.*; cf. ابسته.

آبِستَه i. q. آبِسْت; 2) uterus, matrix (زهدان) ar. (رحم) *B.*

آبِ سُرخ aqua rubra *met.* vinum rubrum *R.*

آبِ سَرد et آبْ سرد aqua frigida; 2) *met.* gelatina carnium pisciumque *M.* ex *F.*

آبْ سَردی n. c. aqua per ventum refrigerata *M.* ex *F.*

آبِ سِفید s. آبْ سفید *R.* (aqua alba) nom. morbi oculorum, hind. موتیابند

(मुक्ताविन्दु) dicti *SHL.* et *R.*; gutta serena *Shaksp.*

آبِسْکون et آبِسَکون *HK.* (aqua tranquilla) mare Caspium, *quod tranquilli nomen accepisse traditur, quia fluvius Âbgûn* (آبگون), *ex Khârizmia veniens, tranquille et sedate in mare Caspium* (آسکون) *influit, ita ut ipsum mare non commoveatur;* 2) sec. al. locus vel statio, qua ille fluvius Âbgûn cum mare Caspio coniungitur (محل پیوستن آن رودخانه را با دریا); 3) nom. insulae maris Caspii, nunc mare devoratae, *in qua Sultanum Mohammed Kharizmshâh vitam degisse dicunt, postquam ab exercitu Tartarorum fugatus in illam confugerat;* 4) nom. pagi (قریه) Tabaristânensis haud procul ab urbe Asterâbâd (استراباد), tridui spatio a Gorgân (جرجان) distantis *B.*; cf. H. Sam. 96 et 210.

آبْ سُواران (aquae equites) n. c. bullae aquae, vitro (شیشه) similes, quae imbre cadente saepe in superficie aquae conspiciuntur (ar. حباب); 2) unda *B.*; cf. آب سواران et آب سوارکان et آب سوارك.

آبِسْیان lacrimae (اشک وسرشک) *F.*

آبِ سِیَه s. آبِ سِیاه (aqua nigra) *met.* diluvium Noachicum; 2) vinum; 3) materia (ماده) morbi, quo coecitas oritur, icterus niger; coll. زاور *B.*; 3) lacrimae *C.*

a. p. آبْ سَیر (aquae incessum habens) n. c. *met.* quadrupes placide incedens (خوش رفتار وخوش راه) *B.*

آبِ سِیَه pro آب سیاه q. v. *B.*

آبِش Abissinia *M.* ex *F.*

آبْشار n. c. i. q. آب شار fluxus, deiectus aquae, catarrhacta *Shaksp.* *R.*

آبَشت (a v. آبشتن) occultum, absconditum (نهفته ونهان) *B.*; cf. آبست 2.

آبَشْتْگاه s. آبَشْتْگَه n. c. locus, in quem quis se abdit; 2) locus secretus, latrina (ادبخانه) *B.*; cf. آبشتنگاه.

آبِشتَن s. آبَشتَن occultare, celare (نهفته وپوشیده داشتن) *B.*; cf. ابشتن.

آبَشتَنْگاه s. آبَشتَنْگَه i. q. آبشتگاه q. v. *B.*

آبِشْخور (ex آب et خور inserto ش; coll. آبخور) margo fontis, stagni, lacus; ripa fluvii, similisve locus potationis (ar. عطن et منهل) *B.*; 2) fons (چشمه) Gl. Sch.; 3) vas potorium (ظرف آب خوری); 4) portio, pars (نصیب وقسمت); 5) cunctatio, commoratio *B.*; cf. آب خورد.

آبشخورد (ex آب et خورد pro خوردن inserto ش) aquationis locus *F.*; cf. آبشخور.

آبْ شُدَن liquefieri (گداختن); 2) *met.* erubescere (شرمنده شدن); 3) ignobilem fieri, splendorem amittere (رفتن عزت وآبرو وبی طرف شدن رونق) *B.*; cf. آب گشتن.

آبَش روشَن اَست (aqua eius limpida est) i. e. potentiam, honorem, splendorem, vigorem possidet *B.*

a. p. آبِ شَقایِق (aqua fissurarum) *met.* vinum rubrum (شراب لعلی انگوری); 2) sanguis (خون) *B.*

آبْ شِناس (cf. شناختن) n. c. aquae investigandae peritus, ὑδρομαστευτής; 2) artis navigatoriae peritus; 3) *met.* vera cernens (حقیقت شناس); 4) legum peritus (قاعده دان); 5) vir omni doctrina eruditus (صاحب مهارت در علوم) *B.*

آبْ شِناسان کار n. c. legum periti; 2) rerum intelligentes, solertes, ingeniosi (ماهیت دانان وماهران) *HK.*

آبْ شَنگ (*sec. HK.* آبِ شَنگ) n. c. i. q. آبزن 4. *B.*; cf. شنگ.

آبِ شَنگَرفی (aqua coloris cinnabaris) *met.* vinum rubrum; 2) lacrimae sanguineae *B.*

آبِ شُور [ô] (aqua salsa, amara) *met.* lacrimae moerore afflicti *B.*

آبْ شورَه [ô] n. c. aqua nitrata (water cooled with saltpetre) *Shaksp.* *R.*

آبْ شِيب [ê] n. c. via, super quam aqua e loco praerupto praecipitat (رهگذر آب که از بالا بزیر آورده باشند) *B.*

آبْشيم i. q. ابريشم q. v. *spec.* sericum crudum *F.*

a. p. آبْ صِفَت بودَن (instar aquae esse) *met.* multum prodesse (بسیار نفع رسانیدن); 2) humilem esse (با تواضع بودن) *B.*

آبِ طَبَرِستان (aqua Tabaristânae) fons in monte quodam, quem clamando sistere, lamentando se abscondere et quaerendo profluere fabulantur *B.*

آبِ طَبَرِيَّه fons, quem septem annos semper currere, septem alios autem siccum esse dicunt *B.*

a. p. آبِ طَرَب (aqua laetitiae) *met.* vinum *B.*

a. p. آبِ عَرَق sec. *HK.* آبِ عَرْق (aqua sudoris) *met.* aqua rosacea (گلاب) *B.*

a. p. آبِ عِشْرَت (aqua conversationis laetae) *met.* vinum *B.*

آبَفت pro آبافت q. v. *B.*

a. p. آبِ فِتنَه splendor tumultus; 2) magna tumultuatio (رواج ورونق فتنه وبسیاری آشوب) *B.*

a. p. آبِ فِتنَه تیرَه شُدَن (aqua tumultus turbida fit) tumultuatio cessat (فتنه فرو نشستن) *B.*

آبِ فُسُرْدَه i. q. آب افسرده praec. *B.*

آبَق forma arabica persicae vocis آبَک q. v. *B.*

آبَک (suff. ک; diminut. vocis آب) آبُک *F.* hydrargyrum s. argentum vivum. *Alia eiusdem nomina persica et arabica triginta duo in lex B. et HK. haec recensentur :*

1) آب; 2) ابو الارواح; 3) اصل; 4) ام الاجساد; 5) پرنده; 6) بنده; 7) تیر; 8) نافذ; 9) جوهر; 10) جیوه; 11) ظل الذهب; 12) حی الماء; 13) روح; 14) روحانی; 15) رجراج; 16) زاووق; 17) زموم; 18) زیبوه; 19) ستناره; 20) سحاب; 21) نور; 22) سیماب; 23) طیار; 24) عبد; 25) عطارد; 26) عین الحیوان; 27) غبیط; 28) غیان; 29) فرار; 30) گریزنده; 31) لبن; 32) لجلاج; — 2) pustulae, exanthemata (آبله) infantum *B.*

آبْک (suff. ک) et آبْکی (idem suff. ی v. s. ریخ) omnis res aqua plena, aquosa (هرچیز پر آب) *B.;* humidum quid; pelvis plena aqua *M.* ex *F.*

آبْکار (aqua occupatus) n. c. aquam ferens, aquator (سقا); 2) potor vini (شراب خوار); 3) vini venditor (شراب فروش); 4) (nitorem faciens) politor et sculptor gemmarum, sculptor signorum (حکاک ونگین ساز) *B.*; 5) a distiller *Shaksp. R.*

آبِ کار (nitor operis) *met.* splendor, honos (رونق ورواج وآبرو) *B.*

آبْکاری (suff. ی) *n. abstr. vocis praec.* آبْکار; 2) a duty levied on distilleries *Shaksp.* et *R.*

آبْکامَه (cf. کامه) n. c. opsonium (نانخورش) ar. مُرّی dictum, quod in urbe Ispâhân ex oxygala, lacte, semine rutae silvestris (سپند), fermento sicco et aceto paratur *B.*

آبْکانَه foetus abortivus hominum vel animalium *B.* Aliae eiusdem vocis formae sunt آفگانه et افگانه et فگانه et فگامه.

آبْگاه (aquae locus) n. c. aquarium, lacus, stagnum (تالاب واستخر); 2) hypochondrium, latus (تهیگاه وپهلو) *B.*

آبِ کَبود (aqua caerulea) mare Sinense (دریای چین) ar. بحر الخضر dictum *B.;* 2) framea gladii undata *vulg.* Damascena *M.* ex *F.*

آبْگُذر s. آبْگُذار (a. v. گذاشتن) n. c. aquam transiens, cursor; 2) locus, quo transeundum est, vadum *Shaksp. R.;* cf. آبکرار.

آبْکَرار cursor, veredarius (t. اولاق ar. قاصد) *M.* ex *F.*

آبِ كُرد aqua, cuius color, odor et gustus non mutatus est (كه رنگ وبو ومزه آن نگشته باشد) Gl. in Des.

آبْ گَردِش (aquae conversionem habens) n. c. *met.* quadrupes citi et pulcri incessus (تيزرو وخوش رفتار) *B.*

آبِ گَردَنده (aqua se convertens) *met.* coelum *B.*

آبِ گَرم aqua calida; 2) thermae *F.*; 3) *met.* lacrimae (اشك) Gl. Sch.

آبْكَش (a v. كشيدن) aquam trahens, ferens, aquarius *F.*

آبْ كُشادَن t. صو انمك i. q. آب آوردن phlegmone s. corrupti humoris collectione circa ungulam pedemve laborare, quo equi vel iumenti morbus quidam significatur *F. C.*

آبِ كُشاده (aqua aperta) *met.* vinum exiguum et leve (شرابِ زبون كم كيف) *B.*

آبْ كُشتَن i. q. آب شدن q. v. *F.*

آبِ كُشْن aqua maris i. e. semen genitale *C.*

آبْكَشين armilla *R.*

آبِ كُمَه *HK.* et آبْ كُمَه *B.* *e quo ar.* ماءُ الْجُمّة n. c. aqua cinerei coloris valde foetida et male olens, quae e ventre piscis cuiusdam colligitur in mari Sinensi degentis. Reperitur etiam in sinu persico (درياى هرمز). Adhibetur ut remedium in fracturis *B.*

آبْكَند (كند pro كنده) s. آبْكَنده *F.* n. c. terra aqua rupta et suffossa; 2) receptaculum aquarum, aqua abundans (آبْگير وآب انبار); 3) nom. urbis *B.*

a. p. آبِ كَوثَر aqua fluvii paradisi, nectar; v. s. v. جام پر از شير ومى *B.*

آبْ كور (cf. كور coecus) n. c. *met.* is qui homines aqua et pane frui non sinit (از آب ونان منتفع نگرداند) *B.*

آبْگون n. c. aquae colorem referens, aquae similis; 2) i. q. نشاسته i. e. amylum ex tritico paratum, ar. لباب الحنطه dictum, e quo dulciarium, پالوده dictum et gluten farinaceum, quo charta scriptoria corroboratur (آهار كاغذ), conficiunt; 3) nom. magni fluminis ex Khârizmia (خوارزم) in mare Caspium (درياى گيلان) descendentis; 4) *met.* coelum *B.*

آبْگونْ پُل (pons aquae similis) n. c. *met.* coelum *B.*

a. p. آبْگونْ صَدَف (concha aquae similis) n. c. *met.* coelum; 2) sol; 3) luna *B.*

آبْگونْ طارَم (fornix aquae similis) n. c. *met.* orbis coelestis (فلك) *B.*

آبْگونْ قَفَس s. آبگون قفص *HK.* (cavea aquae similis) n. c. *met.* coelum *B.*

آبْگَه pro آبْگاه q. v.

آبْگى v. s. آبكى.

آبْگير (a v. گرفتن) receptaculum aquarum, fovea (گوى), in qua aqua stagnat, lacus (تالاب), piscina parva (شمر); 2) instrumentum textorum scopis (جاروب) simile, quo stamen (تانه) paratum aqua irrigatur *B.*

آبْگينْ خانَه n. c. apiarium, alveare (زنبور خانه) *SHL.* et *R.*

آبْگينَه (suff. گينه) vitrum, crystallum (شيشه وبلور); 2) adamas (الماس); 3) vinum; 4) *met.* cor amantis, lacrimae amantis *B.*

آبْگينه خانَه n. c. i. q. آينه خانه domus speculis circumquaque ornata; cf. جام خانه; 2) *met.* coelum primum et secundum *B.*

آبگينَهٔ شامى (vitrum syriacum) species vitri valde candidi et subtilis (صاف ولطيف) *B.*

آبگينَه طارَم *HK.* آبگينهٔ طارَم *B.* (fornix crystallina) n. c. *met.* coelum B.

a. p. آبِ لُطْف (aqua benignitatis) *met.* largitio, donum (فيض وبخشش) *B.*; 2) misericordia, clementia (رحمت) *HK.*; cf. آتش لطف.

آبِ لَعل (aqua rubini) *met.* vinum; 2) lacrimae sanguineae *R.*

آبِ مَرْيَم dignitas et virtus (جاه وصلاح) Mariae, matris Jesu *B.*; 2) probitas et castitas (صلاح وعفت) *F.*; 3) *met.* mustum (شيرهٔ انگور); 4) vinum *B.*

a. p. آبِ مُنجَمِد (aqua congelata) *met.* i. q. آب افسرده; 2) glacies, grando *B.*; cf. آب بسته.

آبْمَند (suff. مند) potens, prosper, felix (صاحب دولت وعزت) Gl. in Des.

a. p. آبِ مُنعَقِد (aqua ligata) *met.* i. q. آب منجمد *B.*

آبِ مَيگون (aqua vini coloris) *met.* lacrimae roseae (گلگون) *B.* lacrimae amantis et afflicti; 2) vinum rubrum *HK.*

a. p. آبِ نار sec. *HK.* آبْ نار (aqua ignis) *met.* vinum rubrum *B.*

آبِ نارْدان (aqua fornacis) *met.* vinum *B.*

a. p. آبِ نافِع (aqua utilis) *met.* vinum *B.*

a. p. آبِ نَبات aqua plantarum; dicitur de potu, plantis, genere dulciarii, vino, viriditate plantarum earumque succo et musto *B.*

آبْ نَخوردَن (aquam non bibere) *met.* non cunctari, commorari (درنگ ناكردن وتوقف ننمودن) *B.*

a. p. آبِ نَشاط aqua laetitiae *met.* sperma *sponte effluens prae libidinis aestu C.* et *M.* ex *F.*

a. p. آبِ نُقرَه (aqua argenti) argentum liquidum; 2) hydrargyrum *Shaksp.* et *R.*; cf. سيماب.

آبْنوس (ex hebr. הָבְנִים ligna ebena, *proprie* ligna quasi lapidea pro אַבְנִים ab אֶבֶן i. q. אֶבֶן lapis; cf. Gesen. thes. s. v.) diospyros ebenum Linn.; 2) piscis quidam periucundi saporis *B.*; cf. آونوس.

آبْنوسى (praec. suff. ى) ex ebeno factus *R.*

آبْنوسى شاخ n. c. fistula (ناى) ex ebeno facta; 2) fistula, qua in solemnibus utuntur (سورناى وشهناى) *B.*

آبْلوج i. q. آبْلوج s. أَپْلوج saccharum crystallinum candidum (شكر سفيد); 2) saccharum in pulverem contritum (قند سوده) *B.* planta saccharifera (نبات شكرى) *F.* saccharum roseum candidum (گلقند سفيد) *HK.*

آبِلَه s. آوِلَه i. q. t. قبرجق furunculus; 2) i. q. t. چچك ar. جدر variolae, exanthemata infantum, tumores; 3) pustula, papula (نبخاله يعنى طوداقده اولان قبرجق) *F.*; cf. آنك.

آبِلَهٔ چَشْم encanthis, tuberculum in angulo oculi *F.*

آبِلَه دَر سُخُن پَيداست *met.* vir ex sermone noscitur *F.*

a. p. آبِلَهٔ رُخِ فَلَك *met.* stellae *B.*

آبِلَهٔ روز *met.* sol *B.*

آبِلَه زَدَن bullare *de aqua* Spieg. Chr. 105.

آبِلَهٔ فَرَنگ morbus venereus *F.*

آبِليتَه s. آبِليسَه seminator, agricola (زراعت ايديجى) *F.*

آبْ ماه n. c. nom. mensis de q. v. sub آب 11. *C.*

آبِ ماه *met.* splendor lunae *B.*

آبْ مرا بَروىِ كار آمَد *met.* intentionem meam assecutus sum (مرادم حاصل اولدى) *M.* ex *F.*

آبِ مُرغان (aqua avium) nomen ambulacri (سيرگاهى) in regione urbis Shîrâz (شيراز), ubi Persae dies Martis mensis Ragab (رجب) agunt, qui idem dies eodem nomine آب مرغان appellatur; 2) nom. fontis in Quhistân (قهستان), cuius aquam, ubicunque transfertur, sequuntur aves Seleucides (سار), locustis (ملخ) inimicae, ita, ut hoc modo omnes locustas occidant et dispellant, quapropter ille fons etiam چشمهٔ سار vocatur *B.*

آبِ مَرْوارِيد sec. *HK.* آبْ مرواريد *met.* splendor margaritae; 2) .morbus quidam oculi humani *B.*; cf. تمر.

آبو flos nymphaeae loti, nenuphar (گل نیلوفر) *B.*

آبْ وآتِش i. q. آب آتش q. v. *HK.*

آبْ وَدانَه aqua et granum s. frumentum *met.* victus *Shaksp. R.*

آبْ وَرز (ورز a v. ورزیدن) n. c. natans, natator (شناور وشنا کننده) *B.*

آبْ وَرزی (praec. suff. ی) natatio (شناوری) *B.*

آبْ وَرَنگ (aqua et color) *met.* vinum; 2) lacrimae sanguineae; 3) recens esse, vigor *B.*; cf. آب رنگ; 4) color albo-miniatus (از سفیده وشنگرف), alias گلگونه roseus dictus, quo mulieres faciem tingunt *HK.*

آپوق (v. onomat.) dicitur de sono, qui ex ore una cum vento effertur, si ambae buccae inflatae ab alio percutiuntur *B.*; cf. زابغر et زبغر et زنبلغ et زابگر et زبگر.

آبْ وَگِل (aqua et terra) *met.* corpus hominis *B.*

آبْ وَنَد n. c. vas aquarium, hydria *B.*; cf. وند.

a. p. آبْ وَهَوا aqua et aer i. e. atmosphaera, clima *R.*

آبَه i. q. آوه nom. pagi (قریه) ad urbem Sâva (ساوه) pertinentis *B.*; 2) clarus, limpidus *M.* ex *F.*

آبِهی nom. fluminis, quod etiam آهو dicitur *B.*

آبی (suff. ی) aquaticus, aquatilis (ad aquam pertinens et in aqua vivens); 2) n. s. color aquaticus, caeruleus; 3) malum cydonium (بهی ar. سفرجل); 4) uvae species *B.*

آبْیار (cf. یار) n. c. aquator, rigator *B.*; 2) irrigatio (اسم مصدر در صوارمف) *F.*

آبْیاری (suff. ی) irrigatio *R.*

آبِ یاقوت (aqua s. splendor rubini) *met.* vinum *B.*

آبِ یَخ potus glaciei (شربت یخ) *HK.*

آبید s. آبیر s. آبیژ scintilla ignis (شراره وسرشک آتش) *B.*; cf. ابیر et ابیز et آبیژ et آلیژ.

آبین nom. pagi (قریه) prope cavernam, ubi reperitur pissasphaltus in fodinis (نزدیک بغاری که مومیائی کانی در آنجا بهم میرسد) *B.*; cf. آئین et مومیا.

آتْبین perfectus, bonus, probus (نفس کامل ونیکوکار وصاحب گفتار وکردار نیک); 2) fortunatissimus (اسعد السعدا); 3) (z. [âthwya] = s. आप्त्य cf. Ztschrft. d. DMG. II, pg. 219; Höfer, Ztschrft. f. d. W. der Spr. I, pg. 276) nomen patris Ferîdûni, etiam پور آتبین, filius Âtbîni, dicti *B.*; cf. آبتین et آفریدون.

آتَش (cogn. sunt آدیش et آذر et تش q. v. De vera vocis pronunt. v. s. آدیش. Quamquam lexici *HK.* auctor non آتَش sed آتِش pronuntiandum esse pluribus probat, semper tamen آتَش pro آتِش legit, quae falsa pronuntiandi ratio etiam in multis aliis lexicis usitata est.) ignis (نار); 2) lux, splendor (نور ورواج ورونق); 3) ira (غضب); 4) animi levitas et mobilitas (سبکی روحی); 5) valor, pretium, dignitas, magni aestimatio (قدر ومرتبه وگرانی نرخ). — *Met.* 6) Satanas; 7) vir fortis, audax; 8) amore incensus; 9) ignis amoris (گرمی وحدت عشق); 10) cupiditas (اشتها); 11) vis digestiva et assimilans (قوت هاضمه); 12) *term. t. chemicor.* sulphur rubrum (گوگرد احمر) *B.*

آتِشِ آبْ پَرْوَر (پرور a v. پروردن) (ignis splendorem nutriens) *met.* gladius splendens (تیغ آبدار) *B.*

آتِش از چنار آید (ignis ex platano exit) *met.* praeter spem accidit *M.* ex *F.*

آتِشِ اَزرَها i. q. آتشین اژدها q. v. *R.*

آتِشِ آسْمان (ignis coeli) fulmen *M.* ex *F.*

آتِشْ اَفْرازَه (افراز a v. افراختن suff. ه) n. c. sagitta ignea in aera volans i. e. تیر هوائی missile igniferum bellicum *B.*; cf. آتش فراز.

آتشْ آفْروز (افروز a v. افروختن) n. c. ignem accendens; 2) inflammatus, combustus (سوخته); 3) omnis res, qua ignis accenditur; fomes; 4) i. q. دمه (ar. جرهٔ منقبه F.) i. e. vas a Galeno (جالینوس) inventum, capitis humani (کلهء آدمی) formam referens et foramen angustum habens, quod, si calefactum in aquam demittitur, aquam attrahit et si igni non accenso appropinquatur, postquam calefactum est, vaporem (بخاری) ex foramine emittit, quo ignis accenditur; 5) nom. mensis undecimi aerae Jazdǵirdi (یزدجرد); 6) nom. avis, quam Rûmani ققنس vocant, quo lat. phoenix significari videtur *B.*; cf. آتش فروز et آذر افروز et آذر فروز.

آتشْ آفْروزَنه (ut videtur pro آتش افروز زَنَه ex praec. et زنه a v. زدن suff. ه coll. آتش زنه) omnis res, qua ignis accenditur, uti festucae, lignula, sim.; fomes; 2) i. q. چخماق ignis suscitabulum, pyrotheca *B.*

آتشْ آنْگیز (ab انگیختن) n. c. ignem excitans, accendens; fomes; 2) *met.* inflammans *F.*

آتشْ بار (a باریدن) ignipluus, ignifluus; *inde* تیغِ آتشْ بار framea ignea, flammea, fulgens; 2) ignitabulum *M.*

آتشِ پارَسی ignis persicus, nom. morbi, ar. نارِ فارسی dicti, qui consistit fervore ardente et dolente aegroti, assidua febre laborantis, colore in flavum vergente. Sanatur adhibitis remediis frigidis. Aliud morbi nomen est باد فرنگ ventus Francorum; 2) sec. alios est erysipelas morbus, alias آتشک فرنگ dictus *B.*

آتشْ پارَه (ignis frustum *vel* ignis frustum habens) n. c. cicindela s. lampyris (شبتاب); 2) scintilla; 3) *met.* micans, fulgens, incensus, igni similis *F.*

آتشْ باز (a v. باختن) n. c. igne ludens; 2) pyrobolarius; 3) ballistarius *M.* ex *F.*

آتشْ بازی n. c. tormenta bellica, qualia Arabes apud Graecos et Persas usitata viderant, H. Mong. I, 132; cf. تیرِ تخش.

آتشْ پاشیدَن (ignem spargere) *met.* festinare (شتابی وبی قراری کردن); 2) iniuria afficere, opprimere (ظلم نمودن) *B.*

آتشْ بان (ignis custos) n. c. daemon (دیو) *SHL.* et *R.*

آتشْ پای (pedes igneos habens) n. c. *met.* inconstans, agitatus, concitatus (بیقرار ومضطرب); 2) equus alacer, acer, semper loco se movens *B.*

آتشْ بجان (ignis in animo) n. c. *met.* moeror, dolor (غم وسوزش); 2) desiderium (شوق); 3) amor *B.*

آتشِ پر آب (ignis aqua vel splendore plenus) *met.* vinum rubrum; 2) lacrimae moerore afflicti; 3) poculum aureum, gemmis distinctum et vino repletum (پیالهء طلا وپیالهء لعل ویاقوت پر از شراب) *B.*

آتشْ پَرَست (a v. پرستیدن) i. q. آذر پرست ignis cultor (گبر) *F.*; 2) coetus quidam Israelitarum (جماعتی از قوم موسی); 3) rerum naturalium gnarus, physicus (قومی از طبائعیه); 4) papilio (پروانه) *B.*

آتشْ بَرگ (ignifolium) n. c. *met.* i. q. آتش زنه *B.*

آتشْ پَرْوَر (ignem nutriens) n. c. *met.* gladius splendens *B.*; 2) instrumenta bellica (آلات جنگ) *HK.*

آتشِ بَسته (ignis ligatus) *met.* aurum rubrum *B.*

آتشِ بوس i. q. آتش موسی q. v. *SHL.* et *R.*

آتشِ بَهار (ignis veris) *met.* splendor veris; 2) flos s. rosa (گل) rubra; 3) tulipa (لاله) *B.*

آتشِ بی باد (ignis vento carens) *met.* vinum; 2) iniustitia, violentia (ظلم وتعدی) *B.*

آتشِ بیداد *met.* splendor iniustitiae (رواج ورونق ظلم) *HK.*

آتَـشِ بـيداد اَفْـروختَن (ignem iniustitiae accendere) *met.* iniustitiae splendorem praebere *B.*

آتَشِ بی دود (ignis fumi expers) *met.* sol; 2) ira; 3) vinum rubrum *B.*

آتَشِ بی زَبانَه (ignis lingua s. flamma carens) *met.* vinum; 2) gemma pretiosa, ut rubinus, sapphirus, carneola *B.*

آتَشْ پَیکَر (ignis faciem habens) *met.* sol; 2) daemones, genii (شياطين وجن) *B.*

آتَشْ تاب (a v. تافتن) ignem accendens n. c. fornax (گلخن); 2) fornicularius *M.* ex *F.*

آتَـشِ تابَـنـدَه (ignis splendens) *met.* sol; 2) natura, indoles (طبيعت) hominis *B.*

آتَشْتابَـه (suff. ه) i. q. آتش تاب q. v. *F.*

آتَـشْ تاو pro آتش تاب q. v. *F.*

آتَشِ تَر (ignis recens) *met.* vinum rubrum; 2) labia amatae *B.*; 3) rubinus, sapphirus (لعل وياقوت) *HK.*

آتَشْ تَو pro آتش تاو q. v. *F.*

a. p. آتَشِ تَوبَه سوز (ignis poenitentiam comburens) *met.* vinum *B.*

a. p. آتَشِ جامِ زيبَقی s. آتش جام سعی *met.* vinum poculi crystallini, vel argentei, vel aurei *B. SHL.*

a. p. آتَشْ حَجَر n. c. pyrites *met.* rubinus, sapphirus *B.* Sec. *HK.* آتَشِ حَجَر ignis e pyrotheca prodiens.

a. p. آتَشْ خاطِر (igneum animum habens) n. c. *met.* amori deditus (عاشق پيشه), sermones amatorios ardentes proferens; 2) vir peracutus, ingenium splendidissimum (تيز فهم وروشن راى) *B.*

آتَشْ خانَه n. c. i. q. آتشكده *B.*

آتَشْ خَوار s. آتَشْ خَوارَه (a v. خواردن suff. ه) n. c. igne vescens *met.* cibos illicitos edens (حرام خوار); 2) malignus, tyrannus (بد نفس وظالم); 3) is qui dono se moveri patitur (رشوت خوار); 4) nom. avis; cf. تُرتُك *B.*

آتَشِ خَورشيد (ignis i. e. lux et ardor solis) *met.* ardor (سوز) amoris, cordis *B.*; 2) apparitio lucis divinae (ظهور انوار آلهی) *HK.*

آتَشْ دادَن ignem dare *met.* periratum reddere (بر سر قهر وغضب آوردن); 2) inconstantem reddere (بيقرار ساختن); 3) *absol.* relinquere (ترك دادن) *B.*; cf. آتش زدن.

آتَشْ داغ n. c. i. q. آتشين داغ *SHL.* et *R.*

آتَشْدان (cf. دان) n. c. fornax Spieg. Chr. 105; focus, foculus *M.*

آتَشْ دَست (igneam manum habens) n. c. *met.* i. q. آتشين پنجه *B.*

آتَشِ دل *met.* ardor cordis, amor *B.*

a. p. آتَـشِ دُوزَخْ صِفَت (ignis infernorum qualitatem habens s. آتَـشِ دُوزَخْ عَـلَـف (ignis inferna nutriens) *met.* gladius splendens *B.* et *HK.*

آتَشِ دِهْقان ignis paganorum, quem post messem et perceptionem frugum in agris tonsis et stipulis horrentibus accendunt, ut terra novam vim recipiat et solum pingue oriatur *B.*

آتَشِ رَز (ignis vitis) *met.* vinum *B.*; cf. آتش شجر.

a. p. آتَشِ روحانيان (ignis spiritualium) *met.* corpus geniorum (جرم يعنی جسم ملائكه) *B.*

آتَشِ روز *met.* ardor, lux diei; 2) sol *B.*

آتَشْ ريز (a v. ريختن) n. c. ignem spargens, incendiarius; 2) *met.* rixas, turbas concitans *Shaksp.* et *R.*

آتَشْ زَبان (igneam linguam habens) n. c. *met.* salse et acerbe dicta iaciens (تيز وتند زبان يعنی شخصی كه تند وجلد حرف زند) *B.*

آتِشْ زَدَگی (ex زده suff. ی) n. c. incendium *Shaksp.*; cf. آتش زدن.

آتِشْ زَدَن ignem iniicere i. e. accendere, calefacere, comburere c. در et به H. Sam. 30, 62. Ḥâfiz in Pend. 309 : که گُل آتش زند بخرمن خویش „ut rosa ignem iniiciat in fruges suas demessas“ i. e. se ipsam comburat; 2) *met.* relinquere; 3) rebus suis valedicere (ترك تعلقات نمودن); 4) periratum reddere; 5) inconstantem reddere *B.*; cf. آتش دادن.

آتِشِ زَر (ignis auri) *met.* splendor, nitor (رواج ورونق) *B.*

a. p. آتِشِ زمزم (ignis putei apud templum Meccanum) *met.* sol *B.*

آتِشْ زَنَه (a v. زدن suff. ه) n. c. i. q. ar. زند ignis suscitabulum, pyrotheca (چخماق) *B.*

آتِشْ زو يافْتَنند (ignem ab illo acceperunt) i. e. mercatus fervorem et splendorem (گرمی ورونق بازار) ab illo acceperunt *HK.*

آتِشِستان (suff. ستان) n. c. locus s. regio ignis; 2) rogus *M.*

آتِشْ سُخَن (verba ignea proferens) n. c. *met.* conviciis corripiens, obiurgator (طعنه زننده وعتاب کننده) *B.*

آتِشِ سَرد (ignis frigidus) *met.* vinum rubrum; 2) labia amatae; 3) aurum purum (زر طلا) *B.*

آتِشْ سَگ (igneus canis) n. c. nom. herbae medicinalis, ar. بنفسج الكلاب dictae, viola canina *B.*

آتِشِ سُم scintilla equi ungula excitata *M.* ex *F.*

a. p. آتِشِ سَودا (ignis melancholiae) s. آتِشِ سوز (ignis ardoris) *met.* ardor amoris, cogitationis et imaginis *B.* et *HK.*

a. p. آتِشِ سَيّال (ignis fluens) *met.* vinum rubrum *B.*

آتِشِ سيمابْ سان (ignis argento vivo similis) *met.* sol *B.*

a. p. آتِشِ شَجَر (ignis arboris) *met.* i. q. آتش رز vinum *B.*

a.p. آتِشِ صُبْح (ignis aurorae) *met.* sol *B.*

a. p. آتِشِ صَليب (ignis astri, صليب crux dicti) *met.* sol *B.*; cf. آتشين صليب.

a. p. آتِشْ طَبْع n. c. homo natura acri et vehementi (تيز طبع) *SHL.*

a. p. آتِشِ طَبْع (ignis naturae, indolis) *met.* natura hominis acris et vehemens (تندی وتيزی طبع) *B.*

a. p. آتِشْ عَنان (igneas habenas habens) n. c. *met.* equus pernix *M.* ex *F.*

آتِشِ فارسی i. q. آتش پارسی q. v. *M.*

آتِشْ فَراز (a v. فراختن) i. q. آتش افرازه *B.*

آتِشْ فَروز (a v. فروختن) i. q. آتش افروز) *B.*

آتِشْ فُرو نِشانْدَن (ignem exstinguere) *met.* turbam, calamitatem (فتنه), iram sedare *B.*; cf. آتش نشاندن.

آتِشِ فُسُرْدَه (ignis concretus) *met.* aurum *B.*

آتِشْ فَشان (a v. فشاندن) n. c. ignivomus *M.* ex *F.*

a. p. آتِشْ فِعْل (instar ignis agens) n. c. *met.* equus velox, incitatus (اسب جلد وتند وتيز) *B.*

a. p. آتِشْ فِكْر (igneas cogitationes habens) n. c. *met.* i. q. آتش خاطر *B.*; poeta ingenii sagacitate et sententiarum gravitate excellens (شاعر تيز فکر ومضامين بلند) *HK.*

آتِشِ قَنديل (ignis s. splendor lucernae) *met.* ardor cordis, amoris *B.*

آتَشَك (suff. ك dim.) fulmen (برق); 2) lampyris noctiluca (كرم شب تاب); 3) morbus آبلهء فرنگ dictus *B.*

آتشْکا pro آتشْکان q. v. *F.*

آتشْ کار (ignis actionem habens) n. c. qui calefaciendi operam praestat in balneis et culinis (گلخنی ومطبخی); 2) faber ferrarius et eiusmodi opifex (آهنگر وامثال); 3) *met.* iratus, iracundus (خشمگین); 4) maleficus (بدکاره); 5) festinans (شتاب زده) *B.*; cf. آتش فعل.

آتشْکان (fodina ignis) n. c. *met.* i. q. آتشکده q. v. *F.*

آتشْ کاو (a v. کاویدن) n. c. rutabulum, quo ignis proruitur et excitatur (چوبی که بدان آتش‌را برهم زنند) *B.*

آتشْکَه (ignis locus) n. c. focus; 2) fanum magorum *M.* ex *F.*

آتشْکَدَه (cf. کده) i. q. آتش خانه n. c. delubrum cultorum ignis, pyraeum *B.*; cf. H. pr. reg. 87.

آتشْکَدَهٔ بَهرام (pyraeum Martis) *met.* signum arietis (برج حمل), quia hoc signum domus (خانه) Martis planetae (بهرام) est *B.*

آتشِ گُل *met.* splendor (روشنائی) rosae s. floris *B.*

آتشْ گون (ignei coloris) n. c. species rosae pulcerrimae, cuius aspectu oculi splendor augetur *B.*

آتشْگیرَه (گیره a v. گرفتن suff. ه) omnis res, qua ignis aufertur, batillum et 2) qua ignis accenditur, fomes *B.*

a. p. آتشْ لِباس n. c. *met.* vestitus coloris rubri (سرخ پوش) *B.*

a. p. آتشِ لُطْف i. q. آب لطف *HK.*

a. p. آتشِ مُجَسَّم (ignis corpore indutus) *met.* gladius fulgens ceterique belli instrumenta *B.*

a. p. آتشْ مزاج n. c. igneae i. e. acris et vehementis naturae *Shaksp.* et *R.*

a. p. آتشِ معده ignis stomachi *met.* fames *R.*

آتشِ موسی ignis, qui Mosi ad montem Sinai viam monstravit *B.*; 2) *met.* labia rubra amasii; 3) vinum rubrum *SHL.* et *HK.*

آتشْناك (suff. ناك) igneus, ardens *M. Shaksp.*

a. p. آتشْ نثار (ignem spargens) n. c. *met.* lacrimas fundens; 2) moerore afflictus *B.*

آتشْ نِشاندَن (ignem exstinguere) *met.* iram sedare *B.*; 2) cupiditatem restinguere *HK.*

آتشِ نیستان (ignis arundineti) *met.* splendor veris *B.*

آتشْ وآب *met.* poculum crystallinum vino repletum; 2) gladius, simil. *B.*

a. p. آتشِ وادیِ ایمن (ignis vallis securae) *met.* vallis sancta in deserto, in qua Deus Mosen allocutus est *B.*

آتشْ واهندی *SHL.* et آتشوا هندی *R.* i. q. آتش هندی q. v.

a. p. آتشِ هفت مجمره (ignis septem foculorum) *met.* septem planetae *B.*

آتشِ هندی *met.* gladius indicus *B.*

آتشی (suff. ی) ad ignem pertinens, igneus, ardens *M.*; 2) *met.* natura acer et vehemens *homo* (حدت طبع وتند وتیز مشرب اولان آدم) *F.*

آتشیان (pl. praec.) *met.* daemones (دیوان); 2) feae (پریان); 3) infideles (کافران) *B.*

آتشیزَه s. آتشیزَه (suff. یزه s. یزه diminut.) i. q. آتشک lampyris noctiluca *B.*

آتشین (suff. ین) igneus *M.*

آتشینْ آب (aqua ignea) n. c. *met.* i. q. آب آتشین q. v.

آتشینْ اژدَها (draco igneus) n. c. *met.* unaquaeque septem planetarum, quae omnes coniunctae آتشین هفت اژدها dicuntur *B.*

آتِشینْ پَنجَه (igneum pugnum habens) n. c. *met.* i. q. آتشین دست s. آتش دست opifex vel artifex, qui arduum opus facit et strenue laborat *B.*

آتِشینْ پَیکَر (igneam faciem habens) n. c. *met.* sol; 2) corpus daemonum (جنیان); 3) satanas *B.*; cf. آتش پیکر.

آتِشینْ پیل (elephas igneus) n. c. *met.* orbis coelestis (فلک); 2) mare *SHL.*; 3) sol *R.*

آتِشینْ داغ n. c. stigma igneum *HK.*

آتِشینْ دَست i. q. آتش دست q. v. *HK.*

آتِشینْ دُواج a. p, (igneum amiculum habens) *met.* sol; 2) crepusculum (شفق); 3) vinum rubrum *B.*

آتِشینْ زَبان n. c. i. q. آتش زبان *B.*

آتِشینْ سُخَن (igneum sermonem habens) n. c. *met.* i. q. آتش زبان *B.*

آتِشینْ صَدَف a. p. (ignea concha) n. c. *met.* sol *B.*

آتِشینْ صَلیب a. p. (igneum astrum صلیب, crux, dictum) n. c. *met.* sol *B.*

آتِشینْ کاسَه (ignea patera) n. c. *met.* sol *B.*

آتِشینْ لِباس a. p. (igneus vestitus) n. c. *met.* vestes coloris rubri; 2) (igneum vestitum habens) *met.* veste coloris rubri indutus *B.*

آتِشینْ مار (igneus serpens) n. c. *met.* flamma (زبانه) ignis; 2) i. q. تیر آتشبازی i. e. تیر هوائی missile igniferum bellicum; 3) gemitus ardens (آه گرم) *B.*

آتِشینْ هَفت اَژدَها n. c. *met.* septem planetae *B.*; cf. آتشین اژدها.

آتِشینْ یافْتَن *met.* splendorem producere (رونق ورواج بهم رسانیدن) *B.*

آتِل Sarmatiae Asiaticae maximus fluvius in mare Caspium se effundens, Volga *B.*

آتُورْبان [ó] (z. atharvan s. âtarvan, s. अथर्वन् cf. Lassen IAK. I, p. 523; Benfey SV. in Gloss. s. v.) vir religiosus, monachus (عابد وزاهد وصاحب تقوی وورع) *B.*

آتون sec. *F.* آتُون [ó] femina praeceptrix, filias in legendo, scribendo et acu pingendo instituens; 2) uterus, matrix (مشیمه ar. بچهدان وزهدان) *B.*

آتیشان (ut videtur pl. vocis آتیش pro آتش ignis) daemones (دیوان) *SHL.* *R.*

آج tamarix (ایلغون اغاجی) *F.*; cf. گز; 2) pro آز desiderium, cupiditas, aviditas *M.*; cf. اج.

آجار status recens, virens et elegans (طراوت ولطافت وتازه) *F.*; 2) i. q. آجاز q. v.

آچار compositus, commixtus (ضم کرده ودر هم آمیخته); 2) acide conditum, salgama (انواع ترشی آلات); 3) terra partim depressa, partim elata (زمین پست وبلند) *B.*

آچار h. p. (s. आचार) n. s. praecepta legis sequi et exercere (عمل کردن وپیروی نمودن باحکام شریعت) *B.*, established rule of conduct, institute, religious observance *Shaksp.*

آجاز et آجار, ut in al. cod. legitur, acide conditae cepae (صوغان ترشیسی) *F.*; cf. آچار.

آچاك terra, pulvis (خاك ar. تراب) *B.*

آجَدَه (ut videtur part. praet. v. obsoleti آجَدَن pro آژدن q. v.) coloratus, tinctus (رنگ کرده); 2) acu aliove instrumento punctus (خلانیده شده از سوزن وغیر سوزن) *B.*

آجُرّ a. p. et آجور later coctus (خشت پخته) *B.* Vox ex p. آگور in arabicam linguam translata; cf. Freyt. lex. s. v.

آجِستَن s. آجِستَن imp. آج, figere *palum*, *lapidem*; 2) plantare *arborem*; (ar. غرس). Inde نو آجسته recens plantatus *F.*

آجُل et آجَل i. q. آروغ q. v. *B.*; cf. اجل.

آجَنگان e quo ar. آجنقان, nom. pagi (قریه) ad urbem Sarkhas (سرخس) pertinentis, qui est locus munitus (قلعه) Khorâsânae *B.*

آجور a. p. form. ar. vocis آگور q. v. *B.*; cf. آجُرّ.

آجیدَن imp. آج, dentes limae efferre, limam acuere (دندانه بر آوردن در سوهن); 2) consuere (دوختن که بخیه نباشد) *B.*

آجیده part. praet. v. آجیدن; 2) sutura densior, strictior (نگنده) *F.*; cf. تبل.

آخ *vox fausta apprecandi, ut* آفرین *et* بارك الله macte, euge; cf. اخ; 2) vestigium, signum (آخ ترجمه اثر است) *B.*

آخاز res inutilis, nullius momenti *M.* ex *F.*; cf. آخال.

آخال i. q. آقال (ar. حشو) res inutilis, vilior, quae abiicitur, ut cortex fructus, schidiae ligni, festucae, quisquiliae, simil.; 2) nom. urbis *B.*

آخانیدن causs. v. آخیدن q. v. *F.*

آخْتَن et اَخْتَن extrahere (بر کشیدن) *e. gr. gladium,* evaginare; *testiculos,* castrare *B.*

آخْتَه s. اَخْتَه part. praet. v. آختن s. اَختن extractus, evaginatus, castratus *B.* 2) moestitiam, curas pellens i. e. exhilarans *vinum* (دردی چکلمش شراب که می آخته دیولر) *F.*

آخَر lavacrum in balneo vel aquario (حوض وحمام قورنه سی وامثالی) *M.* ex *F.*

آخِر *part. admirandi* (تعجب) mirum, papae, *ut in h. vs.*: آخر چه شد که از سر من باز کشتهٔ; 2) *part. adversativa* (تعرض) at, vero, quin, quin imo, *ut in hoc vs.*: عشقبازی نه من آخر بجهان آوردم *F.*

آخُر pro آخور q. v. Voces cum آخر compositas v. s. v. آخور.

a. p. آخِرْ بین (a. v. دیدن) n. c. finem respiciens, providus, prudens *M.*

a. p. آخِرَت vita posterior, mundus futurus (opp. دنیا s. این جهان, آن جهان vita terrestris, hic mundus); *inde met. pro mori dicitur* رخت بسرای آخرت کشیدن suppellectilem in palatium mundi futuri perducere Not. et Extr. IX, 215 et سفر آخرت اختیار کردن iter in mundum futurum eligere H. Sam. 78; 2) mundus invisibilis, mysticus (عالم غیب) *B.*

a. p. آخِرْ دَست n. c. loco infimo in consessu sedens (صف نعال وکفش کن) *B.* (صف نعال يعنى آخر مجلس نشینان) *F.*; cf. پایان et خاکسار; 2) id quod in lusu aleatorio ultimo ponitur (داو آخر قمار); 3) finis, exitus rei vel operis (عاقبت کار) *B.*

a. p. آخِرَش (suff. ش) *propr.* in fine suo; *adv.* postremo, tandem *Shaksp. R.*

آخُرَك pro آخورك q. v.

آخْرِیان (آخْرَیان *HK.*) suppellex, utensilia domestica (ar. سلعه) *B.*; cf. اَخْرِیان; 2) *sec. al.* vestiarium (اثواب خانه) *F.*

a. p. آخِرِیان (ut videtur ex ar. آخر suff. ی et term. pl. ان ort.) anteriores, primi (ar. متقدمین پیشینیان) *B.*

a. p. آخِرِینْ حَرْف (ultima litera) n. c. *met.* decretum divinum, fatum (تقدیر); 2) finis operis, negotii (عاقبت کار) *HK.*; cf. اولین حرف.

آخَسته limen, ar. عتبه *F.*; cf. اخجسته.

آخْسَمَه s. آخْسُمَه potus بوزه dictus, qui ex farina oryzae (برنج), vel hordei (جو), vel milii (ارزن), simil. paratur *B.*; cf. آخسمه et اخسمه et اخسمه.

آخَش valor, pretium (قیمت وبها) *B.* Inde گوهر آخَش gemma pretiosa *M.* ex *F.*; cf. اخش.

آخْش nom. Mobedi persici (موبدی پارسی نژاد که او مایهٔ عناصررا پروردگار شناسد) *B.*

آخْشُمَه i. q. آخسمه q. v. *B.*

آخْشِیج [*ê*] i. q. اخشیج s. خشیج s. آخشیگ s. اخشیگ oppositus, contrarius, adversarius (نقیض وضد ومخالف); 2) quodvis quatuor elementorum, scil. terra, aqua, aër et ignis, quum sibi invicem opposita sint; cf. Spieg. Chr. 62. Sec. alios ar. persicae vocis آخشیگ forma est *B.*; cf. آشیج.

آخشیجان [*ê*] plur. praec. i. q. آخشیگان quatuor elementa *B.*

آخشیجستان [*ê*] (suff. ستان) id quod infra orbem lunae est (ما تحت فلك قمر), locus nimirum elementorum Gl. in Des.

آخْشیگ [*ê*] i. q. آخشیج q. v. *B.*

آخْشیگان [*ê*] pl. praec. i. q. آخشیجان *B.*

آخْمَسَه s. آخْسَمَه i. q. آخسمه q. v. *B.*

آخیسَه et آخْیَه dux gregis aries *F.*; cf. اخیسه.

t. p. آداش (vox turc. in pers. lingua usitata) cognominis, eiusdem nominis. Dicitur de duobus, qui eodem nomine appellantur *B.*

آداك i. q. اداك insula *B.*; cf. آدك et آراك.

آدخ pulcer, elegans, bonus (خوب ونیکو ونغز); 2) altitudo (بلندی) *B.*, gradus supremus (رتبهٔ عالی) *F.*

آدر sec. *F.* آدُر i. q: آذر q. v. *B.*

آدِر scalpellus, quo vena inciditur, phlebotomus (نشتر فصاد ورگ زن) *B.*

آدرخش *B.* آدْرَخْش *HK.* (vox ex آدر pro آذر ignis et رخش a رخشیدن, fulgere, contracta) i. q. آزَرْخش fulgura cum tonitru, tempestas turbulenta (شورش وصاعقه یعنی سرما ورعد وبرق که مردمرا بیم هلاك باشد) *B.*; cf. آدرخش et آزرخش.

آدرشاخ salsuria, muria (pickle) *R.* In ceteris lexicis non reperitur.

آدْرَم pannus sellae equestri subditus (نمدزین); 2) *spec.* pannus subditus sellae equestri fissus (نمدزین که چاك دار باشد); 3) instrumentum bellicum (اسلحه), ut gladius, pugio, hasta, sagitta, arcus, al.; 4) instrumentum (افزاری) subulae (درفش) simile, quo stratum s. pulvinus sellae equestris (نمدزین) consuitur *B.*; cf. آدرم et ادرم et ادرام et ادرمکش et ادرمه.

آدرنگ moeror, dolor, miseria, calamitas (غم ورنج ومحنت); 2) interitus, exitium (هلاکت ودمار) *B.*; cf. آدرنگ et ادرنگ.

آدك i. q. اداك insula *F.*

a. p. آدَمْ پیرا (Adamum ornans) n. c. epith. Dei; 2) vir sanctus (مرشد کامل) *B.*

a. p. آدَمْ خَور n. c. anthropophagus *Shaksp. R.*

a. p. آدَمْ سَر i. q. داغ سر q. v. *B.*

آدمگری (suff. گر et ی) humanitas, benevolentia *Shaksp. R.*

a. p. آدَمیانَه (suff. انه) humane *M.*

a. p. آدَمی زادَه n. c. hominis filius, homo *B.*

آدَه duo alta ligna in terra infixa, ad quae tertium superne alligatur, ut columbae

آخوندی et آخوند et آخواندی v. s. آخوند et آخواند.

آخور s. آخُر (واو معدوله) locus ubi pecus pabulo vescitur (جای علف خوردن دواب) ar. معلف stabulum; 2) praesepe e. g. از صنادیق مصاحف واجزارا دور کردند وآخر اسپان کردند „Corani eiusque partium exemplaria e cistis removebant easque in praesepia equorum convertebant" *Khondemir;* 3) os sub collo et supra pectus ar. ترقوة, clavicula *B.*

آخورِ چَرْب s. آخُرِ چَرْب (*HK.* sine J. Izâfet) (stabulum pingue) *met.* alimentorum, victuum copiae; 2) vita voluptatis plena *B.*

آخورِ خُشْك (*HK.* sine J. Izâfet) (stabulum siccum) stabulum sine aqua et pabulo *HK.*

آخورْسالار s. آخُرْ سالار n. c. praefectus stabuli (میر آخور وسالار وریش سفید طویله) *B.* De praefecti stabuli munere et dignitate pluribus disputavit Quatremère in H. des Sult. Maml. I, p. 119, not. 3.

آخورِ سَنگین s. آخُرِ سَنگین (stabulum saxeum) *met.* locus, in quo neque stramen, neque pabulum est; 2) locus, in quo nihil reperitur, quod utile sit *B.*

آخورَك s. آخُرَك (suff. ك) n. dim. vocis آخور s. آخُر; 2) clavicula *B.*

آخون i. q. آخوند q. v. *Shaksp.*; theologus *C.*

آخوند s. آخَواند rector, magister, instructor *Shaksp. R.* e. g. ازین آخواند شکایت کردند „de hoc magistro questi sunt" Akhbâr-nâmah.

آخوندی s. آخَواندی rectoris, magistri munus, dignitas. Exempla ex Akhbâr-nâmah v. in Quatremère H. des Sult. Maml. I, 69.

آخیدن pervenire (رسیدن) *F.*; cf. آخانیدن.

آخیریدن i. q. آختن q. v. *F.*

آخیز lutum, e quo lateres conficiunt; 2) later formatus, lapis muri (کرپیچ وکرپیچ قالبی ودیوار مهرهسی) *F.* quod M. vertit: incrustatio muri, caementum ex calce, quo muri illinuntur.

آخیزگر (suff. گر) fictor laterum, laterarius; (کرپیچ اشلیجی) *F.* sec. M. caementarius,

aliaeve volucres insidere possint; pertica volucrium *B.*

آذيش **i. q.** آتِش**, e quo litera** ت **cum lit.** د **permutata et inserta lit.** ى**, ad indicandam vocalem i, qua praecedens litera pronuntianda sit, ortum est. Inde etiam sequitur, scriptionem** آتَش **cum vocali a literae** ت **falsam esse** *B.***; cf.** آذر**.**

آذَيْنَده **arcus coelestis, iris (**قوس قزح**)** *B.*

آذينَه **dies Veneris** *B.***; cf.** آذينه **et** ادينه**.**

a. p. آذار **(h.** אֲדָר **syr.** ܐܳܕܰܪ **gr.** *Ἀδάρ***; vox, ut videtur, cum** آذر **ignis cognata) mensis primus veris anni Graecorum (**روميان**), quo sol in signo piscium est** *B.* **Mensis Syromacedonum sextus Martio respondens; cf. Ideler Chron. I, 430 sqq., Benfey Monatsn. 9 sqq. et 177 sqq.**

آذارْ اَفْيُون **n. c. genus spumae maris (**زبد البحر**), alias** كف دريا **dict. q. v.** *B.*

آذارْطُوس **i. q.** آذَرْطُوس **nom. mariti matris Azrae (**عذرا**), Vâmiqi (**وامق**) amatae** *B.*

آذَر **sec. Fg.** آذُر **(z.** ܐܬܪܘ **coll. voc. cogn.** آتش **et** آذيش **et** تش**. Comparet etiam in sanscr. vocibus** अथर्वन्**,** अथर्यु **al.; cf. Benfey SV. in Gl. s. v. atharvan) ignis; 2) nom. mensis noni anni solaris, in quo sol in signo sagittarii (**قوس**) est; cf.** آذرماه**; 3) nom. diei noni cuiusvis mensis solaris, quem festum celebrant Persae, quia eiusdem nomen cum nomine mensis consentit. Illo die pyraea verrunt et adornant et visitant et ungues recidunt et capillos tondunt; 4) nom. genii, quem soli praeesse et omnes res die et mense** آذر **dictis gerere Persae credebant; 5)** *met.* **amor (**عشق**)** *B.*

آذَرْ آباد **(ignis domus) n. c. nom. pyraei urbis Tabrîz (**تبريز**); 2) nom. urbis Tabrîz** *B.*

آذَرْ آبادْگان **i. q. sing.** آذر آباد**. A multis pyraeis, quae in urbe Tabrîz erant, haec urbs hoc nomine plurali appellata est** *B.*

آذَرْ آبادْگُون **(ignis domus formam habens) n. c. locus ignis (**آتش گاه**), focus; 2) fornax (**گلخن**) balnei; 3) focus (**كوره**) fabri ferrarii, simil.** *B.*

آذَرْ اَفْرُوز **s.** آذر فروز **n. c. i. q.** آتش فروز *B. F.*

آذَرْ اَفْزا **(ignem augens) n. c. i. q.** آذر افروز *B.*

آذَرِ آئين **nom. quarti pyraei, quae septem erant numero a Persis in honorem septem planetarum exstructa, in quibus suffimenta (**بخور**) cuique planetae propria incendebantur. Septem pyraeorum nomina haec sunt : 1)** آذر مهر**; 2)** آذر نوش**; 3)** آذر بهرام**; 4)** آذر آئين**; 5)** آذر خرين**; 6)** آذر برزين**; 7)** آذر زردهشت *B.*

آذَرْباد **s.** آزرباد **nom. filii Mâràspand (**مارسپند**) e prole Zârtushti (**زارتشت**), Mobedi persici regnante Ardshêr Babakân (**اردشير بابكان**), quo praeter Ardâi (**اردای**), Vîrâfi (**ويراف**) filium, nemo olim sapientior habebatur** *B.*

آذَرْ بادْگان **(ignis custos; cf.** بادگان**) n. c.** *met.* **pyraeum; 2) nom. pyraei in urbe Tabrîz exstructi; 3) nom. urbis Tabrîz** *B.*

آذَرباد مارَسپَند **Âzarbâd, Mâràspandi filius, de q. v. s.** آذرباد *B.*

a. p. آذربايگان **v. s. v.** آذربايجان**.**

آذربايگان **i. q.** آذربادگان**; 2) nom. provinciae Âzarbâyigân, ad quam urbs Tabrîz pertinet** *B.* **— Vox composita videtur ex** آذر **ignis et** بايگان **i. q.** بادگان **custos, thesaurarius, ut significet „ignem custodiens** *regio***". Fortasse** بايگان **s.** بادگان **respondet etiam adi. vitha** *IC.***, quod Lassen (Z. f. K. d. M. VI, 28) vertit : gentilicius et verba** *IC.* **: hadâ vithibis bagibis vertenda sunt „cum custodientibus (tutelaribus) diis". Si respicis Iraniae nomen z. airyanem-vaêgô, vox** آذربايگان **etiam explicari potest „ignis regio" i. e. terra, in qua ignis originem suam habuit, voce** بايگان **cum z. vaêga collata, quae coll. s.** बीज **significare videtur : semen, origo; cf. JAs. 1845 Avril p. 287, 288. — Vocem turcicam esse dicit lex.** *B.* **auctor, ex** آذر **altus et** بايگان **magni,**

optimates, compositam, qua rex Âgûr (آغــور) collem, quem in loco Augân (اوجان) provinciae Âzarbâyigân ab ipso occupatae adiuvante exercitu suo exstrui iussit, appellavit, ita ut proprie significet: locus elatior optimatum. In arab. linguam translata haec vox in آذربيجان et آذربايجان mutata est *B.*

آذَرِ بَرْزين nom. pyraei sexti, ab antistite quodam religionis Zoroastris, Barzîn (برزين) dicto, ita appellati, de q. v. s. آذر آئين et بـرزين. Alii hoc pyraeum a rege Kaikhosrû (كيخسرو) exstructum esse narrant, quum tempestate turbulenta subito exorta, sella regis, postquam expavescens equo descenderat, fulmine icta tota combusta esset, ita ut آذر برزين proprie significet: ignis (fulmen) in sellam equestrem delapsus *B.*

آذَرْ پَرَست n. c. i. q. آتش پرست q. v. *B.*

آذَرْبو s. آذَرْبويَه (suff. ه) syr. ܐܕܪܒܘ n. c. (ignis odorem habens) flos herbae alkali (اشنان), flavi coloris, caule (بوته) spinoso, cuius radicem كُليم شوى (penulam lavans) vocant, respondens ar. قُلّام. Sec. alios est radix plantae spinosae, flore flavo a Shîrâzensibus چوبك اشنان dicta, cuius alia species est بخور مريم. Sec. al. est radix croci (زعفران); cf. بلار *B.*

آذَرِ بَهرام (ignis Martis) nom. pyraei tertii, de q. v. s. آذر آئين *B.*

a. p. آذَرْبيجان forma arabica vocis persicae آذربايگان q. v. *B.*

آذَرْ پيرا (a v. پيراستن) n. c. (ignem adornans) ignis ministerio fungens in pyraeo (خادم وخدمتكار آتشكده) *B.*

آذَرْتَش n. c. salamandra *M.* ex *F.*

آذَرِ خُرداد sec. *HK.* sine J. Izâfet (ignis sole datus) nom. pyraei Shîrâzensis; 2) sec. al. idem est ac pyraeum quintum, alias آذر خرين dictum, de q. v. s. آذر آئين; 3) nom. Mobedi, qui hoc pyraeum exstruxit; 4) nom. genii, cuius curae pyraea demandata esse Persae credebant *B.*; cf. آذر خورداد.

آذَرِ خُرين (ignis ad solem pertinens; خرين ex خر pro خور suff. ين) nom. pyraei quinti, de q. v. s. آذر آئين et آذر خرداد *B.*

آذَرْخُش nom. diei noni mensis Âzar (آذر), quem etiam آذر appellant et festum celebrant Persae, de q. v. s. آذر 3 *B.*

آذَرَخْش s. آذَرَخْش (vox ex آذر et رخش a رخشيدن fulgere, contracta) i. q. آذرخش q. v. *M.* ex *F.*

آذَرْخُشا (praec. add. ا) fulmen cum vehementi tonitru (صاعقه); 2) frigus maximum, quo homines et animalia pereunt *F.*

آذَرِ خورْداد (واو معدوله) i. q. آذر خرداد q. v. *B.*

آذَرِ زردُهُشت sec. *HK.* sine J. Izâfet (ignis Zoroastris) nom. pyraei septimi, de q. v. s. آذر آئين *B.*

آذَرَس (pro آذررس ut videtur, a v. رسيدن ignem attingens) i. q. آذر نشين *R.*

آذَرْ شَسپ s. آذَرْ شَسپ (cf. شپ et شسپ) n. c. nom. genii, quem igni praeesse in eoque semper versari Persae credebant; 2) salamandra (سمندر) *B.*; 3) sec. *F.* i. q. آذر گشسب.

آذَرْ شين (in igne sedens, شين pro نشين a v. نشستن) n. c. salamandra *B.*

آذَرْطوس i. q. آذارطوس q. v. *B.*

آذَرْ فَراز n. c. i. q. آتش فراز q. v. *M.* ex *F.*

آذَرْ فُروز (فروز a. v. فروختن) n. c. i. q. آذر افروز q. v. *B.*

آذَرْ فَزا (فزا a. v. فزودن) n. c. i. q. آذر افزا q. v. *B.*

آذَرْكَدَه n. c. i. q. آتشكده q. v. *R.*

آذَرْ گُشپ n. c. pro آذر گشسپ q. v. *B.*

آذَرْ گُشسپ (cf. گشسپ) n. c. fulgur (برق); 2) ignis (آتش); 3) ignis cultor (آتش پرست); 4) *absol.* pyraeum (آتشكده); 5) nom. pyraei haud procul ab urbe

Balkh, a Gushtâspe (گشتاسپ) rege exstructum, qui thesauros suos ibi occultavit, quos postea Alexander M., ipso pyraeo deleto, omnes abstulit. Cf. de hist. huius templi Rawlinson Journ. of the Geogr. Soc. t. X; 6) nom. genii ignis, alias آذر شپ et آذر شسپ dicti *B.*; 7) nom. herois (پهلوان) cuiusdam Gl. Sch. et *F.*

آذَرْ گُل (ignis flos) n. c. species floris flavi ad instar anemones *M.* ex *F.*

آذَرْ گون (ignis colorem habens, igni similis) n. c. rutilus; 2) species anemones (شقائق) margine rubro, medio nigro; 3) sec. al. planta rubri coloris aquatica; 4) sec. al. species anthemidis vel chamaemeli (بابونه); 5) flos همیشه بهار dictus, de q. v. s. خیری; 6) nom. equi (a colore rufo sic dicti); 7) salamandra (سمندر) *B.*; cf. آذریون.

آذَرْ کیش [*ê*] (ignis religionem (کیش) habens) i. q. آذر پرست *B.*

آذَرْم sella equestris, cuius pannus subditus bipartitus est (زین اسبی که نمدزین آن دونیم باشد); 2) pannus sellae equestri subditus (نمدزین) *B.*; cf. آدرم et ادرم et ادرمه.

آذَرْماه n. c. Âzar, nom. mensis noni anni solaris persici, in quo sol in signo sagittarii (برج قوس) est *B.* Mensis ultimus autumni, November, alias تشرین ثانی dictus *F.*; cf. آذر et Ideler Chron. I, pg. 430, Benfey Monatsn. pg. 19 sqq.

آذَرِ مهر (ignis Mithrae) nom. primi pyraei de q. v. s. آذر آئین *B.*

آذَرْمیدخت i. q. آزرمیدخت q. v. *B.*

آذَرَنگ (pro آذر رنگ ignis colorem habens) n. c. lucidus (روشن ونورانی) 2) ignis (آتش); 3) i. q. آدرنگ (lit. ذ et د inter se permutatis) *B.*; cf. آزرنگ.

آذَرْنوش n. c. nom. pyraei secundi, quod etiam نوش آذر nominatur, de q. v. s. آذر آئین *B.*

آذَرِ هُمایون (ignis faustus) nom. incantatricis (ساحره) e stirpe Sâmi (سام), in pyraeo Isfahânensi ministerio fungentis, quam Alexander M. sapienti Balînâs (بلیناس) tradidit, qui ob eam causam fascinator (جادوگر) dictus est *B.*

آذَرْ هوشنگ nom. primi prophetae ad Persas missi, qui etiam Mah Âbâd (مه آباد) appellatur. Inde آذر هوشنگیان dicuntur qui illius sectam profitentur *B.*; cf. آبادیان.

آذَری (form. ex آذر pro آذربایگان suff. ی) ad provinciam Âzarbâyigân pertinens; 2) nom. poetae cuiusdam *B.*

آذَرْیاس s. اذریاس gummi rutae montanae (صمغ درخت سذاب کوهی) *B.*

آذَریان pl. v. آذری i. q. آذر هوشنگیان sectatores primi Persarum prophetae Âzar Hûshang *B.*

آذَرین i. q. آذین q. v. *F.*; cf. Frag. 19, 24.

آذَرْیون n. c. i. q. آذرگون q. v. *B.*

آذون (pars. s. Spiegel Gr. d. Parsisp. p. 109) *adv.* i. q. آن چنان eo modo, ita, coll. ایدون, quod این چنین hoc modo significat *B.*; cf. آندون.

آذیش lignum, quod limini ianuae affigitur (چوبی که بر آستانهٔ در خانه استوار کنند); 2) schidiae ligni, lignula, festucae (ریزهٔ چوب وخس وخاشاك) *B.*; 3) ignis *M.* ex *F.* ut videtur pro آدیش.

آذین i. q. آذرین et آئین ornatus, ornamentum, exornatio (زیب وزینت وآرایش) *B.* *spec.* ornatus solemnis urbis eiusque portarum et officinarum, ut fit ineunte anno, aut principe urbem ingrediente et diebus festis *F.* Inde شهررا آذین بستن urbem ornatu solemni condecorare H. Sam. 156 coll. به بستند آذین به بیراه وراه Schahn.; 2) institutum, mos, consuetudo, regula modus; 3) instrumentum, quo butyrum (روغن) a lacte acido (دوغ) separatur; cf. آئین *B.*

آنینْ بَند i. q. آئین بند q. v. *F.*

آنینَه dies Veneris (یوم جمعه) *F.;* cf. آدینه.

آر imp. v. آوردن pro آور q. v.

آرا s. آرای imp. v. آراستن, in comp. part. praes. significatione, e gr. اَنْجُمَنْ آرا et مَجْلِسْ آرا consessum ornans *M.* ex *F.;* جهانْ آرا mundum ornans; سُخُنْ آرا verba exornans, eloquens; 2) i. q. آرایش exornatio, ornatus. *B.*

آراج s. آرَج cubitus (مرفق); 2) nom. avis cuiusdam *HK.* et *F.* Utraque vocis forma ex آرنج decurtata est q. v.

آراخیدَن i. q. آرامیدن q. v. *F.*

آراد s. آرَد nom. diei vigesimi quinti cuiusvis mensis solaris; 2) nom. genii, quem huic diei praeesse omnesque res hoc die gerere Persae credebant. Die dicto vestitu se ornare bonum, iter autem facere malum ducebatur *B.*

آرازش bonum, factum bonum (خیر وخیرت کردن); 2) eleemosyna (درراه خدا چیزی بکسی دادن); *B.*

آراسْتَک hirundo domestica *M.* ex *F.;* cf. پرستک.

آراسْتَگی (ab آراسته suff. ی format.) exornatio; 2) ordo, compositio Spieg. Chr. 74.

آراسْتَن s. آرائیدَن, imp. آرا s. آرای, ornare, exornare c. c. ب r. Spieg. Chr. 58; 2) instruere *aciem, exercitum* Gul. 24 H. Sam. 146, *convivium* Chr. Sch. 7; praeparare *sedem* ibid. 75 *F.;* cf. آرستن et آریدن et ارستن.

آراسته part. praet. v. آراستن; 2) n. s. i. q. بتخانه templum adorationi idoli dicatum *B.*

آراك insula (جزیره) *B.;* cf. آداك.

آرام imp. v. آرامیدن, in comp. part. praes. significatione, e. g. دل آرام s. دلارام cordi quietem dans i. e. amata, amica. Chr. Sch. 105; 2) quies, firma mansio, habitatio (سکون وقرار); cf. Spieg. Chr. 51. 119; 3) locus (جا ومقام); 4) potestas (طاقت); 5) obedientia (اطاعت); 6) i. q. آرام بن (s. आराम) hortus in urbe vel praedio, ubi otio frui possumus *B.*

آرامانیدَن causs. verbi آرامیدن, facere ut quiescat, considat; sedare, pacare *M. R.*

آرامْ بانو (cf. بنو) n. c. nom. proprium *R.*

آرامْ بَن (quietis hortus; cf. بَن) n. c. i. q. آرام 6. hortus in urbe vel praedio, ubi otio frui possumus *B.*

آرامِ خاك quies terrae; 2) globus terrae (کرهء خاك); 3) *met.* mansuetudo (حلم) hominis *B.*

آرامِدَن i. q. آرامیدن *F.;* cf. آرمدن. In lex. *F.* falso legitur آرامْدن et آرمْدن sine vocali literae م.

آرامْ دوست n. c. quietis amicus, otiosus *R.*

آرامش (آرام suff. ش) quies, otium (آسایش که فراغت وراحت باشد) *B.;* cf. آرمش et رامش.

آرامْ شاه (quietis rex) n. c. nomen regis Mongolorum *R.*

آرامِش داد aequalitas (اعتدال) in rebus disponendis (انتظام مهام), quod ar. نظام کل dicitur Gl. in Des.

a. p. آرامْ طَلَب n. c. quietem, otium quaerens, otiosus, iners *R.*

آرامْکار (suff. کار) otio fruens, socors, iners deses *C. R.*

آرامْگاه s. آرامْگَه n. c. quietis locus, mansio firma, habitatio *F.;* cf. Spieg. Chr. 46.

آرامْ گرفتن quietem capere; 2) considere, habitare Spieg. Chr. 29; cf. آرامیدن.

آرامْ گیر (a. v. گرفتن) n. c. quietem capiens, tranquillus; cf. Spieg. Chr. 84.

آرامی (suff. ی) tranquillitas, pax *F.*

آرامیدَن imp. آرام (s. रम् z. ram praef. آ coll. رام) quiescere, tranquillum esse (آرام گرفتن وساکن شدن وقرار گرفتن); cf. Spieg. Chr. 122; 2) iacere, dormire (خسپیدن); 3) quietem dare, tranquil-

آرج (pro آرنج ex quo decurtatum est) i. q. آراج q. v. *B.*

آرد pro آراد q. v. *B.;* cf. ارْد .

آرْد (syr. ܐܪܕ coll. s. r. घृष् fricare, terere?) farina; cf. Spieg. Chr. 148; cf. ارداله; 2) defectus, vitium (تقصير) *B.*; cf. آرْد; 3) pro آرداد q. v. *F.*

آردابه pulmentum *F.;* cf. آردبا .

آرداد deceptor, impostor; 2) غول بيابان homo silvaticus. *Longis pedibus praeditus et toto corpore pilosus, noctu iter facientes a via seducens in loca deserta, ut eos ibidem trucidet et sanguinem eorum exsuget M.* ex *F.*

آردْبا (ex آرد et با q. v.) n. c. pulmentum farinarium; *sec.* Cast. cibi genus ex polline liquidum, medium inter pultem et atharam.

آرْد بخرك (farinam amygdalorum habens) n. c. placenta amygdalis condita (چنگال بادام كوهى) *B.*; cf. آرده بخرك .

آرْد بيز (a. v. بيختن farinam cribrans) n. c. cribrum farinarium *B.*

آرْدنولَه s. آرْدولَه s. اردوله n. c. cibi genus, pulmento كاچى dicto simile (آشى مانند كاچى), e farina (آرد) coctum (ar. سَخينَه), quod Dervîschi et pauperes edere solent *B.;* cf. آردهاله .

آرْد روغن i. q. آرْد وروغن q. v. *F.*

آرْد زَنَه (a. v. زدن) n. c. i. q. آرد بيز cribrum farinarium *F.*

آرْدستان s. اردستان (ex ارد et ستان comp. coll. arda *IC.* = z. 𐬆𐬭𐬆𐬜𐬡𐬀 eredhva altus et ستان = stána *IC.* = z. 𐬯𐬙𐬁𐬥𐬀 çtâna s. स्थान locus, ut proprie significet: altus locus) Ardistân, nom. regionis (ولايتى) in altiore Iracae persicae parte, ubi bona mala punica (انار) crescunt *B.;* 2) nom. oppidi eiusdem regionis *M. R.;* cf. Herbel. s. v. Ardestan et Uylenbroek spec. pg. 59 fin.

lum reddere (آرام گردانيدن ودادن) *B.;* cf. آرامدن et آرمدن et ارميد .

آراميده part. praet. v. آراميدن, quietus, tranquillus *B.;* cf. ارميده .

آران i. q. آرّان s. اران nom. provinciae regionis Âzarbâyigân, in qua sunt urbes بَرذع et گنجه *B.* Quamquam nomine Ârân s. Arran gr. Ἀριάνια geographi orientales parvam provinciam inter Âzarbâyigân et Georgiam sitam designant, haec tamen vox e z. airyana (airyana-vaêjô) derivanda est, qua Iranii totius regionis montanae Iranicae partem in extremo oriente, ubi fluvii Oxus et Jaxartes oriuntur, sitam intelligunt; cf. Lassen IAK. I, p. 6 sqq. et 526 sqq.; 2) i. q. آرنج ar. مرفق cubitus *B.;* 3) nom. pagi (قريه) provinciae Kâshân (كاشان) *celebris ob asinos magnos et pingues instar mulorum F.*

آراه mastiche *R.;* cf. اراه .

آراى i. q. آرا q. v. *B.*

آرايانيدن causs. verbi آرائيدن, facere, ut exornet, instruat, praeparet *C. R.*

آرايش (ab آرا s. آراى suff. ش format.) exornatio, ornatus, ornamentum (زيب وزينت); cf. Spieg. Chr. 62; 2) institutum, mos, consuetudo (رسم وعادت وآئين); 3) nom. soni cuiusdam musici (نوائى از موسيقى) *B.* Inde آرايش مجلس apparatus et ornamentum consessus et آرايش كردن i. q. ارآستن *M.*

آرايش خورشيد (ornatus solis) nom. primae triginta melodiarum (لحن) citharoedi Bârbud (باربد); 2) lanugo adolescentis (خطى كه بر عارض خوبان برآيد) *B.*

آرايش روم (ornamentum Rûmae) nom. arcis (قلعه) Gl. Sch.

آرائيدن imp. آراى i. q. آراستن q. v. *F.*

آرت (s. अरत्नि) i. q. آرنج cubitus *B.*

آرْدْشیر n. c. pulmentum ex lacte (شیر) et farina (آرد) *C.*

آرد کُنجد i. q. آردهٔ کنجد q. v. *SHL.*

آرْدَم nom. floris, alias آذریون dicti q. v. *B.*; cf. اردم .

آرْدَن i. q. ترشی پالا i. e. vas cribratum, quo res percolari et lustrari possint, colum; 2) cochlear spumae tollendae factum (کفگیر); 3) nom. regionis *B.*; cf. اردن .

آرْدْ وروغن (farina et butyrum) genus dulciarii liquidi, suavis et elegantis (حلوای تر ولطیف ونازك) *F. B.*; cf. آرد روغن et آردی روغن .

آرْدَه (suff. ه) i. q. دستاس mola manuaria *F.*; 2) et ارده i. q. آرد farina, ut e vocibus آردهء خرما, اردهء کنجد al. apparet.

آرْدْهالَه i. q. آردتوله q. v. *B.*

آرْدَه بُخرك i. q. آرد بخرك q. v. *F.*

آرْدَهء کُنجد (farina sesami) placenta (چنگال), quae cum dactylis recentibus (رطب) et syrupo (دوشاب) editur *B.*; cf. اردهء کنجد .

آرْدی روغن i. q. آرد وروغن q. v. *F.*

آرْدینَه (suff. ینه) farinarius; 2) cibus e farina paratus *F.*

آرْزو desiderium, cupiditas (کشش خاطر ar. شهوت) *B.*; 2) nom. uxoris Salmi (سلم) Gl. Sch. — Phrases: آرزو دَر دِل شِکَست *met.* non est factum ex voluntate. — آرزوی مَن بِشکَن *met.* fac me compotem voti mei *M.* ex *F.*

آرْزوانَه (suff. انه) desiderabilis, optandus, expetendus; 2) n. s. talis res *B.*

آرْزودَن (cf. آرزو) appetere, desiderare (شوق وطلب کوسترمکی) *F.*

آرْزو کَردَن i. q. آرزودن q. v. *M.*

آرْزومَند (suff. مند) appetens, cupidus, avidus *F.*

آرْزومَندی (praec. suff. ی) i. q. آرزو q. v. *M.*

آرْزون i. q. آرون *B.* in appendice lexici.

a. p. آرْزوی نَفْس appetitus sensualis et concupiscentia carnis *M.*

آرْزَه i. q. کاهگل lutum stramineum i. e. lutum cum stramine commixtum, quo muros et tecta consternunt *B.*; cf. ارزه .

آرْزَه‌گَر (suff. گر) luti straminei confector (کاهگل ساز); 2) caementarius (کسی که کاهگلرا بجائی بمالد) *B.*; cf. ارزه‌گر .

آرِس i. q. أرِس q. v. *M.* ex *F.*

آرِست latus (بان) animalis *F.*

آرَستَن pro آراستن q. v. *B.*; cf. ارستن .

آرَستَن (imp. آر) i. q. توانستن posse *B.*; cf. ارستن .

آرَستَه pro آراسته part. praet. v. آراستن *B.*

آرَستَها i. q. آرسته pro آراسته ut in vs. فرخی poetae pers.: ایا ببزمگه آرستها زصد حاتم *F.*

آرْسلان i. q. ارسلان q. v. *M.* ex *F.*

آرَش nom. herois (پهلوانی) Iranensis in exercitu Minûćahri (منوچهر), qui sagittandi peritia magnam famam sibi comparaverat; 2) nom. filii secundi regis Kaiqobâd (کیقباد), etiam کی آرش dicti *B.*

آرِش (fort. est z. ܐܪܬܐ aretha, s. eretha s. अर्थ) sensus (معنی opp. لفظ) *B.*

آرِشی (suff. ی) ad sensum pertinens, significativus (معنوی) *B.*

آرْغ pro آروغ q. v. *B.*

آرْغانَه nomen fluvii *B.*; cf. ارغا .

آرْغَدَه sec. *F.* آرَغْدَه (videtur esse part. praet. v. obsoleti آرغدن cognati cum ارغیدن q. v.) iratus, iracundus (خشمگین وقهر آلود) *B. et quidem maxime de fera dicitur,* furens e. g. شیر آرغده leo furens, et آرغده گرگ lupus furens in hoc vs. Schahn. سپاهی بکردار آرغده گرگ; 2) commotus, agitatus (حرکت), ut in hoc vs. رودکی poetae persici کهی آرامده وکه آرغده ✿ کهی

آشفته وکه آهسته, in quo voci آرامده quietus, tranquillus, oppositum est *F.*; 3) litigiosus (جنگ آور) *B.*; cf. ارغده et ارغند et ارغنده et ارغیده et آلغده.

آرغده avidus (حریص در چیزها) *B.* e. g. in hoc vs. منوچهری poetae persici: آرغده بر ثنای تو جان منست ازانک ✿ پروردهٔ مکارم اخلاق تو منم *F.*; cf. أرغده.

آرغنده i. q. ارغنده q. v. *F.*

آرغیش *HK.* et آارغیش [*é*] *B.* cortex (پوست) radicis berberis (زرشک), *quo in medicaminibus oculorum utuntur B.*

آرمان suspiratio (حسرت); 2) desiderium (آرزو); 3) moeror, aerumna, afflictio (دریغ وافسوس ورنج بردن); 4) poenitentia (پشیمانی) *B.*; cf. ارمان et آرمده.

آرمدن pro آرامدن s. آرامیدن q. v. *B.*

آرمده sec. *HK.* آرمده, sec. *F.* آرمده pro آرامده s. آرامیده q. v. *B.*

آرمده sec. *HK.* آرمده moeror, afflictio, suspiratio (دریغ وافسوس); 2) poenitentia (پشیمانی) *B.* Cognatum cum آرمان s. ارمان et ارمانیدن esse videtur forma et significatione.

آرمش pro آرامش q. v. *B.*

آرمگاه s. آرمگه pro آرامگاه q. v. *M.*

آرمنده part. praes. verbi آرمدن s. آرمیدن quiescens, tranquillus (آرام گرفته); 2) quietum, tranquillum reddens (آرام کننده) Gl. Sch.

آرمون (ex ar. اربون s. عربون quod e gr. ἀῤῥαβών ortum est) pecunia, quae operario vel mercenario (کارگر ومزدور) in antecessum (پیش از کار کردن) datur (ar. عربون), arrhabo *B.*; cf. ارمون.

آرمیدگی (ex آرمیده suff. ی) i. q. آرامش *C.*

آرمیدن pro آرامیدن q. v. *F.*; cf. Spieg. Chr. 46.

آرمیده pro آرامیده q. v. *B.*

آرن decurt. ex آرنج q. v. *B.*; cf. ارن et آرین et آزن.

آرنج s. ارنج (अरत्नि) cubitus (مرفق), brachium (ساعد) cum lacerto (بازو) coniungens; 2) lacertus (بازو) *B.*; cf. آرنگ et آراج et آرج et آرت et آرن et وارنج.

آرنده pro آورنده part. praes. v. آوردن q. v. *M.*

آرنگ i. q. آرنج cubitus; 2) (cf. رنگ praef. آ) color (رنگ ولون); 3) modus, ratio, via (گونه وروش وطرز); 4) opinio, existimatio (همانا وپنداری وگمان‌بری); 5) fraus, dolus, deceptio (مکر وحیله وفریب); 6) aerumna, molestia (رنج ومحنت); 7) nom. fructus cuiusdam; 8) (pro کنارنگ *M.* ex *F.*) gubernator regni, princeps, dominus (حاکم ملک) *B.*

آرنگ آرنگ diversi coloris *M.* ex *F.*

آروغ et آروق (v. onomat.) i. q. آجل ventus ructando e gutture cum sono prodiens; ructus *B.*; cf. روغ et رغ et رجغک.

آروغیدن (v. denom. ab آروغ format.) ructare *R.*

آروق i. q. آروغ q. v. *B.*

آرون bonae qualitates (صفتهای خوب) *B.*; cf. آرزون.

آروند potentia, maiestas, dignitas (شان وشوکت وفر وشکوه) *B.*; cf. اروند.

آروندیدن [*ô*] i. q. اروندیدن q. v. *F.*

آروین experientia, experimentum, tentamen (تجربه وامتحان وآزمایش) *B.*; cf. اروین.

آره radix (بیخ وبن) dentium *B.*; cf. آری.

آری (یای مجهول) radix s. pars inferior dentium (دیش دیبی); cf. آره; 2) legatus, nuntius (ایلچی) *F.*

آری *part. affirmativa*: sane (بلی ونعم) *F.* cf. Spieg. Chr. 19.

آرید برید (voc. ad genus اتباع pertinens) medicamentum formam cepae dissectae referens, quod ex regione Sîstân (سیستان) affertur *B.*; cf. ارید برید et Freyt. lex. s. v.

آریدَن i. q. آراستن q. v. *B.*

آریر callidus, acuto ingenio pollens (تیز فهم وزیرک); cf. آژیر; 2) continens, abstinens se a lege prohibitis (ورع ونقوی یعنی مکروهاتدن پرهیزکار) *F.*

آریغ odium, inimicitia (کینه وعداوت); cf. ریغ; 2) et آزیغ alieno esse in aliquem animo, habere aliquem in odio (سردئی ونفرتی که از شخصی در دل کسی جای کند) *B.*

آرین i. q. آرن q. v. *F.*

آز (z. âzis coll. Spiegel Vendidad pg. 231) desiderium, cupiditas, aviditas (آرزو وخواهش با ابرام وحرص در جمیع امور; 2) nom. loci; 3) nom. urbis *B.*

آژ quies, otium (آسودن); 2) i. q. آسا imp. verbi آسودن *B.*

a. p. آزا i. q. برابر ar. ازاء (*ex quo ortum esse videtur*), situs adversus e. g. در آزای فلان کار i. q. در برابر فلان کار ex adverso alicuius rei *B.*

آزاب caelebs; 2) novus miles *R.*

آزابستان conquisitio s. delectus militum, qui sunt caelibes *R.*

آزاد i. q. آزاده pl. آزادگان vitio carens, immunis (بی عیب); 2) opp. بنده liberatus, liber (بی قید ومجرد وخلاص شده) c. از r.; cf. Fleisch. Ali's Spr. pg. 23 l. antp., Spieg. Chr. 71; 3) ingenuus, nobilis, liberalis (حلالزاده واصیل وحر وجوان مرد). Hoc epitheto Persae imprimis cyparissum distinguunt, quae آزاد سرو cyparissus libera vocatur (cf. Frag. 19), aut quia mutationi non est obnoxia, sed semper viret et statum suum ut ceterae arbores, variis anni temporibus non immutat, aut quia fructus non fert. Idem epitheton tribuitur arboribus, quae fructus non afferunt et milio (ارزن et گاورس) et arbori, quae in Hindûstân بکاین (melia sempervirens) appellatur et lilio candido (سوسن سفید); 4) *Myst.* is qui mundo et rebus mundanis omnino renuntians Deo totum se tradit (که از تعلقات ظاهری وباطنی خلاص یابد, vel sec. Gl. in Des. (که قطع تعلق از ما سوی الله کرده باشد) amicus dei, vir sanctus, pius, venerandus (ولی شعار ومردمان پیر وصلحا); 5) nom. urbis provinciae Nakhćavân (نخجوان) *B.*; 6) nom. speciei piscium in mari circa provinciam Gîlan (غیلان) *M.* ex *F.*

آزاد آوا modus recitandi preces et hymnos divinos *R.*

a. p. آزاد خَلْق n. c. universi homines *M.*

a. p. آزاد خُلْق n. c. vir perfectus, integer *M.* ex *F.*

آزاد دارو n. c. species rapi rubri silvestris (چغندر صحرائی), cuius radix حلیمو vocatur *B.*

آزاد دَرَخت (syr. ܐܙܕܪܟܬ) n. c. (arbor libera) nom. arboris, quae in Gorgân (گرگان) درخت زهر زمین et in Persia طاق et طغک vocatur; arabice علقم et شجرة جرّه dicitur, eiusque fructus est (ut) colocynthis (حنظل). Animalia quae illius foliis vescuntur, pereunt; si autem folia in capite lavando adhibentur, capilli longi oriuntur. Sec. al. hoc nomine intelligenda est arbor طاق, cuius lignum, quum diu ardeat, omnibus aliis praeferendum est *B.* Sec. *F.* est fagus, carpinus (قاین اغاجی), vel arbor calculorum ad preces (تسبیح اغاجی), in Taberistân تاجک (coronula) dicta, cuius flos gratum spirat odorem, baccae vero comedi nequeunt, sed coronis precatoriis formandis inserviunt. Sec. *SHL.* est arbor hind. بکاین dicta i. e. melia sempervirens. — Arbor آزاددرخت a Sprengelio Melia azedarach nominatur et respondet s. निम्ब i. e. Melia azadiracta; cf. Freyt. lex. s. v.

آزاد سَرو n. c. cyparissus libera v. s. آزاد; 2) nom. viri, e cuius narratione (گفته) Ferdûsî historiam (داستان) de morte Rustemi conscripsit Gl. Sch.

آزاد کاغذی (literae liberae) n. c. literae privilegii concessi testes *M. R.*

آزادَگان plur. v. آزاده q. v. *B.*

آزادگـاه جامه locus, in quo textores pannum textum e machina textoria abscindunt (جـائیکه استادان جـولاهـه پارچهٔ بافته شده‌را از کارگاه می بُرند) *B.*

آزادگـی (ex آزاده suff. ی) i. q. آزادی libertas cf. Fleisch. Ali's Spr. pg. 31, l. 3.

آزادْمَردی n. c. libertas *C.*

آزادْ میوه (fructus liber) n. c. dulciarium (حلوا) ex saccharo (قند), nucleo amygdalarum (مغز بادام), pistaciis (پسته) et ciceribus (نخود) decorticatis conditum; 2) sec. al. cicera, amygdala et pistaciae saccharo conditae et varie coloratae *B.*

آزادْوار (suff. وار) nom. soni (صوت) cuiusdam musici; 2) nom. pagi (قریه) ad Isfarâyîn (اصفرائین) urbem Khorâsânae pertinentis, ubi uvae praestantissimae crescunt *B.*

آزادَه pl. آزادَگـان i. q. آزاد *B.* Inde مَردِ آزادَه vir liber, nobilis, eximius, ingenuus. — آسودَه وآزادَه quiete et libertate fruens *M.*

آزادَه خِرام (a v. خرامیـدن) n. c. libere incedens, s. soluti incessus *M.* ex F.

آزادَه خُـوی s. آزادَه خُو n. c. nom. mulieris Turi (تور) Gl. Sch. et *R.*

آزادَه دار n. c. *poet.* iactator, ostentator *M.* ex *F.*

آزادَه دِل n. c. i. q. فارغْ بال animum curis vacuum habens; 2) pius, probus (صالح); 3) ingenuus, nobilis (حلال زاده) *B.*

آزادَه گاه جامه i. q. آزاد گاه جامه q. v. *R.*

آزادی i. q. آزادَگی opp. بندگی libertas; cf. Fleisch. Ali's Spr. pg. 39, l. 2; Spieg. Chr. 29; 2) gratiae, gratiarum actio (شکر وشکر گزاری) *B.* *Poetice* آزادیِ کَس گُفتَن praeconia et laudes alicuius celebrare *M.* ex *F.*

آزار imp. v. آزاردن; 2) in comp. part. praes. signif., ut دل آزار cor affligens; 3) molestia, afflictio, Spieg. Chr. 102; 4) increpatio, obiurgatio *M.* ex *F.* v. infra s. بانگ بر ابلق زند. — Cum verbis دادن vel کردن coniunctum significat i. q. آزاردن *R.*

آزاردَن imp. آزار i. q. eiusdem causs. آزارانیدن molestia afficere, affligere, offendere (دیگررا آزار دادن) *B.*, obiurgare (شتوم ایلمك) *F.*; 2) pass. affligi, offendi, obiurgari (خود آزرده شدن) *B.* coll. Pend. 89; Sem. ad Gul. pg. 324; cf. آزردن et آزاریدن.

آزارش (suff. ش) molestia, afflictio, offensio *M.* ex *F.*

آزارْمَند (suff. مند) afflictus, aegrotus *R.*

آزاری (suff. ی) i. q. آزار; 2) insolens *M.*

آزاریدَن molestiam creare, affligere (آزرده کـردن یعنی انجتمك) *F.*; cf. آزاردن.

آزاغ res, cuius interius nigrum et spissum *C.* vox dubia.

آزامند avarus *R.* Vox dubia, quae in ceteris lexicis non reperitur. Fortasse آزمند legendum est ex آز et مند compositum v. infra s. h. v.

آزان sine honore, quiete *C.* Vox dubia et fortasse cum آسان permutata.

آزایـش i. q. آزمایـش *C.* Fortasse *C.* pro آزمایش falso legit آزایش.

آزَخ s. آزخ grana dura ciceribus (نخـود) similia, quae in corpore humano oriuntur et dolorem non faciunt (ar. ثـؤلـول); verruca *B.*; cf. ازخ.

آزخ putamen vitis, sarmentum *M.* ex *F.*; cf. آزغ.

آزخ nux putrida et vacua (ایـچـی چـورك وبـوش جـوز); 2) equus qui a dextera ducitur *vulg.* equus honorarius (ar. جنيب) *M.* ex *F.*

آزُخ i. q. آزُنج lippitudo; cf. آزیخ; 2) i. q. آزخ verruca; 3) soluta, extricata res (چوزلمش نسنه) *F.* quod *M.* vertit: enucleatum aliquid.

آزَدَن (fort. ex زدن praef. آ) imp. آزن immittere, infigere (خلانیدن) *acum, simil.*

آزَدَن pro آزاردن q. v. *B.*; cf. Spieg. Chr. 125; Chr. Sch. 77. In lex. *F.* et *HK.* et aliis legitur آزُردن, quod falsum esse bene animadvertit lex. *SHL.* auctor, quum ex آزاردن decurtatum sit. Qua de caussa in hoc verbo et formis, quae ad illud pertinent, cum *B.* literam ز semper vocali a notavimus.

آزَرَده part. v. آزردن is qui in angustias venit (تنگ آمده وتنگ شده); 2) doloribus affectus, afflictus, offensus, obiurgatus (رنجیده) *B.* Sec. *F.* impletus, plenus, *quae tamen significatio hoc versu, quem attulit :* سینه از غم شکست آزرده *minime probatur, quum verti possit :* cor moerore afflictum est.

آزرده پُشت n. c. *met.* senex curvato dorso; 2) quadrupes dorso fustibus contuso et vulnerato *B.*

a. p. آزرده خاطر n. c. indignatus, offensus *M.*

آزرده کردن molestia afficere, affligere, exagitare *M.*

آزرگون pro آذرگون q. v.; 2) sec. *C. met.* folia myrti.

آزرم (imp. verbi آزرمیدن et cognat., ut videtur, cum آزر pro آزار et cum آزر pro آذر, unde diversae huius vocis significationes oriuntur) molestia, aerumna, dolor (غم واندوه وتنگی وسختی والم); 2) ira, iracundia (غضب وخشم); 3) aspernatio, aversatio (بخواری وزاری گذاشتن); 4) defectus, vitium (تقصیر وگناه); 5) magnitudo, aestimatio, honos, reverentia (بزرگی وعزت وحرمت); unde مرد آزرم vir magnae autoritatis, illustris Chr. Sch. 84; 6) potentia (تاب وطاقت); 7) pudor, verecundia (حیا وشرم); 8) misericordia, amor, lenitas, humanitas (رحم وشفقت ومهر ونرمی ومردمی وآدمیت); 9) iustitia, aequitas, concordia (عدل وانصاف ویکدلی); 10) salus, tranquillitas (سلامتی وراحت); 11) attentio, toleratio, patientia (نگاه داشت وپاس خاطر وتحمل); 12) manifestum (ظاهر وآشکارا); 13) Muhammedanum

Inde : acu pingere e. gr. جهان شد چو دیبای زرآزده versus e Schahn. in Gl. Sch. allatus; 2) consuere (آجیده کردن); 3) colore imbuere, tingere (رنگ کردن) *B.*; cf. آزندن et آژدن et آزیدن et ازدن et آجده.

آژَدَن (cum آزدن cognat.) imp. آژن immittere, infigere *acum*, *simil.*; 2) consuere; 3) novacula radere (استره زدن); 4) malleo lapidem molarem aptare (آژینه بر سنگ آسیا زدن نزدیک بیکدیگر) *B.*; cf. آژن et آزدن et آزیدن et آژندن et آسیا آژن et ازدن.

آژَده part. praet. v. آژدن q. v.; 2) *met.* dentes limae (تشبیها دورپی دیشیلرینه ده دیرلر) *F.*

آزَده part. praet. v. آزدن q. v.; 2) poculum animalis formam referens (جانور صورتنده دوزلمش شراب قدحنده دیرلر) *F.*

آژَده caligans, turbidus oculus (کوز خیره لنمک) *M.* ex *F.*

آزر pro آزار q. v.; 2) imp. v. آزردن q. v.; 3) pro آذر q. v.; 4) perversae naturae, indolis (کج طبع) *B.*; 5) valor, pretium (قدر وقیمت) *F.* qua ultima significatione ad ar. أزْر referendum esse videtur.

a. p. آزر nom. patris Abrahami; 2) sec. al. nom. patrui (عم) Abrahami est; nam patris Abrahami nomen تارخ fuit, quo mortuo Âzar (آزر) Abrahamum educavit *B.*

آزَرباد i. q. آذرباد (lit. ذ et ز inter se permutatis) *B.*

آزَرْخَش (vox ex آزر pro آذر ignis et رخش a رخشیدن fulgere contracta) i. q. آذرخش q. v. *B.*

آزَرْد color (رنگ ولون) *B.*

آزردانیدَن causs. verbi آزردن (cf. آزارانیدن) facere, ut quis alium iniuria afficiat *C.*

آزَرْدَگی (ab آزرده suff. ی format.) afflictio, molestia *M.* ex *IK.*

fieri (مسلمان شدن); 14) i. q. آزرمیدخت nom. filiae Khosrû Parvîz (خسرو پرویز) *B.*; cf. ازرم .

آزَرْماه Âzar mensis; nom. mensis ultimi hyemis, in quo sol in signo piscium (حوت) est *B.*; cf. آذرماه.

آزَرْم داشتن honorare *C.*; 2) pudere, pudore affici (شرم وحیا ایلمك) *F.*

آزرم دُخت Gl. Sch. s. آزَرْمیدُخت s. آذَرْمیدُخت (ex آزرم pudor et دخت pro دختر filia, inserta vocali coniunctionis î, quam tamen ex یین vocis آزرمی pro آزرمین decurtatam dicit lexici *SHL.* auctor (مخفف آزرمین دخت یعنی دختر شرمگین), ut proprie significet : filia pudibunda) nom. filiae Khosrû Parvîz, quae quatuor vel sex menses regnavit; cf. آزرم 14; 2) nom. urbis ab illa conditae *B.*; cf. ازرمیدخت .

آزَرمیدن revereri, honorare, venerari (حرمت وتعظیم کردن); 2) inclinare, propendere (میل کردن) *F.*; cf. آزرم.

آزَرْنَك i. q. آذرنك coll. آذرنك et ادرنك; 2) i. q. ازرنك cucumis viridis (خیار سبز) *B.*

آزروان nom. genii, qui praeest arbori cyparisso (که رب النوع درخت سرو است) Gl. in Des.

آزْغ s. آزوغ [ô] putatio *arboris;* 2) sec. al. ramus *palmae, vitis, aliarumve arborum* abscissus (ar. جلمه) *B.*; cf. ازغ et آزخ.

آژْغ s. آژوغ [ô] i. q. آزغ; 2) involucrum fibrarum retis formam habens, quo palmarum trunco proxima petiolorum pars circumdata est (لیف حرما de q. v. Freyt. lex. s. v.) *B.*; cf. اژغ; 3) frons. *M.* ex *F.*

آزَغدَه et آزَغندَه i. q. آرغده *F.*

آزُفت species lapidis, qui insugit aquam *M.* ex *F.*

آزَفنداك s. آژْفَنداك arcus coelestis, iris (قوس قزح) *B.*; cf. آفنداك.

آژْکان s. اَژْکان moeror, angor (غم وغصه) *F.*

آژْکَن fores clathratae (دری که آنرا مانند پنجره سخته باشند واز عقب آن بتوان نگاه کرد) *B.*; cf. اژکن .

آژْما s. آژْمای imp. v. آزمودن q. v.; 2) in comp. part. praes. significatione *B.* ut : کارْ آزما expertus, usu peritus Chr. Sch. 92; نَبَرْدْ آزما belli peritus, bello assuetus *M.*

آزْمانی i. q. آزمون q. v. *C.*

آزْمایش (suff. ش) experientia, tentatio (تجربه) *B.*; cum کردن et از r. i. q. آزمودن q. v. Chr. Sch. 55.

آزْمَرْدَه (ex آز et مرد suff. ه) n. c. avarus *F.*

آزْمَند (ex آز suff. مند) avidus, cupidus *B.*

آزْمودَگی (ex آزموده suff. ی) i. q. آزمایش *M.*

آزمودن (s. मा z. mâ praef. آ et inserto از (?) sec. Burnouf Etudes pg. 36, 37) imp. آزما, experiri, tentare *M.*

آزْمودَه (part. praet. verbi آزمودن) expertus, experientia doctus, usu peritus; cf. Chr. Sch. 72. Inde کارْ آزموده rerum peritus *M.* ex *F.*

آزْمودَها pl. vocis آزموده i. q. تجربیات experientiae *B.*

آزْمون (a. v. آزمودن) i. q. آزمایش *B.* Inde آزمون را شدن ire ad experimentum i. e. periculum facere, experiri Chr. Sch. 73.

آزن i. q. آرن *M.* ex *F.*

آژَن imp. verbi آژدن q. v.; 2) ferrum ad lapidem molarem laevigandum; 3) res acu perforata *M.* ex *F.*; cf. آژنه et آژینه.

آژْنج s. آژِنج s. آژَنج lippitudo (کوزه حاصل اولان چیبق) *F.*; cf. آژخ et آژیخ.

آزَنج vexillum exile hastis appendi solitum *M.*

آژَند lutum s. mortarium (گل), quo lateres inter se coniunguntur; 2) lutum aqua mixtum, opus tectorium (گلابه) coll. خازه;

3) lutum (گل) in fundo piscinae residens *B.*; cf. اژند et آژنده et آژندیدن.

آژندانیدن s. **آزندانیدن** causs. verbi آژندن s. آزندن *C.*

آژندك nom. daemonis *C.*

آزندن imp. آزن (s. इन्? praef. آ) consuere (دیکمك); 2) perspicere (كوزهمك) *M.* ex *F.*; cf. آژندن.

آژندن imp. آژن (s. इन्? praef. آ) consuere, configere (آجیده کردن) *B.*; cf. آزندن.

آژنده (part. praet. verbi آژندن) res convoluta et ligata *M.* ex *F.*

آژنده (part. praet. verbi آژندن) lutum incrustatorium in parietibus *M.* ex *F.*; cf. آژند.

آژندیدن luto s. mortario firmare lateres (در میان دو خشت گل آکندن) *B.*; cf. آژند.

آژنگ ruga (چین وشکنج) sive ex senio, sive ex ira *B.*; cf. اژنگ.

آزنه (ex آزن suff. ه) res suo ordine disposita (هر نسنهیی یرینه وضع ایلمك) *M.* ex *F.* coll. versu poetae میر نظمی ibi allato:

ازان شد دلش همچو آتش زنه ✿ که کار بزرگی بشد آزنه.

آژنه (ex آژن suff. ه) ferrum ad lapidem molarem laevigandum *M.* ex *F.*; cf. آژن et آژینه.

t. p. آزو dens molaris, ar. طاحونه (طاحنه) *F.*

آزوای fossile s. succus terrae niger et amarus ex India afferri solitus: humorem e tumoribus extrahit *C.*

آزود intelligens, perspicax (عاقل وزیراك) *F.*

آزور et آزور (suff. ور) i. q. آزمند; 2) i. q. هوسناك libidinosus *B.*

آزوغ [ô] i. q. آزغ q. v. *B.*; 2) rubigo, mucor (کف یعنی زنگ) *F.*; cf. ازوغ).

آژوغ [ô] i. q. آژغ q. v. *B.*; 2) i. q. آزوغ *M.*

آزوقه s. آزوقه penus, viaticum, commeatus *C.* Vox aut ad turc. ازق s. آزیق, quod idem significat, pertinens, aut a زوق pro arab. ذوق formata, coll. hind. ازوقه i. e. cibus.

آژونه contrarius, inversus *R.* Si lectio vera est, alia forma pro واژونه esse videtur.

آژه i. q. اژه q. v. *F.*

آژیانه stratum (فرش) e lateribus coctis et lapidibus (سنگ) *B.* e marmore vero aut ficto constructum terrae stratum *M.* ex *F.*

آژیخ *gen.* sordes (چرك); 2) *spec.* sordes angulorum oculi, lippitudo (ar. رمص) *B.*; cf. آژخ et آزنج.

آزیدن i. q. آزدن q. v.; 2) i. q. آزردن s. آزار دادن q. v. *B.*

آژیدن immittere, infigere *acum, al.*; 2) consuere, configere *B.*; cf. آژدن.

آژیدیدن mentis compotem, intelligentem reddere (هشیار کردن) *F.* Falsa lectio pro آژیریدن esse videtur, quod cetera lexica exhibent; cf. آژیر et آژیریدن.

آزیر imp. verbi آزیریدن; 2) molestia, afflictio, aerumna (آزار ورنج ومحنت) *B.*; 3) sec. *F.* i. q. آژیر.

آژیر imp. verbi آژیریدن; 2) clamor, strepitus (بانگ وفریاد); 3) paratus, apparatio (آماده ومهیا کردن); 4) praevalere, augmentum, incrementum (غلبه وزیادتی); 5) receptaculum aquae, stagnum, lacus (تالاب وآبگیر واستخر); 6) adi. intelligens, doctus (هشیار وهوشمند); 7) abstinens, continens (پرهیزگار) *B.*; cf. اژیر et ازیر.

آژیراك (suff. اك) vociferatio, clamor sive hominum sive quadrupedum *B.*; 2) nom. propr. loci in vicinitate ارجان. Est autem ارجان civitas Persiae 60 parasangis distans ab urbe Shîrâz *M.* ex *F.*

آزیریدن (imp. آزیر) i. q. آزردن s. آزار دادن q. v.; 2) i. q. آهیختن i. e. کشیدن trahere, extrahere *B.*; cf. آزیدن.

آژيريدَن (imp. آژير) clamorem, strepitum edere (بانگ كردن); 2) parare, apparare (مهيا وآماده ساختن); 3) intelligentem reddere, certiorem facere (هوشيار وخبردار نمودن) B.

آزيغ n. s. alieno esse in aliquem animo, habere aliquem in odio (تنفر ونفرتى كه از اقوال وافعال كسى در ظاهر وباطن بهم رسد) B. nausea, aversio naturae M.; cf. آريغ.

آژينَه (a. v. آژدن) instrumentum e chalybe factum, quo lapis molaris acuitur B.; 2) lima ferrea parva M. ex F.; cf. آژن et آژنه.

آس abs. i. q. آسيا mola, lapis molaris; 2) molis frangi (نرم شدن وخرد گرديدن) de granis tritici, hordei; 3) species herbae odoratae (ريحان) et bene olentis; 4) mustela erminea (ar. قاقم); cf. آسو et دله; 5) camelus, cuius pili defluxerunt (كه موى او ريخته باشد); 6) nom. pagi (قريه) persici B.

h. آس (s. आशा) spes (اميدوارى); 2) (s. आस) arcus sagittarii (كمان تير اندازى) B.

t. آس nom. urbis (شهر) provinciae Qibćâq (قبچاق) B. Inde 2) incolae regni Qibćâq, qui etiam nunc Osseti vocantur et a scriptoribus orientalibus cum Alanis coniunguntur (الان وآس). Alia scriptura est آص; cf. H. Mong. I, 70.

a. آس myrtus (مورد), cuius fructus حب الآس dicitur; 2) mel in favo remanens; 3) reliquiae cineris; 4) vestigia aedificiorum, quae deleta et devastata sunt; ruinae B.; cf. Freyt. lex. s. v.

آسا s. آساى imp. verbi آسودن et آسائيدن; 2) in comp. part. praes. significatione, ut جان آسا animo quietem dans; 3) n. s. i. q. آسايش q. v.; 4) oscitatio (ar. تثاءُب); cf. اسا; 5) ornatus, ornamentum (آرايش); 6) (sec. F. dial. provinciae Transoxanae) potestas, auctoritas, gravitas (تمكين ووقار); 7) durities, robur (صلابت); 8) timor, reverentia (هيبت); 9) institutum, mos, modus, ratio, regula (طرز وروش وقاعده وقانون); 10) in fine comp. similis, instar (مانند), ut عنبر آسا instar ambrae B.; cf. آشا et اسا.

آسارَه computatio (حساب) B.

آس اَفْزون [F. آس افزون] (molae incrementum dans) n. c. i. q. آژينه q. v. B.

آسا كَشيدَن oscitari F.; cf. آسا 4.

آسال fundamentum, basis (اساس وبنياد) B.

آسان opp. دشوار facilis; cf. آسانيدن; 2) fila funis (تارهاى ريسمان) B.

آسانْ گير n. c. facilis accessus, affabilis M. ex IK.

آسانى (suff. ى) opp. دشوارى facilitas; 2) (coll. آسودن s. آسائيدن) somnus, quies (خواب وآسايش) B.; cf. Gul. 31.

آسانيدَن facile reddere, expedire (قولايلمق) M. ex F.; cf. آسان.

آساى i. q. آسا q. v.

آسايانيدَن causs. verbi آسائيدن quietem concedere, eave recreare, levare M.

آسايِش (suff. ش a. v. آسودن s. آسائيدن) tranquillitas, quies, otium; 2) sedatio, pacatio M.

آسايِشكَدَه n. c. delubrum quietis, locus quietis M. ex IK.

آسائيدَن quietem capere, otio frui (آرام گرفتن ودست از كار بر داشتن) Gl. Sch. et F.; cf. آسودن.

آسَب et آسِب n. s. fulciri, inniti et ipsa innixio; 2) ungula, unguis C.

آسْبان (molae dominus) n. c. i. q. آسيابان molitor B.

a. p. آسِ بَرّى myrtus silvestris, etiam مورد اسفرم dicta, cuius optima species est rûmana (رومى) B.

آسْتان F. آستان locus ante ostium, limen, ar. عتبة كفش كن وميان در خانه وآستانه B. پيش در خانه واسفل چوب در HK.); 2) supino cubitu dormire (بر پشت

آسْتیم i. q. آستین manica; 2) sanguis e vulnere manans; 3) sec. al. vulnus cicatrice obductum (مندمل شده), in cuius medio sordes sunt; 4) frigus vulneris, quo tumescit; 5) orificium (دهان) vasis *B.*; 6) i. q. استم q. v. *F.*; cf. استیم et اشتیم et آشتیم.

آسْتین manica *vestis, simil.* t. یکی ar. کُمّ *F.* Saepe *metaphorice* adhibetur e. g. آستینِ ضَلالَت manica erroris Fleisch. Ali's Spr. pg. 23, l. 9. Inde دَر آستین کَردَن (in manicam inferre) *met.* occupare rem, potiri rei (تصرف کردن وملک خود دانستن) *B.*

— بَر فِشانَدَن s. — فِشانَدَن s. آسْتینْ اَفْشانْدَن manicas spargere vel excutere *met.* manibus plaudere, *ut facere solent admiratores* e. g. سخن گفت ودامن گوهر فشاند بلفظی که شاه آستین فشاند Bost.; 2) saltare (رقص کردن), hilarem fieri (خوش شدن); 3) morem gerere, dare, donare (انعام وبخشش نمودن) *B.* et *HK.*; 4) signum dare excussa manica e. g. بیغما ملک آستین بر فشاند „rex signum direptionis dedit excussa manica" Bost.; 5) relinquere, renuntiare, cum aspernatione a se repellere c. بر Gul. 136.

آسْتینْ بَرتَر کَردَن (manicam altius colligere) *met.* se abstinere iniuria (دست کوتاه کردن یعنی دست درازی وفضول نکردن) *HK.*

آسْتینْ بَر چیدَن (manicam colligere) *met.* se parare, accingere, sese expedire ad rem (مستعد ومهیا وآماده شدن بکاری) *B.*

آسْتین بَر زَدَن (manicam tollere) *met.* i. q. آستین بر چیدن q. v. *B.*

آسْتینْ بَر گُناه کَشیدَن (manicam supra delictum trahere) *met.* delicti veniam dare (عفو کردن گناه) *B.*

آستینِ پوسْتین (manica vestis pelliceae) *met.* vitium, dedecus, opprobrium (عیب وعار) *B.*

آسْتینْ تَر داشتَن (manicam humidam habere) *met.* flere, lacrimas fundere (گریه کردن) *B.*

آسْتینْ تیرِیز کَردَن (cf. تیریز) *met.* i. q. آستین برتر کردن q. v. *B.*

(خوابیدن) *B.*; 3) *honorandi causa* (تعظیما) : palatium regium, aula (درگاه پادشاهان) et sepulturae locus (مراقد) prophetarum et virorum sanctorum *F.*; cf. آستانه. Vox a v. استادن derivata.

آستان vaticinatio, divinatio (استخراج سالهای مخوفه مولود باشد که آنرا بعربی قران وعقبه خوانند) *B. F.* Fort. a ستادن, sumere, derivandum.

آسْتان بَر خاستَن (limen surgit) *met.* devastari (خراب شدن); 2) magnum fieri, augeri honore, felicem fieri (یعنی بلندی ورفعت وجاه ودولت هم آمده است) *B.*

آسْتانِ بَر خاست وأُفْتاد *met.* tempus; 2) mundus inferior (روزگار ودنیا وعالم سفلی) *HK.*

آسْتانْبوسی n. c. liminis osculatio *R.*

آسْتانِ عَدَم a. p. (limen non existentiae) *met.* mundus; 2) tempus; 3) mors, exitium *B.*

آسْتانِ فَنا a. p. (limen interitus) mundus caducus (دنیای فانی) *B.*

آسْتانِ گَردان *HK.* (limen semper in orbem iens) et آستانِ گَردون (limen orbis coelestis) *met.* coelum primum i. e. orbis lunae (فلک قمر) *B.*

آسْتانَه (suff. ه) i. q. آسْتان locus ante ostium, limen (پیش در وچوب پیش در خانه); cf. Frag. 24; 2) sepulturae locus sanctorum (مدفن اولیا الله) *B.*

آستانِ گَردون s. آسْتانَهء گَردان i. q. آستانهء گَردان q. v. *B.*

آسْتانی (suff. ی) pertinens ad limen et 2) *met.* ad aulam, aulicus *M.* ex *F.*

آسْتَر interior pannus *vestis* (ar. بطانه opp. اَبره); 2) *met.* internum (باطن) *cuiusvis rei B.*; cf. استر.

آستَر کاری n. s. incrustatio (plastering) *R.*

آسْتَرَنگ i. q. استرنگ q. v. *B.*

آسْتِن pro آستین q. v. *B.*

آسْتی (*HK.* آسَتی) pro آستین (abiecta lit ن) q. v. *B.*

آسْتينْ فِشانْدَن i. q. آستين افشاندن q. v. B.

آسْتينْ گرِفتن (manicam prehendere) *met.* i. q. بيگار گرفتن s. ساخره گرفتن i. e. adigere ad opus peragendum mercede non data (کسی را بظلم وتعدی کار فرمودن بی مزد واجرت) B.

آسْتينْ ماليدَن (manicam terere) *met.* i. q. آستين بر چيدن q. v. B.

آسْتينَه s. آشتينه s. آشينه ovum (تخم مرغ) B.

آسُر seges, arvum (کشتزار وغله‌زار) B.

s. آسُر (cf. s. असुर) homo vilis (آدم خوار) B.

آسْريس (ex اسپ ريس contract.) et آسريش *M.* ex *F.* hippodromus B.; cf. اسريس.

آسَغدَه paratus, expeditus (آماده ومستعد ومهيا) B.; cf. اسغده et سغده et بسغده et اسغديدن.

آسُغْدَه (fort. pro آسوخته, praef. آ pro ا alpha privat. posito, coll. آبافت s. آبفت, ut proprie significet *non combustum;* cf. آسفته) lignum semiustum, torris (هيزم نيم سوخته) B.; cf. اسغده.

آسُفْتَه i. q. آسُغْدَه lignum semiustum, torris B.

آسِفدَه i. q. آسَغده paratus, expeditus F.

آسَك nom. loci prope urbem Arrahgân (ارّجان) B.; distat autem ارجان 60 parasangis a شيراز HK. et M. ex F.

آسْگون s. آشْگون nom. maris Caspii, alias دریای گیلان et دریای خزر dicti; 2) nom. regionis B.; cf. آبسگون e quo ortum esse videtur.

آسْما pro آسمان coelum; 2) locus altus; 3) nom. loci M. ex F.

آسْمار myrtus (مورد ar. آس) B.; cf. اسمار.

آسْمان (z. אשמאן, IC. asman, s. v. अश्मन् coll. h. שמים ar. سماء) coelum, orbis coelestis; 2) nom. angeli mortis (Izrâyîl عزرائيل) dicti; 3) nom. diei vigesimi septimi cuiusvis mensis solaris, cui ille angelus praeest; sec. al. autem nom. diei vigesimi quinti cuiusvis mensis solaris B.; cf. اسمان et سمان.

آسْمانِ آخْشيج [é] orbis lunae, alias آسمان دنيا et سمای دنيا dictus Gl. in Des.

آسْمان اَز ريسمان نَدانِسْتَن (coelum a fune non distinguere) *met.* facultate rerum discernendarum carere (عدم قوت تميز) B.

آسْمان اَز کُجا وَريسمان اَزْ کُجا „unde coelum unde funis“? proverbium, quod adhibetur, si falsa veris opponuntur B.

آسْمانِ بَرين coelum altum i. e. coelum nonum, alias coelum coelorum (فلك الافلاك) dictum B.

آسْمانْ دَرَه (coeli vallis) n. c. via lactea (ar. مجرّه) B.; cf. راه کاهکشان.

آسْمانِ دُنيا (coelum mundi) i. q. آسمان آخشيج q. v. Gl. in Des.

آسْمان‌را زَمين کَرْدَن (coelum terram facere) *met.* pulverem excitare, coelum clipeo privare et quasi pedibus calcare (گرد وغبار بر انگيختن وبی سپر کردن آسمان‌را وزير پای در آوردن) B.

آسْمان‌را سوراخ کَرْدَن (coelum perforare) *met.* res magna et gravis accidit (واقعه عظيمی واقع شدن) B.

آسْمان سوراخ نَخواهَد شُد opp. praecedenti *met.* res magna et gravis non accidit B.

a. p. آسْمانْ صِفَت بودَن (instar coeli esse) *met.* omnium rerum praepotentem esse (قادر بر همه چيز بودن) B.

آسْمانِ غِرِيو (coeli clamor, tonitru (آواز ابر ar. رعد) Gl. in Des.

آسْمان وَريسمان „coelum et funis“, proverbium, quod adhibetur, si quis vana et futilia recte vereque dicenti respondet B.; cf. prov. آسمان از کجا وريسمان از کجا.

آسْمانَه tectum domus (سقف خانه) B.; 2) i. q. آسمان coelum M.

آسْمانی (suff. ی) coelestis; 2) hyacinthinus color M.

آسْمانی زَبان n. c. sermo coelestis s. angelorum B.

آسمانی تیر (sagitta coelestis) n. c. meteoron, stella cadens *R.*

آسْمَنْد (ex آس suff. مند) vertiginosus, attonitus (سر گشته وحیران) *a rotatione molae derivata significatio;* 2) fallaciloquus, mendax (دروغ گفتن بفریب وخدعه) *B.*

آسْمُوغ [ô] (z. ashemaogha; cf. JAs. 1845 Juin p. 433) nomen daemonis Ahrimano addicti, cui mendacium, fraus, obtrectatio, rixa et inimicitia attribuuntur *B.*

آسمه pro آسیمه q. v. *F.*

آسِنستان et آسْنِسْتان et آسْنِستّان nom. socri (پدرزن) Vâmiqi (وامق), quem Vâmiq interfecit *B.*

آسْنی i. q. آسی q. v. *F.*

آسو mustela erminea (ar. قاقم); cf. آس 4. et راسو; 2) i. q. ar. خف ocrea (ودخی ایچ ادک که عربیده خف دیرلر) *F.*

آسودگی (ex آسوده suff. ی) i. q. آسایش *M.*

آسودَن imp. آسا (a r. سودن praef. آ, ut videtur, format. coll. فرسودن) quietem afferre, pacare (راحت رسانیدن); 2) quiescere, otio frui (راحت کرفتن); cf. Spieg. Chr. 18; 3) *met.* mori (مردن) *B.*; cf. آسائیدن.

آسودَه part. praet. v. آسودن, pl. آسودگان quietus, tranquillus, otio fruens; cf. Chr. Sch. 20; 2) non pressus, non afflictus (بی زحمت وبی مزاحمت وبی مشقت); 3) dormiens (خفته وخوابیده) *B.* Inde آسودگان بقعهٔ خاك requiescentes in angulo terrae i. e. mortui. — آسوده حال n. c. tranquillus, tranquillitate fruens *M.*

آسَه satio, sementis (کشت وزراعت); 2) ager sationibus faciendis expeditus, arvum; 3) medicamentum اصل السوس dictum; glycyrrhiza *B.*; 4) spina piscis (بالق قلچقی); 5) mola (آس) *F.*

آسی uxor socia (t. قومه عورت). *Hoc nomine se invicem compellant Muhammedanorum uxores, si quis eorum plures habeat. M.* ex *F.*; cf. آسنی et وسنی.

آسیا i. q. آس mola, lapis molaris. Si autem originem vocis respicis, propria eiusdem significatio est: mola aquaria, quum ex آس آب, priori duarum literarum ا vocis آب in ی mutata, ortum sit آسیاب, pro quo etiam آسیاو, literis ب et و inter se permutatis, dici potest. Reiecta deinde lit. ب vel و oritur آسیا. Quam ob caussam neque satis recte dicitur آسیای دست de mola manuaria, neque آسیای باد de mola pneumatica, sed molae manuariae nomen est دستْ آس, et mola iumento agitata خرْ آس vocatur *B.*

آسِیا آژن (cf. آژن) n. c. instrumentum, quo lapis molaris acuitur (ar. نقار) *B.*

آسِیاب s. آسِیاو i. q. آسیا q. v. *B.*

آسِیابان (cf. بان) n. c. i. q. آسبان molitor *B.*

آسِیا تیز کَردَن lapides molares acuere v. s. تردہ *B.*

آسِیا خانَه (molae domus) n. c. i. q. آسیا mola; cf. Spieg. Chr. 88.

آسِیازَن (a v. زدن) زن n. c. faber et exstructor molae *M.*; 2) lignum in mola, *supra catillum molarium, per quod transmittuntur successive grana frumenti M.* ex *F.*

آسِیازَنَه (ex زن suff. ه) i. q. آژینه q. v. *B.*; cf. آسیا آژن.

آسِیا سَنگ n. c. lapis molaris *R.*

آسِیا کَردَن molere. Inde غلهٔ آسیا کرده fruges molitae i. e. farina v. s. آرد *B.*

آسِیانَه et آسْیانَه cos, *qua novaculae acuuntur M.* ex *F.*

آسِیاو i. q. آسیاب q. v. *B.*

آسِیایِ باد mola pneumatica *R.* v. s. آسیا.

آسِیایِ دَست mola manuaria v. s. آسیا *B.*

آسیب *abs.* molestia (آزار); 2) *spec.* molestia, quae efficitur concursu et certamine duorum litigantium (ar. صدمه); 3) noxa, calamitas (آفت ونکبت) *B.*

a. p. آسیبِ نَظَر i. q. چشم زخم q. v. *B.*

آسیمَه s. آسَمَه (ab آس formatum esse videtur, cf. آسیون; sed abiecta est lit. آ in voce سیمه سار q. v.) δαιμονιακὸς, insanus (دیوانه مزاج); 2) animo perturbatus, attonitus, obstupefactus, stupidus (شوریده وشیفته ومدهوش ومضطرب وسراسیمه ومتحیر وسر گشته وخیره) *a rotatione molae* (آس), *ut videtur, derivatae significationes B.* e. g. پر از خاك آسیمه بر سان مست vers. e Schahn. in Gl. Sch. allatus.

a. p. آسیمَه دِماغ n. c. insanus *R.*; 2) ebrius *M.*

آسیمَه سار s. آسیمَه سَر n. c. vertigine affectus; attonitus, stupidus (شیفته وسر گشته) *HK.* et *F.*; cf. سیمه سار.

آسْیون (ab آسیا suff. ون pro آسیاون ut videtur, ut proprie significet: molae similis) i. q. آسیمه q. v. *B.*

a. p. آسِیَه nom. uxoris (زن) Pharaonis, quae Mosen educavit *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

آش (s. आश) puls, pulmentum; 2) cibus in genere *M.* ex *F.*; 3) i. q. آشام potus *B.* Inde آش کَشیدَن convivium instruere Not. et Extr. XIV, 1 p. 28 not.

آشا i. q. آسا 10. similis, instar *F.*

آشام imp. v. آشامیدن; 2) in comp. part. praes. signif. e. g. خون آشام sanguinem bibens Pend. 61; 3) potio, potus (نوشیدن وآشامیدن آب وشراب ومانند آن); 4) i. q. اشام cibus et potus tenuior ad sustentandam vitam sufficiens (خوردن وآشامیدن کم واندك ar. قوت لایموت); 5) aqua, quae ex oryza cocta sumitur (آبی که در وقت برنج پخته شدن ازآن گیرند); 6) Assam, nom. regionis inter orientem et septentrionem Bengaliae (بنگاله), ubi optimum lignum aloes provenit *B.*

a. p. آشام مُزَوَّر (sec. *HK.* آشامْ مُزَوَّر) potus fucatus i. e. puls tenuior (آش تنك ورقیق), quae loco aquae aegroto offertur *HK.*

آشامیدَن (चम् praef. آ) imp. آشام, bibere, potare *aquam, vinum, simil. M.*; cf. Spieg. Chr. 18.

آشامیدَنی (suff. ی) potulenta res *M.*

آشَب s. آشْب n. pr. locus quidam (موضعی) in confinibus Tâliqân (طالقان) *B.*

آشَب pro آشوب q. v. *M.*

آشِ بَچْگان sec. *HK.* آشْ بَچْگان (puls parvulorum) castoreum, *quod testiculos castoris esse dicunt* (جند بیدستر است گویند خایهء سگ آبی است) *B.*

آش پُختَن (pultem coquere) *met.* ad molestiam creandam excitare (کنایه از آنست که کسی‌را از برای آزار کسی بر انگیزانند) *B.*

آشْپز (پز a. v. پختن) n. c. pultem coquens, coquus *M.*

آشْگاه n. c. latrina *R.* *Vox ex* آبشتگاه *corrupta videtur.*

a. p. آشِ تَزْویر (puls fucata) puls e farina parata (آش آردی) aegrotorum *B.* sec. *HK.* i. q. آشام مزور; cf. آش مزور.

آشتَنگاه pro آبَشتَنگاه q. v. *M.* ex *F.*; cf. آشگاه.

آشْتوم scopae (سپورگه) ex caulibus viciae (بورجق) *F.*

آشْتوه species arboris amarae *M.* ex *F.*

آشْتی pax (ar. صلح); cf. Spieg. Chr. 9; 2) *nonnunquam contrarium* inimicitiae, altercatio *M.* ex *F.* Inde آشتی کردن c. با pacem facere cum aliquo H. Sam. 8.

آشْتی خوارَه (cf. خواره) n. c. epulae pace facta inter amicos institutae *B.*

آشْتیم i. q. اشتیم pus, sanies vulneris *F.*; cf. آستیم.

آشْتینَه i. q. آستینه q. v. *B.*

آش خانه n. c. culina (مطبخ) *M.*

a. p. آش خلیل الله et آش خلیل F. (puls amici Dei) *met.* puls e lentibus parata (آش عدس) *B.*

a. p. آش دقیق puls mollis; 2) puls e farina oryzae parata *B.*

آشردن et **آشردن** dial. Isfahânensi: depsere, subigere, formare یوغرمق سرشتن (معناسنه اصفهانیلر لغتی در) *F.*

آشرفی (ex ar. اشرف format. videtur) monetae aureae genus valens VII regales hispanicos; cf. اکبری *C.*

آشردن i. q. آشردن q. v. *B.*

a. p. آش عاشور i. q. دانگو s. هفت دانه q. v. *B.*

آشفتانیدن causs. verbi آشفتن q. v. *C.*

آشفتگی (ex آشفته suff. ی) perturbatio; 2) tumultus; 3) iracundia; cf. Spieg. Chr. 3; cf. آشوفتگی.

آشفتن et آشوفتن [ô] (s. क्षुभ् praef. آ) imp. آشوب movere, agitare, perturbare (جنبانیدن وشوریدن وشورانیدن); 2) commoveri, agitari, perturbari (جنبانیده شدن وشوریده شدن); 3) irasci (بهم بر آمدن) *B.* (رنجیدن Gl. Sch.); cf. آلفتن et آلفتیدن.

c. بر i. q. simpl.; cf. Spieg. Chr. 3, 48 et 51, Frag. 31.

آشفته part. praet. v. آشفتن agitatus, perturbatus (پریشان حال); 2) iratus (بهم بر آمده); 3) amans, amore captus (عاشق) *B.*; cf. آشوفته et آلفته.

a. p. آشفته حال n. c. turbatae, miserae conditionis; insanus *M. R.*

a. p. آشفته خاطر n. c. mente perturbatus, miser *R.*

آشفته رومیان n. c. *met.* carbo candens, pruna (انگشت وزغال افروخته) *B.*

آشفته مغز n. c. i. q. آسیمه *B.*

آشفته موی n. c. intricata coma praeditus *M.*

آشکار (ut videtur ex آش s. आविस् et کار comp. coll. s. आविष्कार) opp. نهان clarus, evidens, manifestus *M.* ex *F.*; cf. Chr. Sch. 39, Spieg. Chr. 16.

آشکارا (suff. ا) palam *M.* ex *F.* Spieg. Chr. 43; cf. پیدا et هویدا.

آشکاره (suff. ه) i. q. آشکرا *F.*

آشکاره (ex آش et کار suff. ه) n. c. coquus (طبّاخ) *F.*

آشکره i. q. اشکره q. v. *C.*

آشکره avis venaticus cuiusvis generis (آوجی قوش هرنه جنس اولورسه) *F.*; cf. اشکره.

آشکو et آشکوب (sec. *SHL.* [ô]) tectum domus (آسمانه وسقف خانه); 2) contignatio, tabulatum quodvis domus (هر مرتبه از پوشش خانه) ar. طبقه; 3) omnis series luti, quae supra murum exstruendum ponitur (چینهٔ دیوار); 4) coelum (آسمان) *B.*; cf. أشکو et أشکوب.

آشکور coelum septimum *C.*

آشگون i. q. آسگون q. v. *B.*

آشگونه i. q. بازگونه q. v. *F.*

آشگوی palatium (قصر); 2) coenaculum altum (چار طاق); 3) locus elatior (عالی مکان) *F.*; cf. آشکو.

a. p. آش مزوّر (puls fucata) puls ex oryza cocta, quam medici aegrotis post diuturnam egestatem praebent *B.*; cf. آش تزویر.

آش مویز puls ex uvis passis (مویز) parata *HK.*

آشمیدن pro آشامیدن q. v. *B.*

آشنا (cf. s. ज्ञा praef. آ) opp. بیگانه notus, amicus; cf. Spieg. Chr. 24; 2) *myst.* vir sanctus, Dei amicissimus (شخصی که بذاته نشأة از تحقیق با خود آورده باشد وبا شاهد وحدتش رابطهٔ آشنائی بود) *B.*

آشْنا (ab شنا praef. آ) natans, natator (شناور); 2) natatio (شناوری) *B.*; cf. اشنا .

آشْناب et آشناو (ab آشنا format.) natatio (شناوری) *B.*; cf. اشناب .

آشْناپَرَست n. c. amicus, familiaris (friendly) *R.*

آشْناکُم (suff. کُم) natans, natator *B.*

آشْناو i. q. آشناب, lit. ب cum l. و permutata *B.*

آشْناوَر (suff. ور) i. q. شناور natans, natator *B.*

آشْناه (suff. ه) natatio (شنا کردن); 2) natator (شنا کننده) *B.*

آشْنائی (suff. ی) notitia, amicitia *F.*; cf. Spieg. Chr. 67; 2) natatio *R.*

آشْنود i. q. اشنود *M.* ex *F.*

آشنَه pro آشناه q. v.

آشُو [ô] pro آشوب reiecta lit. ب, q. v. *B.*

آشوب [ô] imp. v. آشوفتن s. آشفتن; 2) in comp. part. praes. signif.: movens, agitans, perturbans; 3) n. s. perturbatio, tumultus, turba, aerumna, calamitas (شور وفتنه وغوغا); 4) ira, iracundia (بهم بر آمدن) *B.*

آشُوبْ اَنْگیز [ô] (انگیز a. v. انگیختن) n. c. turbarum excitator *M.* ex *F.*

آشُوبْناک [ô] (suff. ناک) perturbatus, confusus *R.*

آشُوبیدن [ô] (cf. آشوب) perturbari (آشفته شدن); 2) insanum fieri (دیوانه گردیدن) *B.*

آشُور nom. fluminis ad urbis Cash Turkistaniae septentrionem decurrentis *C.*; 2) [ô] imp. verbi آشوردن q. v.

آشُوردن [ô] imp. آشور miscere (آمیختن ومزوج کردن); 2) fermentare (خمیر نمودن) *B.*

آشُوغ [ô] homo ignotae originis et domo carens (مجهول النسب ومفقود البلد) *B.*; cf. اشوغ .

آشُوفْتَگی [ô] (ex آشوفته suff. ی) i. q. آشفتگی q. v.

آشُوفتن [ô] i. q. آشفتن q. v. *B.*

آشوفته [ô] i. q. آشفته *M.* ex *F.*

آش هَفت دانَه i. q. دانگو q. v. *B.*

آشیا pro آشیان q. v.; 2) i. q. آشا similis, instar *F.*

آشیان et آشیانَه (coll. आसन a r. आस्) nidus (خانهٔ مرغان); 2) tectum domus (سقف خانه) *B.*

آشیب i. q. آسیب *F.*

آشِیج [ê] contrarius (ar. ضد) *B.* Vox ex synon. آخشیج, ut videtur, orta.

آشیکاه i. q. آشتنگاه q. v. *F.*

آشین i. q. آشپز coquus *C.* Vox aut ex آش suff. ین formata, aut falso a Cast. pro آشپز lecta.

آشینَه i. q. آستینه s. آشتینه q. v. *B.*

آشیهه (ex شیهه praef. آ) hinnitus (صهیل ar. صدا وشیههٔ اسب) *B.*; cf. اشیهه .

آصَف (אָסָף) n. pr. Asaphus, Barachyae filius, quem tanquam poetam et prophetam Hebraeorum populus celebravit. Apud Arabes et Persas Asaphus, quem Salomonis Vezirum nominant, in proverbium abiit de viro sapientissimo *B.* Inde dicunt آصَفْ جاه Asapho dignitate similis et آصَفْ رای prudens consiliarius instar Asaphi, i. e. prudentissimus *M.* et *R.*

e. آطْریلال vox exotica, sec. *B.* latina vel graeca) nom. herbae, ar. حشیشة البرص et حرز الشیاطین dictae. Eiusdem semen, apii semen (تخم کرفس) magnitudine aequans, caeruleum et valde amarum in vitiligine et lepra adhibetur, eiusdemque pulvis flando naribus feminae gravidae immissus partum efficit *B.*; Coronopus; cf. تخم خلیل et Dioscor. I, p. 273 et II, p. 466 ed. Spreng.

m. p. آغا i. q. آقا; 2) pl. آغایان s. آقایان filia regis, principis H. Mong. I, XXXIX.

آغار imp. v. آغاردن s. آغاریدن in comp. part. praes. signif.; 2) n. s. deglutire;

3) motio, incitatio, irritatio ad certamen (ar. اغرا); 4) subactio; 5) irrigatio aqua vel sanguine *B.*; cf. اغار et آغال; 6) i. q. اغاری vas *C.*

آغارا lignum, quo sutores subducunt calcem calcei (کفشگرلر پابوج اوکجه سنه قودقلری اغاجدر) *F.*; cf. آغاره.

آغارانیدن causs. verbi آغاردن s. آغاریدن eadem signif. *B.*

آغاردن s. **آغاریدن** (cognat. cum آغالیدن literis ر et ل inter se permutatis, coll. s. गृ par. गिरामि et गिलामि) deglutire (بلع ar. ناچاویده فرو بردن) Gloss. Sch.; 2) movere, agitare, incitare, irritare *ad certamen* (تحریک نمودن وبر انگیزانیدن ar. اغرا); 3) (coll. s. गृ et घृ) madefacere et madefieri (فرو کردن وفرو شدن نم بزمین وغیره); 4) miscere, subigere (آمیختن وسرشتن) *B.*; cf. اغاردن et بیاغاریدن et آغشتن et بیاغاشتن et بیاغشتن.

آغاروز initia, principia (ar. مبادی) *B.*; cf. آغاز.

آغاره corrigia calcei (نعلین طسمه‌سی); 2) corium subsuendo vel supponendo serviens (مشیندن اولان آستر که بعض نسنه‌لره ایدرلر) *F.*; cf. آغارا.

آغاریدن i. q. آغاردن q. v. *B.*

آغاز imp. verbi آغازیدن; 2) n. s. initium (ابتدای کارها); cf. Spieg. Chr. 45; 3) propositum (قصد واراده); 4) echo, vox, sonitus (صدا وندا) *B.*; cf. اغاز. Inde آغاز نهادن s. آغاز کردن initium facere, inchoare Spieg. Chr. 25. Gul. 157.

آغازکار n. c. inceptio, inceptum (ابتدا) v. s. دخش *B.*

آغازگاه n. c. initium, principium (مبدأ), i. e. Deus; 2) sphaera crystallina s. coelum empyrium (وفلک الافلاکرا نیز گویند چه جرم او مبدأ احتیاج بصفات خسیسه کردیده که آن ماده وجهتست) Gl. in Des.

آغازنده part. praes. v. آغازیدن incipiens; *epith.* Dei Gl. in Des.

آغازه instrumentum manuarium (دست افزاری) sutoris; 2) corium (دوال), quod inter soleam calcei eiusque superficiem (ما بین چرم وروی کفش) suitur, ne aqua et pulvis in calceum intrent *B.*; cf. اغازه; 3) cf. آغازیدن *gen.* inceptio rei, operis, *spec.* initium cantus (ابتدا وایشه شروع ایلمک عموما وترنمات ونغمات خصوصا) *F.*

آغازیدن imp. آغاز; incipere, aggredi (ابتدا کردن); 2) intendere, propositum habere (قصد واراده نمودن) *B.*

آغاش i. q. اغاش qui alterius recordatur *C.*

آغاشتن *C.* i. q. آغالشتن accumulare (بربری اوستنه نسنه یغمق) *F.* In lex *F.* legitur آغاشدن cum l. ش vocali destituta addito vs. میر نظمی poetae : بر آورد آنجا برآغاشدند ✡ متاع وقماش [وبر] آفراشدند in quo ob metrum وبر inserendum esse videtur. Infinitivi terminationem دن aut vocalis, aut litera ر vel ن praecedat necesse est; v. Instit. I. pers. §. 219.

c. بر i. q. verbum simplex q. v. *F.*

آغال imp. verbi آغالیدن; 2) n. s. i. q. آغار q. v.; 3) devincire, captum tenere (گرفتار کردن چیزی بر چیزی), ut oculum lacrimis; 4) i. q. آغل statio in planitie vel monte, quae ovibus aliisve quadrupedibus cubandi et quiescendi caussa paratur; 5) apiarium (خانهٔ زنبور) *B.*; cf. اغال; 6) i. q. آغاز initium (ابتدا) *F.*

آغال پشه (cf. آغال 5.) i. q. پشه غال nom. arboris magnae سده dictae, in qua folliculi culicum pleni reperiuntur, unde etiam arabice شجرة البق „arbor culicum“ appellatur *B.* Lotus arbor *M.* ulmus Freyt. Alia huius arboris nomina v. s. v. سده coll. پشه خانه et پشه دار.

آغالش (ab آغالیدن suff. ش) incitatio, irritatio ad inimicitias et certamen (ar. اغرا) *B.*; cf. اغالش.

آغالشتن i. q. آغاشتن q. v. *F.*

5) depsere, subigere (یوغرمق) *F.*; cf. H. Sam. 176 infra : وسینها بحقد او آغشته شد „et pectora odio illius humectabantur, vel inquinabantur"; cf. اغشتن et آغیشتن.

آغشته part. praet. v. آغشتن madefactus; 2) mixtus; 3) inquinatus; 4) terra irrigata; 5) pro آغسته v. s. آکین *B.*; cf. آکشته et آکسته.

آغل statio in planitie vel monte, quae ovibus aliisve quadrupedibus cubandi et quiescendi caussa paratur *B.* caula *C. M.*; cf. آغال 4. et اغل.

آغند i. q. آکند q. v. (lit. ک cum. غ permutata) *B.*

آغندن i. q. آکندن q. v. (lit. ک cum غ permutata) *M.* ex *F.*

آغنده part. praet. verbi آغندن impletus, refertus; 2) implens, referciens *B.*; cf. آکنده.

آغنده glomus gossipii contorti (گلولهٔ پنبهٔ پیچیده); 2) araneae species venenata (ar. رُتَیلا) *B.*

آغوز lac ovis, quae recens peperit, colostrum *B.*; cf. پله et فله.

آغوش [ô] i. q. آغش axilla, (بغل); 2) pectus, sinus, amplexus (بر) *B.*; cf. Spieg. Chr. 141; 3) quantum amplexu capi potest, fascis, merges *F.*; 4) opp. آزاد minister, servus, mancipium (پرستار وبنده) *B.*; cf. ارسلان et Gul. 155 Inde آغوش کردن amplecti *F.*; cf. آکوش.

آغوشتن [ô] amplecti (آغوش کردن) *F.* Alia forma est آغوشیدن q. v.

آغوشیدن [ô] amplecti (در بغل گرفتن ودر بر کشیدن) *B.*; cf. آغوشتن; 2) i. q. آلوشیدن q. v. *F.*; cf. آکوشیدن et آغیشتن.

آغول [ô] i. q. آغیل limus intuitus ex iracundia (نگریستن بگوشهٔ چشم از روی خشم) *B.*; cf. اغول et آلوس.

آغالیدن (cognat. cum آغاریدن q. v.) imp. آغال; incitare, irritare ad inimicitias, certamen (تند وتیز کردن مردم بجنگ وخصومت افکندن میان مردم); 2) commoveri, incitari, conturbari, affligi (تند وتیز شدن وبشور آمدن وتنگ فرا گرفتن) *B.*; cf. بیاغالیدن.

c. بر i. q. simpl. e. g. تو لشکر بر آغال بر لشکرش ✿ بیکبار تا خیره گردد سرش Schahn.

آغایان plur. vocis آغا q. v. s. آقا.

آغایش seductio, corruptio alicuius *C.* vox dubia, falso, ut videtur, pro آغالش scripta vel lecta.

آغر alveus siccus (رودخانهٔ خشک), in quo torrente defluxo (بعد از گذشتن سیلاب) parum aquae remansit *B.*

آغرده vestis elegans et angusta (جامهٔ نازک وتنگ); 2) sec. al. vestis angusta, dilacerata (پاره پاره) *B.*

آغره lichen, impetigo (پریون یعنی تمرکو علتی که وجود انسانده ظاهر اولور); 2) circulus circino descriptus (دایرهٔ پرگال) *F.*

آغستن vi implere alqd in alqo loco, refercire (پر کردن چیزیرا در جائی بزور) *B.*

آغسته part. praet. v. آغستن impletus, refertus; cf. آکسته et آکشته.

آغش pro آغوش q. v. *B.*

آغشتانیدن causs. verbi آغشتن q. v. *M.*

آغشتگی (ex آغشته suff. ی) mixtura *R.*

آغشتن sec. *F.* آغِشتَن. Aliam lectionem آغُشتَن probat Schahn. versus : زایرانیان من بسی کشته ام ✿ زمین را بخون گل آغشته ام in quo verba کشته ام et آغشته ام rimam efficiunt. (Fortasse ad hoc verbum referendum est z. [Avestan] aghôçtis Vend. F. 7, p. 247 l. 14 ed. Par.) madefacere (تر کردن); madefieri (تر شدن); 3) miscere, inquinare (آلوده کردن); 4) misceri, inquinari (آلوده شدن) *B.*;

آغیس vitex agnus castus *R.;* cf. اغیس.

آغیشتن madefacere; 2) depsere, subigere (اصلتمق ویوغرمق); cf. آغشتن *F.*

آغیل i. q. آغول q. v. *B.*; cf. چشم آغیل; 2) i. q. آغل *C.*

آف (cf. आभा) sol (مهر وشمس); 2) moschus moschifer (آهوی مشک) *B.*

آفتاب (n. comp. ex آف sol et تاب splendor, ut proprie significet „solis splendor" ut ماهتاب „lunae splendor") sol (شمس); 2) dies (روز); 3) *met.* vinum (شراب انگوری); 4) *myst.* sole (آفتاب) intelligitur animus (روح) et luna (ماهتاب) spiritus, s. anhelitus (نفس) corporis humani *B.*

آفتاب بر دیوار رفتن (sol ad murum venit) *met.* vita cessat; 2) fortuna se inclinat (انتهای زندگانی ودولت وکامرانی) *B.*

آفتاب پرست n. c. solis cultor, adorator; 2) flos nenuphar, nymphaea lotus (گل نیلوفر); 3) animal lacertae libycae (چلپاسه) simile, ar. حرذون dictum, chamaeleon; cf. بزمژه; 4) heliotropium; 5) apud Indos (اهل هند) *gen.* omnis flos caeruleus (هر گل کبود) *B.*; cf. باب سنجاب.

آفتاب پرستک n. dim. voc. praec.; 2) planta پنیرك dicta; 3) chamaeleon (حربا) *B.*

آفتاب بر کوه رفتن sol ad montem venit *met.* i. q. آفتاب بر دیوار رفتن *B.*

آفتاب بگل اندودن (solem luto incrustare) *met.* celare, occultare quod clarum et manifestum est *B.*

t. p. آفتابچی (ex آفتابه suff. turc. چی) i. q. تشت دار q. v. *B.*

t. p. آفتابچی خانه n. c. locus, quo pelvis et gutturnium reponuntur v. s. تشتخانه *B.*

آفتاب خانه n. c. domus solis (sensu astronomico) *C.*; 2) domus aestivalis *R.*

آفتاب دزدك (solis fur parvus) n. c. rete (شبکه), quod pueri e storea (بوریا) conficiunt et in sole umbrae afferendae caussa ponunt *B.*

a. p. آفتاب دولت n. c. fortuna instar solis splendens *B.*

آفتاب رو (solis faciem habens) n. c. soli expositus, et apricus *locus C.*

آفتاب زرد (sol flavus) *met.* cucumis melo (خربزه); 2) vinum croceum (شراب زعفرانی) *B.*

آفتاب زرد رو (sol flavae faciei) *met.* cucumis melo dulcis (خربزهٔ شیرین) *B.*

آفتاب ساده (sol purus) *met.* Salomo (سلیمان) *B.*

آفتاب سر دیوار (sol extremitatis muri) *met.* finis vitae et fortunae *B.*

آفتاب سر کوه (sol cacuminis montis) *met.* finis vitae et fortunae *B.*

آفتاب سوار (solis eques) n. c. *met.* mane surgens (مردم سحر خیز) *B.*

آفتاب فرود کوه رفتن sol infra montem it et آفتاب فرو رفتن sol occidit *met.* i. q. آفتاب بر کوه رفتن q. v. *B.*

آفتاب گاه n. c. apricus locus *F.*; 2) dies sole illustris; 3) aequinoctium *C.*

آفتاب گردش n. c. solis conversio *met.* tota superficies terrae; 2) omnis res sole illustrata; 3) chamaeleon (حربا) *B.*

آفتاب گردك solis thalamus vel tentorium n. c. *met.* chamaeleon; 2) heliotropium *B.*

آفتاب گیر (گیر a v. گرفتن solem capiens) n. c. quaevis res, quae caput contra ardores solis tuetur; umbella *B.*

آفتابه s. آفتاوه s. آبتابه (lit. ب et ف et و inter se permutatis) gutturnium (ابریق) *spec.* amplum *F.*; 2) poculum viatorium *M.*

آفتابی (suff. ی) umbella *M.* ex *F.*

آفتافیا s. آفتافیا liquor *vel* succus, *qui ex minera emanat, vel ex acetosa expressus C.*; cf. *F.* s. v. آفتفیا q. v.

آفتاوه i. q. آفتابه q. v. *F.*

a. p. آفت دیو noxa daemonis i. e. fissio et scabies labiorum, quae ex febre provenire solet (اوچوق طوتمق) e. g. in hoc versu ابو المعانی, poetae persici : دیدم که شده آفت دیو بر لب جانان ✿ پرسیدم ازو گفت بخوابم گرفته دیو *F.*

آفتفیا arnoglossa, plantago maior (ar. لسان الحمل) foliis acidis, cuius succus آفتافیا dicitur *F.*

آفته intellectus, cognitus (ترجمهٔ مفهوم) *B.*

آفراز (a v. فراختن praef. آ coll. آفروزه) flamma ignis (شعلهٔ آتش) *B. quod in altum effertur, sic dicta esse videtur.*

آفرنگان *B.* آفرنگان *HK.* nom. unius ex XXI Nosk (نسک) s. partibus (قسم) libri Zend (زند) *B.*

آفروزه [ô] (a v. فروختن praef. آ coll. آفرازه) ellychnium lampadis (فتیلهٔ چراغ) *B.*

آفروشه [ô] dulciarii (حلوا) genus e farina, butyro et melle confectum; 2) sec. al. genus opsonii (ناخورشی) in Gîlân (گیلان) usitati, ex ovis, lacte et saccharo confecti, in quod panem aliasve res indunt et quod ope cochlearis sumitur; 3) i. q. لوزینه dulciarium ex amygdalis; 4) i. q. بلغور گندم alica tritici et puls ex ea parata *B.*

آفریدگار (a v. آفریدن suff. گار) creator (پیدا کنندهٔ موجودات از عدم) *B.*

آفریدن imp. آفرین (s. कृ dial. ved. cl. 5. = z. kere?, coll. z. frî praef. سا â, si respicis significationem 3 vocis آفرین) creare (خلق) *F.*

آفریدون *B.* s. آفریدون *HK.* s. افریدون [ê] *HK.* s. فریدون s. فریدون *B.* et *HK.*, quarum primam primitivam nominis formam esse dicunt lex. *B.* et *HK.* auctores; Ferîdûn *B. HK.* Nomen regis Ferîdûn e z. *Thraêtaona* s. *Thraêtôna* in *Fraêdûna* mutato ortum est, quo Deus, qui in libris vedicis *Trita* (त्रित) et *Traitana* (त्रैतन) nominatur et cognomine (आप्त्य) *âptya* (آبتین) i. e. „aquarum habitator vel dominus", z. *athwya* ex *âftya* (آتبین), insignitur, intelligendus est. Quam ob caussam praeferenda etiam videtur lectio افریدون Afrêdûn lexici *HK.*, quam tamen in aliis eiusdem nominis formis Âfarîdûn et Farîdûn s. Firîdûn non retinuit. Plura v. in Lassen IAK. I Berichtig. p. 88 sqq. coll. Roth in Zeitschr. der DMG. II, p. 216 sqq.

آفریده part. praet. v. آفریدن creatus; 2) ut ar. مخلوق homo; cf. H. Sam. 14, Fleisch. Ali's Spr. pg. 41, l. 18; pl. آفریدگان creaturae *M.* ex *IK.*

آفریده‌گار pro آفریدگار q. v. *M.*

آفرین sec. *HK.* آفرین sine vocali lit. ف, imp. v. آفریدن; 2) in comp. part. praes. signif. e. g. جهان آفرین mundi creator Frag. 28; 3) (coll. z. âfrîti benedictio a r. frî s. frith s. प्री cf. phl. apnîn) laus, celebratio, applausus (تحسین وستایش ودعای نیک); 4) nomen primi quinque dierum intercalarium anni regii *B.*

آفرین خانه n. c. sacellum precibus faciendis destinatum *R.*

آفرین خواندن celebrare, laudibus efferre c. بر Chr. Sch. 39. 68.

آفرینش (suff. ش) creatio Spieg. Chr. 61, Gul. 27.

آفرینگان solemnia in honorem amicorum discedentium *R.*

آفرین کردن i. q. آفرین خواندن c. بر H. Sam. 10.

آفریننده part. praes. v. آفریدن creans, creator; cf. Chr. Sch. 37.

آفسانه i. q. افسانه q. v. *B.*

آفگانه s. ایگانه s. افگانه foetus immaturus (بچهٔ نارسیده) hominum vel animalium, exanimis in mundum veniens *B.*

آفند imp. verbi آفندیدن; 2) n. s. bellum, certamen, inimicitia *B.*

آفنداك arcus coelestis *B.*; cf. آزفنداك.

آفنديدن bellum gerere, litigare, inimicitias facere (جنگ وجدال وخصومت كردن) *B.*

آق sec. *C.* i. q. آقا; 2) Vox turc., albus; cf. آقسرا.

m. p. آقا s. اغا pl. آقاان s. آقاوان s. آقايان vox mong. a Persis recepta, frater maior opp. اينى frater minor; 2) natu maximus, princeps gentis vel domus H. Mong. I, p. XXXVIII not.

آقال i. q. آخال res inutilis, vilior, quae abiicitur *B.*

m. p. آقا وَاينى (ex آقا et اينى) parentes; 2) principes familiae regis H. Mong. I, p. XXXVIII. — Inde شرايط آقا واينى نگاه داشتن consanguinitatis officia diligenter sancteque servare Not. et Extr. t. XIV, I, p. 24.

m. p. آقائى (ab آقا suff. ى) fratris natu maximi s. principis domus dignitas; 2) principatus, dominatus H. Mong. I, XXXIX.

آقچان كَرما n. pr. nom. urbis Bulgariae (بلدى از بلغار) *B.*

t. p. آقسَرا (primit. آق سرا ex t. آق albus et p. سرا i. e. palatium album) n. c. nom. urbis rûmanae (از بلاد روم است) *B.* nom. civitatis Caramaniae, quae quondam Anazarbus Ciliciae dicebatur *M.*

t. p. آقسُنقر *proprie* falco (سنقر) albus (آق) n. c. species quaedam falconis vel accipitris (مرغى شكارى از جنس شاهين وچرغ وبحرى); 2) cognomen regum Turcarum; 3) *met.* dies; 4) sol *B.*

t. p. آقشار *proprie* civitas (شار) alba (آق) n. c. nom. urbis rûmanae, etiam آق شهر dictae *B.* oppidum ad Pontum Euxinum, Graecis Asprapolis; 2) aliud oppidum in Caramania *M.* Fortasse eadem urbs est ac آقسرا praecedens.

آقشتَه cella penaria (كيلار ومخزن) *F.*

آقوش i. q. ببر pardi s. pantherae genus *aliis* tigris, leo, leopardus *C.*

آك (s. अघ z. agha, aka) vitium, dedecus (عيب وعار); 2) molestia, noxa (آسيب وآفت) *B.*

h. p. آكَ (s. अर्क surled flowered gigantic swallow-wort, Asclepias gigantea *Shaksp.*) nom. arboris in Hindûstân, cuius succus (شيره) venenum mortale est *B.*; cf. زاجل.

آكارِس et آكاريس *M.* ex *F.* et آكاريش et آكاليش *C.* i. q. اكارس q. v.

آكام fungus (سماروغ يعنى منطر) *F*; cf. اكارس.

آگاه s. آگه (phl. אגאס) imp. v. آگاهيدن; 2) adi. excitatus, vigilis, attentus, animadvertens (متيقظ ومتنبه) *F.*; 3) gnarus, peritus (خبردار وباخبر) *B. F.* c. از Spieg. Chr. 18, Pend. 169; sqq. كه Not. et Extr. IX 186; 4) i. q. آگاهى cognitio, notitia, nuntius *B.*; cf. Frag. 23. — Inde dicitur : آگاه بودن cognitum habere, scire Chr. Sch. 96. — آگاه s. آگاه شدن گرديدن certiorem fieri c. از Spieg. Chr. 74 c. بر ibid. 8; 2) innotescere, ibid. 74; sqq. كه Frag. 29. — آگاه گردانيدن certiorem facere c. acc. p. Spieg. Chr. 30. — آگاه يافتن nuntium accipere, certiorem fieri c. از Frag. 21.

آگاهانيدَن causs. verbi آگاهيدن q. v. C.

آگاهدار (دار a v. داشتن) n. c. vigilis, attentus *M.*

آگاهى s. آگهى (suff. ى) cognitio, notitia, nuntius (خبردارى وبا خبر بودن) *B.*; cf. Frag. 31. — Inde آگاهى يافتن certiorem fieri c. از H. Sam. 60.

آگاهيدَن cognitum habere, scire (خبردار اولمق); 2) certiorem facere (خبردار ايتمك) *F.*

آكُپ i. q. لنبوس pars interior oris *B.*

آكج *gen.* uncus, hamus, harpago (هر قلاب); 2) *spec.* uncus, quo glacies in locum glaciei asservandae iniicitur et quo navis hostilis attrahitur; cf. آكنج et آكوج et كج.

a. p. آکَج fructus quidam silvestris, ar. تـفـاح الـبـری et زعـرور dictus, quem in Khorâsân علف شیران i. e. pabulum leonum vocant *B.* pomum silvestre, mespili genus, fructui oxyacanthae simile Freyt. lex. ar. s. v.; cf. اکج et آکوج.

آکج s. آکَحْج (آکَحْج *F.*) s. آکَخ iulapium, i. e. id quod e multis medicamentis coctis et liquatis paratur (جلاب وآن داروئی چند باشـد جـوشانیده وصاف کرده) *B.*; cf. اکحج.

آکَدَه pro آکنده q. v. *B.*

آکُر sec. *HK.* آکَر postica pars corporis, nates (سرین وکفل) *B.*; cf. اکر et آلر.

آکَرْه nom. urbis et sedis regiae in India *B.* ad fluvium Yamuna sitae, Agra.

آکُس scalprum, quo lapides caedendo formantur (قلم آهنین سنگ تراشان) *B.*

آکَسَتَه s. آکَشْتَه (pro آغـشـتـه, lit. غ cum گ permutata) madefactus (تر کرده); 2) mixtus, inquinatus (آمیخته وآلوده) *B.* Sec. *F.* i. q. آکِسته s. آکِـشـتـه et i. q. آغسته q. v.

آکِستَه s. آکِشْتَه firmiter constrictus, ligatus (محکم بسته) *B.*

آکَسَه suspensus, unguibus adhaerens, pendens (آویخته وچنگ در چیزی زده وآویـزان) *B.*

آکُـش pro آغُــش, lit. غ cum گ permutata, i. q. آغوش *B.*

آکَشْتَه et آکِشْتَه v. s. آکَـسَتَه et آکِستَه.

آکَـفْـت s. آکُفْت dolor, molestia, aerumna, calamitas (رنـج وآزار ومحـــنـت وآفـت) *B.*; cf. آلفت.

آکِــلـیــون pannus sericus densior, septem coloribus contextus et distinctus (اطلس تفسیرنده جامهء باشد که از هفت رنگ بافته باشـد وهـفـت رنگرا دران بتوان دید) *F.*; cf. آکیلون.

آکَن imp. verbi آکَـنـدن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) n. s. tomentum quodvis, ut lana, lana arborea, aliave res, qua vestes, pulvinaria, simil. farciuntur (آکَـنـدنی مثل آنچه در جامه ولحاف وبالش کنند) *B.*

آکَن بـالـیـن n. c. tomentum s. alia quaevis farctura pulvinaris *C.*

آکَنج uncus, hamus, harpago *B.*; cf. آکج.

آکَـنـــج (a v. آکَــنـــدن) impletus, plenus (پـر ومـمـلـو); 2) farcimen ex intestinis ovis paratum, quae carne, oryza aliisque rebus farciuntur, ar. عصیب dictum *B.*; cf. آکیج.

آکَنَد (a. v. آکَندن) impletus (پر کرده شده); 2) i. q. آکَـنـش q. v. *B. HK.*; cf. آغـنـد.

آکَـنـدن s. آکَنیدَن imp. آکَن implere, refercire (پر کردن وانباشتن) *B.* Chr. Sch. 86; cf. آغـنـدن et آنـکـنـدن et انـکـنـیـدن.

آکَنَدَه s. آکُنَدَه stabulum, praesepe (طویله واسطبل وپایگاه وآخور دواب ar. معلف) *F.*; cf. آکَنده.

آکَـنـده part. praet. v. آکَندن impletus, plenus (پر کرده وانباشته شده) e. g. de thesauro Frag. 32; de margaritis non perforatis Chr. Sch. 86; 2) pinguis, magnus (فـربـه وبـزرگ); 3) cultus, habitatus (بمـعـنی آباد کـردن ومعمور سـاخـتـن); 4) et آکُنده stabulum, praesepe *B.*; cf. آکَنده s. آکُنده.

آکَنَدَهْ گوش (aurem impletam habens) n. c. surdus (کـر وناشنو); 2) i. q. آلوده دامن laciniam vestis inquinatam habens i. e. *met.* peccator, maleficus, rebellis (گناهکار وعاصی); 3) res, quae in aurem farcitur (چیزی در گوش آکنده) *B.*

آکَنِش (suff. ش) expletio (پر کردن); 2) et آکَنه omnis res, qua aliquid farcitur; tomentum (ar. حشو) *B.* آکَـنـش چـیـزی باشـد مانـنـد پنبه وپشم وپیله که در لحاف

ونهالی وبالش وامثال آن پر کنند ومحلوجی (که در میان آستر وابرهٔ جامه گذارند *B.*; cf. آکن et آکند et آکنه; 3) i. q. اکنش q. v. *M.* ex *F.*

آکنه (suff. ه) tomentum v. s. آکنش *B.*

آکنیدن i. q. آکندن q. v. *B.*

آکنیده part. praet. v. آکنیدن impletus, plenus *B.*

آکو noctua (بوم) *B.*; cf. اوکو.

آکوج mespilum; 2) i. q. آکوچ q. v. *R.*; cf. آکج.

آکوچ uncus, hamus, harpago *F.*; cf. آکج.

آکور ex quo ar. آجور formatum est, later coctilis (خشت پخته) *B.*

آکوش [ô] i. q. آغوش, lit. غ cum ک permutata q. v. *B.*; 2) latus, margo *M.* ex *F.*

آکوشیدن [ô] i. q. آغوشیدن, lit. غ cum ک permutata, q. v. *B.*; 2) sermone Schahnamiano (شهنامه لغتی) i. q. زادن parere, nasci et سپاریدن committere, tradere, mandare *F.*

آکون inversus, praeposterus, deorsum vergens, s. pendens capite (وازون ونگون باشد چه سراکون سر نگون‌را گویند) *B.*

آکه et آکهی pro آکاه et آکاهی q. v. *B.*

آکیج i. q. آکنج q. v. *F.*

آکیش [ê] (imp. verbi آکیشیدن obsoleti, ut videtur, et cognati cum syn. آویختن, cuius imp. آویز cum آکیش cohaeret. In lex. *B.* et *HK.* s. h. v. verbi آکیشیدن exemplum affertur 3 ps. sg. praet. abs. اندر آکیشید et synonymo اندر آویخت explicatur) suspensus, unguibus adhaerens (در آویخته باشد چه اندر آکیشید یعنی اندر آویخت وچنگ در چیزی زده ودراز کرده); 2) suspensio, adhaesio (وبمعنی دراز کردن ودر آویختن بچیزی هم هست) *B.*; fastiditus *M.* ex *F.*

آکیلون i. q. آکلیون q. v. *F.*

آکین (a v. آکندن) impletus, refertus, plenus (مالامال وپر وآغشته وآکنده) *B.*, in comp. maxime usitatum, ut عنبر آکین, مشک آکین, غم آکین al. ambra, moerore, moscho plenus *F.*; 2) pinguis (فربه) *B.*; 3) i. q. آکن ar. حشو tomentum quodvis *F.*

h. آل hind. (در هندی) nom. arboris, e cuius radice color ruber paratur, rubiae tinctorum (رنگ روناس) similis, vestibus tingendis inserviens et in medicamentis adhibitus *B.* Morinda citrifolia *Shaksp.*

آل subruber, subrubicundus (سرخ نیم رنگ) *B.* (*quae significatio ab h.* آل, *arboris nomine, derivanda videtur*); 2) i. q. بال s. وال species piscis marini, cetus; 3) morbus puerperarum mortifer, qui feminas potissimum inter primos septem dies post partum invadere solet, ar. عقیده dictus *B.*; 4) fraus, dolus (مکر وحیله); 5) locus sublimis, altus (یوکسک بیم); 6) confodere hasta (نیزه ایله اورمق); 7) incessus incitatior, celer (سرعت وشتاب ایله بر نسنه‌نک کتمک); 8) nitor coloris (لونی ظاهر اولمق) *F.* quae tres posteriores significationes ab arab. أَلَّ confodit, properavit, nituit, derivandae sunt; 9) *dial. Kharizmiae* i. q. خندان *F.*, quod *M.* familia domestica vertit, pro خاندان.

t. p. آل ling. turc. sigillum principis (مهر ونگین پادشاهان) *B.*; cf. آل تمغا et آل طمغا.

آلا subruber, subrubicundus; cf. آل *B.*

آلا s. آلای imp. v. آلودن q. v.; 2) in comp. inquinans; 3) n. s. inquinari, contaminatio (آلوده شدن) *F.*

آلاش carbo, pruna (زغال وانگشت) *B.*

آلاله s. آلاله i. q. لاله q. v. *B.*

آلان s. آلان nom. regionis et sec. al. nom. urbis in Turkistan; 2) nom. montis cuiusdam in Arafât عرفات *B.*, cf. Frag. 29 et annot. nostras ad h. l. pg. 125.

آلانَه i. q. لانه i. e. آشیانه nidus; 2) aulica turba, aulici (قپو خلقهسیدر); 3) umbra (سایه) *F.* Sec. *C.* falco, cornix.

آلاو s. آلاو ignis flammans (آتش شعلهناک) *B.*

آلاوَه tripus ferreus, cui olla imponitur (دیگدان); 2) locus, in quo ignis accenditur; 3) lusus puerilis, in quo duobus lignis utuntur, quorum uno tres fere spithamas longo et چفته s. چنبه ar. مقلاء (*B.* مقلاة) dicto, pueri alterum پل ar. قلة dictum, in extremis partibus acuminatum et ita breve, ut manu comprehendi possit, in terra positum ita percutiunt, ut in aerem evolet et simulac evolaverit percutiendo propellunt, ut in longinquo decidat *B.*; cf. چالیک et خفته et پل دسته et چلک دسته et دودالـه et دیمین چوب et دیمین.

آلای v. s. آلا.

آلایِش (ab آلا suff. ش) contaminatio, sordes (آلودگی); 2) vitium (عیب); 3) flagitium (تر دامنی); 4) iniquitas (فسق وفجور); 5) perfidia (خیانت) simil. *B.*; 6) *met.* res ad mundum pertinentes, res mundanae (تعلقات دنیوی) Gl. in Des.

آلائیدَن i. q. آلودن q. v. *F.* Verbi forma ab آلا imp. v. آلودن formata.

a. p. آلَتْ شِناس armorum peritus (سلاح شناس) *B.*

آل تَمغا i. q. آل طمغا q. v. *B.*

آلچخت aviditas (حرص وطمع) *F.*; cf. الچخت.

آلِس s. آلَس sec. *HK.* s. آلُس sec. *M.* ex *F.* i. q. آکِس *B.*

آلَسْت i. q. آلِس q. v. *B.*: cf. آلَسْت.

آلْسُر i. q. آلُس q. v. *M.* ex *F.*

آلَسُن ruta silvestris (wild rue) *R.*

آلِش (ab آل 7. suff. ش coll. ar. ألَّ properavit) gressus incitatus *M.* ex *F.*

t. p. آلْ تَمغا s. آل طَمغا i. q. t. آل sigillum principis *B.* Sec. Charmoy (Mém. de l'acad. imp. de St. Pet. VI ser., tom. III, p. 497 not.) est n. c. proprie significans: empreinte (تمغا) vermeille (آل) e. gr. عهد نامه که بآلتمغا نومیه خان موشح بود „pactionis literae, quae sigillo Nûmiah-Khâni ornatae erant“ J. As. a. 1852 Mars, p. 238; 2) mandatum s. decretum regium (فرمان) *M.* ex *F.* e gr. مهر کلان که بر آل تمغا زن „sigillum maius, quod decretis regiis imprimebat“ Charmoy l. l. p. 354 l. 6. Vide infra s. v. تمغا.

آلغده i. q. آرغده (litt. liq. inter se permutatis) *B.* *F.*

آلغونَه i. q. آلگونه (lit. غ et گ inter se permutatis) *B.*

آلُفت (a. v. آلفتن) perturbatio, confusio (سرگردانی); 2) aerumna, afflictio (محنت) *F.*; cf. آکفت.

آلفتیدَن s. آلُفتَن i. q. آشفتن q. v. *B.*

آلُفتَه pl. آلفتگان part. praet. v. آلفتن i. q. آشفته q. v.; 2) homo vagus, erro (رند بیکس); 3) pauper, afflictus (درویش نامراد), 4) pila (گوی) *B.*

آلفتیدن i. q. آلفتن *F.*

آلفخت lignum aloes (عود اغاجی) *F.*; cf. آلوا.

آلک dimin. vocis آل; 2) spica nardi (سنبل الطیب) in medicamentis adhibita *B.*; cf. آله.

آلْگونَه i. q. آلغونه (ex آل subruber et گون color suff. ه) n. c. rubrica (غازه), qua feminae faciem intingunt *B.*

a. p. آلِ مُعَصْفَر subruber, subrubicundus; 2) species piscis marini, cetus *B.*; cf. آل 1 et 2.

آلَنْجوج genus arboris odorem spirantis instar aloes *M.* ex *F.*; cf. النجوج.

آلَنج i. q. آلوچه q. v. *B.*

آلَنگ s. آلَنگ fossa oppugnatoria (مورچال); 2) sec. al. propugnaculum (دیواری که بجهت محافظت خود وحواله که از برای

(قلعه سازند); 3) duces copiarum, quae arcem obsident (جمعی از مردم که مردم بیرون قلعه جا بجا بواسطهٔ گرفتن قلعه ومردم درون قلعه بجهت محافظت قلعه تعیین کنند) *B.*

آلو prunum (t. ارک), alias آلوی سیاه prunum nigrum et آلوی بخارا prunum bokhârense dictum, cuius species e. g. sunt زرد آلو et شفتالو. Respondet arabico خوخ et ćagatâico (چغتای لسانده) اُورُوك *F.*; cf. خلو. Sec. *C.* pruna damascena; sec. *M.* genus cerasorum; 2) fornax lateraria (داش وکورهٔ خشت پزی) *B.*

آلو pro آلود q. v. *B.*

آلوا i. q. آلوا 1. (ar. صبر) q. v. *F.*

آلواه acori radix (اکیر دیدکلری کوک که عربیده وج دیرلر) *F.*; cf. اگر.

آلو بالو i. q. آلی بالی *B.*

آلو بخارا v. s. v. آلو.

آلوچه (suff. چه) diminut. vocis آلو, prunum parvum (خرده ارک); 2) i. q. انبر باریس q. v.; 3) i. q. قراصیا t. کوکم cerasum acidum *F.*; cf. آلنج et اِدْرِك.

آلود s. آلو pro آلوده inquinatus *in fine comp.* e. g. خشم آلود ira infectus i. e. iratus Fleisch. Ali's Spr. pg. 35 fin. coll. pg. 21, l. 14; — چشم خون آلود oculus sanguine conspersus; — غبار آلود pulvere conspersus; — مجاز آلود profanitate inquinatus *M.*

a. p. آلودگان دهر contaminati mundi *met.* divites, avari (دنیا داران وبخیلان); 2) rerum mundanarum studiosi (طالبان دنیا); 3) improbi, scelesti, rebelles (گناهکاران وعاصیان) *B.*

آلودگی (ab آلوده suff. ی) contaminatio, sordes; cf. Spieg. Chr. 69.

آلودن s. آلائیدن imp. آلا s. آلای inquinare; 2) inquinari (آلوده وملوث شدن وکردن) *B.*

آلوده pl. آلودگان part. praet. v. آلودن inquinatus, contaminatus, infectus; Spieg. Chr. 66. 69. 141; cf. آلود.

آلوده خون آمدن sanguine inquinatum venire i. e. vulneratum (مجروح) venire; 2) *met.* lacrimantem (گریان) venire *B.*

آلودهْ دامن (laciniam inquinatam habens) n. c. *met.* vir improbus, scelestus, rebellis (نامقید وفاسق وفاجر وگناهکار وعاصی) *B.*

آلور i. q. آلر; 2) cauda *praesertim* maioris formae, *ut ovium quarundam C.*

آلوس i. q. آغول q. v. *B.*

آلوسن genus prunorum suavium et mollium (بر نوع لطیف ارکدر وتلیین طبع) *F.*

آلوسیه (prunum nigrum) nom. fructus acidi saporis (ترش مزه) et nigri coloris in India, hind. جامن (जामुन) dicti, quo nomine etiam arbor tales fructus ferens appellatur *B.* Eugenia jambolana, the rose apple *Wils.*

آلوشیدن i. q. آغوشیدن amplecti *F.*

آلو کرده i. q. آلو کرده fructus quidam flavi coloris, malo armeniaco (زرد آلو) similis *B.*; cf. الغنجار.

آلوند s. الوند i. q. اروند q. v., nom. montis celebris et altissimi in provincia Hamadân (همدان) *B.* Orontes.

آلونه pro آلغونه q. v. *F.*

آلوه i. q. آله aquila *M.*

آلوّه lignum aloes *C.* Vox arabica; cf. ar. أُلُوّة.

آلوی جیلی v. s. v. اِدرِك.

آلوی دشتی (prunum silvestre) mespilum (ar. زعرور) *F.* Meninski falso آلوی دشی legit.

آلوی کشته et آلوی گیلی v. s. v. اِدرِك.

آله i. q. آلک spica nardi *B.*

آله i. q. آلوه aquila (ar. عقاب) *B.* v. Not. et Extr. IX 208; cf. اله et الّه et اُوله.

آلی flavus cnici color (رنگ معصفر) *B.*

آلی بالی i. q. آلو بالو fructus notus *B.* i. e. cerasum (t. كراس ar. قراصيا حلو cerasum dulce) *F.* cerasa acida, amarylla *M.*

آليختن s. آليزدن s. آليـزيـدن imp. آليز (s. लङ्घ् लघ् ?) consternando exsilire *de equo, mulo,* calcitrare (بر جستن وخيز كردن وجفتة ولكد انداختن) *B.* اوركمك وبوكلمك وآزەجق سوزدن آلنوب چبالمق *F.*

آليز imp. v. آليختن s. آليزدن s. آليزيدن ; 2) n. s. consternando exsilire, calcitratus *B.*; cf. اليز .

آليزدن pro آليزيدن i. q. آليختن q. v. *F.*

آليزنده part. praes. v. آليختن; 2) ferocitate exsultans, calcitrans (جهنده وبد خوى لكدزن) equus, mulus *B.*

آليزيدن i. q. آليختن q. v. *F.*

آما i. q. آماى q. v.

آماج cumulus terrae (تودهء خاك), in quo signum s. scopus iaculatorum infigitur; 2) signum s. scopus iaculatorum (نشانهء تير ar. هدف); cf. Gul. 40; 3) instrumentum ferreum (آلتى از آهن), quo ager aratur; vomer; 4) solium regium (تخت پادشاهان); 5) pars vigesima quarta parasangae, quarum quatuor mensuram ندا efficiunt, duo autem ندا efficiunt mensuram ميل, et ex tribus ميل constat parasanga; cf. اماج *B.* stipes, ad quem vinea vel phaseoli assurgunt, firmanturve *C.*

آماجگاه n. c. locus (جاى), in quo signum s. scopus iaculatorum ponitur; 2) *met.* mundus *B.*

آمادگى (ab آماده suff. ى) paratus, apparatio (استعداد) *B.*

آمادن s. آمائيدن (s. मा z. 𐬨𐬁 mâ praef. آ cognat. cum آمودن) imp. آما s. آماى facere, efficere (ساختن); 2) effici (ساختة شدن); 3) parare, apparare (مهيا كردن ومستعد نمودن); 4) implere (پـر ومملو گردانيدن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 31.

آماده (z. 𐬨𐬁𐬙𐬀 âmâta) part. praet. v. آمادن q. v. *B.* Inde آمادهء حرب گشتن ad bellum se parare H. Sam. 46.

آمار s. آماره morbus (مرض) ar. استسقا dictus, i. e. hydrops abdominis, ascites; 2) nimia inquisitio, exploratio (نـهـايـت طـلـب وتفحص وتجسس); 3) diligentia, assiduitas *in re* (استقصا وتـتـبـع); 4) computatio (حساب); cf. آواره et آماره گير *B.*

آمارگير i. q. آماره گير q. v. *M.*

آماره i. q. آمار *B.*; cf. آواره et اماره.

آماره گير (praec. et گير a v. گرفتن) n. c. computator (محاسب وحساب گيرنده) *B.*; cf. اماره گير s. امارگير et آواره گير .

آماس imp. v. آماسيدن ; 2) i. q. آماه tumor (ورم) sive dolorem faciat, sive doloris sit expers *B.*

آماسانيدن causs. v. آمـاسـيـدن v. s. استيم *B.*

آمـاسـيـدن imp. آماس tumescere, inflari (ششمك) *F.*; cf. آماهيدن et آمائيدن .

آماش veru *C.* vox dubia.

آمانى a. p. (ab ar. آمان suff. ى) n. s. confugere, se recipere (صغنمق); 2) i. q. ar. مستأمن cliens, alterius protectione vivens i. e. infidelis, qui e terra hostili in regiones islamiticas confugit (دار الحـرب ـدن استيمان ايله اسلام ديارينه كلان كفره); 3) tributum solvens, tributarius (خـراج گذار) *F.*

آماه i. q. آماس (sibilante cum aspiratione permutata) *B.*; cf. آماهيدن .

آماهيدن i. q. آماسيدن *F.*; cf. آماه .

آماى s. آما imp. v. آمادن s. آمائيدن; 2) in comp. part. praes. signif.: parans, disponens; 3) implens; 4) ornans (آراينده) *B.* e. g. گـوهـر آما gemmas disponens; 2) ordinator substantiae Spieg. Chr. 62.

آمائيدن i. q. آمادن *B.*; 2) i. q. آماسيدن *F.*

آمختن et آمُختة pro آموختن et آموختة q. v. *B. F.*

آمد 3 sg. praet. abs.; 2) inf. apoc. v. آمدن; 3) n. s. adventus; 4) reditus (income) *Shaksp. R.*; 5) nom. urbis in Armenia *C.*

آمَدْ آمَد appropinquatio, accessus *Shaksp.* et *R.*

آمَدانَه s. آمَدانی (a v. آمدن) adventitius, accidentalis, casualis *M.*

آمد وشد s. آمد و رفت s. آمد شد s. آمد رَفت venire et abire, ultro citroque ire, frequentatio *Shaksp. R.*; cf. Spieg. Chr. 7.

آمد شُدن i. q. آمد رفت *M.* et *R.*

آمَدَن s. آئیدن (phl. מת, pars. مدن; cf. Spieg. Parsigr. 75) imp. آ s. آی venire, ire c. ب et در; 2) accedere c. بر Chr. Sch. 72; 3) esse, inveniri e. g. در انجیل آمده است in evangelio repertum est Gul. 188; 4) fieri; 5) loco verbi auxil. شدن passivo formando inservit; cf. Fleisch. Ali's Spr. p. 63, l. 14 نهاده آمد pro نهاده شد; cf. Inst. ling. pers. §. 202, p. 108. — Phrases:

از آن جهان آمدن *met.* e gravissimo morbo recreari (بیماری مهلک بر خاستن وصحت یافتن) *B.*

بَچشم آمدن vi magica oculi maligni affici, i. e. calamitate affligi (چشم زخم را گویند یعنی آزاری بکسی رسیدن) *B.*

بَجَنگ آمدن bellum inferre Spieg. Chr. 47.

بَحالِ خویش آمدن mentis usum recuperare Wilk. Chr. 114.

بَدَست آمدن in potestatem venire Spieg. Chr. 24.

بَدَندان خوش آمدن *met.* delectari, laetum, contentum fieri (لذت یافتن ومحظوظ شدن) *B.*

پَدید آمدن palam fieri, prodire, apparere Chr. Sch. 43. 95.

بَر زَبان آمدن *met.* loqui (گفتن) *B.*

بَر سَر آمدن *met.* superare; 2) incrementum afferre, augere (غلبه وافزونی وزیادتی کردن) *B.*; 3) elevari Pend. 38.

بَسَر آمدن ad extremum, ad finem venire, desinere H. pr. reg. 105; 2) ad perfectionem pervenire in re c. در Gul. 43, l. 17.

بَفالِ بَد آمدن mali ominis esse Wilk. Chr.

بَکار آمدن utilitatem afferre, prodesse Gul. 18. Spieg. Chr. 141. — بچه کار آیدت „quid tibi prodest" Gul. 10.

بَوجود آمدن oriri, nasci Spieg. Chr. 55.

خوش آمدن placere Spieg. Chr. 14. خوش آمدی „bene venisti" *M.*

دَر شُمار آمدن numerari Spieg. Chr. 70.

دَر کار آمدن i. q. بکار آمدن q. v.

سیر آمدن satiari, taedere c. از Spieg. Chr. 13. *Inde* از جان سیر آمدن *met.* taedere vitae; 2) expergisci (بیدار شدن) *B.*

c. اَندَر s. دَر intrare c. در Spieg. Chr. 16. 67 c. اندر ibid. 134 c. بر = ar. دخل علی ibid. 6. Chr. Sch. 36. — Phrases:

اَز پَی دَر آمدن s. اَز پای دَر آمدن lapsare, everti, prosterni, cadere (لغزیدن وافتادن) Gul. 27. Pend. 52; 2) *met.* debilem fieri, mori (عاجز شدن ومردن) *B.*

اَز جای دَر آمدن per locum intrare v. s. v. تر *B.*; cf. Semel. ad Gul. pg. 208.

اَز خواب دَر آمدن somno expergisci, expergefieri *HK.*; cf. Anv. Soh. p. 202. v. l. 3 coll. 187 v. l. 20.

اَز دَر دَر آمدن per portam intrare Gul. 7. 25. Spieg. Chr. 46.

از دَشت اَندَر آمدن per planitiem intrare Spieg. Chr. 46.

اَز زَبان دَر آمدن i. q. از زبان جستن vitiose dicere (سهو وخطا کردن در تکلم) *B.*

بَپای اَندَر آمدن *met.* lapsare, cadere (لغزیدن وافتادن) *B.*

بَسُخن دَر آمدن sermonem exordiri Gul. 176.

بَسَر دَر آمدن in caput cadere Gul. 175.

c. باز reverti Frag. 28.

c. بَر i. q. simpl. Chr. Sch. 99; 2) surgere (بر پای خاستن) *B.*; 3) provenire, oriri, nasci Spieg. Chr. 45; 4) exire c. از Spieg. Chr. 23; 5) praeterire, effluere

de tempore Gul. 21. 24; 6) procedere, succedere Gul. 170, 5. 175, 13. Chr. Sch. 102, vs. 258; 7) supervenire, superiorem esse, praevalere, vincere c. با Gul. 163. 174. 178; 8) magnum facere, honorare (تعظیم کردن) *B.*
Phrases:

اَز پوست بَر آمدن e cute exire *met.* secreta sua et rerum suarum conditionem detegere (کشف راز واحوال خود کردن); 2) mundum relinquere (ترك دنیا نمودن); 3) e statu, quo amor sui et voluptas praevalent, redire (از خودی ونفسانیت باز آمدن); 4) ridere (خندان بودن); 5) optatum impetrare (بمقصود رسیدن) *B.*

اَز دَست بَر آمدن fieri posse, posse Gul. 79, 22. 193, 19. 20; cf. Semel. ad h. l.

اَز دَهانِ مار بَر آمدن ex ore serpentis exire *met.* de eo, quod prorsus rectum est, dicitur (کنایه از راستی باشد که هیچ کجی در آن نباشد) *B.*

c. بَر et بَهَم i. e. بَهَم بَر آمدن coniungi Spieg. Chr. 9, 15; 2) indignari, irasci, exardescere (در غضب شدن) *B.*; cf. Gul. 28. — Inde دِل بَهَم بر آمدن animo perturbari, vehementer commoveri Gul. 39.

c. بِرون s. بیرون egredi, exire Spieg. Chr. 37; 2) *met.* obedientiam relinquere (ترك اطاعت) *B.*

c. پیش obviam venire, occurrere *in bonam et malam partem* Jos. et Zul. 5. H. Sam. 52; 2) accidere Spieg. Chr. 9. — اَز پیش آمدن antecedere ibid. 30. — بَه پیش آمدن contingere, accidere Chr. Sch. 102. 104.

c. دَر v. s. اندر.

c. فِرود descendere Spieg. Chr. 12; 2) desistere *a re,* omittere *rem* c. از Chr. Sch. 96.

آمَدْگاه n. c. locus ad quem venitur, destinatus ad conveniendum *C.*

آمَدَنی (suff. ی) reditus, sportulae, reditus extraordinarii; 2) tempus, quo merces advenire solent *Shaksp.* et *R.*; 3) adventus *C.*

آمد رفت v. s. آمَد وَشُد s. آمَد وَرَفت.

آمده part. praet. v. آمدن; 2) facete dictum, dictum vel factum extemporale (لطیفه وبدیهه) *B.*

آمَدَه گیر n. c. animo cogita, illum advenire eiusque adventum optatum et pergratum habe *B.* adventantem salutare, excipere *R.*

آمرد fructus arboris اراك coctus *B.* De arbore اراك v. lex. arab. s. v.

آمُرز imp. v. آمرزیدن q. v.; 2) in comp. part. praes. significatione.

آمُرزِش (suff. ش) venia, remissio Spieg. Chr. 70.

آمُرزْگار (suff. گار) veniam dans, ignoscens *F.*; cf. Spieg. Chr. 70.

آمُرزْگاری (praec. suff. ی) i. q. آمرزش Spieg. Chr. 70.

آمُرزیدَن imp. آمرز veniam dare, condonare, ignoscere (یرلغمق وعفو گناه ایتمک); cf. Spieg. Chr. 70; 2) pervenire (ایرشمک) *F.*

آمَرغ et آمُرغ utilitas (نفع وفائده); 2) thesaurus, caput, summa (ذخیره ومایه); 3) potentia, gradus honoris, dignitas, valor, pretium (قدر وشان وقیمت ومقدار ومرتبه); 4) origo, purior meliorque pars rei (اصل وزبده وخلاصهٔ هر چیز); 5) portio, res parva, exigua (حصه وچیزی اندك) *B.* parum, aliquot *C.*

a. p. آمِرِ نون وَالقَلَم dominus atramentarii et calami, *epith.* Dei et Muhammedis *B.*

آمُس poculum magnum vini *M.* ex *F.*

آمْشام nom. rationis (عقل) coeli octavi s. Zodiaci (فلك هشتم که فلك البروج باشد) Gl. in Des.

آمَل nom. urbis in Mâzenderân *B.*; 2) nom. urbis in litore fluvii Oxi Gl. Sch.

s. p. آمَلَه (s. आमलक) fructus Phyllanthi Emblicae, qui ut medicamenta adhibentur et in Hindûstan saccharo conditi

(در شکر پرورده) edi solent. Inde arabica vocis forma املج orta est *B.;* cf. امله et امیله .

آمن i. q. پیرامن, ex quo decurtatum est; ambitus, circuitus *F.;* cf. آمون pro پیرامون .

آمَنَه ligna fissa in acervum collecta, strues lignorum (توده وخرمن هیزم شکافته); 2) fascis lignorum, qui dorso gestatur (پشته وپشتوارهٔ هیزم بسته) *B.;* cf. امنه et آمه et آمینه .

آمِنَه nom. matris Muhammedis prophetae *B.*

آمو s. آموی imp. verbi آمودن q. v.; 2) in comp. part. praes. signif., implens; 3) expletio (پر کردن); 4) nom. propr. i. q. آمون q. v. *B.*

آموت nidus (آشیان) avium, quae venando inserviunt, ut falconum, accipitrum, simil. *B.*; cf. Not. et Extr. IX, 208.

a. p. آموختگانِ آزل v. s. آموخته .

آموخْتن s. آختن imp. آموز docere Chr. Sch. 63; 2) discere ab alq. c. از Gul. 44. *Verb. transit. et intransit.* (تعلم وتعلیم لازم ومتعدی) *F.;* cf. آموزیدن .

آموخْتَه s. آخته part. praet. v. آموختن plur. آموختگان qui docuit; 2) qui didicit *M.* Inde آموختگان آزل aeternitatis periti, *epith.* prophetarum omniumque virorum sanctorum *B.*

آمود pro آموده q. v. *M.* ex *F.*

آمودَن (cognat. cum آمادن q. v.) imp. آمو s. آموی facere (ساختن); 2) efficere (ساخته گردانیدن); 3) adornare (آراستن) et adornari (آراسته شدن); 4) implere (پر کردن); 5) miscere (آمیختن) et misceri (آمیخته شدن) *B.*

آمودَه part. praet. v. آمودن ornatus; 2) impletus, plenus; 3) mixtus; 4) i. q. ar. مندرج comprehensus, contentus; 5) margaritae, gemmae, simil. in filo connexae i. e. linea margaritarum, simil. *B.*

آمور tumor *C.* vox dubia; fort. pro آماس .

آموز imp. v. آموختن; 2) in comp. part. praes. signif., docens, discens e. g. دانْش آموز scientiae doctor, versatus in scientiis; کارْ آموز peritus, versatus in rebus *M.*

آموزانیدَن causs. v. آموزیدن docere *M.*; 2) facere, ut doceat vel discat *R.*

آموزِش (suff. ش) instructio *R.*

آموزْگار (suff. گار) docens, instructor, magister (آموزنده وآموزانیده که معلم واستاد باشد) *B.*; 2) discipulus (شاگرد) *SHL.* et *R.*

آموزگارِ وَخشوران instructor prophetarum *met.* Hôshang, filius Siyâmaki (هوشنگ پسر سیامک) Gl. in Des.

آموزْناک (suff. ناک) i. q. آموزگار; cf. Spieg. Chr. 54; 2) *epith.* Dei *B.*

آموزی (a. v. آموختن s. آموزیدن) i. q. کاتوزی q. v. Schahn. ed. Mohl I, p. 48.

آموزیدَن imp. آموز i. q. آموختن q. v. *F.*

آموس i. q. اموس q. v. *B.*

آموسْنی dicitur de duabus vel pluribus unius mariti uxoribus, quarum unaquaeque hoc nomine distinguitur; concubina *B.*; cf. انباغ .

آموغ statura (قد وقامت; 2) gravitas, reverentia (وقار وهیبت) *F.*

g. p. آمولَن gr. *ἄμυλον*, amylum t. نشاسته *B.*

آمون (a. v. آمودن) impletus, plenus, exundans (پر ومملو ولبالب ولبریز); 2) et آمو s. آموی s. آمویه nom. urbis ad fluvium Oxum (جیحون) et Oxus fluvius, ab illa urbe sic dictus et nom. regionis (زمین) inter Oxum et Euphratem *B.*; cf. H. Mong. I 140, 141. H. Sam. 6, 136.

آمون e پیرامون decurt., ambitus, circuitus *F.;* cf. آمن pro پیرامن .

آموی i. q. آمو q. v. *B.*

آمویَه nom. propr. i. q. آمون 2. q. v. *B.*

آمه atramentarium (دوات نویسندگی); 2) acervus vel fascis lignorum (تودهٔ وپشتهٔ هیزم) *B.*; cf. آمَنَه.

آمیختن (s. मिश्र् praef. آ) imp. آمیز miscere; 2) misceri (مخلوط کردن ومخلوط شدن) *B.*; cf. آمیزیدن.

c. بـ i. q. simplex Frag. 33. 13.

آمیختَه part. praet. v. آمیختن commixtus (مخلوط); 2) adiunctus, annexus (ملحق) *B.*; 3) compositus (مرکب), opp. simplex (بسیط) Gl. in Des.

آمیر et امیر edax, helluo; 2) segnis, piger *C.* Vox dubia.

آمیز (sec. *HK.* آمِیز [ê]) imp. v. آمیختن s. آمیزیدن; 2) in comp. part. praes. signif. e. g. شهد آمیز mellitus; مَرُدم آمیز societatem faciens cum hominibus Gul. 124; 3) n. s. commixtio (آمیزش); 4) coitus (مباشرت وجماع) *B.*; cf. آمیژ.

آمیژ sec. *HK.* آمِیژ [ê] i. q. آمیز, sibilantibus ز et ژ inter se permutatis *B.*

آمیزانیدن causs. verbi آمیزیدن s. آمیختن q. v. *M.*

آمیزش (suff. ش) commixtio; 2) adiunctio, annexio (الحاق) *B.*; 3) temperies, temperamentum s. constitutio corporis; 4) commercium *C.*

آمیزْگار (suff. گار) hominum societatem amans, opp. خلوت نشین *B.*

آمیزْگاری (praec. suff. ی) amor cum aliis vivendi, socialitas; 2) coniugium, matrimonium Pend. 186.

آمیزَنْدَه part. praes. v. آمیختن s. آمیزیدن; 2) amicitiam, familiaritatem iniens (الفت گیرنده) v. s. خوگر *B.*

آمیزَه sec. *HK.* آمِیزه [ê] (suff. ه) commixtus (آمیخته); 2) coitus (جماع); 3) natura, indoles (مزاج وطبیعت); 4) senex, vir barba semicana (ریش دوموییه) *B.*; cf. آمیزه مو.

آمیژَه sec. *HK.* آمِیژه [ê] i. q. آمیزه q. v.; 2) poeta (مردم شاعر وموزون) *B.*

آمیزهْ مو (commixtos capillos habens) n. c. vir, cuius pili barbae semicani sunt; senex *B.*; cf. آمیزه.

آمیزیدَن i. q. آمیختن q. v. *F.*

آمیغ (ab آمیختن lit. خ cum غ permutata) commixtio (آمیزش); 2) coitus (جماع); 3) rei descriptio, ut re vera se habet illa, non metaphorica, ar. حقیقة opp. مجاز *B.*

آمیغستان (suff. ستان) titulus libri *R.*

آمیغَه sec. *HK.* آمِیغه [ê] (suff. ی) commixtus (آمیخته); 2) commixtio (آمیزش); 3) coitus (مباشرت) *B.*; cf. آمیزه.

آمیغی (suff. ی) verus (حقیقی), opp. metaphoricus (مجازی) *B.*

آمین a glutton. Mixing *R.*

آمینَه i. q. آمَنَه strues lignorum *C.*

آن (phl. אנן pars. ﺍ) pl. آنان et آنها *pron. dem. remot.* ille, illa, illud, de q. v. Inst. l. pers. §. 181 sqq. et §. 436 sqq.; cf. ان.

آن gratia vel venustas alliciens, ar. جاذبه *F.*; quae significatio in lex. *B.* et *HK.* sic describitur (نمک وچاشنی وحالتی وکیفیتی‌را گویند که درحسن می باشد وبتقریر در نمی آید وآنرا جز بذوق نتوان یافت). Sec. Gl. Sch. i. q. ar. ملک. Exemplum affert *F.* Hâfîzi versum sequentem : شاهد آن نیست که موئی ومیانی دارد ✿ بندهٔ طلعت آن باش که آنی دارد 2) mens, intellectus (عقل); 3) vinum (شراب) *B.*; 4) existentia (هویت که تشخص وتعین باشد) Gl. in Des.; cf. آنستان.

آنان plur. pron. dem. آن q. v.

آنْت pro آنَت ex آن et suff. ت pro ترا comp. e. g. آنت بس است pro ترا آن بس است „hoc tibi sufficit“; 2) *part. laudandi et*

admirandi i. q. زهى et خه خه o, euge, bene, quam pulcre! *B.*

آنج i. q. زعرور q. v. mespilum *B.*

آنجا (ex آن et جا comp.) illo loco, ibi, illic istic. — Inde از آنجا كه propter, ratione alicuius rei e. g. از آنجا كه همت درويشان است وصدق معاملهء ايشان „ratione generositatis monachorum et sinceritatis commercii eorum“ Gul. 26; cf. ibid. 44, H. Sel. 49.

آنجاق dialecto ćagatâica i. q. آنجا ibi, illic *M.* ex *F.*

آنچش pro آن چه اورا id quod illi Chr. Sch. 104.

آنچنان v. s. چنان.

آنچه (ex آن et prom. rel. vel interrog. چه) id quod; 2) quid hoc? v. Inst. ling. pers.

آندم i. q. آنگاه q. v. *C.*

آندون adv. opp. ايدون ibi (آنجا); 2) illo tempore (آنگاه); 3) illo modo, ita (آنچنان) *B.;* cf. آدون.

a. p. آنزمان i. q. آنگاه q. v.

آنستان (suff. ستان) locus existentiarum (محل ومكان هويات وتعينات) Gl. in Des.; cf. آن 4.

آنستَه s. آنستَه radix herbae suaveolentis ar. سُعْد, cyperus, dictae *B.*; cf. انسته.

آنسو s. آنسوى (v. سو) illa pars; 2) adv. ex illa parte, trans; 3) illic, illuc *M. R.*

آنك (suff. ك) diminut. pronominis آن, opp. اينك, ecce *ostendens remotum*; 2) i. q. آبله q. v. *B.*

آنك et انك apis; 2) singultus *C.* vox dubia, quae in ceteris lexicis non reperitur.

a. p. آنك plumbum (اسرب) *F.*

آنك pro آنكه ille qui *B.*

آنكس (ex آن et كس) illa persona, ille quidam *M.*

آنگاه s. آنگه (ex آن et گـاه s. گـه) illo tempore, tunc, tum; 2) eodem tempore; 3) postea *F.*

آنگاهى s. آنگهى (suff. ى) tunc, tum Frag. 24 fin.; 2) postea *F.*

آنْگَنْدَن i. q. آگندن q. v. *B.*

آنكه (ex آن et pron. rel. vel interrog. كه) ille qui, id quod; 2) quis ille? v. Inst. linguae persicae.

آنگَه et آنگَهى pro آنگاه et آنگاهى q. v.

آنكهرا i. q. آنكه اورا, ut هركرا i. q. هر كه اورا *B.*

آنها plur. pronominis dem. آن q. v.

آنيان (pl. vocis آنى ex آن suff. ى formatae) existentiam habentes (صاحبان هويت وتشخص) Gl. in Des.

آنيستَه s. آنيسَه i. q. انبسته q. v. *B.*; cf. انيسه.

آنيين baculus (چوب), quo lac crassum (ماست) agitatur, donec butyrum recens (مسكه) a lacte acido (دوغ) separetur; 2) vas fictile (ظرف سفالين مانند چمچه) butyro parando *B.;* cf. انين.

آو pro آب q. v., lit. ب cum و permutata *B.*

آوا s. آواى pro آواز e quo decurtatum est *B.*; cf. اوا et آواه; 2) pro آبا *C.*

آواخ s. آوخ *interiectio doloris:* ah, oh, vae! (آه وافسوس); 2) n. s. portio, pars (قسمت ونصيب) *B.*

آوادان pro آبادان q. v., lit. ب cum و permutata *F.*

آوار pro آواره q. v. e quo decurtatum est *B.*; cf. آبار et اوار.

آوارجَه s. آوارجه (suff. چه, *proprie* dimin. vocis آوار) liber rationum, rationarium (دفتر حسابهاى پراگنده) *B.*; 2) codex expensi et accepti *M.* ex *F.*; cf. اوار et آواره 7 et اواره et ايارة.

آوارگی (ex آوارة suff. ی) n. s. circumerrare Spieg. Chr. 131.

آوارَة amissus, perditus (نابود شده وگم گردیده); 2) perturbatus, perculsus, attonitus (پراکنده وپریشان گشته وسرگردان شده); 3) vagus, erro (بی نام ونشان واز وطن دور افتاده), cf. H. Sam. 162; 4) vastatus, dirutus (خراب opp. آباد); 5) iniquitas, iniustitia, molestia (ظلم وستم وآزار); 6) (coll. آور) veritas, certitudo (تحقیق ویقین); 7) (coll. cognato آمارة) computatio (حساب); 8) particula ferri (آهن ریزة), quae in perforanda solea ferrea (سوراخ کردن نعل) equi, muli al. ex solea decidit *B.*; cf. اوارة et ایارة.

آوارَةگیر n. c. computator, ratiocinator (محاسب) *B.*; cf. آبارگیر et آمارةگیر et ایارةگیر.

آواری (suff. ی) n. s. circumerrare; 2) inertia *R.*; cf. آوارگی.

آواریدن s. اواریدن (cognatum videtur cum آغاریدن s. آغالیدن q. v.) edere (خوردن); 2) digerere (گوارانیدن) *B.*; 3) i. q. اوباریدن t. یوتمق deglutire; 4) interloqui (مصاحبت آراسته سوز قاتمق وکتورمك) *F.*

آواز imp. v. آوازیدن q. v.; 2) vox, sonus, clamor (صدا وندا وبانگ بلند); 3) rumor, fama (شهرة شدن وسمر گشتن) *B.*; 4) sermo (گفتار) Gl. Sch., cf. Chr. Sch. pg. 54 vs. 349; 5) i. q. هزاردستان luscinia; 6) t. یانقو echo *C.*

آواز دادَن clamare, loqui Spieg. Chr. 10. 17; 2) vocare, inclamare alqm. c. dat. p. H. pr. reg. pg. 9 v.

آواز زدَن et آواز کردَن i. q. آواز دادن *M.*

آواز گشتَن divulgari, notum fieri (شهرة شدن ومشهور گردیدن) *B.*; cf. آوازة گشتن.

آوازَة (suff. ة) vociferatio (گفتار وحرف زدن بلند); 2) rumor, fama (شهرت); 3) de sex sonis musicis (نغمة از موسیقی) dicitur, quorum nomina sunt a) سلمك, b) شهناز, c) مایة, d) نوروز, e) گردانیا et f) گوشت *B.*; 4) nom. arcis (قلعة) in Turkistan Gl. Sch. — Inde کسرا بلقب آوازة ساختن cognomen alicui tribuere H. Sam. 120.

آوازَة گشتَن i. q. آواز گشتن q. v. *B.*

آوازیدَن (s. वच् praef. آ z. واچدم, *IC.* wach) imp. آواز clamare, vociferari (آواز کردن) *F.*

آوام i. q. وام aes alienum, debitum, ar. دین *F.*; cf. آبام et آیام et ابام et اوام.

آوان codex rationarius (دیوان); 2) sententia iudicialis (دیوان حکمی) *M.* ex *F.*

آواه i. q. آواز q. v. *F.*; cf. آوا et اواه.

آواها labores, opera; 2) edulia *C.* plur. vocis آوا pro آبا.

آوای i. q. آوا q. v.

آوَخ i. q. آواخ q. v. *B.*

آوَر s. آر imp. v. آوردن; 2) in comp. part. praes. signif. et i. q. صاحب s. خداوند possessor, dominus e. g. جنگ آور pugnator, bellator; دلاور cordatus, strenuus, زورْ آور robustus *B.* کوه بیخ آور mons firmi pedis *C.*

آوَر veritas, certitudo (درست وتحقیق ویقین); cf. آوار s. آوارة 6.; 2) nom. orbis coelestis septimi, qui est orbis Saturni (فلك زحل); 3) dictum obscoenum, malum (ساخن زشت وبد); 4) invisus, foedus, turpis aspectu (کریه وزشت وبد قیافه) *B.*

آوَرْجَه pro آوارجه q. v. *B.*

آورد (ab آوردن coll. آوریدن) proelium, pugna (جنگ وپیکار وکارزار) ar. هیجا *B.* Inde آورد کردن pugnare *R.*

آوَرْدْگاه n. c. campus proelii (جنگ گاه) *B.*

آوردَن s. آوریدن (s. भृ z. بَرَ bere, *IC.* bar praef. آ) imp. آور s. آر ferre, afferre opp. بردن

B.; 2) ducere, perducere Chr. Sch. 14; 3) narrare Spieg. Chr. 23, Gul. 81 Phrases :

اَندیش آوردن meditari, deliberare.

بَجـای آوردن s. بَجا آوردن *met.* exhibere, exequi (بفعل آوردن); cf. Frag. 21, Spieg. Chr. 40; 2) scire, intelligere, nosse (دانستن وشناختن) *B.*

بَجان آوردن *met.* in angustias adducere (بتنگ آوردن); 2) interficere (کشتن وبقتل آوردن) *B.*

بَدَست آوردن in potestatem redigere Spieg. Chr. 125.

پَدید آوردن in conspectum afferre, palam facere Spieg. Chr. 56.

دَر اَنگُشت آوردن *met.* ratiocinari, computare (حساب کردن) *B.*

دَر حَرکَت آوردن movere, commovere.

دَست آوردن manum porrigere, praebere c. dat. p. Chr. Sch. 58.

رای آوردن consilium capere Spieg. Chr. 81.

رَزم آوردن bellum inferre.

روی آوردن vultum convertere, contendere alqo c. سوی Frag. 20, c. ب Chr. Sch. 24 et addito بَروی اَندَر concurrere inter se Chr. Sch. 15.

c. باز referre, reportare Frag. 22, Spieg. Chr. 11; 2) removere, arcere, impedire c. از Gul. 72.

c. بَـر i. q. simplex Frag. 19. — Inde بَزیر بر آوردن subigere, superare, devincere Frag. 19 — پُشت بر آوردن tergum vertere Frag. 20; 2) efferre, e. g. ایوان بر آوردن palatium exstruere Frag. 20. — دَست بر آوردن manus tollere, tendere Frag. 31. — سَر بر آوردن caput efferre Chr. Sch. 89. — بَخَطّهء بَلا سَـر بر آوردن *met.* mala pati, perpeti (بلاکشی کـردن وراضـی بـلا بودن) *B.* — عَرَق بر آوردن sudare Chr. Sch. 99. — گَـرد بـر آوردن pulverem movere, excitare Chr. Sch. 92; 3) proferre, producere Frag. 19, Chr. Sch. 75. — Inde part. praes. بر آرنده producens, creator, epith. Ormuzdi Frag. 22; 4) evehere, ad honores provehere. — Inde part. praet. بر آورده homo a principe ad honores provectus (شخصی کـه امرا وسلاطین اورا بلند مـرتبه گردانیده باشند) *B.*; 5) educare Chr. Sch. 55. 65; 6) disiungere, separare, divellere (از هم جدا ساختن) *B.* Inde تیغ بر آوردن gladium stringere. — چَـشـم بر آوردن oculos evellere, eripere Gul. 25; 7) in consuetudinem rei venire, assuescere re (بـچیـزی عادت فـرمـودن); 8) amplecti (در بـر گرفتن); 9) cum irrisione imitari (تقلید کردن); cf. خمانیدن *B.*

c. بیرون efferre Spieg. Chr. 15.

c. پـیـش s. به پـیـش afferre, adducere Frag. 24.

c. دَر inferre, introducere c. ب et در Spieg. Chr. 12. 37. — Inde بَـه بَـنـد در آوردن in vincula coniicere, vinculis adstringere Chr. Sch. 93. — سَـر بَـگُـرز در آوردن vibrare, torquere clavam Chr. Sch. 99. — از پای در آوردن v. s. v. پا.

c. فِرود deferre, devincere Frag. 29.

آوَرْدَنی (suff. ی) res allatu digna, munus *M.*

آوَرْدَه part. praet. v. آوردن q. v. — آب آوَرْدَه ad extremitatem unguium furunculus v. s. آب آوردن *M.*

آوَرْدَه کَـرْدَن i. q. آوردن afferre Frag. 23.

آوَرْسَر Jupiter planeta *C.*

آوَرْک s. اَوْرَک oscillum, in quo homines se per funem iactant *B.*

آوَرگُـوش (a v. آوردن) auris pars durior; 2) annulus auricularis: botrys, spica pendula de aure *C.*; cf. گوشوار s. گوشواره.

آوَرْنَد fraus, dolus (مـکـر وفـریـب وحیله); 2) Tigris (دجـله); 3) Nilus (نیل) *B.*; cf. اورند et اروند.

آونگ s. آورنگ s. اوشنگ s. اونگ funis extentus, in quo uvas suspendunt, aut vestes, aliasve res expandunt; 2) res quaevis suspensa (ar. معلاق) *B.*; cf. آون. Vox ad v. آویختن referenda videtur.

آونگان (suff. ان) n. s. suspendere (آویختن; 2) suspensus, pendulus, pensilis (آویخته شده وآویزان) *B.*

آونگ کردن suspendere v. *B.* s. v. دُخ.

آونوس pro آبنوس q. v. *R.*

آونیدن requiescere, dormitare; 2) sperare *C.* Lectio falsa esse videtur pro آویندن q. v.

آوو nomen urbis *B.*

آوه (ه manif.) *interiectio doloris B.* i. q. آه q. v.

آوه (ه occult.) fornax lateraria (کوره وداش خشت پزی); 2) catenae quid simile (زنجیره) i. e. circulus, quem pictores et acu pictores in margine rerum pingunt; 3) sonum, vocem emittens (بر آورنده صدا وندا); 4) cf. آبه nom. urbis (شهر) prope Sâvam (ساوه) *B.*

آوها pro آبها pl. vocis آو i. q. آب q. v. *F.*

آویج pro آویز lit. ز cum ج permutata *B.*

آویختن s. آویزیدن; (cf. s. वह्‌ z. بادی vaz et *IC.* vaz s. wajh) imp. آویز pendere, suspendere, appendere (اصمق) *F.* c. از et در Spieg. Chr. 17; 2) adhaerere prehensae rei; c. در Gul. 10. 24 et H. Sam. 102 دَر کَنیزک آویختن de coitu dicitur. Cf. Spieg. Chr. p. 4, l. 3.

c. بر i. q. درآویختن c. با Spieg. Chr. 49.

c. دَر s. اَندَر adhaerere rei prehensae c. ب Fleisch. Ali's Spr. 39 med.; 2) pugnare, certare, rixari c. ب et با Wilk. Chr. 168 Ros. Narr. 36 Gul. 44; cf. دست آویز.

آویخته part. praet. v. آویختن suspensus; 2) pendens; 3) pendulus, pensilis *M.* ex *F.*

آورنگ i. q. آونگ q. v. *B.*

آوره pro آبره i. q. آب راه q. v. *B.*; 2) pro آبره i. q. آبره s. آوره *F.*

آوری (suff. ی) veritatis amicus, fide dignus (صاحب یقین وتحقیق) *B.* et *F.*; cf. آور.

آوریدن i. q. آوردن *B.* et *F.*; 2) impetum facere, bellum inferre (حمله کردن وجنگ آوری نمودن) *B.*

آوریز [ê] pro آبریز q. v. *F.*

آوزار aromata *M.* ex *F.*; cf. اوزار pro افزار.

آوزاردان (praec. suff. دان) pyxis aromatum *M.* ex *F.*

آوزه auricula, ansa auris *C.*

آوزین iuniperus (آردج اغاجی) *F.*

آوشن s. آوشین *F.* i. q. کتکتو i. e. planta quaedam in provincia Gîlân کاکوتی et ar. سعتر بری dicta *B.* v. s. v. کاکوتی et کتکتو; pulegium. Fortasse ortum est e voce γαλλὶς ὄψις, qua alios plantam γλήχων i. e. pulegium denominasse contendit Dioscor. l. III c. 33 (36) Synonyma sunt آویش et آویشتن et آویشن et آویشه.

آوغون i. q. کاریز canalis subterraneus aquae deducendae inserviens, specus *F.*

آوکان nom. herois (پهلوان) cuiusdam in exercitu Ferîdûni Gl. Sch.

آولَه pro آبِلَه q. v. *F.*

آوَن decurtat. ex آونگ q. v. *B.*

آوند i. q. آونگ; 2) argumentatio, demonstratio, argumentum (حجت ودلیل وبرهان); 3) (ex آب et وند *prop.* vas aquarium) vas (ظرف وانا); cf. آوندی et اَوَند; 4) thronus, solium (تخت ومسند); 5) lusus regius (شطرنج); 6) et آوِند primus (اول ونخست) *B.*

آوندی (suff. ی) vas potorium (ظرفی که شراب در آن کنند) *B.*; cf. آوند 3.

آویدَن fatigare (یورمق) *F.* torquere *M.*

آویز imp. v. آویختن s. آویزیدن; 2) in comp. part. praes. signif., ut in v. دلاویز animum devinciens, al.; cf. آویج et آکیش *B.*; 3) res appensa, pendula; 4) locus, ubi quid suspenditur; 5) uncus, *pec.* e quo suspenduntur carnes, simil. *C.*

آویزان part. praes. v. آویختن; 2) pl. voc. آویز res appensae, suspensae *M.*

آویزانیدَن causs. verbi آویزیدن q. v. *C.*

آویزش (suff. ش) n. s. pendere, suspendium *M.*

آویژگان pl. voc. آویژه q. v.

آویزگین appensa vel adhaerens rei *res M.* ex *F.*; 2) mendicus importunus, molestus (گدای مبرم وابرام کننده) *B.*; 3) prostitutus, scortum agens *puer* (حیز ومأبون) *M.* ex *F.*

آویزَه (suff. ه) i. q. آویخته q. v. *F.*; 2) inauris (گوشواره) *B.*

آویژَه proprius, peculiaris (خاص وخالص); 2) purus, merus (پاک وپاکیزه); 3) vinum (شراب انگوری). Plur. آویژگان proceres (خواص); 2) amasii (دلبران ومعشوقان) *B.*; cf. اویژه et بیژه et ویژ et ویژه.

آویزهٔ بَند n. c. i. q. آویزه inauris *M.* ex *F.*

آویزیدَن i. q. آویختن *F.*

آویش s. آویشَن i. q. آوشن pulegium, alias etiam زلف شاهدان dictum *F.*; cf. اویشن.

آویشَم i. q. آویش q. v. *C.*

آویشَن n. s. pendere, suspendium (آویختن); 2) evaginare gladium (بر کشیدن تیغ از غلاف); 3) i. q. آویش s. آوشن *B.*; cf. اویشن.

آویشه i. q. آوشن q. v. *B.*

آوینَدَن sperare (امید ورجا ایستمک); 2) dormitare (امزغنمق) *F.*

آه s. آوه s. اه *interi. doloris et luctus*: ah, eheu! 2) suspirium, gemitus (کلمه ایست که بوقت افسوس وحسرت ومصیبت گویند) *B.*; cf. Chr. Sch. 101, Spieg. Chr. 105. Inde آهِ عَنبَرین s. آهِ آتِشین s. آهِ آتِشبار *met.* suspirium ardens, suspirium doloris; آهِ جانْ گاه suspirium ex intimo pectore tractum; آهِ جِگَرْ سوز suspirium cor accendens; آه دَر جِگَر نَدارَد suspirium in pectore non habet i. e. pauper est, rebus omnibus eget (مفلس وبی ذخیره); آه کَشیدَن suspirium trahere *B. M.*

آهار s. اهار (s. आहार) cibus (خورش); 2) edere (چیزی خوردن), opp. ناهار non edere [چیزی نخوردن], ieiunium); 3) gluten farinarium, quo charta scriptoria et pannus corroborantur, *significatio a cibo corroborante derivata*; 4) chalybs praestantissimus (فولاد جوهردار) *B.*; 5) fimbria; 6) contaminatio, pollutio *C.*

آهازیدَن i. q. آهختن q. v. *B.*

آهازیدَه part. praet. v. آهازیدن i. q. آهخته *B.*

آهانَه vertex capitis et montis *F.*; cf. آهیانه; 2) monticulus, collis, cumulus; 3) coenaculum, superior domus pars *C.*

آهَنبایَه *vox onomat.* oscitatio (خمیازه) *B.*; cf. آهنبایه.

آهْتَه pro آهخته q. v. *B.*

آهِختَن s. **آهیختَن** s. آهازیدن *abs.* trahere (کشیدن); 2) extrahere, educere *rem*, stringere *gladium*; 3) erigere, alte exstruere *aedificia B.*

c. بر i. q. بر کشیدن extrahere, educere *B.*

آهِختَه s. آهیختَه s. آهْتَه s. آهازیدَه part. praet. verbi praec., tractus; 2) extractus; 3) alte exstructum *aedificium* (عمارتهای طولانی) *B.*

آهَرامَن s. آهْرَمَن s. آهْرِمَن s. آهْرَن s. آهْرِیمَن s. آهْرِیمَه s. آهْرامَن s. آهْرِمَن s. آهْرَن s. آهْرِیمَه s. آهْرِیمَن (z. [illegible]) añhrô-

mainyu; cf. Burnouf Com. pg. 88 sqq.), Ahriman *auctor mali*; 2) Satanas (شیطان) *B.*

آهَزَن oleum naphtae (نفت یاغی) *F.* petroleum *M.*

آهَستَگی (ex آهسته suff. ی) lenitas; 2) languor, tarditas *M.* ex *F.* — Inde آهستگی کَردَن pedetentim et cunctanter facere; 2) placidum, honestum et humanum se praebere; بآهَستَگی submissa voce; بآهستَگی گُفتَن susurrare *C.*

آهَستَه et repetit. آهسته آهسته lentus, tarde ingrediens Spieg. Chr. 31. 33, Gul. 175; 2) mollis, lenis *F.*; 3) gravis *auctoritate B.* s. v. بونده; 4) adv. paulatim, pedetentim; b) submissa voce; c) leniter, suaviter *M.*

آهَستَه رای n. c. sapiens, doctus (دانا ودانشمند) *B.*

آهَستَه رَو n. c. qui lento est incessu, tarde ingrediens *M.*

آهَستَه سُخُن n. c. submissa vox; 2) mussitatio, susurrus (ar. همس) *M.* ex *F.*

آهَستَه گُفتَن submissa voce loqui, in aurem dicere c. با p. Gul. 141.

آهَک s. اهک gypsum (جبسین) *F.*; 2) calx *pec.* viva (ar. کلس et نورة) *B.* (چونهء صدف وجز آن *HK.*); cf. آزه. Inde آهَکِ تَفتَه calx viva fervens Gul. 49; 3) psilothrum ex calce viva et arsenico, *quo inunguntur in balneis ad detergendos pilos corporis radicitus C.*

آهَکِ سیاه genus malthae durae (a kind of strong cement) *R.*

آهَکِ صَدَف calx ex conchis ustis parata (shell-lime) *R.*

آهَمَند homo mendax, qui alios fallit (کسی که دروغ گوید تا مردمرا فریب دهد) *B.*

آهَن s. آیَن (z. ayanh s. अयस्; cf. JAs. 1845, Avril p. 273), ferrum; 2) gladius *B.*; cf. Frag. 27, Chr. Sch. 82. Inde باهَم بآهَن کَشیدَن vincire, constringere catenis *B.*; cf. آهین.

آهَنْ آشیان (nidus ferreus) n. c. *met.* munimentum digitale sartoris (انگشت دان یعنی انگشتوانهء استادان خیاط) *B.*

آهَنِ اَفسُردَه *met.* gladius vel pugio rubiginosus (زنگ بسته), obtusus (کند شده), quo uti non potes *B.*

آهَنْ پایَه n. c. pedes, quibus insistit veru; 2) i. q. آهنپایه oscitatio *F.*

آهَنْ تَن (ut videtur pro آهن تَن ferrum recens) gladius undulatus *M.* ex *F.*

آهَنج imp. v. آهنجیدن; in comp. part. praes. significatione; 2) n. s. trahere, extrahere (کشیدن) *F*; 3) potio, potus *C.*; 4) coniectio, iaculatio (انداختن); 5) mixtio (آمیختن); 6) tortus funis, ellychnium (فتیل); 7) circulus, vinculum circulare (چنبر); cf. آهنجه; 8) dentiscalpium (خلال) *F.*; 9) intentio, propositum (عزم واراده); cf. آهنگ; 10) initium, principium (نخست وابتدا) *B.*

آهَنْ جان (cor ferreum habens) n. c. *met.* homo ferreus, qui aerumnas perpeti potest *B.*

آهَنجانیدَن causs. verbi آهنجیدن q. v. *C.*

آهَنِ جُفت (ferrum bovis aratoris) ferrum, quo terra aratur; vomer *B.*; cf. آهن گاو et استرش et سُپار.

آهَنْجَلوغ n. s. premere, exprimere (فشردن t. صقمق) *F.*

آهَنجَه s. آهَنچَه (videtur esse diminut. vocis آهن suff. چه formatum) i. q. پهناکش i. e. lignum panni texendi longitudine et ferro in utraque extrema parte praeditum, quod in texendo utrique panni margini alligant (چوبی که طول آن موافق عرض جامه است که می بافند وبر هر دو سر آن آهنی نصب کرده اند وآنرا در وقت بافندگی بر هر دو کنار جامه بند کنند) *B.*

آهنك imp. v. آهنگيدن ; 2) n. s. trahere (كشيدن); 3) sonus (آواز) initio legendi vel loquendi emissus; 4) harmonia, symphonia (موزونى ساز وآواز); 5) i. q. لنكه i. e. curvatura operis arcuati, fornix (خميدگى طاق ايوان وامثال آن كه باصطلاح بنايان لنكه گويند); 6) i. q. ar. أزج aedificii genus oblongum et fornicatum porticus instar; 7) ordo (صف) hominum et animalium; 8) stabulum (طويله وپاگاه), pec. camelorum (شتر خانه); 9) mansio et locus (مقام ومكان) animalium; 10) margo, ora (كنار صفحه وحوض وامثال); 11) intentio, consilium, propositum (قصد واراده وتوجه وعزم); 12) festinatio (شتاب); 13) institutum, modus agendi, regula (طرز وروش وقاعده وقانون) B. Inde آهنگ خواب آوردن ad somnum se praeparare Spieg. Chr. 70. — آهنگ چيز داشتن s. آهنگ چيز كردن propositum habere alqd, efficere velle alqd, contendere ad alqd et c. بر r. Gul. 16. 35, Spieg. Chr. 89, Chr. Sch. 1.

آهن گاو i. q. آهن جفت q. v. B.

آهنگر (suff. گر) faber ferrarius (حدّاد) F.; cf. Spieg. Chr. 101.

آهنكش (a v. كشيدن ferrum attrahens) n. c. i. q. آهنربا F.

آهنگى (suff. ى) consonantia, concentus M.

آهنگيدن (cognat. cum آهنجيدن) imp. آهنگ abs. trahere (كشيدن). Inde de sono (آواز): sonum, vocem edere; de gladio (تيغ): gladium evaginare; de ordine (صف): disponere ordinem hominum et animalium, simil.; 2) propositum, destinatum habere, contendere (قصد كردن واراده نمودن) B.

آهنو i. q. خوشهٔ پيشه كاران i. e. figura corporis humani, terriculi instar in arvis et hortis posita ad terrenda et abigenda animalia (خوشهٔ پيشه كاران يعنى مزروعات جلاهلرك متوت نيدكلرى كنارتيم دمورى F.); 2) funis, quo textores in fine operis utuntur, in Cast. lexico hisce verbis descriptus: „funis, quo parieti aut tecto officinae sub finem operis annectunt textores extrema fila telae, cum ea liciatorio ob brevitatem adhaerere amplius non possunt." (ريسمانى كه جولاهگان در آخر كار بندند ودر سقف خانه بند كنند) B.; 3) circulus ferreus (دمور چنبر كه بعض نسنهلره ايدرلر) F.; 4) funis, quo trahuntur vel evelluntur in purgando vel pectinando fila in lapide aliave re (الرسن الذى يجر به الغزل حالة المسح فى الصخر وغيرها) F.

آهنج imp. sec. F., **آهنجيدن** et **آهنجيدن** trahere, extrahere (كشيدن) B.; 2) deglubere (ar. سلخ t. يوزمك) F.; 3) bibere (نوشيدن); 4) iacere, iaculari (انداختن) B.; cf. verba cognata et synonyma آهيختن s. آهختن et آهنگيدن.

c. بر i. q. بر كشيدن extrahere, educere B.

آهن خاى (ferrum manducans) n. c. *met.* equus refractarius, valde robustus (اسپ سرشخ پر زور) B.

آهن دل (cor ferreum habens) n. c. cordatus, strenuus M. ex F.

آهنديك n. c. olla ferrea M. ex F.

آهن ربا (ferrum rapiens) n. c. magnes lapis B.

آهن رگ (ferreas venas habens) n. c. *met.* equus valde robustus B.

آهن ساى (ferrum terens) n. c. lima (اكه) M. ex F.

آهن سرد كوفتن (ferrum frigidum pulsare) inanem laborem capere, operam perdere B.; cf. H. Mong. I, 365.

آهن سنجر نخورد i. e. poenam Sangari non sustulit, illius imperio se non submisit, neque illius afflictionem perpessus est B.

آهن قبا (tunica ferrea) n. c. thorax ferreus, lorica M. ex F.

وباغده ويوستانده وضع ايتدكلرى كالبد كه آنم اسلوبنده ايدرلر حيوانات زبان (كارلق ايتمامک ايچون) *F.*

آهَنَه i. q. آهنجه q. v. *F.*

آهَنى (suff. ى) ferreus *R.*

آهَنيابَه i. q. آهبنيابه q. v. *F.*

آهَنين s. آهَنينَه (suff. ين et ينه) ferreus *F.*; cf. Frag. 20. 26.

آهَنينْ پَنْجَه n. c. unguibus ferreis praeditus *M.* robustus *Shaksp.*

آهَنينْ جان n. c. i. q. آهن جان.

آهَنينْ جِگَر n. c. i. q. آهنين جان; 2) vir strenuus, audax *B.*

آهَنينْ خَفتان n. c. i. q. آهنين قبا q. v. *F.*

آهَنينْ دُوش (ferreis humeris praeditus) n. c. *met.* robustus, strenuus *B.*

آهَنينْ رَگ n. c. i. q. آهن رگ q. v. *B.*

آهَنينْ قَبا s. آهنينه قبا n. c. i. q. آهن قبا q. v. *F.*; cf. Frag. 26.

a. p. آهَنينْ كُرسى (solium ferreum) n. c. *met.* incus (سندان) *B.*

آهَنينْ كَمَر (cingulo ferreo praeditus) n. c. *met.* bellator strenuus (مبارز سخت جان) *B.*

آهو s. آهوى hinnulus, dorcas; cf. Chr. Sch. 49 (ar. غزال) et *met.* a) oculus (چشم), b) amasius (شاهد ومعشوق); 2) pavor, fuga (رم), *a timore dorcadis desumta significatio;* 3) peccatum, vitium (مطلق عيب); cf. Chr. Sch. 49; 4) clamor, vox alta (فرياد وآواز بلند); 5) nom. morbi, ar. ضيق النفس dicti, asthma; 6) nom. fluminis, alias آبيهى dicti *B.*

آهْوان fossor, cunicularius (نقب زن) *F.*; cf. آهون.

آهْواى nom. oppidi ad ripam Oxi *M.* ex *F.*

آهوپا s. آهوپاى (dorcadis pedes habens) n. c. *met.* pedibus velox *instar dorcadis* (كنايه از تند وتيز دويدن) *B.*; 2) fuga, *qua quis se alterius planctibus et clamoribus subtrahere conatur* *M.* ex *F.*; 3) domus sexangularis (خانهٔ شش پهلو); 4) domus alta et rotunda, in quam per scalas ascenditur, et opere gypseo exornata (خانهٔ مقرنس وكچبرى) *B.*; 5) tectum domus (سقف خانه) *F.*; cf. پا آهو.

آهوبَرَه s. آهووَرَه n. c. pullus dorcadis *F.*

a. p. آهوبَرهٔ فَلَک *met.* sol; 2) signum arietis (برج حمل) *B.*

آهو بَزم n. c. *met.* qui convivio interest, conviva (استادگان وشاهدان بزم) *B.*

آهو دوستَک v. s. v. ديناروية.

آهور amasius, dilectus; 2) nom. oppidi alicuius *M.* ex *F.*; cf. اهور.

آهُورى [ô] i. q. خردل q. v. *B.* turc. قچى hind. راسى *F.*

آهَوز nom. sagittarii cuiusdam celebrati *R.*; cf. اهوز.

آهوگان i. q. آهوبچگان pulli dorcadis *B.*

آهول via subterranea (زير زمين يولى) *M.* ex *F.*

آهون s. اهون, sec. *F.* آهُون [ô] rima, ruptura (رخنه); 2) foramen (نقب) *B.* cuniculus (نقب زمين) *F.*; 3) cunicularius (نقب زن) *F.*

آهونْ بَر s. اهون بر (a v. بردن) n. c. perforans, perfodiens, fossor, cunicularius (نقب كن وچاهجوى) *B.*

آهووَرَه pro آهوبره q. v. *F.*

آهوى i. q. آهو q. v. *B.*

آهوِي چين dorcas sinensis moschifer *M.*

آهوِي خاوَر s. آهوِي خانهٔ خاوَرى s. آهوِي خاوَرى (v. خاور) *met.* sol; 2) culex (سپيد پر); 3) imperator Chinae; 4) imperator Chotaniae (ختن) *B.*

آهوِي خُتَن *met.* sol *B.*

آهوِي خُتَنْ گَرد *met.* sol *HK.*

آهوِي زَرين *met.* sol; 2) lagena aurea (صراحى طلا) *B.*

آهوی سیمین *met.* pocillator cute alba praeditus, formosus (ساق سفید پوست صاحب حسن) *B.*

آهوی شیر اَفگَن (dorcas leonem deiiciens) *met.* oculus amasii; 2) pocillator *B.*

a. p. آهوی فَلَک *met.* sol *B.*

آهوی کَسی بودَن *met.* capi ab alqo (اسیر وصید کسی شدن) *B.*

آهوی مانده گرفتَن *met.* inuriam facere (ناانصافی کردن) *B.*

آهوی نر (dorcas mas) *met.* nubes albi et nigri coloris (ابری که بسپیدی وسیاهی مائل باشد) *B.*

آهوئی (suff. ی) pavor, fuga (رمیدگی); 2) improbitas, turpitudo (عیبناکی) *B.*; 3) adi. ad dorcadem pertinens.

آهیان sec. *C.* i. q. آهیانه q. v.

آهیانَه s. اهیانه cranium (استخوان بالای دماغ ar. قحف); 2) latus unum capitis, hemicranium (شقیقه وکاسه سر); 3) palatum gutturi proximum (کام که فک اعلی باشد لیکن آنجا که بحلقوم نزدیک است ar. حنک) *B.*

آهیختَن et آهیختَه i. q. آهختن et آهخته q. v. *B.*

آهین sec. *C.* i. q. آهن q. v.

آی i. q. آ imp. verbi آمدن s. آئیدن; 2) puella formosa (ترکان ماده) *B.*

آیا *part. interrogandi* num (هل), qua etiam inquiritur (استفسار) et votum (تمنی) et id quod fieri potest vel decet (شاید واحتمال دارد) exprimitur *B.*; cf. Spieg. Chr. 39; cf. آییان.

آیاز n. pr. nom. servi Sultani Mahmûd Gaznavidae; 2) sec. al. nom. Emiri cuiusdam Sultani Ibrâhîm ben Masûd ben Mahmûd Gaznavidae *B.*

آیاغ sec. Fǵ. in *F.* lex. i. q. داغ stigma, signum cauterio impressum (داغ معناسه در کذا فی فرهنگ جهانگیری) *F.* Meninski vocem داغ pro turcica habens vertit: mons.

آیام pro آوام q. v. *F.*; 2) radix *C.*

a. p. آیتِ مَقصود versus propositi i. q. آینهٔ مقصود q. v. *HK.*

آیّدَه emanans et exundans humor *aquae aut alius rei M.* ex *F.*

آیر i. q. ایر q. v. *F.*

آیژ et آیژك i. q. آئیژ et آئیژك *F.* et *HK.*

آیشتَنَه s. آیشْتَه *F.* s. آیشَه s. آیشه explorator (جاسوس); 2) adulator, homo blandus (چاپلوس) *B.*; cf. آئیشه et ایشه.

t. p. آیغِر equus integer, admissarius *C. M.*

t. p. آیغری coitus *de brutis;* inde بایغری در آمدن coire *C. M.*

آیفت (آیغت *F.*) necessitas, res necessaria (حاجتی که از خالق ومخلوق خواهند) *B. HK. SHL.*; 2) votum (تمنا) *F.*; cf. آینت et ایفت.

آین i. q. آهن q. v. *B.*

آیُنت i. q. آیفت q. v. *F.* Una duarum vocum آیفت et آینت mendosa esse videtur, quum literae ف et ن simillimae facile inter se permutari possint. Praeferenda est vocis forma آیفت, quam omnia lexica persice scripta exhibent.

آیَندَگان pl. vocis آینده q. v.

آیَندَه part. praes. v. آمدن veniens, subsequens Spieg. Chr. 72; 2) futurus *de tempore* (زمان مستقبل) Gl. in Des. — Inde pl. آیندگان praesentes (موجود شوندگان); 2) in hunc mundum venientes (کسانیکه باین عالم می آیند) *B.* — Inde آینده وَرَونده venientes et euntes, viatores *M.*

آینَه et آئینَه speculum *B.*

آیِنَهٴ اِسکَندَری speculum Alexandri, *quod ab Aristotele confectum olim in pharo Alexandriae collocatum fuisse tradunt, ut de rebus occidentalium certiores fierent;* 2) *met.* sol *B.*

آیِنَهٴ آسْمان speculum coeli *met.* sol *HK.*

آیِنَه اَفْروز (speculum illuminans) n. c. politor, qui res polit, ut splendeant (صیقلگر وروشنیگر) *B.*

آیِنَه بَستَن آسْمان *met.* coelum solem prodire facit (پیدا کردن); sol oritur (آفتاب بر آمدن) *B.*

آیِنَهٴ پیل specula multa e chalybe facta in tegumento (برگستوان) elephanti, quae die proelii praeparantur; 2) tintinnabulum (زنگ) elephanti *B.*

آیِنَهٴ چَرخ *met.* i. q. آینهٴ آسمان q. v. *B.*

آیِنَهٴ چینی speculum sinense ex disco aereo (تال), ar. سجنجل dictum *B.*

آیِنَهٴ خاکیان speculum terrestrium *met.* Deus; 2) Adamus; 3) cor (دل) hominis *B.*

آیِنَهْ خانَه n. c. i. q. جامخانه q. v. *B.*

آیِنَهٴ خاوَری *met.* sol *B.*

آیِنَهْ دار speculum tenens n. c. *met.* tonsor s. rasor capitis, chirurgus (تراش وحجام) *B.*

آیِنَهْ دان n. c. theca speculi *M.* ex *F.*

آیِنَهٴ زانو (speculum genu) orbis genuum, patella (دیز کوزی) *F.*: cf. خشتک.

آیِنَهْ زُدای speculum mundans n. c. i. q. آینه افروز *B.*

آیِنَهٴ زَرین speculum aureum *met.* sol *B.*

a. p. آیِنَهٴ شَش جِهَت speculum sex laterum *met.* Muhammed propheta; 2) incolae speluncae (اصحاب کهف i. e. septem dormientes; 3) legiones spirituum invisibiles (رجال الغیب); 4) visiones (مشاهدات) *B.*

a. p. آیِنَهٴ طَلعَتِ دَرویشان speculum faciei Dervîschorum, *met.* cor (دل) Dervîschorum; 2) facies (روی) Dervîschorum *B.*

آیِنَهْ فُروز n. c. i. q. آینه افروز *B.*

آیِنَهٴ گَردان *met.* sol mundum circumiens (جهان گرد) *B.*

آیِنَهٴ گیتی speculum mundi, *met.* sol *R.*

a. p. آیِنَهٴ مَقصود speculum propositi, quo significatur Alqorâni versus 62 Sur. 4 ed. Flüg. اطیعو الله واطیعو الرسول اولی امر منکم *B.*; cf. آیت مقصود.

آیِنَهٴ هَفت جوش *met.* sol *B.;* 2) speculum metallicum *HK.*; cf. هفت جوش.

آیِنَهٴ یوسُفان مَنِش *HK.* s. آینهٴ یوسفان بینش *B. met.* sol.

آییان i. q. آیا q. v. *F.*

آئیدن imp. آ s. آی i. q. آمدن q. v. *F.*

آئیم i. q. ایم q. v. *F.*; cf. آیم.

آئیژ et آئیژک et آئیژه *F.* i. q. آبید q. v. *B.*; cf. ایژک.

آئیشه i. q. آیشه q. v. *F.*

آئین (अयन) institutum, mos, lex, modus, via (رسم وعادت وطرز وروش) *B.* Inde بآئین نهادن s. آئین نهادن instituere Frag. 19. Nominibus in fine additum adiectiva composita similitudinis format, ut: پلنگ آئین tigridis morem habens i. e. saevus, ferox instar tigridis H. Sam. 158; عدل آئین aequitatis via ingrediens, aequitatem amans *M.*; مقام بهشت آئین locus ad modum paradisi i. e. amoenus instar paradisi Spieg. Chr. 27; 2) ornamentum, decus (زیب وزینت) *spec.* de ornatu solemni urbis; cf. آذرین et آئین بستن et coll. آئین بند et آذین et آئین بند; 3) i. q. آبید nom. pagi (ده), qui adiacet fodinae pissasphalti (نزدیک بغار مومیا); cf. آیین et مومیا *B. F.*

آئینْ پَرَستی n. c. *met.* servitium observantissimum (خدمت کردن با نهایت فروتنی) *B.*

آئینْ بَرْکْ n. c. apparatu, armis instructus *M.* ex *F.*

آئینْ بَست n. c. lex, consuetudo *M.* ex *F.*

آئینْ بَستَن exornare, solemni ornatu adornare urbem (شهررا) Not. et Extr. XIV, 1 p. 109; cf. آئین بند.

آئینْ بَند s. آئین بَندی n. c. exornatus solemnibus instituendis *F.*; cf. آئین بند.

آئینِ جَمشید nom. secundae triginta melodiarum (لحن) citharoedi Bârbud (باربد); 2) nom. soni cuiusdam musici (نوائی از موسیقی) *B.*

آئینَه i. q. آینه *B.*; cf. Pend. 104, Spieg. Chr. 120. Voces et phrases cum آئینه compositas sub altera vocis forma آینه dispositas invenies.

أبا forma antiquior praepositionis با cum, in Schahn. maxime usitata et pars. ܠܘܐ awâ respondens. Aliae eiusdem praepositionis formae sunt فا et وا; cf. Instit. l. pers. §. 275 et Spiegel Gr. d. Parsispr. §. 106.; v. infra s. v. با.

آبا s. ابا *abs.* puls, pulmentum (آش) *et quidem gen.* puls cum oxygala, aceto al. parata (اعم از آش ماست وآش سرکه وغیره) *B.*; 2) cibus (طعام) *F.*; 3) opsonium (نان خورش) *SHL.*; cf. آبا et با et وا.

اِبا par boum sub eodem iugo *C.* Vox dubia, in aliis lexicis non comparens; fort. legendum اِبان q. v.

آبار pro آبار plumbum (سرب) *B.* in appendice.

اِپار thymium, *al.* origani species, saturêja *C.* thyme, wild marjoram *Shaksp.*

آپارَه (s. पृथु) latus, amplus (بسیط), opp. نا اپاره i. q. ar. غیر بسیط *B.*

اُباش et اُباشَه i. q. اوباش s. اوباشه q. v. *B.*

أبا عَلس i. q. ابو علس q. v. *B.*

أباغورَس n. pr. nom. philosophi graeci *B.* Fortasse nom. corruptum Anaxagorae.

أبام i. q. اوام s. وام aes alienum *B.*; cf. آبام.

اِبان par, bini (جفت) *F.*; cognat. videtur cum s. उभ z. ܘܒܘ, uba.

اُبان mons (t. طاغ) *M.* ex *F.*

اِبانی ius, iusculum (شوربا); 2) vas, in quo iusculum continetur, ut catinus, olla, al. *F.*

أبای operimentum, quod clunibus iumentorum imponitur (کفل پوش چاروا) *B.*

a. p. أبتَره camelus, qui oneri succubuit, imbecillis *M.* ex *F.* Vox ab ar. ابتر derivata videtur.

أبتَکِن princeps familiae; 2) Turca *R.*

a. p. أبجَد تَجرید نَوشتَن (alphabetum nudationis scribere) *met.* ab eo, quod petimus et desideramus decedere (ترک خواهش وآرزو کردن) et *myst.* sibi ipsi et rebus, quae animam turbant, renuntiare et soli Deo se totum tradere (از خودی ومزاحمت نفس بر آمدن واز ما سوی الله مجرد گردیدن) *B.*

أبجل n. pr. nom. regis urbis Gâbulsae (جابلسا) fabulosae, de q. v. s. جابلسا et جابلقا *B.*

أبخاز nom. regionis in Turkistân iniuria celebris (مشهور بظلم), cuius incolae maximam partem sunt Christiani et cultores ignis (ترسا وآتش پرست). Magnum ibi est monasterium (دیر) *B.*; cf. دوالی.

أبخوخ i. q. ابجوخ *SHL.* et *R.* Fort. est lectio mendosa; 2) nom. regionis in Khorâsân *R.*

g. p. أبخوسا ling. syr. planta quaedam foliis nigricantibus e rubro, etiam ابو خلسا et حناء الغزالة et خس الحمار et ar. شنگار dicta et in arthritide adhibita *B.* Est gr. ἄγχουσα, syr. ܐܢܟܘܣܐ, anchusa, quod probant aliae vocis formae انجسا et ابجوسا q. v.

اَبدام corpus (جسم), opp. substantiae (جوهر) *B.*

اَبدان s. اَبذان i. q. آبذان q. v. *B.*

اَبِدَر i. q. ایدر *SHL.* et *R.* Lectio vitiosa pro ایدر esse videtur, q. v.

s. p. ابِدَرم (s. अभिधर्म) Abhidharma, nom. tertiae partis collectionis scriptorum Çâkyamuni (शाक्यमुनि p. شاکمونی), nomine Buddhae celebrati *B.*; cf. Burnouf introduct. à l'hist. du Buddhisme.

a. p. اَبَد شَهر (cf. ar. ابد aeternitas) n. c. nom. fluvii; 2) nom. urbis; 3) *met.* mundus futurus (آن عالم) *B.*

اَبْر (s. अभ्र z. awara) nubes (سحاب); 2) vir (مرد), opp. زن femina *B.*

اَبَر forma antiquior praepositionis بر, respondens pars. اور ; cf. Inst. l. pers. §. 275 et Spiegel Gr. d. Parsispr. §. 106; v. infra s. بر; 2) pro بر n. s. pectus, sinus, amplexus (بر وآغوش) *B.*

اَبراز (ar. ابزار pl. vocis بَزّر, e quo literis ز et ر transpositis ortum est) i. q. افزار s. اوزار condimenta ciborum, aromata *F.*

اَبرازدان (praec. adiecto دان) n. c. pyxis aromatica *F.*

اَپرانداخ i. q. اپرنداخ q. v. *F.*

اِبْراهام vox arabica ابراهیم parsico idiomate (پارسی باستانی) expressa *B.*

a. p. اِبراهیم n. pr. Abrahamus; 2) Zoroaster (زردشت); 3) nom. montis in Karmania (کرمان) *B. SHL.*

اَبْر پوشان (a v. پوشیدن) n. c. coelum nubilum *M.* ex *F.*; 2) herbae quaedam species *C. R.*

اَپَرخیده (ا alpha privat. et پرخیده q. v.) clarus, lucidus, non obscurus sermo (کلام صریح وروشن وبی رمز) Gl. in Des. et *B.*

ابر رکّالی (sine vocalibus; fort. pro اَبْرِ کّالی coll. s. अभ्र nubes et काल niger) nubes atra celeriter currens (ابر سیاه سریع السیر) *B.*

اَبْرِسپَر i. q. اسپر nom. regionis (اسبر نیدکلری (اولکه‌نک اسمیدر)) *F.*

اَبْرِ سُنبُلْ گون (nubes coloris hyacinthi) *met.* nubes atra *B.*

اَبرِ سیرْ آب s. اَبرِ سیر (nubes satiata s. aqua satiata) nubes pluvia *M.* ex *F.*

a. p. اَبْرَش e rubro et albo mixtus color; 2) equus maculis distinctus, scutulatus *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

اَبرَش خورشید *met.* coelum *B.*

اَبْرَشَهر (urbs nubium) n. c. nom. antiquum (اصلی) urbis Nîshâpûr (نیشاپور) *B.*

اَبْرِشیم et اَبْرِشیمی i. q. ابریشم et ابریشمی *M.* ex *F.*

اَبْرِ طوروش nubes monti Sinai (طور) similis (وش) *met.* equus robustus (قوی هیکل), eximiae magnitudinis *B.*

اَبرقُباد nom. provinciae (ولایتی) ad Arrahǵan (ارّه جان) pertinentis, inter Ahvâz (اهواز) et Fâres (فارس) sitae, cuius urbs et arx a rege Qobâd conditae esse dicuntur; cf. ابزقباد *B.* et *F.*

اَبرَک (suff. ک dimin.) nubeculae *C.*

اَبرَک spongia *C.* et *F.* Vox ex ابرکهن decurtata videtur.

اَبرکابشا i. q. ابرکاکیا q. v. *F.*

اَبْرکار attonitus, obstupefactus, capitis vertigine affectus (حیران وسر گردان) *B.* et Gl. in Des.

اَبرکاکیاب et اَبرکاکیا textum araneum (تنیده وتار عنکبوت) *B.* Fort. e gr. ἀράχνιον orta vox.

اَبرکوه s. اَوَرکوه, e quo ar. ابرقوه n. pr.; nom. urbis in Irâq a'ǵem (عراق عجم), quae quum in monte (کوه) sita sit, hoc nomine appellata est *B.*

اَبرِ کُهَن (nubes vetusta) spongia (اسفنج البحر) *B.*; cf. ابر مرده.

اَبرمادَران species dulciarii mollis, succosi et valde sapidi (بر نوع لطیف حلوای خانگی در که غایت نرم وتر اولور) *F.*

اَبْرِ مُرْدَه (nubes mortua) i. q. ابــر كــهــن spongia *B.*

اَبْرَنْجَن s. اَبْرَنْجِيـن circulus ex auro, argento, simil., quo feminae manus et pedes ornare solent. Voci praeponitur دست, si armilla et پاى, si periscelis significatur *B.*; cf. برنجن et برنجين.

اَپْرَنـداخ i. q. پرانداخ s. پرنداخ corium ex pelle caprina coloratum et suaveolens (سختيان وتيماج) *B.* aluta turcica (Saffian, gall. maroquin); cf. اپيرنداخ et اپراندلخ et بلغار et اديم.

اَبْرِ نيـسان nubes mensis Nîsân s. Aprilis, i. e. pluvia verna; 2) sec. al. pluvia, quae aere frigido cadit *B.*

اَبْـرو (s. ﷲ) pl. ابــروان supercilium (ar. حاجب t. قاش) *F.*

اَپَـرواز i. q. اپرويز s. پرويز q. v. *B.*

اَبْرُوان pl. vocis ابرو; 2) *met.* mane et vespera (صبح وشام) *SHL.* et *R.*

اَبْرو زَدَن *met.* innuere, approbare (اشاره كردن ورضا دادن) *B.*

اَبْرو صَنام (vox ex ar. يبروح الصنم corrupta, coll. chald יברוח et syr. ܝܒܪܘܚܐ) atropa mandragora Linn. *M.* ex *Herb.* In lexicis persice scriptis *B. HK.* et *SHL.* non reperitur; v. infra s. اســتــرنــگ et مهر مردم گيا et سترنگ.

اَبْرو فَراخى (superciliorum latitudo) n. c. *met.* vultus animique laetitia (خوشدلى وخوش منشى وگشاده روئى وتازه روئى); 2) animus generosus, liberalitas (همت وسخاوت) *B.*

اَبْرو گُشادَن supercilia aperire *met.* laetitia affici (خوش حال شدن); 2) superciliis annuens loqui (باشاره ابرو سخن كردن) *B.*

اَبْـروكَن (a v. كــنــدن) n. c. volsella pilis eradicandis *F.*

اَپَرويز [ê] i. q. پرويز *B.*; cf. اپرواز.

اَبْـروى زال زَر (supercilia Zâlzari) *met.* luna nova (ar. هلال) *B.*

اَبْروىِ فَراخ (supercilia lata habens) n. c. *met.* laeto vultu, hilaris, ridens (خوش وخندان روى) *B.*; cf. ابرو فراخى.

اَبْرَه s. اوره facies exterior (روى) pilei, vestis, simil., opp. استر *B.*; cf. آبره.

اِبْرَه fructus novus, recens; primitiae frugum (ميوهٔ نورس ونوباوه) *B.*

اُبَرَه i. q. هوبره ar. حبارى t. تـغـدرى otis *B.* cf. جرز.

اَبْرَهام natura, indoles (طبيعت); 2) n. pr. nom. genii, qui mundum administrare (تـدبير كنندهٔ عالم) creditur; 3) Abrahamus propheta *B.*

a. p. اَبـرَهَـه nom. avis cuiusdam vilissimae (بـسـيـار حقير); 2) Abraha, princeps Abyssiniae, qui in urbe Çan'â (صـنعا) Arabiae felicis ecclesiam (كـلـيـسـيـا) christianam aedificavit et exercitum elephantis instructum contra Meccam duxit *B.* de q. v. Abulfed. hist. anteisl. p. 90 ed. Fleischeri, coll. Alqorâni Sur. CV.

a. p. اِبرَهـيـم i. q. ابراهيم.

a. p. اِبرَهـيـمِيَه (pro ابـراهيميه adi. fem. ar. abrahamitica) puls (آش) quaedam cum omphacio (غوره) cocta, corpori firmando apta et animum exhilarans (مقوى ومفرح دل) *B.*

اَبْرى (adi. ab ابر form.) nubi similis; 2) versicolor (clouded, variegated). — Inde ابرى كاغذ a kind of thick and shining paper, clouded (from Cashmîr) *Shaksp.*

g. p. اِبْريز et اَبـريـز (gr. ὄβρυζον ch. אובריזא) aurum purissimum, obryzum (زر خالص) *B. F.*

اَبَريشَم s. اَبـريشَم s. افـريشم [ê] sericum; cf. H. Sam. 152; 2) *met.* textor sericarius (تار ساز) *B.*

اَبَريـشَمى (suff. ى) sericus *Shaksp.*

اَبَريـشـمين (suff. ين) sericus Not. et Extr. XIV, 1 p. 137.

أبْـزقُباد i. q. ابرقباد q. v. *B.*

أبْزيدَن implere (پر کردن) *SHL.* et *R.*

أبسار i. q. اپسان s. افسان cos *F.*

أپْسان cos ferro acuendo (سنگ فسان ar. مسن) *B.*; cf. افسان et اوسان.

أبست s. اِبَست i. q. آبَست pulpa mali citrei *B.*

أبستا *B.* s. أوَستا s. وِستا Gl. in Des. s. أبِستاغ (*B.* s. زارتشت), e quo ar. ابستاق, coll. phl. ... אפסטאק syr. ... sec. Müllerum (JAs. Avril 1839, p. 297) *proprie significat*: id quod constitutum est, textus. — Hoc nomine scripta sacra Zoroastris appellabantur (وزارتشت کتابی ساخت بلغت فرس وآنرا ابستاغ نام کرد) *B.* (اوستا نام کتابی که بر حضرت زرتشت نازل شده ومعنی آن بهین ستایش ومهین نیایش (ووستا بکسر اول مخفف اوستا است) Gl. in Des.; 2) interpretatio libri Zoroastris de igne colendo, qui Z'end inscribitur (تفسیر کتاب زند باشد وزند کتاب ابراهیم زردشت آتش پرست است در دین آتش پرستی) *B.* de q. v. s. v. زند et پازند; cf. اُست et اُستا.

أبِستَه i. q. آبَسته 2. explorator; 2) homo blandus, adulator *B.*

أبَسگون i. q. آبسگون 1. *B.*

أبِشتَن i. q. آبشتن q. v. *B.*

أپِشک ros (شبنم) *B.*

أپِغدَه i. q. ایغده q. v. *SHL.* et *R.*

أبغَره equus admissarius *R.*

a. p. أبْقَر nitrum (شوره), e quo pulvis pyrius (باروت) paratur. Arabica vox esse dicitur *B.*

أبَك nom. urbis pulcrae prope Shîrâz *SHL.* et *R.*

أبکار satio, satus (کشت وزراعت) *B.*

أبِکانه i. q. آفکانه q. v. *B.*

أبَل (s. बकुला ?) cardamomum minus (قاقلهء صغار), alias هیل dictum, quo in cibis utuntur *B.*

أبُل medicamentum quoddam adstringens (دوائی که از جملهء قابضات باشد), quod Shîrâzenses بل شیرین et Arabes طرثوث pl. طراثیث vocant *B.* v. infra s. بل.

a. أبلَق albo nigroque colore variegatus; 2) usque ad femora albis pedibus praeditus *equus* Freyt. lex. s. v. Hanc vocem Persae lit. ق in گ mutata suam fecerunt; v. infra s. v. ابلگ. En phrases cum voce ابلق compositas:

a. p. أبلَقِ أيّام *met.* mundus (دنیا); 2) tempus (روزگار), noctis et diei ratione habita *B.*

a. p. أبْلَقْ بَدَست i. q. براق بدست iumentum براق dictum manu tenens, quo Muhammed ex templo Hierosolymitano in coelum evectus dicitur *B.*

a. p. أبلَقِ چَرخ *met.* dies et nox; 2) tempus *B.*

a. p. أبلَقْ چشم n. c. oculus niger et albus *B.*

a. p. أبلَقِ فَلَک *met.* dies et nox; 2) tempus; 3) mundus *B.*

a. p. أبلَقِ مُطلَقُ العِنان *met.* mundus, tempus *B.*

أبْلَگ (vox ex ar. ابلق, lit. ق in گ mutata, in persicum sermonem translata) *gen.* bicolor (دورنگ); 2) *spec.* nigro alboque colore variegatus (سیاه وسفید) *B.*

أبلُگ et أبَلَگ scintilla ignis (شرارهء آتش) *B.*

أبْلوج s. أبْلوچ i. q. آبلوج q. v. *B.*

أبلوك simulator; 2) adulator; 3) arrogans (مردم منافق ودورنگ وفضول) *B.*

a. p. اِبْلیس diabolus virorum, opp. حبایل diabolus mulierum *B*; cf. حبایل.

اپمید vomer (اکنجی آلتلرندن صبان دموری); 2) par boum sub iugo (جفت سورن اوکوزه) *F.*; cf. انمید.

أبناخون s. أنباخُون [*ô*] arx, castellum, locus munitus (قلعه وحصار وجای محکم) *B.*

a. p. اِبناىِ اِنْس وَجان *met.* homines et daemones (پریان) *B.*

a. p. اِبناىِ روزگار et اِبناىِ دَهر *met.* homines in mundo degentes (مردم عالم) *B.*

اَبْنوس i. q. انبوس s. اموس q. v. *B.*

a. p. اَبو الكُنجَك homo facetus *M.* ex *F.*; 2) res quae recens prodiit *C.*; cf. كنجك.

اَبو خَلْسا i. q. اخوسا q. v. *B.*

a. p. اَبو دَردا s. اَبو دُردا nom. socii Muhammedis prophetae *B.*

اَبوزَرجْمِهر *HK.* et sec. *B.* اَبوزَرجْمِهر i. q. بوزرجمهر s. بزرجمهر nom. Veziri sapientissimi regis Nôshêrvân *B.*

اَبوطامون (fort. e voce bitumen ortum) i. q. موميائى كوهى ar. قفر اليهود bitumen iudaicum *B.*

اَبوعَلس s. ابا عَلس nom. floris, alias خيرى dicti q. v. *B.*

a. p. اَبوقَلْمون s. بوقلمون species serici rûmani (ديباى رومى) semper colorem mutantis, pannus versicolor; 2) animal quoddam lacertae libycae (چلپاسه) simile, quod colorem semper mutat; chamaeleon; 3) animal aquaticum, speciem illius animalis, quod vult arripere, induens; 4) nom. avis cuiusdam (مرغى); 5) nomen, quo in oriente (اهل مشرق) testudo (سنگ پشت) appellatur; 6) *met.* mundus *a rerum vicissitudine sic dictus*; 7) is qui quovis momento aliam speciem induit, homo levis, inconstans *B.*

اَبومان et اَبويان poenitentia (پشيمانى ونَدامت) *F.*

اَبون (ex الانيون q. v. corruptum videtur) helenium *B.*

ابويان i. q. ابومان q. v. *F.*

اَبهَر mola aquaria (آب آسيا) *B.*

a. p. اُبهَل semen (تخم) s. fructus cyparissi montanae, dial. Shîrâzensi تخم وُهل et ar. ثمرة العرعر dictum *B.*; baccae subrubrae iuniperi (اردج اغاجنك قزلجه يمشى) *M.* ex *F.*; cf. Freyt. lex. s. v.; 2) i. q. اُرس cyparissus montana *B.* s. v. اُرس.

اُبهول radix quaedam (بيخى), alias اصل السوس dicta *B.* radix dulcis, glycyrrhiza; cf. سوس.

اَبهينى labiis nigris praeditus (سيه لب) *SHL.* et *R.*

اَبى forma antiquior praepositionis بى sine, in Schahn. maxime usitata et pars. ... awè respondens; cf. Inst. l. pers. §. 275 et Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 110; v. infra s. بى.

اَبْيارى columbae species; 2) panni tenuis et subtilis (جامهء بسيار نازك) genus *B.*

اَبيداد i. q. بيداد iniustitia, iniuria *B.*

اَبير hydria, situla, urna (دلو); 2) scintilla ignis *F.*; cf. آبير et آبيز et ابيز et آبيد.

اِپْيَرش s. اِپْيرش i. q. اسپ ريش q. v. *SHL.* et *R.*, e quo decurtatum vel corruptum esse videtur.

اِپَيرَك plumbei coloris, lividus; 2) insula (رنگ معروف وآنرا ارزيز نيز گويند ودر آدات جزيره ايست) *SHL.* *R.*

اَپيرَنداخ i. q. اپرنداخ q. v. *B.*

اَبيز i. q. آبيز scintilla ignis *B.*; cf. ابير.

اَبيستَن [*ê*] ornare (آراستن) *B.* in appendice.

اَبيق i. q. ابيو q. v. (آبى رنگه ديرلر مثلا ماثينك غايت آچقى [آچقى] واكا بكزر كه بين الناس نيمرنگ ديرلر) *F.*

اَبيو [*ê*] i. q. آبى color aquaticus, caeruleus *B.*; cf. ابيق.

اَبيوَرد nom. urbis Khorâsânae inter urbes Sarkhas (سرخس) et Nisa (نسا) *B.*; cf. H. Sam. 126 et بيورد.

اَپْيون et اَبْيون i. q. افيون q. v. *B.*

g. p. اَبى يَهميا (vox e graeco σπάσμα s. σπασμός corrupta) spasmus (نوعى از تشنج كه مانع حس وحركت گردد) *B.*

اَت pron. suff. sec. ps. sing. de q. v. Inst. l. pers. §. 171.

t. p. اَتابَك vox turc. ex اتا pater et بك pro بيك dominus comp., ut significet

pater dominus, vel. sec. *B.* pater magnus (پدر بزرگ), quo nomine olim ii, quibus educatio et instructio principum Selǵukidarum curae erat, proprie appellabantur; cf. Mirchond's Gesch. der Selǵuken pg. 73, not. 29; 2) custos, instructor, magister (نگاهدارنده وادب آموزنده); 3) minister supremus, princeps; 4) cognomen dynastiae regum Persidis, quae a سعد بن زنگی originem ducit *B.*; cf. Gul. 4; 5) ut خواجه اتا simil., titulus honorarius Emirorum; cf. H. des Sult. Maml. I, p. 2 et 3 not.

أتاله puls, pulmentum; *edulii species ex lacte et polline* (بولماج آشی) *M.* ex *F.*

a. p. أتان et أُتان onagri femella (خر الاغ ماده) *B.* Vox arab. in pers. linguam recepta.

أترار s. أتراز s. أترار i. q. زرشك q. v. *B.*

a. p. أُترج i. q. ترنج ar. تُفلح مائی malum citreum *B.*

أتروب morbus (علت) quidam, quo cutis hominum perit (جلد انسانی تباه وآواره ایدر), hind. رد (रद) dictus *F.*

أتست i. q. hind. گدها پورنه (गदहम पूर्ना) Boerhavia diffusa *B.*; cf. *Shaksp.* s. v.

t. p. أتسز *HK.* أتسيز *B.* (vox turc. ex ات *caro* et سز *sine* comp., ut proprie significet *sine carne* i. e. *macer*) nom. regis Khârizmiae, quo regnante Zamakhshari (زمخشری) vixit *B.*; cf. Herbel. bibl. or. s. v.

أتشی i. q. تَشی i. e. hystrix (خارپشت بزرگ) *B.* Alia synonyma v. s. v. خارپشت کلان.

اتميد i. q. اپميد q. v. *F.*

أتوشه n. pr. nom. amitae (عمه) Shaporis *B.*, quod tamen vitiosum et recte انوشه pronuntiandum est *HK.*; cf. انوشه.

a. p. أتّرار i. q. اترار q. v. *B.*

b. p. أثلّف ling. Berb. nomen piperis agrestis (فلفل بری), quod Shîrâzenses تخم دل آشوب i. e. semen fruticis دل آشوب et Arabes حب الفقد semen viticis agni casti dicunt *B.* Plura v. infra s. v. ارثد et دل آشوب.

أثير (cognat. cum آتش et آذر q. v.) sphaera ignis i. e. supremum quatuor elementorum (کرهٔ آتش که اعلای عناصر اربعه در) coll. vs. Schahnam. in Gl. Sch. allato: یکی آتشی دانند اندر هوا ✿ بفرمان یزدان فرمان روا ✿ که دانای هندیش خوانند اثیر; 2) sol (آفتاب); 3) lacrima (سرشك چشم) *F.* et *SHL.*

أثيژ nom. plantae alias بوی مادران dictae q. v.; 2) scintilla ignis (شرارهٔ آتش) *B.*

أَج cucurbita (کدو), sive frixa (قلیه), sive cocta (غلیان), sive condita (عسل وسرکه) est *B.*; 2) i. q. آج *F.*

أُج pignus (گرو ar. رهن) *F.*

أجاق sartago (a frying-pan) *R.*

اجرا telae pannive abscissa pars, *quanta conficiendo sufficit vestimento C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

a. p. أجرام چرخ et اجرام فلك corpora coelestia, orbes coelestes (افلاك); 2) septem planetae (ستارهٔ سبعه) *HK.*; 3) stellae fixae (ثوابت) *B.*

أجفت (ا alpha priv. et جفت) simplex (طاق, opp. جفت par, bini) Gl. in Des.

h. p. أُچکّه fur, sector zonarius *R.*; cf. hind. اچکی et اچکا.

أجَل i. q. آجل q. v. *M.* ex *F.*

a. p. أجل گیا (herba mortis) n. c. radix mortifera, alias بیش dicta, q. v. *B.*

أجماج paradisus (بهشت opp. دوزخ) *B.* Vox, ut videtur, cognata cum t. اوچمق eiusdem significationis.

أجمود (s. अजमोदा apium involucratum Wils.) apium (کرفس) *B.*

أجناس n. p. nom. athletae (مبارز) Tûrânensis in exercitu Afrâsiyâbi Gl. Sch.

أجنبان (ا alpha priv. et جنبان) sermone Des.: immobilis (بی حرکت) *B.* (ساکن وناممتحرك) Gl. in Des.

اُجَند obediens (مطیع ومنقاد) *F.*

اَجهَرَه frutex spinosus (بوتهٔ پر خار), *cuius spinae vestibus aliisque rebus adhaerentes vix revelli possunt B.*; cf. اونکه et ادهجا s. ادهجاره.

اِجی sec. *C.* اِچی vezirus, dominus (وزیر وافندی); 2) sec. al. accipiter (t. اتماجه) *F.*

اَحدی genus exercitus in India, *cuius centuriones* صدی, *tribuni vero* هزاری *nominantur M.* ex *F.*

اِحریص (s. करट safflower or carthamus Wils.) i. q. ar. عصفر cnicus herba eiusque flos tingendo inserviens, carthamus tinctorius. Dialecto Ispahânensi appellatur گل کافشه (sec. *HK.* گل کازیره) *B.* v. infra s. v. کازیره. Eandem vocem احریص arabica lexica exhibent.

a. p. اَحسنت (pro اَحسَنتَ 2 ps. sg. praet. verbi ar. حسن IV) s. اَحسَند (lit. د pro ت posita) vox arabica in persicam ling. recepta signif. شاد باش s. شاباش euge, macte *F.*

ch. p. اَحسَنتا a chald. aph. אחסן, haereditas, possessio. — Inde احسنتا کردن possidere *C.* ex pers. vers. V. Test.

syr. p. اِحلَب دیا et اِحلَب دیایِ رومی *R.* vox syriaca plantam lacte repletam (شیر دار) significans, in desertis, maxime autem in ripis fluminum crescens, trunco (ساق) subrubro, quam Shîrâzenses گاو نبطونک dicunt. Aliquantulum lactis illius plantae boves interficere, ovibus autem nihil nocere traditur. Dentes hoc lacte sine dolore excidunt et si quis duas drachmas (درم) illius lactis sumit, subito moritur *B.* a kind of spurge (?) *R.* Fortasse est e syr. ܚܠܒܐ ܕܡܘܬܐ corrupta vox : tithymalus, euphorbia Linn.

اَحمَد حَسَن n. pr. nom. Veziri Sultani محمود سبکتکین *B.*

اَحمَد زَمْجی n. pr. nom. herois (پهلوان) et Emiri cuiusdam in exercitu ابو مسلم مروزی *B.*

اَحمَد سَهل nom. principis cuiusdam (یکی از روسا) sub imperio Mahmûdi (محمود) Gl. Sch.

اَخ *part. laudandi :* macte, euge (آفرین); 2) *part. dolendi et lugendi :* ah, eheu *B.*; cf. آخ.

اَخ اَخ i. q. اَخ simplex utraque significatione *B.*

اُخ اُخ vox in summa laetitia et voluptate prolata : evoe! *B.*

اَخِیَخ unterstanding, wisdom, intelligence *Shaksp. R.*

اَخْبون i. q. اَخْیون q. v. *B.*

a. p. اُخت similis (مانند), *qua significatione sunt, qui arabicam vocem esse dicant B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

اَختاج a feudatory vassal to another sovereign *R.*

m. p. اَختَجی s. اَختاجی (vox ab اخته equus formata) stabuli magister, stabularius H. Mong. I, 108; cf. اقتاجی.

اَختَر stella, sidus (کوکب وستاره); 2) sidus genethliacum, fortuna (طالع وبخت); inde بلند اختر n. c. alti, insignis sideris genethliaci, nobilissimus Chr. Sch. 10. 18; 3) bonum omen, felicitas (فال وشگون); 4) vexillum (رایت وعلم); 5) nom. genii, qui globo terrestri praeesse dicitur; 6) nom. unius stationum lunae *B.*

اَختَرانِ تَب زَدَه (stellae febre laborantes) *met.* stellae in aqua apparentes *B.*

اَختَرِ پَنجُم Mars planeta, stellarum coeli quinta *B.*

اَختَرِ دانش (stella sapientiae) *met.* Mercurius; 2) Jupiter planeta *B.*

اَختَرِستان (suff. ستان) nom. libri astronomici de scientia figurae et motus stellarum (علم هیأت ونجوم) *B.*

اَخترِ سَرْسَبز (stella capite viridi) *met.* sidus سعد dictum, quod est nomen decem stel-

larum *B.*; 2) faustum omen (فال سعد) *F.* De voc. سعد v. Freyt. lex. s. v.

اختر شمار s. اَخْتَرْ شُمَر (stellas numerans) n. c. *met.* i. q. اختر شناس astronomus, astrologus (منجم ونجوم دان) *B.*

اَختَر شُمُرْدَن stellas numerare, *met.* pervigilare noctem (شب بيدارى) *B,*

اَخْتَرْ شِناس i. q. اختر شمار q. v. *B.*

اَخْتَرِ كاوان ex اختر كاويان decurtatum q. v. *B.*

اَخْتَرِ كاوِيان nomen vexilli (درفش) regis Ferîdûn a fabro ferrario كاوه sic dicti *B.* v. infra s. كاوانى درفش et s. v. كاوه.

اختر كو s. اَخْتَرْ كُوى (a. v. گفتن) astrologus, augur *M.* ex *F.*

اَخْ تُفو i. q. اخ وتف sputatio (آب دهن را (جمع كردن وانداختن) *B.*

اَختَن i. q. آختن q. v. *B.*

اَختَه (part. praet. v. اختن) castratus (خايه بيرون كشيده) *B.*; cf. آخته; 2) ling. mong. i. q. اسپ equus. Inde اَختَه خانَه n. c. stabulum equorum; اَختَه بَيكى n. c. summus stabuli magister H. Mong. I, 108; cf. اختاجى s. اختجى.

a. p. اِختِيار electio, liberum arbitrium. Inde اختيار كردن praeferre *alqd alteri* c. از et بر *rei alterius* Gul. 77 l. 20, Wilk. Chr. 120 fin., ubi بر لذت legendum est. — In persicam linguam recepta voce اختيار designatur: status illius hominis, qui ea quae placent eligere potest et dein: potestas, auctoritas, imperium. — Inde صاحب اختيار بودن summum imperium tenere H. Sam. 69; cf. Not. et Extr. t. 14, 1. p. 101 not. — بى اختيار invito, alieno animo Pend. 60.

اَخَستَه limen *B.*; cf. آخسته; 2) i. q. ارغوان q. v. *F.*

t. p. اَخچَه aurum, argentum (زر وطلا ونقره); 2) numus cuprinus (مهرى از مس); 3) moneta aurea (سكهء زر) *B.* Sec. *SHL.* numus aureus et argenteus (مهر درم از زر ونقره). — Turcice i. q. اقچه numus usitatus (زر رائج) *B.*

اَخدَر fratris vel sororis filius et filia (برادر زاده وخواهر زاده) *B.*; cf. افدر.

اَخْرُوش [ô] clamor, tumultus (خروش وغوغا وشور) *B.*; cf. خروش.

اَخرِيان i. q. آخريان q. v. *B.*

t. p. اَخرِيان homo ignarus rerum, religionis, vel eam non curans *M.*

a. p. اِخرِيط porrum agreste (گندناى صحرائى ar. كُرّاث الكُركُم) *B.*

اخسمه s. اَخسَمَه i. q. آخسمه q. v. *B.*

اَخْسى n. pr. nom. urbis (قصبه) amplae et pulcrae provinciae Transoxanae in districtu Fargânensi *B.*

اَخسيسَك et اَخسيسكت i. q. اخسى *B.*

اَخْش i. q. آخش valor, pretium *B.*

اَخشَندَه i. q. اخلكندو *F.*

اَخْشيج s. اَخْشيك i. q. آخشيج q. v. *B.*

اَخگَر (*C.* اَخگار) pars ignis ardentis, pruna, ar. جمرة; cf. Gul. 20; 2) *met.* materia amoris (مادهء عشق وعاشقى) *B.*

اَخگَرِ تَفتَه carbo candens *F.*

اَخكَكَند i. q. اخلكندو q. v. *B.*

اَخكَل arista (داسه) tritici et hordei *B.*

اَخكَلَندو i. q. اخلكندو q. v. *F.*

اَخكَلَندَه strigilis equi (آت قشاغيسى معناسنه در) *F.*

اَخكَم *M. R.* s. اَخكُم sec. *SHL.* circulus tympani, cribri simil. (چيز دف وغربال وغيره كه بتازى اتار (اطار) گويند) *SHL.* et *R.* circulus ligneus cribri *M.* ex *F.* fascia capitis *C.*

اَخكَم postilena *C.*

اَخكَندو i. q. اخلكندو *F.*

اَخكوچَه i. q. اخكوژنه q. v. *F.*; cf. اخكونه.

اَخكوز amygdalum viride (بادام چغله سى); 2) dactylus crudus (ناپخته خرما) *F.*; cf. اخكوش et اخكوزه.

أَخكوزَنَه orbiculus vesti colligandae, globulus vestiarius (تکمهٔ کلاه وجامه وکوی گریبان وامثال) *B.*; cf. اخکوچه.

أَخكوزَه s. أَخكوزّه i. q. اخکوزنه; 2) iugum textorium (ar. منوال); 3) (coll. اخکوز) dactylus crudus (خرمای خام) *F.*

أَخكوش immaturus fructus, al. (ناپخته میوه وغیره) *F.*; cf. اخکوکش et اخکوز.

أَخ كوك prunum flavum (زرد آلو) immaturum *B.*

أَخكوكَش i. q. اخکوش *F.*

أَخكونَه i. q. اخکوچه q. v. *F.*

a. p. اِخلاصْمَند (cf. ar. اخلاص) sincere; friendly, affectionate; a friend *Shaksp. R.*

أَخلَكَندو crepundia, quibus parvuli manu tenentes crepitando ludunt *B.*; cf. اخکلندو et اخککند.

أَخلور i. q. خرنوب نبطی fructus ruber in nigrum vergens, quem Shîrâzenses کورز dicunt i. e. capparis (میوهٔ کبر), quam aceto conditam edunt *B.* v. infra s. v. خرنوب.

أَخمَسَه i. q. اخسمه q. v. *B.*

أَخنَكَل gladius, hisp. cuchillo *C.*

أَخنوخ s. أُخنوخ (h. חֲנוֹךְ) n. pr. Henoch (ادریس), pater Methusalahi (cf. Gen. V, 18 sqq.); 2) sec. al. Noach (نوح) *B.*

أَخواسْتی (ا alpha priv. et خواستی) sermone استا ودساتیر involuntarius (غیر ارادی) *B.*

أَخ وَتُف v. s. اخ تفو.

أَخی res vel opus probandum, laudandum (قابل تحسین); 2) virilis, humanus, generosus (صاحب مروت) *B.*

أَخيد nom. Emiri cuiusdam supremi Abbasidarum, cui Khalifam Moqtadi billah (المقتضی بالله) ex dynastia Abbasidarum cognomen اخید dedisse narrat Mirchondus. Vox autem اخید turcica est, qua Fargânenses (اهالی فرغانه) reges suos nuncuparunt, ut Persas regibus suis cognomen Kosrois (کسری) dedisse constat *B.*

g. p. اخیروس s. أَخيرُوس اخینوس [ô] (vox e gr. ἔρινος corrupta, de q. v. Dioscor. lib. IV, c. 29 coll. not. ad h. l. t. II, p. 527 ed. Spreng.) triticum agreste (گندم دشتی), cuius succus (عصاره) cum sulphure et nitro commixtus aurium dolorem sedat. Sec. al. est planta quaedam ad aquas fluentes et stagnantes crescens, cuius fructus oblongus, niger et parvus in morbis oculorum et aurium adhibetur *B.*

أَخيسَه i. q. آخیسه q. v. *F.*

أَخينُوس [ô] i. q. اخیروس q. v. *B.*

g. p. اَخْیون s. أَخْيون (gr. ἔχιον) fructus plantae agrestis, quae viperae capiti (سر افعی) similis est, radice digito tenuiore et nigri coloris. Adhibetur contra morsum animalium. Arabice راس الافعی nominatur *B.*

b. p. أَدادا species plantae مازریون dictae, quae duplex est, alba nimirum, ar. اشخیص et nigra, ar. خانق النمر s. قاتل النمر dicta; aconitum pardalianches *B.* (Dioscor. IV, 77); cf. infra مازریون.— Huc referendum videtur ar. اداد quod in Freyt. lex. sic explicatur, i. q. اشخیص chamaeleon albus vel planta huic simillima.

g. p. اداراقی s. أَذاراقی (e gr. στρύχνον corruptum videtur) medicamentum indicum ad venena pertinens, persice کچله et ar. خانق الکلب s. قاتل الکلب dictum *B.* apocynon; cf. Dioscor. IV, 81.

أَداك i. q. آداک q. v. *B.*

أَدانوش n. pr. nom. viri, qui tanquam legatus ad A'zram (عذرا) venit, quae tamen ira incensa illius oculos digitis suis effodit *B.*

a. p. أَدَب آموز کردن (HK. آموزه) literis humanioribus erudire; *met.* illustrem reddere alqm (بلند قدر کردن ونام آور گردانیدن) *B.*

a. p. أَدَبانَه (suff. انه) humane, urbane, honeste, decore *R.*

أَدَبْ آوازَه n. c. *met.* i. q. بلند آوازه magna voce praeditus *B.*

a. p. أَدَبْ آوازَه کَردَن i. q. ادب آموز کردن *HK.*

a. p. اَدْخانَه n. c. latrina (مـتـوضـا) *B.* s. v. بيت فراغ .

a. p. اِدْرار proprie est nom. act. formae IV verbi ar. دَرَّ, donatio continua (پـيـوستـه كردن بخشش) *SHL.*, stipendium (وظيفه), sive diurnum, sive menstruum, sive annuum, quo quis sustentatur Gul. 34. 159. Sec. *C.* pannus quicumque vestimento conficiendo sufficiens?

اِدرارى i. q. ادرار stipendium (وظيفهٔ معينه); 2) quantitas paropsidem vel discum implens (بر طبق نسنه ديمكدر) *F. C.*; cf. ادرار .

اَدْرافيـس (vox e gr. ἀφρός corrupta) ling. gr. (بـيـونانـى) spuma marina ar. زبـد البحر *B.*

اَدْرام (vox ex ادرم inserta lit. ا formata) i. q. ادرمـكـش instrumentum subulae simile, quo consuunt pulvinum s. stratum sellae equestris (درفـشـى كـه نمدزين وتكلتورا بدان دوزند) *B.*; cf. آدرم 4.

اَدرَفن nomen morbi cutis humanae, alias داد et ar. قوبا dicti *B.* lichen, impetigo, herpes. — Alia synonyma پريون et اكريون et hind. راون affert *F.*, quorum tamen postremum recte داد scribendum esse videtur.

h. p. اَدرَک (s. आर्द्रक) zingiberi recens (زنجبيل تر) *B.* oscillum? *M.* ex *F.*

اِدرِک i. q. آلوچه q. v., alias etiam آلوى كيلى s. آلوى جيلى s. آلوى كشته dictum *B.*

اَدرَم pulvinus s. stratum sellae equestris (نمدزيـن وتكلتوى اسب) *B.*; cf. آدرم .

اَدرَمَكَش (a. v. كشيدن) n. c. et اَدرَمَه (suff. ه) i. q. ادرام *B.*

اَدْرَنگ i. q. آدرنگ q. v. *B.*

اُدْرَه cuspis e. g. galeri, vittae, al. (ديـهلك قاوقده وطاقيهده وغيرپده) *M.* ex *F.*

a. p. اِدْريس Henoch (اخنوخ) *B.*

اِدريسْ خـانَـه (Henochi domus) n. c. *met.* paradisus *B.*

اَدغَم i. q. بـادكـيـر *B.* e quo decurtatum videtur.

اَدَف i. q. ادفر q. v. *C.* Vox dubia.

اَدفَر i. q. افدر q. v. *F.*

اَدُک genitalia feminina hominum et animalium *B.*

ادكـر (vocis pronuntiandi ratio deest.; sec. *R.* اَدكَر) ratiocinatio (ترجمهٔ قياس) *B.* in appendice.

اَدمَن moschus purus (مـشـك خـالـص ar. انفر) *B.*

اَدَند quomodo? (نـيـجـه ديمك معناسنه سؤالدر) *F.*

اِدند numerus incertus (عدد مجهول); cf. اند; 2) pars una oneris, semissis sarcinae (تنك يعنى يوكك بر يانيدر) *F.*

ادنى (vocis pronuntiandi ratio deest) error (ترجمهٔ غلط) *B.* in appendice. — In ceteris lexicis deest.

اَدون n. pr. nepos Salâmâni filii ʼAuz (سلامان بـن عـوض), unus ex maioribus (اجداد) prophetae Muhammedis *B.*

اَدوس (ex ar. اَدْوَشْ corrupta vox) morbo obscuratos oculos habens; 2) nyctalops (شبكور) *B.*

اَدْوِى [*ê*] medicamentum alias اكر تركى et وج dictum; acorum; 2) sec. al. i. q. ar. صبر aloe *B.*

a. p. اَدوِيَهٔ كَرم res necessariae ollae (حوائج ديـگ), uti piper (فلفل), caryophyllum aromaticum (مـنـاجـك), cinnamomum (دار چينى), cuminum (زيره), sim. *B.*

اَدهَجا facies (چهره) *F.* ex Fg., nisi pro چهره legendum sit اجهره, ut idem significet ac sequens اَدهَجا .

اَدهَجا s. اَدهَجارَه i. q. اجهره q. v. *B.*, quocum etiam cognatum esse videtur.

اَديجارَه i. q. ادهجاره q. v. s. اَدهَجا *R.*

اَدْيان s. اَدْيـــون iumentum currens, velox (چاروای دونده) *B.* animal rapax pingue (سموز وفربه سباع) *F.*

اَدیـد plane, omnino subiectus (هـم امـورده متبوع معناسنه یعنی هم نـه ایشده اولورسه (تابـع اولدقـلـری کمسهیـه دیـرلـر) *F.* coll. versu poetae ابو المعانی ibi allato : آنقدر بـر خلق عالم شـد روان فرمان او ✿ میتوان گفتن کـه فـرمانش ادید انس وجان; rei consequentia vel sequela *M.*; aquae scaturigo *C.*; cetera lexica hanc vocem non exhibent.

a. p. اَدیـم pellis, corium (چـرم وپـوست); 2) i. q. بـلـغـار corium ex pelle caprina coloratum et suaveolens, aluta turcica *gall.* maroquin *B.* opposit. corio viliori انبان dicto; cf. Gul. 150, Jos. et Zul. 11; cf. infra دیم .

اَدینَه i. q. آدینه dies Veneris *Shaksp.* et *R.*

اَدْیون i. q. ادیان q. v. *B.*

اَداراقی i. q. اداراقی q. v. *B.*

اَذَرم i. q. ازرم s. آزرم q. v. *R.*

اَذَریاس i. q. آذریاس q. v. *B.*

اَذینَه i. q. آذینه q. v. *R.*

اَر pro اگر in poesi tantum usurpatum; cf. Fleischer Ali's Spr. in Ind.; 2) pro آرّه serra; 3) amurca (کنجاره) *B.*

t. p. اَرابْچی (ex ارابه et suff. t. چی) i. q. ارابه‌کش q. v. *R.*

اَرابَه rota, currus, vehiculum, carrus (گردون B. چرخی کـه بر آن سوار شـوند یا چیزهارا بران بار کنند *SHL.* Vox ex ar. عَرَبَة rota, currus, orta esse videtur.

اَرابَـه کَـش (a. v. کـشـیـدن) n. c. carrucarius *R.*

a. p. اِرادَت s. اِرادَه voluntas, intentio; cum کـردن velle, intendere; 2) *myst.* vitae spiritualis exercitium et ad pietatem informatio Anv. Soh. f. 1 et fol. 2 vs., ubi respondet vocibus استفادت et سـعـادت; cf. infra مرید .

اِرادَتانَه (suff. انه) voluntarily, cheerfully *R.*

a. p. اِرادَت بَنْدَه n. c. servus voluntarius *R.*

a. p. اِرادَتْ گُـزین (a v. گـزیدن) is qui vitae spiritualis exercitio et ad pietatem informationi se dicat, v. supra ارادت; devoted, devotedly; a scholar *R.*

g. p. اَراقوا (vox e gr. ἄρακος orta) leguminis agrestis species tritico et lentibus innasci solita, semine rotundo, nigro et duro, quam Shîrâzenses سیَهَـک appellant *B.* aracus; cf. Freyt. lex. s. v. اراقو .

g. p. اَراموِنی (vox e gr. ἀνεμώνη orta) anemone, ar. شـقـائـق النعمان dicta, quae duplex est, hortensis et agrestis cuiusque alia est species آذریون appellata *B.*; cf. Dioscor. l. II, c. 207.

اَرّان et اَران i. q. آران q. v.; 2) cyprus herba, ar. حِـنّـاء, qua manus, pedes et barba tinguntur *B.*; cf. Dioscor. l. I, c. 124 et Sprengel. not. ad h. l. t. II, p. 400.

اَراوَند i. q. اروند q. v. *B. F.*

e. اَراه mastiche, ar. عـلـک رومی dicta *B.* Sec. *B.* et *HK.* est vox rûmana, quum dicant بلغت رومی مصطکیرا گـویند; cf. آراه et ازا.

اَرْبو i. q. امرود pirum *B.*

اَرْبودار (cf. دار arbor) n. c. pirus (درخـت امرود) *B.*

اَرْبون s. اَرْمون i. q. اربودار pirus *M.* ex *F.*

g. p. اَرِبـیـاسْیـوس vir sapiens Graecorum et medicus illustris *B.*

a. p. اَرَبیان locusta marina (مـلـخ آبـی ar. جراد البحر) *B.*; cf. روبیان et Freyt. lex. s. v. اربیان .

syr. p. اَرْبَیان (e syr. ܐܪܒܝܐ depravatum) ling. syr. (بلغت اهـل شـام) flos chamaemeli (گل بابونه) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

اُرتاق i. q. اورتاق q. v.

اَرْتَجَـک s. اَرْتَجَـک (cf. s. वज्र et वज्राघात) fulmen (برق برادر رعد) *B.*

اَرتَک nom. montis in Turkistân; 2) a quilted horse-cloth *R.*

ارتنگ et ارثنگ (Fort. haec. vox orta est e z. airya çañha i. e. narratio praeclara = εὐαγγέλιον; cf. Boett. rudim. p. 47) aedes picturis exornata (نگار خانه) Manetis pictoris celebrati; 2) templum idolicum (بتخانه) sinense; 3) nomen libri, quem Manetem pictorem omnis generis picturis exornasse perhibent (که اشکال مانوی تمام دران نقش است); cf. Gul. 40. Qui aliam lectionem ارثنگ rectam agnoscunt, contendunt in persica lingua non reperiri nisi duo vocabula ارثنگ et ثغ idolum, quae lit. arab. ث scribantur *B.* Aliae eiusdem vocis formae sunt ارژنگ, ارجنگ, ارسنگ et ارغنگ.

ارتیشدار [ê] (s. अस्त्रधारिन्) proprie arma gerens i. e. miles (لشکری وسپاهی); 2) nom. magni fluvii in confiniis Qibćâq (قبچاق) *B.*

ارثد nom. radicis viticis agni casti (پنجنکشت فلفل بری (ونو خمسه اوراق)), cuius semen ar. حب الفقد appellatur *B.*; cf. اثلق; 2) nom. vallis cuiusdam *R.*

ارثنگ i. q. ارتنگ q. v. *B.*

ارج (z. areja et areza a r. erej et erez p. ارزیدن coll. ارز et (ارزش) quantitas, valor, pretium (قدر وقیمت); 2) gradus honoris, dignitas (مرتبه); 3) terminus, mensura (حد واندازه); 4) evulsio, separatio (کندن وجدا کردن); 5) nom. avis, cuius plumae tenerrimae sunt et pulvinis faciendis inserviunt, turc. قوغو *F.* (قو *B.* et *HK.*) et sec. *F.* pers. پریقو dicta; cygnus; 6) rhinoceros (کرگدن) *B.*

ارجاسپ (z. arejat-açpa „qui gagne des chevaux" Burn. Com. p. 443 not. 297) n. pr. Argâsp, nepos Afrâsiyâbi, Tûraniae rex; 2) nomen herois cuiusdam Tûranensis *B.*, sec. Gl. Sch. ارجسپ dicti.

ارجالون vitis silvestris (کرم دشتی) ar. کرمة البيضا vitis alba dicta *B.* Fort. ارجالون e gr. ἄμπελος depravatum est.

a. p. ارجان ling. maurit. i. q. چلغوزه nux pinea; sed rectius sec. al. est species amygdali montani (بادام کوهی) *B.*; cf. ارجن et ارقان V. Freyt. lex. s. v. et s. v. هرجان.

ارجسپ i. q. ارجاسپ 2. nom. herois cuiusdam Tûranensis, qui vixit tempore Pashangi (پشنگ) Gl. Sch.

ارجمند (suff. مند) pretiosus (هر چیز قیمتی); 2) egregius, praeclarus, eminens (عزیز وگرامی); cf. Chr. Sch. 63. 93 incomparabilis, superior (بی همتا وغلبه کننده); 3) sapiens, doctus (دانا ودانشمند) *B.*; 4) flos plantae خرنوب dictae (خرنوب شکوفه) *F.* flos siliquae *M.* flos ceratii *C.*

ارجن arbor amygdalas amaras proferens *B.*; cf. ارجان; 2) ventilabrum t. بیپا *F.*

ارجند nomen urbis (شهر) *F.*

ارچند i. q. هرچند q. v. *B.*

ارجنگ i. q. ارتنگ q. v. *B.*

ارجنه nomen deserti (دشتی) in Persia; 2) nom. soni musici et melodiae (نوائی ولحنی از موسیقی) *B.*; cf. ارژنه.

a. p. ارجوان sec. *F.* ارجوان primus dies mensis lunaris (هر آیک اول کوننه دیرلر); 2) i. q. خرنوب q. v.; 3) forma arab. vocis pers. ارغوان q. v. *F.*

ارچین (s. आरोहणी) scalae (زینه پایه ونردبان) *B.*

ارچینی nomen montis ad Ispahân pertinentis *B.*

g. p. ارحیقنه ling. rûmana (رومی) i. q. اسپرك i. e. herba tinctoria *B.* Fort. haec vox ex ἀλχάν coll. χαλχάνα, ἀλχάννα, ἀλχάνια, χαλχάνα et γαλτγήνη in Du Cang. Gloss. depravata est et de cypro intelligenda, e cuius arabico nomine الحنّاء s. حنّاء illae voces ortae esse videntur.

ارخنده cyprus *C.* vox dubia, aut male pro ارحیقنه scripta, aut, si recta est, eiusdem originis ac praecedens ارحیقنه.

ارد (s. अरति) ira (خشم); 2) pro آرد farina *B.*

اِرْد i. q. آراد s. آرَد nom. diei vigesimi quinti cuiusvis mensis solaris, ut in hoc vs. Schahn.: بماه سفندارمذ روز ارد Gl. Sch.; 2) nomen genii, qui religioni praeest quemque negotia illo die ارد obeunda simul dirigere Persae credunt *B.* de q. v. s. آراد.

اُرْد similis, instar (مانند) *B.*

آرْدا s. ارداد n. pr. nom. Mobedi et sapientis regnante Ardschêr Bâbakân, a Persis pro propheta habiti, cuius pater Vîrâf (ویراف) appellabatur *B.*

آرْداد i. q. اردا *B.*; 2) i. q. آرداد q. v. *F.*

آرْدالَه farina (ar. دقیق وطحین) *F.*; cf. آرّد.

آرْدانِش i. q. ارزانش *HK.* Fort. lectio vitiosa.

آرْدانَه flos quidam (گـلـی) silvestris, alias خـیـری بـری dictus *B.* v. s. خـیـری et خزاما.

آرْدَب bellum, certamen (جنگ وجدال) *B.*

آرْدَبور s. آرْدَپور pistacius color i. e. viridis, pulcer *C.* In ceteris lexicis deest.

آرِدبَهِشت pro اردی بهشت q. v. *C.*

آرْدْ بیز i. q. آرد بیز q. v. *HK.*

آرْدْبیل n. pr. nom. filii Armenîn ben Lantî ben Yûnân (ارمنین بن لنطی بن یونان); 2) nom. urbis celebris in Âzarbâyigân, quam ab Ardbil ben Armenin, alii vero a Fêrûzo avo Anôshêrvâni conditam dicunt ob eamque caussam etiam Fêrûzkard (فیروز کرد) appellant *B.*

t. p. آرْدِج iuniperus *M.* ex *F.* Sed in lex. *F.* hanc vocem frustra quaesiveris. Fort. ex *C.* desumta vox turcicae originis.

a. p. آرْدَجان arabica vocis pers. اردگان forma *B.*; v. infra اردگان.

آرِستان et اِرِستان i. q. آرستان q. v. *B.*

آرْدُش nomen certae ac definitae quantitatis peccatorum secundum opinionem Persarum (نام مقدار معینی است از گناهان بزعم فارسیان) *B.* Sine dubio est zend. vox [zend], aredhus, اردوش, de q. v. Spiegel Vend. p. 94 fin. et eiusdem Gram. d. Parsispr. p. 157, l. 4 coll. annot. ad h. l. p. 201 et Burn. Com. p. 523.

آرْدْشیر [ê] (phl. et paz. ארתחשתר et ארתחשתר, *IC.* arta khshathra, ex arta (ἀρτα) z. [zend] areta s. [zend] ereta = s. ऋत veneratus, illustris, magnus et khshathra imperium et (coll. s. क्षत्र miles) rex, ut proprie significet: venerabilis, magnus rex [μέγας ἀρήϊος] Herod.). Lexicographi persici antiquam linguam ignorantes e pers. ارد ira et شیر leo vocem compositam esse dicunt et vertunt: (leo iratus) vir animosus, fortissimus (کسی که در قوت وشجاعت بی تهور وجبن باشد) *B.* et *absol.* heros (پهلوان) Gl. Sch.; 2) cognomen, quo appellatus est a) Bahman ben Asfandiyâr (بهمن بن اسفندیار), pater Dârâbi (داراب) b) Sâsân (ساسان) ben Bahman, primus Sâsânidarum rex, cui nomen est Ardschêr Bâbakân c) filius Shêrôjahi ben Parvêz (شیرویه بن پرویز) *B.*

آرْدْشیران species herbae odoratae sed valde amarae, مرو dictae *B.*; cf. مرو et دارمک et خرنباش.

آرْدْشیرخُرّه [ê] n. c. nom. magnae ditionis (الکه) in Persia, ad quam pertinent شیراز, کازرون, سیراف, برخان, سمنکان, میمند et کام فیروز *B.* De voce خره et regni persici in quinque partes divisione, quarum una خرهٔ اردشیر s. اردشیرخره appellatur v. infra s. v. خُرّه.

اردشیرْ دارو sec. *HK.* [ê] n. c. i. q. اردشیران q. v. *B.*

آرْدْشیرِ دِرازْدَست [ê] Artaxerxes Longimanus, cognomen regis Bahman Gl. Sch.; cf. اردشیر.

g. p. آرْدْغَنانی (sec. *B.* et *HK.* vox graeca (یونانی), quae tamen ita corrupta est, ut graeca vocis forma agnosci non possit. Consentit cum اردقیانی punctis diacriticis mutatis, quod in Freyt. lex. hisce verbis explicatur: „Zygophyllum Tabago

Spreng. hist. r. herb., pg. 261. *Apud Avicennam describitur* l. II, pg. 137"); planta quaedam silvestris in ictibus animalium, maxime apum adhibita, ar. قثاء الحمار dicta *B.* i. e. cucumis asininus respondens gr. σίκυς ἄγριος cucumis silvestris, de q. v. Dioscor. l. IV, c. 152 (154) et not. ad h. l. t. II, pg. 636 ed. Spreng.

أَرْدَكْسان cuius forma arabica est اُرْدجان, certae quaedam figurae et signa astronomica (نوعی از جداول واشکال واسرار نجوم) *B.*

أَرْدَكان nom. loci cuiusdam (موضعی) in districtu Shîrâz; 2) nom. pagi (ده) in provincia Jazd (یزد) *B.*

أَرْدِ كُنجِد i. q. آرد کنجد q. v. *SHL.*

أَرْدَم nom. sectionum libri Z'end et Paz'end (نام سورهای بزرگ کتاب زند وپازند)؛ 2) bonum opus, virtus (کار وهنر خوب); 3) pro آردم q. v. *B.*

أَرْدَمی i. q. اردمی nomen animalis ignoti *B.*; cf. اردهی.

a. p. أَرْدَن et أُرْدُن (h. יַרְדֵּן) Jordanes, Palaestinae fluvius et regio illi adiacens; 2) nom. magnae urbis in Syria *B.*; 3) i. q. آردن q. v. *B.*

أُردو exercitus (لشکر); 2) castra (لشکرگاه) *B.*; cf. Not. et Extr. IX, pg. 211; 3) palatium aestivum vel hibernum principum Persarum et Mongolorum; cf. H. Mong. I, 21.

أَرْدَوان nom. regis e stirpe Gushtâspi (گشتاسپ) *B.* nom. ultimi regum Persarum, qui ملوك طوائف appellantur, a Sâsânida Ardshêr Bâbakân devicti (طوائف ملوکدن آخرلری اولان ملکک آدیدر اردشیر بابکان اکا خدمت ایدردی آخر الامر آنی قتل ایدوب یرینه پادشاه اولدی) *F.* Artabanus, Parthorum rex, Ἀρτάβανος, coll. hoc versu Shahnam. ورا خوانده اند اردوان بزرگ ✿ که از میش بکسست چنگال گرگ؛ 2) nom. regis Indorum (هندوستان پادشاهلرندن بر پادشاه نامی اولمقده مرویدر) *F.*; 3) nom. regionis cuiusdam amplissimae (بسیار وسیع) *B.*

أَرْدوش nom. corporis orbis lunae (اسم جرم فلک قمر) Gl. in Des.; cf. ارمنسا.

أَرْدوله i. q. آردتوله q. v. *B.*

أَرْدَه mola (آسیاب); 2) farina *F.*; cf. آرده et رهشه.

أَرْدَهٔ خُرما placenta dactylis condita (چنگالی خرما) *B. F.*

أَرْدَهٔ كُنجِد i. q. کنجد آردهٔ q. v. *F.* v. infra s. v. بزیشه.

أَرْدَهی i. q. اردمی *B.*; cf. ازدمی. Sec. *SHL.* nom. avis.

أُرْدی pro اردی بهشت q. v. *B.*

أُرْدی بِهِشت *B.* et *HK.* أَرْدی بَهِشت *F.* (z. [Avestan script] asha-vahista, i. e. sanctitas eximia, phl. anteveheсht. Sec. lexicographos pers. antiquam vocis formam ignorantes significat i. q. مانند بهشت paradiso similis, quum in اردی vocem ارد similis, agnoscant et sub بهشت paradisum intelligant.) nom. mensis secundi anni solaris persici, sole signum tauri ingrediente; cf. Benfey Monatsn. 42—47, Gul. 9, Spieg. Chr. 80; 2) nom. diei tertii cuiusvis mensis solaris, quem festum agunt Persae, quum eiusdem nomen cum nomine mensis consentiat, festum ipsum diem etiam اردی بهشتگان appellantes. Illo die templa et pyrea frequentant, a regibus quod optant petunt et in bellum ingrediuntur; 3) nom. genii, qui montibus praepositus est (که محافظت کوهها کند) et negotiis, illo mense et die obeundis, praeesse dicitur; 4) ignis (آتش); cf. Frag. 23 *B.*

أَرْز (imp. v. ارزیدن) n. s. quantitas, valor, pretium (قیمت وبها وارزش وقدر); 2) gradus honoris, dignitas (مرتبه) *B.*; cf. ارج. — Quae in lex. *F.* leguntur duae aliae significationes: adiutor (معین) et possessor rei (بر نسنه‌یه مالک) duobus hisce versibus quos affert: صرف کردم در ره غم هرچه هستی دارم ✿ بی سر وسامان بماندم کرده آماده دلم بهر et ارز در حالم نبود نثار مقدمش در اشک چشم را چندانکه بی ارزی شدم minime probantur.

آرْژَنْگ i. q. ارتنگ q. v.; 2) nom. daemonis (دیو) in campo proelii Mâzandarân (از لشکرگاه مازندران), quem Rustam vicisse et interfecisse narrant *B.* et Gl. Sch.; 3) nom. herois Tûrânensis, filii Zirihi (زره), a Tûso (طوس) interfecti *B.*

آرْژَنَه i. q. ارجنه nom. deserti in Persia *B.*

آرْزَنین (suff. ین) panis e farina milii (ارزن) confectus *B.*

أرْزَنْیون i. q. ارزیتون *F.*

a. p. أرْزَه nom. arboris, quam alii cyparissum (سرو), alii pinum (صنوبر), e qua pix (زفت) provenit, alii denique arborem, cuius fructus چلغوزه dicuntur, intelligunt *B.*; cf. أرز et Freyt. lex. s. v. أَرْزَة et أَرْز. — 2) pix liquida (قطران); 3) primum septem climatum *F.*

أرْزَه i. q. آرزه; 2) calx ad dealbandam domum (گچ) *B.*

أرزه‌گر (suff. گر) i. q. آرزه‌گر q. v. *B. F.*

أرزَیتون nom. filiae regis occidentis, quae regi Bahrâmgur (بهرام گور) matrimonio iuncta erat *B.* Alias lectiones ارزنیون et ارزتیون offert lex. *F.*

أرْزیدن (z. ... erez et ... erej s. अर्ह coll. أرج et ارز) pretium habere, valere; 2) *met.* dignum esse (بر نسنه بر نسنه‌یه کنایه از لائق) *F.* (دکمک ولایق اولمق) (وسزاوار بودن) *B.*

أرزیده part. praet. v. ارزیدن pretium habens, valens (قیمت کرده وقیمت شده) *B.*

آرْزیز plumbum, stannum (قلعی ورصاص) *B.*

آرَس nom. fluvii celebris a latere urbis Tiflîs (از کنار تفلیس) et inter Âzarbâyigân et Arran fluentis, qui in mare Caspium se effundit *B. F.*; cf. رس. Araxes; 2) nom. filii regii qibćâqensis *F.*

أرِس iuniperus (ارنج); 2) sec. al. platanus (چنار) *F.*; cf. آرس.

أرُس i. q. أرِس *M.* ex *F.*

أرْس (s. अश्रु s. अस्र) lacrimae (اشک چشم) *B. F.*

a. p. أرز pinus (درخت صنوبر); 2) malus punica (درخت انار); 3) cyparissus (سرو) *B.*; cf. ارزه et Freyt. lex. s. v.

أرْزان (part. praes. v. ارزیدن) opp. گران *B.* t. اوجوز ar. رخیص *F.* vilis pretii; 2) dignus (لائق) *F.*; 3) pro اگر زان *B.*

أرزانِش (suff. ش) bonum, pium opus, beneficium, eleemosyna (خیر وخیرات وچیزی در راه خدا بمردم دادن) *B.* (خیرات وتصدقات که بمستحقان دهند) Gl. in Des.

أرْزانی (suff. ی) opp. گرانی vilitas *B.*; 2) dignitas (لیاقت) *F.*; 3) dignus munere et eleemosyna, pauper, Dervîsch (درویش) (مستحق عطا ودرویش) *B.* (وفقیر ومستحق) *F.*; 4) immunis, liber, certus, securus (مسلّم) *B.*

أرْزانی داشتن dignum putare, tanquam digno largiri, concedere, conferre c. ب et بر ps. et acc. r. H. Sam. 4, Spieg. Chr. 57.

أرزانیدن causs. verbi ارزیدن q. v. *F.*

أرزایانیدن causs. verbi ارزیدن q. v. *C.*

أرْزتیون i. q. ارزیتون q. v. *F.*

أرز رود n. c. nom. regionis transoxanae *F.*

أرْزِش (ab ارز imp. verbi ارزیدن suff. ش) i. q. ارز q. v. *B.*

أرْزَن milium ar. دخنه (دُخْن) *B.* t. طاری s. داری *F.*; cf. گاورس; 2) pro اگر زن *B.*

أرْژَن species amygdali montani (درخت بادام کوهی) fructibus valde amaris, in medicamentis adhibitis, ligno (چوب) baculis conficiendis et cortice (پوست) arcubus intendendis inserviente *B.*

أرزَنْ ریزَه n. c. grana parva; 2) *met.* guttulae pluviae; 3) sorbitio potus (جرعهٔ شراب) *B.*

أرزَن زَرین *met.* sorbitio potus, coll. ارزن ریزه; 2) bulla (حباب) in superficie potus (شراب) proveniens; 3) stella; 4) scintilla ignis *B.*

اَرْسَنك i. q. ارتنك q. v. *B.*

e. ارسياسوس n. pr. nom. sapientis cuiusdam Aegyptiorum (حكيمی از بنی قبط) *B.*

آرَش (s. अरत्नि) mensura exaequans intervallo, quod est inter extremitatem digiti medii manus dextrae et sinistrae utriusque brachii in longum extenti, vel, quod rectius est, exaequans intervallo inter cubitum et extremitatem digiti medii; cubitus, ulna; cf. etiam آرْش et رَش; 2) nom. urbis provinciae Shîrvân (شيروان) *B.*

اَرِش coll. اريش et اريس (s. ऋषि) intelligens, prudens, ingeniosus (عاقل وزيراك وهشيار); 2) i. q. ارسن *B.*

آرْش i. q. آرَش cubitus, ulna; 2) i. q. ارسن *B.*

اَرْشَد i. q. مارقشيشا q. v., ar. حجر النور *B.*

آرَشك (z. araçka, coll. s. rad. ईर्ष्) invidia (رشك وحسد) *B.*

g. p. اَرَشميدُس et اَرَشْميدُش i. q. ارسمندش *B.*

آرْشَن ling. qibćâqensi: nubes (ابر t. بولت) *F.*

g. p. اَرَطَميسا s. اَرْطَمْسا s. اَرْطاماسيا (gr. ἀρτεμισία) i. q. بوى مادران q. v. *B.*

e. اَرطاميدوس nom. prophetae cuiusdam (پيغمبرى) *B.*

g. p. اَرْطى s. اَرْطى (e gr. ἰτέα corrupt.) salix (وزك كه پَده است وبعربى غرب خوانند) *B.*

e. اَرْطَيون nom. philosophi cuiusdam rûmâni; 2) intelligens, sapiens *B.*

ارعو (vox vocalibus non insignita) unus ex maioribus prophetae Muhammedis, cuius genealogia sec. lex. *B.* editorem haec est: ارعو پسر فالغ بن عابر بن شالخ (بن قينان بن ارفخشد بن سام بن نوح) *B.*

اَرغ amygdala (بادام), pistacium (پسته), nux avellana (فندق), nux iuglans (گردكان), similisve fructus, cuius nucleus rancidus et corruptus evasit (كه درون آن تيز وتند وتلخ شده باشد) *B.*

اُرْس cyparissus montana (سرو كوهى كه بعربى ابهل وعرعر خوانند) *B.*

g. p. اَرْسانيقون (e gr. ἀρσενικὸν) auripigmentum flavum (زرنيخ زرد), quo pictores utuntur *B.*

اَرسِ بُزان (lacrimae caprarum) sordes (چرك) in angulo oculi caprae montanae et bovis montani, quae est theriaca optima (ترياك فاروق) et ar. ترياق الحيه dicitur *B.*

اَرَستَن i. q. آرستن pro آراستن q. v.; 2) i. q. آرستن posse *B.*

اَرَستو i. q. پرستو q. v. *F.*

g. p. اَرَسطاطاليس s. اَرَسطاطالِس s. اَرَسطا s. اَرَسطُ (gr. Ἀριστοτέλης) Aristoteles *B.*

g. p. اَرَسطاطاليس Aristoteles v. s. ارسطُ; 2) nom. urbis, quam Aristoteles nomine suo appellavit *B.*

g. p. اَرَسطو i. q. ارسطُ Aristoteles; 2) i. q. زراوند i. e. ارسطولوجيا aristolochia *B.*

g. p. آرَسطولوجيا (gr. ἀριστολοχία) aristolochia longa (زراوند طويل) *B.*

g. p. اَرَسطولونيا vomitivum *medicamentum* (قرغه دوكلكى ديدكلرى دارودر) *M.* ex *F.* Falsa lectio esse videtur pro ارسطولوجيا praecedente.

t. p. اَرْسَلان sec. *F.* آرْسلان nom. regis Iranensis; 2) ling. turc. leo (شير); 3) nom. servi cuiusdam Sâmânidarum (يكى از غلامان سامانيان), qui leonem uno pugni ictu interfecit; 4) *met.* servus; cf. Gul. 155. Turcae servos suos, ad leonum colorem nigrum (قره) et rubrum (قزل) respicientes, modo قره ارسلان modo قزل ارسلان appellant *B.*

g. p. آرَسْمَندُش *SHL.* et اَرْسَمَندوس et اَرَشميدُش *B.* (nomen e gr. Ἀρχιμήδης corrupt.) n. pr. nom. familiaris cuiusdam Alexandri magni, discipuli Aristotelis et ab hoc pro filio adoptati *B.*; cf. ارشميدس.

اَرْسَن conventus, consessus, coetus (مجمع ومجلس وانجمن ومحفل) *B.*; cf. ارش 2.

اَرْغا i. q. آرْغاب s. اُرْغاف s. اَرْغاو (e quibus decurtatum est et ut آرغاده et ارغنداب coll. z. arvaṭ s. arvanṭ proprie significans: fluvius rapidus) flumen, fluvius (جوی آب وروبخانه) *B.*; cf. آرغاده et ارغنداب.

g. p. آرْغامونی (gr. ἀργεμώνη) planta quaedam dial. Shîrâzensi ماميثای سرخ dicta *B.* argemone, de q. v. Diosc. l. II, c. 208.

اَرْغاو i. q. ارغا q. v. *B.*

آرْغیج planta volubilis, convolvulus (عشقه وعشق پیچان) *B.*; cf. ارغژ et ارغک et ازغج.

اَرْغَدَه iratus, iracundus (خشمگین); 2) avidus (صاحب حرص) *B.*; cf. آرغده.

آرْغژ i. q. ارغج q. v. *B.*

اَرْغشتک genus ludendi puellarum, in eo consistens, ut in pedibus (بر سر دو پا) sedentes vola utriusque manus genua terant et verba quaedam faciant, deinde autem subito prosiliant et manus collidant *B.*

اَرْغک i. q. ارغج q. v. *B.*

اَرْغَمْج stamen (تار ar. سَدی) *F.*

اَرْغَمْجی (praec. suff. ی) filum vel funis viginti ulnas longitudine excedens (یکرمی زراعدن زیاده اولان ایپلک وکندر واورغان) *F.*

g. p. اَرْغَن i. q. ارغنون q. v. *B.*

اَرْغَند (coll. ارغنده a v. ارغیدن q. v.) iratus; 2) fortis (دلیر), inimicorum profligator (خصم افگن) *B.*

اَرْغَنداب (comp. ex آب aqua s. fluvius et ارغند coll. z. arvaṭ s. arvanṭ i. e. rapidus, proprie significare videtur: fluvius rapidus; cf. synonyma s. v. ارغا allata) nom. fluvii inter 'Irâq et Âzarbâyigan profluentis; 2) nom. fluvii in regione Qandahâr (قندهار) *B.*

اَرْغَنَدَه sec. *F.* اَرْغُنْدَه (part. praes. v. ارغیدن) iratus, iracundus (خشمناک) *B.* Gl. Sch.; 2) avidus (حریص); 3) potandi cupidus, ebrius (مست) *B.*; cf. آرغنده.

اَرْغَنک i. q. ارتنک q. v. *B.*

g. p. اَرْغَنُن s. اَرْغَنون (gr. ὄργανον) organum. Variam huius vocis interpretandae rationem docent verba lexici *B.*: سازی است مشهور که افلاطون وضع آن کرده است وبعضی گویند ارغنون ترجمهء مزامیر است یعنی جمیع سازهای نفس وبعضی دیگر گویند چون هزار آدمی از پیر وجوان همه بیکبار با آوازهای مختلف یکدیگر چیزی بخوانند آن حالت را ارغنون خوانند وجمعی دیگر گفته اند که ارغنون ساز وآواز هفتاد دختر خواننده وسازنده است که همه یک چیزرا بیکبار وبیک آهنگ باهم بخوانند وبنوازند *B.*

اَرْغَوان e quo ar. ارجوان, arboris flos saturae rubedinis (بهار درختی بغایت سرخ ورنگین). *B.*; 2) (coll. h. אַרְגָּמָן ch. אַרְגְּוָן et syr. ܐܪܓܘܢܐ) *abs.* rubedo, purpura (مطلق سرخ) Gl. Sch.; cf. Wilk. Chr. p. 213. Hac arbore designari videtur: arbor Judae i. e. Cercis siliquastrum Linn.; cf. JAs. 1845, Dec. p. 457.

اَرْغَوانْتَن (corpus rubrum habens) n. c. *met.* Mars planeta *B.*; cf. Spieg. Chr. p. 111.

اَرْغَوانی (suff. ی) rubri coloris, purpureus. Vox non adhibetur, nisi cum alia voce, cui ruber color attribuitur, coniuncta. Per se posita *met.* vinum significat *F.*

آرْغون (z. [Avestan] aurvaṭ iens, currens; equus, s. ved. अर्वन्, coll. [Avestan] [Avestan] aurvaṭ-açpa i. e. equus cursor et ارغا cum synon. s. h. v. allatis) equus acer, alacer, incitatus (اسب تند وتیز); 2) decurt. ex ارغنون q. v. *B.*; 3) nomen tribus apud Turcomanos (ترکستانده اتراکدن بر قومک آدیدر) *F.*

اَرْغیدَن (z. arv s. अर्व् et अर्व् ire, occidere) temere agere, irasci, iracundum esse (تهور وغضب وخشم وتند ایلمک) *F.* rixari, altercari *C.*

اَرْغیده part. pract. v. ارغیدن iratus, iracundus (غضبناک وخشم آلود) *B.*

أَرَخْشَد nomen prophetae *B.*

أَرفش v. s. v. ارقش *B.*

أَرَفَند pro اروند q. v. *F.*

أَرَقاتو a soil of long shirt or shift *R.*

g. p. أَرْقان sec. al. أَرْقاق ling. rûmana i. q. ar. حناء cyprus herba, *quae ut remedium adhibetur B.*; cf. ايرقان. Vox ex ἀλχάν in Du Cange Gloss. depravata esse videtur, coll. ارحيقند et ارخنده.

a. p. أَرْقان ling. extremi occidentis (بلغت مغرب الاقصى) species amygdali montani, لوز البربر dicti, cuius oleum زيت الهرجان appellatur *B.* Eadem vox esse videtur ac praecedens maurit. ارجان et ارجن et ar. هرجان q. v.

أَرقش peritus, sapiens (كاردان وفهميده). In alio libro legitur أَرْفش signif.: iter simul facientium cohors, caravana (قافله وكاروان). Utraque autem vox auctoritate caret (هيچيك شاهد نداشتند) *B.*

a. p. أَرَقَم serpens colore albo et nigro distinctus (مار دورنگ كه سفيد وسياه باشد) Gl. Sch.

أَرَقَند nom. montis in Africa (زمين مغرب) *B.*

أَرْك castellum (قلعه) parvum, quod in medio arcis (قلعه) magnae exstruunt *B.*; 2) nom. urbis munitae (حصارى *B.* شهرى Gl. Sch.) in provincia Sîstân *B.*; cf. H. pr. reg. 156 et 158.

s. p. أَرْك (s. अर्क) ling. sanscr. (بزبان علمى اهل هند) sol *B.*

أَرَك funis oscillandi caussa ad arborem alligatus; 2) et أُرُك funis, quo pes equi vel muli pastum euntis adstringitur *B.*

a. p. إركاك pluvia guttis parvis decidens, pluvia mitis *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. رَكّ pl. أَرْكاك et s. رَكّ IV.

أَرَكَلى *R.* (in lex. *B.* pronuntiatio non adscripta est) ovis silvestris (گوسفند دشتى) *B.* in appendice.

أُرْكَنج nomen urbis in Khorâsân in confinibus (سرحد) Mâvarâlnahr *B.*

أَرْكَنه كُن the inaccessible asylum; a range of mountains separating the Eastern from the Western Scythians *R.*

أَرْلاس nomen mentis orbis Mercurii (عقل فلك عطارد) Gl. in Des.

أَرم (*germ.* Arm) lacertus (بازو) *B.*

إِرم nom. viri, qui arma belli (ساز جنگ) invenit; 2) scopus sagittariorum (نشانهء تير) *B.*

a. p. إِرَم nomen horti paradiso similis, a rege iemanensi Shaddâd aedificati (نام بهشت شداد) *B.*; cf. Alcor. Sur. 89 vs. 6. 7.

a. p. أرماط ling. iemanensi (بلغت اهل يمن) nom. arboris palmae dactyliferae (درخت خرما) similis, cuius flos كاوى dictus pergrati odoris est. Frequens est in regno دكن *B.*

أَرماطَس nom. regis Graecorum (يونان), quo regnante terram sigillatam in usum venisse eiusque imaginem in illa terra expressam esse narrant (گل مختوم در زمان او بهم رسيد وصورت اورا بسر آن نقش ميكرده اند) *B.*

a. p. أُرماك et أُرمال ling. iemanensi lignum (چوب) cinnamomo (دارچينى) simile *B.*

أَرْمان i. q. آرمان q. v.; cf. ارمانيدن et ازمان; 2) genus medicamenti (دارو), cuius odor odori cinnamomi similis est, dentium radices corroborantis *B.*; cf. ارماك et ارمال.

إِرْمان res commodata, mutuo data (هرچيز كه آن بعاريت باشد); 2) nomen urbis *B.*

أرمان خوردَن i. q. ارمانيدن q. v. *B.* Inde ارمانْ خوار s. ارمانْ خور n. c. suspirans, desiderans *B.*

أرمانيدَن suspirare, desiderare (آرزو وحسرت بردن); 2) affligi; 3) poenitere (افسوس وپشيمانى خوردن) *B.*; cf. ارمانيدن.

أرمائــل *F.*, *SHL.* et Gl. Sch. (sec. *B.* et *HK.* أرمائيل) et كرمائــل *F.*, *SHL.* et Gl. Sch. (sec. *B.* et *HK.* كرمائيل) duo filii regii et coqui regis Zoḥâq, quibus incubuit officium serpentibus, qui ex humero eiusdem regis prodibant, cerebrum duorum iuvenum offerre, quorum tamen unum semper liberum dimittebant, eiusdem cerebri loco ovis cerebrum ponentes. Ab eorum stirpe Curdi, deserta inhabitantes orti esse dicuntur (گويند كردن صحرا نشين از نسل آن جماعت اند) *B.*

syr. p. أرمائى (ܐܪܡܝܐ) Syrus *C.*

أرمز s. أرمزد s. اورمز s. اورمزد (pars. [illegible] et [illegible] et [illegible], *IC.* âura s. âuramazdâ, z. ahura s. ahuramazdâ coll. s. असुर et मेधास fort.: dominus sapiens, coll. خدا ودانا in Wilson on the Parsis p. 110 et رب الارباب dominus dominorum, summus dominus in lex. *B.* s. v.; cf. Brockhaus Vend. in Gloss. s. v.) nomen diei primi cuiusvis mensis solaris, quo iter facere et vestes novas induere bonum ducunt, mutuo autem dare dedecet; 2) nom. genii, qui negotiis hoc die obeundis praeest; 3) Jupiter planeta (ستارهٔ مشترى) *et inde* dies Jovis (روز پنجشنبه); 4) nom. filii Bahmani, filii Asfandiyâri; 5) nom. filii Anôshêrvâni *B.*; cf. هرمز et هرمزد et هورمز et هورمزد et ارمس et هرمس et هرمست.

أرمس i. q. هرمس q. v. *B.*

أرمغان s. أرمغان donum ex itinere allatum (راه آورد, ar. غراضة; 2) dirhemus, dinarius (درم ودينار). *B.*

أرمغانى i. q. ارمغان *B.*

أرمك vestis lanea crassior (پشمينهٔ باشد پوشيدنى) *B.* „Drap d'un tissu serré, épais et imperméable à l'eau, fait avec le poil qui tombe du chameau en été.“ Burnes Voyage à Bokhara t. III, p. 136. 137. Est gall.: camelot.

أرمكان educator, instructor (تربيت كننده ومربى); 2) fortuna, felicitas (سعد وسعادت) *B.*

أرمن pro أرمن (اكثر من; 2) et إرمن (coll. armini *IC.*) provincia regionis montanae Âzarbâyigânae (ولايتى از كوهستان آذربايجان). Armenia, in qua nata est Shîrîn (شيرين) amata Khosrui (خسرو) et Farhâdi, carmine amatorio poetae Nizâmî (نظامى) *Khosrû et Schîrîn* et *Farhâd et Schîrîn* toto oriente celebrata *B.*; cf. أرمنيه.

أرمند ex آرامند (sec. *B.* et *HK.* ex آراميده‌مند) decurtatum; tranquillus, quiescens (صاحب آرام وآرام كرفته) *B.*

أرمنده (pro آرامنده) i. q. praec. أرمند *B.*

أرمنسا i. q. اردوش q. v. Gl. in Des.

أرمنى et إرمنى (suff. ى) armenius, armeniacus. Inde ابريشم ارمنى sericum armeniacum *B.*; cf. ارمن.

أرمنين nom. filii Lantî ben Yûnân (لنطى بن يونان) *B.*

g. p. أرمنين ling. rûmana (بلغت رومى) malum punicum silvestre (انار صحرائى), ar. رمان البرى dictum *B.* *HK.* (انار كوهى *F.*) Sec. al. est malus punica silvestris (درخت انار صحرائى). Sec. al. est i. q. انار دانهٔ دشتى, ar. حب القلقل dictum *B.* *HK.* de q. v. Freyt. lex. s. v. Lexicographi persici voce ارمنين graecam vocem *ἀρμενίακα* significare videntur, cui tamen alius graecae vocis, *ῥόα*, significationem hoc loco tribuerunt; cf. Diosc. l. I, c. 151 et 165.

a. p. أرمنيه s. أرمينيه (cf. armaniyi *IC.*) Armenia e duabus partibus, minore (صغرى) et maiore (كبرى) constans, quarum haec urbem تفليس et quae ad illam pertinent, complectitur, minor autem urbem خلاط et quae ex illa pendent. Armeniam cingunt ab oriente fluvius Euphrates, ab septentrione كردستان, ديار بكر et آذربايجان, ab occidente شروان, ab austro كرجستان *B*; cf. ارمن.

ارمنیه nom. urbis, in qua est pyreum درخش, a principe Magorum, راس البغل dicto, exstructum *B.* de q. v. s. بغل et درخش.

آرمود pro امرود q. v. *B.*

آرمون i. q. آرمون q. v. *B.*

ارمیا s. ارمیا s. ارمیا (h. יִרְמְיָה s. יִרְמְיָהוּ) Jeremias, propheta Israelitarum. Idem nom. tribuitur a) Khidro prophetae (خضر) b) Alio (علی) Khalifae c) بلیان بن ملکان et d) urbi Hierosolymae (بیت المقدس) *B.*

آرمید ex آرمید 3. ps. praet. abs. verbi آرمیدن decurtatum *B.*

آرمیده ex آرمیده part. praet. verbi آرمیدن decurtatum *B.*

آرمیس spinae (خار) genus, cuius folia lenia (نرم) ut remedium adhibentur *B.*

آرمین nom. filii quarti regis Kaiqobâd (کیقباد), qui fuit frater minor natus regis Kâvus (کاوس)) *B.*

g. p. آرمینا (fort. ex gr. ἀρμενιακή scil. χρυσοκόλλα depravatum, de q. v. Diosc. l. V, c. 104, vel ex ἀμμονιακόν coll. ib. l. III, c. 88 [98] p. 439 ed. Spreng.) ling. syr. vel graeca i. q. نوشادر q. v. *B.*

a. p. ارمینیه i. q. ارمنیه q. v. Gl. Sch.

g. p. ارمیون s. آرمیون nom. lapidis in terra Rûm (روم), qui quotiescunque frangitur, pentagoni formam exhibet (مخمس شکسته شود) *B.* Fort. conferendum gr. ἀρμένιον Dioscor. l. V, c. 105; 2) nom. sapientis cuiusdam rûmani (نام حکیمی است رومی); 3) ingeniosus, intelligens (زیرک وعاقل) *B.*

آرن pro آرن i. q. آرنج q. v. *F.*; 2) congregatio, coetus (مجلس وجمعی از قوم) *SHL.* et *C.*, quae tamen significatio, quum in ceteris lex. persice scriptis desit, ex falsa lectione ارن pro ارش = ارسن orta esse videtur.

آرن a ewe (?) *R.*

آرن بیژ s. آرن بیژ lignum brasilianum tingendo inserviens (چوب بقم وآنرا تبرخون همر خوانند) *B.*; cf. تبرخون.

آرنج i. q. آرنج q. v. *B.*

آرندان negatio, abnegatio (انکار وحاشا) *B.*

ارنواز nom. sororis Ǵamshêdi, uxoris Zoḥâqi *B.* Gl. Sch.

آرنه pro اگر نه *R.*

آرن بیژ i. q. ارن بیژ q. v. *B.*

اروانه viola campestris (خیری صحرائی), *quae in suffitu adhibita malum odorem fugat*; 2) (coll. s. रवण a r. रव् s. रु ire cogn. c. अर्व् z. arv, e quo अर्वन् z. arvaṭ s. arvanṭ) cameli species (نوعی از شتر) *B.* camelus femina (دوهنک دیشی) *F.*; cf. Holmboe, norske Sprogs s. ullfaldi.

آروای a species of paper *R.*; cf. اروی.

اروبک remotus, diutinus (دور ودیر) *B.* in append. Cognat. videtur cum pehl. اریک (coll. syr. ܐܪܝܟ), quod idem significat.

اروج the iuniper tree *R.* vox dubia in ceteris lexicis non comparens; fort. pro اردج falso lecta.

اروس [ô] supellex, merx (متاع واسباب وکالا) *B.*

اروسا nom. plantae indicae *R.*

m. p. اروغ s. اروق s. اوروغ s. اوروق familia, stirps; vox in regione transoxana usitata (نسل واعقاب وآل واحفاد) *F.*; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 180 H. Mong. I, p. 7.

اروغ pellis bovina; 2) bubo magnus *M.* ex *F.*

اروغ کردن subigere, perficere pelles (سپلمک); 2) tergere, abstergere (سلمک) *F.*

اروی a kind of fine paper *R.*; cf. اروای.

ارومه pabulum quoddam, e quo sal ammoniacum paratur (علفی که انخسار از آن حاصل شود) *B.* in app. Fort. est ar. ارومة, quod significat: radix, origo; 2) arboris species Gol.

آرَه s. أَرَه (s. आरा) serra t. بچقو ar. منشار *F.* — Inde ارهٔ مارْ دندان serra dentibus serpentinis instructa *M.* ex *IK.*

آرّهجان *vulgo* آرّغان nom. urbis, ab urbe Shîrâz LXX parasangas distantis *B.*

أَرهَد a species of grain *R.*

أَرّه زَبان (linguam instar serrae habens) n. c. *met.* sermone acerbe pungens (مردم تند وتيز حرف زننده) *B.*

أَرّهَفت propheta (پيغمبر) Indorum haereticorum, quorum sex classes (طائفه) sunt, qui omnes volunt persuadere, non interire animas, sed ab aliis post mortem ad alios transire (همه قائل به تناسخ). Talium prophetarum quatuor millia venire et posthac mundum interire credunt *B.* Vox ex s. अर्हत् orta esse videtur, quo doctores haeretici Indorum significantur; cf. Wils. lex. s. v.

آرّه‌کَش (serram trahens) n. c. serrarius *M.*

أَرهَنگ nom. oppidi (قصبه) provinciae Badakhshân (بدخشان), etiam ارهنگ حسين dicti, quod caput Imami Ḥosain (حسين) ibi sepultum esse dicitur *B.*; 2) i. q. ارتنگ q. v. *M.* ex *F.*

أُريب [ê] curvus (محرف وكج t. قيقاج) *B.*; cf. اوريو et اوريب.

أَريحا nom. pagi (ده) in Syria *B.*

اِريدْ بريد i. q. آريد بريد q. v. *B.*

أَريس [ê] et أَريش i. q. أَرس 1. intelligens, prudens, ingeniosus *B.*

أُريسَه the district of Orissa (in India) *R.*

أَريش v. s. اريس.

أَز s. زِ praef. (z. ***** haca, s. ved. सच, *IC.* hachá, pars. ***** [اَج] s. ***** s. *****) praepos. a, ex, motum e loco significans = ar. عن et من; 2) prae; 3) ob, propter, caussam indicans; 4) casum instrumentalem exprimit et genitivo circumscribendo inservit; 5) varias constructiones admittit, quae exprimunt notionem procedendi, sepa-

أَرْوَن sec. *C.* أَرون biliosus, colericus (صفراوى طبيعت وصفر اغلب) *M.* ex *F.*; cf. أَرد 1.

اِرون mespilum; 2) aquila (آلج بعض نسخه ده طوشنجل در) *F.*; cf. ازدن.

أَرْوَند s. اراوند coll. الـوند et آلـوند (cf. z. ***** arvaṭ s. arvanṭ et pazend. ***** urvanda Burn. Com. p. 248 sqq. et add. 181 sqq.) nom. montis celebris et altissimi in provincia Hamadân, etiam آلوند s. الوند appellati; Orontes; cf. Gul. 13; 2) oceanus (دریای محیط); 3) aqua, unum quatuor elementorum (کرهٔ آب); 4) Tigris fluvius (دجلهٔ بغداد) Schahn.; 5) nom. fontis (چشمه) in Sîstân (سيستان); 6) suspiratio, desiderium (حسرت وآرزو); 7) coll. آروند maiestas, magnificentia, ornatus (فر وشكوه وزيبائى); 8) experientia (تجربه وآزمايش); 9) et sec. Gl. in Des. أُروَند veritas vel essentia rei cuiusvis (عين وخلاصهٔ هرچيز); 10) nomen patris Lohrâspi (لهراسپ) *B.*; cf. اورند.

أَرْوَنداب nomen patris Zoḥâki *F.*

أُرونديدَن et آرُونديدَن [ô] pigrum, ignavum esse (كاهل اولمق) *F.* purgare a pediculis (?) *C.*

g. p. أَرونس (e gr. ὄροβος ervum depravatum) ling. graeca: vicia, pisum (كرسنه وكسنك ar. رعى الحمام) *B.*

أَرْويس tabula in qua Persae res, quae ad ignis cultum pertinent, collocant (تختهٔ كه پارسيان اسباب پرستش‌را بر بالاى آن گذارند), qua significatione etiam ارويش scribitur; 2) funis e pilis contortus (ريسمانى كه از موى بر تافته باشند) *B.*

أَرْوين i. q. آروين q. v. *B.*

أَرّويَه nom. montis magni in altitudinem XL parasangarum eminentis, fides sit penes auctorem *F.*

randi, removendi, se avertendi, simil. de q. uberius et fusius disputavimus in Instit. ling. pers. §. 334—346 coll. §§. 80. 84. 274. 275 al.

أزا mastiche (مصطكى) *F.*; cf. اراه.

أزار dirhemus, numus (درم) *F.*

إزار fundus aquae (بن وتك آب) *B.*

a. p. إزار velamen magnum, quo femina capiti imposito totum corpus tegit (دستار); 2) integumenta femorum interiora, braccae, subligaculum, praecinctorium (هرچيز كه بر پاى كشند مانند شلوار وتنبان جامهء زيرين (وبمعنى لنگى ولنگ فوطه *B.* Gl. Sch. ايق طونى *F.* coll. Dozy dict. des noms des vêt. p. 24 sqq.; 3) mulier (زن) *F.*; cf. Freyt. lex. s. v.

a. p. إزارپا n. c. integumenta femorum, braccae (شلوار وتنبان) *B.*

a. p. إزار بند n. c. fascia braccas constringens *Shaksp. R.*

a. p. إزار بندى رشته n. c. connexion through a wife; petticoat interest *Shaksp. R.*

a. p. إزار خرگاه *met.* i. q. دامن خرگاه lacinia tentorii *B.*

آزارود s. أزآرود et sec. *HK.* إزآرود regio transoxana (ما ورا النهر) *B.* Fort. ex praep. از et رود fluvius, *spec.* Oxus, inserto ا composita vox.

أزازنم phaseolus (لوبيا) *B.*

أزبر s. أزبرم s. أزبير s. زبر s. زبرم s. زبير (vox ex praep. از s. ز ex et بر s. برم s. بير memoria comp.) n. s. memoria tenere, in memoria habere (بياد گرفتن وبخاطر نگاهداشتن ar. حفظ) *B.* adv. memoriter. — Inde cum خواندن coniunctum significat: memoriter recitare, dicere Gul. p. 118; cum دانستن memoria tenere, in memoria habere; cum كردن i. q. ar. حفظ memoriae mandare *B.*; cf. بر et برم et بير et دهون.

أزخ s. أزخ i. q. آزخ verruca (ar. ثؤلول) *B.*

أزخش fulgur, fulmen (t. يلدرم) *F.*

أزدپ sec. *F.* أزدب *part. admonitiva*: tene, trahe (بگير وبكش) *B.* — Sec. *F.* i. q. مگير ومكش cave ne teneas, trahas. — Sec. *M.* cave ne intres. — Sec. *R.* beware! Vox ex praep. از et دب custodia composita esse videtur.

أزدر pulcer (زيبا); 2) dignus, conveniens (لايق وسزاوار) *B.* e. g. شد از مهره شاه ازدر تاج زر Schahn.

أزدر decurtatum ex ازدرها pro ازدرهاك q. v. *B. F.*

أزدرها pro أزدرهاك (= z. 𐬀𐬲𐬌 𐬛𐬀𐬵𐬁𐬐𐬀 aji dahâka „serpens perniciosus" ex aji s. अहि serpens et dahâka mordens coll. s. ved. दस्म = दर्शनीय perditor a rad. z. dah s. दंस् s. दंश्, proprie prâcritice pro दंश् s. दश् mutato r in ṅ, coll. prâcr. causs. दंसेमि = दर्शयामि et Lassen inst. l. prâcr. p. 125 et 194, unde etiam lit. ر in persicae vocis formis ازدر et ازدرها explicanda esse videtur. Cf. Z. d. DMG. t. II, p. 218 sqq. et Benfey Gl. in SV. s. v. dasma) serpens magnus, draco (مار بزرگ كه بپا وپر مى نگارند) *B.* Gl. Sch.; 2) superior pars vexilli, signum (سر علم ورايت), *quod draconis maxime imagine in vexillis utuntur B. F.*; 3) vir fortis, violentus, iracundus (مردم شجاع ودلاور وخشمكين); 4) *gen.* cognomen regum crudelium s. tyrannorum (ظالم) *spec.* regis Zoḥâki, qui etiam ازدهاك dicitur (ضحاك ماران) *B.*; 5) *met.* a) gladius (شمشير) b) equus (اسپ) Gl. Sch.; cf. ازدر et ازدها et ازدهاك.

أزدست (ex praep. از et دست comp.) subiectus, obediens (زيردست ومطيع ومحكوم) *B.*

أزدست پزا s. أزدست فرا (فرا pro پزا posito a verbo پختن coquere) n. c. panis ex manu i. e. recenter, sine azymo, coctus s. confectus, panis non fermentatus (نان فطير يعنى نانى كه خمير آن نرسيده باشد) *B.* panis azymus tenuis, super

lamina ferrea vel fictili in sartagine coctus *C.* coll. ساج اوزرنده پشن یوفقه اتمک *F.* quod Meninski false vertit : cirrus in syncipite (!); 2) literae regum, quibus immunitas tributi alicui datur (نشان حکم پادشاهی که بر کمسنه‌یه خراج وتکالیفدن (معافیت ایچون ویرورلر *M.* ex *F.*

اِزنَف s. اَزنَف, sec. *F.* اَزنَف mespilum (ar. (زعرور *B.*; 2) mespilus *F.*; cf. اِزدن et اَزدن et اِرون.

اَزنَمی i. q. اردمی q. v. *B.*; cf. ازدهی.

اَزدَن i. q. آزدن q. v. *B.*

اَزْدَن i. q. ازدف mespilum; 2) aquila (طوشنجل) *F.*; cf. اِرون.

اِزدَن i. q. ازدف *F.*

اَزدَنک nomen daemonis *M.* ex *F.* et *C.* Fort. idem est ac sequens اژرنك.

اُزدو gummi (صمغ) arboris ارجان i. e. amygdali montanae (درخت بادام کوهی), quod in dulciariis (حلوا) adhibetur; 2) *abs.* gummi *B.*

اُزدودَن i. q. زدودن q. v. *M.* ex *F.*

a. p. اُزدوی تازی gummi arabicum (صمغ عربی) *B.*

اَزدَها pro اژدرها (eiecta lit. ر ut in خاشاك pro خارشاك) q. v. *B. F.*; cf. Chr. Sch. 90, Spieg. Chr. 134. — Inde اَزدَهای فَلَك nomen constellationis, duo nodi, caput et cauda draconis, vel ipsum sidus draco (تنین) de q. v. Ideler Unters. p. 35—37; cf. Spieg. Chr. 82.

اَزدَهافَش (suff. فش draconi similis) i. q. اژدهاك cognomen regis Zoḥâki *F.* e. g. ببايد شهانرا کنون گفت راست ☆ که آن بی بها اژدهافش کجاست Schahn.

اَزدَهاك pro اژدرهاك cognomen regis Zoḥâki *B.* de q. v. s. اژدرها. Ex eadem voce decurtata et corrupta sunt alia eiusdem regis nomina اژدهاك et دهاك et ضحاك q. v.

اَزدَهام aquila variegata *C.*; cf. ازدن 2.

a. p. اَزرَق caeruleus; 2) *met.* coelum (آسمان), etiam چرخ ازرق dictum; 3) nom. quartae septem linearum (خط) poculi Ǵamshêdi (جام جمشید) *B.* de q. v. s. خط ازرق.

اَزرَك hircus, caper (بز) *B.* Fort. conferendum est s. कालक.

اَزرَم pro آزرم q. v. *B.*; 2) pro آذرم *C.*

اَزرْمیدُخت, sec. *HK.* [*ê*], i. q. آزرمیدخت q. v. *B.*

اَزْرَنك i. q. آزرنك 2. species cucumeris (خیار بادرنك) *B.*

اَزَرَنك nom. daemonis (دیو) *F.*; cf. ازدنك.

اَزَش pro ازو in vers. arab. VT. : ab eo Luc. 12, 15; ex illis ib. 5, 2; exinde Matth. 13, 28 *C.* pro quo tamen lex. *B.* et *HK.* aliam formam ازیش exhibent q. v.

اَزْغ s. اَزْغ i. q. آزغ ar. جلمه q. v. *B.*

اَزْغ i. q. اَزْغ; 2) rubigo; 3) res marcida; 4) bubo; 5) ramus; 6) gemma arboris, ex qua folia excrescunt (قره ایلك وکف وپاص وچوربش نسنه واغاج بوداغی واغاج بپراغنك ابتدا چقان کوزی وسپسی نسنه‌لر (واوکی قوشی *M.* ex *F.*; cf. آزوغ et ازوغ.

اِزْغار avarus, ignobilis (بخیل وخسیس ودنی) *F.*

اَزْغَنج i. q. ارغنج q. v. *B.*

اَزْغنداك i. q. آزغنداك *C.* et *M.* ex *F.*

اَزْگات homo malae, pravae indolis (بد دل وبد اندرون) *B.*

اَزْگاردور v. infra s. v. دور.

اَزْگارَه (ex از et كار et suff. ه format. nisi potius lit. ز pro ذ posita a. v. ar. ذكر derivandum sit) rerum praeteritarum mentionem faciens (آنکه سخنان گذشته‌را یاد کند), narrator (قصه خوان) *B.* — Inde ازكاره كردن commemorare res praeteritas; 2) scribere res factas *M.* ex *F.*

آژکـهـان i. q. آژکان آژکان q. v. *F.*; 2) i. q. آژکان q. v. *B.*

آژکـن i. q. آژکـن; 2) dissimulatio (تجـاهـل العارف) *F.*

آژکـهـان et آژکـهـن i. q. اژکان 2. homo piger, iners, inutilis (کاهل وباطـل ومهمل وبیکار) *B.*; cf. اژکین et اژهان et اژهن.

ازکیل, sec. *C.* اژکیل, mespilum (t. موشمله) *F.*

آژکـین i. q. اژکـهان q. v. *F.*

ازلاء prorsus, omnino (هـرگـز واصـلا وقطعا) Gl. in Des.

a. p. از لباسِ نَفْس عُریان شُدَن *met.* vitiis denudari, liberari (از اوصاف نمیمه مجرد شدن), e statu suo exire (از خودی بیرون آمدن) *B.*

اَزم filius, proles (فرزند) *B.*

اَزْما pro آزما q. v. *B.*

آزْمان i. q. آرْمان q. v.; cf. آرْمان *F.*

ازمـانـیـدن s. ارمـانـیـدن i. q. آزْمـان خَـوردَن q. v. *F.*

اَزْمانیدن i. q. ارمانیدن q. v. *F.*

a. p. اَزمَل, sec. *HK.* اِزمَل multus (بسیار وکثیر); 2) omne, totum (هـمـه ومجموع); 3) vox, sonus (صدا وآواز) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

آزْنـاوَه s. آزْنـاو regio provinciae Hamadân (ناحیهء از نواحی همدان) *B.*

grg. p. آزناوُر (vox a Persarum scriptoribus e ling. georgica desumta) magnus dominus H. Mong. I, 368.

آزْنب offensio, molestia (رنجش) *B.*

اَژند i. q. آژند q. v. *B.*

اَژنک i. q. آژنک q. v. *B.*

آژْنـیـان chamaemeli species (ضـرب مـن الاقحوان) *F.*

اَزوَرد i. q. اندقوقو s. اندخوقو q. v. *B.*

b. p. اَزوَری ling. berb. nom. arboris crassae et spinosae, cuius cortex (پوست) rubra est et male olet *B.*

اُزوغ [*ô*] i. q. آزوغ 2. rubigo, mucor *F.*

آژه i. q. آهک ar. کِلس et نُورَة calx *B.*; cf. آژه.

اژکهان et اَژهَن i. q. اژکهان.

اَژهراک i. q. اژدهاک q. v. *B.* Lex. *B.* et *HK.* auctores, vocis originem ignorantes, formam primitivam cognominis regis Zoḥâki esse contendunt.

از هفت ستاره وچار *elliptice* pro از هَفت وَچار طبع *B.*

اَزهَم v. s. v. هم.

اَژهَن i. q. اژهان q. v. *B.*

ازیر *F.* et اَزیر *B.* *HK.* ingeniosus, intelligens, sapiens (هوشـمـنـد وزیـرک وعاقـل); 2) homo abstinentiae, castimoniae deditus (مـردم پرهیزگار) *B.*; cf. آزیر 6 et 7.

اَزیر strepitus aquarum ex edito desilientium, aquae bullientis, sim. *F.*; cf. آزیر 2.

اَزیـرا pro از ایـرا i. q. زیـرا propterea, ideo (از برای این ازین جهت) *B.* Gl. Sch.

a. p. اَزیز clamor, lamentatio (بانک وفریاد وناله) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

اَزیش pro از او s. از وی ab illo *B.* respondens phlv. et pars. אזש et ازش. Talis praepositionum cum pronom. suffixis coniungendi ratio in dialecto pehlevica et parsica usitatissima est; cf. Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 67.

اَزیغ perceptio, clara recordatio (خاطره لایح اولان نسنه خطور) *M.* ex *F.*

اَزین (ex از et pron. dem. ایـن) i. q. چـنـیـن talis, e. g. ازینجائی ندیده ام pro چنین جائی ندیده ام „talem locum non vidi“ *B.*

اُس alapa, colaphus *M.* ex *F.*; 2) nomen planetae *C.*

اسا i. q. آسا 4. oscitatio; 2) i. q. آسا 10. similis, instar *B.*

اَساتذه plur. vocis استاذ arabico modo formatus q. v.; cf. Spieg. Chr. 54.

g. p. اَسـارون radix plantae cuius capsula seminalis (غلاف تخم) cum hyoscyami capsula seminali (غلاف بذر البنج) similitudinem habet; *sec. al.* radix spicae nardi (بیخ سنبل رومی) *B.* Vox sine dubio e gr. ἄσαρον, asarum orta, de q. v. Diosc. l. I, c. 9.

آساسه et اِساسَه n. s. limis oculis intueri (نگرستن بگوشهء چشم); 2) retro respicere (واپس دیدن); 3) congregatio, conventus magnus (سامان وجمعیت بسیار) *B.*

g. p. أَسالیطوس (e gr. ἀμπελῖτις corrupt.) ling. graeca : terra quaedam nigra, ar. طین کرمی dicta i. e. terra vitis, quae ad illinendas vites adhibetur, ne vermiculi folia et gemmas consumant *B.*, ampelitis terra, de q. v. Diosc. l. V, c. 180 (181).

g. p. أَسالیون s. سالیون (e gr. σέλινον corrupt.) ling. gr. : apium (کرفس). Minus recte sec. al. semen apii montani (تخم کرفس کوهی) *B.*; cf. Diosc. l. III, c. 67 (74).

g. p. أَسامیس (e gr. ἀνθεμὶς corrupt.) chamaemelum silvestre (بابونهء صحرائی) *B.*; cf. Diosc. l. III, c. 144 (154).

أَسپ et أَسب (z. ... açpa, s. अश्व) equus (ar. فرس); 2) nomen latrunculi cuiusdam (یکی از مهرها) lusus regii *B.* Saepissime huius vocis litera پ pers. cum ar. ب commutata legitur.

اِسپ pili pubis, podicis (موی زهار وموی دبر) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. اسب.

أَسپاریس i. q. اسپ ریس q. v. Gl. Sch.

أَسپْ افگن (a. v. افگندن) n. c. equo admisso in hostes invehens, i. e. vir fortis, strenuus *B.*

أَسبانْبُر (equorum urbs, بُر = s. पुर s. पुरी urbs) nom. urbis ab Anôshêrvân conditae, in qua regum Persiae palatium (طاق خسری) erat. Una est septem urbium civitatis مداین *B.* Ctesiphon; cf. Fleisch. Abulf. h. anteisl. p. 84, 14 coll. 82 penult. et 90, 17; cf. اسفانبر et اسفابور.

أَسپاناج (gr. σπινάκιον Du Cange) i. q. ar. اسفناج i. e. herba pulmentis (آش) indi solita *B.* spinachia. Aliae eiusdem vocis formae sunt اسپناج et اسپناخ et اسپنانج et اسفاناخ.

أَسپْ انگیز (a v. انگیختن) equum incita; 2) n. c. equum incitans i. e. a) eques (سوار), b) calcar (مهمیز) *B.*

اِسپاه et اِسباه (vox ut اسوار = açbâra *IC.* ab اسپ equus derivanda) i. q. سپاه exercitus numerosus (لشکر انبوه); 2) (coll. z. ... çpâ, s. श्वन्) canis (سگ) *B.*

اِسپاهان v. s. v. اسپهان.

أَسپ پالانی v. infra s. v. پالاد et پالانی.

أَسپ تاز (a v. تاختن) equum incita; 2) n. c. equum incitans, ad cursum impellens (دواننده); 3) nom. diei decimi octavi mensium regiorum (ملکی); 4) terra plana, aequalis (زمین هموار) *B.*

اِسپَتان i. q. اسپندان q. v. *F.*

أَسپ چوبین equus ligneus *met.* arca *pec.* feralis (تابوت) *B.*

a. p. أَسپِ خِلعَتی equus phaleratus, qui a principe honoris caussa dono datur *F. C.*

اِسپخول i. q. پیخال stercus avium (فضله (وافگندگی مرغان *B.* ut in hoc vs. بهرامی poetae : ✿ بهیچگاه نیارم بخانه کرد مقام ✿ ازانکه خانه پر از اسپخول جانورست. Sec. alios i. q. اسپغول, psyllii semen, eundem versum huius significationis testificandae caussa afferentes *F.* et *SHL.*

اِسپَر i. q. سپر ar. جُنَّة clipeus *B.*

اسفرائین s. اِسپَرائین n. c. nomen urbis celebris in Khorâsân, ita dictae, quia mos (آئین) erat incolarum, clipeos (اسپر) semper gestare *B.*; cf. H. Sam. 152. H. pr. reg. 154.

اِسپرخا i. q. استرخا q. v. *B.*

اِسپرِد gelatina (پختی) *F. C.*

أُسپُرز i. q. سپرز splen, lien; 2) lingula pudendorum, clitoris (زبانک فرج) *B.* Sec. *SHL.* et *HK.* alii hanc vocem posteriore significatione turcicam esse dicunt.

أَسپْ رَز et اِسپْ رز (رز pro رس a. v. رسیدن) n. c. hippodromus (میدان

(وعرصهٔ اسب دوانیدن) *B.* Gl. Sch.; cf. اسپ رس.

آسپ رَس et اِسپْ رَس (رس a v. رسیدن) n. c. i. q. اسپ رز q. v. *B.*

اَسپْرَسف et اَسپْرَسپ (fort. contract. ex اسپ رس اسپ pro ultima lit. پ in altera vocis forma lit. ف posita) i. q. اسپ رز q. v. *B.*; cf. اسفرسب et اسفرسف.

اِسْپرِش i. q. اسپ رز *F.*; cf. اسپ ریش.

اِسپَرغَم et اَسپَرغْم *gen.* flores, herbae odoratae (گلها ورياحين); 2) *spec.* basilicum, alias آس et شاه اسپرم dictum; 3) viror, herba viridis (سبزه) *B.*; cf. اسپرهم et سپرغم.

اَسْپَرَك herba flava tingendo inserviens, alias زرير ar. وَرْس dicta q. v.; 2) sec. al. folium plantae زرد چوبه dictae q. v.; 3) cucumis melo (خربزه) *B.*; cf. سپرك.

اَسپَرلُوس [ô] aedes, palatium (خانه وسرا) regis, principis *B.*; cf. سپرلوس.

اِسپَرَم i. q. اسپرغم, e quo decurtatum est *B.*; cf. اسفرم et سپرم.

اِسپَرَمْ آب n. c. medicamenta aqua cocta (داروهای بآب جوشانیده), ar. نطول dicta, quibus corpus aegroti lavatur *B.*; cf. اسپرم آب.

اَسپَرَنك nom. urbis (شهر), sec. al. pagi (قریه) prope urbem Sogd Samarqand (سغد سمرقند) *B.*; cf. اسفرنك et اسفرنج et سپرنك.

اِسپَرو et اِسپُرود, sec. *C.* اِسپَرود i. q. اسفرود q. v. *F.*

اِسپُرُوز et اَسپُرُوز [ô] nom. montis altissimi (بسیار بلند ورفیع) *B.* Gl. Sch.

اِسپَرهَم et اَسپَرهَم i. q. اسپرغم q. v. *B.*; cf. سپرهم.

اِسپَری, sec. *F.* اِسپری (a v. اسپردن pro سپردن suff. ی) non existens, amissus (نیست شده ومعدوم گردیده); 2) finitus, completus (آخر شده وبنهایت رسیده); 3) n. s. perfectio (تمام شدن وبآخر رسیدن); 4) exstinctio, deletio (نیست گردانیدن وعبور کردن) *B.*; cf. سپری.

اَسپْ ریز s. اِسپْ ریز [ê] (ریز a v. ریختن) n. c. i. q. اسپ رز q. v. *B.*

اَسپْ ریش [ê], et اِسپْ ریش s. اَسپْ ریس rimam faciens cum voce کیش, i. q. اسپ ریز q. v. *B.*, e quo ortum esse videtur, lit. ز cum س vel ش commutata; cf. سپریس.

اُسپُس pediculus; 2) vermiculus *M.* ex *F.*; cf. سُپُس et شپش et بالوش.

اَسپست, sec. *F.* اُسپُست et اِسپست herba quaedam admodum tenera et mollis (نرم واملس), cuius pastu animalia pinguefiunt, t. یونجه et ar. فصفصه dicta, cuius semen ar. بذر الرطبه appellatur *B.* trifolium; cf. سپست et اسفست.

a. p. اَسپْ عُمر n. c. vitae tempus instar equi volans *HK.*

اَسپَغول s. اِسپَغول [ô] i. q. اسپیوش psyllii semen (ar. بذر قطونا); vox cum غول, i. q. گوش auris, composita, proprie significans: equi auris, quia psyllii folia equi auribus similia sunt *B.*; cf. خرغول. Aliae eiusdem vocis formae in lex. *F.* hae leguntur اسپغده, اسپغونه, اسپغون, اسپیون et اسپبون, اسفیون.

اَسپَك (suff. ك) diminut. v. اسپ; 2) iugum (bridge) instrumenti musici *Shaksp.*

اِسپَكْنوی i. q. اِسپَنوی q. v. *B.*

اَسب لاشَه (cf. لاشه) equus a patre arabico et matre rûmana vel turcica progenitus *F. C.*

اَسپْلُنج (equi labia; cf. لنج) n. c. planta quaedem medicinalis (گیاهی دوائی), ar. لحیة التیس barba hirci et ذنب الخیل, cauda equi, in Ispahân شنك et in Khorâsân ریش بز خال دار dicta *B.*; cf. infra شنك.

اَسپَناج et اَسپَناخ et اَسپَناَج i. q. اسپانج q. v. *B.* et *HK.*

اَسپَند s. سپند semen quoddam, in suffitu contra vim oculi maligni adhibitum (تخمی که بجهت چشم زخم سوزند); 2) species rutae montanae (سداب کوهی), graece مولی (*μῶλυ*; cf. Diosc. l. III, c. 47 [54]) et ar. حرمل عامی harmala vulgaris dicta, alias etiam اسفند et هزار اسفند s. هزار اسپند, appellata *B.* — Vox اسپند s. سپند, quae etiam in quibusdam compositis legitur, sine dubio est z. çpeñta i. e. albus, purus; 2) sanctus. Plura v. in locis a Brockhaus in Gloss. ad Vend. Sade s. v. allatis.

اَسپَندار candela (شمع), papilionis amata, quum illius lumini advolitet; 2) pro اسفندیار s. اسپندیار nom. filii regis Gushtâsp; Asfandiyâr; 3) pro اسپندارمذ q. v. (بودن اعظم در برج حوت) *B.*; cf. سپندار et اسفندار.

اَسپَندارمَذ (z. çpeñta ârmaiti, phl. Sapandomad de q. v. Brockhaus Vend. Sade in Gl. s. v.) nom. mensis duodecimi anni solaris, quo sol in signo piscium est (Februario anni christiani respondens); 2) nom. diei quinti cuiusvis mensis solaris, quem diem festum Persae celebrant, quia cum nomine mensis consentit. Bonum etiam est, novas vestes illo die induere et arbores plantare; 3) nomen genii (فرشته), qui praeest arboribus et silvis et terrae et dirigit negotia mense et die, اسپندارمذ appellatis, obeunda; 4) terra (زمین) *B.*; cf. سپندارمذ et سفندارمذ et اسفندارمذ et اسپندار et اسفندار et اسپندیار s. اسفندیار.

اِسپَندان semen minutissimum (بسیار ریزه), alias خردل dictum q. v. *B.*, semen nasturtii *M.*; cf. اسپتان et اسفندان.

اَسپَندیار s. اسفندیار nomen filii regis Gushtâsp, cognomine روئین تن insigniti; 2) dominus (رب) mensis اسفندار et diei اسفندار, qui est quintus cuiusvis mensis solaris (i. e. genius اسپندارمذ de q. v. s. h. v.); 3) potentia Dei (قدرت حق); 4) clementia Dei (لطف یزدان) *B.*, qua utraque sub 3 et 4 allata significatione nomen et virtus genii اسپندارمذ indicari videtur.

اَسپْ نَمَه n. c. stragulum equinum, quo in bello utuntur (برگستوان) *B.* Sec. *SHL.* respondet hind. پاکهر i. e. iron armour for the defence of a horse or an elephant *Shaksp.* Quid significet posterior compositi pars نمه, quae in lexicis deest, ignoro.

a. p. اَسپْ نَوبَتی n. c. equus communis pluribus, quo per vices alius atque alius eques vehitur *F. C.*

اِسپَنوی s. اِسپَکْنوی, sec. Gl. Sch. اسفاپوی nomen puellae pulcerrimae (کنیزك بسیار جمیله), quae fuit mancipium Taǰavi (تژاو), generi (داماد) regis Afrâsiyâb et post eius fugam in Bêǰani (بیژن) potestatem venit *B.*

اُسپُور, sec. *HK.* اُسبُور [*ô*] parvi ingenii (کم ذهن) *B.*, stupidus (نهایت نادان) *HK.*; 2) pravae indolis (کج سلیقه); 3) valde iratus, iracundus (بسیار غضب) *B.*

اُسپوش et اُسپوست ultimus mensis autumni (آخر کوز آیی) *F. C.*

اِسپَه s. اِسبَه i. q. اسپاه s. اسباه, e quo decurtatum est *B.*

اِسپَهان s. اِسبَهان plur. vocis اسپه s. اسبه pro اسپاه s. اسباه exercitus; 2) canes; 3) Ispahân, metropolis Iracae persicae (عراق عجمی) et sedes regis, quae antiquis temporibus دار الیهودی appellata est *B.* Aliae eiusdem vocis formae sunt سپاهان s. اسپاهان s. اسباهان, unde arabicae formae اصباهان s. اصبهان s. اصفهان q. v. Primitivam autem formam اسپاهان esse dicunt lexicographi persici, quam plur. vocis اسپاه habent, urbem Ispahân propter *militum copias* ita dictam esse perhibentes (اسم مشتق من الجندیة), quae ingruente bello in illa urbe con-

gregari solebant (cf. Uylenbroek spec. p. 5 et 59). Si autem respicis Ispahân et Ἀκβάτανα unum idemque esse illius urbis nomen (cf. J. Wilson two essays on the geography of ancient Asia), malim ultimam vocis partem هان ex s. धान p. دان i. e. locus, regio derivare (cf. Instit. ling. p. §. 256, p. 168), ut pro اسپاهان posita sit et proprie significet: exercitus s. copiarum locus. Quae quidem interpretatio nunc magis placet, quam illa, quam olim, Lassenium secutus meam feci (cf. Instit. ling. p. l. l.) in priore vocis parte اسپ, equi, nomen agnoscens et vertens: equorum locus vel regio, quum obstent. et formae اسپاهان s. سپاهان s. اصباهان longa syllaba pâ s. bâ, ex vocis forma اسپهان minime explicanda, et ipsa primae literae ا vocalis i, quae in equi nomine اسپ vocali a pronuntianda est.

اِسپَهبَد et اِسپَهبُد s. اسبهبد (ex اسپه exercitus et بد, s. पति dominus) dux exercitus (سپه سالار); cf. Frag. 24; 2) spec. nomen regibus Tabaristânae proprium *B.*, qui primum satrapae Sassanidarum erant, deinde autem principatum sibi vindicarunt, de q. v. Olshausen Pehlewi-Leg. p. 12 sqq.; cf. اسفهبد.

اسفهبد خوره et اِسبَهبَدْ خَوَرَه *F.* et اسپهبد خوره (ducis lux cf. خوره (واو معدوله) خوره n. c. sec. systema philosophicum Ishrâqiorum (باعتقاد اشراقیان) persicorum: anima ratione praedita, qua facultas loquendi hominis significatur (نفس ناطقه باشد که آن قوت متکلمهٔ انسانی است) *B.* Synonynum est نور اسپهبد q. v.

اِسپیچاب s. اسفیجاب *F.* [ê] nom. urbis in Transoxania, quam Turcae شبران (sec. *F.* سپرم) appellant *B.*

اِسپید (z. 𐬯𐬞𐬀𐬉𐬙𐬀 çpaêta, s. श्वेत) albus (نقیض سیاه); 2) non pictus, non coloratus (بی نقش وبی لون) *B.*; cf. اسفید et سپید et سفید.

اِسپیدار (pro اسپیددار alba arbor; cf. دار) n. c. species salicis (بید) *B.*, a colore albo et candido sic dicta; cf. پد et پده et اسفیدار.

اِسپیدْبا (cf. با puls) n. c. pulmentum, in quo non est acidum (آشی که در آن ترشی نباشد) *B.* in append.; ius ex oxygala paratum (یوغرت شورباسی) *F.* (ماستبا) *B.*; 2) cibi genus ex carne, cepis, butyro, oleo, apio et coriandro paratum *F.*; cf. اسفیدبا et سپیدبا.

اِسپیدْرود (albus fluvius) n. c. nom. fluvii in Âzarbâyigân, qui per دیلمان et گیلان transit *B.* et in mare Caspium se exonerat; cf. سپیدرود et سفیدرود. Fluvii illius, nunc Qizil-Uzen (قزل اوزن fluvius ruber) dicti, antiquum nomen est Mardus; cf. Charmoy in Mém. de l'Acad. de St. Pét. sér. VI, t. III, p. 140.

اِسپیدْکار s. سپیدکار n. c. i. q. قلعی‌گر is, qui vasa aenea dealbat (که ظروف مسرا سفید کند) i. e. stanno obducit *B.*; cf. سفیدگر; 2) *met.* vir probus, sincerus, liberalis, nobilis (مردم نیکوکار وصالح وجوان مرد) *B.*

اَسپیل (ex اسپ suff. یل, s. ईल?) fur equarius, soli furto equario deditus *B.*

اَسپیُوش s. اِسپیُوش [ô] i. q. اسپغول q. v. *B.*; cf. اسفیوش.

اَست pro استر mulus; 2) pro استخوان os; 3) pro استه semen, granum fructuum (تخم ودانهٔ میوها) *B.*

اِست imp. v. استادن q. v.; cf. استای; 2) a v. استودن pro ستودن laudatio, laus (ستایش); cf. اِستا *B.*

اُست (minus recte اَست) i. q. استا 1. explicatio libri Z'end et Paz'end (تفسیر کتاب زند وپازند) *B.*

اُست (coll. ar. است) nates, clunes (کفل وسرین) hominis et equi; cf. اُستَه; 2) proiectio, abiectio (افکندن وانداختن) *B.*

اُستا et آستا i. q. اَست 1. coll. ابستا explicatio libri Z'end a Zoroastre conscripti, et doctrinam ignis cultorum continentis (تفسیر کتاب زند است وآن کتاب مغان باشد که در احکام آتش پرستی تصنیف زردشت است) *B.* cf. Frag. 30; 2) ex استاد decurtatum, doctor *B.*

اَستا nom. arcis (قلعه) in regione رستمدار, solidis munimentis celebris *B.*

اِستا (part. praes. v. استودن pro ستودن) laudator (ستایش کننده); 2) nom. pagi (قریه) ad Samarqand (سمرقند) pertinentis *B.*

اِستاخ surculus (شاخی), qui ex arbore recens progerminavit; cf. استاک *B.* situla (دلو) et i. q. اُستاخ *F.*

اُستاخ i. q. گستاخ q. v. *B.*; cf. بستاخ et اوستاخ.

اُستاد s. اُستاذ s. اوستاد magister, doctor (آموزگار وآموزاننده); cf. Not. et Extr. t. IX, p. 160 not.; 2) artifex, opifex (داننده صنعتی از امور کلیه وجزئیه را) *B.* doctus, prudens e. g. سرت زآزمایش نگشت اوستاد „caput tuum experientia nondum maturuit" Schahn.

a. p. اُستادار s. استاددار s. استدار pro استاد الدار maior domus, de q. v. Quatremère H. des Sult. maml. I, 25 not.

اِستادگی (ab استاده suff. ی) firmness; 2) resistance *Shaksp. R.*

اِستادن s. ایستادن s. ستادن s. استیدن (z. ꀀꀀ çtâ, *IC.* stà, s. स्था coll. praes. ind. verbi z. histâmi) stare, consistere (بر پای بودن) *B.* (طورمق وتوقف ایلمک *F.*); cf. Spieg. Chr. 65. — Inde سوار ایستادن equo vehi ibid. p. 12.

c. پیش praecedere Spieg. Chr. p. 27.

c. باز remanere, retineri H. pr. reg. p. 3 vs.

اِستاده part. praet. v. استادن q. v. stans, consistens.

استاد فلک آسمان *met.* Jupiter planeta (مشتری), qui est in coelo sexto *B.*

اُستادی s. اُستاذی (suff. ی) magisterium. — Inde استادی کردن fabrefacere, magisterium exercere *M.*

اُستاذ et اُستاذی i. q. اُستاد et اُستادی q. v. *HK.* et *M.*; cf. Spieg. Chr. 54. Vocis استاذ pluralia arabice formata leguntur: استاذون et اساتذه et اساتید *M.*; cf. Spieg. Chr. l. l. et Freyt. lex. s. v.

a. p. اَستار pl. اَساتیر pondus quoddam indefinitum et varians, quum hic decem, illic sex drachmarum cum semisse ponderi aequet *B.*; cf. استیر et Freyt. lex. s. v. اِستار. Vox e gr. στατὴρ corrupta esse videtur.

اِستاراباد i. q. استراباد q. v. *B.*

اَستارچه (suff. چه) diminut. vocis استاره *proprie* stellula i. e. scintilla ignis (شرارهٔ آتش) *F.*

اِستارَه i. q. ستاره q. v.; 2) nom. regionis (بلوکی) ad لاهیجان pertinentis; 3) nom. arcis (قلعه) in regno دکن *B.*

g. p. اِستافیل (gr. σταφυλή) uva (انگور ar. عنب) *B.*

اِستاک surculus (شاخی), qui recens ex vite (تاك) progerminavit *B.*; cf. اِستاخ.

اُستاکَم magister, artis peritus *M.*

اُستام armamenta equaria (ساخت زین ویراق اسب), auro argentoque ornata, phalerae; cf. Frag. 23; 2) fidus, securus (معتمد) *B.*; cf. ستام.

آستان locus dormiendi, quiescendi (جای خواب وآرام گاه) *B.* Significatio a supino cubitu (آستان) derivata; cf. ستان et استانه.

اِستانْدَن i. q. ستاندن ar. اخذ sumere, capere *F.*; cf. استدن.

اَستانَه i. q. استان q. v. *B.*

اِستانیدَن causs. verbi استادن *F.*, retinere, prohibere (باز داشتن ومنع کردن) *B.*

اِستای i. q. اِست imp. verbi استادن q. v. *B.* et *F.*

اِستَبَر, sec. *HK.* اُستُبَر, sec. *F.* اِستَبر i. q. ستبر q. v. *B.*; cf. اسطبر.

اِستَبْرَك (suff. ك, e quo ar. استبرق) vestis serica crassior (دیبای کُنده وستبر) *B.*

اِستَخ hircus *C.* ex vers. pers. V. T.

اِستَخَر et اُستَخَر *HK.* lacus, stagnum, piscina (آبگیر وتالاب); 2) nom. urbis munitae (قلعه) in Perside, a magno lacu (استخر), qui ibi est, ita dicta; Persepolis *B.* (دار السلطنه جمشید که مشهور بتخت جمشید وقریب شیراز است) Gl. in Des.; cf. اصطخر et استل et ستخر.

اُستُخوان (z. ...... açta, s. अस्थि coll. استه) os *gen.* animalium et plantarum, opp. استه, quod *spec.* de ossibus plantarum dicitur; 2) nucleus *dactyli* (استهء خرما); cf. Spieg. Chr. 67 acinus *uvae;* cf. تکژ *B.* — Inde ut syn. ar. عظم et t. سونکاك 3) natio, gens, stirps, familia H. Mong. I, 92. et 425; 4) nom. generis armorum bellicorum (نام سلاحی از اسلاحهء جنگ) *B.* Gl. Sch.; 5) nom. animalis ignoti; 6) *met.* vir generosus, nobilis (مردم اصیل وبزرگ) *B.*; cf. ستخوان.

اُستُخوان اَفشاندَن nucleos dactylorum (تخم خرما) serere; 2) spargi (ریخته شدن) *B.*

اُستُخوانْ بُزُرگ n. c. vir generosae et nobilis stirpis (که اورا اصالت ونجابت ونسب عالی بوده باشد) *B.*; cf. استخوان 3 et 6.

اُستُخوانْ بَند n. c. fracti ossis vinculum, commissura ossium (ar. جبیره) *F.*

اُستُخوانْ تَراشی n. c. ossis circumrasio, modus quidam divinandi a Quatremère sic descriptus : „qui consiste à placer dans le feu une omoplate de mouton, dont on a eu soin de racler toute la chair, et à observer soigneusement les différentes fissures, que la chaleur produit dans la contexture de l'os.“ Not. et Extr. t. 14, 1. p. 487 not.

اُستُخوانْ خوار (ossa vorans) n. c. nomen avis cuiusdam, de q. v. s. استخوان ربا *F.*

اُستُخوان دَر گُلو گِرِفتَن ossa inglutire *met.* dolorem, aerumnam pati (رنج ومحنت کشیدن) *B.*

اُستُخوانْ رُبا (ossa rapiens; cf. ربودن) n. c. nom. avis cuiusdam, همای dictae, cuius alimentum ossa tantum sunt *B.*; sec. al. aquila nigra (قرتال سیاه قوشدر) *F.*

اُستُخوانْ رَند (ossa derodens; cf. رندیدن) n. c. i. q. استخوان ربا q. v. *B.*

اُستُخوانْ رَنگ (cf. رنگ) n. c. i. q. استخوان ربا q. v. *B.*

اِستَدَن pro استادن q. v. *F.*; 2) i. q. ستدن pro ستادن sumere, capere *B.* s. v. paz. جوسبونتن.

اَستَر (s. अश्वतर) mulus (ar. بغل); cf. چمنا; 2) i. q. آستر q. v. *B.*; cf. ستر.

اِستَراباد (vox cum آباد comp.) nom. urbis in مازندران ad litus maris Caspii *B.*; cf. استاراباد.

اِستَرار lens (مرجمك ar. عدس) *B.*

اَستَرْبا s. اَستَرْبان n. c. mulio *M.*

g. p. اُستِرخا s. اَسترخا s. اِسترخ (vox e gr. σανδαράκη s. σανδαράχη corrupta) arsenicum rubrum (زرنیخ سرخ) *B.*; cf. اسرخا et اسبرخا.

اُستُردَن radere (تراشیدن); 2) obliterare, delere (محو کردن); 3) purgare (پاك ساختن) *B.*; cf. ستردن.

اُستُرَش vomer (آهنی که زمین‌را بدان شدیار کنند) *B.*; cf. آهن جفت.

g. p. اِستَرَك (gr. στύραξ) styrax (ar. میعهء سائله, turc. قره کونلك) *F.*

اِستَرَنج i. q. استرنگ q. v. *F.*

اَستَرَنگ s. اِستَرَنگ nom. plantae homini similis, alias مردم گیاه et سگ کن, ar. یبروح الصنم dictae *B.*, atropa mandragora; cf. آسترنگ et سترنگ; 2) arbor Vaqvâq de q. v. s. وقواق; 3) (pro استرنگ = استرون) mulier sterilis (عقیم عورت) *F.*

اَستَرْوَن (mulo similis; cf. ون) n. c. mulier sterilis (ar. عقیمه) *B.*; cf. استوربان 2.

اُستُرَه novacula (ar. موسی) *B.*

اُستُرَه زَدَن novacula radere *B.* s. آزدن 3.

اُستُرَه لیسیدَن novaculam lingere *met.* fortem et strenuum se gerere, mortis periculo se committere (دلیری وجان بازی کردن) *B.*

g. p. اِستَطلُس (e gr. ἄσφαλτος corruptum) bitumen iudaicum (مومیائی کوهی ar. قفر الیهود) *B.*; cf. اسقلطس.

g. p. اِستِفان (vox e gr. στέφανος orta esse videtur) fluvius (جوی turc. ایرمق); 2) sertum coronae instar auro et gemmis distinctum (بر نوع مرصع ومکلل تاجدار), quo mulieres caput ornant. Utraque vocis significatio in hoc versu ابو المعانی poetae persici legitur: دیدم روان شده

در بلغ آب استفان ✿ دانه شکوفه زینت شنج تاب استفان *F.*

g. p. اِستِفْنان (fort. ex gr. τζηχνίδας s. ἀτζιχνίδα s. τζουχνίδα in Du Cange Gloss. p. 1139 coll. 149 et 1574 corruptum) urtica (اصرغان اوتی) *F.* Meninski falso legit استفتان; cf. infra کزنه.

اِستَفَه gravida mulier; et de animalibus dicitur *F.*

اُستُقیلا nom. herois (پهلوانی) Tûrânensis in exercitu regis Afrâsiyâb *B.* Gl. Sch.

اِستَل i. q. استخر lacus, stagnum, piscina *B.*; cf. ستل.

اِستَم iniustitia, iniuria, violentia (جور وظلم) *B.*; cf. ستم.

اُستُن pro استون columna *aedificii B.*; cf. ستون.

اِستَنبَه *gen.* omnis res foeda, turpis (زشت); 2) figura vel forma turpissima (صورتی بغایت کریه منظر), a cuius aspectu animus abhorret; 3) incubus (کابوس), quo homo dormiens noctu premitur; 4) daemon (دیو opp. پری); vir fortis, robustus, magnarum virium; 6) homo contumax, litigiosus (سخن ناشنو وستیهنده وستیزه کننده) *B.*; cf. ستنبه.

اِستَندَن pro استاندن q. v. *F.*

اُستُوار (s. स्थावर) firmus, stabilis (محکم ومضبوط); 2) fidus, securus (امین ومعتمد); 3) n. s. fidem habere s. tribuere; fides (باور وباور کردن وتصدیق نمودن) *B.*; 4) perfectio, absolutio (تمام شدن); 5) aequalitas (برابر آمدن یعنی برابر اولمق) *F.*; cf. استوان et ستوار. — Inde dicitur استوار بَستَه firmiter clausus, alligatus Gul. 154. — استوار شُدَن confirmari, stabiliri. — استوار کَردَن confirmare, stabilire. — استوار داشتَن fidem habere, credere (باور داشتن) *B.*

اُستُوارْ بَند n. c. alligatio, vinctura (ترجمهء ربط) *B.*

اُستُواری (suff. ی) firmitas, stabilitas *B.*

اُستُوان i. q. استوار *B.* lit. liquidis inter se permutatis; cf. ستوان.

اُستُوانَه a cylinder *R.* coll. ar. اُسطُوانَة a pers. استون s. ستون format.; cf. Freyt. lex. s. v. ar.

اَست وبَست particulars *R.*

اُستودان monumentum sepulcri ignis cultorum (عمارتی که بر سر قبر آتش پرستان سازند); 2) sepulcrum (دخمه); 3) coemeterium (گورستان) *B.*; cf. ستودان.

اُستور *gen.* animal quadrupes (چهار پایه); 2) *spec.* equus, mulus, asinus *B.*; cf. ستور.

اُستورْبان (suff. بان) iumentorum dominus, custos; 2) i. q. استرون mulier sterilis *B.*

اُستون i. q. ستون columna; cf. استن; 2) dialecto gîlanensi (بزبان گیلی) i. q. ar. اذخر schoenus, iuncus odoratus, quo manus lavant *B.* In lex *C.* legitur استوم; cf. Diosc. l. I, c. 16 coll. not. ad h. l. t. II, p. 354.

اِستوه et اُستوه defatigatus, confectus, consumtus (مانده شده وباز مانده), *poet.* de monte exercituum copiis defatigato et quasi depresso e. g. زانبوهشان کوه استوه بود Schahn.; 2) torpidus (افسرده); 3) tristis, afflictus, miser (ملول وعاجز وبتنگ آمده); 4) n. s. lassitudo, confectio, consumtio (ماندگی); 5) tristitia, afflictio (بتنگ آوردن) *B.*; cf. ستوه.

اُستوی vertebra spinae dorsi (مهرهٔ پشت) *B.* Cognat. esse videtur cum استخوان et استه.

اَستَه (cognat. cum استخوان q. v.) os i. e. granum s. nucleus, acinus mali persici, armeniaci, dactyli, uvae, simil.; cf. خستو et خسته; 2) os hominis et animalis *B.*; cf. سَتَه.

اِستِه (lit. ه manifesta; a v. استهیدن) contentio, rixa (ستیزه ولجاجت) *B.*; cf. سِتِه.

اُستُه (lit. ه manifesta) pro استوه q. v. *B.*; cf. سُتُه.

اُستَه i. q. اُست nates, clunes *B.*

اِستِهِدن et اِستِهیدَن et استیهیدن *F.* certare, rixari (لجاجت کردن وستیزه نمودن) *B.*; cf. ستهدن.

اِستَهروش aquilae species (لوری قوشی بعضیلر قرتال دیدیلر) *F.*

اِستِهیدَن i. q. استهدن q. v. *B.*

اِستِیا nom. montis inter regiones هرات et غزنه *B.*

اِستیدَن i. q. استادن q. v. *F.*

اَستیر mensura quaedam definita (مقداری معین), pondus nimirum sex drachmarum cum semisse s. quatuor مثقال coll. v. بازا *B.*; cf. استار quocum cognatum est.

اِستیزَه [ê] i. q. ستیزه contentio, rixa, certamen, inimicitia; 2) violentia, iniuria (قهر وتظلم وتعدی) *B.* Inde استیزه کردن c. با p. rixari, altercari, disputare cum alqo Pend. 60.

اَستیم manica; 2) orificium vasis *B.*; cf. آستیم 1. et 5.

اِستیم pus, sanies vulneris; sec. al. sanguis perditus (خون فاسد), e quo pus oritur; 2) vulnus, cuius latera quidem coniuncta sunt, sed intus puris plenum, quod secando tantum emanare potest; 3) vulnus frigidum et tumore inflatum, quod گزك شده dicunt; 4) sec. al. frigus, quo vulnus affligitur et intumescit (سرمائی که بر جراحت زند وبیاماساند) *B.*; cf. آستیم et اشتیم et ستیم.

اَستینَه i. q. آستینه ovum *B.*

اِستیهیدَن i. q. استهدن q. v. *F.*

g. p. اَسحارَه (*ἄσχυρον*? Diosc. l. III, c. 162 (172), p. 498) vox rûmana (بلغت رومی), significans medicamentum, alias تودری dictum, cuius quatuor sunt species: flava, alba, rubra et rosea (گلگون), quarum optima flava habetur *B.*

اَسَداباد (cf. آباد) n. c. nom. urbis (بلده) prope Hamadân; 2) nom. pagi (قریه) in territorio urbis Nîshâpûr *B.*; cf. Uylenbroek spec. p. 56.

a. p. اَسرارِ زمین (arcana terrae) *met.* plantae (رستنیها ونباتات) *B.*

a. p. اَسرارِ کباب herbae carnibus assatis additae et cum iis coctae *C.*; cf. اسرار زمین.

e. اَسْراف ling. syr. (بلغت سریانی) servus (بنده) *B.* in appendice lexici. Fort. lexici auctor ad vocem arab. اسرافیل s. اسرافین h. שׂרפים, syr. ܣܪܦܐ Seraphim respexit, qua veteres interpretes *angelos Deique ministros* intelligunt.

اِسراكِيدَن s. اِسراكِيدَن circumire, ambire; 2) implicare, intricare; 3) circumvolvere *C.* Vox dubia, in aliis lexicis non comparens.

أُسرُپ et أُسرُب i. q. سُرْب ar. آنك hind. سيسا (s. सीसक) plumbum *B.*; cf. اسرف.

اِسرخا i. q. استرخا q. v. *B.*

أُسرُف i. q. اسرب q. v. *M.*

اِسرنج duo orbes aenei formae rotundae et planae cum orbiculo prominente in tergo eorum, in quo vinculum alligatur, ut ambabus manibus collidi possit, quo tinnitus oriatur; cymbala (دو پارهٔ روی تنك باشد مانند طبق بی كناره وبر پشت آن قبهٔ سازند وبندی بر آن تعبیه كنند وبر دست گرفته بر یكدیگر زنند تا بصدا در آید وبیشتر با نقاره ودهل وامثال آن نوازند); 2) minium e plumbo usto paratum, colore ruberrimo magni aestimato, quo pictores utuntur (قلعی وسرب سوخته وآن رنگی باشد معروف كه نقاشان ومصوران بكار برند وآن در غایت حمرت میباشد چه باطن سرب سرخ است وبچند آتش حمرت آن ظاهر میشود واستنزال او در رجعت بزیت ونطرون است نزد اهل عمل) *B.* Aliud minii synonymum est شنگرف زاولی; cf. سرنج et سليقون et سريقون et اسليقون et سنج.

أُسروش vox bona, suavis (آواز خوش); 2) i. q. سروش q. v. *B.*

اِسرَوشَنَه, rectius أُسروشَنَه, nom. urbis (شهر) regionis transoxanae *B.*, quam Turcae nunc تينه appellant *F.*; cf. H. Sam. 2.

أَسريس i. q. آسريس q. v. *F.*

اِسريشَم i. q. سريش s. سريشم q. v. *B.*

أُسطات s. أُسطَقات v. s. v. اسطقس.

اِسطَبر i. q. استبر q. v. *F.*

اِسطَخر i. q. استخر q. v. *B.* Fort. rescribendum اصطخر, quae est arabica persicae vocis استخر forma.

g. p. أُسطُر (gr. στατὴρ lat. statera) ling. rûmana (رومی) libra (ترازو ar. ميزان); 2) nom. regis cuiusdam *B.*

اِسطَرخ i. q. استخر s. اصطخر q. v. *B.*, e quo transpositis duabus posterioribus literis ortum esse videtur.

g. p. أُسطُرلاب (gr. ἀστρολάβον) astrolabium *B.*; cf. اصطرلاب.

أُسطُرلابِ چهارُم (astrolabium quartum) *met.* sol *B.*

g. p. أُسطُرنوميا (gr. ἀστρονομία) astronomia *B.*

g. p. اِسطَفين et أُسطَفين (gr. σταφυλῖνος coll. Diosc. l. III, 52 (59), p. 401) pastinaca, daucus carota (زردك كه گزر باشد) *B.*; cf. اصطفين et اسطون.

g. p. أُسطُقس pl. اسطقسات s. اسطقات s. اسطات (vox e gr. στοιχεῖον corrupta) elementum (عنصر); sunt autem quatuor elementa : ignis, aqua, aër et terra; 2) corpus coeleste (جرم سماوی); 3) natura, temperamentum (طبيعت); sunt autem quatuor temperamenta : calor, frigus, humor et siccitas; 4) elementum rei cuiusvis, principium (اصل ومادهٔ هرچيز); 5) geometria (علم هندسه) *B.*

g. p. أُسطوخودوس (e gr. στοιχὰς corruptum) i. q. ضرم ar. شاه اسپرم رومی (sec. Freyt. ضُرم et ضِرم) dictum *B.* nom. plantae odoratae; sec. *R.* french lavender.

g. p. أُسطون i. q. اسطفين q. v. *B.*

أَسغَدَه (a v. اسغديدن) i. q. آسَغدَه q. v. *B.*

أَسغَديدَن facere, expedire, parare (ساختن و پرداختن وآماده ومهيا كردن) *B.*

أُسغُر et أُسغُرَه et أُسغُرنَه *F.* hystrix (سيخول) *B.* Aliae eiusdem vocis formae sunt اشغر et سغر et سغرنه et اسكر et سكر et سكرنه et اسقور; cf. خارپشت كلان.

أَسغابور i. q. اسبانبر q. v. *B.*; cf. اسغانبر.

اَسـفـار nom. regionis, per quam fluvium transire narrant, qui quovis anno per sex menses fluit, per sex alios autem siccus est *B*.

اِسفار species herbae odoratae suaveolentis, alias آس dictae *B*.; cf. آس 3.

آسفاناخ i. q. اسپناخ q. v. *B*.

آسفانبر i. q. اسفابور s. اسبانبر q. v. *B*.

اَسفَد et اَسُفَدَه i. q. آسُفته q. v. *F*.; cf. اسفره.

اَسفَديج vectigal portorium in confinibus et portubus Persiae, unum in quadraginta, in mediterraneis unum in centum *C*.

g. p. اِسـفِـراج (gr. ἀσπάραγος) asparagus (مارچوبه) *B*.

اِسفَرائين i. q. اسپرائين q. v. *B*.

اَسفَرسب et اَسفَرسف i. q. اسپرسب q. v. *B*.

اِسفَرم i. q. اسپرم q. v. *B*.

اَسفَرَنج arabica persicae vocis اسپرنگ forma q. v. *B*.

اَسفَرَنگ i. q. اسپرنگ q. v. *B*.

اِسفَرود s. سـفـرود nom. avis cuiusdam, alias سـنـگ خوار dictae, q. v. *B*.; cf. اسپرو et اسپرود.

اَسُفرَه i. q. اسفده s. اسفد q. v. *F*.

اِسفِست i. q. اسپست q. v.; 2) planta quaedam aquatica (دخـــی صـــو ايـچنده بتن اوته ديرلر) *F*.

اِسفِستی (اسفطی *C*.) locus ubi planta اسفست provenit (يونجه لقب يعنى يونجه اكلمش ير) *F*.

a. p. اِسـفَـنـاخ رومی (spinachia rûmana) spinachiae species, ar. قـطـف s. سرمق s. بقلة الـذهـبـيـة dicta *B*. atriplex gr. ἀτράφαξις de q. v. Diosc. l. II, c. 145 et Freyt. lex. s. v. ar.

اِسفَنان duo latera (ايكى جـانـبـى) vulvae mulieris *F*. v. infra s. اسكنان.

اِسـفَـنـتَمـان electus, excellens (بـر گزيده); 2) nom. unius ex maioribus gloriosis Zartushti (نام يكى از اجداد امجاد زرتشت) Gl. in Des. — Sine dubio idem est ac Sapetman Anquetilii et ortum e z. çpitama, superl. adiectivi çpeñta, quod plerumque ut epithetum Zoroastris legitur. Anquetil cum Glossario in Des. consentiens vocem reddit *excellent*; cf. Burnouf Com. not. p. 84.

g. p. اِسفَنج, sec. *F*. اُسفُنج, s. اِسفَنجه (gr. σπόγγος) spongia (ابر مرده وابر كهن ar. هرشفه et رغوة الحجامين) *B*.

اَسفَند i. q. اسـپـنـد 2. harmala vulgaris; 2) i. q. اسپندارمذ 1. nom. mensis duodecimi anni solaris; 3) nom. ditionis (الكه) in Nîshâpûr *B*.

اَسفَندار i. q. اسفـنـدارمـذ q. v.; cf. Spieg. Chr. 80.

اَسفَندارمُذ i. q. اسپندارمذ q. v. *B*.

اِسفَندِ اِسفيد [ê] (sec. *HK*. sine J. Izâfet) semen nasturtii (خردل سفيد است كه تخم سپندان باشد وبعربى حب الرشاد خوانند) *B*.

اِسفَندان i. q. اسپندان q. v. *C*.

اِسفَندمُذ dies tertius quinque dierum intercalarium anni Persarum *B*.; cf. فروردگان.

اَسفَنديار i. q. اسپنديار q. v. *B*.; cf. Frag. 18.

اِسفَهبَد pro اسبهبد q. v. *B*.

اِسفَهبَد خورَه pro اسبهبد خوره q. v. *B*.

اِسفَهسالار s. اِصفَهسالار n. c. pro سپهسالار q. v. dux exercitus *M*.

اِسفيجاب [ê] pro اسپيجاب q. v. *B*.

اِسفيد pro اسپيد s. سپيد q. v. *B*.

اِسفيداب (aqua alba) n. c. fucus mulierum, quo etiam in pingendo utuntur; cerussa. Edenti mortem affert, imprimis cerussa e stanno (قـلـعـى) praeparata *B*.; cf. اسفيداج.

اِسفيداج arabica vocis pers. اسفيداب forma q. v. *B*.

اِسفیدار pro اسپیدار q. v. *B.*

اِسفیدبا pro اسپیدبا q. v. *F.*

اِسفیدْ نَشت (cf. نشت) n. c. nom. pagi (قریه) Ispâhânensis *B.*

اِسفَیوش [*ê*] pro اسپیوش q. v. *B.*

g. p. اُسقُف (gr. ἐπίσκοπος) episcopus (پیشوای ترسایان) Gl. Sch.; cf. سقف.

g. p. اِسقَلطس i. q. استطلس (gr. ἄσφαλτος) q. v. *B.*

g. p. اِسقلینُس, sec. *F.* اِسقلینوس (gr. Γαληνος) Galenus (جالینوس), philosophus et medicus insignis Graecorum *F. B.*; 2) i. q. gr. اشقلوفندریون (σκολοπένδριον) nom. medicamenti, quod Shîrâzenses زنگی دارو dicunt et est radix plantae کبر رومی; arabicum nomen est حشیشة الطحال *B.* i. e. سقلینون gr. σπλήνιον s. ἄσπληνον splenium, de q. v. Dioscor. l. III, c. 141 (151) p. 480.

g. p. اَسقلیوس nom. duorum medicorum insignium Graecorum, quorum unus primus, alter secundus dictus est *B.* Fortasse est Ἀσκληπιος, Aesculapius.

اِسقَنقور i. q. سقنقور (gr. σκίγκος) animal lacertae سوسمار dictae simile; scincus, lacertae aegyptiae genus *B.*; cf. ریكزانه et سقنقس.

اُسقور aqua, quam Muhammedani ad lotionem sacram adhibent; 2) i. q. اسغر hystrix *F.*

g. p. اُسقوردیون (gr. σκόρδιον) allium (سیر) silvestre, quod Shîrâzenses سیرمسو et Arabes حافظ et ثوم البری et ثوم الحیه الاجساد dicunt. Sec. al. est i. q. عنصل کوچك caepa parva in agris nascens *B.*; cf. اشقردیون et شقردیون et سقوردیون.

g. p. اُسقورون (gr. σκωρία) stercus ferri, scoria (ریم آهن ar. حبث الحدید) *B.*

c. اُسقولو bos grunniens, alias قطاس dictus *B.* Sec. *B.* et *HK.* اسقولو est vox graeca (یونانی) et قطاس vox rûmana (رومی).

Plura v. s. v. قطاس, ubi etiam alia illius animalis synonyma allata sunt.

g. p. اُسقولوس lingua graeca: radix plantae, persice سریش dictae, e cuius farina gluten paratur *B.*; cf. خنثی et سریش. Fortasse e gr. ξυλοκόλλα s. κόλλα corrupta vox, de q. v. Diosc. l. III, c. 91 (101) p. 441.

g. p. اِسقیل (gr. σκίλλα) caepa (پیاز) silvestris, ar. بصل الفار s. بصل العنصل dicta *B.* scilla; cf. اصقیل.

اسك et اَسك (vox cum اسپ, ut videtur, cognata) equus, quo cursor publicus iter facit (اسپی که در راهها بجهت قاصدان بسپارند), veredus; 2) cursor publicus, veredarius (قاصد) *B.*; cf. اسكدار et الاغ.

اِسكالش i. q. سكالش q. v. *B.*

اِسكانَه sura, carnosior pedum et crassior pars *C.*

اَسكاوَند s. اشكاوند s. سكاوند s. شكاوند, e quo forma ar. سجاوند, nomen montis prope Sistân *B.*

اُسكُدار s. اِسكدار s. اَسكُدار (*proprie* veredum [اسك] habens [دار], unde gr. ἀσκάνδαι ortum est; ad eandem vocem referendum esse videtur syr. ܐܣܩܘܕܐ legatus, nuntius) n. c. cursor eques, qui in quavis statione novo equo insidet, ut nuntius celerrime perferatur; 2) cursor pedes, qui in quavis statione in alius cursoris manus literas perferendas tradit, ut celerrime afferantur; 3) crumena, marsupium (خریطه وكیسه) cursorum literis recondendis *B.*

اُسكُذار i. q. اسكدار; 2) traiectio fluvii (صوكچدی); 3) portus (لب دریاده اولان اسكله) *F.*

اُسكُر i. q. اسغر q. v. *B.*

اَسكَردَن to bruise, to grind *R.* In ceteris lexicis deest.

اِسكِرك ructus, singultus (برجستن قلو ar. فواق) *B.*

اُسكَرّه et اُسكُرّه vas fictile (كاسهٔ سفالى), poculum (جام آب خورى) *B.*

اِسكَنان i. q. اسفنان q. v. *F.* Vox ex ar. اسكتان, dual. vocis اسكة, corrupta videtur.

أَسكَنج foetor oris (بوى دهن ar. بَخَر) *B.*

اِسكند praestigiator, in caput saltans (شعبده باز وجانباز كه باشى اوزرندن دونه) ميم نظمى (يعنى تقله اوره), ut in hoc vs. poetae persici : چرخ گردون دائما اسكند بود ☆ كار او بر اهل عرفان بند بود *F.*

آسكندان sera ad claudendam et aperiendam ianuam (كليدان ar. مغلق) *B. F.*

اِسكَندَر Alexander *B.*; 2) femur (ران t. اويلق), quod hoc vs. ديهشدر poetae lexici *F.* auctor probat : دو پارچه چو آئينه سيم انموده ☆ اسكندر كه لبريز زيـن بوده است *F.*; cf. سكندر et اسكندران.

اِسكَندَرابـاد (cf. آباد) n. c. nom. urbis in parte australi Persiae ab Alexandro conditae *HK. F.*

اِسكَندَران v. s. v. اسكنهران.

g. p. اِسكَندْروس ling. rûmana : allium (سير), (qua significatione aut ex gr. σκόροδον aut ex lat. ascalonia [caepa] depravatum esse videtur); 2) nomen filii Alexandri, quam ex روشنك, Darii filia, genuit; 3) sec. al. nomen matris Alexandri *B.*

اِسكَندَرِيّه n. pr. Alexandria, urbs Aegypti *B.* De alia eiusdem nominis urbe in Armenia minore sita v. Quatrem. H. d. Sult. Maml. t. II, 1, p. 63.

اِسكَنَك et اِسكِنَه instrumentum fabri lignarii ar. بيرم dicti; terebra *B.*; cf. سكنه.

اِسكِنَه i. q. اسكنك q. v. *B.* Sec. *C.* اِسكَنَه femur (ران).

اِسكَنَهران (cf. ران) n. c. duo latera femoris (اويلغك ايكى طرفى); 2) *abs.* femur (اويلق) coll. vs. ديهشدر poetae : مى نمايد عجب سر حمدان ☆ چون رود در ميان اسكنهران *F.* In contextu lexici *F.* falso legitur اسكندران pro اسكنهران, quae est lectio versus allati. Cf. اسكندر 2.

اُسكوخ emtio (خريدن); 2) separatio (جدا) *F.*

اِسكيدَر falsa lectio Meninskii pro اسكندر, quod revera offert lex. *F.*

اِسكيز et اِسكيزه exsultatio, calcitratus iumenti (بر جستن وآليز وجفته انداختن ستور) *B.* coll. versu in lex. *F.* allato چون كه مستغنى شد او طاغى شود ☆ خر چو بار انداخت اسكيزه زند; 2) exsultans, calcitrans iumentum *F.*; cf. سكيز et سكيزه a. v. سكيزيدن.

أَسلَنج species plantae لحية التيس dictae, quae arabice ذنب الخيل cauda equina, vocatur *B.*

اُسلوب nom. philosophi; 2) nom. regis; 3) cibi genus *B.*

g. p. أَسليقون ling. rûm. minium (سرنج) *B.*; cf. سليقون et سريقون et اسرنج 2. Vox e gr. σανδαράχη, sandaracha, sandyx corrupta esse videtur; cf. Diosc. l. V, c. 121 (122) et t. II, p. 647 ed. Spreng.

اِسليمى pictura quaedam (خطائى كبى بر نقشدر). Voce hac e nomine Sultani سليم خان formata usus est poeta مولانا اميدى initio carminis, quo consolatus est Persarum regem شاه اسمعيل, postquam a Sultano سليم خان in loco چلدران dicto devictus et profligatus in fugam se contulerat, hoc nimirum versu : قضا در بارگه كبريايى فكنده نقش اسليمى خطايى quem lex. *F.* auctor sic explicat; اسليمى سلطان سليم وخطايى شاهك مخلصى اولمغه كنايتدر.

أَسما n. pr. Asmâ, nomen plurium mulierum *F.*

اِسمار i. q. آسمار q. v. *B.*

آسْمان i. q. آسمان q. v. *B.*; cf. سمان.

آسمَند nom. pagi (قريه) Samarqandensis cf. سمند.

أَسَمَنْدَر (e gr. σαλαμάνδρα, ut videtur, orta vox) salamandra *B.*; cf. سمندر.

g. p. أسموسا et اشموسا ling. graeca (fort. gr. σμύρνιον Diosc. l. III, c. 72 [79]) species plantae odoratae, مـرو marum, dictae, quae tamen minoris est odoris, cuiusque semen (تخم) Shîrâzenses مـرو رشـك appellant *B.*

أَسَـن et أَشَـن vestis inversa (جامهٔ وازونه پوشیده); 2) i. q. كالك i. e. cucumis melo immaturus (خربزهٔ نارسیده) *B.*

إسناپوی i. q. اسپكنوی q. v. Gl. Sch.

إسـناد et اِشـناد nom. diei XXVI cuiusvis mensis solaris *F.* Alia vocis forma est اشتاد q. v.

أَسِنستان et أَسِنِسْتّان i. q. آسنستان q. v. *B.*

أسو i. q. سو latus, pars q. v. *B.*

أُسو pro أُوسو raptus q. v. *B.*

أَسْوار (= açbara *IC.* et phlv. اسوبار, asobâr; vox ab اسپ z. açpa s. açva, ut videtur, derivanda; cf. اسپ et اسپاه) i. q. سوار, opp. پیاده, eques; 2) dial. gîlânensi: cohors (جمعی) militum, qui parvis securibus (تـبـر) et clavis (چماق) armati capita percutientes bellum gerunt, quod belli genus اسواری appellant; 3) nom. urbis in regione سعید Aegypti; 4) nom. montis, e cuius parte australi Nilus fluvius oritur *B.*

أُسودَه palpans, manu explorans (ال ایله نسنه یوقلهمـق), ut in hoc versu مـیـر نظمی poetae persici: دلمر چون در شکنج زلف بوده ✿ بدست نازکش گاهی اسوده *M.* ex *F.* Vox a v. اسـودن pro سـودن derivanda esse videtur.

أَسْيا pro سیاه niger *B.*

أسیر nomen arcis (قلعه) cuiusdam *F.*

a. p. أَسیرِ طَبْع (captivus naturae) *met.* libidini indulgens, libidinosus (گـرفتار نفس امّاره) *B.*; a sensualist *R.*

أَسیرَك caulis cucumeris melonis (بیارهٔ خربزه) *B.*; cf. اسیرل.

a. p. أَسیرْگیر (a v. گرفـتـن) n. c. captivos faciens *M.*

أَسیرَل, sec. *R.* اسیرك, segmentum melopeponis *M.* ex *F.*

أَسیرَمْ آب i. q. اسـپـرم آب, quae vera lectio esse videtur *B.*

g. p. أَسْیوس (coll. gr. ἄσσιος λίθος, assius lapis Diosc. l. V, c. 141 [142] et t. II, p. 654 ed. Spreng.) lapis tenerrimus in flavum vergens, qui gustantis linguam mordet; 2) sal nitrum (نـمـك چینی) s. nitrum (شـوره), e quo pulvis pyrius (باروت) conficitur *B.*; cf. حجر اسیوس.

أَش pron. suff. 3 ps. sg. *B.*; cf. Inst. ling. p. §. 170 sqq.

أشـابـاز nom. diei XXVI cuiusvis mensis solaris *R.* Vox dubia in aliis lexicis non comparens; cf. اسناد.

أَشاق filius mancipii (غلام بچه); 2) puer imberbis (پسر ساده) *B.*; cf. وشاق.

t. p. أُشاق ling. turc. puerulus, infans (كودك وطفل) *B.*

أَشام i. q. آشام 4. cibus et potus tenuior ad sustentandam vitam sufficiens *B.*

اِشْبخون et اِشخون lapathi acetosi genus (بـر اوتـدر لطیف حموضـتی واردر) *Cum aqua et saccharo decoctum praebet gratum simul et contra bilem proficuum potum* *M.* ex *F.*; cf. أَشخوان.

أُشپُس i. q. أُسپُس q. v. *C.*

اِشپِشَه vermiculus pannum, laneam et frumentum corrodens *B.*, tinea, curculio; cf. شپشه.

أَشبو focus, foculus (جائی كه زغال درآن ریزند) *B.*; cf. أَشتو.

اِشپوختَن et اِشپیختَن [ê] (s. स्पृश्) *abs.* spargere, *de aqua aliave re* (پاشیدن) *B.*

a. p. أَشبَهِ مَغرَبی sarsaparilla *R.*

اِشپیختَه [ê] part. praet. v. اشپیختن sparsus, exsudatus (تـرشـح كـردن وپاشیده

پاشیده F. پاشیده آب وترشح B. (شدن وترشح کرده SHL.

أشتا et اِشتا decurtat. ex اشتاب q. v. B.

أُشتاب et اِشتاب i. q. شتاب festinatio (تعجيل) B.

أشتاد (cf. z. 𐬀𐬭𐬱𐬙𐬁𐬙 arstât, cuius aliae formae sunt arastât et araçtât et aristât i. e. „bonum producens, efficiens", de q. plur. v. in Brockh. Gloss. zend. s. h. v.) nom. diei XXVI cuiusvis mensis solaris; 2) nom. genii, quem huic diei praeesse et res illo die obeundas gerere Persae credunt. Bonum est die dicto res necessarias petere, vestes (novas) induere et benefacere egentibus; 3) nom. unius ex XXI Nosk (نسک) s. partibus, in quas liber Z'end (کتاب زند) dividitur B.; cf. اسناد et اشناد.

إشتافتن i. q. شتافتن q. v. F.

اِشتالَنگ i. q. بجول ar. كعب talus (استخوانی که در میان بند پا وساق پا واقع است); 2) genus aleae (قمار), in quo sex talis ludunt, alias quoque اشتالنگ بازی ludus talarius dictus B.; cf. شتالنگ.

أُشتاو i. q. اشتاب lit. ب cum و permutata B.

أُشتُر (s. उष्ट्र, z. 𐬎𐬱𐬙𐬭𐬀 ustra) camelus F.; cf. شُتُر.

أُشتُرابَه s. أُشتُراوَه genus vestimenti lanei (پشمین) B., *ita dicti, quod e pilis camelinis conficitur.* In C. lex. falso legitur اشترابابه et اشتربانه; cf. اشتروا.

أُشتُرپا n. c. i. q. شترپای q. v. F.

أُشتُربان (cf. بان) n. c. camelorum dominus, custos M.

أُشتُربین (a v. دیدن) n. c. cameli visum habens *met.* homo perspicax, longe in posterum prospiciens (دور اندیشه صاحبی اولان) F.

أُشتُرخار n. c. genus cardui (نوعی از خار), cuius esu cameli gaudent et pinguescunt B. Ex eiusdem spinis succum instar mellis provenire dicunt HK. Alia plantae nomina sunt شترخار et اشترخوار et خارشتری s. خارشتر et خاراشتر et اشترگیا; 2) i. q. اشترغار 2. planta, cuius radicem acide condunt; cf. راویز B.

أُشتُرخَوار (a v. خواردن) n. c. genus serpentis (مار); 2) ricinus, sanguisuga camelorum, boum, asinorum et ovium (کَنَه); 3) pro اشترخار q. v. B.

أُشتُردل (cf. دل) n. c. *met.* pravus, malevolus, homo malitiae et odio deditus (بد دل وکینه دل); 2) sec. al. homo ignavus, timidus (بیدل ونامرد وترسنده) B.

أُشتُرزَهرَه n. c. homo ignavus, timidus (قورقق وکاهل) F.

أُشتُرغار et أُشتُرغاز (quorum posterius rectius esse contendit lex. HK. auctor. In M. lex. falso legitur اشترغان) radix arboris انجدان, silphium, cuius gummi (صمغ) انگوزه, laser dicitur; v. infra s. v. انگدان s. انجدان; 2) sec. al. planta, cuius radicem acide condunt (آچار سازند), ar. زنجبیل العجم et شوک الجمال (i. e. sec. Freyt. horminum s. salvea silvestris) B.

أُشتُرَک (diminut. vocis اشتر) unda (موجه) B.

أَشتَرکا i. q. ar. عنقا gryps, avis ingens et fabulosa B.

أُشتُرگاو et اشترگاو پَلَنگ n. c. giraffa camelopardalis (ar. زرافه) B.; cf. شترگاو et زراف.

أُشتُرگیا n. c. i. q. اشترخار; 2) sec. al. planta medicinalis, ar. سلیخه dicta B. de q. v. Freyt. lex. s. v.

أُشتُرمُرغ s. شترمرغ struthiocamelus (ar. نعمة) B.; cf. Pend. p. 35, l. 4.

أُشتُرمور i. q. شترمور q. v. B.

أُشتُروا vestis s. pannus ex pilis camelinis F.; cf. اشترابه.

أُشتُروار i. q. اشتربار n. c. cameli onus C.

أُشتُروغ i. q. اشترخار q. v. M. ex F.

اِشتَک et أُشتُک sec. F., pannus (جامه), in quo infans recens natus involvitur B.

g. p. اِشتِلابـــوس et اِشتِلايـــوس (corrupt. ex أَشبَلاتوس, quod Freyt. lex. offert, gr. ἀσπάλαθος) aspalathus *B.* de q. v. Diosc. l. I, c. 19.

أُشتُلم n. s. vim inferre alicui, vi potiri re; violentia, iniuria (تندی وغـلـبــه وزور) (وتعدی کردن بر کسی وبزور چیزی گرفتن *B.*; cf. شتلم.

أَشتو carbo candens, pruna (انگشت وزغال); 2) focus, foculus, ut idem significet ac اشبو, quarum lectionum alterutram mendosam esse apparet *B.*; cf. أَشتوا. Sec. *F.* ex Fǵ. i. q. انگشتوانه i. e. زهگیر annulus digiti pollicis.

أُشتو viror (سـبـزه); 2) digitus (انگشت ar. اصبع) *B.*; cf. أُشتوا.

أُشتَو i. q. أَشتو pruna; 2) focus, foculus et sec. Fǵ.; 3) viror (سـبــزه); 4) pruna (بمعنی انگشت که زگال وزغال دخی دیرلر) *F.*

أَشتُوا i. q. أَشتو pruna; 2) focus, foculus *B.*

أُشتُوا i. q. أُشتو 1. viror *B.*

أُشتُوانَه i. q. انگشتوانه q. v.; cf. أُشتـو 2. *C.*

أَشتَوَد, sec. *F.* أَشْنود, dies secundus quinque dierum intercalarium, qua significatione etiam أَشـتَـوَن legunt; 2) dies, quo sol signum scorpionis ingressus est (وبـودن آفتاب در برج عقرب), quem festum agunt ignis cultores *B.*; cf. اشنود et فروردگان.

أَشتيم i. q. آشتيم q. v. *B.*

اِشـتـيـم integumenta femorum, braccae (چاخشور وشلوار واياق طونی) *F.*; cf. اشم.

أَشاخار i. q. قليا i. e. زاج سـيـاه vitriolum nigrum, quo infectores (رنگ رزان) utuntur, de q. v. s. زاگ; cineres clavellati; cf. اشنان et ريلو; 2) i. q. نوشادر sal ammoniacum (وآن نمـک مانندی اسـت کـه استادان سفيدگر بکار برند) *B.*

أَشخُوَان i. q. اشـقـون ar. ريباس *F.* lapathi acetosi species; rheum ribes sec. Freyt. lex. s. v. arabica. Cf. اشخون.

اِشخَوان surculus arboris; 2) germen et neocrescens flos *M.* ex *F.*

أُشخُوان flos arboris sive fructum afferat sive non *F.*

اِشْخون i. q. اشبخون q. v. *F.*

g. a. p. اِشـخـيـص e gr. ἰξία corrupt. i. e. chamaeleon albus; cf. Freyt. lex. s. v. (درخت کـرمدانه وآن نوعی از مازريون باشد وآنرا بعربی شوكة العلك خوانند *B.*)

اِشراش i. q. سِريش s. سِرِش i. e. planta, quae recens et virens coquitur et cum oxygala (ماست) editur; sicca autem ex eiusdem farina gluten paratur, quo sutores et librarii utuntur *B.*

اِشراقِيان s. اِشراقِيّين, ordo quidam philosophorum (طائفه ايست از حكما) *B.* orientalium, Academicis s. Platonicis comparandorum, qui non inquirendo et ratiocinando, ut Peripatetici (مـشـــاؤون) et theologi, متكلمون dicti, sed abstinentia potius et cupiditatibus coercendis, ut inter theologos Sûfii, Dei naturam resque divinas cognoscere student. Inde etiam مشراقيّون (p. اشراقيان s. اشراقيّين) dicti esse videntur i. e. philosophi *illuminati*, ab ar. اشراق lucere, splendere, non vero *orientales*, ut alii volunt, ab ar. شرق s. مشرق, oriens, vocem derivantes. Addo locum e libro رسالة اثـبــات الـواجب للمتكلمين والمشايين والاشراقيين والصوفـيـة inscripto, a Tholuck (Specul. Trinitätslehre p. 73) allatum : مـسـلـک سيوم مسلک عظما حکماست کـه ايشانرا بعرف زمان ما اشراقيان گويند ومدار مطلب ايشان بـر ذوق سليم واشراقات حدسست (حـدسيت ?) ومقدم ايـشـــان چنانچه مشهورسـت جـالـی افلاطون اسـت وشيخ ومدون قواعد ايشان حکيم الهی شهاب الدين مقتول; cf. Hagi Khalfa III, 87 ed. Flügel. s. v. علم الحكمة et Diction. des sciences philos. t. I, p. 177, Par. 1844, 8vo, s. v. Arabes (philosophie des).

أشرَفی i. q. آشرفی q. v. *R. Shaksp.*; cf. اکبری.

أُشغار meles (پورسف جانور در اکثر طپراق) *F.* Aliae formae sunt (ایچنده تعیش ایدر) أُشغُر et اشغور et شغار et شغاره; cf. انفوج.

أشغَر i. q. اشقر rufus, maxime de equo, nonnunquam etiam de homine, coll. hoc vs. ex قیافت نامه : شود در اسب وآدم وصف اشغر ✿ در اسب مقبول دیگر نیست (خوشتر) *F.*

أُشغُر i. q. اسغر q. v. hystrix *B.*; 2) i. q. اشغار q. v. meles *F.*

أشغور s. أُشغور i. q. اشغار q. v. meles *F.*

أشفَند nom. territorii (بلوکی) ad Nîshâpûr pertinentis, quod LXXXIII pagos (قریه) continet *B.*, inter quos praecellit فرهاد *F.*

a. p. أُشَق (forma arabica persicae vocis اشه q. v.) gummi (صمغ) plantae بدران ar. طرثوث dictae *B.* gummi ammoniacum; cf. اندران; 2) sec. al. substantia quaedam mineralis (جوهری معدنی), ar. لذاق الذهب dicta, vel factitia (عملی), e parvulorum nimirum urina parata, quae cum aceto commixta in mortario aeneo ad solis calorem agitatur, donec crassescat et ar. لحام الصاغة dicitur *B.*; chrysocolla, borax; cf. أُشه.

اِشقاقُل i. q. شقاقل q. v. *B.*

a. p. أشقَر equus rufus cauda et iuba (یال) nigris Gl. Sch.; equus antiis (فش) et cauda rufis; sec. al. equus colore ad rufum, nigrum et flavum vergente, sec. al. equus rufus, cuius antiae et cauda corii (ادیم) colorem habent; sec. al. equus rufus (بور); 2) nom. equi Bahrâmgûri (بهرام گور) *B.*; cf. أشغَر et Freyt. lex. s. v. اشقر.

g. p. أشقَرِدیون i. q. اسقوردیون q. v. *B.*

أشقَره lignum semiustum, torris *B.*; cf. آسُغده.

أَشْك (s. बाष्प) *gen.* gutta (قطره); 2) *spec.* lacrima *B.*; cf. Spieg. Chr. 120.

أَشْك (*IC.* arsaka coll. z. 𐬀𐬭𐬆𐬱 ars, verus, purus, pius e. g. in voc. z. ars-vacaṅh, ars-manaṅh, ars-skyaothna, ars-dâta [Burn. Com. not. p. 123; JAs. 1845 Juin p. 411. 412; Lassen Keilinschr. p. 36 et Benfey Keilinschr. in Gl. s. v. arsa] et s. ऋषि sapiens, sanctus) homo via Dei incedens, pius (سالك راه خدا); 2) nom. regis Persarum *B.* e dynastia Ashkânidarum (اشکانی), Arsaces.

اِشکار i. q. شکار q. v. *B.*

اِشکاری i. q. شکاری venator (صیاد) *F.*

أشکانی nom. familiae regum *B.* antiquorum Persiae, quam historiarum scriptores orientales tertio loco ponunt, Arsacidae v. s. اشک 2.

أشگاوَند et شگاوند i. q. أسگاوَند q. v. *B.*

أشکبار (a v. باریدن) n. c. lacrimas fundens, lacrimabundus *M.*

أشکبوس nom. bellatoris Kashânensis (مبارزی کشانی), quem ab Afrâsiyâbo ad heroem پیران ویسه auxilii ferendi caussa missum Rustemus sagitta interfecit *B.*

أشكِ تَلخ (gutta amara) *met.* vinum; 2) lacrima *B.*

أشكِ خوش نَمَک *met.* lacrimae salsae, amarae (شوره), de amicis discedentibus profusae *B.*

أشكِ خونِ بَقَم *met.* lacrimae sanguineae ob moerorem et separationem *B.*

أشكِ داوَری (cf. داوری) *met.* fletus assiduus, magnus (بسیار) *B.*

أشکَرف gratus, acceptus (نیکو وخوش آینده) *B.*

اِشکَرف crassus, robustus, magnus (سطبر وقوی وکُنده وبزرگ); 2) potentia, dignitas (شان وشوکت وحشمت) *B.*; cf. شکرف.

اِشکَره i. q. شکره (a شکاریدن, ut videtur, derivandum) *abs.* avis venatica; 2) *spec.*

avis venatica e nisorum (باشه) genere, sed minor niso, etiam پیغو dicta *B.*; cf. آشکره et آشکره.

اِشکَستَن i. q. شکستن q. v. *F.*; cf. اشکندن.

اَشکَش nomen herois (پهلوانی) *B.*

اَشکِ شور وَگَرم lacrimae salsae et calidae, *met.* lacrimae in moerore et separatione manantes *B.*

اَشکِ شیرین *met.* lacrimae gaudio effusae *B.*

a. p. اَشکِ طَرَب i. q. اشك شیرین *B.*

اِشکَفت et اِشکِفت et اِشکُفت i. q. شِکَفت et شِکِفت et شِکُفت q. v. *B.*

اِشکُفَه (a v. شکفتن) pro اشکوفه, flos (بهار وشکوفه) arboris; 2) vomitio, vomitus (قی واستفراغ) *B.*; cf. شکفه.

اَشکَل et اِشکَل compedes *C.*; cf. شکیل et اشکیل.

اِشکِل pro اشکیل equus, cuius pes anterior dexter et posterior sinister albi sunt; 2) fraus, dolus, mendacium (مکر وحیله وتزویر) *B.*; cf. شکیل. Haec vox aeque ac praecedens ad ar. rad. شکل referenda esse videtur.

t. p. اشکلك v. s. v. پل 2.

اِشکَم i. q. شکم venter q. v. *F.*

t. p. اِشکَنبَه i. q. شکنبه ventriculus tertius ruminantium, omasum v. s. هزارخانه et خیم 3. Vox cum شکنب s. شکم venter cognata.

اِشکَنج (a v. شکستن) ruga *in fronte, brachio, al.*; 2) flexus, nodi capillorum *F.*; cf. شِکَنج.

اِشکُنج i. q. شِکُنج prehensio membri duobus extremis unguibus ita, ut dolor oriatur; vellicatio *B.*

اِشکَنجَه i. q. شِکَنجَه tormentum, cruciatus *M.*

اِشکَندَن i. q. اشکستن s. شکستن q. v. *F.*

اَشکَنش et اِشکَنش exstructio muri, aedificatio (دیوار بر آوردن وعمارت کردن) *B.*

اِشکَنَه (a v. شکستن) panis in ius carnis elixae (آب گوشت) frustatim intritus, ar. ثرید; 2) ruga, plica corporis (چین وشکن اندام); flexus, nodi capillorum; 3) nom. soni (نوائی) musici *B.* *F.*; cf. اشکَنج.

اَشکو et اَشکوب i. q. آشکو et آشکوب q. v. *B.*

اِشکُوخ [ô] imp. v. اشکوخیدن; 2) n. s. offensio pedis, titubatio, lapsus (لغزش) *B.*; cf. شکوخ.

اِشکُوخیدَن [ô] i. q. شکوخیدن q. v. *B.*

اُشکوفَه i. q. اشکفه q. v. *B.*; cf. شکوفه.

اُشکُونَه i. q. آشکونه i. e. بازگونه q. v. *F.*

اُشکُوه [ô] i. q. شکوه q. v. *B.*

اُشکوهَه s. اُشکُهَه singultus (t. انجقرق ar. فواق) *F.*

اِشکیل i. q. اِشکل q. v.

اِشکیلْ چَشْم planta quaedam medica (داروئی), ar. عوسج dicta. Aqua foliorum illius plantae coctorum oculis albugine (سفیدی) laborantibus sanandis adhibetur *B.* rhamni species, lycium de q. v. Diosc. l. I, c. 132 et Freyt. lex. s. v.

اِشکیوان [ê] nomen loci cuiusdam *B.*

اَشکْیود et اَشکِیود Gl. in Des., compositus (مرکب opp. مفرد) *B.*

اِشَم i. q. اِشتیم q. v. *F.*

اَشموسا i. q. اسموسا q. v. *B.*

اَشَن i. q. اَسن q. v. *B.*

اَشْنا gemma magni pretii (گوهر گرانمایه); 2) i. q. آشنا natator; 3) natatio *B.*; cf. شنا.

اِشناب i. q. آشناب natatio *B.*; cf. شناب.

اِشناد i. q. اسناد q. v. *F.*

اُشنان herba quaedam (گیاهی), qua vestes et supellectilem (رخت وجامه) et manus

quoque post coenam lavant, ar. غاسول dicta. Ex illa herba combusta oritur اشخار *B.* nom. herbae, cuius cinere supellectilem lavant (که از خاکستر آن رخـت شویند) Gl. Sch. planta quaedam instar saponis spumans, qua vestes lavantur (بـر اوتـدر آنکله اثواب یورلر صابون کبی کوپوکلنور) *F.*; cf. اشنه.

اُشنانْ دارو n. c. i. q. زوفای خشک hyssopus sicca, nota nomine زوفای مصر hyssopus aegyptiaca *B.*

اَشنَوَد nomen diei secundi quinque dierum intercalarium *B.*; cf. آشنود et اشتود.

اُشْنودَن i. q. شنودن s. شنیدن q. v.; cf. Frag. 26.

اِشنوشَه (vox onomat.) sternutamentum ar. عطسه *B.*; cf. شنوشه et شنوسه *B.*

اُشنَه pro اشنان q. v.; 2) i. q. دواله planta medica (داروئی) circum arbores se convolvens et suaveolens, ar. شيبة العجوز et مسك القرود dicta *B.* muscus (یوصون) sive aquaticus sive arboreus *F.* Cf. Freyt. lex. s. v.

اِشنیدَن i. q. شنیدن q. v. *F.*

اُشوغ [ô] i. q. آشوغ q. v. *B.*

اُشَه gummi plantae, quo arcuarii brachium arcus e loco suo motum confirmant (کُیاهِ [صمغ کُیاهِ *SHL.* کـه کمان‌گـران بر بـازوی از جـا بـدر رفته بندنـد) *B. F.* Arabica vocis forma est اشق *B.*

a. p. اَشیافِ مامیثا (cf. ar. شـیـاف) succus (عـصـاره) plantae مامیثا, quem parant monachi (رهبانان) regionis Mosul (موصل) et in oculorum morbis adhibent. مامیثا autem est vox syriaca (arabica cf. Freyt. lex. s. v.) glaucium designans, quo in medicamentis adstringentibus (قابضـات) utuntur *B.* succus glaucii de q. v. Diosc. l. III, c. 90 (100) et t. II, p. 534 ed. Spreng.

اَشیهَه i. q. آشیهه q. v. *B.*; cf. شیهه.

a. p. اَصـابِـع صُفر lignum flavum (زرد چوبه) flavo colore tingens *B.* radix plantae manui similis contra furorem et venena adhibita Freyt. ex Kam.

a. p. اَصابِع فِرعون lapis (سنگی) digito hominis similis, qui ex mari Higâsi (بحر حجاز) extrahitur, ar. امساك الخُراج dictus *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

a. p. اِصباهان arabica vocis pers. اسپاهـان forma q. v.; 2) i. q. اصفاهانک nomen unius ex duodecim modis primariis musicis (مقام) *B.*

a. p. اِصطَخر arabica vocis pers. اسـتـخـر forma q. v. *B.*

g. p. اُصطُر et اُصطور libra (ترازو); cf. اسطر; 2) genus cardui, turcice بوغـه دکـنـی dictum *F.*

اِصطَرَخ i. q. اصطخر q. v. *B. F.* Cf. اسطرخ.

g. p. اَصطَرَک (gr. στύραξ) gummi (صـمـغ) quoddam nigricans e rubro; styrax; 2) sec. al. gummi arboris olivae (زیتون) *B.*

g. p. اُصطُرلاب i. q. اسطرلاب *B.*

g. p. اَصطَفی (gr. σταχτή) gummi (صـمـغ) quoddam instar agallochi urens, ar. میغه et عسل لبن سایله dictum *B.* stacte, de q. v. Diosc. l. I, c. 73 coll. not. ad h. l. t. II, p. 371 ed. Spreng. et Freyt. lex. s. v. ar.

g. p. اَصطَفین i. q. اسطفین q. v. *B.*

g. p. اُصطور i. q. اصطر q. v. *F.*

اِصفَهان et اِصفَهسالار v. s. اسپهان et اسفهسالار.

اِصقیل i. q. اسقیل q. v. *C.*

a. p. اَصلْ داران پاک *met.* prophetae; 2) viri pii, sancti *B.*

a. p. اُصولِ فاختَه nomen radicum septemdecim marium radicum musices (نام اصولی از هفده بحـر اصول موسیقی), quae etiam فاخته ضرب appellantur; 2) nomen soni cuiusdam (صوتی) *B.*

g. p. اَطا (gr. ἰτέα) i. q. پده salix. Eiusdem gummi (صمغ) optimum est *B.*

أُطرَه asser rotundus, *qui inservit ad apportandas scutellas dapum* (طعام قونیلان نسنه که ترکیده بام دیرلر) *M.* ex *F.*

إطریفَل (s. त्रिफला hind. ترپهلا) medicamentum compositum (معجونی دوائی) indicum ex tribus myrobalanis هلیله et بلیله et آمله *B.*

أطریلال i. q. آطریلال q. v. *B.*

a. p. أَطفالِ باغ (parvuli horti) *met.* surculi recentes, arbores novellae (نهال نورسته واشجار نو رسیده) *B.*

a. p. أَطلَس tritus, glaber, aequalis, stigmata, signa habens (سوده وهموار وداغ داغ) Gl. Sch.; 2) de panno : pannus sericus glaber densior (دیبای سطبر *B.*) *germ.* Atlas *gall.* satin; cf. Quatrem. H. des Sult. Maml. t. II, 1, p. 69 et 70.

a. p. أَطماط et أَطموط et اطیوط avellana indica (بندق هندی), alias رِتّه dicta; 2) sec. al. faba indica, quae dura est et maculas nigras habet (باقلای هندی وآن سخت بود ونقطهای سیاه دارد) *B.*

g. p. أَطمیسا (gr. ἀρτεμισία) genus abrotani (بوی مادران), ar. قیصوم dictum *B.*

أَطـواریـن et اطـوار sec. *C.* nomen insulae (جزیره) in oceano (بحر محیط), ubi daemones habitant (که اندە اجنه ساکن اولور), ut in hoc versu ابو المعانی poetae persici : ندارد هیچ الفت با کسی آن بد سرشت اما ۞ رود با جنیان ساکن شود در کوه اطوارین *F.*

a. p. أَطّیوط i. q. اطماط q. v. *B.*

a. أَعیان plur. vocis عین, proceres, homines illustres. — Persarum more honorandi caussa اعیان حضرت vel اعیان خداوندی pro simplici خداوند i. e. princeps dicitur Gul. 12.

a. p. أَعیانی adi. vocis praec. De fratre dictum برادر اعیانی significat : frater κατ' ἐξοχήν i. e. frater germanus H. Mong. I, p. 338.

آغار et آغاردن i. q. آغار et آغاردن q. v. *B.*

آغاری i. q. آغار 6. vas *C.* ex versione pers. N. T.

g. p. أَغاریقون (gr. ἀγαρικὸν) semen olivae silvestris (تخم زیتون دشتی) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

أَغاز i. q. آغاز q. v. *B.* Gl. Sch.

أَغازَه i. q. آغازه q. v. *B.*

أَغاش i. q. آغاش *C.* Deest in aliis lexicis.

أَغـافَـت herba quaedam, ab Indis سربیل dicta *F.*

أَغال et أَغالِش i. q. آغال et آغالش q. v. *B.*

a. p. أغانی سَرای cantus, cantilena (خوانندگی وسرودگی); 2) cantus amoenus (خوش خوانی) *B.*

g. p. أَغَرسَطِس (gr. ἄγρωστις) species plantae حرشف, persice بیدگیا et کزمازک et ar. ثمر الطرفا dicta *B.*

m. p. أُغرُغ s. أُغرُق s. أُغروق s. اوغروق *proprie* tabernaculum; 2) castra vel potius tabernacula cum omnibus impedimentis uno loco collocata H. Mong. I, p. 98.

أَغرَه locus quo conveniunt (مجمع) reges, sapientes et nobiles; 2) locus ventosus (بادگیر وجائی که باد بسیار بود) *B.*; cf. اوغر.

أُغرَه tumor vel tuberculum (ریش) in ventre et collo hominis (ar. نکفة) *B.* bubo, struma.

g. p. أَغرِیا (gr. ἄκρια, ἄκρα) mons (کوه) *B.*

اِغریرَث nom. fratris Afrâsiyâbi, quem cum Iraniis conspirantem (بجهت موافقت ایرانیان) ipse Afrâsiyâb interfecit *B.*

g. p. اغریوس (gr. ἔρημος, ἐρημία) desertum (بیابان) *B.*

l. p. أَغسطوس et أَغطوس Augustus imperator *B.*

أَغشَتَن i. q. آغشتن q. v. *B.*

أَغِل i. q. آغل q. v. *B.*

أَغلَن (a. v. آغالیدن) i. q. اغالش s. آغالش q. v.; 2) nom. principis cuiusdam e stirpe Timuri regis *F.*

أَغليسون arcus coelestis (قوس قزح) *B.*

g. p. أَغليقى s. إغليقى (gr. γλυκύ) potus quidam variis rebus coctus, persice پخته خوش et مَيفَختَج dictus *B.*

أَغول i. q. آغول q. v, *B.*

g. p. أَغيرس (fort. e gr. κάρυον s. κάρυον βασιλικὸν corruptum) nux iuglans (جوز رومى) i. e. fructus arboris, cuius gummi (صمغ) vel sec. al. lignum vim electricam possidet (كهرباست) *B.*; cf. اكروفس.

أَغيس semen a Shîrâzensibus تخم دلاشوب et ar. حب الفقد dictum *B.* semen viticis agni casti, de q. v. s. دلاشوب; cf. آغيس.

أَف s. أَو praef. verbi, respondens pars. [illegible] s. अभि et अव e. g. in افروختن, اوباشتن al.; cf. Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 75. Instit. l. pers. §. 198.

أَفاسون oil of radish *R.*

أَفام pro فام color q. v.; 2) pro اوام s. وام debitum q. v. *F.*; cf. آوام.

أُفتا part. praes. v. افتادن q. v. *C.*

أُفتادَگان pl. part. افتاده q. v.

أُفتادَگى (ab افتاده suff. ى) lapsus, casus *Shaksp.*; 2) *met.* humilitas, animus submissus (فروتنى) *B.*; cf. باستى.

أُفتادَن s. اوفتادن s. أُفتيدن s. اوفتيدن s. فتادن (s. पत् z. 𐬞𐬀𐬙 pat et *IC.* pat) cadere (از پاى درآمدن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 5. 33; 2) incidere c. در Spieg. Chr. 8; c. ب ibid. 127; c. بر ibid. 16. Wilk. Chr. 113; 3) fieri, accidere, evadere Gul. 139, Chr. Sch. 41; 4) *met.* a) vastari, perturbari, perdi (خراب شدن), b) amoveri (دور شدن), c) humilitatem exercere, se submittere, se demittere (تواضع كردن) *B.* Phrases:

أَز پا افتادن v. s. v. پا.

أَز خَر افتادن *met.* mori (مردن) *B.*

أَز سَرِ كار أُفتاد *met.* periit (ضائع شد وديگر ازو كارى نمى آيد) *B.*

أَز شِكَم افتادن *met.* i. q. از خر افتادن *B.*

أَز كار افتادن opus infectum relinquere H. Sam. p. 102. — Inde از كار افتاده abiectus, inutilis, vilis v. s. خراش. — أُفتادَن أَز دَستِ أُفتادَگان perdi (خراب شدن) imprecatione (بدعاى) oppressorum *B.*

دَر پوستِ — s. بپوستِ كَسى افتادن *met.* obtrectare alicui, calumniari alqm (غيبت وبدگوئى كردن آنكس) *B.*

بَمذاقِ مُوافِق افتادن *met.* acceptum, gratum esse, placere Wilk. Chr. 168.

دَر أَفواه افتادن *met.* narrari, tradi, ferri Wilk. Chr. 167.

دَر پا افتادن v. s. v. پا.

دَر پَى افتادن *met.* sequi Gul. p. 104.

مَبذول افتادن acceptum esse Wilk. Chr. 127. 138.

c. بيرون exire c. از Spieg. Chr. 78.

c. در incidere c. در Spieg. Chr. 86.

أُفتادَه part. praet. v. افتادن lapsus; *de falcone* quiescens, non volans Gul. 106; 2) vastatus, perditus (خراب شده); 3) infirmus, humilis, submissus (عاجز وزبون كم ديده) *B.* luscinia (بلبل) *M.* ex *F.* Plur. افتادگان *spec.* perturbati, oppressi, miseri (مظلومان وپريشان شدگان) *B.*; cf. Spieg. Chr. 34. — Inde كار افتاده n. c. vir expertus Gul. 137.

أَفتافيا i. q. آفتافيا q. v. *C.* et *F.* s. آفتفيا.

اِفتال imp. v. افتاليدن q. v.; 2) sparsus, dispersus (پراكنده وپاشيده); 3) fissus, laceratus (شكافته ودريده) *B.*

اِفتاليدَن imp. افتال spargere, fundere (افشاندن); 2) findere (شكافتن); 3) lacerare (دريدن) *B.*

أُفتان وَخيزان cadens et surgens *met.* tarde, lente incedens (آهسته ودير براه رفتن) *B.*

اُفتانیدَن et **اُفتایانیدَن** causs. v. افتادن *C.*

اَفتَد laudans, laudator (سَتاینده); 2) (coll. v. افدیدن) admiratio, stupor, mirum (شگفت وعجب وتعجب) *B.*; cf. افد et افتدستا.

اَفتَدِستا et اَفدِستا nom. ex افتد s. افد stupor et ستا laus comp., laus stupenda, summa (ستایش عجب ونیکوترین ستایش); 2) laus Dei (حمد خدای وبندگی تعالی) *B.* Sec. *B. HK.* et *F.* est vox pehlevica.

a. p. اِفتِراکار (cf. ar. افترا) n. c. calumniator et اِفتِراکاری (suff. ی) ars aut consuetudo calumniandi *M.* ex *IK.*

اُفتیدَن i. q. افتادن q. v. *F.*

g. p. اَفتیمون (gr. ἐπίθυμον, epithymum) flos plantae, quae satureiae thymbrae (سعتر) similis est, exiguis extremis ramis (وسر شاخهای آن باریک است), ar. سبع الشعرا dictus; 2) sec. al. cuminum rûmanum (زیره رومی) rubri coloris et acri saporis *B.*

اُفجَه et اَفجَه signum (علامت) in agris frumentariis et segetibus erectum ad deterrendas et abigendas volucres; avium formido *B.*

اَفِد i. q. اَفتَد q. v. *B.*

اَفدَر (vox cum پدر, ut videtur, cognata, coll. s. पितृव्य) patruus (برادر پدر ar. عم); 2) et اَفدَره fratris vel sororis filius, filia (برادرزاده وخواهرزاده) *B.*; cf. اخدر et اودر.

اَفدِستا i. q. افتدستا q. v. *B.*

اُفدَه apertus (شُگفته یعنی آچلمش); 2) admirabilis, mirandus (شِگفته یعنی تجبلنمش) *F.* Cf. افدیدن.

اَفدیدَن mirari, admirari (شگفتی کردن وتعجب نمودن) *B.*

اَفَر nom. tractus (ناحیه) Shîrâzensis vel pagi (قریه) cuiusdam *F.*

اَفَر macte animo, *dicitur ad exhilarandum aliquem post luctum, vel ad exhortandum ad bonum de statu misero M.* ex *F.*, in quo sequente versu ابو المعانی poetae haec significatio probatur : یکشب از جانان پیام وعدهٔ وصل آمده ۞ افر حاصل شد بجانم کز غمش آزرده بود *F.*

اَفَرا s. sec. *F.* اَفْرای et اَفَری s. اَفَری laus, applausus (آفرین وتحسین) *B.*

اَفَراختَه پای s. اَفْراخْتْ پای sec. *C.* (cf. افراختن) n. c. *met.* res sub pedes delapsa (طبان التی یعنی ابلغ التنه دوشمش) sec. *M.* quod sub planta pedis expansum est e. g. aulaeum; 2) fugax (t. قاچمه); 3) pauper, inops (فقیر وبیچاره) *F.*

اَفْراخْتَن imp. افراز i. q. فراختن extollere, elevare (بر داشتن وبلند ساختن وبالا بردن) *B.* Synonyma sunt افرازیدن et افراشتن.

c. بر i. q. simplex; cf. Spieg. Chr. 56.

اَفراخْتَه part. praet. v. افراختن elatus; 2) altus *B.*

اَفراز imp. v. افراختن s. افرازیدن; 2) in comp. part. praes. signif., ut سَرْ افراز caput extollens i. e. altus, eminens, superbus; cf. Chr. Sch. 68; 3) adi. altus (بلند); cf. Chr. Sch. 52; 4) contumax, refractarius (سرکش وسر کشیده); 5) apertus (گشاده) et contra; 6) clausus (بسته); 7) amplus, latus, extentus (پهن شده وپخش گردیده); 8) omnis (جمع opp. فرد singulus); 9) n. s. altitudo (بلندی); 10) cathedra, suggestus (منبر خطیبان); 11) membrum virile (آلت تناسل); 12) adv. infra (نشیب opp. فراز supra); 13) prope, ante (قریب ونزدیک وپیش); 14) rursus, postea (ازین باز وبعد ازین) *B.*; cf. فراز.

اَفراز i. q. افزار calceus, tegmen pedis *B.*

اَفرازانیدَن causs. verbi افراختن q. v. *C.*

اَفرازِ پَسِ گوش protuberantia s. os protuberans pone aurem, ar. خشاء *C.*

اَفرازْدان pro ابرازدان = ابزاردان q. v. *C.*

اَفْرَنْجْمُشک i. q. فرنجمشک (Francorum moschus) n. c. nom. plantae a Shîrâzensibus بالنگوی خودرو, vulgo بالنگوی کنده et ar. بقلة الضب dicta, quae ad ripas fluminum maxime crescit B.; cf. بلنگمشت et پلنگمشک et حبق قرنفلی. Fort. citrago, melissa.

اَفْرَنْجَه nom. urbis in litore maris aegyptiaci a Nôshêrvâno conditae, quae est urbs patria matris 'Azrae (عذرا); 2) nom. provinciae regni زنگبار; 3) nom. oppidi in peninsula Arabiae (نام زمینی در بلاد عرب) B.; 4) manducus, *quo terrorem iniicere infantibus solent*, alias etiam چپدوس et شغوت et خرتلیوز dictus F.

g. p. اَفْرَنْجِیون (lingua graeca) absis ima eccentrici stellarum (حضیض کواکب) B. opp. افنجیون; cf. اوج et اوگ.

اَفْرَند (a v. افرندیدن) ornatus, pulcritudo, maiestas, magnificentia فر ونیکوئی وزیبائی وحشمت B.; cf. اورند.

اَفْرَنْدِیدَن ornare, exornare (آراستن) B.

اَفْرَنگ i. q. اورنگ thronus, solium regium; 2) i. q. افرند; 3) i. q. فرنگ Francus, Europaeus B.

اَفْرِنْگان a chapter of the Zand Avasta R.

اَفْرُوخْتَگی [ô] (ab افروخته suff. ی) combustio M.

اَفْرُوخْتَن [ô] (s. [Devanagari], z. [Zend] raoc, praef. اف coll. pars. [Pahlavi] = [Zend] (افروز) imp. افروز) accendere (روشن کردن) *ignem, lampadem*; illuminare B.; cf. Spieg. Chr. 48, Frag. 22 et فروختن et اوروختن.

c. بر i. q. simplex; cf. Spieg. Chr. 13; 2) comburere Frag. 34.

اَفْرُوخْتَه [ô] part. praet. v. افروختن q. v.; cf. فروخته inflammatus.

اَفْرُوز [ô] imp. v. افروختن s. افروزیدن; 2) in comp. part. praes. signif. e. g. گیتی افروز mundum illuminans *sol* Chr. Sch. 10. 35; 3) lucidus, clarus (روشن); 4) n. s. accensio, illuminare (روشن کردن) B.

اَفْرازِ رُخ genarum pars protuberans (یکاغک); 2) افرازْ رخ n. c. genas turgidas habens (یومری یکاغه دیرلر) F.

اَفرازِستان mundus superior (عالم علوی) Gl. in Des.

افرازی (suff. ی) elatio, elevatio, extensio M.

اَفرازِیدَن i. q. افراختن; 2) ornare (آراستن) B.

اِفْراس tentorium (خیمه); 2) turres *arcis* (قنات) B.

a. p. اَفْراسِ آب (equites aquae) i. q. آب سواران q. v. B.; 2) hippopotamus (اسپ دریائی t. دکز آیغری) F.

اَفْراسِیاب (z. [Zend] frañuharashya Burn. Com. p. 428) Afrâsiyâb, Paschangi (پشنگ) filius, Turaniae rex, quem Kaikhosru interfecit B. Gl. Sch.; 2) *met.* coll. آب d. comes itineris (همسوار براه رونده) B.; cf. فراسیاب.

اَفْراسِیابی ab Afrâsiyâbo oriundus Frag. 27.

اَفْراشانِیدَن causs. verbi افراشتن q. v. C.

اَفْراشْتَگی (ab افراشته suff. ی) exaltatio C.

اَفْراشْتَن et بَر افراشتن et اَفْراشْتَه i. q. افراختن et بر افراختن et افراخته B. Chr. Sch. 29; cf. فراشتن et اوراشتن.

اَفْراه cibi captivorum (طعامی که بجهت محبوسان پزند) B.

اِفْراهام i. q. اپراهام s. پراهام Abraham B.

اَفْرای i. q. افرا q. v. F.

g. p. اَفْرِبیون (gr. εὐφόρβιον) euphorbium B.; cf. فربیون et فرفیون.

اَفْرَتَک young; full of juice R.

اَفْرَسْتا culmen cuiusvis rei longae (هر اوزون نسنه‌نک اوجی مناره دپه‌سی), ut cuspis *hastae, sagittae, pugionis, simil.* et vertex, cacumen *montis, aedificii* al. F.

اِفْرَسب trabs tecti (سقف خانیه قونیلان اغاج) M. ex F.; cf. فرسب.

افروزانیدن [ó] causs. v. افروزیدن s. افروختن C.

اَفروزه [ó] ellychnium *R.*

اَفروزیدن [ó] i. q. افروختن q. v.; 2) pass. illuminari, clarum fieri (روشن شدن) *B.*

g. p. اَفروسالِنین (gr. ἀφροσέληνος) lapis candidus translucens et levis, ar. حجر القمر dictus, qui noctu luna crescente reperitur *B.* lapis selenites de q. v. Diosc. l. V, c. 158 (159).

اَفروسَه [ó] i. q. آفروشه *B.* et *F.*; cf. فروشه.

اَفروغ [ó] (a v. افروختن lit. خ cum غ permutata) i. q. فروغ *B.*

آفره i. q. بدافره, e quo decurtatum est Gl. Sch.

اَفرَقَنج planta medicinalis (دوائی), alias کشوث dicta q. v. *B.*; cf. فرهنج.

اَفری s. آفری i. q. آفرا q. v. *B.*

آفریدون s. آفِرِیدون *F.* et اَفریدون i. q. آفریدون q. v. *B.*

g. p. اَفریسموس (vox e gr. φίμωσις corrupta) nomen morbi, in quo membrum virile semper erectum est *B.*; cf. فریسموس.

آفریشم i. q. ابریشم q. v. *B.*

a. p. اِفریقیه Africa *B.*

اَفزا imp. v. افزودن; 2) in comp. part. praes. signif., augens e. g. روح افزا spiritum augens i. e. recreans Wilk. Chr. 182; 3) augmentum, incrementum (افزون وافزایش); 4) oscitatio (خمیازه) *B.*; cf. فزا.

اَفزار calceus, tegmen pedis; 2) velum (بادبان) navis; 3) *gen.* instrumentum opificis, *spec.* pecten (دفتین) textorius *B.*

a. p. اَفزار (ex ar. ابزار pl. vocis بزر) condimenta ciborum, ut aromata *B.*; cf. آوزار et اوزار et افزار دیگ.

اَفزاریا n. c. i. q. افزار tegmen pedis, calceus *B.*

اَفزانیدن augere; 2) augeri, crescere (آرتمق وآرتورمق هم لازم وهم متعدی) *F.*

اَفزایانیدن causs. v. افزودن q. v. *F.*

اَفزایش (suff. ش) augmentum, incrementum *B.*; cf. اوزایش.

اَفزائیدن i. q. افزودن q. v. *C.*

اَفزودن (z. fshu s.) v. intr. augeri, crescere (آرتمق مصدر لازمیدر) *F.*; cf. Chr. Sch. 38. 90; 2) c. در = ar. زاد c. فی v. trans. addere, augere; cf. H. Sam. 88, l. 1, Fleischer Ali's Spr. p. 7, l. 13 et c. بر Frag. 26, l. atp.; cf. افزونیدن.

اَفژودن i. q. t. براقمق p. افکندن iacere deiicere, proiicere *F.*; cf. اوژندیدن.

اَفژول imp. v. افژولیدن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) incitatio, exactio (انگیز وتقاضا); 4) festinatio (تعجیل); 5) dissipatus (پریشان) *B.*; 6) dissipare, dispellere (پریشان کردن *SHL.*); cf. اوژول.

اَفزولانیدن causs. v. افزولیدن q. v. *F.*

اَفزولیدن avidum reddere, incitare حریص (ایلمک) *F.*; cf. افژولیدن.

اَفژولیدن imp. افژول incitare (بر انگیختن) ad bellum; 2) adigere ad opus, efflagitare, exigere (بر سر کار آوردن وتقاضا نمودن); 3) festinare (تعجیل کردن); 4) *gen.* dissipare, dispellere, amovere (پریشان ساختن ودور کردن وراندن) *spec.* pulverem vestis excutere (دور کردن وتکانیدن گرد وخاک را از دامن) *B.*; cf. اوژولیدن et فژولیدن.

اَفزون (a v. افزودن) i. q. اوزون augmentum, incrementum (افزایش) *B.*; 2) plus, magis (آرتق زیاده) *F.*; cf. Spieg. Chr. 22 fin. — Inde افزون آمدن praevalere, superare v. s. چربیدن *B.* — افزون کردن augere *B.*

اَفزونِ نان fermentum, quo panis fermentatur مایهٔ خمیر که اتمک ایچون خمیر ایچنه (قورلر) *F.*

اَفزونی (suff. ی) augmentum; cf. Spieg. Chr. 84. Inde گرد افزونی گردیدن et طمع افزونی کردن ampliora cupere, avidum

esse, πλεονεκτεῖν; Fleischer Ali's Spr. p. 23, l. 2 et p. 55, l. 2.

أفـزونـيـدَن v. trans. (متعدى), augere (آرتورمق) *F.*; cf. افزودن .

أفژيدَن i. q. افژودن q. v. *C.*

أفْسا s. افسای imp. v. افسائیدن; 2) mansuetum, familiarem, obedientem reddens (رام کننده); 3) incantator (افسونگر) *B.*; cf. فسا s. فسای.

أفسار i. q. افسا 2. q. v.; 2) cf. فسار capistrum habena (چیزی که از چرم ومانند آن سازند وبر سر اسب واستر وامثال آن کنند) *B.* H. Sam. 96.

أفسارِ دُم a crupper *R.*

أفْسان (a v. افسائیدن) i. q. اپسان s. اوسان chalybs vel lapis, quo culter, gladius, simil. acuuntur; cos; 2) i. q. افسونگر incantator, praestigiator; cf. افسا 3; 3) i. q. افسانه q. v. *B.*; cf. فسان.

أفْسانانيدَن causs. v. افسانیدن facere, ut quis narret *C.*

g. p. اِفسانوس (gr. ὠκεανὸς) oceanus *C.*

أفسانَه (a v. افسائیدن) res, quae accidit, res gesta, factum (سر گذشت); 2) narratio rerum gestarum (حکایات گذشتگان); 3) fabula (حکایت بی اصل); 4) res celebris, celebrata (مشهور وشهرت یافته) *B.*; cf. فسانه.

أفسانَه گُفتَن fabulas referre, narrare *F.*

أفسانيدَن (*proprie* causs. v. افسائیدن cognat. cum سودن) terere (مالیدن); 2) rectum facere, corrigere, dirigere (راست کردن); 3) mansuetum, familiarem, obedientem reddere (رام گردانیدن); 4) narrare (افسانه گفتن); 5) fascinare, incantare (افسون گری کردن) *B.*; cf. فسانیدن.

أفسای i. q. افسا q. v.

أفسايانيدَن causs. v. افسائیدن q. v. *C.*

أفسائيدَن (a v. سودن imp. سا praef. اف; cf. افسانیدن) mansuetum, familiarem, obedientem facere (رام کردن); 2) fascinare, incantare (افسون کردن) *B.*; cf. فسائیدن.

أفْسَر corona, diadema (تاج ar. اکلیل) *B.*; 2) pro افسار capistrum, habena *F.* — Inde افسر آرا (coronam ornans) n. c. titulus filiae principis *R.*; افسرِ دیرِ أعظم *met.* sol; افسر شدن *met.* regem fieri (پادشاه شدن) *B.*

أفسْرانيدَن causs. v. افسردن q. v. *C.*

أفسُردَگی (ab افسرده suff. ی) i. q. فسردگی gelu, torpor Spieg. Chr. 19; 2) dejection, melancholy *Shaksp.* *R.*

أفسُردَن (praef. اف et سردن cognat. cum s. श्यै coll. शिशिर et z. [Avestan script] çareta p. سرد frigidus) refrigerari (سرد شدن); 2) congelari, concrescere (یخ بستن ومنجمد گردیدن); 3) *met. de interiore parte rei et corde hominis* frigidum fieri, obtorpescere, flaccescere (از چیزی وکسی دل سرد شدن) *B.*; cf. فسردن.

أفسُرْدَه part. praet. v. افسردن i. q. فسرده. Voces cum افسرده compositas sub alia forma فسرده invenies.

أفسَرْسِگْزی (cf. سگز et سگزی) n. c. nom. instrumenti musici (سازی که نوازند); 2) nom. cantici modis musicis excepti citharoedi Bârbud (نام تصنیفی وقولی است از تصنیفات باربد) *B.* nom. soni cuiusdam musici et melodiae (بر صوت ولحن آدیدر) *F.*

g. p. أفسِنتين (gr. ἀψίνθιον) absinthium *B.*

phl. أفسو et أفْشو dial. pehlevica (لغتی پهلوی) veni (بیا) *F.*

أفْسوس [ô] lusus, iocus, ludibrium, derisio (بازی وظرافت وسخر ولاغ); cf. Spieg. Chr. 4; 2) iniuria, oppressio (ظلم وستم وبیراه); 3) moeror, suspiratio (دریغ وحسرت وتاسف) *B.*; 4) interi. vaeh! proh dolor! (بر کلمه در که متحیر حالت حیرتده تکلم ایدر ودریغ وحیف وحسرت معناسنه) *F.*; cf. فسوس [ô] et فسوسیدن. — Inde افسوس خوردن moerorem pati, affligi v. s. ارمانیدن *B.*; افسوس داشتن irridere

افسوس کردن ludum facere, iocutari, se delectare (اوزی (مسخره‌یه الق) F.; كوينمك); 2) prae misericordia ingemiscere, lamentari (ترحما حيف ديمك) F.

g. p. اَفْسوس (ἔφέσος) Ephesus (نام شهری است که پای تخت دقیانوس بوده) B.; cf. فسوس.

اَفسون (a v. افسانیدن s. افسائیدن) carmen magicum, incantatio (كلماتی كه افسون كران وعزائم خوانان وساحران بجهت مقاصد خوانند ونویسند); 2) dolus, fraus, mendacium (مکر وحیله وتزویر) B.; cf. فسون.

اَفسونْ پژوه et اَفسونْگر n. c. incantator B.

اَفشار imp. v. افشاردن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) n. s. i. q. افشاردن; 4) adiutor, socius (معاون وشریك ورفيق), ut دزد افشار furum socius; 5) gens quaedam (نام طائفهء) Turcarum B.; 6) textoris scrobs, *in qua tanquam fundamento pedes nituntur C. M.* ex F.; cf. فشار.

اَفشارْدَن et اَفشاریدَن F. premere, exprimere, comprimere, constringere, adstringere (صقمق) F. (آب از چیزی بزور دست گرفتن) B. Inde exigere *vectigalia, reditus* Bost.; 2) (coll. s. चार् ?) fundere, spargere (ریختن پی در پی); 3) infigere, immergere, deferre (خلانیدن وفرو بردن چیزیرا در جائی) B.; 4) futilia, turpia, obscoena loqui (یاوه وفحشیات سویلمك) F.; cf. افشردن et فشاردن et فشردن.

اَفشاری a firm step R.

اَفشانْ imp. v. افشانیدن, in comp. part. praes. signif. B.; cf. فِشان et اوشان.

اَفشانانیدَن causs. v. افشاندن q. v. C.

اَفشانْدَن et اَفشـانیـدَن i. q. فشاندن fundere, spargere, dispergere, excutere (ریختن وپاشیدن ونثار کردن) B. (صاچمق وسلکمك وسپمك) F.; cf. اوشـانـدن et اوشانیدن.

c. بر i. q. simpl. Spieg. Chr. 46. — Inde بر فشاندن دست met. saltare (رقصیدن) B.

اَفشُردَن i. q. افشاردن q. v. B. F.; 2) met. pedem stabilire, stare, loco non cedere پای ثبات افشردن (پا محکم کردن) B. Inde eadem significatione: stare, locum tenere *in proelio* H. Sam. 42. 72. Cf. فشردن.

c. دَرهَم comprimere.

اَفشَرِش (suff. ش) expressio C.

اَفشُره (a v. افشردن) res quaevis expressa, succus expressus (ar. عصاره) B.

اَفشُره‌گَر (suff. گر), sec. C. اَفشَرگَر, qui oleum facit, olearius (روغن‌گر ar. عصّار) B.

اَفشَك et اَفشَنْك (s. अवश्याय) ros nocturnus B.

اَفشَنه nom. pagi (ده) Bokhârensis B.

phl. اَفشو i. q. افسو q. v. F.

اَفشون res quaedam volae manus (پنجهء دست) similis et ansa (دسته) instructa, qua frumentum excussum paleae (کاه) separandae caussa adversus ventum iaculantur; ventilabrum B.; cf. انگشته et چارشاخ et بواشه.

اَفشَه i. q. بلغور i. e. frumentum leviter mola fractum, tali quidem modo, ut in farinam non convertatur (غله ایست که در آسیا خرد کنند وبشکنند چنانکه آرد نشود) B.

اَفشین nom. viri, qui ut حاتم et معن eximia liberalitate famam adeptus est B.

a. p. اَفعَیِ زَردْ فام (vipera flava) *met.* calamus scriptorius ex urbe واسط, qui optimus ducitur (قلم واسطی) B.

a. p. اَفعَیِ زرّفام (vipera auro similis) *met.* calamus scriptorius; 2) flamma ignis B.; 3) orbis coelestis; 4) tempus (فلك وزمانه) HK.

a. p. اَفعَیِ قُربان (vipera sacrificii) *met.* arcus sagittarii B.

a. p. اَفعَیِ کاهرُبا پیکر (vipera instar magnetis) *met.* flamma ignis B.

a. p. اَفعَیِ مَرجان عَصَب (vipera vitta e coralliis facta ornata) *met.* flamma ignis B.

اَفغان lamentatio, gemitus (فریاد وزاری) B. Cf. فغان.

اَفْغان, pl. اَفاغِنَه arabice format., gens Afganidarum *B.*

اَفـکـار vulnus (جـراحـت) in dorso iumenti equitando vel portando ortum; 2) paralyticus (زمین‌گیر وبجا مانده); 3) molestia affectus, afflictus (آزرده) *B.*; cf. اوگار et فگال et فگار.

اَفْگانَه i. q. آفگانه q. v. *B.*; cf. فگانه. Vox ab افگندن derivanda videtur.

اَفْگانیدَن s. اَفکانیدَن causs. verbi افگندن s. افکندن q. v. *C.*

اَفْگَن s. اَفکَن imp. verbi افگندن s. افکندن, in comp. part. praes. significatione.

اَفْگَندَگی (ab افگنده suff. ی) lapsus; 2) *met.* animus submissus, humilitas (افـتـادگـی وفروتنی); 3) reliquum, reliquiae, stercus (فضله) *B.* v. s. اسپخول.

اَفْگَنْدَن s. اَفکَندَن coll. فکندن et بیفگندن s. بیوگندن iacere, deiicere, proiicere c. بر, ب et در rei Spieg. Chr. 78. 31 et 39; 2) abiicere, repudiare c. accus. Frag. 22. 23. Chr. Sch. 50; 3) eiicere, expellere (بـراقـمـق حـذف واسـقـاط وطرح) *F.*; c. از Frag. 24. Inde نام کس از خطبه افگندن nomen alicuius e concione sacra excludere H. pr. reg. 3.; 4) *met.* se opponere (برابری کردن) *B.*; 5) n. s. stratum, tapetum Chr. Sch. 75. Phrases:

از سَر افگندن omnino deiicere Spieg. Chr. 64.

بخاک افگندن humi prosternere *met.* iniuria afficere; affligere (مظلوم وخوار وتظلم کردن); 2) contemtui et miseriae tradere (بخواری وزاری افگندن) *B.*

بَـر دَفتَر افگندن *met.* scribere (نوشتن) *B.*

سَـر افگندن caput demittere Frag. 29. Inde سر افگنده capite demisso Fleisch. Ali's Spr. p. 9, l. 15.

کاخ افگندن exstruere, aedificare palatium; *proprie* iacere scil. fundamenta palatii Frag. 20.

مهر افگندن amore prosequi, caritate complecti alqm c. بر p. Chr. Sch. 44.

c. بر i. q. simpl. *B.* Inde بر آتش بر افگندن in ignem inferre alqd Chr. Sch. 55.

c. پس reponere, colligere (چیزی از یوم الخرج خود نگاهداشتن وذخیره کردن); 2) hereditatem missam facere, negligere (میراث گذاشتن) *B.*

c. فرو deiicere, demittere.

اَفْگَندَهٔ تاجداران *met.* thronus, solium regium (تخت) Gl. Sch.

اَفْگَندَه سُم (ungula abiecta) n. c. *met.* debilis, impotens, miser (کنایه از عاجز وزاری عاجز واز حرکت باز مانده (بسیار باشد *B.* *SHL.*

g. p. اَفلاطُن (*Πλάτων*) Plato *B.*; cf. فلاطن et فلاطون.

a. p. اَفلاکْ شِنـاسـان n. c. astronomi, astrologi *B.*

a. p. اَفلاکْ ظِل n. c. coeli umbra *met.* magna tuitio, tutela (بسیار حمایت) *B.*

a. p. اَفلاکیان (a pl. ar. افلاک format.) *met.* stellae inerrantes et errantes (ثـوابـت وسیارات); 2) irreligiosi, vel falsae religioni addicti (بی دینان وبد مذهبان) *B.*

g. p. اَفَنجیون ling. graeca: absis summa stellarum (اوج کواکب) *B.* opp. افرنجیون.

t. p. اَفَندی dominus (خدا وخداوند). Vox turcica e graeca lingua desumta et in urbe Constantinopoli maxime usitata *B.*

اَفَندیدَن i. q. آفندیدن q. v. *B.*

اُفور noctua (کوف یعنی اوکی قوشی); 2) i. q. آروغ *F.*

اَفیلون (آفـیـلـن *F.*) absinthium montanum (درمنهٔ کوهی) ar. شیح dictum *B.*

اَفْیون (s. अफेन gr. ὄπιον) opium ar. لـبـن الخـشـخـاش dictum; 2) *met.* niger *B.* Aliae vocis formae sunt ابیون et اپیون et بیون. — Inde افیون خوردن حوادث

met. casus fortunae non amplius existunt, conquiescunt (معدوم شدن حوادثات) *B.*

اَفْيونی (suff. ی) ad opium pertinens v. s. v. تریاکی *B.*; 2) opio vescens *Shaksp. R.* — Inde افیونی چیزی شدن *met.* assuescere re, a qua desistere non potes (علت کردن بچیزی که بر ترک آن قادر نباشد) *B.*

g. p. اَقارون (gr. ἄκορον) acorum (اکسر) ar. عود الوج dictum *B.*

g. p. اَقاقیا (gr. ἀκάκια) succus (عصاره) arbusculae spinosae (acaciae) durus et niger, quo pelles subiguntur; sec. al. gummi (صمغ) arboris spinosae مغیلان dictae *B.*; cf. امغیلان et Dioscor. l. I, c. 133.

اَقتاجی i. q. اختاجی q. v.

g. p. اَقتنالوقی (pro اَقَنثالَوقی, ut videtur, respondens gr. ἄκανθα λευκή) arbuscula spinosa alba (بوتهٔ خاری سفید), ar. شوکة البیضا et pers. باد آورد dicta *B.*; cf. Dioscor. l. III, c. 16 (18).

اَقجنوش stercus ferri, scoria (ریم آهن) *B.*

t. p. اَقچه v. s. v. اخچه.

اُقحوان s. اَقحوان forma ar. persicae vocis اکحوان *B.*

اَقرابادین antidotes, compound medicines *R.*

a. p. اِقرارْنامَه n. c. literae pactionis, pactum *R.*

g. p. اَقریطس nom. insulae Graeciae *B.* Fortasse Κρήτη insula intelligenda est.

g. p. اَقّسوس (gr. ἰξός viscus) bacca (دانه) quaedam, baccae berberis (زرشك) similis, quae etiam مویزج عسلی dicitur. Cum arsenico (زرنیخ) adhibita ungues perditos regenerat *B.* Plura vid. sub synon. دبق coll. Dioscor. l. III, c. 93 (103).

e. اَقشون lingua graeca vel rûmâna: nomen medicamenti (داروی), quod Shîrâzenses سعادهٔ خبیصی appellant *B.*

a. p. اَقطِن ling. yem. (بلغت اهل یمن) i. q. ماش *B.* leguminis genus foliis phaseoli, baccis viridibus, quae paulo minora pisis Freyt. lex. s. v.

g. p. اَقطی (gr. ἀκτή, sambucus) nom. arboris, cuius fructus dulcis et malo punico (انار) similis hind. بیل (बिल्व Cratoeva vel Aegle marmelos) dicitur. Arbor similis est malo armeniaco (زرد آلو) et gr. etiam خاما اقطی (χαμαιάκτη) appellatur *B.*; cf. Diosc. l. IV, 171 (174) et 172 (175).

g. p. اُقلی (gr. κλεὶς) clavis (کلید) *B.*

اِقلید i. q. کلید q. v. *F.* Vid. s. v. اقلیدس.

g. p. اُقلیدُس s. اِقلیدَس (Εὐκλίδης) Euclides; 2) nom. libri, quem Euclides de geometria (هندسه) scripsit *B.* In lexicis persice scriptis falso hoc nomen e vocibus graecis اقلی (اقلید) clavis et دس geometria (هندسه) compositum explicatur. Vid. infra s. v. دس coll. praec. اقلید.

اَقلیما et اَقلیمیا nomen filiae Adami *B.*

g. p. اَقلیمیا (gr. καδμεία cadmia) res quaedam mixta (خلطی), quae metallis liquatis in fundo remanet (در خلاص میماند). Varii generis est, argentea, aurea, aenea et mineralis (معدنی). Cadmia factitia (اقلیمیا عملی) ea est, quae ex auro argentove liquato (نقره) et pyrite (حجر النور .ar مرقشیشا) [cremato] conficitur. Optimum genus اقلیمیا ex insula Cypro (قبرس) apportatur, medias inter aquas repertum; illi proximum est minerale (معدنی), quod caerulei coloris esse debet. Sec. al اقلیمیا spumula quaedam (کفکی) est, quae ex substantia auri et argenti (طلا ونقره) provenit, si metallum e cavernis elicitur et a corpore suo lapideo (از جسم سنگی) separatur. Sec. al. اقلیمیا est particula (ریزه) auri vel argenti, e gr. in gladio e chalybe facto conspicua, quae pura et proba habenda est, si adhibita aqua forti (آب لیمو) eiusdem vestigia in lapide Lydio (محک) remanent *B.*; cf. Dioscor. l. V, c. 84.

g. p. اَقنوم s. اُقنوم (gr. *κανὼν* Canon) ling. gr. vel rûm.: radix, origo, caussa *cuiusvis rei* (اصل وسبب); 2) nomen libri Judaeorum (کتابی از یهودان), *quo libri Hebraeorum sacri intelligendi esse videntur*; 3) sec. doctrinam Christianorum: manifestatio Dei (عبارت از ظهورات باری تعالی است که وجود کل اوست جل جلاله); 4) trinitas Dei (اب وابن وروح القدس اشاره بدوست واقنوم سه است اقنوم وجود واقنوم علم واقنوم حیات وایںها نه عین ذاتند ونه زائد بر ذات) *B.*

اَقواق i. q. وقواق nom. arboris q. v. *C.*

g. p. اَقومارِثون et قومارِثون (gr. *ἱππομάραθρον*) foeniculum silvestre (رازیانهٔ صحرائی) *B.*; cf. Dioscor. l. III, c. 75 (82).

c. اَقوماِلی aqua melle temperata, ar. ماء العسل dicta, quae est una pars mellis cum duabus partibus aquae commixta et in tertiam partem decocta *B.* Fortasse est nomen e lat. „aqua mellis" corruptum.

e. اَقوِبلاسَمون oleum balsaminum (روغن بلسان ar. دهن البلسان) *B.* Fortasse ex lat. „aqua balsami" corrupta vox.

g. p. اِقیانوس i. q. افسانوس q. v. *F.*

آک (cf. آک et s. अघ z. agha, aka) molestia, noxa, calamitas (آفت وآسیب); 2) interitus (هلاکت) *B.*

a. p. اُکار, sec. *F.* اَکار, sator (زارع); 2) hortulanus (باغبان) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. أكّار.

آکارِس et اکارش *F.* i. q. آکارس fungus (سماروغ s. سماروغ ar. کمأة) *B.*; cf. خایه دیس et رجله.

اُکامه s. اَکامَه intestina (روده) ovis carne aliisque rebus necessariis referta (ar. عصیب) *B.*

اَکاهولی nom. plantae cuiusdam indicae *R.*

اَکبَری (ex ar. اکبر) i. q. آشرفی s. اشرفی q. v. *C.*

e. اَکِت مَکِت granum (دانه) nigrum et valde durum magnitudine nucis moschatae (جوزبوا), quod Shîrâzenses کُس ابلیس i. e. خایهٔ شیطان et Arabes حجر الولادة s. حجر العقاب s. حجر النسر vocant *B.* aetites lapis; cf. اناطیطس. Lexici *B.* auctor hanc vocem syriacae, arabici autem lexicographi indicae linguae tribuunt; cf. Freyt. lex. s. v. اِكْتَمَكْتْ.

اَکسج i. q. آکسج pomum silvestre, mespili genus *B.*

اَکحج i. q. آکحج s. آکحج q. v. *B.*

آکحوان s. اُکحوان, e quo ar. اقحوان i. q. بابونه chamaemelum. In Mosul (موصل) شجرة الکافور nomen habet, in Shîrâz بابونهٔ گاو. Arabice vocatur احداق المرضی et خبز الغراب *B.*

اِکدِش et اَکدِش pl. اکدشان *abs.* nothus (دو تخمه) de hominibus et animalibus; 2) commixtus (امتزاج واتصال دو چیز بیا یکدیگر); 3) *spec.* equus a patre et matre diversi generis procreatus (ar. مجنس) *B.* Eadem significatione etiam scriptores Arabum hac voce uti et de canterio quoque dicere satis exposuit Quatremère in H. des Sult. Maml. t. II, 1, p. 46 et 47 not.; 4) amatus, expetitus (محبوب ومطلوب); 5) *myst.* animus sensuum hominis, qui ex divino et humano constat (نفس حاسهٔ انسانی که آن مرکب است از لاهوتی وناسوتی) *B.*

اَکَر s. کَر *coni. condit.* si *B.* de q. v. Inst. l. pers. §. 582 sqq.

اَکَر i. q. آکَر q. v.; 2) i. q. وج acorum (نام دوائیی که آنرا وج گویند وآن وسفید وخوشبوی وگرهدار باشد); cf. ایکَر et اقارون; 3) (coll. s. अगरु) lignum aloes (چوب عود) *B.*

اُکرا et sec. *C.* اُکراه genus pulmenti farinarii (آش آرد) *B.*

اَکرانی (کران suff. ی et ا alpha priv.) i. q. ناکرانی imperfecta, non permanens *compositio* (مرکبات غیر تامه الترکیب) ut nubes, ventus, nix, pluvia, sim. Gloss. in Des.

اَگَرچَند *coni. cond. comp.* quantumvis, quamvis, licet (بمعنی هرچند است که مرادف چندان باشد); 2) pro اگرچه اند, اگرچه, e quo contractum est *B.* v. s. اگرچه .

اَگَرچِه *coni. cond. comp.* quamvis, licet (بمعنی هرچه باشد چنانچه اگرچند بمعنی هرچند است) *B.*; cf. Inst. l. pers. §. 594.

اَکَرساد i. q. ar. عاقر قرحا *HK.*, quod sec. Freyt. lex. significat : pyrethrum. Cf. اکرا et اکلکرا .

اَگَرِفت (z. ... âgerepta a rad. gerew p. گرفتن) certa quaedam mensura peccatorum humanorum secundum canonem Persarum (بقانون فارسیان مقداری باشد معین از گناهان آدمی) *B.*; cf. Burn. Com. p. 459 et Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 157, l. 3 et p. 201, l. 4.

اَکَرَفس i. q. کرفس apium *B.*

g. p. اَکَروفَس (fort. e gr. καρύα s. καρύα βασιλική corrupt.) iuglans *arbor B.* de q. v. s. اغیرس .

اَکَروهَک gummi (صمغ) arboris spinosae, شایکه dictae, valde amarum, in emplastris adhibitum, quod alias عنزروت appellatur *B.* sarcocolla de q. v. Diosc. l. III, c. 89 (99). Fortasse e gr. σαρκοκόλλα corrupta vox. Cf. Freyt. lex. s. v.

اَکَریون nom. morbi, ar. قوبا et hind. داد (s. दद्) dicti *B.* lichen, impetigo; cf. ادرفن .

اَکَست canopus stella (سهیل) *B.*

g. p. اَکسولاپاتون (e gr. ὀξυλάπαθον corrupt.) planta aquatica foliis digiti longitudinis semine nigricante e rubro, ar. حُمّاض الماء dicta *B.* rumex acutus Linn. de q. v. Dioscor. l. II, c. 140 et tom. II, p. 462 ed. Spreng.

اَکسون vestis nigra pretiosa, quam principes honoris caussa (بجهت تفاخر) gestare solent *B.*

اِکسون serici nigri (دیبای سیاه) species *B.*

a. p. اِکسیر i. q. کیمیا q. v.; 2) remedium praestantissimum, elixirium (ادویهء مفیدهء فائدهمند) *B.*; cf. Spieg. Chr. 135, Chr. Sch. 101.

اَکسیَه potus e farina hordei, sim. paratus, alias بوزه ar. نبیذ dictus *B.*

a. p. اَکشوث i. q. کشوث q. v. *B.*

اَکفودَه nom. maris Caspii *B.*; cf. زراه اکفوده .

اکک (vocales desunt) nom. urbis (بلده) parvae in Khorâsân *B.*

اَکَکرا i. q. ar. عاقر قرحا pyrethrum *B.*; cf. اکرساد .

m. p. اَکُلکا s. اوکُلکا s. اوکولکا donum, munus Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 72 not.

اَکَلکَرا i. q. اکرا q. v. *B.*

g. p. اَکَلیون i. q. انکلیون q. v. *B.*

اَکماك vomitus (قی وشکوفه واستفراغ); cf. اکمال 2) turc. panis *B.*

اَکمال i. q. اکماك vomitus *B.*

اِکمون بزان i. q. کسنک q. v. *B.*; cf. ar. اِکموبَران .

اَکنان caverna, spelunca (طاغ اتکلرنده ویار التلرنده واقع اولان اویولمش یره دیرلر) *F.* Num forte ab ar. verbo کن texit derivandum est coll. کِنّ pl. اکنان ?

اَکنِش aedificatio, exstructio (بر آوردن دیوار عمارت) *B.*

اَکنون i. q. کنون nunc, modo (الحال واین زمان) *B.*

اَکوان flos ارغوان q. v. *B.*

اَکوان nom. daemonis (دیو), qui Rustemum in mare deiecit, sed postea ab ipso Rustemo interfectus est *B.* Gl. Sch.

t. p. اَکَه lima (سوهان) *B.* s. v. آهن سای .

اُل pron. 3. ps. sing. i. q. او ar. هو *B.*

h. p. اِل (h. אֵל syr. ܐܝܠ) ling. syr. Deus; 2) nom. urbis et regionis *B.*

اَلا part. in allocutione adhibita (كلمهٔ خطاب) i. q. اى ar. يا o! *B.*

اَلاچوق v. s. v. الچوق.

h. p. اِلاچى (s. एलीका et एला) cardamomum minus (قاقلهٔ صغار ar. هيل) *B.*; cf. اَيل et ايل et ايلدانه et خيربوا.

g. p. اَلاسانْدَرا et sec. *HK.* اَلاسـاندار (gr. Ἀλέξανδρος) Alexander (اسكندر) *B.*

g. p. اَلاطينى (gr. ἐλατίνη) planta volubilis, convolvulus (لبلاب وعشقه) ar. حبل المساكين dicta *B.* elatine de q. v. Diosc. l. IV, c. 40.

اُلاغ et اُلاق nuntius cursor (قاصد وپيك); 2) equus recens et integer cursorum, veredus (كه در راهها بجهت قاصدان گذارند) *B.*; cf. اسكى; 3) equus parvus et mediae staturae (اسپ خورد وميانه) *SHL.*; cf. Not. et Extr. 14, 1, p. 130; 4) operae gratuito praestandae imposita necessitas (بيگار وبزور كار فرمودن) *B.*

a. p. اَلاَلف (litera ا) *met.* homo solitarius (مرد فرد); 2) unus, solus (يكى) *B.*

اَلالَه i. q. آلاله s. لاله q. v. *B.*

اُلام nuntius (پيغام); 2) nuntium perferens (پيغام رسانندهٔ); 3) repetitum الام الام eadem significatione *B.* nom. loci in Khorâsân *C.*

اَلان i. q. آلان q. v. *B.*; 2) nomen arcis (دژ) in Tûrân (توران) Gl. Sch.

g. p. اَلانيون s. اَلانِبون coll. ابون (gr. ἑλένιον) i. q. راسن, cuius plantae radicem condunt. Aliud eiusdem nomen est زنجبيل شامى *B.* helenium de q. v. Dioscor. I, 27.

اَلاو i. q. آلاو q. v. *B.*

اِلايِچى i. q. الاچى q. v. *R.*

t. p. اَلْپ s. اَلْب athleta s. heros fortis (پهلوان دلاور) et cum t. ارسلان coniunctum, i. e. الپ ارسلان, proprie fortis leo, cognomen est heroum et virorum, qui robore et fortitudine praecellunt *F.*; cf. الپ ارسلان et ارسلان.

g. p. اَلبا i. q. اَليا q. v. *B.*

اُلبا i. q. قليه پوتى i. e. cor et iecur ovis minutatim concisa (قيمه كشيده) et in oleo assa, quod cibi genus etiam حسرة الملوك dicitur *B.*; cf. پوت.

اِلباد gossypii purgator, qui gossypium a semine mundat (پنبه زن ar. حلّاج) *B.*

t. p. اَلْپ اَرسْلان nomen regis; 2) nomen herois (دلاورى) *B.* v. s. v. الپ et ارسلان.

اُلباق genus vestimenti (جامه); 2) sec. al. pannus (پارچه) in tergo vestis (در پس جامه) assutus, quem tempestate frigida in fronte ligant (بندهاى آنرا بر پيشانى بندند), ut collum calefaciat; cucullus *B.*

اَلبُرز (primitive est vox composita ex ال z. hara mons et برز z. berezaṭ altus, magnus, excelsus; 2) splendens, ut proprie significet: mons altus, respondens synonymis zendicis harâm berezaitîm (acc.) et garayô berezañtô, quibus mons Alborz designatur; cf. Burn. Com. not. p. 65 n. 3 et p. 79 sqq. coll. Journ. d. Sav. 1833 p. 599 et 600) nomen montis celebris inter Irân et Hindûstân; Alborz *B.* Gl. Sch.; cf. Chr. Sch. 39; 3) nom. herois پهلوانى; 4) *met.* vir magni corporis, fortis (بلند قامت ودلاور) *B.*

اُلبَه cibus quidam Turcarum instar fructuum in sole coctus *B.*

اَلْج et sec. *R.* الج vir arrogans, superbus (صاحب غرور ومتكبر); 2) incessus, quo quis placere studet (خراميدن بناز وتنعم) *B.*

اُلجا et اُلجَه i. q. اولجا s. اولجه s. اولچا s. اولچه q. v.

اُلجامشى s. اُلجاميشى i. q. اولجاميشى q. v.

اُلـچَـخت s. اِلچَخت s. اَلچَخت aviditas (طمع); 2) necessitas (حاجت); 3) spes (اميد) *B.*; cf. آلچخت.

الجنكَ (vocales desunt) subditorum altor (رعيت پرور); 2) sec. al. apud Mongolos

signification : avus tertius (جد سوم) usitatum est *B.* in appendice.

t. p. آلچوق et آلاچوق vox turcica in pers. linguam recepta, quae etiam cum آ scripta reperitur quamque Arabum scriptores forma لاجوق exhibent; tentorium; cf. Quatremère H. des Sult. Maml. I, 1, p. 192 not.

آلچیچك nom. filii regis turcici *B.*

a. p. آلخالق subucula *C.* the Mogul coat *R.* a coat, vest, garment *Shaksp.*

اِلدِگز nom. regis Turcarum *B.*; cf. ایلدگز et بلدگز.

آلَرد saccus (جوال) reticulatus, quo oleribus impleto et iumento imposito olitores ad mercatum eunt *B.*

آلزیدَن digerere (هضم اتمك) *F.* nulla tamen nitens auctoritate. Deest etiam in ceteris lexicis.

آلسا i. q. انبوس q. v. *B.*

g. p. اِلساندار i. q. الاساندرا q. v. *HK.*

آلَست i. q. آلست s. آلم s. آكز q. v. *B.*

a. p. آلَست pro أَلَسْتُ „nonne ego sum?" scil. بِرَبِّكُمْ „dominus vester", quae sunt verba Alqorâni versus 171 Sur. 7. — Inde روز الست in carminibus pers. saepe obvium i. e. dies, quo ab initio rerum Deus ab omnibus futurorum hominum animabus coram se congregatis pactum accepit, homines Deum dominum suum esse agnituros et quo die Deus singulorum hominum fata decrevit; cf. Pend. p. 69 sqq.

e. اُلط planta quaedam odorifera, alias سیسنبر dicta *B.* sisymbrium. Sec. *B.* est vox rûmana et fortasse ex οὐστερᾶλις, usteralis corrupta, qua Romanos plantam sisymbrium designasse dicit Dioscor. l. II, c. 154 (155).

اَلغ homo mollis, effeminatus (حیز وناسرد ومخنث) *B.*

t. p. اُلغ magnus (بزرك opp. كوچك) *B.*

اِلغاج direptio, praedatio (یغما وتاراج) *F.*

t. p. اُلغار i. q. الغاج; 2) expeditus incessus (تاراج معناسنه اما مشهوری چاپسق در چغتای لسانده ایلغامق دیرلر) *F.*; cf. ایلغار.

آلغده mixtus, commixtus (وآمیخته) *B.*

اَلغنجار i. q. آلو كرده q. v. Incolae urbis Balkh hac voce varias prunorum (آلو) species intelligunt, ut pruna flava, nigra et rubra; 2) cavillatio, lascivia amantium (خشم واعراضی كه خوبان از روی ناز وعشوه كنند) *B.*

اَلغندن i. q. الفاختن q. v. *F.*

a. p. اَلف prima alphabeti litera. Inde از الف آدم تا میم مسیح ab Adamo usque ad Jesum *B.* — الف استوا linea aequinoctialis (خط استوا) *B.* — الف اقلیم primum septem climatum *B.* — الف با تا *met.* tabula, calamus scriptorius et sedes (لوح وقلم وكرسی) *B.* — الف شدن solitarium, pauperem fieri (مجرد شدن ومفلس شدن) *B.* — الف كوفیان (Elif scripturae cuficae) *met.* omnis res curva; 2) membrum virile *B.* — الف نقش بَست *met.* literae (حروف) formatae sunt (صورت بست), prodierunt (بوجود آمد) *B.*

اَلفاختن s. اَلفَختَن (s. लभ्‌) quaestum, lucrum facere, colligere, acquirere, comparare (بهم رسانیدن واندوختن وجمع كردن وكسب كردن) *B.* (كار وكسب ایتمك یعنی قزانمق) *F.* Synonyma sunt الفنجیدن et الفغدن et الفغدن et الفخدن et الغندن et الغندن *F.*

اُلفاش simulator et dissimulator, hypocrita; 2) tauri carduus s. spina t. بغه دكنی *C.* In ceteris lexicis deest.

اُلفت i. q. آلفت q. v. *F.*

a. p. اُلفَتگری (suff. گر et ی et ar. الفت) n. s. familiaritatem inire, amicitia *M. R.*

اَلفخت quaestus, lucrum *F.*; cf. الفختن.

اَلفَخْتَن *B.* s. اَلفَخدَن *F.* s. اَلفَغدَن *B.* s. اَلفَقدَن *F.* i. q. الفاختن q. v., e quo correpta vocali â et lit. خ cum غ et ق permutata orta sunt. — In tribus hisce verbi الفختن formis infinitivi terminationis دن usus insolitus notandus est; cf. Inst. l. pers. §. 219. Prior tamen الفخدن in *F.* lexico nulla nititur auctoritate, duarum autem posteriorum eiusdem lexici auctor unam versu poetae مختاری : باسایش خلق بخشنده جودی ۞ در الفغدن نام خواهنده آزی, alteram versu poetae شاه ناصر خسرو : تمیز بس توئی ۞ الفقدن ثواب مرا ۞ اگر بدانی مزدور رایگان شده probavit.

اَلفَنج imp. v. الفنجیدن; 2) in comp. part. praes. significatione; 3) n. s. collectio, quaestus, lucrum; 4) collectus, acquisitus, lucrifactus (جمع کرده شده) *B.*

اَلفَنجیدَن i. q. الفاختن q. v. *B.*

اَلفَندَن *F.* et اَلفیدَن *B.* et *F.* i. q. الفنجیدن q. v. *B. F.*

اَلفینَه et اَلفیَه (fort. ex nomine literae ا formata vox) membrum virile *B.*; cf. الف کوفیان.

الکن (vocales desunt) remedio destitutus, devius, errabundus (بی چاره وراه) *B.* in appendice.

اَلکَن hinnus *C.*

اِلَکن lapis pretiosus, alias بیجاده dictus q. v. (بیجاده یعنی جواهر خودسی) *F.*

اُلکا s. اولکا regnum, provincia, terra, regio (ملک وبوم و زمین) *B.*; cf. الکه et Not. et Extr. t. 14, 1, p. 125 not.

اُلکَن avarus; 2) miser; 3) ebriosus *C.*

اَلکُوس [*ô*] nom. herois (پهلوان) cuiusdam Tûrânensis, quem Rustem interfecit *B.* (نام مبارز افراسیاب) Gl. Sch.

t. p. اُلکَه s. اولکه ditio, provincia *B.* s. v. النجان et *M.*; cf. الکا.

a. p. اَللّٰه اَکبَر (Deus est maximus) nom. montis in Shîrâz *B.*

اُلُم milium (گاورس وارزن) *B.*

اُلُم coetus, agmen hominum (فوج وگروه) *B.* — Inde repetitum الم الم catervatim, turmatim *B.*

اَلماس adamas (گوهری معروف); cf. Chr. Sch. 104; 2) *met.* a) gladius aliave instrumenta splendida, b) scalprum literarum (قلم تراش), c) crystallum (آبگینه), d) dens (دندان), e) homo agilis (جلد وچابک) *B.*

اَلمالَق nomen provinciae (ولایتی) *B.*

a. p. اَلَمزَدَه n. c. dolore, moerore affectus; afflictus *M.*

اَلَموت ex اله آموت contractum et proprie significans: nidus (آموت) aquilae (اله); nom. arcis inter قزوین et گیلان sitae, ob magnam illius altitudinem ita dictae, quia aquila in altis locis nidum construit *B.* Alamût; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 208 H. Mong. t. I, p. 213.

اَلَموتی incola arcis Alamût; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 209.

اَلِنجان nom. provinciae Ispahânensis (الکه در صفاهان), oryzae (برنج) optimae proventu et culicum copia (پشه بسیار) celebris *B.*

اَلَنجوج xyloaloes *C.*; cf. آلنجوج. Synonyma sunt انجوج et یلنجوج q. v.

اَلَنگ i. q. آلنگ q. v. *B.*

t. p. اُلَنگ s. اولنگ ling. turc. viridarium, pratum (سبزه زار) *B.*; cf. Not. et Extr. t. 14, 1, p. 86 not.

اَلَنگه flamma ignis (شعلهء آتش) *B.*

اَلَنی postis ianuae (چوب بازوی دروازه) *B.*

اَلوا et اِلوا gummi (صمغ) valde amarum ar. صبر dictum. Optimum appellatur socotrinum (صقوطری), *e planta insulae Socotrae*

proveniens B. aloe; cf. آلوا et چدروا et سقوطر; 2) nomen armigeri (نیز بردار) Rustemi *B.* Gl. Sch.

اُلْوا stella (کوکب وستاره) *B.*

a. p. اَلوج species plantae مخلصه dictae, valde asperae (بسیار درشت وخشن), in montibus et solo saxoso crescentis, flore caeruleo et semine nigro *B.*

الوس v. s. v. ایل.

اَلوش provisions from the King's table; remains *R.* In ceteris lexicis deest.

اَلْوند i. q. اروند *B.* lit. liquidis inter se permutatis *B.* Cf. Gul. 13.

آلّه lit. ه occulta, bdellium (مقل ازرق وآن صمغ مانندیست دوائی) *B.* Fort. vox ex s. उलूखल s. गुग्गुलु decurtata.

آلّه s. آلُّه [*F.* آلّه] lit. ه manifesta, i. q. آله aquila *B.*

g. p. اَلْیا et اَلبا (vox e gr. ἀλθαία, ut videtur, corrupta) althaea (خطمی محمرائی), ar. etiam شحم المرج dicta *B.*; cf. انجل.

اِلیاس (h. אֵלִיָּהוּ s. אֵלִיָּה, Ἡλίας) Elias propheta; 2) nom. regis regni خزر, quae est regio mari Gîlânensi s. Caspio contermina *B.* Gl. Sch.

اَلیز i. q. آلیز q. v. *B*,

اَلیو Adam's fig *R.* In ceteris lexicis deest.

اَم pron. suff. 1 ps. sg. pro من et مرا; 2) prim. ps. sg. praes. verbi subst., sum *B.*; cf. Inst. linguae pers.

اِم (z. ... aêm) pro این ar. هذا hic, haec, hoc, in compositis maxime usitatum e. g. امروز hoc die; امسال hoc anno al. *B.*; cf. Instit. ling. p. §. 183 et 184.

اَماج i. q. آماج q. v. *B.*

اُماج s. اوماج genus pulmenti farinarii (آش آرد) *B.*; cf. پارهء آرد.

آمار amylum, gluten textorium *C.* Deest in ceteris lexicis.

اِمارَه computatio (حساب وشماره) *B.*; cf. آماره 4.

اِمارَه کُیر s. اَمارْکیر *F.* i. q. آماره کیر *B.*

g. p. اَماموں (gr. ἄμωμον) amomum, persice ماهلو ar. حماما dictum *B.*

a. p. اَمان ahenotympanum minus ex duobus ahenis compositum (نقاره); 2) mora (مهلة); 3) securitas (زنهار), quas tres significationes poeta میر نظمی hoc uno versu coniunxit : چو یکدم طبل وسورنا وامان زن ✿ دلیران ئ امان تیغ امان زن „quum semel tympanum, lituum et ahenotympanum pulsassent, bellatores sine mora strinxerunt gladios securitatis expertes“ *F.*

a. p. اَمانتدار n. c. depositarius, fidelis *M.*

a. p. اَمانتداری (praeced. suff. ی) n. c. charge, trust, agency; 2) fidelity *R.*

a. p. اَمانت داشتن to deposit, to place in trust *R.*

a. p. اَمانتکار (suff. کار) factor *M.*

e. امبر باریس s. انبر باریس s. بر باریس ling. graeca i. q. زرشک q. v. *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. et Diosc. t. II, p. 398 ed. Spreng.

اَمجختن avide cupere, appetere (طمع وحرص ایلمک) *F.*

اَمْد tempus (هنگام وزمان وموسم) *B.*

اَمُرداد nomen mensis cuiusdam solaris (ماهی از ماههای شمسی) *B.* in appendice, quinti nimirum, docente eiusdem lexici auctore sub altera vocis forma مرداد q. v. Primitivam autem vocis مرداد formam esse امرداد probat zendicum synonymum ... ameretat, phl. amandat, quod proprie significat: „immortalitatem dans“; cf. Burn. Comm. p. 158—168 et Benfey Monatsn. p. 49. 51.

اَمْروت s. اَمرود coll. انبروت pirum (t. ارمود ar. کمثری) *F. B.*; cf. اربو. Ex انبروت, ut videtur, contracta vox.

اِمْروز [*ô*] (pro این روز v. s. ام) hodie; 2) *met.* in hac vita, opp. فردا cras *met.* in illa vita Fleischer Ali's Spr. p. 5, l. 2.

اِمْروزی et اِمْروزینَه (suff. ی et ینه) hodiernus C. M.

اِمسال (pro این سال v. s. اِم) hoc anno B.

اِمشاسفَنْد et اِمشاسپَنْد genius, angelus (فرشته وملک) B. Pehlevice sonat اِمهوسفند s. اِمهوسپند q. v. et respondet zend. ameshа çpeñta i. e. „immortalis sanctus", quo nomine in scriptis sacris veterum Persarum omnes dii appellantur, in specie autem Ormuzd et sex alii dii minores ab illo pendentes. Cf. Burn. Comm. p. 146 et 172. Kleuker Zendav. II, 100 et Benfey Monatsn. p. 37.

امشاش (sine vocalibus) اِمشاش R. comparatio rei cum altera, analogia, ratiocinatio (ترجمهء قیاس) B. in appendice.

اِمشَب (pro این شب v. s. اِم) hac nocte M.

e. امشط (sine vocalibus) consiliarius, minister regis Rûmanorum (صاحب مشورت پادشاه روم) B. in appendice.

g. p. اَمْغاسیس (gr. ὀμφάκιον) omphacium (ماء الحصرم ar. آب غوره) B. de q. v. Dioscor. l. V, c. 6.

اَمُغَیلان s. اُمُّغَیلان (coll. ar. اُمّ غیلان) i. q. مغیلان spina aegyptiaca (شوکة المصریه), e cuius foliis succus lycii meccanus (حضض مکی) parari dicitur B.; cf. اقاقیا.

اَمکاج altus (عالی وبالا); 2) i. q. اوج absis summa stellae, ut in hoc versu ابو المعانی poetae : کلبه ام در فیمشب آن مهاجبین پر نور کرد ❁ کوکب بختم مگر در منزل امکاج بود F.

اِملاق nomen provinciae (ولایتی) in Turkistân B.

اَملَه i. q. آمله B. in appendice; cf. امیله.

اَمَنَه i. q. آمنه q. v. B.

a. p. اُمورْدیدَه n. c. versatus in rebus, expertus, peritus M.

اَموس contractum ex انبوس q. v. B.; cf. آموس.

اَموسْی i. q. آموسی q. v. B.

اَمهوسفَنْد s. اَمهوسپَنْد v. s. امشاسپند B.

اَمیا et اَمیان crumena, zona (کیسه وهمیان زر) B. Vox ut synonym. همیان cum voce میان, medium, cognata; cf. همیان.

اُمید et اُمّید spes, exspectatio (ترجمهء رجا وچشم داشتن از کسی) B. Inde امید داشتن sperare.

اُمیدرا پَی کَردَن HK. et اُمیدرا پَی بُریدَن B. met. spem auferre alci (ناامید کردن) B.

اُمیدْگاه n. c. locus spei et fiduciae M.

اُمیدْوار (suff. وار) sperans c. از Spieg. Chr. 74, Pend. 69.

اُمیدْواری (praec. suff. ی) spes, fiducia C.

a. p. اَمیرِ آبِ حَیوان met. Khidrus (خضر) propheta B.; cf. آب حیوان.

a. p. اَمیرِ آخورْ praefectus stabuli v. s. آخورسالار.

a. p. اَمیرانَه (suff. انه) principi convenienter M.

a. p. اَمیرِ صاحِبِ دُلدُل met. Ali khalifa (امیر المومنین علی) B.

a. p. اَمیری (suff. ی) Emiri officium, dignitas; 2) principatus C. Shaksp.

a. p. اُمّیِ صادِق et اُمّیِ گویا کَلام idiota verax et idiota verba faciens met. epith. Muhammedis B.

اَمیلَه i. q. آمله q. v. B.; cf. امله.

a. p. اَمینی (suff. ی) munus s. officium inspectoris, arbitri; 2) securitas; 3) securus M. Shaksp.

اَن pro آن pron. dem. remoti q. v. B.

اَن praepositio verbo praefixa = s. अनु e. g. in v. انباشتن q. v.; cf. Inst. ling. pers. §. 198. Spiegel Gr. der Parsisp. p. 75.

اَنار malum punicum s. granatum, ar. رُمّان HK.; cf. نار et انار et phl. رودمنا.

آنارِستان (suff. ستان) hortus malis punicis consitus *M.*

آنارِ فرهاد malus punica, arbor in monte بیستون crescens fabulosa, ut probant quae de eiusdem origine lex *B.* auctor h. l. refert : چون فرهاد از شنیدن فوت شیرین تیشه بر سر خود زد دستهٔ تیشه خون آلود گردید واز کوه بر زمین افتاد وسر آن بر زمین نشست وچون آن از چوب انار بود بقدرت الهی سبز شد ودرخت انار بهم رسید وانار آنرا چون باز کنند اندرون آن سوخته وخاکستر شده باشد *B.*

آنارْ کَیوا et آنارْ کَیرا n. c. caput papaveris (کوکنار وغوزهٔ خشخاش; 2) papaver (خشخاش) *B.*; cf. نارکیوا.

آنارِمشک i. q. نارمشک q. v. *B.*

g. p. آناطیطُس (e gr. ἀετίτης corrupta vox) aetites lapis *B.*; cf. اکت مکت et Diosc. l. V, c. 160 (161).

g. p. آناغاطُس ar. حجر اناغاطس i. e. lapis, e quo color sanguineus prodit, si cum aqua teritur. Cum lacte humano commixtus in oculo ut remedium adhibetur *B.* Fort. e gr. γαλακτίτης corrupta vox, de q. v. Dioscor. l. V, c. 149 (150).

g. p. آناغافِش et آناغالِش species herbae ut remedium oculis equorum curandis adhibitum *F.* Idem ac sequens اناغلس esse videtur. Meninski falso legit انباغالش quod proprio Marte vertit : fartura culcitae pulvinaris.

g. p. آناغُلُس (fort. e gr. ἀναγαλλίς corruptum) i. q. مرزنگوش ar. آذان الفار, quia eiusdem plantae folia auribus muris similia sunt *B.*; cf. باسبوس et Dioscor. l. II, c. 209.

اِناق *part. gaudentis depulso metu* : quam bene, quod liberi a miseriis et a metu securi sumus! *Vox maxime in Turkistân usitata* (یعنی ایمنیم یعنی غم والمدن امینز). *M.* ex *F.*

g. p. آنالیقی (e gr. ἀκαλύφη corruptum) urtica (بنات النار et ar. قریص انجره); 2) sec. al. semen urticae (بذر الانجره) *B.*; cf. Diosc. l. IV, c. 92 (94).

a. اُنان gemitus, lamentatio (ناله ونالیدن); 2) gemens, lamentans (نالان) *B.* in appendice.

آناهید stella Veneris (ستارهٔ زهره) *B.*; cf. ناهید.

آنائی insipiens, stolidus (جاهل واحمق), (وکندودن بیاخبر کمسنهیه دیرلر), ut in hoc versu مولانا امیدی poetae : در سخن وصف تو بحر عمیقست ✿ نکنجد در انای هر انائی *F.*

a. p. آنَب solanum melongena (بادنجان). Sec. al. est arabica vox *B.*

آنباخون [ô] i. q. ابناخون q. v. *B.*

آنبار imp. verbi انباردن s. انباریدن s. انباشتن; 2) repletus, plenus, abundans (لبریز ومملو); 3) quisquiliae (خس وخاشاک), (وپس), fimus, stercus (فضله وسرگین), in acervum congestum, quod agricolae humi spargunt; 4) lacus, stagnum (استخر وتالاب); 5) ruina domus, muri, simil. (فرو ریختن خانه وافتادن دیوار) *B.*; cf. انبیر et انبوه.

اِنبار pro این بار hac vice *B.*

آنبارَدَگی (ab انبارده suff. ی) plenitudo, abundantia; 2) abundantia opum, opulentia (پری وبسیاری نعمت) *B.* (فرت مال وکثرت منال) *F.*

اَنبارْدَن s. انباریدن s. انباشتن imp. انبار (verb. ex praef. ان s. अनु et rad. بار, z. ...., pere, *IC.* par, s. पृ s. पॄ s. पार् causs. पार् formatum) implere, explere, refercire (پر کردن وانبار کردن چیزی از چیزی دیگر) *B.* c. ب Frag. 23, 22. Spieg. Chr. 102; cf. اوباشتن.

آنبارْدَه part. praet. v. انباردن, repletus, plenus (پر کرده); 2) opulentus, dives (پر نعمت وبا نعمت) *B.*

آنبارِش (suff. ش) tomentum (ar. حشو) *B.*

آنباری a canopy *Shaksp.* a carriage to ride in on an elephant *R.*

اَنبارِيدَن i. q. انباردن q. v. *B.*

اَنباز (proprie imp. v. انبازيدن esse videtur) socius, particeps, consors, par, aequalis (شريک ورفيق وهمتا) *B.* Inde انباز شدن i. q. انبازيدن *F.*

اَنبازانيدَن causs. verbi انبازيدن q. v. *C.*

اَنبازْناک (suff. ناک) particeps (ترجمهء مشترک) *B.*

اَنبازى (suff. ى) consortium, societas (شرکت) *B.*; cf. Gul. 168.

اَنبازيدَن participem, socium fieri, societatem inire (بمعنى شرکت يعنى اورتاقلق واورتاق اولمق) *F.* Fortasse cum باختن imp. باز, ludere, cognatum verbum, cui ان praefixum est, ut proprie significet: ludi participem fieri.

اَنپاشتَگى (ab انپاشته suff. ى) i. q. انباردگى q. v. *F.*

اَنپاشتَن s. **انباشتن** i. q. انباردن *B.*; cf. Spieg. Chr. 102.

اَنپاشتَه part. praet. v. انپاشتن i. q. انبارده *B.*

اَنباغ i. q. آموسنى q. v. *B.*

اَنباق curruca, *cuius uxor adultera* (سم ديوثان) *M.* ex *F.*

اَنبان corium ovillum i. e. crassius et vilius, opp. corio pretioso اديم dicto Gul. 150 coll. Jos. et Zul. 11; 2) pera, mantica e corio colorato confecta (پوستى باشد رنگ کرده که در آن چيزى مى نهند) Gl. Sch. (پوستى باشد دباغت کرده که درست از گوسفند بر مى آورند) *B.*; cf. Gul. 185 3) loculi rebus reponendis (هر خريطه که در آن چيزها کنند) *B.*; cf. H. pr. reg. p. 12 v. Inde 4) follis fabrilis v. s. v. دَمر 8 *B.*; cf. انبانه.

اَنبان باد saccus, culeus vento repletus; 2) venter hominis *B.*

اَنبان بار homo pinguis (فربه); 2) homo iners, nihil agens (بيکاره وهيچکاره) *B.*

اَنبانْچه et اَنبانَک (nom. dimin. vocis انبان q. v. *B.* s. v. چبتن et جدتين.

اَنبانَه i. q. انبان q. v. *B.*

اَنبُر s. اَنبور forceps igniarius metallis ardentibus excipiendis (ar. کلّوب) *B.*

اَنبَرباريس e. i. q. امبرباريس q. v. *B.*

اَنبَرو *F.* et اَنبَروت et انبرود *F.* i. q. انبروت s. امرود *B.*

اَنبَرَه et اَنبَره et اَنبُروه sec. *F.* *gen.* omne animal, *spec.* autem camelus, cuius pili defluxerunt (موى ريخته) *B.* (اشترى که از پس بار کشيدن مويش ريخته باشد *SHL.*); 2) equus vel camelus aquam trahens s. ferens; 3) montium intervallum (درهء کوه); 4) ling. arabica (?) omasum (شکنبه) *B.*

اَنبَران dies XXX mensis (سلخ) *B.* Cf. انيران.

اَنبَست vel اَنبَسْتَه (fort. part. praet. verbi obsoleti انبستن, ex praef. ان et بستن formati, unde aliae eiusdem vocis formae et synonyma آنيسته et آنيسه et انيسه s. انيشه et اينسه et اينهسه orta esse videntur) ligatus, firmus, adstrictus, difficile aperiendus vel solvendus (هر چيز که آن بسته وسخت شده باشد وبدشوارى وا شود وحل گردد); inde 2) spissatus, congelatus de lacte, sanguine, atramento, simil. (وشير وماست وخون ومداد وامثال آن بسته) *B.*

اَنبَلَه tamarindus indica (تمر هندى), hind. امبلى s. انبلى (अम्लिका) dicta *B.*

اَنبوب stratum, tegumentum (فرش وبساط وگستردنى) *B.*

اَنبوبَه a. p. tubulus, fistula; 2) fistula textoria (ماشوره); 3) tubulus gutturnii (لولهء آفتابه) simil. *B.*

اَنبوت (alia scriptura pro ar. انبوش esse videtur) i. q. انبوش *F.*

اَنبودَن in altum colligere, coacervare, accumulare (بر بالاى هم چيدن) *B.*

اَنبوذَن origo creaturarum, creatio (اصل کائنات وآفرينش) *B.* ut in hoc versu :

بودنت در خاک باشد عاقبت ✿ همچنان
کز خاک بود انبونت *F.*

انبور i. q. أنبر; 2) (coll. انباردن) expletio (پر کردن ومملو ساختن) *B.*

أنبوس s. اموس semen, quo panis conspergitur, ammi (نان خواه) *B.*; cf. ابنوس, literis ن et ب transpositis, et السا.

انبُوسیدَن [θ] apertum, manifestum fieri, apparere (پدید آمدن وظاهر شدن) (وموجود گردیدن) *B.* et *F.* ex Fg. Praeterea idem lex. *F.* auctor tres alias significationes affert a) torpescere *de membro* (اعضا اویوشمق), b) putrescere (نسنه چوریمک) et c) colligere (دوشرمک), quarum duae priores a Castello quoque prolatae, nulla nituntur auctoritate, tertia autem ex lexico, لغت نعمة الله inscripto, desumta est.

a. p. أنبوش i. q. انبوت radix herbae (بیخ گیاه) *F.*

أنبون amplus, latus (فراخ وواسع), ut in hoc versu میر نظمی poetae: شمار روز عمر افزون بادا ✿ فضای جاه ومال انبون بادا *F.* Cognatum videtur cum voce انبوه.

أنبوه s. أنبُه repletus, plenus (پر ومملو) c. از Chr. Sch. 88 l. ult.; multus (بسیار), e. g. سپاهی بسیار exercitus numerosus H. Sam. 158 fin.; 2) multitudo, copia (خواه غلبه) (بسیاری مردم خواه چیز دیگر) *B.* (وجمعیت وکثرت) *F.*; cf. Chr. Sch. 88, 31; 3) ruina (فرو ریختن) *domus, muri*; 4) nom. oppidi (قصبه) in monte siti regionis دیلمان *B.*; cf. انبار, quocum cognatum videtur.

أنبوهناک (suff. ناک) valde amplus et late extentus; 2) copiosior *C.*

أنبوهی (suff. ی) i. q. انبوه 2. *C.*

أنبوی imp. verbi انبوئیدن; 2) in comp. part. praes. signif.: odorem spargens, olens (بوی کننده); 3) n. s. odorem spargere, olere (بوی کردن); 4) *abs.* odor (بوی), sive bonus, sive malus; 5) res olens i. e. foetens, foetida (چیزی که ببوی آمده وگندیده باشد) *B.*

أنبوئیدَن (ان praef. بوئیدن) odorem spargere, olere (بوی کردن وبوئیدن) *B.*

أنبَه lit. ه occulta (s. अम्र et आम्र) fructus mangiferae indicae (میوهٔ معروف) *B.*

أنبُه lit. ه manifesta pro انبوه q. v. *B.*

أنبیر pro انبار imperativo verbi انباردن: imple; 2) n. s. implere, expletio (پر کردن ومملو گردانیدن); 3) secta, religio (کیش ومذهب ودین); 4) institutum, lex (آئین); 5) lutum siccum vel humidum (گل خشک وتر) *B.* (گل خشک وتر وگویند چیزیکه در بام اندازند ومیان دیوار بر آرند) *SHL.*; cf. انبیره.

أنبیرَه (ab انبیر suff. ه) quisquiliae et festucae in tecto domus sparsae, quibus terra et lutum subponi solet, ut tectum incrustetur (خلاشه وخاشاکی که بعد از پوشش خانه بر بام اندازند تا بر بالای آن خاک وگل ریزند وبیندایند) *B.* Cf. انبیر 5.

أنبیس acervus frugum excussarum (خرمن غلهٔ پاک کرده) *B.*

a. p. اِنبیق vas destillandis succis, alembicum *F.*

أنبیلا rhinoceros (کرگ جنگی وآن جانوریست در هندوستان شبیه بگاومیش وبر سر بینی شاخی دارد) *B.*; cf. کرگدن.

أنترُج i. q. اترج q. v. *F.*

a. p. أنتلَهٔ سَودا zedoaria (جدوار وماه فرفین) *B.* Cf. Freyt. lex. s. v.

أنج imp. verbi انجیدن q. v.; 2) n. s. exire (بیرون رفتن), extrahere (بیرون کشیدن) *B. F.*

أنج (s. गण्ड ?) gena (اطراف وگرداگرد روی ورخساره) *B. F.*

أنجار nom. regionis, ubi duo amantes خسرو پرویز et شیرین vixere *M.* ex *F.*

أنجالانیدَن causs. verbi انجالیدن q. v. *F.*

أنجالیدَن detinere ab opere perficiendo (بر ایشه اقدام ایدنی کیرو طوتمق); 2) spem adimere (رجا ایدن رجادن رجوع ایتمک); 3) fatigari (یورلمق); 4) redire,

اَنـجـرک aromatis species in medicamentis adhibita, alias مرزنگوش ar. آذان الفار dicta; myosotis; 2) nom. deserti (دشـتـی) ignoti *B.* Cf. انجوك.

a. p. اَنـزَروت s. اَنـجَـروت, unde ar. عـنـزروت, gummi (صمغ) quoddam amarum, in emplastris maxime adhibitum; sarcocolla *B.* Alia lectio est انذروب; cf. جهودانه.

a. p. اَنجَرَه s. اِنجَرَه *HK.* s. اَنجِرَه *F.* urtica *B.* de q. v. s. انالیقی; cf. Freyt. lex. s. اَنْـجُـرَة.

اَنجسا i. q. ابجوسا s. انجوسا q. v. *B.*

اَنجَسکیدَن redire (کیرو دونمک; 2) retinere (کیرو طوتمق) *F.*; cf. انجکیدن.

اَنـجُـغ i. q. انـجـخ 2. ruga, plica *B.*; cf. انـجـوغ.

اُنجُک i. q. انجلک q. v. *M.* ex *F.*

اَنجُکَک et اَنجَکَک *F.* dialecto Shîrâzensi: granum (دانه) quoddam nigrum, grano pyri (امـرود) simile, cuius interior pars (مغز) alba est et edi solet *B.*; cf. دانـج ابـروج.

اَنجَکیدَن i. q. انجسکیدن q. v. *F.*

a. p. اَنجَل althaea (خطمی) *B.*; cf. البا.

اَنجُلَک fructus iucundi saporis (لذت ولطافتی اولمیان میوه) *F.*; cf. انجک.

اَنجُم داد mens orbis Jovis planetae (خـرد وعقل فلک مشتری) Gl. in Des.

a. p. اَنجُم اَفشُردَن *met.* firmare, stabilire (محکم کردن ومضبوط ساختن) *B.* in appendice.

a. p. اَنجُمِ روز (stellae diei) *met.* sol. *B.*

a. p. اَنجُمْ سوز (stellas comburens) n. c. *met.* sol *B.*

اَنجُمَن (cf. syr. ܡܢܬܦ) consessus, congregatio (مجلس ومجمع); 2) coetus, agmen hominum (گروه وفوج مردمان) *B.*; 3) congregatus, collectus. Inde انجمن بودن c. پیش ps. apparere, praesto esse coram

reverti (دونـمـک) *F.* Deest in ceteris lexicis, neque lex. *F.* auctor attulit exemplum, quo significationes probari possint. Cf. انجسکیدن et انجکیدن.

اَنجـام imp. verbi انجـامیدن; 2) in comp. part. praes. signif.: perficiens, absolvens e. g. ظـفـر انجام victoriam ad finem perducens i. e. victoriosus H. pr. reg. p. 18 v.; 3) n. s. finis, extremum, ultimum operis (انتها وآخر هر کار وهر چیز) *B.*

اَنجامِ جاویدْ پَیـوَنـد *met.* tempus infinitum (مراد از ابد الاباد کـه زمان نا متناهی باشد در مستقبل) Gl. in Des.

اَنجامیدَن verb. trans. et intrans. (هـم لازم وهـم متعدی) perficere, absolvere (ایشی آخر اینمک) *F.*; 2) ad finem venire, confici, absolvi (تـمـام شـدن وبانتها وبآخـر رسیدن کارها) *B.* (بر شیئک آخری اولمق) *F.*

اَنجانیدَن i. q. انجامیدن q. v. *F.*

اَنجاثیدَن cogitare, meditari (انـدیـشـه کردن), ut in hoc versu میر نظمی poëtae:
هر کرا زذوق وصل می باید ✿ از غم حسرتش
(نینجاید) *F.*

a. p. اَنجبار arabica vocis pers. انکبار forma q. v. *B.*

اَنجُخ imp. verbi انجخیـدن; 2) n. s. ruga, plica (چین وشکن روی وانـدام وغیره) *B.*; cf. انجوخ et انجغ.

اَنچَخت cupiditas (طـمـع); 2) exspectatio (توقع) *B.*

اَنجَختَن prosilire, exsilire (بـر جستن) *B. F.* 2) et اَنجُختن corrugari (چـهـره بـورشـمـق) *F.* ex Fg.; cf. انجوخـتـن et انجوفتن.

اَنجُخیدَن s. اَنجوخیدَن corrugari (درهم کشیده شـدن پوست روی واندام) *B.*; cf. انجاختن et انجوغیدن 2.

a. p. اَنجُدان arabica vocis persicae انکدان forma *B.*

alqo Frag. 32 et انجمن شدن congregari, colligi Frag. 33; *de annis* Chr. Sch. 26.

اَنجُمَنِ گُردون پيماى *met.* septem planetae *SHL.*

اَنجُمَنِ كَهكَشان *met.* via lactea (راه كهكشان) *B.*

اَنجَن imp. verbi انجنيدن; 2) n. s. fissio; 3) comminutio; 4) molestia *F.*; cf. انجنيدن.

اَنجَنيدَن findere, dividere (يارمق); 2) comminuere (طوغرمق); 3) molestia afficere, affligere (انجتمك) *F.*; cf. انجيدن.

اَنجو insula (جزيره) *F.*

انجو s. اِنجو i. q. اينجو s. اينچو q. v.

اَنجوج (fort. una cum synonymis النجوج et يلنجوج ab s. अनार्यज praer. अगारुजत derivandum; cf. Gildemeister de reb. Ind. p. 66) lignum aloes, agallochum (چوب عود). Optima species ex urbe indica Mandal مندل (मण्डल) affertur et مندلى nominatur *B.*

اَنجوخ imp. verbi انجوخيدن; 2) n. s. i. q. انجخ 2 ruga, plica; 3) flaccescere *de fructibus* (پژمرده شدن ميوه); 3) sputum (تف) *B.*

اَنجوختَن et اَنجوفتَن i. q. انجاختن q. v. *F.*

اَنجوخيدَن i. q. انجاخيدن *B.*

اَنجوسا i. q. انجسا q. v. *B.*

اَنجوغ singultus (ar. فواق t. انجقرق et زغنك); 2) herpes labiorum t. اوچسق [اوچوق], pers. تبخاله dictus *F.* Cf. ديو فرساى.

اَنجوغ imp. verbi انجوغيدن; 2) i. q. انجوخ 2 ruga, plica *B.* Cf. انجغ.

اَنجوغيدَن i. q. انجوخيدن (lit. خ cum غ permutata) *B.*

اَنجوفتَن i. q. انجوختن q. v. *F.*

اَنجوك nomen deserti ignoti *B.*; cf. انجرك 2.

اَنجيدَن imp. انجين in minutas partes concidere, comminuere (ريزه ريزه كردن); 2) extrahere (بيرون كشيدن); 3) rigare, irrigare *terram* (زمين آب دادن); 4) cucurbitulas imponere (حجامت كردن) *B.*; cf. اينجيدن.

اَنجيده part. praet. verbi انجيدن minutim contritus, comminutus *B.*

g. p. اَنجيده ling. graeca (يونانى) porrum montanum كندناى كوهى ar. حشيشة الكلب et صوف الارض dictum *B.* Ex quanam graeca voce persica corrupta sit, mihi non patet, quum graecum porri nomen πράσον non comparari posse videatur.

اَنجير (s. अंजीर) ficus (ar. تين) *B.*; cf. انجيره.

اَنجير *gen.* foramen (سوراخ); 2) *spec.* foramen podicis, anus; cf. انجيردن et انجيره; 3) nom. fluvii in regione هرات, alias انجيل dicti *B.*

a. p. اَنجيرِ آدم ficus Adami, nom. fructus in Hindustân, colocynthidi (حنظل) similis, rotundi, rubri, in medio puncta alba habentis *B. F.*; cf. Freyt. lex. s. v.

اَنجيردَن foramen facere, perforare (سوراخ كردن) *B.*; cf. انجير et انجيره.

اَنجيرِ وزيرى species fici albae et suavis *B.*

اَنجيره i. q. انجير ficus; 2) coll. انجيردن foramen podicis, anus; 3) nom. fontis (چشمه) in vicinia urbis Jazd (يزد) *B.*

اَنجيل nom. fluvii, alias انجير dicti q. v. *B.*

a. p. اَنجيل s. اِنجيل (e gr. εὐαγγέλιον corruptum) Evangelium *M.*

اَنجين imp. v. انجيدن; 2) in comp. part. praes. signif.: comminuens (ريزه ريزه كننده); 3) minutim contritus, comminutus (ريزه ريزه); 4) luto stramineo illinens (كاهگل مالنده), tector, dealbator *B.*

a. p. اَنخَطلينا ling. syr. (?) species floris mali punici (گل انار), cuius arborem praeter florem alium fructum (ثمر) non

ferre dicunt. Florem illum Shîrâzenses گـل صـد بـرگ appellant *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

أند (pars. ant Spiegel Gr. der Parsispr. p. 73 et 118 not.) aliquot (چند) *B.* et Gl. Sch.; 2) tot, tantum (چـنـدان وچندين); 3) numerus incertus a tribus ad novem ar. بضع s. نيف; 4) sec. al. spatium quingentarum aetatum (پـانصد قرن) i. e. 15000 annorum (پانزده هزار سال); 5) nom. plantae, ar. سوس dictae; glycyrrhiza; 6) sermo dubius et ambiguus (سخن گفتن بشك وگـمـان); 7) sermo, quo admiratio exprimitur (سـخـن گفتن از روى تـعجـب); 8) gratiae, gratiarum actio (شكر وشكر گـزارى); 9) spes (اميد) *B.*; 10) 3 ps. pl. verbi subst. i. e. sunt.

أندا s. أنداى imp. v. اندائيدن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) n. s. tectorio obducere, incrustatio; 4) obtrectatio, calumnia (غيبت وخبث وبدگوئى); 5) somnium, quod viri pii et sancti somniant, somnium verum (روياى صادقه) *B.*

أندابَه i. q. انداوه 1. trulla *F.*

أنـداخـتَـن imp. انـداز iacere, iaculari (t. آتمق) *F.*; 2) deiicere, praecipitare Spieg. Chr. 13. 18. 135; 3) expellere Gul. 115, l. 8; 4) coll. انداز 4, propositum, destinatum habere, intendere, aggredi (قصد وميل نمـودن وحمله كردن) *B.* Inde سـفـرُه انـداختن mensam sternere Spieg. Chr. 18, l. 7. — نـظـر انداختن contemplari, inspicere c. بـر Wilk. Chr. 116. 151.

c. بـر i. q. simpl. Inde نعمت بـر انداختن pecuniam profundere Gul. 129. — پرده از روى كار بر انداختن velum a facie deiicere s. removere i. e. rem detegere H. Sam. 98 fin.

أنداد nasturtium (تـره تيزك); 2) i. q. اندود lutum stramine mixtum, opus tectorium *F.*

أندادَن oblinire, incrustare, tectorio obducere (صـوامـق); 2) inaurare *cuprum, argentum* (كمشه وباقـره يالدز ايتمك); cf. اندائيدن et اندودن; 3) appetere (طـمـع ايتمك), ut in hoc versu ابو المعانى poetae: دلم بردى وقصد جـان كـردى ✿ بانداد‌ن روا نبود بهر چيز *F.*

أندار i. q. افسانه q. v. *B.*

أندارِس nom. illius, qui legatum ad A'zram (عذرا) misit, sed eius legati oculos A'zra digitis suis eripuit *B.*

أنداز imp. v. انـداختن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) n. s. coniectio, iactus (انداختن); 4) propositum, intentio, aggredi (قصد وميل نـمـودن وحمله كـردن); 5) mensuram rei agere, dimetiri *(quasi proiiccre sortes, calculos)* (قـيـاس); 6) quantitas, mensura (اندازه ومـقـيـاس ومقدار چيزى) *B.*

أنـدازَه (suff. ه) quantitas, mensura, valor (پيمانهء هر چيز) *B.* — Inde بيرون زاندازه praeter modum, immodice Pend. 112 et باندازهء چيز ad modum rei i. e. conveniens (لايق وسزاوار) *F.*; 2) potentia, vis (قـدرت وقوت); 3) mensuram rei agere, dimetiri, geometria, arithmetica, unde ar. هندسه et مهندس; cf. Niz. Secand. N. p. 5, l. 19 sqq. et Spieg. Chr. 59 (قياس كردن واندازه گرفتن وتعريبش بهندسه كرده اند) *B.*; cf. انداز.

أندازى proiectio, iaculatio *M.*

أندازيدَن i. q. انداختن *C.*

أنداس pro انداز q. v. *B.* in appendice.

أنداشْكَم pro اندايش كم, e quo decurtatum est *B.*

أندام corpus (بدن); cf. Gul. 24; 2) membrum (عضو) *B.*; cf. Chr. Sch. 36 fin. *spec.* membrum virile *F.*; 3) apta compositio, concinnitas, proportio (هـر كارى كه آراسته وبنظام وباصول بود) *B.* — Inde نااندام s. بى انـدام non concinnus, male congruens *M.*; 4) ornatus, pulcritudo (زيبائـى); cf. Frag. 28; 5) humanitas, boni mores (ادب وآداب); 6) norma, regula, agendi ratio (قـاعـده وروش); 7) atrium, impluvium domus (فـضـاى خانه); 8) adi. ornatus, pulcer (زيبا) *B.* (آراسته) Gl. Sch.

اَنداو olus, quod edi potest (سبزی خوردنی), alias ترهٔ تیزک, in Sîstân ترهٔ میره et ar. جرجیر dictum; eruca. Sec. al. est eruca silvestris (جرجیر صحرائی که ایقهان باشد) *B.* de q. v. Diosc. l. II, c. 169 (170); 2) coll. انداویدن caementum, intritum, quo oblinitur paries *C.*

اَنداوِش i. q. اندایش q. v. *C.*

اَنداوَه a v. اندائیدن (انداثیدن) trulla (مالهٔ استادان (بنّا)); 2) accusatio, calumnia (شکوه وشکایت وغیبت) *B.*; cf. اندابه et اندایه.

اَنداویدن i. q. اندائیدن q. v. *C.*

اَندای i. q. اندا q. v. *B.*

اَندایِش (a v. اندائیدن suff. ش) n. s. tectorio inducere, incrustatio *B.*

اَندایِشگَر (praeced. suff. گر) is, qui tectorio inducit, tector *B.*

اَندایَه i. q. انداوه *B.*

اَندائیدَن (s. अञ्ज्, quum s. pal. ञ litera د exprimi possit, de q. v. Inst. l. pers. §. 31) imp. اندا oblinere, incrustare, tectorio obducere (گلابه وکاهگل بر بام ودیوار مالیدن) *B.*; sec. *F.* i. q. اندادن et اندودن q. v.

اندجان (vocales desunt) nom. urbis (شهر) in Turkistân et sedis regiae (پایه تخت) provinciae Fargânah (فرغانه) *B.* in appendice; cf. براکوه.

اَندَخس imp. v. اندخسیدن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) protectio, refugium (پشت پناه) *B.*

اَندَخسو addita lit. و i. q. اندخس protectio, refugium (پناه وحمایت) *B.*

اَندَخسْوادَه i. q. اندخسواره *F.* nisi lectio mendosa.

اَندَخسْوارَه (suff. واره) arx, castellum (قلعه وحصار); 2) locus mansionis, refugii; asylum (جایگاه وپناه وتکیه‌گاه); 3) protector (پناه دهنده وپشتیوان) *B.*; cf. اندخواره et اندخسواده.

اَندَخسیدَن protegere (حمایت نمودن وپشتی کردن وپناه دادن); 2) confugere, se recipere (پناه گرفتن) *B.*

اَندَخش protectio, refugium (پناه وپشتی یعنی حمایه) *F.* ex Fg. Alia forma vocis اندخس est.

اَندْخوارَه locus refugii, asylum (جای پناه); 2) locus munitus, castellum (محل تحصن وحصار) e. g. in hoc versu استاد لبیبی poetae: ✿ زخشم این کهن گرگ زگاره ندارم جز بدرت هیچ اندخواره *F.* Vox ex اندخسواره decurtata videtur.

اَندَخور pro اندرخور q. v. *M.* ex *F.*

اَندَر praep. i. q. دَر q. v.; 2) nominibus cognationis postpositum significat: non germanus, non proprius (افادهٔ معنی غیریت می کند) e. g. پدر اندر vitricus; مادر اندر noverca; برادر اندر frater non germanus; خواهر اندر soror non germana *B.*

اَندَراب, sec. *HK.* et Gl. Sch. اَندَر آب nom. urbis provinciae بدخشان, inter هندوستان et غزنین sitae *B.* e. g. زغزنین سوی اندر آب آمدیم ✿ زآسایش اندر شتاب آمدیم Schahn.; 2) insula *C. M.*

اَندَران gummi (صمغ) arboris cuiusdam, alias صمغ طرثوث et ar. اشق dictum q. v.; 2) pro اندر آن *F.*

اَندَربای (imp. verbi defectivi اندربایستن) n. s. necessitas, res necessaria (ضروری وحاجت ومحتاج الیه ودربایست) *B.*

اَندَربای (vox composita videtur ex praep. اندر et بای pro وای s. وا, coll. synonymis اندروا, اندرواژ, اندرواه et اندروای q. v.) inversus, capite deorsum verso pendens (نگون وسرازیر آویخته) *B.*; cf. دربای.

اَندَربایست (inf. apoc. v. اندربایستن) i. q. اندربای necessitas, res necessaria *B.*; cf. دربایست.

اَندَرجاه n. c. locus interior; 2) dies intercalaris *C.*

اَنْدَرخوارَه *F.* s. اَنْدَرخَور (a v. اندرخوردن) conveniens, dignus, aptus (لایق وسزاوار وزیبا) *B.* cum et sine ب Chr. Sch. 84. Frag. 20.

اَنْدَرخَورا et اَنْدَرخَورْد i. q. اندرخور q. v. *B.*

اَنْدَرخَوردَن (verbum defectivum) decere, convenire (لایق اولمق) *F.*

اَنْدَرخَورَنْد i. q. اندرخور q. v. *B.*

اَنْدَرز consilium, admonitio (پند); 2) mandatum, testamentum (وصیت); 3) liber, scriptum (کتاب ونوشته) *B.*

اَنْدَرْزا calculus vesicae fellis (زهره) vel ventriculi (شیردان) bovis, alias گاوزهره et ar. حجر البقر dictus *B.*

اَنْدَرزوت i. q. انجروت q. v. *R.*

اَنْدَرگاهان (pl. vocis اندرگاه) intermediate times. Five intercalary days added to the Persian year *R.*

اَنْدَروا s. اندروای i. q. اندربای desiderium, necessitas, res necessaria (آرزو وحاجتمندی); 2) inversus, capite deorsum verso pendens; 3) vertiginosus, attonitus (سرگشته وحیران) *B.*

اَنْدَرواى s. اَنْدَرواه s. [اَنْدَرواج *HK.*] اَنْدَرواژ i. q. اندروا q. v. *B.*

اَنْدَروائی (suff. ی n. abstr. adiectivi اندروا) status inversi, capite deorsum verso pendentis; 2) stupor, consternatio; 3) necessitas, res necessaria *B.*

اَنْدُروب [ó] lichen, impetigo, ar. قوبا *B.*; cf. انزوب et انروب et اندوج et اندوب.

اَنْدَروخون (fort. ex اندر et خون inserto و composita vox) lignum (چوب) arboris دار شیشعان dictae q. v. *B.*

اَنْدَرود incrustatio; 2) deauratio *M.* ex *F.* Fort. pro اندود q. v.

a. p. اندرورد et اندرورند (pronuntiatio non adscripta est) femorum integumenta pedibus brevibus, braccae breves (تنبان پاچه کوتاه) *B.* in appendice; cf. Freyt. lex. s. v. أَنْدَرَوَرْد.

اَنْدَروز forum mercatus *F.*

اَنْدَروس nom. viri, cuius amatam, هارو dictam, in insula quadam maris habitasse et per noctes ignem accendisse narrant, quo lucente اندروس per pelagum natare illamque adire posset. Quadam autem nocte illo igne vento exstincto vir ille medio in mari periit *B.*; quae fabula manifesto ad notissimam illam graecam fabulam, Musaeo, Ovidio atque Schillero nostro celebratam de Hero et Leandro referenda est, nominibus duntaxat paululum mutatis.

اَنْدَروماخُس gr. Ἀνδρόμαχος, Andromachus *B.*

اَنْدَرون opp. بیرون, intus, intra *B.*; cf. اندو et درون.

اَنْدَرونَه (suff. ه) i. q. اندرون; 2) i. q. چادر شب q. v. *F.*

اَنْدَرونی (suff. ی) internus, intrinsecus; 2) i. q. چادر شب q. v. *F.*

اَنْدَرِیمان nom. bellatoris Tûrânensis (یکی از مبارزان تورانی که در جنگ دوازده رخ بدست گرگین میلاد کشته شد) *B.* Gl. Sch.

a. p. اَنْدَرین مُستراح *met.* pro اندرین دنیا in hoc mundo *HK.*

اَنْدَز pro انداز q. v. *F.*

اَنْدِشمار lectio, quae alta voce fit *M.* ex *F.*

اَنْدِشمال i. q. اندشمار, 2) clara vox *M.* ex *F.*

اَنْدَغوقو i. q. اندهقوقو q. v. *B.*

اَنْدَك (suff. ک n. diminut. vocis اند, paucus, parvus *B.*; cf. Spieg. Chr. 108. — Inde باندک زمان brevi tempore Frag. 32.

اَنْدَگان, ar. اندجان nom. urbis et provinciae inter سمرقند et چین *B.*

اَنْدَکی (suff. ی) numerus exiguus Frag. 33; 2) adv. paululum Spieg. Chr. 9.

اَنْدَلُس et اُنْدُلُس Andalusia *urbs et regio* *B. F.* (نام صوبهء از مملکت اسپینیا) Gl. Sch.

اَنْدَمَه praeteriti moeroris recordatio (بیاد آوردن غمهای گذشته) *B.* coll. hoc versu poetae : مولانا کسائی بهترین یاران نزدیکان همه ☆ نزد شان دارم همیشه اندمه *F.* Fortasse cum اندوهه cognata vox.

اَندو pro اندرون q. v. *B.*

اَنْدُوب et اَنْدُوج [ô] i. q. اندروب q. v. *B.*

اَنْدُوخْتَن [ô] (ex ان et دوختن comp.) imp. اندوز colligere, acquirere, comparare (جمع کردن وفراهم آوردن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 4; quaestum facere, lucrari (ar. کسب t. قزانمق) *F.*; 2) aes alienum reddere (قرض واپس دادن) *B.*; cf. اندوزیدن.

اَنْدُوخِش (suff. ش a v. اندوختن) lucrum, quaestus (اسم مصدر کار وکسب معناسنه) e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : مکافاتش شود در روز محشر ☆ از اندوخش اگر نیکست اگر بد *F.*

اَندود (a v. اندودن) lutum stramine mixtum (کاهگل وگلابه), quo tectum et muri incrustantur, caementum *B.*; 2) in comp. pro اندوده incrustatus, oblitus, obductus. — Inde زر اندود auro obductus, inauratus *M.* روی اندود is, cuius vultus alqo colore adscititio est fucatus; personatus H. Sam. 148.

اَندودَن (s. अञ्ज् ; cf. اندائیدن et انداادن) oblinere, incrustare, tectorio obducere; 2) micantem facere rem (کاهگل وگلابه مالیدن ومطلا وملمع کردن) *B.*; 3) i. q. اندوختن q. v.; 4) convolvere, contorquere (نوردیدن وپیچیدن) *F.*

اَندوَنَند v. s. اندوند.

اَندودَه part. praet. v. اندودن i. q. اندود 2 *M.*

اَنْدُوز [ô] imp. v. اندوختن; 2) in comp. part. praes. signif. Inde شب ظلمت اندوز nox tenebras colligens i. e. tenebrosa; بلدهء عبرت اندوز urbs admirationem attrahens et miraculosa *M.*; 3) part. praet. اندوخته significatione : collectus acquisitus (فراهم آورده وجمع کرده) *B.*

اَندوزَه s. اَندوزَه i. q. اندوشه viola cuiusvis coloris (بنفسه در هر رنگ اولورسه); 2) sec. al. herba quaedam (بعض نسخهده اندوز دیدکلری اوتدر) *F.* intubus, cichoreum *M.*

اَنْدُوزِيدَن [ô] i. q. اندوختن q. v.; 2) removere (دور کردن) *B.* in appendice.

اَندوشَه i. q. اندوزه q. v. *F.*

اَندول stratum (کلیمی) quatuor lignis clavis affixum, in quo requiescere solent, ut mos est incolarum regni زنگبار *B.*; 2) lecticae genus, *cui insidentes reges Mauritaniae gestantur M.* ex *F.*

اَندون ex اندودن decurtata vox (اندودن لفظندن اختصار اولنمشدر) *F.* parietis crusta *M.*

اَندوند, sec. *HK.* اَندوَنَند, vox ad genus اتباع pertinens : susque deque, confusus, dispersus (بمعنی تار ومار که زیر وزبر شده وازهم پاشیده باشد) *B. HK.*

اَندوه s. اَندُه pl. اَندُهان sollicitudo, moeror (گرفتگی دل ودل گیری) *B.*; cf. Spieg. Chr. 89, Pend. 110; cf. اندوهیدن.

اَندوهْگین et اَندوهْگِن (suff. گین s. گن) moerore affectus, moestus (غصهلو والملو) *F.*; cf. Spieg. Chr. 2.

اَندوهْناك (suff. ناك) i. q. اندوهگین *F.*

اَندوهَه (suff. ه) i. q. اندمه q. v. (غم گذشته والم رفتهیی خاطره کتوروب تذکر ایتمک) coll. hoc versu ابو المعانی poetae ; ماجرای گذشته یاد آمد ☆ سخن دل شدست اندوهه *F.*

اَندوهيدَن moerore affectum, moestum, tristem esse (غصه لنمک والمناک اولمق) *F.*

اَندَه pl. اَندُهان v. s. اندوه, e quo decurtatum est *B.*

اَندَهْقوقو s. اندقوقو, e quo ar. formae حندقوق s. حندقوقا s. حندقوقی ortae

اَنديشيدَن cogitare, meditari (فكر لنمك) *F.* et cum باخود secum reputare Spieg. Chr. 28. H. Sam. 72; 2) perturbatum, confusum esse (تشويشلنمك) *F.*; 3) sollicitum esse, curare c. از r. Spieg. Chr. 127. Gul. 41.

c. بر i. q. simplex; cf. Spieg. Chr. 51.

اَنديک adv. utinam (ar. ليت); 2) fieri potest vel oportet seq. coniunctivo; fortasse (لعل وعسى يعنى بود كه وباشد كه); 3) propterea (از براى آن وازين وبايد كه جهت); 4) propterea quod (زيرا كه) *B.*

اَنديِنا a water melon *R.*

اَنذرو s. انزرو i. q. پازهر q. v. *B.*

اَنذروب i. q. انزروت s. انجروت q. v. *B.*

اَنَر turpis, malus (هر چيز زشت وبد) *B.*; cf. اَنز.

اِنرارَه caementum e muro decidens (ديواردن آيريلوب دوكلن كرج وبالچق) *F.* *M.* falso انزاره legit.

اَنرُوب s. اَنرُوب [ó] i. q. اندروب q. v.; 2) sec. al. scabies (گر ar. جرب) *B.*

اَنروت nomen regis cuiusdam Turcarum *B.* in appendice.

اَنز i. q. انر *F.* ex Fǵ.

اَنز i. q. انزه q. v. *F.*

اَنزَرو i. q. انذرو q. v. *B.*

اَنزَروت i. q. انجروت q. v. *B.*

انزن i. q. ar. عرض (ترجمهٔ عرض) *B.* in appendice. Qua significatione hoc loco vox ar. عرض accipienda sit, haud constat, quum vocales desint et cetera lexica vocem انزن non exhibeant.

اَنزُوب [ó] i. q. انروب q. v. *B.*

اَنزَه, sec. *F.* انزه lens (t. مرجمک ar. عدس) *B.* Cf. انز.

اَنستَه ex آنسته decurtatum q. v. *B.*

syr. p. اَنشانا ling. syr. i. q. مويزك q. v. *B.*

اَنطاکى ad Antiochiam pertinens, antiochensis *C.*; antiochense, scil. medicamen-

sunt. (Vox nabataea sec. Freyt. lex. s. v. respondens arabicae ذرق et persicae ازورد) planta quaedem, cuius duae sunt species: hortensis, gr. τρίφυλλον (طريفلن), trifolium et silvestris, gr. λωτὸς ἄγριος (لوطوس اغريوس) lotus agrestis dicta *B.*; cf. ديوپا et ديو اسپست.

اَندى spes (اميدوارى); 2) admiratio (تعجب); 3) adv. praecipue, imprimis (خاصه) *B.* خصوصا *F.*; 4) fieri potest, ut; fortasse (بود كه وباشد كه); 5) illo tempore, tunc (آن لحظه كه ايام گذشته باشد); 6) etiam, item (ايضا ar. نيز) *B.*; cf. انديدن et انديک et ايدى.

اَنديدَن admirari (تعجب كردن); 2) dubie, ambigue, tarde loqui (سخنىرا گويند كه از روى شك وريب وآهستگى گفته باشد *B.*; 3) ignavum, segnem esse (كاهل اولمق) *F.*, omisso tamen exemplo, quo haec significatio probetur. Quod denique lex. *F.* auctor perhibet, verbum انديدن idem significare atque اندودن, falsum est, neque hoc versu poetae خواجه سلمان, quem affert: اگر حسن تو بگشايد نقاب از چهره دعويرا ٭ بگل رضوان در اندايد در فردوس اعلىرا probari potest, quum verbum اندايد, quod ibi legitur, ab اندائيدن, non vero ab انديدن derivari possit.

اَنديسى a mode of writing *R.*

اَنديش imp. verbi انديشيدن; 2) in comp. part. praes. signif. e. g. بَد انديش mala cogitans, malignus Spieg. Chr. 46. 50.

اَنديشانيدَن causs. verbi انديشيدن q. v. *R.*

اَنديشمَند pro انديشهمند q. v. *C. M.*

اَنديشْناک (suff. ناک) meditabundus, tristis (فكرلو وغمناک) *F.*

اَنديشَه (suff. ه a v. انديشيدن) cogitatio, meditatio (فكر وخيال); 2) metus, timor (ترس وبيم) *B.*; cf. Spieg. Chr. 29. — Inde انديشه كردن i. q. انديشيدن *F.*

اَنديشَهمَند et انديشْمند (suff. مند) i. q. انديشناک q. v. *F.*

tum, quod est optimum e generibus scammoniae (سقمونيا) *B*.

أنطاكيه Antiochia, urbs Syriae *B*. Gl. Sch.

g. p. أنطَلْيون, sec. *F.* أنطليسون (gr. ἀντήλιος) arcus coelestis, iris *B*.

g. p. أنطونيا (e gr. σόγχος corruptum) ling. syr. planta alias كاسنى شامى dicta *B*. sonchus; cf. كاسنى.

a. p. أنّفاس (pl. vocis نَفَس) *proprie* halitus *met.* dictio, argumentum (كنايه از عبارت ومضمون) Gl. Sch. e. g. قلم خواست از ترك وقرطاس خواست ۞ زمشك سيه سوده انفاس خواست Schahn. et انفاس مشكبار verba moschum redolentia *M.* ex *IK.*

انِفاق oleum recens olivae (روغن زيتون تازه) *B*.

أنْفت, sec. *F.* أنَفت damnum, iactura, noxa (نقصان وخسارت وزيان كه بمعنى غبن باشد) *B*.

أنفج pro الفنج q. v. *F.*

أنفخت s. أنفخد i. q. الفخت (literis liq. inter se permutatis) quaestus, lucrum *F.* summa capitalis (سرمايه) *B*.

أنفختن s. أنفخيدن i. q. الفختن q. v. *C.*

أنفده vaniloquus, garrulus; 2) levis *C.*

أنفست tela araneae (پرده وتنيدهء عنكبوت) *B. F.*

a. p. انِفعال (inf. VII v. فعل) afflictio, dolor *M.* ex *IK.* pudor *R.*; cf. *B.* s. v. پذيرفتى.

أنفغده s. أنفقده aurum vel argentum purum (قال اولنمش خالص العيار كمشه دينلور) *F.*

أنفنج gluten *C.* vox dubia.

أنفوج meles (پورسق) *F.*; cf. اشغار.

إنَك i. q. اينك ecce; vox in Turkistân usitata *F.*

g. p. أنقرْديا (gr. ἀνακάρδιον) fructus quidam, alias بلادر dictus q. v. *B*.

أنقله i. q. جدوار q. v. Sec. al. est vox maurit. *F.*

e. انِقليا ling. maurit., sec. al. rûmana i. q. شنگار q. v. *B*. Fortasse alia e gr. ἄγχουσα corrupta forma; cf. انخوسا.

أنقوج ruga faciei (شكن روى) sive ex ira, sive ex senio *F.*

e. أنقون et ايقون ling. graeca: rosa foetens, pers. گل گنده dicta q. v. *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

أنگ canalis s. fistula fictilis ad aquam deducendam (ممر آب); 2) nom. provinciae in Hindustân *B*.

أنگار imp. v. انگاردن s. انگاريدن s. انگاشتن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) opinio, imaginatio (تصور وپندار); 4) i. q. انگاره q. v. *B*.

أنگاردن s. انگاريدن s. انگاشتن (cf. pars. [Pahlavi] Spieg. Gr. der Parsispr. p. 133 l. 6 et p. 191) imp. انگار opinari, existimare (تصور كردن وپنداشتن وگمان بردن) *B*.

أنگارده part. praet. v. انگاردن; 2) i. q. افسانه q. v. *B*.

أنگارش (suff. ش) i. q. افسانه q. v. *B.*; 2) coll. انگاره 5. codex rationum, codex accepti et expensi (دفتر محاسبت) *F.*

أنگاره (suff. ه) res quaevis imperfecta (هر چيز ناتمام); 2) res quae accidit, res gesta, factum (افسانه وسر گذشت); 3) narratio (ياد گذشتها كردن) et 4) *met.* repetitio s. redintegratio narrationis (از سر گرفتن سر گذشت وافسانه); 5) coll. انگارش 2. codex rationum, codex accepti et expensi, codex redituum provinciarum (دفتر وحساب ونامهء اعمال); 6) is, qui pudore suffusus quasi rependo sequitur alqm (پس پس خزنده از شرم وحيا) *B*.

أنگاريدن i. q. انگاردن q. v. *B*.

أنگاز instrumentum opificum (افزار پيشهوران) ar. ادات) *B*.

أنگازه pecten textorius *M.* σπάθη spatha *C.* (بز طوقودقلرى طراغى قودقلرى اغاج كه عربيده دفه ديرلر) *F.*

أَنْگَاشْتَن imp. انگار i. q. انگاردن q. v. *B.*

أَنْگَام et أَنْگَامَه i. q. هنگام et هنگامه q. v. *B.*

أَنْگَبار, unde ar. انجبار, planta quaedam rubra, cuius succus etiam ruber est, semper in ripa fluminum crescens *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. انجبار.

أَنْگُبان nomen radicis *alicuius, cuius herba spinosa, quae si recens decorticetur, comestibilis est M.* ex *F.*; cf. انگیبان et انگیسان.

أَنْگَبین, sec. *HK.* أَنْگُبین, sec. *F.* أَنْگُبین mel (عسل وشهد) *B.*

أَنْگَبینْ خانَه n. c. apiarium, alvearium (خانهء زنبور) *B.*

أَنْگَبینَه (suff. ه) dulciarii cibi genus ex melle paratum, inspissatum et concretum *B.*; 2) condita ex fructibus *in pastae s. pastilli modum M.* ex *F.*

أَنْگَدار species arboris gummosae *M.* ex *F.*

أَنْگُدان i. q. نسناس i. e. animal silvestre homini simile (دیومردم; 2) sec. موید الفضلا i. q. بسباس, quod idem significat atque hind. جاوتری (s. जातीपत्री) macis; 3) et انگذان, unde ar. انجدان, laserpitium, silphium (نام درختی که صمغ آنرا بعربی حلتیت خوانند); cf. انگوان et انگیان et انگژد et اشترغاز; 4) nom. pagi (قریه) cuiusdam Kâshânensis (کاشان) laserpitio s. silphio celebris *B.*

أَنْگُرَه acinus (دانهء انگور) ab uva (خوشه) separatus *B.* Fort. ex انگور دانه decurtatum.

أَنْگَرْوا i. q. انگژوا q. v. *F.*

أَنْگَرِیز carthamus tinctorius agrestis (قرطم بری) gr. طریفان (ἀγριχάρθαμος, reseda luteola Linn.?) dictus, flore luto flavo sicco simili, foliorum extremitate spinulosa (گل آن مانند گل خشک زرد واطراف آن خار دارد); 2) gens quaedam Europaeorum (نوعی از مردم فرنگ) *B.* Angli *R.*

أَنْگَرِیزی i. q. ترخون dracunculus hortensis *F.* Anglus *R.*

أَنْگَژ pala, rutrum (بیل), quo terram aequant s. complanant *B.*; cf. انگژ.

أَنْگُژ (s. अङ्कुश) ferrum in superiore parte curvum, quo elephantes, ubicunque volunt, ducere solent (کجک فیل) *B.*; cf. انگژک.

أَنْگُژَد ex انگدان ژد contractum et proprie significans: gummi (ژد) plantae انگدان maleolens, quod ar. حلتیت laser apellatur; 2) abs. gummi (صمغ) *B.*; cf. انگوژد et انگژه et انگوژه.

أَنْگُژَک s. أَنْگُژَک (suff. ک dimin.) i. q. انگژ q. v. *B.*

أَنْگُژْوا, sec. *F.* انگژوا, locus, in quo oves noctu custodiunt; ovile; 2) oves (گوسفندان); 3) granum, acinus, nucleus fructuum (دانه وخستهء میوها) *B.*

أَنْگُژَه i. q. انگوژه, e quo decurtatum est *B.*

أَنْگَسبَه agricola opulentus, magnum praedium et famulitium possidens (برزیگری که صاحب سامان بود وکارکنان وزراعت‌کاران بسیار داشته باشد) *B.* جد وسعی وکوشش ایله کار گذار اولانه دیرلر *F.* e. g. in hoc versu رودکی استاد poetae ibidem allato: در راه نشابور دهی دیدم بس خوب ۞ انگشپهء اورا نه عدد بود نه مره cf. انگشته et انگشپه et أَنْگَشبَه.

أَنْگَسْون fulgor varii coloris (بر نوع برقدر که الوان اولور هر تابشده بر رنگ کورینور) e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: تیرت سر عدورا دارد بکار باران ۞ تیغت بچشم دشمن چون انگسون نماید *F.* vestis, pannus versicolor *C.* et *M.*

أَنْگَشبَه s. انگشپه i. q. انگسبه q. v. *B. F.*

أَنْگِشت (s. अङ्गार) carbo candens, pruna (زغال که اخگر کشته شده است) *B.*; cf. Jos. et Zul. 67, Pend. 115.

أَنْگُشت pl. انگشتان (s. अङ्गुष्ठ et अङ्गुरि) digitus manus et pedis *B.* — En phrases cum انگشت compositae:

بَانگشت گِرِفتَن *met.* numerare, computare *B.*

أَنگشتال homo debilis, macilentus, aegrotus (ضعيف ونحيف وعليل وبيمارناك); 2) convalescens ex morbo adhuc debilis (صاحب نقاهت) *B.*

أَنگُشتان pl. vocis انگشت, digiti, quae tamen forma etiam pro singulari adhibetur, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae: در انگشتان نگين عز ودولت ☆ شده چون خاتم جم كار فرما *F.*

أَنگُشتانِ كَنيزَكان digiti puellarum (ar. اصابع الجوارى) *met.* uva silvestris (انگور كوهى) *B.* in appendice.

أَنگُشتْ بُرَك n. c. talpa (موش كور) *B.* Vocem ad dialectum shîrâzensem pertinere dicit eiusdem lexici auctor sub synon. موش كور et خلد.

أَنگُشت تَم verpus s. digitus famosus t. اورته پرمق digitus medius *M.* ex *F.*

أَنگُشتْ دان n. c. i. q. انگشتوانه *B.*

أَنگُشتِ دُشنام digitus convicii *met.* digiti elevatio convicii facientis (كنايه از انگشت نهادن باشد چه در عوض آن دشنامى خواهد شنيد) *B.*; 2) sec. al. i. q. انگشت شهادت q. v. *HK.*

أَنگُشتَر (s. अङ्गुरीय) i. q. انگشترى anulus Gl. Sch.

أَنگُشتَرى anulus *M.*; cf. Wilk. Chr. 157.

أَنگُشتَرِين anulus; 2) i. q. انگشتوانه digitale sartoris *C. M.*

أَنگُشتِ سُتُرك pollex (بيوك پرمق يعنى باش پرمق) *F.*

a. p. أَنگُشتِ سَمين (digitus obesus فربه) *met.* pollex (انگشت ابهام) *B.*

أَنگُشتِ شَك (digitus dubii) i. q. انگشت شهادت *B.*

a. p. أَنگُشتِ شُكر (digitus gratiarum actionis) *met.* i. q. انگشت شهادت q. v. *B.*

انگشت بَدَندان گَزيدَن (digitos dentibus mordere) *met.* admirari, obstupescere (تعجب كردن وتحير نمودن); 2) dolore, moerore affici (حسرت وافسوس خوردن) *B*; cf. انگشت خائيدن.

— بر ديده — s. انگشت بَر چَشم نِهادن *met.* accipere, admittere, assentiri (قبول كردن ومسلم داشتن) *B.*

انگشت بَر حَرف نِهادن *met.* vituperare, obiurgare (عيب گرفتن ونكته گيرى كردن) *B.*

انگشت بَر دَهان گُذاشتَن *met.* i. q. انگشت بدندان گزيدن q. v. 2) silentium significare (اشاره كردن بخاموشى) *B.*

انگشت بَر لَب زَدَن obiurgare, convicio corripere alqm (كسى را بر سر حرف آوردن) *B.*

انگشت خائيدَن (digitos mandere) *met.* dolore, moerore affici; 2) poenitentiam agere rei (كنايه از حسرت وافسوس وندامت وپشيمانى باشد) *B.*; cf. انگشت بدندان گزيدن et انگشت گزيدن.

انگشت زَدَن digitos collidere prae gaudio (از خوشحالى) *B.*

انگشت گَزيدَن (digitos mordere) *met.* i. q. انگشت خائيدن; 2) obstupescere (حيرت) *B.*

انگشت كَشيدَن (digitos trahere, ducere *supra rem*) *met.* obliterare, delere (محو كردن ونابود انگاشتن) *B.*

انگشت نِهادن (digitos attollere) *met.* convicio corripere, reprehendere, vituperare (انگشت دشنام وعيب گرفتن); 2) adversari, oppugnare (اعتراض كردن) *B.*

انگشتِ نيل كَشيدَن (digitos caeruleos supra alqd trahere) *met.* omnino renuntiare rei (ترك دادن كارى), quo dedecus et paupertas significatur (كنايه از رسوائى ونشان فقر) *B.*; cf. Gul. 185 l. 14, c. بر r.

أَنْگُشْتِ شِکَم (digitus ventris) *met.* membrum virile *B.*

a. p. أَنْگُشْتِ شَهادَت digitus testimonii i. e. digitus index *M. R.*

a. p. أَنْگُشْتِ عَـروس (digitus sponsae) *met.* genus dulciarii (حـلـوا), alias etiam انگشتک عروس et انگشت عروسان dictum et opp. dulciario, quod ساق عروس s. ساق عروسان appellatur; 2) genus uvarum (نوعی از انگور) *B.*

أَنْگُشْتَک gummi (صمغ) arboris انگدان ar. صمغ المحروث et حلتيت dictum; laser *B.*

أَنْـگُـشْـتَـک (suff. ک) nom. diminut. vocis انگشت digitulus; 2) prehensio extremis digitis (گيرندگی سر انگشت), hind. چتکی dicta *HK.*

أَنْگُشْتَک زَدَن i. q. انگشت زدن q. v. *B.*

a. p. أَنْگُشْتَکِ عَـروس i. q. انگشت عـروس q. v. *B.*

أَنْگُشْتِ گَنْدَه (digitus foetens) i. q. انگشتک laser *B.*

أَنْگُشْتِ کَنيزَکان i. q. انگشت عروسان 2 genus uvarum *B.*

أَنْگُشْتِ کِهين digitus minimus ar. خنصر *B.*

أَنْگُشْتِ مِهين digitus maximus s. medius ar. وسطی *B.*

أَنْگُشْتِ نَرم i. q. انگشت گنده laser *B.* s. v. زراوند; 2) pollex (انگشت ابهام) *HK.*

أَنْگُشْتْ نُما (a v. نمودن) n. c. digito ostensus *met.* celebratus, notus; *plerumque sensu malo:* famosus, infamis *B.*

أَنْگُشْتْنَه i. q. انگشتوانه digitale sartoris (t. يوکسوک) *F.*

أَنْگُشْتو i. q. چنگالی وماليده i. e. panis calidus oleo et dulcedine perfricatus (نانی گرم که با روغن وشيرينی درهم مالند) *B.* Fort. ex انگشتوا decurtata vox.

أَنْگُشْتْوا (fort. ex وا pro با et أَنْگُشت) panis ad carbones, simil. coctus (نانی که آنرا بر روی آتش زغال وغيره پزند) *B.*

أَنْگُشْتْوانَه (suff. انه) foculus (زغال دان) *B.*

أَنْگُشْتْوانَه digitale sartoris *B.*; cf. انگشتنه et آهن آشيان et انگشت دان.

أَنْگُشْتَه et أَنْگُشْتَه i. q. انگسبه s. انـگـشـبـه; 2) mercator dives (سوداگر صاحب مايه) *B.*; cf. انکيشته.

أَنْگُشْتَه i. q. افشون ventilabrum *B.* ita dictum, quod volae manus extentae (پنجهء دست) simile est; cf. بواشه et چار شاخ.

أَنْگَل homo rudis, in societate ingratus (که محبتی (محبت او مکروه طبيعت باشد *B.* (مکروه وجسمی ثقيل گرانجان آدم) *F.*; 2) fissura globulo fibulatorio vestis excipiendo facta (حلقه که گوی گريبانرا دران اندازند); 3) globulus s. orbiculus vesti colligandae (تکمه وگوی گريبان) *B.*; cf. انگول et انگوله et انگله et انـگـيـل et انگيله.

أَنْگَلْگون bonae qualitates (ترجمهء صفات حميده يعنی صفتهای خوب) *B.*

أَنْگَلَنْدو i. q. اخکلندو crepundia *B.*

أَنْگَلَه i. q. انگل 2 et 3 *B.* Sec. *F.* i. q. انـگـل.

g. p. أَنْگَليون (gr. εὐαγγέλιον) evangelium; 2) nomen libri Manetis (مانی) pictoris. Utriusque significationis prior locum habet, cum de Jesu vel cruce mentio fit, posterior autem, cum de pictura vel floribus sermo est; 3) i. q. آنْگليون q. v.; 4) genus lacertae (بوقلمون) *B.*; cf. اکليون.

أَنْگَمَه the inverted thorn *R.* In ceteris lexicis deest.

أَنـگَـنـيـدَن i. q. آگندن q. v. *F. C.* In *F.* lex. falso legitur انگيندن, quod probat addita pronuntiandi ratio, lectioni انگنيدن

soli conveniens. — *M.* pronuntiandi rationem lex. *F.* non respiciens falso impressit أَنْكِينْدَن.

أَنْكَوان i. q. انکدان 3 laserpitium, silphium *B.*

أَنْكُور fructus notus, cuius variae sunt species, ut فخری, خایهء غلامان al. *HK.* t. اوزم uva *M.* ex *F.*; cf. انگیر.

أَنْكُورِ دَشْتی medicamentum (دوا), alias سپستان s. سگ پستان dictum, q. v. *B.*

أَنْكُورِ روباه uvae vulpinae i. e. solanum *C.*

a. p. أَنْكُورِ زَيتونی uvae nigrae species, olivae (زیتون) similis, ar. اصابع العذاری dicta *B.*

أَنْكُورَك (suff. ك) nom. dimin. uvula. Inde انگورك چشم pupilla oculi *M. SHL.*

أَنْكُورِيَه Ancyra urbs, ar. أَنقِرَه dicta. Aliud eiusdem urbis nomen est عموریه *B.* in app.

أَنْكُوزَد *F.* et أَنْكُوزَه i. q. انکژد *B. F.*

أَنْكُول et أَنْكُولَه i. q. انکل 2 et 3 *B.* Sec. *F.* i. q. انکل.

أَنْكُونی qui vana et inutilia tractat, homo nequam (کار باطل کننده), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: بقول وفعل با حق شو همیشه ✿ مکن در کار خود انکونی پیشه *F.*

أَنْكِيان i. q. انکدان 3 laserpitium, silphium *B.*

أَنْكِيبان i. q. انکبان q. v. *F.* Cf. انکیسان.

أَنْكِيبُون pannus sericus elegans intextis variis coloribus (الوان حریر ایله طوقنمش بر لطیف قماشدر بوقلمون کورینور) *F.* Vox, ut videtur, cum آکلیون et انکلیون cognata; cf. انکییون.

أَنْكِيخْتَن s. انگیزیدن imp. انگیز excitare, incitare (جنبانیدن از جای وبر شورانیدن); 2) attollere, elevare (بلند ساختن); 3) extrahere, evellere (بر کشیدن); 4) amovere, removere (دور کردن); 5) producere, manifestare, divulgare (پیدا کردن وساختن وافشا کردن) *B.* c. بر i. q. simpl. e. g. incitare *equum* Chr. Sch. 10. evellere *cyparissum* e. g. چو باغبان فلک دید قامت خوبت ✿ بدست رشک بر انگیخت سروها از باغ, versus poetae ابو المعانی in lex. *F.* — amovere e. g. بر انگیختم خاطر از شام وروم, versus poetae شیخ سعدی in lex. *F.*

أَنْكِيدَن i. q. انگیختن q. v. *F.* Sec. *C.* i. q. آکندن fort. pro انکنیدن q. v.

أَنْكِير i. q. انگور uva, ar. عنب *B.*

أَنْكِيز imp. v. انگیختن s. انگیزیدن; 2) in comp. part. praes. signif. *M.*; 3) excitatus, elevatus (بر انگیخته وبلند ساخته وبر خیزانیده) *B.* Gl. in Des.

أَنْكِيزانِيدَن et أَنْكِيزانْدَن causs. verbi انگیزیدن s. انگیختن *C.*

أَنْكِيزَه (a v. انگیختن suff. ه) caussa (سبب وباعث چیزها) *B.* Gl. in Des.

أَنْكِيزِيدَن i. q. انگیختن q. v. *B.*

a. p. إِنكِيس figura quaedam (شکلی), qua in arte divinandi رمل appellata, utuntur *B.* in Freyt. lex. sic ☰ notata. Aliud figurae synonymum est منکوس.

أَنْكِيسان i. q. انکبان q. v. *F.*

أَنْكِيشْتَه magnitudo, maiestas, reverentia (بزرگی ووقار وحشمت); 2) coll. کِشتن sator, agricola (برزگر) *F.*; cf. انکشته.

أَنْكِيشَه i. q. آهسته e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: ای صبا انکیشهرو در کوی جانان صبحدم ✿ از پریشان کرده زلف از خواب بیدارش کنی *F.*

أَنْكِيل et انکیله i. q. انکل 2 et 3 *B.* Sec. *F.* i. q. انکل.

أَنْكِينِدَن falso pro أَنْكَنِيدَن in *F.* lex. impressum.

انکییون i. q. انکیبون q. v. *F.*

أَنّمار nomen urbis سبا (شهر سبا) *B.* in app.

a. p. أَنمُوذَج exemplar, typus, specimen (نمونه) *B.* in app. Falso lex. *B.* auctor

hanc vocem linguae graecae attribuit; est forma arabica persicae vocis نموده praefixo ا pro نمودج; cf. Freyt. lex. s. v. انمودج.

انـوپا, sec. *F.* [ô] (in zendica lingua انگوپا pronuntiatur *SHL.*) buglossa amara (گـاو زبان تـلـخ), qua in medicamentis utuntur; 2) i. q. کاسنی ar. هندبا intybum *B.* secta ignis cultorum (مذهب گبران) *F.* ex Fǵ., quae tamen significatio in lexicis persice scriptis *B. HK.* et ipso *F.* voci انوشا tribuitur.

g. p. اَنورْسما (gr. ἀνεύρυσμα) sanguinis profluvium (سیلان خون) *B.*

اَنـوش nom. filii شیث, e cuius gente Muhammed originem duxit *B.* in appendice.

اَنُـوشـا [ô] secta et religio cultorum ignis (مذهب وکیش گبران); 2) gaudium, laetitia (شادی وخرمی); 3) iustum, aequum (عدالت) *B.*; cf. انوپا.

اَنوشَه et اُنوشَه pulcer, bonus, laetus (خـوش وخـرم وخـوشحال); 2) vinum (شـراب); 3) rex iuvenis (پادشاه نوجوان); (انگوری); 4) nom. amitae Shâpôris (عمهٔ شاپور); 5) adv. bene, euge (خوشا) et i. q. آفرین, ar. بارك الله et طوبی et مرحبا beatus (tu) et felix! *B.*

اَنُوشِیْروان [ô] et [ê] i. q. نوشیروان Anôshêrvân, Persarum rex Spieg. Chr. 106.

g. p. اَنولوطِیا (e gr. ἀναλύσις corrupt.) argumentatio evidens (قیاس برهانی) *B.*

g. p. اَنومِیا et اَنومِیان (gr. ἀνεμώνη) anemone (شقائق) *B.*

اَنوَه sperans (امید کرد) *F.* ex Fǵ.

اَنوئید planctus, lamentatio (ناله وزاری) *F.*, quae tamen significatio hoc versu میر نظمی poetae : چو بشنید ازو این سخنها گـریست ✿ انـوئید واشـک از دو دیـده بریخت ibi allato minime probatur, quum انـوئـیـد h. l. sit 3 ps. praet. abs. verbi انوئیدن.

اَنـوئـیـدَن plangere, lamentari (ناله وزاری ونوحه کردن) *B.*

اَنَه suffixum de q. v. Inst. l. pers. §. 256, p. 165.

اَنـیـر natura s. indoles prava (خوی زشت وطبیعت بد) *B.*

اَنیراب nom. genii (ملک), qui praeest igni (که رب النوع عنصر آتش است), quemque Zoroastris asseclae اردیبهشت appellant Gl. in Des.

اَنیران nom. genii (فرشته), qui praeest matrimoniis (عقد نکاح); 2) nom. diei trigesimi cuiusvis mensis solaris, qua significatione etiam انیزان scribitur *B.* Alia eiusdem vocis forma انبزان, in appendice lex. *B.* allata, lectio mendosa pro انیزان esse videtur; cf. ایزان.

انیژ i. q. بوی مادران abrotonum *B. F.*; cf. اثیژ et بشنیز.

اَنیزان v. s. v. انیران.

اَنیس hortulus (باغچه) e. g. in hoc versu :
در جهان دیگر نباشد غیر ازینها خوش انیس
چون کنار آب وباده ساقی باشد در انیس ✿
in quo prior انیس vox arabica est *F.*

a. p. اَنیسِ أعضا (familiare membrorum) *met.* oculus (چـشـم); 2) amasius (محبوب ومطلوب) *B.*

اَنیسان vanum, futile, mendacium (بیهوده ودروغ وکـذب); 2) contrarium, repugnantia (خلاف ومخالفت) *B.*

g. p. اَنیسو et اَنیسون (gr. ἄνισον) anisum (رازیانهٔ رومی ar. حُلوه) *B.*

اَنیسون i. q. انیسان q. v. *B.*

اَنیسَه et اَنـیـشَه, lit. س cum ش permutata, i. q. انبست s. انبسته q. v. *B.*

اَنیشَه explorator (جاسوس وچاپلوس); 2) i. q. انیسه *B.*

اَنیق medicamentum, quo pilos defluere faciunt (بریزانند) *B.*

اَنـیـن vas fictile butyro parando *B.*; cf. آنین 2.

اُو sec. *HK.* [ô] (z. ᬦᬦᬦ ava, *IC.* awa, coll. s. ओम् pro अवम्, ut proprie sit neutrum pronominis ava) pronom. 3 ps. sg. de animantibus (ذوی العقول) usitatum, opp. آن de inanimatis (غیر ذوی العقول) dicto *B.* Interdum tamen de inanimatis adhibetur Gl. Sch. e. g. وزان مرز تا پیش دریای چین ۞ همه نام بردند شهر وزمین ۞ بفرسنگ صد بود بالای او ۞ نشایست پیمود پهنای او Schahn.

اَو i. q. اف praepositio praef. verbi, de q. v. s. اف; 2) onus t. یوك *F.*

اَوا decurtatum ex آواز q. v.; 2) i. q. ابا q. v. *B.*; cf. آوا.

اَوار i. q. آوارچه q. v. *B.*; cf. أوارِه.

اُوار calor, aestus, aer calidum (گرما وهوای گرم) *B.*; cf. اُواره.

اَوارَه i. q. اَوار s. آوارچه q. v.; 2) sedes regiminis supremi, aula imperatoris (دیوان خانه یعنی دار الاماره که بارگاه ملوك وسلاطین باشد); 3) i. q. آواره 8 *B.*

اُوارَه i. q. اُوار q. v. *B.*

اَواریدَن edere (خوردن); 2) cibum digerere et digeri (گواریدن) *B.*; cf. آواریدن.

اَوارین foedus, malus (زشت وبد), opp. پیرارین, quae est vox dialecti antiquioris, quam Zend et Pazend dicunt *B.* Vid. in append.

اَواز et اَوازی i. q. بـا cum *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

اَوام i. q. آوام q. v.; 2) color رنگ ولون *B.*

اَواه i. q. آوا vox magna (صدای بلند) *F.*; cf. آواه.

h. p. اَوبـا (h. אֲבִיָּה s. אֲבִיָּהוּ s. אֲבִיָּם) nom. nepotis Salomonis (پسر زاده سلیمان), qui est filius Rehabeami (رجوعام) *B.*

اَوبـار imp. v. اوبـاریـدن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) id quod devoratur (هر چیز که فرو رود یعنی بلع شود). *Inde a devorando s. perdendo derivatae duae sequentes significationes :* 4) ignis praevalens (آتش غالب) et 5) venenum mortiferum (زهر مهلك); 6) domus, palatium (خانه وسرا) *B.*

اوبـار (a v. اوباریـدن) planctus, lamentatio (ناله وزاری) *B.*

اَوباریدَن (coll. اوبـردن, z. ᬭᬭᬭ bere, s. भृ, praef. او) deglutire, devorare (فرو ناجاویده ar. بلع بردن), de animali alia animantia devorante; 2) proiicere, eiicere (افگندن وبیرون افگندن) *B.*

اوبـاریـدَن gemere, lamentari (ناله وزاری کردن) *B.* Cf. اوبار.

اَوباش et اَوباشَه homo ex plebe, rudis, miser, otiosus et erro (مردم عامی هیچ نفهمیده آلفته وآلوده ولوند ی) (ی سر وپا وجلف *B.* (کار وعیار وقلاش وسفیه ونادان مردم فرو) *F.* (مایه وناکس ودر آمیخته از هر طائفه) *SHL.*; cf. Gul. 21, H. Sam. 144; 2) pertinax, obstinatus (بسر خود ومتعصب) *B.*

اَوباشتَن implere (پر کردن) *B.* (qua significatione cum انباشتن s. انباردن cognatum et ab eadem radice z. pere, s. पृ s. पॄ s. पूर् causs. पार् praef. او derivandum est); 2) proiicere (افگندن) *B.*; cf. اَوباریدن 2; 3) i. q. اوباریدن 1 devorare *F.*

اَوباشَه i. q. اوباش q. v. *B.*

اَوبانیدَن dormitare (امزغنمق); 2) prosterni (اوغنمق) *F.*; cf. اوتانیدن.

اُوبُـردَن i. q. اَوبـاریـدن deglutire, devorare *B.*

اوبِس affinis, propinquus (خویش وپیوند); 2) propinquitas (قرابت) *B.*

اُوبِه [ô] lit. ه manifesta, nom. pagi (قریه) ad Herât (هرات) pertinentis *B.*

اُوت [ô] composit. ex pron. او et suff. 2 ps. sing. ت *B.*

t. p. اوتلغ s. اوتاق tabernaculum, tentorium maius principum *M.* ex *F.*; cf. اوداغ.

وگـــویندگی باشد که آن خاصهء فارسیان است وشعر آن بزبان پهلوی باشد); 2) nom. pagi (دهی) ad urbem جوشقان pertinentis, ita cognominati, quod cantor (خنیاگر) quidam illius pagi dicendi genus اورامن instituit *B.*

اورتاق s. أُرتاق dial. Khârizm. mercator *M.* ex *F.*, qua eadem significatione apud scriptores hist. mong. legitur; 2) vox turc. consors, socius *M.*; cf. H. Mong. I, 308.

t. p. اورتاقی (suff. ی) consortium, societas H. Mong. I, 308.

اوردو i. q. أُردو q. v. *M.*

أَوَرديدَن bellum gerere, pugnare, impetum facere (جنگ کردن وحمله نمودن) *B. F.*; cf. آورد.

أَوِرس i. q. أُرس cyparissus montana *B.* iuniperus, platanus *M.* ex *F.*; cf. آرس et أَرِس.

أُورسلِم et أُورِشليم (e syr. ܐܘܪܫܠܡ h. יְרוּשָׁלַיִם) Hierosolyma *B.*

اِورْسيا i. q. ايرسا q. v.

g. p. اورطبقی ling. graeca: rerum expositio (بیان کیفیت قضایا) *B.* in app., cui voci quae vox graeca respondeat ignoro.

اورُق v. s. اوروق.

أَورَك i. q. آورَگ q. v. *B.*

t. p. اورگـنـج i. q. ارگـنـج forma turc. persicae vocis گرگنج s. گرگانج q. v. *B.*

أَوركوه i. q. ابركوه q. v. *B.*

g. p. اورمالی et اومالی (e gr. ἐλαιόμελι corruptum) oleum e trunco arboris cuiusdam proveniens, dulce gustatu, alias عسل داود et ar. دهـن العسل dictum *B.* elaeomeli, de q. v. Dioscor. l. I, c. 37.

اورمُز s. اورمُزد i. q. ارمز q. v. *B.*

اورمَك pileus s. capitis tegumentum laneum (کلاه وطاق پشمین). Alii turcicam vocem esse dicunt *B.*

اوتانيدَن i. q. اوبانيدن *F.* Fortasse lectionum alterutra mendosa est.

a. p. أَوج forma arabica persicae vocis اوگ q. v.; 2) nom. soni cuiusdam musici (نام نغمه ایست از موسیقی). Alii indicam vocem esse perhibent *B.*

a. اوجاقی et اوشاقی s. وشاقی v. s. وشاق.

اوجّه nom. urbis cuiusdam (شهری) *B.*

اوجـیـز s. اوچـیـز essentia, quidditas rei (حقیقت وماهیت چیزی) Gl. in Des. Vox, ut videtur, composita ex pron. او et چیز.

اوچـیـزی (suff. ی) pl. اوچیزیان quidditas (چگونگی وماهیت) *B.*; cf. اوچیز.

g. p. أَودا (e gr. ὄρος corrupt.) mons (کوه) *B.*

g. p. اوداساليون (e gr. ὀρεοσέλινον corrupt.) apium montanum (کرفس کوهی) *B.*

t. p. اوداغ pro اوتاغ q. v. *M.*

أَودِر patruus (بـرادر پـدر ar. عمر) *B.*; cf. افدر.

أَودَس et أَودَست, e quo decurtatum est, i. q. بِدَست q. v. *B.*

اودَه nom. urbis cuiusdam (شهری) *B.*

g. p. اودَر (e gr. ὕδωρ corruptum) aqua (آب) *B.*

اور *gen.* pugnus (مـشـت); 2) *spec.* ictus pugni (مشت), quo os alicuius percutitur; colaphus; 3) amygdala, pistacium, nux, simil. nucleo perdito (که مغز شان ضائع وتیز شده باشد) *B.*

أَورا arx, castellum (حصار وقلعه) *B.*

أَوْراز i. q. افراز, lit. ف cum و permutata *B.*

أَوْراشتَن i. q. افراشتن, lit. ف cum و permutata *B.*

اوراق v. s. اوروق.

اورامَن et اورامَه legendi et dicendi genus quoddam Parsis proprium, quorum carmina pehlevice scripta sunt (نوعی از خوانندگی

اَورَنج i. q. سکّ انگور q. v. *B.*; cf. اَولنج; sec. *F.* i. q. انگور uva.

اُورَنج [ô] uva, cuius acini absumti sunt, ut nil nisi uvae lignum remanserit; ar. عمشوش *B.*; cf. اولنج et اولج.

اَورَنجن s. اَورَنجين s. ابرنجن i. q. ابرنجين q. v. *B.*

اَورَند (vox cum آورند et آروند et اروند et اورنگ et افرند cognata) imp. v. اورنديدن; 2) coll. آورند 1 dolus, fraus, fallacia (مکر وفريب ودغا وخدعه), e. g. زمانه پس از اورنگ بند واورند گشت Schahn.; 3) coll. اورنگ thronus, solium regium, e. g. زتو يافتم فر واورند وتخت Schahn.; 4) coll. افرند et آروند et اروند 7 ornatus, pulcritudo, maiestas, magnificentia, potentia, dignitas; 5) coll. اروند 2, 3 et 4 et آورند 2 et 3 mare, magnum flumen, uti Euphrates, Tigris al.; 6) coll. اورنگ fortuna (بخت وطالع); 7) vita (زندگانی); 8) nigredo (سياهی opp. سفيدی); 9) coll. اروند 10 nom. unius filiorum کی پشين بن کيقباد, qui fuit pater Lohrâspi *B.*

اَورَندَن i. q. انداختن q. v. *F.*

اَورَنديدَن fallere, decipere (فريب دادن ومکر وحيله نمودن) *B.*

اَورَنگ thronus, solium regium; cf. اورند 3; 2) intellectus, scientia (عقل ودانش); 3) maiestas, ornatus, pulcritudo (فر وزيبائی); cf. اروند; 4) gaudium, status laetus, bonus (شادی وخوشحالی); 5) vita (زندگانی); cf. اورند 7; 6) dolus, fraus, fallacia; cf. اورند 2; 7) teredo, termes arda (ar. ارضه); 8) nom. viri amore feminae, گل چهره dictae, capti *B.*; 9) *met.* coelum *F.* v. s. هفت اورنگ; cf. اَولنج.

اَورَنگی nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur; 2) nom. trigesimae triginta melodiarum (لحن) citharoedi Bârbud (باربد) *B.*

اَورُوختَن [ô] i. q. افروختن, lit. ف cum و permutata *B.*

اوروغ s. اوروق i. q. اروغ q. v.

t. p. اوروق s. اورُق s. اوراق vox dialecti turcicae orientalis: comitatus principis et omnia, quae ad illum proprie pertinent; castra regia Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 36, not. 2.

اَوَرَه pro اَبَرَه lit. ب cum و permutata, q. v. *B.*; cf. آبره et آوره.

a. p. اَوْرَهٔ اَفلاك *met.* thronus Dei (فلك الافلاك i. e. عرش) *B.*

h. p. اورِيا, sec. *HK.* [ô] (h. אוּרִיָּה) Urias, maritus Batshebae *B.*

اُورِيب s. اُورِيو [ô] et [ê] i. q. اُرِيب q. v. *B.*

اوز *Khârismiorum lingua*, dexter, ingeniosus, agilis in operando *C.*

آوَّزار i. q. اَبزار s. افزار q. v. *B.*

اَوزارْدان i. q. ابزاردان q. v. *C.*

a. p. اَوزان pl. vocis وزن apud scriptores hist. mong.: opifices H. Mong. I, 309.

اَوزايِش i. q. افزايش q. v. *B.*

اوزبَك gens quaedam (قومی) Turcarum *B.*

اُوزجَند [ô] nomen loci cuiusdam *B.*

اَوژَن imp. v. اوژنديدن; 2) in comp. part. praes. signif. *B.* e. g. مرد اوژن virum prosternens; شير اوژن leonem prosternens. Inde *met.* strenuus, fortis (بهادر وشجيع) *F.*; 3) interfectio, caedes (قتل وکشش) *B. F.*

اوزُن et اوزَن nomen gentis, quae pulsando testudinem et varios versus ex antiquo libro, اوغور نامه dicto, recitando per regiones circumvagari solet (بر طايفه‌در تنبوره چالوب ترکی سويلرلر واوغور نامه اوقورلر ترکيده اوزان ديدکلريدر) *M.* ex *F.*

اَوژَند s. اَوژَنگ s. اَوژَند apparatus, armatura *C.*

أوزنديدن iacere, iaculari, deiicere (افگندن) (وانداختن) *B.*; cf. افژودن.

أوژنك i. q. اوزند s. اوژند *M.* ex *F.*

أوژول et أوژوليدن i. q. افژول et افژوليدن q. v. *B.*

أوزون i. q. افزون q. v. *B.*

أوزين anulus (حلقه), quem assuunt extremitati cinguli hominis, تك بند dicti et loro vel cingulo equi (تنگ اسب) *B.*

أوس spes (اميد) *B.* Fort. cum آس s. आशा cognata vox.

أوسان i. q. أپسان s. أفسان q. v. *B.*

أوسبيد et اوسبيد nenuphar indicum (نيلوفر هندی) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. اوسيده.

أوست [ô] pro او است, de q. v. Inst. ling. persicae §. 85 sqq.

أوستا i. q. ابستا 1 q. v. Gl. in Des.

اوستاخ i. q. أستاخ s. گستاخ s. بستاخ q. v. *B.*

اوستاد et اوستادی i. q. أستاد et أستادی q. v. *B. C.*

أوستام et أوستان [ô] i. q. أستام q. v; 2) limen (آستانه) *B.*

أوستيم [ô] i. q. آستيم 1. 2. *B.*

أوسن i. q. ar. قصه res gesta, historia *F.*; *M.* vertit : brevis, curtus.

أوسو i. q. اوسو raptus; 2) luctus (ماتم) *B.*

اوسو i. q. أسو raptus (ربايندگی) *B.*; cf. اوسه.

أوسون i. q. افسون q. v. *B.*

اوسه et أوسه i. q. اوسو raptus *B.*

g. p. أوسيمون (e gr. ἐρύσιμον corruptum) i. q. تودری *B.* erysimum, de q. v. Diosc. l. II, c. 187 (188).

اوش nom. oppidi (قصبه) regionis (فرغانه) inter سمرقند et چين *B.*; cf. براكره.

a. اوشاق i. q. اوجاق s. وشاق, q. v. s. وشاك.

أوشان i. q. افشان q. v. *B.*

أوشان [ô] (pars. ...... vashan) i. q. آنها pron. 3 ps. pl. *B.*, de q. v. Inst. ling. pers. §. 165 et Spiegel Gr. der Parsispr. p. 66; cf. ايشان.

أوشاندن i. q. افشاندن q. v. *F.*

اوشنده i. q. اخكوزنه e. g. in hoc versu ابوالمعانی poetae : ی مشقت ديگران بگشايد آن اوشنده را *F.*

أوشنگ et اونگ i. q. آونگ q. v. *B.*

أوش وبوش vox ad genus اتباع pertinens : incessus gravis, superbus; 2) superbia, arrogantia, fastus, ostentatio (تبختر وخودنمائی وكر وفر وخودآرائی) *B.*

اوشه planta quaedam agrestis et hortensis. Agrestis ar. سعتر dicitur (de q. v. Freyt. lex. s. v.), altera hortensis nomen مرزه habet q. v. *B.*; cf. جنبيد.

أوشه (s. अवश्याय) ros nocturnus *B.*; cf. افشك.

أوشهنگ [ô] primitiva vocis هوشنگ forma q. v. *B.*

أوغ (s. वायु?) ventus (باد ar. ريح) *B.*

أوغان i. q. افغان q. v. *F.*

أوغر i. q. أغره q. v. *B.*

اوغروق i. q. اغرغ s. اغرق q. v.

اوفتادن et اوفتيدن i. q. افتادن q. v. *B.* De اوفتادن, quae etiam parsica forma est, cf. Spiegel Gr. der Parsispr. p. 96.

أوفسانه [ô] i. q. افسانه q. v. *B.*

g. p. أوقطاريون (e gr. εὐπατώριον corrupt.) i. q. غافت q. v. *B.* eupatorium, de q. v. Diosc. l. IV, c. 41.

g. p. أوقيانس et أوقيانوس (gr. ὠκεανός) oceanus *B.*

g. p. أوقيمن et أوقيمن (gr. ὤκιμον) genus herbae odoratae montanae, alias بادروج dictae, *B.* ocimum, de q. v. Dioscor. l. II, c. 170 (171).

اُوك [ô] nom. arcis (قلعه) inter فراه et سیستان sitae *B.*

اَوْك, e quo ar. اوج, absis summa stellarum opp. حضیض (بلندترین درجهٔ کواکب بود وآن نقطهٔ ملاقات سطح محدّب فلک باشد از افلاك جزئیهٔ سبعهٔ سیاره با حوامل ایشان *B.*; cf. Wilk. Chr. 165; 2) pl. اوكیان gens quaedam Turcomanorum H. Mong. I, p. 342.

اَوكار i. q. افكار q. v. *B.*

اَوكَم et اَوكَم fovea textoris *M.* ex *F.*

اَوكَنج poenitentia (ندامت وپشیمانی) *B.*

اَوكَندَن i. q. افكندن q. v. *B.*

اوكو (*germ.* uhu) i. q. آكو noctua *B.*

اولاد nom. daemonis (دیو) in Mâzandarân *B.* nom. ducis, qui Rustamo, a quo captus est, viam monstravit (نام سرداری که رستم اورا بخوان پنجم گرفت واو رهنمای رستم گشت) Gl. Sch.

اَوَّلِ اَردی بَهشت dies primus mensis secundi veris (روز اول ماه دوم است از بهار که اول ثور است); 2) mensis فروردین, quem sequitur mensis اردی بهشت) (ماه فروردین‌را نیز گویند که اول حمل باشد باعتبار آنکه یعنی (اول اوست بعد از آن اردی بهشت *B.* حمل که آنرا هند بیساک (s. वैशाख) گویند وآن یکماه پیش از اردی بهشت وکمال بهار دران است وآن سر سال شمسی است واین‌را سال جلالی نیز گویند *SHL.*

اولَنج i. q. اولَنج s. اورَنج q. v. *F.*

t. p. اولجا s. اولچا s. اولجه s. اولچه *vox in lingua Turcarum orientalium usitata*, praeda, captivus H. Mong. I, p. 426, coll. 150.

t. p. اولجامیشی s. الجامشی s. اولجامشی s. الجامیشی vox ex praecedente اولجا addito میشی formata i. q. بندگی s. خدمت reverentiam praestare principi servitio et donorum oblatione H. Mong. I, p. 149. Propriam vocis significationem Charmoy (Mém. de l'acad. de St. Pét. sér. VI. t. III, p. 186, l. 6 et p. 374, not. 41) ex vocabulario orientali apposuit hanc: „l'action d'un homme qui se présente devant un grand en fléchissant le genou, en se portant la main à la tête et en allant ensuite baiser la main du grand à qui il rend ses hommages".

a. p. اَوَّلِ فَروَردگان dies decimus nonus primi mensis فروردین (روزی باشد که ده روز باول فروردین ماه مانده باشد), quo Persae, ut Arabes die Veneris, sepulcra visitare solent *B.*

a. p. اَوَّل قنوت n. c. *met.* prima aurora s. aurora mendax *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. ar. قنوت.

اولكا i. q. الكا q. v. et اولكه i. q. الكه q. v.

اَولَنج i. q. اورنگ signif. 1 — 6; 2) i. q. اَورَنج q. v. *B.*; 3) dormitorium (شبستان یعنی حجله گاه), quam significationem lex. *F.* auctor hoc versu ابو المعانی poetae probat: ۞ عاشقانرا غیر فکر یار میکردن خطاست زانکه بیگانه نگنجد چون بود اولنج خاص *F.*

اولَنج i. q. اورنج q. v. *B.*

اولَنگ i. q. اُلنگ viridarium, pratum; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 86 not.

a. p. اَوَّل وَآخِرِ شُدَه بَرِ اَنبیا *met.* Muhammed *HK.*

t. p. اولوس vox ćagataica: natura, indoles (خلق) *M.* ex *F.*

اولَه i. q. آله aquila *F.*

اولی (vocales desunt) existentia (هویت) *B.* in appendice. Fort. legendum اویسی q. v.

اَولَیتَر (ex ar. اولی et suff. pers. تر) melior, praestantior *R.*

a. p. اَوَّلین حَرف n. c. prima literarum i. e. lit. ا; 2) *met.* scientia infusa (علم لدنی) *B.*

a. p. اَوَّلین نَقش n. c. *met.* decretum divinum, fatum (قضا) *B.*

اوماج i. q. اُماج q. v. *B.*

g. p. أوماداا (e gr. ἐλατήριον corrupt.) succus (عصاره) e cucumeribus silvestribus (خيارزهٔ سپند) expressus et siccatus *B.* elaterium, de q. v. Diosc. l. IV, c. 155.

اومالى i. q. اورمالى q. v. *B.*

أومان nom. pagi (قريه) ad Hamadân pertinentis, in quo natus est اثير الدين *B.*

أونانيس pomegranate-buds *R.*

أُونَج amicitia, familiaritas (موانست) *B.*

آوند vas (ظرف); cf. آوند 3 et آوندى *B.*

أوند dolus, fraus (فريب وخدعه) *B.*

m. p. اوندر (vocales desunt) uter ingens, de q. v. H. Mong. I, 139 not.

أونكه i. q. اجهره q. v. *B.* in appendice.

اونَنك i. q. اوشنك q. v. *B.*

g. p. اَونو et اونو (gr. οἶνος) vinum (شراب) *B.*

g. p. اونومالى (gr. οἰνόμελι) mulsum *B.*, de q. v. Dioscor. l. V, c. 16.

g. p. اونيا (e gr. ἀρωνία corrupt.) mespilum (زعرور). In Khorâsân appellatur علف شيران et arabicum nomen est تفاح البرى *B.* Falso lex. *B.* et *HK.* auctores hanc vocem syriacam dicunt; cf. Diosc. l. I, c. 169.

أوَووك gummi (صمغ) quoddam, ar. صمغ الداميثا [*HK.* صمغ الداميثا] dictum, quod e confinibus شبانكارهٔ شيراز afferunt *B.*

أوى [ô] i. q. او pron. 3 ps. sing. *B.*

اويا ignavus, stultus (كاهل وابله), ut in hoc versu شيخ سعدى poetae : بكوش شام وسحر در طاعت حق ۞ مشو اويا بخود باشى پشيمان *F.*

اويان mons; 2) medius mensis autumni C. Vox dubia in ceteris lexicis non comparens; cf. أُبان.

أَوِيژه [ê] i. q. آوِيژه [ê] q. v. proprius, peculiaris; 2) purus, merus; 3) et أويـژه vinum *B.*; cf. ويژه.

أوِيژَه [ê] ex alpha priv. et ويژه purus composita vox, significatione „impurus“ in libro prophetae Yâsân usitata (ولفظ اويژه كه در نامه حضرت ياسان آمده بمعنى ناپاكيست چه فارسيان را بدانسانكه الف وصلى ميباشد مثل افريدون واستم كه در اصل فريدون وستم است والف وصليست الفى هست كه افاده معنى لاى فيه ميكند (وضد معنى موضوعى ميبخشد) Gl. in Des.

a. p. أُوَيس (sec. Freyt. lex. proprie diminut. vocis أُوس) lupus (گرگ ar. ذيب); 2) nomen magni sancti cuiusdam muhammedani (نام يكى از اولياى تابعين), qui in proelio صفين martyris mortem obiit *B.*; cf. باد يمانى; 3) ordo quidam virorum sanctorum Not. et Extr. t. XII, p. 355.

أُويستان [ô] (pron. اوى cum suff. ستان) locus existentiarum (موقع وموضع هويات) Gl. in Des.

أُويش [ô] (ex pron. او et suff. ش formatum videtur) pl. اويشگان existentia (بمعنى هويت كه تشخص وتعين باشد) Gl. in Des.

أَويشَن i. q. سعتر q. v.; 2) sec. al. species herbae esculentae (سبزى خوردنى) *B.* in appendice; cf. آويشن.

t. p. اويماق tribus, quae duae erant Karâ-Tatarorum, de q. v. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 77 not.

أُويَه [ô] et أُويى (suff. ه et ى addit. pronomini او s. اوى) pl. اويان et اويـيـها i. q. اويش existentia Gl. in Des.

أه i. q. آه q. v. *B.*

أهار i. q. آهار q. v. *B.*

a. p. أهالى كس the common people *R.*

a. p. اِهتِمامْ بندى n. c. an account specifying the number of Pergunnahs and the names of the Zamîndârs in a province *R.*

a. p. اِهتِمامْدار n. c. an under-collector of revenue who acts on commission from a Zamîndâr; a responsible person *R.*

اَهَر nom. loci in Âzarbâyiǵân, in quo magnum flumen est; 2) nom. arboris, cuius fructus زبان کنجشک ar. لسان العصافیر cuiusque flos سنبل الکلب dicitur *B.*

اَهَرامَن i. q. آهرامن *B.* Gl. Sch.

اَهَران ascia (تیشهٔ درودگری) *B.*

اَهَرِم lignum, quo utuntur in parando pulmento tritico-carneo, هریسه dicto *B.* tudicula; cf. Abdallatif ed. de Sacy p. 307 et 308.

اَهَرمَن et اَهَرِمَن i. q. آهرامن q. v. *B.* Gl. Sch.

اَهَرَن i. q. آهرامَن; 2) nom. generi (داماد) imperatoris graecorum (قیصر روم), qui simul erat congener (سلف) Gushtâspi, utroque unam imperatoris filiam uxorem habente; 3) hind. incus (سندان زرگری وآهنگری) *B.*

اَهْرون nom. philosophi iudaici in omni doctrinae genere, imprimis arte medica, praestantis *B.*

اَهَریمَن et اَهَریمَه i. q. آهرامن q. v. *B.*

اَهْزون hoc tempore, momento; nunc (این زمین وهمین ساعت) *B.*

اُهْزون mulier sterilis (نازاینده وستروَن) *B.*

اَهَک i. q. آهک q. v. *B.*

a. p. اَهلِ دَرون *met.* familiaris, arcanorum particeps (اهل تقرب وخواص ومحرم اسرار) *B.*

a. p. اَهلِ شَوکَت vir fortis, potens (خداوند قوت وقدرت) *B.*

a. p. اَهلِ فِراش *met.* lecto affixus, aegrotus (صاحب بیستر که بیمار باشد) *B.*

a. p. اَهلِ مَدَر Arabes oppidani (ساکنان شهر وقری) *B.*

a. p. اَهلِ نِشَست *met.* in angulo sedentes; Dervîshi, qui rebus mundanis renuntiarunt (گوشه نشینان ودرویشان تارک دنیا) *B.*

a. p. اَهلِ وَبَر Arabes scenitae (که مسکن آنها صحرا باشد) *B.*

اَهَم canis aureus (شغال) *B.*

اَهَمَه partitus, imperfectus (پاره شده وناقص *B.* ناقص وناتمام وبعضی از اجزای کل) Gl. in Des.

اَهَنامَه pompa, fastus (کرّ وفرّ); 2) admiratio sui, superbia (خود آرائی وخود نمائی); 3) fortuna (دولت); 4) amor (عشق); 5) dedecus, ignominia (رسوائی); 6) res inutilis, perdita (چیزی که زود از دست برود واز انتفاع باز ماند وشکسته شود) *B.*

اَهنوخَوشی (lit. و posterior est واو معدوله) artifex, opifex (اهل حرفت وپیشه‌ور که بانواع حرفتها بپردازند), quartus quatuor ordinum, in quos homines distribuit Ǵamshêd rex. Tres alii nominantur کاتوزی, نیساری et نسودی *B.* Gl. Sch. Voces pehlevicae esse videntur; cf. Schahn. ed. Mohl. t. I, p. 48.

اَهنَوَد (z. [zend script] ahunvaiti coll. [zend script] ahunvaṭ Burn. Com. 330) nom. primi quinque dierum intercalarium *B.*; cf. فروردگان et اهواند.

اَهوار attonitus, obstupefactus (حیران ووالِه وشیفته) *B.*

اَهواز nom. urbis cuiusdam in خوزستان hodieque desertae; 2) nom. regionis *B.*; cf. H. pr. reg. p. 8 v.

اَهْواند i. q. اهنود q. v. *F.*

اَهوَر i. q. آهور 1 amasius, dilectus *B.*

اَهوَز nom. sagittarii regnante Anôshêrvân arte sagittandi praecellentis *B.*; cf. آهوز.

اَهون et اَهونبَر i. q. آهون et آهونبر q. v. *B.*

اَهْیانَه i. q. آهیانه *B.*

اَهیز i. q. آهسته, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: اهیز رفته بکویش رسیده بودم ✿ دوش مگر پسین نفسم در رسیده بود بکوش *F.*

کرده باشند وبعد از بار کردن آن نواررا بر بالای بار اندازند وقلابرا بر آن حلقه (انداخته محکم بکشند) *B.*

آیاسی i. q. ایازی q. v. *B.*

ایاغ poculum, scyphus (کاسه وپیالهء شرابخوری) *B.*; cf. Spieg. Chr. 144. Vox ćagataica sed a Persis recepta et plurimum usitata (چغتای لغتیدر اما فارسیده استعمالی غایت شایعدر). Inde ćagataica lingua اغاچی significat: pocillator (ساقی) *F.*; cf. اياق.

t. p. اياق vox apud Turcas orientales usitata et in persicis libris adhibita i. q. اياغ, quocum cognata esse videtur H. Mong. I, 357.

آیبد scintilla ignis *B.*; cf. آبید.

آیبک nom. oppidi (قصبه) in Badakhshân (بدخشان) prope اندراب in plaga australi *B.*

ایبک [ê] idolum (بت ar. صنم) *B.* Sec. *SHL.* est vox turcica ex t. ای luna (ماه) et بک dominus (میر) composita, proprie significans: lunae dominus.

ایتبا voluptas, deliciae, laeta conversatio (عیش وعشرت وذوق وصحبت), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: درد عشقش خوش سر وکاری بود ✿ میکند در بزم غمر دل ایتبا *F.*

ایتکز nom. regis Khârizmiae *F.*

ایتکین, sec. *HK.* ایتکین [ê] possessor domus (خانهدار) *B.*

ایتکینی, sec. *HK.* ایتکینی [ê] (suff. ی) possessio domus (خانهداری) *B.* Gl. in Des.

ایتوک nuntius laetus (نوید ومژده) *B.*

a. p. ائثار (nom. act. IV v. أثر) distributio pecuniae aliusve rei pretiosae; 2) i. q. بذل beneficium, quod pro Dei amore quis largitur Gul. 82; 3) beneficentia. — Inde ائثار کردن distribuere, donare, dono dare Gul. 152; cf. H. Mong. I, 365, not. 163.

ای [ê] part. vocandi o! (یا) *B.* in appendice; 2) pro این pron. demonstr. Gl. in Des.

آیا i. q. ای o!; 2) part. lugendi: ah, eheu! *B.*

h. p. آیار nom. mensis tertii veris Rûmanorum, in quo sol in signo geminorum (جوزا) est *B.* i. e. nomen mensis secundi calendarii iudaici vel syriaci, h. אִיָּר (Flav. Jos. Antiqq. VIII, 3. §. 1 Ἰάρ) syr. ܐܝܪ, in hemerologio Florentino *IAPAP* et in alio hemerologio *APAP* scripti, qui respondet macedonico ἀρτεμίσιος; cf. Ideler Chron. I, 430. 440 et 509 et Benfey Monatsn. p. 9 sqq.

آیار computatio (حساب) *B.*; cf. اوار s. آوارجه et اياره 2.

ایاردَه et ایارْدَه explicatio s. interpretatio libri Z'end, quae Paz'end dicitur (تفسیر وچگونگی کتاب زند است وآنرا پازند خوانند) *B.*

آیارْگیر i. q. آوارهگیر *B.*; cf. ایارهگیر.

آیارَه i. q. یاره armilla, periscelis *ornamentum muliebre;* 2) e quo ar. اوارجه, liber rationum, rationarium, codex expensi et accepti; cf. آوارجه; 3) e quo ar. ایارج medicamentorum laxativorum compositio (مرکبی از ادویهء ملینه که اطبا بجهت مسهل سازند وآن سالمر تر از حبوب ومطبوخات است); 4) quantitas, mensura (قدر واندازه ومقدار) *B.*

آیارَهگیر i. q. ایارگیر; 2) scriptor, scriba (نویسنده) *B.*

آیاز i. q. آیاز q. v. *B.*; cf. ایاس.

آیازی rica (برقع) nigra, quam mulieres super faciem ligant *B.*; cf. ایاسی.

آیاس i. q. ایاز s. آیاز q. v. *B.*

آیاسَه (s. इच्छा ?) desiderium, cupiditas (آرزو واشتیاق); 2) anulus et hamus ad constringendum onus ope restis latae (حلقه وقلابیرا گویند که حلقهرا بر نوار پهن نصب

a. p. ايثارْبَخْش (beneficiorum largitor) cognomen regis Hôshang (هوشنگ), filii Siyâmaki (سيامك) *B.*

ايچ [ê] i. q. هيچ q. v. *B.*; cf. Chr. Sch. 34.

ايجو i. q. اينجو q. v. *F.*

ايخان nom. regionis in Turkistân *B.*

اَيْخشت metalla (فلزات) *B.*

ايداوُل nom. montis cuiusdam *B.*; cf. ايلاول.

ايدَر hoc loco, hic (اينجا) *B.*; cf. Chr. Sch. 55. Inde cum از coniunct. ازايدر s. زيدر hinc. Chr. Sch. 87. 106; 2) nunc (اكنون); 3) ecce (اينك) *B.* Gl. Sch.; 4) semper (هميشه) *F.*

ايدْرا hoc loco, hic; 2) hoc tempore, nunc *F.*; cf. ايدر.

ايدَرى (suff. ى) i. q. اينجائى *B.* ut in hoc v. شاه ناصر خسرو poetae : مرا گفت اينجا غريبست جانت ✿ بدو كن عنايت تنت ايدرى است *F.*

e. اَيدَع ling. rûmana: medicamentum, alias خون سياوشان et ar. دم الاخوين, sanguis draconis, dictum *B.* Num forte e gr. αἷμα pl. αἵματα corrupta vox? Sec. Freyt. lex. significat etiam : arboris lacrima; corticis rubrae genus; crocus.

e. ايدماميد ling. syriaca : nom. arboris cuiusdam sic descriptae : درختى كه بدن آن مانند پشم است وخاصيت وى آنست كه شكم به بندد *B.*

ايدَند i. q. اند numerus incertus a tribus ad novem, ar. بضع *B.*

اَيدون nunc, modo (اكنون) *B.* Gl. Sch.; cf. Chr. Sch. 6; cf. ايدون.

ايدون (coll. آنون et آندون, phl. איטונן, pars. ... s. ..., s. अधुना et इदानीम्) hoc modo, ita (اينچنين); 2) hoc loco, hic (اينجا); 3) i. q. اَيدون nunc, modo *B.* Gl. Sch.

اَيدى etiam, item (نيز ar. ايضا) *B. F.*, qua significatione quum cum voce اندى significatione 6 conveniat, error librarii manifestus est *B.*

g. p. ايدى (vocales desunt) ling. graeca (يونانى) homo fortunatus (خداوند نعمت ودولت) *B.* Fort. e gr. εὐτυχής corrupta vox.

ايـر papula (جوششى باشد ريزه وبا خارش وسوزش بسيار) ar. شَرَى dicta; 2) furunculus ar. دمل; cf. آير et آئير; 3) (ling. arabica) membrum virile *B.*

اَيرا, sec. *HK.* اِيرا [ê] (pars. ...) i. q. زيرا ideo, hinc *B.* Gl. Sch.; cf. ازيرا.

ايراف nom. patris آرْدا, Persarum prophetae *B.*

ايراك pro ايراكه i. q. زيراكه quoniam *F.*

ايرال ambitus, circuitus; 2) circum, circa (گرد يعنى اطراف وچوره), e. g. in hoc versu مير نظمى poetae : كند فرياد هر روز وشبانه ✿ بگردد دون آه ايرال خانه *F.*

ايران nom. Hôshangi, filii Siyâmaki; cf. ائثار بخش; 2) (coll. z. ... airya, s. आर्य „venerandus" Burn. Com. p. 326, Lassen IAK. I, p. 6.) Irania (ولايت عراق وفارس وخراسان وآذربايجان واهواز وطبرستان وبيشتر از حدود شام را نيز گويند) *B.* antiquum regni Persici nomen et oppositum Turaniae (توران); cf. Frag. 23, 15.

ايرانْ شَهر n. c. Iraniae urbs, nom. antiquum Nîshâpûri (نيشاپور), urbis Persiae *B.*

ايرانى (suff. ى) Iranensis Frag. 20.

ايرَج [ê] nom. filii minoris (كهتر) Feriduni, quem Tûr (تور) interfecit *B.* Gl. Sch.; 2) mens sphaerae solis (نفس فلك آفتاب); 3) nom. regis cuiusdam Babyloniae (بابل) *B.*

g. p. ايرْسا (gr. ἶρις) arcus coelestis; 2) radix lilii flavi, albi et caerulei coloris (سوسن آسمان گون), a colorum similitudine cum coloribus arcus coelestis sic dicti *B.*; cf. اورسيا et ايرسيا.

g. p. ایرسون talcum, lapis specularis (طلق وزرورق), a Shîrâzensibus برقک dictus *B.* Sec. Freyt. lex. est gr. ἀέριζον.

g. p. ایرسیبا i. q. ایرسا q. v. *F.*

g. p. ایرقان i. q. ارقان q. v., cyprus herba *B.*

ایرمان i. q. میهمان hospes, conviva *spec.* non invitatus; 2) is, qui propria auctoritate in alienam domum intrat (شخصی که بی رضا در خانه یا ملک کسی فرود آید) *B.* Gl. Sch.; 3) coll. اِرمان res commodata (عاریت) *B.*, ut domus vel palatium conductum, e. g. in hoc versu سلمان ساوجی poetae: ✿ همی بایدت رفتن آخر گرفتم ✿ که بس دیر مانی درین ایرمان *F.*; 4) coll. ارمانیدن suspiratio, desiderium (آرزو وحسرت); 5) poenitentia (ندامت و پشیمانی) *B.*; 6) coll. اِرمان 2. nom. urbis cuiusdam *B.* Gl. Sch.

ایرمان خانه et ایرمان سرا n. c. domus vel palatium conductum; 2) diversorium vel mansio expetita (سر کوی مطلوب) (*R.* vertit: the head of a street); 3) domus suspirii, doloris (حسرت خانه); 4) *met.* mundus (دنیا) *B.*

ایرمان خور n. c. i. q. ارمان خور suspirans, desiderans *B.*

a. p. ایرون, pronuntiandi ratio ignota est, sulphur (گوگرد) *B.* In Freyt. lex. gr. ἱερόν comparatur.

ایزاره i. q. ازارهء خانه i. e. illa pars muri e fundo domus usque ad extremitatem fornicis parvae tabulati inferioris pertingens, ad quam in sedendo tergum reclinant (وآن از دیوار مقداری باشد از زمین خانه تا بکنار طاقچهء مرتبهء پائین که در هنگام نشستن پشت بر آن گذارند) *B.*

ایزان i. q. انیران 2, nom. diei XXX mensis *F. C.*

ایزد, sec. Gl. in Des. ایزَد (cognat. cum یزدان q. v.) unum ex nominibus Dei *B.*; 2) genius (فرشته) pl. ایزدان Gl. in Des.

ایزد گشسب n. c. Dei cultor (خداپرست); 2) nom. Emiri cuiusdam regis Bahrâm-čôbîn (بهرام چوبین) *B.*

ایزدی (suff. ی) divinus *F.*

ایزغنج et ایزغنج, sec. *HK.* ایزغنج [*ê*] saccus (جوال) *B.* Num forte conferendum s. स्यून s. स्योन?

ایزک [*ê*] i. q. آئیزک scintilla ignis *B.*

a. p. اَیس nom. viri cuiusdam malefici, qui in proverbium abiit *B.*

h. p. ایسا (h. יְשַׁעְיָהוּ) Jesaias, propheta Israelitarum; 2) nom. libri (صحف) Abrahami (ابراهیم) *B.*

ایسا nunc, modo (این زمان واین دم والحال) *B.*

ایستادگی i. q. استادگی stabilitas, constantia *B.*

ایستادن et ایستانیدن et ایستیدن pro استادن et استانیدن et استیدن q. v.

اَیسو nomen regionis (ولایتی) *B.* in append.

ایش, pronuntiandi ratio ignota est; (*R.* ایش [*ê*]) explorator (جاسوس) *B.*

ایشان [*ê*] (*C.* ایشا) pron. 3 ps. plur., quo etiam honoris testificandi caussa (بطریق تعظیم) utuntur *B.*; cf. اوشان.

e. ایشانه, gr. νοσσιὰ respondens, pullities *C.* ex vers. pers. N. Test. Luc. 13, 34.

ایشه [*ê*] silva (بیشه وجنگل); 2) i. q. آیشه *B.*

ای شهریار o princeps! *formula, qua principes et reges alloquuntur*; 2) nom. diei XXX mensis aerae regiae s. ǵalâlicae (جلالی) *B.*

ایشه لب جوی n. c. dial. Ispahanensi i. q. کراک motacilla avis *C.*

ایشی [*ê*] epithetum feminarum (وصف زنان) ut بی بی et بیگه et بیگم *B.* domina, matrona.

ایشیم i. q. اِشم s. اِشتیم; 2) integumenta femoralia coriacea athletarum (کشتگیر لرک

یاغلی سختیان طومانلری بر دلبر کشتگیر وصفنده), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : کشتگیر ماهرورا بین چه صنعت کرده بود ۞ کوه بلاوری در ایشیم کرده از دیده نهان *F.*; cf. توبان et تنبان.

ایغُدَه [ê] s. اَیغُدَه et اَیفُدَه homo levis, vaniloquus (سبکسار وبیهوده گوی) *B.*

ایفاق Khârismiorum idiomate i. q. ایــقــاع q. v. *F. C.*; cf. ایقال.

اَیفَت s. ایفُت i. q. آیفت q. v. *F.*

ایفُدَه [ê] s. اَیفُدَه i. q. ایغده *B.*

اَیــقــاع delator, sycophanta (غمــاز ومفسد وسخن چین) *F.*; cf. ایفاق.

ایقال Khârismiorum idiomate i. q. ایقاع *F.*; cf. ایفاق.

e. ایقون i. q. انقون q. v. Vox rûmana *B.*

ایکک i. q. ایژک scintilla ignis *HK.*

ایکَك [ê] nomen regionis in Persia *B.*

اِیکَك ماذَن et اِیکَك باوَن [ê] nom. libri de religione Magorum vel ignis cultorum (در مذهب مغان وکیش آتش پرستان) *B.*

اَیــکَــر i. q. اکر 2, ar. وج, gr. اقارون (ἄκορον) acorum *B.*

syr. p. ایل [ê] (syr. ܐܝܠ, h. אֵל) Deus *B.*

t. p. ایــل [ê] (vox ćagataica et in persica lingua usitata sec. Charmoy in Mém. de l'acad. de St. Pét. sér. VI, t. III, p. 163 et 164) caterva (جــمــاعــت) *B.*; natio, populus, tribus, qua significatione etiam cum synonymo الــوس coniuncta legitur H. Mong. I, 14; 2) *gen.* homines (مردمان) *B.*, e. g. خراسان ایلی Khorâsânae incolae; تاریــخ ایــلی historici H. Mong. I, 15; 3) amicus (دوست); 4) subiectus, obediens, mansuetus (موافق ورام کــه نقیض وحشی است) *B.*, qua significatione etiam cum synon. مــطــیــع et مــنــقــاد coniuncta legitur; cf. H. Mong. I, 15. 73, Charmoy l. l., H. Sam. 30, Not. et Extr. t. IX, 177; 5) i. q. هــیــل cardamomum minus (قاقلهٔ صغار) *B.*; cf. ایلدانه.

a. p. اِیَّل et اُیَّل bos montanus s. silvestris (گاو کوهی ar. بقر الــوحش); 2) sec. al. caper montanus (گوسفند کوهی) *B*

ایلا nom. herois (پهلوانی) cuiusdam Turanensis *B.* Gl. Sch.

اَیلاق nom. urbis (شهری) cuiusdam in regione Khatâiorum et Qalmâqorum (از ختا وقلماق); 2) nom. arboris cuiusdam *B.* sedes aestiva regum (نــشــســتــگــاه پادشاهان در تابستان) *HK.* پادشاهلرك ایام تابستانده نشیمنگاهلرینه دیــرلــر رومــده یایــلاق دیدکلری یــر در *F.*; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 127 fin.

g. p. ایلاوُس (gr. εἰλεός) ileus (قــســمــی از قولنج) *B.*

اَیلاوِل et ایلاوِل *F.* nom. montis cuiusdam *B.*; cf. ایداول.

t. p. ایلچی legatus, propheta (رسول وپیغمبر) *B.*

ایلخان cognomen regum Mongolorum, qui in Persia regnarunt, ut Caesar (قــیــصــر) Romanorum et Khâqân (خاقان) Sinensium *B.*; cf. Charmoy in Mém. de l'acad. de St. Pét. sér. VI, t. III, p. 164, H. Mong. I, 14 et 15.

ایلخانی (suff. ی ad ایــلــخــان) pertinens, regius H. Mong. I, 14; 2) dux exercitus (فرمانده عسکر وسپهسالار) *F.*

ایلخی armentum equorum (گلهٔ اسب) *B.*; cf. ایلقی.

اِیلدانَه [ê] n. c. cardamomum minus (هــیــل که قــاقلهٔ صــغــار اســت) *B.* in app.; cf. ایل 5.

t. p. ایلدِکِز i. q. الدکز q. v. *B.*

ایلغار i. q. الغار q. v. *M.*

ایلقی i. q. ایلخی q. v. *B.* in appendice.

اَیلَك et ایلَك nom. urbis in Turkistân puellis formosis celebratae; 2) nom. regis Yagmae (یغما) i. e. Turkistâniae *B.*

ایلکا s. ایلکاه nomen dignitatis, quo munus summi praefecti insignitur H. Mong. I, p. LV.

ایلکان ad urbem ایلک pertinens, Ilekanus; 2) i. q. ایلک 2. *F.*

e. ایلول (h. אֱלוּל syr. ܐܝܠܘܠ coll. syr.-maced. *ΙΛΟΥΛ*, Ideler Chron. I, 440, Benfey Monatsn. 9. 19 sqq.) nom. mensis duodecimi anni Rûmanorum, quo sol est inter signa virginis (سنبله) et librae (میزان) *B.* fere Octobri nostro respondentis.

أَیلَه nom. urbis in litore maris rubri (دریای قلزم) *B.* Elana (*Ἐλανή*), cuius antiquum nomen est Aelana.

t. p. ایلی [*ê*] (ab ایل suff. ی) servitus, obedientia H. Mong. I, 73.

a. p. ایلیا (h. אֵלִיָּה s. אֵלִיָּהוּ) i. e. amicus Dei (صدیق اکبر), Elias propheta Israelitarum; 2) sec. al. nom. primitivum Khidri (خضر) prophetae; 3) nom. Alii Khalifae; 4) nom. urbis, a qua propheta Elias nomen accepit; Aelia s. Hierosolyma urbs (بیت المقدس); cf. دزهرج; 5) nom. unius victoriarum Omari ben Khattâb Khalifae (یکی از فتحهای عمر خطاب).

ایلْیاین Hierosolyma urbs *F.*; cf. ایلیا 4.

ایلیایوهن nomen Khidri (خضر) prophetae *F.*; cf. ایلیا 2.

أیلید par boum (ثاو جفت) *F.*

a. p. ایم vir, cuius uxor mortua est, viduus *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. أَیِّم.

ایما pron. personale, nos et possess., noster et ایمارا nobis *C.* ex vers. pers. V. Test.

ایمبار pro این بار hac vice *M.*

أیمَد et sec. *F.* ایمَد s. ایمَذ vomer (ثاو آهن); 2) sec. al. lignum vomeris (چوبی که ثاو آهن را بر آن نصب کنند) *B.*; cf. ایمر et ایمید.

أیمَر et ایمَر vomer (آهن سر تیزی که بر چوب قلبه نصب کنند) *B.*; cf. ایمد.

ایمَن (cognatum cum ar. أَمین eiusdem significationis) securus, tutus (غم واندیشه‌دن فارغ وخوف وهراسدن آسوده) *F.*

ایمَنْ آباد n. c. locus securitatis (جای امن) *B.*

ایمنی (suff. ی) securitas *C.*; cf. Chr. Sch. 20.

أیمَه nunc, modo (اکنون); 2) res inanis, futilis; nugae (هرزه وياوه وبیهوده) *B. F.*

ایمَه huiusmodi, ita (اینچنین وهمچنین) *B. F.*

این (z. ܐܝܡ aêm, *IC.* ima, s. अयम् coll. alia persicae vocis forma ام in compositis maxime usitata et pars. ین în s. ܐܝܢ iñ) pron. demonstr. opp. آن hic, haec, hoc; 2) dubium (بمعنی شک هم آمده است) *B.* in appendice.

Phrases metaphoricae cum این compositae:

این آبگون پل *met.* orbis coelestis (فلك) *HK.*

این بارگاه *met.* orbis coelestis (فلك) *HK.*

این باغ *met.* mundus (دنیا) *HK.*

این پرده *met.* i. q. این بارگاه *HK.*

این پردهٔ دیر سال *met.* orbis coelestis (سپهر); 2) tempus, saeculum (دهر) *HK.*

این پردهٔ نیلگون *met.* orbis coelestis (فلك) *HK.*

این پردهٔ هفت رنگ *met.* orbis coelestis (فلك); 2) tempus, saeculum (زمانه) *HK.*; 3) mundus (دنیا) *F.*

این پشت کوز *met.* orbis coelestis (فلك) *HK.*; cf. این کوز پشت.

این پنج تنج باد آورده et این پنج تنج *met.* quinque sensus (حواس خمسه) *HK.*

این پیر زن et این پیر *met.* orbis coelestis (فلك) *F. HK.*

این ترك سلطان شكوه *met.* sol (آفتاب) *F.*

این تنك نشیمن نهنك *met.* mundus (دنیا) *F.*; cf. این نهنك.

این چاه *met.* mundus (دنیا) *HK.*

اِیـن حِصن هَزار میخ *met.* orbis coelestis (فلك) *HK.*; cf. این خشن هزار میخ.

این خاكِ تیرَه s. این خاكِ تاریك *met.* corpus humanum (قالب بشر) *HK.*

این خاك گون *met.* orbis coelestis (فلك) *HK.*

ایــن حصن i. q. این خَشن هَزار میخ *met.* هزار میخ orbis coelestis *HK.*

این خُمِ آهَنگون *met.* mundus (دنیا) *F.*

این دامکده *met.* mundus (دنیا) *F. HK.*

این پردهٔ دیر i. q. این دائرهٔ دیر پای *met.* سال *HK.*

این دِژِ روئین *met.* orbis coelestis (فلك) *HK.*

این دو خواهر duae stellae, ar. اختنا سهیل dictae *HK.*; cf. Freyt. lex. s. v. ar.

این دو رَنگ *met.* dies et nox i. e. tempus *HK.* et de aliis oppositis adhibetur, ut gaudium et tristitia; bonum et malum; princeps et pauper; pulcrum et turpe al. *F.*

ایــن دو زَنگی وَرومــی *met.* dies et nox; 2) senectus et iuventus *HK.*

این دو سِه چیز *met.* orbes coelestes (افلاکها) *HK.*

این دو سِه ویرانَه دِه *met.* septem climata *HK.*

این دو کُلَه دار *met.* luna et sol *HK.*

این دو مَنزِل *met.* hic mundus et futurus (دنیا وعقبی) *HK.*

این دِهِ ویران et این دِهِ دیوان *met.* mundus (دنیا) *HK.*

ایــن دِهِ ویرانَه *met.* mundus; 2) corpus monachorum (قالب زهاد) *HK.*

ایــن رُوز رَفتَگان *met.* infelices, afflicti (بیدولتان وتاریك خاطران) *F.*

این روم وَحَبش *met.* dies et nox; 2) albedo et nigredo; 3) facies et capilli (روی وموی) *HK.*

این زالِ اَبرو *met.* coelum (آسمان) *HK.*

ایــن زالِ مُستَحاضَه et این زالِ عَقیم *met.* mundus (دنیا) *F.*

ایــن سدَه نَشت *met.* mundus hominum (عالم ناسوت), quod non in hoc, sed in illo mundo res vere existunt; 2) sec. al. coelum mundi (آسمان دنیا), quod in illo stellae non sunt, sed in coelo octavo *HK.*

این سَبزِ طَشت et این سَبزِ طاوس *met.* orbis coelestis *HK.*

ایــن سِه جَوهَر *met.* tria naturae regna; animale, fossilium et vegetabile *F.*

ایــن سِــه سِتار et این سِه دُختَر *met.* tres stellae sideri بنات النعش dictae contiguae *HK. F.*

این سیل کده *met.* mundus (دنیا) *F. HK.*

ایــن شاهِدِ رُخ زَرد *met.* sol; 2) vinum crocei coloris *HK.*

این شَشدَر *met.* mundus (دنیاست باعتبار شش جهت) *HK. F.*

ایــن شَمعِ یَهودیوَش *met.* vinum crocei coloris (می زعفرانی) *HK.*

این طارَم *met.* coelum mundi (فلك دنیا) *HK.*

این طاقِ نیلوفری *met.* sphaera lunae *HK.*

ایــن طَبَقات *met.* orbes coelestes (فلکها) *HK.*

این ظَلَل *met.* mundus; 2) orbis coelestis mundi *HK.*

ایــن عِــدَّت دار *met.* poculum, quod non aperuerunt cuiusque vinum non biberunt (آن خمر که سرش هنوز نگشاده اند ومی آن نخورده اند) *HK.*

این عَروس *met.* mustela (راسو) *F.*

ایــن قَبـای مُعَلَّم *met.* coelum mundi; 2) coelum octavum *HK.*

ایــن قَــلـعَهء کَهرُبـا کَون *met.* mundus (باعتبار آن که مردمان‌را همچو کاه بجانب خود می کشد ویا همچو کهربا زیبا است) *HK.*

این کارْخانَه *met.* mundus *HK.*

این کارْگـاه *met.* mundus *HK.*

این کاسَه *met.* orbis coelestis (فلك); 2) terra (زمین) *HK.*

این کَبود حِصار *met.* orbis coelestis mundi (فلك دنیا) *HK.*

ایــن کَـبــودوَش *met.* coelum primum (فلك اول) *HK.*

ایــن کُرَهء [*F.* کروه] وَهمْ سُوز *met.* orbis coelestis (فلك).

این کَعبَتَین ی نَقش *met.* luna et sol *HK.*

این کوچَهء باسْتان *met.* mundus *HK.*

این کوز پُشت i. q. این پشت کوز *HK.*

این کوهِ هَفتان راه *met.* sol *F.*

این کویِ هَفتان راه *met.* mundus *HK.*

ایــن کُهن [*HK.* کُهنَه] گَـرك *met.* orbis coelestis *HK. F.*; 2) homo sagax *F.*

این کُهنَه طاق *met.* orbis coelestis (فلك) *HK.*

این لُعابِ لَعل *met.* sol splendens *HK.*

این مَدَر (cf. ar. مدر) *met.* terra; 2) imp. v. دریدن praef. م : „ne lacera hoc“ *HK.*

این مَطبَخی باغ *met.* sol splendens *HK.*

این نِشیمَنِ تَنگ *met.* mundus (دنیا) *HK.*

این نُقرَه‌کَـیـران *met.* rerum mundanarum studiosi; 2) vini potores (e poculo argenteo (پیالهء نقره) vinum bibentes); 3) meretrices (قحبگان) *HK.*; 4) monachi ((زاهدان زلهداران) *F.*

ایــن نُـه *met.* orbis coelestis; 2) novem foramina vel meatus (راه) corporis humani, scil. oculorum, aurium, narium, oris, podicis et vesicae urinariae *HK.*

این نُه صَحیفَه *met.* novem coeli (فلك) *F.*

ایــن نِهَنگ *met.* mundus; 2) orbis coelestis *HK.*

این وآن hoc et illud *met.* mundus et tempus (جـهـان وروزگار) *HK.*; 2) hic mundus et vita futura (دنیا وآخـرت) *B. HK.*; 3) saccharum et sal (شکر ونمك) *HK.*

این هَفت رَواق et این هَفت اَوراق septem coeli *HK.*

این هَفت جَزیرَه *met.* septem climata *HK.*

این هَفت خُمر *met.* septem coeli *HK.*

این هَفت صَحیفَه *met.* septem coeli *F.*

این هَفت نُقطَه *met.* septem planetae *HK.*

این هَفت وَهَشت کُلَهدار *met.* orbes coelestes *F.*

این یَتیمر *met.* sol *HK.*

t. p. ایناق s. اناق vox idiomate Turcarum orient. usitata et in persicam linguam recepta, qua consiliarius intimus regis insignitur H. Mong. I, p. L; 2) part. gaudentis i. q. اناق q. v. *C. M.*

t. p. ایناقی (suff. ی) dignitas consiliarii intimi regis H. Mong. I, p. L.

اینان plur. pronominis dem. این q. v.

ایناتوشْت i. q. ترخــون dracunculus hortensis *F.*

اینْت s. اینَت pro این ترا; 2) part. admirandi et laudandi: euge, bene! (زهی وبه وبه وخه خه) *B.* Gl. Sch.

اینجا hoc loco, hic. — Inde n. abstr. اینجائی hiccitas *B.*; cf. ایدری.

اینچُنین hunc in modum.

ایــنجــو et اِنجو et اینچو et اِنچو et اینجو vox idiomati Khârizmiae propria i. q. خاصّهء پادشاه possessio principis propria *F.*; cf. H. Mong. I, 130 Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 46.

اینجیدن findere (شــق); 2) vulnerare (جرح) *F.*; cf. انجیدن.

اینْسا [*C.* اینسان] sermo futilis, inanis (کلام بیهوده وخبر بی اصل), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شنیدم که گفتست آن بیوفا ✿ وفا میکنم این سخن اینسا *F.*

اینَسه pro انیسه errore librarii, ut videtur, scriptum, i. q. انبسته q. v. *B.*; cf. اینهسه.

اینَفت petitio necessariorum (حاجت از کسی خواستن واستدعای مطلبی نمودن) *B.*; cf. آیفت.

اینَك (suff. ك) diminut. pron. این *B.* ecce (t. ایشته). Eadem vox cum suffixis primae ps. sing. et plur. et cum suff. secundae pers. sing. legitur, ut dicant اینکَم ecce me; اینکیم ecce nos et اینَکت ecce te *F.*; 2) i. q. این (اینست) Gl. Sch.

t. p. اینَك dialecto ćagataica i. q. آنین q. v. *F.*

اینُك i. q. آبله q. v. *B.*

اینَکت v. s. اینَک.

اینکَس illa persona, ille *F.*

اینکَم et اینکیم v. s. اینَک.

اینَند i. q. اند q. v. *B.*; 2) pro این اند „hi sunt“ *F.*

اینْها plur. pronominis dem. این q. v.

اینْهَسه i. q. انبسته *B.*; cf. اینسه.

m. p. اینی v. s. آقا et آقا واینی.

اَینی gemitus, planctus (ناله وانین), e. g. in hoc versu دهشدر poetae : نه درد حسرتت چندانکه اینی ✿ نکردم من تو گوئی این چه اینی *F.*

اِیوار [*ê*] vespera (عصر opp. شبگیر, ar. صبح tempus matutinum), quae etiam نماز دیگر precatio altera dicitur. — Inde ایوار کردن vespera iter facere (راه رفتن وقت عصر) opp. شبگیر نمودن mane iter facere *B.* از ایوار وشبگیر بجان رسیده „itinere vespertino et matutino consumti“ H. Sam. 166, ubi Wilken falso ازاروار.

اِیواز et اِیوازَه [*ê*] ornatus, instructus (آراسته وپیراسته) *B.*; cf. ایوز et ایوزه et ایوره.

m. p. ایواغلان s. ایواوغلان *iouaglan*, minister regis honoris gradu superior Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 46 not.

p. a. اَیوان i. q. صفه sedile, grabatus, scamnum lapideum vel ligneum in atrio domus; 2) i. q. طاق aula, atrium, coenaculum, porticus, palatium *B.*; coenaculum una parte apertum, ac patentis libérique prospectus; porticus pec. pensilis sublimior; aestivarium *C. M.* ex Wan.; cf. Schahn. ed. Mohl I, p. 230 v. 231, Gul. p. 65, l. 3.

اَیوان زَرکاری *met.* coelum *B.*

اَیوانِس nom. urbis Francorum *B.*

اَیوانِ سیمابی *met.* coelum *B.*

اَیوانِ ماه *met.* sphaera (فلک) lunae i. e. coelum mundi (آسمان دنیا) *B.*

h. a. p. اَیّوب (h. אִיּוֹב) Jobus, patientia sua celebratus *B.*

اَیّوب خوزی nom. Veziri Khalifae Mansûr (منصور) *B.*

ایوَرَه [*ê*] i. q. ایوزه q. v. *B.*

ایوَز et ایوَزَه [*ê*] i. q. ایواز s. ایوازه q. v. *B.*

اَیّه vultur *C.* ex vers. pers. V. Test.

اَیها vacatio, otium, quies (فراغت), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : ایها کند از جور بگفتند ولیکن ✿ عشاق همین طالع مسعود ندارند *F.*

اَیهَقان eruca silvestris (خردل صحرائی ar. جرجر) *B.*; cf. انداو et تره میره. Vox e gr. εὔζωμον s. ἐρούκαμ, lat. eruca corrupta esse videtur; cf. Diosc. l. II, c. 169 (170).

ب

ب Secunda alphabeti litera, in numeris 2 significans, de cuius valore et cum cognatis literis پ, ف et و permutatione vid. Inst. ling. pers. Saepe autem lexicographi persici literam ب a fortiori پ non satis bene distinguunt, quum una eademque vox modo lit. ب, modo lit. پ, modo utraque hac litera simul scripta legatur. Quae diversa scribendi ratio in lexico nostro semper accurate notata est ob eamque caussam lector tales voces sub lit. ب et پ simul evolvat necesse est.

بَ (cui respondent pars. ود, پ, فد et رد de q. v. Spiegel Gram. der Parsispr. p. 110) praepositio praefixa vel به separabilis 1) in per se posita vel sequente praep. در s. اندر s. اندرون; 2) i. q. بر supra, si ipsa haec praepositio sequitur; 3) i. q. با cum; 4) quod attinet, ad, secundum; 5) per in iure iurando; 6) praedicato praeposita tanquam, ut; 7) ante infinitivum vel arabicum nomen actionis posita indicat id, cuius caussa aliquid facimus; 8) caussa, propter et seq. که vel تا ea de caussa, ut; propterea quod; 9) dativum et instrumentalem exprimit; 10) i. q. بــا licet, quamvis; 11) substantivis praeposita format composita possessiva, de q. v. Instit. ling. pers. §. 134. 262, 4. 316 et 347 — 358, ubi etiam multa exempla allata sunt.

بِ (pars. رِ [بِ] s. رد et ipsum بِ s. بِه de q. v. Spiegel Gram. der Parsispr. p. 77 et 78) verbo praefixum vel بِـــه verbo praepositum augmenti vices gerit, de q. v. Instit. ling. pers. §. 206 sqq.

بــا s. أبــا praepositio separabilis, cum; 2) dativum et instrumentalem exprimit; 3) cum verbis iungendi constructa et cum iis verbis, quae rationem quandam inter personas vel res exprimunt, in qua notio societatis, communicationis cernitur, valet cum, iuxta, in, ad; 4) per se posita et sequente voc. وجود significat i. q. ar. مــع licet, quamvis; 5) sequente آنکه in coniunctionem abit et valet praeterquam quod, licet, quamvis; 6) substantivis praeposita format composita possessiva de q. v. Instit. ling. pers. §. 262, 4. 316 et 359 — 364; cf. وا.

a. p. با lit. ب; hinc بای فارسی lit. پ Spieg. Chr. 54.

با in fine compos. i. q. آش puls, pulmentum, cibus, e. g. in voc. کدوبا, زیره‌با, اسپیدبا, ماست‌با, نان‌با al. q. v.; cf. آبا et وا; 2) vox ex باد et باشد decurtata *B.*, e. g. in hoc versu: مهمان شاهم هر شبی بر خوان اخوان الصفا ✿ مهمان صاحب دولتی کش دولتی پاینده با *F*; 3) i. q. ar. الرجل الشّبِق vir veneris appetens *B.* in appendice, qua postrema significatione cum باه cognatum videtur.

بآفراه herba quaedam contra palpitationem cordis salubris (بر اوتدر که رنج خفقانه غایت سودمند در) *F.*

بأوش [*ó*] cucumis (خربزه) maior, qui seminis caussa asservatur; 2) racemus parvus uvarum (خوشهٔ کوچک انگور) *B.*

باب pater, ar. والد; cf. بابا et phlv. پاپ et Pend. p. 110; 2) dignus, conveniens (شایسته ودرخور), e. g. فلانی باب فلانی است i. e. شایستهٔ فلانی است *B.*; cf. بابت.

a. p. باب ianua, porta; 2) caput *libri;* 3) res, negotium; cf. Spieg. Chr. p. 35, l. 16, Wilk. Chr. p. 137, l. 15; 4) i. q. باره vel حق respectus, ratio, ut dicant درباب s. دربارهٔ فلانی s. درحق فلانی pro respectu ad rem, de re *B.*, e. g. روایتی درباب نسب حسن „haec est narratio de origine Hasani" Not. et Extr. t. IX, p. 227.

بابا pater (پدر); cf. باب 1; 2) avus sive paternus sive maternus (جد); 3) prin-

ceps, senior, *quasi* pater venerabilis (سر کرده وریش سفید) monachorum, qui قلندران dicuntur *B.*

بابات felix, fortunatus (مسعود ومبارک ونیکبخت), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : دوش در بزم آمده خنجر بدست آن مست ناز ✿ طالع بختم مگر مقرون بابات باشدست *F.*

باباخان n. c. Father-king, a royal-title *R.*

g. p. باباری (gr. πέπεϱι) piper nigrum *B.*

باباسَخی species cucumeris melonis (خربزه); 2) nom. insulae (جزیره), in qua fodina auri et argenti (کان زر ونقره) *HK.*

بابا شَیخی a kind of melon *R.*; cf. باباسخی 1.

باپایان pro بادپایان, pl. vocis بادپا q. v., e quo decurtatum est; 2) coll. پایان finis, terminus (انجام نهایت), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : چنان سرخیل شد بسر نیکی مردان ✿ که باپایان نمیدارد عطایش *F.*

بابایان pl. vocis بابا avi, patres *M.*

بابایانَه (suff. انه) patris instar, paterne, more patrum *M.*

بابای کُوهی [ô] nom. viri cuiusdam probitate et integritate excellentis (بسیار صالح ونکوکار) *HK.*

a. p. بابَت dignus, conveniens (لایق وسزاوار), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae :
آنچه کرد اسکندر اندر باب سد مملکت ✿
ابو et بابت آن ثانیء جم بارهء بغداد کرد
در دلم فکر وصال ومقتضای المعانی poetae : عشق غم ✿ هر کسی با قدر خودرا بابت خود میشود *F.* coll. locutione arabica هذا من باباتک et هذا باباتک „hoc tibi convenit" in Freyt. lex. s. v. بابة; cf. باب 2.

بَآبِ رَوان اَنداز *met.* amove, remove (دور کن) *HK.* Cf. بآب انداختن s. v. آب.

بابِرَه armilla *C.* Deest in ceteris lexicis.

بابازَن n. c. *abs.* veru (سیخ کباب) sive ferreum, sive ligneum *B.*, e. g. چو بر بابازن مرغ بر ساختی Schahn.

بابَسر senna *R.* In ceteris lexicis deest.

باب سِنجاب heliotropium (گیاهی است آفتاب پرست), ar. خُبّازی vel شُکاعی dictum *B.* in appendice.

بابَک (suff. ک) diminutivum reverentiae (تعظیم) ut مامک, paterculus; 2) pater, nutritor (پرورنده وپدر); 3) firmus, fidelis (امین واستوار); 4) species turcoidis (فیروزه), quae شهر بابکی dicitur; 5) nomen regis potentissimi, cuius nepos ex filia Ardshêr erat (که اردشیر دختر زادهء او بود), ob eam caussam Ardshêr Babakân (اردشیر بابکان) dictus *B.* primus nimirum regum quartae dynastiae Persarum, Sâsânidarum nomine notae; cf. اردشیر.

g. p. بابِل et بابُل (gr. βαβυλὼν) Babylonia regio et urbs in medio عراق عرب sita, hodieque deserta; cf. Spieg. Chr. 107; 2) Jupiter planeta (مشتری); 3) sec. al. oriens (مشرق) *B.*

بابُلْ خانَه n. c. lupanar *M.*

بابَنْدَن dare, donare (بخشیدن) *B.* in appendice.

بابو a kind of wandering muhammadan monk *R.*

بابوتَه cantharus (کوزه) aqua plenus *B.*; cf. بتوته.

بابُوک [ô] stultus, stupidus (ابله واحمق), ut in hoc versu میر نظمی poetae ; بکن آنچنان اختلاط وسلوک ✿ که مردم نگویند بابوک ولوک *F.*

بابونَه, unde ar. forma بابونج, chamaemelum (اقحوان) *B.*

بابونَهء گاو dialecto Shîrâzensi : chamaemelum, ar. حبق البقر et احداق المرضی et تفاح الارض dictum *B.*; cf. اکحوان.

بابَه res lana referta et impleta (پشم آگنده) *F.*

بابیزان sponsor, intercessor (کفیل وضامن ومیانجی); 2) i. q. بادبیزن, e quo decurtatum est *B.*; cf. بادزن.

با بی زَبانی ساختَن *met.* silentium tenere, tacere (سکوت ورزیدن وحرف نزدن) *B.*; cf. بی‌زبانی.

بابیزن i. q. بابیزان q. v. *B. F.*

بات i. q. با تو, e quo decurtatum est *HK.*

باتَب i. q. بابت dignus, conveniens *F.*, quae tamen vox falsa lectio pro بابت esse videtur, quod ipsum etiam in versu a lexici *F.* auctore vocis probandae caussa allato legitur. Versus est مولانا عبد الباقیء هروی poetae : یار چو گل در صفا عاشق بلبل نوا ✿ خنده باورا سزا بابت من گریه است.

باتَر et باتِر nom. viri ignoti; 2) i. q. کُلَنگ grus *B.*

باتَرَه tympanum (دف ودائره) *B.*

باتُس et باتُش dialecto incolarum regionis شبانکاره : malum citreum (ترنج) *B.*; cf. باتو 1.

باتِنگان et بادنگان s. بادنجان (s. भाटाकी) solanum melongena (ar. حدق) *B.*; cf. انب.

باتَنگَل (s. पातञ्जल) nomen libri Indorum haereticorum valde aestimati (کتاب معتبر کفرهء هند) *B.*, quo systema philosophicum Yôga (योग) dictum philosophi Indorum Patanjali (पतञ्जलि) intelligendum esse videtur.

باتو i. q. باتس q. v.; 2) medicamentum حب سلاطین dictum *B. F.*; 3) nom. regis Tatariae e dynastia چنگیز *B.*

باتونَه i. q. بابونه q. v. *B.*

باج coll. باز et باژ (*IC.* bâji a rad. s. भज् z. bakhsh, p. بخشیدن) donum s. tributum (مال واسباب), quod regi subditi principes pendunt; 2) vectigal, portorium (زری که راهداران از سوداگران بگیرند); 3) i. q. ar. جزیة i. e. tributum, quod Musulmanis alienae religioni addicti pendunt; 4) mussitatio (زمزمه وخاموشی), Magorum s. adoratorum ignis, dum lavant corpus, aut cibos manducant, aut sacris vacant *B.*

باجبان et باجدار n. c. exactor vectigalium (کسی که باز وخراج از مردم میگیرد) *B.*; cf. باژبان et باژدار et ch. בָּזְבָן nomen praefecti Natani.

باجگاه n. c. locus vel domus, ubi portorium, vectigal et tributum pendunt *B.* s. v. رصدگاه.

باجگذار n. c. vectigalis; 2) tributarius *M.*

باجگیر n. c. vectigalium collector *C.*; cf. بازگیر 3.

باج نامَه n. c. i. q. بارنامه q. v., ut in hoc versu حکیم انوری poetae : دل او برده باج نامهء بحر ✿ کف او کرده کارنامهء جود *F.*

باجَنگ pro باجهک, quod est diminut. vocis باجه, fenestella (روزنه ودریچهء کوچک) *B.*

باجو cognomen principum Tartarorum sicut تاتار خانلرینک لقبیدر لفظ کرای (کبی) *F.*

باجَه pro بادجه foramen vento excipiendo, spiramentum, fenestra (بادگیر ودریچه وروزنی بزرگ) *B.* Cf. باجنگ.

a. p. باحَفصان s. بوحَفصان *met.* parvorum magister (معلم طفلان), quae significatio desumta est ab ام حفص i. e. gallina (ماکیانی), quia pullos suos sub alis fovet iisque grana edenda praebet *B.*

a. p. باحفصانه (suff. انه) *met.* pueriliter loquens (سخن کردن مبتدیانه وطفلانه) *B.*

a. p. باحور vapor (بخاری) aere calido e terra ascendens; 2) ling. arab. : summus aestus, ardor *B.*

a. p. باحورا cum ا otioso, dies criticus (روزگار آزموده) (coll. ar. باحوری), quorum alii septem, alii octo esse dicunt, incipientes a die decimo nono mensis تموز,

intra quos aestus decrescit. Alii derivant ab (ar.) بُحران i. q. حكم criterium, quia ex hisce diebus criticis tempestas mensium autumni et hiemis praefinitur; 2) i. q. ar. بحور summus aestus, ardor *B.* Vocem graecam esse dicunt lex. *B.* et *HK.* auctores.

باخ (s. पद्या ?) via (راه) *B.*

باخ et پاخ sec. *C.* pulcritudo (زيبائى وحسن جمال), ut in hoc versu ابو المعانى poetae : نكردى چرا عاشقان دل فراخ ✿ خدا آفريده ترا حسن وباخ ; 2) argentum vel aurum adulterinum s. improbum, quod non distrahitur (سيم وزر ناسره), ut in hoc versu : سرشكم مگر بوده است كمعيار ✿ قبولش نكردند چون نقره باخ ; 3) legatus, nuntius (ايلچى وقاصد), ut in hoc versu ميم نظمى poetae : ✿ نشسته شه آن عز ودولت بكاخ در آندم بخدمت رسيدست باخ ; 4) animus ignobilis herois seculi (دون همتى قريع الدهر), ut in hoc hemist. : همرا همت باخ وهمه در راه بساخ *F.*

a. p. باخَبَر n. c. intelligent, wary *R.*

باختَر occidens (مغرب); cf. Chr. Sch. 10; 2) oriens (مشرق) *B.* Si vocis formam respicis, haec vox e phl. اباختر s. اواختر per aphaeresin lit. ا orta esse videtur, quae est z. ܐܦܐܟܬܪ apâkhtara, sed diversa significatione „septentrio"; cf. IAs. 1839, Avril, p. 340, Burn. Com. not. p. 111 sqq. — Plura v. s. synonymo خاور.

باختَن imp. باز ludere (بازى كردن) *B.*; 2) in aleam dare Pendn. 99; 3) saltare (چرخ دادن) *B.* رقص *F.*; 4) donare, largiri (بخشيدن وبذل كردن) *B.* Inde قمار باختن alea ludere *C.* Cf. بازيدن.

باخَرْز nom. urbis (قصبه) in Khorâsân; 2) nom. unius quadraginta octo sonorum musicorum (نام گوشهء باشد از چهل موسيقى نغماتنك *B.* (وهشت گوشهء موسيقى وقرق شعبهسندن بر شعبه اسميدر, ut in hoc versu ميم خسرو poetae : كه بنغمات تسم اندوهگاه ✿ بافته در عرصهء باخرز راه *F.*

باخْسَه via secundaria ad domum ducens praeter viam primariam et usitatam; 2) phlebotomon (نشتر حجام) *B. F.*; 3) tabulatum muri, quod efficitur lapidibus ordine exstructis (مهرهء ديوار يعنى بنالرك اصطلاحنده ديوارده قور تعبير ايتدكلرى مراد صره ايله ديزلش طاش وكرپچدر), ut in hisce versibus حكيم اسدى poetae : يكى بتكده ديد ساده زسنگ ✿ چهل باخسه هريك از رنگ رنگ ✿ بهم باخسه بسر چهل لاد نيز ✿ زجزع ورخام وزهر گونه چيز *F.* — *M.* vertit : incrustatio muri.

a. p. باخُصوص n. c. specialiter, peculiariter, praecipue *M. R.*

باخنامَه cognomen (ترجمهء لقب) *B.* in appendice; cf. پاچنامه et پاژنامه.

باخور nom. avi Abrahami, qui erat pater Târichi (تارخ) et filius Sârûgi (ساروغ) *B.* Vox e nomine hebr. נָחוֹר Nachor corrupta; 2) dies caniculares *F.*

باخِويش n. c. solitudo, recessus (تنهائى); 2) coll. باغوش caput immergere, demersio (سر بآب فرو بردن وغوطه خوردن) *B.*

باخَه (s. गुच्छ ?) testudo (كاسه پشت ولاك پشت) *B.*

باخَزَن s. باخيزن n. c. faber murarius (بنا يعنى ديوار وخانه ياپوجى) *F.* Fortasse pro باخسهزن posita vox, ut proprie significet : is, qui per tabulata lapides muri exstruit.

باد et بادا imp. opt. verbi بودن in optandi et precandi formulis (در مقام دعا آرند ومقام آن آخر كلام است) *HK.* esto, sit; cf. Chr. Sch. 4. 30 et Instit. l. pers. §. 228.

باد pro باده vinum, potus (شراب) *B.*

باد (z. ܘܐܬܐ vâta, phlv. ܘܐܕ, s. वात) ventus; cf. اوغا; 2) nom. diei XXII cuiusvis mensis solaris, quo (ungues, capillos al.) denuo resecare (نو بريدن), novas vestes induere et novo equo vehi solent; 3) nom. genii, qui praeest coniugiis et

dirigit negotia illo die XXII obeunda; 4) nom. secundi octo thesaurorum (گنج) باد آورد s. باد آور alias ,خسرو پرویز regis dicti; 5) *met.* a) verbum, dictum (حرف وسخن), b) laus, encomium (مدح وثنا), c) singultus, lamentatio (آه وناله), d) non existens, nihilum (نابود وهیچ), e) superbia, fastus (نخوت وغرور وخودبینی), f) equus *a velocitate,* g) adi. vehemens, acutus, velox (تند وتیز) *B.* e. g. چو باد هوا گشت بر شاه راه Schahn.

Phrases :

باد اندر شکر دارد (ventum in saccharo habet) *met.* mobilis, infirmus est (گذران وناپایدار است) *HK.* Scripsi e coniectura باد pro falso باب, quod offert eiusdem lexici auctor.

باد بدست آمدن *met.* infelicem, miserum esse Chr. Sch. 11 coll. باد در دست داشتن.

باد بر قدم خاک زد *met.* capite in terram demisso reverentiam praestitit (خدمت بسر کنانید) *HK. SHL.*; 2) sec. al. humiliavit (خوار گردانید) *HK.*

باد بودن *met.* nihil esse (هیچ نبودن); 2) i. q. بباد فنا رفتن q. v. *B.*

باد پیمودن *met.* res inutiles, nugas tractare (کارهای بی نفع وبیهوده کردن); 2) falsa dicere, mentiri (سخن غیر تحقیق گفتن); 3) pro باده پیمودن q. v. *B.*; cf. باد پیما.

باد در دست داشتن *met.* manus vacuas habere, inopem esse (تهیدست ومفلس بودن); 2) coll. باد 5, f. equi habenas manibus tenere *B.*

باد در سر داشتن arrogantiae plenum, insolentem esse (غرور وتکبر داشتن); 2) mala cogitare (اندیشهای فاسد کردن) *B.*

باد در کف داشتن *met.* inopem esse *B.*

باد شدن *met.* occultari, evanescere (ناپدید گشتن); 2) volare (پریدن) *B.*

باد گزیدن لب خورشید *met.* ventus matutinus (باد صبح) usque ad ortum solis flat *B.*

بباد دادن i. q. بر باد دادن *met.* perdere *HK.*; cf. H. Mong. I, 27.

بباد شدن i. q. بر باد رفتن *met.* perire; cf. H. Mong. I, 27.

بباد فنا رفتن *met.* ad nihilum venire, perire, mori Spieg. Chr. 25.

بر باد دادن i. q. بباد دادن q. v. *HK.*

بر باد دادن جان *met.* interficere, necare H. Sam. 168.

بر باد دادن خرمن *met.* vitam perdere (مستهلک ساختن وضائع کردن عیش وعمر تلف گردانیدن) *B.*

بر باد رفتن *met.* perire (تلف شد وضائع گردید وچنان رفت که باز نگردید) *B.*; cf. H. Mong. I, 27.

بر باد نبشتن frustra scribere Chr. Sch. 77.

بادا v. s. v. باد imp. optat. verbi بودن.

بادا باد (ex بادا et باد comp.) precandi formula : fiat, fiat *M.* ex *F.*

باداَبرنگ i. q. بادارنگ q. v. *B.*

باد آبله n. c. genus pustularum, quae mortem afferunt (آبلهء هلاک کننده), ar. جدری (varioli) dictum *B.*

باداد cum aequitate; 2) n. c. aequus, iustus *M.*

بادارنگ s. باداَبرنگ malum citreum (ترنج) *B.*; cf. بادرنگ.

باداش i. q. پاداش q. v. *B.*

بادافرا et بادافراش i. q. بادافراه q. v. *F.*

بادافراه s. بادافره s. بادآفراه (pars. [Pahlavi] Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 118 not.) retributio mali, poena, supplicium (عقوبت وجزای گناه ومکافات بدی), e. g. به پیچد

باذ أنجير n. c. species arboris fici (درخـت انجير), quae prius quam ceterae arbores fructus fert, cuius tamen fici intus cavae (كاواك) et vento repletae (پر باد) sunt B.

باذانِ فيروز [ê] et [ô] nom. urbis اردبيل a rege فيروز conditae et hoc nomine appellatae B.; cf. باذان 1.

باذانگيز ventum excitans, n. c. species floris, cuius folia agricolae, quum vento deficiente frumentum ventilare volunt, flore manibus perfricato in auram spargunt, quo ventus excitari perhibetur B.; it is a species of the cnicus, or bastard saffron R.

باذ آور et باذ آورد (a v. آوردن) n. c. nom. secundi octo thesaurorum regis خسرو پرويز ita dicti, quia ventus navem imperatoris, hoc thesauro oneratam, ad castra illius regis adpulerat; cf. بـاد 4; 2) i. q. اقتنالوق q. v.; 3) nom. loci in vicinia urbis واسط; 4) nom. soni (نـوا) musici; 5) met. res, quae gratis et sine labore acquiritur (كـه مـفـت وبى تعب بدست آيد) B.

باذ آوله n. c. i. q. باد آبله q. v. B.

باذ آهنج n. c. i. q. باد خون C.

باذ آهنگ i. q. باد نـوا halitus, sonus vocis; vox (صوت ونفس خوانندگى وگويندگى) B.

بـاذپـا s. بـادپـاى (venti pedes habens) n. c. met. citi incessus, pedibus velox (سـريـع السير وتيز تـك وتندرو), *de iumento celeriter currente, plerumque de equo B. F.*; cf. Chr. Sch. 11. Pro plur. بـادپـايـان etiam باپايان elisa lit. د dici potest F.; cf. باپايان 1.

بـاذ بـار (cf. بـار 26) n. c. flabellum (ar. مروحه) F.

باذباز n. c. i. q. بادبار, ut in hoc versu: آتش هجران مگو تسكين شـود با بادباز ۞ شعلهء آتش فـزون تـر ميشود لا بد زباد F.; cf. بادبيز; 2) facilis, feliciter succedens C.

1 بـادبـر i. q. زبادافره ايزدى Schahn.; 2) turbo, quo pueri ludunt B.; cf. بادفر et بادفره et بادفراه et بادفرا.

بادافراه i. q. بادافراه 1 retributio mali, vindicta (انتقام), ut in hoc versu استاد دقيقى poetae: بجاى هر بهى پاداش نيكى ۞ بجاى هر بدى بادافراهى F.

بادام (s. वाताम्र) amygdala; 2) met. oculus amatae; 3) fissura (چاك) auris equi B.

بادامترَه n. c. ocimum, basilicum herba C.

بادامِ دو مغز et أسـت — — — HK. SHL. (amygdala duos nucleos habens) met. fissura (ترك); 2) fissus (تركيده) B. (يعنى بادام تركيده از غايت پرى) HK.

a. p. بادامِ ساقى met. oculus amasii (چشم معشوق) HK.

بادامِ شُكوفه فشان met. oculus lacrimans (چشم گريان) B. Inde بادام شكوفه كردن et sec. HK. بادام شكوفه شدن lacrimare, lacrimas fundere B.

بادامِ كوهى i. q. بحرك q. v. F.

بادامه (suff. ه) glomus serici s. glomus, quo se bombyx tegit (پيلهء ابريشم); 2) genus serici (جنسى از ابريشم); 3) pala anuli (نگين ومـهـر انگشتر); 4) res quaedam oculo similis (چشم مانندى) aurea vel argentea, quae pileo (كلاه) parvorum assuitur *(contra oculorum dolores F.)*; 5) naevus (خال گوشتى), verrucae (ازخ) similis, in cute hominum plerumque oriens; 6) anulus catenae (هر دانه وحلقهء زنجير); 7) lacinia (رقعه وپينه) vesti assuenda; 8) toga cucullata monachorum e multis laciniis (پـارهـا) versicoloribus consuta (خرقهء مرقعه); 9) omne insitum et innatum (هر جنس مطبوع) B.

بادامى (suff. ى) almond-coloured, almond-shaped Shaksp.; buff-coloured R; 2) a kind of eunuch ibid.

بـادان pro آبـادان q. v.; 2) pro بـاداش s. پاداش q. v. B.

بادْبان n. c. velum navis (پردهٔ که بر تیر کشتی بندند); 2) malus navis (تیر کشتی); 3) valva s. lacinia vestis, quae in utraque parte pectoris sub axilla dextra et sinistra replicatur (دست زیر ودست بالای قبا که از دو طرف بر زیر بغل چپ وراست بسته میشود); 4) manica et collare vestis (آستین وگریبان قبا); 5) *met.* homo laetus, vitae socialis amans (شخص سبکروحی که با مردم موانست کند opp. لنگر q. v.) *B.*; 6) cyathus, poculum (ساغر), ut in hoc versu حکیم ازرقی poetae : زآبگینه عکس آن چون نور بر دست افکند ۞ دست بیرون کرد پنداری کلیم از بادبان *F.*; cf. بادوان.

a. p. بادبانِ اَخضَر *met.* coelum, ubi est thronus Dei (آسمان وفلک عرش وکرسی) *B.*

بادبانِ چَرخ *met.* lunae splendor (مهتاب) *SHL. R.*

بادبانَه nomen herbae *C.*

باد بَدَست n. c. ventum in manu habens *met.* homo nihil agens, inops, pauper (بی حاصل وهیچکاره وتهی دست ومفلس) *B.*; cf. باددست.

بادْبَر (a v. بردن) n. c. draco volans papyraceus (کاغذ باد) *B.*; cf. بادبرک.

بادْبَر et بادپَر (a v. پریدن) n. c. homo gloriosus, superbiens (ar. فیّاش) *B.*; cf. بادپران.

بادپَر (a v. پَریدن) n. c. i. q. بادبر homo gloriosus, superbiens; 2) trabs (چوب), cuius extrema pars (سر) extra murum vel aedificium est, aut, ut alii volunt, cuius duae extremae partes in utroque muro aedificii collocatae sunt (که دو سر آن در دو دیوار عمارت نصب کنند); 3) i. q. بادبُر 1 turbo, quo pueri ludunt *B.*

بادبُر (a v. بردن) n. c. i. q. بادغر turbo, quo pueri ludunt; cf. بادغر et گردنا; 2) omne, quod inflationem amovet (هر چیز که نفخرا بر طرف کند) *B.*

بادْپَرّان (a v. پَریدن) n. c. i. q. بادپر 1 homo gloriosus, superbiens *B.*

بادْپَرَک, sec. *HK.* بادپرک (suff. ک) nom. diminut. draco volans papyraceus *B.*; cf. بادبر.

بادْپَروا (cf. پروا) n. c. domus, in qua est بادگیر; 2) locus, quo aura transit, s. fenestra vento excipiendo; spiraculum (گذرگاه باد وروزنی که بجهت آمدن باد گذارند); 3) homo, qui omnium rerum discrimen tollit, negligens, incuriosus (بی تفاوت یعنی شخصی که پیش او همه چیز مساوی باشد) *B.*

بادِ بُروت (ventus mystacis) *met.* admiratio sui ipsius, arrogantia, superbia (عجب وتکبر وغرور) de viris, opp. باد گیسو, quod de feminis dicitur *B.*

بادْ بُروت n. c. homo arrogans, superbus *B.*

بادْ بُرود i. q. بادْ بروت q. v. *F.*

بادْبَرَه (a v. بردن suff. ه) n. c. nom. diei XXII mensis بهمن, a vento saevo illo die exorto ita dicti, postquam per septem annos ventus in Iran defecerat *B.*

بادْپَرَه (a v. پَریدن suff. ه) ramentum ligni (تراشه) *B. F.* Quod a vento facile agitatur, ita dictum videtur.

بادِ بَرین zephyrus (باد صبا) ex oriente et septentrione flans; 2) sec. al. ventus occidentalis (باد دبور وآن تموج هواست از جنب مغرب بطرف مشرق ومهب آن میان سهیل ومغرب است وهنگام آن آخر روز می باشد بر عکس باد صبا وضرر این باد زیاده از نفع است), ut in hoc dist. شمس فخری poetae : بزیر چرخ برین بی مثال فرمانت ۞ زسوی غرب نیارد وزید باد برین *B.*; cf. باد فوردین et باد فروردین.

بادِ پَزان (fort. leg. بزان pro وزان spirans) *met.* gratum, quod placet dicens (خوشامد گوی) *B.*

بادِ پَسِ پُشت ventus occidentalis (باد غربی ar. دبور) *B.*

بادِ پَسین *met.* crepitus ventris *F.*

e. بـادبطیفی demonstratio conditionum syllogismi (ترجمهء برهان وتبئین سرائط قیاس) *B.*; sine vocalibus. Fort. gr. ἀπόδειξις.

بادْ بَمْشت n. c. unproductive, fruitless *R.*; cf. باد در مشت s. باد در کف.

بادْ پیچ (a v. پیچیدن) n. c. oscillum, quo diebus festis parvi et feminae oscillantur *B.*; cf. پازپیچ et بازنیچ.

بادْبیز *F.* et بادْبیزَن *B.* et بادپیزن *F.* [*HK.* ê] n. c. i. q. بادزن flabellum *B.*; cf. بادویز et بادویزن.

بادِ پیش ventus orientalis, ar. قبول *B.*

بادِ بیش وَز (a v. وزیدن) ventus vehemens Gl. in Des. Cf. باد کم وز.

بـادْپَیما (cf. باد پیمودن) *proprie* viam dimetiens, *met.* peregrinator, deserta peragrans (مردم سیاح وبیابان گرد); 2) equus, mulus vel camelus velocissimus (تیـز رفتـار); 3) pauper, inops (مفلس); 4) homo petulans (لاابالی), res inutiles, futiles loquens; mendax (بی فائده گوی وبی ما حصل ودروغ گوی) *B.*

بادْتُخم n. c. foeniculum (رازیانه وبادیان) *B.*

بادِ تَنگْ بَستَه *met.* equus *B.*; cf. باد 1.

بادْجَه i. q. باجه q. v. *B.*

بادْخان n. c. *abs.* venti receptaculum, spiraculum (بادگیر وگذرگاه باد باشد مطلقا خواه در بلندی وخواه در پستی) *B.*; cf. بادخن.

بادخانی nom. fontis in pago (قـریـه) Havâ (هـوا) provinciae دامغان, *de quo mira confabulantur Persae* (اگر چیزی مردار در آن چشمه افتـد باد وطوفان بمرتبهء شود که آدمرا ببرد واسـبرا بیندازد) *B.*

بادِ خایَه tumor testiculorum, hernia (فتق علتدر کـه خایه شیشم); 2) sec. al. ventus colici doloris (ریح قولـنـج) *F.*; cf. باد گند.

بادْخَن i. q. بادخان et domus spiraculo instructa, خن pro خانه posito (رهگذر باد) *B.* رهگذر باد (وبادگیر وخانهء بادگیر دار) *F.*

بادْ خَوار (cf. خوار) n. c. i. q. باد خایه q. v. *F.*; 2) i. q. بادخورک q. v. *SHL.*

بادْخوان n. c. res futiles loquens (هرزه گوی); 2) gratum, quod placet dicens (خـوش آمد گـوی); 3) notum faciens, notitiam dans (معرّف) *B.*

بادخُـور [ô] n. c. i. q. بادگیر q. v. *B.* cancelli, clathri (پنجره), ut in hoc versu میر نظمی poetae : نشسته خانهء بالا زر اندود ✿ بهر جانب که چندین بادخور بود *F.*; 2) avis هما dicta *F.*; 3) a disease in horses, from which the hair falls off *Shaksp. R.*

بادخُورا [ô] tinea capitis *Shaksp. R.*

بادخُورک [ô] (suff. ک) n. c. avis parva et nigra semper volans, quam vento se nutrire et simulac semel consederit, evolare non posse dicunt. Sec. al. i. q. ابابیل otis, tarda *B.*; cf. بالوایه.

بادْخون i. q. بادخن q. v. *B.*

بـادْدار n. c. *met.* homo nemini obnoxius (بی تعلق), nihil cogitans (هـیـچ انـگـار) *B. F.*; 2) gloriosus, superbus, inflatus (متکبر وپر باد وآماس کرده) *B. F.*; 3) opes possidens, dives (دنـیـا دار); 4) a daemone obsessus (که جن داشته باشد) *B.* periens (ودخی فوت اولق معناسنه در) *F.*

a. p. بـادِ دَبـور ventus e regione, quae est inter occidentem et austrum flans *B.*

بـادِ دَر سَـر n. c. *met.* arrogantia, superbia (تکبر) *SHL.*

a. p. باد دَر کَف i. q. باد دَر مُشت n. c. *met.* inops, pauper *B.*

بـادِ دِژنـام (ventus mali ominis) sanguinis abundantia (غلبه وبسیاری خون), e qua furunculi (ریشها ودملها) oriuntur *B.*

بـادْ دَسـت n. c. homo inops (تهیدست); 2) homo prodigus (مسرف وهرزه خرج وتلف کننده) *B.*

بادْدَم n. c. *met.* homo gloriosus, superbus, arrogans *B.*; 2) superbia, arrogantia (عز وتکبر) *HK.*

بادَر erysipelas (سرخ‌باد) *F. HK.*; cf. بادژ 2.

بادْرام i. q. بادرم 1 *M.* ex *N.*

بادْران (a v. راندن) n. c. nom. genii, vento praepositi; 2) i. q. بادزن flabellum; 3) *met.* homo gloriosus, imperiosus (متکبر وطالب سری وسروری) *B.*

بادْرَس (a v. رسیدن) n. c. domus, e cuius quatuor partibus ventus venit *B.*; i. q. بادگیر *F.*; cf. بادغر.

بادْ رَفتار n. c. currens instar venti, velox *M.*

بادرُم et بادرَم n. c. vanus, futilis, perditus (بیهوده وتباه واز کار باز مانده); 2) res inanes, nugae (کارهای بیهوده وعبث); 3) subditus (مردم رعیت) *B.*; cf. بادزم.

بادْرَنبو perspicillum (چشمک), ut in hoc versu ابو المعانی poetae : از غلوی شوق نظاره بروی خوب یار ❀ بادرنبو میزده در چشم اندیشه دلم *F.*

بادْرَنبویَه i. q. بادرنگبویه q. v. *F.*

بادرَنجبویَه forma ar. persicae vocis بادرنگبویه *B.*

بادْرَنگ n. c. *met.* species cucumeris (خیار) *B.* crassioris in semen asservati *M.* ex *F.*; 2) malum citreum (ترنج); 3) equus velox (جلد وتند وتیز); 4) cunae (گهواره) pendentes, quibus impositum parvulum iactant, ut somnum capiat; 5) morbus quidam ex aegritudine ortus, in quo est dolor, tumor et strepitus intestinorum et umbilicus se torquet *B.*; cf. بالنگ et ازرنگ.

بادْرَنگبو *F.* et بادْرَنگبویَه n. c., e quo ar. بادرنجبویه planta quaedam ar. بقلهء اترجیه dicta; citrago *B.*; cf. بالنگو et ترنگان et حبق ترنجانی.

بادْرَنگین n. c. *met.* carmen, versus (شعر وبیت) *B.*; 2) sec. *F.* i. q. بادرنگ.

بادْرُو [ō] n. c. i. q. بادرنگبویه; 2) species cucumeris (خیار) ar. بادروج dicta; 3) sec. al. herba (تره) quaedam foliis basilico (سپرغم) similibus et odore mali citrei (ترنج) *B.*

a. p. بادْروج flos quidam, alias بستان افروز et ar. مفرح القلب المحزون et ضومر dictus; 2) sec. al. herba odorata montana (ریحان کوهی), *spec.* ocimum *B.*; cf. اوقیمن et بادرو et بستان افروز.

بادْروجبویَه *HK.* et بادْروزبویَه n. c. planta quaedam odore mali citrei (ترنج) et foliis fissis (شکافته) *B.*, alias شاه تره dicta *HK.*

بادْرُوز *F.* et بادْرُوزَه [ō] n. c. quotidianus (هرروزه); 2) cibus quotidianus; 3) vestis quotidiana; 4) res, quae hominibus semper utilis est (که مردمرا همیشه در کار باشد) *B.*

بادْروک i. q. بادروج ocimum *F.*

بادْرونْبویَه n. c. i. q. بادروجبویه *HK.*

بادْرونَه n. c. i. q. بادرنگبویه *B. F.*; cf. بادرو.

بادْرَه n. c. inconsiderate dictum (سخن گفتن بی اندیشه); 2) vehementia et severitas in agendo (تندی وتیزی در کارها); 3) et بادَرَه femoralium s. braccarum pars inferior (پاچهء شلوار وتنبان) *B.* ایچ طونی پاچه‌سی *F.* Cf. ره pro راه.

بادْریس et بادریسَه (a v. ریسیدن) n. c. orbiculus fusi (ar. فلکة); 2) sec. al. fila deducta fusi (تابی که زنان بدوک دهند); 3) i. q. کماج خیمه i. e. lignum orbiculare, in medio perforatum, per quod fulcrum tentorii in superiore illius parte transmittitur; 4) i. q. بادزن flabellum *B.*

بادریسَه چَشم n. c. *met.* unoculus, luscus (ar. اعور); 2) satanas, impostor (شیطان ودجال) *B.*

بادِژ rubor excedens (سرخی مفرطی مائل به بنفشی وکمودت وکدورت) in facie hominis, quem quidam elephantiasis (جذام) praenuntium esse dicunt; 2) sec. al. erysipelas (سرخ باد); 3) tumor sanguinis (ورم خونی); 4) vinum rubrum (شراب لعلی) *B.*

بادْزن (a v. زدن) n. c. turbo *ventus C.*

بادِژفام et بادِژکام n. c. i. q. بادژ *B.*; cf. بادژوام.

بادْزم n. c. res futiles, inutiles (کارهای عبث وبی نفع) *B.* Cf. بادرم.

بادْزن (a v. زدن) flabellum (ar. مروحه) *B.*; cf. بادبیزن.

بادَزنام sec. al. بادَزنام sustentaculum tentorii e nigris pannis confecti (عمود خیمهٔ سیاه یعنی عربک سیاه شال اولرینک عمودی) *F.* ex Fǵ.

بادِژنام n. c. i. q. بادژ q. v. *B.*

بادْزَنه (suff. ه) i. q. بادزن q. v. *B.*

بادْژو i. q. بادروج q. v. *SHL. R.*

بادِژوام (suff. وام) i. q. بادژ *B.*; cf. بادژفام.

بادْزهر i. q. پازهر q. v. *B.*; cf. پادزهر.

بادْزهره n. c. morbus in gutture; angina (ar. خناق) *B.*

بادْزین n. c. lenis ventus, aura (باد نسیم) *F.*

بادْسار (suff. سار) *met.* citato gressu incedens (سبک سیر ورونده); 2) homo levis (سبک وبی تمکین ووقار) *B.*

a. p. بادْسخا n. c. *met.* mundus; 2) vir generosus, liberalis (صاحب همت وکریم الطبع) *B.*

بادْسر pl. بادسران n. c. superbus, arrogans (گردنکش ومتکبر) *B.*

بادِ سرد gemitus, suspirium frigidum (دم سرد وآه سرد); 2) desperatio (ناامیدی) *B.*

بادْسَره (suff. ه) n. c. morbus quidam equi *B.* morbosa et dolore affecta pars *corporis F.*

بادْسَری (suff. ی) n. c. superbia, arrogantia *B.*; cf. بادسر.

بادِ سُلَیمان ventus, qui Salomonem eiusque exercitum de loco in locum tulit; 2) *met.* magnificentia, pompa (دولت وعظمت وحشمت) Salomonis *B.* in appendice.

بادْ سَنج n. c. *met.* homo arrogans, temerariae cupiditatis (متکبر وخام طمع); 2) vana (باطل) cogitans, meditans *B.* — Inde باد سنجیدن arrogantem superbum esse (متکبر نمودن); 2) vana meditari (اندیشهای فاسد کردن) *SHL.*

بادْ سَنجاب n. c. nom. plantae, alias آفتاب پرست et hind. هلهل dictae *HK.*

بادْ سُوار coll. باد 1 et 5, f. n. c. equo vehens, eques; 2) equus velocissimus *B.*; 3) flabellum (بادزن) magnum tecto fune alligatum, quo vibrato ventus in omnes partes permeat *HK.*

a. p. بادْ سَیر n. c. *met.* celeriter proficiscens, citato gressu incedens (سریع السیر) *B.*

بادْسین n. c. nutrix, lactans (زن مرضعه) *F.*

بادِش pro بادژ q. v. *B.*

a. p. بادْشرطه n. c. ventus boreas (پویراز روزگار), ut in hoc versu شیخ سعدی poetae :

با طبع مخالف چه کند دل که بسازد ✿ بادشرطه همه نبود لایق کشتی

; 2) et بادشُرطه ventus secundus (موافق روزگار), ut in hoc versu خواجه حافظ poetae :

کشتی نشستگانیم ای بادشرطه بر خیز ✿ باشد که باز بینیم دیدار آشنارا *F.*

بادِشوام et بادِشنام et بادِشکام et بادِشفام pro بادژوام et بادژنام et بادژکام et بادژفام q. v. *B.*

a. p. بادِ صَبا i. q. باد برین q. v. *B.*; cf. Gul. 1. bis.

a. p. بادْ صَولَت n. c. instar venti aggrediens, impetum faciens (حمله آوری‌را نامند که در حمله کردن شتابی همچو باد دارد) *HK.*

a. p. بادْ عَنان n. c. velox, gradarius equus *M.* Cf. باد 1 et 5, f.

بادِ عیسَی *met.* miraculum (معجزه) a Messia patratum *B.*; cf. باد مسیح.

بادْغَد et بادْغَر et بادْغَرد (quarum duae priores formae e postrema decurtatae videntur) n. c. locus ab omni parte vento expositus; 2) domus aestiva et ab omni parte spiramentis instructa *B.*

بادْغِس n. c. spiraculum, domus spiraculis instructa, locus aurae transeundae (بادگیر وگذرگاه باد) *B.* Fort. ex بادغیس q. v. decurtata vox.

بادْغَن (fort. pro بادخن coll. بادغیس pro بادخیز) n. c. i. q. بادگیر q. v.; 2) *met.* homo gloriosus, superbus (ar. فیّاش) *B.*

بادْغیس pro بادخیز n. c. i. e. locus ventosus (محل هبوب ریاح), nom. regionis, quae complectitur multos pagos (قری) ad ditionem Herat pertinentes, *a multis, qui ibi spirant, ventis sic dictae B. F.*; cf. H. Sam. p. 88.

بادْفَت nomen arboris, quae spirante vento gratissimum odorem spargit, ut in hoc versu حکیم اسدی poetae : پر از کوه وبیشه جزیری فراخ ✿ جزیری همه عود وبادفت شاخ *F.*

بادْفَر n. c. i. q. بادبُر i. e. turbo e ligno vel corio factus, quem pueri fune attracto et laxato in orbem movent, quo murmuratio oritur (بازیچهء اطفال وآن چوبی تراشیده یا چرمی مدور که ریسمانی بر آن بندند ودر کشاکش آرند تا صدائی از آن ظاهر گردد); cf. بادْ فرنگ; 2) i. q. بادزن خشت باد i. e. flabellum magnum (بزرگ) de tecto domus suspensum, quo ventum excitant, ut in omnes domus partes penetret *B.*; 3) iactabundus, *re ipsa ad opus praestandum ineptus M.* ex *F.*

بادْفَر (fort. ex بادافرا s. بادافراه decurtata vox) retributio mali, poena, supplicium *B.*

بادَفرا s. بادَفراه pro بادافراه 1. retributio mali, poena, supplicium *B.*

بادْفَراه i. q. بادْفَر s. بادبُر turbo, quo pueri ludunt *B.*

بادِ فَرَنگ (ventus Francorum) n. c. morbus quidam consistens in agitatione vel impetu ardente et dolente (جوشش بغایت سوزان ودردناك), colore aegroti, maximam partem febre laborantis, in flavum vergente *B.* erysipelas. St. Anthony's fire *R.*

بادْفِرَنگ n. c. dialecto Khorâsânae i. q. بادفر s. بادبُر turbo, parvorum lusus *B.*

باد برین i. q. بادِ فَوَردین s. بادِ فَرَوَردین q. v. *B.*

بادَفرَه pro بادَفراه q. v. *B.*

بادْفرَه n. c. pro بادْفراه q. v. *B.*

بادْفور n. c. fidei datae, promissi violator *C.* et *M.* ex *N.*; cf. بادفوز.

بادِ فَوَرْدین i. q. باد فروردین q. v. *B.*

بادْفوز et بادفور n. c. qui aliis bona consilia dat, ipse vero negligit (خلقه پند ونصیحت ایلیوب کندوسی عمل ایلمیه), ut in hoc versu هروی poetae : پند خود هرگز نگیری ای خر کرسی نشین ✿ وعظ تا چند میکنی ای بادفوز لاف زن *F.*

بادْگان coll. بایگان custodiens, custos (حفظ کننده); 2) thesaurarius (خازن وخزانه دار); 3) pars anterior et posterior collaris vestimenti (پیش وپس گریبان جامه) *B.*

بادْگانَه, sec. *HK.* بادْگانَه fenestra reticulata (دریچهء مشبکی) *B.*; cf. پادکانه.

بادْگاه n. c. latrina *C.*

بادْ گُذار n. c. fenestra vento exposita, spiraculum (روزنی که روی بر باد باشد); 2) i. q. بادگیر; 3) narrator rerum gestarum (قصه خوان) *B.*

بادْگَر et بادْگَرد (a v. گردیدن) n. c. turbo, quo pueri ludunt (t. قاصرغه ar. زوبعه) *F.*; cf. بادفر s. بادبُر.

بادْکِردار n. c. *met.* festinans (شتابان) *B.*

بادِ کَژ (cf. کژ) i. q. ar. نَکباء ventus obliquus et lateralis, *gen.* inter quosvis duos ventus (هر دو باد) spirans, *spec.* autem inter ventum septentrionalem (شمال) et eurum (باد صبا) *B.*

بادْکَش (a v. کشیدن) n. c. i. q. بادْفَر 2. flabellum magnum; 2) cucurbitula, per

quam adhibito scarificatorio sanguinem detrahunt (حجامتی که بر آن تیغ زنند); 3) follis fabrilis (دم زرگری وآهنگری) B.

بادْکَش فِراشی a. p. a large sort of fan R.

بادِ کَم وَز ventus lenis, opp. باد بیش وز Gl. in Des.

بادْکَس i. q. باد کُند (e quo decurtatum videtur) hernia, ut in hoc versu: بخایه ترا گر شدی بادکس ✿ مکن پیش ازین صحبت جمع زن F.

بادْ کُنجی , بادِ کُنجی et بادْ کُنج sec. F. (cf. کُنج) colicus dolor (قولنج) una cum inflatione (نفخ) in dorso hominis, qua dorsum incurvatur (پشت خم گردد) B.

بادِ کُند ventus testiculorum, quo tumescunt et dolore afficiuntur; hernia (ar. فتق) B.; cf. باد خایه.

بادْگیر (a v. گرفتن) n. c. aedificium altum tempore aestivo supra domum exstructum et spiramentis (رخنها) ab omni parte instructum, ut venti undique intrare possint B.

بادِ گیسو [ê] met. superbia, arrogantia feminarum, opp. باد بروت de viris dicto B.

بادِ گیسوی اُو [ê] et [ô] magnitudo cincinnorum Muhammedis HK.

بادِل (ex با et دل) n. c. cordatus, strenuus, fortis; 2) nom. bellatoris (مبارز) hindustânensis B.

با دِل وَجان cum corde et animo, libenter, ex toto corde M.

بادِ مَسیح s. بادِ مَسیحا halitus Messiae, mortuos ad vitam revocans B.; cf. باد عیسی.

بادْ مُهرَه lapis serpentarius (مهرهٔ مار) coloris nigri, quem ex occipite viperae (قفای سر افعی) promunt et contra morsum anguis adhibent; 2) vulgo lapis albus instar myrobalanae bellericae, quem famuli vel cursores ad pedes suos alligant (وعوام مهرهٔ سفیدرا گویند باندام بلیله که شاطران بر پای خود بندند) B.

بادِنج i. q. نارگیل i. e. nux indica (جوز هندی) B.; cf. رانج. Num forte s. पिच्छ conferendum?

بادِنگان i. q. باتنگان q. v. B. et بادِنجان

بادَنك fascia infantum sec. M. ex F., in quo tamen lexico persico hanc vocem frustra quaesiveris.

بادْنُما (a v. نمودن) n. c. vexillum versatile ventorum index M. a weather-cock Shaksp.

بادِ نَوا i. q. باد آهنگ q. v. B.

بادِ نَورُوز [ô] ventus vernus (باد بهار); 2) nom. melodiae cuiusdam (لحنی) musicae B.

بادْوان i. q. بادبان q. v. F.

بادوبان i. q. بادگان 3. pars anterior et posterior collaris vestimenti B. in appendice.

بادوبید [ê] inutilis (بی فائده وناسودمند) B.; cf. بید.

بادوَدَم met. vana gloria, superbia, ostentatio, admiratio sui (غرور وعاجب وتجبر وخود ستائی وخود نمائی) B.; 2) potestas (طاقت) Gl. Sch.; cf. دم.

بادبیزن s. بادبیز i. q. بادویزن [ê] et بادْویز B. F.

بادَه vinum (ar. خمر); 2) omnis potus inebrians (هر شربت مسکر); 3) mustum recens, e. g. in hoc versu: بباده دست میالای که آن همه خونست ✿ که قطره قطره چکیدست از دل انگور F. (شراب) B.; 4) coll. بادیه poculum vini (پیاله), ut in hoc versu حکیم سنائی poetae: چون شوخ نه بسان نرگس ✿ یک باده دهد زباده رنگت, in quo prior vox باده poculi significatione accipienda est et in alio versu eiusdem poetae: یکره بدو باده دست کوته کن ✿ این عقل دراز قد احمقرا F. SHL.

بادَه‌پالا n. c. res, qua vinum liquatur (صاف کنند) B.

بادَه‌پَرَست n. c. homo vinosus, vinolentus (بسیار میخوار) B.

باده پَیما n. c. potor vini *B. F.*; cf. باده پیمودن.

باده پَیمودَن vinum potare (شراب خوردن) *B.*

بادِ هَرات i. q. باد شمال i. e. ventus ab oriente ad occasum (وآن از طرف مشرق است بجانب مغرب), opp. vento دبور dicto *B.*

بادِ هَرزه *F.*, sec. *B.* et *HK.* sine J. Izâfet, incantatio (افسونی), qua fures mercatoribus altum somnum conciliant, ut merces surripiant *B.*

بادَه گُسار (pro گُذار ut videtur a v. گُذاشتن) i. q. باده نوش vini potor, ut in hoc versu مولانا جامی poetae : نه که از جام شوی باده گُسار ✿ داریش بر کف دست آبله دار *F.*

بادْهَلِج ar. بادْهَنج (cf. هنج), n. c. i. q. بادگیر q. v., ut in hoc versu ابو المعانی poetae : چون صبا کرده گُذر بر کاکل عنبر فشان ✿ آمده در بادهلج وداده از بویش نشان *F.* Sec. Freyt. lex. forma ar. est باذاهنج et non بادهنج, quae est vox persica et in versu allato pro بادهلج legenda videtur.

باده نوش n. c. vini potor; cf. باده گُسار *F.*

a. p. بادْهَوا n. c. *met.* promissum falsum (وعدهٔ دروغ); 2) omne, quod non existit (هرچه وجود ندارد) *HK. SHL.*

a. p. بادْهَوائی (suff. ی) n. c. fruitlessness, uselessness, waste *Shaksp. R.*

بادی 2 ps. sing. imp. formae opt. verbi بودن: „semper sis" (همیشه ودائم باشی) *B.* باشی تو *SHL.*

بادی (suff. ی) ad ventum pertinens signum coeleste, ut gemini, aquarius et libra (آنچه منسوب بباد از فلکیات باشد همچو جوزا ودلو ومیزان) *B.* flatulent *Shaksp. R.*

بادْیار n. c. artem venandi edoctus falco vel accipiter (شکاره تعلیم اولنمش طوغان), ut in hoc versu میر نظمی poetae : ربودست مرغ دلم شیوه کار ✿ که شاهین چشمش شده بادیار *F.*

بادْیان et بادْیانَه, sec. *F.* بادِیان et بادِیانَه foeniculum vel anisum silvestre (رازیانهٔ بری وانیسون بری) *F.*; cf. بادتخم et رازیام.

بادی پَیمای n. c. *met.* desertum peragrans *R.*; cf. بادیه پیمای.

بادیچ caligae genus coloratum et striatum, quibus cursores pedes tegunt, sic descriptum : چیزی باشد مانند ساق چاقشر که آنرا از پارچهٔ رنگین قلمی آجیده کنند وبیشتر شاطران وپیاده روان بر پای کشند *B.*

بادید pro پدید q. v. *F.*

بادیر tignum vel postis (چوب), qui tecto vel medio muro ruinoso ad fulciendum supponitur *B.* Aliae vocis formae sunt پازیر et پاذیر et پادیر.

بادِ یَمانی ventus ex Jemana (یمن) flans, quo alluditur ad verba Muhammedis : انی وجدت نفس رحمن من جانب الیمن; 2) sec. al. ventus suavissimus (بسیار لطیف), vel ventus vernus (باد بهار); 3) *met.* vir sanctus اویس قرنی dictus, de q. v. Séances de Hariri par S. de Sacy, p. 439 not.; 4) *myst.* i. q. نفس روحانی anima spiritualis s. perfecta, sancta (ودر اصطلاح سالکان باد یمانی عبارت از نفس روحانی است که روح طرف راستا باشد) *HK.*

بادِیَه, unde ar. باطیه, vas potorium s. vinarium (شراب ظرفیدر) *F.* Vox a باده derivanda videtur; cf. باده 4. et Freyt. lex. s. v. باطیة; 2) ling. arabica; desertum *HK.*

a. p. بادِیَه پَیمای (a v. پیمودن) deserta peragrans, peregrinator (مردم سیاح وبیابان گرد); 2) *met.* equus velocissimus (اسب تیز رفتار) *B.*

a. p. بادِیَهٔ غولدار et sec. *HK.* بادِیَهٔ غــول *met.* mundus caducus (دنیای فانی) *B.*

بار (s. भार, a r. भृ, z. 𐬠𐬆𐬭𐬆 bere, p. بردن) onus (پشتهٔ قماش وخروار وآنچه بر پشت

(تـوان بـر داشت; inde كاروبار (opus et onus) occupatio, opus, negotium; 2) coll. s. वार locus copiae, multitudinis rei cuiusdam (جاى انبوهى وبسيارى چيزى) in fine vocum, ut رودبار, دريابار, هندوبار, جويبار simil.; 3) onus s. proventus (حاصل) arboris, ut flos, fructus, fruges; 4) graviditas, foetus (حمل) *tam mulieris, quam animalis;* 5) expletio disci escarii cibo (پر كردن طبق از طعام); 6) impositio rei molestae et difficilis non praestandae (تكليف ما لا يطاق); 7) sollicitudo, moeror (غم واندوه); 8) adulteratio, depravatio (غشى كه در زعفران ومشك وغير آن كنند); 9) peccatum, delictum (گناه بسيار همچو بارگيرى محتسب بقال ونان‌با وقصاب وامثال آنهارا ودزد با بار گرفته); 10) *gen.* permissio, licentia (رخصت واجازت), *spec.* admissio, aditus (Audienz) (راه دخول ملاقات ودر آمدن پيش كسى); cf. Gul. 162; 11) vicis (كرت ومرتبت ونوبت ودفعه); cf. Spieg. Chr. 47; inde يكبار semel ibid. 24; بارها vices, saepe ibid. 35; بارى چند saepe, iterum ac saepius Gul. 24; 12) radix, fundamentum cuiusvis rei (بيخ وبن هر چيز); inde tripus, cavum aeno locando, locus effossus (ديگدان وجاى كنده); 13) ramus (شاخ); 14) velum, aulaeum (پرده وسرا پرده); 15) i. q. بارگاه aula regia; cf. H. Sam. p. 132, l. 3 infra, ubi Wilk. male باز legit, Chr. Sch. 62; 16) instrumentum musicum (سازهاى كه مطربان نوازند همچو قانون وطنبور ومانند آن); 17) farina (آرد) oryzae vel milii, nondum percribrata (صاف نكرده), ad potum بوزه dictum praeparata; cf. باره 6; 18) id, quod cum auro vel argento liquatur (آنچه با زر ونقره در گداز نهند); 19) scriptum, scriptura (آنچه نويسندگان نويسند); 20) omne, quod edi potest; edulia (هر چيز كه آنرا خورند); 21) coll. ياره 5 amicus (يار ودوست); 22) magnitudo, potentia, dignitas (بزرگى ورفعت وشان وشوكت); 23) coll. بارى 1 epithetum Dei; 24) nom. pagi (دهى) in provincia طوس; 25) pro انبار stercus, quo ager stercoratur; 26) imp. verbi باريدن pluere, in fine comp. part. praes. significatione: pluens (بارنده), e. g. زلف مشكبار cincinni moschum spargentes; ابر گهربار nubes gemmas pluens al.; 27) decurtatum ex بيار, imperativo verbi آوردن, praefixo ب *B.* Sec. *F.* lex. eadem vox بار etiam significat: a) arx (قلعه), ut in hoc versu حكيم فردوسى poetae:

در بار بگشا ودستان سام ✿ بر فتند گردان بر زين ستام

cf. بارو et باره 1, b) via (طريق), ut in hoc versu خواجه حافظ poetae:

وگر چنانكه دران حضرتت نباشد بار ✿ براى ديده بياور غبارى از در دوست *F.*

Phrases:

بار آوردن fructum ferre, reddere Chr. Sch. 77.

بار بر دل نهادن *met.* affligere *R.*

بار دادن aditum, admissionem dare, admittere *R.*

بار داشتن c. از gravidam esse ex alqo Chr. Sch. 35.

بار ساختن sarcinas facere.

بار شدن onerari *R.*

بار كردن onus imponere, onerare c. از r. et acc. p. Chr. Sch. 90 et c. بر p. et acc. r. H. pr. reg. 12 v.

بار نهادن (onus deponere) *met.* parere (زادن) *B.*

بار يافتن aditum, admissionem obtinere *R.*

در بار آمدن et در آمدن ببار (*germ.* zur Blüthe kommen) florem mittere, fruges efferre Pend. 21; efflorescere Chr. Sch. 43.

باراب i. q. فاراب q. v. *B.*

بارات an assignment for money, a draft, a note of hand; inde بـارات عـاشـقـان wages *R.*

باراج obstetrix (ar. قابله t. ابه) *F.* Cf. بار 4.

بارْ آغوش n. c. mensura amplexus, *quantum sinu comprehendi potest M.* ex *F.*

باران part. praes. v. باریدن pluens; 2) pluvia; 3) ros verno tempore mane ex aere humido decidens *F.*

بـارانْ ریز (a v. ریختن) n. c. colliciae (آنچه پیش عمارت سازند تا آب باران فـرو ریـزد) *SHL. R.*

بارانْ شِتـاب n. c. pluvia vehemens et copiosa *F.*

بارانْ گُریز (a v. گـریختن) n. c. protectum, subgrundium *F.*; 2) i. q. ar. ولجة latebra s. spelunca, quam praetereuntes ob pluviam intrant *SHL.*

بارانْ گیر (a v. گرفتن) n. c. tugurium contra pluviam in campo exstructum *C.*

بارانه palus, trabs, cui innititur tectum domus, al. (دیـرک کـه اوزرینه سقف خانـه وغیری نسنه‌لر قورلر); 2) melissa (t. اوغـل اوتی p. پاردو) *F.*

بارانه کَرْدَن incidere in discrimen, periculum (مخاطره‌یه اوغرامـق); 2) disiicere (بر یردن اتـلامـق); 3) gloriari inter se (تفاخـر ایلمک) *F.* Exempla non afferuntur.

بارانی (suff. ی) adi. ad pluviam pertinens; 2) n. s. cucullus (کلاه) pluvialis; 3) omne tegumentum, quo pluvia arcetur; paenula; 4) nom. tribus (قبیله) cuiusdam Turcarum *B.*

بارانیدَن causs. v. باریدن pluere facere *C.*

بار آور (a v. آوردن) n. c. fructus ferens Spieg. Chr. 27.

باراه s. بارَه n. c. opp. بیراه is, qui recta via est vel incedit. Cf. باراهی.

باراهی s. بارَهی (suff. ی) n. abstr. praecedentis: status illius, qui recta via est vel incedit, e. g. in hoc versu جامی poetae : اگـرچه بیرهی کـردن زحد بُـرد ✿ بحمد الله که تنها بـارهی کـرد; cf. Zeitschrift d. DMG. II, p. 32.

باراهی کَند name of an indian plant *R.*

بارْبار nom. prophetae cuiusdam (پیغمبری) *B.*; 2) coll. بـار 11 quavis vice, saepe *C.*

باربُـد et باربَـد Bârbud, nom. citharoedi (مطرب) regis خسرو پرویز, et arte praestantis musici (در فن بربط نوازی وموسیقی دانی عدیل ونظیر نداشته) ex urbe patria جهرم prope شیراز, qui composuit cantica rhythmica s. ad numeros concinnata (سرود مساجع), etiam cantica regia (سرود خسروانی) dicta *B.*

باربَر (a v. بردن) n. c. baiulus; 2) onerarius *equus, asinus F.*; cf. Gul. 37.

بارْ بَردار (a v. بر داشتن) n. c. onus portans *homo vel iumentum;* 2) via, iter impervium (طریق غیر نافذ) *F.*

بـارْ بَـرداری (suff. ی) n. c. travelling expences, carriage-hire *R.*

بارْ پَریشانش (a v. پریشانیدن suff. ش) n. c. *met.* sententiarum dispositionem intelligere (عبارت از دریافت ترتیب معانی) *B.* in appendice.

بارْبنَه s. بارْبنگاه n. c. locus, quo onus deponitur (t. یوک یاب), ut in hoc versu ابو المعانی poetae : براه عشق بدادم همه سر وسامان ✿ بباد داد مرا هـرچه هست باربنه *F.*; falso *M.* vertit : onus compositum; cf. بنـه et بنگاه.

t. p. بارْبیگی n. c. master of the ceremonies *R.*

بارتَنگ i. q. خـرغـول ar. لسان الحمل arnoglossa *B.*; cf. خـرغـول; the plantane-tree *R.*

بارَج solanum (سگ انگورْ ar. عنب الثعلب) *B.*

بارْجا n. c. i. c. بارگاه q. v. *B.*

بارْجات an oppressive custom of forcing (the natives) to purchase goods above the market-price (Gladwin) *R.*

بارْجامَه n. c. saccus (جوال), cuius orificium (دهن) in latere est, iumento impositus in quem, quod placet, indunt *B.*

t. p. بارْچَه dialecto ćagataica : alii (دیگران), ut in hoc versu شیخ نظامی poetae : بلبل عرشند سخن پروران ✿ بارچه مانند همه دیگران *F.*; omnes, singuli (جمله) *M.* ex *LL.*

بارْخانَه n. c. receptaculum mercibus; 2) sarcinae mercatorum *F.*

بارْخُدا n. c. Deus (حق تعالی); 2) *cognomen regum, principum et virorum illustrium,* dominus *B.*

بارخُدایا (suff. ا vocat.) o magne Deus! (ای خدای بزرگ) *B.* Cf. Fleischer Ali's Spr. p. 61, l. 9.

بارْخَیمَه n. c. domus, ubi vectigal penditur; 2) i. q. باجدار exactor vectigalium, ut in hisce versibus میر نظمی poetae : خیال غمزهها در دل نشسته ✿ بجان آمد شدنرا راه بسته ✿ بخواهد بارخیمه از دل وجان ✿ گذرگاه نفس بندید هم آن *F.*

بارَن i. q. بارو *HK.* Falsa lectio pro بارو esse videtur, quod cetera lexica offerunt.

بارْداد n. c. permissio, licentia (اجازت ویرمک); 2) ianitor, conclavis regii custos et praefectus (حاجب) *F.*

بـارْدار n. c. fructifera *arbor;* 2) praegnans *mulier B.*

بارْدان n. c. omne vas (ظرف) rebus reponendis, ut saccus (جـوال), pera (خرجین), lagena vinaria (صراحی شراب) al. *B.*; cf. پاردان.

بارْدَست ebony *R.* Deest in ceteris lexicis.

بارِ دِل moeror, sollicitudo (اندوه دل واندیشهء روزگار). *B.*

بارْدو statumen s. pedamentum (چوب), quo arbor fructibus onusta fulcitur *B.*

بارْدیج instrumentum peniculo instructum, quo madefacto temperant furni calorem immoderatiorem pistores *C.*

a. p. بارْزن forma ar. persicae vocis بیـرزن q. v. *B.*

بارِ زَمان *met.* casus fortunae, casus adversi (حوادث وجفاهای روزگار وزمانه) *B.*

بارسا initium operis (اول کار) *F.*

بارسَری i. q. بادسری *HK.* Lectio mendosa esse videtur.

g. p. بارْسْطاریـون (gr. περιστερεὼν) genus frumenti (غله) columbis pergrati, quod decorticatum (مقشر) bubus praebent, ut pingues fiant. Est ar. رعـی الحـمـام *B.* Haec autem significatio non respondet gr. περιστερεὼν, quod significat „verbena“ et nomen ex eo traxisse dicunt, quod columbae (περιστεραί) libenter circa verbenam commorentur. Cf. Diosc. l. IV, c. 60.

بارْسَنج (a v. سنجیدن) n. c. libripens, pensator (یوک طارتیجی t. وزّان); cf. بارسنجن; 2) i. q. پارسنگ s. پاسنگ q. v. *F.*

بارْسَنجَن n. c. i. q. بارسنج 1 q. v. *F.*

بارِش (a v. باریدن suff. ش) pluvia Spieg. Chr. 68.

بارِک i. q. باریک q. v. *B.*

a. p. با رِکابِ تو خاکَست *met.* tempore equitandi tibi obediens est *equus* (هنگام سواری رام ومطیع تو است), ut in hoc versu انوری poetae equum describentis : تبارک لله ازان آب سیر وآتش فعل ✿ که با رکاب تو خاکست با عنانت هوا *HK.*

بارْگان lacuna, in quam aqua foetens immittitur (حوضی خـورد که آب گنده در آن آید) *SHL. R.*; cf. بارگین.

بارْگاو concentus, harmonia (t. دوزن), ut in hoc versu میر نظمی poetae : نکرده یکدمی آهنگ موزون ✿ نباشد بارگاو ساز گردون *F.*

بارْگاه s. بارگه n. c. locus licentiae, admissionis; cf. بــار 10; 2) tabernaculum regium, aula regia; cf. Spieg. Chr. 37; 3) venter animalium (quasi locus oneris) *B.*

بار گِرِفتَن gravidari, concipere *M. R.*

بارْکَش (a v. کشیدن) n. c. onus portans, auferens; baiulus; 2) molestiam hominum perferens, afflictus (که غمخوار کَی (مــردم کند ومتحمل آزار باشد ومظلوم); 3) funis crassus (طناب کُنده); 4) patera magna (صحنک کلان) *B.*

بــارْکَشی (suff. ی) portatio oneris Spieg. Chr. 25.

بارْکَه decurtatum ex بارگاه q. v. *HK.*

بــارَگـــی equus (اســب); 2) sec. al. species quaedam equi; 3) sec. al. equus clitellarius, onerarius (اسب پالانی بار کش); 4) vis, potentia (قدرت وتوانائی); 5) coll. پارگی mulier inhonesta, meretrix (روسپی وقحبگی) *B.* Vox, ut videtur, a باره derivanda.

بارْگیر (a v. گرفتن) n. c. iumentum; 2) pilentum camelinum (هودج وعماری); 3) femina (ماده) cuiuslibet animalis *B.*

بارْگین receptaculum aquarum (آبگیر وتالاب) in media urbe vel in pago *B.* (حــوض وآبگیـر) Gl. Sch., ut in hoc versu : تـن پهلوان‌را کـزو خواسـت کـیـن ✿ کشیدند دو بــاره زی بارگین Schahn.; 2) locus, in quem aqua ex balneis, culinis, sim. confluit *B.*; cf. پارگین.

بارْمان nom. athletae (پهلوان) Turanensis *B.*, ducis exercitus Afrâsiyâbi Gl. Sch.

بارْنامَه n. c. magnus comitatus, comitatus et impedimenta imperatoris (اسباب تجـمـل اثواب وتجمل وحشمت .*B* (وحشمت وبزرگی *F.*; cf. Pend. LVII; 2) gratia, favor (منت نهادن بــر کسی); 3) mandatum (پروانه وفرمان); 4) admissio ad principem data (رضا ورخصت دادن باشد بــدخـــول خانهء سلاطین); 5) gloriatio, superbia (تفاخر وغــرور); 6) laus, elogium (مدح ونعت) *B.*; cf. باجنامه et باشنامه.

بارْنانَه کَردَن semet in periculum s. exitium coniicere (آتمر کـنـدو ونفسنی تهلکـهیـه براقمق) *F.* Cf. بارانه کردن.

بارْنَب semen anethi (تخم شبت) *HK.*

بــارْنــبـــوی n. c. species plantae odoratae (بــر نــوع خوشبوی ریحان) *F.* Fort. ex بادرنگبو decurtata vox.

بارَنــدَگــی (a part. بارنده suff. ی) pluvia; 2) ros ex aere humido decidens *F.*; cf. باران.

بارَنگبویَه pro بادرنگبویه q. v. *F.*

بارَنگو pro بادرنگبو e quo decurtatum est *F.*

با رَنگ وَبوی *met.* cum magnificentia et omni apparatu (با آب وتاب وکر وفــر وباستعداد تمام) *HK.*

بارو arx, castellum (قلعه وحصار) *B.*

t. a. p. باروت et بارود (quarum prior turcica vocis forma est), pulvis pyrius, nitrosus, *germ.* Schieſspulver (داروی تـفـنـگ); 2) ling. syr. (arab.?) nitrum (شوره ونمک چینی), e quo pulvis pyrius maximam partem constat *B.*

بارْوَر (suff. ور) fruitful, plentiful *R.*

بارَوزَنَه, sec. *F.* باروزنه nom. soni (نوا) cuiusdam musici *B.*

باروزَه [ó] (ex با et روز suff. ه comp.) victus quotidianus; 2) id quod quovis die necessarium est, ut vestes, al.; 3) vestis inveterata, detrita (جامهء کهنه) *B.*

a. p. باروق vox rûmana (رومی) : cerussa e stanno (قلعی) praeparata (سفید آب وقلعی) *B.*; cf. اسفیداج.

بارَه (vox cum بار cognata) moenia et munimentum castri vel urbis (دیــوار وحـصار وقـلعه وشهر); cf. Frag. 20, Gul. 172, H. Sam. 80. Inde بارَهء نُهُم *met.* coelum nonum, ar. عرش dictum *B.*; 2) coll. بار

بار نگاری باری ۞ سر اگر کشته شود بر سر کاری باری ۞ اصل بیت ور کسی یار گزینند چو تو یاری باری, in cuius priori hemist. بار „delictum“ et باری i. q. همچنین باشد „ita sit, certe“ significare dicit lex. *F.* auctor (مقام تمنی ومحل ترجی ده باری (همچنین باشد دیرلر); 4) cum ی adiect.: onerarius, onustus (هر چیزی که پر بار وسنگین باشد) *B.*

بارى coll. بار 23 et ar. بارئ epithet. Dei, quod etiam interdum regibus et principibus tribuitur; 2) i. q. باره 1 moenia et munimentum castri vel urbis; 3) ventriculi cordis (کعبتین قلب); 4) nom. oppidi (قصبه) in Hindustân *B.*, multos pagos complectentis (که چندی ده آن متعلق است) *SHL.*

باریا (suff. ا vocativi nota) i. q. ای باری تعالی o Deus! 2) simulator, dissimulator (صاحب زرق وریا) *B.*

باریاب (a v. یافتن) n. c. admitted at court or into company *Shaksp. R.*

باریابی (suff. ی) n. c. admittance at court or into company *Shaksp. R.*

بار یافتن to find admittance *R.*

بار یافته n. c. admitted; 2) a servant, a guard, a sentinel at a Haram *R.*

بارندگی (a بارنده suff. ی) i. q. باریدگی pluvia *C.*

باریدن (z. ?واسد vâr coll. vîvârajêmi Burn. Vend. Sadé p. 183) pluere, de pluvia aliave re decidente (یاغمق یغمور وغیری (مصدر لازمیدر) *F.*; 2) pluere facere (لازم ومتعدی هردو آمده) Gl. Sch., e. g. همی گرز بارید بر خود وترک ۞ چو باد خزان بارد از بید برگ, in quo versu Schahnamiano verbum باریدن intransitiva et transitiva significatione simul adhibitum legitur. Inde اشک باریدن lacrimas profundere Chr. Sch. 107.

11, vicis (کرت ومرتبت ونوبت), e. g. دیگر باره alia vice, iterum Spieg. Chr. 30; 3) mos, institutum, praeceptum, modus, forma, habitus (طرز وروش وقاعده وقانون); cf. Frag. 28, Chr. Sch. 5 et versum Schahnam.: ازین باره گفتار بسیار گشت ۞ دل مردم خفته بیدار گشت; 4) respectus, ratio (حق وشان), e. g. در بارهٔ فلان i. q. در حق فلان respectu aliculus, de aliquo; 5) coll. بار 21 amicus (دوست), e. g. غلام باره i. q. پسر دوست pueri amicus i. e. venereo in puerum amori deditus v. s. v. تازباز; cf. زنباره; 6) coll. بار 17 potus inebrians e farina oryzae, milii, sim. paratus, ar. نبیذ dictus; 7) res turpis, foeda (زشت); 8) cincinnus (زلف); 9) coll. بار 2 et s. वार grex (گله ورمه) boum, ovium, equorum, sim.; 10) equus (اسب) *B.*; cf. Spieg. Chr. 48, Frag. 33. Praeterea in lex. *F.* sequentes leguntur significationes a) arma (سلاح), ut in hoc versu شمس فخری poetae: بارهٔ خصم پاره پاره کند ۞ چون نهد شاه پای بر باره, in quo posterius باره equi et prius armorum significatione accipiendum esse dicit lexici auctor; cf. Frag. 27, 5, b) iumentum (رخت بارگیر), ut in hoc versu poetae cuiusdam: یکی باره پیشش ببالای او ۞ کمندی فرو هشته تا پای او; *M.* male vertit: fraenum equi clitellarii, c) sola nitens auctoritate lexici مجمع الفرس inscripti α) supercilium (ابرو), β) lingula (زبانه), γ) avidus, cupidus (حریص) *F.*

بارَه et بارَج i. q. باراه et باراج q. v.

بارْج zedoary *R.* Deest in ceteris lexicis.

باری (suff. ی) cum ی unitatis: vicis (مرتبه); inde یک باری una vice, دو سه باری bis terve; 2) semel, aliquando (گاهی وایامی); cf. Spieg. Chr. 120; 3) in summa, breviter, saltem, certe (برای تقلیل واحصار (همچو القصه وبهمه حال وبهر حال); cf. Gul. 185, l. 3 et hunc versum poetae cuiusdam in *F.* lex. allatum: دل اگر بار کشد

e. باریقون ling. graeca: medicamentum (دوا) alias شوکران dictum, quod est semen radicis rûmanae (بیخ رومی) e loco تفت persicae provinciae یزد apportatum et nomine دورس تفتی notum *B.*; cf. بیخ تودریون et کوچ.

باریک s. بارک opp. کنده tenuis, subtilis, exilis *B.* Inde باریک بین (a v. دیدن) n. c. subtilia perspiciens, perspicax, sagax (دقیق النظر) *B.* s. v. خردهبین et خاکبیز et رندان خاکبیز. — باریک بینی (suff. ی) n. c. perspicacitas *R.* — باریک رای n. c. subtilioris ingenii, perspicax *M.*

باریکی (suff. ی) subtilty, minuteness *R.*

بارین nom. urbis (بلده) parvae cum arce (قلعه) et hortis, quae ab urbe حماة intervallo unius stationis (منزل) distat versus occidentem *B.*

باز (s. वाजिन् ?) falco, accipiter *B.*; cf. جره et Freyt. lex. s. v. بازٌ.

باز imp. verbi باختن; 2) in comp. part. praes. signif., e. g. قمارباز aleator; ریسمان باز funambulus *B.* نیزه باز hasta ludens i. e. hastae mittendus peritus, hastatus Frag. 28, 10; cf. شب باز.

باز (pars. ... awaj, vel اواز vel اواج coll. s. पश्चात् (पश्च), z. ... pasnê) reditus (معاودت), unde adv. retro et in comp. i. q. lat. re, ut in باز ماندن remanere i. e. non pervenire (باز ماندن وا ماندن بمعنی نا رسیدن) *B.* Alia verba cum باز composita vid. sub singulis verbis; 2) apertus, solutus (گشاده opp. بسته); 3) declivitas (فراز opp. نشیب); 4) iteratio (تکرار), unde adv. iterum, denuo, rursus (دیگر), e. g. باز بگو „repetas“ (مکرر بگو) et باز چه میگوید „quid denuo dicit“ (دیگر چه میگوید); 5) distinctio (تمیز وتفرقه); 6) inversio, conversio (عکس وقلب); 7) separatio (فصل ar. جدا); 8) distantia utriusque manus extentae (ar. باع turc. قلاچ); cf. بازه 1; 9) spithama (شبر ووجب) i. e. intervallum inter pollicis et digiti minimi diducti extrema; 10) i. q. بازو lacertus, brachium; 11) humerus (دوش); 12) articulus digiti (یک بند انگشت); 13) latus, pars (سوی); 14) locus transitus torrentis (گذرگاه سیل); 15) vinum (شراب ar. خمر); 16) et باژ i. q. باج tributum, vectigal *B.*; 17) i. q. باج 4 mussitatio (زمزمه وخاموشی آتش پرستان وقت عبادت) e. g. in hoc versu Schahnamiano: چو برزم بدید اندر آمد بد باز ✿ نه گاه سخن بود وگفتار راز Gl. Sch.

باژ i. q. باج; 2) i. q. باز signif. 8 — 12; 3) coll. پاژ nom. pagi (قریه) ad طوس pertinentis, ar. فاز dicti, in quo natus est فردوسی *B.*

بازا pondus nonaginta استیر a Zarâtusht Bahram definitum (بموجب قرار داد زراتشت بهرام). Est autem استیر pondus quatuor مثقال *B.*

بازآ pro باز آ imp. verbi باز آمدن q. v. *B.*

بازار pro بازآر s. بازآور imp. v. باز آوردن q. v. *B.*

بازار forum, mercatus (سوق); 2) frequens emtio mercium; splendor (رواج ورونق); 3) latus (سو وطرف) *B.* Inde اردو بازار mercatus in castris regiis institutus, qua eadem significatione etiam pl. بازارها legitur; cf. Not. et Extr. t. XIV, p. 68 not.

بازار زدن *met.* lucrum expetitum s. bonum facere (فائده خاطر خواه کردن) *B.*

بازار خاک *met.* corpus humanum (قالب آدمی); 2) magnitudo, maiestas generis humani (عظمت بشریت); 3) splendor rerum huius mundi et vitae futurae (رونق امور دنیوی واخروی) *B.*

بازارگان (suff. گان) mercator (سوداگر) *B.*; cf. بازرگان.

بازار کشیدن *met.* vana, futilia loqui (هرزه گوئی کردن) *B.* Inde بازار مکش *met.*

„res lepidas, miras ne profer"; 2) „noli gloriari" (خرافات مگو ولاف مزن) *HK.*

بازاری (suff. ی) ad forum pertinens, forensis; 2) mercator Pend. LVII.

بازاری (ex با et زاری) n. c. plangens, lamentans Pend. LVII.

بازاریا (suff. ا vocat. nota) o mercator! (ای بازاری); 2) nom. diminut. vocis بازاری, mercator parvus (بازاریک) *B.*

بازافکن (imp. v. باز افکندن) n. s. lacinia (ژنده وپینه), quam pauperes et Dervîshi vesti assuunt; 2) lacinia tergo collaris vestis militaris assuta, ita ut extremitas laciniae ad medium utriusque scapulae pertingat, sic descripta: ومداخل ماننديرا نيز گويند که بعضی از سپاهيان بر پشت گريبان جامهٔ پنبه دار وچارقب دوزند چنانکه سر مداخل بر ميان هر دو شانه افتد *B.*

بازام oscillum (بادپیچ) *F.*

باز آورد (cf. باز آوردن) n. s. *met.* munus, quod dignitate maioribus offertur *M.* ex *F.*

باز آوردی کرد *met.* se excusavit *M.* ex *F.*

بازبار et بازبام et بازبان n. c. falconum custos, falconarius (t. طغانجی) *F.*; cf. بازدار.

بازبان i. q. باجبان q. v. *B.*; cf. بازوان.

بازپره (a v. پریدن) vespertilio *C.*; cf. شب پره.

بازبره mulieris amans *C.*

باز پس adi. c. reliquus, restans (مانده از چیزی) *C.*; 2) restitution *R.*; 3) adv. c. retro, pone *C.*

باز پسین adi. c. postremus, ultimus; 2) adv. c. postremo *R.*

بازپیچ (a v. پیچیدن) n. c. oscillum (بادپیچ); cf. بازنیچ; 2) globuli multi (مهرهٔ چندی) funi alligati et super cunis pendentes, quibus infantes ludunt (ar. دأدأة); 2) sec. al. quatuor ligna (چوب tabula vel panno imposito inter se coniuncta (وبر آن تخته یا جامه وصل کنند), ut cunarum (گهواره) vices gerant *B.*

بازجای n. c. locus reditus Frag. 28.

باز خاست (a v. خاستن) n. s. i. q. باز خیز *M. R.*

باز خشین species falconis dorso nigro et oculis rubris, turc. قزل قوش dicta *B.*

باز خمید v. s. v. خمیدن.

باز خواست (a v. خواستن) n. s. requisitio, investigatio (کیرو استمک); *inde a requirendo* 2) dies extremi iudicii (روز محشر) *F.*

بازخواه (a v. خواستن) n. c. i. q. بازبان *HK.*; cf. Chr. Sch. 9.

بازخیز (a v. خاستن) n. s. surgere, consurrectio; 2) resurrectio, dies extremi iudicii *F.*

بازدار (a v. داشتن) n. c. falconum custos, falconarius; 2) venator (میر شکار وصیاد); 3) seminator, agricola (ونگاه دارندهٔ باز); cf. بازيار; 4) imp. verbi باز داشتن (برزیگر) „retine", „arce" et in comp. part. praes. significatione: retinens, arcens *B.*

بازدار (a v. داشتن) n. c. i. q. بازبان *B.*

بازدارش (a v. باز داشتن suff. ش) n. s. arcere, avocatio Gl. in Des.

بازداری (suff. ی) falconarii munus, res accipitraria *R.* Cf. بازدار 1 et 2.

بازدان n. c. vas vectigalibus reponendis, aerarium vectigalium *B.*

بازدیده i. q. بازنموده *HK.* q. v. s. نمودن.

بازرگان pro بازارگان q. v. *B.*

بازرگانی (suff. ی) mercatura, mercatus, commercium. Inde بازرگانی کردن mercaturam facere *M.*

بازرند [*HK.* بازدند] et بازرنگ vinculum pectorale (سینه بند) infantum; 2) strophium (پستان بند) mulierum *B.*

باز سپهر (falco coeli) *met.* sol; 2) dies *B.*

باز ستان (a v. ستادن sumere) i. q. باز خواه *F.*

باز سفید *HK.* et باز سفید پر (falco alis albis) *met.* sol *B. HK.*

بازَك (suff. ك) i. q. بازكی s. بازك تركی q. v. *F.*

بازْگاه n. c. locus transitus fluminis (گذرگاه دریا) Gl. Sch.; cf. باز 14.

بازَك تُركی i. q. بازكی q. v. *F.*

باز گُذار v. s. v. گذاشتن.

بازْ گُشا v. s. v. گشادن.

بازگونه et بازگون s. بازْگونَه et بازْگون i. q. برگشته وازگونه inversus, praeposterus (ومعكوس ومقلوب); 2) perversus, sinister, infelix (نحس ونامبارك) *B.*; cf. وازگون et آشگونه et وازونه et وازون et وازگونه coll. et آگون.

بازْگونگی (suff. ی) i. q. باشگونگی q. v. *F.*

بازكی i. q. بازك تركی nisus (t. دلوجه طوغان) e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: عدو گر ترا قصد زبرین كند ✿ كجا بازكی كار شاهین كند *F.* Cf. بازك.

بازْگیر (a v. باز گرفتن) chronologus, historicus (تاریخ دان ومورخی) *B.*; 2) coll. باز falco: falconum venator (صیاد باز); 3) coll. باز pro باج i. q. باجگیر *F*; 4) oppositio, reprehensio, obiurgatio (اما آنچه از سیاق عبارت دساتیر معلوم میشود در نامه حضرت زرتشت در ترجمه فقره یكصد وهفده بمعنی اعتراض وسرزنش وتوبیخ خواهد بود) Gl. in Des.

بازْمان et بازْماندَه v. s. v. ماندن.

بازَن ovis vel caper (بز) ante gregem incedens (ar. كرّاز) *B. F.*; cf. پازن.

بازنیچ i. q. بادپیچ coll. بازپیچ 1 *B.*

بازو i. q. باهو (z. رسڊو bâzu, s. बाहु) lacertus (كه آن از سر دوش است تا آرنج), brachium; pl. بازوان Gul. 26 fin.; 2) postis ianuae (هریك از دو چوب دو طرف دروازهٔ خانه) *B.*; cf. الن.

بازْوان i. q. بازْبان q. v. *HK.*

بازوبَند n. c. brachiale, armilla *contra fascinum et mala una cum capsula argentea vel coriacea, in qua reponuntur chartae talismanicae F.*; cf. H. Sam. 10, 2 infra.

بازو دادَن (brachium porrigere) *met.* auxilium ferre (یاری دادن ومددكاری كردن) *B.*

بازو دِراز n. c. longis manibus praeditus (مردم دراز دست); 2) *met.* superans, dominans (غالب ومستولی شدن); 3) iniurius, violentus (دراز دستی) *B.*

بازور nom. incantatoris (جادوگری) Turanensis, qui fascinatione (بسحر وجادو) exercitum Iranensem profligavit et denique ab رهام بن گودرز interfectus est *B.*; 2) (ex با et زور cum robore) n. c. robustus, potens.

بازوشتَن torquere digitis, crispare, complicare oram et complicatam consuere *C.* et *M.* (بر شیشك اوجن قورمق) *F.* Deest in lex. *B.* *HK.* et *SHL.* nec exemplum affertur in lex. *F.*, quo haec vox probetur.

بازو گُشادَه n. c. *met.* indigens, egenus (نیازمند) *B.*

بازَه i. q. باز 8 distantia utriusque manus extentae; 2) spatium (فاصله), quod interiacet inter duos muros et duos montes i. e. platea, forum (كوچه) et vallis (دره); 3) lignum crassum (چوب كنده), in quo statera maior (قبّان وترازو) suspenditur; 4) baculus (چوبدستی وسردستی), quem gestare solent monachi vagi, qui قلندران dicuntur *B.* (دسته چوب) *F.* (*M.* male vertit: virgultorum manipulus), e. g. in hoc versu میر خجسته poetae: نشسته بصد چشم در كازهٔ ✿ گرفته بچنگش اندرون بازهٔ in lex. *F.* et *SHL.* allato; 5) species accipitris (طغان جنس) *F.*

بازَه i. q. باژ tributum, vectigal *R.*

بازی (a v. باختن s. بازیدن) ludus, lusus (لعب) *B.* Inde قمار بازی alea *M.*; 2) sec. al. praestigiator (جانباز) *F.* funambulus *M.*; 3) cum ی unitatis: falco unus *M.*

Phrases:

بازی بَجایَه كُنَد *met.* absurda vel vana tractat, agit (بیهوده عبث ایش ایدر) *M.* ex *F.*

بازی بُردَن ludo vincere *B.* s. v. دستبرد.

بازی خَوردَن falli, decipi *R.*

بازی دادَن fallere, decipere *B.* s. v. دنبه نهادن; 2) augere id, quod committitur in lusum vel pignus *B.* s. v. دستبرد.

بازْیار n. c. seminator, agricola (برزیگر); 2) coll. باز falco et بازدار : venator (صیاد) *B.* In *F.* lex. haec vox priori significatione ex باغیار lit. غ cum ز permutata orta esse dicitur, ut proprie significet : hortulanus; cf. بازدار 3.

بازْیافت n. c. the resumption of any thing; a deduction, a stoppage. Inde بازیافت چاکر lands appropriated for the payment of servants *R.*

بازیچ i. q. بازیره; 2) i. q. بازییچ 1 *F.*

بازیچه (suff. چه) id quo luditur, res lusoriae (آنچه بدان بازی کنند); 2) ludibrium, irrisio (مسخره) *B.*; 3) res tenuis, subtilis, subtilitas (نازکلک وخرده کاری) *F.* Inde بازیچهء گذار کردن lusui puerili se immiscere *M.*

بازیچهء روم وزَنگ ludibrium noctis et diei (مسخرهء شب وروز); 2) *met.* mundus, tempus (دنیا وروزگار) *respectu noctis et diei B.*

بازیدَن i. q. باختن; 2) volare (اچمق) *F.*

بازیرَه [ê] pars (حصه وپاره) noctis. Inde بازیرهء اول pars primae noctis (پارهء از اول شب) et بازیرهء آخر pars extremae noctis (پارهء از آخر شب) *B. F.*

بازِیِ شَب lusus nocturni, qui septem sunt numero (هفت بازی است که در شب بازند چون آتش بازی وخم بازی وبر آوردن صورتها وغیره) *HK. SHL.*

بازیگَر (suff. گر) ioculator, praestigiator (a tumbler, on who exhibits feats of activity) *Shaksp. R.*; cf. Quatremère hist. des sult. maml. I, 1, p. 153 not.

بازیگَرنی et بازیگَرن praestigiatrix (a tumbling woman) *Shaksp.*; an actress *R.*

بازیگَری (suff. ی) praestigiae, gesticulatio ludicra; Inde بازیگریها کردن praestigias agere, gesticulari (exécuter des tours) Not. et Extr. t. XIV, 1 p. 312 fin.

بازیگُوش [ô] n. c. *met.* protervus, dicto non parens (شوخ وشنگ) *B.* شوخ وسخن ناشنوا ومعنی ترکیبی آنکه گوش ببازی دارد *SHL.* cheerful, sprightly, playful, wanton *R.*

بازیوَر (cf. زیور) n. c. comptus, ornatus *pec. auro gemmisque C.*

باس antiquus, vetus (قدیم opp. حادث); 2) coll. باك et بیم timor, metus (ترس وبیم) *B.*

باساتیر explicatio, commentarius; *sed non satis certa et bene nota est vocis significatio* (معنی محقق نگردیده اما از روی قیاس شاید شرح وتفسیر باشد) Gl. in Des.

باسّان the balm-tree; balsam *R.*; cf. بلسان.

باسبوس species herbae odoratae, alias مرزنگوش dictae *B.*; cf. اناغلس.

باستار et بیستار duae voces se invicem sequentes r e b u s i g n o t i s designandis adhibitae (واستعمالش در اوصاف مجهوله شائع باشد), interdum etiam ut synonyma بهمان et فلان separatim positae *B.*; cf. بیستار.

باسْتان; cf. باس 1 antiquus, praeteritus, pristinus (کهنه وگذشته وقدیم ودیرینه); 2) dialecto derica (دری) : res gestae (تاریخ که احوال پیشینیان باشد); 3) nudatus, derelictus, solus (مجرد که از ترك وتجرید باشد); 4) *met.* mundus (دنیا) *B.*; cf. پاستان.

باستانْ نامَه n. c. nom. libri, Persarum historiam enarrantis (نام کتابیست از تاریخ فارسیان) *B.*

باستَراك *C.* et باستَرَك sturnus variegatus (الاجه میم نظمی صغرجق), e. g. in hoc versu

در دست غمت‌را شده امر آنچنان : poetae
زبون ۞ در پنجهٔ شاهین فتاده چو باسترک
F.; cf. باشترک et سترِ بانک *B.*

باسْتی humilitas, animus submissus (افتادگی) (وفروتنی) *B.*

باسْتین i. q. باشتین 1. *F.*

باسِر شُدَن retrocedere (ar. قهقر) *F.*

باسْرَم ager ad seminandum praeparatus; 2) seges (کشت زار) *B.*

باسَرَه s. باسْرَه s. باسِرَه satio, sementis (کشت) (وزراعت) *B.*; cf. پاسره.

e. باسطِلیوس praepositus exercitus rûmani (کار فرمای لشکرِ روم); 2) regis vicarius (نائب ملک) *B.* Sec. *R.* e graeco σεβαστὸς corrupta vox.

باسِغاق et باسِقاق et باسِقان Khârizmiorum lingua: praetor, praefectus, vicarius *C.*; cf. Freyt. lex. s. v. باسقاق.

باسِقاق eadem vox atque باسقاق s. باسغاق esse videtur; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 240 fin. coll. p. 177 not.

باسُک oscitatio (خمیازه) *B.*; cf. پاسک et پاشک.

باسْگونَه largitio, donum (بخشش) *HK.*

g. p. باسِلوس (gr. βασιλεὺς) rex *B.*

g. p. باسِلیق (gr. βασιλικὸς) vena basilica (شهرگی است در دست) *B.*

باسْمَر fabae (باقلا) *HK.*

باسَنگ n. c. magni ponderis, gravis, potens (گران بار وعظیم القدر وصاحب تمکین) *B.*

باسو baculus, scipio (عصو) *F.*

باسوس radix capparis (بیخ کبر رومی) *B.*

باسَه denigratam faciem habens (سیاه روی) *B.*

باسیچ hirundo (پرستو), e. g. in hoc versu poetae : چو کردست خیل میم نظمی
زمستان گذار ۞ بباسیچ آمد پیام بهار *F.*

باش ex با et suff. ش comp. i. q. با او et با اورا *HK.*

باش antiquus (قدیم) *B.* in append.; cf. باس 1.

باش imp. verbi بودن esto; 2) esto patiens, patienter fer (صبر ایله), e. g. Gul. p. 38, l. 23; 3) exspecta (منتظر اول), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : باش تا
غنچهٔ ایـن روضه نماند گل سرخ ۞ باش تا
باشد طائر این بیضه برآرد پر وبال; 4) pro, e. g. in hoc versu طالب آملی poetae :
ای بافته ذوق طرب وچاشنیٔ عیش ۞ دامان
مـی از دست مده کو رمضان باش *F.* Sec. lex. *HK.* i. q. بمان mane et i. q. بگذار mitte, sine.

باشا i. q. باشه *Shaksp. R.*; 2) (a v. بودن) existens *C.* ex vers. persica Vet. Test.

باشام velum, aulaeum (پرده); 2) certum systema sonorum, canendi modi (پردهٔ ساز) *B.*

باشامَه velum (چادر ومعجر), quo feminae caput tegunt *B.*; cf. باشومه.

باشانَه adeps (شحم). In libro مشکلات inscripto sic describitur: هو الشحم قرعشی الکرش والامعاء رقیق; 2) oleum nucum (جوز یاغی) *F.*

باشْت magnum lignum (چوب), quo tectum domus vestiunt (پوشند); tignum, trabs *B.*

باشْتَرَک i. q. باسترک (in *F.* lex. male استرک) sturnus; 2) hirundo (خطاف) *F.*; cf. باستراك.

باشْتین fructus (بار ومیوه) ex arbore non florente proveniens (کـه از میان درخت برآید بی آنکه گل کند وبهار دهد); cf. باستین; 2) nom. territorii (بلوك) [*F.* vici کوی] regionis سبزوار (*F.* سبزه وار) *B.* *F.*

باشَد (3 ps. sg. aoristi et imp. verbi بودن) in supplicatione adhibita vox *F.*; 2) sequente کـه „fieri potest, ut“ Gul. 133; „utinam fiat, ut“ *M.*

باشِم nom. arcis munitae (قلعهٔ مستحکم) in plaga septentrionali urbis Alepi (حلب), a qua duorum dierum iter distat. Aliud huius arcis celebris nomen est تـل باشم *B.*

a. p. باشهٔ فَلَک *met.* sol; 2) duo signa coelestia: aquila volans et cadens (نسر طائر ونسر واقع) *B.*

باطرون (vocales desunt) nom. Mobedi imperatoris (موبد قیصر) tempore Anôshêrvâni Gl. Sch.; 2) nom. loci alti (مقام بلند) in interiore parte urbis rûmanae, in hippodromo, ubi rex quotannis festum diem agit (جشن کند) *B.*

g. p. باطِس (gr. βατίς et βάτος) fructus arboris سه گل, ar. ثمرة العليق dictus; morum rubi (توت سه گل) *B.*

a. p. باعث auctor, caussa; 2) i. q. بسبب caussa, propter Sec. Nam. p. 115, l. 7 et p. 116, l. 15.

a. p. باعثِ لَیل وَنَهار *met.* Deus; 2) sol *HK.*

h. p. باعورا (h. בְּעוֹר) Beôr, pater Bileami *B.*

باغ hortus (ar. حدیقه) *B.* locus arboribus consitus recreandi et deambulandi caussa (تفرجگاه واشجاره مشتمل مسیره مکان) *F.*; 2) *met.* mundus, aevum (دنیا وروزگار) *B.*; 3) facies amasiae (روی محبوب) *F.*

باغِ اِرَم nom. horti a rege شداد بن عاد aedificati *B.*; cf. ارم.

باغبان n. c. custos horti, hortulanus *HK.*

باغبانی (suff. ی) cultura hortorum *Shaksp. R.*

a. p. باغِ بَدیع hortus mirabilis *met.* paradisus (بهشت) *B.*

باغِ پُرِ سِتارَه (hortus plenus stellarum) *met.* hortus rosis florentibus (گل شکفته) abundans *B. SHL.*

باغنج uva semimatura (انگور نیم پخته) *B.*; cf. باغنج.

باغچه (suff. چه) n. diminut. hortulus *HK.*

باغر tumor in corpore humano *F.*; cf. باغره.

a. p. باغِ رَفیع hortus sublimis *met.* i. q. باغ بدیع *B.*

باغِ رَنگین *met.* mundus (دنیا) *B.*

باشش (ex باش imp. v. بودن suff. ش) quies, tranquillitas (سکنی i. e. ساکن بودن) *B.*

a. p. باشَق arabica vocis pers. باشه forma q. v. *SHL.* *C.*

باشِقه sordes (چرک) manuum et corporis a laborando *B.*

با شَکَرَت (cum saccharo tuo) *met.* „cum labiis tuis“; 2) sec. al. „cum sermone tuo dulci“ *HK.*

باشکو (ex باش et کو pro که او) tene, age, agedum! (مقام تسلیمده ایراد اولنور اولدی طوت واولدی دی معناسنه), e. g. in hoc versu (استاد لطیفی) poetae: چون بدیدی جان ودلرا غمزه‌را برهمزدی ✿ قصد کشتن کرده با تیغ وخنجر باشکو *F.*

باشگوك i. q. کار گذار opus peragens, absolvens *F.*; gnarus, peritus, qui in perficiendo opere efficax et valens est *C.*, e. g. in hoc versu ابوالمعانی poetae: با گریه دو چشم شده مطلب دلم ✿ هرگز نبود باشگوك در دو غم مرا *F.*

باشگون et باشگونه i. q. بازگون s. بازگونه q. v. *B.* *F.*

باشگونَگی (suff. ی) i. q. بازگونگی inversio, status inversus (مقلوبی) *SHL.* *HK.* *F.*

m. p. باشلیغ et باشلیق dux, summus copiarum praefectus, e. g. فرمان داد که باشلیغ لشکر شده „imperavit, ut dux esset exercitus“ Not. et Extr. t. IX, p. 215 coll. 159 not. Vox mongolica esse videtur.

باشنامه gloriatio; 2) gratia, favor (لقب نیك وبد نهادن وتفاخر کردن ومنت نهادن) *B.* in app.; 2) i. q. بارنامه *F.*

باشَنده part. praes. v. بودن; 2) incola *Shaksp. R.*

باشَنگ i. q. پاشنگ q. v. *B.*

باشو i. q. چلپاسه q. v. *B.*

باشومَه i. q. باشامه q. v. *B.*

باشَه, e quo ar. باشق, avis venatica oculis flavis falcone minor *B.* nisus, accipiter fringillarius (اتماجه طغان) *F.*; cf. تاتینا.

باف imp. verbi بافتن; 2) in comp. part. praes. significatione: texens, textor *F.* e. g. کناری باف limbolarius; زری باف textor aurarius et (باف pro بافته posito) textura auraria, vestis auro intertexta *Shaksp.*; cf. موی‌باف s. v. پیچه, بندباف, نوارباف s. v. چپر et چپرباف *B.*

بافتن (coll. s. वे et वाप et वाय) texere, intexere, plectere (t. طوقومق, ar. نسج) *F.*; cf. Chr. Sch. 50 et بافیدن.

بافته part. praet. v. بافتن textus; 2) n. s. a kind of cloth; a colour in pigeons; buttons woven like mohair *Shaksp.*

بافدم et بافدم ultimum, finis (عاقبت وانجام وپایان کارها) *B.*; 2) *adv.* postremo; 3) postea, deinde (بعد ازین), e. g. in hoc versu ابو شکور poetae: چه بایدت کردن کنون بافدم ✿ مگر خانه روبی چنو روبه بدم *F.*

بافرجن pro پابرنجن q. v. *F.*, e quo decurtatum et mutatum videtur.

بآفرین (praef. ب) n. c. opp. نفرین laudatus, laudabilis Frag. 28 coll. 22.

بافکار n. c. textor (بافنده وجولاهه) *B.*

بافنده part. praes. v. بافتن texens, textor *B.*

بافنک species animalis mustelae scythicae fere similis, ex cuius pelle conficiuntur elegantes vestes pelliceae; martes (زرداوه جانور در که دریسی کورك ایدرلر سموره بکزر بر لطیف کورکدر) *F.* Vox ex با et فنک composita videtur; cf. فنک.

بافیدن i. q. بافتن sed transitiva et intransitiva significatione (هم لازم وهم متعدی) *F.*

a. p. باقر خانی (cf. ar. باقر) a kind of bread or cake mixed with butter and milk. (This was probably devised by some nobleman, named باقر خان) *Shaksp. R.*

a. p. باقلی ar. بلقّی, باقلا? et باقلّی fabae *B.*

a. p. باق دار n. c. owing a balance, in arrear *Shaksp. R.*

باغره i. q. باکره *B.*, e quo lit. غ cum ک permutata orta esse videtur; cf. پاغره.

باغ زاغان nom. horti cuiusdam ex hortis urbis Herat (هرات) *B.*

باغ سپید *met.* hortus illustris (روشن); 2) hortus, cuius area (صحن) et muri albi sunt; 3) nom. horti a regina نوشابه in margine urbis بردع aedificati *HK.*

باغستان (suff. ستان) vinetum *M.*

a. p. باغ سخا *met.* mundus; 2) vir liberalis *B.*

باغ سیاوشان nom. soni cuiusdam (صوتی) musici *B.*

باغ شکوفه فشان *met.* oculus lacrimans *B.*

باغ شیرین *met.* nom. soni cuiusdam (نوائی) musici; 2) nom. quartae triginta melodiarum (لحن) citharoedi Bârbud (باربد) *B.*

a. p. باغ قدس (hortus sanctitatis), paradisus *B.*

باغل i. q. آغل s. اغل q. v. *B.*, e quo praef. ب ortum videtur, ut باغوش ex آغوش et ب.

a. p. باغ لیل ونهار *met.* i. q. باعث لیل ونهار *B.*

باغنج i. q. باغچ q. v. *B.*

باغنده gossipium carminatum (پنبهء حلاجی کرده) et nendi caussa glomeratum (گلوله کرده) *B.*; cf. پاغند et پاغنده.

باغوان pro باغبان q. v. *C.*

a. p. باغ وسیع hortus amplus *met.* paradisus *B.*

باغوش [ó] n. s. demergere (فرو بردن) rem in aquam; caput immergere, demersio (سر بآب فرو بردن وغوطه خوردن) *B.* Fort. ex آغوش praef. ب derivanda vox, ut باغل ex آغل et ب; cf. پلغوش et باخویش 2.

a. باغی inobediens, rebellis. Inde باغی شدن با کسی resistere, se opponere, adversari alicui Pend. 60, H. pr. reg. p. 119.

a. p. باغی گری n. c. rebellio H. Sam. p. 46.

باک (coll. بلس et بیم et s. भी et भेय et भय et भीम) timor, sollicitudo (اندیشه وترس); 2) cura, respectus (التفات نمودن) (وبیم; 3) genus, species (نوع) (وازپس نگریستن) B. Inde باک داشتن metuere; 2) curare, sollicitum esse M. c. ب Spieg. Chr. 25.

باکار (ex با et کار) n. c. occupatus B. s. دست افگن.

a. p. باکران بهشت (coll. ar. باکرة virgo) puellae pulcerrimae paradisi (حوران) HK.

باکُرّه (ex با et کُره composita vox) nodus s. tuber (کُره) in membris ex alio malo ortum; 2) vulnus (زحمت) ex alio vulnere ortum B.; cf. باغره et پاغره.

باکَل aqua semicalida, tepida (نیم گرم) B.

a. p. با کمال (cum perfectione) n. c. perfectus, eximius M.

باکَند i. q. یاقوت q. v.; cf. پاکند; 2) sec. al. robore praeditus, robustus (با زور وقوت). Utraque significatione vox incertae auctoritatis B.

باکو nom. urbis; 2) nom. arcis (قلعه) altissimae B.

باکیدَن timere F. Verbum denominativum esse videtur B. Cf. باك.

باکیدَه i. q. باکند s. پاکند; 2) sericum pictum (حریر منقش) B. subtiliter textus pannus sericus (حریر تنکٔ باف) F.

بال brachium ab humero (کتف) usque ad ungues manus (ناخن دست), sec. al. a scapula (شانه) usque ad cubitum (آرنج), i. e. lacertus de homine et animali pascente (چرنده); 2) penna, ala volucris (ar. جناح پر); 3) coll. آل 2 et وال species piscis marini permagni in mare aethiopico degentis, cuius caro iucunde sapit B.; 4) i. q. بالا 4 statura (قد وقامت) B. Gl. Sch.; 5) imp. verbi بالیدن q. v. et substantivi significatione: incrementum B.; 6) pili pubis (پرچک که عوراتک); 7) utensilia domus et facultates (قصبه صاچی در مال وکاله) F. — Phrasis: ببال دیگری پریدن met. alius protectione rem quandam agere (بحمایت دیگری کاری کردن) B.

بالا (a v. بالیدن) altitudo, proceritas (بعد) F., e. g. in hoc versu چو آمد بدان (واوج) کوه هیزم فراز ✿ بدانست بالا وپهن ودراز et in hoc versu مسعود سعد سلمان poetae: ای شاه به پیمود زمین را وفلک را ✿ جاه تو وقدر تو به بالا وبه پهنا; cf. Frag. 20, vs. 4.; vertex, fastigium (فرق سر وهم نسنهنک طرف اعلاسنه) F.; longitudo (درازی ar. طول) B. Gl. Sch.; 2) mons (کوه) Gl. Sch., e. g. بر آن تند بالا بر آمد دمان Schahn. Inde 3) adv. super, supra (زیر opp. فوق ar. زبر), e. g. بالا وزیر „supra et infra" Chr. Sch. 95; 4) statura (قد وقامت); cf. Chr. Sch. 63; 5) coll. پالا et بالای et پالای et بالاد et بالاده equus a latere ductus (اسب جنیبت) hind. اسب کوتل) i. e. equus ante Emirum vel Sultanum ductus B.; cf. Chr. Sch. 58. — Hinc phrases: بالا کردن efferre, extollere; بالا گرفتن surgere, oriri Not. et Extr. t. IX, p. 205, l. 2; بالا کشیدن surgere, adolescere de planta H. Sam. 174; زیر وبالا کردن evertere, pervertere M.

بالابالا deceitfully, fraudulently Shaksp. R.

بالابَر n. c. part of the dress which laps over the thighs Shaksp. R.

بالابَند n. c. a turban; a kind of upper garment Shaksp. R.

بالاپُوش [ő] n. c. vestis superior (اوسته کیلن اثواب که رومده قونتوش وفراجه وغیری دیرلر) F. a coverlet, a quilt Shaksp.

بالاخانَه n. c. domus suprema, coenaculum superius B. s. v. برببار et جوسه.

بالاخوانی n. c. met. nimis augere rem, superlatio (کنایه از آنست که کسی چیزی را زیاده از آنچه هست وا نماید) B.

بالاد i. q. پالاد *F.* اسب چینی *HK.* Cf. بالا 5.

بـــالادَســت n. c. primus in consessu locus (صدر مجلس); 2) *met.* socius vel collega superior (حریف غالب; 3) res quaelibet pretiosissima (هـر چیزی که نفاست تمامی دارد) *B.*

بالادَستی (suff. ی) n. c. exactions, clandestine collections *R.*

بالادَوی (a v. دویدن suff. ی) n. c. velocitas cursoris, e. g. in hoc versu دیهشدر poetae : چـون شـود از گـرمـیٔ بـالادوی غـرق عـرق ۞ پای در گـل ماند از همراهیش پیک خیال *F.*

بالادَه; cf. پالاده et بالا 5 equus a latere ductus *B.*

بالاذ i. q. بالاد; 2) sec. al. equus clitellarius, onerarius (اسب پالانی بارکش) *B.*

بالار i. q. شاهتیر i. e. tignum magnum, cuius duae extremitates muris aedificii impositae sunt (بـر بالای دیـوار عمارت باشـد), supra quod aliorum tignorum extremitates transmittuntur (بر بالای آن گذارند); 2) sec. alios columen s. fulcimentum (ستون); 3) sec. al. tigna supra tignum magnum (شاهتیر) transmissa, supra quae tabulae aliaeque res tegumento inservientes (تخته وپوشش دیگـر) sternuntur; 4) deliciae, amores matris; filiolus (اسیر محبت مادر وموقـوف برضای مادر) *B.*; cf. بالاکر et بالال et پالار.

بالافتَن i. q. پالودن q. v. *F.*

a. p. بال اَفْکَندَن animum (ar. بال) abiicere *met.* debilem fieri (عاجز شدن) *B.*

بالاکَر (suff. کر) et بالال i. q. بالار q. v. *B.*

بالان part. praes. verbi بـالـیـدن crescens; 2) se movens, mobilis (جنبان ومتحرک) *B.*; incedens (رفتارکننده), quod hoc versu استـاد عـنـصـری poetae probatur : یکی‌را سد یاجوجست باره ۞ یکی‌را روضـهٔ خلدست بالان *F.*; 3) spatium inter portam et domum; vestibulum (دهلیز خانه); 4) rete, pedica, laqueus animalibus capiendis (تلهٔ که بدان جانوران گیرند) *B.*

بالانْدَن causs. verbi بالیدن *C.*; cf. بالانده.

بـالانـده part. praet. v. بـالانـدن commotus, agitatus (جنبانیده ومتحرک ساخته) *B. F.*, ut in hoc versu حکیم سنائی poetae : یکی قصیده دویست جـا خوانده ۞ پیش هـر سفله ریش بالانده *F.*

بالانِشین (a v. نشستن) n. c. superius sedens, primas occupans. Inde کمر قدر وبالانشین minus dignus et supremo loco sedens; بالانشین مسند سلطانی considens in throno regio, rex; بالانشینان مـسـنـد ارشاد doctores in ostendendis viis Domini prima tenentes *M.*

بالانَـه (suff. ه) i. q. بالان 3 vestibulum *B.* Sec. *F.* i. q. بالان significatione 2 — 4.

بالانی (suff. ی) motus, agitatio (جنبیدنی); 2) coll. پـــالانـــی equus tardo incessu (کندرو); 3) equus onerarius (بارگیر) *B.*; 4) coll. بـالا vertex capitis (بـاشـک اورته‌یری فرق سر) *F.*

بالانیدَن causs. verbi بالیدن movere, agitare (جنبانیدن وحرکت دادن) *B.*

بالاوَپست supra et infra (فـوق وتحت) *met.* coelum et terra; 2) mundus (عالم دنیا) *B.*

بالاوَر (suff. ور?) et sec. *F.* بالاوز amphora aqua repleta (کوزهٔ پر آب) *B.*

a. p. بالا هِمَّت n. c. excelsae mentis; 2) magnanimus; 3) generosissimus; 4) benignissimus; 5) praepotens favore *M.*

بالای i. q. بالا 5 equus a latere ductus *B.* *F.*, e. g. ۞ فرود آمد از کوه وبالای خواست همان جامهٔ خسرو آرای خواست Schahn.; cf. پالای.

بالائیدَن et **بالایانیدَن** i. q. بالـیـدن *C.*; cf. پالائیدن.

بالایَک culex parvus (پشهٔ کوچک) *B.* Fortasse vox a بالا suff. dim. ک derivanda.

بالایٔ یافْت perquisites *Shaksp. R.*

بالائین (suff. ین) supernus, superior *C.*

بالبوس et باليوس nom. antiquum regionis قندهار *B. F.*

بالپیم n. c. the adoption of better habits *Shaksp. R.*

بالزن (a v. زدن) alas move (امر; 2) n. c. alas movens, volitans (پرواز کننده ar. طیار) *F.* Falso *M.* huic voci significationem „negotium“ tribuit, quum addita voce امر in *F.* lex. significetur, vocem بالزن etiam imperativum locutionis بال زدن esse, i. e. „alas move“.

بالِ زین alae (بال) ephippii (زین) *F.*

بالست virgo (دختر بکر ودوشیزه) *B.*

بالُستن i. q. بالشتن q. v. *F.*

بالش (a v. بالیدن suff. ش) incrementum, augmentum; cf. پالش; 2) cervical, pulvinus capitis (آنچه زیر سر نهند) *B.* یاصدق عموما وقولتنوق یاصدوغی که مدور اوله خصوصا *F.*; cf. بالشت et بالین; 3) vinculum cistae impositum, imprimis ea parte, quae claustro munitur (بندی که بر صندوقها زنند خصوصا جائیکه قفل بر آن گذارند) *B.* Phrasis : بالش نرم زیر سر نهادن *met.* exhilarare, hilarem facere alqm gratis et blandis verbis (خوش حال گردانیدن کسیرا بطریق خوشامد وتیتال) *B.*

بالِش numus aureus certi valoris et pretii (زری باشد بمقداری معین) *B.* Sec. Quatremère (H. Mong. I, 320) est numus mongolicus; cf. بالش زر et بالش نقره.

بالِشت i. q. بالش 2 cervical, pulvinus capitis *B.*

بالِشتچه et بالِشچه (suff. چه) nom. dimin. pulvillus *HK.*

بالِشتک (suff. ک) nom. dimin. vocis بالشت pulvillus; 2) pannus instar pulvilli convolutus, quem supra os fractum ligant, qua significatione in opere, موید الفضلا inscripto, بالشنک legitur *B.*

دیواره طیانقلری) بالِش تکیه adminiculum (یصدق دیمک اولور) *F.* cubital *M.*

بالُشتن i. q. بالستن extremum bonum faustumque sit, dicere; bene comprecari (صوکی خیر اوله دیمکدر), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : تازه عشق کشته امر گرچه مرا آسان نمود ۞ جور ومحنت در پس اما لیک بالشتن شود *F. C.*

m. p. بالِش چاو numus chartaceus H. Mong. I, 320.

بالِشچه i. q. بالشتچه q. v. *HK.*

بالِشِ زر numus aureus octo مثقال et duorum دانک valorem habens, tempore antiquorum regum Turciae usitatus *B.*; cf. بالش et بالش نقره.

a. p. بالِشِ عالی *met.* thronus elatus (مسند عالی) *B.*

بالِشک i. q. بالشت q. v. *B.* pulvinus sellae equestris (ایر یاصدوغی یعنی اکریم) *F.*

بالِشَک (suff. ک) nom. dimin. vocis بالش, pulvillus *B.*

بالِشِ نُقره numus argenteus octo درم et duorum دانک valorem habens *B.*; cf. بالش et بالش زر.

بالِشنَک i. q. بالشتک 2 q. v. *B.*

بالَغ nom. regionis alicuius septentrionalis *B.*

بالغ et بالُغ poculum vini corneum (شاخ گاو) vel ligneum, quo in گرجستان (میان خالی) utuntur; 2) *gen.* poculum vini, scyphus (پیمانهء شراب) *B.*; cf. پالغ.

g. p. بالقس ling. rûmana nomen plantae medicinalis, ar. رجل الحمامه et ابو خلسا dictae, foliis nigricantibus e rubro, quam si quis commanducatam in mordentem bestiam exspuerit, eam subito interimet *B.* Vox sine dubio e gr. ἀλκιβιάδιος corrupta, quod est aliud anchusae alterius (ἄγχουσα ἑτέρα) nomen, de q. v. Diosc. l. IV, c. 24.

بالکانه fenestra reticulata (دریچهٔ مشبکی) ex auro, argento, simil., per quam intrinsecus minime vero extrinsecus spectare potes; 2) sec. al. *abs.* res reticulata (شبکه) e ferro, aurichalco, simil. facta et distinguenda ab ea, quae پنجره dicitur et e ligno, ossibus, simil. facta est *B.*

a. p. بِاللّٰه رَفتن (ad Deum ire) *met.* scholam adire, frequentare (بمکتب خانه رفتن) *B.*

بالَنده part. praes. v. بالیدن crescens, augescens (ar. نامی) *B.*

بالَنگ mali citrei (ترنج) species perdulcis et iucunda, quae condiendo adhibetur; 2) species cucumeris, alias بادرنگ dicta *B.*, e quo vox mutata videtur.

بالِنگو i. q. بادرنگبو s. بادرنگبویه q. v. *B.*

بالِنگوِیِ خورْد a species of sweet basil *R.*

بالو frater germanus (که از یک مادر ویک پدر باشد); 2) coll. پالو verruca (ar. ازخ); 3) vox, clamor tristis (آواز حزین) (ثؤلول); 4) i. q. آلوبالو cerasum (کراس) *F.*

بالْوا lichen, impetigo (تمره کو دیدکلری علتدر که وجود آدمیده فضلات بلغمدن ظاهر اولور) *F. M.* vertit: „morbus in ungue, reduvia“.

بالْواد otis, tarda (ابابیل قوشی) *F.*; cf. بالوایه.

بالوار (suff. وار) alatus *C.*

بالْوازَه oscillum (t. صالنجق) *C.*

بالْواسَه stamen (تار, opp. پود) *B.* تانه *F.*

بالْوانَه avicula quaedam nigra, quam Shîrazenses واشه dicunt *B.*; passeri (سرچه) similis avis nigra et alba, t. دارو قوشی dicta *F.*

بالْواه hirundo (ar. خطاف) *B.* in appendice.

بالوایَه hirundo (پرستوک); cf. پالوایه; 2) coll. پالوانه 1 i. q. بادخورک q. v. ar. ابابیل i. e. otis, tarda *B.* مرغکیست که چون کنجشک سیاه وسپید باشد وکوته پای چون بر زمین نشیند دشوار بر خیزد بدین سبب بیشتر بر دیوار ودرخت نشیند *F.*; cf. بالواد.

بالودَن i. q. بالیدن q. v. *B.* Sec. *F.* est verbum transit. et intransit. et significat a) volvere, volutare, b) turbare, turbidum reddere (یوالملق ویولاندرمق ویولامق (معناسنه هم لازم هم متعدی اولور), quae tamen significationes nullo exemplo probantur et in lex. *B. HK.* et *SHL.* desunt.

بالْوَر (suff. ور) i. q. بالوار alatus *C.*

بالوس camphora adulterina (کافور مغشوش) *B. F.*; cf. پالوس.

بالوش i. q. بالوس *B. F.*; cf. پالوش; 2) pediculus hominis (t. بت et کهله), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: در شپش جامهاش پر جوش بوده ۞ که اندامش همه بالوش بوده *F.*

بالونَه et بالویَه i. q. بالوانه q. v.; 2) sec. al. hirundo (قرلغوج [? قرلنغچ]) *F.*; cf. بالواه.

بالَه (coll. s. r. वल् et विल् et बल्ह् s. वल्ह् tegere, abscondere) species sacci (جوال) rebus recondendis *B. F.*; 2) ling. arab. vas s. capsula odoribus recondendis; 3) ling. hind. planta quaedam suaveolens (خس خوشبویه) *F.*; cf. ar. بالة et hind. بالا s. बाल et बाला.

بالیدَگی (a بالیده suff. ی) incrementum, augmentum *Shaksp. R.* pride *R.*

بالیدَن (z. veredh, s. वृध् et वृह् coll. पुल् et पोल et बल् et बल) crescere, augescere, adolescere (نمو کردن (وافزون گردیدن وبزرگ شدن) *B.*; cf. بالودن.

بالیدَه part. praet. v. بالیدن; 2) adultus *homo*, magna, alta *arbor* (تنومند وبلند) *B.*

s. بالیسَر [ê] (बालेश्वर) the town of Balasore *R.*

بالیک calceus e corio (چرمی) *B.*; cf. پالیک.

بالین i. q. بالش 2 cervical, pulvinus capitis *B.*; 2) id, quo innitimur, fulcrum (طیانغق), ut in hoc versu مولانا صائب اصفهانی poetae : از برای کام دنیا خویشرا غمگین مکن ✿ پشت وپا زن در دو عالم دسترا بالین مکن *F.*; 3) *gen.* lectus, cubile, e. g. ببالین رستم تنگ آورد رخش Schahn. ed. Mohl I, 516 fin.

بالینْ پَرَست n. c. *met.* homo piger, ignavus (تنبل وبیکار وهیچکاره) *B.*

بالیوس i. q. بالبوس q. v. *B.*

بام tectum domus (تمام پوشش خانه); cf. بان 1; 2) i. q. تاریم i. e. chorda crassa instrumenti musici (تار کُندهء که در سازها) (بندند) *B.*, sonum gravem emittens (قبا) (صدالو قیل), ut in hoc versu خواجوی کرملی poetae : بسوز نالهء زارم زعشاق ✿ نوای زیر وبامی بر نیاید *F.*; 3) nom. arcis (قلعه) in ماورا النهر; 4) (coll. z. bâma s. भाम lumen, splendor Benfey Sam. Ved. in Gl. s. v. et Spiegel ad Vendid. Farg. XIX, p. 324) i. q. بامداد diluculum, mane; 5) pro وام aes alienum, debitum *B.*; 6) pro فام in fine composit. colorem, similitudinem et speciem indicans *F.*; cf. پام.

a. p. بامِ بَدیع *met.* coelum nonum, thronus Dei (عرش) *B.*

بامِ بُلَند *met.* palatium, aedificium altum; 2) coelum *B.*

بامْ پُوش (a v. پوشیدن) n. c. tectum (سقف) *B.*

بامِ چَشم palpebra (پلک چشم, ar. جفن) *B.*

a. p. بامِ خَضْرا *met.* coelum *B.*

بامْداد (vox composita videtur ex بام i. q. भाम et داد a v. دادن) cf. بام 4 diluculum, mane (نزدیک سفیدهء دم صبح) *B.* Inde از بامداد diluculo, mane Frag. 28.

بامْدادان (cum term. plur. ان *F.*) i. q. بامداد diluculum, mane (وقت طلوع فجر ووقت ظهر); sec. al. tempus inter diluculum et ortum solis (ar. غداة et غدوة) *B.*; cf. Gul. p. 9, l. 16.

بامدادانْ پَگاه n. c. aurorae prima lux, mane (صبح) *HK.*

a. p. بامِ رَفیع i. q. بام بدیع q. v. *B.*

a. p. بامِ رِواقِ بَدیع i. q. بام بدیع q. v. *B.*

بامْرَه (tecti via) n. c. scalae (نردبان) *F.*

بامْزَن (a v. زدن) n. c. ahenotympanum (کوس ونقاره) *B.*

بامِ زَمانَه *met.* coelum primum i. e. sphaera lunae *B.*

بامَس et بامُس is, qui loco alieno non natali, a quo abhorret, invito animo quasi captus tenetur (شخصی که از بودن شهری ودیاری که غیر وطن او باشد دلگیر شده وبتنگ آمده باشد وبنابر مانعی نتواند از آنجا بجای دیگر رفت); 2) is, qui loco natali detentus et infirmus est et summa miseria affligitur (کسی که در وطن پای‌بند وعاجز شده باشد ودر نهایت عسرت وپریشانی گذارد) *B.* otiosus, vagus, qui considet alibi, ubi non habet, quod agat (اکا دیرلر که بر کمسنه نک شغل وعمل بیهوده یره بر یرده اکلنوب قاله ومراد ایتدوکی یره کتمکه قادر اولمیه), e. g. in hoc versu دقیقی poetae : خدا یگانهء بامس ✿ بشهر بیگانه فزون ازین نتوانم نشست et in hoc versu شمس فخری دستوری poetae : همچون خر لنکست حسودش اوجل ✿ افتاده وپس بار وبمانده شده بامس *F.*; cf. پامس.

بامْ سُتُون n. c. domus alta (خانهء عالی); 2) coenaculum sine tecto (الغرفة بلا سقف) *F.*

a. p. بامَسکَنَت n. c. modestus *M.*

بامْشاد nom. musici instar Bârbud celebrati *B.*

بامِ فَراخ *met.* coelum nonum; 2) coelum *B.*

بامْگاه n. c. tempus matutinum, mane *F.*

a. p. بامِ گُشادَه رَفیع i. q. بام رفیع q. v. *B.*

a. p. بامِ گشادَه رِواق i. q. بام رفیع q. v. *B.*

بامْ گُلان n. c. lapis (سنگ) longus, rotundus et circum dolatus, quo volvendo tectum domus solidatur *B.*

a. p. بامِ مَسیح *met.* coelum quartum i. e. sphaera solis, a Messia, quem ibi commorari dicunt, ita dictum *B.*

بامْ نِشَستَن *met.* devastari, deleri (خراب شدن وویران شدن) *B.* Inde بامْ نِشین n. c. vastatus *R.*

بامِ نُهُم *met.* coelum nonum *B.*

a. p. بامِ وَسیع *met.* i. q. بام نهم q. v. *B.*

بامون cinaedus (مخنث), ut in hoc versu poetae cuiusdam : مانند آب رو در دادن کون ✿ که مردی بسر نمی آید زبامون *F.* Vox aut ex ar. مأبون, lit. ب et م transpositis, orta esse videtur, aut ipsum ar. مابون eius loco legendum est.

بامه barba promissa et magna (ریش دراز وبزرگ وانبوه); 2) sec. al. vir promissa barba *B.*; cf. بلمه.

بامی cognomen (لقب) urbis Balkh (بلخ) *B.*

بامِیان is qui male, non recte scribit (بد نویس وغلط نویس); 2) nom. regionis in قوهستان inter بلخ et غزنین sitae, in cuius singulis montibus duo idola خنگ‌بت et سرخ‌بت exstructa sunt, de q. v. sub hisce vocibus *B.*

بامین et بامیین nom. oppidi (قصبه) ad Herât pertinentis a latere Bâdgîsi بادغیس *B.*

a. p. بان nom. arboris, cuius fructus ar. حب البان et pers. تخم غالیه dictus pistacio similis est, sed facilius frangitur, et ar. فستق الهاویه appellatur (hyperanthera morunga Spreng.) cf. بانگ 2; 2) i. q. لادن ambrae species, ar. حصین البان et pers. مشك بید dicta; ladanum *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

h. p. بان (s. बाण) sagitta; 2) missile pyrium in bello usitatum *Shaksp.* coll. *B.* s. v. تیر چرخ.

بان (coll. r. z. پادر van, s. वन्) possessor, dominus, vir magnus, illustris (صاحب وخداوند وبزرگ); cf. بان سواران dominus, dux equitum Chr. Sch. 10; 2) in fine comp. custos (نگاه دارنده), e. g. in voc. نگاهبان, دربان, باغبان al. *B.*

بان pro بام tectum; 2) pro بانگ clamor, vociferatio *B.*

بانقش i. q. بن s. ون ar. حبة الخضرا granum terebinthinum *B.*

بانْگ (coll. s. वन् sonare) clamor, vociferatio (فریاد وآواز بلند) *B.* Inde بانگِ خروس cantus galli Chr. Sch. 91; 2) i. q. حب البان de q. v. s. بان 1 *B.*

Phrases :

a. p. بانْگ بَر اَبلَق زَنَد *met.* fortunam adversam increpat (زمانه وروزگار زجر کند وآزار دهد) *B.*

بانْگ زَدَن clamare Spieg. Chr. 17; 2) i. q. ar. زبر vel زجر vel نهر inclamare alci, uti increpando; increpare c. بر p. Gul. 143, H. Sam. 12; 3) silentium imperare, imponere alci Not. et Extr. t. IX, p. 214 fin.; 4) *met.* retinere, servare, custodire (باز داشتن ونگاه داشتن); 5) removere, repellere (راندن ودور کردن) *B.*

بانْگِ اللّٰه i. q. بانگ نماز clamor ad precationem vocans *B.*

بانْگِ رَوارَو *met.* inflatus cornu, sonitus tubae (دم صور); 2) clamor, quem ante regem incedentes (پیشاپیش پادشاه) edunt, si in locum quendam equitat vel abit *B.*

بانْگ زَن (a v. زدن) n. c. praeco sacer, aedituus *M.*

بانْکَش contract. ex بانگ کش i. e. sonum edens; columbae (کوکر جین) species in caveis nutrita, gemitum edens, ut in hoc versu میر نظمی poetae : همه وحش وطیور در ذکر باشند ۞ که بانکش در قفس توحید خوانند F.

بانْگِ عَنقا nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur B.

بانْگِ نَماز i. q. بانگ الله q. v. B.

بانْگَه i. q. بانگ clamor, vociferatio B.; cf. بُنگَه.

بـانـگِ هـاوَن sonitus mortarii, met. clamor fidei muhammedicae et legum scientiae (آوازهٔ دین محمدی وعلم شریعت) B.

بـانْـگـیـدَن (v. denom.) clamare, vociferari (بانگ کردن) F.

بانو domina, matrona (بی‌بی وخاتون خانه); 2) sponsa (عروس); 3) vas aquae rosariae reservandae (ظـرف گـلاب); 4) lagena vinaria (صراحی شراب) B.

بانَوا s. بانُوا (cf. نوا) adi. c. dives, opulentus (منعم ومالدار), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : اگـر بی نوا واگـر بانوا ۞ هم آئینه آخـر رود زیـن سـرا; 2) clarus, illustris (صاحب شهرت) F.; 3) voce bona, canora praeditus (خوش آواز); 4) nom. viri, qui Alexandro magno regnante post paupertatem (بی نـوائـی) dives et potens evasit B.

بانوارم (vocales desunt) nom. sororis Gêvi, uxoris Rustemi (خواهر گـیـو زن رستم) Gl. Sch.

بانوج cunae suspensae (جای خـوابی کـه از جائی آویزند), in quibus infans oscillando iactatur, ut somnum capiat; 2) oscillum B.

بانوگُشَسب nom. filiae Rustemi (دخـتـر رستم زال) B.

a. p. بانوِیِ مَشرِق met. sol B.

a. p. بانـوِیِ مِصر Zulaikha (زلـیـخـا) (Potiphari femina) R.

بـانَـه pili pubis viri et feminae (زهـار ar. عانة) B.

بانِیاز (cf. نیاز) n. c. indigens, inops (حاجتمند) pl. بـانـیـازان indigentes; 2) res creatae (مخلوقات) B.

a. p. بـانِـیـاس nom. oppidi in Syria prope Damascum B.

a. p. بانی کار n. c. architect, composer, author, beginner, instigator *Shaksp.* R.

a. p. بانی کاری (suff. ی) architecture; composition, commencing a business, instigation *Shaksp.* R.

با وَتا شِکَن i. q. بُت شکن (quum vox بت e lit. ب et ت constet) idola destruens, quo etiam Abrahamus designatur B.

با وُجود v. s. v. وجود.

بـاوَر n. s. assentiri, fidem tribuere verbis, fides (قبول وتصدیق سخن واستوار داشتن) B. Inde باور کردن s. باور داشـتـن fidem habere s. tribuere; credere Gul. 188, Pend. 77; 2) adi. firmus, rectus, veridicus (اسـتـوار وراسـت) B. راستگوی F.; cf. باوریدن.

باوَرچی ling. hind. coquus (مطبخی وآش پز) B.; 2) et باورجی dialecto Khârizmiae: praegustator, summus culinae aulicae magister (چاشنی گیر ومهتمم خاصه وطعام پادشاه) F. B.; cf. IAs. 1847, Août, p. 171 et 172.

باوَرچی خـانَـه n. c. culina *Shaksp.* R.; cf. باورچی.

باوَرد nom. urbis (بلده) in Khorâsân; 2) nom. Bâvardi filii Gûdarsi (باورد بـن گودرز), a quo illa urbs in regione, quam a rege کیکاوس dono acceperat, condita et appellata esse dicitur B.

باوَردی (suff. ی) adi. ad Bâvard pertinens; 2) n. s. species pulmenti farinarii (آش آرد) B.

نسخهٔ .B (آنرا پهلوی ورامندی خوانند میرزا ابراهیمده پهلوی دیمکدر قزوینی لسانندہ مندی دیرلر فرهنگ جهانگیریده بر روش در پهلوی وراوندی دیمک اولور F.

باهت lapis albi coloris (سفید بر رنگ) et marinus, ut dicunt, (مرقشیشای فضّی) quem qui aspicit non sponte risum edit, unde ar. denominatio حجر الضحک B.

باهَدَه true, iust R. Deest in ceteris lexicis.

باهك i. q. پاهك tormenta, cruciatus (شکنجه), quo fures affliguntur B.

باهَکیدَن i. q. پاهکیدن tormenta admovere, cruciatus adhibere (شکنجه کردن) B.

باهَم (ex با et هم) i. q. بهم invicem, simul, una (با یکدیگر) B. F. Inde باهم آمدن simul convenire (جمعیت); 2) tumultum facere, indignari, irasci (غوغا وغضب آمدن) F. coll. بهم بر آمدن s. v. (ایلمک; باهم آوردن simul afferre, comportare, conducere (جمع ایدوب کتورمک) F.

باهُم term. tech. nautarum : ventus secundus (باد مراد وباد شرطه یعنی موافق روزگار), ut in hoc versu : سالک ایـن شرطه بساحل برساند مارا ۞ کشتی بیخرانست که باهم دارد F.

باهُمان i. q. بهمان certus, quidam (فلان) B.; cf. بوهمان.

باهَمَه کِه coni. comp. quantumvis, quamvis, etsi M.

باهو i. q. بازو q. v. lacertus; 2) baculus (چوبدست) longus pastorum; pedum B.

باهَه lacus, stagnum (دریاچه); 2) equus robustus (ایری کودهلو آت) F.

بای a city R. Deest in ceteris lexicis.

بایا part. praes. v. بایستن necessarius; 2) conveniens, decens; 3) necesse est, oportet (یعنی در بایست است کـه ضروری وآنچه درکار ومحتاج الیه باشد) B., e. g. in hoc

باوَرس mulier, cuius maritus aliam praeterea uxorem prole fecundam habet M. ex F., ut in hoc versu میر نظمی poetae : کار او در زندگی شیون شود ۞ چون زنش باورس استرون شود; 2) sec. al. i. q. ar. مضر i. e. vir, qui uxorem uxori alteri coniunctam habet F.

باوَریدَن fidem habere s. tribuere, credere (باور کردن) F. Cf. باور.

باوُسنی (cf. وسنی) n. c. uxor mariti, qui aliam praeterea habet uxorem (التی لزوجها امرأة اخری) F.

باوَل nom. loci cuiusdam pannis sericis (جامهٔ ابریشم), qui ibi conficiuntur, celebris B.

h. p. باولی (vocales desunt) avis, quae evulsis aliquot pennis falconi recenti obiicitur (که بعضی از پر وبال وی کنده پیش باز وشاهین نو تیار کرده سر دهند), ut facile illam arripere possit illaque sectanda in venando exerceatur B. in appendice. Ling. hind.: the drag (thing or animal) with which hawks, dogs etc. are taught to hunt : a trick Shaksp.

باوی pro باشی s. بُوی (t. اولاسن), quae est 2 ps. aor. v. بودن F. e libro مشکلات inscripto, exemplo, quo probetur, non allato.

باوین corbis (سبد) parva, in quam feminae bombycem nendam (پنبهٔ که خواهند بریسند) imponunt B.

باه iusculum (شوربا); cf. پاه; 2) in promissionibus : sit, esto, fiat (وعده طریقیله اولسون ونوله دیمکدر) F.

a. باه sperma genitale (منی); 2) coitus (جماع) F. B.

باها genus cibi (طعام), quod ar. باهه dicunt B. in app. SHL. Sed arabicam illam formam باهه lexica ignorant.

باهار vas (ظرف وانا) B. F.; 2) dialectus quaedam, alias pehlevica et râmandî dicta (نوعی از خوانندگی وگویندگی که

بايا ترى بسى : poetae حكيم سوزنى versu زنم [.SHL] از ابر بر نبات ✿ از بهر تازه بودن دلهاى خاص وعام et in alio eiusdem poetae : بايا ترى بمصلحت عالمرا ✿ از بهترى بسينهء بيماران F.

بايد 3 ps. sg. aor. verbi بايستن, q. v. coll. syn. شايد B.

بايد شايد as it should be, fit, proper *Shaksp. R.*

بايست 3 ps. sg. praet. abs. verbi بايستن necesse est, oportet; 2) pro بايسته necessarius, conveniens, decens (دربايست وضرورى ومحتاج اليه باشد وبمعنى چنانكه (مى بايد ومى شايد هم معمول است B.

بايستگاه n. c. the hearts desire, wish R.

بايستن verb. imp. necesse esse, oportere (كرك اولمق) F.; 2) decere, convenire Spieg. Chr. 5. Inde گرت بايد كه „si tibi convenit" i. e. „placet" Fleischer Ali's Spr. p. 9, l. 15 et كم شرف بايدت „si tibi dignitas convenit s. placet" i. e. si altissimos dignitatis gradus petis ibid. p. 19, l. 4 infra coll. Frag. 28, 17.

بايستنى (suff. ى) necessary to be done R.

a. p. بايست وقت as circumstances require R.

بايسته (part. praet. v. بايستن) necessarius (ضرورى) B.; 2) res necessaria, necessitas (ضرورت) F.

بايستهء هستى i. q. شايستهء هستى s. شايستهء بود is, cuius existentia necessaria est, necessario existens i. e. Deus (واجب الوجود) opp. ممكن الوجود B.

بايستى (suff. ى) necessitas (t. كرك), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : اگر سراى جهانرا سزا جزائى نيست ✿ اساس (او به ازين استوار بايستى F.

بايسك nom. viri cuiusdam B. et F., in quo legitur علم شخصدر, quod M. falso vertit: physiognomia.

بايش (a v. بودن suff. ش, ut videtur, formatum) existentia (بودن وهست وموجود (شدن Gl. in Des.

بايگان i. q. بادگان 1 et 2 custos, thesaurarius B.; cf. آذر بايگان.

با يكديگر s. با يكدگر unus cum altero, simul, inter se invicem M.

بايگر efficiens, caussa B. in appendice. Fort. a v. بايستن suff. گر formatum et scribendum بايگر.

بايندان sponsor, intercessor (ميانجى) HK.; cf. پايندان.

بايونيستى is, cuius non existentia necessaria est, necessario non existens (ضرورى (العدم B. in app.; annihilable, destructible R. Vox ex باى a v. بايستن et نيستى inserta و composita videtur.

بائيدن i. q. بايستن q. v. C. M. R.

ببا quot; 2) multi, permulti (t. نيچه), e. g. in hoc versu ابو شكور poetae : ببا روزگارى بر آيد برين ✿ كنم پيش هركس هزار آفرين F. Vox dubia in ceteris lexicis hac significatione non comparens et fortasse بسا legendum.

ببا ianua, porta (درخانه) B. Fort. ex ar. باب orta vox.

ببا, sec. F. ببا puls quaedam (آشى) e grano therebinthino (بن ar. حبة الخضرا) cocta B. cibus, qui spec. ambulatoribus paratur (تفرج وسيره كتدكلرنده مخصوص طعامدر ميم (كه بشوروب كتوررلر), ut in hoc versu نظمى poetae : كند آن جان اگر در سينه منزل ✿ ببا سازم جگر با پارهء دل F. Fort. ex بوبا decurtata vox.

بپاى imp. verbi پائيدن praef. ب q. v. B.

ببتك i. q. پپتك pars racemi (پارهء خوشه vel racemus parvus uvarum vel dactylorum (كه چند دانه مانند خوشهء كوچكى (يكجا جمع شده باشد B.

ببر fera (جانورى صحرائى) feli (گربه) similis sed cauda (دم) carens, e cuius pelle

vestes pelliceae (پوستین) conficiuntur; 2) panis in butyro assatus, panis adipatus (نانی که در میان روغن بریان کرده باشند) *B.*

بَبْر bestia rapax nota (درندهٔ مشهور) *B.* i. e. felis tigris Linn. H. Mong. I, 159 not.; 2) tunica (جیبه جامه), quam induere solebat Rustem antequam proelium iniret, alias ببربیان dicta *B.*, e. g. یکی جامه دارد زچرم پلنگ ☆ بپوشید ببر انـدر از ایران به تیره بـر آمد بابر ☆ et آید بجنگ که آمد خداوند کوپال وبـبـر Schahn.; 3) i. q. ar. تدبیر dispositio, administratio, consilium *F.*, quae tamen significatio nullo exemplo probatur.

بِبَر mus (موش ar. فاره) *B.*; 2) imp. v. بردن praef. ب *HK.*

بَبرِبَیان (cf. بیان) n. c. i. q. بَبْر 2 tunica militaris Rustemi, quam alii pellem daemonis اکوان fuisse, alii e paradiso (بهشت) Rustemo allatam confabulantur. Alii autem hac voce animal leoni inimicum et شیر شرزه dictum intelligunt, a Rustemo in montibus Syriae occisum, e cuius pelle tunicam illam militarem confecit, quam neque igne comburi, neque aqua immergi neque armis laedi potuisse dicunt, e. g. یکی جامه دارد زچرم پلنگ ☆ بپوشد همان بـبـر اندر بجنگ ☆ همی نام ببربیان خواندش ☆ زخفتان وجوشن فزون داندش Schahn.; 2) sericum pictum rûmanum semper colorem mutans (دیبای منقش رومی که هر ساعت برنگی نماید) *B.*; 3) vestis lintea (پوششی از کتان), quam reges ominosam habebant (بفال داشتندی) et die proelii induebant; 4) celer, promtus, gnavus (جست وچالاک) *F.*

بَبروج i. q. بیروج q. v. *B.*; cf. استرنگ.

بَپساویدَن *F.* بِپساویدَن i. q. بـپـسـودن s. سودن q. v. *B.*, e. g. in hoc versu ابـو الفرج رونی poetae : بعون عدل تو صیاد عدل بپساود ☆ سری وآهـوی نخجیر ی وسیلت دام *F.*; cf. ساویدن et پساویدن.

بَپْسودَن et بَپسودان *F.* ,بِپْسودان i. q. بسودن s. سودن manu tangere, palpare; 2) fricare, terere (لمس ولامسه کردن یعنی دست یا عضوی‌را بچیزی کشیدن یا بجائی) (مالیدن) *B.* یعنی سـودن *F.*, e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae : بخاک دادی آن گلچهره که آبله کرد ☆ باستین حریر از چه نرم بپسودی et in hoc versu ابو الفرج رونی poetae : ☆ کـوه بپسود زخـم تیرش وگفت صاعقه است این نه تیر واغوثاه *F.*

بِپسوده fort. pro بـپـسـوده part. praet. v. بپسودن q. v. manu tactus, palpatus, fricatus; 2) perforatus (سوراخ کرده) *B.*; cf. بسوده et پسوده.

بَپْغا psittacus (طوطی) *B.*; cf. بیغا et ar. ببغا.

ببغی vid. s. v. بیغی.

بَپْغی دَر بَنـد (بپغی pro بپغا q. v.) *met.* is, qui in re parva haesitat (کنایه از آن است که به اندک چیزی موقوف است) *B.*

بَبَک pupilla oculi (مردم چشم); 2) infantes, proles (اطـفـال). Utraque significatione haec vox legitur in hoc versu ابـو المعانی poetae : بوده آن چشم جهان چون ببک چشم مرا ☆ زانکه آن دلبر نازک که هنوزش ببکست *F.*

بِپْکَن pro بفکن (lit. ف cum پ permutata) imp. v. فکندن q. v.; 2) (pro بتکن) recusatio cibi (از طعام سر باز زدن); 3) is, qui ob nimiam satietatem cibos non aspicit *B.*; cf. بتکندن et بتکندیدن.

بَبْلُس et بَپْلُس i. q. پپلس q. v. *B.*

h. p. بَت a line drawn to distinguish separate names in a catalogue or articles in an account; a mask, a score *Shaksp. R.*

بَت gluten textorum (آهـار جولاهگان); cf. پت; 2) i. q. بتاره q. v.; 3) unde ar. بط anas (مـرغـاب) *B.* Sec. *F.* eadem vox

etiam significat : a) textrina (چلاه خانه), b) oryza cocta (برنج پخته) omisso tamen exemplo, quo utraque significatio probetur.

بُت idolum (ar. صنم); 2) *met.* amatus, amata (معشوق); cf. Chr. Sch. 107, Spieg. Chr. 119; 3) *myst.* a) Deus, b) veritas (باصطلاح سالکان عبارت از مظهر هستی مطلق است که آن حق تعالی است پس بت من حیث الحقیقة حق باشد نه باطل وعبث) *B.*

بَتا et بَتّا genus cibi, ar. بهط et بتات dicti *B.*

بِتا, *F.* بَتا, imp. verbi بتائیدن q. v., i. q. بگذار *B.*

بَتارَه i. q. بَت 2 penicillus (لیف) textorum glutinando inserviens (وآن جاروب مانندی است که بدان آش وآهار بسر تار مالند) *B.*; cf. پتاره.

بُتانج consors thori. Mulier coniux, quae cum alia communem habet maritum *C.*

بَتاوار finis, extremum rei (عاقبت انجام وآخر کار) *B. HK.* In *F.* lex. falso legitur عافیت pro عاقبت, quare *M.* vertit : „incolumitas, salus", quod falsum esse probat etiam versus منوچهری poetae : من خوب مکافات شما باز گذارم ۞ من حق شما باز گذارم به بتاوار et حکیم سوزنی poetae : گل شد وبرد بگون داغ ودرش گیرم ۞ اثری مانند ازان داغ بتاوار مرا, qui ibidem significationis probandae caussa afferuntur.

بِتائیدن, *F.* بَتائیدن, imp. بتا transire, missum facere, linquere. relinquere بگذاشتن وگذرانیدن (بگذاشتن) *B. F.* *SHL.*, e. g. من ایسن بخت بدرا که چیزی نفرین کنم ۞ بتائیدن جان شیرین کنم *F.*

بُت پَرَست n. c. idololatra (بته طاپجی) *F.*; 2) amans; cf. Spieg. Chr. 125.

بُت پَرَستی (suff. ی) n. c. idololatria *R.*

بَتْبو lac acidum siccatum (اکشی یوغرت قوریسی) *F.*

بُت تَراش n. c. an idol-maker, a sculptor *R.*

بَتْنج i. q. بَتَنج compressio (افشردن) *B.* in appendice.

بَتْخا stercus avium (سرگین مرغ) *C.*; cf. بتخال.

بُتخاک (ex بت et خاک) n. c. nom. loci prope کابل *B.*

بَتخال i. q. بتخا q. v.; 2) nom. avis *C.* Utraque vox بتخا et بتخال in ceteris lexicis deest.

بُتخال et بُتخالَه nom. templi idolici (بتخانه) *B.*

بُتخانَه n. c. templum idolicum Spieg. Chr. 66.

بَتَّر et بَتَر pro بدتر comparativo vocis بد q. v. *F.*

بَتراقنک tegumentum *C.* Deest in ceteris lexicis.

بَتَرجا (locus turpis) n. c. *met.* pudenda viri et feminae; 2) rima (فرجه) inter unguem et carnem, ubi sordes (چرک) colligitur *B.*

بِترک vale v. s. v. ترک.

بَتْرَه contumacia (لج وعناد); 2) vulneratus, ictus (برهلنمش وزدهلنمش) *F.* Exempla non afferuntur. Num forte ad ar. v. بتر referenda vox ?

بِتسیار calamitas, infortunium (بلا) *F.*

بَتْغور *HK.* et بَتْغوز i. q. بتفوز q. v. *B.*

بُتْ فِریب n. c. nom. diei XXIV cuiusvis mensis aerae Ǵelâlicae (از ماههای ملکی) *B.*

بَتْفور *HK.* et بتفوز ambitus (پیرامون) oris sive hominis sive animalis; 2) rostrum (منقار) avis; 3) margo pilei (گرداگرد کلاه) *B.*; cf. بتغور et بتغوز et پتفوز et پوز et فوز.

t. p. بتک liber, scriptura (نامه وکتابت). Vox in turcica quoque lingua idem significans *B.*

بُتَک diminutivum vocis بت idolum parvum *R.*

بَتوراک fovea (چاه) proventibus agri recondendis, quae terra et quisquiliis tegitur *B.* Num conferendum s. पिटक s. पेटक? 2) i. q. تبوراک tympanum (دف ودائره) *B.*

بَتوک discus (طبق) magnus orbicularis ligneus, in quo olera, panes, simil. divendenda exponuntur *B.*

بَتَه et بتّه i. q. بتو 1 pistillum mortarii *B.*

بَتَه i. q. بَدَه oryza sicca sine adipe parata (خشکه پلاو) *B.*

بَتْیا et بتیا (s. वत्स) pectus (سینه وصدر) *B.*

بَتْیار omnis res foeda, turpis ad aspectum *B.*; cf. بَتیاره.

بِتْیار calamitas, aerumna, molestia (مشقت ورنج ومحنت); 2) (coll. s. पिठर s. पिठरी?) vas vitreum (urinale) aegroti (شیشهء قارورهء بیمار) *B.* a glass urinal *R.*

بَتْیارَه (suff. ه coll. بَتیار) res quaevis hominibus inimica (دشمن); 2) figura (صورت) foeda, turpis ad aspectum; 3) daemon, genius malus (غول بیابانی ودیو) *B.*; cf. پتیاره et پتیره.

بِتْیارَه (suff. ه coll. بتیار) calamitas, aerumna, molestia *B.*; cf. پتیاره.

بِتیبا poenitentia (توبه کردن), ut in hoc versu poetae : میر نظمی
چو کردم چند گه
اندیشه از جان ۞ بتیبائی کنم از عشق خوبان *F.* Vocis formae بتیا et بتینا in lex. *C.* et بتینه in lex. *R.* mendosae esse videntur. Haec vox aut ad ar. توبة, aut ad s. r. तप् referenda esse videtur.

بَتیم نَمی آیَد he searches with a lantern, but he finds it not *R.*

بِتیَه the town of Battiah in Bahar (India) *R.*

بَج n. s. emanare, stillare (زهاب وپالایش) de aqua, vino, simil.; 2) interior pars oris (اندرون دهان); 3) mala, genae (گوشت روی که نزدیک بکنار لب باشد) *B.*

t. p. بِتْدچی (suff. چی) scriba, scriptor (نویسنده) *B.*

بُتکَدَه n. c. i. q. بتخانه q. v. *B.*; 2) *met.* taberna vinaria (میخانه) *C.*

بِتْکن imp. v. بتکندن q. v.; 2) n. s. recusatio cibi ob nimiam satietatem; cf. پیکن; 3) i. q. ماله i. e. tabula (تخته), qua terra arata complanatur *B.* occa, rastrum *M.*; cf. پتکن.

بِتکَندَن et بِتکَندیدَن recusare cibum ob nimiam satietatem (از غایت سیری میل بطعام نکردن وچیزی نخوردن) *B. F.*

بَتَکُوب et بَتَکُوت et بَتلُوب [ô] conditaneum (ریچال) e nucleo nucis, lacte, oxygala et anetho (شبت) *B.* Idem cibi genus sub synonymo پتلوپ opsonium, نانخورش, dicitur.

بَتکیش [ê] (cf. بَت 2 et کیش) n. c. pharetra sagittis plena (ترکش وتیردانی که پر از تیر باشد) *B.*

بِتلاب capsula floralis s. spatha dactyli (غلاف گل خرما) *B. F.*; 2) abrotonum (بوی مادران) *F.*

بَتلُوب et پَتلُوپ [ô] i. q. بتکوب q. v. *B.*

بَتَنج et sec. *F.* بِتَنج compressio (افشردن) *B.*; cf. تنج et بتج.

بِتَنج imp. v. تنجیدن praef. ب q. v. *B.*

بُت نِگار n. c. *met.* pictor (نقاش ومصور) *B.*

بَتَو Khârizmiorum dialecto *F.* oriens (مشرق); 2) opp. نسا et نسر locus soli semper expositus *B.*; cf. پَتو.

بَتو infundibulum (قیف); 2) pila baculi, scuticae (قبه وگوی سر عصا وقمچی) *B.*

بِتو et بَتو lapis longus terendo inserviens; pistillum mortarii (مقمع); cf. بتنه; 2) ampulla olearia (دبه که روغن در آن ریزند) *B.*

بَتواز i. q. پتواز q. v. *B.*; cf. بدواز et پدواز.

بـجـ i. q. برنج oryza *B.*, e quo decurtatum videtur; 2) sordes oculorum, lippitudo (ريم چشم يعنى كوزده اولان چپق) *F.*

بُج caper, hircus (بز كه برادر گوسفند است, ar. معز) *B.* Alia forma vocis بُـز esse videtur; 2) i. q. بَج 2 coll. بُج 1 *F.*

بُـج interior pars genarum (اندرون لنبوس دهان); cf. بَج 2 et بُج 2; 2) comae anticae capitis (موى پيش سر) *B.* et *F.* ex Fg.

بُجال carbo exstinctus (اخگر كشته); 2) carbo candens (اخگر افروخته) *B.*; cf. زغال.

بُج بُج sermo submissus, susurrus (حرف زدنى باشد در نهايت آهستگى وسر گوشى‌را نيز گويند); 2) vox, qua pastores blandiuntur capris eosque alliciunt *B.*; cf. پُچ‌پُچ et پچپچه.

بَجناق i. q. بغناق q. v.

بَچَچكين i. q. بچگين *C.* nisi ita legendum; cf. بچه.

a. p. بَجِد (cf. ar. جد) cum studio et labore, diligenter, assidue *C.*

بَجُدا seorsim *C.* v. s. v. جدا.

بِچِرك et بِچِرك derisus, illusus (سخره وفريب خورنده) *B.*

بَجَز v. s. v. جز.

بَجَس partes molliores i. e. alae nasi (نـرمـه بينى كه آن پره‌ى بينى باشد); 2) mollities, languor (نرمى وسستى) *B.*; cf. بجش et بخس.

بَجَست i. q. بَخَست sonus (آواز) cuiusvis rei *B.*

بَـجَـش i. q. بَـجَـس; 2) molestia, miseria (رنج ومشقت) *B.*

بِچَشاك faber ferrarius soleas ferreas equis inducens (نعلبند); 2) pabuli venditor (علاف) *F.* Alia vocis بچشك forma esse videtur q. v.

بَچشك decurtatum ex بنجشك passer *B.*

بَچِشك et بِچِشك sapiens (حكيم; 2) medicus (طبيب); 3) herbarius, pharmacopola (گياه فروش ودارو فروش) *B.* Quae in *F.* lex. legitur vocis بـچـشـك significatio „natura“ (طبيعت) falsa est et ex duobus hisce versibus ibidem allatis minime probatur, quum vertendum sit „medicus“. En versum دبشدر poetae : دردم چه بود كه هيچ نداند ✿ حال دل من بچشك ورمال et poetae خاقانى : حكيم شد زرشك همرنگ سرشكم ✿ بكشاد رگ مجر بچشكم. Vox cum aliis formis پَچشك et بزشك et پزشك ad s. vocem भिषज्, coll. z. [Avestan] baêshaza et [Avestan] baêshazya a r. z. [Avestan] baêschaz referenda. Cf. بچشاك.

بَچَك armorum (اسلحه) genus ignotum *B.*

بَچگان pl. vocis بچه q. v. *F.*

بَچگانه (a بچه suff. انـه) more infantum, pueriliter *Shaksp. R.*

بَچْكَلَه cantharus bene coctus (كوزهٔ ساخت پخته) *F.*

بَچْكَم et بِچْكَم i. q. پچكم domus aestiva (خانهٔ تابستانى); domus, cuius latera reticulata sunt (شبكه كرده); 2) sedile, grabatus (ايوان وصفه); 3) aula regia (بارگاه); 4) lupus (گرگ ar. ذئب) *B.* nom. gentis s. tribus turcomanicae (كركان تـرك طائفه سنك اسميدر) *F.*

بَچَگين i. q. بچگان pl. vocis بچه q. v. *F.*

بُـجُـل i. q. بـجـول q. v. *B.*, e quo decurtatum est.

بَچُل i. q. پچل is, qui vestes suas semper inquinat, depravat, perdit *B.*

a. p. بُجُم et بُجْم fructus tamaricis orientalis (گز مازك) *B.*

بِچَم, sec. *F.* بَجَم opus bene concinnatum et ornatum (كارى كه بانتظام وآراستگى بود) *B.*; ordinatio, dispositio (انتظام حـال). Inde dicitur كارم بجم „res mea ordinata, disposita (منتظم) est“, e. g. in hoc versu

چرا شکر نکنمر نعمت شاکر بخاری poetae : تــرا شب وروز ۞ که با تــو اختر من سعد کارم بجم گرفت — F. گشت وکار بجمر „res mea in ordinem redacta procedit" M.; 2) imp. v. چمیدن q. v. B.

بَجُملَکی v. s. v. جملگی.

بَجْنود alte vociferans (تندر وغرنده) HK. et SHL.

بَجْوَر nom. regionis inter کابل et هندوستان B.

بَجُول s. بُجُل talus (شتالنگ ar. کعب) B.

بَجَه nom. loci (جای), sec. F. urbis (شهر) inter اصبهان et فارس B. F.

بَچَه (s. वत्स) gen. proles quaevis animalis et hominis (یاوری هرنه اولورسه اسم عامدر تــرســا بچه ودهقان بچه واشتر بچه وشیر بچه‌کبی) F.; filius Chr. Sch. 36 vs. 129, an infant, a child Shaksp. R. Plur. بچگان et بچگین pulli, infantes. Hinc phrases met.: بچگان اَفگَندَه iniuria affectus (مظلوم); 2) contemtus, vilis (خوار شــده وخــوار کرده); 3) humi prostratus (بــر زمین زده) HK.; بچگان دیدَه guttae lacrimarum oculi B. lacrimae (اشــک) HK.

بَچَهٔ خَور et بچهٔ خــورشید met. res quaevis pretiosa, ut gemma, aurum, argentum, simil. B.

بَچَهٔ خونین met. lacrimae roseae B.

بَچَه دار n. c. pullum habens; praegnans R.

بَچَه دان n. c. uterus (زهدان ar. رحمر) B.; cf. زاقدان.

بَچَهٔ طاوسِ عُلْوِی met. sol; 2) dies nitidus (روشــن); 3) ignis; 4) gemma (لــعــل وياقوت) B.

بَچَهٔ طاوسِ عُلوِی آشیان met. pruna (اخگر), ita dicta, quia طاوس علوی آشیان significat: „ignis" HK.

بَـچَـه کَشی (a v. کشیدن) n. c. bearing children R.

بَچَهٔ کو is, qui infans de via sublatus est; spurius, ar. لــقــیــط dictus B. حرام زاده SHL. F.

بَچَهٔ نَو res recenter accidens; 2) soboles quaevis (نتیجه) B. Inde بچهٔ نو بر آورد „sobolem novam manifestavit" (نتیجهٔ نو پیدا کرد) HK.

بَچَهوَه a crocked dagger R.

بچیز et بَچیز HK. [ê] res quaevis minima, vilissima (کهین وکوچکتــریــن وکمینه وکمترین هــر چیز) B. Vox چیز cum ب praef. esse videtur.

بُخــارزَنــدان nom. urbis antiquae in regione بخارا, hodie مولیان dictae F.

e. بَخْتَجات lingua graeca (یونانی) i. q. سرخ‌مرد, ar. عصا الراعی B. polygonum.

a. p. بَحرِ اَخضَر met. coelum B.

a. p. بَحرِ اَلماس mare, in cuius insula fodina adamantis est B.

a. p. بَحرِ اُنــدُلُس mare Andalusiae, in quo navis provehi non posse dicitur nisi die sabbati (شنبه) sole occidente, quo tempore tranquillum est B. HK.

a. p. بَحرِ بیکَران خَندَق met. mundus invisibilis (عالم ملکوت وجبروت) B.

a. p. بَحرِ چِگِل nom. maris parvi in Turkistân, ab urbe چگل ita dicti B.

a. p. بَحرِ خَوارِزم mare Khârizmiae i. e. mare parvum trium dierum iter a Khârizmia distans (در سه روزهٔ خــوارزم) et centum parasangas complectens, in quod Oxus effunditur B.

a. p. بَحرْ دَست n. c. met. liberalis (سخی) B.

a. p. بَحرِ نَمانِ زیــبَــق عَمَل met. nubes stillans B.

a. p. بَحرِ زَنگ, ar. بحر زنج mare aethiopicum (دریای زنگبار) B.

a. p. بَحرِ عُمان nom. maris magni, in quo sunt margaritae, i. e. sinus Omanae, in cuius litore urbs Omana, quae etiam اسخار appellatur, sita est; 2) *met.* oculus *B.* in appendice.

a. p. بَحرِ غمام i. q. دریای کاشغر mare Kâshgarae, quae est urbs Turkistâniae *B.*

a. p. بَحرِگان (ar. بحر suff. گان coll. بازارگان) quae in mari continentur (دریاده اولانلر) *F. C.*, e. g. in hoc versu : بر آورده از هرچه کانش همه ✿ برون آمدند بحرگانش همه *F.*; living at sea, sea-faring; a mariner *R.*

a. p. بَحرِ نَهَنگ آسا et بَحرِ نهنگ آثار *met.* gladius nitens (تیغ وشمشیر آبدار) *B.*

بَحروزهٔ تر Chios or Cyprus-turpentine *R.*

بَحروزهٔ خشک Frankincense *R.* (خوشک *R.*)

a. p. بَحرِ وَسیع *met.* orbis coelestis; 2) manus hominis generosi (دست صاحب همتان) *B.*

h. p. بَحری i. q. hind. بهری species falconis vel accipitris (falco calidus. Lath.) *Shaksp.* et *B.* s. v. پرانداران; 2) ling. arab. marinus.

a. p. بَحری قُطاس n. c. i. q. قطاس q. v. bos grunniens *B.*; cf. اسقولو.

بَحقَد singultit (فواق کند) *B.* a fainting fit, a swoon *R.* Num fortasse legendum بَخفَد? a verbo خُفیدن, q. v.

a. p. بَحِل *F.*, بِحِل *B.* (ab ar. حِلّ praef. ب *propr.* i. q. صاحب حل licitus) condonatio, venia (بخشایش وعفو) *B.* حلال ایلمک یعنی استحلال *F.* Inde بحل کردن veniam dare, absolvere Gul. 60, coll. Semel. ad h. l. p. 203. Alia exempla affert *F.* lexici auctor versum شیخ نظامی poetae: آزرمت ای پدر نه بر جای ✿ وای ار بحلم نمیکنی وای et versum میر اسیری poetae : قاتل خودرا بحل کردم که دست از من نداشت ✿ داشتم تا نیم جانی دست او در کار بود.

a. p. بَحِلی (praeced. suff. ی) i. q. بحل condonatio, venia (حلاللك معناسنه در), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : بحلی خواست از ستمزدگان ✿ شادمان ساخت جان غمزدگان *F.*

بَحیرا nom. monachi christiani (راهبی وزاهدی بوده است نصرانی وقصهٔ شناختن او پیغمبر آخر الزمان‌را در تاریخ هست) *B.*

بَخ lippitudo oculi (چیپق), e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : زبسکه خون رود از چشم خصم شاه جهان ✿ همیشه بس مژهاش خشک چون بسودن بخ; 2) lusus latrunculorum (شطرنج); 3) seorsim positum et repetitum interiectio laudandi et admirandi i. q. پخ et پخ‌پخ euge, quam bene! *F.* کلمهٔ خوشی است Gl. Sch.; cf. Freyt. lex. s. v. بخ.

بَخار adi. c. i. q. بخواری in vilitate i. e. vilis, contemtus, miser (ذلت ومحنت ایله دیرلمك معناسنه بخواری دیمك واو معدولهسی اسقاط اولنمش‌در), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : در سخا کوش وبه نیکی وقت‌را خوش میگذار ✿ هر که می ورزد بیاخل ومیزید دائم بخار *F.*

بُخار scientia, praestantia (علم وفضل) *B.*

بُخارا nom. urbis Bokhârae, ob literarum copiam, qua doctores Bokhârenses excellebant (cf. بخار), ita dictae *B.*

a. p. بُخاری ex urbe Bokhâra oriundus, Bokhârensis *R.*

t. p. بَخاو i. q. زاولانه s. زولانه hind. پیکڑها s. پیکڑی compes quaedam ferrea instar catenae (زنجیر), quali et sontium et quadrupedum pedes ligari solent *B.*; cf. چدار et خرده (iron chains on a culprit's legs : ornamental rings worn on the ankles *Shaksp.* s. v. hind.)

بَخت (z. ندمحخد bakhta coll. s. rad. भज्) sidus genethliacum, fortuna (طالع) *B.* Inde dicunt بد بخت et شور بخت malae fortunae, infaustus, infelix *M.* بد بختی fortuna adversa, infortunium Pend. 28; نیك بخت fortunatus, felix; نیك بختی fortuna secunda, prospera; felicitas Pend.

بختیار i. q. بخت آور pro آوردن v. a بَختاوَر q. v. *F.*

بَخْتِ دَنْدانْ خای (fortuna dentes manducans) *met.* fortuna iniqua, adversa (طالع ناموافق وبخت نامساعد) *B.*

بَخْتِ دو ماه fortuna duorum mensium i. e. fortuna instabilis (آن بخت که اقبال اورا ثبات ودوامی نباشد) *HK.*

بَخْتَك (suff. ك) nom. diminut. fortuna parva, exigua; 2) fortuna mala (طـالـع بـد); 3) nom. Veziri regis Anôshêrvân; quae tres significationes in hoc versu ابو المعانی poetae coniunctae leguntur : بختکـم بـودست بختك هـمـچـو بخت عشقان ✿ عـشـق شاه مـلـك دل شـد طالعم بختك شده *F.*

بُخْتَكار, بُخْتِكارَه *C.* levitas (خفت یعنی سبك شدن) *F.* exemplo non allato.

بَخْتِگاری skill, cleverness, stratagem *R.* In ceteris lexicis deest.

بُخْتْگاو i. q. اسپرم آب q. v. ar. نطول *B.* Vox ex پخته گاو decurtata videtur.

بَخْتْمَندی (suff. مند et ی) fortuna bona *R.*

بُخْت v. s. v. بُخْتِ نَصَر.

بَختو et بُختو res quaevis tonans (غـرنـده); 2) *spec.* tonitrus (رعـد) *B.*; 3) vitricus (بد پدر), e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae : ✿ بخ بخ پسر است نیکبخت او ما هست عروس مهر بختو *F.*; cf. بختور et بخنود et بخنو et بختوه.

بَختور et بُختور i. q. بختو tonitrus; 2) leo rugiens (شیـر غـرنـده) *B.*; cf. بخنو et بخنود.

بَخْتْوَر .s بُخْتْور (suff. ور) fortunatus, felix (صاحب بخت) *B.*

بَختوه et بُختوه i. q. بختو *B.*

بَخْتَه ovis mas (گـوسفند نـر) trium quatuorve annorum; 2) is, cuius pellis detracta est (هـر چیز که پوست آنـرا کنده

22; قوی بخت sorte potens, prosper, fortunatus *M.*; بخت بـر گشته infortunatus; بخت بیدار is, cuius fortuna vigilat i. e. fortunatus, felix, opp. بخت خفته is, cuius fortuna dormit, i. e. infortunatus, infelix *R.*; 2) *spec.* bona fortuna, felicitas, prosperitas, potentia (طـالـع سـعـد ودولت وعزت), e. g. in hoc hemist. : بخت پاینده خدا یار وسعادت باقی *F.*; cf. Chr. Sch. 83, Spieg. Chr. 32; 3) incubus, quo noctu premitur homo (ar. کابوس); cf. بخست 3; 4) nom. animalis parvi (جانورك), locustae (ملخ) similis; cf. بخست 4 *B.* Praeterea in lex. *F.* voci duae aliae tribuuntur significationes: 5) clava, qua in bello pugnant (عمود که گـرزه دیرلر اول زمانده انکله جنگ ایدرلـر ایدی), e. g. in hoc versu: گرفته بخترا با قـوت دست ✿ حـوالـه کـرده بـود آن پـیـل سرمـسـت, nisi بخت h. l. mendosa lectio habenda et potius لخت legendum, quod idem significat et 6) avus paternus (پدر پدر ar. جد p. نیا), e. g. in hoc versu : پدر چون بخت خود بـد مرد عاقل ✿ نبوده همچو من از خویش غافل et in hoc versu ابو المعانی poetae : چو تاج وتخت او میراث بخت است ✿ سر افراز شهان این بخت وتخت است *F.*

بُخت nom. regis iniusti, qui Hierosolymam devastavit *B.*, vulgo بخت نصر (ar. بخت نـصـر النصر) dicti, quum eiusdem pater nomen haberet *F.*, quo rex nomine Nebucadnezar (נְבוּכַדְנֶאצַּר) celebratus intelligendus est; 2) nom. regis Khârizmiae (نام پادشاه خوارزم در); 3) grus praevolando agmen suum ducens (اول طورنه که کندو سوریسنك اوکنه دوشوب اوچار) *F.*

بختاق galea, cassis ferrea (کلاه آهـن) ar. (مغفر), e. g. in hoc versu شـمـس فخری poetae : اگر نـه ترك فلك پیش او کمر بندی ✿ فلك بجای کـلـه بـر سرش نهد بختاق *F.* Eadem vox ac بغتاق esse videtur lit. غ cum خ permutata; cf. بغطاق et بغلتاق et بغلطاق.

(باشند); 3) cauda obesa (دنبهء فربه); 4) collector vectigalium (محصل وتحصيلدار) *B.*

بُختى camelus magnus duos gibbos habens, i. e. camelus bactrianus (شترى كه دو كوهان دارد) Gl. Sch.; cf. H. Mong. I, 167, Not. et Extr. XIV, 1, 236 (اشتر جنسندن بيسراك ديدكلرى اركك وتويلى دوه معناسنه كثرت استعمال ايله دوه‌نك صفت ممدوحهسى اولمشدر *F.*)

بَخْتْيار (ex بخت et يار) adi. c. i. q. بختاور fortunatus, felix (دولتمند) *F.* dives *C.*

بَخْتْيارى (suff. ى) n. c. felicitas, prosperitas *M. R.* opulentia *R.*

بَخْتْياور i. q. بختيار *R.*

بَخْچ i. q. بخيچ q. v. *F.*

بَخْجَج somnium (واقعهء منام يعنى رؤيا), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : چو نشد حسن جمالش مشاهده ممكن ✿ كند مساعده بختم مگر كه در بخجج *F.*

بَخاجَد scoria ferri (ريم آهن) *B.*; cf. بخجد.

بَخجَوان nom. regionis cuiusdam *HK.*

بَخجور i. q. بختاور s. بختيار q. v. *F.*

بَخچه pro باغچه *C.*, q. v. lit. خ cum غ permutata, nisi est lectio mendosa.

بَخچيدَن i. q. پخچيدن q. v.; 2) circumire (طولاشمق) *F.*

بخچيريدَن, *C.* بخچيزيدن, volvere se ex alto deorsum (يوقارودن اشاغى يوالنمق وتكرلنمك) *F.*

بَخْرا a share, a portion *Shaksp. R.*

بِخرَد, *F.* بَخِرَد (ex ب et خرد) adi. c. intelligens, sapiens, peritus (هوشمند وصاحب شعور وادراك وخبردار) *B.* دانا Gl. Sch.

بُخْرِدَن i. q. بُخريدن q. v. *F.*

بَخِرَدى et بِخِرَدى (suff. ى) n. c. intellectus, scientia (دانائى وهوشمندى) *F. HK.*

بُخرَك amygdala montana (بادام كوهى), e cuius ligno, quum faustum habeant (بجهت ميمنت) baculos conficiunt *B.*

بَخرَيت (from بخرا) adi. partner, sharer *Shaksp. R.*

بَخريدَن epilepsia corripi, de infante (اطفالى اوچق طوتمق كه عربيده ام الصبيان ديرلر) *F.* rumpi labia infantis *M.*; cf. بُخريدن.

بُخريدَن s. بُخرِدن epilepsia corripi (صرع طوتمق); 2) mente capi, alienari (عقل زائل اولمق) *F.*; cf. بَخريدن.

بَخريدَه part. praet. v. بَخريدن epilepticus *R.*

بَخزار name of a town in Khurâsân *R.*

بَخس imp. v. بخسيدن; 2) et پخس n. s. liquescere, liquefieri, e. g. *de cera, adipe, butyro;* inde *de corpore* macies, tabes (كاهش بدن) et *de corde* angustia, moeror cordis (بسر هم آمدن دل بسبب غمى يا طپشى وگداز ورنج وتابش دل); 3) flaccescere, corrugatio, deminutio (پژمرده شدن); 4) flaccidus, corrugatus, deminutus (هر چيز پژمرده شده وناقص) *B.* invalidus, impotens (ناتوان), e. g. in hoc versu شمس فخرى poetae : جان چون ندهد دشمن اين شاه بيد روز ✿ زينسان كه دلش گشت زآسيب فنا بخس *F.*; inde : pellis corrugata (پوستى كه از حرارت آتش چين چين شده باشد); 5) dissolutus et fastuosus incessus (عشوه وخرام); 6) coll. ar. بخس segetes, quae non arte, sed pluvia rigatae proveniunt (مزروع ى آب حاصل شده) *B.*; cf. ar. بخس.

بِخْس partes molliores nasi (نرمى بينى); 2) mollities, languor (سستى) *F.* ex Fg. Alia lectio pro بجس esse videtur q. v.

بَخسان (*proprie* part. praes. v. بخسيدن) et پخسان liquefactus (گداخته گرديده); 2) flaccidus, corrugatus (پژمرده شده وفراهم آمده); 3) dolore affectus, afflictus (رنج ديده والم كشيده); 4) dissolute, cum fastu incedens (عشوه كنان وخرامان) *B.*

بَخسانیدَن causs. v. بخسیدن liquefacere (گداازانیدن); 2) flaccidum facere, corrugare (پـژمـرده سـاخـتـن وچین چین); 3) dolore afficere, affligere (کـردانیدن); 4) dissolute et cum fastu incedere (خـرامـیـدن) *B.*; 5) et intransit. significatione: liquefieri, liquescere (اریمك واریتمك هم لازم وهم متعدی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae, mensem تموز describentis: زتاب آفتابش سنگ خارا ✿ ببخسانید همچون سیم از جا *F.*

بَخَست (a v. بخستن) sonus (صدا وآواز) cuiusvis rei *B.*; cf. بجـسـت; 2) i. q. بُـخُـسـت 3 rhonchus; 3) i. q. بَـخـت 3 incubus; 4) i. q. بَخت 4 nom. animalis parvi locustae similis *F.*

بِخَست 3 ps. sing. praet. abs. v. خَستن q. v. *B.*

بُخُست (a v. بـخـسـتـن) sonus dormientis, rhonchus (غطیط) *B.*

بَخَستانیدَن causs. verbi بخستن q. v. *C.*

بَخَستَن, *F.* **بَخستَن** stertere (صدا کردن دماغ است در خواب) *B.*

بُخُستَن i. q. بَخستن stertere; 2) delirare (صایقلمق), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: نبینم خواب غیرش وقت خفتن ✿ که جز نامش نگویم در بخستن *F.*

بَخَستو et **بَخَستو آمَدَن** v. s. v. خَستو, quod sec. *B.* خُستو legendum est.

بَخسْلوس nom. regis violento raptu puellarum celebrati (کـه عـذرارا بـقـهـر وتعدی وعنف برده بود) *B.*

بَخسُم potus e farina tritici, milii, sim. paratus *B.*

بَخسودَن i. q. بخسیدن q. v. *F.*

بَـخَـسـی (a بـخـس suff. ی) liquefactus (گداخته شـده); 2) flaccidus (پـژمـرده); 3) non arte rigata proveniens *planta* (بی آب حاصل آمده) *B.* (بی آب حاصل اولمش), e. g. in hoc versu حکیم ناصر خسرو poetae: نباتات تـو کشتمند جهانی زداس مـرگ بترس ✿ کنونکه زرد شدستی چـو کندم بخسی *F.*; 4) vellicatio (t. چـدمـك), e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae: چند بخسی تنش تـو ای کدنه ✿ نیست چوب او که میزنی شکنه *F.*; cf. بخسیدن.

بَخسیدَن liquefacere et intrans. liquefieri, liquescere (گداختن وگداازانیدن), 2) flaccidum, languidum facere et intrans. flaccescere, corrugari (پژمرده ساختن وپژمرده شدن وفراهم آمدن وچین چین گردیدن) *B.*; 3) vellicare (چـمـدیـلـمك) *F.*; 4) dolore afficere, affligere (در رنـج داشـتـن) *B.*; 5) palpitare de corde (یـورك اوینامق); 6) mutari, perturbari, irasci (متغیر اولمق); 7) angi (تنگدل اولمق وبر نسنه‌یی یچینمك) *F.*; 8) dissolute et cum fastu incedere (خرامیدن) *B.*; cf. بخسودن et بخس.

بَخسیدَه part. praet. verbi بخسیدن q. v. *B.*

بَخش imp. v. بخشیدن in comp. part. praes. significatione, e. g. جـان بـخـش vitam dans, animans Chr. Sch. 98; 2) n. s. portio, sors (حصه وبهره) *B.* Inde بخش کردن partiri, dividere c. بـر Gul. 36; 3) piscis, signum zodiaci (ar. حوت); cf. بخشش 3; 4) turris (برج), sive est columbarium (برج کبوتر), sive turris arcis (برج قلعه), sive signum zodiaci (برج فلك) *B.*

بَخشا s. بخشای imp. v. بخشودن; 2) in comp. part. praes. significatione *B.*

بَخشانیدَن i. q. بخشیدن *C.*

بَخشانیدَه part. praet. v. بخشانیدن i. q. بخشنده donans, condonans (t. بغشلایجی), e. g. in hoc versu مـولانا جـامـی poetae: جرم بخشنده وبخشانیده ✿ در بـروی همه گشاینده *F.*

بَخشایِش (suff. ش) donum, gratia (عطا وکرم واحسان); 2) commiseratio, misericordia (مرحمت) *F.*; 3) venia, remissio poenae (از جرم وگـنـاه وتقصیر واز کـشـتـن کـسـی گذشتن) *B.*

بَخشایِشگَر (suff. گَـر) donans, misericors, condonans *F.*; 2) epith. Dei respondens ar. رحیم Gl. in Des.

بَخشایَندَه part. praes. v. بخشودن; 2) epith. Dei, misericors (رحمن) Gl. in Des. *M.*

بَخشبَندَر n. c. a royal custom-house *R.*; cf. بندر.

بَخشِش (a بخشیدن suff. ش) largitio, donum (داد ودهش وعطا) *B.*; cf. H. Sam. 202, Chr. Sch. 37; 2) i. q. بخشایش commiseratio, venia, remissio poenae *B.* s. v. دَرپه; 3) coll. بخش 3 piscis, signum zodiaci (بـرج ماهی یعنی حوت برجنك اسمیدر), e. g. in hoc versu استاد رودکی poetae: آفتاب آید زبخشش زی بره ۞ روی گیتی سبز گردد یکسره *F.*

بَخشِش نامَه n. c. a deed of gift *R.*

بَخشَندَگی (a بخشنده suff. ی) largitio, condonatio, venia; 2) liberalitas *R.*; cf. Gul. 36.

بَخشَندَه part. praes. v. بخشیدن donans, condonans *F.*; cf. بخشاینده et Frag. 33.

بَخشودَن i. q. بخشیدن *B. F.*

بَخشَه portio *C.* ex vers. pers. V. Test.

بَخشی (suff. ی) i. q. بخشش largitio, donum.

e. بَخشی i. q. sin. خوشانك lama, Buddhae doctrinam profitens. Inde apud Mongolos Persiae et Transoxaniae *gen.* significat : vir eruditus, scriba, secretarius (كاتب) et passim : chirurgus, medicus (جراح); 2) scriba militaris et praefectus qui omnia, quae exercitui necessaria sunt, prospicit et consignat, mansiones designat etc., cuius etiam varii sunt ordines بخشی دوم ,بخشی اول ,میر بخشی al.; cf. Quatremère ad H. Mong. I, 184 not. 51; a general, a commander-in-chief *Shaksp.* Hinc composita :

بَخشی المَمالِك a title or rank equivalent to commander-in-chief *Shaksp. R.*

بَخشی جز paymaster of the household *R.*

بَخشی خانَه the pay-office, the general's office *Shaksp. R.*

بَخشیگَری munus s. dignitas scribae militaris et praefecti s. v. بخشی 2 descripti Quatremère ad H. Mong. I, 184 not. 51; office or duty of a ge-general *Shaksp.* the rank of commander-in-chief *R.*

بَخشی کُل a paymaster-general *R.*

بَخشید (inf. apoc.) n. s. largitio, donum Chr. Sch. 75.

بَخشیدَن (z. ربدکשׁ) bakhs coll. s. भज् et विभज्) largiri, donare (دادن وواپس نگرفتن) *B.* باغشلمق *F.* c. ب p. Gul. 52, 1, Frag. 23, 16. c. با p. Pend. 105, 13, c. بـر p. Chr. Sch. 20; 2) tradere, committere c. ب p. Frag. 27, 24; 3) partiri, dividere (حصه وتقسیم کردن), e. g. in hoc versu Schahnamiano : که این خانه زان خانه بخشیده نیست Gl. Sch.; 4) misereri, condonare, parcere (شفقت کردن) *B.* c. بر p. Gul. 38, 4, c. acc. p. ibid. 51, l. ult. Inde dicunt گناه بخشیدن vel تقصیرات بخشیدن errati veniam dare; peccata, delicta concedere; خون بخشیدن vitae parcere, vitam concedere. Verbo بخشیدن respondet ar. وهب; cf. Quatremère ad H. Mong. I, 304 not. 105.

c. باز reddere c. ب p. Chr. Sch. 66.

بِخَفَد 3 ps. sing. aor. v. خفیدن sternuere *F.*

بِخُفَد 3 ps. sing. aor. v. خُفیدن tussire *B.*

بَخُفْد (a v. خُفیدن praef. ب) tussis (سرفه) *F.*

بَخکَلول *C.* et بَخکَلون s. بَخکَلیون *F.* et بَخکَلَه i. q. بخکله q. v.; 2) herba quaedam t. چنکی اوتی dicta *F. C.* Eadem vox loco lit. ب cum lit. ت, ن et ی scripta legitur.

بُخلَه et sec. *F.* بَخلَه portulaca (خرفه ar. بقلة الحمقا) *B. F.*; cf. بخیله.

بَخْم et بَخَم nom. regionis, e qua optimus moschus affertur *B.*

بَخَم دَر شُدَن v. s. v. خَم.

بَخمَه i. q. بیدگیا q. v. *B.*

بَخْنو tonitrus (رعد برادر برق) *B.*, e. g. in hoc versu استاد رودکی poetae : چون بیانگ آمد از هوا بخنو ☆ می خور وبانگ چنگ ورود بشنو *F.*; 2) fulmen cum vehementi tonitru (صاعقه) *F.*; 3) vitricus (پدر اندر) *B. F.*; cf. بختو et بختور et بخنود.

بَخنود i. q. بخنو tonitrus; 2) vitricus *B.*

بَخْنودَن, sec. *C.* بَخنَویدَن fulminare *M. C.* In *F.* lex vox بخنودن voce turc. یلدرم et ar. صاعقه i. e. „fulmen cum vehementi tonitru" explicatur.

بَخنونَه *F.* et بُخنوه et بَخنَوَه fulgur (برق) *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : تاب رویش‌را بپوشد طره‌ها ☆ زیر تار زلف چون بخنونه است *F.*

بَخْواریدَن mente laborare *C.* Vox dubia; fortasse idem verbum atque بُخْریدن vel بَخریدن q. v.

بَاخودی (ex ب et خود suff. ی) per se, sponte *B.* s. v. تم.

بُخور i. q. عسل لبن i. e. gummi arboris rûmanae (liquidambar styraciflua Linn.), ar. میعهٔ سائله styrax liquidus dictum, quod est ipsum suffimentum suaveolens (عسل لبن وآن صمغ درخت روم است وبعربی میعهٔ سائله خوانند وبخور آن بذاته خوشبوئی از قسم لوبان (خوشبوی باشد *B.* Gl. Sch. Fort. cum ar. بَخور cognata vox.

a. p. بَخورْ دان n. c. thuribulum *M.*

a. p. بَخورِ شیشَه odores varii (چندی از عطریات) in vase vitreo (شیشه) aqua irrigati et in consessu (مجلس) suffiendi caussa incensi *B. HK.*

a. p. بَخورِ مَریَم (suffitus Mariae) planta quaedam odoratissima quinquefolio s. potentillae Linn. (پنج انگشت) similis, alias شجرهٔ مریم et ar. خبز المشائخ et gr. فعیلاسوس i. e. *κυκλάμινος* dicta, quam ignis cultores in adorando manibus prehendunt dicentes : „Maria mater Jesu manum plantae imposuit, quo factum est quinquefolium (وآتش پرستان بوقت ستایش وپرستش آتش بر دست گیرند گویند مریم مادر عیسی علیه السلام دست بر آن زد وآن (بصورت پنج انگشت شد *B.* cyclamen de q. v. Diosc. l. II, c. 193 (194) et Spreng. not. ad h. l. t. II, p. 478.

بُخوزَه folliculus s. gluma musci *C.*

بُخوریدَن depravari mente *C.* Fortasse idem verbum atque بُخْریدن coll. بخواریدن.

بَخون Mars, planeta *B.* Quae in *F.* lex. legitur alia vocis significatio : dolore affectus, afflictus (رنجور وزحمتلو) et hoc versu میر نظمی poetae : زعشقت تلخ وشیرین‌را چشیدم ☆ بدین سودا بخون دل کشیدم probatur, sine dubio falsa est, quum بخون h. l. sit n. s. خون sanguis praefixa praepositione ب.

بَخیازی munusculum vel vestis trita, quam famulo vel pauperi donant (یکی جامه کیلدکده شاگرده ویریلان شربت بها واسکی (جامه‌یی بر فقیره ویرمک *F.*

بَخْیج et بَخیج i. q. پخج pressus pede, dilatatus, amplus, latus, e. g. in hisce versibus شمس فخری poetae : اگر بر سر مرد زد در نبرد ☆ سر وقامتش بر زمین بخج کرد et روز پیکار شیخ ابو اسحاق ☆ مغز دشمن بگرز بخیج شود; 2) vitriolum nigrum (زاج سیاه) *F.*

بَخیدَن mundare, carminare *gossipium, lanam* (آتلمش پنبه ویوک) *F.* Praeter part. praet. بخیده alia verbi forma non usitata videtur, quum *F.* lexici auctor h. v. part. بخیده exemplum afferat versum

همه دشت : poetae حکیم نزاری قهستانی فرشست برهم فکنده ✿ همه کوره پشمست برهم بخیده F.

بَخیده (part. praet. v. بخیدن) mundatum, carminatum, *gossipium, lana* (پشم وپنبه زده وحلاجی کرده شده) B.; 2) selectum, distinctum *sericum* (بسم بسرندن آیرلمش ابریشم) F.

بَخیل et بَخیم i. q. بیدگیا q. v. B.

بَخیریدن petere (طلبیمق) F.; cf. بخیزیدن.

بَخیز latibulum, insidiarum locus (کمینگاه) F.

بَخیزیدن caput inclinare *reverentiae caussa* (بر کمسنهیه تعظیما اوکنده باش قومق) F. Fortasse e verbo خیزیدن praefixo ب ortum. In C. lex. huic verbo significatio verbi بخیریدن petere tribuitur. Utriusque verbi, quod in ceteris lexicis deest, significatio exemplo non probatur.

بَخیل i. q. بخیم q. v. B.

a. p. بَخیلک nom. diminut. vocis ar. بخیل avarus Pend. 40.

بَخیلَه i. q. بخله portulaca B.

a. p. بَخیلی (ab ar. بخیل suff. ی) avaritia Spieg. Chr. 18. Inde بخیلی کردن avarum esse Gul. 30, Spieg. Chr. 14.

بَخیَه sutura densior, strictior (نگنده) F.; cf. B. s. v. آجیده et چکن et Jos. et Zul. p. 54, l. 6. — Inde بخیه زدن dense suere; دور بدور بخیه زدن rarioribus punctorum interstitiis consuere, *ut duo panni cohaereant tantum;* بخیه افکن et بخیه زن, qui densas suturas facere aut concinnare novit, sarcinator M.; cf. Jos. et Zul. l. l.; بخیه دار dense consutus R.
Phrasis :

بَخیَه بر [از .HK] روی کار اُفتادن *met.* patefieri, vulgari, aperiri, de rebus occultis et arcanis (فاش گردیدن سر وآشکارا شدن راز) B.

بَد malus, malignus, turpis, opp. خوب et نیک B.; cf. بدا; 2) malum Chr. Sch. 28, Spieg. Chr. 13, l. ult.; 3) coll. بُد et پُد pervetus et detrita res (زیاده کهنه وآشنمش وسورنمش نسنهلره دیرلر) F.; panniculus (لته ورکو) semiustus, quo ignis accenditur; 4) i. q. بُد possessor, dominus B.

بُد et بَد possessor, dominus (صاحب وخداوند) B. in fine compositorum, e. g. باربد, اسپهبد (Bârbud i. e. aditum [بار 10] habens ad regem omni tempore vel aditum ad regem aliis concedens SHL.) موبد, هیربد al., qua significatione haec vox z. paiti, pars. vat, s. bat, s. ود et s. पति respondet. Eadem significatio tribuenda videtur voci بُد in compositis تَنبُد et رَوانبُد, quae sec. B. lex. et in Gl. in Des. respondent ar. نفس کل et جسم کل, quamquam B. lexici auctor ad ar. کل, ut videtur, respiciens vocem بد idem significare dicit atque ar. کل omnis, universum (بد بمعنی همه وکل باشد). Sententiam nostram probant etiam vocis تنبد synonyma تنتن et تن سالار et vocis روان بد synonymum روان سالار; 2) famulus, servus (خادم وخدمتکار) B. Gl. Sch.

بُد coll. بَد 3 et پُد res, qua ignis accenditur, ut lignum putridum, simil.; fomes (آتشگیره) B.

بُد decurt. ex بود 3 ps. sing. praet. abs. v. بودن q. v. B.

بَدا est adi. بد cum lit. ا, quae rythmici exitus caussa affigitur, ut in hoc versu ابو المعانی poetae : گفتم ای ماه جبین بزم میم روشن کن ✿ از چه آزرده شدی این سخنم نیست بدا et 2) adi. بد addita vocativi nota ا, e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae : بدا سلطانیا کورا بود رنج دل آشوبی ✿ خوشا درویشیا کورا بود کنج تن

آسانی. Male *F.* lex. auctor duobus hisce versibus innitens vocem بدا sic explicat: فاحش یعنی یرامز سوزه دیرلر ویرامز نسنهیه دیرلر, quare *M.* vertit: 1) فحش improbitas, obscoenitas; 2) inhonestus, illicitus sermo.

بَدا name of a place between Mecca and Damascus *R.*

بَدْ اَختَر adi. c. mali sideris genethliaci, infortunatus, infelix, infaustus (بد طالع وبد بخت وشوم) *B.*

بَداخشان i. q. بدخشان *M. R.*

a. p. بَدْ اَخلاق adi. c. malorum morum, pravis moribus imbutus *M.*

a. p. بَدْاَدائی n. c. turbae, inimicitiae, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: فلک تا چند بی‌مهری نماید ☆ زمانه تا بکی این بد ادائی کند, بدادائی *F.* sub phrasi quam sic explicat: ایکی کمسه میانه فتنه وشور براغور i. e. „turbas et inimicitias excitat inter duos homines".

بَدار stimulus boum (جفت آتلرندن اوکندره) *F.*

e. بَداسقان ling. graeca: nom. herbae siccae (حشیش), ar. کف الکلب dictae *B.* In Freyt. lex. legitur بداسفان spartium iunceum.

a. p. بَدْ اُسلوب adi. c. ill-shaped; of evil conduct *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ اَصل adi. c. malae stirpis, originis; ignobilis *M.*

بَدْ آغاز adi. c. malae naturae, indolis (بد سرشت وبد ذات) *B.*

بِداف pes s. pars inferior braccarum (پاچهٔ تنبان وازار وشلوار) *B.*

بَداك i. q. بداکه *B.*, e quo decurtatum videtur.

بَداکَه *HK.* et بَداکَه sec. *F.*, mala cogitans, malignus; 2) iracundus (بد اندیش وخشم آلود) *HK. F.* Vox ex بد et آکه pro آگاه composita videtur, si lectionem lexici *HK.* respicis, collato دژاکه s. دژاگاه q. v.

a. p. بَدْ اِمتِزاج adi. c. malae mixtionis; 2) pravus *R.*

بَدْآموز malum docens; improbitati et nequitiae assuetus *M.*

بَدْاَندیش s. بَدْاَندیشَه adi. c. mala cogitans, malignus *F.*

بَدْاَندیشی (suff. ی) n. c. malignitas, malitia *R.*

بَدانْك pro بدانکه propterea quod; quoniam *C.*

بَدْ اَهوش (ex بد et هوش inserto ا compositum videtur) adi. c. malae mentis, mala cogitans, malignus (یرامز عقللو دیمکدر بو دخی بد اندیشه یقین بر سوزدر) *F.*

بَدْ آئین adi. c. mali ritus, malorum morum, perversus *M.*; observing no religious precepts *Shaksp. R.*

بَدْباز n. c. iocator, mimus *C.*

a. p. بَد باطِن adi. c. intus malus *Shaksp. R.*

بَدْ بَخت et بَد بَختی n. c., q. v. s. v. بخت.

بَدْ بَختی‌وار (praeced. suff. وار) unlucky, inglorious *R.*

بَدْ پَدر (pater malus) n. c. vitricus (t. اوکی اتا) *F.*; cf. پدر اندر.

بَدْ پَرتو adi. c. mali status, miser, infortunatus (یرامز حاللو), e. g. in hoc versu poetae: خواجه سلمان بخت بد پرتو مرا در بی‌نوائی پیر ساخت ☆ با جوانمردان عالمرا جوانمردی نماند *F.*

بَدْ بُردَن molestia affici, affligi; 2) irasci (انجنمك), e. g. in hoc versu مولانا طوسی poetae: میروی ومیبری با خود رقیب ☆ ور بابا فغانی et همیگویم مبر بد میبری poetae: گرچه طور رندی وبد نامی از حد میبرم ☆ کافرم گر شمهٔ از حال خود بد میبرم *F.* Male *M.* vertit: molestare, affligere act. انجتور pro pass. انجنور legens, quod offert *F.* lexicon.

بُدْبُدَک upupa (هدهد) *B.*; cf. بدک et پوپ et بوبویه et پوپو s. بوبو et پوپش et پوپه s. بوبه.

بَدْ پَرهیز adi. c. incontinent, intemperate; 2) heedless *R.*

بَدْپَرهیزی (suff. ی) n. c. inattention, to medical advice *R.*

بَدْ پسرانِ خانَه کَن filii pravi, improbi, patris domum evertentes et dilapidantes (نــا خلفان وآنکه خانهء پدررا خشت خشت کنده بفروشند) *HK.*

بَدْ پَسَند adi. c. difficile probans, difficilis (مشکل پسند) *B.*, e. g. in hoc versu سخنانشرا بسر دیده : poetae استاد فرخی همی نقش کنند ✿ بد پسندان همه بصره وآن بغداد *F.*

بَدْ پُشت (mali tergi) n. c. iumentum, cui insidi vel onus imponi nequit; ferox et inquietum iumentum *C.*

بَدْ بو s. بد بوی n. c. odor malus; 2) adi. c. odoris mali; foetidus *R.*

بَدْپوز ambitus (پیرامون) oris exterior (از طرف بیرون) *B.* Sec. *F.* et *SHL.* i. q. بتفوز, e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae : عاریت داده پدر سبلت وریش وبدپوز ✿ ببخارا شده هنگام صبی علم آموز *F.*; cf. بدفوز et بتفوز s. پتفوز et تتفوز et فوز et پوز et برپوز.

بَدْ بوک et بد بوک adi. c. malignus; 2) timidus (بد دل وبداندیش وقورتقق), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : نبیند عاقبت نیکی هر آن بد بوک وبدکاری ✿ رساند جای اعلارا کسی کردار نیکی شد *F.*

بَدْ تَبار adi. c. malae stirpis, ignobilis, vilis *M.*

بَد چَشم adi. c. oculo malignus, oculo maligniore petens *M.* bonorum alius appetens *Shaksp. R.*

بَدْ جَلْوی n. c. deviation, disaffection, mischief *R.*

a. p. بَدْ جِنس i. q. بد تبار q. v. *M.*

a. p. بَدْ حال adi. c. mali status, infelix, miser *M.*

بَدَخش i. q. بدخشان et بدخشی s. بدخشانی q. v. *B.*

بَدَخشان nom. regionis inter هندوستان et خراسان, ubi est fodina rubini et auri, vel, ut alii dicunt, rubini afferuntur et venduntur *B.*

بَدَخشانی (suff. ی) i. q. بدخشی ad regionem بدخشان pertinens; rubinus (لعل) *B.*

a. p. بَدَخشْ مُذاب n. c. *met.* rubinus regionis بدخشان (لعل بدخشان); 2) vinum rubrum (شراب لعلی) *B.*

بَدَخشی (suff. ی) i. q. بدخشانی *F. B.*

a. p. بَدْ خِصال adi. c. pravae indolis, consuetudinis vel morum *M.*

a. p. بَدْ خَطّ adi. c. male scribens *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ خُلق adi. c. i. q. بد خصال q. v. *M.*

a. p. بَدْخُلقی (suff. ی) n. c. pravitas *Shaksp.*

بَدْ خو s. بد خوی adi. c. malae indolis, malo assuetus, malignus *M.*

بَدْخواه adi. c. malevolus; 2) invidus; 3) inimicus (دشمن وحسود) *F.*

بَدْخواهی (suff. ی) n. c. malevolentia; 2) odium; 3) inimicitia.

بَدْخوئی (suff. ی) n. s. malignitas, pravitas *M.*

بَدْ خیم adi. c. i. q. بد خو; 2) sour, crabbed *R.*

a. p. بَدْ دُعا n. c. maledictio, dira imprecatio *Shaksp. R.*

بَدْ دِل adi. c. timidus, ignavus, pusillanimis (ترسنده وترسناک) *B.* جبان ونامرد Gl. Sch.

بَدْدِلی (suff. ی) n. c. ignavia, animus pusillus H. Sam. 116.

a. p. بَدْ دِماغ adi. c. dissatisfied, discontented *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ دِین adi. c. pravae fidei, impius, haereticus *M. R.*

a. p. بَدْ ذات adi. c. malae naturae et indolis, ignobilis, vilis, pravus *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ ذِهْن adi. c. stupidus, tardus *Shaksp. R.*

بِدَر imp. v. دریدن praef. ب q. v. *HK.*

بَدَر adv. foris, extra (بیرون وبر در) *SHL. HK.* Vox ex praepos. ب et در porta composita videtur et est lat. ex in compositis.

Phrases :

بدر اُفتادَن excidere *M.*

بدر آمَدَن exire c. از, e. g. in hoc versu poetae : مولانا جامی یکدم از پردهٔ غفلت بدر آی ✿ باشد این راز شود پرده گشای *F.* Inde از عهدهٔ شکر بدر آمدن officiis gratiarum actionis satisfacere Gul. 1 fin.

بدر آوَرْدَن efferre, proferre *R.*

بدر بُرْدَن educere, auferre, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : سیل سرشك ما زدلش کین بدر نبرد ✿ کین سنگ جان خارهٔ قطرهٔ باران اثر نکرد *F.* Inde بدر بردن se servare, evadere Gul. 156.

بدر رَفْتَن egredi, exire *F.* c. از Gul. 145. 147.

بدر شُدَن i. q. بدر رفتن c. از Gul. 102.

بدر كَرْدَن eiicere, expellere, exigere, eruere, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : مباش بی می ومطرب بزیر طاق سپهر ✿ بدین ترانه غم از دل بدر توانی کرد *F.*

بدر نَیامَدَن non exire; 2) *met.* in misero statu remanere, impotentem, miserum fieri (در مانده شدن) *B.*

بَدْرام adi. c. (opp. رام) immanis, ferus *gen.* de bestiis feris (جانوران وحشی) et *spec.* ferox, indomitus (سرکش) de equo, mulo *B.* et *met.* indocilis de mundo, fortuna, ut e. g. dicant ابلق بدرام ایام cursor indocilis dierum i. e. mundus indocilis; سپهر بدرام coelum indocile; جور چرخ بدرام iniuria coeli indocilis; cf. Quatremère ad H. Mong. I, 49 not. 98.

بَدرام i. q. پدرام q. v.

بَدران nom. plantae raphano (ترب) similis et foetidae, alias گندگیاه dictae *B.* سبزه ایست مانند ترب بودار که بسر کوه روید *SHL.* Vox ex بد malus et ران, quod laserpitium et laser significat, composita videtur. Cf. اشق et خرس گیاه, quod est synonymum vocis گند گیاه.

بَدران adi. c. ex بد et ران i. q. راننده a v. راندن male faciens *B.*

بِدَرّان imp. v. درّیدن praef. ب et addito آن i. e. „lacera, disrumpe hoc"; 2) „absolve hanc rem" (یعنی این کاررا تمام کن وپاره) (گردان) *B.*

بَدْ راه adi. c. malam tenens viam, devius. Inde دشمن بدراه hostis devius, infidelis et بدراه کردن a recto tramite seducere, depravare *M.*

بَدَر آی imp. verbi بدر آمدن q. v. s. بدر.

a. p. بَدْ رای adi. c. mala cogitans; mali consilii (یرامز فکرلو وسقط تدبیرلو) *F.*

a. p. بَدْ رایحه adi. c. i. q. بدبو *M.*

بَدرُج pro بلدروچ q. v. *F.*

بَدَرْرَو (a v. رفتن) n. c. a drain, a sewer *Shaksp. R.*

بَدَرَزَه i. q. پدرزه 3 portio, pars *B.*

بِدْرُزَه et بِدْرَزَه i. q. پدرزه q. v. *B.*

a. p. بَدْرِشَب n. c. nox plenilunii *F.*

بَدْ رَفتار adi. c. mali, inconcinni incessus. Inde addito suff. ی : بدرفتاری کردن inconcinne incedere *M.*

بَدرَقَه viae dux, comes (رهبر ورهنمای) *B.*; 2) fidelis (امین); 3) qui observat et in-

dicit horam publicae precationis; 4) qui viam Dei monstrat (مرشد راه خدا), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : راه طلب بدرقه در پیش گیر ✿ نیت صافی زهمه خویش گیر F. Inde ورقهٔ محبت بدرقه amicitiae testes, officiosae literae M. Vox in arabica quoque lingua usitata; cf. Freyt. lex. s. v. بدرقة et بذرقة.

بَدْ رَگ adi c. malae stirpis, malae naturae et indolis (بد اصل وبد نهاد); 2) malignus, pravus (بداندیش) F.; i. q. بد ذات Gl. Sch.

a. p. بَدْ رِکاب adi. c. inquietus, difficile consendendus equus *Shaksp.* R.

بَدْرَگی (suff. ی) n. c. mala stirps, mala indoles, malignitas Bost.

بَدْ رَنگ adi. c. mali coloris, generis *Shaksp.* R.

بَدَر نَویسی error; the auditing of charges R.

بَدْرو (a v. رفتن) adi. c. male, tarde incedens; 2) n. s. clitellarius, onerarius equus (اسب پالانی یعنی سمر بارگیری) F.

بَدرود i. q. پدرود q. v. B.

بَد روزگار adi. c. bad-tempered, wicked; unfortunate R.

بَدروش et بَدروشت confines terrae hostilis (ar. ثغور) *spec.* confinia inter Musulmanos et infideles (اسلام ایله کفار میانده اولان); 2) spes, exspectatio (امید وتوقع) (سرحد.; e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : دلمرا یأس وحرمان کرد الفت ✿ ندارم هیچکس بدروش ومنت F. Cf. بدوس et بدوش.

بَدرَه marsupium (خریطه) B. quadratum [مربع] SHL. e panno vel corio (جامه یا گلیم یا تیماج), non multo longius quam latum, quod numis (پول وزر) implent B. et e loco in locum portant (از جای بجای برند) SHL.; crumena aere praegnans, follis, de cuius numorum quantitate interpretes non consentiunt, quum alii 10000 alii 12000 numos vel dirhemos esse dicant (اون بیک اقچه بعضیلر اون ایکی بیک اقچه صره) F. Inde dicunt e. g. چهار بدره سیم quatuor folles argenti H. pr. reg. p. 6 l. ult. et پنجاه بدره زر quinquaginta folles auri ibid. p. 12 v. l. ult. et بدرهٔ زری follis auri in hoc versu a F. lex. auctore allato : آن بدرهٔ زری که شفائی نه پسندد ✿ قربان سر گربه کن وپیش سگ انداز. Cf. بدری et Chr. Sch. 83 et Freyt. lex. s. v. بدرة; 2) sec. موید الفضلا : arbor fructus non ferens (درختی که بار ومیوه ندارد) B.

بِدرَه teredo (اغاچ قوردی وریونجه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : نرسد هیچ گزند چون بدره ✿ گر نباشد درخت‌را بدره F.

بَدری i. q. بدره crumena aere praegnans, follis B. quadratus, indice پوری dictus (اول چار گوشه بزدر که ایچنه زر وسیم قویوب صره نامیله بر کمسنه‌یه ویرلر وباخود قوندررلر هندیلر حکیمر (پوری دیرلر), e. g. in hoc versu : جبهٔ خواهم ودراعه نخواهم سنائی poetae : زر وسیم ✿ زانکه بهتر بود این هر دو زیهانصد بدری F.

بَدْ زَبان adi. c. malae linguae, maledicus M.; 2) n. s. maledictum, convicium *Shaksp.*

بَدْزَبانی (suff. ی) n. c. maledictio, convicium *Shaksp.* R.

بَدْزِندَگانی adi. c. malae vitae, pravus, improbus M. R.

بَدْ زَهرَه adi. c. malignus (پرامز کوکللو) F.; 2) *met.* timidus, ignavus (بد دل); 3) suspiciosus (واهمه‌ناك) B.

بَدَس pro بدست باش accelera, propera C.; cf. بدست s. v. دست بودن.

بَدْساز (cf. ساز) adi. c. iratus, iracundus (خشمگین), e. g. in hoc versu Schahnamiano : که گفتی مگر شیر بدساز گشت Gl. Sch.

a. p. بَدْ ساعَت n. c. momentum, hora infelix; 2) adi. c. ill-timed R.

بِدَست F. et بِدِست et بَدَست (z. 𐬬𐬌𐬙𐬀𐬯𐬙𐬌 vitaçti s. 𐬬𐬌𐬙𐬀𐬯𐬙𐬀 vitaçta Vend. VII, p. 237 fin. ed. Burn., s. वितस्ति, pâli :

vidatthi coll. syn. اودست et (اودس) spithama (وجب ar. شبر) *B.*

بَدْسَج adi. c. ungraceful, ill-looking, ill-favoured *Shaksp. R.*

بَدِسغان i. q. بدسگان convolvulus *spec.* helxine (ar. لبلاب et عشقه et قاتل ابيه) *B.*

بَدْ سِگال s. بَدْ سِكال *HK.* adi. c. mala cogitans, dicens; malevolus, malignus; 2) inimicus (دشمن وبدگوی وبدخواه وبداندیش) *B.*

بَدِسگان i. q. بدسغان q. v. *B.*; cf. بدشگان.

a. p. بَدْسُلوکی n. c. vexatio *Shaksp.* Inde بدسلوکی کردن aspere tractare, vexare *R.*

بَدْ سُوار n. c. contumax, refractarius equus (اسب بد خوی) *F.*; 2) equitandi imperitus *C.*

a. p. بَدْ سیرَت adi. c. male vivens et agens *R.*

بَدِشغان et بَدِشگان i. q. بدسغان *B.*

a. p. بَدْ شَکل adi. c. deformis *M.*

a. p. بَدْ صورَت adi. c. malam formam habens, deformis *R.*

a. p. بَدْ طَریق n. c. a bad habit (in a religious sense *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ طینَت adi. c. malae naturae, malignus *Shaksp. R.*

a. p. بَدْطینَتی n. c. malignitas *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ ظَن adi. c. suspiciosus *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ عَلَف adi. c. one who does not observe the distinction between clean and unclean meats; not scrupulous in his diet *R.*

a. p. بَدْ عَمَل adi. c. male operans, maleficus *M.*

a. p. بَدْ عَهْد et بَدْ عَهد وَپیمان conventis non stans, promissum non servans, infidelis *M.*

بَدْ فَرجام adi. c. mali finis; malignus *M.*

a. p. بَدْ فِعْل et بَدْ فِعال adi. c. i. q. بد عمل q. v. *M.*

بَدْفوز (cf. فوز) pars interior oris (اندرون دهان) *B.*; sec. *F.* i. q. بتفوز, e. g. in hisce versibus حضرت مولانا poetae : دایهٔ

گو طفل شیر آموزرا ✿ تا بنعمت خوش کند

بدفوزرا ✿ گر ببندد راه آن پستان برد ✿

بر گشاید راه صد پستان دهد *F.*; cf. بتفوز.

بُدْفوز fortunatus, felix (بهره‌مند وصاحب روزی) *F.* Vox in *F.* lex. nulla nitens auctoritate ex بُد i. q. صاحب et فوز q. v. composita esse videtur.

بَدَق pro بیدق q. v. *M.*

a. p. بَدْ قِمار adi. c. opp. خوش قمار i. q. بد امتزاج q. v., e. g. in hoc versu مولانا وحشی poetae : بد قماریهای شطرنج مجازی خوش نکرد ✿ رفت تا جائی که می بازند حاصان نرد عشق محتشم et in versu خوش قار کاشی poetae, in quo vox opposita legitur : بقصد جان بخواندی نقد از داد وفا بر من ✿ که در نرد محبت خوش قماریهای من بینی *F.*

بُدَك i. q. بُدبُدَك *B.*, e quo decurtatum videtur.

بَدْکار adi. c. i. q. بدکردار maleficus, facinorosus, pravus (بمعنی اهل فساد وافعال قبیحه واعمال فضیحه صاحبی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : خصم بدکار

ترا در کار خود ✿ بوده است بد کار بد کردار خود *F.*

بَدْکارَه (suff. ه) adi. c. i. q. بدکار *B.* s. v. پسریچه.

بَدْکاری (suff. ی) n. c. maleficium *R.*

بَدْ کِردار adi. c. i. q. بدکار q. v. *F.*

بَدْکِرداری (suff. ی) n. c. prava agendi ratio *B.* s. ترمنشت.

بَدْ گُمان adi. c. malae, falsae opinionis, suspiciosus, malevolus *M.*; cf. Chr. Sch. 11.

بَدْگُمانی (suff. ی) n. c. suspicio *Shaksp.*

بَدْكَند donum, quo corrumpitur iudex (رشوت وپاره) *B.* Cf. بركند et براكند et براكنده.

بَدْ كُنِش et بَدْ كُنِشْت adi. c. i. q. بد كردار q. v. *B.*

بَدْگو s. بَدْگوی (a v. گفتن) adi. c. male loquens, obtrectator, calumniator H. Sam. 140.

بَدْ گُهَر s. بَدْ گَوهَر adi. c. malus, pravus origine et indole (بد ذات وبد اصل) *B.*

بَدْگوئی (suff. ی) n. c. obtrectatio, calumnia H. Sam. 92.

بَدْ كِيش adi. c. malae fidei et religionis, infidelis, impius *M.*

بَدْ لِجام s. بَدْ لَگام adi. c. frenorum iniectioni resistens, infrenis *equus*; 2) *met.* non obtemperans, adversarius *B.* Cf. لگام.

a. p. بَدْ لَهجَه adi. c. i. q. بدزبان q. v. *M.*

e. بَدْلِيون syr. ܒܕܘܠܚܐ h. בְּדֹלַח bdellium (مقل ازرق) *B.*

بَدَم i. e. دم praef. praepositione ب; 2) cito (بسرعت) *HK.*

بِدَم imp. verbi دميدن praef. ب q. v. *HK.*

بدماندس (vocales desunt) nom. medici illustris *B.*

a. p. بَدْ مَذهَب adi. c. malae sectae, religionis *M.*

a. p. بَدْمَذهَبان pl. praec.; 2) *met.* astrologi (افلاكيه) *B.*

بَدْمَزگی (suff. ی coll. مزه) n. c. tastelefsnefs, insipidity; 2) coolnefs between friends *Shaksp. R.*

بَدمَست adi. c. ebrietate exsultans; 2) immodicae linguae, locutuleius (گوزه سرخوش لغنده بد اوضاع). Inde n. c. abstr. بدمستی, e. g. in hoc versu خاتم كاشی poetae : يار رنجيد زبدمستی دوست خاتم باده بايست باندازه خوری زور نبود ✿ *F.*

a. p. بَدْمُصاحَبَتی n. c. mala societas *R.*

a. p. بَدْ مَظَنَّه i. q. بد ظن *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ مَعاش adi. c. mali victus, malae vitae *M.*

a. p. بَدْ مُعامَلَه adi. c. male se gerens *Shaksp. R.*

بَدْمو alia scriptura vocis برمو q. v. *B.*

بَدْمِهری n. c. malus, funestus amor Chr. Sch. 66.

a. بَدَن corpus (تن); 2) lorica curta ac brevis (زره كوتاه) *B.*; 3) et بَدَنَة plur. أَبْدان vallum medium *castelli* (gall. courtine), de q. v. Quatremère ad H. Mong. I, 252, not. 81.

بُدَن pro بودن q. v.

بَدْنام adi. c. malae famae, infamis (شهرت كردن به بدی); 2) morbus quidam equi, muli et asini, alias سراجه dictus *B.*; cf. خنام.

بَدْنامی (suff. ی) n. c. infamia, dedecus *M. R.* H. Sam. 140 fin.

بَدْ نِژاد adi. c. malae originis, naturae et indolis (بد اصل وبد نهاد) *F.*

a. p. بَدْ نَسْل adi. c. malae originis; spurius *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ نَعل adi. c. (a horse) unsure-footed, apt to stumble *Shaksp. R.*

a. p. بَد نَفْس adi. c. malae naturae, indolis; pravus (ذاتی يرامز اولان); 2) is, qui facit quod lege prohibitum est (اما اكثر منهياتدن اجتناب ايتميوب مرتكب محرماته ديرلر) *F.* sensual *R.*

a. p. بَدْ نَفَس adi. c. halitu pravo, mala voce praeditus *M.*

a. p. بَدْنَفْسی (suff. ی) n. c. sensuality *R.*

بُدْنَك [بُدَنَك *C.*] planta quaedam ad aquas crescens menthae similis et serpentibus pergrata (صو كنارلرنده بتر نعناعه مشابه بر اوتدر بعض نسخده يارپوز ديدكلری اوتدر كه ييلان آنی غايت سومز) sisymbrii genus; mentha aquatica *C. M.*, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : از گريزم

رقیب واو به پیش من همی آید ☆ گریزد مار از بدنگ چو روید او بسوراخش *F.*

بَدْنِگَر (a v. نگرستن) adi. c. non bene videns, malos oculos habens (بد نظر) *F.*

بَدْنُما (a v. نمودن) adi. c. male apparens, foedus, turpis *B.* s. v. دژبراز. — Inde بدنمائی turpitudo *Shaksp.*

بَدْنُمود adi. c. i. q. بدنما *Shaksp.*

بَدْ نِهاد adi. c. malae naturae et indolis (بد خلقت) *F.*

بَدْنِهادی (suff. ی) n. c. malignitas, pravitas *R.*

a. p. بَد نِیَت adi. c. malae intentionis, mali consilii, propositi *R.*

بَدو pro باو s. به او; cf. Inst. l. pers. §. 79; 2) vox ex دو duo et praep. ب composita.

بَدَو equus velocissimus (تندرو) *B.* Fort. a v. دویدن currere derivanda vox.

بَدْواز n. s. alas expandere (بال گشودن طیور); 2) statio, locus quietis (نشیمن وقرارگاه وآرام جای) falconis, accipitris, simil.; pertica falconaria *B.*; cf. بتواز et پتواز et چکس پدواز coll.

بَدورَه et بَدوَرَه i. q. بدرزه s. پدرزه *B.*

بَدوَرَه portio, pars (حصه وبهره) *B.*; cf. پدرزه.

بَدوس et sec. *F.* بدوش, spes (امید ورجا), e. g. in hoc versu: در خلق جهان آنکه بود عاقل ومردی ☆ از سفله ودونان ندارند بدوسی *F.* Praeterea addit eiusdem lexici auctor: وحسام اسمنه معمادر, quod *M.* vertit: 2) *In carminibus logogryphicis:* gladius acutus. Cf. بدروش 2.

بَدو لالَه *iurandi formula* „per duo labia" (قسم بدو لب) *HK.*

بَدَه i. q. بَتَه oryza sicca sine adipe parata; 2) i. q. پَدَه *gen.* arbor nullos fructus ferens, *spec.* salix (بید) *B.*

بِدِه imp. verbi دادن praef. ب q. v.

بُدَه i. q. بُد fomes *B.*; cf. پُد et پُدَه.

a. p. بَدَه قِراءت دانِستَن v. s. v. دانستن.

a. p. بَدَه ماهِیِّ بَلورین آبدار *iurandi formula:* „per decem recentes digitos amatae" قسم بده [ده *HK.*] انگشت تر وتازهء (معشوق) *HK.*

a. p. بَدْ هَیئه adi. c. deformis *C.*

بَدی (suff. ی) malum (ضد نیکی); 2) pro بادی 2 ps. sing. imp. optat. forma i. q. همیشه وجاوید باشی „semper sis", e. g. in hoc versu Schahnamiano: بدو گفت شاها انوشه بدی *B.* Gl. Sch.

بَدیج, sec. *F.* بَدیچ, i. q. هلیله i. e. res quaedam ovi avis magnitudine, quam saccharo conditam (در شیرهء قند پرورده) edunt. Sec. موید الفضلا est i. q. بلیله i. e. medicamentum adstringens (دوایی قابض) *B.* myrobalanus s. fructus terminaliae belericae, qui ob vim adstringentem etiam pro medicamento adhibetur. Fortasse ex s. विभीतक (beleric myrobalan [terminalia belerica] Wils.) corrupta vox.

بَدیسَه corium vel lignum rotundum, quod in canalem fusi (در گلوی دوک) immittunt; orbiculus fusi; 2) tabula (تخته) in medio perforata, in quam paxillum tentorii (چوب خیمه) inserunt *B.* Sine dubio ex بادریسه q. v. decurtata vox.

بَدیشان pro بَایشان de q. v. Inst. l. pers. §. 79.

a. p. بَدیع صَنیع (mirabile opus) n. c. *met.* spiritus supremus (روح اعظم); 2) forma Adami, corpus humanum (قالب آدم) *B.* in appendice.

بَدیل nom. regis (خاقان) celebrati *F.*

a. p. بَدْ یُمن adi. c. mali auspicii, ominosus *Shaksp.* *R.*

بدین pro باین de q. v. Inst. l. pers. §. 79.

بَدِیَه pro بادِیَه q. v. *C.*

بدیه desiderium, cupiditas (آرزومندی) *B.*

a. بَذْر *gen.* semen (تخم زراعت); 2) *spec.* semen lini (تخم کتان); 3) satio, sementis (کشت وزراعت) *HK.*; cf. بزر.

بَذرام s. پذرام i. q. بدرام s. پدرام, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae: ای زطبع تــو طبعها خرم ۞ وی زعیش تــو عیشها بذرام *F.*

a. p. بَذْرگَر (suff. گر) sator, agricola (کشت کار کننده) *HK.*; cf. بزرکار.

بَذْرگَری (praecedens suff. ی) n. c. agricultura *R.*

بَذْرَه pro بدره q. v. *C.*

بِذِست s. بِذِشت pro بِدِست q. v. *C.*

a. p. بَذلِ سیمین largitio copiosa (بخشندگی بسیار) *B.*

بَــذْلَــه facete dictum, facetiae, argutiae (سخن مرغوب دلکش); 2) modulate canere carmen (خواندن شعررا بآهنگ) *B.*

بَذْلَهباز n. c. homo iocularis, facetus, ludio, qui ioco et facetiis societatem oblectat (لطیفه گو ومزاح انگیز وندیم مجلس آرا وحاضر جــواب وخــوش ادا), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: ساقی بیــار باده ومطرب که میشود ۞ مارا بــرای دفــع الم بذلهباز بــزم *F.*

بَذْلَهگــو s. بَذْلَهگــوی homo facetus, apposite loquens (لطیفه گو ومحل خوان).

بِذَه i. q. بَذَه 2 q. v. *C.*

بُذَه i. q. بُذَه fomes *F.*

بذه (vocales desunt), sec. *SHL.* بُذَه i. q. گوی ساخته pila artificiosa *B.* in append., qua sec. *SHL.* i. q. بــل (cf. پــل 3) i. e. turbo, puerorum lusus, significari videtur. Lex. *SHL.* auctor, vocem بذه arabice بَذَّه scribi dicit, sed in Freyt. lex. legitur tantum بِذَّة pro بِدَّة portio (بالضم گوی ساخته ودر عربی بالفتح والتشدید یعنی

[*SHL.* بل] (پل) *SHL.* Richardson vocem گوی male a v. گفتن derivans vertit: „a lie, a fiction, a falsehood“.

بَــذْیــون vestes s. panni pretiosi (قــمــاش نــفــیــس) *B.* اقمشه نفیسه *F.*, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: برز بالا بــود بلند برین ۞ هست بذیون قماشهای گزین *F.*

بَر n. s. fastigium (بالا opp. پائین); 2) altitudo, magnitudo (بلندی هر چیز واستعلا); 3) latitudo (پهنای هر چیز); 4) latus, pars (طرف وجانب); 5) corpus (تــن وبدن). Inde بشمشیر جان از بر بر کندن gladio animam e corpore evellere Frag. 25, 13 et در بر داشتن gestare alqd, indutum, vestitum esse re H. Sam. 100 et در بر کردن induere *B.* s. v. پوشنه; 6) (z. [zend] vara Burn. Vend. p. 272 ubi legitur [zend] svarem pro varem coll. Spiegelii Avesta p. 149 et not. 2) pectus, mamma (سینه وپــســتــان); 7) sinus, amplexus, axilla (آغوش وکنار وبغل). Inde در بر کشیدن s. — — اندر s. در بــر گرفتن amplecti Chr. Sch. 107, H. Sam. 114, H. pr. reg. 19 et ببر تنگ در کشیدن arcte amplexari (محکم در کنار گرفتن) *HK.*; 8) recordatio, memoria (یاد وحافظه وحــفــظ ونگاهداشتن بخاطر). Inde از بــر کردن i. q. از بــر (حفظ کــردن) memoria tenere et از بــر خواندن memoriter recitare; cf. دهون; 9) mulier iuvenis (زن جوان); 10) utilitas, commodum (نفع وفائده); 11) ianua, porta (در سرا وخانه); 12) coll. ar. بَرّ terra sicca, sterilis; desertum (زمین خشک وبی آب وعلف وبیابان); 13) nom. arboris indicae (در هند); 14) pro بار fructus, fruges, proventus; cf. Pend. 60, l. 4 coll. p. 120, not. 1 et sec. *F.* semen (تخم), e. g. in hoc versu مــولانا جامی poetae: که یوسف نه از گوهر دیگر است ۞ که با ما زیک شاخ و از یک بــر ست *F.*; 15) pro برگ folium; 16) (fort. pro پــر i. q. پــرنده) volucris (پــرنده) *B.* Praeterea lex. *F.* auctor vocem بــر etiam „sedes, domici-

lium“ (وطــن .ar قــرارگــاه وخانه وسرای ومسکن) significare dicit, quae tamen significatio versu Schahnamiano : فـرستم بنزدیک افراسیاب ✿ تا آرام جویم برین بر نه خواب, quo nititur, minime probatur.

بَـر s. آبـر (pars. ?لدکند et اور et ?رلد Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 79 et 110, coll. s. उपरि) origine, ut plurimae praepositiones, nomen substantivum, proprie significans: pars superior, fastigium, qua de caussa etiam, si alia praepositio praecedit, et si i. q. نـزد ar. عند apud, ad significat, genitivi nota insignitur. Ut praepositio cum ar. على usu et significatione maximam partem convenit: 1) super, supra, in, proxime ad sensu nimirum locali rem superiorem, supra aliam versantem vel positam eamque quasi tegentem denotans; 2) significans i. q. نزد ar. عند apud, ad genitivi notam accipit; 3) ut ar. على de re gravi et molesta dicitur, quae personae incumbit, quale est officium, debitum; 4) propositum significat in dicendi formula بر آنم in eo sum i. e. volo sequente كه et obsequium, si per se posita est illa sententia; 5) i. q. با ut ar. على pro مع cum; 6) i. q. ar. الى et على ad, in, contra motum indicans et cum verbis eundi et directionis ad rem constructa; 7) coram cum verbis legendi, narrandi vel exponendi constructa; 8) construitur cum verbis praevalendi, occupandi et similibus, quae notionem superandi simul exprimunt; 9) ut praep. به, quacum permutatur: a) dativum exprimit, b) casum instrumentalem vel modalem notat, c) tempori indicando inservit, d) ante infinitivum ponitur et valet ad, e) secundum, iuxta significat, f) ob, propter caussam indicans; 10) post nomen vel suffixum, ad quod pertinet, repetitur significatione haud mutata; 11) praecedente praepositione از respondet ar. مـن عـلـى hebr. מֵעַל; 12) verbis praeposita verba composita format, quorum tamen significatio accedente hac praepositione non semper mutatur, de q. v. Instit. ling. pers. §. 199, p. 105 et 106 et §. 365 — 375, ubi etiam multa exempla, quibus significationes probantur, allata sunt. Eiusdem praepositionis in usu est comparativus برتر superior et superlativus برترین supremus Spieg. Chr. 54. 55. 63.

بَر imp. verbi بُردَن; 2) in comp. part. praes. significatione, e. g. فرمان بر imperio parens, obediens Chr. Sch. 69; دل بـر cor rapiens i. q. formosus; نامه بر literas afferens, tabellarius *M.*

بَـرا genus cibi ex concisis carnibus et aromatibus, alias بـری dictum, quo etiam cibus ex carne concisa formae rotundae significatur. Saepe etiam utraque vox coniuncta legitur i. e. برابری (بـر نــوع طعامدر ات وقیمه وبهارات ایله آیه کوفته سی کبی یاصی ایدوب یاغ ایله قاورب تــنــاول ایدرلر بری دخی دیرلر بودخی بـر نــوع طعامدر مدور کوفته ایدوب یرلر اکثر برابی بری ایله مترادف ایدوب), ut in hoc versu: ماه بـــرا شوی وستاره بری شوی ✿ در خوان نعمتت نتواند برابری *F.* Vox hindustanica esse videtur collato hind. بَـــرا (s. वटक) cakes made of ground pulse fried in butter or ghî *Shaksp.* et hind بَری (s. वटी) a dish made of pulse *Shaksp.*

بُـرّا et بُـــرا part. praes. v. بریدن i. q. بُران scindens, secans; 2) acutus *F.*

بَرابَر aequalis, par (مساوی) *B.*; 2) oppositus, adversus (مقابل) *B.* s. v. پیشانی; cf. Spieg. Chr. 66. 107. Inde در برابر ex adverso, contra H. Sam. 8. 144 et 146 et phrases برابر آمدن obviam venire *C.* ex vers. pers. N. Test. et i. q. بـرابـر بودن aequalem, parem esse *F.* s. استوار 5 et c. با alterius Gul. 43, l. ult.; برابر داشتن parem habere, iudicare Fleischer Ali's Spr.

p. 3 l. 2 et 3; برابر شدن consentire, convenire, conspirare (متفق شدن) Gl. Sch.; برابر کردن aequare, parem reddere; 2) opponere *M. R.*

بَرابَران nom herbae medicinalis gr. سطاریون (σατύριον) dictae *B.*

بَرابَری (suff. ی) aequalitas *M.* competition *Shaksp.* Inde برابری کردن de aequalitate contendere, se opponere, adversari *B.* s. دندان تیز et دست با پادشاه et پهلو زدن کردن.

a. p. بَرآت i. q. شب برآت nox XV mensis شعبان maiorum memoriae dicata *C. Shaksp.*

a. p. بَرات بَر شاخِ آهو *met.* mendacium, promissum falsum (دروغ گفتن ووعدهٔ دروغ کردن) *B.*

a. p. بَراتْ دار n. c. diplomate munitus, privilegium habens *R.*

بَراتی (ab ar. برات suff. ی) vestis similisve res trita, qua instar stipendii assignati egentibus benefaciunt (که در وجه برات مواجب بمردم دهند) *B.*

h. p. بَراتی convivae nuptiales, qui die nuptiarum una cum cognatis domum sponsae intrant (مردم که در عروسی همراه داماد بخانهٔ عروس روند) *B.* an attendant at a marriage *Shaksp.* Vox ab hind. برات (s. बरात) suff. ی formata, quod sec. *Shaksp.* significat : the company and attendants at a marriage feast.

بَراجیل apium (کرفس) *F.*; 2) mundus (دنیا); 3) latus (جانب) *HK.*

بِرادانَدَر decurtatum ex برادر اندر q. v. *B.*

بِرادَر (z. ‪𐬠𐬭𐬁𐬙𐬀𐬭‬ brâtar, *IC.* brâtar s. भ्रातृ) frater (t. قرنداش) *F.*

بِرادَرانَدَر i. q. برادانلر frater non germanus *B.*; cf. اندر 2.

بِرادَرانَه (suff. انه) fraterne, instar fratris *R.*

بِرادَرِ پالودَه v. s. v. بهت.

بِرادَرِ پِدَر frater patris, patruus *M.*

بِرادَرپَروَر n. c. kind to relations and friends *Shaksp. R.*

a. p. بِرادَرِ حَقیقی frater germanus *R.*

بِرادَرِ خوانْدَه frater adscitus, adoptivus *F.*

a. p. بِرادَرِ رِضاعی collactaneus s. collacteus frater *R.*

بِرادَرْزادَه n. c. fratris filius, nepos *M.*

بِرادَرِ زَن frater uxoris *M.*

بِرادَرِ شوهَر frater mariti, levir *R.*

بِرادَرِ کِهتَر frater natu minor *F.*

بِرادَرِ مادَر frater matris, avunculus *M.*

بِرادَرِ مِهتَر frater natu maior *F.*

بِرادَرَندَه i. q. برادر اندر q. v. *F.*

a. p. بِرادَرِ نَسَبَت a brother in law *R.* affinis.

بِرادَرَنگَر i. q. برادر ندر q. v.; 2) ling. ćagataica : frater natu minor (t. کوچک قرنداش) *F.*

بِرادَری (suff. ی) fraternitas, sodalitas. Inde برادری کردن fraternum foedus, amicitiam inire *M. R.*

بَرْ آر imp. et بَر آرنده part. praes. verbi برآوردن q. v. s. v. آوردن.

بَر آریدَن i. q. بر آوردن q. v. s. v. آوردن (کتورمک وقالدرمق) *F.*

بَراز, imp. v. برازیدن; 2) n. s. coniunctio, copulatio; 3) et sec. *F.* بُراز ornatio, pulcritudo, bonitas (برازندگی وزیبائی ونیکوئی وآراستگی); 4) forma calcei lignea, calopodium; 5) cuneus findendis lignis; 6) lacinia assuendo inserviens (پینه) *B.*

بِراز i. q. پُراز lorum iugi bovini (چفت آلتلرندن بویندرق اغاجی که اوکوزک بوینده کچوررلر آنی بغلدقلری قایشه دیرلر) *F.*

برازبان, sec. *F.* بَرازبان i. q. برازوان pars laminae ensis, cultri, simil. prolongata, quae in manubrium (دسته) inseritur *B. F.* Vox a v. برازیدن suff. بان s. وان formata.

بِــرازَر ornamentum, elegantia; 2) bonitas (نیکوئی وزیبائی وپیرایه ولطافت) *F.* Vox exemplo non probata a v. برازیدن derivanda videtur.

بَــرازِش (suff. ش a v. بــرازیدن) coniunctio, copulatio, e. g. laciniae vesti assuendae; 2) ornatio, pulcritudo (زیبندگی) *B.*

بَرازَندَگی (suff. ی a v. برازیدن) ornatio, pulcritudo *B.* s. v. براز 3.

بِرازْوان et sec. *F.* بَرازوان i. q. برازبان *B. F.*

بَرازِیدَن coniungere, copulare (وصل کردن وچسپانیدن چیزیرا بچیزی); 2) ornare; bonum, pulcrum reddere (خوب وزیبــا نمودن) *B.*

بُرازِیدَن decenter et more recepto agere; 2) convenire, congruere (یــراشــمــق ویراشدرمق لازم ومتعدی اولور), e. g. in hoc versu استاد فرخی poetae: کر سیستان بنازد بر شهرها برازد ❀ زیرا که سیستانرا زیبد بخواجه مفخر *F.*

بَــراش et sec. *F.* بِــراش imp. v. بــراشیدن; 2) n. s. deponere, demittere; 3) sparsio; 4) coll. غــراش s. خــراش ictus, vulnus (خراش وزخم) *B.*; cf. براش et بربش.

بَــراشِــیدَن deponere, demittere (فــرو نــشــانــیــدن); 2) spargere, diffundere (پاشیدن) *B.*; cf. پراشیدن.

بَرّاغ qui venam incidit, phlebotomus (فصاد وفصد کننده) *B.*

بَرْآغالِیدَن s. براغلیدن irritare, instigare (اغرا ar. بر انگیختن وتحریص کردن) *B.*; proiicere (آتــمــق); extrahere, evellere (قوپارمق) *F.* Verbum آغالیدن est praef. بر q. v.; cf. بیاغالیدن.

بَرافْرود et بَرْفرود adv. comp. supra infra, sursum versum *vel* deorsum *C.*

بَرْافژولیدَن i. q. براغالیدن q. v. *F.*; cf. افژولیدن.

a. p. بُراقِ بَدَست i. q. ابلق بدست q. v. *B.*

a. p. بُراقِ بَرقْ تاز *met.* equus velociter currens *B.*

a. p. بُراقِ جَم *met.* ventus, qui thronum Salomonis regis abstulit *B.*; cf. جم.

a. p. بُراقِ چَــهــارُم فَلَک *met.* sol; 2) coelum septimum *B.*

بَراکَند *C.* et بَراکَندَه *F.* i. q. بدکند *C.*; cf. برکند.

بَراکوه nom. montis in regione فرغانه prope انــدجــان, ubi situm est oppidum اوش inter plagam orientalem et australem *B.* Vox cum کــوه mons composita; cf. پراکوه.

بَر آماهیدَن s. بَر آماسیدَن i. q. simpl. آماهیدن s. آماسیدن *C.*

بَرآمَدْجــا s. بَرآمَدْگــاه n. c. locus prodeundi, exeundi (جای صدور وبیــرون آمدن) Gl. in Des.

بَرآمَدَگی a برآمده suff. ی, q. v. s. v. رف.

بَرآمَدَه (*proprie* part. praet. v. بــر آمدن) a verandah, balcony, porch *Shaksp. R.*

بُرّان et بُران i. q. بُرّا s. بُرا q. v. *F.*

بُــرانــداف intestina hominis et animalis (رودهای انسان وحیوانات دیــگــر) *B.* Sec. *F.* ex Fg. vox رودها significatione fluvii accipienda est, quum illam addita voce turc. ارمق fluvius explicet (بمعنی رودهــا یعنی ارمقلر کذا فــی فــرهنگ جهانگیری), quare *M.* vertit: „fluvii, torrentes". In lex. *SHL.* legitur: برانداف رودهارا گویند ونیز رودکانی در سکندری ایــن لفظرا در کاف آورده بمعنی مذکور. Cf. برنداف 2.

بُرانْدَن vinci in lusu (اویــونــده مــغــلــوب اولمقدر) *F.*

بُرّاندَن acutum, secantem esse (کسیجی اولمق) *F.*; cf. بُریدن.

بَرانغار ala dextra *exercitus*, opp. جوانغار ala laeva *F.* Vox mongolica esse videtur, a scriptoribus persicis recepta; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 78.

بَرانگار te left hand *R.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens. Num fortasse alia lectio vocis برانغار?

بَرانه nom. urbis ignotae *B.*, e. g. in hoc versu استاد عنصری poetae : سپه کشید چه از تازی وچه از بلغار ✿ چه از برانه وآنرا بکند واز فاراب *F.*; cf. پرانه.

بَراو infimi generis homines, qui plateas verrunt et stercus avehunt (کناس وسرگین کش) *B.* Vox indicae originis esse et P a r i a s, Indorum infimos, significare videtur.

بَراوَر pro بَر آوَر imp. v. بر آوردن q. v.; 2) coll. بر 14, fructus ferens arbor *B.*

بَر آوَرده *proprie* part. praet. v. بر آوردن q. v. s. آوردن; 2) id quod exstructum, aedificatum est, ut fundamentum, murus, aedificium; 3) arx, castellum (حصار وقلعه) *B.* Gl. Sch.

بَراه et sec. *F.* بُراه ornatio, ornatus, pulcritudo, bonitas (برازش وآراستگی ونیکوئی); 2) ornatus, pulcer, bonus (آراسته وخوب ونیکو) *B.* Vox cum براز cognata vel ex eo orta videtur, lit. ز cum ه permutata;

3) بَراه est n. s. راه via praef. ب.

بَراهام i. q. پراهام q. v. *B.*

بِراهیم i. q. ابراهیم q. v. *HK.*

بَراهیدَن mittere (یوللمق یعنی یوله کوندرمک ویوله کتمک براه کردن دخی دیرلر), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : براهید ومرا تنها نهاده ✿ خیالش صبر دل بر باد داده *F.* Verbum denominativum ab راه via praef. ب formatum.

بَرای et اَز بَرای praepos. c a u s s a, p r o p t e r, p r o; 2) ante infinitivum a d; 3) dativum exprimit; 4) p e r in iureiurando, de q. v. Instit. ling. pers. §. 274 et 376. Hanc vocem, parsice پراه vel ... (Spieg. Gr. der Parsispr. p. 110) scriptam et signum dativi et accusativi را cum illa cognatum, eiusdem originis esse et utrumque a n. s. راه derivandum accurate demonstravit Müller in JAs. 1839, Avril, p. 312 sqq. Eodem pertinent etiam duae voces برایه et برائی in appendice lex. *B.* allatae et voce ar. علت „caussa" redditae. Sec. *F.* eadem vox est n. s. significans i. q. هیبت et وقار gravitas, auctoritas, e. g. in hoc versu ابو المثل poetae : رای ملک خویش کن شاها که نیست ✿ ملکرا ای تو نکویی وبرای *F.*

بَرایَه et بَرائی caussa (علت) *B.*; cf. برای.

بَرْباد adi. c. ex praep. بر et باد, vento oblatus, destructus, eversus *M.* Plura v. s. v. باد.

a. p. بَر باد نَشینَند هِزَبران *met.* puellae formosae equo vehuntur (دلاوران بر اسپ سوار شوند) *HK.*

بَرْبار i. q. پربار domus suprema, coenaculum superius (بالاخانه وحجره که بر حجرهٔ دیگر سازند) *B.* Vox ex praepos., بر et بار ut بربارہ ex بر et بارہ composita videtur; cf. پروارہ et بربارہ et پروار et بروار.

بَرباران n. c. satum pluvia irrigatum (یغمور ایله حاصل اولان مزروعات), ut in hoc versu poetae cuiusdam : زسیل اشک چشمم سبز گشته ✿ شده این کشت برباران گویا *F.*

بَرْباره n. c. i. q. بربار q. v.; 2) via secundaria, qua etiam domum intrare ex eave exire potes *B.*; cf. بروارہ et پربارہ et پروارہ.

بَربَد nom. regionis alias سیستان dictae; 2) pro باربد q. v. coll. بُد et بَد *B.*

a. p. بَربَر nom. regionis occidentalis, cuius incolae colore subviridi (سبز چهره) distincti sunt *B.*, qua terra Berberorum intelligenda est. — Africani Freyt.

بَربَر tonsor capitis, chirurgus (سر تراش ar. نام صنفی از مردمان) F. (حجام et حلاق B). Inde بربرِ سر tonsor capitis; بربرِ خانه et بربرِ دکانی tonstrina M.; 2) inanis elocutio, nugae, loquacitas (هرزه گوئی وپس گوئی); 3) contentio, altercatio (لجاجت) B.

بَربَر (praepos. بر repetita) valde alte, altissime (زیاده یوقارو واعلی الاعالی) F.; 2) coll. بر pectus : „supra pectus".

بَربَرِستان (suff. ستان) Barbary R.

بَرپَروشان i. q. برفروشان populus vel sectatores cuiusvis prophetae (امت از هر پیغمبری) B.; امت F.; populus eiusdem religionis M. Aliae vocis formae sunt برسان et برشان et بروسان et بروشان et پَروَشَّان.

بَربَری (suff. ی) a barberry R.

بُرپز acorum (وج); 2) colliculi montium (طاغ اوزرنده اولان کوچک دپه‌لر) F.

بَربَست (a v. بربستن) consuetudo, mos, institutum, regula, lex (طرز وروش وقاعده وقانون) B. Gl. in Des.

بَربَستگان plur. vocis بربست q. v. B. Gl. in Des.

بَربَسته part. praet. v. بربستن q. v.; 2) opp. برسته non crescens, incrementum non capiens, e. g. res inanimatae (جمادات) B.

بَربَط, sec. F. بَربُط nom. instrumenti musici satis noti (سازی مشهور) B. barbitos; 2) sec. al. i. q. ساز عود i. e. instrumentum testudini s. citharae simile (طنبور مانندی), magno ventre (کاسه) et brevi collo (دسته) B. قوپوز دیدکلری ساز در بعض نسخه‌ده رباب معناسنه در F. pandura; testudinis et citharae genus M. Inde بربط نواز s. بربط زن pandurista, citharoedus M. Cf. Freyt. lex. s. v.

بَربُلند adi. c. peraltus, e. g. in hoc versu poetae : ابو المعانی بعقل وفکر نظم هم نمیرسد اورا ✿ رفیع مرتبه وبربلند جاهترا F.

بَربَند (a v. بربستن) vinculum pectorale infantum (سینه بند طفلان); 2) strophium mulierum (پستان بند زنان ar. لبیبه) B.

بَرپوز et بَرپوس ambitus oris animalis pascentis; 2) rostrum avis B.; cf. پرپوز et پوز et بتفور et برفوس et برفوز et فوز.

g. p. بَربوسیوس ling. gr. (یونانی) : genus convolvuli (لبلاب وعشقه) colore croceo B.

بَربون alia lectio vocis برنون q. v. B.; cf. بربون et برنو.

بَربَهین i. q. پرپهن portulaca F.

بَرپیختَه et بَرپیچیده part. praet. v. بربیختن et برپیچیدن q. v. s. پیچیدن et پیختن.

بَرتاس nom. regionis in ترکستان, ubi pelles vulpium pulcerrimae inveniuntur; 2) vestis pellicea e pellibus vulpis; cf. برتاسی; 3) nom. urbis in confinibus Russiae (در حدود روس); 4) nom. athletae cuiusdam B. Aliae vocis formae sunt پرتاش et پرشاش et برطاس et پرطاس.

بَرتاسی (suff. ی) vestis pellicea e برتاس allata F., *quae optima et pulcerrima habetur.*

بَرتاشَک nom. plantae, alias بوی مادران et ar. شویلا dictae B. abrotonum; cf. برتراسک.

بَرتَر (suff. تر) comp. praep. بر q. v., superior, altior M. Praeterea in appendice lex. B. vox برتر redditur voce arabica علت (برتر ترجمهٔ علت است), quae, quum simul significet „morbus" et „caussa", nescio, utrum alterutra an utraque significatio voci برتر tribuenda sit.

بَرتَراسَک i. q. برتاشک q. v. B.

بَرتَرین (suff. ترین) superlat. praepos. بر q. v., supremus, altissimus M. Inde برترین سپهر coelum coelorum i. e. coelum nonum Gl. in Des.

بَرتَک et sec. F. et C. پُرتَک n. c. gradarius, cito et amplo passu incedens equus vel iumentum (زیاده اشکون ویورغه آت وبارگیر)

F. ex Fg. et مجمع الفرس. Vox ex تک cursus et praepos. بر vel adi. پر plenus composita videtur.

بَرتَن adi. c. (ex praep. بر et تن) opp. فروتن superbus, arrogans (سرکش), e. g. in hoc versu فخری کُرگانی poetae: زن مسکین فروتن مرد برتن ۞ کمان سرکشی آهیخته بر زن *SHL.*; an Arabian; a tribe; a leader *R.* Cf. برتنی.

بَرتَنگ n. c. (ex praep. بر et تنگ) lorum sellare alterum equi (تنگ دوم از زین اسب); cf. زیرتنگ; 2) fascia quaedam (نوار مانندی) e carbaso (کرپاس) aliave re facta et cunis affixa, qua infans cunis alligatur; 3) genus vestis s. panni angusti, arcti (نوعی از پارچهٔ کم عرض) *B.*

بَرتَنی (ex برتن suff. ی) n. c. vana gloria, superbia, arrogantia (غرور وتکبر وتجبر) *B.* gestus motusque corporis fastuosus *F.*

بَرتَه nom. athletae Iranensis, cuius pater nomen توابه (vel توانه sec. Gl. Sch.) habuit *B.* Sec. *F.* ex lex. مجمع الفرس est athleta Turanensis.

بَرتهیدَن coacervare, accumulare (بر بری اوزرینه نسنه یغمق) *F.* exemplo non allato. Sec. *C.* hoc verbum significat: terram deiicere; locum aliquem destruere, subvertere. In ceteris lexicis deest.

بَرَج nom. plantae alias اگر ترکی (acorum turcicum) dictae *B.*

بَرْج cylindrus s. radius, quo massa extenuatur et explanatur *M.* ex *F.* (اوقلغی که آنکله یوفقه اچارلر) *F.* exemplo non allato. Eadem vocis significatio legitur in *C.* lexico; in ceteris autem deest.

a. p. بُرج propugnaculum, turris arcis, arx; 2) columbarium, e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae: ای کبوتر رو ببرجی کاخترانش چینه اند ۞ کم تو میخواهی که یابی دانهٔ نیک اختری; 3) locus s. statio siderum, signum zodiaci *F.* Inde

بُرج آبی (signum zodiaci aquarium) tria signa zodiaci: scorpio (عقرب), pisces (حوت) et cancer (سرطان) *HK.* aquarius, ar. دلو *R.*

بُرج آتشی s. برج آذری (signum zodiaci igneum) i. e. signum arietis (حمل), leonis (اسد) et sagittarii (قوس) *B.*

بُرج آسْمان zodiacus, signa duodecim coelestia *M.*

بُرج بادی (signum zodiaci ad ventum pertinens) i. e. tria signa zodiaci: gemini, aquarius et libra *HK.*; cf. بادی.

بُرج بَرَه signum arietis (حمل) Gl. Sch.

بُرج تَرازو signum librae (میزان) Gl. Sch.

بُرج ثُرَیّا sidus Pleiadum; 2) signum tauri (ثور); 3) *met.* os (دهان) amatae, pulcrae, formosae *B.*

بُرج چهِل سالَه *met.* angelus (ملک); 2) mens, intellectus (عقل); 3) Adamus (آدم علیه السلام) *SHL.*

بُرج خاکی (signum zodiaci terrenum) i. e. tria signa zodiaci: taurus (ثور), spica (سنبله) et capricornus (جدی) *HK.*

بُرج خوشَه signum spicae (سنبله) *B.*

بُرج سیم (signum zodiaci argenteum) i. e. gemini (جوزا) *B.*

بُرج شَرَف mansio nobilitatis i. e. altissimus dignitatis aut felicitatis gradus *M.*

بُرج قَید nom. turris cuiusdam arcis دربند *B.*; 2) turris domus (برجی که آنرا بخانه سازند) *HK.*

بُرج هِلال *met.* cancer, signum zodiaci (برج سرطان), ita dictum, quod est mansio lunae (خانهٔ ماه) *B.*

a. p. بُرجاس et sec. *F.* بَرجاس, locus, in quo signum s. scopus sagittariorum ponitur

(آماجگاه). Lingua arab. signum in aere sublatum appellatur برجاس et id, quod in terra ponitur هدف B.

بُرجاسپ nom. athletae Turanensis, qui una cum پیران ویسه bellum adversus گودرز gessit B. Gl. Sch. Vox ex برج et اسپ composita videtur.

بُرچاف, sec. F. برجاف, genus frumenti (غله) ar. مُلک et جلبان dictum B. F. pisa.

a. p. بُرجان nom. latronis aliis latronum; Burguziones barbari M. Freyt. Sed sec. Quatremère (H. Mong. I, 405, not. 191. Bulgari ad fluvium Danubium habitantes hac voce intelligendi sunt.

بَرچخ i. q. ژوپین i. e. hasta (نیزه) neque brevis neque longa B., qua in Hindûstân utuntur, alias برچه dicta F. Vox sine dubio cum hind. برچها s. برچهی (a [long slender] spear, a javelin Shaksp.) cognata, quacum fortasse conferenda est s. प्रास (a bearded dart Wils.). Cf. بونیم et دژآهنج et دلام.

بُرج دَریدَن met. sine velo intrare (بی حجاب در آمدن) B.

بَرچِدَن pro برچیدن e quo decurtatum est, q. v. s. چیدن.

بَرجَستَگی (a برجسته part. praet. v. برجستن q. v. s. جستن, suff. ی) morbus, quo pustulae et tubercula in corpore se exerunt : ἐξάνθησις, pustulosa eruptio C.

بَرجَستَه part. praet. v. برجستن q. v. s. جستن; befitting, proper, right, opportune Shaksp. R.

بَرچَم i. q. پرچم q. v. B.

بِرجَند nom. pagi (قریه) provinciae Khorâsân prope دشت بیاض B.

بَرجوشیدَگی nom. morbi turc. قورد اشی dicti F., scil. effervescentia sanguinis, exanthemata cum prurigine coniuncta C. pustulae, boae, variolae M. Cf. جوشیدن praef. بر.

بَرچَه i. q. برچخ q. v. F. SHL.

بَرجَهانیدَن v. s. جهانیدن.

بَرچیدَن v. s. v. چیدن.

a. p. بِرجیس et پرچیس Jupiter, planeta B. Gl. in Des.

بَرچینْگاه (برچین a. v. برچیدن q. v. s. چیدن) n. c. solium exactoris vectigalium vel portorii (کرسی باج خواه وباج ستان وگذربان) SHL. solium, sella (کرسی) B. HK.

a. p. بَرحَمَت آمَدَه commiseratione motus M.

بَرخ frustum, aliquantum, pars, portio (پاره بر مقدار یعنی وحصه وبهره ولخت وبعض) B. بر جمعدن بر مقداری هرنه اولورسه F.; cf. برخه et برخی; 2) lacus, stagnum (تالاب) B. cisterna pluvialis F.; 3) crypta, domus subterranea (خانهء سفلی) F.; 4) piscis (ماهی); 5) scintilla ignis (سرشک آتش); 6) fulgur (برق) B., qua ultima significatione alia scriptura vocis ar. برق esse videtur.

بَرخ et بُرخ ros (شبنم) B.

بَرخاج orbiculus fusi, verticillus (اغرشق وبادریسه) F.

بَرخار elatio (ترجمهء رفع) B. in appendice.

بَرخاست (a v. برخاستن q. v. s. خاستن) n. s. recall, dismissal Shaksp. R. adiournment R.

بَرخاستْ نامَه n. c. an order of recall R.

بَرخاش i. q. پرخاش q. v. HK.

بَرخان vox, clamor (آواز وصدا); 2) nom. regionis cuiusdam persicae B.

بَرخَچ et بَرخَج deformis, foedus (زشت); 2) infirmus, debilis (زبون) B.; cf. فرخچ.

بَرخَش tergum equi (پشت اسب) B. F.; cf. پرخش.

بَرخَفچ et برخفچ incubus nocturnus (کابوس) B.

بَرخَفچی (suff. ی) durities, severitas (درشتی); 2) contentio, inimicitia (ستیزه‌کاری) B. F.

بَرخَفنج i. q. برخفج q. v. *F.*

بَرخ کَردَن to create *R.*

بَرخوابَه (ex خواب praef. بر et suff. ه) stratum cubiculare (توشک ونهالی); 2) socius, sodalis (همخوابه) *B.*

بَرخوار et بَرخور portio, sors (حصه ونصیب) *F.*

بَرخَور et بَرخور (a v. برخوردن) i. q. برخوار portio, sors *F.*; 2) particeps, consors, socius (بهره‌بر که شریک وانباز است); 3) i. q. برخوردار, e quo decurtatum est *B.*; 4) imp. verbi برخوردن q. v. et sec. al. verbi بردن et خوردن *HK.*

بَرخَورد (a v. برخوردن) i. q. برخورداری q. v. *Shaksp.*

بَرخَوردار (ex برخور et دار) adi. c. particeps, consors, socius (نصیبلو وحصه‌مند وبهره‌مند) *F.* et *B.* s. v. برومند; 2) voti compos, is qui res sibi necessarias adeptus est, felix (آنکه محظوظ از مرادات ومظفر بر حاجات خود باشد) *HK.* Sunt qui vocem ex tribus imperativis بر et خور et دار compositam dicant *HK.*, revera autem ex برخور et دار composita videtur.

بَرخَورداری (suff. ی) optati impetratio, prosperitas, felicitas. Inde برخورداری گرفتن voti compotem esse, fortunate vivere *B.* s. آب خوش خوردن.

بَرخَوردبا optandi formula, in qua vox با pro باشد vel باشی posita est, quum significet: „semper felix sit vel sis" (همیشه برخوردار باشد وبرخوردار باشی) *B. HK.*

بَرخَوردَن fructum (بر) edere s. percipere; frui, e. g. برخوردن از نهال محبت ومودت Anv. Soh. p. 87, l. 4.; 2) voto potiri; quae necessaria sunt adipisci; 3) felicem, fortunatum fieri (میوه خوردن وحظ امیدها ونعمتها بر گرفتن ویافتن مطلب وبر حاجت خود ظفر یافتن وبرخوردار شدن) *B. HK.*

بَرخوز pera, marsupium (انبان یعنی طغرجق), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae :

در دست عصا ومسبحه بر دوش شال

پر فسون ۞ زرق وریا در آستین برخوز حیله در بغل *F.*

بَرخوهَل i. q. خوهل non rectus, curvus (کج وناراست) *B.*

بَرخَه (suff. ه) i. q. برخ 1 frustum, aliquantum, pars ex toto, portio *B.*

بَرخی [ĕ] *HK.* (suff. ی unit.) i. q. برخ 1 s. برخه; 2) parum, pauxillum (اندکی از بسیار) *B. HK.*; cf. برخین. Inde برخی از بلاد aliquot provinciae Gul. 69.

بَرخی [ī] (suff. ی) devotio, sacrificium (فدا شدن وقربان گردیدن); 2) compensatio, lytrum (آنچه در عوض چیزی بکسی دهند) *B.*

بَرخیدَن aliquantum quiescere, exspectare (بر مقدار آرام ایلمک واکلنمک وبر مقدار زمان کچورمک وامثالی نسنه‌لر مصدر در) *F.* exemplo non allato. Verbum denominativum a voce برخ formatum videtur.

بَرخیزا part. praes. v. برخیزیدن q. v. s. خیزیدن, insurgens *C.* ex vers. pers. V. Test.

بَرخیزانیدَن causs. v. برخیزیدن s. برخاستن q. v. *C.* ex vers. pers. V. et N. Test.

بَرخیزش (suff. ش a v. برخیزیدن s. برخاستن) surrectio *C.* ex vers. pers. V. Test.

بَرخین i. q. برخی pars, particula, parum, pauxillum, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : یار چون تیر مژه انداخته ۞ میگذشت از سینه وبرخین نماند *F.*

بَرد imp. v. بردیدن apage, recede, procul hinc (از راه دور شو) Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahnamiano : سپهبد بر آشفت وگفت از نبرد ۞ مرا چرخ گردان نگوید که برد *F.*; cf. بردا et بردابرد et بردبرد; 2) n. s. lapis (سنگ ar. حجر) *B.*; cf. بردی 2.

بُرد aenigma (چیستان ar. لغز et أحجیة); cf. بردك; 2) 3 ps. sg. praet. abs. v. بُردن *B.*

بَردا (suff. ا) i. q. برد 1 q. v., ut in hoc versu ابو اسحق که افلاک poetae : شمس فخری

بَرَنْبَرد (vox برد repetita) i. q. بَرَدابَرد q. v. B. Cf. بردا.

بَرَدَر pro برادر, e quo decurtatum est B.

بَرَدَع et بَرَدَعَه nom. urbis B. in confinibus Armeniae HK., a regina نوشابه conditae, cuius antiquum nomen بردم tempore Alexandri magni in بردع vel بردعه mutatum est B. HK.; nom. regionis et urbis magnae, quae adiacet provinciae مازندران F.; cf. باغ سپید.

بَرَدَک fabula (افسانه); 2) sec. al. i. q. بُرَدَک aenigma B.; cf. پردک.

بُرَدَک aenigma (چیستان ولغز); 2) sec. al. i. q. بَرَدَک fabula B.; cf. بُرد et پردک.

بُرَدَگی (a برده suff. ی) captivitas C.

بَرَدَم nom. antiquum urbis بردع q. v. B.

بِرَدَن citus incessus, velocitas (تندی وتیز رفتاری); 2) equus velocissimus (اسب جلد وتند) B.

بُرْدَن (z. bere, IC. bar, s. भृ) imp. بَر portare, ferre (ایلتمك) F.; 2) ducere Chr. Sch. 78, l. 5, Frag. 22, l. 5, Spieg. Chr. 10; 3) rapere, auferre (ربودن) B.; cf. Spieg. Chr. 16. 18; 4) vincere lusu et bello (quasi praemium auferre) (اویونده غالب اولمق وجنگده غلبه ایتمك) F.; 5) nancisci (یافتن) B.

Phrases:

اَز جای بردن *met.* inconstantem facere, obstupefacere (حیران وبیقرار کردن) SHL. HK.

اَز دوستان بردن ab amicis se separare Pend. 83.

اَز یاد بردن oblivisci (فراموش کردن) B.

اعتقاد بردن credere R.

اَیام بَسَر بردن vitam, tempus transigere (زندگانی کردن وروزگار بآخر رسانیدن) B.

بَراه بردن i. q. براه رفتن incedere B. s. پاخشیدن.

اختران را ✿ همیگویند هان از راه بردا; 2) sec. al. i. q. بُرد aenigma F.

بَرَدابَرَد (imp. برد repetitus inserto lit. ا) i. q. simplex برد apage, recede, procul hinc B.

بَر دادَن dimittere, liberare (سر دادن ورها دادن) B.

بَردار imp. verbi برداشتن, q. v. s. داشتن; 2) (coll. دار patibulum) in patibulo = de patibulo suspensus, in crucem actus (مصلوب) v. infra s. v. دار; 3) domus aestiva (خانهء تابستانی) F.

بُردار pro بُردبار q. v. C. ex vers. pers. V. Test. nisi est lectio mendosa.

بَرداریدَن de patibulo suspendere, in crucem agere (بردار کردن ar. صلب) F. Verbum ex دار patibulum praef. بر formatum videtur.

بَرداریدَن i. q. برداشتن B., q. v. s. داشتن.

برداغ i. q. اسپرک herba tingendo inserviens. Pronuntiandi ratio ignota est B.

بَردال i. q. پردال circinus B.; cf. پرگال et پرگار.

بَردان succus (شیره) herbae foetidae B.

بَردانَه frustula s. segmenta offae, lacte subactae, in sartagine frixa (زواله ar. فرزدق i. q. لغن) C. Vox dubia in ceteris lexicis non comparens. Fortasse scribendum پرازده q. v.

بُردبار (ex بار et برد a v. بردن) portans onus, baiulus (بارکش); 2) iniuriam patiens, vexatus (جفاکش); 3) tolerans, patiens (تحمل کننده) B.; cf. Pend. 67.

بُردباری (suff. ی) patientia in portando onere vel in ferenda iniuria (ایشده تأنی وتأخیر ومتانت ووقار ایله حرکت ایتمك), e. g. in hoc versu شیخ عطار poetae: بردباری

جوی وبی آزار باش ✿ تا که گردد در هنر نام تو فاش Pend. 69 et مولانا صائب تبریزی poetae: بردباری پیشهء خود کن که در راه سلوک ✿ هر که سنگین تر بود بارش بمنزل میرسد F.

بَرْدَه بردن captivum ducere, capere *M.*

بَسَر بردن ad finem adducere, finire, perficere, absolvere (وفا كردن وبانمام رسانيدن وسازكارى نمودن); 2) tempus transigere, vitam agere (روزكارى كذرانيدن); 3) sollicitum, anxium esse, affligi (غمخوارى كردن) *B.*

بكار بردن adhibere Spieg. Chr. 3. 59.

بَكاغذ بردن *met.* ad summos dignitatis honores promovere (بعزت تمام بردن) *B.*

پَناه بردن confugere, se recipere aliquo c. ب H. Sam. 62 et 78.

حَسَد بردن invidere, invidum esse Gul. 34.

حَمْلَه بردن i. q. حمله آوردن impetum facere, aggredi *M.*; cf. Spieg. Chr. 107.

دَر پَناهِ كَسى بردن ad tutelam alicuius confugere *C.*

رامِش بردن laetari, delectari c. از r. Chr. Sch. 70.

شَك بردن dubitare *C.*

فَرمان بردن imperio parere, obedire *M.*

نام بردن nomen alicuius pronuntiare Spieg. Chr. 32. 73.

c. باز reportare, reducere Frag. 28, l. 7.

c. بَر apparere, oriri *de sole*; 2) perfici *R.*

c. پيش ante ferre, afferre, apponere Chr. Sch. 58. 69. Inde كارى پيش بردن s. كارى از پيش بردن rem promovere, procedere facere, perficere *B.* s. v. پيشانى دار et Spieg. Chr. 79.

c. دَر inferre, inserere *C.*

c. فُرو deferre, demittere e. g. *caput* Chr. Sch. 56; 2) infigere ibid. 50.

بَرنَنك mons parvus s. collis medio in deserto *B.*; cf. برندك.

a. p. بَر دَوام adi. c. continuus; 2) adv. c. semper *M.*; cf. Spieg. Chr. 8.

a. p. بَردَوامى (suff. ى) n. c. perpetuitas, duratio *M.*

s. p. بَردَوان (s. वर्द्दमान) nom. regionis et urbis Bengaliae *R.*

a. p. بِردون equus mas velocissimus *B.*; cf. بِرذَن et ar. بردون et برذون.

بَرذَه captus, captivus et captiva (اسيم مطلقا خواه دختر وخواه پسر) *B.*; 2) mancipium (بنده) *F.*

بَردى praestantius quoddam dactylorum genus, alias سنك اشكنك dictum; cf. بكهان et بهيد et ar. بُردِىّ; 2) vas lapideum *B.* i. e. vas e polito lapide (ظروف سنكين يعنى طاشدن تراش اولنمش قابلر) *F.*; cf. بَرد 2; 3) papyrus, e quo chartam (كاغذ) conficiunt, ar. حفاء dictus *B.*; 4) ludibrium, irrisio (تمسخر), e. g. in hoc versu : بردى كه كند نزيبد اورا ✿ كورا شده مسخره بشيطان *F.*

بُرد يافتن ludo vincere, lucrum facere *R.*; cf. بُردن 4.

بَرديدَن deflectere de via, deverti (از راه بطرفى شدن ودور كرديدن از راه) *B.*

g. p. بَرديْلوس (e gr. κορυδαλλίς s. κορυδαλὸς corrupt.) alauda (چكاوك ar. قبّره) *B.*

بَرديق ignorans, ignarus, nescius *C.*; cf. برزيق et بريق.

a. p. بُردِ يَمانى genus vestis s. panni striati (پارچهء خط دار) Jemanensis *B.* چادر يمنى Gl. Sch.

بَرديں sordes (چرك ووسخ), e. g. in hoc versu مير نظمى poetae : معتمد بوده قول پيشيں را ✿ شده آلوده جامه برديں را *F.*

بَرْراه *F.* et بَرَه *B.* i. q. براه q. v. *B. F.*

بَرُسْتَه part. praet. v. برستن q. v. s. v. رُستن.

بَرِيق i. q. برديق *C.*; cf. برزيق.

بَرز satio, agricultura (كشت وزراعت وكشاورزى) *B.*; cf. برزيدن; 2) altitudo

(بلندی) *B.* Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahnamiano : چو خورشید بر زد سر از برز کوه ✿ میانها ببستند توران گروه *F.*; 3) forma pulcra, placida et alta staturae hominis et trunci arboris (زیبائی ومعشوقی وبلندی بالای مردم وتنهء درخت); 4) trulla (ماله), qua incrustantur parietes *B.*; 5) pro وَرز q. v., e. g. in hoc hem. : کمند از کمین برز جان میگرفت Gl. Sch.; cf. بُرز.

بُرز accretio recens (نوخاستگی); 2) altitudo, proceritas (بلندی) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano : برش چون بر شیر وبالاش برز ✿ زترکان ندیدم چنان دست وگرز *F.*; cf. Chr. Sch. 46; 3) statura (قد وقامت) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano : پس وپیش وهر سو همیکوفت گرز ✿ دوتا کرد بسیار بالا وبرز *F.*; 4) magnitudo, gravitas, maiestas (شکوه وعظمت) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : زدستش بیفتاد زرینه [برزینه *F.*] گرز ✿ تو گفتی برفتش همی فر وبرز *F.*; cf. Frag. 27, 11; 5) altus, procerus (عالی), e. g. in hoc versu Schahnamiano : ببالا بود چون یکی سرو برز ✿ بگردن بسر آرد زپولاد گرز et in alio نهادند در یکدگر تیغ وگرز ✿ چو سنگ گران کاید از کوه برز et in alio نه کوهیست زین برزتر در جهان ✿ نه یاقوت دارد جز این جایگاه *F.*; 6) i. q. بَرز 4 trulla *B.* Utraque vocis forma بَرز et بُرز coll. البُرز ad zend. rad. 𐬠𐬆𐬭𐬆𐬰 berez, s. वृह् crescere, augeri referenda est, unde derivantur voces zendicae : bereza altus, sublimis et altitudo, berezaṅh altitudo, berezaṭ altus, magnus, splendens al.

بَرژ vortex maris (گرداب که دریاده واقع اولور) *F.* Alia forma vocis بَوژ coll. زبوژ, quam cetera lexica et *F.* offerunt.

a. p. بَرزَخ interstitium, impedimentum (باز داشت) inter duas res; 2) linea (خط) inter inferos et paradisum, vel sec. al. inter inferos (*B.* دواج pro دوزخ) et solem; 3) sepulcrum inter hanc et futuram vitam (قبر که میان دارین است) coll. Alcor. Sur. XXIII, 102; 4) spiritus supremus (روح اعظم); 5) is, qui amore feminae captus est (آنکه در عشق زن باشد) *B.* in appendice; cf. Freyt. lex. s. v.

بَرزَغه pannus, qui ephippiis substerni solet *C.*, qua significatione cum ar. بَرذَعَة s. بَرذَعَة, coll. ar. برزعة stratum *M.*, convenit. Vox in ceteris lexicis persicis deest et falsa scriptura vocis ar. برذعه esse videtur.

بَرزیگَر n. c. et بَرزْگَر suff. گر i. q. بَرزکار sator, agricola *B.*; cf. بَرز 1.

بَرزْگَری (suff. ی) i. q. برزیگری satio, agricultura *F. HK.*

بَرزَم blanditiae vel blandimenta amantium (ناز وکرشمه) *B.* برزم کرشمه معناسنه صاحب فرهنگ منظومه بیت هست برزم کرشمه بالا اسب ✿ ده هزار اسب بیور اینجا اسب *F.*, quo fretus *M.* falso vertit : „saccus“; 2) nom. arcis (قلعه) ad fluvium Oxum (آمو) *B.*

بَرزَن vicus urbis, diversorium, mansio (کوچه ومحله) *B.* محله معناسنه ودخی محل یعنی مکان وسر کوی یعنی محله باشی که اهل محله جمعیت ایدر *F.*; 2) planities, desertum (صحرا) *B. F.*; 3) imp. verbi برزدن *B.* q. v. s. زدن.

بِرزَن sartago (تابه) fictilis, in qua panes coquendi imponuntur *B.*

بَرزَنی infans de via sublatus, quem educant (طفلی که از کوچه آورند وپرورش نمایند); 2) omne quod viam transit, viator (همه راهگذری) *HK.* Vox a بَرزَن (suff. ی) derivata videtur. In ceteris lexicis deest.

بَرزون equus turcicus (اسب ترکی) *F.* Cf. بردون.

بُرزویلا nom. athletae (مبارزی) Turanensis in exercitu Afrâsiyâbi *B.* Gl. Sch.

بَرزَه (suff. ه) i. q. بَرز 1 satio, agricultura; 2) ramus (شاخ) arboris *B.*; 3) vestis s. panni ex serico et filis laneis contexti species (ابریشم وایپلک ایله طوقنمش قماش کہ حلالی والاجه وامثالی) *F.*

بُرزَه galbanum (صمغه بکزر بر اغاج پسیدر غایت بدبو اولور عربیده قنه دیرلر) *F.* Alia forma vocis synonymae بیرزن esse videtur, in ceteris lexicis non comparens.

بَرزَه‌کار n. c. i. q. برزکار q. v. *B.*

بَرزَه‌گاو n. c. bos arator *B.*

بَرزَه‌گَر (suff. گر) i. q. برزگر q. v. *B.*

بَرزی (suff. ی coll. بَرز 1) sator, agricola (اکنجی وکشاورز) *F.*

بُرزی nom. athletae cuiusdam Turanensis *F.*; cf. برزویلا.

بَرزیدَن serere (زراعت وحراثت ایلمک) *F.*; 2) pro ورزیدن strenuum, assiduum esse in agendo, factitare, exercere (مواظبت ومداومت کردن در کاری) *B. F.*

بَرزیق homo rudis, ignarus (ناشناس), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: کند دعوای علم از جهل وبرزیق ✿ همه کارش شده تزویر وترزیق *F.* Eiusdem vocis formae بردیق et بریریق, quas *C.* lexicon offert, mendosae videntur; cf. Freyt. lex. s. v.

بَرزیگَر et بَرزیگَری i. q. برزگر et برزگری q. v. *B. HK.*

بَرزین ignis (آتش); 2) nom. antistitis cuiusdam (یکی از ایمه) fidei Zoroastris addicti, qui pyraeum sextum, ab ipso آذر برزین dictum, condidit; cf. Chr. Sch. 27, Frag. 19, 25 coll. annot. nostra ad h. l. et آذر برزین; 3) nom. athletae (مبارزی وسرداری) Iranensis; 4) i. q. بَرزَن q. v. *B.*

بُرزین publicus, manifestus (آشکارا وظاهر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: چسان دارم نهان در دل ملالم ✿ زگفتارم شود برزین حالم *F.* Vox ad arab. rad. برز referenda videtur.

بَرزینْ کُروس nom. Mobedi (موبد) cuiusdam *B. HK.*

a. p. بَرزِیَه arx munitissima in monte alto in confinibus Syriae, quae ob solida sua et inexsuperabilia munimenta apud Europaeos in proverbium abiit *B.*

بَرس lignum (چوب) naso cameli impositum, cui alligatur funis capistri (ریسمان مهار) *B.* forceps lignea (t. یواشه) ferocioris (سرکش) equi, muli vel cameli naso imposita, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae: چون گسستی مهار وبیریدی ✿ زود بینی به بینی اندر برس *F.*; 2) i. q. مهار i. e. funis naso bovis iniectus (ریسمانی کہ در بینی گاو گذرانند), capistrum; 3) calcar (مهمیز) *B.*; cf. برسن et برش.

بِرس gossipium (پنبه ar. قطن et شحم الارض) *B.* Eadem significatione est vox arabica, de q. v. Freyt. lex.

بُرس fructus cupressi montanae (میوهٔ سرو سرو کوهی طاغ یمشی کہ عربیده کوهی ورس دیرلر) *F.*; cf. برس غنجه.

بِرْسام n. c. inflammatio pectoris, pleuritis *B.*; cf. سام et سرسام.

بَرْسان et بِرْسان syrupus (دوشاب) nigri coloris et iucundi odoris *B.* دوشاب خوب یعنی بکمزک اعلاسی *F.* vinum praestantissimum et coctum *M.*; 2) i. q. برپروشان *B.*

بُرسان draco (اژدها) *B.* Cf. برغمان.

بُرسانیدَن v. s. v. بُرسیدن.

بُرْسْ غُنجَه n. c. semen (تخم) cupressi montanae, ar. ثمرة العرعر et جوز الابهل dictum *B.*

بَرسَم rami tenues s. virgae sine nodis (بی گره), unam spithamam (وجب) longae, quas ex arbore هوم vel گز, arbore illi simili, vel earum defectu ex malo punica (درخت انار) amputant et sacra facientes Magi manu tenere solent; 2) sec. lex. فرهنگ سروری inscriptum voce برسم intelligendus est liber (کتابی), quem manu tenere solent ignicolae sacra obeuntes,

excepto tamen uno eiusdem lexici codice, in quo pro کتابی scriptum est گیاهی herba, quae interpretatio ad illam, quam ex lex. Fg. primo loco posuimus, propius accedit *B.* Cum priori interpretatione consentit Gl. Sch., quum dicat : برسم شاخچها است که آتش پرستان بدست گرفته پرستش آتش کنند, e. g. in hoc versu Schahnamiano : سر وتن بشویم برسم بدست ۞ چنان چون بود مرد یزدان پرست et in alio : فرود آمد از اسب برسم بدست ۞ بزمزم همیگفت ولبرا به بست eamque rectam esse probat ipsum vocis etymon, quum respondeat z. 𐬠𐬀𐬭𐬈𐬯𐬨𐬀𐬥 bareçman (a rad. 𐬠𐬀𐬭𐬈𐬰 berez s. वृह् crescere) et s. ved. ब्रह्मन्, quibus fasciculus virgarum, quo in sacris utuntur, significatur; cf. Benfey Gloss. in Sam. Ved. s. v. bráhman, Anquetil Zendav. locis in indice ed. Kleuk. s. v. Barsom notatis et Hyde hist. rel. vet. Pers. p. 345. De ritu in virgis amputandis observando deque virgarum in sacris obeundis usu haud alienum videtur ipsa lex. *B.* verba hic apponere : ورسم بریدن آن چنان است که اول کاردی که دستهٔ آن هم آهن باشد وآنرا برسم چین خوانند پادیاوی کنند یعنی پاکیزه بشویند وآب کشند پس زمزم نمایند یعنی دعائیکه در وقت عبادت آتش وبدن شستن وچیزی خوردن می خوانند بخوانند وبرسم را با برسم چین ببرند پس برسم دانرا نیز آب کشند وهرگاه خواهند بدن بشویند یا چیزی بخورند یا عبادتی کنند یا نسک از نسکهای زند یعنی قسمی از اقسام کتابهای زند بخوانند چند عدد از آن برسم که بجهت آن کار وآن فعل معین است بدست گیرند چنانچه بجهت خواندن نسک وندیداد که یکی از نسکهای مشهور زند است سی وپنج برسم بدست گیرند وبجهت نسک یشت بیست وچهار برسم وهنگام بدن شستن وچیزی خوردن وعبادت کردن پنج برسم وچون یکبار نسک وندیداد خوانده شود آن برسمها باطل گردد واز جهت نسکهای دیگر وافعالی که مذکور شد اختیار دارند خواهند با همان برسمها عمل کنند وخواهند برسم تازه بدست گیرند واز شروط برسم بدست گرفتن بدن شستن وجامهٔ پاک پوشیدن است وصاحب فرهنگ جهانگیری گوید این لغترا از مجوسی که در دین خود بغایت فاضل بود واردشیر نام داشت واورا مجوسان موبد میدانستند ودر عهد اکبر پادشاه از کرمان بهندوستان آمده بود تحقیق نمود. — Praeterea lex. *F.* auctor vocem برسم etiam significare dicit : donum parvum (دستآویز یعنی هدیهٔ مختصر) *F.*, quae tamen significatio nullo exemplo probatur et in ceteris lexicis deest.

بَرْسَمْ چین (a v. چیدن) n. c. *proprie* virgilegus i. e. culter manubrio ferreo, quo Parsi virgas برسم dictas ab arbore resecant *B.*; cf. برسم.

بَرْسَمْ دان n. c. theca (ظرف) ex auro, argento simil. facta et thecae calamariae (قلمدان) similis, virgis برسم dictis recondendis *B.*; cf. برسم.

بُرسَن i. q. بَرس capistrum nasi, capistrum (یولار ومهار ویواشه وسورندرق) *F.* ex مجمع الفرس nullo exemplo allato. Fortasse falsa lectio pro بَرس, quum literae سن facillime cum lit. fin. س permutari possint.

بَرْسَنگ i. q. بارسنج q. v. *C.* Fortasse legendum پارسنگ quod idem significat.

بَرسولَه pastillum (قرص), in quo sunt nuces aliaque condimenta et aromata (که در آن جوز وبزباز وبنگ ودیگر ادویهٔ گرم کنند وخورند) *B.*

بَرسی taedium *M.* ex *F.*, in quo haec leguntur : بمعنی بیزار وبمعنی بردن کذا فی مشکلات *F.*

طار طغان بَرسیان nom. herbae turc. dictae *F.* Cf. برسیان دارو.

بریانی که در روغن (در روغن کرده باشند *HK.* افگند *SHL.*

بِرِشْتَن assare, torrere, frigere. Verbum, ut videtur, inusitatum et in solo *C.* lexico ex *Gil. Hacw.* sed falsis vocalibus بُرُشْتَن exhibitum, cuius tantum infinitivi formam apoc. برشت et part. praet. برشته lexica offerunt. Ad eandem radicem referenda videtur vox بـــریان, qua ipsum verbum inusitatum بـــرشـتـن ope verbi auxiliaris exprimitur, ut dicant بـریان کردن assare, torrere et بـریان شدن s. بـریان گـردیدن assari, torreri.

بِرِشْتَه (part. praet. v. inusitati برشتن) inassatus, assus, tostus, frictus (بریان کرده وبریان گردیده) *B.* in appendice.

بَرْشَخان et بَرْشَخا et بَرْشَجان et بَرْشَجا nom. loci inter Iran et Tûran *B.*

بُرِش دید Gl. in Des. q. v. s. v. بُرِیدن.

بَرْشَک cingulum superius ephippii (طـبـقـور قولانی که ایر اوزرینه چکرلر), e. g. in hoc versu مـیـر نظمی poetae : هـمـیـدید زآنسو

که لشکر رسید ✿ فرود آمـد از اسب وبرشک کشید *F.*

بَرْشَن hedera (t. صرمشق), e. g. in hoc versu مـــیـــر نظمی poetae : چو تار زلف او افتـد

بگردن ✿ بسرو حسن‌را پیچیده برشن *F.*

بَرْشُنان i. q. برشان *R.* Vox fort. falso lecta.

a. p. بَرْشوم dial. incolarum provinciae نجد: species dactylorum siccorum (خـــرمــــای خشک) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

بَـرْشِیانْ دارو n. c. nom. medicamenti (دارو) alias سرخ مرد et ar. عصا الراعی dicti, q. v. *B.*; cf. برسیان دارو.

بَرْشیجا alia forma vocis برشجا q. v. *R.*

a. p. بَرْصیصا nom. monachi cuiusdam (عابدی) piissimi, quem denique diabolus a recta via abduxit *B.*

بَرْطاس i. q. برتاس q. v. *B.*

بَرْسِیانا planta quaedam (رستنی), cuius semen apii (کرفس) semini simile est. Prodest in scabie *B.* In lex. *R.* legitur برسینا.

بَرْسِیانْ دارو n. c. i. q. برشیان دارو q. v. *F.*

بَرْسِیاه (ex سیاه praef. بر) adi. c. tritici colorem habens, fuscus (گندم گون), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : دلبر برسیاه

وبر عشوه ✿ صبر وآرام از دلم برده *F.*, quo tamen exemplo haec significatio non satis probatur; 2) n. c. atra bilis *C.* ex vers. pers. V. Test.; melancholia *R.*

بُرسیدن absolvi, perfici, finiri (تمام اولمق); 2) ad nihilum redigi, deleri (نابود اولمق). Verbi forma transitiva est بـرسـانـیـدن *F.* Exempla non afferuntur et deest haec vox in ceteris lexicis.

بَرسین clover *R.* Deest in ceteris lexicis.

بَـرْش desiderium (آرزو), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بدلدا برش وصلت دیده

پــر خــون ✿ زهجر وحسرتش حالم دگـــر گـــون *F.*

بَرِش i. q. بَرس capistrum cameli (مهار شتر) *F.*

بـــرش (vocales desunt) ramentum, assula, schidia (تراشه) *B.* a v. بریدن, ut videtur, derivandum et leg. بُـــرِش *proprie* sectio, segmentum; 2) naevus (تـــاش) *B.* in app., qua significatione ar. بَـــرَش est et sic legendum videtur.

a. p. بَرشام visus acumen, visus acutus (حد البصر یعنی غایت تیز نظر) *F.*, qua significat. in Freyt. lex. بِرشام legitur; 2) framea acuta (کسکین قلیج); 3) dens acutus vel dentibus acutis armatus (تـــیـــز دندان) *F.* Duae posteriores significationes in Freyt. lex. desunt.

بَـرْشان i. q. برپروشان *B.* e quo decurtatum est *F.*; cf. برسان 2.

بَرْشاوُش i. q. پرسیاوش q. v. *B.*

بِرِشت (infinit. apoc. v. inusitati برشتن) n. s. res quaevis butyro assata (چیزی که بریان

g. p. بَرطانيقى ling. graeca : flos alias بستان افـروز dictus vel, ut alii dicunt, semen eiusdem floris *B.* Vox e gr. *βρεταννικὴ* s. *βεττονικὴ* depravata videtur, de q. v. Diosc. l. IV, cap. 2 coll. Spreng. not. ad h. l. t. II, p. 569 seq. ed. Kühn.

بَرطايل nom. insulae in Hindustân fabulosae, quum dicant, ex arbore quadam illius insulae altum et terribilem clamorem prodire vel montem quendam insulae noctibus tympanorum aliorumve instrumentorum (طـبـل ودهـل وسنج) sonum reddere *B.*

بَرطَرْف et بَرطَرْفى v. s. v. طرف.

بَـرطُلَه s. بَـرطَلَه pileus ruber (قـرمـزى بـورك وطـاقـيـه) *F.* petasus : pileus sub capitis involucro *C.*; cf. پرتله et ar. برطل.

e. بَـرطيسقون ling. gr. : terra rubra (گـل سرخ), ar. طين الاحمر dicta, cuius optima species ex Aegypto affertur et terrae sigillatae (گل مختوم) locum implet *B.*

بَرغ s. بَرَغ s. بَرّغ agger (بندى) ex lignis virgulis, terra al., quo aqua coercetur *B.*; 2) animalcula aquae innatantia *M.* ex *F.* صو اوزرنده كـزن جانورجكلره دخى (ديرلر) *F.*; cf. بـزغ.

بَرغاب (ex برغ et آب) n. c. locus, ubi aqua aggere coercita confluit (بـنـد آب است يعنى جائيكه پيش آبرا بـه بندند تا آب (در آن جمع شود) *B.*

بَـرغاليدَن i. q. براغاليدن q. v. *F.*, e quo decurtatum videtur; cf. برغلانيدن.

بَـرغَست olus silvestre spinachiae (اسفناج) simile, in arvis et ripis fluminum maxime crescens, pultibus (آشـهـا) indi solitum, alias مـچـه et ar. تملول s. غملول s. قنابرى s. شجرة البهق dictum; cf. بـرنـد et ar. برغشت. Sec. al. herba flore flavo, quae asinis et bovibus dari solet. Sec. al. olus herbaceum vernale (تره بهارى), sapore acri, quod recens coctum editur, siccum autem asinis et bovibus datur; 2) muscus aquaticus (جل وزغ); 3) rivus (جـوى آب) e fonte in latus arvi ductus *B.*

بَرغَستْوا (praec. aff. وا pro با) n. c. cibus vel puls, quae e herba برغست dicta coquitur *B.*

بَـرغَلانيدَن i. q. برغاليدن (a quo formatum est) ar. اغرا irritare, instigare, impellere *B.*, e. g. in hoc versu مير نظمى poetae :

مقابل شد در آنجا آن دو لشكر ✿ بيكديگر برغلانيدند يكسر *F.*

بَرغَمان serpens magnus, draco *B.* Cf. بُرسان.

بَـرغَندان laeta solemnia (جـشـن ونشاطى), quae agunt diebus ultimis (در آخرها) mensis شـعـبـان, quia proxime sequitur mensis ieiunii (رمـضـان) dictus. Sec. al. nom. diei ultimi mensis شعبان. Aliud eiusdem diei nomen est كلوخ انـداز s. كلوخ اندازان q. v. *B.*; festum bacchanalium *M.*; cf. برقندان.

بُرغُو [ô] cornu intus cavum (شاخى ميان تهى), quod instar tubae inflatur (كه آنرا مانند نفير نوازند) *B.* Inde dicunt برغو كشيدن vel بـرغـو زدن canere hoc instrumento et آواز بـرغـو sonus vel clangor illius instrumenti; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 128, not. 2.

a. p. بَـرغـوثـى psyllii semen, alias dictum اسفيوش, ar. بـزر قطونا, dial. Shirazensi بـنـگـو et gr. فسليون (*ψύλλιον*) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. البرغوثى.

بَرغول [ô] dulciarium (حلوا) e farina coctum, alias آفـروشـه s. افـروشـه dictum; 2) et بُرغول [ô] triticum perfractum, comminutum; alica triticea (گندمى درهم شكسته); 3) res quaevis contusa, comminuta (درهم كوفته); 4) puls ex alica triticea cocta (آشيكه از گندم دليده كرده پزند) *B.*; cf. پرغول.

بَرغَه elinguatus (بریده زبان), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بنفشه بود شرمنده زخطش ✿ دهانش غنچه دید وگشته برغه *F.*

بَرف nix (t. قار ar. ثلج) *F.* glacies (یخ) *HK.*

بَرفْ آب s. بَرفاب (praec. et آب) n. c. aqua nivalis, frigida; 2) *met.* saliva, quam movet cibus, quem alter edit, vel sponte ex ore profluens *B.*

بَرف آب دادَن *met.* cor frigidum reddere; spem adimere (دل سرد کردن وناامید ساختن) *B.*

بَرفْدان (cf. دان) n. c. vas nivale; 2) cella glaciei asservandae, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : آنچنان گرمست تاب آفتاب ✿ جای آرام نیست غیر برفدان *F.*

بَرْفَر n. c. potentia, magnitudo, summus gradus honoris et dignitatis (شان وشوکت وعلو قدر ومنزلت) *B.* Gl. in Des.; cf. برفره.

بَرفَرازَنده (part. praet. v. برفراختن) an illuminator *R.* Cf. افراختن et فراختن.

بَرفَرود i. q. برافرود q. v. *C.*

بَرفَروشان i. q. برپروشان q. v. *B.*

بَرفَره (suff. ه) i. q. برفر q. v. *B.*

بَرفْ زَدی n. c. injury caused (to crops) by snow *R.*

بَرفْناک (suff. ناك) nivosus, nivibus obrutus *locus*, e. g. in hoc versu حکیم شیرازی poetae : چون برفناك وکوهرا اصلاح برف ✿ شمال آنجا نمی باشد بصرف *F.*

بَرفَنج ardua et difficilis *via* (صعب ودشوار یول), e. g. in hoc versu میر نظمیء هروی poetae : در راه غمش مرو بشیوه ✿ برفنج بلاست آن گریوه *F.* Num fortasse ex بر et فنج composita vox?

بَرفَنجَک incubus nocturnus (کابوس) *B.*

بَرفَند exercitus (لشکر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : چو آمد سپهبد بدامان کوه ✿ در آنجا بدیدند برفند انبوه ; 2) sermo gratus, acceptus (سخن مقبول); 3) locus profundus (جای عمیق) *F.*; cf. فند.

بَرفَنْدار iurisconsultus placitum vel sententiam edens (مفتی); 2) librorum interpres (مفسر وشارح); 3) vir sapiens, prudens (اهل علم وماهر) *F.* exemplo non allato.

بَرفَندَه i. q. برونده s. پرونده q. v. *F.*

بَرفوز et بَرفوس ambitus oris (اطراف وپیرامون دهان) *B. F.*; cf. برپوز et برپوس et برکاپوز.

بَرفی (suff. ی) nivalis, glacialis; 2) n. s. genus dulciarii *Shaksp. R.*

a. p. بَرقان pellis agnina *F.* Sine dubio ex ar. بَرَق agnus formata vox, cuius plur. ar. sonat بِرقان s. بُرقان, de q. v. Freyt. lex. s. v. In *C.* lex. falso legitur برفان.

a. p. بَرقْ اَنداز (fulmen iaciens) n. c. a matchlock-man, a musketeer *Shaksp. R.*

a. p. بَرقش n. s. discolor fieri (رنگ برنگ شدن) *B.* in appendice. Vox ex ar. بَرقَش formata.

a. p. بَرق شُدَن (fulmen fieri) *met.* festinare, currere (شتاب رفتن ودویدن) *B.* in appendice.

a. p. بُرقِع کُحلی *met.* nox (شب) *HK.*

بَرقَک talcum (طلق); 2) folia auri (زر ورق) *B.* Vox ex ar. برق fulmen et ك dimin. formata videtur.

بَرقَندان i. q. برغندان q. v. *B.*

e. بَرقوق prunum flavum (زرد آلو) *F.* mali armeniaci genus vilius *C. M.* Cognatum videtur gr. *πραικόκια* s. *πρεκόκκια* s. *βερίκοκκα*, ital. albercocca, hisp. albaricoque, gall. abricot, germ. Aprikose, de q. v. Dioscor. l. I, c. 165 et Spreng. not. ad h. l. t. II, p. 416 ed. Kühn.

بَرقوه nom. urbis Gl. Sch.

a. p. بَرقَه nom. urbis (Africae), cuius latus septentrionale ad mare (mediterraneum) adiacet, vallibus amoenis circumdatae, antiquis temporibus cultae, hodie autem maximam partem desertae. Ibi est fluvius درنا dictus *B.* in appendice.

a. p. بَرقِ یَمانی fulgur iemanense i. e. e regione iemanensi micans, pluviam indicans; 2) *met.* gladius iemanensis *B.*

بَرَک vestis s. pannus (قسمی از گلیم وبافتهٔ) ex pilis camelinis, e quo Dervischorum vestimentum et pileus (قبا وکلاه) confici solet; cf. برکی; 2) vestis brevis ad locum cinguli (کمرگاه) pertingens, qua incolae Dar-almarz (مردم دار المرز) utuntur; cf. پشتک; 3) canopus stella (سهیل); cf. پرک *B.*; 4) i. q. پرک nom. fluvii cuiusdam (رود خانه) *B.* Gl. Sch.; 5) nom. regionis, in qua est polus australis (قطب جنوبی); 6) nom. loci cuiusdam terribilis (مکانی خوفناک) in via Persiae, qui hodie tutissimus est (که الحال بامن آباد اشتهار دارد) *B.*

بَرگ folium arboris (ar. ورق); 2) instrumentum musicum (ساز); 3) concentus, melodia (نوا) *B.* آهنگ ونغمه *F.*; 4) supellex, impedimenta (اسباب) *B.*, qua significatione arabicam quoque vocem بَرَک usurpari pluribus exemplis demonstravit Quatremère ad Hist. des Sult. Maml. t. I, 1, p. 253; 5) *gen.* apparatus quivis (سامان وسرانجام) et *spec.* apparatus convivalis (سامان وسرانجام مهمانی). Inde برگ عیشی commeatus Gul. 7, l. 3; 6) bona conditio, opulentia, opes (جمعیت ودستگاه) *B.* انتظام حال ومال ومنال *F.* Inde بی برگ et بی برگی q. v.; 7) intentio, propositum, consilium (قصد وعزم); 8) cura, sollicitudo (التفات وپروا) *B.* coll. Anv. Soh. p. 63 v. l. 19: برگ پدر وغم فرزند نداشت „nec de patre nec de filio sollicitus erat"; 9) vestis (کسوت) monachorum, qui قلندران dicuntur *B.*

بَرکاپوز s. برکافوس s. برکافوز s. بَرکاپوس s. برکافوس i. q. برفوز q. v. *B. F.*

بَرکاریدن scindere peponis frustum (قاون وقارپوزدن دیلم کسمک); 2) exscindere collare vestis vel indusii (قفتان وکوملکدن یاقه اویمق) *F.* exemplo non allato. In ceteris lexicis deest hoc verbum et falsa lectio verbi synonymi برکاویدن esse videtur, q. v. s. کاویدن.

بَرکافوز s. برکافوس i. q. برکاپوز q. v. *B. F.*

بَرگان nom. vici (ده) Shirazensis, ubi est lapicidina dives (معدن سنگ مغنی) *B.*; cf. سنگ برگان.

بَرکاویدن v. s. verbo simplici کاویدن coll. برکاریدن.

بَرگِ بید folium salicis; 2) genus cuspidis sagittae (پیکان تیر), folii salicis formam habentis *B.*

بَرگدار (a v. داشتن) adi. c. frondifer, frondosus *M.*

بَرگذار (a v. برگذاشتن) donum s. munus parvum (ارمغان وهدیهٔ قلیل), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: برده بودم پیش جانان تحفهٔ جانم بدست ✿ برگذار مختصر بوده نکرد از من قبول *F.*

بَرگَر fortuna, sors prospera (بخت وطالع), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: چو کردم بذل جان در راه جانان ✿ ولی سودی ندارم برگرم نیست *F.*

بَرگ رَزان i. q. برگ ریزان q. v. *F.*

بَرگِری pro برگیری a برگرفتن q. v. s. گرفتن *B.*

بَرگ رِیز *HK. F.* et بَرگ رِیزان *B. HK. F.* et برگ ریزی *R.* [*ê*] (a v. ریختن) n. c. folia spargens; 2) autumnus (فصل پائیز وخزان), *quo arborum folia decidunt*; 3) *met.* senectus, vitae finis (ایام پیری وآخرهای عمر) *B.*

بَرگَس et بَرگَست et پَرگَست i. q. ar. معاذ الله vel نعوذ بالله formula confugiendi ad Deum dicendo: absit, prohibeat Deus *B.*

بَرْكُستان i. q. بَرْكُستُوان, e quo decurtatum est *B.*

بَرْكُستُوان i. q. كجيم i. e. vestitus (پوشش) bellicus s. militaris tam hominum quam equorum *B. F.* Gl. Sch.

بَرْكَسَه tectus, absconditus (پوشيده وپنهان) *B.*

بَرْكُشت *F.* et sec. *C.* بَرْكَشت herba quaedam, quae capillorum instar perplexa se extendit (بر نوع اوتدر صاچ كبى بر برينه طولاشوب اوزانور) *F.* Fortasse a v. برگشتن derivata vox.

بَرگَشتَه et بَرگَشتَگى a v. برگشتن q. v. s. گشتن.

بَرگ كازرونى (folium Kâzrûnense) medicamentum aliquod (دوائى) dialecto Schirazensi آهو دوستك et ar. حزا dictum *B.*, de q. v. s. دينارويه et Freyt. lex. s. v. حَزَى s. حزاء.

بَرگ كاه n. c. festuca (t. صمان چوپى) *F.*

بَركَم recusatio, prohibitio (باز داشتن ومنع); 2) recusans, prohibens (باز دارنده ومنع كننده); 3) recusa, prohibe (باز دار ومنع كن) *B.*; cf. بژكم.

بَرَكَنج s. بِرِكنج genus dulciarii albi e farina, melle, ovo, nucleis et amygdalis confecti (حلواى سفيد وحلواى پشمينه وايرى شهدانه اولان نسنهيه ديرلر وجوزلى وبادملى حلوا), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae: شدم در خواب پهلو هم مكيدم لعل شيرينش ✿ زهى برکنج ى منت زهى پالودهء ارزان *F.*; cf. پركنج et بركينج.

بَرَكَند i. q. بدكند; 2) vir crassus, corpulentus (مرد ضخيم تنومند) *B.*; 3) 3 ps. praet. abs. verbi بركندن q. v. s. كندن *F.*

بَرَكَنَه et بِرِكَنَه res quaevis contusa (درهم كوفته شده); 2) *spec.* aromata (عطريات) contusa *B.*; cf. پركنه.

بَرگ نيل herba (گياه) quaedam cocta, qua feminae supercilia tingunt, ar. وسمه dicta *B.* indicum, color indicus.

بَرگ وَساز i. q. برگ ونوا *met.* opes, divitiae (سر وسامان وزر وپول) *B.*

بَرگوك i. q. پرگوك q. v. *B.*

بَرگ وَنَوا i. q. برگ وساز q. v. *B.*

بَرَكوه nom. urbis Iracae persicae, quae etiam برقو dicitur *B.*

بَركوهان i. q. پركوهان *C.*

a. p. بِرِكَه receptaculum aquarum parvum, piscina (آب گير كوچك) *B.*; cf. ar. بِرْكة.

a. p. بُرَكه anas (مرغاب) *B.*; avis quaedam alba aquatica *F.*; cf. ar. بُركة.

بِرِكهء اَردَشير nom. urbis in provincia فارس *B.*, quae nomen nacta est a magna piscina (بركه), quam اردشير بن قباد ibi exstruxit *F.*

بِركهء لاجورد *met.* coelum *B.*

بَرَكى s. بَرَكّى pileus oblongus (كلاه دراز) monachorum ar. بُرنُس dictus *B.*, e. g. حاجت بكلاه بركى داشتنت نيست ✿ درويش صفت باش وكلاه تترى دار Gul. p. 61 et in versu alius poetae: بركى بسته بود بر سر خويش ✿ بر زمين ميكشيد ريشهء آن *F.* Proprie adiectivum esse et e voce بَرَك suff. ى formatum videtur, quod probat etiam additum nomen subst. كلاه in versu e Gul. allato et significare: e panno ex pilis camelinis, vel e panno coactili; cf. بَرَك 1.

بَرَكى coetus, caterva (بركى طائفهء باشند) *B.*

بَرَكينج i. q. بركنج q. v. *F.*

m. p. بَرَلاس vir fortis genere nobilis (شجاع با نسب) Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 250 not. 1.

بَرَم pedamen s. adminiculum (چوب بندى) vitis, cucurbitarum, cucumerum, similium *B. F.*

بَرْم memoria tenere, recordatio, memoria (حفظ واز بر كردن وبياد نگاه داشتن);

2) exspectatio (انتظار); cf. برمر; 3) stagnum, lacus (تالاب واستخر); 4) fons, scaturigo (چشمهٔ آب); 5) herba quaedam viridis ad ripam fluminis maxime crescens (مَرْغ كه سبزهٔ كنار جوى باشد) B. بـر سبزهٔ آديدر كه اكثـر صو كنارلرنده اولور F.

بَرماس imp. v. برماسيدن; 2) n. s. palpatio (لمس) B.; cf. پرماس et برمچ.

بَرماسيدَن palpare, permulcere (لامسه كردن) (ودست ماليدن وسودن عضوى بر عضو ديگر B. F. Gl. in Des.; cf. برمسيدن et برمچيدن.

بَرمال imp. v. برماليدن; 2) n. s. fuga (گريز). Inde برمال كردن s. برمال زدن fugere (گريختن); 3) altitudo, vertex montis (سينه وسرابالاى كوه وپشته) B.

بَرماليدَن complicare, convolvere (نورديدن); 2) tollere (بالا كردن) manicam (آستين), femoralia, braccas (پاچهٔ تنبان); 3) met. fugere (گريختن) B.

بَرماوَرد i. q. برماورد q. v. B.

بَرماه et بَرماهَه (suff. ه) terebra (مثقب) B.; cf. پرماه.

بِرمايون et بِرمايَه nom. vaccae (ماده گاو), quae Feriduno regi ubera dedit B. Gl. Sch.

بَرمَچ imp. v. برمچيدن et 2) n. s. i. q. برماس B.

بَرمَچيدَن repere, serpere (سورتنمك); 2) raptare, trahere (سورتمك), e. g. in hoc versu استاد لطيفى poetae: تو دلفريب جهانى بشيوهٔ خونى ✿ كه برمچيدن يوسف ببوى يعقوبى F.

بَرمَچيدَن i. q. برماسيدن q. v. B.

بَرمَخ imp. v. برمخيدن q. v.; 2) n. s. repugnantia, contumacia (مخالفت وخودرائى) B.

بَرمَخيدَن adversari, repugnare, non obedire spec. parentibus (مخالفت ونافرمانى پدر ومادر كردن وعاق وعاصى شدن) B.

بَرمَخيده part. praet. v. برمخيدن repugnans, contumax spec. de filio parentibus adversanti B.; cf. پرمخيده.

بَرمَر exspectatio, spes (انتظار واميدوار شدن) B.; cf. بَـرْمَر 2 et پرمر et برمو; 2) coll. s. भ्रमर (a large black bee Wils.) apis (زنبور عسل); cf. برمور et برموز.

بَرمَسيدَن i. q. برماسيدن F., e quo decurtatum videtur.

بَرمَشيدَن i. q. برمچيدن q. v. F.

بَرمَغاز et بَرمغازه (suff. ه) i. q. شاگردانه i. e. munusculum (زرى اندك), quod discipulo post mercedem (بعد از اجرت) dono dat magister B.; cf. درستان.

بَرمَك cognomen Gafari patris Jahjae ben Khalid (جعفر پدر يحيى بن خالد), a quo gens Barmekidarum nobilis et virtutum praestantia insignis originem duxit. Cognominatus est برمك, quia de veneno, quod secum ferre dicebatur, in consessu Khalifae سليمان بن عبد الملك interrogatus respondit: „ita est, venenum in anulo signatorio mecum fero, ut die summi doloris illud hauriam" (برمكم a برمكيدن i. q. مكيدن sugere) B.; cf. de Sacy Chr. ar. t. I, p. 7 sqq. ed. alt. et Herbelot Bibl. or. s. v.

بَرمَكان pili pubis viri et feminae (ar. عانة) B.

بَرمَكى (suff. ى) Barmecides F.

بَرمَكيَه aloe saccharo et aromatibus condita (عود ملبس كه شكر وبعض عطريات ايله عودى آلوده ايدرلر) F.

بَرمَلا public, conspicuous Shaksp. R. Inde برملا افتادن to become public R.

بَرمو i. q. بدمو exspectatio (انتظار) B.; cf. برمر 2 et برمر 1.

بَرموته Gl. in Des. et بَرموده i. q. پرموته res, aliquid (چيز) B.

بَرمور pabulum (علف); 2) i. q. برمر F.; cf. برموز et برموز et پرمور.

بَرموز i. q. برمور q. v. *B.*; cf. پرموز.

بَـرموزَه nom. filii ساوه شاه, qui erat consanguineus (خویش) Kâmûsi Kashâni (کاموس کشانی) *B.*; cf. پرموده et پرموده et پرموزه.

بَرمون *poetice* pro بر ما super nos, e. g. in hoc versu : بـــه تنها باده خور با ساده رویان ۞ بدش بر مون اگر بینی زبانش *F.*

بَرمَه i. q. برماه terebra *B.*; cf. پرمه.

بُرمَه i. q. برمه; 2) coll. ar. بُرْمَة olla s. cacabus lapideus (دیك سنگین) *F.*

بَـــرَن nom. oppidi (قصبه) in Hindûstân *B.*; 2) sec. *F.* i. q. بزن q. v.

بَرنا et بُرنا (pars. apûrnâi e z. [Zend script] aperenâyukô. Vend. p. 138, l. 4 ed. Burn.) iuvenis, adolescens (جوان ونوچهٔ اول عــمــر); 2) elegans, bonus, pulcer (ظـریـف وخوب ونیك); 3) cyprus herba tingendo inserviens (وحنارا نیز گویند کـه بر دست وپا بـنـــدنـد) *B.* Aliae vocis formae sunt برناك et برناه.

بَرناس negligens (غافل); 2) ignarus, stultus (نادان); 3) n. s. negligentia (غـافـلـی); 4) ignorantia, stultitia (نادانی) *B.*

بَرناك et بُرناك i. q. برنا q. v. *B. F.*; cf. پرناك. In *M.* lex. falso برناق legitur.

بَرنامَه i. q. سرنامه n. c. inscriptio, titulus literarum vel librorum (آنچه بـر سر کتابتها ونامها نویسند), ar. الـقـاب et عنوان respondens *B.*

بِرنان name of a tree growing in Ajmîr (in Hindûstân) used for making rosaries *R.*

بِرنانَه domus lutea (خانهٔ گلین) *B.*

بَرناه et بُرناه i. q. برنا q. v. *B.*

بَرنایِشتی defensio, propugnatio, tutela (پشتی وتعصب). Inde برنایشتی کردن defendere, tueri, protegere (پشتی کـردن وتـعـصـب نمودن) *B.*

بَـرنـائـــی (suff. ی) adolescentia, iuventus (جوانی ونوچگی) *B.*

بَـرَنـــج is, qui caecitatis caussa vel propter tenebras (بسبب کوری یا بجـهـت تاریکی) manibus circum tentat, ut viam reperire possit *B.*

بِرَنج et بِرنج (s. व्रीहि) oryza (ar. ارز) *F. B.*; cf. بج et شالی.

بِرنج, sec. *Shaksp.* بِـرَنج i. q. پـرنگ aes cyprium, orichalcum *B.*

بِرِنجار, sec. *HK.* بِرَنجار i. q. برنج زار, e quo decurtatum est, ager oryza consitus (شالی زار) *B.*

بِرِنْجاسف s. بِرِنْجاسپ s. بِرِنْجاسپ i. q. بـــوی مـــادران q. v. *B.*; cf. بـلـنـجـاسـپ et بلنجاسف.

بِرِنج زار n. c. i. q. برنجار q. v. *B.*

بِرَنج زَرد oryza, quae croco (زعفران) vel planta زرد چوبه dicta inficitur (آلوده) et coquitur *B.*; cf. دارزرد.

بِرَنج شَمالَه (cf. شماله) cibus quidam ex oryza cum butyro et saccharo coctus et croco imbutus, ar. مزعفر dictus, de cuius nominis origine haec leguntur in lex. *B.* : در شیراز طباخی بود که پیوسته شبها بر سر راهی نشستی وزرد پلاوی با بـرنـج درشتی پختی ودر پیش خـود فانوسی داشتی وگـاهی دو سه مشعل افـروختی وفـریاد کردی که بیا ببرنج شماله واین بیت‌را نـیـز خواندی بیت این شمعها که در دل بسحاق بـر فـروخت ۞ از رهگذار نور برنج شماله بود *B.*

بِرَنج کابُلی semen quoddam officinale (تخمی دوائی), a provincia کابل, unde apportatur, sic dictum, colore subrubro, cuius duae sunt species, parva et magna, quarum parva melior habetur *B.*; cf. بِرِنگ.

بَرَنْج مُشک i. q. افرنج مشک q. v. *B.* Aliae vocis formae sunt بلنجمشک et بلنگمشت et بلنگمشک et پلنگمشک et فرنج مشک et فلنج مشک ex permutatione lit. cognatarum ortae.

برنجن et برنجین i. q. ابرنجین s. ابرنجن q. v. Voci praeponitur دست, si armilla et پای, si periscelis significatur *B.*; cf. خلخال زر.

برند i. q. برند acutus, nitens gladius (تیز وآبدار وجوهردار) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano : بینداخت تیغی برند آورش ✿ همیخواست از تن گسستن سرش *F.*; cf. فرند; 2) sericum glabrum (حریر ساده), i. e. simplex non variegatum *B.*; cf. پرند; 3) name of certain lands in the district of Murschid-âbâd *R.*

برند i. q. برند 1 acutus, nitens gladius *B.*; cf. پرند. Haec vox et praecedens برند a v. بریدن derivanda videtur et fortasse ex برنده part. praes. eiusdem verbi decurtata est.

برنداف lorum (تسمه ودوال) *B.*, e. g. in hoc poetae مولانا عثمان مختاری مثنوی : کشد تیر تو از بر شیر پی ✿ در تیغ تو بر تن پیل خام ✿ ازیرا که ی زین وزان بایدت ✿ برنداف زین وعنان ولگام *F.*; 2) coll. برانداف intestina (رودها) hominis et animalis *B. F.*

برنداور i. q. پرنداور q. v. *F.*

برندک i. q. پرندک mons parvus, colliculus (پشته وکوه کوچک) *B.* Praeterea lex *F.* auctor hanc vocem in aliis lexicis برندک scribi dicit et alias hasce significationes affert : a) ex مجمع الفرس i. q. برنج کابلی q. v., b) ex مشکلات i. q. کلید clavis et i. q. کلند sera, claustrum, quae tamen ex permutatione nostrae vocis cum برنگ et برنگ q. v. ortae esse videntur.

برندکام *F.* et برندگام *SHL.* (sec. *B.* praeter vocalem i literae ب ceterae vocales ignotae sunt) chamaemelum (بابونهٔ گاو) *B. F.*

برنده part. praes. v. بردن q. v. *B.* ایلچی *F.*; 2) (fort. pro پرنده) i. q. پروانه papilio *B.*

برنده part. praes. v. بریدن, scindens et acutus ensis *C.*

a. p. برنس et برنس vestis tegumento capitis instructa (جامه وکلاه که بوشند وبر سر نهند) lanea et crassa, qua Christiani maxime uti solent; 2) sec. al. pileus pulcer (نلم کلاه) Europaeorum, qua significatione vox arabica esse dicitur *B.* pileus oblongus (کلاه دراز) Christianorum *SHL.*; cf. Freyt. lex. et Dozy dict. des noms des vêtem. s. v. et hisp. albornoz.

برنغار pro برانغار q. v. *R.*

برنگ tintinnabulum (جرس ودرای); 2) sera, claustrum (غلق در خانه); 3) clavis (مفتاح ar. کلید); cf. برنگ *B.*

برنک materia prima, elementum, principium (هیولا واصل ترکیب وذات مشخصه); 2) tintinnabulum (درای) *F.*; cf. برنگ 1.

برنگ i. q. برنج کابلی *B. F.*, e quo decurt. videtur.

برنگ, sec. *F.* برنگ res acquisita, reposita; thesaurus (اندوخته وذخیره وپس انداز); 2) coll. برك 5 nom. regionis, in qua stella polaris australis apparet (که قطب جنوبی آنجا دیده میشود) *B. F.*

برنو i. q. پرنو coll. برنون et پرنون sericum pictum subtilissimum (دیبای تنک وحریر) et alio loco دیبای منقش در نهایت نازک (نزاکت ولطافت) *B.*

برنوس s. برنوس et برنوش [ô] nom. cuiusdam ducis exercitus (سپه دار); 2) exercitus (لشکر); 3) miles (لشکری) *B. HK.*; cf. برونوش et برونوس.

برنون i. q. برنو q. v. Sec. مؤید الفضلا eadem vox etiam بریون et بریون scribitur *B.*; cf. پربون.

برنه nom. athletae cuiusdam Iranensis *F.*

برنی vas parvum (مرطبان کوچک) *B.*; cf. دوره.

برنیان i. q. پرنیان, quod usitatius est *B.*

برنیس, sec. *F.* برنیس species glandium (بلوط) *B.* Sec. *C.* et *M.* etiam significat : forfex magna, qua tonduntur oves (قوین قرقچف صندی).

بُـرنيش [ê] tormina cum ventris fluxione (زحير ar. پيچش با شكم رو) *B.* Vox a v. بُريدن derivanda videtur; cf. برينش.

برو pro أبرو supercilium q. v. *B.* Gl. Sch.

بَـرو pro بـر او, i. e. praep. بـر et او pron. 3 ps. sing.

بَرْو luna (ماه); 2) Jupiter, planeta (مشترى) *B.* Gl. Sch.

بِرَو imp. v. رَفتن praef. ب.

بُرو i. q. بُروت q. v., e quo decurtatum est *B.* Gl. Sch.

بَروار domus aestiva (خانهء تابستانى) *B.*; cf. پروار et پربار et بربار.

بَروارَه i. q. بربارہ q. v. *B.*; cf. پروارہ.

بَـرواز statio, locus quietis (جاى قرار وآرام), *B. F.*, e. g. in hoc versu شـمـس فخرى poetae : ملاذ سيف وقلم خسرو ستاره حشم ۞ كه هست خلق جهانرا جناب او برواز *F.*; 2) nidus (نشيمن) falconis, accipitris simil. *B.*; cf. پرواز et بدواز et پدواز.

بَروازَه ignis festivus nuptialis; 2) cibus, qui pone agmen ambulantium portatur *B.*; cf. پروازه.

بَروانَه et بَرواناه v. s. v. پروانه.

g. p. بَروانِيا (gr. *βρυωνία*) ling. gr. convolvuli species, cuius fructus uvis similes pellibus subigendis adhibentur, persice حالق الشعر et ar. هزار جشان s. هزار افشان et فاشرا ·[فاشرى] dicta *B.* Sine dubio est vitis alba s. bryonia, de q. v. Diosc. l. IV, c. 181 (184) coll. Spreng. not. ad h. l. t. II, p. 641 ed. Kühn.

بُروت i. q. موى لب ar. شارب barbula superioris labii; mystax *B.*; cf. بُرو.

بَـرَوَج nom. magnae urbis indicae *F.* antiquis temporibus nomine Barygaza, *Βαρυγάζα*, notissimae in provincia Guzerat sitae, de q. v. Lassen IAK. I, 1, p. 107.

بَـرود Bairût, urbs Syriae *M.* In lex. *F.* haec vox sic explicatur : احمد بن اسمعيل مشكلاتده شانه كه در كنند نقل ايلمش ?

بُرَود terra inaequalis (زمين پشته پشته) *F.*

بَرَوَر (suff. ور) pro بارور fructus ferens (ميوه دار) *B.*

بَرَوَر et بَرَوَز s. بَروز laciniae vestis, extremitates manicae vestis pelliceae, limbus, fimbriae (فـراويـز وسنجاف جـامـه ودامن وسـرهـاى آستين پـوستين); 2) thalamus sponsalis (حجله) *B.*; cf. پرور et پروز.

بَروز pugna, rixa (جنگ وغوغا) *F.*

بُروز stratum domus (مفروشات خانه), e. g. in hoc versu مير نظمى poetae : شده در جهان از علايق رها ۞ ندارد بروزى بجز بـوريا *F.*; cf. پروز.

بَروسان et بَروشان i. q. برپروشان q. v. *B.*

بُروشَك terra, pulvis (خاك ar. تراب) *B.*

بَرَوَفرود altitudo et declivitas (بلندى و پستى); 2) supra et infra (فـراز ونشيب كه بلند وپست باشد) *B.*

بُروقَه mantile, linteum; 2) id, quo medium corporis cingitur, praecinctorium (بمعنى دستار وفوطه باشد كه منديل وكمربند است) *B.* Sec. *F.* : مجمع الفرسده دستار روميان بند يعنى طرز روميده اولان صارق كذا فى تحفة الاحبـاب, quod *M.* vertit : cidaris, fascia capitis *Rûmanorum.*

a. p. بَروَقَه nom. herbae, cuius esu ovis ventris dolore afficitur *HK.* Eadem vox atque ar. بَـرَوق esse videtur, de q. v. Freyt. lex. s. v.

بَروك a species of dwarf tree *R.*

بَرَومَند, بَرُومَند [ô] *HK.*, (compos. ex بـر fructus et suff. ومـنـد, phl. אומנד, pars. [Pazend], Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 102, coll. دانشومند, تنومند al.) frugifer, fructuosus (باردار وبارور وصاحب نفع); 2) voti compos, fortunatus, felix (بـرخـوردار وكامياب) *B.*

a. p. بُرْنُس et بُرنس vestis tegumento capitis instructa (جامهٔ وکلاه که بوشند وبـر سر نـهـنـد) lanea et crassa, qua Christiani maxime uti solent; 2) sec. al. pileus pulcer (نلم كلاه) Europaeorum, qua significatione vox arabica esse dicitur *B.* pileus oblongus (كلاه دراز) Christianorum *SHL.*; cf. Freyt. lex. et Dozy dict. des noms des vêtem. s. v. et hisp. albornoz.

بَرَنغار pro برانغار q. v. *R.*

بَرَنگ tintinnabulum (جرس ودرای); 2) sera, claustrum (غـلـق در خانه); 3) clavis (كليد ar. مفتاح); cf. بزنگ *B.*

بَرَنک materia prima, elementum, principium (هيولا واصل تركيب وذات مشخصه); 2) tintinnabulum (درای) *F.*; cf. بَرنگ 1.

بِرِنگ i. q. برنج كابلى *B. F.*, e quo decurt. videtur.

بُرُنگ, sec. *F.* بُرَنگ res acquisita, reposita; thesaurus (اندوخته وذخيره وپس انداز); 2) coll. برك 5 nom. regionis, in qua stella polaris australis apparet (كه قطب جنوبى آنجا ديده ميشود) *B. F.*

بَرنو i. q. پرنو coll. برنون et پـرنون sericum pictum subtilissimum (ديباى تنك وحرير) ديباى منقش در نهايت نـازك et alio loco (نزاكت ولطافت) *B.*

بَرَنوس s. بُرنوس et بُرنوش [ó] nom. cuiusdam ducis exercitus (سپه دار); 2) exercitus (لشكر); 3) miles (لشكرى) *B. HK.*; cf. برونوش et برونوس.

بَـرنون i. q. بـرنو q. v. Sec. مـويد الفضلا eadem vox etiam بربون et بريون scribitur *B.*; cf. پربون.

بَرنَه nom. athletae cuiusdam Iranensis *F.*

بَرنى vas parvum (مرطبان كوچك) *B.*; cf. دوره.

بَرنيان i. q. پرنيان, quod usitatius est *B.*

بِـرنيس, sec. *F.* بَـرنيس species glandium (بـلـوط) *B.* Sec. *C.* et *M.* etiam significat: forfex magna, qua tonduntur oves (قوين قرقجق صندى).

بَرَنْجَن et بَرَنجين i. q. ابرنجن s. ابرنجين q. v. Voci praeponitur دست, si armilla et پاى, si periscelis significatur *B.*; cf. خلخال زر.

بَرَند i. q. بُرَند acutus, nitens gladius (تيز وآبدار وجـوهـردار) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano: بينداخت تيغى بـرنـد آورش ✿ هميخواست از تـن گسستن سرش *F.*; cf. فرند; 2) sericum glabrum (حرير ساده), i. e. simplex non variegatum *B.*; cf. پـرنـد; 3) name of certain lands in the district of Murschid-âbâd *R.*

بُرَند i. q. بَرَند 1 acutus, nitens gladius *B.*; cf. پرند. Haec vox et praecedens بَرند a v. بُريدن derivanda videtur et fortasse ex برنده part. praes. eiusdem verbi decurtata est.

بَرَنداف lorum (تسمه ودوال) *B.*, e. g. in hoc poetae مولانا عثمان مختارى مثنوى: كشد تير تو از بـر شير پى ✿ در تيغ تـو بـر تن پيل خام ✿ ازيرا كه بى زين وزان بايدت ✿ بـرنداف زين وعنان ولـگـام *F.*; 2) coll. برانداف intestina (رودها) hominis et animalis *B. F.*

بَرَنداوَر i. q. پرنداور q. v. *F.*

بَرَندَک i. q. پرندك mons parvus, colliculus (پشته وكوه كوچك) *B.* Praeterea lex *F.* auctor hanc vocem in aliis lexicis برندك scribi dicit et alias hasce significationes affert: a) ex مجمع الفرس i. q. بـرنـج كابلى q. v., b) ex مشكلات i. q. كليد clavis et i. q. كلند sera, claustrum, quae tamen ex permutatione nostrae vocis cum برنگ et بزنگ q. v. ortae esse videntur.

بِرَندكام *F.* et برندكام *SHL.* (sec. *B.* praeter vocalem i literae ب ceterae vocales ignotae sunt) chamaemelum (بابونهٔ گاو) *B. F.*

بَرَندَه part. praes. v. بُـردن q. v. *B.* ايلدبجى *F.*; 2) (fort. pro پـرنـده) i. q. پـروانـه papilio *B.*

بُرَندَه part. praes. v. بُريدن, scindens et acutus ensis *C.*

بُرنیش [ê] tormina cum ventris fluxione (زحیر .ar پیچش با شکم رو) *B.* Vox a v. بُریدن derivanda videtur; cf. برینش.

برو pro أبرو supercilium q. v. *B.* Gl. Sch.

بَرُو pro بر او, i. e. praep. بر et او pron. 3 ps. sing.

بَرّو luna (ماه); 2) Jupiter, planeta (مشتری) *B.* Gl. Sch.

بِرَو imp. v. رَفتن praef. ب.

بُرو i. q. بُروت q. v., e quo decurtatum est *B.* Gl. Sch.

بَروار domus aestiva (خانهء تابستانی) *B.*; cf. پروار et پربار et بربار.

بَروارَه i. q. بربارە q. v. *B.*; cf. پروارە.

بَرواز statio, locus quietis (جای قرار وآرام), *B. F.*, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : ملاذ سیف وقلم خسرو ستارە حشم ✿ که هست خلق جهانرا جناب او برواز *F.*; 2) nidus (نشیمن) falconis, accipitris simil. *B.*; cf. پرواز et بدواز et پدواز.

بَروازَه ignis festivus nuptialis; 2) cibus, qui pone agmen ambulantium portatur *B.*; cf. پروازە.

بَروانَه et بَرواناه v. s. v. پروانە.

g. p. بَروانیا (gr. *βρυωνία*) ling. gr. convolvuli species, cuius fructus uvis similes pellibus subigendis adhibentur, persice هزار جشان s. هزار افشان et ar. حالق الشعر et فاشرا [فاشری] dicta *B.* Sine dubio est vitis alba s. bryonia, de q. v. Diosc. l. IV, c. 181 (184) coll. Spreng. not. ad h. l. t. II, p. 641 ed. Kühn.

بُروت i. q. موی لب ar. شارب barbula superioris labii; mystax *B.*; cf. بُرو.

بَروَج nom. magnae urbis indicae *F.* antiquis temporibus nomine Barygaza, *Βαρύγαζα*, notissimae in provincia Guzerat sitae, de q. v. Lassen IAK. I, 1, p. 107.

بَرود Bairût, urbs Syriae *M.* In lex. *F.* haec vox sic explicatur : احمد بن اسمعیل مشکلاتدە شانه که در کنند نقل ایلمش ?

بُرود terra inaequalis (زمین پشته پشته) *F.*

بَرور (suff. ور) pro بارور fructus ferens (میوه دار) *B.*

بَرور et بَروز s. بَروز laciniae vestis, extremitates manicae vestis pelliceae, limbus, fimbriae (فراویز وسنجاف جامه ودامن وسرهای آستین پوستین); 2) thalamus sponsalis (حجله) *B.*; cf. پرور et پروز.

بَروز pugna, rixa (جنگ وغوغا) *F.*

بُروز stratum domus (مفروشات خانه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شده در جهان از علایق رها ✿ ندارد بروزی بجز بوریا *F.*; cf. پروز.

بَروسان et بَروشان i. q. برپروشان q. v. *B.*

بُروشک terra, pulvis (خاک ar. تراب) *B.*

بَرُوَفرود altitudo et declivitas (بلندی وپستی); 2) supra et infra (فراز ونشیب که بلند وپست باشد) *B.*

بُروقَه mantile, linteum; 2) id, quo medium corporis cingitur, praecinctorium (بمعنی دستار وفوطه باشد که مندیل وکمربند است) *B.* Sec. *F.* : مجمع الفرسده دستار رومیان بند یعنی طرز رومیده اولان صارق کذا فی تحفة الاحباب, quod *M.* vertit : cidaris, fascia capitis *Rûmanorum.*

a. p. بَروَقَه nom. herbae, cuius esu ovis ventris dolore afficitur *HK.* Eadem vox atque ar. بَروَق esse videtur, de q. v. Freyt. lex. s. v.

بَروک a species of dwarf tree *R.*

بُرومَند, [ô] *HK.*, (compos. ex بر fructus et suff. ومند, phl. אומנד, pars. [Pazend], Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 102, coll. دانشومند, تنومند al.) frugifer, fructuosus (باردار وبارور وصاحب نفع); 2) voti compos, fortunatus, felix (برخوردار وکامیاب) *B.*

بَرُومَندی (praec. suff. ی) felicitas, prosperitas (برخورداری) *B.*

برون pro بیرون q. v.; 2) caussa, propter, pro (برای وجهت), ut e. g. برون تو significet i. q. برای تو s. جهت تو *B.* coll. hoc قطعه poetae یاد کن زیرت : استاد رودکی اندرون تخته ✿ تو برو خوار خوابنیده ستان ✿ جعد مویانت جعده کنده همی ✿ ببریده برون تو پستان *F.*

بُرون *abs.* anulus (حلقه), *spec.* anulus, qui naribus cameli infigitur *B.*

بَروَنده i. q. پرونده q. v. *B.*; cf. برفنده et پلونده.

بِرون‌سَرا i. q. بیرون‌سرا q. v. *B.*

بِـرون شَو کَردَن clandestine opus agere *pec. de iis* dicitur, qui absentes convitiantur *M.* ex *F.*; cf. شو.

بُرونُوس et بُرونُوش [ô] i. q. برنوس *B. HK.*

بَرَه lit. ه manifesta, i. q. براه, e quo decurtatum est *B. F.*

بَـرَه lit. ه occulta (coll. phl. ורק ar. بـرق Müller in JAs. 1839, Avril, p. 297) pullus ovis, agnus (بـچـهء گـوسفند ar. حـمـل) *B.*, qua significatione etiam بَـرّه scribitur *F.*; 2) et برج بره signum arietis *F.*; cf. Spieg. Chr. 44; 3) *met.* debilis, infirmus (عاجز وزبون). Inde dicitur بـره گـرفـتـن debilem adiuvare; 4) pro أبَرَه facies exterior pilei, vestis, simil. *B.*

بَرَهءِ آب, ut legitur in libro موید الفضلا, i. q. نرهء آب sec. librum شرفنامه, unda, fluctus *B.* in appendice.

بَـرهـان laetitia, gaudium *C.* Vox dubia, in ceteris lexicis persicis non comparens.

بَرهانَج segmentum panni quadratum, quod sub axillis vesti et parti mediae interulae inseritur; alias خشتک et سونچ s. سونچه dictum *F.*

a. p. بُـرهـان راج sermo verus, sincerus (ای کلام وسخن تحقیق معـنی کذا فی المحـمودی) *F.* In ceteris lexicis deest. Quid sit راج voci arabicae برهان adiectum, mihi non constat.

a. p. بُرهانِ مَسیح demonstratio Messiae *met.* miraculum, quale edidit Messias, quum mortuos resuscitaret (مرده زنده کردن), aegrotos sanaret (شـفـا دادن بـیـمـار) et precibus satisfaceret (اجـابـت دعـوات) *B.*

بَرهیختَن et بَرهَختَن s. بَرهَختَن i. q. پرهیختن et پرهختن extrahere, educere (بر کشیدن), efferre (بر آوردن); 2) erudire, bonos mores docere, instruere (ادب کردن) *B.* تـربیت قبول ایلمک *F.*, e. g. in hoc قطعه poetae ابـو اسحق : شمس فخری سلطانی که در رزم ✿ چو کینش تیغ ی باکی بـر آهخت ✿ بسان هندوان تـرک فلکرا ✿ بچوب کین بمالید وبـبـرهخت et in hoc versu lexici فـرهـنـگ منظومه inscripti : هست یاقوت بهرمان پـرهیخت ✿ ادب آمد که دیـو ازو بگریخت *F.* — Verbi forma ex synonymo آهیختن s. آهختن praecedente praep. بر decurtata videtur, unde, lit. ب cum پ permutata, orta est alia verbi forma usitatior پرهیختن s. پرهختن, quae docente Spiegelio (Gram. der Parsispr. p. 97) in 3 ps. sg. praes. verbi parsici sonat [Avestan/Pahlavi script] et ad quam referenda est vox پرهیز cum derivatis.

بَـرَهءِ دو مـادَری agnus duarum matrum i. e. duas matres sugens, ut celerrime pinguescat; *met.* persona vel res casibus fortunae minime obnoxia (که از حوادث روزگار نقصان وکاهشی وآزاری بدو راه نیابد) *B.* having two strings to one's bow *R.*

a. p. بَرَهءِ فَلَک *met.* signum arietis *B.*

e. بَـرهلیا ling. graeca (یونانی) : foeniculum (رازیانه) *B.*

بَرهَم ex بر et هم comp. i. q. باهم s. بهم invicem, simul, una, e. g. برهم تافته convolutus, complicatus (یـکـجـا جـمـع کرده

وپیچیده چنانچه چند رسن یکجا جمع (کرده پیچند وبا یدیگر بیامیزند *HK.*; دست برهم زدن manus collidere Gul. 139; 2) confuse, permixte e. g. برهم زدن confundere, permiscere, subvertere *M. R.*; برهم نهادن confundere, turbare Not. et Extr. t. IX, p. 200 fin.; برهم شدن permisceri, confundi *C.*; برهم درهم i. q. برهم 2 confuse, permixte *Shaksp. R.*

s. p. بَرَهْمَن et بَرَهْمَن (s. ब्रह्मन et ब्राह्मण) Brahmanus, homo primi i. e. sacerdotalis ordinis Indorum; 2) vir sapiens (بت پرست وزنار بند باشد وحكما ودانشمندان وپیر ومرشد بت پرستان وهندوان وآتش پرستان‌را هم میگویند واصیل ونجیب هنودرا (نیز برهمن گویند *B.*; cf. بهمن.

بَرَهْمَنْد et بَرَهْمَد i. q. برهمن q. v. *B.*

بَرَهْنَگی (a برهنه suff. ی) nuditas *C.* Gulist.

بَرَهْنَه nudus *C.* Gul.; cf. رَت. — Inde composita: برهنه پا pedibus nudis; برهنه جو genus hordei corticis expers *C.*; برهنه‌سر capite nudo, intecto, *ut mos est eorum qui Meccam peregrinantur SHL. R.*; برهنه‌سری (praeced. suff. ی) capite nudum esse, *ut solent peregrinatores sacri SHL. R.*; 2) *met.* status eius, cui aliquid sorte denegatum est (محرومی) *B.*

a. p. بَرَهوت nom. vallis cuiusdam (وادئی) in حضرموت, Arabiae felicis regione, ubi puteum (چاه) esse credunt Muhammedani, in quo animae infidelium detinentur *B. HK.*; cf. Freyt. lex. s. v.

بَرَهُود [ô] res adusta, quae a calore ignis flavum duxit colorem *B.* Sec. *F.* i. q. پرهوده q. v. Vox ex برهوده pro پرهوده decurtata videtur.

بَرَهون et بُرهون i. q. پرهون res aliam cingens, in medio cava; circulus (دائره وهم چیز میان خالی), ut halo s. corona lunae (هالهٔ ماه), torques (طوق), zona s. cingulum (کمر), circulus circino descriptus (دائرهٔ که از پرگار کشند), pons (چوب بندی), sepes, sepimentum (خاربست وحصار ومحوطه) *B.*, e. g. in hoc versu poetae: ای شده غافل شاه ناصر خسرو poetae: زعلم وحجت برهان ✿ جهل کشیده بگرد جان تو برهون *F.*, porta domus (در خانه), domus parva (خانهٔ کوچک) *B.*, e. g. in hoc قطعه poetae شاه ناصر خسرو: دل بیقین ای پسر خزانهٔ دینست ✿ چشم تو چون روزنست وگوش چو برهون ✿ گوهر دین چون خزانهٔ بنهادی ✿ روزن وبرهونش هردو ساخت کن اکنون ✿ روزن وبرهون چو بسته گشت چنانت ✿ راه نیابد بسوی گوهر مخزون *F.*; 2) pars media loci vel montis (کمرگاه وکمر کوه); 3) ornatus, ornamentum (آرایش وزینت) *B.*; cf. برهیون.

بَرَهُوه [ô], sec. *F.* بَرَهُوَه, sapo (صابون) *B. HK. SHL.*; 2) cinaedus (مأبون یعنی مرض ابنهیه مبتلا), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: ✿ غلامباره نماید خویشتن‌را مگر او برهوه بود وپسیخوان *F.* vocem پسیخوان huius versus simul addita alia voce پشت explicans. Diversa vocis برهوه significatio, quae tamen in solo lex. *F.* legitur, inde orta videtur, quod voces صابون et مابون interpretationis caussa allatae simillimae sunt earumque literae initiales ص et م scribendo facillime inter se permutari possunt.

بَرهیختن i. q. برهختن q. v. *B.*

برهیون i. q. برهون q. v. *F.*

بَرباش i. q. بریش spargens; 2) dispersus (برافشان وبرافشانده وبراشیده) *F.* Vox ad verbum براشیدن referenda; cf. براش.

بریان assatus (سوکلمه کباب) *F.*; cf. Spieg. Chr. 105. Plura v. s. v. برشتن.

a. p. بریان محلّا assum variis oleribus, pane et cepa paratum (بریان با تره وپودنه وترخان ونان وپیاز) *B.*

بَریج an account comprising the amount and then the particulars. Name of a tribe of Afghans *R.*

بَرِيجَن furnus, clibanus pani coquendo (تنور , ar. فرن) B.; cf. بَرِيزَن.

بَرِيد cursor, tabellarius (قاصد), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : ناگهان ظاهر شد آن جانب برید ✿ کش پیام دوست در گوشم رسید F. Eadem significatione in ar. lingua usitata vox; cf. Freyt. lex. s. v.

a. p. بَرِيدِ فَلَك met. luna; 2) Saturnus, planeta B.

بَرِيدَن nuntium perferre C. Verbum dubium, quod in ceteris lexicis deest et a voce برید formatum videtur.

بُرّيدَن et بُرِيدَن [s. वर्ध्]. (Verbum significatione et constructione cum ar. قطع maximam partem conveniens) scindere, amputare (ar. قطع t. کسمک), e. g. in hoc versu کمال خجندی poetae : بمهر یوسف از جان قطع کن قطع ✿ بتیغی دست برّیدن چه حاجت et in alio eiusdem poetae : لرزان دلم چو بیم جداییست همچو برگ ✿ بنگر زشاخ لرزه بوقت بریدنش F. Inde زبان بریدن از هجو coll. ar. قطع اللسان c. عن linguam excidere a satira i. e. linguam arcere, quo minus satira perstringat Fleisch. Alî's Spr. p. 51, l. 6. 7 et 10; امید بریدن c. از i. q. ar. قطع الرجا c. عن et من spem praecidere i. e. spem avertere a pers. vel re opp. امید بستن ibid. p. 33 med. et 39 l. 5. Eodem referendum est بُرِش دید = ar. قطع نظر, ut dicant e. g. برش دید قطع نظر از همه کردم = از همه کردم „oculos averti ab omnibus" Gl. in Des.; 2) ut ar. قطع النهر traiicere *flumen* Frag. 31, 8; 3) secando s. dissecando aptare vesti conficiendae pannum, respondens ar. مفصّل کردن Gul. 96, 6. 7; 4) *passive* scindi, amputari (لازم ومتعدی) Gl. Sch. Inde 5) se divellere, abrumpere; se separare c. از Spieg. Chr. 7 et 8 med. coll. B. s. پنبه شدن.

بَرِيدَه i. q. راهگذر q. v. B. in appendice.

بُرّيدَه s. بُرِيدَه part. praet. v. بریدن. Inde بریده زبان elinguatus *met.* silens, mutus (خاموش) B.

بَرِيرَه via (بمعنی راه آمده کذا فی الدستور) HK.

بِريز [ê] imp. verbi ریختن praef. ب q. v. HK.

بریز بریز [ê] praec. repetitum: overcome; submitting, yielding *Shaksp. R.*

بَرِيزَن i. q. بریجن q. v. B.

بِرِيزَن [ê] i. q. پرویزن ar. غربال et هلهال cribrum; 2) colum (ترشی پالا); 3) coll. بَریزن sartago (تابه) fictilis, super qua panis coquitur B. Sec. F. haec vox i. q. بریزه et بریجن significat.

بِرِيزَه [ê] resina quaedam (صمغی) mastichae similis, levis ponderis, sicca et maleolens, qua in ferruminando et vulneribus utuntur, ar. بارزد vel بیرزد dicta B. galbanum. Collatis synonymis بیرزه et بیرزی et بیرزد vox بریزه ex بیرزه literis ی et ر transpositis orta videtur.

بَرِيسال nom. praefecti s. administratoris (والی وحکیم) provinciae یمن B.

بِرِيش i. q. بَراش 2 et 3 n. s. deponere, demittere; 2) sparsio (پاشیدن وفرو نشانیدن) B.

بَرِيشَم [ê] i. q. ابریشم, e quo decurtatum est B.; cf. پریشم.

بِرِيغ [ê] racemus uvae (خوشهٔ انگور) B.

بَرِين (ex praep. بر suff. ین comp. videtur) altus, sublimis, supernus, supremus (بمعنی بالائین یعنی بلندترین وبالاترین) B. بمعنی بالائین عالی F. Inde dicunt e. g. دار برین altum patibulum Frag. 25; پایهٔ برین altissimus gradus M. R.; چرخ برین s. سپهر برین suprema sphaera i. e. coelum coelorum (فلک الافلاک) B.; 2) epith.

Zephyri, quum باد برین, ventus sublimis, Zephyrum (باد صبا) significet *B.*, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : بـزیـر چـرخ بـرین بیمثال فـرمانش ✿ زسوی قبله نیارد وزید باد بـرین *F.*; 3) nom. pyraei cuiusdam etiam برین dicti q. v.; 4) coll. برین et برینه rima, fissura (رخنه وشکاف) *B.*; 5) pro براین *F.* coll. Inst. ling. pers. §. 78.

بِـرین et بـرینه *gen.* foramen (سوراخ), *spec.* foramen furni *B.*; cf. بَـریـن 4. Sec. *F.* etiam significare dicitur : aqua foetida (آب بدبو) *F.*

بُرین (a v. بُریدن) segmentum (پارچه) melonis, cucurbitae *B.*

بَـریـنْ پادشاه n. c. rex magnus, maximus (پادشاه بزرگ وبالاترین پادشاه) *HK.*

a. p. بَـریـنْ دائِرَه n. c. *met.* orbis coelestis (فلک), globus terrae (کرهٔ خاک) *HK.*

a. p. بَرینْ سُفرَه n. c. *met.* latus orbis coelestis, mundi (سوی فلک ودنیا) *HK.*

بُـرینِش (a v. بُـریدن) sectio, segmentum (بریدن وبرش) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae : دلی باید اندیشهرا تیز وتند ✿ که بـرّینش ناید زشمشیر کند in lex. *F.* allato, in quo tamen falso et contra metrum legitur بُرنیش, quod e coniectura in برّینش mutavi; 2) i. q. برنیش tormina cum ventris fluxione *B.*

بَرینْ فَرهَنگ n. c. v. s. فرهنگ.

a. p. بَرینْ مَرکَز *met.* terra (زمین) *HK.*

بِرینَه et sec. *HK.* بَرینَه i. q. بِرین, q. v. foramen *B.*

g. p. بَریوسِیبوس i. q. بربوسیبوس q. v. *HK.*

بَرِیوَن [ê] et بِریَون et بِرْیون lichen, impetigo, ar. قوبا hind. داد (s. दद्रु) *B.*; cf. پریون et گریون et اگریون et ادرفن.

بَرْیون i. q. برنون q. v. *B.*

بَز institutum, mos, modus, regula, lex (رسم وآئین وقاعده وقانون وطرز وروش); 2) coll. پز terra tumulosa, montosa, collis (زمـیـن وپشتهٔ بلند); 3) vertex montis (تیغ کوه); 4) pro بزم q. v.; 5) imp. verbi بـزیدن pro وزیدن q. v. *B.*

a. p. بـزّ pannus s. vestis e bysso vel bombyce (جامهٔ ریسمانی) *F.* Gl. Sch.

بَـزْ nix, tempestas nivosa (بـرف ودمـه); 2) pruina, pluvia pruinosa (سـرمـاریـزه) *B.*; cf. پُز et بزم.

بِز vespa, apis (زنبور) *B.*

بُز coll. بُچ caper, hircus (تیس) *B.*

بُزاختَن i. q. گداختن q. v. *B.*; cf. پزاختن et بزاریدن.

بُزاریدَن i. q. بزاختن q. v. *B.*

بَزّازستان (ex ar. بـزّاز et suff. ستان comp.) forum regium *M.*; cf. بزستان.

a. p. بَزاغَه nom. urbis amoenae prope Halebum *B.*

بَـزان et بَـزانـه saliens (جهنده); 2) spirans *ventus* (وزنده) *B.* Gl. Sch.; cf. بـزیدن.

بَزباز et sec. *C.* بَزبازَه i. q. ar. بسباسه nux moschata; 2) sec. al. cortex nucis (پـوسـت جـوز); 3) sec. al. flos nucis moschatae, macis (شـکـوفه وگـل وبهار جوز) *B.* وثمر القرنفل هـو جـوز بـوا المعروف فی بلادنا بجوز الطیب والزهر المتکون فیها هـو البسباسة Ibn Bathuta in JAs. 1847, Mars, p. 220; cf. راف.

بُزبَچَه n. c. hoedus (بزغاله) *HK.*; cf. بزبچه.

بُزْج i. q. بزوج q. v. *F.*

بَزّجامَه n. c. vestis pretiosa (جامهٔ فاخر ومتاع تفاریق ذی قیمت) *F.* Vox cum ar. بَـزّ q. v. composita videtur.

بُزْخید n. c. capra (بز ماده) *F.* In *C.* lex. legitur بـزحمید et بـزخود eadem significatione, sed mendosae lectiones esse videntur. Quid sit compositi posterius membrum خید mihi non constat.

3) modi quidam primarii (مقامی) musices *B.*

بزرگ آباد i. q. مه آباد q. v. coll. آباد 5.

a. p. بزرگار n. c. i. q. بذرگر q. v. *B.*

بزرگ امید nom. sapientis cuiusdam, qui erat magister et educator Parvêzi filii Anôshêrvâni *B.*

بزرگانه (suff. انه) magnificus; adv. magnifice *M.*

a. p. بزرگر (suff. گر) i. q. بذرگر *C.*; 2) coll. بزرک semen lini (کتان تخمی در) *F.*

a. p. بزرگری (suff. ی) satio, agricultura *SHL. HK.* (زراعت کشاورزی); cf. بذرگری.

بزرگزاده n. c. nobili genere natus *R.*

بزرگسال n. c. aetate provectus *R.*

بزرگوار (suff. وار) magno dignus, magnus, excellens (اولو واولولغه لایق) *F.*

بزرگواری (praec. suff. ی) magnitudo, excellentia, maiestas Spieg. Chr. 8. 10.

بزرگی (suff. ی) magnitudo, amplitudo Spieg. Chr. 4, Frag. 23.

بزرنی *F.* fort. male scriptum pro بزرقی de q. v. s. بزرق.

بزستان (suff. ستان) i. q. بزازستان q. v. *R.*

بزسک lens, ar. عدس *B.*

بزشک i. q. بجشک s. بچشک q. v. *B.*; cf. پزشک. Inde بزشکی نمودن medicinam profiteri *Ç.*

بزشم lana mollis caprina, quae depectitur et telis subtilissimis (شال) texendis adhibetur *B.* Vox ex بزوشم pro بزپشم i. e. lana caprina, contracta videtur.

بزغ i. q. وزغ rana (ar. ضفدع); cf. بک et جغم et غوک; 2) coll. برغ 1 obex s. claustrum aquae, moles undis opposita *B.*

بزغ receptaculum aquarum (گوی که آب درآن جمع شود); 2) coll. برغ 2 muscus

بزداغ s. بزداغ s. بزداغ instrumentum, quo politur, ar. مصقله dictum *B.* A verbo بزدائیدن q. v. derivanda vox.

زدودن s. زدائیدن i. q. بزدودن et بزدائیدن *B.*, a quo praefixo ب formatum est.

بزدل n. c. (having a heart like a goat) a coward *R.* Cf. بزقدم.

بزر flamma (شعله), e. g. in hoc versu میم نظمی poetae : جهان روشن شده چون ماه تابان ۞ بانجم بوده است بزر وچراغان *F.* radius; pars ignis ardens, lux, splendor *C.*

a. p. بزر i. q. بذر q. v. *B.*

بزرجمهر i. q. ابوزرجمهر q. v. *B. HK.*; cf. بوزرجمهر.

a. p. بزرخانه n. c. domus vel mola olearia *C.*

a. p. بزرقطونا psyllium eiusve semen *C.*; cf. روف. Alia lectio est بذر قطونا.

بزرقی (vocales desunt) summa cura, altior perscrutatio, perspicacitas (احتیاط تمام وتعمق بسیار) *B.* in app. Falsa lectio esse videtur et fort. legendum بزرفی i. e. n. s. زرفی praefixo ب. Idem rescribendum videtur pro mendoso بزرنی, quod offert *F.* lex. et sic explicat : تجمل ووقار وحشمت ایله دیمکدر nitens hoc hemist. Schahnamiano : بزرنی نگهدار آن مرزوبوم, quod vertendum videtur : „custodi hanc terram summa cura et perspicacitate", بزرقی pro بزرنی posito.

a. p. بزرک (suff. ک) semen quoddam (دانه), e quo oleum lampadis paratur, ar. کتان dictum; semen lini *B.*

بزرگ (*IC.* wazarka, Benfey Keilinsch. in Gloss. s. v., coll. pars. [Pahlavi] et [Pahlavi] Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 127, l. 11 et 138, l. 4) opp. کوچک magnus *B.*; 2) pl. بزرگان *epith. virorum illustrium, sapientum et religiosorum :* illustris, potens, optimas Spieg. Chr. .6. 12. 35;

aquaticus (رنگ آب) *B.* تازه غرس اولنمش فدان که هنوز سبز اولمامش اوله *F.* lens palustris, seu id quod innascitur aquae, sub quo vivunt ranae *M.*; cf. بزغسمه.

بُزْغالَه (cf. بُز) n. c. hoedus (بچهء بز وبچهء چپش (گوسپند کوهی) *HK.*; cf. بزبچه et

a. p. بُزغالَهء فَلَک *met.* capricornus, *signum coeleste viginti et octo sidera complectens* (برج جدی) *B.*

بَزَغسَمَه, sec. *F.* بَزَغسَمَه n. c. muscus aquaticus, ar. طحلب, sic dictus, quod rana (بزغ) in illo abscondita (سمه) est *B.*; cf. سمه et بزغمه.

بُزغُش cognomen sancti cuiusdam (یکی از اولیاء الله), unde secta illorum sanctorum بزغشیه appellatur (وطائفهء ایشانرا بزغشیه خوانند) *B.*

بُزغُشِیَه v. s. v. بزغش.

بَزغم, sec. *C.* پَزغم arbuscula quaedam spinosa, cuius succus acacia dicitur (بر دکنلو اوتدر عصاره سنه عقاقیا دیرلر). In aliis codicibus legitur برغم *F.*; cf. اقاقیا.

بَزَغمَه i. q. بزغسمه, e quo decurtatum est *F.*

بُزغُنج pistacio (پسته) simile quid, quo pelles subiguntur s. aluta conficitur; fructus pistaciae nucleo carens (گویند که درخت پسته یکسال میوهء مغزدار بار آورد ویکسال بی مغز وآنرا که بیمغز است بزغنج گویند) *B.*; cf. بزغند et پزغند.

بُزغُند i. q. بزغنج; 2) sec. al. nom. arboris cuiusdam *B.*; cf. پزغند.

بَزَغَه i. q. وزغه q. v. *B.* Cf. چلپاسه.

بُزُغَه palus, cui vitis adiungitur; ridica *B.*

بُزُغَه instrumentum ad caedendum manubrio ferreo et cuspide falcata, quo Ghîlânenses arbores caedere solent; securis falcata (دهره) *B.*

بَزَق i. q. بَزَغ rana *F.*

a. p. بُزقَدَم n. c. *met.* timid; a coward; abject, mean *R.*; cf. بزدل.

بَزَک scolopendra (t. تسبیح بوجکیدر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بخاک مذلت حسودت همانا ✿ بماند چو کرم بزک زیر پا *F.*

بُزَک avis (پرنده) quaedam nigra, rostro longo in ripa plurimum commorans, interdum etiam cacumini arboris insidens et magnum clamorem edens *B.*

بُزگَلَه n. c. grex caprinus (گلهء بز) *B.*

بَزَکَم recusatio, prohibitio (باز داشتن ومنع) *B.*; cf. برکم.

بُزْکُوش gens quaedam (قومی است) Gl. Sch.

بَزکُول et بزکول [ô] vir robustus, miserias patiens, promtus et industrius (که قوی هیکل وجلد ورنج کش باشد وحریص در کارها بود) *B. HK.* Alia vocis forma est بشکول.

بُزِ کوهی caper montanus, alias etiam رنگ dictus *F.*

بَزلَه pro بذله facete dictum, argutiae (سخنان شیرین ولطیف) *B.*

بَزْم compotatio, convivium, epulae (مجلس شراب وجشن ومهمانی); 2) nom. vici (دهی از بوانات), in quo quidam Imami filius (یکی از امامزادها) sepultus est *B.*; 3) tentorium (خیمه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : زده در چمنزار بزم بلند ✿ بفرمود بزم شراب آورند *F.*

بَزْم ros (شبنم) *B.* Cf. بَزْ.

بَزمْ اَفرُون n. c. nomen puellae cuiusdam *R.*

بَزمان et بُزمان i. q. پژمان moestus; 2) desiderium, cupiditas *B.* in appendice.

بَزمان et بُزمان moestus (غمگین); 2) flaccidus (افسرده) *B.*; cf. پژمان et بزمان 1.

بَزماوَرد et بَرماوَرد genus cibi e carne cocta, oleribus et ovis constans, frusto panis involutum et in globulos s. offas (نواله) formatum, quod in partes concisum edunt *B.* Vox ex بزم et آورد a. v. آوردن composita videtur.

بَزمایون et بَزمایَه i. q. برمایون et برمایه q. v. *B.*

بُزمَزه i. q. آفتاب پرست 3 animal lacertae lybicae (چلپاسه) simile, sed maius, ar. حرباء dictum *B.* chamaeleon.

بَزمگاه s. بَزمگَه n. c. locus compotationis, convivii, locus voluptarius; 2) nomen libri de gradibus Sufiorum (مقامات صوفیه) *B.*

بَزمونَه nom. diei secundi mensium regiorum s. aerae Gelâlicae (ماههای ملکی) *B.*

بُزموی n. c. lana caprina *C.*

بَزمَه (a بزم suff. ه) angulus in loco compotationis vel convivii (گوشه وطرفی از بزمگاه) *B.*

بَزَن i. q. ماله i. e. lignum s. tabula, qua ager aratro subversus complanatur *B.* occa *M.* Cf. برن 2.

بَزَن lutum nigrum s. coenum (گل ولای تیره) in fundo cisternae vel receptaculi aquarum *B.*

بِزَن imp. v. زدن praef. ب *B.*

بَزَند herba suaveolens; 2) sec. al. i. q. برغست 1 *B.*; cf. پزند.

بَزَندی miseria, paupertas (نامرادی ودردمندی وبیچارگی وتنگی معیشت) *B.*

بِزَنطیه e. (*Βυζάντιον*) Byzantium i. e. Constantinopolis (قسطنطنیه) *B.*

بَزَنگ sera, claustrum portae domus (غلق); 2) i. q. بزنگ clavis (کلید) *B.*

بَزَنگ i. q. برنگ 2 clavis *B.*

بَزوال echo *B.*

بَزوج i. q. بزج n. s. palam facere, proferre (پیدا کردن وبهم رسانیدن) *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : از روز ازل بود چنان عشق تو محکم ✿ درجان ودلم غم نه کنون گشتهء بزج *F.*

بُزوش (suff. وش) instar caprae, caprinus *C. M.*

بُزوشم pro بزپشم i. q. بزشم q. v. *B.*

بُزوشه i. q. ar. لسان الحمل arnoglossa, plantago maior, cuius semen بارتنگ dicitur *B.*

بُزول i. q. بجول talus *B.*; cf. پزول.

بَزه (pars. ***) Spiegel Gr. der Parsispr. 118) crimen, peccatum (گناه وخطا) *B.* گناه وعصیان Gl. in Des.; 2) iniuria, violentia (جور وحیف); 3) homo infortunatus, miser (مردم نامراد ومسکین) *B.*

بُزه terra tumulosa, montuosa (زمین پشته پشته); cf. پز et پزه; 2) species fructus suaveolentis *B.*; 3) coll. بُز capricornus, signum zodiaci (برج جدی), e. g. in hoc versu ابو شکور poetae : چو خورشید آید ببرج بزه ✿ جهانرا به بیرون نماند مزه *F.*

بزهان i. q. ar. غبطه cupido i. e. si quis desiderio rei, quam in altero videt, captus est, sed alteri non invidet, quae virtus est, opp. حسد invidia, quod vitium est *B.*; cf. پزهان.

بُزهش oppositio; quod alterum alteri ex adverso respondet, ar. مقابله opp. مقارنه *B.*

بزه‌کار et بزه‌گار n. c. maleficus, scelestus (گناهکار واثیم) *B.*

بُزیچه (suff. چه vel pro بزبچه) hoedus ar. حلان s. حلام ; 2) capricornus, signum zodiaci (برج جدی); 3) truncus laniatorum tribus pedibus suffultus (سه پایهء قصاب وسلاخ) *B.*

بَزیدن i. q. وزیدن q. v. *B.* lit. و et ب inter se permutatis.

بَزیر i. e. زیر praef. ب, q. v. s. زیر.

بَزیشه [ê] i. q. اردهء کنجد farina sesami; 2) sedimentum s. faex olei sesamini (ثفل کنجد روغن کشیده) *B.*

بَزین (a v. بزیدن) i. q. وزنده spirans; 2) et بـریـن nom. pyraei in territorio urbis Nîshâpûr *B.*

بَس (phl. ﭖﺱ, coll. z. vazu et vâçista, *IC.* wazu et s. बहु) multus, multi (بسیار) *B.*, qua significatione etiam, ut ar. رُبَّ, semper sequente singulari construitur et *germ.* mancher vel gar mancher apte verti potest, e. g. بس شکوفه که بشکفید „multi flores *sunt*, qui floruerunt“ Fleischer Ali's Spr. p. 45, l. 20; بس گرسنه خفت „multi famelici obdormiverunt“ i. e. mortui sunt Gul. 31, l. 11 coll. l. 12; cf. Spieg. Chr. 108 l. ult. Qua constructione etiam nomen, cui بس praecedit, vocativi nota ا insignitum legitur vel ipsum بس بس vel بس et sequens nomen, interiectione ای praecedente vel omissa, ut ar. یا رُبَّ plane respondeat; rarius autem ای بس pro ای بسا legitur, e. g. بس امیدا که آن نگشت وفا „multae spes *sunt*, quae non expletae sunt“ i. e. saepe spes non expleta est Fleischer l. l.; بسا سر کزین گشت پامال او „multa capita *sunt*, quae ab illa pedibus sunt conculcata“ Chr. Sch. 101, 1; بسا کس multi homines Spieg. Chr. 36, 7; بسا قفلا که ناپیدا کلیدست „multae serae *sunt*, quarum claves non sunt manifestae“ Jos. et Zul. 143, 1; ای بسا مرد سود جوینده „o multi homines lucrum quaerentes“ Fleischer l. l. 47, l. 8; ای بس شه „o multi reges Spieg. Chr. 108, 15; 2) adv. multum, valde, e. g. نه بس دیر non valde longo tempore i. e. brevi Schahn. ed. Mohl I, 176, 742; 3) sufficiens, satis, duntaxat, tantum (حسب وبسنده وترجمهٔ فقط وقطع کن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 119 fin. et 120, 1 sqq., Chr. Sch. 65, 511, Gul. 194, 18. Inde بس کردن satis facere i. e. finire, cessare, e. g. وزآن پیش بس کن که گویند بس „finem fac *loquendi*, antequam dicant : satis“ Gul. 12, 19.

بُس veru (سیخ آهنی ar. سفود); 2) pro بوس ar. قبله osculatio, osculum *B.*

بَسا (nota voc. ا) i. q. ای بس q. v. s. بس; 2) multus, multi (بسیار) *B.* Hinc بسا بسا et بسا بزرگ permagnus *R.*; چند چند بسا plurimi *M.*

بَسا i. q. فسا nom. urbis in Persia *B.*; cf. پسا.

بَساچ calamitas, perversitas, malum (فتنه وفساد), e. g. in hoc versu مير نظمی poetae : که یافت آنچنان شور وغوغا رواج ✿ در اقلیم دل کرده چشمش بساچ *F.*; cf. بساخ.

بَساخ i. q. بساچ, e. g. in hoc versu قریع الدهر poetae : همه را همت باخ وهمه در راه ✿ همه را کون فراخ وهمه را روزی تنگ بساخ *F.* Fort. haec vox et syn. بساچ cum ar. فساد cognata sunt.

بَسادَست i. q. پسادست q. v. *F.*

بِساردَن findere *terram* (زمینی یارمق) *F.* In *C.* lex. alia verbi forma بسار دادن legitur.

بَسارَه, sec. *C.* بِساره terra rigata, irrigua, ut seminari possit (زمینی که بجهت چیزی کاشتن آب داده باشند) *B.* Sec. al. i. q. ar. فلحان terra arata *F.*, ut part. praet. v. بساردن esse videatur.

بَساروب spicilegium (خوشه چینی) *F.* Fort. a بس pro پس et روب a v. رفتن verrere inserto ا formata vox.

بَسارَه et بِسارَه sedile, grabatus (ایوان وصفه) *B.* صفه *F.*, e. g. in hoc versu مير نظمی poetae : نشسته با ندیمان در بساره ✿ کشیده ماهروئی در کناره *F.*

بِساز imp. v. ساختن praef. ب *F.*

بَساس length *R.* Vox dubia, quam cetera lex. ignorant.

a. p. بساط خاک stratum terrae *met.* terra (زمین) *B.*

a. p. بساط ساختن از رخسار *met.* se prosternere ad adorandum (سر بسجده گذاشتن); 2) observationi operam dare, contemplationi se tradere (بمراقبه رفتن)

B. De sensu *myst.* vocis مراقبه v. Not. et Extr. t. XII, p. 349 not. 2.

a. p. بِساطِ شَطْرَنج alveus latrunculorum *M.*

a. p. بِساطِ فَلَک globus terrester (کرهٔ زمین) *B.*

a. p. بِساطِ کَون وَمَکان *met.* superficies mundi, universum *M.*

a. p. بِساطِ مِقراضی stratum s. tapetum acu pictum et secando eleganter formatum et confectum (بساط منقش که آنرا با مقراض بریده وبطرح دوخته باشند).

بَساک sertum ex floribus odoratis et foliis myrtaciis (گُلها ورياحين واسپرغمها وبرگ مورد) contextum, *quo reges et principes diebus festis, ceterique homines die nuptiarum* (در روز دامادی) *caput ornant B.*

بَسالَه کَردَن terere, atterere (سودن وصلايه کردن) *B.* in app. Num fort. a بسودن s. سودن derivanda est vox بساله?

بَسامان adi. c. bonae conditionis, fortunatus (منتظم الاحوال ومرفه البال), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : خدايا کار بنده کن بسامان ☆ ندارم جز زتو امید احسان *F.* Falso *M.* vertit : pignus. Sec. *C.* probus, rectus (صالح). Cf. سامان.

بَسان adv. c. in modum, instar *F.*; cf. سان.

بَسَنْج herba quaedam scolopendrae (هزارپا) formam referens, colore rubro instar rubiae tinctorum (روناس), in cuius cortice (پوست) tubercula (گُرهها) sunt intus flava *B.* Vox ex ar. بسفايج s. بسفانج orta videtur, quod idem significat; cf. بسپايک et Freyt. lex. s. v.

بَسانی multiplicatus, adauctus (متعدد ومتکثر) Gl. in Des. Num fort. a سان praef. ب et suff. ی derivandum adiectivum?

بَساوَند et پساوند homoeoteleuton, rimus *germ.* Reim (قافيهٔ شعر); 2) analogia duarum rerum (هردو چیز که با یکدیگر مناسبتی داشته باشند) *B.*

بَسباس nugae, ineptiae (هرزه وبی معنی) *B.*; 2) ling. ar. i. q. بزباز q. v. *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. بسباسة.

e. بَسباسا ling. syr.: species harmalae arabicae (حرمل عربی), pers. صندل دانه et gr. مولی (*μῶλυ*) dicta, cuius folia similia sunt foliis salicis, sed minora, cuiusque flos ut iasminum albus est et bene olet *B.* Vox e syr. ܒܣܡܐ corrupta, qua ruta silvestris, *πήγανον ἄγριον*, peganum harmala Linn., intelligenda est, quam Syros *βησασᾶ* et Cappadoces *μῶλυ* appellare dicit Dioscor. l. III, c. 46 (53).

بَسپايک et بَسپايَه (a بس et پای et suff. ک vel ه *proprie* multos pedes habens) n. c. radix herbae tuberculata (گُرهدار), similis scolopendrae (هزارپا), quae ar. اضراس الکلب et ثقب الحجر et کثیر الارجل dicitur. Persicae vocis arabica forma بسفايج magis est usitata *B.* polypodii radix.

بَست 3 ps. sg. praet. abs. verbi بستن q. v.; 2) res intercedens inter duas res prohibensque transitum, obstructio (سد); 3) nodus, vinculum (گره); 4) mons (کوه); 5) portio aquae, quam agricolae in fossas derivant (قسمت آبی که برزيگران در ميان خود کرده باشند) *B.*; 6) cidaris, fascia, qua caput obvolvitur (عمامه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بنگری آن لئیم بد فرجام ☆ بر سرش بست گنبد حمام *F.*

بِست pro بیست viginti, e quo decurtatum est *F.*

بُست nom. regionis et arcis notissimae *B.* in Kâbulistân *F.* ad ripam fluvii Hindmend in provincia Sistania H. pr. reg. 152; cf. Schahn. I, p. 234, 287 ed. Mohl.; 2) (decurt., ut videtur, ex بُستان) hortus floribus consitus, rosetum (گلزار وگلستان); locus, in quo crescunt fructus bene olentes, pomarium *B.*; cf. Hamasa p. 582, l. 6, ed. Freyt. Praeterea in *F.* lex. hae leguntur significationes : a) triticum to-

stum, qui est commeatus Tatarorum et peregrinatorum (قاورلمش بغدای که تاتار وسیاحلر توشه یعنی ازق ایدرلر); cf. پست, b) ferrum, super quod mola versatur (دکرمان سپکی که بر دمور در دکرمان آنک اوزر ینه دونر) F. i. e. sec. C. subscus molae ferrea: *it.* axis *et* catillus, super quo molae fit conversio, c) substratum clitellis simile, quod baiuli in dorso oneri supponunt (ارقه حمالنک سمری), ut in hoc versu میر نظمی poetae: از رهید خریت مهارش گسست ☆ که آهسته از پشت او رفت بست; 3) i. q. بَست 5 *F.* Cf. بُستی et بُسْد.

بَستا (a v. بستن) the cloth in which a bundle is tied up, a bundle *Shaksp. R.*

بُستاخ i. q. گستاخ q. v. *B.*; cf. استاخ et اوستاخ.

بِستار laxus, infirmus, debilis (سست وناأستوار) *B.*

بِستام (s. विद्रुम) corallium rubrum (مرجان) *B.* Cf. بُسَّد.

بِستان imp. verbi ستاندن q. v. *F.*

بُستان pro بوستان hortus floribus consitus, rosetum; locus, in quo crescunt fructus bene olentes; pomarium *B.* Eadem vox, pl. بَساتين, in arabicam quoque linguam recepta est, de q. v. Hamasae schol. loco supra allato s. v. بُست 2; plura v. infra s. v. بوستان.

بُستانْ اَفْرُوز s. بُستانْ اَبْرُوز flos rubri coloris nullum odorem spargens, alias تاج خروس et گل یوسف dictus *B.* سلطان بورکی *F.* amaranthus purpureus *M.* leucoium purpureum Freyt. lex. s. بستان ابروز; 2) sec. al. i. q. ضیمران = اسپرغم species herbae odoratae *B.*; cf. آبرون et بادروج et برطانیقی.

بُستانْ پیرا (a v. پیراستن) n. c. hortum colens, hortulanus (باغبان) *B.*

بُستانْ سَرا n. c. horti palatini, regii *F.*

بُستانِ شیرین nom. soni cuiusdam (نوائی) musici *B.*

a. p. بُستانی (suff. ی) hortensis; hortulanus *M.*

بُستاوَند terra montuosa, inaequalis (زمین پشته پشته که کتل وگریوه باشد وزمین ناهموار) *B. SHL.* Cf. بشاورد.

بُستَج arabica vocis persicae بُستَک forma q. v. *B.*

بُستُج arbor quaedam silvestris *F.*

بِستَر, sec. *F.* پستر (phl. וסתרק, aram. בסתרקא) stratum dormiendo expansum (جامهء خواب گسترانیده) *B.* lectus, stratum آنچه بگسترانند *F.* دوشک وفراش *HK. SHL.* Vox ad verbum گستردن referenda videtur, quum lit. گ et ب saepius inter se permutentur, ut in بستاخ et گستاخ, بزاریدن s. گداختن et بزاختن al. — Inde بستر نشین adi. c. in lecto iaciens, lecto affixus *M.*

بِستَرِ آهَنگ n. c. stratum cubiculare (لحاف ونهالی); 2) sec. al. stragulum superius lecti, lodix (چادر شبی که بر روی نهالی پوشند) *B.* یورغان ودوشک چارشبی *F.*, e. g. in hoc versu استاد لبیبی poetae: خوشا حال لحاف وبستر آهنگ ☆ که میگیرند هر شب دربرت تنگ *F.*

بِستَرْدَن i. q. ستردن *B.*, a quo praef. ب formatum est.

بِستَرِ سَمَندَر *met.* ignis *B.*

بُستَرَم i. q. بشترم *B.* in appendice.

بَستَک i. q. بستو q. v.; 2) sec. al. cochlear parvum (چمچه روغن ودوشاب وجز آن) *SHL. R.* In ceteris lexicis deest.

بُستَک resina (صمغ) pistaciae (درخت پسته); 2) sec. al. mastiche (کندر); 3) sec. al. resina quaedam mastichae similis, ar. لُبن dicta, thus *B.*; cf. بُستَج.

بَستَگی (a بسته suff. ی) vinctura, ligatura *C.* captivitas Spieg. Chr. 131; 2) i. q. بند vinculum Gl. Sch. — Inde *de lingua dictum*, balbuties, *de oculis*, coecitas *C.*, *de urina* بستگی بول stranguria *R.*

بِستُم pro بیستم vigesimus *M.*

بَستَن (z. ??? bañd coll. part. ??? baçta, *IC.* bad, part. basta, s. बन्ध्) imp. بند ligare, vincire (t. بغلمق) *F.* c. ب et در Spieg. Chr. 3 et 17; 2) *intrans.* vel *pass.* cohaerere c. در p. i. q. coire coll. ar. عقد اللعوة, e. g. عروسی دید زیباروی درو بست Anv. Soh. 233, 12; 3) connecti de flore, respondens ar. عقد, i. e. gemmare, gemmas agere, e. g. بس شکوفه که بشکفید ونبست „multi flores *sunt*, qui effloruerunt sed gemmas non egerunt" Fleischer Ali's Spr. 45, 20; 4) coll. ar. عقد concrescere, coagulari. Inde شیر بسته lac coagulatum *B.*; بسته یخ torpens gelu Pend. 4, l. ult.; 5) coll. ar. عقد II et IV coquendo inspissari de pane, e. g. هل تا بدندان گزد پشت دست ✿ تنوری چنین گرم ونانی عروسی دید زیباروی نبست Bost. et *trop.* درو بست ✿ تنوری گرم حالی نان فرو بست Anv. Soh. p. 233, 12. Inde

Phrases :

امید بریدن .ar عقد الرجا .opp امید بستن spem ponere in alqo c. در Fleischer Ali's Spr. 39, 2. 45, 19. Inde امید بسته بر آمد „spes, quam animo concepi, successit" Gul. 26, 4.

بارَه بستن institutum, leges observare Frag. 28.

بَر خود بستن sibi ipsi vi imponere alqd, se per vim adigere ad alqd Bost.

خَیال بستن imaginari, opinari, excogitare Anv. Soh. 234 v. l. 7, Gul. 27, 4. 144, 10, Spieg. Chr. 24, 11.

دَر بستن fores claudere Schahn. t. I, p. 212, 3 ed. Mohl.; c. بروی p. fores occludere alii, ne intret. Pend. 94, 11 et *abs.* در بستن بروی se continere domi, se abdere in cubiculum Gul. 149, 10.

دَرِ راحَت بَر خود بستن fores quietis sibi claudere i. e. quieti et voluptatibus renuntiare Pend. 30 coll. not. ad h. l. p. 58.

دل بستن animum applicare ad alqd, se addicere rei c. ب et در Fleischer Ali's Spr. p. 33 med. 47 med. coll. 43 l. atp.; c. بر Spieg. Chr. 3, 16. 125, 3.

راه بستن ar. سد الطریق viam praecludere Fleischer Ali's Spr. p. 51, 4; c. بر Chr. Sch. 1, 4, coll. 64, 500.

سیاه بستن دَر قَفا *met.* calumniari alqm Spieg. Chr. 100 med.

صورَت بستن speciem induere i. e. prodire, existere Gul. 73, 16. 179, 20.

کار بستن laborare, agere Frag. 29, 22; c. با laborare cum alqo; opitulari alci, adiuvare alqm Pend. 82 l. ult.; 2) exsequi, perficere Gul. 25, 13. 142, 9, Pend. 43; cf. infra کار فرو بستن.

مَیان بستن v. s. v. میان.

نامَه بستن literas obsignare Frag. 25, 23.

نَظْم بستن c. بر p. libri compositionem alci attribuere. Pend. 24. med.

c. ان v. s. v. انبست et انبسته.

c. باز religare *C.*

c. بر i. q. simpl. Spieg. Chr. 146, 7. 15; 2) c. از *proprie* solvere i. e. auferre, e. g. برو جان بابا در اخلاص پیچ ✿ که نتوانی از خلق بر بست هیچ Bost.; cf. Spieg. Chr. 146 fin. — Inde رَخت بر بستن sarcinas constringere, colligere *met.* abire, proficisci (سفر کردن وکوچ نمودن) *HK.*; cf. Frag. 18, 1, Spieg. Chr. 146, 6; بهم بر بسته (inter se ligatus) *met.* suspiciosus, mendacium fingens (کنایه از تهمت وافترا باشد) *B.* in appendice.

c. در i. q. simpl. Inde امید در بستن c. ب i. q. امید بستن c. در spem ponere in alqo Spieg. Chr. 25, 6, Fleischer Ali's Spr. 39, 6; نُطق در بستن loquelam vincire i. e. obmutescere Spieg. Chr. 116, 5.

c. فرو i. q. simpl. Inde چشم فرو بستن oculos claudere Gul. 138, 2; کار فرو بستن *pass.* inhiberi, non succedere, de negotio, e. g. فرو نبندد کار گشاده پیشانی „nequaquam *enim* male succedit negotium viri, qui est laetae frontis" Gul. 88 l. ult.

بَستو, unde ar. بستوق (بستوقة Freyt.) (syr. ܨܥܨܐ et ܨܥܨܘܥܐ) vas figlinum parvum (مرتبان سفالین کوچک) *B.* parvus discus, patina (طبق وچناق) *F.*; 2) tudicula lignea (چوبی) butyro parando *B.*; cf. بَستک et پشتو et بشتک.

بَستو os, quod est inter collum et humerum; vertebra cervicalis *F.* ex مجمع الفرس; cf. بستوقه et پستوق. Vox cum اُستوی q. v. cognata videtur.

بَست وَبَند (a v. بستن) *met.* confirmatio, munitio, firmiter tenere, occupatio, subiicere (استحکام وضبط وربط) *B.*

بَستوقه i. q. بستو vertebra cervicalis *F.*, cf. پستوق.

بستوه et بِستُه e priori decurtatum i. q. سُتوه *B.*; cf. استوه.

بَستَه part. praet. v. بستن q. v. Inde بسته کردن i. q. بستن q. v.; 2) vir fascinatus, qui matrimonium inire nequit (شخصی که اورا بسحر بسته باشند وداماد نتواند شد); 3) concentus quidam musicus, etiam بسته نگار dictus (آهنگی از موسیقی وآن مرکب است از حصار وحجاز وسه گاه) *B.* cantilena modis musicis adstricta; carmen quatuor versuum (مقامه بغلنمش شعر بو معنایله رومده دخی مستعملدر بستهء فلان دیرلر مربع دیمکدر) *F.* ex مجمع الفرس; 4) sericum pictum (حریر منقش), quale in استراباد et گرگان texitur, sic descriptum: در استراباد حریررا که در آن چنان است که حریررا در تختهای شبکه دار بندند واقسام رنگ بر سوراخهای شبکه ریزند تا نقش بر آورد *B.*

بُستَه nux avellana (فندق) *B.*

a. p. بَستَه رَحِم n. c. femina utero clauso i. e. sterilis (عقیمة) *B.*

بَستَه زَبان n. c. lingua haesitans, blaesus *C.*

a. p. بَستَهء کَهوارهء فَنا *met.* mundi miseriis obnoxius, captivus mundi (اسیران محنت دنیا وگرفتاران دنیا) *HK.*

بَستَهء نِگار v. s. v. بَستَه 3.

بُستی (suff. ی) hortensis, hortulanus *R.*; cf. بُست.

e. بَستیباج ling. rûm.: spina triangularis (خسک), ling. maurit. حمّص الامیر dicta, quam tumoribus ardentibus imponere solent (وضماد کردن بر ورمهای گرم نافع باشد) *B.* planta scalpendis dentibus serviens (خلال اوتی), turc. قِلر et ar. خِلطان dicta *F.* In *C.* lex. et in arab. lexicis legitur بستیناج eadem significatione. Planta tribulus terrester hac voce intelligenda esse videtur, de q. v. Dioscor. l. IV, c. 15 et Spreng. not. ad h. l. t. II, p. 578 et 579 ed. Kühn.

بَس جُستَه i. q. بس خواسته q. v. Gl. in Des.

بَساجین ligni duri species, e quo arcus conficiuntur *F.* Fort. eadem vox atque بشجیر.

بَس خواستَه valde expetitus *met.* amatus (معشوق) *B.* Gl. in Des.

بُسْد i. q. بُست 2 *B.*

بُسَّد et بِسَد et sine Teschdid *F.* corallium rubrum (مرجان) et sec. al. radix corallii (بیخ مرجان) *B.*; cf. بستام, quocum cognatum videtur.

بَسْدَک manipulus (دسته) tritici et hordei messi *B.*

بَسَدَك trifolium indicum, melilotus (اكليل الملك) *B.* Cf. بَسَك et بَسَنَك 1.

a. p. بَسَدين (suff. ين) composed of pearls *R.* Vox ab ar. بَسَد exiles margaritae *M.* formata.

بَسَر ex praep. ب et سر, q. v. s. سَر.

بَسَرباری n. c. onus, quod capite sustinetur, praeter onus super impositum (باری که بر سر سوای علاوه بود) *HK.*; cf. سرباری.

بَسَر وَچَشم *formula ostendentis se paratum ad aliquid faciendum :* capite et oculis; libenter *M.*

بَسَرون the hips, the buttocks *R.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

بَسَغ domus vitris pellucida, vitreata *C. M.* vel etiam ex lateribus constructa (اول خانه‌یه دیرلر که صرچه ایله یا خود کاشی ایله یاپلمش اوله) *F.,* allato hoc versu ابو المعانی poetae : اهل دل دانند قدر عشق جانان همچنان ✿ در درون سینه هر دم خانه سازند از بسغ. — A cupola, a high apartment surrounded with windows, for the advantage of prospect and air *R.* In ceteris lexicis deest.

بَسَغدَه et بَسُغدَه (a v. بسغدیدن) i. q. آسغده s. اسغده paratus, expeditus; 2) vir res expediens, perficiens (که کارهارا سامان کند وبسازد) *B.*; cf. پسغده et سغده.

بِسُغدیدن s. بِسَغدیدن s. بَسَغدیدَن parari, expediri, perfici (ساخته شدن ومهیا گشتن وآماده گردیدن) *B.*; cf. اسغدیدن.

بَسفایَج arabica forma persicae vocis بسپایك s. بسپایه q. v. *B.* In Freyt. lex. legitur بسفانج et بسفاتج.

بَسَك i. q. بَسَدَك *B.,* e quo contractum videtur; cf. بَسَنَك 1 et بسه.

بَسْك i. q. بَسَدك *B.,* e quo contractum videtur; 2) oscitatio (خمیازه) *B.*

بَسُك epitome evangelii *C.*; cf. بَسَنَك 2.

بُسُك gossypium nendi caussa tortum (فتیله که زنان بجهت رشتن پیچیده باشند) *B.* (پنبه‌یی اکیرمك ایچون ایتدکلری فتیل كذا فی مجمع الفرس) *F.*

بَسكَلَه pessulus ligneus, quo fores occluduntur (چوب پس در خانه) *B.*; cf. بشكل et بشكله.

بَسگوی (a v. گفتن) n. c. multiloquus, garrulus *M.*

بَسَل milium (گاورس); 2) calx pedis (پاشنه ar. عقب); 3) i. q. درآویز adhaere *B.,* qua significatione pro بشل positum videtur.

بِسلانیدَن, sec. *F.* بِسْلانیدن verbi forma e بگسلانیدن q. v., decurtata *B.*

بَسلَه pisum, pisa (مُلك وخُلّر) *B.*

بِسمِل ab ar. بِسمِ اللّٰه „nomine dei“ formata vox, quod in iugulandis animalibus dicendum est, inde : iugulatus, mactatus (ذبح کرده یعنی سر بریده); 2) gladio occisus (بشمشیر کشته شده); 3) homo mansuetus, patiens (صاحب حلم وبردبار) *B.* Inde بسمل کردن iugulare *M.*

بِسمِلگاه n. c. laniena *C.*; cf. بسمل.

بَسمَه i. q. وسمه q. v. *F.*

بَسناس nom. doctoris et principis sectae saecularium (atheistarum) (استاد ومعلم دهریان), in medicina, astronomia aliisque doctrinis versati, qui Deum existere negat (واو بوجود واجب قایل نیست) *B.*

بِسَنج imp. v. سنجیدن; 2) i. q. بِشنج macula (خشکی وداغی) rubra in facie et membris hominum, sesamo similis, lentigo, ar. كلف dicta *B.*

بَسَند et بَسَندَه sufficiens, satis (سزاوار وکافی) *B.* Gl. Sch.; 2) tantum, quantum satis est, victus sufficiens, iusta copia (کفاف وکفایت); 3) perfectus, integer (تمام) *B.* کافی وتمام *F.* Fortasse cum پسند a v. پسندیدن vel cum بَس cognata vox.

بَسَنگ i. q. بَسدَک trifolium indicum; melilotus; cf. بَسَک; 2) arbor dactylifera, palma (آنچه خرما بسر او باشد) *B.* Num fortasse conferenda vox pisang a. s. पिशङ्ग orta, qua Malaji, Japani et ipsi Europaei arborem indicam banane dictam, i. e. musa sapientum, denominant?

بَسَنگ equus iuvenis indomitus (آت که هنوز بنلمامش اوله), e. g. in hoc versu میم poetae : ✿ نظمی در سرش میزند لجام امرت ; تـوسن چرخ کـم بسنگ آیـد ; cf. بسنه 2) sec *C.* بُسُک, nom. libri ex evangelio (انجیل) deprompti (استنباط اولنمش) *F.*

بُسُنک nom. montis, ubi tantum columbae morari dicuntur, quae hominum eo accedentium intentionem explicant *F. C.*

بَسَنگ آمَدَن to be weak, or broken *R.*; cf. سنگ.

بَسنَه i. q. بَسَنگ 1 equus iuvenis indomitus, alias کره dictus *F.*

بُسُوتَه et بُسوتَه [ô] cirrus, cincinnus (زلف) *B.*

بِسودَن Gl. Sch., بُسودن *F.*, in *B.* lex. vocales desunt (a سودن praef. ب formatum) i. q. بپسودن s. سودن q. v. *B.*

بِسودَه, sec. *F.* بُسوده part. praet. v. بسودن i. q. ببسوده q. v. *B.*; cf. پسوده.

بُسور (a v. بسوریدن) dira imprecatio, maledictio *B.*; cf. پسور et پشور et بسول et پشول.

بُسوریدَن dira imprecari, maledicere (نفرین ودعای بد کردن) *B.*; cf. بشوریدن et پشولیدن et بسولیدن et پشوریدن.

بُسول i. q. بسور *B.* lit. liq. inter se permutatis.

بُسولیدَن i. q. بسوریدن *B.*; cf. بسول.

بَسَه i. q. بَسَک trifolium indicum, melilotus *B.*

بَسی [ê] (suff. ی coll. بس) multi (بسیار وبیش) *SHL.*; cf. Frag. 21, 25, Spieg. Chr. 75; 2) multum, valde Chr. Sch. 59, 432. 87, 10; 3) multum temporis, saepe, diu Frag. 32, 1, Gul. 16, 16. 24, 8. 193, 17; coll. Instit. ling. pers. §. 402.

بَسی (suff. ی) n. c. multitudo (بسیاری وزیادتی) *B.* بس هستی وبسند هستی *HK.*

بِسیار multus, multi (ar. کثیر t. چوق) *F.*; cf. Instit. ling. pers. §. 403. — Inde بسیار بودن multum, copiosum esse, abundare; بسیار کردن multiplicare, adaugere; بسیار شدن multiplicari, adaugeri *C. M.*

بِسیارْخَسْپ adi. c. somniculosus, lethargicus *R.*

بِسیارْدان (a v. دانستن) adi. c. doctus, eruditus *SHL. R.*

بِسیارْدان (fort. دان pro دانه) n. c. species mali punici s. granati silvestris (انار دشتی) *SHL. R.*

بِسیارْدانَه, unde ar. بسیار دانج n. c. species leguminis silvestris (ماش دشتی) *SHL. R.*

بِسیارْگوی adi. c. i. q. بسگوی q. v. *R.*

بِسیاری (suff. ی) multitudo, copia *C.* Spieg. Chr. 24.

بَسیج et بِسیج et بَسِیج [ê] Gl. Sch. *F.* imp. v. بسیجیدن; 2) in comp. part. praes. signif. : parans, praeparans *B.*, e. g. in hoc vs. شیخ نظامی poetae : ترازوی گردون گردش بسیج ✿ نماند ونماند بسنجیده هیچ *F.*; 3) n. s. apparatio, apparatus (ساختگی کارها وکارسازیها وساخته شدن وآماده گردیدن) *spec.* profectionis s. itineris (سفر) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano : ✿ نیامد درنگ اندرین کار هیچ وقت کجا آمد آسانی اندر بسیج *F.* Inde بسیج tempore apparatus itineris s. discessus Gul. 159, 8 et بسیج حج کردن

ad peregrinationem sacram se accingere H. pr. reg. 153; 4) propositum, intentio, consilium (قصد واراده) *B.*

بَسِیچِیدَن et بِسِیچِیدَن [*ê*] sec. Gl. Sch. et *F.* parare, praeparare *spec.* profectionem, se accingere ad iter (سامان کردن وساز سفر نمودن وکارهارا آراسته ومهیا وآماده کردن); 2) sibi proponere, propositum, destinatum habere (قصد وآهنگ واراده نمودن) *B.*

بَسِیلَه species fabae silvestris (باقلای صحرائی) minoris, quam faba esculenta *B.*

بَش *gen.* vinculum (بند) *spec.* vinculum ferreum vel cupreum, quo cista vincitur i. e. sera, claustrum *B.* Gl. Sch., e. g. in hoc hemist. Schahnamiano : همی بر کمر ساختم پنجه بش *SHL.*; cf. بزنگ s. بزنگ; 2) seges pluvia rigata proveniens (زراعتی که بآب باران حاصل شود) *B.*

بُش coll. پَش capillus medii capitis prolixus hominis (کاکل آدمی); 2) iuba equi (موی موی گردن وقفای اسب) *B.* (گردن ویال اسب) *F.* collum, iuba equi (گردن ویال اسب) Gl. Sch.; 3) deficiens, imperfectus (ناقص وناتمام) *B.*

بِش i. q. بِدِهَش „da illi“ *B.*, e quo decurtatum videtur.

بِشار et بَشار res sparsa i. e. pecunia iussu regis in caput hominis sparsa (نثار وآن زری باشد که بسر سر کسی بفرمان پادشاه ریزند); cf. شاریدن; 2) res quaevis auro vel argento cusa (هر چیز طلاکوب ونقره کوب) *B.* زرکوب *F.*; 3) palpatio, permulcere (لمس وملامسه) *B.*, e. g. in hoc hemist. استاد فرخی poetae : رکاب اورا بتکو بدست خویش بشار *F.*; 4) compes (پای بند) *B.*, e. g. in hoc versu میر خسرو poetae : هر ضعیفی کی جهد از پای بند آب وگل ۞ پیل بیچاره شود چون درو حل گرد بشار *F.*; 5) captivus (گرفتار) *B.*, e. g. in hoc versu eiusdem poetae : بشر مباد که گردد بدست حرص اسیر ۞ مکس مباد که ماند میان شهد بشار *F.*; 6) pulsatus, pulsus, relictus, remanens (مانده وکوفته شده) *B.* کوفته وواماندهٔ *F.*, e. g. in hoc versu مسعود سعد سلمان poetae : امروز بت پرستان هستند بیگمان ۞ در پیشهها خزیده ودر غارها بشار *F.*

بُشاسپ i. q. بوشاسپ, e quo decurtatum est *B.*

بُشاوَرد i. q. بستاوند terra montuosa, inaequalis (پشته پشته) *B.*

بَشبَش et بُشبُش folium colocynthidis (برگ حنظل) *B.*

بَشبَق arabica forma persicae vocis بشبه q. v. *B.*

بِشپُول [*ô*] dissipatus (پریشان وپراگنده); 2) dissipans (پراگنده کننده); 3) imperativi significatione : dissipa *B.* پراگنده وپریشان کن *F.*, e. g. in hoc versu شرف شفروه poetae : آن گیسوی مشکبار خویش بشپول ۞ وآن جزع گهر فشان چو دریا کن *F.* Fort. a verbo obsoleto بشپولیدن vel شپولیدن derivanda vox.

بَشبَه, unde ar. forma بشبق usitatior, nom. pagi (قریه) cuiusdam ad مرو شاهجان pertinentis *B.*

بَشبَیون et بَشبِیون pinguis (فربه) *B.*; cf. بشیون.

بَشت a distribution of water into canals or drains *R.* In ceteris lexicis deest; fortasse est lectio mendosa pro بَست, q. v. sub 5.

بِشتالَم et بِشتام non invitatus ad convivium accedens; parasitus (ar. طفیلی) *B.*

بَشتَم i. q. تَشتَم *B.*, quae recta lectio esse videtur. Vid. infra s. v. (تشتم).

بُشتَم papula, pustula, ar. شرا [شری] *B.*; cf. بشترم et بسترم.

بَشتَرغ et بُشتُرغ sec. *HK.* i. q. اسپرک herba flava tingendo inserviens; 2) frustum

racemi uvae vel dactyli (پارهٔ از خوشهٔ انگور وخوشهٔ خرما) *B.*

بُشتَرم s. بُشتُرم s. بُشتَرم i. q. بُشتَر papula, pustula *B.*; cf. بسترم.

بَشتَرَه i. q. بشنزه s. بشنزه *F.*; falsa lectio videtur.

بُشتَری (suff. ی) homo morbo pustularum laborans *B.*

بَشتُك et بَشتَك et بِشتَك i. q. پشنو et بستو 1 vas figlinum parvum, seria exigua (مرطبان وخمرهٔ کوچك) *B.*; cf. ar. بستوق s. بستوقه.

بُشجِیم nom. arboris, ar. نَبع dictae, e cuius ligno arcus conficiuntur *B.*; cf. بسجین praecedens et Freyt. lex. s. v. نبع.

بِشخائیدَن radere, scabere, scalpere (خراشیدن) *B. F.* Verbum a شخائیدن praef. ب formatum; cf. بشخودن.

بِشَخشَم offensio pedis, lapsus (لغزیدن) *B.* Vox a v. شخشیدن formata; cf. شخش.

بِشخودَن i. q. بشخائیدن q. v. *B.* Verbum a شخودن praef. ب formatum.

بِشخودَه part. praet. v. بشخودن q. v.; 2) dilatatus, distentus (پهن گشته); 3) pedibus conculcatus, pede tritus (پایمال گردیده) *B.*

بُشخُور [ô] pars reliqua cibi aut aquae iumentorum (نیم خورده وباز ماندهٔ آب دواب), quae ar. سُؤر dicitur *B.*; 2) pro آبشخور q. v. *F.*

بَشخیدَن coll. پشنجیدن et پشخیدن spargere *aquam al. t.* صو صاچمق ar. رش ما *F.* p. پاشیدن, e. g. in hoc versu Schahnamiano : باخنجر همه تنش آجیده اند ۞ بران خاك خونش ببشخیده اند *SHL.*; 2) et بُشخیدن fulgere, splendere (ضیا ولمعه), ut in hoc versu میر نظمی poetae : بفرق سر مرصع تاج شاهان ۞ همی بشخید چون مهر درخشان; 3) furari summam pecuniae (مایه چالق) *F.*, exemplo, quo haec significatio probetur, non allato. In lex. *B.* et *HK.* deest hoc verbum.

a. p. بَشّ (ex ar. شرّ praef. ب) adi. c. malus, malignus. Inde بی خیم وبشر bonitate carentes et malitia abundantes *M.*

بِشِستَن i. q. نشستن sedere, considere *B. HK.*

بِشُستَن i. q. شستن lavare, purgare, mundare *B. HK.*

بَشغَرَه factus, absolutus (ساخته وپرداخته شده) *B.* Vox cum بسغده cognata videtur.

بُشقاب a large dish. *R.* In ceteris lexicis deest.

بَشك gesticulatio s. dissimulatio amoris, nictus oculi amatorii (عشوه وغمزهٔ خوبان) *B. F.*; 2) aulaeum portae (پردهٔ که بر در خانه آویزند); 3) nom. arboris *B.*; 4) coll. پَشك et بَشْ et بَشم ros, pruina glacialis (شبنم وبرف وتگرگ) *B. F.*; 5) decurtatum ex باشد که ut بوك ex بود که *B.*

بُشك coma crispa, cirrus, cincinnus (زلف وموی مجعد); 2) coma frontis propendula, antiae (موی پیش سر ar. ناصیه) *B. F.*

بَشکاری satio (کشت وکار وزراعت) *B.* کشت وکار *F.*, quod *M.* falso vertit : deambulatio, e. g. in hoc versu شیخ آزری poetae : چون شود وقت کشت بشکاری ۞ آب آن چشمه میشود جاری *F. SHL.* Fortasse cum پشکال, tempus pluvium, cognata vox; cf. پرشکال et پشکال.

بشکَرد et بشکَر abiecta lit. د, venatio; 2) praeda; 3) venationis locus (شکار وشکارگاه وشکاری) *B.* Vox a verbo شِکَردن praef. ب formata.

بَشَکَّرش (per saccharum illius) *met.* „per labia illius“ aut „per dulcem illius sermonem“ *HK.*

بژکول i. q. بشکولیدن (a v. بشکول et بَشکُول [ô] بِشکُول
q. v.; 2) i. q. وسمه i. e. planta, qua mulieres supercilia tingunt *B.*; cf. شکول.

بِشکُولیدَن et **بَشکُولیدَن** [ô] strenuum, promtum, industrium esse (حریص بودن در کارها وجلدی وچابکی نمودن) *B.*; cf. بشکول et بژکول.

بَشکون i. q. بشکول 1 s. بژکول, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بسعی قسمت روزی نمیشود افزون ✿ چرا بکوشش بی فائده شوی بشکون *F.*

بِشکُوه [ô] vir magnae auctoritatis, maiestate et potentia insignis (مردم صاحب شوکت وحشمت وهیبت) *B.* Vox a شکوه q. v. formata.

بَشکِیم a towel *R.* In ceteris lexicis deest.

بَشَل imp. v. بشلیدن *B. F.*; 2) n. s. i. q. گرفت وگیر cohaerentia, adhaesitatio duarum rerum inter se (یعنی دوچیز که برهم چسپند ودرهم آویزند) *B.*; cf. پشل.

e. بِشِلشَکه ling. gr. (یونانی) radix quaedam coloris rubri digito crassior, quae etiam جنطیانا (γεντιανή) dicitur *B.* gentianae rubrae radix.

بِشلَنگ nom. arcis (قلعه) in Hindûstân *B.*; cf. پُشلنگ.

بَشَلی 2 ps. sg. aor. v. بشلیدن i. q. درآویزی s. بچسپی *B. F.* Falso *M.* vertit : appensio.

بَشلیدَن et sec. *F.* بِشلیدن adhaerere rei prehensae, cohaerere (چسپیدن ودر آویختن) *B.* Sec. *F.* adhaerere facere (چسپانیدن ودوسانیدن), quae tamen significatio hoc versu, quem affert, non probatur : ✿ در گل غربت زبیا بشلیدنم نیست ممکن روی یاران دیدنم.

بَشَم سوگوار moestus, tristis, pertaesus (ناگوار)؛ 2) indigestus (وملول) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم شیرازی poetae : خورده

بِشکُرَش (imp. v. شکردن suff. ش) „venare, prosterne illum“ (شکار کن وبشکن اورا) *HK.*

a. p. بَشُکرَش (ab ar. شکر i. q. سپاس) „gratiarum actione illius“ *HK.*

بِشکَستَن i. q. شکستن q. v. *F.*

بِشکَل et بِشکَلَه clavis (کلید) *B.*; cf. پشکله et بسکله. Sec. *F.* significat : a) moeror, sollicitudo (غم واندوه), b) coma crispa (قورجق صاچ) exemplo non allato.

بِشکَلم i. q. بشکم *HK.*, nisi falsa lectio est.

بِشکَلید 3 ps. sg. praet. abs. v. بشکلیدن; 2) rima, fissura vel signum (رخنه ونشان), quod extremis digitis vel unguibus imprimitur *B.*

بِشکَلیدَن i. q. پشکلیدن rimam facere (رخنه کردن) unguibus aut instrumento quovis acuto; 2) findi, rumpi (رخنه شدن), ut e. g. de veste spina discissa dicant : بشکلید „rupta est *vestis*“; 3) dilatare, distendere (پهن کردن) *B.* Sec. *F.* et *C.* etiam significat : a) amplecti (قوجاقلمق), b) compedibus vincire (کوستکلمک) *F.* ex نعمة الله.

بَشکَم et بِشکَم i. q. پشکم domus aestiva, aula, atrium, coenaculum, porticus (خانهٔ تابستانی وبارگاه وایوان وصفه) *B.* صفه *F.*, allato hoc versu شهاب الدین موئد poetae : خانهٔ چون سرای جان خرم ✿ بشکمش غیرت فضای ارم *F.*; 2) domus, cuius latera sunt reticulata et spiramentis instructa (که اطراف آن شبکه وبادگیر داشته باشد) *B.*; cf. بشکلم.

بَشکَنج lacertus, brachium (ساعد); 2) sec. al. manus sinistra (دست چپ) *F.*

بِشکِنَه i. q. بشکل s. بشکله clavis *B.*

بِشکُوفَه [ô] i. q. شکوفه flos arboris; 2) vomitus *B.* In *F.* lex. male بشکونه legitur.

مانند خام وغیر منهضم ✿ فضلها گرد آید اندرتن بشم, in quo rimi caussa بَشِم legendum est *F.* Vox cum ar. بشم cognata.

بَشْم pruina (ar. صقيع); cf. بَشك 4; 2) nom. loci praefrigidi inter طبرستان et ری; 3) haereticus, impius (ملحد وبی دین) *B.*

بَشماق tegmen pedum, calceus (پای افزار) *B.*, e. g. in hoc versu خواجوی کرمانی poetae : گفتم که یکراه ای صنم بر چشم خواخونه قدم ✿ گفت از سرشک دیدهاش پر خون کنم بشماقرا *F.* Vox cum turc. بشمق s. باشمق cognata; cf. بشمقدار.

بَشمَخ nomen precationis cuiusdam (نام دعائی) *B.*

بَشمَقدار vox e t. بشمق coll. بشماق et دار a v. داشتن composita, *proprie* calceos tenens significans, qua praefectus Sultani calceos gestans intelligendus est; cf. Quatremère H. des Sult. Maml. I, 100 not. 131.

بَشمَه pellis a coriario non subacta, cruda; 2) granum (دانه) nigrum instar lentis (عدس), quod in remediis ocularis adhibetur, qua significatione alii hanc vocem arabicam esse dicunt *B.* Cf. بشيمه.

بَشَن statura (قد وبالا); 2) corpus (بدن); 3) summum, imum et latera (سر وبن واطراف) cuiusvis rei *B.*

بَشَنج vigor, viriditas genarum, faciei (تابش طراوت رخساره *B.* (وطراوت رخسار وآب رو ولطافت روی *F.*

بِشَنج i. q. بسنج 2 lentigo ar. كلف *B.*; 2) fovea textoris t. اوكر *F.*

بِشَنجه manipulus herbae (دستهٔ گیاه) scoparum instar factus, quo textores in glutinando stamine utuntur (آهار بر تانه مالند); 2) sec. al. gluten farinarium (آهار) textoris *B.*

بُشنَزه et بَشنَزه placenta (چنگال) ex farina sesami et dactylis vel ex pane calido, butyro et syrupo facta; 2) sec. al. rectius : placenta ex pane tenui (نان تنك) dactylis et butyro facta *B.* Sec. *F.* alia vocis lectio est بشتره.

بِشنگ instrumentum parte extrema longa instar mallei (آلتی سرش مانند کلنگ دراز) ad fodiendos muros; 2) malleus fossorum (کلنگ); 3) terebra (اسکنه); 4) securis, ascia fabri lignarii (تیشه) *B.*; cf. پشنگ.

بَشنیز et بَشنیزه i. q. بوی مادران q. v. *B.*; cf. انیژ.

بُشنین lotus aegyptia *B.*, qua significatione in arabica quoque lingua usitatum est; cf. Freyt. lex. s. v.

بَشوتَن [ô] malorum morum, pravae indolis (بد اخلاق وبد خصلت), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بقول وعهد نیکان نیک داری ✿ بشوتنرا نشاید دوستداری *F.*, qua significatione haec vox in lex. *B.* et *HK.* deest; cf. بشودن.

بِشوتَن et بَشوتَن, sec. *F.* بُشوتَن nom. fratris Asfandiyâri (اسفندیار); 2) simia (بوزینه) *B.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : رقیبترا زلطفت نیست بهره ✿ بشوتن گر شود آن مسخ چهره *F.*

بُشودَن i. e. بشستن s. شستن ar. غسل *F.* Verbum ab imp. شو verbi شستن praef. ب formatum.

بُشودَن i. q. بَشوتن pravae naturae, indolis (بد خوی وبد طبع), e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae : کسی گر بشودن بود زشت کار ✿ بهر جا که باشد کند کار زار *F.*

بِشوریدَن [ô] i. q. بسوریدن coll. بسولیدن et پشولیدن; 2) i. q. شوریدن; 3) in iram concitari, iratum fieri (در غضب شدن ar. هیجان) *B.*

بِشوش astutia in mercatura facienda cunctando nimirum in vendendo et emendo ut pretium augeatur (ar. مكاس) *HK.* In ceteris lexicis deest.

بِشُول et بُشُول [ô] imp. v. بشوليدن; 2) perspicax, sapiens, in negotiis tractandis expertus (بيننده ودانـنـده وگـذارنـده كارها); 3) coll. بشوريدن s. شوريدن et شوليدن perturbatio, confusio (برهم زدگی وپريشانی) *B.*; cf. شول.

بُشُولانيدَن [ô] causs. v. بشوليدن *C.*

بِـشُـولِـش [ô] (sequens suff. ش) visus; 2) scientia; 3) operis perfectio, peractio; 4) perturbatio, confusio *B.*; cf. بشوليدن.

بِشُوليدَن et بَشُوليدن et sec. *F.* بُشُوليدن [ô] videre (ديـدن); 2) scire (دانستن); 3) opus perficere, peragere (كار گذاری كردن وكارسازی نمودن); 4) coll. بشوريدن s. شوريدن et شوليدن perturbare, confundere (بـرهم زدن وپـريشان كردن); 5) attonitum esse (در مـانـده ومتحير نشستن) *B.*

بِشُوليدَه [ô] part. praet. verbi بشوليدن quavis illius significatione *B.*; cf. پـشـوليده et شوليده.

g. p. بُشولِيون (gr. ψύλλιον) ling. gr. i. q. بذر قطونا i. e. سبيوش semen psyllii *B.*

a. بشويكهء اِبراهيم pronuntiatio prioris vocis ignota est; ling. andal. (اندلس) genus plantae spinosae in locis lapidosis crescens et in desertis Shîrâzensibus abundans, cuius flores apes carpunt, alias قـرصعنه dictum *B.* Sec. Freyt. lex. s. v. قـرصعنة hac planta intelligendum est eryngium et pro falso بشويكه scribendum شُوَيكه.

بِشِيز [ê] i. q. پشيز q. v. *HK.*

بِشِيك [ê] peculiariter, imprimis (تـرجمهء خاصه است) *B.* in app. Sine dubio est hind. بشيكه, quod etiam بسيكه et بشيش scribitur et e s. विशेष ortum est, cui respondet pers. ويـژ s. ويـژه et بـويـژه praef. ب et بيژه.

بَشيمَه pellis a coriario non subacta, cruda *B.* in appendice. Alia forma vocis بشمه esse videtur; cf. تاسمه et تسمه.

بَشين *abs.* existentia (ذات) sive per se necessaria i. e. divina, seu quae fieri potest (ذات باشد مطلقا اعم از ذات واجب وذات ممكن) *B.* Gl. in Des.

بَشيون i. q. بشبيون pinguis *B.*

a. p. بَـصـره Bassora, urbs Iracae arabicae, regnante Omaro Khalifa condita; in quo est forum permagnum, quo Arabes undique mercaturae faciendae caussa conveniunt *B.*

بُصرَی nom. pagi (قريه) ad urbem Bagdad pertinentis *B.*

a. p. بُصرَی et بُصرَی شام Bosra, Syriae urbs, mercatura, quam ibi fecit Muhammed, apud Arabes celebris *B.* Sec. Gesenium (Comm. ad Jes. 34, 7) est h. בָּצְרָה, gr. Βόστρα et Bostra Arabiae Romanorum, Auranitidis metropolis, quod tamen rationibus infirmare studet Quatremère (H. des Sult. Maml. II, 1, p. 248 sqq.).

آه نيمِ شبی i. q. بَصور نيمِ شَبی suspirium media nocte *HK.* Quid sit بصور mihi non constat.

a. p. بَط arabica persicae vocis بَت forma (coll. syr. ܒܰܛܳܐ) anas; 2) *met.* lagena vinaria (صراحی شـراب) anatis forma *B.*; cf. ar. بَطَّة.

g. p. بَـطـارِس (gr. πτέρις) ling. gr. i. q. سرخس filix *B.*; cf. جمان et رقـعـا et گيل دارو.

a. p. بَطباط ling. syr. nom. plantae persice سرخ مرد dictae *B.* polygonum; cf. Freyt. lex. s. v.

g. p. بَطرا (gr. πέτρα) ling. gr. petra, saxum; 2) mons (كوه وجبل) *B.*; cf. فطرا.

g. p. بَطراخـــو et بطراخـــون (gr. βάτραχος) ling. syr. rana (وزق وضفدع) *B.*

g. p. بَـطـراخِـيـون (gr. βατράχιον) ling. gr. species apii agrestis (کرفس صحرائی) *B.* ranunculus.

g. p. بَطراساليون (gr. πετροσέλινον) ling. gr. apium montanum (کرفس کوهی) *B.*, quod docente Dioscoride (l. III, c. 69 [76] coll. c. 70 [77]) etiam petroselinum silvestre dicitur.

g. p. بَطرالاوَون (gr. πετρέλαιον) ling. gr. i. q. ar. نفط s. دهن الحجر, petroleum *B.*

e. بَطرَخ ling. rûmana: senior, doctor perfectus (شیخ کامل) *B.* in appendice. Fort. eadem vox atque بطريق q. v.

e. بِـطـريق doctor Christianorum (مجتهد ترسايان) *B.*, e lat. patricius, ut videtur, ortum; 2) nom. monachi (زاهدی وصومعه نشینی) christiani; Patricius *B.*

بَطِ زر *met.* sol. *F.*

بَطِ سُرخابْ زای *met.* lagena vinaria (صراحی شراب) *B.*

بَـطِ شَـراب cantharus mensuralis vini, quo caupones utuntur; 2) *spec.* vas s. poculum vini, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae: صفیر مـرغ بـر آمـد بط شراب کجاست ✿ فغان فتاد به بلبل نقاب گـل که کشید *F.*

بَـطَـک (suff. کَ) diminut. vocis بـط anas parva; 2) *met.* i. q. بط 2 lagena vinaria.

g. p. بَطلَمْيوس et بَطْليموس (gr. Πτολεμαῖος) Ptolemaeus, philosophus; 2) Ptolemaeus, rex *B. HK.*; 3) lux, claritas (روشنائی) *B.*

بَطلَيوس nom. regionis cuiusdam occidentalis *B.*

بَطِ مَی vas quoddam vinarium (بـر نـوع شراب ظرفی) *F.*

a. p. بَعرفان بَـدَر بُردَن s. — بیرون — *met.* consulto tolerare, perferre opprobrium alicuius (دانسته تحمل کـردن وگذرانیدن حرف پهلودار باشد از ابنای جنس) *B.*; cf. ar. عرفان.

a. p. بَعِزّت adi. ex عزت praef. ب compositum i. q. ar. عزيز honoratus, carus Gul. 185, 17.

a. بَعلَبَک Balbecum, urbs in tractu Damasceno, in qua sunt aedificia admirabilia, loca pulcerrima et arx munitissima *B.*

بَـغ (fortasse alia forma vocis گـو) fossa, fovea (زمین کنده وگـو); 2) nom. idoli cuiusdam (بـتی) *B.*, qua significatione respondet z. baghô, phl. בג s. בק, *IC.* baga et s. ved. भग coll. slav. bog. Eadem vox in compositis apparet, ut بغپور, بغداد.

بَغا cinaedus (حيز وپشت پای ar. مخنث) *B.*, e. g. in hoc versu: هـر که در کون هلد بغا باشد ✿ گـر مزگّی شهر ما باشد *F.*; cf. ar. بغا.

بِـغـار aqua fluens (آب روان) *F.* fluvius, flumen *C.*

بُـغـار et بُـغـارَه a breach in a wall; a deep wound *Shaksp. R.*

بِغاز, sec. *F.* بَغاز, cuneus ligneus (چـوب), quem calcearii inter calceum et formam calcei (قالب) inserunt et fabri lignarii in findendo ligno adhibent *B.*; cf. پـغـاز et بغار et بغاز.

بَغامَه daemon in desertis commorans (غـول بیابانی) *B.*

بَغانوش bene et amplo passu incedens equus vel mulus (اشکین آت وقاطر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: کجیمر آهنین بودست بـر دوش ✿ بلستش نیزه بـر اسب بغانوش *F.*

بَغپور forma primitiva vocis فغفور q. v.

بَغتاق i. q. بغطاق (vox, ut videtur, ex بغلتاق s. بغلطاق decurtata) pileus (کلاه وطاقیه); 2) genus vestis, quod فـرجـی dicitur *B.* اعـجـامـه مخـصـوص اولان قـفـتـان کـه

بغلبند دخی دیرلر *F.* Inde sequitur hac voce significari duas varias res: tegumentum capitis et genus vestimenti. Quale sit tegumentum capitis, non amplius describitur. Fortasse eadem vox est atque بُغتاق s. بـوغتاق et بقتاق s. بوقتاق, etiam بجتاق scripta, qua ornatus capitis mulierum mongolicarum imprimis principum vel uxorum regis significatur, ut ex locis a Quatremère ad H. Mong. I, 102, not. 30 allatis satis apparet. Cf. etiam بـخـتـاق. — Altera vocis significatio est: vestis superior laxa vel fluitans, quae sub axillis religatur (بـغـلـبـنـد), manicis instructa, quam viri illustres et docti induere solent, ut ex synonymo فـرجـی in *B.* lex. et ex syn. قـفـتـان et بغلبند in *F.* lex. explicandi caussa allatis, satis intelligitur, de q. v. Dozy dict. des noms des vêt. s. v. فرجية, quod idem est atque فرجی et s. v. قـبـا, quod docente *B.* lex. auctore est synonymum vocis قـفـتـان. — Lectioni mendosae v e c t i s s u p e r i o r pro vestis superior in *M.* lex. innitens *R.* voci nostrae falsam significationem „the bar of a door" tribuit. — Praeterea sec. *F.* lex. significat: 3) fascia cunarum (اطفالی بشکده (صـارندقلری اوزون نسنه که باغربند دیرلر), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae: اگـر نه ترک فلک بهر او کمر بندد ٭ بجای جامه بدوشش همی نـهـد بغتاق *F.*; cf. بغلطاق et بغلتاق.

بَغْچَه pro باغچه q. v. *Shaksp.* a bundle *R.*

بُغدا a cleaver used by cooks or butchers, a large knife *Shaksp. R.*

a. p. بَغداد Bagdadum, celebratissima Iracae Arabum metropolis, cuius antiquum nomen arabicum erat زورا *B.* Urbis denominatio in persicis lexicis ex باغ داد orta esse dicitur, quia Anôshêrvân quavis hebdomade semel in illo horto (باغ) populum ad colloquium admittebat et iniuria affectis ius (داد) dicebat. Sed verum vocis etymon est D e i d o n u m, quum بـغ in antiqua persica lingua D e u m significet; cf. بـغ 2; 2) nomen secundae septem linearum (خط) poculi Ǵamshêdi (جام جم), de q. v. s. خـط بغداد; 3) *met.* venter (شکم). Inde dicunt: بغدادِ خـراب s. بغدادِ خالی *met.* venter vacuus, fames (گرسنگی); 2) scyphus (ساغر) vino vacuus et بغدادِ مَعمور s. بغدادِ مَعمورَه *met.* repletio ventris, satietas (سیری وپری شکم); 2) aqua satiatum esse (سیراب بودن وسیرابی) *B. HK.*

بُغدی, *R.* بَغدی, a kind of camel (of high cost) *Shaksp.*; the first sort of camel *R.*

بَغرا sus mas, verres (خوک نر ar. خنزیر) *B.*; cf. گـراز et وراز. Vox cum s. वराह s. भूदार cohaerere videtur.

بـغـرا i. q. بغراخان Boǵrâkhân, nom. regis Khârismiae; 2) pro بغراخانی nom. pultis (آش) a rege Boǵrâkhân, qui illam invenit, sic dictae *B.* ارشته کبی بر طعامدر اکثر یاران مجمر سیم وتفرجلرده بشوررلر *F.* quadrangula offae segmenta, quae iusculo vel lacte coquunt, *ital.* macaroni *C.*; cf. تنکهٔ بغرا; 3) grus (کلنگ) in volando ceteros antecedens *B.*, qua significatione cum s. पुष्कर s. पुष्करादू cohaerere videtur.

بُغراخان et بُغراخانی v. s. v. بُغرا.

a. p. بَغراس nom. urbis, duodecim milliaria (میل) ab Antiochia distantis, in qua arx alta, fontes, valles et horti sunt *B.*

بغراو clamor et c. کردن clamare *C.* ex vers. pers. V. Test. — Vocales desunt.

t. p. بَغرتاش, sec. *HK.* بَغَرقاش, instrumentum aeneum (آلتی از مس) cochleari simile *B.* آلتی مانند کفگیر که بدان بغرا می کشند *HK.* Praeterea in lex. *B.* legitur: زدن نارنج را گویند که بندگاه ساعد وبازو است, in quo pro mendoso نارنج legendum est

بدن *F.*; 2) i. q. برگستوان q. v. *B.* Vox ex بغل axilla et طاق genus vestis, de q. v. infra s. v., composita in arabicam quoque linguam transiit et scribitur etiam بغلوطاق plur. بغالطيق s. بغالطق. Ex locis a Quatremère (H. des Sult. Maml. I, 2, p. 75 et 76 not.) et a Fleischer (de glossis Habicht. p. 32) ex Arabum scriptoribus allatis intelligitur, hac voce significari tunicam bombycinam albam manicis carentem vel brevibus tantum instructam et interdum margaritis ornatam, quam infra vestem فرجية dictam induere solebant. Cf. Dozy dict. de noms des vêt. s. v. Vocis بغلطاق s. بغلتاق forma decurtata بغتاق s. بغطاق esse videtur.

بَغَلْ تَرى n. c. *met.* pudor, verecundia (خجالت وشرمندگی) *B.*

بَغَلطاق i. q. بغلتاق q. v. *B.*

بَغْلَك tumor (گرهی که دیر پخته شود) sub axilla hominis, qui etiam عروسک dicitur *B.* bubo pestilens, anthrax *M.*

بَغْلَك زَدَن i. q. بغل زدن *B.*

بَغَلْ گير (cf. گرفتن) n. c. amplectens, ut est mos Hindorum *Shaksp.* Inde بَغَل گيرى (suff. ى) n. c. amplexus *idem* et *R.*

بَغَلَنقار et بقلنقار s. بقلنقاز t. p. nom. avis cuiusdam coloris caerulei et albo nigroque colore variegatae (كبود رنگ وابلق), pedibus et collo longis et rostro lato, cuius caro est cibus licitus et iucundus *B.*; cf. بقلنقار.

بَغْلى a disorder in camels rubbing the thigh against the belly; 2) a kind of dumb bell used in exercise *Shaksp. R.*

بُغماز clavus ligneus, cuneus (چوى يعنى اغاچ ميخ); 2) sec. al. forma lateribus fingendis (كرپچ ياپدقلرى قالب) *F.* Alia forma vocis بغاز esse videtur.

بُغُنج i. q. بوغنج nigella *F.*

آرنج s. وارنج cubitus, quod ex vocis interpretatione intelligitur.

بَغشور nom. pagi (قريه) inter سرخس et هرات *B.* Eiusdem lexici auctor vocem ex گو = بغ fossa et شور compositam dicit, ut significet i. q. گو آب شور fossa aquae salsae.

بَغطاق i. q. بغتاق q. v. *B.*

بَغَل axilla (t. قولتق) *F.* Inde

Phrases :

بغل باز نمودن passis brachiis alqm excipere *R.*

بغل رَفتن to go on one side *R.*

بغل زَدن (axillam movere) *met.* gaudere alieno malo (شماتت كردن) *B.*; cf. بغلك زدن.

بغل گشادن (axillam aperire) *met.* se parare, accingi ad alqd (مستعد شدن بر كار); 2) exercere, examinare, tentare (ورزش كردن وامتحان نمودن); 3) vim suam maiorem manifestare, ostendere (غلبهٔ خود ظاهر كردن) *B.*

در بغل دست نهادن sub axilla manum reponere *met.* se non movere, quietum se tenere Gul. 177, 20.

در بغل كشيدن amplecti H. pr. reg. p. 18.

بَغْل nom. Judaei monetarii, a quo dirhemi cusi sunt magnitudine volae manus (برابر بكفدستى), qui بغلى nominantur; ipse Judaeus nomine راس البغل appellatur *B.*; cf. درهم بغلى et درخش et ارمنيه.

بَغْلان assecla, sectator (تابع) *F.*

بَغَلبَند n. c. vestis, quae sub axilla religatur *Shaksp. R.*; coll. *F.* s. v. بغتاق.

بَغَلتاق et بغلطاق i. q. بغتاق s. بغطاق q. v. *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : اطلس گردون برد رشك بغلتاقش همى ☆ گاله‌ٔ خودرا بسازد مهد آن نازك

بَغند corium non dorsuale (پوستی غـیـر کیمخت وساغری), alias غرغن dictum, e quo calceos faciunt *B.*; 2) sec. al. inquisitio, perscrutatio (جست وجو), e. g. in hoc versu ابـو المعانی poetae : دوستیرا بیغرض هـرگـز مـی یافتم اثـر ۞ در جهان چندانکه کردم دیدنش سعی وبغند *F.*

بَغبار et بَغباز et بَغبازی congiarium vel parvum donum numarium, quod magister discipulo post mercedem dono ' dat (شاگردانه); 2) dulciarium (شیرینی یا بهای شیرینی), quod offertur tempore, quo novam vestem induunt; 3) laetus nuntius (مژده ونوید) *B.*

بَـف i. q. دفتین pecten textorius *B.*; cf. بـفـتـری. Vox a verbo بافتن derivanda videtur.

بَفا scurf, dandruff *Shaksp. R.*

بَفار et بَفاز i. q. بِغاز q. v. *B.*

بَفتَرَه i. q. بـفـده instrumentum ex plumis avium factum, quo falcones et accipitres alliciuntur (قـوش قنادندن ایدوب طغان چغردقلری), e. g. in hoc versu ابـو المعانی poetae : عاشق خـیـال خام نیفتد بصید یار ۞ آن شاهباز حسن نیاید بـه بفتره et in alio eiusdem poetae : بگیر بـفـده بدست ای خیال خام اندیش ۞ در اوج عشوه پرد آن همای ناز وحسن *F.*

بَفتَری i. q. بف pecten textorius; cf. کفتری; 2) i. q. کارگـاه جولاهه *B.*, quod in lex. *HK.* et *SHL.* sic explicatur : وآن چوبیست که بافندگان بهنگام بافتن بر جامه زنند i. e. lignum, quo textores tempore texendi telam sustinent.

بَفتَنج i. q. بفنج q. v. *F.*

بَفْج et بَفَج saliva (کف دهان); 2) is, qui in loquendo salivam ex ore spargit, vel sec. al. 3) os semper salivam spargens, exspuens; 4) labia turgida crassa (لـب سطبر) ob violentiam et iram demissa s. laxata *B.*

بَفخَم i. q. بسیار *B. F.* q. v., e. g. in hoc versu کمال اسمعیل poetae : کـه مناظره با کوه اگر سخن رانی ۞ زاعتراض تو بفخم شود بـدان et میر منجیک poetae : معید صدا مانند بنفشه بر لب جوی ۞ که بر آتش نهی گوگرد بفخم *F.*; 2) pannus (پارچهٔ جامه) extremae perticae (بـر سر چوب درازی) alligatus, quo sparsam pecuniam collectores ex aëre arripiunt *B.*

بَفدَه i. q. بفتره q. v. *F.*

بَفْش magnitudo, maiestas, splendor (عظمت وشکوه وکر وفر) *B.*

بَفْم et بَفَم sollicitudo, moeror (اندوه ودلگیری); 2) moestus, afflictus (اندوهگین ودل تنگ وفرو مانده) *B.*

بَفَنج genus serpentis; 2) serpens innoxius *B.* Alia vocis lectio est بَفتَنج, ut in hoc versu شمس فخری poetae : دعای مدح اورا ورد خـود ساز ۞ که افعی با تـو کم باشد زبفتنج *F.* Quae in *C.* lex. leguntur vocis formae بـفـنـج et بفیتج mendosae esse videntur.

t. p. بُقچَه a small bundle of cloth *Shaksp.* a knapsack, a wallet *R.* Est vox turc. بوغچه s. بوقچه sec. *M.* significans : involucrum, tegmen *ex tela aut corio confectum, plerumque quadrangulum, cui involvuntur vestes vel linteamina.* Ex eadem voce arabicae formae بقچة s. بـغـچـة s. بقشة s. بقشی ortae sunt, de q. v. Qatremère H. des Sult. Maml. I, 1, p. 12, 219, 252 et I, 2, p. 204, JAs. 1847 Févr. p. 129. Cf. *B.* s. v. بَلغنده.

g. p. بُقراط nom. medici experientissimi *B.* Vox e gr. Ἱπποκράτης decurtata; Hippocrates.

بَقلَنقار et بَقلَنقاز i. q. بغلنقاز q. v. *B.* Sec. *F.* hoc animal cervicem habet albo et nigro colore variegatam, pedes longos, rostrum latum et caerulei vel fusci coloris.

a. p. بَقَمر arabica persicae vocis بکم forma q. v. *B.*

a. بُـقُـمر nomen, quo Jemanenses plantam تاتوله s. داتوره appellant, cuius esu ebrietas oritur *B.*; cf. جوز ماثل.

بَقَنقار i. q. بقلنقار *HK.* Fort. lectio mendosa.

بقیار *C.* et بَقیاز *F.* pannus vilior cilicinus nigri coloris (گلیم سیاه), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: بپوش جامهٔ نیکو خصال گـر اهـل دلی ۞ بنزد عاقل وعارف چه اطلس وبقیاز *F.* tapeti non villosi genus nigrum ex pilis camelinis *C.*

بَـک (s. भेक) rana (وزق وضفدع); 2) locus refugii, asylum (گریز گاه; 3) silva (جنگل); 4) cucumis silvester (خـیـار وبیشه); 5) nom. urbis in ما ورا النهر *B.* (دشتی); Sec. *F.* etiam significat; 6) supellex domestica (اثواب وآلات خانه) *F.*

بِک carbo candens (انگشت وزغال) *B.*

بُک genae, facies (رخساره وروی); 2) urceus (کوزه) orificio angusto, collo parvo et ventre lato et rotundo, qui etiam تُـنـک dicitur; 3) coll. پَک et بکولک pravitas, insipientia (بی هنری وبی عقلی) *B.*

بَکار (praef. ب) ad rem pertinens *M.* Inde بکار آمـد adi. c. verus, rei conveniens (راست وموافق نفس الامر). Sec. Nam. p. 133, l. 7. 8. Vid. infra s. v. کار.

a. بَکاس nom. duarum arcium munitissimarum, quae in monte sitae sunt ad Orontem fluvium inter Antiochiam et Apameam (فامیه), quarum una بکاس الشغر altera بکاس من جند قنسرین dicitur *B.*

بَکاوُل praefectus rei culinariae (بزرگ وریش سفید مطبخ); vox in Hindûstân maxime usitata *B.* praegustator (چاشنی گیر) *C.* چاشنی گـیـر وباورچی *SHL.* Sed s. v. خوانسالار eiusdem lex. *B.* auctor vocem بکاول turcicam esse dicit et in Hindûstân eundem rei culinariae praefectum voce چاشنی گیر designari, quocum etiam consentit Sultanus Bâber loco a Quatremère H. des Sult. Maml. I, 1, p. 2, not. 4 allato. Cf. JAs. 1847, Août, p. 172.

بَکاه i. q. پگاه q. v. *HK.*

بَـکـبَـر medicamentum quoddam ventrem laxans, alias خیار چنبر ar. قثاء الهندی, cucumis indicus, dictum. Sec. nonnullos est vox indica *B.* Alias vocis formas بُکیم et بَکیز offert *F.* eadem significatione. Cassia fistularis *M.* the purging cassia *R.*; cf. خرنوب.

بَـکـبَـکـه butyrum lacte acido sicco mixtum (روغن با کشک آمیخته) *B.* Sed lex. *F.* auctor روغن با کشک آلـوده turcice explicans یاغ ایله پشمش تر خانه i. e. „cibi species تر خانه dicta butyro cocta", voce کشک cibi speciem alias تـرخانه dictam, intelligit; cf. کشک et بلبکه; 2) homo pravus, perversus (فاسد کار وفساد کننده) *B.*

بَکتاش et بکتاش imp. verbi significantis i. q. خرامیدن i. e. „cum fastu incede" (بخرام وجـلـوه کن); 2) nom. regis cuiusdam Khârismiae; qua significatione vox turcica esse dicitur *B.*; cf. Gul. 103, 12.

بَـکـتـانُـوش [ô] nom. senis cuiusdam (پیری), qui est rex geniorum (جنیان) *B.*

بَکتَر et بکتر vestitus bellicus e multis particulis ferri consertus, quo in Hindûstân uti solent, interdum etiam panno holoserico et auro texto similive ornatu obductus, turc. قتلاو dictus (نـوعی از سلاح جنگ باشد وآن آهنی چند است که باهم وصل کنند وبـروی آن زربفت ومخمل وامثال آن کشند ودر هندوستان اکثر بی زربفت ومخمل هم پوشند) *B. HK.* iron armour, a coat of mail, a cuirass *Shaksp.*, qui etiam cum lex *F.* auctore بـکـتـر offert, e. g. in hoc versu ابـو شکور poetae: ززر بر نهاده بسر مغفری ۞ زفولاد کرده ببر بـکـتـری *F.*

Inde بكتر پوش n. c. lorica بكتر dicta tectus et بكترى (suff. ى) an armourer, one who makes coats of mail *Shaksp. R.*

بكتوسان nom. viri cuiusdam sapientis; 2) nom. poetae cuiusdam *B.*

بكتوش (vocales desunt) nomen viri cuiusdam *B.* in appendice.

بكجا ex كجا praef. ب comp.: quo? *C.*

بكخا sericum simplex (حرير ساده) *B.*

بكدامين ex كدامين praef. ب comp.: qua, cuiusmodi? *C.*

بكذاشتن i. q. كذاشتن *B.* s. بتائيدن.

بكران fundo ollae cibariae adhaerens oryza omnisve alia res ambusta *B.*, vox Turkistaniae et Karmaniae populis propria *F.* Cf. بنكران.

a. p. بكران بهشت *met.* virgines paradisi (حوران بهشتى) *B.*

a. p. بكران چرخ *met.* stellae coeli *B.*; 2) virgines paradisi *F.*, *SHL.*

بكرائى nom. fructus dulcis, minoris malo aurantio (نارنج), sed maioris malo citreo (ليمو), qui in regione ايك et شبانكاره copiose provenit *B.*; cf. بكروى.

a. p. بكر پوشيده روى (virgo facie velata) *met.* vinum vasis, ex quo nihil haustum est *B.*

a. p. بكر مشاطه خزان (virgo autumni comtrix) *met.* vinum; 2) i. q. بكر پوشيده روى *B.*

بكروى i. q. بكرائى *B.*

بكره caupona (ميخانه), e. g. in hoc versu poetae ابو المعانى: سحر در بكره بوده همت پير مغان مارا ✿ فيوض نشأه روشينهء داده زيك ساغر *F.*

t. p. بكزاده principis, comitis, baronis filius; nobilis, eques *M.*

بكسر Buxar, a town in Bahâr (India) *R.*

بكسستن i. q. كسستن, e. g. in hoc versu poetae خواجه سلمان: بسوداى تو صد زنجير روزى بكسلم من همه ✿ ولى يك رشتهء پيوند نتوانيم بكسستن *F.*

بكسل imp. verbi كسيختن et كسستن q. v. *B.*

بكسلانيدن caussale verbi كسيختن q. v. *F.*; cf. بسلانيدن.

بكسلك validus, robustus (توانا وزورمند) *F.* ex شرفنامه, exemplo non allato.

بكسمات panis butyro illitus (نان روغنى), quadrifariam divisus et coctus (كه روى آنرا مربع مربع بريده بپزند), quem tanquam viaticum iter facientes secum portant *B.* bis coctus panis, bucellatum *M.*

بكسه frustum carnis (پارچهء از كوشت) *B. F.*

بكشان coetus principum et magnatum (رئيسان قوم ومهتران كروه), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: پروانه صفت بكرد شمعش ✿ بكشان همه آمدند بجمعش *F.*

بكشتن i. q. كشتن q. v. *F.* Exemplum v. s. بكشتن.

بكشتن i. q. كشتن occidere, e. g. in hoc versu poetae ابو المعانى: بكشتن عاشقانرا خواهد آن شوخ ✿ مناسب از همه لطفش بكشتن *F.*

بكشه i. q. ar. نكفة tuberculum (ريش) in collo aut ventre hominis prodiens *B.*

بكف آوردن v. s. voce ar. كف.

بكم s. بكم, unde ar. بقم, lignum rubrum ad tingendum *B.* caesalpinia sappan Linn.; cf. دار پرنيان et دارنهال. Num fort. s. पतङ्ग cum voce بكم cohaeret?

بكمار imp. v. كماشتن praef. ب i. q. مستولى كن supera, vince, e. g. in hoc versu poetae رشيد الدين وطواط: باز كردان از حرب لشكر خويش ✿ بسر دل از لهو لشكر بكمار *F.*; cf. بكمار.

بُكمار superans, vincens (غالب) *F.* eodem versu sub voce بِكمار allato etiam hanc significationem probans, sed pro از لـهـو لشكر legens از سهو لشكرى.

بَـكـمـاز moeror, sollicitudo (غـم وانـدوه); 2) convivium (مهمانى); 3) i. q. بِـگـمـاز q. v. *B.*

بِگماز vinum (شراب) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn.: زبگماز واز بزم كردند ياد Gl. Sch.; 2) potatio vini (شراب خوردن); 3) scyphus (پيالهء شراب). — Inde بگماز كردن compotationem instituere (مجلس شراب داشتن) *B.*

بَكَند nidus (آشيان) *B.* Gl. in Des.

بَكَنك et بِكَنك et بَكَنك animal cauda destitutum (حيوان دم بريده) *B.*

بكن كَردَن (vocales desunt) farinam cicerum torrere, frigere (آرد نخود بريان كردن) aut 2) i. q. سفرف خشك در دهن كردن *B.* in app., quod quid significet ignoro, quum سفرف in lexicis desit. Num fort. legendum صُفُرق? sec. Freyt. significans: cibus ex amylo, aqua et melle paratus; cf. بكنى.

بَكْنى potus ex oryza, milio, hordeo, sim. paratus, alias نبيذ et بوزه dictus *B.*

بُكو s. بُكوى imp. v. گفتن praef. ب.

بَكواكِب سِتَرد v. s. v. ستردن.

بَكوك scopus sagittae (هدف); 2) poculum vino bibendo factum (جـام شرابخوارى); et sec. alios animalis forma factum, qua significatione etiam بكول scribitur *B.*; cf. بلوك.

بَكول v. s. v. بكوك 2.

بُك وَلُك, vox ad genus اتبـاع pertinens: inaequalis, asper (ناهموار ودرشت); 2) coll. 3 بك pravitas, insipientia *B.*; cf. پُك ولُك et پَك ولَك.

بَكونَك et بَكونَه [*ö F.*] gladius ligneus (شمشير چوبين), qui in oriente a nonnullis opificibus et etiam a Dervischis et monachis, qui قلندران dicuntur, in signum honoris portari solet, quo etiam nonnulli praedicatores, in urbibus potissimum vi expugnatis, dum sermonem ex cathedra dicunt, uti solent *M.* ex *F.* Cf. بلونك.

بَكَه pro بگاه i. q. پگاه q. v.; 2) گاه tempus praef. ب *F.*; cf. بگهتر.

بَكه ex pron. rel. كه praef. ب comp.: cui, ad quem *F.* Chr. Sch. 95, 136.

بكهان et بكهاين (vocales desunt) i. q. بَردى 1 *B.* in app. coll. بهيد et سنگ اشكن et سنگ شكن et سنگ اشكنك.

بَكَهتَر (ex بكه et comparativi signo تر) magis matutinus, multo mane (غايت ايـر كن), e. g. in hoc versu شيخ نظامى poetae: بگهتر سپهدار چين از غرور ✿ زمين كرد چون عرصه گاه نشور *F.*

بَكهوجْتان i. q. خرپشته i. e. omnis res longa, convexa (هر چيز درازى كه ميانش بر آمده وبلند ودو طـرفـش ماليده وپست بود) *B.* Sed sec. *F.* voce خرپشته, interpretandi caussa addita, significatur: pulvillus, quem baiuli oneri, quod in dorso gestant, subdere solent (خـرپشته يعنى حمال ارقـه سنده كى سمر كذا فى شرفنامهء منيرى) *F.*

بِكياسا i. q. سربارى i. e. onus parvum, quod oneri iumenti imponunt *B.*

بَكيتا et sec. *C.* بكيت magnates, proceres (اكابر واعيان ورؤساى قوم) *F.*

بُكيم et بَكيز i. q. بكبر *F.*

بَل calx pedis (پاشنهء پا) *B.*; cf. پل.

بِل pro بِهل imp. v. هليدن q. v. *B.*

بِل i. q. بيل s. أبُل nom. fructus in Hindûstân, similis fructui بهى ايران dicto, qui etiam نار هندى, dial. Shîrâz. بل شيرين et ar. طـرثـوث appellatur. Sec. al. est fructus indicus, similis fructui آلـوچـه dicto, cuius arbor similis est arbori زرد.

آلــو *B.* Vox e hind. بيل s. विल्व Cratoeva vel Aegle marmelos decurtata, de q. v. s. اقطى et خاما اقطى et شبوقه.

بُل multus (بسيار) *B.* Vox, in compositis tantum adhibita, ut بلهوس, بلكامه, بلغاک al., cum s. बहुल (a बहु suff. ल) cognata esse videtur; 2) stultus, insipiens, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : من بلم خودرا اگر زخمى زدم بر خود زدم ۞ ور بطرارى بودم رخت طرارى چه شد *F.*

a. بَلا calamitas, infortunium. Eandem vocem lex. *F.* auctor persica lingua significare dicit : a) vetus, putridus (كهنه وپوسيده) et sec. al., b) bos niger (قره صغر) exemplo non allato, quarum tamen significationum prior re vera arabica est, de q. v. Freyt. lex. s. v. et posterior cum voce بلاجور cohaerere videtur.

بِلابَه i. q. بلايه nequam, pravus, turpis (هرزه گوى ونابكار وفاسق وبدكاره وفحاش) *spec.* inhonesta, turpis mulier (زن فاحشه وفحاش); 2) blanda verba, adulatio (بتضرع وچاپلوسى سخن كردن) *B.*; cf. بلاده.

بَلاتِكين clava lignea vel ferrea (چوماق) *F.*

بَلاج planta, e qua storeas conficiunt; 2) storea (حصير وبوريا) *B.*

بُلاج i. q. بُلماج *F.*, nisi lectio vitiosa.

بَلاجور et sec. *C.* بلاجون bos niger (قره صغر) *F.* ex نعمة الله; cf. بلا b. Aliam vocis formam بَلاجوز offert *M.*

بَلاد contemtus, contemnendus, displicens (نا ستوده يعنى مذموم ونا مقبول), e. g. in hoc versu ميم نظمى poetae : در جهان مانند بتحقيق نامراد ۞ هم كه قول وفعل او باشد بلاد *F.*; cf. بلاده.

بَلادُر i. q. بلادور fructus gr. انقرديا (ἀνακάρδιον) dictus, quo in medicamentis utuntur. Sec. al. est nomen ipsius arboris, quae tales fructus fert *B.*, ut دُر s. دور pro دار s. दारु arbor posita sit. Semecarpus anacardium, respondens s. भल्लात s. भल्लातक s. भल्लिका s. भल्ली et hind. بهيلا s. بهيله et بهلاوه et بلاون s. بهلاوان sec. *SHL.* et *F.*; cf. Freyt. lex. s. v. بلاذر; 2) et بلادِر sec. *F.*, ornatus mulieris (زرينه وپيرايهٔ زنان) *spec.* capitis *B.* ornatus capitis sponsae (زرينه كه عروسان بسر سرش بندند) *SHL. F.*

بَلادُرى (suff. ى) species electuarii (معجون) e fructu بلادر dicto confecti *B. HK.*

بَلادور [ô *F.*] i. q. بلادر *B. F.*; 2) hind. eleemosynae (ودر هندوستان تصدقاترا گويند) *B.*

بَلادَه et بِلادَه nequam, pravus, improbus, corruptor, perditor (بدكار وفاسق ومفسد ومفتن) *B.*; cf. بلابه.

بَلار et بلال i. q. آذربويه i. e. radix plantae spinosae, alias اشنان et چوبك اشنان dictae *B.*

بَلارَج ciconia (لكلك) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

بَلارَك i. q. بلالك species chalybis optimi undulati et nitentis (فولاد جوهر دار); 2) gladius valde undulatus et nitens (شمشير بسيار جوهردار), gladius indicus; 3) facies undulata et nitens gladii (جوهر شمشير) *B.*; cf. پلارك.

بِلاژ i. q. بلاش sine caussa, sine ratione (بى سبب وبى جهت وبى تقريب) *B.*, e. g. in hoc versu پور بهاى جامى poetae : بود زاهد بلاژ وشد فاسق ۞ مردى ديد شد بدو عاشق *F.* Num conferendum s. विलाक्ष, vel compositum est ex p. لاش; praefixo ب pro بى, s. वि, sine, posito?

a. p. بَلا زَدَه (a v. زدن) calamitate afflictus, infortunatus *R.*

بَلاساغون nom. urbis magnae in ما ورا النهر prope كاشغر, sedes regis افراسياب, quam possidebant eiusdem filii usque ad regnum Sultani گورخان *B.*

g. p. بـلاسـيـوس res quaedam vitro similis, quae in litore maris invenitur, ar. ريـة البحر pulmo marinus dicta *B.* Vox e gr. *πνεύμων θαλάσσιος* decurtata et corrupta videtur, de q. v. Dioscor. l. II, c. 39.

بَلاش nom. Sultani ملک شاه, Persiae regis, qui erat filius Fêrôzi (فيروز) *B.* Gl. Sch.; 2) nom. urbis cuiusdam; 3) noscens Deum, theosophus (مردم عارف) *B.*

بِلاش i. q. بلاژ q. v. *B.*

بَلاشجِرد et بـلاشـگـرد, quarum prior forma arabica vocis posterioris est, nom. oppidi (قريه) quatuor parasangis a مـرو شاهجان distantis et a rege بلاش conditi *B.* Vox ex بلاش et گرد ar. جرد, urbs, composita; cf. گرد.

بلاغـور vocales desunt, sec. *R.* بَلاغـور; is, qui in urbe, ex qua est, habitat et nescit, unde sit *B.* in appendice. — A stranger, a refugee *R.*

بَـلاق pedes braccarum (پاچـهء ازار) *B.* in appendice.

h. p. بُلاق ornamentum narium (زيورى كـه در بينى مى اندازند) *B.* in appendice.

a. p. بَلاكَش (a v. كشيدن) adi. c. miseriam patiens, afflictus, miser, infortunatus Spieg. Chr. 132. 134.

a. p. بَلاكَشى (suff. ى) n. c. miseriae toleratio, afflictio *B.*

بَلال i. q. بَلار q. v. *B.*

بَلالَك i. q. بلارک q. v. *B.*; cf. پلالک.

بَلانَه imperfectum *opus* (كـار ناتمام), e. g. in hoc versu ميرِ نظمى poetae : هر آن كارى كه غير عشق باشد ✿ بلانه بـوده است گـر پـلانـه مـشـق باشد *F.* In *C.* lex. legitur پلانه opus malum et indecens. Fortasse alia lectio vocis بلايه s. بلابه.

a. p. بَـلاىِ سياه (infortunium nigrum) *met.* perturbatio, confusio (تشويش); 2) molestia, afflictio (آزار); 3) id, quod naturae contrarium est (خلاف طبيعت) *B.*

بَلايَه et بِلايَه i. q. بلابه 1 *B.*

a. p. بَـلايـه قـز n. c. genus serici vilioris (ابريشم كمينه) *B.*

بَلبَكَه butyrum recens (مسكه وكره تازه) *B.*; cf. بكبكه quocum cognatum videtur.

بَلبَل i. q. بَلبَلَه, e quo decurtatum est *HK.*

بُلبُل avis nota, etiam هزاردستان dicta, luscinia *F. HK.* Cf. بوبرد.

بَلبَلانى genus cibi (طعام) Turcarum; 2) sec. al. genus dulciarii (حلوا) *B.* Sec. *HK.* est vox turcica. Inde proverbium : حلواى بلبلانى تا نخورى ندانى *SHL.*

a. p. بُلبُلِ بُوستانِ ما زاغ *met.* Muhammed propheta *B.*; 2) paradisus (بهشت) *SHL.*; cf. بوستانِ ما زاغ.

بُلبُلْ چـشـم (lusciniae oculus) n. c. genus serici *R.*

بُلبُلِ كُنج bubo, noctua (چغد) *B.*

بَـلـبَـلـه amphora s. urceus tubula fistulave praeditus *B.*, qua significatione in arabica quoque lingua usitatum est; cf. Freyt. lex. s. v. بُلبُلَة; 2) sonitus s. singultus lagenae, *quae exsiccatur* (صدا وآواز صراحى) *B.*, quae significatio a singultu in lagena exsiccanda depromta videtur; 3) coll. ar. بَـلـبَـلَـة sollicitudo, moeror (اندوه وگرفتگى دل) *B.*

بُـلـبُـلى vinum; 2) poculum vini, scyphus (پـيـالـهء شـراب) *B.* Gl. Sch.; 3) species corii mollissimi et variis coloribus tincti; 4) species mali armeniaci (زرد آلو) *B.*

بَلبَن portulaca (خرفه وفرفخ وبقلة الحمقا) *B.*

e. بَلبوس species cepae silvestris ar. بـصـل الذئب et بصل الزيز dicta; 2) species papaveris, quae خشخاش زبدى appellatur *B.* allium silvestre (ثـوم بـرى) *F.* Fortasse vox gr. *βολβὸς* est.

si aqua, cui instillatur, postquam concussa est, lactescit. Arabice opobalsamum دهن البلسان eiusdemque semen حب البلسان (تخم) dicitur *B.* Vox in arabica quoque lingua usitata et scripta بَلَسان.

بلست i. q. پِلست spithama *C.*; cf. بِدَست.

بَلَسك hirundo (پرستوك) *B.*; cf. پلستك et بلوايه.

بِلسك veru ferreum una parte dilatatum (سيخ آهنی كه يكسر آنرا پهن كرده باشند), quo panes e furno promunt *B.* i. e. pala ferrea pistoria; 2) veru carnibus assandis (سيخ كباب) *B.*

بُلُسك et بُلُشك lignum vel veru crassum (چوبی يا سيخ كُنده), quo carnem assandam (بريان) in furno affigunt *B.*

بُلْسُن i. q. بُلْس 1 lentes (عدس) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

بُلُشك i. q. بُلُسك q. v. *B.*

e. بَلطان *HK.* et بَلطاوَن *B.* herba quaedam, ar. بقلهء يمانيه et hind. چولائی dicta *B.* *HK.* Sine dubio est gr. *βλῆτον*, blitum, amarantus polygamus Linn.

a. p. بَلعام et بَلعَم (h. בִּלְעָם) Bileam propheta, Beori (בְּעוֹר) filius *B.*

a. p. بَلَعنَت (cum maledictione) adi. c. i. q. ملعون maledictus Gul. 124, 6.

بُلغار nom. urbis et regionis *B.* Bulgaria; 2) corium coloratum, bene olens et undulatum (موج دار), turc. تلاتين dictum *B.* corium russicum bubulum; cf. بلغاری et اپرنداخ.

بُلغاری (suff. ی) i. q. بلغار 2 corium russicum bubulum, a بلغار Bulgaria, ubi tales pelles concinnantur, sic dictum *F.*

بُلغاق forma arabica vocis persicae بلغاك q. v. *B.* Alias vocis formas بولغاق et بلقاق et بولقاق offert Quatremère H. Mong. I, 26, not. 38. Quod autem

a. بِلبِيس nom. oppidi in Aegypto arboribus abundans, in quo est fluvius Nilo accrescente totam regionem irrigans *B.*

بِلتيس nom. medicamenti (دارو) ignoti *B.*

بَلْخ (coll. z. bâkhdhî Vend. Sadè 118, l. 8 ed. Burn. et eiusdem Comm. p. 109 not. sqq. et bakhtris *IC.*) Balchum, urbs antiqua in خراسان, alias قبة الاسلام dicta, cuius cognomen بامی est *B.*; cf. H. pr. reg. p. 116 sqq.; 2) lagena e cucurbita efficta, in quam vinum infundunt (كدوئی كه شراب در آن كنند) *B.*

بَلَخچ et بِلَخچ vitriolum nigrum (زاج سياه كه قليا باشد) *B.*

بَلَخم funda lapidibus iaciendis (فلاخن) *B.* Aliae vocis formae sunt پلخم et پلاخم et پلخمان cum syn. فلاخان s. فلاخن cognatae.

بلده pronuntiatio ignota est, nom. Evae, mulieris Adami *B.*

t. p. بِلدِكِز i. q. ايلدكز s. الدكز *B.* in app.

a. p. بَلَذَّت (cum voluptate, delectatione) adi. c. i. q. لذيذ suavis, iucundus, gratus Gul.

بُلْس nom. frumenti (غله), e quo cibum هريسه dictum coquunt et quo in pulmentis (آشها) utuntur, ar. عدس dicti; lentes *B.* ex Fg.; 2) sec. lex. مخلص الادويه inscriptum significat: ficus alba انجير سفيد ar. تين ابيض *B.* Vox in arabica quoque lingua usitata; cf. بلسن.

بَلَسان nom. arboris aegyptiacae satis notae *B.* amyris gileadensis Linn. Quod vero opobalsamum dicunt, e foliis illius arboris sub ortu Sirii scalpello (نشتر) incisis exstillat et aut lana arborea (پنبه) aut vitris, quae sub folia incisa appenduntur, colligitur. Genuinum est opobalsamum, si instillata gutta illius lac instar casei recentis (دلمهء پنير) statim coagulat, vel

Makrizi in Kitâb-alsoluk contendit, turcicam vocem esse بلغاق (يعنى فتنه وهى كلمة تركية), falsum est, quum ex pers. vocibus بل et غاک composita sit, de q. v. infra s. v. بلغاک.

بُلغاک, vox ex بُل multus et غاک strepitus, tumultus composita: magnus strepitus, tumultus, turba, calamitas (شور وغوغاى بسيار), unde ar. forma بلغاق orta est *B.*

m. p. بُلغان s. بولغان s. بولوغان mustela zibellina ar. سمور H. Mong. I, 95, not. 20.

بُلغُد et بُلغُده i. q. بُلغُند et بُلغُنده q. v. *B.*, e quibus decurtata videntur.

بَلغَده foetidus, perditus (گنده وضائع گرديده). Inde dicunt: مرغ بيضه را بلغده کرد i. e. „avis ova incubando foetida reddidit s. perdidit" *B.*; cf. پلغده.

بُلغُر pro بلغور q. v. *B.*

بُلغُشنَه laqueus *B.* En vocis interpretatio ex *B.* lex.: آن باشد که يک سر ريسمان را حلقه حلقه کرده گره بزنند وسر ديگر آنرا از ميان حلقها بگذرانند بر نهجيکه بجرد کشيدن ريسمان آن حلقها تنگ شود همچنانکه بر سر دامها سازند *B.*

بُلغُند i. q. بُلغُنده collectus, coniunctus, coacervatus (فراهم آورده وجمع نموده وبر بالاى هم نهاده) *B.* Vox ex بُل, multus, et غند s. غنده, collectus, composita; cf. بُلغُد et بُلغُده, quae ex بُلغُند et بُلغُنده decurtata videntur.

بَلغَندَر vox in vituperando (در قدح وثنا ودشنام) adhibita *B.*; cf. بَلقَندَر.

بُلغَندَر homo nullius religionis, impius (بى قيد وبى ديانت وملحد) *B.*; cf. بُلقدر et بُلقندر.

بَلغَندَه, sec. *F.* بَلغَندَه fascis, sarcina (يک بسته وبيک لنگ بار وپشتواره ويک بقچه اسباب); 2) res inhibita, oppressa, praeclusa (هم چيز بسته), e. g. de sanguine (خون), humore (بلغم), simil. *B.* Fort. ab بلغندن pro الغندن derivanda vox, ut ab الفختن formatum est بلفختن.

بُلغُنده i. q. بُلغُند q. v. *B.*

بُلغور coll. برغول omnis res fracta, contusa (درهم شکسته ودرهم کوفته) *spec.* triticum semicoctum et mola fractum; cf. افشه; 2) puls (آش) e tali tritico cocta *B.* Inde بلغور گندم q. v. s. آفروشه 4.

بَلغونَه cogitatio (انديشه) *F.* sine exemplo.

بُلغونَه i. q. گلغونه s. گلگونه (e quo ortum videtur) fucus ruber, quo faciem mulieres inficiunt *B.*

بَلفَختَن i. q. الفختن s. الفاختن q. v. *B.*

بَلفَرخَج turpis, immundus (زشت وپليد), e. g. in hoc versu لبيبى poetae: اى استاد بلفرخج ساده هميدون همه فرخج ☆ نامت فرخج وکنيت ملعون بلفرخج *F.* Vox cum فرخج composita; cf. برخج.

بُلقَدَر et بُلقَندَر (e quo prior vox decurtata videtur) i. q. بُلغَندَر q. v. *B.*

بُلقاق i. q. بلغاق q. v.

بَلقَندَر coll. بَلغَندَر convicium, vituperatio (بمعنى دشنام وقدح) *B.* Sec. *F.* i. q. بُلغَندَر „impius" et in vituperando adhibita vox, e. g. in hoc versu بزرجمهر: ومال مردمان اندر ☆ هست بس اعتقاد بلقندر) *F.*, quem eundem versum idem *F.* lex. auctor s. v. بُلغَندَر affert, pro بَلقندر legens بُلغَندَر.

بُلقَندَر i. q. بُلقَدَر s. بُلغَندَر q. v. *B.*

a. p. بِلقِيس nom. reginae Sabae (سبا) *B.*, quae visum venisse Salomonem eique nupsisse traditur.

بَلْکَش i. q. بَرکَش (lit. liq. inter se permutatis), e. g. in hoc versu ديهشدر poetae: رجا کرده ام بوسه از يار خنديد ☆ شکوفه دهد پيش بلکش نهال *F.*

بِلَک coll. بلکنجک res quaevis recens et nova, cuius aspectu animus delectatur,

ut primitiae fructuum, vestis nova, al. (ar. طرفه); 2) donum (تحفه وارمغان وسوغات) inter amicos datum *B.*

بِلك n. s. affixum esse, adhaesio (تشبّث (وآن چنگ در زدن بچیزی یا بکسی *B.*

بِلْك ignis (آتش); 2) scintilla ignis (شرارهٔ آتش) *B.*

بُلُك oculus magnus prominens (بر آمده) *B.*

بُلكامه (ex بُل et كام suff. ه) adi. c. multum desiderans, valde cupidus (پر آرزو وبسیار کام) *B.*; cf. بلهوس.

بِلكس et بُلكُس coll. نلكس et بلكن pinna muri (سر دیوار) *B.*

بُلكفد et بِلكفد et sec. *F.* بُلكُفد i. q. بُلكفده donum quo corrumpitur iudex (پاره ورشوت) *B.*; vox e بوالكفد decurtata.

a. p. بُلكُفه, vox ex ar. بِلا كَيف formata, n. s. dicere ex sensuum perceptione (قائل بودن بوجود محسوس بروش اشاعره در بحث رویت) *B.* In Freyt. lex. legitur: بَلْكَفَة *pers.* بلا كيف, بی کیف دیدن, quasi quae interpretatio ex *C.* lex. desumta est.

بِلكَك et بِلكَل et sec. *F.* بُلكُل, aqua tepida (آب نیم گرم) *B. F.*

بَلكَن et بلكن i. q. بلكس; 2) i. q. يلكن machina bellica (منجنیك), qua lapides et terram in hostes iaciunt *B.* ballista s. catapulta.

بُلكُنجَك s. بُلكُنجَك (ex بوالكنجك ut videtur decurtatum) res quaevis admirabilis, plane singularis et nova (عجیب وغریب وطرفه), cuius aspectus risum movet *B.* طرفه ومضحك *F.*; 2) scurra, sannio (مسخره ومضحك), e. g. in hoc carmine satirico: شاعر كه دید با قد كاوتجك ✿ بیهوده گوی وتجسك وبلكنجك ✿ از كون خر فروتر پنج ارش ✿ می بر جهد سبكتر از منجسك *F.*; cf. بِلَك et بولنجك.

a. p. بَلكِه, ex ar. بل et p. كه compositum, immo, quin potius Spieg. Chr. 8. 84.

بَلما i. q. بلمه q. v. *F.*

بُلماج et بُلَماج sec. *F.*, i. q. بُلاج, genus cibi, quod كاچی dicitur, i. e. puls (آش) sine carne, non spissa, in qua est multum aquae. Sec. al. est vox turcica *B.*

بَلمون i. q. سانج صحرائی i. e. folium medicinale simile folio nucis iuglandis, ar. عرفج بری dictum *B.*; cf. ساده et سانج.

بَلمَه et بُلمَه barba densa et prolixa (ریش انبوه ودراز); 2) vir magnae barbae *B.*; cf. بلما.

بَلمَه ریش n. c. i. q. بلمه 1 barba densa et prolixa *F.*

بَلَنج et بِلنج mensura, quantitas rei (قدر ومقدار واندازهٔ چیزی) *B.* Alia vocis forma est بلیج.

بُلَنجا pro بلندجا n. c. locus excelsus *C.* ex vers. pers. V. Test.

بِلَنجاسپ et بلنجاسف i. q. برنجاسپ *B.*

بَلَنجمُشك i. q. برنجمشك q. v. *B.*

بَلَند et sec. *F.* بُلَند, altus, procerus, sublimis, opp. پست *B.* — Inde بلند برداشتن extollere, elevare, exaltare; بلند دیدن suspicere; cf. بلند بین *C. M.*; بلند شدن in altum evehi Spieg. Chr. 69; بلند كردن i. q. بلند برداشتن *C. M.*; 2) et بِلَند tignum transversum superius ianuae (چوب بالائین در خانه) ar. أُسْكُفَّة dictum; 3) iugamentum ianuae, i. e. duae postes et duo tigna transversaria ianuae (چهار چوب وپیرامن در خانه) *B.*; cf. بلندین.

بَلَند اَختَر adi. c. felicissimus, potentissimus (صاحب جاه ودولت واقبال) *F.*; cf. اختر.

a. p. بَلَند اَركان adi. c. altis innixa columnis *fabrica M.*

a. p. بَلَند اِقتِدار adi. c. potentissimus *M.*

بُلَنْدانيدَن causs. verbi بلنديدن *F.*

بَلَند آواز adi. c. alta voce praeditus; 2) magnae famae *R.*

بَلَند بانَگْ adi. c. alta, sonora voce praeditus *R.*

بَلَند پايَه adi. c. excelsae dignitatis, celsissimus *M.*

بَلَند پَرى (a پَريدن suff. ى) n. c. altus volatus *met.* gloriatio, ostentatio (تفاخر كردن وبزرگى نمودن ودعوى مهترى بر سبيل مبالغه بخود بستن); 2) ى pro اى 2 ps. sg. praes. verbi substantivi posito i. q. بلند پر هستى alte volas *met.* gloriaris *HK.*; cf. بلند پروازى كردن s. v. پروازى.

بَلَند بين adi. c. alta quaerens; cf. بلند نظر. Inde plur. بلند بينان *met.* viri sancti et electi Dei, quibus mysteria revelata sunt (صاحبان كشف واوليا الله) *B.*

بَلَند جاه adi. c. i. q. بلند پايه *M.*

a. p. بَلَند حَوصَلَه adi. c. *met.* ambitious, aspiring *Shaksp. R.*

بَلَندَر pro بلندتر comparat. vocis بلند *C.*

بَلَند گَراى (cf. گراى) adi. c. *met.* is, qui magnitudinem et amplitudinem petit, consectatur (كه ميل عظمت وبزرگى كند) *B.*

a. p. بَلَند كَوكَب adi. c. i. q. بلند اختر q. v. *M.*

a. p. بَلَند مَرتَبَه adi. c. i. q. بلند پايه q. v. *M.*

a. p. بَلَند نَظَر adi. c. *met.* i. q. بلند بين alta quaerens (عالى همت) *B.* عالى همت وصاحب رتبه *F.*

بَلَند وَپَست sublime et humile *met.* coelum et terra; 2) dives et pauper *B.*

a. p. بَلَند هِمَّت adi. c. animo studioque sublimis, magnanimus *M.* alta quaerens coll. بلند نظر.

بَلَندى opp. پستى altitudo; 2) *met.* magnitudo, amplitudo (بزرگى) *B.*; 3) coelum Spieg. Chr. 54, 1, coll. schol. ad h. l. et praec. بلند وپست.

بَلَندى حِجاز v. s. v. حِصار.

بُلَنديدَن altum, sublime esse (عالى وبالا اولمق), cuius forma caussalis est بلندانيدن *F.* exemplo non allato. Verbum denominativum a voce بلند formatum videtur.

بَلَندين (suff. ين) i. q. بلند 2 et 3. Scribitur etiam پلندين *B.* Quod in *F.* lex. legitur بَرْبُلَندين non est synonymum vocis بلندين, sed praepositio بر voci بلندين praeposita, quod probant versus a lexici auctore allati et ipsa eiusdem verba, quum dicat pro بربلندين etiam dici بر سر بلندين.

بَلَنگْمُشْك *HK.* et بَلَنكْمُشت et بَلَنگْ مُش i. q. بلنجمشك. In lex. مويد الفضلا hisce verbis explicatur: سنبل وقرنفل صحرائى وتره كربه *B.*; cf. پلنگمشك et پلنگ موش.

بَلواز *F.* et sec. *C.* بَلوازَه, extremitas trabis extra murum prominens *F. C.* In aliis lexicis deest.

بَلوازَه, quod sec. مشكلات etiam بلوارَه scribitur, vitrum (شيشه) *F.* In aliis lexicis deest. Fortasse ad بلور referendum.

بَلوايَه hirundo (پرستوك) *B.*

بُلوتَك vas vino bibendo, scyphus *B.*

بُلوچ et sec. *F.* بُلُوچ [ó] nom. gentis barbarae, deserta inhabitantis, stolidae et fortis (قومى صحرائى [صحرا نشين *F.*] وكم عقل وشجاع) *B.* et latrociniis dediti *F.* Boluzii de q. v. Z. f. die K. des Morg. t. IV, p. 475 sqq. coll. كوچ وبلوچ; 2) nom. regionis in ايران *B.*, qua terra Boluziorum designari videtur; 3) signum (علامت), quod fastigio palatii vel porticus (تيزى طاق وايوان) imponitur; 4) crista galli (تاج خروس); 5) caruncula in loco circumcisionis feminarum (پارهٔ گوشتى كه بر ختنه‌گاه زنان مى باشد), quae ex lege resecanda est *B.*

a. p. بَلّور et بُلور vitrum purius, crystallum. Quae in *M.* lex. ex *F.* desumtae leguntur aliae significationes : „1) commoratio; 2) populus sub tentoriis degens" falsae sunt et ex hac *F.* lex. auctoris interpretatione vocis بلور : صرچهنک صاف وپاک اولانی یعنی شیشهیی تکرار قینادوب صاف ایدوب بعضی آوانی ایدرلر minime eruendae.

بُـلـورِ آبی species crystalli subtilissimi et praestantissimi (نوعی از بلور است در غایت لطافت ودر نهایت شهرت) *B.* s. v. تنکست.

بَلوز mappa, quae in orbem omnibus convivis insternitur : mantile oblongum *C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens et alio eiusdem lexici loco بَـلـون scripta, quod i. q. منـدیـل et دستارچه significare dicit Castellus.

بَـلـوس deceptio, fallacia (فـریب وخدعه); 2) et بُـلـوس is, qui blanditiis et fallacia (بچرب زبانی وفریبندگی) homines decipit; 3) humilitas, submissio (فروتنی) *B.* Vox ut پلوس ex چاپلوس decurtata videtur.

g. p. بَلوسیطوس et sec. *R.* بـلـوسطـیـون (gr. βαλαύστιον) flos mali punicae silvestris (گلنار), balaustium *B.*; cf. رغث.

بَلوک i. q. بُلوک 1 *F.*; cf. بکوک 2.

بُلوک poculum vino bibendo et sec. al. animalis forma factum; cf. بکوک 2; 2) stercus cameli (پشکل شتر); 3) plur. بلوکات territorium (جائی) multa oppida et vicos (قـریـه وده) continens *B.* ar. عـمـال *F.* Spieg. Chr. 97; 4) i. q. بکوک 1 scopus sagittae; 5) alauda (t. تـویـغـار) *F.*; cf. بُلونك.

t. p. بُـلـوک et sec. *F.* بُلُوک [ô] pl. بُلُوکان turba, agmen (جماعت) *B.*

بَلون v. s. v. بَلوز.

بُلون servus, mancipium (بنده) *B.*

بَلونَك etiam بَلوَندَك scriptum et بَـلـونَه i. q. بکونك *B.*

بُلونَك i. q. بُلوک *F.*

بَلونَه i. q. بَلونَك q. v. *B.*

بَلَهرا s. بَلَهَری et sec. *R.* بلهار commune est regum dynastiae Valabhitarum nomen; 2) nom. urbis vel regionis, a qua illa dynastia denominata est. Vocem بلهرا s. بـلـهـری ortam esse ex prâkrita forma बलह्रिाश्र pro वलभीराज, ex urbis nomine वलभी Valabhî et राज rex composita et scriptionem بلِهرا s. دِلهَرا, quam etiam lexica offerunt, ex illa corruptam esse, bene docuit Gildemeister de reb. Indiae p. 41 — 43.

بُلهُوس [ô] (ex بُل et هوس) adi. c. i. q. بلکامه *B.*

بَلْیاد vestis s. pannus simplex (جامهء ساده). Alii autem legunt سیاه pro ساده, ut significet : vestis nigra. Utraque significatione vox auctoritate caret (هیچکدام شاهد ندارد) *B.* In *F.* lex. prior tantum interpretatio جامهء ساده legitur, ex مجمع الفرس desumta, qua innitens falso vertit *M.* „vestis pulcra, elegans", pro بـلـیـاد etiam lectionem mendosam بلیار offerens.

بَلْیاش nom. regis Khârizmiae *HK.*

بَلیان nom. prophetae alias خضر dicti, qui est nepos prophetae الـیـاس; 2) nom. pagi (قـریـه) in regione کازرون, qui ab illo propheta conditus et denominatus esse dicitur et in quo multi viri sancti sepulti sunt *B.*

بلیج i. q. بلنج; 2) spithama (شبر ar. وجب) *B.* in appendice.

a. p. بَلیغانَه (ex ar. بلیغ suff. انه) diserte, facunde, eleganter, oratorum more *M.*

بَلیل decurtatum ex بلیله q. v. *B.*

بَلیلا nom. Khalifae Ali in evangelio Christi commemorati (نام حضرت امیر المومنین علی علیه السلام در انجیل عیسی) *B.*

بَلیلانَه [ê] ex بلیل pro بلال (coll. Inst. ling. pers. §. 57 et 95) nomine Belâli, servi a

Muhammede manumissi et suff. انه comp.: Belâlo conveniens, e. g. in hoc versu سعدی poetae corruptos et falsos monachos perstringentis : قبای بلیلانه در تــن کنند ✿ بدخل حبش جامهٔ زن کنند „vestem Belâlo convenientem (i. e. grossiorem, qua utebatur Belâl) corpori super induunt et totum Abissiniae proventum vestibus *pretiosis* uxoribus suis comparandis consumunt“ Bost.

بَلیلَه, unde ar. بلیلج, medicamentum adstringens (دوائی قابض) *B.* myrobalanus s. fructus terminaliae belericae, qui ob vim adstringentem etiam pro medicamento adhibetur; cf. بـلـیـج et s. कलि vel कलिवृक्ष.

بَلیناس et sec. *F.* بَلینوس nom. philosophi cuiusdam, qui erat familiaris (انـیـس وجلیس) regis Alexandri magni *B.*

بَم vox gravissima, vulgo bassus (نقیض زیر باشد); 2) nom. chordae instrumenti musici gravissimae, quae numero quinta est (ونام تار کُلفت ایست از جملهٔ تارهای ساز عـود وشـد عـود وآن تار پنجم است); 3) pugnum in caput aut cidarim ex ira impingere (دست از روی غضب وقهر بر سر ودستار کسی زدن) *B.* Inde بم زدن eadem significatione, e. g. in hoc versu مـولانا هاتفی poetae : ازان هـم یکی بانگ بـر جم زدی ✿ دگر دم زدی بر سرش بم زدی *F.*; 4) nom. arcis (قلعه) in Karmania (کرمان) *B.* Eadem vox بَمّ pl. بُموم signif. 1. 2 et 4 in arabica quoque lingua usitata est.

a. p. بَمـاوا شُدَن (coll. ar. ماوا) confugere, se recipere (پناه گرفتن) *HK.*

بـمـنـک moeror, sollicitudo, afflictio (غم واندوه وتنگی دل) *F. C.*

بَمَنگیدَن *F.* et sec. *C.* بِمَنگیدَن murmurare apud se, aegro molestoque esse animo *C.* In *F.* lex. addito verbo turc. طورلدتمق explicatur, quod in *M.* lex. deest.

بَمُهر adi. c. cum sigillo i. e. sigillo munitus. Inde کیسهٔ سر بمهر crumena sigillo munita *M.*

بَمی the bass in music *R.*; cf. بَم.

بَمیر v. infra s. v. دنبر.

بَن seges, arvum, hortus (خرمن وباغ وزراعت); cf. بنوان; 2) dialecto Shîrâzensi i. q. ون fructus minutus (ریـزه) nucleum habens et esculentus, turc. چتلا قـوج et ar. حبة الخضرا dictus; granum terebinthinum *B.*; cf. بانقش et بنوردن et بوکلک et بوکند.

بُن (z. ﻭﺍﺩﺍﻭﻧﺪ vana, phl. ﻥﻭﻥ, pars. ﺑﻦ arbor, quocum cohaerere videtur s. वन silva Spiegel eingesch. Stell. im Vend. p. 38 et Gram. der Parsispr. p. 198) truncus arboris (تـنـهٔ درخـت) *B.* Vox in fine composit. maxime usitata *SHL. C.*; cf. گلبن et خرمابن et بُنَک 1.

بُن fundamentum, extremum, finis rei (بنیاد وپایان وانتهای هرچیز); inde 2) radix arboris; 3) foramen podicis, anus *B.*; cf. بون. Sec. Gl. in Des. significat etiam : initium (ابتدا); 4) opsonium in Ispahan pervulgatum et nomine آبـکـامـه q. v. notum; 5) racemus dactyli (خوشهٔ خرما) *B.*

Phrases :

اَز بُنِ دَندان e fundo dentium i. q. از بـن گوش e fundo aurium *met.* servitium obsequentissimum, quod indicatur loquendo et audiendo ex intimo corde (از بن دندان واز بن گوش یعنی از ته دل گـفـتـن واز تـه دل شنیدن); 2) res collecta; thesaurus (ذخیره وجـمـع شده) *B.*; cf. بن دندان.

اَز بُـنِ سی وَدو دَندان et اَز بُـنِ سی وَدو e fundo triginta duorum dentium *met.* servitium obsequentissimum *B.*

اَز بُـنِ گـوش [ó] *met.* i. q. از بن دنـدان 1 q. v. *B.*; cf. بن گوش.

اَز بُـنِ ناخُـن e fundo unguium *met.* i. q. از بن دندان *B.*

بَناغ coll. پناغ filum lanae arboreae crudae (تار ریسمان خـام), quod in fuso (دوك) torquetur; 2) scriba (نویسنده); 3) coll. بنانـج i. q. ar. ضَرّه (cf. Freyt. lex. s. v. ضر) i. e. nomen, quo duae feminae, quae uni viro nuptae sunt, appellantur, ita ut una alteri sit بناغ B.

a. p. بِناگَر (ar. بنا suff. گر) aedificator, architectus (ar. معمار) F.

بُناگُوش [ō] i. q. بن گوش HK., e quo inserta lit. ا ortum est.

بُناگُوش کَردَن met. digito in os recens nati inserto palatum levare (کام بر دارد), quod obstetricis (ماماچه) munus est; 2) obedire (اطاعت وانقیاد کردن) B.; cf. از بن. بُن s. v. گوش.

بَنام (ب praef. نام) nomine; 2) adi. c. insignis, celeber, famosus F.

بِنام (ب praef. نام) adi. c. cognominis, eiusdem nominis (همنام turc. آداش) B. HK.

بَنامِیزَد s. بَنام ایزَد *formula iurandi* in nomine Dei; 2) *admirationem exprimit B.* euge, macte (طوبی له) F.; 3) coll. پنام *in malo averruncando adhibetur B.*, e. g. in hoc versu حکیم سنائی poetae : چونت آراست ای غلام ایـزد ✿ چشم بد دور وه بنام ایزد F.

بَنانَج et بَنانجه i. q. بناغ 3. Sec. al. vir, qui duas mulieres in matrimonio habet B.

بَناوَر et بُناوَر furunculus magnus (دنبل بزرگ ar. جبن) B.

بُـنـاوَر quidquid fundum, radicem s. basin habet; res profunda C.; cf. بُن.

بناوَند retentio (باز داشتن ونگاه داشتن), e. g. aquam receptaculo cohibere B.

بَنْبا n. c. puls (آش = با) e fructu بَن s. وَن dicto cocta B. Cf. بنیا.

بُن بَخت بَـر زَمین مالیدَن fundamentum fortunae in terra fricare s. terere *met.* dicitur de stabilitate fortunae (کنایه از استواری بخت ودولت باشد) B.

بُن دامان شَبِستان کَردَن *met.* terram locum dormiendi (خوابـگـاه) facere; 2) observationi operam dare, contemplationi se tradere B.; cf. بـسـاط ساخـتـن از رخسار.

بُن کار خَوردَن *met.* sollicitum esse de fine operis (انـدیشه نمودن بجهت عاقـبـت کار) B.

a. بِنا aedificatio, structura; 2) aedificium. Inde بـنـا کردن vel — کشیدن vel بنا نهادن — نمودن — aedificare, exstruere et c. بـر niti alqa re, fiduciam collocare in alqa re Not. et Extr. t. IX, p. 196 l. ult.

a. p. بِنابَر ex ar. بنا et praep. بـر compositum : propter, ob Spieg. Chr. 88. Inde بنابرآن et بنابرین (pron. آن et این) propterea *ibid.* 58. 95.

بَنابَه vices, ordo (ar. نـوبـت), e. g. بنابهٔ ماست ordo nos tangit (نوبت ماست) B. Vox cum ar. verbo ناب cognata videtur.

بَناتِ گَردون s. بَناشِ گَردون decurtatum ex بَناتُ النَعشِ گَردون, quo tres stellae in cauda sideris ursae minoris collocatae significantur (سه ستارهٔ صف زدهرا گـویند از جملهٔ هـفـت سـتـارهٔ بـنـات النعش); 2) omnes coeli stellae (جمله ستارهـای آسمان) B.

بَنارَنج pastor (شبان یعنی چوبان) F.

بِنازَم glorior (مفاخرت کنم) HK. SHL.; est 1 ps. sing. aor. verbi نازیدن.

بِناسَت resina (صمغ), quae کندر dicitur, ar. صمغ البطم B. resina terebinthi s. terebinthina.

بَناسیب i. q. بَن 2 granum terebinthinum F.

بَناشِ گَردون i. q. بنات گردون q. v. B.

بُنَجَک gossipium a semine purgatum et glomeratum (کُلوله کرده), ut neri possit *B.*; cf. پُنجک et بَندَش.

بُنچه collegium artificum et operariorum (جمعی باشند مر اصناف حرفت ورعیت‌را) *B.* Sub altera vocis forma بنیچه haec leguntur : جمعی‌را گویند که بر اصناف حرفت واملاک می بندند.

بَند imp. v. بستن et in compos. part. praes. significatione; 2) n. s. *abs.* vinculum, ligamentum, *germ.* Band et *tropice* de re, qua aliquis quasi captus tenetur, quare lexicographi huic voci significationes : cogitatio, imaginatio (خیال وملاحظه), cupiditas, exspectatio (طمع وتوقع) tribuunt. Inde : در بند چیز بودن amore et cupiditate alicuius rei teneri; cupere, studere; detineri vel occupatum esse alqa re, e. g. اما در حقیقت یك نشان دارد آنکه در بند رضای حق عز وجل بیش باشد که در بند حظ نفس „re vera uno tantum signo dignoscitur, eo nempe, quod magis Deo acceptum se esse cupit, quam genio indulgere" Bost.; خواجه در بند نقش ایوانست „dominus coenaculum picturis exornare studet". Gul. 139, 10; ملك اقلیمی بگیرد پادشاه ✿ همچنان در بند اقلیم دگر „rex si unam regni partem occupaverit, alterius denuo occupandi consilia agitat", *ibid.* 18, 19; cf. 72, 12; ومدت در بند آن امتداد یافته „quum longum tempus in occupatione illius (obsessionis) profluxisset" i. e. quum per longum tempus arcem obsedisset H. Sam. 66, 9. 10; cf. Fleischer Ali's Spr. 35, 10 et 12; 3) quodvis ligamentum, quo aliquid alligatur, e. g. ensis, cultri, vestis, caligarum (چاقشور), femoralium, simil.; 4) funis, restis (ریسمان وطناب), simil.; 5) compes (زنجیری که بر پای گناهگاران نهند); 6) cingulum, zona (کمربند ومیان بند); 7) lamina ferrea (تنکهٔ آهنی) ad

بَنبَر et sec. *HK.* بنکر medicamentum (داروئی), alias سپستان dictum q. v. Vocem indicam esse dicunt *B.*; cf. بنکل.

بَنبَل *gen.* acidum (ترشی) *spec.* pomum acerbum, acidum (سیب ترش) *B.*

بَنبو arundo indica, bambos dicta; bambusa arundinacea *B.* s. v. تباشیر; cf. s. वंश.

بَنتومه et sec. *F.* بُنتومه et پَنتومه planta (نباتی), quae instar cuscutae (کشوث) circa olivam, amygdalam et ficum se torquet (بر درخت پیچیده میشود) *B.* viscum, eiusque planta *C. M.* t. یلم قره *F.*

بَنج i. q. بنانج q. v. *B.*, e quo decurtatum videtur.

a. p. بَنج nom. plantae ar. شیکران dictae, cuius fructus بذر البنج appellatur *B.* Arabica forma persicae vocis بنگ q. v. esse videtur; cf. Freyt. lex. s. v.

بِنج nodus (گره یعنی دوکم هرنده اولورسه), ut in hoc versu ابو المعانی poetae : بر نیاید نالهٔ از ضعف جان فرسای دل ✿ بنج باشد در گلو هر آه دود آسای دل *F.* Male vertit *M.* Castellum sequens : „globulus vestis". Fortasse eadem vox est atque پنج q. v.

بَنجاره a dealer in grain who supplies armies in the field. Waste-land *R.* Vox e hind. بنجارا, s. बणिजारा, orta videtur.

بَنج نَشتی the thorn-apple *R.*; cf. بَنج.

بَنجَره foramen (سوراخ) s. porta (در) e domo in plateam (کوی) vel forum (بازار) exiens *HK.*; cf. پنجره.

بِنجشک i. q. کنجشک (lit. ب cum گ permutata) passer *B.*; cf. بِجشک.

بِنجشک زُوان n. c. ar. لسان العصافیر medicamentum acre (تند وتیز), sic dictum, quia linguae passeris simile est *B.*

confirmandas cistas (صندوق), naves (کشتی), simil.; 8) sera, pessulus (قفل) *B.*, e. g. in hoc versu استاد فرخی poetae : امان در زمانش بحدی رسید ۞ که منسوخ شد رسم بند وکلید *F.*; 9) claustrum aquae, agger (سدی که در پیش آب); 10) nodus (عقده وگره وحبس) (بندند) *B.*, e. g. in hoc versu سیف اسفرنگی poetae : ۞ ای قلمت بند روزگار گشاده رای ترا دست اختیار گشاده *F.*; 11) artus, articulus (مفصل .ar فاصله میان دو عضو) *B.*, e. g. in hoc versu مولانا هلالی poetae : عاقبت بگسلد چو بند از بند ۞ بند بند مرا بخود پیوند *F.*; 12) par boum iugalium (جفت گاو); 13) volumen scriptorium (طومار کاغذ) et decem scapi chartae etiam unum volumen dicuntur (وهم ده دسته از کاغذرا نیز یك بند گویند); 14) pignus (رهن وگرو) *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : گر تو خواهی فیض از پیر مغان ۞ خرقه وتسبیح کن بند شراب *F.*; 15) pactum, foedus (عهد وپیمان وشرط) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano : زبس بند وسوکند وایمان تو ۞ همی نگذرم من زپیمان تو *F.*; 16) artificium s. machina in luctatione (حیله وفن کشتی گیری); cf. Gul. 43, 18 sqq.; 17) dolus, fraus (مکر وحیله وزرق وفریب وسالوسی) *B.*, e. g. in hoc versu : نهادم ترا نام دستان زند ۞ که با تو پدر کرد دستان وبند Schahn. ed. Mohl t. I, p. 224, 165 et in hoc hemist. استاد رودکی poetae : همه به تنبل وبند است باز گشتن او *F.*; 18) moeror, angor, aerumna (غم وغصه ومحنت) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano : بیامد چنین تا لب هیرمند ۞ همه لب پر از باد ودل پر زبند *F.*; 19) versus post multos alios versus repetitus, aliam habens rimam (قافیه) rimamque adiectam (ردیف), qui بند ترجیع وترکیب dicitur *B.*, de q. v. Gladwin dissert. on the rhet. pros. and rhyme p. 30; 20) direptio praedae et rerum, quas ex praeda in loco pugnae sumserunt (پس گرفتن آنچه غنیمر برده باشند وآنچه از غنیمر در دار الحرب گیرند) *B.* captivitas in bello (دار الحرب دن اسیر طوقّف) *F.*; 21) nom. regionis; 22) coll. پَند milvus (غلیواج) *B.*

Phrases :

بَندِ جان کَشیدَن *met.* amore captum esse (عاشق شدن); cruciatus amoris perferre (محنت عاشقی کشیدن) *B.*

بَند کَردَن s. فَرمودَن — in vincula coniicere, ligare alqm c. dat. p. H. Sam. 60 fin.

دَر بَندِ کَسی بودَن obligatum esse alci *B.*

بَندِ آب n. c. i. q. برغاب q. v. *B.*; cf. بند 9; 2) insula (جزیره); 3) coniunctus, cohaerens, contiguus (متصل) *F.* sed مفصل legisse videtur *C.*, quum vocem بندآب etiam significare dicat : articulus eiusve locus.

بُنداد i. q. بنیاد fundamentum, imum cuiusque rei, radix (اصل); 2) fulcrum (پشتیبان) *B.* Vox cum بُن composita et cum بنلاد et بنیاد cognata; cf. بندد.

بُندار (a v. داشتن *proprie* fundum habens) vir opulentus, pecuniam et opes possidens (کیسه دار وخانه دار وصاحب تجمل ومکنت); 2) mercator dives, qui merces grandi pecunia vendit (وافروش وگران فروش); 3) nom. unius veterum poetarum *B.* Vox in arabica quoque lingua usitata, pl. بنادرة; cf. Freyt. lex. s. v.

بَنداُفلون g. p., gr. πεντάφυλλον, pentaphyllon *C.* Cf. بنطافلون.

بَنداق pileus (کلاه) monachorum, qui قلندران dicuntur *F.*

بُنِ دامان *met.* pars infima laciniae vestis (اسفل دامان); 2) terra (زمین) *B.*

بَندامیر nom. aggeris (9 بند) prope Shîrâz, quem vir quidam, nomine امیر iussu عضد الدوله Dilemitae exstruxit. Alii

autem dicunt, virum illum viatorem (مسافر) fuisse, qui sponte aggerem illum iecit *B. F.* Falso *M.*: „species ligaminis s. fasciae *ab inventore suo nomen sortitae.*“ — The river Araxes *R.*

بَنْدْ بازی (a v. باختن) n. c. ars schoenobatica (ريسمان بازی) *B.*

بَند باکوری species herbae (بر اوتدر نیتوجه دیرلر) *F.*

بَنْدْ خانَه n. c. carcer *R.*

بُنْدُخت facies, vultus (چهره وروی) *B.*

بُنْدَد i. q. بُنداد *B.*, e quo decurtatum videtur.

بَنْدَر locus vel statio, quam caravanae et mercatores frequentant (محلی که قافله وتجار درآن بسیار آیند وروند) portus *B.* Vox in arabica quoque lingua usitata, pl. بنادر, etiam significans: urbs aut locus, ubi mercatores sarcinas solvere solent et cum mercibus subsistentes vectigalia pendunt; cf. Freyt. lex. s. v.; 2) i. q. دربند fretum maris *B.* s. v. دربند. Praeterea in *M.* lex. hae leguntur significationes: a) passus s. locus transitus, b) fauces montium; 3) insidiis aptus locus. — Fortasse ex بند در contracta vox et cum دربند q. v. cognata.

بُنْدُر nom. urbis in provincia غرچه *B.*; cf. جرون.

بَنْدَرز et بُنْدَرز et sec. *F.* بَنْدَروز acus sarcinis consuendis (جوال دوز) *B.*; cf. بَندوز et بُندور.

بَنْدَرگاه n. c. emporium, e. g. in hoc versu poetae: همی بردم متاع عيش ميرِ نظمی ودمرا ✿ ببندرگاه اقليم عدمرا *F.*

بَنْدَروز v. s. v. بندرز.

بَندروغ (vox e بند et روغ pro برغ s. ورغ composita videtur) agger, moles undis opposita, *ut aqua crescat et agrum irriget* *B.* Aliam vocis lectionem بندورغ offert lex. *C.*

بَنْدَش i. q. بُنْجَك q. v. *B.*; cf. پنـدش et پُند et پندك et بندك.

بَنْدِش (a v. بنديدن suff. ش) pictura argentaria et auraria singularis (نقش كردن سيم وزر بر نهج خاص); 2) nom. regionis *B.* — The act or state of tying, binding; construction, invention, contrivance, preparing a false story, making up a false account of a transaction; elegance of style *Shaksp.* termination; resolve; fastening; engraving, enchasing *R.*

بَندِ شَطْرَنج check at chess *R.*

بَندِ شَهريار nom. soni cuiusdam (نوائی) musici *B.*

بُنْدُق forma arabica vocis persicae فندق q. v. *B.*

بُنْدُق شِكَستَن i. q. فندق شكستن q. v. *B.*

a. p. بُنْدُقِ هِندی avellana indica, etiam رته dicta *B.*; cf. اطماط 1.

بَنْدَك i. q. بَنْدَش s. بُنْجَك *B.*; cf. پندك.

بَنْدْگاه n. c. locus articuli, articulus, artuum compages (مفصل) *F.*

بَنْدكُشاد s. بَنْدْكُشات et sec. *C.* بَنْدكشاد s. بَنْدْكُشای articulus (مفصل); 2) res quaevis crassa et turgida (يوغون ويومرى اولان نسنەلرە ديرلر) *F.* exemplo non allato. Num fort. كشاد s. كشای a v. گشادن derivandum?

بَنْدَگی (a بنده suff. ی) servitus, servitium Spieg. Chr. 2. Inde بندگی كردن servitium praestare *M.* et cum خدا adorare, colere Deum Rosen Narr. p. 79.

بَنْدْگير (a v. گرفتن) n. c. caementum ex gossipio, oleo et calce paratum, quo in aquaeductu utuntur, ne aqua penetrare possit, ar. لقون et turc. لكون dictum *F.*

بَنْدَمَه i. q. بنديمه (e quo decurtatum est), orbiculus s. globulus collaris s. vestis (تكمه وگوی گريبان) *B.*; cf. بندنه et بندينه.

بَنْدَه خانَه n. c. servi *tui* domus, i. e. domus mea, *dicendi genus honorandi caussa adhibitum Shaksp. R.*

بَنْدَهٔ دَرْگاه servus *tui* liminis ianuae, *formula honoris testandi caussa Shaksp. R.*

بَنْدَه زادَه servi *tui* filius, pro filius meus, *honoris caussa dictum Shaksp. R.*

بَنْدَهٔ مُخلِص a. p. i. q. بَنْدَهٔ صادِق الاخصاص addictissimus servus *M.*

بَنْدَهٔ فَرمان subditus, obsequens imperio *M.*

بَنْدَهٔ مُخلِص a. p. i. q. بندهٔ صادق الاخصاص q. v. *M.*

بَنْدَه نَواز n. c. servos blande tractans, servorum fautor, s. erga servos comis, benignus *M.*; cf. بنده پرور.

بَنْدی (suff. ی) pl. بندیان vinctus, captivus (اسیر ومقید) *SHL.* Gul.; 2) *spec.* Muhammedanus captivus apud Christianum, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : جفاها که کشیدم از رقیبان ✿ چنان بندی که شد در دست کافر *F.*

بَندیخانَه n. c. i. q. بند خانه q. v. *Shaksp. R.*

بَندیدَن i. q. بستن *B. HK. F.*

بَندیشَه pl. بندیشها i. q. اندیشه (a quo praef. ب formatum videtur) *B.* Gl. in Des.

بَندیمَه et بَندینَه i. q. بندمه s. بندنه q. v. *B.* Voces a بند suff. یمه vel ینه formatae videntur.

بَندیوان (ex بندی et وان pro بان comp.) n. c. custos carceris, carcerarius (زندان بان) *B.* s. v. دزخی.

بُنِ ران inguen *C.*

بُنسالَه (ex بُن et سال suff. ه) annosus, antiquus, vetus (سالخورده وکهن) *B.*

بِنْشاخْتَن, sec. *F.* بِنْشاخْتَن (praef. ب) i. q. نشاختن i. e. بنشاندن causs. verbi

بَند نایِژَه n. c. stramen ex concisis caulibus leguminum *M.* حبوبات صاپی قسریلوب صمان اولدقده اول دوکملرہ دیرلر که ترکیده کسمك دیرلر *F.*

بَنْدَنْجین nom. loci in Persia *R.*

بُنِ دَندان *met.* summa obedientia, summum obsequium; 2) res reposita, thesaurus; 3) intentio, propositum, voluntas (قصد وارادہ) *B.*; cf. از بن دندان s. v. بُن.

بَندنَه i. q. بندینه *F.*, e quo decurtatum videtur.

بَندوبَست (a v. بستن) settlement, regulation, disposition, arrangement, economy, management, government *Shaksp. R.*

بَندوبَستی (suff. ی) arrangement, economy *Shaksp.* belonging to a settlement; a fine *R.*

بَندور plur. بَندوران facultas imaginandi, phantasia orbium coelestium (نفس منطبعه را گویند که آن قوت متخیلهٔ افلاك است) *B.* Gl. in Des.

بُندور filum (ریسمان), quo consuunt saccos (جوال وتوبره), simil. *B.*; cf. بندرز.

بَندوَرْغ et بَندوَرِغ v. s. v. بندروغ.

بَندوز i. q. بندروز q. v. *B.*

بَندَه pl. بَندَگان et بَندَها (part. praet. v. بندیدن) vinctus, ligatus. Inde بنده وبسته کردن vincire; b) devincire, obligare *M.*; 2) *abs.* servus, e. g. in hoc versu Schahnamiano : سپاه اندر ایران پراگنده شد ✿ زن ومرد وکودك همه بنده شد *F.*, qua voce etiam honorandi caussa utuntur inferiores, alloquentes superiores *Shaksp.*; 3) coll. syr. ܨܡܐ coetus Pendn. p. 53, l. 5.

بَندَه پَرْوَر n. c. servorum nutritor, *qua voce gradu et dignitate maiores alloquentes utuntur Shaksp. R.*

استاد نشستن q. v. *B.*, e. g. in hoc versu لبيبى poetae : چو باز آمد از جمله وتاختن ✿ بفرمودش از پاى بنشاختن et in hoc versu Schahnamiano : باكرام شاهانه بنواختنش ✿ بر خويش بر تخت بنشاختنش *F.* Verbum cum نشستن cognatum videtur.

بِنِشاستَن (praef. ب) i. q. نشاستن s. نشستن sedere, considere *B.*, e. g. in hoc versu استاد منوچهرى poetae : فاختهگان همپر بنشاستنند ✿ ناى زنان بر سر شاخ چنار *F.*

بِنَشاندَن (praef. ب) i. q. نشاندن *F.*

بِنِشَستَن (praef. ب) i. q. نشستن *F.*

بِنْشين imp. v. نشستن praef. ب q. v.

بِنطاسِيا g. p. *HK.* et بِنطاسِيَه *B.* ling. gr. i. q. حس مشترك sensus communis *B.* Vox gr. *φανταGία* esse videtur.

بَنطاقِلون g. p. i. q. بنداقلون q. v. *F.*

بُنَفش et بِنَفش et sec. *F.* بَنَفش color violaceus, caeruleus (رنگى معروف وكبودرا نيز گويند). Inde بنفش كردن *met.* caeruleo colore inficere (كبود كردن) *B.* in appendice.

بُنَفشَه et بِنَفشَه et sec. *F.* بَنَفشَه, unde ar. forma بنفسج, flos notus *B.* viola; 2) nom. plantae aquaticae *B.*

بَنَفشَه كَردَه caeruleo colore infectus (كبود كرده) *F. HK.*; cf. بنفش كردن.

بَنَفشَه گون طارم n. c. *met.* coelum *B.*

بَنَفشَه گون مَهد a. p. (cunae violaceae) n. c. *met.* coelum et terra *B.*

بَنقَه genus frumenti (غله) lentibus (عدس) simile *B.*

بَنَك (suff. ك) diminut. vocis بَن granum therebinthinum; 2) species panni serici glabri densioris *germ.* Atlas dicti, in quo sunt flores auro picti (نوعى از قماش زمين اطلس كه بر آن گلهاى زربفت باشد *B.*) بر نوع قاشدر كه زمينى اطلس اولور واوزرينه صرمه وقلابدون ايله گل نقشى زربفت نوعى از قاش كه زمينش اطلس *F.* ايدرلر باشد وگلهاش زربفت بود *SHL.*; 3) flores vel maculae (گلها ونشانها) in facie formosorum (مهوشان ودلبران) e vini potatione ortae, vel sudoris guttae (عرق) in fronte illorum *B.*

بَنْگ nom. medicamenti (دوائى) Khorâsânensis. Semen plantae subtile instar seminis apii (كرفس) nigrum et album est, sed albo semine utuntur; 2) nom. herbae, cuius semen بذر البنج dicitur; e voce بنگ arabica forma بنج orta est *B.* in app. Sec. *F.* i. q. حشيش i. e. cannabis sativa vel medicamentum ex foliis cannabinis valde inebrians et fere dementem reddens (معروف حشيشدر كه قوريدوب يرلر عاقلى زائل ووجودى تخدير ايدر معرب بنجدر ورق الحشيش وغبيرا ديدكلريدر) *F.*, e. g. in hoc رباعى poetae شيخ عمر خيام : هرگه كه دلت تنگ شود بنگ بخور ✿ يا يكدو قدح بادهء گلرنگ بخور ✿ گر اين نخورى آن نخورى اى احمق ✿ پس لايف تو سنگ بسود سنگ بخور *F.* Vox cum s. भङ्गा z. baga, cannabis sativa, cognata, de q. v. Spiegel Avesta p. 211, not. 1 versionis germ. et eiusdem der neunzehnte Farg. d. Vend. p. 306 coll. Quatremère ad H. Mong. p. 126 not., qui tamen errat, quum e forma ar. بنج persicam بنگ ortam dicat.

بُنَك (suff. ك), diminut. vocis بُن (بُنه *B.*), arbor parva, frutex (درخت كوچك); 2) signum, vestigium (نشان واثر) *B.*

بُنْك cortex radicis spinae aegyptiacae امغيلان dictae *B.*

بَنگالَه nom. magnae urbis et olim metropolis in Hindûstân, Bengalia *F.*; cf. hind. بنگالا.

بِنگان unde arabica forma فنجان i. q. پنگان q. v. *B.*

بَنگاه mapalia Turcomanorum; 2) tentorium et impedimenta Vezirorum et optimatum (بار وبنگاه وخیمه وخرگاه) *F.* Vox cum بُنگاه cognata videtur.

بُنگاه s. بُنگَه n. c. statio, mansio (منزل ومقام); 2) locus, ubi pecuniam et merces (نقد وجنس) deponunt *B.*; 3) et saepe c. بار coniunctum بار وبنگاه *F.* impedimenta, sarcinae exercitus *Shaksp. M.*; cf. Frag. 23, 21. — Vox e بُنَه‌گاه decurtata *F.*

بَنگَم i. q. بنبم q. v. *HK.*

بَنگَم an agreement for clearing lands *R.*

بِنگَم imp. v. نگریستن praef. ب q. v. *HK.*

بُنگران i. q. بکران q. v. *B.*

بَنگْ رَنگْ et بَنَگْ رَنگْ spiritus interclusus (نفس بسته) *B.* asthma *R.*

بَنگَرَه vox, cantilena (صوت وذکر), qua feminae infantibus somnum conciliare solent *B.*

بنگَرَه filum (ریسمان) in nendo gossipio fuso supervolutum (بر دوک پیچیده) *B.*

بَنگَش nom. regionis in ماوراء النهر *B.*

بُنگُش n. s. deglutire (بلع) *B.*; cf. بنگشتن et بنگشیدن.

بُنگُشتَن et بُنگُشیدَن deglutire, non manducatum devorare (بلع) *B.*

بُنگُل n. c. frutex (بن) rosae ciusque fructus (وثمر درخت گل); 2) i. q. بَنبَم s. بَنگَم q. v.; 3) coll. بَن 2 fructus nucleum habens (مغزدار), similis fructui turcice چتلا قوچ dicto *B.*; cf. بنگلک.

بُنگُلَک et بُنگَلَک (suff. ک) diminut. vocis بنگل, fructus nucleum habens esculentus *B.*

بَنگَلور the city of Bangalore in Mysore *R.*

بَنگَلَه bengalicus; 2) coll. hind. بنگلا a thatched house of the first class (in English a bugalow) *R.*

بَنکَن instrumentum, quo terra arata complanatur, sic descriptum: آهنی پهن ودسته از چوب بر آن نصب کرده باشند وبهر دو طرف آن دو ریسمان بندند یک شخص دستهء آنرا ودیگری ریسمانهارا گیرند وزمینرا بدان هموار کنند *B.*; cf. voces cognatas پتکن et بتکن.

بَنکو i. q. اسپغول q. v. *B. F.*

بُن گُوش pars mollis inferior auris; 2) *met.* auditio (سخن شنیدن); 3) obedientia, obsequium; 4) perfecta sinceritas et humanitas (صدق وادب تمام) *B.*; cf. بناگوش et از بن گوش s. v. بُن.

بَنکول Bencoolen *R.*

بُن کوچ, sec. *F.* بَن کوچ, herba valde oleosa (چرب), e qua puls (آش) coquitur *B.*

بُنگَه, lit. ه occulta, i. q. بانگه q. v. *B.*

بُنگَه, lit. ه manifesta, pro بُنگاه q. v. *B.*

بُنگَهء آتش pyreum *R.*

بَنگی (suff. ی, coll. بنگ) is qui utitur maenomeno بنگ dicto, quo ebrius quasi insanit *M. Shaksp. R.*; cf. بَنگ.

بُنلاد n. c. fundamentum aedificii, muri; 2) fulcrum (پشتیبان) *B. F.*; cf. لاد et بنوره et بنیاد et بنداد.

بَنلیقه falsa scriptura in lex. *F.* et *C.* pro vera بنیقه q. v.

بَنو et بنوه i. q. خرمن acervus cuiusvis rei *vulgo* frumenti, straminis al. *B.* خرمن *F.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: نبردم حاصلی از کشت عمرم ✿ زده آتش بنوی صبر غمت بودی سبب دلبستگی‌را et in alio هردم زدی آتش بنوه هستیمرا ✿ *F.*

بِنواز v. s. v. بیواز.

بَنو الأصفر et بَنو أصفر a. p. filii flavi s. gens Flavia, qua Graeci, Europaei intelligendi

sunt (كنايه از روميان *SHL.*). De origine huius denominationis cf. Z. der DMG. t. II, p. 237 sqq. coll. Not. et Extr. t. IX, p. 437, not. 1, et Quatremère Hist. des Sult. Maml. t. II, 1, p. 127, not. 14.

بَنوان et بُنوان (ex بن بان pro وان et بن comp.) n. c. custos horti, agri, messis; cf. بَن 1; 2) custos opum, mercium (اسباب واموال) *B.*; cf. بنون.

بَنوَردَن fructus parvus silvester (بسر خـرده طـاغ يمشيدر) *F.* exemplo non allato; cf. بَن 2.

بَنورَه i. q. بـنـلاد 1 fundamentum aedificii, muri *B.*

بُنوسُرخ n. c. lentes (عدس) *B.*

بُنوسياه n. c. leguminis species, quae ماش dicitur *B.*

بَنُوك et بَنُوك كِرم [ó] lacerta, stellio (كرم باسو يعنى كلر) *F.* exemplo non allato.

a. p. بُـنـومـاش n. c. i. q. بنوسياه; 2) i. q. منكش, quae est leguminis ماش dicti species, sed minor et nigri coloris *B.*

بَنَوَن s. بُنوَن pro بنوان q. v. *F. SHL.*

a. p. بُنوخَلَه n. c. species lentium silvestrium, quae عدس مُر dicitur *B.*

بِنَوَند res asservata in alqo loco *velut aqua in cantharo M.* بر نسنه يى بر يرده طوتمق مثلا صـويى كـوزهده صقلمق كبى *F.* ex مجمع الفرس exemplo non allato. In ceteris lexicis deest.

بَنُوَه et بَنوه i. q. بَنو q. v. *B. F.*

بَنَه funis tenuis (طناب باريك) *B.*; 2) i. q. پَنَه *C.*

بُنَه et sec. *F.* بُنَّه supellex domus, sarcinae, apparatus (اسباب ورخوت خـانـه واملاك); 2) domus, taberna (دكان وخانه); 3) locus, mansio (مكان ومنزل); cf. Chr. Sch. 41, 186; 4) fundamentum, radix (بـيـخ وبنياد) cuiusvis rei *B.*

بُنَه بَستَن (sarcinas ligare) *met.* iter facere, migrare (كوچ كردن وسفر) *B.*; cf. Frag. 27, 25 coll. not. ad h. l.

a. p. بَنَه بَنَّا funis (بنه) fabri murarii (طناب بنايان) *B.* in app. i. e. amussis, perpendiculum; cf. پاخته.

بَنْيا cibaria (طعام), quae ambulatum euntes amici secum portare solent. In aliis codicibus legitur بنبا *F.* et revera lectio mendosa pro بنبا esse videtur, q. v.

بُنياد fundamentum, radix (بنا وبيـخ ومـاده) *SHL. HK.* Vox cum بنداد et بنلاد cognata videtur.

بُنياد بَر يَخ نِهادَن fundamenta in glaciem iacere *met.* de re non solida, de infirmitate dicitur (كنايه از بى مدارى وبى ثباتى) *B.*

a. p. بُنيادِ عُمر بَر يَخ *met.* vitae fundamentum infirmum est, in vita nulla constantia *HK. F.*

بُنيادگَر (suff. گر) aedificator, structor *C.*

a. بُنيان nom. cisternae Nomâni (نعمان), cuius aqua salsa et amara missione Muhammedis dulcis evasit *B.*

بَنيچ a garment *R.* In ceteris lexicis deest.

بنيچه i. q. بنچه q. v. *B.*

بُنيچه بَستَن *met.* accepti et expensi sui rationes conficere (حساب مال واخـراجـات ديوانى خودرا مفروغ ساختن) *B.* in app.

بنيز et sec. *F.* بَنيز (ب praef.) نيز i. q. نيز etiam, item; 2) nunquam, absit (هـرگـز وحـاشـا); 3) cito (تـعـجـيـل وزود) *B. F.* Gl. Sch.

a. بَنيقَه panniculus, qui inseritur in utroque indusii latere (خشتك پيراهن) *B.* in app. coll. Freyt. lex. s. v.

بَنيك sericum vile (ابريشم فرومايه), alias كج s. كژ s. قز dictum *B.*

بِنیوش, sec. *F.* بُنیوش, i. e. نیوش praef. ب, imp. v. نیوشیدن audi, ausculta *F.*; cf. نیوش.

a. p. بَو pellis pulli camelini stramine efferta, quae matri pulli mortui offertur, ut, illam pro pullo suo habens, lac copiosius emittat *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. بَوٌّ.

a. p. بو pro ابو pater; initio comp. maxime usitatum; cf. Instit. ling. pers. §. 64, II, a, p. 44.

بُو [ô] i. q. بُوی q. v. *B.*

بُـو [ô] (fort. ex hind. بـوک, s. वकेर caper montanus) caro capri montani (گوشت بز کوهی) *B.*

بُو [ô] pro بُوَد et بُوَم forma decurtata *B.*

بُـوا vox decurtata ex بـودا i. e. بـادا esto, sit! *B.*

بَـوارِد cibarii genus, quod ex aceto, defruto et pane una coctis conficitur *F. C.* Eadem vox atque بِوارْد esse videtur.

بِوارْد, sec. *HK.* بِوارِد, acor, acritudo (ترشی opp. شیرینی) *B.*

بَوارِغ obstetricale s. puerperarum scamnum (تـخـت بستن مـرزنرا) *F.* — In lex. *HK.* legitur بَـوازِغ, quod sic explicatur: سخـت بستن مـردرا گـویند. In ceteris lexicis utraque vox deest.

بَواس calamitas, molestia, dolor (محنت وآزار ورنج وسختی) *B.*

a. p. بواِسْحاق s. بوسْحاق q. v. pro ابواسحاق Abu-Ishak, quorum plures sunt (طائفهٔ باشند); 2) nom. fodinae gemmarum (کان فیروزه) in urbe Nîshâpûr, cuius gemma (فیروزه) inde بوسحاقی s. بواسحاقی nomen habet *B.*, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae: راستی خاتم فیروزهٔ بواسحاقی ✿ خوش درخشید ولی دولت مستعجل بود *F.*

بَواسِطَه v. s. voce arabica واسطه.

بَواشَه ventilabrum (چار شاخ ar. مذری) *B.*; cf. افشون.

a. p. بو الخَجْدَر (cf. بو pro ابو) homo nullius religionis, impius (ملحد وبی دین وبی دیانت) *B.*; cf. بوالجدر.

a. p. بو العَجَب admirabilis, mirandus et adv. mirum, mirandum est Gul. 153, l. 9, ubi ed. Tauriz. یا للعجب legit; 2) praestigiator, ioculator, buffo (حقه باز وشعبده باز) *F.*, بازیگر *SHL.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: بو العجبی آمده روزی بشهر ✿ شعبده آموخت ازو خلق دهر *F.*

a. p. بو العَجَبی (suff. ی) res miranda, admirabilis. Inde غـایـت بو العجبی res summe miranda Not. et Extr. t. IX, p. 183 l. ult.; 2) praestigiae, glaucoma (بـازیـگـری *SHL.*), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: عشق جوان حقه وآن مهره دیـد ✿ بـو العجبی کـرد وبساطـی کشید *F.*

a. p. بو الفُضول et بو القاسِم (cf. بو pro ابو) *met.* impudens (شوخ چـشـم) *B.*; cf. Pend. 50, l. 3.

a. p. بو الکَفد (cf. بـو pro ابـو) i. q. بلکفد q. v. *B.*; cf. بدکند. In *C.* lex. legitur بولکفند.

a. p. بو الکَنجَك (cf. بو pro ابو) i. q. بلکنجك q. v. *B.* In *C.* lex. legitur etiam بولکنج.

a. p. بو الهَوَس libidinibus, voluptatibus deditus Pend. 71, 12.

a. p. بـو الهَوَسی (suff. ی) n. s. libidinibus, voluptatibus deditum esse *R.*

بَـوان nom. regionis, in qua uvae passae (مویز) et grana acida mali punici (ناردان) copiosa sunt *B.* in app. *HK. SHL.* — Sec. *C.* significat: transitus angustus inter montes in Persia; cf. پروانه.

بَوّان nom. loci in Persia *SHL.*

بُوب [ô] i. q. یوب tapetum (فـرش وبساط) pretiosum, quo domus ornatur *B.*, e. g.

in hoc versu استاد رودکی poetae : شاه دیگر روز باغ آراست خوب ✿ تختها بنهاد وبر گسترد بوب F.

بُوبا [ô] n. c. puls (با) e carne capri montani (بو) cocta B. genus cibi F.; cf. بُبا, quae fortasse est vocis forma decurtata.

بوباش antiquus, perpetuus, sempiternus (قدیم وجاوید وهمیشه وسرمد) B. Gl. in Des. Fortasse ex verbo بودن derivanda vox. Cf. بودباش.

بوب اَندیین tabernaculum, tentorium maius principum (خیمه وخرگاه واوتاغ وبارگاه میر (معناسنه منقولدر), e. g. in hoc versu نظمی poetae : چو بودی جای خرم دلگشاده ✿ که بوب اندیین شه آنجا نهاده F. In ceteris lexicis deest.

بُوبَر F. et بُوبُرد [ô] i. q. بلبل ar. عندلیب luscinia B. Fortasse cum بلبل cognata vox et ex بوبردن derivanda.

a. p. بوبَراقش i. q. بوبَرقش chamaeleon (بوقلمون) B. in appendice; cf. Freyt. lex. s. v. ابو براقش.

بُوبُردَك [ô] (suff. ک) diminut. vocis بوبرد q. v. B.

بُو بُردَن [ô] i. q. بوی بردن q. v. infra s. v. بوی B.

بوبَرقش i. q. بوبراقش q. v. B.

بُوبَک [ô] i. q. پوپک virgo (دختر بکر ودوشیزه); 2) upupa (هدهد) B.

e. بوبَک ling. indica (هندی) stultus, insipiens (احمق ونادان) B.

بوبو upupa (شانه سر وهدهد); cf. پوپو; 2) nomen, quo in quibusdam locis feminae sororem suam appellant B., qua posteriori significatione conferendum est hind. بوبو significans sec. *Shaksp.* : a sister : (on the west of India) a lady; see بی بی : a favorite concubine or one of superior rank.

بوبویَه i. q. بوبو 1 upupa B.

بوبَه i. q. بوبو 1 upupa; cf. پوپه; 2) coll. بویه et یوبه desiderium, cupiditas (تمنی ar. آرزومندی وآرزو) B., e. g. in hoc قطعه poetae شمس فخری, quod utramque vocis significationem offert : بدار آنی که از انعام عامش ✿ بود طوق حمام وتاج بوبه ✿ که بیش از حد واز اندازه دارم ✿ بدرگاه شه آفاق بوبه F.

بُوتا [ô] camelus iuvenis *Shaksp.* R.; cf. بوته 2.

بُوتَه [ô] planta vel arbor in altum non crescens sed terrae propinqua ramis et foliis abundans; frutex, caulis; cf. بیاره; 2) *gen.* foetus (بچه) hominis et animalis *spec.* pullus camelinus B. et sec. F. pullus leonis (ارسلان); 3) scopus sagittae (نشانهء تیر); 4) unde ar. بوتَقَة, catinus liquatorius (ظرفی که از گل حکمت ساخته باشند), auro, argento, simil. liquandis B. Quae praeterea in lex. R. leguntur significationes : a bud, a flower, a spot, unde بوته دار having spots or flowers marked upon it (a piece of cloth) in ceteris lexicis desunt.

بُوتَهء خاک [ô] *met.* corpus humanum (بدن وقالب انسان) B.

بوتیمار nom. avis albae, collo longo praeditae prope aquam semper commorantis, quae siti cruciata tamen aquam non bibit, ne illa diminuatur. Aliud eiusdem avis nomen est غم خورك et ماهی خورك; arabice autem مالك الحزین (یمام B.), hind. بکلا (i. q. بک, s. वक, name of a bird, a species of heron [ardea torra and putea *Buch.*] *Shaksp.*) et graece شفنین appellatur HK. B. ardea (t. بالقچین) F. C. *Shaksp.*; cf. Spieg. Chr. 126, med.; male M. : palumbes. Plura v. s. v. شفنین.

بَوچ i. q. بَوش ostentatio, gloriatio (خود نمائی); 2) potentia, maiestas (کر وفر) B. F.

بوچ pars interior oris (اندرون دهان) *B.*

g. p. بوحا ling. gr. nom. plantae alias ماه پروین dictae, cuius radix arabice جدوار appellatur. Una cum planta بیش dicta eodem loco nasci dicitur *B.* Quaenam sit vox graeca respondens, mihi non constat.

a. p. بو حَفصان (cf. بو pro ابو) i. q. با حفصان q. v. *B.*

بوحَنا cognomen (کنیت) Joannis (یحیی) prophetae *B.* in appendice. Fort. ex gr. Ἰωάννης, syr. ܝܘܚܢܢ, corrupta vox.

بُوخْت [ô] filius (پسر) *B.*

بوخَل portulaca (خرفه ar. بقلة الحمقا) *B.*; cf. بوخله et بی خیله.

a. p. بوخِلاف et بوخِلافه *SHL.* et بوخِلافی *SHL.* et *HK.* (pater oppositi) diabolus (شیطان) *B.* in app. — In *M.* lex. falso legitur بوخلانه.

بوخَلَه s. بوخُلَه i. q. بوخل portulaca *B.*

بود existentia (هستی ar. کون) *B.* Gl. in Des. Verbi بودن forma apocopata esse videtur; 2) pro بُوَد 3 ps. sg. aor. verbi بودن, e. g. in hoc versu Schahnamiano: اگر دست یابی برو کار بود ✿ جهاندار نیک اختر یار بود Gl. Sch.; 3) 3 ps. sg. praet. abs. verbi بودن.

بُودار [ô] (cf. داشتن) adi. c. odorem habens, spargens; 2) n. c. genus corii odorati *Shaksp.* *R.*

بُو دانَه [ô] n. c. a medicinal seed *R.*

بودباش (a v. بودن) existence, subsistence, residence, abode *Shaksp.*, service, maintenance *R.*; cf. بوباش.

بودِش [ô *HK.*] (a v. بودن suff. ش) i. q. بود 1 existentia *B.*

بُودَن s. بُدَن (z. ܒܘܢ bû, *IC.* bu, pars. ܒܘܢ s. ܒܘܬܢ, s. ܐ imp. بو s. باش) esse, existere (t. اولمق) *F.*; 2) n. s. esse, existentia Chr. Sch. 42.

c. باز apertum esse Gul. 174, 22, Pend. 263, 18.

بُودَنَه [ô] avis quaedam alias تیهو dicta; 2) sec. al. avis, quae avi تیهو dictae similis est, sed minor et ar. سلوی dicta; coturnix *B.*

بودَنی (suff. ی) quod est, erit *aut* fieri potest; possibile. Inde بودنی بود quod statutum est, erit, fiet *M.*

بود وَنابود esse et non esse (وجود وعدم) *met.* divitiae et paupertas (غنا وفقر) *B.*

بودَه part. praet. v. بودن. — Inde بودَه آمَدَن exstare *C.* ex vers. pers. Vet. T. et بودَه نان massa ex farina sine fermento subacta, XL diebus sole exsiccata *C.*

بودی (suff. ی) i. q. بودش; 2) 2 ps. sg. praet. abs. verbi بودن *F.*

بودونَه fomes (t. قاو), quem in حوزستان voce بیغه et in آذربایجان voce پود (پور *F.*) significant *F.* ex صحاح.

بُور [ô] color ruber (رنگ سرخ) Gl. Sch. color pistaciorum (فستقی رنگ) et dialecto Samarcandae: color mellis (عسلی رنگ) *F.*; 2) equus rufus (اسب سرخ رنگ) *B.* Gl. Sch., e. g. in hoc versu: خواهی که بسر کتف فکنی اطلس وقصب ✿ خواهی که زیر ران بکشی اسب خنگ وبور *F.*; 3) avis phasiana (تذرو); 4) i. q. بیار imp. verbi آوردن q. v. *B.*; 5) nom. urbis in Hindûstân *F.*

بورا caput clavi; 2) cuspis clavi (سر میخ یعنی اکسر باشی ویاخود اوجی) *F.* exemplo non allato; cf. بوری 2.

a. p. بُور اَبرَش [ô] equus rufus albis maculis distinctus (اسپ سرخ رنگ با داغهای سفید) Gl. Sch.

بورانی nom. cibi e fructu plantae بادنجان tosto cum oxygala parati (اکثر بادنجان را بریان کرده در ماست داخل می کنند ومیخورند) *B.* in appendice.

a. p. بَورَق forma arabica persicae vocis بوره q. v. *B.*

بورک, sec. *F.* بورَک, genus cibi, sec. alios puls بغرا dicta, sec. al. i. q. سنبوسه vel قطاب artocreas; 2) i. q. شتل i. e. pecunia, quam ponunt in ludo talario et spectatoribus donant *B.*, e. g. in hoc versu اثیر الدین اخسیکتی poetae : ندانم تو ازوی چه بردی ولیکن ✿ کنار جهان پر کُهر شد زبورک; 3) et بَورَک mucor panis *B.*, e. g. in hoc versu طیان مرغزی poetae : تا تواند کُفت نانرا میخورم با نان خورش ✿ میکذارد تا بر آن از کهنهکی بورک قتان *F.* Cf. بوزک.

بورکَند i. q. بوزکند q. v. *B.*; cf. پورکند et پوزکند.

بورمَند i. q. بوزمند q. v. *B.*; cf. پورمند.

بُورَندَه [ŏ] dives, opulentus (غنی ومالدار) *F.* exemplo non allato.

بورَنک species herbae odoratae vel ocimi in montibus crescentis (ریحان کوهی) *B.*; cf. ar. بورَنک. Vox cum رنک composita, cuius prius membrum بو pro ابو esse videtur.

بورنیَه vas pharmacopolarum *M.* ex *Bern.*

بورو tuba, buccina; 2) tubus, canalis; 3) tormina. Inde بوروزن n. c. tubicen *M.*; cf. بوری et بوریزن.

بورورَه nomen regis cuiusdam; 2) nomen insulae (جزیره) in plaga septentrionali, cuius incolae capillis albis distincti esse dicuntur et ex qua afferunt falconem album, nigris oculis praeditum, quem شنقار s. شنغار appellant *B.*

بوره, e quo ar. بورق ortum est, res quaedam sali similis, qua aurifices (زرکران) utuntur, alias شکر سفید et ar. نطرون et hind. کچلون (काचलवण) dicta; nitrum. Optima nitri species بورهٔ ارمنی nomen habet *B.*

بوری i. q. بورو tuba. Inde بوریزَن tubicen; cf. بوروزن; 2) i. q. بورا acumen s. extremum clavi *C.* Vox بوری et بورو cum voce بوریا cognata esse videntur, sed in ceteris lexicis desunt. Cf. ar. بوریّ pl. بواری arundines fissae.

بُوریا [ŏ] teges s. storea ex arundinibus aliisque rebus texta (معروف است که بساط کستردنی از نُخ وغیره سازند *HK.* حصیر *F.* آنچه از کیاه بافند برای کستردن صاحب قاموس کوید بوریا حصیر باشد وکفته بافته شود از هر چیز *SHL.*, e. g. in hoc versu : با فرومایه روزکار مبر ✿ کز نی بوریا شکر نخوری Gul. 20; cf. بلاج; 2) theca, in qua victus s. instrumentum aliquod ponitur *C.* ساز اینده کلری حصیر *F.* Ex pers. voce بوریا orta est ar. بوریّ eadem significatione.

بُوریا باف [ŏ] (a v. بافتن) n. c. textor storearum *F.* Gul.

بُوریاکوبی [ŏ] (a v. کوفتن) n. c. *met.* convivium (ضیافت) in domo nova instructum *B.* جشنی که چون خانه نو بسازند برای مردم کنند *SHL.*

g. p. بوریطش (gr. πυρίτης) marcasita (حجر النور .ar مرقشیشا) lapis pretiosus, quo in medicamentis oculorum utuntur *B.*; cf. روشنائی.

بَوز mucor, situs in pane, vestibus, simil.; cf. بوزک; 2) apis nigra (زنبور سیاه); cf. بِز; 3) coll. بوزه 2 et پوز et پوزه truncus arboris (تنهٔ درخت) *B.*

بَوز vortex (کرداب) *B.*; cf. برز et زبوز.

بوز pro بُز caper *C.*; cf. بزه.

بُوز [ŏ] equus coloris caerulei in albedinem vergentis (اسپ نیله که رنکش بسفیدی بوز رنکلو آت که نه سیاه ونه کراید *B.* بیاض ونه قوله بو اوچ رنک آراسنده بر رنکدر *F.* cheval gris Quatremère in Not. et

Extr. t. XIV, 1, p. 305; 2) opp. کودن equus velox (اسپ جلد وتند وتیز) et 3) *met.* vir acriter intelligens, ingeniosus, sagax (مردم تیز فهم وصاحب ادراک) *B.* Gl. Sch., e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : شاگرد تو من باشم گر کودن اگر بوزم ✿ نازان لب خندانست یکخنده بیاموزم *F.*

بوژ gravitas, pondus (گرانی وسنگینی); 2) febris (تب وحرارت) *B.*

بُوزا [ô] pro بوزه q. v. Inde بوزاگر (suff. گر) is, qui potum بوزه parat et بوزاگری (suff. ی) n. s. potum بوزه parare *Shaksp. R.*

بُوزار [ô] aromata (داروی گرمی), quae cibis admiscentur, ut piper (فلفل), caryophyllum (قرنفل), cinnamomum (دارچینی), simil. *B.*

بُزرجمهر et بوزرجمهر *HK.* i. q. بُزُرجِمِهر q. v. Chr. Sch. 83.

بَوزک i. q. بَوز 1 mucor, situs in pane, vestibus al. *B.* Cf. بورك 3.

بوزکند et بورکند aula, atrium, solarium, porticus (صفه وایوان) *B.* ایوان *SHL.* ایوان وطاق ورواق *F.*, e. g. in hoc versu poetae : شد این بوزکند مقرنس میم نظمی نما به نه کنگره طاق عالی بنا ✿ *F.*

بوزمند et بوزمه i. q. بورمند herba quaedam suaveolens *B.*; cf. پورمند.

بوزنجر nom. unius ex avis s. maioribus Timuri *M.*

بوزنه i. q. بوزینه s. بوزنینه simia (میمون) *B.*

بوژنه calix floris nondum explicitus (غنچه ar. کِمّ) که هنوز نشکفته باشد *B.*

بوزنینه i. q. بوزنه simia *B.*

بُوزَه [ô] potus ex farina oryzae, milii, hordei, simil. paratus et in Mavaralnahr et Hindûstân pervulgatus; cf. آخسمه et اکسیه et بگنی; 2) i. q. بَوز 3 truncus arboris *B.*

بوزه کباب n. c. partes agni ad ignem tosti, quae ardore ignis crepant et dirumpuntur et ad edendum dissolvuntur (آن است که چون بره در سیخ کشند یا در روغن بریان کنند از تاب حرارت آتش جا بجای آن می ترکد که آن پارهارا از آن جدا می کنند ومی خورند وبره کباب می گویند بغایت لذیذ است) *B.* in app.

بوزی, e quo forma arabica بوصی, genus navis *B.* parvi (خورد) *SHL.*

بُوزیدان [ô] medicamentum (دارو) ex Aegypto allatum et ar. مستعجل dictum, quod cum lacte ovis vel farina oryzae paratum edunt, ut pinguedo augeatur *B. HK.*; cf. بهمج et Freyt. lex. s. v.

بوزینه i. q. بوزنه simia *B.*

بُوس [ô] imp. v. بوسیدن et in comp. participii praesentis significatione *B.*, e. g. پا بوس pedes osculans; زمین بوس terram osculans; 2) pro بوسه osculum (قبله) *B.* Inde بوس دادن osculari c. dat. Chr. Sch. 70; بوس وکنار osculum et amplexus *Shaksp. R.*

a. p. بوس adversitas, infortunium, humilitas (سختی وفروتنی) *B.* وآفت وبلا Gl. Sch. Vox arabica بؤس s. بوس esse videtur; cf. پوس.

بُوسانیدن [ô] caussale verbi بوسیدن q. v. *C.*

بُوستان (ex بُو odor et ستان, ut proprie significet : locus odoris) i. q. بُستان q. v. *B.* Eodem nomine plures libri persici inscripti sunt, inter quos Sadii Bostanus maximam famam adeptus est. Voces cum بستان s. بوستان compositae maximam partem sub بستان allatae sunt, quibus adde sequentes :

بُوستانْ اَفْروز [ô] flos, alias تاج خروس dictus, quod cristae galli similis est *B.*; cf. بستان اپروز.

a. p. بُوستانْ سُنْدُس n. c. *met.* viror et flores diversi coloris (سبزه وگلهای گوناگون) *B.* in app. *HK.*; cf. Freyt. lex. s. v. سندس.

بُوستانِ گُل نَمای *met.* coelum (آسمان) *B.*

بُوستانِ ما زاغ *met.* locus solus, desertus; solitudo (مقام وحدت) *B.*

بوسْحاق i. q. بواسحاق q. v.; 2) nom. poetae Abu-Ishâq Shîrâzensis propter carmina, quae de cibis et dulciariis scripsit, vulgo بسحاق اطعمه dictus (وبسحاق اطعمهرا هم بوسحاق می خوانند) *B.*

بوسْحاق i. q. بواسحاق q. v. s. بواسحاق *B.*

بوسَک ala (پروبال), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شده با تار زلفش پای بسته ✿ چنان مرغ زبون بوسک شکسته *F.* In ceteris lexicis deest.

بُوسَک [*ô*] (suff. ك) diminut. vocis بوس suaviolum, basiolum *C.*

بُوسَگاه *F.* s. بُوسَهگاه s. بُوسَکَه s. بوسهگه *C.* locus osculandi, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : بحسن روی تو را روح قدس مشتاقست ✿ همیشه خاك درت بوسگاه عشاقست *F.* coenaculum regium; *ita dicitur, quod quicunque eo venit, portam deosculari solet C.*; cf. بوسه جای.

بو سَلیک (بو pro ابو) nom. unius ex duodecim modis primariis musicis (مقام) *B.*; cf. سلیک.

a. p. بو سُلَیمان (بو pro ابو) upupa (هدهد); 2) sec. al. gallus (خروس), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : کرد برخی از شب ✿ حسرت گذر بو سلیمان از سحر داده خبر *F.*; cf. Freyt. lex. s. v. ابو سلیمان.

بُوسَه [*ô*] (a v. بوسیدن suff. ه) i. q. بُوس 2 osculum *B.*; cf. خُوش. Inde بوسه کَردَن osculari (بوسیدن) et بُوسه شِکَستَن osculari, ut sonus oriatur (بوسه کردن پر صدا) *B.*

بُوسَه بازی [*ô*] n. c. kissing and toying *Shaksp. R.*

بُوسَه جای [*ô*] n. c. locus osculandus, ut labia, os *M.*; cf. بوسگاه.

بُوسی [*ô*] (suff. ی) osculatio *M.*

بوسیدگی adversitas, infortunium, humilitas (سختی وفروتنی) *B.* in app.; 2) putredo *Shaksp. R.* Priori significatione cum voce بوس cohaeret et a participio verbi obsoleti بوسیدن, ex voce بوس orti, suffixo ی formatum videtur; altera autem significatione „putredo" pro پوسیدگی scriptum est.

بُوسیدَن [*ô*] imp. بوس osculari (t. اوپمك) *F.*; cf. Spieg. Chr. 128.

بُوسیدَه [*ô*] part. praet. v. بوسیدن q. v.

بوسیده pro پوسیده q. v. *SHL. Shaksp. R.*

بوسیم possibilitas (ترجمهء امکان است) *B.* in appendice.

بوسین exprobratio, reprehensio (تعییب ایلمك) *F.* exemplo non allato.

بَوش i. q. بوچ q. v. *B.* lit. چ et ش inter se permutatis.

بَوِش decretum divinum (تقدیر) *B.*; cf. Chr. Sch. 42.

بوش medicamentum in oculi morbis adhibitum (شیاف) ex Darband (دربند) allatum ob eamque caussam بوش دربندی dictum. Aliud eiusdem nomen est شیاف خوزی. Planta, e qua subtilissime trita hoc collyrium faciunt, in regno ارش (ملك ارش) crescere dicitur *B.* Sec. lex. *HK.* haec planta in regno Russiae (ملك روس) provenit et sub synonymo پوش lex. *B.* et *HK.* auctores hanc plantam in Armenia (ارمن) provenire dicunt; cf. پوش.

بُوش (a v. بودن suff. ش) esse, existentia *B.* Gl. in Des.; cf. بودش.

بوشا i. q. اندیشه q. v., ut in hoc versu میر نظمی هروی poetae : شوم از درد حسرت

باده نوشا ✿ همین در خاطرم اینست بوشا *F. C.*

g. p. بُوشاد [ô] ling. gr. rapum crudum (شلغم خام) *B.* Fortasse e gr. βουνιάς bunias, caulorapum corrupta vox, de q. v. Dioscor. l. II, c. 136.

بُوشاسپ [ô] s. بُشاسپ somnium (خواب دیدن ar. رویا) *B.*, e. g. in hoc versu زرآتشت بهرام poetae: نه در بیدار گفتم نی ببوشاسپ ✿ نگویم جز به پیش تخت گشتاسپ *F.*; cf. بوشپاس et گوشاسپ.

بُوشپاس [ô] i. q. بوشاسپ q. v. *B.*, e. g. in hoc مثنوی poetae زرآتشت بهرام شدم: در زمان تا بسر خواب گوی ✿ خردمند همسایهٔ نیک خوی ✿ جهاندیده بد پیر اختر شناس ✿ بدو باز گفتم من این بوشپاس *F.* Sine dubio voces cognatae sunt بوشپاس et بوشاسپ, quum prior utriusque compositi pars بوش sit, posterior autem پاس lit. پ transposita in اسپ mutetur. De utriusque vocis etymo nil statuerim.

بوش کَردَن accingere se, contendere, operam dare (اتک در میان اتمک وزیاده دورشمق) *F.* exemplo non allato. Pro کوش کردن dictum videtur ut sequens بوشیدن pro کوشیدن.

بوشَنج, e quo ar. فوشنج, nom. oppidi (قصبه) in Khorâsân, prope Qandahâr (قندهار) *B.* Aliud oppidi nomen est بوغنج q. v. Cf. بوشنگ et پوشنگ.

بوشَنگ nom. oppidi (قصبه) prope Herât (هرات) *B.* in app. et *HK.* Idem oppidum atque بوشنج s. پوشنگ esse videtur, quod docet vocis alterius formae پوشنگ interpretatio, q. v.

بوشیدن i. q. بوش کردن accingere se (اتک در میان اتمک); 2) audaciam, animum prae se ferre (جرأت کوسترمک); 3) confidere (اعتماد ایلمک); 4) conari, operam dare (بسر نسنهیه جد وجهد ایتمک) *F.* exemplo non allato. Alia forma verbi کوشیدن esse videtur ut بوش کردن pro کوش کردن dictum videtur.

a. p. بوصی forma arabica persicae vocis بوزی q. v. *B.*

e. بوصیر ling. ignota: planta, ar. آذان الدب dicta, quod auri ursi (گوش خرس) similis est *B.* verbascum Freyt.; 2) sec. al. est species plantae ماهی زهره dictae, q. v.; 3) sec. al. est faba syriaca (باقلای شامی) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. بَوصیر.

e. بوطانیَه vitis nigra (پوست درختی است که آنرا بعربی کرمة السودا وبفارسی سیاه دارو خوانند وآن مانند عشق بسر درخت پیچد). Vox ex βατανούτα, batanuta orta videtur, quo nomine alios vitem nigram appellasse dicit Dioscor. l, IV, c. 182 (185); cf. Freyt. lex. s. v.

بوغ i. q. بوقچه, cuius forma primitiva بوغچه est: involucrum, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: بنا اهلان چنان ارزان فروشند ✿ متاع دلبران در بوغ بستند *F.*; cf. بوق et بقچه.

بوغبَند (ex بوغ et بند comp.) n. c. the cloth in which any thing (particularly, a saddle) is wrapped up *Shaksp. R.*

بوغتاق v. s. v. بغتاق.

t. بوغاچه s. بوغچه v. s. v. بوغ coll. بقچه et بوقچه.

بُوغرا *C.* et بُوغراق [ô] i. q. بُغرا *F.*

g. p. بوغلصن, gr. βούγλωσσον, buglossum (لسان الثور) *B.*

بوغما trumpery, trifles, scraps, rags. Fragments, broken victuals, stores of a wallet. A fat and ugly woman *Shaksp. R.*

بوغنج s. بُغنج semen parvum et nigrum, alias شونیز et سیاه دانه ar. حبة السودا dictum, quod in panes miscetur *B.* nigella, μελάνθιον, de q. v. Dioscor. l. III, c. 83 (93); cf. خنجک; 2) i. q.

بوشنج s. فوشنج nom. oppidi in Khorâsân prope Qandahâr *B.*

بُوغَند [*ô*] convolvulus, helxine, hedera (ar. لبلاب), e. g. in hoc versu : زدرن وغمر مانند آب تابمر ✿ خیال زلف او بسر من چو بوغند *F.*; cf. بوکند.

بوف bubo, noctua (ar. بوم) *B.*; cf. کوف.

بوفان v. s. v. بوقان.

بُوفِروش [*ô*] (odorem vendens) n. c. aromata, moschum vendens (عطار ومشک فروش) *B.*

بوق i. q. سفید مهره i. e. concha alba flatu sonans; lituus, tuba, qua canere solent in balneis, molis et locis voluptariis *B.* Chr. Sch. 15; cf. خرمهره. Vox in arabica quoque lingua usitata.

بُسوق [*ô*] velamen (چادر) magnum, quo vestimenta dormitoria (رخت خواب) involvunt *B.*; cf. بورغ.

بوقان *F.*, sec. *SHL.* بوفان, vermes rubri tempestate pluviosa in aere provenientes et hind. بیر بهوتی dicti (کرمهای سرخ که در هوای پرشکال برآیند هند اورا بیر بهوتی گویند) *SHL.* قزل قوردلر که بسکالدن *F.* کله کذا فی المحمودی

بوقتاق v. s. v. بغتاق.

بوقچه i. q. بقچه q. v.; cf. بوغچه et پزوند.

بوقَلمون a. p. i. q. ابوقلمون q. v. *B.* A varia colorum mutatione chamaeleonis desumta videtur significatio, „versicolor" de rebus versicoloribus, quae colorem mutant, ut de specie panni, quae دیبای رومی dicitur, de vitro versicolore (الوان صرچه که مینا دیرلر *F.*) et segeti viridi, omnium colorum floribus et fructibus referta, vento agitata fluctuantis instar undae varios colores exhibente, qualis eleganter descripta legitur Gul. 9, l. 10 sqq.

بوقلمونی (suff. ی) versicolor *R.*

بوقیصا e. ling. graeca i. q. سفیدار s. سپید دار genus salicis, populus alba; 2) sec. al. i. q. پده ar. غرب salix, salix babylonica; 3) sec. al. i. q. آغال پشه s. پشه غال q. v. ar. شجرة البق *B.* Quaenam vox graeca respondeat, mihi non constat.

بوك decurtatum ex بُوَد که ut بَشَك ex باشد که, fieri potest, ut, qua significatione ar. لعل s. عسى „fortasse" respondet; 2) i. q. مگر nisi, praeterquam, quocum etiam coniungitur, de q. v. s. بوك ومگر; 3) i. q. ar. فرض praeceptum divinum (وترجمهء فرض هم هست بفتح فا) *B.*

بوك i. q. پوك fomes; 2) locus vel fovea ubi frumentum reconditur *B.*

بوگان uterus (زهدان s. بچهدان ar. رحم); cf. بون et بوهمان; 2) rosetum (گلزار) *B.*

بوکَلَك i. q. بَن 2 s. ون granum therebinthinum *B.*; cf. بوی کلك.

بوکَند i. q. بوغند q. v., e. g. in hoc versu poetae : شیخ نظامی بسوکند کی از نفاق خیزد ✿ نی روزی از اتفاق خیزد *F.*

بوك وَمَگَر i. q. simplex بوك q. v. fieri potest, ut; fortasse *B.*, e. g. in hoc versu poetae : سلمان خواجه رفت بسر بوك ومگر عمر تو سلمان چه کنم ✿ کار دنیا همه بسر بوك ومگر میگذرد *F.*

بوکِه pro بُوَد که, e quo decurtatum est, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : با صبا همراه بفرست از رخت گلدستهء ✿ بوکه بوئی بشنویمر از خاك بستان شما *F.*, cf. بوك.

بول i. q. نول *F.* exemplo non allato et fortasse scriptura mendosa.

بولَنج lands which are constantly in cultivation *R.*

بولجار locus refugii; 2) locus pugnae (محل اعتماد وجای معرکه) *F.*

بوحکیم a. p. (بو pro ابو et ar. حکیم) sapiens, doctus *R.*

بوالحجدر i. q. بوالحجدر q. v. *B.*

a. p. بولدان (cf. ar. بول) matula, urinarium *M.*

بولغاق et بولقاق i. q. بُلغاق q. v.

بولغان i. q. بُلغان q. v.

بولگنجك i. q. بوالگنجك *C.*; cf. بولنجك.

بولكند et بولكندر i. q. بلكفد q. v., e. g. in hoc مثنوی poetae میر نظمی : نیست دیگر نزد ارباب دول ✿ چاره سازعاجزان جز ما حصل ✿ بولکندر ده که بر کار آیدت ✿ کار بر سر آمده کم بایدت *F.*

بولنجك (decurtatum videtur ex بوالگنجك) i. q. بوالگنجك *B.*

g. p. بولو (gr. πολὺς) multus (بسیار وکثیر) *B.*

g. p. بولوبودیون et بولوبودبون (gr. πολυπόδιον) i. q. بسپایك q. v. *B.*

g. p. بولوطریخون (gr. πολύτριχον) i. q. پرسیاوشان s. پرسیاوش 1 *B.* polytrichum s. adiantum capillus Veneris Linn., de q. v. Dioscor. l. IV, c. 134 (136).

بوله i. q. لوله q. v. *F.* exemplo non allato et fortasse scriptura mendosa.

a. p. بولَهَبان وَقت *B.* et بولَبان وقت *HK.* ex بو لهب pro ابو لهب nomine propinqui et inimici Muhammedis (cf. Corâni Sur. 111.) orta denominatio, qua a Muhammede alieni et haeretici significantur *B.*

بوم bubo, noctua (چغد); sec. al. est vox arabica *B.*; cum بوف s. كوف cognata videtur; cf. ar. بوه et بوهة.

بوم (*IC.* bumi, s. भूमि) terra aratro non versa *B.*; 2) terrae tractus, regio (یورت), qua significatione cum بر saepe coniungitur *F.*, e. g. بوم وبر Chr. Sch. 39, 160 et 164 et بر وبوم in hoc versu مولانا جامی poetae : بشادی ره مصر بر داشتند ✿ بر وبوم خود پاك بگذاشتند *F.* Inde dicunt آباد بوم s. بوم آباد terra habitata (معمور) et بوم ویرانه s. بوم ویران terra inculta, deserta (خرابه), e. g. in hoc مثنوی : وزان بوم آباد وجای مهان ✿ زمانه بسی گنج دارد نهان ✿ چو مرغان ده یاد کن خانهرا ✿ رها کن مرین بوم ویرانهرا *F.*; cf. Chr. Sch. 1, 6; 3) locus, mansio, habitatio (جا ومقام ومنزل وماوا); 4) natura, indoles (سرشت وطبیعت) *B.*; 5) *trop.* ut syn. زمین solum s. fundus panni acu phrygia picti (استعاره طریقیله قماشده اولان نقشك یرینه ده بوم دیرلر (ترکیده زمینی فلان نقشی فلان دیدکلری *F.* زمین وزمین پارچه Gl. Sch., e. g. Chr. Sch. 68, 558 et in alio versu Schahnamiano : بیاراست آنرا بدیبای روم ✿ زگوهر بر و پیکر و زرش بوم „ornavit illum veste bombycina rûmana, gemmis picta et fundo aureo“. Male *M.* vertit „pannus acu phrygia pictus.“

بُوَم i. q. باشم 1 ps. sing. aor. verbi بودن *B.*

بومادَران s. بوماران (elisa lit. د) s. بوی مادران s. بوی ماران i. q. ar. قیصوم abrotonum, sic descriptum : گیاهی است مائل بکمودت وتیزی وگل کبودی دارد *B.*; cf. انیخ et برنجاسپ et افسنتین et ارطاماسیا et Diosc. l. III, c. 26 (29).

بومارَه nomen avis (پرنده) ignotae *B.*

بومْ کَند (a v. کندن) n. c. domus infra terram aedificata pro ovibus et viatoribus *B.*

بومَه sermone antiquo : scintilla equi ungula e lapide excitata (لغت قدیمه در طاش اوزرنده آت ایاغنك نعلندن صچرهیان قغلجم), e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae : در شب تاریك بان اتفاق ✿ برق شده بومهء پای براق *F.*

بومَهَن i. q. بومهین terrae motus (زلزله وزمین لرزه) *B.*; cf. Spieg. Chr. 42. Vox a بوم terra, ut videtur, derivanda; 2) intestina (روده) ovis a stercore (سرگین) non purgata *B.*, qua significatione fortasse cum بون s. بوهمان est cognata vox.

بومَهین i. q. بومهن 1 terrae motus *B.* Sec. *F.* i. q. بومهن 1 et 2.

بَون portio, pars (حصه وبهره) *B.*

بون pro بُن fundamentum, extremum, finis rei, radix *B.*, e. g. in hoc versu استـاد

دقیقی poetae : مـوج کربهٔ برآمد از لب
دریا ✿ ریك همه لاله گشت از سر تا بـون et
درختی‌را که in alio استاد لطیفی poetae :
گردد قیر[کیم *F.*] افزون ✿ بسوزد تیز تیز از شاخ
تا بون *F.*; 2) coll. بومهن 2 intestina ovis, bovis, simil. a stercore non purgata; 3) coll. بوگان et بوهمان uterus; 4) coelum (آسمـان) *B.* In *F.* lex. pro آسمان impressum est آسـان, quare *M.* vertit : „facilis"; sed mendum esse ipse versus حضرت مولانا poetae, significationis testandae caussa a *F.* lex. auctore allatus :

چه خواهی ذوق این آب سبه‌را ✿ چه جویی
سبزهٔ این بام وبون‌را optime probat.

بو نافع (بو pro ابو) a. p. *met.* vinum *B.*

بُـوند et بُـوِند (3 ps. sg. aor. v. بودن) i. q. باشنـد; 2) coll. بُـوَنـدَه vir magnificus, gloriosus, superbus (مـرد صاحب نخوت وهستی) *B.*

بُوُند i. q. آهستگی q. v. *B.*; cf. بُوُندَه.

بُـوَندَه et بُـوِندَه i. q. بُوَند 2 vir magnificus, gloriosus, superbus (مـرد با هستی وهیبت وصاحب نخوت) *B.*

بُوُندَه vir modestus, gravis auctoritate (مرد آهسته وبا تمکین) *B.* Cf. بوه 2.

بونیز [*ê* *HK.*] i. q. ژوپین hasta brevis (نیزهٔ کوتاه) *B.* et bidens *HK.*; cf. دژاهنج et برچخ et دلام et دلنگ.

بُوَه arbor sterilis, nunquam fructus ferens; 2) coll. بُوُندَه vir modestus, gravis auctoritate (مرد آهسته) *B.*

بوهْمان coll. بوگان et بون 2 uterus; 2) i. q. بهمان quidam, aliquis (فلان) *B.*

بُـوِی i. q. باشی 2 ps. sg. aor. verbi بـودن *B.* Gl. Sch.

بُـوی [*ô*] imp. v. بوئیدن; 2) i. q. بُـو odor sive bonus, sive malus (رایحه), *hinc* foetor; cf. اسکنج; 3) suffimenta fragrantia, odores (عـطـریات); 4) natura, indoles (خـوی وطبیعت) v. infra بوی یکرنگی; 5) amor (محـبـت); 6) spes (امـیـد); 7) desiderium, cupiditas (آرزو وخـواهـش وطمع); 8) sors, portio (بهره ونصیب) *B.*; 9) sequi, imitatio (پـس روی) *F.* Inde بَبوی آنك „ea spe vel eo desiderio, ut" (بطمع وبامید آنکه) *HK.* et بَبـوِی نَفَس مَکَن جان „ne perdas animam voluptatibus indulgendo" (یعنی جان‌را تابـع نفس مگردان یعنی از برای لذت نفس جان خودرا مده) *HK.* — Phrases :

بوی بُرْدَن i. q. بو بُردن *met.* odorari, indagare, vestigium animadvertere, investigare rem occultam, de ea certiorem fieri (کنایه از پـی بـردن وانـدك اطلاعی بـر چیزهای مخفی بهم رسانیدن); 2) suspicari (گمـان کردن); 3) audire (شنیدن) *B.*

بوی دادَن odorem spargere, olere *C. M.*

بـوی شَنـیدَن odorem sentire, captare; odorari, olfacere (رائحهٔ خـوب یا بوئی بدماغ رسیدن ودریافتن شامه) *B.*

بـوی کَردَن odorari, olfacere c. acc. r. Spieg. Chr. 18; 2) olere *R.*; cf. بوئیدن et انبوئیدن.

بُـویـا [*ô*] (part. praes. v. بوئیدن) bene sive male olens (چیزهائی که بوی خوش وبوی به دهد) *B.*

بُوی اَفزا [*ô*] s. بوی اَفزار (cf. افزا et افزار) n. c. aromata (ادویهٔ گـرمـی) ad condiendos cibos, ut piper, cinnamomum, simil. *B.*; 2) thuribulum (مجـمـر), in quo aloë et ambra accenduntur; suffimentum *F.*

بـویان [*ô*] (part. praes. v. بوئیدن) i. q. بویا q. v. et sensu plurali (بوی کنندە وبـوی کنندگان) *B.*; 2) nom. regionis cuiusdam *F.*

بُوی پَرَست [ô] (odori indulgens) n. c. canis venaticus vestigator *B. F. spec.* felis uncia (یوز ar. فهد t. پارس), qua in venando utuntur *F.*; 2) *met.* coenarum sectator (طفیلی آدمه دیرلر) *F.*; 3) daemon, genius (جن وملک) *B.*

بُویچه [ô] i. q. پویچه convolvulus (عشقه) *B.* Diminutivum vocis بوی suff. چه formatum videtur.

بوبَحیَی a. p. (بو pro ابو) angelus mortis) (ملک الموت) *F.*; cf. ar. ابویحیی.

بُوی‌دار [ô] adi. c. odoratu sentiens, odorans *R.*

بُویدان [ô] n. c. vas olfactorium *B.*

بُوی‌رَنگ [ô] n. c. rosa (گل ar. ورد) *B.*

بَویژه [ê] (ویژه praef. ب) v. s. v. ویژه coll. بشیک.

بُویژه [ô] sperans, spem fovens (امیدوار) *C.* In *F.* legitur پویژه ex شرفنامه: exspectatio, spes (امیدوار شدن), sed prior lectio praeferenda videtur.

بُوی سا s. بُوی سای [ô] (a v. سودن) n. c. lapis, super quo contunduntur aromata vel odoramenta fragrantia (عطریات) *B.*

بُویش [ô] (suff. ش a v. بوئیدن) odoratio *C.*

بُوی فُروش [ô] n. c. aromatum venditor, aromatarius (عطار) *F.*

بوی کَلَك, sec. *F.* بوکَلك, i. q. بوکَلَك *B.* *F.* ex مجمع الفرس. — Sec. *F.* ex شرفنامه i. q. بنگلك.

بوی‌مادَران s. بوی‌ماران *F.* i. q. بومادران q. v. *B.* Cf. بیم نجاسب.

بُویناك [ô] (suff. ناك) petroselinum (t. معدنوس); 2) sec. al. i. q. پودنه mentha *F.*

بُوی‌ناکان [ô] odoratu s. olfactu captus, orbatus (آنکه قوت شامه نداشته باشد) *B.* in app. Vox cum بوی odor composita et posterius compositi membrum ex نا et کان q. v. constare videtur.

بُویَنَك [ô] olus (تره) simile ocimo (ریحان که بعربی بادروج خوانند) *B.*

بُویَه [ô] (ex بوی suff. ه) nom. plantae alias شاه تره dictae q. v.; cf. بادروج بویه; 2) desiderium, cupiditas (آرزومندی); cf. Chr. Sch. 64, 503 et 66, 529 ubi leg. بویهء pro پویهء; 3) nom. familiae regum, quae آل بویه dicitur; Bojidae, Dilemitarum reges *B.*

بُوئیدَن [ô] i. q. انبوئیدن odorari, olfacere (t. قوقولق ar. استشمام) *F.* c. acc. r.; cf. Spieg. Chr. 5, l. ult. et 6, l. 1; 2) odorem spargere, olere, e. g. بسر آتش نه که چون عنبر ببوید „igni imponas *suffimenta*, ut ambrae instar odorem spargant“ Gul. 36, 9. — Utraque significatio etiam tribuenda est verbo synonymo انبوئیدن. Adde igitur s. h. v. priorem forte a nobis omissam: „odorari, olfacere“ sed in *F.* lex. satis probatam et addito turc. قولقوق, ar. استشمام et duobus hisce exemplis poetae nimirum فخر از دست خیال روی تو وقت سحر ✿ زرگر گلدستهء وصل تو همی انبویم et alius poetae حکیم سنائی, in quo *metaph.* usitatum est: ✿ هر که مر عقلرا بینبوید از حدیثش همه نکت روید.

بُویِ یَکرَنگی [ô] (odor concordiae) *met.* indicium (علامت) vel natura, indoles (خوی وطبع) concordiae (اتحاد) vel probitatis, candoris animi (اخلاص) vel amoris sinceri (محبت بی ریا) *B.*

بَه praepositio separabilis i. q. بَ praepositio praefixa q. v.

بِه verbo praepositum i. q. بِ verbo praefixum q. v.

بِه (z. vaṅha s. vôhu, phl. véh, *IC.* wahu = s. वसु a r. z. vaṅh s. vah = s. वस्) bonus, pulcer, excellens (خوب ونیك) *B.* epithetum peculiare fidei Zoroastris et qui illam profi-

tebantur Zoroastris discipulorum, de q. v. de Sacy mém. sur div. antiq. de la Perse 76 sqq.; cf. infra بهدین; 2) *comparativo exprimendo inserviens:* valde, multo, e. g. توانگرانرا به میسر میشود „divitibus multo facilius erit“ Gul. 158, 10.

بِه i. q. بهی malum cydonium *B.*; cf. توچ.

بُه, lit. ه manifesta, i. q. ar. بوه bubo, noctua, (e quo decurtatum videtur) *F.* ex نعمة الله.

بَها pretium, valor (قیمت) *B.* Inde سَربَها n. c. pretium capitis, redemtio Spieg. Chr. 98. Cf. infra نعلبها.

بِها (به suff. ا) pulcritudo, ornatus (خوبی وزیبائی) *B.* Vox e pers. بِه suff. ا orta videtur; sed significatione consentit ar. بَهاء a verbo بَها.

بَهادُر fortis, strenuus (شجاع ودلیر بکمال) *B.*; 2) vir fortissimus, athleta (پهلوان ومبارز سخت) *SHL.* nomen, quo honorandi caussa viri excellentes appellabantur et nominibus propriis saepius additum. — Eadem vox in arabica lingua usitata est; cf. Freyt. lex. s. v. بهادور pl. بهادورية; inde طائفهء بهادريه agmen Bahaduriorum. E lingua mongolica desumta vox, in qua b a g h a t u r significat: fortis, bellicosus; cf. Quatremère H. Mong. I, p. 307, not. 106.

بَهادُرانَه (suff. انه) fortiter, strenue *M. R.*

بَهادُری (suff. ی) fortitudo, res fortiter gesta, e. g. در آن جنگ بهادریها نموده بود Quatremère ex Raschid-eldin l. s. v. بهادر allato.

بَهار (z. vañhra s. vañhara Anquet. in Gloss., phl. vahar *ibid.*, coll. s. वसन्त; cf. Benfey Monatsn. p. 135) ver (فصل ربیع وبودن آفتاب در برج حمل وثور وجوزا); cf. بهاران et بهامین; 2) *gen.* flos *spec.* flos mali aurantiae (نارنج); 3) gynaeceum (حرم) regum et principum; 4) nom. insulae (جزیره) aqua bona et aëre salubri celebris *B.*

بَهار coll. ar. بُهار idolum (بت); 2) coll. بهار خانه templum idolicum Sinense (بتخانهء چین); 3) pyraeum Turkistanense (آتشکدهء ترکستان); 4) domus depicta et aurata (خانهء منقش وطلا کاری); 5) coll. ar. بَهار nom. floris flavi, alias گل گاو چشم flos buphtalmi dictus, qua significatione vox arabica esse dicitur *B.*

بِهار coll. hind. بِهار nom. regionis in Hindûstân; 2) coll. hind. بهار et بهارا, s. भार, p. بار et ar. بُهار onus simplex, parvum (تنگ بار که عبارت از یك تای بار است) *B.*

بَهارآرا i. q. بهار پیرا adi. c. ver ornans *met.* pluvia veris; 2) rosae, flores, simil. *B.*

بهاران coll. بهار 1 vernum tempus *B.* Gl. Sch. Terminatio pluralis ad vim augendam addita est *F.*

بَهارْ بانو n. c. the blooming princess *R.*

بَهارْ بِشکَنَه n. c. nom. soni cuiusdam (نوائی) musici *B.*; cf. بشکنه et اشکنه 3.

بهارْپیرا adi. c. i. q. بهارآرا q. v. *B.*

بَهارْ خانَه n. c. templum idolicum; cf. بهار 1 et 2; 2) aedificium altum (بنای رفیع) *B.*

بَهارْ خَوش n. c. caro sale indurata (نمکسود نموده) et siccata, ar. قدید dicta *B.*

بَهارِستان (suff. ستان) hortus floribus vernis consitus *Shaksp. R.*; 2) tempus vernum *M.*; cf. زمستان.

بَهاری vernus *C.* ex vers. pers. V. Test.

بهاز equus nobilis admissarius, quem feturae caussa in armentum equorum immittunt (که در ایلقی بجهت نتاج گرفتن سر دهند) *B.*

بَهاشتَن i. q. بهانستن q. v., lacrimare, flere (گریه کردن) *B.* in appendice.

بِه اُفتادَن i. q. بِه آمدن bene se habere, bene placere (بهبود وخیریت) *B.* Inde بِه افتاد s. بِه افتاده id quod bonum est, id quod alicui probatur, beneplacitum *B.*, e. g. در بِه افتاد خویش گُرفتند هریك یکی کار پیش „pro suo beneplacito unusquisque opus aggressus est“ Bost.

بِه آفرین et بِه آفرید nom. sororis Asfandijâri, filii Gushtâspi, quam ab Arǵâspo captam et in arce رونینه دژ detentam Asfandijâr Arǵâspo occiso liberavit *B.*

بَهاگیر (a v. گُرفتن) adi. c. magni pretii, pretiosus *B.*

بِه آمَدَن i. q. بِه افتادن q. v. *B.*

بَهامین tempus vernum (فصل بهار) *B.*

بَهانِستَن i. q. بهاشتن q. v. *B.* Duae verbi formae e varia lectione, ut videtur, ortae.

بَهانَه excusatio, praetextus (عذر بیجا) *B.* عذر بیجا ونا پسندیده آوردن *SHL.*; 2) caussa, ratio (واسطه) *B.* Inde بهانه فروشی n. c. venditio praetextus i. e. praetexere caussam *M.*

بَهاوَر (suff. ور) i. q. بهاگیر *B.*

بِه آئین adi. c. bonae fidei, religionis (خوب دین ونیك مذهب) Gl. in Des.

بِهبود i. q. بِهبودی (a v. بودن) n. c. bonum esse, bonitas, salus (خیریت) *B.*; 2) nom. viri (ودخی اعلام رجالدندر مرویدر که حضرت سلمان رضی الله عنه جنابنك اوّل اسم لطیفی بهبود ایدی بعده سلمان تسمیه ایلدیلر) *F.*

بِهبودی (suff. ی) i. q. بهبود 1 (ایو اولملق صحت بدن وانتظام حال وحسن معیشت کبی) *F. Shaksp.*

بَهَت unde arab. بَهَطٌ cibus quidam, quem alii oryzam in lacte coctam, alii dulciarium (حلوا) ex oryza paratum, alii i. q. cibi genus فرنی dictum esse perhibent *B.* Vox e s. भक्त (boiled rice; food; any edible grain boiled with water Wils.) orta videtur.

بَهتام nom. genii, qui praeest nubibus (فرشته که رب النوع ابر ومیغست) Gl. in Des.

بِهتَرَك comparat. adiectivi بِه suff. ك diminut., aliquantulum melior *F.*; 2) nom. anni tredecim mensium (نام سالی سیزده ماهه) intercalaris, qui ante Islamismum in Persia divulgatum praeterlapsis centenis vicenis annis semper redibat et indicabat, regem illo tempore regnantem fortem et magnum fieri. Quod revera etiam contingere persuasum habebant, ut e. g. annorum regni Nôshêrvâni unus talis annus erat, in quo duo menses Ardîbehisht erant *B. HK. SHL.* Alia vocis lectio est بیهَزَك sec. *F.* s. بیهُزَك sec. *C.*, errore librarii, ut videtur, orta, quem enim versum poetae شهریاری significationis testandae caussa affert *F.*: زدور چرخ ترا عمر آنقدر بادا ✿ که بیهزك سزدش عمر نوح وصد چون آن idem est, quem offert lex. *SHL.* pro sola voce بیهزك legens بهترك. Cf. Ideler Handb. der m. u. t. Chronol. II, 542 sqq.

بِهتَرین (suff. ترین) superlat. adi. بِه, optimus; 2) et بِهتَرینِ خَلق (cf. ar. خلق) *met.* Muhammed propheta *B. HK.*

بَهَج i. q. بوزیدان q. v. *B.*; cf. ar. بَهْجٌ.

بِه خَور decens, conveniens (لایق وسزاور) Gl. in Des.; cf. خورا.

بِهدانَه (cf. بِه et دانه) n. c. semen cydoniorum *C.*

بَهدَلَه nom. matris Âsimi (عاصم), lectoris Corani; 2) nom. viri *B.* in app.

a. p. بِهدین n. c. optimus religione, s. optimae religionis cultor, respondens z. mazda-yaçna, Mazdae s. Ormuzdi adorator, quo Parsi Zoroastris veros discipulos

et sectatores cognominantur; cf. de Sacy mém. sur div. antiq. de la Perse p. 80 sqq.

بَهر vox ex praep. ب et هر composita q. v.

بَهر i. q. بَهرَه q. v. sors, portio; 2) et از بهر i. q. برای s. از برای praepositio: c a u s s a, p r o p t e r, p r o, b) ante infinitivum a d, c) dativum exprimit, d) in iureiurando adhibetur, de q. v. Instit. ling. pers. §. 377.; 3) nom. regionis *B.*; 4) lucidus, clarus, illustris (روشن); 5) magnitudo (بزرگی) Gl. Sch. et 6) (coll. ar. بهر illuminatio) splendor *lunae*, *stellarum* (شعاع قمر ونجوم) *F.*

بَهرا praepositio i. q. بهر (e quo derivandum videtur) caussa, propter, pro (از جهت واز برای) *B.*

بَهرام (phlv. ורהראן, z. verethraghna [s. वृत्रघ्न] et verethraja [s. वृत्रह] et verethrajan s. verethrâjan [s. वृत्रहन्] victoriosus, coll. *Ορθαγνο*, in numis indoscyth., de q. plura in Brockhaus Vend. Sade Gloss.) nom. genii, qui praeest viatoribus et negotiis die Bahrâm obeundis; 2) nom. diei XX cuiusvis mensis solaris; 3) nom. regis Persarum, filii یزدجرد اثیم (quinti dynastiae Sasanidarum), alias بهرام گور dicti, quod onagros (گور خر) semper venatus est, cf. Gul. 70, 10 et de Sacy mém. sur. div. antiq. de la Perse 331; 4) nom. ducis exercitus regis Hormuz, filii Nôshêrvâni (هرمز بن نوشیروان), qui Bahrâm ćûbîn (بهرام چوبین) cognominatus est, quod gracilis erat et corpore arido *B.*; 5) nom. athletae Iranensis tempore Kâvûsi (نام پهلوانی ایرانی بوقت کاوس) Gl. Sch.; 6) agnomen regum persicorum *F.* Commune nomen est quinque regum dynastiae Sasanidarum, quod Barhebraeus et Abulfaraǵ scribunt *Varahran* et historiarum scriptores graeci et latini varie pronuntiant *Bararanes, Ouaranes, Gororanes, Vararanes, Vararanes* etc., de q. v. de Sacy l. l. p. 182 et 200; 7) *met.* gladius (شمشیر) *F.*; 8) coll. ar. بهرام Mars planeta (مریخ که مکان او آسمان پنجم است واقلیم سیوم از منسوبات اوست); 9) coll. ar. بهرام et بهرامن 3 flos cnici tinctorius (گل کاجیره ar. عصفر) *B.*

بِهرام ieiunium (روزه یعنی اورج) *F.* exemplo non allato; in ceteris lexicis deest.

بَهرامْ تَل (Bahrâmi collis) n. c. nom. turris (مناره) a Bahrâm ćûbîn (چوبین) e capitibus Turcarum (ترکان) exstructae *B.*

بَهرامَج forma arabica persicae vocis بهرامه q. v. *B.*

بَهرامْ چوبین s. بَهرامْ چوبینَه — v. s. بهرام 4.

بَهرامِ سِپِهر i. q. بهرام 8 Mars planeta *HK.*

بَهرامِ شیرزُور (Bahrâm leonis robore praeditus) i. e. Bahrâmgôr (بهرام گور) *HK.*

بَهرامْ گُور [*ô*] v. s. بهرام 3.

بَهرامَن coll. ar. بهرمان lapis quidam pretiosus rubri coloris, rubinus (نوعی از یاقوت سرخ); 2) fucus ruber (غازه), quo faciem mulieris inficiunt; 3) coll. بهرام 9 flos cnici tinctorius; 4) sericum textum septem colorum tenue et elegans *B.*

بَهرامَه, e quo ar. بهرامج, i. q. بید مشک q. v. salix moschata vel balchica; 2) vestis viridis (جامهٔ سبز); 3) sericum (ابریشم) *B.*

بَهرامی fortitudo; 2) caedes, internecio (دلاوری وخونریزی) *HK.* In ceteris lexicis deest.

بُهران ventus fervens (باد سموم) *B.* in app.

a. p. بِهرای (cf. ar. رأی) adi. c. boni consilii, res bene administrans, prudens (نیک رای وتدبیر وعاقل ومدبر) *F.*

بَهرزام nom. genii, qui praeest gemmis pretiosis (فرشته که رب النوع جوهر لعل است) Gl. in Des.

a. p. بَهَر سه نَوع ad omnia tria genera, quibus tria regna : fossile, vegetabile et animale intelligenda sunt *B.*

بَـهـرَك cutis manuum, pedum aliorumve membrorum, quae assidua opera dura et aspera evasit; callus; cf. پینه; 2) pus, sanies (چرك وريم) *B.*

بَهَرَكی (a بهره suff. ی format. videtur) divitiae (غنا وتمول) *F. C.*; 2) adi. dives, opulentus (غنی ومتمول) *F.*

a. p. بَهَر كَيف by any means, in every way soever *Shaksp. R.*

بَهَرم pro بهرام q. v. *B.* in app. Sec. *F.* i. q. بـهـرام 9, qua significatione in arabica quoque lingua usitatum est.

a. p. بَهْرَمان i. q. بهرامن *B.* Cf. Freyt. lex. s. v.

بَهَرَمَن templum idolicum (بتخانه); 2) coll. بهرمان rubinus (ياقـوت سرخ) *B.* Sec. *F.* i. q. بهرامن, e quo decurtatum est.

بَهَرْمَند (suff. مند) adi. c. i. q. بهرەمند *C.*

بَهَرَمَه instrumentum fabri lignarii, quo perforatur; terebra (مثقب) *B.*

بُهروج s. بُهروجه et بُهَروز s. بُهروزه [*ô*] genus crystalli (بـلـور) caerulei subtilissimi et purissimi, sed vilis pretii; 2) resina (كـنـدر) indica *B.*, qua significatione s. बद्रुकप (resine Wils.) respondet.

بِهرون nomen Alexandri magni *B.*

بَهَره et بَـهـر (phlv. באאר et באארק coll. syr. ܦܽܘܪܳܐ) sors, portio (حـصـه ونـسيـب وحظ وقسمت) *B.* Inde sors bona, utilitas, felicitas *Shaksp. R.*; cf. Rosen Narr. p. 89 med.

بِهَره nom. oppidi (قصبه), sexaginta mensurarum, quae كـروه dicuntur, spatio ab urbe Lahôr (لاهور) distantis *B.*

بُهره nom. populi (طائفه) provinciam Guzerat (گجرات) inhabitantis *B.* Num fortasse populus, Bhillae nomine in India notus, voce بهره intelligendus est, de q. v. Lassen IAK. I, 1, 366 sqq.

بَهرەبَر (a v. بـردن) n. c. particeps, consors, socius (شريك وانباز) *B.*

بَـهـرە بـود n. c. caussa, ratio rei cuiusdam (علت وسبب چيزی) Gl. in Des.

بَـهـرەدار (a v. داشـتـن) n. c. particeps, voti compos *M.*

بَهرەمَند (suff. مند) sorte donatus, particeps, voti compos (حصهلـو ونصيبلو), e. g. in hoc versu : در جهان از تو نگشتم بهره مند ۞ بوده ام از لطف دنيا ديده بند *F.* fortunatus, felix *Shaksp. R.*

بَهرەمَـنـدی (suff. ی) prosperitas, felicitas *Shaksp.*

بَهرەوَر (suff. ور) i. q. بهرەمند *Shaksp.*

بَهرەوَر بانو nom. filiae principis *R.*

بَـهـری (ی unit.) aliqua pars, aliquid (بـر مقدار وحصه) *F.*

بِهزاد (a v. زادن) n. c. nom. equi Siyâvakhshi filii Kaikâvus (سياوخش بن كی كاوس) *B.* Gl. Sch.; 2) nom. Asfandiyâri, filii Gushtâsp (اسفنديار بن گشتاسپ) *B.*

a. p. بَـهـش nom. fructus arboris, cuius gummi (صمغ) recens مقل dicitur, siccum autem وقــل *B.*; cf. Freyt. lex. sub his vocibus.

بِهِشت et sec. *F.* بَهِشت paradisus (ar. جنّت); 2) 3 ps. sg. praet. abs. verbi هـشـتـن praef. ب *B.* Utraque significatione haec vox in versu خواجه حافظ poetae legitur : نه من از خانهء تقوی بدر افتادم بس ۞ پـدرم نيز بهشت ابـد از دست بهشت *F.* Vox بهشت paradisus cum z. ﬠ vahista, superlativo adiectivi vañhu s. vôhu coll. s. वसिष्ठ, optimus, excellens, sanctissimus, cognata esse videtur.

بِـهِـشـتِ دُنیا (paradisus mundi) *met.* urbs Sogd (سـغـد) provinciae Samarqand (سمرقند) *B.*; 2) urbs Damascus *R.*

a. p. بِهِشت صَبوحی n. c. potus matutinus coelestis *SHL.*

بِهِشت کَنکَ n. c. nom. sedis regiae Afrâsiyâbi *B.* Gl. Sch.; cf. بیهشت کنک; 2) nom. arcis a rege Zohâk (ضحاک) in Babylonia (بابل) conditae *B.*

بِهِشت نِشین (a v. نشستن) n. c. incola paradisi *M.*

بِهِشتَه (part. praet. verbi هشتن praef. ب) positus, collocatus (ترجمهٔ موضوع است) *B.* in app.

بِهِشتی (suff. ی) ad paradisum pertinens, coelestis Gul. 25, 5; 2) i. q. بهشتی روی facie pulcra praeditus, formosus *B.*; cf. Frag. 33, 25; 3) aquator, a water-carrier *Shaksp. R.*

بَهَق forma arabica persicae vocis بهک q. v. *B.*

بَهَك, unde ar. بهق, morbus, quo cutis hominis albescit; leuce, vitiligo *B.*

بِه گُزین imp. verbi گزیدن praef. به *B.*

بِه گُزین, lit. ه manifesta *F.* (vox cum به bonus composita) optimum seligens; 2) numos discernens, bonos seligens (ar. ناقد et نقاد); 3) res quaevis bona selecta (چیزهای سره ونیکو که از چیزهای سره بگزینند) *B.*, e. g. in hoc versu خلاق المعانی poetae: چون میدهی مرا تو عطاهای به گزین ✿ جز به گزین چه آرمت آخر زاخریان *F.*

بِهِل (imp. verbi هلیدن) mitte, sine (بگذار) *B.* Inde forma contracta بِل q. v.

بَهلَه chirotheca e corio (پوست) confecta, qua manum muniunt venationis praefecti (میر شکاران), ne unguibus accipitris vel falconis vulneretur *B. SHL.* Talis chirotheca, alias دستکی dicta, etiam floribus sericis acu pictis ornari solebat (وگلهای ابریشمی برای زیب وزیور بر آن دوزند که آنرا دستکی نیز خوانند) *SHL.*; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 487 ubi legitur بهله سوزی. In *R.* lex. voci بهله etiam tribuuntur significationes: private expenses, a privy purse; a violin, quae in ceteris lexicis desunt.

بَهَم (ex ب et هم) i. q. با هم invicem, simul, una *F.* coniunctionem, confusionem vel indignationem indicat (زبر وزبر وغم وغصه) *SHL.*, e. g. بهم آمدن i. q. بهم برآمدن coniungi, congregari; 2) indignari, irasci, ut in hoc versu میر نظمی poetae: بهم آمده دید چون آن گروه ✿ بهم آمد ورفت بر موی کوه *F.* Alias phrases cum بهم compositas v. sub singulis verbis.

بِهَم part. affirmandi i. q. ar. نعم bene, maxime, ita *B.*

بَهمار i. q. بسیار multus, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: شود هرچند با دیگرم وفادار ✿ دل زارم جفا میکرد بهمار *F.*

بهمان quidam, aliquis (فلان) *B.*; cf. باهمان et بوهمان et باستار et بیستار.

بَهم زَدَه (cf. زدن) deiectus, depressus *M.*

بَهمَن decurtat. ex برهمن (s. ब्रह्मन् et ब्राह्मण Brahmanus) is qui recte loquitur et recte agit (راست گفتار وراست کردار) *B.* philosophus (حکیم) *F.*; 2) puer multarum rerum cognitione imbutus (کوچك بسیار دان); 3) longis manibus praeditus (دراز دست) *B.*, quod tamen *F.* lex. auctor *metaphorice* intelligendum esse et significare dicit: solers, ingeniosus, sagax (دراز دست معرفت که چابك وهنرمندد ن کنایه در) *F.*; 4) nubes pluens (ابر بارنده) *B.* Gl. Sch.

بَهمَن (coll. z. [Zend] vaṅhu-manaṅh s. [Zend] vaṅhuâmanaṅh i. e. bonam mentem habens, quod est nomen zend. Amschaspandi Bahman, phlv. ve-

solis calore soluta de monte sese volvens et decidens *germ.* Lawine, *gall.* avalanche; cf. H. Mong. I, 203 not.; 7) nom. Ardshêri, filii Asfandijâri; cf. ارشیر درازدست 2, a et ارشیر coll. بهمن 3; 8) nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur; 9) nom. arcis (قلعه) in ditione اردبیل; 10) nom. arcis (قلعه) in Hindûstân; 11) nom. montis altissimi; 12) nom. fontis in جرجان *B.*

بَهمَنا et بَهمَنان, quorum prius e posteriori decurtatum est, i. q. بهمنین *F.*

بَهمَنجَنه et بَهمَنجِه i. q. بهمن 4 nom. diei secundi mensis Bahman, quem festum agunt Persae, de q. v. s. بهمن 4; 2) sec. al. nom. diei secundi cuiusvis mensis solaris *B.*

بَهمَن زاد (a v. زادن) n. c. nom. mentis orbis Martis planetae (عقل فلک مریخ) Gl. in Des.

بَهمَنَه turbo puerorum lusus hind. لتو dictus (چوبکی تراشیده که بچگانش رشته پیچیده گردانند ودر فرهنگ قواس بمعنی گوی بازی نیز دیده شد وبادافراه را هم گویند) *HK.*; cf. بهنه et پهنه.

بَهمَنیار nom. discipuli cuiusdam Sheichi Abu Ali ben Sînâ (شیخ بو علی سینا) *B.*

بَهمَنین i. q. بهمن 5 nom. plantae (رستنی), quae mense Bahman et hiberno tempore floret, radice rubra et alba. Sec. al. est flos hieme quoque vigens et usitatus ut medicamentum corpus pingue reddens, flatus depellens et coitum roborans *B.* *F.*; cf. بهمنا et بهمنان. Sec. *F.* lex. est vox بهمن addita arabica terminatione dualis ین, duplicis plantae generis ratione habita, cuius loco in alia vocis forma بهمنان persica terminatio pluralis ان posita est. Cf. Freyt. lex. s. v. بهمن.

بَهنام nom. primi creati (آفریده نخست), quod Persae بهمن et Arabes عقل اول dicunt Gl. in Des.; cf. بهمن 2.

houman dicti) nom. genii iram sedantis, qui praeest bubus, ovibus plurimisque quadrupedibus et dirigit negotia, mense et die بهمن dictis obeunda; 2) ratio s. mens prima (عقل اول) *B.*, de qua ex commentario (شرح), quem scripsit قاضی میر حسن میبندی in Divanum Khalifae علی بن ابی طالب haec leguntur in lex. *F.* et *SHL.*: نثر ✿ عقل نزد مشائین ده است میگویند که خدا واحد محض است واز واحد محض غیر واحد صادر نمیتواند شد آن واحدی که از خدا صادر شده عقل اول است حکمای فرس آنرا بهمن گویند *F.*; cf. بهنام; 3) nom. mensis XI solaris, quo sol intrat in aquarium; 4) nom. diei secundi cuiusvis mensis solaris, quem festum agunt Persae mense Bahman, quum diei nomen cum nomine mensis consentiat. Die illo festo varia frumenti et carnium genera (انواع غلها وگوشتها) coquunt, cibos floris بهمن specie rubra et alba conspergunt, ex utraque floris بهمن specie dulciaria confecta (هردو بهمن را میده کرده) cum herbis et saccharo edunt et flore بهمن albo fricato cum lacte vescuntur, quo memoriam firmari credunt. (Sub voce بهمنجنه, alio eiusdem diei festi nomine idem flos بهمن albus nomine سپند appellatur [درین روز سپندرا با شیر باید خورد بجهت زیادتی حافظه]). In quibusdam autem oppidis convivium (مهمانی) illo die instituunt ex cibis, in quo sunt omnis generis baccae (جمیع حبوبات). Diem imprimis dedicant herbis et radicibus montanis et silvestribus inquirendis, oleo (روغنها) acquirendo et suffimentis (بخورها) conficiendis. Novas vestes hoc die secando aptare (بریدن) et induere, ungues resecare (ناخن چیدن), comam ornare et aedificia condere optimum ducunt. Idem dies etiam بهمنجنه et بهمنجه appellatur; 5) nom. plantae vel floris etiam بهمنین dicti q. v.; 6) nivium moles (برکندها وتختهای برف)

بَهنانَه simia (بوزينه وميمون) *B.*; cf. پهنانه.

بِهنانَه panis parvus albus butyro imbutus (كليچهء سفيد); 2) frustum panis rotundum (نان قرص) *B.*: cf. پهنانه. Fortasse ex به et نان suff. ه orta vox.

بَهنَه turbo puerorum lusus *B.* in app.; cf. بهمنه et پهنه.

بَهْو solarium (صفه وايوان وكوشك وبالاخانه) *B.*; cf. بهيم et ar. بَهْوٌ.

بَهو nom. principis Indiae (يكى از رايان هند) *B.*; cf. بهيم.

بُهود i. q. بيهود q. v. *F.*

بُهُور et بُهُون [ô] oculus (چشم); 2) conspectus, aspectus (نگاه ونظر) *B.* Num fortasse est hind. بهَون, s. भौं, supercilia?

بَـهَـد adv. procul, absit (اشارت بعيد در) *F.* exemplo non allato.

بِهى i. q. آبى 3 malum cydonium *B.*; cf. بِه et توج.

بِهى (suff. ى) bonitas, pulcritudo (نيكوئى وخوبى) *B.*

بِهى ايران v. s. v. بل.

بَـهِـيـد [ê] nomen leguminis (غـلـه) alias سنگ شكنك s. سنگ اشكن *B.* et hind. كلتهى dicti *HK.* quod est s. कुलत्थ (a kind of pulse, dolichos biflorus Wils.) Eadem significatio tribuenda est voci بكهاين s. بكهان, quae in *B.* lex. iisdem verbis explicatur atque بهيد (غله ايست كه آنرا سنگ اشكن وسنگ شكنك خوانند *B.*)

بَهيم i. q. بَهْو solarium (صفه وبالاخانه) *B.*

بَهيم (s. भीम?) nom. principis (يكى از رايان وبزرگان) Indiae *B.*

بِهين et بِهينَه (a به suff. ين s. ينه) optimus, selectus, exquisitus (بهترين وگزيدهء هـر چـيـز); 2) opulentia (توانگرى يافتن);

3) hebdomas (ايام هفته); 4) gossipii carminator (حلاج ونداف) *B.*

بى, sec. *HK.* et *B.* بِى [ê], cuius forma antiquior est ابى (pars. ܐܘܐ awê, z. باد vi, pars. رع bê, s. वि) praepositio : sine. Saepissime substantivis persicis et arabicis praeponitur significans : „expers, carens“ et format adiectiva vel adverbia composita, quorum plurima infra sequuntur, omnia enim in lexico afferre omnino non necessarium est, quum talium compositorum significatio ex singulis compositi membris facillime agnoscatur. Qua in componendi ratione praep. بى saepe etiam ut نا negandi vim habet, saepe autem voces cum بى et نا compositae inter se differunt, prorsus diversas significationes exprimentes, quam ob rem in definiendis talium compositorum significationibus maximam cautionem adhibendam esse bene animadvertit *F.* lex. auctor : e. g. vocum بيكس et ناكس, prior significat : „derelictus ab omnibus“ posterior autem : „homo vilissimus, nequam, nebulo“ coll. Pendn. 29, 2 et de Sacy not. ad. h. l.

بَـيـا part. interrog., quomodo (استخبار عن الشى t. تجه), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : اى صبا گـر بگذرى از كوى جانان راست گو ✿ در شكنج زلف او حال دلزارم بيا *F.* In ceteris lexicis deest.

بَيا plenus (پـر opp. خالى); 2) ianua, porta (در خانه) *B.*

بِيا imp. verbi آمدن praef. ب *B.*

بى آب adi. c. sine aqua, siccus Spieg. Chr. 50 fin.; 2) *met.* splendore, vigore carens; 3) impotens, humilis, ignobilis; 4) pudens, verecundus (خجل وشرمنده) *B.*; cf. آب.

بيابان *HK.* بَيابان *F.* locus incultus, desertus; vastitas (دشت وصحرا وعمـارتدن خالى صحراى دور از آبادى كه مسكن *F.* (اراضى

(وحوش وطیور باشد) *SHL.* E voce بی‌آب addita terminatione plur. ان formatum esse videtur. — Inde بیابان نشین n. c. tribus vaga in tabernaculis vivens (ar. اهل اخبیه) *F.*

بِیابان نَوَرد n. c. deserta peragrans *R.*

بیابانی (suff. ی) ad deserta pertinens, ferus, silvester *C. M. R.*

بی آبرو adi. c. honoris et dignitatis expers *Shaksp. R,*

بی آب وَرَنگ adi. c. pulcritudinis et venustatis expers (هیچ خوبی ندارد) *HK.*

بی آبی (suff. ی) n. c. defectus aquae Spieg. Chr. 93, 4; 2) *met.* defectus splendoris, vigoris, honoris et dignitatis, potentiae, simil. coll. بی‌آب et آب.

a. p. بی اِتِّفاق adi. c. concordiae expers, discors *R.* Inde بی اتفاقی (suff. ی) n. c. discordia *Shaksp.*

a. p. بی اَثَر adi. c. vestigio, indicio carens, inefficax *R.*

a. p. بی اِحتِیاج v. s. v. بی نیاز.

a. p. بی اِحتِیاط (sine cautione, circumspectione) adi. c. incautus, inconsideratus, imprudens *M. R.*

a. p. بی اِختِیار adi. c. non voluntarius *M.*; 2) adv. c. invito, alieno animo Pend. 60; cf. اختیار.

a. p. بی اِختِیارانَه (suff. انه) i. q. بی اختیار *M.*

a. p. بی اِخلاصی (suff. ی) n. c. unfriendliness *R.*

بِیاد, sec. *F.* بَیاد, vigilantia, animus sui compos (بیداری وهشیاری opp. خواب et مستی) *B.*

a. p. بی اَدَب et بی اَدَبانَه (suff. انه) adi. c. inurbanus; 2) adv. c. inurbane *M.*

a. p. بی اَدَبی (suff. ی) n. c. inurbanitas, impudentia Spieg. Chr. 28; Not. et Extr. t. IX, p. 183 l. ult.

a. p. بی اِدراك adi. c. intellectu carens *M.*

بِیار imp. verbi آوردن praef. ب q. v.

بی آرام adi. c. quietis expers, inquietus, turbatus.

بی آرامی (suff. ی) status quietis expers, perturbatio.

بَیارِش tractatio, curatio, remedium (تدبیر وعلاج وچاره) *B.* Gl. in Des.

a. p. بی اَرکان adi. c. i. q. بی ادب inurbanus *M.*; significatio desumta videtur ab ارکان columnae s. fulcra pro ادب ارکان bonorum morum fulcra, de q. v. *M.* s. v. ارکان.

بَیارَه planta non in altum crescens, caulis, e. g. cucumeris, melonis, colocynthidis, cucurbitae, simil. *B.*; cf. بوته et جلنك.

بی آزار adi. c. afflictionis expers, incolumis Chr. Sch. 54. 93.

بُیازِش tabes *abs.* infirmitas (زوبان [*F.*] علت ذوبان ومطلق معلول) *F.* nitens hoc versu ابو المعانی poetae : از درد غم عشق توام گشت بیازش ✿ گر مانرسی حال دگر گون شود آخر. Vocem offert etiam Castellus sed omittunt *B. HK.* et *SHL.* lexicorum auctores.

بِیاس nom. Brahmani cuiusdam sapientissimi (برهمنی بغایت دانشمند) Gl. in Des.

a. p. بی اِستِحقاق adv. c. immerito, indigne *M.*

بِیاستو oscitatio (خمیازه); 2) odor, foetor oris; os foetens (بوی دهان وگند دهان ar. بخر) *B.*

a. p. بی اِشتِباه adi. c. non dubius; 2) adv. c. sine dubio *M.*

a. p. بی اِشفاق adi. c. immisericors, immitis; 2) impius *M.*

a. p. بی اَصل adi. c. fundamento carens; 2) ignobilis; 3) adv. c. sine caussa *M.*

a. p. بَیاض albedo, candor; 2) i. q. مبیّضه scriptura munda, opp. مسوّده et سواد liber liturarius (Brouillon); 3) *gen.* liber, codex; 4) charta scriptoria; cf. Quatremère ad. H. Mong. I, 4, not. 2. Inde در بیاض افتان „scriptum est“ Gul. 10, 6. 7.

a. p. بَیاضِ خَور *met.* radius solis; 2) dies *B.*

a. p. بی اِطّلاع adi. c. certam cognitionem non habens *R.*

a. p. بی اِعتِبار adi. c. non aestimatus, vilis *M.*

a. p. بی اِعتِدالی (suff. ی) n. c. iniustitia; 2) inaequalitas *R.*

بِیاغاریدَن madefacere; 2) miscere aqua vel sanguine; 3) subigere (نمر کردن وخیسانیدن وسرشتن وآمیختن با آب یا خون) *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : بتیغ غمزهاش همر عرصهٔ خاك ۞ بیاغارید از خون شهیدان *F.* Cf. آغاریدن, a quo praef. ب formatum videtur.

بِیاغاشتَن s. بِیاغَشتَن i. q. بیاغاریدن *B.* Verbum ab آغشتن praef. ب formatum. In lexicis persice scriptis loco infinitivi legitur بیاغاشت s. بیاغشت, quae proprie est 3 ps. sg. praet. abs. v. آغشتن, quod etiam آغاشتن scribi posse videtur, e. g. in hoc versu مظفر هروی poetae a *F.* lex. auctore allato : شهنشهی که چو بر داشت روز کین خنجر ۞ بخون خصمر بیاغاشت خاك‌را یکسر.

بِیاغالیدَن i. q. آغالیدن *B.*, a quo praef. ب formatum est.

بِیاغَشتَن i. q. بیاغاشتن q. v. *B.*

بی اَفسُردَگی n. c. status florescendi *B.* s. بی‌پژمانی.

a. p. بی اَقران adi. c. pares non habens, incomparabilis *M.*

بی آگَه s. بی آگاه adi. c. inscius, non praemonitus *M.* Inde abstr. بی آگاهی s. بی آگَهی n. c. ignorantia Spieg. Chr. 60.

بِیالْبان lingua et signa geniis propria, qui secundum traditionem orientalium ante Adamum creatum mundum inhabitasse dicuntur *R.* In ceteris lexicis deest.

a. p. بی اِلتِفاتی n. c. status existimatione, observantia carens, despicientia *B.* s. بی محلی; cf. H. Sam. 138 fin.

a. p. بی اَمان sine mora; 2) adi. c. securitatis expers, immisericors, crudelis *M.*

بَیان animal leoni inimicum et tigridi (ببر) simile, e cuius pelle tunica Rustami, ببربیان dicta, confecta fuit *B.* in app.

بیانان (vocales desunt) homines infimi ordinis (طائفهٔ باشند در نهایت بی اعتباری) *B.* in app. In lex. *SHL.* legitur بَیان eadem significatione.

a. p. بی اِنتِها adi. c. infinitus *M.*

بی اَنجام sine fine; 2) adi. c. infinitus *M.*

بی اَندازَه adi. c. immensus *M.*

بی اَندام adi. c. non concinnus, male congruens; cf. اندام.

بی اَندیشَه adi. c. incogitatus, inconsideratus, temerarius.

a. p. بی اِنصاف adi. c. iniustus, iniquus et بی انصافی (suff. ی) n. c. iniustitia, iniquitas Gul. 26. 27.

بِیانَك nom. herbae (گیاه), ex qua storeas (بوریا) texunt *B.*

بَیانَه nom. urbis in Hindûstân, ex qua indicum tinctorium نیل dictum affertur *B.*

بَیاوار i. q. فیاوار s. فیار q. v. *B.*

بِیاوان pro بیابان q. v. *C.*

بِیاه nom. fluvii magni in regione لاهور *B.* de q. v. Lassen IAK. I, 1, 44.

بی آهنگ adi. c. dissonus, discrepans; 2) necessario apparatu destitutus *M.* Inde بی آهنگی (suff. ی) n. c. concentus discrepans *R.*

a. p. بی باقی adi. c. residuo carens i. e. perfectus, integer. Inde بی باقی ساختن perficere, absolvere *B.* s. در باقی کردن.

بی باک adi. c. intrepidus (بی ترس); 2) *met.* audax, fortis, strenuus (شجاع ودلاور وصاحب تهور) *B.* Inde بی باکی (suff. ی) n. c. animus metu vacuus; 2) audacia, fortitudo.

بی پایان adi. c. i. q. بی انجام infinitus Pend. 8.

a. p. بی بدل adi. c. non compensandus, pari carens *B.*

بی برگ coll. برگ 6 adi. c. pauper et بی برگی (suff. ی) n. c. paupertas H. pr. reg. 6 fin.

بی پر وبال adi. c. pennis et alis destitutus, mutilus *M.* auxilio destitutus *R.*

بی پرهیز adi. c. incontinens; 2) moechus, improbus *C.*

بی پرهیزی (suff. ی) incontinentia *Shaksp. R.*

بی پژمانی (suff. ی) n. c. status florescendi (بی افسردگی); 2) vacuitas ab angoribus (بی اندوهی وبی غمی); 3) animus metu vacuus (بی ترسی وبی بیمی) *B.* in app.

a. p. بی بصر adi. c. improvidus, inconsideratus *M.* Gul.

a. p. بی بقا adi. c. instabilis *M.*

بی بها adi. c. pretio carens, res nihili (ناچیز) Gl. Sch.

بی بهره adi. c. is, cui sors non obtigit, exsors, destitutus, exclusus; 2) *met.* pauper, miser, infelix (گدا ودرویش وپریشان وبی خیر) *B.*

بی‌بی femina bona, honesta; domina, matrona (زن نیکو وخاتون خانه) *B.*; cf. بوبو 2; 2) pro به به (t. ایو ایو) egregie, euge! e. g. in hoc versu منوچهری poetae: بی بی آن ترکی که چون او بر زند

بر چنگ چنگ ✿ از دل ابدال بگریزد بصد فرسنگ سنگ *F.*

بی پیر adi. c. having no spiritual guide; vicious *Shaksp.*

بی تاب adi. c. viribus destitutus, impotens. Inde بی تاب شدن viribus destitutum, impotentem esse *M.*

a. p. بی تأمّل adi. c. inconsideratus; 2) adv. c. inconsiderate *M.*

a. p. بی تحاشی n. c. secessus (یکسو شدن); 2) animus metu vacuus; audacia, fortitudo (بی باکی) *B.*, qua significatione fortasse pro بی تحاشی positum est.

a. p. بی تدبیر adi. c. inconsideratus, imprudens *Shaksp. R.* Gul.

a. p. بی ترتیب adi. c. inordinatus *M.*

a. p. بی تشویش adi. c. admixtionis expers, purissimus *M.*

a. p. بی تعلّق adi. c. nemini obnoxius, solutus, liber *B.* s. بادار.

a. p. بی تعلّقی (suff. ی) n. c. libertas *R.*

a. p. بی تفاوت adi. c. is, qui omnium rerum discrimen tollit, negligens, incuriosus *B.* s. v. بادپروا.

a. p. بیت فراغ *met.* latrina (متوضا وادبخانه) *B.*

a. p. بی تقریب adi. c. alienus, non aptus. Inde بی تقریب نمودن a re alienum videri Not. et Extr. t. IX, 229, l. 3.

a. p. بی تقصیر adi. c. defectu, vitio carens, innocens *M.*

m. p. بیتکچی ling. mong. scriba, secretarius et اُلغ بیتکچی magnus secretarius, de q. v. Quatremère ad H. Mong. I, 113, not. 53. Cf. بتک et بتکچی.

a. p. بی تکلّف v. s. v. تکلف.

a p. بیت لحم Bethlehem *B.* in app.

a. p. بی تمیز s. بی تمییز v. s. v. تمیز s. تمییز.

a. p. بی توقیف v. s. v. توقیف.

بی تَه, sec. *F.* بی تَه, adi. c. fundo carens (t. دیبسیز); 2) impatiens et adv. impatienter (بی حوصله) *F.* nitens hoc versu poetae : محتشم کاشی چاه زنخدانش ببین ای دیده وکاری مکن ✿ کاندر ته دوزخ فتد جان من بی ته دگر *F.*

a. p. بی ثَباتی (suff. ی) n. c. infirmitas, inconstantia *B.*

بیجا (ex بی et جا locus) adi. c. a loco suo alienus; ineptus, abhorrens, absurdus *B.*

بیجاپور nom. urbis in India *R.*

بیجاد i. q. بیجادَه [ê], e quo decurtatum est *B.*

بیجادَه [ê] succinum, electrum (کاه ربا) *B.* Gl. Sch.; 2) lapis exilis (سنگریزه) rubri coloris instar lapidis یاقوت dicti, multo tamen minoris pretii, qui etiam vim attrahendi possidet *B.* نوعی از یاقوت Gl. Sch.; cf. اِلَک; 3) *met.* nox (کنایه از شب) Gl. Sch.

بیجادَه آب n. c. omnis res flava et rubicunda (زرد رنگ وسرخ وام); 2) vinum (شراب) *B.* in appendice.

بیجادَه شُدَن *met.* flavescere (زرد شدن) *B.*; 2) coll. جاده a via aberrare (بیراه شدن) *B.* in app. *HK.*

بیجادَه گُونْ تِیغ n. c. gladius sanguine infectus (خون آلوده) *HK.*

بیجادَه لَب n. c. labia rubra habens *R.*

a. p. بیجادَه مُذاب *met.* sanguis; 2) vinum (مَی) rubrum; 3) potus croceus (شراب زعفرانی) *B.* in app.

بیچار i. q. بیچاره q. v. Gl. Sch.

بیچارَگی (a بیچاره suff. ی) n. c. inopia auxilii, impotentia Frag. 33, 19.

بیچارَه adi. c. auxilio destitutus, exspes, inops, miser Spieg. Chr. 34. Rosen Narr. 72.

بیجان adi. c. exanimis *F.* Inde بیجان کردن occidere Gul.

بیجگَر adi. c. non cordatus, timidus (جبان) *F.* Inde n. abstr. بیجگَری pavor, timor.

a. p. بی جَمالی n. c. defectus pulcritudinis, decori Gul.

بیجَن i. q. بیژَن [ê] *B.*

بیچَند arbor (درخت) *B.* in app.

بیچوبَه n. c. a kind of small tent without poles *R.* Cf. چوب et چوبه.

بیچون (ex بی et چون comp.) adi. c. qui simile nihil habet, inexplicabilis, epithetum Dei *F.* Inde بیچون وچرا ineffabilis; 2) omni exceptione maior, extra omne dubium positus; 3) ens purissimum *M.*

بیجَوهَر (cf. جوهر) n. c. homo virtute carens (بی هنر); 2) stultus (بی عقل); 3) nihil proficiens (هیچکاره) *B.*

بیچیز adi. c. nihil habens; inde n. abstr. بیچیزی n. c. inopia, summa egestas Rosen Narr. 85.

بیحارزون falsa scriptura in *M.* lex. pro recta بیمارزون, quam offert *F.* lex.

a. p. بی حاصِل adi. c. nihil producens, infructuosus, infecundus, sterilis Gul.

a. p. بی حال adi. c. malae conditionis *Shaksp. R.*

a. p. بی حِجاب adi. c. non velatus; 2) impudens, immodestus *M. R.*

a. p. بی حَد adi. c. infinitus, immensus *M.*

a. p. بی حُرمَت adi. c. inhonestus; cf. بیرنگ.

a. p. بی حِساب infinitus, immensus.

a. p. بی حُضُور adi. c. absens *Shaksp. R.*

a. p. بی حَقیقَت adi. c. non verus, non sincerus, ingratus *M.*

a. p. بی حَوصَلَه v. s. v. بی ته 2.

a. p. بی حَیا adi. c. impudens Rosen Narr. 36.

بیخ (z. vaêja, s. बीज) radix; 2) origo, stirps (کوک واصل) *F.*; cf. Frag. 23, 23. — Inde بیخ کردن radices agere.

بی خان وَمان s. بی خانْمان adi. c. peregrinus (غریب) *B.*; cf. راه نشین.

بیخاوَر pro بیخ آور adi. c. radicem agens, radicosa arbor *F.*

بی خایَه adi. c. testiculis carens, eunuchus *Shaksp. R.*

بی خَبَر adi. c. inscius, ignarus c. از Gul. 37, 13. 135, 22; plur. بی خبران ibid. 180, 16.

بی خَبَری (suff. ی) n. c. ignorantia Spieg. Chr. 60, l. ult., ubi ita legendum pro mendosa بی خبر می.

بیخ پَشم (radix lanae) *met.* caro (گوشت) *B.*

بیختَن i. q. بیزیدن imp. بیز cribrare (t. الدمک) *F.* از غربال فرو گذاردن Gl. Sch.

بیختَن coll. بیخستن captivum, impotentem esse (گرفتار وعاجز اولمق); 2) debilem, impotentem reddere (بی کمسنه‌یی عاجز وبی مجال ایلمک) *F.* exemplo non allato, quo significationes probentur. Fortasse pro بیخستن falsa scriptura.

بی خِرَد adi. c. intellectu carens, stupidus Spieg. Chr. 3.

بی خُرَدگی cf. خُرَده suff. ی n. c. defectus acuminis ingenii, imprudentia H. pr. reg. 161.

بَیخُست i. q. بیخشت lit. س cum ش permutata *B.*

بیخَستَن debilem, impotentem fieri, deficere (درماندن وعاجز شدن) *B.* Sec. *F.*: captivum facere, debilem, impotentem reddere (گرفتار وعاجز ایلمک), e. g. in hoc versu استاد عسجدی poetae: شادی وبقا بادت وزین بیش نگویم ✿ کاین قافیهء تنگ مرا نیک به بیخست. Num fortasse e خَستن praef. بی ortum verbum?

بیخَستَه (part. praet. v. بیخستن) debilis impotens (درمانده وعاجز شده); 2) vinctus, captivus (محبوس وبندی) *B.* گرفتار وعاجز *F.* Cf. پیخسته.

بیخ سوسَن radix dulcis s. liquiritia ar. اصل السوس et hind. ملهتی dicta *HK.*

بَیخُشت i. q. بَیخُست omnis res radicitus evulsa (از بیخ بر کنده), ut arbor, simil. *B.*; cf. پیخست.

بیخ کوهی (radix montana) i. q. بیخ تفتی i. e. شوکران, gr. تودریون dictum, cuius optima species e loco تفت persicae provinciae یزد affertur *B.* foeniculum *R.* Cf. دورس, باریقون et شوکران.

بیخْلوش scoria ferri (ریم آهن) *HK.*

بیخوابی (suff. ی) n. c. insomnia Gul.

بیخواست adv. c. ultro, sponte Spieg. Chr. 142.

بیخوانی (cf. خوان) adi. c. insipidus de cibo aliave re, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: سخنش چون طعام بیخوانی ✿ نتوان خورد بی نمک نانی *F.*

بی خَود i. q. بی خِویش q. v. *B.* Inde بیخَودی (suff. ی) n. c. animus alienatus, amentia.

بی خِویش i. q. بی خود et بی هوش mentis suae non compos, sensibus alienatis, amens *B.*

بی خِویشتَن i. q. بی خویش q. v. *B.*

بی خیلَه portulaca (خرفه ar. بقلة الحمقا) *B.* Aliae vocis formae sunt بخیله et بخله et بوخله et بوخل.

بید i. q. بُوید s. باشید, e quo decurtatum est *B.* Gl. Sch.; cf. Chr. Sch. 12, 153.

بید salix, ar. صفصاف, cuius septemdecim species sunt *B. HK.*; cf. Spiegelii Avesta p. 268, not. 2 germ. versionis, ubi zend. vaêtajô et phl. ויית cum voce بید confert. Num conferendum s. वेतस (calamus rotang Wils.) a rad. वे texere vel वेत्र arundo? Consentit significatio: arundinis species, arundo indicus ratan dictus (a sort of cane, a ratan), quam

voci بيد tribuit *Shaksp.*, unde بيد باف n. c. one who works on ratans; a basket maker et بيد بافى weaving with ratans (as the bottoms of chairs and the pannels of doors or windows) *Shaksp.*; 2) nom. daemonis (ديو) in مازندران a Rustamo interfecti *B.* Gl. Sch.; 3) insectum (كرمكى) chartam et vestes laneas perdens, tinea; 4) coll. پيد, cum voce باد coniunctum, باد وبيد i. e. inutilis, vanus, futilis (بى فائده وناسودمند) *B.*

بيد (s. वेद) ling. indica: scripta sacra Indorum, libri vedici; 2) mens, intellectus (هوش); 3) scientia (شعور) *B.*

بيداد n. c. iniustitia, iniuria (ظلم وستم); cf. ابيداد; 2) nom. urbis (شهر) in Turkistân, a Rustamo occupatae, cuius regem Kâfûr (كافور) dictum, incantatorem (جادوى) et anthropophagum idem Rustamus cepit et interfecit *B.*; iniustus iniquus *C. Shaksp.*

بيدادگر (suff. گر) n. c. oppressor, tyrannus *Shaksp. R.*

بيدادى (suff. ى) n. c. iniustitia, iniquitas *Shaksp. R.*

بيدار (s. वि + द्रा coll. निद्रा) somni expers, vigil *F.*; cf. Chr. Sch. 46, 237. *Met.* dicitur fortuna vigilat, si prospera, et dormit, si adversa est. Inde بخت بيدار „fortuna vigilans" Chr. Sch. 74, 40 coll. Frag. 33, 20, ubi legitur: غمى گشت بخت اندر آمد بخواب „moerore affectus est, fortuna *illius* obdormivit".

بيدارْبخت n. c. is, cuius fortuna vigilat *R.*; cf. بيدار.

بيدارْدل n. c. is, cuius animus vigil est, alacer animo; cf. Chr. Sch. 11, 141. Inde بيدار دلى (suff. ى) n. abstr. praecedentis *Shaksp.*

بيدار شدن expergisci; 2) certiorem fieri (آگاه وخبردار اولمق) *F.*

بيدارْمغز n. c. *met.* homo intelligens, prudens, sapiens (عاقل وهوشيار وخبر دار) *B.*

بيدارَه amore flagrans (عاشق دلداده), e. g. in hoc versu مير نظمى poetae: عالم شده بر حسنت دلداده وآواره ✿ چون منكه نمى باشد افتاده وبيداره *F. C.*

بيدارى (suff. ى) vigilantia *B.*; cf. Gul. 28, 1; attentum esse, attentio (صاحب دل يعنى آگاه اولمق) *F.* ex شرفنامه. — اهل دل وهوشيارى *HK.*

بيد أنْجير n. c. ricinus herba ar. خروع *B.* s. خَرَّه; cf. بلسان, quod etiam sec. *B.* vocis بيد انجير significationem habet.

بيدپاى nom. philosophi indici et Veziri regis indici Dâbishlîm (دابشليم), cuius historia in Abulfadhli (ابو الفضل) libro, عيار دانش inscripto, enarrata est *B.* A nomine illius philosophi indici, quod etiam فيلپاى scribitur et e voce quadam indica corruptum videtur, denominatae sunt fabulae illae notissimae, quae diversis nominibus in multas alias linguas translatae et pervulgatae fabularum libro indico, Panćatantra inscripto, originem debent. Plura v. in Not. et Extr. t. IX, p. 397 sqq. et t. X, p. 94 sqq. coll. Adelung Literatur d. Sanscritsprache p. 280 — 296 et Gildemeisteri bibl. sansc. p. 97 sqq.

بيدْ بَرگ (salicis folia habens) n. c. genus sagittae cuspidatae (پيكان تير) instar folii salicis *B.*

بَيدَخ et بيدَخ equus velox (اسب جلد وتند وتيز خيز) *B.*

بيد خام aloe cruda (عود خام) *B. F.*

بيدُخت [ê] Venus, planeta *B.*

بيدرَفش *proprie* adi. c. vexillo carens; 2) nom. athletae (پهلوان) in exercitu Argâspi (ارجاسپ) Gl. Sch. coll. Frag. 22, 9 et 24, 10.

بيدَرمان adi. c. i. q. بيچاره *M.* Cf. درماندن.

بيدِرنگ adi. c. promtus, agilis *M.*

بيدَره fabri ferrarii fovea (آهنگران چقوری) *F.*, in qua laborant considentes circa incudem *C.*

بيدَريغ sine repulsa; adi. c. non negatus, omnibus patens *M.* Gul. 1 bis l. 6.

بيدِستان (suff. ستن) salictum *M.*

بيدَستَر (serra carens) n. c. nom. bestiae ferae in aqua et terra commorantis, cuius testiculi (خصيه) آش بچگان dicuntur; turcicum animalis nomen est قندز, castor *B.*; cf. قندز et آش بچگان et سگانی.

بی دَست وَپا شُدَن *met.* mente perturbatum, attonitum fieri (سراسيمه گرديدن) *B.*

بيدِ طَبری species salicis, quam alii بيد مشك, alii بيد مجنون i. e. بيد موله, alii گربه بيد dicunt, q. v. *B. HK.*

a. p. بَيدَق forma arabica vocis پياده pedes, qui est latrunculus Schahiludii (مهره شطرنج) *B.*

بَيدَقِ سپهر *met.* stella (ستاره ar. كوكب) *B.*

بيدْكَش nom. generis armorum (نام سلاحی) *HK.* ex زفانگويا et *SHL.*, in quo tamen pro سلاحی legitur حلاجی. In ceteris lexicis deest.

بيد گيا n. c. species plantae spinosae ar. حرشف et pers. كنگر dictae, q. v. *B.*; cf. بخمه et بخير et بخيل et ربوله.

بيدل adi. c. excors, pusillanimis *B.*; cf. خردل.

بيدِلا [ê], sec. *F.* بيدَلا, verba vana, futilia; ineptiae (سخنان بی ربط وهذيان) *B.*, e. g. in hoc versu حكيم نزاری قهستانی poetae: سخن جای دگر بردم ازان سری بيفتادم ✿ نشايد بيدلا گفتن بيا تا بگذرم زينها *F.*

a. p. بی دِماغ adi. c. cerebro carens *met.* amens, stupidus. Inde بی دماغی (suff. ی) n. c. amentia, stupiditas *B.* s. v. خشك آوردن.

بيدْمال (cf. بيد et ماليدن) n. c. ligno salicis (بيد) aliove ligno apto rubiginem speculi, gladii aliorumve armorum fricando abstergere (پاك كردن زنگ) *B. F.* Falso *M.* et qui illum secutus est *R.*: „gladius, pugio.“

بيد مُشك n. c. species salicis flore suaveolenti, cuius succum (عرق) animi recreandi (تفريح دل وتبريد) caussa bibunt *B.*; cf. بان et بهرامه et گربه پنجه et لادن et مشك بيد et بيد موش coll. ar. رنف.

بيدَمِ مَردان *met.* pro بی دعای اوليا sine precatione sanctorum *HK.*

بيد موش n. c. i. q. بيد مشك alias گربه بيد dictum *B.*

بيدواز [ê] nom. montis in Mavaralnahr *B.*

بيدوَند nom. medicamenti (دارو) alias شادنه dicti, quod ad oculos adhibetur *B.*; cf. شادنه.

بی ديدَه adi. c. coecus (نابينا); 2) *met.* protervus, impudens, rectum non intelligens (شوخ وبی شرم وحق ناشناس) *B.* in appendice.

بيذارَه fraus, dolus (مكر وحيله) *F.* exemplo non allato. Fortasse ad ar. بيذارة „garrulus, blatero“ referendum.

بيم stratum, quo ad dormiendum utuntur, lodix (جامهء خواب مانند نهالی وتوشك وآنچه گستردنی باشد بجهت خوابيدن خصوصا); 2) fulmen (صاعقه); 3) diluvium (طوفان); 4) memoriae mandare, memoriter ediscendi opera (حفظ واز بر كردن); 5) lingua arabica significat: puteus (چاه) *B.*

h. بيم ling. hind., frater (coll. s. भ्रातृ); 2) (coll. s. वीर) athleta, heros (پهلوان)

et adi. fortis, strenuus (شجاع); 3) (coll. s. बद्र) i. q. pers. کنار B. nom. fructus ziziphi jujubae s. rhamni jujubae Linn. Cf. Spieg. Chr. 96, l. 10, ubi بیر pro mendoso نیر legendum est.

t. بیر ling. turc. unus (یکی) B.

بیراد senex, impotens (پیر واختیار وعمل ماننده), e. g. in hoc versu پیر نظمی poetae : که بر مردمان کار بیداد بود ✿ اگرچه کهن سال وبیراد بود F.

بیراز [ê] cornu (شاخ) animalis B.

بیراستهٔ alia scriptura vocis پیراسته q. v. B.

بَیراق i. q. بیرق q. v. Inde بَیراقدار n. c. signifer, vexillifer M.

t. p. بَیرام solemnia (عید) Muhammedanorum, quae celebrant initio mensis Shavvâl (در غرهٔ شوال) et die decimo mensis Zûlhaǵǵah (عاشر ذی الحجه) F.

بیران et بیرانه (suff. ه) i. q. ویران et ویرانه opp. آباد, devastatus, vastus, desertus (خراب وخرابه) B.

بیراه n. c. iter devium (دو طرف راه که در آن جاده نباشد); cf. بیراهه; 2) met. homo a recta via aberrans, devius, errabundus, inconstans (مردم نامشخص); 3) res non conveniens, incongruens (کارهای ناشایسته) B.; cf. باراه. Inde بیراه شدن a via aberrare B.; cf. بیجاده شدن.

بیراهه (suff. ه) n. c. opp. راه, iter devium B. s. پیغله.

بیراهی (suff. ی) n. c. opp. باراهی aberratio. Inde بیراهی کردن a via aberrare (بیراه شدن); 2) met. inhoneste, turpiter, impudenter agere (بی‌ادبی کردن); 3) modum excedere (زیادتی نمودن) B. in app.

a. p. بی رای adi. c. opp. بهرای consilii expers, rerum ignarus; 2) fatuus (نامعقول) F.

a. p. بی رُحم adi. c. immisericors, durus, crudelis; cf. Spieg. Chr. 32.

بیرزَد, HK. [ê], unde ar. بارزد, galbanum (ar. قِنَّة) s. v. بریزه descriptum; cf. خلبای et پارزده 1; 2) scobs (براده) ferri et abs. metallorum (فلزات) B.

بیرزَه et بیرزی, HK. [ê], i. q. بیرزد galbanum B. F. Falso M. et qui illum secutus est R. : „mel".

بی رَشک adi. c. studio aemulationis carens, zelotypiae, invidiae expers (بی عار وغیرت وبی حمیت) F.

بَیرَق vexillum (علم); 2) lacinia serica colorata (شقهٔ حریر رنگین) vexillo, hastae, pileo vel galeae affixa B.; cf. بیراق.

a. p. بَیرَقِ نور met. lux aurorae falsae (روشنائی صبح کاذب) B.

بی رَگ excors, pusillanimis (بیدل); 2) zelo, zelotypia carens (بی غیرت) B.

بیرکَند, a quo forma ar. بیرجند, nom. urbis B.

بَیرَم species panni bombycini similis linteo Iracensi, sed tenuioris et subtilioris (نوعی از پارچهٔ ریسمانی باشد شبیه بمتقالی عراق لیکن ازو باریکتر ونازکتر است) B. F. ex Fg. Gl. Sch.

a. p. بَیرَم instrumentum ferreum, quo res durae corriguntur (شیء من الحدید یقوم به اشیاء الغلیظ) F. ex libro مشکلات inscripto; M. vertit : „fabri lignarii securis transversa, incurva" et in Freyt. lex. legitur : „terebra vel pec. terebra fabri lignarii vel qua perforantur ligna tenuiora et sec. quosdam etiam magna et duriora.

بیرَم cibus ex rene M. (گرده دیدکلری طعامدر) F. exemplo non allato; in ceteris lexicis deest.

بیرُن i. q. بیرون, e quo decurtatum est B.

بیرنجاسب i. q. بوی مادران q. v. B.; cf. برنجاسب.

بیرَنگ adi. c. coloris expers; 2) vir inhonestus (مــرد بی حرمت) *SHL.*; 3) n. c. (*propr.* id quod sine colore est) ductus primarius seu prima picturae aut sculpturae designatio vel adumbratio *B.*, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : خدایگانی وشاهی که رسم خانهء او ✿ کشید بار دگر حکیم سنائی عدل ودادرا بیرنگ et in alio poetae : آنکه بیرنگ زد تـرا بیرنگ ✿ باز نستاند از تو هم کـز رنگ *F.*; 4) *sermone myst.* iste gradus perfectionis, وادئـــی توحید dictus, quo theosophus se immergit contemplationi unitatis Dei, omnibus attributis destituti (نـزد محققـان ظـهـور احدیت است واشاره بعالـم وحـدت که عبارت از مرتبهء بی مرتبه بـود که آن اسقاط اضافت ذات معرا از لباس اسما وصفات است تعالی وتقدس) *B.*

بی رو n. c. effrons, impudens, temerarius; qui aspere et contumeliose dicit in alqm (مردم بی منفعله وبی آزرم وکسیکه سخنان ناخوش بـر روی کسی بگوید); 2) loculi, marsupium (کیسه وخریطهء زر وپـول وغیر آن) *B.*

بی رَوان i. q. بی جان; cf. Spieg. Chr. 51.

a. p. بَیروت Bairût, urbs litoralis Syriae notissima *B.* in appendice.

بیروز [ô] adi. c. infortunatus (بی طـالـع وبی نصیب) *F.*; 2) lapis viridis smaragdo (زمرد) similis, sed multo minoris pretii *B.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : چنان مستم چنان مستم من امـروز ✿ که پیروزه ندانم من زبیروز *F.*

بیروزن onus (t. یوکلک) *F.* Sec. *SHL.* i. q. بیزهزن q. v.

بی روزی [ô] adi. c. victu quotidiano carens *R.*; 2) infortunatus Gul. 96, 1; cf. روزی.

بیرون s. بیرن s. بِرون et praecedente praep. از vel در opp. انــدرون, extra, foras *B.* Cum verbis coniunctum lat. ex respondet, e. g. شمشیر از زیـر نیام بیرون آوردن gladium e vagina educere H. pr. reg. p. 5, vs.; از گردن بیرون آوردن collo detrahere H. Sam. 16; بیرون بردن efferre, auferre, asportare; alia exempla vide sub singulis verbis.

بیرون سَرا n. c. numus in moneta non signatus *B.*

بیرونی (suff. ی) opp. اندرونـی externus, extrinsecus (خارج) *F.*

بیزَه pro بیزاه q. v.; cf. Frag. 23, 7; 2) nom. arcis s. loci muniti (قلعه) ad Euphratem, valle وادی زیتون dicta, arboribus et fontibus abundante, celebris *B.* in app.

h. p. بیرَه i. q. hind. بیری s. बीड़िका folium piperis betel Not. et Extr. t. XIV, 1. p. 509.

بیرَه زن [ê] res sartagini (تابه) similis, sed ex argilla facta, in qua panem coquunt *B.*; cf. بیروزن.

بیری stratum (فرش وفروش وگستردنی) *B.*

a. p. بی رِیا adi. c. ingenuus, sincerus *M.*

a. p. بی رَیب adi. c. non dubius; 2) adv. c. sine dubio *M.*

بیز imp. verbi بیختن q. v., in comp. part. praes. significatione; e. g. فتنه بیز malum, seditionem, turbas concitans *M.*; cf. تنگبیز; 2) i. q. زده part. praet. v. زدن q. v.; 3) ling. turc. i. q. درفش subula *B.*

بیزار pertaesus, aversans, se avertens, fugiens, liber (اوصانمق وترك ایتمك), e. g. in hoc versu مولانا برمـــی poetae : دل بی الم عشق تو لذت نشناسد ✿ بیزارم از آن دل که محبت نشناســد *F.* Inde بیزار شدن pertaesum esse, aversari, se avertere, fugere, liberum fieri c. از Chr. Sch. 49, 283 Spieg. Chr. 128, 6; cf. زبهر.

بیزاری taedium, aversatio, fuga, libertas (ترك ایتمك واوصانمق وخلاص اولمق), e. g.

in hoc versu خواجه سلمان poetae : زارم از بيزرى وميترسم ✿ كه كشد بيزرى نه بيزارى *F.* Inde بيزارى كردن fugere c. از Pend. 66, 3.

بى زَبان adi. c. elinguis, mutus Spieg. Chr. 69. Inde بى زبانى (suff. ى) n. c. *met.* silentium (خاموشى) *B.*

بيزَر adi. c. pecunia destitutus, pauper (مفلس) *F.*; cf. Spieg. Chr. 128, 6. Inde بيزرى (suff. ى) n. c. paupertas coll. versu s. v. بيزارى allato.

بيژَن [*ē*] i. q. بيجن nom. filii Gêvi (گيو), sororis filii Rustami, sed ut nepotis ex filia noti (وليكن بدختر زاده شهرت دارد), qui ab Afrasiyâbo nocte quadam in domo Manêjae (منيژه), Afrasiyâbi filiae, quam amabat, prehensus et in fovea quadam detentus a Rustamo liberatus est *B.*

بيژَه [*ē*] non permixtus, merus, purus, sincerus (خالص وبى آميزش وبيغش); 2) proprius, peculiaris (خاص وخاصه) *B.* Eadem vox atque ويژه est, q. v. coll. ويژ et آويژه s. اويزه et بشيك.

بيزيدَن i. q. بيختن q. v. *F.*

بى ساز adi. c. inutilis; 2) imparatus *C.*

بى سامان adi. c. perturbatus, inquietus, sollicitus H. Sam. 146 fin. Sec. *M.* i. q. فاسق improbus.

بى سامانى (suff. ى) n. c. perturbatio, calamitas H. Sam. 114, l. 7.

a. p. بَيسان nom. urbis a Tiberiade (طبريه) octodecim miliaria (ميل) distantis *B.* in app.; Baisana, antiquis Scythopolis ad latus occidentale Algauri *M.* ex Schult.

بيست (z. [Zend] vîsaiti, s. विंशति) viginti *B.*; cf. Instit. ling. pers. §. 150. 2) Sec. *F.* i. q. زيان رسيده is, qui detrimentum cepit, damnum passus, nitens hoc versu حضرت مولانا poetae : صد هزاران گرگرا اين مكر نيست ✿ عاقبت رسوا شود اين گرگ بيست *F.*

بيست [*ē*] contract. ex بايست, sta, imp. verbi ايستادن stare *B.*, e. g. in hoc versu شيخ سعدى poetae : دگر مركب عقلرا بويه نيست ✿ بگيرد عنانش تحكيم كه بيست *F.*

بيستاخ i. q. گستاخ q. v. *B.* Alia forma vocis بستاخ.

بيستار [*ē*] i. q. بهمان quidam, aliquis. Vox aut cum syn. باستار coniungitur, cuius loco etiam فلان legitur, aut seorsim ponitur plane ut synonyma فلان et بهمان, aut inter se coniungi aut seorsim poni possunt *B.* *F.*, cf. باستار.

بى سِتارَه adi. c. *met.* infortunatus *M.*

بيستان praeteriti (گذشتگان) *F.* Alia forma vocis باستان esse videtur.

بيستگانى stipendium militis (مواجب لشكريان) *B.* sic dictum, quod olim vigesimo (بيست) quoque die dari solebat *F.*; 2) victus diurnus (جيره) et stipendium menstruum (ماهيانه) et omne, quod servo (نوكر) constitutum est; merces servi *B.*

بيستُم (suff. م) num. ord., vigesimus.

بيستون nom. montis celebris in Persia (كوهى كه فرهاد بفرمودهء شيرين آنرا ميكند); 2) *met.* coelum (آسمان) *B.* Sec. *HK.* est vox ex بى et ستون composita *propr.* significans i. q. بى عماد „sine columna.“

بيست ويك وَشاق et بيست وَيَك پَيكَر XXI figurae zodiaci (صورت فلك البروج) in parte septentrionali, quae omnes XLVIII sunt numero *B.*

بيستى species oboli (پول) in Irania usitati *B.*; i. q. بيست دينار viginti denarioli : *moneta* argentea persica ovali forma, valens $\frac{1}{5}$ محمودى vel 4 قازبكى *C.* Vox e num. card. بيست formata videtur.

بى سُخُن adi. c. mutus *M.*; 2) *met.* non dubius et adv. c. sine dubio (بى شك وبى شبهه) *B.*

a. p. بی سکّه n. c. aurum vel argentum non signatum (بی نقش) ; 2) *met.* homo potentia, et auctoritate destitutus (بی قدر ووقار) ; 3) res vigore et specie carens (که طراوتی ونمودی نداشته باشد) *B.*

بیسکّی pro پیسکّی q. v. *F.*

بیسَن [ê] venenum letale (زهر قاتل) *B.* in appendice.

بی سَنگ adi. c. *met.* gravitate et auctoritate destitutus (بی وقار وبی اعتبار) *B.* in appendice.

بیسور [ê] nom. urbis ignotae *B.*

a. p. بی سَواد adi. c. ignarus, imperitus (علم وفضلی کسب نکرده) *B.* s. v. پیاده ; cf. سواد.

بیسوَه the sixtieth part of an acre *R.* In ceteris lexicis deest.

بیسَه v. s. v. پیسه.

بیش [ê] (coll. s. भूयस्) augmentum, incrementum (زیادتی وافزونی) *B.* Inde adv. plus, amplius, magis seq. از Chr. Sch. 1, 8 Spieg. Chr. 6. 12 et valet i. q. lat. „aliud" e. g. همین بیش نیست, quod turcicus interpres vertit همان بودر بوندن غیری دکلدر i. e. „illud ipsum est et nihil aliud" Anv. Soh.; cf. Spieg. Chr. 29 l. atp.

a. p. بیش nom. radicis mortiferae similis ماه پروین dictae, quacum ex uno loco crescere dicitur *B.* napellus thora Freyt. Cf. اجل گیا.

بیش‌بَهار [ê] n. c. planta quaedam semper virens (پیوسته سبز), in Gîlân همیشه جوان et ar. حی العالم „sempervivum" dicta. Sec. al. est planta Halebensis (در حلب) similis plantae اشنان dictae, quae arabice etiam حی العالم nomen habet *B.*

a. p. بی شُبهَه adi. c. non dubius; 2) adv. c. sine dubio Spieg. Chr. 71.

بی سَر adi. c. capite carens; cf. بی سران ; 2) interfectus Spieg. Chr. 38; 3) incomparabilis *Shaksp.* *R.*

بیسَر [ê] coll. hind. بیسرا (a kind of falcon [falco nisus variegatus] *Shaksp.*) genus avis venaticae similis avi venaticae پیغو dictae *B.*; cf. بیسره.

بیسُراك et بیسَراك [ê] iuvencus camelus robustus; 2) iuvencus camelus a matre arabica et patre duos gibbos habente (دوکوهان) genus ducens; 3) pullus camelinus unius duorumve annorum; 4) pullus asininus (کرهء خر الاغ); 5) mulus (استر) i. e. animal ab asino (خر الاغ) et equa (مادیان) originem trahens *B.*

بی سَران plur. vocis بی سر 1 homines, qui educatione parentum destituti adoleverunt *B.* in app.

بی سَر وَپا adi. c. capite et pedibus destitutus, perturbatus, miser, pauper (سراسیمه) *B.* رند لا اوبالی وگدای *F.* e. g. in hoc versu خواجه پریشان حالی شاها فلك سای سر وپاست سلمان poetae : بر آورده ✿ یکبارگی احوال مرا بی سر وپا کرده *F.*; 2) res rotunda (مهرهء مدور) *B.* Inde بی سروپائی (suff. ی) n. c. inopia auxilii, perturbatio.

بی سَر وَسامان adi. c. i. q. بی سر وپا *F.* Inde بی سر وسامانی (suff. یْ) n. c. i. q. بی سر وپائی, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : این سفر کردن واین بی سر وسامانیء ما ✿ سر بصحرا دهد این حال پریشانیء ما et in alio مولانا نظمی poetae : از دلبر بادهء هجرت چو شده مست وخراب ✿ کرده خوشدل چو ترا بیسر وسامانیء ما *F.*

بیسْرَه [ê] i. q. بیسر genus avis venaticae; 2) i. q. استر ar. بغل mulus *B.* Sec. *HK.* et *F.* بیسَرَه genus avis venaticae, e. g. in hoc versu خواجه عمید لویکی poetae : بلبلیء مخططش چون پسر هدهد از عقب ✿ تیز روی بیك دو پر چون پس باز بیسره *F.* et sec. *HK.* بیسُرَه i. q. بیسراك q. v.

بیشتر [ē] comp. vocis بیش plus, magis (opp. کمتر) *HK.*; 2) adv. plurimum.

بی شرم adi. c. pudore carens, impudens. Inde بی شرمی (suff. ی) n. c. pudoris defectus, impudentia Gul. 179 l. ult.

بیشرو [ē] (a. v. رفتن) adi. c. multum incedens, ambulans (بسیار رونده) *HK.*

a. p. بی شفقت adi. c. immisericors, inclemens *M.*

a. p. بی شک adi. c. i. q. بی شبهه q. v. *M.*

بیشکار [ē] n. c. labor iniunctus sine conducto pretio (اجرتسز) e. g. in hoc versu poetae: قهرت ار مجتهد رشید الدین وطواط شود ببرد ✿ آسمانرا بسخره وبیشکار *F.*; cf. بیگار.

a. p. بی شکیب adi. c. impatiens; 2) adv. c. sine patentia *M.*

بیشکین [ē] nomen honorificum (نام ممدوح) duorum poetarum خواجه نظامی et ظهیر فاریابی *B.* in app. et *HK.* ex قنیة.

بیشمر et بی شمار, e priori decurtatum, adi. c. innumerabilis *HK.*

بیش موش nomen bestiolae muri similis, ar. فارة البیش, ita dictae, quod sub radicibus plantae بیش vivit, cuiusque caro antipharmacum illius plantae habetur *B.*

بیش وکم [ē] haud multum, quantitas modica *Shaksp.*

بیشه [ē] coll. ایشه 1, silva, arundinetum (جنگل ونیستان) respondens ar. اجم; 2) fistula pastoricia ex arundine facta (از نی); sec. al. instrumentum musicum aut citharae (چنگ), aut pandurae (رباب) simile *B.*

بیشهٔ بی توشه *met.* locus, angulus paupertatis (جا وگوشهٔ فقر) *B.*

بیشی [ē] (suff. ی) nimium (excess *Shaksp.*).

a. p. بی صبر adi. c. impatiens. Inde بی صبری (suff. ی) n. c. impatientia Spieg. Chr. 26.

a. p. بی صرفه adi. c. inutilis, inconsideratus (فائده سز واندیشه سز), e. g. in hoc versu poetae: مولانا هاتفی غیورانه بگشاد لب در جواب ✿ بگفتاری بی صرفهٔ نا صواب *F.*

a. p. بیضانه the official mark of a superior officer; the perquisites of a magistrate for marking public papers *Shaksp. R.*

a. p. بیضوی ovi formam habens, ovatus. Inde خط بیضوی a form of Persian writing, in which the curved tails of the letters are segments of an oval; opposed to خط آفتابی in which they are portions of a circle *Shaksp. R.*

a. بیضه ovum. Inde phrases sequentes metaphoricae:

بیضهٔ آتشین et سپهر — — *HK. met.* sol *B.*

بیضهٔ آفتاب *met.* sol *B.*

بیضهای زرین et زری — *met.* stellae coeli *B.*

بیضهٔ چرخ *met.* sol *B.*

بیضهٔ خاکی *met.* terrae globus (کرهٔ زمین); 2) ovum, quod gallina cum gallo non consociata ponit (که ماکیان بی جفتی که مرغ از خاك (نر می اندازد) *HK.* میگیرد *B.*

بیضه در آب *met.* ovum nondum incubatum *B.*

بیضهٔ کلاه et sec. *HK.* بیضه در کلاه ovum, quod ioculatores (بازیگران) in pileum suum recondunt *B. HK.*; 2) *met.* caput hominis (سر آدمی) *B.*

بیضهٔ زرین et بیضهٔ زر *HK. met.* sol *B.* Inde بیضهٔ زرین نهاد solem manifestavit (آفتاب پیدا آورد) *HK.*

صُبح بَيضَهءُ *met.* sol *B.*

بَيضَهء كافور *met.* nix (برف); 2) sol; 3) luna *B.*

a. p. بى طاقت viribus destitutus, impotens. Inde بى طاقتى defectus virium, impotentia *M.* Gul.

a. p. بى عار adi. c. v. s. بى ننگ.

a. p. بَيعانَه (suff. انه) pretium, quod mercede conducto in antecessum datur (آنچه بسر بيع ميدهند) *HK.*; cf. *B.* s. v. پيش مزد et ربون; earnest money *Shaksp. R.*

a. p. بى عَديل adi. c. sine pari, incomparabilis *M.*

بى عزّت adi. c. inglorius, ignobilis, inhonestus, turpis. Inde بى عزّتى (suff. ى) n. c. ignobilitas, turpitudo Gul. 41.

a. p. بى عَقل adi. c. intellectu carens, vecors, vesanus Rosen Narr. 82; cf. بيجوهر.

a. p. بَيع نامَه literae pactae emtionis (a bill of sale *R.*)

a. p. بى عِنايَت adi. c. inhumanus, alienus, non sollicitus. Inde بى عنايتى (suff. ى) n. c. animus alienus, malevolentia H. Sam. 90 fin.

a. p. بى عَيب adi. c. v. s. بى ننگ.

بَيغا i. q. بپغا psittacus (طوطك وطوطى) *B.* cf. توتك. Fortasse varia lectio vocis ببغا.

بَيغار et بيغارَه i. q. پيغاره convicium, calumnia, maledictio (سرزنش وطعنه وبهتان) *B.* Gl. Sch.

بيغال hasta (نيزه ar. رمح) *B.*

a. p. بى غايَت s. بى غايَه adi. c. infinitus, immensus *M.*

a. p. بى غَرَض et بى غَرَضانَه (suff. انه) adi. c. sincerus *M.*

a. p. بى غِش adi. c. fraudis expers, sincerus, purus Spieg. Chr. 35; cf. بيبژه.

a. p. بى غَم adi. c. moeroris expers, curis vacuus *M.* Inde بيغمى (suff. ى) aegritudinis vacuitas, animus cura, sollicitudine vacuus *HK.*

بيغه fomes in خوزستان sic dictus *F.* s. v. بوذونده. Fortasse falsa lectio pro پيغه q. v., nam بيغه in ipso *F.* lex. deest et in *M.* lex. nititur auctoritate *Hael.*

بَيغى et بيغى i. q. ببغى amotio, repulsio (دفع) *B.* in appendice et *F.* ex شرفنامه.

a. p. بى غيرَت adi. c. i. q. بى رشك q. v.

a. p. بى فائدَه adi. c. inutilis, futilis *B.* s. v. بيد.

a. p. بى فُروغ adi. c. successu carens *M.*

بى فَرَهَنگ adi. c. imprudens. Inde فرنگ بى فرهنگ Europaei imprudentes i. e. *gen.* Christiani *R.*

بِيفَكَنْدَن i. q. افكندن, a quo praef. ب formatum est. Alia verbi forma est بيوكندن lit. ف cum و permutata *B.*

a. p. بى قال adi. c. non loquens, mutus *M.*

a. p. بى قَرار et بى قَرارى v. infra s. v. قرار.

بيقطون [ê] nom. viri cuiusdam *B. HK.*

a. p. بى قَلْعى adi. c. stanno non obductus *Shaksp. R.*

a. p. بى قَول dictum non observans, perfidus *Shaksp. R.*

بى قِياس adi. c. quod cogitatione comprehendi, percipi non potest; immensus, infinitus *M.* Gul.; cf. Spieg. Chr. 29 l. ult.

t. بيگ dominus (صاحب وخداوند). Inde بيگا بيگى dominus s. princeps principum (خداوند وامير اميران) *B.* in app.

بيگادَه ad venerem impotens ar. عِنّين, e. g. in hoc versu مير نظمى poetae: بگفت اورا كه نتوانست گايى ✿ شود بيگاده شوهر زن خطايى *F.* Vox cum بى et گاده part. praet. verbi گادن composita videtur.

2. انبان بار .B. s. v (suff. ه) بيكارَه et بيكار adi. c. occupatione carens, nihil agens otiosus, iners; 2) homo erraticus, erro *F.*; 3) inutilis Pend. 62, 1 coll. 122 not. 1.

بيگار [ê] laborem imponere sine mercede (كار فرمودن بى مزد) *B.* opera sine mercede (كار بى مزد) *SHL.* coll. hind. بيگار a person forced to work with or without pay et بيگارى the act of pressing or forcing to work *Shaksp.* Cf. سخره. Inde بيگار گرفتن i. q. سخره گرفتن q. v. s. آستين گرفتن. Cf. بيشكار.

بيكارى (suff. ى) n. c. vacatio ab opere, desidia, ignavia *Shaksp. R.*

بيگانگى [ê] n. abstr. vocis بيگانه status ignoti, peregrinitas *M.*

بيگانه pl. بيگانگان [ê] ignotus, peregrinus *B.* opp. آشنا *F.*, respondens voci zend. et paz. بيتانه, q. v. in appendice lexici.

بيگاه et بيگه n. c. tempus importunum, alienum (غير وقت); 2) cunctatio, mora (درنگ); 3) vespera (شام) opp. (صبح) *B.*

بَيَكبار (cf. بار 11) una vice, simul. Gul.

بيكران et بى كرانه adi. c. fine carens, infinitus, immensus ((لا متناهى ولا حد) Gl. in Des.; cf. Frag. 23, 16.

بيكس adi. c. derelictus ab omnibus v. s. v. بى coll. ناكس.

بَيكَم i. q. صفه et ايوان q. v. *B.*

بيگم et بيگه domina, matrona *B.* s. ايشى. Vox turcica esse videtur; cf. بيك.

بى گمان sine dubio, profecto, certe (تحقيق ويقين) *B.* به يقين *HK.*

بى كم وكاست sine defectu et deminutione; integre *M.*

بَيكَن s. بَيكَند Gl. Sch. et بَيكَند *B.* nom. urbis in Samarqand (سمرقند) et sedis regiae Afrasiyâbi, quam alii Gamgêdum alii Ferîdunum condidisse dicunt *B.*, cuiusque aliud nomen est كندز Gl. Sch.

بى گناه adi. c. insons, innocens Frag. 31, 1. Inde بى گناهى n. c. innocentia.

بيگنه et بيگنهى pro بيگناه et بيگناهى q. v.

بيگه pro بيگاه q. v.; 2) i. q. بيگم domina, matrona *B.*

h. p. بيل [ê] i. q. بل s. أُبل q. v. fructus indicus *B.*

بيل [ê] instrumentum ferreum, quo terram fodiunt et complanant (كنند) *B.* هموار كنند *HK.* pala, rastrum; 2) remus, quo navis incitatur (پاروبى كه كشتى بانان بجهت راندن غراب سازند); 3) corbis vel scirpea stercoraria (سبد سرگين كشى); 4) platearum purgator (كناسى) *B.*; a spade *Shaksp.*

بيلا [ê] money for charity. Inde بيلا بردار n. c. one of the retinue of a great man, who scatters money among the people *Shaksp. R.* Fortasse cum بيلاك cognata vox.

بيلاق [ê] cella frigidaria ob fervorem aestivum sub terra aedificata *B.* in app.; a flower, a garden *R.*

بيلاك pl. بيلاكات et بيلاكها donum, munus Not. et Extr. t. XIV 1, p. 119 coll. not. 1., in qua plura exempla significationis testandae caussa a Quatremère allata sunt.

بيلچه [ê] (suff. چه diminut.) a hoe, a spade, a small mattock *Shaksp. R.*

بيل دار [ê] n. c. a digger, a delver; a pioneer *Shaksp. R.*

بيلَستَه [ê] digiti manus (انگشتان دست) *B. F.*; 2) genus rosae *B.*; cf. پيلسته.

a. p. بى لطافت adi. c. inelegans, iniucundus *M. R.*

بیلیك i. q. بیلَك q. v.

بیم (s. भीम) metus, timor (ترس وواهمه) B.; cf. باس et باك. Inde بیمِ جان vitae periculum Spieg. Chr. 37 l. ult.

a. p. بی ما حَصَل adi. c. cui nihil contigit, infortunatus, miser, B. s. روزگار رفتگان.

بیمار (pro بیم آر a verbo آوردن) metue, time (بترس) B.

بیمار aegrotus, invalidus (ناتوان وخسته) B. خسته ومریض وعلیل opp. تندرست F. Tropice oculus amasiae aegrotus dicitur e. g. in hoc versu : دوستان آینهٔ صورت احوال همند ❀ من خراب تو ام وچشم تو بیمار منست F.

بیمارِ باریك phthisis (ar. سل) F.; cf. بیماری باریك.

بیمارْخانَه n. c. i. q. بیمارستان q. v. C.

بیمارْخیز n. c. a morbo convalescens (کسی که از بیماری بر خاسته باشد) B. in app.

بیمارْدار n. c. cui cura aegrotorum tradita est. Inde بیمارداری (suff. ی) cura aegrotorum B. s. پرستش.

بیمارْزون n. c. cibus aegroti F.

بیمارْسان aegroti instar B.; 2) i. q. بیمارستان (e quo decurtatum videtur) nosocomium B. Gl. Sch.

بیمارِستان (suff. ستان) nosocomium (دار الشفا) B.

بیمارِ سِیاه febris ardens, sudatoria (درلتمه خستهلکی غایت صعب) F.

بیمارْغَنج n. c. coll. غنج = ناك maximam vitae partem aegrotans, morbo laborans (یعنی بیمارناك ودردمند است یعنی بیشتر اوقات بیمار ورنجور باشد); 2) coll. غنج s. غمزه s. عشوه s. ناز = (blanditiae amatoriae) aeger amore (که بیماری او از روی ناز وغمزه باشد) B.

بیمارْگون et بیمارْگین adi. c. naturae infirmae, valetudinarii instar continuo aegrotans

بیلَغان nom. provinciae et urbis in Turkistan F.

بیلُفت [ê] Venus planeta (ستارهٔ زهره) B.

بیلَفَخت 3 ps. sg. praet. abs. verbi الفختن q. v. B.

بَیلَقان nom. urbis provinciae ارّان inter شروان et آذربایجان B.; cf. Gul. 171.

بَیلَك diploma regium (منشور پادشاهان); 2) pactum emtionis (قباله) domus, horti, simil.; cf. بیله; 3) coll. بیلَك sagitta cuspide bidente (تیری که پیکان آن دو شاخ باشد) B.

بیلَك et بیلیك sententia, consilium sapiens H. Mong. I, 84 med. coll. not. 5 ad h. l., in qua multa exempla significationis testandae caussa a Quatremère allata sunt. Fortasse eadem vox ac praecedens بَیلَك 1.

بیلَك [ê] (suff. ك diminut.) genus cuspidis sagittae (پیکان), quae similis est parvo instrumento ferreo بیل dicto, etiam پیکان شکاری cuspis venatoria dictum. Sec. موید الفضلا est vox indica in persico sermone usitata B.; a small mattock; the iron point of an arrow Shaksp.; cf. بیله.

بیلْوا [ê] i. q. پیلوا q. v. B. in appendice.

بیلَه (Vox cum پیله maximam partem consentiens) insula (جزیره); 2) genus medicamenti; 3) discus vel loculus aromatarius (طبله وخریطهٔ عطار); 4) coll. بَیلَك 1 diploma regium; 5) coll. بَیلَك 2 pactum emtionis; 6) coll. بیلَك genus cuspidis ut بیل formatae; 7) genae (رخساره); 8) latus (پهلو); 9) coll. بیل 2 remus, quo navis incitatur; 10) sordes, pus vulneris (چرك وریمی که از زخم آید); 11) glomus serici s. glomus, quo se bombyx tegit B.

علیل وخسته مزاج یعنی دائما مریض کبی) (اولان) *F.*

بیمارْناک (suff. ناک) i. q. بیمارغنج 1 q. v. *B.*

بیماری (suff. ی) morbus, aegrotatio H. Sam. 44 med. Spieg. Chr. 23 med.; 2) aegritudo H. pr. reg. 2 l. 6.

بیماریِ باریک i. q. بیمار باریک q. v. *C.*

a. p. بی مآل sine exitu adi. c. absurdus, vanus. Inde سوالِ بی مآل quaestio indigna responsione, absurda *M.*

بی مانند adi. c. incomparabilis *M.*

a. p. بی ماوی adi. c. inhospitabilis, incultus *M.*

بی مایگی (ex مایه suff. ی) indigentia, paupertas *R.*

بیمایه adi. c. id, quod ex materia non prodiit ut rationes, animae (آنچه از ماده متکون نشده چون عقول ونفوس) Gl. in Des.

بیم بَر (a v. بردن) imperativi significatione: metue, time (بیمرا ببر) *HK.*; 2) adi. c. metuens, timens (بیم برنده) *B.*; 3) pretium, valor (بها وقیمت) *B.* in app. *HK.*

a. p. بی مثال adi. c. i. q. بی مانند *M.*

a. p. بی مَجال adi. c. viribus destitutus, impotens *M.*; cf. مجال.

a. p. بی مُحابا sine respectu *M.*; Gul.; 2) adi. c. i. q. بی دریغ q. v. *B.* in appendice; intrepidus (بی ترس) *HK.*

a. p. بی مُحابا پَلَنگ n. c. *met.* mundus, fortuna (دنیا وروزگار); 2) mors (مرگ) *B.*

a. p. بی مَحَلّ adv. c. non opportune, incommode *M.* *Shaksp.* Inde بی مَحَلّی (suff. ی) n. c. i. q. بی اتفاقی q. v. *B.* in app.

بی مَداری (cf. مدار) n. c. i. q. بی ثباتی *B.* s. بنیاد بر یخ نهادن.

a. p. بی مَدَد auxilio destitutus *M.*

بیمَر (cf. مر = شمار) adi. c. innumerabilis, infinitus, immensus *B.*

a. p. بی مَرحَمت adi. c. i. q. بی رحم q. v. *M.*

a. p. بی مُروّت adi. c. inhumanus, inurbanus *M.*

بی مُزد adi. c. mercede carens. Inde دزد بی مزد fur infamis *M.* Gul.

بی مَزَگی (a بی مزه suff. ی) n. c. sapor nullus *B.*

بی مَزَه adi. c. saporis expers, insipidus Spieg. Chr. 19.

a. p. بی مَعنَی adi. c. sensu carens, absurdus, futilis, vanus *M.* مرد بی معنی homo nequam, iners; cf. پاروله.

بیمَغز adi. c. cerebro carens, amens *R.*; 2) *met.* homo levis, inconstans (مردم سبک وبی تمکین) *B.* Inde بیمَغزانِ تَردامَن *met.* improbi, scelesti, flagitiosi (صاحبان حلل وفاسقان وفاجران) *B.* in app.

a. p. بی مَقال adi. c. non loquens, mutus *M.*

a. p. بی مِقدار exiguus, levis, vilis, humilis; 2) impotens *M.*

بیمْناک (suff. ناک) adi. c. timidus, timens Spieg. Chr. 135.

بیمَند crepitaculum molae i. e. infundibuli molaris pars prominentior, quae ad molarem perpetuo allidens frumentum pedetentim et gradatim excutit (چاقلدق که دکرمان طاشی اوزرینه قورلر دانه‌یی تدریجله دوکمک ایچون وغیریده دخی اولور) *F.* Male *M.* vertit: „glarea, quam moliendinarii lapidi molari inspergere solent"; e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: درونش آسیاب باد دارد ٭ زبانش در دهان بودست بیمند *F.* In ceteris lexicis persicis deest.

بیموری timor, reverentia, severitas (مهابت وصلابت) *B.* Gl. in Des. Fortasse ex بیم et ور suff. ی orta vox.

بیموس azymum *C.* ex vers. pers. N. Test.

non i. q. امیدناك, sperans, significare sed aoristus verbi دیدن significatione: sperare, exspectare, posterius autem بیند cum اند cognatum esse videtur; cf. بینند.

بِیَند i. q. هستند sunt *B. F.* Verbum substantivum انـد praeposito ب esse videtur.

بیندو spurius, malae stirpis, ignobilis (حرامزاده وبد اصل), e. g. in hoc versu poetae : میر نظمی مادرش قحبه وپدر هندو ✿ جو بود زاده شان بجز بیندو *F.*

بینِش (suff. ش) visus, visio Spieg. Chr. 79.

بی نِشان adi. c. vestigio carens. Inde n. abstr. بی نشانی Spieg. Chr. 125. 140.

a. p. بی نَصیب adi. c. exsors, destitutus, exclusus *M.*; cf. Spieg. Chr. 85.

a. p. بی نَظیر adi. c. pari carens, incomparabilis *M.* Gul.

بی نَعل بودَن v. s. v. نعل.

بینَکِ چَشم (cf. بین suff. ك) pupilla (مردمك چشم) *B.*

بی نَمازی (suff. ی) n. c. vacatio a precatione; 2) *met.* menstrua (حیض آمدن زنان) *B., quod a precatione publica feminae menstruales abstinebant.*

بینَمَکی (suff. ی) n. c. salis defectus. Inde بی نمکی کردن *met.* insipienter agere (بی مزگی کردن); 2) quae indecora, turpia sunt facere (بی وضعی کردن); 3) fidem frangere, violare (بی وفائی کردن) *B.*

بینَند 3 ps. pl. aor. verbi دیدن significatione: sperare, exspectare, quum *F.* lex. auctor vocem addito امید وامیدواری i. e. spes, exspectatio explicet. — Sec. *M.* ex *Hael.* significat etiam i. q. turc. نیچه complures, quot? cf. بینَد b.

بینَندَگی (suff. ی) i. q. بینائی q. v. *B.*

بینَندَه part. praes. verbi دیدن videns; 2) perspicax, ingeniosus, sapiens (صاحب شخص هوشیار وقوف وعاقبت اندیش) *B.* Gl. Sch.; 3) oculus (چشم) *B.* Gl. Sch.

a. p. بی مَوقِع adi. c. i. q. بیجا *Shaksp. R.*

بیمَه insurance against risk. Inde بیمه کردن to insure *R.* In ceteris lexicis deest.

بیمِهر immitis, non benignus *Shaksp. R.*

بین imp. verbi دیدن; 2) in comp. part. praes. significatione. Cf. دیدن. Inde خویشتن بین sui admirator, sibi placens et n. abstr. خویشتن بینی admiratio sui, nimius amor sui Fleischer Ali's Spr. p. 53 med.; cf. بلند بین.

بینا (part. praes. verbi دیدن) videns, perspicax (دیدهور) *B.* Inde بینا شدن i. q. دیدن.

بیناب (cf. بین) res, quae homini in ecstasi (مکاشفه) apparent; visum, visa species, ar. معاینة *B.*

بینادل adi. c. qui est animo perspicaci, ingeniosus, sagax. Chr. Sch. 92, 184.

بینارَه i. q. بَتیارَه q. v. *F.* exemplo non allato. Fortasse e بتیاره falso lecto orta vox.

بیناس et بیناسَك (cf. بین) fenestra domus (در یچهء خانه) *B.*; cf. پیناسک.

بینام adi. c. nomine carens, ignotus; 2) digitus anularis etiam turcice sic dictus (آدسز, ar. بنصر) *F.*

a. p. بی ناموس adi. c. legis expers; 2) nulli addictus religioni; 3) inurbanus. Inde بی ناموس وننگ inverecundus, inurbanus *M.*; cf. ناموس.

بینائی (suff. ی) visus, perspicacitas (دیدوری وبینندگی); 2) oculus (چشم) *B.*; cf. Spieg. Chr. 55.

بینَد 3 ps. sg. aor. verbi دیدن. Praeterea *F.* lex. auctor voci duas alias significationes tribuit: a) sperans (امیدناك) et b) vices, numerus (کره وعدد) hoc versu poetae nitens: چرخ صاحبقرانی شمس فخری وزو بیند ✿ ویـن سخن فاش گفته ام بیند in quo tamen priori loco posita vox بیند

بی ننگ adi. c. vitio carens (بی عیب); 2) dedecoris expers (بی عار); 2) gravitate, auctoritate carens (بی وقار) *B.*

بی نوا adi. c. non cantans; silens Wilk. Chr. 183; 2) opp. با نوا pauper, miser (درمانده وعاجز) *SHL.* Inde بی نوائی (suff. ی) n. c. paupertas Gul., H. pr. reg. 6; cf. *B.* s. بانوا.

a. p. بی نور adi. c. luce privatus, caecus *M.* Inde بی نور کردن exstinguere lumen, lucernam (کشتن وفرو نشاندن شمع وچراغ) *B.* in app.

بینوش imperativus: audi, ausculta (صیغهٔ امر در دکله دیمك معناسنه), e. g. in hoc versu طالب آملی poetae: مشکین رقمر بیان طالب ✿ سر جوش طبیعتست بینوش *F.* Fortasse pro بنیوش s. بِنیوش q. v. male scriptum.

a. p. بی نهایت adi. c. infinitus *M.*

بینی 2 ps. sg. aor. verbi دیدن q. v.

بینی nasus, ar. انف *B.* s. v. تلمن in appendice. Inde بینی خوك rostrum suis *C.*; بینی کوه pars montis e latere prominentior *C.*; بینی بستن nares obstruere Journ. As. 1848 Oct. p. 342.

بی نیاز adi. c. non indigens, quae necessaria sunt possidens, dives (غیر محتاج وتوانگر وبی احتیاج) *B.* Inde بی نیازی (suff. ی) n. abstr. praecedentis *HK. SHL.*

بینی بند n. c. vitta, qua praecingitur nasus ar. لفام *C.*

بینی درّه n. c. nares *R.*

بیُو [ô] i. q. بیوگ sponsa (عروس) *B.*; cf. پیوگ.

بیُو [ô], sec. *F.* بیُو et بیوْ, tinea *B.*; cf. بید 3.

بیوار et بیوَر [ê] (z. baêvare, pars. Spiegel Gr. der Parsispr. 62 coll. Burn. Com. 213) decem millia *B.*, quae vox sec. *B.* ad dialectum dericam (بزبان دری), sec. Gl. in Des. ad linguam pehlevicam (در پهلوی) pertinet, e. g. in hoc versu Schahnamiano: کجا بیور آن پهلوانی شمار ✿ بود در زبان دری ده هزار et in alio: سپه بود بیور سوی کارزار ✿ که بیور بود در عدد ده هزار *F.*

بیوارِه [ê] derelictus ab omnibus, solus, peregrinus (بیکس وغریب وتنها); 2) potentiae et dignitatis expers, non aestimatus (بی قدر وبی مرتبه وبی اعتبار); 3) lignum, quo massam rotundam panis fermentati extenuant (چوبیکه بدان گلولهٔ خمیر نان تنگ سازند) *B.*

بیوازیدن i. q. بیوازیدن *F.* Fortasse mendosa lectio.

بیواز [ê] coll. پیواز vespertilio (شپره ومرغ عیسی ar. خفاش) *B.*

بیواز [ê] et بنواز responsio, annuere, acceptum habere, assentiri (اجابت وقبول وپاسخ وجواب) *B.*; cf. بیوازیدن.

بیوازیدن respondere, annuere (اجابت وجواب ویرمک) *F.*

بَیوباریدن vel rectius بَیوباریدن, quia ex اوباریدن praef. ب ortum est i. q. اَوباریدن q. v. *B.*

بَیوبُردن, ex اوبُردن praef. ب ortum, i. q. اَوبُردن q. v. *B.*

a. p. بی وُجود adi. c. existentia carens, non existens; 2) exilis, infimus, minimus *M.*

بِیوَر [ê] i. q. بیوار q. v. decem millia *B.* 2) et بَیور, *bajûr*, i. q. بیورسب q. v., ex quo decurtatum est *B.*

بِیوَر [ê] nux, amygdala, pistacia nucleo perdito (که مغز آنها تیز وضائع شده باشد) *B.*

بِیوَرد [ê] nom. athletae s. bellatoris (مبارز), quem Afrâsiyâb in auxilium Pîrâni (پیران ویسه) misit; 2) nom. urbis in Khorâsân etiam باورد dictae *B.*; cf. ابیورد.

بیوَرداشتن i. q. برداشتن q. v. *F.* exemplo non allato.

بیوَرَسب [*é*], pro بیوراسپ, nom. regis antiqui Persarum Zohâk Mârân (ضحاك ماران), ita dicti, quod, antequam rex fieret, decem millia (بیـور) equorum (اسـب) possidebat *B.* Gl. in Des. Primitiva autem nominis forma est بَیُور, de q. v. s. بیوَر 2 *B.*

بَیوس imp. v. بیوسیدن; 2) et sec. *F.* بیُوس n. s. coll. پیوس spes (امید); 3) exspectatio (انتظار); 4) cupiditas, aviditas (طمع وخواهش); 5) coll. بیوش humilitas, submissio (تواضع); 6) blanditiae, adulatio (چاپلوسی) *B.*

بَیوسَنده part. praes. verbi بیوسیدن q. v. *B.*

بَیوسیدن sperare, exspectare (امید داشتن); 2) cupere, concupiscere (طمع کردن); 3) blandiri, adulari (چاپلوسی کردن) *B.* Fortasse cum آس s. आशा spes cognatum verbum.

بیُوش i. q. بیوس 5 et 6 humilitas, submissio; blanditiae, adulatio (تملق وتواضع); 2) simulatio paupertatis (اظهار مسکنت) *F.*

a. p. بی وَضْعی (suff. ی) n. c. indecorum, turpitudo *B.*; cf. بی نمکی 2.

a. p. بی وَفا adi. c. infidelis. Inde بی وفائی (suff. ی) n. c. infidelitas, perfidia; cf. Spieg. Chr. 29. 124, Gul. 41.

a. p. بی وَقت adi. c. intempestivus; 2) adv. c. alieno, non opportuno tempore.

a. p. بی وُقوف adi. c. inexpertus, ignarus *M.*

بَیُوگ [*ô*] et پیوگ i. q. بَیُو sponsa *B.*

بیُوگان sponsa (عروس); 2) nuptiae (عروسی کردن) *F.*; cf. پیوگان.

بَیُوگانی [*ô*] i. q. پیوگانی nuptiae (عروسی) *B.* Vox terminatione plurali et suff. ی a بیوگ formata videtur.

بِیَوکَندن i. q. بِیَفکندن lit. ف et و inter se permutatis *B.*

بیوَکی i. q. بیوهٔکی (suff. ی) viduitas *C.* ex vers. pers. V. Test. Cf. بیوه.

بیُولیدن confidere, sperare, opinionem concipere *C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

بَیون i. q. افیون opium *B.*

بیوَند [*é*] perfidia, fraus, dolus (ar. غدر) *B.*

بیوَه [*é*] (coll. s. विधवा) vidua, sive uxor mariti mortui sive a marito repudiata *B.*; cf. Gul. 182, 10; 2) viduus s. maritus uxoris mortuae; 3) coll. بیواره 1 solus, peregrinus; 4) nom. plantae ar. قثاء البری s. قثاء الحمار dictae; cucurbita citrullus *B.*

بیوَه زن [*é*] n. c. vidua *F.*

بیوَهٔکی i. q. بیوکی q. v. *C.*

بَیهُدَه i. q. بَیهودَه q. v. *B.*

بیهُدَه i. q. بیهوده, e quo decurtatum est *B.*

بیهُدَه شُدَن i. q. بیهودن flavescere calore ignis, de veste (آتشدن جامه صرارمق) *F.*

بیهِراس adi. c. intrepidus *M.*

بیهَزَك *F.* s. بیهُزَك *C.* falsa lectio pro بِهتَرَك q. v.

بیهِشت کُنَك i. q. بهشت کنك q. v. Gl. Sch.

بَیهَق nomen oppidi ignoti *B.*

بیهُمال adi. c. incomparabilis (بی مثل وبی همتا) *F.* Gl. in Des.; cf. H. Sam. 142 med.

a. p. بی هِمّت qui non est animo excelso, generoso; iners, vilis, pusillanimis *M.*

بی هَمتا adi. c. i. q. بیهمال *M.*

بیهَن hystrix (خار پشت بزرگ) *B.*

بیهُنَر adi. c. virtute carens; 2) ignarus, ineptus *M.*; cf. بی جوهر.

بی هنگام adi. et adv. c. i. q. بی وقت q. v. *M.*

بیهود et بـیـهـود [ó] res ob propinquitatem ignis ambusta et flavescens facta *B.*; cf. بیهوده et بهود et هود.

بیهودگی (a بیهوده suff. ی) [ó] ineptiae, absurda *Shaksp. R.*

بیهودن i. q. بیهده شدن flavescere calore ignis, de veste; 2) vana, futilia loqui (بی معنی سویلمک) *F.* Cf. بیهوده.

بیهود et بیهوده [ó] vestis ambusta *B.*; cf. بیهودن et بیهود s. 1.

بیهوده [ó] (cf. هوده) i. q. بیهده adi. c. non verus, vanus, futilis, inanis (ناحق وباطل وبی نفع) *B.* Inde بیهوده گوی n. c. vana, futilia loquens; cf. خشک سر.

بی هوش [ó] adi. c. i. q. بی خویش q. v. *B.* Inde بی هوشی suff. ی n. abstr. praecedentis, mentis alienatio, amentia *M.*

پ

پ Litera p fortior persica arabicis addita, z. و respondens, sed saepe cum leniori ب et cum ف et و permutata, de q. v. sub lit. ب coll. Instit. ling. pers. §. 25.

پا s. پای (z. پدهد pâdha, *IC.* páta, s. पद् et पाद्) pes; pes posterior quadrupedis opp. دست. Inde *met.* pars inferior, basis (فرود) cuiusvis rei, ut montis, arcis muri, simil.; 2) vis, potestas, potentia (تاب وطاقت وقوت وقدرت); 3) perferre, resistere, obsistere (صبر کردن ومقاومت) *B.*; cf. پای داشتن. Addit *F.* lex. auctor: 4) vestigium (پی) et 5) praetextus (بهانه).

Phrases:

از پا افتادن lapsare; prae infirmitate virium s. languore decidere; 2) languore infirmum esse Pend. 105.

از پای در آمدن i. q. از پی در آمدن q. v. s. در آمدن.

از پای در آوردن *met.* deiicere, prosternere (افکندن وانداختن); 2) infirmum reddere, interficere (عاجز کردن وکشتن) *B.*; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 212 et 228.

از سر پا روان شدن *met.* properare (زود روان شدن وبتعجیل رفتن) *B.*

پا بدامن کردن *met.* in angulum se recipere; 2) patienter ferre; 3) contentum esse (گوشه گرفتن وصبر کردن وقناعت نمودن) *B.*

پا پس آوردن *met.* relinquere, mittere (ترک دادن ووا گذاشتن); 2) vultum avertere (قطع نظر کردن); 3) a perquirendo desistere ob infirmitatem (باز ماندن از طلب بعجز); 4) in fugam coniici, fugere (منهزم شدن) *B.*

پا بستن pedes alligare, vincire i. e. in carcerem includi (محبوس شدن) *B.*; 2) in exspectatione manere (منتظر ماندن) *HK.*

پا بسنگ رسیدن lapsare (از پا افتادن); 2) mentis compotem fieri (هوشیار شدن) *HK.*; cf. پای بر سنگ آمدن.

پا بلند کردن *met.* currere (دویدن) *B.*

پا خاک کردن et پا خاکی کردن i. q. پای خاکی کردن *SHL.*

پا خوردن *met.* falli, decipi (فریب خوردن) *B.*

پا دادن s. پای دادن *HK.* *met.* facere, ut eat, mittere (روان کردن); 2) vim, potentiam tribuere (قوت وقدرت دادن) *B.*

پا در زمین آمدن *met.* multum cadere et parum cadere (بسیار افتادن وکم افتادن) *HK.*

پا برکاب بر داشتن *met.* in equo vehi, equitare (سواری کردن) *B.*; cf. پا در رکاب.

پای پس آمدن i. q. پای پَس شُدَن *B.*

پای پیچیدَن *met.* se avertere, abire, fugere (سر تافتن ورفتن وگریختن); 2) mortis doloribus angi, animam agere (جان کندن) *B.*

پای تابَه کُشادَن *met.* in itinere remanere et subsistere (از سفر باز ماندن واقامت کردن); 2) ex itinere venire et subsistere (از سفر آمدن ومقیم شدن) *B.*

a. p. پایِ خاطِر بَسَنگ دَر آمَدَن „pes cogitationis lapidem offendit" *met.* dicitur, si animus in loco quodam amore capitur (آنست که دل درجائی میلی بهم رسانیده باشد) *B.*

پای خاکی کَرَدَن *met.* iter facere (سفر کردن); 2) molestiam, laborem suscipere (قدم رنجه فرمودن); 3) quaerere, petere (طلبگاری کردن) *B.*

پای دادَن i. q. پا دادن *HK.*

پای داشتَن coll. پا 3, resistere, obsistere, repugnare Gul. 15, 7 coll. hoc. versu کمال اسمعیل poetae: شاد باش ای شه پر دل که ندارد پایت ✿ دشمن ار خود بمثل رستم دستان شد *F.* Inde پای آن ندارد = قوت آن ندارد „non potest hoc facere" *HK.*

پایِ دامَنِ خَود کَشیدَن to draw in one's skirts *met.* to return from ill ways to good *R.*

پای دَر راه نِهادَن to proceed, set out *R.*

پای دَر گِشتَن *met.* debilem, impotentem fieri (عاجز وناتوان شدن) *B.*

پایِ رَنج کَشِند *met.* promti, parati sunt (حاضر وآماده اولدلر), e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae: بفرمود شه تا رقیبان گنج ✿ کشند از پی میهمان پای رنج *F.*

پای زاغ کَرد *met.* in insidias tractus est (پوصویه کیردی); 2) abscondit se (گزلندی), e. g. in hoc versu مولانا

پا کوفتن .s — پای *met.* saltare (رقاصی کردن); 2) morti propinquum esse (نزدیک شدن برفتن ومردن) *B.*

پای اَز شادی بَزَمین نَرَسیدَن „pes prae laetitia terram non attingit" *met.* dicitur de laeto ac florenti rerum statu (انتعاش طبیعت وخوشحالی) *B. HK.*

پای بَاَسپ اَندَر آوَردَن equum conscendere Chr. Sch. 10, 130.

پای بَجَنگِ کَس اَندَر آوَردَن bellum parare alicui, impugnare alqm Frag. 27, 10.

پای بَر پَی نِهادَن *met.* obedire, obtemperare (متابعت وپیروی کردن) *B.*

پای بَر چَشم نِهادَن *met.* salutare *R.*

پای بَر سَنگ آمَدَن „pes lapidem offendit" *met.* dicitur de periculo imminente vel instante (پیش آمدن مخاطره) *B.*; cf. پا بسنگ رسیدن.

a. p. پای بَرکابَست pes in stapide est *met.* iter facit *vel* equo vehitur *F.*

پای بَر مَیان آوَرد *met.* negotiis obrutus fuit (مصلحت ایچنده بولندی) *F.*

پای بَر نِهادَن i. q. پای بر پی نهادن *B.*

پایِ بُز اَفگَندَن fascinare, incantare (سحر کردن) *inde*; 2) impotentem, inquietum, turbatum fieri (بی طاقت وبی آرام شدن) *B.* Significationis origo in eodem *B.* lex. sic exponitur: چه گویند که قصابان افسونی خوانند وبر پای بزی بدمند یا چیزی بنویسند وبه بندند وآن بزرا بصحرا سر دهند تمام گلهٔ گوسفندان وبزها پیش آن بز آیند وقصابان هر کدام را که خواهند بگیرند *B.*

پای از شادی i. q. پای بَزَمین نَرَسیدَن بزمین نرسیدن *B.*

پای پَس آمَدَن *met.* fugere (گریختن); 2) aemulo suo minorem fieri (کم آمدن از حریف خود) *B.*

طاوس وار چون تو بجولان : poetae دهکی
درآمدی ۞ در باغ بس پری صفتان پای
زاغ کرد *F.*

پای شمال در گِل بودن „pes venti septentrionalis in luto est" *met.* dicitur de vento septentrionali non flante *B.*

پای طرب بر آوردن *met.* saltare (چرخ زدن ورقص کردن) *HK.*

پای فرو کشیدن *met.* manere, subsistere, cunctari (ماندن وتوقف کردن) *B.*

پای فشردن s. پای فشاردن — *HK., met.* constantiam adhibere (استواری وثبات قدم ورزیدن); 2) stabilem, constantem esse in vehementi amore s. cupidine (ایستادگی کردن در سودا) *B.*

پای کسی گرد *met.* supplantavit *illum* (آیاغن التنه آلدی) *F.*

پای گرفتن *met.* coire (جماع), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : روز تا شام مرا سنگ ستم اندازند ۞ یعنی شب تا بسحر پای گرفتن نکنم *F.*

پای گشادن *met.* redire, revenire (باز آمدن بمعنی اینکه قبل ازین نمی آمد وحالا می آید); 2) repudium dare, dimittere (طلاق دادن); 3) fugere (گریختن) *B.*

پای کم آورد *met.* aufugit *ab hoste* (خصمندن قاچدی), e. g. in hoc versu نظام استرابادی poetae : بی پا شود زتیغ تو عنتر بروز رزم ۞ پیش تو هم زیاده سر آورده پای کم *F.*

پای کم داشتن *met.* non aemulari, non se opponere, non praevalere (حریف نشدن وبرابری نکردن وبر نیامدن) *B.*

a. p. پای نظر در گِل فرو رفتن *met.* decipi (فریفته شدن); 2) amore alicuius incendi (شیفته وعاشق کسی گشتن) *B.*

a. p. پای وجود در گِلِ اجل رفتن *met.* mori *R.*

بپا خاستن i. q. بر پای خاستن q. v.

بپای اندر آمدن v. s. اندر آمدن.

بپای بودن rectum assistere c. پیش coram alqo i. e. *met.* exspectare mandata alicuius, obedire alicui Frag. 18, 23. 23, 6. Inde imp. بپای باش „rectus assiste" (ایستاده باش) *HK.*

بپای شدن insistere, consistere, cunctari (ایستاده شدن وتوقف کردن) *B.*

بپا خاستن i. q. بر پای خاستن surgere *B.* sub بر آمدن; cf. Chr. Sch. 31, 63 c. بر coram alqo Chr. Sch. 105, 306.

بر پای خاك زدن *met.* contemnere, despicere (خوار گردانیدن) *B.*

بر پای داشتن *met.* firmiter stare, consistere (قائم وثابت قدم بودن) *B.*

در پا افتادن *met.* auxilio destitutum, impotentem fieri (بیچاره شدن) Pend. 72.

در پای افگندن s. انداختن — — *met.* negligere (اهمال وتعطیل کردن) *B.*

در پایِ پیل انداختن *met.* dolorem, molestiam pati (رنج ومشقت کشیدن) *B.*

در پایِ چراغ کمر بستن „in pede lucernae se accingere" ut mos est monachorum, qui قلندران dicuntur, quum ad servitium praestandum se accingunt sic descriptus : رسم است که قلندران ولایت مریدان را بر سر مزار پیر سلسله برده در پای چراغ مزار او کمر بسته استاده سازند وگویند کمر بسته پای چراغ است ای مستعد خدمت ومریدی است *B.*

a. p. در پای فتنه دادن i. e. „calamitas, quam nimia fuga vitare solent, accidit" (فتنه از بس شتاب گریختن می افتد) *B.*

پا افزار n. c. tegmen pedum, calceus (کفش وپاپوش) *B.*; cf. پا تخته.

پا افشار n. c. insile textoris in *B.* lex. sic descriptum : دو تختهء کوچک باشد بمقدار نعلین که بافندگان چون یک پای بر آن

افشارند نصفی از رشتهائی که می بافند پائین رود وچون پای دیگر بیفشارند نصف دیگر B.; cf. پا اوزار et پاچال et لوح پا.

پا اَنداز s. پای انداز n. c. *proprie* quod pedibus subiicitur aut ad pedes deponitur, inde sec. *F.* et *M.* 2) panni aut telae sericeae, quae ad pedes regis vel principis, in aliquam civitatem solenniter ingredientis sterni solent et sec. *C.* 3) munera regibus principibusve oblata et ad eorum pedes deposita et sec. *Shaksp.* et *R.* 4) teges ante ianuam pedibus purgandis.

پا اَوْرَنْجَن n. c. catena (خلخال) aurea, argentea, sim., qua pedes ornant mulieres; periscelis *B.*; cf. بافرجن et برنجن et ابرنجن et پای برنجن et پاورنجن et پارنجن et پابرنجن.

پاآوْزار n. c. i. q. پاافشار q. v. *F.* ex Fg.

پاآهو n. c. i. q. آهوپای 3 et 4. i. e. domus sexangularis; 2) domus opere gypseo exornata (nam vocem مقرنس explicandi caussa additam h. l. idem significare atque گچ بری ex ipsis verbis *B.* lex. auctoris intelligitur, quum dicat: وخانهٔ مقرنس وگچ بری‌را نیز گویند ودرعرفی نیز مقرنس بمعنی خانهٔ گچ بری باشد; cf. infra مقرنس); 3) *met.* mundus *respectu sex plagarum* (بشش جهت) *B.*

پاب et پاپ et پاپا papa, pontifex romanus *B.*

پا بَرجا (pes in loco) firme, firmiter (ثابت قدم); 2) semper (همیشه) *B.*

پا بَرَنْجَن n. c. i. q. پا اورنجن q. v. *B.*; cf. پای برنجن et پای ابرنجن.

پا پَژ n. c. terra inaequalis; 2) lutum vetus et molle (طین ar. گل کهنه ونرم) *B.*

پابَس et پابُس *C.* et *M.* ex *F.* Alia lectio pro پامس s. بامس, quae vera esse videtur.

پابَسْتَرَك elevatio palati infantis, quae fit ope digiti (اطفال دماغین قالدرمغه یعنی طفلك دماغی دوشدكده برماغله قالدرمق) *F.* In ceteris lexicis deest.

Fortasse mendosae lectiones sunt پاپتَرك et پابتیزك, quas *C.* lex. offert.

پا بَند s. پای بند n. c. vinculum, quo pedem animalis et malefici ligant; pedica, compes; 2) adi. c. opp. مجرّد pedum tegmine indutus *B.*; 3) pedibus alligatus, vinctus (آنکه پا بسته وگرفتار باشد) *SHL.* *F.* پای‌را به بند *HK.*; cf. پاوند et پای وند s. پای بند.

پا بُوس imp. v. پا بوسیدن pedem oscula; 2) adi. c. pedem osculans *HK.* i. e. reverens, venerans *Shaksp.*; 3) n. c. osculum pedis *M.* Inde پابوسی (suff. ی) n. c. osculatio pedis i. e. reverentia, veneratio *Shaksp.*

پاپوش (a v. پوشیدن) n. c. i. q. پاافزار *B.*

پا بوك i. q. پاپوش *F.*

پا پیادَه adv. c. pedibus (on foot) *Shaksp.*

پا پیچ (a v. پیچیدن) n. c. involucrum, fascia pedis (لفاف ar. پاتابه) *B.*

پات thronus, solium regium (اورنگ وسریر وتخت) *B.* تخت *F.*

پاتاب et sec. *C.* باتاب similis (مانند); 2) oppositio (مقابله وبرابری), e. g. in hoc versu poetae میر نظمی: شود در بزم او زهره خجل ✿ نیارد رزم او مریخ پاتاب ✿ یاب *F.* Deest in ceteris lexicis.

پاتابَه (a v. تافتن) i. q. پاپیچ *B.* ایاق طولاغی *F.*; a sock *Shaksp.*; cf. پای تابه et پاتاوه.

پاتاوَه i. q. پتابه *F.* lit. ب cum و permutata; cf. پاتوا.

پاتَت dignus, conveniens, e. g. in hoc versu poetae ابو المعانی: همیشه بخوشی وشادی دلبران شاید ✿ چنانکه گریه وزاری بپاتت عاشق *F.* Alia forma vocis بابت esse videtur; cf. باتب.

پا تَخْتَه n. c. i. q. پاافزار q. v. *F.*

پاتْرِكاه e. patriarcha *M.*; cf. بطریق.

پاتِشكا i. q. پاتنگا *F.*

پاتلَه i. q. پاتیله, e quo decurtatum est *B.*

پاتِنگا et پاتِشکا i. q. باتنگان q. v. *F.* In *C.* lex. aliae vocis formae پاتنگان et پاتشگاه et پاتنگاه leguntur.

پاتو statio (خـانه ومنزل) Mercurii planetae i. e. signum zodiaci geminorum et virginis (جوزا وسنبله); 2) sec. alios statio Martis planetae i. e. signum zodiaci arietis et scorpionis (حمل وعقرب); 3) vas figlinum, in quod triticum et hordeum addunt *B.*

پاتُوا i. q. پاتابه *F.*

پاتون et پاتونَه falco signo distinctus (نشانلو طوغان) *F.*

پاتیل et پاتیلَه i. q. پاتله *gen.* olla, cacabus (دیـگ); 2) *spec.* olla amplo orificio pistoris dulciarii *B.* et respondens hind. کراهی (s. कड़ाह) *HK.*

پاتیمار festinatio (تعجیل وشتاب). Eadem significatione in dialecto Zend et Pazend dicta usitata vox.

پاتینی vannus, ventilabrum (طبقی از چوب) frumento purgando *B.*

پـاچـال s. پـای چـال n. c. insile textoris (گوی که جولاهگان در وقت بافندگی پاهای خودرا در آن آویزند); cf. چال et پا افشار; sec. *F.* scrobs vel fovea (t. چقور) textoris, fabri ferrarii aliorumve artificum *F.*; 2) locus ubi consident ii, qui olera et pultes vendunt (استادان بقال ونانبا وآشپز) *B.*

پاجامَه n. c. femoralia, braccae (شلوار وتنبان) *B.*; cf. پاشامه.

پاچان i. q. پـاشـان *B.* lit. ش cum چ permutata.

پاچاه et پاچاهَه (suff. ه) n. c. insile (چاهک) textoris *B.*; cf. چاهک et پاچال. Sec. *F.* ex مجمع الفرس vox پاچاهه et sec. *SHL.* vox پاچاه etiam significat: officina textoria (کارگاه جـولاهان که دروی پایش بود) *SHL.*

پاچایَه excrementum et urina (بول وغائط) *B.*

پاچَک i. q. پـاوچـک fimus bubulus siccus sive sponte siccatus sive cespitis instar formatus et siccatus ad comburendum *B.*; cf. پاچوگ et غوشاك et غوشای.

پاچلَه et پاچیلَه genus calceamenti cribro parvo (غربال کوچک) simile nivibus percutiendis (بجهت کوفتن برف) et traiiciendis aptum factumque *B.*

پاچ نامَه et پاشنامَه i. q. باخنامه cognomen; 2) socius, aequalis (همال وقرین) *B.*

پاچَنگ i. q. باجَـنـگ fenestella, per quam uno oculo (بیک چشم) spectare potes; 2) calceus (کفش وپاافزار); cf. پاژنـگ; 3) i. q. پاشنگ et پاهـنـگ, quorum est synonymum (وبا پـاشنگ وپاهنگ مترادف است) *B.*

پاچوگ i. q. پاچَک s. پاوچگ *F.* ex مـجـمـع الـفـرس. Fortasse ex پـاوچـک lit. و et چ transpositis orta vox.

پاچَه (suff. چه) diminut. vocis پا, pes pussillus, pediculus; 2) i. q. ar. کُـراع pars cruris vel tibiae tenuior in ovibus et bubus *B.*, qui est cibus notus (طـعـام معروف) *F.*; inde پـاچـه فروش n. c. qui crura pedesque animalium venundat *C.*; 3) i. q. پایچه femoralia, braccae (شلوار وطومان پاچسی) *F.*

h. p. پاجی (suff. جی) adi. mean, low, grovelling. Inde پـاجـیـانه (suff. انه) adv. meanly et پاجی پرست n. c. a patronizer of mean upstarts et پـاجـی مزاج adi. c. mean-spirited *Shaksp. R.*

پاچیدَن i. q. پاشیدن et پاشانیدن q. v. *B.* lit. ش cum چ permutata; cf. پاچان pro پاشان.

پاچیدَن placide, lente incedere, ingredi (نرم وآهسته براه رفتن) *B.*, qua significatione verbum ex پا et چیدن compositum videtur.

پاچیلَه i. q. پاچله q. v. *B.*

پاخ i. q. باخ q. v. *C.*

پاختَه amussis, perpendiculum (چهچه بلند وطناب) fabri murarii *B.*; cf. بنه بنا .

پاخَرَه et پاخِرَه et پاخُرَه sedile (صفه ونشیمن) ante fores domus exstructum *B.*

پاخواست *C.* et پاخُوست [*ô*] *F.* adi. comp. i. q. پای خوست *F.*; cf. خـواست et خوست .

پـاخیرَه exstructio, aedificatio (بـنـا) muri, domus, simil., ar. رِهص dicta *B.*; cf. آخیز et باخسه .

پاخیرَه‌زَن (a v. زدن) n. c. faber murarius, caementarius (بنّا وکُلکار وديوارگر ar. رقّاص) *B.*; cf. آخیزگر et باخیزن s. باخه زن .

پـاد qui servat, tuetur; custos; 2) magnus, potens, *quasi* fulcrum, *cui quid innititur* (بمعنی پاس وپاسـبـان ونگهبان وپائیدن باشد که از دوام وثبات ودر نظم داشـتـن است وسامان ودارندگیرا نیز گـویـنـد وبمعنی بـزرگ وعمده هـم هست اول نگهبان (وپادشاه مرکب ازین است وبـزرگ ثانی دافع ضرر ومصلح فساد پادشاه وپادزهر بو معنالر واسـطـه سیله ترکب لفظ اولنمشدر ثالـث بمعنی پائیدن یعنی باصمق وثابت وبر قرار اولمقدر *F.* Sec. *B.* lex. haec vox nonnisi in composito پادشاه et sec. *F.* etiam in voce پادزهر usurpata est, quam tamen *B.* lex. auctor پازهر scribit et pro پاوزهر positam dicit. Sine dubio پـاد cognatum est cum verbo پائـیـدن z. ***, *IC.* pá, s. पा, servare, tueri et respondere videtur z. ***, *IC.* páta, s. पातृ protector.

پاد i. q. پات, quae est primitiva vocis forma, lit. ت cum lit. د permutata (در اصل این لغت پات بوده وتا بدال بدل شـده بسبب قاعدهٔ کلی یا بسبب تغیر السنه وازمان) *B.*

پادا i. q. پای دار imp. verbi پای داشـتـن; 2) stabilis, permanens, sempiternus (باقی وهمیشه وبر قرار وجاودان); inde 3) epithetum Dei; 4) equus velox, agilis (اسب جلد وتـنـد وتیز); 5) ventriculi cordis (کعبتین قلب); 6) nom. diei XX mensium regiorum *B.*

پاداش n. c. pro پای تاش, e quo contractum est, lit. ت cum lit. د permutata, socius (کمال پاشازاده عندنده لفظ مرکبدر که معناسی ایاقـداش دیمکدر بو معنی مرحومک دقایق الحقایق نام کتابیدن غیری نسخه‌لر ده روایت اولنمامشدر) *F.*

پاداش s. پاداشت s. پاداشن (phl. פחדאשן coll. syr. ܦܘܪܥܢܐ, Spiegel Avesta p. 279) remuneratio beneficiorum (جـزا ومکافات) *B.* جزای نـیـک ضـدی بادافراه (نیکی) *F.* Sec. alios *abs.* retributio sive boni sive mali *B.*, e. g. in hoc مـثـنـوی poetae سعدی:
بترس از خداوند جان وروان : شیخ سعدی
که هست او تـوانا وما ناتوان ✿ کـم اندر
نگیرت فرجام کار ✿ نگردد بپاداش روز شمار
et in hoc versu استـاد فرخی poetae:
خدایگان جهان آنکه از خدای جهان ✿
جهانیانرا پاداشنست وبادافراه *F.* et لامعی
یگانهٔ که دو دستش کـه poetae : جرجانی
عطا بدهد ✿ هزار فائده با صد هزار پاداشـن
B. F.; cf. Spieg. Chr. 135.

پادام et پایدام n. c. pedica s. laqueus aucupatorius (حلقهٔ مـوی) e cauda equi factus; 2) volucris (پـرنـده) prope laqueum alligata, qua alias volucres alliciant et capiant (ar. ملواح) *B.*; cf. دام. *F.* lex. auctor et *C.* vocem پادام significare dicunt „oratorium" (مصلا یـعـنـی نمازگـاه), e. g. in hoc versu مـیـر نظمی poetae:
اگر بریـتـده‌را پیغام باشـد ✿ مرا خاك درت
پادام باشد *F.*

پادامَن i. q. پای دامَن n. c. pars infima laciniae vestis ad terram fere attingens *B.*

پادانیا a root resembling a carrot *R.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

پاداو i. q. پاراو *F.* Sine dubio varia lectio ex literarum د et ر similitudine orta.

پـادراز adi. c. content, tranquil, at ease *Shaksp. R.* Inde پا درازي گستاخی ex-

cessus arrogantiae ac impudentiae *M.* ex *IK.*

a. p. پا دَر رِکاب (pes in stapide) n. c. eques (سوار); 2) equo iter facere (سواری سفر); 3) *met.* a) apparatio ad iter faciendum (مهیا بودن اسباب سفر), b) initium itineris in vitam futuram s. tempus moriendi (دم نزاع), c) omne, quod depravationi et exitio (ضائع شدن) proximum est *spec.* potus vel vinum acescens (شرابیکه مائل به ترشی شده باشد) *B.*; cf. پا رکاب.

پا دَر گِل (pes in coeno) adi. c. *met.* captus ita, ut emergere non possit *M.*

پاذْزَهر i. q. پازهر *F.*; cf. بادزهر et فادزهر et پازبا.

پادَسیت n. c. i. q. ar. نسیه i. e. emtio mercium pretio crastino die solvendo *B.* emtio fide facta. Synonyma sunt پسادست et پستادست.

پاذْشا s. پاذْشاه, e quo prior vocis forma abiecta lit. ه orta est, imperator, rex (ar. سلطان) *B.* Vocem esse linguae persicae antiquioris (نامی است فارسی باستانی) et ex پاد et شاه compositam ipsi lexicographi persici bene animadvertunt, sed pro variis compositi membrorum significationibus, quas afferunt, varie explicant: a) magnus custos (پاسبان بزرگ), b) gener sempiternus (همیشه داماد), c) dominus firmitatis, constantiae (اصل وخداوند پایندگی ودارندگی), d) dominus throni (خداوند تخت واورنگ). — Sine dubio vox پادشاه e k'hsháyathiya *IC.* rex, p. شاه praeposito páta *IC.*, p. پاد q. v. orta et est nom. comp. determinativum proprie significans: p r o t e g e n s s. p o t e n s r e x; 2) praevalens, vincens (غالب) e. g. in hoc hem. Schahnam.: نبودند بر یکدگر پادشاه Gl. Sch.

پاذْشاهانَه (suff. انه) regi conveniens, dignus; regius *M.*

پادشاهِ خُتَن et پادشاهِ چین *met.* sol *B.*

پادشاه زادَه n. c. regis filius, princeps *R.*

پادشاهِ نیمروز i. q. پاد شاهِ سیستان rex Sîstâniae, nam سیستان appellatur etiam نیمروز; 2) *met.* a) sol, b) Adam, quia usque ad meridiem (نیمروز) in paradiso erat, c) Muhammed, quia pro populo suo usque ad tempus meridianum (نیمروز) preces faciet, d) homo fortunatus, felix (مردم نیک پی ومبارك قدم) *B.*

پاذْشاهی (suff. ی) adi. c. ad regem pertinens, regius *M.*; 2) n. c. regia dignitas; 3) regnum; cf. Frag. 27, 18, Spieg. Chr. 24. 53. 136.

پادشاهی کَردَن *met.* imperio et arbitrio suo uti, imperium habere (تحکم کردن); 2) iniuria afficere, opprimere (ظلم نمودن) *B.*

پاذْشائی (suff. ی) a پادشا pro پادشاه formatum i. q. پادشاهی; cf. Sec. Nam. p. 1 coll. schol. ad h. l. in Spieg. Chr. 53.

پاذْشَه i. q. پادشاه, e quo decurtatum est *HK.*

پاذْکانَه et پادِکانَه et sec. *F.* پاذْگانه tectum altum (بام بلند); 2) fenestra (دریچه) *B.* fenestra alta (دریچهٔ بالا) *F.* Eadem vox atque بادکانه esse videtur et a voce باد ventus derivanda.

پادَل a flower *R.* Deest in ceteris lexicis.

پادِنگ et پادِنگَه lignum forma capitis et colli equini, quo oryza nondum decorticata (شلتوك) tunditur, ut granum a cortice (پوست) separetur *B.*

پادَه grex (گله) asinorum et boum; 2) pascuum (چراگاه) equorum, camelorum et boum *B.*; 3) pastor (چوبان ونگهبان) *F.* ex موئد الفضلا *SHL.*; cf. پاده بان; 4) baculus, pedum (چوبدستی) *B.* چوبدست *F.*, quod *M.* male vertit: „manipulus virgultorum", e. g. in hoc versu حکیم سنائی poetae: خصم در دست قهرت افتاده ✿ پایها در رکاب چون پاده *F.*; cf. پازه.

پـانه بان n. c. pastor, custos (گـلـه بـان) (وچوبان وپاسبان ونگاهبان) *B.*; cf. پاده 3.

پادیاب ablutio s. purgatio rerum adhibitis precibus (شستن وپاکیزه کردن چیزها بدعا) (خـوانـدن) *B.* Vox antiquioris linguae persicae consentiens cum voce zend. et pazendica پادیاو lit. و cum ب permutata; cf. پاو. Inde پادیاوی کردن i. q. پاکیزه شستن abluendo purgare *B.* s. برسم.

پادیاوند validus, fortis et cum شُدن roborari. Inde پادیاوندی robur *C.* ex vers. pers. Vet. T.

پادیر et پاذیر s. پازیر i. q. بادیر q. v. *B.*

پار annus praeteritus (سال گـذشـته); cf. پارسـال; 2) corium confectum (چـرم دباغت کرده); 3) pro پاره pars, frustum *B.*, e. g. in hoc versu حکیم سنائـی poetae : دین زردشت آشکار شـده ✿ پرده زخم پاره پار شده *F.*; 3) a v. پاریدن = پریدن volatus (پرواز وپرش) *B.* Consentit *F.* et falsa est significatio „pluvia", quam e *F.* lex. petitam dicit Meninski.

پاراج id, quod hospiti (مـهـمـان) tanquam donum (پیشکش) offertur *B.* in app.

پاراو vetula, anus decrepita (زن پیر وپیر سال); cf. پارو et پاروب 2; 2) nom. territorii ad Qazvîn pertinentis (بلوکی از بلوکات قزوین) *B.*

پـارچه (suff. چـه) diminutivum vocis پاره frustulum, segmentum *M.*; cf. *B.* s. v. تکل et چـلـپ; 2) pannus, vestis *B.* *Shaksp.*; cf. Rosen Narr. p. 71 et Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 504 et 505.

پارْد insectum quoddam, ricinus (کنه) *F.* *C.*

پارْدان i. q. باردان; 2) vinum (شراب) *B.* in appendice.

پاردُم i. q. پالدُم (vox cum دُم composita, cuius prius membrum پار i. q. ریسمان significare dicit lex. *SHL.* auctor) lorum (چرم) latum parti posteriori clitellarum assutum (که بر پس پالان چاروا دوزند) et in partem posticam femoris (بر پس ران) iumenti deiectum. Sed rectius sec. alios „postilena" (چرمـی کـه بر پـس زیـن اسـب بندند وبر زیر دم اسب اندازند) *B.* دمچی چـرمین که پس زین اسپ بندند Gl. Sch.; cf. رانکی. Inde بر بالای پاردم گوزیدن (supra postilenam pedere) *met.* gloriari, iactare se et ostentare (لاف وگزاف زدن); 2) moliri rem, quam perficere non vales (کاری ومهمی پیش گرفتن که زیاده بر قدرت اوست) *B.*

پارْدو melissa, citrago (اوغـل اوتی کـه بارانـه وبادرنگبو ومعرب بادرنجبویـه در دافع سـودا بر اوتدر) *F.* Eadem vox atque بادرو esse videtur.

پارزَنَه i. q. بارزن s. بـیـرزن q. v.; 2) fascia pectoralis (سینه بند) infantum, e. g. in hoc versu ابـو المعانی poetae : داغ سـیـنـه متصل بودند با هم یکدگر ✿ پارزده بندند گویا سینه طفل دلم *F.*

پارْس, پـارَس sec. *HK.* (coll. *IC.* pársa et pársi), i. q. فارس provincia quatuor urbes یزد et کرمان, صفاهان, شیراز complectens *SHL.* بمعنی فارس است که شیراز وتوابع آن باشد وصفاهان وکرمان ویزدرا نیز گفته اند *B.* Persis; cf. Chr. Sch. 1, 5; 2) nom. filii پهلو, filii سـام, qui urbem اصطخر condidit; 3) nom. animalis venatici, panthera (پلنگ) minoris, alias یوز dicti *B.* i. e. felis uncia; cf. بوی پـرسـت et Quatremère ad H. Mong. I, 161 not.; cf. پارسجی.

پارْسا abstinens, continens (پرهیزگار), peccata et malefacta effugiens (دور از مـعـاصـی) (ونمائم) *B.* probus, integer (پاکیزه وحلال) زاده) *F.*, e. g. گر آنها که من گفتمی کردمی ✿ نکـو سیرت وپارسا مردمی Gul. 66 fin. religiosus, monachus (عابد وزاهـد) *F.*; cf. Gul. 27. 53; 2) i. q. پارسی q. v. *B.*

پارسال n. c. annus transactus, superior (سالی کـه پـیـش آن سال گذاشته باشد) *HK.* Cf. پار 1.

پارسائی (suff. ی) abstinentia, probitas, pietas *B.* s. v. روه.

پارسجی (suff. جی) animalium venaticorum, quae پارس dicuntur, custos Quatremère ad H. Mong. I, 163. Cf. پارس 3.

پارسنگ n. c. i. q. پاسنگ res, quam in unam lancem (کفهٔ ترازو) imponunt, ut cum altera aequabilitatem servet; libramentum *B.* Vox ex پار pro بار et سنگ composita videtur; cf. بارسنج et پاهنگ.

پارسه mendicatio (گدائی) *B. F.*

پارسی pl. پارسیان (suff. ی) ad Persidem (پارس) pertinens, persicus, Persa Spieg. Chr. 33; 2) adv. parsico idiomate Chr. Sch. 85, 243 (پارسی زبانرا گویند که در ولایت فارس که دار الملک استخر است مردمان بدان سخن کنند) *B.*; cf. Spiegel Gr. der Parsispr. p. 1 sqq.; 3) i. q. پارس Persis Spieg. Chr. 41.

a. p. پا رکاب n. c. i. q. پا در رکاب q. v. *HK.*

پارگی i. q. بارگی 5 mulier inhonesta, meretrix *B.*; 2) meretricium facere (قحبگی کردن) *F.*; 3) pro بارگی 1 equus; 4) i. q. پارگین s. بارگین q. v. *F.*

پارگین i. q. بارگین; 2) aqua foetens (آب گندیده وبدبوی). Inde formatum est ar. فارقین *B.*

پارنج i. q. پای رنج n. c. pecunia (زری), quam offerunt poetis, musicis, simil., ut festo vel convivio adsint; 2) pecunia, quae instar mercedis datur cursoribus (که باجرت قاصدان دهند) *B.*

پارنجن i. q. پاورنجن s. پابرنجن *B.*, e quo decurtatum videtur.

پارو et پاروب [ó] (cf. رفتن) n. c. instrumentum palae (بیل) simile, quo nivem amovent; cf. خوبه; 2) coll. پاراو vetula, anus decrepita *B.*

پارود pedamentum, ridica (باغ هرکی), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : گر نباشد عشق در دل میشود افسرده تن ✿ تاك بی بر میشود پارود می برند هین (میشود پارود می برند هین) *F. C.* Fortasse cum باردو cognata vox.

پارودن pala eiicere (کورك ایله نسنه کوریمک) *F.* exemplo non allato *C.* Sine dubio verbum den. a voce پارو formatum.

پاروچه vas, in quo lutum et terra portatur (بالچق چکدکلری ظرف) *F.* باروجه *C.*

پاروله schidia, assula (تخته واغاج یونقهسی); 2) homo iocosus, facetus (مزاح ولاغ ولطیفه); 3) homo nequam, iners (ایدیجی), (مرد بی معنی یعنی ایشه یرامز آدم), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : نه عشقت لایقم نه ترك عشقت ✿ همان پاروله ام در کار عشقت *F. C.*

پاره segmentum, frustum (ar. قطعه opp. درست); 2) pars (ar. جزو pl. اجزا *B.* Inde یك پاره adi. c. una parte constans i. e. solidus *M.*; پاره پاره in frusta, frustatim; پاره پاره شدن dividi, scindi Frag. 33, 23; پاره کردن dividere, scindere Rosen Narr. p. 35. 42; پاره دوز n. c. lacinias assuens; resarciens, reparans *C.* a tentmaker *Shaksp.*; 3) i. q. زاده natus, filius, ut مخدوم پاره = مخدوم زاده domini filius; 4) munus, donum (تحفه وتبرك); 5) donum, quo corrumpitur iudex (رشوت); 6) genus dulciarii (حلوا), nomine شکر پاره notum; 7) clava ferrea (گرز آهنین); 8) puella, quae non est virgo (نادوشیزه که دختر بی بکارت باشد); 9) (a v. پاریدن) volatus (پاریدن وپرواز کردن); 10) ling. indica : (coll. hind. پارا s. पारा s. पारद) argentum vivum (سیماب); 11) ling. rûmana : numus quidam in Rûm usitatus (زری که در همان ولایت رائج است) *B.*

پارهٔ آرد puls farinaria, alias اوماج dicta, quae e massa fermentata cum farina triticea paratur *B.*

پارهٔ زرد pannus flavus (پارچهٔ زرد), quo humeris assuto Iudaei a Musulmanis se distinguere solebant. Respondet voci ar.

غیار s. غیاره *B.*, de q. v. de Sacy Chr. ar. t. I, p. 146 not. ed. alt. coll. Freyt. lex. s. v. Cf. infra گُرده et یهودانه.

پارَه کار n. c. amata placendi cupida et proterva (محبوب شوك وشنگ) *B.*

پاری fructus ex arboribus provenientes (اشجار وباغ قسمندن حاصل اولان حصول), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : هرکه از دست وزبان یاری نبود ✿ چون درختی سایه وپاری نبود *F.* Vox ad بار onus, fructus, referenda videtur.

پاریاب s. پاریاو arvum (زراعت) ope aquae fluvii vel fossae vel fontis, simil. consitum (مزروع) *B. SHL.* Sec. *SHL.* i. q. فاریاب s. فاریاو q. v.

پاریدَن i. q. پریدن volare (پرواز کردن) *B.*

پاریز i. q. پاییز q. v. *F.* ex مجمع الفرس.

پارین (suff. ین) *F.* et پارینَه (suff. ینه) *B. HK.* ad annum praeteritum pertinens; praeteritus, antiquus opp. نو *F. B. HK.*, e. g. in hoc versu : کهن شد قصهٔ فرهاد وشیرین ✿ چو عیش رفته وتقویم پارین *F.*

پاز fraudis expers, sincerus (بی غش); 2) elegans, iucundus (نازك ولطیف) *B.*

پاژ i. q. باژ 3 nomen pagi *B.*

پازاج s. پازاچ obstetrix; 2) nutrix (دایه ar. قابله ومرضعه) *B.*; cf. پیش نشین.

پازار i. q. پاتابه involucrum, fascia pedis *F.*; cf. پایزار.

پازبا i. q. پادزهر q. v., e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : گر کند تاثیر دلرا زهر قهر ✿ غم بخود بهر رفعش ساز آندم ساغر می پازبا *F.*

پازپرمی nom. oppidi (قریه) prope مشهد, ob uvas celeberrimi *F.*

پازتاری pars, particula (جزئی opp. کلی) pl. خزئیات = پازتاریان *B.*

پاژخ gemitus, lamentatio, نالش *SHL. F.*, e. g. in hoc versu عماد زوزنی poetae : ای کرده دلم غم تو رخ رخ ✿ تا چند کنم زعشق پاژخ *F.*; 2) vox (آواز), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : کسی کم کند پند با جان شنید ✿ شنیدند از جان پاژخ دهید *F.* — In *B.* et *HK.* lex. haec vox addito مالش وآزار explicatur, quod mendose pro نالش وآواز scriptum videtur.

پا زَدَه adi. c. pedibus calcatus, conculcatus *M.*

پازش herbas frugibus inimicas e segetibus eruere et amovere, ut پیرایش de arborum putatione dicitur *B.*

پاژگر (suff. گر) i. q. بازگیر s. باجگیر s. باجدار vectigalium collector *F.*, پاژ pro باژ s. باج posito, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : پاژگر بوده است در اقلیم حسنت چشم شوخ ✿ زان سبب برده متاع صبر دل در راه عشق *F.*

پاژگیم cauda draconis serpentisve *C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

پازَن coll. باژن caper montanus (بز کوهی) *B.*

پازَن et پازَنك leno (ar. قوّاد), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : زن چلی صنعت او پازن است ✿ پازنکی با زن خود ار زن است *F.* Vox ex پا et زن composita videtur; cf. پایزن.

پاژنامَه i. q. پاچ نامه *B.* lit. ژ et چ inter se permutatis; cf. پاشنامه.

پازَند et پازَند commentarius (تفسیر) libri Zend (زند), quem Zerdusht (زردشت) composuit; 2) contra alii dicunt, Zend esse commentarium (تفسیر) Pâzendi; 3) sec. alios Zend et Pâzend duo libri sunt, quos Ibrâhîm Zerdusht de cultu ignis scripsit; 4) alio denique auctore Pâzend est interpretatio (ترجمه) libri Zend *B.*, quae interpretatio alio loco eiusdam *B.* lexici nomine خُرده appellatur (خرده ترجمهٔ کتاب زند است که آنرا پازند خوانند). Ex iis quae Spiegel (Gram. der Parsispr. p. 1 sq. et 205 sq.) de hac voce accurate et copiose exposuit,

collatis duobus locis, quae ex arabici scriptoris Masudii operibus in Zeitschrift der DMG. t. VI, 3, p. 408 excerpta leguntur, sequitur, voce Pâzend intelligendum esse commentarium commentarii Zend dicti; cf. زند et خرده et ابستا.

پازنك i. q. پازن leno *F.*

پازنگ i. q. پاچنگ *B.* lit. چ et ژ inter se permutatis.

پازو folium longum in farctura ex carne concisa et oryza adhibita (یاصی بیپراقدر (قیمه ات وپرنج ایله طوله ایدرلر), folia betae *C. M.*; 2) i. q. بازو 2, turc. قپو طیاق, postis ianuae *F.* ex نعمة الله.

پازوم edulium, cibus *C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens. Fortasse i. q. pracedens پازو 1.

پازه baculus, pedum *F.* Eadem vox atque پاده 4, quacum fortasse permutata est.

پازه i. q. پاچه *B.* lit. چ et ژ inter se permutatis.

پازهر pro پاوزهر i. q. زهر شوینده, nam پاو significat: abluere, purgare (شستن وپاکیزه کردن) *proprie*: venenum abluens; inde *gen.* omne remedium adversus venenum et quo vita servatur, antidotum (تریاك) et *spec.* i. q. ar. حجر التیس (lapis hirci) lapis Bezoar (هر دوائی که حافظ روح باشد ودفع ضرر سم کند عموما وآنرا که بعربی حجر التیس خوانند خصوصا) *B.*; 2) sec. al. lapis serpentis (ar. حجر الحیه) *B.* Alia vocis forma est بادزهر s. پادزهر, unde arabica فادزهر orta; cf. انزرو s. انذرو et پاژبا et پاژیر.

پازیب n. c. i. q. پای زیب *R.*

پازیر i. q. پادیر s. بادیر q. v. *B.*

پاژیر i. q. پازهر, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: برای ✿ زدست ساقئ گلروی ساغر زهر غمر پاژیر بهتر *F.*

پاژیره i. q. بازیره; 2) vespertilio (شب پره ar. خفاش); 3) amicus mulierum (زندوست) *F.*

پازین i. q. بازیره pars noctis (حصة من الليل) *F.*

پاس coll. پاسیدن custodia, tuitio (نگاهداشتن ونگاهبانی وحراست کردن واستوار داشتن بمعنی پاسبانی *F.* محافظه وحفظ *B.* (ونوبت ومدتی متمد مانند چیزی Gl. in Des.; cf. Gul. 6, 2; 2) una octo partium temporis, in quas noctis et diei spatium (شبانروزی) dividitur et quarum unaquaeque پاسی dicitur; vigilia; cf. Spieg. Chr. 70 fine, Gul. 19, 16. Rosen Narr. p. 69; inde 3) i. q. پاسبان is, qui tali temporis parte vigilias agit; vigil *B.*, e. g. in hoc مثنوی poetae حکیم اسدی: چلیپا پرستان وروسی گروه ✿ چنانند از دوستانش ستوه ✿ که دارند روز وشب از پس هراس ✿ بهر کوه دیده بهر دیر پاس *F.*; 4) sec. al. *absol.* pars, portio (حصه وبخش) sive noctis sive diei sive alius rei; 5) sollicitudo, moeror (تنگی دل واندوه) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano: فرشته گرفته زپس بیم پاس ✿ پری در نهیب اهرمن در هراس *F.*; 6) coll. باس 2 metus, timor (خوف) *F.* بیم *SHL.*, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae: پناه ملك کیان یعنی شیخ ابو اسحاق ✿ که ملك دنیی ودینرا از پاس دارد پاس *F.*

پاساخت adi. c. paratus, promtus (حاضر ومهیا), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: شه جمجاه وعلی بخت وکوکب ✿ کند بزمش فلك پاساخت هر شب *F.*

پاسان i. q. ar. صیانت custodia, cautio i. e. cavere verba et facinora turpia (محافظت کردن خودرا از سخنان هزل وقبیح وافعال شنیعه وقبیحه) *B.*

پاسار calcis ictus (لکد) *B.*; cf. پاسپار.

پاسپار i. q. پاسار; 2) calcans, calcitrans (لکد کوب) *B.* Utraque vox پاسار et پاسپار cum پاشنه cognata esse videtur.

پاسپار lusus quidam puerorum لکد بازی dictus, quem in aqua vel sicco ludunt *B.* ex موید الفضلا.

پاسبان n. c. i. q. پاس 3 vigil nocturnus, custos (شب زنده دار ومحافظت کننده

B.; cf. Frag. 31, 13. Inde پاسبان طارمِ نُهم et پاسبانِ فَلَک met. Saturnus planeta B.

پاسْبانی (suff. ی) custodia, vigilia C.; cum کردن vigilias, excubias agere Rosen Narr. p. 79.

پاسُبُک adi. c. levipes, i. e. promtus, expeditus *homo*; celer pedibus, velox *equus, iumentum F.*

پاستادَه adi. c. pedibus insistens, promtus *M.*

پاسْتان i. q. باستان q. v. (مقدمین واولین) *B.* in app.

e. پاستِنای pastinaca *M.*

پاسُخ responsum (جواب opp. سوال) *B.* Inde پاسخ کردن s. پاسخ دادن respondere Frag. 25, 16; پاسخ سوختن *met.* silentium tenere, tacere (خاموش ماندن), e.g. in hoc hem. Schahn.: چو بشنید رودابه پاسخ بسوخت Gl. Sch.

پاس داشتَن vigilias, excubias agere H. Sam. 124 med.; cf. پاس.

پاس دار n. c. i. q. پاسبان *F.*; inde پاسداری (suff. ی) i. q. پاسبانی *Shaksp. R.*

پاسَرَه arvum, quod praedii dominus ab aliis separatum assignat agricolis, ut eius proventu vectigalia aliave tributa pendantur (تا ایشان حاصل آنرا صرف اخراجات دیوانی وغیره کنند) *B.*; cf. باسره.

e. پاسَق i. q. بوسه osculum *HK.* Sec. *SHL.* est vox turcica.

پاسُک et پاسَک i. q. باسُك *B.*; cf. پاشَك.

پاسَنگ i. q. پارسنگ *B.*; cf. پاهنگ.

پاسُوار n. c. i. q. سوارپا pedes agilis, velox *B.*

پاسَه i. q. تاسه q. v. *B.*; cf. پالواسه et تاسا.

پاسی (suff. ی) vigilia v. s. پاس 2; cf. Gul. 19, 16.

پاسیدَن custodire, observare, vigilare (نگاهبانی وبیدار خوابی وپاس داشتن) *B.*; cf. پاس.

پاش imp. verbi پاشیدن; 2) in comp. part. praes. significatione: spargens, diffundens; 3) n. s. sparsio (از هم پاشیدن وبر افشاندن) *B.*

پاشام i. q. باشامه *C.* Sec. *R.* significat etiam: the membrane enveloping the pia mater. In lexicis persice scriptis *B. HK. F.* et *SHL.* deest.

پاشامَه i. q. پاچامه *B.* lit. چ cum ش permutata.

پاشان part. praes. verbi پاشیدن, spargens, diffundens; 2) n. s. sparsio (پاشیدن) *B.* Alia vocis forma est پاچان lit. ش cum چ permutata.

پاشانیدَن i. q. پاشیدن *B.* s. v. پاچیدن.

پاشَك i. q. پاسك s. باسك oscitatio *B.*

پاشْنا calx pedis (پاشنهء پا); 2) coll. پاشنگ 2 cucumis, melo, anguria, cucurbita similisve fructus seminis caussa servatus *B.* Cf. پاشنه.

پاشنامَه i. q. پاچنامه q. v. *B.*; cf. پارنامه.

پاشَنگ acinus (خوشه) parvus uvae; 2) i. q. پاشنا 2; 3) forma synonyma (مترادف) vocum پاهنگ et پاچنگ *B.*; cf. پاشنگه et پاشنگ.

پاشَنگَه i. q. پاشنگ 1 et 2; 2) racemus in vite siccatus (خوشهء انگوری که بر تاك خشك شده باشد).

پاشْنَه *F.* et پاشینه, sec. *Shaksp.* پاشِنَه. (z. [Zend] pâshna, s. पार्ष्णि) calx pedis et calcei (عقب پای وعقب کفش) *B.* in app.; cf. بَل et پل et پاسار et پاشنا 1.

پاشو i. q. باسو *gen.* baculus, scipio (عصا), e. g. in hoc versu شمس فخری poetae:
تو آن شاهی که در ایام عدلت ✿ شبان از دست بفکندست پاسو *F.*

پاشی, coll. پاشیدن, sparsio *M.*

پاشیب n. c. gradus scalarum (نردبان وزینه پایه) *B. F.* lex. auctor ex Fg. زیرهء پایه pro زینه پایه, quod *M.* vertit: „infimi gradus scalae"; cf. پغنه et پلّه et پای شیب.

پاشیدن spargere, diffundere et *pass.* spargi, diffundi (ریختن وریخته شدن); 2) impleri (پر کرده شدن) *B.* in app.; cf. اشپوختن et بشخیدن et پاچیدن et پاشانیدن.

پاشینه i. q. پاشنه q. v. *F.*

پاغِر columen (ستون), quo tectum domus stabilitur *B.*

پاغُر *F.* et پاغُرَه elephantiasis morbus, ar. داء الفیل dictus, in quo pes hominis utri seu culeo similis est *B. F.*; cf. پیلپا; 2) sec. al. i. q. باغره s. باگره q. v. *B.*

پاغُند et پاغُندَه s. پاغَندَه i. q. باغنده *B.*

پاغوچَه *C.* et باغوچه *F.* papilio (کلهبک) (دیدکلری بوجکدر) *F.* ex libro السامی فی الاسامی inscripto, e. g. in hoc versu poetae ابو المعانی : مانده با حیرت درین باغ جهان بی وفا ✿ همچو باغوچه که مانده بر سر دیوار باغ *F.*

پاغوش [ô] i. q. باغوش q. v. *B.*

پافَزار decurtatum ex پاافزار q. v. *B.*; cf. پاوزار.

پاك (contractum videtur ex پاواك coll. s. पावक a rad. पू suff. अक; cf. Instit. l. pers. §. 256 p. 164) purus, mundus, sincerus, castus (صاف وبی غش وپاکیزه) *B.* طاهر *F.* sanctus, de Deo Pend. 2 init. Inde پاك کیش adi. c. sincerae fidei Chr. Sch. 93, 111, ubi ita legendum pro mendoso پاکیش; cf. *ibid.* پاکداد 88, 24; 2) omnis, totus, perfectus (همه وتمام وباقی), e. g. in locutione حساب ما پاك شد „computatio nostra perfecta s. absoluta est, ut nihil remanserit" (تمام شد وچیزی نماند) et in alia پاك بردند „omnia abstulerunt nihil relinquentes" (همرا بردند وچیزی نگذاشتند) *B.* et in alia پاك سوختن „totum comburere" *F.* Gul. et in hoc hem. Schahn. : درخانهارا سیه کرد پاك *F.*; cf. پاکباز 4.

پاکار et پایکار n. c. exactor inferior, qui in loco, quo advenit dominus redituum, pecunias ab hominibus exigit eique tradit; 2) qui latrinas et plateas purgat (ar. کناس); 3) *abs.* servus (خدمتگار) *B.*

a. p. پاکانِ خِطّ اوّل (cf. پاك 1) *met.* angeli, Cherubim et qui portant thronum Dei *SHL.* Pro خط *B.* et *HK.* exhibent خطه.

پاگاه latrina (قدمگاه turc. ایاق یولی); 2) gradus scalarum (نردبان ایاغی) *F.*; cf. پایگاه.

پاکباز n. c. coll. پاك 1 qui in ludendo fraudem non committit (دغلی نکند); 2) abstinens, religiosus, castus (زاهد ومجرد); 3) caste amans (عاشقی که بنظر پاك بمعشوق نگرد); 4) coll. پاك 2 qui alea omnia (تمام) perdit *B.*

پاکبازِ چَرخ *met.* luna (ماه) *SHL. R.*

پاکبَر „omnia aufer" imperativi et „omnia auferens" part. praes. significatione a v. پاك بُردن q. v. s. پاك 2.

پاك دامَن adi. c. probus, honestus, castus, integer vitae; cf. خشك دامن *B.* صاحب عفت وعصمت *F.*

پاکِش (suff. ش) purificatio, sanctificatio (بمعنی تقدیس است که بپاکی صفت کردن باشد) Gl. in Des.

a. p. پا کُشادَه رواق n. c. *met.* coelum (the sky) *R.*

پاکَند *abs.* i. q. یاقوت sive viridis, sive albus, sive ruber est lapis pretiosus. Aliae vocis scribendae formae sunt باکند et یاکند q. v. *B.*; 2) *met.* vinum (باده), e. g. in hoc versu شاکر بخاری poetae : کجا تو باشی گردند بی خطر خوابان ✿ جمستررا چه خطر هر کجا بود پاکند *F.* ex جامع الانس et المشکلات.

پاکوب i. q. پای کوب q. v. *F.*

پاکی (suff. ی) puritas, castitas (صفا وطهارت); 2) perfectio (تمام شدن); 3) novacula (استره سر تراشی) *B.*

پاکیدن purgare, mundare (پاك ایلمك) *F.* Verbum denominativum a پاك formatum videtur.

پاکیزگی (a پاکیزه suff. ی) i. q. پاکی 1 puritas, mundities *B.* s. آبِ اندام; castitas *R.*.

پاکیزه purus, elegans (پاك ولطیف ونازك), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : چون بمجلس آمد آن پاکیزه روی ٭ گشته اند خامش همه استیزه گوی *F.*; cf. Rosen Narr. p. 71 med. et 80 fin.

پالا imp. verbi پالودن; 2) part. praes. significatione, colans (صاف کننده), sed in compositis tantum usurpatum, ut باده پالا, ترشی پالا, می پالا q. v.; 3) coll. بالا 5 equus a latere ductus; 4) i. q. آویخته q. v. *B.*

پالاپال res colata, quae obduruit (پالوده سخت شده) *B. F.*; 2) durus, firmus, durans (چیزی سخت که بسیار بماند) *B.* محکم وقوی وتند *F.*; cf. پالا.

پالان i. q. پالا 3 equus a latere ductus *B.* cf. بالان.

پالادن i. q. پالودن q. v. *B.*

پالانه i. q. پالان; cf. بالانه; 2) obtrectator, calumniator, homo pravus (بدگوی ومفسد واهل غیبت) *B.*

پالار i. q. بالار 1. 2 et 3 (درخت وستون بزرگ) *B.*

پالارنگ i. q. پلارك q. v. *F.* exemplo non allato.

پالاس i. q. پلاس q. v. *F.*

پالاش contaminatio (آلوده شدن) pedis coeno *B.* Vox ex پا et آلایش contracta videtur.

پالاگر i. q. بالاگر q. v. *F.*

پالان i. q. بالان 3 vestibulum (دهلیز) *F.*; 2) clitellae *B.* s. پشماگند *C. Shaksp.* Inde پالاندوز n. c. clitellarum confector *R.*

پالانده augens (افزاینده وافزون کننده) *B.* in app. Fortasse legendum پالاینده, quod est part. praes. verbi پالائیدن pro پالائیدن; cf. بالائیدن 2.

پالانه podium in suprema domo (مخارجه بر بالاخانه) *B.*; a balcony, a belvidere *R.*

پالانی i. q. بالانی 2 et 3 equus tardo incessu; equus onerarius *B.* in app. *F. SHL.*

پالانیدن i. q. فشردن s. افشردن *B.* in app.

پالاوان s. پالاون (a v. پالادن s. پالودن) vas foraminibus pertusum rebus percolandis; colum (ترشی پالا) *B.*

پالاهنگ i. q. پالهنگ vox ex پالا equus onerarius et آهنگ i. q. کش trahens, ducens contractum, ut proprie significet i. q. جنیبت کش equum onerarium ducens i. e. lorum (دوال وریسمان) uni lateri freni (لجام) annexum, quo equus ducitur, vel laqueus, quo maleficus vincitur et praeda alligatur et laqueus numellae maleficorum et vinculi collaris lignei canum (کمند دوشاخه وچوبیکه بر گردن سگ نهند); 2) via lactea (کهکشان); 3) *sermone mystico* caussa animi in Deum propensi vel Deo addicti (ونزد مجردان آنچه باعث تعلق باشد) *B.*

پالای imp. verbi پالائیدن q. v. et in comp. part. praes. significatione; 2) i. q. بالای coll. پالا 3 equus a latere ductus *B.*

پالایال valde splendens (سخت تابنده); 2) sec. al. rapidus (سیال), propensus (میال) *F.* qua utraque significatione lex. *F.* auctor vocem پالایال in hoc versu میر نظمی poetae usurpatam dicit : عذار تو چو مه وآفتاب پالایال ٭ که طبع شوخ مرا پر شتاب پالایال *F.* In ceteris lexicis deest.

پالایش (a v. پالودن suff. ش) percolatio, percolando emanare, stillare *B.* s. بیخ. Sec. *SHL.* i. q. پالاوان.

پالائیدن i. q. پالادن s. پالودن percolare, purgare (صاف نمودن) *B.* et percolari, purgari coll. comm. in Sec. Nam. Spieg. Chr. p. 83 fin.; 2) coll. بالائیدن et

پالیدن a) augere (زیاده کردن) b) augeri, augescere (زیاده شدن) *B.* Gl. Sch.

پالدم i. q. پاردم, turc. قوسقون *B.*

پالش coll. بالش 1 incrementum, augmentum (افزایش) *B.*

پالغ i. q. بالغ s. بالغ q. v. *B.*

پالغز (cf. لغزیدن) n. c. offensio pedis, lapsus (ar. عثر); 2) peccatum, culpa (خطا وجرم) *B.* Cf. پای لغز.

پالغزیده (cf. لغزیدن) part. comp., prolapsus in pedes *M.*

پالک i. q. پالیک q. v. *F.*

پالکانه i. q. بالکانه *B. F.*; 2) tectum altum (بام بلند); 3) initium messis (شروع در غله درو کردن); 4) i. q. پاسنگ libramentum *B.*

h. p. پالکی genus lecticae in India usitatae, qua in itinere utuntur *Shaksp. R.*

پالنگ calceus e corio (کفش وپای افزار چرمی); cf. پالیک; 2) fenestra (دریچه) parva, per quam uno oculo spectare potes *B.*; cf. پاچنگ. A bed *R.*

پالنگ پوش n. c. a counterpane, quilt, coverlet *R.* In ceteris lexicis deest.

پالو i. q. بالو 2 verruca (ar. ثؤلول) *B.*

پالوازه i. q. بالوازه oscillum *F.*

پالواسه sollicitudo, moeror (غم واندوه وتاسه) *B.*; cf. تالواسه et پاسه.

پالوانه i. q. بادخورک *B. F.*; cf. بالوایه 2; 2) coll. پالونه colum (ترشی پالا). In poesi voces پالوانه et چانه et زمانه similiter cadunt *B.*

پالوایه i. q. بالوایه 1 hirundo *B.*

پالود pro پالوده percolatus, purgatus; 2) vestis ex pelle agnina (قوزی دریسندن اولان کورک), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : ۞ که پوشد جاهلان سنجاب وسمور نیابد [? نیابد] عاقلان پالود سنور *F.*

پالودگی (a پالوده suff. ی) percolatio *R.* colum *C.*

3 پالیدن et 1 پالائیدن et پالادن coll. پالودن colare, percolare, purgare, mundare (صاف کردن وپاک ساختن) *B.* coll. hoc hem. Schahn. : بپالایم از دیدگان خون گرم Gl. Sch.; 2) percolari, purgari, clarum fieri (صاف گردیدن از کدورتها وصافی وروشن شدن) *B.*; cf. comm. in Sec. Nam. Spieg. Chr. p. 83 fin.; 3) liberare (نجات دادن); 4) liberari (خلاص شدن); 5) coll. پالائیدن 2 facere, ut magnus fiat, crescat (بزرگ گردانیدن); 6) magnum fieri, crescere (بزرگ شدن) *B.*; 7) augeri, augescere (افزون شدن) *B.* Gl. Sch.

پالوده part. praet. v. پالودن q. v.; 2) unde ar. فالودج edulium ex amylo coctum (چیزی که از نشاسته پزند), quod cum potu saccharino (شربت قند) edunt; cf. Spieg. Chr. 18 fin. et برادر پالوده, quod idem est atque فرنی q. v. s. بهت; 3) lanx librae (کفهٔ ترازو) *B.*

a. p. پالودهٔ رواقِ ربعی *met.* pluvia vernalis (باران ابر بهار) *SHL.*

پالوده گشت „purus evasit“ (یعنی از بدیها پالوده گشت ای پاک گشت) *HK.*

پالودی i. q. پالود 2 *C.*

پالوزه i. q. پالو verruca *C.*

پالوس et پالوش i. q. بالوس *B.*; cf. بالوش 1.

پالونه i. q. پالوانه 2 colum *B. F.*

پالوینه nom. loci cuiusdam (مقامی) Gl. Sch.

پالهنگ i. q. پالاهنگ *B.* دوال وریسمان باشد که بر کنار لجام اسپ بندند Gl. Sch.; cf. چنبور.

پالیال semper, continuo (همیشه ومتصل), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : چه سود گر بشود بعد ازین کرم گستر ۞ زبون کرد مرا پالیال جور وستم *F.* In ceteris lexicis deest.

پالیدن videre (دیدن); 2) scrutari, inquirere, investigare (جستوجو کردن وتفحص نمودن); 3) coll. پالودن percolare, pur-

پانزده, lit. ه manifesta, num. card., quindecim *F.* Inde num. ord. پانزدهم decimus quintus; cf. Instit. l. pers. §. 149.

پانزهم i. q. پازهم q. v. *M.*

پانسند interrogatus (پرسیده واحوال گرفته) *B. HK.* Deest in lex. *F.* et *SHL.*

پانصد (pro پنجصد) quingenti *F.*; cf. Inst. l. pers. §. 152.

پانمشک n. c. i. q. بانقش granum therebinthinum *F.*

پانه pessulus ligneus (چوبک تنگی که در زیر در خانه نهند) foribus occludendis *B.*, in lex. *SHL.* sic descriptus : چوبکیست که بر یکطرف آن سوراخ باشد ومیخی باریک در آن کنند چنانچه آن چوب بآسانی حرکت کند وآن طرف که سوراخ دارد در دیوار استوار کنند وچون خواهند که در خانه بسته شود آنرا به پشت در افکنند وآنرا چلمرد خوانند ازان رو که قوت چهلمرد بآن وفا نکنند *SHL.*; 2) cuneus fabri lignarii lignis findendis; 3) cuneus ligneus, quem sutor inter calceum eiusque formam cogit *B.* Aliae vocis formae sunt پهانه et فهانه.

h. p. پانی (s. पानीय) aqua (آب), e. g. in hoc versu حکیم سنائی poetae : نه دران معده قدرهٔ (صدرهٔ *SHL.*) میده ☆ نه دران دیده قطرهٔ پانی *SHL.*

پانید *F. SHL.* et پانیذ *B. HK.*, unde ar. فانید, saccharum album (قند سفید) *B.*; saccharum defaecatum s. purissimum (شکر مصفا) *F.*; 2) sec. al. folium e saccharo confectum (شکر برگ وآن برگها باشد که از شکر سازند); 3) arundo saccharifera (شکر قلم); 4) genus dulciarii (حلوا) *B.* نوعی از حلواست مانند شکر لیکن از شکر غلیظتر وسختتر *SHL.*

پاو lavatio, purificatio (شستن وپاکیزه کردن) *B.*; cf. پازهم et پادیاب s. پادیاو.

h. پاو ling. hind., pes (پای) *B.*

gare (صاف کردن) *B.*; 4) coll. بالیدن augescere, crescere, adolescere (فزون شدن وبزرگ شدن) *SHL.* آرتورمق وآرتوق اولق واوزایوب بیومک F. ex شرفنامه; 5) facere, ut adolescat; educare, nutrire (بزرگ کردن وپرورش کردن) *SHL.*

پالیده part. praet. v. پالیدن percolatus, purgatus; 2) purissimum rei (خلاصه); 3) auctus (افزوده) *B.*

پالیز, unde ar. فالیز, *gen.* hortus, seges, arvum (باغ وبوستان وکشتزار) *B.* Gl. Sch.; 2) *spec.* area cucumeribus, melonibus et anguriis consita *B.*; cf. جالیز.

پالیزبان n. c. hortulanus, agricola et *spec.* custos arvi, quod پالیز dicitur; 2) nom. soni cuiusdam (صوتی) musici *B.*; cf. پالیزوان.

پالیزوان i. q. پالیزبان *B.* lit. ب cum و permutata.

پالیک (cf. s. पादुका) involucrum, fascia pedis پاتابه وپاپیچ ar. لفافه; 2) calceus e corio *B.*: cf. بالیک et پالنگ et پالنگ 1.

پام pro وام ar. قرض aes alienum, debitum; 2) pro فام in fine comp. colorem, similitudinem et speciem indicans (شبیه ورنگ) *B.*; cf. بام 5 et 6.

پاماچان i. q. پای ماچان q. v. *SHL.*

پامال i. q. پایمال q. v. *F.*

پامرد et پامردی i. q. پایمرد et پایمردی q. v. *M. Shaksp.*

پامزد i. q. پایمزد *F.*

پامس i. q. بامس q. v. *B.*

پان (s. पर्ण) folium indicum, quod cum terra iaponica (آهک) et nuce areca (فوفل) masticant, ut labiis ruborem afferant *B.* folium piperis betel. Plura v. in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 369 et 455 et Lassen IAK. I, 1, p. 266.

پانجاه pro پنجاه quinquaginta *C.*

پاوْپَر i. q. پای‌وپر potestas, potentia (قدرت يعنی پا ودست .B (وتوانائی وتاب وطاقت SHL. كه عبارت از طاقت وقدرت باشد. Vox ex پا s. پای et پر inserto و formata.

پاوچک i. q. پاچک q. v. B.

پاوَرَنجن i. q. پااورنجن q. v. B.

پاوْزار pro پافزار q. v.; 2) i. q. پاافشار F. C.; cf. پای افزار.

پاوْزارَه i. q. پای اوژاره q. v. F.

پاوْکُوشت (cf. پاو) n. c. a fine for neglecting cattle R. In ceteris lexicis deest.

پاوَنـد i. q. پابند B. lit. ب cum و permutata.

پاه, lit. ه manifesta, cibus, sed usitatius: iusculum (اگرچه طعام را لکن اکثر شوربا را ده استعمال اولنور) F.; cf. باه.

پاهَک i. q. باهک q. v. B.

پاهَکیدَن i. q. باهکیدن q. v. B.

پاهَنگ i. q. پاسنگ; 2) i. q. پااورنجن B.; 3) synonymum (مترادف) est vocum پاچنک et پاشنک q. v. B. et F. ex Fǵ.

پاهَنگَه (suff. ه) i. q. پاچنگ 2 calceus B. et F. ex Fǵ.; 2) i. q. پااورنجن B.

پای i. q. پا B. Phrases cum پای compositas sub synonymo پا allatas invenies.

پای imp. v. پائیدن; 2) n. c. firmitas, constantia, perpetuitas (پایندگی وباقی وهمیشه بودن) B.; 3) imp. verbi پایستن.

پایا (part. praes. v. پائیدن) stans (قائم وایستاده) B. Gl. in Des., ut dicunt e. g. عرض قائم بجسم pro عرض پایا بجسم است است B.

پایاب (cf. یاب a v. یافتن) n. c. aqua non profunda, quam pede transire potes, vadum, opp. غرقاب; 2) puteus vel receptaculum aquarum (چاهی وآب انباری), cui scalas (زینه پایها) aptant, ut aqua facillime peti possit B., alias وای et hind. باولی dictum F. SHL.; 3) fundus aquae, ar. قعر; 4) firmitas, stabilitas, perpetuitas (پایندگی); 5) robur, vires, potentia, vis resistendi (تاب وطاقت وتوانائی ومقاومت) B.; 6) i. q. پایان finis, terminus, e. g. in hoc versu همت علاء کمال اسمعیل poetae:

تو پایان نیست ✿ که ندیدست شهریش

پایاب et in alio کمال خجندی poetae:

بحر عشقت بحر بی پایاب گفتن میتوان ✿

زر وصلت گوهر نایاب گفتن میتوان F.; cf. پایه 6.

پای اَبَرَنجَن n. c. i. q. پا برنجن q. v. F.

پایابی (suff. ی) coll. پایاب 1 vadosa alicuius loci natura *Shaksp.*

پایازی ardor, aestus, dolor (سوزش ودرد ar. جَوی) B.

پای اَفزار n. c. i. q. پاافزار; 2) i. q. پا افشار B.

پای اَفزاه (cf. افزا a v. افزودن suff. ه) adi. c. *met.* in ampliorem gradum promovens (افزاینده مرتبه) B. in appendice.

پای اَفشار n. c. i. q. پاافشار F.

پایان finis, terminus (آخر وانتها ونهایت); 2) infimum rei (پائین opp. بالا); inde locus infimus in consessu, locus pedibus excalceandis (پائین مجلس وصف نعال وکفش کن); 3) margo (کرانه) cuiusvis rei, confinium (سرحد) *regni*; 4) term. techn. mathemat.: coniunctio puncti ultimi orbitae circularis cum puncto primo in coniungendis duobus arcubus (نزد واصلان پیوستن نقطه آخرین دائره سیر است بنقطه اول در اتحاد قوسین) B. Inde بپایان بردن کار exequi, perficere negotium M.; et بپایان شدن finiri, terminari Spieg. Chr. 115 fin.

پای اَنداز n. c. i. q. پاانداز F.

پایان روزی بَخوردَن *met.* mori (انقطاع حیات وبآخر رسیدن روزی) B. in appendice.

پای آور (a v. آوردن) adi. c. *met.* potens, magnus R.

پای اَوزارَه n. c. i. q. پاوزار s. پاافشار B.

پای باف (a v. بافتن) n. c. textor (جولاهه) B.

a. p. پای باقی n. c. balance of account R.

پای بَــر جای adi. c. firmiter insistens et adv. firmo pede (ثابت قدم بودن) B.

پای بَرَنجَن i. q. پا برنجن q. v.

پای بَست n. c. fundamentum (ar. اساس) F.; cf. Gul. 139, 11; 2) sec. al. inchoatio *aedificii* (یاپونک اول شروعی), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : رسالت باورا شده زیردست ۞ که گـردون نـبـوده هنوز پای بست F.

پای بَست et پای بَستَه adi. c. detentus, captivus (گـرفـتـار ومقيد); 2) *met.* amore captus (اسیر محبت); 3) stans, exspectans (ایستاده ومنتظر); 4) otiosus, iners (بیکار) B.

پای بَند s. پای وَند n. c. i. q. پابند F.

پای بوس n. c. i. q. پابوس q. v. R.

پـای پـوزان clamor terribilis (آواز مـهـيـب سهمناک) B.

پای پوش i. q. پاپوش. Inde پای پوش بته زَدَه et sec. SHL. بنه زده — — (vocales desunt) genus tegminis pedum (نـوعی از پاافزار وجوراب) B. in appendice.

پای پیل n. c. hasta (حربه) quaedam, qua Aethiopes (زنـگـيـان) maxime utuntur; 2) genus poculi (پیالهٔ شراب خوری) B.

پای تابَه n. c. i. q. پاتابه q. v. F.

پـای تَـخـت n. c. imum throni Gul. 19 l. ult.; 2) sedes regia *M. Shaksp.* R.; cf. پایه تخت.

a. p. پای تُراب the first stage of a journey *Shaksp.* R.

a. p. پای ثَبات n. c. firmitas, constantia M.

پایچال n. c. i. q. پاچال q. v. B.

پای جامَه n. c. i. q. پاجامه B.

پای چَم n. c. i. q. پای خوان interpretatio Gl. in Des.

پايِ چوبين grallae (چوبی), quibus innixi grallatores (بازیگران) incedunt B.

پـایـچَـه (suff. چه) n. diminut. i. q. پاچه F. SHL.; 2) femoralia, braccae (تـنـبـان وشلوار ar. رجلان) B.

a. p. پـايِ حَـوض *met.* locus dedecoris, infamiae (جائـی رسوائـی وبد نامـی) B.; cf. پایهٔ حوض.

پای خاستَه adi. c. i. q. پای خست q. v. F. ex Fg.

پای خانَه n. c. latrina *Shaksp.* R.

a. p. پای خَرج s. پای خَرچ balance, residue R.

پای خَست s. پای خَستَه adi. c. pede contritus, conculcatus *de terra aliave re* B., e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : فـراوان کس از پیـل شد پایخست ۞ بسی کس نـگـون مانـده در پا ودست F.; cf. پای خوست et پا خوست.

پای خَوان n. c. interpretatio (ترجمه) B. et Gl. in Des. Cf. پای چم.

پـای خَـوست (واو معدوله) adi. c. i. q. پـای خست B., e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : ابو اسحاق آن شاه عادل که شد ۞ بـپـای عـلـوش زحـل پایخـوسـت F.; cf. پاخوست.

پای خُوشَه [ō] n. c. locus floribus consitus frequenti hominum et animalium itu (تردد) exsiccatus et induratus B.

پایدار i. q. پادار q. v. B.

پایدارَه (suff. ه) n. c. i. q. پایمرد B.

پـایـداری (suff. ی) n. c. stabilitas. Inde پایداری کردن firmo pede consistere, constantem esse F.

پایدام i. q. پادام; 2) anulus (حلقه) e corio factus, in quem duos pedes infigunt, ut in palmas similesve arbores proceras ascendere possint; 3) i. q. دامـگـاه locus, quo laqueus s. rete ponitur B.

پای دامن n. c. i. q. پادامن q. v. *HK. B.* in appendice.

پای دامه n. c. pedica, pedis laqueus *C.*; cf. پایدام et پادام.

پای دان (cf. دان) n. c. calceus (پابوچ) *F.*

پای در سنگ adi. c. immobilis *R.* coll. locutione پای در سنگ آمدن pedem offendere ad lapidem *F. R.*

پایر i. q. پائیر *B.* in appendice.

a. p. پای رکاب n. c. retinue, train *Shaksp.*

پای رنج n. c. i. q. پارنج q. v. *B.*

پایز et پایژ i. q. پاییز, e quo decurtatum est *B.*

پایزار n. c. calceus (کفش وپای افزار) *B.*; cf. پازار.

پایزن n. c. i. q. پازن leno; 2) captivus, servus (اسیر وخدمتکار) *F.*, qua significatione زن a verbo زدن derivandum videtur.

پای زنجیر adi. c. chained by the leg; 2) *met.* encumbered with a family *Shaksp. R.*

پایزه diploma, quod rex cuidam tribuit, ut homines illi obediant (حکمی که ملوک بکسی دهند تا مردم اطاعت آنکس کنند) *B.*; munus (عطیه واحسان); vestis honoraria (خلعت); privilegium s. diploma immunitatis (معاف نامه); diploma regium, quo stipendium assignatur, alias کاغذ زر, literae deauratae, dictum (برات وظیفه که کاغذ زر دخی دیرلر) *F.* ex Fg. Ex iis, quae Quatremère ad H. Mong. I, 177 annotavit, sequitur, voce پایزه intelligendam esse tabulam auream vel argenteam semicubitalem et palmarem, in qua mandatum regis insculptum est.

پایژه funis, quo tentorium tenditur sic descriptus : ریسمانی که بر دامن خیمه وسرا پرده نصب نمایند وآنرا بمیخ بسته بر زمین استوار کنند; 2) res, ad quam habena (عنان) alligatur *B.* Sec. *F.* i. q. پایزه et i. q. پایچه literis چ et ز et ژ inter se permutatis.

پایزه (cf. زه) n. c. a loop or slip knot tied to the legs of falcons etc.; a staple *Shaksp. R.*

پای زهر i. q. پازهر q. v. *C. M.*

پای زیب s. پازیب n. c. ornamentum pedis mulierum *Shaksp. R.*

پایستن firmare, stabilire (بقا وثبات کردن); constantem manere, durare (پاینده ماندن) *B.* firmum, stabilem esse (باقی وثابت بودن) Gl. in Des.; 3) exspectare, morari (انتظار t. بکلمک) *F.*; cf. Frag. 31, 13. Verbum denominativum a پای formatum et cum پائیدن cognatum videtur.

پای ستور n. c. nom. instrumenti musici (سازی) omnium vilissimi (کمینه‌ترین) *B.* instrumentum musicum pastorum ex ungulis animalium, ligno et equorum pilis compositum *M.* ex *F.*; cf. پای شور.

پایسته part. praet. v. پایستن firmus, constans, perpetuus (بقا کرده وپاینده ودائمی) *B.*

پای سخن *met.* vis, gravitas orationis (قوت واستواری سخن) *B.*

پای سنگین *met.* pes firmus, qui e loco non movetur *B.*

پای شکم the lower belly *R.*

پای شور n. c. nom. instrumenti musici *M.* ex *F.* Fortasse eadem vox atque praecedens پای ستور.

پای شیب nom. ritus sacri peregrinationis Meccanae, qui peragitur iaciendis silicibus (نام عقبه ایست بجهت رمی جمرات که دشوار عقبهٔ *B.* (یکی از اعمال حج است اسیدر *F.*, quod *M.* male vertit : „afflictiones et poenae alterius mundi; 2) locus poenarum"; e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae : دست بالا همت مردان که کرده زیر پای ✿ پای شیبی کان عقوبت جای شیطان دیده اند *F.*

a. p. پایِ عَدل *met.* vis, intercessio (قوت وقدرت وشفاعت) iustitiae *B.* in appendice قوت عدل *HK.*

a. p. پایِ عَقل *met.* vis, intercessio (قوت وشفاعت) mentis *B.* قوت عقل *HK.*; 2) litera ultima (حرف آخر) *B.* in app.

پایکار n. c. i. q. پاکار *B.* پیشکار وتحصیلدار Gl. Sch. coll. hoc versu Schahnamiano : ببردند پس پایکاران شاه ✿ دبیقی ودیبای رومی سیاه Gl. Sch.

پایکاشت adi. c. (land) let out to non-resident tenants *Shaksp. R.*

پایگاه n. c. locus pedibus excalceandis (کفش کن وصف نعال); 2) stabulum (جای ستوران) *B.*; 3) vadum fluminis (پایاب) *B. F.*, e. g. in hoc versu Schahn. : بدریا همیکرد پای شناه ✿ بیامد بجائی که بد پایگاه; 4) gradus, dignitas (قدر ومرتبه) *B. F.*; cf. Chr. Sch. 84, 222; 5) radix, stirps, prosapia (اصل ونسب) *B. F.*; 6) pars prominentior tecti (اولر اوکنده اولان رواق وقپو اوزرنده کی صوندرمه); 7) scalae (نردبان) *F.* ex مجمع الفرس. Sec. *C.* etiam significat: vestibulum s. area ante domum; diversorium; latrina; cf. پاگاه et پایگه.

پای گُذار adi. c. *met.* adiutor (مددکار) *B.*

پای گشانیده adi. c. fugitivus (گریخته); 2) liberatus, liber (آزاده اولمش) *F.*

پای کوب imp. v. پای کوفتن q. v.; 2) n. c. saltator *B.*; cf. پاکوب.

پایگَه n. c. decurtatum ex پایگاه q. v. *B.*

پایگی degree, rank; a troop *R.*

پای لُغز n. c. i. q. پالغز *B.*

پای ماچان n. c. in oratione technica (باصطلاح) Sufiorum et Dervischorum : locus pedibus excalceandis (صف نعال باشد که کفش کن است), quo locus poenae s. mulctae (مقام غرامت) intelligendus est. Mos enim est huius ordinis, ut quicunque eorum crimen commiserit in illo loco manu dextra aurem sinistram et manu sinistra aurem dextram tenens tam diu uno pede consistat, quam superior ordinis delicti veniam dederit *B.* Inde dicunt پای ماچان et پای ماچان رفت کرد i. e. excusavit se (اعتذار ایلدی) *F.* hisce versibus innitens poetae nimirum آدم از فردوس واز بالای : حضرت مولانا et هفت ✿ پای ماچان از برای عذر رفت poetae هوا می خواست تا : حکیم خاقانی بر صف بالاتری جوید ✿ گرفتم دست وافگندم بصف پای ماچانش *F.*; cf. ماچان et پا ماچان.

پایمال (a v. مالیدن) adi. c. i. q. پامال pedibus conculcatus; 2) *met.* vilis, contemtus (زبون وخوار وذلیل) *F.*; ruined *Shaksp.* Inde *abstr.* پایمالی (suff. ی) n. c. destruction, ravage, ruin (occasioned by an army or cattle overrunning and trampling fields etc. *Shaksp.*

پایمَرد i. q. پامرد n. c. adiutor (مددکار); 2) intercessor, deprecator (شفیع) *B.* pedisequus (پیک) Gl. Sch.

پایمَردی (suff. ی) n. c. i. q. پامردی auxilium, protectio, intercessio (دستگیری وشفاعت) *B. HK.*; cf. Spieg. Chr. 64.

پایمُزد i. q. پامزد n. c. pretium cursori vel nuntio solvendum (ar. جُعل) *B.* اجرت قدم *F.*

پای موز n. c. a kind of pigeon *Shaksp. R.*

پایَندان locus pedibus excalceandis (صف نعال وکفش کن); 2) sponsor (ضامن); 3) pignus (رهن وگرو); 4) obligatum esse alicui (در قید وبند کسی بودن) *B.*

پایَندانی (suff. ی) sponsio, cautio (ضمانیت ومیانجه گری) *B. HK.*

پایَندگان pl. v. پاینده q. v.

پایَندگی (a پاینده suff. ی) firmitas, stabilitas, perpetuitas (همیشگی وباقی بودن) *B.* s. پایاب 4.

پایَیدن cunctari, exspectare (توقف ایلمک وانتظار) *F.* nitens hoc versu حکیم اسدی poetae : مرا ایزد از بهر جنگ آفرید ☆ چه پایم که جنگ کنون آمد پدید, in quo tamen پایم ab usitato verbo پایستن derivandum est. Deest etiam in aliis lexicis et fortasse pro پایستن vel پائیدن falso lectum.

پایَنده pl. پایندگان part. praes. v. پائیدن firmus, stabilis, perpetuus, sempiternus opp. فانی, e. g. paradisus, inferna, incolae paradisi et infernorum, thronus Dei; 2) custodiens, servans (کسی که چیزیرا در نظر داشته باشد وچشم از آن بر نداود) *B.*

a. p. **پایِ نَسَب** *met.* vis, potentia maiorum s. generis auctorum (قوت آبا واجداد) *B.* in app. *HK.*

پای وَپَر i. q. پاوپر *B.* Cf. پر وپای.

پایون ornatus, ornamentum (پیرایه وآرایش) *B.* ornatus pedum mulieris (نوعی وزیور) (از پیرایه که زنان در پا پوشند) *SHL.*; cf. پامون et پائیدن 5.

پای وَند i. q. پای بند s. پابند s. پاوند *B.*

پایَه (a پای suff. ه) pes, basis, fundamentum (بنای عمارت); inde پایهء سریر imum throni H. Sam. 132; پایه تخت i. q. پای تخت sedes regia *B.* s. اندجان; 2) gradus scalarum, scalae (زینه ونردبان) *B.* نردبان ایاغنه دیرلر *F.*; cf. پغنه, e. g. in hoc versu ابن یمین poetae : چون نهد بر پایهء منبر زبهر وعظ پای ☆ آنکه چون کروبیان دارد بعصمت اشتهار *F.* et *abs.* gradus, e. g. in hoc hem. Schahn. ترا خود بمهر اندرون پایه نیست Chr. Sch. 49, 288 et in alio که در مهر باشد ورا پایهء *ibid.* 67, 532; inde پایه پایه gradatim *M.*; 3) gradus honoris, dignitas (قدر ومرتبه) *B.* مرتبه وعز وجاه *F.*; cf. Frag. 28, 17, Spieg. Chr. 27; 4) perditus, debilis, infirmus (ضائع وزبون) *B.* زبون *F.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : جوهرست انسان وچرخ اورا عرض ☆ جمله فرع پایه اند واو غرض *F.*; 5) incursus pluviarum (فرو ریختن باران) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ آزری poetae ; سنگ بسیار ریخت بر باران ☆ همچو ژاله زپایهء باران ; 6) i. q. پایاب *B.*; 7) dialecto Gîlânensi i. q. چوب کتک زدن (بلغت اهل گیلان) i. e. castigatio magistri vel domini redituum, quae fit baculo (چوب تادیب استاد ومعلم وآقای تحصیلدار) *B.* دکنک *F.*, e. g. in hoc versu میرزا قلی بیك poetae : شنیدن از تو خوشست این عتاب بامزهرا ☆ که باد پایه وزن پیله خل بلایزهء *F.*

a. p. **پایَهء حَوض** i. q. پای حوض *B.*

پایَه دار adi. c. dignitate praeditus, potens, magnus (صاحب قدر ومنزلت) *B.* صاحب مرتبه وبزرگ *SHL.*

پائیدَن (z. 𐬞𐬁, *IC.* pá, s. पा) servare, tueri custodire (در نظر داشتن وچشم بر نداشتن) *B.*; cf. پاد, qua significatione accipiendum videtur verbum in hoc versu حکیم اسدی poetae : زبانرا بپای از بداندیش دوست ☆ که نزدیکتر دشمن سیرت اوست a *F.* lex. auctore allato.

پائیدَن (v. denom. a پای formatum) firmo pede consistere, persistere, permanere (قائم وثابت بر بیره توقف ایلمک) *F.* (ایستادن وتوقف کردن) *B.*; 2) firmiter tenere (محکم طوتمق) *F.*; 3) perpetuum, sempiternum esse, perennare (همیشه وپیوسته وجاوید ومدام وجاوید بودن) *B.*; 4) pede premere, calcare (ایاغله دپمک وباصمق), e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae : بپائید پای مرا ناگهان ☆ بروئی که در پی بپائی نهان *F.*; 5) ornare (زینت ایلمک) *F.*, cum qua significatione cohaerere videtur praecedens پایون.

پائیر i. q. پایر tempus, quo sol in signo cancri (سرطان) versatur *B.* in app.

پائیز s. پائیژ autumnus (فصل خزان); 2) *met.* senex (پیر) *B.*; cf. پاییز et پاریز.

پَتْخ attonitus, stupefactus (مبهوت ومتحير وحيران); 2) stultus (ابله) *B.*

پَتَر bractea s. lamina (تنكه) ex auro, argento, aere, orichalco, similive metallo, in qua nomina, talismata (طلسمات) et res averruncas (تعويذ) depingunt *B.*

پَتسو i. q. بَتبو q. v. *F.* Aliam vocis formam پپنو Castellus offert.

پَتَفت i. q. پتت q. v. *B.* Fortasse ex پتفت alia vocis forma پتت decurtata est.

پَتفوز i. q. بتفوز *B.*; cf. تتفوز et تبفوز et بدپوز.

پُتْك malleus (خايسك وچكش) fabri ferrarii, aurarii, simil. ar. مطرق et مطرقه *B.* et hind. گهن dictus *SHL.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano : سر سروران زير گُرز گران ۞ چو سندان برو پتك آهنگران *F.*

پتكَن i. q. بتكن 3; cf. بَنكن *B.*

پَتكير cribrum (پرويزن وماشو) *B.*

پَتَل a mat. Inde پتل بند a mat-maker *R.*, qui persicam vocem esse dicit. Sed hind. vox esse videtur auctore *Shaksp.*, qui *pattal* legit, e s. पत्रावली orta et significans : a plate or trencher formed of leaves *Shaksp.*

پُتلاد *C.*, sec. *F.* بُتلاد i. q. پشتوانه s. پشتوان vectis s. fulcimentum ostii, quo contra posito ostium intus munitur servaturque clausum *C.* (قپو آردنه قونيلان اغاج طياق) *F.* exemplo non allato. Vox pro بنلاد falso scripta videtur.

پَتلوپ i. q. بَتلُوب [ó] q. v. *B.*

پَتَنك fenestra vel foramen (دريچه ومنفذ), quo lux intrare possit *B.*

پَتَنى discus (طبق) ligneus frumento excutiendo (كه بدان غله بيفشانند) *B.*

پَتو coll. بَتو 2 locus montis sive alius soli semper expositus opp. نسر; 2) i. q. پَرتو, e quo decurtatum est *B.*

پائى كار a person who purchases goods from the manufacturer to sell to the merchant *R.*

پائين (a پاى suff. ين) *gen.* pars inferior, imum rei, locus infimus, finis, extremum (هر نسنهنك اشاغى جانبى عموما) *F.* (سرحد چيزى وآخر كار وصف نعال وآخر مجلس) *HK.*; 2) *spec.* gradus infimus scalarum (نردبانك اول پايه سى خصوصا) *F.*; cf. پايان.

پائينْ پَرَستى n. c. *met.* obedientia, servitium (اطاعت وبندگى وخدمتگارى) *B.*

پپتَك, sec. *F.* پَپتَك et پَپتَك, i. q. بَبتَك q. v. *B.*

پَپرِيشيدَن i. q. پريشيدن *B.*, a quo praefixo پ pro ب posito formatum videtur.

پَپلُس i. q. ببلس s. بيلس genus cibi تريت dictum, quod e pane sicco, butyro et syrupo (دوشاب) paratur; 2) sec. al. est cibus اشكنه dictus, e butyro, cepa butyro assata (بريان كرده), aqua et pane sicco paratus *B.*

پَپنْو i. q. پتسو *C.* Fortasse mala lectio.

پَت coll. بَت 1 gluten farinarium; 2) lana caprina tenerrima e fundo lanae crescens, quae depectitur et telis tenuissimis et pileis e lana coacta et penulis s. lacernis, al. conficiendis adhibetur (واز آن شال ببافند وكلاه نمد وكپنك وامثال آن بمالند); 3) res quaevis mollis ac tenera (كه آن نرمى داشته باشد) *B.*

پَتادَق *vox ficta aut formata ex sono motus, aut celeritate q. cum strepitu et impetu v. g. cadere M.*

پَتارَه penicillus textorum, quo pannus aqua conspergitur *B.*; cf. بتاره et غرواشه.

پِتَت, sec. Gl. in Des. پَتَت poenitentia (توبه); 2) petitio veniae (استغفار) *B.* Vox parsica coll. 𐭯𐭲𐭲 patitî = s. पश्चात्ताप, de q. v. Spieg. Gram. der Parsispr. p. 156 fin. et 200. Cf. پتفت.

اندرون زشت پتیارهٔ دید Gl. Sch.; 7) occultus, absconditus (مکنون ومخزون) *B.*, e. g. in hoc versu سید ذو الفقار شروانی poetae : اندر ضمیر او عیان پتیارهٔ سر قدر ✿ واندر گمان او نهان پیرایهٔ نور یقین *F.*

پتیان hostis, inimicus (دشمن) *F.* ex Fg., e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بهار عمر هر بد خواه وپتیان ✿ همیشه در خزان وبرگ ریزان *F.* Fortasse cum بَتیار coll. بَتیاره cognata vox.

پَتیر pro ar. فطیر azymus panis *C.*

پَتیم tegmen ex tela aut corio confectum, *cui involvuntur vestes M.* ex *F.*

پَتیرَه coll. بَتیار et بَتیاره et پَتیاره 6 omnis res invisa, odiosa, ingrata (که مکروه طبیعت باشد) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم زجاجی poetae : ببین میروم زین پتیره سرای ✿ نماند جهان نام ماند بجای *F.*

پَتیل pro ar. فتیل i. q. پتیله ar. فتیله ellychnium. Inde پتیل سوز n. c. the stand or support of a lamp *Shaksp. R.*

پَتیلَه pro ar. فتیله ellychnium *F.* Cf. پتیل.

پَج et پَجار mons (کوه) *B.*

پُج coll. پوج res turgida, inflata (پومری اولان نسنه); 2) fructus comestibilis *M.* بریدم بهشی *F.*; nom. fructus, cuius bacculae sunt rubicundae; fragum *imprimis* genus eius maximum *C.*; 3) multitudo, copia (کثرت), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : ✿ نمانده بدل صبر ای تند خو ولی پج شده جور وآزار تو *F.*

پَجاوَه a brick-kiln *R.*

پُچ پُچ i. q. بُچ بُچ q. v. *B.*

پُچپُچَه (suff. ه) sermo submissus, susurrus *B.*

پَچُشک stercus (پشکل) ovinum, caprinum, simil. et 2) stercus camelinum *B.* Pro پشکل in *F.* lex. falso legitur ترسی, quare *M.* vertit : „pavor animalium *praesertim* ovium et caprarum“.

پَتـو genus panni s. vestis laneae (بافتهٔ پشمینه) *B.*, e. g. in hoc versu قـرالاوی poetae : بتن بسر یکی ژندهٔ از پتو ✿ شب وروز بودی بموی وپرو *F.*

پَتواز i. q. بتواز lignum transversarium duobus aliis lignis, quae in terram infixa inter se distant, super impositum, quo columbae et aves venaticae aliaeve aves insidere solent, ar. میقعه *B.*; cf. پرواز et پرواز.

پَتولَه tela (بافته) sericea picta indica *B.*

h. p. پَتَه species gladii directi s. non falcati (شمشیر راست) *B.* in app. Ex hind. پٹا (a foil, a wooden scymitar for cudgelling with *Shaksp.*) orta vox.

پَتَه i. q. پَدَه q. v. *F.*

پَتیارَه coll. بِتیار 1 et بِتیاره calamitas, infortunium (آفت وبلا) *B.*, e. g. in hoc versu ابو الفرج رونی poetae : بزور عدلش میزانهای ظلم سبک ✿ بعون رایش پتیارههای دهر سلیم *F.*; 2) vehementia, duritia, asperitas (شدت وسختی) *B.* سختی وشدت ونفاذ *F.*, e. g. in hoc versu eiusdem حکیم poetae : گردش افلاک با پتیارهٔ حکمش زجل ✿ صورت تقدیر در آئینهٔ علمش عیان 3) perturbatio, tumultus (آشوب وشور وغوغا) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : مران آبداران بصد پاره گر ✿ بسی شور وپرخاش وپتیاره گر *F.*; 4) dolus, fraus (مکر وحیله وفریب ودغا) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : نیاید زما با قضا چارهٔ ✿ نه سودی کند هیچ پتیارهٔ *F.*; 5) pudor, verecundia (خجلت وشرمندگی) *B.*, e. g. in hoc versu سید ذو الفقار شروانی poetae: ای خواجهٔ که سرعت سایهٔ عزم تو ✿ پتیارهٔ تحرک باد بزان دهد *F.*; 6) coll. بَتیار et بَتیاره et پتیره, turpis ad aspectum, terribilis (زشت ومهیب ونازیبا) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : جهانی بران جنگ نظاره بود ✿ که آن اژدها جنگ پتیاره بود *F.* coll. hoc hem. Schahn. بچرم

پُچشک i. q. بِچشک s. بِچشک q. v. *B.* in appendice.

پچکم et پَچکم i. q. بچکم q. v. *B.*

پَچَل i. q. بَچل q. v. *B.*

پَچواک interpres (ترجمان); 2) sec. al. interpretatio (ترجمه) *B. F.*; cf. پچوه.

پُچول i. q. بُچول q. v. *B.* Cf. پژول.

پَچوه, sec. *F.* پَچُوَه lit. ه occulta, i. q. پچواک 2 interpretatio (ترجمه) *B. F.*

پَچه hedera (صرمشق) *F.* Alia vocis forma est پیچه, ex qua پچه decurtatum videtur.

پَچیو dissimulatio, fraus, dolus (سالوسی وریا) *B.*

پَخ seorsim positum et repetitum پخ پخ i. q. بخ 3 et بخ بخ, interiectio laudandi et admirandi : euge! quam bene! *B.*; cf. به et په په; 2) i. q. پهلو latus, e. g. si dicunt چهار پخ است i. e. چهار پهلو است „quatuor latera sunt“ *B.*

پخ et پَخ, nam cum مطبخ similem exitum habet, vox abigentis canem vel felem *B.*

پخپخو titillatio, quae fit sub axilla *B.*; cf. پخلوچه.

پَخت coll. پخچ et پخش et پهن pressus pede aliave re, dilatatus, latus *B.* Fortasse conferendum z. pazda pro pad-dâ, quae est rad. comp. significans : „pede, calce ferire“; cf. Burn. com. p. 133.

پُخت 3 ps. sg. praet. v. پُختن q. v.; 2) coll. پَخت *abs.* calcitratus, ictus pedis (لکد) *B.*

h. p. پُختَری (vox, ut videtur a v. پختن derivanda) cakes (or bread) which are laid over dishes when bringing to table, and under which the meat is kept warm. Cakes imbued with clarified butter *Shaksp. R.*

پُختَگان pl. vocis پخته q. v.

پُختگی (a پخته suff. ی) coctio, maturitas *Shaksp.*

پُختَن imp. پَز (z. پدم pac, s. पच्) coquere (پخته ساختن); 2) coqui (پخته شدن); 3) praeparare, adornare (مهیا کردن) *B.* in appendice.

پُختَه pl. پختگان part. praet. v. پختن, coctus, maturus opp. خام; 2) *met.* sapiens, prudens (دانسته); 3) paratus, adornatus, dispositus (با تدبیر). Inde پختگان حقیقت *met.* ii, quibus mysteria cognita sunt, arcanorum participes (دانایان اسرار); 2) qui cum Deo se coniungere student, viri sancti (واصلان حق) *B.* in appendice.

a. p. پُختَه تَدبیرها n. c. *met.* quae intellectu percipi possunt, rationi conveniunt (معقولات) *B.*

پُختَه جوش (cf. جوش) n. c. potus, qui conficitur e musto (شیرهٔ انگور نفیس) cum carne ovina et variis aromatibus cocto et percolato, alias اغلیقی et میفختج dictus *B.*

پُختَه خُور et پُختَه خَوار n. c. mendicus (گدا); 2) gener (داماد) *B.*

پُختَه گاو n. c. i. q. بُختگاو ar. نطول *B.*

پَختی, sec. *M.* et *R.* پُختی, i. q. اسپرد gelatina *F.*

پَخچ i. q. پَخت q. v. *B.*; cf. بَخچ et بَخیچ et sequens پخچیدن s. پخچودن.

پَخچیدَن et پَخچودَن [*F.* mendose پخچندن] pulsari, contundi (کوفته شدن); 2) pede premi, dilatari (پهن وپخش گردیدن) *B. F.*; cf. بخچیدن. Aliae verbi formae sunt پخشودن et پخشیدن.

پَخس i. q. بخس *B.*; cf. پخسیدن.

پَخسان i. q. بَخسان *B.*; cf. پخسیدن.

پَخسیدَن et پَخسائیدَن dissolute et cum fastu incedere (صالنی صالنی یوریمک) *F.* ex شرفنامه. Cf. بخسانیدن 4 et بخسیدن 8.

پَخسینَه coll. بَخسان 2 flaccidus, corrugatus (پژمرده شده وفراهم آمده) *B.*

پَخش coll. پَخت et پخچ et پهن pressus pede aliave re, dilatatus, latus *B.* Gl. Sch.; cf. Spieg. Chr. 47 med.; 2) laxus (سست opp. سخت) *B.*; 3) coll. پَخس flaccidus, siccus (پژمرده وبی آب) *B.* Gl. Sch.

پَخشا angustia, inopia (مضایقه ودریغ) *B.*; cf. پخشیدن.

پَخشان tristis, dolore affectus (المناك ودردناك) *F.* ex صحاح; cf. بخسان 3 et پخشانیدن.

پَخشانیدَن liquefieri s. liquescere prae moerore et angore (گداختن وگدازیدن) (از غم وغصه); 2) dissolute et cum fastu incedere (گدازان وخرامان براه رفتن وبراه بردن) *B.* in appendice; cf. پخشیدن et بخسانیدن.

پَخشائیدَن affligere, moerore afficere (رنج والم وبیمرکی) *F.* ex شرفنامه; cf. بخسانیدن et پخشانیدن.

پَخشَن reptatio ex alto deorsum (یوکسکدن سورینوب اینمک), e. g. in hoc versu نظمی poetae : میم هم شرار دود دل خیزد زجان ✿ آمده پخشن زبام آسمان *F.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

پَخشودَن i. q. پخچودن s. پخچیدن q. v. *B.*

پَخشیدَن coll. پخچیدن i. q. پخشودن *B.* Gl. Sch. *F.*; 2) coll. پخسیدن i. q. پخشانیدن *B.* in append.; flaccescere, corrugari (پژمرده شدن) Gl. Sch.; 3) splendere, fulgere (فروزان ویلدرمق) *F.* ex شرفنامه exemplo non allato et fortasse pro رخشیدن male lectum.

پُخل i. q. بخله portulaca *F.*; cf. پخله.

پَخلوچه i. q. پخپخو q. v. *B.*; cf. پخلیچه.

پُخلَه i. q. بخله portulaca *C.*; cf. پخل.

پَخلیچَه i. q. پخلوچه q. v. *B.*

پَد arbor nunquam fructum ferens, salix *B.*; cf. پَتَه et پَدَه; 2) pro پاد custos *R.*

پد pro پدر pater, e quo decurtatum est *B.*; cf. Spiegel Gram. der Parsispr. p. 116.

پُد i. q. بُد lignum putridum igniarium; fomes *B.*; cf. پُده.

پدْآسیا n. c. cylindrus molaris (دکرمان اغاجی) *F.* Num fortasse scribendum پر آسیا?

پُدپود n. c. fomes igniarius (حراقه ar. خف) *B.*

پِدَر et پَدَر sec. *F.*, i. q. پذر pater *B.* *HK.* Alia vocis forma est پِدْر, e. g. in hoc versu Schahn. : اگر چرخرا هیچ پدری بدی ✿ همانا که پدرش تو کسری بدی Gl. Sch.; cf. پیر. Consentit z. 𐬞𐬌𐬙𐬀𐬭 pitar, s. 𐬞𐬀𐬙𐬀𐬭 patar, *IC.* pitar, s. पितृ.

پَدرام malignus (بدخواه); 2) amoris expers (بی مهر ومحبت); cf. بدرام opp. رام; 3) coll. پدرام 4 sempiternus, perpetuus (همیشه) *F.* ex المحمودی.

پدرام (cf. s. रम् praef. प्रति) ornatus, pulcer, laetus (آراسته وخرم وخوش) *B.* Gl. Sch.; cf. Chr. Sch. 56, 381; 2) locus quiescendi, otio fruendi (جای خواب وآرام) *B.*; 3) locus amoenus, oblectans (جای آرام), ut hortus, domus, consessus *F.* مجلس دلکشا *B.*; 4) sempiternus, perpetuus (همیشه ودائم وپاینده) *B.* *F.*; cf. پدرام pro بَدرام.

پَدَر اَنْدَر n. c. i. q. پدندر q. v. *B.*; cf. اندر.

پَدَرانَه (suff. انه) paternus; 2) adv. paterne *M.*

پَدَرِ پَدَر avus paternus *R.*

پَدَرخَتَه moestus, sollicitus (غمگین واندوهناك) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : ززادن چو مادرش پدرخته شد ✿ روانش ازان دیو پدرخته شد *F.*

پدرِ زن socer *B.* s. خُسُر.

پَدَرزَه, i. q. ar. زَلَّة, cibi, quos sudario vel praecinctorio (رومال ولنگی) involutos aliquis secum aufert et e loco in locum portat; 2) sec. al. omnis res sudario vel praecinctorio involuta *B.* tela cui involvuntur vestes *F.*; 3) portio, pars (حصه وبهره) *B.* Aliae vocis formae sunt بدرزه et بدوره et پیرزه. Cf. پدمه.

پدرِ سَبَبی a. p. n. c. i. q. پدندر q. v. *B.*

پدرِ شَوهَر socer *B.* s. خُسُر.

پدرِ فرزندی (suff. ی) n. c. cognationis nexus, qui est inter patrem et filium H. Mong. I, p. 88, coll. p. 91, not. 9.

پدرِ مادَر avus maternus *R.*

پدرِ مُردَه n. c. orbus, orba (یتیم) *HK.*

پدَرَندَر pro پدر اندر i. q. پدندر q. v. *SHL.*

پدَر نَویسی n. c. abatement of extraordinary charges *R.* In ceteris lexicis deest.

پدروار (suff. وار) instar patris *R.*

پَدرود i. q. بدرود incolumitas, salus (سلامت); 2) valedictio (وداع) *B.*; cf. درود. Inde پدرود کردن valedicere *F.*

پـدَری (suff. ی) paternus *Shaksp.* *M.*; 2) paternitas *M.*

پدَرِیَه paternitas *R.*

پَدْشاه pro پادشاه q. v. *R.*

پَـدمَـه i. q. پـدرزه q. v. *B.* Sec. *F.* i. q. پَـرمَـه 2.

پَدَنْدَر et پَدَندَر et پَدَندَر (ex پد pro پدر et ندر pro اندر) vitricus (پدر سببی وشوهر مادر) *B.*; cf. پدراندر.

پَدواز i. q. پتواز; 2) sec. الفضلا مويد i. q. بتفوز s. پتفوز *B.*

پَدَه i. q. پَد ar. غرب salix *B.*; cf. بَدَه 2 et پته et وزک; 2) i. q. پُدَه *F.*

پُدَه et پَدَه i. q. پُد coll. بُد et بُدَه lignum putridum igniarium; fomes *B.* Num ex پوسیده contracta vox?

پدیجَه squama piscis *C.* ex vers. pers. Vet. T. Lev. 11, 9.

پَدید et sec. *F.* بَدید manifestus, publicus, palam (ظاهر وهويدا وآشكار) *F.* Inde پدید آمدن palam fieri, apparere, in conspectum venire, exoriri Spieg. Chr. 1, 35, Gul. 27, 13, H. Sam. 82, 3; پدید آوردن palam facere, manifestare (پیدا کردن) Sec. Nam. in Spieg. Chr. 56 fin., coll. not. ad h. l. p. 57, l. 2. Fortasse cum verbo دیدن cognata vox.

پَدیدار (a پدید formatum, coll. دیدار) apparitio (ظهور); 2) existens (موجود), e. g. پدیدار آمدن i. q. موجود آمدن apparere, in conspectum venire *B.*

پَدیر *imp.* perge foras; 2) n. s. egressio *M.* ex *F.*

پدیسار n. s. opus antea inceptum ad finem perducere, absolvere (بر سر کاری رفتن که پیش ازین شروع در آن کرده باشند) *B.*; cf. پستا.

پذَر alia forma vocis پدر pater *B.* in app.

پَذرام i. q. پدرام s. بدرام s. بذرام q. v. *F.*

پَذرُفتار *F.*, sec. *B.* پذرُفتار, i. q. پذیرفتار *F.*, e quo decurtatum videtur.

پذرُفتکار (suff. کار) acceptum, gratum habens (قبول کننده); 2) obediens (فرمان بردار); 3) agnoscens, confitens (مقر ومعترف) *B.*; cf. پذرفتن.

پَذرُفتن *F.* et پذرُفتَن *B.* i. q. پذیرفتن *B.*, e quo decurtatum videtur. Verbi forma in poesi usitata; cf. Pend. 71 fin. coll. 73 not. a., Frag. 19, l. 27.

پَذَه i. q. پده q. v. *F.*

پَذیر imp. verbi پذیرفتن et in comp. participii praesentis significatione *B.*, e. g.

دانش پذیر scientiarum amicus Chr. Sch. 72, 19; دین پذیر fidem accipiens, pius Frag. 22, 11.

پَذیرا part. praes. v. پذیرفتن acceptum, gratum habens, auscultans, obediens; 2) part. praet. signif., acceptus (مقبول (وقبول کرده; 3) incedens, antecedens (روان شونده وپیش رونده); 4) coll. پذیره obviam itio (پیشوا واستقبال); 5) materia پذیرا سخن (صورت .opp هیولی) B. Inde n. c. verbum iucundum, gratum (سخن خوب ومطبوع ومقبول) B.

پَذیرانیدَن (caussale verbi پذیرفتن) facere, ut accipiat, agnoscat, confiteatur (قبول کنانیدن ومعترف گردانیدن) B. in app.

پذیرائی (suff. ی) n. abstr. praecedentis i. q. پذیرش acceptio, obedientia B.

پَذیرِش (suff. ش) acceptio (قبول); 2) obedientia (فرمان برداری) B.

پَذیرُفتار (suff. ار) i. q. پذرفتکار; 2) dux, princeps populi (سردار وریش سفید قوم) B.

پَذیرُفتاریدَن suscipere in se, stipulari, spondere (تعهد ایلمک وبسر نسنهیی در عهده ایتمک); 2) caussativi significatione i. q. پذیرانیدن q. v. (قبول ایتدرمک وبکندرمک مصدر متعدیدر) F.

پَذیرُفتَکار (suff. کار) i. q. پذیرفتار q. v. B.

پَذیرُفتَن i. q. پذرفتن (fortasse ortum ex رفتن praeposito پذی = pars. پد, z. paiti, s. प्रति et pers. پی) accipere, admittere, gratum habere (قبول کردن); 2) obedire (فرمان برداری کردن); 3) agnoscere, confiteri (اعتراف نمودن) B. Inde به شدن اصلاح پذیرفتن meliorem fieri B. in appendice.

پَذیرُفتی (suff. ی) i. q. ar. انفعال q. v. B. in appendice.

پَذیرَه (suff. ه) i. q. پذیرش acceptio, obsequium; 2) anteire, praecedere (پیش کسی رفتن) B. پیش رفتن Gl. Sch.; 3) obviam itio (پیشوا واستقبال کسی یا استقبال کردن چیزی یا فرمانی) B. Gl. Sch.; 4) i. q. راه گذر q. v. B. Inde پذیره شدن obviam ire, occurrere Chr. Sch. 61, Frag. 30, 13, coll. hoc versu Schahn.:

پذیره شدنرا جبیره شدند ۞ سپاه وسپهبد

پذیره شدند F.; پذیره آوردن obviam ducere Frag. 30, 16.

پَر et پَر imp. verbi پَریدن volare et in comp. part. praes. significatione; cf. بلند پری; 2) pluma, penna; cf. Chr. Sch. 55, 369. 373; 3) ala; cf. Chr. Sch. 55, 375; 4) brachium (بال وپر باشد وعربان ریش خوانند واز سر کتف تا سر انگشتانرا نیز گویند) B.; 5) ala molae, rotae, sim. (پره آسیا وچرخ دولاب وامثال); 6) coll. پرّه ora, margo, extremum (دامن وکناره) cuiusvis rei, e. g. margo pilei, deserti; ala nasi; 7) fascia, lemniscus pilei (ترک کلاه) B. F. (falso M. vertit: pileus Turcarum); 8) coll. s. पर्ण folium (برگ) arboris; 9) (pro پرتو) radius, splendor (روشنی وشعاع وپرتو) B.

Phrases:

پَر اَفشاردَن to flap the wings R.

پَر اَنداختَن plumas emittere, exuere (تولك کردن یعنی پر ریختن); 2) glomum plumarum e stomacho evomere (پر مهره کردن); 3) *met.* nudari (مجرد گشتن); 4) debilem, infirmum fieri (عاجز شدن وزبون گردیدن وفرو ماندن); 5) gaudere, laetari (نشاط کردن) B.

پَر باز کَردَن *met.* abire (رفتن .opp آمدن); 2) coniungi, copulari, coire (جفت شدن) B. in appendice.

پَر بَر آمَدَن to become fledged R.

پَر ریختَن coll. پر انداختن plumas emittere, exuere; 2) *met.* debilem infirmum fieri (عاجز شدن); 3) nudari, liberum fieri animi affectionibus et studiis (مجرد گردیدن از علائق) B. in appendice.

پَر گُستَردَن alas aperire i. e. extendere (گشادن پر); 2) *met.* debilem, infirmum esse (عاجزی نمودن), e. g. in hoc versu Schahn.; چو زال انـدر آمـد بـه پیش پدر ٭ زمین‌را ببوسید وگسترد پر Gl. Sch.; cf. Spieg. Chr. 43, 9.

پَر نِهادَن *met.* eiicere loco, depellere, propellere (بیرون کردن کسی‌را از جائی) ; 2) artificio et machina alqm a consilio vel proposito depellere (ودفع نمودن وآواره ساختن از سر خـود بلطائف الحیل وا کردن) *B*,

پُر (z. ‎perena, s. पूर्ण, coll. پریدن) plenus seq. از rei et sine از in compositis, e. g. سر پر خرد پر زپیکار شد Spieg. Chr. 47, 2 coll. Chr. Sch. 2, 22. 66, 527; 2) (coll. z. ‎pôuru, s. पुरु) multus, iteratus, e. g. پشه چو پـر شـد بـزنـد پیلرا „culices, si plures fuerint, elephantem pungunt" Gul. 104, 4; 3) adv. multum, valde Pend. 169, 1 (اگرچه طلو معناسنه در کـه مقابلی تهی درعربیده مملو اما تکرار وبسیار معناسنه استعمالی دخی غایت شایعدر) *F.* Inde پر آمدن impleri c. از r. Spieg. Chr. 10; a) پر آمد قفیز „mensura impleta est" (پیمانه پر شد); b) *met.* „vita ad finem pervenit" *B.*; پـر کردن implere c. از r. Chr. Sch. 90, 55.

پُراپُر ad oram usque oppletus *M.*

پَرانَران nom. avis venaticae e genere earum, quae nigris oculis praeditae sunt, ut accipiter, quem چرغ ar. صـقـر dicunt et falco بحری dictus, sed formosior et elegantior. Praefertur avis rubri coloris et quae non in montibus sed domi pennas exuit. Arabice زمّج dicitur *B.* Cf. دو برادران.

پُراز i. q. براز lorum iugi bovini *F.*

پُراژ i. q. پراش *F.*

پَرازْدَه et پِرازْدَه, unde ar. فـرزدق, frustum fermenti unius panis globatum (که بجهت یکی ته نان گرد وگلوله کرده باشند) *B.*

3 پراش coll. پَراش imp. verbi پراشیدن; 2) coll. et بـریش 2 sparsio, perturbatio (پاشیدن وپریشان کردن) *B.*

پَراشیدَن coll. براشیدن deponere, demittere (فـرو نشاندن); 2) spargere, diffundere (پاشانیدن); 3) perturbari, animo consterni, percelli (بد حـال وپـریشان شدن وبی خود گشتن) *B.* Verbum cum پاشیدن cognatum.

پَراشیدَه part. praet. v. پراشیدن q. v. *B.*

پَراگَندَگی (a پـراگنده suff. ی) dissipatio, perturbatio; cf. Spieg. Chr. 78; cf. پرگندگی.

پَراگَندَن dissipare, dispergere; 2) perturbare (متفرق ساختن وپریشان کردن) *B.*; cf. Chr. Sch. 86, 255 et پرگندن. c. بر i. q. simplex Chr. Sch. 76, 84.

پَراگَندَه part. praet. v. پراگندن dissipatus, dispersus; 2) perturbatus *B.* Inde پراگنده خاطر adi. c. animo districtus, distentus, perturbatus Gul. 159, 1 et پراگنده کردن i. q. پـراگـنـدن Spieg. Chr. 64, 18; cf. پرگنده.

پَراگَندیدَن i. q. پـراگندن q. v. (پـراگنده کردن لفظنک متعدیسی اولـور عربـیـده تفریق ونثار) *F.*

پَراکوه latus s. pars ulterior montis (آنجانب کوه); 2) sec. al. latus montis profundior, per quod aqua defluit *B.*; cf. براکوه.

پَرالَک *gen.* chalybs praestantissimus (فـولاد جوهردار); 2) *spec.* gladius *B.*

پَرّان et پَران, part. praes. v. پریدن, volans *B.*

پَرانْداخ i. q. اپـرنداخ *B.*; cf. پـرنداخ et پیرنداخ.

پَرانَه i. q. برانه *B.*

پَرانیدَن caussale verbi پـریدن facere, ut volet; 2) *met.* notum facere, docere (تعریف کردن) *B.*

پَراوَر (fortasse pro پرآور) cito volans, iens; 2) volucris (تیز پر وتیز رو وپرنده) *B.*

پَراوَند lignum crassum foribus occludendis, pessulus *B.* Cf. پژاوند.

پَراهام i. q. اپراهام, ar. ابراهیم; 2) nom. Judaei divitiis abundantis, cuius opes et divitias rex Bahrâmgôr (بهرام گور) pocillatori Lanbak (لنبک) dicto omnes tradidit *B.*; cf. براهام et پرهام.

پَربار et پَربارَه i. q. بربار et بربارة 1 domus aestiva (خانهٔ تابستانی) *B.*; cf. پربال et پربالَه.

پَربال et پَربالَه i. q. پربار s. پربارة lit. ر cum ل permutata *B.*

پُرپایَه (suff. ه) n. c. reptile multipes, aranea (هزارپایه ar. شَبَث); 2) sec. al. bestiola manibus et pedibus abundans, vulgo خرخدا dicta *B.*

پَرپَر avis parva, alias تیهو dicta, ar. فرفر turc. چل *F.*; cf. فرفور.

پرپرباروش *F.* et پَرپَرناوش *B. HK. SHL.*, sec. *B.* vocis pronuntiatio ignota est, coelum (آسمان) *B.* دنیا وفلک *SHL.*

پَرپَهَم i. q. پرپهن portulaca *F.* s. v. پرپهن et *C.*

پَرپَرَه obolus (فلوس) parvus et tenuissimus *B.* numus aureus (سکهٔلنمش التون) *F.*

پرپزیان alia lectio vocis پرپزیان q. v. *B.*

پَرپوز i. q. بتفوز *B.* in app.; cf. برپوز.

پَرپون i. q. برنو s. برنون *B.* in append.; cf. پرنون.

پَرپهلو n. c. a displeasing word *R.*

پَرپهن et پَرپَهَن, unde ar. فرفين *B.*, hind. نونیا (s. लवणिका) *SHL.* portulaca *B.*; cf. بربهين.

پُرپی an assessment to defray the expense of lighting Musulman temples *R.*

پَرپین i. q. ماه پروین ar. جدوار zedoaria *B.*; cf. زدوار.

پَرتاب, sec. *F.* etiam پرتاو scriptum, iactus (انداختن) *B.*; longe coniicere, de sagitta (دور انداختن تیر) Gl. Sch.; 2) genus sagittae, quod longe coniici potest *B.* Gl. Sch.; cf. پرتوه. Quae in *C.* lex. legitur vocis significatio „splendor, fulguratio" in lexicis persice scriptis deest et ad vocem hind. پَرتاب (s. प्रताप) pertinere videtur. — Inde تیر پرتاب کردن sagittam coniicere Rosen Narr. p. 65.

پَرتاب numus quidam Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 363 fin. coll. p. 509.

پَرتابیان (plur. vocis پرتابی a پرتاب suff. ی formatae esse videtur) *met.* sagittarii (تیر اندازان) *B.*

پَرتان obtrectatio, calumnia (غیبت وساختن چینی) *B.*

پَرتاش nom. regionis in Turkistân *B.*; cf. پرشاش et برتاس.

پَرتاو i. q. پرتاب q. v. *F.*; cf. پرتوه.

پَرتَم i. q. آهار 3 gluten farinarium *B.* in appendice.

پَرتَک, sec. *C.* پُرتَک, i. q. بَرتَک q. v.; 2) i. q. کوچ q. v. (وکوچ معناسنده رسیدهٔ نظردر) *F.*

h. p. پَرتَل the baggage of a horseman carried all on one bullock; 2) a pack-horse, a bat-horse *Shaksp.* Lingua ćagataica: „impedimenta camelo imposita"; cf. Senkowski Supplément à l'histoire des Huns p. 115. Exempla ex Khondemiri scriptis vid. in Journ. As. 1852, Févr., p. 269, not. 1.

پَرتَلَه donum, munus (پیشکس); 2) coll. ar. بُرطُلّة et بُرطُل involucrum capitis, tiara, pileus (دلبند بورکی) *F.*

h. p. پَرتَلَه coll. hind. پرتلا balteus *Shaksp. R.*

پَرتمیدَن findi, de labio intumescente (تپسرمک یعنی دوداق شیشوب یارلمق) *F.*; in libro مشکلات inscripto sic explicatur: پرتمیدن ای شفته ارتفعت عن موضعها کانها مقدمة *F.* exemplo non allato. Deest in lex. *B.*, *HK.* et *SHL.*

پَرتَو (s. प्रताप) lumen, splendor e luce proveniens, radius luminis; 2) molestia, calamitas (آسیب وصدمه) *B.* Cf. پَتَو 2.

پَرتَوِستان (suff. ستان) locus radiorum, luminis; 2) nom. libri Sâsâni quinti, qui librum دساتیر inscriptum interpretatus est (نام کتابی از تالیفات حضرت ساسان پنجم مترجم کتاب دساتیر) Gl. in Des.

پَرتَوَه coll. پرتاو et پرتاب sagittarius (تیر پرتابی) *F.*; *M.* vertit: „sagitta *scopum etiam remotissimum attingens*".

پَرتَوی (suff. ی) philosophus ex ordine eorum, qui اشراقی dicuntur (حکیم اشراقی) Gl. in Des.; cf. اشراقیان.

پَرچَم res quaedam nigra et rotunda (مدور), quae circa collum hastae et vexilli (نیزه وعلم) ligatur; 2) coll. قطاس et تُتُم cauda bovis marini (گاو بحری) [i. e. bovis grunnientis], quam circa collum equi ligant; 3) sec. al. bovis montani species, quae reperitur in montibus inter Khotâ (خطا) et Hindûstân, alias غژگاو dictae *B.*, i. e. bos grunniens, de q. v. s. اسقولو et قطاس; 4) cirrus verticis s. e vertice pendens (کاکل) *B.*

پَرچَه pro پارچه *C.* ex vers. pers. Vet. T.

پَرچیدَن figere clavum acumine firmandi caussa incurvando (میخ تاقمق واوجن پرکتمک ترکیده دخی پرچین دیرلر) *F.*; cf. پرچین.

پَرچیس i. q. برجیس Gl. in Des.

پَرچین *proprie* imp. v. پرچیدن; 2) n. s. confirmatio (محکم کردن), quae fit, e. g. tabulam clavo figendo eiusque acumine in tabulae latere averso firmandi caussa incurvando; 2) sepimentum (حصار) horti, simil. e spinis et sarmentis confectum; 3) spina s. ligna acuminata extremo muro imposita *B.*

پَرخ coll. برخ 1 pars, portio (حصه); 2) coll. بَرگ 4 supellex non vendibilis (خانمان ومتاع کاسد), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: ✿ متاع معرفت را طالبی نیست درین بازار دانش پرخ بوده *F.*

پَرخاش i. q. برخاش bellum, pugna (خصومت وجنگ وجدال ar. وغا); 2) verborum disceptatio, altercatio (خصومت زبانی) *B.*

پَرخاشجو (cf. جُستن) adi. c. belli cupidus, pugnax; cf. Chr. Sch. 11, 144.

پَرخاشخَر (cf. خریدن) adi. c. *quasi* bellum emens (خرید کننده وخریدار جنگ) i. q. پرخاشخور *B.* دلیر وجنگجوی Gl. in Des.

پَرخاشخور (cf. خوردن) adi. c. belli cupidus, pugnax, bellicosus, fortis (شجاع وجنگ جوی وجنگاور) *B.*

پَرَخچ et پَرَخش coll. برخش superior pars natium, tergum (کفل وساغری) equi, muli, simil. *B.*; cf. فرخچ.

پَرخَم perturbatus, perplexus (درهم وپریشانی) *F.* ex المحمودی exemplo non allato et *SHL.*

پَرخو locus in angulo domus, ubi frumentum coacervant, granarium; 2) putatio arborum (پیراستن درختان) *B. F.* ex Fg.; 3) sec. al. laetitia (شادمانی) *F.* Mendosam lectionem esse پرخنجو in *F.* lex., quam offerunt *M.* et *R.* scribentes برخنجو et پرخو legendum ex addita ipsa vocis literarum enumeratione earumque pronuntiatione satis apparet.

پُرخون adi. c. plenus sanguinis, sanguine conspersus, cruentus *M.* Inde پرخونی n. abstr. praecedentis; *M.* vertit: apexabo.

پَرخیدَه nutus, signum, indicium (رمز وایما واشارت) *B.*; cf. اپرخیده. Num fortasse conferendum s. प्रवह्लिः s. प्रवह्लो et प्रह्लेलि: Amarakocha ed. Deslongchamps p. 36, 4, not. b et c.

پَرَد 3 ps. sg. aor. verbi پریدن volare *B.*

پَرْد plica (لای وته جامه وکاغذ); 2) in compositione cum numeris respondet lat. *plex*,

e. g. یك پرد i. q. یك لای s. یك ته simplex; دو پرد i. q. دو لای s. دو ته duplex; 3) somnus levis (خواب مخمل نـه خوابی کـه در (مقابل بیداری است) *B.*

پـرَد i. q. گـردد a v. گـردیدن *B.*, *F.* ex Fg. Videtur esse 3 ps. sg. aor. verbi پرْدن s. پریدَن, quod tamen lexica persice scripta non offerunt.

پُرَد 3 ps. sg. aor. verbi پُریدن implere *B.*

پُرْد (cf. z. ‎ peretu) dial. Ghilânensi: pons (پل) *B.*; 2) pro بُرد aenigma *F.*

پَردا i. q. فردا cras (ar. غد) *B.*

پَرداختَن s. **پَرداخْتَن** imp. پرداز (verbum in constructione cum ar. شـغـل consentiens) contendere, petere; deditum, sollicitum, diligentem, occupatum esse c. ب vel بـا *et contra* negligere *rem* c. از r., (توجه نمودن ومقید گردیدن ومشغول شدن) *B.* e. g. ندانم کی بحق پردازی از خویش „nescio, quando te neglecto de Deo cogitabis" Gul. 189, l. 4; بـه دفـع فتنـهء خوارج پرداخت „repellendis turbis haereticorum occupatus erat" H. pr. reg. p. 7 vs., l. 2; زتو با مصلحت خویش نمی پـردازم „te minime negligam, ut rebus meis vacem" Pend. 263 init.; روز نعمت گـر تو پردازی بکس „si diebus prosperis in aliquem propitius es", *ibid.* 83, 2, coll. Gul. 58, 16, Not. et Extr. t. IX, p. 185. 190. 202, Anv. Soh. 236 vs. fin. et hoc versu شیخ نظامی poetae in *F.* lex. allato : من کـه باین آینه پرداختم ☆ آینهء دیده در انداختم; 2) se accommodare, contentum esse (بـا کـسـی در ساختن) *B.* Gl. Sch., e. g. in hoc versu: همه شب با خیال دوست پرداخت ☆ دوائی غیر درد دوست نشناخت *F.*; 3) perficere, absolvere, consumere et *pass.* finiri, absolvi (بآخـر رسیدن وتمام شدن) *B.* تـمـام ایلمك وتـمـام اولمك *F.*, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae : دولت اگـر همدمیء ساخـتـی ☆ عمر باین روز نـپـرداخـتـی *F.*; چو پرداخت آن نامه „hisce literis scriptis" Frag. 24, 2; inde کلمات پرداختن verba consumere i. e. perdere Not. et Extr. t. IX, 203 med.; 4) vacare labore, otiosum esse c. از (فارغ گشتن از علائـق) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae : از خواندن نامه چون بپرداخت ☆ تعویـذ خواجه گـلوی خویشتن ساخت et in alio حسین ثـنـائی poetae : چو زآرایش صف بپرداختند ☆ نظر سوی یکدیگری ساختند *F.* et in hoc versu Schahnamiano : بیاراست روی زمین‌را بداد ☆ چو پـردخـت زان تاج بر سر نهاد *F.*; 5) vacuefacere (خالی کردن) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano : دل از داوریها بپـرداختند ☆ بـآئین یـکـی جشن نو ساختند *F.* coll. Gul. 186, 12 : از لوازم صحبت یـکـی آنست کـه یا خـانـه بپردازی ویا با خانه خدا در سازی „ex societatis humanae praeceptis unum hoc est, ut vel e domo exeas, vel ad heri voluntatem te accommodes"; 6) relinquere, tradere alteri (تـرك دادن) *B.*, e. g. رفت ومنزل بدیگری پرداخت „mortuus est domumque alii vacuam reliquit" Gul. 6, 19; 7) ornare, disponere, instruere (آراستن ومرتب گردانیدن) *B.*, e. g. in hoc versu استاد رودکـی poetae : بهشت آئین سرائی‌را بپرداخت ☆ زهـر گـونه درو تمثالها سـاخـت *F.*; 8) polire, laevigare (جـلا دادن) *B.*, e. g. in hoc versu عماد فـقـیـه poetae : کـه پرداخت آئینهء روی تـو ☆ کـه از مشك تـر ساخت گیسوی تو *F.*; 9) canere, organo insonare, cantare (نواختن) (ساز وخواندن نغمه) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae : چـو رود باربد ایـن پـرده پرداخت ☆ یکی ساز وده چنگ خویش بـنـواخـت *F.*; 10) tollere, elevare (بـرداشتن ورفـع نمودن) *B.*, e. g. in hoc versu eiusdem poetae : حجاب سیاست بپـرداختند ☆ زبیگانگان حجره پـرداختند *F.*; 11) capere, prehendere, rapere

(گـرفتن وربـودن) *B.*, e. g. in hoc versu eiusdem poetae : چو دیوان بسی چارهـا ساختم ✿ کزان دژ کلوخی نپرداختم *F.*; 12) incitare (بر انگیختن) *B.*

پَرداختَه s. پَردَختَه part. praet. v. پرداختن s. پردختن *B.*

پَرداز imp. v. پرداختن; 2) in comp. part. praes. significatione; 3) n. s. i. q. پرداختن *B.* in appendice.

پَردازِش (suff. ش) exornatio, ornatus (آراستن وپیراستن) Gl. in Des.

پَرداس n. s. i. q. پرداختن; 2) i. q. پائیدن q. v. *B.*

پُرداغ id, quo rubigo speculi, gladii, simil. abstergitur *HK.* In ceteris lexicis deest, et alia vocis بـزداغ forma est, quae sec. *F.* lex. پزداغ pronuncianda est.

پَردال i. q. بـردال instrumentum circulo describendo, circinus *B.* Aliae vocis formae sunt پرگار et پرگال.

پُردان et پُردانی (suff. ی a v. دانستن) n. c. multum sciens, plenus scientiae, doctus, sapiens *M.*

پَردَختَن et پَردَختَه e پرداختن et پردخته formae decurtatae eadem significatione *B.*

پَردَک i. q. بُردَک aenigma (لغز وچیستان) *B.*

پَردَگی s. پَردَهگی (a پرده suff. ی) *gen.* quidquid tectum, absconditum est (هـر چیز پوشیده); 2) *spec.* puella, femina velamine tecta (مخـدره ومستوره) i. e. casta, pudica; cf. Jos. et Zul. p. 17 med., H. Mong. 246 coll. not. 78; 3) i. q. پردهدار q. v. *B.*

پَردَگیِ رَز *met.* vinum *B.*

پَردَگیِ هَفت رَنگ *met.* mundus *B.*

پُردِل adi. c. *met.* cordatus, audax, fortis *B.* دلـیـر Gl. Sch.; 2) nobilis, generosus, liberalis (جوانمرد وسخی) *B.*; 3) perspicax, intelligens (صاحب فکر ورای) *F.*

پردن (vocales desunt) finis, terminus (حد) *B.* in appendice.

پَردو fenestra tecti domus, qua lux intrare possit, e. g. in hoc versu میـر نظـمی poetae : آمـده باد سحر از جانب جانان من ✿ پـرتو از پردو بـر آمد کلبهء احزان مـن *F.*

پَردَه velum, aulaeum (حجاب کـرپاسی) *B.* حجاب ونقاب *F.*; cf. پَرس 1 et باشام 1; 2) certum systema sonorum vel canendi modi (ساز پردهلری) *F.*; cf. باشام 2; 3) vincula colli fidium, quibus soni distinguuntur (ونیز مقامات رشته که بر دستهء سازها بندند بـرای نگهداشتن انگشتان وبـرای حفظ مقامات را نیز گـویند) *SHL. C.*; 4) plica (لای وته); inde پرده پرده i. q. لای بر لای vel ته بر ته „plica super plicam“; 5) *met.* a) coelum (آسمان), b) modestia (حجاب نفس) *B.*

Phrases :

پَردَه بَـر اَفگَندَ *met.* inverecunde, impudenter se gessit *M.* ex *F.*

پَـردَه گِرِفتَن s. پَردَه بَـر گِرِفتَن *met.* manifestare, divulgare (ظـاهـر ساختن); 2) impudenter agere (بی شرمی وبی روئی) *B.*; cf. پرده کردن.

پَردَه بَـرو دِرید *met.* dedecore, ignominia affecit *M.* ex *F.*

a. p. پَردَه خالی کَردَن *met.* manifestare, divulgare (ظـاهـر نمودن وفاش کـردن) *B. HK.*

پَـردَه گِرِفتَن et پَـردَه کَردَن c. از r. *proprie* velum amovere a re i. e. *met.* praestare rei, Pend. p. 283, coll. p. 284, not. c. Cf. پرده بر گرفتن.

دَر پَـردَه داشتَن زَنـرا tectam servare et a conspectu consortiove virorum detinere feminam *C.*

دَر پَـردَه شُـدَن abscondi, custodiri, de puellis *C.*

پَرَدَۂ زَنبوری (suff. ی) *met.* coelum *B.*; cf. پردۂ زنبور 2.

پَرَدَہ سَرا i. q. سراپردہ q. v. *B.* in appendice.

پَرَدَہ سِرا (cf. سرائیدن) n. c. instrumenti musici tractandi peritus, musicus (سازندہ) *B.* in appendice.

پَرَدَہ شِناس pl. پَرَدَہ شناسان citharoedus, musicus (مطرب ونوازندہ); 2) *met.* vir doctus, intelligens, sagax (عارف وصاحب فهم وفراست) *B.*

a. p. پَرَدۂ عَنکَبوت textum (تنیدہ) araneum; species morbi oculorum *B.* in app.

پَرَدۂ عیسَی گِرای *met.* coelum quartum *B.*

پَرَدَہ فاش n. c. i. q. پردہ در *Shaksp. R.*

a. p. پَرَدۂ قُمری nom. modorum canendi, qui پردہ dicuntur *B.*

پَرَدَہ گاہ n. c. scena *M.* ex *An.*

پَرَدَہ گی i. q. پردگی q. v. *F.*

a. p. پَرَدۂ مُکَدَّر i. q. پردۂ اهریمنی *B.*

پَرَدَہ نِشین n. c. mulier velata, abscondita (مستورہ); 2) in solitudine degens (خلوت نشین) *B.*; 3) compotator (اهل بزم) *M.* ex *F.*; 4) apud Ghîlânenses پردہ نشینان dicuntur ii, qui in confiniis degunt et imperio belli ducum parent (سرحد نشینانی که در تحت فرمان سپه سالاران باشند) *B.*

پَرَدَہ نِشینانِ بار (cf. بار 23) *met.* vitam solitariam degentes viri pii, sancti, quibus mysteria divina aperta sunt (خلوت نشینان ومحرمان اسرار واولیای مستور); 2) angeli coeli *B.*

پَرَدۂ نیلگون *met.* coelum *B.*

پَرَدۂ هَفت رَنگ *met.* a) septem coeli a colore cuivis coelo proprio sic dicti; b) septem ordines vel strata terrae (هفت طبقۂ زمین); c) mundus *B.*

پَرَدۂ یاقوت nom. modorum canendi, qui پردہ dicuntur *B.*

پَرَدۂ اَهریمَنی i. q. پردۂ مکدر velum diaboli et hominum sceleratorum (حجاب شیطانی ونفوس شریرۂ انسانی) *B.*

پَرَدۂ ایزَدی velum divinum (حجاب الهی) *B.*

پَرَدَہ باز (a v. باختن coll. پردہ 2) n. c. musicus *M.*

پَرَدَہ پوش n. c. i. q. پردہ دار *B.*

پَرَدۂ چَغانَہ nom. modorum canendi, qui پردہ dicuntur *B.*

پَرَدۂ خُرَّم nom. modorum canendi, qui پردہ dicuntur *B.*

پَرَدۂ خُماهَن *met.* coelum *B.*; cf. خماهن s. خماهان.

پَرَدَہ دار n. c. veli, aulaei praefectus, cubicularius, ianitor (پردہ پوش ودربان) *B.*

a. p. پَرَدَہ دارِ فَلَک *met.* luna *B.*

a. p. پَرَدۂ دُخانی *met.* nox tenebrosa (شب تیرہ وتاریک) *B.*

پَرَدَہ دِر (cf. دریدن) *proprie* veli ruptor *met.* qui occulta aperit, arcana vulgat (کشف راز وکشف اسرار ایدیجی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : مگو راز دلرا بهر پردہ در *F.*

پَرَدۂ دِل *met.* sanguis cordis (خون جگر ar. مهجه), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : زاشک چشم منم جویهاست گشته خجل ☆ زتاب آتش غم آب گشته پردۂ دل *F.*; 2) sec. al. pulmo (اق جگر) *F.*; pericardium *C.*

پَرَدۂ دیم سال *met.* nom. modorum canendi, qui پردہ dicuntur; 2) coelum *B.*

a. p. پَرَدۂ زَجاجی *met.* a) coelum; b) nox tenebrosa; c) nubes nigra *B.*

پَرَدۂ زَنبور nom. modorum canendi, qui پردہ dicuntur *B.*; 2) species veli eleganter elaborati (بر نوع لطیف اشلنمش پردہ در etiam پردۂ زنبوری dicti *F.*

پـر رَوغن n. c. exornatio pennarum et plumarum, quae fit rostro (آنست که جانوران پرنده در وقت خوشی جمیع پرهای خودرا با منقار خود پروار میدهند) *B.* in append. In ceteris lexicis deest.

پُـرز floccus in vestibus coccineis, laneis, simil. apparens (آن باشد که بـر روی سقرلات ودیگر پشمینها بعد از پوشیدن بهم رسد); lanugo; cf. پُرزه; 2) fibra atramentarii (لیفهٔ دوات); 3) in *B.* et *HK.* lex. sic explicatur : آنـچـه زنان بـخـود بـر گیرند *B.*

پَـرزَن, etiam پارزو et پرزو dictum, medicamenti genus resinae (صمغی) simile in terra, mari et montibus proveniens (برّی وبحری وجبلی), cuius duae sunt species, una alba, levis ponderis et sicca, altera flava, lenis, gravis et melli puro similis, quo in ischiade et arthritide utuntur *F.* ex الاختیارات. Alia forma vocis بیرزد s. پیرزد, galbanum, esse videtur.

پَرزَک, sec. *F.* پَرژَک, fletus, planctus (گریستن وگریه کردن) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم قطران ارموی poetae : عـرش وکرسی در آب ☆ شد پنهان بسکه کردم زفرقتت پرژک *F.*

پُرزمبوری the firmament *R.* In ceteris lexicis deest.

پَرزه subtilissime tritum medicamentum, pec. collyrium (شاف vulgo شیاف) *B.* Sec. *F.* a) i. q. پُرزه floccus, lanugo, b) mansio nobilis, locus amoenus (محـل شریف ومکان لطیف), quae tamen falsa significatio esse videtur et hoc versu شمس فخری poetae : آسمان قــدر تــرا چون مجلسیست ☆ آن نجوم آورده بـر رخ پـرزهٔ exempli caussa allato minime probata, quum h. l. significet „lanugo“ idemque versus ab ipso *F.* lex. auctore significationis „lanugo“ testandae caussa sub vocis forma پُـرزه iterum afferatur.

پَرزَه i. q. پرز floccus, lanugo *B.*; cf. پَرزه a et b. Alias vocis significationes : a) segmentum, lacinia vestis (پارهٔ جامه یعنی اثواب پارهٔلری) et b) fimbria (سچق) offert *F.* lex. auctor exemplo non allato.

پُرزیوَند evidens, clarus (صریح opp. رمــز et ایما) *B.*; cf. اپرخیده et پرخیده.

پَرس velum, aulaeum (پرده که بر روی چیزها پـوشند واز جاهــا آویــزند) *B.*; 2) pro پارس 3 felis uncia *M.*

پُرس imp. v. پرسیدن q. v. *F.*

پُرسا part. praes. v. پرسیدن q. v. *B.*; 2) i. q. پُرسه q. v. *Shaksp.*

پَرسال pro پارسال q. v. *Shaksp.*

پُرساله (suff. ه) n. c. senex (پیر سالخورده) *F.* in quo tamen falso برساله legitur.

پُـرسـان part. praes. v. پـرسـیـدن q. v. (پرسنده) *F.*

پُرسانیدَن causs. verbi پـرسیدن; 2) i. q. پرسیدن *C. M.*

پَرَست imp. v. پرستیدن; 2) in comp. part. praes. significatione et extra comp. adorator, cultor, venerator (پرستنده وپرستار) *B.* اسم فاعل ووصف ترکیبیی اولور *F.*, e. g. بت پرست idololatra Frag. 29, 4; آتش پـرست cultor ignis *ibid.* 18, 2; خسرو پـرست regem venerans Chr. Sch. 60, 442; تـن پرستی (suff. ی) n. c. summa veneratio, summus amor sui Pend. 31; cf. خود پـرست; 3) qui in sententia sua permanet (شخصی که در وهم وپندار خـود یعنی فکر وخیال خود مانده باشد) *B.*

پَرَستار (suff. ار) adorator, cultor, obediens (طاعت وعبادت کننده); 2) servus, serva, mancipium (غلام وکـنـیـز وخدمتکار وخادم) *B.*

a. p. پَـرَستاران خیال *met.* poetae et prosae orationis scriptores (شعرا وصاحبان نظم ونثر) *B.*; cf. پرستندهٔ خیال.

پُرْستارَه adi. c. v. s. باغ پر ستاره.

پَرَستاری (suff. ی) adoratio, cultus; 2) servitium *R.*

پَرَستان avis pavonis instar versicolor (طاوس کبی بر منقش تویلو قوشدر); 2) i. q. تنور furnus, clibanus *F.* Utramque significationem Castellus vocis formae برسان tribuit. In ceteris lexicis deest, nec exemplum affert *F.* lex. auctor, quo significationes probentur.

پَرستان oxalis herba (قوزی قولاغیدر) *F.* Deest in ceteris.

پَرَستِش (suff. ش) adoratio, cultus, servitium (طاعت وعبادت وخدمتکاری); 2) cura aegrotorum (بیمارداری) *B.*

پَرَستِشْبُد n. c. disciplina subactus, edoctus, religiosus, monachus (ریاضت کش ومرتاض) Gl. in Des.

پَرَستِشْ خانَه n. c. domus adorationis, templum *C.*

پَرَستِش گاه n. c. i. q. پرستش خانه *R.*

پَرَستِش کَدَه n. c. delubrum cultorum ignis Frag. 20, 20.

پَرَستِشگَری (suff. گر et ی) i. q. پرستش 1 *B.* in appendice.

پرستُک i. q. پلستک hirundo (خطاف) *B.*; cf. پرستو et پرستوک.

پَرَستَندَگی (a پرستنده suff. ی) i. q. پرستش 1 *HK.*

پَرَستَندَه part. praes. v. پرستیدن adorans, colens; 2) religiosus, monachus (زاهد وعابد); 3) servus (خدمتکار) *B.* in app.

a. p. پَرَستَندهٔ خیال *met.* poeta, scriptor (شاعر ومنشی). Scribitur etiam پرسندهٔ خیال elisa lit. ت *B.*; cf. پرستاران خیال.

پرستو i. q. ارستو hirundo (پرستک); 2) sec. al. hirundo montana (وطواط) *B.*; cf. پرستوک.

پرستوک i. q. پرستو *B.*; cf. پرستک.

پَرَستَه i. q. پرستیده is, qui adoratur, colitur, ut Deus, idolum *B.* Vox ex پرستیده decurtata videtur.

پرستَه serva, ancilla (زنی خدمتکار) *B.*

پَرَستیدَن adorare, colere (عبادت کردن); 2) servire (خدمتکاری نمودن) *B.* in app.

پَرَستیدَه part. praet. v. پرستیدن i. q. پَرَستَه *HK.*

پُرسِش (suff. ش a v. پرسیدن coll. pehl. פושסן Spiegel XIX Farg. des Vend. p. 57) interrogatio, quaestio Spieg. Chr. 43.

پُرسُک mustela (ابن عرس ar. راسو) *B.*; cf. راسو.

پُرسُم farina, quam aspergere solent fermento, ne in loco inhaereat *B.*

a. p. پُرسَم ex پُر et ar. سَم, venenum, composita vox, qua *met.* significatur: cibus in gratiam hospitis praeparatus (منت اولان طعامه دیرلر بر آدمه احسان ایدوب تحمیل منت ایلمکدن کنایهدر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: از عطای سفله امیدی مبند ✿ گر دهد نانی بتو پرسم دهد *F.* In eodem *F.* lex. et in *C.* lex. haec vox etiam برسم scribitur, de q. v. s. برسم fin.

a. p. پُرسَندهٔ خیال pro پرستندهٔ خیال q. v. *B.*

پُرسوز (cf. سوختن) adi. c. aestuans, ardens, inflammatus. Inde شمع پر سوز candela ardens, flammans *M.*

پَرسَه pro پارسه mendicatio *B.*

پُرسَه (suff. ه a v. پرسیدن) interrogatio, quaestio; 2) aegrotum visere (بعیادت بیمار رفتن) *B.*

پُرسی a cess, a fine *R.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

پَرسیان convolvulus (عشقه) *B.*; cf. برشن et برشنان, voces ex پرسیان fortasse corruptae.

e. پَرسِیاوُش nom. sideris, quod XXIX stellas complectitur et figuram viri exhibet uno pede stantis et manu sinistra caput daemonis (راس الغول) tenentis. In tabulis astronomicis (زیجات) et in libro صور کواکب inscripto legitur برشاوش *B.* Sine dubio vox e gr. *Περσεύς*, Perseus, corrupta, de q. v. Ideler Unters. p. 86 sqq.

e. پَرسِیاوُش et پَرسِیاوُشان nom. plantae, ar. شعر الجن et لحیة الحمار dictae *B.*, de q. v. s. بولوطریخون. Vox eiusdem originis ac praecedens esse videtur.

پُرسیدَن imp. پُرس (z. ... pereç, s. प्रच्छ् s. पृच्छ्) interrogare *abs.* seq. که Spieg. Chr. 10. 11. 16; *c. acc.* Gul. 27, 21, Spieg. Chr. 14. 28; quaerere *ex alqo* c. از Spieg. Chr. 12. 19. 41; quaerere *de alqo*, velle audire *alqd ab alqo*, percontari c. از Chr. Sch. 61, 447 (صورمق ar. سؤال) *F.*

پُرسیدَنی (suff. ی) interrogationi aptum i. e. aenigma (لغز) *B.* s. چیستان.

پَرِش (suff. ش a v. پَریدن) volatus *B.* s. 3. پار.

پَرْش motus, agitatio (دپرتمه); 2) rivus, fons (اشمه بیکار اولسون غیری اولسون), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : عجب وادی
بود صحرای سینه ۞ بجای آب خون آید
زپرشش *F.* In ceteris lexicis deest.

پَرشاش et پُرشاش i. q. پرتاش *B.* in app.

پُرشکال coelum nubilum, pluvium (بولتلو هوا), e. g. in hoc versu طالب آملی poetae :
گهی ابر تر وگاهی ترشح گونه که باران ۞ بیا
در چشم من بنگر هوای پرشکالرا *F.* Vox ex hind. برشکال, s. वर्षकाल, tempus pluvium, orta; cf. پشکال et بشکاری et بوقان.

پرشوم a reed *R.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

پَرِ شَهی (penna regia) i. q. شهبال penna alarum longissima (قناد اوجنده اولان اوزون یلکلر) *F.*

پَرشیدَن dissipare (بر باد دادن) *B.*; i. q. پراشیدن, e quo decurtatum est *F.*

پَرطاس et پُرطاس vestis pellicea (موئینه) similis pelli muris pontici (سنجاب) et mustelae albae (قاقم); 2) i. q. برطاس *B.* in appendice.

پرطیه, pronuntiatio ignota est, nom. urbis ac regionis *F.*

پَرغازَه et پَرغَزَه e priori decurtatum, n. c. radix s. fundus alae (بیخ وبن پر) avis carni corporis adhaerens *B.*; cf. غازه.

پُرغور i. q. بُلغور q. v., e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : نباشد در شکایت
هیچ پرگو ۞ چو در خانه شود پرغور
ومنجو *F.* Eadem vox atque برغول s. بلغور esse videtur lit. liquidis ر et ل inter se permutatis et lit. پ pro ب posita.

پَرغول i. q. برغول *B.*; cf. پرغور et پژغول.

پَرغونَه turpis, deformis (زشت ونازیبا) *B.*

پَرفان moestus, tristis *C.* Vox dubia, quam cetera lexica omittunt.

پَرَک coll. بَرَک 3 canopus stella; 2) coll. بَرَک 4 nom. fluvii cuiusdam; 3) *abs.* sonitus, sonus (صدا وندا), qua significatione etiam ترک scribitur *B.*

پِرْک pro پِلْک palpebra, e. g. in hoc versu Schahnamiano : نمانم که برهم زنم پرک
چشم ۞ نگویم سخن پیش او جز بخشم *F.*

پُرکار adi. c. artificiosus, affabre factus, elaboratus *M.* Sec. *Shaksp.* thick, coarse, fat; inde پرکاری (suff. ی) *n. abstr.* thickness *Shaksp.* *R.*

پَرگار, unde ar. فرجار i. q. پرگال circinus; cf. پردال; 2) coll. پَرگر torques (چنبر وطوق گردن); 3) res mundanae (اشیای عالم); 4) opes, divitiae (جمعیت واسباب وسامان) *B.* Inde از پرگار شدن *met.* perturbatum, perculsum, mente alienatum fieri (بیخودی وبی اختیاری واضطراب کردن) *B.*

پَرگَاه n. c. festuca, res vilis (شیء حقیر) turc. (صمان چوبی) *F.* nitens hoc hemist. : در طرب چندانکه کاویدم بپرکاهی نداشت . In ceteris lexicis deest.

پَرگَم expectatio (انتظار) *B.*

پَرگَر et sec. *F.* پُرگَر torques auro gemmisque ornatus (طوق مرصع), insigne regum pristinorum Persiae et quo collum equi nonnumquam ornabant; 2) i. q. پَرگَار, e quo decurtatum est *B.*

پَرگَست i. q. بَرگَس s. بَرگَست q. v. *B. F.*

پُرگُسون tegumentum sellae equestris (ar. غاشیه) *F.*

پَرگَم nihil agens, otiosus, iners (ناچیز شده واز کار رفته وبیکار افتاده) *B.*

پَرکَنج et پُرکَنج i. q. بَرکَنج s. بَرکِنج *F.*

پَرگَندَن et پَرگَندَه et پَرگَندَگی pro پراگندن et پراگنده et پراگندگی formae decurtatae *B.*; cf. Spieg. Chr. 63. 74 et 78.

پَرکَندَه (a v. کندن) adi. c. (evulsis pennis) *met.* impotens, infirmus (در مانده وعاجز شده) *B.*

پَرگَنَه terra vel provincia vectigalis, tributaria (زمینی که ازان مال وخراج گیرند) *B.* An inferior division of a country (less than a ضلع) nearly equalling a barony. Inde پرگنه‌دار n. c. the superior officer of a pargana, lord of the barony *Shaksp.*

پَرگَنَه s. پَرگِنَه et sec. *F.* پَرگِینَه coll. بر کنه compositio aromatum et odorum (مرکبی از عطریات وبویهای خوش), hind. ارگجه (ارگجا name of a perfume of a yellowish colour and compounded of several scented ingredients *Shaksp.*) et ar. ذریره dicta *B.* medicamenti genus exhilarans et roborans ex limatura auri et argenti confecta (سیم وزری اکه‌لیوب مفرحات ترکیبلره جزوایدرلر که قلبه فرح وقوت ویرر) *F.*

پُرگو coll. گفتن et پرگوئی adi. c. loquax *Shaksp. R.*

پَرگَارِ چَرخ s. پرگارِ فَلَك sphaera orbis coelestis (دور فلك ومنطقهء فلك) *B.*

پَرگَارَه (suff. ه) i. q. پرگار; 2) coll. پرگاله 3 genus panni s. vestis crassioris (نوعی از پارچهء مثقالی) *B.* پارچه بافته ریسمانی *SHL.* پارچه *F.*, quod *M.* falso vertit „frustum", e. g. in hoc versu حکیم نزاری قهستانی poetae : بر خرقهء تسلیم زن از سوزن اخلاص ❁ یك رقعهء پرگارهء ارباب حقایق *F.*; 3) coll. پرگاله 4 vestes (اثواب خانه) *F.* quod *M.* vertit : „arca vestiaria".

پَرگَاری (suff. ی) work done with a compass *Shaksp. R.*

پرگاس cohaesio, adhaesio (درهم آویختن) *B.* *HK. SHL.* animum applicare, intentum esse rei (بر شیء اوزرینه تعلق وتقید ایلمك) *F.*; 2) i. q. تلاش کردن q. v. *B.* *HK. SHL.* et *F.* (تلاش ایلمك), quod *M.* falso vertit : „limatura serraginum."

h. p. پَرگاس (s. प्रकाश) ortus solis (طلوع آفتاب) *B.*

پرگال i. q. پرگار *B.* lit. ر cum ل permutata; 2) i. q. پرگاله 2 *F.* ex مجمع الفرس . Cf. پروال .

پَرگَالَه pars, frustum (حصه وپاره ولخت); 2) lacinia assuenda (پینه ووصله که بر جامه دوزند); 3) coll. پرگاره 2 genus panni s. vestis e bysso vel bombyce crassioris similis panni generi, quod مثقالی dicitur *B.* بر یوغون اپلك ایله طوقنمش بز جنس در *F.*; 4) coll. پرگاره 3 vestes (اثواب خانه پارچه‌لرینه دیرلر) *F.* nitens hoc versu شمس فخری poetae : شهریاری که بندگانش را ❁ اطلس آفتاب پرگاله *F.*

پَرگَام, sec. *F.* پَرگَام, uterus (زهدان وبچه دان) *B.*

پَرگَان ignorantia, insipientia (جهل opp. علم) *B.*

پَرکاوِش putatio vitis aliusve arboris *B. F.* Inde پرکاوش کردن putare *arborem* *B.*

پَرکُوك i. q. برکوك aedificium altum (عمارت عالی) *B. F.*; *M.* vertit: „xenodochium".

پَرکوهان i. q. برکوهان nom. soni musici (نوا) melodiarum (الحان), quae numero sunt XXXI; 2) sonus musicus citharoedi (نغمهٔ مطرب); 3) vox psittaci (آواز طوطی) *F.* ex مجمع الفرس.

پُرگوئی (a v. گفتن) n. c. loquacitas *B.* s. 2. بَربَر.

پَرگیری an ortolan (a species of alauda) *Shaksp. R.*

پَرگین manifestus, palam (آشکار), e. g. in hoc versu مسیر نظمی poetae: چو نتوان حال دل دارد نهفتن ✿ بناچارش سخن پرگین گفتن *F.* In ceteris lexicis deest. Alia significatio: „fanum magorum" (آتشگاه), quam Castellus offert et *M.* falso ex *F.* petitam dicit, ex آشکار male ut آتشگاه lecto orta videtur.

پَرگینه i. q. پَرگنه s. پَرکنه q. v. *F.*

پُرکینه adi. c. malitiosus, infensus *Shaksp.*

پَرماس, coll. برماس et پرواس contrectatio; 2) longum facere, extensio (یازیدن ودراز کردن); 3) scientia (علم ودانستن); 4) crescere, incrementum (نمو وبالیدن); 5) liberatio, salus (خلاص ونجات) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم ناصر خسرو poetae: بعدل او بود از جود بدکنش رستن ✿ بخیر او بود از شر دشمنان پرماس; 6) coll. پرواس 6 vacuum esse a labore, otium (پرداختن) *B.* — Easdem significationes praeter quartam *F.* lex. auctor vocis formae پرماسه tribuit, sed exemplis probat, in quibus aut پرماس aut verbum پرماسیدن legitur. Idem valet de exemplis in lex. *SHL.* s. v. پرماس allatis. Inde sequi videtur, vocem پرماس esse imperativum et nom. subst. a verbo پرماسیدن derivandum, cuius loco lexica aliam verbi formam برماسیدن et پرواسیدن offerunt, illudque verbum پرماسیدن significare: a) palpare, contrectare, e. g. قال ابو عبد الله البناجی ✿ الروح جسم تلطف عن الحس وتکبر عن اللمس ✿ یعنی گفت ابو عبد الله بناجی که روح جسمست لطیفتر ازانکه ویرا بحس دریابد وبزرگتر ازانکه ویرا هیچ چیز نه پرماسد *F. SHL.*; b) i. q. پرداختن coll. پرواس 6 vacare, quod tamen exemplo non probant lexicorum persice scriptorum auctores; c) longum facere, extendere, e. g. in hoc versu ابو شکور poetae: ✿ هر کجا گوهریست بشناسم دست سوی دگر نه پرماسم *F. SHL.*; d) crescere, quod in *F.* et *SHL.* lexicis deest et e) scire, e. g. in hoc versu حکیم سنائی poetae: هرکه او نفس خویش نشناسد ✿ نفس دیگر کسی چه پرماسد *F. SHL.*

پَرماسیدن v. s. v. پرماس.

پُرمان iussum, mandatum (حکم وفرمان) Gl. in Des. Alia forma antiquior vocis فرمان esse videtur respondens s. प्रमाण. Cf. پرمودن.

پَرماه i. q. برماه q. v. *B.*: cf. پَرمَه.

پُرمایه nom. fratris (برادر) Feriduni Gl. Sch.

پَرمَخیده i. q. برمخیده *B.*

پَرمُده i. q. پَرموده Gl. Sch.

پَرمَر i. q. برمر 1 et 2 *B.*; cf. پرمو et پرمور et پرموز.

پَرِّ مَگَس ala muscae; 2) *met.* a) res quaevis tenuissima et subtilissima; b) genus vestimenti ex serico (جامهٔ ابریشمی); c) genus armorum (اسلحه); d) facies undulata et nitens gladii (جوهر شمشیر); e) gladius egregius, ferrum praestantissimum (شمشیر جوهردار وفولاد جوهردار); f) modus quidam tibiam inflandi et canendi (نی نواختن وخوانندگی) *B.* Inde بر شکرش پرِّ مگس ریخته *met.* amantes amplexu venereo iuncti (عاشق ومعشوق بهم آمیخته وبهم پیوسته) *B.*

پَرمو i. q. پرمر *B.*; cf. برمو et پرمور.

پَرموتَه i. q. برموته s. برموده res, aliquid, e. g. in locutione چه = چه پرموته می خواهد چیز می خواهد „quid cupit" *B.*

پَرمودَن i. q. فرمودن Gl. in Des.; cf. پرمان.

پَرمودَه et پرموده i. q. پرمده nom. filii ساوه شاه, quem بهرام چوبینه captivum fecit *B.* Gl. Sch.; cf. ساوه et پرموزه 2.

پَرمور i. q. پرمر *B.*; cf. برمور 2.

پَرموز i. q. پرمر *B.*; cf. برموز et پرموزه.

پُرموز pabulum (علف) *B.*; cf. برمور 1 et برموز.

پَرموزَه i. q. پَرموز; 2) sed rectius پرموده i. q. برموزه *B.*

پرمون i. q. پایون ornatus, ornamentum *B.*

پَرمَه i. q. پرماه; 2) coll. پدمه pars, portio, qua significatione alii پُرمَه scribunt *B.*; cf. بَرمه et بُرمه 1.

پرمَه et پرمَهَه tarditas, negligentia in labore, pigritia (کاهلی کردن در کارها) *B.*

پَر مُهرَه n. c. glomus (گروه) plumarum aliarumve rerum, quem aves venaticae, ut falcones, simil. e stomacho evomunt, turc. اوخشی dictus *B.* in appendice; cf. پر انداختن 2.

پرمَهَه i. q. پرمَه *B.*

پُرمَی species quaedam uvarum (انگور) *B.*

پَرمیو morbus quidam vesicae, in quo aegrotus urinam reddens ardore vesicae laborat, qui vulgo سوزاک ar. حرقة البول ardor urinae dicitur *B.* stranguriae species *C.*

پَرَن i. q. پروین *B.*, e quo decurtatum dicunt *F.*; 2) hesternus dies (دیروز) *B.*; cf. پرندوار et پرندوش. Sec. *F.* significat etiam a) lunae splendor (ماهتاب); b) i. q. پرنا exemplo non allato.

پَرنا sericum pictum elegans et subtile (دیبای منقش لطیف ونازک) *B.*; cf. پرنو et پرنون.

پُرناك coll. برناك i. q. برنا 1 iuvenis, adolescens; 2) tribus quaedam (طائفه) Turcarum *B.*

پَرْنان mucor, situs panis (امکک الاجسی) *F.* Vox ex پر et نان composita videtur.

پَرَنج frumenti (غله) species, cuius grana similia sunt tritico sed tenuiora *B.* *HK.* *SHL.* Fortasse eadem vox ac بِرَنج oryza. Cf. پرهنج.

پَرَند facies undulata et nitens (جوهر) gladii, simil. *B.*, e. g. in hoc versu استاد عنصری poetae : چه دیبهی که برنگ پرند هندی تیغ ✿ زبرجدینش بود پود وزمردینش تار *F.*; 2) coll. برند 1 gladius *B.* Gl. Sch. gladius egregius, nitens (تیغ وخنجر جوهردار) *F.*; 3) coll. بَرند 2 sericum simplex, non variegatum (حریر ساده) *B.* پارچهء ابریشمی Gl. Sch.; 4) sericum sinense pictum et subtilissimum (پرنیان منقش); 5) tegumentum sellae equestris (زین‌پوش); 6) cucumis silvester (خیار صحرائی); 7) herba recens et viridis, quam libenter vorant animalia (مرغ وفریز); 8) coll. پرن 1 i. q. پروین *B.*; 9) pro پَرَندَه volans, volucris *Shaksp.*; cf. Instit. ling. pers. §. 256, p. 174 et چرند. Quas praeterea ex *F.* lex. desumtas dicit Meninski vocis significationes a) vexillum regium, b) cursor, tabellarius, c) margaritae, d) spes, exspectatio, non ex *F.* sed ex *C.* lex. depromtae sunt et falsae esse videntur.

پَرَنداخ i. q. پرانداخ q. v. *B.*; cf. پیرنداخ.

a. p. پُر نَدامَت adi. c. poenitentia tactus *M.*

پَرَنداوَر et sec. *F.* et Gl. Sch. پَرَند آوَر (cf. آور a v. آوردن) n. c. i. q. پرند 2 gladius egregius, nitens *B.*; cf. برنداور.

پَرَندَخ sagitta (تیر) *F.* ex Fg. exemplo non allato.

پَرَندَك i. q. برندك mons parvus, colliculus *B.*

پَرَنْدو i. q. پرندوش, e quo decurtatum est *F.*

پَرَنْدْوار i. q. پرندوش q. v. *B.* et *F.* ex Fǵ.; cf. پرن 2.

پَرَنْدُوش [ô] nox hesterni diei, nudius tertius (شب روز گذشته یعنی پری شب ar. بارحة الاولی) *B.* Gl. Sch.

پَرَنْده et پَرَنَده part. praes. v. پریدن volans, volucris *B.* s. بـر 16; 2) *met.* coll. ar. طیّار hydrargyrum *B.* s. آبک 5 et 23; 3) cymba, navicula (قایقدن کوچک زورق (معناسنه غالبا رومده پرمه بوندن غلطدر) *F.*

پَرَنَدهٔ چَراغ (lucernae accensae advolitans) papilio (پروانه ar. فراش) *F.*

پَرَندین (suff. ین) quidquid ex serico conficitur *B.* Cf. پرند 3 et 4.

پِرَنگ, unde ar. فِرِند, fulgor (فروغ وبرق) ensis; 2) gladius egregius, nitens *B.* *F.*; cf. پرند 1 et 2.

پِـرِنگ i. q. بِـرِنج aes cyprium, orichalcum *B.* *F.*

پَرنو et پَرنون i. q. برنو s. برنون q. v. *B.*

پَرنیان coll. پرنا sericum sinense pictum et subtilissimum *B.* Gl. Sch.; 2) sec. al. برنیان scribitur et significat: vestis regum pristinorum, quam diebus festis induebant boni ominis illam habentes et a Gabriele e paradiso allatam; 3) sec. al. est sagum s. vestis, quam Rustam-Zâl die pugnae induebat, e pellibus tigrinis consuta et innumeris figuris ornata *B.*

پَرنیان خوی (sericeae naturae) *met.* homo indolis placidae (خوش دل ونرم دل وخوش خوی ونرم خوی) *B.*

پَرنیخ tabula lapidèa (تختهٔ سنگ یعنی سنگ مسطح هموار) *B.*

پَرنیش i. q. بُرنیش *F.*

پَرّو i. q. پروین *B.*, e quo decurtatum est *F.*; cf. پرن 1.

پَروا s. پروای (vox ex aliis, ut پرواز, پروار, پرواس, decurtata videtur, unde diversae illius significationes explicandae sunt) vacatio a labore, otium (فراغت وپرداخت); 2) patientia (صبر); 3) contendere, inclinatio, propensio (توجه ومیل); 4) desiderium cupiditas (رغبت وسر); 5) cura, sollicitudo (التفات) cf. Spieg. Chr. 38, 3, Gul. 28, 16; 6) metus, timor (ترس وبیم وباك); 7) potestas, potentia (طـاقـت وآرام); 8) coll. پرواس scientia (دانستن); 9) coll. پـروار nutritio, nutrimentum (پـرورش); 10) volatus (پرواز) *B.* Addit. *F.* lex. auctor; 11) coll. پرواش et دروا stupor (سراسیمه), ut in hoc versu شمس فخری poetae: پناه ملـك سلیمان شهنشه ایران ✿ كه آسمان زمعالیء اوست با پروا; 12) coll. 8, cognitio, notitia (آگاه); 13) facilitas (آسانـی) *F.*; exemplo non allato, quo duae postremae significationes probentur. Inde بی پروا adi. c. non sollicitus, intrepidus *M.* *Shaksp.*; پروای سر وریش خودم نیست *met.* „pro me remedium non datur“ *M.* ex *F.*

پَـروار coll. بـروار et بـربار domus aestiva; 2) domus spiramentis instructa (بادگیر دار); 3) coenaculum superius domui superstructum, cuius latera aperta sunt (واطراف آن باز باشد); 4) tabulae (تختها), quibus tectum domus contabulatur (بپـوشند); 5) thesaurus (گنجینه) *B.*; cf. فروار.

پروار (a v. پروردن) pecus saginandum, altile *B.*; 2) nutrimentum, alimentum *B.* s. پرورهٔ et پر روغن, e. g. in hoc versu عماد poetae: سودای تو از برای قربان ✿ شهریاری بسته است زمانه را به پروار *F.*; 3) locus, quo animalia nutriunt vel pinguefaciunt (جائیکه جانوران را پرورش کنند) Gl. Sch.; 4) suffimentum aloes vel ambrae (مجمرهٔ عـود وعنبر) *F.*; cf. پـرواره 2; 5) urina (بـول وپیشاب), quam medicis spectan-

dam praebent *B.*; vas vitreum urinale aegroti (قارورهٔ بیمار) *F.* et *B.* s. پرواره 3. Inde در پـــروار بستن nutrire, alere; cf. پروره.

پَرْوارَه (suff. ه) coll. پـروار i. q. بـرباره et بَرواره 1 — 5 *B.*; cf. فرواره et ورواره.

پَرْوارَه (a v. پروردن suff. ه) saginatus, pinguis (ar. مسمن); 2) coll. پروار 4 suffimentum aloes (عـود سـوز); 3) coll. پـــروار 5 vas vitreum urinale aegroti (قارورهٔ بیمار) *B.*

پَـرْوارِی (a v. پـروردن suff. ی) i. q. پرواره 1 saginatus, pinguis *F. SHL.*, e. g. in hoc versu شیخ عطار poetae: چـرخ مردم خوار اگـر روزی دو مـردم پـرورست ✿ نیست از گـاو .coll *F.* شفقت مگر پرواریء او لاغرست پرواری „bos saginatus“ Gul. 18, 2.

پَرْواز (vox ex پر et واز pro باز composita coll. پیشواز pro پیشباز, ut proprie significet: alarum solutio, separatio) volatus; 2) i. q. نـثـار pecunia regis iussu (بـر فـرامین پـادشـاهـان) sparsa; 3) lumen, splendor (نور وپرتو وروشنائی); 4) tigna transversaria tres spithamas longa, quae ad tegendam domum supra tigna longa iuxta ponuntur (نزدیک بهم بچینند) et storeis (بـوریا) obducuntur, supra quas terram spargunt; 5) coll. بـرواز et پتواز mansio avium, nidus (نشیمن ونشستگاه مـرغان); 6) *sermone myst.* humana natura derelicta sublime petere, ad altiora niti (سیر از جـانـب ناسوت بشریت بجانب لاهـوت حقیقت) *B.* Inde پـــرواز گرفتن aufugere (گـریختن) de avibus venaticis *B.*; بلند پروازی کردن ad maiora tendere; honores, gloriam petere (میل بطرف عظمت ورفعت نمودن) *B.*

t. p. پَـرْواز i. q. پـروز limbus vestis, e. g. in hoc versu ابـو المـعـانی poetae: ای شها خلعت قـبـای تـرا ✿ گشته پـــرواز اطلس گـردون *F.*, qui tamen پـــروازی scripsit, quod in پرواز mutavi, ut in versu ab illo allato legitur. Eadem vocis forma in turcica lingua usitata est.

پَرْوازَه (suff. ه) coll. بـروازه cibus, quem secum portant ambulantes, venatum exeuntes et iter facientes, vel qui pone portari solet; 2) absinthium (درمنه), quod pone sponsam spargunt et hic illic accendunt; 3) ignis ante sponsam accensus; 4) ignis festivus nuptialis Persarum sic descriptus: آتـشـی کـه فارسیان در هنگامی کـه عـــروس‌را بداماد سپردندی بافــروختندی ودامن عروس وداماد‌را بهم بسته بـر گرد آن آتش طوف فـرمودندی; 5) voluptas, laetitia; 6) coll. پرواز 2 folia aurea vel argentea (ورق نقره وطلا), quae in schidias comminuta sparguntur vel sec. *SHL.* nocte geniali in caput sponsi et sponsae sparguntur (ودر شب زفاف بـــر سر دامـــاد وعروس نثار کنند) *SHL.*; 7) sec. al. folia aurea, argentea picta (کـه نقاشان کـار فرمایند) *B.*; cf. پروازه گر.

پَرْوازَه گَر (suff. گر) qui folia aurata conficit (کـه زرورق میسازد); 2) *dial. Shîrâzensi,* qui نکشان [نکسان *B.*] conficit i. e., qui folia aurata vel argentea corio agglutinat (کـه ورق طـلا ونقره‌را بـــر روی پوست می چسپاند) *B.*

پَرْوازِی v. s. v. t. p. پرواز limbus vestis.

پرواس imp. v. پرواسیدن; 2) n. s. contrectatio; 3) longum facere, extensio (دراز کردن); cf. پـــرواسیـدن 2; 4) scientia (دانـسـتـن); 5) liberatio, salus (خـلاص ونجات) *B.*, e. g. in hoc versu شـاه ناصـر poetae: خسرو بعدل او بود از جور بدکنش رستن ✿ بخیر او بود از شر این جهان پرواس *F.*; 6) vacuum esse a labore, otium (فراغ وپرداختن); 7) timor, metus (ترس وبیم) *B.* Vox cum پرماس, a quo una tantum litera و differt, sine dubio cognata, quod probat et utriusque vocis significationum consensus et vocis پـــرواس cum پـــرماس permutatio, in versibus a *F.* lex. auctore allatis conspicua; cf. e. g. versum s. v. پـــرماس 5 cum versu s. v. پـــرواس 5, qui

idem est exceptis duabus ultimis vocibus این جهان دشمنان پرماس, cuius loco in alio پــرواس legitur et versum s. v. پــرماس c cum versu s. v. پرواسیدن 2.

پَرواسیدن manu tangendo explorare, an quid durum aut molle sit; contrectare, pertrectare (لامسه کردن بجهت تمیز درشتی ونرمی) *B.*; 2) longum facere, extendere coll. پرواس 3, e. g. in hoc versu ابو شکور poetae : هرکجا کوهریست بشناسم ۞ دست سوی دکـر نه پـرواسم a *F.* lex. auctore s. v. پـرواس et پـرماس allato; 3) timere, metuere (ترسیدن وواهمه کردن) *B.* Cf. پرواس et پرماسیدن.

پَرواش attonitus, perculsus (حیران وکندودن مـیـر بـیـاخـبـر), e. g. in hoc versu چو زیب وزینت دنـیـاست نظمی poetae : زایل ۞ مشو از حال خود پرواش وغافـل *F.*; negligens, socors, securus *C.* In ceteris lexicis deest.

پَرواق et sec. *C.* بـرواق, herba quaedam glutini parando (چریش اوتی که کوکنی دوکوب چریـش ایدرلر) *F. C.*; cf. بروقه et ar. بروق. In aliis deest.

پَرواك custos, vigil (turc. بکجی ar. حارس), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : برای دفع رقیبان از سر کویت ۞ نکه بکرد درت تا سحر شود پرواك *F. C.* In ceteris deest.

پَروال i. q. پرکال *F.* ex شرفنامه.

پَـروان i. q. تانی چرخ ابریشمر i. e. rhombus sericarius s. rotula pede agitata, qua fila sericea e glomere serici deducunt (چرخی که ابـریـشـمرا بدان از پیله بـر آورنـد وآن چرخرا بـپـای میکردانـنـد) *B. F.*; 2) nom. urbis prope غـزنین *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : بدو کـفـت کی نامر بردار هند ۞ زپروان بفرمان تو تا بسند *F.*

پَروانجات v. s. v. پروانه 3.

پَروانچه coll. پروانه an order, a licence, a permit *R.*

پَـروانْچی et پروانچی sec. *R.*, a پروانه formatum : qui mandata regia (پروانه) describit, secretarius Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 250, not. 2; an officer of government *R.*

پَروانَك coll. پروانه 2 animal quoddam clamans leoni praecedens, ut çetera animalia vicinitatem leonis animadvertentes se abscondere possint. Praedae partes a leone relictas devorare dicitur *B.* Sec. *F.* idem animal est, quod سیاه کوش nomen habet; 2) *met.* dux exercitus (پیش رو لشکر) *B.*; dux viae, antesignanus (قـولاغـوز) *F.* Eadem vox in arabicam linguam translata فـروانـق pronuntiatur *B.* Cf. Freytagii lex. s. v. فـرانق coll. phlv. פרואנק et syr. ܦܪܘܢܩܐ.

پَروانَگی (a پروانه suff. ی) command, order, permission *Shaksp. R.*

پَروانَه papilio; 2) i. q. پروانك; 3) decretum s. mandatum regium (حکم وفـرمـان سلاطین) *B.* حکم نامهء همایون *F.*; pl. پــروانـجـات an order, a pass, a licence, leave, command, a precept, a warrant *Shaksp. R.* Inde مُهر پروانه sigillum decreto s. mandato regio consignando Mém. de l'acad. de St. Pétersb. sér. VI, tom. III, 1836, p. 160, not. 51. Ex voce persica پروانه ortam esse arabicam بروانات s. بـروانه et significare : „cubicularius" (حاجب) et apud Selgukidas Asiae minoris : „primus regis minister" animadvertit Quatremère in Hist. des Sult. Maml. I, 2, 57, not. 69.

پَرواه i. q. پروا q. v. *Shaksp. R.*

پَروای i. q. پروا q. v. *F.*

پَروائی (a پروا suff. ی) indigent, necessitous *Shaksp. R.*

پَروبال plumae et pennae v. s. پر et بال. Inde پروبال داشتن *met.* robore praeditum, potentem esse (زور وقوت وقدرت داشتن) *B.*

پَروپای i. q. پلوپر s. پای وپر q. v. *B.*

پَروَنده i. q. پرونده ar. رزمه *F.*; cf. پروندیدن, a quo formatum est.

پَروَندیدَن i. q. پروندیدن q. v. *F. C.*

پَروَرَه (suff. ه) saginatus, pinguis (جانوری فربه که در پروار بسته فربه کرده باشند) *B.* (شده وپروار کرده; vox ex پرواره decurtata *F.*

پَروَری (suff. ی) nutritio, educatio; 2) pro loco, quem in constructione occupat, modo part. praes. modo part. praet. significatione (بسلیجی معناسنه بونده بو حرف یا مصدریه اولور ووصفیه اولور واسم فاعل اولور واسم مفعول اولور محلنه کوره); 3) i. q. پرواری *F.*

پَروَریدَن i. q. پروردن q. v. *F.*; cf. Chr. Sch. 6, 68.

پَروَریش, suff. ش praecedente lit. ی superflua (یای زیاده), saccharum rosaceum (گل بشکر); 2) conditum violaceum simileve aliud (بنفشه خمیره سی وامثالی پرورده لر) *F.*

پَروَز radix, origo, stirps (اصل ونسبت ونژاد) *B.* Gl. Sch.; 2) coll. بروز et پرور 4 et t. p. پرواز, fimbriae, limbus vestis (فراویز وسنجاف جامه, ar. عطف); 3) laciniae diversi coloris togae (خرقه) vel vesti assutae; 4) pannus s. tela bicolor (جامهء شب اندر روز, (دورنگ درهم بافته شده alias dicta; 5) coll. بروز stratum (گستردنی); 6) coll. فریز genus herbae recentis et suavissimae (مرغ); 7) coll. پرّه decursio vel conversio exercitus pedestris et equitatus *B.*

پَروَژ sepultus (مدفون) *M.* ex *F. C.*

پَروَزَن i. q. پرویزن, e quo decurtatum est *B.*

پَروَستان i. q. برپروشان *B.*

پَروش pustulae (جوششی) in membris corporis humani, ar. بثر *B.*

پَروَن i. q. پروان, e quo decurtatum est *B.* Sec. *F.* nom. uxoris athletae Iranensis, Gêv (گیو) dicti.

پَروَر et پرور imp. v. پروردن; 2) in comp. part. praes. significatione; altor, nutritor, educator, e. g. نفس پرور libidinibus s. corporis voluptatibus deditus; هنر پرور virtutibus praeditus H. Sam. 168; 3) *abs.* coniunctio, copulatio (بمعنی پیوند بود مطلق خواه پیوند انسان با انسان وخواه درخت با درخت باشد); 4) coll. برور et پروز et بروز 2 laciniae vestis, limbus, fimbriae (فراویز وسنجاف جامه) *B.*

پَروَرد شانه adi. c. fulgurans, corruscans (درخش کننده) *F.* exemplo non allato.

پَروَردگار (suff. گار) nutritor, epith. Dei, ut omnium nutritoris; 2) *met.* rex, alias etiam پروردگار گونه et پرورنده ar. رب النوع dictus *B.* Gl. in Des., e. g. in hoc hem. Schahn.: نه پرورده داند نه پروردگار Gl. Sch.

پَروَردَن et پروریدن (coll. z. [Zend] vere, s. [Skt.] praef. z. [Zend], s. [Skt.]) imp. پرور, nutrire, educare (t. بسلمك) *F.*; 2) adorare, colere (پرستیدن) *B.*

پَروَرده part. praet. v. پروردن nutritus, educatus, alumnus; 2) saginatus, pinguis *C.*; inde در شکر پرورده کردن saccharo condire *B.* s. آمله; 3) i. q. ar. مُرَبّی educator, magister Gul. 44, l. 7.

پَروَرِش (suff. ش) nutritio, educatio; 2) adoratio, cultus; 3) *met.* scientia, sapientia (علم وحکمت) *B.*

پَروَرِش آموختگان (cf. آموخته) n. c. scientiis imbuti *B.* et sec. *HK.* et *SHL.* پرورش آموختگان أزل scientiis imbuti aeternitatis *met.* prophetae, viri sancti, poetae *B.*

پَروَرِش آموز (cf. آموز a v. آموختن) n. c. coll. پرورش 3 scientiis imbuens, doctor, senior, sapiens (اصحاب ادب وعلم وپیر ومرشد وهادی); 2) *met.* qui bello sacro interest (ارباب مجاهده); 3) epithetum Dei *B.*

پَرَوَنْد nom. arvi (مزرعه) ad قزوین pertinentis. Quae insuper in lexicis afferuntur significationes : a) adolescens imberbis (امـــرد) et b) pyrum (امـــرود) auctoritate carent *B.* Sec. *F.* significat etiam : lena (میان عاشق ومعشوق اولان واسطه), nitens hoc versu میر نظمی poetae : مـــیـــان یاد وبا من نیست پروند ۞ مگر دل دامن آهم کند بند *F.*

پَـرَوَنْدَه et پَروَنْدَه i. q. بـرونده coll. بـرفنده et پـلـونـده sarcina vestium et supellectilis (بستهء قماش واسباب, ar. رزمه); 2) sec. al. involucrum (لفافه) vestium et supellectilis; 3) sec. al. res sacco (جوال) similis, cuius orificium in latere est, quam negotiatores vestiarii supellectili tabernae impletam funibus obligant *B.* Cf. پـــرونـدیـدن, e quo formatum est. Inde پرونده کردن i. q. پروندیدن *M.*

پَرَوَنْدِیدَن i. q. پـرورنـدیـدن byssum similemve telam componere in sarcinam (بز (وامثالی اثواب یوکن باغلمغه دیرلر) *F. C.*

پَـــرَوَه praeda quaevis in proelio vel excursione de hostibus capta *B. F.* — Falso addit *M.* ex *F.* : „pugna, proelium"; — 2) i. q. چادر شب q. v. *B.*; 3) i. q. پروین Pleiades *B. F.*; 4) tentorium (خیمه) *F.* exemplo non allato.

پَرَوَهان manifestus, publicus (ظاهر وآشـــکـارا) *B.*, e. g. in hoc versu اثـــیـــر الـــدیـــن اخسیکتی poetae : زو پشت روزگار قوی گشت واین سخن ۞ در روی روزگـــار بگویم به پروهان *F.* Cf. پرگین.

پَرْوِیز [ê] (coll. synon. پیروز, quocum cognatum videtur) victor (مظفر); 2) felix, fortunatus, potens (سعید وعزیز وگـرامی); 3) animus generosus, liberalitas (همت وسـخـاوت); 4) elegans incessus, splendida apparitio (خـوش رفـــتـــاری وجـلـوه کـردن); 5) pro پرویزن q. v., e quo decurtatum est; 6) pro پـــرویـــن Pleiades; 7) ling. pehlevica (بـزبان پهلوی) : piscis (مـاهی); 8) cognomen filii Anôshêrvâni (انوشیروان), a piscibus, quibus praecipue delectabatur, sic dicti *B.* et in carmine poetae Nizâmî (نـظـامـی), quod خـســرو وشیرین inscribitur, celebrati.

a. p. پَرویزِ فَلَک *met.* sol *B.*

پَرْوِیزَن [ê] cribrum (غربال), quo subcernitur farina, saccharum, simil.; 2) sec. al. *spec.* cribrum saccharo percolando; 3) transmissio per cribrum (بیختن) *B.* Fortasse pro پربـــیـــزن posita vox et a بیختن s. بـــیـــزیدن, cribrare, derivanda. Vocis formae decurtatae sunt بریزن et پریزن.

پَرْوِیـــزِی [ê] (suff. ی) i. q. پـرویـــز 1 victor Frag. 29, 1.

پَـــرْوِیش [ê] tarditas, negligentia in labore; inertia (کاهلی وتقصیر در کارها کردن) *B.*

پَرْوِین coll. پرن 1 et پرو Pleiades (ar. ثریا); 2) nom. unius viginti octo stationum (منزل) lunae *B.*; cf. رفه.

پَرَّه (a v. پریدن suff. ه) coll. پروز 7 decursio vel conversio (حـلـقـه زدن), quam facit exercitus pedestris vel equitatus bellandi, venandi aliusve rei caussa *B. F.*; 2) acies exercitus (خطی که از سوار وپیاده کشیده شود, ar. صف); inde پـره بستن „aciem instruere" *R.* et پـره زنـد „tendit retia maiora, plagas venaticas" *M.* ex *F.*; 3) coll. پَـــر 5 ala molae, rotae, simil.; inde 4) fusus, quo fila deducuntur (دکلان که دوک پشم رشتن باشد); 5) coll. پَر 6 ora, margo, extremum (دامن وطرف وکناره) cuiusvis rei, e. g. margo deserti, pes montis (دامن کوه *F.*), ala nasi (بینی); cf. Gul. 51, 3, pars serae vel pessuli, qua munitur, clauditurve (جـزوی از قـفـل که بدان محکم شود) *B.*; cf. infra پرهای دماغ s. v. چرندو; 6) latus (پـهـلـو ar. جنب); 7) stipula (برگ کاه) *B.*

پَرْهازَه lignum putridum (چوب بوسیده) vel pannus (رکـو) ustus, quo in igne eliciendo utuntur; fomes *B.*

پَرهام coll. پراهام, ling. antiqua : Abraham *B.*

پَرهَختَن et پَرهِختَن coll. پرهیختن i. q. برهختن 2 bonos mores docere, erudire (ادب کردن) *B.*

پَرّه سَر n. c. acuminatus, cuspidatus (اوجی سوری), de quavis re *F.*

پَرهنج i. q. پرنج *F.* ex Fg.

پَرهود i. q. برهود *F.*

پَرهودَن amburi s. flavum fieri calore ignis (آتش ایسندن اثواب صرارمق), e. g. in hoc versu ابو شکور poetae : جگر نخواهم پرهود من پیاده چنانک ۞ ترا زوان دل از عشق آن کمین پرهود *F.* coll. hoc versu : نخواهم سوختن دانم که هم آنجا بپرهودم in lex. *SHL.* allato.

پَرهودَه (part. praet. v. پرهودن esse videtur) coll. برهود pannus, qui calore ignis colorem mutavit et ustioni proximus erat; 2) verbum inane, futile (سخن بیهوده) *B.*, qua significatione ex بیهوده depravatum videtur.

پَرهون i. q. برهون q. v. *B.*

پَرهیختَن coll. برهیختن i. q. پرهختن q. v. *B.*

پَرهیز [ê] (proprie imperativus verbi پرهیزیدن) cautio, cautela, cavere sibi a malo (حذر واحتراز ونگاهداشت خود از مضرت) abstinentia, continentia Pend. 56, 2; 2) timor, metus (ترس وبیم); 3) differentia, discrimen (تفاوت); 4) *sermone myst.* evitare, fugere id, quod non est divinum (اجتناب از ما سوی الله نمودن) *B.* Inde پرهیز کردن c. از cavere sibi ab alqo, cavere rem, continere se (احتراز کردن) Pend. 73, l. 3, Gul. 65, 17; دیدار پرهیز کردن opp. دیدار نمودن vultum recondere, tegere Gul. 58, 19. Cf. پرهیزیدن.

پَرهیزگار [ê] (suff. گار) i. q. پارسا 1 abstinens, continens, peccata et malefacta effugiens, probus, integer Pend. 69, 3. 81, 1.

پَرهیزگاری [ê] (suff. ی) continentia, castitas *B.* s. جیواد.

پَرهیزیدَن [ê] i. q. پرهیز کردن c. از cavere sibi ab alqo, cavere rem, continere se, e. g. ودر تهور مانند سیل که از نشیب وفرازان نپرهیزد H. Sam. 202, med.; cf. Gul. 159, 21.

پَری (coll. z. ???? pairika, qui destruit, a rad. ??? pere) angelus, spiritus bonus opp. دیو *B.* Sec. *F.* significat etiam : ala praeditus (قنادلو) et *met.* sol; cf. Jos. et Zul. ed. Rosenzweig p. 194, not. 14. — Inde composita پری پیکر, پری روی, پری رخ, پری چهره al., quibus significatur : forma et pulcritudine insignis instar angeli.

پَری i. q. پریر, e quo decurtatum est *B.*

پُری (suff. ی a v. پریدن) plenum esse, plenitudo (پُر وملو بودن) *B.*

پَری اَفسا s. پَری اَفسای n. c. qui incantat, ut genios sibi familiares reddat (کسی که از برای تسخیر جن افسون خواند); 2) incantator (افسونگر) *B. F.*; cf. پری سای et پری خوان.

پَریان i. q. پرنیان, e quo decurtatum est *F.*

پَریچه (suff. یچه) fibrae palmae (لیف خرما) *B.*

پَریخوان (cf. خواندن) n. c. i. q. پری افسای *B.*

پَریدار (cf. دار a v. داشتن) n. c. daemone obsessus (که جن داشته باشد); 2) puella incantationibus fascinata saltans et hariolans; 3) δαιμονιακός, insanus (دیوانه ومجنون); 4) (coll. ar. دار) locus, sedes daemonis (جا ومقام دیو) *B.*

پَریداری (suff. ی) n. abstr. praecedentis; sec. Cast. „facultas, qua quis cum spiritibus familiaritatem habet". Magic, necromancy *R.*

پَرِیدُخت nom. filiae regis Sinensis, amatae Sâm Narîmâni (سام نریمان), qui ex illa filium Zâl (زال) nominatum suscepit *B.*

پَـرِّیدَن et پَـرِیدَن volare (پـرواز کردن) *B.* t. اوچمق ar. طیـران *F.*; cf. Spieg. Chr. 10. 42.

پَرِیدَن fieri (گـردیدن). Verbi infinitivum lexica non exhibent, sed 3 ps. sing. aor. پِرَد, qui aut a پـریدن aut a پِـرْدن derivandus est.

پُرِیدَن (z. pere, *IC.* par, s.) implere, replere (پر وممْلو ساختن); 2) plenum fieri, impleri (پُر شدن وممْلـو گردیدن) *B.*, e. g. in hoc versu شـیـخ سعدی poetae : تـو خودرا گمان پردهء پـر خرد ۞ اناثی کـه پـر شد دگر چون پرد *F.*

پَرِیدُهوت i. q. پریدخت; 2) cognomen filiae Darii, uxoris Alexandri, quae روشـنـک nomen habet Gl. in Des.

پَریر et پَریرُوز [ô] addito روز, nudius tertius (روز پیش از دیـروز) *B.*; cf. پریر ex پری decurtatum et اسور vocem dialecti Zend et Pazend.

پَریر پَریر i. q. simplex, nudius tertius *F.*; nudius quartus *C.*

پَـریـر سـال n. c. i. q. پـار سـال q. v. *R.*; cf. پری سال.

پَـریـرُفت, ex پـری et رفت comp., herpete labiorum affectus ([اوچوق] اوچغ [طوتمش]), e. g. in hoc versu مـیـر نـظـمـی poetae : نشانش همـیـن بسکـه چون لاله شد ۞ پریرفت بـر لب چو تبخاله شد *F.* Inde پریرفت شدن pustula s. herpete labii ex terrore somnii affici *M.* Cf. انجوغ 2.

پریرُم nudius quartus *C.*; cf. پـریـر. Vox dubia.

پَریرُوز [ô] ex پری pro پریر et روز i. q. پریر *B.*

پَریرَه et پَریرینَه suff. ه et یـنـه, quod nudius tertius accidit, vel ad eum diem spectat *F.*

پَـرِیـز [ê] clamor, lamentatio (فریاد وفغان); 2) genus herbae ad aquam crescens; 3) coll. پـرویـزن cribrum farinarium (آرد بیز) *B.*

پَرِیزْبان [ê] (cf. پریز et بان 3) n. c. qui farinam cribro cernit *B.*

پَرِیزَن i. q. پرویزن, e quo decurtatum est *B.*

پَری سال n. c. i. q. پارسال *R.*; cf. پـریـر سال.

پَری سای i. q. پری افسای, e quo decurtatum est *B.*

پَری سُوز [ô] (cf. سوز) n. c. nom. fani alicuius (دیـری ومعبدی) tempore خسرو پـرویـز aedificati; 2) sec. al. nom. loci, quo e deserto (دشت) انجوک dicto se contulit شیرین *B.*

پَرِیش [ê] imp. v. پـریشیدن; 2) dissipans, perturbans (پریشان کننده); 3) dissipatus, perturbatus (پریشان); 4) dissipatio, perturbatio (پـریشانی وآشفتگی) *B.*; cf. بریش.

پَـرِیشان [ê] (suff. ان) dissipatus, dispulsus (طاغلمش) *F.*; cf. Gul. 23, 21; 2) perturbatus Gul. 159, 1; 3) afflictus, moestus (المـنـاک وغمناک) *F.*; cf. پـریشیدن et پـریشانیدن. Inde پـریشان حال adi. c. iniquae conditionis, deterioris status; پریشان خاطر adi. c. animo perturbatus; پریشان مشرب adi. c. pravus indole, moribus depravatus *M.*

پَرِیشانی [ê] (suff. ی) dissipatio; 2) perturbatio, animus perturbatus Gul. 158, 9.

پَرِیشانیدَن [ê] *proprie* causs. verbi پریشیدن; i. q. پریشیدن *B.* in app. *HK.*

پَری شَب (cf. پـری pro پـریـر) n. c. i. q. پرندوش *B.*

پَرِیشَم [ê] i. q. بریشم *B.*

پَرِیشَن [ê] i. q. پریشان, e quo decurtatum est; 2) dissipatio, perturbatio (افشاندن وپریشان کردن) *B.*

پَریشیدَن [ś] coll. پـریشانیدن dissipare; 2) perturbare, sensibus alienare; 3) *pass.* dissipari; perturbari, sensibus alienari (از هـم جدا نمودن وبد حال وپـریشان گـردانیدن وشدن وبی خود گـشـتـن وگردانیدن) *B. HK.*

پَریشیدَه [ś] part. praet. v. پریشیدن dissipatus, perturbatus, mente alienatus *B.*

پَریقو cygnus *F.*; cf. ارچ 5.

پَـری گِرِفتَه n. c. daemonis amicus et familiaris res futuras et occultas praesagiendi facultate praeditus; hariolus (ar. کاهن) *B.*

پَریون coll. بَریوَن scabies (گر ar. جرب) *B.* morbus unguium, quo unguis excidit (قورلغان بر علتدر طرنق دبنده ظاهر اولور) et sec. al. lichen, impetigo (تمركو) *F.*

پَرییان pro پریشان q. v. *F.* exemplo non allato.

پَـز imp. verbi پُختن; 2) in comp. part. praes. significatione.

پَژ coll. بَز 2 et پاپژ 1 et پچ terra tumulosa, montosa, collis (زمین پست وبلند وکوه وکتل ar. عقبه); 2) coll. پاپـژ 2 lutum vetus et molle; 3) sordes, pus (چـرک وریم); 4) adi. vetus, obliteratus (کهنه ومندرس) *B.*

پُـژ coll. بَـژ pruina, pluvia pruinosa (برف ریـزها که از شدت هوای سرد مانند زرک از آسمان بریـزد); 2) (coll. پُچ 2 ?) acorum (ar. وج) *B.*

پَـزاخـتَـن et پَـزاخـتَـن coll. براختن i. q. گـداختن *B.* lit. ب et پ et گ inter se permutatis.

پَژار passus, gressus (ar. خطوه), e. g. in hoc versu ابـو المعانی poetae : چو آیـم جانب جانان دو منزل یکقدم سازم ✿ بوقت رفتنم در هـر پژارم راه یکسالست *F.* In ceteris lexicis deest.

پَژاز, sec. *C.* پژاژ lorum, corrigia *M.* ex *F.* Sec. *C.* hyems. Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

پَژآسمان n. c. quod super orbem coelestem est (اوج فلک ومـاوراء فلک), e. g. in hoc versu کسائـی poetae : پـژ آسمان ببرد جاهلی برتبه وجاه ✿ کند هر عاقل ودانا فلک برابر خاک *F.* Deest in ceteris.

پَژاکَن spurcus, sordidus, turpis (زشت وپلید وچرکن) *B.* Ex پَژ 3 et آکَن compositum videtur.

پَژامَند i. q. پژاوند *F. C.*

پَزانیدَن, causs. v. پختن, coquere *s. potius* coctionem promovere *C.*

پَژاوا i. q. پژاوه q. v. *Shaksp.*

پَژاوَن coll. پژاوند 2 tudes fullonum *F.*

پَژاوَند coll. پراوند et پژوند pessulus ligneus, quo ianua clauditur; 2) tudes fullonum (چوب گازران) *B.*

پَژاوَه coll. پژاوا et پجاوه (a v. پُختن) furnus, (داش وکوره), in quo vasa fictilia, lateres et calx excoquuntur *B.*

پُژپُژ et پُژپُژی vox, qua pastores blandiuntur capris eosque alliciunt *B.* Cf. بچ‌بچ 2 et پچ‌پچ.

پَژْد sanguis (خون); 2) sec. al. anima (جان وروح) *B.*

پَژداغ i. q. بزداغ q. v. *F.*; cf. پرداغ.

پَژدَک vermiculus (کرمک) triticum devorans et devastans *B.*

پَـز سَر adi. c. calvus (سر بی موی turc. طاز باش) *F.*

پَـژَشک, sec. *HK.* پـزِسک, bubo, noctua (چغد) *B.* Cf. پُش et پَشْک 5.

پـزِشک i. q. بـزِشک s. بچشک q. v. *B.*

پَژَغ i. q. بَزَغ q. v.; 2) attonitus, stupefactus (سـراسیـمـه) *F.*, quae tamen posterior significatio exemplo non probatur.

پَژْغاب n. c. i. q. بَژَغ 2 claustrum aquae *F.* ex مجمع الفرس.

پَــژغَرَدَه genus plantae spinosae (بــر نــوع دکندر) *F.* Fortasse i. q. بزغمر; 2) i. q. افلغ *F.*, quae tamen vox in *M.* lex. non comparet. Num forte legendum اقــلــغ lyra, fides? Sec. *C.* posterior vocis پژغرده significatio est: „radius longior, quo pasta attenuatur explanaturque" *C.* Exempla in *F.* lex. desunt.

پَژغَمر i. q. بَزغَمر *C.*

پَژغَند et بَژغَند nom. arboris cuiusdam *F.* ex شرف نامه. Cf. بُزغُند 2.

پُــزغَند coll. بُــزغُند 1 rhus coriariorum; 2) sec. al. vox, strepitus muli (قــاطــر آواز) *F.*

پُژغُند coll. بزغند i. q. بزغنج q. v. *B.*

پَژغول i. q. برغول s. بلغور *F.*; cf. پرغول.

پَــژقَلَه i. q. بَــزَك scolopendra (تــســبــيــح بوجكيدر) *F.*

پَژقَند sec. al. پَژفَند sermo futilis (معناسز سوز وفائدهسز), e. g. in hoc versu مــيــر مــكــو ومشنو كلام هــرزه نظمى poetae: پيوند ✿ شود اوقاترا ضائع زپــژقند. In quibusdam libris legitur پژفند *F.*

پَــژكالَه pars, portio, segmentum, frustum (حصه وبــهــره ولخت وپاره) cuiusvis rei; 2) panni pars vesti reparandae (ar. رقعه) *B.*

پَزكَر (a v. پختن suff. گر) coquus (آشجى) *F.*

پَژَم et پژم mons (كوه) *B.*

پَژَم et پَژْم nebula (قراكو ودومان) *F.*

پُژَم coll. بَژْم pruina (قــراغو وهــو ما يسقط من الثلج فى الليل) *F.* ex المشكلات.

پَژمان s. پَژمان s. بَژمان i. q. پُژمان s. بُژمان *B.*; 2) poenitens (پشیمان خورده وندامت کشیده) *F.*

پُژمان i. q. بَژمان s. بُژمان 2 desiderium, cupiditas (خواهش وآرزو) *B.*

پَژماوَرد i. q. بژماورد q. v. *F.*

پَژمایون *F.* et پَژمایَه s. پِژمایَه i. q. بــژمایون s. بژمایه *B.*

پَژمُرانیدَن, *proprie* causs. v. پژمردن, i. q. پــژمردن s. پــژمریدن, e. g. in hoc hem. Schahn.: همی پــژمراند گــل ارغوان; cf. Quatremère ad H. Mong. I, 24, not. 31.

پَژمُردَگی (a پــژمرده suff. ی) n. abstr. vocis پژمرده q. v. *B.* s. رشك.

پَژمُردَن i. q. پــژمریدن marcescere, arescere et *met.* vigorem amittere, deflorescere (t. صولمق) *F.* افسردن وبی رونق شدن Gl. in Des. آب وتاب نماندن در چیز *HK.*, e. g. in hoc hem. Schahn.: همیدون پژمرد تخت تــو coll. بلكه حیاتی نو در ابدان پژمردهء آنجماعت ظاهــر شد „quin etiam nova vita in corporibus tabescentibus apparuit" H. Sam. 106, ubi sic legendum et vertendum est et خاطر پــژمــرده ودل آزرده „tristis et afflictus animo" H. Mong. I, 23, not. 31. Cf. پژمرده.

پَژمُردَه *F.* et پژمُرده *B.* part. praet. v. پژمردن marcidus, flaccidus et *met.* de omni re, quae defloruit, vigorem amisit, ut corrugatus, de vultu; tabescens, de corpore; moestus, tristis, de animo al. (بمعنی پژمان وافسرده وغمناك واندوهگین وبی رونق وبمعنی روی بخشکی آورده وترنجیده ودرهم کشیده اگرچه صولش معناسنه در نباتاتده شده استعمال اولنور اما انسانده وسائرلرده دخی متغیر الاحوال ومتفکر وخسته اولانه دخی پژمرده دیرلر) *B.* *F.* Cf. exempla s. v. پژمردن allata. — Inde a) پــژمــرده شــدن i. q. پژمردن et b) پژمرده کردن facere, ut marcescat, deflorescat, vigorem amittat; cf. پژولیدن.

پَژمُریدَن i. q. پژمردن *F.*, e. g. in hoc hem. Schahn.: چرا پژمرید آن چو گلبرگ روی

فرو پژمرید آتش انگیز شان Gl. Sch. coll. Sec. Nam. 182, 3.

پژمُریدَه *HK.* et پژمُریدَه *B.* i. q. پژمرده *B.*; cf. Spieg. Chr. 42, 14.

پَـژمـژَه in solo *F.* lex. allata vox et a *M.* aliisque lexicographis omissa, quae quid significet ignoranti ipsa *F.* lex. auctoris verba apponere placuit : چملوز کوزه دیرلر حکیم شفائی در هجو وزیر مؤمن خان بیت ای خرمگس وامشوی قیم ملاقات ☆ وی پژمژهء کم بشده مرقعه رفتار *F.*

پژموی variolarum vestigiis notatus in vultu (چیچک نشانی یعنی روی آمده جدری) (دیدکلری علتدن نشان اولمف), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : مگو بروی خوش آن نشان پژمویست ☆ که سایهء مژهاش بر رخش اثر کرده *F.*

پژَن milvus (غلیواج) *B.*; 2) extremitas viae aut vici (سر محله وسر راه) *F.* exemplo non allato.

پژَند i. q. بژند; 2) colocynthis (حنظل) *B.*

پَـژَنگار et پَـژَنگر coriarius, faber ferrarius, aurifaber similisve opifex (دباغ وآهنگر وزرگر وامثالی اهل صنایعه دیرلر) *F. C.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : معرفت کس نگیردش از من ☆ کاش بودمی پژنگر ودهقان *F.* In aliis deest.

پژَنگرَه cuniculus *animal C.* ex versione pers. Vet. Test. Lev. 11, 5, Deut. 14, 7.

پَـژو blood, life *R.* Deest in omnibus aliis lexicis et sine dubio pro پَـژْد falso lecta vox.

پژَواک i. q. بژوال echo (صدا) *B.*; cf. پـژوک.

پژُوك i. q. پژواك, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : زاه ونالهء زارم پـژوک افتاده در عالم ☆ که پندارند بر خاسته قیامت مرده وزنده *F.*

پَـژول i. q. بژول talus; 2) astragalus (کُلوله), quo pueri ludunt; 3) nux avellana (فندق ar. بندق); 4) mamma (پستان زنان) *B.*

پژولش (a v. پژولیدن suff. ش) i. q. پژمرده q. v.; 2) perturbatus, confusus (پریشان ودرهم شده) *B.*

پژولیدَن marcescere, deflorescere, vigorem amittere (پـژمـرده شدن); 2) facere, ut marcescat, deflorescat, vigorem amittat (پژمرده کردن); 3) permiscere, confundere; 4) perturbari, confundi (درهم آمیختن وپریشان گردیدن وتداخل که پژمرده شدن ودرهم *B.* (درهم شدن باشد آمیختن که تداخل اجسام باشد Gl. in Des. Hisce significationibus scribitur etiam پَژولیدن; 5) i. q. پـژوهیدن q. v.; 6) monere, hortari (نصیحت کردن) *B.*

پژولیدَه, part. praet. v. پژولیدن, marcidus, flaccidus, vigore et robore carens (پژمرده ونرم گردیده شده وبی آب وتاب شده وابتر شده); 2) investigatus; 3) monitus *B.*

پژوم pl. پژومان pauper (فقیر); 2) mendicus (گدا); 3) vilis, ignobilis, despectus (خوار وبی اعتبار) *B.*

پـزونـد involucrum sarcinarum (بوقچهء رخت) *B.* in appendice.

پژوَند et پَژَوَند i. q. پژاوند *B.*, e quo decurtatum videtur; 2) *met.* post ianuam considens; leno (مردم پس در نشین وديوث) *B.* Sec. *F.* et *C.* significat etiam; 3) passer (گنجشک) *F. C.*

پژوه, sec. *F.* پَژوه, imp. v. پژوهیدن; 2) in comp. part. praes. significatione, e. g. دانش پژوه et افسون پژوه, q. v. coll. Frag. 21, 21. 31, 21; 3) indagatio, investigatio (تفحص); 4) i. q. پَژه 1 et 2., q. v. *B.*

پژوهش, sec. *F.* پَژوهش (suff. ش) indagatio, investigatio (تفحص وجست وجو کردن) *B.* Gl. in Des.; cf. Chr. Sch. 57, 404.

پژوهندگی (a پژوهنده suff. ی) i. q. پژوهش *B.*

پژوهنده part. praes. v. پژوهیدن indagans, investigans; 2) coll. پـژوهـیـده 2 intelligens, ingeniosus, sapiens (حکیم وعاقل وخـردمـنـد وزیـرك) *B.*; cf. Chr. Sch. 22, 20.

پژوهیدن, sec. *F.* پَژوهیدن, indagare, investigare, interrogando et percontando exquirere (تـفـحـص وتجسس کردن وباز جستن وباز خواستن) *B.*; cf. پژولیدن 5.

پژوهیده part. praet. v. پژوهیدن; 2) i. q. پژوهنده 2 *B.*

پُژُوی et پَژَوی et پَژَوی et پَـزوی homo infimae sortis; vilis, ignobilis (فـرومایه‌ترین مردمان ar. ارذل) *B.*; cf. براو et پژوم.

پَـژویـن spurcus, sordidus (کسیف وچرکن وکـسـیـف شدن وچرکن داشـتـن *B. HK.* چرکین شده وچرکین داشته وآخر نسخه‌ده مطلق چرکین معناسنه در) *F.*, e. g. in hoc versu حـکـیـم سنائی poetae : پیشم آرد روان بن سوراخ ✿ قلم سست وکاغذ پژوین et in alio پور بهای جامی poetae : از جفاها در حق من هیچ نیست ✿ کان پلید مدبر وپژوین نکرد *F.* A پَژ 3 formata vox videtur; cf. پژاکن.

پَژَه, lit. ه occulta, coll. پژوه 4 et پژ 1 et بُژه 1 terra tumulosa, montuosa (زمـیـن پشته (پشته وکتل وکُریوه که بعربی عقبه خوانند); 2) pannus interior vestis, simil. (استر قبا ومانند آن) *B. F.*; 3) coll. پژه 2 arma (آلات حرب) *F.* ex مجمع الفرس.

پـزه coll. پژ 2 acorum (وج); 2) coll. پَژه 3 arma (اسلحه), e. g. in hoc versu مـیـر نظمی poetae : ✿ بپوشیده پژه سر تا قدمرا کشیده پیش خود زرین علمرا *F.*

پُژه, lit. ه manifesta, i. q. پـژوه, e quo decurtatum est, indagatio, investigatio *B.*

پُژهان i. q. بژهان q. v. *B.*

پَژهیدن pro پژوهیدن q. v. *F.*

پَـزیدن *C.* et پَـژیدن *F.* i. q. پختن q. v. (طبخ) *F.*

پُـزیـدن vellicare (چـمـدیلمک) *F. C.*; cf. بخسیدن 3. Falso *M.* ex *F.*, quem secutus est *R.*, hoc verbum idem significare dicit atque praecedens پزیدن.

پَزیز lana; 2) plumae avium *M.* ex *F.*

پَزیزه et پَزیشه farina (دقیق) *F.*; cf. بزیشه.

پَس (z. پسچ paçca, *IC.* pasá, s. पश्चात् et s. ved. पश्चा) postica pars (ar. قفا opp. پیش) *F.*, e. g. in hoc versu Schahn. : پس وپیش تـرکان طاوس رنگ ✿ چپ وراست شیران پولاد چنگ *F.*; cf. Spieg. Chr. 82 med.; 2) adv. loci : a tergo, pone, post, qua significatione aut seorsim vel praecedente praepositione ope Izâfet cum sequente nomine coniungitur, aut seorsim sequente از construitur, e. g. پسِ ما „post nos“ Spieg. Chr. 114, 14, coll. 43 l. antp.; از پسِ او „post illum“ Chr. Sch. 11, 145; از پسِ پشت او „in tergo illius“ *ibid.* 48, 270; در پـسِ پـرده „post aulaeum“ *ibid.* 36, 127. 106, 331, coll. H. pr. reg. 9 vs., l. 6; پس از مـرگ من „post mortem meam“ Chr. Sch. 83, 217; 3) adv. temporis : postea, deinde, porro Spieg. Chr. 6. 8. 10, Chr. Sch. 61, 459. 62, 469. Inde پس s. ازین پس s. از آن پس s. زان پس post haec, postea, e. g. Chr. Sch. 24, 303. 58, 414. 77, 99, ubi leg. زان پس, 89, 45 et از آن پس که ex quo *ibid.* 58, 410; 4) apodosin significat, respondens germ. so, dann; cf. Gul. 129, 19, Rosen Narr. 65, 3. 89, 6. Plura v. in Instit. ling. pers. §. 274. 381. 570. 589.

Phrases :

پَس اَفکَند i. q. پس سر انداز *M.*

پَس اَفکَندن reponere, pecuniam reponere in thesauros (ذخـیـره کـردن); 2) haereditatem, patrimonium relinquere (میراث گذاشتن) *B.*

در پس آمدن s. پس آمدن pone venire, sequi *C. M.*

پس انداز میکند i. q. پس سر اندازد *M.*

پس پا شدن redire; 2) tergum vertere *R.*

پس پشت کردن post tergum reiicere *met.* abscondere, celare *R.*

پس چرخه نفرین کند *met.* absentem conviciis petit *M.*

پس خم زدن *met.* fugere, aufugere (گریختن) *B.*

پس دست کردن *met.* abscondere, in thesaurum colligere (پنهان کردن وذخیره نهادن) *B.*

پس رفتن sequi *R.*; cf. پس آمدن.

پس زانو نشست *met.* in angulum se recepit, solitarius factus est (منزوی اولدی) *F.* nitens hoc versu مولانا جامی poetae : این دم از کشمکش این بستم ✿ پس زانوی وفا بنشستم *F.*

پس سر کند s. پس سر اندازد reiicit post tergum *met.* parvi aestimat *opes M.*

پس سر نمودن *met.* vultum prae pudore avertere (رو گردانیدن بخجالت); 2) maleficum facetiis et artificio a proposito suo avertere (کسیرا که مخل طبیعت باشد بلطائف الحیل از سر وا کردن) *B.*

پس گوش افکندن *met.* oblivisci (فراموش کردن) *B.*

پس گوش انداخت *met.* simulavit, se non audire (ایشتمزلندی), e. g. in hoc versu : گفتمش زلف تو صد رخنه بدین دوش انداخت ✿ بشنید آن بت بد کیش پس گوش انداخت *F.*

پس ماندن remanere, superstitem esse *R.*

پس وپیش نمودن *met.* haesitare *R.*

پس e پسر, filius, decurtata vox *B.*

پسا i. q. بسا nom. urbis in Persia *B.*

پساچین (ex پس et چین a v. چیدن inserta lit. ا) n. c. fructus, qui de fructuum copia in hortis passim supersunt *B.*

پسادست (ex پس et دست inserta lit. ا compositum videtur) i. q. پادست *B.*; cf. پستادست, cui oppositum est دستادست.

پس افتاد „postea cecidit" *met. dicitur de liberis posthumis M.*; 2) i. q. پس افتاده *HK.*

پس افتاده n. c. qui in via a comitibus derelictus est; 2) i. q. پس انداز q. v. *B.*

پس افکند n. c. *abs.* res in futurum usum reposita, sive sunt opes mundanae, sive bona vel mala opera, quibus in futura vita fruuntur; 2) hereditas, patrimonium (میراث) *B.*; cf. پس اوکند.

پساك i. q. بساك *F.*

پس انداز (a v. انداختن) res reposita, thesaurus *B.*

پسانیدن irrigare (آب دادن) hortum, segetes *B.*

پساو imp. v. پساویدن; 2) palpatio, contrectatio *F.*

پس اوکند alia forma vocis پس افکند q. v. *B.*

پساوند i. q. بساوند q. v. *B.*

پساویدن manu tangere, contrectare (دست بسر چیزی مالیدن ولمس کردن) *B.* Gl. in Des.; 2) ebrium facere, inebriare (مستی کردن) *B.* Verbum a ساویدن praeposito پ formatum et cum بپساویدن et بپسودن et سودن cognatum.

پساهنك n. c. ferrum calcis (اوکچه دموری); 2) clavus (چوی) *F. C.*

پس ایست (cf. ایستادن) n. c. i. q. پیرو (پس نماز وپیرو) Gl. in Des.

پس پای n. c. i. q. پشت پای cinaedus (بسر نوجوان وساده روی شکار ایدوب در کار اولمق معناسنده در) *F.*

پست non altus, parvus, depressus (opp. بلند) *B.* آلچق که مقابلی بالادر وبمعنی کوتاه

F., e. g. in hoc versu شمس فخری poetae: جمال الدین ابو اسحاق که آمد ✿ که بسر قدر علوش آسمان پست *F.*; cf. Spieg. Chr. 54, 138; 2) planus, aequalis *locus* (زمین هموار); 3) devastatus (خراب opp. آباد); 4) *met.* humilis, vilis, ignobilis, abiectus, avarus (مردم خسیس وبخیل ودون همت) *B.* خسیس ودنی *F.*; 5) *sermone myst.* qui altiores verae perfectionis gradus ascendere non potest (آنکه نتواند ببال همت پرواز عروج بمدارج کمالات حقانی یا مرتبهء از مراتب دیگر کند) *B.* Inde پست کردن humilem facere, deprimere, complanare, devastare Chr. Sch. 30, 50, Frag. 27, 6; occidere (هلاك كردن) Gl. Sch., e. g. بیامد بران کینه چون پیل مست ✿ مر آن گاو برمایهرا کرد پست Gl. Sch.; cf. Frag. 32, 23; در زیر پای پست شدن pedibus conteri H. Sam. 126, 6.

پست *gen.* farina (هر آردی) *B.* farina tosta (قاورلمش اون) *F.*; 2) *spec.* farina tosta tritici, vel hordei vel cicerum (آردیکه از گندم یا جو یا نخود بریان می سازند) *B.* Gl. Sch. ar. سویق dicta *B.*; 3) cibus quidam e iecore dorcadis (جگر آهو), nucleis amygdalae (مغز بادام), simil. compositus, e quo pauperes Indiae et ii, qui ieiunium servant et contemplationi et vitae asceticae se tradunt (چله نشینان وفقیران وجوگیان هندوستان), frustulum magnitudine pistaciae (پسته) sumunt, ut per multos dies cibo carere possint *B.*

پَستا i. q. پدیسار q. v. *B.*

پِستا pro پسته pistacium *R.*

پَستادَست i. q. پسادست *B.* opp. دستادست. Num forte ex پس, تا, et دست composita vox?

پستان (z. fstâna, s. स्तन) mamma (ar. ثدی) *HK.*, turc. ممه *F.* Inde پستان مادر بریدن *met.* avide cupere, concupiscere; 2) impudenter agere; 3) ingratum esse; 4) mentiri; 5) perfide agere (کنایه از حرص وشره وبی حمیتی وحق ناشناسی وبی حقیقتی ودنی وفائی ساختن) *B.*

پستان سَگ sebestens *R.* (cordia sebestena L.)

پَستَر comparat. vocis پس posterior; 2) post, postea *C.* ex vers. pers. N. Test.

پستر i. q. بستر *F.*

پَستَرَک singultus morientis (انچقرق ar. فواق); 2) charta, quae alteri subiicitur poliendae, ne sordescat *C. M.* (کاغدکه پرداخت ایدرکن التنه قونیلان کیرلک) *F.*; 3) i. q. turc. کیرورک *F.*, in *C.* lex. کردرك scriptum, quod quid significet, ignoro. Prioris significationis testandae caussa *F.* lex. auctor affert versum ابو المعانی poetae: بزم نهان وصل ترا بود خوشترك ✿ روی رقیب زشت دهد لیک پسترك. Fortasse vox پسترك est comparativus vocis پَست vel پس addito ك diminutivo.

پَستَرم graculus, monedula (turc. الا قرغه) *F.* Sec. *C.* „glacies, pruina"; *M.* falso explicat: „1) glacies *C.*; 2) pruina *Ferh.*"

a. p. پَست فِطرَت adi. c. of inferior understanding *Shaksp. R.*

پستَنَک jujubae fructus, zizypha (ایکده یمشدر) *F.*

پَستوق i. q. بستو vertebra cervicalis *F.*; cf. بستوقه.

پَستَه i. q. بَستَه 4 sericum pictum *F.*

پِستَه, unde ar. فستق, pistacium; 2) *met.* os amatae *B. HK.* Inde پستهء خندان „os ridens" *HK.* et پستهء شکر فشان „os saccharum spargens", de labiis et ore amatae *B.*

پَستی (suff. ی) opp. بلندی humilitas; 2) *met.* ignobilitas, vilitas; 3) terra, opp. بلندی, quo coelum intelligendum est Spieg. Chr. 54, 1, coll. schol. ad h. l.; cf. بلند و پست. — A swamp, a marsh *R.*

پستئ رَنگ pea-green *Shaksp. R.*

پَستیوار (suff. وار) artifex ignobilis, parvae notae (صنعتنده ماهر اولمیوب نا اهــل اولانه دیرلر) opp. پیشهور *F.*

پَس جـا نِشین vicarius tabernarii (صاحب دکان) abeuntis, qui in eius locum succedens merces (کالا) vendit *B.*

پَساخَور (a v. خوردن) n. c. reliquiae ciborum vel pabuli (فضیلهٔ طعام انسان وبقیهٔ علف حیوان), e. g. in hoc versu : ندهد بخت نعمت ارزان ✿ قانعم کرد پساخور دو نان *F.*; cf. پس خورده.

پَس خَوردَه i. q. پساخور *Shaksp. R.*

پَس دیوار n. c. the back-wall *R.*

پُسَر et پِسَر (z. puthra, *IC.* putra, s. पुत्र) coll. پُس et پور et بوخت filius. Utraque literae پ pronuntiatio lexicis *B.* et *HK.* et *F.* confirmata est.

پُسَرِ آبتین i. q. پور آبتین s. پور آتبین *HK.*

پُسَر اَندَر n. c. privignus *B.*; cf. اندر 2 et پسندر.

پُسَر خـوانـدَگـی (suff. ی) n. c. adoptio *Shaksp. R.*

پُسَر خـوانْدَه n. c. filius adoptivus *B.*; cf. پسر گیر.

پُسَر زادَه n. c. nepos *Shaksp. R.*

پُسَر گیر (cf. گرفتن) n. c. i. q. پسر خوانده *B.*

پَس رَو n. c. opp. پیش رو, qui pone venit, sequitur; sectator, imitator (رونده پس ar. مقتدی که پیروی کننده باشد) *HK. B.*; dependants; train, equipage *Shaksp. R.* Inde پَـس رَوی (suff. ی) n. abstr. praec. : sequi, imitatio *F.*; cf. بوی 9.

پُسَرِیـچَـه [ê] (suff. یـچـه) filius maleficus, pravus (بدکاره); 2) homo infimae sortis (مردم سفله) *B.*

پَس شام n. c. i. q. ar. سحور i. e. cibus, qui mense رمضان primo diluculo s. paulo ante auroram (نزدیک بصبح) sumitur *B.*

پَسَغدَه i. q. بسغده *B.*

a. p. پَسقَد pro پستقد (parvae staturae) n. c. pumilio, nanus *Shaksp.*

پَسْک i. q. پَشْک 5 bubo, noctua *B.*

پَس گَردَن n. c. cervix; occipitium *R.*

پَس کَش n. c. recoil *Shaksp.* rebound, repercussion *R.*

پَسَکُک i. q. پسنکک *F.* ex مجمع الفرس. Fortasse lectio mendosa.

پسکل تارکی (ceterae vocales desunt) genus quoddam pistaciae mongolicae (مغل دیارنده اولور بر نوع فستقدر) *F.*

پَسکَلَه i. q. بسکله *F.*

پَسکُوهَه (ex پس et کوه suff. ه) posterius lignum vel pars posterior sellae equestris (ایرک ارد قاشی), e. g. in hoc مثنوی : چو میکرده حواله فرق سر تیغ ✿ بلارک میجهد گویا که از میغ ✿ به تیغش‌را سپر بگرفته در دست ✿ دو نیمه کرده وپسکوهه بنشست *F.*

پَس لَشکَر n. c. agmen extremum *M.*

پَسلَنگ derelictus, infirmus, miser (پس افتاده ودر مانده) *B.* in app., ubi پسنگ legitur, quod in بسلنگ mutavi, quum lex. auctor addat بکسر لام. Fortasse pro پشلنگ 2.

پَسمان sponsio deposito pignore *C.* et *M.* ex *F.* s. v. ar. بحث. Fortasse lectio vitiosa pro پیمان.

پَس ماندَه remanens, superstes, ut reliquiae cibi et potus; residuum rei; 2) res reposita (بر شیء کیرو قونلمغه ده دیرلر) *F.*

پَسَند et پِسَند sec. *F.* imp. v. پسندیدن in comp. part. praes. et praet. significatione: accipiens, gratum habens (قبول کننده) et acceptus, gratus (قبول کرده), e. g. خود پسند sibi placens, se ipsum amans; دل پسند cordi gratus; شاه پسند regi gratus al. *F. B.* Inde پسند آمدن gratum

esse, placere Frag. 25, 16; Rosen Narr. 57 fin.; پسند کردن gratum, acceptum habere, contentum esse c. ب r. Chr. Sch. 37, 135.

پُسَنْدَر i. q. پسر اندر, e quo decurtatum est, privignus *B.*

پُسَنْدَره (suff. ه) spurius, illegitimus (حرامزاده ولد الزنا) *F.* Cf. پندره.

پَسَنْدَه i. q. پسندر privignus *F.*

پَسَنْدَه i. q. پسندیده, e quo decurtatum est *B.*

پَسَنْدَن verbi پسندیدن forma decurtata eadem significatione. *F.*

پَسَنْدِیدَن et sec. *F.* پَسَنْدِیدَن laudare, approbare, gratum habere, accipere, eligere (ستودن) *B.* turc. بکنمک *F.*; cf. Gul. 20, 14. 76, 7 coll. هرگز اورا بدوستی مپسند „illum in amicitiam nunquam recipias“ *ibid.* 52, 2; 2) placere (خوش آمدن) *B.*; cf. پسندیده.

پَسَنْدِیدَه, part. praet. v. پسندیدن, i. q. پسنده laudatus, approbatus, gratus; 2) selectus; 3) approbatus testis (مقبول وگزیده وخوش کردار ودخی تزکیه اولنمش شاهد معناسنهدر) *F.* Inde پسندیده آمدن acceptum, gratum esse Gul. 15, 14.

پَسَنْدِیدَه رَو (cf. رفتن) adi. c. placide, iucunde incedens (خوش رفتار ونیکو روش) *B.*

پَسَنْگَک grando (تگرگ وژاله) *B.*; cf. سنگك.

پَس نِهاد 3 ps. praet. abs. verbi پس نهادن reponere; 2) res reposita, thesaurus; 3) haereditas, patrimonium *B.*; cf. پس افکند et پس انداز.

پَسودَن Gl. Sch. et پسوده *B.* aliae formae vocum بسودن et بسوده eadem significatione.

پَسوَر pro پس آور reportans, referens (کیرو کتوریجی) *F.*

پُسور i. q. بُسور s. پُشور q. v. *B.*; cf. پسوریدن.

پُسوریدَن alia forma verbi بُسوریدن eadem significatione. Cf. بشوریدن et پشولیدن.

پَسیچ et پَسیچیدَن i. q. بسیچ et بسیچیدن q. v. *F.*

پَسیخوان n. c. i. q. پشت 6 *F.* in versu s. v. برهوه 2 allato.

پَسین (suff. ین) posterior, ultimus, extremus (صکره کی) *F.*; cf. Spieg. Chr. 96, l. atp. Inde پسینیان the moderns *R.*

پَش coll. بُش 1, 2 et فَش pili colli, iuba equi (موی گردن وکاکل اسب) *B.* پرچم اسب وطرهء اسب *F.*; 2) coll. بُش 3 deficiens, imperfectus, vilis (ناقص وفرومایه); 3) coll. فش et وش similis (از هر چیز مانند); 4) unde ar. فش, res supra extremam fasciam capitis et zonam dependens (طره که بر سر دستار وکمر گذارند) vel, docente eodem lex. *B.* auctore s. v. فش: id, quod ab extrema fascia capitis unius spithamae longitudine ut rem propendulam demittunt (آنچه از سر دستار بمقدار یک وجب بطریق طره وعلاقه گذارند) *B.* Sec. *F.* amiculum de fascia capitis demissum (طیلسان که صارغک اوجنی صالی ویررلر) *F.*, quod *M.* vertit: „pilei species cum fascia, quae inferius pendula prominet“.

پَش i. q. پیش, e quo decurtatum est *B.*; cf. Rosen Narr. 49, 7.

پُش bubo, noctua (چغد) *B.*; cf. پَشْک 5 et پَژشک.

پَشام res quaevis turbidi, obscuri coloris (تیره رنگ) *B.*

پَشان i. q. چشان q. v. *B.*

پَشاوَر nom. provinciae in Persia *R.*

پُشت (z. ᠫᠤᠰᠲᠠ parasta, *IC.* pusta pro parasta, s. पृष्ठ; cf. Journ. As. 1851, Févr. p. 287) dorsum, tergum (ar. ظهر) *B.* et *met.* stirps, progenies, ut Chr. Sch. 52:

s. — — کَنْدَن .s پُشتِ نَست گَزیدَن
.s پُشتِ نَست بَدَنداں گَزیدَن — — — کَنْدَن *met.* poenitere, indolere (ندامت وپشیمانی وتاسف) *B.*

پُشت کَرْدَن tergum vertere, se avertere c. بر r. Pend. 21. Cf. پشت دادن.

پُشتِ کَمان خَم دادَن arcum adducendo collineare s. intendere ictum (معاینهرا در کمان انداختن) *B.*

پُشت نَمودَن *met.* i. q. پشت دادن q. v. *B.* obire Spieg. Chr. 51 fin.

پُشت یافتَن *met.* robur, potentiam nanscisci (قوت یافتن) *B.*

پُشتارَه i. q. پشتواره, e quo decurtatum est *B.*

پُشت اَنداز n. c. paedicator, sed usitatius sensu passivo : paedicatus (فاعل ومفعول عمل لواطهرا گویند وبر مفعول بیشتر اطلاق کنند) *B.*

پُشتبان n. c. id, cui dorsum innititur; inde fulcrum muro fulciendo; 2) obex, repagulum ianuae (چوب پشت در); 3) protector, adiutor (پشت وپناه جانب دار ومدد ومعاون) *B.* Aliae vocis formae sunt پشتیمان et پشتی بان et پشتوانه et پشتوان et پشتیون et پشتی وان.

پُشت پای n. c. cinaedus (حیز ومخنث); 2) vox, qua conviciantur *B.*; cf. پشت 6 et بغا.

پُشت بَست n. c. pannus (گلیمی یا شالی), in quo hortulani res recondunt et dorso gestant *B.*; 2) stratum *clitellarum instar* *M.* ex *F.* (ترکیده نعمت الله انسی ارقلوچ عبارتیله تفسیر ایتمش) *F.*

پُشتِ پَلَنگ (dorsum pantherae) *met.* albo nigroque colore variegatus (ابلق) *B.*

پُشت پَناه n. c. protectio, refugium *B.* s. v. انلخس 3.

پُشت پوزی n. c. postilena *R.*; cf. پوزی.

„si hic گرین کودک از پاک پشت منست infans stirpe mea pura ortus est“; 2) fulcrum, adminiculum (پشتیبان); 3) protectio (پناه); 4) extremum cuiusvis rei (بیرون هر چیز) *B.*; 5) coll. نمر lamina ensis, e. g. هر تخته بسطبری پشت شمشیری „quaevis tabula crassitudine laminae ensis“ Not. et Extr. t. XIV, 1, 377, l. 3 coll. not. ad h. l. p. 510; 6) i. q. پشت پای cinaedus; cf. پسیاخوان; 7) nom. urbis (بلده) in confinibus Nîshâpûri, quae CCXXVI vicos (قریه) complectitur, ita dictae, quod instar propugnaculi (پشتی) urbis Nîshâpûr habenda est; 8) nom. oppidi (قریه) provinciae بادغیس in Khorâsân *B.*

Phrases :

اَز پُشتِ سِیاه زین فرو گرد *met.* nox ad finem pervenit et illuxit (شب بآخر رسید وصباح شد); 2) sec. al. nox brevis evasit (شب کوتاه شد) *B.* et *HK.*, in quo tamen pro سیاه legitur سیاره.

اَز پُشتِ کوه چادرِ اِحرام بَر کَشید *met.* nives ceciderunt et mundum dealbarunt (برف بارید وعالمرا سفید کرد) *B.*; cf. چادر احرام.

پُشتِ پا خاریدَن *met.* laetum, iucundum esse; bene, optime habere (شاد شدن وخوش آمدن وخوشحال گردیدن) *B.*

پُشتِ پا زَدَن *met* relinquere, deserere, fugere (ترک دادن واعراض نمودن ومنهزم شدن) *B.*; cf. versum s. v. بالین 2 ex *F.* allatum.

پُشت بَر جان کَرْدَن *met.* vitam relinquere (ترک جان نمودن) *HK.* *SHL.*; 2) vitam nancisci (جان یافتن) *SHL.*

پُشت دادَن *met.* se avertere, relinquere, fugere (روی گردانیدن وگریختن) *B.*; cf. Gul. 29, 19 et پشت نمودن et پشت کردن.

پُشت بَـه پُشت generation to generation *Shaksp. R.*

پُشتِ چَمَن *met.* aequor prati, pratum patens, pratum (صحن چمن) *B.*; cf. پشتهٔ بـاغ.

پُشت خَم n. c. i. q. پـشـت كوز 1 homo dorso incurvato; gibber, gibbus *Shaksp. R.* et *B.* s. پشت كوز.

پُشت خَم گـرفته et پُشت خَم شُده *HK.* homo dorso incurvato; humilis, submissus (مردم كوز وراكع وخاضع) *B. HK.*

پُشت دار n. c. i. q. پشتيبان; 2) *gen.* omnis res crassa, *spec.* vestimentum crassum *B.*

پُشتَرغ et پُشترغ et پُشترق *C.* et پُشتروغ *F.* genus spinae campestris venenatae, in desertis حجاز plurimum crescens, quod recens si cameli forte comederunt, illico pereunt; arabice ضريع appellatur *F.* Eadem vox atque بشترغ esse videtur, quacum conferendum ar. شبرق.

پُشتِ زَمين superficies (روى) terrae *B.*

پَشتَک coll. پَشَک ros; 2) coll. بُشْك crispus capillus; 3) coll. پُشْك, stercus ovium; 4) coll. پشتكم dentes molares et canini animalium (ودخى حيواناتك آزو ديشلرى معناسنه), e. g. in hoc versu شمس فخرى: poetae: شير در بيشه اژدها در كوه ✿ بفكند از نهيب او پشتك *F.*

پُشتَک (suff. ك *proprie* diminut. vocis پشت) i. q. بَرَک 2 vestis brevis ad locum cinguli pertingens, qua incolae Dar-elmarz utuntur, 2) genus ludendi duplici modo descriptum : a) unus vola utriusque manus genua amplectens se incurvat, ut alter saliendo illius dorsum traiiciat; b) aliquis vola utriusque manus terram traiiciens pedibus elevatis incedit; 3) coll. پَشْک 6 morbus quidam equi, muli vel asini, qui oritur e nodis (دانها), qui in pedibus erumpunt ita, ut incedere non possint *B.*

پَشتَكم coll. پَشتك 4 dentes molares et canini (آزو ديشلر) *F.* ex Fǵ.

پُـشـت كوز n. c. homo dorso incurvato (پشت خم); 2) *met.* orbis coelestis (فلك) *B.* in appendice.

پُشت لَنگ (dorso claudicans) adi. c. defectum, vitium habens (ناقص ومعيوب); 2) derelictns (پس افتاده); 3) vanus, futilis (هرزه وبى معنى) *B.*; cf. پشلنگ.

پُشت مازو et پُشت مازه *F.* et پُشت ماز n. c. spina dorsi (ar. صلب); 2) caro in interiore parte vertebrarum *B.*

پُشتِ ماهى (dorsum piscis) *met.* nox (شب) *B.*

پُشت مَزَه i. q. پُشت مازه, e quo decurtatum est *B.*

a. p. پُشتِ مُلک *met.* potentia (قوت) regni; 2) is, in quo nititur stabilitas regni (كسى كه قوام ملك باو باشد) *B.*

پُشت مُهره n. c. vertebrae dorsi *C.*

پُشتَنك i. q. turc. طپقور قولاكى *F.*, quod *C.* et *M.* sic vertunt: „cingulum, quo superum ephippii tegumentum adstringitur". Vox a پشت derivanda videtur, sed deest in lexicis *B.*, *HK.* et *SHL.*

پَشتو i. q. بشتك coll. بَستو 1, ar. بستوق *B.*

پُشتو [ô] Pushtô, dialectus Afghanidarum (زبان افغانى) *B.*

پُشتوار *C. SHL.* et پُشتوارَه (cf. پشت et وار s. واره) quantum dorso gestari potest; onus dorsi *B.*; cf. پشتاره.

پُشتوارَه گاه n. c. v. s. پلوان 2.

پُشتوان et sec. *F.* پشتوانه i. q. پشتبان *B.* lit. و cum ب permutata.

پُشتَه (suff. ه) *gen.* quidquid instar collis accumulatum, elatum est (هـرنـه كه دپه كبى يغلمش اوله); 2) *spec.* collis, monticulus, terra tumulosa, montuosa (دپه كه صحرالرده طپراقدن واقع اوله) *F.* (زمين بلند) Gl. Sch. Inde پـشـتـه پـشـتـه tumulosus,

پُشخور sermo superfluus, vanus (کلام زائد وبی معنی وهذیان), e. g. in hoc versu poetae : میر نظمی گر آن آید بدل پیش هنرور ✿ سخن را چون شود بیهوده پشخور F. In ceteris lexicis deest. Num forte cum پشور permutata vox?

پَشخیدن i. q. بشخیدن spargere *aquam* (بر افشاندن آب) F.

پُشخیز alia forma vocis بشجیر q. v. (هو شجر صلب یتخذ منه القشر ویعملون فیه القوس F. ex مشکلات.

پَش دید n. c. favour, regard, wish R. Vox dubia in ceteris lexicis non comparens. Fortasse پش pro پیش positum.

پَشَک coll. بَشْک 4 ros (شبنم) B. F.

پَشْک aequatio, aequalitas, convenientia (برابر کردن وموافق ساختن); 2) adhaesio (در آویختن); 3) coll. بَشْک 1 amor; 4) scarabaeus (جعل), qui fimum (سرگین) in globi (گلوله) formam fingit; 5) coll. پُش et پَرَشك, bubo, noctua (چغد), qua significatione etiam پسك scribitur; 6) coll. پُشتك 3 morbus quidam equorum B. F.

پِشْك sors (قرعه), ad quam revocatur partitio supellectilis inter amicos; 2) coll. پُشْك 1 i. q. پشکر s. پشکل q. v. B. Sec. F. a) coll. بُشْك crispus capillus (جعد) b) unguis avis (مخلب مرغ) c) coll. بشکل a, dolor, moeror (الم وغصه) F.

پُشَك i. q. پوشك dialecto regionis Mavaralnahr (ما وراء النهر) : felis (گربه ar. سنور) B. F.

پُشْك stercus orbiculare (سرگین) dorcadis, ovis, caprae, cameli, simil. B. F.; 2) seria parva (خمره وخمچه ومرطبان) B. Pro خمره in F. lex. vitiose چنبزه legitur; 3) coll. بَشْك 3 nom. arboris B. F.

montuosus B. s. v. رش; 3) acervus, cumulus (توده) B. s. v. درزه; 4) onus dorsi Gul. coll. hoc versu استاد رودکی poetae : آن کسان آتش همی پنداشتند ✿ پشته هیزم برو بر داشتند a F. lex. auctore s. h. v. allato; 5) opus arcuatum, fornix B. s. خرخر; a vault R.; a buttress; a prop; a quay *Shaksp.* R.

پُشتَه باغ locus viridis patens, pratum (چایر t. چمن وسبزه زار) F.; cf. پشت چمن.

پُشتَه بَند n. c. pons (پل) HK.; cf. پشته بندی.

پُشتَه بَندی n. c. an embankment *Shaksp.*; a rate levied for embankments R.

پُشتی (suff. ی) status fulciendi, sustinendi; propugnatio, protectio, tutela, auxilium (ارقه ویرمك رجوع معناسنه واتکاه [اتکاء]) F.; cf. B. s. v. برنایشتی; 2) protector, adiutor (مدد ومعاون) B.; 3) coll. پشت 6 cinaedus (کون داده) F.; 4) i. q. پُشتك 1 vestis brevis ad locum cinguli pertingens B.

پُشتی بان et پُشتیمان et پُشتی وان et پُشتیون (voces e پشتی et بان s. وان s. ون vel suff. مان formatae) i. q. پشتبان B.

پَشَخانَه pro پشه خانه n. c. domus vel tentorium (چپنلك F.) velis subtilibus exstructum (که از پردهٔ نازکی سازند), ne culices molestiam afferant B. F.

پَشخوان extentio premendo facta (بمعنی پخچیدن, turc. باصلوب یاصیلنمق) F. exemplo non allato; hac significatione cum بشخودن coll. بشخوده 2 vel پخشودن cognatum videtur; 2) donum (بخشش); 3) coll. خوان, mensa (تخته سفره, turc. پشکون) F. Duae posteriores significationes hoc versu میر نظمی poetae in F. lex. probantur : جهان پشخوان تو معتاد گستر ✿ بنزد خوان مه پشخوان کمتر F.

h. p. پَشکال tempus pluvium in Hindûstân (فصل باران در هندوستان) *B.*; cf. پرشکال.

پِشکِر et پِشکِرَه et پِشکِل stercus orbiculare ovis, dorcadis, cameli, simil. *B.*; cf. پُشْك 1 et پِشك 2.

پِشکِلَه i. q. پشکر s. پشکره s. پشکل; 2) coll. بشکله s. بشکل clavis *B.*

پِشکَلیدَن i. q. بشکلیدن unguibus et digitis lacerare *B.* In lexicis persice scriptis pro infinitivo praet. absolutum پشکلید affertur.

پِشکَم et پَشکَم i. q. بشکم q. v. *B.*

پَشکُموش planta quaedam suaveolens (رستنی خوشبو) *HK.* Falso pro بلنگ مشک scriptum videtur.

پِشِل et پَشَل coll. بشل collisio duarum rerum, ut sonus oriatur; 2) sec. al. collisio duarum rerum, quae una comprehenduntur. Alia lectio est نشل *B.*

پَشلَنگ coll. بشنك et پشنك 1 instrumentum muro perforando, dolabra; 2) coll. پشت لنگ 2 derelictus (پس افتاده وعقب مانده); cf. پسلنگ; 3) coll. پَشنَگ 5 nom. patris Afrâsiyâbi *B.*

پُشلَنگ coll. بشلنگ arx (قلعه) in montis cacumine exstructa; 2) coll. پشت لنگ defectum, vitium habens; vanus, futilis *B.*

پَشم lana (ar. صوف t. یوك) *pec.* ovium *F.*; 2) pubes tum maris tum feminae *Shaksp.*

Phrases:

پَشم دَر کُلاه نَدارَد „lanam in pileo non habet“ *met.* dicitur de homine ignobili et insipiente (که حالی ومرتبهء ودانشی ندارد) et cui deest studium et aemulatio (که غیرتی ونفسی ندارد) *B.*

پَشم شُدَن dissipari (پراگنده شدن); 2) dissipare (پراگنده ساختن) *B.*

پَشم کَشیدَن *met.* malos et futiles sermones facetiis et artificio a se avertere (دور کردن مغز بد وهرزه گوئی از خود) (بلطائف الحیل); 2) sec. al. a) contemnere, despicere; existimationem, dignitatem detrahere (اهانت کردن واز اعتبار ساقط کردن) b) existimationem amittere; non coli et observari (بی وقر شدن) *B.* in app.

پَشمی اَز کُلاهَش کَم *met.* deminutio, detrimentum valde exiguum, cuius ratio non habenda est (نقصانی که بغایت سهل بود وبهیچ در حساب نیاید) *B.*

دَر پَشم کَشیدَن *met.* tegere, celare (پوشیدن وپنهان داشتن) *B.*

پَشماق equus *HK. F.* ex شرفنامه.

پَشماگَند (cf. آگند) n. c. lana impletum quid et inter dorsum et onus iumenti positum; pulvinus; 2) clitellae (پالان الاغ) *B.*

پَشمَك (suff. ك) nom. dim. vocis پشم; 2) dulciarium (حلوائی) notum *B.*

پَشمَك قَندی i. q. پشمك 2 dulciarium notum *B.* in app.

پَشمَه i. q. بشمه 2 remedium oculis sanandis (شیاف .ar کوزه چکلن توتیا) *F.*

پَشمیدَن dissipare (پراگنده ایتمك وجدا ایتمك) *F.* ex Fg. Verbum denominativum a پشم formatum videtur.

پَشمین (suff. ین) laneus *F.*

پَشمینَه (suff. ینه) i. q. پشمین *F.*; 2) pannus laneus *B.* s. v. خشوانه. Inde پشمینه پوش adi. c. veste lanea s. lacerna indutus, quod est epithetum Dervishorum a Saadio usitatum et arabico صوفی respondet; cf. Not. et Extr. t. XII, p. 290; 3) coll. برکنج species dulciarii *F.*

پَشَن nom. loci proelio جنگ پشن s. جنگ لادن dicto ibique commisso celebris, quo dimicarunt heroes طوس نوذر et پیران ویسه et Turanienses victoriam reportarunt et plurimi filii herois گودرز occisi sunt *B.* Gl. Sch; 2) ex پَشنَگ 5 decurtatum, nom. patris Afrâsiyâbi *B.*

پَشَنج i. q. بِشَنج 1 lentigo ar. کلف; 2) coll. پشنجیدن guttae aquae sparsae (صودن رشاش .ar صجرایان قطرات) *F.*

پِشَنج apparatio, apparatus itineris (تـدارك سفر ومهمات طريق) *F.* Alia lectio vocis بسيج esse videtur.

پِشَنجَد spargitur, (پاشیده شـود) *B.* Pro پـشـنـجـد, lit. د cum ذ permutata, ut videtur positum, qui est aoristus verbi پشنجیدن.

پَشَنجِش (suff. ش a v. پشنجیدن) conspersio *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

پِشَنجِه i. q. بشنجه *B. F.*

پِشَنجیدَن sec. *F.* پَـشـنـجـیـدن spargi, (صاچلمق) de aqua, sanguine, simil. *F.* ex مجمع الفرس. Falsae significationes: „parare, splendere, urere“, quas *F.* lex. auctori tribuit *M.*, non ex hoc lexico, sed ex *C.* lex. depromtae sunt. Verbum cum پشخیدن s. بشخیدن sine dubio cognatum. Lexica *B.* et *HK.* offerunt tantum verbi formas پـشـنـجـذ et پشنجیده.

پِشَنجیدَه part. praet. verbi پشنجیدن sparsus (پاشیده شده) *B.*

پُشَنجیم mendosa vocis بشخیم forma esse videtur, quam offert *C.* lex., non vero *F.* lex., ut falso dicit *M.* s. h. v. Cf. پشخیز.

پَشَنگ coll. بشنگ vectis (میل) ferreus longus cuspidatus muro perforando; dolabra; 2) i. q. زنبر i. e. pannus vilior (گلیمی) vel tabula (تخته) duobus lignis fulta, qua lateres, lutum, terra, simil. portantur: 3) iniuria, violentia, calamitas (جـفـا وستم وجور ومحنت) *B. F.*; 4) effluvium (ترشح) aquae, simil., qua significatione etiam پـشـنـگ scribitur; 5) nom. patris Afrâsiyâbi; 6) nom. filii Afrâsiyâbi, nomine شـیـده celebrati; 7) nom. patris Minôčehri (منـوچـهـر); 8) nom. athletae cuiusdam (مبارزی) Iraniensis *B.* Gl. Sch.; 9) animal quoddam marinum aculeis praeditum, sic descriptum: دربادہ اولور بر جـانوردر کـدی قدر ارقەسی خارپشت مانندی دکنلی وباشی بیلان باشی کبی‌در دریـاده نقدر بیوك بالق وارایسه آندن فرار ایدر اکثر دریای چینده اولور *F.* echinus marinus *M.* Postrema haec vocis significatio in lex. *B.* et *HK.* deest nec exemplo probatur in *F.* lexico.

پُشَنگ signum antiquum (زمان قدیمده وضع اولنمش نشان); 2) coll. پَـشـنـگ 1 ligo, rutrum (t. قـازمـه) *F.* nitens hoc versu poetae: در آورد ساخطش شـمـس فخری پارهٔ سپهر از جای ۵ بیك اشارتی ز دستبرد پیل وپشنگ *F.*

پُشور et پُشول i. q. بسور s. بسول q. v. *B.*

پُشوریدَن alia forma verbi بُسوریدن q. v.

پُشول i. q. پشور *B.*

پُشولیدَن i. q. بُسولیدن q. v. *B.*

پُشولیدَه [ŏ] coll. بشولیده perturbatus, confusus (پریشان و ژولیده وپراکنده) *B.*

پَـشّـه musca aculeo praedita i. e. culex (سوری سکك) *F.*; cf. Gul. 104, 4.

پَشّه خانه n. c. nom. arboris سده, ar. شجرة البق „arbor culicum“ dicta *B.*, de q. v. s. پشه دار et پشه غل cf. ;آغال پشه; 2) i. q. پشخانه 1 *F.*

پَشّه خَورد n. c. ulcus quoddam (ریـشـی وجـراحتی) in regno Balkh saepissime repertum, tarde consanescens, quod ictu culicis exoriri dicunt et ar. قرحهٔ بلخی appellant *B.*

پَشّه دار (cf. دار arbor) n. c. i. q. پشه غال *B.*

پَشّه دان n. c. i. q. پشخانه 1 *B.*, de q. v. s. سَتاره.

پَشّهٔ زَرّین *met.* scintilla ignis (شرارهٔ آتش) *B.*

پَشّـهٔ زَعفران *met.* pruna, carbo candens (زغال) *B.*

پَشّه غال n. c. i. q. آغـال پشه q. v. *B. F.*; cf. سله.

a.p. پَشّهٔ كه غزا كرد *met.* culex, qui regem Nimrod occidit *HK.*

پَشی i. q. پشیز, e quo decurtatum est *B.*

پَشیچ amplus, abundans, copiosus (واسع ووافر) *F.*

پَشیز obolus minimus et tenuissimus, qui est numus usitatus ex aere rubro vel flavo (مس یا برنج) cusus *B.* obolus minimus et moneta falsa (پل ریزه وزر قلب) Gl. Sch.; cf. پشیزه et Spieg. Chr. 91, 3.

پُشیز خرما vas s. spatha dactyli, e cuius interiore parte racemus exit (خرما ظرفی كه ایچندن خرما صالقمی چقار) *F.* In *C.* lex. legitur پشیزهٔ خرما.

پَشیزَه et sec. *F.* پَشّیزَه (suff. ه) i. q. پشیز; 2) sec. al. moneta falsa, tenuissima et minima (زری باشد قلب در نهایت نازكی وكوچكی); 3) res quaedam ex aere cyprio (برنج), simil. facta et tenuissima, quam inter manubrium et laminam cultri inserunt (كه ما بین دسته وتیغهٔ كارد وصل كنند) *B.* بچاق پرازوانهسی *F.*, quod *M.* vertit : „vaginae cultri inferior extremitas"; 4) squama piscis (فلوس ماهی); 5) corium extremo tentorio assutum, per quod funem traiiciunt (چرمی كه بر دامن خیمه دوزند وریسمانی بدان گذرانند) *B.* چادر اتكی‌نك پروازی *F.*, quod *M.* vertit „fimbria tentorii". — In libro Anv. Soh. inscripto haec vox ut epithetum elephanti legitur : ودو فیل پشیزه بودند p. 201 vs. l. 14 et وآن دو بط رنگین پیلان پشیزه اند *ibid.* p. 203 vs. l. 19, quam priori loco interpres turcicus voce شرزه „iracundus, robustus" reddidit.

پُشیزَه نِشان *F.* et sec. *C.* پُـشـیـز نشان n. c. monetarius (سكه زن) *F.* Forma پُشیزه alia lectio vocis پَشیزه esse videtur.

پَشیم i. q. پشیمان, e quo decurtatum est; 2) dissipatio, separatio (پـراكـنـدگـی وجـدائـی) *B.* Inde پشیم شـدن i. q. پشیمان شدن poenitentiam agere, poenitere; 2) dissipare, separare (پراكندگی وجدائی ورزیدن); 3) non cognoscere, non intelligere (نشناختن) *B.*

پَشیمان poenitens, tristis c. از r. Spieg. Chr. 8, 17, Rosen Narr. 55, 3. 85 l. penult.; 2) poenitentia (پشیمانی) Gl. Sch. ندامت چكمك وتاسف ایلمك *F.* — Inde پشیمان شدن poenitere, tristem esse.

پَشیمانی (suff. ی) poenitentia Spieg. Chr. 28. Inde پشیمانی خـوردن vel پشیمانی كشیدن i. q. پشیمان شدن; cf. Spieg. Chr. *ibid.*

پَشین [*ê*] filius natu maior regis كی قـبـاد, cuius filii etiam erant سهراب et لهراسب; 2) sec. al. filius tertius regis كی قباد *B.* نام پسر كی قباد Gl. Sch.

پُغار sui admiratio, superbia, laus sui (عجب وتكبر وخود ستائی) *B.* Cf. پَك 2.

پَغاز i. q. بغاز. In libro موید الفضلا legitur پغار *B.*

پَغنَه gradus scalarum (پـلـه وپـایـهٔ زیـنـه ونردبان) *B.*

پُف flatus lucernae exstinguendae vel ignis excitandi caussa ex ore emissus *B.* Vox onomatop. esse videtur. Inde چراغرا پف كردن lucernam exstinguere *C.*; cf. پفیدن.

پَفتَرَه i. q. بفتره, quod rectius est *F.*

پَفرَه instrumentum aliquod textorum *F.*

پُفیدَن flatu oris exstinguere lucernam (ar. اطفا) *F.* Verbum denominativum a voce پف formatum.

پـفـیـوز homo morosus, more austero et incessu fastuoso (ترش رو ورو درهم كشیده ومتبختر) *B.* in appendice.

پَك coll. بُك 3 virtute carens, pravus (بـی هـنـر); 2) coll. پغار sui admirator, sibi

placens (خود آرای وخود پسند), qua significatione etiàm پُك scribitur; 3) coll. هـرپكى از پغنه gradus quivis scalarum (پلهای نـردبان) *B.* Sec. *F.* i. q. بك rana.

پَكَك i. q. زن نارپستان q. v.; 2) globulus vel glans (گـلوله وبندق), qua pueri ludunt; 3) milium (گاورس) *B.*

پك articulus (بند) digiti manus vel pedis *B.*

پُكك res quaevis crassa, inaequalis et non polita, qua significatione cum synon. لُك coniungitur, ut dicant لـك وپـك; cf. بـك ولك; 2) nom. unius lateris tali (پك طرف بجول), quod عاشق nominant; 3) insilire (بـر جستن); 4) desilire (فـرو جستن); 5) i. q. پُتّـك q. v.; 6) i. q. پوك, e quo decurtatum est; 7) i. q. پَكى 2 *B.*

پُكا nom. arboris *F.*

پَكَاه et پَكَهْ aurora prior, diluculum (سحر وصبح زود) *B.*; 2) adv. diluculo, mane Frag. 27, 18.

پَكمال instrumentum, quo sutor lineas ducit (ar. مخط) *B.*

پَكَند dialecto provinciae Khârizm (خوارزم): panis (نان) *B.*

پَكَنَه homo pinguis, brevis staturae (فـربـه كوتاه بالا) *B.*

پَكوك coll. پُك 5, i. q. پُتّك; 2) podium solarii (غـرفه ومخارجهٔ بالاخانه); 3) sedile s. lectus quieti capiendae (تـكيه گـاه) e ligno in margine tecti erectus, ar. محجر dictus *B.*; cf. پكول et پلوك.

پكول domus parva lignea et columnis suffulta (تالار), quae in solario (بـر بالاخانه) exstruitur *B.*; cf. پلوك.

پَك وَلَك coll. پَك 1 pravitas (بى هنرى) *B.* et sec. *F.* status florens, laetus, amoenus (سبزى وخرمى ورعنائى), nitens hoc versu poetae : جـهـــان چـوخـك شمس فخرى درتست وعرصهٔ ملكت ✿ چـرا [*F.* چـر] نكوهـد عقلش بتهمت پك ولك *F.*; 2) res inutiles, inanes (بـى ماحصل ولا طـائـل);

3) discursus (تك وپـوى); 4) coll. بَك 6 supellex domestica, qua tamen significatione potius لك وپك dicendum est *B.*

پُك وُلُك i. q. بُك ولُك 1 inaequalis, asper *B.*

پَكَهْ forma ex پكاه q. v. decurtata *B.*

h. p. پَكـهـال (s. पयःखल्ला) uter magnus aquatorum, quem iumenta vehi solent *Shaksp.*; cf. *B.* s. v. خيك.

پَل i. q. مـرز i. e. ager sationibus faciendis expeditus vel areola plantaria margine elevato (وكنارهای آنرا بلند كنند) *B.* Sec. *F.* 2) convalescentia a morbo (خستهلكدن قالقمش مـزاج ضعف اوزره اولمق), e. g. in hoc versu ميرِ نظمى poetae : كند بيمار هـر شب درد حسرت ✿ شود در روز پل بى تاب وطاقت *F.*

پـل i. q. بَـل calx pedis; cf. پاشنه; 2) i. q. اشكلك خيـمـه i. e. lignum longitudine quatuor digitorum, in cuius medio (بـر كمر آن) funem ligant, quo superior et inferior tentorii pars (بالا وپائيـن خيمه) inter se coniunguntur, ut in tentorio istud lignum idem sit, quod orbiculus in indusio et pileo (گوى گريبان وتكمه كلاه); 3) turbo, puerorum lusus et res quaevis, in cuius medio funem ligant, quo in orbem movetur, ut murmuratio oriatur; 4) i. q. ar. قُلَه i. e. lignum minus unam spithamam longum vel brevius et in extremis partibus acuminatum, quo pueri in ludo, inter alia آلاوه et چـالـيـك dicto, utuntur *B.* Cf. پله 4.

پُل i. q. پول q. v. *B.* Vide sub eadem voce n. c. بى پلى. Inde پل شكستن *met.* exclusum, destitutum manere; 2) impotentem fieri (محروم ماندن وبى طاقت شدن) *B.*

پُلِ آبگونِ آتِش بار *met.* coelum (فلك وآسمان وكرهٔ اثير) *B.*

پَلاجور i. q. پلازور q. v. *F.*

پَلاخَم i. q. پلخم 2 nom. plantae, de qua v. s. v. خربق *B.*

پَلان pro پالان q. v. C.

پُلان pro پولان q. v. C.

پَلارَك i. q. بلارك q. v. B.; cf. پالارنگ et پلالك.

پَلازور i. q. پلاجور mastiche (قره ساقز) F.

پَلاس coll. پلاس vestis lanea crassior (پشمينهء سطبر), qua utuntur Dervîshi, cilicium, gall. bure; 2) stratum laneum crassius (پشمينهء گستردني يعنى جاجيم); 3) dolus, fraus, machinatio (مكر وحيله); 4) deceptor (ar. مكّار) B. — Inde پلاس انداختن met. dissipare, perturbare (پراگنده نمودن وپريشان ساختن) B.

پَلاسَك adversitas, calamitas (فلاكت ونكبت) B.

پَلالَك i. q. پلارك B.; cf. بلالك.

پَلانى i. q. پالانى B.; cf. بالانى.

پَلاو, quod turcice پلاو pronuntiatur F. (s. पलान्न) gen. deliciae (نعمت); 2) spec. cibus ex oryza et carne confectus B. in app. — Oryza vel alica spissius et cum granis integris cocta cum aqua, cui butyrum superfunditur, vel etiam adduntur carnes C. M., e. g. in hoc versu بسحاق اطعمه poetae : هيچ نعمت نميرسد به پلاو ✿ هيچ شربت نميرسد به شكر F. — Inde پلاو زرده oryza cum melle cocta, flava; ferales epulae M.

پَلاهَنگ i. q. پالاهنگ q. v. C.; cf. پالهنگ.

پُل بالان nom. pontis et aggeris (بند) prope Herât (هرات) B.

پلپل (s. पिप्पली), e quo ar. فلفل, piper B.

پلپل خام (piper crudum) i. e. piper album (سفيد) B.

پلپل مُشك n. c. i. q. مشك دانه i. e. grana nigra moschum redolentia B.

پلپل مويه (s. पिप्पलीमूल) n. c. radix arboris piperis, quod est nomen medicamenti B.

پُل بَندى n. c. construction of bridges and embankments; also the tax imposed for such works R. — Embankment; sodomy *Shaksp.*

پُل چِكَنَم nom. pontis in Shîrâz B. Nominis چكنم „quid faciam“ origo in lex. HK. sic exponitur : گويند مردم باج گير وراهدار در آن سر پل نشسته اند هر رهگذري ومسافري كه در آنجا رسد بى اختيار مى گويند چكنم ووجه تسميهء او آنست كه بازرگانى با تجمل ومال بسيار در شيراز آمده همه اموالرا بخرابات در باخت هرگاه مفلس شد بضرورت از شهر بدر رفت چون بسر سر آن پل رسيد انديشيد كه چه كنم وخلقرا چه رو نمايم نه روى رفتن ونه راى ماندن داشت بدان سبب آن پلرا چكنم نام افتاد HK.

پُلچى i. q. خر مهره i. e. conchae similesve res vilis pretii, quibus collum asini ornatur. — Inde پلچى فروش i. q. خر مهره فروش i. e. qui res خر مهره dictas vendit B.

پَلَخ guttur, fauces (گلو ar. حلق) B.

پَلَخم et پَلَخمان i. q. بلخم; 2) i. q. پلاخم nom. plantae B.; cf. خربق.

پِلست coll. پلست i. q. بدست spithama, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : بود آن جوان نازك دنبه سفيد وفربه ✿ بايد كه كير باشد اورا پلست ونيمى F.

پُلُست i. q. پلشت F.

پلستُك i. q. پرستك hirundo B.

پَلَسكى i. q. t. قزل بويه, quod nomen plantae esse videtur; sec. C. i. q. ar. مصافات s. مصفاة الراعى „colum pastorum, aparine“ M. vertit : „color, tinctura rubra“; 2) nom. urbis Europaeorum (فرنكستانده بر شهر آديدر ديرلر العهدة على الراوى) F.

پَلَشت impurus, immundus, sordidus (پليد ومردار وچركن ونكبتى) B.

پَلَنديين et sec. *B.* پِلَنديين i. q. بَلَنديين q. v. *B. F.*

پَلَنگ panthera s. pardus (ar. نمر t. قپلان) *F.* coll. Quatremère ad H. Mong. I, p. 161 et 162 not; 2) animal leoni inimicum; 3) camelopardalis (ar. زرافه); 4) species columbae coloratae (نوعى از رنگ كبوتر); 5) omnis res, in qua sunt puncta (نقطها) alius coloris; 6) coll. s. पलंग i. q. چارپائى i. e. iugamentum e quatuor lignis, cuius media pars e viminibus similive re contexta est (كه در ميان آنرا با نوار وامثال آن ببافند) et quo maxime in Hindûstân ad cubandum utuntur; lectus *B.* بسترپست ساخته از چهار چوب وچهار پا Gl. Sch.; ar. سرير *F.*

پلنگ spatium vacuum ianuae; ostium (از پيش آستانه تا نهايت ضخامت ديواررا كويند يعنى ميان در) *B. F.*

پَلَنگان گَوزن افگن (pantherae cervum prosternentes) *met.* fortes, strenui (دلاوران وبهادران) *B.*

پَلَنگ پُوش coll. پَلَنگ 6 a coverlet, a counterpane *Shaksp. R.*

پَلَنگَر et پِلَنگَر nom. filii regis Aethiopum, in bello ab Alexandro occisi *B.*; cf. زراچه.

پَلَنگ رَنگ n. c. maculis instar pantherae distinctus equus *F.*

پَلَنگمِشك i. q. فرنجمشك s. افرنجمشك coll. بلنگمشت q. v., nom. plantae a colore florum instar pellis pantherae (پلنگ) maculis distincto eorumque odore moschato (مشك) sic dictae; 2) i. q. بيدمشك *B.* Cf. فلنجمشك.

پَلَنگ موش n. c. planta quaedam suaveolens *B.*; cf. پشكموش.

پَلَنگى (suff. ى) instar pantherae infensus (كينه دار); 2) n. s. instar pantherae animus infensus, e. g. in hoc versu

a. p. پُلِ صِراط pons extensus super medium Gehennae *R.*

پَلَغدَه ovum (تخم مرغ); 2) coll. بَلَغدَه fructus (ميوه), cuius interior pars foetida et perdita evasit *B.*

پَلَفتَه partes pabuli (پارچها وگلولهاى علف) usti vi ignis in aerem dissipatae *B.*

پُلُق *C.*, sec. *F.* بُلُق nom. aquae cuiusdam (بسر صو اسميدر) *F.* ex نعمة الله exemplo non allato.

پَلَك coll. بِلَك suspensus (آويخته); 2) i. q. پِلْك palpebra *B.*

پَلَك et پِلْك et پِلْك coll. پِرْك palpebra (ar. جفن) *B.*

پُلُك i. q. پِلْك palpebra; 2) ren (ar. كلية t. بوكرك) *F.* exemplo non allato. Cf. گُرده.

پَلَكَن i. q. بَلَكَن 2 machina bellica *F.*

پُلُكَن et پُلُكَه convicium, maledictio (طعنه وسرزنش); 2) verba ambigua, quae in malam partem accipi possunt, in aliquem proferre *B.*

پَلْم terra, pulvis (خاك ar. تراب) *B.*

پَلمَرده pro پژمرده q. v., e. g. in hoc versu poetae ابو المعانى: چون عارض تو گل نبود تازه ورنگين ۞ پلمرده شود رونق جسنتش دو سه روزى *F.*

پلمس et پَلمَسَه perturbatio, consternatio (مضطرب شدن); 2) vaniloquentia, mendacium (دروغ گفتن) *B.*; 3) suspectum reddere, suspicionem facere falsa fingendo (تهمت نمودن ومتهم ساختن) *B*, بر كمسنديه اسناد وافترايله متهم ايلمك *F.*

پَلمَليدَن et sec. *C.* بلمليدن murmurare apud se *F.* *prae animi molestia ac indignatione C.* (كندو كندويه سويلمك) *F.* exemplo non allato.

پَلمَه i. q. پلمس; 2) tabula abecedaria, in qua literae aliaeve res instruendi caussa notantur *B.*

پَلوَندَه i. q. پـــرونـــده *B.* lit. ر cum ل permutata.

پَلَه i. q. فله lac animalis, quod recens peperit; colostrum; cf. آغوز; 2) nom. arboris silvestris, quae in silvis Hindûstâniae frequens est, sic descriptae : که برگش به پنجهٔ آدمی وگلش بناخن شیر میماند وبیخ آن گـل سیاه وبرگی آن نارنجی میشود *B.* hind. پلاس dictae *SHL.*, quod est s. पलाश (a tree bearing red blossoms [Butea frondosa] Wils.); 3) summa s. sors exigua (بضاعت قلیل واندك); 4) capilli laterum capitis (موی اطراف سر); 5) turbo, quo pueri ludunt; 6) coll. پِلّه lanx librae (کفهٔ ترازو); 7) i. q. پَلّه q. v. *B.*

پَلّه et پَلَه coll. پِلّه et تَلّه gradus (درجه ومرتبه); 2) quivis gradus scalarum (هر مـرتـبـه وپایه از نردبان) *B.*; cf. پاشیب et پغنه.

پَلَه sericum (ابریشم); 2) textum bombycinum (آنچه کرم ابریشم بر خـود تنیده باشد); 3) coll. پَلَه 2 salix quaedam; sec. al. i. q. بید مشك (که ودرختی بیدی برگش پنجهرا مـاند وبعضی گویند درخـت بید مشکی است کـه بید مشك آن پنجه دار است); 4) coll. پل 4 lignum minus in extremis partibus acuminatum, quo in lusu puerili پِلَه چـوب et چالیك s. آلاوه dicto utuntur *B.*

پَلّه coll. پَلَه 6 lanx librae; 2) coll. تَلّه et پَلّه quivis gradus scalarum *B.*

پِلَه چوب n. c. lusus puerilis, alias آلاوه s. چالیك dictus q. v. *B.* Cf. پِلَه 4.

پِلّه دار adi. c. carrying far (as a gun) *R.*

پِلِ هفت طاق *met.* septem coeli *B.*

پِلّه کَش adi. c. partial. An adherent, dependant, ally *R.*

پِلّه کَشی (suff. ی) n. c. partiality *R.*

مپوش از آسمان : poetae نصیرای همـدانی رخـت دورنگی ۞ مکن با کوکب چون من پلنگی *F.*

پَلَنگینَه (suff. ینه) *gen.* instar pellis pantherae maculis distinctus; 2) *spec.* talis vestis regia et armatura bellica (سلاحی وپوششی که از پـوست پلنگ سازند در تنجم‌پست (جـامـه برنگ پلنگ *SHL.*, e. g. in hoc versu Schahn., in quo de rege کیومرث sermo est : ۞ پلنگینه پوشید خود با گروه که نبود نشستنش بجز برز کوه et in hoc versu مولانا هاتفی ex تیمور نامه desumto : پلنگینه پـوشـان آهـو سـوار ۞ ببستند تنگ کمر استوار *F.*

پَلواس fraus, fallacia (فریب); 2) blanditiae, adulatio (چاپلوسی) *B.* Vox cum پلوس cognata videtur.

پُلوان (suff. وان, *proprie* ponti similis) margines elati agri consiti (بلندی اطـراف زمین زراعت), quibus agricolae incedunt, ne segetem pede conculcent; limes elatus *B.* پیوکسک پیر *F.*; male *M.* vertit : „sepes viva *horti*, *vineae*"; 2) locus, in quo onus dorsi quiescendi caussa aliquantum deponitur (پشتواره گاه) *B.* *F.*; cf. پلون.

پَلوت cidaris (دسـتـار) parva vel sec. al. vilior, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : ۞ در آنجا که مردی نشسته سکوت برش جامهٔ کهنه بر سر پلوت. Alia vocis lectio est پلون *F.*

پَلوس ex چاپلوس decurtata vox, i. q. بلوس *B.*

پُـلـوغ mulctus (استحلاب) *F.* exemplo non allato. *C.*

پَلُوك [ó] i. q. پکوك; 2) i. q. پکول *B.*, quae voces cognatae esse videntur.

پَلون i. q. پلوت q. v. *F.*

پُلوَن e پلوان forma decurtata, eadem significatione *B.*

پَلَهنَک pro پالهنک forma decurtata q. v. *F.*

پَلِیتَه i. q. ar. فتیله ellychnium; 2) linimentum tortile s. turunda in vulneribus adhibita (فتیلهء داغ) *B.* Cf. پیته.

پَلید impurus, immundus, sordidus; cf. پلشت; 2) 3 ps. sing. praet. verbi پلیدن pro پالیدن q. v. *B.*

پَلیدَن i. q. پالیدن, e quo decurtatum est *B.*

پَلیدی (suff. ی) sordes, illuvies *B.* s. چندال.

پَلیلَه humilis (متواضع), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : درجهان شو پلیله وخوشخوی ✿ نشوی خود پسند وچرکین روی; 2) i. q. بسیاردان q. v. *F.*

پَن quidem, autem, quod attinet (ar. اما); 2) sed, attamen (ar. لیکن) *B.*

پَناد aer (هوا), unum quatuor elementorum *B.*

پناغ, sec. *F.* پَناغ, coll. بناغ 1 glomus (بیضه) (مانندی) lanae arboreae crudae, qui in fuso torquetur *B.* hind. کوکری *SHL.*; 2) filum sericum (تار ابریشم); 3) fistula textoria (ماشوره); 4) coll. بناغ 2 scriba *B.*

پَنافتَن et پَنافته شدن obstrui, de via aquae vel urinae (صو یولی وسدك یولی طوتلمق) *F.* exemplo non allato. *C.*

پَناگاه e پناهگاه q. v. forma decurtata *F.*

پَنام res averrunca (تعویذ), uti amuletum aliudve quod remedium contra oculi maligni ictum (چشم زخم) adhibitum; 2) tectus, absconditus (پوشیده وپنهان) *B. F.*

پَنانَک resina arboris (صمغ درخت) *B.*

پَناوَر i. q. بناور furunculus *F.*

پَناوَه, lit. s occulta, fiducia in Deum (توکل), e. g. in hoc versu استاد عنصری poetae : سر که باشد چو کشته پرگندرا ✿ دور باشد پناوهء گرسنهرا *F.* Vox cum پنه cognata videtur.

پَناه imp. verbi پناهیدن q. v.; 2) in comp. part. praes. significatione, qua componendi ratione significari solent homines omni virtutum genere excellentes, e. g. عالم پناه mundi refugium, protector *F.*; علماء فضایل پناه viri docti virtutibus ornati Not. et. Extr. t. IX 183; دولت پناه felicissimus, augustissimus; شفقت پناه clementissimus; عصمت پناه castissimus; کرامت پناه miraculosus *M.*; 3) refugium, protectio (حمایت); 4) umbra muri (سایهء دیوار) *B.* Inde پناه آوردن s. پناه گرفتن s. پناه بردن c. ب p. et loci i. q. پناهیدن; cf. Spieg. Chr. 12, 70. H. Sam. 62, 6. 78 l. ult.

پَناه گاه n. c. locus refugii, asylum *C. F.*; cf. پناگاه.

پَناهیدَن confugere, se recipere (پناه آوردن بکسی) *B.* c. ب p. et loci; cf. H. pr. reg. 154.

پَنَهیدَه part. praet. v. پناهیدن, is qui confugit, se recipit (پناه گیرنده); 2) refugium dans, protegens (پناه دهنده) *B.*

پَنبَه erioxylon, lana arborea (ar. قطن) *F.* Phrases :

از گوش پَنبه بیرون آوردن, sec. *R.* — — — بر آوردن gossypium ex auribus excipere *met.* aures praebere, audire Gul. 27, 5.

پَنبَه در گوش اَفگَندَن s. — — — کَردَن s. — — — نِهادَن gossypium in aures immittere *met.* sermonem non audire, auribus captum, surdum esse (سخن نا شنودن); 2) negligentem esse, non attendere (غفلت داشتن) *B.*

پَنبَه شُدَن instar gossypii mollem, mundum, album fieri (نرم وصاف وسفید شدن); 2) *met.* a) fugere (گریختن) b) separari, dissipari (متفرق وپریشان گردیدن) c) sine caussa se divellere, abrumpere ab alqo (از کسی بی

(موجب بریدن) *B.* d) futile, inane negotium tractare (هرزه کارلق ایلمک) *F.*

پَنبَه کَردَن *met.* fugere et fugare (گریختن ; (وگریزانیدن; 2) separare, dissipare; 3) taciturnum reddere (خاموش کردن); 4) amovere, obliterare, delere (دفع ; (ومحو نمودن; 5) denegare, recusare (منکر شدن); 6) debilem, impotentem fieri (عاجز گردیدن) *B.*

پَنبَه نِهادَن *met.* contentum reddere alqm, satisfacere alci (راضی ساختن); 2) mittere, expedire alqo (بجائی روانه ; (کردن; 3) decipere, fallere (فریب دادن) *B.*

پَنبَه آکَندَه گوش adi. c. non audiens, surdus (ناشنوا وکر) *HK.* Cf. پنبه در گوش.

پَنبَه پای n. c. genus tegminis pedum (پای افزار) *B.*

پَنبَه بَز (cf. بزیدن) n. c. qui gossypium a semine mundat, carminator (ar. حلّاج) *B.*; cf. پنبه وز et پنبه زن.

پَنبَه دار adi. c. lanam arboream continens, ex illa confectus; xylinus *B.* s. بازافکن et طاق.

پَنبَه دَر گوش adi. c. *met.* non audiens, surdus; 2) negligens, incuriosus *B.*; cf. پنبه آکنده گوش et پنبه در کوش کردن.

پَنبَه دوز n. c. i. q. پنبه زن q. v. *R.*

پَنبَه زار n. c. locus gossypio consitus *C.*

پَنبَه زَن (cf. زدن) n. c. i. q. پنبه بز *B.*

پَنبَه کُن imperativus locutionis پنبه کردن q. v. *B. F.* Falso *M.* ex *F.* et qui eum secutus est *R.* „girgillus gossipii".

پَنبَه وَز (cf. وزیدن) n. c. i. q. پنبه بز s. پنبه زن q. v. *B.*

g. پَنتافِلیون, gr. πεντάφυλλον, i. q. پنج انگشت *M.*

پَنتومَه i. q. بنتومه q. v. *F.*

پَنج (z. 𐬞𐬀𐬧𐬗𐬀𐬥 pañcan, s. पचन्) quinque; 2) *met.* quinque sensus (حواس خمسه) *B.*

پنج coll. پنگ duobus extremis unguibus membrum prehendere; comprimere digitis; vellicatio *F.*

پَنجاب (quinque fluvii) n. c. coll. s. पचनद Pangâb, regio Indiae (ولایتی از هندوستان که لاهور وتوابع آن باشد) *B.*

a. p. پَنج آرکان quinque columnae *met.* quinque fundamenta doctrinae muhammedicae, quae sunt: 1) unitas (توحید); 2) preces (نماز); 3) ieiunium (روزه); 4) peregrinatio sacra (حج) et 5) eleemosynae (زکوة) *B.*

پَنجال *gen.* stercus (سرگین) avium (ar. ذرق), e. g. in hoc versu شمس فخری poetae: همای لطف ورا احتیاج ظل نبود ٭ که ملک بخشد هرجا که بفکند پنجال *F.* Vox cum پیخال permutata vel ex ea corrupta videtur.

پَنجالِ مُرغ rostrum avis (قوش بورانی ar. منقار) *F.* exemplo non allato. Sec. *C.* significat etiam: a) stercus avium et b) nidus avium. Cf. پنجال.

پَنج اَنگُشت s. پَنجَنگُشت, e quo ar. فنجنکشت, quinque digiti; 2) nom. arboris alias دل آشوب et ar. ذو خمسه s. ذو خمسه اصابع s. اوراق dictae, cuius semen ar. حب الفقد appellatur *B.* Plura vid. s. v. دل آشوب; 2) i. q. اشنان q. v.; 3) nom. loci non procul ab urbe تبریز provinciae مراغه siti *B. F.*, quo oppidum turc. بیش برمق et ar. نعمت آباد dictum intelligendum est, de q. v. Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 36, not. 1.

پَنج اُوگُشت n. c. lignum sellae equestris, astraba (ابر اغاجی turc. قلتق) *F.* exemplo non allato; cf. پنجوگشت.

پَنجاه i. q. پانجاه quinquaginta.

پَنجاهُم (suff. م) quinquagesimus.

پَنجاهَه (suff. ه) quinquagesima i. e. quinquaginta dierum spatium, quo Christiani precibus vacant, respondens quadragesimae (چله) Muhammedanorum *B.*

پَنجابانَه henbane, a soporific herb *R.* Cf. پنجبيانه.

a. p. پَنج آيَت quinque capita Qorâni, quae Muhammedanis tempore matutino recitanda sunt *Shaksp. R.*

پَنجايَه i. q. پنجاهه *R.* In ceteris deest.

پَنجپا n. c. (quinque pedes habens) cancer (خرچنگ ar. سرطان); 2) sidus quartum duodecim signorum coelestium *B.*

پَنجپايَک (suff. ک) et پَنجپايَه (suff. ه) i. q. پنجپا q. v. *B. F.*

پَـنـج پهلو adi. c. quinque laterum *F.*; cf. پنج گوشه.

خمسهء .met پَـنـجـهء بيچاره .s پَنج بيچارَه متحيره) quinque planetae : Saturnus, Jupiter, Mars, Venus et Mercurius *B.*

پَنج تَنِ پاك quinque personae sanctae i. e. Muhammed, Ali, Fatimah, Hasan et Hosain *Shaksp. R.*

a. p. پَنج توسَنِ سَلامَت (quinque equi feroces salutis) *met.* quinque sensus interiores (خواس خمسهء باطن) *B.*; cf. پـنـج يابنده درونى.

پَنج چوبَه (suff. ه) genus tentorii *R.*

a. p. پَـنـج دُعا quinque precationes diurnae Muhammedanorum *B.*

پَنجَر i. q. پنجره, e quo decurtatum est *B.*

پَنجرُوز (quinque dies) *met.* tempus breve, exiguum *B.*

پَنجَرَه et پنجَرَه i. q. پَنجَر coll. (s. पञ्जर) omnis res reticulata s. clathrata (مـشـبـك وشبكه دار); cancelli, clathri; 2) cavea avium (قفس); 3) qui speculatoris munus agit in nave (ديدبان كشتى) *B.*

پنْجَرَه nom. regionis in Tûrân (توران) *B.*

پَنجَرَهء لاجوَرد *met.* coelum *B.*

پَنجِش exercitium (ورزش); 2) afflictio, molestia (رنجش) *F.* exemplo non allato.

پنجَش et sec. *F.* پُنجِش i. q. پُنجک q. v. *B.*; cf. پُند.

پَنج شاخ دَست et پَنج شاخِ دِرَخت *met.* quinque digiti manus (پـنـج انگشت دست) *B.*

a. p. پَنج شُعبَه *met.* quinque sensus *B.*

پُنجُشک i. q. بنجشک et پُنجُشک زُبان i. q. بنجشک زوان q. v. *F.*

پَـنـجـشَـنـبَه n. c. dies quintus hebdomadis, dies Jovis *F.*

a. p. پَنج عَيب et پَـنـج عَيبِ شَـرعـى adi. c. very vicious (guilty of five vices, namely : robbery, adultery, gaming, drunkenness and falsehood *Shaksp. R.*

پَـنـجَـک planta quaedam quinque ramos (شاخ) habens et instar convolvuli (عشقه) circum arborem se torquens *B.*

پُنجَک coll. پنجش et پُـنـد i. q. بُـنـجَـک q. v. *B.*

پَنجگان num. distr. : quini *C.*

پَنج گَنج n. c. quinque thesauri *met.* quinque sensus; 2) i. q. پـنـج دعا q. v. *B.*; 3) nomen libri Nizâmii (نظامى) poetae, vulgo Khamse (خمسه) dicti Spieg. Chr. 22, med.

پَنج گوشَه adi. c. pentagonus; 2) pentagonum *Shaksp. R.* Cf. پنج پهلو.

پَنجُم et پَنجُمين num. ord. : quintus *C. F.*

پَنجْهَم *HK.* et پَنجْهيم *F.* nom. provinciae in Tûrân *HK. F.*

a. p. پَنجُمِ رواق n. c. *met.* coelum quintum i. e. orbis Martis *B.*

پَنجَنگُشت e پنج انگشت q. v. forma decurtata *B.*

a. p. پَنج نَوبَت n. c. *met.* i. q. پنج دعا q. v.; 2) quinque tempora diei et noctis, quibus ahenotympanum ante palatium regum pulsant; 3) quinque instrumenta musica belli (آلت اعلام جنگ), quae sunt a) دهل, b) دمامه; c) طبل, d) سنج et e) دف *B.* Inde پنج نوبت نواختن *met.* gloriari (فخر کردن) Sec. Nam. p. 131, l. ult. coll. schol. p. 132, 1.

پَنج نوش, e quo ar. فنجنوش, n. c. electuarium (معجونی) e quinque rebus compositum, quod cordiacum habetur *B.*

پَنج وَشَش وَهَفت وَچَهار *met.* quinque sensus (حس), sex plagae (جهت), septem planetae (کوکب) et quatuor naturae (طبع) *B.*

پَنجوکُشت i. q. پنج اوکشت q. v. *F.*

پَنجَه, lit. ه occulta, vola manus cum digitis, pugnus (پنج انگشت با کف دست وپا) hominis et animalis; 2) e quo ar. فنجج, genus saltandi, in quo unus alterius dextram amplectitur s. chorea, quae fit iunctis invicem manibus; cf. پنزه; 3) saxa catapultae conglobata (گلولهای سنگ), quae exploratores (دیدبانان) belli caussa asservant; 4) catapulta saxis mittendis (سنگ منجنیق); 5) saxa, quae iaculatur navis in hostilem navem; 6) coll. پنجه convolvulus (عشقه) *B.*

Phrases:

پَنجَه بَر روی زَدَن *met.* vultum nigrum facere, denigrare (رو سیاه کردن) *B.*

پَنجَه بَستَن *met.* rationes absolvere, numerare pecuniam *B.* s. رصدگاه.

پَنجَه تیز کَردَن *met.* belli cupidum esse, rixari, pugnare (جنگ جوئی وستیزه کردن) *B.*

پَنجَه زدن *HK.* et پَنجَه کَردَن *met.* manu capere, prehendere (قبض کردن وگرفتن); 2) alapam ducere, colaphum infringere (طبانچه زدن) *B.*; 3) pugnis certare, manum conserere cum alqo c. با Gul. 38, 21. Cf. پنجه زن.

پَنجَه, lit. ه manifesta, i. q. پنجاه quinquaginta, e quo decurtatum est; 2) piscis (ماهی), sic dictus, quod نون, arabicum nomen literae ن, et piscem significat et simul numerum quinquagenarium exprimit; 3) linum piscatorum s. harpago piscatorius (قلاب وشست ماهی), sic dictus, quod numerus sexagenarius et harpago piscatorius eadem voce شست exprimuntur et sicuti numerus quinquaginta (پنجه) propter numerum sexaginta (شست) est, eodem modo piscis (ماهی = ar. نون, quod etiam quinquaginta significat) est pro harpagine (شست i. e. harpago et i. q. شست sexaginta) *B.*

پَنجَه i. q. پَنجَه 6 convolvulus *B.*

پُنجَه prior pars capitis, frons (پیشانی ar. ناصیه) *B.* پیشانی ar. جبین et ناصیه *F.*, e. g. in hoc versu: بتیغ طره ببرد زپنچهٔ خاتون ✿ بگرز پست کند تاج بر سر چیپال *F.* coll. Jos. et Zul. 67 med., ubi legendum: که سر پَنجَه زند بنا پُنجهٔ ماه; 2) antiae, capilli ab extremis cincinnis seiuncti, incurvati et in frontem demissi (موی که از سر زلف ببرند وآنرا پیچ وخم داده بر پیشانی گذارانند) *B.*

پُنجَه بَند n. c. fascia, taenia frontalis (پیشانی بند ar. عصابه) *B.*

پَنجَهٔ بیچارَه i. q. پنج بیچاره q. v. *B.*

پَنجَهٔ دُزدیدَه quinque dies intercalares (خمسهٔ مسترقه) calendarii persici, qui furtivi dicuntur, quia Veziri regum Persiae illorum quinque dierum reditus totius regni semper abstulerunt nec in rationes retulerunt *B.*

پَنجَهٔ دِلیرانَه *met.* bellum, pugna *R.*

پَنجَه زَن (cf. پنجه زدن) ungues iaciens s. extendens *M.*

پَنجَهٔ کَبکِ دَری (cf. کبک دری) nom. septimae triginta melodiarum (لحن) citha-

roedi Barbud (باربد) *B.* Aliud eiusdem melodiae nomen est راح روح s. راه روح q. v.

پَنجَهٔ کُرِبَه nom. arboris alias بید مشک et کُربه dictae *B.*

پَنجَه کَش n. c. an iron instrument resembling a hand with which wrestlers exercise themselves, by locking their fingers within those of the instrument; 2) a kind of bread bearing the marks of five fingers *Shaksp. R.*

پَنجَه گیر n. c. luctator *M.*

پَنجَهٔ مَریَم planta suaveolens similis plantae پنج انگشت *B.*

پَنج یابَندَه بیرونی quinque sensus externi (ظاهری) opp. quinque sensibus internis, qui پنج یابنده درونی dicuntur Gl. in Des.

پَنج یابَندَه دَرونی quinque sensus interni (باطنی), qui sunt a) sensus communis (حس مشترك), b) vis cogitandi (خیال), c) vis imaginandi (واهمه), d) memoria (حافظه) et e) vis percipiendi (متصرفه) Gl. in Des.

پَنجیانَه, sec. *F.* i. q. بنگیانه, quod tamen in ipso lexico non explicatur. Sine dubio formatum est a پنج pro بنج, arabica persicae vocis بَنْگ forma, q. v. — *M.* vertit „hyoscyamus" et *R.* hog's bean.

پنجیدن in frustra dividere, dissecare (پارهٔکی) *F.* ex مشکلات, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : جگر پنجیدن شمشیر غمر شد ✿ بدل همواره کار او ستمر شد *F.* Fortasse a پنج quinque verbum derivatum, ut proprie significet : in quinque partes dividere. Falso *M.* ex *F.* : „quintus", quem secutus est *R.*

پنجیر *F.* et پنجیرَه *C.* i. q. پَنجَرَه q. v. *F. C.*

پَنجین pro پنجمین quintus *F.* Falso *M.* ex *F.* : „concisio, divisio *in partes*", quem secutus est *R.*

پَنج یُودَه [ó] n. c. i. q. پنج quinque *B.*; cf. ده یوده.

پَند admonitio, consilium (نصیحت) *B.* Inde پند گفتن s. پند دادن consilium dare, monere *M.*; cf. پندیدن; 2) milvus (زغن وغلیواچ) *B.*

پِند nates, podex (نشستگاه ar. مقعد) *B.*

پُند i. q. پنجش glomus gossypii purgati *B.*

پندار imp. v. پنداشتن et in comp. part. praes. significatione; 2) opinio, cogitatio, imaginatio (فکر وخیال وتصور) *B.* وهم وخیال Gl. in Des.; 3) superbia, ostentatio (عجب وتکبر وخودرا بزرگ پنداشتن) *B.*

پِندارانیدَن causs. v. پنداریدن q. v. *C.*

پندارَه (suff. ه) i. q. پندار 2. Inde pl. پندارگان imagines, phantasmata (تخیلات) *B.*

پِنداریدَن et پنداشتن imp. پندار opinari, existimare (گمان بردن وتصور کردن) *B.* ar. ظن *F.* habere alqm pro alqo c. dupl. acc. Frag. 33, 24; 2) superbire (عجب وتکبر نمودن) *B.*; 3) *quasi* pro certo habere i. e. scire, intelligere Gul. 171, 21. Rosen Narr. 35, med.

پنداشتی (suff. ی) opinio Frag. 25, 6.

پَندَر, sec. *F.* پُندَر, nom. arcis in vertice montis regionis Shîrâzensis *B.*

پندَرَه i. q. پسندره *F.*, e quo ortum videtur.

پُندَش et sec. *F.* پُندِش coll. بندش et پُند i. q. پنجش *B.*

پُندَك i. q. پُندَش q. v. *B.*

پَندو et پندو ricinus (کنه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : رقیبش آنچنان از من گریخته ✿ بگرما چون خر پندو گرفته *F.*

پنكاشتن pingere (نقش كردن) *HK.* In ceteris deest. Cf. نگاشتن.

پنگان i. q. بنگان, e quo ar. فنجان *gen.* scyphus, poculum (كاسه وپياله); 2) *spec.* coll. پنكك 2 et سبو et طشت catinum aeneum (طاس مس), in cuius fundo foramen angustum est, ut in aquam positum aqua per illud sensim sensimque penetrare possit i. e. clepsydra, qua utuntur et agricolae in definienda aquae copia, qua segetes irrigentur et Indi, ut temporis diurni et nocturni partes indicare possint *B.*

پنكره patina s. disculus stramineus frumento ventilando (بغداى صاپندن ايتدكلرى طبق كه غله صاوررلر) *F.* exemplo non allato.

پنكيدن secum ipso loqui, murmurare apud se; 2) irasci (كندو كندو ايله سويلنمك وطارلغنمق) *F.* exemplo non allato.

پننـد numerus incognitus (عدد مجهول), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : گفتمت بو الهوسانرا سخن وعده مده ✿ نه زدى گوش يكى گفتمت اين پند پنند *F.*

پننك et پنَنك coll. پنْك 3 fenestra domus *B.*

پنه, lit. ه occulta, fimetum (مزبله), e. g. in hoc versu مير نظمى poetae : برش جامه پاكيزه وشسته است ✿ چو آن سبزهٔ بر پنه رسته است *F.*

پنهالَه dulciarium e saccharo, amygdalis et farina confectum (لوزينه turc. صمصه), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : بادا بلب كفم نعمر تبخاله ✿ بل داغ شود دانهٔ هم پنهاله *F.*

پنهان et پنهان absconditus, occultus (خفى ومخفى opp. پيدا et آشكارا) *F.* c. از Frag. 30, 6. Inde پنهان شدن se occultare, se abdere ab alqo c. از p. Pend. 90, 8 et پنهان داشتن s. پنهان كردن occultare, celare *B.*; cf. Spieg. Chr. 48, 18.

پنـدو coll. پندوره strepitus, sonus aquae (صداى آب); 2) i. q. پندو ricinus (كنه) *F.* exemplo non allato.

پنْدوا species herbae amarae *F.* eruca; acetosa *C.*

پندوره i. q. پندو 1 strepitus, sonus aquae, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : آنقدر شد سيل طوفان زاى اشك چشم من ✿ پس شده گوش جهان پندورهٔ عالم گرفت *F.*

پنده *gen.* gutta (قطره); 2) punctum, macula (نقطه); 3) canities in anteriore capite (ذرات) *B.*

پُنده i. q. پندو ricinus (كنه); 2) sec. al. tumor in corpore animalis (جسم حيوانده ظاهر اولان يومرى ات) *F.* exemplo non allato.

پنديدن hortari, admonere (نصيحت كردن); 2) admonitionem audire, admonitionibus locum relinquere (نصيحت پذيرفتن وشنيدن وقبول كردن) *B.*

پنزه i. q. پنجه 2 chorea, quae fit iunctis invicem manibus *B.*

پنَك spithama (وجب ar. شبر) *B.*

پنْك uva dactyli (خوشهٔ خرما); 2) virga, baculus (چوب turc. آغاج); 3) coll. پننك fenestra (دريچه) domus; 4) diluculum, mane (بامداد ar. صبح) *B.*

پنْك i. q. پنج vellicatio *B.*

پنْك pars decies millesima quaeque temporis diurni et nocturni in X.M partes divisi; 2) i. q. پنگان q. v. clepsydra *B.*

پنكار superbia, ostentatio (عجب وكبر); 2) superbiens, ostentans, sibi placens (خود بين وصاحب زعم وپندار هم فعل وهم اسم فاعل), e. g. in hoc versu مير نظمى poetae : نباشد هركز با خلق خوشحال ✿ هم آنكس كو بود پنكار وبد افعال *F.* Vox cum پندار permutata videtur.

پَنهانی (suff. ی) occultum; 2) adv. et cum praeposit., ut در پنهانی in occulto, clam, furtim *B.* s. جمّاش et H. pr. reg. 119.

پَنهانیدَن abscondi, latere *C.* Verbum dubium in ceteris lexicis non comparens.

پَنیر caseus (چیزی ترش که مادهء آن شیر است) *HK.*

پَنیرِ آب n. c. aqua e caseo recenti proveniens i. e. serum caseis expressum *B.*

پَنیرِ تَر caseus recens, i. e. lac spissatum, postquam coagulatum est (شیری که بعد از مایه زدن بسته شود) *B.*; cf. پنیر خشک s. ترف.

پَنیرَك (suff. ك) coll. پنیره 1 nom. plantae flore rubro, quae efflorescit, si sol in illius vertice est, sic dictae, quod illius fructus caseo (پنیر) similis est. Alia eiusdem plantae nomina sunt گل خبازی et نان کلاغ et آفتاب گردك ar. ملوکیه: malva, heliotropium; 2) sec. al. nenuphar, nymphaea lotus (نیلوفر); 3) chamaeleon (حربا) *B.*

پَنیرِ کیسَه caseus, quem per noctem in sacculum inferunt, ut aqua casei exire possit *B.*

پَنیرِ مایَه n. c. v. s. پنیره 2.

پَنیرَه (suff. ه) i. q. پنیرك q. v. *B.*; 2) sec. *F.* i. q. پنیر مایه coagulum lactis *F.*

پَنیری (suff. ی) caseo similis; e caseo confectus *Shaksp. R.*

پَنیزَه et پَنیسَه planta quaedam suaveolens et valde amara, alias شاهتره dicta q. v. *F.*

پنیلو, pronuntiatio ignota est; forum urbis rebus vendendis *B.*

پَنْیون iens *aut* solitus ire (رونده یعنی کیدیجی) *F.* exemplo non allato. *C.* In ceteris deest.

پو i. q. پوی q. v. *B.*

پَوازی ardor, aestus, dolor (درد وسوزش ar. جوی) *B.*

پَوانَه fauces (دربند) notae in Persia *F.*

پُوب [ô] cirrus avium (کاکل مرغان) *B.*; 2) sec. *F.* coll. باب pater پدر, e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae: عطسهء او آدمست عطسهء آدم مسیح ✿ اینت خلف کز شرف عطسهء او بود پوب; 3) i. q. بوب tapetum pretiosum *F.*

پُوپ et پُوپَش [ô] upupa (شانه سر) *B.*; cf. هدهد.

پُوپَك [ô] i. q. بوبك virgo; 2) upupa *B.*

پوپَل, e quo ar. فوفل, nux areca similis nuci moschatae (جوز بوا), quam Indi cum folio piperis betel (برگ پان) edunt *B.* Plura v. s. پان et آهك.

پوپو i. q. بوبو 1 upupa; 2) clamor (آواز) upupae *B.*

پوپَه i. q. بوبه 1 upupa *B.*

پوت iecur (جگر) ovis, unde cibi species قلیه پوتی dicta nomen habet *B.*, de q. v. s. البا; 2) i. q. لوت, quo varia cibi et potus genera significantur; 3) cucumis melo (خربزه) *B.*

پُوتا et پُوتَه [ô] scrotum, testiculi *Shaksp. R.*

پُوتاب [ô] i. q. بوته 3 scopus sagittae, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: جوهر غم پس شده ظاهر شود گنجینه ام ✿ کانزمان پوتاب کرده تیر مژگان سینه ام *F. C.*

پوتَه receptaculum, horreum, thesaurus (خزانه ومخزن) *B.*; 2) i. q. بوته 4 catinus liquatorius *F.* — پُوتَه v. s. v. پوتا.

پوچ s. پوچ coll. بَوچ asper, inaequalis, turgidus (درشت ونا هموار ویومری اولان نسنه); 2) inutilis, futilis (بیهوده) *HK.* هیچ بر ایشه یرامین نسنه *F.*, qua significatione saepissime cum هیچ coniungitur *F.*; cf. *B.* s. پوك et جغر. — Inde پوچیات plur.: foolish prattle *Shaksp. R.* et پوچ بینی adi. c. naso, nasutus (بورناز) *F.*

پُوخ [ô] sordes oculi (چیپق), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: شد این ضعف

پیری نشان شیوخ ✿ بود چرک بینی ودر چشم پوخ *F.* Lex. *F.* offert syn. بَخ et پخ.

پوختن alia forma verbi پُختن *B.*; cf. پوزیدن 3.

پود subtemen (رشتهء که در پهنائی جامه بافته می شود) opp. تار stamen; 2) i. q. پوده 2 et 3 q. v. *B.*

پودات pl. پوداتات sub sensus cadens (محسوس) *B.* Gl. in Des.

پودَنه mentha (ar. نعناع) *B.* s. رافونه et راقونه.

پودَه i. q. پود subtemen; 2) (coll. پوسده vel پوسیده, e quo ortum videtur) vetus, antiquus, tritus, putridus, perditus (کهنه وپوسیده واز هم رفته وسوده وریخته وگندیده وضائع شده); inde 3) coll. پُد, fomes (آتشگیره), pannus nimirum ustus vel lignum putridum, quo ut fomite utuntur *B.*

پودینَه i. q. پودنه *B.*

پور, e quo ar. فور filius, cf. پسر; 2) nom. principis vel Rajae (رای) urbis کنوج; 3) qui ignorantiam, insipientiam prae se fert (که خودرا نادان وهیچمدان وا نماید); 4) attagen, vulgo francolinus (ar. دراج) *B.*; 5) equus (آت) *F.* ex. (مجمع الفرس), e. g. in hoc versu Schahn.: گُرازان گرازان نه آگاه ازین ✿ که پیژن نهادست بر پور زین et in hoc versu حکیم اسدی poetae: به پور نبردی بر افگند زین ✿ دو صد گُرد کرد از دلیران گُزین *F.*

پورِ آتّبین filius Atbîni i. e. Feridûn *B.*; cf. افریدون et آتبین.

پورِ آذَر (filius ignis) *met.* Abraham (ابراهیم).

پوران pl. vocis پور filii *B.*; 2) successor, vicarius (خلیفه وجانشین) *B.* Gl. in Des.; 3) donum in sui memoriam datum (یادگار); 4) coll. فوران nom. urbis کنوج *B.*

پوران تُروش n. c. nom. magi s. incantatoris (ساحر) valde celebrati *B.*

پوران دُخت n. c. i. e. filiorum filia, quod res magnas viro dignas gessit (که ازو کارهای مردانه بظهور آمده است sic dicta est filia regis خسرو پرویز, quae ante aliam filiam آزرمیدخت dictam regnavit. Aliud illius nomen est توران دخت (Turaniae filia), quod e gente regum Turkistaniae originem duxit *B.* Gl. Sch.

پورِ دَستان (filius Destâni) i. e. Rustam Zâl (رستم زال) *B.*

پُوردْگان [ô], e quo ar. فروردجان. nom. decem (ده) ultimorum dierum mensis Abân (آبان), quorum quinque postremi dies intercalares (خمسهء مسترقه) sunt, qui extremo mensi Abân adduntur. Decem hos dies festos agunt, quod جشن پوردگان dicitur *B.*; cf. پوردیان. Plura v. s. v. فروردگان.

پوردْیان [ô] i. q. پوردگان q. v. *B.*; cf. فروردیان.

پورِ سَبُکتَگین (filius Sabuktagîni) i. e. Sultan Mahmûd (محمود) rex Khorasânae *B.*

پورِ سَقّا nom. viri sancti, alias صنعا dicti, de quo haec tradit lex. *HK.* auctor: مردی عالم ربانی وزاهدترین خلایق یزدانی که صنعا نیز نام داشت در راه بر دختر مجوسی عاشق شد ودین مغان اختیار کرد چون آن دختر بحبالهء او در آمد حق تعالی اورا وآن منکوحهء اورا وبیشتر طائفهء مجوسانرا هدایت ومعرفت دین اسلام روزی کرد گویند هفتصد مرید داشت *HK.*

پورِ سینا i. q. ابن سینا Avicenna *B.* *HK.*

پورِ شَسب nom. patris Zardushti (زردشت) *B.*

a. p. **پورِ صَدَف** (filius conchae) *met.* margarita *R.*

a. p. **پورِ عَذرا** (filius virginis) *met.* vinum (شراب انگوری) *HK.* ex اصطلاح.

a. p. **پورِ عَمْران** Moses (موسی); 2) Aaron (هارون) *B.*; cf. Exod. 6, 20.

پـــورِ عَنقا (filius avis عنقا) cognomen Zâli (زال) patris Rustami, ita dicti, quod avis عنقا i. e. Simurgh (سیمرغ) illum educavit *B.*

پورفان mendici protervi, impudentes (گدایان شوخ چشم) *B.* in appendice.

پورِ قُبـــاد filius Qobâdi i. e. Anôshêrvân (انوشیروان) *B.*

پورَک nom. filiae Rajae urbis کنوج, quam بهرام گور sibi matrimonio iunxit *B.*

پـورکَند et پوزکَند i. q. بـورکـنـد s. بوزکند; 2) statio (منزل) *B.*

a. p. پورِ مُلجَم Abdarrahman Khalifa (عبد الرحمن لعین شهید کننده امیر المومنین علی علیه السلام است) *HK.*

پورمَند (suff. مند) filium, prolem habens *B.*

پُورمَند [ô] i. q. بورمند s. بوزمند q. v. *B.*

پورَه (suff. ه) i. q. پور filius; 2) coll. پوز 4 et پوزه 2 truncus arboris (تـنـه درخت) *B. F.*

h. پورَه (s. पूरा) ling. hind.: plenus, perfectus (تمام) *B. F.*

a. p. پورِ هاجَر filius Hâgarae i. e. Ismael *B.*

پوریان (suff. ی addita terminatione pluralis) nom. incolarum urbis کنوج, ab eiusdem urbis Raja, پـــور dicto, ortum *B.*; cf. فورانیان et فوریان.

پُـــوز et پُـــوژ [ô] coll. فـــوز ambitus oris animalium; 2) spatium inter labia et nares *B.*; mentum (زنخدان turc. چکه) *F.*; 3) rostrum avis; 4) coll. بَوز 2, پوزه 3 et بوزه 2 truncus arboris *B.* Praefixis voci پوز et synonymo فوز syllabis پت s. بت s. تت s. پر s. بـر s. بد orta sunt synonyma: بـدفـوز et بدپـوز et پتفوز et بتفوز et تتفوز et پرپوز et برفوز et برپوز.

پُوزِش [ô] (suff. ش a v. پوزیدن) excusatio (عـــذر); 2) veniam petere, supplicatio (عذر آوردن ومـــعـــذرت خواستن) *B.*; cf. Chr. Sch. 38, 149. 47, 261. — Inde پوزش کردن i. q. پوزیدن 1. 2 *F.*

پوزکَند v. s. v. پورکند.

پُـــوزمال [ô] (cf. مالیدن) n. c. a ferrier or blacksmiths twitch *Shaksp. R.*

پوزَن ager sementis faciendae caussa purgatus *B.*

پوزنج i. q. پوزش *F.* exemplo non allato.

پوژنگ (vocales desunt) pars panni s. lacinia assuenda (رقعه وپاره) *B.* in appendice.

پُوزَه [ô] coll. پوز 1. 2 ambitus oris; 2) coll. پوز 4 et بوزه 2 truncus arboris *B.*

پوژَه crus (ساق) sive hominis sive animalis; 2) i. q. پوزه 2 truncus arboris, *ubi radici proximus est F.* Exempla desunt.

پوزی part of the ornamental accoutrements of a horse *Shaksp.* — The face; 2) an ornament on bridles, and the like *R.*; cf. پشت پوزی.

پُوزِیدَن [ô] (s. पूज् ?) excusare; 2) veniam petere, supplicare (عـــذر آوردن ومعذرت خواستن) *B.*; 3) coll. پوختن i. q. پختن coquere (طبخ) *F.* exemplo non allato.

پوزینَه et پوژینَه i. q. بوزینه simia *F.*

پوژینَه i. q. قنطار talentum, quadraginta unciae auri, e. g. in hoc versu ابـــو المعانی poetae: بـیـــارندش اگـر آن قلتبان پوژینه با البرز ۞ رود بالا وماند بــر زمین جسم گرانجانش *F. C.* Deest in ceteris. Fortasse cum بوژ 1 gravitas, pondus, cognata vox et suffixo ینه formata.

پوس verba blanda (چرب زبانی); 2) fallacia, deceptio (فـــریـب) *B.* deceptio, quae fit blandis verbis (چرب زبانه فریب وپـرمکـ) *F.*; 3) humilitas, animus submissus (فروتنی) *B.*

پـــوسـانَـــه (suff. انه), qui animo submisso et blandis verbis decipit (فریب دادن وفروتنی فریب کردن وبزبان خوش مردمرا فریفتن *B.* فروتنی کردن وبزبانی *F.* دادن ومغلوب کردن شیرین کسی‌را فریفتن *SHL.*

پُوست [ó] cutis, pellis, corium (ar. جلد); 2) cortex *arboris* B. s. پیس et تواغچ et putamen *rei* opp. nucleo vel medullae مغز (ar. قشر pl. قشور) F. coll. پوست بی مغز „putamen sine nucleo“ Gul. 176, l. atp.; cf. infra پوست مس; 3) coll. پوستین 3 obtrectatio, calumnia, vituperatio (غیبت که بدگوئی ومذمت باشد) B.

Phrases:

پوست et پوست بَر کَردَن et پوست باز کَردَن دادَن *met.* animi secreta aperire, totum se patefacere (اظهار تهدلی نمودن); 2) arcana proferre (راز گفتن) B.

پوستِ سَگ بَر روی [برو .B] کَشیدَن *met.* impudentem esse (بی شرمی نمودن) B. SHL. In lex. HK. deest سگ. Inde پوستِ سَگ دَر رو adi. c. effrons, impudens F.

پوست کَردَن familiarem, arcani participem facere (انیس ومحرم ساختن); 2) obtrectare, calumniari (غیبت نمودن); 3) malefacere, turpiter agere (خبث کردن) B.

پوست کَندَن pellem detrahere R.

دَر پوستِ کَسی s. بپوستِ کَسی اُفتادَن v. supra s. v. افتادن.

پُوست بَر پُوست empty, worthless R.

پُوست پارَه n. c. *met.* vexillum fabri ferrarii کاوه, alias درفش کاویان dictum, quod e segmentis (پاره) pellis confectum erat B.

پُوست پیرا s. پُوست پیرای (cf. پیراستن 4) n. c. coriarius, coriorum confector (چرمگر) (ودباغ) B.

پُوستگال et پُوستگالَه n. c. cutis podicis ovis ex cuius pilis stercus (گال) dependet B. et sec. F. stercus caudae ovis adhaerens (قویون قویرغندە آویخته اولان سرگین) F.; 2) cutis glabra (بی موی) sub cauda ovis, quam cum parte exigua caudae in aqua allii (سیراب) coquunt B.

پُوستِ مَس ramenta, quae ex aere calefacto et malleo pulsato decidunt (توبال مس) B.

پُوستی (suff. ی) one who intoxicates himself with an infusion of poppy-heads; 2) *met.* a lazy, indolent person *Shaksp.* R.

پُوستیان genus corii, turc. صاغری dicti (صاغری دیدکلری دریدر) F. clunes C. Falso in M. lex. legitur پوسیتان.

پُوستیرا s. پُوستیرای pro پوست پیرا q. v. F.

پُوستین (suff. ین) *gen.* res quaecunque ex pelle vel corio confecta; pellis, corium (دری معناسنه عموما ساختیان وسائری ودریدن مصنوع اولان اشیا); 2) *spec.* vestis pellicea (کورک) F. لباسی معروف B.; cf. Gul. 61, 6 ubi پوستین voci پوست oppositum est. Inde پوستینهای زرنگار „vestes pelliceae auro pictae“ Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 234; 3) coll. پوست 3 obtrectatio, calumnia (غیبت ومذمت وعیب) B.; cf. Gul. 57, 16.

Phrases:

پوستین دَریدَن *met.* arcana proferre, divulgare (افشای راز کردن) B.; 2) vituperare F.

پوستین کَردَن coll. پوست کردن 2 *met.* obtrectare, calumniari B. F.

پوستین کَندَن et پوستین گِرِفتَن i. q. پوستین کردن F.

دَر پوستینِ کَس رَفتَن *met.* vitia alicuius conquirere, scrutari Gul. 184, 9.

پُوستین بَگازُر (cf. گازر fullo) n. c. *met.* obtrectator, calumniator (بدگو وعیب جوینده) B. HK.

پُوستین دوز n. c. pelles concinnans, pellio C. Inde پوستین دوزی (suff. ی) n. abstr. ars pellionis Gul. 176, 19.

پوسَه e پوسیده q. v. forma decurtata B.

پوسَه filum, quod in nendo in fusum torquetur B.

پُوشْگان [ô] nom. soni cuiusdam (نوائی) musici; 2) arcana, mysteria (مغیبات یعنی چیزهائی که در عالم غیب اند) B.

پُوشْگان [ô] nom. loci haud procul ab urbe Nîshâpûr (نیشاپور); 2) *sermone myst.* gradus quidam perfectionis (مقامی) religiosi, qui contemplationi et cognitioni rerum divinarum se tradit, ar. غیب الغیب „mysterium mysteriorum" dictus et sic descriptus : گویند وآن برنگ سبز است که بعربی خضرا خوانند وچون سالك قطع اینمقام کند ذات مقدس تجلی نماید وفانی در حق وباقی درو گردد B. Vox a پوشیدن derivanda.

پوشَلَه indumentum, vestitus (کیهجك جامه واورتنه جك اثواب) F. exemplo non allato C. Fortasse eadem vox atque sequens پوشنه.

پوشَند coll. پوشنه 2 i. q. سر پوش q. v. F. ex مجمع الفرس; velum mulierum M.

پُوشَنْدَه [ô] part. praes. v. پوشیدن, qui tegit, induit; 2) indutus, e. g. پوشندهٔ کسوت محبت veste amoris indutus M.

پُوشَنْدَگی [ô] (suff. ی et پوشنده) i. q. پوشیدنی s. پوشش.

پُوشَنْگ nom. oppidi inter قندهار et مولتان arabice فوشنج dicti B.; cf. بوشنج et بوشنگ.

پُوشَنْگ [ô] i. q. پُوشَک felis B.

پُوشَنَه [ô] *gen.* vestimentum; 2) coll. پوشند i. q. سر پوش q. v. B.

پُوشَنی [ô] pro پوشیدنی Gl. Sch.

پُوشَه [ô] (suff. ه) *gen.* velum, aulaeum B.

پُوشِیدَن (s. श्रुष्) tegere, obtegere (ar. ستر) F.; cf. Spieg. Chr. 5, 16. Inde از چشم پوشیدن c. r. oculos connivere, *ne videatur alqd* Gul. 13, 20; در پوشیدن ianuam claudere B. s. v. فراز; 2) induere, se vestire (ar. لبس) F. c. acc., e. g. *vestem* Frag. 18, 6, *loricam ibid.* 27, 7; چرم پوشیدن corio se vestire Chr. Sch. 65,

پوسیدَگی (a پوسیده suff. ی) putredo; cf. بوسیدگی 2.

پوسیدَن putrescere, putridum esse (چوریمك) F.; 2) marcescere, deflorescere (پژمرده شدن) Gl. Sch. ازهم ریختن B. in appendice; 3) tumescere, inflari (آماسیدن) B. in appendice; 4) terere (سودن), e. g. in hoc versu Schahn. : بپوسد بخاك اندرون استخوان Gl. Sch.

پوسیدَه, part. praet. v. پوسیدن, putridus, corruptus, detritus (چوریمش وچوریوب پاسلنمش) F. از هم ریخته B. in app.

پوسیدَه چوب n. c. lignum putridum; 2) lignum noctu lucens B. in appendice.

پُوش [ô] imp. v. پوشیدن; 2) in comp. part. praes. significatione et i. q. indutus, e. g. پاپوش pedes tegens i. e. calceus; جرم پوش delicta tegens i. e. condonans B. F.; 3) lorica (زره وجوشن) B., e. g. in hoc versu مولانا شهابی poetae : چو ماهیء شیم آنکه بد پوش دار ✿ چه غوك اندران آب شد غوطه خوار F.

پوش i. q. بوش medicamentum oculis sanandis B., s. v. بوش pluribus descriptum et alias بوش دربندی et شیاف خوزی dictum.

پُوشا [ô] (suff. ا) part. praes. v. پوشیدن i. q. پوشنده; 2) tegumentum, vestitus (پوشندگی) B. جامه ولباس F.; 3) i. q. بوشا q. v. F.

پُوشاک vestments, dress, habit, garments *Shaksp.* R.

پُوشاکی (suff. ی) fit for making garments (cloth) *Shaksp.* R.

پُوشانیدَن causs. verbi پوشیدن q. v. C.

پوشِ دَرْبَندی v. s. پوش et بوش.

پُوشِش (suff. ش) tegumentum; 2) vestitus Chr. Sch. 83, 205, Spieg. Chr. 48, 4, coll. B. s. بالار 3.

پُوشَك [ô] coll. پُشَك dial. Mavaralnahr : felis B.

515; تنرا قباى پوشيدن corpus veste *aut* pallio tegere, amicire *ibid.* 58, 415.

پُوشيدَنى [ô] (suff. ى) quod induendo aptum est, vestitus, vestis (جامه ولباس) *F.* s. v. پوشا. Cf. پوشنى.

پُوشيدَه [ô] part. praet. v. پوشيدن tectus; 2) indutus; cf. Spieg. Chr. 7, l. ult. Inde پوشيده داشتن i. q. پوشيدن celare alqd aliquem c. از p. Jos. et Zul. 69, 38.

پُوشيدَه چَشم [ô] adi. c. coecus (نابينا); 2) qui ignotum s. peregrinum non adspexit (شخصى كه نظرش بر بيگانه نيفتاده باشد) *B.*

پوك medulla carens, cavus (بيمغز وپوچ وميانه تهى); 2) frumentum (غله) in fovea reconditum et terra obtectum; 3) flatus ignis excitandi caussa ex ore emissus; 4) fomes (آتشگيره) *B.*; cf. بوك et formam decurtatam پُك 6.

پوگان et پويگان i. q. بوگان 1 uterus; 2) aspersio rei aliquantulo aquae (بس نسنه‌يى نمناك ايتمك ايچون بس مقدار صو سپمكدر) *F.* exemplo non allato.

پول (phlv. פואר, pars. puhal, quocum conferendum videtur z. peretu et pishu, de q. v. Spiegel Avesta p. 192, not. 2 germ. vers. coll. پُرْد, quod dial. Ghilânensi significat: pons) i. q. پُل *gen.* pons, sive lapideus, sive ligneus; cf. پُرْد; 2) obolus et res quaevis obolo similis, ut squama piscis, simil. (فلوس) *B.* Inde بى پلى n. c. pecuniae defectus, paupertas, e. g. in hoc versu حكيم نزارى قهستانى poetae: بار حسرت ميكشم از بى مهى ✿ خاك بر سر ميكنم از بى پلى *F.*; 3) statio peregrinorum, diversorium (كاربانسراى ومنزل غربا) *F. C.*; 4) coll. بوله pro لوله tubus vasis potorii (بارداق لوله‌سنه‌ده ديرلر) *F.* ex وسيلة المقاصد. Utraque posterior significatio exemplo non probatur.

پولاب sensus (حس) *B.*

پولابى (suff. ى) sub sensus cadens *B.*

پولاد, unde ar. فولاذ, chalybs; 2) gladius; 3) clava (گرز); 4) nom. athletae (پهلوانى) Iraniensis; 5) nom. daemonis (ديوى) in مازندران, alias پولاد غندى dicti *B.*, a Rustamo occisi Gl. Sch. Cf. فولاد.

پولادْ خاى n. c. *met.* equus praevalidus, virium robore insignis (اسب سرزور وپر زور) *B.*

پولادْ رَگ n. c. *met.* i. q. پولاد خاى *B.*

پولاد سَنجان (coll. سنج a v. سنجيدن) n. c. *met.* fortes, pugnatores, armigeri (دلاوران ومبارزان واسلحه داران) *B.*

پولاد غُندى n. c. nom. daemonis, de q. v. s. پولاد 5.

پولاد هِندى *met.* gladius indicus *B.*

پُولانى [ô] species pultis farinarii (آش آرد) *B.*

پولَك ((suff. ك) squama *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Deut. 14, 9. Cf. پول 2.

پُولَه [ô] cucumis melo similisve fructus, cuius interior pars corrupta est *B. F.*; 2) sec. al. lupus rabidus (قودز قورد) *F.* exemplo non allato.

پون, pronuntiatio ignota est, stratum, cui imponitur sella equestris (نمدزين وتكلتو) *B.*; cf. ترمه.

پوى s. پو imp. v. پوئيدن et in comp. part. praes. significatione, ut پويه پوى cursum currens i. e. velociter currens, festinans Chr. Sch. 93 l. ult. et كيهان پوى i. q. جهان پوى mundum percurrens Not. et Extr. t. IX, p. 245 fin.; 2) i. q. پويه q. v. *B.*

پويا (suff. ا) et پويان (suff. ان) part. praes. v. پوئيدن q. v. *B.*

a. p. پويان هِزَبر (leo currens) n. c. *met.* equus *B.* in app.

پوی پوی imperativus verbi پوئیدن ad vim augendam repetitus : „festina, festina", 2) adv. festinanter, velocissime (تند تند ودوان دوان) *B.*

پَویچَه (fortasse pro پیچه) i. q. بویچه et پیچه 1 convolvulus (عشقه) *B.*

پوپَژَه exspectatio, spes (امیدوار شدن) *F.* ex شرفنامه. Cf. بُویژه.

پویش (suff. ش) discursatio (یلوب یوپورمق) *F.*

پویگان i. q. پوگان q. v. *F.*

پویَندَگی (suff. ی et پوینده) i. q. پویه *R.*

پویَه (suff. ه) incessus neque citus neque tardus (رفتاری متوسط); 2) incessus citatus, cursus (رفتار تند ودویدن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 92 l. atp.

پوئیدن gressu mediocri i. e. neque citato neque tardo incedere; 2) currere *B.*; cf. پویه et Chr. Sch. 48, 264.

پَه et repet. پَه پَه interiectio approbantis et admirantis: euge, bene fecisti! *B.*; cf. پخ.

پَهامان Artaxerxes *R.*

پَهانَه i. q. پانه *B.*, forma e priori decurtata.

پَه پَه v. supra sub په.

پَهتان Patan, nom. tribus Afghanidarum *R.*

h. p. پَهر (s. प्रहर) pars una temporis diurni et nocturni in octo partes divisi, i. e. tempus trium horarum. Temporis dividendi ratio in Hindûstân maxime usitata *B.* Cf. چاشت.

پُهر gymnasium Judaeorum (مدرسهء جهودان) *B.* Vox ex h. פורים orta videtur et arabice فُهر pronuntiatur. Plura v. in Freyt. lex. s. v. فهر et in Gesenii thes. s. v. פורים.

پَهرَه (suff. ه) coll. پَهر custodia, vigilia (پاس ومحافظت) *B.* Inde پهره دار n. c. i. q. پاس دار custos, vigil *B.*, e. g. in hoc versu حکیم نزاری قهستانی poetae :

بلبل از بیم آن زنهار خواران ✿ مرتب داشت جمعی پهره داران *F.*

پَهل turma (حشم), nam arab. خیل وحشم respondet pers. پهل وسپه, e. g. in hoc versu Schahnamiano : یکی هفته بودند با سوگ ودرد ✿ سیم هفته پهل وسپه گرد کرد *F.*

پَهلو (s. पार्श्व) latus (ar. جنب); 2) *met.* utilitas (نفع وفائده) *B.* Cf. پهلوی در postis ianuae Pend. 111, 6; پهلوی لشکر ala exercitus *R.*

Phrases :

پَهلو بَه بِستَر بُردَن et سِپُردَن ——— *met.* somnum dulcem capere (خواب نوشین کردن) *B.*

پَهلو تَهی کَردَن *met.* se amovere, abire, discedere (کناره کردن ودوری گزیدن); 2) se conferre, recipere in solitudinem (تنها شدن); 3) abstinere alqa re et alicuius consuetudine (پرهیز واجتناب نمودن از چیزی واز کسی) *B.*

پَهلو دادَن *met.* utilitatem praebere, afferre, adesse, opitulari (منفعت رسانیدن ونزدیکی نمودن); 2) se amovere, vultum avertere (کناره گزیدن ورو گردانیدن) *B.*

پَهلو زَدَن *met.* contendere de opibus, honore et dignitate (برابری کردن در مال وقدر ومرتبه) *B.*

پَهلو سائیدَن *met.* i. q. پهلو زدن *B.*

پَهلو کَردَن *met.* fugere (گریختن); 2) relinquere (ترک دادن); 3) evitare, cavere (اجتناب نمودن واحتراز کردن) *B.*

پَهلو نِهادَن *met.* cubare, decumbere, dormire (خوابیدن) *B.*

پَهلَو (sec. Oppert in Journ. As. 1851 Févr. p. 279 respondet voci parthava *IC.* coll. phl. פאהלום פאהרום „maximus" et s. पार्थ, पार्थव et पार्थिव a z. ᵓ perethu, s. पृथु amplus, latus) unde ar. فهلو urbs (شهر) *B.*; 2) sec. *F.* ex Fg. est nomen urbis in confinibus Indiae (سم

(حد هنده قریب بر شهر اسمیدر), quod hisce versibus Schahn. probatur : همی بود تا یکزمان شهریار ۞ به پهلو برون شد زبهر شکار ۞ یکی لشکر آمد زپهلو بدشت ۞ که از گرد ایشان هوا تیره گشت *F.* (inde vox پهلوانی significat etiam : „dialectus urbis پهلو“); 3) coll. پهلوان vir fortis, heros (مردم شجاع ودلاور); 4) vir magnus, honoris gradu superior (مردم بزرگ وصاحب حال), nam locutio راه پهلوی significat i. q. راه بزرگان یزدانی via, qua incedunt viri venerandi sancti; 5) tractus Ispahanensis (نواحی اصفهان); 6) nomen regionis (ولایتی), a qua lingua pehlevica (زبان پهلوی) nomen duxit *B.* et alio loco پهله dictae, qua voce provincia urbium ری, اصفهان et دینور significatur *B.* Sec. *F.* ex التنبیه, libro Hamzae Isfahanensis, est regio quinque urbes اصفهان, ری, همدان, نهاوند et آذربایجان complectens. — Sec. alios autem lingua pehlevica est sermo aulicus regum dynastiae Kajanorum (زبان پای تخت کیان) *B.* اعلم ان الفرس قدیما یجری علی خمسة السنة وهی الفهلویة والدریة والفارسیة والخوزیة والشیرازیة والفارسیة قد یطلق وتیرتها ما یعم الکل والفهلویة فکان یجری بها کلام الملوك فی مجالسهم وهی لغة منسوبة الی فهلو وهو اسم یقع علی خمسة بلدان اصفهان وری وهمدان ونهاوند وآذربایجان *F.* ex التنبیه, libro Hamzae Isfahanensis. Alii vero dicunt, پهلو esse nomen Sâmi ben Nûh (سام بن نوح), cuius filius est پارس et utriusque dialecti pehlevicae nimirum et parsicae (پارسی) nomen ab illis derivandum esse *B.*

پَهلَوان (suff. ان) vir magnus, virium robore excellens, athleta, heros (مردم سخت وتوانا ودلاور وقوی جثه وبزرگ وضابط ودرشت اندام ودرشت گوی) *B.*

پَهلَوانی (suff. ی) i. q. پهلوی urbanus (شهری); 2) ad heroem pertinens, heroi conveniens, heroicus; cf. Chr. Sch. 58; 3) dialectus urbis پهلو (زبان شهر پهلو) Gl. Sch.; dialectus urbana (زبان شهری) *B.*; 4) lingua antiqua Persarum (زبان فارسی باستانی که فارسی قدیم باشد) *B.*; cf. Chr. Sch. 85; 5) Pehlevani s. Persarum herois munus et dignitas Chr. Sch. 33, 87; 49, 278; fortitudo Spieg. Chr. 126, 4.

پَهلودار adi. c. coll. پهلو دادن 1, qui utilitatem affert, adiutor; 2) *de verbis*, asper, probrosus, contumeliosus (سخنی که گزندگی ودشنامی در ضمن داشته باشد) *B.* Cf. supra بعرفان بدر بردن.

پَهلو سای adi. c. coll. پهلو سائیدن contendens, certans, aemulans (پهلو زننده وبرابری کننده); 2) aequalis, socius (هم چشم وهم نشین) *B.* in app.

پَهلَوی (suff. ی) i. q. پهلوانی q. v. *B.*; cf. Frag. 22, 17.

پَهلَه provincia (ولایت) urbium Ispahân, Rai (ری) et Dînur (دینور) *B.*

پَهمَزَك i. q. سیخول hystrix *B.*

پَهَن coll. پَهَنَه lac ob amorem (مهربانی) in mammis exuberans (طغیان کند) *B.*, e. g. in hoc versu : پستان بسان غنچه پر از شیر شبنمست ۞ از مهر طفل سبزه بسرون آمدش پهن *F.*

پَهن (z. pathana *proprie* viis calcatus, phl. פאאן) extentus, dilatatus, latus (پاخت وپخش وعریض) *B.* Inde پهن دشت n. c. desertum vastum Chr. Sch. 17, 224.

پَهنا (suff. ا) latitudo *B.* s. پهنه; cf. Frag. 20, 4.

پهنا کَش adi. c. v. s. آهنجه *B.*

پَهنانَه coll. بَهنانه species simiae (میمون); 2) coll. بِهنانه panis parvus albus butyro imbutus (کلیچهء روغنی) *B.*

پَهناوَر (suff. ور) valde latus *B.* in app.

پَهناوَری (suff. ی) i. q. پهنا latitudo, e. g. in hoc versu : ۞ همی آید میان تا مارا اسب

آب جیحون با چنان پهناوری *F.* Falso *M.* pro پهناوری scripsit پهنائی.

پَهنائی (suff. ی) i. q. پهنا latitudo *B.* s. پون et *C.*

پَهَند rete, laqueus (دام), quo capiuntur dorcades *B.*

پَهندار adi. c. latitudine praeditus, latus *C.*

پَهْنور colocynthis (حنظل وقثاء النعام), quae etiam cucumis melo amarus (خربزهٔ تلخ) dicitur *B.*; cf. پهی et خرزهره.

پَهَنَه i. q. پَهَن lac ob amorem in mammis exuberans *B.*

پَهْنَه (suff. ه) i. q. پهنا latitudo (ar. عرض); 2) latitudo femoris (پهنی ران) hominis et animalis a parte interiore (از جانب درون) ar. قَطْن dicta *B.* (قَطَن chald. קוּטְנָא quod inter duas est coxas; uropygium avis; perinaeum Freyt.); 3) hippodromus (میدان); 4) coll. بهمنه et بهنه turbo, puerorum lusus (چوبی مخروطی تراشیده که اطفال ریسمانی بران پیچند ونوعی بر زمین اندازند که تا دیر باز گردد); 5) pilae lusio (چوگان بازی وگوی بازی); 6) lignum (چوگان), cuius extrema pars cochleari (کفچه) magno similis est, in quod pilam ponunt et quo pilam mittunt, excipiunt et remittunt, donec scopum attigerit, ar. طبطاب [طبطابة Freyt.] dictum *B.* *F.*

پَهنی (suff. ی) i. q. پهنا latitudo *B.* s. پَهْنَه 2.

پَهْنیدَن dispandere *C.* Deest in ceteris lexicis et a پهن derivatum verbum videtur.

پَهی i. q. پهنور q. v., colocynthis *B.*

پَهین valde amplus, latus *F.*; cf. پهن.

پَی pars. paê, praepositio praefixa verbi, alias پذی scripta, ut in پذیرفتن, respondens z. paiti, *IC.* patish, pehl. et parsicae formae پد et s. प्रति, de q. v. Spieg. Gr. der Parsispr. p. 75. 101. 119 et Zeitschrift f. die Kunde d. Morgenl. t. IV, p. 212.

پَی tendo, nervus ar. عصب (چیزی باشد که بر کمان وزین اسب وبر تیر جائی که پیکان در آن کنند پیچند); 2) i. q. پای, e quo decurtatum est *B.* Inde a) pes Spieg. Chr. 107, 18 et *met.* pars inferior cuiusvis rei; fundamentum (بنیاد), e. g. in hoc hem. Schahn.: بر آئین این شد پی افکنده روم Gl. Sch. b) vis, potestas, potentia (تاب وطاقت) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn.: بیاورد هر کس باو باژ وساو ✿ نه پی بود با او کسی را نه تاو *F.* coll. نیک پی illustris, insignis Chr. Sch. 45, 228; 3) vices, gradus (بار ومرتبه) *B.* کرّت ومرتبه *F.*, e. g. in hoc versu سیف اسفرنگی poetae: بگذار این سخن که پر از طاق او عقول ✿ در پای او فتند زمانی هزار پی *F.* Inde dicunt چند پی = چند مرتبه s. چند بار compluries, saepenumero *B.*; 4) vestigium, indicium (نشان پای که نقش قدم است ونشان) *B.* e. g. in hoc versu کمال اسمعیل poetae: دو راهرو که براهی روند بر یک سمت ✿ عجب نباشد اگر اوفتند پی اندر پی *F.* coll. پی نیکان گرفت „bonorum vestigia secutus est“ Gul. 20 l. ult.; 5) vestigium animadvertere (پی بردن یعنی نشان یافتن), vestigiis insistere, vestigia persequi (تعاقب); 6) intentio, propositum, consilium (قصد واراده); 7) adv. pone, post (دنبال وپس وعقب) *B.* et saepe praecedente praepositione از, e. g. Chr. Sch. 94, 131, Spieg. Chr. 93, 8 coll. یک درم کانرا بدست خود دهند ✿ به بود زان کز پی او صد دهند, ubi از پی او „post illum“ significat: post illius mortem Pend. 105; 8) propter (برای وبهر) *B.* praesertim praecedente praepositione, e. g. از پی بچه „propter infantem“ Chr. Sch. 53, 331, coll. Spieg. Chr. 120, 14 et 15.

Phrases:

پَی باز نِهادَن recedere, se recipere (کیرو چکلمک) *F.*

پَی بُردَن vestigium, indicium nancisci vel animadvertere (نشان یافتن) *B.* s. پی ساخــت عمــارت coll. بو بــردن 5 et
بسی در جهان ✿ پی نبرد وهم بتعداد آن „tot aedificia in mundo exstruxit, ut ipsa cogitatio in illis enumerandis vestigium non animadverteret" i. e. ut ipsa cogitatio illorum numerum animo fingere non posset Not. et Extr. t. IX, p. 189, l. 10. Sec. *R.* scire, intelligere.

پَی فُشُردَن firmo pede consistere (ثابــت قدم بودن); 2) confirmare, stabilire et *pass.* confirmari, stabiliri (استوار کردن واستوار شــدن); 3) ire, incedere (قدم نهادن) *B.*

پَی کار نِشَستن et پَیِ کار گُرِفتَن *met.* operi suo vacare, quod libet facere e. g. دوســت چون با ماست دشمن گو پی کار نشین „si amicus nobiscum est, dic inimico, ut operi suo vacet" Anv. Soh. p. 151 vs. l. 14.

پَی کَردَن nervum abscindere i. e. occidere (سکرلمک یعنی سکری کسمک), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: همــه شب تا سحر در کوی جانان ✿ نشینم بهر پی کردن رقیبان *F.* coll. نخست اسب باز آمدن پی کنی „primum equo redeunti nervum abscindas" Bost. et حریفی که او شیررا پــی کند ✿ زمثل توئی عاجزی کی کند Anv. Soh. p. 130 vs. l. atp.

پَی کَردَن اُمید *met.* spe destitui, desperare (نا امید شدن) *B.*

پَی کَس بَر داشتَن vestigia alicuius observare Anv. Soh. p. 225 vs. l. 12.

پَی کُم کَردَن *met.* dicitur de re, in quo conficiendo aliquis postulati vestigia non animadvertit (کاری که کسی پــی بمطلب ومقصد این کس نبرد) *B.*; 2) deviare, a semita aberrare (ایز آزدردی), e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae: نیمشب پی کــم کنان در کوی جانان آمــدیم ✿ همچو جان بی سایه وچون سایه بی جان آمدیم *F.*

پَــی کور کَردَن *met.* vestigium amittere (بی نشان شدن) *B.* Cf. پیکور.

دَر پَــی چیز نِشَستَن pertinaciter incumbere alicui rei.

پی i. q. پــیــه adeps, e quo decurtatum est *B.*

پَیاب n. c. i. q. پایاب quavis significatione *B. F.*

پَیــاپَی (پی repetitum inserta lit. ا) i. q. پــی در پــی s. پــی انــدر پی s. پَی بَر پَی pes premens vestigium alterius, invicem succedens unus post alterum, continuo (قدم بر نشان قدم واثر ونقش قدم باشد) (یعنی متعاقب رفتن) *B.*; cf. H. Sam. p. 82, 13; cf. پی اندر پی.

پیادَه (s. पदाति) opp. سوار s. ســوارہ pedes, pedester et peditatus; cf. H. Sam. 146, 9; 2) ar. بیدق p e d e s, latrunculus Schahiludii; 3) nomen rosae (کــل) notae; 4) species salicis (بــیــد); 5) species vitis (تاک انکور); 6) *met.* vir ignarus, imperitus (بی سواد) *B.*

پیادَه پا adv. c. per pedes *Shaksp.*

پیادَه شُدَن desilire ex equo (از اسب), opp. ســوارہ شــدن Chr. Sch. 61, 458 et sine از اسب ibid. 3, 30; 2) pedibus incedere, proficisci c. سوی loci Spieg. Chr. 47, 21.

a. p. پیادَهٔ مُلتَزِم a servant kept in constant pay *R.*

a. p. پیادَه نَفَرات n. c. i. q. پیادگــان copiae pedestres *R.*

پیادَه نِهادَن *met.* debilem, infirmum habere, censere (زبون داشتن وعاجز انکاشتن) *B.*

پیارَك *C.* et بیارَك *F.* avis quaedam lusciniae similis (بلبله بکزر بر قوشدر), qua significatione in aliis بیازك legitur *F.* exemplo non allato. Deest in lexicis *B. HK.* et *SHL.*

پیاز allium cepa (ar. بصل turc. صوغان) *F.*; cf. H. pr. reg. p. 9.

پیازِ دَشتی (cepa silvestris), medicamentum ar. بصل الفار dictum *B.* scilla; cf. پیاز موش.

پیازَك (suff. ك) nom. dimin. vocis پیاز; 2) planta, e qua storeas (بوریا) texunt; 3) genus clavae (گُرز), turc. چوکن dictum, cuius supremam partem e multis globulis ferreis (گوی فولادی) constantem ope catenarum vel lororum (زنجیر یا دوال) brevium adstrictam manubrio (دسته) ligneo infigunt; 4) nom. pagi (قریه) in pede montis, in quo est fodina rubinorum (معدن لعل) *B.* Cf. پیارك.

پیازِ کوهی i. q. پیاز دشتی cepa silvestris *HK.*

پیازَکی (suff. ی) ad pagum پیازك pertinens; 2) rubinus pretiosus, a fodina illius pagi sic dictus *B.*

پیازْلیز genus scillae (پیاز دشتی), ar. بصل الزیز dictum *B.*, e cuius posteriori voce لیز postrema vocis پیازلیز syllaba الزیز corrupta videtur. — Bulbus esculentus Freyt. s. v. arabica.

پیازِ موش alias بصل الفار et عنصل et اسقیل dictum, scilla; cf. پیاز دشتی; 2) sec. al. carum carvi (قردمانا) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. قردمانی.

پیازو genus cepae silvestris, alias عنصل et اسقیل dictum; scilla *F.*; cf. پیاز موش.

پیازی (suff. ی) i. q. پیازکی, e quo sec. *F.* lex. auctorem elisa litera ک ortum est, rubinus pretiosus; 2) genus clavae, alias پیازك dictum, de q. v. s. پیازك 3 *B.*

پیازی رَنگ adi. c. pink-coloured, rosy *R.*; a reddish colour, crimson *Shaksp.*

پیاستو coll. بیاستو os amplum (دهن فراخ), e. g. in hoc versu : پیاستو نبود خلق‌را مگر بدهان ✿ ترا بکون بود وکون بسان دروازه : 2) foetor oris (بوی دهان) *F.*

پیالَه scyphus, poculum (قدح وکاسه) vino bibendo *B. HK.* مخصوص شراب قدحیدر *F.*; 2) *met.* oculus amatae (چشم محبوب) *SHL.*; 3) sensu mystico a lexici *SHL.* auctore sic descripto : ونزدیك بعضی حضور از ذات موجودات که ازان مرد عارف شراب معرفت میزند ومست وبیخود میگردد *SHL.* — Inde پیاله کشیدن bibere; پیاله گردانیدن poculum circumferre s. per orbem bibere *R.*

پیالهٔ جَور a. p. *met.* poculum plenum (پر ومالامال) *B.*, de q. v. s. v. جور.

پیالَه نَوالَه meat and drink (a cant word amongst debauchees) *Shaksp. R.*

پَیام nuntius (خبر وپیغام) *B.*; cf. پیغام s. پیغمر et پیتام, quae est vox dialecti Zend et Pazend.

پَیام آور n. c. cursor, nuntius, legatus (پیك قاصد والچی .*B* (وخبر آورنده *F.*; 2) propheta (پیغمبر) *B.*

پَیامبَر (a v. بردن) n. c. i. q. پیغمبر *F.* Aliae vocis formae sunt پیمبر et پیغامبر.

پیاموزش i. q. پیاز موش *F.*, forma corrupta.

پَیامیغ i. q. turc. بالق اوتی *F.* exemplo non allato, quod *M.* sic explicat : „nomen baccae pisces infatuantis; cocculae orientales“. In lex. *B. HK.* et *SHL.* deest.

پَی اَندر پَی i. q. پیاپی, e. g. in hoc versu poetae : میر نظمی پی اندر پی کشیدم جام هجرش ✿ ببزم غم چشیدم زهر مهرش *F.*

پیاوُردَن, sec. *C.* بیاوَردَن, contrahi, de carne sub cute (دری ایچنده ات بـرتلمکه دیبرلر) *F.* sine exemplo.

پَیاهو n. c. i. q. آهوپی s. آهوپا coll. پا آهو *B.*

پَی بَر پَی i. q. پیاپی q. v. *B.* in app.

پَیبَند n. c. i. q. پابند q. v. *M.*

پَیتْرَسب, sec. *F.* پَیتَرَسب, nom. patris Pûrishasbi (پورشسب) et avi (جد) Zardushti, cultoris ignis *B.*

پیتک tinea (کرمی) sericum corrodens *B.*; 2) i. q. بید 4 coll. پید 2 inutilis, vanus, futilis (بیهوده وبی فائده) *F.* ex Fǵ. exemplo non allato.

پیتْکانی machina bellica (منجنیق) *F.* ex المجمع exemplo non allato.

پیتَه *gen.* ellychnium (فتیله); 2) *spec.* ellychnium lampadis *F.* exemplo non allato. Vox ex پتیله ar. فتیله decurtata vel corrupta videtur. Cf. پلیته.

پیچ [ê] imp. verbi پیچیدن; 2) tortus, curvatura (تاب وحلقه وخم) *B.* et *met.* tormina, afflictio, dolor, qua significatione etiam cum synonymo تاب coniungitur, ut in versu s. v. پیچش e *F.* lex. allato; 3) *met.* zelotypia, invidia (رشك وحسد) *B.* — Inde پیچ دادن i. q. پیچیدن *B.*

پیچا [ê] (suff. ا) part. praes. v. پیچیدن q. v. — Sec. Gl. in Des.: omnes partes circumdans et ubique perveniens (محیط بجمیع اطراف وبهمه جا فرا رسیده).

پیچاپیچ [ê] (پیچ repetitum inserta lit. ا) firmiter contortus, valde incurvatus, inflexus (خم در خم وسخت پیچیده) *B.* crispatus (موی زلف وگیسو طولاشمق) *F.*

پیچان (suff. ان) part. praes. v. پیچیدن q. v. Sec. *Shaksp.* et *M.* contortus, inflexus, implicatus. — Inde پیچان شدن torqueri, se cruciare, se afflictare; cf. Spieg. Chr. 45, 11.

پیچانیدن [ê] causs. verbi پیچیدن q. v. *F.*

پیچای ناف [ê] tormina umbilici, quo morbus turc. سنجو dictus significatur *F.*

پیچپا n. c. cancer (خرچنگ ar. سرطان) *B.* Fortasse ex پنجپا mutata vox, vel a پیچیدن derivanda.

پیچ بَر پیچ *HK.* et پیچپیچ et پیچ دَر پیچ [ê] valde contortus, incurvatus, inflexus (خم در خم); 2) epithetum gratum *amatae*, sed contemtum indicans, si de alia re adhibetur *B.*; cf. پیچپیچ.

پیچش [ê] (suff. ش) tortus, inflexio, tormina (بورولش) *F.* coll. *B.* s. v. برنیش et Spieg. Chr. 93, 6, et de curvatura comae crispatae, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: پیچش زلف دلاویز ترا ✿ در دل من پیچ وتاب انداخته *F.*

پیچک [ê] (suff. ک) anulus sine sigillo (انگشتر بی نگین) ex cornu vel osse confectus; 2) coll. پَنجک convolvulus, helxine (عشقه ولبلاب); 3) coll. پُنجک s. بُنجک glomus (گروهه) serici et gossypii (ریسمان); 4) vitta (سر بند) mulierum *B.*; 5) teredo *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Deut. 28, 42.

پیچ کَش [ê] n. c. a turn-screw *R.*

پیچَند [ê] i. q. پُنچه بَند *B.*, quocum cognatum videtur.

پیچْوان [ê] (suff. وان) contortus, inflexus; de serpente maxime dicitur *Shaksp.* *R.*

پیچه [ê] (suff. ه) coll. پچه et پویچه convolvulus; 2) capillum crispare (زلف عملی); 3) crines torti in frontem propenduli et nodis inter se coniuncti (طرهٔ زلف وکاکل که (پیچند وبر یکدیگر گره زنند); 4) funiculus, quo promissae comae extrema religantur (موی باف ar. عقاص); 5) ornamentum (پیرایه) capitis sponsae auro gemmisque distinctum; 6) tegumentum, quod est supra ianuam domus (پوشش بالای در خانه); 7) aenigma, nutus, indicium (رمز وایما واشاره) *B.* In *F.* lex. praeter primam: convolvulus, hae tantum leguntur significationes: a) involucrum (صارغی که بعض نسنهلر صاررلر), b) velum (پرده), c) terebra (بورغی), d) arundinetum (نیستان) exemplis non probatae.

پیچپیچ tormentum, cruciatus, dolor (اشکنجه ودرد ومحنت) *F.* ex نعمة الله. *C.* Lectio mendosa videtur pro پیچپیچ q. v.

پیچیدن coll. پیچیدن convolvi (صارلمق); 2) coll. پنجیدن et پیخیدن 1 dividere in partes (پارهلمق); 3) vulnerare (یارهلمق) *F.* ex شرفنامه sine exemplis; verbum dubium.

پیچیدن [*ê*] coll. پیختن torquere, contorquere *filum* (گردانیدن وتابیدن ریسمان) *B.*, convolvere ar. لف Spieg. Chr. 64, 17; 2) incurvare (خم دادن) *B.* et 3) *pass.* torqueri, convolvi, incurvari, contrahi in rugas (بوکلمك وصارلمك وبوزلمك) *F.*; 4) cruciare, affligere (غصه کردن) *B.* et 5) *pass.* se cruciare, se affligere, e. g. Chr. Sch. 38, 151, Frag. 24, l. 18; 6) se erigere, de comis (موی بر بالا شدن) *B.*; 7) confundi in sermone (سویلرکن طقلمق) *F.*— Inde روی پیچیدن frontem contrahere ex moerore vel indignatione Chr. Sch. 16, 205; سر پیچیدن c. از se avertere a re Chr. Sch. 5, 57, Spieg. Chr. 129, 11; بر خود پیچیدن se ipsum torquere, se cruciare, se affligere.

c. بر i. q. simplex *B.* Inde بر پیچیده part. praet., contortus, corrugatus, flaccidus (پژمرده ودرهم پیچیده) *B.* in appendice.

c. درهم i. q. simplex. Inde درهم پیچیده crispatus (مجعد), de coma *B.* s. v. تکو.

پیچیده [*ê*] part. praet. v. پیچیدن q. v.; 2) *spec.* armilla in quadratum plexa (دست برنجی که آنرا چهار گوشه تافته باشند) *B.* من المعمول [*F.* البوار] هو السوار المشكلات الذهب والفضة *F.* ex.

پیچیله arbor serotina, quae sero fructus reddit (کچی یمشی دیرلر بر اغاجدر) *F.* exemplo non allato.

پیخ sordes (چرك) aurium et angulorum oculi; 2) liquor ophtalmicus (آبی که از چشم بر آید), quo palpebrae inter se cohaerent (ar. رمص) *B.*

پیخال i. q. پیخ 1 q. v.; 2) stercus (فضله) avium; 3) sec. al. reliquiae s. sordes (فضله) animalium et plantarum; cf. اسپخول; 4) sedimentum (درد وته ولای) cuiusvis rei *B.*

پیختن [*ê*] et برپیختن i. q. پیچیدن *B.*

پیخس opinio, existimatio (گمان بردن واز روی گمان فهمیدن وراه بچیزی بردن) *B. F.*

پیخست coll. بیخست et پیخست et بیخشت et خوسته omnis res, cuius fundamentum infirmum, insolidum est, *inde* murus, cuius fundamenta effossa sunt; 2) coll. بیخسته debilis, impotens; vinctus, captivus; 3) coll. خوسته foetens, foetidus, putridus (بدبو ومتعفن وگندیده شده); 4) i. q. پیخس q. v. *B.*

پیخست i. q. بیخسته *F.*

پیخسته i. q. پیخست 1, qua significatione etiam پیخسته pronuntiatur, quum خوسته significet : effossus, evulsus (کنده); 2) i. q. پیخست q. v.; 3) i. q. آکنده impletus *B.*; cf. بیخسته et خوسته.

پیخوسته [*ô*] coll. بیخسته et پیخسته, quod sub pede remansit (در زیر پی مانده); 2) debilis, impotens *F.* Vox cum پی composita.

پیخیدن coll. پنجیدن et پیچیدن dividere in partes (پارهلمک); 2) surgere (قالقمق) *F.* sine exemplo; verbum dubium.

پید permixtus, confusus, perturbatus (ترت ومرت وتار ومار); 2) coll. بید 4 inutilis, vanus, futilis (بی فائده); 3) ardore ignis flavus et perditus (از تف آتش زرد وضائع شده) *B.* — Sec. *F.* 4) axungia, sebum (ایچ یاغی) *F.* exemplo non allato; fortasse cum پیه permutata vox.

پیدا publicus, manifestus, palam (آشکارا وهویدا) opp. پوشیده et پنهان) *B.* Inde پیدا شدن palam fieri Spieg. Chr. 21, 2;

c. از in lucem edi s. vitam accipere ab alqo, e. g. برکت مدهاد خدای ترا وآنرا (که تو ازوی پیدا شدهٔ „tibi ne benedicat Deus, nae illi (patri), a quo vitam accepisti“ H. Sam. 22 fin., ubi sic legendum et vertendum est; پیدا کردن palam facere, manifestare Spieg. Chr. 57. 67. 71; detegere H. Sam. 86, 13.

پَیداد i. q. پیدا q. v. *B.*

پَیداوار (suff. وار) the produce of a field, profits of trade *Shaksp. R.*

پیداوِسی et پیداوَسی numus argenteus valens quinque دینار et tempore Kajanorum (کیان) usitatus *B.* درمی است که در زمان کیان به پنج دینار صرف می شد Gl. Sch.

پَیدایش (suff. ش et پیدا) production, birth; 2) earnings, profit *Shaksp. R.*

پَی دَر پَی i. q. پیاپی.

پیَر i. q. پدر pater *B.* Vox cum پدر aeque cognata atque پور cum پسر.

پیر senex (ar. مسن) *F.*; inde مرد پیر vir senex Chr. Sch. 95, 150; زن پیر anus, vetula decrepita; 2) *met.* senior, vir venerabilis, viae ad salutem dux, doctor (غایت اختیار ومرشد) *F.*, qua significatione arabico شیخ respondet.

پیرا s. پیرای [ê] imp. verbi پیراستن; 2) in comp. part. praes. significatione: aptans, praeparans, instruens, adornans *B.*

پیراد i. q. پیرار سال annus ante annum transactum *F.* ex شرفنامه. Vox mendosa pro پیرار esse videtur.

پیرار nudius tertius; 2) annus ante annum transactum *B.* in appendice; cf. پریر et پار s. پارسال.

پیرار سال annus ante annum transactum (سنهٔ گذشتهدن اولکی سنه) *F.*; cf. پیرار 2.

پیراستَن [ê] deminuere (کم کردن) rem, ut ornatior et pulcrior fiat, e. g. arborem, putandis ramis superfluis, capillos, evellendis vel resecandis superfluis. — *Inde* 2) aptare, praeparare, instruere, adornare, ornare; 3) melius facere, in melius reficere rem, quod vitiosum est removendo (ساختن وپرداختن ومستعد کردن ومهیا نمودن ومنقح کردن وچیزیرا از عیب خالی نمودن واصلاح کردن) *B.* resarcire *vestem* Gul. 194, 6, *sationibus faciendis* parare *agrum* et replere *fossam* (زراعت ایچون تارلا اصلاح اینمك وچقوری طولدرمق) *F.*; 4) subigere pelles, alutam conficere (دباغت دادن چرمرا) *B.* Verba synonyma آراستن et پیراستن solis praefixis آ et پی inter se distincta, docente *F.* lex. auctore ex Fg. eo inter se differunt, quod prius significat augendo ornare, posterius autem deminuendo ornare (پیراستن ضد آراستن ازان جهت که آراستن بمعنی افزودن است وپیراستن کم کردن) *F.* coll. *SHL.*: پیراستن ضد آراستن وزیاده کردن چیزها بود بجهت خوش آیندگی وپیراستن کم کردن چیزها باشد بواسطهٔ زیبائی. Quam diversam utriusque verbi significationem poeta عنصری sequenti رباعی confirmavit, quo Sultanum Mahmûd consolatus est, quum ebrius nocte quadam servo Ajâz mandasset, ut cincinnos (زلف) suos desecaret: گر عیب سر زلف بت از کاستن است ✿ چه جای بغم نشستن وخاستن است ✿ جای طرب ونشاط ومی خاستن است ✿ کاراستن سرو زپیراستن است *F. B.*

پیراستَه part. praet. verbi پیراستن; 2) arbor putata; 3) bene cultus hortus, *scilicet in quo arbores sunt putatae et herbae superfluae remotae*; 4) et بیراسته vicus (دهی), in quo multa palmeta (نخلستان) sunt *B.* vel pagus, oppidumve (قریه وغیری مکان) multis arboribus et arvis conspicuum *F.*; 5) locus voluptarius extra urbem (خارج شهرده بعض امکنهٔ معلومه مزین ومرتب اولمغه دیرلر) *F.* ex مجمع الفرس.

پیراسیدن i. q. سائیدن vel سودن *B.* in appendice.

پیراگندن [ê] dissipare, dispergere (متفرق ساختن وپریشان کردن وافشاندن) *B.* Pro infinitivo lexica persice scripta 3 ps. sing. praet. پیراگند offerunt. Exemplum exhibet *F.* lex. auctor versum خلاق المعانی poetae : دلم زگردش ایام ریش بود فلك ۞ نمك نگر که چگونه بران به پیراگند *F.* Verbum ex آگندن, implere, praeposito پیر compositum videtur, quo significatio contraria oriri videtur.

پیرامن s. پیرامون [ê], sec. *HK.* پیرامن s. پیرامون (coll. pars. ... s. ... et synon. آمن et آمون) ambitus, circuitus cuiusvis rei (اطراف وگرد اگرد) *B.*; 2) adv. circum, circa Gul. 191. Inde در کس پیرامن کردن fores alicuius oberrare Gul. 35, 5. 6; پیرامن چیز فرو گرفتن et پیرامن موضع کردن et به پیرامون کس در آمدن et پیرامون کس در آمدن et به پیرامون چیز در آمدن et کس در آمدن circumire locum, circumvenire, cingere rem H. Sam. 20. 94. 146. 166. 178.

پیران nom. herois Tûraniensis, ducis exercitus Afrasiyâbi et sapientia insignis, qui in proelio یازده رخ dicto a گودرز interfectus est *B.* Gl. Sch. Eiusdem pater nomen ویسه habuit *B.*, unde idem heros etiam پیران ویسه appellatur; cf. بیورد; 2) plur. vocis پیر; 3) land granted for the erection or preservation of a tomb over a Muhammedan saint *Shaksp. R.*

پیران سَر et پیران سَرا n. c. i. q. پیرانه سر, e. g. in hoc versu Schahn. : نبینی که بر من به پیران سرا ۞ به پیران سر این بد سرانجام من Gl. Sch.

پیرانَه (suff. انه) seni conveniens, senilis *F.*; 2) sec. al. venator (صیاد), exemplo non allato *F.* — Inde پیرانه سر n. c. caput senile; senectus (وقت پیری) *SHL.* قوجه واری وبمعنی پیری واختیاری *F.*, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : ای دل شباب رفت نچیدی گلی زعمر ۞ پیرانه سر بکن هنری ننگ ونامرا et in alio eiusdem poetae : اگر آن طائر قدسی زدرم باز آید ۞ عمر بگذشت به پیرانه سرم باز آید *F.*; cf. Gul. 144, 10 et پیران سر.

پیراهان i. q. پیراهن q. v. *B.*

پیراهِش [ê] i. q. پیرایش q. v. *B.*

پیراهَن, sec. *HK.* [ê], indusium (ar. قمیص) *B.*

پیراهَن قبا کردَن *met.* indusium discindere (چاك زدن وپاره کردن) *B.*

پیراهَن کاغذی *met.* petitio iustitiae, querela (داد خواهی); 2) splendor aurorae; radii solis *B.*

پیرایِش [ê] (suff. ش) i. q. پیراهش deminutio adornandi caussa facta, ut putatio arboris opp. پازش, tonsio capillorum et *abs.* praeparatio, instructio, mutatio in melius, adornatio, ornatus; 2) coriarium opus *B.*; cf. پیراستن.

پیرایَندَه [ê] part. praes. v. پیراستن, praeparans, instruens, adornans, ornans; inde a) hortulanus (باغبان), b) tonsor capitis (مشاطه opp. سر تراش), c) pelles subigens; coriarius *B.*

پیرایَه [ê] et پَیرایه (suff. ه) i. q. پیرایش q. v. *B.*

پیرائیدَن i. q. پیراستن q. v. *F.*

پیرِ بَرنا تَن *met.* mundus, orbis coelestis (دنیا وفلك) *B.*

پیرِ بَرناوَش (suff. وش) *met.* i. q. پیر برنا تن *B.*

پیرِ پَنبَه n. c. *met.* vir extremae senectutis, canis capillis *B.*

پیرِ بُنیَه a. p. *met.* adolescens canis capillis *B.*

پیرِ تَعلیم a. p. *met.* sacrarum literarum magister (معلم علوم دینی) *B.*

پیر چهل ساله *met.* mens, intellectus (عقل); 2) angelus (فرشته); 3) Adam; 4) gemma turcois dicta (فیروزه) *B.*

پیر خدا *met.* 'Osmân (عثمان) *B.*

a. p. پیر خسیس *met.* a) Saturnus planeta, b) diabolus *B.*

پیر دوتا *met.* coelum (آسمان) *B.*

پیر دو موی *met.* mundus, respectu noctis et diei *B.*

پیر دهقان agricola senex *met.* vinum vetus *B.*

پیرزال n. c. senex albis capillis, quod est etiam nom. honorificum; 2) i. q. پیرزر 2 *F.*

پیرزر n. c. *met.* senex (پیر کهن سال) *B.*; 2) nom. Zâli (زال) patris Rustami, ob capillos albos sic dicti *F.*

پیر زن et پیره زن n. c. opp. پیر مرد anus, vetula *C.*; cf. H. Sam. 150.

پیر زن چرخ *met.* orbis coelestis (فلک) *B.*

پیرزه coll. پدرزه omnis res sudario vel praecinctorio involuta, quae de loco in locum portatur *B.*

پیرزی (vocales desunt) pro پیروزی forma decurtata *B.* in app.

پیرزی minimae mercium (خردوات). Inde پیرزی فروش, qui tales res vendit *F.* Fortasse cum پلچی permutata vox, quae idem significat.

پیر سال n. c. aetate provectus, senex *R.*

پیر سال خورده *met.* i. q. پیر دهقان *B.*

پیر سراندیب *met.* Adam *B.*; cf. سراندیب.

پیر ششم چرخ *met.* Jupiter planeta *B.*

پیر صنعان s. پیر صنعا vir quidam sanctus *B.*; cf. پور سقا.

a. p. پیر فلک *met.* Saturnus planeta *B.*

پیر کشته غوغا *met.* 'Osmân (عثمان بن عفان) *B.*

پیر کله پز coquus pedum et capitum ovis (طباخی که سر بزان وپایچه پزد) *HK.* پاچه‌جی وآشجی *F.*; cf. کله پز.

a. p. پیر کنعان *met.* Jacob (یعقوب) *B.*

پیر کهن n. c. vir valde senex Gul. 12, 14.

پیر ماستبا n. c. *met.* equus sternax (چقر آت) *F.* ex شرفنامه.

پیر مرد n. c. opp. پیرزن vir senex.

پیر مغان antistes (پیشوا) Magorum; 2) superior monasterii (رهبان ومالک دیر); 3) vini venditor (می فروش) *B.*

پیرنداخ i. q. پرنداخ *B.*

پی رو n. c. i. q. پس رو. — Inde پیروی (suff. ی) sequi; imitatio, obsequium (متابعت) *B.* Inde پیروی کردن sequi, sectari.

پیروبار *R.*, sed in *F.* et *C.* lex. legitur بیروبار, quo Deus altissimus significatur *F. C.* Fortasse prima vocis pars پیر alia scriptura vocis بار est et ut بار pro epitheto Dei habenda, de q. v. s. بار 23, nisi praeferatur lectio پیروبار.

پیروج [ê], sec. *F.* پیروج i. q. پیل مرغ s. فیل مرغ gallus indicus, sic descriptus: مرغی که سر وگردن او ساده وبی پر می باشد وهر ساعت برنگی می نماید واز بالای منقار او پوستی مانند خرطوم فیل آویخته است *B.* Fortasse cum voce mauro-arabica فرّوج vel بَرُوك gallus, cognatum.

پیروز [ô], e quo ar. فیروز victor (مظفر); 2) felix, faustus (مبارك); 3) nom. athletae Iraniensis *B.*

پیروزرام nom. urbis antiquae *B.*, e. g. in his vers. Schahn.: یکی شادمان کرد پیروزرام ✿ بفرمود کورا نهادند نام ✿ جهاندیده گویند گوید دیست ✿ که آرام شاهان فرخ پیست, ex quibus intelligitur, urbem Rai (ری) hoc nomine significari *F.*

پیروزگر (suff. گر) i. q. پیروز victor Chr. Sch. 83, 216.

پیروزه [ô], e quo ar. فیروزه gemma vulgo turcois appellata, quarum optimae ex urbe Nîshâpûr afferuntur *B.*, diversa a بیروز, ut ex versu sub hac voce allato apparet.

پیروزه چادر n. c. *met.* coelum, orbis coelestis *B.*

پیروزه چرخ n. c. *met.* coelum (فلک) *HK.*

پیروزه طشت n. c. *met.* i. q. پیروزه چادر *B.*

a. p. پیروزه مغفر n. c. *met.* coelum (آسمان) *B.*

پیروزی [ô] (suff. ی), e quo ar. فیروزی victoria (ظفر) *B.*; 2) felicitas Chr. Sch. 12, 155.

پی رو v. s. v. پی روی.

پیره (suff. ه) senilis; cf. پیره زن; 2) successor, vicarius, praefectus religiosorum vel monachorum (خلیفه وجا نشین مشائخ وارباب طریقت وخانقاه نشین) *B.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae: جهان پیر برنا شد زعشق این جوانمردان ✿ زهی چرخ وزمین خوش که آن پیرست واین پیره *F.*; 3) calvus (اقرع), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: گاو خلقت خر طبیعت بدزبان ✿ چشم احول کج دهان وپیره سر; 4) i. q. turc. اوغل بالی, quod *M.* vertit „mel album, a pullis apium primum" *F.*

پیره زن n. c. i. q. پیرزن q. v. Chr. Sch. 106, 16.

a. p. پیر هشت خلد *met.* Rizvân (رضوان), custos paradisi *B.*

a. p. پیر هفت فلک *met.* Saturnus aut Jupiter planeta *B.*

پیر هفتم چرخ *met.* Saturnus planeta *HK.*

پیرهن e پیراهن q. v. decurtatum Gul. 170.

پیرهند i. q. پیراهن q. v. *B.*

پیری (suff. ی) senectudo Spieg. Chr. 5.

پیرین aqua foetida (آب بدبو) *F.*

پیزر venditor circumforaneus (النده بعض نسنه کزدیروب صاتیجی) *F.*; cf. پیله ور.

پیژن [ê] i. q. بیزن q. v. *F.*

پیس [ê] (s. पिचु) coll. پیست et پیسی lepra (ar. برص); 2) coll. پیش 6 species palmae, خرمای ابو جهل dictae, e cuius cortice (پوست) funes (رسن) faciunt; 3) *met.* vir ignobilis ac vilior; 4) albus (سفید) *B.*

پی سپار et پی سپر; cf. سپردن adi. c. iens, viator (رونده); 2) pede tritus, calcatus (در زیر پای کوفته ولکد کوب شده) *B.*; cf. Spieg. Chr. 108.

پیست [ê] coll. پیس 1 leprosus, elephantiasi laborans (شخصی که علت برص وجذام داشته باشد) *B.*

پیسگی i. q. بیسگی sed rectius cum lit. پ pers. scribitur, leprositas (ابرص وچیل اولمق) *F. C.*; cf. پیس et پیست.

پیسودن [ê] inclinare, intendere, appetere (میل نمودن واراده کردن بطرفی) *B.*

پیسوز [ô] i. q. پیه سوز a v. سوختن, n. c. genus lucernae, cui oleum instillatur (نوعی از شمعدان که در وی پیه سوزند) *HK.*

پیسه [ê] et sec. *F.* بیسه, nigro alboque colore variegatus (ابلق); 2) coloris albo commixti *B.*; 3) cornix; 4) pica (الاقارغه معناسنه وصقصغانه ده دیرلر) *F.*

پیسی (suff. ی) i. q. پیس 1 lepra (برص) *F.*

پیش [ê] (z. ᬞᬶᬲ para, *IC.* para, coll. pars. ᬞᬶᬲ [پدش] et ᬞᬶᬲ) anterior et prior pars (ar. مقدمه), e. g. این پیش‌را دانستی „hoc prius sciebas" *B.* coll. پیل پیش „elephanti prima acie collocati" Chr. Sch. 15, 189 پیش وپس a fronte et a tergo i. e. ab omni parte, omnino, prorsus Chr. Sch. 80, 156; inde; 2) prior i. q. intelligens, sapiens (خردمند); 3) rem praeteritam

et futuram (ماضی ومستقبل) simul exprimit *B.* et est 4) adv. loci aut temporis : ante, coram, antea, ulterius (opp. پس *B.* اوك وايلرو *F.* coll. پیشان), qua significatione seorsim vel praecedente praepositione ope Izâfet cum sequenti nomine coniungitur, aut absolute vel cum sequenti praep. از construitur, e. g. پیشِ وجـود آفرینـش „ante existentiam creationis" Spieg. Chr. 61, 15 ; پیشِ او گفت „coram illo locutus est" *ibid.* 2, 11 ; از پیشِ سگ „ante canem" *ibid.* 44, 2 ; زپیشِ همه „coram omnibus" Frag. 24, 2 ; به پیشِ دَر „ante portam" *ibid.* 19, 26 ; بـه پیش اندرش „ante illum" Chr. Sch. 95, 144 ; در پیشِ من „coram me" *ibid.* 96, 168 ; پیش *abs.* antea Chr. Sch. 17, 1, Frag. 22, 24 ; پیش ازین تاریخ „ante hoc tempus" ; پیش ازین antehac, olim ; inde پیش از آن که (ar. مـن قبل ان) priusquam, antequam Chr. Sch. 102, 259 ; 5) nomen persicum vocalis Dhamma apud grammaticos ; 6) coll. پیس 2 ramus palmae et speciei, quae خرمای ابو جهل dicitur *B.*

Phrases :

أز پیش رَفتَن procedere, prospere cedere H. Sam. 154. H. pr. reg. 15 vs. l. 2. Not. et Extr. t. IX, p. 201, 11.

دَر پیش داشتَن moliri, parare H. Selg. 90.

دَر پیشِ سَخُنِ کَس اُفتادَن interpellare loquentem Gul. 187, 13.

دَر پیش شُدَن, ar. تقدم, praecedere *C.*

دَر پیش کَردَن, ar. تقديم, praeponere, praeficere *C.*

Alias eiusmodi locutiones cum پـیـش compositas vide sub singulis verbis.

پیشاب [ê] (s. प्रस्राव) urina (بـول) *B.*; cf. شاش et پیشار.

پیشاپیش (ex پیش repetito inserta lit. ا) anterius, ulterius (turc. ایلرو ايلـرو) *F.*; cf. *B.* s. v. بانگ روارو 2.

پیش آتش وَپَس دَریا *met.* mundus, tempus, aevum (دنیا وروزگار) *B.*

پیشادَست [ê] opp. پسادست merces, pretiumve in antecessum datum (اجـرت پیشی) ; 2) pecunia praesens, numerata (نقد opp. نسيه) ; 3) i. q. پـیـش دستی q. v. *B.* Vox ex پیش et دست inserta lit. ا orta.

پیشار [ê] et sec. *HK.* پـیـش آر (ut sit vox ex پیش et آر a v. آوردن composita) urina, quae medicis spectanda offertur *B.*; cf. پیش یار 3.

پیش اُفتاد 3 ps. sg. praet. abs. v. پیش افتادن cadere coram alqo, accidere ; 2) n. c. quod accidit, casus fortunae (سر گذشت), e. g. in hoc versu میر خسرو poetae : هر ساعت از مژگـان خون خـون دلم پیش اوفتد ۞ زین زار مـانـده بخت بـد کاین است پیش افتاد من *F.*

پیش آمَد 3 ps. sg. praet. abs. verbi پـیـش آمدن q. v. s. آمـدن ; 2) n. s. occursatio ; casus, eventus. Sec. *Shaksp.* accessus, admissio.

پـیـشـان [ê] (suff. ان) extremum, ultimum, cui nihil aliud antecedit (پیش پیش کـه از آن پیشتر چـیـزی نباشد یعنی انتها) *B.* e. g. in hoc versu شیخ عـطـار poetae : ای مرد گرمرو چه روی پیش زین به پیش ۞ چـنـدین مرو بـه پیش که پیشان پدید نیست *F.*; 2) praestantior panni pars s. extremitas (قاش وچوقه وامثالـی امتعهنک اولکری) *F.*, *quam emtori exponunt C.*

پیش اَنداز imp. verbi پیش انداختن, anteiicere ; in comp. part. praes. verbi significatione ; 2) monile mulierum auro gemmisque ornatum ante pectus dependens (واز گردن آویخته در پـیـش سـیـنـه انـدازند) ; 3) pannus tenuis (پارچهء نازکی), quem in coenando super genua expandunt *B.* in app. ; cf. دراز خوان.

پیشانی (suff. ی) prior capitis pars, frons, antiae (ar. ناصیه) *B.* جبهه وناصیه *F.*; 2) oppositus (برابر ومقابل); 3) petulantia, impudentia, durities (شوخی وسخت روئی وقوت وصلابت) *B.*, e. g. in hoc versu : نگارا چند ازین پیمان شکستن ✿ به شیخ پیشانی دل انسان شکستن et in alio poetae : سعدی طاعت آن نیست که بر خاك نهی پیشانی ✿ صدق پیش آر که اخلاص به پیشانی نیست *F.*; inde پیشانی گستاخلق کرد effrons, impudens fuit (وترك ادب ایلدی) *F.*; 4) *met.* fortuna, prosperitas (دولت) *B.* Sec. *F.* desiderium, cupiditas (متابعت نفس ودلخواه) *F.*

پیشانی بَند n. c. i. q. پنجه بند q. v. *B.*

پیشانی دار n. c. qui negotia sua mirifice promovet (که کاری به شکفتگی از پیش برد); 2) coll. پیشانی 4 *met.* fortunatus, felix (دولتمند) *B.*

پیشانی گُشادَه n. c. *met.* i. q. پیشانی گشاده fronte aperto, homo apertus, simplex *B.*

پیش آونگ animal aliis praecedens; antesignanus *F.* Alia vocis پیش آهنگ lectio videtur.

پیش آهَنگ n. c. frons agminis, primum agmen; 2) animal gregem vel armentum praecedens *B.*

پیشپا n. c. stratum pretiosum in anteriore parte domus (صدر خانه دوشنن مقعد) (وفراش معتبر وذی قیمت اثواب خانه در) *F. M.* male : „arca vestiaria“.

پیشپار i. q. پیشپاره q. v.; 2) obstetrix (مرأة التی تقبل [F. تقتل] الولد عند الولادة) *F.* ex مشکلات.

پیش پارَه, sec. *F.* پیشباره, n. c. genus dulciarii (حلوا) e farina, butyro et syrupo confectum, ar. شفارج dictum *B.*, quod ex persica voce ortum videtur.

پیش‌باز i. q. پیشواز n. c. obviam itio (استقبال) *B.* Gl. Sch.; 2) i. q. پیش شاخ coll. پیشوا 2 genus vestimenti in anteriore parte aperti *B.*; cf. ترلك.

پیش پائی (suff. ی) n. c. locus prior, potior; principatus (غلبه وسبقت) *SHL.* اول حالته دیرلر که ایلرو ایاق قویله *F.* ex شرفنامه.

پیش بَند n. c. the balt that passes over a horse breast, to prevent the saddle from slipping back *Shaksp. R.*

پیشبَندی (suff. ی) n. c. ordinatio et prooemium quaestionis (تمهید ومقدمهٔ مطلب) *B.* in app.

پیش بین adi. c. *met.* finem respiciens, consulto, prudenter agens (عاقبت اندیش) *B.* Inde پیش بینی (suff. ی) prudentia, circumspectio.

پیشتَر (suff. تر) comparat. prior, primus; cf. Spieg. Chr. 35 fin. et adv. prius, e. g. پیشتر از شام prius quam vespera Pend. 107 l. ult. — Vox opposita est پستر *HK.*

پیش خانَه n. c. i. q. رواق q. v. (پیشگاه خانه باشد وایوانی که در مرتبهٔ دوم ساخته باشند) *B.* بالاخانه *SHL.*

پیشخَور et پیش خَورد, quorum prius ex posteriore decurtatum est *F.*, n. c. cibus exiguus, qui gustandi modo (بر سبیل چاشنی) sumitur *B.*, ientaculum (چاشت) *F.*; 2) praegustator (نمکچش یعنی چاشنیگیر) *F.* ex Fg., e. g. in hoc versu poetae : شیخ نظامی جهان پیشخورد جوانیت باد ✿ فزون از همه زندگانیت باد *F.*; 3) coll. پیشگی pretium pro vendita mercede postea tradenda anticipatum (بمعنی پیشگی وسلم فروختنه یعنی غلهٔ نا رسیده ومیوهٔ نا پخته وامثال آن که پیشتر فروشند) *B.*

a. p. پیش خَیمَه n. c. a tent or other baggage sent on before *Shaksp.*; a public audience-tent; a sort of dagger *R.*

پیش داد n. c. primus iustorum (عادل اول); 2) qui primus de iniuria coram iudice queritur (اول کسی که تظلم بر حاکمی کند); 3) iudex, qui primus ius oppressi persequitur (حاکمی که اول بغور مظلوم برسد); 4) pecunia operario vel mercenario in antecessum suppeditata (ar. تقدمه); 5) (coll. [Avestan script] paradhâta respondens s. पूर्वधत्त „primum positus“ pars. [Avestan script]; cf. Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 193 et eiusdem Avesta p. 255 germ. versionis) nom. regis Hôshang (هوشنگ) e dynastia Pêshdadiorum, qui propter observantiam iusti hoc nomine insignitus est *B.* — Inde پیشدادیان pl. vocis praec. suff. ی, reges dynastiae Pêshdadiorum.

پیش دار n. c. hastae longae species, qua porcos et verres interficere solent, sic descripta: حربهء بسیار بزرگ که از آهن فولاد سازند و بر آن حلقهای چهار گوشه هم از فولاد تعبیه کنند *B.*

پیش دست n. c. i. q. پیشادست q. v.; 2) i. q. پیشدستی q. v. *B.*; 3) priorem locum occupans, praecellens, potens (صدر نشین وسابق وقوی وتوانا) *F.*; 4) adiutor, auxiliator (مددگار) *B.*

پیشدستی (suff. ی) coll. پیشی locus prior, potior; principatus, excellentia, praestantia (ar. سبقة) *B.*

پیشدن (ex پی et شدن verbum compositum videtur) inclinare, propensum esse (میل کردن) *F.* exemplo non allato. In aliis deest.

پیش رس n. c. primitiae fructuum, e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae: میدان رسید از هزارش یکی ✿ بود باغرا پیش رس اندکی *F.*

پیش رفت adi. c. impressive, forcible, effectual *Shaksp. R.*

پیشرو n. c. dux, antistes, Imamus (پیش قدم ومقتدی ومقدم وامام); 2) concentus musici initium, praeludium (جلای مخصوص که سازندها نوازند) *B.* Inde پیشرو لشکر صحرا *met.* onager (گورخر) *B.*

پیش شاخ n. c. genus vestis, quod feminae induere solent, alias پیش باز et ar. فرجی dictum *B.*

پیش طاق n. c. porticus, vestibulum *M.*

a. p. پیش قبض et sec. *R.* پیش قبضه a sort of dagger worn in the sash *Shaksp. R.*

a. p. پیش قدمی (suff. ی) n. c. alacrity, alertness; activity *Shaksp. R.*

پیشکار n. c. servus, discipulus, mercenarius; 2) adiutor, auxiliator *B.*; 3) tribunus urbis, administrator, praefectus loci (امین شهر ومصلحت گذار مملکت وکتخدای محله) *F.*, e. g. in hisce vers. Schahn.: بدو گفت هرگز تو در حال من ✿ ازین بس نباشی نگر حال من ✿ چنین داد پاسخ ورا پیشکار ✿ که ایدون کانم من ای شهریار ✿ که از تخت نیائی تو هرگز ببهر ✿ بمن چون دهی کتخدائی شهر *F.*; cf. پیشگر et پیش یار.

پیشکاره (suff. ه) i. q. پیشکار *B. F.*; 2) domina, hera domus (مامی وبیوك خاتون) *F.*

پیشکاری (suff. ی) deputyship *Shaksp. R.*

پیشگاه anterior pars (صدر); 2) primus in consessu locus (صدر مجلس) *B.* Gl. Sch.; 3) locus in templo, ubi antistes consistit (محراب مسجد) *B.*; 4) speculá (نظرگاه), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae: با چنین اوج جلال از پیشگاه مسکنت ✿ آگهی وخدمت دلهای آگه میکنی *F.*; 5) stratum coram expansum (فرشی که در پیش افگنند); 6) tapetum, quod ante grabatum (ایوان) et primo consessus loco sternunt *B.*, e. g. in hoc versu: بدیدم یکی خانهء محتشم ✿ نه نخ دیدم آنجا ونی پیشگاه *F.*; 7) rex (پادشاه) *B.* Gl. Sch., qua significatione est compositum

possessivum, proprie significans: primum locum tenens, e. g. in hoc versu Schahn., in quo de rege منوچهر sermo est: ازان پس بدخمه سپردند شاه ✿ تو گفتی نبد نامور پیشگاه *F.*

a. p. پیشگاهِ نُشور *met.* resurrectio (قیامت) *B.*

پیشگاهی (suff. ی) i. q. پیشگاه primus in consessu locus; 2) primum locum tenens; 3) regia dignitas, principatus, e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae: ترا بر سراندیب شاهی دهم ✿ بهند اندرت پیشگاهی دهم *F.*; 4) i. q. پیشگهی q. v. *HK.*

پیشگر (suff. گر) coll. پیشکار servus; 2) adiutor *B.*

پیشکَش n. c. donum, munus (ar. تحفه) *spec.* quod regibus et superioribus offertur *F.*; cf. H. Sam. 74; 2) servitium (خدمتی) *B.* Inde پیشکَش کَرد servitium praestitit (خدمتی آورد) *HK.*; پیشکش نویس a registrar of presents *R.*

پیشگو n. c. i. q. ar. مُعَرِّف apparitor iudicis, qui litigando advocat et aliis muneribus coram iudice fungitur; 2) qui ea, quae quis petit, ad regem refert, in Hindûstân باخبردار (دکن) et in Dekan میر عرض dictus *B.*

پیشگَه pro پیشگاه q. v. *B.*

پیشگهی n. c. opp. سحرگاهی, id, quod ieiunium servans tempore solutionis ieiunii edit ([*HK.* [روزدار] آنچه روزه‌دار (بوقت افطار خورد) *HK.* *B.* in app.

پیشَگی servitium (خدمت وپیش آری) *F.* ex شرفنامه.

پیشگی i. q. پیش خورد 3 q. v. *B.*

پیشگیر imp. verbi پیش گرفتن q. v. s. گرفتن; 2) n. c. mantile, quo in coenando utuntur *M.*

پیش مُزد n. c. i. q. بیعانه *B.*; cf. ربون.

پیشَن et پیشند fibra s. filamenta lignosa palmae (لیف خرما), ex quibus funes (رسن) contorquentur *B.*; cf. پیشه.

پیش نِشین imp. v. پیش نشستن q. v. s. نشستن; 2) n. c. i. q. پازاچ ar. قابله obstetrix *B.* *F.*; 3) amicus, socius *R.*; 4) vini venditor می فروش *SHL.*

پیش نَماز n. c. antistes, qui praeit in precibus (امام که پس او نماز گذارند) *HK.* et *B.* s. چُرگر.

پیش نِهاد res praeposita, praefatio (مقدمه) *SHL.*; 2) propositum; 3) i. q. ar. عادت mos, consuetudo, institutum, lex. *M.* Inde پیش نهاد خاطر ساختن sibi proponere, aggredi, suscipere rem c. acc. H. Sam. 154, 7.

پَیشو (a v. شدن) n. c. i. q. پی رو Gl. in Des.

پیشوا dux, antistes, quem ceteri imitantur, sequuntur (ar. مقتدا); cf. H. pr. reg. p. 7 et 87; 2) coll. پیشباز 2 s. پیشواز, genus vestis, quod feminae induunt *B.* Inde پیشوائی (suff. ی) munus ducis et antistitis; ductus.

پیشواز i. q. پیشباز q. v. *B.* Gl. Sch.

پیشوای فِرِستادگان dux legatorum Dei *met.* Muhammed *HK.*

پیشور (suff. ور) virtute praeditus (صاحب هنر) *B.*

پیشَه i. q. پیشن q. v. *B.*

پیشَه [ê] (suff. ه, coll. z. [Zend] pereta, s. पुरस्कार et पुरस्कृत pars. [Pahlavi]) i. q. ar. حرفه ars, quam quis exercet lucrandi caussa, artificium, occupatio, questus (شغل وکار وعمل وکسب) *B.* Inde in comp. i. q. addictus, deditus *rei*, e. g. حسد پیشه invidiae addictus Spieg. Chr. 3; صداقت پیشه veracitati addictus, sincerus; معرفت پیشه scientiis deditus

M.; 2) genus fistulae (نی) pastoriciae, alias توتك dictum. — Inde پیشه کردن artem exercere Rosen Narr. 64, 2.

پیشهٔ آتش *met.* opera diabolica (کارهای شیطانی) *B.*

پیشه‌گر et پیشه‌ور (suff. گر et ور) artifex, opifex (اهل صنعت واستاد کار) *F.* Schahn. t. I, p. 48, vs. 17, ed. Mohl; cf. پستیوار.

پیشه مرغ n. c. volucris cadaver vorans (مرغ مردار خوار) *B.*

پیشه‌گر v. s. v. پیشه‌ور.

پیشی (suff. ی) i. q. پیشدستی q. v. *B.*

پیش‌یار n. c. i. q. پیشکار q. v.; 2) i. q. پیشاب urina; 3) vas vitreum urinale aegroti (قارورهٔ بیمار), quod medicis spectandum praebent, qua significatione etiam پیش‌یان scribitur *B.*

پیشیاره n. c. discus (خوانچه وطبق), quo in consessu bellaria et flores (تنقلات وگل) circumferuntur *B.* In *F.* lex. huic voci significatio vocis پیش پاره tribuitur, ipsum autem پیش پاره omittitur.

پیشین et پیشینه (suff. ین et ینه) anterior, antiquus, priscus (opp. پسین, ar. مقدم) *F.* Inde pl. پیشینگان antecessores, maiores Chr. Sch. 6, 76, Frag. 20, 16.

پیغاره i. q. بیغار s. بیغاره q. v. *B.* Gl. Sch.

پیغاله poculum vini (قدح وکاسهٔ شراب) *B.*

پیغام i. q. پیام q. v. *B.*

پیغامبر n. c. i. q. پیغمبر q. v.

پیغام i. q. پیغامبر, e quo decurtatum est Gl. Sch.

پیغان [ê] foedus, pactum (عهد وپیمان); cf. پیغون; 2) vanus, futilis (هرزه) *B.*

پیغلوش [ô] coll. پیلگوش et پیلغوش (e quibus literis غ et ل transpositis et lit. گ cum غ permutata ortum videtur) species lilii (سوسن) maculis (خال) nigris in margine et plicis (چین) parvis, alias سوسن آسمان گون dicta *B.*; cf. پیغولوش.

پیغله i. q. پیغوله (e quo decurtatum videtur) angulus (کنج وگوشه) Gl. Sch.; angulus *domus;* angulus *oculi;* 2) iter devium (بیراهه opp. راه) *B.* Cf. پیغوله.

پیغمبر pro پیغامبر i. q. پیامبر s. پیمبر (a v. بردن) *proprie* nuntium afferens, nuntius, legatus; *spec.* legatus Dei, propheta *F.* Inde پیغمبری (suff. ی) prophetae munus et dignitas Frag. 21, 12.

پیغن; e quo ar. فیجن, i. q. سداب ruta *B.*

پیغو i. q. پیگو Paigû *vulgo* Pegu, nomen regni noti *B.* versus orientem Bengaliae (بنگاله) Gl. Sch.; regio Tatariae (دیار تاتار) Gl. Sch.; 2) nom. regum regni پیغو *B.*; cf. Frag. 26, 16 et not. ad h. l.

پیغو avis quaedam venatica e genere earum, quae باشه dicuntur; cf. اشکره; 2) rostrum avis *B.*

پیغور et پیغور os, orificium parvum (دهان تنگ); 2) vas exiguum (مرطبان کوچک) et simil. *B.*

پیغولوش [ô] i. q. پیغلوش; 2) domus formicarum (خانهٔ مورچه); 3) os (دهان); 4) auris (گوش) *B.* in app.

پیغوله i. q. پیغله *B.*; angulus, e. g. in hoc hem. Schahn.: به پیغولهٔ شد فرود از مهان Gl. Sch.

پیغون i. q. پیغان 1 q. v. *B.*

پیغوی (suff. ی) a Paigû oriundus Frag. 27, 1; 2) lingua turcica (لسان ترکی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: بگفتم که وصلت ستانم بجان ☆ بگفت پیغوی‌را ندانم زبان *F.*; 3) scriptura turcica *M.*

پیغه coll. بیغه lignum putridum in regione خوزستان ut fomes adhibitum *B.*

پیک (suff. ک) a pedibus, pedisequus, parasitus (ar. طفیل) *B.* in appendice.

پَيكِ B. et پَيك F. HK. nuntium afferens, nuntius (پيام وخبر آورنده) B. in app.; tabellarius, cursor (قاصد ونامه بر وشاطر) F.

a. p. پَيكِ أَجَل fati satelles, angelus mortis Gul. 8, 1.

پَيكار, sec. F. پَيكار et پيكار, bellum, certamen; 2) intentio, propositum, consilium (قصد واراده) B.; 3) pictura C.; cf. پيكارگر. Fortasse cum پيكر q. v. cognata vox et cum s. प्रतिकार conferenda. Inde پيكار پرستان n. c. met. viri belli cupidi, bellicosi B. et پيكار كردن c. با pugnare, certare cum alqo Gul. 40, 18.

پَيكارگَر (suff. گر) pictor (نقاش), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : آنچنان بد شكل وبد اندام بود وبد لقا ❀ رسم صورت كردنش عاجز شود پيكارگر F. Fortasse pro پيكرگر; cf. پيكار 3 et پيكر.

پَيكارگَر (suff. گر) bellator, miles C.

پَيكارُكرد nom. soni cuiusdam (نوائى) musici Gl. Sch.

پَيكان cuspis ferrea; cuspis sagittae, hastae (آهنى كه بر اوق دمرنى ونيزه حربه سى) F. تير وصل كنند HK.; sagitta, telum M.

پَيكان s. پَيكان pl. vocis پَيك s. پَيك nuntii SHL.

پَيكانِ شكارى cuspis venatoria, de q. v. s. بيلك.

پَيكان كَش n. c. instrumentum cuspidi sagittae extrahendae R.

پَيكانِ كمان met. sol; 2) stellae B.

a. p. پَيكانِ مقراضه met. cuspis bidens sagittae (پيكان دو شاخه) B.

a. p. پَيكانه سُم, sec. HK. پَيكان سُم, n. c. id, cuius venenum (سم) instar cuspidis est B. HK., de unguibus avium omnique alia re cuspidata F.

پَيكانى (suff. ى) species rubini et turcoidis, quae etiam لعل پيكانى et فيروزه پيكانى dicuntur; 2) species salis ammoniaci, نوشادر پيكانى dicta, quod formam cuspidis sagittae habet B.

پَيكَر (vox cum praepositione پى q. v. composita, respondens patikara IC., s. प्रतिकृति, nam quae magis consonat forma प्रतिकार significatione „imago" non in usu est et cognato پيكار „bellum" respondet; armen. patker et aram. פתכר, s. ܦܬܟܪܐ) forma, exemplar (قالب وكالبد); 2) statura (جثه); 3) imago, facies (صورت) B.; 4) idolum (بت) Gl. in Des.; cf. پيكر پرست; 5) templum idolicum (بت كده) B.

پَيكَرانِ درخش met. stellae coeli; 2) sermone Sufiorum : imagines incorporeae (صورتهاى روحانى) B.

پَيكَرانِ مانا i. q. عالم برزخ i. e. عالمى ميان ملك وملكوت mundus intermedius inter mundum rerum visibilium et mundum rerum invisibilium, sic descriptus : شبيه است باجسام از آن حيثيت كه محسوس مقدارى است وبارواح از آن حيثيت كه نورانى است وآنرا عالم مثال نفوس منطبعه وخيال منفصل وارض حقيقى خوانند B.; cf. مانا et Pend. p. 184 et پيكرستان.

پَيكِ رايگان met. luna; 2) mercator (سوداگر); 3) viator (راه گذرى); 4) zephyrus (باد صبا) B.

پَيكَر پَرَست n. c. idololatra (بت پرست) B.

پَيكَرِستان (suff. ستان) i. q. پيكران مانا B.

پَيكَرِ گاو met. lagena (صراحى) bovis forma B.

a. p. پَيكِ فَلَك met. luna B.

پيكند, sec. F. پَيكَند, locus quidam in regione Tûrân B., nom. antiquum urbis سمرقند F.; cf. بيكن et بيكند s. بيكند.

پيلْ آمرود n. c. species pyri (امرود) *B.*

پيلْ پا n. c. (elephanti pedem habens) genus hastae (حربه) Aethiopum; 2) poculum (قدح) magnum vini; 3) morbus elephantiasis dictus (ar. داء الفيل); 4) columna (ستونى), quo tectum sustinetur *B.*

پيلْ بالا adi. c. *met.* altae, magnae staturae (بلند وعظيم جثه); 2) cumulatus, accumulatus (توده وخرمن كرده); 3) multus, copiosus (بسيار) *B.*

پيلْبان n. c. rector vel custos elephanti Spieg. Chr. 66 fin. Inde پيلبانى (suff. ى) munus rectoris vel custodis elephanti *R.*

پيلْ پايه n. c. columna saxis exstructa (كه از گچ وسنگ سازند), qua nititur opus arcuatum (كه بر بالاى آن پايهاى طاق گذارند) *B.*

پيلْ بَند n. c. terminus technicus Schahiludii, in quo duo pedites (پياده) et unus elephas (يك فيل) efficiunt i. q. بند dicitur *B.* in appendice, i. e. in quo duo pedites et unus elephas se invicem sustentant *Shaksp.*

پيلْتَن elephanti corpus habens, i. e. *met.* permagnus et robustus *F.*; 2) equus; 3) agnomen Rustami Dastân (رستم دستان) *B.*

پيلْ زور n. c. elephanti robore praeditus, robore praevalens *B.*

پيلَس i. q. پيلسته ebur *F.*, e quo decurtatum videtur, e. g. in hoc versu مير نظمى poetae : اگر بر تخت پيلسرا نشينى ✿ شود جا عاقبت زير زمينى *F.*

پيلَستَه (vox cum استه os, ut videtur, composita; cf. پيلاسته) ebur (عاج) *B.* دندان فيل Gl. Sch.; 2) coll. पीलु (the metacarpus, the central part of the hand Wils.) brachium (ساعد دست); 3) coll. بيلسته digiti manus *B.*; 4) genae, facies (رخساره وروى) *B.* Gl. Sch; 5) corium

پيَكَندَن i. q. پيوستن q. v.; 2) in filum trahere, inserere (در سلك در آوردن ودر سلك كشيدن); 3) colligere (جمع نمودن) *B.* Verbum cum پيوستن cognatum et pro پيوندن positum videtur, quum imperativus verbi پيوستن sit پيوند, ut بند imperativus verbi بستن et lit. و haud raro cum گ s. ك permutetur. In *F.* lex. legitur etiam پيَگَند cum lit. گ, quod est 3 ps. sing. praet. abs. verbi پيگندن.

پيَگو i. q. پيغو *B.*, lit. گ cum غ permutata.

پيَكور n. c. vestigio, indicio carens (بى نشان); 2) *met.* coecus (نابينا) *B.*; cf. پى كور كردن.

پَيگور (s. potius پَى گور) vestigia onagri persequens, post onagrum (دنبال وپى گورخر) *B.*

پيل (s. पीलु vox apud Indos barbara, a r. पील् a) arcere, prohibere, ut proprie significet : defensor, protector, respondens syn. वारु et वारण, b) cessare, stupere, ut proprie significet : stabile, immobile *animal*, respondens alii syn. कफिन् phlegmaticum *animal*) unde ar. فيل elephantus et latrunculus Schahiludii sic dictus; 2) coll. پيله 3 crumena, marsupium (كيسه وخريطه) *B.*, unde پيل مى lagena magna vino repleta (قرابهء پر مى) *HK.* s. بپاى پيل مى; 3) coll. پيله 6 nodus (گره) *B.*; cf. دشتپيل s. دشپيل s. دشبل.

پيلِ آب كَش *met.* nubes atra (ابر سياه) *B.*

پيلارام nom. arcis (حصار) magnae *B.*

پيلاس *R.* et پيلاستَه i. q. پيلسته q. v. *M.*

پيلْ اَفكَندَن elephantum prosternere, *met.* debilem, infirmum reddere (عاجز كردن) *B.* Inde پيل افكن *met.* profligans, subigens, robore superans Spieg. Chr. 108, 6 coll. schol. ad h. l.

e pelle caprina coloratum et suaveolens (سختيان واديم) *F.* exemplo non allato.

پيلِ سَفيد elephas albus; 2) nomen honorificum, quo in quibusdam provinciis Indiae rerum publicarum rectores appellabantur, e. g. بخطاب پيل سفيد موسوم ساختند „nomine Pîli sâfîd illum ornabant“ Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 364 et 509.

پيلسَم nom. fratris Pîrâni Vîsah (پيران ويسه), qui erat unus ex athletis Afrâsiyâbi et a Rustamo occisus est *B.*

پيلسُم argentum solidum (سيم سطبر وسخت); 2) *met.* nox obscura *B.*

پيلْغُوش n. c. i. q. پيغلوش; 2) flos nenuphar (گل نيلوفر); 3) i. q. خاک انداز pala elephantis auri similis *B.*; cf. پيلگوش, e quo ortum videtur lit. گ cum غ permutata.

پيلقَن pingue *animal;* 2) crassa *res F.* exemplo non allato. Fortasse pro پيلتن falso lecta vox.

پيلَك i. q. بيلَك q. v. *F.*

پيلَكش (cf. كشيدن) n. c. genus armaturae bellicae (سلاح جنگ) *B.*

پيلْگُوش [ô] n. c. i. q. پيلغوش; 2) i. q. ar. لوف i. e. planta serpentaria sive dracunculus, gr. ديو باقونيطس *B.* s. potius دير باقونيطس dictus, ut in lex. *HK.* legitur, quod e gr. δρακοντία depravatum videtur, de q. v. Dioscor. l. II, c. 195 et not. ad h. l. t. II, p. 479 et 480 ed. Kühn; cf. راسن et غرسا.

پيلْگُوشَك (suff. ك) diminut. vocis پيلگوش; 2) i. q. گل ريواج ar. نور الريباس *B.*, de q. v. s. ريواج s. ريباس.

پيلْ مال (cf. ماليدن) n. c. *met.* obtritus, proculcatio (پى سپر كردن وپايمال نمودن) *B.*

a. p. پيل محمود nom. elephanti, quo usus est Abraha (ابرهه) in devastanda urbe Mecca *HK.*

پيلِ محمود elephas, quem Sultan Mahmûd Gaznevida poetae عنصرى auro impletum (پر از زر) dono dedit *HK.*

پيلْ مُرغ n. c. i. q. فيل مرغ gallus indicus (پيروچ) *B.*

a. p. پيلِ مُعَلَّق دَر هَوا (elephas in aere suspensus) *met.* nubes (ابر ar. سحاب) *B.*

پيلو lignum dentibus scalpendis, ar. اراك, quod est arboris spinosae species dentiscalpiis conficiendis; 2) fructus (بار) eiusdem arboris اراك *B.*

پيلْوا coll. بيلوا pharmacopola, aromata vendens (دارو فروش وعطار) *B.*

پيلْوار (suff. وار) elephanto similis *met.* permultus, permagnus (بسيار بسيار) *B.*; cf. Chr. Sch. 56, 385.

پيلْوايَه hirundo (پرستوك) *B.*

پيلَوَر [ê] i. q. پيلهور, e quo decurtatum est *F.*

پيلَوَن (fortasse pro پيلهون suff. ون) genus serici subtilis et pretiosi *F.*

پيلَه [ê] coll. بيله 11 et پله 2 glomus serici s. glomus, quo se bombyx tegit (اصل ابريشم وغوزهٔ ابريشم كه كرم تنيده باشد); 2) bombyx (كرم ابريشم); 3) coll. پيل 2 et بيله 3 *gen.* loculus (خريطه); 4) coll. بيله 2 genus herbae et medicamenti; 5) *a similitudine* (بطريق تشبيه) oculus et palpebra; 6) coll. پيل 3 *gen.* nodus quivis et *spec.* nodus media in cauda (دنبال), qui amovendus est, ut cauda bene se habeat; 7) coll. بيله 10 sordes, pus vulneris; 8) coll. بيله 1 terra utrinque aqua circumdata; insula; 9) coll. पील्‌ (an arrow Wils.) cuspis sagittae (پيكان تير).

پيلهٔ بينى alae nasi (پرون قنادى) *F.* exemplo non allato.

a. p. پيلهٔ فَلَك planum, spatium expansum orbis coelestis (صحراى فلك) *B.*

— F. بادهٔ لعل ولبت مرجان ای جانانه ده Inde پیمانه پر شدن (mensura impleta est) *met.* vita ad finem pervenit (عمر بآخر رسید) *B.*

پَیمانَه کَش n. c. poculum exhauriens, i. e. potator, compotator; cf. Anv. Soh. p. 138, l. 21.

پَیمانَه کَشی (suff. ی) poculi haustus, potatio (شراب خواری) *HK.*, e. g. in hoc versu Hâfizi : مطلب طاعت وپیمان وصلاح از من مست ✿ که به پیمانه کشی شهره شدم روز الست „ne petas a me ebrio obedientiam, pactum et honestatem, quia ipso die, quo fata sunt decreta, calicibus exhauriendis celebratus fui.“

پَیمای i. q. پیما q. v.

پَیمایِش (suff. ش) mensio, mensura *SHL.* *R.*

پَیمَبَر i. q. پیغمبر *F.*; cf. Spieg. Chr. 82, 4.

پَیمودَن (verbum ex rad. z. ما mâ, s. मा praefixa praep. پَی q. v. ortum, coll. pars. پیمودن et z. maṅm et phlv. פתמאן s. v. پیمانه allatis) imp. پیما s. پیمای *gen.* metiri sive mensura, sive ulna (اولچمک معناسنه کیله ایله اولسون آرشون ایله اولسون) *F.*; 2) saepe *metaphorice* adhibetur, e. g. راه پیمودن viam metiri i. e. a) incedere, proficisci Chr. Sch. 2, 12. 73, 30, b) praecipere Frag. 33, 17; باده پیمودن vinum potare; cf. پیما.

پیناسَک alia lectio vocis بیناسک q. v. *HK.*

پینَکی somnus levior (غنودنی سبک ar. سِنَة) *B.*

پینو et پینوك lac acidum, schistum et siccatum; caseus (کشك i. e. دوغ ترش خشك شده ar. أَقِط turc. قروت); 2) oxygala stillata (ماست چکیده), cui butyrum nondum exemtum est *B.*; cf. پنیر.

پینووا (cf. با pro وا i. q. آش) n. c. puls e lacte acido schisto paratum (آش کشک وآش قروت) *B.*

a. p. پَیلْ هَوائی (suff. ی) n. c. *met.* nubes (سحاب ar. ابر) *B.*

پیلَه‌وَر (suff. ور) et پیلَوَر [ê] circumforaneus, scrutarius, qui pharmaca, varia aromata, acus, sericum, aliasque merces viliores huc illud vendendas defert *B.*; cf. Gul. 8, l. 14, ubi margaritarum venditori (جوهر فروش) opponitur; cf. پیزر.

پَیَم pro پیام q. v. *M.*

پَیما s. پیمای imp. verbi پیمودن; 2) in comp. part. praes. significatione, e. g. باده پیما vini potor *B.*; بادیه پیما deserta peragrans; سخن پیما verborum pensitator = eloquens orator *M.*

پَیمان (a v. پیمودن coll. پیمانه ut *proprie* m e n s u m significare videatur) pactum, foedus (شرط وعهد); 2) consanguineus, affinis (خویش وپیوند) *B.* اقربا وتعلقات *F.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : با این همه کو قند تو کو عهد وکو سوگند تو ✿ چون بوریا بر می شکن ای پیمان خویش ای پیمان من *F.* Inde پیمان بستن pactionem conficere, pacisci; cf. Chr. Sch. 105, 314 et پیمان شکستن pactum, foedus violare *ibid.* 47, 253.

پَیمانْ فَرهَنگ n. c. nomen libri de rei publicae gerendae ratione et prudentia (در اداب جهانداری), auctore primo Persarum propheta مه آباد dicto *B.*

پَیمانَه (suff. ه, coll. z. maṅm, phlv. פתמאן) instrumentum, quo mensura aridorum et liquidorum definitur, respondens ar. قفیز et کیل; modus, mensura (قفیز) *B.* قفیز وکیل که بر آن غله وجز آن پیمایند *SHL.* اولچك در كه عربیده كیل وقفیز دیرلر *F.*, e. g. in hoc versu poetae : الدین بکرانی پیمانهٔ خرمن غم تو شد دل من ✿ بگشا زسر زلف وفا مشکل من *F.*; 2) poculum vini, scyphus (قدح ظرفی که بدان شراب نوشند *B.* (شراب خوری *SHL.*, e. g. in hoc versu استاد poetae : روح بستان راح ده پیمان ستان پیمانه ده ✿

پـيـنـوئـيـن (suff. ين) cibus ex lacte acido schisto et siccato *F.*

پينَه lacinia (پارچه) calceo vel vesti assuenda *B. F.* Inde پينه زدن resarcire et پـيـنـه دوز n. c. qui lacinias assuit; qui resarcit *M.*; 2) callus (بـهـرک 1) *B.*; 3) axilla; 4) pili, qui sub axillis crescunt (قـولتق وانده بتن قيل) *F.* exemplo non allato.

پَيو later crudus (كلوخ كه پارچهاى گـل خشك شده باشد) *B.*

پَيُو [ô] morbus quidam hominis, alias رشته et نارو dictus *B.*; 2) i. q. پَـيَـو later crudus *F.* ex Fg.

پيُو i. q. پَيَو later crudus (كلوخ); 2) sec. al. gemini تـوامر اولان اولاد turc. ايكيز, ut in hoc versu مـيـر نـظـمـى poetae : راه شادىرا نكرده هيچ پـو ۞ كوئيا دل با غمت بوده پيو *F.*

پـيـوار et پـيـوَر [ê] i. q. بيوار s. بيور decem millia *HK.*

پيواز i. q. بيواز vespertilio *B.*

پيواستَه propugnaculum (برج) arcis vel loci muniti *B.*

پَيوَزَه indusium similisve vestis laxa (كوكلك وامثالى بـول اثواب) *F.* exemplo non allato.

پيُوس [ô] i. q. بيوس signif. 2, 3 et 4 *B. F.*, quae posterior lectio praeferenda videtur docente lex. *SHL.* auctore (وصحيح بـبـاء تازيست) *SHL.*

پَيوَست 3 ps. sg. praet. abs. verbi پيوستن; 2) i. q. پيوسته q. v.; 3) i. q. پيوند q. v.; 4) *sermone myst.* gradus quidam perfectionis religiosi, qui vitae contemplativae se tradit, sic descriptus : وصـول سـالـك است از قـيـد تقيد بدرجهٔ اطلاق حقيقت يعنى نقطهاش بدائره وقطرهاش بمحيط واصل شد *B.*

پيوسته. v. s. v. پَيوَستَگى et پَيوَستَگان

پَيوَستَن (ex وستن pro بستن et praepositione پَى q. v. compositum coll. pars. پدوند) imp. پيوند ut ar. وصل iungere *rem rei* c. acc. et ب r., coniungere et *pass.* coniungi (اولاشمق واولاشدرمق هم لازم هم متعدى) *F.* ملحق شدن *B.*; se adiungere, se consociare, societatem inire c. به H. Sam. 38. 60. Gul. 158, 19 et cum با Gul. 186 et c. در Gul. 21. Inde de poetico sermone i. q. versibus describere, versus pangere Chr. Sch. 34, 98. 86, 251 et 256; 2) intrare, pervenire (داخـل گـرديدن) *B.* c. ب loci Spieg. Chr. 131, 2. Inde بجوار رحمت غـفـور پـيـوستن „in vicinitatem misericordiae Dei clementissimi pervenire“ s. بجوار حق پيوستن „in vicinitatem Dei pervenire“ i. e. mori H. Sam. 48, 5; بوضوح پيوستن ad evidentiam pervenire i. e. demonstrari Not. et Extr. t. IX, p. 192 med.

پَيوَستَه, part. praet. v. پيوستن, coniunctus *B.* متصل *F.*; 2) compositus (مركب opp. بسيط) Gl. in Des.; 3) continuus, perpetuus et adv. continuo, semper (هميشه ودائم) *B. F.*; cf. Pend. 99 fin.; 4) qui prae lacrimis loqui non potest (كـه از بسيارى گـريستن نتواند سخن گفتن واگـر گـويد گره بـر سخنش افتد) *B.* et *F.* ex تـحـفـة الاحباب. — Inde plur. پيوستگان i. q. ar. مـركـبـات res compositae, ut plantae, fossilia (جـمـاد) et animalia; et پيوسـتـگـى (suff. ى) n. abstr. coniunctio (وصيله وتوصل) *B.*; پيوسته شدن coniungi, pervenire *M.*

پَيوَستَه بَـرو s. پَيوَستَه اَبـرو cuius supercilia coniuncta sunt (جفت ابرو) *SHL. HK.*

پَيوَستَهگَرى (suff. گر et ى) coniunctio, unio (پيوند كردن); 2) consensus, concordia (موافقت نمودن) *B.*

پَيوسيدَن sperare; 2) putare (اميد طوتمق ودخى ظن وگمان ايلمك) *F.* exemplo non allato; cf. بيوسيدن et پيوس et پيوشيدن.

پيُوشيدَن et پيُوسيدَن putare; 2) sperare; 3) se humiliare; 4) lugere (ظـن ايتمك

(ورجا وتواضع ایلمك وماتم ایلمك) *F.* ex نعمة الله exemplo non allato; cf. پیوسیدن et پیوسیدن et بیوش et پیوش et بیوس.

پَیُوش [ô] i. q. بیوش q. v. *F.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: نشستند در بزم وکردند می نوش ✿ پیوشی زبیرون همیزد بگوش *F.*

پَیُوك et پَیَوك [ô] i. q. بیوك sponsa *B.*

پَیوکان coll. بیوکان sponsa (عروس) *B.* in appendice.

پَیوکانی (suff. ی) i. q. بیوکانی nuptiae *B.*

پَیوَند (coll. pars. پدوند) imp. v. پیوستن; 2) coniunctio, copulatio (اتصال) *B.* iunctura articulorum; vinculum *F.*; 3) compositio (ترکیب); 4) coniunctus, cohaerens, contiguus (متصل) *B.*, e. g. ابد پیوند aeternitate coniunctus = aeternus; آسمان پیوند coelum pertingens *M.*; نکته پیوند acumine coniunctus = ingeniosus Spieg. Chr. 131, 3; 5) consanguineus, affinis (خویش وتبار) *B.*; cf. Chr. Sch. 106, 329; (اتصال وسبب وبند مفاصل وقید وتعلقات) *F.* — Inde پیوند کردن coniungere, copulare *M.* c. ب Spieg. Chr. 6, l. ult.

پَیوَندکار (suff. کار) a patcher et پَیوَندکاری (suff. ی) patching, cobbling *Shaksp. R.*

پَیوَندَن i. q. پیوستن *C.* ex vers. pers. Nov. Test.

پیوَه i. q. بیُو tinea *F.*

پَیُوی [ô] nuptiae (عروسی) *HK.*; cf. بَیُو.

پیَه (suff. ه et پی) lit. ه occulta, i. q. پی رو q. v. *B.*; 2) accidens opp. substantiae (عرض که مقابل جوهر است) Gl. in Des.

پیه lit. ه manifesta, coll. vocis forma decurtata پی, adeps (ar. شحم); inde medulla e. g. palmae, q. v. s. جدب; cf. پیه بالنگ; 2) *met.* vana gloria, fastus, superbia (غرور وکبر), e. g. si dicunt فلانی در پیه خود می میرد, i. e. „aliquis prae fastu et superbia sua moerore affectus est“ (از کبر وغرور خود در اندوه است) *B.*

پیهِ بالَنگ i. q. آبَست pulpa mali citrei *B.*

پیهزَنَه n. c. genus herbae turc. دانه چادری dictum *F.*

پیه سُوز [ô] n. c. i. q. پیسوز q. v. (جنسی از شمع که درو پیه سوزانند) *SHL. F.*

پیه قاوَندی s. پیه قیوندی oleum quasi concretum et spissum (بسته ومنجمد); quod e granis (دانه) sumunt, ut sunt nuces (فندق) *B.* Cf. قاوند.

پیهکست medicamentum (دارو) turc. قرغه دوکلکی dictum *F.* ex الحلیمی; *M.* vertit: „nux vomica“.

پَیهَم (a voce پَی) successivus, continuus (مترادف ومتواتر); 2) adv. pedetentim, continuo (پی در پی) *B.* in appendice.

پیهو animal parvum, quod sanguinem e corpore sugit (مکد) *B.* in appendice.

پیهوَرنه lingua pehlevica (لسان پهلویه): nuntius, cursor (پیک) *F.*

ت

ت tertia alphabeti litera, in numeris 400 significans, de cuius valore et cum cognatis literis ث, د, ذ et ط permutatione vid. Institut. ling. persicae. Talium literarum permutatio etiam in singulis vocibus notata est.

تْ pronomen 2 ps. sing. nomini, verbo et coniunctioni intermedia vocali َ affixum, quae ad praecedentem literam vocali destitutam transit, vel praecedente ه occulto addita litera ا suffulta est. In poetico autem sermone vocalis intermedia َ etiam abesse potest, si metrum vel rima exigit. Tale pronomen suffixum aut pronominis possessivi vices gerit, aut casum obliquum ترا exprimit, e. g. in hoc versu Schahn. : تن وجانت یزدان نگهدار باد ✿ دلت شادمان بخت بیدار باد Gl. Sch. Plura vid. in Institut. ling. pers. §. 168 — 180 et 426 — 435.

تا (phl. תו Spiegel eingesch. St. i. Vend. 15, pars. ادیوید et ادیو, coll. tya *IC.*, s. ved. त्यद्, s. तावत्, prâcr. ता) respondens ar. الی et حتی est

I. praepositio opp. از usque ad termino incluso vel excluso, qua significatione praepositio ب sequi vel omitti potest. Inservit etiam tempori futuro designando, e. g. تا یك دو ماه „uno vel duobus mensibus" Frag. 23, 20;

II. coniunctio temporis a) donec, dum, quamdiu, qua significatione cum aoristo et in ipsa narratione etiam cum praet. absol. et cum plusquamperfecto construitur; b) ex quo, simulac sequente praeterito absoluto; c) priusquam, antequam sequente futuro exacto vel aoristo illius vices gerente;

III. coniunctio consilium et finem actionis denotans ut, *germ.* damit, *gall.* afin que constructa cum aoristo et, si praeteritum absolutum praecedit, cum eodem hoc tempore. Post verba iubendi تا cum aoristo construi solet, si ad mandatum tantum respicitur, mandati executionis autem simul ratione habita cum praet. absoluto construitur. Imperativus prohibitivus etiam exprimitur coniunctione تا sequente aoristo;

IV. particula vim augens ante چه et که ad exprimendam exspectationem cum interrogatione coniunctam et ante چون respondens docente *F.* lex. auctore particulae نیز, e. g. in hoc رباعی : آنروز که عقد کار گردون زده اند ✿ نقد زر عاشقی در کون زده اند ✿ واقف نشوی زعقل تا چون زده اند ✿ کاین زر زسرای عقل بیرون زده اند *F.* Plura vid. in Instit. ling. pers. §. 233. 382. 476. 524. 534. 563—565. 571. 572. 576 et 584, d., ubi etiam multa exempla allata sunt.

تا coll. تاه et تای res una, singula, sola per se, opp. duabus (ar. فرد ar. طاق opp. جفت), e. g. de panno, charta aliisve rebus, ut dicant, e. g. تای جامه „pars panni uni vesti apta" (جامه‌واری از قماش); یکی تای کاغذ „unum folium chartae" (تخته ویك ورق); چند تای جامه „plures singulae vestes" (چند طاقه جامه); چند تای کاغذ „plura folia chartae (چند طاقه کاغذ) *B.* coll. hoc versu حضرت مولانا poetae : کم بگوید شرح این بیحد شود ✿ مثنوی هشتاد تا کاغذ شود *F.* et تای موی تو بلکه تاری از جامهٔ ترا بهمه خراج عراق ندهم „ne unum quidem pilorum tuorum, quin ne unum quidem filum vestis tuae pro omnibus Iracae vectigalibus tradam" H. Sam. 98, l. ult. Eodem sensu dicitur تاجامه H. Mong. I, 300, not. 102; 2) adv. per se solum, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : تا مرو هرگز براه وهم مشو ✿ هیچ در جا این سخن از من شنو *F.*; 3) *de onere* تای بار dimidium totius oneris i. e. res alteri par pondere et quantitate, aequipondium (نیمهٔ خروار یعنی یک لنگ بار ar. عدل) *B.* یسوک تنگی

F., e. g. in hoc versu شیخ اوحدی poetae : بنویسد برات بر جائی ✿ کزو خروار وا کند تائی *F.*; 4) cardinalibus affixum format numeralia multiplicativa et respondet s. धा et *lat.* p l e x, *germ.* f a c h, e. g. یک تا simplex, دو تا duplex, سه تا triplex *B.*, de q. v. Institut. ling. pers. §. 159; coll. hoc versu Hâfizi poetae : مغنی ملولم دوتائی بزن ✿ بیک تائیء او که تائی بزن *F.*; 5) similis, instar (مثل ومانند) *B.*, e. g. in hoc رباعی poetae مولانا کاتبی : چون خواجه نظام نیست بزم آرائی ✿ بی صوت خوشش مباد جائی جائی ✿ هرساز که هست تای آن بتوان یافت ✿ تنبور ویست آنکه ندارد تائی *F.*; 6) pro تار, e quo decurtatum est (مخفف تار طنبور وتاری که در مقابل پود است) *B.*

تاء vacca, quae semper mulgetur (گاوی که دوشیده شود همیشه) *B.* in appendice.

تاب imp. verbi تابیدن et تافتن; in comp. part. praes. significatione; 2) splendor, nitor (تافتن) cuiusvis rei lucentis (که نورانی وروشن باشد), ut solis, stellae, lucernae al.; 3) ardor, aestus (حرارت وگرمی) *B.*; 4) res quaevis lucida, ardens (هرچه روشن ودرخشان وتافته آهن وهرچه گرم بود) *F.* inde ferrum ardens (آهن تافته) *B. F.*; 5) potestas, potentia (طاقت وتوانائی) *B.*; cf. H. Sam. 140, 17; 6) rotatio, tortus, curvatura (چرخ وپیچ) funis, comae, al. *B.*; cf. Chr. Sch. 90, 58; 7) afflictio, dolor, tormina (رنج ومحنت ومشقت) *B.*; cf. Spieg. Chr. 93, 4; confusio, tumultus (شورش) *F.*; 8) ira, indignatio (خشم وقهر وغضب) *B.*; cf. تاو. Addit *F.* et *C.* homines mundi (مردم عالم) sine exemplo. — Diversae vocis تاب significationes a duplici verbi تابیدن s. تافتن significatione splendere et torquere derivandae sunt. — Inde تاب دادن splendorem, nitorem dare; 2) contorquere; cf. تابده.

تابا i. q. تابه sartago, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : بدید روی جهانتاب آن ملک سیما ✿ زخجلتش شده ماه سپهر چون تابا *F.*

تاباق scipio (چوب دستی), quem monachi قلندران dicti manu gestare solent *B.*; cf. تاپاق.

تاباک truncus arboris (تنهء درخت) *F.*; cf. تاپان et 2 تاپال.

تاپاک perturbatio, animi motus, inquietudo, angor (طپیدن واضطراب وبی قراری) *B.* Fortasse a تپیدن derivanda vox.

تاپال coll. تاپه stercus bovinum (سرگین گاو) *B.*; 2) coll. تاباک truncus arboris *B. F.*; 3) alta statura (قامت بلا), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : شود در باغ سرو ونخل تاپال ✿ گر آید جلوه آن موزون تاپال; 4) ala (بال یعنی قناد) *F.* ex مجمع.

تابان (suff. ان) part. praes. verbi تابیدن q. v. *SHL. F.*; cf. Chr. Sch. 89, 38 et تابناک. — Inde تابانی (suff. ی) splendor, lux *Shaksp. R.*

تاپان i. q. تاپال 2 truncus arboris *B. SHL.*

تابانیدن et تابانْدن caussale verbi تابیدن *C.*

تابخانه n. c. domus, in qua sunt vapores et fornax (بخاری وتنور); 2) domus, cuius solum ut in balneis cavum (مجوف) est, igne calefacta, in qua per hiemem habitare solent; 3) sec. alios domus magna aestiva; 4) sec. al. domus speculis circumquaque ornata (که دیوار آنرا از آئینه), portis et fenestris vitreis (ودر وپنجرهء آن بلور کرده باشند), ut, qui intus est, ea, quae extra sunt, spectare possit *B.*; cf. تاوانه.

تابدار (a v. دار داشتن) adi. c. splendens, nitens; 2) ardens, calidus (ضیالو وحرارتلو), e. g. in hoc versu استاد عنصری poetae : گفتم نهی برین دلم آن تابدار زلف ✿ گفتا که مشکناب ندارد قرار وتاب *F.*

تابدان n. c. podium arcuatum prope tectum domus (طاقچهٔ بزرگی نزدیک سقف خانه) duobus lateribus apertis vel reticulatis, aut latere externo reticulato et latere interno nudo vel ornato picturis et vitro colorato (وطرف درون‌را پارچهٔ نقاشی کرده وجام وشیشهٔ الوان کنند وگاهی خالی گذارند); 2) fornax balnei (گلخن حمام); 3) caminus s. ustrina (کوره) fabri ferrarii, simil. *B.*

تابْده (ده a v. دادن) adi. c. splendorem, nitorem dans, politor; 2) torquens funem, restio (ضیا وریسمان واپیچی وابیب واپلک بوکیچی) *F.*

تابسار n. c. an elevated window *R.* In aliis deest.

تابِستان (suff. ستان) aestas *F.*

تابِستانی (suff. ی) aestivus *F.*

تابَسه pascua (چراگاه) aqua et pabulo abundantia *B.*; cf. تاوسه.]

تابِش (suff. ش) *gen.* splendor, lux (فروغ) *B.*; ardor *solis* Frag. 33, 20. Sec. *F.* est nomen actionis verbi تابیدن iisdem vocis تاب significationibus; cf. تبش et تفش.

تابِشان i. q. طیلسان q. v., i. e. سر دستار *F.*; cf. تالسان et تالشان; 2) vox تاب cum pronomine ایشان coniuncta, e. g. in hoc versu poetae : استاد لطیفی نیست فصل سرد روز تابشان ✿ جز بکسوتهای خوب تابشان, in quo vox تابشان utraque significatione adhibita est *F.*

تابناک (suff. ناک) i. q. تابان splendens, nitens, lucens *F.*; cf. Spieg. Chr. 82 med.

تاپو dialecto Ispahanensi (بصفاهانی) : vas fictile, in quod triticum, panem, simil. recondunt *B.*

تابوت i. q. ar. تابوت arca *pec.* feralis Gl. in Des.

تابوغ modus supplicandi veniam delicti petentis coram rege capite denudato et auribus manu prehensis, in Mavaralnahr usitatus *B.*

تابوك et تابوگ *F.* podium domus (مخارجهٔ عمارت) *B. F.*, e. g. in hoc versu قرالاوی poetae : هوشم زذوق نطق سخنهای جانفزاش ✿ از حجرهٔ دلم سوی تابوك هوش شد *F.*

تابونس *SHL.* et تابونش nomen filiae imperatoris Rûmani (نام دختر قیصر روم) *HK.*

تابَه s. تاوه (suff. ه) coll. بریزن 3 vas latum lagano ex ovis frictis parando et piscibus frigendis (که دران کوکو وخاگینه وماهی بریان کنند) et pani coquendo *B.* (آلهٔ آهنی که بر آن نان می پزند) Gl. Sch.; sartago; 2) later coctus (خشت پخته وآجر بزرگ) *B.*

تاپَه i. q. تاپال 1 stercus bovinum *B.*

تابَه بریان (in sartagine assatum) n. c. caro cocta, quae instar piscis cum butyro, allio et aceto in sartagine assatur *B.*

تابَهٔ زَر (sartago aurea) *met.* sol *B.*

تابَه ماهی n. c. piscis, qui coctus in sartagine frigitur *B. HK.*; cf. تابهٔ بریان.

تابی (suff. ی) splendor, lux *F.*

تابیدَن i. q. تافتن q. v.

تات pro تا ; تُرا 2) i. q. تعلیم خانه اوق *F.*, i. e. sec. *C.* et *M.* sagitta capite et cuspide obtusis, qua in palaestra utuntur. Utraque vocis significatio in hoc versu ابو المعانی conspicua est : تات شد تیر مژه تعلیم خانه سینه‌ام ✿ کی رساند تات فرمان دل زارم دگر *F.*

تاتا a. p. haesitantia linguae (گرفتگی ولکنت زبان) *B.* — Sec. Freyt. s. v. تاتاة „blaesus et impeditus lingua in efferenda lit. ت".

تاتار nom. regionis, e qua optimum moschum afferunt; Tataria; 2) Turca illam regionem habitans; Tatarus *B.*; cf. تتار et تتر.

تاتاری (suff. ی) ad Tatariam pertinens, Tataricus *F.*; cf. تتاری.

تاتاریك palumbes torquatus (فاختـه turc. (اوکیك قوشی) *F.*; fortasse conferendum h. תור, lat. turtur.

تاتلی mantile mensale (سفره ودستار خوان) *B.* دستار خوان یعنی پیشگیر *F.*, e. g. in hoc versu شیخ جنید انصاریء خلخالی poetae: چو خوردم تاتلی بر داشت از پیش ✿ ادای شکر نعمت کرد درویش *F.*

تاتو i. q. ابن وردان i. e. insectum rubrum et alatum in balneis (حمام) et latrinis (متوضا) maxime degens *B.* in app.; cf. تدو et تذو.

تاتورة compedes equi, sim., alias چدار dicti *B.*

تاتول is, cuius os distortum (کج شده) est *B.*; 2) sec. *F.* ex الصحاح : زفر دهان یعنی اغـز قوقوسی, quod *M.* vertit: odor oris halitusve gravis. Cf. تانول.

a. p. تاتولَه coll. ar. تاتورة v. s. جوز ماثل.

e. تاتینا ling. berb. (بربری) : avis venatica, alias باشه et ar. ابو عماره dicta *B.*

تاج corona, diadema regium, alias افسر dictum; 2) crista galli, upupae, simil. *F.*; 3) umbilicus (ناف) Gl. in Des.; 4) genus pilei militaris coll. *B.* s. خـود et Dozy Dict. des noms des vêt. s. v.

تاجبَخش n. c. coronas distribuens, cognomen Rustami; cf. Spieg. Chr. 49, 20.

تاج برسم res quaedam, qua cibus bonus et malus cognoscitur (که از آن نیك وبد طعام معلوم می شود) *B.* in app. Vocales desunt.

تـاجـپـوش (corona indutus) n. c. upupa (هدهد), a crista capitis sic dicta, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: همه مـرغـان گـلـشـن‌را خروشی ✿ شده سرهنگ ایشان تاجپوشی *F.*

تاجْ تاش n. c. coronae possessor, dominus (خداوند) *HK.*

تاجْ خانَه n. c. i. q. سرای تاج domus coronae custodiendae *F.*

تاج خُروس crista galli; cf. تاج 2; 2) nomen floris, ar. عبهر et pers. بستان ابروز dictus q. v. *B.*

تـاجـدار n. c. coronam gestans *met.* rex (پـادشـاه) *B.*; cf. Gul. 25, 9 et تاجـور; 2) custos coronae (محافظت کننده تاج) *B.*

تـاجـداری (suff. ی) regia dignitas; 2) regius *M.*

تاجْ دِه regiam dignitatem (پادشاهی) tribuens *HK.*

تاجُران i. q. ترجمان interpres *B.*

a. p. تـاج سَـعـدان *met.* Saturnus planeta *B. SHL.*

تاج فیروزَه corona Persarum regis کیخسرو; 2) *met.* coelum *B.*

تاجَك (suff. ك) diminutivum vocis تاج coronula; 2) nomen, quo in Taberistân arbor calculorum ad preces appellatur, de q. v. s. آزاد درخت.

تاجِـك i. q. تاجیك, e quo decurtatum est *B.*; cf. s. تازك s. تازیك s. تاژیك.

تاج گَردون *met.* sol. *B.*

تاجِکی genus vestis incolarum urbis Tabrîz (تبریز) proprium *F.*

تاجوَر (suff. ور) coronam possidens; 2) corona dignus; 3) coll. تاجدار 1 *met.* rex *F.*

تـاجـه (suff. ه) crista galli (تـاج خـروس); 2) ornatus capitis muliebris (زنانه مخصوص بر نوع طاقیه‌در), e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae: دو صد کاروان پـرنـیـان فرنگ ✿ خر زرکش وتاجه هفترنگ *F.*

تاجیك s. تاجك i. q. تازك s. تازیك s. تاژیك non Arabs, non Turca (غـیـر عرب وترك). Primitiva vocis significatio est: proles arabica (اولاد عرب), quae in Persia (عجم) adolevit *B.*; cf. تـیـزی. — Sec. *F.* a) nom. regionis omnis, extra fines regni arabici et turcici sitae, b) nom. primitivum Turcarum *F.*; 2) Persa e. g. تاجیك وترك Persa et Turca Not. et Extr. t. IX, p. 210, l. 1, coll. Quatremère in Hist. d. Sult. maml. II, 2, p. 154 et 155 not., qui vocis formas supra dictas una cum voce تـازی ab ar. طـای derivandas esse pluribus exposuit.

تاخ coll. تاغ et توغ et تاك et طاك arbor, cuius lignum ad ignem et prunas aptissimum est, ar. غضا vel قضا dictum *B.*; cf. تزغ et آزاد درخت.

تاخت 3 ps. sing. praet. absol. v. تاختن; 2) incursio, impetus; inde تاخت آوردن incursionem, impetum facere c. ب loci Not. et Extr. t. IX, p. 210, l. 6, et تاخت وتاراج incursio et praedatio, direptio *B.* s. ترت ومرت.

تاخْتَن (coll. z. ṭak, ṭac et ṭañc, s. तक् et तंच्) imp. تاز, torquere (تافتن) *B.* et torqueri (لازم ومتعدى) *F.*; 2) currere, festinare, vagari (دويدن) *B.*; سكرتمك ويلمك *F.*; 3) impetum facere, irruere, invadere, praedari (غارت كردن وتاخت وتاراج نمودن) *B.* c. بر H. Sam. 203, 9; Gul. 19, 16; 4) *trans.* facere, ut currat, ad cursum impellere (دوانيدن); cf. Pend. 99, 6; 5) spargere, fundere (ريختن) *B.*; 6) n. s. incursio, irruptio; inde تاختن كردن incursionem, irruptionem facere c. ب l. Frag. 32, 11, H. Sam. 150, 16.

c. بيرون excurrere, prorumpere, prodire, e. g. in hoc versu : زبالا دو چيز از دل سنگ ساخت ✿ برون تاخت همچو زنج از درخت *F.*; 2) expellere c. از l. H. Sam. 40, 5.

تاختَنى (suff. ى) cursus, incursio; 2) equus veredarius *F.*

تاختَه part. praet. v. تاختن q. v. *B.*; 2) i. q. تاخت 2; inde تاخته آوردن incursionem, impetum facere c. ب Frag. 32, l. 7.

تاخيرَه sors, fortuna, fatum (بخت وطالع وسر نوشت ونصيب وقسمت وآنچه بر آن زايند وبر آيند), ut dicant e. g. تاخيره تو چنين طالع تو چنين بود وبر آن زادى i. e. بود وبر آمدى *B.* coll. hoc versu poetae : ✿ زعشقت نصيبم چو هجران بدى كه تاخيره ام يأس وحرمان بدى *F.*

تار coll. تاره *gen.* filum, e. g. filum serici (تار ابريشم), vel vestis H. Sam. 98 fin., pilus (تار موى), chorda, nervus instrumenti, arcus, simil. (تار ساز) *B.* ياى كرشى *F.*; cingulum (ميان بند) *F.* ex صحاح; 2) pars exigua, particula (ريزه وپاره); inde تار تار q. v. perexiguus, minutus et adv. minutatim, frustatim coll. تار تور et تار وتور; 3) stamen (تانهء بافندگان) opp. پود) *B.*; inde تارِ عنكبوت textum araneum Pend. 112, 5; 4) coll. تارك vertex capitis; 5) coll. تاران et تاريك obscurus, tenebrosus *B.*; turbidus, e. g. in hoc versu مير نظمى poetae : اندرونم درد وغم بسيار شد ✿ سيل اشك از گرد راهم تار شد *F.*; 6) coll. تال et تارى, h. تاژ, s. ताल [the palmyra tree or fan palm; borassus flabelliformis Wils.] nom. arboris in Hindûstân palmae similis, e qua liquor inebrians profluit *B.* borassus flabelliformis; 7) numus quidam Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 363 fin. coll. p. 509 et Anquetil Zend-avesta t. I, 1, p. VIII et IX.

تارا (s. तारा) stella, alias ستاره dicta q. v. *B.*

تاراب nom. pagi (قريه) tres parasangas ab urbe بخارا remoti *B.*

تارات i. q. تاراج q. v. *B.*

تاراج direptio, praedatio (تاخت وتارات ونهيب وغارت وبردن مال مردم واز هم جدا كردن) *B.* يغما ar. غارت *F.*; inde بتاراج دادن diripiendum dare, praedae dare et *tropice*; cf. Fleischer Ali's Spr. p. 9, l. ult.

تاراجگَر (suff. گر) praedator, praedo *F.*

تاراس n. s. subigere, mansuefacere; domitus *de hominibus et animalibus* (زير دست وتابع خود ساختن ورام گردانيدن) *B.*

تاراش i. q. تاراج *R.* lit. ج cum ش permutata.

تاران i. q. تاريك q. v. *B. F.*; cf. تارون et تار 5.

تارِ بَم v. s. بام 2 coll. ar. بَم.

تارپوتى embroidery *R.* In ceteris deest.

تار تار vox تار repetita coll. تار 2 perexiguus, minutus et adv. minutatim, frustatim (پاره پاره وريزه ريزه وذره ذره) *B.*; 2) valde obscurus (سخت تاريك) *SHL.*; cf. تار وتور et تار تور.

تار تن (a v. تنيدن) n. c. textor; 2) bombyx (كرم ابريشم); 3) aranea *B.*

تار تنك (a v. تنيدن suff. ك) n. c. aranea (عنكبوت) *B.*

تار تور i. q. تار وتور q. v. *B.* in appendice.

تار چوبه n. c. nom. medicamenti, alias هليون dicti *B.* asparagus; cf. مار چوبه.

تارُخ lingua pehl. (پهلوى) nom. sculptoris idoli ignis (آذر بت تراش). — Sec. al. legendum تارَخ (h. תרח), quod est nomen patris Abrahami *B.*

تارَك (suff. ك) coll. تار 4 *gen.* vertex, cacumen (تپه) *F.* et *spec.* vertex capitis (فرق (سر وميان سر آدمى) *B.*, e. g. in hoc versu يكى تيغ هنديش poetae : مولانا هاتفى تارك شكاف ✿ كه بوديش از ترك تارك غلاف *F.*; 2) quidquid in bello capiti imponunt, ut pileus militaris, galea (كلاه خود ومغفر), simil. *B.*; 3) acumen, cuspis hastae (نيزه اوجنه تارك سنان ديرلر), e. g. in hoc versu مولانا جامى poetae : ديده بر تارك سنان ديدن ✿ بر ترازوى دشمنان ديدن *F.*

تار كارى n. c. fillagree-work *R.*

تار كَش n. c. instrumentum perforatum, quo aurifabri et phrygii laboris artifices ad fila aurea s. argentea deducenda utuntur, e. g. in hoc versu شمس فخرى poetae : شاه بخشند قدرخان معظم كه بتير ✿ سينه دشمن چون تاركش زركر كرد *F.*; a wire-drawer *Shaksp.* *R.*

تارَم nom. urbis, cuius incolae pulcritudine excellunt *B.*; 2) i. q. طارم q. v. *F.*

تارْميغ [*ê*] n. c. nebula tempore hiemali instar fumi terram operiens et obscurans (ar. ضباب) *B.*

تارَنگ i. q. تازنگ s. تازنك q. v. *B.*

تارو ricinus insectum (كنه ar. قراد) *B.*

تار وَپور i. q. تار وتور 1 *F.* Falsa lectio videtur.

تار وَتور coll. تار 5 valde obscurus, tenebricosus (بسيار تيره وتاريك) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : بميدان چنين گفت بهرام گور ✿ كه اكنون چو شد روز ما تار وتور *F.*; 2) coll. تار 2 et تور perexiguus, minutus et adv. minutatim (ريزه ريزه وذره ذره) *B.*; cf. تار تار et تار تور.

تار وَمار, vox ad genus اتباع pertinens, i. q. اندوند susque deque, confusus, dispersus; 2) perditus (ناچيز ونابود گرديده) *B.*

تارون coll. تاران i. q. تاريك q. v. *B.*

تارَه (suff. ه) i. q. تار significat. 1. 3. 4 et 5 q. v. *B.* *F.*; 2) lingula i. e. examen staterae (زبانهء كپان), qua significatione etiam ناره scribitur *B.*; male *F.* i. q. قبان s. كپان statera maior, nitens hoc versu شمس فخرى poetae : چون بود راستىء معدلتش ✿ چون بر آيد زتله وتاره, in quo pro تله legendum videtur پله lanx librae; 3) coll. تارم 2 et طارم domus lignea similis tentorio magno et rotundo (خرگاه) *B.* *F.*; 4) pelvis fictilis, alias تغار dicta *B.* *F.* Quas praeterea *M.* ex *F.* affert duae significationes a) filatorium, *quo textores filum extendunt* et b) vulnus manans sanguine falsae videntur et in *F.* lex. non leguntur.

تارى coll. تارين (h. تاڑى, s. तालो) liquor inebrians ex arbore تار dicta profluens *B.*, vulgo toddy dictus, de q. v. Lassen Ind. Alterthsk. I, 264, 3; 2) i. q. تاريك q. v. *B.*, e. g. بخاك اندر افگند تارى تنش Gl. Sch. coll. Spieg. Chr. 116, 18; 3) (suff. ى) nom. unitatis vocis تار q. v. *F.*

تاريك coll. تار 5 et تاران et تارون et تارى s. تارين 2 obscurus, tenebricosus (تيره) *B.* — Inde adi. c. تاريك چشم caligans oculis *C.*; تاريك دل animi obscuri *met.* depravatus, perditus *R.*

تاريكى (suff. ى) obscuritas, tenebrae *F.*

تارین i. q. تاری 1. 2. q. v. *B.*

تاز imp. v. تاختن s. تازیدن et in comp. part. praes. significatione *B.*; 2) tortus, inflexio; inde عنان تاز کردن habenas inflectere Spieg. Chr. 82, 17; 3) i. q. تازی 1 incursio, impetus; 4) amatus, amata (معشوق) *B.* plur. تازکان Gl. in Des.; 5) humilis, vilis, infimae sortis (فرومایه ar. سفله); 6) iuvenis imberbis (پسر امرد ومترش صخیمر), qui in societate improborum semper versatur; 7) coll. تازی 2 canis venaticus *B.*

تاژ tentorium (خیمه ar. خانهء کرباسی) *B.*; 2) subtilis, elegans (لطیف ونازك) *B.* Gl. in Des.; 3) purus, mundus (پاکیزه) Gl. in Des.; 4) i. q. تازیانه q. v. *F.* ex المجمع.

تازانَه i. q. تازیانه, e quo decurtatum est *B.*

تازانیدَن caussale verbi تازیدن q. v. *C.*

تاز باز libidinosus, puerorum amicus i. e. venereo in puerum amori deditus (مغلم وغلام باره) *B.*

تازِش (suff. ش) cursus incitatus, discursus, impetus (قطره زدن وتاختن وتك وپوی کردن) *B.*

تازِك, sec. *F.* تازِك, pro تازیك q. v. *B.*; cf. تاجیك.

تازکان v. s. v. تاز 4.

تازَگی (a تازه suff. ی) recens esse, status recens. Inde بتازگی recens, recenter Spieg. Chr. 19, 8.

تازَنده part. praes. v. تاختن s. تازیدن q. v.; cf. Gul. 182, 15, Spieg. Chr. 122 l. atp.

تازَنك s. تازَنك s. تازَنك i. q. پیلپایه *B.*

تازَه novus, iuvenis (نو opp. کهنه); cf. Chr. Sch. 101, 243, Frag. 22, 4; 2) recens, in tempore factus (حادث opp. قدیم); 3) vigens, florens (opp. پژمرده) *B.*; cf. Frag. 31, 26. Inde تازه کردن recentem facere, recreare, renovare Fleischer Ali's Spr. 25 fin. et 27, 2, Spieg. Chr. 60, 1.

تازَهشو (a v. شدن) adi. c. i. q. تازه 2. Gl. in Des.

تازَه گیاشیر n. c. lac recens herbae *HK.*

تازی Arabs, arabicus; inde زبان تازی sermo arabicus; اسب تازی equus arabicus *B.*; تازی کارد species cultri in Arabia noti (عربستانده معروف بسر نوع بچاقدر) *F.*; cf. تاجیك.

تازی (suff. ی a v. تاختن) incursio, impetus (تاخت آری); 2) coll. تاز 7 canis venaticus (نوعی از سگ شکاری) *B.* Inde تازی خانه n. c. stabulum caninum *Shaksp. R.*

تازِیان (a v. تاختن s. تازیدن) valde currens, festinans et adv. festinanter, cito (تاخته تاخته ودوان دوان); cf. Chr. Sch. 60, 434; 2) contendens, petens (قصد کنان); 3) plur. v. تازی Arabes (عربان) *B.*

تازِیانَه s. تازانه (a v. تازیدن) scutica, flagellum (شلاق که چابك باشد turc. قمچی) *B.* Inde تازیانه خوردن s. تازیانه یافتن flagris caedi *M. R.*; cf. Rosen Narr. 54, 2; تازیانه زدن s. تازیانه کردن flagris caedere *M.*; cf. Rosen Narr. 41, 7; بَسَرِ تازیانَه گرفتن *met.* sine gladio sed flagelli ictu capere (بی تیغ وشمشیر وبسر سواری گرفتن) *B.* in appendice بغیر تیغ بیدرنگ بزخم تازیانه فتح کردن *HK.*

تازیدَن i. q. تاختن q. v. *F.*

تازیك et تازیك, sec. *F.* تازیك et تازیك, i. q. تاجیك *B.*

تاس perturbatio, inquietudo, moeror (بی طاقتی واضطراب وبی آرامی واندوه); 2) appetentia rei (میل بچیزها), quam plerumque mulieres gravidae prae se ferre solent *B.*; cf. تاسا et تاسه et تفسه et تلواسه 2. 3.

تاسا moeror, tristitia (اندوه وملالت) *B.*; cf. تاس.

تاس باز pro طاس باز q. v. *M.*

e. تاسمضت ling. berb. (بـربـری) malum citreum (تـرنـج), cuius corticem (پوست) condiunt (مربا سازند) *B.*

تاسْمَه i. q. تسمه corium crudum (چرم خام); 2) lorum coriaceum (دوال چـرمـی); 3) coma supra frontem comta (موی شانه کرده که بر فراز پیشانی باشد) *B.*

تاسَه coll. تاس et تاسا perturbatio, inquietudo, moeror; 2) vultus austerior, tetricus (تیره شدن روی) ex moerore vel dolore; 3) gulam constringere (فـشـارش وفشردن گلـو) ob satietatem vel taedium vel moerorem quemcunque; 4) appetentia ciborum aliarumve rerum, quae prae se fert mulier gravida et opio fruendo deditus (مردان تریاکی); 5) sonus respirationis (صدای نـفـس کشیدن) hominis pinguis et humore pollentis (مـرطـوبی); 6) anhelitus (پی در پی نفس زدن) hominis vel animalis aestu laborantis vel inquirentis (تلاش کردن) vel currentis *B.*

تـاسَه واسَه, vox ad genus اتـبـاع pertinens, perturbatio, inquietudo (اضطراب وتلواسه وبی قراری) *B.*

تاسیدَن moerore affici; 2) tristem esse *C.* Verbum dubium, a تاس, ut videtur, formatum, quod lexica persice scripta non offerunt. Eiusdem verbi duas formas caussales affert *C.* تـاسانیدن strangulare et تـاسایانیدن.

تاش coll. تفسه 1 rubor vel nigredo (کلف) in facie et corpore hominis, vulgo ماه گرفت dicta; naevus lunulae forma; 2) dominus, possessor (خداوند وصاحب وخداوند خانه); 3) consors, socius (یار وشریك وانباز); cf. Frag. 19, 10; servus (غلام وبنده) *HK.*; 4) in fine composit. societatem (ادات شرکت) indicat, e. g. خواجه تاش, خیلتاش simil. q. v.; 5) ling. turc.: lapis (سنگ) *B.* etiam طاش scriptum.

تاشَک homo velox, agilis, promtus (چابك وچـالاك); 2) cremor lactis vel butyrum recens (مسکه وکره ar. زبده); 3) sec. al. pars sequior et inutilis oxygalae (نُـفـایه ماسـت), quae nigri coloris et corrupta est *B.*

تاشکِل i. q. آزخ ar. ثُؤلُول verruca *B.*

تاغ nom. arboris, alias تاخ dictae q. v.; cf. تاق; 2) ovum (تخم مرغ); 3) nom. arcis in سیستان *B.*

تاغستان (suff. سـتـان) locus arboribus تاغ dictis abundans; 2) pro طاغستان nom. regionis (الکه) *F.*

e. تاغندست et تاغنُدست ling. berb. (بربری): medicamentum, ar. عاقر قرحا dictum *B.* pyrethrum Freyt. s. v.

تاغـوش i. q. ناغـوش *F.* ex نعمة الله. Falsa lectio videtur.

تافتَن s. تَفتَن s. تابیدن (z. תפדן, s. तप्) duas diversas significationes habet (دو معنی دارد یکی روشن شدن ودوم تافتن ریسمان وغـیـره) schol. in Sec. Nam. in Spieg. Chr. 63, 8) I. *trans.* urere, calefacere (قـزدرمق) *F.* invicem calefacere (یکدیگررا گرم گردانیدن) *B.*; 2) accendere, illuminare (بـر افـروخـتـن) *B.*; 3) *intrans.* calefieri, ardere, calere (قزمق) *F.* گرم گردیدن *B.*; 4) splendere, lucere (روشنائی وپرتو انداختن ودرخشیدن) *B.* ضـیـا وشعله ویرمک *F.*; cf. Gul. 22, 9, Frag. 29, 8, Spieg. Chr. 2, 2 et 3; inde 5) oriri, prodire (طـلـوع کـردن) *B.* II. a) *act.* torquere filum al. (پـیـچـیـدن وتـاب دادن رشـتـه وجـز آن) Gl. Sch. روی تـابـیـدن *B.*; inde پیچیدن coll. روی پـیـچـیـدن frontem contrahere ex moerore vel indignatione Chr. Sch. 39, 161 (male vertit Mohl. وبـتـابـیـد روی „son visage étincelait“ Schahn. t. I, p. 218, 81); b) vertere (گردانیدن); inde advertere s. admovere vultum c. سوی i. e.

contendere, e. g. همه رخ سوی رومیان تافتند Chr. Sch. 20, 254 et avertere vultum vel caput, tergum vertere, fugere c. از e. g. تافتی از گنه رو این خاک گسر Spieg. Chr. 70, 1, coll. 27, 20 et 21; نتابد کسی سر زپیمان تو Frag. 21, 3, coll. H. Sam. 82, 1, Chr. Sch. 107, 344; c) *pass.* torqueri, verti, se vertere, e. g. بگردد زراه وبتابد زدین Chr. Sch. 29, 40, et d) *met.* se cruciare, se afflictare, angi, dolere (رنج کشیدن وآزردن) Gl. Sch. آزرده ومکدر شدن *B.*; e) potentiam afferre i. e. perferre, sustinere, tolerare (طاب وطاقت آوردن) *B.* طاقت 2; بر تافتن *HK.*; cf. آوردن وتحمل کردن f) posse (توانستن) Gl. Sch.

c. بر i. q. simplex *a*, torquere; cf. *B.* s. v. ارویس 2; vertere e. g. که از آرزو عنان بر متابی سرم Chr. Sch. 88, 19; بر تافت „habenas vertit" i. e. tergum vertit H. Sam. 82, 15 et c. از Spieg. Chr. 4, 16, coll. روی بر تافته ببخارا رفت „tergum vertit et Bocharam aufugit" H. Sam. 106, 4; 2) i. q. simplex *c*, perferre, sustinere, tolerare, e. g. که بنگاه شان بر نتابد زمین Frag. 23, 21; وچندان لشکر جمع شد که کوه وهامون بر نتافت H. Sam. 94, 1, coll. Spieg. Chr. 28, 21. 22 et 63, 7 et schol. in hunc locum.

تافته, part. praet. v. تافتن, incensus, flagrans, ardens sive solis vel ignis ardore, sive ex ira vel aestu febrili; 2) fulgens, splendens; 3) tortus, contortus; 4) conversus, inflexus (ar. معطوف); 5) afflictus; 6) genus telae sericae vel serici (بافته وپارچهء ابریشمی); 7) vestis lintea (جامهء که از کتان بافته باشند) *B.*

تافته جگر adi. c., qui morbo دق dicto, i. e. febri hectica laborat; 2) *met.* amans (عاشق) *B.* Cf. تفته جگر.

تافسیار et تافیار species herbae valde laxantis foliis foeniculi (رازیانه) foliis similibus *F.*

تافشک teredo (ار. دیوک ar. ارضه) *B.*

تاق nom. arboris alias تاخ et تاغ dictae *B.*

تاک vitis (درخت انگور) *B.*

e. تاکوب ling. berb. (بربری): nom. medicamenti in morsu animalium salubris, ar. فرفیون dicti *B.* In Freyt. lex. legitur تاکوت euphorbium. Cf. فرفیون.

تال (s. ताल) discus s. paropsis (طبق) ex aere, auro, argento, simil.; 2) duo cymbala parva aerea (دو پیالهء کوچک از برنج), quae musici Indici canentes et saltantes inter se concutere solent; 3) aes flavum (ar. صفر روی); 4) coll. تار 6 et تاری 1 genus palmae, alias etiam درخت ابو جهل dictum, e quo liquor inebrians profluit [borassus flabelliformis]. Brahmani foliis illius palmae in libris scribendis utuntur literas ope calami e chalybe facti (قلم فولادی) exarantes illorumque feminae in auriculas incisas folia palmae convoluta immittunt (زمرهء گوشرا بشکافند وآن برگرا پیچند ودر آن شکاف گذارند); 5) coll. تالاب (s. तडाग) receptaculum aquarum, lacus, stagnum (آبگیر وتالاب واستخر وبرکهء بزرگ) *B.*

تالاب (ex تال et آب) i. q. تال 5 receptaculum aquarum, lacus, stagnum (حوض وصو جمع اولمش موضع) *F.*

تالاج i. q. تلاج, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae citharoedum describentis: هوش

شنوا رود بتاراج ✿ وآنکه که کند بنغمه تالاج

F. Falso *F.* lex. auctor voci duas significationes a) clamor, sonus (بانگ وصدا) et b) lucerna (مشعله) tribuit, nam pro مشعله legendum est مشغله, ut vera vocis significatio sit: clamor, tumultus, turba.

تالار thronus (تخت) vel domus lignea quatuor vel pluribus columnis (ستون) su-

تالِشان i. q. تالسان q. v. *F.*

تالِش وَدَیلَم Tâlish et Dailem, duae urbes inter se vicinae, quae ob puellarum formositatem celebres sunt, e. g. in hoc versu طالب آملی poetae : مردم خراب زهره جبینان دیلم اند ✿ طالب اسیر سلسلهٔ مویان تالش است *F.*

تالَکی, sec. *F.* تاڵکی, coriandrum (گشنیز) silvestre *B.*

تالواسَه et تلواسه i. q. تاس q. v. *B.*

تال وَمال, vox ad genus اتباع pertinens, dissipatus, dispersus (از هم ریخته وپاشیده ومتفرق وپریشان گردیده); 2) minutus, frustatim (ریزه ریزه شده) *B.* Gl. Sch.

تالیدَن praedari (یغمالمق) *F.* sine exemplo.

تام perpaucus, perexiguus et adv. parum, pusillum (بسیار کم وبغایت اندك) *B.*

e. تاما gemellus *C.* ex vers. pers. Nov. Test. Joh. 21, 2. Vox ex ar. تَوأم formata videtur.

تامَنیرِیَه a stone found in diamond-mines *R.* In ceteris lexicis deest.

تاموارَه *F.* et. تامورَه *SHL.* *C.* gutturnium (آفتابه یعنی ابریق) *F.* sine exemplo. Vox arabica est, ut probant formae ar. تامور et تامورة.

تامول i. q. تانبول q. v. *B.*, e quo contractum est.

تان i. q. دهان os; 2) sec. al. pars interior oris; 3) coll. تانه et تار stamen (opp. پود); 4) coll. تونه fila in subtemine superflua et non texta (رشتهٔ چندی که جولاهگان از پهنائی کار زیاده آورند وآنرا نبافند); cf. چلّه; 5) pron. suff. 2 ps. plur. ut همه تان ,خود تان *B.*, de q. v. Instit. ling. pers. §. 164. 168 sqq. et 427 sqq.; 6) pro تا آن forma contracta; 7) pro تُوان, e quo decurtatum est *F.*

perstructa *B.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : نشسته بر سریر چارپارا ✿ حکیم شده تالار عز وجاه مأوا et in alio poetae : سوزنی چندین رنج وبلا وجور نمودم ✿ تاش ببالای خانه بردم تالار *F.*; cf. پکول et چَفت.

تالاش ling. tatarica : bellum, certamen, tumultus, turba (جنگ وجدال وغوغا معناسنه) (تاتار لغتیدر), pro qua voce poetae persici تلاش scribunt (اشعار فارسیده وارد) (اولمشدر تلاش صورتنده یازرلر), e. g. in hoc versu طالب آملی poetae : مارا تلاش بر سر مال ومعاش نیست ✿ در دودمان همت ما این تلاش نیست *F.*; cf. تلاج et تلاج, quae cognata videntur.

تالان praedatio, direptio (یغما) *F.* غارت *SHL.* غارت وتاراج *B.* in appendice.

تالانَک nomen fructus similis malo persico (شفتالو) *B.*; *gen.* malum armeniacum maius (قیسی), vel vilius nucleo amaro (زردالو), vel malum persicum laevigati corticis (تویسز شفتالو), vel similes fructus *F.*; cf. تالانه.

تالانَه species mali persici (شفتالو), vel sec. al. fructus malo persico similis *B.*; cf. تالانک.

تالِت qui arma concinnat (سلاح دوز), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : چشم شوخت گوئیا تالت شده از بهر دل ✿ غمزه تیغ تیر ومژگان تیز دلدوزی کند *F.*

تالِسان et تالِشان i. q. طیلسان q. v. *F.*; cf. تابشان.

e. تالِسقیم .s تالسیقیس ling. graeca (بیونانی) : semen nasturtii (تخم سپند i. e. خردل فارسی, alias تخم تره تیزك dictum) *B.* Fortasse e lat. nasturtium corrupta vox.

تالِش gens quaedam Ghîlânensis (قومی از مردم گیلان) *B.* *F.*; 2) ala sagittae (اوق یلکی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : کمان ابروانش گرفته بدست ✿ خدنگ مژه تا بتالش نشست *F.*

تانْبول s. تامول (s. ताम्बूल) i. q. پان q. v. *B.*

تانَد pro تواند, 3 ps. sing. aor. v. توانستن, e quo decurtatum est *B.*

تانِست pro توانست, 3 ps. sing. praet. abs. v. توانستن, e quo decurtatum est *B.*

تانْک a weight of about two ounces *R.* Alia forma vocis دانک s. دانق esse videtur.

تانْگَر s. تانْگو s. تَنْگو chirurgus, tonsor capitis (حجام وسر تراش) *B.* حجام *F.*; cf. تونگر s. تونگو, e quo mutatum videtur. Falso *M.* et qui eum secutus est *R.* vertit: „capistrum, vinculum oris", quod significat ar. حجام; sed hoc loco in *F.* lex. legendum esse حجّام „chirurgus" probat سر تراش, quod in *B.* lex. voci حجام additum est.

تانَم pro تُوانَم, 1 ps. sing. aor. v. توانستن, e quo decurtatum est *B.*; 2) sec. *F.* lex. pro دانم „scio", quod tamen versu حضرت مولانا poetae: من چه خورشیدم درون نور غرق ✿ من نتنم کرد خویش از نور فرق ibi allato non probatur, quum نتانم pro نتوانم positum esse possit.

تانول coll. تان 1. 2 ambitus oris; 2) sec. al. angulus oris; 3) sec. al. i. q. تاتول os distortum habens *B.* En versum استاد عسجدی poetae in *F.* lex. s. h. v. allatum: من پیرم وپیدا شده فالج همه بر من ✿ تانولم وبینی کج وکفته شده دندان *F.*

تانَه i. q. تان 3 stamen (opp. پود) *B.*

تانیسَر nom. urbis in Hindûstân *B.*

تانیستار nom. corporis coeli noni (جرم فلك نهم) Gl. in Des.

تاو i. q. تاب lit. ب cum و permutata *B.*, e. g. in hoc hem. Schahn.: همی داشتی گاو با شیر تاو Gl. Sch.; cf. Frag. 20, 27, ubi وتاو legendum pro وثاو.

تاواتاو, vox تاو repetita inserta lit. ا, vires, potentia (قدرت وقوت وتوانائی) *B.*

تاوان scelus, crimen, culpa, damnum (جرم وجنایت وزیان وگناه); 2) debitum necessario solvendum, mulcta (غرامت); 3) compensatio, retributio (عوض وبدل) *B.*

تاوانا vires, potentia (قوت وقدرت), e. g. in hoc versu کمال اسمعیل poetae: هرکه اورا هست معنی کمترک ✿ پیش بینمر لاف تاوانای او *F.* Alia forma vocis توانا esse videtur, nisi legendum تاواتاو.

تاوانَه i. q. تابخانه *B.*, e quo decurtatum videtur; cf. تاوخانه.

تاوانیدَن pro تابانیدن caussale verbi تابیدن q. v. *R.*; 2) facere, ut se volutet (غلطانیدن) *B.* in appendice.

تاوْتَک duplex (دوتا وهم دوتا) *B.*, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: بیک تا وگر بیشتر تاوتک ✿ که باشد که بیشی بود گاه تک *F.*; 2) senex incurvatus (پیر منحنی) *F.* sine exemplo.

تاوْخانَه i. q. تابخانه *F.* lit. ب cum و permutata; cf. تاوانه.

تاوَر pl. تاوران accidens (عرض), opp. substantiae (جوهر) *B.* Gl. in Des.; cf. پیَه 2.

تاوَرمان susque deque, confuse (زیر وزبر) *B.* in appendice.

تاوَریدَه quod factum est, accidens (عارض شده) *B.* Gl. in Des.; cf. تاور, e quo formatum videtur.

تاوَسَه i. q. تابسه *B.* lit. ب cum و permutata.

تاوُش s. تاووش, vox čagataica (چغتای ایاق لسانیدر) sonus, strepitus pedis (سسیدر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: ✿ بخلوترا نشسته آن دل آرای رسیده گوش هوشش تاوش پای *F.*

تاوَک et تاوَل asinus vel bos iuvencus (جوانه) *B.*

تاوَل i. q. تاوَك q. v.; 2) bos domesticus (گاو اهلی) *F.* ex صحاح, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae: گساه بخشش بسائلان ✿ کله‌ها اسب واستر وتاول بخشد *F.*

تاول pustula (آبلـه) ex combustione vel labore orta et in manu vel pede prodiens *B.*

تاوَن bos iugo iunctus (چفته قوشلمش صغر) *F.* sine exemplo.

تاووش i. q. تاوش q. v. *F.*

تاوَه i. q. تابه *B.* lit. ب cum و permutata.

تاویدَن i. q. تابیدن *F.* lit. ب cum و permutata.

تاه i. q. تا 1, 2 et 4 q. v., e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae : همتاه شه شرق وکسی نشنود این ماه ✿ زیرا ملک الشرق زهمتاهان تاه است *F.*; cf. ته et لای; 2) rubigo (زنگی) in ense, simil.; 3) purus, merus, sincerus (ar. مَحض) *B.*

تاهو liquor subtilis, deliciosus (عرق شراب) *B.*; sec. *F.* vas vini (شراب ظرفی), sed, quem affert, versus امیر خسرو poetae : تکلف نیست حاجت خوبروئی خواهم وکنجی ✿ می تاهو نه انگوری سکوری گل نه جام جم priorem non vero posteriorem significationem probat, quum می sequenti انگوری, vino, oppositum sit. — Lex. *SHI.* auctor vocem تاهو i. q. شراب انگوری, vinum, significare dicens eiusdem poetae امیر خسرو alium affert versum : چشمهء خورشیدرا در ته نشاند ✿ عکس ساقی کز ته تاهو نمود *SHI.*.

تای i. q. تا q. v. *B. F.*

تاباق i. q. تاباق (دسته چوب), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : خلاف امررا کرده بهانه ✿ زده تاباق بر سر رستمانه *F.* Varia lectio videtur. Falso *M.* et, qui eum secutus est *R.* : „fasciculus lignorum.“

تایَه filum subtile (اینجه اشلنمش ایلك); 2) splendor pinguedinis cuiusvis rei (ضیای روغن هرنه اولورسه) *F.* sine exemplo.

تائیدَن similem esse (بکزمك) *F.* sine exemplo. *C.* Verbum a تا s. تای 5 formatum videtur.

تَب febris, aestus febrilis (حمی) *B. HK. F.*; cf. Spieg. Chr. 19, 17. 23, 4. Vox, respondens z. 𐬙𐬀𐬞𐬥𐬎 tafnu, e تاب contracta et a تافتن s. تابیدن derivanda videtur. Inde تب زده febri correptus *M.* et تب روز یک febris tertiana *B.* s. روز در میان افکن.

تَپ imp. verbi تپیدن; 2) coll. تپاك agitatio, perturbatio, inquietudo (اضطراب وبی قراری وبی آرامی) *B.*; cf. تپاك.

تَبا i. q. بگذر mitte, sine, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : مکن کم تو خردمندی جفا خویش ✿ تبا از عشق دلدار ستم کیش *F.*

تَبار familia, tribus, consanguinei, cognati (دودمان وخویشاوندان وقرابتان); 2) radix, origo, stirps (اصل ونژاد) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : چو اندر تبارش بزرگی نبود ✿ نیارست نام بزرگان شنود *F.*

تَباری stipendium diurnum (وظیفه روزی ar. راتب), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : دعای دولت آن شاه معدلت گستر ✿ شده تباری خلق جهان بشام وسحر *F.*

تَپاس (s. तपस्) castigatio, cruciatus corporis, qui fit minimum edendo et dormiendo; castimonia, devotio (ریاضت کشیدن ورنج کمخواری وکمخوابی بر خود نهادن) Gl. in Des.

تَپاسبُد (cf. بَد s. بُد) n. c. castigationi deditus (ریاضت کشنده ومجاهده کننده) Gl. in Des.

تَباسیدَن calore vehementi s. aestu flagrantissimo mentis suae non compotem fieri; animi deliquium pati (از حرارت گرما بی خود شدن وبی شعور گردیدن) *B.* Verbum cum تابیدن s. تفتن s. تافتن cognatum et ad s. तपस् referendum videtur; cf. تبسیدن s. تفسیدن.

تَباشیر (s. त्वक्क्षीर *proprie* lac (क्षीर) e cortice (त्वच्) ortum; cf. Lassen Ind. Alterthsk. I, 271, not. 1, coll. p. 254), e quo ar. طَباشیر, res quaedam alba ossibus combustis similis, e parte interiore (از درونی) arundinis indicae بنبو dictae profluens, qua in medicamentis utuntur *B.* i. e. liquor siliceus concretus articulis bambusae arundinaceae inhaerescens, alias bambu manna dictus; 2) *met.* albedo (سفیدی) *B.*; cf. تباشیر صبح.

a. p. تَباشیرِ صُبح *met.* albedo aurorae primam lucem praecedens *B.*; cf. تباشیر 2.

تَبــاك nom. viri cuiusdam; et تَپـاك i. q. تپ 2 *B.*

تَپان part. praes. v. تپیدن q. v. *F.* Praeterea in eodem lexico vox hisce verbis explicatur : طـپـراق چکیجی وطپراق طـاشـویجـی, quod *M.* vertit : „terram ferens, transferens". Exemplum non affertur.

a. p. تُبّان i. q. تنبان s. توبان q. v. *F.*; vocis forma arabica.

تَبانِج i. q. بتانج *F.* ex المحمودی. Varia lectio literis ب et ت transpositis orta.

تَپانچه, sec. *F.* تبانچه, coll. تـوانچه, e quo ar. طبانچه colaphus, alapa (ar. لطمه) *B.* سیلی *F.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : تـبـانـچـه خورد روی دریا زباد ۞ بـرون از درون هـرچه هست اوفتـاد *F.*; 2) unda maris (کوهه وموجهٔ دریا) *B.*; cf. تپنچه.

تَباجیز nom. floris, turc. گـل فرونی dicti *F.* ex نعمة الله. Alias vocis formas تباجیر et تباجین affert *C.*

تَباه divisor, partitor (قسمت کننده وقسّام); 2) corruptus, perditus, in nihilum redactus (ضائع شده ونابود گـردیده وباطل) *B.*; فاسد وپوسیده *F.*; 3) n. s. corruptio, depravatio, deletio, inane, inutile (بـی ابو حالدن بر بیرامز حاله دونمك وفنا وهیچ شدن) *F.*; بکار نیامدنی *B.* — Inde cum کردن ar. افسادن corrumpere, perdere Frag. 22, 25. 23, 20, Fleischer Ali's Spr. 17 fin. et cum گشتن s. گردیدن s. شدن corrumpi, pessumdari, perire Gul. 147, 14, Chr. Sch. 47, 260. 103, 277, ubi leg. آنکه pro آنکه.

تَباهانیدَن caussale verbi تباهیدن q. v. *C.*

تَبـاهـچـه, e quo ar. طـبـاهـجـه, caro elixa mollis et tenera (گوشت پخته‌ٔ نرم ونازك) *B.*; 2) ova frixa (بیرطـه قـلـیـه سی); 3) cibus, qui بورانی dicitur q. v. *F.* Vox ad rad. hebr. טָבַח referenda videtur coll. טַבְחָקָא et ar. طبخ; cf. تبـه 2 et تبهره et تباهه.

تَباه‌کار (suff. کار) destructor, in nihilum omnia redigens *M.*

تَباهه coll. تواهه i. q. تباهچه 1 caro elixa mollis et tenera; 2) caro assa (کباب); 3) ova in sartagine frixa (خاگـیـنـه); 4) cibus frixus cum melongena (قلیهٔ بادنـجـان); 5) melongena cocta (بادنجان پخته) *B.* Sec. *F.* i. q. تباهچه 1 — 3.

تَباهی coll. تواهی (suff. ی) corruptio, depravatio, deletio, interitus; cf. Frag. 22, 10.

تَـبـاهـیـدَن corrumpere, perdere et *pass.* corrumpi, pessumdari (فاسد اولـمق وآزمق وفنا اولمق وفنا ایتمك) *F.*

تَبْ بـاده n. c. *gen.* tremor febris (تب لرزه); 2) *spec.* tremor febris liene (سـپـرز) intumescente ortus *B.* Aliae vocis formae sunt تب یاده et تبیانه et تبیازه.

تِبِت i. q. تِبِد lana mollis et tenera, quam e fundo lanae caprinae depectunt et supparo grandiori (شال) texendo adhibent *B.*

تِبَت s. تِبِّت s. تُبَّت nom. urbis in confiniis Sinarum, e qua moschi optima species affertur *B.* Tibetum. Inde تبتی (suff. ی) ad Tibetum pertinens, Tibetanus *C.*

تَباخال et تَباخالَه (suff. ه) n. c. pustulae (جوششی) ob aestum et vehementiam febris in margine labiorum prodeuntes *B.*; cf. اَجوع 2.

تَباخالَه i. q. تباخال *B. F.*; 2) *met.* bullulae aereae in poculo vino repleto *F.* Utraque significatio in hoc versu میر نظمی poetae conspicua est : شده تباخاله لب شیرین دهن‌را ✿ چنان تباخالهء می درپیاله *F.*

تِبِد i. q. تِبِت q. v. *B.*

تَبَر i. q. تَوَر securis, bipennis lignis findendis (آلتی از فولاد که بدان چوب ودرخت بشکنند) *B.*, et qua etiam in bello utuntur; cf. Frag. 33, 18 et تبردار et تبرزن et تبرزین.

تِبْر, sec. *F.* تِبِر, nom. avis cuiusdam *B.*

تِبراز arcus coelestis, iris (قوس وقزح), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : بدود آه که از سوختة جگر آید ✿ بسر آسمان رسد ومینمایدش تبراز *F.*

تَبَر تِیشَه [*ê*] n. c. genus instrumenti ferrei sic descriptum : آلتی آهنی که دو روی دارد یک طرفش همچو تیشه ویک طرفش همچو تبر *HK.*

تَبَرخون, e quo ar. طبرخون, fructus alias عنّاب dictus, similis fructui سنجد et in medicamentis adhibitus; zizipha rubra; 2) lignum durum et rubrum tripartitum, catenis ferreis instructum et colligatum, quod illi, qui شاطران dicuntur, manu gestant et quo in venando utuntur (سه عدد چوب سخت وسرخ است که آنرا با حلقه‌های آهنین تعبیه کرده بهم پیوسته اند وشاطران بر دست گیرند ومرغان وجانوران‌را بدان زنند وشکار کنند); 3) sec. al. salix rubra بید طبری dicta; 4) caesalpinia sappan (بقم چوب); 5) color ruber (رنگ سرخ); 6) coll. ترخان et ترخون et طرخون species oleris in cibis adhibita (سبزی خوردنی) *B.* Num forte تبر literis ب et ت transpositis ex s. बदर i. e. ziziphus arbor eiusque fructus ortum et خون, sanguis, coloris rubri indicandi caussa additum est?

تَبَردار (a v. داشتن) n. c. securifer, miles praetorianus *M.*

تَبَرزَد et تَبَرزَه coll. ar. طبرزد saccharum crystallinum purissimum (نبات وقند سفید) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ سعدی poetae : از دست دوست هرچه ستانی شکر بود ✿ وزدست غیر دوست تبرزد تبر بود *F.*; 2) coll. تبرزین 2 sal candidum fossile (نمك سفید شفاف); 3) species uvarum in آذربایجان granis durissimis; 4) gummi quoddam (صمغی) valde amarum *B.*; aloe (الوا) *F.*, e. g. in hoc versu شیخ سعدی poetae : تبرزد همان قدر دارد که هست ✿ وگر در میان شقایق نشست *F.* Vocem lexicographi persici ex تبر securis et زد a v. زدن compositam dicunt, eiusque tres priores significationes a duritie derivant, cui frangendae securi opus sit. Sed praeferenda videtur vocis derivatio a s. तवराज (a sort of sugar prepared from a species of hedysarum Wils.), quocum etiam alia vocis forma تبرزه optime consentit.

تَبَرزَن (a v. زدن) n. c. qui securi utitur (ar. کسار); 2) i. q. شمشیر زن gladio feriens, bellicosus *F.*

تَبَرزَه i. q. تبرزد q. v. *B.*

تَبَرزین (cf. زین) n. c. species securis (تبر), quam milites ad latus sellae equestris (در پهلوی زین) alligant; 2) coll. تبرزد s. تبرزه 2 sal candidum crystallinum (نمك سفید بلوری) *B.*, e. g. in hoc قطعه poetae بر حمد وثنا مباش فتنه ✿ شاه ناصر خسرو بر ساختست این سخن بشائین ✿ مشك تبتی به پشك مفروش ✿ مستان بدل شکر تبرزین *F.*; 3) coll. تبرزد s. تبرزه 1 saccharum (شکر) Gl. Sch.

تَبَرِستان i. q. طبرستان *SHL. R.*

تَبَرَك *gen.* arx, castellum (حصار وقلعه); 2) *spec.* arx Ispahanensis *B.*

تَبَسْتَه tapetum fimbriatum, sim. (سجاقلی) (قالیچه وسجاده وامثال ذلك) F. sine exemplo. C. Num forte falsa lectio vocis تنبسه?

تَبسیدَن et sec. F. تپسیدن i. q. تفسیدن coll. تباسیدن, quocum cognatum videtur, calescere, calefieri (گرم شدن) B.; findi aestu (تبسرمك) de labiis F.

تَبسیدَه i. q. تفسیده part. praet., calidus (گرم شده) B.; fissum ex aestu labium M.

تَبِش (suff. ش) coll. تفش nom. actionis verbi s. تابیدن pro تافتن calor, fervor, aestus (گرما وگرمی) B. F., e. g. in hoc versu شیخ سعدی poetae: همی بسر فلك شد زمردم خروش ✿ دماغ از تبش مسی در آید بجوش F.; 2) splendor, lux (فروغ وپرتو) B., e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae: حرفش زتبش جهان فروزد ✿ کانگشت برو نهی بسوزد F.

تَپِش (suff. ش), e quo ar. طبش agitatio, iactatio (اضطراب وحرکت) prae calore et aestu B.; cf. تپیدن.

تَبَشك sericum, ex quo chirothecas et tibialia (الدوان وچورب) conficiunt F. C.

تَبْشی, e quo ar. طبشی discus labro circumdatus (طبقی لب گردان) ex aere, auro vel argento B.

تَبقوز et تَبفوز coll. بتفوز ambitus oris hominis et quadrupedis; 2) rostrum avis B.; 3) afflictio, dolor (درد ورنج) F.

تَبْك cinguli aliarumve rerum fimbriae sericae (قوشاق وغیری نسنهلرك ابریشمر کنارینه دیرلر), e. g. in hoc versu استاد رودکی poetae: فاخته گون شد هوا زگردش خورشید ✿ جامهء خانه بتبك فاخته گون شد F.

تَپَك favour, friendship; 2) a sledge-hammer (cf. پتك) R. In aliis deest.

تپكان a thorn in general R. Vox dubia, quae in ceteris lexicis deest.

a. p. تَبَرُّك n. act. V verbi ar. برك, pl. تَبَرُّکات, *proprie* „benedictionem captare, felicem esse pec. benedictione Dei laetaque rerum copia“, a scriptoribus persicis saepe significatione „donum, munus, res pretiosa“ usurpatur sive per se positum sive cum synonymis تحفه, هدایه al. coniunctum, e. g. Gul. 64, 16, H. Sam. 98. 104. 138. 174, H. pr. reg. p. 7 v. coll. Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, 128, 1, ubi permulta alia exempla allata sunt.

تَبَرَك آسیا (suff. ك) instrumentum ferreum s. *proprie* securis parva lapidi molari acuendo F.

تَبَرگون adi. c. hollow-backed (a horse) *Shaksp.* R.

تَبَرلگام n. c. frenum s. ferrum, quod equo in os iniicitur F. C.

تَبَرْم i. q. تیرم q. v. F. Varia lectio videtur.

تَبری s. تُبری v. s. v. تَتْری s. تُتْری.

تَبریز nom. urbis celebris in آذربایجان, vulgo Tauriz (توریز) dictae B. in appendice.

تبریز mensa s. stratum coriaceum, cui imponuntur cibi (سفره) B., e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: چنانکه عام شده نعمت فراوانش ✿ به پیش مردم وحیوان همیکشد تبریز F.

تَبَست coll. تباه perditus, in nihilum redactus, inutilis, inanis; 2) deformis, turpis (زشت صورت) B. Vox cum تباه saepe coniuncta, e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae: اگر نه عدل شهستی ونیك رائی او ✿ شدی سراسر کار جهان تباه وتبست et in alio: دریغ من که مرا مرگ وزندگی تلخیست ✿ که دل تبست وتباهست واین تباه وتبست F.

تَبست institutum vel secta infirma, invalida (آئین وملت ومذهب سست وضعیف) B.

تَبَستُغ vir disertus, facundus (فصیح وتیز زبان) B.

تَپَكچى a head accountant *R.* In aliis deest.

تبكوب i. q. بتكوب *C.* Falsa lectio videtur.

تَـبَـل plica, ruga, sutura vel inaequalitas (چين وشكنج وآجيده وناهموارى), e. g. corticis amygdalini *B.*

تَـبـلاب spatha racemi dactylorum (غلاف خوشهء خرما) *B.*; cf. بتلاب 1, in qua alia vocis forma literae ت et ب transpositae sunt.

تَـبـلاد i. q. بـنـلاد *F.* ex المحمودى. Falsa lectio videtur; cf. پتلاد.

تَب لَرزَه n. c. tremor febris; v. s. تب باده.

تُبن salsuginosus locus aut terra infoecunda (شوره معناسنه اداى تركاندر) *F.* ex شرفنامه. In aliis deest.

تُـبـنـان i. q. تـنـبـان q. v. *F.* Alia lectio videtur.

تَپَنچه, sec. *F.* تَبَنجَه, i. q. تپانچه, e quo decurtatum est *B.*

تَبَند fraus, dolus (مكر وحيله); 2) dolorum structor, fraudator (مكار ومحيل) *B.*

تَبَندَر pessulus ligneus foribus occludendis *B.*

تَبَنگ coll. تبوك 1 et تبوراك 4 discus (طبق) latus et magnus ligneus, quo olerum et eduliorum venditores (بـقـالان) utuntur, qua significatione etiam تپنگ scribitur; 2) vox alta et penetrans (آوازى بـلـنـد وتـنـد) instar soni crepitaculi (ناقـوس); 3) tympanum (دف ودهل) *B.*; cf. تُنبَك.

تَپَنگ i. q. تَبَنگ 1 q. v. *B.*

تُبْنَك et تَبَنك et تپنك i. q. تُنپَك forma fundendi (دريچه) aurifabri *B.*; cf. تتنك.

تُپَنك i. q. تُنپَك forma fundendi aurifabri. Alia vocis forma est تُنپَك lit. ن et پ transpositis *B.*

تَبنَكو coll. تبنكو 2 et تبنكه 1 panarium *F.*

تَبَنكو et تَپَنكو s. تَبَنكوى et تَپَنكوى corbis (زنبيل وسبد); 2) coll. تبنكه 1 panarium (سبدى كه براى نان گذاشتن بافـنـد); 3) pelvis fictilis (طغـار [تغار]); 4) arca vel cista (صـنـدوق وكيسه) aromatarii et chirurgi (ar. جـونـة); 5) arca opificum ad reponendam pecuniam (جائيكه اصناف حرفت زرى كه اسباب فروشند در آن نهند); 6) cista supellectili et utensilibus reponendis' (صندوق رخوت واسباب) *B.*

تَبَنكَه i. q. تبنكو 2 panarium; 2) furnus pani coquendo (تنور نان پـزى); 3) vas (ظـرف) frugibus (غله) recondendis *B.*; cf. تبيكه et تبيله.

a. p. تِبنِ مَكّى schoenanthum, iuncus odoratus, alias انخـر et خلال مامونى dictus, cuius optima species est Meccensis *B.*

تَبو nom. loci cuiusdam, in quo mola exstare dicitur a propheta Jona exstructa, cui si quis dicat: „si Jonam amas prophetam, movetor", movetur, „subsiste", subsistit *F.*

تَـبَـوراك, sec. *F.* تَـبُـوراك [6], coll. بـتـوراك 2 tympanum (طبل) parvum, quod pulsant agricolae ad terrenda et fuganda animalia; 2) tympanum manuale (دف ودايره); cf. Freyt. lex. s. v. دف; 3) cribrum (غربال); 4) coll. تبوك 1 et تَبَنگ 1 discus latus et magnus, quo olerum et eduliorum venditores utuntur *B. F.*

تَبوك, sec. *F.* تَبُوك [6], coll. تبوراك 4 i. q. بتوك q. v.; 2) nom. arcis in litore maris a Muhammede expugnatae *B.*

تَـبَـه i. q. تـبـاه, e quo decurtatum est *B.*; 2) i. q. تـبـاهـچـه 1 *B.* et i. q. تـبـاهـچـه 1 — 3 *F.*

تَپَه mons parvus, collis altus; 2) tiara vel ornamentum frontale mulierum sic descriptum: كلاه زنان وآن چيزى باشد محرابى كه زنان از كلابتون ومرواريد دوزند واز طلا وجواهر نيز سازند وبر پيشانى نصب كنند *B.*

تَبَهرَه i. q. تباهچه 1 *B.* et i. q. تباهچه 1 — 3 *F.*

تَبَی dense consutum vestimentum, alias صیق نگندهلو جامه سوزنی dictum (وعرقچین وغیرهما) *F.* sine exemplo. *C.*

تَبیانَه et تَبیازَه i. q. تب باده q. v. *B.*

تَبیدَن tremere (لرزیدن) *F.* ex Fg. sine exemplo; cf. تپیدن 2.

تَپیدَن agitare se huc illuc, inquietum esse, exsilire de loco (بی قراری واضطراب نمودن واز جای جستن); 2) tremere (لرزیدن) *B.* طلبیمق وچبالمق واضطراب *F.*; 3) insidias struere (کمین کردن) *B.*; 4) i. q. تفسیدن calescere, calefieri (گرم شدن) *B.* in appendice; cf. طپیدن et تنبیدن.

تَبیر coll. تبیره tympanum magnum aeneum (دهل وکوس ونقاره وطبل); 2) locus fimeti, sterquilinium *B.*

تَبیرَه i. q. تبیر 1; 2) sec. al. tympanum (دهل), cuius venter (میان) tenuis et duae extremae partes (سر) latae sunt; 3) i. q. تبیر 2 sterquilinium *B.* Inde تبیره زن n. c. qui tympanum tundit Chr. Sch. 58, 421.

تَبیکَه et تَبیلَه instrumentum pistorum (ختور (نان یعنی اتمک آلتلرندن بر آلتدر) *F.* sine exemplo. *C.*; fortasse alia lectio vocis تبنکه.

تَبینَه aranea (عنکبوت) *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : درون خانه سیم وزر دفینه ۞ کشیده بر درش پرده تبینه *F.* Fortasse alia lectio vocis تفینه q. v. — Sec. Gl. in Des.: „vomitus" (بمعنی استفراغ که دفع فضلات اندرون از راه دهن باشد واین معنی از روی قیاس بمناسبت مقام نوشته گردیده) Gl. in Des.

تَتار i. q. تاتار, e quo decurtatum est *B.*; cf. تتر.

تَتارچَه genus sagittae (تیر) cuspide (پیکان) illi propria et peculiari *B.*

تَتاری e تاتاری q. v. decurtatum *B.*

تَتَر i. q. تاتار, e quo decurtatum est *B.*; cf. تتار.

تَتَربو et تَتَربو et تَتَربوه s. تَتَربوه i. q. تتره iocus, ludibrium (ظرافت ولاغ ومسخرگی) *B.*

تَتَرَه i. q. تتربو q. v. *B.*

تَتَری pro تاتاری q. v. *B.*; cf. تتاری.

تَتْری et تُتْری coll. تتم rhus opsoniorum (ar. سُمّاق), sc. fructus eius, qui piperis instar cibis immiscetur, qua significatione etiam تبری scribitur; 2) papaver (ar. خشخاش). *B.*

تَتفوز coll. تبفوز et تمفوز i. q. پتفوز q. v. *B.*

تُتُق velum magnum (چادر وپردهء بزرگ) *B.*

تُتُق سِپهرگون *met.* velum caeruleum (کبود); 2) scyphus (پیاله) caeruleus e vitro (مینا) confectus *B.*

تُتُق نیلی *met.* coelum; 2) nubes atra *B.*

تَتلی the leech-plant *R.* In ceteris deest.

تَتُم et تُتُم et تُتْم i. q. تتری rhus opsoniorum *B.*

تُتماج et تُتماچ i. q. ar. لاکشه *F.*, quod est pers. لاخشه, segmenta massae farinariae tenuiora et oblonga, quae iuri incoquuntur, *ital.* lasagna *M.*; cf. تتیر et لاخشته et لاخشه et Freyt. lex. s. v. لاكشة.

تَتَنک i. q. تبنک forma fundendi aurifabri *F.* Varia lectio videtur.

تَتی coll. تی‌تی, e quo decurtatum videtur, figurae pistoriae avium aliarumve animalium, quibus infantes ludunt (آنچه از خمیر نان بصورت مرغان وجانوران دیگر بجهت تسلی طفلان سازند وپزند); 2) vox, qua aves alliciunt *B.*

تَجا acer, vehemens (تند وتیز) *B.* Ad r. s. तिज्, acuere, referendum videtur.

تَجار et تَجارَه pullus equinus (کُرّهء اسب), cui sellam non imposuerunt *B.*

تَجَر (Lassen in Zeitsch. f. d. K. d. M. VI, 1, p. 14 confert takara *IC.*) domus hiemalis, in qua sunt furnus et vapores (تنور وبخاری); 2) dialecto Qazvînensi (بزبان قزوین): cella promtuaria, thesaurus (گنجینه ومخزن) *B.*

a. p. تَجَرُّد nom. act. V et تَجرِید nom. act. II v. جرد, nudatio, *sensu mystico*: virtus ascetica, qua quis omnibus rebus mundanis et externis se exuit Pend. 114, coll. 282, not. 1 et Not. et Extr. t. XII, 329, not. 2, Spieg. Chr. 110, 7.

a. p. تَحَرمُز, ex حرامزاده ortum, male, turpiter agere (حرامزادگی کردن گویند این لفظرا فارسیان وضع کرده اند واز حرامزده مشتق است) *B.*

a. p. تَحرِیمَه i. q. تحریم venerabile et velut sacrum reddere alqd; statum sacrum observare (احرام بستن *SHL.*); inde تَحرِیمَهء عِشا بَستَن vel تَحرِیمِ عِشا بَستَن, ut in ed. Taurizensi legitur, „vesperae precibus faciendis sacrandae operam dare" Gul. 158, 19, ubi Semelet male legit تحرّمهء.

تَحس i. q. تخس *F.* Varia lectio videtur.

تَخ sedimentum olei sesamini (ثفل کنجد روغن کشیده) *B.*; cf. تَخ in Freyt. lexico.

تَخازَن cucumis (خیار وتخلان) *F.* ex المحمودی. Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

تَخت i. q. ar. سریر *F.*, thronus, solium regium; cf. Spieg. Chr. 34, 16, Gul. 16, 5; 2) locus ubi recubatur, lectus et *met.*, e. g. in hoc versu: روان چون روان شد فرو ریخت تخت ✿ چه بر ساخت تخته چه بسر نسر تخت *F.*; idem versus in eodem lexico s. v. تخته repetitur, sed pro فرو ریخت تخت legitur فرو ریخت رخت; 3) decurtatum ex تَختَه, tabulae, inter quas telae sericae subtiles, sericum, simil. reponuntur, extremitatibus fune constrictis (ومخفف تخته که شال ودیبا وامثال آن در آن نهاده اطرافش بطناب محکم بندند) Gl. Sch.

تُخت pro دُخت i. q. دختر filia; 2) pondus 600 drachmarum (التیوز درهمدر), vel sec. al. 400 drachmarum (وقیه) *F.*

تَختِ آبنوسی *met.* nox (شب) *B.*

تَختِ أَردشیر nom. soni cuiusdam (نوائی) musici *B.*

تَختِ جَمشید Persepolis *R.*

تَختِ چوبی a gun-carriage *R.*

تَختِ خاوَرِ خُدای *met.* splendor solis (تاب خورشید), e. g. in hoc versu Schahn.: به نخچیر دارد همه روز رای ✿ نه اندیشد از تخت خاور خدای Gl. Sch.

a. p. تَختِ خُورشید بَر سَرِ ضِرغام i. e. sol in signo leonis (آفتاب در برج اسد) *HK.*

تَختْ دار (a v. داشتن) n. c., e quo ar. دخدار, vestis (جامه) nigra et alba *B. F.*; 2) vestis dormitoria (جامهء خواب) *B.*, quae throno vel lecto insterni solebat (جامهء خوابدر که تخت اوزرینه دوشرلر) *F.*

تُختَر pro دختر filia *M.*; cf. تُخت 1.

تَختِ راهی the royal road, the highway *R.*

تَختِ رَوان et تَختِ رَونَده (thronus ambulans) *met.* coelum; 2) thronus Salomonis; 3) equus placide incedens (روندء خوش راه); 4) quatuor stellae sideris ursae (بنات النعش) *B.*

a. p. تَختْ سَراج n. c. nom. scholae s. collegii (مدرسه) doctoris ابو اسحاق کازرونی *B.* Nominis originem eiusdem lexici auctor sic exponit: گویند شیخ در آن مدرسه چراغی بدست خود روشن کرده اند واکنون چهار صد سال زیاده باشد آن چراغ همچنان افروخته است *B.*

تَختِ سُلَیمان the famous fortress of Kâshgar *R.*

تَختِ طاقدیسی thronus multorum tabulatorum (چند طبقه), in quo depictae erant imagines totius zodiaci et stellarum (صور جمیع بروج وکواکب), quem a rege Ferîdûn accepit Khosrû Parvêz (خسرو پرویز); omnes etiam exercitus regis خسرو in illis tabulatis conspiciendi fuisse dicuntur (گویند تمام عساکر خسرو در طبقات آنجا می شده اند); 2) nom. quintae triginta melodiarum (لحن) citharoedi Barbud; 3) nom. soni cuiusdam (نوائی) musici *B.*; cf. طاقدیس.

a. p. تَختِ عاج i. q. تختهء عاج q. v. *HK. SHL.*

تَختِ فیروزَه *met.* coelum; 2) thronus regis Khosrû (کی خسرو) *B.*

تَختْگاه n. c. locus throni; 2) sedes regis (وپادشاه اوتوردوغی شهرده دیرلر) *F.*

تَختِ کُلاه a wooden cap worn by criminals as a punishment *R.*

تَختْ نشین n. c. solio insidens i. e. rex Spieg. Chr. 34, 1. Inde تخت نشینی (suff. ی) accession to the throne, reign *Shaksp.*

تَختْ نِشینانِ خاک *met.* reges; 2) spiritus (ارواح); 3) religiosi vitae contemplativae dediti (اهل سلوک); 4) incolae terrae (ساکنان زمین) *B.*

تَختَه asser, tabula (اغاج) *F.*; cf. Spieg. Chr. 149, 2 et 3, coll. تخت 3. — Lexici *F.* auctor vocem a تخت addito ه derivandam dicit, quod e ligno thronus exstructus est *F.*; cf. versum sub تخت 2 e *F.* lex. allatum; 2) *gen.* de quavis re tabulae formam habente; inde feretrum *C.*; cf. etiam تختهای برف s. v. بهمن 6.

تُختَه i. q. توخته, e quo decurtatum est *B.*

تَختهء اُستُرش lignum (تختهء چوبی, hind. هل), cui vomer (گاوِ آهن s. استرش, hind. پهال) infigitur *B. HK. SHL.*

تَختهء آسیا *met.* i. q. تختهء استرش *B.* in appendice.

a. p. تَختَهء اَوَّل tabula, cui inscripta sunt rerum fata (لَوحِ محفوظ); 2) tabula abecedaria *B.*

تَختَه بَند n. c. tabulae vinculum i. e. segmentum panni (پارچه), quo tabulae manui fractae impositae una cum manu circumvolvuntur; 2) in carcere inclusus, detentus (محبوس ودر بند افتاده) *B.*

تَختَه بَندی (suff. ی) n. c. a boarding, a wainscoting *Shaksp.*

تَختَه پوش n. c. a stage, a wooden floor *R.*

تَختَهء جامَه prelum pannarium (منگنه وجندره که ترکیب اثواب تختهسیدر) *F.*

تَختَهء جَوهَری *met.* color viridis et caeruleus; 2) discolor (رنگارنگ) *B.* in app.

تَختَهء خاک *met.* terra (زمین) *B.*; superficies terrae (روی زمین) *F.*

تَختَه دیواری (suff. ی) n. c. a wall of boards, a wooden wall *R.*

a. p. تَختَهء رُقوم tabula sortilegi vel astrologi (رمال ومنجم) *B.*, in qua rationem subducunt (حساب کنند) *HK.*

تَختَه زَدَن et sec. *F.* تَختَه کَردَن *met.* gossipium a semine purgare (حلاجی کردن) *B.*

تَختَهء زَرنیخ *met.* carbo candens, pruna (انگشت وزغال افروخته) *B.*

تَختَهء سالْخَورد *met.* narrationes rerum praeteritarum (حکایات گذشته) *B.*

تَختَه سُپار n. c. lignum (تخته), cuius extremae parti ferrum (آهن) infixum est, quo terram arant (پاره کنند). Pro سپار lex. زفانگویا inscriptum offert شیار *HK.*

a. p. تُختَهء عاج coll. تخت عاج thronus (تخت) eburneus *met.* dies (روز); 2) nates candidae (سرین بلورین) *B.* سرین وشرمگاه *HK. SHL.*

تَخْتَه گَرْدَن adi. c. thick, broad and straight necked (a horse) *Shaksp. R.*

تَخْتَه كَشيدَه adi. c. floored, a floor *R.*

تَخْتَه كُوئى (suff. ى) n. c. *met.* clava lusoria (چوگان) cuius extrema pars instar cochlearis (چمچمه) conformata est, qua in pilae lusione (گوى بازى) utuntur, ar. طبطاب dicta *B.* In lex. *HK.* legitur تختهٔ گوى.

a. p. تختهٔ خاک تَخْتَهٔ مُحاسِبان *met.* i. q. مُحاسِبان q. v. *B.*

a. p. تَخْتَهٔ مُحاسِبان شَوَد *met.* pulvis in caput cadit illoque inquinatur (خاک بسر) (افتد وگرد آلود گردد) *B. HK.*

تَخْتَهٔ مينا *met.* coelum *B.*

تَخْتَهٔ نان asser pistorum sic descriptus : خبازلرك اتمك سردكلرى تخته ودخى يوفقه آچدقلرى تخته كه دبار رومده اكا ياصتغج ديرلر *F.*

تَخْتَهٔ نَرْدِ آبنوسى *met.* zodiacus (فلک البروج) *B.*

تَخْتى (suff. ى) becoming a throne *R.*; 2) diminut. vocis تخته, a small plank; a little board like a slate, which children write on; a signet of stone; the breast *Shaksp.*

تَخْجَل dialecto Shirazensi : compressio extremis digitis, vellicatio (چمدك), quod Ispahanenses (اصفهانى) تسكنج et Karmanienses (كرمانى) ترنج dicunt, e. g. in hoc versu شمس فخرى poetae : از قضا بكسلد زبس تندى ❀ اگرش گيرى از سرين تخجل *F.*

تَخْجُم avidus, cupidus (حريص وخداوند شره) *B.*

تَخْس et تَخُس angustia, moeror cordis (تافتن دل از غم والم), qua significatione etiam بتخس scribitur *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : طالع بد درجهان بر عكس بود ❀ در همه عمرى نصيبم تخس بود *F.* Varia lectio vocis بَتخس q. v. esse videtur; cf. تحس.

تَخْش imp. v. تخشيدن; 2) primas occupans, superius sedens (بالا نشين كه تخشيده ديرلر يعنى بيالا نشسته) *F.*; 3) primus in consessu locus (بالا وصدر مجلس) *B.*; 4) genus sagittae (تير) *B.* Gl. Sch.; 5) sagitta tormentorum bellicorum (تير آتش بازى); 6) coll. چرخ sec. al. species arcus, cuius sagitta brevior est *B.*; 7) sec. *F.* i. q. تخس q. v.

تَخْشا (part. praes. v. تخشيدن esse videtur) allaborans, operam dans (سعى كننده وكوشنده) *B.*, e. g. in hoc versu زر آتشت poetae : بگو تخشا بكارى گير بهرام فريوست ❀ همى باشيد ميداريد پيوست *F.*

تَخْشيدَن primo loco considere (بالا نشستن) *B.*; cf. تخش et تخشا.

تَخْكَلَه et تَخْكَلون et تَخْكَلول *F.* et تَخْكُلوز i. q. تَخْكَلَه q. v. *B.*; cf. بخكلول et بخكلون.

تَخْكَم domus aestiva (خانهٔ تابستانى); 2) nom. regionis (الكه) in Turkistân *F.* sine exemplo. *C.*

تَخْلَه par calceorum (نعلين); 2) baculus (عصا) *B.* virorum doctorum (مشايخ) *F.*; 3) pars exigua (ريزه وخرده) cuiusvis rei *B.*

تُخْم et sec. *F.* تَخْم pannus (پارچه) extremo baculo affixus, quo pecunia sparsa ex aere excipitur *B.*

تُخْم (z. taokhma, s. तोक्म, *IC.* tumá) granum, semen, radix (دانه واصل) cuiusvis rei *B.* ar. بذر *F.*; cf. تخمكان et *tropice* Spieg. Chr. 4, 18. 39, 3; 2) *gen.* ovum (بيضه); cf. تخم مرغ; 3) *vulg.* ovum gallinaceum aliusve avis; 4) sperma genitale (منى وآب پشت); 5) stirps, gens, genus (اصل ونسبت ونژاد), e. g. تخم كنجشك genus passerum

Gul. 91, 11; 6) morbus quidam ar. هيضة dictus *B.*, de q. v. Freyt. lex. s. v. Cf. تخمه.

تُخمار coll. تكمار et تكم et تكم sagitta cuspide (پيكان) carens eiusque loco nodo (گره) ligneo vel osseo instructa *B.*

تُخمِ بُنگ semen cannabis sativae, ar. بذر البنج et خداء الرجال dictum, cuius tres sunt species : alba, nigra et rubra, quarum alba optima habetur *B.*; cf. بنگ.

تُخمِ جاروب nom. medicamenti ling. rûmana (برومی) اطریلال dicti *B.* i. e. semen coronopi; cf. اطریلال et تخم خلال et تخم خليل.

تُخمِ جَهود *met.* dissipatus, dispersus (پراگنده وپریشان) *B.*

تُخمِ خَفَرج caryophillum (قرنفل) *HK.* hind. لونگ (s. लवङ्ग) *SHL.*

a. p. تُخمِ خِلال i. q. تخم جاروب q. v. *B.*

a. p. تُخمِ خَليل [ê] semen instar seminis apii (تخم کرفس) subtilissimum, caeruleum et valde amarum plantae ar. رجل غراب et حرز الشياطين dictae *B.*, quae eadem est atque planta ling. exotica آطریلال appellata; semen coronopi. Cf. تخم جاروب et تخم خلال, quo idem significatur.

تُخمدان n. c. seminarium, plantarium *B.*; cf. داردان.

a. p. تُخمِ رَيحان semen simile cardamomo minori; 2) semen olerum (تخمگيا) (يعنی امثال الاچی وايلدانه اکا تخمگيا ديرلر) *F.* تخميست مانند الاچی وتخم گياه نيز گويند *SHL.*; semen ocymi basilici *Shaksp.*

تُخمريز (a v. ريختن) n. c. seminator (زراعت کننده); 2) ager sationibus faciendis expeditus, arvum (محل زراعت); 3) ova in sartagine frixa (خاگينه); 4) caro minutatim concisa ovis inter assandum commista, quo cibus cum pane edendus efficitur (قيمه که در وقت بريان کردن تخم مرغ بر آن ريزند وبرهم زنند تا همه يکی شود با نان خورند وسنبوسه هم از آن سازند) *B.* — Inde تخمريزی (suff. ی) seed-sowing, seed-time *Shaksp. R.*

a. p. تُخمِ غالِيَه i. q. حب البان fructus arboris بان dictae *B.*; cf. بان.

تُخمکار (suff. کار) seminans Chr. Sch. 93, 12.

تُخمگان *HK.*, تُخمُگان *B.* (بر وزن اُستُخوان *B.*) testiculi hominis (بيضهای آدمی) ar. (خصيتين); 2) *gen.* semen plantarum (تخم روئيدنيها); 3) *spec.* semen portulacae (تخم خرفه) *B.*; 4) sec. *F.* i. q. تخم ريحان. Cf. تخم et تخمه.

a. p. تُخمِ کَتّان semen lini *R.*

تُخمِ مُرغ *gen.* ovum (يمرطه) *F.* بيضهء مرغ *HK.*; 2) *spec.* ovum gallinaceum *F.*

تُخمَه (suff. ه) coll. تخم 5 origo, stirps, gens, genus (اصل ونژاد), e. g. in hoc versu Schahn. : يکی آن که از تخمهء کيقباد ❀ همی از تو گيرند گوئی نژاد *F.*; cf. Frag. 25, 5; 2) i. q. تخم semen plantarum, quod serunt *F.*; 3) coll. تخم 6 morbus hominum et animalium, in specie columbarum nimio ciborum esu ortus, ar. هيضة dictus *B.*, qua significatione vox cum ar. تخمة „cibi indigestio“ cognata videtur.

تُخميانه (suff. ی et انه) quodvis semen plantarum; 2) semen, quod serunt *F.*

تَخميل futilis, inanis (باطل وبيهوده), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : پشيمانی شود در کار تحصيل ❀ گفتارش شود هذيان وتخميل *F.* Num forte ex ar. خمل derivanda vox? Sec. *SHL.* est vox ar. significans i. q. زيان نمودن.

تُخوار nom. regis Dahistaniae (پادشاه دهستان), qui in exercitu regis کيخسرو pugnavit *B.* نام پهلوانی تورانی که

همراه فـرود در سپید کوه بـود ونام مبارزی تورانی وقت خسرو پرویز Gl. Sch.

a. p. تَدبیرِ شِناس adi. c. prudens, sapiens (عاقل وحکیم ودانا) *B.*

a. p. تَدمُر nom. urbis antiquae in deserto Syriae nunc devastatae, cuius ruinae adhuc multae supersunt *B.* Tadmor, תדמר I Reg. 9, 18; antiquis Palmyra.

تَذَو volucris silvestris gallo similis pulcerrima et iucunde incedens *B.* avis phasiana; cf. تـذرو; 2) sec. *F.* i. q. تـاتـو q. v. Cf. تذو.

تَذَه i. q. تنیده tela araneae *B.*, e quo decurtatum videtur.

تَذْرَج forma arabica vocis pers. تذرو *B.*

تَذْرُو, e quo ar. تذرج i. q. تدو 1 coll. تُرتُك et تـرتـك avis phasiana *B.* Vox cum gr. τατύρας s. τάτυρος cognata et ad s. तित्तिर s. तित्तिरि (the francoline partridge Wils.) referenda videtur.

تَذْروِ زَرنیخ *met.* i. q. تختهء زرنیخ q. v. *B.*

تَذْروِ زَرینْ پَر *met.* sol; 2) ignis *B.*

تَذْروی (suff. ی) n. abstr. vocis تذرو, i. e. phasiani habitu praeditum esse, instar phasiani se gerere Jos. et Zul. 34 l. atp., ubi legendum کردت pro گُرند.

تَذْو coll. تدو 2 i. q. تاتو q. v. *B.*

تَذْوَر vox ex تذرو lit. ر et و transpositis orta videtur, eadem significatione. In *F.* lex. haec leguntur : نعمة الله مزکلدك دیدکلری قوشدر دیمش اما آخر نسخهء معتبره ده دراج روایت اولنمشدر sine exemplo; attagen *M.* ex *F.*; gallus *C.*

تَر humidus, recens, virens (opp. خشك) *B.*; cf. Spieg. Chr. 45, 18 et 19. 58, 9; ad vim significationis augendam saepe cum تازه coniungitur, ut dicant تـر وتـازه *F.*; 2) *met.* a) is, qui cum re exigua locum intrat (که بانداك چیزی از جـای در آیـد), (quo homo illiberalis, vel avarus significari videtur); b) aleator, qui res in aleam datas postea recipere studet (شخصی که در قمار منازعت کند تا آنچه باخته باشد پـس گـیـرد); c) homo sordidus, turpis, scelestus, improbus (مـردم مـلـوث ومـردار وفاسق) *B.*

Phrases :

تَر شُدن humidum fieri *met.* molestia affici, offendi, indignari dicteriis et facetiis alicuius (اعـراضـی شـدن وآزرده گـردیدن بسبب ظرافت کردن کسی) *B.*

تَـر کَردَن humectare, rigare; cf. Spieg. Chr. 94, 3.

تَـر کَردَن زَبان humectare linguam, *met.* bucellam in os immittere i. e. paulum cibi assumere (لقمه در دهان گذاشتن); 2) aspere loqui; atrociter, turpiter dicere (سـخـت وزشت گـفـتـن) *B.* in appendice.

تَـر avis parva, parum quiescens et canora (کـم سـکـون وخوش آواز) ar. صعوه et in Mavaralnahr دختر صوفی appellata *B.*, qua sec. Freyt. s. v. ar. significatur : passeris species parva, rubro capite. Aliae eiusdem avis nomina sunt تز et ترترك et ترند et ترندر et ترندر et ترندش s. تـرنـدوش et ترندوك s. ترندك.

تَـر (s. तर) gradui comparativo formando inservit (cf. Inst. ling. pers. §. 142 sqq.) et voci گونه etiam adiungitur, ut in hoc versu Schahn. : بجنبید مـر سـلـمرا دل زجای ✿ دگـر گـونـهتـر شد بآئـیـن ورای Gl. Sch.

تَـرا coll. تَـری murus in altum exstructus (بلند ورفیع), ut palatii aliusve aedificii magni; 2) murus luteus (که با کـاهگـل وگـلاب اسـتـوار کـرده باشد); 3) murus praestructus, vallum, agger (سـدی ودیواری که در پیش چیزی بکشند) *B.*

تُـــرا casus obliquus pronominis 2 ps. sing. *B.*, de q. v. Instit. ling. pers. §. 164 sqq.

تَراب et sec. *F.* تِراب, imp. v. ترابیدن et in comp. part. praes. significatione; 2) n. s. stillare; cf. تـــراو; 3) coll. تَـــرب fraus, dolus (حیلـه); 4) lingua promtum esse (زبان آوری) *B.*

تَـــرابِـــش (suff. ش) fluxio *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

تَرابیدَن et sec. *F.* تِرابیدَن guttatim emanare, stillare (ترشح کردن وکم کم چکیدن), de re quavis liquida e vase evacuanda *B.* Verbum una cum syn. تـــراویـــدن et ترائیدن et تلاویدن ad s. r. द्रु (द्रवति) referendum.

تَـــراتیزَك i. q. تـــرهتیزك *B.* cuius loco positum videtur.

تَراج i. q. ar. آمین „amen, ita sit", qua voce in fine precum utuntur (ترجمه لـفـظ آمیـن است كه بعد دعا جهت استجابت گویند) Gl. in Des.

تُراج i. q. دراج avis silvestris, quam venantur; attagen, vulgo francolinus *B.*

تَراجِل parsley *R.* Vox dubia, quae in ceteris lexicis deest.

تِراختَن valde festinare (عجله ایله كتمك) *F. C.*, e. g. in hoc versu ابـــو المـعـــانـــی poetae : اگـــر نیاز وفا میكنند ازان خونی ✿ بقتل عاشق نالان تراختن گیرد *F.*

تَرارَه sterquilinium (مزبله) *F.* sine exemplo; fortasse pro تُواره falso lecta vox.

تَراز filum gossipii crudi (رشتهٔ ریسمان خام); 2) nom. arboris ar. صنوبر dictae, pinus; 3) nom. urbis in Turkistân ob puellas pulcras celebris. Arabica vocis forma est طراز *B.*

تُراز pulcritudo (خوبی ونیكوئی) *F. C.*, e. g. in hoc versu ابـو المعـانی poetae : سزد كه سرور خـــوبان شوی بحسن وكـمـــال ✿ بایـــن تناسب اعضا باین تراز جمال *F.*

تَـــرازو libra; 2) libra coelestis, signum zodiaci; 3) iustum, aequum (عدل وعدالت); 4) perceptio, cognitio (ادراك ودرك) *B.*

Phrases :

تَـــرازو چَشمَه داشتَن *met.* dicitur, si una lanx (پله) pondere magis deprimitur quam altera *B.*

تَرازو شُدَن *met.* pares esse robore et fortitudine, de duobus adversariis (برابر شدن دو غنیم باهم در شجاعت وزور) *B.*; 2) sec. al. e proelio fugere (افـتـــادن وپیـــچیـــدن وگریختن از جنگ) *B.* in appendice.

تَـــرازودان n. c. unde ar. طـــرازدان lanx librae *C.*

a. p. تَرازوی اَنجُم *met.* astrolabium (اصطرلاب) *B.* in appendice.

تَـــرازوی آهَنی دوش libra, cuius ansa (دسته [*SHL.* دست]) ferrea est *HK.*

تَـــرازوی پـــولاد سَنجان *met.* hasta et cuspis hastae (نیزه وسنان) militum *B.*

تَرازوی چَرخ libra coelestis, signum zodiaci *B.*

تَرازوی زَر *met.* sol *B.*

a. p. تَرازوی فَلَك i. q. ترازوی چرخ q. v. *B.* in appendice.

a. p. تَرازوی كَلام mensura et rhythmus orationis, quantitas syllabarum *C.*

تَراش, sec. *F.* تِراش, imp. v. تراشیدن et in comp. part. praes. significatione, e. g. سر تـــراش tonsor capitis *B.*; قـلـم تـــراش calamum scalpens; cultellus pennarius; مـضـمـــون تراش eradens, exscalpens i. e. eliciens contentum *M.*; 2) coll. تراشه id, quod rasum est, radendo decidit; ramentum (تراشیده شده وآنچه از تراش بـر آمده باشد); 3) desiderium, exspectatio (طمع وتوقع) *B.*

تَراش خَراش shape (particularly good), neatness of form *Shaksp. R.*

تَـراشِـش (suff. ش) rasura; sculptile *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

تَراشَه, sec. *F.* تِراشَه (suff. ه) i. q. تراش 2 ramentum; 2) segmentum lunatum (هلالواری) cucumeris melonis et cucurbitae *B.*

تَراشیدَن *B. HK.*, ut ex lectione vocum تراش et تراشه apparet, nam verbum haec lex. non offerunt, sec. *F.* تِـراشـیـدن radere, scalpere; evellere pilos (یـونـمـق وقیل یولومک) *F.*; 2) praecidere, aptare calamum (قلمر یونمق), e. g. in hoc versu خواجه کمال خجندی poetae: کمال وصـف میانش اگر کنی تحریر ✿ قلم ببایـد باریکتر تـراشیـدن *F.*; 3) abscindere et c. از exscindere Rosen Narr. p. 43, l. ult. et 44, 5. In lex. *SHL.* hoc verbum sic explicatur: مـعـروف وخـراشـیـدن وانگیختن ونگاشتن وکمر کردن ; cf. رندیدن.

تَراك, sec. *F.* تِراك, coll. تَرَك 1 et تَرَك fissura, ruptura (چاك وشـکـاف); 2) coll. تَـرَك 2 sonus vel crepitus findendo vel frangendo ortus; 3) coll. تَرَك 3 sonus tonitrus. Arabica vocis forma est طـراق *B.* Vox ad verbum تـرکیدن s. تـراکیدن referenda videtur.

تَراکِمَه pl. ar. vocis ترکمان q. v.

تَراکَه haereditas *C.* ex vers. pers. Nov. Test. Luc. 20, 14.

تِراکیدَن *F.* (et تَـراکـیـدَن ut probat تَـراك) findendo vel frangendo sonum edere, crepare (چاتلیوب صدا ویـرمک) *F.* sine exemplo. Usitatior verbi forma ترکیدن esse videtur.

تَرانگُبین i. q. ترنگبین q. v. *F.*

تَرانَه (z. tauruna, s. तरुण) iuvenis formosus; 2) amasius vigore et pulcritudine excellens (شاهـد تـر وتازه وصاحب جمال); 3) ludibrium, hilaritas, delectamentum (دهن خوانی وطنز وخوش طبعی); 4) malignitas, astutia (بدخوئی وحیلهوزی); 5) *terminus technicus music.*, quo modulatio vel melodia vel vocis vibratio quaedam designatur sic descripta: وباصطلاح اهل نغمه تصنیفی است که آن سه گوشه داشته باشد هر کدام بطرزی یکی بیتی ودیگری مدح ویکی دیگر تلا وتللا *B.* نغماتدن بـر نغمهدر *F.*; 6) recitatio carminis melodica, carmen decantare, cantus, vox, sonus (ودر لغت نقش وصوت ودو ابیـات (بیتی وسرود ونغمهرا خوانـنـد *B.* واشعاری مقام ایله اوقومغه دیـرلـر صحاحده دو بیته دیرلر *F.*, e. g. in hoc versu شیخ نـظـامـی poetae: هـر نـسفـتـه دری دری میسفت ✿ هر ترانه ترانهء میگفت *F.* — Inde تـرانـه زدن modulari, e. g. عـشـرت بـزبان حـال تـرانـهزن این مـقـال گشت „voluptas linguâ conditionis, i. e. re vera, haec verba modulabatur“ Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 96, not. l. 1 coll.: شـبـهـا در صـد فسانه می زن ✿ بـر یاد صنمر تـرانـه می زن Spieg. Chr. 140, 15 et 131, med.; ترانه پرداز modulans *M.*

تَـراو coll. تـراب imp. v. تـراویـدن; 2) n. s. stillare *B.*

تَـراوِش (suff. ش) n. s. stillare *B.*; cf. تراویدن.

تَراوِل i. q. تژاول q. v. *B.*

تَراویدَن et sec. *F.* تِراویدن i. q. ترابیدن *B.* lit. ب cum و permutata. Cf. تلاویدن.

تَـراهـی primitiae fructuum (میوهء نوباوه ونو رسیـده) *B.*, e. g. in hoc versu شـیـخ سعدی poetae: ✿ برد بستانبان بایوان شاه تراهی ولی هـر زبستان شاه *F.*; cf. تـهـونـد s. ترونده 1.

تَرایان nom. morbi ar. اسـهـال dicti; profluvium alvi *B.*

تَرائیدَن i. q. ترابیدن s. تراویدن q. v. *B.*

تَـرْب coll. تـراب 3 fraus, dolus, mendacium (مکر وحیله وزرق وتزویر وگزاف); 2) coll.

مكر تراب 4 lingua promtum esse *B.* وحيله وزبانداری *F.* ex الصحاح, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : از برای لقمهٔ شیرین وجرب ٭ با کسی زنهار مکن نیرنگ وترب *F.* Sec. alios a) tormina (شکنجه) et b) incessus incitatus (به تیزی رفتن) *F.* sine exemplo.

تَرپ coll. ترف et ترپر et ترپك et ترپه oxygala siccata nigra (كشك سياه ar. مصل et turc. قرا قروت) *B. F.* Falso *M.* vertit: „pica", et qui illum secutus est *R.* „a magpie".

تُرْب coll. ترمه 2 raphanus (ar. فُجْل) *B.*; cf. تُرُبزه et تُرُبز.

تَربالی nom. magni aedificii ab اردشير بابك in parte orientali urbis persicae گور, quae arabice جور pronuntiatur, exstructi, in cuius vertice pyraeum (آتشكده) erat, in quod ex monte urbi opposito aquam deducebant *B.*

تَربامان s. تَریامان ling. graeca (بیونانی): nom. floris caerulei, foliis longis et flore, foliis et ramis amaris alias غافث dicti *B.*, quod sec. Freyt. significat „eupatorium cannabinum". — Vox تربامان s. تریامان magis ad gr. ἀργεμώνη, quam ad εὐπατώριον referenda videtur.

تَرْبَتَر (تر repet. inserta praep. ب) completely wet *Shaksp. R.*

تِربد nomen urbis ignotae; cf. تِرمِد; 2) i. q. تُربِد 1 *B.*

تُربِد nom. medicamenti purgativi, qua significatione etiam تربد scribitur *B.* convolvulus turpethum; 2) arundo (نی) s. lignum intus cavum *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. Vox تربد e. s. त्रिवृत् s. त्रिवृता coll. त्रिपुटा s. त्रिपुटी orta est, qua convolvulus turpethum, vulgo teorî, significatur; cf. Amarak. I, p. 102, 2, ed. Lois. Deslongchamps.

تُربِدِ زَرد v. infra s. v. جبر آهنگ.

تَرپَهر i. q. ترپ q. v. (كشك سياه) *F.*

تربره genus quoddam uvarum *B.*; cf. تُربَك.

تَربُز et تَربُزه coll. تربوز cucurbita citrullus, cucumis (هندوانه وخيار وبادرنگ) *B.*; cf. تربوز.

تُربُز et تُربُزه coll. تُرب raphanus *B.*

تَربَسه arcus coelestis, iris (قوس قزح) *B.*

تَرپَك, unde ar. طربق, i. q. ترپ q. v. *B.*

تُربَك i. q. تربره genus quoddam uvarum *B.*

تَربُن terra valde aspera et dura (بسيار سخت) *B.*

تَربَند n. c. fascia humida i. e. pannus humidus (پارچهٔ كه آنرا تر كنند) s. cataplasma, quod vulneri scisso imponunt *B.*

تَربُو [ô] coll. تريو pannus albus et subtilis (پارچهٔ سفيد وسفت وباريك) *B.*; cf. تَرغُو et ترقو.

تَربوز i. q. تَربُز q. v. *HK.* s. v. خربزهٔ هندی.

h. p. تِرپولِيَه (e hind. ترپوليا: a building with three (تر = त्रि) doors or arches (پول) *Shaksp.*); a large, lofty gate *R.*

تَرپَه i. q. ترپك s. ترپ q. v. *B.*

تَرت v. s. v. ترت ومرت.

تَرتار a raging, swelling torrent *R.* In ceteris lexicis deest.

تَرتَرَك i. q. تَر passeris species parva, ar. صعوه dicta *B. F.* Vox ex تر repetito et suff. ك composita videtur. — Quam *M.* lex. auctor offert, alteram vocis significationem: „crepitus intensior rei cum finditur" ex hisce verbis lexici *F.*: كلمهٔ تر كه ادات تفصيلدر بونده مكررى افعل تفضيل اولور كذا فى المجمع falso eruit.

تَرتَرَك homo levis, auctoritate et potestate carens (سبك وبى تمكين) *B. F.*; 2) i. q. تَرتَرَك *F.* ex شرفنامه.

تُرتُرک, sec. *F.* تُرتُرِک, nom. loci prope Shîrâz, sic descripti : جائی است در کوه چل مقام شیراز که مردم بآنجا روند وسنگی در زیر خود نهاده از بالا لغزیده بپائین آیند *B.*

تُرتُک avis alias کبک et مرغ آتشخواره, igne vescens, dicta; perdix; 2) sec. al. avis phasiana (تــذرو), qua significatione etiam تــزتــک scribitur *B.*; cf. تــرنــگ s. چورپور et چوز et چور et تورنگ.

تَرتَکته velum, carbasus, *quem omnis triremis habere debet, constans* 300 *ulnis telae,* انـدازه *dictis. Velum hoc omni tempore in usu est et adhibetur M.* ex *Hezarf.*

تَرتَند vanus, inutilis (باطـل وبیـهـوده) *F. C.*, e. g. in hoc versu ابـو المعانی poetae : نه سودی دیدم از عشق ونه فارغ میتوان گشتم ✿ درین وادیء حیرت مانده ام ترتند وبیهوده *F.* Varia lectio vocis ترفند videtur.

تَرت وَمَرت, vox ad genus اتباع pertinens, praeda et direptio (تاخت وتاراج); 2) perturbatus, confusus; susque deque (زیـر وزبـر وپراگنده وپریشان); 3) corruptus, perditus (بـزیان رفته ونقصان آمده واز هم افتاده) *B.*; cf. خند وتند.

تَرجَمان coll. تاجـران interpres linguae *B.*, qua significatione in arabica quoque lingua usitatum est; 2) id, quod post crimen commissum necessario praestandum est; mulcta, qua reus punitur (نیازی که بعد از گناه وتقصیر بگذارند) *B.* جریمه که مجرمدن آلنور *F.*, e. g. in hoc versu حکیم رکنا poetae : میرم برای خوی تو کز جرم یک گناه ✿ صد قطره خون زدیده ودل ترجمان گرفت *F.*; 3) *met.* donum, munus (پیشکش) *F.*, e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae : پی سفره زانکه که نانش کشید ✿ که در پیش خان ترجمانش کشید *F.*, cuius prius hem. eiusdem lexici auctor alio loco sic mutatum affert : پی گوره زانو زنانش کشید.

تَرْخ herba quaedam ignota *B. F.*; sec. al. i. q. تــرخــون 3 dracunculus hortensis, abiecta syllaba ون *F.*; 2) malum citreum (ترنج) *B.*

تَرخال stercus avium (سرگـیـن مرغ) *F.* sine exemplo. *C.* Fortasse pro پیخال 2 varia lectio.

تَرخان coll. طرخان is, cui reges rem molestam non imponunt (که پادشاهان قلم تکلیف ازو بـردارنـد), quemque ob delictum non puniunt vel reprehendunt *B. F.*; inde ترخانی (suff. ی) n. abstr. praecedentis, quo talis immunitas vel privilegium significatur, e. g. in hoc versu اکـرم صد حکیم نزاریء قهستانی poetae : خون بیک غمزه بریزی کس نمی پرسد ✿ مگر یرلیغ ترخانی زسلطان ایلخان داری *F.*; 2) genus oleris (سبزی), quod cum cibis vel sine eis edunt; cf. تـرخـون; 3) tribus quaedam (قـومـی) Turcarum C'agataicorum (تـرکان چغتائی); 4) nomen ابو نصر فریابی *B.*; 5) nom. athletae cuiusdam Sinensis (پهلوانی از ملک چین) Gl. Sch.

تَرخانَه i. q. ترخوانه s. طرخانه *F.*; cf. ترخرانه.

تَـرخَـتَـه genus piscis valde lati, quod in fluvio urbis Andalusiae (انـدلـس) reperitur *B.*

تَـرْخَـجَـه palmes, sarmentum vitis (اوزم چبوغی که تکاک دخی دیرلر) *F.*

تَرخَم genus plantae بدران dictae, quod est raphanus silvester (ترب صحرای), cuius semen graece قرطمانا s. قردمانا (*κάρδαμον*) dicitur *B.* lepidium campestre *R.*

تَرخَرانَه i. q. ترخوانه q. v. *F.*

تَـرخَـش in *F.* lex. ex فرهـنـگ زفانگویا voce کشیدن „trahere" explicatur, exemplo non allato. *M.* vertit „trahe, trahens", a verbo ترخشیدن vocem derivans, quod tamen lexica non offerunt.

تَرخَفَنج (coll. بَرخفنج, cuius varia lectio esse videtur) i. q. بـرخـفـج incubus nocturnus *F.*

تَرخَنده, quod etiam ترفنده et ترقنده scribitur, obtrectatio (طعنه); 2) ludibrium (طنز); 3) sermo futilis, inanis, mendacium (بیهوده ودروغ); 4) dolus, fraus (مکر وحیله) *B.*; cf. ترفند et ترکند et ترکنده. Num forte ex تر et خنده, risus, composita vox, vel alia scriptura vocum ترفنده et ترقنده s. ترکنده?

تَرخوانَه coll. ترخانه et طرخانه et ترخرانه et ترخینه genus cibi, quod pauperes pro hieme hoc modo componunt: گندمرا بلغور کنند وبا داروهای گرم در آب بجوشانند تا نیک بپزد وقوام گیرد وقدری آب غوره در آن ریزند واگر میسر نباشد شیر گوسفند وآنرا گلولها سازند وخشک کنند وبوقت حاجت قدری از آن بجوشانند وبخورند *F.*

تَرخون (fortasse ex تر et خون compositum) homo sanguinolentus, temerarius, fur, latro, vagus miles (مردم خونی وتونی وی ؛ باک ودزد واوباش); 2) coll. تبرخون 4 caesalpinia sappan (چوب بکم); 3) coll. تبرخون 6 et ترخان 2 et arabica vocis forma طرخون, genus oleris, quod cum cibis vel sine eis edunt *B.* dracunculus hortensis Freyt. s. طرخون; 4) pyrethrum (عاقر قرحا) *B.*

تَرخینَه i. q. ترخوانه q. v. *B.* Cf. تلخینه.

تُرد fragilis et subtilis de quavis re (کورک ونازك اولان نسنه), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: خوشا وقت سحررا میتوان خورد ✿ اگر کاکی بروغن میزند ترد *F.*

تَر دامَن adi. c. opp. خشک دامن *met.* scelestus, flagitiosus, sordidus, impurus (فاسق وفاجر وآلودهء معصیت وملوث). Inde تردامنی (suff. ی) n. abstr. vitiositas, improbitas, turpitudo *B.* s. v. آلایش; cf. Spieg. Chr. 101, l. ult.

تَرَدَست adi. c. expeditus manibus, promtus, agilis (جلد وچست وچالاك) *B.*

تَردَستی (suff. ی) n. abstr. praeced., status eius, qui expeditus est manibus; agilitas *B.*

تَردَك i. q. ترنك curculio triticum devorans (کرم گندم خوار) *B.*

تَرَدَه coll. ترده pactum emtionis (قباله) horti, domus, simil. *B.* Vox ex ترزده, quod idem significat, contracta videtur; cf. ترزده; 2) coll. ترده 3 *gen.* merces et *spec.* merces pro frugibus molendis et lapidibus molaribus acuendis *B.* Sec. *F.* ex مشکلات „molitor" (طحان) *F.* exemplo non allato.

تَرزَبان adi. c. promtus lingua (زبان آور) *B.* حاضر جواب *F.*; bene loquens, facundus (خوش زبان) *SHL.*; 2) interpres linguae (ترجمان) *B.*; cf. ترزفان.

تَرزَدَه et تَرَزدَه (ex تر et زده a v. زدن compositum videtur) i. q. ترده 1 pactum emtionis *B.*; cf. ترده.

تَرزَفان coll. ترفان adi. c. i. q. ترزبان q. v. *B.* بمعنی ترجمان *F.*, quod *M.* vertit: „a) interpres, b) mulcta, qua reus punitur"; sed posteriorem significationem vocis ترجمان *F.* lex. auctor voci ترزفان tribuere noluit, ut ex versu حکیم سوزنی poetae: وصف تو آنست گر زفان تو گفتم ✿ من بمیان راست ترزفان بیانم, quem probandi caussa affert, plane intelligitur. Utraque significatio legitur etiam in *M.* et *R.* lex. sub vocis forma decurtata ترفان.

تَرزیف verbum vel res vana, futilis; falsus nuntius (اصلسز سوز واصلسز ایش ویلان خبر), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: نمی شاید که او صدیق باشد ✿ که گفتارش همه ترزیف باشد *F.*

تَرس imp. v. ترسیدن et in comp. part. praes. significatione; 2) metus, timor *B.*; cf. Chr. Sch. 52, 320.

تُرْس durus, firmus (سخت ومحکم) *B.*; cf. تُرُس.

تُرُس et **تَرُس** coll. ar. **تُرْس** terra dura (زمین سخت) *B.*

تَرسا part. praes. v. ترسیدن timens, metuens (ترسنده وبیم برنده); 2) animo concipiens, imaginans (واهمه کننده) *B.*; cf. ترسه.

تَرسا (phl. תרסאק Spiegel Avesta p. 19, not. 1, vers. germ.) Christianus (نصرانی); cf. Gul. 1 bis l. 10; 2) cultor ignis (آتش پرست) *B.*

تَرْس أستودان (legendum videtur تَـرِس, sed lex. *B.* et *HK.* تَرْس pronuntiandum esse dicunt) timor sepulcri (خوف قبر), qua voce intelligenda est recitatio precum et capitum Zend-Avestae apud Persas antiquos usitata per tres dies in sepulcro mortui, ut eiusdem anima, quam tres dies et noctes super corpus defuncti versari credunt, corpore liberetur. En ipsa verba *B.* lex. auctoris : دعا وزند وپازند خواندن فارسیان است سه روز بر سر دخمهٔ میت بواسطهٔ آنکه گویند چون روح از قالب مفارقت نماید سه شبان روز بر سر قالب خود می باشد واورا درین سه شبانه روز ترس وبیم بسیار است لهذا درین سه روز بر سر دخمهٔ او نسک خوانند تا روح او از آن ایمن گردد *B.*; cf. أستودان, quae alia lectio esse videtur.

تَرسان part. praes. v. ترسیدن, timens, timidus (خائف) *F.*

تَرسانَنده part. praes. v. ترسانیدن q. v. s. تریر.

تَرسانیدَن caussale verbi ترسیدن metum iniicere, terrere *C.* et docente *B.* lex. auctore s. v. تریر arabico نَذَّرَ respondet, significans : metum iniicere, ut caveat sibi; praemonere.

تَـرسائـی (suff. ی) docente Quatremère in H. Mong. I, 198 not. significat : dogmata lamaica.

تِرست trecenti (سیصد) *F.* sine exemplo. Vox cum z. [illegible], s. त्रिशत consentiens.

تَرسْگار (suff. گار) Deum timens, adorationi deditus (خدا ترس ومردم عبادت کیش) Gl. Sch. coll. Pend. 68, l. ult.; inde ترسگاری (suff. ی) timor Dei.

تَرسْناك (suff. ناك) timidus, pavidus, territus; 2) terribilis *C.* ex vers. pers. Vet. et Nov. Test.

تَـرسَـه (suff. ه) virtus s. vis animo aliquid concipiendi, vis imaginandi, phantasia (قوت واهمه) *B.* Cf. ترسا 2.

تُرسَه arcus coelestis, iris (قوس قزح) *B.*

تَرسیدَن (s. त्रस्, *IC.* tars coll. z. [illegible] timens, territus) timere, metuere (بیم بردن) *B.* c. از Pend. 64 l. atp. Gul. 25, 14 et seq. coni. که *ibid.* l. 12 et omissa coni. که Spieg. Chr. 4, 6; 2) animo concipere, imaginari (واهمه کردن) *B.*; cf. ترسا et ترسه.

تَـرسیدَه‌گـار (suff. گـار) timens *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

تُـرُش *SHL.* et **تُـرْش** *F.*, cuius tamen lexici auctor priorem pronuntiationem تُـرُش ut meliorem praefert (اصحی در), acidus, acer (اکشی) *F.* مزهٔ معروف چنانکه مزهٔ سرکه *SHL.* Inde *met.* austerus, morosus, e. g. منشین ترش از گـردش ایام „ne iniquitate temporum moestus sedeas“ Gul. 33 l. atp. coll. تـرش روی adi. c. austerus vultu, morosus *B.* s. تندرو.

تُرشانیدَن caussale verbi ترشیدن q. v. *C.*

تُرشائی i. q. ترشی *Shaksp. R.*

تُرشبا n. c. ius (با) acidum *F.*

تُرُشت et **تِرشت** instrumentum ferreum hortulani; ligo, rutrum vel sarculum (قازمه وباغبان آلتلرندن چپا دیدکلری دمور آلتدر) *F.* sine exemplo. Pro „sarculum, quo hortulani utuntur“ ut in *C.* lex. legitur, *M.* lex. vitiose offert : „sacculus, quo hortulani utuntur“, quo nititur falsa Richardsonii interpretatio huius vocis : „a gardener's sack“.

تُرْش شیرین adi. c. non acidus nec dulcis i. e. subacidus *F.*

تُرْشَک (suff. ک) folium herbae acre gustatu (برگ گیاهی ترش مزه); 2) nom. volucris viridis *B.*

تُرُشَکَک, suff. ک dimin., parum acidus (اکشیرك) *F.* sine exemplo.

تُرش گِیاه s. تُرش گِیا n. c. *gen.* herba quaevis acida; 2) *spec.* herba acetosa, oxalis *B.*

تُرشناك s. تُرُشناك (suff. ناك) acidus (اکشیلو), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : دماغ میگساران میشود چاك ☆ بمخموری سحر آبا ترشناك *F.*

تُرُشه (suff. ه) planta quaedam, cuius semen ar. حب الرشاد vel بزر الحماض dicitur; oxalis herba *B.* قوزی قولاغی *F.*; cf. ترشینک; 2) sec. *F.* تَرشه, coll. تروشه nom. fructus cuiusdam (میوهء) *B.* میوه معروف که بتازی حماض گویند *SHL.*

تُرُشه تُرنج n. c. lemon-juice *R.*

تُرشی (suff. ی) acidum, acor *Shaksp.* Sec. *C.* i. q. ترش. Sec. *M.* acide conditus; 2) salgama, acetaria.

تُرشی پالا n. c. colum, *proprie* rebus acetosis percolandis *B.*; cf. آردن et پالا et پالاوان et بریزن et زازل.

تُرشیدَن acescere (اکشمک); 2) fermentare, condire sale et aceto (اکشتمک) *F.* exemplo non allato. *C.*

e. تَرشیش lapis pretiosus, h. תרשיש dictus *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Exod. 39, 13.

تُرشینَک (ex ترش suff. ین et ک) oxalis herba (حماض), cuius folia intybo (هندبا) similia sunt cuiusque semen ar. بزر الحماض dicitur *B.*; cf. حلیمو et جلتاق et ترشه 1 et Freyt. lex. s. v. حماض.

تُرغ equus spadix, rubidus iuba et cauda nigra (سرخ رنگ که آنرا کهر خوانند) *B.*; cf. کهر et کمیت.

تَرغازَه praevalens, superior (غالب وصاحب حکم); 2) contumax, arrogans (سرکش); 3) qui modo praevalente et arrogante imperat (که حکمها از روی غالبیت وسرکشی کند); 4) contumacia, arrogantia (سرکشی کردن) *B.* Num forte ex تر et غازه composita vox et significationes metaphoricae habendae?

تَرغاق et تُرغاق, sec. *SHL.* تُرغاك, custodia nocturna, vigiliae (پاس داشتن شبها وخبردار بودن) *B.* *spec.* contra fures et latrones کیجلرده خرسوز وحرامزادهدن پاسی که در شب دارند *F.* بکچیلک ایتمک تا دزد دست رس نیابد *SHL.*

تُرغان viam monstrans, viae dux (رهبر ar. دلیل); 2) vectigal (باج) *F.*, nitens hoc versu poetae : میر نظمی نشسته بر سر بالای وربند ☆ زیاد رهروان [*F.* دهروان] ترغان بگیرد.

تَرغَدَه et تَرغَدَه captus, compressus, contortus (گرفته شده وترنجیده) et dicitur de membris motu destitutis et debilitatis *B.* Cf. ترغند.

تَرغش species mali armeniaci (زرد آلو); 2) species dactyli aridi (قسبی) *B.*

ترغند et sec. *C.* تَرغَندَه articulorum motu destitutum esse membrum, paralysis (مفاصل حرکتدن قالوب عضو باطل اولمق عربیده فلج دیرلر بر علت مزمندر) *F.* sine exemplo; articulus motu destitutus *C. M.* Varia lectio pro ترغده esse videtur.

تَرغُو [ô] species panni serici (بافتهء ابریشمی), rubri coloris *B.*; cf. ترقو et تربو et تریو.

تُرغو s. ترغو s. ترقو alimenta, victus, commeatus (الترغو ای الماکل والمشرب) Abulfar. Hist. dyn. t. I, p. 447. Multa exempla in H. Mong. t. I, p. 144, not. 24 a Quatremère allata sunt.

تُرغون *C.* تَرغون *M.* mandatum regium eiusve diploma *C.* ex G. Deest in lexicis persice scriptis.

تَرَقَند i. q. ترفند [F. SHL. Varia lectio videtur.

تَرَقَندَه i. q. ترفنده 1 q. v. B.; cf. ترخنده et ترکنده.

تَرقو in F. lex. praemissa vocis pronuntiatione legitur : آزری بیت بستد زبرای قدم خسرو خاور ✿ بر بام افق شکل سراپردهٔ ترقو ipsa vocis explicatione prorsus omissa. M. vocem آزری, quod est nomen poetae, cuius versus s. h. v. affertur, interpretandi caussa a F. lex. auctore additam esse opinans voci ترقو falso significationem „potentia, dignitas" tribuit, quem secutus est R. vertens : „power, dignity". Sec. Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 214, not. 1, vox ترقو docente ipso B. lex. auctore significat : „species panni serici rubri coloris"; sed deest haec vox in editione B. lex. anni 1818, quae ad manus est et fortasse in altera huius lexici editione addita est. Praeterea haec vocis interpretatio eadem est atque vocis تَرغو q. v., cuius varia lectio esse videtur. Fortasse etiam cognatae sunt voces تربو et تریو.

تِرقیدَن i. q. ترکیدن q. v. F. C.

e. تَرقین lingua nabat. (نبطی) : linea quaedam inter literas ducta, quae sic describitur (خطی که محرران در بعضی محل میان دو حرف بی مد کشند) B. F.; 2) vanam et irritam facere interpretationem quandam indicis et ratiocinarii tributorum (باطل کردن عبارتی از دفتر وحساب دیوانی) B.; linea, qua vocabulum obliteratur (هو خط یوضع علی کلمة لابطاله) F. ex مشکلات; cf. Freyt. lex. s. v.

تَرَك (a v. ترکیدن) coll. تراک 1 fissura, ruptura (رخنه وتراك); 2) coll. تراك 2 et پَرَك 3 sonus vel crepitus findendo vel frangendo ortus; 3) coll. تـراك 3 sonus tonitrus; 4) sec. F. تـَرَك, fossa (خندق) muni-

تَرف i. q. ترپ oxygala siccata nigra; 2) oxygala siccata alba, caseus siccus (کشک پنیر خشک) (سفید وپنیر خشک) B. Gl. Sch.

تُرف i. q. تُرب raphanus C. Varia lectio videtur.

تُرفاس i. q. فُقل ar. کمأة fungus (رستنی که از زیر خمها وجاهای نمناک روید) B. Sec. Gol. تِرفاس eadem significatione est vox dialecti Mauritaniae.

تَرفان i. q. ترزفان, e quo contractum est B.

تَرفْبا (cf. با) coll. ترفوا n. c. puls cum opsonio ex oxygala siccata nigra (آشی که قاتق آن از قرا قروت باشد) B.; cf. تَرف et ترفینه.

تُرفَد avis quaedam parva alias دالبزه dicta q. v. F. sine exemplo et fortasse varia lectio vocis ترند.

تَرفْفُروش (cf. فروش) n. c. recenter vendens *met.* dissimulator, hypocrita (که بظاهر خوبرا وانماید وبباطن بد باشد) B.

تَرفَنج via angusta et difficilis (راه باریک ودشوار) B. F.

تَرفَند (cf. فند) n. c. sermo futilis, inanis, mendacium; 2) fraus, dolus B.; cf. ترقند et ترکند et ترفنده.

تَرفَندَه (suff. ه) i. q. ترخنده, qua significatione etiam ترقنده legitur; 2) timor, metus (ترس وبیم) B.

تَرفْوا i. q. ترفبا q. v. lit. ب cum و permutata F.

تَرفینَه (suff. ینه) i. q. ترفبا q. v. B.

تُرفاق, sec. C. ترفاق, dialecto Khârizmiae : armiger (سلاحدار) F. sine exemplo.

تَرقَنج tumor testiculorum, hernia (باد خایه), alias etiam غر et فنج dicta, e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae : عجب آید مرا زتو که همی ✿ چون کشی بادخایه وترقنج B.

menti caussa ducta circum castellum, arcem, hortum, simil.; 5) dulciarium e saccharo (قند), amylo (نشاسته) et semine تخم ريحان dicto confectum; 6) virgo (دختر بكر ودوشيزه) *B.*; 7) nom. fluvii prope دربند, urbem provinciae شروان *B.* Gl. Sch.

تَرَك (suff. ك) diminut. vocis تر humidus *B.*

تَرْك coll. ar. تَرَكَة pl. تَرْك i. q. كلاه خود ar. مغفر i. e. galea ferrea (كلاه آهنى), quam tempore belli induunt *B.* Gl. Sch. توغلغه ar. مغفر *F.*; 2) partes, vel fasciae vel funiculi pilei, tentorii (بخشها وسوزهاى كلاه وخيمه), simil.; قاوق وخيمه تركى *F.*, e. g. in hoc versu حكيم فردوسى poetae : بدو چگونه دهم كسوتى كه از شرفش ✿ كلاه گوشهء عرشست ترك شب et in alio كلامىء اصفهانى poetae : خيمهء نه ترك گردون سايبان جاه تست ✿ قطبها بسر هر طرف چون ميخ ومحور چون طناب *F.*; 3) nom. oppidi (قصبه) in آذربايجان *B.* Sec. al. e تركش, pharetra, forma decurtata *F.* sine exemplo.

a. p. تَرْك missio, omissio, derelictio; cf. Spieg. Chr. 81, l. ult.; 2) *sensu myst.* rerum humanarum et mundanarum contemtio et derelictio ad Deum solum contemplandum (خلاصى از تعلقات جسمانى وخواهشهاى نفسانى وگشتن از ما سوى الله بجذبات حقانى *B.* — Inde بتَرك „vale“ et بترك مرتبهء valedicere, e. g. بترك گفتن زندگانى گفتن „vitae valedicere“ Anv. Soh. p. 205, vs. l. 6.

تِرَك i. q. تراك q. v. *F.*; cf. تَرَك 1 — 3.

تُرْك plur. تركان et pl. ar. أتْراك coll. H. Sam. 46, Turca (opp. تازيك); 2) Turkistân, Turcomania (تركستان); 3) *met.* amatus, amata, puer formosus (مطلوب ومعشوق وغلام) *B.*; cf. Hâfiz in vit. poet. pers. fasc. I, p. 13, 5. Addit *M.* : „barbarus, vagabundus, latro“. — Inde تُرك چَشم n. c. Turcae oculus *met.* oculus devinciens, *quasi* captivum retinens (a murdering or captivating eye *Shaksp.*); cf. تركان 3.

تَرْكاش v. s. v. تركش.

a. p. تُرك أشقَر *met.* Mars planeta *B.* in appendice.

تُركان plur. vocis تُرك q. v. *B.*; 2) mendici protervi (گدايان شوخ) *SHL. C.*; 3) oculi (چشمان), e. g. in hoc hem. Schahn. : بدست از مژه خون تركان بُرُفت Gl. Sch. Vocales in Gl. Sch. desunt, sed fortasse legendum تُركان, ut sit plur. vocis تُرك, qui *met.* de oculis dictus videtur, quod Turcae formositate et nigris oculis excellunt.

تُركانِ چَرخ Turcae coeli, *met.* septem planetae : Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius et Luna *B.*

تُركانَه (suff. انه) Turcae vel amasii instar *R.*, e. g. پر شكن كاكل تركانه „cincinni (tui) sunt pleni anfractuum more amasiorum“ Hâfiz in vit. poet. pers. fasc. I, p. 12, 1.

تُركانى (a تُركان suff. ى) vestis superior (بالا پوشى), ad vestimenti genus فرجى dictum pertinens, quo mulieres Turcarum utuntur *B.*

تُركتاز *F.* et *HK.* et تُركتازَه *C.* et تُركتازى n. c. incursio s. invasio Turcarum more (تاخت تركانه) *HK.* i. e. velox et repentina depraedandi caussa; 2) vagari, oberrare (جولان كردن) *B.* Cum كردن Spieg. Chr. 82, 9, coll. hoc versu ايسو دليران زهر سو شده جنگ المعانى poetae : ساز ✿ در آنجا كه ميكرده اند تركتاز *F.* Inde 3) *met.* iactatio in incessu (صالنوب يوريمك), e. g. in hoc versu شيخ نظامى poetae : همه رقيبش زتركتاز افتاد ✿ همه براقش زپويه باز افتاد *F.*; 4) gesticulatio amatoria, dissimulatio, blanditiae, quibus amantis patientia quasi diripitur *F.*

تُركِ چَرخ i. q. ترك فلك q. v. *HK.*

تُرکِ جُوش n. c. caro semicocta (گوشت نیم پخته) *B.*

تُرکِ چین *met.* sol *B.*

a. p. تُرکِ حِصاری *met.* luna; 2) sol *B.*

تُرکِ رُوستایان *met.* allium (سیر ar. ثوم) *B.*

تَرکَش semen (تخم ar. بذر); 2) sec. al. ager seminando expeditus, arvum (ar. فلحان) *F.* sine exemplo.

تُرکِستان (suff. ستان) Turkistân, regnum Turcarum *B.* in appendice.

تُرکِ سُلطان شُکوه *met.* sol *B.* in appendice.

تَرکَش i. q. تیرکش, e quo decurtatum est, pharetra (تیردان) *B.* Inde orta forma ar. ترکاش pl. تراکیش, de q. v. Quatremère Hist. d. Sult. maml. t. I, 1, 13, not. 14. — Inde ترکش ریختن pharetram effundere s. exhaurire *met.* vinci, se dedere, e. g. in hoc versu شیخ سعدی poetae : چو دانست کز خصم نتوان گریخت ✿ بناکامی او نیز ترکش بریخت *F.*

تَرکَش بَند n. c. wearing a quiver *Shaksp.* *R.*

a. p. تَرکَشِ جَوزا stellae in signo geminorum (برج جوزا) instar pharetrae (ترکش) conspicuae; 2) chordae in superficie instrumenti musici (تارهای روی سازها) *B.*

تُرکِ غَری nom. populi in Turkistân crudelis et sanguinolenti (خونریز وتند خوی) *F.*

a. p. تُرکِ فَلَک *met.* Mars planeta; 2) sol *B.*

تُرکَمان, cuius pl. arab. est تَراکِمَه, n. c. Turcae similis (مانند = مان); 2) cognomen gentis Turcarum vagae, ab auctore Turcarum یافث بن نوح originem non ducentis; Turcomani *B.*, e. g. in hoc versu کین زمان شمشیر : poetae خواجه سلمان کینی بسر ترک ترکان آزمای ✿ در دیار ترکمان نه ترك مان نه ترکمان *F.*

تُرکمانِستان (suff. ستان) Turcomania *M.*

تُرکمانی (suff. ی) Turcicus, Turcomanus *R.*

a. p. تُرکِ مِزاج adi. c. *met.* pravus, fraudulentus, dolosus *R.*

a. p. تُرکِ مُعَربِد *met.* Mars planeta *B.*

تَرکَند et تَرکَندَه i. q. ترفند q. v. *B.*

تُرکِ نیمروز *met.* sol *B.*

تَرکُون lorum ephippii anterius et posterius sarcinis constringendis (دوال وفتراك), turc. قنجغه *B.*, quod sec. *M.* ad tataricam linguam pertinet et etiam قنجوغه scribitur.

تَرکِهار *C.* et تَرکِهارَن s. تَرکِهازَن, in aliis etiam تَرکِهازِن scriptum, patina, in qua exsiccatum lac comminuunt (یوغرت قوریسی ازهجک تکند معناسنه), alias کشکزن dicta *F.* sine exemplo. *C.*

تُرکی (suff. ی) Turcicus; et de equo turcico; 2) hystrix (خارپشت تیر انداز) *B.* in appendice. *HK.*

تَرکیدَن et تَرکیدن coll. ترقیدن i. q. تراکیدن, e quo decurtatum est, findi, dirumpi (چاتلمق); 2) findendo sonum edere, crepare (چاتلیوب صدا ویرمک) *F.*; cf. *B.* s. v. بادام دو et بوزه کباب مغز.

تِرِلک et تِرلیک coll. درلک et درلیک vestimentum brevioribus manicis et in anteriore parte apertum (قبا وجامهء آستین کوتاه پیش باز) *B.* Cf. تِلَک 1 et تیلیک.

تِرلَنکان vivum faciens, producens, creans Deus (زنده کننده وپدید آرندهء همه تعالی وتقدس یعنی محیی وخالق) *F.* ex شرفنامه sine exemplo.

تَرلَوَه via declivis simul et acclivis (راه نشیب وفراز) *F.* ex المشکلات sine exemplo.

تَرم i. q. ترم q. v. *F.*; varia lectio videtur.

تَرمانیدَن caussale verbi ترمیدن q. v. *C.*

تُرمتای avis quaedam venatica (شکاری) magnitudine avis پیغو dictae e genere avium nigris oculis *B.*

تِرمِد *B.* et تِرمَد *HK.* et تِرمِذ *SHL.* nom. urbis, in qua illi, qui e familia Muhammedis originem ducunt, genuini habentur (که سادات آنجا صحیح النسب اند) *B.* in appendice *F.*; cf. تِرید 1.

تَرمُرَه i. q. ترموره q. v. *F.*

تَرمُس coll. تَرمُش nom. herbae acris gustatu (ترش مزه), qua in pulmentis (آشها) utuntur *B.* بر دارو اسپیدر *F.* ex نعمة الله.

e. تَرمُس faba aegyptiaca et syriaca (باقلای مصری وباقلای شامی) *B.* Vox in arabica quoque lingua usitata e graec. θέρμος orta videtur, de q. v. Dioscor. l. II, c. 132; „lupinus" Freyt.

تُرمُس siliqua (خرنوب .ar کچی بوینوزی) *F.*; cf. تَرمِش.

تَرمَسه dimidium ponderis دانك dicti s. pondus octo granorum vel duarum siliquarum (نصف دانک که ایکی قیراط اولور), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : درون کرا که شده وسوسه ✿ وجودش نیم زد به نیم ترمسه *F.* Vox a ترمس, faba, suff. ه formata videtur.

تَرمِش siliqua (خرنوب) *B.*

تَرمُش i. q. تَرمُس nom. herbae acris gustatu *B. F.*; 2) pro تـرمـوش rubus *C. M.* ex Nis.

تَرمْشیر nom. medicamenti (دارو) ex speciebus (از اجزای), quae dicuntur اکسیر et کیمیا *B.*

تـرمَـک animus durus, animi duritia (ar. قساوت) *B.*

ترمند (vocales desunt) nom. urbis Gl. Sch.

تـرمَـنـشـت n. c. prava agendi ratio (بـد کرداری) *B.*; cf. منش.

تَرموره et تَرمُره. oscillum (صالنجق) *F.* sine exemplo. *C.*

تَرموش rubus (بوکر تلن دکنی) *F.*

تَرمَه et تُرمَه coll. ادرم stratum, cui imponitur sella equestris (نمدزین که تکلتو باشد) *B.*, qua significatione in *F.* lex. تُرمَه legitur; 2) coll. تُـرب raphanus *B.* In *F.* lex. voci تَرمَه significatio : „fraus, dolus" tribuitur (ترب یعنی مکر وحیله), quae est significatio vocis تَـرب; sed legendum esse تُرب „raphanus" probat interpretatio vocis ترمه : ترب که از بقول است, quam offerunt lexica *B.* et *HK.*

تَرمیدَن iacere, iaculari (انداختن) *F.* ex Fg. sine exemplo. Fortasse cum ar. verbo رمی cognata vox.

تَـرن rosae species (گل نسرین ونسترن), de q. v. s. نسرین s. نسترن, e quo decurtatum videtur; 2) desertum, planities (دشت وبیابان) *B.*

تَـرناس sonus in eiaculanda sagitta e nervo arcus (چلهء کمان) oriens *B.*; cf. تَرَنگ s. تِرنگ 2.

تَـرنانـه (ex تر et نان suff. ه) opsonium (نان خورش ar. ادام) *B.*

تَرَنج i. q. ترفنج q. v. *F.* sine exemplo.

تُرُنج coll. اترج malum citreum (ar. تفاح مائی) *B.*; cf. دبـال. Num forte s. सुरङ्ग [the orange Wils.] conferendum?

تُـرُنـج et تَـرَنـج et تَرَنج imp. v. ترنجیدن; 2) firmiter compressus, contractus; 3) aridus, durus (خشک شده ودرشت گردیده); 4) coll. تخنجل et تـرنـجـی compressio, complicatio (فـراهم نشاندن); 5) ruga, plica (چین وشکنج) *B.*; cf. تنج.

a. p. تُرُنجان forma arabica vocis pers. ترنگان q. v. *B.*

a. p. تَـرَنجبین forma arabica vocis pers. ترنگبین q. v. *B.*

تُرُنج زَر malum citreum aureum *met.* sol *B.*

تُرُنج مِهرکَشان *met.* i. q. ترنج زر sol *B.*

a. p. تُرُنجی (suff. ی) coll. تُرُنج, citrei coloris *M.*

تُرُنجی et sec. *C.* تَرَنجی vellicatio (چمدک) *F.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : رقیب سگ صفت در بزم دلدار ✿ ترنجی میکند پنهان که برخیز *F.* Cf. تخجل.

تُرُنجیدَن et تَرَنجیدَن coll. تنجیدن firmiter comprimi, contrahi (سخت درهم کشیده وکوفته شدن) *B.* et act. firmiter constringere *cingulum* (قوشاغی وقولانی محکم چکمک) *F.*; 2) arescere, exsiccari (خشک شدن), de corio aliave re *F.*; rugas contrahere (چین بهم رسانیدن) *B.*; valde remissum, mollem esse (غایت نرم اولمق وایو جمع اولمق) *F.*; 3) durum fieri (درشت گردیدن) *B. F.*

تَرَند et sec. *F.* تِرِند i. q. تر passeris species parva (صعوه); 2) sec. al. species hirundinis montanae (وطواط) i. q. ar. وصع, i. e. avicula passere minor *B.*; cf. ترندر et ترندر.

تَرَندَه *B. HK.* et تَرَندِش *F.* et تِرِندَک s. تَرَندو *B.* et تَرَندوش *F.* et تَرَندوک *F.* i. q. ترند *B. F.*

تَرَنگ et تِرَنگ imp. verbi ترنگیدن et ترنگانیدن excita, exsilias (انگیز وجست بمعنی انگیز وجست وخیز بونلرده امر *B.* (وخیز اولور *F.*, cuius significationis probandae caussa hoc شیخ اوحدی مثنوی poetae affert : شب کنی روز وروز در کارش ✿ در نویسی بدرج تو تارش ✿ باز شعریش بس ترنگانی ✿ بتقاضا قدم پلنگانی *F.*, in quo tamen ترنگانی 2 ps. sg. aor. verbi ترنگانیدن esse videtur; 2) et تِرِنگ sonus in eiaculanda sagitta e nervo arcus oriens *B.* Gl. Sch.; cf. ترناس; 3) sonus cuspidis sagittae ferientis, clavae percutientis et ensis secantis; 4) chordarum sonus in pulsando instrumento *B.*; 5) *gen.* ictus (زخم) sive vulnus scissum est, sive tuberculum (دنبال) vel simile quid *B.* Gl. Sch.; 6) vertex capitis (تارک سر); 7) coll. hind. et p. ترنگ vortex aquae (غرقاب) *B.*

h. p. تَرَنگ (s. तरंग) unda maris *B. F.*

تَرَنگ pulcer, bonus (خوش وخوب وزیبا ونکو) *B.*

تُرُنگ et sec. *F.* تُرْنَگ coll. تورنگ i. q. تذرو avis phasiana *B. F.*; 2) perdix کبک *F.* ex Fg.; 3) carcer (بندی خانه وزندان) *B. F.*; 4) fistula globulis flatu eiiciendis (اغز تفنکی) *F.* ex محمودیه sine exemplo et fortasse pro تُرتَک q. v. falso lectum.

تَرَنگاتَرَنگ (vox ترنگ repetita inserta lit. ا) sonus continuus (پی در پی) sagittarum eiaculatarum vel nervi arcus, vel chordarum instrumenti musici *B.*

تُرُنگان, unde ar. ترنجان, citrago (بادرنگبویه وبالنگو ar. مفرح قلب المحزون) *B.*

تِرِنگیدن i. q. تِرَنگانیدَن et تَرَنگانیدَن (مصدر ترنگ است); 2) (caussale verbi ترنگیدن) facere, ut nervus arcus sonum edat (وبمعنی بصدا آوردن چلهء کمان باشد) *B.* — Idem verbum significare videtur : „excitare, exsilire“, si respicis imperativi تَرَنگ interpretationem : انگیز وجست, وخیز, coll. versibus ex شیخ اوحدی s. تَرَنگ 1 allatis.

تَرَنگبین, vox composita pro ترانگبین, proprie „mel humidum“, unde ar. ترنجبین, medicamentum (دارو) dulce instar roris plantae خار شتر dictae insidens, ar. من dictum *B.*, i. e. resina dulcis, saporis mellei m a n n a e nomine nota, quae in multis plantis reperitur, maxime autem in plantae spinosae specie ar. الحاج [hedysarum alhagi] dicta, quae fortasse etiam sub voce خار شتر intelligenda est. Alia vocis forma est تلنگبین.

تَرَنگیدَن separari, divelli (آیرلمق) *F.*; 2) ferire, percutere, clava, acinace

(کُرز وقلیچ اورمق) *F.* ex Fg., e. g. in hoc versu اثیر الدین وفائی poetae : زکوب کُرز وترنگیدن حسام بود ✿ فضای معرکه همچون دکان آهنگر *F.* Idem verbum cum sequenti esse videtur.

تِرَنگیدَن sonum edere, de nervo arcus (کرشی صدا ویرمک) *F.* Cf. تَرنگیدن et ترنگانیدن. Verbum e sono ortum videtur.

ترنند (vocales desunt) n. s. undas iactare, aestus (ترجمهٔ تموج است) *B.* in app.

تَرنیان coll. ترینان et تریان corbis (سبد) vel discus (طبق) latus e subtilibus viminibus salignis (شاخهای چوب بید) textus *B.*

تَرنیب rosa flaccida (گل پژمرده) *F.* sine exemplo.

تِرنیب pala ferrea ad excipiendos cineres (خاکستر چکهجک دمور آلت) *F.* sine exemplo. In *C.* lex. legitur تِرهٔ نیب.

تُرو fragilis, gracilis, tenuis *C.* Vox dubia, quae in ceteris lexicis deest.

تَروال coll. تنزوال s. تنزوال folium herbae (برگ گیاه) *B.*

تَر وَخُشک humidum et siccum, *met.* opsonium et non opsonium (نان خورش وبغیر نان خورش); 2) parum et multum (اندک وبسیار), simil. *B.* in app.

تُرودَه et تُروه i. q. توده acervus, cumulus *F.* ex ادات الفضلا. Falsa lectio pro توده esse videtur.

تُرودَه i. q. تروده *F.* Varia lectio videtur.

تُروشَه i. q. ترشه 2 nom. fructus cuiusdam *B.* Sec. *F.* i. q. ترشه 1 et 2.

h. p. تَروعَه clangor *tubae C.* ex vers. pers. Vet. Test. Lev. 25, 9. Est vox hebr. תְּרוּעָה persicis literis reddita. Inde تروعه زدن tartarantarizare *C.*, respondens hebr. תָּקַע תְּרוּעָה „magno strepitu et tumultu tubis clangere" Num. 10, 5. 6.

تَرومیدَه et تُرومیدَه [ō] i. q. ترهیده commixtus, annexus (آمیخته); 2) acquisitus (اندوخته) *B.*

تَروَند coll. تراهی primitiae fructuum; 2) i. q. ترفند q. v. *B.*; cf. ترونده; 3) sec. al. limites, confinia (سنور وحدود), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : کشیده سر بسر معمار عدلت ✿ حصار آهنین ترونده ملکت *F.*

تَروَندَه i. q. ترونده 1 et 2 *B. F.* cf. ترفنده.

تَرووه *B.* et تَرووَه [ō] *B.* et تَروُه *B.* et تُروَه *B.* et تُرودَه sec. *F.*, par, socius, cum altero iunctus (جفت ar. زوج) *B.* Sed sec. *F.* ex Fg. تَرووه s. تَروه contrariam habet significationem : impar, singulus (ضد جفت اولان تک معناسنه), quod tamen, quum exemplo non probatum sit, falsum videtur. Omnes hae formae et sequentes synonymae تودوه et توروه, quarum duae تَروه et تُروَه decurtatae sunt, ex literarum similium ر, د et و permutatione ortae videntur veraque vocis forma nonnisi ex collatis optimis codicibus erui et definiri potest.

تَروَه i. q. ترفنج q. v. *F.* Vox ex تریوه decurtata videtur; cf. ترویه.

تَروهیدَه et تِروهیدَه i. q. ترومیده q. v. *B.*

تَرویَه i. q. تَروه s. ترفنج; 2) colliculi in via obvii (یول کنارنده اولان کوچک یغنجقلر) *F.*; cf. تُرویَه et تریوه.

تُرویَه coll. تَرویَه luto tempore hiemis hinc inde exaggerato quasi per gradus distincta s. inaequalis *via* (یولک ایام شتاده بالچقدن نردبان کبی اولدوغنه دیرلر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : در ایام شتا نتواند پوید ✿ ره همـوار چون باشد ترویه *F.* Eadem vox ac praecedens تَرویه esse videtur, a qua sola vocali literae ت differt.

تَرَه coll. تر 4 et تژه 2 dentes i. e. pecten clavis (دندانهای کلید); 2) arista spicae hordei et tritici *B.*; cf. تژه 3.

تَرّه et تَرَه *gen.* quodvis olus hortense (سبزی) cibis addi solitum; 2) *spec.* porrum (گندنا) *B.* et sec. *F.* nasturtium (رشاد) *F.*; cf. Gul. 93, 5; 185, 19; 3) cuminum (زیره یعنی کمون وچمن) *F.*

a. p. تُرّهات res vanae et inanes, verba inutilia, nugae (بیهوده وهرزه وخرافات ومهملات); vocem arabicam esse dicunt *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. تُرّهة plur. تُرّهات.

تَرَه تُندَک et تَرَه تیزَک n. c. nasturtium (رشاد); 2) eruca (جرجیر) *B.*; cf. انداو et تالسقیم et کیکیم et خردل.

تَرَهٔ خُراسانی planta quaedam acris gustatu (ترش مزه), in Khorâsân ساق ترشک dicta, quod eius truncus (ساق) peracidus (بسیار ترش) est; arabicum plantae nom. est البقلة الحامضة *B.*, de q. v. Freyt. lex. s. v.

تَرهشتَن iratum fieri, irasci (بولانمق وقاقیمق یعنی غضبه کلمک) *F.* ex Fg. sine exemplo.

تَرَهٔ شیر olus quoddam simile oleri تبرخون (s. ترخون), sed valde amarum (تلخ) *B.*; i. q. سعتر q. v. *F.*

تَرَهٔ گُربَه i. q. بادرنجبویه q. v., sic dicta, quod feles (گربه) hanc plantam amant *B.*

تَرَه میرَه n. c. i. q. ایقهان s. خردل صحرای eruca silvestris *B.*

تَرهَندَه res quaevis ornata, recens ac vigens (آراسته وبا طراوت) *B.* طراوت ولطافت ایله آراسته اولمش نسنه *F.*, e. g. in hoc versu poetae: خواجه عمید لویکی شد زیمن مقدمت آراسته ترهنده باز ✿ چون زخیل خسرو سیارگان روی فلک *F.*

تَرَه وَدوغ olus et oxygala *met.* cibus tenuis et promtus, quo cibus pauperum intelligitur (طعام مختصر وماحضر مراد طعام فقرا), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae; نان خود با تره ودوغ زنی ✿ به که از خوردنش آروغ زنی *F.*

تَرّی et تَری Gl. Sch. (suff. ی) mador (رطوبت) *B.*; status recens, elegans (لطافت وتازه) *F.*, e. g. in hoc versu میر خسرو poetae: تری ونمر گشت مرکب زرود ✿ نامر ترنمر شدش اندر سرود *F.*; 2) coll. تر c., *met.* i. q. تردامنی Spieg. Chr. 101, l. ult.

تَری [ê] coll. تَرا murus peraltus; 2) vallum, agger (سد) praestructus *B.* — *F.* lex. auctor vocem تَرا interpretandi caussa in Fg. lex. allatam falso تُرا legens, falsam significationem „tibi" (سکا) affert فرهنگ جهانگیریده ترا معناسنه در که سکا (دیمک اولور) *F.*

e. تِریابید fraud, deceit, deception *R.* persicam vocem esse dicens; sed deest in persicis lexicis et est hind. تِریابید (e. s. स्त्री mulier et वेद scientia), quod sec. *Shaksp.* significat: the science of woman, knowledge of woman.

تِریاز radix cuiusdam herbae (براوت کوکیدر) *F. C.*

تَریاق forma arabica persicae vocis تریاک q. v. *B.*; cf. Gul. 32, 19.

تَریاقِ تُرکی mumia mineralis et factitia (مومیائی انسانی وکانی) *B.* Plura v. s. مومیائی.

تَریاقِ روستائی تریاقِ روستایان *HK.*, sec. *R.* *met.* allium *HK. R.*

تَریاقِ فارسی i. q. پازهر q. v. *B.*

تَریاک et تِریاک antidotum (پازهر); 2) opium (افیون) *B.*; cf. دریاک et جان دارو.

a. p. تِریاکِ اکبَر *met.* antidotum, quod amans amatae dat (پازهر که عاشق بمعشوق دهد) *B.* in appendice.

تَرِیاکی (suff. (ی) ad opium pertinens (افیونی) *B.* Cf. تریاك 2.

تَرِیامان i. q. تربامان q. v. *B.*

تَرْبان et تِرْبان coll. ترنیان discus ligneus; 2) discus e viminibus salignis textus *B.*

تَرِیت et تَرِید et sec. *F.* تُرِیت et تُـرِیـد, e quo ar. ثرید, n. s. panem interere (ریزه کردن نان) in lacte (شـیـر), lacte acido (دوغ), potu (شـربت), iure carneo (آب گوشت) similive alia re *B.*, quo cibus paratur (طعامدر) *F.* Inde c. کردن confringere in particulas, interere panem, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae: بـس کن این وسر تنور بنه ✿ تا که نانهاترا تریت کنند *F.*

تَـرِیـدَن i. q. تریـدن extrahere, efferre (بیرون کشیدن وبر آوردن) *B.*

تُرِیدَن terreri, metu aufugere (رمیدن) *B.*

تَرِیم metum iniiciens, ut caveat sibi; praemonens (تـرسـاننده respondens ar. نذیـر) *B.*

تِرِیز [ê] i. q. تیریز (e quo decurtatum videtur) coll. چاپیق s. چاپوق, duo segmenta triangularia, quae vesti ab utroque latere sinus inseruntur (شـاخ جامه وقبارا گویند وآن دو مثلث باشد از دو طرف دامن جامه), quaeque mediam vestis partem latiorem reddunt; cf. شاخ جامه; 2) ala avis (بال وپر مرغان) *B.*

تَرِین ex تَر humidus et suff. ین ad vim vocis augendam addito, i. q. turc. باشرق humidior; 2) suffixum superlativo formando inserviens *F.*, de q. v. Instit. ling. pers. §. 142 sqq.

تَرِینان et تَرْینان i. q. ترنیان q. v. *B.*; cf. تربان.

تَرِیـنْوا, ex ترین pro ترینه et وا i. q. با puls, compositum, i. q. ترینه 1 et 2 *F.* sine exemplo.

تَرِینَه genus opsonii (قاتق), quod pauperes pulti e farina paratae (آشهای آرد) indere solent, hoc modo descriptum: نان تنوری نیم پخته‌را ریزه ریزه کرده با فلفل وزنجبیل وزیـره وسیاه دانـهء نیم کوفته وسبزیهای ریزه کرده مانند شلغم وچقندر وگـنـدنا وپودنه وامثال آن مجموع‌را در تغاری کنند وسرکـه ودوشـاب بر بالای آن ریزند ومشت بسیاری بزنند تا خوب خمیر شود ودر آفتاب نهـند وهمچنان تا چهل روز بدیـن دستور هر روز سرکه ودوشاب بر آن ریزند وبر هم زنند ودر آفتاب نهند تا بقوام آید وبـعـد از چـهـل روز قرصها از آن سازند وخشک کنند ودر وقـت احتیاج قرصـی از آن در آب گرم اندازند تا نرم شود قاتق آش کنند; 2) genus cibi, ar. عویشه dictum, quod e carne cum tritico et aceto cocta parant; 3) variae olerum species (اقسام سبزیها) *B.*

تَرْیو [ô] i. q. تربو q. v. *B.*

تَرِیوَه [ê] via tumulosa, salebrosa et inaequalis (راه پشته‌ء ناهموار وپست وبلند) *B.*, e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae: چون باز پرنده بر کریوه ✿ چون قاز رونده بر تریوه *F.*; cf. تَرَوَه et تَـرویـه s. تُرویه et کریوه.

تَز porriginosum vel ex porrigine calvum *caput* (کل وکچل یعنی سری که زخم یا جای زخم در آن باشد) *B.* Male in *F.* lex. huic voci significatio „vertigo capitis“ (سر گشتن) tribuitur, cui repugnat etiam versus حکیم سوزنی poetae: نخواهم مغز کوزان بهر آنرا ✿ که مغز کوز خوردن سر کند تز probandi caussa ibi allatus, quum سر تز کردن h. l. significet: „caput porriginosum vel ex porrigine calvum facere“. Cum *F.* lex. consentit lex. *SHL.* Fortasse pro سر گشتن scribendum سر کل وکچل گشتن; 2) coll. 1 تژ

folium ex arbore recens ortum; 3) coll. تر passeris species parva (صعوه); 4) coll. تره 1 dentes s. pecten clavis *B.*

تَنژ semen e terra primum pullulans (يـردن (هنوز چقمش مزروعات; 2) terra acclivis (زمين فراز) *F.* sine exemplo; 3) sec. al. i. q. تنز 4 pecten clavis, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : دهكار [?دهڤــان] بــى دهست وشترپبان ى شتر ✿ پالان بى خرست وكليدى تهى زتژ *F.*

تَنژ coll. تنز 2 et تنزه 1 folium (برگ) ex arbore recens ortum; 2) herba (گيــاه) recens progerminans (نو رسيده) ar. حقل dicta; 3) coll. تنز 3 et تر passeris species parva (صعوه) *B.*; 4) i. q. تيريز s. تــريــز q. v. *F.* sine exemplo.

تَزاو et تَنژاو nom. athletae Turaniensis, generi (داماد) Afrâsiyâbi, quem captum Gêv (گيو) fratris sui ulciscendi caussa interfecit *B.*

تَنژاوِل i. q. تراول folium herbae ignotae *B.*; cf. تنژوال.

تُنژتَك, sec. *F.* تَنژتَك, coll. تــفـك et تفنگ tubus ligneus globulis flando emittendis (تفك دهن), quo contra passeres similesve aves utuntur *B.* آغز تفنگى *F.*, quod *M.* falso vertit : „orificium sclopeti".

تُنژتُك i. q. تُرتُك avis phasiana (تذرو) *F.*

تَنَزد locusta nigra in satis degens (هو جراد (اسود يكون فى الزرع *F.* ex المشكلات sine exemplo et fortasse alia lectio vocis جزد s. چزد q. v.

تَنژدَك i. q. تردك curculio triticum devorans *B.*

تَنزدَه i. q. تَردَه q. v. *B.*

تَنژدَه coll. تژ 1 et تنده et تنزه se evolvere, se aperire de gemmis, ut flores et folia prodeant (از برگ زدن وغنچه گــل غنچهء درخـــت يعنى ســـر بر آوردن از درخت); 2) coll. تز 4 dentes s. pecten clavis; 3) coll. تژده i. q. ترده 2 q. v. *B.*

تَزَر domus s. cubiculum aestivum *C.*, qui ar. vocem طزر a تزر ortam dicit. In ceteris lexicis deest et fortasse eadem vox atque تجر.

تَزّرو minium, *color ruber* (t. سلكن ar. (سيرقون) *F.* sine exemplo; cf. اسرنج.

تَزرو alia forma vocis تــذرو, lit. ذ cum ز permutata *C.*

تَزغ et تُزغ lignum arboris تاغ dictae (چوب تاغ) ad ignem et prunas aptissimum *B.*; cf. تاخ.

تُزغو i. q. تُرغو q. v. — In *C.* lex. legitur : „*Kharizmiorum lingua* : qui in aliquem locum descendit et sedem figit", significatio dubia in ceteris lexicis non comparens.

تَزْف et تَزَف mador, status recens (ترى وتازگى); 2) commoditas vitae, tranquillitas, otium (نعمت وآسايش); 3) conditaneum (ريچال) ex oxygala siccata (كشك) confectum *B.*

تَزفان i. q. ترزفان, e quo decurtatum est *B.*

تُزقو i. q. تُرغو q. v. Cf. تُزغو.

تَزَك merda, stercus, alvi faeces *C. pec.* stercus boum, fimus bubulus *M.* In lexicis persice scriptis deest; sec. *C.* est vox persica et sec. *M.* vox persica et turcica.

تَزَلب cauda ovis assata (دنبهء برشته شده), quam supra pultes e farina paratas per frusta sternunt (كــه بر روى آشهاى آرد ريزند) *B.*

تُــزُلقى aqua oxygalae cum sale cocta et exsiccata, quae instar acidi loco condimenti cibis additur (يوغرت صوئى نمك ايله قينادوب قــوريدرلر اكشى كبى اولور بعده طعامه قورلر) *F.* ex الصحاح. *C.*

تَزم et تزم s. تِزم coll. نزم et نزم nebula terram operiens (ar. ضباب) *B.*; cf. ميغ et تمن.

تَرْنَدَر coll. تــرنــدر i. q. تر passeris species parva (صعوه) *B.*

تَزْوال et تَرْوال i. q. تــروال folium herbae *B.* Fortasse variae lectiones vocum تــراول et تزاول.

تَرَه coll. تر 1. 2 et تره 1 et تنده et تــنــزه gemma (غنچه) arboris, gemma florem continens; 2) coll. تر 4 dentes s. pecten clavis; 3) coll. تره 2 arista spicae hordei et tritici; 4) trabs magna, qua innituntur extremitates aliarum trabium tecti domus (چوب بزرگی که اطراف چوبهای سقف خانهرا بر آن نهند) *B.* — *F.* lex. auctor addit: 5) clava butyro conficiendo (چوب روغنگر turc. بایقی) sine exemplo et 6) caput s. glans membri virilis (سر آلت رجل), e. g. in hoc versu میر نـظـمـی poetae: دخت کودك غــرق پرّان خواهدش ✿ از تزهٔ اول بفریاد آیدش.

تَزِیدَن i. q. تریدن extrahere, efferre *B.*

تَزِیک i. q. تازیک, e quo decurtatum est *B.* in appendice.

تَــس colaphus, alapa (طپانچه وسیلی) *B.*; cf. تپانچه.

تُس ventus sine sono e ventre (راه پــائین) emissus; 2) adspuere, insputare (آب دهن بجانب کسی انداختن), qua significatione alii arabicam vocem esse contendunt *B.* Vox onomatopoietica esse videtur.

تَساچَه s. تَـشــاچه i. q. نهنگ crocodilus *B.* in appendice.

تَسبانیدَن caussale verbi تسبیدن q. v. *C.*

تَسبیدَن suffocari (بوغلمق), e. g. in hoc versu میر نـظـمـی poetae: بماند لقمه در حــلــقــوم بندد ✿ اگر باشد بزرگ البت بتسبید *F.*

تَست pelvis, cuius loco forma تشت usitatior est, e. g. in hoc versu مــیــر نظمی poetae: چــو رگزن بازوی سیمین او بست ✿ فلک در دست یک رفته زرین تست *F.* in quo rimae caussa تست pro تشت positum videtur; cf. تشت.

تُست pro تــو اســت forma contracta; cf. Sec. Nam. p. 120, 11.

تُستَر nom. urbis cuiusdam *B.* in Khorâsân *M.*

تُستی pro تو هستی i. q. تودّی tu es et pro تو بودی tu eras *B.*; cf. Instit. ling. pers. §. 227.

تَسخَر et sec. *F.* تَسخَرَه, cuius loco tamen forma تسخر in usu est (سکون رایــلــه مستعملدر), ludibrium, irrisio (مسخرگی وتمسخر) *B.* طنز واستهزا *F.* Vox a verbo ar. سَخِرَ derivanda. Inde تسخر کــردن irridere, ludibrio habere, e. g. in hoc versu سلطان ولــد poetae: میرمی اکنون تسخر میکنی ✿ طفل چون آن میکنی تو میزنی *F.*

تُس سَگ n. c. viola canina (بنفسج الکلاب) *B.*

تَسفیدَن findi, de auro (التون یارلمق) *F.* ex Fg. sine exemplo. *C.*

تسکنج, vocales desunt, v. s. v. تخجل.

تَسلیخ i. q. تَشلیخ stratum, in quo adorandi s. precandi ritum peragunt (سجاده وجا نماز) *B.*

تَسمَه i. q. تاســمــه *B.*, e quo decurtatum videtur.

تَسَو, sec. *F.* تَسو, e quo ar. طَسُّوج *B.* vel تَسوج *F.*, pondus quatuor granorum hordei (مقدار ووزن چهار جو) *B.* vel sec. al. pondus duorum granorum, quorum viginti quatuor efficiunt id, quod دینار vel مثقال dicunt (ایکی حبه‌در کــه یکرمی درت حبه بر دینار‌در مثقال دخی دیرلر) *F.* Ponderis definitionem offerunt versus sequentes شمس فخری poetae: چــو دیــنــارست شــش دانــگ ای برادر ✿ ودانــگــی چار تــســوجــســت اشهر ✿ وتسوجی دو حبه اوفتادست ✿ ولی حبه دو جو گشته برابر *F.*;

2) una viginti quatuor partium temporis diurni et nocturni, i. e. hora (ساعت); 3) una viginti quatuor partium cubiti sartorum (چوب گز استادان خیاط); 4) pars vigesima quarta mensurae cauponum سیر dictae (سیر استادان بقال) *B.*

تَسوج forma arabica vocis persicae تسو q. v. *F. SHL.*

a. p. تَسوید nom. act. II. v. ar. ساد *proprie* denigratio, significatione metaph. „moeror, dolor" (غصه وغم ورنج والم) in hoc versu میر نظمی poetae usurpatum : چو سر زد از درونم اشتیاقت ۞ هلاکم کرد تسوید فراقت *F.*

تَسی i. q. تَشی hystrix *F.* Varia lectio videtur.

تَش coll. تیشه (z. tasha, phlv. Spieg. Vend. p. 204 vers. germ. not. 5) dolabra vel securis magna (تیشهٔ بزرگ) arboribus diffindendis; 2) ascia fabri lignarii (تیشهٔ درودگری) *B.*; 3) i. q. آتش ignis, e quo decurtatum est *B.* Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahn. : از آن پس نبد زندگانیش خوش ۞ زتیمار زد بر دل خویش تش *F.*

تِش (s. तृष् et तृषा) sitis (عطش وتشنگی); 2) pediculus (شپش) *B.* Falso in *F.* lex. ex Fǵ. شیش pro شپش legitur, quod pro turcica voce habens *M.* vertit: „veru, ensis, gladius", quem secutus est *R.*

تُش animi incitatio, perturbatio, fervor ex magna aegritudine (حرارت واضطرابی که بسبب غم واندوه عظیم کسی پدید آید *B.*; 2) pro تُوش q. v., e quo decurtatum est *F.*

تَشاجَه i. q. تساجه q. v. *B.*

تَشبیل harpago piscatorius (بالق اولتدسی) *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بیک لقمه کند هرکس که تعاجیل ۞ شود اورا چو کام ماهی تشبیل *F.*

تَشت (z. tasta Vend. F. 19, p. 478 l. ult. ed. Burn.) coll. تست, unde ar. طشت, pelvis (طشت بی آفتابه i. e. لکن); 2) abacus, in quo pelvim et gutturnium ponunt (کرسی که تشت وآفتابه بر آن نهند) *B.* in appendice; 3) coll. طشت i. q. پنگان q. v.; cf. تشته. — Inde تشت از بام اُفتادَن *met.* dedecore affici, infamiae exponi (رسوا شدن) *B.*

تَشتِ آتِش *met.* sol *B.*

تَشتِ بَلَند *met.* coelum; 2) sol *B.*

تَشْتخانَه n. c. stratum cubiculare (جامهٔ خواب از توشک ولحاف ونهالی ومانند آن; 2) locus apparatui dormitorio reponendo (توشک خانه وآن خانهٔ باشد که رخت خواب در آن نهند); 3) locus (خانه), quo pelvis (تشت) et gutturnium (آفتابه) reponuntur (آفتابچی خانه); 4) *euphemistice* (از روی تعظیم) latrina (مبرز ar. ادبخانه) *B.* Falsa est significatio: „domus aestuaria, *ad plantas contra aeris intemperiem conservandas*", ut *M.* nom. comp. آفتابچی خانه lexici *F.* vertit, illud cum آفتاب خانه permutans, quem etiam secutus est *R.* vertens : „conservatory".

تَشْتخوان n. c. mensa escaria (خوانی که بجهت نان وطعام گذارند) *B. F.* Inde ortum ar. طستخان.

تَشْتدار (cf. داشتن) n. c. gutturnifer (آفتابچی), cuius officium est pelvim et gutturnium mundare et servare *B.*

تَشتَر nom. Michaelis (میکائیل) angeli; 2) nom. genii (فرشته), qui pluviae et plantis praeest (موکل باران ونباتات); 3) nubes (ابر ar. سحاب) *B.* Eandem significationem lexicographi persici voci بشتر tribuunt, quam tamen falsam lectionem esse probat ipsius vocis etymologia, quum respondeat z. tistrya, qui est Ized s. genius divinus doctrinae Zoroastricae, plerumque stella fulgens Tistrya dicta et signum pluviae habetur, aquam in terram effundens.

Vox tistrya coll. s. ved. त्वष्टृ a r. त्विष् fulgere, derivanda videtur. Plura vide in Burnouf comm. p. 12. 13. 96. 214. 367 et Not. p. 5 et 96 et Add. p. 167 et Benfey Monatsn. p. 55 sqq.

تَشتِ زَرین et تَشتِ زر *met.* sol *B.*

تَشتِ سیمین *met.* luna *B.*

تَشتْمیر i. q. تشمیر q. v. *B.*

تَشتَن securis magna (تیشهٔ بزرگ) *B.* in appendice; 2) milvus (غلیواج), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : مقابل کی شود خصم بد آئین ۞ نباشد کار تشتن کار شاهین *F.*

تَشت وَخایَه (pelvis et ovum) lusus quidam cum ovo evacuato, quod re quadam شبنم dicta (vel argento vivo (سیماب) *SHL.*) repletum et calefactum in aerem evolat. En verba *B.* lex. auctoris : آن چنان است که بیضهرا خالی کنند واز شبنم پر سازند [*SHL.* وبجای شبنم سیماب نیز کنند] وراه آنرا محکم ساخته در هوای گرم در تشت مسی گذارند واگر هوا گرم نباشد اندکی آتشی در زیر طشت نهند چون طشت گرم شود بیضه باصول راه بالا برقص در آمده بجانب هوا پران گردد تا از نظر غائب شود ; 2) *met.* terra et coelum, quod terra in medio coeli est; 3) nomen talismatis (طلسم) cuiusdam. Inde علم تشت وخایه astronomia (علم نجوم) *B.*

تَشتَه (suff. ه) coll. پنگان clepsydra (ساعت); 2) pelvis, crater parvus (کوچک ظرفی) (تکنه که ایچنده مختصر نسنه یاپرلر) *F.* sine exemplis. *C.*

e. تَشتیوان lingua graeca (یونانی) : i. q. بسپایه q. v. *B*; cf. تشتمیر s. تشمیر.

a. تَشریف, nom. act. II. v. شرف nobilitare, gloria ornare; inde honorare, veneratio et *spec.* salutatio honorifica; cum بردن salutandi honore dignare alqm *de superiore inferiorem visitante* Rosen Narr. p. 80; 2) pl. تشریفات vestis vel donum pretiosum honoris caussa a rege datum (خلعت) *F.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : قانعم یکی نه نان آنچه شود بی منت ۞ در برم خرقهٔ فقرست بجای تشریف *F.*; cf. H. Sam. 116, 1, Wilk. Chr. 123, 3.

تَشلیخ i. q. تسلیخ q. v. *B.*

تشمیر et تشتمیر i. q. تشتیوان q. v. *B.*

تَشمیزَج forma arabica persicae vocis چشمیزك q. v. *B.*

تَشَن et تِشَن i. q. جاکسو s. چاکسو q. v. *B.*

a. تَشَنُّج, nom. act. V. v. شنج, *proprie* corrugari; inde convulsio, spasmus ex vulnere in pede aut manu *F.* ex مؤید الفضلا et *C.*

تَشَنَك locus, ubi cranii anterioris partes sutura coniunctae sunt, apud infantes mollis et recellens (از پیش سرجائیرا گویند که در کودکی نرم وجهنده می باشد), ar. یافوخ dictus *B.*

تَشَنك instrumentum ferreum muro perforando *C. Shaksp.* In lex. *B. HK. F.* et *SHL.* deest; fortasse cum تَش, securis, cognata vox.

1 تِش coll. (ی suff. a تشنه) تِشنَگی et تَشنَگی sitis Spieg. Chr. 33, 6.

تَشنَه pro دَشنَه q. v. *F.*

تَشنَه *F. HK.* et تِشنَه *HK.* (coll. s. तृष्णा et تِش 1), sitiens (عطشان) *F.*; cf. Spieg. Chr. 33, 3; 2) *met.* avidus, cupidus (مشتاق) *HK.*, e. g. in hoc versu ابو تراب poetae : ما خشک لبان تشنهٔ دیدار شرابیم ۞ چون کاسهٔ ما گشت تهی خانه خرابیم *F.* Inde تشنهٔ چیزی بودن *met.* desiderare, concupiscere alqd (اشتیاق) *B.*

تَشنَه دِل et تِشنَه جِگَر n. c. *met.* desiderium, concupiscentia (اشتیاق) *B.*

a. تَشْوِیر, n. act. II. v. شار, pudore afficere, pudor (خجالت) *F.*; cf. Chr. Sch. 77,

91. — Inde تشویش خوردن perturbari, confundi (مضطرب شدن) Gl. Sch.

تَشْه mensura rebus pinguibus mensurandis (پیمانهٔ روغن) *B.*

تَشْهیزَج perspicillum (چشمک) *F.* sine exemplo. Num forte falsa lectio vocis تشمیزج et pro چشمک legendum چشمیزك, e qua persica voce orta est arabica forma تشمیزج?

تَشی hystrix (خار پشت کلان) *B.*; ex انتشی decurtatum videtur; cf. تسی.

تِشی coll. تِش 2 homo pediculis abundans (پر شپش) *B.*

تَشیم locus umbrosus *ad considendum* (سایه گاه) e. g. in hoc versu میر نظمی poetae:

چو دید اندر آن تاب مهر منیر ✿ نه آرامگاه ونه جای تشیم *F.*

تَشیرَه lapilli rotundi varii coloris (گلولهٔ که از سنگهای الوان وسخت سازند), quibus pueri ludunt *B.*

a. تَعَلُّق; nom. act. V. v. علق, suspensio, adhaesio, affixum esse; et cùm بودن et داشتن adhaerere, additum, deditum esse, affixum manere c. ب p. et rei; cf. H. pr. reg. 6, 17, Spieg. Chr. 109, 6, Not. et Extr. t. IX, 202, 3; inde 2) singularis amor, studium et *myst.* amor s. studium rerum mundanarum opp. تجرّد.

a. p. تَعلیمْ گَر (suff. گر) magister, doctor (استاد ومعلم) *HK.*

a. p. تَعویذِ آسمان *met.* sidus geminorum (جوزا) *B.* in appendice.

a. p. تَعویذِ سیمین *met.* stellae (ستارگان) *HK.*

a. تَعْیین, nom. act. II. v. عان, designatio; inde c. کردن vel نمودن vel فرمودن constituere, designare alqm ad alqd, vel rei perficiendae praeficere c. acc. p. et ب r. H. Sam. 52. 136, et cum شدن designari, assignari *ibid.* 130.

تَغار et تَغارَه coll. تاره 4 pelvis fictilis (طشت گلی) *B.*; hydria *C. Shaksp. R.*; 2) cibaria, victus, commeatus, stipendium (خوردنی وآذوقه وراتب) *B. F.*; 3) modus, mensura (پیمانه) *B.*, constans decem mensuris, quarum unaquaeque aequat decem mann Tabrizienses coll. یک تغار هر ده کیل موازی آرد که صد من باشد et تغاری باشد in H. Mong. I, 138, not. 17, ubi etiam aliae vocis formae تُغار et تَقار leguntur.

تَغاری hydria *C.* ex vers. pers. Nov. Test. Luc. 8, 16; a small tub, trough or bucket *Shaksp.*

تُغال idiomate Khârizmiorum i. q. ar. وجه *F.* sine exemplo. Num forte eadem vox atque praecedens تغار?

تُغْتُغ vid. s. v. تُغْتُغ 4.

تُغْتُغ mensura (کیله وقفیز), qua frumenta et fruges (غله) mensurantur; 2) sec. al. mensura quatuor onera asinina frumenti (چهار خروار غله) complectens, qua significatione etiam تَغتَغ et تَغنَغ scribitur; 3) sec. al. mensura unum onus asininum frumenti (یک خروار غله) complectens; 4) panis exiguus vel tenuis (نان تنك), qua significatione etiam تُغْتُخ scribitur *B.*

t. p. تُغدَری s. توغدَری avis otis, tarda, ar. حباری et pers. جرز s. چرز dicta *B.* in appendice. Cf. تودره.

تَغَرچاق et تَغرچاق i. q. تِغِرچاغ s. تغرچاق q. v. *F.* ex تحفة الاحباب; varia lectio videtur.

تُغری pro طغرا q. v. *R.*

تُغَل caula (آغیل معناسنه‌در قیونك وکچی‌نك وصغرك اولسون) *F.* Falso *M.* et *R.*, qui eum secutus est: „obliquus intuitus, limus aspectus *caprae, ovis etc.*“, nam آغیل h. l. i. q. آغل „caula“ significat, ut probat versus ابو المعانی significationis testandae caussa a *F.* lex. auctore h. l. allatus:

بگرد کوی تو عشاق بود سر گشته ✿ چو گوسفند بشب در تغل همی آیند *F.*

تَـفـتَـن i. q. تافتن, e quo decurtatum est; 2) coll. تفت 3 *met.* ardere ex ira (گــرم شدن از قـهـر); 3) fervidum, acrem esse in eundo, veniendo vel loquendo (گــرم رفتن وگـرم آمدن وگرم گفتن) *B. F.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : بعد از

آن بـــر داشت هیزم زود رفت ✿ سوی شهر از پیش من او تـیـز وتفت et in hoc versu Schahn. : ✿ سپهدار گـودرز کشواد رفـت بـنـــزدیـک خسرو خرامید وتفت *F.* coll. گرانمایه دستی بپوشید ورفـت ✿ بـــدرگــاه کسری خرامید وتفت Chr. Sch. 82, 195; inde 4) festinare, currere (دویدن), e. g. in hoc versu Schahn. : بـــدستوریء شـاه دیوان بـرفت ✿ بـه پیش جهاندار کاووس بتفت *F.* et 5) cum fastu et ostentatione incedere (خــرامیدن) *F.* خـرام وخـرامان *B.*, e. g. in hoc versu حـکـیـم اسـدی poetae : ✿ زتیغت همی دشت گردن بتفت زباکش همی کوه وهامون بکفت *F.*

تَـفـتَـه part. v. تـفـتـن i. q. تافـتـه q. v.; 2) i. q. تَـفـت 6 q. v. *B.*; 3) tela araneae (تار عـنـکـبـوت), e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : بحق کردگـار او نگه داشت ✿ زدشمن احمد مـرسـل بـتـفـتـه *F.*, ubi tamen fortasse بتفنه legendum.

تَفتَه جِگَر adi. c. i. q. تافته جگر q. v. *B.*

تَفتَه دِل adi. c. *met.* afflictus, tristis (تنگدل وغمناك) *HK.*

تَفتْ یَزدی (suff. ی) n. c. i. q. تفت 7 nom. loci in vicinia urbis یزد *F.*

تَفتیك lana caprina mollior et subtilior, quae depectitur et in pannis subtilioribus, pulvinis (شال وتکیه ونمد), simil. adhibetur *B. F.*; cf. تِبت s. تِبِد; 2) vapor ebullientis ollae (چولمك قینار ایکن چقان بوغه دیرلـــر), qua significatione pro تف positum est, lit. د cum ت permutata دیك *F.* Tertia significatio „stamen", quam offert *M.* ex *F.* falsa est neque in *F.* lex. reperitur.

تَـغـمَـه a badge of honour *R.*; 2) a mark which artists put on their productions; 3) the device upon a shield or medal *Shaksp. R.*, quorum ille arabicam hic persicam vocem esse dicit. Sed deest in lexicis persice scriptis.

تَغنَغ vid. s. v. تغتغ 2.

تُغور s. تُغوز v. s. v. توقوز.

تَف (a v. تفتن derivandum videtur) aestus, calor (حرارت وگرمی); 2) splendor, lux, radius (روشنی وپرتو); 3) vapor (بخار) *B.* Gl. Sch.; 4) corruptio, putredo (عفونت) *B.*

تُـف coll. تـفـو et تُـه et تُهو salivae eiectio, sputum (آب دهن انداختن) *B. F.* Vox onomatopoietica videtur. Quae in *F.* lex. ex محمودی legitur altera significatio „unguis" (ناخن) sine dubio falsa est et in „sordes unguium" (ریم ناخن *SHL.*) mutanda, quae est significatio arabicae vocis تُفّ.

تَـفـاغ cranium (آهیانه turc. قـفـا کموکی) *F.* sine exemplo. *C.*; 2) i. q. تِـفـاغ q. v. *F. C.*

تِفاغ et sec. *F.* تُفاغ et تَفاغ coll. نفغ scyphus, poculum vini (پـیـــالـــه وقـــدح شـــراب خوری) *B.* Cf. تناغ.

تَـــفــت 3 ps. sing. praet. verbi تفتن q. v.; 2) calor, aestus (گـرمی وحرارت); 3) ardere ira, indignatio, iracundia (گـرم شدن از خشم وقـهـر وغضب); 4) celeritas, velocitas (تعجیل وشتاب) *B.*; et adv. cito, festinanter Chr. Sch. 17, 218; 5) incessus mollior cum fastu et ostentatione (خرام وخرامان); 6) herba quaedam medicinalis, cuius radix eum, qui edit, instar daturae (تاتوله) ad insaniam impellit; 7) coll. تفت یزدی nom. loci in vicinia urbis یزد, cuius aura, quum purissima sit, et calidior et frigidior est (که از کمال صفای هـوا جامع گـرم سیر وسرد سیر باشد) *B.*

تَفدَه i. q. تقده *F.*; falsa lectio videtur.

تَفدیک i. q. تفتیک 2 q. v. *C.*

a. p. تَفَرُّج, nom. act. V. v. ar. فرج, animum recreare spectando, spectatio cum voluptate coniuncta (بتماشاگاه رفتن وآرمیده شدن) *SHL.* et *simpl.* spectatio, contemplatio; cf. Gul. 98, 19 et Quatremère ad H. Mong. I, 152, not. 30. Vox apud Persas et Turcas usitatissima. — Inde تفرج گاه n. c. locus voluptarius, amoenus *C. M.*

تَفَرچاغ et تَفَرچاق instructus, dispositus, paratus (ساخته وپرداخته ومهیا) *B.*; cf. تغرچاق.

a. تَفرِید, nom. act. II. v. ar. فرد, separatio, et *sensu mystico*: virtus ascetica, qua quis inter medias res creatas tanquam separatus et solus versari studet; cf. Pend. 114, 7 sqq. coll. p. 282, not. 1.

تَفرِیدَن coquere in sartagine, frigere (ar. قلی) *F. C.*, *met.* in hoc versu میر نظمی poetae : نماند امید دل در وصل جانان ✿ جگر تفریده شد از نار هجران *F.*

تَفْس (a v. تفسیدن) calor, aestus (گرمی وحرارت) *B.*

تُفسَه et تَفسَه i. q. تاش 1 naevus lunulae forma (ماه گرفت); 2) coll. تاس 1 aegritudo, animus inquietus, perturbatus (اندوه وبی قراری دل); 3) coll. تاس 2 appetentia ciborum aliarumve rerum, quam prae se fert mulier gravida et opio deditus *B.*

e. تَفسیا ling. graeca (بیونانی) : gummi (صمغ) rutae (سداب) montanae, vel sec. al. silvestris *B.* Est gr. θαψία, nom. plantae, e cuius radice succus colligitur, de q. v. Dioscor. l. IV, c. 154 (157).

تَفسیدَن i. q. تبسیدن q. v. *B.*; cf. تفیدن.

تَفسیدَه part. praet. v. تفسیدن i. q. تبسیده valde calidus, e. g. in hoc hem. Schahnamiano : بکردار آهن به تفسیده دشت Gl. Sch.

تَفسیرَه vas urinale aegroti, quod medicis spectandum praebetur (قارورهٔ علیل) *F.* sine exemplo. *C.*

تَفسیلَه genus panni (پارچه) serici, e quo vestimenta قبا et ازار dicta aliasve res conficiunt *B.*

تَفش coll. تفشل et تفشه obiurgatio, maledictio (سرزنش) *B.*

تَفش i. q. تَبش calor, aestus *B.* lit. ب cum ف permutata *B.*

تَفشَرَه, sec. *C.* تَفشِرَه, pulmentum ex oleribus (اطعمهٔ بقلوا), e. g. in hoc versu خوان گوناگون کشیده میر نظمی poetae : یکسره ✿ سکری پالوده حلوا تفشره *F.*; cf. تفشیره, e quo decurtatum videtur.

تَفشَل i. q. تَفْش obiurgatio, maledictio *B.*; cf. تفشه.

تَفشَلَه i. q. تفشیله (e quo decurtatum videtur) cibus quidam frixus (قلیه), scilicet caro cum ovis, pastinaca (زردک) et melle in sartagine cocta, cui addunt coriandrum (گشنیز) et porrum (گندنا); 2) sec. al. lentes (عدس) virides semicoctae *B.*; cf. تفشره. Num forte ad hebr. verbum בשל referenda vox?

تَفشَه i. q. تَفْش obiurgatio, maledictio *B.*; cf. تفشل.

تَفشیرَه pulmentum ex lentibus (مرجمک آشی) *F.* ex نعمة الله. Eadem vox atque praecedens تفشره videtur et cum تفشله s. تفشیله cognata literis liquidis inter se permutatis.

تَفشیلَه i. q. تَفشلَه q. v. *B.*; cf. تفشیره.

تُفَک i. q. تُزَک tubulus ligneus globulis flando emittendis; cf. تفک دهن; 2) sclopetum ferreum s. bombarda ductilis a. tubus ignivomus (تفنگ آهنی) *B.* Vox a تف suff. ک formata videtur.

دَهَن تُفَک i. q. تُفَک 1 *B.* s. تُزتَک.

تـفـلیـس nom. urbis notissimae in Georgia; Tiflis *B.*

e. تَـفـلـیـن, hebr. תְּפִלִּין, phylacteria *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Exod. 13, 16.

t. p. تُـفَـنـگ sclopetum, bombarda *B.* s. تفک 2; cf. بارون 1.

تَفنون animus, fortitudo, audacia (تجلد) *B.*

تَـفـنـه et تَفنی tela (پـرده) araneae *B.*; cf. تفته 3 et تفین et تفینه.

تُـفـو coll. تُـف et تُـهـو saliva (آب دهـن); 2) eiectio salivae, sputum *B.*

تَفور et تفوز lutum, terra (گـل ar. طین) *B.*; 2) fictilia vasa (ar. فخـار et فاخـور), e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae : منشین ای دوست بهر غـرچـه وغـر پاچه بسنگ ✿ جفاها شکند کاسهٔ چینی چو تفور.

تَفَه, lit. ه occulta, odium, inimicitiae, vindicta (کینه); 2) nebula (طومان) *F.* sine exemplo. Pro طومان *C.* legisse videtur طومار, quum vertat : „charta convoluta, volumen“.

تَفیدَن calescere, calefieri ad ignem *C.*; 2) adverso sole considere, soli se exponere (قونشه قارشو اوتورمـق), e. g. in hoc versu میـر نظمی poetae : زسرما همر دران دادی بگردیـد ✿ تفیده زان سبب در پـیـش خـورشـیـد; 3) findi aestu, de labiis (دوداق تـبـسـرمـك); 4) sibi ipsi radere alqd, i. e. ad se attrahere commodum, vel commodo suo servire (کندو طرفنه نسنه یـونمق) *F. C.* Verbum a تَـف formatum et cum تبسیدن s. تـفـسیـدن cognatum videtur.

تَفیرا et تُفَیرا et تُفیرَک lapis mollis et albus, gr. πῶρος? dictus (پنیری رومده سید غازی پنیری دیمکله معروف بـر نوع نرم وبیاض طـاشـدر قلـنـدران پـالهنگ ایدوب بیللرینه بغـلـرلـر وبازوبند دخی ایدرلر) *F.* tophus *C. M.*

تَفین et تَفینَه tela araneae (پردهٔ عنکبوت) *F.*, sed potius significare videtur „aranea“, ut probat versus میر نظمی poetae in *F.* lex. ad h. l. allatus : چو گُشتند در غار آن بار پنهان ✿ کشیده تفین پرده بـر در همان *F.*; cf. تبینه, quae alia lectio videtur.

تَفْیَه protectum ianuae superpositum (قـپـو اوزریـنـده ایـتـدکلری صـچـاق) *F.* sine exemplo. *C.* Fortasse est vox ar. تَـفـیِّـة nom act. II. verbi فاء.

تَقار i. q. تَغار q. v.

e. تَقْدَه ling. berb. (بلغت بربر) coriandrum (گُزبُـره ar. گشنیز) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. تقدة.

تَقِرَه (ar. کراویا) *F.* carum vel cuminum, gr. κάρος. E voce ar. تَـقـرِدٌ ortum videtur; cf. تقره.

e. تَـقِـرَه ling. berb. : cuminum, alias etiam کرویه s. کرویا et نانخواه et زیرهٔ رومی et زنـیـان dictum *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. تـقـرة.

a. تَقریر, nom. act. II. v., ar. قر, confirmatio; 2) expositio per orationem opp. تحریر; i. e. expositio per literas; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 183, l. 7, ubi legitur در تحریر حکایات وتقریر روایات „in historia scribenda et narrationum expositione“. Inde تقریر کردن confirmare, constituere, *qua dictione met. summus principatus et dominium indicatur* (کنایه از سخنی باشد که از آن تغلب وتصرف دیـوانی ظاهـر شود) *B.*; 2) exponere, loqui H. pr. reg. 12, v. l. 9, H. Sam. 48, 8 et تـقـریر سخن کردن verba proferre, dicere Gul. 12, 12.

تَقریك institutio; 2) admonitio (ادب کـردن وتنبیه نمودن) *B.* in appendice.

تُقلی ovis (گوسفند) sex mensium *B.*

تُقماق i. q. توقماق q. v.

a. تَقُوع (h. תְּקוֹעַ) nom. oppidi ad Hierosolyma pertinentis (مدینه ایست از قرای بیت المقدس) *B.* in appendice.

t. تُقوز i. q. توقوز q. v.

تُقه fibula *C.*; cf. توقه, e quo decurtatum videtur.

تَك imp. verbi تکیدن q. v. *F.*; 2) coll. تَكْ 1 celer incessus, cursus, impetus (بسیار تند براه رفتن ودویدن) دویدن *B.* ویلمك وحمله ایتمك *F.*, e. g. in hoc versu poetae : شیخ سعدی بتك ژاله میریخت بر کوه ودشت ✿ تو گفتی مگر ابر نیسان گذشت et in alio استاد لطیفی poetae : بشناه اندر آب همچو نهنگ ✿ بتك اندر فراز وشیب چو باد *F.*; inde تك آوردن celeriter currere, cursu tendere alqo c. ب Schahn. ed. Mohl. t. I, 516, 375; 3) *gen.* quaevis agitatio et motus (هم زدن), e. g. de vibratione vel ictu clavae in hoc versu Schahn. : زرستم بپرسید برمایه طوس ✿ که می یافت پیل از تك گرز لوس *F. spec.* manum margini tabulae nerdiludii admovere, i. e. manu tabulam tenere, ut latrunculi recte consistant (دست بر کنار تخته نرد که کعبتین درست بنشینند زدن); 4) coll. تَكْ 2 fundus, imum (قعره وته) putei, piscinae, simil.; 5) nom. plantae aquaticae, ar. خَفَأٌ (sec. *F.* بردی) dictae, e qua in Aegypto charta conficitur; papyrus; 6) nom. plantae in agris tritico consitis crescens, quae ob segetem triticeam perhumida est; 7) parvus, exiguus, paucus (اندك وقلیل وکم) *B.* Quod denique *F.* ex Fg. addit : ادات تشبیه اولور ماه‌تك وبادتك کبی non cum *M.*, quem secutus est *R.*, ita intelligendum est, ut voci تك significatio „similis, instar" tribuenda sit, sed significat, vocem تك aliis nominibus additam formare adiectiva composita ad indicandam magnam personae vel rei celeritatem, celerem incessum vel impetum, e. g. باد تك venti celeritatem habens, i. e. venti instar celer; اسب تك equi instar velox; ماه تك lunae instar celer; دریا تك maris instar impetum faciens.

تَكْ coll. تك 2 cursus (دویدن), discursus (تك ودو) *B.*, e. g. نیابند مر یکدگررا بتك „non nanciscitur alter alterum in cursu" Schahn. ed. Mohl. t. I, 332, 1450; 2) coll. تك 4 fundus, imum putei, piscinae, simil. et fundamentum, imum cuiusvis rei (بن وپائین) *B.* پائین هر چیز که *F.* ex Fg. پائین درخت وپائین دیوار کبی بن هر چیز *SHL.*; 3) terra (بوم وزمین); 4) clamor, vociferatio (فریاد کردن وبانگ بلند); 5) coll. تِك 2 vicinus, adiutor (جار) *B.* Pro significatione 4 et 5 in *F.* lex. legitur : „alta vociferatio et imploratio auxilii" (آواز ایله فریاد ایتمك وچاره استمك) *F.* sine exemplo; 6) sec. al. humerus equi (دوش اسب) *F.* sine exemplo.

تِك, sec. *F.* تَكْ coll. تك 7 et تكه 1 bucella, buccea (لقمه ar. تکهء طعام); 2) coll. تَكْ 5 ante, coram, prope (پیش ونزدیك) *B.*; 3) equus (اسب) *F.* ex شرفنامه sine exemplo.

تُك coll. تِنك rostrum (منقار) avis; 2) coll. نوك acumen, mucro, cuspis instrumenti, quo feriunt vel vulnerant; 3) lucerna (چراغ) parum luminis spargens *B.*

تکاب (ex تك et آب) coll. تکاو n. c. regio inter montes vel non inter montes sita, in qua aqua hic decurrit, illic provenit, cuius solum hic aridum illic aqua stagnante vel decurrente uvidum est et pratis, viridariis et arboretis hinc inde intermixta; 2) montium intervallum (دره); 3) terra aqua rupta et suffossa (زمین آب کند); 4) nom. provinciae cuiusdam (الکهء وولایتی) *B.*; cf. تکاب.

تَکاب (ex تَك et آب) coll. تکاو n. c. infundibulum (ar. قیف); 2) regio humilis, abundans viridariis et pratis (زمین نشیب پر سبزه وعلف), aqua pluviae

rigatis; 3) bellum, certamen (جنگ وخصومت); 4) nom. pagi (روستا) ad provinciam گنجه pertinentis; 5) nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur *B.*

تَکاپوی (ex تك et پوی inserta lit. ا) coll. آمد وشد از روی تك و پوی discursus (تعجیل); 2) diligens inquisitio (جستجوی بسیار); 3) sec. al. discursus inutilis (تردد بی فائده) *B.*

تکار pro تکاور q. v. *M.*

تَکاك i. q. تکش s. تکسك *F.* ex محبوب العارفین; varia lectio vocis تکسك esse videtur.

تکامیش s. تکامیشی s. تکامشی persecutio H. Sam. 186 l. atp. coll. Not. et Extr. t. IX, p. 181, not. 1. Deest in lexicis et fortasse a nom. act. II. v. arabici کمش formata vox.

تَکانیدن caussale verbi تکیدن currere s. discurrere facere, amovere, dispellere; de excutiendo pulvere vestis *B.* s. افشولیدن 4.

تَکاو i. q. تکاب *B.* lit. ب cum و permutata.

تکاو i. q. تکاب *B.* lit. ب cum و permutata.

تَکاوَر (cf. آور ab آوردن) currens, cursor (تك آورنده) i. e. *gen.* animal currens et *spec.* equus, mulus *B.*

a. p. تَکاوَرِ اَبلَق *met.* mundus, tempus (دنیا وروزگار) ob diei et noctis varios colores sic dictum *B.*

تَکْ بُن, vocales desunt, n. c. piscina parva (حوض کوچك) *B.* in appendice.

تَک بَند n. c. cingulum (کمر) sericum vel laneum, in cuius una extremitate globulus s. orbiculus (تکمه یا مهره) est, in altera autem fissura (انگله) globulo excipiendo, ut cingulum in medio colligari possit *B.*; cf. اوزین.

تِکْت bos niger (قاره صغر) e. g. in hoc versu poetae : میر نظمی چو رفته سیم گلشن ✿ رقیبش چون تکت آمد بمرعی.

C. vertit : „mastiche nigra" legens قره صقز pro قاره صغر, quem secutus est *M.*, qui falso hanc significationem ex *Ferh.* petitam dicit.

تَکْتاز (cf. تاز a v. تاختن) decurtatum ex تك وتاز n. c. i. q. تکاپوی cursus, discursus, diligens inquisitio *B.*

تَك دو i. q. تك ودو q. v. *Shaksp.*

تَکَم tela araneae (تار عنکبوت), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بکریه شود دود آهم بسر ✿ چو پشه گرفته شدم در تکم *F.*
In *C.* lex. male legitur تَکَنْم et تَکْنَم.

تَکَرْك grando (ژاله وبخچه) *B.*; cf. پسنگك.
Num forte conferendum s. करक?

تَکْرَك fundamentum (پایه وپی) muri *B.*

a. تَکریت et تُکریت nom. urbis celebris in Mesopotamia *B.* in appendice.

تَکَژ s. تُکَژ et تَکَس et تَکَسْك s. تِکَسْك et تَکَسْل acinus s. granum uvae (استخوان وتخم وخسته ودانهٔ انگور) ar. عجم *B.*; cf. تکش 1 et تکیز et تکوژ.

تَکَژ دان et تکژ دانه n. c. velum s. membrana in cuius medio acinus uvae est (پردهٔ که دانهٔ انگور در میان آنست); 2) putamen uvarum (پوست انگور) *B.* in appendice غلاف دانهٔ انگور *SHL.*; acinus uvarum (دانهٔ انگور) *F.* ex مجمع الفرس.

تَکْسین, sec. *F.* تِکسین, nom. viri cuiusdam illustris (بزرگ) Turcarum *B.* تورانیلردن صاحب نام وشان بر پهلوان آدیدر *F.* ex موید الفضلا.

تَکَش i. q. تکس; 2) nom. regis cuiusdam *B.*

e. تِکْشیمیشی s. تِکشیمِشی s. تِکشِمِشی s. تکیشمیشی *proprie* „salutando colere et reverentiam praestare regi (مثول در حضرت کردون مثال Tarikhi-Wassaf man. fol. 11 coll. اکرام والقبول Abulfar. H. Dyn. I, p. 508), e. g. تا بشرف تکشمیشی

استسعاد یابی „ut honos regem salutando colere tibi contingat“ Not. et Extr. t. IX, 246, 9, coll. H. Mong. I, 20, 2 et 3; inde „donum, munus regi oblatum“, quod regem salutando colens munus simul offerre debebat, e. g. بضرورت حاضر شدند وتکشیمیشی یعنی پیشکشی نکرده در رفتند „vi coram rege apparuerunt, sed quum tikshîmîshî i. e. donum non obtulissent, iterum recedebant“ Tarikhi-Wassaf (f. 393 v.); ظرایف وتحف وتکشمیشهاء خاصه در نظر اشرف بگذرانید „res pretiosas, dona et munera regia coram oculis augustis regis obtulit“. Saepe autem duae illae significationes, quum duas res exprimant, quarum una ab altera separari non potest, inter se confunduntur, ut significent تکشمشی کردن et شرف بقبول تکشمیشی مخصوص et تکشمیشی یافتن گشتن, simil. et „salutando colere et reverentiam praestare regi“ et „dona s. munera reverentiae praestandae caussa regi offerre“. Plura exempla v. in H. Mong. I, 20, not. 26 a Quatremère allata.

تَکِل et تِکِل coll. تَکْل aries (گوسفند شاخ دار); 2) iuvenis imberbis (ساده نو جنگی); 3) homo stolidus, stultus (ابله وبی خط اندام) *B.*

تَکْل i. q. تکل 1 aries *B.*

تِکْل lacinia (پارچه ورقعه) vesti assuenda *B.*

تَکَلتو et sec. *M.* تَکْلتو et تَکَلتی stratum vel pulvinus sellae equestris, quo dorsum equi a damno munitur (چیزی که از نمد وغیره [*B.* وغره] دوزند وزیر زین بگذارند تا آسیب به پشت اسب نرسد); cf. synonyma پون et ترمه 1; 2) i. q. بروت mystax *B.* in appendice.

a. تَکَلُّف nom. act. V. v. کلف molestia, labor, conatus, studium; 2) simulatio, affectatio, interpretatio artificiosior Spieg. Chr. p. 55, 12 et p. 60. Inde بتکلّف Gul. 87, 13 cum molestia i. e. per vim, sine fame et appetentia.

تُکَلَه nom. principis cuiusdam e familia اتابک, quae in provincia شیراز imperium tenuit; 2) insanus (دیوانه) *B.*

تُکمار et تُکَمَر s. تَکْمَر i. q. تُخمار q. v. *B.* cf. تُکَه 1.

تَکمَه aureo filo elaboratum et pictum sericum, simil. (التون تل ایله اشلنمش اطلس وغیری); 2) aurum purum (زر طلا) *F.* sine exemplis.

تُکمَه globulus s. orbiculus (گوی) vesti colligandae *B.*; cf. جوسک.

تَکَن arbor fructifera (میوه اغاجنه دیرلر), e. g. in hoc versu ابو المعنی poetae :
خوش نباشد تلخ گفتن غیر آن شیرین دهن ✿ میوهٔ شیرین‌ترین وخوش نیارد هر تکن *F.*

تَکَند et تَکَند *B.* et sec. *F.* تَکَند et تِکِند nidus (آشیانه) avium; 2) gallinarium (جای مرغ خانگی) *B.*

تَکو i. q. تَکوی panis tenuis butyro infectus (نان تنک روغنی); 2) coma crispata (درهم پیچیده ومجعد) *B.*

تَک ودو s. تَک وَدَو et تَک وَپوی s. تَک وَپوی cursus et cursus i. e. cursus incitatus, discursus, diligens inquisitio. Inde تَک وپوی کردن celeriter currere, discurrere, diligenter inquirere *B.* s. تازش.

تَک وَتاز i. q. تک تاز q. v. *B.* in appendice.

تَکُوز [ó] i. q. تکز q. v. *F.* sine exemplo.

تَکُوك [ó] coll. تکوك et تلوك 2 et بکوك 2 et بُلوك 1 lagena (صراحی) vinaria aurea vel argentea vel fictilis animalis cuiusdam imprimis leonis forma confecta *B.*; 2) *gen.* scyphus, poculum (قدح), e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae :
هزار از بزرگان خسرو پرست ✿ تکوك بلورین وبالغ بدست *F.*

تُکُوك [ó] coenaculum magnum (غرفهٔ بزرگ) In *F.* lex. male legitur غرفه وبزرگ, sed

تکیز i. q. تکژ q. v. *B.*; cf. تَکین 3.

تکیسه hippopera, i. e. mantica s. pera duplex s. duo marsupia, quae de utroque equi latere appendi solent ante vel pone ephippium (t. هکبه ar. خُرج) *F.* sine exemplo; cf. تلیسه.

تَکین nom. regis cuiusdam; 2) infimus (زیرین) *B.*, qua significatione a تَک 7 suff. ین formatum videtur; 3) i. q. تکیز q. v. *B.*

تَکِین, sec. *F.* تَکین et تِکین fortis (شجاع ودلاور); cf. Frag. 25, 17; 27, 19; 2) sec. *F.* تَکین, i. q. خاتون domina, matrona Gl. Sch.; mulier nupta (زن مرد) *F.*

تکین (दहन ?) ignis (آتش); 2) nom. athletae cuiusdam (پهلوانی) *B.* in app.

a. p. تَکیَه status recumbendi vel innitendi pulvinari, muro aliisve rebus (طیانمق یاصدغه ودیواره وغیریله) *F.*; 2) res, cui innituntur, ut pulvinar *B.* s. v. تفتیک 1; 3) sedes vel monasterium Dervishorum et Sheichorum (جای درویشان ومحل مشائخ). Proprie est vox arabica (ad ar. verbum وکأ q. v. pertinens) in persica lingua maxime usitata (عربیدر فارسیده استعمالی شائعدر) *F.* Inde بر تکیه کردن c. بر inniti alqa re et *met.* fiduciam collocare in re, confidere re Pend. 72, 1; 82, 1, Gul. 16, 2.

تَکیَه دار n. c. monachus, Dervishus *Shaksp.*; cf. تکیه 3.

تَکیَه گاه n. c. locus, in quo quis se inclinat aut inclinatus quiescit (طیانه‌جق یردر), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae :

از آن زمان که برین آستان نهادم سر ✿ فراز مسند خورشید تکیه گاه منست *F.*

تَکیَه کَلام i. q. سُخن تکیه n. c. a cant word introduced into one's conversation without any meaning, an expletive *Shaksp.*

a. p. تَکیَهٔ مَسیحی monasterium christianum *R.*

recte alio loco غرفهٔ بالا. Cognatum videtur تابوک; 2) coll. بکوک 1 et بُلوك 4 scopus sagittae (نشانهٔ تیر ar. هدف) *B.*; 3) absconditus, occultus (نهان) *F.* ex شرفنامه.

تَکول i. q. تَکُوک lagena vinaria *B.* in app., cf. بکول.

تکوی i. q. تکو q. v. *B.*

تَکَه coll. تَکل 1 et دکه *gen.* caper (بز نر); 2) caper montanus; 3) caper gregem praecedens; 4) tomus singulus libri (یک جلد دفتر) *B.*; sed „pellis tenuis" (اینجه دری وجلد دقیق) *F.* sine exemplo; 5) stercus bovis bel bovis bubuli (گاومیش) ad comburendum manu formatum et siccatum *B.*

تَکَّه et تِکَّه vinculum s. subligaculum femoralium (اوچقور), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : خوش بود مجلس می با رخ ساده تنها ✿ میدهد ذوق دگر حل تکّه از شلوار et in alio میر نظمی poetae : نمانده عقل وهوش وصبر وآرام ✿ گشوده تکّهاش یار خوش اندام *F.*

تِکه coll. تِک 1 bucella (لقمه) *F.* لقمه خوار *F.* quod *M.* falso vertit „homo vorax" et *R.* illum sequens : „a glutton"; 2) pars, frustum (پاره) cuiusvis rei. Inde تکه تکه کردن in frusta comminuere (پاره پاره ساختن) *B.*

تُکَه i. q. تخمار s. تکمار q. v.; 2) collis (پشته وبلندی) *B.*

تَکی (suff. ی) cursus (سگرتمک), e. g. in hoc versu قاضیِ بدر الدین کنجه poetae : سبکتکی که خلل نفکند اگر بمثل ✿ ببام قصر حباب افتدش مجال گذر *F.*, in quo tamen سبکتکی est nom. abstr. vocis compositae سبکتک suff. ی formatum.

تکیدن *F.* et تَکیدَن, unde causs. تکانیدن *B.*, discurrere huc illuc aut cito currere (یلوب یوپرمق وسگرتمک) *F.* sine exemplo.

تَلاد nom. urbis magnae prope Sinas *F.*

تَلاس nom. urbis in Turkistân *B.*

تَلاش pro تالاش q. v. *F.*

a. p. تَلاش et تَلاشى dissipatio sive sub sensus cadit sive non; ad nihilum redigi, deletio; annihilation *Shaksp.* (طاغيلوب پراكنده وپرپشان اولمق كرك معنا وكرك محسوسا), e. g. in hoc versu شمس فخرى poetae : نيست ممكن در همايون عهد او ✿ در كسى در ملك او باشد تلاش. Arabica quoque vox est eadem significatione, e. g. in hoc versu الشيخ شهاب الدين احمد الخيمى poetae : وجسمى كلما ظهرت ✿ صباباتى واشواقى تلاشا *F.* Proprie est nom. act. VI. verbi ar. لشى „evanuit, in nihilum abiit", a لا شىء derivandi.

تَلاش inquisitio, studium; search *Shaksp.*; search, enquiry; study *R.* — Inde تلاش كردن quaerere, inquirere Rosen Narr. 40, 9. 66, 5, coll. *B.* s. v. پركاس 2 et تاسه 6; تلاش داشتن studere *C.*

تَلاشان nom. arboreti (مرغزارى) magni in Ispâhân *B.*

تَلاشيدَن dissipari, dispergi, evanescere, perire (طاغلمق وپراكنده وپرپشان اولمق), e. g. in hoc versu مير نظمى poetae : شتابيدن نباشد كار حاصل ✿ تلاشيدن نشايد مرد عاقل *F.*; to perish; to search *R.* Verbum a تلاش s. تلاشى formatum.

تَلافتون se ipsum extollens, sibi ipsi placens (معجب ومتكبر يعنى خود بين وخود پسند) *F.* sine exemplo. *C.* Vox a لاف formata videtur.

تلاق incrementum carnosum in medio pudendorum muliebrium (گوشت زيادتى كه در ميان فرج زنان است) *B.*, qua clitoris intelligenda videtur. Consentit *F.* lex. auctor زنانك موضع معهودنده اولان گوشت پاره *F.* ex المؤيد, sed alio loco aliam affert vocis interpretationem : ريشى كه ميان فرج زنان بود, ex شرفنامه desumtam, quae etiam in

تَكيَه نِشين n. c. i. q. تكيه دار q. v. *Shaksp.*

تَل monticulus, collis altus (كوه پست وپشتهء بلند); 2) acervus, cumulus (توده); cf. ar. تلّ; 3) iuvenis imberbis (پسر امرد ومزلف ومضحكر) *B.*

تُل i. q. تُلى 3 *F.* Sed falsam lectionem esse pro تلى probat versus مير نظمى poetae a *F.* lex. auctore significationis testandae caussa allatus : مشو در پى حرص وآزت دوان ✿ مكن جيب ودامن تل در زبان quum metrum lectionem تلى exigat.

تَلا pauper, mendicus (درويش وگدا), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : هرچه هست از عقل وفكر ودل مرا ✿ صرف كردم راه تو ماندم تلا *F.*; cf. تَلى 2.

تِلاب fundendo sparsa aqua (دوكلوب صاچلن صو), potus similisve res, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : اشك چشمم چو ابر مى بارد ✿ بر سر كوى تو تلاب شود *F.* Eadem vox atque تالاب esse videtur.

تَلابانيدَن caussale verbi تلابيدن q. v. *C.*

تَلابَه i. q. تَلايَه s. طلايه q. v. *F.* Falsa lectio videtur.

تَلابيدَن tinnire, glocire (چكرمق وديكمك) *F.* ex Fǵ. sine exemplo.

تَلاتُف *F.* et تَلاتوف *B.* tumultus, turba (شور وغوغا); 2) homo sordidus, impurus nec a rebus immundis abstinens, quem homines aversantur *B.*

تَلاتون abstinens a rebus lege immundis et impuris (وجودين واثوابين لوث ونجاستدن پاك طوتانه ديرلر) *F. C.*, e. g. in hoc versu مير نظمى poetae : شود نزديك عالم قدرش افزون ✿ وجود وجامه‌را باشد تلاتون *F.*; cf. تلاتوف 2, cuius contrariam exhibet significationem.

تَلاج et تِلاج i. q. تالاج clamor, tumultus, turba (بانك ومشغله وشور وغوغا وغلغله) *B.*; cf. تالاش et تلانج et خلاش.

lex. *SHL.* legitur quamque *M.* reddit : „pili in vulva feminae"; 2) et تَـلاق *F.* pedes femoralium vel braccarum (پاچهٔ تنبان وشلوار) *B.*

تَلالا vocis vibratio, sonus vibrans (نـقـش وصوت خوانندگی وگـويندگی) *B.*; cf. ترانه 5 et 6.

تَلان pro تالان q. v. *M.*

تَلانَج et تَلانْج i. q. تلاج q. v. *B.*

تَلاويدَن et تِلاويدَن i. q. تـراويدن q. v. (طـشـره چقمق) *F.* ex شامل اللغة et Fg. sine exemplo; lit. ر cum ل permutata.

تَـلايَه i. q. طلايه procubitores, exploratores agminis, e. g. in hoc versu ابـو المـعـانی poetae : لشـكـر حسرت نيايد در خيال ✿ خـواب در چشم تلايه ميشود *F.*; cf. طرايه et طلايه.

a. تَل باشِر i. q. باشر q. v. *B.* in app.; cf. ar. تَلّ باشِر.

تَـلبَـه mantica *C.* lectio mendosa pro تكيسه videtur.

تَلتَك i. q. تبنك s. تپنك forma fundendi aurifabri *F.* sine exemplo. *C.* Varia lectio videtur; cf. تَلتَك.

تَلَج nom. herbae cuiusdam; 2) foramen s. nidus scorpionis (سوراخ عـقـربی) *F.* sine exemplo. *C.*

تَلخ amarus (opp. شيرين) *B.* s. تَلْك 3, quae est alia vocis forma; turc. اجـی *F.* Et *sensu metaphorico* usitata vox; inde dicitur بتلخ وترش رضا دادن *met.* miseriae, paupertati, indigentiae aliisve casibus amaris se subiicere eosque patienter tolerare *B.*

تَلخا (suff. ا) grain parched and pounded and then mixed up into a paste with water; 2) the gall-bladder *Shaksp.*

تَلخاب n. c. aqua salsa, amara *M.*

تَـلـخ أرتيج n. c. carbo candens, pruna (زغال واخگر آتش افروختهٔ آتشدان) *B.* in app.

تَـلـخ بار n. c. fructus silvester, cibo non aptus *F.*

تَلخ جَكُوك [ó] *HK.*, sec. *F.* تَلخ چَكوك, sec. *SHL.* تلخ چكوك, e quo ar. طـرخشقوق, coll. تـلـخ جوك species intybi (كاسنی) silvestris, ar. يعصيد dicta; vocis autem pronuntiatio ignota est *B.*; taraxacum Freyt. s. يـعـصـيـد, quod plantae nomen ex arabica vocis forma طرخشقوق ortum videtur. Vox persica ex تـلـخ et جـكـوك s. چـكـوك composita videtur; cf. چكوك.

تَلخ جَوان (با واو معدوله بر وزن كيفدان) n. c. venenum letale (زهـر قاتل); 2) interitus, mors (فوت وموت) *B.* in appendice. Num forte جَوان alia scriptura vocis جان? In lex. *HK.* legitur تَلخ جُوان.

تَلخ جوك, sec. *F.* et *SHL.* تَلخ چوك, i. q. تلخ جكوك *B.*, e quo decurtatum videtur.

a. تَـل خالد arx quaedam in tractibus Halebi *B.* in app.; cf. ar. تَلّ خالد.

تَـلـخْ خَوان n. c. fel, bilis (زهـره) *B.* in appendice.

تَلخْ دانَه n. c. darnel, tare *Shaksp.*

تَـلـخْ رو adi. c. vultus acerbi, morosus *Shaksp.*

a. p. تَـلـخْ عَيش adi. c. is, cuius vita rebus adversis acerba et dura est *B.*

تَلخَك (suff. ك) diminutivum vocis تـلـخ; 2) nom. herbae valde amarae, qua intelligitur colocynthis amara (خربزهٔ تلخ) ar. حنظل et قثاء النعام dicta, vel sec. al. intybum (كاسنی); 3) nom. amici cuiusdam gratiosi (يكی از ظرفای) Sultani Mahmûd Gaznavidae *B.*

تَلخْ گُفتار s. تَلخْ گـو adi. c. acerbe dicens *Shaksp.* *R.*; cf. Gul. 124, 5.

a. p. تَلخْ مِزاج adi. c. aeger animi, morosus; ill-tempered *Shaksp.*

تَلخناک (suff. ناك) **amarus, amarulentus** *F.*

تَلخ وتُرش *met.* **amaritudines et miseriae mundi** *B.*

تَلخه (suff. ه) **acerbus** *sapor* (ترکیده ککرمسی دیدکلری طعمدر عربیده عفصی ابو المعانی دیرلر), **e. g. in hoc versu poetae :** آگه نیمر از مذاق لذت ✿ از تلخه ومر وترش وشیرین *F.*

تَلخی (suff. ی) **amaritudo** *C. Shaksp.*; **2) intybum** (کاسنی) *B.*

تَلخینه **i. q.** ترخینه *F.*, **lit.** ر **cum** ل **permutata.**

تُلْد **res quaevis turgida** (یومری نسنه هرنه اولورسه) *F.* **sine exemplo.**

تَلَژ **i. q.** تکژ *F.* **ex** مشکلات**. Varia lectio videtur.**

تِلِشْک, **sec.** *F.* تِلِسک, **coll.** تِلِنگ 2 **parvus racemus uvarum magno adhaerens** (خوشهء کوچک انگور که بر خوشهء بزرگ چسپیده است) *B.*

a. تَل سُلطان **nom. loci ab Halebo** (حلب) **unam stationem** (منزل) **distantis** *B.* **in app.**

a. تَل صافِیَه **arx vel locus munitus** (حصنی) **in tractu Palaestinensi** (از اعمال فلسطین) *B.* **in appendice.**

تُلْف **molestia quaedam** (کثافتی) **ex esu uvarum, simil. remanens** *HK. SHL. B.* **in appendice.**

a. p. تَلَفکار (suff. کار) **prodigus** *R.*

تَلفَن **coenum atrum** (قره بالچق) **alias** لای **et ar.** حمأ **dictum** *F.* **sine exemplo. In** *C.* **lex. legitur** تلغن.

تَلَک **is, cuius mystax magnus et spissus est** (که سبلتش بسیار کنده وپر باشد) **vel sec. al., qui** بسیار کنده وپر **pro** بسیار برکنده **legunt : „cuius pili mystacis defluxerunt"** (برکنده) *B.*; **2) scopus sagittae** (نشانهء تیر) *F.* **ex** مجمع الفرس.

تَلْک, **ex quo ar.** طلق, **aurifolium, talcum** (طلق وزرورق); **2) genus vestis** (نوعی از قماش) *B.*; **genus vestis subtilis** (لطیف قماش) **indicae** *F.*, **e. g. in hoc versu poetae :** همر از مخمل وهمر حکیمر اسدی طرائف زهند ✿ پسر از شاره وتلک وخود وبرند *F.*; **3) i. q.** تلخ **amarus** *B.* **lit.** خ **cum** ک **permutata.**

تِلَک **coll.** تیلیک **et** ترلک **s.** ترلیک **vestis in anteriore parte aperta brevibus manicis** (جامهء پیش واز آستین کوتاه) *B.* جامهء پیشوانه یعنی اوست کیلن اثواب *F.* **ex Fg.; a gown** *Shaksp.*; **2) malus silvestris** (درخت سیب صحرائی), **alias** زعرور, **ar.** ذو ثلاث حبات, **dial. Shîrâzensi** کِیَل **et Khorâsânensi** علف شیران **dicta, i. e. mespilus** *B.* تفاح برّی اغاجیدر *F.*; **cf.** زعرور.

تِلْک **zingiber recens** (زنجبیل تر وتازه) *B.* **hind.** ادرک **dictus** *F.*; **cf.** ادرک, **e quo ortum videtur.**

تُلْک **phaseolus** (لوبیا) [*λoβὸς*] *B. F.* **ex** Fǵ.

a. تَل کیسان **nom. loci in parte litorali Syriae** (از سواحل شام) *B.* **in appendice.**

تَلَنده **i. q.** تنده **s.** تنده **q. v.** *B.*

تَلَنک **i. q.** تَلَتک *F.* **sine exemplo. Varia lectio videtur.**

تَلَنک **fructus quidam malo persico** (شفتالو) **similis** *B.*; **cf.** تالانک **et** تالانه.

تِلِنگ **n. s. digitis pulsare** (انگشت زدن بر) **instrumenta musica** دف **et** دائره **dicta vel similia; 2) i. q.** تلسک **q. v.** *B.*

تِلَنگ (**s.** तैलङ्ग) **nom. provinciae regni** دکان *B.* **Telinga.**

تُلَنگ **et** تَلَنگ **i. q.** تلنه **necessitas, indigentia; 2) petitio, desiderium** (حاجت ومیل وخواهش ونیاز وآرزو) *B.*

تَلَنگبین **i. q.** ترنگبین **q. v.** *B.*, **lit.** ر **cum** ل **permutata.**

تُلَنگی (suff. ی) indigena, mendicus (نیازمند وخواهش کننده وگدا) *B.*

تُلِنگی, e تولنگی decurtatum, membrum virile (میان پاچه) *B.* Num forte cum s. तिलङ्ग cognata vox? 2) *met.* iuvenis imberbis (پسر امرد وضخیم ومترش); 3) temerarius, fur, latro, homicida (بی باک وخونی وتونی) *B.*

تُلَنه i. q. تُلَنگی q. v. *B.*

تَلو *gen.* spina (خار) *B.* ar. شوک turc. دکن *F.* ex Fg. Cf. versum s. تُلو allatum.

تُلو pars inferior sagittae nervo circumplicata et colorata, cui cuspis infigitur (پائین تیر باشد جائی که پی در آن پیچند ورنگ کنند وپیکان مضبوط سازند) *B.* ما بین تیر یعنی یلکه وارنجه دیرلر *F.*, e. g. in hoc versu ابو رافع poetae : تیر اندر قلب دشمن تا تُلو ۞ میخلد چنانکه در چشمش تَلو *F.*

تَلوازه domus lignea hind. مچان (s. मंच) dicta *B.* in appendice. Cf. تَوازه.

تَلْواسَه et تَلْوَسَه i. q. تالواسه, e quo decurtata sunt *B.*; 2) gemma floris (غنچهء شکوفه); 3) acervus frumenti triturati, alias چاچ dictus *F.* sine exemplo.

تَلَوسَه i. q. تلواسه, e quo decurtatum est *F.*

تَلوسَه spatha dactyli (غلاف خوشهء خرما وغلاف دانهء خرما); 2) ascia (تیشه) fabri lignarii *B.*

تَلوسَه et تُلوسَه coll. تَلوسَه vagina (غلاف) gladii, cultri, simil. *B.*

تُلوسَه i. q. تَلوسَه q. v. vagina; 2) primae fruges segetum nondum maturae خرمانک. شرفنامه *F.* ex اوّلی یعنی هنوز اولمامشی. In libro مشکلات legitur : وهی مبادی الطلع *F.*

تَلوك coll. تُکوك 2 et تموك 1 scopus sagittae; 2) i. q. تَکوك lagena vinaria *B.*

تَلونَه flos arboris (شکوفه وبهار درخت) *B.* in appendice.

تَلْوَمَه *gen.* gemma floris (شکوفه غنچهسنه عموما) *F.* sine exemplo. Cf. تَلْواسَه s. تَلْوَسَه 2; fortasse etiam pro تلونه varia lectio.

تَله *gen.* id, quo animal vincitur (آنچه جانور در آن بقید در آید); rete, pedica, laqueus animalibus capiendis (t. فقت) *F.*; cf. بالان 4; 2) locus, quo quadrupes alligatur (جائی که چاروارا در آن بندند); 3) ferrum, quo calefacto vestes, simil. laevigantur (اوتوئی که بسر جامه وامثال آن کشند) *B.* Praeterea addit *F.* lex. auctor : a) i. q. تَلّه gradus scalarum, b) coll. تُلی 3 loculi vel theca, in qua sartores instrumenta recondunt (وهو وعاء یکون فیه آلات الخیاطة) *F.* ex المشکلات; c) saccus, marsupium ad reponendas res (توربه که بزدن ایدوب ایچنه بعض شیء قورلر); d) cos (فسان); e) laniena (مسلخ) ovibus mactandis; f) membrum virile (ذکر) *F.* sine exemplis.

تَلّه, sec. *F.* تَله, gradus scalarum (پایهء نردبان) *B.*; cf. تله 2.

تِلَه coll. تِلی i. q. طلا aurum; 2) i. q. تَلّه gradus scalarum *B.*

تِلّه i. q. تَله 1 laqueus, decipula; 2) i. q. تِلَه aurum *F.*

تَلی rubus (بوکور تلن دکنی دیدکلری اوت); 2) coll. تلا pauper (درویش وفقیر); 3) sec. al. i. q. تُلی 3 q. v. *F.* sine exemplis.

تِلی [ê] coll. تِلَه 1 aurum (طلا) *B.*

تُلی [ê] instrumentum (دست افزار) tonsoris vel chirurgi *B.*; 2) theca, in qua instrumenta chirurgi vel tonsoris servantur (دست افزاردان); 3) coll. تُل et تَله b

loculi s. theca (كيسه) sartorum, in qua acus, sericum et digitale condunt *B. F.*

تَليبار [ê] i. q. تليوار domus lignea bombycis (كرم پيله) servandi caussa exstructa, ut glomus serici proveniat (تا پيله حاصل شود) *B.*

تَليسَه i. q. تكيسه q. v., hippopera *F.* Eadem vox est تَلّيس pl. تَلالِس linguae vulgaris arabicae, quae docente Cherbonneau (in Journ. Asiat., Janvier, a. 1849, p. 65) significat saccum geminum e panno laneo virgato quadrati oblongi formam habente ita confectum, ut duo latera minora in medio panni consuantur, quo saccus geminus efficitur. Si sacco non amplius indigent, eodem panno in saccum geminum formato iterum dissuto tanquam strato utuntur. — Inde orta videtur vocis تليسه significatio: „tapetum ab utraque parte aeque pulcrum s. villosum, *qualia in Persia inprimis Maragae conficiuntur*", quae in *C.* lexico legitur. Cf. ar. تليسة.

تَليمان nom. athletae cuiusdam (پهلوانی) Iraniensis *B.* Gl. Sch., vel sec. alios Turaniensis *B.*

تَليوار [ê] i. q. تليبار *B.*, lit. ب cum و permutata.

تَم malum (آفت) oculorum, in quo oculus tanquam velamine (پرده) tectus est, ar. غشاوه (سَبَل *F.*) dictum *B.* Gl. Sch.; suffusio, cataracta; 2) *gen.* velamen, operimentum cuiusvis rei (هر نسنهٔ نکی پردهٔسی) *F.* Num forte conferendum s. तम (darkness, gloom Wils.)?

تَم i. q. تمتم rhus opsoniorum, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: اگر سرشک
در آید زخون دل رنگین ☆ تذیذتر شود
آبا اگر پزد با تم *F.*; cf. تتم et تَتْری s. تُتْری.

تُم cuspis sagittae ferrea (بر نوع یصی اوق) *F.* rotunda ac planior *C.* (دمرنیدر)

in Turkistân maxime usitata *F.* sine exemplo. *C.*

تَماج corium cordubense ex pelle caprina (سختيان), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: نیاید پوستین اول بکاری ☆ تماج
خوش کند دباغ آری *F.* Cf. تیماج.

تُماج sacculus s. marsupium (کیسه) longum e panno consutum vel e serico textum *B.*

تَماجامیشی s. تَماجامِشی contentio, altercatio, e. g. با ارغون تماجامیشی یعنی مضایقت
کجا میرود „quo perveniret altercatio cum Argûno?" Tarikhi-Wassaf (fol. 110 vs.). Inde cum کردن altercari, certare, contendere de re c. در r., e. g. چند ماه در باب پادشاهی تماجامشی می کرد „plures menses de regno contendit" H. Mong. I, 104 med. coll. Quatremère ad h. l. not. 34 et 129, not. 10. Vox exotica esse videtur.

تَماخَرَه et تَماخْرَه *abs.* facetiae, lepores سخن اعم از مطائبه وخوش طبعی وغیر آن); 2) iocus, ludibrium (هزل ومزاح ومسخرگی وظرافت) *B.* Num forte cum تمسخر vel مسخره cognata vox?

تَمارْخ *B.* تمارُخ *HK.* herba bona (گیاه نیك) *B.* in appendice.

a. p. تَماشا (*proprie* nom. act. VI. verbi ar. مشی, deambulatio *animum recreandi vel aliquid spectandi caussa*) contemplatio sive laeto sive tristi animo (نظر کردن بچیزی از روی حظ یا از روی عبرت) *B.*; cf. Spieg. Chr. 18 et 29 Rosen Narr. p. 78 med. — Inde تماشا بین n. c. a rake, an epicure, a whoremaster; تماشا بینی (suff. ی) n. c. luxury, libertinism *Shaksp.*; تماشا گاه n. c. locus spectaculi, theatrum *M.*

a. p. تَماشائی (suff. ی) contemplatio; 2) contemplator (تماشا کننده وتماشا هستی) *HK.*

a. تَمام perfectus, integer, totus, omnis. Inde تمام شدن ad finem, extremum venire, perfici, absolvi (بانتها رسیدن کاری); 2) *met.* mori (مردن) *B.*; تمام کردن finire, absolvere *C.*

a. p. تَمامی (suff. ی) perfectio, integritas Spieg. Chr. 14. 54; 2) brocade, cloth of gold tissue *Shaksp.*

تُمان i. q. تُمن q. v.

تماهچه caro bene cocta et mollis (گوشت نرم ونزار وپخته ومهرا) *B.* in appendice. Varia lectio vocis تباهچه videtur; cf. تواهچه.

a. p. تَمتِم coll. تَمر rhus opsoniorum (سماق) cibis condiendis *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. تُمتُم.

تُمتُم i. q. قطاس cauda bovis montani (bovis grunnientis), quam milites de hasta et vexillo suspendunt et circa collum equi ligant *B.*; cf. پرچم.

a. p. تمثال گر (suff. گر) pictor (صورت گر ونقاش) *B.*

تَمچه i. q. تنچه q. v. *B.*

تَمْخیثا nom. unius incolarum speluncae (اصحاب کهف) *B.*; 2) sec. *F.* تمخیثا, nom. precationis (دعا), quam faciunt tempore calamitatis (حاجت) *B.*

تَمَده coll. تلنده i. q. تمنده q. v. *B.*

تَمْر et تِمْر morbus quidam oculi, alias آب مروارید dictus, i. e. defectus oculi humani (چشم تاریکی), a quadragesimo aetatis anno incipiens et post quinquagesimum rursus sponte decrescens (آن علت بخودی خود بر طرف گردد) *B.* Vox ex s. तिमिर orta; cf. تِمْر.

s. p. تِمْر (s. तिमिर) ling. sanscrita (بزبانی علمی هند) : obscuritas (تاریکی) *B.*

t. تِمر ferrum (بزبانی ترکی آهن) *B.*; cf. turc. دمیر.

t. p. تَمُرْقُرْک et تَمِرْقرک verbum divinum; Qorânus (کلام خدا وقرآن مجید), quam turcicam vocem esse dicunt *B.*

تَمزَدن i. q. دم زدن silere (خاموش شدن), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: دم گفتن سخن خاموش باشد ☆ بوقت تمزدن گفتار دارد *F.* Vox تمر pro دم posita videtur; cf. تن زدن.

تَمزَه pars superior tecti domus (بالای سقف خانه) *F.* ex المجمع sine exemplo; superior domus pars; tabulatum *C.*

a. p. تِمساح crocodilus (نهنگ) *B.* in appendice.

تَمَسخُر i. q. تسخر q. v. *Shaksp.*

تَمسیخا nom. precationis cuiusdam (دعائی) *B.* in appendice. Cf. تمخیثا 2.

تَمشیّه nom. urbis in Irân (ایران), e. g. in hoc versu Schahn.: زآمل گذر سوی تمشیه کرد ☆ نشست اندر آن نامور تهیه کرد *F.* Falsa lectio pro تمیشه videtur.

t. p. تَمغا s. طمغا signum s. stigma equi aliusve iumenti femori impressum (داغی که بر ران اسب ودیگر مواشی نهند); 2) sigillum ligneum in porta horrei frumentarii, simil. (مهری که از چوب کنند بر در انبار غله وامثال آن); 3) vectigal, quod exigunt a viatoribus vel mercatoribus (باجی که از متردین گیرند) *B.* Consentit vocis interpretatio, quam offert lex. ćagataic.-pers. ed. Calc. p. 130 et 131; 4) addit *F.* lex. auctor: معروف التونه وکمشه اوررلر, quod *M.* vertit: „tessera s. signum monetae aut vasis argenteis impressum, ad significandum, argentum aurumve illud esse bonae probae"; 5) ling. tat.-turc. i. q. آل تمغا insignia regni, regium diploma *C.* coll. Instituts de Timoûr p. 98, not.; cf. Charmoy in Mém. de l'acad. imp. de St. Pét. VI sér., tom. III, p. 497, not. 8.

تَمفوز ambitus oris; 2) rostrum avis *B.*; cf. تتفوز.

تَمْلول olus silvestre spinachiae simile, dial. Khorâsânae برغست et ar. قنابری dictum *B.*; cf. برغست.

تَمليت i. q. تنبليت onus parvum, quod oneri magno alligatur et nonnunquam dorso iumenti imponitur, in quo considat eques; 2) pars dimidia oneris asinini; sarcina (یک لنگ بار) *B.* Vox ex تنبليت contracta videtur.

تَمن i. q. تزم ar. ضباب q. v. *B.*

تُمَن et تُمان numerus duodecim millium (اون ايكی بيک عدد), quo *met.* magnus numerus indicatur (كثرتدن كنايه ايدرلر); 2) hoc tempore in Persia voce تمن significatur : summa quaedam pecuniae, scil. quinquaginta monetae Abbâsî (عباسی) dictae, quae sunt sexdecim et duo trientes thaleri (غروش), quum tres Abbâsî unum thalerum efficiant (اما الحالة هذه عجمده اللى عباسی‌یه تمن ديرلر كه رومک غروشی حسابيله اون التی غروش ايكی ثلث اولور زيرا عباسينک اوچی بر غروش ميمر حسابنه رايجدر), e. g. in hoc versu poetae نظمی : شاهی كه عطای او تمن بود ٭ عالم به ثناش مؤتمن بود *F.*; 3) i. q. تومن q. v.; inde تمن دار n. c. the commander of a tuman et تمن داری (suff. ی) the command of a tuman *Shaksp.*; cf. تومن, e quo decurtatum videtur.

تَمَنچه a pistol *Shaksp.*

تَمَنده coll. تمده et تلنده i. q. كج زبان i. e. homo, qui nonnisi literam ف bene pronuntiare potest, vel sec. al. qui haesitat in efferenda litera ف, respondens ar. فافاء; 2) sec. al. i. q. ar. الكن i. e. cuius lingua in literis pronuntiandis haesitat (كه در اثنای حرف زدن زبانش ميگيرد); homo balbus *B.*

تَمَنگ robur, potentia (زور آوردن يعنی كوچ وقوت) *F.* ex الجمع; 2) mespilum (آلچ) *F.* ex زفانگويا, quod (كه عربيده زعرور ديرلر) *C.* et *M.* vertunt : oxyacantha eiusque fructus. Exempla non afferuntur.

تَمنگ et تِمنگ i. q. تميک planta quaedam rubra acris gustatu *B.*

a. تَمَوُّج, nom. act. V. v. ماج, undas iactare, aestus *B.* s. v. ترنند.

تَمودان Turcae (تركان) *B.*; Turania (كشور توران) et Turanienses (تورانيان) Gl. in Des. Singularis تمود non in usu esse videtur; cf. تمودی.

تَمودی (suff. ی) ad Turaniam pertinens, Turaniensis Gl. in Des.

e. تَموز nom. mensis primi aestatis, qui est decimus anni rumâni (i. e. syro-macedonici) sole in signo cancri versante; 2) calor vehemens (گرمای سخت) *B.* Est vox syr. ܬܡܘܙ nom. mensis syriaci Julio respondentis, etiam in calendario hebraico usitata, de q. v. Ideler Handb. d. Chron. I, p. 430 et 509 et Benfey Monatsn. 9 sqq. et 19.

تَموک coll. تلوک 1 scopus sagittae; 2) sagitta cuspide lata, quae ob eam caussam aegre ex carne vel osse extrahi potest; 3) res quaevis haud facile extrahenda *B.*

a. تَميز ex تَمْييز, quod est nom. act. II. v. ماز, forma contracta in persica lingua usitata, i. q. تمييز distinctio, discrimen; 2) discernendi, iudicandi facultas, prudentia Gul. 181, 5. Inde اهل تميز homines prudentes, sapientes et بی تميز adi. c. discernendi facultate carens, imprudens, insipiens; cf. Gul. 37, 20. 50, 21.

تَمِيشه [ê] nom. urbis *B.*, quam كوس appellant (كه آنرا كوس گويند) Gl. Sch.; 2) nom. silvae in tractu urbis آمل *B.* Gl. Sch., quae inter incolas illius urbis nomine شيمای بيشه celebris est (كه در ميان آمليان بشيمای بيشه شهرت دارد) *B.*

تَميک et تِميک i. q. تَمنگ s. تِمنگ q. v. *B.*

a. تَمْييز i. q. تَميز q. v.

تُن pro تـــون, e quo decurtatum est, fornax balnei (گـلـخـن); 2) vox arabica تُنّ thunnus piscis *F.*

تَن (z. tanu, s. तनु, coll. syr. a r. तन् p. (تنیدن) coll. تَوَن corpus (بدن); 2) corpus (جـسـم) opp. substantiae (جوهر); cf. تنانی *B.*; 3) persona, e. g.: تـو تـن پیش کرنـد زیشان گـزین Frag. 22, 8, coll. تـن ولشکر وپادشاهی یکیست Chr. Sch. 75, 56; inde تنی چـنـد quidam, nonnulli, e. g. بخود بر تنی چندرا بار کـرد Chr. Sch. 102, 266, ubi چندرا pro چـنـد legendum est; 4) cum خود coniunctum تن خود i. q. خویشتن ar. نفسه s. ذاته, ipse, et absolute quoque positum, coll. ar. نفس, ut in locut. تن دادن q. v.; 5) silens, taciturnus (خـامـوش) *B.*; cf. تن زدن.

Phrases:

تَن آسائیدَن *met.* i. q. تن زدن silere, tacere (خاموش اولمق) *F.* ex کشف اللغة sine exemplo.

تَن دادَن c. در corpus suum addicere, se praebere, se dare rei Gul. 30, 15. 171, 7, Fleischer Ali's Spr. 29, 19, et cum ب, e. g. تـن ده بـرضا کانچه قضا بـر تو نوشتست ۞ از تـو نشود دفع بتعویذ وحمائل *F.*

تَـن دَر دادَن c. ب *met.* gratum habere, assentiri rei, petenti annuere (راضـی شدن وقبول کردن) *B.* راضی وفرمان بردار *SHL.*, e. g. مستنصر تـنرا به آن در نداد „Mostanser illam rem assensu suo non comprobavit" Not. et Extr. t. IX, 205, 9; 2) existentiam dare, creare (وجود ویـرمـک), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae: مـن جان نازنینم در داده تن بقالب ۞ اینجا بیار گـشـتـم وآنجا مدام بودم *F.*

تَن دَر چیز دادَن corpus vestire re (در تن پوشیدن كذا فى جان بغداد) *F.*

تَـن دَر گُمان دادَن opinionem amplecti, opinari (احاطهٔ گمان کردن ومحیط ظن شدن وصاحب ظـن وگـمـان گـردیدن) *B.* in appendice, e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae: بـرده گمان که هست میان ترا کنار ۞ اما کجا میان تـو تن در گمان دهد *F.*

تَن زَدَن *met.* silere, tacere (خاموش بـودن وخـامـوش شـدن); 2) quiescere, otio frui (آسودن); 3) pati, tolerare (صـبـر وتحـمـل كردن) *B.*; 4) se surripere, disparere (سـوشـمـک وغائب اولـمـق), e. g. in hoc versu حـکـیـم انـوری poetae: امروز روز عید وتـو در شهر تن زدی ۞ فـردا تـرا چـه گـویـد دستور شهریاری *F.*; cf. تنزدن et دم زدن.

تَن فِرو دادَن se subdere, submittere (مطیع اولمق), e. g. in hoc versu اوحد الدین کرمانی poetae: سر زناچاری بـر آورده به بی سامانی ۞ تن زناکامی فـرو داده بدشمنکامی *F.*

تَناسان pro تن آسان (cf. آسان) adi. c. quietus, tranquillus (آسوده); 2) sanus, incolumis (تن درست) *B.*

تَن آسانی (suff. ی) n. c. tranquillitas, otium, commoda vita; cf. Gul. 31, 17.

تُـنـاغ i. q. تِـغـاغ q. v. *F. C.* Varia lectio videtur.

تَنافور mensura s. quantitas quaedam delictorum secundum doctrinam Zardushti (مقداری از گناهان بشریعت زردشت) *B.*

تَـنـالـیـدَن fundere (ریختن p. دوکـمـک); 2) quatere, excutere (سلکمک) *F.* ex Fg. sine exemplo. Num forte varia lectio pro تکانیدن? q. v.

تَنامُبد (fortasse ex تـنـان بد ortum) n. c. corpus universi i. e. corpus coeli noni (جسم کل که جرم فلک نهم باشد) Gl. in Des.; cf. تنانتن et تـنـبـد et تـنـتـن et تن سالار.

تَنبَسَه et sec. *F.* تَنبیسَه, unde ar. طنفسة, genus strati pretiosi (قالی) sive ex کرمان sive ex چوشقان *B.*; cf. تنفسه et تنفه.

تَنبَسیدَن contorquere funem (ایپ اورمك) *F.* ex شرفنامه sine exemplo. Fortasse pro تنیدن falso lectum.

تَنبَک et تُنبَک coll. تَبَنک 3 et طنبک et تنبک et تنبیک et دنبك, tympanum (دهل) cum cauda (دم) longa e ligno vel argilla (سفال) confectum, quo sub axilla prehenso nugatores vel histriones (بازیگران) (وسم آوازه خوانان) ludunt *B.*; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, 312, l. 16; 2) coll. تنبوک 2 lacinia sellae equestris et lorum stapiae (چناغ زین است ودامنهء زین) *B.* چناغ زین وچناغ دوال دخی دیهشلر وشرفنامهده دامن زین روایت اولنمشدر *F.*; sec. al. astrabe, lignum ephippii (بعض نسخهده ایسه قلتاغی) *F*; cf. جناب et جناغ.

تُنبَک extremis digitis *spec.* pollice, digito indice et medio aliquid prehensum edere *B.* Alias significationes vide s. تَنبَک.

تُنپَک i. q. تُپنَک forma fundendi (دریچه) aurifabri; 2) coll. تنبوک sec. al. pars arcuata s. arcus sellae equestris (دریچهء زین اسب وطاق زین) *B.*

تَنبَل coll. دَنبال piger, iners, ignavus (کاهل وبیکار وهیچ کاره); cf. Pend. 36, 12; 2) scurra, nugator (مسخره) *B.*

تُنبُل et تَنبَل dolus, fraus, incantatio (حیله فریب وجادوئی *B.* (ونیرنگ وجادوئی Gl. Sch.; cf. versum s. v. بند 17 allatum et تنبیل.

تَنبَلی (suff. ی) pigritia, ignavia Pend. 53, l. atp.

تَنبَلیت i. q. تملیت *B.*, quod e تنبلیت contractum videtur.

تَنبور, unde ar. طنبور, instrumentum musicum celebre *B.*; cithara oblongiore collo, rotundo ventre, fidibus aeneis, quae

تَنانَن (تن cum plur. تنان coniunctum) n. c. i. q. تنامبذ q. v. Gl. in Des.

تَنانی (ex تنان suff. ی) coll. تنی corporeus (جسمانی) opp. روحانی spiritualis *B.* آنچه منسوب بجسم باشد مثل حواس عشره وقوای دیگر Gl. in Des.

تَنانی دَریابَنَده quinque sensus externi et interni Gl. in Des.; cf. پنج یابنده برونی et پنج یابنده درونی.

تَنانیدَن caussale verbi تنیدن q. v. *C.*

تَناوَر (suff. اور) corpulentus, robustus, pinguis (قوی جثهء تنومند وفربه) *B.*

تَنباکو e. herba Nicotiana, tabacum; inde تنباکوکَش n. c. fumum Nicotianae hauriens *B.* s. دود خوار.

تُنبان, unde ar. تبّان et تبنان, coll. توبان vestis inferior, interula, tegumentum femorale, braccae (زیرجامه وازار وشلوار); 2) *spec.* tegumentum femorale coriaceum athletarum (تنبان چرمی کشتی گیران) *B.* *proprie* braccae parvae pudendis tegendis, quibus nautae utuntur (التُّبّان سراویل صغیر مقدار شبر یستر العورة المغلّظة فقط یکون للملاحین) auctore جوهری in Dozy dict. des noms des vêt. p. 93 s. v. تبان.

تَن بَتَن viritim (آدم بآدم), e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae : همه تن بتن مردرا مادحیم ۞ بهمر دلش سر بسر ناصحیم *F.*

تَنبَد 3 ps. sing. aor. verbi تنبیدن silere; 2) tremere *B.* Falso *M.* et, qui eum secutus est, *R.* : „silentium, taciturnitas; 3) tremor, rigor febris".

تَنبُد (cf. بد) n. c. corpus universi (جسم کل) *B.* Gl. in Des.; cf. تن سالار et تنتن et روان سالار et روان بد.

تَن پَروَر et تَن پَرَست adi. c. corpori indulgens eiusque commodis studens *met.* otiosus, ignavus (کاهل وبیکار) *B.* in appendice.

plectro pulsatur. Gol. Vox ex دُنبره, alio huius instrumenti nomine, orta videtur.

تَنبوک coll. تنبول 2 arcus levior (یعنی کبادهٔ; 2) coll. (یعنی کمانی بسیار کم زور) تَنبَک 2 lacinia sellae equestris et lorum stapiae (جناغ زین که دامنهٔ زین وتسمهٔ رکاب باشد); 3) coll. تُنبَک 2 pars arcuata s. arcus sellae equestris (طاق زین) *B*.

تَنبول i. q. تانبول q. v. *B*., e quo decurtatum videtur; 2) coll. تنبوک 1 arcus levior; 3) nom. arcis in Hindûstân *B*., nomine زن تنبور celebris *F.* ex Fg.

تَنبَه pessulus crassus ligneus foribus occludendis *B*.; 2) hippopera magna (بیوک خرج) *F.* sine exemplo, qua significatione fortasse varia lectio est vocis تکیسه s. تلیسه.

تَنبیدَن coll. تنیدن 3 silere (خاموش بودن); 2) coll. طپیدن et تپیدن agitare se (حرکت کردن) *B*.; 3) tremere (لرزیدن) *B. F.* ex المجمع; 4) coll. تنیدن 4 insidias struere (کمین کردن) *B*. — Praeterea in *F.* lex. ex Fg. hae significationes leguntur: a) contorquere funem (ایب اورمك); b) circumvolvere, plectere (صارمق وطولامق); c) solvere filum, enodare (اپلك چوزمك); d) texere byssum (بز طوقومق); e) nectere telam, de aranea (اورمجك آغ اینمك), quae, quum exemplis non sint comprobatae et etiam in aliis lexicis desint, potius ad verbum تنیدن referendae videntur, cui etiam in ipso *F.* lex. et in ceteris tribuuntur.

تَنبیسَه i. q. تنبسه q. v. *B*.

تُنبیک et تُنپیک i. q. تَنبَک s. تُنبَك 1 et 2 *B*.

تَنبیل i. q. تُنبَل s. تَنبُل q. v. *F.* sine exemplo.

تَنتاک nom. regis cuiusdam; 2) nom. viri cuiusdam *B*.

تَنتَن, vox تن repetita, i. q. تنبد Gl. in Des.

تَنتَنَه clamor, turba, tumultus belli (بانگ وصدا وشور وغوغای جنگ) *B*. in app.

تَنتَه tela araneae (تنیده وپردهٔ عنکبوت) *B*.

تُنتَه coll. تنده 2 i. q. زنبور سرخ q. v. *B*.

تَنج et تِنج imp. verbi تنجیدن q. v.; 2) in comp. part. praes. significatione; 3) contorsio, compressio *B*.; contortus (پیچیده) Gl. Sch.; 4) lapsus (از پی در آمدن) *B*.

تَنجالَه expressio (فشردن), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : شوی در باغ اگر با این گرانی ۞ شود تنجاله از خود آب انگور *F.* Vox ad تنجیدن referenda videtur.

تَنجامَه n. c. vestimentum corporis (جامهٔ تن) *F.*

تَنجَه et تَمجَه pera viatica (توشهدان) *B*. in appendice. Diminutivum vocis تن et lit. ن in altera vocis forma تمجه cum lit. م permutata videtur.

تَنجیدَن (s. तञ्च् s. तञ्ज्, quocum etiam ترنجیدن cognatum est) contorquere (پیچیدن); 2) coll. ترنجیدن contrahere, constringere, comprimere (در هم کشیدن ودر هم فشردن); 3) labi, cadere (از پی در آمدن) *B*.; 4) angusto et aegro esse animo (طارلغنمق), e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : بسی راندی از بخت گفت بی سود خنج ۞ کنون پاسخ از یابی متنج *F.*

تُنجیدَن fortius astringere cingulum vel frenum *F.* sine exemplo. Alia lectio verbi تنجیدن.

تَنجیدَه part. praet. v. تنجیدن q. v. *B*.; 2) *met.* anxius, moestus (طارلمش وصقلمش) *F.* sine exemplo.

تَنخواه n. c. an assignment on lands or order on the treasury for the payment of a stipend, salary, and the like. Inde تنخواه دار n. c. one who receives a salary; a holder of an order of wages et

تنخواهداری (suff. ی) n. c. the receiving of pay, service *Shaksp. R.*

تَند nube obductum coelum (هوائی قپلامش) *F.*; 2) dispersus, dissipatus (پراکنده) (بولت) (اولمش) *F.* ex حلیمی sine exemplis.

تُند, vox cum تیز saepe coniuncta, agilis, vividus, vigens, alacer; 2) acer, incitatus, vehemens (هر چیز که از جای بر جهد) (وجهنده باشد) *B.* جست ومتحرك *F.*, e. g. تُنـد باد n. c. ventus vehemens, turbo (قاصرغه وشدید روزگار), e. g. اگر تند بادی بسر آید زکنج ✿ بخاك افکند نارسیده ترنج et in alio versu عبد الله هاتفی poetae : قضارا یکی سهمگین تند باد ✿ روان شد سوی جان چو طوفان تند *F.*; تند پرواز adi. c. acerrime volans *M.*; تند رفتن velocissime incedere *F.*, unde تند رَو s. تند رفتار adi. c. velocissime incedens (چالاك وتیز رفتار) *HK.*; تند زبان adi. c. expeditus lingua, facundus *M.*; تند عنان adi. c. *met.* citato, admisso equo vehens (اشکون آتلی), e. g. in hoc versu مولانا کاتبی poetae : خلقی ستاده بر سر راهند منتظر ✿ آن شهسوار تند عنان‌را خبر کنید *F.*; تند مزاج adi. c. naturae ferventis *Shaksp.* v. infra تند خو et تند رو; 3) iratus (خشمگین) *B.*, e. g. in hoc versu ex ظفر نامه : روان ازپیش لشکر بیشمار ✿ همه صفدر وتند وخنجر گذار *F.*; 4) asper, durus, severus (درشت); 5) potens, magnus, altus (توانا) (وبلند) *B.*, e. g. in hoc versu استاد فرخی poetae : ✿ گهی شکاف فرود آرد وبرون آرد پور et زکوه تند پلنگ وزآب ژرف نهنگ poetae : بهای جامی چشم او سخت تنگ چون کن بسر ✿ تند پیشانیش چو خایهء خر *F.*; 6) pinguis (فربه) *B.*; 7) magnitudo, altitudo (بلندی) *B.*; vertex montis (سر کوه) *B.* Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahn. : تو با شاه بر شو ببالای تند ✿ زپیران لشکر مشو هیچ کند *F.*; 8) daemon deserti, genius malus (غول بیابانی ودیو) *B.*, e. g. in hoc versu poetae : حضرت مولانا بانگ زن آن تند کای باد صبا ✿ پشه افغان کرد از ظلمت بیا *F.*

تُنداب n. c. coll. تیزاب medicamentum fluidum, in quo omne, quod iniiciunt, liquescit (دوائیست روان وسیال که هرچه) (در آن اندازند گداخته گردد) Gl. in Des.

تُند بار n. c. quodvis animal nocens, laedens vel rapax, alia devorans (موذیات مانند) (شیر وپلنگ ومار وعقرب وزنبور ومورچه) (وامثال آن وهر جنوریکه جانور دیگررا بخورد) (جانوران درنده زیانکار از چرنده وپرنده) *B.* Gl. in Des.

تُند باز n. c. avis rapax (شکار آلور قوشلر) *F. C.* Eadem vox atque praecedens تندبار videtur.

تُند بالا n. c. *met.* mons altus (کوه بلند) Gl. Sch.; cf. versum s. بالا 2 et s. تند 7 allatum.

تُند بُور et sec. *F.* تُند پُور [ô] i. q. تندیور n. c. saltus, exsultatio (جستن وبر) (جستن) *B.*

تُند تیز s. تُند وَتیز acrior, vehementior *met.* ardentissimi ingenii, acrioris naturae, violentus, iracundus (غایت حدت طبعدن) (کنایه ایدوب تهور وغضب معناسنه استعمال) (ایدرلر) de hominibus et animalibus *F.*

تُندْ خو s. تُندْ خوی adi. c. ingenio s. indole vehemens, atrox, severus *B.* s. خشک سر et نوش; inde تند خوئی (suff. ی) n. abstr. praecedentis, durities, atrocitas animi *Gul.* 141, 9.

تُندَر et تُندُر coll. تُندور *gen.* alte vociferans (غرنده); 2) *spec.* tonitrus (رعد); 3) luscinia (بلبل) *B.*

تَندُرُست adi. c. sanus, integer (صحت بدن) (وصحیح القوی) *F.*; inde تَندُرُستی (suff. ی) sanitas, integritas (صحت); cf. Fleischer Ali's Spr. p. 13, l. 16.

تُند رَو adi. c. v. s. voce تند 2.

تُند رو adi. c. austerus vultu, morosus (ترش) (رو); 2) avarus, tenax (بخیل) *B.*

تَنْدیس et تَنْدیسَه (suff. ه) i. q. تَنْدس q. v. *B.*

تُنْدیءِ گُوش coll. تندی 3 loci prostantes auris interioris (الوتدان فی الاذنین اللذان فی باطنها) *F.* ex المشکلات sine exemplo.

تُنْدیور [ó] i. q. تندبور q. v. *B.*

تَنْدیه i. q. تندیسه *B.* in appendice. *HK. SHL.*, e quo decurtatum videtur.

تَن زَده part. praet. locutionis تن زدن q. v., silens, taciturnus (خاموش شده وساکت) *F.*, sed in exemplo s. h. v. allato legitur تن میزنی quae est 2 ps. sg. praesentis.

تُنْزَه coll. تنده 1 oculus s. gemma arboris *B.*

تَنْزیب vestis (جامه) parva, quam infra aliam vestem (در زیر قبا) induunt et Turcae ارخالق dicunt *B.*; a sort of fine cotton-cloth rather thicker than muslin, in Bengal commonly called Tanjîbs *R.* Num forte ex تن et زیب composita vox?

تَنْ سالار n. c. i. q. تنبد q. v. Gl. in Des.

تَن سان sec. *M.* ex *Ferh.*: quietus, tranquillus; sed in *F.* lex. errore typographi litera آ ante سان omissa est et legendum تن آسان, quod probat et versus s. h. v. allatus, in quo تن آسان legitur, et vocabulorum ordo, quo تن سان collocatum est. Falsam vocem ex *M.* recepit *R.*

تَنَسْتَه tela araneae (بافتهء عنکبوت) *B.*

تَنُسْخ, unde ar. تنسوق, res quaevis pretiosissima, incomparabilis et difficilis impetratu (که بسیار نادر وکمیاب وبی مثل ومانند ودر نهایت نفاست باشد) *B.*

تَنسوق pl. تنسوقات forma arabica persicae vocis تنسخ eadem significatione *B.*; cf. H. Sam. 174 fin. et 184, 18.

تَنسَه angore animi pressus et perturbatus (متضجر) *F.* sine exemplo. Vox a تنسیدن derivanda videtur.

تَنسیدَن angore animi premi et perturbatum esse (تضجر واضطراب چکمک) *F.* sine exemplo. *C.*

یکی) تُنْدَر وَستارَه unus septem planetarum (از کوکب سبعه سیاره) Gl. in Des.

تَنْدَس s. تَنْدِس et تَنْدیس (cf. دیس s. دِس) *proprie* corpori similis, n. c. imago, effigies, forma (تمثال وصورت) *B.*

تَنْدَسَه s. تَنْدِسَه et تَنْدیسَه (suff. ه) i. q. تندس q. v. *B.*

تَنْدو aranea (عنکبوت) *B.* Videtur a تنیدن derivandum.

تُنْد وَتیز i. q. تند تیز q. v.

تُنْد وَخُنْد et تَنَد وَخَنَد, vox ad genus اتباع pertinens, i. q. تار ومار q. v. *B.*

تَنْدور *idiom. vulg.* pro تَنور q. v. *C. Shaksp.*

تُنْدور et تُنْدَور coll. تندر tonitrus; 2) luscinia *B.*

تَن دِه imp. locutionis تن دادن q. v.; 2) n. c. a person of application. Inde تَندِهی application, exertion, attention *Shaksp.*

تُنْدَه coll. تنزه oculus s. gemma arboris; 2) coll. تُنْتَه i. q. زنبور سرخ q. v. *B.*

تُنْدی (suff. ی) vehementia, durities, atrocitas (درشتی وتیزی وجلدی) *B.* حدت طبع وغضب وسرکشی *F.*; 2) magnitudo, altitudo (بلندی opp. پستی) *B.* in append.; 3) tumor, intumescentia in corpore humano (وجود انسانده ظاهر اولور یومریجه ات) et *absol.* res quaevis turgida, dura (یومری وغلیظ اولان نسنه); 4) acuta et cuspidata *res ferrea* (اوجی سوری وکسکین اولان دمور نسنه لر) *F.* sine exemplo.

تَنْدیدَن et تُنْدیدن gemmas agere, gemmare (سر زدن غنچه وبرگ وشکوفه از درخت) *B.*; 2) i. q. تُنْدیدن sonitum edere, tonare (کورلمک) de homine, fera (سباع) et nube (بولت) *F.* sine exemplo.

تُنْدیدَن coll. تَنْدیدن 2 sonitum edere, tonare (بر نسنه آواز ویرمک) *F.* sine exemplo. *C.*; 2) irasci (درخشم شدن); 3) aversari (اعراض کردن) *B.*; cf. تَنْدیدن.

تَن شُوی (a v. شستن) n. c. *spec.* tabula (تخته), supra quam corpus mortui lavant; 2) *gen.* lacus, fluvius, fons (حوض وجوی وآب وچشمه), simil. *B. F.*; cisterna aquae immundae recipiendae (ar. بالوعه) *F.*

تَنفَسه et **تَنفَه**, elisa lit. س, i. q. تنبسه *F.* sine exemplo.

t. p. **تَنْ قَـرَه** (*proprie* corpus nigrum) lepra nigra (بـرص سـياه) *F.* ex شرفنامه sine exemplo. Posterior vox قـره est turcica significans „niger“.

تُنقَطار s. **تُنِقطار** s. **تُـنـقُـطـار** vigil nocturnus (پاسـبـان); 2) candela tenuis et magna (شمع باریک بلند), quae ab initio noctis (از سر شب) usque ad matutinum tempus (صباح) ardet *B.*

تَنُک et **تُنُک** (s. तनु) tenuis, gracilis, subtilis (turc. يوفقه ar. رقیق); 2) exiguae profunditatis ripae fluviorum (صو کنارلرنده واقـع اولان يوفـقـه يـرلـر) *F.* Vox cum تـنـگ angustus, saepe permutata, ut ex compositis sequentibus تنک بیز et تـنـگ بیز ; تنک روی et تنگ روی ; تنک ظرف et تنگ ظرف, al. apparet. Inde a) تُنُک بَزم *met.* vana et futilia loquens in consessu, nugator (مجلسده یاوه‌لک ایدنه دیـرلـر), e. g. in hoc versu نظام استر آبادی poetae : چـون تنـکـان بـزم من از می لعلیء شفق ☆ گـوهـر خویشرا عیان ساخت سپهر گوهری *F.*; b) تُنُک ظرف coll. تَنگ ظرف, ut alio loco legitur, n. c. *proprie* angusti vasis s. in angusto vase inclusus *met.* in angustiis versans; cf. تـنـگ ظـرفـی; 2) simplex, idiota (ساده لوح) *B.* in appendice; 3) impatiens *homo, cuius stomachus nihil concoquit* (حوصلـه‌سز آدمده و یوفقه‌لقدن تحملی اولمیان نسنه‌یه‌ده دیرلر) *F.*; tale-bearer, tattler, simpleton *Shaksp.*, e. g. in hoc versu ابـو المعـانـی poetae : کاسهای درد نوشیدم ببزم عشق دوست ☆ این تنک ظرفان مجلس کی خورند با من شراب et in alio : تنک ظـرفان عالمـرا سزا

نیست ☆ بیاشامیدن آنرا بادهء عـشـق *F.* Alia composita sunt : تنک حواس adi. c. sensible et تـنـک حـواسی (suff. ی) n. c. sensibility; تـنـک مِزاج adi. c. whimsical, captious, peevish, fretful *Shaksp.*; acrioris naturae (گرم مزاج) *B.* in appendice.

تَنْگ i. q. تَنگ 10 q. v. *F.*

تَـنـگ *gen.* planum quodvis expansum vel tabula, quam pictores pingunt (هر صفحه یا تختهء کـه نقاشان ومصوران اظهار صنعت خود بـر آن کنند) *B.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : در آن ختن که درو تنگ هست وصورت نیست ☆ مگو فلان چه کسست وفلانه‌را چه شدست *F.*; 2) *spec.* coll. ارتنگ aedes picturis exornata Manetis pictoris celebrati (نگار خانهء مانی), qua significatione etiam ثـنـگ scribitur *B.*, e. g. in hoc versu مختـری poetae : گرفت آن ارج وآن قیمت زبان ما زمدح تو ☆ که تنگ از خامهء مانی وچـوب از رندهء آزر *F.*; cf. ارتنگ et تنگلوش.

تَـنـگ (coll. تنجیدن s. तच् s. तञ्च्, quocum cohaeret) angustus, arctus, opp. فراخ; inde *met.* دهن تنگ os pulcrorum *B.* et دیدهء تنگ oculus angustus i. e. avidus hominis avari Gul. 174, 4; cf. تـنـگ چـشـم; 2) tristis, anxius, afflictus (مـلـول وستوه وآزرده); 3) firmus (سخت) opp. (سـسـت); 4) propinquus, vicinus (نزدیک); 5) rarus, incomparabilis (نایاب وعدیم المـثـال); 6) multus (بـسـیـار); 7) pars dimidia oneris asinini (یـک لنگ نیمهء خروار یعنی یوکک) *B.* (بار وخروار شکر بر تایی *F.*, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae : منـصـب مطلب که هـر کجا هست ☆ هر خرواری همین دو تنگست *F.*; fascis mercium, sarcina (بار بـسـتـه) *F.*, e. g. in hoc versu : متاع شکوهء من تـنـگ بـر تنگ است همان بهتر ☆ که جز در روز بازار قیامت باز نگشایم *F.*; 8) demissio, occultatio (فرو بردن وناپدید کردن) *B.*; 9) angustum, angustiae, inde بتنگ آوردن

coll. دل بتنگ آوردن in angustias adducere, affligere, vexare, e. g. in hoc رباعی poetae ناقوس محبت : شیخ عمر خیام

بدرنگ آوردم ☆ خوش مذهب وملتی
بچنگ آوردم ☆ با این دل خودکام چه
سازم چه کنم ☆ هفتاد ودو فرقهرا بتنگ
آوردم F. In F. lex. hoc رباعی significationis duodecimae vocis تنگ probandae caussa affertur, quae tamen ipsa omissa est, nam verba sunt : ثانی عشر بمعنی شیخ ☆ رباعی ☆ عمر خیام ☆ خیام. M. vocem quae ad nomen poetae pertinet, ipsam significationem habens falso vertit : „tentoria" quem secutus est R. vertens : „a pavilion". Inde : vexatio, afflictatio, e. g. بیرون رفتم از تنگ ترکان „discessi propter vexationem Turcarum" Gul. 5, 10; 10) et sec. F. تَنْگ (coll. s. तङ्ग ligare?) cingulum (نوار), quod supra sellam equestrem devinciunt vel lorum (دوال), quo onus supra dorsum iumenti ligatur B., e. g. in hoc versu عبد الله هاتفی poetae : کشیدند تازیان
بر تنگها ☆ ببستند بر بختیان [بختیان F.]
زنگها F.; 11) prelum molae oleariae (تیر دکان عصاری); 12) montium intervallum (درهء کوه) B.; angustiae locorum; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 116, 8; 13) nom. loci in Turkistân, unde ترکان تنگی pulcritudine excellentes nomen habent; 14) nom. provinciae in بدخشان B.

Phrases :

بَتَنگ آمَدَن c. از rei, in angustias venire, premi, affligi H. Sam. 166, 18, Spieg. Chr. 13, 10; 2) gravius commoveri, indignari (تهور وغضبدن طارلمق), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae :

بتنگ آمد زخود ترک خودی کرد ☆ بنیکی
چون نشد میل بدی کرد F.

بَتَنگ شُدَن i. q. بتنگ آمدن eadem constructione, e. g. برخی از لشکر که از سفر
بتنگ شده بودند جمع آمدند Sec. Nam.

تَنگ آمَدَن coll. تنگ 4 prope venire, appropinquare (نزدیک آمدن), e. g. in hoc versu Schahn. : چو گشتاسپ تنگ
آمد آن هر دو مرد ☆ پیاده برفتند بر سان
گرد Gl. Sch.

تَنگ شُدَن redigi in angustum, rapi in admirationem, percelli M.

تَنگ فَرا گِرِفتَن affligi, offendi, commoveri B. s. v. آغالیدن 2.

تَنگ کَردَن coarctare, in angustum concludere; inde راه نفسرا تنگ کردن viam respirationis concludere, strangulare (اختناق), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : طناب از گیسوی
شبرنگ میکرد ☆ بدان راه نفسرا تنگ
میکرد F.

دِل بَتَنگ آوَردَن c. از rei, animum affligere Chr. Sch. 47, 255; cf. بتنگ آوردن s. تنگ 9.

تِنگ coll. تُک 1 rostrum avis B. Fortasse ad s. rad. तिज् acuere coll. तीक्ष्ण acutus, referendum.

تُنگ i. q. بُک 2 urceus B. collo brevi et orificio angusto (بوینی قصه وآغزی طار) F.

تَنگاتَنگ (vox تنگ repetita inserta lit. ا) proxime, cominus (سخت نزدیک) HK. de congressu duorum exercituum, de confluxu, vel turba hominum F. sine exemplo.

تَنگار, sec. Shaksp. تنکار (s. टङ्कण) borax auro, argento, aeri flavo, simil. ferruminandis. Borax aut minerale (معدنی) est instar nivis et glaciei e fonte proveniens, aut factitium (مصنوعی), ar. ملح الصناعه dictum, quod hoc modo conficitur : یک
جزو نمک با یک جزو قلیا وسه جزو بوره
در دیگ ریزند وشیر گاومیش آن مقدار که
اجزارا بپوشاند در دیگ کنند وچندان
بجوشانند که سخت شود B.; ar. بوراق hind. سهاگه F.

تَنگای i. q. تنگنای F. sine exemplo.

تَنگ بار n. c. coll. بار 1 onus parvum, simplex; cf. بهار 2; 2) coll. بار 10 is, qui

neminem ad se admittit, ad quem aditus (بار) est difficillimus; 3) coll. تنگیاب res perdifficilis ad acquirendum, rara, pretiosa; 4) coll. بار 23 epitheton Dei, quod etiam *sensu mystico* gaudet sic descripto: وباصطلاح سالکان حضرت باریتعالی است باعتبار وحدت حقیقی که آنجا گنجایش هیچ چیز نیست نه از طریق وجود نه از راه تعقل *B.*; cf. Spieg. Chr. 63, 13 sqq.

تَنگ بیز et تَنگ بیز [*ê*] incerniculum s. cribrum (غربال) e pilis caudae equinae confectum foraminibus angustissimis, quo res cernendae subtilissimae fiunt; 2) i. q. ترشی پالا s. پالاوان colum *B.*

تَنگ پیغوله n. c. *met.* mundus; tempus (دنیا وروزگار) *B.*

تِنگت nom. oppidi (قصبه) inter کولاب et حصار *B.*

تَنگ تُرکان nom. loci in Turkistân *B.*

تَنگ تنگ permultus (بسیار بسیار) *HK.*

h. p. تَنگ چائی tightness, closeness; difficulty, distress; scarcity; stinginess, parsimony *Shaksp. R.*

تَنگ چَشم adi. c. oculis arctis, pusillis; epitheton amatae, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae: می ومرغ وریحان وآواز چنگ ✿ تن تنگ چشمان درآغوش تنگ *F.*; 2) *met.* coecus (نادیده); 3) avarus, tenax (بخیل); 4) avidus (آچ کوزلو), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae: عاشقانرا گر درآتش می بسوزد لطف یار ✿ تنگ چشمم گر نظر درچشمهء کوثر کنم *F.*; 5) homo diabolicus (دیورنگ); 6) femina, quae uni tantum viro nupta fuit; 7) Turca (ترکان) *B.*

تَنگچه pl. تنگچات numus parvus argenteus; 2) *gen.* numus. Alia vocis forma est تنگه, quod pluribus exemplis probavit Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 41 not. 1.

a. p. تَنگحال adi. c. afflictioris conditionis, pauper. Inde تنگحالی (suff. ی) n. c. afflictior conditio, paupertas *Shaksp.*

a. p. تَنگ حَوصَله n. c. angusti stomachi *met.* qui arcana et id quod possidet occultare nequit (آنکه اسرار ومال مخفی نتواند داشت) et *usitate*: 2) qui non est animo excelso, generoso; vilis (کم همت) *HK.* بی همت وبخیل *SHL.*

تَنگ دَست adi. c. *met.* pauper, inops 2) avarus, tenax; 3) pulvillus (مسند کوچك), aut pulvinus, qui manu prehendi non potest (مسندی که کم بدست آید) *B.*

تَنگ دَستی (suff. ی) n. c. *met.* paupertas, inopia *B.*

تَنگ دِل adi. c. angustus corde i. e. afflictus, tristis Chr. Sch. 77, 95; avarus *Shaksp.* Inde تنك دلی (suff. ی) n. c. angustia, afflictio, tristitia *M.*; avaritia *Shaksp.*

تَنگ دَهَن adi. c. angusti oris *met.* de amata dicitur; cf. تنگ 1.

تُنُك ریش adi. c. barbam tenuem habens *R.*

تَنگ روی n. c. *met.* tener, mollis facie (یوزی یمشق), e. g. in hoc versu کمال اسمعیل poetae: حق بگویم همه کسرا ✿ گرچه از آب تنگ‌روی‌ترم در روی *F.*

تُنُك روی n. c. qui rem magnam expetitam sine magno studio accipit (که باندك مبلغه مطلب بزرگی قبول کند) *B.*

تَنگِز i. q. تَنگِس arbor quaedam multas spinas acutas habens, cuius flos flori plantae کاسنی dictae similis est, cuiusque lignum acerrime comburitur *B.*

تَنگ زَعفران n. c. *met.* folia flava, quae autumno decidunt *HK. SHL.*

تَنگ زَهره adi. c. qui deficit animo, demissus, fractus Fleischer Ali's Spr. p. 49, 11.

تَنگِس i. q. تنگز q. v. *B.*

تَنگ سار n. c. i. q. ar. فسخ i. e. animi imbecillitas, ingenium imbecillum; 2) terminus technicus, quo ii, qui metempsychosin docent, duplicem animarum migrationem in animalium et plantarum formas indicant (باصطلاح اهل تناسخ آن است که چیزیرا دو مرتبه تنزل واقع شود چنانکه روح انسانی بصورت حیوان دیگر جلوه نماید وآنرا بگذارد وبصورت نبات (چمن پیرا شود B. Gl. in Des. Num forte sanscr. संसार conferendum?

تَنگسال n. c. annus sterilis C.

تَنگست nom. loci, ex quo crystallum praestantissimum, quod بلور آبی dicitur, afferunt B.

a. p. تَنگ شَراب adi. c. cito ebrius, vinum ferre non valens (بد مست شرابه تحملی اولمیان), e. g. in hoc versu بابا نصیبی poetae : آخر حسن این صنم راه زد این خرابرا ❀ بوی بس از می کهن بر تنگ شرابرا F.

تَنگ شَکَر n. c. met. os amatae B.

a. p. تَنگ ظَرف i. q. تُنُک ظرف F. q. v. s. تُنُک s. تُنُک, e. g. in hoc versu ابو طالب کلیم poetae : بر تنگ ظرفست مینا هرزه خند افتاد جام ❀ بد حریفانند دیگر می کشی تنها خوشست F. Inde تنگ ظرفی (suff. ی) n. abstr. status hominis in angustiis versantis, angustiae Spieg. Chr. 78, 10.

a. p. تَنگ عَیش adi. c. met. pauper, inops, miser B.

e. تَنگَلُوشا et تَنگَلُوش [ô] n. c. nom. libri (کتاب وصفحه) sapientis cuiusdam Rumâni vel secundum alios Babyloniensis لوشا s. لوش dicti, qui arte pingendi alter Manes (ثانی مانی) erat cuiusque liber oppositus est libro ارتنگ Manetis pictoris; 2) sec. al. academia s. schola pictorum Rumânorum (علم خانهء رومیان), (در صورتگری وصنائع وبدائع نقاشی opposita scholae pictorum Sinensium (نگار خانهء چینی). Alia vocum scriptura est تنگلوشا s. تنگلوش B. Sine dubio vox لوشا s. لوش e pictoris Graecorum celebrati nomine Ζεῦξις depravata et cum voce تنگ s. تنگ composita est, qua planum extensum s. tabula (صفحه یا تخته) pictoris intelligenda est ita, ut voce تنگلوشا s. تنگلوش Zeuxis opera significentur et altera voce ارتنگ, pro quo etiam simpliciter تنگ dicitur, Manetis pictoris opera; cf. لوشا s. لوش et ارتنگ et تنگ.

تَنُک موی adi. c. raripilus C.

a. p. تَنگ مَیدانِ صُبح met. inconstantia aurorae (بی بقائی صبح) B. in appendice.

تَنگنای (suff. نا) angustia (تنگی); 2) locus angustus; 3) coll. تنگ 12 montium intervallum vel via inter duos montes; angustiae locorum; 4) met. a) sepulcrum (قبر ولحد), b) mundus (دنیا), c) forma humana (قالب آدمی) B.

تَنگنایِ خاک met. mundus; 2) forma humana; 3) sepulcrum B. in appendice; cf. تنگنای 4.

a. p. تَنگنایِ دَهر met. mundus; tempus (دنیا وروزگار) B. in app.

تَنگ نِشیمَنِ نُهَنگ met. coelum (فلک); 2) mundus (دنیا); 3) tempus (زمانه) B. in appendice.

تَنگو nom. regis regni ختا et ختن B., e. g. in hoc versu خواجه عمید لویکی poetae : با حکم قدیم تو چه کسری وچه قیصر ❀ در پیش قضای تو چه خاقان وچه تنگو F.; 2) i. q. تبنگو q. v., e quo decurtatum est (صندوق) F. sine exemplo.

تَنکوب acide conditum (آچار) ex oxygala (ماست), allio (سیر) et iuglandibus (مغز گردکان) B. in app.

تَنگه, sec. F. تَنَکه (fort. ex تَنُک s. تَنک tenuis, suff. ه) numus aureus vel cuprinus valore variante et in quovis loco definito

(مقداری از زر وپول باشد باصطلاح هر جائی) *B.*; duo oboli (دو فلوس) *HK.*; monetae species in Persia olim usitata et hodie *gen.* pecunia omnis *C.* Eadem vox atque تـنـگـچـه esse videtur q. v.; 2) panis exiguus vel tenuis e massa azyma monetae formam referens, quo pultem بغرا dictam coquunt (ونیز از آرد فطیر کرده مثل تنگهای نقره میسازند وبغرا مــی پزند وآنرا اوندن مایه سز خمیر *HK.* (تنگهء بغرا نامند ایــدوب یوقغه اتمك ایــدرلر اقچه تنکه‌لری کبی بغرا دخی دیرلر *F.* ex المجمع.

t. p. تَنَکَه *M.* et تُنُکَه *C.* (fort. ex تنك tenuis, suff. ه) lamina, bractea vel folium ex metallo *B.* s. بند 7 et جوشن; 2) folium ex auro vel argento (ورق طلا ونقره) *B.* in appendice.

تَنَکَهء بُغرا *met.* i. q. برگ بغرا *B.* i. e. panis exiguus vel tenuis e massa azyma monetae formam referens, quo pultem بغرا dictam coquunt; cf. تنکه 2.

تَنگی (suff. ی) angustia Chr. Sch. 99, 203 et *met.* usurpatum Gul. 5, 19.

تَنگ یاب (a v. یافتن) adi. c. i. q. 3 تنگ بار q. v. *B.*

تَنـکیرَه et تنـکره sec. *C.* ahenum parvum (طنجره یعنی کوچك قازغان), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : در آب انداخت آنــدم ماکیانش ✿ به تنـکیره بجوشیده در آتش *F.* Vox cum turc. طنجره s. تنجره cohaerens.

a. p. تَنِ مُحرِم آسا *met.* corpus nudum (تــن برهنه), quam interpretandi rationem *B.* lex. auctor in appendice inde derivandam dicit, quod litera ح vocis محرم puncto diacritico destituta est (باعتبار بی نقطه بودن لفظ محرم) *B.*

تَنَند et تَـنَـنـدو aranea; 2) homo piger, iners, ignavus (کاهل وتــنــبــل) *B.*; cf. تنودن s. تنیدن, e quo formatum est.

تَنَندَه part. praes. v. تنیدن; 2) aranea; 3) instrumentum quoddam textorum, alias مکوك dictum *B.*

تَنو robur, vires, potentia (قوت وتوانائی) *B.* Sec. *F.* ex محمودی est vox e تنومند decurtata; sed primaria vocis تن corpus, forma esse videtur respondens z. tanu et s. तनु coguata significatione metaphorica usitata. Cf. تنومند.

e. تَـنـوب lingua rumâna : nom. arboris in montibus rumânis, e cuius radice pix liquida (قطران) colligitur, ar. صنوبر صغیر pinus parva dicta, quod similis est pinui sed minor illa *B*; cf. Freyt. lex. s. v. تَنُّوب.

تَنوتاس vir doctus et usu et exercitatione praeditus (صاحب علم وعمل) *B.*

تَنودَن i. q. تنیدن q. v. *B.*

تَنور (z. tanûra, phl. תנור) fornax, clibanus (محـل نان پختن). Vox persicae, arabicae et turcicae linguae communis *B.*

تَنور آشوب n. c. torris, titio ardens (اوجــی (یانمش اودون) turc. کوسکو dictus, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : تنور آشوب اگر سر سبز باشد ✿ زبــد طبعان نکــو کاری بر آید *F.*

تَنور تاب n. c. instrumentum, quo clibanum candefaciunt; follis, simil. تنور قزدرمــق (ایــچــون اولان آلت), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : روز تابستان هـــجـــرت بادزن در دست من ✿ چون تنور تاب آتش عشقت فرو زد در دلم *F.*

تَنور خانَه n. c. culina, pistrina (مطبخ) *B.*

تَنورِستان (suff. ستان) i. q. تنور خانه *C.*

تَنورَه armatura quaedam (سـلاحــی) loricae (جوشن) similis, cuius tamen partes vel membra ferrea (غیبها), e quibus composita est, longiora sunt quam loricae; 2) pars vel membrum ferreum (غیبه) loricae; 3) corium (پوست), quo monachi قلندران dicti ad pudenda tegenda se praecingunt (مانند لنگی در میان بندند);

4) circumactio, rotatio (چرخ زدن); 5) circulus hominum una sedentium (حلقه زدن مردم); 6) canalis (گوی) in latere molae, per quam aquam ducunt, ut alae rotae aquae vi circumvertantur *B.*; 7) i. q. تنور; 8) focus ferreus, quo iter facientes utuntur (اهل سفرك دموردن اولان اوجاق) *F.*

تَنُوز [ô] fissura, ruptura (چاک وشکاف) *B.*

تَنُوزَه [ô] (suff. ه) fissus, ruptus (شکافته وچاک شده) *B.*

تَنومَند (sec. Spieg. Gr. d. Parsispr. p. 102 suff. ومند, phlv. אומנד, coll. pars. ...; sed sec. *F.* suff. مند et تنو pro تن posito coll. primaria vocis forma तनु z. ..., cui respondet etiam persica تنو significatione „robur, vires, potentia" usitata) robustus, potens (صاحب قوت وتوانا); 2) magnae staturae (بلند بالا); 3) latus (عریض); 4) pinguis, corpulentus (فربه); 5) corpori serviens, opulenter se colens (تن پرور); 6) sanus (تندرست) *B.* Inde تنومندی (suff. ی) nom. abstractum praecedentis.

تَنوَند valde dispersus, dissipatus (زیاده پراگنده), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : ✿ غم دلدار شد با جان پیوند سرشک دیده ام چون درّ تنوند *F.*

تنوی (vocales desunt) i. q. ar. شاخص apparens *B.* in app. Vox ad تن corpus, referenda videtur.

تنویه (vocales desunt) magnitudo (بزرگی) *B.* in app. Fortasse est nom. act. II. verbi ar. نَاهَ.

تَنَه (suff. ه) coll. تن corpus, statura (تن وترکیب وجثه) *B.*, inde تنهء درخت truncus arboris *B.* s. برز 3; male *F.* medulla arboris (اغاجك اوزلك), cui etiam repugnat versus حکیم اسدی poetae : نخستین گیاهی نماید درخت ✿ تنه گیرد آنگه بود بیخ سخت, significationis probandae caussa allatus, quum تنه h. l. significet „truncus"; 2) coll. تنیدن textum araneum (تننده عنکبوت); 3) coll. تنه شدن bene accipere, gratum habere, assensus (قبول ورضا) *B.* — Quas praeterea affert *F.* lex. auctor significationes : a) telae s. panni pars vesti conficiendae sufficiens (تمام طونلق اولان جامه که بیله دك اولانه نیمتنه دیرلر); b) lana caprina mollis (تفتك معناسنه که کچی نك نرم تویی در) et c) intus (اندرون) exemplis non probantur.

تَنها plur. vocis تن corpora (اجسام); 2) solus et adv. solum, seorsim (مفرد بودن) *B.* Inde بَتنها i. q. تنها 2; cf. Spieg. Chr. 49, 13, Chr. Sch. 106, 317.

تَنهائی (suff. ی) solitudo, recessus *M.* Gul.

تَنَه دَرود et sec. *C.* تنه درود butyrum recens (تره یاغی) *F.* ex نعمة الله sine exemplo et *C.*

تَنَه شُدَن coll. تنه 3 bene accipere, gratum habere, assentiri (قبول کردن وراضی شدن) *B.*

تنهی, vocales desunt, idemmet, ipsummet *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

تَنی (suff. ی) corporeus (جسمانی) *B.*; cf. تنانی.

تَنیان plur. vocis تنی, res corporeae (جسمانیات) *B.*

تَنی تاز n. c. aer (هوا), unum ex quatuor elementis (عناصر اربعه) Gl. in Des.

تَنیدَن (coll. z. ... tan s. तन्) i. q. تنودن trahere, extendere, expandere (کشیدن) *B.* Inde : 2) torquere *funem*, *comas* et pass. torqueri (قیل وایب اورمك واورلمك), e. g. in hoc مثنوی poetae حضرت مولانا : ای که از تو ظلم چاهی میکنی ✿ از برای خویش راهی میکنی ✿ گرد خود چون کرم پیله پرمتن ✿ بهر خود چه میکنی اندازه کن *F.*; cf. *B.* s. v. پله 2 et de aranea, telam conficere (اورمجك آغی اورمك), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : چشم وچراغ ثانی اثنین من بغار ✿ در رفت وعنکبوت برو می تنند حجاب *F.*; cf.

تنیده 3; 3) coll. تن زدن et تنبیدن silere (خاموش بودن) *B. F.*; 4) fallere, decipere (فریب دادن) *B.*

تَنیدَه part. praet. v. تنیدن q. v.; 2) silens, taciturnus (خاموش گردیده); 3) coll. تده tela araneae *B.*; 4) et sec. *C.* تنیدهٔ جولاه instrumentum, quo stamen obvolvit textor (چلاهلرك ایپ بغلدقلری اغاجه دیرلر) *F.* sine exemplo; ar. مسداة *C.*

تَنیزَه latus, margo (طرف ودامن), e. g. تنیزهٔ کوه margo s. pes montis (دامن کوه) *B.*

a. p. تِنّین et sec. *F.* تِـنـیـن serpens ingens, draco (اژدها) Gl. Sch.; 2) nom. insulae (جزیره) in oceano prope montem سراندیب *F.* sine exemplo et *C.*

a. p. تِنّینِ فَلَك nodus capitis et caudae draconis, i. e. nodus ascendens et descendens, quo excentrici et ecclipticae segmentum designatur, cuius initium draconis caput et finis cauda appellatur (اشارهٔ بعقدهٔ راس وذنب است که محل تقاطع فلك حامل قمر باشد با مئل) *B.*; cf. Ideler Unters. p. 32 sqq.; 2) via lactea, galaxias (مجره وکاهکشان) *B.*

تَو i. q. تاب s. تاو *B.* e quo decurtatum est; 2) locus in deserto, ubi aqua restagnat, stagnum (ar. غدیر) *B.* In *F.* lex. legitur: وآچمق وحبه معنالرینه مرویدر, quod *C.* et *M.* vertunt: obolus, granum; significatio dubia exemplo non probata.

تُو [ô] coll. توه et توی plica (پرده ولای وته), ut dicunt تو بر تو plica super plicam (پرده بر پرده ولای بـر لای وتـه بر ته) *B.* et in comp. cum numeralibus i. q. lat. plex, e. g. چهار تو quadruplex *F.* coll. *B.* s. رخ فروز; 2) coll. تور flos lactis, cremor (قیماق وآن پردهٔ باشد که بر روی شیر بندد); 3) intra, intus (درون opp. بیرون) *B.*

تو (z. ꜩꜣꜫ, s. त्वम्, pars. ꜩꜣ) pron. pers. 2 ps. sing., tu *B.*, de q. v. Instit. ling. pers.; 2) coll. توی et تور 7 convivium (مهمانی وضیافت) *B.*

تَوا absumtio, profusio, exitium (تـلـف); 2) perditus, devastatus (ضائع وخراب) *B.* e. g. in hoc versu مولانا مطهر poetae: زیر وزیر بکرد همه خانمانشان ✿ واسباب ملك جمله تلف کرده وتوا *F.* Sine dubio arabica vox respondens nomini act. تَوًى verbi ar. تَوِیَ q. v.

تَـوابَـه *B. HK. SHL.* et تَوانَه Gl. Sch. et (تَوایَه) *F.* nom. athletae Turaniensis, vel sec. *SHL. F.* et Gl. Sch. Iraniensis, cuius filius برته appellatus est *B.*; cf. برته.

e. تَواجی pl. تواجیان praepositus, praefectus Not. et Extr. t. IX, p. 242, 9 et 247, 13 coll. p. 178 not. 2. Vox a verbo tatar. tuambi, videre, imp. tua addito suff. جی, quo nomina agentis formantur, ut proprie significet: „qui inspicit, inspector"; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 92.

تَوار funis (ریسمان), quo onus in iumento alligatur *B.* in app. *F.* ex المحمودی.

تَوارانیدَن alterum alteri impositum esse; 2) imponi, affigi, iungi *C.* Verbum dubium in lexicis persice scriptis non comparens, quod a توار formatum videtur.

e. توراة i. q. h. תורה lex, ex quo formatum est. *C.* ex vers. pers. Nov. Test.; cf. ar. توراة.

تَوارَه casa, vel sepes (نشیمن وخانه ودیوار) ex arundinibus et pabulo (علف) facta *B.*, in qua vigiles hortorum umbrae capiendae caussa se abdere solent *F.* ex Fg.

تُوارَه sepes spinea (خار سر دیوار ودور باغ وفالیز); 2) coll. تراره locus (خانه), in quem stramen, fimus et sordes deferuntur; sterquilinium *B.*

تَوازیدَن collectione addere parvum parvo *C.* Verbum dubium in lexicis persice scriptis non comparens. Num forte pro توزیدن male lecta vox?

تِواسی stratum acu pictum (فرش منقش), quale est id, quod قالی et گلیم et پلاس الوان dicunt *B.*

e. تُواغچ coll. توغاچ ling. rumâna : cortex (پوست) arboris cuiusdam alba et valde amara *B.*

تُواکن i. q. تولیکن *F.* ex شرفنامه.

تُوال (coll. ar. توالی a sing. تالیة, extrema rei) finis cuiusvis rei (نهایت هر چیز), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : پاک شو در عشق یار وصلت آلوده مشو ✿ کین ره عشقست باشد رفته در وصلت توال *F.*; 2) reversio (کیرو دونمك) *F.* sine exemplo. *C.*; cf. توبال 2.

تَوالیدن i. q. تَوانیدن *C.* In ceteris deest.

تُوان imp. v. توانستن et in comp. : potens; inde ناتوان impotens, infirmus Chr. Sch. 98, 199; 2) robur, vires, potentia (قوت وقدرت وتوانائی) *B.*; 3) possibile est, *gall.* on peut (ممکن بودن هرچیز) *B.* زور وقوت وامکان داشتن هر چیز Gl. in Des., sequente infinitivo, e. g. in hoc versu کمال خجندی poetae : اینچنین صورت مطبوع زجان نتوان ساخت ✿ در توان ساخت زقدر تو روان نتوان ساخت *F.* coll. چون بگفتی کی توان بنهفتنش „si vocem emisisti, quomodo celari potest"? Pend. 57 fin. et شاید بفریبی بدین بیشه توان کشید „fortasse dolo in hanc silvam perduci potest" Spieg. Chr. 25, 2. 3 et 18, 14 et 15 et Instit. ling. pers. §. 254. 255 et 479 c.; 4) nubes (ابر) *B.*, e. g. in hoc versu خواجه عمید لویکی poetae : زروی بحر معلق توان شده پیدا ✿ چو پشت ماهیء شیمر از میانهء جیحون et in alio میر خسرو poetae : زسیلی که بر کوه ریزد توان ✿ شود بر سر کوه کشتی روان *F.*; cf. تان 7.

تُوانا (suff. ا) robustus, validus, potens (کوچلو) *F.* قادر بر کردار Gl. in Des.; cf. Chr. Sch. 51, 314, Frag. 33, 3; c. بر r. Spieg. Chr. 2 fin.

تُواناى i. q. توانائی *C.* ex vers. pers. Nov. Test.

تُوانائی (suff. ی) potentia, potestas (قدرت وممکن بودن هر چیز وهستی) Gl. Sch.; cf. Frag. 23, 2 ubi توانائی legendum; Spieg. Chr. 68 fin.

تَوانچه i. q. تپانچه s. طپانچه s. طبانچه q. v. *B.*

تُوانِستَن (z. tav) coll. تُوانیدن potentem esse, posse, valere (قادر اولمق وکوجلو اولمق) *F.* Construi solet cum sequenti infinitivo vulgari vel apocopato, pro quo tamen etiam coniunctio که cum verbo finito poni potest, ut verbi syn. ar. قدر constructioni respondeat, de q. v. Inst. ling. pers. §. 479, c. coll. §. 254 et 255.

تُوانِش (suff. ش) i. q. توان 2 robur, vires, potentia Gl. in Des.

تُوانگَر (suff. گر) potens, dives (دولتمند یعنی غنی ومالدار وزرق جهتیله صاحب قوت) *F.*; cf. Spieg. Chr. 7, 13. 16, 15.

تُوانگَری (suff. ی) divitiae, opes *C.* Gul.

تُوان کُن n. c. factor praestantissimus, de Deo (فاعل مختار) Gl. in Des.

تَوانَه i. q. توابه q. v. Gl. Sch.

تَوانیدَن dolere; 2) facere dolere, dolorem parere (آجیمق وآجتمق لازم ومتعدی) *F.* sine exemplo.

تُوانیدَن i. q. توانستن q. v. *F.* sine exemplo.

تَواهچه i. q. تباهچه et تَواهَه i. q. تباهه *B.* et تَواهی i. q. تباهی *B.*, lit. ب cum و permutata.

تَوایَه i. q. توابه *F.* ex مجمع الفرس.

تُوب [ô] oculus (دیده) *B.* in app. In lex. *HK.* pro دیده legitur دبدبه q. v.; 2) coll. تای s. تاه s. تا 1 res una, singula, sola per se (طاقه که بهندی تهان گویند) *B.* in app. Falso *R.* vertit „power" nam طاقه h. l. docente *B.* lex. auctore i. q. hind. تهان significat; 3) plica, in comp. i. q. lat. plex (turc. قات), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : پشت دو توب ار شود راست فلکرا سزاست ✿ بس که زتو دیده است تربیت عامرا *F.*

t. توب, sec. *Shaksp.* توپ, tormentum bellicum *B.* s. تیر 14. Inde توپ انداز n. c. miles tormentarius; توپچی (suff. چی) magister rei tormentariae; توپ خانه n. c. locus apparatui tormentario destinatus, armamentarium; توپ زدن tormenta bellica displodere *Shaksp. R.*

توبارَه caper (بز نر) *B.* in app.

توبال et توپال aes (مس ar. نحاس); 2) scobs (براده وسونش) aeris, argenti, simil., vel, quod verius est (وایں اصح است), ramenta (ریزها) aeris, ferri, simil., quae e metallis calefactis et malleo pulsatis decidunt. Inde dicunt توبال النحاس de ramentis aeris (پوست مس) et توبال الحدید de ramentis ferri, quae ex hisce metallis calefactis et malleo pulsatis decidunt *B.* Num forte conferendum h. תּוּבַל nominis תּוּבַל־קַיִן? Gen. 4, 22, de quo cf. Gesenii thesaurus s. v.; 2) توبال sec. *F.* i. q. توال *F.* sine exemplo.

e. توبامُلُن ling. graeca: genus plantae lactariae (یتوع) ar. علقی dictum *B.*

توبان i. q. تنبان q. v. *B.*

تُو بَر تُو [ô] plica super plicam (لا بر لا وته بر ته); 2) pes premens vestigium alterius, invicem succedens unus post alterum, continuo (پی در پی ودنبال یکدیگر); 3) ventriculus tertius ruminantium (هزار خانهٔ گوسفند) *B.* i. e. echinus s. conclave, s. centipellio, s. omasum, quod ab innumeris plicis internis hoc nomen تو بر تو s. هزار خانه, mille domus, accepisse videtur; 4) nom. dulciarii (حلوا) *B.*; opus pistorium foliatum (قتمر اتمک که کاهی وامثالی اولور) *F.*; 5) homo ad suum arbitrium agens, pertinax (مردم سر در خود); 6) homo victu vetito instructus (مردم حرام توشه).

تُوبْ رَسَن n. c. funis inflexus (بوکلمش ایپ) *F.*; cf. توب 3.

h. p. تُوبْرَه [ô] saccus pabularis de collo equi suspensus, ut inde hordeum vel avenam comedat *C. Shaksp.* (the bag in which horses eat their corn). In lex. *HK.* et *SHL.* legitur tantum, vocem esse satis notam; cf. H. Mong. I, p. 350 fin. et not. 151 et *B.* s. بُندور et جیغوت. Est vox hind. تُوبْرَا s. تُوبْرَه in persicam linguam translata, quam Turcae docente *F.* lex. auctore in توربه et توره commutarunt.

تُوبِزَه [ô] radix trunci cucumeris melonis (بیخ ساق خربزه) *B.*; frustum in longum scissum cucumeris melonis vel anguriae (پارهٔ خربزه یعنی قاون وقارپوز دلمی) *F.*

توبک s. توپک et تَوبَك s. تَوپَك cella promtuaria, apotheca, thesaurus (گنجینه ومخزن) *B.*; a fuller's beetle *R.* Aliae vocis formae sunt تَوتَک et تونک et تویك et تونکه *B.*

t. توپَک (suff. ک) diminutivum vocis turc. توپ sclopetum *Shaksp.*

تُوبْکی [ô] nom. numi (درمی) antiqui et olim usitati *B.* In *F.* lex. legitur توتکی.

تُوبَل [ô] anterior frontis pars (پیش پیشانی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: چو رویش ماه وگیسو هالهٔ او ۞ که توبل شعلهٔ جوالهٔ او *F.*

a, p. تَوبَه conversio ad Deum a peccatis, poenitentia. Inde توبه کردن poenitentiam agere Not. et Extr. t. IX, 230, 5; 2) *met.* renuntiare rei, desistere a re et توبه دادن ad poenitentiam adigere alqm i. e. *met.* hortari alqm, ut desistat *ab amore vel delicto*, e. g. یار دیرینه مرا گو بزبان توبه مده ۞ که مرا توبه بشمشیر نخواهد بودن „o amice vetus noli me verbis ad poenitentiam adigere (i. e. noli me verbis hortari, ut a te me avellam), quia nec per ipsum gladium poenitentia mihi continget (i. e. quia nec per ipsum gladium a te avelli possum)“. Gul. 120 fin. Inde توبه گار (suff. گار) poenitens et توبه گاری (suff. ی) poenitentia *M.*

تویَه i. q. تویه arcus coelestis, iris (قــوس قــزح) *B.*

تــوت, e quo ar. تــوث, coll. تــود morum, cuius duae sunt species: alba, ar. تــوث حلو et nigra, ar. تــوث حامض dicta (میوه ایست معـروف سفید آن قائم مقام انجیر است وسیاه آنــرا توت شامی گـویند چون آن را نارسیده خشك کنند قائم مقام سماق باشد) *B.*; cf. باطس et دَر et Freyt. lex. s. v.

تَوتَك, sec. *F.* تَوتَكْ i. q. توبك q. v. *B.*

تُوتَك [ô] coll. توته et توتی i. q. طوطی psittacus; 2) genus fistulae pastoriciae (نی که شبانان نـوازنـد) *B.*; i. q. بیشه 2 *F.*; 3) genus panis, quod in urbe قـزوین et confiniis, imprimis in راوند, bene coquunt; 4) nom. loci (محله) in شیراز *B.*

تــوتَكی i. q. تــوبكــی *F. C.* Varia lectio videtur.

توتَه (suff. ه) incrementum carnosum (گوشت زیـادتــی) ex interiore, interdum etiam exteriore parte palpebrarum prodiens, modo in rubrum, modo in nigrum colorem vergens, molle et instar mori (توت) nigri suspensum, e quo sanguis interdum profluit *B.*

تُوتَه [ô] coll. توتك 1 psittacus *B.*; cf. توتی.

تُوتی [ô] coll. تُوتَه et تُوتَك et hind. تــوتا et تــوتی psittacus (طـوطـی), 2) apparatus sponsae (جهاز); 3) navis (کشتی) *B.*

تــوتِیا compositio medicamenti (تـركیب) oculis perquam utilis; 2) species floris albi (بر نوع بیاض چیچكدر), quae siccata ut collyrium adhibetur; tutia *F.* معروف داروی است که بجهت روشنی نـظـر در چـشـم کـشـنـد وسنگیست از آن سرمه سـازنـد *SHL.* Vox in arabica quoque lingua usitata e sanscr. तुत्थ (a collyrium extracted from the amomum zanthorrhiza et 2) blue vitriol, sulphate of copper, especially medicinally considered as an *Anjan*, or application to the eyes Wils.) orta videtur.

a. p. توتِـیـای أکبَر genus conchae (صدف), ar. شنج dictum *B.*

توتِیایِ زَرد the Basrah-stone *R.*

توتِیایِ سَبز green-vitriol *R.*

توچ malum cydonium (به وبهی); 2) forma arabica vocis توز s. توژ q. v. *B.*

تــوچ metallum ex aere flavo arte paratum (معروف صاری باقردن عمل ایله ایدرلــر) *F.* massa ex aere et stanno, *unde campanae et tormenta bellica parantur C. M.* Vox e s. धाट s. ढिष्ट cuprum, orta videtur.

توجَبَه, sec. *F.* توجِـیَـه torrens (سیلاب) *B. F.*; 2) genius (فــرشــتــه) *B.* In *C.* lex. legitur توجیه et توجیا.

a. تَوحید confessio unitatis Dei, doctrina de ea; 2) *sensu myst.* quintum perfectionis gradum vitae contemplativae significat, qui in eo consistit, ut ens divinum ab omnibus rebus denudetur, quae in ratiocinando excogitantur, quasque fingendo et meditando imaginamur Pend. p. LXII et 178 coll. Not. et Extr. t. XII, p. 348 sqq.

تُوختَن [ô] (alia forma verbi دوخــتــن esse videtur iisdem significationibus) imp. توز unde توزیدن, verbum significationum contrariarum (ایــن لـغــت از اضداد است) a) deferre, demittere *rem in locum* (فرو بردن) et contra b) trahere, extrahere (کشیدن) *B.* Posteriorem significationem etiam *F.* ex Fg. affert sed exemplo non probat; prioris autem significationis: „deferre, demittere“ testandae exemplum affert hunc versum حکیم سنائی poetae: خلق اگـــر در تــو توختت ناگه خار ۞ توکل خویش ازو دریغ مدار *F.*; 2) figere, consuere (دوختن); 3) colligere, acquirere, comparare (جمع نمودن واندوختن وحاصل کــردن); 4) praestare, solvere, pendere (ادا کردن وگــزاردن وواپس دادن) sive de precatione facienda, sive de aere alieno vel deposito solvendo; 5) quaerere

(جُستن), velle, petere, desiderare (خواستن) *B.* خواستن *F.*, e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : بتیغ وسنان هم کجا کینه توخت ✿ کهی دل درید وکهی سینه دوخت *F.*

توخته i. q. تُخته part. praet. verbi توختن *B.*

تُوخَچ [ô] clamor magnus (آواز بلند), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : سواری بر سلاح آنجا گذر کرد ✿ ببالای سر بارو توخچ زد *F.*

توخچه locus in muro rebus reponendis (دیوارده بعض نسنه قویاجق یر) *F.*, e. g. in hoc قطعه poetae ابو المعانی : عرضحالی برو فرستادم ✿ او نخواند ونهاد بر توخچه ✿ بعد از آن صرهٔ نهدم پیش ✿ بی توقف بگشاد داد بوقچه *F.*

تَوْخش *abs.* trahere (بمعنی کشیدن باشد مطلقا) *B.* Varia lectio vocis praecedentis ترخش, quam docente *F.* lex. auctore etiam offert lex. زفانگویا inscriptum, ex permutatione literarum similium ر et و orta. Exemplum non legitur in *F.* lexico.

تود alia forma vocis توت q. v., morum *B.* Gl. Sch.

تُود [ô] i. q. توده *B.*, e quo decurtatum videtur.

تُودَرَه [ô] tarda, otis (ar. حُبارَی) *B.*; cf. تغدری.

تَودَری, e quo ar. تودریج, semen herbae ar. قصیصه dictum. In Ispahan nomine قدامه s. قدومه et in Kermân nomine مادر دخت notum est *B.*; erysimum; cf. اوسیمون et Freyt. lex. s. v.; 2) rhus (سماق) *B.*

تُودْرِیون [ô] ling. graeca : radix plantae شوکران e. دورس dictae, cuius semen nomine بیخ notum est. Eadem radix etiam کوهی „radix montana“ appellatur *B.*; cf. باریقون.

تودَستی (vox ex pron. تو et دست suff. ی composita videtur) auxilium, amicitia (مدد وياری) *B.* in appendice.

تُودوه [ô] coll. تُوروه par, socius, cum altero iunctus (جفت ar. زاج opp. طاق) *B.*; cf. ترووه.

تُودَه [ô] i. q. تُود acervus, cumulus (تل وپشته) cuiusvis rei *B.*; 2) scopus sagittae *Shaksp.*

تُودَهای خاك *met.* zonae terrae; septem climata (طبقات زمین وهفت اقلیم); 2) forma humana (قالب آدمی زاد) *B.* in append. *HK.*; 3) sepulcra (قبور) *SHL.*

تُودَهٔ کافور *met.* agger niveus (انبار برف); 2) corpus et nates candidae (تن وسرین سفید) *B.* in appendice; 3) caput canum (سرهای موی سفید) *SHL.*

تَور i. q. تَبر, lit. ب cum و permutata *B.*; cf. تبرزین pro تورزین.

تُور [ô] imp. verbi توریدن; 2) discessus, secessus in partem timoris caussa, aufugere; 3) inquisitio, scrutatio (تفحص کردن وتجسس نمودن) *B.*, e. g. in hoc versu lexici فرهنگ منظومه inscripti : مرغ شد سبزه زار دور از جوی ✿ مهر شمس است چون متور مجوی *F.*, in quo tamen متور est imperat. praef. م significans id quod مجوی „ne inquiras“ explicandi caussa additum, de q. v. s. توریدن 3.

تور nom. filii medii (میانه) Gl. Sch. (maioris بزرگ *B. F.*) regis Ferîdûn *B.*, a rege منوچهر interfecti Gl. Sch., alias etiam تورج appellati, cui regnum ab illo Tûrân (توران) dictum obtigit, uti Irân ایران ab ایرج nomen accepit. In libro موید الفضلا inscripto توژ legitur; 2) nom. regni Tûrân (توران) *B.*, e voce توران decurtatum *F.*, e. g. in hoc versu Schahn. : ✿ تو گاهی نبیره کشی گاه پور بهنه ترا جنگ ایران وتور *F.*; 3) Turca (ترک opp. تاجیک), inde 4) athleta, strenuus, fortis (پهلوان وبهادر) *B.* دلیر Gl. Sch. et 5) amasius (معشوق ومطلوب هم جائی) *B.* Utriusque significationis

4 et 5 exemplum offert versus حکیم قطران ارموی poetae : هیچ توری‌را نفرماید فلک پیکار تو ❀ ور بفرماید بخون اندر شود مستور تور, in cuius posteriore hemistichio تور significat „amasius“; 6) nom. filiae Iraǵi (ایرج), quae erat uxor regis منوچهر; 7) coll. توی convivium (مهمانی); 8) nom. herbae acris gustatu (ترش مزه), quae pulmentis (آشها) addi solet; 9) coll. hind. تُوره paucus, parvus (اندک وقلیل) *B*. Praeterea in lex. *F*. leguntur significationes : a) vidua (بیوه یعنی طول عورت); b) vasa (آوانی وظروف) et c) coll. تُو 2 ex cremore coctum edulium, quod پالوده dicunt *F*. ex مجمع الفرس sine exemplis.

t. تُورا lingua Turcarum orientalium : princeps; inde تـورالیک dignitas principis, principatus; cf. Quatremère in H. Mong. I, CLXVI not.

تـورا et تـوره genus plutei, quo milites pro clipeis utebantur, quemque etiam in terram infigebant, ut quasi vallo muniti tela in hostes mittere possent; cf. H. Mong. I, p. 335, not. 130, ubi multa exempla ex Zafernameh, Habib-alsiiar, al. a Quatremère allata sunt.

توران (z. [Zend] tûra, respondens s. तुरुष्क, unde [Zend] tûirya ad Tûrân pertinens, Tûrâniensis) nom. regni transoxani s. trans Oxum fluvium siti, a Feriduni filio Tûr (تور) dicto, cui obtigit, ita appellati *B*.; cf. تور 1 et تورج.

توران دُخت n. c. nom. filiae Khosrû Parvêzi (خسرو پـرویـز), quae per sedecim menses imperium tenuit *B*.

تورانی (suff. ی) opp. ایرانی, ad Tûrân pertinens, Tûrâniensis.

تورتُک i. q. تُرتُک q. v. *F*.

تورتیز bona et commoda vitae conditio, sufficientia (ar. کفاف) *B*.

تورَج nom. filii Feriduni, etiam تور dicti *B*.; cf. تور 1.

تَورزین n. c. i. q. تبرزین 1 *C*.; cf. تَور.

تورَک et تُورُک semen portulacae (تخم خرفه); 2) portulaca (کیاه خرفه ar. بقلة الحمقا); 3) nom. athletae (پهلوان) cuiusdam Iraniensis *B*.

تُورَنگ [ó] coll. تُرنگ avis phasiana (تذرو) *B*.

تـورَنگان alia forma vocis تـرلنکـان *F*. ex شرفنامه sine exemplo.

تُوروه [ó] i. q. تُـودوه q. v. *B*. Varia lectio videtur.

تَـوره, sec. *F*. تَـوَره, filius dilectus, carus (فرزند عزیز وگرامی) *B*. فرزند عزیز *F*.

تُورَه [ó] thos (شغال); 2) compes ferrea (بخاو آهنی), qua iumenti pedes ligant *B*.

t. تُورَه [ó] ling. turc. : consuetudo, mos, institutum, lex (قاعده وقانون وطـرز وروش); 2) nom. codicis legum a C'engizkhân editi (شریعتی که چنگیزخان از خود وضع کرده بود) *B*., arabice التورة الجنکزخانیة dicti (Vita Timuri t. I, p. 230 ed. Mangeri) et etiam nomine یاسا vel یاسق s. potius یاساق noti (de Sacy Chr. ar. t. II, p. ٥٨ sqq.), de q. v. infra s. h. v.; cf. H. Mong. I, CLX, not. 242.

h. تُورَه [ó] ling. hind. (بهندی) : paucus (کم opp. بسیار) *B*.; cf. تور 9.

توری Turca, pl. توریان Parthi, Scythae *C*. Scriptores persici docente Quatremère vocem توری etiam significatione „mongolicus“ usurpant, e. g. ازانـرو که معنی چنگیزخان ❀ بـود شاه شاهان بتوری زبان, versus ex Habib-alsiiar in H. Mong. I, 247 not.

تُوریدَن [ó] pudore suffundi praesente adversario (شرمنده شدن در حضور خصم) *B*. *F*. ex المجمع sine exemplo; 2) i. q. تولیدن recedere, aufugere *B*.; 3) coll. تُور 3 inquirere, scrutari (تفحص کردن وتجسس نمودن). Hanc postremam significationem lexica persice scripta s. v. تور afferunt; sed exemplum s. v. تُـور 3 ex فـرهـنـگ منظومه allatum optime probat,

verbum تـوريدن etiam significare „inquirere, scrutari", quum in illo verbi imperativus متـور praefixa negatione مر legatur, qui i. q. مجوى imperativus verbi جُستن praef. مر significare dicitur.

تَوريز i. q. تَبريز q. v. B.

تُـوز [ô] imp. v. تـوختن et تـوزيدن q. v.; 2) in comp. part. praes. significatione; 3) direptio, praeda (تاخـت وتاراج) B.; 4) nom. urbis prope اهواز, quae regnante قبـاد floruit B. Gl. Sch., ar. توج dictae F.; sec. al. autem nom. urbis prope كوفه nunc devastatae; 5) i. q. توژ q. v. B.

توژ coll. توز 5 et توزه cortex (پوست) arboris cuiusdam, quo sellam equestrem, arcum, simil. investire solent (پوشند) B. پيچـنـد Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahn.: دو ابرو بسان كمان دراز ✿ بود توژ پوشيده از مشك تاز F. Arabica vocis forma est توج, quod etiam est nomen filii regis فريدون B.

توزَك institute, regulation R. Deest in ceteris.

توزَه i. q. توژ coll. توز 5 q. v. B.

تُوزى [ô] vestis (قبا وجامه) aestiva tenuissima e lino (كتان) contexta B., ab urbe توز, in qua conficitur, sic dicta F. (شهر منسوب بشهر توز F. (توزده اشلنور SHL.; 2) navis, navigium (كشتى وغراب); 3) ad urbem تـــوز pertinens; 4) sec. ps. sing. aoristi verbi توختن et توزيدن B.

تُوزى [ô] coll. توشى 1 coena collaticia puerorum, ar. توزيغ dicta B.

تُوزيدَن [ô] i. q. توختن q. v.; 2) diripere, praedari (تاخت وتاراج كردن) B.

توس i. q. تُرس terra dura F. Varia lectio videtur.

تـوست pro تـو است; cf. Instit. ling. pers. §. 85 sqq.

تَـوسَن gen. indomitus, ferox (وحشى ورام); 2) spec. equus refractarius, (نـشـونـده ferocitate exsultans (اسب سركش وحرون وجهنده) B. met. de homine rebelli H. Sam. 112, l. 4 infra.

تـوسَـنـكى contenti animi tranquillitas (ar. قناعت) B.

تُـوسَـه [ô] pinguis et saginatus (بسلنمش) equus vel aliud animal, e. g. in hoc versu poetae: بـــو الهوسرا همى دهى ميرنظمى بوسه ✿ از چه پرورده اين خر توسه F.

تَوش i. q. تَبش F., lit. ب cum و permutata.

تُوش [ô] coll. تُش 2 robur, potestas, potentia (تاب وطـاقـت وزور); 2) corpus, statura, forma (تن وبدن وجثه وتركيب) B.; cf. Frag. 33, 4; 3) coll. توشه victus vix sufficiens, tenuis, parcus (قـوت لا يموت) B.; victus viatorum, viaticum (طـعـام مسافر) SHL.

توش pro تواش = تو اورا B. de q. v. Instit. ling. pers. §. 162 sqq.

تَوشت i. q. تَوش s. تَبش (حـرارتدن قـزمـق) (معناسنه اسم مصدر) F. ex المجمع. Fortasse pro توش mala lectio.

تُـوشـدان n. c. pera viatica victui reponendo F.

توشَك stratum cubiculare (بـرخوابه كه نهالى باشد). In multis codicibus pro بـرخوابه vitiose legitur برجوانه et in libro مويد الفضلا voce گربه ar. سنور, felis, explicatur. Turcicam vocem esse dicunt B. Fortasse conferendum z. 𐬙𐬏𐬙𐬏𐬑𐬱𐬬𐬀 tûtukhshva Vend. Farg. 6, p. 209, l. 14, ed. Burn. coll. Spiegel Avesta p. 122, not. 3, vers. germ.

تُوشْكان [ô], sec. F. توشكان, fornax (گلخن) balnei B.

تـوشَك خانَه n. c. vestiarium (خـانـه كـه اسباب ورخوت پوشيدنى گذارند) B.; cf. تشتخانه.

تَوشَل, sec. C. تَوشِل, et توشيل genus vestis tenuissimae et subtilissimae (بـر نـوع لطيف اينجه بز در), alias توزى dictum F. sine exemplo. C.

توغدری i. q. تغدری q. v.

تُوف [ô] imp. v. توفیدن; 2) echo (صدای کوه); 3) coll. توفان 1 strepitus et tumultus *B.*; motus, agitatio (جنبش وهمخوردگی) *F.*; cf. نوف.

تُوفان i. q. طوفان coll. توف *gen.* strepitus et tumultus; 2) *spec.* aestus (شورش) maris; 3) nom. amici Vâmiqi (وامق), qui cum eo aufugit *B.*

تُوفیدن [ô] sonum, magnum clamorem, strepitum, tumultum edere (صدا وندا وفریاد وآواز وشور وغوغا کردن وغریدن وغرنبیدن); 2) tumultuari, turbas facere (عربده کردن); 3) moveri, agitari (وبمعنی جنبش وبرهم خوردگی خلایق ووحوش وآنرا بعربی هزاهز خوانند) *B.*

a. تَوفیق (nom. act. II. v. وفق) secundare rem, felicem successum dare, de Deo; inde وبالله التوفیق „et Deus dat felicem successum" Gul. 14, 1; بی توفیق „auxilio Dei destitutus" i. e. miser, de fure Gul. 56, 2.

توقماق s. تُقماق gens quaedam Turcarum, diversa ab incolis regionis قپچاق H. Mong. I, 68 not.

t. توقوز s. تُقوز, cuius loco etiam codices male legunt تغور et تغوز, proprie num. card. turc. : novem; sed quum Mongoli numerum novem quasi sanctum habeant, etiam novem munera regi offerre apud Mongolos et Turcas more et usu receptum est. Inde ipsa vox توقوز significatione „donum, munus" haud raro a scriptoribus persicis usurpatur, quod permultis exemplis probavit Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 32 not. 1.

توقَه coll. تقه fibula (کمرساز) *F.* sine exemplo.

a. تَوقیع (nom. act. II. v. وقع) manuscriptum, autographum (دستخط) Gl. Sch.; 2) signum regium, quo diploma regis signatur (احکام پادشاهی اوزرنده اولان

توشْمال apparitor; famulus aulicus rem principis vel praefecti curans (t. چاوش), *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شدی ۞ مگر بوده آنجا یکی توشمال نیک محضر ونیکو خصال *F.*; praefectus epularum (خوان سالار) *SHL.*

توشْمان signum rei cuiusdam (بعض نسنه ایچون وضع اولنان نشان); 2) medium domus vel palatii (میان سرای) *F.* sine exemplis. *C.*

تُوش وَپُوش [ô] potentia et splendor s. maiestas; proprie est vox eorum, qui چاوش dicuntur (توانائی وکر وفر ودر اصل این آواز چاوشان است) *HK.*

تُوشَه [ô] (suff. ه) coll. توش 3 victus vix sufficiens, tenuis, parcus; 2) commeatus viatoris, viaticum *B.* Spieg. Chr. 110, 5. 6. et *met. ibid.* 45, 9. Inde توشه بر مسافر داشتن *met.* iter facere, proficisci (شدن) *B.*

تُوشهء چَشم *met.* nimis intueri rem expetitam (نگاه کردن بافراط بجانب مطلوب) *B.* in appendice.

تُوشَه خانَه n. c. cella penaria *Shaksp.*

تُوشَه دان n. c. i. q. توشدان *B.* s. v. تنچه.

تُوشی [ô] i. q. توزی coena collaticia puerorum *B.*; 2) extremus morientis spiritus (خستده جاندن رمق قالمغه دیرلر), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : بر سر بالینم آمد چون خیال وصل یار ۞ تازه جان دادست او توشی زجانم مانده بود *F.*

توشیل i. q. توشل q. v. *F.*

تُوغ [ô] lignum (هیزم) arboris تلغ q. v. *B.* Quae praeterea in *F.* lex. legitur significatio : „vexillum ad formam caudae equinae factum" ad turcicam linguam pertinet.

تَوغا cibus ex farina, carne agnina et oxygala paratus (بر نوع طعام مدر بغدای وقوزی اتی ویوغرت ایله بشوررلر), in turcica lingua eodem nomine notus *F.*

توغاچ i. q. تواغچ q. v. *B.*

(علامت مخصوصه), turc. طغرا dictum, e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae : این نامه که خامه کرد بنیاد ✿ توقیع قبول روزیش باد ; inde 3) *usitat.* ipsum diploma s. mandatum regis (برات وامر وفرمان پادشاهی) *F.*; 4) cogitatio (سگالش) Gl. Sch.

تُوك [ô] oculus (چشم); 2) manipulus (دسته) capillorum vel lanae; 3) comae antiae equi (موی پیشانی وکاکل اسب), qua utraque posteriore significatione alii turcicam vocem esse contendunt *B.*

تول bellum, pugna (جنگ وپرخاش); 2) homo ore distorto (که دهان او کجواج باشد); 3) ambitus, circuitus oris (اطراف وپیرامون دهان) *B.*

تُول [ô] imp. v. تولیدن q. v.; 2) fuga, recessus (رم و وحشت) *B. F.*

تولاج dialecto Kharizmiae : unius frusti (یکپاره) *F.* sine exemplo. *C.*; 2) id, in quo sindonem dealbandi caussa madefaciunt (بزی آغرتمق ایچون اصلدقلری میر نظمی (نسنهیه دیرلر, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae, frigus describentis : جهان کشته بروی مهر محتاج ✿ چنان روی زمین زیخ [رنج *F.*] بسته تولاج *F.*

تولْبَرَه calceus; 2) forma calcei (پابوج والك (قالبی, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : کس زن بوده است چو کفش فراخ ✿ کیر سختش چو تولبره باشد *F.*

تُولچه [ô] nomen ponderis (وزن) *B.* in app. In lex. *SHL.* legitur : تولچه یعنی نود وشش حبهرا گویند. Proprie est diminut. vocis hind. تول (s. तोल) pondus; cf. تُوله.

تُولُش [ô], sec. *C.* تولَش, flamma (شعله), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : در آن شب بتولش زشمع وچراغ ✿ شده همچو روز آنهمه باغ وراغ *F.* Lex. *F.* auctor voci تولش duas tribuit significationes (ایکی معنی), quarum tamen solam priorem affert, posteriore prorsus omissa, quae fortasse est „potentia", ut in *C.* lex. legitur.

تولَك mutatio pennarum; inde تولك کردن plumas exuere (پر ریختن) *B.* s. پرانداران; 2) ingeniosus (زیرك) *B.* in appendice.

تولنگی i. q. تُلنگی q. v. *B.*

تُولَه [ô] malva (نان کلاغ وحبازی); cf. درتاج; 2) catulus (بچهٔ سگ); 3) genus canis venatici, s. vestigatoris *B.*; 4) تولَه tenue lutum (t. بالچیق ar. وحل), e. g. in hoc versu طالب آملی poetae : دو سال آمد که از خیل سگانت ✿ ترا چون توله فرش آستانت *F.*

h. p. تُولَه [ô] (s. तोलक) coll. تولچه et hind. تولا et توله pondus definitum (معین), in Hindûstân duorum et dimidii مثقال valoris (بوزن دو مثقال ونیم) *B.*; cf. Rosen Narr. p. 83, 4 et *Shaksp.* lexicon s. v. تولا.

تَولیدَن elata voce clamare (صوت بلند ایله هایقرمق) *F.* sine exemplo; 2) et تولیدن infigere, pungere, sagitta ferire (اوقلمق وصانجمق), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : که ✿ رسیده راحتی جان حزینرا پیکان مژه بر سینه تولید *F.*

تُولیدَن [ô] coll. توریدن secedere, aufugere (رمیدن ودور شدن وبیکسو رفتن) *B.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae, stellas describentis : سخت می تولی زترببعات او ✿ وزدلال وکینه وآفات او *F.*

تولیکَن i. q. تواکن milvus *F.* ex شرفنامه.

توما gemellus *C.* ex vers. pers. Nov. Test. Vox ex ar. توأم orta.

تومار i. q. طومار capsula (لوله) argentea vel aurea, in quam amuletum (تعویذ) recondunt, quamque de collo infantis suspendunt *B.* in appendice. Usitatior est lectio طومار *SHL.*, quam alii arabicam formam vocis تومار dicunt *HK.*

تومان lingua Kharizmiae et mongolica : decem millium numerus; myrias

(زبان خوارزم وزبان مغانده اون بيك عدد) *F.*; decem millia militum Gol.; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 280, qua significatione etiam in arabica lingua usitata vox est; cf. Freyt. lex. s. v.; 2) decem millia dinariorum, qua significatione etiam تومن scribitur (بمعنى تومن است كه ده هزار دينار باشد) *B.* in appendice; a sum of money equal to 10,000 arabic silver drachmas (which are about one third less than those of the Greeks); also, a sum equal to fifteen dollars and a half; 3) districts into which a kingdom is divided, each being supposed to furnish 10,000 fighting men *Shaksp.* When the city of Samarkand, for example, therefore, is put down for seven tômâns, it implies, that she must hold 70,000 men ready for the field on the requisition of her sovereign *R.*; cf. تُمن s. تمان; inde تومان دار et تومان دارى i. q. تمن دار et تمن دارى q. v. s. تُمن; 4) i. q. تنبان *F.* sine exemplo, qua significatione fortasse mala lectio pro توبان.

تُومَن [ô] pl. تومنات civitas, cui subditi sunt centum pagi (قصبه كه صد پارهٔ ده در تحت آن باشد). Vox turcica esse dicitur *B.*; 2) i. q. تومان decem millia dinariorum *B.* in appendice.

تَوَن coll. تَن corpus hominis (تن وبدن وجثهٔ آدمى) *B.*

تون intestinum (روده) non mundatum; 2) uter (زهدان); 3) coll. تُن et ar. تون fornax balnei (گلخن حمام); 4) nom. regionis in خراسان *B.*

تَونَك et تونَك i. q. توبك q. v. *B.*; cf. 1 توبك.

تَوَنگُر i. q. تَوَنگو q. v. *B.*

تُوَنگَر i. q. تُوانگر, e quo decurtatum est; cf. Rosen Narr. 52, 10.

تَوَنگو i. q. تَوَنگُر coll. تانگو s. تانگر tonsor capitis, chirurgus *B.*

تونكه et تُونَكه, sec. *F.* تُونكَه, i. q. تونك q. v. *B.*; 2) nox (شب) *F.* ex شرفنامه sine exemplo.

تونَه coll. تان 4 fila in subtemine superflua et non texta (چلّه) *B.*

تونى (suff. ى) ad regionem تون pertinens; 2) fur, latro (دزد وعيار وراهزن) *B.*; 3) e longinquo loco veniens (ايراق كلمش), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae:
رفته بوده از غم حسرت پى وصل نگار ✿
آمده اكنون چو تونى كرد سياحى دلم *F.*;
4) ignotus, cuius nec patria nec stirps scitur (اصل ولايتى وحسب ونسبى نا معلوم اولان) *F.* sine exemplo.

تونيز piper Khotâjense (پلپل خطائى) *HK. SHL.*

تُوَه [ô] coll. تودوه et ترووه socius, par, iunctus alteri (جفت) *B.*; cf. 2 توه.

تَوَه i. q. تَبَه q. v. *B.*, lit. ب cum و permutata.

تَوَه s. تَوِه phlebotomon (نيشتر فساد) *F.* ex شرفنامه sine exemplo.

تُوه [ô] i. q. تَه s. لاى s. پرده plica *B.*; cf. 1 تُو; 2) i. q. تووه q. v. *B.*

توى i. q. 1 تُو plica, in comp.: plex; 2) coll. 3 تُو et 2 تويك intra, intus *B.* Inde نُه توى noviplex et novem orbium aut sphaerarum coelum *M.* ex IK. Cf. ar. طوى.

تُوى [ô] convivium (جشن ومهمانى) *B.*

توى t. ling. turc.: nuptiae (عروسى) *B.*

تُويَچ [ô], sec. *F.* تُويچ, convolvulus (عشقه) *B.*

تُوى شير n. c. coll. 2 تُو cremore tectum lac (قيماقلى سود) *F.*

تويَك i. q. تونك; 2) (suff. ك) diminutivum vocis 2 توى intra, intus (مصغر توى كه اندرون خانه وغيره باشد) *B.*

تَوِيل calvus in anteriore capitis parte (اصلع) *B.*

تَه پُوشی n. c. drawers worn by women under their trousers *Shaksp.*

تَه پیچ n. c. a cap or cloth worn under the turband *Shaksp. R.*

تـه تـه multiplex, multipliciter (قات قات) *F.* ex المجمع.

تَـهاجـا expressio succi (شـیـره گـرفـتـن) ex uvis *B.*

تَه خانَه n. c. a cavern, a cellar, a room under ground, a lower story, a vault *Shaksp. R.*

تَه دَرز adi. c. new *Shaksp.*

تَـه دِل n. c. quod sub corde est, intimum, animi secretum *B.* s. پوست باز کردن.

تَـه دیـگـی (suff. ی) n. c. the scrapings of a pot; the burnt part of victuals that sticks to the bottom of a pot *Shaksp.*

تَـه رو n. c. the stuffing of a saddle *Shaksp. R.*

تَه غِربالی (suff. ی) n. c. *met.* grana exigua et id, quod post cribrationem remanet (دانهای کوچك وخالهء هر چیز) *B.*

تَهَک terra, pulvis (خاك); 2) et sec. *F.* تِهِك coll. تَه et تهی vacuus, nudus (تهی وخالی وبرهنه) *B.*

تَهْم et تَهَم (z. ...... takhma, fortis, a r. ...... tak, s. तक्, ferre, sustinere, phl. תוחם coll. s. ved. तक्‌ et *IC.* chitratakhma), qui statura corporis, robore et fortitudine parem habet neminem *B.* magnus, fortis, sine pari, incomparabilis (بزرگ ودلاور وبی نظیر) Gl. Sch.; 2) decurtatum ex تهمتن q. v., e. g. به پیمود اسب تهم راهرا Gl. Sch.; 3) coelum nonum (فلك نهم) Gl. in Des.

تَهَمتَن n. c. qui corpore robusto, fortitudine parem non habet (مردم قوی جثه وشجاع) دلاور بـی نـظـیـر .*B* (بی نـظـیـر) Gl. Sch.; 2) dux exercitus (سپهدار) *B.*; 3) cognomen athletarum رستم زال et بهمن *B.* Gl. Sch.; 4) servitium, obsequium

تُویل pars superior sincipitis, vertex capitis (بالای پیشانی وفرق سر وتارك سر); 2) signum (علامت), quod venatores in campo circum pedes ligant, quo fera (نخچیر) perterrita in laqueum (دام) incidat *B.*

e. تـویـن lingua Igurica s. Uigurica i. q. بخشی lama, Buddhae doctrinam profitens H. Mong. I, 198 not.

تُوین, sec. *HK.* تـویَن, amans, benevolus, benignus (مهربان شونده ومهربانی کننده) *B.* in appendice. *HK.*

تویَه i. q. توبه arcus coelestis *B.*

توئی nom. avis cuiusdam pusillae (پرندهء بسیار کوچك); 2) pro تو ای tu es *B.* in appendice.

تَه pars inferior, imum rei (زیر وپائین opp. بالا) *B.*, qua significatione teste *F.* etiam تِه pronuntiatur; 2) res singula, singulus (طاق opp. جـفـت); 3) i. q. تاه plica, in comp.: plex; 4) rubigo (زنـگـی) ensis, simil. *B.*

تـه coll. تَهَک s. تِهِک 2 et تهی adi. vacuus; 2) n. c. impression *Shaksp.* Cf. تَه 1.

تُه coll. تفو saliva; 2) sputum *B.*

تَهال spelunca, caverna (غار ومغارهء کوه) *B.*

تَهان i. q. تَهی vacuus, e. g. in hoc versu ابـو المعانی poetae : درون پـر شد از درد وغم آنچنان ۞ که از عقل ودانش دماغم تهان *F.*

h. p. تَهانَه (s. स्थान) a small fort *R.*

تَهانانیدَن causs. verbi تهیدن q. v. *C.*

تَه بازاری n. c. ground-rent of a stall in the market *Shaksp. R.*

تَه بَتَه plait by plait, every fold *Shaksp. R.*

تَـهـبَـل i. q. تَـهـمَـل deses, ignavus (کاهل); 2) edax, vorax (بسیار خوار); 3) ad nihil aptus (ایشه یرامز) *F.* ex مجمع الفرس sine exemplis. *C.*

تَه بَند n. c. a cloth worn round the waist, and passing between the legs *Shaksp. R.*

تهی چَشم adi. c. *met.* avidus (آچ کوزلو), وقتی e. g. in hoc versu خسرو میرِ poetae : غباری زآستان بفرست روی چاکرت ۞ تا کی تهی چشم کند با دیده امر خاك درت *F.*

تهی دَست manu vacuus *met.* pauper, inops; 2) avarus; 3) qui non primo loco sedet (مسند خالی یعنی کسی که در صدر ومسند نه نشسته باشد) *B.* in appendice.

a. p. **تَهی دِماغ** adi. c. ignorant *Shaksp.*

تِهیدَن vacuari (بوشالمق) *F.* sine exemplo.

تَهی دَو adi. c. otiose cursitans, vagabundus (بوش یلن), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : دوم براه غمت از غبار غیر تهی ۞ بجستجوی تو چون من کسی تهی دو نیست *F.*

a. p. **تَهی رای** adi. c. consilio dando impar (تدبیرده قصوری اولان) *F.* ex المجمع.

تَهی رَفتَن *met.* solum (تنها) ire; 2) a via aberrare (بیراهی کردن); 3) iter inutile facere; 4) ut pauper (مفلس) vel inscius (بیخبر) proficisci in locum *B.* in app. Inde **تَهی رَوی** (suff. ی) n. c. nom. abstractum locutionis praecedentis تهی رفتن *F.*

تَهیشَه nom. urbis sedisque regiae Feriduni *B.*

تَهیگاه n. c. hypochondrium (ما بین شکم وپهلو) *B.*

تَهی مِیان adi. c. cavus; cf. میان تهی s. v. تهی.

تَهی وَتَهَك vox ad genus اتباع pertinens, vacuus et nudus *B.*

تی decurtatum ex تِهی, vacuus *B.*

تَیار ready, prepared, finished, complete; inde تیاری (suff. ی) n. abst. praecedentis *Shaksp. R.* Inde تیار کردن praeparare, parare, conficere *B.* s. v. باولی coll. Rosen Narr. 75, fin.

تَیان et sec. *F.* تِیان olla magna orificio aperto (دیگ سر گشاده بزرگ) opp.

(بندگی وفرمان برداری کردن) *B.*; 5) coll. تهم 3 coelum nonum Gl. in Des.

تَهمَك (suff. ک) diminut. vocis تهم; 2) i. q. تهك 2 vacuus, nudus *B.*

تَهمَل i. q. تهبل q. v. *F.*

تَهمورَث s. تَهمورَس nom. regis Persarum tertii dynastiae Pêshdadiorum; 2) anima ratione praedita coelestis (نفس ناطقه فلکی) *B.*

تَهمیم nom. athletae celebris ex familia رستم زال *F.* sine exemplo.

تَهمیشَه [ê] nom. silvae (بیشه) in دار المرز prope silvam نارون dictam *B.*

تَهمینَه nom. filiae regis سمنگان, matris Sohrâbi (سهراب) Gl. Sch. Num forte ad vocem تهم referendum?

تَه نال n. c. the mounting at the upper end of a scabbard *Shaksp. R.*

تَه نشان n. c. inlaid (particularly : iron with gold) *Shaksp.*

تَه نِشین n. c. in fundo sedens, sedimentum, faex *B.* s. v. دُرد.

تِهو pro تیهو, e quo decurtatum est *B.*

تُهو i. q. تفو saliva; 2) sputum *B.*

تَه وَبالا infra et supra, *met.* a) perturbatio, inconstantia (اضطراب وبی قراری); b) paedicatio, quam duo pueri alternatim exercent (حصول مطلب دو پسر امرد هم یکدیگررا) *B.*

تَهِیّ ar. et تَه et تی coll. et تُهی et تِهی et تَهی et h. תהוּ vacuus (خالی opp. پر) *B.* Inde میان تهی adi. c. cavus; نان تهی panis siccus *C.*

تِهی nom. urbis; 2) i. q. تُهی s. تَهی *B.*

تَهی پای adi. c. *met.* in cursu velox, pernix (یوریمده یوکرك) de equo, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae : وهم تهی پای بسی ره نوشت ۞ هم زدرش دست تهی رای گشت *F.*

تـیـانـچـه (suff. چه) i. e. olla parva orificio aperto *B.*

تِیب [ê] malum (ar. سیب تفاح); 2) attonitus, perculsus; inconstans (سـر گـشـتـه (ومدهوش وبی قرار وشتاب زده *B.*

تـیـبـا coll. تیباش 2 gesticulatio vel lusus amatorius (عـشـوهٔ محـبـوبان وناز خوبان), e. g. in hoc versu مـیـر نـظـمـی poetae : کنند صد گونه تیبا آن پـری رو ۞ فـریبد مردمان آن چشم آهو *F.*

تیباش fallacia, deceptio (فـریب); 2) blanditiae amatoriae (غـمـزه وعـشـوه) *B.*; cf. تیبا et تیتال.

تیب تِیز i. q. تیز تیب q. v. *F.*

تِیب وَشیب [ê], vox ad genus اتـبـاع pertinens : attonitus, perculsus; inconstans *B.*

تیتال coll. تیباش fallacia, deceptio (فریب); 2) blanditiae, adulatio (چاپلوسی) *B.*

تی‌تی i. q. تِتی q. v.; 2) nomen, quo uxores regum Ghîlanensium appellantur *B.*

تِیج [ê] filum netum (نـخ) sericum; 2) gossipium manibus divulsum; 3) sec. al. partes minutae gossipii, quae in carminando capiti et barbae carminantis adhaerent; 4) (coll. s. rad. तिज) sagitta (ar. سهم تیر); 5) pro پیچ torque, comprime (بیفشار) et contortus, compressus (پیچیده وفشارده) *B.*

تِیخ [ê] coll. تیز quaevis res acuminata vel cuspidata (هر چیز که سر آن تیز باشد) *B.*

تیخال i. q. تیغال q. v. *B.*

تیداک Judaeus (یهود). Inde تیداکی (suff. ی) Judaicus (یهودی) *B.*

تیر (e z. [zend] tistrya, coll. phlv. atia, p. تـشـتـر depravatum videtur, de q. v. Benfey Monatsn. p. 54 sqq.) nom. mensis quarti anni persici solaris, quo sol in signo cancri versatur; 2) nom. diei decimi tertii cuiusvis mensis, quem festum agunt Persae, quod eius nomen cum nomine mensis consentit eoque die festo preces facere et, quae necessaria sunt, petere optimum ducunt. Alii autem Persas ex alia ratione diem illum festum agere contendunt (de q. v. sub تیرگان alio illius diei nomine); 3) nom. genii (فـرشـتـه), qui iumentis (ستوران) praeest et negotia mense Tîr et die Tîr obeunda dirigit; 4) Mercurius planeta; 5) gradus dignitatis, magnitudo, potentia (قدر ومرتبه وعظمت وشوکت); 6) potestas, securitas, virilitas (تاب وطـاقـت وامـان ومـروت); 7) optimum quodvis et praestantissimum sui generis; 8) duae res statura, forma ceterisque qualitatibus inter se aequales (هر دو چیز که در جثه وترکیب وصفات دیگر باهـم بـرابـر باشند); 9) coll. s. तीर (an arrow Wils.) sagitta (ar. سهم) *B.* sive iaculatoria sive aleatoria, qua posteriore significatione in hoc versu ابو المعانی usurpatur : عشق تـو چو بازیء قمارست ۞ در حصهء من فتاده است تـیـر *F.* Sagittas in tali lusu aleatorio decem adhibent, docente *F.* lex. auctore, quarum tres infaustae habentur, seu sorte et portione carent, reliquis autem certa portio et pretium assignatur; inde 10) coll. ar. سهم, pars, portio, sors (حصه وبهره وحظ ونصیب وقسمت) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم نزاریء قهستانی poetae : چو لشکر جـمـع شد سه تیر کردند ۞ برای تعبیه تدبیر کردند *F.* et شمس فخری poetae : بـروز تیر ومه تیر عـزم شادی کن ۞ که از سپهر ترا فـتـح ونصرت آمد تیر et in hoc versu Schahn. : هـمـه ساله تیر تو از روز تیر ۞ بـزرگی وشادی وتاج وسریـر et versu حکیم سوزنی poetae : زشست زلف وکمان ابروان تیر قدان ۞ نمانـد بهره وحظ ونصیب وتیر مـرا *F.* et 11) quodvis lignum rectum vel erectum (چوب راست) ut a) trabes et tigna domui tegendae (تیری که خـانـه بـدان پـوشـنـد); b) malus navis (تـیـری که در میان کشتی نصب کنند); c) prelum torcularii (تیر عصاری); d) iugum librae (چوبی که هـر دو پلهء تـرازو

(از آن آویخته باشد); e) lignum vel cylindrus, quo pistores massam farinariam attenuant (تنك سازند) (خمیر نان); f) lignum, quo sacchari coctores succum conspissatum pulsant (تیری كه قنادیان شیره بقوام آورده را بآن بزنند ولت كنند); g) cylindrus ad subigendum cibum e farina paratum تتماج dictum (تیر تتماج); h) lignum ulnae (تیر گز), similia *B.*; i) ferrum subtile et longum gossipio extrahendo (پنبه قوپارجق اینجه واوزون دمور) *F.* a similitudine sagittae, ut videtur, derivanda significatio; 12) filum (رشته); 13) pilus (موی); 14) glans vel globus tormentarius, simil. (گلولهٔ توب وتفنك وامثال آن); 15) fulmen et tonitrus (صاعقه وطوفان); 16) genus serpentis (مار); 17) fructus palmae progerminans (شكوفهٔ خرما ar. طلع); 18) narcissus flos (گل نرگس); 19) ira, iracundia (خشم) *B.*, e. g. in hoc versu امیر خسرو poetae : سهلست اینكه تیر تو بس كه نایستاد ۞ بلكه نایستاد به پیش تو گاه تیر *F.*; 20) autumnus (فصل پائیز) *B.*; mensis autumni (ماه خزان) Gl. Sch.; 21) carbasus, vel pannus gossipinus tenuis et candidus (كرباس); 22) genus panni candidi (موری وآن نوعی از پارچهٔ سفید); 23) planities, desertum (صحرا وبیابان); 24) angustus (گشاد ar. ضیّق opp. تنگ) *B.*, e. g. in hoc versu حكیم سنائی poetae : آنكه در پیش سخن تیغ زبانش كه زخم ۞ از پی فائده چون تیر میان بندد تیر *F.*; 25) coll. تیره (e quo decurtatum videtur) obscurus, tenebrosus (تیره وتاریك); 26) coll. تیریز (e quo decurtatum videtur) pars illa vestis, quae تیریز dicitur q. v.; 27) et تِیر i. q. تَیور q. v. avis quaedam pavoni feminae similis *B.* Praeterea addit *F.* lex. auctor hasce alias significationes : 28) princeps, caput populi vel familiae (سر قوم یعنی رئیس الجماعه), quam tamen significationem versus ابو المعانی poetae : هم كرا باشد زجور وناز تو قدش كمان ۞ در میان عاشقانت تیر گردد بی خلاف minime probat; 29) dux viae (دلیل); 30) pruna candens (اخگر); 31) species formicae (بر نوع سوزنده); 32) ora aut fimbria vestis (قفتان اتكی‌نك طولائی سی) *F.* sine exemplis. — Denique significatio „Tigris fluvius", quam offert *M.* lex., e quo *R.* illam recepit, non ex lexicis persice scriptis desumta est, sed ex hisce verbis : *(unde Tigris fluvius a celeritate L. War. P. P.* 41), quae uncis inclusa Castellus ad vocem تیر annotavit ob eamque caussam pro falsa habenda est. Attamen verum est veterum scriptorum Strabonis, Plinii, Curtii al. testimonium, Tigrum fluvium a celeritate vocari eiusque nomen sagittam significare. Nam praeter illius fluvii nomen اروند, quod in Schahn. saepius legitur et coll. z. arvaṭ s. arvanṭ proprie **c u r r e n s**, **r a p i d u s** significat, aliud est medo-persicum **t i g r a** in inscriptionibus cuneatis usitatum et cum voce z. tedjâo, tedjerem et phlv. tedjera i. e. fluvius, currens, in Anquetilii vocabulario allata, cognatum, quod una cum persicis تیج sagitta, تیغ gladius, تیخ et تیز acutus, al. ad radicem z. [zend] tikhsh, s. तिज् acuere, referendum est, ad quam etiam vox pers. تیر sagittam significans pertinere potest, quum illius primitiva forma **tîgra** fuisse videatur, e qua elisa lit. g orta esse potest, ut s. तीर sagitta e. तीव्र pro तीग्र, lit. v cum g permutata, contractum videtur. — A voce tigra *IC.* vel synonyma zendica cum ea consentiente derivanda etiam videntur usitata Tigris fluvii nomina pers. دژله, ar. دجلة, aram. דִּגְלַת et ܕܶܩܠܰܬ et ipsum hebr. חִדֶּקֶל, in quo explicando Gesenii (thesaur. ling. hebr. s. v.) sententia maxime probanda videtur, quum doceat, Hebraeos, ipsum nomen proprium דקל aciei et velocitatis potestatem habere ignorantes, huic simplici formae adiectivum חד acer, velox

praeposuisse, cuius generis pleonasmi ex eodem fonte coorti passim in lingua hebraica obvii sunt. Cf. etiam Benfey Monatsn. p. 202.

تیر اَبر n. c. coll. تیر 25 nubes atra *R.*

تیرِ آتش بازی i. q. تیرِ هوائی q. v. s. دوخ *B.*

تیرازَه et sec. *F.* تیرارَه, arcus coelestis, iris (قوس قزح) *B.*; cf. تبراز.

تیراست et تیرَست ling. pehlevica (پهلوی): trecenti *B.* Alia forma vocis praecedentis ترست est q. v.; cf. تیرست.

تیرِ آسمانی i. q. تیر شهاب q. v. *B.*

تیر اَفگَندَن (sagittam iacere) *met.* mala imprecari, obiurgare (دعای بد کردن وطعنه زدن) *B.*

تیر انداختَن sagittam iacere, coniicere. Inde تیر انداز n. c. sagittarius et تیر اندازی (suff. ی) sagittae emissio, ars sagittaria; 2) ludus sagittarius *B.* s. خصل.

تیراه avis quaedam viridis, cuius plumae in pictura auraria (زر دوزی) adhibentur, alias سبزک dicta *B.* in app. *HK.*

تیر باران n. c. nubes telorum *F.* inde تیر بارانِ سَحَر *met.* gemitus, fletus tempore matutino (آه سحر وگریهٔ سحر) *B.* in appendice.

تیرِ بازویِ چَرخ *met.* Mercurius; 2) genus sagittae, quod arcu کمان چرخ dicto emitti solet (بر نوع اوقدر کمان چرخله آتیلور) *F.* ex شرفنامه sine exemplo. Sec. *B.* in app. i. q. تیر چرخ q. v.

تیرِ پَرتابی (suff. ی) sagitta scopum quamvis remotissimum attingens (منزل اوقی) *F.*; cf. پرتاب.

تیر بُردَن *met.* i. q. تیر انداختن sagittam iacere, e. g. in hoc hemist. Schahn.:

چو آرش که بردی بفرسنگ تیر Gl. Sch.

تیربَند n. c. cingulum (کمر) ex pilis camelinis textum, quod supra togam talarem (قنطوره) in medio corpore ligant cursores (شاطران), de una illius extremitate anulum pollicis (زهگیر), dentiscalpiorum capsulam (خلالدان) similesve res suspendentes et tintinnabula (زنگها) ad illud alligantes *B.*

a. p. تیرِ بُندُق a musket-ball *R.*

تیرِ تُتماج coll. تیر 11, g. cylindrus, quo in attenuanda massa farinaria, ex qua تتماج paratur, uti solent *F.*

تیر تَخْش n. c. missilia et tormenta bellica (تیر هوائی وآتشبازی) *B.*; cf. دژاهنج et تخش.

a. p. تیرِ تَظَلُّم *met.* suspirium oppressi (آه مظلومان) *B.*

تیرِ تیزْ پَر sagitta velocissime volans, i. q. تیر پرتابی *F.*

تیرِ تیماج i. q. تیر 11, g *B.* in appendice; cf. تیر تتماج; varia lectio videtur.

تیرِ چَرخ *met.* Mercurius planeta; 2) missile pyrium bellicum in Hindûstân usitatum, ubi بان dicitur (چیزی مانند تیر هوائی که از آهن سازند ودرون آنرا پس از باروت کرده آتش زنند وبجانب دشمن سر دهند) *B.*

تیرِ خاکی sagitta scopum facillime attingens (نشان اوقی) *F.*, e. g. in hoc versu کمال خجندی poetae : تیر خاکی نبود رسم که دور اندازند ۞ خاکیم من زخودم دور مینداز چنین *F.*; a light, small-headed arrow *Shaksp.* *R.*

تیرِ خانَه v. s. v. تیر 11, a.

تیر خوردَه adi. c. sagitta transverberatus, e. g. in hoc versu عبد الله هاتفی poetae : کند حمله چون تیر خورده گراز ۞ شود فرض فرزانهرا احتراز *F.*

تیرْ دان n. c. pharetra *B.*; cf. ترکش s. تیرکش.

تیر رَس n. c. a bow-shot, the range of an arrow *Shaksp.*

تیرِ رویِ تَرکَش *met.* parata, expedita res quaevis (حاضر وآماده اولمش هرنه اولورسه), e. g. in hoc versu حکیم رکنا poetae : ما چو می آییم در میدان عشق ✿ ناله تیر روی ترکش میکنیم et طالب آملی poetae : مارا غلوی زمزمه با معجز دمست ✿ کان تیر روی ترکش عیسیء مریمست *F.*

تیرزَن n. c. i. q. تیر انداز sagittarius *Shaksp.*

تیرست i. q. تیراست s. ترست q. v. *F.*

a. p. تیرِ سَحَر *met.* lux aurorae falsae; 2) gemitus primo diluculo ob dolorem editus (آه سحری); 3) mala imprecatio (دعای بد) *B.*; cf. تیغ سحر.

a. p. تیرِ سَقف v. s. v. تیر 11, a.

a. p. تیرِ شِهاب i. q. تیر آسمانی *met.* stella cadens *B.* s. دُخ.

a. p. تیرِ فَلَک coll. تیر چرخ Mercurius planeta *B.*

a. p. تیرِ قُرعَه duae sagittae, quibus in divinando utuntur (که بدان فال گیرند) *B.* in appendice.

تیرَک (suff. ک) diminut. vocis تیر q. v.; 2) bullae (آبلها) aquae ferventis; 3) vapores ciborum, qui coquuntur; 4) punctio, quae ex dolore in membris oritur (جستن درد ووجع در اعضا) *B.* Inde تیرک زدن *met.* prorumpere et cum impetu ac strepitu exsilire, de aqua scaturiginis vel sanguine vulneris (صو فسقیەدن یا خون یارەدن قان آتیلوب چقمق), e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae : چو خونی که تیرك زد از فرقگاه ✿ یلانرا بر افراخت پر کلاه *F.*

تیر کاری n. c. the piercing of the body by an arrow *Shaksp.*

تیرگان (suff. گان) nom. diei decimi tertii mensis تیر, quem festum agunt Persae in memoriam pacis eo die inter Afrâsiyâb Iraniae dominum et Minôćihr Persarum regem initae. Pax ea lege constituta est, ut regni fines scopo sagittae a quodam militum regis Minôćihr emissae terminarentur. Sagitta igitur hunc in finem confecta et a sagittario Arash (آرش) e montibus Tabaristaniae orientem versus emissa quum ad ripam fluminis Oxi cecidisset, ipse Oxus regni terminus constitutus est *B.* Sed alia narruntur sub alio illius diei nomine آبریزگان.

تیرگَر (suff. گر), qui sagittas conficit *B.* in appendice; inde تیرگری (suff. ی) n. c. ars sagittas conficiendi *Shaksp.*

تیرِ گَردون *met.* sol; 2) fortunae vicissitudines (حوادث آسمانی); 3) sec. al. Mercurius planeta *B.*

تیرکَش n. c. i. q. ترکش pharetra (تیردان) *B.*; 2) an aperture, an embrasure, a loop-hole *Shaksp. R.*

تیرِ کَشتی v. s. تیر 11, b.

تیرگی (تیره suff. ی) i. q. تاریکی obscuritas, status turbidus; cf. راون; 2) parva nigredo (اندک سیاهی); 3) *met.* perturbatio animi, animus tristis (کدورت خاطر) *B.*

تیرَم et تیرُم domina, matrona nobilis, veneranda (بانوی اعظم وخاتون بزرگ) *B.*; cf. تبرم.

تیرْ ماه n. c. i. q. تیر 1 nom. mensis quarti anni persici solaris *B.* in app. *HK.*

تیرْمهی n. c. genus uvarum; 2) nom. medicamenti (داروی); 3) pastinaca (گزر وزردك) *B.*

تیرِ نان cylindrus massae farinariae extenuandae *F.*; cf. تیر 11, e.

تیرِ ناوَك an arrow discharged through a tube *Shaksp.*; cf. ناوك.

تیرَه obscurus, tenebricosus, subniger, ater (تاریك وسیاه فام) *B.*, ut de luna obscura : درخشان کند تیره ماه ترا Spieg. Chr. 52, l. ult.; de oculo caligante, e. g. روشن بدیده ام نشود روی اینجهان ✿ کین چشم تیره کی بتواند نظر کرد *F.*; de nocte atra, شب تیره Frag. 32, 21, coll. Chr. Sch.

48, 265; de terra nigra تیره خاك q. v. infra; 2) luto inquinatus, turbidus, de aqua (آب گل آلود) *B.*; 3) et *met.* e. g. تیره جان n. c. animus tristis Chr. Sch. 38, 151; تیره بخت adi. c. obscurae sortis, male fortunatus, infelix, e. g. in hoc versu خاتم کاشی poetae : تیره بختیم بنوعی که حریفان در روز ✿ شمع همراه خود آرند بکاشانهٔ ما *F.*; تیره روزگار adi. c. i. q. تیره بخت *M.*; تیره بختی s. تیره روزی (suff. ی) n. c. infortunium, calamitas *Shaksp.* Alia eiusmodi composita vide infra. Inde تیره شدن obscurum, turbidum fieri; 2) *met.* indignari, irasci (قاقیوب غضبه کلمک) *F.* ex Fg.; moerore, tristitia affici *M.* et تیره شدن آب اختران *met.* splendorem, nitorem amittere, de stellis (رفتن آب وروشنی اختران) *B.* in appendice.

تیُرَه avis quaedam, gallina nigra (الدجاجة الاسود) dicta, instar lusciniae canora *F.* ex کتاب السامی. Fortasse eadem vox atque تیور etiam تیُر et تیر scripta; cf. تیر 27.

تیرَه خاك n. c. terra turbida, nigra Spieg. Chr. 50, 8, Chr. Sch. 41, 191; 2) *met.* corpus tenebricosum i. e. terrestre (قالب مردم که بصفت ذمیمه مالامال باشد) *SHL.* (بدن ظلمانی) Spieg. Chr. 69, 11 et 13.

تیرَه خاکدان n. c. *met.* mundus (دنیا) *B.* in appendice.

تیرَه دست n. c. *met.* mundus (دنیا) *B.*

تیرَه دل adi. c. *met.* moestus, tristis (غمناك والمناك); 2) malevolus, malignus (کینه دار وبد گمان) *F.*

تیرَه رنگ adi. c. coloris turbidi, nigricantis; 2) spadiceus equus (t. قوله) *F.*

a. p. تیرَه کامل n. c. *met.* luna (قمر) *B.* et *HK.* ex القنیة.

تیرَه گل n. c. aqua turbida; vinum faeculentum (آب وشراب درد آمیز) *B.*

تیرَه کوز n. c. cribrum frumento purgando vel terrae cribrandae (غربال که غله وطپراق السرلسر) ar. صَرّان dictum *F.* sine exemplo, quam arabicam vocem lexica non offerunt.

تیرَه لگام et تیَرِ لگام n. c. frenum, quod ori equi iniicitur (آت کمینک دماغیدر) *F.* et alio loco : آت کمی یعنی لجامه کچورب آتك آغزنه اوررلر *F.*; capistrum s. illa pars habenae, quae gutturi subiicitur *vel* anulus gutturi equi apud Persas subdi solitus *C.* et *M.*

a. p. تیرِ هَوائی missile pyrium bellicum *B.* s. تیر چرخ et تیر تخش.

تیرِی راست nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur, e. g. in hoc versu امیر خسرو poetae : بر دل عاشق که بکشتن سزاست ✿ راست چو تیر آمده تیریءِ راست *F.* Falsa lectio pro تیزی راست esse videtur q. v.

تیریز [ê] i. q. تِریز q. v. *B.* Alia lectio est تیریچ, quam offert *F.*

تیرِ یکدست (*qs.* unius manus sagittae) i. q. تیر باران *F.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : چو انداختند دلیران تیر ✿ شکست خصمرا کشتند یکدست.

تیز crepitus ventris *B.* Inde تیز دادن crepitum ventris emittere (ضرطه اورمق), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae satiram scribentis : توان گفتن یکی اشعار ✿ شاید نباشد کار او کم تیز دادن *F.*; cf. تیزیدن.

t. تیز [ê] ling. turc. (ترکی) : citus, celer (زود) *B.*, quae vox persica تیز esse videtur.

تیز [ê] (coll. تیج 4 et تیخ et تیغ, s. तीक्ष्ण, तिग्म al., quae ad r. z. ……… tikhsh, s. तिज् acuere, referenda sunt) opp. کند acutus, acer *B.* et *met.* e. g. de igne acriter flagrante Schahn. I, 516, 357, ed. Mohl, Chr. Sch. 27, 20; de foro fervido Gul. 58, 20; de ingenio acuto

vel acri Fleischer Ali's Spr. 41, 8, coll. تیزویر et syn. تیز هوش, تیز بصر, تیز عقل, تیز فهم, al.; de homine acrioris naturae (حدتلو آدمه تیز طبع دیرلر), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : اگرچه باده فرح بخش وباد گلبیزست ✿ ببانگ چنگ مخور می که محتسب تیزست F.; inde تیز کردن acuere et *met.* ferventem facere, excitare (گرم کردن) Spieg. Chr. 75, med. et تیز گردیدن iratum fieri, irasci (خشمگین شدن) *B.*; 2) velox, promtus, agilis, e. g. تیز تاز adi. c. celeriter currens *equus* Spieg. Chr. 41, med.; idem significant adiectiva comp. تیزپا *F.*, تیز گام *Shaksp.* et تیز رو s. تیز رفتار *F.*; coll. تیز بال *R.* s. تیزپر *M.* adi. c. celeriter volans; یوز تیز panthera agilis Chr. Sch. 92, 97, ubi pro mendoso توز تیز sic legendum est; تیز دست adi. c. manu promtus, agilis *M.*; تیز کار adi. c. promtus in agendo *R.*; تیز کام adi. c. cito voti compos factus, recentis fortunae (نو دولت) *F.*; دولت تیز fortuna promta Gul. 175, 2 et coll. infra تیز دولت et تیز وتند زبان, al.

تیزر i. q. تژ 1 et 2. *F.* sine exemplo.

تِیزاب n. c. virus chemicum aurifabri, aqua fortis (کسکین صو) *F.*; cf. Spieg. Chr. 148, l. ult. et تنداب.

تیز تای i. q. تیزنا s. تیزنای *F.* sine exemplo. *C.* Falsa lectio videtur.

تیز تیب i. q. تیز تیب n. c. coll. تیب 2 crepitus ventris stuporem movens, e. g. in hoc versu ابو المعنی poetae satiram scribentis : پی اندر پی زند ضرطه که گویند ✿ بتیز تیب کونش طبل دربند *F.*

a. p. تیز دَولَت n. c. is, cuius fortuna non manet, celerrime inclinat (شخصی که دولت اورا بقائی نبود وزود زوال پذیرد وبر طرف گردد) *B.* s. دیو دولت; cf. تیز 2.

تیز زَبان adi. c. i. q. تیز وتند زبان q. v.

a. p. تیز طَبع s. تیز طَبیعَت s. تیز مزاج adi. c. acrioris naturae *homo*; cf. تیز 1.

تیزَک [ê] (suff. ک) eruca herba (تره تیزک ar. جرجیر) *B.*; lepidium sativum *Shaksp.*

تیزَك (suff. ك) crepitus ventris lenis (ضرطهء آهسته) *F.* et dicitur de crepitu ex ore emisso, ut contemtus et ludibrii ergo fieri solet *C.*; inde تیزك دادن ore sonum edere (آغزدن صدا چقارمق) *F.*; crepitu oris emisso irridere alqm *C.*

تیز کَردَن et تیز گَردیدَن v. s. v. تیز 1 *B.*

a. p. تیز مِزاج adi. c. i. q. تیز طبع q. v.

تیز مَغز n. c. *met.* homo promtus, expeditus (مردم تند وتیز که زود از جا در آید) *B.* Gl. Sch.

تِیزنا s. تیزنای *SHL.* (suff. نا) locus aciei (محل تیزی) gladii, simil. *B.*, e. g. in hoc versu جمال الدین عبد الرزاق کاشی poetae : زوصف تیغ تو زان قاصرم که اندیشه ✿ بریده گشت چو بر تیزناش کرد گذار *F.*

تیز وتُند زبان adi. c. acer in dicendo, lingua vel sermone promtus *B.* s. آتش زبان, ubi haec interpretatio ponenda est.

تیزْ ویر (cf. ویر) adi. c. i. q. تیز هوش acuto vel acri ingenio praeditus, ingeniosus, sagax; 2) valde acutus (بسیار تیز وخداوند تیزی) *B.* Alia synon. sunt تیز بصر, تیز عقل, تیز فهم, al.

تیزَه trabs, tignum (turc. مرتک) *F. C.*; 2) frustum et dimidium (پاره بوچق ترکیده الغمر صالغمر دیرلر) *F.* sine exemplis.

تیز هُش s. تیزهوش n. c. i. q. تیزویر *B.*; cf. Spieg. Chr. 41 init.

تیزی [ê] (suff. ی) acies opp. کندی *B.*; 2) pars prominentior, cacumen, fastigium *B.* s. طاق et خوچ 3 et بلوچ; 3) coll. تاجیک s. تازیک *gen.* Arabs nativus persice loquens (عربی نژادان فارسی زبانان); 4) *spec.* equus arabicus (اسب تازی); 5) zingiber (زنجبیل) *B.*

تِیزِي باخَرْز (cf. باخرز) n. c. nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur *B.*

تیزیدَن coll. تیز crepitum ventris emittere (بمعنی تیز دادن) *F.*

تِیزِي راست n. c. nom. soni (نغمه) cuiusdam musici, qui آوازه dicitur, etiam nomine کُردانیا s. کُردانیه noti. Tales soni sex sunt *B.*, quorum nomina s. v. آوازه 3 allata sunt. Cf. تیزی راست.

تِیشَه [ê] i. q. تَش q. v. securis, ascia *B.*; 2) rutrum maius ad scindendos lapides (طاش کسدکلری بیوك کولنك), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : عاشقی از همه فن باعث فارغ بالیست ☆ کوهکن سنگ تراشست بهمر تیشهء ماه *F.*

Phrases :

تِیشَه بَسر پای خود زَدَن *met.* opus suum collidere, perdere (برهم زدن وضائع کردن کار وبار خود) *B.*

تِیشَه بَسوِي خود زَدَن *met.* avidum esse, concupiscere (حریص وطامع بودن) *B.*

تِیشَهء فَرهاد تِیز کَردَن *met.* aggredi amorem (شروع در عشق نمودن) *B.*

تِیشَه زَن بیستون *met.* Farhâd (فرهاد), qui montem Bîstûn effodisse (کنده) dicitur *HK. SHL.*

تِیغ [ê], cf. تیز, *gen.* omnis res acuta ferrea vel alius materiae *F.*; inde تیغ خوشهء جو arista, aculeus spicae hordei *C.*; 2) *spec.* gladius (t. قلیج) *F.* شمشیر *B.*; 3) ferrum mucronis (خنجر), hastae (مزراق), sagittae (اوق), cultri (بچاق), securis bellicae vel manualis (تجاق); 4) scalprum ephippiarii (سراج), coriarii (مجلد), sutoris (کفشگر); 5) subula (بیز) sutorum, al. *F.*; 6) novacula (استرهء حجام); 7) scalpellus chirurgi *B.* s. بادکش 2; 8) altitudo, vertex (بلندی) montis *B.* سر کوه Gl. Sch., e. g. in hoc hem. Schahn.: زتیغ آمدم سوی آن غار تنگ Gl. Sch.; 9) apex aut margo tecti (کنار سطوح یعنی طام کناری), e. g. in hoc versu Schahn : مرا گفت بنگر بر تیغ کیست ☆ چو رفتی بگویش که از بهر چیست *F.*; 10) quaevis res alta et erecta (بلند وراست); 11) splendor, lux *solis, lunae ignis, simil.*; 12) nitor, praestantia chalybis (جوهر فولاد) *B.*; 13) alligatum et suspensum longum quid ventilando frumento (خرمنی صاورمق ایچون اوزون بغلدقلرینه دیرلر), e. g. in hoc versu استاد poetae : در آن ده فرود آمد از بهر لطیفی کشت ☆ یکی تیغ چون یافت اسبش بهشت *F.* Male, ut videtur, Cast. : frumenti acervus, in area excussus trituratus et iam ventilandus *C.*; 14) nom. herbae turc. سقرق dictae (سقرق دیدکلری اوته دخی دیرلر) *F.* sine exemplo. *C.*

Phrases :

تیغ زَدَن gladio vel alio instrumento secante ferire; cf. بادکش 2; inde تِیغ دوَدستی زَدَن gladio longo duabus nimirum manibus apto uti (تیغ دراز کار فرمودن یعنی بمقدار دو دست); 2) *met.* bellum acerbum, vehemens s. atrox gerere (جنگ کردن صعب); 3) multum capere ab hominibus (چیزی بسیار از مردم گرفتن) *B.* et hominibus dare (ودادن بمردم) *B.* in app.

تِیغ شُدَن *met.* a facie ad faciem venire, proximum esse alicui (رو برو شدن) *B.*

تـیـغ اَفراسیاب *met.* lineae radiales s. radii (خط شعاعی), qui ex splendore solis vel ignis vel luminis in scyphum (پیاله) cadunt; refractio radiorum *B.*

تِیغ اَفرُوز n. c. gladiorum politor *F.*

تیغال coll. تیخال nidus animalium; 2) medicamentum sali simile instar mannae (ترنجبین) spinis adhaerens; sec. al. nidus vermis (کرمی) est, quem fingit in frutice spinoso (بوتهء خار), et in quo est dulcedo subamara (حلاوتی بانلك عفوصتی),

ar. سُكّرُ العُشَر dictus, quo tamen alii resinam (صمغی) arboris spinosae et gummiferae عشر dictae intelligunt *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. عُشَر.

تِیغِ بیجادَه گون *met.* gladius sanguine inquinatus (خون آلود) *B.* in appendice; cf. بیجاده.

تِیغِ بی دَریغ ictuum ferax acinaces *M.*

تِیغِ خَورشید *met.* ortus (طلوع) solis; 2) radii (خطوط شعاعی) solis *B.*

تِیغ دار adi. c. gladium servans, ensifer (تیغ نگه دارنده ودارنده); 2) coll. تیغ 11 splendidus, lucidus (تابدار وروشن) *B.* in app.

تِیغِ دودَستی gladius longus duabus nimirum manibus aptus *B.* in app.

تِیغْ زَن n. c. gladio feriens; 2) *met.* nom. diei decimi tertii mensium anni persici regii *B.*

تِیغ زَنِ آسمان *met.* aurora vera (صبح صدق); 2) sol; 3) Mars planeta *B.*

a. p. تِیغِ سِتَم *met.* splendor iniuriae et oppressionis usus et frequentia (رونق ظلم ورواج تعدی) *B.*

a. p. تِیغِ سَحَر coll. تیر سحر gemitus ob dolorem primo diluculo editus; 2) precatio matutina; 3) lux aurorae verae et falsae *B.*

تِیغِ سَر n. c. *met.* rupes nuda (یالچین قیا) *F.* sine exemplo *C.*

تِیغ کَش n. c. gladium stringens, de strenuo athleta, qui solo gladio inimicum suum excipit *F.*

تِیغِ گوشتین *met.* lingua (زبان) *B.*

تِیغِ کوه altitudo, vertex montis (بلندی کوه) *B.* Cf. تیغ 8.

a. p. تِیغِ نُطق *met.* lingua diserta (زبان فصیح) *B.*

تِیغَه [ĕ] (suff. ه) lamina *B.* s. پشیزه.

تِیغَه باز n. c. lusor celebris ludi, qui ope gladiorum fit; 2) gladio feriens, strenuus bellator *F.*, e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : فدای گردش چشم دو تیغه باز تو ام ۞ که هیچ رشته بسر تیزیء نگاهش نیست *F.*

تیف dial. Ghîlanensi (گیلانی) : quisquiliae ex lignis parvis, spinis et festucis (خس وخار وخلاشه) *B.*

تیفا کُنَج et تیف کُنَج n. c. nom. soni (نوا) cuiusdam musici *B.*

تیکُوز [ŏ], sec. *F.* تیگوز, lac acidum siccum (کشک وقروت) *B.*

تیل (s. तिल) punctum (نقطه) *B.* نقطه که انتهای خط بدوست Gl. in Des.; 2) macula, naevus (نقطه وخال) *B.*

تَیلا scarabaeus (جعل منقش پر خط وخال) *B.*; cf. تیها et تیهان.

تیلا circulus s. anulus e fune tortus (چنبر رسن تاب) *B. HK. SHL.*; funis (رسن) *F.* ex فرهنگ مرزا ابراهیم.

e. تیلماچی interpres linguae (مترجم وترجمان); 2) opus perficiens (کارگذار) *B.* in app. *HK. SHL.* Vox cum *germ.* Dolmetscher cohaerere videtur.

تیل میزان n. c. the custom of Eastern princes weighing themselves with money, or provisions, which is afterwards given away in charity *R.*

تیلیا species minerae gemmiferae (نسر نوع معدنندر جواهر قسمندن) *F.* sine exemplo. Legendum esse تیلیا pro mendoso تیلپا, quod offert *F.* lex., ex allata vocis pronuntiatione : سکون یای تحتانیء اول وفتح ثانی وکسر لامله facile intelligitur.

تیلیک i. q. تِلَک 1 vestis in anteriore parte aperta brevibus manicis *B.*

تیم diversorium magnum publicum proficiscentibus patens (کاروان سرای بزرگ) *B.*; inde تیمچه (suff. چه) nom. diminut.

praecedentis (کاروان سرای کوچك) *B.*; 2) sec. al. تیم etiam significat : forum (بزازستان وچارسو), e. g. in hoc versu استاد لبیبی poetae : از شمار تو کس طرفه بمهرست هنوز ❀ وزشمار دگران چون درتیمر دو درست; 3) coll. تیمار moeror, tristitia مجمع الفرس (اندوه وگرفتگی دل) *F.* ex sine exemplo; cf. تیمار.

a. p. تیما, sec. al. تَیما *HK.* planities, desertum (دشت وبیابان) *B. HK.* Etiam arabica vox est, de q. v. Freyt. lex. s. تیماء.

تیماج i. q. تماج *B.* s. اپرنداخ et بَدره 1; 2) coll. آماج 2 scopus sagittae (نشانهٔ تیر) *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : تیر مژگانش چنان شد راست رو ❀ سینهٔ دل بوده تیماجش شنو *F.*

تیمار et تیمارَه (suff. ه) aegritudo, sollicitudo (غمخوارگی وغمخواری) *B.* Gl. Sch.; cf. Frag. 21, 9; 2) cura aegroti vel afflicti; medela, sanatio (خدمت وغمخواری ومحافظت کردن) *B.*; inde تیمار کردن mederi, sanare Spieg. Chr. 6, 3; 3) custodia (نگاه داشتن ومحافظت نمودن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 25, 16; idem significat تیمار داشت *ibid.* l. 12; 4) cogitatio, meditatio (فکر واندیشه کردن) *B.* Inde تیمار خانه n. c. nosocomium *M.* et تیمار کش adi. c. afflictus, aegrotus *R.*

تِیماس [ê] silva, arundinetum, saltus (بیشه ونیستان وجنگل), ar. اجمر *B.*

تیماو hebetudo mentis (ar. بلادت) *B.*

تیمچَه (suff. چه) v. s. v. تیمر 1.

تَیمُز i. q. تیموز q. v.

تِیمْسار [ê] et sec. Gl. in Des. تیمشار majestas, cognomen honorificum Dei, prophetarum et virorum nobiliorum, respondens ar. حضرت *B.* Gl. in Des.

تیمناك (suff. ناك?) auxilii latio, auxilium, subsidium (ar. مواسات) *B.*

تیمور ferrum (پولاد); 2) nom. regis noti *SHL.* i. e. Timur, etiam تیمور لنگ Timur claudus ob brevitatem unius pedis dictus, unde Tamerlan.

تیمور et تیمورَه lapis ex ventre animalium prodiens (حیوانات قارنندن چقان طاش), imprimis bovis silvestris (گاو بری), alias خرزه (خرزهره?) dictus, quae est theriacae (تریاق) species, cuius vis medendi antidoto (پادزهر) proxima est *F. C.*

e. تَیموز i. q. تَیمُز ling. mong. (مغلی) : ferrum (آهن) *B.* in app.; cf. t. تِمُر ferrum.

تیموك morositas, asperitas (عبوس وآن ترش روئی کردن واظهار کراهیت نمودن باشد) *B.*

تَینا gesticulatio vel blanditiae amatoriae (شیوهٔ خوبان وناز محبوبان), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : ندارم بعد ازین آرام یکسر ❀ هلاکم کرده آن تینای دلبر *F.*; cf. تیوا et تیبا.

تیناب quod in somno videtur, somnium (ar. رویا) *B.*; cf. بیناب.

a. p. تینِ اَحمَر ficus silvestris (انجیر دشتی) *B.* in app.; cf. vocem zend-pazendicam تین arabicae تین respondentem.

تینوس i. q. خرمن q. v. *F.* sine exemplo.

تینَه saliva (آب دهن) *B.* Sec. *F.* tela araneae (تار عنکبوت) *F.* sine exemplo.

تِیو [ê] vires, potentia (تاب وطاقت وتوانائی); 2) id est, nimirum (ar. یعنی vel ای) *B.* Sec. *F.* lex. etiam significat : a) bellicosus, strenuus (بهادر); 2) intelligens, sapiens (دانا), e. g. in priore hem. versus حکیم اسدی poetae : نگه کرد از دور سالار تیو ❀ گریزان وتازان بی هوش وتیو et in alio حکیم عنصری poetae : یکی مهره بازست گیتی که دیو ❀ ندارد بترفند او هیچ تیو *F.*

تَیوا i. q. تینا q. v. *F.* ex المجمع.

تیواز iniusta acquisitio (دسارت) *B.*

تیوای inconsiderate in rem incidere (تهور) *B.*

تیور coll. تیم 27 avis quaedam pavoni feminae similis ar. شفانین et شفنین dicta *B.*

تیوْرَک invidia (رشک وحسد) *B.*

تیوْسول gaudium vel laetitia ex alienis malis (شماتت) *B.*

تِیول pl. تیولات feudum, quod sic explicatur in Journal of the royal geographical Society t. X, p. 3 : „Tiyul is a grant of the crown revenues of any town or district : the individual receiving the grant is usually intrusted with its realisation, though not necessary so. The grant also extends only to his own life time, unless otherwise specified“ coll. Chardin voyage en Perse t. II, p. 253, et Not. et Extr. t. XIV, 1, 124, not. 1, ubi multa exempla ex Akbar-nameh et Vita Schah-Abbasi a Quatremère allata sunt.

تیها et تیهان i. q. تیلا scarabaeus *F.* sine exemplo; varia lectio videtur.

تیهو, unde ar. تیهوج, avis quaedam perdici (کبک) similis sed minor; cf. پرپر et غرفور et ذریس; 2) locus, ubi aqua restagnat, stagnum (ar. غدیر) *B.* Sec. *F.* significat etiam i. q. turc. یواش cicur, mansuetus, mitis *F.* sine exemplo. Sec. *Shaksp.* i. q. تهی vacuus.

ث

ث quarta arabici alphabeti litera, in numeris 500 significans, quam tamen Persae reiecerunt et in sola voce ثغ idolum, et sec. alios etiam in voce ارثنگ pro ارتنگ reperiri dicunt. Si in aliis vocibus legitur, aut cum lit ت, aut cum lit. س permutata est, ut in تهمورث pro تهمورس, quod arabice طهمورث scribitur et in کیومرث pro کیومرت; cf. Instit. ling. pers. §. 27. In parsica lingua lit. ث etiam in quibusdam vocibus reperitur respondens z. 𐬚 th et 𐬯 s, de q. v. Spieg. Gram. der Parsispr. p. 31, not. 3.

ثا nom. lit. ث in numeris 500 significantis. Praeterea in appendice lex. *B.* haec leguntur : یعیش من کل شیء یعنی زندگانی کند هر چیز, i. e. „vivum facit omne“.

a. ثادق nom. equi *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

e. ثافیسا i. q. تفسیا q. v. *B.* Alia lectio est ثافسیا; cf. Freyt. lex. s. v.

a. ثاقِب ardens, fulgens stella Freyt.; sed *F.* lex. auctor vocem significare dicit : „petens, mendicus“ (دلیاچی), quod probat hoc versu Hafîzi poetae : زرقیب دیو سیرت بخدای خود پناهم ✿ مگر آن شهاب ثاقب مددی کند سُهارا *F.*

e. ثالسقیس ling. graeca : semen quoddam persice سپندان dictum q. v. *B.*

a. ثامِر ling. arabica : phaseolus (لوبیا) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

a. ثَرَی terra (زمین) Gl. Sch.

a. ثُرَیّا Pleiades stellae (پروین) Gl. Sch.; 2) *met.* a) gemma nitens (گوهر آبدار); b) dentes amatae (دندان محبوب) *B.* in appendice.

ثُغ idolum (بت) *B.* Vox exotica videtur.

a. ثَغاریر genus cucumeris melonis (خربزه) parvi, eleganter striati et maculati, quod odoris praestantissimi caussa manu gestari solet (دستنبوی ar. شمام) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

a. ثُفاء i. q. خردل سفید i. e. تخم سپندان *B.*, de q. v. s. خردل et سپندان et Freyt. lex. s. v.

a. ثلاثهء غساله tria pocula vini, quae quovis die, stomacho cibis nondum onerato,

iuxta medicorum sententiam bibenda sunt, ut stomachus abluatur et ab humoribus corruptis purgetur, quod in persica lingua voce ستا (pro سه تا) exprimitur *F.* (سه پیالهٔ شرابی که بموجب قرار داد حکما هم نهار باید خورد تا معدهرا از اخلاط بشوید وغسل دهد وآنرا بعربی ثلاثهٔ غساله گویند) *B.* s. ستا.

e. ثُلْثَان ling. syr.: solanum (سگ انگور ar. عنب الثعلب) *B.*; cf. ar. ثَلْثَانٌ.

a. p. ثَلجِ چینی (nix sinensis) sal sinense s. lapis albus, qui in collyriis (سرمه) adhibetur; 2) sec. al. nitrum (شوره) *B.*

a. p. ثَناگَر (suff. گر) et ثَنا گُستَر adi. c. laudator, encomiastes (مدّاح) *HK.*

a. ثَنایا pl. a sing. ثَنِیَّة duo dentes anteriores (دو دندان پیشین) *B.* in appendice.

ثَنَكك i. q. ارتنگ q. v. Primitiva vocis ثنكك significatio est pictura (نقش ونگار) *B.* Plura v. s. v. ارتنگ.

e. ثومس ling. syr.: i. q. ar. سعتر الحمار *B.* Est gr. θύμος, thymum; cf. Freyt. lex. s. v. ثُومُس.

e. ثیل genus plantae حرشف s. کنگر dictae, cuius aliud nomen est بید گیا q. v. Alii arabicam, alii syriacam vocem esse dicunt *B.* In Freyt. lex. legitur ثيل et ثَيِّل gramen quoddam.

a. ثَیموم i. q. ثُمام nom. plantae tritico (گندم) similis, quae ad delendam albedinem oculi adhibetur (بدفع سفیدی چشم بکار آید) *B.* in appendice.

ج

ج litera quinta arabici et sexta persici alphabeti in numeris 3 significans, quae est palatina lenis fortiori چ opposita, sed saepe et cum hac et cum sibilantibus ز, ژ, س et ش, raro autem cum aliis, ut cum ت in تارت pro تاراج et cum گ in آخشیج pro آخشیگ permutata, quae posterior permutandi ratio maxime locum habet, si persica vox in arabicum sermonem transit, ut بنج pro بنگ, لجام pro لگام al. et etiam de lit. ه valet, quae arabice scripta in lit. ج abit, ut بنفسه ar. بنفسج, دیباه ar. دیباج al.; cf. Instit. ling. pers. §. 28 et 69, 2. Literarum ج et چ discriminis quum lexicographi persici non semper rationem habeant; multae voces modo lit. ج, modo lit. چ, modo utraque hac litera simul scriptae leguntur ob eamque caussam sub lit. ج et چ simul evolvendae sunt. Varia vocum scribendi ratio in lexico semper accurate notata est.

جا s. جای locus (مکان) *B.* et *metaphorice quasi* tempus, opportunitas, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae: در آن زمین که نسیمی وزد زطرهٔ دوست ✿ چه جای دمزدن نافههای تاتاریست *F.* Inde آنجا ibi q. v.; — بجای a) pro; loco, vice *alicuius* (بدل) *F.*, e. g. همی چرم پوشد بجای حریر Chr. Sch. 65, 515, تا من بجای تو سر می جنبانم Spieg. Chr. 15 l. atp.; b) respectu *alicuius*, de, erga *in bonam et malam partem* (انکی حقنده) *F.* e. g. تو بجای پدر چه کردی خیر „tu, quodnam patri tuo pietatis reddidisti officium" i. e. pro animi tranquillitate patris Gul. 142, 1; نکوئی با بدان کردن چنانست ✿ که بد کردن بجای نیک مردان „pravis benefacere, perinde se habet, ac malefacere viris bonis Gul. 21, 3. 4 coll. Fleischer Ali's Spr. 51, 6 et 9 et hoc versu خواجه حافظ poetae: ده روزه مهر گردون افسانه است وافسون ✿ نیکی بجای یاران فرصت شمار یارا *F.*; — همه جا omnibus

locis, ubique; cf. Spieg. Chr. p. 26, l. 7; — هر جا كه ubicunque *ibid.* 26, 18; — يكجا s. يكجاى, uno eodemque loco; 2) simul, pariter Chr. Sch. 102, 265.

Phrases :

أز جاى دَر اوفتادَن *met.* superari Fleischer Ali's Spr. 55, 18.

أز جا شُدَن *met.* graviter perturbari.

بَجاست pro بجا است accidit.

بَجا آمَدَن s. بجاى آمدن prodire; cf. Chr. Sch. 76, 88; effici, accidere.

بَجا آوَرْدَن s. بجاى آوردن v. s. v. آوردن.

بَجاىِ خود بودَن loco suo collocatum esse (وضع الشىء فى محله) *B.* in appendice.

بَر جا بودَن in loco esse; inde عقلم بر جا mentis compos sum *M.*

بَر جا شُدَن s. بر جاى شدن locum invenire, effici, observari *M.*

بَر جا كَرْدَن s. بر جاى كردن praestare, exequi, observare *M.*

جا دادَن s. جاى دادن locum dare, concedere c. dat. rei Spieg. Chr. 39, 4; 2) to give an appointment; to protect *R.*

جاى داشتَن *met.* verisimile, probabile esse; 2) accidere *R.*

جا گِرِفتَن s. جاى گرفتن locum tenere, occupare Spieg. Chr. 33 med.; cf. جاگير s. جاى گير.

جا كَرْدَن s. جاى كردن i. q. جا گرفتن q. v. Rosen Narr. 36, 7.

جاى گَرم كَرْدَن *met.* quodam loco diutius commorari, otio frui (قرار وآرام گرفتن); 2) speculatum ire (بمراقبه رفتن) *B.*

جابُرسا s. جابُلسا, sec. *F.* جابلسا, nom. urbis in extremo occidente, in qua sunt mille portae, quarum unaquaeque mille custodes habet. Urbs mundi invisibilis (عالم مثال) dicitur esse et mansio ultima religiosorum (باعتقاد محققين منزل آخر سالك), qui vitae contemplativae dediti sunt *B.*; cf. ابحل et جابلقا.

جابُلقا, sec. *F.* جابلقا, nom. urbis in extremo oriente, in qua sunt mille portae, quarum unaquaeque mille custodes habet. Urbs mundi invisibilis (عالم مثال) esse dicitur et mansio prima religiosorum (منزل اول سالك), qui vitae contemplativae dediti sunt *B.*, e. g. in hoc versu poetae : خواجه سلمان بهر جائى كه خواهى رفت وخواهى خورد رزق خود ✿ نخواهد بيش وكم كشتن بجابلقا وجابلسا *F.*; cf. جابلسا.

جابْلوس et جابْلوسى i. q. چابلوس et چابلوسى *B.*

جابِليق interpres somniorum (معبر رؤيا) *F.* ex نسخة الحليمى, e. g. in hoc versu poetae : ابو المعانى يكشبى در خواب ديدم آن پرى ✿ كرده تعبيرش مرا يك جابليق *F.*

جاپوز nom. urbis in Turkistân *B.* In *F.* lex. legitur جاپور non جاپوربا, quod *M.* ex *F.* offert, nam با ad sequentia pertinet. Falsam lectionem recepit etiam *J.*

جاتاغ i. q. كليچهء خيمه i. e tabula foramine instructa (تختهء سوراخ دار), per quam palus (ستون) tentorii transmittitur *B.*; cf. جاناغ et چناب.

جاثَليق (gr. καθολικός) antistes Christianorum (پيشواى ترسايان) Gl. Sch.; قاضى وحكيم ترسايان *SHL.*; doctor Christianorum (عالم وعابد ترسايان) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. — Praeterea sec. لغت محمودى significat a) ignis, b) adulator (جابلوسى كننده), c) scriba (دبير) et d) machina bellica (منجنيق) *F.* sine exemplis et e) sec. al. tegumentum (بركستوان) *HK.*

جاجاف peccatum, crimen (گناه); 2) meretrix (زن روسپى); 3) ex لغت محمودى : siccus, aridus *F.* sine exemplis. Vox pro جاف s. جاف جاف falso lecta videtur; tertia autem significatione est arabica vox جافّ.

جاجَرم nom. urbis notae *B.* in appendice.

جاجرمینه nom. fontis, cuius aqua sole oriente evanescit sole autem occidente provenit *B.* Male, ut videtur, in lex. *HK.* legitur جاجرمته.

h. جاجم pro جازم a cloth thrown over the carpet to sit on *Shaksp.*

جاجم pro جاجیم q. v. *B.*; a fine kind of bedding or carpet *R.*

جاج نگر nom. urbis in Hindûstân *B.*

جاجیم et جاجم vestis vel stratum laneum crassius varii coloris; cilicium (بمعنی پلاس وفرشی باشد که آنرا از نمد الوان دوزند) *B.*

جاخسوک et جاغسوک s. جاغشوک falx messoria (داس) *B.*

جاداں n. c. a place, station, service, employment, consignment *Shaksp.*; cf. جای داں.

جادر i. q. چادر q. v. *F.*

جادنگو hac voce Parsi illum significant, qui dona pyreis vel Dasturis (دستور) vel Môbedis (موبد) vel Hêrbedis (هیربد) consecrata (نذر شده باشد) sumit et in usum suum convertit (گرفته بمصرفش رساند) *B.*

جادو (z. ‍ yâtu coll. s. ved. यातुधान) pl. جادویها Chr. Sch. 26, 5, incantatio (سحر) *B.*; 2) incantator (سحر وساحری) *F.*; cf. Frag. 21, 21; 3) *met.* de oculis amatae, e. g. in hoc versu: چشم تو جادویست که چون صورت فرنگ ☆ در یک نگه با همه کس آشنا شود *F.* et de superciliis Spieg. Chr. 118, 3.

a. p. جادو خیالی (suff. ی) n. c. imago, phantasma magicum (جادوانه وساحرانه) *B.* in appendice.

جادو زبان *SHL.* et جادو سخن n. c. *met.* poeta (شاعر); 2) oratio diserta, facunda (سخن فصیح) *B.*

جادو گری (suff. گر) incantator; inde جادوگر (suff. ی) incantatio *C. Shaksp.*

جادوئی (suff. ی) incantatio (سحر) *F.*; cf. *B.* s. تُنبَل. Falso *C.* et *M.* جادوی. Pro جادوئی, quod tribus syllabis longis constat, metro pedem amphimacrum exigente scribendum est جادوی vel accuratius جادُوی, plane ut بدخوی vel potius بَدخُوی pro بدخوئی; cf. Schahnameh t. I, p. 68, 10, ed. Mohl.

a. p. جادّه via patens, maior, regia (راه روشن وشاهره); proprie vox arabica (جادّة) in persicam linguam recepta *F.*; manner, practice *Shaksp. R.*

جادی crocus (زعفران) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. الجادی.

جار nuntius (خبر), quum dicant جار رسانید بما „nuntium nobis pertulit"; inde جارجی s. جارچی, qui nuntium perfert, nuntius, praeco (خبرجی ومنادی), e. g. in hoc versu مولانا وحشیء یزدی poetae: دهر زد جارجی [*F.* جارکی] ستمکاران ☆ ظلم آخر باین شود منجر *F.* Vox cum mongolica iar consentiens ad linguam vulgarem pertinere videtur, et legitur etiam in composito جارچی باشی „nomen supremi caduceatoris aulae persicae", quod offert Kaempfer in am. exot.; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 92, not. 1, et Mém. de l'Acad. de St. Pét. VI. sér., t. III, p. 182 et 370, not. 28.

a. جارُ النَهر coll. جمار النهر planta aquatica similis plantae نیلوفر dictae et arabico nomine سلق الماء nota *B.* Vox جار النهر ad arabicam linguam pertinet et proprie significat: „vicinus fluvii"; cf. Freyt. lex. s. v.

جارکون n. c. i. q. بزباز ar. بسباسه nux moschata. Alii corticem (پوست) nucis, alii eius florem (شکوفه) hac voce significari dicunt *B.*; cf. بزباز. In *F.* et *C.* lex. legitur چارکون.

جارُوب [*ô*] et sec. *Bh.* جارو et جاروبه et جای روب, scopae (turc. سپورکه) *F.*;

vox ex جا et روب a v. رُفتن composita est et proprie significat: „locum verrens" vel „locum verre" *F.* Inde جاروب زدن scopis purgare, verrere *B.* s. خاک زدن coll. Pend. 110 med. et hoc versu ابو المعانی poetae: بزن جاروب با مژگان راهش ✿ مبادا خار مژگان ریخته باشد *F.*; جاروب زن n. c., qui verrit *F.*; جاروب کش n. c. idem *Bh.* et purgator, cuius est munditiei in sepulcrali aut illustriore quopiam apud Persas fano curam gerere, quae muneris functio et honorabilis est et largo salario ornata *M.* ex Kaempf. am. exot.; جاروب از مژگان کردن (e superciliis scopas facere) *met.* speculari; 2) adorare (مراقبه وسجده کردن) *B.* in appendice.

جاست torcular (جائی که انگوررا در آن لکد زنند) *B.*; 2) pro جا است q. v. s. جا.

جاسوس coll. ar. جاسوس pl. جَواسیس a v. جس, explorator (شخصی که از ملکی بملکی دیگر خبر برد); 2) papaver album, alias خشخاش زبدی dictum *B.*; cf. خشخاش.

جاسوسی (suff. ی) exploratio; inde جاسوسی کردن explorare *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Cf. جاسوس 1.

جاش i. q. چاش ar. صُبره *B.*

جاغَر ingluvies (چینه دان) avium *B.*

جاغسوك s. جاغشوك i. q. جاخسوك *B.*

جاف meretrix, impudica femina (فاحشه وقحبه) *B.*

جاف جاف i. q. جاف simplex: meretrix, impudica femina *B. F.*; 2) ad venationem principis destinatum nemus (شاهلرك شکاره مخصوص اولان قوریسی معناسنه) *F.*, quae tamen significatio hoc قطعه poetae شمس فخری in *F.* lex. allato: خاك بر سر شاعری را کاشکی ✿ بودمی سر شوی یا نه پای باف ✿ یا مگر بودی که تا بر خوردمی ✿ زین جهان بی ثبات وجاف جاف minime probatur, quum mundus inconstans hoc loco tropice meretrix appelletur.

جاگَرم (pro جای گرم locus calidus, ut videtur) n. c. *met.* mansio firma, quies (قرار وآرام) *F.* ex محمودی sine exemplo. *SHL.*; cf. جای گرم کردن sub جا.

جاگُزین n. c. choosing a residence *R.*

جاکسو et جاکشو coll. خاکژی et خاکشو granum (دانه) lente maius, folliculo (پوست) nigro, nitente et subtili (شفاف ولغزنده ونرم), quo in medicaminibus oculorum utuntur *B.*; cf. تشن et چچجن.

جاکَمبو e. nomen honorificum significans i. q. امیر معظم وبزرگ مملکت „Emirus supremus". Vox mongolica esse videtur de q. v. H. Mong. I, 88, l. 1, coll. p. 91, not. 8.

جاکی arbor quaedam, e cuius ligno dentiscalpia (مسواك) conficiuntur *B.* Cf. جال 2.

جا گیر locum tenens, occupans; penetrans *M.*; 2) a possession in land granted either in perpetuity or for live, as a reward for services as a fee; a pension (in land) *R.*; ar. اقطاع *Bh.* Inde جاگیر تن s. جاگیر ذات assignment of land for personal support; جاگیر حشم lands granted for the support of troops; جاگیر سر an assignment of land for the support of an establishment of officers and servants *R.*; جاگیر دار n. c. the holder of a fee or jâgîr; a feoffee *Shaksp. R.*; cf. جای گیر.

جال (s. जाल) laqueus, rete, decipula (دام وتله ar. فخ et شُبّاك) *B.*, qua significatione et hindust. vox est; 2) coll. جالی et جَاکی arbor اراك dicta, e cuius ligno dentiscalpia conficiuntur *B.*

جالِش coll. چالش coitus (مباشرت); 2) coitus appetens; coitum saepe exercens *B.*

جالِشگَر (suff. گر) coll. چالشگر coitus appetens; 2) et جالسگر coll. چالشگر molliter et cum fastu incedens *B.*

جام هوش اَز دَست رَفت *met.* mentis impos factus est *HK.*

جامات s. جاماس s. جاماسپ s. جاماسف *B.* s. جامسب *F.* nom. sapientis cuiusdam (حکیمی) *B.*; nom. filii Danielis, sapientis celebrati et Veziri regis Gushtasp, qui auctor est libri جامسب نامه inscripti *F.*; cf. Frag. 24, 19; nom. Persiae regis, filii Pêrôzi (پیروز) gr. *Ζαμάσπης*, syr. ܙܡܣܦ dicti.

جام پُر اَز شیر وَمَی *HK.* et جام پُر اَز مَی *met.* poculum nectare (آب کوثر) plenum; 2) labia et os amatae; 3) oratio animos audientium permovens (بشور در اندازد وحال آورد); 4) poema praestantissimum (اشعار خوب) *B.*

جامِ بورَک patina (کاسه), in qua est puls بغرا dicta *B.* in appendice; cf. بورک.

جام جَم poculum Gamshêdi (پیالهء جمشید), in quo secreta septem orbium coelestium (راز هفت فلک) conspicienda erant; idem poculum etiam nominant جام جِهان نَما s. جام گیتی نَما i. e. „poculum mundum repraesentans" *SHL. HK. F.*

جام جِهان نَما i. q. جام جم *B.* in app.; 2) *met.* astrolabium; 3) *myst.* cor (دل) *B.* s. v. اسطرلاب.

جامْخانَه n. c. i. q. آینه خانه i. e. domus speculis circumquaque ornata (که درو دیوار آنرا شیشه بندی کرده باشند) *B.*; cf. آبگینه خانه.

جامدار decurtatum videtur ex جامه دار q. v. n. c. a keeper of a wardrobe; 2) a musqueteer *R.*; inde جامدارخانه n. c. a wardrobe *Shaksp. R.* et جامداری (suff. ی) n. c. protection, defence, guard et جامدان coll. جامه دان n. c. a wardrobe, a clothes-bag *R.* et جامدانی (suff. ی) a kind of cloth in which the flowers are wove and not worked (a muslin); 2) a

جالَندَر nom. regionis in سومنات *B. F.*; falso *M.* „locus delubri", quem secutus est *R.* et *J.*

e. جالوت (h. גָּלְיָת) Goliath *B.*

جالَه res quaedam e ligno et pabulo colligata, cui utres coriaceos vento inflatos supersternunt et in navigando insidunt; ratis (چیزی که از چوب وعلف بر هم بندند وچند مشک پر باد بر آن نصب کنند وبر آن نشسته از آبهای عمیق بگذرند) *B.*

جالی i. q. جال 2 nom. arboris اراك *B.*

جالیز [ê] i. q. پالیز, cuius formam arabicam alii esse dicunt *B.* In lex. *B.* et *HK.* legitur etiam پالیز [ê].

جالیسَر [ê] Jellasore in Orissa (India) *R.*

e. جالینوس *Γαληνός*, Galenus medicus Graecorum *B.*

جام poculum (پیالهء آبخوری) *B.*, sive vacuum sive plenum *F.* et *met.* Fleischer Ali's Spr. 23, 2; 2) speculum vitreum (آینهء از شیشه); 3) vitrum coloratum (شیشهای الوان), quod in cancellis (پنجره) domuum et balneorum adhibent; cf. تابدان 1; 4) nom. praefecti (حاکم) urbis تتّه; 5) nom. regionis in Khorâsân *B.*, a qua nomen accepit poeta Gâmî جامی, quod in pago illius regionis خرجرد dicto natus erat (اصل ومولد بندگی مولانا از ولایت جام است ومسقط رأس مبارکش قریهء خرجرد ومنشأ دار السلطنت هرات), verba Dauletschahi in vita poetae Gâmî.

Phrases:

a. p. بجام عَدل دادَن *met.* dare quod iustum est, neque multum neque paucum (بیش وکم ندادن وباعتدال دادن) *B.*

جام بَر سَنگ زَدَن *met.* poenitentiam agere et a vino abstinere (توبه کردن وگذشتن از شراب) *B.*

kind of leather basket; 3) (applied to utensils of metal, etc.) adi. flowered, sculptured or embossed *Shaksp.*

a. p. جامِ زِيبَقى *met.* poculum crystallinum (بلور) vel argenteum (نقره) *B.* in app.

جامَسب i. q. جاماسب q. v. *F.*

a. p. جامِ سَحَر *met.* sol *B.*; 2) zephyrus *Bh.*

a. جامِسَه faba aegyptia (باقلاى قبطى) *B.*

جامِ سيم poculum argenteum; 2) *met.* mentum (زنخدان) amasii *B.* in app.

جامِ شَهْرِيارى *met.* poculum magnum (بزرگ) *B.* Cf. جامِ عالى.

جامِ شير *met.* mamma (پستان شير دار) *B.*; 2) arundinetum (نيستان) *B.* in app.

a. p. جامِ صَدَف poculum e concha (صدف) confectum *SHL. HK.*

a. p. جامِ عالى *met.* i. q. جامِ شهريارى *Bh.*

جامْغول illegitime natus, spurius (حرامزاده) *B.*; cf. خشتوك.

جامِ فَرعونى *met.* poculum permagnum, quo in conviviis utuntur, e. g. in hoc versu poetae: حكيمِ خاقانى جامِ فرعونى اندر
آر كه صبح ✿ دست موسى بر آرد از كهسار *F.*

جامَكْخانه s. جامَكَه decurtatum ex جامَكاه locus vestium s. vestibulum balnei, quo vestes exuuntur *F.*

جامِ كَوثَرى *met.* poculum crystallinum (بلورى); 2) labia et os amatae *B.*

جامَكى et جامْكى quod servo (ملازم ونوكر وغلام) donant, quo vestes et victum sibi comparare possit (بجهت جامه بها وخوراك); 2) stipendium (راتب ووظيفه); 3) funiculus s. fomes tormentarius, bombardicus (فتيلهء تفنگ); 4) sedimentum poculi (دردى پياله) *B.* Vox a جامه (suff. ى) formata videtur lit. ه cum گ permutata.

جامِ گيتى نَما i. q. جامِ جهان نما *B.*

جامَكى خوار n. c. stipendio fruens, adiutus (علوفه دار); 2) *met.* potor vini (شرابخوار); 3) servus, famulus (پرستار وخدمتكار) *B.*

جامَكى دار n. c. a matchlock-man *R.*; cf. جامكى 3.

a. p. جامِ مَلِكِ مَشرِق s. جامِ — — شَرق *B.* in app. poculum regum orientis; 2) *met.* discus solis (قرص آفتاب) *SHL. HK.*

جاموار et جامْوارى i. q. جامه‌وار et جامه‌وارى *C.*

جاموتَلَه orator (گوينده) *B.* in appendice.

جاموش bos niger (گاو سياه) *HK.* Arabica forma vocis گاوميش bubalus esse videtur pro جاموس, quod ar. lexica offerunt.

جامَه pannus textus, nondum consutus (پارچهء بافتهء نادوخته) *B.* رخت پوشيدنى اسم جنسدر جميع لباسه وگستردنى *SHL.* اطلاق اولنور *F.*; inde جامهء نشست pannus ad sternendum, tapetum (دوشنجك اثواب), e. g. in hoc versu Schahn.: همه كرد كن خواسته هرچه هست ✿ پرستنده وجامهاى نشست *F.*; 2) vestis, vestimentum (قباى پوشيدنى) *B.* coll. پيراهن برگ بر درختان ✿ چون جامهء عيد نيكبختان Gul. 9, 1, et *met.* Fleischer Ali's Spr. 23, 2; inde 3) *tropice* vas vel involucrum rei, rem quasi circumdans (هرنكه بر نسنهنك مظروفى اوله آنك ظرفنه ومحيطى اولان شيشه جامه ديرلر), e. g. آب جامه i. q. مطهر gutturnium; شهر جامه i. q. بوستان hortus *F.* ex لغت محمودى; 4) apud poetas *F.* poculum; lagena vinaria, urceus vinarius (جام وصراحى وكوزه وكدوى شراب) *B.* Gl. Sch.; 5) palatium (سراى) Gl. Sch.; 6) sec. al. i. q. جامه *HK. F.*

Phrases:

جامه بَدَندان گرفتن *met.* fugere (گريختن) *B.*

جامه بَر قَدَش تَنگ آمد *met.* indignatus, ira commotus est (برينك طبيعتى طاريلوب مضطرب اولدى), e. g. in hoc versu poetae: هركه آن يوسف خواجه آصفى
گل پيرهن انداخت قبا ✿ جامه بر قد
عزيزان دگر تنگ آمد *F.*

جامه در آنجا نهادن *met.* ibi mortuus est (آنده وفات ایلدی), quod hocce versu معین الدین شیرازی poetae probatur in *F.* lex. : شد دلق مرصع گرو باده وشادیم ✿ آخر بسر کوی مغان جامه نهادیم *F.*

جامه در نیل زدن *met.* plangere, lugere, in luctu esse (تعزیت وماتم داشتن) *B.*

جامه را رنگ داده بنیل *met.* vestis lugubris (جامهء ماتم) *HK.*

(در) جامه سیاه کردن *met.* in luctu esse (ماتم نشستن) *HK.*

جامه فوطه کردن *met.* vestem dilacerare (چاك كردن) *B.*; cf. فوطه et فوته.

جامه قبا کردن *met.* arcanum detegere (رازیسن آچمق), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : چون گل از نکهت او جامه قبا کن حافظ ✿ وآن قبا در ره آن قامت چالاك انداز *F.*

جامه نیلی کردن *met.* i. q. جامه سیاه کردن q. v. *HK.*

a. p. جامهء آخرت lodix feralis *C.*

جامهء بادرون s. جامهء بادرو femoralia interiora (ایچ طونی) *F.* sine exemplo.

جامه بر n. c. forfex pannaria *C.*; cf. بریدن.

جامه خانه n. c. locus panno et vestibus asservandis; vestiarium *B.*

جامه خواب et جامهء خواب lodix (رخت خواب) *Bh.*, e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : ✿ جدا کرد پس یوسف ژرف یاب زپیش زلیخا بشب جامه خواب ; 2) *met.* stratum, lectus (مفروشدن عبارتدر) *F.*

جامهء خورشید *met.* terra; 2) omne quod solem tegit, ut folia arborum, pulvis, nubes; 3) pupilla (مردمک دیده); 4) *myst.* corpus hominis, quum sit instar vestimenti animae, quae cum sole comparatur *B.*

جامه دار n. c. vestes manu tenens, offerens (servus) *B.* s. رسم ; cf. جامدار.

a. p. جامهء دال وگل species panni serici acu phrygia picti sic descripti : بر نوع قماشدر که زمینی دال وزمانی گل نقشی اولور, e. g. in hoc versu مولانا هزاری poetae : نباشد جامهء دال وگل شاهی هوس مارا ✿ که بر تن نعل وداغ حسرت ودرد تو بس مارا *F.*

جامه دان et جامدان sec. *F.* n. c. arca (صندوق) vestiaria; 2) vestiarium *B.*; cf. جامدان.

جامه زیب n. c. becoming one's clothes *Shaksp.* *R.*

a. p. جامهء سحر *met.* sol; 2) zephyrus *B.*

جامه شوی n. c. lotor vestium *C.*

a. p. جامهء عید *met.* vestis rubra; 2) flores verni *B.*

جامهء غوك res quaedam viridis serico similis in superficie aquae apparens; muscus aquaticus; 2) stagnum (جوی آب وشمر) (وغدیر) *B.*

a. p. جامهء فتح genus panni serici subtilis (بر نوع اینجه قماشدر), e. g. in hoc versu طالب آملی poetae : جامهء فتحست بر تن کسوت داغ والم ✿ واژگون بختم شکون دارد سیه پوشی مرا *F.*

جامه فروش n. c. negotiator vestiarius *C.*

a. p. جامهء قطران et sec. *HK.* قطرانی — *met.* vestis nigra lugubris *B.*

جامهء نخجوانی vestis coccinea purpurea, simil. (سقرلات ولندره ومانند آن) *B.*

جامه وار vesti conficiendae aptus vel accommodatus *C.* *Shaksp.*; cf. جامه واری s. v. تا 1; 2) a flowered sheet or shawl; a kind of chintz *Shaksp.*

a. p. جام هلالی poculum lunae novae (هلال) simile, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : عشق من با خط مشکین تو امروزی نیست ✿ دیر گاهست کزین جام هلالی مستم *F.*

جامی G'âmî, poeta Persarum celebratus; cf. جام 5.

جان (coll. z. ᵹᵰᵰᵲ yâna, benedictio, felicitas, *IC.* yâna; cf. Journ. As. 1845, Août, 149 et Z. f. d. Kunde d. Morg. VI, 38) i. q. جانه anima vitalis s. caussa vitae (روح حیوانی) *B.*, opp. روان anima rationalis (نفس ناطقه), ut docet Avicenna (شیخ الرئیس ابن سینا) *F.* et i. q. vita Rosen Narr. 54, 12 coll. جان بخش et جان درازی, al.; sed *myst.* i. q. روان anima rationalis *SHL.* گاهی جانرا بجای روان نیز استعمال کنند *Bh.*; 2) animus, gr. ϑάρσος, *germ.* Muth; inde بجان a) animose, animo forti, e. g. بار این درا بجان باید کشید Pend. 36, 3; b) بجان کس propter, gratia alicuius; cf. Chr. Sch. 88, 22; جان تو وجان او „anima tua et anima illius", quo *met.* intima coniunctio, unitas significatur (ازین کلام اظهار اتحاد ویکانگی مراداست) *B.* in appendice; et جان تو وجان من „anima tua et anima mea" s. جان شما وجان من „anima vestra et anima mea" s. جان من وجان شما „anima mea et anima vestra" loquendi formula, qua utuntur, si alii personam vel rem committunt carissimam et optime custodiendam *B.* in app.; sec. al formula iurandi vel ut alii dicunt i. q. „vobiscum nos sani et incolumes simus, vivamus" *F.*; بجان واحد per se solum *R.*; 3) arma belli (سلاح جنگ) *B.*; cf. جان دار 4, e. g. in hoc versu امیر خسرو poetae: بار گیرِ جان جاندار رانش بد هنگام کشت ✿ کرهٔ گردون که گاهی رام وگاهی توسنست *F.* Addit *F.* lex. auctor: a) sec. al. os (دهان) et b) nom. gentis (قوم), quae ante Adamum mundum incoluisse dicitur *F.* sine exemplis.

Phrases:

بجان آمدن et بجان رسیدن *met.* ultimum suspirium trahere, consumi, vehementer commoveri, ad desperationem pervenire Gul. 24, 10. 162, 17, H. Sam. 166, 18 cf. ایوار, Not. et Extr. t. IX, 215, 6.

بجان آوردن v. s. v. آوردن.

بر جان قدم نهادن *a. p. met.* omne auxilium negligere et morti se offerre (ترک چاره وعلاج کردن وبر هلاک راضی شدن) *B.*

جان بدستارچه دادن *met.* animam in gratiarum actionem dare (جان بشکرانه دادن); 2) donum, munus dare (پیشکش نمودن) *B.*

جان بردن *met.* animam eripere, vitam servare Gul. 183, 10.

جان بلب آمدن *met.* animam efflare, mori Gul. 31, 12.

جان بیرون بردن se servare, evadere, saluti suae consulere H. Sam. 150, l. atp.

جان دادن animam efflare, mori; cf. Schahn. ed. Mohl. I, 18, 150; 2) c. dat. p. animam concedere i. e. vitam conservare alicui Pend. 33 l. penult.

جان در آستین داشت *met.* caput vel vitam periculo exposuit (باشن اورتایه قودی), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae: حریم عشقرا در که بسی بالاتر از عقلست ✿ کسی آن آستان بوسد که جان در آستین دارد *F.*

جان در سر دل کنی i. e. „animam tuam cor sequentem perdis", quod in proverbium abiit (ای جانرا در پی دل بسر باد دهی وضائع سازی اینرا در مقام مثل مثل است که جان تو در سر دل رود یعنی ترا بکشد) *HK.* (آورند *SHL.*

جان در سر کنم *met.* morior (جان دهم) *HK.*

جان شدن i. q. جان رفتن anima abit i. e. moritur Gul. 3, 12, Schahn. ed. Mohl. I, 74, 84.

جان كَندَن *met.* mortis doloribus angi, animam agere *B.* s. پای پیچیدن 2.

جان آزار adi. c. animas vexans, crudelis *M.*; inde جان آزاری (suff. ی) n. abstr. praecedentis : crudelitas *R.*

جاناغ i. q. جاتاغ *F.* Varia lectio.

جان آفرین adi. c. animas creans, epithet. Dei *Shaksp.*

جان اَفزا (cf. افزودن) n. c. vitam augens, procrastinans (ممد حیات), ut aqua s. fons vitae (آب حیات), simil. *B.*; cf. جان فزا.

جانان plur. vocis جان; 2) i. q. جانانه dilectus, amasius (دلبر ومعشوق) *HK.*; جانانِ پَدَر „carae patris animae" Gul. 145, 13.

جانانَه (suff. انه) dilectus, amasius *B.*

جاناوَر i. q. جانور q. v. *B.* in appendice.

جانِ آهَنین s. جانِ آهَنی *met.* immisericors, durus (بی رحم وسخت جان); 2) fortis (دلاور) *B.*

a. جانِب latus; et i. q. حضرت nomen honoris regum et principum : „maiestas" Not. et Extr. t. XIV, 1, 219 init. Inde جانبدار n. c. a supporter, a second et جانبداری (suff. ی) supporting, seconding *Shaksp.*

جان باز (a v. باختن) n. c. qui anima ludit, i. e. qui rebus periculosissimis suscipiendis mortis periculo se committit (مخاطره ایش ایدنه دیرلر) *F.*; inde praestigiator, funambulus, simil.; cf. اسکند et بازی 2. Inde جانبازی (suff. ی) n. abstr. praeced. et 2) oscillum (صالنجق) *F.*

جانِ بَخش imp. : vitam largire; 2) n. c. vitam dans, animans Chr. Sch. 98, 199; condonans (بخشندهء جان); 3) vitae portio (جان نصیب) *B.* in appendice. Inde جان بخشی (suff. ی) n. abstr. praecedentis; animation, vivification; the pardon of a capital offence *Shaksp.*

جان بَر مِیان *met.* promtus, paratus (مستعد وساخته) *B.* in app. *F.*; 2) mortuum se habens (مرده انگاشتن) *B.* in app.; 3) vitae pertaesus (کسیکه از جان خود سیر آمده باشد) *HK.*

جانِ پَریان *met.* vinum (شراب انگوری) *B.*

جانبیدَن pigere, fastidire (t. اوشنمک) *F.* ex Fǵ. sine exemplo.

جانِ جان *met.* spiritus supremus (روح اعظم); 2) Deus; 3) panis; 4) cibus fundo ollae adhaerens *B.*

جانِ جَماش *met.* vinum (می) *B.* in app.

a. p. جانِ خونِ حَیوان et جانِ حَیوان *met.* lac; oxygala; butyrum; caro; mel *B.*

جانْ دار et جانه دار n. c. anima praeditus, animatus; 2) *met.* custos (نگاه بان) *B.*; custos vitae (نگهبان وحافظ جان) *F.* coll. hoc versu : کی تواند کرد جانداریء او هم جانور ✿ حافظ وجاندار او ایزد تعالی بس بود; 3) victus necessarius, victus parcus, vix sufficiens (رزق وروزی وقوت لا یموت) *B.*, e. g. in hoc قطعه poetae چنان شده است ببازارها : حکیم سوزنی روایت نان ✿ که بسوی نان بترازو نمیرسد از شور ✿ بزر وزور توان یافت اندکی جاندار ✿ چه چاره داند کرد آنکه زر ندارد وزور *F.*; 4) armiger (سلاحدار) *B.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : چو زخم تیغ نباشد بجنگ ونیزه وتیر ✿ چه فرق حیز ومخنث زرستم جاندار *F.* Eadem vox جاندار pl. جانداريّة in arabicam linguam transiit significans : „satelles regius", de quo plura v. in de Sacy Chrest. ar. t. II, p. 178, ed. alt. et in Quatremère Hist. des Sult. maml. t. I, p. 14, not. 15.

جان دارو n. c. *met.* opium (افیون) *B.*; theriaca (تریاق) *F.*, e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae solem describentis : ای مهر دهان روزه داران ✿ جانداروی علت بهاران *F.*

جانْ داری (suff. ی) n. abstr. praeced. جاندار, vitae possessio, conservatio opp.

جان ستانی Schahn. ed. Mohl. I, 158, 524; 2) vitae custodia, e. g. in versu s. v. جان دار 2 allato.

جان دانَه n. c. locus, ubi cranii partes sutura coniunctae sunt (ar. یافوخ) *B.*

جان دَر (a. v. دریدن) animam tollens, carnifex; 2) pro جان دار q. v. *C.*

جان دِرازی *met.* longitudo vitae (طول عمر), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : از بهر جان درازیء او ساکنان خاک ✿ بگشاده دستها همه چون سرو چون چنار *F.*

جان دَر میان *met.* devotio vitae (کنایه از آنست که مرا با تو بجان مضایقه نیست) *B.*

جان دِهی (suff. ی) n. c. devotio vitae; mors; 2) sec. *R.* opposition, resistance.

جان رُبا adi. c. animam rapiens, occidens *M.*

جان رَهائی (suff. ی) n. c. the saving of one's life *R.*

جان زَمین *met.* viridarium (سبزه); 2) flos (گل); 3) fructus (میوه) *B.*

جان سِپار adi. c. animam tradens i. e. a) in discrimen offerens vitam suam; b) addictus, devotus *M.* Inde جان سپاری (suff. ی) n. abstr. praeced. : expositio, abiectio vitae; 2) addictum esse, obsequium; cf. H. Sam. 158, 10.

جان سِتان adi. c. animam eripiens; occidens; inde جان سِتانی (suff. ی) n. abstr. praeced. : animae ereptio; occisio opp. جان داری Schahn. ed. Mohl. I, 158, 524.

جان سُوز adi. c. animam accendens, amatus *M. Shaksp.*

جان شِکَر n. c. animas venans (شکار کننده), i. e. عزرائیل, angelus mortis; 2) amasius (معشوق) *B.*; nervous language *R.* Inde جان شکری (suff. ی) the place of execution *R.*

جان شیران animae leonum, alloquendi formula, qua in amplificando et celebrando utuntur (بر تعبیر در که تعظیم حالنده محبت ایله خطاب اولنور) *F.* sine exemplo. Male, ut videtur, *M.* Castellum sequens hanc locutionem cum جان شیرین permutans vertit „anima dulcis".

جا نِشین n. c. locum occupans, i. e. vicarius, successor *B.* s. پوران 2.

a. p. جان صَبا proprietas zephyri (خاصیت صبا) *B.* in appendice.

a. p. جان عالَم *met.* Muhammed propheta *B.* in appendice.

جان فَرسای adi. c. animam terens, i. e. vitae nocens (آنکه عمررا نقصان کند) *HK. SHL.* et *met.* de omni re genio et naturae ingrata *F.*

جان افزا i. q. جان فِزای n. c. s. جان فِزا; cf. Spieg. Chr. 86, l. ult.; 2) nom. diei vigesimi tertii mensium regiorum *B.*

جان فِشان adi. c. ready to sacrifice one's life; zealous; inde جان فِشانی (suff. ی) n. abstr. profusio animae, proiectio vitae (Selbstaufopferung) Spieg. Chr. 73, 6; hard labour; extreme diligence; a waste of life in the service of another *Shaksp. R.*

t. جانْقی s. جنقی i. q. چانقی deliberatio, consultatio (مشورت وکنگاش کردن ومصلحت وصلاح دیدن جمعی باشد باهم) *B.*; cum کردن s. نمودن deliberare, consultare c. بـ ps. Vox ćagataica; cf. Mém. de l'Acad. de St. Pét. sér. VI, t. III, p. 180 init. et 368, not. 18.

جان کاه (a v. کاهیدن) adi. c. life-reducing; pathetic; afflicting *Shaksp. R.*

جان گاه n. c. locus, ubi anima in periculo versatur; 2) adi. c. periculosus Chr. Sch. 104, 299; inde چاه جان گاه puteus exitialis *M.*

جان گُداز adi. c. animam liquefaciens, consumens *M.*

جان گذار adi. c. animam pervadens, penetrans *M.*

جان گزا s. جان گزای n. c. id quod animae detrimentum facit; noxius (کاهنده وآسیب رسانندهٔ جان); cf. Spieg. Chr. 103, 10; 2) bestia nocens (موذی) et innoxia (غیر موذی); 3) venenum letale; 4) anima (وروح حیوانی‌را هم میگویند) *B.*

جان کش adi. c. rixosus, contentiosus, contumax (لجوج ومعاند), e. g. in hoc versu poetae : ابو المعانی هر کرا دارد خرد جانکش نمی باشد همین ✿ در نهایت جهل باشد با کسی کردن جدل *F.*

جان گیر (a v. گرفتن) n. c. (animam eripiens) angelus mortis *R.*

جا نماز i. q. تسلیخ q. v. *B.*; locus precibus faciendis (مصلا) *Bh.*; cf. جای نماز.

a. p. جان نثار adi. c. sacrificing one's life; devoted; inde جان نثاری (suff. ی) n. abstr. devotedness etc. *Shaksp.*

جان نوازی (suff. ی) n. c. blanda tractatio animi Spieg. Chr. 73, 10.

جانور et جاناور *B.* s. جان آور *F.* (suff. s. آور ور) anima praeditus, animatus, animal (جاندار وحیوان); cf. Chr. Sch. 92, 92; maxime de volucribus dicitur (بیشتر پرندگان‌را گویند) *B.*; non de hominibus, sed absolute de animalibus usitata vox *F.*; 2) *met.* homo stolidus (مردم بی عقل) *B.*

جانوسپار et جانوسپار et sec. Gl. Sch. جانوسیار nom. viri Hamadanensis (همدانی), famuli (نوکر) [sec. Gl. Sch. Vezîri (وزیر)] regis Dârâ (دارا), filii Dârâbi (داراب), qui ipsum dominum suum Dârâ (دارای صاحب خود) in bello contra Alexandrum fraudulenter interfecit, postea autem ob necem Dârae ab Alexandro interfectus est *B.*; cf. ماهیار s. مانوسار, quod est nomen illius, qui una cum جانوسار Dâram regem interfecit.

جانه (suff. ه) i. q. جان *B.*; 2) parvus (کوچک), e. g. اسب جانه pullus equi; گاو جانه vitulus; 3) medulla (اوزدک) arboris; 4) insula (جزیره) *F.* sine exemplis.

جانّه دار i. q. جندار *B.*; cf. جانه 1 pro جان.

جانی (suff. ی) ad animam vel cor pertinens; carus, amatus *M. Shaksp.*; inde ای برادر جانی „o frater dilectissime“ *M.*; 2) n. s. amasius, amicus *Shaksp.* et i. q. جان anima *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Gen. 44, 30; inde جانی دشمن an enemy desirous of one's life *Shaksp.*

جاو dialecto Transoxaniae i. q. جوی fluvius *F.* ex Fg. Falso *M.*, quem secutus est *J.* pro جوی scripsit جای locus; 2) pro چاو *B.*

جاود i. q. جاوید, e quo decurtatum est *B.*

جاودان i. q. جاویدان q. v. *B.*; cf. جاود.

جاودان خرد n. c. scientiae verae, quae temporum varietatibus non mutantur (معارف حقیقی وعلوم یقینی که بمرور دهور متغیر نشود) Gl. in Des.; 2) nom. libri philosophici (در علم حکمت عملی) a هوشنگ conscripti *B.* Gl. in Des.

جاودان سرای *met.* paradisus; vita futura (بهشت وعالم اخری) *B.* in app. *HK.*

جاودانی et جاودانه, pro جاویدانه et جاویدانی q. v. *B.*

جاور (suff. ور) pl. جاوران locum tenens, possidens (خداوند جا ومقام) Gl. in Des.; 2) status, conditio (ar. حال), ut dicant, e. g. چه جاور داری „quomodo te habes“ (چه حال داری) *B.* Gl. in Des. Inde جاور کردن commutare, permutare (تغییر وتبدیل دادن) *B.* Gl. in Des. et جاور گرد n. c. mutatio status (از حالی بحالی گشتن) Gl. in Des.

جاورد et جاوزد spina alba (ar. ثغام) *B.*

a. p. جاورس forma arabica vocis persicae گاورس milium *F.*

جاوزد i. q. جاورد q. v. *B.*

جاوشیر forma arabica vocis persicae گاوشیر *B.*

جاوْلَه ling. pehl. : rosa (گل); 2) plantatio arboris rosarum (گل اغاجى ديكمك) *F.*; cf. چاوله.

جاوش s. جاويش v. s. v. چاوش.

جاوَه interior pars oris (اندرون دهان); 2) nom. bestiolae pungentis (گزنده); 3) nomen regionis et insulae maris; Java *B.*

جاويد et جاويدان et جاويدانَه aeternus, perpetuus (پاينده وهميشه ودائم) et adv. perpetuo, semper; 2) vita futura (عالم آخرت) *B.*

جاويدانى s. جاودانى (suff. ى) aeternus Spieg. Chr. 124, 1, Not. et Extr. t. IX, p. 189, 2; 2) aeternitas *Shaksp.*

جاويدَن i. q. چاويدن *F.*

جاويزَن forma arabica vocis persicae گاويزن *B.*

جاه munus, dignitas, honor, potentia (منصب ورتبه ومنزلت وعزت وقدر عالى); cf. Gul. 145, 14, Schahn. ed. Mohl. I, p. 100, 375, ubi legendum est وگرش آرزو جاه او آمدى, Fleischer Ali's Spr. 7, 9. 27, 1. 57, 5, Chr. Sch. 90, 66; 2) prosperitas, felicitas (دولت واقبال) *F.*; 3) *met.* mundus (دنيا) *B.* in appendice; cf. Frag. 24, 14. Vox in arabicam quoque linguam translata *F.*

جاهدار n. c. officialis, qui munere publico fungitur *M.*

جاهَنبار vocis گاهنبار forma arabica.

جاى i. q. جا q. v.; 2) coll. جائى nom. floris, qui in Hindûstân copiose reperitur *B.*

جاىِ باش (a v. بودن) domus, palatium, domicilium, mansio (منزل) *B.*; خانه ووطن *Bh.*

جاىِ باشِش locus ad domicilium et habitationem commodus *F.* sine exemplo. Fortasse eadem vox atque praecedens جاى باش.

جاىِ پَناه locus refugii, refugium (ملجأ) et *metaphorice*; 2) locus insidiarum (پوصو يرى) *F.*

جاىداد n. c. i. q. جاداد q. v. *Shaksp.*

a. p. جاىِ ضَرور the necessary *Shaksp. R.*

a. p. جاىِ قَرار locus, quo quis firmiter considet, domicilium *M.*

جايگاه s. جايگَه, proprie جاىِ گاه, locus habitationis, mansio, locus (محل ومكان) *F.*; cf. Chr. Sch. 7, 79. 51, 316. 52, 317. 89, 36 et *metaph.*, e. g. جايگاه دلش زبان وى است Fleischer Ali's Spr. 57, 17. Inde جايگهِ غربا xenodochium; جايگاه مژه locus ubi cilia nascuntur, crepido palpebrae *C.*

جاىِ گُريز locus, quo quis fugit (محل فرار opp. جاى گير) *F.*

جاى گير imp. locutionis جاى گرفتن q. v.; 2) n. c. locum tenens, occupans, fixam sedem habens (يرنده ثابت ومحكم وبر قرار opp. جاى گريز) *F.*

جاىِ مَند (suff. مند = صاحب *proprie* locum tenens) piger, iners, otiosus (كاهل وتنبل وهيچ كاره) *B.*

جاىِ نِشَست locus sedendi, sedes *M.*

جاى نِشين n. c. i. q. جا نشين q. v.

جاىِ نَماز i. q. جا نماز *R.*

جئى coll. جويى s. جوهِ nom. floris in India (هند) *B.* Vox hind. جاهِ (s. जाति s. जाती iasminum grandiflorum Wils.) esse videtur; 2) جاى cum suff. ى [ê], quod articuli indefiniti et definiti locum tenet, de q. v. Institut. ling. pers. §. 256, p. 179.

جائيدَن sedem figere (يرلشمك ar. توطن) *F.* sine exemplo. Verbum denominativum a جاى formatum videtur.

جِبا tributum, vectigal (باج وخراج) *B.* Cognatum videtur cum verbo ar. جَبا collegit, exegit tributum; cf. جبيت.

جُبا dies sabbati (يوم السبت) *F.* sine exemplo.

جُباب depositio pignoris in lite aut contentione duorum facta *F.* sine exemplo. Falsa lectio vocis جَناب 1 videtur.

جِبايَت exactio vectigalium *B.* Cf. جِبا.

جَباخانه v. s. v. جبه 2.

جَب باج vestis, quam reges primo die ineuntis anni (روز نوروز) induere solent *B.* In *F.* lex. legitur جبتاج ex Fg.

جَبْر آهنك n. c. semen fruticis spinosi زرد خار dicti, cuius radix nomine تربد زرد nota est *B.* Aliae vocis formae sunt جبلاهنك et جبلهنك et جلبهنك et جبلهنج.

a. p. جَبَروت magnitudo, fastus, superbia (بزرگی وعظمت وتکبر کردن); 2) nom. mundi cuiusdam عالم بالقوه dicti; 3) *sensu mystico* (در اصطلاح سالکان) gradus quidam perfectionis sic descriptus : جبروت مرتبهء وحدترا گویند که حقیقت محمدی است وتعلق بمرتبهء صفات دارد *B.* in app. ex *SHL.*; cf. Freyt. lex. s. v. جبروت.

جَبْرُوز et جَبْرُور hystrix (خارپشت بزرگ) *B.*

جَبْسِين gypsum (گچ, ar. جصين) *B.* Vox e gr. γύψος orta videtur; cf. Freyt. lex. s. v. جصّ. In *F.* lex. legitur چپسین.

جَبْغُوت et جُبْغُوت coll. جَغْبوت lana et gossipium, quo stratum, lodix (نهالی وتوشک ولحاف) similesve res farciuntur; tomentum; 2) lodix (لحاف), vestis (قبا), omnisve res farcta trita et discissa *B.* Aliae vocis formae sunt جغبت et جغنوت et چغنت et چغنست et چنغوت.

جِبلاج homo dignitate conspicuus sed animi ignobilis ac vilis (مردم بزرگ دون همت خسيس) *B.*

جَبْلاهَنك i. q. جبرآهنك *B.*; cf. جبلهنك.

جَبْلَك durities et firmitas rei, quae alia re efficitur (سخت شدن ومحکم گردیدن چیزی بسبب چیزی دیگر) *B.*, e. g. in hoc versu : پادشاها بعدل بخشش تو ☆ گشته دیوار دولتت جبلك *F.*

جَبَلَك succus mali citrei (pomi aurantii *M.*) coctione inspissatus (ترنج رب) *F.* ex Fg. sine exemplo; cf. جبه.

جَبْلَهَنك et جلبهنك ar. جبلهنج i. q. جبرآهنك *B.*

جَبَه succus coctione inspissatus (رُبّ) mali aurantii (نارنج), simil.: 2) nom. medicamenti *B.* Cf. جَبَلَك.

t. p. جَبَه lorica sine anulis, lorica (حلقه سز زره [*F.* زره] که ترکیده قابورغه دیرلر وجوشن دخی دینلور), e. g. in hoc versu poetae : رسیدند خوارزمیان هاتفی مولانا فوج فوج ☆ زد از جبه پوشان همه دشت موج *F.* Falso *M.* verba *F.* lex. auctoris : حلقه سز رزه vertit : „funis, quo tentorium extenditur“ vocem رزه mendosam et زره legendum esse non animadvertens. Vox cum ar. جُبّه non permutanda. — Alias vocis جبه formas جیبه et جیبا affert Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, 56, not. 1 et exemplis probat, hanc vocem etiam *gen.* significare : 2) quodvis genus armaturae ad vim repellendam, e. g. اسلحه وجیبا „arma bellica et armatura ad vim repellendam“ *ibid.* 89, 8; cf. etiam جیبه جامه s. v. بَبَر 2, quo significatur vestis militaris, qua munitus Rustam bellum inire solebat. Inde orta composita جبه‌پوش s. جیباچی s. جیبادار loricatus, cataphractus et جباخانه s. جیباخانه armamentarium, quae receperunt etiam Arabes Aegypti, quum dicant جبجی باشی i. e. dux cataphractorum; جبخانة armamentarium; جبخانة البارود horreum pulveri pyrio servando et جبخانیّ ad armamentarium pertinens. Notandae denique sunt

inde desumtae locutiones جبه دیدن s. جیبا دیدن lustrare, recensere exercitum et جبه نمودن lustrari, recenseri ab alqo.

a. p. جُبّهء خورشید وماه *met.* dies et nox *B.*; cf. ar. جُبّه.

a. p. جُبّهء درویش *met.* nubes (ابر); 2) nox *B.*; cf. ar. جُبّه.

a. p. جُبّهء قرار میاخی *met.* i. q. فلک ثوابت i. e. coelum octavum (فلک هشتم); 2) nox *B.*; cf. ar. جُبّه.

جَبیره praeparatio et congregatio (مستعد شدن وجمع گردیدن) hominum ad rem aliquam suscipiendam et aggrediendam *B.* Gl. Sch. Inde جبیره شدن se accingere, convenire, e. g. in hoc versu Schahn.: بفرمود شان تا جبیره شدند ✿ هزبر ژیانرا پذیره شدند *F.*

جَت nom. tribus segregatae infimae sortis (قومی فرو مایه) et deserta inhabitantis in Hindûstân *B.* Fortasse est hind. جات (s. जाति cast, sect, tribe, class, race *Shaksp.*). E voce جت ar. زُطّ ortum est, quo teste Kamusi auctore gens quaedam indica significatur (جیل من الهند). Plura de hac gente v. in Zeitschrift d. D. M. Gesellsch. t. III, p. 326.

جَتم v. s. v. چتم.

جُتَره inquinatus, pollutus (آلوده) *B.*

جَجا nom. avis nigrae, cuius pennae sagittae infiguntur, ar. عقاب aquila, dictae *B.*

جُحی nom. hominis cuiusdam iocularis (یکی از اکابر است که خودرا دانسته بدیوانگی وجنون ومسخرگی افگنده بود) *B.*, qui die quodam in conventiculo admodum iocosa verba protulit, sed quum risum movere non valeret, tristis discedens, domi matris suae tornum confregit *B. HK. F.*, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae: از حسد فتح تو خصم توئی کرده آب ✿ همچو جحی از خدوک چرخهء مادر شکست *F.*

جَخ et sec. *F.* جخ imp. v. جخیدن;

2) litigiosus, pugnax (جنگجوی وستیزه کار) *B.*; fortis, strenuus (بهادر وشجیع) *F.*; cf. چخ.

جَخاج genus marsupii (آغزی بوزمه بر نوع کیسه), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: عطای او که بجان‌را چنان شده مبذول ✿ نه در جخاج بگنجد نه کیسه وهمیان *F.* In *C.* lex. legitur چجاج.

جَخاجَخ coll. چخاچخ strepitus ex ictu gladii proveniens *B.*

جَخج animal quoddam e genere vespertilionum (شپّره) magnitudine milvi (غلیواج) sic descripti: بر سر دوش ناخنها دارد وخودرا سر نگون از درخت آویزد وفضله علتی‌را (2 struma ;وسرگین خودرا خورد گویند که مانند بادنجان از گلو وگردن مردم بر می آید ودرد نمی کند وبریدن آن هلاکت باشد وبیشتر مردم فرغانه وگیلان ومردم قلعه انگ دارند) *B.*; cf. چخش et جخش.

جَخاجن et جَخخجن et جَخخجن i. q. جاکسو *B.*

جَخش i. q. جخج *B.*, lit. ج cum ش permutata. Cf. چخش.

جَخشیدَن terrefieri et subito expavescere, de pullo equi (طای اورکمک وبلکلمک) *F.* sine exemplo.

جَخما pyrotheca (چخماق کیسه‌سی), e. g. in hoc versu شمس فخری poetae: بجای شانه وآتش زنه سپاهیء او ✿ کنند پر جخماج زیواقیت کیسهء جخما *F.* Vox ex چخماج s. چخماق decurtata.

جَخیدَن i. q. چخیدن q. v. *B.*

جَد camelus quatuor annorum; 2) crispare cincinuum (پیچ وتاب زلف وکاکل) *F.* Vox dubia, nam priore significatione pro جذر et posteriore pro جعد posita videtur. En versum میر نظمی poetae, quo posteriorem significationem probat *F.* lex. auctor: چون بشادی جد زلفش شانه کرد ✿ زخم بر جان دل دیوانه کرد.

جُدا separatus (t. آیرو) *F.*; 2) adv. et sec. *C.* ex vers. pers. Vet. Test. بجدا seorsim, separatim; inde جدا کردن separare, disiungere H. pr. reg. 9 vs., 9; cum از Frag. 23, 26 et جدا شدن separari, disiungi; cf. Fleischer Ali's Spr. 39 l. atp.

جُـدارَک nom. lusus cuiusdam, alias etiam کـوزه گـردانک et کـوزه گردان et چلانک dicti *B.* Alia vocis جـدارک forma est جدانک, de q. v. Hyde de lud. orient. p. 264.

جُـداستـه separatus a materia i. e. materia carens, per se existens (مفارق یعنی آنچه مجرد از ماده باشد) Gl. in Des. Cf. جدومند.

جُداشِناس n. c. id, quo discernitur (ترجمه کلام ما به الامتیاز است یعنی چیزی وصفتی که بآنچیز وآنصفت دو کس یا بیشتررا از هم امتیاز حاصل شود) Gl. in Des.

جُداگانَه (a جدا suff. انه inserto گ) seorsim, separatim, e. g. in hoc مثنوی poetae
گروهی زشهزادگان آمدند ✿ بـه : میر نظمی
پیشش زخدمت همه سر زدند ✿ جداگانه
پـرسید زو حـالشان ✿ زهـریک خبر یافت
احوالشان *F.*

e. جَدال ling. Maurit. (اهل مغرب) : dactylus viridis immaturus (غوره خرما) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. جَدال et خَلال.

جِدانَک et جَدانَک i. q. جدارک *B.*

جُدانَک i. q. جِدانک; 2) scarabaeus (جعل) *F.* ex محمودی. Cf. چلانک.

جَداوی stipendium, merces (علوفه ومرسوم) servi, famuli *B.*

جُـدائـی (suff. ی) separatio, disiunctio (پـراگـنـدگـی) *B.* s. پشیم 2; cf. Spieg. Chr. 9, 8.

جَدْب medulla (مغز وپیه) palmae, ar. قلب النخلة s. شحم النخلة dicta *B.*

جَدتین coll. جیستین marsupium pusillum (انبانچه) pictum et ornatum *B.*

جُدجُد insectum (کرمکی) noctu instar locustae (ملخ) stridens *B.* in appendice. Proprie est vox arabica, quae e pers. جرد gryllus, orta videtur.

جَدْر camelus femina (شتر ماده) quatuor annorum *B.*; 2) nuntius, legatus (قصد وایلیچی) *F.* sine exemplo.

جُدْراك i. q. جدارک *F.* Varia lectio videtur.

جَدکارَه coll. جکاره et جلکاره consilia contraria, diversae agendi rationes et viae (رایها وتدبیرها وروشهای مختلف) *B.*

جَدوار forma arabica vocis persicae زدوار *B.*; cf. انتله.

جُدومَند separatus a materia, i. e. materia carens, per se existens (ar. مفارق) *B.* in appendice; vocales desunt, sed legendum videtur جُدومَند et ad vocem جُدا referendum; cf. جداسته.

a. p. جَذْر coll. ar. جَذْر multiplicatio cuiusvis numeri, e. g. multiplicatio (جذر) numeri tres est novem; 2) i. q. جدر 1 camelus femina quatuor annorum *B.*

a. جَذْرِ اَصَم nom. herois cuiusdam (پهلوانی); 2) numerus fractus (عددی که درو کسر واقع شود), e. g. undecim (یازده), opp. جذر منطق numerus non fractus (عددی که درو کسر واقع نشود) *BK.*

جَر *gen.* rima, fissura (هر شکاف); 2) *spec.* terra fissa (زمین شکافته) *B.* Gl. Sch.; 3) fossa, fossa oppugnatoria; inde جر بستن et جر زدن et جر کندن fossam fodere, facere s. ducere et جر گسستن corruere, collabi, de fossa oppugnatoria, e. g. جر زده et در پیش لشکر جر کندند جر بسته et جر ونقب زدن et وخندق کنده et از گسستن جر خبر داد, exempla a Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 28, not. 1, allata, ubi etiam multa alia leguntur.

جُر sella equestris (زین اسب) *B.*

جَرا stipendium; expensa pro victu (وظیفه ونفقه), quae utraque significatio in hoc

versu ابو المعنی poetae legitur : جرا دارم بکوی باد رفتن ✿ زکوة حسن او کردم جرا خوار *F.* Fortasse vox جَرا tropice usurpata.

جِـرا i. q. چـراغ lucerna, lampas *F.*, e quo decurtatum videtur, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شده هـم داغ غمر در سینه سوزان ✿ جرا باشد مرا در شام هجران *F.*

a. جُراب aqua (صو) *F.* sine exemplo; aqua quaedam in urbe Mecca (ای است بمکه مبارك) *SHL.*

جَرابَه a sock *R.* Deest in ceteris; cf. turc. چوراب et ar. جوربـة tibiale, soccus, e quo formatum videtur.

a. جَـرّار trahens ad se, post se, vel secum *sc. molem pulveris* Freyt.; inde 2) impedimentis gravis ac numerosus exercitus (لشکری آراسته از بسیاری) *HK.* لشکر بسیار وکـران *SHL. F.*; 3) coll. ar. جَرّارَة genus scorpionis cauda gravi eamque per terram trahens; 4) coll. جرارة 2 cincinni in pectus usque penduli, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شده دلبند مشکین زلف جرّار ✿ کشد دل بند فتر وصل آن یار *F.*

a. جَرّارَه coll. جرّار 3 genus scorpionis magni mortiferi, quod in اهـواز urbe regionis خوزستـان frequens est; 2) coll. جـرّار 4 *met.* cincinni (زلف) amasii *B. F.* et i. q. جَرّار 2 impedimentis gravis ac numerosus exercitus *F.*

جرازرام, pronuntiandi ratio ignota est, vox sensu mystico gaudens sic explicata : سخنان دور از عـقـل صوفیان ناقص وخام است که ادراك تـوحید حقیقی بکشف وشـهـود نصیب ایشان نگشته قائل بحلول حضرت حق بذات وصفـات در انسان کامل شده اند تـعـالی الله عن ذلک علوا کبیرا Gl. in Des.

جَـراسَک, sec. *F.* جـراسک, coll. جـرواسک et چراسک gryllus (ar. صرّار) *B.*; cf. جرد.

e. جَرامَقَه ling. Maurit. (اهل مغرب) : genus spinae, ar. خس الکلب dictum *B.*

جَرب i. q. چَرب q. v. *F.*

جِـرب diurnae arationis arvum; iugerum; inde هـزار جرب hortus regius in Isfahân *M.* ex An. Vox ex ar. جَریب decurtata.

جُرَب attagen vulgo francolinus (ar. درّاج) *B.*

a. p. جَرَبناک (suff. ناك et ar. جرب) scabiosus *M.*

جَربی et جَربیدَن i. q. چَربی et چَربیدَن *F.*

جُرُت nom. frumenti cuiusdam (غلـه), hind. جـوار (indian corn [holcus sorgum] *Shaksp.*) dicti *HK.* In ceteris lexicis deest.

e. جرثوم, vocales desunt, firmus, solidus; nobilis (اصـیـل) *B.* in appendice; cf. Freyt. lex. s. v. جُرثوم.

جُرجان forma arabica vocis persicae گُرگان *B.*

جَـرجَـر tribulum, *quo in confinibus circa Graeciam et Armeniam utuntur C.* ex G. 2) vox جَر rima, repetita et i. q. hind. بهیر *Bh.* (s. भेरी) i. e. genus fistulae, instrumentum musicum, tympanum *Shaksp.* (kettle-drum Wils.), e. g. in hoc versu باقر کاشی poetae : آینه حسود تـرا موریانه خورد ✿ نی تی که کرد صورت او جرجر آینه *Bh.*

a. p. جِـرجـیـس nom. prophetae cuiusdam (پیغمبری) *B.* in app. scil. St. Georgius, quem Muhammedani cum propheta Elia confundunt *R.*

جَـرخُـشـت et sec. *HK.* جَـرخَـسـت i. q. چرخشت s. چرخست q. v. *B.* in app.

جُرخِشت i. q. چرخشت q. v. *F.* Lectionem جرخشت in *F.* lex., quam *M.* et *R.* receperunt, mendosam esse probat addita vocis pronuntiandae ratio.

جَرَد vulneratus, saucius (زخمدار) *B.*; cf. ar. جَرَد.

جَرْد thronus, solium regium (تخت واورنگ); 2) coll. جَرز avis quaedam caerulei coloris, quae semper ad aquam versatur, alias خرچال *B.* et ar. حباری [*F.* حیاری] dicta *F.*

جُرد i. q. جزد gryllus (ar. صرار) *F.*

a. p. جَرّدان et چردان, sed rectius جـردان ex ar. جـرّ et pers. دان comp., patina pecuniae pro pauperibus excipiendae (گدالر جرّ وسؤال محلنده اللرنده طوتدقلری طـاس ویـا کشکول); 2) fibula serae (قپولرده اولان رزه حلقهسیدر) *F. C.*, quae utraque significatio in hoc versu مـیـر نظمی poetae legitur : گـدائـی گـرفتست چـردان بدست ✿ بدر آمد وکرد چـردان شکست *F.*

جَرده equus flavi (زرد) coloris *B.*; cf. چرده.

جُرده equus ex patre arabico et matre alienae originis progenitus; 2) equus castratus (خصی) *B.*

جُرده i. q. پوست Gl. Sch., qua significatione arabica vox esse videtur.

جَرْزا i. q. نُسک, quod lingua Zend et Pâzend, pars, portio (قسمر وبخش وحصه) significat; 2) lapis (سنگ ar. حجر) *B.*

جَـرز et sec. *F.* جُـرز otis, tarda, ar. حباری, turc. تـوغـدری dicta et etiam nomine هوبره nota *B.*; cf. چرز et تغدری et تودره.

جُـرز arabica forma persicae vocis گُـرز q. v. *B.*

جَرَس coll. چرس carcer (زندان) *B.*

a. p. جَـرَس *abs.* tintinnabulum (زنـگ) *B.* Inde جَرَس دَر گُلو بَستَن *met.* preces agere voce iucunda *B.*

a. p. جَرْس sonus collisione duarum rerum ortus *B.*

جَرّست et sec. *F.* چَرِست et جَرِست et چرست stridor vel strepitus (آواز), qui oritur dentibus crepitandis (بر هم مالیدن) vel sindone (کرباس) similive re discindenda *B.* Inde چَرِست کردن s. جَرِست کـردن s. چرست کردن i. q. جرستیدن *C. F.*

جِرستیدن *C.*, sec. *F.* چَرِستیدن s. چَرِستیدن i. q. جرست کردن stridere dentibus *F. C.*

جَرَس دار n. c. tintinnabulum ferens (دارنده جرس); 2) cursor, nuntius (هارون وقاصد) *HK.* (قاصد وشاطر) *B.* in appendice, ita dictus, quod tintinnabula cingulo annexa habet, quo signo agnoscitur (واین نشان اوست) *HK.*

جَـرَسهـایِ زَرین s. جَـرَسهـایِ زر *met.* stellae (ستارگان) *B.*

جَرسی torcular *C.* ex vers. pers. Nov. Test. Mat. 21, 33. Vox dubia.

جَرشَفت carmen contumeliosum, satira (ar. هجو) *B.*

جَرغَتو i. q. جرغتو q. v. *B.*

a. p. جُـرعَـهـایِ سَـبـز طَـشـت *met.* stellae (ستارگان) *HK.*

a. p. جُرعه دان n. c. vas, in quod unam sorbitionem (جرعه) fundunt *B.*; 2) pera viatica peregrinantium et marsupium coriaceum monachorum (ابدال وقلندران), in quo comestibilia et vasculum pro potu reponere solent *F.* ex نعمة الله et *C.*, qua significatione haec vox cum چرسدان commutata videtur.

a. p. جُرعَـه ریـز n. c. i. q. ar. بُلبُلَة i. e. scyphus fistula s. tubulo instructus (جامی ناوچه دار), cuius duae sunt species, una minor, qua infantibus medicamenta, potum, simil. in os infundunt, altera maior, qua in balneis aqua in caput mulierum spargitur *B.*; cf. جرغتو.

a. p. جُرعَه ریـز دیده n. c. *met.* oculus lacrimas fundens (چشم خون ریز واشک ریز) *HK. SHL.*

جرعه ریز i. q. جرعتو s. جَرغَتو et جَرغاتو *B.*

جَـرغان coll. چرغان sigillum, quo utuntur ignis cultores et magi (طمغا وطغرای آتش پرستان ومغان باشد) *B.* in app.

جَرغَد coll. چرغد i. q. جـرغند, e quo decurtatum est *F.*

جَرغَند i. q. جـگـر آکَند q. v. *B.*, e quo mutatum videtur; 2) coll. چرچند lucerna,

lampas (چراغ); 3) candelabrum (چراغدان) *B.*; cf. چرغند.

جَرغول et جَرغون nom. medicamenti, alias زبان بره, ar. لسان الحمل dicti; arnoglossa, plantago maior *B.*; cf. چرغول et چرغون.

جَرف profundus *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Alia scriptura pro ژرف; inde ortum videtur جرفیدگان loci profundi, vel ut *C.* vertit „valliculae" *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Lev. 14, 37.

جُرك planities, desertum (دشت وبیابان) *B.*

جرکنت, vocales desunt, lascivia *C.* ex vers. pers. Nov. Test. Marc. 7, 22.

جَرگَه coll. نرگه orbis, circulus vel acies (حلقه زدن وصف کشیدن) hominum vel animalium *B.* Alia lectio est جرگا H. Mong. t. I, 154, 1. Haec vox saepe usurpatur de orbe, in quem venatores consistunt quemque paulatim coarctant, quo permultas feras venari possint; inde dicunt جرگه انداختن et جرگه کردن s. جرگه کشیدن et جرگه ساختن, simil. i. e. in orbem consistere; cf. Chr. Sch. 92, 89, 93, 101. 95, 139; 2) circulus hominum una sedentium, consessus, e. g. در جرگهء امرای عظام بود „in consessu emirorum illustrium sedebat"; alia exempla leguntur in H. Mong. t. I, p. 165, not. 33.

جِرَم, sec. *F.* جَرَم, nom. loci in Iran *B.*

a. p. جُرم peccatum, crimen; 2) et جُرمانه (suff. انه) mulcta (آنچه از گناهکار بزور بستانند) *Bh.*, e. g. باده جرم عیش گیرد از دل هشیار ما ✿ خون گل خواهد بها راز گوشه دستار ما *Bh.* coll. Rosen Narr. 182, 7.

a. جَرمَزَه profectio, iter (سفر) *B.* Gl. in Des.

a. p. جِرمِ صُبح *met.* splendor s. lux (روشنی) aurorae; 2) lux diei; 3) sol *B. HK.*

a. p. جُرمناك (suff. ناك) reus, culpabilis et جُرمناکی (suff. ی) reatus *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

a. جُرموق arabica forma persicae vocis سر موزه q. v. *B.*

جَرمَه coll. چرمه equus albus (خنگ) *B.* Gl. Sch.

جِرنَدَه os molle s. cartilago (استخوان نرم), quae edi potest, ar. غضروف dicta, ut extrema pars ossis scapulae (سر شانه) ovis, auris, alae cranii (پرهای دماغ), simil. *B.*; cf. چرندو et چرنده; 2) sec. al. hepar avis (قوش جگری) *F.* sine exemplo.

جَرَنگ et جِرنگ coll. چرنگ sonitus tintinnabuli (زنگ), poculi (طاس), simil.; 2) strepitus gladii, armorum vel catenae (زنجیر) *B.*

جَرَنگیدَن coll. چرنگیدن sonitum edere, sonare, de gladio feriente, clava percutiente, simil. *B.*

جَرواسَك, sec. *F.* جُرواسَك i. q. جراسك gryllus *B.*

جَروَر i. q. جبرور s. جبروز hystrix *HK.* Mala lectio videtur; cf. جزور s. جزوز.

جَرون pepo indicus (هندوانه قاونی) *F.* ex المحمودی.

جَرون nom. primarium s. antiquum civitatis بندر هرموز *B.*

جَروَند i. q. جرغند 2 lucerna, lampas *B.*

جَرَّه, e quo ar. جرة, hydria, urna, situla (خمچه وسبو) *B.*

جُرَّه *gen.* sexus masculinus (نرینه) quadrupedum et volucrium (چرنده وپرنده) et 2) *spec.* falconis, quum جرّه باز significet „falco mas" (باز نر); 3) sec. al. falco albus (سفید), sive mas, sive femina; 4) sec. al. i. q. چار دانگ i. e. quatuor granula cuiusvis rei, quo pars neque magna neque parva significatur; 5) sec. al. pars exigua cuiusvis rei; 6) fortis, strenuus (شجاع ودلاور); 7) agilis, promtus, expeditus (جلد وچابك); 8) nom. instrumenti musici (سازی) instar شترغو (شترقوه *HK.* et شدرغو *F.*) sed minoris; 9) nom. vici (قریه) Shirâzensis *B.*

جُرّه باز n. c. falco albus et sec. مجمع الفرس falco mas; 2) agilis, promtus, expeditus *F.*; cf. جُرّه 2 et 7.

a. جَرِيب mensura s. certa quantitas frumenti et terrae, sc. pondus 4 قفيز s. 384 modiorum (مُد); *et* ager qui tanta frumenti copia conseri potest Freyt. Inde جريب امين n. c. a land-surveyor, or measurer *R.*; جريبانه (suff. انه) a rate imposed (on the habitants of a district) for defraying the charges of measurement *R.*; جريب كش n. c. a land-surveyor et جريب كشى (suff. ى) mensuration, land-surveying *Shaksp. R.*

a. p. جَرِيدَه solus, singularis (تنها وفرد); 2) liber, codex (دفتر) *B.* et saccus, in quo liber reponitur (دفتر كيسەسى) *F.*; 3) hasta brevis (نيزهٔ كوچك) monachorum, qui قلندران dicuntur *B.*

جَرِيرَه nom. filiae پيران ويسه, uxoris سياوش, cuius filius فرود appellatur *B.*

a. p. جَرِيمانَه (suff. انه) a fine, a penalty, a forfeit *Shaksp. R.*; cf. جرمانه.

a. p. جَرِيَه stomachus; ingluvies (معده وقورسق) *F.* sine exemplo. Vox ar. جِرِّيَة esse videtur.

جَز insula *B.* Gl. Sch. Fortasse ex جزيره decurtatum; 2) nom. regni (ملكى) inter Euphratem et Tigrim Gl. Sch.; 3) nom. antiquum urbis Jazd (يزد) in Persia *F.*

جِز cauda assa (دنبهٔ برشته شده), quam super pultem e farina paratam spargunt *B.*; cf. جزدر et جزدره s. چزدره et چزده.

جُز proprie est nom. substantivum respondens ar. غير differentia, diversitas, ut praepositio usurpatum significans p r a e t e r, quae modo per se, modo praeposito ب, sc. بجز, sine genitivi nota ante nomen, a quo excipitur, poni solet, modo etiam sequente praepos. از construitur, de q. v. Instit. ling. pers. §. 356 et 383, ubi etiam multa exempla allata sunt.

a. h. p. جُز est ar. جُزء pars, ling. hind. et pers. hac forma decurtata usitatum: a part, a portion; 2) ingredient; 3) a division of a book consisting of eight leaves. Inde جز بندى n. c. binding of a book *Shaksp.*; جزتن n. c. (part of the body) a limb *R.*; جزرس adi. c. sagacious; b) frugal, economical et جزرسى (suff. ى) sagacity, frugality, economy; جزرو n. c. a privy, a jakes *R.*; جز وكُل adv. totally, entirely, great and small *Shaksp.*; جزدان n. c. literarum, chartarum theca (اجزا واوراق قودقلرى ظرف), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: كه اوراق پريشان هرچه دارم ✿ زجزدان بود ضائع بيقرارم *F.*; a cloth in which books are wrapped up, a port-folio *Shaksp.*; جزگير n. c. an instrument used for keeping a book open when reading or writing; b) a port-folio *Shaksp. R.*

جَزانى (a v. جزيدن) ad mutationem pertinens, mutabilis (آنچه منسوب باشد بتغيير وتبديل) Gl. in Des.

جزايرى nom. militum praetorianorum pedestrium in aula persica *M.* ex Kaempfer am. exot. Vox arabica videtur.

جزجز, sec. *F.* et *HK.* جزجز, strepitus ollae (صداى ديگ) in assandis cibis *B.* in app. *HK.* Vox onomatop. videtur.

جَزد et sec. *F.* جُزد, i. q. جراسك gryllus *B.*; cf. چزد et جُرد.

جُزدَرَه et sec. *F.* جَزدَرَه et جِزدَر s. جَزدَر et جِزدَه i. q. جِز cauda assa *B.*; alia lectio est چزدر *F.*

a. جَزع i. q. مهرهٔ يمانى Gl. Sch. sphaerula s. conchula veneris iemanica, albo nigroque distincta, ita ut illi oculus comparetur apud poetas; 2) et جزع onyx *(gemma)* imprimis arabica Freyt. Inde جزعِ تو *HK.* et جزعِ تو *SHL.* „oculus tuus" (چشم تو) *SHL. HK.*

جَــزَغ rana (غوك) *F.* sine exemplo.

جزغ i. q. جَزِد gryllus *F.*

جزغ et جزْغال et جزغالَه i. q. جزدر *B.*

a. p. جَــزَف coll. ar. جَــزْف res, quae non compensatur (بدلسز اولان نسنه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : دلم در پیش او همچون خزف بود ✿ براه عشق او جانم جزف بود *F.*

جَــزَك morbus quidam volucrium, quo in fundo (بیخ) alae foramen oritur ad os pertingens *B.*

جَزور et جَزوز i. q. جبرور s. جبروز hystrix *HK.* Mala lectio videtur; cf. جرور.

جَزیدَن commutare, permutare (تغییر وتبدیل) *B.* Gl. in Des.

جَس imperativus verbi جَستن; 2) nom. actionis i. q. جستن q. v. (جستن لفظندن صیغهٔ امردر بعض محلده اسم مصدر اولور) *F.* sine exemplo.

a. جِساد crocus (زعفران ar. شعور الصقالبه) *B.*

جَستانیدَن caussale verbi جَستن q. v. *C.*

جُستُجو i. q. جست وجو.

جَستن, imp. جَه (که مستقبلنده سین هایه ابدال اولنوب جهد وجهنده دیرلر) *F.* et sec. *F.* جَس, coll. جیستن et جهیدن et s. जस् salire, exsilire (خیز کردن) *B.* صچرامق *F.*; cf. Chr. Sch. 94, 127, c. از loci, e. g. in hoc versu حکیم شفائی poetae : از مژگان ناگهانش سایه بر دست ✿ فتاد وارغوانش از سمن جست *F.*; inde جستن دل palpitatio cordis, morbus quidam (یورك اونیمسی وعلت خفقان), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : اغیار بد گمانرا با یار دوش دیدم ✿ بی تاب مانده عقلم از جستن دل من *F.* et جستن گلو ructus, singultus *B.* s. زراغن; inde 2) celerrime incedere (سخت تیز رفتن) *HK.* et de vento : flare, e. g. هنگام داد چون باد جهنده بر قوی وضعیف H. Sam. 202, 12; 3) liberari, evadere (رهیدن) c. از, e. g. از تنه پای ایشان جسته Spieg. Chr. 34, 7, coll. hoc versu خواجه سلمان poetae : من مسکین بسودای پری روئی گرفتارم ✿ که باد صبح نتواند زبند زلف او جستن *F.*; 4) aufugere (گریختن) *B.* c. از, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : که نتوانی زبند چرخ رستن ✿ زتقدیری که یزدان کرد جستن *F.*

c. بَر prosilire, insilire; cf بر جسته et بر جستن et بر جستگی; inde گلو جستن coll. جستن گلو i. q. اسکرك ructus, singultus *B.*; cf. پُك 3.

c. بیرون evadere c. از Fleischer Ali's Spr. 7, 7.

c. فرو desilire *B.* s. پُك 3.

جُستَن (z. 𐬫𐬁𐬯 yâç, s. याच्) coll. جوئیدن imp. جو s. جوی quaerere, scrutari, investigare *abs.* e. g. بجوئید تا اختر زال چیست Chr. Sch. 67, 541 et c. acc. rei, e. g. بپرده درست این سخنها بجوی Spieg. Chr. 43, 3 et رزق آید پیش هر کو رزق جست *ibid.* 26 fin. coll. که هرگاه بجویند بیابند *ibid.* 88, 6 et c. از rei, e. g. مهندس بسی جوید از راز شان *ibid.* 59 med.; 2) petere ab alqo c. از p., e. g. بیارزوی گفت این کس از ما بجست Chr. Sch. 80, 147 coll. *ibid.* 54, 354 et حاجت خودرا مجوی از زشت روی ✿ آنکه دارد روی خوب از وی بجوی Pend. 95 fin. (طلب نمودن) *B.* تجسس ایتمك *F.*; 3) invenire, assequi (یافتن) *B.* et *Bh.*

c. باز i. q. simplex 1 *B.* s. پژوهیدن.

جَستنِ دل et جَستنِ گُلو s. بر جستن گلو v. s. verbo جَستن et بر جَستن.

جُستجو s. جُست وجوی s. جُست وجو s. جستجوی n. c. investigatio, inquisitio *B.* s. پژوهش, e. g. در گونه بدین گرائی جستوجوی Chr. Sch. 96, 158 coll. نهم قدم در راه جست وجوی Spieg. Chr. 24, 9 et hoc versu احمد کرمانی poetae : مستغرق جستجوی گشتم ✿ مستهلك شست وشوی گشتم *F.*

جَسَم, sec. *C.* جَـسَــم, anulus, circulus (حلقه) *F.* sine exemplo.

جُسرو دارو i. q. خسرو دارو, cuius forma arabica esse dicitur *B.*; cf. خـولنجان quod idem significat.

جَسْک, sec. *F.* جَسَک, calamitas, aerumna, infortunium (محنت ورنج وبلا) *B.*

جَسْمی i. q. خار خسک q. v. *B.*

جَسْوَر rectus, de arbore vel ligno et de omni re recta instar arboris (طـوغـری وهموار اولان اغاج وهرنکه اغاج کبی طوغری اوله), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : چوب جسور گرفته در دستش ☆ بزند هرکه کرا که بر جستش *F.* Male in *C.* lex. legitur جَسود.

جَسیدَن inclinare, propensum esse (میل ایلمک) *F.* ex *Fg.* sine exemplo. Varia lectio pro چسپیدن videtur, q. v.

جَسینَه et جسینه i. q. چشینه s. چشیشه *F.* Varia lectio videtur.

جَش calculus s. orbiculus (مهره) caeruleus vitreus (وآنرا از آبگینه سازند) gemmae turcoidis (فیروزه) speciem referens, quem anulo signatorio imponunt et ad arcendum oculi maligni ictum (چشم زخم) collo infantum appendunt aut pileo (کلاه وطاقیه) eorum infigunt *B.*, e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae : جش اگرچه برنگ فیروزه است ☆ فر فیروزه نیست اندر جش *F.*

جَشان virga mensoria; 2) ulna sartorum (گز استادان خیاط وبنا) *B.*

جَشَن aestus febrilis (حرارت تب) *B.*

جَـشْـن hilaritas, voluptas in cibo et potu, convivium, epulae (شادی وعیش وکامرانی ومجلس نـشـاط ومهمانی); 2) dies festus, solemnia (ar. عید) *B.*

جَشْنِ بُزُرگ, dies festus magnus, *spec.* dies primus novi anni (نـوروز), qui est dies sextus mensis antiqui فروردین, etiam dies خرداد dictus *B.*

جَشْنِ پُورْدگان, decem dies festi, qui sunt quinque dies intercalares et quinque ultimi dies mensis آبان, quibus illi adiiciuntur *B.*; cf. پوردگان.

جَشْنِ تیرگان festus dies decimus tertius mensis تیر *B.* de q. v. s. تیر 2 et تیرگان.

جَشْنِ خُردادگان festus dies sextus mensis خرداد, cuius nomen cum nomine illius mensis consentit *B.*; cf. خرداد.

جَشْنِ ساز n. c. nom. diei primi anni regii *B.* In *F.* lex. legitur جشن سان et in lex. *HK.* جشن سار, utrumque, ut videtur, mendosum.

جَشْنِ سَدَه festus dies decimus mensis بهمن *B.*, s. v. سَدَه pluribus descriptus.

جَشْنِ مَردگیران festus dies quintus mensis اسفندار; sec. al. primus ultimorum quinque dierum eiusdem mensis *B.*, de q. v. s. مردگیران.

a. p. جَشْنِ مَریَم *met.* cibus et potus Mariae, qui ex arbore quassata provenit (که از جنبانیدن درخت حاصل میشد) *B.*

جَشْنِ نیلوفر festus dies septimus mensis خرداد *B.*

جَشْنی (suff. ی) fond of feasting, voluptuous, epicure *Shaksp. R.*

جَشّه mensura rebus pinguibus mensurandis *B.* Varia lectio vocis synon. تشّه esse videtur.

جُشّه manica (آستین) vestis *B.*

جَشیم coll. جوشیم 1 textor (جـولاهـه ar. حائک) *B.*

جَشیرَه (suff. ه) i. q. جشیم; 2) puls e farina et oxygala parata (آش آرد ماستی) *B.*; cf. جوشیم et جوشیره.

جَشینَه s. جَشیشَه i. q. چشیشه s. چشینه *F.*

جعد کُرَه کُیر capilli nodati, in nodos collecti (موی که هم تارش بر هم نشسته وبر خود پیچیده باشد) *B.*

a. جَعدَه medicamentum e Syria allatum et gr. فولیون (πόλιον) i. e. polium dictum *B.*

جَعفَر آباد n. c. nom. loci prope شیراز *B.* in appendice.

جَعفَری (suff. ی) G'afaricus i. e. ad G'afar pertinens, qui erat alchimista (کیمیاگر) celebratus, a quo aurum purissimum nominatur g'afaricum (زر جعفر بدو منسوبست) *SHL.*; inde کُر همه زر جعفری دارد Gul. 92, 19; 2) a kind of cupola; 3) a sort of screen (the interstices of the frame being lozenged) *Shaksp.*; 4) genus rosae centifoliae (نوعی از صدبرگ) *Bh.*; the name of a yellow flower (called also گل اشرفی) linum trigynum; 5) lattice work (corrupt. of ضفیره) *Shaksp. R.*; 6) name of a fortress *R.*

جُعلُقی term. techn. sodomitarum : infimae sortis, spurius (باصطلاح لوطیان بمعنی بسیار زبون وحرام زاده) *Bh.*

جَغ lignum nigrum instar ebeni (آبنوس), e quo variae res conficiuntur; 2) clava butyro faciendo *B.*; cf. چَغ et چُغ.

جُغ (s. युग) lignum, quod collo bovis aratoris alligari solet; iugum *B.*; cf. چُغ et چُق et چوق et جوغ et جو 1 et جوه.

جَغارَه *F. SHL.* et جغازه sec. *B.* et *HK.* radix oleris جغش dicti; 2) panis ex milio (ارزن); 3) fucus (سرخی وغازه) mulierum; 4) *gen.* umbilicus (ناف) animalium *spec.* equi, cameli, bovis et ovis *B. HK. SHL.* Male, ut videtur, in *F.* lex. : گاو وشتر وگوسفند وسائر حیوانات omissa voce, quae umbilicum (ناف) significat, exemplo non allato; 5) nom. vici (قریه) ad هرات pertinentis *B.*; 6) fovea subterranea frumento recondendo (ar. مطموره) *F.* sine exemplo. *C.*

جَـع aranea (عنکبوت) *F.* ex نعمة الله sine exemplo.

a. p. جَعبَه ling. arab. : pharetra (ترکش); 2) pers. : calathiscus rosis vel fructibus recentibus vel sertis capiendis factus, qua significatione etiam cum voce طبق discus coniungitur (وفارسیان بمعنی سبد کوچکی که گل یا میوه در تری آن گذارند ونیز سرپوش چنانکه جعبه وطبق گویند) *Bh.*, e. g. in hoc versu : باشد از غنچه گل جعبه دار گل طبقش ✿ که صبا توشه بفردوس برد بوی ترا *Bh.*; 3) species citharae vilioris t. قوپور dicta *F.* sine exemplo.

a. جَعد capillus crispus; etiam in persica lingua usitata vox *F.*

a. p. جَعدِ اَنگُشت *met.* avaritia (بخل وخست) *B.*, respondens ar. جعد الانامل q. v. in Freyt. lex. s. v. جعد.

a. p. جَعدِ زَخمَه *met.* capillus crispus eleganter collectus; crispus capillus quadrifariam tortus (کنایه از جعد مکلف وجعد چار شاخ) *B.* in appendice.

a. p. جَعد سا (a v. سودن) res quaedam, qua capillum crispum lavant, qualis est pulvis, quo mulieres caput lavare solent (چیزی که بدان جعد بشویند مثل گل سر شوی), e. g. in hoc versu : زگل در خون سرشته جعد سایش ✿ دل مژگان گزیده سنگ پایش *Bh.*

a. p. جَعدِ سادَه *met.* capillus crispus non eleganter collectus (جعد غیر مکلف وجمع شده) *B.* in appendice.

a. p. جَعدِ شُتُر *met.* pilorum (پشم) copia in corpore hominis *B.*; cf. پشم.

a. p. جَعدِ قَلَم *met.* atramentum (سیاهی) rimae (شکاف وچاك) et dorso (ومرکبی پشت) calami adhaerens; 2) verba iucunda et grata (خوب ولطیف); 3) literae inflexae, incurvae (خط منحنی ومقوس) *B.*

جَغالَه, sec. *F.* جُغالَه et جُغَلَه, coll. جفاله et چغاله agmen (فوج وجوق وگله) avium *B.* *spec.* in sementi conspicuum *HK.*; 2) coll. چغاله fructus immaturus (نارس) *B.*

جَغبَت et جَغبوت et جَغنوت coll. جبغوت tomentum *B.*, ar. حشو *F.*

جُغد coll. چُغد bubo, noctua; 2) acroterion vel pinna arcis aut castelli (کنگرهٔ قلعه وحصار); 3) capilli occipitis in nodos collecti (موئی که بر پس سر گره زنند) *B.*

جَغر coll. چَغر rana (وزغ). Alia vocis scriptura جَغز minime quadrat (پوچ است) *B.*, sed in ipso *B.* lex. infra legitur چَغز rana eademque vox in compositis چغزپاره et چغزواره apparet; cf. جَزَغ.

جَغرابَه i. q. چغزپاره s. چغزواره *F.*

جُغرات, e quo ar. سقرات [صغراط *HK.* et *Bh.*], dial. Samarqand.: oxygala (ماست) *B.*

جُغَرد viridarium, arboretum, ubi aves degere solent (سبزهٔ مرغزار) *B.*

جَغرِستَه coll. جفرسته et چغرشته et چغرسته glomus gossipii colo involutus, qui in nendo circum fusum torquetur (گروههٔ ریسمانی یا ریسمان خامی باشد که در وقت رشتن پنبه بر دوك پیچیده شود بشکل مخروطی یا اهلیلجی); 2) radius textorius (ماشوره) *B.*

جغز v. s. v. جغر.

جَغزاوَه et جغزواره i. q. جغرابه *F.*

جَغَش s. جَغَشت olus silvestre (سبزی وترهٔ صحرائی) verno tempore primum proveniens, quod cum aceto edunt et opsonium faciunt (نان خورش سازند) *B.*

جَغلَه iuvenis imberbis (پسر ساده روی که هنوز خطش رسته باشد از اهل زبان به تحقیق پیوسته) *Bh.*

جُغَلَه i. q. جغاله *F.*; est forma decurtata.

جَغَنَك avis quaedam t. بیالق dicta *F.* ex المشکلات. Eadem vox atque sequens جغنه esse videtur, unde ar. جغنق.

جَغْنوت i. q. جغبوت tomentum *B.*

جَغنَه, e quo ar. جغنق, avis quaedam amplis (فراخ) oculis, colore flavo *B.*, turc. بیالق *F.*; cf. جغنك.

جَغو i. q. چغو 1 avis buboni similis *F.*

جَغَه crista (t. صورغج), qua imprimis athletae (بهادر ودلاور) caput ornare solent, e. g. in hoc versu نظمی میر poetae:

بپوشید آن شه زره از پولاد ✿ مرصع جغه هم بر افسر نهاد *F.* Cf. جیغه.

a. جَفا vexatio, iniuria, iniquitas; inde جفا کردن c. بر p. duriter et inique tractare, iniuria afficere alqm Chr. Sch. 40, 174; praeter کردن componitur etiam cum verbis کشیدن, گفتن, آمدن, رفتن, زدن, بردن, دیدن, جُستن et گستردن *Bh.*; inde جفا آهنك n. c. i. q. جفا کار *Bh.*; جفاپیشه n. c. a) oppressor, tyrannus (ستمگار); maleficus (گناهگار); b) *met.* amasius *B.*; جفاجوی adi. c. iniuriae cupidus *R.*; جفازده adi. c. i. q. جفاکش *Bh.*; جفاکار vexator, oppressor *C.*; جفاکاری (suff. ی) i. q. جفا Spieg. Chr. 32, med.; جَفا گُستَر (cf. گستردن) n. c. i. q. جفاکار *Bh.*; جفاکش adi. c. vexatus, oppressus Spieg. Chr. 26, med., et جفاکشی (suff. ی) n. abstr. praeced.: vexari, iniuria affici *ibid.* 26', 8; جفاکیش n. c. i. q. جفاکار *Bh.*

جَفالَه i. q. جغاله 1 agmen avium *B.*

جَفت imp. verbi جَفتن q. v. (کج شو وخمر کرد); 2) curvus, inflexus (خمیده وکج شده); 3) tectum domus (سقف خانه); 4) coll. چفت ligamentum ligneum (جوب بندی) i. e. liber s. membrana ligni, qua vites, cucurbitas similesve plantas ligant; 5) arabica lingua: cortex (پوست) cuiusvis rei *B.*; cf. جفت بلوط.

جُفت et sec. *F.* جفت (z. 𐬫𐬃𐬌𐬙𐬌 yôiti s. 𐬫𐬀𐬊𐬌𐬙𐬌 yaoiti a r. 𐬫𐬎 yu, s. यु, copulare) par (زوج opp. فرد) *B.*; inde a) coniux, sive maritus, sive uxor *F.*; cf. Chr. Sch. 36, 118, et جفت گرفتن uxorem ducere Gul. 144, 10; b) socius, iunctus alteri, e. g. که سیم آمدستی همانا زجفت Chr. Sch. 54, 356; c) bos arator (فدّان .ar گاو زراعت کننده) *B. alteri nimirum iunctus;* d) similis, aequalis alicui (مثل وبرابر) *Bh.* c. dat., e. g. بمردی نباشد بگیتیت جفت Chr. Sch. 89, 44; e) numerus par, qui sine parte numeri partiri potest (اول عدد در که کسر نز) (تصنیف اولنه) *F.* Inde جفت بودن coniunctum, sociatum esse c. با, e. g. همه راه با درد غم بود جفت Chr. Sch. 104, 288, et هرکه او هست با حماقت جفت Fleischer Ali's Spr. p. 57, 17, et جفت شدن coll. s. جفتی کردن s. جفتی زدن a) se coniungere, par fieri c. با, e. g. نمی شد لب تشنه با آب جفت Spieg. Chr. 83, 14, coll. که رومی شد امروز با جام جفت Chr. Sch. 8, 92; b) coire *B.* s. v. پر باز کردن.

جَفتا i. q. جَفتَه incurvatus, inflexus *B.*

جُفت آفرید n. c. planta quaedam instar خصیة; 2) sec. al. satyrion (سورنجان الثعلب) *B.*; cf. رقاقس.

a. p. جَفتِ بَلّوط cortex exterior glandis (پوست بیرون بلوط) *B.* In Frext. lex. legitur: „interior cortex glandis“. Cf. جَفت 5.

جُفت ساز n. c. artificium quoddam artis musicae et qualitas quaedam fidium, cuius tres sunt species (نوعی از فنون وهنرهای سازندگی وصفت از صفات ذوی الاوتار وآن سه نوع است جفت), scil. a) ساز راست ساز b) ,ساز et c) یک ونیم ساز *B.* ;*F.* فنون سازندگان بر فن که اوج قسمدر نوعی از ساز مثل جنگ ورباب وغیر آن کمال اسمعیل *SHL.*, e. g. in hoc versu poetae: آنجا که جفت ساز سر خامه است ملک et بود ✿ لحنی بود تمام که نام نوا برد poetae: الشعرا حکیم روحی بتاب گیسوی چنگ وبجفت ساز رباب ✿ بنیف دیدهٔ نای ودهان نا انبان *F.*

a. p. جُفتِ فَلَک *met.* sol et luna *B.*

جَفتَک coll. جفتک et چفنک avis quaedam alias کاروانک dicta q. v. *B.*

جُفتَک (suff. ک) nom. avis cuiusdam ar. لا ینفک i. e. inseparabilis dictae, quae sic describitur: نام مرغی است که نر ومادهٔ آن هرکدام یک بال دارند وبجای بال دیگر نررا قلابی ومادهرا حلقه ایست از استخوان وچون پرواز کنند نر قلابرا بر حلقهٔ ماده اندازد وباهم پرواز کنند وچون بدانه خوردن مشغول گردند از یکدیگر جدا شوند ونزدیک بهم چرا کنند *B.*

جُفت گاو n. c. i. q. جُفت c bos arator *B.*

جَفتَگی (a جَفتَه suff. ی) curvatura *B.* s. voce خم.

a. p. جُفتِ مُقَوَّس arcuatum opus porticus aliusve aedificii (طاق ایوان وعمارت) *B.*

جَفتَن incurvari, inflecti (خم گردیدن وکج شدن) *B.*; 2) coll. چفتیدن inclinare (میل ایلمک); 3) fulcire vitem (اوزم آصمسنه هرک ایلمک) *F.* sine exemplis.

جُفتَن i. q. جَفتن 1 incurvari, inflecti (انحنا) *F.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: نباید پیش اهل جاه جفتن ✿ نمی شاید سخن بسیار گفتن *F.*

جَفتَه part. praet. v. جفتن incurvatus, inflexus; 2) i. q. جَفت 4 liber s. membrana ligni viti similive plantae ligandae; 3) i. q. جَفت 3 tectum domus; 4) opus arcuatum aedificii (طاق ایوان وعمارت) *B.*; cf. چفته.

جُفتَه (suff. ه) nates (سرین وکفل) hominis, equi, cameli, al.; 2) calcitratus (لکد)

equi, cameli, simil.; 3) nodus funis (گره ریسمان) *B.*; bent, wrinkled; cf. جَفته 1; running together (the threads in cloth) *Shaksp. R.* — Inde جُفته ولکد انداختن calcitrare *B.* s. آلیختن; et جُفته زدن a) calcitrare (لکد زدن) *HK.*; b) excutere, deiicere equitem, de equo sternace (پشتی زدن اسب یعنی نگذارد که کسی بر سفل او سوار شود) *B.* in appendice; c) paedicare (در غلام کردن), e. g. in hoc versu : شراب میکشم وجفته میزنم دایم ✿ بکار وبار جهان پیش ازین نمیکوشم; et جفته بازی n. c. paedicatio, e. g. in hoc versu میر خسرو poetae : کار این کج مزاج دردی بود ✿ جفته بازیء مهره دردی بود ✿ چون بهر جا گرفتمش جفته ✿ کردمش داغ جفته بر جفته *Bh.*

جُفتَه رَز n. c. (verior lectio جَفته رز videtur) structura lignea, pergulae sustinendae suspendendaeve vineae facta (ar. عریش) *F.* sine exemplo.

جُفتی (suff. ی) n. abstr. vocis جُفت paritas, aequalitas; 2) copulatio *M. R.* Inde جفتی کردن s. جفتی زدن et sec. *SHL.* جفتی خوردن se coniungere (جفت شدن) de animalibus; 2) *met.* coire *B.*

جَفتیدَن i. q. چفتیدن q. v. *C.*

a. p. جَفْر pellis dorcadis aegyptiacae aliusve animalis scribendo concinnata (اوزرینه بازی یازیلن دری جیران دریسی اولسون (غیری اولسون لغت مشترقه در), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بر آورد آنجا مجوهر تبنگو ✿ که بودست جفر نوشته درو *F.*; cf. جَفری 2.

جَفرَستَه, sec. *F.* جَفرِستَه, i. q. جغرسته *B.*

a. p. جَفْری arabica forma persicae vocis کفری spatha palmae femineae (پوست بهار خرمای ماده); 2) (suff. ی) coll. ar. جفر, is qui artis divinandi جفر dictae peritus est (که علم جفر داند) *B.* In Freyt. lex. haec leguntur : „Ars divinandi ex جفر i. e. ex membrana camelina, quam quidquid fato iubente fuit, est eritque signis mysticis consignatum ab Ahlio-ben Abi-Thaleb continere ferunt.“ Sec. *HK.* ars illa divinandi جفر dicta ad Imamum جعفر صادق referenda est (جفر علم است در تعویذات وغیره منسوب بامام حضرت جعفر صادق) *HK.*

جَفسانیدَن causs. verbi جفسیدن q. v. *C.*

جَفسیدَن coll. جوسیدن i. q. چَفسیدن q. v. *F.*

جَفْن nom. gladii (نام شمشیر) *F.* sine exemplo. Est vox arabica significans : vagina gladii; cf. Freyt. lex. s. v.

جَفنَه vagina gladii (قلیچ قنی) *F.* sine exemplo; cf. جفن; 2) scutella vel paropsis maior *F.*, qua posteriore significatione arabica vox est.

جق جق decurtatum ex جیقه جیقه i. q. simplex جیقه clamor, vociferatio (فریاد زدن), quae significatio auctoritate linguae peritorum nititur (از اهل زبان به تحقیق پیوسته); 2) sec. کشف اللغة clamor avis vulneratae (آواز مرغ زخم رسیده) et *met.* tumultus, turba (شور وغوغای بیمعنی) *Bh.* Vox جق جق alia scriptura vocis جیك جیك videtur.

جَك butyri confectio (جنبانیدن ماست جنبانیدن جغرات) *B.* (وجغرات) *F. SHL.*; 2) coll. چك et چاك, unde ar. صك, diploma, decretum, pactum quoddam publicum (برات); 3) nox decima quinta mensis شعبان *B.*; cf. شب جك et روز جك.

جَکان avis quaedam alias جل dicta q. v. *F.* sine exemplo; 2) i. q. چکاد vertex montis *F.*

جَکاره, sec. *F.* جُکارَه, coll. جدکاره et جلکاره viae contrariae, a recta via divergentes (مختلف یوللر یعنی خلاف راه راست) *F.*, e. g. in hoc قطعه poetae حضرت مولانا : خلقی زجدائیء عصیرت ✿ بر راه فتاده چون عصاره ✿ هرچند شدست خون جگر شان ✿ جستند درین ره جکاره *F.*

جَکاشه, sec *F.* جَکّاشَه, coll. چکاشه hystrix (t. روباه) *B.*

جکاك, pronuntiatio ignota est, uva vilis et corrupta (انگور زبون وضائع) *B.*

جَکر terra, pulvis (گرد وخاك) *B.* et sec. *HK.* ventus vehemens cum pulvere (باد تند با گرد وخاك). Addit *B.* lex. auctor illam vocem etiam in sanscrita lingua significatione terra, pulvis, usurpatam esse (وبزبان علم هند نیز همین معنی دارد) *B.* vel sec. *HK.* lex. auctorem altera significatione : ventus vehemens cum pulvere. Quaenam vero sanscrita vox intelligenda sit, haud liquet.

جِگَر (s. यकृत्) iecur (ar. کبد) *B.* et i. q. دل cor, unde جگرگاه s. جگرستان n. c. *met.* pectus (سینه) *Bh.*; 2) *met.* medium (وسط) cuiusvis rei; 3) moeror, dolor, aerumna, calamitas (غم ورنج ومحنت وزحمت ومشقت) *B.*; inde جگر آشام vel جگر کش vel جگر خای adi. c. *met.* moerore affectus, afflictus (غمخوار ومحنت کش) *Bh.*; 4) commiseratio, misericordia (شفقت ومرحمت); 5) exspectatio (انتظار) *B.*; 6) potestas (تاب وطاقت) *Bh.*; inde جگر کردن strenuum, audacem se praebere (جرات ودلیری کردن), e. g. in hoc versu : چو جام می زلبش کام میتواند یافت ✿ دل گداخته ام گر جگر تواند کرد; inde جگردار *met.* strenuus, animosus (دلیر وبی باک) et epith. gladii, e. g. in hoc versu : در قبضه گردون منم آن تیغ جگر دار ✿ کز سختی ایام مرا سنگ فسانست *Bh.*; cf. جگر داشتن; 7) mensura (اندازه) *F.* ex محمودی sine exemplo.

Phrases :

جگر تاختن *met.* metuere, timere (ترسیدن) *Bh.*

جگر خوردن s. جگر خائیدن *met.* moerorem pati, affligi (غم وغصه خوردن) *Bh.*

جگر داشتن coll. جگر 6 facultatem alicuius rei faciendae habere, posse facere alqd (تاب وطاقت چیز داشتن), e. g. ✿ دارم دو هزار دشنه چون بید ✿ در کشتن خود جگر ندارم *Bh.*

جگر دریدن *met.* summam vim exercere (کمال قوت وغلبه کردن), e. g. in hoc versu خواجه نظامی poetae : اگر همسری را دریدم جگر ✿ ندانم بدرندگان دگر *Bh.*

جگر سوختن c. بر p. *met.* misereri alicuius (رحم آمدن بر کسی) *Bh.*

جگرِ گربه خوردن *met.* amittere (گم کردن واز دست رفتن) res bonas, pretiosas et puras *B.* چیزی نفیس را گم کردن *Bh.*

در جگرِ گِل گرفتن *met.* terra condere (زیر خاك کردن) *B.*; cf. جگر گل.

جگر آگند coll. جرغند n. c. intestina ovis carne aliisque rebus necessariis farta, ar. عصب dicta *B.*

جگر بند n. c. iecur cum pulmone et corde coniunctum (مجموع جگر وشش ودل) hominis vel animalis; 2) *met.* filius (فرزند); 3) omnis res macra et vilis (لاغر وزبون) *B.* Inde جگر بند پیش زاغ نهادن *met.* miseriam eligere (اختیار محنت وبلا کردن) *Bh.*

جگر تاب adi. c. iecur s. cor calefaciens, comburens (گرم کننده جگر وسوزنده) *SHL.* تفساننده جگر *HK.*; 2) i. q. تافته جگر q. v. *B.* in appendice.

جگر تاز adi. c. *met.* metuens, timens (خایف وترسنده) *Bh.* Cf. جگر تاختن.

جگر تفته s. جگر تافته homo cachecticus, tabe laborans (شخصی که کوفت ومرض دق داشته باشد) *B.*; 2) *met.* amasius (عاشق) *Bh.*

جگر تشنه adi. c. coll. تشنه جگر *met.* desiderio affectus, concupiscens (مشتاق وصاحب شوق) *B.* in appendice.

جِگَر جوش adi. c. cor calidum, fervens reddens, commovens, e. g. in hoc versu poetae : حذر کن زخشم جگر سوز نظامی Bh. من ✿ مشو ایمن از خواب خرگوش من

جِگَر خوارَه n. c. coetus quidam incantatorum (جمعی از ساحران) B. جمعی از ساحران که بر گفتار شوند وجگر بچگان خورند. HK. جمعی از ساحران که بزور افسون جگر مردمرا میخورند خصوصا جگر اطفالرا Bh.; 2) met. afflictus, miser (رنج کش ومحنت پرست) et magna aegritudine affectus B.; 3) non misericors, qui est animo duro (بی رحم وسنگ دل) Bh.

جِگَر خواری (suff. ی) n. c. summa afflictio, miseria (غم واندوه ومشقت هرچه تمامتر) HK. F.

جِگَر سا (a v. سودن) adi. c. wearing away the liver, afflicting R.

جِگَر سُوز adi. c. cor accendens R.; tormenting Shaksp.

a. p. جِگَر فَسادی n. c. the disease of the liver R.

جِگَر گَرم n. c. corde ardens (تفسیده وسوخته); 2) cachecticus (مدقوق); 3) amasius (عاشق) B. in app. Bh.

جِگَرِ گِل viscera (شکم) terrae; 2) met. sepulcrum (قبر ولحد) B. in appendice.

جِگَر گوشَه lobus (پاره) hepatis; 2) met. filius (فرزند) B.

جِگَرنَه coll. چکرنه avis quaedam e genere کلنگ, quae prope collum pennis longis nigris instructa est, quibus reges et principes caput ornant. Appellatur etiam اُخار B.

جَگَری i. q. خردل q. v.; 2) sec. al. nom. herbae آیرق dictae F.

جِگَری (suff. ی) met. coloris nigri in rubrum vergentis (رنگ سیاه که بسرخی زند) Bh.; belonging to the liver or heart; liver-coloured. Inde عقیق جگری carnelion; جگری داغ n. c. indelible stain or mark; 2) natural spot; 3) inconsolable grief Shaksp. R.

جِگْری et جُگْری i. q. چکری q. v. (ریواس) F.

جَکو volucris nota, alias سرخاب dicta q. v. HK.

جِکّی جِکّی vox, qua utuntur in petendo vel implorando, carnem gutturis digitis prehendentes (بمعنی آنکه چون کسی بر کسی منت کند چرم گلوی خود بدو انگشت گرفته جکی جکی گوید یعنی مرا آنست که ببخش وبگذار) SHL. et HK.; در التماس والحاح گوشت حلقرا بدست گرفته بگویند یعنی به بخش لفظی که Bh.; در وقت جزع وفزع در طلب ومبالغه در اخذ گویند B.; 2) vox mulieris voluptatibus venereis fruentis B. Etiam hind. vox est sic explicata : „an exclamation expressive of surprise and pleasure" Shaksp. Inde جکی جکی گاه n. c. locus gutturis (جای حلق) et met. iugulum (وکنایه از غبغب زیراکه سبب خاریدن آن آدمی جکی جکی میکند), e. g. in hoc versu : بگذار جکی جکی ببوسم من ✿ خالی که بر آن جکی جکی گاه است Bh.

جَکّیجَه vas (ظرف) adipi (روغن) quadrupedum, ut equi, cameli, bovis, simil. asservando B.; sec. al. adeps (روغن) talium quadrupedum HK.

جَل coll. جلاجل 6 nom. avis magnitudine passeris, instar lusciniae praeclare canentis B., e. g. in hoc قطعه poetae شاه طاهر
ای خوش آن دائرهٔ دامن صحرا که : خندلی درو ✿ پسر زنان همچو جلاجل بفغان آمده
جل ✿ باغ شد مکتب وهر غنچهٔ خندان طفلی ✿ که بر آورده ورقهای گلستان زبغل
F.; 2) interior pars oris (اندرون دهان); 3) medium maris (میان دریا) F. sine exemplo.

جِل manubrium (صاپ) cultri, simil., e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : تبر زین ندارد آبنوس ✿ گرفته بدست پولاد بجل فسوس *F.*

a. p. جُل stragulum equinum vel alius iumenti (t. چول) *F.* Vox arabica جُل est; cf. جُلیل. Inde جل نسر گاو بستن *met.* profectionem praeparare, proficisci (تهیه سفر کردن وروان شدن) *Bh.* et جُلِ خود از آب بر آوردن *met.* opus suum absolvere, ad finem perducere (از عهده کار خود بر آمدن وسرانجام دادن آنرا); 2) exitio prudenter evadere (از مهلکه به تدبیر بر آمدن) *Bh.*

جَلاب inauris pede s. basi instructa (ایاقلی کوپه که زنان قولقلرینه اصارلر) *F.* sine exemplo; inauris botri-formis, *ut distinguatur a simplici anulo C. M.*

a. p. جَلّاب et جَلّاب بند n. c. coll. ar. جَلَبَ qui iumentum de loco in locum ducit venale proponens *Bh.*

جلاب n. c. aqua turbida (بولانق صو), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : ورچه جویندهء هر نا یابی ✿ نکشد لب زچین جلابی *F.* Arabica forma persicae vocis گِلاب.

جُلاب, sec. *F.* جُلّاب, arabica forma persicae vocis گُلاب (aqua rosaria) vulgo iulapium, i. e. potio medicata e multis medicamentis coctis et liquatis parata *B.* s. آکج; 2) nom. poetae celebrati, qui in urbe Bochârâ habitavit *B.*

جُلِ آب i. q. جل بک q. v. *Bh.*

a. p. جَلاجل (*proprie* est plur. ar. vocis جلجل) orbiculi aenei tympano دایره dicto inserti; 2) genus cymbalorum, h. et جهاجهه (झांझर) et تال (ताल) dictum (چیزی است قرص شکل که از روی سازند ومطربان آنرا در دایرهای خود تعبیه می نمایند وگاه جدا از دایره استعمال سازند ودر وسط آن حباب طوری کنند) *Bh.*; 3) strophio (سینه بند) simile quid tintinnabulis (زنگها وجرسها) ornatum et equi pectori (سینه) alligatum *B.*, vel etiam cameli aliusve iumenti *Bh.*; 4) tintinnabula, quae cursores (پیکان) cingulo (کمر) alligant *Bh.*; 5) tympanum manuale, alias دف vel دایره dictum *B.*; 6) coll. جَل 1 nomen avis praeclare canentis (خوش آواز) *B.*; cf. جلجل.

جلاَزِه modi canendi پرده dicti; 2) vincula colli fidium, quibus soni distinguuntur (موسیقی پردهلری وساز پردهلرینه دخی دیرلر) *F.* sine exemplo. Vox arabicae originis videtur; cf. ar. جِلازَة.

a. p. جَلاگر (suff. گر), sec. *Shaksp.* جلا گار coll. ar. جلا politor; 2) qui pannum aliasve res laevigat (جندرهجی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : چو در دست ساقی که ساغر بود ✿ بزنگ دلمرا جلاگر بود *F.*

جَلالِ هریسه پز nom. coqui Shîrâzensis cibo هریسه dicto optime coquendo celebratus *HK.*

جَلانَک i. q. چلانک genus lusus *B.* in app.

جلانگر serrarius, faber ferrarius, turc. چلنگر dictus (دمور کلید واکا مثال دمور نسنهلر دوزیجی) *F.* sine exemplo.

جُلانه coll. چلاک et چلانک scarabaeus *F.* ex المحمودی.

جلاو rota *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Ex. 14, 25.

جُلّاه, sec. *Shaksp.* جُلاه, coll. جولاه textor (ar. حائک) *F.*

a. جُلاهق arabica forma persicae vocis جُلّه q. v.; globulus balistarius; textor Freyt.; کمان گروهه *HK.*

a. p. جَلَب mulier impudica, turpis (فاحشه ونابکار); 2) coll. چلپ et ar. جَلَب strepitus et tumultus, clamores (شور وغوغا

(وفریاد .B آواز وشور Gl. Sch.; 3) (coll. ar. جَلَّبَ technam struxit, machinatus fuit) fraus, dolus (وتـرفـنـلـده نـسـنـه معناسنه منقول در) *F.*

جَلْبا trabs, cui alligatur funis situlae (قوغهنك ایپی بغلنان اغاج) *F.* sine exemplo. Vox dubia.

جِلباب senex decrepitus (پیر فانی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : نمانده طاقت وبـی تاب بـودم ✿ جوان شد عشق ومن جلبب بودم *F.*

a. p. جِلبابِ شَنگَرف (*proprie* velum ex minio s. miniatum) *met.* tulipa vel rosa rubra لاله وگلهای سرخ *HK. SHL.* Mendosa videtur lectio جلباف pro جلباب, quam offert *B.* in appendice.

a. p. جُلبان species frumenti (غـلـه) instar کرسنه, quam in tractibus یزد et کرمان ut fabas recentes (باقلای تر) coquunt et cum sale edunt, statu recenti etiam non coctam edunt; interdum ex illius farina panis coquitur *B.* pisa Freyt. lex. s. v. جُلّبان et جُلبان.

جُلِ پانی (tegumentum aquae) i. q. جل آب s. جل بک q. v. *Bh.*

جُلِ بَک (*proprie* tegumentum ranae) muscus aquaticus (ar. خرء الضفادع s. طحلب) *B.*; cf. بـرغست 2 et برغسمه et جامهء غوک et چمر et جل وزق et جل وزغ.

جَلْبو olus quoddam (سبزه وترهء) simile menthae (نعناع) *B.*

جَلبوب convolvulus, hedera (عشقه وحـبـل المساکین) *B.*

جَلبَهَنگ i. q. جبلهنگ q. v. *B.*

جَلبِیز [*ê*] coll. جلویز et جلیز laqueus, quo iumentum ducitur (کـمـنـد ar. مـقـود); 2) nequam, sycophanta (مفسد وغماز) *B.*; 3) coll. جلویز 2 electus *HK.*

e. جَلتاق ling. rûmana : i. q. حلیمو q. v. *B.*;

cf. ترشینک. Fortasse e gr. ὀξαλὶς depravata vox.

a. p. جَلجَل et جِلجِل coll. جلاجل tintinnabulum (زنگ وجرس); 2) orbiculus aeneus vel tintinnabulum (سنج) instrumenti musici دائـره dicti; 3) tympanum manuale دف vel دائره dictum; 4) nom. avis praeclare canentis *B.* Sec. Freyt. lex. vox جُلجُل legenda est, cuius pluralis est vox praecedens جَلاجِل.

a. p. جُلجُلان coriandrum (کُشنیز) *B.* ex Fg.; 2) semen sesami et semen coriandri (دانهء کنجد ودانهء کُشنیز) *B.* ex کـنـز اللغة. Inde جلجلان حـبـشـی papaver nigrum (خشخاش سیاه) et جلجلان مصری i. q. بیش napellus, thora *B.*; sec. Freyt.: lotus aegyptia.

a. p. جَلْد agilis, celer, promtus (تیز وشتاب), qua significatione est vox arabicae et persicae linguae communis (بدین معنی مشترک است در عربی) *Bh.* Inde جلد باز adi. c. i. q. جلد; جـلـد بازی (suff. ی) n. c. agilitas; جلد قدم adi. c. pedibus velox, agilis; جلد مـزاج adi. c. acrioris naturae *Shaksp.* et جـلـدی (suff. ی) n. abstr. agilitas, vehementia (تیزی وگرمی) *Bh.*

a. جِلْد cutis (پوست); 2) *met.* tomus, volumen, liber (وبمعنی جلد کتاب وجلد دفتر مجاز است) *Bh.*; cf. H. pr. reg. p. 19 vs., fin. Inde جلد گر (suff. گر) bibliopegus *Shaksp.*

جَلْدو et جُلدو praemium, donum a principe oblatum (صلهء شعر ونیز انعامرا گویند که امرا دهند) *HK.* coll. *B.* s. v. چلیله.

جَلغُوزَه [*ô*] coll. چلغوزه et جلوزه conus abiegineus (ar. حب الصنوبر الکبار). Ipsum nom. lex. *B.* auctor sic explicat: بار درخت صنوبر باشد باعتبار کنگرهای آن که هریک بمنزلهء غوزه است. Inde جلغوزهء هندی fructus quidam silvester (میوهء جنگلی);

2) semen allii cepae (تخم پیاز) *B.* in appendice.

a. p. جِلْف coll. ar. جِلف pertinax, obstinatus (خود سر); 2) insipiens (سفیه); 3) intrepidus (بی باك) *B.*

t. p. جَلق masturbatio, onania; inde جلق زدن pollutionem manibus elicere et جَلّاق masturbator, onaniae deditus *Bh.*

e. جُلق (coll. h. חלק pars, portio) pars millesima octogesima horae a Judaeis in tot partes divisae, quarum unamquamque جلق (חלק) appellaverunt ita, ut apud Judaeos tempus diurnum et nocturnum e 25920 partibus constaret *B.*; cf. Ideler Handb. d. math. u. tech. Chron. t. I, p. 538.

جَلَک nom. diminutivum vocis جَل q. v. *B.*

جَلگارَه i. q. جدگاره *B.* Varia lectio videtur.

جُلکاه s. جُلکه s. جُلکا territorium, e. g. از جلکاء هرات بیرون رو „egredere ex territorio Herâti“ Mirkh.; جلکهء دلکش کش „territorium amoenum Kashi“ Zafernameh et در جلکای کش „in territorio Kashi“ *ibid.* Cf. Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 59, not. 1.

جلم nom. regionis in regno پنجاب *B.*

e. جَلماثا ling. syriaca : cucumis (خیار وبادرنگ) *B.* Etiam arabica vox est eiusdem significationis.

e. جَلَنجوجه ling. syr. : mentha silvestris (پودنهء صحرائی) *B.* In Freyt. lex. legitur فودنج بری = جَلَنجوِیَة pulegium.

جِلِنک genus panni serici (قماش ابریشمی) cum filis aureis (زر تار) et sine illis textum, ex quo varia vestimenta (قبا وچکمه وکلاه وشلوار وامثال آن) conficiuntur; 2) sonitus tintinnabuli, catenae, simil.; 3) coll. جلونک et چلونک caulis (بیاره) cucumeris, simil.; 4) piscis parvus, alias ملخ آبی locusta aquatica, dictus *B.*

جَلو homo impudens, improbus, malae indolis (مردم شوخ وشنگ); 2) et جِلو et جُلو *abs.* veru (سیخ کباب), cui voci postponunt چوب, si est ligneum et آهن, si est ferreum *B.*

جَلَو, sec. *Bh.* جِلَو, habena (عنان) equi *B.* Componitur cum verbis دادن, گرفتن et انداختن *Bh.*; 2) *met.* equus a latere ductus (کوتل وجنیبت) *B.*

جَلْواد coll. جَلو 1 mala indoles, natura (سرشت وخوی بد) *B.*

جَلو آهن et جَلو چوب et چلو چوب n. c. *B.* v. s. v. جَلو 2.

جِلَودار s. جیلَودار n. c. qui habenis prehensis una cum equo pedibus incedit (آنکه عنان اسپ گرفته همراه رود) *Bh.* et i. q. رکابدار pedes equitem comitans *B.* s. رکابدار; famulus equarius, agaso *Shaksp. J.*

جِلَوریز adi. c. cuius habenae laxae sunt, properans, velox (سبک عنان وجلد وشتاب) *Bh.*

جَلوز nux avellana (فندق); 2) amygdala montana (بادام کوهی); 3) sec. al. i. q. جلغوزه q. v. *B.* Cognata est arabica vox جِلَّوز, sec. Freyt. e pers. جلغوزه mutilata.

جُلِ وَزَق et جُلِ وَزَغ i. q. جل بک q. v. *B.*

جَلوزَه i. q. جلغوزه, e quo decurtatum est *B.*

جَلوَند lucerna, lampas (چراغ) *B.*

جَلونَک coll. جِلِنک 3 caulis cucumeris, sim. *B.*

a. جَلوَه splendida apparitio, *spec.* sponsae; inde جلوه گر (suff. گر) splendidus, conspicuus et جلوه گری (suff. ی) splendour, conspicuity; 2) blandishment, loveliness *Shaksp.* et جلوه گه s. جلوه گاه n. c. thronus nuptialis, ubi sponsa cum omni or-

میر نظمی (وانگشتوانه), e. g. in hoc versu poetae : شود تیم مـژه در دل خلیده ✿ نگه در چشم عاشقرا جلیده *F.*

جَلِیز [ê] i. q. جلبیز q. v. *B.*

جُلَیل, sec. *Bh.* forma ar. diminutiva vocis جُل, velum (پرده); 2) velum, quo pilentum camelinum (هودج) obtegitur (کجاوه پوش), e. g. in hoc versu Schahn. ; برفتند پوشیده رویان دو خیل ✿ عماری یکی در میان جلیل *Bh.*; 3) stragulum, tegumentum equi (جل اسبی) vel elephanti (پوشش فیل) *F.*; 4) nom. viri cuiusdam, qui felium (گربه) copiam servavit *B.* Pronuntiatur etiam جُلیل, e. g. in hoc versu Schahn. : عماری بسنجند دیبا جلیل ✿ کنیزك ببردند چینی دو میل *F.*

جَم (coll. z. yima, nom. herois Persarum antiquiorum, filii Vîvañhvat, s. यम, de q. v. loca in Brockh. vocabulario zend. allata) rex magnus (پادشاه بزرگ); 2) nom. trium regum, Salomonis, G'amshêdi et Alexandri magni. Quinam autem illorum hoc nomine جم singulis locis intelligendus sit, indicant aliae voces, quae ad narrationes de illis propagatas spectant. Tales sunt in Salomone significando : نگین anulus signatorius, وحش ferae, طیر volucres, دیو daemones et پری spiritus boni, in G'amshêdo : جام vel پیاله poculum, in Alexandro magno : آینه speculum et سد propugnaculum; 3) nomen, quo ex decem rationibus secunda significatur (نام عقل دوم از عقول عشره); 4) essentia, natura (ar. ذات), e. g. si dicunt : فلانی خوش جم است „quidam bonus natura (خوش ذات) est"; 5) purus, inculpatus (منزه وپاکیزه); 6) dialecto incolarum مروشاهجان : pupilla oculi (مردمک چشم) *B.*

جَماخ frenum s. freni ferrum, quod ori equi iniicitur (آت کمینک دماغی) *F.* ex نعمة الله sine exemplo. In *C.* lex. legitur چماخ.

natu se sponso ostendit *M.*; 3) *met.* mundus *J.* In compositis maxime usitata vox, qualia sunt قیامت ,بیداد جلوه تبسم ,پریشان جلوه ,آفتاب جلوه ,جلوه جلوه ,آتشین جلوه ,سیماب جلوه ,جلوه جلوه ,جلوه بهشت ,جلوه بدست ,مست ,جلوه ناک ,جلوه پناه ,جلوه طراز ,پرواز ,جلوه فروش et جلوه گذار, quorum significationes manifestae sunt *Bh.*

جَلْوی incessus mollior et fastuosus (ناز ایله صالنوب یوریمک); 2) molliter et cum fastu incedens (یای مصدریه ایله وثناه یای نسبتله اسم فاعل اولور), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : جلوهٔ قدر ترا دید چو در صحن چمن ✿ زان سبب ماند بجا سرو نبوده جلوی *F.*

جَلوِیز [ê] et sec. *F.* جِلویز et جُلویز i. q. جلبیز; 2) electus (بر گزیده) *B.*

جُلویز i. q. جَلویز; 2) sec. جامع اللغات dux exercitus pedestris (سرهنگ پیاده); 3) sec. لغت محمودی iudex venalis s. numarius (قاضیء رشوت خوار); 4) sec. میرزا ابراهیم vir non electus (شخص نا مختار) *F.* sine exemplis.

جُلَه i. q. جُلّه 1 glomus filorum (بر یومق ایلک) *F.* ex المشکلات.

جُلّه, e quo ar. جُلاهق, glomus gossipii vel filorum (گروههٔ ریسمان) *B.* گروههٔ ریسمان یعنی ایپ یوماغی *F.*; 2) fungus; 3) vas rebus fluidis asservandis (ظروف مائعات); 4) vas corbi (سبد) simile, e foliis palmae confectum, in quo dactylos (خرما) circumferunt; calathus, qua significatione alii arabicam vocem esse dicunt; 5) palma (درخت خرما) *B.*; 6) pro جُلّاه textor; 7) sec. al. tempus partus vel puerperii mulierum (مدت نفاس زنان) *F.* sine exemplo.

جلهی foetus animalis *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Ex. 13, 12.

جَلیده s. چلیده anulus osseus, quo pollicem muniunt arcum intenturi (زهگیر

a. جَمّار medulla palmae alias دل خرما et پیه خرما dicta *B.* In Freyt. lex. legitur جُمّار.

a. جَمارُ النَّهر *HK.* i. q. جار النهر *B.* Alia lectio videtur.

جَم اِسپَرم n. c. herba quaedam odorata floribus perparvis e genere convolvulorum (عشقه), respondens ar. ریحان السلیمان, quum جم Salomonem et اسپرم i. q. ar. ریحان significet *B.*

جَماش impudens (شوخ); 2) ebrius (مست); 3) impudentia (شوخی); 4) ebrietas (مستی); 5) durities, severitas, tumultuatio (درشتی وعربده); 6) ornator (آرایش کننده); 7) deceptor et deceptio (فریبنده وفریبندگی), qua significatione alii arabicam vocem esse dicunt *B.*; cf. ar. جَمَش.

جَمّاش aspectus clandestinus avis rapacis praedam venantis vel etiam latronis (یرتجی قوشلره دیرلر که شکاری نهانی کوروب آولیه ودخی حرامیلر صفتیدر) et *met.* apud poetas: contuitus amatorius (شعارا استعاره طریقیله محبوبک کوزی وصفنده ایراد ایدرلر) *F.*; aspectus furtivus amicorum دزدیده نگاه (دوستانرا پنهانی دیدن) *B.* *F.* s. جمش; cf. ar. جَمّاش; 2) ling. ar.: genus venti (نوعی از باد) *B.*, quae tamen significatio in ar. lexicis deest.

جَمّاشان گُل rosas carpentes (گل چینان) *B.* in appendice.

جَمال لُوك *B.*, sec. *F.* جمال لوك et sec. *B.* in app. جَمالوك nom. latronis (راهزن) celebrati *B. HK. F.*

جُمان i. q. کُیل دارو q. v. *B.*

جُمانَه medium (میانه), e. g. in hoc versu poetae: میر نظمی ❁ باهنگ سرود عاشقانه در آمد دست افشان در جمانه *F.*

جَمانی coll. چمانی pocillator (ساقی) *B.*

جَمْتون i. q. نیل i. e. laetari bonis rebus a se ipso profectis (شاد شدن نفس بامور حسنهء که ازو صادر شود) *B.*

جُمجُم et sec. *F.* جُمچُم coll. چمچم i. q. کیوه i. e. calceus (پا افزار), cuius inferior pars vel solea e panno vetusto (لته), superior autem e gossipio (ریسمان) constat *B.*, quo Dervîshi utuntur *F.*

a. p. جَمدار decurtatum ex جامدار pro جامه دار q. v., unde ar. coll. الجمداریة vestispex, vestispicus, quod est munus et titulus honorificus, de q. v. de Sacy Chr. ar. t. I, p. 135 et t. II, p. 180, 186, et Quatremère in H. des Sult. maml. t. I, 1, 11, not. 11.

a. p. جَمَد چینی i. q. ملح چینی i. e. lapis albus (سنگی سفید) in medicamentis oculorum (داروهای چشم) adhibitus *B.*

جَمدَر genus armorum (سلاحی), in Hindûstân کتار dictum. Primitiva vocis جمدر significatio est „latus dilacerans" (جنب در i. e. پهلو شکاف); hind. significat „dentes angeli mortis" (دندان عزرائل) *B.* Sed falsam esse hanc *B.* lex. auctoris interpretationem iam lexici editor bene animadvertit, quum dicat, vocem جمدر ortam esse ex hind. جمدهر pro جمدهار, quod ex جم s. यम i. e. par, p. جفت et دهار s. धारा i. e. acies ensis, securis, simil., p. دم compositum est, et proprie significare i. q. دودمه i. e. duabus aciebus instructus. Significat igitur جمدر „pugio" (dagger *Shaksp.*). Minus recte alii voce جم, s. यम, Yamam, deum mortis intelligunt. Cf. جنبیه.

a. p. جَمرَه (ar. pruna) vapores calidi (حرارت وبخار) exeunte hieme mense Syro-macedonico (رومی) Shebât (شباط) dicto [qui Februario respondet] tribus vicibus e terra ascendentes, prima nimirum vice illius mensis die septimo, quo terra calescit, secunda die decimo quarto, quo aqua calescit et tertia die vigesimo

primo, quo arbores et plantae calefiunt. Hae tres vices سقوط جمره i. e. lapsus prunae nominantur, quo tamen Arabes lapsum trium stationum (منازل) lunae intelligunt, septimo nimirum illius mensis die stationis جبهه, quo terra calescit, decimo quarto stationis زبره, quo aqua calescit et vigesimo primo stationis صرفه dictae, quo arbores et plantae calefiunt *B.*

جُمری et جَمری et جمری dialecto Transoxaniae : vilis, pauper, nequam, turbulentus (بازاری وکمر اصل وجلف وگدا وتلنگی) *B.*, qua significatione etiam in turc. linguam abiit. Inde plur. ar. اَجامِرَه, e. g. in vita Schah-Abbasi : اجامره واوباش نیشابور. Plura v. in H. Mong. I, 226, not. 68.

جَمْزیور et sec. *HK.* جمریور equus capite (روی) ventre et duobus pedibus albis *B.* In *F.* lex. falso legitur جمربور.

جَمَس colliculi in horto (باغ ایچنده اولان کوچک یغنجقلر) *F.* sine exemplo.

جَمْس (coll. ar. جَمَسَ concrevit) glacies (یخ) *B.*

a. p. جَمَست, sec. *F.* جَمست, gemma (جوهر) vilioris generis colore in caeruleum vergente vel, ut alii dicunt, coloris caerulei in rubrum vergentis, quae in fodina prope urbem طیبه [Medina] reperitur. Virtutem magicam non inebriandi illi tribuunt, si quis ex poculo, quod ex hac gemma confectum est vel ex alio, in quod frustulum illius gemmae iniiciunt, vinum haurit, aliamque somnii grati creandi, si dormientis pulvinari gemma substernitur. Arabicum gemmae nomen est معشوف. Sec. alios est gemma rubino (لعل) similis *B*; amethystus Freyt.; 2) *met.* a) homo ignobilis, vilis (بد اصل), b) insipiens (جاهل) *B.*

جَمَش ex جَمّاش decurtatum q. v. *F.* sine exemplo.

جَمْشاسپ Salomo rex, si de anulo signatorio (خاتم) vel de virginibus paradisi (حور), vel de spiritibus (پری) sermo est; 2) G'amshêd rex, si de poculo (جام وصراحی) mentio fit; 3) nom. filii G'amshêdi (جمشید) *B.*

چمشک et چمشاک coll. جَمشَک et جَمشاک tegmen pedum, calceus (پای افزار وکفش) *B.*; cf. چمتک et چمتاک.

جَمشید [ê] (z. yimôkhshaêta i. e. Yama splendidus) nom. G'amshêdi regis, quem Arabes منوشلخ appellant *B.*, filii regis طهمورث, qui 700 annos regnavit et a rege Dohâk interfectus est Gl. Sch. Primarium autem illius regis nomen est Gam (جم), cui posterior pars شید, ling. pehl. lux, claritas (شعاع) significans, tum addita fuisse dicitur, quum rege illo quodam die in Azerbâyigân (آذربایجان) solio insidente solis orientis radiis in solium et diadema regium, quae auro gemmisque ornata erant, cadentibus lux magna et illustris orta esset. Regis igitur nomen جمشید proprie significat rex splendidus s. illustris (پادشاه روشن). Ipsum quoque diem, quo haec contigisse dicuntur, festum agebant Persae et نوروز appellabant *B.* Plura v. s. جم et شید.

جَمشیدِ ماهی گیر et جَمشیدِ ماهی *met.* sol in signo piscium (حوت) versans; 2) Salomo rex; 3) Jonas propheta *B.*

جَمشیدون [ê] Salomo rex, si anuli signatorii vel spirituum (دیو وپری) mentio fit; 2) G'amshêd rex, si de poculo (جام وصراحی) sermo est *B.*; cf. جم et جمشاسپ.

a. جَمع collectio, congregatio et *trop.* collectio animi; inde جمع آمدن convenire H. Sam. 124, 10, Spieg. Chr. 10, 18; جمع آوردن colligere, congregare, e. g. این کلمات پریشان‌را از کتب معتبره جمع آوردم Not. et Extr. t. IX, 191, 8, et لشکری جمع آوردن copias parare H. Sam. 8, 7; جمع بستن colligere, coniungere,

e. g.: ✿ چه حسرتها که بر دل جمع بندم کنم چون در تماشایت نظر چرخ et *met.* collectionem decernere (جمع مقرر کردن), e. g. ✿ کسی که از دل عاشق قرار می طلبد جمع زمال جمع بملک خراب می بندد *Bh.*; جمع بودن collectum, congregatum esse, e. g. de opibus in thesauro H. Sam. 136, 16, et *met.* animo collectum, non distractum, tranquillum esse; cf. Gul. 158, l. ult.; جمع شدن congregari, convenire, e. g. چندان لشکر جمع شد H. Sam. 94, 1, et c. dat. ps. i. q. acquirere *ibid.* 28, 6 et 7 et *met.* دل جمع شدن animus se colligit, tranquillus fit Spieg. Chr. 81, 4; جمع آوردن i. q. جمع ساختن s. جمع کردن colligere, congregare Spieg. Chr. 66, 16, et *met.* خاطر جمع کردن colligere, animum *ibid.* 31, 2; 2) turba, multitudo; inde جمعی (suff. ی) quidam, aliquot homines; 3) res tota, summa; et *spec.* acceptum opp. خرج expensum, e. g. واعظم مفاسد التزام دفاتر جمع وخرج بود Not. et Extr. t. IX, 199, 9; inde جمع ابواب rent of land in India, fixed at a subsequent period to the time of emperor Akbar; جمع اصل original rent of land as rated in the reign of Akbar, or at some more ancient period; جمع بالدرستی revenue accruing from fines; جمع بندی an account of the quantity of land and number of houses in a district; the settlement of an assessment; a rent-roll; جمع طومارى a rent-roll; جمع كامل revenue that has remained unaltered for many years; جمع مفصّل the aggregate amount of the different sources of revenue, whether of rent or custom; جمع واصل باقی an account stating the rental, collections, balances and arrears of a district or province *Shaksp. J.* Alias vocis ar. جمع significationes vid. in lex. arabico.

جَمع اَفگَنی (suff. ی) n. c. nom. abstr. locutionis جمع انداز i. e. scopum ferire, de sagitta, e. g. زجمع افگنیهاش یک جعبه تیر ✿ چو مژگان بچشم هدف جایگیر *Bh.*

جَمع اَنداز n. c. is, cuius sagitta a scopo non aberrat (کسی که تیرش نشان‌را خطا نکند), e. g.: بر دلم خورد بهر کس مژهاش هم انداخت ✿ نازم آن چشم سیاه تو که جمع اندازاست, versus poetae وحید *Bh.*

جَمعدار n. c. a native officer of the army so called; the head of any body, as guides, harkâras etc. (in India); inde جمعداری (suff. ی) rank of Jama'dar *Shaksp. J.*

جَمعدان n. c. pera viatoria s. hippopera maior *C.*

a. p. جُمعَگی (ar. جمعه suff. ی) the weekly allowance to schoolboys paid on a friday (جمعه); also the present given on a friday by schoolboys to their preceptor *Shaksp. J.*

a. جَمعیّت collectio, coniunctio, apta dispositio, consensus (فراهم آمدن وسازگاری نمودن) *Bh.*, inde بجمعیت coniunctus opp. جدا separatus H. Sam. 150, 9; 2) collectio animi, tranquillitas (opp. پریشانی) *Bh.*; cf. Gul. 158, 19, et sequente خاطر idem *ibid.* 30, 8. Coniungitur cum دادن *Bh.* Inde جمعیت خانه n. c. audience-hall *J.*; جمعیت گاه n. c. convocationis locus aut consessus *M.*

t. p. جُمَقدار claviger, satelles regius; cf. t. چوماق clava. Vox in arabicam linguam recepta, de q. v. Quatremère in H. des Sult. maml. t. I, 1, 138 not.

جَمکَرد nom. urbis cuiusdam imaginariae s. loci fictitii paradisi terrestris, cuius in libro Sadder a Zoroastre conscripto mentio fit *M.* ex Hyde de rel. vet. Pers.

a. p. جُملَگی (ar. جمله suff. ی) universitas; 2) omnes, cuncti (مرادف همگی بمعنی همه وتمام) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 67, 4. 80, 6; inde بجملگی omnino, prorsus Gul. 25, 23.

جُمْلَهى (suff. ى) i. q. جملكى C. ex vers. pers. Vet. Test. Gen. 13, 9.

جَمَنْد pro جاى مند, tardus, piger, iners; 2) maxime de equo dicitur, qui est in incessu tardus, piger B.

h. p. جَمْنَه nom. fluvii prope urbem Agram (اكبر آباد), hind. جمنا dicti Bh.

جَموش i. q. چموش 1 q. v. F.

جَمَهلو et جَمْهلو genus frumenti (غله), alias مشنگ et hind. s. كلاو كراو (s. कलाय) dicti; pisum arvense; 2) alii pro مشنگ legunt مشتک ob eamque caussam voce جمهلو genus ludi significari volunt B.

جَمْهور nom. regis cuiusdam Indiae Gl. Sch.

a. p. جَمهورى vinum vetustum; 2) sec. al. vinum trium annorum; 3) sec. al. vinum ad tertiam partem (شراب مثلث يعنى سه من شراب انگورى را بجوشانند تا يک من شود), vel sec. al. ad dimidium decoctum (بعد از جوشانيدن يک من به نيم من آيد) B.; cf. Freyt. lex. s. v. جُمهورِى.

جَميد libellus seriei regum Indiae; 2) pro ar. جمادى nom. mensis arabici C. Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

جَميز genus ficus (انجير) ar. تين الاحمق dictum; folia arboris similia sunt foliis mori (توت) B. ficus sycomorus Freyt. s. v. جُمَّيْز.

جَن latus, tractus (طرف وجانب وسو وكنار) B., e. g. in hoc versu Schahn.: پرندوش زين جن سوارى گذشت ✿ كه لرزيد زو سر استر (بسر بوم ودشت) F.; 2) dialecto آبادى pro زن femina F.

a. جِن daemon, spiritus (پرى وديو); 2) cor; 3) initium; 4) novum B.

a. p. جُن sepultura (دفن كردن) B.; cf. ar. جَنَّ 7 n. act. جُنون in Freyt. lex.

جَناب coll. جناغ foedus, pactum (شرط وگرو كه دو كس باهم بندند) B. et coll. جنابه nomen ludi (نام بازى) Bh., sec. F. جُناب lis inter duos pignore deposito (بر نسنه ايچون ايكى آدم مباحثه ومراهنه ايده‌لر اكا ديرلر), e. g. in hoc versu حكيم خاقانى poetae: ديد مرا مست صبح با دلم از هر دو كون ✿ عشق نهاده گرو فقر كشيده جناب F.; cf. جباب; 2) et جُناب lacinia sellae equestris et lorum stapiae (جناغ زين اسب كه دامنهء زين وتسمهء ركاب باشد) B.; 3) coll. جَناغ 4 جَناب pessulus ianuae claudendae (قپو اردنه طيادقلرى اغاج), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae: چنان بوده عدلش كه در عهد او ✿ نبندند خانه بقفل وجناب F.

جَنابَه (suff. ه) coll. جَناب 1 genus ludi, quod fit deposito pignore (بر نوع لعبدر معاهده‌لى يعنى اوج ايله اوينارلر) F. sine exemplo.

جُنابَه gemini (ar. توأمين) B.

جُناح ling. Andalusiae (اندلس): flos quidam persice فيلگوش dictus B.; cf. ar. جَناح, quod in Freyt. lex. sic explicatur: „Andalusiis i. q. راسن, helenium".

a. p. جَناحِ سَفَر *met.* apparatio itineris (كنايه از تهيه سفر وسرانجام كوچ بجلدى بسيار) Bh.

جَناخ i. q. جَناغ 3 F. Alia lectio videtur.

جُناخ i. q. جُناغ; 2) coll. چُناغ crater magnus (قدح كبير) F. sine exemplo. Alia lectio videtur.

a. جَنازَه feretrum; inde جنازه كش n. c. sandapilarius Bh.

جَناغ coll. جَناب 1 foedus, pactum; 2) os pectorale avium (استخوان سينهء مرغ); 3) pars arcuata s. arcus sellae equestris (طاق پيش زين اسب) B.; 4) coll. جَناب 3 pessulus ianuae (قپو طياغى) F. sine exemplo.

جُناغ et جُناق lacinia sellae equestris et lorum stapiae (دامنهء زين اسب كه بعربى

یون خوانند وتسمهٔ رکابرا نیز گویند) B.; cf. etiam تنبوک 2; 2) apparatus quidam, quo sella equestris ornatur (نوعی از اسباب زائدهٔ زین که برای زینت نقاشی کنند) B.; facies exterior straguli sellae equestris (دامنهٔ زین وروی غاشیهٔ زین) Gl. Sch., e. g. in hoc hem. Schahn.: نشانده گهر درجناق پلنگ Gl. Sch.

جَنان pl. vocis جَن pro زَن feminae F.

a. جِنایَت peccatum, crimen, iniquitas; 2) mulcta, qua aliquis punitur, pecunia imperata; cf. Quatremère in H. des Sult. maml. I, 1, 199, not. 79; inde جِنایَت فشان adi. c. crimina s. iniquitates spargens (گناه وکینه ریز) HK.; جِنایَت سِتان tributum vel pecuniam imperatam exigens (خراج ستان وجزیه ستان) B. in app.

جَنَب nom. urbis, cuius incolae bona indole et hospitii virtute excellunt (خوش طبع ومهمان دوست). Qui ibi conficiuntur gladii praestantissimi sunt B.

جُنبان part. praes. v. جنبیدن se movens, mobilis (دپرنیجی) F. (صاحب حرکت) B. s. اجنبان, e. g. in hoc versu Schahn.: دو لشکر بسان دو دریای چین ✿ تو گفتی که شد جنب جنبان زمین Bh.

جُنبانیدَن caussale verbi جنبیدن, movere, agitare; cf. Spieg. Chr. 6, 12 et 14. 15; quassare *caput ibid.* 15, 19 et 20, *arborem B.* s. جشن مریم; inde سر رضا جنبانیدن *met.* assentiri, consentire H. pr. reg. 14, 12.

جُنبَد i. q. گنبد fornix, e. g. in hoc versu: کسی زیر این جنبد نیل فام ✿ میسر نباشد که گیرد مقام F. Arabica forma persicae vocis گنبد esse videtur coll. ar. جنبدة s. جنبذة.

s. جُنبِد ling. syr.: rosa (ورد ar. گل) B.

جُنبِش (a v. جنبیدن suff. ش) motus, motio, agitatio (حرکت) B. s. توفیدن 3. Cum کردن i. q. جنبیدن. Inde بیرون از جنبش *met.* coelo altior (برتر از فلک) HK.; جنبش اخواستی motus non voluntarius, invitus (حرکت قسری که بتحریک قاسر باشد); جنبش پارانی motus quidam orbium coelestium sic descriptus: حرکت جزیی که از افلاک صادر شود بسبب نفوس منطبعهٔ ایشان واین نفوس منطبعه در افلاک بمنزلهٔ قوای جسمانی اند در مردم Gl. in Des.; جنبش گزیده motus orbi coelesti proprius (حرکت خاصهٔ فلکی) *ibid.*; جنبش خواستی (opp. جنبش اخواستی) motus voluntarius (حرکت ارادی یعنی حرکتی که بقصد وارادهٔ باشد) *ibid.*; جنبش منشی motus naturalis (حرکت طبیعی چون حرکت نبات وغیره که از روی شعور نبود) Gl. in Des.

a. p. جُنبِشِ آبا *met.* motus septem planetarum *B.*

a. p. جُنبِشِ اَوَّل *met.* motus calami fata et decreta divina in tabula scribentis; 2) motus primarius orbis coelestis, quem primum fecit; 3) motus primarius planetarum e signo arietis (چه گفته اند که در مبداء آفرینش مراکز کواکب سبعه هر یک در اوج تداویر بود واوجات تداویر در نقطهٔ اول حمل) *B.*

جَنبَلول i. q. چنبلول s. چملول oscillum (صالنجق) *F.* sine exemplo.

جُنبَنده part. praes. v. جنبیدن se movens; 2) *spec.* reptile, insectum (حشرات ارض) *F.*; cf. Spieg. Chr. 9, 19; 3) *abs.* animal (حیواناترا گویند مطلقا) *B.* in app. جانور یعنی صاحب جان *HK.*

جُنبه i. q. جنبنده, e quo decurtatum est; 2) motus, agitatio (حرکت), e. g. in hoc versu: چو پیش مغلمی بگشودی دنبه ✿ مکن بالا وزیرینی بجنبه *F.*

s. جُنبید ling. syr.: nom. medicamenti pers. اوشه et ar. سعتر dicti *B.*; cf. اوشه et جنبد.

جُنبیدَن coll. چنبیدن se movere, agitari (دپرمک یعنی حرکت ایتمک) *F.* برجستن *HK.*, e. g.: برآنسان وجنبش نمودن

ris melonis (نوعی از خربزهٔ خوب), e. g.: خوش مایدهٔ ایست آسمانی ✿ با نان وپنیر جنجنانی, versus poetae تاثیر *Bh.*

جَنجَه acinus uvarum (اوزم چکردکی) *F.* sine exemplo.

جَند nom. urbis in Mavaralnahr *B.*

جَندار decurtatum est جاندار q. v. Vox in arabica quoque lingua usitata; cf. de Sacy Chr. ar. t. II, p. 178.

جَندال (s. चाण्डाल) coll. چندال homo infimi ordinis (عوام الناس); 2) homo iners, nequam (تولنگی وهرزهٔ کار); 3) potator, ebriosus (شراب خوار) *B.*

جند بی i. q. جُند بی دَستَر et جُند با دَستَر دست *F.*

جند بی دستر decurtatum ex جُند بی دَست, quae est arabica forma persicae vocis کُند بیدستر q. v. *B.*

جَندَر supellex vestiaria aliarumve rerum (رخوت پوشیدنی وغیره); inde جندر خانه n. c. locus supellectili vestiariae aliisve rebus recondendis; vestiarium *B.*

جَندَرَه *gen.* lignum crassum non scalptum (کُنده ونا تراشیده); 2) *spec.* i. q. رخت مال i. e. duo ligna magnitudine semiulnae ad complanandam et laevigandam (جهت کوفتن وهموار ساختن) supellectilem vestiariam aptata et scalpta *B.* (دو چوب مقرر که رختهای شسته را بدان تنگ کشند وصفا دهند) *Bh*; 3) prelum pannarium (آنچه بدان صوف وشال وجامهای دیگر شکنجه کنند); 4) *met.* homo impolitus, rudis (مردم ناتراشیدهٔ لك وپك ونا هموار) *B.* Inde t. جندرهجی, torcularius, compactor librorum; cf. جلاگر.

جُند شاپور nom. urbis a rege شاپور conditae (آباد کرده) Gl. Sch. Golius in not. ad Alfr. offert جندی سابور.

جَندْ قوق daemon (دیو) *F.* ex محمودی sine exemplo.

بزین اندر آورد پای ✿ که از باد آتش بجنبد زجای „ita insilit in sellam equestrem, ut a vento ignis e loco movetur" Schahn. ed. Mohl. I, 144, 362 coll. جنبیدن زخواب e somno se movere i. e. somno expergisci, evigilare Schahn. in Spieg. Chr. 48, 2 et وشهوت غالب مهرش بجنبید „et libido ingens amoris illius excitabatur" Gul. 51, 12; 2) *met.* coire (جماع کردن), e. g. in hoc versu اشرف poetae: رسیدهٔ سبزهٔ خطش کنون نزدیک خشکیدن ✿ بجنبید ای هوسناکان که وقت آب دادن شد *Bh.*

جَنبِیَه genus armorum, alias جمدر et hind. کتار (s. कट्टार et कट्टार) dictum; pugio *B.* In *F.* lex. legitur جَنبِینَه.

h. p. جَنتَر (s. यन्त्र) nomen instrumenti musici (سازی) Indis proprii *B.* Primitus est instrumentum hind. بین (s. वीणा a flute, a pipe Wils.) dictum, quod multis aliis chordis auctum est (در اصل بین است که چند تار دیگر بر آن افزوده اند *Bh.*; 2) astrolabium similiave instrumenta, quibus astronomi indici in observando utuntur (ارباب تنجیم این دیار بعضی آلات رصدی را چون اسطرلاب ومانند آن نیز جنتر خوانند) *Bh.*; inde جنتر نواز n. c. instrumento جنتر dicto canens *Bh.*

e. جَنتورِیَه nom. medicamenti gr. قنطوریون (κενταύριον) dicti; centaurium *B.*

جَنج mugitus bovis *B.*

جُنجُر coll. حنجر nom. medicamenti alias سرخ مرد et ar. عصی الراعی dicti, quae est herba rubra in nigrum vergens; polygonum *B.*

جَنجَک trifolium (یونجه اوتی) ar. فِصص [?] dictum *F.* sine exemplo.

جَنجَنانی vox laudandi et approbandi (لفظیست که در مقام ستایش وتحسین چیزی گویند); 2) genus optimi cucume-

جَنْدَل nom. unius ex propinquis (نزدیکان) Feriduni, quem iste rex ad regem Arabiae felicis (یمن) miserat, ut sibi filiam illius in uxorem deposceret *B.*, vel sec. Gl. Sch., ut illius filias in uxores suorum filiorum deposceret. Gl. Sch.; 2) ling. ar. lapis (سنگ) *B.*

جَنْدَن rubiginem abstergere, polire (پاسن آجمق) *F.* sine exemplo; in ceteris lexicis deest.

a. **جِنْس** genus; 2) bona mobilia, supellectilia; inde جنسِ کم مخر (a v. خریدن) vel جنسِ کم میب i. q. جنس نا فروش supellex invendibilis (جنسی که کسی آنرا خرید نکند); 2) *met.* et جنس دگر podex (کون); inde جنس به تنخواه دادن sermone sodomitarum: paedicare (باصطلاح لوطیان کون دادن) *Bh.*

a. p. **جِنِستان** (suff. ستان) Fairy-land *R.*

a. p. **جِنْسْواری** (coll. ar. جنس, suff. واری) separately; specifically *Shaksp. J.*

e. **جِنْطی** et جِنطین Gentius, Illyriae rex (پادشاهی از یونان), a quo gentiana (جنطیانا), radix nota, nomen accepit, alias etiam جنطین الملک et دواء الحیة et کف الذئب dicta *B.*; cf. Plin. H. Nat. 25, 7.

e. **جِنْطِیانا** v. s. voce جنطی.

جَنْغوزه i. q. جلغوزه *F.* Alia lectio.

جَنْقی i. q. جانقی *B.*, e quo decurtatum est. Mendosa videtur lectio جنغی in lex. *F.*

جَنْگ bellum, proelium, pugna, certamen (جدال وقتال) *B.*; cum کردن et پیوستن pugnare, certare, rixari c. با ps.; inde جنگهای مردانه کردن fortiter pugnare, rem strenue gerere H. Sam. 42, 4; cum آوردن idem et c. سوی ps. bellum inferre alicui Frag. 18, 14; componitur etiam cum افتادن et دانستن *Bh.* Inde جنگار (cf. آوردن) adi. c. et جنگ آور s. جنگاور (suff. ور) *Bh.* seu جنگ باز adi. c. s. جنگور bellicosus, pugnator, bellator; جنگجو et جنگ سگال (cf. جُستن) s. جنگجوی adi. c. pugnax, bellicosus *Bh.* et nom. abstr. جنگ بازی, جنگ آوری et جنگ جوئی pugna, certamen, concertationis studium; جنگگاه pro جنگاه n. c. campus proelii *Shaksp.* coll. Spieg. Chr. 65, med.; جنگ دو سر دارد *met.* bellum duos exitus habet, aut caedem vel fugam aut victoriam *Bh.*; جنگ سود n. c. a) qui lucrum in bello fecit (کسی که سود خودرا در جنگ دیده باشد) et b) سود pro سوده, ut videtur, posito: bello tritus *met.* i. q. تجربه‌کار vel جنگ آزموده in bello versatus, exercitatus, bellicosus, e. g. in hoc versu نظامی poetae: در آمد برو زنگی جنگ سود ✿ بیک ضربت از تن سرشرا ربود *Bh.*

جُنْگ coll. جونگ camelus, cui onus nondum impositum est; 2) coll. جُنگ et ar. جنک pl. جنوک navis magna (کشتی وجهاز بزرگ) *B.*; navis maximae molis Freyt.; 3) albedo magna (بیاض بزرگ); 4) genus aleae (قمار) *B.*; 5) sec. *F.* aridam vel mutilatam habens manum (ar. اشلّ) *F.* sine exemplo.

جَنْگار coll. چنگار cancer (ar. خرچنگ سرطان); 2) imperat. v. جنگ آوردن et part. praes. significatione *B.* q. v. s. جَنگ; 3) pro زنگار aerugo *F.*

جُنْگال coll. چنگال scopus sagittariorum (هدف) *F.*

جَنْگانیدَن caussale verbi جنگیدن; 2) i. q. جنگیدن *C.*

جَنگ جَلاب n. c. fraus, dolus (مکر وحیله وخدعه); 2) procrastinatio (تاخیر ایتمک) sensu proprio et metaphorico *F.* sine exemplis; 3) i. q. جنگ جلابست inauris *C.*

جَنْكْ جَلابست i. q. جَلاب 3 inauris pede s. basi instructa (اياقلى كوپه اينجو ولعل وغيرى نه اولور سه) *F.* sine exemplo.

جَنْكْ زَرگَرى n. c. *met.* bellum gerere, proelium (جنك ساختنكى) *B.*

e. جنكسانك titulus s. nomen honorificum praefecti. E lingua sinensi ad Mongolos translata vox; inde جنكسانكى (suff. ى) munus s. dignitas talis praefecti, de q. v. Quatremère in H. Mong. I, 77, not. 95.

h. p. جَـنـگَـل (s. जङ्गल) silva, saltus *B.* s. بيشه. Inde جـنـگـل بُـرى (a v. بُريدن) n. c. act of clearing wood-lands *Shaksp.* et جنگل بُرىء تعلّقه a spot of ground brought into cultivation by the possessor *J.*

چنگلانى i. q. جَنگَلاگى et جَنگَلاغ et جَنگَلانى milvus *B.*

جَنگَلِستان (suff. ستان) regio saltuosa, silvestris *F.*, in quo tamen male چنگلستان legitur.

جَنگَلوك coll. چنگلوك et جنگوك aegrotus a morbo se recreans, sed adhuc ita infirmus, ut nonnisi manibus in genua positis vel alia re innixus assurgere possit; 2) homo vel animal manibus pedibusque distortum (كجواج) *B.*

جَـنـگَـلـى (suff. ى) saltuarius, silvester *B.* Inde جـنـگـلـى پـيـك پـا 1) genus animalis forma hominis, uno pede praeditum et discernendi facultate et sermone destitutum (از تميز ونـطـق بى بهره است); 2) *met.* homo deserta inhabitans et miser (صحرا نشين بى سروپا), e. g. in hoc versu poetae : مير نجات چون زند با قد او لاف : زعونت جائى ✿ نيست شمشاد بجز جنگلى يكپائى *Bh.*

جَنگَوان, sec. *F.* جَـنـگْـوان nom. urbis in Hindûstân *B.*

جَنكوس *HK.* et جَنگوك coll. چـنـگـوك i. q. جنگلوك 1 aegrotus a morbo se recreans *B.*

جَنگى (suff. ى) bellicus, bellicosus, fortis; cf. Frag. 28, 9; Chr. Sch. 15, 197; 2) agilis, promtus (چست وچابك) *F.*

جَنگيدَن bellum gerere, pugnare (جـنـگ ايلمك) *F.* ex *Fg.* Verbum denominativum videtur.

جَنوَر decurtatum ex جانور q. v. *HK.*

a. جُنون insania, furor (ديوانگى); 2) *sermone poetico* i. q. عشق amor *Bh.* Inde جنون دَورى insania periodica, i. e. quae verno tempore furit (طغيان كند), ceteris autem anni temporibus cessat (تسكين پذيرد) e. g. ✿ بيك پرگار مارا كـى گذارد جنون دورىء ديوانه ما *Bh.*

a. جَنيبَت equus a latere ductus (اسب كوتل) *B.* Inde خنيبت دار n. c. is, cui talis equus traditus est (آنكه اسب مذكور حـوالة او باشد) *Bh.*; جَنيبَت كَش n. c. 1) qui equum a latere ducit (كه جنيبت يعنى اسب كـوتـل را ميكشد); 2) stabuli praefectus (مير آخور) *B.*; cf. H. Selg. 111, l. 3; جنيبت كـش فرمانت *met.* tibi obediens, submissus (مطيع تو) *HK.*

جُنير [ê] nom. urbis in دكن *Bh.*

جَنين mensa parva (خـوانـچـه) *F.* sed in versu مير نظمى poetae : بـهـر مـهـمـان, خوانچهء افطار ✿ به زخوان بزرگ بد ديم آر quem probandi caussa affert, non جنين sed خوانچه legitur.

جَنيوَر et جينوَر pons extensus supra medium Gehennae (پـل صـراط) *B.* Aliae vocis formae sunt جينوور et چينور et خنپور et خنيور et خينور.

جَو (s. यव) hordeum, grana hordei (شعير) *F.*; inde جوى (suff. ى) unum granum hordei Gul. 13, 3; جو برهنه et جـو تُرش sec. *B.* in app., genus hordei folliculo (پوست) carentis *Bh.*; جو وگندم et جو گندم hordeum et triticum *met.* capillus niger

et albus (ریش سیاه سفید); semicanus, alias دومویه dictus *Bh.*; جو فروش گندم نما hordeum vendens et triticum monstrans *met.* homo ad fallendum paratus (محیل ودغا باز وبی دیانت) *B.* in app.

جو i. q. جُغ iugum *B.*; 2) i. q. ar. عیار obrussa i. e. gradus (مرتبه) nonagesimus sextus auri puri *B.* vel sec. *F.* obrussa auri puri, quae fit admiscendo nonaginta sex granis auri quatuor grana argenti *F.*; 3) coll. جوی fluvius, rivus (جوی آب) *B.* et dicitur de aqua, quam in calamo narcissi servare solent, ut narcissus diutius in statu recenti remanere possit (جوی که در قلم نرگس نگاه دارند تا دیرتر وتازه بماند), e. g. in hoc versu poetae : مخلص کاشی نظر کی از طمع هرگز بدست کس بود مارا ✿ چو نرگس یک جو از ملک قناعت بس بود مارا *Bh.*; 4) imp. verbi جستن, in comp. part. praes. significatione *B.*; 5) plectrum instrumenti musici (زخمهٔ سازها) *HK.* زخمهٔ مزامیر *F.* ex شرفنامه, qua significatione چو pro چوب legendum videtur.

Phrasis :

أز جويِ زَرآتِش كَشيدَن *met.* ex lagena aurea (صراحی طلا) vinum in poculum (پیاله) effundere *B.* in app.

جَوا sermone استرآبادی : i. q. جدا separatio, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : دارم در سر زسودایش هوا ✿ چون شود آن ماهرو از من جوا *F.*

جَواب ex جو et آب compositum, aqua hordeacea, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : ✿ پرسشی گر میکند از حال دل عاشق دلخستهرا باید جواب *F.*

a. جَواب responsum; cum دادن respondere; در جواب گفتن idem, cf. Spieg. Chr. 9 l. atp.; جواب کس گفتن respondere alicui *ibid.* 10, 7; praeterea componitur cum verbis آمدن, در لب شکستن, کردن et گرفتن *Bh.* Inde جواب بالا a kind of benediction i. e. may your advice prevail! جواب دار n. c. a person responsible; جواب ده n. c. (respondens) one who makes an obstinate defence : amenable, accountable; جواب سوال altercation, conversation; جواب سوالی (suff. ی) n. c. reply, rejoinder; جواب قطعی s. قطع; جواب نامه a categorical answer; جواب n. c. (literae responsoriae) a writing fixed to the winding-sheet or the breast of the deceased, which it is intended the angels Munkir (منکر) and Nakîr (نکیر) should read, should the poor soul be too much flurried to answer their questions; جواب نویس n. c. a writer of ordres or replies; جوابی (suff. ی) a respondent. A kind of bill of exchange, which is not paid till notice is received of the bills having been taken up. A chorus, especially in repeating a marsiya (مرثیه) or elegy; جوابی سوالی (suff. ی) a mediator, attorney, envoy *Shaksp. R.* حاضر جواب n. c. promtus et expeditus ad respondendum; 2) echo *M.*

جَوار permissio, licentia *F.* sed falsa lectio pro ar. جواز 1 videtur.

جُوارِش forma cum گُوارِش permutata (مبدل), et جَوارِش arabica forma persicae vocis گوارش. In libris medicis legitur etiam جوارشن *Bh.*

a. جَواز a. v. ar. جاز, permissio, licentia (رخصت واجازت); 2) literae liberi commeatus (خط ودستک راه); 3) transitus (روانی وروائی وروان شدن); 4) aquam dare pecori et segetibus *B.*

جُواز et جُوازان mortarium (هاون) parvum lapideum sive ligneum, in quo allium (سیر) contunditur, ar. مهراس dictum; cf. جُوازه; 2) i. q. ar. معصره i. e. vas, in quo oleum ex semine, succus ex uvis et saccharum (نیشکر) acquiritur *B.*

جَوازَه ventriculus ovillus (قیون شیردانی), e. g. in hoc قطعه poetae cuiusdam : جوازه

ار شود مـمـلـو خوش آيد ✿ برنـج وگوشت خـرده بـا بهارات ✿ ولـی بايـد كنار جوی وسبزه ✿ دو سه بار ودگر بودن محالات *F.*

جُوازَه i. q. جُواز 1 mortarium *B.*

جُوال coll. voce zend.-paz. جوبال vas e lana confectum (از پشم بافته) rebus recondendis; saccus; 2) dimidium oneris, sarcina (يک لنگ بار); 3) dolus, fraus (مكر وحيله); 4) *met.* a) corpus hominis, b) res quaedam aperta (چيزی گشاده) *B.*

Phrases:

با سَگ دَر جُوال *B.* et با سَگ بَجُوال رَفتَن شُدَن *met.* cum homine pravo vel nugatore concurrere (همخانه شـدن با مـردم بـدخـو ومعـارض شـدن بـا هرزه گو) *B.*

دَر جُوال شُدَن *met.* decipi (فريـب ودغـا خوردن) *B.*

دَر جُوال كَردَن *met.* decipere (دغا وفريـب دادن) *B.*

جُـوال دُوز n. c. (sarcinas consuens) acus grossior sarcinis consuendis (سوزن كلانی كه جوال بدان دوزند) *Bh.*; cf. Gul. 123, l. 15, ubi جوالدوزی legendum est.

جُوالِق plur. ar. vocis جـولـق, quac est arabica forma persicae vocis جـولـخ q. v. *B.*

جَوان *B. HK.* et *Bh.*; male, ut videtur, جُـوان sec. *F.*, (s. युवन्) coll. جوانه et voce zend-pazendica جـْوان iuvenis (opp. پير) *Bh.* et de animalibus *B.* s. تاوك; 2) *met.* recens, novus (تازه ونـو), qua significatione e. g. cum vocibus بخت vel دولت fortuna, cf. H. Mong. 18, 6 et not. 21, cum باده ventus, بلا infortunium, سال annus, شهر urbs, al. componitur *Bh.* coll. Spieg. Chr. 94, 4; inde جوان سنگ ديده *met.* adolescens fortis, exercitatione et disciplina subactus (بهادر رياضت كشيده) *Bh.*; جوان مرگ .s جوانه مرگ, sec. *Shakep.* جوانا مرگ, n. c. is, qui in iuventute moritur (آنكه در جوانی بميرد), e. g. in hoc versu وحـيـد poetae: زهر پيری چو خورد شخص جوانی ميرد ✿ پير هر كس كه شود زنده جوانمرگ شد است *Bh.*

جَوان اِسپَرم n. c. herba quaedam odorata ar. ريحان الشياطين dicta *B.*

جَـوانـانـه (suff. انـه) iuvenum more; viriliter *M.*

جَوانِ خوش شَكل a. p. iuvenis formosus *met.* oryza (برنج طعام) *B.* in app. *HK.*

جُوانغار ala laeva *exercitus*, opp. برانغار ala dextra q. v.; voces mongolicae respondentes synonymis ميسره وميمنه coll. وچون هـر دو فريـق بهم رسيدند ميمنه وميسره فائق بر برانغار وجوانغار H. Sam. 118, 10, ubi sic legendum pro mendoso برابر انغار وجو انغار.

جَوان مَرد n. c. *met.* nobilis, liberalis, generosus (كريم وسخـی وبخشنده وصاحب همت) ar. فتی; 2) senex lanionum (پير قصابان) *B.*; inde جـوان مردی (suff. ی) liberalitas, generositas ar. فتوة; cf. Spieg. Chr. 13, 19. Inde بـجـان جـوان مردی كردن c. با ps. liberalem esse in alqm vita concedenda Gul. 30, 2.

جَوانَه (suff. ه) i. q. جوان iuvenis Gl. Sch. *Bh.*; 2) i. q. جوانی 1 *Bh.* et *B.* in app.

جَوانی (suff. ی) iuventus (opp. پيری) *B.* Componitur cum verbis كردن et تراويدن coll. hoc versu ظهوری poetae: جوانی می تراود از در وبام ✿ جـهـان پير برنائی رساند اسـت *Bh.*; 2) ad iuvenem pertinens, iuvenilis; 3) جَوانِی [é] unus adolescens.

جِوانی i. q. نانخواه vel زنيان q. v. *B.*

جُـوانيک passer femina (ديـشـی سرچـه) *F.* sine exemplo.

جَواهِر plur. ar. vocis جوهر q. v.

جوب balbus (پلتکی t. لکنت لسان) *F.* sine exemplo.

جوبار nom. loci ad Bokhâram pertinentis (نام محله از بخارا), cuius mentio fit in libro تذکره سراج الشعرا inscripto *Bh.*

جوبال i. q. جوال saccus *F.* ex Fg.; sed vocem zend-pazendicam esse dicit *B.* lex. auctor.

جَوبَجَو coll. جَوجَو *met.* frustatim, minutatim (پاره پاره وذره ذره) *B.*; cf. جَو et جوذر.

جُوبَه [ô] locus urbis, in quem res venales deferuntur; forum *B.*

جَوپِینَه avis همای dicta (هما قوشی) *F.* sine exemplo; cf. چوبین et چوبینه.

جَوتَرَه turris delubri muhammedici, pharus (مناره) *B.*

جوج et جَوج crista galli *B.*; crista galeae (سر مغفر) *F.* ex شرفنامه sine exemplo; signum quoddam (علامتی) porticibus vel palatiis (طاقها وایوانها) ornamenti caussa (تا خوشنما شود) super impositum *B.* Ling. malaica: i. q. نرد nerdiludium; cf. Hyde de lud. or. in hist. nerdiludii p. 3.

جَوجادو n. c. granum simile grano hordei (جو), sed tenuior et longior et gustus amari *B.*; cf. دادی.

جُوجَم *HK.* et جُوجَن et جُـوجـرَه [ô] coll. voce zend-paz. جـوجـن dirhemus (درم), quadraginta octo grana (حبه) valens *B.*

جوجگاه n. c. locus proelii (جنگ گاه) *B.* in app.

جُوجَم [ô] ramus arboris flores et fructus ferens (شاخی از درخت که گل ومیوه بار آورد) *B.*

h. p. جُوجَن [ô] (s. योजन) ling. hind.: unus parasanga et tertia pars parasangae i. e. quatuor mensurae, quae کروه dicuntur *B.*; (distantia aequans quatuor क्रोश, i. e. novem milliaria anglica, vel sec. al. quatuor vel fere quinque milliaria anglica Wils.)

جَوجَو i. q. جوبجو q. v.; 2) nom. urbis in regno خطا moscho et camphora optima et vestibus sericis pretiosissimis nota *B.*

جوچو, sec. *C.* جوجو et چوچو, passer (ar. عصفور) *F.* sine exemplo.

جوجوه i. q. بار *HK.* ex القنية. In ceteris deest.

جوجَه i. q. جوزه pullus gallinae aliarumve avium *B.*; cf. چوزه et چوژه.

جوحی i. q. جُحی q. v. *Bh.*

جَوخ, unde ar. جوق, coetus, agmen (گروه وفوج) hominum et animalium *B.*

جودابَه exsudatio s. stillatio (ترشح) aquae per retinaculum *F.*, nitens hoc versu ابو المعانی poetae: سرشکم ریزد از دیده چنانست ✿ که جودانه شده گویا زمژگان, in quo tamen جودانه legitur, quod significat ingluvies avium et h. l. tropice usurpatum videtur. In *C.* lex. legitur چورابه. Utraque vox falsa videtur.

جَودان (nomen ex جَو et دان compositum videtur) coll. جودانه ingluvies (چینه دان) avium; 2) res quaedam nigra inter dentes equi, asini, sim. et grano hordei (دانهء جو) similis, ex qua aetas eorum dignosci potest, quod tamen fieri nequit si illa disparuit; 3) genus camphorae iucundissimi odoris, quod edunt, oppositum illi, quod میت i. e. mortuum dicitur; 4) genus mali punici (انار) granis siccis (که دانهء آن بی آب وخشک میباشد); 5) genus ligni salicis (چوب بید), e quo manubrium palae (دستهء بیل) conficiunt *B.*

جَودانَه (suff. ه) i. q. جودان *B.*

جَودَر coll. جودره frumentum quoddam silvestre inter triticum et hordeum saepissime crescens, cuius grana parva et tenuia sunt, ar. طمج (?) dictum; 2) bos (گاو) *B.*

جَودَرَه (suff. ه) frumentum silvestre جودر dictum *B.*; 2) nom. athletae cuiusdam (مبارزی) in exercitu Russorum (روس) *B. F.*

جَـوذَر (ex جَـو et ar. ذر res atomi instar, compositum videtur) i. q. جوبجو frustatim, minutatim *B.*

a. p. جَور iniuria, violentia (ستم); inde جور پیشه n. c. oppressor, tyrannus (ظالم وستمگار) *Bh.* Componitur cum verbis کشیدن et کردن ,رفتن ,بردن *Bh.*; 2) nom. lineae (خط) cuiusdam in poculo regis G'amshêd, quae est linea marginis poculi (که خط لب جام وپیاله باشد). Inde پیالهٔ جور (poculum iniuriae) idem significat, quod پیالهٔ مالامال poculum vino impletum, quia mos est convivarum, sodalem poculis vino impletis inebriare, ut violenter in illum agere possint *B.* Inde بادهٔ بجور داد *met.* „valde bibere dedit" *F.*

جُوَر altus (بالا opp. پائین vel پست) *B.* *F.* ex *Fg.*

t. جُوراب [ô], s. چوراب *M.*, coll. ar. جورب tegmen pedis, calceus (پا افزار) *B.* s. v. (نوعی از کفش وموزه) ; پای پوش بته زنه *Bh.* Inde جوراب دوز n. c. qui calceos dictos conficit *Bh.* Inde ar. جوراب جوربة n. a. v. quadril. جورب „induere tibialia vel soccos; 2) tibiale, soccus" Gol., ortum videtur.

جَور آباد n. c. nom. loci in ایران *Bh.*

جوربور coll. چورپور avis phasiana (تذرو) *B.*

جورَه eiusdem coloris (همرنگ), ponderis, modi (هموزن); par (مقابل کوب وجفت) (چیزی) *B.* Vox ex hind. جوڑا coll. s. जुड़ ligare (a pair, a couple; a pair of shoes; a suit [of clothes] *Shaksp.*) orta videtur.

جَوز arabica forma persicae vocis گوز nux (گردگان) *B.* Inde proverbium جوز نشکن طالع به بین „ne frangas nucem, respice horoscopum", quo utuntur, si confidendum et fortuna periclitanda est (این مثل در مقام توکل وبخت آزمائی گویند) *Bh.*

جَوزاغند (vox جوز cum اغند pro آگند composita) malum persicum (شفتالو) siccatum et medulla nucis (جوز = گردگان) impletum (آگنده) *B.*

جَوزاک (suff. اک coll. جوزیدن) moeror, angor (غصه خوردن واندوهگین شدن) *B.*

جَوز بَر گُنبَد (nux in fornice) *met.* labor irritus, opus inutile (کارهای عبث وبی ما حصل) *B.* Inde جوز بر گنبد انداختن i. q. گوز بر گنبد افشاندن *met.* opus futile agere (حرکت نعوذ بیحاصل کردن), e. g. in hoc versu نظامی poetae: چو عاجز شدند اندران تاختن ✿ وزان جوز بر گنبد انداختن *Bh.*

جَوز بُویَه s. جَوز بُوی s. جَوز بُوا [ô] (suppressa vocali Izafet) nux moschata, hind. جای پهل (s. जातिफल) dicta *B.* in app. *HK.* Vox بوا e بویا a v. بوئیدن mutata videtur, ut proprie significet: „nux odorata".

جوزجان nom. urbis *HK.* in Khorâsân ob aeris salubrem temperiem celebris *M.*

جَوزَغه arabica forma persicae vocis گوزغه *B.*

جَوزگِرَه n. c. globulus s. orbiculus vesti colligandae (t. دوکمه), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: نمی گشاید اگر زسینه ✿ جوزگره شود درون دلم آرزو هزار گره *F.*; cf. جوسک.

جَوز گَندُم (ar. جوز جندم *J.*) n. c. radix herbae, speciem tritici agglutinati praebentis (بیخ گیاهی است که در نظر چنان وا نماید که گویا چند گندم است که بر هم چسپیده اند), ar. خرو الحمام (?خرء) dicta *B.*; i. q. خندروس et سندروس *F.*, quarum prior est gr. χόνδρος, posterior autem vox سندروس gummi quoddam significat, de q. v. infra s. v.

جَوز ماثِل n. c. i. e. nux interficiens (جوز مقاتل) vulgo تاتوله dicta; datura *B.*; cf. بُقُم.

جَوز مَغز n. c. medulla nucis (مغز گردگان); 2) *met.* res dura (چیزی که آن سخت باشد) *B.* in appendice.

dei habens (جو مقدار وهمچند جو در) (کوچکی ووزن) *B.*

جوسه, e quo ar. جوسق, domus suprema, coenaculum superius, *vulgo* Kiosk (کوشك وبالاخانه); 2) *met.* duodecim signa coelestia, zodiacus (دوازده برج فلکی) *B.*

جوسیدن i. q. جفسیدن *F.*, lit. ف cum و permutata.

جوش [ô] imp. v. جوشیدن; 2) in comp. part. praes. significatione; 3) coll. جوشاك ebullitio, agitatio (ar. فور) *Bh.*; cf. Chr. Sch. 92, 101, qua significatione cum verbis بر خاستن, گرفتن, کردن, زدن, نهادن, افتادن, دمیدن, بلند شدن et ریختن coniungitur et dicitur etiam بجوش آمدن et در جوش آمدن i. q. جوشیدن; aestuare, e. g. de sanguine (خون) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 66, 8; 4) coll. جوشن anulus (حلقه), ut anulus loricae (زره وجوشن); 5) nom. diei decimi quarti cuiusvis mensis solaris *B.*

جوشاك (suff. اك) ebullitio, agitatio *B.*

جوشانیدن et جوشاندن caussale verbi جوشیدن *C.*

جوشانده part. praet. v. جوشاندن; 2) decoctio *Shaksp.*

جوش بره s. جوش پره n. c. nom. pultis (آشی) notae, quae sic describitur: آشی که آنرا از خمیر باندام مثلث ومربع طولانی ساخته از گوشت وسبزی ومصالح پر کنند ودر آب جوشانند وماست وکشك بر بالای آن ریخته بخورند *B.* Sec. *F.* i. q. تتماج. Cf. جوشپره, quae eadem vox esse videtur (ظاهرا هردو یکیست) *Bh.*

جوشش (suff. ش) i. q. جوشاك ebullitio, agitatio; 2) eruptio in corpore, s. pustula, papula (قبرجق) in corpore humano prorumpens *F.*

جوشقان nom. loci ad کاشان pertinentis (در تذکره نصیر آبادی از اعمال کاشان)

جوزن (hordeo feriens) n. c. genus incantatorum (ساحران) in Hindûstân frequens, quod grana tritici et hordei croco tincta et fascinata in illum, quem fascinare vult, coniicit (زنند); 2) secta quaedam Brahmanorum sic descripta: طائفه از برهمنان که آتش می افروزند وروغن ستور در آن آتش می ریزند وچیزهای دیگر هم می افگنند وآتشرا با دستهای جو که در خوشه است می زنند وچیزها می خوانند واینرا عبادتی می دانند آن عبادترا هوم می گویند; 3) morbus quidam (آفتی), quo triticum et hordeum afficitur, colore flavo in rubrum vergente agnoscendus *B.*; 4) sec. al. a) plectrum musici (زخمهء مطرب); b) igniarium (آتش زن); c) scintilla (شرارهء آتش) *F.* sine exemplis.

جوزه i. q. جوجه *B.*; cf. چوزه et چوزه; cf. Wilk. Chr. 172.

جوزه دوك coll. چوزه s. چوزه 2 stria s. incisura in superiore fusi parte, in quam inter nendum funiculum rhombi iniiciunt (رخنه وشکاف کمر دوك که در وقت رشتن پنبه ریسمان چرخرا بر آن اندازند) *B.*

جوزهر arabica forma persicae vocis گوزهر *B.*

جوزه لوا i. q. چوزه لوا milvus *B.* in app.

جوز هندی nux indica, alias نارگیل dicta *B.*; cf. رانج.

جوزیدن moerore, tristitia affici (غصه خوردن وغمناك واندوهگین گردیدن) *B.*; cf. جوزاك.

جوزینه arabica formae persicae vocis گوزینه *B.*

جوسق arabica forma persicae vocis جوسه *B.*; cf. Gul. 51, 15.

جوسك i. q. تکمه q. v. *B.* Cf. جوزگره.

جوسن i. q. جوشن *F.* Varia lectio videtur.

جوسنك n. c. pondus s. valorem grani hor-

Bh., ob strata sua pretiosa celebris; cf. *B.* s. v. تنبسه, ubi جوشـقـان legendum pro mendoso چوشقان.

جَوشَك et جوشَك coll. چوشك amphora rostrata s. tubulo praedita (كوزهٔ لـوله دار ar. بلبله) *B.* Sec. *F.* جوشَك i. q. جَوسَك, quae varia lectio videtur.

جَوشَن, sec. *Bh.* جُوشَن [ô] coll. چـوشـن et جـوش 4 lorica ex anulis et laminis s. bracteis ferreis simul confecta (جـوشـن حلقه وتنكهٔ آهـن باهم باشد), diversa a lorica, quae زره dicitur et ex solis anulis ferreis constat (زره تمام از حلقه است) *B.*; i. q. جبه *F.*; 2) coll. ar. جَوشَن pectus (سـيـنـه), e. g. in hoc versu Schahn.:

بـديـد آن جهانرا دل روشنم ✿ خروشد زبـدهـاى او جوشنم Gl. Sch.; 3) *met.* habitus s. forma (صورت) hominis maligni et austeri vultus (بد خوى وترش روى) *B.* Inde جوشن پوش n. c. et جوشن ور (suff. ور) loricatus, cataphractus *Bh.*; جـوشـن دوز n. c. qui loricas conficit; جوشن گـداز s. جوشن گـذار s. خاى s. جـوشن گسل adi. c., quae sunt epitheta sagittae vel gladii loricam transeuntis vel perforantis *Bh.*

جُوشيدَن [ô] bullire, fervere, aestuare (t. قـيـنـامـق ar. غليان) *F.* et *tropice* effervescere, conturbari (شوريدن), indignari, irasci (بـهـم بـر آمـدن) *B.*; cf. Gul. 98, 11.

c. بر i. q. simplex; inde بر جوشيدگى, a part. praet. suff. ى formata vox q. v.

جُوشيدَه مَغز adi. c. *met.* iratus, iracundus (خـشـمـنـاك); 2) intelligens, sapiens (هوشيار) *B.*

جَوشير coll. جشير textor (جولاه); 2) genus pultis (آش) *B.* طعاميست كه از آرد فطير سازند وقيمه در آن ريزند *Bh.*; cf. جوش بره et جوشيره.

جَوشيرَه (suff. ه) coll. جشيره i. q. جوشير *B.*

a. جوعِ كَلبى *met.* fames insatiabilis, morbus quidam *HK.*

جوغ coll. جُغ et جوه iugum *B.*

جَوغَن mortarium lapideum (هـاون سنگين) *SHL.* سلاوهٔ سنگى *B.* in app., sed سلاوه deest in lexicis. Falso, ut videtur, *R.* et *J.* explicant: „a thrashing instrument of wood drawn by oxen“, ut synon. sit vocis جَوَن.

جَوق arabica forma persicae vocis جوخ *B.*

جوك vid. s. v. چوك.

جوكاندار s. جوكندار v. s. v. چوگان.

جوَكَك avis perexigua; 2) sec. al. passer (كنجشك) *B.*

جَـوكوب (a v. كـوفتن) n. c. half-pounded, coarsely ground (q. d. reduced to particles like barley corns) *Shaksp.*

h. p. جُوگى [ô] pl. جوگيان (s. योगी) meditationi et vitae contemplativae deditus, pauper indicus *B.* s. پست 3.

جُول [ô] milvus (غليواج) *B.*

a. p. جَوَلان, quod Persae etiam جَوْلان pronuntiant *Bh.*, discurrere, huc illuc moveri, cursare in campo vel palaestra (گـرديـدن وگـرد گشتن در كارزار) *Bh.* آمد وشد كردن در ميان ميدان *F.* Coniungitur cum verbis كردن ,زدن ,دادن et گشادن *Bh.* coll. بجولان در آمدن s. در جولان آمدن idem, *de equo* H. pr. reg. 11, vs. 4; cf. supra versum s. v. پـاى زاغ كرد ex *F.* allatum. Inde dicunt بـرق جـولان et سبك جولان et آتشين جولان n. c. de agitatione velocissima et جولان s. جولان گر (suff. ور et گـر) ور de illo, qui discurrit, agitatur *Bh.*; جولان گاه n. c. 1) locus agitationis; 2) locus exercitii *pec.* militaris *M.*; جولان گرى (suff. ى) coll. جولان گر a gallop, fleetness; جـولانـى (suff. ى) 1) epithet. equi (اسپ) et poculi vini (پياله شـراب) *Bh.*; 2) strength (of mind or

body), quickness, apprehension; fleetness *Shaksp. J.*

جـولاه coll. جـولـه et جـلّاه et جـولاهـه textor (بافنده); 2) aranea (عنکبوت) *B.*

جولاهک nom. diminut. vocis جولاه; 2) aranea *B.*

جولاهه (suff. ه) i. q. جولاه *B.*

جولاهی (suff. ی) weaving *J.*

جولخ, e quo ar. جولق pl. جوالق, genus telae laneae (بافتهء پشمینه), e qua hipposperas (خـرجـیـن) conficiunt, quaque pauperes et Dervîshi et monachi قلندران dicti se vestire solent *B.*

جولَخی, unde ar. جولقی (suff. ی) monachus قـلـنـدر dictus viliore panno laneo (جولخ) indutus (قلندر شال پوش) *B.*

جولَق et جَولِق plur. جُوالِق arabica forma vocis persicae جولخ q. v. *B.*

جولَقی et جَولِقی arabica formae persicae vocis جولخی q. v. *B.*

جولَه i. q. جولاه, e quo decurtatum est *B.*

جولَه, lit. ه occulta, pharetra (تـیـردان); 2) capsa arcui reponendo (کیش وقـربان) (وآن جـائـی باشـد که کمانرا در آن نهند); 3) hystrix (خارپشت بـزرگ); 4) pulsatus (زده شده), *gen.* de lana, gossipio, al. *B.*

جُولَه [ô] genus graminis alias مَـرغ et فـریـز dictum *B.* Cf. جوله گاه.

h. جُـولَـه (pro جهُولـه coll. hind. جهُولا the palsy *Shaksp.*) genus morbi ar. فـالـج dictum; hemiplexia *B.*

جُولَه گاه [ô] n. c. i. q. جولهزار s. مـرغـزار i. e. locus, ubi gramen جوله s. مـرغ dictum crescit, quod animalia libentissime vorant *B.*

جولَهه i. q. جولاهه, e quo decurtatum est *B.*

جُولیدَن [ô] i. q. ژولیدن q. v. *B.*

جومَرد *C.* et جومَـرنَـم homo liberalis (مـرد سخی) *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : ✿ بهر جا ممسکی چون خوار باشد جومردم مـرد نیـکو کار باشد *F.* Vox ex جوان مرد decurtata videtur.

جَومست nom. prophetae Magorum (پیغمبر مجـوسـان), ad quem descendit liber, qui inscribitur گـومست; 2) sec. al. est arabica forma persicae vocis گـومست *B.*; cf. گومست.

جَون genus tribuli lignei collo bovis alligati (چوبی که در زیـر آن غلطکها نصب کنند ودر گردن گاو بندند), quod super frumentum, cuius grana e spicis nondum extersa sunt, volutatur (بـر بـالای غـلـه بگردانند) *B.*

جَون (s. यमुना) nom. magni fluvii in Hindûstân; Jumna *B.*

جونْک rostrum avis (منقار مرغان) *B.* in app.

جونْگ camelus a tertio usque ad quintum aetatis annum, e. g. in hoc versu مـولانا هاتفی poetae : ✿ طلبگار جونگ گسسته مهار بـر آمد بـر آن آسمان رس منار *F.* Varia lectio vocis جُنگ q. v.

a. جَونَه sol (آفتاب), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : زسودای عشقش سفر کرده شد ✿ زتأثیر جونه سیه چهره شد *F.*

جوه i. q. جوغ q. v. *B.*

جَوهَر pl. جَواهِر arabica forma vocis persicae گوهر q. v., margarita (مروارید ar. لـولـو); 2) lapis quilibet pretiosus, gemma; 3) existentia absoluta, existens per se (وجـود مـطـلـق ومـوجـود لا فـی موضوع ومـوضـع); substantia (ذات); 4) radix, origo (اصـل ونـژاد), aut materia (مـادّه) cuiusvis rei; 5) unda i. e. virga s. vena in ligno et osse apparens (مـوج چوب واستخوان); inde facies undulata et nitens gladii praestantissimi; cf. پرند; 6) *met.* homo bene directus, probus (رشـیـد) *B.* Inde جوهرِ جان origo animae primum a Deo creatae (اصـل جـان کـه عین ثابته باشد آنچه خدای تعالی مرتبهء اول آفرید)

B. in appendice, respondens ar. العين الثابتة, cuius interpretationem ex libro تعريفات v. in Freyt. lex. s. v. عين p. 252; جواهر خانه et جواهر دان n. c. locus gemmis asservandis, aerarium, thesaurus *Bh.*; cf. Rosen Narr. 80, 6; جوهر دار adi. c. coll. جوهر 5 undas i. e. virgas s. venas possidens lignum vel os; cf. *B.* s. v. چنار et dicitur de chalybe praestantissimo undulato (صاحب جوهر چون تيغ جوهر دار) *B.*; جوهرِ زمانه origo temporis (اصل روزگار) *B.* in app.; جواهر سخن n. c. *met.* selecta et elegantissima verba *M.*; جواهر سرمه n. c. collyrium, cui gemmas admiscent (سرمه كه جواهر دران اندازند) *Bh.*; جوهرِ علوی *met.* 1) coelum (آسمان); 2) spiritus (روح باعتقاد كسانيكه روحرا جوهر ميدانند); 3) ignis (آتش) *B.* in app.; جوهرِ فرد *met.* a) corpus insecabile, atomus (جزو لا يتجزى وآن جوهر يست كه هيچ وجه تجزى قبول نكند نه عقلا نه وهما نه فرضا); b) os amatae (دهن محبوب) *Bh.*; جوهر فروش n. c. venditor gemmarum Spieg. Chr. 27, 6; جواهر مهره n. c. res quaedam nuci similis e multis medicamentis constans, variis coloribus distincta et salubris, quam Europaei conficiunt (اهل فرنگ ادويه چندرا باهم تركيب داده حبه بقدر گردگان مى بندند كثير الالوان وترياقيت دارد) *Bh.*

جوهر, sec. *HK.* جُوهر [ô], hac voce significatur: occisio vel combustio feminarum et liberorum apud Indos usitata, si a caterva quadam oppressi amplius obsistere non possunt et in fugam se conferunt; 2) locus, in quo multi fluvii vel rivi (جوى آب روان) sunt *B.*, qua significatione vox cum جويبار cognata videtur.

جَوهَرى (suff. ى) coll. گوهرى ad margaritam vel lapidem pretiosum pertinens, vel res quaevis ex margaritis vel gemmis confecta; 2) gemmarius, venditor gemmarum (جواهر فروش وجواهر شناس) *B.*; cf. Gul. 13, 2; 3) originem habens (خداوند اصل ونژاد); 4) substantialis, essentialis (ذاتى) opp. عرضى accidentalis; 5) pl. جوهريان nom. sectae, quae Deum جوهر esse docet (طائفه بد مذهب كه خدارا جوهر ميدانند) *B.* in appendice *HK. SHL. F.*, i. e. materialista, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae: من ندانم كلام جوهريان ✿ آنچه دانم منزه از همه است *F.*

h. جوهى i. q. جويى (s. यूथी et यूथिका) nom. floris cuiusdam in Hindûstân *B.*; iasminum auriculatum *Shaksp.*

جَوى i. q. جاى locus; 2) suff. ى [ê] unum granum hordei *F.*

جوى i. q. جو fluvius (نهر); 2) imp. verbi جُستن et in comp. part. praes. significatione *F.* Cf. جُستن.

جويا nom. athletae (مبارز) ex Mâzenderân, quem Rustam interfecit *B.* Gl. Sch.; 2) et جويان part. praes. v. جُستن *B. F.*

جويانيدن caussale verbi جستن s. جوييدن et i. q. simplex *C.*

جويْبار (cf. بار 2) coll. جوهَر 2 locus, in quo multi fluvii vel rivi sunt; 2) fluvius magnus ex confluentibus parvis ortus *B.* et fluvius, rivus Spieg. Chr. 42, 2; 3) ripa fluvii (كنار جوى آب) *B.*

جوى تاز *B.* (a v. تاختن) fluvius rapax, torrens *F.*, nitens versu poetae مير نظمى.

جويجوز teredo (اغاچ قوردى) *F.* sine exemplo. *C.*

جويَچه (suff. چه) et جويَك (suff. ك) n. dim. fluvius parvus, rivulus *F.*

جَوين (suff. ين) hordeaceus *C.*; de pane Gul. 25, 3.

جويَنده part. praes. v. جُستن quaerens, petens. Inde proverbium جوينده يابنده است „qui quaerit, invenit“ *F.*

جَوينَه (suff. ينه) id, quod ex hordeo coquunt

(آنچه از جو پزند وبعربی (?) کردان) (خوانند) *B.* in appendice.

h. جویی i. q. جوهی q. v. *B.*

جوییدن imp. جو s. جوی i. q. جُستن q. v. quaerere, petere *B. F.*; 2) ad fluxum commovere aquam (صویی ارمق ایدوب) (آقتمق *F.* sine exemplo, qua posteriore significatione verbum denominativum a جوی formatum videtur.

جویینه (suff. ینه) ad fluvium pertinens (منسوب) *F.*, vel ab illo pendens (متعلق) omnis res; inde 2) cygnus (مرغی است) (سفید رنگ بزرگ وسفید پا ودراز گردن) *HK.*

جَه imp. verbi جهیدن i. q. جَستن; 2) pro جاه.

جِه femina impudica (زنان فاحشه وبدکاره); est vox zend-pazendica *B.*; cf. جهمرز.

a. جِهادِ أصغَر *met.* bellum contra infideles *B.*

a. جِهادِ أکبَر et sec. *Bh.* جِهادِ کُبرَی *met.* cupiditates comprimere, coercere (ریاضت) (فرمودن نفس ومجاهده با او) *B.*

a. p. جهاز pl. جهازات apparatus sponsae, viatoris, al., qua significatione est vox arabica; 2) navis (کشتی) *B.* s. v. توق, ubi legitur جهاز بمعنی جهز وکشتی et جهاز pro synonymo vocis کشتی habendum est, non vero significat „apparatus sponsae", quod errore quodam recepi et delendum est. Significatione „navis" vox جهاز apud recentiores Persarum scriptores saepe usurpatur, quod probant exempla a Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 507 allata. Adde سالهای بسیار در جهاز بودی وسفر دریا کردی „multos annos navi vectus es et iter maritimum fecisti" Rosen Narr. 78, fin. Inde جهاز شکنی (suff. ی a v. شکستن) naufragium *Shaksp.*

جَهان part. praes. v. جهیدن s. جَستن q. v. *B.*; inde برقِ جهان coll. جستن 2 fulmen rapidum Gul. 59, 5.

جَهان et جِهان (s. जगत्) coll. جَهَن mundus, orbis terrarum (عالم ظاهر وآنچه ما) (تحت فلک قمر است) *B.*; 2) res mundanae (مال واسباب دنیوی) *B.* Gl. Sch. Inde جهان داشتن mundum possidere *met.* opes, divitias possidere (مال واسباب) (وسامان داشتن) *B.* in appendice; جهان گشادن vel جهان گرد کردن *met.* orbem terrarum expugnare (تسخیر کردن) *Bh.*; جهان خوردن *met.* a) idem; b) utilitatem capere ex mundo (منتفع شدن ازوی) *Bh.*; جهان سیه کردن vel جهان کندن *met.* mundum devastare (خراب وویران) (کردن) *Bh.* — Postpositis vocibus آرای ornans, کی s. خسرو s. پادشاه rex, بان custos, بخش donans, پرور nutriens, پهلو latus, پهلوان heros, جوی s. جویه expetens, دار tenens, داور iudex, سالار princeps, سوز inflammans, گشای et گیر s. ستان expugnans, composita oriuntur, quae sunt epitheta regum *Bh.*, interdum etiam heroum, e. g. Rustami Spieg. Chr. 46 med.; unde جهان بانی *HK.* et جهان داری et جهان گیری (suff. ی) n. c. imperium *HK. F.*; cf. Spieg. Chr. 2 fin., 28 fin., 37, 8.

جَهان آباد n. c. nom. sedis regis دهلی dictae, e primario urbis nomine شاهجهان آباد depravata (ونام اصلی این شهر اگرچه شاهجهان) (آباد است اما مردم ایران بنابر تعصب جهان) (آباد میگویند) *Bh.*

جَهان آب وگل *met.* forma humana (قالب) (آدمی زاد); 2) mundus (دنیا) *B.* in appendice.

جَهان آرای (cf. آراستن) n. c. mundum adornans, epith. regis v. s. جهان; 2) nom. mensis sexti anni regii *B.*

جِهان آوَر valde doctus, perfectus (غیت) (عالم وکامل); 2) valde fortis, heros (زیاده) (بهادر وپهلوان), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : ندیده دیدهٔ گردون ‌ مثالش ✿ جهان آور بعلم وفضل وحالش *F.*

جَهان بين (mundum videns) n. c. oculus (چشم) *B.* Gl. Sch.; 2) *met.* filius (فرزند); 3) peregrinator (سياحت كننده ومردم جهان كرد) *B.*

جَهان تاب (mundum calefaciens) n. c. nom. mensis quinti anni regii *B.*

جَهان تَنان n. c. corpora mundi s. coelestia Gl. in Des., in quo hisce verbis explicatur: از مركز خاك تا فلك الافلاك Gl. in Des.

جَهان جَهان (vox جهان repet.) adi. c. much, many *Shaksp.*

جَهان ديدَه n. c. qui mundum vidit, peregrinator *B. met.* vir experientia edoctus, usu peritus (تجربه كار) *Bh.*; prudens, sapiens; cf. Frag. 24, 20.

جِهان زِندَه, sine vocali i Izâfeth (اضافتسز), nom. floris hyeme et aestate florentis, e. g. in hoc versu اسدى حكيم poetae: كل زرد وآل وجهان زنده جفت ۞ كرفته بسر بيد بويا كرفت *F.*

a. p. جهان قِدم جَهان قَديم et sec. *HK.* *met.* aeternitas (ازل) *B.*

جَهان كَرد n. c. peregrinator (بسيار سفر كننده) *Bh.*

جَهان كِهين respondens ar. عالم صغير *met.* homo *B.*

جَهان مِهين respondens ar. عالم كبير mundus magnus, universum (عالم كه ما سوى الله است) *B.*

جهان نَورد (cf. نورديدن) n. c. i. q. جهان كرد *Bh.*

جَهانى (suff. ى) mundanus *SHL.*; inde plur. جهانيان res creatae, creaturae (خلق) *HK.*

جَهانيدَن caussale verbi جهيدن q. v. *C.*; cf. *B.* s. hind. دب.

جَهبَد s. جِهبَد arabica forma persicae vocis كهبد s. كَهبَد argentarius, numularius (صراف وناقد); 2) proxeneta (سمسار) *B.* s. v. كهبد. Falsa est significatio: „ovium pastor" in Freyt. lex., quae voci نقاد tribuitur, quam vocis جهبد interpretandae caussa Kamusi lexici auctor addidit.

a. جِهَت latus, regio; 2) ratio, modus Gul. 31, 19; 3) caussa; inde ازين جهت s. ازان جهت s. به اين جهت ea de caussa H. pr. reg. 12 fin., H. Sam. 58 med.; 4) praepositio: propter Spieg. Chr. 27, 4, et بجهت s. از جهت idem H. Sam. 22, 8, Spieg. Chr. 7, med.; 5) sequente كه, e. g. از آنجهت كه s. بجهت آنكه coniunctio: propterea quod Not. et Extr. t. IX, 231, med. Spieg. Chr. 38, 2.

جَهجَهان skipping, prancing; 2) hopping; 3) welling, rushing (water) *J.* Vox hind. videtur.

جَهرَم et جَهرَم, sec. *F.* چهرم (Spiegel in Avesta p. 65, not. 4 vers. germ. confert z. chakhra) nom. urbis in ايران Gl. Sch.; cf. Chr. Sch. 20, 261. Inde جهرمى (suff. ى) ad urbem جهرم pertinens; 2) Bârbud citharoedus *J.*; inde ar. جهرمية linei panni ab urbe جهرم denominati Gol.

جَهرَه rhombus, alabrum textorum (چرخى كه جولاهكان بآن ريسمان در ماشوره پيچند) *B.* Sec. Gl. in Des.: ex adverso positus, oppositus; inde جهره ساختن c. ب ps. unum alteri opponere (از سياقت كتاب دساتير معلوم مى شود كه رو برو ومواجه ومقابل باشد وجهره ساختن رو برو ومقابل نمودن كسى را بكسى چنانچه در كفتكوى نوشيروان عادل با مزدك در فقره چهل وهفتم از نامه حضرت ساسان اول ظاهر است ومعنى كه در برهان قاطع نوشته است مناسب مقام نيست والله اعلم) Gl. in Des.

جَهِش indoles, natura (سرشت) *B.*

جِهمَرز n. c. coitus (جماع = مرز) cum femina impudica (فاحشه = جه) *B.* Prior compositi pars docente *B.* lex. auctore est vox zend-pazendica.

جَهْن anima universi, mens mundi (نفس کل); 2) i. q. جِهْن B.

جَهَن i. q. جهان, e quo decurtatum est B.

جَهْن et جِهْن nom. filii Afrâsiyâbi B.

جَهَنْجَه genus calcei (کفش) B. in app. In lex. HK. legitur : یعنی نفس کل i. e. mens universi; cf. جَهْن 1.

جَهَنْدَه part. praes. v. جستن s. جهیدن q. v. (صحچرایاجی) F.; equus oblique per viam incedens, quasi saltans C. Inde جهندگی (suff. ی) a cantering pace J.

جَهود, sec. F. جُهود, Judaeus (معروف) (طائفه در F.; cf. تخم جهود et ar. یهود.

جَهودانَه, sec. F. جُهودانه (suff. انه) nom. arboris ar. شائکه (i. e. spinosa arbor) dictae, e qua gummi (صمغ) provenit, quod عنزروت i. e. sarcocolla, appellant; 2) intestina adipalia (چرب روده B. turc. باغلی بغرسق F.) carne aliisque rebus necessariis farta ar. فنایق dicta B.; 3) iudaice s. Judaeorum more M.

جُهودی (suff. ی) unus Judaeus; 2) Judaicus; 3) Judaismus C.; cf. ar. یهودی.

جَهیدَن i. q. جَستن q. v. (یعنی جستن تند وتیز براه HK. (یعنی سخت تیز رفتن رفتن B. in appendice.

a. جَهیز fluens, currens (جاری وروان); 2) agilis, velox (تند) Gl. Sch. In Freyt. lex. legitur : „celeris mors; levis et agilis cursu equus.

a. p. جَهیز vestimenta et sarcinae sponsae, quas in domum mariti asportat C. Shaksp., qua significatione alia scriptura vocis ar. جهاز videtur. Addit C. ex G. : „cibi genus ex concisis carnibus". — In lex. Bh. voci جهیز ex auctoritate linguae peritorum tribuitur significatio : „pecunia aleatoria (در قوسی زر قمار) Bh., unde جهیز گر (suff. گر), qui aleatoribus pecuniam mutuam dat (قرض بدهد), e. g. in hoc versu ظهوری poetae : عقلرا مایهء جهیز کجاست ☆ خوانده نقش مقامرت بقمار Bh.

جَی nom. vici (ده) in provincia Rai (ری) B.

جی gen. provincia Ispahân (ولایت صفاهان); 2) spec. tractus quidam (بلوکی) provinciae Ispahân B.; cf. Spieg. Chr. 97, 15 et 17 sqq.

جی أفرام nom. prophetae cuiusdam persici (عاجم) B.

جیبا s. جیپا lignum ad comburendum (هیمه وهیزم ar. حطب) B.

جیبا et جیبه aliae vocis جبه formae. Sec. B. جیبه est vox turcica, loricam (زره) significans, unde جیبه خانه n. c. i. q. زره خانه; domus loricis recondendis; armamentarium Bh. Plura v. s. v. جَبَه.

a. جَیبِ اُفق margo coeli (کنارهء آسمان) B.

جَیپال coll. چیپال nom. regis Lâhôri (لاهور), qui trecentos elephantos et triginta millia equitum armatorum habuisse dicitur, quique a rege Mahmud Sabuktegîn (سبکتگین) captus fuit. In appendice lex. B. regi جیپال inventio vehiculi hind. بهل dicti, i. e. sec. Shaksp. : „a two-wheeled car (for riding, not for baggage), a coach, a carriage", in lex. HK. autem fistulae magnae incurvatae (نای کلان کج) hind. نرسنگه (نَرسِنگا) [नरसिंगा a horn, wind instrument Shaksp.) dictae tribuitur.

جیبَم i. q. فرادیس plur. vocis فردوس i. e. hortus, paradisus (بوستان وبهشت) B.

جیبَه i. q. جیبا s. جبه q. v.

جَیبین i. q. چیپین q. v. F.

جُیتَن pulvinar ephippii, stragula (ایره اکریم دیدکلری نسندر) F. sine exemplo.

جیتَه i. q. چیته q. v.

جَیحون Oxus fluvius. Inde بجیحون نشستن met. a) Oxum traiicere (گذشتن); b) navi, quae in Oxo est, vehi (در کشتی جیحون نشستن); c) multum flere (گریه کردن بسیار) B.

جیر et sec. *HK.* جِیرو [ê] i. q. زیر i. e. declivitas, imum rei (نشیب وپائـیـن) *B.* زیر ونشیب *F.* ex Fg.; 2) species alutae (پوست دباغت کرده), ex qua balteos (بند) (شمشیر), chirothecas (بهله), simil. conficiunt *B.*

جیرجَنگ i. q. جیزجنگ q. v. *B.*

جیرَه i. q. روزیانه i. e. victus diurnus ex tritico, farina, pane, simil., quem statuunt (مقرر کنند) servis vel famulis *B.* (راتبـه) (هـر روزه که بمردم فـوج وغیره دهند *Bh.*; inde جیره خوار n. c. tali stipendio fruens (راتبـه خـوار) *Bh.*; 2) dial. gorganensi (جـرجـانـی) carthamus herba (کاکیان) (اوتیدر) *F.* sine exemplo.

جیزجَنگ i. q. چرمینه res quaedam coriacea, penis formam habens, qua mulieres, si opus est, utuntur *B.*

جیزو i. q. چیزو hystrix *HK.*

جیستان i. q. چیستان aenigma *HK.*

جِیستَن [ê] i. q. جهیدن s. جَستن q. v. بـر جستن وفرو جستن (بمعنی جستن) *F.* *B.* et c. بـر, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : چـون بدیدم صبح رویت در زمان بـر جیستم ✿ گـرم در کار آمدم موقوف مطرب نیستم *F.*

جِیستَن [ê] et sec. *F.* جَیستن, coll. جدتهن et چبتن marsupium pusillum elegans et ornatum (انبانچهء پر زینت) *B.*

جَیسنک nom. Rajae (رای) in گجرات, qui primus in Hindûstân regnavit, quemque Indi جیسنگه appellant *B.*

a. p. جَیشگَر, suff. گر additum ar. جیش, officialis militaris, sartor militaris et *gen.* qui res militibus necessarias curat (چری باشی وچری دوزیاجی فی الجمله عسکره متعلق خدمتی ایدنه دیرلر) *F.* sine exemplo.

جیغ s. جیغه s. جیقه clamor (بانگ وفریاد) *Bh.* Cf. جیک.

جَیغت et sec. *F.* جَیغُت fibrae palmae (لیف خرما) *B.*

جَیغوت et sec. *F.* جَیفوت saccus, corbis (توبره وسبد) ex fibris palmae (لیف خرما) *B.*; cf. جیغت. Falsa est significatio : „pulvinar asperioris farturae; fartura omnis vilioris generis“, ex permutatione cum voce جبغوت orta, quam *M.* ex *F.* offert et *J.* recepit, nam in *F.* lex. nil aliud legitur, nisi : خرما لیفندن ایتدکلری تـوربـه وجوال ومثلها كذا فی المجمع, quae interpretatio cum illa *B.* lex. auctoris prorsus consentit.

جیغه, vocales desunt, res quaedam aurea (چیزی از زر), quam cidari vel tiarae infigunt (که بـر سر دستار گـذارند), turc. کالـگی s. کالـغی dicta *B.* in app.; cf. جقه; 2) et جیقه i. q. جیغ clamor *Bh.*

a. p. جیفَه گاه جافی *met.* mundus (دنیا) *HK.*

جیقَه i. q. جیغ s. جیغه clamor *Bh.*

جیقَه جیقه کَردَن اَبرو re quadam ex orichalco confecta et cum talco trito commixta frontem et supercilia inficere, quod mulieres ornamenti caussa facere solent (چیزی از بـرنـج میسازنـد وبا سوده طلق آمیخته زنان ولایـت بـه پیشانـی وابـرو چسپانند مثل مقیش ریزه که مرسوم بعض زنان هند است برای آرایش وخوش آیندگی), e. g. in hoc versu اسیر poetae : کردهء جیقه جیقه ابـرورا ✿ دادهء عـرض جـوهـر مورا *Bh.*

جیک جیک sonus avium *SHL.*; inde جیک جیک repet. sonus (آواز) variorum animalium et avium *B.* Vox onomatop. Cf. جیغ.

جیلان sesamum (کنجد); 2) arabica forma persicae vocis گـیـلان, quod est nomen urbis et provinciae *B.* in append. *HK.*; 3) pro چیلان zizipha rubra *HK.* *F.*

جیل دارو arabica forma persicae vocis گیل دارو *B.*

جین qualitates turpes (صفات زشت); 2) sermone Sufiorum i. q. نفس (وصوفیه تعبیر از آن بنفس کنند) *B.*

جیناك locus (جای) *B.*

جینَور et جینَمَور i. q. جنیور q. v. *B.*

جَـیـوان castitas, continentia (ورع وآن) (پرهیزگاری وکسر شهوت) *B.*

جَیوَد i. q. جسور q. v. (طغری اغاج) *F.* sine exemplo. In *C.* lex. legitur جَیسود et جیسود.

جیـوه, e quo ar. زیبـق, argentum vivum (سیماب) *B.*; cf. آبق et زاووق et ژیوه.

چ

چ litera palatalis ć fortior persica arabicis addita et z. چ, s. च respondens; sed saepe cum leniore ج et literis cognatis permutata, de q. v. sub lit. ج et Institutiones linguae persicae §. 28 et 69, 2.; 2) et چ forma decurtata pronominis rel. et interrog. چه, de q. v. sub چه.

چا s. چای, e quo ar. صا, thea *B.* Vox sinensis. Inde چادان n. c. a tea-pot *Shaksp.*

چاپاتی panis non fermentatus tenuis (نان فطیر نازك), cuius massam (خمیر) manibus distendunt et super sartagine (تابه) coquunt *B.*

چاپُق s. چاپوق i. q. شاخ جامه q. v. s. v. تریز *B.*

چابُك s. چابوك velox, agilis, promtus (جلد وجست وچالاك); 2) ingeniosus, elegans (ظریف) *B.* Male in *F.* lex. priore significatione (سریع الحرکه) legitur چاپُك, voci چابُك autem significatio: „ornatus, pulcer" (زیبا وخوب) tribuitur, quod probatur hoc versu میر نظمی poetae: چو بوده آن پری خوش طبع وچابك ✿ بخدمت جمله کُشتند چست وچابك *F.*; 3) scutica, flagellum (تازیانه) *B.* In this sense however, it is found in the works of Khosrû only, and it is probably Hindî *Shaksp.*; inde چابك زدن to whip *J.* et چابك بازی a whipping *R.* ex Hunter. — Adiectivum چابك multis compositis formandis inservit, qualia sunt: چابك ادا, چابك خیز, چابك خرام, چابك پا, چابك دست, چابك رکاب et چابك, چابك سوار, چابك سخن, رکیب چابك, عنان, چابك قدم et چابك نفس, quae interpretatione amplius non egent *Bh.* Inde چابك دستی (suff. ی) dexteritas *B.*

چابُکی (suff. ی) velocitas, agilitas, animus promtus; 2) equus placide incedens (رهوار), qui etsi scutica (تازیانه) verberatur, tamen in via non errat (راه‌را غلط نکند) *B.*

چاپْلوس et چابلُوس [ô] i. q. جـابـلـوس, qui blandis verbis decipit, homo blandus, adulator *B.*; cf. بلوس et پلوس et چالپوس et چبلوس. Significatio „mulio" (خربنده) lexici *F.* hoc versu شمس فخری poetae: بچابلوسیء خودرا همیکند پرکار ✿ ولی نکو نبود کار جابلوس وپلوس mihi non probata videtur. — Inde چـاپْلوسی [ô] (suff. ی) blanditiae, adulatio.

چاپَلَه et چابَلَه calvus ex impetigine (کل) *F.* ex المجمع sine exemplo. *C.*

چاپوب i. q. turc. چاپوت frusta, segmenta telae s. vestis veteris, tritae (اسکی بـز وجـامـهء کهنه پارهٔلـری) *F.* sine exemplo. In *C.* lex. legitur چاپوت, quae sec. *F.* lex. auctorem est forma turcica vocis چاپوب.

چاپوق i. q. چابق q. v. *B.*

چابوك i. q. چابك, forma decurtata *B.*

چاپَه h. p. forma lignea, qua vestes aliasve res pingunt (قالب چوبـی که بدان نقش بر جامها وجز آن کنند) *Bh.* et *B.* in app.; a seal, stamp, print *J.* Vox ex hind. چهاپ stamp, print, copy, a seal, impression vel چـهـاپـا edition, print, seal etc. *Shaksp.* orta (در اصل لغت هندیست بجیم مخلوط الـهـا که چهاپا باشد) *Bh.* et *B.* in app., e. g. in hoc versu: اکـر زوصل تـو

نقشم بکام نشینند ✿ زبوسه چاپه کنم اطلس فرنگ ترا *Bh.*

چاتو laqueus (ریسمان), quo fures de patibulo suspenduntur (از حلق آویزند) *B.*

چاچ et sec. *HK.* چاچ, coll. چاش 1 acervus frumenti triturati (ar. صُبرة); 2) nom. urbis in Mavaralnahr, alias nomine تاشکند notae, ubi optimi arcus conficiuntur; sec. al. est urbs کاشغر *B.*; cf. چاچی.

چاچَلَه dialecto Transoxaniae *F.*: calceus coriaceus (کفش چرمی) *B.* چارق *F.*

چاچی (suff. ی) ad urbem چاچ pertinens; inde a) *spec.* arcus (کمان) in urbe چاچ confectus et b) *gen.* arcus *B.*; cf. چاچ 2.

چاخشوق i. q. چاخسوك, cuius alia forma est چاخشوگ *F.*

چادَر *HK.* et *Shaksp.*, in lex. *B. Bh. SHL.* et *F.* pronuntiatio non notatur, i. q. ar. وطا *Bh.* et *B.* in app., i. e. substratum *sc.* res, quae corpori substernitur, ut in ea decumbat Freyt.; i. q. ar. ردا *SHL.* i. e. vestis s. operimentum exterius quodcunque Freyt.; velamen magnum ad pedes usque pertingens, quo prodituræ foras feminae caput tegere solent (عورات) باشلرینه بوریدکلری اورتی الوغ بیک *F.* coll. Voyage de Chardin t. VI, p. 424, ed. 1811. Inde oriuntur phrases چادر بچهره کشیدن et چادر در سر کشیدن et چادر بر کتف بر افگندن et چادر پوشیدن et چادر از پشت بر کشیدن *Bh.*; 2) ling. turc.: tentorium (در ترکی بمعنی خیمه), qua significatione cum verbo زدن coniungitur *Bh.*

چادَرِ آب i. q. آبشار q. v. *Bh.*

a. p. **چادَرِ اَجساد** *met.* quatuor elementa *B.* in appendice.

a. p. **چادَرِ اَحرام** et sec. *HK.* چادر اَحرامیان *met.* nix (برف) *B.* in appendice.

چادَر بَیَکی شاخ اَفگَندَن *met.* velum amovere (دور کردن), e. g. in hoc versu اشرف poetae: ✿ کشیده برقع از رخساره گستاخ ✿ فگنده چادر از شوخی بیکشاخ *Bh.*

چادَرِ تَرسا (velum Christianorum) stratum vel pannus (وطا وجامه) colore flavo et caeruleo intertextus; 2) *met.* a) rubor et splendor solis; b) sol *B.*

چادَر تَکیدَن et **چادَر تَکانیدَن** tentorium figere (خیمه بر پا کردن) *Bh.* sine exemplo, sed auctoritate linguae peritorum nitens (از اهل زبان به تحقیق پیوسته) *Bh.*

چادَرِ رَختِ خواب carbasus supellectili dormitorio involvendo (کرپاسی که رخت خواب در آن پیچند) *Bh.*

چادَرِ شَب vestimentum s. stragulum, quod corpori substernitur, ut in eo decumbat; et lodix (یورغان ودوشك چارشفی) *F.* coll. *B.* s. بستر آهنگ 2 et پروه 2; 2) velum mulieris (وزنان باشلرینه بوریدکلری که یالکز چادر دخی دیرلر) *F.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: هرچه از زنرا که ✿ بینی تو در وصلش مکوب ✿ زیر چادر شب ندانی زشت رو باشد یا خوب *F.*

چادَرِ فَگَندی n. c. genus tentorii *Bh.*

چادَرِ قَلَندَری genus tentorii *B.* in app.

چادَرِ کافوری *met.* albedo aurorae verae *B.*; splendor solis *Bh.*

a. p. **چادَرِ کَبود** et **چادَرِ کُحلی** *met.* a) coelum; b) nox tenebrosa *B. Bh.*

چادَر گِرِفتَه n. c. velamine tectus (آنکه چادر پوشیده باشد) *Bh.*

چادَرِ لاجُورد et **لاجوردی** — *Bh.* *met.* i. q. چادر کبود; 2) pratum, viridarium *B. Bh.*

چادَرِ یَزدی genus velaminis albi (چادر سفید) feminis urbis یزد proprium, quo foras prodituræ caput tegunt (بسر کشند) *Bh.* et *B.* in appendice.

e. **چار** (s. चर vel चार) ling. sanscr.: explorator (جاسوس) *B.*

چـــار fornax (داش) lateraria, calcaria vel figlina; 2) pro چـهـــار q. v. quatuor et 3) pro چاره q. v. medela, remedium, voces ex illis decurtatae *B.*

Sequuntur voces cum چار s. چهار quatuor, compositae, quarum aliae in integra forma چهار, aliae in decurtata چار, plurimae autem in utraque forma in lexicis persice scriptis afferuntur. Quam ob caussam composita in forma چـــار non allata in alia forma چـهـــار evolvenda sunt.

چار اَبرو n. c. (quatuor supercilia) *met.* amasius imberbis (معشوق نو خط) *Bh.*; 2) a kind of dervish, who shaves his eyebrows and whiskers *Shaksp.*; 3) coll. دو چار concursus duorum hominum.

چار آخُـــر n. c. *met.* a) quatuor elementa: terra, aqua, ventus et ignis; b) quatuor stellae sideris ursae (از بـنــات النعش), quae نعش dicuntur *B.*; cf. چار مادر.

چار اَخشـيـج n. c. quatuor elementa *B.*; cf. اخشيج.

a. p. چار اَركان et چار اَژدَهــا n. c. *met.* quatuor elementa *B.*

a. p. چار اَسباب n. c. quatuor facultates s. vires *sc.* attrahendi (جاذبه), retinendi (ماسكه), digerendi (هــاضمه) et repellendi (دافعه) *F.* ex شرفنامه et *B.*; 2) quatuor elementa *B.* in app.

چار اُستاد n. c. *met.* quatuor elementa *B.*

چـــار آمـيـزَه n. c. quatuor humores (اخلاط) corporis, scil. sanguis (خون), bilis (صفرا), pituita (بلغم) et melancholia (سودا) Gl. in Des. Cf. چار جوى فطرت.

چار چار زدن et چار اَندَر چار گُفتَن *met.* res futiles, absurdas s. deliramenta loqui (هرزه وپوچ گفتن) *Bh.* Inde چار چار گوى n. c. i. q. چهار زبان deliramenta loquens (پوچ گوى) *B.*; cf. چهار زبان.

چار آيينَه s. چهار آيينَه n. c. genus quoddam armorum (اسلحه), quo quatuor frusta ferri lati intelliguntur, quae in lorica supra pectus ligantur (وايـــن عبارت از چهار پاره آهـــن پهن باشد كه در زره بـــر سينه پيوند بـــر نــوع جبه‌در كه درت ياصى كنند) *Bh.* قابورغه‌سى اولو ر *F.*

چارپا s. چاروا (lit. پ cum و permutata) s. چارپاى n. c. iumentum quadrupes, uti equus, mulus, asinus, camelus, simil. *B.*; 2) res quaevis quatuor pedibus instructa *B.*; 3) crotala (*gall.* castagnette) sic descripta: چـهـار پارچـهء چوب باشد كه بـــر دستها گيرند وبصدا آورند وبدان صدا رقص كــنـنـد) *B.* in app., qua significatione, quum in aliis lexicis non legatur et cum چار پاره consentiat, fortasse mendosa est lectio چـــارپا et in چـــار پاره mutanda. — Inde چار پائى (suff. ى) genus lecti, de q. v. s. پلنگ 7.

چار پارَه s. چهار پارَه n. c. quatuor segmenta ligni, quae a saltatoribus inter choreas manu tenentur et colliduntur; i. q. crotala (درت پارچه اغاجدر رقاصلر اللرنده بــر برينه اورب رقـص ايـدرلـــر) *F.*; cf. چارپا 3 et Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 392 et 411; 2) four square, in four parts *Shaksp. J.*

چار باغ et چهار بغ n. c. nom. horti celebris in Ispahân *Bh. F.*; 2) nom. horti regii in sede regia دهـلــى *B.* Inde de quovis horto maximo et pulcerrimo illa vox usurpari videtur, ut probant exempla a Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 498 et 499 allata.

چار بالِش s. چار بالِشت et چهار بالِش s. چهار بـالـشـت n. c. (quatuor pulvinaria) *met.* a) solium (مسند), in quo sedent reges et principes (صـدور واكـابـــر), thronus; b) mundus; c) quatuor elementa; d) quatuor plagae coeli (جهات اربع) *B.*

a. p. چار بالـِش اَركان *met.* quatuor naturae (طبع): calor, frigus, siccitas et humiditas *B.* in app.; cf. چهار بالش اركان.

چار بانگ adi. c. sensible, quick, intelligent, alert *Shaksp.*

چار پایه n. c. i. q. چارپا quadrupes ***Shaksp.***

چار پخ n. c. (proprie quatuor latera; quadrangulus; cf. پخ 2) genus tentorii (خیمه), quod in Hindûstân بی چوبه dicunt ***Bh.,*** **i. e. sec.** ***Shaksp.*** **„a kind of tent pitched without a pole“.**

چار برد nom. urbis; inde چار بردی (suff. ی) ad urbem چار برد pertinens; 2) nom. شارح شافیه ab illa urbe cognominati ***B.*** **in app.** ***HK.***

چار برکه (vocales desunt) n. c. nom. herbae cuiusdam (گیاهی) ***Bh.***

چار بند n. c. ***met.*** **mundus** ***B.*** **Inde چار بندی (suff. ی) pera viatica victui reponendo (توشه دان)** ***B.*** **in app.**

چار پهلو s. چهار پهلو n. c. quatuor latera; 2) quadrangulus; 3) ***met.*** **a) corpulentus, pinguis (تنومند وفربه); b) genus catenae pretiosae (انجیر نفیس); inde شکم چارپهلو** ***met.*** **venter admodum plenus (بسیار پر وملو) et خواب چار پهلو** ***met.*** **somnus socors (خواب غفلت که هیچ جز از خویشتن نباشد محسن)** ***Bh.*** **et چار پهلو شدن** ***met.*** **a) multum edere; 2) supinum cubare, dormire (بر پشت خوابیدن)** ***B.***

چار بیخ s. چهار بیخ n. c. quatuor radices plantarum کرفس, کبر, رازیانه, کاسنی et, ar. اصول الاربعه dictae; 2) et sec. ***HK.*** **et** ***B.*** **in app. چار بیخ حیات s. — — چهار** ***met.*** **quatuor elementa** ***B.***

چار تا et چار تار et چار تاره (suff. ه) n. c. instrumentum quatuor fidium, ut cithara (طنبور ورباب), simil.; 2) ***met.*** **a) quatuor elementa; b) et این چار تا** ***Bh.*** **mundus** ***B.***

چار ترک n. c. genus pilei quadrangularis (درت گوشه‌لو بر نوع کلاهدر), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : ای کلاه همتترا چار گوهر چلو ترك ✿ وی قبای حشمتترا چرخ اطلس استرك ***F.***

a. p. چار تکبیر زدن s. — — چهار et sec. ***Bh.*** **pro زدن cum verbis کردن et گفتن (precandi formulam الله اکبر dictam quater recitare)** ***met.*** **a) precationem funebrem (نماز جنازه) facere (زیراکه در نماز جنازه چهار تکبیر مقررست** ***Bh.***), **qua peracta mortuum deserunt (وداع کنند); b) prorsus, omnino relinquere, deserere omnes res (ترک کلی کردن وتبرّای مطلق از ما سوی نمودن)** ***B.***

چار اندر v. s. چار چار گوی et چار چار زدن. چار گفتن.

چار جامه n. c. stragulum pretiosum, quo equus senex ornatur; 2) equus stragulo loco sellae equestris tectus, quo vehuntur (پوششی از سقلاط ومخمل وامثال آن ساخته اسپان‌را بدان آرایش کنند در حالت پیری واسپی که آنرا زین نبندند ولجام کرده (غاشیه بران اندازند وسوار شوند ***Bh.***; **a kind of saddle (without a tree)** ***Shaksp.***; **cf. چارجل.**

چار چشم n. c. quatuor oculos habens, epith. ovis aliorumve animalium, quae supra oculos naevo nigro oculi speciem referente praedita sunt ***F.***; **epith. canis (سگ)** ***Bh.***; **2)** ***met.*** **desiderii vel exspectationis plenus (بسیار مشتاق ومنتظر)** ***Bh. B.*** **in app.; 3) congressus s. concursus duorum hominum; meeting, interview** ***Shaksp.***

a. p. چار جُل i. q. چار جامه 2 q. v. ***Bh.***

چار چند adi. c. quadruplex ***Shaksp.***

چار چوبه s. چار چوب et چهار چوب et sec. ***F.*** **n. c. iugamentum portae (هر چهار چوب (دروازه** ***Bh.*** **درت اغاج که قاپو وپنجره‌یه نصب ایدوب قنادلرین اکا میخلرلر** ***F.***; **cf.** ***B.*** **s. v. بلند 3.**

چار جوهر s. چهار جوهر n. c. ***met.*** **i. q. چار آخر.**

چار جوی ***HK.*** **et چهار جوی n. c. quatuor fluvii paradisi; 2)** ***met.*** **quatuor elementa; 3) nom. regionis in Khorâsân** ***B.*** **in appendice.**

قبضه که چاروا داران بسر سر آن سیخی کوچک بقدر مهمیزی نصب نمایند وزنجیری با چند حلقه وچهار تسمه بسر آن تعبیه کنند *B.*

چارده n. card., quatuordecim; 2) plena luna *quatuordecim scil. dierum*; inde 3) *met.* summa perfectio (کمال کامل), e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae :
مرا آنچه از چارده داد دست ✿ که نتواندش دور گردون شکست *F.*

چاردهم n. ord., decimus quartus; 2) tempus, quo plenilunium fieri solet (ماهده بدر اولدیغی محل مراد بدر دیمکدر) *F.*

چار دیوار s. چهار دیوار n. c. domus vel aedificium a quatuor partibus muro circumdatum (خانه که از هر چهار طرف دیوار داشته باشد) *Bh.*; cf. exempla a Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 498 allata, qui vocem interpretatur : „un édifice, une salle"; 2) *met.* quatuor plagae (حد) mundi *B.*; inde چار دیوار خانه روزن شدن *met.* vastari, collabi, de domo (خراب شدن وفرو افتادن خانه) *Bh.* et چار دیوار نفس *met.* mundus; 2) corpus hominis *B.*

چار زانو (quatuor genua) n. c. modus sedendi pedibus superpositis, ut sartores facere solent, a Chardin (voyage en Perse t. II, p. 38) sic descriptus : „Devant ses égaux, on se met plus commodément, car on se met sur son séant, les jambes croisées en dedans et le corps droit. On appelle cette situation tcharzanou (چارزانو) c'est-à-dire, s'asseoir sur quatre genoux, parce que les genoux et les chevilles des pieds sont à plat à terre". Inde چار زانو s. چار زانو زدن نشستن modo supra dicto sedere (مربع نشستن) *Bh.*; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 499.

چار سال n. c. quatuor annos natus, de equo *Shaksp.*

چار ستون n. c. domus, e. g. چارستون زیر

a. p. چار جوی فطرت *met.* quatuor naturae hominis : sanguinea, cholerica, phlegmatica et melancholica (دم وصفرا وبلغم وسودا) *F.* Cf. چار آمیزه.

a. p. چار جهت n. c. quatuor latera i. e. quatuor plagae coeli *B.* s. چهار بالش d.

a. p. چار حد n. c. quatuor plagae coeli *B.* in app.

چار خانه s. چهار خانه n. c. omasum (شکنبه) *B.* in app.; 2) ahenum (قزغان) magnum quadripartitum, quatuor diversi generis cibis coquendis aptum, quo Persae maxime in hortis aliisque locis voluptariis uti solent; 3) orbis, pelvis (سنی) quadripartita, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : سخایش چنان بر خواص وعوام ✿ بچار خانهارا کشیده طعام *F.*; checkered; a kind of cloth *Shaksp.*

چار خایه n. c. *met.* fortis, strenuus (دلیر وشجیع) *F.*; 2) libidini deditus (تابع هوای نفس) *F.*; nequam (مفسد ومحیل) *Bh.*, e. g. in hoc versu مولانا امیدی poetae :
پیرانه سر که پشت امیدی دوتا شده ✿ از چار خایگی دو سه جا کتخدا شده *F.* *Bh.*

چار خم (quatuor curvaturae) n. c. artificium quoddam luctationis (فنی است از فن دست کشتی), e. g. in hoc versu : وپا چون به پشت وشکم ✿ کند نام این چار شیوه‌را چار خم *Bh.*; inde dicunt چار خم شدن intendi, de arcu, qui paulatim adducitur (وکمان‌را چون کوس تا کوس کشند گویند چار خم شد) *Bh.*

چار دانگ n. c. quatuor granula ad significandam rem neque magnam neque parvam *B.* s. v. جزو 4; the four quarters of the globe *R.*

چار دری s. چهار دری n. c. *met.* mundus *B.* in app. *HK.*

چار دوال n. c. stimulus, quo iumenta impelluntur, sic descriptus : چوبی بقدار یک

کهِ بیستون „domus in pede montis Bîstûn“ Matla-assaadeïn et فراز چارستون روان „sub domo portatili“ Zafer-nameh in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 499.

چارسو n. c. res quaevis quadrangula; 2) locus vel forum, in quod a quatuor lateribus viae vergunt (جائی که چهار بازار بازاری که هم چهار B. (از آنجا منشعب شوند طرف راه داشته باشد Bh.; 3) met. exspectatio (انتظار کشیدن) B. Inde این چار سو met. mundus Bh.

چار شاخ n. c. ventilabrum, ar. مذری dictum et sic descriptum : آن چوبی چند باشد باندام کفدست ودسته نیز دارد که دهقانان بدان غلهٔ کوفتهرا بر باد دهند تا از کاه جدا شود B. Cf. بواشه.

چار شانه homo exiguae staturae et grossis scapulis; pumilio (کسی که قدش کوتاه (وشانهاش چاق وکُنده باشد) Bh. B. in append.; tough, hardy *Shaksp.*; fat, lusty *R.*

چار شَنبه F. s. چَهار شنبه n. c. feria quarta s. dies Mercurii *F.*; 2) *met.* Mercurius (عطارد) B. in app.

چارشوب pro چارسو q. v.; vocis forma turcica est چارشو *F.*

a. p. چار ضَرب n. c. sensible, shrewd (generally applied to slaves) *Shaksp.*

a. p. چهار ضرب زدن s. چار ضَرب زَدَن *met.* barbam, mystacem, supercilia, et cilia abradere, qui est mos non sancitus monachorum (وایین آئین قلندران وابدال نا (مقید است) B.; cf. B. s. v. دغ et دك زده.

چار طاق s. چهار طاق (coll. طاق forma arabica vocis تای s. تا unus, singulus طاق معرب تای است که بمعنی فرد وعدد) مستعمل میشود ازینست که میگویند یک طاق مخمل Bh.) n. c. genus tentorii ex quatuor partibus compositi (که از چهار قطعه مرکب سازند) Bh.; genus tentorii quadranguli (خیمهٔ چهار گوشه), quod in Irâq (عراق) appellatur شروانی et in Hindûstân (h. راوتی râ'otî) coll. ارباب حرف وصنّاع واهل اسواق هر روز بباغ زاغان رفته چهار طاق بستن آغاز نهادند Mirkhond in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 499; 2) tentorium culinarium (خیمهٔ مطبخ); 3) *met.* quatuor elementa (عناصر اربعه) B.; cf. چهار ارکان. Inde چار طاق اَرکانی *met.* mundus; et چار طاق اَفگَن n. c. *met.* qui tapeta lectosque sternit, cubicularius (فراش) Bh., e. g. in hoc versu poetae : فلک بر زمین چار طاق نظامی افگنش ✿ زمین بر فلک پنج نوبت زنش Bh.; et چار طاقی n. c. genus pilei quadripartiti (نوعی از کلاه که چار ترک دارد), e. g. in hoc versu قاسم مشهدی poetae : بیرون رود ززیر فلک مشت خاک ما ✿ گسو چار طاقی بسر خاک ما مپوش Bh.

چاروق et چاروغ pro چارُق et چارُغ genus tegminis pedum (پای افزار) apud rusticos (دهقانان) maxime usitatum B.

a. p. چار قَب (coll. ar. قب assumentum, quod indusio inseritur circa sinum vel collare *M.* ex Wan.) vestimentum regibus Turaniae proprium (پوشش مخصوص (سلاطین توران), e. g. in hoc versu شفیع اثر poetae : دامن آلوده مکن چار قب هستیرا ✿ جامه عاریهرا پاک نگه باید داشت Bh.; an article of dress so called *Shaksp.*; cf. B. s. v. باز افگن 2.

چارَک dominus vel dux cohortis viatorum (جاووش ونقیب قافله) B.

چهار گامه s. چار گامه Bh. (suff. ه) n. c. equus placide incedens (رهوار خوش رفتار); 2) *met.* commotio, perturbatio consessus hilaris (گرم کردن هنگامهٔ عشرت) B.

چارگاه vox چراگاه q. v., literis ر et ا transpositis (قلب چراگاه) Bh.

چهار گوشه s. چار گُوشه n. c. res quaevis quadrangula (مربع); 2) *met.* a) solium regium (سریر); b) arca feralis, feretrum

; (سر بند) ; c) tiara (تابوت وجنازه); d) mensa parva (سفرهٔ کوچک) *B.*

چار کُوشی s. چهار کُوشی (suff. ی) n. c. lagena vel cantharus (صراح وسبو) quatuor ansis (دسته) instructus *B.*; quadrangulus (چهار پهلو) *Bh. F.*

چارگُون i. q. جارگون *F. C.*; 2) clitellarum lignum (سمر اغاچ) *F.* sine exemplo.

چار لَنگَر n. c. navis (کشتی) magna, quatuor anchoris (لنگر) instructa *Bh.*

چارُم n. ord., quartus. Inde چارم اصطرلاب n. c. astrolabium quartum *met.* a) sol; b) clima quartum (اقلیم چهارم) *HK.* et *B.* in app.; چارم بلاد n. c. *met.* clima quartum i. e. Khorâsân (کنایه از اقلیم چهارم که خراسان باشد) *HK.*; چارم کتاب n. c. liber quartus i. e. Coranus *HK.* et *B.* in app.; tres ceteri sunt Pentateuchus, Psalmi et Evangelia.

چار مادَر s. چهار مادَر n. c. *met.* i. q. چار آخر *B. HK.*

چار مَرچاره mansio publica (مرحله) *F.* sine exemplo; 2) doctus, sapiens (دانشمند), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : باده میخور مکن ریا همچون ✿ واعظ وشیخ وچار مر چاره *F.* In *C.* lex. legitur : چاره 1) مر چاره „fraus, insidiae; 2) palam, manifestus". In ceteris lex. deest.

چار مَغز s. چهار مَغز n. c. *met.* nux (جوز وگردگان) *B.*; an earthen ball, with which children play *Shaksp.*

چار میخ n. c. *gen.* res quaevis in quatuor partibus clavis firmata et *spec.* lignum clitellarum *M.* (ایرده کرکی دیدکلری نسنه) *F.*; genus supplicii (سیاست) sc. crucifixio i. e. manus et pedes clavis cruci affigere *B. Bh.*; 2) *met.* a) quatuor elementa *B.*, qua significatione etiam چار میخ حیات dicitur *F.*; b) sodomia (عمل لواطه) *B.* Inde چار میخ شدن crucifigi *met.* firmissime stabiliri, e. g. in hoc versu نظامی poetae : جناح از هوا در زمین برد ; بیخ ✿ پساهنگ شد در زمین چار میخ et چار میخ کردن crucifigere *met.* sodomiam exercere (لواطت کردن) *Bh.*

چارُمین (suff. ین) ad quartum pertinens (درنجی یه منسوب); 2) i. q. چهارم s. چارم quartus *F.* Inde چارمین بام *met.* coelum quartum *F.*

چار ناچار s. چار وَناچار (cf. چار 3 pro چاره) adv. inevitabiliter, necessario, nolens volens *Shaksp. R.*

چارو i. q. سارو calx praeparata, mortarium آن آهک رسیده با چیزها آمیخته است که (بر آب انبار وحوض وامثال آن مالند) *B.* آن آهک وخاکستر باشد که بیکدیگر آمیخته در عمارت بکار برند *SHL.*

چاروا n. c. i. q. چارپا *B.* Inde چاروادار n. c. a groom *Shaksp.*; one who keeps or lets out horses *R.*

چاروَچَدَر, vox ad genus اتباع pertinens, remedium et auxilium (علاج وچاره وتدبیر) *B.*; cf. چدر.

چاروغ s. چارغ i. q. چاروق s. چارق *B.*

چار وَقت *met.* quatuor elementa; 2) septem planetae (سیارهٔ سبعه) *HK.*

چارَه coll. چار 3 et چَدَر remedium, auxilium, consilium (علاج وتدبیر); 2) dolus, fraus (مکر وحیله); 3) separatio (جدائی); 4) una vice, qua tamen significatione rarius legitur (بمعنی یکبار بسیار غریب است) *B.* Sec. *Bh.* significat etiam „tempus", quam significationem una cum secunda „dolus, fraus" e prima „remedium, consilium" ortam (بمعنی وقت وزمان ومکر وحیله ماخوذ از معنی اول است) et in hisce versibus خواجه نظامی poetae legi dicit : یکی بانگ زد روبه چاره ساز ✿ که بند از دهان سگان کرد باز ✿ بچاره گشاده شود بند سخت ✿ شکوفه بمدت بهار درخت hoc annotans : که غرض آن نیست که هر چند که وقت خلاص نرسیده باشد بچاره گری بندرا میتوان گشاد بلکه مراد

وقت است *Bh.* Coniungitur cum verbis کردن, شناختن, داشتن, بر انداختن et گرفتن *Bh.* Inde چاره شدن زخم consanescere, de vulnere et چاره شدن درد; remittere, de doloribus (به شدن زخم ودرد) *Bh.* et adi. c. چاره ساز et چاره گر *Bh.* et چاره پرداز *M.* ex IK. et چاره جوی, quae explicatione amplius non egent *Bh.* et n. abstr. چاره سازی Spieg. Chr. 82, 10, et چاره گری *Bh.*

چاریک n. c. ex quatuor unum, quarta pars; 2) nom. oppidi (قصبه) ad کابل pertinentis et nomine چاریک کار noti *B.*

چاز rana (غوک) *F.*; cf. چغز.

چاژ i. q. ژاژ vanus, futilis (عبث وبیهوده وبیمعنی وبی فائده), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : زمخموری دمادم میکشد فاژ ✿ شده گفتار نا مربوط او چاژ *F.* Varia lectio videtur; cf. چاژه.

چاژه i. q. چاژ (بحس وعبث) *F.* sine exemplo. Varia lectio pro ژاژه videtur. Cf. چاژ.

چاش s. چاچ s. جاش 1 acervus frumenti mundati *B.*; cf. راش; 2) semen lini (کتان تخمی); 3) i. q. چاشت, e quo decurtatum est *F.* sine exemplis.

چاشت pars una quatuor partium (حصه) diei, quae in Hindûstân پهر (पहर) dicuntur *B.*; initium diei (اول روز) *Bh.*; illustris diei pars plene rutilante sole, fere media inter ortum et meridiem ar. وقت ضحی turc. قوشلق dicta *F.*; 2) cibus (طعام), qui tali diei parte sumitur; 3) *gen.* cibus (خوردنی وطعام) *B.*; cf. پیشخورد. Inde چاشت خوردن *Bh.* et چاشت دادن cibum tempore چاشت dicto edere vel dare *B. Bh.*; چاشتدان pro چاشت دان n. c. vas cibo چاشت dicto reponendo (که طعام چاشت در آن نهند) *Bh.* et vas, in quo panem et cibum ponunt; vas escarium *B.*; چاشتگه s. چاشتگاه n. c. tempus diei, quod چاشت dicitur *F.*; cf. چاشت 1.

چاشته s. چشته (suff. ه) i. q. چاشت ientaculum vel maturatum prandium (قوشلق بمکی) *F.*, cf. چاشتی; et *abs.* cibus, esca (طعام); 2) cibus paucus (طعام اندک) *B.* Inde چاشته خوار s. چشته خوار n. c. cibum edens; absolute de illo dicitur, cui res a natura expetitae sine molestia prospere succedunt (اطلاق آن بر شخصی کنند که اورا مرغوبات طبیعت بی رنج وتعب میسر میشده باشد) *Bh.*

چاشتی (suff. ی) i. q. چاشت 2 cibus, qui tempore matutino چاشت dicto sumitur, opp. خفتی cibus vespertinus (اخشام بمکی), e. g. in hoc مثنوی poetae میر نظمی : هم که داده عیال وزن فرزند ✿ بی شک اورا برنج ودرد افتند ✿ گر گریزد زخانه تشکفتی ✿ که بخواهند چاشتی وخفتی *F.*

چاشکدان n. c. i. q. چاشتدان q. v. sub چاشت; 2) cistula vel arcula mulierum (صندوقچهء زنان) *B.*

چاشند alia forma vocis چاشنی q. v.; inde چاشند کردن gustare (لغتی است در چاشنی کردن بمعنی چشیدن), e. g. in hoc versu سالک یزدی poetae : دانست چو ماهم که ازو چاشند کرد ✿ این نان چقدر بی نمک این آب چه شور است *Bh.*

چاشنی exigua re sumenda gustu explorare cibum et potum; gustus; 2) sapor (مزه); 3) specimen, qualitas (نمودار وصفت) *B.*; inde dicunt فلانرا چاشنی علم است i. e. „aliquis aliquantum literis edoctus est“ (قدری از علم آموخته) *Bh.*; 4) initium pulsationis tympani (ابتدای زدن چوب بر کوس ونقاره) *B. significatio metaph. ab exigua pulsatione, qua pulsator incipit desumta* (وبمجاز بر کم کم زدن چوب بر نقاره استعمال یافته) *Bh.*; 5) dulcedo quaedam (sirup *Shaksp.*), quam significationem *Bh.* lex. auctor sic probat : وقلیه چاشنی دار ازان گویند که قدری شیرین وترش میباشد ازینجا چاشنی بمعنی قدری حلاوت هم آید *Bh.* Coniungitur

cum verbis گرفتن, بر گرفتن, دادن, داشتن, فشردن, شناختن, بلند شدن et در بن دندان افتادن *Bh.* Vocem چاشنی significatione: „gustu explorare cibum et potum" etiam Arabes Aegyptii receperunt sed in formam شاشنی mutatam, de q. v. H. des Sult. maml. t. I, 1 p. 2, not. 4. Inde چاشنی بیضه ovum leviter frangere, ut mos est in lusu ovorum die primo ineuntis anni (قدر کم شکستن بیضه در بیضه بازی نوروز), e. g. in hoc versu ملا طغرا poetae: زصوت مرغ گلستان کمی نخواهد داشت ✿ صدای چاشنی بیضه‌های نوروزی *Bh.*; et چاشنی دل *met.* verba grata, exhilarantia (خوب ولطیف ودلگشا) *B.*; et چاشنی صبح *met.* albedo aurorae, e. g. in hoc hem. صائب poetae: از آفتاب چاشنی صبح شد بلند *Bh.*; et چاشنی کردن coll. چاشنه کردن gustare (چشیدن) *Bh.*; et cum تیغ vel کمان *met.* tentare gladium vel arcum, ut acies vel vis exploretur (عبارت از اندك کشیدن تیغ وکمان تا پاره زور وآب وی معلوم شود), e. g. in hoc versu وحشی poetae: بدعوی آمده بودیم چاشنی کردیم ✿ کمان توبه ببازوی صبر وطاقت ماست *Bh.*; et چاشنی‌گیر (ex quo ar. جاشنکیر ortum est; cf. H. des Sult. maml. I, 1 p. 2, not. 4) n. c. coll. چشگر a) praefectus rei culinariae (حاکم مطبخ), turc. توشمال et hind. بکاول q. v. dictus; b) ciborum diribitor (طعام قسمت کننده وسفرچی) *B.*; praegustator (ar. مذوّق), cuius est, cibos principi appositos praegustare *F.*; c) *met.* i. q. جامگی خوار q. v. *Bh.* Vocis چاشنی etymologiam v. s. v. چشیدن.

e. چاغ tempus (وقت); 2) aranea; vox ćagataica (چغتائی) etiam in turcica lingua usitata *F.*; cf. چاق 2.

چاغداوُل alia lectio vocis چغداول q. v.

چاق sanitas, integritas *B.* et recens, sanus, integer (تر وتازه وصحیح وتندرست) *Bh.*, e. g. in hoc versu طغرا poetae: زبوی خامه نرگس دماغ من چاق است ✿ شگفتن دل من همچو گل باوراق است coll. locutione: چاق شد „convaluit" *Bh.*; 2) tempus (زمان), e. g. در چاق آدم „tempore Adami". Alii turcicam vocem esse dicunt *B.* (واین اغلب که ترکیست) *Bh.* Cum turc. چاغ tempus, cognatum videtur.

چاقشور et چاقشُر caligae genus laneum et coccineum (چیزیست از عالم موزه که پشمین وسقرلاطی باشد) *Bh.* coll. *B.* s. v. بادیج et بند 3. Sec. *F.* lex. auctorem vox چاقشر „caligae" turcica est; cf. چقشور.

چاقو s. چقو s. چیقو genus cultri instar novaculae, cuius acies in medio est (نوعی از کارد مانا باستره که سرش در شکم میباشد), e. g. in hoc versu سعید اشرف poetae: چاك چرکین دستهء چیقو ✿ خشتك زیر جامه ریقو, coll. نعمت خان عالی پیوسته شکاف ران او خنده نماست مانند چقو *Bh.* Inde چاقو دسته کردن *met.* a) caput in collare demittere (سر بجیب فرو بردن); b) occlusum esse, quasi dormire, de calice floris (غنچه خسپ بودن); c) paedicare (اغلام) *Bh.*

چاك fissura, ruptura (شکاف وتراك) *B. spec.* de fissura in collari (گریبان وجیب), sinu (دامن) et manica (آستین) *F. Bh.*; 2) sonitus ferientis gladii, simil.; 3) literae pactae emtionis (قبالة) domus, horti, sim.; 4) albedo aurorae (سفیدهء صبح) *B.* Gl. Sch.; 5) sec. *B.* portula, vel sec. *F.* cancelli parvi (کوچك پنجره), in una valva portae castelli et hospitii publici (دریچه وآن دری باشد کوچك که در یك لنگه در قلعه وکاروان‌سرا سازند); 6) paratus, expeditus (آماده ومهیا) *B.* Inde چاك کردن discindere, rumpere, lacerare (پاره کردن وشق نمودن) *B.* in app. Coniungitur etiam cum verbis زدن, نهادن, خوردن, انگیختن, گشادن, بستن, شدن et افتادن *Bh.*

چاکاچاك (vox چاك repet. inserta lit. ا)

magnus sonitus vel crepitus frangendo vel findendo ortus *B.*

چاکانیدَن i. q. چکانیدن q. v. *B.*

چاك پُشت n. c. (a horse) high in the withers and rump, and depressed in the girth *J.* Sine dubio eadem vox atque sequens چال پشت falso lecta.

چاك چاك i. q. چاکاچاك, e. g. in hoc versu Schahn. : همی گرز بارید همچون تگرگ ۞ همی چاك چاك آمد از خود وترك Gl. Sch.; 2) fissus, discissus, laceratus (شکافته ودریده) *B.*, e. g. زنعلش زمین شد همه چاك چاك Schahn. in Spieg. Chr. 48.

چاکَر servus, famulus (نوکر وملازم) *Bh.* et serva, famula (مطلقا بندهدر ارکک اولسون دیشی اولسون) *F.* Inde چاکری (suff. ی) servitium, famulatus (نوکری وملازمی) et cum کردن servire *Bh.*

چاکسو et چاکشو i. q. جاکسو *B.*; cf. خاکشو.

h. p. چاکل, vocales desunt, gutturnium (لفظ هندی است بمعنی ابریق) *Bh.*

چاکو a clasp-knife, a penknife *Shaksp.*

چاکُوچ [ô] i. q. پتک ar. مطراق *B.*

چال *gen.* bicolores capillos habens (هر چیز دوموی); 2) *spec.* equus capillis rubris et albis inter se mixtis; 3) coll. چالو et چالیم fovea (گوی ومغاك), in qua quis stare potest, i. e. non profundior, quam duas ulnas; 4) coll. پاچال insile textorum (گوی که جولاهگان پاهای خودرا در آن آویزند); 5) pignus, quod duo vel tres in lusu aleatorio deponunt et auferunt (گروی که دو سه کس در قمار باهم بنهند وببرند); inde dicunt : فلانی چال کرد „aliquis pignus abstulit“ (گرورا برد); 6) nidus (آشیان) avis; 7) coll. s. चाल्ल (the blue jay Wils.) genus anatis (مرغاب), cuius duae sunt species, sc. magna anseris (قاز) magnitudine etiam خرچال dicta et parva corvi (زاغ) magnitudine, quae vulgo چال et turc. قشقلداق appellatur; 8) sec. al. otis, tarda ar. هوبره turc. حباری s. توغدری, توقدری, alias etiam کبک دری dicta; 9) nom. pagi (ده) provinciae Qazvîn (که سر بلوك رامند است) *B.*

h. p. چال ling. sanscrita (بزبانی متعارف اهل هند) : mensura distantiae, sc. duorum parasangarum vel quatuor Kurôh (کروه [s. क्रोश]); 2) coll. s. rad. चल् imp. चल et hind. چال (gait, pace, habit, custom *Shaksp.*) incessus (رفتار) et imp. significatione : incede (براه رو) *B.* بعضی گویند بدینمعنی هندیست واغلب که از عالم توافق لسانین بود *Bh.* coll. n. derivatis چالشگر et چالیش s. چالش et چالاك et چلیدن pro چالیدن; 3) coll. hind. چاله the name of a fish *Shaksp.* (s. चिलिचिम a kind of sprat [clupea cultrata, *B.* MSS ?] Wils.) nom. generis cuiusdam piscium *B.*

چالاك (suff. اك [مرکب است از چال بمعنی حرکت ورفتار واك که کلمه نسبت است *Bh.*) velox, agilis, promtus; ingeniosus (چلد وچست وچابک) *B. Bh.*; 2) fur, latro (دزد وخونی); 3) locus altus (جای بلند) *B.* Inde چالاکی (suff. ی) nom. abstr. praecedentis *Shaksp.*

چالان an invoice, a bill of lading; transportation *R.* In ceteris deest.

چال پُشت n. c. scapulas et nates elatas et dorsum cavum habens iumentum (ستوری که شانه وکفلش بر آمده وکمرش فرو رفته باشد) *B.* in app.

چالُپوس [ô] i. q. چاپلوس *B.*, literis ل et پ transpositis *F.*

چالِش coll. چالیش incessus mollior superbientis et ostentantis (از روی ناز وتکبر وعجب); 2) bellum, pugna (جنگ وجدال); 3) coll. چالش 1 coitus *B.* Falsa lectio videtur چانش, quod *F.* lex. auctor ex المجمع offert.

چالِشگَر (suff. گر) molliter et cum fastu in-

cedens; 2) bellicosus, pugnax, fortis; 3) coll. جالشگر coitus appetens *B.*

چالِغ t. p. equus refractarius (اشکنی اولمیان) *F.* (آتنه دیرلر بو دخی ترکیده مستعملدر sine exemplo.

چالو et چالَه coll. چال 3 fovea (گوی وگودال) non profundior duabus tribusve ulnis *B.*; چاله a) fovea, super qua textores machina sua posita telam texunt; cf. چال 4; b) fovea frumento recondendo *F.* ex Fg.

چالی i. q. چال 7 (بر قوش آدیدر) *F.* sine exemplo.

چالیم fovea profunda (گو عمیق); inde proverbium (مثل): از چاه بر آمدم ودر چالیم افتادم „e puteo ascendi et incidi in foveam" *Bh.*; cf. چال 3 et چالو.

چالیش i. q. چالش 1 *B.*

چالیک lusus puerilis s. v. آلاوه pluribus descriptus *B.*; cf. دسته چلک.

چام inflexus, incurvus (چم وخم) *B.* Diversas significationes affert *F.* lex. auctor scil. a) granum (دانه); b) nodus vestiarius (دوکمه گره); c) methodus, forma, modus (طرز واسلوب); d) plica et in comp. plex قات وتای; e) vallis et loca depressiora (سر محله ودره یرلر) in vicinia pagi *F.* sine exemplis. Inde چام چام (vox چام repet.) montium intervalla et viae tortuosae et flexuosae (درهای کوه وراههای پر پیچ وتاب) *B.*; valde inflexus, tortuosus (خم اندر خم) *F.*

چامِز v. s. v. چامیر.

چامُوش [ó] genus calceorum (کفش) *B.*

چامَه coll. چغامه s. چگامه *gen.* carmen, poema (شعر); 2) *spec.* carmen ghazela (غزل) dictum, sic descriptum: آن مطلعی است با ابیات متوازنه متشارکه در قافیه ورديف کمتر از هفده بيت; 3) verbum (سخن) *B.* Sec. *F.* historia (داستان), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: بدان چامه کو گفت کای ماهروی ✿ بپرداز دل چامهٔ شاه گوی *F.*; et potentia, vires (قوت وقدرت), quod hoc versu میر نظمی probatur: نوشتن چارهٔ نامه ندارم ✿ نشینم با الم چامه ندارم *F.* Inde چامه دان n. c. eloquens, facundus (سخندان) et چامه گوی n. c. a) poeta (شاعر); b) orator (سخنگوی); c) is, qui ghazelas suavi voce recitat *B.*

چامیدَن i. q. شاشیدن urinam reddere (بول کردن) *B.*

چامیر *F. C.* et sec. *B.* چامین coll. چمین urina (شاش); 2) excrementum alvi (غائط) *B.* Alia lectio videtur چامیز s. چامِز, quam offerunt *F.* lex. auctor et Castellus, qui animadvertit, vocem esse linguae persicae antiquae, qua nunc prope Ardebil rustici utuntur.

چانِش v. s. v. چالش.

چانقی i. q. جانقی. Alia lectio.

چانَه mentum (فک اسفل وذقن); 2) orbiculus massae farinariae (گلولهٔ خمیری), ex qua unus panis coquitur; 3) *met.* verbum (حرف وسخن) *B.*; garritus, loquacitas (turc. چکه چالدی), e. g. in hoc versu poetae میر نظمی: وفا کردنش را بهانه کند ✿ مکن باور اورا که چانه کند *F.*; 4) pro جامه poculum (جام شراب) Gl. Sch. Inde چانه بیجا زدن *met.* verba futilia, inania loqui (بیهوده گفتن) *Bh.*

چاو e. et minus recte جاو, lingua Khotâjensi (ختائی): pecunia chartacea, de qua *B.* lex. auctor haec tradit: آن کاغذ پارهٔ بود مربع وطولانی که یکی از پادشاهان چنگیزی نام خودرا بر آن نقش کرده بود ورائج گردانیده چون مردم آذربایجان واهل تبریز قبول نکردند وعز الدین مظفر که باعث وبانی چاو بود بقتل آمد رسم چاو بر طرف شد *B.* coll. چاو کاغذ پارچه بود که نام ولقب پادشاهان چین بر آن نقش میکردند وخلف آندیار بجای تنکهٔ طلا ونقره صرف مینمودند, alia vocis

interpretatione, quam ex Ferishtahi historia Indiae attulit Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 503; 2) rumor, fama (صدای شائع); vox in turcica et persica lingua usitata *F.*

چاوچاو vociferatio et strepitus, quem passeres edunt, si animal quoddam illos invadit, vel si quis manu in nidum porrecta pullos eorum auferre vult *B.* Vox onomatop.; cf. چاویدن.

چاوُش i. q. چاووش q. v.

چاوَک ex چکاوک alauda, forma decurtata *B.*

چاوَلَه coll. جاوله rosa centifolia (صدبرگ) maxime colorata; 2) curvus, inaequalis (کجواج وناهموار) *B.*

چاوْلی res quaedam lata (پهن) ex arundinibus, simil. texta, in quam frumentum spargunt, ut mundetur *B.*

چاووش et چاوُش dux exercitus vel cohortis viatorum (نقیب لشکر وقافله) *B. HK.* نقیب ونگاه بان *SHL.* Proprie est vox turcica significans: apparitor, famulus aulicus, vulgo Ciausius dictus; cf. توشمال et دورباش. Ex eodem nomine ortae sunt arabicae formae جاووش s. جاویش s. شاویش et الجاویشیة, de q. v. Quatremère in H. des Sult. maml. t. I, 1, p. 136 not.

چاویدَن vociferari *spec.* quidem de passeribus terrefactis, sed latiore usu de ceteris quoque animalibus et de homine dicitur *B.*; cf. چاوچاو.

چاویدَن et sec. *HK.* جاویدن i. q. خائیدن manducare *B. HK.*

چاه (z. ‎ćâta, a v. ‎kan, ut videtur, derivandum lit. gutt. k cum pal. ć permutata; cf. Spiegel Avesta p. 120 not. 1 vers. germ.) puteus, fovea (ar. بیر) *B.* sive aqua inest, sive non *F.*; inde چاهِ فراموشان s. چاهِ خموشان s. چاهِ نسیان *met.* fovea dormitoria (چاه خواب بی آب) *Bh.*; 2) lacuna in mento

چاه نقن (گوزنخدان) formosae *B.* etiam چاه غبغب et چاه زنخدان et چاه زنخ et dicta *Bh.* — Sunt multi in Oriente putei vel foveae celebres ut: چاهِ آبی کَبود et چاه آبی کَنود et sec. *Bh.* omissa voce چاه, puteus quidam in urbe طرابلس, ex quo qui bibit stultus fit, quod in proverbium abiit *B.*; چاهِ بابل puteus in Babylonia, in quo هاروت et ماروت inclusi detinentur (محبوس اند) *Bh.*; چاهِ پوقیر et sec. *Bh.* چاه بیژن s. چاه بیجَن, fovea, in qua افراسیاب بیژن inclusus fuit (بند کرده بود) *B. Bh.*; چاهِ رُستَم fovea, in quam شغاد fratrem suum Rustam (رستم) dolis captum deiecit (بلطائف الحیل دران انداخته بود), quamque gladiis et hastis opplevit (بشمشیر وسنانها پر ساخته) *Bh.*; چاهِ شقوق nom. putei cuiusdam in via, qua Meccam itur (در راه مکه) *Bh.*; چاهِ مُقَنَّع puteus, sec. *Bh.* in urbe کش, ex quo vir sapiens ابن مقنع dictus fascinando lunam protulit, quae quatuor parasangas longos radios emisit *B.* in app. *Bh.*; aliud illius putei nomen est چاهِ نَخشَب *Bh.*; cf. نخشب et کش et Rosenzweig annot. ad Jos et Zul. p. 209 not. 2; چاهِ یوسف fovea, in quam Josephus a fratribus suis deiectus est *B.*; cf. Gen. 37.

چاهِ پَست *met.* mundus *B.*

چاه پوز rectius چاه یوز q. v. *B.*

چاه جو s. چاه جوی (a v. جستن) n. c. fossor puteorum vel fovearum (چاه کن); 2) i. q. چاه یوز *B.* Male in *F.* lex. چاه چو legitur.

a. p. چاه دَلو n. c. *met.* a) aquarius, signum coeleste, b) mundus *B.*

چاهِ زیج et چاهِ سِتارَه جوی genus speculae astronomicae in fovea exstructum et sic descriptum: زمین همواری که درو نشیب

وفراز نباشد بعمق شست گز جای فراخ کاوند واز چوبها بامی بر آرند شست گز بلند وآنرا مشبک سازند ودران نشینند تا کیفیت افلاک ونجوم در یابند, e. g. in hoc versu استاد poetae : از شرم ارتفاع فرو رو بچاه زیج ✿ اختر شناس طالع واژون گزند et in alio طغرا poetae : خویش باش جدولش رصد بندانرا ✿ از چاه ستاره جوی بی نیاز ساخته *Bh.*

چاهسار et چاهسَر (suff. سار) fodina (از عالم نمکسار وکوهسار) *Bh.*, e. g. : بیك دست بیژن بدیگر زوار ✿ سوی خانه رفتند زان چاه سار ✿ منیژه بیامد بران چاه سر ✿ دوان وخورشها گرفته بیر *Bh.* ex Schahn. Sec. *F.* چاهسار significat „orificium putei vel foveae" (قویی باشی) voce سار pro سر posita, e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : دویدند بسیار تا چاهسار ✿ گل گامشان گشته شد جمله خار *F.*

چاهِ ظُلمانی a. p. *met.* a) mundus, b) corpus hominis *B.*

چاهَک (suff. ك) n. dimin. vocis چاه; 2) i. q. پاچاه insile textorum *B.*

چاه کَن n. c. i. q. چاه جو 1 *B.*; 2) *met.* iniustus, maleficus, nequam (ظالم ومکار) *Bh.*, e. g. in hoc versu ظهوری poetae : پی چاه کن در ته چاه زن ✿ سر راهزن بر سر راهزن *Bh.*

چاهِ مَبرَز a. p. genus latrinae (مستراح), hind. سنداس dictum *Bh.*

چاهه (suff. ه) fossa profunda instar putei (گوی عمیق چاه مانند) *B.*

چاهیدن frigere, rigere (سرد شدن) *Bh.* اوشمك *F.* سرد شدن دندان بخوردن آب سرد یا برف ویخ وتگرگ وسرما خوردن *B.* in app. Inde چاهیده part. praet. frigidus (سرد) *B.* s. خُنُك.

چاه یوز (cf. یوز i. q. تفحص s. تجسس) n. c. harpago (قلاب), quo res in puteum delapsa extrahitur *B.* Mala lectio videtur چاه پوز in *B.* et چاهویز in *F.* lex. allata. Addit *F.* lex. auctor illam vocem sec. alios etiam i. q. چپه, turc. صولاق, „scaevola" significare exemplo non allato.

چای e. i. q. چا thea *B.*

چَپ et چِپ coll. Chr. Sch. 82, 193 (z. [illegible] havya s. [illegible] haoya, s. सव्य) sinister, laevus, opp. راست *B.*; inde بچپ وراست a sinistra et dextra Chr. Sch. 82, 193; 2) absonus, dissonus, de instrumento musico et cantu (بی اصول شدن ساز وگویندگیرا نیز دغا وفریب وکج ودغا باز ومعنی *B.* (گویند مخالف وناسازگار ماخوذ ازینست *Bh.* Inde چپ دادن *met.* a) decipere, fallere (فریب دادن); b) relinquere (ترك نمودن ووا گذاشتن); c) abiicere, repellere (طرح دادن) *B.* پارهیه آتمق معناسنه اصطلاحیدر *F.*, e. g. in hoc versu نظامی poetae : بسیار نکه کرد چپ وراست دلم ✿ چپ داد بتانرا وترا خواست دلم *Bh.*; et چپ شدن *met.* a) mutari, inverti (منحرف گردیدن); b) in contrariam partem abire, se opponere (نقیض گرفتن) *B.*; et cum verbis افتادن, رفتن et بستن a) se opponere (مخالفت کردن); b) machinam, dolum commoliri (مکاری ورزیدن) *Bh.*; et چپ انداز n. c. a) qui sagittam laeva prehendit et iaculatur *HK.*; b) *met.* deceptor, ad fallendum paratus (مکار وحیال) *Bh.*

چَپّات et چِپّات colaphus, alapa (طبانچه) *B.*

چَپاتی i. q. چاپاتی, e quo decurtatum *B.*

چپادل, vocales desunt, incursio, quam agmen ab exercitu separatum e longo itineris spatio in hostem facit (تاختن فوجی از لشکر جدا شده بر سر مخالف از مسافت بعید), e. g. in hoc versu زکی poetae : از ترکتاز غمزه شوخ ستمگرت ✿ ندیم در کشور خرابه دلها چپادل است *Bh.* In appendice lex. *B.* vox چپادل ex *Bh.* desumta mendose چپاول scripta est.

چَپار *gen.* quaevis res bicolor (دو رنگ); 2) *spec.* columba (کبوتر) viridis punctis

nigris variegata et equus punctis maculisve (نقطها وگلها) nigris colori suo diverso intermixtis distinctus, ar. ابرش *B.*

چَپارَه v. s. v. چپهان.

چِپاغ et چَپاغ genus piscis *B.* یاین بالغی *F.*, quod *M.* vertit : „silurus“.

چَپان et چَپّان vestis vetusta et trita (کهنه ومندرس) *B.* Mendosa videtur alia lectio چپاره, quam offert *F.* sine exemplo. Inde چَپانی et چَپّانی (suff. ی) a) homo veste vetusta et trita indutus; b) pauper, miser (بی سر وپا) *B.*; nequam (نکبتی وقلاش) *F.*

چَبتَن i. q. انبانچه q. v. Alia lectio est چبین *B.*; *F.* lex. auctor pro چبتن offert چپتین ex Fg.; cf. جدتین et جیستن.

چَپچاپ sonitus osculi (بوسه) *B.* Vox onomat.

چَپچَلَه coll. چَچَلَه locus lubricus, in quo est multum aquae et luti; 2) i. q. لخشك ar. زُحلوقه i. e. pars montis mollior, per quam pueri vestigio fallente delabuntur (کوه پارهٔ نرمی که طفلان بر آن لغزند); 3) coll. چنچله oscillum *B*,

چپدار et چِپداز et چِپدان i. q. سرموزه *B.*

چَپَر et sec. *F.* چَپّر domus vel murus (خانه ودیوار) e ligno et pabulo exstructus *B.*; sepes, sepimentum (که خانه وباغ وحولی اطرافنه ایدر) *F.*, e. g. in hoc versu پـور آب چـون مـردان : poetae بهای جامـی جـنـگـی در زده ✿ باغ چون دیوار شهر اندر چپر *F.*; inde derivanda videtur significatio : „genus cratis, quo milites pro clipeo utebantur ad arcendos lapides et sagittas hostium et quod munitionibus faciendis adhibebant“. Deest quidem in lexicis persice scriptis, quae ad manus sunt, sed auctoritate scriptorum persicorum nititur, quod permultis exemplis ex Zafer-nameh, Matlaalsaadein, Habib-alsiiar al. probavit Quatremère in H. Mong. I, 335 not. 130. En aliquot exempla : چپرها وسپرهـا در سـر گرفته et تورها وچپرها پیش برده جنگ در انداختند هـر دو et تورها وچپرها از سر انداختند جانب کنار آبرا بتوره وچپر مضبوط ساخت et بر گرد معسکر خود از عرابه وچپر دیواری بلند گردانید. Cf. etiam Charmoy in Mém. de l'acad. de St. Pétersb. sér. VI, t. III, p. 155; 2) circulus (حلقه ودائره) hominum vel animalium *B.* حلقه ودائره *F.*, qua significatione cum زدن et بستن coniungitur, e. g. in hoc versu مـولانا چپر زده میدیدم گرد تـو : poetae جامی رقیبانرا ✿ آهی زدم وگفتم تخم چـپـری کنار جـوی از سبز چپر : et in alio سوزن بـسـت ✿ میان کوه از لاله کمر بست *F.*; 3) frusta coriacea filis sericis et bombycinis obvoluta, quae taeniarum textor, quotiescunque stamen intendit, versat, quod taeniarum genus چپر باف dicunt (پوست پارهائی که بند بافان ونوار بافان تار ابریشم وریسمانرا بر آن بکشند وهر مرتبه که پودرا بگذرانند آنهارا بگردانند واین قسم بند ونواررا چپر باف گویند) *B.* Praeterea lex. *Bh.* vocem چپر Iraniensem esse dicit et significare : cursor regis vel principis, qui quavis statione equos mutat, ut celerrime suo loco adveniat (شخصی که بحکم پادشاهان یا امیران در هر منزل اورا سواری دهند تا بسرعت قطع راه کرده جز ضروری برساند واین لفظ زبان ایرانیه است), e. g. in hoc versu ✿ زخدمت تو چپروار میروم بگذار که از قماش سلوکت بخویش پیچیدم *Bh.*

چَپ راس et چپ راست (quorum prius ex posteriore decurtatum videtur), genus globuli vestiarii serici, quod in Irân vestimento چپ کن dicto alligare solent et quo in Hindûstân milites et iuvenes in vestibus dense consutis uti solent (قسمی از تکمهای ابریشم که در ایران اکثر بچپ کن ودر هندوستان سپاهیان وجوانان بقباهای بخیه دوز دوزند); 2) res quaedem e ferro aliave materia confecta, quae tiarae infigitur (آنست که از آهن وغیره ساخته بسر بند نصب کنند) *Bh.*; cf.

hind. چپراس **a buckle, a breast plate, badge** *Shaksp.*

چپسیدن coll. چفسیدن i. q. چسپیدن *B. F.*; verbi forma literis س et پ transpositis.

چَپسین i. q. جبسین *F.*

چَپش, sec. *F.* چَپُش, hoedus (بزغاله) *B.* کچی *F.* unius anni *B.*

چَبغُت et چَبغوت i. q. جبغوت *B.* In *F.* lex. legitur چَپغت et چَپغوت.

چَپ کَن n. c. genus vestimenti (پوشش) in Irân instar vestis (مثل جامه) *Bh.* et *B.* in app.

چَپَل homo turpis, sordidus, a cuius aspectu alii abhorrent *B.*; cf. چپلک.

چپلان, vocales desunt, i. q. سرموزه q. v. *B.* in app.

چَپلاهَنگ et چَپلَهَنگ i. q. جبرآهنگ *F.*

چپلَک coll. چپل impurus, sordidus et eo, quod illicitum, indecorum est, pollutus (پلید ومردار وبناشایست آلوده) *B.*

چَپْلوس s. چپلوس i. q. چاپلوس *B.*

چِپنِلک domus vel tentorium contra culices exstructum (پشه خانه), quod in Mavaralnahr سکه چین dicitur *F.*; cf. پشخانه.

چَپو incursio, praedatio (تاخت وتاراج) *B.* in app.

چَپو et چِپور cuspis ferrea hastae (سکو (دمرئی وپیکان نیزه), e. g. in hoc versu poetae : میر نظمی چنان سر تیز بود چپوی نیزه ✿ چپو سوزن بگذراند ز ستیزه et in alio eiusdem poetae : چنان زد نیزهٔ با زور گلگون ✿ چپور آمد گزی از پشت بیرون *F.*

چَپَه remus (تختهٔ دسته دار بهیات بیل), quo navis incitatur *B.*; 2) canis sagax (turc. زغر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : پرستار شهرا دویدند هرسو ✿ دران چون چپه کرده اند جستجو *F.*

چَپّه (suff. ه) qui sinistra manu pro dextra utitur *B.*

چَپیدَن ad sinistram partem inclinare (میل کردن); 2) *met.* in alterum latus converti (کنایه از طرفی دیگر گردیدن) *B.* Verbum denominativum a چپ formatum videtur.

چَبیرَه conventus, congregatio copiarum et hominum; 2) collectus, congregatus, paratus (جمع گردیده وساخته شده) *B.*; cf. جبیره et خبیره.

چَبّین et چُبّین et چُپّین discus (طبقی) e virgis saligneis (چوب بید), simil. textus *B.* Gl. Sch.

چَتر (s. छत्र) umbella, qua contra solis ardores caput tegunt (که برای محافظت آفتاب بر بالای سر نگاه دارند) *B.* سایبان *F.*; 2) umbraculum, insigne quoddam regium, quod coram rege in pompa solemni gestant (چیزی باشد پهن ومدور بشکل گنبذ که در سواری ملوك وسلاطین ودخی پادشاهلرك پیش پیش برند) *Bh.* باشی اوزرینه طوتدقلری کولکهلك *F.*, quale etiam in figuris insculptis parietinarum Tschilminar et Nakshi-Rustam conspicuum est. Eadem vox in arabicam linguam transiit et جتر scribitur, interdum etiam شتر pl. شتور, de q. v. Quatremère in H. Mong. I, p. 206, not. 57 coll. H. des Sult. maml. I. 1, 134 not., qui tamen male جتر legit. — „Umbellam capiti imponere" sic exprimitur : چتر زدن et چتر نهادن et چتر بر سر زدن s. چتر در سر کشیدن s. کشیدن opp. چتر „umbellam amovere" باز کشیدن; 3) capillus brevis in vertice virorum (موی کوتاه که مردان بر فرق سر گذارند) *B.* Sec. *F.* lex. auctorem significat etiam; 4) tentorium altum (یوکسك دیهلو چادر) et 5) tegumentum capitis muliebre (زنان باشلرینه بوریدکلری چادر [چار *F.*] معناسنه در) *F.* sine exemplo. Inde

چتنین in *F.* lex. sic explicatur : ایرك قوریمی که ایکی طرفدن دیکیلور, quod *M.* Castellum sequens vertit : eminentia ephippii anterior et posterior *F.* sine exemplo, *C.*; in ceteris lexicis deest.

چچ et sec. *F.* چچ lignum quinque ramis instructum (پنج شاخ) simile manui quinque digitis extensis (پنجهٔ دست) et ansatum, quo frumentum trituratum ventilatur; ventilabrum *B.* et in appendice lexici *B.* legitur : چچ طبقی باشد که از چوب بافند وبدان غلهرا بر باد دهند; 2) cribrum (غربال) frumento mundando *B.*

چچرغه nodus scuticae (گرهٔ تازیانه); 2) sec. al. genus scuticae (جنسی از تازیانه) *SHL.* *HK.*

چچک rosa (گل ar. ورد); 2) et coll. چخک a) genae, facies (رخساره) *B.* رخسار محبوبان وروی دلبران *F.* b) naevus (خال) *B.*

t. چچک ling. turc. : varioli, pustulae infantum (آبلهٔ بچها) *B.*

چچله i. q. چیچله 1 et 2 *B.*

چچله caro (گوشتی) linguae (زبان) similis in medio pudendorum muliebrium (فرج زنان) *B.*; labia minora intelligenda videntur.

چچو mamma (پستان) sive hominis sive animalis *B.* In *F.* lex. pro پستان male legitur بوستان hortus, quod falsum esse probant verba هندی لساننده چوچی دیرلر, quae interpretandi caussa adduntur, nam hind. چوچی, quocum چچو cognatum videtur, id quod پستان significat.

چخ magna contentio, ingens studium (کوشش وکوشیدن بجلدی); 2) coll. چخیدن et جخ 2 hostilitas, bellum, violentia (خصومت وجنگ وتعدی) *B.*; Falso in *F.* lex. سبزه, quod *M.* „viretum" vertit, legitur pro ستیزه, quod exempla ibidem allata probant; 3) vagina (غلاف) cultri, ensis, simil.; 4) coll. چخین pus, sordes (چرك وریم) *B.*

چترِ روز et چترِ آبکون *met.* coelum; چترِ سیمابی *met.* sol; چترِ سحر et چترِ زرین et چترِ سیمین *met.* luna plena (ماه بدر) *B.*; lunae fulgor ماهتاب ar. فخت *Bh.*; چترِ عنبرین *met.* nox; چترِ کحلی *met.* a) coelum; b) nubes atra; چترِ مار fungus terrae *SHL.* et *B.* s. v. سماروغ; toadstool *Shaksp.*; چترِ نور *met.* sol lucidissimus *B.*

Phrases :

چترِ طاوس زدن s. چتر زدن term. tech. luctatorum significans : pedibus supra dorsum curvatis (پاهارا بسوی پشت خم کردن) duabus manibus stare vel incedere, quod in Hindûstân مورچال dicunt *Bh.* et *B.* in app.; 2) umbellam capiti imponere *Bh.*; cf. چتر زدن s. v. چتر.

چتر در چترِ چیزی کشیدن *met.* de aequalitate contendere in gradu (مساوات وبرابری در رتبه کردن), e. g. رتبه عشق بیین که نیلوفر ✿ چتر در چتر آفتاب کشد ✿ در رهت نعلین پوشان غبار ✿ چتر در چتر فریدون میکشد, versus poetae ظهوری *Bh.*

چتر گشادن *met.* i. q. چتر در چتر چیزی کشیدن, e. g. ✿ مه زفلك چترکش شاه شد ✿ چتر بهمسایگی ماه شد ✿ گشت مهیا همه ترتیب باز ✿ چتر گشاد از دو طرف چتر دار, versus poetae میر خسرو *Bh.*

چترمان a governor, a basha *R.*

t. چتلا قوچ granum terebinthinum *B.* s. بن 2.

چتو velum rebus tegendis (پرده که بر روی چیزها پوشند) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم نزاری قهستانی poetae : دکر ریاحین چون دختران دامن کش ✿ گرفته گرد خواتین گل زرشك چتو *F.*

چتوك i. q. چغوك passer (گنجشك) *B.*

چتنه i. q. چینه q. v.

چَخاچَخ i. q. جـخـاجـخ *B.* Inde چخاچخی (suff. ی) wrangling, dispute *Shaksp. J.*

چَخان part. praes. verbi چخیدن contendens, operam dans; pugnans; 2) nom. loci ignoti *B.*

چَخت concupiscentia (طمع وامید خام) *F.* ex شرفنامه sine exemplo. *C.*

چَخچیر et sec. *C.* چَخچیره, *F.* lex. auctor احمد بن سمعیل (کما نقله) nitens auctoritate sic explicat: چخشور که ایاغه کیلور, quod *C.* et *M.* vertunt: „femoralia ad talos usque demissa". Vox ex turc. چاقشر s. چاقشور mutata videtur, quod genus caligarum significat.

چَخش i. q. جـخـج 2 struma *B.*; cf. جاخش.

چَخک coll. چاچک 2 naevus; 2) genae *B.*

چَخماخ et چَخمـاق ignis suscitabulum, pyrotheca (آتش زنه); cf. آتـش افروزنه; 2) capsula (کیسهء دو طبقه) e corio cordubensi (تیماج) confecta, in qua milites pecten, acus aliasve res recondunt; 3) genus securis militaris (تبرزین) *B.*

چَخی et چخی, sec. *B.* چخی, contentio studium, certamen (ستیزه کنی ودم زنی) *B.* Vox a v. چخیدن (suff. ی) formata videtur; cf. چخیدن.

چَخیدَن i. q. جاخیدن s. چـغـیـدن niti, operam dare, studere, laborare (دم زدن وکوشیدن); 2) certare, pugnare, impetum facere (ستیزه کردن وبر روی کسی جستن) *B.* کوشش وستیزه کردن Gl. Sch. e. g. in hoc versu Schahn.: سپاه است یکسر همه کوه وشخ ✿ تو با پیل وبا پیلبانان مچخ et in alio شـیـخ عطار poetae: در طپیدن سست شد پیوند او ✿ در چخیدن سخت‌تر شد بند او et in alio ناصر خسرو poetae: چون همیشه چـون زنان در زینت دنیا چـخـی ✿ کثرت چون مردان همی در کارزین باید چخی *Bh.* Sec. *Bh.* significat etiam 3) fallente vestigio labi, cadere (لغزیدن وبسر در آمدن وافتادن) *Bh.* et sec. *F.*; 4) torquere (وتاب معناسنه ودخی پیچ مرویدر) *F.*, quae tamen significationes in utroque lexico exemplis non probantur.

چَخیدَه part. praet. verbi چخیدن *B.*

چَخین et چخین purulentus, sordibus inquinatus (ریم آلود وچرکین), de vulnere, e quo pus profluit *B.* Cf. چخ 4.

چدار *B. Bh.*, sec. *F.* چَـدار compedes ex lana vel gossipio texti, quibus equi vel muli ferocis quatuor pedes ligantur *B.*; cf. تاتوره et خاو et خرده.

چَدر coll. جدر 1 camelus femina quatuor annorum *B.*

چَدَر i. q. چاره *B.* Vox seorsim non usitata, sed cum چار pro چاره coniuncta reperitur *Bh.*; cf. چار وچدر.

چَدَّر i. q. چادر, e quo mutatum est *Shaksp.*

چُدْروا nom. plantae valde amarae, ar. صبْر dictae, cuius optima species in insula Socotra (سقوطر) provenit *B.*; aloe perfoliata Linn. Cf. الوا et سقوطر.

چِدَن ex چیدن et چِدَه ex چیده decurtatum q. v. *B.*

چَر sonus musicus, modi, cantus (نغمه وغنی); cf. چرکُر; 2) dialecto Sîstaniae (سیستان): rota aquaria (چرخاب) *B.*

چُر penis (آلت تناسل) *B.*

چَرا (a v. چریدن) pastio (چریدن) *B.* Inde درچرا آمدن pasci et چرا کردن pastum ire; cf. Frag. 33, 28.

چرا pro چهرا cur, quare? (از برای چه) *B.*; cf. چه.

چَرابَه flos lactis, cremor (قیماقی که بر روی شیر بندد) *B.*; cf. تُو 2.

چِراخ i. q. چراغ *B.* lit. غ cum خ permutata.

چَراخوار et چَـراخور n. c. i. q. چراگـاه *B.*; 2) pascens animal *F.*

چراخوارَه i. q. چراغواره *B.*; cf. چراخ.

چَراخور i. q. چراخوار q. v. *B.*

چَرازار n. c. i. q. چراگاه *F.*

چَراسَک i. q. جراسک gryllus *B.*

چَراسِیا cerasus *C.* Sed scribendum جراسیا, quae est forma ar. vocis قراصیا s. قراسیا q. v.

چِراغ s. چراخ et sec. *Bh.* et *F.* چَراغ (quocum ar. سراج cognatum videtur) ellychnium (فتیله) ope adipis, olei, similisve rei flagrans et lucem spargens (روشن کرده) *B.*; lucerna, lampas (نبراس وسراج) *Bh.* et *met.* lux, claritas (روشنائی); 2) dux viae, director (پیر ومرشد رهنما); 3) coll. چَرا pastio (چرا وچرا کردن); 4) coll. چراغ پا tollere, erigere pedes priores, exsultare, de equo (بر داشتن اسب هردو دست خودرا) *B.* Inde چراغ آخُر n. c. *met.* vita lautior, voluptatum plena (فراخی عیش وبسیاری نعمت) *B.*; چراغ آسمان et sec. *Bh.* چراغ آسمانی *met.* a) sol; b) luna splendens (ماهتاب); چراغ پا s. چراغ پایه n. c. a) res, cui lucerna (چراغ) superimponitur; candelabrum, lychnuchus; b) coll. چراغ 4 tollere, erigere pedes priores, exsultare, de equo; چراغ بَرَه (a v. بردن suff. ه) s. چراغ دان n. c. s. چراغ واره (suff. واره) candelabrum (قندیل) vel vas, in quod lucernam ponunt, ne ventus illam exstinguat (ar. مشکوة); چراغ پرهیز n. c. laterna (فانوس) vel simile quid lucernam a vento muniens *B.*; چراغ مزار s. چراغ تربت lucerna in sepulcro accensa (که بسر بالین تربت افروزند) *Bh.*; چراغ چرخ چهارم *met.* a) sol; b) Jesus (عیسی) *HK.*; چراغ چشم *met.* filius; چراغ جهان s. چراغ جهان تاب *met.* i. q. چراغ آسمان *B.*; چراغچی (suff. چی) ling. turc. et pers. i. q. چراغپا *Bh.*; چراغ دان n. c. i. q. چراغ بره q. v.; چراغ روز *met.* sol, unde چراغ روز پروانه شدن *met.* a) sol obtegitur, obscuratur; b) sol occidit; چراغ سپهر *met.* sol, luna, stellae; چراغ سحر *met.* a) sol; b) lucifer (ستارهٔ صبح); چراغ شب *met.* luna splendens *B.*; چراغ عالم افروز *met.* sol *Bh.*; چراغ کُش n. c. *met.* homo scelestus (قومی معروف که بعمل شنیع شهرت دارد), unde چراغ کُشانی scelus, flagitium (عمل شنیع); چراغَلَه vermis noctiluca, lampyris; cf. چراغک; چراغ مزار i. q. چراغ تربت; چراغ مغان *met.* vinum; چراغ نذر lucerna, quae in sepulcris sanctorum (آستان اولیا) accenditur, quo id, quod petunt, impetrare sperant *Bh.*; چراغ وارَه (suff. واره) et sec. *F.* چراغ وَرَه i. q. چراغ بره q. v. *B.*

Phrases:

بَچراغ رَسیدَن *met.* a) felicem, fortunatum fieri (رسیدن بدولتی); b) sese in servitutem opulenti dare (رسیدن بخدمت دولتمندی) *B.* in app.

چراغ اَز چَشم پَریدَن s. چراغ اَز چَشم جَستَن et چراغ از چشم جهیدَن s. دیده pro چشم posito, *met.* scintillae ex oculo exsiliunt vel volant; dicere solent, si oculus gravi ictu percutitur *Bh.*

چراغ بَر اَفروختَن lucernam accendere *Bh.*

چراغ تُرا روغَن اَفزون کُند *met.* fortuna tibi opitulatur et vitam tuam longius producit *HK.*

چراغ خاموش کَردَن *met.* lucernam exstinguere, et pass. چراغ خاموش شدن lucerna exstincta est *Bh.*

بَعِشقِ چراغ طَلبیدَن s. چراغ خواستَن et کَسی چراغ خواستَن *met.* petere alqd ab hominibus, ut facere solent mendici et praestigiatores indici, qui mos sic describitur: خواستن چیزی از مردم چنانکه گدایان هندوستان وهنگامه گیران

ولایت در عین گرمی هنگامه چون مردمرا تشنه کار بینند ورق بر گردانده بر سر گدائی آیند وگویند چراغ بعشق حضرات از اهل زبان به تحقیق پیوسته *Bh.*; cf. چراغی .

چراغ دَر زیرِ دامان (lucerna sub lacinia vestis) *met.* amasius proxime ad latus est (شاهدی یاننده حاضر); male *M.* vertit : „clientem, i. e. testem suum pone se“, e. g. in hoc versu کمال نشان شبروان دارد : poetae خجندی
سر زلف پریشانش ✿ دلیل روشنست
اینکه چراغی زیر دامانش *F.*

چراغ دَر گِرِفتَن i. q. چراغ روشن شدن *Bh.*

روغن دَر چراغ کَردَن .s چراغرا روغن کَردَن oleum lucernae affundere et *tropice*, e. g. : ای اشک چراغ دیدهرا روغن
کن ✿ ای گریه توهم سیر درین روزن
کن ✿ خاموش شد است آتش داغ دلم ✿
ای ناله تو این چراغرا روشن کن, versus poetae سید حسین خالص *Bh.*

چراغ روشَن „lux (tua) candida (sit)“, formula, qua felicem successum vel fausta quaeque alicui apprecantur (چراغ روشن کسیرا گفتن کلامیست که در محل دعای خیر گویند یعنی مراد او حاصل شود) *Bh.*

چراغ روشَن شُدَن .s چراغ روشَن گَردیدَن lucidum fieri, lucere, de lucerna; 2) *met.* voti compotem, felicem fieri (مراد حاصل شدن وبدولت رسیدن) *Bh.*

چراغ روشَن کَردَن i. q. چراغ بر افروختن *Bh.*

چراغ سوختَن lucidum facere et lucidum fieri, de lucerna (بمعنی روشن کردن وروشن شدن چراغ هر دو آمده; 2) *met.* voti compotem, felicem fieri *Bh.*; cf. چراغ روشن شدن.

چراغ بر کَردَن .s چراغ بَر کَردَن i. q. چراغ بر افروختن *Bh.*

چراغ بر گِرفتَن i. q. چراغ بر افروختن *Bh.*

چراغ کُشتَن lucernam exstinguere et چراغ کُشتَه شدن passiva significatione *Bh.* Inde چراغ از دم کشتن lucernam halitu exstinguere Pend. 111.

چراغ گُل کَردَن *met.* a) lucernam lucidam facere (روشن کردن) et b) lucernam exstinguere (خاموش کردن); inde چراغ گل شدن passive : lucidum fieri et exstingui, de lucerna *Bh.*

چراغ کور شُدَن *met.* mori, de homine stirpem ex se non relinquente (مردن شخصی که ازو هیچکس نماند) *Bh.*

چراغ مُردَن *met.* exstingui, de lucerna *Bh.*

چراغْ مَست شُدَن luce *quasi* inebriari, de luscinia (بلبل) dicitur, quam quis vespera super manu positam luminibus obtendit, ut luminum fulgore perculsa modulari incipiat (رسم است بلبل بازان‌را که شامگاه بلبل‌را در برابر چراغان بر روی دست دارند تا از روشنی چراغ بر سر مستی آید وگویا شود), e. g. in hoc versu poetae : سالک یزدی بشور آمده
مرغ دل از خیال کسی ✿ چراغ مست
شد این بلبل از جمال کسی *Bh.*

چراغ نِشاندَن *met.* lucernam exstinguere et چراغ نِشَستَن passive : exstingui *Bh.*

چراغان plur. vocis چراغ; 2) lumina festa sub noctem accensa (روشنائی که از چراغان در شبهای جشن وعرس کنند). Cum verbis شدن et کردن coniunctum genus supplicii in Irân non vero in Hindûstân usitatum significat, in eo consistens, ut maleficus inter lucernas accensas verberibus castigetur, sic descriptum : نوعی از تعذیب مقرری که سر عاصیرا چند جا زخم کرده در غور هر زخم شمع بر افروخته گذارند *Bh.*; inde چراغانِ روز اسفند festus dies tertius quinque dierum intercalarium ([*Bh.* فرودجان] روز سیم از فروردجان که بتازی خمسه مسترقه گویند وفارسیان دران روز جشن کنند), e. g. in hoc versu

سیاه روز شدم بهر عشرت : اشرف poetae دگران ✿ درین زمانه چراغان روز اسفندم *Bh.*

چراغک (suff. ک) nom. diminut. vocis چراغ; 2) vermis noctiluca, lampyris (ولد الزنا) *B.*

چراغی (suff. ی) a present made to the Mullâ for offering up oblations at the tomb of a saint; 2) alms given to beggars who walk the streets at night as the class called *Nakshbandî*; 3) present to soothsayers *Shaksp.*; 4) land bestowed for the lighting up of a Muhammedan mosque or tomb *J.*; cf. چراغ خواستن et چراغ مزار .s چراغ تربت et چراغ نذر.

چراگاه n. c. locus s. ager pascuus; pascua *B.*

چراگر (suff. گر) pascens animal (حیوانات) *B.* (چرنده چانور بیرون جرنده *SHL.* چرنده *F.*; 2) i. q. چریده pasta bestia, e. g. : گهی با چراگر چراگر شدی ✿ گهی با خواجو versus poetae پرنده پر آور شدی in libro چراگر همای همایون *F.*, in quo prius voci پرنده „volucris" respondens significat „bestia pasta". Falso *M.* et qui illum secutus est *J.* vertit : „solus, unicus, partem non habens *in opibus*" vocem چریده in *F.* lex. cum جریده permutans.

چرام et چرامین i. q. چراگاه *B.* Sec. *F.* چرامین significat „pabulum" (علف), e. g. in hoc versu بهرامی poetae : بماندم اینجا بیچاره راه گم کرده ✿ نه آب با من بیچاره نه چرامینا *F.*

چرّان et چران part. praes. v. چریدن et چرانیدن pascens animal (چرنده) *F.* et pascens animalia i. e. pastor, e. g. گوسفند چران pastor ovium (شبان) *B.* s. رامیار.

چرانیدن *C.* et چرّانیدن et چراندن pascere iumenta (حیوان اوتارمق) *F.* Caussale verbi چریدن.

چرایین i. q. چراگاه turc. اوتلاق locus s. ager pascuus; pascua, e. g. in hoc قطعه poetae حسود شاهرا در باغ : شمس فخری امید ✿ نماندست از ثمر غیر از سپید چین ✿ چو حیوانیست مانده در بیابان ✿ زبخت چرایین بد زآب ونه چرایین *F.* Recepi چرایین

pro چرابیدن, quod falsum esse ex versibus significationis probandae caussa allatis apparet. In ceteris lexicis deest. Vox cum چرامین cognata videtur, nisi forte ita legendum est.

چَرب et sec. *F.* چُرب pinguis, obesus (چرب شدن چیزی از روغن وامثال) *B.* مأکولات قسمندن سموز وباغلی اولان هرنه اولورسه *F.*; 2) *met.* superans, praevalens (غالب شدن وزیادتی نمودن) *B.*; وبمعنی غالب وافزون مجاز است *Bh.*, e. g. in hoc versu خسروی poetae : اگرش شیر نر بحرب آید ✿ بدلیری زشیر چرب آید *Bh.* Inde چرب دادن praevalere, superare (زیاده وبرمک وغلبه ایتمک) *F.* — Voces cum چرب compositae sunt : چرب آخور چرب .coll *Bh.* چرب آخر .s آخور n. c. *met.* a) copia et abundantia pabuli; b) vita lautior; cf. چراغ آخر *B.*; چرب بالا n. c. i. q. چرب قامت ; چرب پهلو n. c. *met.* a) pinguis; b) qui aliis magnae est utilitati; چرب دست adi. c. a) manu promtus, expeditus (جلد وچابک); b) praevalens; virtute excellens (هنرمند وغالب آمده); (شده وصاحب همت); c) intelligens, sapiens (خردمند); d) homo iocosus, facete dicens, ingeniosus (شیرین کار); چرب روده n. c. intestina adipalia *B.* s. جهودانه; چرب زبان n. c. *met.* a) facundus, qui verbis suavissimis aliquem totum ad se convertit et rapit et b) homo blandus, adulator, deceptor (چاپلوس وفریب) کنایه از فصیح وشیوا زبان (دهنده *B.*; ولهذا بر فریبنده وچاپلوس نیز اطلاق کنند *Bh.*; چرب زبانی .s چرب سخنی (suff. ی) n. c. *met.* blanditiae, fallacia, cf. بلوس; چرب شیرین n. c. perdulcis, gratus cibus (لطیف ونفیس ولذیذ طعام), e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae : چرب شیرین نعمت دنیا ✿ بعکس راندنش نمی ارزد *F.*; چرب غذا n. c. dainties, viands *Shaksp.*; چرب قامت i. q. چرب بالا n. c. *met.* magna, pulcra statura; چرب گوی .s چرب گو n. c. i. q. چرب زبان *B.*; چرب نرمی n. c. mansuetudo, lenitas (ملایمی) *Bh.*

بهـتـر) چَرب تَـر (suff. تـر) melior, potior (بهـتـر) وراجح تر) *B.* in app.

چَربِش (suff. ش coll. چربیدن) pinguedo, obesitas corporis (انسـانـده دری آلتندہ) ظاهـر اولان یومریجہ اتلر) *F.* Falso *M.* ex *F.* et qui eum secutus est *J.*: „hinnitus equi". Alias vocis formas چـروِش et چـرِیـش offert *F.*, quarum posterior est turc. چریش. Inde چربش دار s. چربش adi. c. pinguis, obesus et چربش گـرفـتـه (suff. ی) n. c. pinguedo, obesitas *J.*

چَـربَک (suff. ک) nom. diminut. vocis چربه et id quod چربه 2 et 3; 2) panis tenuis in butyro assatus (در میـان روغن بـریان کرده), qui plerumque in eleemosynam animarum defunctorum offertur (بـروح اموات تصدق نمایند) *B.*; اول یوفقه اتمکه دیـرلـر که یاغده بشورب حلوا ایـلـه تناول ایدرلر *F.*

چَربَک mendacium veri speciem prae se ferens; 2) dictum, quo alicui obtrectatur, falsa criminatio, calumnia; 3) ludibrium (مسخرگی); 4) pudor (خجلت); 5) aenigma (لغز) *B.*

چَربو adeps, pinguedo (بمعنی چربه باشد که پیه چراغ است) *B.*; i. q. چربش et چربی i. e. یاغلی *F.*

چَرب وخُشک *met.* bonum et malum; 2) plus et minus (زیاده وکـم); 3) liberalitas et avaritia vel liberalis et avarus *B.*

چَـربَه (suff. ه) i. q. چربو s. چربش adeps, pinguedo, obesitas; 2) coll. چـربک flos lactis, cremor (قیماق); 3) charta tenuissima et pellucida, qua pictores in adumbrando exemplo ad delineandum proposito utuntur *B.* Sec. *F.* i. q. چرخه sine exemplo; sed falsa lectio pro چرخـه videtur.

چَربی et sec. *F.* چَـربی coll. چربه et چربش adeps, pinguedo; 2) *met.* mansuetudo, lenitas, clementia (مـلایمت ونـرمـی) *B.* ورفق وملاطفت *Bh.*, e. g. in hoc versu خواجه نظامی poetae: بچـربی توان پای روباه بـسـت ✿ بخرما دهـد طـفـل چیزی زدست *Bh.*; 3) coll. چرب دست agilitas, animus promtus, expeditus (چستی) Gl. Sch. اوز اولمق *F.*; 4) strenuitas, fortitudo (بهادر اولمق) *F.* sine exemplo. Inde چربی از مغز کار انگیختن *met.* utilitatem, fructum capere ex re (تـمـتـع), e. g. in hoc versu خواجـه نظامی poetae: همان چرب گـو مـرد شیرین گذار ✿ چنین چربی انگیخت از مغز کار *Bh.*; et چربی دار adi. c. i. q. چربش دار pinguis, obesus *Shaksp.*; et چربی کردن lente agere, procedere (ایشنده تأنی وآهستهلك ایله وجوده کتورمك) *F.* sine exemplo.

چَربیدَن et sec. *F.* چَربیدَن pinguem esse et pinguefacere (یاغلهمق ویاغلی اولمق) *F.*; 2) praevalere, superare, excellere (غالب شـدن وافزون آمدن) *B.* c. بر, e. g. in hoc versu ظهوری poetae: مرا چه قدر که با غیر خـویش‌را سنجم ✿ از دست قدر بچربیده عیب بر هنرم *Bh.* coll. hoc versu شـیـخ نـظـامـی poetae: من ار بر تو چربم بهـنـگـام کـیـن ✿ بدم قائم انداز روی زمین *F.*

چَـرتَه i. q. چـرده, lit. د cum ت permutata *B.*

چَرخ (s. चक्र) rota et omne quod in orbem agitur (که چرخ زند), ut a) rota molae vel aquaria (چرخ آسیا ودولاب); b) trochus filis deducendis et torquendis (چرخی که بدان پنبه ریسند) *B.* چـرخ نـداف *Bh.*; c) rhombus sericarius (چرخ ابریشم تابی); cf. پروان 1; d) rota politoris et cultrorum opificis (چرخ صیقلگری وچرخ حـکـاکی وچرخ آهنگری), unde چرخگری opificium politoris et cultrorum fabri (چنانکه ایـن صنعت‌را چرخگری گویند) *Bh.*; e) torcular (ar. معصر) et prelum olearium (چرخ عصاری); 2) gyrus, orbis (دور); 3) motio in orbem (حـرکـت دوری وگرد کسی

(گـردیـدن) et *spec.* orbis saltatorius s. chorea monachorum (چرخ زدن درویشان) (در هنگام سماع) *B.*, qua significatione cum verbis خوردن et دادن , زدن coniungitur *Bh.*; inde 4) orbis coelestis, coelum (آسمان وفلک) et 5) quaevis res orbi similis ut a) opus arcuatum, fornix palatii similisve aedificii (طاق ایوان وطاق درگاه سلاطین وغیره); b) collare (گریبان) vestis, indusii; c) ipsum indusium (پیراهن) *B.* پیراهن که آنرا گریبانی وکُرته خوانند *Bh.*; d) arcus firmus, astrictus (کمان سخت) *B.* et magnus (وبـزرگ) Gl. Sch.; cf. چرخ کمان ; e) genus arcus alias تـخـش dictum; f) genus missilium (نـوعـی از منجنیق) alias کمان حکمت dictum; 6) nom. urbis antiquae in Khorâsân; 7) nom. pagi (ده) in regione غزنین ; 8) pro چرغ accipiter (ar. صقر) *B.* — Inde چرخاب, vox cum آب composita, rota aquaria *B.* s. خربلد ; 2) vortex aquae (گرداب), e. g. in hoc versu منیر poetae calorem describentis (در تعریف گرما) : زتاب مهر سر کرده لب آب ✿ هزاران چرخیات از بهر چرخاب *Bh.*; چـرخ آبکـشی rota aquaria *B.* s. دولاب ; چـرخ اخـضـر s. چـرخ اثیر s. دولابه *met.* sphaera ignis, coelum primum (کـره آتش وفلک اول) ; چـرخ اکبر s. چرخ اطلس s. چرخ برین *met.* sphaera sphaerarum s. coelum nonum, ubi est thronus Dei (عرش اعظم وفلک الافلاک که فلک نهم باشد); چرخ انداز n. c. coll. چرخ 5, d, a) qui ex arcu firmo et astricto (کمان سخت) sagittas emittit *Bh.*; b) sagittarius (کماندار) *B.*; cf. Gul. 155, 12; چرخ پیر *met.* orbis coelestis (فلک) *HK.*; چرخ ترسا جامه *met.* sphaera prima s. lunae *B.*; چرخ تهی رو *met.* coelum sine stellis vel solum et inutiliter se convertens (بی ستاره وتنها رو وبی فائده گرد) *SHL.* *HK.*; چـرخ چارم s. چرخ چهارم sphaera quarta, sphaera solis; چـرخ چنبری *met.* orbis coelestis *B.*; چرخ دوّار coelum volubile *met.* fortuna volubilis *M.*; چرخ دولابی *met.* coelum; چرخ زرین کاسه et sec. *F.* چرخ زرین لگام *met.* sphaera quarta s. solis; چرخ زن (a v. زدن) n. c. *met.* a) saltator (رقاص); b) peregrinator (سیاحت کننده) *B.*; a spinner *Shaksp.*; چـرخ ساز imperativi significatione : a) „age in gyrum" (بگردان); b) n. c. in gyrum agens (سازنده چرخ); c) instar orbis, orbi similis (مانند وچرخ) *B.*; چرخ ستمگار i. q. چرخ غدار *M.* چرخ (شکل) چرخ سداب رنگ *met.* orbis coelestis; سنگ دل *met.* sphaera prima et quarta respectu lunae et solis; چرخ صوفی لباس *met.* sphaera prima i. e. sphaera lunae *B.*; چرخ غدّار *met.* invidum coelum s. mundus aut fortuna iniqua *M.*; چـرخ غـلّـه plaustrum frumento onustum, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : خس وخاشاک بر سر بود موئی ✿ سرش چون چرخ غله بود کوئی *F.*; چرخ گاه n. c. *met.* orbis saltatorius (حلقه سماع), e. g. in hoc versu ملا طغرا poetae : ✿ بـه پهلو گـر افتـاده در چرخ گاه زند چرخ خـوابـیـده چون چرخ جاه *Bh.*; چرخ کبود *met.* orbis coelestis; چرخ کبود جامه *met.* a) orbis coelestis; b) cor *B.*; جرخگری (suff. گر et ی) v. s. چرخ 1, d *Bh.*; چرخ کمان i. q. چـرخـه کمان n. c. coll. چـرخ 5, d genus arcus firmi et astricti (نوعی از کمان سخت) *Bh.*; چرخ گند نا گون *met.* i. q. چرخ صوفی لباس *B.*; چرخ کینه ساز *met.* i. q. چـرخ غـدار *J.*; چرخ مدوّر *met.* orbis coelestis; چرخ مقوّس *met.* a) *gen.* orbis coelestis (فلک) *B.* (فلک کوز پـشـت *SHL.*); b) *spec.* zodiacus (فلک البروج) *B.*; چرخ مینا *met.* coelum primum; چرخ نهم coelum nonum, ubi est thronus Dei *B.*

چَرخچی nom. diminut. vocis چرخ videtur. In lex. *Bh.* haec leguntur : در عالم آرای سکندر بیک فرّخ هر اول اثر ✿ اگر آوازهات در روز میدان چرخچی گردد ✿ مخالف میشود مغلوبِ اهلِ دین بآسانی *Bh.*

چَرخِ رِیسَك [ê] n. c. nom. animalis locustae similis sed minoris, cuius alae sub scutulo dorsi (کاسهٔ پشت) sunt, semper, maxime autem noctu stridens *B.*, quo gryllus significari videtur; 2) avis quaedam passeris magnitudine, in Khorâsân چرخ ریسو dicta *B.*

چَرخُست s. چَرخَست s. چرخشت iisdem vocalibus et sec. *F.* چِرخِشته coll. چرخ 1, e torcular (چرخ), quo succus uvarum et arundinis sacchariferae exprimitur, vel conceptaculum (حوض), in quo uvas conculcant, ut succus proveniat *B.*

چَرخَکی زَدَن in orbem agi et saltare, de luctatoribus (چرخ زدن ورقص کردن کشتی گیر در هنگام غالب آمدن بر حریف و با زورین‌ترین از خود دعوی هماوردی کردن), e. g. in hoc versu میر نجات poetae : باز در معرکه آن تازه نهال گلپوش ✿ چرخکی زد که سرم چرخ زد ورفت از هوش *Bh.*

چَرخَلَه coll. چرخه 3 planta debilis (سست), caule tenui, ar. شُکاعی dicta, quacum homo valde debilis et emaciatus comparatur, quum de illo dicant : کانّه عود شکاعی *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. شکاعی.

چَرخوك turbo, quo pueri ludunt *B.*

چَرخه (suff. ه) gyrus, orbis (دور); 2) rhombus s. trochus filis deducendis (آنچه زنان بدان ریسمان ریسند); 3) i. q. چرخله q. v. *B.* Inde چرخهٔ آبنوس *met.* a) *gen.* coelum; b) *spec.* sphaera prima *B.*; چرخه تیر *C.*, sec. *F.* چرخهٔ تیر cuspis s. ferrum girgilli, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : مشو بهر طمع مغموم ودلگیر ✿ چو در دست زنکرا چرخهٔ تیر *F.*; چرخه زدن nere s. fila deducere et چرخه زن n. c. nens s. fila deducens *R.*; چرخه کمان n. c. i. q. چرخ کمان q. v. *Bh.*

چَرخی (suff. ی) in orbem se movens (چرخ زننده), ut columba, simil.; 2) res quaevis orbicularis a fusoribus confecta (هر چیز که آنرا استادان ریختهگر ومسگر چرخ کرده باشند); 3) latrina (ادبخانه); 4) genus panni subtilis serici (جامهٔ نازك ابریشمی); 5) genus serici rasi pretiosi (اطلس نفیس) *B.*

چَرد limen (آستان); 2) locus, ubi limen ponitur *B.*

چَرَد color ad rubrum vergens, badius *spec.* equi, iumenti *B.*; cf. چرده; 2) 3 ps. sing. aor. verbi چریدن *F.*

چَرَّد tumultuatio, bellum (عربده وجنگ) *B.*

چَردان v. s. v. جردان.

چَرَدَه coll. چَرَد *gen.* color; 2) *spec.* color, ad nigrum vergens; 3) equus rufus (بور); 4) coll. چرزه cutis (پوست) corporis et faciei hominis, e. g. si dicunt سیه چرده pro سیه پوست nigro colore cutis praeditus, vel pro سیه رنگ nigri coloris *B.*, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : آن سیه چرده که شیرینی عالم با اوست ✿ رخ زیبا لب خندان دل خرّم با اوست *F.* coll. versu s. v. جونه ex *F.* allato.

چَرز et sec. *F.* چُرز i. q. جَرز otis, tarda (ar. خاك خسپه (خباری); 2) sec. al. avis alias turc. چاخرق dicta; 3) sec. al. avis alias چکاوکش ar. قبّره s. ابو المليح dicta; alauda; 4) sec. مويد الفضلا est avis quaedam aquatica rubri coloris *B.*

چَرزَه i. q. چرده 4 cutis faciei et corporis hominis *B.*; 2) color viridis aut sec. al. subniger; 3) sec. شرفنامه spadiceus equus (اجقی قوله آتعه دیرلر) *F.*

چَرس coll. جَرس vinculum, carcer (بند وزندان); 2) tormentum, cruciatus, afflic-

tio (شكنجه وآزار) ; 3) coll. چرخست conceptaculum (حوض), in quo uvas conculcant, ut succus proveniat; 4) pascua (چراگاه) ; 5) coll. چرسدان id, quod Dervîshi mendicando collegerunt *B.*

چَرست et چرست i. q. جَرِّست *F.* Inde چرست كردن q. v. ibidem.

چَرستيدَن et چرستيدَن i. q. جرستيدن *F.*

جَرَسدان n. c. coll. جرس 5 linteum (رومال وروپاك) quadrangulare, quod monachi mendicantes (قلندران) colligatum in dorso (بر دوش يا ساق) suspensum tenent et rebus mendicatis implent *B.*

چَرِش (suff. ش) a v. چريدن, pastio *F.*

چَرَش i. q. چَرِش ; 2) alica (بلغوره) ; 3) sec. al. dies festus, dies convivii, compotationis (روز عيد وبزم وجشن) *F.* sine exemplis.

چَرغ coll. چرخ 8 accipiter (ar. صقر) *B.*

چَرْغان coll. جرغان subsignatio et subscriptio diplomatis regii (مهرى وطغرائى كه بر فرمانها كنند ونويسند) *B.*

چَرغَد ex چرغند vox decurtata *F.* sine exemplo; cf. جرغد et جرغند.

چَرغند i. q. جرغند *B.*; 2) gryllus (جراد الليل) *F.* ex شرفنامه.

چَرغَنده i. q. چرغند 1 *B. F.*

چَرغَنو vas vinarium quodvis (شراب ظرفى) ; 2) genus instrumenti musici (هرنه اولورسه) (بر گونه دلپسند سازدر) *F.* et *B.* in app., qua utraque significatione in hoc versu ابو المعانى legitur: ساقى بنه بر جام مى از چرغنو در بزم كى ✿ زن چرغنو مطرب به نى عيشى كنيم رغم عدو *F.*

چَرغول et چرغون i. q. جرغون *B.*

چَرَك *gen.* vulnus (زخم) *B. F.*

چَرْك nom. avis, quae se capite inverso (سر نگون) de arbore suspendit, alias مرغ حق گوى avis veridica dicta *B.*

چِرك pus, sanies (ريم) vulneris; 2) sordes in corpore et veste (ar. وسخ) ; 3) saliva (آب دهن) *B.* Inde چِركاب n.c. colluvies, illuvies *M.*; چرك آلود adi. c. inquinatus, sordidus *Shaksp.*; چرك تاب n. c. coloris puri similis, in viride vergentis, subviridis (رنگى كه چرك بران كم ظاهر شود مثل رنگ سبز وماشى وطوسى), e. g. in hoc versu: روز سياه پرده آلوده دامنست ✿ ممنون بخت خويشم ازين رنگ چرك تاب *Bh.*; چرك دنيا *met.* bona mundi, opes (مال ومتاع دنيا) *Bh.*; cf. چركن 3.

چَرگَر (suff. گر) coll. چَر 1 musicus, cantor (سازنده وخنياگر) *B.*

چُرگَر propheta (پيغمبر) ; 2) antistes supremus Muftî (مفتى) dictus; antistes, qui praeit in precibus (پيش نماز) *B.*

چَركَس populus quidam fortitudine sua celebratus; Circassii, e. g. in hoc versu بتسخير چركس : تيمور نامه ex مولانا هاتفى گروه دگر ✿ فرستاد وادادش شكوه دگر *F.*

چَركَمَك coll. چرنگك avis quaedam perexigua *B.*

چِركِن addita lit. ن superflua ut in voce ريمن q. v., res quaedam crassa (چيزى كثيف) ; 2) vulnus, e quo semper pus profluit; 3) coll. چرك دنيا *met.* bona mundi, opes (مال دنيا) *B.*; 4) i. q. چركين e quo decurtatum est; cf. *B.* s. پژاكن et چلنچو. Inde چركينى (suff. ى) i. q. چرك ناكى *R.*

چرك ناك (suff. ناك) dirty, filthy; inde چرك ناكى (suff. ى) dirtiness, nastiness *J.*

چَرگَه alia lectio vocis جرگه q. v. *F.*

چِركين (suff. ين) spurcus, sordidus, inquinatus, turpis, foedus (چركين معروف چرك ايله متصف اولان نسنه وزشت وبد نما وبد صورت اولانه ديرلر) *F.*; dung *Shaksp.*

Inde چرکینی (suff. ی) dirtiness, nastiness *J.*

چَرَم i. q. جَرَم nom. loci in Irân *F.* et *B.* in app.; 2) montium intervalla (درهٔ کوه) *F.* ex محمودی.

چَرْم (s. चर्मन्) cutis, corium *F.* Inde چرمِ خام *met.* intestina nervis arcus conficiendis (روده که چلهٔ کمان ازو سازند), e. g. in hoc versu نظامی poetae: کمان‌را زهی سر زن از چرم خام ۞ بشصت اندر آورد یک تیر تام *Bh.*, in quo تیر تام sic explicatur: تیر تمام که بکار تیر اندازان آید وپر وپیکان او درست باشد *B.*

چَرْمدان n. c. marsupium (دولمیان) coriaceum *B.*

چَرم ساز n. c. i. q. چرم گر *R.*

چرمِ شیر *met.* scutica, flagellum (تازیانه) *B.*

چَرمَک orbiculus fusi t. آغرشق, alias بادریسه dictus *F.* ex المحمودی sine exemplo.

چُرمَک aenigma (لغز وچیستان) *B.*

چَرمِ گاو i. q. چرم شیر q. v. *R.*

چَرم گر (suff. گر) coriarius, coriorum confector *B.*; دباغ *Bh.*

چَرمِ گُرگ *met.* ahenotympanum maius (کوس) *HK.*

چَرمِ گَوَزن et چَرمِ گور et چَرمِ کَمان nervus (پله وزه) arcus *B. Bh.*

چَرمَه coll. جرمه *gen.* equus; 2) *spec.* equus albus *B.*; equus spadiceus (قوله آت) *F.*, e. g. in hoc versu Schahn. بپوشید سهراب خفتان جنگ ۞ نشست از بر چرمهٔ سنگ رنگ *F.*; 3) pretium paedicationis, quod pueri accipiunt; 4) coll. چرمینه i. q. جیزجنگ q. v. *B.*

چَرمَه پولاد n. c. ferruginei coloris equus (دمور قیر آت), e. g. in hoc versu Schahn.: سواری بکردار آزر گشسب ۞ بزیر اندرش چرمه پولاد اسب *F.*

چَرمین et چَرمینَه (suff. ین et ینه) coriaceus; 2) coll. چرمه 4 i. q. جیزجنگ alias کیم کاشی dictum *B.* Inde چرمینه دوز n. c. sutor et چرمینه فروش calceorum venditor *Shaksp.*

چَرَند pascua (چراگاه) *F.* ex المجمع sine exemplo; 2) coll. پرند pro پرنده i. q. چرنده pascens animal; inde چرند وپرند animalia et volucres *Shaksp.*

چَرَنداب nom. loci vel plateae (محله) in urbe تبریز *B.*

چَرَندو i. q. جرنده 1; 2) i. q. چرنده pascens *B.*

چَرَنده part. praes. v. چریدن pascens animal; 2) i. q. جرنده 1 s. چرندو 1 *B.*

چرنگ i. q. جرنگ; 2) echo (صدا وآوازی که در میان کوه وگنبد بسبب خوردن چیزی بر چیزی پیچد) *B.*

چَرَنگَک coll. چرکمک avis quaedam perexigua *B.*

چَرَنگیدن i. q. جرنگیدن *B.*, e. g. in hoc hem. Schahn.: چرنگیدن گرزهای گران Gl. Sch.

چَرِش v. s. v. چَروِش.

چَروک et چَروک *gen.* panis; 2) panis, quem viatores in fundo perae gestant; 3) sec. al. panis in frusta concisus, qui in iure carneo interitur (که آنرا بجهت اشکنه تریت کنند و ریزه ریزه سازند) *B.*

چُروک ruga, plica (چین وشکنج ودر هم نشسته) *B.*

t. چُروک ling. turc.: putridus (بوسیده واز هم رفته) *B.*

چَرون i. q. جَرون nom. (antiquum *F.*) urbis هرموز *B.* in app.

چَروَنده coll. جروند i. q. چراغ پرهیز q. v.; 2) i. q. چراغ پایه q. v.; 3) part. praes. verbi چرویدن q. v. *B.*

چَرویدن remedium quaerere, auxilium petere (چاره جستن); 2) currere (دویدن) *B.*

چَرویده part. praet. verbi چرویدن q. v. *B.*

چُرَه iuvenis imberbis (ساده وامرد) *B.*

چرّه alia lectio vocis جرّه q. v. *F.*

چَرفَواز vespertilio (شب پره), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: چو شاهین میکند بال وپرش باز ۞ نیاید چرهواز با باز پرواز *F.*

چَرّیدَن et چَریدَن (z. ?ɔuɒ čar, s. चर् coll. Spieg. Avesta p. 84 not. vers. germ.) pasci (اوتلامق) *F.* Inde چریدنی (suff. ی) pascendo aptum, conveniens *J.*

چَرِیش v. s. v. چربش.

چَرِیك exercitus ex alia regione in auxilium missus *B.*; *R.* addit: „a man sent to a zamîndâr to supply forage for an army. Origin, beginning“ *R.* — Sed vocem latiore sensu usurpari et *abs.* „exercitum“ significare multis exemplis probavit Quatremère in H. Mong. I, 380, not. 177. Legitur etiam in libris Turcarum orientalium et opera Ali-shiri offerunt vocis formam چیریک. Inde چریکچی (suff. چی) miles.

چَز simia (میمون وحمدونه) *B.*

چز pro چه از Spieg. Chr. 113, 1.

چُز gryllus (جرلق بوجکی); 2) merops (آری قوشی) *F.* sine exemplo.

چُژ et چُژه i. q. نیفه (تومان یاقهسی یعنی اوچقور اوی) *F.*, quod *M.* interpretatur: „collare femoralium, s. duplicatura superior, *per quam cingulum s. vinculum traiiciunt ad adstringenda corpori femoralia,* e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: کلید کنج صفا بود بند شلوارش ۞ بچژ کشوده بمفتاح کیر خوش کارم coll. alio versu میر نظمی poetae: شود خیره چو چشم کیر در کار ۞ که بگشاید چژه از بند شلوار *F.*

چَزد coll. جزد et تزد bestiola locustae similis in arvis semper commorans et aestate diu stridens, quae in quibusdam locis assata comeditur *B.*; 2) sibilus (صقلق) *F.* ex نعمة الله sine exemplo.

چَزدَر et sec. *HK.* چَزدَر i. q. جزدر *F. HK.*

چَزدَرَه et چَزدَه coll. جزدره et جزده frusta caudae et adipis assata (جزغاله یعنی دنبه و پیه ریزه کردهء بریان شده) *B.* Sec. *F.* utraque vox significat: a) bestiola locustae similis (چکرکهیه مشابه بر جانور در); b) otis, tarda (چغرغان توی دیدکلری قوش): c) sibilus ore editus (اغز ایله صقلق ویرمق); d) vox tenuis (اینجه آواز) *F.* sine exemplis.

چزغ et چزک s. چِزِک, sec. *F.* چَزَک herinaceus (خارپشت) *B. F.*; cf. چیزک et چیزو.

t. چزمه ling. turc. i. q. موزه *B.* in app.

چزور, vocales desunt, pars ex cauda vel adipe liquata remanens *B.* in app.

چَزَه pars interior cuiusvis rei; 2) sec. al. i. q. چادر *F.* sine exemplo.

چُزَه i. q. چُز q. v. *F.*

چُس coll. تُس 1 ventus sine sono e ventre emissus *Bh.*

چسان pro چه سان quomodo? cf. versum s. برزین ex *F.* allatum.

چَسپان part. praes. verbi چسپیدن q. v.; viscous, slimy *Shaksp.*; 2) genus vestis superioris (بالاپوش وچکمان) *F.* sine exemplo.

چَسپانَدَه part. praet. v. چسپاندن q. v.; 2) charta conglutinata, qua in speciminibus scribendi utuntur (دو کاغذ باهم ملتصق که بکار مشق آید) hind. وصلی dicta *B.* ex *Bh.*, quam vocem hind. *Shaksp.* sic explicat: „two pieces of paper etc. pasted together for the purpose of practising writing on.“

چَسپانی (suff. ی) adhesiveness, viscosity *J.*

چَسپانَدَن et sec. *C.* چَسپانیدَن caussale verbi چسپیدن *B.* s. برازیدن.

چَسپَندَه part. praet. v. چسپیدن; 2) cochlea *J.* Inde چسپندگی (suff. ی) adhaesio, animi propensio *B.* s. v. دز; adhesiveness *J.*

چَسپیدَن i. q. چپسیدن s. چفسیدن s. چوسیدن firmiter coniungi cum aliqua re, adhaerere rei (اتصال یافتن جسمی با

(جسمی دیگر که انفصال آن مشکل بود *B.* پیوستن بچیزی *Bh.*; 2) firmiter manu prehendere rem (چیزیرا محکم بدست گرفتن); 3) inclinare, propensum esse (میل کردن) *B.*; 4) congruere, convenire (یاقشمق) *F.* ex المشکلات sine exemplo.

چَسپیدَه part. praet. v. چسپیدن. Inde چسپیدگی (suff. ی) adhesion, attachment, affection *Shaksp. R.*

چُست agilis, velox, promtus (جلد وچالاك; وچابك); 2) aptus, conveniens, congruens (هر چیز که نیك وباندام در جائی نشیند) *B.* coll. چندان چست نیست „parum aptum est" Sec. Nam. 161, 14; inde چست افتادن چیزی بچیزی „res quaedam cum altera congruit" (موافق ومطابق بودن این آن دیگررا), e. g. in hoc versu نظامی poetae: بکیخسروی نامش افتاد چست ✿ نسب کرد بر کیقبادی درست *Bh.*: 3) elegans, pulcer (نازك و زیبا); 4) angustus, arctus, adhaerens (تنك وچسپان که نقیض فراخ وگشاد باشد) *B.* coll. قبای نازك اندامی برو چست Jos. et Zul. p. 23; inde چست بستن arcte ligare (تنك بستن), e. g. vinculum, cingulum *Bh.*; 5) firmus (محکم) *B.*; inde چست کمان n. c. i. q. سخت کمان arcus firmus, astrictus *Bh.*; 6) genus tegminis pedum, quod funiculis astringunt (نوعی از پا افزار که روی آنرا از ریسمان چینند) *B.*; 7) coll. بر بری

چُستن acervatio, accumulatio (اوزرینه نسنه یغمق) *F.* ex محمودی sine exemplo.

چَستا coll. چُسته tripe; the straight gut, rectum *Shaksp. J.*

چستا coll. چُست tight, sitting well (as clothes) *Shaksp. J.*

چِستان alia forma vocis چیستان aenigma *F.*

چُستَن accumulari *M.* ex Hael.; cf. چست 7.

چَسته vox suavis, harmonia, symphonia (نغمه وآهنك); 2) i. q. ساغری i. e. corium tergi posterioris vel clunium (پوست کفل) equi, muli, asini, ex quo calceos aliasve res conficiunt *B. F.*

چُستَه uber vel ventriculus (شیردان) ovis, caprae, simil. *B.*; runnet *Shaksp.*

چُستی (suff. ی) agilitas, velocitas, animus promtus *C. Shaksp.*; coll. بچستی بر شدی بر طاق اطلس Jos. et Zul. p. 104, ubi sic legendum pro falso بچستن editionis Rosenzweig.; 2) angustia (opp. فراخی); 3) firmitas (opp. سستی) *B.*

چَسم significatio, sensus (ترجمهء معنی) *B.* in app.

چَسنَك calvus (کل وکچل); 2) signum (داغ) ex frequenti prostratione corporis in adorando, vel ex alia caussa fronti impressum *B.*

چَسینَه i. q. جسینه s. چشینه q. v. *F.*

چَش vocis چشم forma decurtata *B.*; 2) imp. verbi چشیدن, in comp. part. praes. significatione *F.*

چُش vox, qua audita asinus (خرالاغ) insistit *B.*

چِش اَست decurtatum ex چه شی است بمعنی چیست اورا استاد) „quidnam est?" مخفف میفرماید که بگمان فقیر چه شی این (چه چیز است) *B.* ex *Bh.*, e. g. in hoc versu اشرف poetae: زاهد بخدا بگو می ناب چش است ✿ می خوردن شام وگشت مهتاب چش است *Bh.*

3 چَشام coll. چشخام et چشمک et چشم granum nigrum pusillum et lubricum, quo in medicamentis oculorum utuntur *B.*

چَشان coll. پشان et فشان clava (گرز) *F.* Sec. *B.* vox چشان vel پشان vel فشان in uno lexico (فرهنگ) voce گذر et in duobus aliis voce گزر explicatur *B.*, quae utraque lectio ex گرز, quod *F.* lex. auctor offert, corrupta videtur.

چَشانیدَن caussale verbi چشیدن *Bh.* coll. اورا شربت فنا چشانیدند „poculum mor-

tis haurire eum fecerunt" i. e. interemerunt H. Sam. 32.

چَشپَم coll. چشفم *gen.* **vestigium pedis (نشان پا); 2) *spec.* vestigium ferarum *B.***

چَشت **nom. loci cuiusdam *B.***

چَشتَه **vocis چاشته forma decurtata *B.* Inde چشته خور a) cibum sumens (طعمه خور); b) is, cui cibus expetitus sine studio ut victus diurnus contingit (ودر اصطلاحات آنکه طعمه مرغوب بی تلاش روزی او شود) *Bh.***

چَشخام **i. q. چشام *B.*; cf. چشمک 4.**

چَش زَخ **decurtatum ex چشم زخم q. v. *B.***

چَشِش **(suff. ش) gustatus, gustus, sapor; 2) rana (قوربغه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: چو بشنید آنجا صدای چشش ✿ ولی چارهٔ نبود از بس کشش *F.***

چَشغَم **i. q. چشپم *B.* lit. پ cum ف permutata.**

چَشْک **adauctus (افزون); 2) superans, praevalens (غالب); 3) augmentum, copia (زیادتی وافزونی); 4) vis superans, praevalens, victoria (غالب شدن وغلبه) *B.***

چَشگَم **(suff. گم) i. q. چاشنی گیر q. v.; 2) cibus ex alica crassiore triticea (بغدای قینادوب بلغور اینمک) *F.* sine exemplo.**

چَشم **pl. چشمان *Bh.* (z. [Avestan] s. [Avestan], s. [Avestan], s. चक्षुस् a r. z. [Avestan] cash, s. चक्ष्, ut proprie significet: „qui dicit, indicat"; cf. Burnouf comm. sur le Yaçna p. 214 et Bopp vergl. Gram. p. 1108) oculus (ar. عین) et *met.* a) de re quavis oculo simili, inde: foramen, circulus (کنایه از حلقه وسوراخ), ut foramen acus (سوزن), retis (دام), catenae (زنجیر), cribri (غربال), loricae (زره) al., circulus lunae (هاله), vorticis (گرداب), arcus (کمان) al. *Bh.*; cf. چشمه 2. Inde dicitur etiam چشم گندم granum triticum, quod illius fissura oculo similis est (همین دانه گندم که چاک آن بچشم میماند) *Bh.* b) spes, exspectatio (امید) Spieg. Chr. 22 fin. 103, 4 coll. locutione چشم داشتن q. v. *F. HK.*; 2) i. q. چشم زخم *Bh. HK.*; 3) et چَشم coll. چشام et چشمیزک granum nigrum pusillum et lubricum (لغزنده), quo in medicamentis oculorum utuntur et quod coctum, siccatum et in pulverem redactum salubre est cuivis vulneri, imprimis autem vulneri membri virilis et vulneribus innatis (جراحتی که مادر زاد باشد) *B.* Inde چشم بکسی بر دوختن s. بر چیزی دوختن et دوختن vel سودن vel بر بستن s. بستن vel کردن significat: intueri rem vel personam summa intentione et studio i. e. curam alicuius gerere (کنایه از کمال توجه واعتنا کردن); et چشم از چیزی بر پوشیدن vel فرو بستن s. بستن vel داشتن vel گرفتن vel فرو دوختن oculum a re spectanda avertere; چشم افگندن s. انداختن c. بر vel در r. intueri, aspicere rem (نگاه کردن ونگریستن); et چشم افتادن c. بر passiva significatione: aspici. Vox چشم cum وا کردن s. باز کردن s. بر کردن s. گشادن significat: oculos aperire *Bh.***

Phrases:

بَچَشم آمَدن **in malum incidere, noxam pati vi magica oculi maligni (چشم زخم را گویند یعنی آزاری بکسی رسیدن) *B.***

بَچَشم کَردَن ***met.* a) acriter intueri; b) indicium dare; c) eligere; d) coll. چشم کردن oculi maligni vi magica afficere alqm (انتخاب نمودن ونشان کردن وتند وتیز نگریستن وچشم زده کردن وچشم زخم رساندن) *B.***

چشم را آب دادَن **et sec. *Bh.* چَشم آب دادن i. q. چشم چراندن *met.* deambulare animi recreandi vel grati quid spectandi caussa (تماشا کردن) *B.* کنایه از اکتساب فیض دیدار کردن ودیدن چیزی مرغوب وتماشا کردن آنرا) *Bh.***

چَشْمِ چَهار كَرْدَن *met.* exspectare (انتظار كشيدن); 2) se invicem videre, convenire (باهم ديدن) *Bh.*

چَشْمِ چيدَن rem quandam averruncam contra vim magicam oculi maligni ab hominibus sumere (آنچه بجهت چشم زخم از مردم گيرند) *B.*

چَشْمِ چيزى نَديدَن non posse alqd (تاب وطاقت آن نداشتن) *Bh.*

چَشْمِ خوردَن *met.* vim magicam oculi maligni experiri (چشم زخم خوردن) *Bh.*

چَشْمِ داشتَن *met.* sperare, exspectare (اميدوار بودن وانتظار كشيدن) *B.* in app.; coll. چشم نيكى داشت Gul. 27, 3 et seq. كه H. pr. reg. 8, 15; c. از ps. velle, expetere, exspectare alqd ab alqo Gul. 140, 10, Pend. 91 l. atp.

چشم آب دادن i. q. چَشْمرا آب دادَن *B.*

چَشْمِ رَسيدَن accidere, de oculi maligni vi magica (چشم زخم رسيدن) *B.* Gl. Sch.; 2) commoveri, excitari, de cupiditate (طمع بحركت آمدن) *B.*

چَشْمِ روشَن كَردَن oculum lucidum i. e. hilarem facere, exhilarare *Bh.* Inde چشم روشن شدن exhilarari.

چَشْمِ زاغ پيش از پَر ديدَن *met.* alta mente praeditum, solertissimum esse (كنايه از كمال حدس وانتقال است كه هوشيار وباخبر بودن از جهات سته باشد) *B.* in app.

چَشْمِ زَدَن innuere, nutu significare (ايما واشاره كردن); 2) vigilem esse, vigilare (بيدار بودن); 3) pudere, erubescere (شرم وحيا داشتن) *B.*, quam tamen significationem non probat *Bh.* lexici auctor dicens: وصاحب برهان بمعنى شرم وحيا داشتن آورده ودرين تامل است چرا كه قياس ميخواهد كه

چَشْمِ آسمان كور اَست oculus coeli obcaecatus est, qua locutione ad hominem infortunatum, paupertate vel contemtu oppressum alluditur *F.*

چَشْمِ آغِليدَن coll. چشم آغل, a quo formatum est, limis intueri *B.*

چشم باطِل ساختَن et چَشْمِ باختَن *met.* caecum fieri et obcaecare (كور ونابينا شدن وكردن) *Bh.*

چَشْمِ بَدستِ كَسى بودَن *met.* desiderio alicuius teneri (از كسى طمع داشتن) *Bh.*

چَشْمِ بَراه داشتَن *met.* exspectare (انتظار كشيدن) *B.*; cf. چشم براه.

— — — دوختن s. چشم بَر زَمين اَفگَندَن oculos in terram deiicere sive pudore, sive tristitia, sive animi submissione; 2) *met.* corpus prostrare in adorando vel precando *B. Bh.*

نگاه بروزن افتادن s. چَشْمِ بَروزَن اُفتادَن s. چشم بَطاق افتادن *met.* dicitur de statu morti proximo (حالتى قريب بموت) *Bhi*

چشم برهم نِهادَن s. چَشْمِ بَرهَم زَدَن oculos claudere i. e. mori (مردن) *Bh.*

چَشْمِ پَريدَن *met.* i. q. چشم جهيدن nutare, palpitare, de oculis *F.* (كنايه از جستن چشم واين اكثر از ريح باشد) *Bh.*, e. g. in hoc versu صائب poetae:

چنين كه مى پرد از حرص خاكيانرا چشم ٭ عجب اگر پركاهى بكهكشان ماند *Bh.*

چَشْمِ پيش كَردَن oculos defigere pudore vel tristitia (فرو نگريستن از شرم خجالت وشرمسارى *SHL.* (واز اندوه كشيدن *Bh.*

چَشْمِ پيش گِرِفتَن *met.* oculos velare, operire (پوشيدن); 2) pudere, erubescere (خجل شدن) *B.* in app.

چَشْمِ چَراندَن *met.* i. q. چشم آب دادن *Bh.*

بدین معنی با لفظ داشتن باشد تا با لفظ ترسیدن زدن *Bh.*; 4) metuere (وواهمه هراسیدن *Bh.*; 5) et چشم نمودن) *B.* زدن i. q. چشم زخم زدن زنه کردن vim magicam oculi maligni exercere s. oculo maligno impetere *Bh.* *F.*; 6) n. s. i. q. چشم زد nictus oculi s. momentum temporis (زمان اندك باشد (که بعربی طرفة العین خوانند *B.*, e. g. یک چشم زدن غافل از آنماه نباشم ✿ ترسم که نگاهی کند آگاه نباشم, versus poetae : ملا جامی بهرام بخاری بهرام coll. versu نظامی poetae : چو تخلص در چشمه یک چشم زد بنگرید ✿ شد آن چشمه از چشم او نا پدید *Bh.* coll. Spieg. Chr. 85, 16.

چشم سپید شدن *met.* i. q. چشم باختن *Bh.*

چشم سرخ کردن *met.* cum summa aviditate vel stupore intueri rem (نگریستن در چیزی بتمام شوق ورغبت وشیفته ومجنون او بودن) *Bh.*

چشم سفید کردن i. q. چشم روشن کردن *Bh.*

چشم سیاه کردن *met.* concupiscere (طمع) *B.*; 2) oculos figere in rem c. ب et بر (چشم دوختن) *Bh.*

چشم شدن *met.* manifestum, clarum fieri, detegi, apparere (ظاهر شدن وروشن گشتن ومنکشف گردیدن) *B.*

چشم شکستن *met.* i. q. چشم باختن *Bh.*

چشم کردن coll. بچشم کردن 4 vim magicam oculi maligni exercere, oculo maligno impetere (چشم زخم رسانیدن) *B.*

چشم گرفتن *met.* obcaecare et caecum fieri (نابینا کردن وشدن) *Bh.*

چشم گرم کردن *met.* paululum dormire (خواب کردن اندک) *B.* Gl. Sch.; 2) amore capi (عاشق شدن) *Bh.* Idem significat مژگان گرم کردن *Bh.*

چشم کس بیهوده نگر نیست *met.* quivis hominum curas suas habet et molestiam propriam patitur *F.*

چشم مالیدن oculos terere i. e. *met.* sui compotem fieri vel e socordia exire (هوشیار شدن واز غفلت بر آمدن) *Bh.*

چشم نمای کردن *met.* metu afficere, terrere (تخریف وتهدید) *Bh.*; cf. چشم نمودن.

چشم نمودن timere, metuere (ترسیدن) *Bh.*

چشم وگوش وا کردن *met.* bonum a malo discerniere (تمیز در نیک وبد پیدا کردن) *Bh.*

چشم آرو [ô] n. c. res, qua arcent (دفع) vim magicam oculi maligni (چشم زخم وچشم بد) *B.* Cf. چشم آور 1.

چشم آغل s. چشم آغول s. چشم آغیل n. c. limus intuitus sive iracundi sive amantis; 2) limis intuens (از گوشهٔ چشم نگاه کننده); inde چشم آغلیدن verbum denom. : limis intueri *B.*

چشم آلوس n. c. i. q. چشم آغل *B.*

چشم آور n. c. i. q. چشم آرو *F.* sine exemplo; 2) equus uno nigro, altero albo oculo praeditus, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae equum describentis : نه بیند وقت رفتن راست از چپ ✿ مگر چشم آورست آن لاشه مرکب *F.*

چشم آویز n. c. res quaedam nigra reticulata (شبکه دار) et e pilis caudae equinae confecta, quam feminae instar veli (نقاب) de oculis suspendunt; 2) reticulum (چیزی از پوست که آنرا تریشه تریشه کنند) ad arcendos culices de fronte equi suspensum *B.*

چشم با خال oculus puncto distinctus (منقوطه) i. e. pupilla (مردمک) *HK.*

چشم براه adi. c. coll. چشم براه داشتن exspectans (انتظار کننده) *HK.* *F.* *Bh.*

چَشمِ پُشت s. دیدۀ پشت term. tech. paedicatorum (باصطلاح مغلمان): anus (مقعد) *B.* ex *Bh.*

چَشمِ بُلبُل i. q. بلبل چشم genus panni (پارچه) lusciniae oculi formam referens (که بصورت چشم بلبلان بافند) *B.* ex *Bh.*

چَشمِ پَنام n. c. preces vel res averrunca (دعا وتعویذ) contra vim magicam oculi maligni (چشم زخم) adhibita *B.*

چَشم بَند n. c. res quaedam oculos iumenti molam circumagentis, al. tegens (چیزی که بر چشمهای گاو خراس وغیره بندند) *Bh.*; 2) velum muliebre ex pilis nigris tenuioribus (سیاه لطیف قیلدن) et serico crudo nigro colore tincto (وسیاه بویانمش خام ابریشمدن) confectum *F.* sine exemplo; 3) fascinum oculi (افسونی که بدان چشم مردمان بندند) *Bh.*

چَشم بَندَك n. c. lusus quidam puerilis, quo puer quidam oculis velatis alios pueros inquirit, qui se absconderant, dum illius oculi velati erant et ei, quem invenit, insidens ad locum quendam destinatum vehitur. Eundem lusum alii voce سرمامك designant *B.*

چَشم پوش n. c. a winker, conniver *J.* Inde چشم پوشی (suff. ی) a turning away of the eyes; the affecting not to see or hear (a petitioner). Connivance *Shaksp. J.*

چَشمِ بی آب *met.* pudore carens, impudens *B.*

چَشم پیش adi. c. *met.* pudibundus (شرمنده) *B.*

چَشمِ بینا acute videns oculus, perspicax *F.*

چَشمِ تَر n. c. cuius oculi humidi sunt; lacrimans; et چشم تری (suff. ی) fletus *Shaksp.*

چَشمِ تَرازو i. q. ar. عین المیزان trutina *F.* کفه ترازو *Bh.*

a. p. چَشمِ چراغِ فَلَك *met.* sol *SHL. HK.*

چَشمِ خانَه n. c. cavum s. caverna oculi *C. Shaksp.*

چَشمِ خُروس ar. عین الدیك i. e. granum rubrum oculo galli simile, in cuius medio macula nigra est, quod fructum arboris بقم esse dicunt et ut medicamentum adhibent; 2) et plur. چشم خروسان *met.* a) vinum *B.*; b) labia rubra (لب سرخ); 3) granum quoddam rubrum capite nigro (دانه سرخ که سرش سیاه بود) hind. گھنگچی (a smal red and black seed [abrus precatorius] *Shaksp.*) dictum *Bh.*

چَشمِ داشت n. c. coll. چشم داشتن exspectatio, spes *B.* s. دندان داشتن. *Shaksp.*

چَشمدان n. c. i. q. چشم خانه *Bh.*

چَشمِ دانَه n. c. i. q. چشملان s. چشام *F.*

چَشمِ دَرَندَه *Bh.* et sec. *B.* چشم دریده adi. c. i. q. چشم بی آب *Bh. B.*

چَشم رَسانَندَه n. c. vim magicam oculi maligni exercens; cf. چشم کردن.

چَشم رَسیدَه n. c. qui vim magicam oculi maligni expertus est; cf. چشم رسیدن.

چَشمِ روز *met.* sol *B.* ex *Bh.*

چَشْمْ زاغ (بسکون میم) n. c. *met.* homo impudens (بیحیا) *Bh.*

چَشم زال adi. c. *met.* iustus (عادل) *B.* in app.

a. p. چَشمِ زُحَل *met.* pruna exstincta (انگشت مرده) *SHL. HK.*

چَشم زَخم n. c. ictus oculi i. e. noxa vel malum (آزار ونقصان), quod accidit personae, *spec.* infanti, vel rei cuidam, quam certi quidam homines oculis aspiciunt vel designant; vis magica oculi maligni ar. عین اللامّة dicta *B.*

چَشم زَد n. c. bulla (مهره) vitrea nigri, albi vel caerulei coloris, quae instar amuleti contra vim magicam oculi maligni (چشم زخم) de collo infantis suspenditur *B.*; cf. خورمك; 2) i. q. چشم زدن 6 nictus

oculi s. momentum temporis *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 85, 16.

چَشمِ زَدَه adi. c. qui vim magicam oculi maligni expertus est (کوز دکمش) *homo vel animal*; 2) *met.* voti non compos *F.*

چَشمِ زَن n. c. semen s. granum (تخم) plantae اولمز دکن (myrtus *M.*) dictae, quo oculis sanandis utuntur, alias etiam چشمه زن dictum *F.*

چَشمِ سار n. c. orificium fontis (بیکار باشی) (چاهسار کبیدر) *F.* sine exemplo.

چَشمِ سَر *proprie* oculus capitis i. q. چشم oculus, e. g. گفت روبه آن طلسم وسحر بود کو ترا در چشم سر شیری نمود Anv. Soh. p. 143 vs. 3 coll. وآن جملهرا بچشم سر مشاهده کنم Fleischer Ali's Spr. p. 5, 1.

چَشمِ سَفید *met.* oculus caecus *Bh.*

چَشمِ سَماعیل *met.* oculus se convolvens (غلطان) *B. Bh.*

چَشمِ سوزَن foramen acus *met.* summa angustia; oculi pusilli (غایت تنگی وتنگی چشمی) *B.*; cf. چشمهء سوزن.

a. p. چَشمِ سَیل رَوان s. چَشمِ سَیل زَن *met.* oculus lacrimas fundens (گریان) *B.*

چَشمِ شَب *met.* luna; stella *B.* et چَشمِ شَب پیمای oculus noctu vigilans (شب زنده دار) *B.* in app.

چَشمِ شِکَستَه *met.* i. q. چشم سفید *Bh.*

چَشمِ فِسا s. چَشمِ فِسای n. c. qui incantamento amovet vim magicam oculi maligni (افسونگر چشم زخم) *B.* چشم زخم دفعنه افسون ایدن *F.*

چَشمَک (suff. ك), nom. dimin. vocis چشم, oculus pusillus; 2) oculus armatus s. perspicillum (ar. عینک); 3) oculus (چشم); 4) coll. چشم 3 i. q. چشام s. چشخام q. v.; 5) nom. herbae ar. اضراس الکلب dictae; 6) calceus (کفش); 7) *met.* nutus, signum (ایما واشاره بچشم) *B.*; 8) nictus oculi s. momentum temporis (ar. طرفة العین) Gl. in Des. Inde چشمك زدن s. چشمك دادن innuere, nutu significare (اشارت کردن بچشم) *B.* ex *Bh.*

چَشمِ گاو et چشم گاومیش nom. floris alias گاو چشم ar. عین البقر dicti *B.*

چَشمِ گاوانَه *met.* oculus amplus (فراخ) *B.*

چشم کَردَگی (suff. ی) n. c. coll. چشم کردن vis magica oculi maligni; (witchcraft *J.*)

چَشمِ گَشتَه adi. c. obliquis, distortis oculis praeditus; strabus (ar. احول) *B.*

چَشمَلان n. c. i. q. چشام *F.* sine exemplo.

a. p. چشم مخمل, vocales desunt ipsamque vocem *Bh.* lexici auctor sic explicat: چون خواب مخمل اصطلاح مقرریست ازینجهت چشم مخمل نیز صحیح شده addito versu بی رخت در: poetae میرزا بیدل چشمهء آئینهء دل آب نیست ✿ چشم مخملرا زشوق پای تو شبخواب نیست *Bh.* Idem legitur in appendice lex. *B.* ex lex. *Bh.* receptum.

چَشمِ نَرم *met.* oculus pudore, verecundia carens (بی آزرم) *Bh.*; 2) iuvenis imberbis (پسر امرد اهل بی مضائقه) *B.* in app.

چَشمِ نِشین n. c. *met.* amasius (محبوب) (زیراکه چشم عشاق جلوه گاه اوست) *Bh.*

چَشم نَمائی n. c. reproof *Shaksp.*; cf. چشم نمائی کردن.

چَشم وَچراغ *met.* dearly beloved *Shaksp.*

a. p. چشم وَهام s. چشم وَهم n. c. i. q. چشم پنام *B.*

چَشمَه (suff. ه) fons; 2) coll. چشم 1, a foramen (سفت وسوراخ) acus *B.* Inde چشمهء آتش *met.* a) sol, b) focus (کوره) fabri ferrarii, simil.; چشمهء اخضر *met.* a) aqua vitae, b) os amatae, c) vinum (شراب); چشمهء آتش فشان *met.* sol; چشمهء باسی چمن nom. fontis cuiusdam

sic descripti : نزدیک باخلاط روم گویند هر ذی حیات که نزدیک بآن چشمه برسد باسی بیفتد وبمیرد *B.* In lex. *HK.* pro باسی legitur ماهی, cuius loco aliud lexicon (فرهنگ) offert lectionem باهی; چشمهٔ تدبیر *met.* a) cerebrum capitis humani tanquam fons intellectus et cogitationis; b) homo prudens, sapiens *B.*; چشمهٔ تیره گون *met.* nox *HK.*; چشمهٔ تیغ *met.* splendor (آب) gladii; چشمهٔ حیوان i. q. چشمهٔ نوش *Bh.*; چشمهٔ خاوری *met.* sol; چشمهٔ خضر *met.* a) aqua vitae, b) os amatae; چشمهٔ خور *met.* sol; چشمهٔ خون *met.* cor; چشمه در ماهی *met.* sol in signo piscium *B.*; چشمه دار adi. c. circulo praeditus (حلقه دار) *Bh.*; چشمهٔ روشن *met.* sol *B.*; چشمه زن n. c. i. q. چشم زن *F.*; چشمه سار s. زار — *Bh.* n. c. locus fontibus abundans; چشمهٔ سار coll. آب مرغان fons quidam in قهستان, cuius aqua ad arcendas locustas in omnes partes derivatur; چشمهٔ سبز nom. fontis in Khorâsân in tractu طوس *B.*; چشمهٔ سلسبیل a)nom. fluvii in paradiso, b)sermone sodomitarum: anus *Bh.*; چشمهٔ سوزن *met.* i. q. چشم سوزن q. v.; چشمهٔ سیماب *met.* a) luna, b) sol, c) dies; چشمهٔ سیماب ریز *met.* a) sol, b) luna *B.*; چشمهٔ شاپور nom. fontis celebris in Armenia (چشمه ایست مشهور که شاپور بدستکاری هنر در زمین ارمن از سنگ تراشیده وآنچنان صفا دارد که نظر بران نمی ایستد) *Bh.*; چشمهٔ قیر s. چشمهٔ قیر گون *met.* nox; چشمهٔ گرم *met.* sol; چشمهٔ کنکله i. q. چشمهٔ سبز q. v.; گلسب nom. fontis in Azerbâyigân; چشمهٔ منفجر statio quaedam lunaris; چشمهٔ نور بخش *met.* a) sol, b) aqua vitae, c) os amatae; چشمهٔ نوش *met.* a) aqua vitae, b) os amatae *B.*; چشمهٔ هفت اختر s. چشمهٔ هفت سر statio quaedam lunaris *F.*, sec. *B.* intelligendae sunt Pleiades *B.*

Phrasis :

— — شد s. چشمه بماهی آمد *met.* sol in signum piscium intravit *B.*

چشمیده (part. praet. verbi چشمیدن a چشم formati videtur) visus, aspectus (منظور داشته وبچشم در آورده) Gl. in Des.

چشمیزک [*ê*], e quo forma ar. تشمیزج orta est, granum nigrum lubricum, quod cum saccharo purissimo (انبات) subtilissime contritum in oculum indunt, quodque Shîrâzenses چشم appellant *B.*; cf. چشام 3 et چشم.

چشن i. q. جشن *F.*; 2) *met.* edere (خوردن) *Bh.*

چشیدن gustare, libare (ar. ذوق) *F.* Sec. *Bh.* e primaria illius verbi forma چاشنیدن, decurtatum est, unde etiam vox چاشنی derivanda videtur (ظاهرا در اصل چاشنیدن بوده که از جهت تخفیف بحذف الف ونون استعمال کرده اند وبرین تقدیر چاشنی ماخوذ از همین چاشنیدن باشد) *Bh.*

چشیره coll. جشیره 2 genus pultis farinariae carne concisa impletum (نوعی از آش آرد باشد که درون خمیر قیمه پر کنند) *B.* in app.

چشینه et چشیشه color equo et mulo proprius, alias خنگ i. e. albus dictus *B.*; cf. جسینه et جسینه.

چغ coll. جغ 2 et چغ clava butyro faciendo; 2) trochus (چرخ) filis deducendis *B.*

چغ coll. چق et چیغ res quaedam velo (پرده) similis, modo colorata modo sine colore (والوان وساده هم باشد), quam ex bacillis tenuibus conficiunt (که از سیخهای نی راست کنند) et ante portam domus suspendunt. Alii turcicam vocem esse dicunt *Bh.* et *B.*

چغ ebenus (چوب آبنوس); 2) sec. al. i. q. جغ 1 lignum nigrum ebeno simile; 3) coll. جغ a) iugum bovis aratoris et b) bos iugalis (گاو گردون کش) *B.*

چَغار sonus, strepitus pugnae (صدای جنگ); 2) sonus instrumenti musici (ساز); 3) coll. غله 6 fovea frumento recondendo (جغاره قونیلان قویی) *F.* sine exemplis.

چَغاز mulier obiurgatrix (دشنام ده), impudica (بی حیا وسلیطه) *B.*

چَغالَه coll. جغاله 2 fructus immaturus *B.* et i. q. جغاله 1 agmen avium *F.*

چَغامَه s. چکامه s. چگامه coll. چامه et چغانه 2 carminis genus Qasîdah (قصیده) dictum et sic descriptum : آن بیتی چند باشند متوازیهء متشارکه در ردیف وقافیه مبتنی بر مطلعی وگریز وشرطیه زیاده بر هفده بیت *B.*

چَغان part. praes. v. چغیدن laborans, operam dans et 2) coll. چغانه 1 vir in rebus gerendis acer et industrius; 3) instrumentum musicum (ساز) constans e ligno, quod malleo ligneo carminatoris simile est, in superiore parte fisso et tintinnabulis instructo, quo concentum edunt (چوبی شبیه بمشتهء حلاجی که یك سر آنرا بشکافند وچند جلاجل دران تعبیه کنند وبدان اصول نگاه دارند) *B.* quoque saltantes uti solent (اول معروف چتال اغاج که اراسنه زیللر استوار ایدوب رقاصلر اللرنده اصول طوتوب رقص ایدرلر چغانه دخی دیرلر) *F.*, e. g. in hoc versu حمید قلندری poetae : از شعر او کنند اگر شعر دلبران ✿ هر تار آن حضرت ترانهء چنگ وچغان دهند et in alio poetae : مولانا درو پیوسته که خانه ایـن چنگ وچغانه است ✿ از خواجه بپرسید بطرب که این خانه چه خانه است *F.* coll. ونشاط مشغول بودندی ونغمهء از زبان چنگ وچغانه استماع نبودندی in Wilk. Instit. 66; sec. al. est instrumentum musicum alias قانون dictum; 4) nom. soni musici (نغمه) et modorum canendi, qui پرده dicuntur *B.*, e. g. in hoc versu مجیر الدین بیلقانی poetae : مطرب عشق میزند هر دم ✿ چنگ در پردهء چغانهء دل *F.*; 5) nom. loci et sec. al. nom. urbis cuiusdam *B.* Falso *J.*: „an instrument for preparing cotton".

چَغانَه (suff. ه) i. q. چغان significationibus 2, 3 et 4; 2) i. q. چغامه q. v. *B.*

چَغانِیان nom. loci in Samarqand *B.*

چَغْبُت s. چغنت i. q. جغبت tomentum *B.*: cf. چغبوت.

چَغبُلغ, sec. *F.* چَغبُلُغ, lamentatio, eiulatio *B.*

چَغبوت s. چُغبوت s. چغنوت i. q. جغبت tomentum; 2) res lana vel gossipio farta (پشم آگنده وپنبه آگنده) *B.*

چَغت tectum domus (سقف خانه) *F.* ex فرهنگ حسین وفائی sine exemplo. Sed falsa lectio vocis جَفت 3 videtur.

چَغَتای rex quidam Turcarum; 2) nom. gentis (قبیله) cuiusdam turcicae, ex qua Timur ortus dicitur, e. g. in hoc versu دران وقت از نسل poetae : مولانا هاتفی چغتای خان ✿ نبود آنکه بخشد جهانرا امان et in alio : دلیران چغتای خانی لقب ✿ زلب نقش بستند خاك ادب *F.*

چَغَد 3 ps. sing. aoristi verbi چغیدن q. v.; 2) pertica falconaria (آنچه بازرا در گریز خانه بر آن نشانند) *B.*

چُغد i. q. جُغد *B.*

چَغداوُل s. چغدول s. چغدُل s. چنداول agmen extremum, quod exercitum sequitur *B.*; 2) dux agminis extremi (لشکرده آرد سوروجیه دیرلر) ut dicit auctor Logatiturki. Inde چنداولی s. چغداولی (suff. ی) munus s. dignitas talis ducis; cf. exempla in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 111, not. 1, a Quatremère allata et چنداول.

چَغر imp. verbi چغریدن; 2) n. s. exquirere statum, conditiones alicuius (پرسیدن احوال کسی); 2) aestimatio, cura (التفات) *B.* *F.* ex شرفنامه; 3) retro respicere, respectus (پس سر نگریستن) *B.* turc. کیرو باقمق *F.* ex مشکلات, e. g. in hoc versu

poetae : میر نظمی چو گردد چغر با هم
سفلگانرا ۞ ندانسته بد از نیکو دلانرا F.; 4) metus, timor (ترس وبیم) B.

چُغر i. q. **جَغر** rana B.

چِغِرستَه et **چغِرسَه** elisa lit. ت, forceps ignia-ria (ماشه که آتشکده آتش طوترلر) F. sine exemplo. Num forte ماشه pro ماشوره radius textorius, falso lectum, quae est altera vocis چغرسته s. چغرشته significatio : radius textorius, in lex. B. allata.

چَغِرشتَه s. **چغرسته** i. q. **جغرسته** B.

چَغرَندَه part. praes. v. چغریدن, timens, metuens (ترسنده) F.

چَغریدَن aestimare, curare (التفات کردن); 2) coll. چغزیدن 2 metuere, timere (ترسیدن وواهمه نمودن) B.

چَغریدَه part. praet. verbi چغریدن aestimatus; 2) terrefactus, perterritus (ترسیده وواهمه کرده وبیم برده) B., e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : چند گردید
چو دولاب درین بحر عذاب ۞ سر فرو برده وچغریده چو بوتیماریه F. Eundem versum F. lex. auctor s. v. چغز affert, sed pro چغریده legens چغزیده.

چَغَز frutex (بوته) herbae similis absinthio (درمنه) sed albae et scoparum formam habentis (لیکن مانند جاروب سفید می باشد) B., etiam ژاژ dictae F. et چوز.

چَغْز coll. چغزیدن gemitus, lamentatio; 2) metus, timor; 3) vulnus purulentum orificio clauso; 4) coll. جغز s. جغر rana vel sec. al. 5) coaxatio ranae (صدا وآواز وزق) B. Sec. F. ex lex. مجموعة الانس inscripto significat etiam : genus noctuae, qua tamen significatione vox cum چغو permutata videtur. Inde چَغزوارَه s. چَغزپارَه et sec. B. in append. چَغزلاوَه et sec. F. چغواره, ex چغزواره, ut videtur, decurtatum coll. چغزواره s. جغزاوه s. جغرابه muscus aquaticus (جل بک) B.

چَغزابَه s. **چَغزاوَه** i. q. **چغز** 4 rana F. sed sec. C. muscus aquaticus; cf. **چغز** et **جغرابه**.

چَغزانیدَن caussale verbi چغزیدن; coaxare, de rana C.

چَغزیدَن gemere, lamentari (نالہ وزاری کردن) B. et cum praep. در, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : در فنا جلوه
شود فائدهء هستیها ۞ پس نیامد زبلا گریه ودر چغزیدن F.; coaxare, de rana C.; 2) coll. چغریدن 2 metuere, timere B. et sec. F. ex شرفنامه aestimare, qua tamen significatione cum چغریدن 1 permutatum videtur.

چَغزیدَه part. praet. verbi چغزیدن B.; cf. versum s. v. چغریده ex F. lex. allatum.

چُغُک coll. **چُکُک** s. **چُغُک** passer (گنجشک) B.

چَغَل **چِکَل** plica, ruga (چین وشکنج); 2) coll. vas tubulo (لوله) instructum et ex corio russico bubulo confectum (که آنرا از چرم دباغت کردهء بلغار دوزند), ar. مطهرة dictum B., quo viatores utuntur F. ex Fg.

چُغَل idiomate Turkistaniae (ترکستان) F.: lorica (جوشن) B.

چُغُل sycophanta, obtrectator (سخن چین) ar. (نمّام) B. Inde چغل خور n. c. i. q. چُغُل sed nonnisi in sermone communi usitata vox (چغل خور محاوره عوام کالانعام است ودر کلام استادان اثری ازان پیدا نیست) Bh.; et چُغلی (suff. ی) obtrectatio (واین فعلرا چغلی گویند) Bh.; tale-bearing, back-biting *Shaksp.*

چَغَنت et **چَغنَست** coll. **چغبت** tomentum B.

چَغَند et **چُغَند** i. q. **جُغد** capilli occipitis in nodos collecti B.

چُغُندُر i. q. **چقندر** s. **چکندر** s. **چندر** res nota (sec. F. genus rapi vel betae rubrae (معروف شلغمک بر نوعیدر قرمزی اولور), quam pultibus indere solent (معروف است

(وآن حوبجی باشد که در آشها داخل کنند *B.*; beet-root (beta vulgaris) *Shaksp.*

چَغنوت i. q. چغبوت *F.*

چَغَنَه pro چغانه q. v. forma decurtata *B.*

چَغْنَه nom. instrumenti musici (سازی که نوازند) *B.* Fortasse idem instrumentum, quod s. چغان descriptum est, ut sit alia vocis چَغَنَه forma.

چُغنه i. q. چُغُک passer *B.*

چُغو coll. جغو genus noctuae (جغد); 2) i. q. چغوك, e quo decurtatum est *B.*

چَغوارَه i. q. چغزواره q. v. s. چغز *F.*

چُغوك coll. چغو 2 et چُکُوك passer (گنجشک); 2) et sec. *F.* چَغوک sec. موید الفضلا avis aquatica سرخاب dicta *B.*; cf. چکاو.

چَغیدَن i. q. چخیدن et شَغیدَه i. q. چخیده *B.* Consentit *F.* et falsae sunt significationes: „occidere *aut* sanguinem fundere *et* crispatura, plica", quas *M.* voci چغیدن tribuit et ex *F.* desumtas dicit, in quo tamen nil aliud legitur quam: چخیدن معناسله.

چَفالَه i. q. جفاله *B.*

چَفت i. q. جَفت 4; 2) i. q. تالار i. e. aedificium e ligno et tabulis (چوب وتخته) exstructum *B.*

a. p. چَفتِ فَلَک convexa (خمی) coeli; 2) coelum *B.*

چفت catena (زنجیر) portae domus *B.*, per quam obex ferreus ducitur, cui inditur sera *F.*

چُفت angustus, arctus, adhaerens (تنگ وچسپان opp. فراخ وگشاد) *B.*; vestis arcta, angusta (جامهٔ تنگ که چسپان وچست دخی دیسرلر) *F.*; 2) columna (چوبی), qua domus ruinosa (شکسته) fulcitur *B.*

چُفتَک et جَفتَک coll. چفتک nom. avis alias کاروانک dictae q. v. *B.*

چَفتَه caput (سر) ovis; 2) calumnia, mendacium (بهتان); 3) suspicio (تهمت); 4) coll. چنبه lignum maius tres spithamas longum, quo pueri in ludo inter alia s. چالیک آلاوه dicto utuntur (ar. مقلاة); 5) coll. جُفت socius, aequalis (برابر وقرین); 6) coll. جَفته a) curvus, inflexus, b) liber s. membrana ligni viti similive plantae ligandae, c) opus arcuatum aedificii *B.* تهمت ونیز بمعنی برابر وبهم دو معنی با لفظ نهادن مستعمل *Bh.*

چَفتیدَن inclinare, propensum esse (میل ایلمک) *F.* ex *Fg.* sine exemplo; cf. جَفتن et جفتیدن 2.

چَفدَه coll. جَفته 1 incurvatus, inflexus *B.* Sec. *F.* ex محمودی i. q. چفته (چفتهٔ مرقومک معنالرینه مرادفدر) *F.*

چَفرُستَه coll. جفرسته i. q. جغرسته *B.* Sec. *F.* چَفرِستَه i. q. جفرسته *F.*

چَفسیدَن i. q. چپسیدن s. چسپیدن *B.* Inde چفسانی et چفسیدگی i. q. چسپانی et چسپیدگی *J.*

چُفتَک et جَفتَک i. q. چفتک *B.*

چَق coll. چَغ 1 clava butyro faciendo *B.*

چِق i. q. چِغ q. v. *B.* Sec. *Shaksp.* est vox turcica significans: „a kind of screen used to keep out the glare" *Shaksp.*; a venetian blind *J.*

چُق coll. چوق et چُغ et جُغ iugum bovis aratoris; 2) bos iugalis *B.*

چَقاچاق et چَقاچَق i. q. چاکاچاك *B.*

t. چَقچَقی a kind of musical instrument made of wood, used by Mughals *Shaksp.*

t. p. چَقِر taberna vinaria (شراب خانه). Vox turcica (ظاهرا ترکیست) *Bh.*

چَقشور i. q. چاقشور *Bh.*

t. p. چَقمَق et چَقماق i. q. چخماق s. چخماخ q. v. Alii turcicam vocem esse dicunt *B.*; a flint *Shaksp.* Inde چَقماق (suff. ی) contumelia, vituperatio (طعن

چکا alauda (t. طویغار), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : دیدهٔ شاهین قهرشرا همین ✿ جسم اعدا می نماید چون چکا F.

چکابه tudes fullonis (کزینهٔ کازران), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : کاز ردهر میزند هر دم ✿ بر سر من چکابهٔ محنت F.

چکاچاك et چکاچك i. q. چاکاچاك ; cf. Frag. 33, 18, et de dentium crepitu s. stridore dicitur B.

چکاچك coll. چکچك rumor per ora hominum diffusus (سخنی وچیزی که در افواه افتد) B.

چکاد et چکاده coll. چکاه gen. vertex capitis et sincipitis (بالای سر وبالای پیشانی چه بلغت پهلوی دوخ چکاد بمعنی اصلع باشد); cf. دوخ چکاد ; 2) spec. vertex montis (سر کوه); 3) clipeus (چپر ar. جُنّه) B.

چکار i. q. چکاد F. Varia lectio videtur.

چکاره et چکاری (ex چ pro چه et کار et suff. ه et ی) useless, worthless Shaksp.

چکاسه et چکاشه i. q. چکاشه q. v. B.

چکاك i. q. پیشانی q. v., ar. ناصیه ; 2) qui ab actis publicis est, actuarius (قبالهٔ نویس ومنشور نویس); 3) qui margaritas perforat (سوراخ کند) B.

چکاکه claustrum ianuae (قپو رزه سی که میم کلیدی اکا اوررلر), e. g. in hoc versu نظمی poetae : [F. دوت] چکاکه مزن بر درت ناکسان ✿ زاحسان حق آیدت میهمان F.

چکال omnis res gravis, densa et spissa B., e. g. in hoc versu رضی الدین نیشابوری poetae : ✿ پیش طبعش گران هوای سبك پیش حلمش سبك زمین چکال F.; 2) scopus sagittariorum (نشانهٔ تیر آماج), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : گشادند چون تیرها پر وبال ✿ همان سینهٔ خصم کردند چکال F.

(وسرزنش); significatio a چقماق derivata (ماخذش سنگ بر چقماق زدن است) Bh., e. g. in hoc versu ظهوری poetae : خانهاش آمد کلید مخزن اسرار کون ✿ واو چقماقیست طغرا چقماقی زن زلف بتان et in alio poetae : ✿ نیاید صبر طعن از شعله خویان ببیک چقماقی آتش در وطن رفت ✿ ودر سنگ آتش نیز بیاید Bh.; a firelock Shaksp. In app. lex. B. haec vox ex Bh. desumta mendose چقماچی scripta est.

چقندر alia forma vocis جغندر B.

چقو forma decurtata vocis چاقو Bh.

چقیدن palum vel clavum infigere (قازق ومیخ قاقمق) F. sine exemplo.

چقیق clamor iniucundus corvi, milvi, simil.; crocire HK. In aliis deest.

چك, e quo ar. صك, coll. جك 2 et چاك 3 diploma, decretum, pactum quoddam publicum, literae pactae emtionis B. منشور وقبالة وعهد نامه Gl. Sch. Inde چك مسافر a traveller's passport J.; 2) coll. چاك 2 sonitus ferientis gladii, simil. et sonitus vel crepitus frangendo vel findendo ortus; 3) coll. چکدان verbum (سخن) B.; verbum evidens (قوی البرهان) F.; 4) malleus ligneus carminatoris (مشتهٔ حلاجان); 5) i. q. چچ 1 ventilabrum ar. مذری ; 6) putatio (بریدن) arboris, vitis, al.; 7) maxilla inferior, mentum (فك اسفل زنخدان B. (اسفل وچانه turc. اکك F.; 8) non existens, non ens (معدوم ونابود); 9) imp. verbi چکیدن in comp. part. praes. significatione F.; et چك, n. s. stillare (چکیدن); gutta, stilla (قطره) B.

چك i. q. چك 9; 2) unum ex quatuor lateribus tali (بجول), alias دزد dictum; 3) pars octava (هشت یك وثمن); 4) iuglans (گردکان), cuius nucleus difficile excerpi potest B.

چك, e چوك decurtatum, membrum virile B.; 2) coll. چوك 3 the knee R.

چِکالَه guttae, stillae (t. طملہ ar. قطرات), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شده سیلاب خون با آه وناله ☆ سرشک دیده بگذشت از چکاله *F.*

چکامَه s. چَکْامَه i. q. چغمه *B.*

چَکان imp. verbi چکیدن ; 2) part. praes. : qui stillat, stillans; et qui facit, ut stillet (چکنده وچکاننده وامر بچکیدن) *B.* in appendice.

چکان quid rei (t. نه نسنه ar. کدام کان) *F.* sine exemplo. Ex چه et کان pro که آن compositum videtur.

چَکْانی genus cucumeris melonis (خربزه) dulcioris *B*,

چکانیدن et sec. *C.* چَکانْدن caussale verbi چکیدن *F. B.*; cf. چاکانیدن et Spieg. Chr. 33, 3.

چَکاو coll. چکاوه avis quaedam parva passere maior, praeclare canens ar. ابو المليح et قبارة dicta; alauda *B.*, e. g. in hoc hem. Schahn. سرشرا برپیدم بسان چکاو Gl. Sch.; 2) coll. چغوك 2 genus anatis (مرغاب), alias سرخاب dictum; 3) instrumentum quoddam musicum alias چغان s. چغانه dictum; 4) nom. soni musici (نغمه), alias نوای چکاوك dicti *B.*

چَکاوَك i. q. چکاو 1 et 2; cf. بردیرلوس ; 2) i. q. چکاو 4 *B.*

چَکاوگاه n. c. locus in angulo arcus, ubi nodus triceps cum chorda arcus concurrit (جائی در گوشهء کمان که گره سه سر با چلّه در آن واقع می شود) *B.*; cf. چکاوهگاه.

چَکاوَکش n. c. alauda *B.* s. چرز.

چَکاوَه coll. چکاو 1 alauda *B.*

چَکاوَه گاه i. q. چکاوگاه *B.*

چَکاه i. q. چکاد *B.*

چَکَچاك i. q. چکاچاك s. چاکاچاك *B.*

چَکَچَک (a v. چکیدن) sonitus stillantis aquae, simil.; 2) i. q. چکچاك *B.*

چکچک crepitus ellychnii lucernae ardentis humidioris *B.*

چُکچُک i. q. چُکاچُک *B.*

چَکدان n. c. coll. چک 3 eloquens, facundus (سخندان) *B.*

چکَرنَه avis quaedam alias کاروانک dicta *B.*

چَکرَه (a v. چکیدن) coll. چکله *abs.* id, quod e re quadam stillat; stilla, gutta; 2) guttulae, quae ex aqua fundenda in omnes partes prosiliunt (ar. رشحه) *B.*; 3) coll. چکزبه spuma (ar. زَبَد) *F.* sine exemplo.

چُکری coll. جِکْری s. جُکْری genus rumicis acetosae (ریواس); 2) ling. hind. filia *B.*, qua tamen significatione illa vox چهوکری [ô] scribitur.

چَکزَبَه i. q. چکره 3 spuma *F.* sine exemplo.

چَکَس locus, quo insidet (نشینه ونشیمن) falco, accipiter, simil.; pertica falconaria; 2) (a. v. چکسیدن) pudor (شرمندگی) *B. F.*

چَکَس *F.* et چَکْسَه i. q. چَکَس 1 pertica falconaria; 2) coll. چَکَه res quaevis parva et exilis (خرد وکوچک); 3) frustulum chartae (پارچهء کاغذ), quo aromatarii moschum, ambram, dentifricia, collyria, simil. involvunt *B.*

چَکسیدن pudere, erubescere (شرمندگی کشیدن) *B.* Cf. چَکَس 2.

چَکِش (suff. ش) n. s. stillare *Shaksp.*

چَکُش coll. چکوچ 3 malleus aurificis, fabri aerarii et ferrarii (ar. مطرقه) *B.*; cf. پتک et خایسک.

چُکَک et چُکُک ligamen vel cingulum sericum (بند طناب ابریشمی) *B.*; cf. چُلَک.

چُکُک et چُکْکَک i. q. چغک passer *B.*

چَکَل i. q. چَغَل 2 *Bh.*

چِگِل nom. urbis in Turkistân, cuius incolae formositate et arte sagittandi excellunt; cf. Frag. 31, 14; 2) lutum nigrum s.

coenum (گـل ولای ولجن) in fundo piscinae *B.*

چَکلَه coll. چـکـره id, quod e loco quodam stillat; 2) gutta, stilla; 3) stillare *B.*

چُکلَه nom. avis venaticae (پرنده که بدان صید کنند), e. g. in hoc versu ملا فوقی نیروی poetae : کبوتر باز بامر خوش بیانی ✿ چنین زد چکله بر مرغ معانی *Bh.*

چَکلیز dolores, angustiae partus (زحمت ولادت) *F.* بمعنی طلق ای وجع الولادة *F.* ex المشکلات sine exemplo.

چِکلیز et چِکلین carnis frustum (گوشت پاره) in pudendis muliebribus, (quo labia pudendorum intelligi videntur), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : کسش واسع است آنچنان گشته چکلیز ✿ چو پرده است گویا که آویخته بر در *F.*

چَکمان et چَکمَن i. q. چـسـپـان 2 *F.* sine exemplo.

h. چَکمَه genus caligarum (نـوعی از مـوزه) *Bh.*; a boot, a stocking *Shaksp.*; cf. جِلنگ 1.

چَکمیزَک [ê] (a v. چکیدن et میزك) n. c. morbus, in quo urina guttatim redditur (ar. تقطیر البول); stranguria *B.* In *F.* lex. mendose legitur چـکـیـزك . Inde چکمیزك زده n. c. stranguria laborans *J.*

چَکَن i. q. چکمن, quae tamen significatio versu شمس فخری poetae : تـاج یـاقـوت وبغلتاق چکن ✿ یافت از یمن دعای او خروه non probatur, quum چکن hoc loco i. q. چَـکـن significet; 2) vespera (اول شب), e. g. in hoc versu مـیـر نظمی poetae : بوعده نیامد چو آن سیمبر ✿ شوم ناله خیز چکن تا سحر *F.*

چَکِن et چِکِن i. q. چکین 1 genus operis acu picti et auro distincti (نـوعـی از کشیده (وزرکـش دوزی وبخیه دوزی) *B.*; embroidery *Shaksp.* Inde چکـن دوز s. چکـن دوزنـده n. c. talis artifex *Bh.* et چکـن دوزی n. c. vestis acu picta et auro distincta *B.* et tale artificium *Bh.*; چـکـن کاری n. c. the making of چکن *Shaksp.*

چُکُندُر i. q. چغندر *B.*

چَکو pro چاکو q. v. *Shaksp.*

چَـکـو plectrum (زخمه) instrumenti musici, e. g. in hoc versu میر نظمی هروی poetae : مهیا شده بزمر خاص شهان ✿ سه تاری چکو زن چو خنیاگران *F.*

چَکُوچ et sec. *HK.* چَکُوچ [ô] coll. چـلـوچ instrumentum ferreum acutum et manubrio instructum lapidi molari acuendo; 2) acuere lapidem molarem; 3) i. q. چَکُش *B.*

چَکه وَچانَه futilia loquens (پـوچ گـوئـی) *Bh.*

چَکُوك [ô] portulaca (خـرفـه ar. بقلة الحمقا); 2) et چکوك i. q. چکاوك *B. F.*

چُکوك et چُکُوك [ô] coll. چغوك et چُکك passer *B. F.*

چُـکـوگ nom. herbae cuiusdam (بر اوت); 2) i. q. چزد gryllus *F.* sine exemplo.

چکـونـه avis alias کـروانـک dicta *F.* sine exemplo.

چگونَه pro چه گـونـه quomodo, qua ratione, quare? cf. Chr. Sch. 107, 346, Frag. 25, 6; 2) i. q. چنانچه *Bh.* Inde چگونگی (suff. ی) quidditas; qualitas, natura, proprietas rei (کیفیت وحقیقت چـیـزی) Gl. in Des. coll. *B.* s. v. اوچیزی et اباره; circumstance, manner *Shaksp.*; et چگونگی میانه constitutio corporis, temperamentum (کیفیت متوسطه که از امـتـزاج عناصر اربعه حاصل آید وآنرا مزاج گویند) Gl. in Des.

چَکَه coll. چکسه 2 parvus, exilis *B.* Vox a verbo چکیدن derivanda videtur.

چَکّه (a v. چکیدن) gutta, stilla (قطره) *B.*

چکی, vocales desunt, sec. *HK.* چَـکـی et چَکّی ferrum latum foramine instructum, in quo mola circumvertitur (کـه آسـیـا آنچه آسیا بـگـردد (بدان گردد *B.* in app.

یعنی حد آسیا وازین جا است که حد خانهرا [HK. چکی [چکی HK. گویند

چَکی i. q. سختیان F. sine exemplo.

چَکیدَن stillare (اندك اندك ریخته شدن) Bh. طملمق F. c. بـر ps. met. a) incidere in alqm (بر فلان افتادن); b) suspicionem habere de alqo (بـر فلان گـمـان بردن); c) firmum fieri, confirmari in alqo (بـر فلان ثابت شدن) B. in app. Cf. چهیدن.

چُکیدَن i. q. مکیدن sugere, unde چکیده suctus; cf. چوشیدن.

چَکیدَه part. praet. v. چَکیدن; 2) gutta Gl. in Des.; 3) clava (گرز) B. Inde چکیده خفقان n. c. met. gemitus dolore mixtus (ناله درد آمـیـز واین استعاره است نه لفظ مدہ بنغمه ما گوش خاطر ای (مقرری), e. g. مطرب ✿ چکیده خفقان قابل شنیدن نیست versus طالب آملی poetae; et چکیده جگر n. c. met. sanguis cordis (خون جگر); et چکیده خون n. c. met. vinum; et چکیده مـژه n. c. met. lacrimae (اشک) Bh.; et چکیدگی (suff. ی) i. q. چَکِش stillare; a drop; distillation J.

چُکیدَه part. praet. v. چُکیدن suctus B.

چکین i. q. چِکِن; 2) nom. regionis B.

چَل agger s. moles (بند) ante fluvium exstructa; 2) imp. verbi چلیدن ire q. v. B.; 3) medium maris (میـان دریا), e. g. in hoc مثنوی poetae میر نظمی : تـلاطم کرده مـوج از باد صرصر ✿ بکشتی راکبان گشتند مضطر ✿ کـه بـودند در چـل دریای عمان ✿ در آنچال گـشـتـه اند نـومـیـد از جان F.

چِل equus, cuius pes anterior dexter et posterior sinister albi sunt; 2) homo insipiens, stolidus; 3) e چهل decurtatum: quadraginta B. et abs. numerus magnus (وبر مطلق عدد کثیر نیز اطلاق کنند) Bh., quod probant etiam voces چل cum compositae, ut چل چراغ, چل ستون al.

چُل membrum genitale B.

چَلاس is, qui ante coenam (پـیـش از سفره) ex quavis olla vel patina paulum cibi assumit (انداختن) (ar. لوّاس); liguritor B.

چَلاك coll. چلانك 1 scarabaeus (سرگین گردانك ar. جـعـل) B.; 2) pro چلاك forma decurtata; 3) perspicillum (چـشـمـک) F., e. g. in hoc versu مـیـر نظمی poetae : نـدید از ضعف غـم از دردناکی ✿ که کرده چار چشمش با چلاکی F. Falso M. vocem چشمک interpretandi caussa additam vertit : „medicamentum oculi".

چَلالی et چِلالی corbis (سبد) gossipio glomerato et in fila reducto reponendo B.

چَلان (a v. چـلـیـدن) current. A letter of advice from a zamîndâr to government that his rents are ready to be paid, sometimes accompanying a remittance of the amount. An invoice J.

چَلانَک et چُلانَک i. q. چـلاك 1 scarabaeus; 2) coll. چلانک lusus quidam alias گـوزه گـردانـک dictus B.; aliae vocis formae sunt جدانک et جدارك. In app. lex. B. legitur : نـوعـی از بـازی بـاشـد که گوزه گـردانک است وبعضی گویند گوی گردانک است که خنفسا باشد.

چَلان کوه n. c. nom. montis in regno یمن B.

چُلاو a kind of dish Shaksp.; plain boiled rice J.

چَلَپ instrumentum musicum alias سنج dictum, i. e. duo orbes aerei (پارچهٔ برنج) et lati, qui inter se colliduntur B. (دو گردهٔ تنگ وپهن باشد از برنج که در بازیگاه ونقار خانه بـر هم زنند) Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahn. : بـرفتند نیمی گذشته زشب ✿ نه بانگ تبیره نه بـوق وچلب F.; 2) strepitus et tumultus; clamores (شور وغوغا); 3) turba, calamitas (فتنه) B.

چلپاسه genus lacertae (ضب وسوسمار) omnium minima etiam وزغه dicta; 2) sec. al. i. q. حربا chamaeleon, cuius venenum mortiferum est B. جانـوری که در هـنـد چهپکلی خوانند Bh., quam vocem hind.

چهپکلی s. چهپکی *Shaksp.* interpretatur: „a lizard"; cf. باشو.

چلپَکی et sec. *B.* in app. چَلپَل coll. چَرپَکی 2 panis tenuis in butyro assatus *B.*

چُلبُلَہ, sec. *F.* چُلپُلَہ festinatio (شتاب); 2) agitatio (اضطراب) *B.* Sec. *F.* lex. auctorem significat: agitatus, inquietus (مضطرب وبی آرام), quod probatur hoc versu ظهیر الدین فاریابی poetae: ای زنور رای تو خورشید ومه شد در حجاب ✿ وی زجود دست تو ابر بهاری چلپله *F.*; 3) res, quae remunerandi caussa alicui offertur; praemium (چیزی که بطریق انعام یا صلهء (شعر وجلدوی بکسی دهند) *B.*

چلتَہ pro چهل تہ n. c. a thick reduplicated coat for soldiers, or a coat of mail *Shaksp.*

چِل چراغ n. c. (quadraginta lucernae) arbor vel candelabrum argenteum, in quo multas candelas accendunt (نخلی چوبین (یا نقره که چراغان بسیار دران افروزند; 2) sec. al. genus tormentorum bellicorum (نوعی از آتشبازی) *Bh.*

چلچلَہ, sec. *F.* چُلچُلَہ, testudo (سنگ پشت); 2) milvus (غلیواج) *B. F.*

چِل دُختَران n. c. In *Bh.* lex. sic explicatur: گنبذیست در ولایت. Vox in appendice lex. *B.* recepta.

چِلسالَہ adi. c. quadraginta annos natus *J.*

چِل سُتون (quadraginta columnae) n. c. nom. aedificii multis columnis instructi (عمارتی که ستونهای بسیار داشته باشد) *Bh.*

چُلُش herba quaedam acida (ترش), qua in pultibus (آشها) utuntur *B.* ex *Bh.*

چلشته خور n. c., vocales desunt, is qui importunus vel molestus est in illum, a quo donum accepit (شخصی که از کسی منتفع شده وبعد آن بهمین توقع همیشه پیرامون (آن شخص گردد) *B.* in app.

a. p. چِل صُبح n. c. quadraginta tempora matutina (صباح), in quibus lutum Adami conformatum est (که تخمیر گل آدم کرده شده بود) *B.* in app.

چِلغُوزَہ [ô] i. q. جلغوزه q. v. *B.* Sec. *Bh.* primitive significat: abietis arbor et 2) *abs.* conus abiegineus (در اصل درخت صنوبر است از جهت آن که غوزه‌اش بسیار میباشد (وبکثرت استعمال بر بار آن اطلاق یافته *Bh.* Vox ex چل quadraginta et غوزه nux, conus, composita, quam ob caussam lectio جَلغوزَہ ex چلغوزه depravata videtur.

چَلَك coll. چالیك lusus puerilis آلاوه dictus *B.*

چِلْك et چُلْك cochlear ollae (کفچهء دیگ) *B.*; et چُلْك fusus, quo sericum torquetur *F.* ex محمودی sine exemplo.

چُلَك coll. چُكَك ligamen vel cingulum sericum; 2) glomus (کلافه) lanae arboreae (ریسمان) vel serici (ابریشم) *B.*

چِلُم num. ord., i. q. چِهِلُم quadragesimus *C.*; cf. چل 3.

چِلم i. q. چلیم q. v. *Bh.*

چِلمَرد n. c. (quadraginta viri) nom. pessuli lignei foribus occludendis ita dicti, quod quadraginta viri illum frangere non valent *SHL.* s. v. پانه 1. In lex. *Bh.* legitur: چلمرد باضافه از بعضی ثقات مسموع است که دو چوبی است سوراخ کرده که به پشت هر دو تخته در نصب کنند وچوبی دیگر دران اندازند برای استحکام, e. g. in hoc versu سلیم poetae: جمعی که بهند راندهء ایران اند ✿ چلمرد در سرای سنبلخان اند *Bh.* — Inde چِل مَردان the leather fixed to the vacant part of a saddle *Shaksp.*

چَلمَلَہ res in via inventa vel gratis accepta, gratuita; gratis (رایگان ومفت) *B.*

a. p. چِل مَنارَہ (quadraginta turres) palatium regis G'amgêdi sic descriptum: وآن یکصد وچهل ستون بوده وبر بالای آنها قصری ساخته بوده اند یکصد وشصت گز *B.*, cuius reliquiae habentur ruinae s.

parietinae urbis Persepolis; 2) *met.* thronus Salomonis *B.*

چَلَنجو qui vestes suas statim inquinat (چرکن وملوث گرداند) *B.*

چَلُوچ et چُلُوچ [*ô*] i. q. چکوچ 1 et 2 *B.*

چَلوچوب et چُلوچوب i. q. جلوچوب *B.*

چَلود, sec. *C.* جلود, oppidum, pagus maior (قصبه وبیوك كوی) *F.* sine exemplo.

چَلَوك funis collo equi alligari solitus *B.*

چُلوك funis, quo collum molae alligatur (دکرمان بوینند بغلدقلری ایپ) *F.* ex شرفنامه sine exemplo; cf. چَلَوك.

چَلونك nom. viri *B. F.*; 2) et sec. *F.* چَلَونك i. q. جلونك *B. F.*

چِلَّه et چِلَه *F. Bh.*, hind. چِلّا *Shaksp.*, i. q. تونه; 2) nervus arcus *B.*, qua significatione cum verbis بر کمان بستن, کردن, et vel افشاندن coniungitur *Bh.*, e. g. in hoc versu : تا بکمانت فلك این چله بست ✿ تیر خوانیت برون شد زشست *F.*; inde کمان حلقدرا چله کردن arcui nervum aptare; cf. خرکمان; et چله آهن n. c. catena, quae arcui leviori infigitur (زنجیری که بر کباده تعبیه کنند ودر عرف لیزم خوانند واهل کشتی بان ورزش نمایند) *Bh.*; cf. لیزم; et چله دار n. c. qui arcus conficit (کمان گر) *Bh.*; 3) (coll. چل quadraginta, suff. ه) tempus quadraginta dierum (چهل روزی), quo religiosi in angulo considentes ieiunium observant et precibus vacant *B.*, qua significatione cum verbo بر آوردن coniungitur *Bh.*; cf. پنجاهه; inde چله خانه n. c. domus, in qua religiosi (مرتاضان) quadraginta dies exercitiis vacant *Bh.*; et چله نشین n. c., q. v. s. پست 3 et lingua sodomitarum : penis *Bh.*; 4) quadraginta dies hiemis, in quibus rigidissimum frigus esse solet, e. g. in hoc versu شیخ سعدی poetae : زمستانست وراه از برف تندست ✿ سفر در چلهٔ وی نا پسندست; 5) quadraginta, aut pauciores etiam dies post partum mulieris, e. g. in hoc versu استاد عسجدی poetae : بر افشاندم خیو آلود چله در شکاف او ✿ چو پستان مادر اندر کام بچه خرد در چله *F.* Inde چلهٔ دی, cf. دی, quadraginta dies hiemis (اربعین شتا), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : زشیخ چله نشین دور باش وچلهٔ وی ✿ که هست چلهٔ دی سردتر زچلهٔ دی *F.*

چَلیپا ar. صلیب crux; 2) sec. al. res quadrangularis (سه گوشه) ex auro, argento, simil. confecta, quam Brahmani et Indi in funiculo cinguli gestant (وبر رشتهٔ زنار کشند); 3) quaevis linea inflexa, incurva (خط منحنی); 4) *met.* cirrus, cincinnus (زلف) amatae *B.*; (کج ومنحرف) (چون زلف چلیپا وخط چلیپا) *Bh.* Inde چلیپای فلك *met.* figura, quae oritur, si lineae eclipticae et aequatoris se secant (شکلی که از تقاطع خط محور وخط معدل النهار حاصل شود) *B.* in app.

چَلیدَن (s. चल्) ire (رفتن) *B.*; cf. چَل 2; 2) decere, convenire (لایق وسزاوار بودن) *Bh.* In utroque lex. *Bh.* et *F.* haec exempla afferuntur : versus امیر خسرو poetae : از چل چل توپای من زاد شد ✿ کچل من خود نمیچلم تو اگر میچلی et versus حکیم ناصر خسرو poetae : بچل اگرچه غرقهٔ از فضل او ✿ بعلم کوش [از جهل خود] نمید مباش *Bh.*] [*Bh.* وازین غرق جهل بیرون چل] شو *F.*; addit *Bh.* lex. auctor versum میر نجات poetae : عالمیرا بکشی گر زجفا میچلدت ✿ هرچه خواهی بکن ای شوخ بما میچلدت *Bh.*; 3) celeritate uti, promtum esse (چالاك ایلمك) *F.* sine exemplo; 4) rodere dentibus (کمرمك وکومك), *uti canis os, equus capistrum solet F.* sine exemplo.

چَلیدَه i. q. جلیده *F.*

چِلیم et چِلِم caput fumisugii, in quo tabacum ardet (همان که تنباکو در آن کرده آتش بران گذارند), e. g. in hoc versu باقر کاشی poetae : ما چو طغرا بهواداری مینا مثلیم ✿ دستیار نی بد بوی چلیم اینجا کیست *Bh.*

چَمْ imp. v. چمیدن; 2) incessus in latus deflectens, mollior et superbientis, ostentantis et amantis; 3) delictum, crimen (جرم وگناه) *(quasi deflectere, declinare ab eo quod rectum est)*; 4) coll. s. चम् cibus potusque (خوردن وآشامیدن); 5) significatio, sensus (معنی); 6) discus (طبق) latus ex viminibus contextus, quo frumentum spargitur et mundatur; 7) rudicula s. cochlear ligneum maius (آب گردان بزرگ چوبی), opp. minori, quod چمچه dicitur; 8) dialecto incolarum مرو شاهجان et دار المرز : oculus (qua significatione e چشم s. چَشْم 1 decurtatum videtur); 9) pectus (سینه); 10) vestis aestiva (جامهء تابستانی); 11) nom. loci (محله) in urbe Jazd *B.*; نام جائی در تفت که از مضافات یزد است *Bh.*; 12) adi. inflexus, incurvus; inde via flexuosa (خمیده وراههای پر پیچ وخم); 13) dispositus, adornatus (ساخته وآراسته); 14) collectus, comparatus (اندوخته) *B.*

چَمْ muscus aquaticus (جل وزغ) *B.*

چُمْ vaniloquentia, ostentatio (لاف زدن وتفاخر کردن); 2) animal (حیوان که مطلق جاندار است); 3) vinacea (ثفل انگوری), quae succo uvarum expresso restant; 4) coll. چشم 3 et چشام granum nigrum, quo in collyriis utuntur; 5) frigus (سردی) vehemens *B.*

چَماچَمْ et چُماچُمْ i. q. پیشانی *B.*

چُماق coll. چوماق clava ferrea sexangula (شش پره) *B.*; cf. H. pr. reg. 9 vs.; 2) nostris temporibus : fustis capite nodato (چوبدست سر گره دار) *B.*, چوب سر کج که در درازی مانند عصا بود واز چوب بادام تلخ باشد که نگاهداشتن آن در مذهب امامیه مسنون است *Bh.*; 3) coll. چم 7 cochlear (کفچه) *F.* ex نعمة الله sine exemplo; 4) penis (آلت تناسل) *Bh.*

چَمان et sec. *Bh.* چَمّان part. praes. v. چمیدن, fastuose, cum fastu incedens; 2) *met.* coll. چَمانه 2 poculum vini *Bh. B.*; 3) consessus privatus *pec.* principis aut magnatum (مجلس خاص), e. g. in hoc versu مبیر نظمی poetae : بخلوت سرایش چمان کرده اند ✿ که ذوق وصالش نهان کرده اند *F.*

چَمانْچی (suff. چی) urceus (کوزه) vinarius orificio angusto, ventre ampliore *B.*

چَمانَه et sec. *Bh.* چَمّانَه (suff. ه) i. q. چمان 1 *Bh.*; 2) *met.* i. q. چمان 2 *Bh. B.* et 3) dimidium cucurbitae pictum (نصف کدوی نقاشی کرده) et in vas potorium formatum *B.*

چُمانَه coll. چُم 2 animal *B. F.*; 2) coll. چُمانه medium, e. g. in hoc versu مبیر نظمی poetae : دران گلشن سرای ی بهانه ✿ چو سروی سر کشیده در چمانه; 3) i. q. چَمانه poculum vini (پیالهء شراب) *F.*

چَمانی (suff. ی) coll. چمان 1 cum fastu incedens (خرامان) *B.*; incessus titubans ebrii instar (مستانه صالنمق) *F.* ex شرفنامه sine exemplo; 2) coll. جُمانی pocillator *B. F.*

چَمانیدَن caussale verbi چمیدن q. v. (بدر سیر وخرام آوردن) *B.*; cf. Schahn. ed. Mohl. I, p. 146, 394, ubi Mohl. verbo چمانیدن intransitivam significationem tribuit; 2) i. q. چمیدن q. v. (خرامیدن) *F.* sine exemplo et *B.* in app.

چَم پَریشی adi. c. dubius, ambiguus (متفاوت یعنی مشکک) *B.* in app. Vox proprie significare videtur : „sensum (چم 5) confusum habens“.

چَمْتاك coll. چمناك et چمشاك et چَمتَك coll. چمنك et چمشك tegmen pedum, calceus *B.*

چَمچاخ inflexus, incurvus (خمیده) *B.*

چَمچاق i. q. چاخماخ s. چاخماق 1 *HK.*

چَمچُرغَه genus scuticae, flagelli (تازیانه وقامچی); 2) funis (رشته), e quo flagellum contexitur *B. F. SHL. HK.* Aliae vocis formae چچرغه in lex. *SHL.* et *HK.* et چُبچُرغه in lex. *F.* fortasse mendosae sunt.

چمچم i. q. چُمچُم 1 *B.*; 2) pro چام چام valde inflexus, incurvus (منحنی) *Bh.*

چُمچُم coll. چَمر 2 incessus mollior et fastuosior (رفتار وخرام); 2) ungula (سم) equi, muli, asini, bovis, simil.; 3) i. q. جُمجُم q. v. *B.*

چُمچُمَه sonitus pedis incedentis *B.*

چمچه (suff. چه) n. diminut. vocis چمر, cochlear ligneum parvum *B.* turc. قاشق *Bh.*; unde چمچه ساز qui cochlearia conficit *Bh.*; cf. کپچه et کفچه. In *F.* lex. legitur چُمچه, quod praeter cochlear lexici auctor etiam significare dicit: a) poculum ligneum (اغاج قدح) et b) scutella lignea (اغاج چناق) *F.* sine exemplo.

چَمخاخ i. q. چمچاق *HK.*; cf. چخماخ.

t. چمدک vellicatio (hind. چُتکی) *B.* in appendice.

چَمَر manifestus, palam (آشکارا وپیدا) Gl. in Des.

چَمراس signum, miraculum (ar. آية pl. آيات) *B.* Gl. in Des.

چَمْش i. q. چشم (e quo literis ش et م transpositis ortum videtur coll. چمشه pro چشمه) oculus et granum nigrum subtile in collyriis adhibitum; 2) incessus mollior et fastuosior *B.*, qua significatione a v. چمیدن ope suff. ش formatum et pro چَمِش positum videtur.

چَمِش (suff. ش) incessus mollior et fastuosior (خرام ورفتار بناز) *Bh.*; cf. چَمْش 2.

چَمشاك et چَمشَک i. q. چمتاك s. چمتک *B.*

چَمشَه fons *B.* Vox ex چشمه orta videtur, ut چمش ex چشم, literis ش et م transpositis.

چَمَک vires, potentia; 2) augmentum, incrementum (بیشی وافزونی); 3) excellentia, praestantia, principatus (پیش دستی); 4) magnificentia, dignitas (فرّ وشان وشوکت) *B.*

چَمسلان nom. unius portae urbis Ispahân (اصفهان), e. g. in hoc versu حکیم شفائی poetae Vezirum محمد مؤمن perstringentis: ☆ مومن هللم بازی چملان بکجا رفت پاکاری صد در صد کرمان بکجا رفت *F.*

چَملول oscillum *F.* Ex چنبلول contractum videtur.

چَمَن hortus (باغ وبستان); rosetum (گلزار); locus viridis et amoenus, pratum (زمین سبز وخرم); 2) area horti et via utrinque arboribus septa et pulvini vel areolae hortenses (صحن باغ وخیابان وبلندیهای اطراف زمینی که در میان آن چیزی کاشته ودختی صف صف بتمش *B.* (باشند اغاجلرك آراسی گذرگاه اوله ودخی اغاجلی مکان که آلتی چایر اوله *F.* coll. variis interpretationibus, quae ex lex. *Bh.* desumtae hic sequuntur: نشیب گاه میان باغ که پیرامون آن درختان نشانند ودر میانه آن گلها ورياحين كارند قوسی گوید چمن مکانیرا گویند که جهت نشیمن در وسط باغ وخیابان از رياحين وسر برگه [?] ومرغ مثلا سبز کنند وبدور آن یا بدو طرف آن درختان نشانند وبعضی اطلاق چمن بران سبزه معهود نمایند نه بر مکان وجمعی که استعمال لفظ چمنزار می نمایند چنانچه در زبان فارسی گویان روم متعارفست مقصود ایشان از چمن معنی اخیر است ودر کتاب اسدی چمن راهی باشد در میان باغ ومیان درختان که از هر دو جانب درخت نشانده باشند ومقدار جای نشستن گاهی گذاشته باشند یا از رياحين پر کنند انتهی وخان آرزو میفرمایند که تحقیق پیش فقیر آنست که چمن جای باشد که در میان آن چیزها کارند وجای نشستن هرگز نیست وخصوصیت بباغ ندارد بر کشتزار نیز اطلاق کنند چنانکه کشت زعفرانرا چمن زعفران گویند *Bh.*; cf. etiam پشت چمن et پشتهء باغ; 3) coll. چمند et چمیدن equus egregie et placide incedens (خوش

s. چمــن آرای Inde .B (رفتار ونــرم رفتار .Bh چمن طـراز .s چمن ساز .s چمن پیرای et sec. *Shaksp.* چمن بـنــد n. c. hortulanus (باغـبــان); et چمن آسوده مـرغان n. c. aves, quae in horto cantui vacant (مـرغانی که در چمن زمـزمه پـرداز باشند) opp. مرغان گرفتار; et چمن افروز n. c. i. q. بستان افروز; et چمنْ رمیده adi. c., quae ex horto aufugit, avis, pro از چمن رمیده, ut dicunt etiam خانه رمـیـده pro از خانه رمیده *Bh.*; et چَمن زار et چمنستان (suff. زار et ستان) loca herbosa, viridaria *M.*; cf. Spieg. Chr. 143, med.; et چمن صُفّه n. c. sedile hortense *M.*; et چمن طـبـع n. c. *met.* is, cuius natura varii generis est (کسی که طبعش بسیار رنگـیـن بـود); et چمن سیر n. c., qui in hortis deambulat *Bh.*

چمْنا mulus (استر ar. بغل) *B.*

چَمناك i. q. چمتاك *B.*

چَمَند i. q. جمند *B.* Alia lectio.

چَمَنده part. praes. verbi چمیدن *B.* in app.; 2) i. q. چـرنـده pascens animal *F.* sine exemplo.

چَمنَك i. q. چمناك *B.*

چَمَنی (suff. ی) genus coloris viridis (نوعی از رنـگ سبز واین از اهــل زبان به تحقیق پیوسته) *Bh.*

چَموش coll. جموش, e quo ar. شموش equus vel mulus calcitrans, sternax; 2) i. q. چاموش, e quo decurtatum est *B.*; cf. جموش.

چَـمـی (suff. ی) pl. چمیان coll. چمر 5 ad sensum, interiorem rei conditionem pertinens, verus, respondens مـعـنـوی pl. معنویان et opp. صوری *B.* Gl. in Des.

چَمیدَن incedere mollius et in latus deflectens more superbientis, ostentantis et amantis (خرامان بـراه رفتن); 2) inclinare (میل کردن) *B.* مـیـل ایتمك *F.*, e. g. in hoc versu عمعق بخاری poetae : چمیدنت سوی دشمن بـر غم من تا کی ✿ بگیرم چنگك بچنگك وبـاخـواه ساغـر مـی *F.*; 3) verti, converti (بر گشتن); 4) contorqueri, incurvari (پـیـچ وخـم خوردن) *B.* خـم خوردن *F.* ex تحفة الاحباب. Quam denique *M.* ex *F.* offert significatio „bibere vinum vel alium potum inebriantem" in *F.* lex. deest, sed legitur in *C.* lex. et niti videtur significatione 4 vocis چَم.

چَمیدَه part. praet. v. چمیدن *B.*; 2) acinus uvarum (واوزم چکردکی معناسنه ده رسیدهٔ نظردر) *F.* sine exemplo.

چَمیز *F.* et چَمین vocis چامین q. v. forma decurtata *B.*

چن pro چین imp. verbi چیدن, cuius forma decurtata est چـدن, e. g. in hoc versu Schahn. : گلستان که امـروز گردد بهار ✿ تو فردا چنی گل نیاید بکار Gl. Sch.

چُن pro چون forma decurtata *B.* in app.; 2) ex چُنان decurtatum *HK.*

چَـنــاب i. q. جاتاغ q. v. (کلیچهٔ خیمه); 2) nom. fluvii celebris in provincia پنجاب [*F.* سنجان] *B. F.*

چَناچَن sonitus sagittarum, quae continuo iaciuntur *B.*

چَناغ i. q. جَناغ s. جَناغ 3 *F.* Alia lectio.

چناغ crumena duplex (ایـکـی طبقه کیسه) serica, in cuius una parte moneta aurea, in altera vero argentea reponi solet, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : از عطاهای بینهایـت او ✿ جیب عالـم زسیـم وزر چـو چناغ *F.*

چَنار minus recte چنار (اصحی جیم مفتوحه ایله در اما مشهوری مکسور استعمال اولنور *F.* coll. چَـنــار et phlv. tschenar, arbor quaedam celebris, magna et virgas s. venas possidens (جـوهـر دار); platanus orientalis; cf. ar. صنـار et دلـب; 2) circulus (حـلـقـه) aliave res in manibus et pedibus mulierum picta et cypro (حـنـا) tincta *B.*

چَنار ومَنار a. p. vox in gravissimis conviciis

vel maledictis adhibita i. e. „platanus et turris“ *sint in loco turpissimo hominis* (کلمه ایست که در دشنام غلیظ وشتم شدید استعمال کنند یعنی چنار ومنار در بترجای فلان وفلان), unde dicitur etiam چنار دادم et منار دادم, e. g. in hisce versibus محمد رضا فکری شفای poetae, quibus perstringitur: صبا بگو به محمد رضا که دیگر بار ✿ ممد گرفتم وروغن زدم چنار ومنار ✿ حمکه او چو بشکنند ناهار ✿ پیش دندان کنند چنار ومنر; 2) perturbatus, perculsus, attonitus (آواره وسر گردان), e. g. in hoc versu: کهی بکابل وگاهی بهند پی تقصیر ✿ سپهر سفله چنار ومنار کرد مرا *Bh.*

چَناغ, sec. *F.* چُناغ, genus piscis *B.*

چُناغ et چُناق coll. جَـناغ 3 arcus sellae equestris (ایـر قاشی); 2) coll. جُـنـاغ 2 poculum; 3) coll. چَـنـاغ silurus, piscis (یاین بالغی) *F.*

چُناك aviarium (t. کومس) *F.* sine exemplo.

چَنال i. q. چنار 1 platanus orientalis *B.*

چـنـان labor, opera, studium (کوشیدن); 2) nom. loci *B.*

چُنان pro چون آن s. چونان talis Chr. Sch. 6, 73, Spieg. Chr. 68, 3; 2) sequente که i. e. چـنـان که s. چنانکه tali modo, ita, ut; et i. q. چـنـان چـون quemadmodum, sicut (*germ.* so wie), e. g. Spieg. Chr. 3, 8. 10, 20, Frag. 20, 2, coll. چنان کش بفرمود „sicut illi mandaverat“ Chr. Sch. 61, 452 et 88, 14, Spieg. Chr. 18, 9. 21 med., qua significatione etiam چنانچه legitur, e. g. Spieg. Chr. 11, fin., 84, 11, Anv. Soh. 67 vs. 18. Inde آنچنان praeposito pron. dem. i. q. چنان; et آنچنانکه i. q. چنانکه. Cf. چنین.

چُنانَه i. q. جَنابَه genus ludi (وای دیند دیرلر) (بر اویوندر) *F.* sine exemplo. Varia lectio videtur.

چَناهَن et چَنانْهَن vox laudandi et approbandi, significans i. q. آفرین et بارك الله macte esto, o te felicem! *B.* Male in *F.* lex. legitur چَنازْهَن sine exemplo.

چَـنـانـیـدَن i. q. verbum چـنـیـدن vel transitivum eius *C.*

چُناوَر nom. urbis in ختن *F.* sine exemplo.

چَناهَن i. q. چنانهن *B.*

h. چَـنـپـا nom. floris flavi similis iasmino (زنبق) albo, qui in Hindûstân abundat et etiam رای چـنـپـا appellatur. Vox hindust. *B.*; the name of a flowering tree [Michelia champaca] *Shaksp.* coll. s. चम्पक the flower of the *Champa* Wils.

چَنبَر circuitus s. linea circumcurrens, circulus (محیط دائره وحلقه) rei rotundae, ut tympani (دف), cribri (غـربـال), al. *B.* حلقه ومحیط دائـره وظـرف مدور هرچه گرد ومیان تهی باشد *SHL.* Coniungitur cum verbis گـشـادن et دریدن et گسستن *Bh.*; 2) orbem ducere, circulum facere (دور کردن وچـرخ زدن); 3) vinctum, captivum esse, captivitas (قـیـد وگرفتار بودن) *B.* Inde چنبرِ چـرخ circulus orbis et conversio orbis (منطقه ودور چـرخ وگردش چـرخ) *B.* in app.; چنبرِ خنجر circulus pugione similive instrumento factus, quem traiiciunt praestigiatores (حلقه که از خنجرها وامثال آن ساخته بازیگران ورسن بازان ازان بگذرند) *Bh.*; چنبرِ دوش clavicula (استخوان گـرد) *Bh.*; چنبرِ کبود *met.* ar. (تـرقـوه) گردن sphaera prima *B.* in app.; چـنـبـرِ گردن a) vinculum colli; b) numella *C. Shaksp.*; c) i. q. چنبر دوش clavicula *Bh.*; چـنـبـرِ مینا *met.* coelum *B.*

چَـنـبَـری (suff. ی) rotundus, orbicularis *Shaksp.*

چُنبَك, sec. *F.* چُنبَك (a v. چُنبیدن suff. ك) surgere, salire, exsultatio (خـیـز کردن وجستن); 2) magnes lapis (سـنـگ آهـن ربـا) *B.*

چُنبُل mendicus (گدا); inde چُنبُلی (suff. ی) mendicatio, indigentia *B.*

چَنبَلول i. q. جنبلول *F.*; cf. چملول.

چَنبور et چُنبور lorum angulo freni annexum (پالهنگ ar. مقود) *B.*

چَنبَه et چُنبَه quodvis lignum crassum (چوب گنده), ut pessulus ianuae, malleus ligneus fullonum, pedum pastoris, ridica s. pedamen vitis; 2) lignum maius (ar. مقلاة), quo utuntur in lusu puerili آلاوه dicto, oppositum alteri minori, quod پل nominatur; 3) *met.* homo durus, severus (ناهموار ودرشت) *B.*

چُنبیدَن (s. चंप् s. कंप्) coll. جنبیدن surgere, salire (جستن وخیز کردن); 2) aufugere (گریختن) *B.*

چَنچَلَه et چَنچولی (s. चचल) coll. چبچله oscillum (باد پیچ) *B.*

چَنچ i. q. چیچ q. v. *B. F.* Varia lectio videtur.

چَند numerum indefinitum (غیر معین) significat ut اند *B. Bh.*, scil. ab uno ad quinque vel sec. al. ad novem, respondens ar. بضع aliquot, multi *B. Bh.*; cf. چنده et چندی. In usu etiam est plur. چندها (مزید علیه چند برای طلب تعین زمان است), e. g. in hoc versu ظهوری poetae: یکبار بر مرادم نشکفت غنچه دل ۞ گشادی چند وصالی تا چندها بکریم *Bh.* Vox چند aut praeponitur substantivo singularis numeri ad normam compositi, e. g. چند روز s. یک چند روز aliquot dies; چند مردم multi homines, qua in compositione etiam scriptores antiqui substantivum plurali numero ponunt (بعد از چند صیغه جمع آوردن در میان قدما متعارف است اما در کلام متاخرین یافته نشده), e. g. چند رسوم in hoc hem. انوری poetae: تا درین هر دو کنون چند رسوم عجبست *Bh.*, et articulus indefinitus ی— substantivo affigi potest, e. g. چند روزی; aut چند sequitur substantivum singularis numeri, cui articulus indefinitus ی— affigitur, e. g. درمی چند aliquot numi, شبی چند aliquot noctes, کلمهء چند multa verba, qua in constructione interdum etiam دو سه nomini substantivo, quod articulo indefinito insignitum est, praecedere potest, ut dicant, e. g. دو سه روزی چند pro روزی چند (باید دانست که چنانچه روزی چند وچند روزی محاوره مقریست گاهی دو سه روزی چند ومانند آن نیز گویند وافاده همان معنی میکند) *Bh.* Vocis چند construendi rationem sic explicat lex. *Bh.* auctor: باید دانست که تمیز چند گاهی جمع آید وگاهی مفرد وگاهی مقدم وگاهی موخر وگاهی نکره وگاهی معروف coll. Instit. ling. pers. §. 404; 2) part. interrogat. a) quot? et b) i. q. تا چند quousque, quam diu (تا بکی وتاکی) *B.*; cf. Gul. 60, 6. 66, 15. 90, 6. 123, 2. 155, 1. Spieg. Chr. 6, 11, coll. Instit. ling. pers. §. 518; 3) coniunctio i. q. هر چند s. هر چند که quantumvis, quamvis, licet *B.*; cf. Gul. 101, 8, Spieg. Chr. 5, 9. 7, 5; 4) i. q. هرچه quodcunque *B.* — Inde چند در چند several, various *Shaksp.*

چَندا (suff. ا) quantum, quot? *F.*; cf. چند.

h. p. چَنڈال coll. hind. چنڈال, s. चाण्डाल, i. q. جندال 1 homo infimi ordinis, qui res immundas et sordidas aufert (ar. کنّاس et hind. حلال خور) *B.*; 2) custos, vigil nocturnus, quia custodis munus tali hominum ordini traditum est *Bh.* Notatu digna sunt, quae de voce چنڈال in lex. *Bh.* leguntur: بزبان کشمیر به معنی نگاهبان وتحقیق آنست که لفظ هندیست وبدال هندی ومعنی اصلی آن بزبان مذکور فرومایه‌ترین مردم واینها اکثر بپاسداری ونگاهبانی قریات ومواضع مامور باشند ودر اصل شیوه اینها خوك بانی بوده واینکه از مدتی بر در سلاطین وامرای هند قومی

باشند که آنهارا خدمتیه گویند در اصل چندال بوده اند از عهد اکبر پادشاه این خدمت برین قوم مقرر شده وطرف مقابل ایشان گروهی دیگر است مسمی بکَلال واینها شراب فروش اند میگویند که در عهد پادشاه مذکور شراب وگوشت خوك حلال شده بود واین دو فرقه مامور بودند که هر دو جنسرا فروخته نگاهبانی دروازه مینموده باشند ازان باز دربانی سلاطین بعهده این دو فرقه سك طینت قرار یافته اگرچه آن رسم نا مشروع بر طرف شد وتفصیل آن در تاریخ بداونی مذکور است.

چَندان coll. چندن et چـنـدل (s. चन्दन) santalum (صندل); 2) sec. al. aliud lignum suave olens, e regione زره Sîstâniae allatum; 3) nom. urbis magnae Sinensis *B.*

چَندان (ex چند et آن) sequente nomine: tot, tantus (آنقدر) et *abs.* tantum, eo usque, tam diu (تا آنزمان), qua utraque significatione semper sequitur کجا s. که, quam, e. g. Schahn. I, 154, 490, ed. Mohl. (بهر تقدیر کاف بیانه بعد آن ناچار است) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 1 fin. 16, 8. 27 med., H. Sam. 134, 17, H. Selg' 227, med. coll. دو صد چندان عیوبت بر شمارد „ducenta totidem vitia de te enarrabit“ scil. quot primum laudes Gul. 173, 11; 2) adv. admodum, valde, e. g. در کوزه که چندان خوب نبود „in hydria, quae admodum pulcra non erat“ H. Sam. 42 et وثبت آن دربن اوراق چندان بعید ننمود „illamque (narrationem) in hisce foliis consignare non ita alienum visum est“ Mirkhond in Wilk. Chr. 136 fin. coll. چندان چست نیست „parum aptum est“. Sec. Nam. 161, 14. — Inde چندانی cum suff. ی indefinito (بیای تنکیر بمعنی هر قدر), e. g. in hoc versu: عمر چندانی که کم باشد پریشانی کم است ✿ زلف کی بودی پریشان گر بمن بودی دراز *Bh.*; et چندانکه a) quantumvis, licet, etsi H. Sam. 132, 7; b) simulac Gul. 19, 16. 35, 9. 56, 6. 103, 18, Anv. Soh. 70, 12. 87, vs. 15, qua significatione etiam چندانچه legitur.

چَنداوُل (coll. hind. چـنـداول, unde forma contracta چندول, the rear guard *Shaksp.*), alia forma vocis چغداول q. v. *B.*

چُندُر forma ex چغندر decurtata *B.*

چَندفَند metus, timor (بیم ونهیب) *B.*

چَندَل et چَندَن i. q. چندان 1 santalum *B.* Sec. *F.* vox چندن etiam significat i. q. چنده 2 scutica; et i. q. چندان pro چند آن, e quo decurtatum est *F.* sine exemplo.

چَند مَرَنه (suff. ه) quantum aliquot hominibus satis vel conveniens et aptum est (سزاور وکافی وموازنه) *B.* برابر چند مرد *Bh.*

چَندَه (suff. ه) i. q. چند aliquot, multi *B.*; مقدار وکمیت هرچیز Gl. in Des.; 2) scutica (دوکنج وقمچی) *F.* sine exemplo.

چَندی (suff. ی) i. q. چند aliquot, multi; 2) multum *B.*; cf. Frag. 20, 23, Chr. Sch. 22, 280 et de tempore: diu Frag. 31, 3. Inde چندی گشتن plures, magno numero fieri Chr. Sch. 7, 89.

چَندین (ex چند et این) i. q. چندی et چندان; cf. Frag. 20, 1, Spieg. Chr. 91, 7. 102, 9. Praecedere solet substantivo singularis numeri, quod tamen etiam, ut post چند, plurali numero ponunt scriptores *Bh.*, e. g. in hoc versu poetae: محمد قلی میلی فروتر زبخل وفزونتر زهمت ✿ نشیب وفرازش بچندین مراتب *Bh.*

چَنغوت i. q. جبغوت tomentum *B.* Mendosa lectio videtur چنغوب quod offert *F.* et *J.* recepit.

چَنگ inflexus, incurvus (منحنی وخمیده) *B.*, e. g. چنگ پشت curvus dorso, inde 2) paralysi manus vel pedis laborans (مردم شل) *B.*; بمعنی شل چنانچه گویند دست فلانی چنگ شد *Bh.*; 3) coll. چنگک *gen.* uncus (قلاب) et *spec.* uncus, quo elephas propellitur (کجك); 4) unguis (چنگال) avium aliorumque anima-

lium; 5) pugnus (پنجه وانگشتان مردم *B.*, quam metaphoricam significationem dicit *F.* lex. auctor; inde بچنگ آوردن manum iniicere alicui, prehendere, capere alqm c. acc. p. Chr. Sch. 12, 161, Spieg. Chr. 47 l. ult. 86, 19; 6) nom. instrumenti musici noti, quo feminae maxime utuntur (سازی مشهور که بیشتر زنان نوازند) *B.*, a forma illius incurva sic dicti (هر چیز خمیده ومنحنی ولهذا اطلاق آن بر ساز معروف که همین نام دارد) *Bh.*; مزامیردن بر نوعدر که غایت شهرتی واردر *F.*, i. e. cithara vel harpa ar. صنج dicta; cf. Pend. 243 et زال موسیه; 7) coll. ارجنگ i. q. ارتنگ q. v. *B.* Sequenti versu پیران چنگ پشت : poetae حکیم سوزنی وجوانان چنگ زلف ☆ در چنگ جام باده ودر گوش بانگ چنگ vox چنگ significationibus 1, 3, 5 et 6 usurpata est *F. Bh.*

Phrases:

ناخن بر دل زدن i. q. چَنگ بَر دِل زَدَن q. v. *Bh.*

چَنگ دَر نای نِهادَن i. e. manum gutturi immittere; gulam constringere (گلو فشردن) *B.* in app. *met.* nihil edere, quo summa avaritia (ممسکی) significatur *SHL. HK.*

چِنگ, sec. *F.* چِنک coll. چُنک et s. चञ्चु s. चञ्चु rostrum (منقار) avis; 2) cuspis (نوك) hastae, sagittae, simil. *B.*; 3) calcar (مهماز ومهموز ومهمیز) *F.* sine exemplo.

چُنَك i. q. چِنگ 1 rostrum avis *B.*

چُنْگ verbum, sermo (سخن وگفتار); 2) lectio (بر چیدن) granorum e terra, quam avis facit; 3) i. q. چُنگ 2 navis magna (کشتی وجهاز بزرگ) *B.*

خرچنگ (suff. ار) coll. چنگار 1 cancer (سرطان) *B.* Sec. *F.* a) i. q. زنگار s. زنگار, lit. ز cum چ permutata; b) maculis distinctus *equus* (پول پول منقش اولان آتدر) *F.*, qui valde aestimatur *F.*, e. g. in hoc versu سواری آمد بفرّ : poetae میر نظمی وهیبت ☆ که زیرش اسب چنگار خوب صورت *F.*

چَنگال (suff. ال de quo *Bh.* lex. auctor animadvertit : کلمه ال برای نسبت بود) coll. چنگ 4 et 5 et چَنگُل unguis; pugnus (پنجهء مردم وجانوران دیگر) *B.*; 2) homo medio corpore gracilis (باریك میان); 3) coll. خنگار et خبکال i. q. جُنگال scopus sagittariorum; 4) et چنگالی (s. चूर्णिका) panis calidus, butyro pinguis et dulcedine conditus; placenta dulciaria (نان گرمی که با روغن وشیرینی در مالیده که یکدیگر مالیده باشند) *B.*; از نان وروغن وشیرینی سازند *Bh.*

چَنگال خَوش et چَنگالخوست *F.* et چَنگالخوان n. c. i. q. چنگال 4 placenta dulciaria; 2) res quaevis fricata vel contrita (که هرچه بچنگال در هم مالیده باشند) *B.*; مالیده باشند *Bh.*

چنگاله (suff. ه) i. q. چنگال 1 unguis; pugnus *F.*

چَنگالی i. q. چَنگال 4 placenta dulciaria *B.*; 2) i. q. چنگالخوست 2 *F.*; 3) (suff. ی) confector placentarum, quae چنگال dicuntur (مالیده گر) *Bh.*

چَنگدو nom. urbis Sinensis *B.*

چَنگ دَهن n. c. nom. instrumenti ferrei, quod in os immissum digitis pulsatur (سازی آهنین که بدهن گذاشته بانگشت نوازند), hind. مُهچَنگ (a jew's-harp *Shaksp.*) dictum; crembalum *Bh.*

چَنگ رُبعی s. چَنگ رُبع وَش a. p. instrumentum musicum چنگ dictum quadrantis formam instar astrolabii habens (چنگی که مانند اسطرلاب ربعی باشد) *SHL. B.* in app.

چَنگرَنگاچه nom. Brahmani cuiusdam sapientissimi (برهمنی دانشمند وعالم وعامل) Gl. in Des.

چِنگز i. q. چنگیز *F. HK. B.* in app.

چِنگِش nom. athletae Turaniensis, qui in

auxilium Afrasiyâbi venit et ab Rustamo occisus est *B*.

چَنْگَک (suff. ک) *gen.* uncus; 2) *spec.* uncus, quo elephas propellitur *B.*; cf. چَنگ 3.

چَـنْـگَـل i. q. جـنـگـل et چـنـگَـلستـان i. q. جنگلستان *F.* Alia lectio.

چَـنـگُـل i. q. چَنگال 1 unguis; pugnus *B.* Sec. *Bh.* vox چنگل est nom. diminutivum (مصغر) vocis چنگ *Bh.*

چَنگَلانی s. چَنگَلاهی s. چَنگَلائی milvus *B.* Eaedem vocis formae etiam lit. ج scriptae leguntur.

جنگلوک چَنگَلُوک [ó] et sec. *F.* چَنگَلول i. q. *B.*; cf. چنگوک; e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : بـد خواه فلک خسرو دارای ملک گـیـر ✿ باشد زدرد ورنج همیشه چو چنگلول *F.*

چـنـگَـلـه coll. چَـنْـگ 3. 4. 5 et 6 uncus; 2) unguis; 3) pugnus; 4) cithara, harpa *B.*

چنگله coma crispa (مـوی مـرغوله ومجعد vel جعد opp. سبط) *B.*

چَنگِ مُرغ n. c. unguis avis; 2) tegumentum sellae equestris (ایـرک صاغریلق) *F.* sine exemplo.

چَنگِ مَریَم herba quaedam similis illi, quae پنج انگشت dicitur *B.*, alias بخور مریم dicta *F.* q. v.

چَنگْوان et چَنگُوان nom. urbis in Hindûstân *B*.

چَنگُوک i. q. جنگوک *B.*; cf. چنگلوک.

چَنگَه nom. regis cuiusdam libidinosi, qui quodam die a fratre puellae, quam stuprandi caussa ad se invitavit, pugione interfectus est, quem diem festum agunt et عید چنگه dicunt *B.*

چَنگی (suff. ی) harpicen, psaltes, citharoedus (نوازندهء چنگ که مطرب باشد) *SHL. HK.* چنگ نواز *Bh.*

چنگیز C'ingizkhân, nom. regis celebrati Mongolorum, cuius res gestae in libro historico طبقات ناصری inscripto copiosius enarrantur *F.*; واو شریعتی بـنـا نهاده بـود وتوره نام کرده *B.* in app.

چُنو pro چون او *B.*

چُنودِ پُل n. c. pons Gehennae *B.*; cf. vocem zend-pazendicam چـیـنـود aliasque vocis formas s. v. جنبور allatas.

چَنَه pro چانه mentum *B.*

چِنَه pro چینه *B.* et چِنَهدان pro چینهدان *F.*

چَنیبَه cor (ar. قلب دل) *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : عدو گرچه بر حیله قادر بـود ✿ ندارد چنیبه که ظاهـر بود *F.*; cf. چَنین.

چَنیدَن i. q. چکیدن stillare, e. g. in hoc versu مـیـر نظمی poetae : زکـویش صبا چون وزیدن گـرفت ✿ سرشکم زدیده چنیدن گرفت *F.* Falsa lectio esse potest.

چَنیدَن i. q. چیدن et چَنیدَه i. q. چیده *B.*

چِنیزِو pecunia parata (ar. نقد), e. g. in hoc versu مـیـر نظمی poetae : چو دادہ سیم اشك وزردیء رو ✿ بکالای غـم عشقش چنیزو *F.*

چَنین i. q. چنیبه cor *C.* et *M.* ex Nis.

چُنین pro چون این i. q. چنان.

چو i. q. چون; 2) forma ex چوب decurtata *B.*

h. چَـو vox hind. : quatuor, in compositis usitata; cf. چوپایه.

چُـواک et چُـواکك panis butyro frixus; placenta (نانی که آنرا بروغن بریان کنند) *B.*

چوب et چُوب [ó] (s. चुप) coll. چوبه 7 i. q. ar. خشب (تـرجمه خشب) *Bh.* i. e. sec. Freyt. : „lignum durum, crassum", inde adhibetur ad significandum tignum, vel trabem, vel postem, e. g. چوب آستـانـه tignum, supra quod limen ponitur (چوبی که آستانه بـر بالای آن گذارند) *Bh.*; sec. *F. gen.* lignum resectum (چـبـق ودکنك) sive siccum, sive humidum *F.*; 2) baculus, virga, fustis (ar. عصا) *F.* معروف وهیزم عصارا نیز گویند *B.* in app., e. g. in hoc versu : سـیـه مـار

کورا سر آید بچوب ۞ زسوراخ پیچان شود سوی چوب *F.* Vox چوب adhibetur: a) de ligno, ex quo res quaedam confecta est, e. g. چوبِ کمان et چوبِ تیر et چوبِ قفس al. lignum sagittis, arcubus, caveis al. conficiendis *Bh.*; b) de certa quadam ligni specie, e. g. چوبِ چینی lignum cinnamomi (a medicinal wood *Shaksp.*); cf. دار چینی; چوبِ سرخ i. q. بکم i. e. lignum rubrum ad tingendum; caesalpinia sappan *F.* چوبِ شیرِ خشت lignum a medicamento شیر خشت vel شیر خشک dicto proveniens *Bh.*; cf. etiam infra چوب پاره 2; c) de re quadam e ligno confecta, e. g. چوب پشت pessulus crassus per foramen muri in tergo ianuae transmissus, quo ianua clausa magis muniatur *Bh.*; چوبِ دنگ i. q. پادنگ coll. دنگ *Bh.*; چوبِ زین lignum ephippii alias قلتاق dictum *F.*; چوب شوی n. c. tudes lotoris vel fullonis (اول قصه اغاجدر که قصارلر وجامه شویلر آنکله جامه اغردرلر) ut in hoc versu ابو المعانی poetae: چنین بد کُنم تنش صد ساله شوید ۞ بچوب شوئی نمی یابد سپیدی *F.*; چوبِ نانی s. چوبِ نان et sec. *HK.* چوبهء نان cylindrus massae farinariae subigendae, hind. بیلن (rolling-pin *Shaksp.*) dictus *F. HK.*; چوبِ نَورد α) lignum textorium (اول اغاجه دیرلر که دفه طراغی یرینه آنکله نسنه طوقیوب اوررلر) *B.*; β) iugum textorium vel liciatorium (منوال); γ) sutura densior, strictior (نگنده) *F.* sine exemplis; d) de re, qua in arcendo et castigando utuntur, qualis est baculus ianitoris (دربان), vigilis nocturni (پاسبان), apparitoris aulici (چاووش) *Bh.*, etiam چوب قیلغه sec. *F.* dictus (عسس دکنکی وچاوش چوکانی که آنکله هجوم خلقی منع ایدرلر), e. g. in hoc versu شریف تبریزی poetae: بچوب قیلغه کو

قاف شو که تا گویند بلند مرتبه مستوفیء باستحقاق *F.*; baculus collectoris vectigalium (چوبِ محصل s. چوبِ تحصیلدار) *Bh.* et magistri vel praefecti moribus; inde orta sunt varia nomina baculi illius castigatoris vel flagelli, ut چوبِ ادب s. چوبِ طریف baculus praefecti moribus (از طرف سلاطین شخصی در بلاد معین ومامور باشد که هم که از اطوار وآداب بد گردد وقدم کج گذارد اورا چوبکاری کند) *Bh.*, چوبِ سیاست s. چوبِ تعلیم baculus, quo magistri et palaestrae praefecti (معلمان وکشتی گیران) discipulos castigant, cuius loco etiam lorum (دوال) adhibetur *Bh.*, چوبِ تعلیمی virga equestris hind. چهڑی (a switch, wand *Shaksp.*) dicta *Bh.*, چوبِ یساق s. چوبِ یاسا flagellum, quo reges turcici maleficos castigabant (چوبی که سلاطین اتراک گناهداررا بدان میزدند وشرح آن در تواریخ مغلیه مذکور است) *Bh.* et sec. *F.* baculus apparitoris aulici چاوش dicti, e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae: ادب کردش اول بچوب یساق ۞ بفرمود از گردنش تا بساق *F.* Huc pertinet etiam locutio چوبِ خدای poena divina (جزا وانتقام الهی وسزای که از پرده غیب بظهور آید) *Bh.*; et چوبکاری n. c. castigatio baculo facta et *met.* verba aspera, vituperatio (سخت گفتن ونکوهیدن) *Bh.*; beating with a stick; a kind of embroidery *Shaksp.*

Phrases:

چوب بازیدن to lance a spear or to like in sport *J.*

چوب بَر دِرَخت خوشَست *met.* quaevis res suo loco opportuna et conveniens est s. quadrat, e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae: دل نهادم بر جفا چون دیدم آن قد بلند ۞ بر درخت آن به که بینند مرد عاقل چوبرا *F.*

چوبْ باز n. c. nux bombycina (پنبه قوزالق) *F.* sine exemplo.

چـوبْ پـارَه n. c. instrumentum, quo agricolae agrum aratro versum complanant (مالهٔ بـرزیـگـران که بدان زمـیـن شیار کردهرا هـمـوار سـازنـد) *B.* in appendice; 2) iunci species, unde scopae conficiuntur (بـر نـوع لـطـیـف اغاجیدر که آندن لیف ایـدرلـر) *F.* sine exemplo, in quo etiam alia vocis forma چـوب بـار legitur.

چوب بَست n. c. coll. چوب بند tabulatum, quo insidentes fabri murarii (بـنـایـان) laborant *Bh.*

چوب بَند s. چوب بَندی (suff. ی) n. c. ligamentum ligneum; 2) tabulatum, pegma *B.* s. v. جَـفـت 4 et خَـو et خُـوارَه coll. بـرهون 1, ubi etiam pro „pons" rescribendum est : tabulatum, pegma. Sec. *M.* ex Sae. : „ponto".

a. p. چوبِ حَرفی bacillus (چوبی باریک), quo pueri in legendo lineas scripturae percurrunt, ne quam praetermittant *Bh.*

a. p. چوبِ خَط n. c. literae in ligno tractae, quibus utuntur et in pecunia mutua danda et in aere alieno contrahendo, et in beneficiis petendis, qua significatione etiam چوب گدائی „lignum mendicitatis" dicitur, ut simul testes sint pacti initi et pactum servandum in memoriam revocent, qui mos sic describitur : دو تا است یکی آنکه چون از بقـال وصـراف چیزی بوعده بگیرند بـرای حفظ اعداد خطها بـر چوب کشند تا وقت ادا موافق آن بدهند ودویم آنکه اکثر خواهند از شخصی قـرض گیرند یا خیرات مثلا برای نشان چوبی نزد وی بفرستند واو بران چوب چند خطی بکشد او همان چـوب خطدار علامت آن باشد که قرض دهنده یا صاحب خیر اورا طـلـب داشته واین خـط نشان وعده است ایضا *Bh.*

چوب پـیـش راهِ کَسی داشـتَن *met.* arcere, retinere alqm (منع کـردن وباز داشتن), locutio a baculo ianitoris desumta *Bh.*

چـوب خَـوردَن *met.* caedi, verberibus castigari (زده شدن) *Bh.*

چوب دو سَر دارَد *met.* opera hominum aut bona aut mala esse possunt (یـعـنـی کارهای که مردم میکنند بران جرم نباید کرد که البته بـر حسب دلخواه صورت گیرد چه ممکن است که بـر عکس بظهور آیـد), e. g. که دست فـتـنـه دراز اسـت وچوبرا دو سر است *Bh.*

چوب زَدَن virgis caedere, verberibus castigare *Bh.*

چوبَش دَر آب اَست *met.* omnia ad illum castigandum parata sunt (اسباب شلاق بـرای او مـهـیـاسـت); quae locutio a ligno humido desumta est, quod castigando aptissimum, quam ob rem etiam in domo cuiusvis Emiri multi calcei lignei (نعل چوب) in aqua servari solent, quibus malefici verberantur. Inde ortum etiam proverbium : تا نباشد چوب تر فرمان نه بر i. e. „donec lignum non humidum sit, mandato ne pare" *Bh.*

چوب شِکَستَن c. بر *met.* i. q. چـوب زدن *Bh.*

چوب نِشاختَن s. چوب نِشاندَن c. در *met.* firmare lignum in aliqua re (اسـتـوار کردن چوب در چـیـزی), e. g. in hoc versu Schahn. : یکی نغز گردون چوبی بساخـت ✿ بـگـرد اندرش چوبـهـا در نشاخت *Bh.*

چوبا (suff. ا) a stake, a post *Shaksp.*

چَوپان et چُـوپان [ô] et sec. *Shaksp.* چـوبان *gen.* pastor, ar. راعـی *F.*; pastor ovium et equorum (شـبـان گـوسفندان وگلهبان اسبان) *B.* in app. Inde چـوبـانـی (suff. ی) munus pastoris Gul. 24, 4.

چَـوپـایَـه (s. चतुष्पाद्) a quadruped, beast *Shaksp.*

خـوردن .a v) چـوب خَـوراك .s چـوب خَوار proprie lignum vorans) n. c. teredo, termes arda (ar. ارضـه) *B.*; cf. Forsk. descr. anim. p. 96; 2) baculo caesus, fustigatus *F.*

چـــوب دار n. c. baculum tenens s. gestans, quo apparitor aulicus significatur baculum auro vel argento distinctum gestans, cuius est illos, qui aditum petunt, nuntiare; cf. Journ. As. Avril 1852, p. 344, not. 2; a servant whose business is to announce the arrival of company, a macebearer *Shaksp.*

چوب دانَه n. c. fructus quidam alias سنجد, ar. غُـبـيـرا dictus *B.* i. e. zizipha rubra; cf. Samakshari lex. s. v. غبيرا.

چـوب دَستى et چـوب دَست n. c. baculus, quem gestare solent monachi قـلـنـدران dicti et pauperes (بينوايان) *Bh.*; baculus, scipio, fustis *B.* s. پاده 4 et بازه 4 et باهو 2 et تاباق et چماق 2 et سردستى; baculus cuspidatus, quo stimulo utuntur *F.*

h. چَوپَر (hind. چوپـــڙ the name of a game played with oblong dice; the cloth on which it is played *Shaksp.*) nom. lusus cuiusdam apud Indos noti, sic descripti: نام بازى معروف در هند كه چهار ركن دارد وهر ركنى بيست وچهار خانه هشت در طول وسه در عرض وبناى اين بازى بـــر سه قرعه وشانزده مهره است چنانكه هـــر ربعى رنگى خـــاص داشته باشد جناب سراج المحققين در غزلى كه الـتزام الفاظ هندى دران كرده انــد آورده ✿ خـزان نموده مــگـــر چوپـرى خـيـابانرا ✿ كه رنـگ باخته ديديم ما گلستانرا *Bh.*

چوب ساى n. c. lima (t. دورپى) *F.*

چوبَك (suff. ك) nom. dimin., lignum parvum, bacillus; de ligno ad comburendum H. pr. reg. 11 vs. 19; 2) bacillus, quo asserem (تخته) pulsat vigilum praefectus, quo signo ceteri vigiles e somno suscitentur (بيدار باشند) *B.*; cf. چوبــكزن; 3) instrumentum teres, quo gossypium extrahitur e folliculis (پنبه چـــقـــرق); cf. چوبكش; 4) i. q. بقم *F.* sine exemplis.

چوبَك اُشنان n. c. dialecto Shîrâzensi: radix fruticis spinosae, cuius flos آذر گون dicitur, qua in lavando utuntur, alias ar. شجرهء ابى مالك گليمر شوى et dialecto Damascena صابون القاف dicta *B.*

چَوبَك زن n. c. vigilum praefectus (مـهـتـر وريش سفيد پاسبانان) *B.*, inde dictus videtur, quod asserem bacillo pulsat, de q. v. s. چوبك 2.

چوبكَش n. c. instrumentum ferreum s. ligneum, quo lana arborea a semine (دانه) separatur *B.*; cf. چوبكين et چوپلين.

چوبَكى (suff. ى) coll. چوبك 2 vigil nocturnus; 2) praefectus vigilum; 3) praefectus (نوكر عسس وداروغه وامثال آن ومهتر پاسبانان) *B.*; i. q. چوبك زن *F.*, nam sic legendum esse pro mendoso چوب زن, quod offert *F.* lex., probat versus امـيـر خـسـرو poetae significationis testandae caussa ibi allatus: يك چوبكىء بام تو بهرام چوبه شد ✿ يكى تـــرك نوبتىء درت سنجر آمده. *M.* lectionem mendosam چوب زن cum چـوب زيـن permutans voci چوبكى falsam significationem: „lignum ephippii“ tribuit, quam etiam *J.* recepit, vertens: „timber of a saddle“; 4) i. q. چوبدار *Bh.*

چوبكَين (suff. ين) et چوپَلين i. q. چوبكش *B.* Male, ut videtur, in lex. *F.* prior vox چوبكين idem quod چوبك زن significare dicitur.

چوپْلَنك i. q. چوبين 3 (روپاك سرخ كه باشد بغلرلر) *F.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae: آن شاه دروغين بـيـــن با اسبك با زينك ✿ شنكينك ومنكينك سر بسته بچوپلنك *F.*

چَوپَلَه a covered sedan or litter *J.* Vox ex hind. چوپالا (s. चतुष्पाद्) orta.

چوپَلين i. q. چوبَكين *B.*

چوبِنَه decurtatum ex چوبینه q. v. *B.*

چوبَه (suff. ه), e quo ar. صوبج, lignum, quo massa farinaria panis extenditur; cf. چوچه 1; 2) baculus, scipio (چوبدستی; 3) plectrum (زخمه) instrumenti musici; 4) flagellum (تازیانه); 5) sagitta (خدنگ) *B.*; خدنگ وکنایه از تیر Gl. Sch.; 6) agnomen regis بهرام *B.*; 7) sec. *Bh.* چوبه i. q. چوب significat.

چوبی (suff. ی) ligneus *Shaksp.*

چوبین (suff. ین) ligneus; 2) quaevis ex ligno confecta res *F.*; 3) coll. چوپلنگ linteum (روپاك) rubrum capiti vestiendo; 4) avis quaedam alias کاروانک dicta; 5) coll. چوبه 6 agnomen regis بهرام *B.*

چوبینَک et چوبینَه (suff. ک et ین et ینه) i. q. چوبین *B.* Sec. *F.* چوبینه etiam significat : „picus" (اغاج ققان قوشدر) *F.*

چوتاه adv. c. huiusmodi, similiter (همچنین) *F.* ex المجمع sine exemplo.

چوتَرَه res quaedam quadrangula e terra elevata (مربعی مرتفع از زمین) altitudine semicubitali, quae plurimum in horto vel ante portam reperitur *B.*

چوتَه i. q. پلنگ t. قپلان panthera s. pardus *F.* ex المجمع sine exemplo.

چوج s. چوچ i. q. چوز falco venaticus (شکاری طوغان) *F.*, quae tamen significatio hoc versu مولانا هاتفی poetae : زریک بیابان فـزون لشکری ۞ زچوچی نژادانش هر سو سری a *F.* lex. auctore allato mihi non probata videtur.

چوچُم i. q. چمچم s. جُمجُم 4 *F.* ex المحمودی sine exemplo. Mendosa lectio videtur.

چوچَه i. q. چوبه 1 *B*; 2) i. q. جوجه pullus gallinae aliarumve avium *F.*; cf. چوزه.

چوخا vestis e lana contexta (جامه واری جامه ایست که از پشم بافته باشند) *B.*; پیوکدن ایدرلر معروف اثوابدر *SHL.*; پشمی *F.*; 2) vestis monachorum christianorum (که نصاری پوشند) *B.*; رهبانلره مخصوص بر نوع جامه در *F.*

چوخیدَن lapsare, fallente vestigio cadere, prolabi (لغزیدن وبسر در آمدن وافتادن); 2) coll. چغیدن s. چخیدن a) laborare, operam dare, studere; b) certare, pugnare (کوشیدن وستیزه کردن) *B.*

چُور [*ô*] coll. چوز avis phasiana *B.*; cf. چورپور.

t. چوراب tibiale medium, seu socci lanei, acu texti *M.*; cf. جرابه.

t. چوربا i. q. شوربا *F.* sub آبا. Forma turcica.

چُورپور [*ô*] i. q. جوربور s. چور *B.*

چوزَه i. q. چوزه *F.* Alia lectio videtur.

e. چوری in lexico turcico : filia et filius (در فرهنگی ترکی دختر وپسر) *Bh.* Fortasse conferendum hind. چهوکری, de q. v. s. چکری 2.

چوز i. q. چور avis phasiana (تذرو); 2) avis quaedam venatica, quae post unum aetatis annum nondum pennas exuit (تولک نکرده باشد) *B.*, vel sec. *F.* falco venaticus, qui ante annum aetatis primum iam praedam capit (شکاری طوغان که بر باشنده اولمیه شکار آلمش اوله) *F.*; a young hawk, a hawk that has not hunted *Shaksp.*; 3) pudenda mulieris (فرج); 4) i. q. چغز *B.*

چوزا milvus (غلیواچ) *B.*

چوزَه et چوزَه i. q. جوزه s. جوجه pullus gallinae aliarumque avium; 2) i. q. جوزه دوک q. v. *B.* Inde چوزه باز n. c. *met.* an old woman fond of young men *Shaksp. J.*

چوزَه رُبا s. چوزه رُبا (pullos rapiens) n. c. milvus *B.*

چوزَه لُوا s. چوزَه لُوا milvus *B.* Alia forma vocis چوزه ربا videtur literis ر et ب cum ل et و permutatis.

چُوسیدَن i. q. چپسیدن s. چفسیدن *B.*

چُوش پَرَه i. q. جُوش بَرَه *B.*

چُوشِدَن [ô] pro چوشیدن sugere *B.*, e. g. in hoc versu سیف اسفرنگی poetae : خلق عدوت هم پی کز جگر آب چوشدی ✿ آب روانش از لب چشمهٔ خنجر آمدی *F.*

چوشک i. q. جوشک et چُوشَن s. چُوسَن *HK.* i. q. جوشن *B.*

چُوشیدَن s. چُوشِدن [ô] sugere (مکیدن) *B.*

چوغ obex s. claustrum aquae (صوبندی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : چو بوده با غمر ومحنت سرشته ✿ بجوی اشک پلکش چوغ گشته *F.*

چوغْری lac acidum, quod percolata aqua in linteo remanet (سوزمه یوغرت), e. g. in hoc versu حکیم غمناک poetae : وان زر از تو وا ستاند آنکه تا اکنون ازو ✿ چوغری خوردی همی وطایفی ولیولنک *F. C.* Vox cum جغرات cognata videtur. Praeterea addit. Cast. : „equus coloris perdicis".

چوک coll. چَرْک nom. avis, quae de arbore se suspendere et tam diu vociferari solet, dum sanguinis gutta ex eius gutture stillet; cf. حق گوی et شباویز; 2) coll. چُک 1 membrum virile; cf. t. چوک priapus; 3) (coll. turc. چوکمك flectere genua) procubitus cameli in genua (زانو زدن شتر), qua significatione alii turcicam vocem esse dicunt *B.*; دشت قپچاق لغتیدر *F.*; inde *met.* genuum flexio ante regem reverentiae testandae caussa (سو استعاره طریقیله ملوک وسلاطین اوکنده تعظیم ایچون دیزی یره استاد قومغه دیرلر), e. g. in hoc versu لطیفی poetae : ✿ هر دمی کرمرا تموک زند پیش او دل بلابه چوك زند *F.*; cf. H. Mong. I, p. 322 not.

چَوگان s. چویگان [ô], ar. صَولَجان, *gen.* quodvis lignum capite adunco (هر چوب سر کج) *B.*; خمیده وچوب سر کج *Bh.*; inde 2) *spec.* lignum capite adunco, quo tympanum (دهل) et ahenotympanum (نقاره) pulsatur et 3) lignum magnum capite adunco, de quo pila ferrea suspenditur (که گوی فولادی از آن آویخته باشد) *B.*, alias کوکبه dictum, i. e. clava lusoria, quae aeque ut umbraculum (چتر) est insigne quoddam comitatus regii (از لوازم پادشاهی است) *B.*; 4) a game resembling cricket (or tennis) but played on horseback *Shaksp.*; the game of horse-shinty *J.* Plura de hac pilae lusione equestri, quae a Persis ad Arabes migravit, vid. in Hist. des Sult. maml. I, 1, p. 121, not. 4, ubi etiam a persico چوگان formatae voces ar. جوکاندار s. جوکندار pl. جُکُنداریة s. جوکَنداریة explicantur. Sec. *Bh.* primitiva vocis forma est چَولگان ex چول curvus et گان composita, quod probat et ar. vocis forma صولجان et alia persica چویگان ex چولگان mutata (وتحقیق آنست که چوگان مخفف چول گان است مرکب از چول بمعنی خمنده وگان که کلمه نسبت است وچویگان تحریف اینست ونیز لفظ صولجان دلالت دارد برانکه معرب همین چولگان باشد نه معرب چوگان) *Bh.* Coniungitur cum verbis زدن et شکستن. Inde چوگان باز s. چوگان زن n. c. pilae lusor equestris *Bh.*; et چوگان بازی pilae lusio equestris *F.*; a playing at the game of horse-shinty *J.*; چوگان زر *met.* gladius (شمشیر) *Bh.*; چوگان سنبل *met.* cirrus, cincinnus (زلف) amatae *B. Bh.*

چوگان i. q. چگونه; 2) i. q. چون *B.*

چَوگانی (suff. ی) pilae lusioni conveniens s. aptus equus (اسبی که مناسب چوگان بازی باشد) *B.*, i. e., quo insidentes pila ludunt (اسبی که بران سوار شده چوگان بازی کنند) *Bh.*; inde *met.* velox, incitatus de equo; cf. بور چوگانی in Sec. Nam. 71 fin., ubi schol. چوگانی عبارت از جلدرو. Cf. etiam چوگانی گوی Spieg. Chr. 123 fin.

چوکک bubo, noctua (چغد) *B.*

h. p. چَوکندی aedificium in tecto exstructum a quatuor partibus patens (عمارت بالای بام که از هر چهار طرف دروازه داشته باشد); 2) *met.* pilentum elephanti (عماری فیل). Vox hindustanicae originis ex h. چو (s. चतुर्) quatuor et h. کهنڈ (s. खण्ड) latus, pars formata, ut proprie significet: res quaedam quadrangula (چیزی که بچهار طرف نسبت داشته باشد) *Bh.*

چول planities, desertum (بیابان); 2) et چَول inflexus, incurvus (خم وخمیده) *B.* Inde چولکه s. چولگاه planities viridis scil. pratum in pede montis (شول سبزه‌زار وآبدار صحرایه درلی که دامان کوهده واقع اوله) lex. Newâyî in Mém. de l'acad. de St. Pétersb. sér. VI, t. III, 381, not. 47.

چُول [ô] membrum virile *B.*

چولاه et چولَه i. q. جولاه s. جولَه textor *F.* Alia lectio.

چوم fructus quidam silvester, alias زعرور vel کِیَل vel ذو ثلاث حبات vel تفاح بری dictus; mespilum *F.*; fructus oxyacanthae *C.*; 2) adeps (ایچ یاغی) *F.* sine exemplo. *C.*

چوماق genus armorum. Vox arabica esse dicitur a Persis lit. چ scripta *B.* in app. Eadem vox ac چُماق esse videtur.

چُون s. چُو [ô] part. compar.: instar, sicut (بمعنی مانند) *B.*; 2) part. causs. et interrog. (بمعنی هنگام وشرط وطلب حجت) *B.*: a) quum, postquam; b) quando, si; c) quia, quod; d) quomodo? cf. Gul. 21, 19. 116, 18; et i. q. چه, e. g. چون کنم quid faciam? چون کنیم quid faciamus? *Bh.* Plura vid. in Instit. ling. pers. §. 519. 567. 568 et 582 sqq., ubi etiam multa exempla allata sunt. Cf. چوگان.

چُونا pro چون آئی „quomodo vales" (نیاچه سن), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: کشیدم جور ومحنت چند مدت ✿ نگفت آن جور پیشه هیچ چونا *F.*

چُونان pro چون آن i. q. چنان; 2) i. q. همچو آن s. همچنان *B.*

چونان i. q. چوب نان *B.* in app., e quo contractum videtur.

چُونانک pro چونانکه i. q. چنانکه q. v. s. چنان *F.*

چُوناه i. q. همچو این s. همچنین *B.*

چُونِ بی چگون adi. c. without likeness, incomparable (an epithet of the deity) *Shaksp.*

چُونچرا (ex چون et چرا comp.) wrangling, altercation (lit. when and wherefore) *Shaksp.*

چُونکه i. q. چون Pend. 112, 10.

h. p. چونَه calx viva (quick lime *R.*); cf. *B.* s. v. آهک et Not. et Extr. t. XIV, 1, 509.

چُونی (suff. ی) i. q. چگونگی Gl. in Des. *C.*; 2) pro چون ای quomodo est? qui vales? *C.*

چُونین pro چون این i. q. چنین *B.*

چُویگان [ô], sec. *F.* چَویگان, i. q. چَوگان *B.*, e. g. in hoc versu ابن یمین poetae: ربوده گوی لطافت بچویگان سر زلف ✿ زدلبران سهی قد وگلرخان سمن خد *F.*

چَه, lit. ه manifesta, i. q. چاه, e quo decurtatum est *B.*

چَه, lit. ه occulta, nominibus affixum nomina diminutiva format *B.*; cf. Institut. ling. pers. §. 256, p. 170.

چه coll. forma decurtata چ, e. g. in چت pro چه ات, چز pro چه از al., pron. relat.: quod; ad res inanimatas referri solet, raro de animatis dictum legitur; 2) pron. interrog.: quid? quomodo? Chr. Sch. 106, 328; inde چرا pro چه را quid, quare, cur? et از چه idem Chr. Sch. 8, 94; 3) in exclamat.: quam; cf. Frag. 18, 11; 4) coni. causs.: quia, quod; 5) pro

هرچه *B.*; 6) bis positum چه — چه et وچه — چه quum — tum, et — et, sive — sive, nonnunquam یا pro posteriore چه posito, e. g. Gul. 54, 19. 192, 10. 11, Chr. Sch. 62, 464. 69, 560 et 47, 250, ubi pro با legendum یا. Inde چه باشد چه نا باشد „sit, non sit, perinde est" (بود ونا بود برابر است) *Bh.* coll. Gul. 16, 5, ubi etiam subintelligendum: „perinde est" vel „quid refert". Plura vid. in Instit. ling. pers. §. 520 — 524. 541 sqq. coll. 185 sqq. et 283 sqq. Praeterea notandae sunt locutiones: چه بودی seq. که vel گر „quid accideret, si" i. e. „utinam", e. g. Gul. 141, 19; چه پیشه i. q. چکاره „quid utilitatis"? i. e. inutilis, e. g. in hoc versu رفیع واعظ poetae:

آنجا که صبرهاست بلاها چه پیشه اند ✿ جای که درد اوست صبوری چه کاره است

Bh.; چه پیش آید „quomodo procedit"? چه جان دارد *Bh.*; (چگونه پیش می آید) „quid potest, valet"? (چه قدرت دارد) *Bh.*; چه حالت میکشد „quid aerumnae patitur"? (چه رنج ومحنت میکشد) *Bh.*; چه کار میکردی *met.* „cuinam fecisti"? (برای چه میکردی واین مجاز است), e. g. in hoc versu شفائی poetae: مرا بحلقهٔ فتراک

چون نمی بستی ✿ به تیغ غمزه شکارم چه کار میکردی

Bh.; چه کشید „quid iuvabit" (بچه کار خواهد آمد) *B.* in app.; چه خواهی „quid vis dicere"? (میگوئی گفت) *Bh.*

چها, male *F.* چَها, pro چهها plur. pronominis چه, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae:

دانی که درره عشق دلرا چها کشیده ✿ در این دیار حسرت غمّ وبلا رسیده

F.; cf. چهان; 2) pro چه چیزها quales res?, qua voce maxime in casibus adversis utuntur (واین اکثر در مواقع حوادث ومکاره مستعمل میشود), e. g. in hoc versu صائب poetae:

بخواب ناز همه آئینهءرا از دست نگذاری ✿ اگر گویم که از نا دیدن رویت چها دیدم

Bh.

چَهاد vertex montis (سر کوه); 2) i. q. پیشانی *B.*

چَهار s. چار (z. ‎ cathru, s. चतुर् hind. چَو in comp.) num. card.: quatuor; 2) cancer (خرچنگ ar. سرطان) *F.* ex *Fg.*

Sequuntur voces cum چهار quatuor compositae, quarum permultae in alia vocis forma decurtata چار iam allatae hic omissae sunt.

چهار آخُرِ سَنگین *met.* quatuor plagae coeli; 2) quatuor elementa *B.*; cf. چار آخر.

a. p. چهار اَرکان n. c. genus tentorii quadranguli, quod in Irâq appellatur شروانی et in Hindûstân راوتی; cf. چار طاق 1; 2) quatuor plagae coeli *B.*

a. p. چهار اَقران n. c. i. q. چهار ارکان; 2) quatuor amici Muhammedis legati (یار رسول) *B.*

a. p. چهار اَمین n. c. *met.* quatuor successores Muhammedis: Abubekr, Omar, Osmân et Alî; 2) quatuor iuris Moslemitici interpretes (مجتهدین): Shâfi'î, Abû Hanîfah, Mâlik et Hanbal *B.* in app.

چهار آئین n. c. i. q. چهار ارکان 1; 2) *met.* a) quatuor successores Muhammedis (خلفای اربعه; b) quatuor sectae Muhammedicae (چهار مذهب) *B.*

چهار باف n. c. a kind of rich silk *R.*

a. p. چهار بالِش اَرکان *met.* a) quatuor successores Muhammedis; b) tentorium quadrangulum *B.*; cf. چار بالش ارکان.

چهار پایک sec. *F.* et aliquot codices lexici *Fg.*, pro quo lex. *B.* et *HK.* male چهار پامک legunt, n. c. nom. morbi ar. قمقام dicti *B.*, quo homo afficitur *F.*

چهار پَرَه (suff. ه) n. c. four winged (arrow) *J.*

a. p. چهار بَسیط n. c. *met.* quatuor elementa *B.*

چهار تَک n. c. canter, easy gallop *Shaksp. J.*

چهار چادر n. c. a cloth surrounding a woman's grave; 2) a kind of horse-cloth *J.*

چهار چشم شدن coll. چار چشم 3 to see or look for earnestly; to meet face to face *J.*

چهار چمن n. c. *met.* mundus *J.*

a. p. چهار حاشیه n. c. having four borders; having its four edges embroidered *J.*

a. p. چهار حمال n. c. *met.* i. q. چهار بسیط.

چهار در چهار four times four; on all sides *J.*

چار دریچه n. c. *met.* auris, oculus, nares et os *B.* i. e. quatuor sensus *F.*

چهاردهم num. card.: quatuordecim et چهارده num. ord.: decimus quartus; inde چهارده ماه n. c. the full moon; 2) *met.* a mistress *J.*; چهارده معصوم Muhammed, illius filia et duodecim priores chalifae *J.*

چهار دیوار جهان *met.* a) quatuor plagae coeli; b) quatuor elementa *B.*; cf. چار دیوار.

a. p. چهار رکن s. چهار رئیس n. c. *met.* quatuor elementa *B. J.*

چهار روزه (suff. ه) adi. c. quatuor dierum, quatuor dies durans *M.*

چهار زبان n. c. *met.* is, qui in uno verbo non permanet, sed quovis momento alia profert *B.*, i. e. bilinguis, multiplex et sec. *Bh.* deliramenta loquens (پوچ گوی); cf. چار اندر چار گفتن.

چهار زبانی (suff. ی) *met.* i. q. چهار زبان; 2) quatuor elementa *HK.*

چهار ساله (suff. ه) adi. c. quatuor annorum, quatuor annos natus *M.*

چهار سواره (suff. ه) n. c. quadrivium, *quia in quatuor partes inde equitari potest C.*

a. p. چهار سوق n. c. a market place *J.*

a. p. چهار طوفان n. c. *met.* i. q. چهار جوی فطرت *B.* in app.

a. p. چهار علم n. c. *met.* a) i. q. چهار امین 1; b) quatuor elementa *B.* in app.

a. p. چهار عیال n. c. *met.* quatuor elementa *B.*

چهارگان (suff. گان) num. distrib.: quaterni *C.*

چهار گانه (suff. گانه) quadrifarius (درت حصه ودرت دانه اولان نسنه) *F.*

چهار کرسی n. c. *met.* a) quatuor elementa; b) thronus regis شداد, vel sec. al. regis کاوس *B.*

چهار گلخن n. c. *met.* i. q. چهار دیوار جهان *B.*

چهار گوهر n. c. *met.* quatuor elementa *B.* in app.; cf. چار جوهر.

چهار لنگر n. c. *met.* quatuor pedes (دست وپا) animalium *B.* in app.; cf. چار لنگر.

چهارم i. q. چارم num. ord.: quartus.

چهار ماهه (suff. ه) adi. c. quadrimestris *C.*

a. p. چهار مسکون n. c. habitable world *J.*

a. p. چهار منظر et sec. *HK.* چهارم منظره n. c. *met.* sphaera quarta s. sphaera solis *B.*

a. p. چهار منقوطه n. c. *met.* coelum throni (فلك كرسی) i. e. sphaera zodiacalis (فلك البروج), respectu quatuor plagarum coeli (نقطه) sic dicta *B.*

چهار میخ n. c. i. q. چار میخ *B.* in app.

a. p. چهار نظم n. c. *met.* quatuor elementa *B.*

چهاروا n. c. i. q. چاروا s. چارپا q. v. *F.*

چهاروه دار n. c. leader of a caravan *J.*

چهار وهفت *met.* i. q. چار وهفت *B.* in app.

چهار هفته n. c. *met.* non existens, non ens (نا چیز ومعدوم) *B.*

چهار یار گزین i. q. چهار امین 1 *M.*

چهار یاری n. c. name of a sect of Muhammedans *R.*

چهار يَك ex quatuor unus; 2) quarta pars *M.*

چَهان multi (بسيار چوق), e. g. in hoc versu ترحم كن يكى بر : poetae مير نظمى جان سوزان ✿ چهان شد جور وناز اى شاه با خزاين چهان ورغايب *F.* coll. خوبان بسيار H. Sam. 82, 18; cf. جهان جهان.

چِهان plur. pron. interrog. چه *C.* ex G.

چَهبَچه (ex چه pro چاه puteus et بچه infans) a vat, a cistern *Shaksp.*

چَهچَه cantus lusciniae (آواز بلبل ar. صفير) *Bh. SHL.* Vox onomatop. videtur, sed aliud quid significat s. v. پاخته et خاوران.

چهر et sec. *F.* چَهر (z. cithra, semen coll. citratakhma *IC.* in de Sacy Mém. sur les Antiq. de la Perse 93 et Benfey Keilinschrift p. 81) origo essentiae (اصل ذات) *B.*; 2) coll. چهره facies, vultus (روى ar. وجه) *B. F.* Inde چهر آزاد n. c. nom. Homâi (همای) filiae Bahmani (بهمن), quae Bahmano nupta (وبهمن بحكم شريعتى كه تابع آن بود اورا بنكاح خود در آورد) regem Dârâb peperit; چهر زاد n. c. a) i. q. چهر آزاد; b) nom. filiae Asfandiyâri *B.*

چَهرَم i. q. جَهرَم 1 nom. loci in Irân Gl. Sch.

بهمزه بتحتانى رسيده در تلفظ نه در رسم) چهرَه سرخ نيمرنگ كه آنرا (خط در عرف هند گلابى گويند يا نزديك بگلابى), e. g. in hoc versu زكى نديم poetae : چهره شد زمى وديد در آئينه وگفت ✿ په چه زيباست به بيند همين رنگ بگل *Bh.*

چِهرَه et sec. *F.* چَهرَه (چهر suff. ه) facies, oris habitus, imago hominis (صورت وروى آدمى) *B.*; 2) *met.* frons (پيشانى) *Bh.*; 3) i. q. چُهره *Bh.*; a description-roll *Shaksp.* Inde چهرهٔ آتش نما *met.* rubor faciêi ebrii vel iracundi; چهره پرداز n. c. pictor (مصور); چهره پرداز جهان *met.* sol; چهره چو تاج خسروان *met.* facies flava (زرد) *B.* in app.; چهرهٔ حال the circumstance of the case *J.*; چهره طراز vel چهره گشاى n. c. i. q. چهره پرداز *Bh.* coll. چهره گشائى (suff. ى) n. c. pictura (display *J.*), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : ورق دفتر نقاش فر وشوكه كنون ✿ باد بر هر طرفى چهره گشائى دارد *F.*, quem versum *Bh.* lex. auctor sic mutatum exhibet : ورق از صورت نقاش فر وشوكه كنون ✿ شاخ بر هر ورقى چهره گشائى دارد *Bh.*; چهره نويس n. c. qui oris habitum puerorum regiorum describit et in album refert (آنكه چهرههاى نوكران را نوشته سر رشته آن بدفتر نگاهدارد), e. g. in hoc versu : دارى پى شان زطالع مهر ✿ صد چهره نويس چون منوچهر *Bh.* Pro چهره نويس *J.* legit چهيره نويس one who writes down a description of the countenance; an officer so called *J.*

Phrases :

چِهرَه بَر اَفروختَن *met.* to collect, assemble *J.*

چِهرَه دَر هَم كَشيدَن *met.* morosum, iratum fieri (اخمه رو وبيدماغ شدن), e. g. in hoc versu باقر كاشى poetae : من آن رندم كه چون بر دوش بارغم كشم ✿ ديدهرا بر هم فشارم چهرهرا درهم كشم *Bh.*

چِهرَه زَر اَندود كَردَن *met.* flavescere (زرد شدن) de vultu *B.* in app.

چِهرَه گَرديدَن s. چِهرَه شُدَن *met.* aemulum, adversarium fieri (حريف روكش ومقابل شدن) *Bh.*; adversari, litigare (بر خاستن بمنازعت) *B.*, e. g. in hoc versu : شد چهره كه با من كه فراموش نكردم ✿ اينطور پسنديده امر از آئينه ياد است coll. hoc hem. ظهورى poetae : كجا با برهمن زاهد تواند چهره گرديدن *Bh.* et hoc versu مولانا هاشمى poetae : اى

چهل i. q. چل quadraginta et *abs.* numerus magnus *Bh.* Inde چهل پای s. چهل پـا n. c. quadraginta pedes habens, bestiola; scolopendra *F.*; چهل تن n. c. (quadraginta corpora) *met.* multi sancti Muhammedici prope Shîrâz defuncti; forty persons whom Moses is affirmed to have slain and brought to life again *J.*; چهل تہ n. c. i. q. چلتہ a coat of mail *Shaksp.*; چهل درم n. c. uncia *C.*; چهل قـد n. c. a sort of armour *J.*; چهل قدمی n. c. a) a walk; b) a custom at the funerals of Musalmans of stepping back forty paces from the grave and again advancing towards it before reading the service over *Shaksp.* Alia eiusmodi composita in altera vocis چـهـل forma decurtata چـل allata invenies.

چهلم a sort of armour *J.*

چهلم (suff. م) i. q. چلم n. ord.: quadragesimus *C.*

چهیدن i. q. چـکیدن q. v. *B. F.* ex Fg. Male sec. *F.* et *C.* i. q. جهیدن s. جستن (صچرامق ودخی میل ایلمك وتفرجلنمك) *F.*

چهیر i. q. چهر *F.* sine exemplo et چـهـیـره نویس i. q. چهره نویس *J.*

چهیوز e چاهیوز q. v. decurtatum *C.*

چی i. q. چیز, e quo decurtatum est: res, aliquid *B.* et sequente negatione: nihil Gul. 29, 17; 2) pro چہ *C.* coll. چیست pro چہ است.

t. چی suffixum turcicum effectorem s. auctorem rei designatae significans, e. g. بشماقچی sutor (کفش گر), یالانچی mendaciloquus, mendax (دروغ گوی) *B.*

چیپال i. q. جیپال nom. regis Lahôri *B.*

چیپر i. q. چیپور 1 via lata, regia (طـریـق) (واسع وجادہ وشاهراه); 2) nom. arcis (قلعہ) *F.* sine exemplis.

چیپور i. q. چیپر 1; 2) nom. viri (رجل) *F.* sine exemplis.

غنچہ دهن چهره نشد پیش تو یوسف ۞ با آنکہ زگـل چـهـره واز غنچہ دهـن داشت *F.*

چـهـره شکستن colorem perdere (رنگ شکستن), e. g. in hoc versu مـفـیـد بلخی poetae: زبسکہ دارم از آن چشم ی سر انجامی ۞ شکستہ چهره من همچو رنگ بادامی *Bh.*

چهره گشادن *met.* apparere, ostendi, videri (نمایان شدن), e. g. in hoc versu خواجہ شیراز poetae: در چنین چـهـره گشاید خط زنـگـاری دوست ۞ من رخ زرد بخونابہ منقش دارم *Bh.*; cf. چهره گشای.

چـهـره مالیدن *met.* submissum, humilem se exhibere (اظهار عجز وفروتنی کردن), e. g. in hoc versu خواجہ شیراز poetae: آبـروی دوست قبلہ محراب دولتست ۞ آنجا بمال چهره وحاجت بخواه ازو *Bh.*

چهره iuvenis imberbis; puer, famulus (پسر سادهٔ امرد ونوکر وملازم) *B.*; (در اصطلاحات معشوق نـو خط از ظفرنامہ شرف الـدیـن علی یزدی وواقعات بابری کہ عبد الـرحیم خان خانان حسب الحکم عرش استانی از لغتہ ترکی بفارسی تـرجمہ نموده ودر فـرهنگ ترکی تذکره دولت شاهی بمعنی غلام یعنی جوان نا بالغ متحقق میشود چنانکہ گوید ۞ چشم او بـر شجر عنّاب افتاد ۞ چهره را فـرمـود بـدره زر ببر وعناب بخر *Bh.*; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 200, 12; puer nobilis a ministerio principis, puer regius (اکابرك ووزرانك ایـچ اوغلانی), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: در حرمگاه دولتت دائم ۞ مـاهوش چهره باد در خدمت *F.* Sec. *B.* est vox hind. et *Bh.* lex. auctor vocem non چـهـره sed چـهـره pronuntiat.

چهری maculis albis distinctus equus (پـول بیاضی اولان آت), e. g. in hoc versu: توسن سرکش وتندی فلك از کوکب وماه ۞ آمد اسب چهری بهر تو مہ پیشانی *F.*

چَیپین i. q. جیبین interstitium, intervallum اول نسخهده دیرلر که ایکی وقعهنک اراسنده (اوله) *F.* sine exemplo.

h. p. چیت ex hind. چهینٹ (spot, chintz *Shaksp.*) pannus vel vestis nota, quae in Hindûstân colore tingitur (جامهٔ معروف که در هند رنگ کنند) *Bh.*; tela picta s. cum impressis figuris *ex Turcia, Persia aut India afferri solita C.*; inde چیت ساز s. چیت گر n. c. qui vestes چیت dictas colore tingit (آنکه چیتهارا رنگ کنند), e. g. in hoc versu طغرا poetae : باو یکقلم چیت گر یار نیست ✿ اگر رشوه چیتِ قلمکار نیست *Bh.*

h. p. چیتَل a small coin, 25 of which make a dâm (دام) *R.*; numus cuprinus; cf. Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, 508, coll. exemplis ibi allatis; sec. Hâft-iqlîm : „genus ponderis“ *ibidem.*

h. p. چیتَه s. جیتَه s. چِتَه pantherae s. pardi genus, quo in venando utuntur, alias یوز dictum; felis uncia. Vox ex hind. چیتا (a leopard or panther : felis iubata : *Schreb.* Hunting leopard : *Pennant Shaksp.*) coll. s. चित्रक (the *Chita* or smal hunting leopard Wils.) orta et a scriptoribus persicis usitata; cf. H. Mong. 1, 163 not.

t. p. چیچَک coll. چچک rosa (گل); vox turcica, unde Persae significationem metaphoricam; varioli, pustulae (آبله) derivarunt, quae etiam turcica videtur, coll. شترا مغیلان به از چیچک است *Bh.*

چیچَلَه et چیچِلَه morbus, aegritudo (رنج وعلت) *F.* sine exemplo.

چیخ i. q. چنخ lippitudine oculorum laborans, lippus *B.* Sec. *F.* lippitudo et humoris ex oculis lippis defluvium (کوزدن اقان چپاق وکوزدن متصل اقان یاش وکرپك دوکلمك), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : زناپاکی که بوده دیده آزیخ ✿ نه میر خسرو et شسته هیچ از مژگان او چیخ چیخ که شد غمزه زنی ساز او ✿ poetae : کور بود هم که کشد ناز او *F.*

چیدار i. q. چپدار *F.* ex المجمع. Alia lectio.

چیدَن s. چِدن, part. praet. چیده s. چده et imp. چین s. چن coll. چنیدَن (z. چد, ci, s. चि) legere, colligere, grana e terra (دانه از زمین بر داشتن); 2) eligere (انتخاب کردن); 3) separare, scindere, amputare (جدا کردن وبریدن), e. g. in hoc versu صائب poetae : دستش بچیدن سر ما کار تیغ کرد ✿ چون گل بروی هر که ملك مشرقی et in alio دربن باغ وا شدیم poetae : ✿ چه می چینی پر وبالم بمقراض ناظم et که از بال وپرم گل میتوان چید گر تیغ شدم بخون کشیدند poetae : هروی مرا ✿ ور شمع شدم بتیغ چیدند مرا; coll. ناخن چیدن ungues resecare *Bh.*; cf. *B.* s. v. بهمن; inde 4) abstergere, delere, amovere (پاك کردن چیزرا از چیزی) ut lacrimas (اشك), sudorem (عرق), infortunium vel moerorem (بلا ودرد), flores (بهار), osculum (بوسه); quo pertinet etiam locutio باده چیدن „vinum imbibere“, e. g. in hoc versu قاسم مشهدی poetae : بسکه اسباب نشاط ما تنك افتاده است ✿ میتوان با پنبه چید از شیشه ما بادهرا *Bh.*; 5) ascendere (بر بالای گذاشتن); 6) stratum expandere, sternere (بساط گسترانیدن) *B.*

c. بر i. q. simpl. legere, colligere *B.* s. v. چُنگ 2 coll. Spieg. Chr. 23, 8.

c. در i. q. simpl. legere, colligere coll. دامن اختلاط ازو در چید Spieg. Chr. 7.

چیر coll. چیره superatio, victoria (غالب شدن وظفر یافتن); 2) pars, portio (حصه); 3) nom. oppidi (نام قریهٔ از قرای بوانات); 4) adi. strenuus, fortis, animosus (شجاع ودلاور) *B.*; cf. Chr. Sch. 36, 130. Sec. *F.* ex محمودی i. q. شیرگاو *F.* sine exemplo.

چیرچَنگ i. q. جیرجنگ *B.* Alia lectio.

چیرَگی (ی suff. چیره) fortitudo, strenuitas *B.*; cum کردن fortem se exhibere *F.*

چیرَه (suff. ه) i. q. چیر 1 et 4 *B.* coll. دشمن قوی وچیره کُشت H. Sam. 82 med., ubi sic legendum pro mendoso وجبره. Inde چیره شدن a) praevalere, excellere; b) fortem, animosum fieri (جرات ایلمک *F.*; c) coll. جبیره شدن paratum, accinctum esse (حاضر وآماده اولمق), e. g. in hoc versu Schahn.: پذیره شدن را چو چیره شدند ✿ سپاه وسپهبد پذیره شدند *F.*; et چیره دست adi. c. promtus manu, agilis; strenuus (الی اوز ودخی پهلوان وچابکدست) *F.* et چیره دستی nom. abstr. praecedentis; et چیره زبان adi. c. facundus, eloquens; et چیره زبانی n. abstr. praec., eloquentia *J.*

h. چیرَه tiara (دستاری که بر سر پیچند *B.* Apud recentiores Persarum scriptores cum verbis بستن et پیچیدن constructum legitur *Bh.*; inde چیره بند n. c. i. q. دستاربند *Bh.*

چیز, coll. vocis forma decurtata چی, res, aliquid et sequente negatione: nihil; 2) res gravis, magni pretii, bonum, qua utraque significatione oppositum est voci ناچیز i. e. non existens et res exigua, vilis pretii (موجود وگرانمایه چنانچه ناچیز معدوم وفرومایه); cf. Schahn. t. I, p. 120, 83, ed. Mohl., ubi وچیز pro چیز legendum est, coll. hoc versu poetae: قطره ناچیزرا دریای گوهر ساختن ✿ خرده جانرا نثار تیغ جانان کردنست *Bh.*; 3) lingua communi: cibus (ودر محاوره طعام) *B.* in app. — Inde بچیزی نگرفتن nihili facere *C.* ex vers. pers. N. Test.

چیزَك (suff. ك) n. diminut. vocis چیز; 2) coll. چیزو herinaceus (خار پشت) *B.* in app.; cf. چزك.

چیزلیز, vox ad genus اتباع pertinens, exigua summa capitalis (چیزی کم واندك ar. بضاعت مزجات) *B.*

چیزو et sec. *F.* چیزوا hystrix (خار پشت کلان) *B.*, ar. قنفذ *F.*

چیزَه forceps exigua pilis eradicandis (t. چنبستره), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: بوده در حسن خط ناچیزه ✿ موی رو کرده پاك با چیزه *F.*

چیزَه بود caussa, ratio (سبب وباعث); inde چیزه بودگر (suff. گر) caussam creans, efficiens (مسبب که سبب آفرین باشد) *B.*

چیزی [ê] i. q. چیز addito suff. ی s. articulo indefinito; cf. Schahn. t. I, p. 120, 83, ed. Mohl.

چیست, ex چه است contractum, *F.*

چیستان aenigma, logogryphus (پرسیدنی ولغز واغلوطه) *B.* hind. پهیلی *HK.*; 2) quidditas, qualitas, natura, proprietas rei (ماهیت) *B.* ماهیت وحقایق اشیا Gl. in Des.

چیستی (pro چه هستی) quis es? (turc. نه سن); 2) quid est? (turc. نه در) *F.*

چیغ i. q. چغ q. v. *B. F.*

چیغه زن n. c. a warrior *J.* In ceteris deest. Fortasse leg. جیغه زن „clamorem edens".

چیف i. q. چف et چیفو i. q. چاقو *B.*

چیلان [ê] coll. جیلان 3 zizipha rubra (عناب وسنجد گرگان); 2) utensilia (آلات وادوات) e ferro confecta, ut pessulus ianuae (زرفین در), catena (زنجیر), anuli parvi (حلقهای کوچك), apparatus sellae equestris (یراق زین), habena (لجام), stapia (رکاب), simil. *B.*; 3) silva lupis frequentata (گرگان ساکن اولدوغی میشه) *F.* sine exemplo. Cf. چیلانه.

h. p. چیلَه [ô] servus, mancipium (بنده وغلام, turc. قول). Vox ex hind. چیرا s. چیلا (s. चेट a slave brought up in the house, a pupil *Shaksp.*) a Persis mutata *Bh.*

چیلانَه [ê] (suff. ه) i. q. چیلان 1 zizipha rubra *B.*

چین *B.*, coll. s. चीन et چینستن *Bh.* (suff.

(ستان) regnum Sinense; China *B. Bh.*; cf. Frag. 20, 14.

چین s. چن imp. v. چیدن s. چیدن s. چنیدن, in comp. part. praes. significatione, e. g. گل چین florilegus; سخن چین verborum collector i. e. delator, sycophanta Gul. 169, 12; 2) *gen.* plica, ruga (شکنج) *B.* corporis, vestis aliarumve rerum (تہ وشکنج کہ بر روی ودیگر اندام وجامہ وجزان افتد) *Bh.* Inde چین ابرو et چین پیشانی s. چین جبین rugae (خطوط) in superciliis et fronte hominis morosi vel irati (در هنگام بی دماغی واخمہ روئی) conspicuae *Bh.*; زلف پر چین crispa caesaries *M.* Inde locutiones synonymae چین بر چهر زدن et بر جبین زدن et چین بر پیشانی افکندن et چین بر ابرو et چین بر روی افکندن et s. چین بر ابرو انداختن et افکندن. et چین در ابرو زدن et — — — زدن چین گرفتن ابرو *met.* deformem, morosum, iratum fieri (ناخوش وبیدماغ شدن) *Bh.* et چین بر ابرو افکندن *met.* a) senem fieri (پیر شدن); b) vultum contrahere (روی در غضب); c) irasci (در هم کشیدن شدن) *B.*; et چین بچهر انداختن *met.* adversari, repugnare (مخالف اولمق) *F.* ex شرفنامہ; et چین شدن rugosum fieri, corrugari (پر چین شدن) *Bh.*; et چین کردن a) corrugare frontem (یوز وآلن قاش بورشدرمق), contrahere supercilia (چاتمق), al.; b) legere, colligere (دوشرمک) *F.* Praeterea vox چین coniungitur etiam cum verbis گشادن et بر داشتن et بردن et خوردن et شکفاندن et نشستن et رستن et ریختن et بر خاستن et *Bh.*

چیناثیدن caussale verbi چیدن *C.*

چین حمامہ (coll. ar. حماما amomum ἄμωμον) n. c. cinnamon *J.*

چین خانہ n. c. a cupboard for China *J.*

چیندره nom. regionis cuiusdam, in qua fontem existere narrant, ex quo continuo soni musici audiuntur *F.* sine exemplo. *M.* mendose چنیدره.

چین دن (ut videtur, pro چین دان) spicilegium *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Lev. 23, 22.

چینور et چینوار rectus (راست) *F.* sine exemplo.

چینہ frumentum quoddam (غلہ ایست) Gl. Sch.

چینہ (ab imp. چین v. چیدن, suff. ہ) i. q. چنہ, quae est vocis forma decurtata, granum, alimentum avis (دانۂ مرغان) *B.*; cf. Gul. 29, 16; 2) quaevis series vel stratum luti, quod muro superstruitur (هر مرتبہ از گل باشد کہ بر دیوار گذارند) *B.* Inde چنہ دان s. چینہ دان n. c. ingluvies avis *B.*; et چینۂ دیوار strues s. ordo maiorum lapidum cespitumque, *ex quibus pluribus, invicem impositis, exstruitur murus C.*

چینی (suff. ی) *gen.* ad Chinam pertinens, Sinensis; 2) *spec.* opus s. vas sinense, porcellanicum (هر چیز منسوب بچین عموما وکاسہ خصوصا) *Bh.* coll. *B.* s. v. درنگ. Inde نگار خانۂ چینی domus picturis Sinensibus ornata Gul. 10, 19; آلات چینی vasa porcellanica; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 304 et 495; چینی بندوار s. چینی بند کرده opus porcellanicum conglutinatum (چینی کہ آنرا پیوند کرده باشند) *Bh.*; چینی خانہ n. c. a) domus vel locus vasis porcellanicis asservandis; b) aediculae vel exhedriae aedificiorum rebus porcellanicis ornatae (خانہ کہ ظروف چینی دران بشد از عالم شیشہ خانہ ونیز رواقی باشد کہ در عمارتها سازند وطاقهای مختصر نزدیک هم بطرح غریب دران ترتیب دهند وظروف چینی وشیشہهای الوان دران گذارند برای خوش آیندگی وآرایش آمکان) *Bh.*; چینی رشیدی genus

quoddam operis porcellanici (قسمی از چینی) *Bh.*; چینیِ کَم opus porcellanicum surdum i. e. parum clangoris habens (چینی کم آواز) *Bh.*; چینی نواز n. c. opere porcellanico canens (از عالم نی) فنجان چالیجی *Bh.*; (نواز *F.*, e. g. in hoc versu نور الدین ظهوری poetae : زغلغل صراحیست چینی نواز ۞ دهان قدح مانده از خنده باز *Bh.*

ح

ح sexta arabici alphabeti litera, in numeris octo significans, a Persis repudiata, interdum tamen cum lit. ه permutata, ut in vocibus حر et حشفیفل et حیز pro هر et هشفیفل et هیز. Quae sequuntur voces lit. ح incipientes lexica persice scripta afferunt et maximam pàrtem sunt peregrinae vel arabicae, alia saepius significatione in persica lingua usitatae.

a. حاء nomen literae ح; 2) vir bonus, probus (الرجل الصالح یعنی مرد نیکوکار); 3) mulier magnae vocis (زن بلند آواز) *B.* in app. Utramque posteriorem significationem Freyt. lexicon non offert.

a. حاتَم alia vocis ar. حاتِم pronuntiatio in persica lingua usitata (بنابر مشهور واستعمال فارسیان بفتح فوقانی است), quod est nomen Arabis (پسر عبد الله بن سعد طائی) liberalitate celebrati *B.* ex *Bh.*

a. حاج nom. fruticis spinosi (خاری), quem cameli avide vorant et ex quo Manna (ترنجبین) provenit *B.*; hedysarum Alhagi Freyt. s. v.; cf. ترنگبین.

a. حاجِب i. q. پرده دار q. v.; 2) pl. حَواجِب supercilium (ابرو) *B.* in app. *Bh.* Sec. *F.* significat etiam „velum" (پرده) exemplo non allato. Inde حاجِبِ بار *met.* Gabriel (جبرئیل) *B.*

a. حاجَت pl. حاجات et حاج et sec. al. حَوائِج, quae tamen pluralis forma contra regulam (خلاف قیاس) est et ab aliis ad singularem حایجة refertur, necessitas, res necessaria (نیازمندی ونیاز); 2) voluntas, res expetita (مراد). Coniungitur cum verbis بر آوردن et روان کردن et بردن et آمدن et خواستن et افتادن et داشتن et تراویدن et بر آمدن *Bh.*; et dicitur حاجت است „necesse est" cum ب r. et dat. pers. Gul. 83, 17. Inde حاجت جای s. گاه — n. c. a necessary *J.*; حاجت خواه adi. c., quae necessaria sunt petens; حاجت روا adi. c. rei necessariae compos, e. g. in hoc versu صائب poetae : کسی کز مطلب خود بگذرد حاجت روا گردد ۞ ازان صائب زخاك اهل حق یابند مطلبها *Bh.*; حاجت روائی (suff. ی) n. c. attention to the distressed, performance of what may be solicited *Shaksp.*; حاجتمند (suff. مند) adi. c. indigens, egenus *Bh.*; hoping, depending *Shaksp.*, unde حاجتمندی (suff. ی) n. c. indigentia *J.*; حاجتومند coll. تنومند i. q. حاجتمند *B.*

a. حاجّی peregrinator sacer; unde locutio : حاجی حاجیرا در مکه می بیند, qua utuntur ad significandum : copia videndi post longum tempus datur (عرض آنست که دیدنهای یکدیگر بعد دیری میسر شود) *Bh.*

حاد corvus (غراب ar. قوزغون); 2) nom. unius ex filiis Jacobi prophetae, qui aliam ac Josephus matrem habuisse dicitur *F.* sine exemplo. Vox dubia.

a. حارِم nom. oppidi parvi Syriae unam stationem ab Antiochia distans cum arce munita sic descripti : بلده ایست کوچك مشتمل بر قلعه ودرختها وچشمها ونهر کوچك وابن سعید گوید آن حصنی است

كثير الارزاق وما بين آن وانطاكيه يك منزل راه است *B.* in app.

a. حاشا nom. medicamenti, scil. genus menthae (پودنه) montanae *B.* ar. مامون et ترمس et الحمار [*F.* سقر] ظفر *F.*; 2) et حاش لله *Bh.* vox arabica : „absit“ *B.*, quae *spec.* cum verbo زدن vel كردن coniungitur *Bh.*

a. حاصل residuum et optimum vel praestantissimum rei (بقيه وخلاصهء چيزى) *Bh.*, quod suppetit, in promtu et paratum est; 2) proventus; 3) commodum, utilitas; 4) summa, sententia summaria Freyt. coll. Spieg. Chr. 55, 5. 59, 5; inde حاصل الامر summa rei, i. e. ut paucis omnia comprehendam; quid multa? *ibid.* 37, 5; et حاصل كلام summa verborum, compendium orationis et *adv.* summa summarum; quid multa? (خلاصهء كلام ومجمل سخن) *Bh.*; et حاصل مصدر nomen verbale vel abstractum, *proprie* summa infinitivi i. e. vim eius repraesentans Spieg. Chr. 70, 5; et حاصل آمدن s. حاصل گرديدن s. حاصل شدن s. بودن s. بحاصل شدن *Bh.*, acquiri, provenire, suppetere, contingere; cf. Spieg. Chr. 71, 17. 102, 8; et حاصل كردن s. بحاصل كردن *Bh.*; acquirere, comparare Pend. 83, 9, H. Sam. 92, 14. Praeterea coniungitur cum verbis افتادن et داشتن et دادن *Bh.*

a. حاضر pl. حضار praesens (مقيم) *Bh.*; 2) praesens, parata pecunia (نقد) *F.* Inde حاضر باش (be ready) adi. c. content, attendant et حاضر باشى (suff. ى) n. c. constant attendance *Shaksp.*; حاضر جواب adi. c. promtus et paratus in respondendo *Bh.*; echo *M.*; حاضر سخن adi. c. expeditus ad dicendum; حاضر يراق adi. c. cui arma in promtu sunt (آنكه جواب وسخن ويراق آماده وموجود داشته باشد) *Bh.*; et حاضر آوردن coram adducere Gul. 19, 20; et حاضر كردن s. حاضر ساختن iubere aliquem venire coram se, arcessere Wilk. Chr. 171, 6, H. Sam. 48, med.; et locutiones حاضر قنديل باش et حاضر دم باش *met.* attende, invigila, ne esto improvidus *F.*

a. p. حاضرى (suff. ى) i. q. ما حضر, quod promtum, paratum est; 2) *met.* ientaculum (وآن عبارت از طعامى كه در اول روز خورند اما سير نميخورند) *Bh.*

a. حافظ pl. حفاظ vox arab., cuius significationes vid. in Freyt. lex. — Notanda alia significatio : citharoedus, cantor“, quam Persae huic voci tribuunt (وفارسيان بمعنى مطرب وقوال استعمال كنند), e. g. in hoc versu طالب آملى poetae : ساز در آغوش هر سو مطربان زهره سوز ✿ نشتر مضراب هريك با رگ جانى قرين ✿ حبذا حفاظ خوش الحان كه مرغ هجه شان ✿ در دل بلبل فشارد ناخن صوت حزين *Bh.*

a. حال pl. احوال tempus praesens et 2) *met.* status, conditio (زمان موجود وكيفيتى كه بزمان مذكور تعلق داشته باشد مجاز است) *Bh.*; inde زبان حال = ar. لسان الحال „lingua status vel conditionis“, quo significatur, rerum conditionem talem esse, ut instar verborum veritatem dicere possint, collata Davidis sententia : „coeli enarrant gloriam Dei“; cf. Not. et Extr. t. IX, 188, med. coll. t. XIV, 1, 95, not. 1, ubi Quatremère multis exemplis hanc locutionem illustravit; 3) interdum i. q. محبت s. عشق, amor, e. g. in hoc versu خواجه شيراز poetae : چراغ روىء ترا شمع ماه پروانه ✿ مرا زحال تو با حال خويش پروانه *Bh.*; et sermone Sufiorum statum quendam perfectionis designat, de q. v. Not. et Extr. t. XII, p. 291 et 317, not. 1, et 332, not. 1 coll. Gul. 59, 5. Inde حالى et حاليا i. q. در حال s. فى الحال nunc, illico, statim (اكنون وفى الحال) *F.*; حالى همين زمان وايس دم *B.*, e. g. in hoc versu

77 *

چو ظهر گشت انگشت poetae : محمد غصار et هلالی ۞ شکست حسن ماه بدر حالی حالیا مصلحت وقت poetae : استاد لطیفی چنین است وچنین ۞ که نشینیم بهم خواجه. et in hoc hem. آمده در باغ سه سین حالیا مصلحت وقت دریـن : poetae حافظ می بینم *F.* coll. Pend. 87, 11, Spieg. Chr. 14, 5; حالی که tempore vel momento, quo Gul. 10, 5; حال آنکه *formula illustrandi :* re ita se habente, ut; scilicet Spieg. Chr. 58, 6. 69, 17; حال کردن وجد amore percitum extra se rapi (وجد کردن) *Bh.*; وجد وشوقه کلمکی *F.*, e. g. in hoc versu شانی تکلو poetae : دی شب نـظـر در آینهٔ خـط وخـال کرد ۞ خـال وخطی بدید که افتاد وحال کرد *Bh.* et in alio خواجه آصفی poetae : مجنون بر اوج قرص قمر دید وحال کرد ۞ گویا کماج خیمهٔ لیلی خیال کرد *F.*

a. حـالـت status, conditio Freyt. Inde حالت کشیدن dolore capitis laborare (تـصـدیـع کشیدن), e. g. in hoc versu عاشق مسکین نمیدانی چه poetae : وحید حالت میکشد ۞ گـر بگویم خاطر پاکت ملالت میکشد *Bh.*

e. حالوما planta quaedam rubra ad nigrum vergens, alias سرخ مرد dicta *B.*

حالی et حالیا v. s. v. حال.

a. حـامـل portans. Inde حـامـلِ اسفار *met.* a) asinus, b) opifex vel lector insipiens (عـامـل وقاری جـاهـل) *B.* in app.; حاملِ وَحـی (rem revelatam perferens) *met.* Gabriel *B.*

a. حانی nom. urbis celebris in دیاربکر, in qua est fodina ferraria (معدن آهن), unde ferrum in omnes partes exportatur *B.* in app.

a. p. حاوِیج [ê] i. q. حویج *HK.*, quod cetera lexica offerunt.

a. حَبّ pl. حُـبـوب granum, bacca (دانه); 2) omne, quod grano simile est; 3) sermone medicorum : pilula (باصطلاح اطبـا چیزی گـرد ومـدور که بمشابه فلفل یا کمر وزیـاده ازان از ادویـه سـازنـد) ut pilulae ex ambra (حـب عـنـبر). zedoaria (حب ماه پـرویـن بمعنی جدوار) et solani vesicarii baccis vulgo alkekengi (حـب عروس بـمـعـنـی حـب کاکنج) compositae. Dicitur etiam حب زدن pro حب خوردن granum edere, ut dicunt بـنـگ زدن et حبِ می زدن et افـیـون زدن *Bh.* Inde حب قاقُـلّـه i. q. سِجِستانی i. e. granum cardamomi vulgaris (دانـهٔ هیل) *B.*; cf. الاچی.

a. حَباب et حُباب bulla aquae (گنبذ آب که بر روی آب پدید آید) *Bh.*

a. حُبارَی pers. جرز otis, tarda *B.* in app.

e. حَباقا ling. syr. : i. q. اندقوقو *B.*

a. حَبائِل (pl. vocis حبالة laqueus) diabolus mulierum, ut ابلیس est diabolus virorum *B.*; حبائِلِ شیطان *met.* mulieres (عورات) *F.* ex شرفنامه; mulieres impudicae (زنان وقیل زنان فاحشه) *SHL. HK.*

a. p. حِـبـر دان n. c. atramentarium (دوات) *Bh.*; cf. ar. حِبر atramentum.

a. p. حَبَشی (suff. ی) Aethiops, aethiopicus; 2) mancipium, servus (بنده), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : وصـف ذاتش چه کنمر او عربی من عجمی ۞ لاف مهرش چه زنمر او قرشی من حبشی *F.*

a. حَبَق mentha (پـودنـه) *B.* Inde حبقِ تـرنجی i. q. بـادرنـجـبـویه i. e. citrago حـبـقِ بالنگو ar. (بـقـلـهٔ اتـرجیه) *B.*; حـبـقِ خراسانی i. q. تـرهٔ خراسانی *B.*; حبقِ قرنفلی i. q. صعتری *B.*; حبقِ کرمانی i. q. افـرنجمشک *B.*; حبقِ کرمانی i. q. شاه اسفرم ar. ضیمران dictum, i. e. herba odorata (ریحان); ocimum basilicum s. basilicum regium *B.*; حبقِ نبطی lingua

incolarum Syriae : genus menthae hortensis (پودنهٔ باغی) al. حمام dictum *B.*

a. حَبن et حِبن et حَبِين planta quaedam alias خرزهره ar. سم الحمار dicta, cuius folia foliis salicis similia sunt; oleander *B.*

a. g. حَبّه بر (granum auferens) *met.* ignobilis, vilis, avidus, fur, vel sec. al. sector zonarius (دنی وخسیس وطماع ودزد چیزهای سهل وبعضی بمعنی کیسه بر نوشته اند) *Bh.*

e. حَتَرما genus menthae (پودنه ar. نعناع) *B.*

a. حَج peregrinatio sacra. Inde حج خریدن *met.* vestes peregrinatoris sacri acquirere (ثواب حج بدست آوردن) *Bh.*

حِجاب pl. حُجُب velum (پرده). Coniungitur cum verbis بر داشتن et کردن et یافتن *Bh.* Inde حجاب ظلمانی *met.* nox (شب) *F.* ex شرفنامه. *HK.*; حجاب کحلی *met.* a) coelum, b) nubes atra; 2) pulvis (غبار) *B.* in app.

a. حِجاز nom. provinciae arabicae (در عربستان) *B.*, quae Meccam, Medinam et Althajif cum regionibus ad haec loca pertinentibus complectitur Freyt.; 2) nom. unius ex modis primariis (مقام) musicis *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : میروم با شوق دل راه حجاز ❀ مدح پاکش را کنم صوت حجاز *F.*; cf. Gul. 180, 1.

a. حِجامت missio sanguinis (خون کشادن) *Bh.*

a. حُجّت argumentum, argumentatio (دلیل وبرهان) *Bh.* testimonium praesertim a iudice comprobatum Freyt.; 2) *met.* doctor vel minister divinus Not. et Extr. t. IX, p. 225, 9, coll. 166, not. 3. Inde حجت استوار *met. gen.* a) liber divinus; b) *spec.* Alcoranus *B.*; et حُجّت مُحکَم (vocales quidem desunt, sed ita legendum videtur) instrumentum artificiosum, quo mulieres scabiem a se amovent (آلهٔ مصنوعی که زنان حکه بر خود فرو کنند), e. g. in عالی در قصیده طوی کامگار خان hem. : حجت محکم بیارد رفع سازد شور وشین *Bh.*

a. حَجَر sermone alchimistarum : lapis philosophorum, ar. سنگ dictus, qui sic describitur : باصطلاح ارباب کیمیا جوهری است که مادهٔ وجود کیمیا وهیولای صور اکاسیر است وهر کس ازو بچیزی اشاره کرده است ولهذا از نظر غیر در تتق خفا مانده است *B.* Inde حجر ارمنی lapis armeniacus, cuius duae sunt species, caeruleus, quo pictores loco lapidis lazuli s. cyani (لاجورد) utuntur et ruber (bolus armena), qui manu tritus adipi (چرب) similis est *B.*; حجر اسیوس sal nitrum, nitrum, e quo pulvis pyrius conficitur, al. نمک چینی s. سنگ شوره dictum *B.*; cf. اسیوس; حجرُ الکرک lapis peralbus, qui in litore maris indici reperitur *B.*; حجر اناغاطس i. q. اناغاطس q. v. *B.*; حجر لحاغیطوس lapis niger instar picis foetens, qui ex confinibus Syriae affertur et quidem ex eo loco, qui nunc وادی جهنم dicitur *B.*

حُجره conclave domus, cubiculum. Inde حجرهٔ خواب *met.* extremitates duorum oculorum (سر دو چشم) *F.* ex المحمودی sine exemplo; et حجره پرداخت خواب *met.* somnus ex oculis evanuit (در اصطلاح خواب از دیده رفت آمده) *HK.*

a. حَجَل perdix (کبک) *B.*; perdix mas Freyt.

a. حَجَلَه pl. حِجال, quod Persae حَجْلَه pronuntiant, velum pro sponsa adornatum (پرده که برای عروس مرتب سازند), etiam حجلهٔ دامادی dictum. Coniungitur cum verbis بستن et آراستن. Inde حجله گاه s. حجله خانه n. c. locus, ubi velum adornant (مکانی که حجله را دران

حجله کش .s حجله ساز et ;(ترتیب دهند adi. c. velum adornans *Bh.*

a. حَدیدَه ferrum, ferramentum Freyt.; instrumentum ferreum aurifabri, multis foraminibus instructum filis argenteis ducendis vel extenuandis (افزاریست زرگران‌را که سوراخ بسیار دارد وتار سیم وحدید (ازان کشند), e. g. in hoc versu poetae : وصلش که بود مراد دیده ✿ دارد صد راه چون حدیده; 2) res quaedam lignea valde crassa et cuspide ferrea instructa, qua mendicantes protervi inter imprecandum caput vel pectus vel aliud membrum tam diu percutiunt, dum aliquid ab hominibus accipiant (وچیزیست از چوب که بسیار کنده باشد وبر سرش آهن سر تیزی نصب کنند وجمعی از بی نوایان لحوح با دعای فسون خوانی وعدم اعتنا بزخم بر سر وسینه ودیگر اعضا خلانند تا چیزی از مردم نگیرند از سر (وا نشوند *Bh.*

a. حَذَر et حِذر cautio, cautela; 2) metus, timor (پرهیز کردن وترسیدن). Coniungitur cum verbis کردن et گرفتن et داشتن *Bh.*

حِر nebula (طومان); 2) vox, qua pastor oves ad se vocat. Alia scriptura vocis persicae هِر q. v. (اگرچه مشهوری هایله هر در لکن حایله‌ده استعمال اولندوغی (مرویدر *F.*

a. حَرارَت calor (گرمی), quo Persae etiam *met.* „iram, iracundiam" (خشم وغضب) significant, ut vox گرمی „calor" etiam significat : „amor, sinceritas" (محبت (واخلاص), e. g. in hoc versu اشرف poetae : اصل خوب وبد یکی باشد ✿ که یک معنی بود ✿ گاه گرمی دوستی وقت حرارت دشمنی *Bh.* Inde حرارت نشستن „calor amovetur" (دور شدن حرارت) *B.* ex *Bh.*

a. حَراشا ling. rûmana (رومی) : sinapi silvestre (خردل صحرائی), planta per terram expansa ar. سُطّاح dicta *B.* In Freyt. lex. legitur حَرشاء eadem significatione.

a. حَرام quod lege prohibitum est, nefas Freyt. Inde حرام توشه n. c., qui tempus rebus illegitimis faciendis consumit (کسی که اوقاتش بحرام بگذرد) *Bh.* sine exemplo; a term used in abuse *J.*; حرام زاده opp. حلال زاده a) illegitime natus, spurius (ولد الحرام) *B.* in app.; b) *met.* ignobilis, vilis, nequam, latro, praedo; a wicked rogue *Shaksp.* (این لفظ حسب الشرع دشنام است ودر عرف شریر وفتنه انگیزرا گویند که در هندوستان نیز بهمین (معنی مستعمل است واین مجاز بود *Bh.*; cf. *B.* s. جامغول, unde حرام زادگی (suff. ی) nom. abstr. praecedentis; *B.* s. v. تحرمز; حرام‌کار n. c. a fornicator, adulterer, unde حرام کاری (suff. ی) any forbidden act (but especially adultery and fornication) *Shaksp. J.*; حرام گوده n. c. i. q. گوده بحرام *met.* homo iners, nequam (که تن وتوش او از حرام باشد وکاری ازو بر نیاید گویند ای گوده بحرام (بیکاره از اهل زبان بتحقیق پیوسته *Bh.*; حرام مغز n. c. medulla spinalis (مغز (درون استخوان پشت *Bh.*; حرام نمک n. c. *met.* idle; ungratefull *J.*; حرامی fur, latro et i. q. حرام زاده (دزد وراهزن (وحرام زاده ولد الحرام است *B.* in app. *Bh.*

a. حَرْب i. q. جَنگ, unde حرب گاه n. c. i. q. جنگ گاه campus proelii *Bh.*

a. حِرَب (sec. Freyt. حَرَب) spatha palmae (طلع ar. شکوفهٔ خرما) *B.*

e. حِربا ling. syr. genus lacertae (سوسمار) pers. آفتاب پرست dictum; chamaeleon *B.* Inde حرباناک (suff. ناک) full of chameleons (spot) *J.*; شاهد حربا *met.* sol *proprie* amasius chamaeleontis, quippe qui caput oculosque perpetuo soli obvertat Spieg. Chr. 102 fin.

e. حَرجُوان (sec. Freyt. حَرْجُوان) ling. graeca :

genus lacertae (ملخ), quod alis caret et coctum cum sale editur *B*.

e. حِرذون ling. syr.: genus lacertae (سوسمار), quod graece سالامندرا (σαλαμάνδρα) dicitur *B*. Alia lectio est حِرنون Freyt.

a. حَرشَف i. q. کنگر i. e. planta, quam cum oxygala (ماست) edunt *B*.; cynara scolimus Linn., de q. v. Journ. As. a. 1847, Mars, p. 246.

a. حَرف pl. حُروف apex, litera; 2) verbum, dictum (گفتار وسخن) *Bh.* Inde حرفِ آبدار sermo metaphoris commixtus et verborum elegantium plenus (کنایه آمیز وپر سخن خوب) *Bh.*; حرفِ آخرِ ابجد ultima litera alphabeti, qua lit. غ significatur, quae est nota numeri millesimi (هزار), qua *met.* luscinia (بلبل) intelligitur *B.*, unde چون حرف آخر است زابجد که سخن *met.* „tam facundus quam luscinia“ (کنایه از آن است که در فصاحت همچو بلبل است) *B.* in app.; حرفِ استخوان‌دار s. حرفِ تهدار s. حرف مغزدار *met.* sermo prudens, sapiens, qui fundamento nititur (معقول که اصل داشته باشد), opp. حرفِ پا بر هوا s. پا در هوا, quo contrarium significatur *Bh.*; حرف انداز adi. c. cunning, artfull et حرف اندازی (suff. ی) cunning, artifice, art *Shaksp.*; حرفِ بار گیر *met.* i. q. تکیه کلام i. e. dictum, quod inter loquendum cuidam nolenti excidit (حرفی که در کلام بعضی مردم بی قصد وخواه ناخواه واقع شود) *Bh.*; حرفِ پهلودار verbum contumeliosum, quod in conversatione metaphorice in aliquem dicunt (سخنی که به کسی وقت زبان بازیها بطریق کنایه بگویند) *B.*; حرفِ چَکُشی i. q. حرف ناشنود *Bh.*; حرفِ جوهردار *met.* a) i. q. حرف استخوان‌دار, b) i. q. حرف آبدار *Bh.*; حرف چین *Bh.* s. حرف گیر n. c. a) adversans, se opponens (مردم متعرض); b) *met.* reprehendens, vituperans, critica ratione censens, diiudicans (عیب جوی وخطا گیرنده), unde حرف گیری (suff. ی) nom. abstr. praecedentis *HK. SHL.*; criticism *Shaksp.* (عیب گیر ونکته چین) *Bh.*; cf. Gul. 30, 13 et عیب گرفتن; حرفِ بی ربط s. حرفِ چاویده s. حرفِ داغ حرف سبک s. حرفِ پوچ s. حرف پریشان s. s. حرفِ کم s. حرفِ سهل *met.* a) dictum futile; b) dictum contemtionem exprimens (حرفی که از روی تحقیر مخاطب گویند) *Bh.*; حرفِ زمخت s. حرفِ گلوگیر s. حرفِ خاطر رنج dictum, quo aliquis offenditur (حرفی که طبع از استماع آن متاذی گردد) *Bh.*; حرف زن adi. c. talkative, talking, replying *Shaksp.*; حرفِ سرد s. حرفِ خشک *met.* sermo insipidus, inefficax (سخن بی مزه وبی تاثیر) *Bh.*; حرف کَش n. c. literas trahens, scriptor (محرر ونویسنده) *Bh.*; حرفِ گلوسوز *met.* dictum asperum, amarum (سخن تند وتلخ) *Bh.*; حرف مسروق *met.* litera scripta, sed non pronuntiata, ut lit. و in vocibus تو, او, دو, چو, خواجه, خواهش al. *Bh.*; litera vocali non affecta, cuius tamen in scandendo ratio habetur opp. literae موقوف dictae (حرف ساکن که هیچ یکی از اعراب سه گانه نداشته باشد لیکن در تقطیع محسوب گردد واین مقابل حرف مسروق بود) *Bh.*; حرفِ چَکُشی i. q. حرفِ ناشنود *met.* sermo inconcinnus, insipiens (حرف نا هموار پا در هوا ماخذش هموار چیزی است که بضرب چکش سازند بخلاف آنچه در قالب ریزند نعمت خان عالی نوشته بسند آن حرفهای چکشی دلش‌را بشکنی) *Bh.*; حرفِ ورق گیر litera perlonga, quae spatium folii occupat (حرف درازی که تحریر آن ورق‌را در گیرد) *Bh.*

Phrases:

حَرف اَز زَبانِ کَسی ساختَن i. q. خبر از زبان کسی بستن i. e. verba componere vel fingere ex lingua alterius, quae hic

e. حُـرف ling. rûmana vel sec. al. arabica i. q. سپندان i. e. semen nasturtii (تخم ترہ تیزك) ar. حب الرشاد dictum *B*.

a. حِرفَت s. حِرفَہ quaestus, lucrum, ars, quam quis exercet (کسب وپیشہ) *Bh.*; cf. Pend. 93 fin. Inde حرفت بازی n. c. witchcraft *J.*

e. حَرقَقان arsenicum (سم الفار .ar مرگ موش). Vocem rûmanam (رومی) esse dicunt *B*.

a. حَرَکَت, quod Persae etiam حَرکَت pronuntiant *Bh.* pl. حرکات motus, motio (جنبش واین ضد سکونست) *Bh.*; agendi ratio, actio; cf. Mirchond in Wilk. Chr. 122 fin. Inde حرکتِ دوری motio quaevis circularis (حرکتی که از گردیدن بهم رسد), qualis est modus saltandi Sufiorum (چرخ زدن صوفیان در سماع), simil. *Bh.*; حرکت کردن s. فرمودن — se movere, proficisci Spieg. Chr. 24, 15, et cum از abire, discedere de loco Not. et Extr. t. IX, p. 221, 14, et c. بر invadere locum H. Sam. 64, 11; حرکتِ پسندیده کردن bene, recte facere Gul. 146, 19; در حرکت آمدن commoveri; se commovere ex loco c. از; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 235, 14. H. Sam. 104, 15.

a. حُرمَت reverenda dignitas, reverentia, veneratio (معزز وارجمند شدن), qua significatione cum verbo داشتن coniungitur *Bh.* De vocis sensu mystico v. Pend. p. 96, not. 3 et p. 278.

a. p. حَرَم گاه s. حَرَم سَرا *J.* s. حَرَم خانَہ n. c. gynaeceum (محل سرا) *Bh.*

a. p. حِرمدان (ex ar. حِرم necessarium et pers. دان) cista vel mantica, qua significatione in scriptis arabicis saepe reperiri exemplis commonstravit Quatremère in H. des Sult. maml. t. II, 1, p. 41, not. 34.

a. حَرمَل nom. medicamenti, cuius duae sunt species, alba alias حرمل عربی et صندل دانہ et rubra alias حرمل عامی et هزار اسفند dicta; harmala, ruta silvestris *B*.

گفتن چیزی از زبان کسی که non dixit (او نگفته باشد) *Bh.*

حَرف بناف کَسی نِهادَن *met.* argutias, facetias dicere, iocari (ظرافت واستهزا کردن), e. g. in hoc versu اشرف poetae :
نه گوهر است که باشد بحقه گرداب ✿ نهاده جود تو حرفی بناف دریابار *Bh.*

حَرف پیش رَفتَن uti dictum est perfici (موافق گفته بعمل آمدن), e. g. : تاثیر
پیش یار دگر آبرو مریز ✿ میرفت پیش حرف تو اکنون نمیرود *Bh.*

حَرف دَر قَفا زَدَن *met.* clanculum calumniari alqm (غیبت زدن) *Bh.*

حَرف دَر کارِ کَسی کَردَن *met.* allegare, afferre, commemorare (ایراد گرفتن) *Bh.*

حَرف دوتا شُدَن mutari, de verbis; 2) uti dictum est non perfici (تغیر یافتن حرف وموافق قول بفعل نیامدن); inde حرف من دوتا نمیشود verba mea non mutantur, in sententia consto vel permaneo (از حرف خود نمیگردم وبران قائمم) *Bh.*; cf. حرف دوتا کردن.

حَرف دوتا کَردَن *met.* a sermone se avertere (از سخن بر گشتن) *Bh.*; cf. حرف دوتا شدن.

حَرف زَدَن dicere, loqui, sermonem proferre (سخن گفتن) *Bh.* Pro زدن etiam dici potest آوردن et گفتن. Inde حرف بحد خویش زدن pro viribus, pro virili parte verba facere (باندازه خود گفتن) *Bh.*

حَرف کَشیدَن literas trahere, scribere; cf. حرف کش; 2) *met.* longum facere sermonem (دراز کردن سخن) *Bh.*

بَحَرف او نَمیباشَد „quod dicit non facit“, quae est locutio vulgaris (یعنی سخن اورا کار نمیبینند واین محاوره است) *Bh.*

بَر سرِ حَرف آوَردَن c. acc. ps. i. q. انگشت بر لب زدن *B*.

a. حُرُوف pl. vocis حرف q. v. Inde حروفِ چشمه دار literae lacinia i. e. linea incurva finali instructae (که دامن داشته باشند) ut چ, ص, ش, ع, simil. e. g. in hoc versu نور الدین ظهوری poetae : نازکی‌های رقم بین کز حروف چشمه دار ✿ چشمه‌ها در مرغزار صفحه‌ها بینی روان Bh.; حروفِ منفصل i. q. ar. حروف تهجی i. e. literae separatim scriptae, quae tironibus legendae dantur Bh.; حروفِ قالبی i. q. حرف طوطکی s. مسلهٔ قالبی verba alterius reddita sententia non intellecta (بی فهم معنی وادراك مضمون) Bh.; حروفِ مهندسی signa numerorum ab uno ad novem, vulgo هندسه dicta Bh.

a. p. حُروفی, qui fundamenta fidei tradunt (فرقه ایست که احداث عقاید کنند در قاموس الحرفیون المحدثون), e. g. in hoc versu وحید poetae : این رافضیان بنام صوفی ✿ یا نقوطی [نقطوی Bh.] اند یا حروفی Bh. Ex حروف et suff. ی formatum.

حِرَه solanum, uva canina C. ex G. Vox dubia.

a. حَریر sericum (ابریشم); 2) genus panni s. vestis pretiosae (پارچهٔ نفیس) B. Inde حریر سینه n. c. animus lenis (سینهٔ نرم) F.

a. حَریف socius eiusdem artis, aemulus (هم پیشه وانباز در امری) Bh. et simpliciter i. q. فتی homo, significare videtur ut Gul. 139, 13. Inde حریفِ آب ودندان met. a) res naturae aut indoli congruens; b) dulciarii instar gratum; c) fidus ac sincerus amasius F.; حریف باخته n. c., qui maximam opum partem in aleam dedit ([Bh. آنکه اکثر اشیای خودرا ببازی [ببای داده باشد); حریف برده n. c., qui in alea ab aemulo victus est (کسی که قار از وی حریف وی برده باشد) Bh.; حریفِ گلوگیر et sec. F. et HK. حریف گُلوبُر met. a) mundus, tempus (دنیا وروزگار); b) vana gloria, superbia, fastus (غرور وتکبر) B.

a. p. حَریفی (suff. ی) rivalship, enmity Shaksp.; stratagem, fraud J.

a. حَریم i. q. حَرَم, *proprie* sacrum septum s. circus templi Meccani (گرداگرد خانه کعبه), sed Persae hac voce honorandi caussa ut generali utuntur signif. : domus vel locus, alii voci speciali illam praeponentes (وفارسیان بمعنی مطلق خانه ومکان استعمال نمایند چون مصدف کنند بسوی مکانی خاص باضافه عام الی الخاص واین از جهت تعظیم بود) ut dicunt, e. g. حریم دیر, حریم میکده, حریم خرابات, حریم بیضه, حریم باغ, حریم چمن, حریم دل, حریم دهن, حریم قفس; حریم سینه, simil. Bh. Inde حریم خانه i. q. حرم خانه J.

a. حَزا sec. Qâmûsi lex. (male B. حُزا) i. q. برگ کازرونی q. v. B. Freyt. : حَزّی anethum silvestre.

a. حُزاز lichen, impetigo (ar. قوبا) B.; cf. Freyt. lex. s. v. حُزّاز.

e. حَزَنبَل et حَزَنبُل ling. graeca : radix quaedam (بیخی) e regione Syriae et Hierosolymorum allata, e nigro albicans (سفید تیره رنگ) B.; aromatis genus Freyt.

e. حَزیران mensis nonus anni rûmani; 2) nom. diei primi aestatis B. Vox syr. ܚܙܝܪܢ, qua mensis Junius anni syriaci intelligendus est; cf. Benfey Monatsn. p. 19 et Ideler Handb. d. Chron. I, 430.

a. حِساب et حُساب computatio; numerus (شمردن وشمار); 2) *met.* negotiatio, commercium, agendi ratio (وبمعنی معامله مجاز), e. g. in locutionibus حساب پاك کردن et حساب پاك شدن et حساب کردن با کسی, e. g. in hoc versu هاتفی poetae : بمردم کن امروز آن سان حساب ✿ که فردا توانیش گفتن جواب et صائب poetae : بدامان قیامت پاك نتوانکرد خون من ✿ همین جا پاك کن ای سنگدل با خود حسابمرا et سالك یزدی poetae : مرا پیمانه پر می گردد از یک قطره چون گوهر ✿ اگر ساقی دهد جامی حسابم پاك میگردد Bh.

ملا طغرا (دانستن), e. g. in hoc versu poetae : گل خویشرا به پرتو آنرو کند ✿ حساب خودرا بنفشه سایه آنمو کند حساب *Bh.*

حساب گرفتن rationem subducere Spieg. Chr. 39, med. coll. : عقد زلفت گرفتم از سر زلف ✿ چند گیرم حساب نامعدود گرفتم حساب جمالش بماه ✿ رخ et او زصد مه فزون آمدست *Bh.*

بحساب گرفتن mutatum, commutatum habere s. putare (متغیر داشتن), e. g. : ناز تحویل کند آنکه بعاشق شب وروز ✿ چه حساب است که هرگز نگرفتش بحساب et : آنقدرها که سپرد است بخود ✿ خصم وغل غیر خودرا عجبی نیست بحساب نگیرد *Bh.*

a. p. حسابی (suff. ی) accountable, accurate, iust *Shaksp.*; 2) res pretiosa, cara, aestimata (چیزی که قدر وشانی داشته باشد), e. g. in hoc versu ظهوری poetae : حسن تو حسابی شده مه در چه حسابست ✿ خورشید زرشک تو چنین در تب وتابست *Bh.*

a. بر حسب et بحسب et حسب sequente genitivo : pro ratione, iuxta, secundum (موافق ومقدار چیزی) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 72, fin. Interdum pleonastice positum videtur, e. g. بر حسب واقعه مطلع گردانید „id quod acciderat notum fecit" Gul. 8, 3, coll. بحسب اتفاق „forte fortuna" H. Sam. 32, med. et بحسب غالب i. q. غالبا s. فی الغلب „plerumque" Not. et Extr. t. IX, 195, med.

a. حسب nobilitas ex divitiis et dignitate oriens opp. gloriae avitae (شرف نسب) *Bh.* coll. حسب ونسب gloria dignitatis et avita H. Sam. 24, 1.

e. حسبان, vocales desunt, nom. oppidi parvi sic descripti : مشتمل بر درختها وباغها ورياحين‌ها وزراعتها وآن تختگاه وبلقا است *B.* in app.

Inde حساب جُمَل computatio, quae fit literis alphabeti (حساب ابجد) *B.* in app.; حساب دان n. c. an arithmetician; حسابگاه n. c. tribunal (دیوان hind. کچهری) *Bh.*; حساب کتاب n. c. accounts *Shaksp.*; حساب نویس n. c. an accountant *Shaksp.*

Phrases :

حساب اَز خود داشتَن met. gloriari de se ipso (بخود مغرور بودن) *Bh.*, e. g. in hoc versu سلیم poetae : خاکساری پیش مغروران ندارد اعتبار ✿ گر حسابی داری از خود در حساب ما مبش *Bh.*

حساب اَز کَسی بَر گرفتَن s. بَر — — — s. داشتَن — — — بُردَن met. timere (ترسیدن); 2) exemplum capere a re (عبرت گرفتن از چیزی), e. g. in hoc versu خواجه شیراز poetae : خرد زپیری من کی حساب بر گیرد ✿ که با چو تو صنم طفل عشق می بازم et نظامی poetae : ✿ حسابی بر گرفت از راه تدبیر نبود آگه زبازیهای تقدیر et ظهوری poetae : ✿ بر اشک نشمرده میفشانم داشته غم زمن حسابی *Bh.*

حساب بَر انداختَن met. consilium capere; recte cogitare (رای زدن وصواب اندیشیدن), e. g. in hoc versu نظامی poetae : ✿ حسابی که خاقان بر انداختی بفرمان او کار آن ساختی et in alio : حسابی که با خود بر انداختی ✿ چنان نیست بازی غلط باختی *Bh.*

حساب بَر هَم زَدَن seriem computationis e manibus amittere (سر رشته حساب از دست دادن) *Bh.*

حساب دادَن i. q. حساب کردن *Bh.*

حساب سَر بَسَر کَردَن s. حساب روشَن کَردَن rationes conficere s. purgare (پاک کردن حساب) *Bh.*

حساب کَردَن چیزی بچیزی met. aequalem habere, censere (برابر شمردن ومساوی

a. حَسَد invidia, malevolentia (کینه وبدخواهی) *Bh.*; inde حسد آرا adi. c. invidus, malevolus (بد خواه) *B.* in app.; حسد پیشه adi. c. invidus Spieg. Chr. 3 fin. Cum verbis داشتن, بردن et کردن construitur cum praep. بر et cum verbo آمدن praepositio از in usu est *Bh.* coll. Gul. 34, 3, Pend. 78, 2.

a. حَسرَت suspirium, moeror, poenitentia (دریغ وپشیمانی) *Bh.* Coniungitur cum verbis بدر ریختن, خوردن, بردن, کشیدن, فرو خوردن et بیرون ریختن *Bh.* coll. عروس ملک از غیرت شاه همواره خوناب حسرت ریختی Anv. Soh. f. 212 vs. l. ult. et با دل پر خون باران حسرت از دیده باریدن گرفت *ibid.* f. 232 r. l. 1. Inde حسرت الملوك i. q. حَسیب الملوك q. v. *F.*

خسك حَسَك arabica forma persicae vocis خسك i. e. spina triangularis *B.*

a. حُسن pl. مَحاسِن pulcritudo, elegantia, formositas. Inde حسن ابدالی facetiae, sales, lepor (ظرافت وخوش طبعی); حسن برشته سوخته s. — ته برشته s. برشته, — pulcritudo viridis, cuius fundus est coloris rosei (حسن سبز ته گلگون); حسن تُنُک pulcritudo levis, exigua (سهل وضعیف); حسن شسته pulcritudo candidissima (بغایت صفا) *Bh.*; حسن شکری s. حسن مهتابی s. حسن صندلی رنگ pulcritudo alba in flavum vergens (سفید که بزردی زند); حسن فرنگ *met.* pulcritudo alba, qualis est color Europaeorum; حسن ساخته i. q. حسن عاریتی pulcritudo et formositas non propria sed ex fuco et ornatu orta (حسنی که از خال وسرمه وآرایش بهم رسد) *B.* opp. حسن خداداد *Bh.*; unde حسن عاریتی بر رخ قمر *met.* splendor, quem luna a sole accepit *HK.*; حسن گلناری pulcritudo perrubra (بسیار سرخ); حسن گندمی s. حسن گندم گون s. حسن گندمین s. رنگ pulcritudo rubra in nigrum vergens (سرخ که بسیاهی آید); حسن لیموی pulcritudo flava in rubrum vergens hind. چنپک برن dicta; حسن نیم رنگ pulcritudo, quae accedit ad illam, quam حسن صندلی رنگ dicunt (قریب بحسن صندلی رنگ است) *Bh.*

a. p. حَسَن مَیمَندی nom. Veziri Sultani محمود سبکتگین *B.* in app.

a. حَسو puls farinaria (آش اماج) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. حَسُوٌّ.

حسیب حَسیب *C.* et حَسیبِ بَزغالَه *F.* et حَسیبَك *B.* et حَسیب المُلوك *F.* intestina agni pinguis in particulas concisa et in pulte oxygalae parata, quae matronis dono offeruntur (روده برهٔ فربه که آنرا قطعه قطعه کنند هر قطعه بمقدار یک وجب وپنج پنج را در یکدیگر پیچیده در آش ماست که ماستبا باشد اندازند وخواتین بتحفگی وتبرکی بخانها یکدیگر فرستند) *B.*; cf. حسرت الملوك. Num forte ad ar. vocem حسیبی „aestimatus“ referendum?

حِسیب [ê] persica forma arabicae vocis حِساب, quae pronuntiatio longae vocalis â a grammaticis اماله dicitur, e. g. خداوند دیوان روز حسیب Bost. coll. Inst. ling. pers. §. 6. 57 et 95.

a. حُسَینی (suff. ی) ad Imanum Hosain (حسین) pertinens *B.*; گروهی از سادات عظیم الشان *Bh.*; 2) vas coriaceum ظرفی که آنرا از بلغار وگاهی از چرم هم دوزند); 3) nom. soni cuiusdam (مقامی) musici *B.*; 4) nom. fontis in regione تفت یزد *Bh.*

a. حَشر incitatio (بر انگیختن), e. g. in hoc versu poetae : صائب روی آتشناك خون مرده می آرد بجوش ۞ حلوه مستانه حشرِ آرزوها میکند *Bh.*; inde derivanda vide-

tur significatio : excitatio a mortuis vel resurrectio mortuorum coll. حشر ونشر Not. et Extr. t. IX, 222, 14, et یومِ حشر dies resurrectionis mortuorum s. extremi iudicii Spieg. Chr. 71, fin. et حشر گاه n. c. locus resurrectionis mortuorum (عرصت قیامت) *Bh.*; 2) *met.* congregatio (وبمعنی محشور مجاز است) *Bh.*; 3) agmen Freyt., sed sec. *Bh.* حَشَر agmen, coetus, asseclae (وبالتحریک فوج ودر صراح توابع ولواحق) *Bh.*; *spec.* pars exercitus vel copiarum, sec. Quatremère : „une milice, un bataillon de troupes non organisées, de soldats armés à la légère qu'on envoie en avant comme éclaireurs. Le mot حَشَری, qui en derive, doit se rendre par : soldat de milice, soldat armé à la légère" H. Mong. t. I, p. 204, not. 54, ubi etiam exempla allata sunt. Inde حَشَر گای (a. v. گائیدن) n. c. mulier, quacum coeunt plures viri congregati (زنی که چند کس جمع شده اورا بگایند معنی ترکیبی آن گائیدهٔ لواحق وتوابع) *Bh.*

حَشفیفَل alia scriptio vocis هشفیفل q. v. *B.*

a. حَشَم famuli, servi vel asseclae, qui pro domino suo iram concipiunt et pugnant (چاکران وخدمتگاران که برای صاحب خود غضب نمایند وبا حریف جنگ کنند) *Bh.*

a. p. حِصار munimentum, locus munitus, arx (دژ) *Bh.*; قلعه وبارو *B.*; cf. حلقه کشیدن 1, qua significatione cum verbis بستن, زدن, بر آوردن et کشیدن coniungitur; 2) obsidio (محاصره کردن قلعه) Gl. Sch.; 3) nom. unius viginti quatuor ramorum musices (شعبهٔ موسیقی) sic descripti : وآن بلندی حجاز است وپستی آن سه گاه باشد *B.*; نام مقامی از سرود *Bh.*; 4) nom. urbis (نام شهری است حسن) *B. F.*; nom. regionis (ولایت خیز) *F.*; cf. حصار شادمان. Inde حصارِ برین *gen.* coelum, *spec.* coelum coelorum *B.* in app.; حصارِ پولادی s. پولادین — *HK.* *met.* a) digitale sartoris (انگشتوانه) e metallo confectum; b) fornax (آتشدان); c) locus quisque munitissimus; d) coelum primum, quod chalybeum esse nonnulli dicunt *B.*; حصارِ پیروزه s. فیروزه — *Bh. HK.* et حصارِ معلق *met.* coelum *B.*; حصارِ تَرکَش *met.* a) castellum insulae freti maris Malaccae; b) pharetra; c) lucerna, lampas (قلعهٔ جزیرهٔ دربند ملاخه است که بهرموز اشتهار دارد ونیز عبارت از تیردان است وآنرا قندیل نیز گویند) *B.* in append.; حصارِ شادمان nom. urbis in Khorâsân prope Qandahâr (نزدیک بقندهار وولایت حصار که داخل ما ورا النهر نام شهری است از *Bh.*; (است جداست حصارِ هزار *B.* in app.; ولایت ما ورا النهر میخی *met.* a) *gen.* coelum; b) *spec.* sphaera zodiaci et sphaera stellarum fixarum, quae est sphaera octava *B.*

a. p. حِصاری (suff. ی) ad urbem حصار dictam pertinens et de equo ex illa urbe allato dicitur; 2) sonus quidam (نوائی) musicus, qui est شعبهٔ حجاز; 3) vox arab.: se muniens, munimento se concludens (متحصن) *B.*

a. حِصن locus munitus, arx (دژ وقلعه), quod cum verbo بستن coniungi solet *Bh.* Inde حصنِ فیروزه *met.* i. q. حصارِ پیروزه; حصنِ معلق i. q. حصار معلق; et حصنِ هزار میخی i. q. حصار هزار میخی q. v. *B.*

a. p. حَصیر storea (بوریا) Gl. Sch.; 2) theca in qua reconditur instrumentum musicum *C.* ex G.

a. حَضرت praesentia (نزدیکی وحضور) *Bh.*; cf. Gul. 15, 12; 2) aula regia (درگاه) *Bh.*; sedes regia; cf. Journ. As. 1844, Avril, p. 273; coll. ارکان دولت واعیان حضرت حاضر شدند Gul. 44, 1; 3) maiestas, cognomen honorificum Dei et virorum nobiliorum (واضافه آن بچیزی از جهت تعظیم بود) *Bh.*; cf. Spieg. Chr.

27, 2. 68, 6, coll. حضرت تنگبار Deus altissimus (حضرت حق تعالی) *HK.*

a. حُضور praesentia et pl. vocis حاضر „praesentes" (در صراح حاضر شدن وحاضران) ; (2 (ودر کنز اللغة بارگاه حاضر شدن apud Persas : florens, laetus status, laeta animi affectio, voluptas (وفارسیان بمعنی شگفتگی وخرمی) *Bh.*; cf. Fleischer Ali's Spr. 89, 14; et videtur dictum de animi deo subditi tranquillitate coll. گدااییست تسبیح وذکر وحضور ✿ گدارا نباید که باشد غرور Bost. et با حضور دل نکرده طاعتی Pend. 9, 3. De vocis sensu mystico vid. Not. et Extr. t. XII, p. 349, not. 2, coll. در اصطلاح متصوفه مقام وحدترا گویند *SHL.*; inde حضور شان n. c. status securus (مقام امن وامان) et بی حضور adi. c. angustus, afflictus animo, aegrotus (تنگدل ومنقبض وبیمار) *Bh.*

a. حِطین nom. vici inter Tiberiadem (تبریه) et Ptolemaidem (عکا), a Tiberiade duos parasangas distantis (ونزدیک آن قریه ایست حباره که قبر شعیب در آنجاست) *B.* in app.

a. حَظ portio, sors (نصیب وقسمت) ; 2) apud Persas significatione : sors bona, felicitas, voluptas (عیش وخوشی) usitatum est *Bh.*; خشنودی وخوشی Gl. Sch.

a. حِفظ custodia, tuitio; 2) vigilantia; 3) memoria (نگاهداشتن واز بر گرفتن) *Bh.* Inde حفظ صورت custodia faciei (روی کسی نگاهداشتن), e. g. : جلالای طباطبا در تعریف دیوان قدسی ✿ نکردی صفحهاش گر حفظ صورت ✿ بتان‌را آبرو رفتی ضرورت *Bh.* et حفظ الغیب *met.* vigilantia animi latentis (پاس خاطر غائب داشتن) *B.* in app.

a. حَقّ et sine Teshdid a Persis usurpatum, iustus, verus (راست ودرست); 2) epithet. Dei (نامی از نامهای باریتعالی); 3) pl. حُقوق ius, debitum, *proprie* beneficium debere (چیزی که تدارك آن باحسان ونکوی باید کرد) *Bh.* coll. ar. حق النعمة Fleischer Ali's Spr. 59 fin.; unde locutiones حق چیزی داشتن برچیزی beneficium alicui debere et حق بر کنار گذاشتن debitum negligere et حق فراموش کردن debitum oblivisci et حق گذاردن = ar. قضاء الحق s. اداء الحق debitum praestare *Bh.* coll. حق گذار adi. c. debitum praestans in hoc versu سعدی poetae : زهی بندگان خداوندگار ✿ خداوندرا بنده حق گذار *Bh.* et حق گذاری (suff. ی) debiti praestatio Fleischer Ali's Spr. 13, 11; 4) portio, sors (حصه ونسیب), qua significatione cum verbis داشتن et خوردن coniungitur, e. g. in hoc versu شد عداوتها دلیل : poetae زکی ندیم دوستان ما بما ✿ حقها دارند یاران دشمنان et in alio کمال خجند poetae : بما ما بما محتسب بگوی ومترس از کسی کمال ✿ گر باده میخوریم حق کس نمیخوریم *Bh.* et sensu transitivo حق کردن portionem dare, participem facere, e. g. in hoc versu : ✿ خویشرا نا بود مطلق کرده عیش در کارغم حق کرده *Bh.*; 5) mors (مردن) *Bh.* Inde درحق sequente genitivo: quod attinet ad, de; cf. Gul. 34 l. ult. Spieg. Chr. 10. 29. 65. Praeterea notentur dictiones : حق آشنا adi. c. iuris amicus; et حق پسند s. حق پذیر *J.* adi. c. ius approbans; et حق پرست adi. c. ius colens; et حق در adi. c. ius violans; et حق فروز ius illuminans; et حق نواز adi. c. iuri blandiens, iuris fautor, e. g. in hisce versibus میر معزی poetae : ترك حد مشرق است وروم حد مغرب است ✿ هر دو دارد شهریار وحق پرست حق دراست ✿ جمالش حق فروز آمد کمالش حق پذیر آمد ✿ ضمیرش حق پرست آمد وزیرش حق نواز آمد *Bh.*; et حق خزانه a duty or fee of two per cent claimed by the inferior treasurer upon all monies

paid into the royal treasury *J.*; et حقدار n. c. rightful owner, proprietor *Shaksp. J.*; et حق زادگی birthright *J.*; et حق شناس adi. c. debitum noscens i. e. beneficii memor, gratus opp. حق ناشناس ingratus Gul. 29 l. atp.; et حق شناسی (suff. ی) animus beneficii memor, gratus *J.*; et حق طراز adi. c. ius manifestans (حق نگار که پیدا کننده حق باشد) *B.* in app.; حق القَدَم, quod hospiti, nuntio similive offerunt (آنچه بمهمان وقاصد ومانند آن دهند), synon. vocis پارنج *Bh.*; et حقگوی n. c. a) veridicus; b) quod ad rei naturam pertinet, essentia (نفس الامری); c) nom. avis cuiusdam, alias شباویز et چوک dictae, quod ex illius clamore sonus vocis حق percipitur *B.*; et حق النظر is, qui tempore edendi adest (کسی که در وقت خوردن حاضر باشد) *Bh.*; et حق نمک fidelity *J.*

حُقّه pyxis s. theca parva (کوچک قوطی) gemmis, moscho, pharmacis, simil. recondendis, unde dicunt: حقهء لعل et حقهء معجون et حقهء مشک et حقهء گوهر *F. Bh.*; 2) ling. hind.: i. q. غلیان i. e. genus fumisugii, quo fumus tabaci per aquam transiens hauritur vulgo huqqah dictum *Bh.* Inde حقهء آتش a kind of rocket used in war *J.*; حقه باز n. c. a) praestigiator (شعبده باز) *Bh.*; b) *met.* α) sector zonarius (طرّار); β) dolorum structor (مکّار); γ) erro, versutus, impostor (عیّار) *B.*; unde حقه بازی (suff. ی) nom. abstr. praecedentis (بازی گری وچشم بندی) *SHL. HK.*; حقهء بی مغز *met.* a) homo stupidus, durus, inhumanus (مرده دل بودن واهل دل نبودن); b) non idoneus, inconveniens (نا اهل); c) damnum creans, nocens (خلل بهم رساننده) *B.*; unde چو حقه بی دل وبی مغز بودن stupidum, durum, inhumanum esse (مرده دل واهل دل نبودن) *B.* in app.; حقه بردار n. c. the servant who prepares the huqqah *Shaksp.*; cf. حقه 2; حقه پرداز n. c. a sky-rocket *J.*; حقهء سبز *met.* coelum *B.*; حقه گر n. c. tornator (ar. خراط t. چقرقچی) *F.*; حقهء کاوس *met.* a) nom. soni cuiusdam (نوائی) musici; b) nom. sextae triginta melodiarum (لحن) citharoedi Barbûd, etiam حقهء کالوس dictae *B.* vel sec. *B.* in app.: modi quidam canendi پرده dicti eiusdem citharoedi; حقهء مینا *met.* coelum *B.*; حقهای مینافام *met.* orbes coelestes *F.*

a. حَقیقَه s. حَقیقَت veritas, vera natura, verus valor; 2) *myst.* doctrina spiritualis Pend. 293; pl. حَقایِق veritates sermonis, cogitationes sublimes *ibid.* 18, 1 et 6. Inde فی الحقیقه s. در حقیقت s. بحقیقت vere, re vera.

a. حَکّ fricatio, rasus (تراشیدن); 2) *met.* amotio (دور کردن). Coniungi solet cum verbis کردن et شدن vel ساختن et legitur etiam significatione participii praet.: fricatus, rasus (تراشیده شده) *Bh.*

a. حِکایَت narratio (قصه وداستان) et cum verbis کردن, گفتن, داشتن, بستن et فرو گذاشتن coniunctum significat: narrare *Bh.*

a. حُکم pl. اَحکام imperium, decretum, sententia (فرمودن وفرمان وحکم کردن بر چیزی علم است ازانکه بزبان بود یا بدست پس نوشتن بقلم وکشتن به تیغ نیز از احکام دست باشد) *Bh.*; 2) ratio; inde بِحکم propter, iuxta, secundum et بحکم آنکه propterea, quod; quia; cf. Gul. 18 l. ult., 106 l. ult. Inde حکم کردن s. حکم فرمودن a) imperare, iubere seq. تا H. pr. reg. 9. 15, Not. et Extr. t. IX, 112, 17 et seq. که H. Sam. 20, 13, Wilk. Chr. 170, 8, coll. Instit. ling. pers. §. 572 et 573; b) sententiam ferre, iudicare c. ب r., e. g. بمسلمانی او حکم کردند „sententiam ferebant, illum esse fidei Mu-

hammedanae addictum" Not. etc. t. IX, p. 233 fin.; حکم کشیدن mandato parere, obedire (امتثال وفرمان بـرداری کردن) *Bh.* Praeterea notentur dictiones: حکم انداز n. c. sagittandi peritus (قادر انداز) *Bh.* s. qui scopum iaculando attingit (نشانی قادر انداز) alias (درست اورن کمانکشه دیرلر) dictus *F.*; کنایه از تیر اندازی آمده که کاهی خطا نکند *HK.*; cf. Gul. 107, 2, ubi Semelet pro vera Gladwini lectione حکم انداز male تیر انداز recepit; unde حکم اندازی (suff. ی) n. abstr.: sagittandi peritia *HK.*; حکم بردار adi. c. mandato parens, obediens *M.*; حکم بیاضی (cf. بیاض) imperium autographum, quod solo regis sigillo obsignatur neque ex libris describitur, ut celerrime expediri et occultum manere possit, de quo haec leguntur in lex. *Bh.*: علامی فهامی در آئین اکبری نوشته که چون برخی احکام سلطنت درنگ بر نمی تابد از جهت تعجیل واخفای راز منشور مقدس تنها به نگین شاهی پیرایه گیرد واز دفاتر نگذرد آنرا حکم بیاضی گویند انتهی در وقت عرش اشیانی حکم بیاضی معتبرتر از احکام دفتری بوده درعهد اخلاف آنجناب کم رتبه شد ورسیدنش به نگین شاهی هم نمانده بمهر امرا باشد لیکن از دفتر نگذرد ازین جهت کم اعتبار است نظر برین مرزا صائب فرموده ✿ تعجیل تیغ یار بود در هلاک ما ✿ حکم بیاضی که بدفتر نمی رسد ✿ اگرچه حکم بیاضی بلند رتبه نبود ✿ بدور کردن او اعتبار پیدا کرد *Bh.*; حکم ران s. حکم روا adi. c. imperans (حاکم وفرمان روا) opp. حکم کش (*Bh.*; حکم رانی (suff. ی) n. c. imperium, potestas regia *J.*; حکم شرعی s. حکم شرع decretum vel sententia ex lege lata *M.*; حکم قدم decretum divinum (تقدیر ازلی وحکم) *F.* ex المجمع (حضرت حکیم لم یزلی). *HK.*; حکم رانی i. q. حکم گذاری n. c. *J.*; حکم کش adi. c. *met.* mandato parens, obediens (مطیع وفرمان بـردار) opp. حکم ران *Bh.*; حکم نامه n. c. written order *Shaksp.*

a. حَل solutio (گشادن), unde حل شدن solvi et حل کردن solvere; 2) *met.* facilis (وبمعنی آسان مجاز است) *Bh.* Inde حلِ عقده solutio nodi; حل و ربط solvere et stringere; گاه حل گاه شد کردن modo solvere, modo ligare vel stringere *M.*; حلکاری n. c. i. q. بسمه s. وسمه q. v. *Bh.*; gilding *Shaksp.*, e. g. جامهٔ حلکاری vestis auro picta (جامه که از طلای محلول بران نقش کرده باشند) *Bh.*

a. حَلّاج, qui gossipium a semine mundat, carminator Freyt. Inde حلاجی (suff. ی) ars carminatoria *J.* et حلاجی کردن a) gossipium a semine mundare, carminare; b) *met.* asperioribus facetiis perstringere sive iocose fit sive serio (*germ.* durchhecheln) (حرفهای درشت گفتن خواه بکنایه وخواه صریح واز قبیل مو شگافی ودقت هم هست) *B.* in app. ex *Bh.*

a. حَلاحَل genus cepae (پیاز) silvestris *B.*; cf. حلحل.

a. حَلال licitum (opp. حرام) *B. Bh.*; 2) cuiusque voluntati permissus, communis iuris, e. g. خون حلال i. q. خون مباح; 3) nupta viro, uxor (منکوحه) *Bh.*; 4) mastiche (مصطکی وآن صمغی باشد که علک رومی خوانند) *B.* Inde حلال خور n. c. an epithet applied to the lowest and vilest classes of the people, particularly such as are employed in the meanest offices, the removing of carrion and the like; so called because every thing is lawfull food to them *Shaksp. J.*; حلال خوری (suff. ی) n. abstr. business of sweeper *Shaksp. J.*; حلال زاده n. c. opp. حرام زاده a) filius legitimus; b) ingenuus, nobilis, probus, integer; cf. *B.* s. آزاد et پارسا; حلال زادگی (suff. ی) n. abstr. praecedentis; حلال نمک adi. c. faithfull, true *J.*

a. p. حَلالی (suff. (ی) recens (ar. طری تازه); 2) legitimus (حلال زاده); 3) immunitas, libertas (حلیت وابراء ذمه) *B.* in append. Inde حلالی خواستن, quod in lex. *Bh.* sic explicatur : بخشیدن خواستن اعم ازانکه حق شیر از مادر خوانند یا حق نمک وغیره از خواجه واین از اهل زبان بتحقیق پیوسته *Bh.*

a. حَلام agnus (بره) *B.*; sec. Freyt. حُلّام.

a. حَلبلاب, sec. Freyt. حِلِبلاب i. q. لبلاب convolvulus (عشقه) *B.*

a. حَلبیب hermodactylus indicus (سورنجان هندی) *B.*

a. حِلحِل i. q. حلاحل *B.* Alia forma videtur.

a. p. حَلداری (a v. داشتن) n. c. a collection for marriage licences; licences *J.*

a. حَلزون, sec. Freyt. حَلَزون, genus conchae (صدف), quod combustum in oculorum medicamentis adhibetur *B.*

a. حَلق guttur (گلو). Inde حلق افتادن *met.* lingua capi, sermonem amittere (بمعنی گرفته شدن آواز بود واین ظاهرا ترجمه محاوره هند است), e. g. in hoc versu میر خسرو poetae : بر سر هر خار که بلبل گذشت ✿ حلق وی افتاد وخراشیده گشت *Bh.*; et حلق آزاد *met.* guttur s. collum, cuius sanguinem ex lege fundere non licet (حلقی که به هیچ وجه از وجوه شریعه ریختن خون او درست نباشد), e. g. in hoc versu نظامی poetae : فرو شوید از دور بیدادرا ✿ رهاند زخون حلق آزادرا *Bh.*; حلق افشاری n. c. pressure of the throat, strangulation *J.*

حَلقچی dulciarium alias زلیبیا ar. زلابیه dictum *B.*; spira pistoria *Bh.* Vox ex ar. حلقه anulus et suff. چی formata et mendosa videtur lectio حلقه چین, quam offert *F.*,' ut dulciarii nomen a forma petitum sit, quae est instar anuli parvi coll. vocis interpretatione : بر نوع حلوادر حلقه نانی, کبی ایدرلر, quam offert *F.* et alia : که بصورت حلقه پزند, quae legitur in lex. *Bh.*

a. حَلقوم arteria aspera (نای گلو). Inde حلقوم نَشکَن (ut videtur pro نا شِکَن non frangens) n. c. duri oris equus (اسپ سخت دهان), e. g. in hoc versu اشرف poetae equum describentis : حرون وبدرگ وحلقوم نشکن ✿ بسان اسپ چوبین تخته گردن *Bh.*

حَلقوِی باز filum (رشته) sericum circa collum falconis (باز) ligatum, e. g. in hoc versu سلیم poetae : مانده از دام کهن تارم درین دشت فریب ✿ حلقهء در گردن هر مرغ چون حلقوی باز *Bh.*

a. حَلقَه res quaevis instar circuli rotunda, anulus (هر چیز مدور بشکل دائره), e. g. anulus *catenae*, *loricae*, *retis*, *arcus*, *portae*, *osseus pollicis* (زهگیر) al.; 2) rota پایه گردون hind. [پهیا a wheel *Shaksp.*]), e. g. in hoc versu وحید poetae rotam describentis (در تعریف شد از حلقهاش نقش پا آشکار : (گردون تو گوئی بر آمد زسوراخ مار ✿ کمانیست آن حلقه طاعت پذیر ✿ که رهرا فگند است در پی چو تیر; inde 3) *met.* circulus hominum, congressio, consessus (مجمع ومجلس) *Bh.*, ut حلقهء سودا consessus s. conventus mercatorum, quem commercii caussa instituunt *F.* Inde حلقهء آبگون *met.* coelum *B.*; حلقه انداز, qui fumum tabaci ore haustum ex ore anuli forma emittit (از صاحب زبانی به تحقیق پیوسته که جوانانی که حقه میکشند ودود آن از دهن آهسته آهسته بر می آرند بصورت حلقه از دهن بر می آید وبعضی نیچه کوچکی دارند در دست وازان نیچه حلقه حلقه دود بیرون میکنند) *Bh.*; حلقه پشت i. q. حلقه بگوش s. حلقه در گوش n. c. *met.* obediens, subditus, servus (محکوم وفرمان

(بـردار) *Bh.*, quod anulus in aure apud Orientales signum servitutis est; cf. Quatremère in H. des Sult. maml. I, 1, p. 7 et 8 not., coll. Gul. 23, 14. 118, 17, Spieg. Chr. 99 l. ult. et چو زآهن کنمر حلقه در زیـر سنگ „ut ope ferri subigo saxum“ Sec. Nam. 192, fin. adnotante scholiasta : یعنی چون از آهن سنگرا حلقه در گوش سازم یعنی به تیغ وتبر ونیزه سنگرا بنده سازم ; unde حلقه بگوشی (suff. ی) n. abstr. obsequium, servitus *Shaksp.*; cf. infra حلقه در گوش کسی کشیدن ; حلقهٔ بینی n. c. anulus narium aureus et gemmis ornatus, quem feminae gestare solent (آنست که زنان حلقه طلا با دو دانهٔ مروارید ودر میان آن یاقوت در بینی اندازند), hind. نتهه (नाथ) dictus *Bh.*; حلقهٔ تسلیم *met.* obediens, servus (بنده وچاکر وفرمان بردار) *HK.*; حلقه دار adi. c. anulo praeditus *met.* attentus, obediens *J.*; حلقه دام n. c. a) rete ex pilis caudae equinae confectum, quod in via perdicis (کبک) ponunt, ut eiusdem pedes laqueis capiantur; b) linteum (روپاکی) instar retis confectum *B.*; حلقهٔ دست بند *met.* a) horizon (افق), b) terra *B.* in app.; حلقه ربائی n. c. raptus anuli in aere suspensi ope hastae (حلقهٔ که آنـرا در هـوا آویـزند ومبارزان به نیزه ربایند طوف بـردن), alias dictus *Bh.*; حلقه زن n. c. a) homo fores pulsans, ut intromittatur (طالب فتح باب); cf. infra حـلـقـه بـر در زدن ; b) magister (معلم) *B.* in app.; حلقهٔ سفره anuli in circuitu corii coenatorii assuti (حلقهای که بـر دور سفرهٔ چـرمـیـن مـیـدوزند) *Bh.*; حـلـقـهٔ سیمین *met.* a) luna noctis decimae quartae s. luna plena; b) glacies, qua piscinae rotundae astrictae sunt; حلقهٔ نـوش *met.* labia; os (لـب ودهـان) *B.*; حـلـقـه وار (suff. وار) instar anuli *J.*

Phrases :

حلقهٔ اقبال نا مُکن جُنبانیدن *met.*, quod effici non potest petere (طـلـب محال کردن), e. g. in hoc versu خواجه شیراز poetae : خـیـال حلقهٔ زلفش چو دستت میدهـد حـافـظ ✿ نگر تا حلقهٔ اقبال نا ممکن نجنبانی *Bh.*

حلقه بـر در زدن s. — — — کوفتن s.

حلقه بَـر سَندان i. q. — — — ریختن زدن *met.* fores pulsare, ut aperiantur (کنایه از طلب فتح باب کردن وآنچنان بود که تنکهٔ آهنیرا بر تختهٔ در یا میخ بدوزند تا اگر کسی بـر در آن خانه آید وخواهد که از آمدن خود صاحب خانهرا آگاه سازد حلقهرا بـر آن تنکهٔ آهن بزند) *Bh.*, e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : چشم او هم لحظه مستانرا بهمر بـر میزند ✿ شور عشقش عاشقانرا حلقه بـر در میزند *F.*; cf. supra حلقه زن et infra حلقه جنبانیدن.

حلقه کَردَن نام s. حلقه بَـر نام کَشیدَن et pass. حلقه شُدَن نام dehonestare aliquem anulum per nomen trahendo (کسی از دائـرهٔ اعتبار بـر آوردن چه مـرزایان دفتر وقـت ابطال نام کسی حلقه برو در میکشند) *Bh.*

حلقه بَستَن i. q. حلقه زدن *Bh.*

حلقه جُنبانیدَن *met.* i. q. حلقه بر در زدن, e. g. چنداںچه حلقهٔ وصال بجنبانید در ملاقـت گشـده نـشـد „quantumcumque fores amoris pulsaret, porta congressus aperta non fuit“ Anv. Soh. 84. vs. l. 6.

حلقه دَر گـوشِ کَسی کَشیدَن *met.* obedientem, submissum reddere alqm (محکوم ومطیع گردانیدن) *Bh.*

حلقه زَدَن circumire (طـوف کـردن) *B.*; orbem ducere; in orbem agi; cf. Chr. Sch. 66, 524 coll. *B.* s. تـنـوره 5; 2) i. q. حلقه بر در زدن *B.*

حلقه شُدَن incurvari instar anuli, e. g. de arcu (کمان) intento *Bh.*

حلقه کَردَن ad anuli formam incurvare, e. g. cirros vel cincinnos (زلف). Inde حلقه کَردن اَنکُشت بَسر کُلوی شیشه collum ampullae digitis circumdatum in implendo tenere, ne quid humi spargatur *Bh.*

حلقه کَشیدَن circulum trahere s. scribere, de incantatoribus (غرائم خوانان), qui semet circumscribunt (کُرد خویش دائره میکشند), ut a noxa daemonum semet tueantur (تا از آفت دیو وپری مصوّن نمایند), quam tuendi rationem incantatoris حصار dicunt *Bh.*; 2) c. dat. rei, anulum immittere rei, e. g. حلقه کشیدن کُوشرا anulum auri immittere *met.* i. q. حلقه در کُوش کسی کشیدن q. v. *Bh.*

چون حلقه بَر دَر بودَن *met.* firmiter consistere in porta et *abs.* firmum, stabilem esse (ثابت ومقیم بودن) *B.* Inde چون حلقه بر در *met.* a) qui ante fores consistens domum intrare non potest; b) firmus, stabilis *Bh.*

a. حِلم mansuetudo, patientia (بردباری ووقار) *Bh.*

a. حَلوا dulciarium (چیزی که از شیرینی ساخته باشند) *Bh.* Inde حلوای آشتی s. حلوای صلح dulciarium, quod pace inita alter alteri mittit (باهم بفرستند) *Bh.*; حلوای برنج genus dulciarii e farina oryzae (آرد برنج) confectum *HK.*; حلوای بی دود s. بی دخان *met.* a) i. q. حلوای تر; b) osculum (بوسه) *Bh.*, coll. hoc versu کمال خجندی poetae: بخشی از خوان ملاحت بجگر سوختهرا ✿ بده امروز که حلوای لبت بیدودست *F.*; حلوای تر *met.* a) fructus dulces et succi pleni (فواکه شیرین وسیراب چون سیب وناشیاتی ومانند آن) *Bh.*; an esteemed kind of confection *J.*; b) *met.* labia amatae (لب محبوب) *Bh.*; حلوای رشته a kind of vermicelli *J.*; حلوا سوهن n. c. name of a sweet meat *Shaksp.*; حلوای شکر dulciarium e saccharo confectum *HK.*; حلوای عید dulciarium diebus festis (روز عید) destinatum *Bh.*; حلواکر (suff. کر) pistor dulciarius *Bh.*; حلوا مخور „dulciarium ne comedas“ i. e. *met.* ne confunde sermonem (خلط کلام ایتمه) *F.*; حلوا میخورد „dulciarum comedit“ i. e. *met.* sermonem confundit, ineptias et futilia profert (خلط کلام ایدر ویاوه) *F.*; حلوای نیمشکری s. حلوای سویلم (سویلم), نمشکری, elisa lit. ی, dulciarium notum, alias نیم اشکنی dictum *Bh.*; حلوائی (suff. ی) i. q. حلواکر *Shaksp.*

a. حُلّه pl. حُلَل vestis paradisi, striata (جامهٔ بهشت وبرد یمنی); 2) vestis cui est pannus subductitius (جامه که استر داشته باشد), vel velamen magnum, quo totum corpus tegunt, quod tamen sola voce حله exprimi non solet (یا ازار وردا اعنی چادر لیکن تنها ازاررا حله نکویند); 3) apud Persas *abs.*: vestis (وفارسیان بمعنی مطلق جامه استعمال نمایند). Coniungitur cum verbis پوشیدن, بافتن et بر کتف کرفتن *Bh.* coll. H. Sam. 146 l. atp. Inde حلهٔ آدم (vestis Adami) *met.* color viridis (رنک سبز) *B.* in append.; حله‌کر خاک herbas virides producens (رویانندهٔ سبزه) *B.* in append., quo Deus intelligendus est *HK.*

a. حَلی pl. حُلَی ornatus (زیور) *Bh.*; mundus muliebris Freyt. Coniungitur cum verbo بستن *Bh.* Inde حلی آب picturae, quae in aqua vento afflata apparent (آن نقوش که از وزیدن باده بر آب آید) *B.* in app.; حلی بند آب qui terram herbis viridibus ornat et ex guttis aquae margaritas creat, Deus *B.* in app.

a. حِلِّیت lawfulness *J.*; cf. *B.* s. حلالی 3.

a. حُلَیفَه ling. arab. : semen medicamenti, quod persice آهـو دوستک dicitur *B.*; cf. دینارویه.

a. حَلیم mansuetus, patiens (بردبار); 2) apud Persas : nom. pultis notae (ودر استعمال فارسیان نام آشی معروف) *Bh.*; a kind of food dressed in the Muharram *Shaksp.*

حَلَیمو dial. Shîrâzensi : radix plantae, quae persice ترشینک et ar. حمّاض البقر s. حماض البری dicitur *B.*; cf. آزاد دارو et جلتاق.

a. حَماحِم genus menthae (پودنه) hortensis in Syria حبق نبطی dictum; 2) sec. al. i. q. بستان افروز *B.*

حُماط ling. Maurit. : genus ficus (انجیر) *B.*

a. حَمّام, quod Persae حمام sine Teshdid pronuntiant, balneum *Bh.*

a. p. حِمایَت گَر (suff. گر) protector, defensor, custos (حامی ونگاهبان) *Bh.*

a. حَمایِل pl. vocis حِمالَة (sec. al. caret singulari Freyt.) balteus gladii; 2) quidquid de collo suspenditur (وهرنکه آویختهء گردن اولور) *F.*; monile H. Sam. 16, 14, coll. hoc versu میر نظمی poetae : چو آمد پیش دلدارش نشستش ۞ حمایل کرده بر گردن دو دستش *F.*; a necklace of flowers; a small Kurân suspended to the neck as an amulet *Shaksp.* Inde حمایل فلک inclinatio orbis coelestis (میل فلک), quae est septentrionalis et australis (وآن شمالی وجنوبی می باشد) *B.* in app.; حمایل نشستن curvato corpore i. e. *met.* molliter et cum fastu sedere (کج نشستن وآن کنایه بناز ونخوت نشستن), quod in lex. *Bh.* versu قاسم مشهدی probatur; حمائلی a planet's elliptical motion *J.*

حُمحُم ling. syr. : arnoglossa, plantago maior (لسان الحمل ar. گاوزبان); 2) sec. al. i. q. خاکشی pabulum camelis gratissimum *B.*

e. حَمدان et حَمدون membrum virile. Vox linguae ignotae *B. Bh.* Sec. *F.* est vox linguae Kharizmiae (خوارزم لغتیدر) et opp. نمدان vulva, quod probant verba وجعل حمدانهم فی نمدانهم شیخ سعدی poetae *F.*

حَمدونَه simia (میمون ar. قرد) *B.* Vox arabica sec. *SHL.*

حُمز dactylus indicus s. tamarindus (تمر هندی pers. خرمای هندی) *B.* Aliam lectionem حمر offerunt *SHL.*, *M.* et Freyt., quae est vox arabica eiusdem significationis; cf. حوم et خبجه.

a. حَمْل pl. حُمول onus quodcunque; 2) apparatus exercitus, e. g. دو هزار سوار با حملی لایق بمدد فرستاد H. Sam. 92, 7; 3) pecuniae ex reditu terrae in thesaurum regis missae; cf. Quatremère ad H. Mong. I, 240, not. 75, coll. : ودر انفاق وظایف حمول واتاوات بحضرت بخارا تقاعد والظاظ نمود H. pr. reg. 155 fin. Inde حمل نمودن s. حمل کردن a) onus imponere; b) attribuere, imputare alicui alqd c. ب et بر r. Gul. 4, 1. 31, 14. 187, 18, Not. et Extr. t. IX, p. 72; حمل گرفتن concipere, praegnantem fieri *J.*

a. حَمله impetus, incursus in pugna. Coniungitur cum verbis ساختن s. کردن, بردن et انگیختن, آوردن *Bh.*; cf. Gul. 18, 5, c. بر p. H. Sam. 72, 8, Spieg. Chr. 67, 3. 107 med. Inde حمله دار s. حمله گرای n. c., qui impetum facit, incursor *Bh.*; et حمله گیری n. c. invasio, impugnatio (حمله کردن) *Bh.*

a. حَمَمی pl. poet. vocis حمامة pro حَمایم columbae Gul. 132, 3.

a. حِمَی locus inaccessus, locus refugii; *inde* silva, ubi latent bestiae et locus amoenus, ubi aves degere solent (مرغزار) *SHL.* coll. : ما مرّ من ذکر الحِمی بمستمعی

لـو سمعت ورق الحَمى صاحت معى „illud, quod ad aures meas pervenit de mentione silvae (ubi degit amasia), si audirent fuscae columbarum, mecum clamores ederent“ Gul. 132, 2, ubi interpres turcicus vocem حِـمـى turcico قـورى s. قـورو silva reddit et schol. Ibn Faredh annotat : الحمى المكان الممنوع الذى لا يقرب واحميت المكان جعلته حمى وفـى الحديث لا حمى لله ولرسوله.

h. حِنّا sedes sellae equestris, e. g. in locutione حنا تراش s. حنا ساز n. c. qui sedem sellae equestris e ligno conficit (آنكه خانه زين از چوب تراشد ودرين صورت حنا بمعنى تمام خانه زين خواهد بود); 2) i. q. حناى زين pars anterior sellae equestris, in qua eques ex equo descendens habenas alligat (ليكن حناى زين در عرف همان چيزرا كويند كه پيش زين باشد وكاه فرود آمدن جلو اسپ بدان بندند ودر عرف هند (حنا به تشديد نون خوانند Bh. Vox hind.

a. حِنّا, sec. *HK.* حَنا, et حِنّى et sine Teshdid *Bh.* (با تـشـديـد نون وبالقصر ايـضـا وفارسيان بـه تخفيف وبامالة نـيـز استعمال نمايند), ar. حِـنّـاءٌ Freyt., folia arboris, quae contrita manibus et pedibus tingendis inserviunt (برك درختى كه بكوبند وبدان خضاب *B.* (وبر دست وپاى بندند بـرك معروف كه بدان *HK.*; سرخ نمايند مهندى *Bh*; hind. دست وپارا نكار بندند s. مينهدى *SHL.*, gr. *κύπρος*, cyprus i. e. Lawsonia inermis Linn. sec. Sprengel. ad Diosc. I, 124; cf. برنا 3 et رقون. Coniungitur cum verbis كرفتن, ماليدن, دادن, كشادن, بستن, نهادن, كذاشتن, sed in lingua communi (محاوره) usitata est locutio حنا بستن, si de feminis et حنا ماليدن, si de viris sermo est *Bh.* Inde حناى پـر زاغ *met.* cyprus post tincturam nigra evadens (كه بعد از بستن سياه شود) *Bh.*; حنا بند n. c. charta cypro tincta (كاغذى كه حنارا دران بندند) *Bh.*; حـنـا بندان s. حـنـا بـنـدى n. c. solemnia, quae celebrantur die, quo sponsa cypro tingitur (جشنى كه در كدخدائى ها هنكام حـنـا بستن عروس كنند ودر هند مهندى خوانند) *Bh.*; حناى دو باره بند cyprus iterum iterumque ad tingendum adhibita, ut color increscat (حناى كه مكرر بندند براى ازدياد رنك) *Bh.*; حنازار n. c. locus cypro abundans *Bh.*; حـنـاى سر ناخن *met.* rubor paene evanescens (سرخى كه قريب بزوال باشد) *Bh.*; حـنـاى قدح *met.* vinum rubrum (شراب سرخ) *Bh.*; حناى قريش pronuntiatione ignota *B.*, sec. *Bh.* et *HK.* حناى قُـرَيش, sec. Gol. حِناء قَريش, flos lapidis (زهر الحجر s. شكوفهء سنك), i. e. muscus quidam super saxa montana verno tempore virens et in morbo, qui داء ar. قوبا lichen dicitur, adhibitus; lichen *B.*; حـنـاى كـريه *met.* lacrimae sanguineae (اشك خونين) *Bh.*; حـنـاى مجنون i. q. ar. ورق الـنـيـل وسمه indicum, color indicus *B.*; cf. وسمه; حـنـائى (suff. ى) a) colorem cypri secundarium habens, qualis est color aquae cypri, quo charta vel pannus inficitur (رنكى نيمرنك كه از آب حنا كاغذ وقماشرا كنند); b) colorem cypri habens, qualis est color manus vel pedis cypro tincti (ودست وپا حنا بستهرا نيز حنائى كويند) *Bh.*; of the colour of hinna, stained with hinna *Shaksp.*

Phrases :

حنا بَر كَف كَسى نِهادَن *met.* manum inutilem facere (معطل وبيكار كردانيدن آنرا), similis phras. پاى كسى در حنا بستن *met.* arcere, prohibere aliquem ab eundo (باز داشتن كسى‌را از رفتن) *Bh.*

حنا نـو كَردَن *met.* cypro recenter tingere (حنا تازه بستن) *Bh.*

a. حَنجَر et حَنجَرَه arteria aspera (ناى كلو); 2) i. q. حُنجَر *B.*, qua significatione alia

huius vocis lectio videtur. Inde حنجره غلطان n. c. *met.* praeclare canens, cantor (خوانندهء خوش خوان) *B.* ex *Bh.*

a. حَنذَقوقی i. q. اندقوقو *B.*

a. حَنظَل colocynthis Freyt.; arbor amara (درخت تلخ) Gl. Sch.

a. حَوادث plur. vocis حادثة casus fortunae. Inde حوادث خُفت casus fortunae non existentes (معدوم) *B.* in app.; حوادث افیون خورد *met.* calamitas cessavit s. exstincta est (حوادث معدوم شد) *SHL.* وفتنه بخفت *HK.*; حوادث زده adi. c. afflictus; miser *J.*

a. حَواری farina tritici bis cribrata (آرد میدهء دو باره بیاخته) *B.* coll. ar. حُوّاری farina optima Freyt.

a. حَواسّ pl. vocis حاسّة sensus. Inde حواس باخته adi. c. out of one's senses *Shaksp.*

a. حَواصِل pl. vocis حوصله q. v.; 2) i. q. حیصل melongena (بادنجان) Gl. Sch.

a. حَوالَه s. حَوالَت commissio (سپردن) *Bh.*; attributio, gall. assignation; unde ارباب حوالات possessores attributionum Mirkh. Inde حواله کردن s. فرمودن — tradere, committere, demandare c. ب et با ps. Gul. 14 l. ult., Not. et Extr. t. IX, 200, 5. 204, 6, Spieg. Chr. 72, 7 et حواله چیز بکسی کردن attribuere, imputare alicui alqd H. Sam. 124, 1; حوال دار, pro حواله دار (in India) a native military officer of inferior rank, a havildar *Shaksp.* *J.*; حواله گاه s. حوالت گاه n. c. a) locus, quo committitur (جای سپردن); b) locus voluptarius prope urbem vel montem (ودر فرهنگ ملا فیضی سهرندی است که مقام تفرج گرد بر گرد شهر یا اطراف کوه) *Bh.*; a public walk in the environs of a city; an esplanade *J.*

a. حَوالَی, quod Persae حَوالی pronuntiant et adhibito اماله etiam حَویلی scribunt (وفارسیان بکسر لام استعمال نمایند وظاهرا حویلی اماله همین است) id, quod rem circumdat, regio circumiacens (گرداگرد چیزی) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 25, 2. 30, 17. 66, 18.

a. حوت piscis et sec. Gl. Sch. i. q. حوت گردون signum piscium, quod est signum zodiaci duodecimum *B.* in app.

a. حَوجَم rosa rubra, cui vis antivenerea tribuitur, si quis in illa insidet vel cubat *B.* Sec. Freyt. est plur. vocis حوجمة.

a. حور proprie est plur. adi. m. أحوَر et fem. حَوراء oculis nigris instar dorcadis praeditus vel praedita, quod est epitheton virginum paradisi et a Persis ut singularis adhibetur i. q. حوری cum ی unit. virgo paradisi, etiam حور بهشتی dicta, coll. این ماه وآن ستاره واین حور وآن پری ندیده از Spieg. Chr. 22, 4, et پری نشنیده از حور Jos. et Zul. 30 fin.; unde plur. حوران Gul. 25, 5. Inde حور پیکر n. c. virginum paradisi facie praedita *J.*; حورزاده n. c. a virgine paradisi descendens Jos. et Zul. 29, 5. In locutione حور از دست رفت et حور از جسم رفت vox حور significatione vocis روح animus, accipienda est, in quam mutatur, si a tergo illam legis, quod est artificium verborum, مقلوب مستوی dictum apud Persas usitatum, in eo consistens, quod vox a tergo lecta in aliam mutatur (یعنی روح از دست رفت یا از جسم رفت اینرا صنعت مقلوب مستوی گویند) *HK.*, de quo artificio v. Wiener Jahrb. a. 1828, t. 41, p. 25 sqq.

a. p. حَورْ اِسفَند i. q. بستان افروز *B.* Num forte حور alia forma vocis arab. حَوَّز est, quod probare videtur sequens حور رومی, arabice حَوَّر رومی pronuntiatum?

a. حَوران nom. regionis vastae ab austro Damasci *B.* in app.; Auranitis, Αὐρανῖτις, heb. חורן.

e. حَوران ling. rûmana (رومی): i. q. طرخون s. ترخون oleris species *B.*; arum dra-

nom. lacus, cuius aqua salsa et amara adveniente propheta Muhammede dulcis evasit, cuiusque nomen, quod antehac نیسان erat, in نعمان mutatum est *B.*

a. p. حَوضچه (suff. چه) n. diminut. vocis حوض *J.* Cf. حوضک.

a. p. حَوضَک (suff. ک) n. diminut. vocis حوض parvum receptaculum aquarum; 2) patera (طاس) magna *B.*; طاس بزرگ وباطیه *F.*

a. p. حَوضَه (suff. ه) quidquid receptaculo aquarum simile est, ut pilentum elephanti, simil. coll. Instit. ling. pers. §. 256, p. 176 (عماری فیل وجز آن که بصورت حوض سازند), e. g. in hoc versu نظامی poetae in Sec. Nam. 611 l. ult. : نشینندهء حوضهء آبگیر ✿ بلی [پُلی *Bh.*] کز حجابی ندارد گزیر , quem versum schol. sic interpretatur : اضافت حوض بسوی آبگیر اضافت عام است بطرف خاص وحجاب درین جا بمعنیء پوشیده شدن خود است از خلق یعنی کسی که در آب حیوان جا کند البته از چشم مردم پنهان شود addens, in quibusdam codicibus pro بلی کز legi یکی در, secundum Spieg. Chr. 81, fin. یکی از. Cf. etiam locutio : حوضهء که آن چشمهء خورشید بست, cuius sensus allegoricus in lex. *HK.* sic redditur : از حوض رخسار محبوب واز چشمه چشمهء لطافت وناز وکرشمه واز خورشید جمال ویا نور او مراد است ونیز حوضهء آن چشمه کنایت از ذات محبوب است که منبع چشمهء لطافت ویا روح واز خورشید روح مراد است که وجود جسم از روح است *HK.*

e. حَوفَران ling. rûmana : i. q. حَوران q. v. *B.* arum dracunculus.

a. حَوک herba odorata montana *spec.* ocimum (بادروج) *B.*

a. حولَه nom. duorum tractuum (ناحیه) in Syria, qui sic describuntur : یکی از آنها

cunculus Linn. Alia vocis forma est حوفران; utraque e gr. ἄρον orta videtur.

حوران pluralis pers. arabicae vocis حور, virgo paradisi q. v.

a. حَورِ رومی arbor quaedam, cuius resina vim attrahendi possidet *B.*; cf. حَوّر رومی populus nigra Freyt.

a. p. حورِ زبانی ساز *met.* gladius (تیغ) *B.*

a. p. حَورِ هِندی granum (دانه) quoddam simile semini, quod دوقو dicitur *B.*

a. حَوصَلَه pl. حَواصِل ingluvies avis (چینه دان); 2) *met.* capacitas, tolerantia (تاب وتحمل وبرداشت) *B.*; cf. Spieg. Chr. 28 fin.; resolution, ambition; capacity, spirit *Shaksp.*; چینه دان وآشیانه مرغ ودل سنگ وهمت *SHL.*. Inde حوصله مند adi. c. ambitious, aspiring *Shaksp.* Cf. etiam بی حوصله.

a. حَوض receptaculum aquarum, cisterna, piscina (چاه ومغاک کوتاه که برای آب ایستادن کندیده باشند) *SHL.* Inde حوض آب a) signum coeleste piscium, quod est signum duodecimum; b) coelum *B.*; حوضِ ترسا receptaculum, in quo uvae pedibus conculcantur, ut succus proveniat *B.*; حوضِ کرسی locus, in quo prunas accendunt et suggestum exstruunt, in quo hieme sedent (مکانی که دران زغال افروزند وبالای آن کرسی فرش کرده در ایام اشرف زمستان بنشینند), e. g. in hoc versu poetae : آب عشرت آب جو دارد که در فصل چنین ✿ تا بگردن میشود در حوض کرسی غوطه خوار *Bh.*; حوضِ لب گردان receptaculum aquarum margine humili (حوضی که لبهایش میل پستی داشته باشد وتحقیق آنست که لب گردانی مخصوص بحوض نیست بلکه پیاله وکاسه وبعضی ظروف دیگر نیز لب گردان میباشند) *Bh.*; حوضِ نعمان *B.*; 1 حوضِ آب i. q. ماهی

از اعمال حمص ما بیــن حمص وطرابلیس است ودیـگـر ناحیه ایست ما بین بانیاس وصور از اعمال دمشق مشتمل بر قریهها *B.* in app.

a. حَومانَه planta unum cubitum alta, ramis tenuibus et nigris, cuius flos فـرفـیـری? (*B.* فرفیزی, *HK.* فرفری) dicitur *B.* In Freyt. lex. legitur : حَـومـانـة plantae nomen.

a. حَومَر i. q. حمز q. v. *B.*

حَوِیت [*ê*] pannus crassior, qui amplectitur cameli gibbum *B.* Vox ex arabico حَوِیّة orta et in appendice lex. *B.* sic explicata : گلیمیرا گـویند که کوهان شتر بـاشـد, qua in interpretatione fortasse praepositio بر ante کوهان excidit.

حَویج res, quae cibis in olla coctis iucundi odoris caussa indi solent (آنـچـه بالای دیگ پخته اندازند برای خوشبو), ut zingiber recens (اردک), cuminum (زیـره), caryophyllum (قرنفل) al. *HK.*; olus, ex quo opsonium vel condimentum faciunt (تـره که ازان نانخورش سازند), ut spinachium (اسپاناج), anethum (شبت) al. *Bh.*; pot-herbs, seasonings; sweets *J.*; cf. *B.* s. v. چـغـنـدر. Mendosa videtur lectio حاوِیج, quam offert *HK.* Vocis originem ignotam dicit lex. *Bh.* auctor (لیکن معلوم نیست که لغة کجاست زیراکه کتب عربیه وفارسیه بران مساعد نمیکنند) *Bh.*; sed ex ar. حَوائِج res necessariae, depravata vox videtur, quae aut non usitata est apud Arabes campestres, aut pluralis contra regulam formatus a singulari حاجة, vel ad singularem حایجة referendus, de q. cf. حاجت et Quatremère ad H. des Sult. maml. t. I, 2, 138, not. 170.

a. p. حَویجی (suff. ی) dulciarium, quod ناطف dicitur *F.* et in Freyt. lex. sic explicatur : „bellarii candidi et duri genus ex sapa et radice عسلج multa coctione confectum“. (حلوای ناطف آبدار) *F.* sine exemplo.

a. حَیا pudor, verecundia (شرم). Coniungitur cum verbo بالیدن. Inde بی حیا adi. c. pudore, verecundia carens (ونفی آن با لـفـظ بی کنند) et حیازده adi. c. i. q. شرمسار pudibundus *Bh.*; حیـادار adi. c. modest *Shaksp.*

a. حَیات vita (زیستن وزنـدگـانـی opp. ممات). Coniungitur cum verbo دادن et یافـتـن. Inde حیات سپردن i. q. جان سپردن vitam in discrimen dare, profundere, e. g. ناظم هروی ✿ چون شمع اگر شام گرفتیم حیاتی ✿ ناظم بصد افسوس سحرگـاه سپردیم *Bh.*; حیاتِ تازه new life (used to express recovery from severe illness, or the pleasure derived from meeting a friend) *Shaksp.*

a. حَیّ العالَم sempervivum *herba,* persice همیشک جوان dicta q. v. *Bh.*; houseleek *J.*

a. حَیـدَر leo; 2) cognomen Alii, generis Muhammedis, etiam حیـدرِ کَرّار dicti واورا کرار بدان میگفتند که چنـد کرت حمله کردی (*HK.*; 3 قطب الـدین حیدر nom. pr. auctoris sectae mysticae, unde حیدری (suff. ی) discipulus vel sectator Haidari Pend. 24; حیدر نامه inscriptio libri a Ferid-eddin Attar scripti *ibid.* 20 et 24; حـیـدر آبـاد two cities in India *J.*

a. حَیران obstupefactus *Bh.*; interdum de oculis dictum : praestrictus (باقه قالمش), e. g. in hoc versu حکیم شفایی poetae : از حریم دیده خاک جلوه کاهش بیختم ✿ دل نشد پیدا ولی صد چشم حیران یافتم *F.*; 2) (ut videtur pro حَـیَـران) coll. حیرانی i. q. حیرت stupor *Bh.*; cf. Chr. Sch. 96, 157; inde حیـران زده adi. c. i. q. حیرت زده stupore perculsus *Bh.*

a. p. حَیرانی (suff. ی) stupor (حیرت); 2) ob-

a. حَیف iniustitia, violentia (جور وستم), qua significatione cum verbo کردن, رفتن cum بر ps. coniungitur; 2) vindicta, qua significatione cum verbis کشیدن et گرفتن cum از ps. in usu est; 3) dolorem, moerorem exprimit (دریغ وافسوس), ut dicant حیف خوردن moerore affligi et حیف بردن cum بر ps. moerore, dolore afficere alqm et instar adverbii in exclamatione ponant significans: proh! proh dolor! *Bh.*

a. حیلت s. حیله pl. حِیَل fraus, dolus (مکر وفریب). Inde حیله انداختن i. q. حیله کردن fallere, decipere *Bh.*; حیله باز *C.* s. حیله گار s. حیله ساز *J.* s. حیله بند s. حیله ور s. حیله گر adi. c. technarum structor, deceptor *C.*; unde nom. abstracta: حیله بازی *C.*; حیله سازی *Shaksp.*; حیله گری *C.* et حیله وری *B.* astutia, fraudulentia; حیله پژوه adi. c. fraudem, dolum quaerens i. e. fraudi deditus, fraudulentus *Bh.*; حیله فروش adi. c. a dealer in deceit; a crafty fellow; sly, malicious, crafty *J.*

a. حَیَوان, quod Persae plerumque حَیْوان pronuntiant, vita (زنده بودن وزندگانی); 2) pl. حیوانات *met.* anima praeditus, vivens, animal (و بمعنی جاندار مجاز است) *Bh.*; cf. Gul. 37, 18.

a. p. حَیوانی (suff. ی) edere cibos ab animalibus desumtos, ut carnem, lac, simil. (خوردن گوشت وشیر وامثال آن که از حیوانات گیرند), e. g. in hoc versu مخلص کاشی poetae : کند چو شیخ زحیوانی آنقدر پرهیز ۞ بحیرتم که چرا در لباس پشمین است *Bh.*; brutal; sensual *J.*

stupefactus (حیران), e. g. in hoc versu سنجر کاشی poetae : چو من حیرانی عاشق نگاهی چون ترا شاید ۞ بیارا بزم ویاری ساز کن قانون الفترا *Bh.*

a. حیرَت stupor (سر گشته شدن), unde حیرت زده stupore perculsus, obstupefactus (متحیر وسر گشته) *Bh.*; et وادیء حیرت vallis stuporis, quo nomine sextus gradus perfectionis Sufiorum intelligitur Pend. 179.

حیری aedificium fornicis forma exstructum, coenaculum anteriore parte patens, podium, solarium, porticus (ایوان وطاق ورواق) *B. F.* Alia lectio vocis persicae خیری videtur.

حیز catamitus, paedicator (نامرد وپشت پای ومخنث), unde حیزی (suff. ی) n. abstr. sodomia (نامردی ومخنثی) *B.* Alia forma vocis persicae هیز usu sancita *F.*; concha s. catinus, quo in balneis utuntur, *haurientes illo aquam et corpori affundentes : unde petita similitudine, quoniam per manus multorum obit, prior significatio indita C.* ex G.

a. حیص بیص et حَیص بَیص, quod Persae sine vocali ultimae literae pronuntiant : angustia, calamitas (تنگی وشدت وسختی) *Bh.*

e. حَیصَل ling. Maurit. : melongena (بادنجان) *B.* Cf. حواصل 2.

a. حَیض menstrua. Inde حیضِ سفید *met.* semen genitale (منی); حیضِ عروسِ رز et sec. *HK.* حیضِ دخترِ رز *met.* vinum rubrum; حیضِ گل *met.* splendor rosae (خندهء گل) *Bh. HK.*, vel rubor rosae (سرخی گل) *HK.*

خ

خ septima arabici et nona persici alphabeti litera in numeris 600 significans, quae proprie est gutturalis aspirata, sed saepe etiam cum literis cognatis غ, ق, ک et ه, interdum etiam cum lit. ar. ح permutatur, e. g. in vocibus تاخ et تاغ, ستیخ et ستیغ, چخماخ et چقماق, جوخ et جوق, خمان et کمان, خستو et هستو, شاماخچه et شاماکچه, خجیم et هجیم, خلالوش et هلالوش, خسک et حسک, al. — Literae خ respondet gutturalis aspirata z. vel pars. ශ s. ख, cuius loco etiam saepe sanscrita gutt. tenuis क legitur et aspirata ह vel sibilans, quae cum aspirata saepe permutari solet. Litera composita خو, quae cum vocali a pronuntiari solet, raro vocali ê, ut in خویش, vel ô, ut in آخور, exprimit zendicam ع interdum etiam ہو, s. स्व et phl. ‏אוּ. In quibusdam autem vocibus haec lit. composita خو in خ mutata est, e. g. in خدا et آخر et in parsica lingua plures voces lit. ع scribuntur, cui respondet persicum خ. Plura v. in Inst. ling. pers. §. 30 et 69, 1, a et in Spiegelii Gr. der Parsispr. §. 14, a, b, c.

خا i. q. خای imp. verbi خائیدن; 2) in comp. part. praes. significatione, e. g. شکرخا saccharum manducans; 3) part. praet. significatione, manducatus (خائیده) *F. C.*

خا locus, in quo spissa aqua culinae et balnei confluit *F.* ex Fg. et *B.*; 2) humerus (دوش) *F.* sine exemplo; 3) sec. *B.* خاء crines ani (موی سرین) *F.* ex نعمة الله *B.* in app.

خاب retro proiectus, reiectus (باز پس افکنده) *B.*, *F.* ex Fg. sine exemplo. Num forte ad verbum ar. خاب (prohibitus, seclusus fuit, *spec.* spe et votis, neque consecutus est, quod volebat; iacturam fecit Freyt.) referenda vox? Addit lex. *B.* auctor: ودر عربی بمعنی بی بهره شده باشد.

a. خابور nom. magni fluvii in Euphratem defluentis *B.* in app., ad راس العین exorti *M.* ex Schult.; 2) nom. alterius fluvii in tractu urbis موصل ad orientem Tigridis, qui secundum alios ex Armenia exiens in Tigridem influit *B.* in app. etiam خابور الحسینة dicti *M.* ex Schult.; 3) cognomen oppidi in Mesopotamia *M.* ex Schult.

خات milvus (زغن وغلیواج ar. حدأة) *B.*; cf. خاد.

a. خاتَم et خاتِم, quod tamen Persae خاتَم pronuntiant (وفصحای عجم بفتح استعمال) anulus signatorius (انگشتری نماینده) *Bh.* Inde خاتم بستن (که در دست کنند) s. خاتم بندی n. c. ars scalpendi, incidendi (seal-engraving *J.*) et خاتم بند n. c. scalpendi artis peritus, scalptor (seal-setter *Shaksp.* آنکه بر استخوان فیل وشتر وجز آن گلها وتصویرات کنده بکند وحرفهرا (خاتم بندی وخاتم بستن نیز گویند *Bh.*; cf. vita Hâfizi in vit. poet. pers. p. 14, 9; خاتم جم a) anulus signatorius Salomonis; cf. Gul. 191, 20. 21; b) *met.* iecur (جگر) *B.* in app.; خاتم سهیل نشان vel خاتم گویا *met.* os amatae vel amasii vel pocillatoris (دهان محبوب ومعشوق وشاهد وساقی) *B.*; خاتم النبیین s. خاتم الانبیا sigillum prophetarum i. e. ultimus illorum, quo Muhammed propheta significatur; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 188 l. penult.

خاتْمین soror (خواهر) *B.* in app. Cf. ختْمَر et ختْمَن, quas voces zend-pazendicas dicit lex. *B.* auctor.

فلک *met.* i. q. خاتون شبستان فلک *B.*; خاتون کائنات *met.* i. q. خاتون عرب *B.*; خاتون یغما *met.* sol *B.* et sec. *Bh.* i. q. خاتون فلک.

خاج crux (چلیپا); 2) pars mollior auris, auricula (نرمهٔ گوش) *B.*

خاجْسوک i. q. جاخسوک falx messoria *F.* Alia lectio videtur. Alias vocis formas eiusdem lex. *F.* auctor affert: خاجوک, خاجول et خاشوش, e. g. in hoc versu poetae: [*F.* کشتم] ابو المعانی سبزهٔ کشتم از عشرت را ✿ شده انگشت بخت من خاجوک *F.*

خاخیدن calcare, conculcare pedibus (بصمق) *F.* sine exemplo. Verbum dubium, quod in *C.* lexico etiam خابیدن scribitur, in ceteris autem deest.

خاد coll. خات milvus; 2) sec. al. falco (باز) *B.*

a. خادِم famulus. Inde خادِم پیر *met.* Saturnus planeta *B.*; خادِم خانقاه با او *met.* a) sol; b) Jupiter planeta *B.* in app.; خادِم درگاه a servant who has the charge of a tomb or mosque *Shaksp.*; خادِم سپهر *met.* Saturnus planeta *B.* in app.; خادِم الطُّلَبا a public teacher, professor (of a college) *Shaksp.*

خادَه quodvis lignum directum (راست رسته); 2) remus, quo navis propellitur; 3) lignum in extrema parte scopis (جاروب) instructum, quo muros et tectum domus verrunt; cf. خباد; 4) lignum patibuli (چوبی که دار سازند) *B.* Cf. خاره 3.

خار pro خوار *C.* ex vers. pers. V. et N. Test.

خار carduus, spina, aculeus (ar. شوکه) *Bh.*; 2) blanditiae amatoriae, deliciae (ناز وکرشمهٔ معشوق); 3) luna plena (ماه); 4) pro خارا lapis durus (سنگ خارا); 5) nom. oppidi ad provinciam Rai pertinentis (قصبهٔ از مضافات ری) *B.*;

خاتولَه fraus, dolus, fallacia; 2) simulatio et dissimulatio (مکر وحیله ودغا کردن ودو بینی ودو دل بودن) *B.*, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: کس خاتوله خواهی آوردن ✿ این چه مکرست وتنبل ودستان *F.* Falsa est significatio: „bellum, proelium“, quam *M.* ex *F.* affert, nitens mendoso وغا pro دغا in lex. *F.*, ubi legitur: فرهنگ جهانگیریده بمعنی وغا ومکر وحیله coll. vocis interpretatione: دغا ومکر وحیله, quam offert lex. *SHL.* Reiicienda etiam altera significatio lexici *F.*: „plenus, repletus“ (ملو t. طلو) exemplo non comprobata, quia vocis origini repugnat, quum ab arabico verbo ختل i. q. ختر i. e. decepit, perfidus fuit *vel* modo turpissimo Freyt., vox خاتوله derivanda sit, quam ipsam una cum alia illius vocis forma خاتوره arabicae linguae attribuit lex. *SHL.* auctor.

خاتون matrona, domina, hera, materfamilias (بزرگ وبی بی وکدبانوی خانه) *B.*, quod est epitheton feminarum nobilium (از القاب زنان کبار است), cuius pluralis خواتین ad modum pluralium arabicorum formatus est instar فرامین et براهمه, qui sunt arabicae formae plurales vocum persicarum فرمان et برهمن (واین از تصرفات فارسیان متعرب بود) *Bh.* Inde خاتون آباد n. c. nom. loci cuiusdam (محلهٔ) in urbe Ispahân, a femina quadam خاتون dicta conditi (که خاتون نام زنی بانی آن بود) *Bh.*; خاتون جهان *met.* sol *B.*; خاتون خرگهِ سنجاب *met.* sol; luna *B.* in app.; خاتون خمر *met.* a) vinum merum (شراب ناب); 2) urceus vini (خمر شراب) *B.*; خاتون شبستان فلک *met.* a) sol; b) luna; c) Venus planeta (زهره) *B.*; خاتون طیّب *met.* Mecca *B.* in app.; خاتون عرب *met.* a) Caaba; 2) Fatimah *B.*; خاتون عنب *met.* vinum *Bh.*; خاتون

6) imp. verbi خاریدن *SHL.* Inde خار s. خار بند s. خارچین n. c. sepimentum arvi vel horti e spinis et sarmentis confectum et spina s. ligna acuminata extremo muro imposita, qua significatione synonymum est vocis پرچین 2. 3 *Bh.*; خار پیراهن *met.* molestia afficiens, nocens, laedens (مخل وموذی) *Bh.*; cf. خار در پیراهن ریختن; خار ترازو examen librae aurifabri, simil., hind. کانٹا *Bh.*, (s. काण्टा), quod praeter spinam etiam significat : examen librae et libra aurifabri (small goldsmith's scales *Shaksp.*); خار دلوکش uncus (قلاب), quo situla (دلو) e puteo extrahitur *B.* in app.; خار دیده adi. c. spina laesus (چیزی که باو آفت خار رسیده باشد), ut dicunt آب دیده et آتش دیده *Bh.*; خار راه *met.* arcens, impediens (مانع وحائل) *Bh.*; خار سپهر *met.* casus fortunae (حادثه) *B.* in app.; خار سپید a) arbuscula spinosa alba alias باد آورد dicta; cf. باد آورد 2 et اقتنالوق; b) nom. medicamenti (دوائی) *B.* in app.; idem ac ar. نمامه sisymbrium s. serpillum silvestre *F.*; خار عقرب aculeus scorpionis *met.* Mars planeta (کنایه از بهرام که صاحب برج عقرب است وهمچنین گل میزان کنایه از زهره که صاحب خانه میزان است), e. g. in hoc versu انوری poetae : در اثر بهر مراعات دلیش ✿ خار عقرب چو گل میزانست *Bh.*; خار مغیلان spina arboris مغیلان dictae q. v. *B.* in app.; cf. امغیلان; خار وترنج (spina et malum aurantium) *met.* moeror et laetitia (رنج وراحت), ut dicere solent : معلوم نیست که فردا از خار وترنج کدام یکی در پیش آید *B.* in app.; خار وخرما (spina et dactylus) coll. وترنج *met.* tristitia et voluptas, moeror et laetitia, difficultas et facilitas (عسر ویسر), simil. *B.* in app.; unde خار زمانه با خرماست „spina temporis est cum dactylo" i. e. difficultati succedit facilitas s. sunt bona mixta malis *F.*

Phrases :

خار چیدن spinas colligere, i. q. خار در راه شکستن *Bh.*

خار در جیب s. خار در پیراهن ریختن s. خار نهادن بر چیزی s. افکندن *met.* molestia afficere (ایذا دادن) *Bh.*; cf. supra خار پیراهن.

خار در جگر شکستن *met.* inconstantem facere (بیقرار کردن) *Bh.*

خار در راه شکستن *met.* custodire (محافظت کردن); 2) spinas colligere (خار چیدن) *B.*

خار نهادن *met.* iniuria afficere, vexare, opprimere (جفا کردن) *B.*, e. g. in hoc versu نجیب الدین بیلقانی poetae : عارض او در نکوی خار بر گل می نهد ✿ قامت او بر شمائل تاب عرعر می دهد *Bh.*; cf. خار در پیراهن ریختن; 2) non obedire (نا فرمانی نمودن) *B.*

— — — بر s. از نقش گور خار رستن „e pictura sepulcri spina crescit s. provenit" *met.* dicitur de vilitate et contemtione (کنایه از خواری وبی اعتباری) *B.*

خارا coll. خاره 1 lapis durus, silex, saxum (سنگ سخت); cf. Chr. Sch. 41, 189; 2) genus panni serici undulati (که مانند صوف موج دار بود) simplicis aut striati (ساده ومخطط); striatus autem عتابی dicitur, ab inventore عتاب nomen habens *B.* (Brocat); cf. Jos. et Zul. 54, 6; 3) nom. soni cuiusdam musici (نوائی از موسیقی), e. g. in hoc versu طغرا poetae : زمزمه جو کم شود کوهکن بینوا ✿ بیشتر اورا فلک نغمه خارا دهد *Bh.* Inde locutiones : خارا پوش panno خارا dicto vestitus *Bh.*; خارا تراش a stone-cutter

سفتن بمعنی) saxa fodere خـارا سفتن *J.*; خارا شکاف (کندن هم آمده *Bh.*; adi. c. saxum findens *Bh.*; stone-splitting *J.*; خارا کَن adi. c. saxa fodiens *Bh.*

خارِ اُشتُر s. خارِ شُتُر i. q. اشتر خار s. شتر خار q. v. *B.*

خار اَنداز n. c. genus erinacei, hystrix (ar. قنفذ) *B.*

خارانیدَن caussale verbi خاریدن *C.*

خـار آوَر adi. c. spinas ferens, spinosus (دکنلو); 2) spinetum, locus spinis abundans *M.* ex Nis.

خـارائـی (suff. ی) durities, firmitas lapidis aliusve rei *F.* sine exemplo.

خار پُشت n. c. erinaceus (ar. ابـو مُـدلـج); cf. چزغ et چزک et رکاسه; 2) nom. fructus cuiusdam, qui ling. hind. کـتـهـل (कथकिफल name of a fruit and tree; the jack tree and fruit [artocarpus integrifolia *Roxb.*] *Shaksp.*) et پـهـنـس dicitur *B.* Inde خـارپـشـتِ بـزرگ s. خارپشتِ کلان s. خارپشتِ تیر انداز hystrix *B.* coll. synonymis تـشـی s. انتشی, چکاسه ,جکاشه ,ترکی ,ببهن ,پهمزك ,اسغر, جبروز s. جبرور ,چکاشه اسغر s. چکاشه s. ریکاشه s. ریکاسه ,رکاسه ,دلدل ,چـیـزو, شکنه ,سیهول al.

a. خـارِج qui extra est, externus; 2) pl. خَـوارِج exiens, rebellis, schismaticus, haereticus; cf. H. pr. reg. 3 vs. med. et خارجی; 3) i. q. خارج آهنگ adi. c. dissonans, discrepans, absonus (وکّاج بجای خـارج آهنگ که اصطلاح موسیقیان است خـارج زدن (نیز استعمال نمایند *Bh.* Inde aurum vel argentum non usitatum signare, ut numus usitatus fiat, qua significatione vox خـارج opposita est voci رایج q. v. (زر قـلـب نا روا بسکه زدن یعنی خارج از دار الضرب) *Bh.*

خارجا n. c. spinetum *C.*

خارچَنگ n. c. nom. herbae spinosae (دمور دکنی دیدکلری اوتدر) *F.* sine exemplo.

خـارچَـه (suff. چـه) herba quaedam turc. بندق dicta, quam recentem aceto condiunt (تازه ایکـن ترشیسنی ایدرلـر لذیذ اولور) *F.* sine exemplo. *C.*

a. p. خـارِجـی (suff. ی) exitus, egressus. Inde بحرب کسی خارجی نمودن proficisci in bellum, expeditionem suscipere contra alqm H. pr. reg. 3 fin.; 2) schismaticus. A sect of Muhammadans, who do not reckon Alî among the legal successor of the prophet *Shaksp.*

خارچینَه (cf. چـیـن) n. c. volsella (موچینه ومنقاش سر تـراشان); 2) extremitates et ungues digiti indicis et pollicis, quibus caro vel cutis comprimitur, ut dolor oriatur *B.*

خارچینی n. c. argilla quaedam vel materia (طپراق), unde vitrum (صرچه) paratur et sagittarum cuspides (اوق دمـرنـی) fiunt, quarum ictus mortiferi sunt, e. g. in hoc versu ابـو المعانی poetae': کسی که شود مـانـع وصل یار ✿ کند سینه‌اش خارچینی گذار *F.*

خـارخـار coll. خـاریـدن i. q. خـارش q. v.; 2) *met.* animi motus, angor, sollicitudo; cf. Spieg. Chr. 23, 6; propensio, desiderium, cupido (خلجان وتعلق خاطر که ابتدای مـیـل وخواهش باشد وبقیهٔ مـیـل دغدغهٔ (وخواهـشرا نـیـز گفته اند *B.*; خاطر والم دل وخلجان اولمق وتعلق قلب *F.*; 2) i. q. خـارنـده, e. g. in hoc versu ابـو المعانی poetae: خارخار دل مـن گشته غم هجرانش ✿ زان سبب کرده تنم محنت دل ویرانش *F.*

خارخَسَک n. c. spina triangularis (سه پهلو), cuius optima species est hortensis, quam Mauritani (مغربیان) حمص الامیر dicunt *B.*; cf. جسمی.

خاردار adi. c. spinosus *C.*

خارزار (suff. زار) spinetum *F.*; cf. خارستان.

خــارزَرد, sec. *C.* خــارزَرد planta quaedam spinosa, turc. قلقان دكنى s. چاقــر دكنى dicta *F.* sine exemplo.

خارِستان (suff. ستــان) spinetum; desertum *B.* s. ديولاخ.

خــارسَــر n. c. *spec.* spina oblonga et acuta cuspide; 2) *gen.* acuta et cuspidem habens *res*, e. g. in hoc versu صــائــب poetae : نمى بينى زاستغنا بزير پا نميدانى ✿ كـه آخـر ميشود خارسر ديوار مــژگانها *F.* Inde خارسر بُر adi. c. a) qui spinas resecat; b) n. c. instrumentum, quo spinae resecantur *C.*

خارخسك i. q. خارِ سِهِ گوشَه s. خارِ سِهِ پَهلو; 2) triangulare ferrum, aut cuspis sagittae vel hastae *F.*

خارِش (suff. ش) prurigo, scabies (ar. حكه) *F.*; cf. Spieg. Chr. 23, 5, et *B.* s. v. داد. Inde خــارش كـردن prurire *C.*; خارش ناك (suff. ناك) scabiosus *J.*

خارشت i. q. جارش, unde خارِشتى (suff. ى) scabiosus *Shaksp.*

خارِ شُتُر s. خارِ شُتُرى i. q. خار اشتر *B.*; cf. ترنگبين.

خارَك (suff. ك) nom. dim. vocis خار; 2) genus dactyli sicci (خرماى خشك) vel sec. al. dactylus immaturus (غــورهٔ خــرما ar. بسر) *B.*; cf. خرك; 3) nom. insulae in sinu persico et generis dactyli, quod copiose ibi reperitur *SHL.*

خــاركَش n. c. qui semper spinas trahit s. portat *B.*, quo homo pauper intelligendus est *F.*; de asino Gul. 182, 16; 2) nom. cantus vel soni (سرودى ونوائى) musici; 3) nom. viri, a quo ille cantus nomen habet *B.*

خاركُش i. q. سر موزه q. v. *B.*; cf. خركش.

خاركَن (a v. كندن) n. c. is, qui semper spinas e terra extrahit *B.* et sec. *F.* sentes et virgulta vendens (چالى وچرپى صاتيجى); et ligo (قــازمــه) spinis extrahendis *F.*; 2) dumus, vepres (بوتهٔ پر خار); 3) i. q. خاركَش 2 et 3 nom. cantus vel soni musici et viri, a quo ille cantus nomen habet *B.*

خــارِ مــاهــى spina aut ossiculi piscis (بالق قلچغى); 2) nom. piscis ([*F.* مزسن] مرسين (بــالــغــى نــك آديدر), i. e. sec. *M.* xiphias vel acipenser sturio, qua significatione nom. comp. videtur et legendum خــار ماهى. Exemplum affert lex. *F.* auctor versum ابــو المعانى poetae : كسى را چون خــورد مــال دواهــى ✿ بحلقومش شــود آن خار ماهى *F.*

خارِ مَهْك n. c., sec. *HK.* خارِ مهك, herba quaedam (حــشــيــشــى) montana in locis lapidosis crescens, cuius optima species est viridis ar. شوكة العربية et شكاعى dicta *B.*

خارناك (suff. ناك) spinosus *J.*

خارو (suff. و) n. diminut. spinula *C.*

خاروار (suff. وار) spinae similis *F.*

خــارِ وَخَــس i. q. خــاش وخــش q. v. *B.*; cf. Spieg. Chr. 122, 6.

خــارون (suff. ون) i. q. خــاريــن *F.* sine exemplo.

خارِوَه a sailor *R. J.* In ceteris deest.

خارَه i. q. خارا 1 et 2; 2) mulier (زن opp. مرد); 3) i. q. خاده *B.*, qua significatione alia lectio videtur.

خارى i. q. خوارى *C.* ex vers. pers. N. Test.

خــارئــيــدَن et خــاريــدَن radere, scabere (قاشيمق) *F.*; cf. *B.* s. v. دغدغه et ديوچه; 2) prurire, pruriginem sentire (كيجيك علتى) *F.* Inde خاريدن كوس *met.* tympanum pulsare (كوفتن كوس), e. g. in hoc versu نظامى poetae : زخاريدن كوس خارا شكاف ✿ پر افگنده سيمرغ در كوه قاف *Bh.*

خــارين (suff. ين) s. خــارون i. q. سر كَش contumax, refractarius; 2) quod scabitur (قاشيجق نسنه) *F.* sine exemplis.

بر خاست „ita ut discordia consideret et contentio cessaret“ Gul. 18, 15; 3) accendere, illuminare (افروختن) *B.* in app.; در مويد نقل از بعضى فرهنگ بمعنى چو باد بر افروختن آورده *SHL.* Inde بر خاستن venti instar assurgere, assilire (كنايه از خيز كردن وجستن) *B.* in app.

خاستَه part. praet. v. خاستن, quod etiam خَسته scribitur *B.* Inde نوخاسته n. c. iuvenis prima lanugine in genis aut mento vestitus *C.*

خاسيدَن veterascere *C.* ex *M.* Verbum dubium.

خاش particulae minutae (ريزه) ligni, foeni, panni aliarumve rerum; quisquiliae, festucae; 2) qui modum excedit in amore (كسى كه محبت بافراط داشته باشد); 3) i. q. خَش s. خوش socrus (مادر زن ومادر شوهر); 4) manducatio (خائيدن وجاويدن) *B.*, qua significatione a خائيدن (suff. ش) formatum videtur; 5) i. q. پرخاش 1 bellum, pugna (جنگ) *F.*; cf. Frag. 33, 18, unde جاشجو adi. c. pugnandi cupidus, bellicosus et خاشجوئى (suff. ى) pugnandi amor H. Sam. 118; 6) sec. *F.* ex مجمع الفرس vehementia animi aut naturae et impetus eius (حدت طبع) *F.* sine exemplo; 7) nom. loci in regione فراه *B.*

خاشاك (fortasse pro خارشاك elisa lit. ر ut in اژدها pro اژدرها et addito suff. اك a v. خاريدن formatum) coll. خاشك stipulae, parva et tenuia ligna, festucae, quisquiliae cum terra mixtae (ساق علف وچوب ريزهاى باريك وخار وخس با خاك آميخته) *B.* ريزه چوب وكاه خاك آميخته *SHL.*; 2) res quaevis minutulae (خرد ومرد وريز وبيز) *B.*

خاشَك ex خاشاك decurtatum et eiusdem significationis *B.* Inde خاشكدان n. c. a) cistula (صندوقچه) mulierum rebus exiguis reponendis; b) i. q. دخلدان

خاز genus panni lintei sic descripti : نوعى از جامهء كتان باشد كه آنرا مانند مثقالى سفته وپشت دار ببافند; 2) lapis, quo pedes lavantur (سنگ پا شوى); 3) sordes, squalor (چرك وريم وكثافت) *B.*

خازغان olla, ahenum, simil. (ديگ وپاتيل ar. مرجل) *B.* Alia vocis forma est قازغان, quae turcica dicitur.

خازَنه uxoris soror (خواهر زن) *B.* Num forte ex خواهر زن contracta vox suffixo ه? Alia vocis forma est خيازنه.

خازَنى nom. philosophi (حكيم) illustris *B.*

خازه *gen.* subactus, fermentatus (سرشته وخمير كرده); 2) *spec.* opus tectorium murorum (گلابى وگلى كه بر ديوار مالند) *B.*

خاسِپ pomum, malum (سيب ar. تفاح) *B.*

خاستَگى n. abstr. participii خاسته q. v. *C.*

خاستَن imp. خيز coll. خيزيدن surgere, assurgere; 2) nasci, oriri, prodire (بهم رسيدن وپيدا شدن وآمدن وبلند شدن *Bh.*; قالقمق *F.*; cf. Spieg. Chr. 42 l. ult., Chr. Sch. 64, 503. Inde بپا خاستن s. بر پاى خاستن se erigere, surgere Chr. Sch. 70, 575. 105, 306; چه خاست „quid inde“? Bost., ubi schol. turc. : نه حاصل اولدى.

c. بر i. q. simplex; cf. Spieg. Chr. 13, 16. 133, 3, et c. از surgere a re i. e. rem relinquere s. desistere a re, e. g. از سر جان ونقد روان بر خاستند „a summa vitae et pecunia numerata animae desistebant“, i. e. vitae renuntiabant H. Selj. 76, 9, ubi sic legendum pro بر خواستند coll. locutione synon. دست از جان شستن *ibid.* 98, 12; et از در قلعه بر خاستند „a portis arcis discedebant“, i. e. ab obsidione arcis recedebant *ibid.* 236, 2, ubi etiam بر خاستند legendum est pro بر خواستند; 2) stare, consistere (ايستادن) *B.* coll. تا فتنه بنشست ونزاع

i. e. theca numaria, in qua olerum et ciborum venditores pecuniam partam reponunt; c) panarium (صندوقی که نان دران نهند) *B.*

خاشْنشار avis quaedam (قویرق دیدکلری قوشدر) *F.* sine exemplo. Alia forma vocis خشنشار s. خشنسار s. خشتنشار s. خشیشار q. v.

خاش وخَش vel خاش وخُماش et ordine inverso خَش وخاش, vox ad genus اتباع pertinens, i. q. خار وخس festucae, quisquiliae vel assulae, schidiae aliaeve res, quae in laborando decidunt et inutiles sunt *B.*

خاشوش i. q. خاجسوك falx *F.* sine exemplo.

خاشَه i. q. خاشاك; 2) invidia (رشك وحسد) *B.*

a. خاصّ pl. خَواصّ et خاصّان proprius, peculiaris, inprimis res vel persona regis aut principis usui et ministerio destinata (ضد عام) *SHL.* coll. خواص واعیان ملك „aulici et proceres regni" H. Buj. 17, 8, et زیاده از ده هزار کس از خواص ومالیك نصر „et plus quam decem millia militum domesticorum et Mamlûkorum Nasri" *ibid.* 17, 11, et بگردش زخاصان کارآزموی „circa illum (regem) erant quidam familiares intimi et experientissimi" Chr. Sch. 92, 94; inde aerarium regis, fiscus, e. g. از بند گرانم خلاص کردند وملك موروثم خاص „vinculis gravissimis me liberaverunt et patrimonium meum fisco Sultani adiudicaverunt" Gul. 34, 12; 2) et dicitur de viro sancto, qui Deum religiose colit, Deo gratus, a Deo dilectus est, e. g. بندگان خاص servi dilecti Dei Pend. 15 fin., ذکر خاصان invocatio amicorum Dei, i. e. eorum, qui Deum religiose colunt *ibid.* 46 med. coll. ذکر خاص الخاص ذکر سر بود *ibid.*, quod de Sacy vertit : „il est une louange secrète et mysterieuse, qui n'appartient qu'à ceux qui font profession d'une union plus parfaite avec lui"; 3) praestans, eximius, purus, non mixtus *M. Shaksp.*; 4) sanctitas *C.* ex vers. pers. V. Test.; 5) adv. peculiariter; cf. Gul. 12, 2, Anv. Soh. 59, 15. Inde خاص بحر the royal fleet of vessels sent every year to the king *R.*; خاص بردار n. c. a soldier whose arms are furnished by his employer; the bearer of the betel-box *J.*; a servant who in a great man's retinue carries a firelock *Shaksp. J.*; خاص پوره n. c. apartment for servants *R.*; خاص تعلق n. c. lands exclusively belonging to government, from the original proprietors having died without heirs; an imposition of a tax to defray the expense of presents made to the king *R.*; خاص جای n. c. sanctuarium *C.* ex vers. pers. Vet. Test.; خاص دام n. c. a tax for providing the king's wardrobe *R.*; خاصدان n. c. a kind of canteen to carry water-vessels in *Shaksp.*; خاص زر n. c. fine gold *R.*; خاص زمین n. c. quit-rent estates *R.*; خاص طلب n. c. retinue, suite *R.*; خاص کتان fine linen, muslin *R.*; carbasus *M.*; خاص کردن proprium et peculiare facere vel tribuere alicui aliquid *M.*; sanctificare, consecrare *C.* ex vers. pers. V. Test.; خاص محل n. c. a private apartment; the apartments of married woman; first-married wife *R.*; خاص نویس the office where the king's accounts are recorded *R.*; خاص نویسی n. c. a cess for presents made to the king *R.*; خاص وعام a) proceres et vulgus; b) omnes homines Pend. 110, 6; سرای خاص inner apartments *R.*

خاصَگان pl. v. خاصه nobles *J.*

خاصَگی et sec. *M.* خاصهگی (a خاصه suff. ی) regis personae addictus, eius familiaris (مقرب پادشاه); regis thesaurarius (خزینه دار); 2) quaevis res selecta et pretiosa (نفیس وغریب); 3) puella formosa (کنیزك صورتی) *B. Bh.*; peculiarity, speciality *R.*; excellence, nobility *Shaksp.*

a. p. خاصّه et خاصَه (ar. خاصّة fem. vocis خاص) i. q. خاص et adv. inprimis Spieg. Chr. 98, 7; 2) coll. خاصگی regis personae addictus, eius familiaris et *inde gen.* proceres civitatis vulgo oppositi Freyt.; 3) cibus peculiaris principibus et regibus destinatus (طعام خاص امرا وسلاطین); 4) genus telae notae, quod in Hindûstân conficiunt (نوعی از قماشهای معروف که در هندوستان بافند) *Bh.*, a kind of cloth *Shaksp.*; fine cotton cloth of a close texture, called cossaes *R.* — Inde اموالِ خاصه bona privata *pec.* principis peculium *M.*; خاصهء رجال praestantissimi virorum *M.*

a. p. خاصّی (suff. ی) i. q. خاص (opp. عامّی) *Bh.*; inde خاصی وعامی i. q. خاص وعام, e. g. in hoc versu استاد فرخی poetae:
عطایء تو بر آورست خاصیرا وعامیرا ✿
چو نام تو بمینی وامینی ونظامی *Bh.*

a. خاصیّت propria qualitas, proprietas; cf. Spieg. Chr. 137 med.; 2) natura, indoles (طبعیت وخوی). Coniungitur cum verbis بردن ,گرفتن ,دادن ,داشتن et بریدن *Bh.*

خاصیدن supprimere *C.* Verbum dubium.

a. خاطِر quod in animum transit vel incidit (آنچه در دل گذرد) *Bh.*, inde cogitatio (خیال); desiderium, votum coll. خاطری همراه من کنید „votis tuis me comitare" Gul. 26, 20; 2) *met.* animus (وبمعنی دل مجاز است) *Bh.* Cum verbis شکستن, رمیدن ,بر هم شدن ,بر هم خوردن, گرفتن et ماندن seq. از significat animum offendere vel animo offendi (خاطر ماندن گرانی خاطر وآزردگی بهم رساندن) *Bh.*; et cum verbo کشیدن seq. ب se inclinare, propensum esse ad rem (میل کردن طبعیت بچیزی) *Bh.* Inde بخاطر داشتن s. درخاطر داشتن in animo habere, cogitare alqd facere seq. که Gul. 3, 8; در خاطر چنانست in animo est, i. e. constitui, decrevi seq. که H. Sam. 76, 10; خاطر آزاری n. c. molestia, tristitia (opp. خاطر جوئی) *Bh.*; خاطر آزرده adi. c. animo afflictus, tristis *Bh.*; خاطر آشفته adi. c. mente perturbatus *Shaksp.*; خاطر پذیر s. خاطر پسند adi. c. i. q. خاطر خواه animo acceptus, gratus, expetitus (مرغوب وپسندیده خاطر) *Bh.*; خاطر نواز .opp خاطر پریش s. پریشان *Bh.*; خاطر جمع a) adi. c. collected, comforted, contended, tranquil, at ease; b) n. s. satisfaction, assurance, encouragement; خاطر جمعی (suff. ی) n. c. comfort, confidence *Shaksp.*; خاطرِ خطیر animus nobilis *Bh.*; خاطر خواه adi. c. i. q. خاطر پذیر *Bh.*; خاطر داری n. c. encouragement, comfort, satisfaction; خاطر داشت n. c. complaisance, regard *Shaksp.*; خاطر شکن adi. c. animum frangens vel offendens *F.*; خاطرِ عاطر animus aromaticus s. amoenus *Bh.*; خاطر فریب adi. c. animum decipiens, i. e. qui amoenitate, morum suavitate et facundia alicuius animum sibi conciliat (کنایه از صاحب جمال ومقال است که بوسیلهء حسن صباحت وملاحت وبذریعهء رزانت تقریر وعذوبت بیان بسیار نزدیک بدل باشد) *B.* in app.; خاطر کُشا adi. c. i. q. خاطر شکن *F.*; خاطر گیر animum capiens s. cui quis devinctus et devictus est *M.*; خاطر مانده adi. c. offensus et خاطر مانده کردن offendere, laedere animum *M.*; inde خاطر ماندگی (suff. ی) n. c. aegritudo animi H. Sam. 138, 9; خاطر نشان adi. c. animo vel memoriae infixus, mandatus (بهتر آنست که بمعنی نشانده شده در خاطر باشد چنانکه زر نشان بمعنی زر نشانده شده در چیز دیگر ونظیر این لفظ پرور است که اسم فاعل است وبمعنی مفعول مستعمل چون ناز پرور وخانه پرور وسایه پرور) *Bh.*; memoriale *q. signum memoriae M.*; by heart *Shaksp.*;

خاطر نشین adi. c. a) fixed in the memory, by heart; b) chosen, beloved *Shaksp.*; خاطر نگران adi. c. anxious *J.*; خاطر نواز adi. c. animum demulciens, affabilis, gratiosus *M.* (opp. خاطر پریشان s. خاطر پریش *Bh.*); inde خاطر نوازی (suff. ی) n. c. politeness *J.*

خاطِرَه (suff. ه) i. q. خاطر *M.* Forma in turcica lingua usitatior videtur.

خاقان pl. ar. خَواقین rex s. imperator Sinensium vel Turcarum (هرکه پادشاه چین وختا وترکستان باشد) *B.* in app.; cf. Frag. 31 fin., et Mongolorum; cf. H. Mong. I, 15, et *absol.* rex, imperator (اما خاقان کثرت استعمال ایله مطلق پادشاه دیمک اولدی) *F.* Inde خاقانی (suff. ی) a) regius, imperialis *M.*; b) Châqânî, nom. poetae persici celeberrimi, qui obiit a. 580 Hejrae.

خاکک i. q. خواکک ovum (تخم مرغ) *B.*; cf. خاکینه.

خاک terra, pulvis (ar. تراب), unum quatuor elementorum *B.*; cf. Gul. 171, 18 et 21, et orbis terrarum Spieg. Chr. 33, 3, et i. q. regio Gul. 171, 22; 2) *met.* a) sepulcrum (قبر ومزار); cf. Gul. 131, 11; b) res nullius pretii, perdita, inutilis (چیزهای بی قدر وقیمت وضائع وبکار نیامدنی); c) animus quietus (نفس مطمئنه); d) humilitas (فروتنی وافتادگی); e) homo corde sincerus (سلیم النفس); obediens (مطیع وفرمان بردار) *B.* Inde خاک پای s. خاک پا n. c. pulvis pedum (ایاق طپراغی) et *met.* paupertatem vel indigentiam significat (هضم نفس وافتقار), e. g. in hoc hem. اگرچه نیک نیم خاکپای نیکانم *F.*; خاکِ بیمار *met.* aurum rubrum (زر سرخ) *B.*; خاکِ تاریک *B.* s. خاکِ تیره s. خاکِ وآب s. خاکِ طینت *Bh. met.* corpus humanum (جسد وقالب قبضه خاکی که سرشت آدمی زاد) *B.*; انسانی از آنست *Bh.*; خاکِ تنگ *met.* sepulcrum *R.*; خاکِ جلوگیر *met.* terra vel locus, ex quo animus exire non cupit (زمینی که از آنجا دل بسر آمدن نخواهد) *Bh.*; خاکِ حاصل پرور terra fertilis, in qua segetes laete crescunt (زمین قابل که دران زراعت خوب وبالیده شود) *Bh.*; خاکِ خشک s. خاکِ خاموش s. خاکِ مرده *met.* terra sterilis (زمین بی گیاه وبی سبزه) *Bh.*; خاکِ دامنگیر a) lutum (گل), in quo pes haesitat; b) locus, in quo quis sine ulla caussa manet (جائی که دران بی جهتی وبی تقریبی بمانند وپای رفتن نداشته باشد) *Bh.*; خاکِ ذلیلان *met.* corpus infidelium (کافران وجاهلان) *B.*; خاکِ رنگین *met.* a) aurum et argentum; b) area rosis et liliis consita (گلزار ولالهزار); c) homo *B.*; خاکِ شفا *met.* terra loci Karbalâ (خاک کربلای معلی) *Bh.*; earth of the plain of Karbalâ, worn in rosaries etc., and greatly venerated *R.*; خاکِ ضعیف *met.* homo *B.* in app.; خاکِ فراموشان *met.* sepulcrum (قبر) *Bh.*; خاکِ مراد s. خاکِ مراد بخش *met.* terra loci visitationis, quo optatum impetratur (خاک زیارتگاه که مراد دل حاصل شود) *Bh.*; خاکِ مطبّق s. خاکِ معلّق *met.* globus terrestris (کرهٔ زمین) *B.*; خاکِ وآب *met.* i. q. خاکِ تاریک *B.*; خاکِ وباد *met.* a) servus, obediens (بنده ومطیع); b) cursor (قاصد وپیک) *B.* in appendice.

Phrases:

خاک اَنداختَن terra condere rem furatam, ne fur detegatur (برای پنهان انداختن در خاک چیز بدزدی رفته تا دزد رسوا نشود) *Bh.*

خاک با خون سِرِشتَن *met.* caedem universam edere vel magnum quid facere

قتل عام شدن وحادثه وواقعهء عظیم) (روی دادن *B.* in app.

خاك بَر آوَردَن i. q. گرد بر آوردن cum از r. *met.* devastare, perdere (خراب وویران) (کردن *Bh.*; هلاك کردن Gl. Sch.

خاك بَر لَب مالیدَن terram super labia terere *met.* dicitur de re, quae negatur aut occultatur. Locutionis origo in lex. *Bh.* sic exponitur : بدو معنی مستعمل یکی در مقام حاشا وانکار ودیگر در محل اخفا واستتار امری ماخذش آنکه امیری مطبخیرا نوکر گرفته بود چون طعام برای او طبخ می کرد نیمی ازان کف میرفت ونیمی پیش میرزا می آورد روزی میرزا پرسیدش که پاره ازان خود خوردی او خاك بر لب مالید وانکار کرد ازان باز مثل شد *Bh.*; cf. خاك بر لب.

خاك بودَن *met.* se demittere, submittere, humilem esse (افتادگی کردن ومتواضع) (بودن *B.*; خویشتنرا هیچ وناچیز پنداشتن *Bh.*

خاك پیمودَن terram metiri *met.* se prosternere, e. g. بیك هفته بر پیش یزدان پاك ✿ همی با نیایش به پیمود خاك Schahnameh.

خاك خوردَن تیر in terram cadere nec scopum attingere, de sagitta *Bh.*

خاك دَر بودَن *met.* consistere, manere in loco (مقیم شدن در جائی) *B.* in app.

خاك دَر تَرازوی کَسی اَفکَندَن terram in libram alicuius iacere, *met.* vilem facere, irridere alqm (ذلیل وخوار گردانیدن واستهزا وریشخند کردن ویرا مثلا شخصی بمردم نعمتها وزن کرده میداد وچون نوبت بشخصی رسد که اورا خاك وزن کرده بدهد پس غرض تحقیر وریشخند وی باشد پس اضافه ترازو بطرف موزون له بود نه وزّان واین ازان قبیل است که گفته شود که ساقی همهرا شراب ناب میداد ودر پیاله من خون ریخت ومیتوان گفت که خاك در ترازوی کسی افکندن عبارت ازینست که اورا با خاك برابر دانسته وناکاره محض (پنداشته), e. g. in hoc versu نظامی poetae : که ✿ ترسیدی ززور بازوی من خاك افکنی در ترازوی من *Bh.*

خاك دَر کاسهء کَسی کَردَن *met.* vilem facere alqm (ذلیل کردن) *Bh.*

خاك دیوار خوردَن *met.* contentum esse کنایه از قناعت کردن نوشته اند لیکن) (تخصیص دیواررا وجهتی ظاهر نیست *Bh.*

خاك زَدَن *met.* scopis purgare, verrere *B.* کنایه از جاروب زدن نوشته اند واین) سهو نساخ است وصحیح خاکروب زدن (زیراکه خاکروب بمعنی جاروب آمده *Bh.*

خاکَش بَدَهَن „terra illi in ore sit“ formula imprecatoria : „pereat“ Spieg. Chr. 3, 18.

خاکَش s. خاکَش اَز خونِ فُلان بِهتَر اَست

بَر خونِ او شَرَف دارَد *met.* vilissimum huius superat summum illius (ادنای) (این از اعلی آن بهتر است *Bh.*

خاك شُدَن i. q. خاك بودن *Bh.*

خاكِ قَبر دَر خانَه ریختَن terram sepulcri in domum spargere, qui est mos incantatorum sic descriptus : ساحران بر خاك مرده افسونی خوانده در خانه دشمن اندازند تا خانهاش خراب شود وپاره ازان چون بر سینه آدمی خفته بریزند تا دیری بخود نیاید *Bh.*

خاك گِل کَردَن بَچیزی subigere (سرشتن) *Bh.*

بَخاك اَفکَندَن *met.* iniuria afficere, contemnere, despicere (مظلوم وخوار وتظلم) (کردن وبخواری وزاری افکندن *B.*

بَخاك چسپانیدَن *met.* vilem, abiectum facere, despicere (خوار وزار وذلیل) (ساختن *B.* in app.

خاکا coll. خاکه a plan, sketch, draft, outline *Shaksp.*

خاك آلود .s خاك آلوده adi. c. pulvere inquinatus et *met.* vilis, abiectus *Bh.* Inde خاك آلودگى (suff. ى) n. abstr. praecedentis *R.*

خاك انداز n. c. pala elephanti auri similis ex metallo confecta, qua quisquilias (خاك روبه), cinerem (خاكستر) aliasve res amovent; cf. پيلگوش; 2) i. q. سنگ انداز i. e. sec. *Bh.* locus elevatus arcis, vel sec. *B.*, foramina in propugnaculis arcis (سوراخهاى كه زير كنگرهاى ديوار قلعه سازند *B.*), e quibus lapides et terram in hostes proiiciunt (جاى كه بالاى قلعه براى خاكروبه انداختن وسنگ وكلوخ بر سر غنيم ريختن سازند وآنرا سنگ انداز وخاكريز نيز گويند *Bh.*; cf. سنگ انداز; 3) segmentum panni (پارچه), quod circum umbellam (شاميانه وسايبان) assuunt' *B.*, hind. جهالر (fringe *Shaksp.*) dictum *SHL.*; 4) incantator, praestigiator (ساحر وسحر كننده) *B.*

خاك باز et خاكك باز, خاكبازى qui lusum dictum ludit (از عالم نرد باز وشطرنج باز) *Bh.*

خاكبازى lusus puerilis, alias خاك نمك dictus q. v. *F.*; نوعى از بازيهاى خوردان كه چيزيرا درخاك نهان كنند وبپرسند كه آن در كدام جا است بتازى فيثال [خيال .*SHL*] گويند *SHL.*; cf. خاك نمك.

خاك بر در pulvis in porta et خاك بر سر pulvis in capite *met.* paupertas, miseria, aerumna; mors *R.*

خاك بر لب *met.* silentium (خموشى) *Bh.*; cf. خاك بر لب ماليدن.

خاكبيز n. c. (terram cribrans), qui plateas et fora in suum usum verrit et quisquilias cribro cernit *B.*, vel i. q. خاك شوى s. خاك شور, qui reliquias officinae aurifabri vel terram viarum aqua lavat, ut auri particulas aliasve res latentes acquirat (آنكه خاك كارخانه زرگران وخاك رهگذرها را بآب بشويد تا زر كم گشته وچيزهاى كه دروست ازان برآيد وريگ شو نيز (عبارت از همين است *Bh.*; 2) qui conficit negotia molesta et humilia (كارهاى سخت وحرفتهاى پست), ut, quod propositum est, consequatur; 3) subtilia perspiciens, sagax (دقيق النظر وباريك بين) *B.*; 4) peregrinator, viator (واغلب كه بمعنى غريب ومسافر بود) *Bh.*, unde خاكبيزى (suff. ى) peregrinatio, iter (غربت وسفر) *Bh.* et *B.* in app.

خاك توده n. c. cumulus terrae, quo pro scopo utuntur in sagittis iaciendis (توده خاكى كه براى مشق تير اندازى سازند) *Bh.*

خاك خسبه n. c. otis, tarda (چرز turc. چقرق) *B.*

خاك خفت n. c. res, quam in terra condunt, ut caro nonnullorum animalium, cuius odor iniucundus est, e. g. anatis, piscis similisve animalis (چيزى كه در خاك بخوابانند چون گوشت بعضى حيوانات كه بوى ناخوش داشته باشد مثل بط وماهى ومانند آن), e. g. in hoc versu خواجه poetae نظامى: بفرمود تا مطبخى در نهفت ✿ نهد لفچه وآنرا كند خاك خفت *Bh.*; 2) terram osculans (خاك بوس) *B.*

خاك خلاص a. p. n. c. metal reduced to a powder *R.*

خاكدان n. c. fimetum, sterquilinium (مزبله); 2) *met.* mundus *B.* Inde خاكدان ديو s. خاكدان كهن s. خاكدان غرور *met.* mundus *B.*

خاكدل n. c. *met.* an unbeliever; ignorant; adulterous *R.* Inde خاكدلان plur., nigro corde praediti (تيره دلان), quo *met.* infideles et scelesti intelligantur *B.* in app.

خاك رند n. c. pulvis (گرد وغبار) *B.*

خاكروب n. c., qui verrit plateas (ترجمه كناس); 2) *met.* scopae (وبمعنى جاروب وكناسى مجاز است) *Bh.*; cf. خاك زدن.

خاكروبه (suff. ه) terra, quae converritur; purgamenta, quisquiliae *B.* s. خاك انداز 2; cf. Pend. 110. Inde خاكروبه بر n. c., qui purgamenta verrit et aufert *B.* s. رشتی; et خاكروبه كش n. c. i. q. خاكروبه بر *R.*

خاكريز n. c. i. q. خاك انداز 2 *Bh.* Sec. Quatremère „la plate-forme, la terre-plein du château, terrasse", unde بخاك ريز حصار بر آمدن „monter sur la terre-plein du château" et خاك ريز كردن „transformer en terrasse" H. Mong. I, 314, not. 118.

خاكژى i. q. ar. بزر الخبه s. بزر الخخم i. e. semen quoddam nigrum et subtile, quod una cum camphora in oculis adhibetur, cuiusque planta est pabulum cameli *B.* Aliae vocis formae sunt جاكسو et خاكشى et خاكشو q. v.

خاكسار (suff. سار) terrae vel pulveri similis (خاك مانند); 2) *met.* a) res pulvere inquinata; b) humilis, vilis, abiectus, pauper, miser; cf. Frag. 26, 8; c) qui in sutrina considet (كسى كه در صف نعال يعنى در كفش كن خانه بنشيند) *B.* Inde خاكسارى (suff. ى) humilitas, vilitas, paupertas, miseria (افتادگى ونامرادى وخوارى وبى اعتبارى) *B.* in app.

خاكسان (suff. سان) *met.* i. q. خاكسار 2, b vilis, abiectus, pauper, miser (خوار وزار) (وذليل شدن ومعدوم گرديدن) *B.* in app.

خاكستر cinis (ar. رماد) *Bh. F.* Coniungitur cum verbo فشاندن et ريختن *Bh.* Inde خاكستر بمرآت زدن *met.* polire speculum (جلا دادن آئينه را) *Bh.*; et خاكستر فام (suff. فام) cineri colore similis Spieg. Chr. 113, 6; et خاكسترى (suff. ى) ash-coloured; covered with ashes *Shaksp.*

خاكش pro خاك كش n. c. tabula vel cylindrus (تخته), quo terra arata complanatur *B.*, alias ماله dictus *F.*

خاك شك a. p. n. c., vocales desunt, sec. *Bh.* idem lusus, qui in aliis lexicis خاك نمك dicitur, iisdem fere verbis descriptus.

خاكشو et خاكشى i. q. خاكژى *B.*; (خاكشى) a small weight used by goldsmith [seed of Abrus precatorius]; b) a red bramble; c) a small red seed used in medicine *Shaksp.*); 2) n. c. i. q. خاكشوى s. خاكبيز 1; the men who prepares earth for brick making or pottery *Shaksp.*

خاك شور et خاك شوى n. c. v. s. v. خاكبيز 1; (آنكه از خاك شيشه ريزه وزر وسيم بر آورند) *SHL.*; qui terram miscet (طپراق قارشدريجى) *F.*; cf. etiam خاكشو 2.

خاك كش i. q. خاكش *F.* et خاكشى i. q. خاكژى.

خاك كينه n. c. a white mineral earth used in smelting, refining, or casting gold or silver *R.*

خاك مال n. c. *met.* humilem, vilem reddere (ذليل وخوار كردن). Coniungitur cum verbo كردن et دادن *Bh.*

خاك نشين adi. c. in terra sedens, humilis *R.*

خاك نهاد n. c. *met.* i. q. خاكى نهاد *Bh.*

خاك نمك n. c. lusus quidam in eo consistens, quod ludentes terrae humidae cumulum, in quem rem quandam abscondunt, in duas partes divisum inter se distribuunt, quo facto ille rem latentem aufert, in cuius parte abscondita est (نوعى از بازى است وآنچنان است كه چيزى را در تودهٔ خاك نم كرده پنهان سازند وبعد ازان خاك را بدو بخش كنند وهر بخشى ازان كسى باشد وآن چيزيكه پنهان است از بخش هر كس بر آيد غالب بود واو برده باشد وبعربى اين بازى را فيئال گويند) *B.* Vox ex خاك نم terra humida orta videtur addito suffixo diminutivo ك, ut ex lusus descriptione apparet. Cf. etiam خاكبازى et خاك شك.

خاكه (suff. ه) res quaevis exigua et minuta (آنچه ريزه وخورد است) *Bh.* Sec. *R.* i. q.

خاكا. Inde خاكه فیروزه n. c. bonum et longum quid e fodina gemmarum prodiens, quo in anulis signatoriis aliisve rebus utuntur (از کان جواهر چیزی که درست وبزرگ بر آید ازان نگین انگشتر وغیره سازند), e. g. in hoc versu طغرا poetae :

خاك چون خاکه فیروزه در آید بنظر ✿ بسکه گردید زمین سبزه چو فیروزه نگین

Bh.; خاکه کان مومیا وسرب res terrae similis, quae e fodina mumiae et plumbi prodit et pessimi odoris est (چیزیست مثل خاك که از کان مومیای وسرب بیاید ونهایت بد بو باشد), e. g. in hoc versu اشرف poetae virum quendam perstringentis : خاکه کان مومیای وسرب ✿ بوی آروغ امتلای وترب *Bh.*

خاکی (suff. ی) terreus, terrenus; 2) *met.* homo ignobilis, vilis, abiectus (بیحرمت وخوار); 3) signum triangulum zodiaci (مثلثهء خاکی), i. e. taurus, virgo et capricornus; 4) cognomen tribus cuiusdam (جماعتی وقبیلهء) *B.* Inde خاکیان plur. homines ignobiles, viles, abiecti; خاکی کردن *met.* se demittere, submittere (افتادگی کردن); servire (بندگی کردن); inconstantem esse (بیقراری کردن) *B.*; sed obiectum addi necesse esse animadvertit lex. *Bh.* auctor, ut illa significatio locutionis خاکی کردن locum habere possit (کنایه از بندگی کردن وبیقراری نمودن نوشته اند لیکن تا مفعول آن مذکور نشود مفید اینمعنی نمیتواند شد) *B.*; cf. supra p. 310 پای خاکی کردن. — خاکی نهاد i. q. خاك نهاد n. c. a) qui natura terrena est; b) vir humilis, submissus (شخصی خلیق وافتاده ومتواضع) *B.*; کنایه از خلیق ومتواضع *Bh.*; آنکه حقیقت آن از خاك بود وبمعنی تواضع نیز یعنی متواضع ومراد نفسی *SHL.*; (آمده الچق طوتمقدر *F.*

خاگینه, ex خایه گینه decurtatum, laganum ex ovis in sartagine frictis *B.* s. خایه گینه; cf. خایه ریز et خواگ et تابه. Fried eggs, a kind of dish made of eggs *Shaksp.*; omelet *J.*

a. p. خال naevus niger (نقطهء سیاه) in facie et corpore hominis *B.*, qui in formosis laudatur *F.*, *gall.* mouche, *germ.* Schönflecken; 2) camelus magnus et niger; 3) vestis striatae genus Jemanicum (جنسی از برد یمانی), ex quo Arabes vestes conficere solent; 4) vexillum (علم); 5) taedio ac molestia animi afficere; contentio, rixa (وبمعنی ابرام ولجاجت هم آمده است) *B.* Praeterea in lex. *F.* leguntur significationes : a) par, bini (جفت); b) avis quaedam cornicis forma, sapore autem, dum editur, carnem anseris redolens (بر قوشه دیرلر که قرغه قدر اولور اتی قاز اتی طعمنه بکزر); c) sagitta (تیر); d) vestigium, nuntius (اثر وخبر) exemplis non probatae. Vox ar. خال pl. ar. خیلان, pers. خالها, videtur, quum significationes maximam partem consentiant. Inde خال خال adi. c. spotted very much *J.*; خالدار adi. c. naevis praeditus *Bh.*; خالستان (suff. ستان) locus naevis abundans *Bh.*; خالِ عصی *met.* peccatum, poena (گناه opp. ثواب) *B.*; خالِ نان; خالدار i. q. (suff. ناك) خالناك a) semen (تخم), quod pani inspergitur; b) loci adusti in superficie panis (سوختگیهای آتش که بر روی نان بهم رسد) *B.* in app.; blisters raised on a loaf by the fire *R.*; خالهایِ شنگرفی *met.* guttae lacrimarum sanguinearum in superficie genarum *B.* in app.

a. p. خالا pro خاله ar. خالة matertera *Shaksp.*

خالُون granum tritico simile, ar. حنطهء رومیه dictum *B*,

خالِری salt works *R.*

خالُم serpens (ar. حیه مار) *B.*

e) nomen vini (نام از نامهای باده) et significat: f) vestis coriacea (جامهء چرمین) *B.* Addit *M.* ex Sae.: „equus ex stabulo pridem non egressus" et *J.*: „a bungler; a voluntary cuckold"; cf. Spieg. Chr. 101, 3; 2) laqueus et funis longus (کمند وریسمان بلند) *B.*; کمند Gl. Sch.; 3) ut videtur pro خامه, calamus scriptorius. Inde خام آمدنی n. c. gross receipts of revenue *R.*; خام پاره n. c. a term of abuse applied to a woman, who has been cohabited with before the age of maturity *Shaksp.*; خام خوی n. c. homo inconstans, mobilis (آنکه بر یکی چیز قیام نداشته باشد بلکه در هر زمانی (تلون پدید آرد *Bh.*; خام خیال n. c. i. q. خام طبع *Bh.*; خام دراثی n. c. *met.* inanis elocutio, nugae (بیهوده گوئی) *Bh.*; خام دست adi. c. labori non assuetus, iners, imperitus (خام مشق ونا تجربه کار) *Bh.*, unde خام دستی (suff. ی) n. abstr. dissatisfaction *Shaksp.*; خام رای adi. c. mentis vel ingenii imbecilli (ناقص عقل) *Bh.*; خام روئینه n. c. membrana tympani (پوستی که بر نقاره کشند) *B.* in app.; خام ریش n. c. i. q. مسخره q. v. *Bh.*; خام سر adi. c. i. q. خام طبع *Bh.*; خام سوز adi. c. semiassus (چیزی که از بالا سوخته گردد واندرون آن خام باشد) *Bh.*; pellis cruda; corium ephippii aut aliud non subactum (خام کون وایر خامی دباغت اولنمامش کون هرنه نک اولورسه) *F.*; خام سوک et خام سوك n. c. panis azymus (turc. بازلمج) *F.*; خام شوب adi. c. half-washed, rinsed *Shaksp.*; خام طبع adi. c. inanes, pravas cogitationes in mente habens; ingenii crudi, stultus (آنکه خیالات فاسد واندیشهای تباه در سر داشته باشد) *Bh.*; unde خام طبعی (suff. ی) n. abstr. ingenium crudum, stultitia; cf. Spieg. Chr. 27, 19; خام طمع adi. c. of vain desires; et خام طمعی (suff. ی) n. abstr. vain desires *Shaksp.*; خام عقلی

خالو i. q. ar. خال avunculus; 2) fistula graeca, lituus (سورنائی واورا شاهنائی وشه نائی هم خوانند) *B.*

e. خالولنجان coll. خاولنجان i. q. خولنجان *B.*

e. خالوما ling. syr.: medicamentum quoddam persice شنکار dictum q. v. *B.*

خالَه ar. خالة matertera. Sec. *F.* in turcica lingua significatione „amita" usitata vox (عمه ar. ترکیبده خواهر پدر) *F.*; cf. خالا.

خالَه بی بی n. c. puls quaedam farinaria, in quam oryzam indunt (آشی از آشهای (آرد که در آن برنج نیز کنند *B.* Mendosa videtur alia lectio خاله بینی, quam ex المجمع affert lex. *F.* auctor.

a. خالی السَیر solus incedens (تنها رو); 2) *met.* luna, *quod solitaria est inter stellas* (ومارا چون خالی از ستاره بود گویند) *SHL. F.*

e. خالیدومیان et خالیدونیان (gr. χελιδόνιον) ling. graeca: chelidonium, ar. دواء الخطاطیف, pers. مامیران s. دوای پرستوك dictum *B.*

خام (coll. आम, gr. ὠμὸς, ut خایه ovum respondet gr. ὠόν) crudus opp. پخته et dicitur de fructu immaturo, de corio non subacto, de serico non texto *B.* vel sec. *F.* de chordis sericis instrumenti musici (ساز قلی ایتدکلری ابریشم) *F.* et rete serico avibus capiendis (ابریشمدن ایتدکلری (دام مرغان *F.*; cf. خام 2; inde *met.* a) purus, non mixtus (خالص ونا مغشوش), e. g. de ambra, aloe, auro vel argento, vitro, vino, saccharo, sanguine, al. *Bh.*; cf. Gul. 92, 22, Chr. Sch. 69, 560; b) fundamento carens; infidelis (بی اصل وبی وفا), e. g. de opere, verbo, cogitatione, promisso, spe, desiderio vel cupiditate, risu, lamentatione, lusu al. *Bh.*; c) imperfectus, de opere (کاری که سر براه نشده باشد) *B.*; d) imperitus, experientia et usu non edoctus, rudis (نی تجربه وقرطبان) *B.*; non ingenuus (ونا صادق) *F.* et est

(suff. ى) n. c. folly, inbecility *Shaksp.* *J.*; خام كار is, cuius opus imperfectum manet (آنكه كارش ساخته نشود وناتمام بماند) *Bh.*, unde خام كارى (suff. ى) n. abstr. awkwardness, unskilfulness *Shaksp.*; خام نوش n. c., potor vini crudi s. novi (شخصى كه پيوسته شراب نا رسيده خورد) *B.* in app.; خام وصول n. c. gross produce *J.*

Phrases :

خام كردن *met.* obliterare, amovere (محو كردن وبسر طرف نمودن *B.*; محو كردن وبر هم زدن) *Bh.*

خام گرفتن s. بخام گرفتن s. بخام كشيدن genus supplicii in eo consistens, quod hominem vivum in pelle bovina vel asinina, similive detinent (نوعى از سياست كه آدمى زنده را در پوست گاو وخر ومانند آن مى گيرند), e. g. in hoc versu باقر كاشى poetae : آنكه از جامه آزادگى ام عريان ساخت ۞ يا رب از پوست بر آرند وبخامش گيرند *Bh.*

خام گرفتن كار *met.* opus imperfectum aggredi (نا تمام ونا ساخته گرفتن كار) *Bh.*

e. خاما أقطى (gr. χαμαιάκτη) i. q. ar. خمان الارض, i. e. ebulum, cuius duae sunt species, parva, cuius fructus بسل dicitur et magna, cui شبوقه nomen est *B.*; cf. اقطى et Dioscor. l. IV, c. 172 (175).

e. خامادْريوس (gr. χαμαίδρυς) i. q. ar. بلوط الارض chamaedris s. trixago *B.*

e. خاماذاقى (gr. χαμαιδάφνη Diosc. l. 4, c. 148) i. q. ar. غار الارض species quaedam e genere daphne s. lauri sic descripta : برگش درازتر از برگ بيد باشد وشاخهايش بدرازى يك گز وميوهٔ آن سرخ وگرد مى شود وعطارهٔ آن بول وحيض را بگشايد *B.*; cf. ذاقى et ذاقنوبداس.

e. خاماروان i. q. خاماليون s. خامان *F.*

e. خامالا (gr. χαμέλαια) i. q. ar. زيتون الارض i. e. مازريون daphne oleaefolia; 2) sec. al. i. q. حربا genus lacertae ar. اسد الارض dictum (χαμαιλέων) *B.*; cf. خامالاون 3.

e. خامالاوُن (gr. χαμαιλέων) plantae nomen, cuius duae sunt species, nigra gr. خامالاون مالس (χαμαιλέων μέλας), ar. قاتل النمر et خانق النمر dicta et alba gr. خامالاون لوقس (χαμαιλέων λευκός) dicta; 2) sec. al. est planta سپند مصرى dicta; ruta silvestris aegyptiaca; 3) sec. al. i. q. خامالا 3 genus lacertae *B.*

e. خاماليون i. q. خامالا (gr. χαμέλαια) daphne oleaefolia *B.*

e. خاماميلن (gr. χαμαίμηλον) i. q. بابونه ar. تفاح الارض chamaemelum *B.*

e. خامانيطس i. q. كمافيطوس (gr. χαμαίπιτυς) q. v. *B.*

e. خاماوُن i. q. خامالاون *B.* in app.

خامباز ahenum magno orificio (اغزى آچق بيوك قزغان) *F.* ex نعمة الله sine exemplo.

خامُش decurtatum ex خاموش q. v. *B.*

خامشَه i. q. شيتره ar. شيطرج q. v. *B.*

خامُشى decurtatum ex خاموشى q. v. *B.*

خامَكَك (خامه suff. ك) a little pen *J.*

خاموش s. خَموش [ô *KH.*] s. خَمُش silens, taciturnus, quietus (سكوت *F.*; حرف نزدن وسكوت ورزيدن *B.*; 2) *met.* mansuefactus, de animali (دواب رام شده وانس بهم رسانيده) *B.* s. خموش. A disease in horses *Shaksp.* Inde خاموش شدن taciturnum fieri, tacere, silere et de lucerna vel igne : exstingui *Bh.*; خاموش كردن a) taciturnum, quietum reddere Gul. 24, 20; b) i. q. خاموش شدن, e. g. in hoc versu على رضا poetae : يا رخ منما كز تو فراموش كنند ۞ يا لب مكشا كه جمله خاموش كنند *Bh.*; c) de lucerna vel igne : exstinguere *Bh.*; خاموش كشتن i. q. خاموش شدن *B.* s. v. خنجير.

خاموشانيدن caussale verbi خاموشيدن *C.*

خاموشی s. خامُشی (suff. ی) taciturnitas, silentium *F.*; cf. Gul. 8, 18. Cum کردن i. q. خاموشیدن.

خاموشیدَن tacere, silere (turc. ایسمر اولمق) *F.*

خامَه coll. خام 3 calamus scriptorius (قلم); 2) *gen.* acervus (توده); 3) *spec.* acervus arenarum (ریگ) *B.* Addit lex. *F.* auctor : 4) lagena (صراحی); e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : غنچه بر یاد بزم (او خورده ✿ هرچه در جام کرده از خامه); 5) sec. al. domus *aut* tentorium ex pilis caprinis (قیلدن طوقنمش اوه دیرلر); 6) arundo subtilis (اینجه قامش) *F.* utraque posterior significatio sine exemplis. Phrases : خامه زدن *met.* calamum scalpere, i. e. pennam aptare scribendo (خامه تراشیدن) *Bh.*; cf. خامه زن; خامه بسر تخته نهادن *met.* scriptionem s. scripturam parare (تهیه نوشتن کردن) *Bh.* Inde خامهء ازل *met.* calamus decreti divini (قلم تقدیر) *B.* in app.; خامه افشان n. c. calamus, super quem aurum vel argentum sparsum est (خامه که بران افشان نقره یا طلا کرده باشند), e. g. تا شد ✿ مفید زعرق ابروی او خامه افشان ✿ خون کرد دلمرا همه چون نامه افشان خامهء *Bh.*; خامهء مو i. q. خامهء تصویر penicillus, quo pingunt (خامه که بدان تصویر کنند), quemque in Hindûstân ex crinibus caudae mustelae (موش خرما) conficiunt; coniungitur cum verbo بستن *Bh.*; خامه جنبان n. c. *met.* scribens, scriba (نویسنده ومحرر) *Bh.*; خامه دان n. c. theca calamaria *C. Shaksp.*; خامهء زرین *met.* radii solis (خطوط شعاعی آفتب) *Bh.*; خامه زن n. c. i. q. ar. مقط i. e. res, super qua calamus scalptus (قلم تراشیده) in capite seu extremitate praesecatur *B.*; مقط که قط قلم بران زنند *Bh.*; خامهء شنجرف calamus, quo in cinnabari utuntur (خامه که بدان شنجرف نویسند) *Bh.*; خامهء فولاد calamus chalybeus *Bh.*; خامه گذار n. c. res calamo scripta; *met.* scriptura, pictura (کنایه از نقش ورقم از عالم دست گذار ومعنی ترکیبی آن چیزیست که آنرا خامه نوشته باشد) *Bh.*; خامه کَش adi. c. pen drawing; obliterating *J.*; خامهء مو i. q. خامهء تصویر penicillus *Bh.*

خامی (suff. ی) cruditas, immaturitas *F. Shaksp.*; cf. Spieg. Chr. 119 fin.; 2) laqueus, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : از غم عشقت خلاصی را نخواهد یافت دل ✿ خامی سودای زلفت گردنم زنجیر شد *F.*, qui in lex. *F.* male s. v. حامی affertur, pro qua خامی legendum videtur, quod in versum recepi; cf. خام 2. — Loss *Shaksp.*

خامیاز s. خامیازَه oscitatio (دهان دره) *B.*

خان titulus regum Chataeorum et Tatarorum (ختا وترکستان), ut قیصر Romanorum et فغفور Sinensium *B.*; et principum Mongolorum, ut synon. خاقان et قاآن Quatremère; et persicae provinciae praefecti vel satrapae Gol. coll. Chardin Voyage en Perse t. II, p. 99, 100 et 197 éd. Langlès, Kaempfer Amoen. exot. p. 136 et 138. Lord, prince, a title principally used by Pathâns *Shaksp.* Eadem vox nominibus honorificis formandis inservit, qualia sunt, e. g. خان عالم, آصفخان, میرزا, وزیر خان, مظفر خان, لشکر خان, غیرت خان, اعظم خان, نجابتخان, خان بی بدخان, قزلباشخان, اسد خان, دیانتخان, عقیدتخان, خان دوران al. Inde ortae sunt voces : خان خانان a) i. q. خاقان *B.* in app.; b) titulus supremi Vezîri (وزیر اعظم) *F.* et est nomen magis honorificum, quo principes vel optimates ornabantur; خانی s. خانیَت dignitas Khâni s. regia; خانم, alternans cum بیگم et خاتون, regis uxor. Plura v. in H. Mong. t. I, p. 84 sqq., not. 1.

خان, decurtat. ex خانه *Bh.*, cf. خَن, domus, palatium (خانه وسرا); 2) deversorium pu-

blicum proficiscentibus patens (کاروان سرا) *B.* et *abs.* statio viatorum (منزل) *F.*; 3) apiarium s. alvearium (شان عسل) *B.*; 4) i. q. خانمان t. او برق supellex domestica *F.* nitens hoc versu Hâfizi : بیا که ترك فلك خان روزه غارت کرد ☆ هلال عید بدور قدح اشارت کرد, ad quem *F.* lex. auctor annotat, mendosam esse aliorum codicum lectionem خوان pro خان; 5) pro خوان a sort of tray or table *R.*; cf. خانچه 3. Inde خان بره *met.* signum coeleste arietis (برج حمل) *B.*; خان خرك deversorium publicum proficiscentibus patens magnum vel parvum *B.*; خان دل *met.* Caaba *B.*; خان ده i. q. دهخان praetor paganus *M.*

خاناته dial. Ghîlânensi : qui mandata belli ducis ad exercitum perfert (شخصی که فرمان سپهسالار بلشکر برساند) *B.*

خانْج fovea (گوی), quam faciunt pueri nucibus ludentes et in quam pugnum nucum coniiciunt *B.*

خانچه (suff. چه) diminut. vocis خان domus vel palatium parvum; 2) parvum deversorium publicum proficiscentibus patens; 3) pro خوانچه, discus ligneus pictus (طبقی از چوب که آنرا نقاشی کرده باشند) *B.*

خانان v. s. v. خان.

خانْداری pro خانه داری q. v. *Shaksp.*

خانَدان *F.* et *Bh.* (باظهار نون), ut pro خانه دان q. v. positum videatur, sec. *HK.* et *Shaksp.* خانْدان; n. c. i. q. خانواده stirps, familia (دوده وتبار) *Bh.*; اهل بیت *F.*; cf. دودمان et خیل خانه et خانه وار. Inde خاندان نبوّت stirps prophetarum, cuius ultimus Muhammed est; cf. Gul. 20, 22.

خاندِیس a province in the Dak'han *J.*

خانْزاده n. c. „un terme générique qui designe une princesse“ Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 225, not. 3.

خانْسالار pro خوانسالار q. v. *R.*

خانَسامان n. c. et خان سامان, sec. *Shaksp.* از عالم خاندان ومیتواند که خانْسامان (ترکیبی اضافی باشد rei domesticae praefectus, administrator (صاحب سامان بس قیاس میم سامان که محاوره بعضی فارسی زبانان هندوستانست ودر ایران ناظم (خوانندش; 2) possessor opum, dives (صاحب ثروت ومتمول) *Bh.* Inde خانسامانی (suff. ی) the department which generally includes every household expense *R. J.*

خانْ غرد et sec. *F.* خان غَردَه n. c. domus aestiva (خانهٔ تابستانی) *B.*; cf. غَرد.

خانَقاه s. خانَقَه et sine vocali literae ن *Bh.* et *F.* est arabica forma persicae vocis خانگاه s. خانگه q. v. *B.* et *Bh.* Inde خانقاهِ بالا *met.* a) coelum; b) coetus supremus, coelestis (ملاء اعلی) *B.*

خانقو a. p. t. nom. urbis in China, *ob confluxum mercatorum notae M.* ex Herb.

خانَگاه s. خانَگَه et sine vocali literae ن *Bh.* et *F.*, quum compositum sit ex خان pro خانه et گاه ut مجلس گاه et منزل گاه (بفتح نون مرکب از خان وگاه ومیتواند که مزید علیه خان باشد بهم تقدیم فارسیان بسکون (نیز استعمال نمایند coenobium religiosorum (خانهٔ باشد که درویشان ومشائخ در آن عبادت کنند وبسر برند مکان بودن ;*B.* درویشان یعنی اینمقدار زمیـن که در آن خانه توان ساخت غایتش بمجاز بمعنی خانهٔ خاص استعمال یافته وحکم عام پیدا کرده *Bh.* Inde خانگاهِ کمان i. q. خانهٔ کمان *Bh.* q. v.

خانَگی (ex خانه suff. ی) ad domum pertinens, domesticus; plur. خانگیان incola domus Spieg. Chr. 17, 2; 2) *spec.* dulciarii genus iucundum (بر نوع لطیف حلوادر) *F.* sine exemplo; 3) a prostitute *Shaksp.* Inde خانگی محال n. c. a place for prostitutes *R.*; a brothel *J.*

خانم v. s. v. خان.

خانْمان s. خان ومان *HK.*, sec. *Shaksp.*

خانمان (ex خان i. q. خانه et مان i. q. رخت خانه Bh.) domus et res ad domum pertinentes; supellex domestica (اسباب خانه ومتاع خانه) SHL. turc. او برق F.; opes, possessio pec. a maioribus accepta M.; cf. Gul. 185, 14. Inde خان ومان بسر چیزی نهادن met. rem familiarem dissipare (صرف کردن وبباد دادن) Bh.; از خانمان بر کندن to eradicate, to tear up from house and home J.

خانَوادَه, sec. F. et Shaksp. خانْوادَه, n. c. i. q. خاندان Bh.; cf. وادَه; 2) antiquam habens originem, nobilis (خاندان قدیم (اصل وحسب صاحبی; 3) matrona, materfamilias (خاتون) F. utriusque posterioris significationis exemplum afferens versum میر نظمی poetae : خانواده بود بی‌بی خانداش ✿ زانکه بوده خانواده خانداش F.

خانَه (IC. avahana; vocis etymologiam v. s. v. خَن) domus (بیت) et abs. mansio, locus, vas s. receptaculum rei (مطلق مکان وماوای چیزی والاقید رودخانه بر شی ظرف (وآماچ‌خانه بیجا میشود Bh.; F.; tentorium (خرگاه) SHL.; templum Frag. 18, 3. 28, 22. Addit F. a) versus (ابیات شعر); b) acervus frumenti (بغدای (چاچی); c) ager, arvum (تارلا) et Shaksp. α) a drawer, a partition, compartment; β) department. Inde خانهٔ آفت ریز met. mundus B.; خانهٔ آونگ انگور locus uvis suspendendis et خانهٔ خرس locus ursis detinendis met. dicuntur de manifestatione rei in loco, in quo id fieri posse non creditur (کنایه از پیدا شدن چیزی (در جائی که از آن متصور نباشد Bh.; خانهٔ آئینه i. q. آینه خانه s. جامخانه Bh.; خانهٔ باد i. q. بادگیر domus aestiva; 2) met. triangulum aethereum (مثلثهٔ (هوائی i. e. tria signa coelestia : gemini, libra et aquarius B.; خانهٔ پست met. mundus B. in app.; خانهٔ ترازو libra, signum coeleste B. in app.; خانهٔ چشم cavum s. caverna oculi Bh.; خانهٔ خرس v. supra s. v. خانهٔ آونگ انگور; خانهٔ در گشته met. domus devastata (خانهٔ (خراب وویران شده) Bh.; خانهٔ راستان met. Caaba R.; خانهٔ زخم met. locus ictus s. vulneris (مصطلح) Bh.; خانهٔ زر met. a) sol, b) sphaera quarta, c) signum leonis B.; خانهٔ زرین met. a) sol, b) stellae, c) sphaera octava B.; خانهٔ زمین کند a subterraneous excavation, wherein men shelter themselves J.; خانهٔ زنبور apiarium s. alvearium Bh.; خانهٔ زنجیر met. locus catenae (مصطلح) Bh.; خانهٔ زین sedes sellae equestris; cf. خناساز; unde خانهٔ زین تهی کردن s. خانهٔ زین خالی کردن sedem sellae equestris vacuefacere (محاوره مقرریست) Bh.; خانهٔ سیل ریز met. taberna vinaria (می خانه) Bh. et vinum B.; خانهٔ شش در met. mundus, respectu sex plagarum sic dictus B.; خانهٔ شطرنج locus latrunculorum Schahiludii Bh.; خانهٔ شیر met. mamma, ubera et خانهٔ شیر signum coeleste leonis B.; خانهٔ طنبور venter instrumenti musici طنبور dicti (کاسهٔ طنبور) Bh.; خانهٔ عنقا met. sonus quidam (نوائی) musicus B.; خانهٔ عنکبوت textum araneum Bh.; خانهٔ غول met. mundus B.; خانهٔ فردا met. vita futura (عقبی) B.; خانهٔ قلم s. خانهٔ کلک quantitas ramenti calami (مقدار تراش قلم) alias میدان قلم dicta Bh.; خانهٔ کعبه Caaba, templum Meccanum Spieg. Chr. 66, 7; خانهٔ کمان C. et خانگاهِ کمان Bh. met. extrema flexura arcus sinuosa s. curvata pars arcus inter cornu et manubrium; cuius, quum ad iaculandum tenetur, pars superior خانهٔ بالا, inferior vero خانهٔ شیبین dicitur C. (معروف واصطلاح مقرریست) Bh.; unde خانه بردن کمان i. q. خانه کردن کمان, q. v. infra, e. g. وحید ✿ خبر من که براه تو گذشتم زود عالم ✿ هرگز نبرد از دو طرف خانه کمانی et met. furtum committere, quo nihil in domo remaneat (دزدی وسرقت که بسبب آن در خانه هیچ

تاثیر نماند), e. g. ✿ از چـلـه حرص گوشه نشین کم نمیشود ✿ کز خانه دزد مال وکمان خانه مــی بــرد Bh.; خانهء مــرغ nidus volucris (آشیان) B. in app.; خانهء نـــرد locus latrunculorum Nerdiludii Bh.; خـانهء نُـه دَر met. a) mundus, respectu novem sphaerarum (فلک); b) corpus humanum, respectu septem foraminum capitis (سوراخ) et duorum ventri (سوراخ سفلی) B. in app.; خانهء نیشکر nodus arundinis sacchariferae (فاصله بند بند نیشکر), hind. پوری (s. पर्वन् a joint of bamboo etc. *Shaksp.*) dictus Bh.; خانهء یکی آشیانه domus unius tecti (خانهء یکی سقفه), alias یکمنزله dicta Bh.

Phrases :

خانه با زَمین یَکی شُدَن *met.* prorsus devastari, de domo (کمال خرابی خانه بود) Bh.

خانه بَر خُروس بار کَردَن s. خانه با خروس — کردن et خانه پاک کَردَن et خانهرا رُفت وَروب دادَن et بَر انداختَن خانه et شورانیدَن et خانه سِیاه کَردَن et — ویران *met.* i. q. خانه خراب کردن s. کردن domum devastare; et sensu passivo s. خانه بَر خُروس بار شُدَن خانه بَر قَمر — — — — — بودن خوردَن devastari, de domo Bh.

خانه کردن کمان i. q. خانه بَرداشتَن کَمان Bh.

خانه بُریدَن s. خانه بُردَن domum depeculari s. expilare Bh.

خانه بُردَن کَمان v. supra s. خانهء کمان.

خانه پِهَند وَنَه سِپَر دَستِ کَس posterius hemistichium versus poetae Nizâmi, cuius prius est : غارت ازین ترک نبردست کس *met.* significans : furi aut latroni nemo opitulatur (اوغرییه کیمسه امانت ویرمز) *F.*

خانه روشن کَردَن *met.* ad finem pervenire (آخر شدن وبانتها رسیدن) *B.* Inde خانه روشن کردن چراغ *met.* dicitur de lumine lucernae, quod exstinguitur (عبارت از حالتی است که چون چراغ قریب بمردن میرسد در آنحالت گاهی خود بخود می افروزد وباز کم نور می شود وهمچنین چند بار چنین میشود تا آنکه بمیرد) Bh.

خانه رِیختَن i. q. خانه نشستن sed significatione transitiva (متعدی) Bh.

خانه سِیاه شُدَه است domus nigra evasit, *quo luctus significatur* (ماتمکده اولمقدن کنایه در) *F.*; cf. خانه سیاه.

خانه کَردَن s. خانه ساختن domum cultam reddere, adornare (خانه آراستن وتعمیر کردن); 2) considere, domicilium collocare in loco (قائم شدن ومکان گرفتن واقامت کردن) Bh.

خانه کَردَن کَمان s. خانه برداشتن کمان incurvari, de angulis arcus (کج شدن گوشهای کمان از وضع اصلی خود) Bh. v. supra خانهء کمان.

خانه گَردیدَن renovari, exornari, de domo (رونق وصفا یافتن خانه) Bh.

خانه نِشَستَن considere, de aedificio recenter exstructo, ita ut in muris et tecto aliisque aedificii partibus fissurae oriantur (آنکه بعد ساخته شدن وتمام گشتن بعضی از خانها یک گونه در زمین فرو شود ولهذا گاهی درین اثنا در دیوار وسقف خانه رخنه وچاک پدید آید); 2) collabi (فرو افتادن), de domo Bh.

خانَها plur. vocis خانه q. v.; 2) areolae in Schahiludii tabula; cf. Hyde de lud. or. p. 58.

خانَه آباد (a benediction meaning) may your house flourish *Shaksp.*; 2) ut videtur pro خانهء آباد, domus culta i. e. Caaba (ترجمه بیت المعمور که خانه کعبه باشد) Gl. in Des.

خانهٔ آبادان n. c. opp. خانه خراب *Bh.*

خانهٔ باز n. c., qui omnia, quae possidet in aleam dat *B.*

خانهٔ باف n. c. vestis vel pannus, quem servi arte texendi instructi texunt, in urbe Ispahân valde aestimatus (قماشی که آنرا غلامان وخانه زادان تربیت یافته سرکار بافته باشند چنانچه در اصفهان چیزهای کار (غلامان شهرت وامتیاز دارند *Bh.*; cf. کتان.

خانهٔ بَدُوش s. خانه بَر دوش *met.* erro, peregrinator, miser (رند لا مکان وسیاح جهان (وهرزه گرد دوران *F.*; ignarus, perturbatus (بی خبر وپریشان) *Bh.*

خانهٔ بَر انداز n. c. *met.* prodigus, dilapidator (کسی که هرچه داشته) opp. خانه نگهدار باشد همه را پاك بباد دهد خواه ازان خود خانه خراب ایدیجی *Bh.*; (خواه ازان دیگری را *F.*; 2) qui patriam suam relinquens per mundum inanis vagatur; peregrinus, monachus vagans *F.*; 3) amasius, amata (معشوق) *B.*; 4) imp. significatione *F.*

خانهٔ پَرداز n. c. coll. پرداختن 7, qui res domesticas bene disponit (خانه سازنده) *SHL.* opp. خانه بر خانه ومنزل دوزیجی ابو المعانی انداز *F.*, e. g. in hoc versu poetae : خانه پرداز نظام حال بودم پیش ازین ✿ چون شدم عاشق ترا خانه بر انداز م *F.*; 2) coll. پرداختن 5. 6. i. q. خانه برانداز prodigus, dilapidator *Bh.* Inde خانه پردازی (suff. ی) coll. خانه پرداز 1 domestic economy, attention to household matters *J.*

خانهٔ پَرَور s. خانه پَرَوَرد n. c. qui domi educatus neque mundi vicissitudines expertus est (آنکه در خانه پرورش یافته باشد وگرم وسرد (روزگار نچشیده *Bh.*; cade, cosset *J.*

خانهٔ بَر هَم زَن n. c. i. q. خانه بر انداز 1 prodigus, dilapidator *Bh.*

خانهٔ بیزار i. q. خانه دشمن n. c., qui domi sedem non figit opp. خانه نشین *Bh.*

خانهٔ تاب adi. c. domum illuminans, de lucerna; ut جهان تاب formata vox *Bh.*

خانهٔ جَنگ n. c., qui ob res leves cum hominibus rixatur, litigiosus (آنکه بر سر (سهل چیزها با مردم پرخاش کند *Bh.* Inde خانه جنگی (suff. ی) civil war, skirmish, duel, bickering *Shaksp.*

خانهٔ خانهٔ cellular *Shaksp.*; (بسیار بسیار *Bh.*, e g. : جیلانی گیلانی ✿ با مظهری امروز بویرانه خویش ✿ ابر گرمی موج زود پر کردیم ✿ از مدح تو خانه خانه کاشانه خویش *Bh.*

خانهٔ خُدا n. c. dominus domus, herus, paterfamilias (خداوند وصاحب خانه); cf. Gul. 186, 13; 2) (ut videtur pro (خانهٔ خدا) domus dei, templum (عبادت (گاه *B.* in app.

خانهٔ خَراب n. c. i. q. خانه سیاه *Bh.*; ruined *Shaksp.*; inde خانه خرابی (suff. ی) ruin *Shaksp.*

خانهٔ خواه n. c. vir hospitalissimus, in cuius domum devertunt illi, qui in urbem quandam adveniunt; 2) locus, qui viatoribus in pagis vel oppidis ad devertendum designatur (شخصی باشد که اکثر در شهری وارد شوند بسابقهٔ معرفت در منزل او فروکش کنند واسباب مهمانداری را او سرانجام دهد ودر نسخه مخلص مقامی که برای نزول مسافران در دهات وقصبه جات معین سازند چنانکه گویند ما درین شهر خانه خواهی نداریم یا گویند فلانه وقتی که درین شهر رسیده خانه خواهش من بودم واین از اهل (زبان بتحقیق پیوسته *Bh.*

خانهٔ خیز adi. c. e domo prodiens, i. e. id, quod non consulto e domo prodit (خیزنده از خانه یعنی چیزی که بی قصد از خانه (بهم رسد نظامی), e. g. in hoc versu poetae : ✿ گهی با چنان گوهر خانه خیز چو بو طالبی را کنی سنگ ریز *Bh.*

خانهٔ دار n. c. is, cui custodia domus tradita est *Bh.*; oeconomus, rei domesticae administrator *M.*; family men *Shaksp.*; inde in lingua vulgari : hera, quod semper in domo versatur (چون بند وبست

خانه فروش .pl خانه فروشان n. c. qui mundo renuntiavit, homo solitarius (که ترك دنیا کرده باشند) *B.*; 2) pauper, homo perditus, nequam, vilis (تارك دنیا ومردم مفلس) *Bh.*; خانه فروشان پاکبازان ومجردان وخراباتیان وناخلفان باشند *B.* in app.

خانه فروشی (suff. ی) n. c. *met.* magnificentiam et omnem suum apparatum ostendere (عرض تجمل وبیان سامان ساز وبرگ) *B.*; عرض تجمل واظهار ثروت *Bh.*

خانه کن n. c. *met.* degener, pravus, prodigus (مردم نا خلف وخانه برانداز); 2) res bene disponens, administrans (مدبر وتدبیر کننده) *B.*; 3) iuvenis imberbis, qui cum amasiis societatem faciens omnia, quae ab illis assequitur, in usum suum convertit (پسر ساده که با عشاق محبت دارد وهرچه دریابد از ایشان بتصرف خود آرد) *Bh.*

خانه گیر n. c. domum occupans (خانه گیرنده); 2) ludus quartus septem ludorum Nerdiludii (بازی نرد), quorum nomina haec sunt: 1) فارد, 2) زیاد, 3) ستاره, 4) خانه گیر, 5) طویل, 6) هزاران et 7) منصوبه *B.*; „casularum captatio: ubi per casulas intelligimus puncta s. lineas alveoli, quas domos s. casas vocant Persae“ Hyde hist. Nerdil. p. 41.

خانه نگهدار n. c. i. q. خانه دار *Bh.*

خانه وار (suff. وار) respondens ar. اهل بیت, coll. خانه دان s. خاندان familia, e. g. ترکمانان غز قریب بچهل هزار خانه وار بودند „gens turcica غز dicta fere ex mille familiis constabat“ H. Selg. 183 med., ubi sic legendum pro خانه دار; cf. Journal des Savants 1835, p. 71; Quatremère minus bene vertit „individu“ in Not. et Extr. t. XIV, 315, 11, coll. 395 fin. et „nomade“ *ibid.* 103, 6, et „tente“ *ibid.* 78 not.

خانه یکی n. c. in eadem domo habitans, familiaris, sodalis (همخانه) *Bh.*

خانی (suff. ی) adi. ad Khânum perti-

خانه بعهده خوانین است در محاورۀ زنرا نیز خانه دار گویند); 2) i. q. بندار opes possidens (صاحب کشف اللغة بندار را 1. بندار همین لفظ ترجمه نموده) *Bh.*; cf. Inde خانه داری (suff. ی) the state of the master of a family, house-keeping *Shaksp.*

خانه داماد n. c. gener, qui semper in domo patris sponsae vel uxoris suae commoratur (که بخانهٔ پدر عروس مقیم باشد) *Bh.*

خانه دان n. c. i. q. خاندان *B.* in app.

خانه دشمن n. c. i. q. خانه بیزار q. v. *Bh.*

خانه دوست n. c. fond of staying at home (a term of abuse) *Shaksp.*

a. p. خانه دولت n. c. *met.* iumentum (مرکب), e. g. in hoc versu میر خسرو poetae: شاه شد از خانه دولت سوار ✿ خانه دولت شد ازو بختیار *Bh.*

خانه رس *met.* fructus, qui in arbore non coquitur, sed arte ad maturitatem perducitur, e. g. fructus mangiferae indicae (فواکه بر شاخ پخته نباشد لیکن بحیله اورا پخته تمامه ساخته باشند چنانچه در هندوستان انبهرا پخته تمامه سازند) *Bh.*

خانه رمیده n. c. qui a domo et opibus patriis remotus est (آنکه از خان ومان بدور افتاده باشد) *Bh.*; cf. چمن رمیده.

خانه زاد n. c. filius servi aut mancipii (بنده زاد در عرف بر اولاد نوکران وغلامان اطلاق کنند) *Bh. F.*

خانه سوز adi. c. disgracing one's family *R.*

خانه سیاه n. c. i. q. خانه خراب i. e. is, cuius opes combustae vel direptae sunt (آنکه خان ومان او سوخته یا بتاراج رفته باشد) *Bh.*; cf. supra phrasis خانه سیاه شده است. Inde خانهاش سیاه „domus eius nigra sit“, quo diras alicui imprecantur (در محل نفرین گویند) *Bh.*

خانه شماری n. c. house-counting; a house-tax *R.*

nens, regius (منسوب بخان); 2) dignitas Khâni s. regia (سلطنت متعالی); 3) nom. numi aurei in ما وراء النهر usitati *B.*; قسمی است از زر مسکوك رائج توران از عالم عباسی وشاهی ایران ظهوری در مدح خاقانی خانیء دیگران بیک خانی ✿ خاتخانان *Bh.*; 4) aurum purum (زر خالص) *B. F.*; 5) receptaculum aquarum; fons (حوض وچشمهء آب) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae : آب کوثر نه آب خانی بود ✿ چشمهء آب زندگانی بود *F.*; locus, in quo refrigeratur aqua (صو صوغودہ حق مکان) *F.* sine exemplo. *C.*; 6) nom. Humajae (همای) filiae Darii (دارا) *B. F.*

خانیّت i. q. خانی 2. Cf. خان.

خانیچه (suff. چه) nom. diminut. vocis خانی 5 parvum receptaculum aquarum; fonticulus *B.*

خاوَر coll. خاوران oriens (مشرق); 2) occidens (مغرب) *B. Bh.* Gl. Sch., ut idem significet atque باختر. Sed posteriorem significationem mendum dicit auctor Gl. in Des. (وآنکه ارباب فرهنگها بمعنی مغرب نیز آورده اند سهواست) et lex. *F.* auctor dicit, alios خاور „oriens“ significare docere et باختر „occidens“, alios contra باختر „occidens“ et خاور „oriens“, alios denique contendere, apud antiquos scriptores (متقدمین) vocem خاور significatione „oriens“ et باختر significatione „occidens“ usitatam esse, quum contra recentiores (متاخرین) voce باختر occidentem et خاور orientem significent. Utriusque significationis vocum باختر et خاور exempla haec affert eiusdem lexici auctor : چو مهر آورد سوی خاور گریغ ✿ هم از باختر بر زند باز تیغ versus Schahn.; ماه چون در جیب مغرب برد سر ✿ آفتاب از جانب خاور بزاد versus حکیم خاقانی poetae etiam in Spieg. Chr. 115 fin. allatus, ubi pro جانب legitur دامن; خورشیدرا چون بست شد از جانب خاور علم ✿ پیدا شد اندر باختر versus حکیم لامعی بر آستین شب علم سوی خاور آید پدید آفتاب poetae; هم آتش کند جوش طوفان هم آب ✿ versus بدست عشق گرفته poetae; حکیم اسدی امید دامن دل ✿ که آفتاب هم اکنون بر آید از خاور versus حکیم انوری poetae; سپیده دم مستطیرست گوئی ✿ دمیده et کمال اسمعیل versus بر اطراف خاور شکوفه poetae *F.* Cf. خاوران et خراسان. Inde خاور خدای n. c. a) dominus s. rex terrae خاور dictae (خداوند وپادشاه خاور زمین) *B.* in app. *F.*; b) cognomen Salmi (سلم) filii natu maioris Feriduni, quod ex hereditate paterna praeter alias regiones Africae quoque partem accepit *B.* in app. *F.*; cf. تخت خاور خدای.

خاوَران (مزید علیه آن *Bh.*) i. q. cognatum خاور *B. Bh.*; sec. *F.* oriens, e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : ذرهء کز عراق بر خیزد ✿ رشك خورشید خاوران گردد *F.*; 2) nom. regionis cuiusdam in provincia Khorâsân (نام ولایتی است از خراسان که چهچه ومهنه داخل آن ولایت است), in qua poeta celebratus Anvari (انوری) natus est *B.*, antea nomine خاوری notus (چه او در اول خاوری تخلص می کرده است) *B.*; نام ولایتی است از بدخشان Gl. Sch. — Fortasse خاوران et cum illo cognatum اوروران ad vocem phlv. אורוראנן s. خاور referendum, quae significat „occidens“, opposita voci phlv. אוראסאנן s. خراسان „oriens“, et ex qua ad analogiam vocis خراسان formandum est خروران, cuius loco alia forma خاوران usitata est. Inde etiam orta est lectio corrupta جزیران occidens, in Masûdii Kitab ettanbîh (Not. et Extr. t. VIII, p. 146) pro خربران s. خروران. Plura v. s. v. خراسان.

خاوَر خِدیو n. c. coll. خاور خدای rex terrae خاور dictae (از عالم کیهان خدیو), e. g. in hoc versu نظامی poetae : سپهرا بر آراست خاور خدیو ✿ در اندیشه زان مردمان چو دیو *Bh.*

خاوَری (suff. ی) ad خاور pertinens (منسوب

aurificis, fabri aerarii et ferrarii *B.*; پتك آهنگر Gl. Sch.; 2) ling. phlv.: carcer *C.*

خایَك locusta (ar. جراد) *F.* ex نعمة الله sine exemplo. *C.* ex G.

خایْگینه pro خایه گینه i. q. خاگینه *F.*

خایَنده part. praes. v. خائیدن q. v. *B.*

خایَه (gr. ὠόν; cf. خام) ovum (تخم مرغ وجزان) *Bh. B.*; 2) *met.* testiculus hominis (خصیه آدمی) *Bh.* et animalis *B.* Inde خایهٔ ابلیس a) lapis quidam e regione Sinensi apportatus; b) *met.* dolorum structor, impostor (مکار وعیار) *B.*; خایهٔ زرین s. خایهٔ زر *met.* sol *B.* in app.; خایهٔ سَگ testiculi castoris; castoreum *C.*; خایهٔ غلامان *met.* genus quoddam uvarum (قسمی از انگور) *Bh.*; pernigrum et in Samarqand frequens (که غالب سیاه خواهد بود این در سمرقند بیشتر میباشد) *SHL.*; خایهٔ مرغ ovum avis (بیضهٔ مرغ) *B.* in app. *C.* et phrases: خایه نهادن s. خایه گذاشتن i. q. تخم کردن ova ponere *met.* a) erubescere, pudere, poenitentiam agere (خجالت کشیدن وذلیل وپشیمان کردن); b) timere, metuere (ترسیدن), ut dicant de homine timido et ignavo: روز جنگ هزار تخم وخایه بگذارد *Bh.*; c) facinus turpe et nefarium facere (کار بدی وشنیعی که باعث آزار وبیم هلاك گردد) *B.*; خایه کردن ova ponere *C.*

خایَه بَردار n. c. *met.* a cringing fellow *Shaksp.*

خایَه دیس (ovo similis) n. c. fungus (سماروغ) *B.*

خایَه ریز n. c. i. q. خاگینه ar. عجّه *B.*

خایَه کَشیدَه n. c. castratus *B.*, *homo vel animal F.*

خایَه کُن n. c. ovipara *gallina C.*

خایَه کَنَدَه i. q. خایه کشیده eunuchus *C.*

خایَه گَزَك n. c. insectum quoddam araneae simile, saliva sua homines interficiens, ar. رُتَیلا dictum; 2) sec. alios insectum

(بخاور); 2) *met.* sol *B.* in app.; 3) nom. antiquum poetae انوری, de q. v. s. خاوران .2

خاوُش cucumis (خیار) in semen asservatus *B.*

خاوُل i. q. مورچه formica *B.* Falso *F.* „rubigo" (دمورده اولان پاس که زنگ ودمورچه مورچه دخی دیرلر *F.*), quae est alia vocis significatio, sed hoc loco non admittenda, quod probat etiam versus مولانا محمود ابن یمین poetae significationis testandae caussa a lex. *F.* auctore allatus: از آرزوی قد چو سروت براستی ✿ بر من زمانه تنگتر از چشم خاولست *F.*

خاوَلِنجان i. q. خولنجان q. v. *B.*

خاوَند, decurtatum (مخفف) ex خداوند, dominus, herus; 2) terminatus, finibus circumscriptus (محدد که از حد ومحدود باشد) *B.*; 3) sphaera nona (محدد الجهات که فلك نهم باشد) Gl. in Des.

خاوَندی (suff. ی) pro خداوندی, dominion, mastership *Shaksp.*; 2) i. q. خاور occidens (غرب جانبیدر خاور معناسنه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: شد مطیعش همه دماوندی ✿ همچنان باختری وخاوندی خاوند *F.*, in quo tamen male pro خاوندی, quae etiam est Castelli lectio.

خای i. q. خا imp. verbi خائیدن *B.*; 2) in comp. part. praes. significatione, ut آهن خای, جوشن خای, پولاد خای, درد خای, شکر خای, زنجیر خای, زنگ خای, ژاژ خای, سلسله خای *Bh. F.*; 3) n. s. manducatio *B.*; 4) gustus, sapor, suavitas (لذت ومزه); 5) terra humilis et depressa, in qua aqua pluviae stagnat et foetida est (چقور یرلره یغموردن صو ایرکلوب متعفن اولمق) *F.* sine exemplo et *C.*

خای i. q. خایه, ex quo decurtatum est *Bh.*

خایسته manducatus (خائیده شده) *B. met.* divulgatus (ومجازا سخن بیهوده وشایع یعنی سویلنمش) *F.* nitens hoc versu شاه ناصر خسرو poetae: بر خوان ژاژخای منه هرگز ✿ این خوب قول پخته وخایسته *F.*

خایِشك malleus (مطرقة .ar پتک وچکش)

testiculis quadrupedum adhaerens et sanguinem ex illis sugens (که با خایه چارپایان بچسپد وخون آنها بمکد وظاهرا که عبارت ازانست), e. g. in hoc versu شرف الدین شفائی poetae : آفت خایه همچو خایه کُزك ☆ دشمن تیر مار چون تیر مار نوعی از مار : *Bh.* annotans بکلك خایه کُبیر cf. 16 et تیر; وکنایه از نر حیواناتست.

خایَه کُیرك et خایَه کُیر (suff. ك diminut.) i. q. ar. رتیلا *B. F.* ex Fģ. sine exemplo, i. e. insectum sec. *Bh.* خایه کُزك dictum; sed mendosam esse lectionem et ex خایه کُزك corruptam neque ullo exemplo comprobatam dicit lex. *Bh.* auctor (وبمعنی اول که خایه کُیر وخایه کُیرك از ماده کُرفتن آورده اند چون سند هیچ یکی در میان نیست اغلب که تحریف بود) *Bh.*

خایَه کُینَه i. q. خاکُینه ex illo decurtatum *B.*

خـائـیـدن coll. خسیدن et خبائیدن et بدندان چاویدن mandere, manducare (بدندان نرم کردن) *B.*, ar. مضغ *F.*; 2) *met.* edere (خوردن) *Bh.* Inde لگام خائیدن *met.* repugnare, non parere, e. g. چرخ اگر لگام خاید „si coelum vel fortuna adversatur, i. e. votis non satisfacit, non favet“ (فلك اگر مراد اوزره اولمزسه), in hoc versu ابو المعانی poetae : زبر احکام آوری با چوب شرع ☆ راه امرت چرخ اگر خاید لگام *F. HK.* Cf. supra انگشت خائیدن coll. hoc versu میر عماره poetae : شده در کار او مدهوش وحیران ☆ سر انگشت خائیده بدندان *F.*

خائیدَه part. praet. v. خائیدن *B.* Inde خائیدگی (suff. ی) a chewing, a masticating *J.*

خَب i. q. خَپ *F.*; 2) i. q. خپه coll. خپیدن 2 *F.* sine exemplo; 3) frigus; stiria glacialis ex *F.* interpretatione : صوغوق دیبی که قاریغار ایکن هوا اسوب قاری شدت ایله صاورر desumta significatio, quam exhibent *C.* et *M.* et hoc versu ابو المعانی poetae : از کمال خبث خب کردی زروی دوستی ☆ گفتهایش همچو خب بوده در ایام شتا *F.* comprobata, in quo prius خب vox arabica est.

خَپ et sec. *F.* خَب i. q. خاموش silens, taciturnus; 2) imperativi significatione : „tace“ (امر بخاموشی یعنی خاموش باش) *B.* Inde خپ کردن tacere, quietum esse *C.*

خُب i. q. خُم s. خمب s. خنب vas vino aliisque rebus recondendis *F.* sine exemplo.

خباد pronuntiatione ignota (با حرکت مجهول) i. q. خاده 3 (چوبی بلند که جاروب بدان بندند ودیوار وسقف پاك کنند) *B.* in app.

خَبارَه velox, agilis, promtus; 2) intelligens, prudens in agendo (چست وچابك وجلد وهشیار در کارها) *B.* In lex. *F.* legitur خَپارَه.

خُبازی genus herbae خطمی dictae, quod Shîrâzenses خطمی کوچك dicunt; malva, flos *B.*; cf. تولد et خیرو et Freyt. lex. s. v. خبازی et خباری.

خَباك et خَپاك septum (چهار دیوار سر گشاده), quo per noctes oves, boves, asini, simil. includuntur; 2) moenia, quae templum circumdant (حظیرهٔ مسجد) *B.*; 3) compressio faucium, strangulatio (بوغاز صقلوب طوتلمق) *F.*, qua significatione alia forma vocis خبك videtur, e. g. in hoc versu استاد رودکی poetae : با دو وسه بوسه رها کن این دل از کرم وخباك ☆ تا بمنت احسان باشد احسن الله جزاك *F.*

خِباك et خُباك et خِبال i. q. خَباك 1 septum ex virgultis arborum aut lapidibus constructum, quo noctu boves, oves et caprae recluduntur, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : ☆ اصحاب مال هم مپندار خانه همی ساخته اند بهر خودرا خبال *F.*, in quo rimae caussa haec vocis forma خبال pro خباك posita videtur.

خَبائیدَن i. q. خائیدن s. چاویدن mandere *B.*, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : ☆ که ازان کرست محنت تیز دندان خلق دشمنانترا خبایذ *F.*

a. خُبث maledictio, improbitas (بد گفتن) خبث چشم (وناخوش شدن) *Bh.* Inde خبث حدقه n. c. i. q. oculi et supercilii nutu maledicere vel invehi in aliquem (باشارهٔ چشم وابرو لعنت وتشنع کردن) *Bh.*

خَبْچَه tamarindus (تمر هندی) *B.*; cf. حمز.

خَپچَه et خِپچَه ramus arboris exilis et directus *B.*; cf. خفچه.

خَبَر nuntius, sermo; 2) historia, traditio, dictum prophetae (آگاهی وحدیث وگفتار) *Bh.*; وحکایت وقصه *SHL.* Coniungi solet cum verbis دادن, کردن, گفتن, شدن, آمدن, داشتن, فرستادن, بردن, باختن. Inde et افتادن خبر از زبان کسی حرف از .i. q — — — — بستن .s آوردن زبان کسی ساختن q. v. s. v. حرف p. 615; خبر گرفتن *met.* a) inquirere statum vel conditionem c. از (استفسار احوال کردن), cuius loco tamen phrasis احوال گرفتن magis in usu est, quum خبر گرفتن sine از sermone sodomitarum etiam significet: b) sodomiam exercere (وباصطلاح لوطیان ایران بمعنی فعل بد کردن که عبارت از زنا ولواطت است لیکن بصله از رفع این قباحت میشود ولهذا بمعنی اول احوال گرفتن استعمال کنند نه خبر گرفتن اگرچه بعض متاخرین در اشعار خود بسته اند) *Bh.*; خبر پژوه et خبر جو n. c. qui alienos sermones captat, explorator, speculator (جاسوس) *F.*; خبرِ خضری *met.* report, sudden news, guessing what is to happen (خضر was a prophet, skilled in divination; and hence, when, from certain symptoms, the public guess at the intentions of government, etc., intelligence of such intentions, etc. is called خبر خضری) *Shaksp.*; خبر دار s. خبر شناس adi. c. notitiam habens, gnarus rei, conscius, certior *C.*; cautus, circumspectus Rosen Narr. 71, 1; an informer, scout, spy *Shaksp.*, unde خبر دار شدن certiorem fieri et خبر دار کردن certiorem facere *C.*; Spieg. Chr. 87, 4; خبر داری (suff. ی) n. c. a) informing; b) caution, care *Shaksp.*; خبر گرم شد *met.* divulgatus et diffusus est nuntius (شائع اولدی) *F.*; خبر گیر n. c. a) a spy, an informer; b) a protector, a patron et خبر گیری (suff. ی) n. c. a) spying, informing; b) aid, care, protection *Shaksp.*; allowance, maintenance, establishment *J.*; خبر نویس n. c. a news-writer *J.*; pl. خبر نویسان dictorum Muhammedis scriptores *M.* ex IK.

خَبُرَه firmus, solidus (استوار), contortus (پیچیده); 2) et خِبُرَه ponderare (سنجیدن), computatio (حساب) *B.*; cf. خبیره et خبیر et خبوه et خبوك et خبوره. Inde خبره نامه a mariner's compass; a sun-dial *R.*

خَبَزدَه [ô] et sec. *F.* خَبَزدُوك s. خَبَزدُور s. خَبَزدُو animal scarabaeo simile; 2) sec. al. ipse scarabaeus (جعل), alias سرگین گردانک dictus; cf. چلاك; 3) sec. al. i. q. خایه گیر ar. رتیلا q. v.; 4) sec. al. scolopendra (هزار پا) *B.*

خَبْط caput struthiocameli (کلهٔ شتر مرغ یعنی دوه قوشینک باشی کذا فی بعض اللغه) *F.* ex aliquot lexicis exemplo non allato; agmen struthiocamelorum *C.* Vox dubia.

خَبَك (a v. خبیدن formatum videtur) strangulatio (فشردن گلو); guttur arripere (گلو گرفتن) *B.*; cf. خپك et خبه s. خفه et خپه.

خَپَك coll. خبك strangulatio (گلو فشردن); molestia (کلفت); 2) sec. *F.* خَپَكْ panis maior (نان بزرگ) *B.*, qui temporibus festivis pinsi solet *F.*

خُبكال, sec. *F.* خَبكال et خِبكال, et خَبكال scopus sagittae, sclopeti similisve instrumenti, qui foramini similis est (نشانهٔ تیر وتفنگ وامثال آنرا گویند که مانند سوراخی باشد); 2) foramen (سوراخ) *B.*

Aliae vocis formae sunt جنکال, خنکال, et چنکال.

خُبـوه s. خَبوَه et خبوك et خَبورَه F. i. q. خبره 1 (استوار) B.

خَپوَه i. q. خَپیوَه F. Cf. خبیره.

خَبَه et خَپَه i. q. خفه strangulatio B.; cf. خبک; 2) strangulatus, suffocatus (بوغلمش معناسنه که اسم مفعول در), e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae: پی پیـل شد خسته در دام او ۞ سواران خپه در خم خام او F. Cum کردن strangulare (بوغمق) F.

خُبَه i. q. خُبیدَه q. v. (خاکشی) F.

خَبیدَن pedibus conculcare (اباغله باصمق) F. sine exemplo; cf. خاخیدن.

خَپیدَن et خَبیدَن incurvari, inflecti (خمیدن) B., quocum cognatum videtur; 2) strangulare (گلو فشردن) B.

خَبیدَه et خَپیدَه part. praet. verbi خبیدن s. خپیدن inflexus, incurvus; 2) strangulatus, suffocatus B.; 3) qui decubuit, dormiens (خفته) F. ex المجمع sine exemplo.

خُبیدَه i. q. خاکژی q. v. B.; cf. خُبَه.

خَبیر et خِبْیر coll. خبره 1 contortus (پیچیده); 2) ponderatus i. e. ordinatus, dispositus, praeparatus (یعنی سنجیده یعنی سامان کار وکار سازی کرده وساخته ومهیا گردانیده) B.

خَبیرَه [ê] et sec. F. خَپیرَه coll. خبره 2 summa numerorum in computo (جمع حساب); 2) acervus arenarum (تل ریگ); 3) coll. خبره 1 contortus B.; firmus, solidus (محکم واستوار) F. ex مجمع الفرس; 4) coll. خبیر 2 praeparatus, dispositus (ساخته وپرداخته شده) B. Formae cognatae sunt: خبیوره et خبیوه s. خپیوه et جبیره et چپیره.

خُبین i. q. چِبّین q. v. (طبق چوبین) B. Varia lectio videtur.

خَبْیورَه et خَبیوَه s. خَپیوَه i. q. خبیره q. v. B.

خِت cursus, cursitatio (پوئیدن); 2) splendor (تابش), quae utraque significatio in hoc versu میر نظمی legitur: بکوه ودشت‌را خت کرد چون نور ۞ در آنسو ناگهان خت دید از دور F.

خَتا nom. urbis in China B.

خَتار et خُتار purgatio horti vel arvi ab herbis frugibus inimicis B.

e. خُترَق ling. rûm.: absynthium (افسنتین), quod est genus abrotoni (بوی مادران) B.

خَتَفْرَج portulaca (خرفه ar. بقلة الحمقا) B.

ختک, vocales desunt, stipendium diurnum, quod subditi ex aequo collatum praefecto pendunt (خرجی وخـوراکی که آنمر حاکمرا میدهند رعایا هر روز یک کس علی السویه) B. in app.

خُتَک (corrupt. of کتک) a club or stick *Shaksp.*

خَتْل psyllii semen (اسپغول); 2) coll. ختلان nom. regionis in بدخشان, ex qua egregios equos afferunt; 3) coll. ar. ختل decipere, fraus, fallacia (فریفتن وگول زدن) B. Inde ختلی (suff. ی) a) ad regionem ختل pertinens; b) equus ex illa regione allatus B. Gl. Sch.; c) coll. ar. ختل fallens, decipiens (فریبنده) B.

خَتلان nom. regionis in بدخشان, alias کولاب dictae, formositate hominum et praestantia equorum celebris B. Gl. Sch. Inde ختلانی (suff. ی) ad regionem ختلان pertinens B.

a. خَتم ad finem adducere, confectio, finis (بآخر رسانیدن چیزرا) Bh.; unde عمرش ختم شد „vita eius finita est“ H. pr. reg. 170, 1; 2) totius Alcorani perlectio s. recitatio; unde ختمی قران بکردی „unam totius Alcorani recitationem perfecit“ Gul. 65, 23; cf. H. des Sult. maml. II, 1, 139, not. 27.

خُتَن nom. regni satis noti inter Chinam et Turkistaniam siti et formositate puel-

بارها خاطرم آيد كه فراغت : poetae المعانى كنمش ✿ عشق دل باز مرا گفته كه خج خج بغمش *F.* Verbum خجيدن s. خچيدن, e quo lex. *F.* auctor vocem خج derivandam dicit, in lexicis persice scriptis non legitur, neque lex. *F.* auctor illud verbum non suo loco, sed sub voce خج affert. Fortasse igitur pro خج legendum est جخ, et pro خچيدن s. خجيدن scribendum جاخيدن s. چاخيدن, quum significatione illae voces consentiant et ex literis خ et ج s. چ transpositis ortae videantur, ut in خجج et جاخج.

خَجارَه et خُجارَه parvus, paucus (اندك وكم) (وقليل); 2) ludibrium, irrisio (تمسخر ومسخرگى) *B.*

خِجاليدَن et خجوليدن amplecti (در آغوش كردن), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : كشيدم آنقدر جورش نديدم لطف او هرگز ✿ نشد روزى بما روزى ميانشرا خجاليدن *F.*

خُجاو sonitus (آواز وصدا) cuiusvis rei *B.*

خَجْج et خُجج coll. خجش struma *B.* Alia lectio vocis جاخج s. جاخش s. چاخش ex literis خ et ج transpositis orta.

خَجداش v. s. v. خواجه تاش.

خُجَست i. q. خجسته q. v.; 2) modi cuiusdam musici (موسيقيده بر مقام اسيدر) *F.* ex المجمع sine exemplo. *C.*

خُجَستگى (a خجسته suff. ى) auspiciousness *R.*

خُجَستَه, coll. فرخجسته, quocum cognatum videtur, benedictus, felix, faustus (مبارك وميمون) *B.*; cf. Frag. 19, 6; 2) nom. floris colore flavo, cuius medium nigrum est, alias هميشه بهار dicti; vel sec. al. nom. floris ar. يُمنَه dicti *B.*

خَجش i. q. خجج q. v. struma *B.*; cf. جخش.

خَجَك punctum (نقطه) *B.* نكته *F.*; 2) signum s. vestigium (نشان)

larum et praestantia pannorum subtilium (لطيف ونازك قماشلر) et moscho optimo celebris *F.*, coll. Not. et Extr. t. XIV, 1, 511, ubi leguntur verba Ibn-Athir : ختن هى بلاد بين الصين وتركستان وهى كثيرة العلماء والفضلاء et hoc versu Hâfizi : بسا همه عطر دامنت آيدم از صبا عجب ✿ گر گذر تو خاكرا مشك ختن ميكند *F.*; 2) nom. metropolis illius regni *M.* ex Herb.

خَتَنبَم pauper, miser, qui de divitiis gloriatur et speciem divitis prae se fert et contra : 2) dives pauperem se gerens (تونگرى كه شكوهء مفلسى كند) *B.*

خُتو cornu (شاخ) bovis cuiusdam Sinensis; 2) sec. al. cornu rhinocerotis (كرگدن); 3) sec. al. cornu avis cuiusdam permagnae in regno vastato, quod inter Chinam et Aethiopiam situm est, degentis, e quo conficiunt anulos osseos (زهگير) et manubria cultri (دستهء كارد) et quo res venenatae dignosci possunt; 4) sec. al. cornu serpentis, quod mille annos natus profert (وهرگاه از عمر مار هزار سال بگذرد شاخ بر مى آورد); 5) sec. al. cornu viperae (افعى); 6) sec. al. cornu piscis annosi (ماهى زال); 7) sec. al. dentes animalis cuiusdam *B.*

خَتوانَه vestis lanea (پشمينه) Dervishorum et pauperum *B.* Cf. خستانه et خستوانه.

خَتور arundo (t. قامش) *F.* ex المجمع sine exemplo. *C.*

خَتيرَه pera pastoris cibis reponendis (چوبان هكبه سى كه ايچنه نواله سن قور) *F.* sine exemplo; pera pastoris bifida *C.*

خَج imp. verbi خجيدن [خچيدن *F.*] i. q. كوشيدن, operam da, conare (t. چالش); 2) n. s. conatus, studium (وگاهى اسم مصدر اولور) *F.* ex المجمع sine exemplo. Inde خج خج i. q. خج sed intensive dictum (خج مرقوم معناسنه كه تكرارى تاكيد ايچوندر), e. g. in hoc versu ابو

extremo baculo vel digito manus terrae impressum; 3) punctum s. naevus albus oculi (نقطه وخال سفیدی که در چشم افتد) *B.* Addit *F.*: ricinus (وکنهیه دخی تجك دینلدوکی منقولدر) *F.* ex Fg. sine exemplo.

خَچکول i. q. کشکول mendicus *B.*, literis کش cum خچ permutatis.

a. خَجِل pudore suffusus, pudibundus (شرمنده). Coniungitur cum verbis کردن et شدن cum از rei constructum *Bh.* Inde خجلی (suff. ی) i. q. خجلت pudor, e. g. in hoc versu poetae: میر خسرو صنم تنگدل زتنگدلی ✿ داد بیرون دمی به صد خجلی *Bh.*

*a. خَجْلَت, quod tamen Persae خَجَلَت pronuntiant, i. q. خجالت pudor. Coniungitur cum verbis بردن, کشیدن, داشتن, دادن et رسیدن *Bh.* Inde خجلت زده adi. c. pudore suffusus, pudibundus Spieg. Chr. 32 fin.; خجلت گری (suff. گر et ی) i. q. خجلت pudor *Bh.*; خجلت کش adi. c. *M.* et خاجلت ناك (suff. ناك) *Bh.* i. q. خجلت زده.

خُجَند nom. oppidi in Mavaralnahr, in quo natus est poeta Kamâl Khogandî *B.*

خُجو alauda (چکاوك ar. قُبَّرة) *B.*

خَجور سُغد n. c. coll. سغد nom. loci, per quem aegre transire potes (نام جائی که دشوار گذار است); 2) *met.* membrum virile (اندام نهانی), e. g. تاثیر در تعریف اندام نهانی ✿ چه خاری از قلم برگ گل نو ✿ خجور سغد کی گردد قلمرو; 3) nom. regionis cuiusdam sic descriptae: مخلص در فرهنگ خود در باب جیم فارسی ودر فصل خاء معجمه نوشته خجور سغد صوبه ایست در آذربایجان که شهرشرا بردان وملکشرا خجور سغد خوانند *Bh.*

خِجوله pustula (آبله) in manu, pede aliove membro ex igne vel nimio labore vel incessu orta *B.*

خَجولیدَن i. q. خجالیدن *F.* sine exemplo.

خَچیدَن s. خَجیدَن v. s. v. خچ. In *C.* lexico legitur „خجیدن congregari, convenire G.“

خِجیم et خُجیم i. q. هجیم pulcer, ornatus, formosus *B.*, ex quo lit. ه cum خ permutata vocabulum ortum est.

a. خَد pro خَدّ genae, facies (رخساره وروی) *B.* in app.; cf. Chr. Sch. 58, 414.

خُدا s. خُدای decurtat. ex خود آ i. e., qui ipse s. ex se et per se venit exstititque; Deus; 2) *met.* possessor, dominus (صاحب ومالك) *B. Bh.*; cf. Frag. 18 fin. et خدائی 1. Ad vocis originem et pristinam significationem, quam etiam schol. ad Sec. Nam. p. 1, l. 2 sqq. hisce verbis explicat: لفظ خدای که نام متبرك ذات باری تعالی است مرکب است از کلمهء خود وکلمهء آ یعنی شخصی که خود آمده است پس ازان بشیوع استعمال واوش حذف شده واینکه بمعنیء صاحب شهرت یافته همچو کدخدا ودهخدا مجاز است که بعد ازان رواج یافته, alludens poeta حکیم شرف الدین شفای hisce versibus Deum describit: آمدهء بیمدد هیچکس ✿ وصف خدائی بتو خاص است وبس ✿ آنکه خود آید بخدائی سزاست ✿ آنکه خود آ هست همین یك خداست ✿ غیر خدا کیست که گویم خوداست ✿ آمدهء غیر باین کی رواست *Bh.*; cf. خذا. Nota est ex zendica et sanscrita lingua desumta vocis خدا etymologia „ex se ipso creatus = non creatus“, quum respondeat z. ... , s. स्वदत्त, de q. v. Bopp vergl. Gr. p. 35 et Burnouf comm. sur le Yaçna p. 533. — Inde خدا آگاه adi. c. knowing God *R.*; خدا بِرَو „ad Deum tende“ pro „quo tendis“? (بجای کجا میروی استعمال کنند) *Bh.* Falso in appendice lex. *B.* pro برو expressum est بُرد, quod receperunt *R.* et *J.* بُرد pro-

nuntiantes; خدا بـردارد „Deus e medio tollat, vita privet" (یعنی بمیراند واز میان بردارد) *Bh.*; خدا پسند n. c. Deo gratum *opus* (عملی که پسندیده خدا باشد) *Bh.*; خدا ترس n. c. „Deum timens" opp. خدا ناترس *Bh.*; خدا جواب دهد „Deus respondebit" formula imprecandi, qua utuntur, si quis pravas quaestiones profert (کلمهٔ نفرین است چون کسی بحث کج آغازد گویند ما از عهدهٔ جواب تو بر نمی آئیم خدا جواب دهد یعنی از عهدهٔ جواب تو بر آید) *Bh.*; خدا حافظ God preserve you *R.*; adieu, farewell *Shaksp.*; خدا داشتن s. خدا کردن — — *met.* „ad Deum confugere" (پناه بخدا بردن) *Bh.*; خدا خوان n. c. (Deum invocans) *met.* digitus index *F.*, *quod Moslemi Deum profitentes illum attollunt*; خدا داد n. c. a) a Deo datus, concessus (چیزی که خدا بخشیده باشد) *Bh.*; b) nom. propr. Name of the state governed by Tippoo Sultân, late sovereign of Mysore. Name of the founder of a sect *R.*; خدا دانی (suff. ی) n. c. knowledge of God *R.*; خدا دوران (a Deo remoti) n. c. *met.* improbi, scelesti *F.*; خدارا „per Deum" formula iurandi elliptica, in qua subintelligendum est قسم میدهم s. قسم میخورم, simil.; b) „Deum!" in exclamatione vel affirmatione; cf. Instit. ling. pers. §. 329; for God's sake *R.*; خدارا دوست میداری „Deum amicum habeas" iurandi formula (جمله ایست در مورد قسم مستعمل) *Bh.*; خدا ساز s. خدای ساز adi. c. a Deo factus (ساخته خدا چون کار خدا ساز وکعبه خدا ساز ومحراب خدا ساز) *Bh.*; خدا فروشان (Dei venditores) n. c. *met.* a) Sufii hypocritae (صوفیان زرّاق که بظاهر خودرا بیارایند); b) et خدائی فروشان maledicti, qui divinam vim sibi arrogabant (ملاعین که دعوی خدائی کردند), uti Shaddad, Nimrod, Pharao *B. Bh.*; خدا گیر adi. c. *met.* infortunio fatali vel repentino afflictus (کسی که ببلای آسمانی وآفت ناگهانی گرفتار شود); unde خدا بگیرد *met.* ira divina corripitur (یعنی بغضب الهی گرفتار آید) *Bh.*; خدا مَشرب adi. c. religious, pious *R.*; خدا نکرده s. خدا ناکرده s. خدا نپسندد s. نخواسته „hoc quidem Deus avertat!" (یعنی خدا نکند که چنین واقع شود) *Bh.*; خدا همّتی n. c. religious zeal *R.*; خدای بَـر تو „Deus super te" formula, qua in iurando utuntur (در مورد قسم), ut dicunt etiam تـو وخدا „tu et Deus" *Bh.*; خدایتعالی Deus altissimus *R.*

خُداوان i. q. خدا خوان digitus index *R.*; e quo, si lectio vera, decurtatum videtur.

خُداوَر (suff. ور) dominus, possessor, princeps *M.* ex *F.*

خُـداوَنـد addito suff. وند similitudinis vel augmentativo (معنی تـرکیبی مانند خدا زیرا که ما بعد لفظ خدا کلمه نسبت است که معنی تشبیه وزیادت نیـز ازان مستفاد میشود) *Bh.*, coll. خاوند et خَـونـد possessor, dominus (صاحب وبزرگ خانه) *B.*, e. g. in hoc hemist.: خـداونـد مـلـک, خداوندِ جـهـان وخـداوند مـال *F.*, coll. خـداونـدِ روزگـار al. *Bh.* et Spieg. Chr. 68, l. ult. et *abs.* vir magnae auctoritatis, excellens, princeps (گـاه اولـور اضافتسز جاه ورتبه صاحبنه خداوند دیرلر) *F.*; cf. Spieg. Chr. 3, 17, Rosen narrat. 57, 1. 10. 60, l. ult.; 2) i. q. simplex خـدا Deus, e. g. Pend. 3, 3, Chr. Sch. 42, 195. 96, 154, Frag. 21, 14. Inde خداوندِ نعمت (lit. possessor of favour) a) a form of address to superiors; b) rich, opulent *Shaksp.*

خُداوَند گار (suff. گار) i. q. خداوند *Bh.*; cf. خاوندگار. Inde خداوند گاری (suff. ی) a) dominatus, principatus; b) adi. ad dominum, principem pertinens, imperialis *M.*

خُداوَندی (suff. ی) i. q. خداوندگاری *M.* ex IK.; 2) suff. ی admirationis i. q. خداوند Pend. 3, 3, coll. p. 5, not. 5 et p. 13, not. 1.

خُدای i. q. خدا. Inde خدایا, cum ا vocativi, o Deus! (الف آخرش برای نداست) Spieg. Chr. 53, 8, coll. Instit. ling. pers. §. 135.

خُدایگان (suff. گان i. q. وند s. مانند *Bh.*) rex magnus, princeps excellentissimus (پادشاه بزرگ وخداوندگار اعظم) *B.*; مانند خدا بحکم وقدرت *HK.* t. VII. p. 30, l. 26; صاحب دولت ومالک مملکت synon. vocis شهنشاه et شهریار *F.*, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae : گر دل ودست بحر وکان باشد ✿ دل ودست خدایگان باشد et in alio : خدایگانا سال نوت همایون باد ✿ همیشه روز تو چون روز عید میمون باد *F.* Inde خدایگانی (suff. ی) great, lordly *R.*; مرکب است از خدایگان ویای متکلم *B.* in app.

خُدائی (suff. ی) divinitas; cf. Spieg. Chr. 53, 2 et in libris parsicis et persicis, qui voces parsicas adhibent, significat „imperium“, ut خدا „dominus“; cf. Abh. d. k. baier. Acad. ph. phil. Cl. III, 1840, p. 626; 2) divinus *C. Shaksp.* Inde خدائی رَحم a kind of food given to the poor in completion of a vow *Shaksp.*; خدائی فروشان q. v. supra s. v. خدا فروشان.

خُدائِیان the follower's of Khudâdâd *R.*

خَدرَك a burning coal or billet *J.* Alia forma vocis خدره videtur; in ceteris lexicis deest.

e. خَدَرنَق s. خَدَریق ling. rûm. vel graeca : aranea (عنکبوت) *B.* Vox e gr. ἀράχνη vel lat. aranea corrupta videtur.

خُدرَه s. خَدرَه particula, res minuta (خرده وریزه) cuiusvis rei; 2) scintilla ignis (شرارهٔ آتش) *B.*

خَدَك *gen.* pons (پل) *B.*; 2) idiomate Karmaniae : angustia animi, angor, sollicitudo (غصه واندیشه واین لغت کرمان است از اهل زبان بتحقیق پیوسته) *Bh.*, qua significatione cum voce خدوك cognatum videtur.

خُدَك index; magistratu et imperio fungens *C.* ex G. In ceteris deest.

a. خِدمَت s. خِدمَت servitium, ministerium (قریب بمعنی بندگیست). Coniungitur cum verbis کردن, گزیدن et رساندن *Bh.*; 2) nomen honorificum principum et magnatum, idem fere, quod „excellentia, celsitudo“; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 107, l. ult. et 108, l. 3, ubi خدمتش pro pronomine tertiae pers. او positum est, coll. H. Sam. 130, 3. 136, 2; 3) et dicitur de statu novitii, qui imperio et voluntati perfectione superioris, quem ducem sibi elegit, obnoxius est eiusque servitio sese devovit Pend. 278, not. 3. Inde خدمت تنگ داشتن „ne ullum quidem momentum ministerio vacare“ (از خدمت فراغ یکدم نداشتن) *Bh.*; خدمتگار (suff. گار) servus, famulus, minister *Bh.*, unde خدمتگاری (suff. ی) n. abstr. servitium, ministerium *Shaksp.*; خدمت گذار n. c. i. q. خدمتگار *Bh.*; unde خدمت گذاری n. abstr. i. q. خدمتگاری *Shaksp.*; خدمتگر decurtatum ex خدمتگار q. v. *B.* in app.; خدمت نما n. c. i. q. خدمتگار *Bh.*

a. p. خِدمَتی (suff. ی) donum, munus *spec.* quod regibus et superioribus offertur (پیشکش) *B.*, inde dictum, quod servitium praestatur donis offerendis (یعنی پیشکش آنچه بخدمت کسی گذرانند واین لفظ اگرچه اصل عربی است بدین ترکیب در فارسی استعمال یافته) *SHL.* Inde خدمتی کشیدن s. خدمتی آوردن donum afferre s. offerre *Bh.* Errore quodam supra voci پیشکش etiam significationem „servitium“ tribuimus, quae delenda est et quae sequitur significatio locutionis پیشکش کرد „servitium praestitit“ in „donum obtulit“ mutanda.

خَدَنگ nom. arboris durissimae (quae est sec. *F.* fagus [قاین اغاجی], sec. *Shaksp.* populus alba), e cuius ligno hastae, sagittae et sellae equestres conficiuntur *B.* Gl. Sch., ut dicant زین et تیر خدنگ خدنگ de tali sagitta et sella equestri *B.*; 2) *met.* „sagitta", quod sagittae ex ligno illius arboris confici solent (وچون بیشتر ازان چوب تیر میسازند بمجاز بمعنی تیر شهرت یافته) *Bh.* Coniungitur cum verbis زدن, کشیدن et نشستن et خدنگ بستن significat: sagittam nervo arcus imponere (تیر بزه کردن) *Bh.*

خُدو saliva ex sapore rei orta (آب دهن که از اثر مزهٔ چیزی بهم رسد) *B.*; cf. خیو. Inde خدو انداختن salivam eiicere, spuere *J.*

خَدوك et خُدوك perturbatio, sollicitudo ob res incongruas vel molestas (پراکنده وپریشان شدن طبیعت باشد از امور ناملائم); 2) molestia, angor (آزردگی وغصه); 3) invidia; 4) ira; 5) pudor, verecundia (بیجا خوردن) *B.*; cf. خَدَك 2.

خَدیم pulcritudo, bonitas, probitas (حسن که خوب وخوبی وخوشدلی وخوش خلقی باشد) *B.*

خِدیش et خُدیش [ê] et sec. *F.* خَدیش, rex; 2) dominus illustris, paterfamilias (کدخدای بزرگ وخداوند خانه); 3) materfamilias (کدبانوی خانه) *B.* Vox cum خدا et sequenti خدیو cognata videtur.

خِدیو et خِدیور [ê] coll. خدیش rex (پادشاه *B.* rex potentissimus (خداوند یگانه یعنی اولو پادشاه که ملك ومال وعسکر وقوتده سائر پادشاهلره تفوقی اوله) *F.*; 2) princeps vel dominus illustris (وزیر وخداوندگار پادشاه وخداوندگار) *B.*; (وبزرگ ویگانهٔ عصر Gl. Sch.; خدیو صاحب وخداوندگار Gl. in Des.; cf. Frag. 21, 8.

خِدیه relativus, pendens (مضاف opp. مطلق) *B.* Gl. in Des.

خُذا i. q. خدا *B.* Alia vocis forma.

e. خذرنوه pronuntiatione ignota, i. q. خدرنق *F.* sine exemplo.

خِذرَه alia vocis خدره forma *F.*

a. خِذمَت i. q. خدمت. Eadem forma in compositis legitur.

خُذول medicamentum quoddam ar. حضض مکی dictum. Aliud medicorum nomen est حولان (اطبا حولان دخی دیرلر) *F.* sine exemplo. *C.* خُذَل; in ceteris deest.

خَر imp. verbi خریدن et in comp. part. praes. significatione; 2) et خَرّ sedimentum vini, coenum nigrum et tenax in fundo piscinae, simil. *B.*

خَر (z. 𐬑𐬀𐬭𐬀 khara, s. खर) asinus (ar. حمار) et *met.* homo stolidus, stupidus (ابله واحمق) *B. Bh.*; 2) nominibus quibusdam praepositum significat id, quod nimis pravum, turpe, incongruum, magnum vel impolitum est, e. g. in nom. comp. خراس, خرامرود, خرپشته, خربط, خربیواز, خرتوت, خرچال, خرچنگ, خرسنگ, خرگاه, خرکمان, خرکوف, خرمگس, خرموش, خرمهره, خرنای simil. q. v.; 3) coll. خَرَك iugum, super quo in fidibus chordae intenduntur (چوبکی که در زیر تارهای سازها گذارند), e. g. in fidibus, quae dicuntur ارغنون, رباب, قیچک, عود, طنبور s. تنبور, simil. *B.* — Inde خر با تشدید *met.* vir stolidissimus *M. Shaksp.*; خر عُتّابی asinus, quo vir quidam عتاب appellatus pannos sericos striatos a se inventos ob eamque caussam خارای عتابی dictos in varios locos transportare solebat (الاغی بود که عتاب نام مردی مخترع خارای مخطط پیوسته آن خاراهارا بر آن بار کردی وبجاها می بردی) *Bh.*; خرِ عیسی a) asina, qua Jesus vehebatur; b) *met.* monachus, solus habitans (رهبان) *F.*

خــر ling. phlv. : bonitas; faustus, florens rerum status (خوشی وخوشحالی) B.

خُــر sol B., qua significatione alia forma vocis خُور videtur q. v.

a. p. خَــراب vastitas, vastatio loci; vastus, desertus (ویــرانه وبدینمعنی عــربیست), sed Persae hanc vocem usurpant significatione : 2) corruptus, in nihilum redactus, devastatus et 3) met. ebrius (وفارسی بمعنی ضائع واز کار رفته وبمعنی مست گذاره (نــیــز استعمال کنند وایــن مجاز است Bh.; نقیض آباد یعنی ویران وهر چیز ضائع گردیده ونا بــود شدهرا نیز گویند وکنایه از مست لا یعقول هم هــســت B. Coniungitur cum verbis داشــتــن et شــدن ,کردن Bh.; cf. Gul. 37, 3. 12. Inde خــراب آبــاد n. c. met. mundus (دنیا) Bh.; خراب باطن n. c. evil disposition J.; خــراب حال n. c. status perditus (تباه حال) Bh.; خراب خَسته adi. c. ruined, desolated Shaksp.

a. p. خَرابات locus, ubi versantur pravi, improbi, ut taberna vinaria, lupanar, domus aleatoria (جای فسق وفجور مثل میخانه (وقحبه خــانــه وقمار خــانــه Bh. B. vulgo de taberna vinaria dictum (واعــم اســت از (میخــانه) Bh.; طــرب خانه ومیخــانه SHL. Proprie est plur. vocis ar. خَرابة significans : „loci vasti, ruinae", sed illa significatione in persica lingua usitatus, quod talibus locis Musulmani vino indulgentes et improbi se occultare solent. Inde خراباتی (suff. ی) potor, vinolentus (خراباته یعنی میخانه منسوب مــراد مست (مــدامــدر F.; a haunter of taverns and brothels, a rake, a debauchee Shaksp. Vocis sensum mysticum lex. SHL. auctor sic describit : ودر اصطلاح سالکان آنــرا گویند که از خود فراغت یافته باشد وخودرا بگوی نیستی در باخته بود.

a. p. خَــرابَه (suff. ه) coll. خــربه i. q. ویــرانه q. v. B. in app.; معروف ضد معمور اصلی خرابدر وآخرنده ها علامت مفعولدر F.; dirutus, plane vastatus M.

Phrases :

خَر بَر بامر بُردَن met. rem alieno loco collocare (وضع شی علی غیر موضعه) Bh.

خَرَت بَچَند formula loquendi, qua utuntur, si homo ignobilis non interrogatus alios interpellat (یعنی ترا که پرسیده واین کلام در محلی گــویند که شخصی فــرومایه پیش ازانکه چیزی ازو پرسند در (سخن دیگران دخــل کند وتصرف نماید [نماند Bh.] Bh.

خَــر خَــریدَمر وَاَز خَر اَستَر شُد met. dicitur de re vili et minoris pretii, quae lucrum apportat vel magnum fructum fert (یعنی از چــیــزی کــه تــوقــع انتفاع چندان نبود ازان تــرقــی حاصل شد چه (قیمت استر زیاده از قیمت خر است Bh.

خَرِ خَودرا دِراز بَستَن met. bene, laute vivere; otio frui (عرض تجمل وشان کردن (وبه بیغمر وبفراغ بال گذراندن Bh.

خَــرِ خِویشتَنرا یافتَن met. quod expetitum est s. vota assequi (مقصود خود یافتن) Bh.

خَــررا پَس فِــرِستادَه اَست met. dicitur de aegroto morti proximo, qui reconvaluit (یعنی بیماری، که مشرف به مرگ بود شفا (یافته Bh.

خَر رَفت وَرَسَن بُرد „asinus abiit et frenum abstulit" dicitur, si quis abiens rem quandam aufert (در محلی گــویند که شخصی خودش بــرود وچیزی ازین کس (با خــود بــبــرد Bh.; ازالهسی لازمر اولان ایله بــس لازمر شی بیله کــتــدکــده ضرب کمال ایــدرلــر F., e. g. in hoc versu poetae خجندی : بستــانــد رقیبمر ســر زلفت [Bh. زلفش] بکف ورفت ۞ نو شد [شد نو] مــثــل کهنه که خــر رفت ورسن برد [Bh.] F. Bh.

اَز خَر اُفتادَن met. mori (مردن) B.

خِر i. q. هِر nebula (طومان) F. sine exemplo, qua significatione alia lectio vocis حِــر videtur. Cf. خِرَه.

خُرابَه i. q. خورابه, e quo decurtatum est *B.* in app.

a. p. خَرابی (suff. ی) desolatio, devastatio (ویرانی) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 4, 17. 104, 3. 106 l. ult. 144, 2; badness, depravity *Shaksp.* Inde خرابی زده adi. c. *met.* pauper, miser (مفلس وتهیدست) *Bh.*

خَراتْکین genus armaturae bellicae, quod in pectore gestant (نوعی از سلاح جنگ که پوشند ودر بر کنند) *B.*, alias خرپشته dictum *F.* Falsa est lectio خراتکیم in lex. *M.*

خَراتین vermis ruber in luto tenero degens (کرمی سرخ که در گل نرم متکون شود) ar. خُسر الارض dictus *B.* Vocem lex. *B.* auctor ex خرهء آتین contractam dicit, cuius posterior vox est zend-pazendica آتین „existens, manifestus" addita voci خره „lutum, coenum", ut proprie significet „in luto apparens *animal*". Alia vocis forma est خراهین et ex خراتین lex. *B.* auctor formam arabicam خراطین ortam dicit, quae tamen docente lex. *F.* auctore est vox arabica ex خرا „sordes" (نجاست) et طین „lutum, terra" instar persicae vocis composita (بو اسم تراکیب فارسیه کبی که خرا نجاستدر طین بالچقدر صوغلجان بالچقدن عفونت سببیله حاصل اولدوغندن تسمیه ایتمشلر) *F.*; cf. خوی ناد.

a. خَراج proventus, reditus, vectigalia. Veram vocis significationem et quomodo باج et خراج inter se differant accurate exponit lex. *Bh.* auctor: خراج چیزیرا گویند که از جای حاصل شود واز آنجا بر آید اعم از آنکه این تحصیل یا بسبب ملکیت در آنچیز باشد یا بجهت صیانت ومحافظت واعانت آنچیز پس آنچه پادشاهرا از بابت زمین بملکیتش پیدا شود خراج باشد وهمچنین آنچه از پادشاهان زیردست بدست آید نیز خراج بود وآنچه از سوداگران گرفته شود آنهم خراج است اما باج پس مخصوص است بآنکه آن حاصل از چیز مملوکه نباشد بلکه حق صیانت واعانت بود چنانچه پادشاهان زبردست گیرند وآن حق اعانت است یا چنانچه از سوداگران گیرند وآن حق صیانت بود وبهر حال در خراج این لازم است که حق بشخص غالبی رسد. Coniungitur cum verbis دادن, ستدن et فرستادن et *met.* cum خوردن pro گرفتن et cum نهادن significatione: constituere, decernere, imperare (مقرر کردن) c. بر *Bh.* Inde خراج آور n. c. qui reditum affert vel vectigal pendet (آنکه خراج رساند) *Bh.*; خراج سر tributum s. censio capitum *M.*; خراج گذار n. c. i. q. خراج آور, tributi solutor *M.*, unde خراج گذاری (suff. ی) n. abstr. tributarii onus *M.*; خراج مال quod de agris et animalibus penditur *M.*; خراج مصر *met.* a) saccharum (قند وشکر ونبات); b) osculum (بوسه) *B.* in app.; خراجی سر n. c. ad normam compositi سوداثی دماغ formata vox, qui reditum vel vectigal capiti impositum praefecto affert (از قبیل سوداثی دماغ است یعنی آنکه خراجرا بر سر خود گذاشته بحاکم وفرمان ده رساند پس خراجی صفت بحال متعلق باشد) *Bh.*, e. g. in hoc versu نظامی poetae: که باشد زبون خراجی سری ✿ که همسر بود با بلند افسری, in quo tamen alii خراج آوری pro خراجی سری legunt, quae est lectio facilior (ودر بعض نسخ است خراج آوری واین بهتر دبری از تکلف است زیراکه خراجی سر لفظ متعارف نیست بخلاف خراج آور چنانچه درین بیت ✿ خراج آورش حاکم روم وری ✿ خراجش فرستاد کسری) *Bh.*; خراجی (suff. ی) (land) subject to taxation *R.*

خَراخَر coll. خُرّه 3 et خرخر et خراک rhonchus dormientis et hominis, cuius fauces

comprimuntur *B.* Vox onomatop. videtur et cum verbo arabico خَرخَر et nomine خَرخَرَة cognata.

خَراد i. q. خَرّاد; 2) coll. خاد milvus *B.*

خَرّاد et خَراد nom. regis cuiusdam virtute et scientia illustris *B.*; 2) nom. herois cuiusdam (پهلوانی) Iraniensis *B.* Gl. Sch., sec. *F.* Turaniensis, e. g. in hoc versu Schahn.: زیکسوی لشکر به پیژن سپرد ✿ دگر سوی شیدوش وخرّاد کرد *F.* Inde خراد مهر n. c. nom. pyraei (آتشکده) cuiusdam tempore Bâbaki (بابکی) florentis *B.*

خراروش i. q. خلالوش *F.* Alia lectio.

خَرارَه singultus; 2) strepitus aquae ex alto loco defluentis *B.*

خَرازَه coll. خرزه membrum virile *B.*

خَراس (pro خرآس coll. خر 2) mola (آسیا) magna iumento, non aqua agitata *B.* Inde خراس بان n. c. talis molae dominus *Bh.*; خراسِ خَسیسان et خراسِ خراب *met.* coelum *B.*

خُراسان oriens (مشرق) *B.*, quae significatio sec. Fg. ad linguam Persarum antiquam pertinet (بفرس قدیم خراسان مشرق‌را) (میگوینـد) Fg. in praef. coll. phlv. אורואסאן oriens, cui oppositum est אורואסאן occidens, quod persico خاوران pro خوران respondere videtur et una cum خراسان s. אורואסאן ad rad. z. hvare, s. स्वर्, p. خور s. هور sol, referendum est. Cf. Journ. As. 1839, Avril, p. 340. Illius significationis probandae haec exempla affert lex. *F.* auctor: فخر کرکانی ✿ مثنوی ✿ بلفظ پهلوی هر کو سر آید ✿ خراسان آن بود کز وی خُر آید ✿ خراشد پهلوی یعنی خرامد ✿ عراق وپارس‌را ازوی خرامد ✿ واستاد رودکی در کتاب دوران آفتاب بیت ✿ از خراسان بر دمد طاوس فش ✿ سوی خاور میخرامد شاد وکش ✿ بهر دیدم بامدادان چون بتافت ✿ از خراسان سوی خاور می شتافت *F.*; 2) nom. regionis notae sic dictae, quod in orientem Persiae et Irâqae (فارس وعراق) spectat; Khorâsân; 3) nom. soni (نغمه) musici *B.* Inde خراسانی (suff. ی) a) Khorasanicus, Khorasanensis (آنچه منسوب بخراسانست) *SHL.* *B.* in app.; b) *met.* sol *B.* in app.; cf. H. Sam. 66, Rosen Narr. 82 l. ult.

خَراستَر *abs.* animal nocens, laedens (موذیات), ut serpens, scorpio, apis, formica, simil. *B.* Num forte ex خر et استر composita vox significatione metaphorica?

خَراسَه i. q. خراس *M.* ex *F.*, in quo tamen sola vocis pronuntiatio exponitur addito hoc versu مولانا هاتفی poetae: گرازان بکردند زیشان هراس ✿ همه در خراسه چو گاو خراس *F.* In ceteris lexicis deest.

خَراش et sec. *F.* خِراش coll. خَریش imp. v. خراشیدن, in comp. part. praes. significatione, e. g. روخراش, دلخراش, al. *F.*; cf. Spieg. Chr. 23, 17. 18; 2) rasura, vulneratio, rima, ruptura (بمعنی خراشیدن بناخن وجز آن) *HK.*; رخنه ورخنه کردن وخراشیدن *B.*; 3) quod decidit, ramentum, abiecta, inutilis, vilis res (از کار افتاده وسقط شده) *B.*; (ونا بکار بچقو اغزندن دوکلن نسنه *B.*); که ترکیده تلاش دیرلر وسختیان وامثالندن تراش اولنان نسنه *F.*, e. g. in hoc versu poetae: میر نظمی خراش وکهنه بود اثواب ✿ خانه زنش فرتوت وهمر زال زمانه *F.*; 4) levis, putridus fructus (میوهٔ خف زده وبوسیده) *B.* Inde خراش زار n. c. locus ramentorum, e. g. in hoc versu طالب آملی poetae: روی زمین معرکه از نعل مرکبان ✿ گردد جو لوح سینه سوهان خراش زار *Bh.*; cf. تراش خراش.

خَراشانیدَن caussale verbi خراشیدن *C.*

خَراشِش (suff. ش) vulneratio, vulnus unguibus, al. inflictum *C.*

خَراشَه (suff. ه) i. q. خراش 2 et 3 *F.* sine exemplo; cf. arab. خُراشَة.

خَراشیدَگی (a خراشیده suff. ی) a scratching, tearing or grazing. A scratch or slight wound *J.* Cf. خَرِیش 2.

خَراشیدَن *B. HK.*, sec. *F.* et *C.* خِراشیدن, quae pronuntiatio literae خ etiam in derivatis observatur, coll. خریشیدن radere, scalpere, scabere (طرملامق وپك قازیمق) *F.*; تراشیدن وپوست بر شدن *HK.*; vulnerare (ریش کردن ومجروح ساختن) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : زبس خون که هم سوی پاشیده شد ✿ زمین که هرگز همچو روی خراشیده شد *F.* et بتیغ دشمنی بخراشدت پوست Wilk. Chrest. 176, 6. 7; cf. تراشیدن, quod est verbum synonymum et ar. خَرَشَ scabit. — Inde به تیشه خراشیدن dolabra exasciare *C.*

a. p. خَراطین forma arabica vocis خراتین q. v. *B.*

a. خَرافات et خُرافات (plur. vocis ar. خرافة narratio, fabula lepida, mira Freyt.) sermones dissoluti (سخنان پریشان ونامربوط) *B.*

خَراك et خَرّاك i. q. خراخر *B. F.*; *M.* falso خراق.

خَرالاغ n. c. i. q. t. اشك asinus (اشك در ترکی خرالاغ است) *B.* in app.; cf. خر 2 et الاغ et بیسراك 4 et 5.

خِرام imp. verbi خرامیدن et in comp. part. praes. significatione, e. g. خوش خرام egregie et cum fastu incedens, de calamo scriptoris Not. et Extr. t. IX, 190 l. atp., سرو خرام , کبک خرام instar cyparissi vel perdicis fastuose incedens *F.* coll. خصم خصرا خرام Spieg. Chr. 83, 6 et 8 et اوج خرام *ibid.* 124, 3 et صنوبر خرام et چابك خرام et پریشان خرام *Bh.*; 2) pulcer et mulier pulcra, nimio placendi studio agitata (جمیل وزنان خوش خوب وتازه روی وخوش) (صورت وشکیل *B.*; شمس فخری بخرام *F.*, e. g. in hoc versu poetae : تا نباشد کریم همچو لئیم ✿ تا نباشد کریه همچو خرام *F.*; 3) incessus mollior cum fastu et ostentatione (رفتاری از روی ناز وسرکشی وزیبائی) *B.* formosis, ebriis et adolescentibus lascivis proprius (چنانچه خوبان ومستان وجوانان رعنارا باشد) *Bh.*; 4) cum خُرَّم, ut videtur, cognatum, nuntius laetus, res quaevis grata, animum exhilarans (نوید ومژدگانی وچیزهای خوش) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : سپهبد ازان گفتها گشته رام ✿ که پیغام بد با نوید وخرام *F.*; 5) gaudium, laetitia (شادی وشادمانی) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : ببودند یکهفته با نای ورود ✿ ابا سور وجشن وخرام وسرود *F.*; 6) convivium, hospitalitas (مهمانی مهمانی (وضیافت ومژده بمهانی طلبیدن *B.*; شدن *F.*, e. g. in hoc versu Schahn. : خرام آر ورامشگرانرا بخوان ✿ یکی خلعت چو طوس آرای بالای خوان et in alio : سپهبد پذیرد خرام ✿ بباشیم روشندل وشادکام *F.*

خِرامان part. praes. v. خرامیدن molliter et cum fastu incedens (ar. متبختر) *B.* in app.; cf. Chr. Sch. 9, 108.

خِرامانیدَن caussale verbi خرامیدن *C.*

خَرِ اَمرود (coll. خر 2) n. c. genus piri magni vilioris, nil sapientis *B.*; cf. خَرمُل.

خَرامَقان planta aromatica hyacintho (سنبل الطیب) similis, sed colore ad viride vergente et sapore dulciculo *B.*

خِرامیدَگی (a خرامیده suff. ی) a stately or graceful carriage. Airiness, jauntiness *J.*

خِرامیدَن (s. क्रम्) incedere mollius, cum fastu et ostentatione (رفتن بناز وتکلف وزیبائی) *B.* et de segeti viridi et laeta molliter et quasi cum fastu se movente Gul. 142, 22. 23; 2) *simpliciter* ire, proficisci Chr. Sch. 87, 11, Frag. 31, 23 coll. بعالم بقا خرامیدن „ad habitationem aeternam proficisci", i. e. mori Not. et Extr. t. IX, 235, 17.

خِرامین genus pabuli (علف) *B.*; cf. خراهن.

خِرّان et خِران obediens, obsequiosus (فرمان بردار) *B.*

خَرانبار (coll. خر 2) n. c. conventus s. concursus hominum alicuius rei caussa factus; 2) coitus complurium hominum cum femina (جماع کردن چند شخص با یک بر قاچ آدم بر عورته جماع ایتمکه *B.*; (کس حکیم سوزنی دیرلر *F.*, e. g. in hoc versu poetae : ۞ سر بت وچو ازان کیر بفریاد آمد بخرانبار کنی دعوت چون یاد آمد *F.*; 3) turba, calamitas, contentio, tumultus (فتنه وآشوب وخرجسته وشلتاق); 4) maleficus, qui dedecoris caussa asino vehens per totam urbem ducitur *B.*

خَرانجاش nom. herois cuiusdam Turaniensis (ترانی بر مبارز پهلوان آدیدر) *F.* ex شرفنامه. Alia forma vocis خرناجاس s. خرنجاك videtur q. v.

خِرانیدَن caussale verbi خریدن *C.*

خَراهِن et خَراهَن planta quaedam (رستنی) *B.* علف *F.*, indice بوهال [لوهال *F.*] dicta *B.* Fortasse cum خرامین cognata vox.

خَراهین i. q. خراتین *B.* Alia forma.

خَرایَك terra inculta (سورلمامش بور یر) *F.* ex حلیمی et contra; 2) terra arata, ager, arvum (نطس اولمش تارلا معناسنه) *F.* ex نعمة الله sine exemplis. Praeterea in *C.* lex. legitur : 3) glacies; 4) radix. In ceteris deest.

خَربار n. c. v. s. v. خروار.

خَربازان (coll. خر 2) n. c. genus ludi hippadis, alias مَزاد, ar. تدبیج s. تدمیج dictum, sic descriptum : آن چنان است که دو کس در برابر یکدیگر خم شده بایستند وسر بر سر هم نهند ودستها بر زانو گذارند وسر ریسمانی بر دست گیرند ویک سر دیگر آن ریسمان را شخصی بر دست گیرد وبر دور وپیش ایشان میگردد ونمیگذارد که کسی بر ایشان سوار شود وبر پشت ایشان نشیند وشخصی را که محافظت ایشان میکند خربنده گویند چون آن شخص پای خودرا بر هریک از حریفان بزند اورا بیاورد وبجای آن دو کس باز دارد وهمچنین محافظت آن یک کس میکند تا دیگری پا خورد وآمده سر بر سر شخص اول نهد واگر احیانا شخصی از حریفان بر آنها سوار شود فرود نمی آید تا دیگری بدام نیفتد بعد ازان همه خلاص شوند وحالت اول دست دهد *B.*

خَربان n. c. agaso asinorum (t. اشکچی) *F.*

خَربَت et خَربَتَه (suff. ه) vox ex خر 2 et بت composita, etiam خربط s. خربطه scripta, quum بط sit arabica forma vocis persicae بت; anser (بت بزرگ), alias t. غاز قاز dictus; 2) *met.* homo stupidus, stultus (ابله واحمق), a stultitia illius animalis desumta significatio *F.* ex Fg., e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae : بنده با چند خربطست امروز ۞ همچو خر در قلاب اقتادست *F.*; homo iocularis (مسخره) *B.* et sec. al. homo pravus, rebellis, cui non fidendum (بعض فرهنگده ازغون وفاسد وباطل اعتقادلی آدمه دیرلر) *F.*

خَربُز et خَربُزَه (suff. ه) et sec. *Shaksp.* خَرپُزَه, vox cum خر 2 composita videtur et respondet *germ.* Kürbiſs (churbiz, curbiz) cucumis melo; 2) cucurbita citrullus (دابوقه ar. هندوانه) *B.* t. قاون et قاربوزه *F.*; a musk melon *Shaksp.*; 3) herba quaedam similis illi, quae اشنان dicitur *B.* Cf. تَربُز et تَربُزَه et خربوز et خربوزه. Inde خربزهٔ ابو جهل the colocynth *J.*; خربزهٔ روباه colocynthis (حنظل), dialecto Karmaniae (بکرمانی) nomine خر زهره nota et arabice علقم dicta *B.*; خربزهٔ هندی s. سندی — cucurbita citrullus (بطیخ زقی ar. هندوانه) *B.*

خَربُسَه et sec. *C.* خَرپُسَه prominens pars tecti, *aut* stillicidium (طام صچاغی که دیواری یغموردن حفظ ایچون ایدرلر) *F.*

sine exemplo. *C.* Vox ex خرپشته corrupta videtur.

خَرپُشتَه (coll. خر 2) n. c. *proprie* asini dorsum referens, i. e. dorsum magnum, longum, inaequale, cuius medium elatum et duo latera devexa sunt (که میان آن بلند ودو طرفش نشیب باشد); inde 2) tentorium, vel opus quodvis tali modo arcuatum (خیمه وطاق وایوان وهر چیز که مانند اینها باشد), etiam ماهی پشت (piscis dorsum habens) dictum; 3) genus loricae (جوشن) *B.*, e. g. in hoc versu استاد منوچهری poetae : آنروز که آن جوشن خرپشته بپوشد ✿ از جوشن او موی تنش بیرون جوشد *F.*

خَربشک pronuntiatione literae ب ignota, faber ferrarius, veterinarius (نعلبند) *F.* sine exemplo; i. q. t. بیطار *C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

خَرپَشه (coll. خر 2) n. c. musca crassa (ایری سکک) ictu alia animalia vulnerans; oestrus, tabanus vel asilus *F.*; cf. خرمگس.

خَربَط s. خَربَطه i. q. خربت s. خربته q. v. *B.*

a. p. خَربَق helleborus, cuius duae sunt species; alba (سفید) dial. Ghilanensi پلاخم s. پلخم dicta et nigra (سیاه), quae etiam قاتل الذئب s. خانق الذئب dicitur, quod lupum interficit *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

خَربَلَه rota aquaria (دولاب وچرخاب) *B. F.*

خَربَنده n. c. servus asinarius, qui asino pabulum praebet *HK.*; 2) qui asinum commodat (بکرایه دهد); 3) qui in ludo خربازان dicto funis alteram extremitatem manu tenet et illos, qui in ludentibus equitare cupiunt, arcere studet; cf. خربازان; 4) ipse ludus خربازان dictus *B.* — „Un travestissement bizarre (serviteur de l'âne) du surnom خدابنده (serviteur de Dieu) que le Sultan Oldjaitou adopta au moment ou il embrassa la religion musulmane“ Quatremère in H. Mong. I, p. 31.

خَربِنْواز n. c. i. q. خربیواز *F.* Alia lectio; cf. خربور.

خَرپواز n. c. vespertilio magnitudine milvi *B.*; cf. خربور.

خَربور s. خُربور s. خرپور vespertilio magna (شپرهٔ بزرگ); 2) omnis avis noctu volans *B.* Aliae vocis formae sunt خربنواز s. خربواز s. خربیواز s. خرپیواز et خریوز, quarum quatuor priores ex خر 2 et بنواز s. بواز s. بیواز s. پیواز vespertilio, compositae sunt, ceterae autem خرپور, خربور et خریوز ex illis corruptae videntur.

خَربوز et خَربوزَه i. q. خربز s. خربزه *HK.*

خَرَبَه pro خرابه q. v. (ویرانه) *B.*

خَرپَی (coll. خر 2) n. c. tendo Achillis (پی پا که متصل پاشنه است) *B.* in app.

خَرپیواز s. خرپیواز [ê] i. q. خربواز *B.*; cf. خربور.

خَرتَک, sec. *F.* خَرتُک, bulla (مهره) vitrea nigri, albi et caerulei coloris, quae contra vim magicam oculi maligni (چشم زخم) de brachio et collo infantum suspenditur *B.* Aliae vocis formae sunt خرمک et خورمک et خوزمک.

خَرتَنگ nom. vici (قریه) duobus parasangis ab urbe Samarqand distantis *B.*

خَرتوت (coll. خر 2) n. c. morum magnum vilius nil sapiens *B.*

a. خَرج errore vulgi etiam خرچ scriptum (وبنابر مشهور بجیم فارسی غلط عوام کالانعام است), quod exit *de opibus* expenditurque, expensum, sumtus, opp. دخل acceptum (بر آمدن مقابل دخل که بمعنی در آمدن است); 2) apud Persas i. q. مال opes, possessio (وفارسیان بمعنی مال نیز استعمال کنند از عالم تسمیه الشی باسم ما یؤل زیراکه مال آخر خرج شود), ut dicunt : خرج ندارم i. e. opes non habeo ad expendendum (ای مالی که برای خرج

Tales homines خر در سادات et خرجسته کله i. e. „asinus in grege" dicuntur *B.*, ex qua interpretatione effici videtur, vocem خرجسته ex خر asinus, et جسته, part. praet. verbi جَستن, compositam esse. In lex. *F.* deest.

خَرچَکوك (coll. خر 2) n. c. planta quaedam, alias دستنبوی et شمامه dicta et s. v. ثغاریم pluribus descripta; 2) i. q. خرچلوك herba خروك dicta, cuius esu lac mulierum augetur *B.*

خَرجَل avis, quae a Shirazensibus کورکور dicitur; 2) sec. al. locusta alis carens (ملخ بی بال), quam cum sale coctam edunt *B.*

خَرجَلوك i. q. خرجکوك 2 *B.* Alia lectio videtur.

خَرچَنگ (coll. خر 2) n. c. cancer (سرطان) *B.*; 2) quartum duodecim signorum coelestium s. statio (خانه) lunae *B.* Gl. Sch.; a kind of herb *Shaksp.* Inde خرچنگ فلک i. q. خرچنگ 2 *B.* in app.

خَرجَه a marginal note *R.*; 2) coll. خرج s. خرج costs of law-suits *Shaksp.*

خَرجی a. p. et sec. *Shaksp.* خَرجی sumtus itineris s. viae (قدری از مال که اخراجات ضروری راه بران موقوف باشد), e. g. : میر خسرو در وقت روانه شدن خسرو بسوی سپاهان برای شکر به ترغیب شاپور ✿ دو استر پر زگوهرهای غلطان ✿ که کس قیمت نداند هر یکی زان ✿ که تا هرجا که خرجی سهل ماند ✿ بیک دُر دخل اقلیمی ستاند *Bh.*; price of stupration; adi. prodigal *Shaksp.*

خَرچیدن lippire, madere, de oculis; lacrimari (کوز یاشرمغه دیرلر) *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : براهش سراپا تنش دیده شد ✿ ولی از غمش دیده خرچیده شد *F.* In ceteris deest.

خَرچینگ desertum s. planities ampla (صحرای واسع), e. g. in hoc versu قرالاوی poetae :

نظامی (بکار آید ندارم), e. g. in hoc versu poetae : سرانرا رسانید تارك بتاج ✿ بسی خرجها داد ونستد خراج *Bh.* Inde خرج کردن impendere, consumere H. Sam. 100, 7; cf. infra خرج کردن کسی‌را; خرج بالادستی i. q. بالاخرجی expensa extraordinaria (خرجی که سوای وجوه مقرری باشد), pro quo Persae indici etiam خرج بالائی dicunt (موضوع فارسی گویان هند است از اهل زبان به تحقیق پیوسته) *Bh.*; خرج راه *met.* mortuus (مرده) *Bh.*; خرج چیزی شدن *met.* in re quadam persequenda mori (در تلاش آن مردن مرادف سر در سر چیزی کردن), e. g. in hoc hem. مرزا صائب poetae : در راه چون پیاده حج خرج میشوند *Bh.*; خرج کردن کسی‌را *met.* a) interficere alqm (هلاك كردن وكشتن), e. g. in hoc versu صائب poetae : فریب جون فرومایگان مخور زنهار ✿ که میکنند ترا خرج تا عطا بخشند *Bh.*; b) vendere alqm (فروختن اورا چون کسی اظهار حاجتی پیش آشنائی کند که توقع اعانتی ازو دارد او گوید مرا خرج کن ای بفروش وکار خودرا سرانجام ده) *Bh.*

خَرچاره (coll. خر 2) n. c. res quaedam figurae humanae similis ad abigenda animalia in hortis et arvis posita; terriculamentum *F.* sine exemplo. *C.*

خَرچال (coll. خر 2) n. c. otis, tarda (توقدری t.); 2) sec. al. avis quaedam aquatica caerulei coloris et magna, turc. وقداق dicta; 3) sec. al. avis aquatica alias سرخاب et میش مرغ dicta q. v. *B.*; کوکچه قرغه وطوی دیدکلری قوشده مرویدر *F.*

خَرجَسته coll. خرخشه et خرشه bellum, contentio, lis, quae fit sine caussa; tumultus (خرخشه است که شلتاق وبیجا وبی موقع جنگ وخصومت ومجادله کردن باشد); 2) coetus hominum, qui imperium nactus est s. sibi vindicavit (جماعتی متسیّد یعنی سید نیستند وسیادترا بر خود بسته اند).

ای بر همه قحبگان گیتی سرچیک ۞ کون تو فراختر زسیصد خرچیک *F.*

خُرجین *Bh.*, sec. *F.* خُرچین et sec. *HK.* خَرجین hippopera viatico et rebus ad iter necessariis reponendis (چیزی باشد از پلاس که زاد ورخت سفر دران نهاده بر ستور بار کنند) *Bh.*; هگبه ar. خُرج *F.*; cf. جولخ. Sec. *HK.*: خَرجین canistrum vel saccus magnus (زنبیل وجوال بزرگ) omnibus rebus (هرچیز) reponendis *HK.* Vox cum arabico خُرْجٌ hippopera cognata et lectio خُرجین lexici *Bh.* aliis praeferenda videtur.

خُرچِینَه (suff. ه [هاء علامتله *F.*]) i. q. خرچین *F. C.*; 2) crista avis (قوش ایبکی در) *F.* sine exemplo.

خَرخاوَند (coll. خر 2) n. c. master, owner, possessor. (Spoken contemptuously.) *Shaksp.*

خَرخُجِیوَن [ē] ling. syr.: incubo, suppressio nocturna (کابوس وعبد الجنة) *B.* e.

خَرخُدا (coll. خر 2) bestiola manibus et pedibus abundans *B.* s. پرپایه 2.

خَرخَم incurvatio, duplicatio (خم شدن ودولای گردیدن); 2) opus arcuatum, fornix (طاق وپشته وایوان); 3) i. q. خراخر q. v. *B.*

خَرخَرا i. q. ar. خرخرة snoring *Shaksp.*, ex quo ortum videtur; cf. خرخر 3.

خَرخَرَه a curry-comb et cum کردن to curry (a horse) *R.*

خَرخَسَه coll. خرخشه 3 avis, quam venatores extremo reti alligant, ut aliae aves decipiantur et in plagas incidant (ar. ملواح) *B.*; cf. خروهه 2.

خَرخُشت locus, ubi uvae pedibus conculcantur et exprimuntur; torcular *B.*

خَرخَشَه coll. خرشه i. q. خرجسته 1) خصومت ومجادله وغوغا وآشوب) *F.*; 2) agitatio, inquietudo, anxietas animi (قلق وخلجان) (خلطر *B.*; اضطراب قلب *F.*; 3) i. q. خرخسه q. v. *B.*

خَرخِیار (coll. خر 2) n. c. cucumis asininus, ar. قثاء الحمار dictus, quod est genus medicamenti (بر دارو در) *F.*

خَرخِیز s. خرخیز nom. urbis in ختا et ختن, e qua optima moschi species et genus quoddam panni serici affertur *B.*

خَرْد et **خَرَّد**, sec. *F.* خَرْد, coenum nigrum tenax (گل تیرهٔ چسپنده) *B.*; cf. خَرَه 3. Sec. *F.* vox خَرَد significat etiam a) ferrumen s. colla metallis conferruminandis ([لحم] لهم) et est b) nom. urbis prope سدیأجوجه, cuius incolae omnes Judaei sunt (خلقی جمله جهود در) *F.* sine exemplo. Fortasse priore significatione „ferrumen", quam etiam Castelli lexicon offert, vox خرد ex synon. کبد mutata est.

خِرَد (z. khratu, s. क्रतु, a rad. kere, κρίνω, cerno) mens, intellectus, intelligentia (عقل) *B.*; عقل وهوش Gl. in Des.; عقل وبصیرت *F.*; wisdom *Shaksp.* Inde خرد داشتن تمام perfecte s. vere sapientem esse Pend. 19, 8; خرد در خط بودن (intellectus est in linea s. extremo termino) *met.* deficere intellectu, mentis impotem esse vel fieri (نقص در عقل بهم رسیدن وبیهوش شدن عقل) *B.* in app., ubi tamen pro خط falso خبط legitur, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: نمانده طاقت گفتار در هوش ۞ خرد در خط خرد نخستین *F.*; شده از جور بیهوش ratio s. mens suprema (عقل اول), alias بهمن dicta Gl. in Des.; cf. بهمن 2; خرد همه mens universi (عقل کل) Gl. in Des.; دندانهای خرد dentes sapientiae *C.*

خُرد, quod etiam minus recte خورد scribitur (ودر این اسم خط بواو صحیح نیست چراکه بواو بمعنی اکل است وبرین قیاس سائر مشتقات خوردن) *Bh.*, coll. خرده parvus, paucus, exiguus (کوچک opp.

وبمعنی کم که مقابل بسیار است (بزرگ *B.*; نیز آمده *Bh.*

خُرداد (z. 𐬵𐬀𐬎𐬭𐬬𐬀𐬙𐬁𐬙 haurvatât, s. 𐬵𐬀𐬎𐬭𐬬𐬀𐬙 haurvat, s. सर्वताति proprie significans: omnia producens s. procreans, nomen Amshaspandi, de q. v. Benfey Monatsn. p. 48) nom. genii (فرشته), qui praeest fluviis (آبهای روان) et arboribus et ex quo res et negotia, quae in mensem خرداد cadunt, pendent; 2) nom. mensis tertii anni solaris, quo sol in signo geminorum versatur; 3) nom. diei sexti mensis solaris, quem festum agunt Persae, quum nomen diei cum nomine mensis congruat. Idem dies festus etiam جشن خردادگان dicitur eoque die bonum faustumque esse existimant, uxores expetere et quae necessaria sunt ab angelis et coelestibus (ملائکه وفرشتها) petere; 4) nom. pyraei magni et excelsi *B.*

خِرَد پَرَست adi. c. sapientiam colens *Bh.*

خِرَد پَرْوَر adi. c. sapientiam nutriens, intelligens, sapiens *Bh.*; cf. Wilk. Chr. 166 fin.

خِرَد پَسَند adi. c. commendable *R.*

خِرَد پوش adi. c. sapientia indutus *Bh.*

خِرَد پیشَه adi. c. i. q. خردمند *Bh.*

خُرد خام adi. c. perparvus, comminutus (زیاده خرد اولمق) bruised, broken, ground small *Shaksp.*; male *C.* et *M.* comminutio, contritio, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: صبا آورد گرز وصلت پیام ✿ وجود رقیبم کند خرد خام *F.*

خُرد خان adi. c. dissipatus, dispersus (t. طارنغان) *F.* sine exemplo. *C.*

خُرد دست (parva manus) n. c. carpus (مفصلهء ساعد ومرفق) *F.* sine exemplo; 2) coll. خرده دست sector zonarius s. cruminiseca (نشال ar. بان کسیجی), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: کشد سرمه از دیده آن تیزدست ✿ برد از کف انگشت با خرد دست *F.*; 3) genus ludi, quod fit manibus (ال ایله اولان اویون) *F.* a Hyde (de lud. or. p. 268) sic descripti: „hic ludus apud Mesopotamienses vocatur جوپی et in eo tantum consistit, ut multi homines aut pueri in circulo stantes et manus iungentes omnes se invicem in gyrum circumducant celeriter, tam diu donec diutius id ferre nequeant.“

خَردَر milvus (زغن s. غلیواج) *B.*

خَر دَر کُلَه v. s. v. خرجسته 2 *B.*

خُرد سال n. c. paucorum annorum iuvenis (قلیل السن) *F.*; opp. سال خورد *Bh.* Inde خرد سال وبزرگ منش „aetate iuvenis, iudicio senex“ *M.* ex Sae.

خِرَد سوز n. c. mentem succendens *met.* de moerore aliisve rebus ingratis, quae intellectum aut rationem debilitant vel tollunt et de pulcritudine mira iuvenis vel puellae animum devinciente *F.*; 2) nom. pyraei in آذربایجان *B.*

خَرشَتی n. c. onager (ar. حمار وحشی) *F.*

خُردَك eruditus, rerum gnarus, peritus (ابلو وکارشناس) *F.* sine exemplo. Videtur diminut. vocis خُرد.

خُردْگاه n. c. tentorium parvum (خیمهء کوچک) in medio tentorii magni collocatum *B.* in app.; 2) i. q. خردهگاه q. v. *B.*

خِرَد گُسِل adi. c. intellectum frangens s. debilitans, tollens *Bh.*

خُردَگی (a خرده suff. ی) diminution by wear *J.* Sec. *C.* i. q. خردك. In ceteris lexicis deest.

خِرَد کیشی n. c. practice of wisdom *R.*

a. p. خَردَل semen medicamenti, cuius tres sunt species, hortense, agreste et persicum. Hortense rubri est coloris et pingue, contritum autem flavum est. Agreste, cuius herba lingua turcica قچی dicitur, est species hortensis sed diversae naturae et cum oxygala editur; cf. آهوری; eruca coll. Diosc. l. II, c. 169 (170). Persicum denique est semen nasturtii (تخم سپندان که تره تیزک باشد)

etiam خـــردل سفید ar. حب رشاد dictum B.; معروف عربیدر فارسیده دخی مستعملدر تخم سپید دخی دیرلر غایت خرده اونور F. Semen sinapi Freyt.; cf. تالسقیم.

خَرِدل (coll. خر 2) adi. c. timidus, excors, pusillanimis (ترسنده وبیدل) B.

خُـــرَما, sec. F. خَـــرَما, pro quo M. falso خَـــرَمـاه impressit, avis quaedam suave canens, pulcro colore B.

خَرَماغی (coll. خر 2) n. c. stupidity, obstinacy, perverseness Shaksp.

خُردمُرد i. q. خرد ومرد q. v. J. Inde خرد مرد شدن comminuere, molere et cum کردن passiva significatione C. ex vers. pers. V. et N. Test.

خِرَدمَند (suff. مند) intelligens, sapiens, prudens (عـاقـل) B. Inde خردمندانه (suff. انـه) sapienter, prudenter R.; خردمندی (suff. ی) sapientia, prudentia Shaksp.

خِرَد مَنِشی (suff. ی) n. c. a prudent disposition R.

خِـرَدوَر (suff. ور) i. q. خـردمـنـد Bh.; unde خـــردوری (suff. ی) sagacity, wisdom Shaksp.

خُرد ومُرد coll. خرد ومورد et خرده مرده, vox ad genus اتباع pertinens, quod sub strato est, res exiguae, minutae (ته بـســاط وچیزهای سهل وریزور) B.

خِـرَدومَـنـد (suff. ومـنـد; cf. تـنـومـنـد) i. q. خردمند B.

خُرد ومَورد, ut legitur in موید الفضلا, coll. خـــرد ومـــرد res minutim contritae, minutiae, micae (بمعنی ریزه ریــزه وترجمهء تکسر وبعضی بــواو معدوله گفته) (نوشته اند B.; اند واغلب که بدون واو باشد چراکه دویم (مهمل اول است) Bh.

خِرَدوَند (suff. وند) i. q. خردمند Bh.

خُردَه (suff. ه [های علامت F.]) coll. خُرد res quaevis minuta; mica, quisquiliae, simil. (ریزهء هر چیز وخس وخاشاك وامثال آن) B. spec. particula auri (ریزهء هـــر چیز عموما وریـــزهء زر خصوصا) Bh. et met. a) subtile (دقیق وباریک); cf. خـــرده بین; b) acute dictum (نـکـتـه); c) captatio verborum, censura (گرفتنی که بر گفتگوی مردم گیرند وکنند); d) vituperium, culpa, delictum (عیب وگناه) B.; دقت ونـکـتـه که بـــر قول وفعل کسی گیرند Bh.; e) scintilla ignis; 2) arcus coelestis (قـوس قـــزح); 3) dens (دنـــدان); 4) pars illa manus et pedis iumenti, quae compedibus vincitur (کـه چدار وبخاو بران گذارند); 5) Nosk (نسك) s. pars una libri Zend, quarum sunt viginti et una, aut 6) sec. al. interpretatio libri Zend, quae Pazend dicitur (تـــرجمهء کتاب زند است که آنـــرا پازنـــد خـــوانـنـد) B.; cf. پازند 4, et locum ex Masûdii libro Murûg ed-dahab cap. 21 in Zeitschrift der DMG. t. VI, p. 409 allatum, ubi pro mendoso باره vox خُردَه legenda videtur. — Inde خرده فـــرو رفتن c. بر p. coll. خرده d. met. a culpa immunem, liberum fieri (کنایه از معاف شدن وگـنـاه بـود), e. g. in hoc versu عماد فقیه poetae : خـالش بمشکی خواندم وصد عذر خواستم ❁ این خرده نیز بر من مسکین فرو نرفت Bh.; خرده گرفتن c. بر coll. خرده d. et خرده گیر vitium captare, insequi, censuram exercere, obtrectare (ســـوزده وغیریده اکسك طوتمق وطعن ودخل ایتمك) F., e. g. in hoc versu خواجه جمال الدین سلمان poetae : گـــرد گـــل عارضش تا خط ریحان گرفت ❁ حسن رخش خردها بـــر گل بـستـان گـــرفـت Bh.; coll. hoc versu ex Bost. : ❁ کس خرده بر شاه غازنین گرفت که حسنی ندارد ایاز ای شـگـفـت et alio : توان گـفـت با ایـــن حقایق شناس ❁ ولی حافظ خرده گیرند اهل قیاس et hoc versu poetae : بـرو ای زاهد وبر دردکشان خرده مگیر ❁ که ندادند جز ایـن تحفه بما روز الست F.; خردهء ادیم a) particulae e corio adparato deciduae aut reliquae (سختیان پارهلـری که ایـشـدن آرتـــر), e. g. in hoc

(2 ;(از كليات وجزئيات وباريك بين qui vitia insequitur, vituperator (عيب جوى) B.

خُردَه فَروش n. c. institor, qui merces exiguas divendit Bh.; cf. B. s. خرز.

خُردَه كارى (suff. ى) n. c. met. elegans facere opus; elegantia operis (نازك كردن كار), e. g. in hoc versu مير خسرو poetae: بزرگ اميد هم در خرده كارى ✿ زلب ميكرد هم دم شهد يارى; 2) term. techn. opificum: opus tesselatum (باصطلاح صناعان ريزه كارى كه استادان زرگر وخاتم بند از عاج واستخوان ديگر حيوانات در چيزهاى مانند خانه آئينه ودسته كارد وصندوقچه اشرف وامثال آن كنند), e. g. in hoc versu poetae: كرده در پهلوى من جا تيغ ميناركش او ✿ خرده كارى ميكند از استخوان آئينهرا Bh.

خُردَه گاه n. c. coll. خُرده 4 pars illa manus et pedis (بندگاه سر دست وپا) iumenti, quae compedibus vincitur B.; موضع بالاى سم ستور كه اشكيل بران بندند Bh.; 2) pars pectoris (جاى سينه) cameli, qua in cubando terram attingit, quaeque eiusdem volae pedis (كف پاى) similis est B.; cf. خردگاه 2.

خُردَه گير n. c. qui vitia insequitur, iniquus censor, reprehensor, vituperator (عيب جوى ونكته گيرنده B.; سخن چين وعيب گير Bh.

خُردَه مُردَه adi. c. met. comminutus; 2) perversus, confusus (ريزه ريزه وزير وزبر شده) B., e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae: نياز وناز ندانم چو خرده مرده حساب ✿ همين بوصل ترا جان داده ميدانم F.

خُردَهى avis quaedam in lex. F. sic descripta: بكجى قوشى ديدكلرى قوشدر F. sine exemplo. In Castelli lex. legitur: „i. q. turc. كمجى قوشى avis nautae“ et M. Castellum sequens vertit: „species volucris avis nautae dictae“.

تن خبيث: ابو المعانى poetae versu عدورا چو پاره كرده بتيغ ✿ فتاده است د آنجا چو خردهاى اديم; b) instrumentum vel apparatus, quo in corio subigendo utuntur (بسر آلتدر كه سختيانى الحليمى آنكله تربيه واصلاح ايدرلر F. ex sine exemplo; sec. Cast. „fructus balani instar, quo utuntur ad condensanda, inspissanda coria“; خردهء الماس particulae (ريزه) adamantis B. in app.; خردهء انبان micae perae s. manticae coriaceae *oppositae lautis ferculis divitum* Gul. 185, 18; خرد دست 2 i. q. خردهء دست sector zonarius (يان كش), unde خردهء دستى (suff. ى) n. abstr. sectio zonarum, depraedatio (يان كشلك), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae: چون ندارد اصل پاكش دائما پستى كند ✿ آنكه كار وپيشه نبود خردهء دستى كند F.; خردهء زر met. flavedo in medio rosae rubrae (كنايه از زردى كه در ميان گل سرخ باشد وبراى تنگ شدن فرج در فرزجهها بكار برند وآنرا زر گل نيز گويند) Bh.; خردهء سُماط reliquiae, micae e mensa deciduae M. ex Ah.; خردهء قلم ramentum (تراشه) calami scriptorii Bh.; خردهء كافور met. stellae (كواكب) B.; خردهء كندر grana turis (ar. دقاق الكندر) B.; خردهء مينا a) vitrum fractum; b) met. vinum B.

خُردَها pl. vocis خرده q. v.; fractiones s. partes numerorum (كسورات اعداد) F. sine exemplo.

خُردَه بين adi. c. i. q. باريك بين subtilia perspiciens, perspicax, sagax; cf. H. pr. reg. 167; 2) vitium vel quod falsum est perspiciens, diiudicans (عيب بين) B. in app.; باريك بين ونكته دان Bh. Inde خرده بينى (suff. ى) n. abstr. subtilitas ingenii M.

خُردَه دان adi. c. minutissima penetrans, subtilissima intelligens, sagax, sapiens (مردم صاحب عقل ودانا وآنكه بهمه چيز برسد

خُردی (suff. ی) parvitas, exilitas; 2) infantia, pueritia Gul. 22, 6. 143, 13.

خُردیکک adiectivi forma diminutiva, minor, minutior *M.*, parvulus *C.*, in hoc versu poetae : ابو المعانی ببرد طاقت وآرام طفل نورسته ۞ هنوز شیوه نیاموخت هست خردیکک *F.*

خُردین (suff. ین) minimus, subtilissimus *M.*; unde انگشت خردین digitus minimus *C.*

a. p. خَرز merces institoris (خرده فروش) exiguae, ut orbiculi vitrei, specula, pectines, simil. *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. et خرزی; 2) nom. urbis *B.*

خَرزان dies novi anni (نوروز کونی که اعجام سر سال اعتبار ایدرلر) *F.* sine exemplo. *C.*

خَرزدان s. خُرزدان nom. herois Turaniensis *B.*

خَرزَنه scarabaeus (بوق بوجکی) *F. C.*, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : کسی بیند آن شکل بر هم زده ۞ بگوید که این بو العجب خرزده *F.*

خَرَزه coll. خرازه membrum virile crassius *B.* Nomen ex خر 2 et زه chorda, nervus compositum videtur, quod probat etiam interpretatio auctoris lexici *B.* : که آن سطبر ودراز وکنده ونا تراشیده باشد.

خَرزَهره et sec. *F.* خرزهر coll. خر 2 n. c. venenum asini i. e. venenum validum (زهره خر وزهره بزرگ); 2) arbor flore rubro et albo, ar. سم الحمار dicta, cuius folia similia sunt foliis salicis sed crassiora et ab ignicolis adhibentur et animalibus, quae iis vescuntur mortem afferunt. Ex persico arboris nomine خرزهره arabica vocis forma خرزهرج et خوزهرج orta est; cf. etiam خَوَره et دفلی; rododaphne or rose-bay (Nerium Oleander) *Shaksp.*; 3) colocynthis (حنظل); cf. پهی et پهنور; 4) nom. vermis (کرم) nigri et rubri coloris et venenosi (زهردار); 5) sec. مويد الفضلا (سگ انگور) solanum *B.*

a. p. خَرزی coll. ar. خرزیّ i. q. خرده فروش *B.*

خَرزین (coll. خر 2) n. c. lignum oblongum in stabulo collocatum, super quod sella et armamenta equi sternuntur; 2) pedamentum tripes (سه پایه), super quod sellam equestrem ponunt; 3) adminiculum in latere grabati, in quo quis inclinans quiescit (تکیه گاهی که بر گوشهای صفها سازند); 4) genus clitellarum (پالان) *B.*

خِرس (s. ऋक्ष) ursus (t. آیو) *F.*, hind. بهالو (भालू) *Shaksp.*; cf. infra vox zendpazendica تنتما; 2) *met.* homo impolitus, rudis (مردم ناتراشیده وحجیم) *B.* in app. Inde خرس بازی n. c. bears play, romping, rudeness *R.*; خرس بان n. c. custos vel ductor ursi (از عالم سگ بان) *Bh.*; خرس در کوه بو علی (وگاو بان سیناست i. e. ubi sapientes non existunt, omnis insipiens instar sapientis iudicat (یعنی جای که عدم دانای است هم نادانی حکم دانا دارد) *Bh.*

خِرس کَن n. c. specus s. spelunca ursi (زمینی که خرس آنرا کنده ماوای خود ساخته باشد واین از اهل زبان به تحقیق پیوسته) *Bh.*; خرس ماده n. c. ursa *J.*; خرس ناک (suff. ناک) (a place) full of bear's *J.*

خَرساوَله genus lacertae alias کرپاسو dictum *F.* sine exemplo.

خَرَست plenus vini, ebrius (سیاه مست ar. طافح) *B.* Num forte ex خر است „asinus est“ contracta vox?

خُرستان palmetum (خرما بتدوکی یردر) *F.* sine exemplo. Num forte ex خرماستن decurtata vel corrupta vox?

خِرسته hirudo, sanguisuga (زلو) *B.*; cf. دُشتی et درن.

خِرسک (suff. ک) n. diminut. ursus parvus; 2) lusus quidam ar. حجُورة dictus, in quo orbe ducto is, qui in medio collocatus est, tamdiu a circumstantibus feritur, dum pede extenso aliquem petat, qui illius vices subire debet (آنچنان باشد

که خطی بکشند وشخصی در میان خط بایستند ودیگران آیند واورا بزنند واو پای خودرا بجانب ایشان افشاند بهر کدام که پای او بخورد اورا بدرون خط بجای خود آورد *B.* Secundum lex. *Bh.* auctorem puer, in quem ceteri invadunt, ursus dicitur et instar ursi manibus et pedibus incedit. Illius verba haec sunt : آنچنانست که طفلیرا خرس قرار دهند واو بچهار دست وپا دامی ایستد ودیگر اطفال بر دور او چرخ زنند واز هر طرف خشتی برو زنند واو بهر کس که لگد بزند باز اورا خرس سازند وشخصی اول مرخص است *Bh.*; cf. Gul. 148, 2, ubi Semelet falso خرسک legit; 3) stratum lana fartum (فرشی پشمدار) *B.*, quod accuratius describit lex. *Bh.* auctor, quum dicat : نوعی است از مفروشات از عالم قالی فرق آنکه ریشهای قالی در بافتن برند وریشه خرسکرا تراش نزنند ووجه تسمیه آنکه ریشهای او مثل پشم خرس آویزان باشد *Bh.* Cf. خشوانه.

خرس گیاه n. c. nom. herbae, quam ursi vehementer expetunt (وبیخ آن گیاه شقاقل است); 2) sec. al. est pastinaca vel siser silvestre (زردک وگزر بری); 3) sec. al. est apium silvestre (کرفس صحرائی) *B.*

خرسلاک n. c. qui asinos commodat (بکرایه میدهد) *B.*, quum سلاک i. q. کرایه significet.

خَرسَلَه nom. medicamenti cuiusdam *B.*

خُرسَند fortuna et statu suo contentus, laetus, hilaris (که شادمان وهمیشه خوش وخوشنود باشد وکسیرا نیز گویند که رضا بقضا داده باشد وبهرچه اورا پیش آید شاکر وراضی بود) *B.* قانع وآنکه *F.*; قانع وقناعت همیشه خوش بود *SHL.*; cf. خرسنده.

خُرسَنده i. q. خرسند, e. g. in hoc versu poetae : میر خسرو خرسنده بعافیت نبودیم ✿ اینک خو آن گرفته مارا et in alio poetae : شرف شفروه عشقی شد که آلوده هجران وصالست ✿ کنجیست ندانم دل خرسنده که دارد *F.*

خُرسَندی (suff. ی) animus contentus Spieg. Chr. 71, 9; pleasure, mirth *Shaksp.*

خَرسَنگ (coll. خر 2) saxum magnum et rude in media via obvium et transitum claudens; 2) *met.* qui inter duos amicos vel amantes versans a familiaritate arcet; aemulus, rivalis *B.*

خُرسِیدَن putrescere, putridum esse (چوریوب متعفن اولمق) *F.* sine exemplo. *C.* Fortasse verbum ex syn. پوسیدن corruptum, quod cetera lexica non offerunt.

خَرَش i. q. خَرَوش onager *F.* sine exemplo. Vox dubia, quum vox خروش nitatur hoc versu سعدی poetae : خروش اگر بکسلاند کمر ✿ چو در ریگ ماند شود پای بند ibidem allato, in quo tamen خروش significat : „ad modum asini".

خَرِش i. q. خنده خریش q. v. *B.* Vox ex خریش decurtata videtur.

خُرُش i. q. خُرُوش, ex quo decurtatum est (مخفف خروش); 2) quisquiliae, festucae, res, quae abiicitur, inutilis (خار وخلاشه وسقط وافکندنی وبکار نیامدنی) *B.*

خُرشا et **خُرشاد** i. q. خورشید sol *B.*, quocum cognatum est. Sec. *F.* ex المجمع vox خرشاد ad ling. pehlevicam pertinet.

خَرَشته incessus mollior cum fastu et ostentatione (خرام وخرامیدن) *B.* Sec. *F.* ex Fg. sine exemplo et *SHL.* i. q. خرامیده mollius et cum fastu et ostentatione incedens (یعنی صالنجی) *F.* Quae praeterea in *M.* lexico legitur alia vocis forma خَرِشته e lex. *F.* desumta et sic explicata : „1) fornix coenaculi; 2) species armaturae bellicae" in lex. *F.* non comparet et fortasse ex خرپشته corrupta est.

خَرَشه i. q. خرخشه 1. 2, e quo decurtatum est (مخفف خرخشه); 2) qui rasit *et* rasus, vulneratus (خراشیده وخراشیده شده) *B.*

خُرشِید [ê] et **خُرشِد** pro خَورشِید q. v., e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : طرفه که

خَرُفتَن s. خَرِفتَن graviter spirare s. rhonchum ducere moribundum (خـرلـدمـق (وقت نزعده واقع اولور), e. g. in hoc versu poetae : حکیم اسدی زدشمن دو بهره گرفته شدند ۞ دگـر کشته زار وخـرفته شدند F. C.; cf. خراخر s. خرخر s. خراک. In ceteris lexicis deest.

a. خرِفع, sec. Freyt. خُرفُع, fructus arboris, ar. عُشَر dictae B.

e. خَرفَق dial. damascena : semen nasturtii (خردل فارسی که تخم تره تیزك است) B.

خُرفَه portulaca (پرپهن) B.

خَـرقَـطَـان planta quaedam instar plantae کشوث dictae circum olivam, amygdalam et pirum se convolvens B.

a. خِرقَـه segmentum panni, lacinia (پارچه) B. in app.; پارهٔ جامه SHL.; 2) vestis (جامه); 3) vestis e panniculis consuta (جامه که از پارها دوخته باشند), qua *spec.* vestis Dervishorum laxior e viliore panno facta intelligenda est (ودر اصطلاح بمعنی جبّهٔ مخصوص درویشان است) B. in app., quae a magistro ad discipulum transire solet, cuiusque duae sunt species : خرقة الارادة vestis novitiorum et خـرقـة التبرّك, quam induebant illi, qui in praeceptis vitae contemplativae exercendis novitios imitabantur Quatremère in H. Mong. t. I, p. CXXXI, not. 212. — Inde خرقه بازی n. c. ludus cum veste sua, quo delectantur Sufii in statu quodam perfectionis versantes (در وجـد وحـال بازی کردن) Bh.; خـرقـه پوشان (صوفیان با خـرقـه) (pl. vocis خـرقـه پوش) n. c. religious mendicants, dervîshes; خرقه دوز n. c. a botcher; poor R.

Phrases :

خِرقَه اَز دَستِ کَسی پـوشیدَن vestem e manu alicuius induere *met.* illius discipulum fieri (مرید او شدن) Bh.

خِرقَه اَنداختَن *met.* vestem donare (جامه

چـون تابش خـرشد نهان ۞ گشت پـس از قطرهٔ خون آسمان F.

خَـرْشین coll. خـرشته incessus mollior cum fastu et ostentatione (خرامیدن); 2) nom. tribus cuiusdam Afghanorum, quae imperium affectat (طائفهٔ از افغان که دعوی سیادت میکنند) B.

a. خَرطَـال semen quoddam (تخمی دوائـی) inter triticum crescens B. avena Gol.; cf. Freyt. lex. s. v.

خِـرطَال i. q. ar. قنطار i. e. genus marsupii ex cute taurina vel colli cameli confectum, auri massis oblongis vel numis aureis (sec. F. auro et argento) impletum; follis (که آنـرا پـس از شوشهٔ طلا یا زر نقد پر کرده باشند) B.; نوع طغرجق کبی صغر دریسندن ایدرلر وایچنه زر وسیم قورلر F.

a. p. خَرطَبع adi. c. indolis asininae; stupidus, stolidus F.

a. خُرطوم proboscis elephanti (بینی فیـل); 2) *met.* membrum virile Bh.

a. p. خَرظَریف coll. خر 2 n. c. ut asinus elegans comtusve *met.* homo, qui cultus expers et elegantiae non assuetus, se comit atque elegantiam et teneritudinem prae se fert, e. g. in hoc versu وحشـیٔ poetae : وحشی بدست چند تـوان یـزدی بست خردرا ۞ از خـرظـریف شهر میندیش زنهار F.

خَرغُول et خَرغُولَه [ó] n. c. arnoglossa, plantago maior (لسان الحمل ar. بارتنگ), cuius radix ریم آهنگ dicitur; 2) sec. al. herba alias خـرگـوشـک dicta q. v.; 3) sec. al. psyllii semen (بزر قطونا واسپغول) sic dictum, quod folia psyllii asini auribus (غول = گوش) similia sunt B.

خَرغون nom. urbis cuiusdam B.

a. خَرِف mente perculsus, languore confectus (مبهوت واز کار رفته) B.; cf. Gul. 139. 13. In Freyt. lex. legitur : خَرِف „mente alienatus“.

خَرَك (suff. ك) nom. diminut. asellus; 2) genus vermis manibus longis, pedibus brevibus; 3) i. q. خر 3 iugum, super quo in fidibus chordae intenduntur; 4) stratum ligneum (تخته), super quod malefici ponuntur et verberibus castigantur (خوابانند ودُرّه تادیب زنند); 5) truncus ligneus, quod lignis frangendis supponitur (چوبی که استادان کنده شکن در وقت شکستن هیمه در زیر آن گذارند وبشکنند); 6) instrumentum ligneum tripes rotula in unoquoque pede instructum, cuius ope infantes ambulare discunt sic descriptum: سه چوبه که بر پای هر کدام غلطکی نصب کنند وبدست اطفال دهند تا راه رفتن بیاموزند; 7) pegma quoddam tripes acu pictoris et textoris aurarii sic descriptum: سه پایه که هر دو سر کارگاه‌را بر بالای آن گذارند ونقش دوزی وکلابتون دوزی کنند; 8) mensa tripes (سه پایه) fabri aurarii limando inserviens; 9) pegma tripes, quo in gypsando tecto et pariete domus utuntur (که بنایان در زیر پای خود گذاشته کچ کاری وکچ بری سقف ودیوار خانه کنند); 10) instrumentum, quo muros rumpunt (رخنه کنند); 11) instrumentum, quo gossypium a semine separatur sic descriptum: تختهء کوچکی که پنبه از پنبه دانه جدا نکرده‌را بر بالای آن نهند ومیل آهنی‌را چنانکه رسم است بر بالای پنبه دانه گذاشته بعنوانی حرکت دهند که پنبه دانه از پنبه جدا گردد; 12) nom. pagi (ده) quatuor parasangas ab urbe Shîrâz distantis *B.*

خَرکاده, sec. *C.* خرگاده i. q. خرگاه *F.* Lectio falsa videtur.

خَرگاه s. خَرگَه (coll. خر 2) n. c. *gen.* locus amplus, late patens (جا ومحل وسیع) *B.*; جای Gl. Sch.; 2) *spec.* tentorium magnum, rotundum (خیمهء بزرگ مدور) *B.*; regum et principum (جنسی از خیام مراتب پادشاهان وملوک) *Bh. SHL.*; the royal tent, court or palace *Shaksp.* Con-

(بخشیدن); 2) confiteri peccatum aut delictum et debilem fieri et se tradere, submittere (اعتراف نمودن بگناه وتقصیر وعاجز شدن وتسلیم کردن); 3) animum a corpore abstrahere, in ecstasin rapi (از هستی پاك گشتن ومجرد گردیدن واز خودی بیرون آمدن) *B. Bh.*

خِرقَه بَدَستِ کَسی تازَه کَردَن *met.* renovare contractum s. pactum (تجدید بیعت کردن) *Bh.* nitens hoc versu Nizâmii in Secander Nam. p. 41: چو زین جایگه عزم دروازه کرد ✿ بدستش فلك خرقه‌را تازه کرد, ad quem tamen scholiasta l. l. haec annotat: وتازه کردن خرقه ارادت نو بهم رسانیدن در شرح خان آرزو آورده که چون خرقه ماخوذ است از خرق بمعنی پاره کردن پس درین بیت اشارت است بردّ آنچه نزد حکما مبرهن است که افلاك قابل خرق والتیام نیست. Pro بدستش in Sec. Nam. legitur زدستش.

خِرقَه ساختَن s. کردن — *met.* discindere, lacerare (پاره کردن ودریدن) *B.*; تحقیق آنست که خَرَق بمعنی دریدن است پس حقیقت باشد غایتش فارسیان بمعنی پاره شده ودریده استعمال کرده اند واین مجاز است *Bh.*

خِرقَه سوخت *met.* odium et inimicitias deposuit (خصومت وعداوتی بر طرف ایلدی), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae: ماجرا کم کن وبازا که مرا مردم چشم ✿ خرقه از سر بدر آورد وبشکرانه بسوخت *F.*

خِرقَه شُدَن *met.* discindi, lacerari *Bh.*: cf. خرقه ساختن.

خِرقَه کَردَن i. q. خرقه ساختن *Bh.*

خَــرقــی pronuntiatione ignota, frumentum ervo (کرسنه) simile, quod in Jezd et tractibus Karmaniae coctum edunt, farinam pani coquendo adhibentes *B.* Cf. خلر.

خَرَك pro خارَك forma decurtata *B.*

iungitur cum verbo زدن et کشیدن cum praep. بر *Bh.* Inde خرگاهِ ازرق s. خرگاهِ سبز پشت s. خرگاهِ سبز s. خضر *F.* خرگاهِ سنجاب s. خرگاهِ سبز گاو پشت s. خرگاهِ لاجورد s. خرگهِ گاو پشت *SHL.* *met.* coelum *B.*; خرگاهِ فلک اشتباه altissimum coeli instar tabernaculum *M.*; خرگاهِ ماه s. خرگاهِ قمر *met.* a) halo (هاله) s. corona lunae; b) coelum primum; c) lanugo (خط عذار) formosorum *B.*; خرگاهِ مینا *met.* coelum *B.*; cf. خرمن ماه.

خرگاه locus amoenus, voluptatis (مقام) (خوشی) *Bh.*; مقام لطیف وموضع خرّم *F.*, quam vocem cum phlv. خر q. v. compositam dicunt exemplo non allato.

خَرکَبوتَر (coll. 2 خر) n. c. genus columbae silvestris ar. ورشان dictum, e. g. in hoc versu poetae میر نظمی : خرمگس را صدای سازی نیست ۞ خرکبوتر حریف بازی نیست *F.*

خَرگَدا (coll. 2 خر) mendicus importunus, molestus, unde خرگدائی n. abstr. importunitas in mendicando, e. g. in hoc versu poetae : شیخ نظامی باوه طبعان خرگدائی را ۞ چه عجب بخل میکند مردم *F.*

خَرگَرم halo, corona lunae (خرمن وهالهء ماه) *B.*; 2) sec. *F.* genus muscae (سکك نوعندن) (ایوز دیدکلریدر اوباز [? اویاز] دخی دیرلر) *F.* sine exemplo; species insecti admodum molesti iumentis *M.*; scabies *C.*; cf. خرگز 1.

خَرکُرّه n. c. pullus asini *F.*

خَرگَز et خَرگِز coll. 2 خرگَر genus muscae (بعض فرهنگده اویاز وبعضنده بر نوع) سکلدر باز ایامنده سواحل یرلرده وشنلك اولیمن محللرده غایت چوق اولور حیواناته یولده کیدرکن یاپشوب اول مرتبه هجوم (ایدرلر که حیوانی یره یقارلر) *F.* sine exemplo; crabro *C. M.*; 2) sec. al. circumductio sontis asino impositi in exemplum aliorum (بر آدمی تشهیر ایچون مرکبه (بندیروب کزدرمکه دیرلر) *F.* sine exemplo. Sec. *C.* خرگز pro خرگواز q. v. alia forma.

خَرَكِ زمین s. خَرَكِ زمین *gen.* reptilia terrae *F.* sine exemplo. *C.*

خَرکُس (asini vulva) n. c. *met.* homo stultus, stolidus (ابله واحمق) *B. Bh.* Inde خرکسی (suff. ی) n. abstr. stultitia (کنایه از حماقت وابلهی مثل کون خری) *Bh.*

خَرکُش ex خارکُش q. v. decurt. (سر موزه) *B.*

خَرکُش n. c. *proprie* asinum occidens (کشندهء خر), insectum cinerei coloris scarabaeo (جعل) simile, in coemeteriis maxime degens *B.*

خُرکُش genus muscae (اکریجه دیدکلری) *F.*; cf. خَرکش; 2) ebrius (مخمور) (سکلدر). Utraque significatio in hoc versu میر نظمی poetae legitur : چنان از بادهء دوشینه خرکش ۞ نمی آید جهان در دیده خرکش *F.*

خَرکَمان (coll. 2 خر) arcus magnus (بزرگ); 2) instrumentum (افزار) ex duobus frustis (پارچه) ligneis paululum inflexis constans, quo arcum conficientes nervum arcui aptant (که کمان گران کمان حلقه را بدان چله کنند) *B.*, quod fusius sic describit lex. *Bh.* auctor : کمان بند وآن دو چوب پاره باشد خمدار بدرازی خانه کمان که هرگاه خواهند کمان حلقه را چله کنند آنرا آتشکاری کرده آهسته آهسته بر زیر آن دو چوب پاره بکشند تا درست نشیند بعد ازان به تسمه به بندند ویکروز همان طور بگذارند وروز دیگر چله کنند; 3) pedica (تله) arcui similis ad capiendas vulpes aliasque feras, quae in terra abscondita et pede ferae commota sagittam emittit, qua animal occiditur; 4) *met.* a) negotium arduum et inane (کار دشوار بی نفع); b) calamitate afflictum esse (گرفتار شدن) (مردم را نیز گویند در تعبی وآزاری وتهلکهء *B.* Inde در خرکمان آوردن *Bh.* et در خرکمان کشیدن c. acc. ps. *met.* calamitatem inferre alicui, qua liberari diffi-

Wilk. Chr. 112, 6; 3) laetus, hilaris خرم آنکس (شادمان وخوش وقت) B. coll. Spieg. Chr. 5, 1 et عدل تو شب چو روز روشن بود ☆ روز تو همچو عید خرم باد versus حکیم انوری poetae F. et خرم دل adi. vel adv. c. bono, laeto animo Spieg. Chr. 75 et خرم نهان adi. c. i. q. روشن روان s. خرم دل Schahn. ed. Mohl. t. I, p. 70, 23; 4) nom. mensis دی dicti, qui est mensis decimus anni solaris, in quo sol in signo capricorni (جدی) versatur; 5) nom. diei octavi cuiusvis mensis solaris, quem diem festum agunt, quum illius nomen cum nomine mensis congruat B.; cf. خرم روز.

خُرْم vapor, exhalatio (بخار); 2) nom. viridarii vel loci amoeni (مرغزاری), ubi etiam mons est, qui ad singula, quae quaesita sunt, respondet quemque Persae et Graeci de loco, ubi Alexander sepeliendus esset, consuluisse narrantur B. coll. hoc versu Schahn. : برفتند پویان بکردار غرم ☆ بدان پیشه کش نام خوانند خرم ☆ F.

خُرما dactylus; the fruit of the phoenix dactylifera *Shaksp.* Inde خرما بُن n. c. truncus palmae, palma (خرما اغاجک بدنی) F.; cf. بن; خرمادان n. c. a store-room for dates J.; خرمستان (suff. ستان) palmetum SHL.; cf. خرستان; خرمايِ ابو جهل species palmae, e cuius cortice funes faciunt B.; cf. پیس 2; خرمايِ بی خسته (dactylus sine nucleo) *met.* sermone Sodomitarum : membrum virile Bh.; خرمايِ کور *met.* dactylus dulcedine carens, mali saporis (بی حلاوت وبد طعم) Bh.; خرمايِ هندی tamarindus (میوهٔ ترش که آنرا تمر هندی میگویند) B. in app.

خُرَّم آباد n. c. locus cultus, amoenus (بقلب اضافه بمعنی معمورهٔ خرم یا بمعنی خرمی آباد است که خرم بمعنی مصدری استعمال یافته

cillimum est (کنایه از گرفتاری ومحنت ومشقتی باشد که نجات از آن دشوار بود) B.

خَرکُواز s. خَرکُواز n. c. fustis (چوبی), quo asinus vel bos impellitur B.

خَرکُور et خَرکُوره [ö] i. q. گورخر n. c. onager F. B. in app., e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : نبوده آدمی گویا آن عور ☆ رمید از مردمان مانند خرگور F.

خَرگُوش (asini aures habens) n. c. lepus; 2) caniculus *Shaksp.* coll. Journ. As. 1844 Janv. 105, not. 4, et خرگوس arnoglossa (بارتنگ ar. لسان الحمل) B.

خَرگُوشک (suff. ک) n. diminut. lepusculus; 2) cynoglossum (ar. آذان الارنب), quae est species arnoglossae (نوعی از لسان الحمل); 3) sec. al. plantago psyllium Linn. (گیاهی که اسپغول تخم آنست) B. Inde خرگوشکک سپید cuniculus Handjeri Dict. s. v. lapin.

خرکوف (coll. خر 2) n. c. genus noctuae (چغد = کوف) maximae B.

خَرکه pro خرگاه forma decurtata B., unde خرگاه ازرق al. pro خرکهِ مه, خرکهِ ازرق et خرگاه ماه q. v. s. خرگاه.

خُرَّم et خُرَم (fort. ex z. ᨆ hu, s. सु bonus, pulcer et rad. ᨆ ram, s. रम् delectari, gaudere ortum, quum in parsicis libris etiam legatur هورم, quod probat etiam vox خسرو, in qua خ est z. ᨆ) recens, irriguus (تازه وسیراب) Bh., e. g. de rubo چون روی محبوبان تازه وخرم Wilk. Chr. 176, 14; de rosa گلیست خرم وخندان وتازه وخوشبو Spieg. Chr. 124 med.; 2) amoenus, de quovis loco, ubi sunt aquae scaturientes, viretum, flores, similia (هر مکان که آب روان وسبزهزار وشکوفه آرا) F., e. g. (مکان نزهت ar. وچمن پیرا اوله) چون در موضع خرم منزل ساختیم Spieg. Chr. 18, 7; کشور خرم Frag. 26, 25 coll. بر کنار آن چشمه که بغایت سبز وخرم بود

a. p. خُرَّم فَضا n. c. *met.* coelum *B.*

خُرَّمَک (suff. ک) diminutivum vocis خُرَّم *B.*

خُرْمَک et خَرْمَک i. q. خرتک q. v. *B.*

خُرَمْگاه s. خُرْمْگاه n. c. i. q. خرگاه tentorium magnum rotundum *B. F.*; 2) locus amoenus, viretum (مکان شادی وشکوفه زار), e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae : تابش رخسار تو از راه چشم ✿ کرد خرمگاه دل از ارغوان *F.*, in quo tamen vocem خرمگاه etiam tentorium significare posse dicit eiusdem lexici auctor (بو بیتده چادر اولمق دخی مناسبدر ارغوانی خیمهیه تشبیها) *F.*

خَرمَگَس (coll. خر 2) n. c. *gen.* musca magna (مگس بزرگ); 2) musca viridis (مگس سبز) carnaria *B.* in app.; آت سکگی alias etiam مشنج et مزمز dicta *F.* ex المجمع.

خُرَمگَه s. خُرّمگه ex خرمگاه decurtatum q. v. *B. F.*

خُرمُل (coll. خر 2 et مل) n. c. i. q. خر امرود q. v. *B.*

خِرمَن (vocis etymologia parum cognita est; aut ex خر 2 et مَن acervus composita videtur, aut docente lex. *Bh.* auctore ex خر 2 et آمن, ut propria vocis forma sit خرامن, quae in خِرمَن mutata est [گویند در اصل خرامن بوده مرکب از خر بمعنی کلان وآمن بمعنی توده از عالم خرمگس وخرپشته که از جهت قباحت اتصال لفظ خر با لفظ من بکسر خوانده اند] *Bh.* Lectio خَرمن in *M.* lex. non ex *F.* desumta est, in quo ut in ceteris lexicis خِرمن legitur. Attamen lex. *SHL.* auctor duas vocis formas خِرمن et خَرمَن significatione inter se differentes affert, quum dicat : خِرمن بالکسر توده غله مالیده وغیره آن با کاه آمیخته وخَرمن بالفتح خوشهای غله که بعد دروِدن با بالای یکدیگر جمع میکنند *SHL.* et in lex. *C.*

نیز بر قیاس ایمن آباد که ایمن دران بمعنی ایمنی مستعمل شده), e. g. in hoc versu نظامی poetae : در آن خرم آباد مینو سرشت ✿ فرو ماند حیران زبس کار وکشت *Bh.*

خَرمار agaso (اشکلچی), sed vocis etymologia ignota est *F.* ex نعمة الله sine exemplo.

خُرَّم بَهار n. c. nomen loci Gl. Sch.

خَرمَدان sacculus (marsupiolum coriaceum *C.*), quem a latere dependentem religiosi ac viatores gestare solent ([چنته *F.*] چنته که سیاحان وقلندران یانلرنده طاقوب گزدررلر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : ✿ در بدر هم نام کند بر ندی خرمدان تهی کیسه خالی ززر *F.* Vox cum دان composita, sed quid sit خرم haud constat.

خُرَّم روز n. c. coll. خرّم 5 dies octavus cuiusvis mensis solaris. Hoc die mensis دی i. e. decimi mensis solaris Persarum reges solemne instituebant, quo vestibus albis induti et stragulo albo considentes omnes admittebant et circa negotia subditorum versabantur et agricolae et coloni ad eandem mensam cum rege assidentes res suas ipsi sine ullo impedimento sponte in medium proferebant intima regis familiaritate gaudentes (ملوک عجم جشن کردندی وجامهای سفید پوشیدندی وبر فرش سفید نشستندی ودربان را منع کردندی وبار عام دادندی وبامور رعیت مشغول شدندی ومزارعان ودهقانان با ملوک بر سر یک خوان نشستندی وچیزی خوردندی وبعد از آن هر غرضی ومدعائی که داشتندی بی واسطهٔ دیگری بعرض رسانیدندی وملوک برعایا گفتی من هم یکی از شمایم ومدار عالم بزراعت وعمارت است وآن بی وجود شما نمی شود ومارا از شما گزیر نیست چنانکه شمارا از ما وما وشما چون دو برادر موافق باشیم) *B.*

خُرَّم روی adi. c. hilari vultu praeditus, epithet. amatae *B.*

خَرمَست n. c. stupid; 2) athletic *Shaksp.*

legitur : „خَرمَن trituratio“) *gen.* acervus cuiusvis rei; 2) *spec.* acervus frugum (تودهٔ غـلـه) *Bh.* non excussarum (ar. كُدس) *B.*; 3) circulus (حلقه) *Bh.*; halo s. corona lunae (هالهٔ ماه) *B.*; هاله *Bh.* Coniungitur cum verbis كردن ,نهادن et زدن *Bh.* — Inde خـرمـن كردن recondere et خرمن كُرفتن triturare *C.* ex vers. pers. Vet. T.; خـرمـن كهنه بباد دادن *met.* fortuna praeterita gloriari (بدولـت كُـذشته خـرمن مـه ;*Bh.* (لاف زدن وغـرور كردن خوشهٔ پروين شده *met.* sudor in lanugine genarum illius sedens عـرق بـر خـط رخسارش نشسته) *B.* in app.

خَرمُنج (coll. خـر 2) n. c. i. q. خـرمـكـس; 2) homo paralyticus (مـردم مـفـلـوج); 3) color quidam equi *B.*; cf. منج.

خِرمَن سوختَه n. c. *met.* qui pecuniam profudit, pauper, inops (مـايـه بـبـاد داده ومفلس وبى مايه) *B.*

خِرمَن قَمر a. p. i. q. خرمن ماه *B.* in app.

خِرمَن كَاه n. c. area *C.*

خِرمَن كَدا *met.* fruges accumulatae eorum, qui spicas in agris derelictas colligunt *B.*; 2) خرمنْ كُدا n. c. coetus hominum, qui coram acervis frugum mendicant (كه كُـداى ;*B.* (بـر سر خرمنها بكُدائى روند خوشه چين *Bh.*

خِرمَن كُراى adi. c. *met.* avaricious *J.*

خِـرمَـن كُـل *met.* genae (رخساره) *SHL.* vel nates (سـريـن) *Bh.* amatae; 2) amata (معشوق) *Bh.*

خِرمَن كوب n. c. qui grana frugum excutit; 2) tribulum s. instrumentum granis frugum excutiendis *C.*

خِـرمَن مَه s. خِـرمَن ماه halo s. corona lunae; 2) *met.* lanugo (خـط عذار) formosorum *B.*; cf. خركاه ماه.

خَـر مُوش (coll. خـر 2) n. c. genus muris maximi, qui cum fele certans vincit *B.*

خَر مُهرَه (coll. خر 2) n. c. i. q. پُلچى q. v.; cf. Gul. 164, 7; 2) i. q. سفيد مهره i. e. genus litui s. tubae (بـوق), qua canere solent in balneis, molis et locis voluptariis *B.* vel tempore belli (جنكُده), ut in lex. *F.* legitur, quae ob sonitum, quem reddit, ruditui asini similem (بوريدر كه اشك كبى صدا ويرر *F.*) sic dicta videtur; cf. بوق et خرناى; 3) macula (خال) alba in oculo hominis, qua lumen oculorum amittitur *B.*

خُـرّمـى (suff. ى) status recens, irriguus (تازكـى وسيـرابـى) *Bh.*; 2) amoenitas; 3) laetitia, hilaritas *F.*; cf. Chr. Sch. 59, 426, Gul. 11, 21. A set of carnal voluptuaries, the sect of Bâbak *R.*

خَرناى (coll. خر 2) n. c. lituus (ناى) magnus etiam كـرناى *F.* s. كـرهناى dictus *B.* tempore belli adhibitus et sonitum ruditui asini similem reddens (اشك صداسى كبى صدا ويرر اكثر جنكُلرده چالنلر *F.*; 2) modi quidam musici (نام لحنى وسرودى است از موسيقى) *B.*

خَرنبار pro خـرانبار q. v., e. g. in hoc versu poetae : استاد لبيبى يكى مواجر بـى شرم وناخوشى كه ترا ✿ هزار بار خرنبار پيش كرده عسس *F.*

خَرنْباش genus plantae odoriferae alias مـرو حبـق et arab. ريحان الشيوخ et خوش الشيوخ dictum; marum *B.*; cf. دارمك.

خِرنَجاس et خِرنَجاك nom. athletae (مبـارز) cuiusdam Iraniensis *B.*; cf. خراجاش.

خَرنَد coll. خرند nom. herbae similis herbae alkali اشنان dictae, quae etiam ad lavandas supellectiles adhibetur et ex qua اشخار et قليا parantur *B.*; بر اوتدر چوغانه بكزر بلـغ ديارنده خلخان ديـرلـر *F.*; 2) septio latericia (خشتكارى اطـراف باغيچه); 3) extremitas s. lorica sedilis (كنار صفه وايـوان) *B.*; the parapet of a gallery *R.*

خَـرَنـدَه, part. praes. v. خـريـدن, a purchaser *R.*

خَرْنوب coll. ar. خَـرُّوب ceratonia siliqua Freyt.; planta quaedam, cuius tres sunt species : a) nabathaea vel aegyptiaca (نـبـطـی ومصری) persice کور کبر vel et arab. قصمر قـریش et ینبوت dicta, quae cum aceto condita editur; capparis; cf. اخلور; b) syriaca (شامی) persice کورزه et dialecto Shirazensi کـورک کـازرونـی dicta, q. v. et c) indica (هندی) persice خیار چنبر arab. قثاء الهندی dicta; cassia fistularis; cf. بکبر *B.*

خِرو et خُرو decurtatum ex خیرو malva, flos, cuius semen ar. بزر الخرو dicitur *B.*

خُـرو decurtatum ex خـروس, gallus gallinaceus *B.*

خَرْوار pro خـربار (در اصلی خـربار *F.*) n. c. onus asininum i. e. quantum asino ferri potest (تـنـک بار واجناس که خرالاغ تواند بـرداشـت واصل این است), unde 2) onus cameli vel equi (بار شتر واسب); 3) centum mann frumenti aliarumve rerum (صد من غله وامثال آن) *B.* in app. „Suivant le témoignage de Khondémir (Habib-alsiiar t. III, fol. 55 v.) le خـروار comprend cent *mann*, mesure de Tebriz. On lit dans la vie de Schah-Abbas (fol. 216) : پانصد خروار شتری غله „une quantité de grains formant cinq cents charges de chameau"; cf. Drouville, Voyage en Perse t. I, p. 138; Froser Journey into Khorasân p. 369 etc. Quatremère in H. Mong. t. I, p. 238, not. 74.

خَروج *Bh.* et خُرُوچ [ó] *B.* i. q. خروس lit. س cum ج vel چ permutata *B.* et *F.* ex Fǵ. Falso *M.* et qui eum secuti sunt *R.* et *J.* lex. *F.* auctorem hanc vocem pro خروش positam dicunt; cf. خُرو.

خَرودارو i. q. سپید تاك q. v. *F.* sine exemplo.

خُـرُوزان [ó] heros quidam (پهلوانی) Turaniensis *B.*

خُرُوس [ó] *B. HK.*, sed sec. *Bh.* (واو خُروس معروف), cuius aliae formae sunt خروج et خروچ et خروه et خُرو et خُرَه, gallus gallinaceus (تـرجمه دیک) *Bh.* Num forte cum خـروش et خـروشیدن cognata vox? Inde خروسان طاوس دم (galli cauda pavonis praediti) *met.* lagenae (صـراحی‌ها) vinariae *B.*; خـروس بـازی a) gallos in certamen coniicere (بـجـنـگ انـداخـتـن خروس), b) *met.* dolus, astutia (مـکـاری وحیلی), e. g. in hoc versu سلیم poetae :

جـهـان بجنگ فکند است تاجـدارانـرا ✿ خـروس بـازی ایـن پـیـررا تـماشا کن *Bh.*;

خروسِ بیهنگام s. خروسِ بیمحل *met.* qui non opportune loquitur (شخصی که بیموقع وبیجا حرف زند) *Bh.*; خروسِ عرش s. خرهٔ عرش *met.* avis (مرغی) prima aurora clamans (بانگ دهد), quam dein aliae clamando sequuntur (در آواز آیـنـد) *Bh.*; خروسِ کُنگرهٔ عقل *met.* a) spiritus, anhelitus (روح نفسانی), b) verbum ponderatum, conveniens, aptum (سخن موزون ومـوافـق) *B.*, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam :

خروس کنگرهٔ عقل پـر بکوفت ✿ چو دید که در شب امـل من سپیده شد *Bh.*;

خـروسِ هـنـدی i. q. پیروج پیدا *B.*

خُروسچَه (suff. چه?) ossa gutturis (استخوان گلو) *F.* sine exemplo; fauces et larynx *C.*; larynx, caput arteriae asperae *M.*

خُـرُوسَک [ó] (suff. ک) nom. diminut. gallus pusillus; 2) nom. bestiolae (جـانـوری) rubri coloris, quae in balneis maxime degit; 3) coll. خـروسـه frustum carnis (گـوشـت پاره) in orificio vulvae ar. بَـظـر dictum; clitoris; cf. اسپرز 2; 4) praeputium (پوست ختنهٔ مردان) *B.*

خُرُوسَه [ó] (suff. ه) i. q. خروسک 2. 3 clitoris; praeputium *B.*; فـرج زنانه لحم اولان زائد *F.*, coll. hoc versu ابو المعانی poetae :

بخواه صحبت زن هر دو چیز هست کریه ✿ زبان دراز خروسه دهن فراخ نکون *F.*; cf. خروهه 1.

خَرَوش sec. *F.* onager, sed v. s. v. خَرَش.

خُرُوش [ó] imp. verbi خروشیدن et in comp.

خَرَوك, sec. *F.* خَروك, herba, quam mulieres edunt, ut lac augeatur *B.*, etiam خرچكوك dicta *F.* Sec. lex. زفانكويا i. q. خَنجَك i. e. سياه دانه *F.* q. v. s. خَنجَك 2.

خُرْوَك coll. خزوك scarabaeus (سرگين گردانك), quem Shirazenses خـروك تـس كـس dicunt *B.*

خَروَند artificiosae suturae species a sartoribus, ut artis suae specimen praebeant, concinnari solita (بر نوع خياطت يعنى درزيلك در صنعت واستادلك كوسترمك ايچون ايدرلر) *F.* ex Fg. sine exemplo. „*Sartoribus usitatum vocabulum :* suturae cuiusdam nomen" *C.*

خُـرُوه [ô] i. q. خـروس gallus gallinaceus; 2) crista galli (تاج خروس) *B.*

خُرُوهَك [ô] coll. خرهك corallum (بُسَّد) *B.* Videtur diminutivum vocis خروه.

خُرُوهَه [ô] (suff. ه) coll. خروسه et خروسك 3 clitoris; 2) i. q. خرخسه q. v. *B.*

خَرِويلَه [ê] sonitus fletus magni (صدا وآواز گريۀ بسيار بلند); 2) clamor peraltus et penetrabilis (آواز بسيار بلند ورسا) *B.*; آواز بلند وموحش *F.*

خَرَه, lit. ه occulta, acervatio, accumulatio (چيزهاى پهلوى هم چيده شده) *B.*; پلهوى هم چيده شده *HK.*, inde 2) confertus globus hominum, turba, impetus (هجوم وازدحام خلق كه از جاى بدشوارى گذرند); 3) coll. خَـرّ coenum nigrum tenax in fundo piscinae, simil.; 4) sedimentum, faex (لاى) aquae, vini, olei, simil.; 5) et خَرّه fraces, amurca sesami aliarumque olivae plantarum, quam pauperes cum dactylis contritam edunt *B.*, alias etiam كنجال et كنجاره dicta *F.* Inde dicitur خرۀ كنجد amurca sesami, ar. كُسب السمسم et خرۀ بيد انجير amurca ricini herbae, ar. كُسب الخروع *B.*

part. praes. significatione; 2) coll. خُرُش 1 et اخروش clamor altus cum fletu vel sine illo (گريه وبانگ وفرياد با گريه وبى گريه) *B.* Gl. Sch. i. e. vociferatio, tumultus, strepitus *et* gemitus, lamentatio hominum vel ferarum (جمله فرهنگلرده حمله وكورلدى كه بهادرلردن محل پيكارده ودخى وحوش وسباعدن ظاهر اولان صدا واهل حال كمسنهلرك حالت وجدده فريادلرى ومستانكى حالنده اولان جوش وخروش *F.*; فرياد وآواز بلند *Bh.*; cf. Schahn. ed. Mohl. t. I, p. 332, 1463, Spieg. Chr. 141, 3. 142, 9, Chr. Sch. 15, 192. 19, 245. 24, 309. 92, 102, de rugitu leonis Frag. 33, 16, coll. مولانا محمد بدر الدين ظهورى در ساقى نامه قسميه بيت ☆ باجوش خروش مناجاتيان ☆ بغلبانگ نوش خراباتيان ☆ مير نظمى بيت ☆ دو لشكر بجوش وخروش آمدند ☆ چو درياى عمان بجوش آمدند *F.* Coniungitur cum verbis برخاستن ,كوشيدن ,زدن ,كردن ,تراويدن et نشاندن *Bh.*

خُرُوشان, part. praes. v. خروشيدن, alte clamans, vociferans, lamentans (فرياد گويان وآواز بلند كنان) *Bh.* cf. Chr. Sch. 21, 265; de elephantis, e. g. فطرت ☆ خروشان از كاجك ديدم چو فيلانرا يقينم شد ☆ كه عاجز ميتوان كردن زبحث كج فلاطونرا *Bh.*

خُرُوشانيدَن caussale verbi خروشيدن *C.*

خُرُوشيدَن (z. [Zend] khruç, s. क्रुश्) alte clamare cum fletu vel sine illo *B.*, i. e. vociferari, tumultuari, strepitum movere *et* clare gemere, lamentari (حمله ايلمك وفرياد وجوش ايلمك يعنى غوغا وشورش) *F.*; cf. Chr. Sch. 15, 191, Schahn. ed. Mohl. t. I, p. 132, 232. 220, 94, de equo Rustami *ibid.* 518, 389, de clangore instrumentorum *ibid.* 228, 209.

c. بر i. q. simplex Chr. Sch. 49, 289.

خُرُوشيدَنى (suff. ى) i. q. خروش 2. Cum كشيدن clamorem flebilem tollere, lamentari Chr. Sch. 41, 184.

خُرَه, lit. ه manifesta, vel sec. al. خُرَه, lit. ه occulta, vel خُرّه (alia lectio خُرّه videtur, quod probat praecedens اردشیر خُرّه) i. q. خَوَرَه *gen.* lux lucernae, ignis, solis (نور باشد مطلقا اعم از پرتو چراغ وآتش وآفتاب) *spec.* lumen divinum, mentem humanam illuminans, per quod alii aliis dominantur et praesunt, per quod artes et artificia discere possunt et per quod regibus magnis et iustis vis propria tribuitur, quod etiam *spec.* کیاخره „lumen regum" dicitur (نوری است از الله تعالی که فائز میشود بر خلق وبدان نور خلائق ریاست بعضی بر بعضی کنند وبعضی بوسیلهٔ آن نور قادر شوند بر صنعتها وحرفتها وازین نور آنچه خاص باشد بپادشاهان بزرگ عادل فائز گردد وآنرا کیاخره گویند) *B.*, e. g. in hoc versu poetae : خره از رویشان زراتشت بهرام افزونتر آمد ۞ تو گوی آفتاب آنجا در آمد *F.*; unde خره ناک (suff. ناک) illuminatus, e. g. in alio versu eiusdem poetae : بخلقان بر نبخشود ایزد پاك ۞ که بفرستاد زرتشت خره ناك *F.* Hac significatione vox خره s. خوره sine dubio respondet z. qarenaṅh splendor, lux a r. qar, s. स्वर् splendere. Alius autem sed ignotae originis est significatio : 2) portio, pars, in quas numero quinque a Persarum sapientibus regnum Persae divisum est (حصه وبخش چه حکمای فرس ملك فارس‌را بر پنج حصه قسمت کرده اند وهر حصه‌را نامی نهاده اند), quarum prima خرهٔ استخر, secunda خرهٔ اردشیر, tertia خرهٔ داراب, quarta خرهٔ شاپور et quinta خرهٔ قباد compellata est *B.* Quae sequuntur significationes ab *erodendo* desumtae et ad verbum خوردن edere z. referendae videntur, quod probat et scriptio خوره pro خره et ipsa vocis interpretatio, nam significat : 3) bestiola erodens (نام جانورکی که هرچه بر زمین افتد بخورد) i. e. teredo, termes arda (ar. ارضه); cf. خراتین pro خرهٔ آتین; 4) morbus partes quasdam corporis destruens sic descriptus : morbus, quo capilli defluunt (علتی که موی‌را بریزاند), vel quo caro labiorum et narium solvitur (که گوشت لب وبینی‌را به تحلیل می برد) *B.*

خِرَه i. q. خِر s. خِرّه s. خِره nebula (طومان), e. g. in hoc versu نظمی مسیر poetae : سراسر زمین‌را خره میگرفت ۞ شده روی خورشید چون تیره زفت *F.*

خُرّه rhonchus dormientis et illius, cuius fauces comprimuntur *B.*, qua significatione cum خراخر 1 s. خرخر 3 cognatum videtur.

خُرُه, lit. ه manifesta, pro خروه i. q. خروس gallus gallinaceus; 2) ferae (جانوران وحشی) *B.*; 3) os vel nucleus fructuum (بمعنی خسته یعنی چکردك که خره خرما وخره انگور دیرلر) *F.* sine exemplo.

خُرَهٔ اَرْدِشِیر nom. partis regni persici quinquepartiti, de q. v. s. خُرُه 2 *B.*; 2) et خُرّهٔ اردشیر nom. urbis ab اردشیر, i. e. بهمن بن اسفندیار conditae *B.* Gl. Sch.; cf. اردشیر خرّه.

خَرَه چوب (cumulus lignorum) *proprie* خرهٔ چوب sed sec. *F.* n. c. tabulatum, quo in aedificiis exstruendis utuntur et arcus ex ligno fornicibus vel operibus arcuatis conficiendis (یاپونك ابتدا اولان چاتیسی که ترکیده قره چاو دیرلر ودخی عالی بنالر ایچون اینداکلری اسکله وبعض فرهنگلرده قبه وکمر ایچون اولان قالب), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : خره چوب شد چو دلبر نازك ۞ بر او ساختم کمر خودرا *F.*

خَرَه خِشت *proprie* خرهٔ خشت sed sec. *F.* n. c. cumulus laterum (کرپچ یغنی [*F.* یعنی]) *F.* sine exemplo. *C.* Falso *M.*, quem secuti sunt *R.* et *J.* significationem : „torcular" ex lex. *F.* petitam dicit, quam tamen huius lexici auctor s. v. خرخشت offert.

خَرَهٔ سَنگ proprie خرهٔ سنگ sed sec. F. n. c. cumulus lapidum (طاش يغنى) F. sine exemplo. C.

خُرُفَك decurtatum ex خروفك corallum B.

خَرى (suff. ى) stupidity, the property of an ass. J.

خِرى decurtatum ex خيرى q. v.; 2) sinister, infaustus (شوم ونحس ونامبارك) B.; 3) suggestus, sedile, grabatus (ايوان وصفه) B.; a gallery, portico, verandah R. et J. et in lex. F. legitur : الوان معناسنه كلور نه اولور سه sine exemplo, quod M. vertit „diversicolor“; sed fortasse الوان mala lectio pro ايوان, quod offerunt lex. B. et HK.

خَرِيد 3 ps. praet. verbi خريدن; 2) n. s. emtio M. Shaksp. Inde خريد وفروخت s. خريد وفروش emtio et venditio; mercatura, commercium Bh.; بخريد آمدن emi (خريده شدن) opp. بفروخت آمدن vendi (فروخته شدن) Bh.

خَرِيدار (pro خريد دار una litera د euphoniae caussa elisa, ut docet lex. F. auctor : در اصل خريددار در كه خريد اشترادر ودار اسم فاعل در ايكى دال بر يرده تلفظ ثقيل اولمغه برى حذف اولنمشدر) emtor (مشترى) F. Gul. coll. : موالات ترا بجان خريدارم „amicitiam tuam vitae pretio emam“. Inde خريدار گير n. c. met. res vendibilis (ar. نافقه opp. كاسده) B.; كنايه از كالاى رائج گويا كه خريداررا ميگيرد ونميگذارد Bh.

خَرِيدارى (suff. ى) emtio C.; cum كردن emere H. pr. reg. p. 6, 16, coll. من زخم ترا بجان خريدارى نمايم „ego vita redimam vulnus, quod mihi inferre minaris“.

خَرِيدَگى (a خريده suff. ى) emtio J.

خَرِيدَن et sec. F. خِرِيدَن (s. क्री) emere (ar. اشترا F.) c. از personae, a qua emunt et cum ب pretii; cf. H. Buj. 35, 3, Spieg. Chr. 17, 12, coll. Instit. ling. pers. §. 357; 2) i. q. باز خريدن redimere, liberare c. از r. (رهانيدن از چيزى), e. g. in hoc versu ميرزا صائب poetae : مى تواند كوكب مارا خريد از سوختن ✿ آنكه بر حال توانش‌را گلستان كرده است et in alio قدسى poetae : از نصيحتهاى غم خواران جنون بازم خريد ✿ گلشن افسرده بودم آفتابم زنده كرد Bh.; 3) custodire vel servare rem pro re alia (نگاهداشتن چيزى‌را بعوض چيزى), e. g. مخلص كاشى ✿ فروختم بغبارهٔ تو ملك جهان‌را ✿ بابن متاع قليل آبروى خويش خريدم ✿ وگويند چون خودرا بفلان چيز ازو خريدم اى خوشا دادم وخويشتن‌را ازو رهانيدم Bh.

c. باز i. q. خريدن 2 q. v. Bh.

خَرّيدَن et خُرّيدَن febri laborare, de infantibus (اطفال اوچق طوتمق تسخبال [تخبل F.] معناسنه), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : نشان گزيدن شده بسر لب يار ✿ كه خرّيد آن طفل در بزم اغيار F.; „ardorem vel fervorem faciei infantum inesse“ C. et M. Verbum ex ar. حرّ calor formatum videtur خ pro ح posito, nisi legendum حرّيدن.

خَرِيدَه part. praet. v. خريدن; 2) puellula; puella, quae puberes annos nondum iniit, non matura viro (كنيزك بچه ودختر نارسيده) B.; 3) matrona verecunda s. pudibunda (محجوبه وصاحبهٔ حيا خاتونلر) F. coll. hoc versu ميرنظمى poetae : شد از كارجهان دامن كشيده ✿ كه بود آن پارسا خاتون خريده F.; 4) infans mancipii aut servae aere emtae; 5) puella domi acquisita (قول وجاريه اولادى واوده حاصل اولمش قزه ديرلر) F. ex مجمع الفرس sine exemplo.

خَرِيش decurtatum ex خنده i. q. خنده ريش خريش Bh.

خَرِيش [ê] imp. verbi خريشيدن et in comp.

part. praes. significatione; 2) i. q. خراش B. F.; خراشیدگی SHL.

خِریش hera, materfamilias, matrona (کدبانو وخاتون خانه) B.; cf. خُریش 2.

خُریش rex, princeps, dominus, herus (پادشاه وبزرگ وکدخدا); 2) i. q. خِریش 2 hera, materfamilias, matrona B.

خَریشک veterinarius C. ex G.

خَریشَه urina asini (بول حمار), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بنوشد هرچه می آید بشیشه ✿ نداند بادهٔ ناب از خریشه F. Vox ex خر asinus et شاش s. شاشه urina corrupta videtur.

خَریشیدَن [ê] i. q. خراشیدن q. v. (پوست از بدن بر داشتن وپوست از اندام کندن) B. Alia forma verbi خراشیدن.

a. p. خَریط i. q. ar. خریطة loculus, crumena F. sine exemplo. Cf. خلیته.

a. خَریف autumnus sed *primitive* debilis, infirmus (زبون وضعیف), unde decrepitus *senex* (پیر کهن سال وقت خزانه ده خریف دینلودکی فصلك پیر اولدوغی جهتلندر اما اصل معناسی زبوندر اصلی عربیدر تعجیم اولنمشدر اگر چه کبیر السن دیمکدر لکن توسع اولمغله زبون وضعیف معناسنه استعمال اولنمشدر جوهری صحاحده واما الزبون بمعنی الخریف فلیس من کلام اهل البادیه دیدوکی مذکور معنایه ده دلالتی واردر) F., e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بگفتا دران بزم پیر خریف ✿ بگیرش بنرمی بطبع لطیف F.

a. p. خَریفی (suff. ی) grown in harvest *Shaksp.*; the autumnal harvest R.; cf. خزانی.

خَز imp. verbi خزیدن; 2) ambulatio, quae fit sedendo, ut mos est infantum; cf. خزیدن; 3) res prominens in exteriore parte femoris (بلندی بیرون ران) B.

a. خَزّ castor s. fiber, e cuius pelle vestes pelliceae conficiuntur (جانوری معروف که از پوست او پوستین سازند); cf. خزمیان; 2) pannus sericus (جامهٔ ابریشمی) B., i. e. sericum e follibus factum (*gall.* filoselle, *germ.* Floretseide); cf. Chr. Sch. 68, 555. 74, 47, Spieg. Chr. 126 l. atp.

خَزاخَز ab imp. خز verbi خزیدن formata vox, ut دوادو a دویدن et روارو a رَفتن, continuo repens, sedendo ambulans (خزیده وخزنده) B. in app.

خُزاع nom. viri cuiusdam illustris (نام بزرگی) tempore Alexandri Gl. Sch.

خَزاما planta quaedam silvestris, dialecto Shirazensi اردانه dicta, cuius esu mulier gravida fit B.; cf. اردانه. Eadem vox atque ar. خُزامَی videtur, de q. v. Freyt. lex. s. v.

خَزان autumnus (ar. خریف) B.; فصل پاییز که آنرا برگ ریزان نیز گویند Bh., qua significatione etiam in arabica lingua usitata vox est; 2) flavescere, de foliis arboris (زرد شدن برگ درخت); 3) nom. mensis octavi anni regii; 4) nom. diei octavi mensis antiqui شهریور, quem festum diem agunt Magi, quod nomen mensis cum nomine diei consentit. Sec. alios autem est nom. diei decimi octavi aut trigesimi illius mensis شهریور B. Inde خزان رسیده s. خزان دیده n. c. qui in autumnum pervenit Bh.; خزان عَلَم شدن met. advenire, de autumno (کنایه از آمدن خزان) B. in app.

خَزان (a v. خزیدن) incessus lentus; reptatio (خزیدن یعنی بآهستگی بجائی در رفتن) B.; 2) i. q. خزنده i. e. حشرات ارض reptilia terrae F. nitens hoc versu شاه ناصر خسرو poetae : چون خر بسبزه رفته بنوروز در خزان ✿ در زیر در خزان شده با گوزهٔ عصیر F.

a. خِزانَه pl. خَزاین thesaurus (گنجینه), sed Persae usurpant etiam significatione metaphorica : aerarium, horreum, cella, receptaculum (مخزن), e. g. in hoc versu

poetae : میر معزی من دل خزانه کردم وبنهادم اندرو ✿ گنجی زمدح شاه به از گنج شایگان *Bh.* — Inde خزانهٔ تفنگ ille locus sclopeti, in quo est pulvis pyrius (جائی از تفنگ که باروت دران میباشد) *Bh.*; خزانهٔ حَمّام receptaculum aquarum calidarum in balneis (جائی از حمام که آب گرم در آن می باشد) *Bh.*; خزانه خانه n. c. locus thesauro recondendo, aerarium (خانه که در آن گنجینه نگاهدارند) *Bh.*; خزانه دار n. c. custos gazae, thesaurarius (گنجینه دار) *Bh.*; خزانچی (suff. چی) i. q. خزانه دار *Shaksp.*

خَزانی (suff. ی) autumnalis Spieg. Chr. 124 l. ult.

خَزدوك animal quoddam scarabaeo simile *B.*

خَزدَه delictum, peccatum (گناه) *F. C.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : چو ابسر من کنی جور فراوان ✿ ترا عاشق شدم خزده نکردم *F.* Sed falsa lectio videtur pro خُردَه. Cf. خُردَه d.

خَزَر s. خَزران nom. provinciae conterminae mari Ghîlânensi s. Caspio (در حوالی دریای گیلان), quod ab illa etiam nomen دریای خزر accepit *B.* Gl. Sch.; 2) sec. al. nom. provinciae in Turkistân, cuius incolae peralbi sunt, ex qua castor s. fiber (قندز coll. خزّ 1) affertur *B.* Vox خزر in arabica quoque lingua usitata est.

خَزرَك animus pusillus, timiditas (جبن) *B.*

خَزَروان coll. خزر 1 nom. provinciae, a qua mare Ghîlânense denominatum est; 2) nom. maris Ghîlânensis s. Caspii; 3) nom. athletae (مبارزی) Turaniensis *B.* in exercitu Afrasiyâbi Gl. Sch.; 4) nom. daemonis cuiusdam (دیوی) *B.* Inde خزروان خسرو nom. militis cuiusdam Bahrâmi چوبینه cognominati (یکی از لشکریان بهرام چوبینه) Gl. Sch.

خَزرَه i. q. پنجه *F.* sine exemplo; „expansa manus *vel* pes brutorum" *C. M.* Vox dubia.

خَزْمیان (ex ar. خَزّ castor s. fiber et pers. میان medium composita vox) i. q. گند بیدستر i. e. testiculi castoris (خایهٔ سگ آبی); castoreum *B.* Vocem offerunt etiam lexica arabica.

خَزَند et sec. *F.* خَزَند i. q. خرند 1 nom. herbae similis herbae (اشنان) *B.*

خَزَندَه part. praes. v. خزیدن q. v.; 2) reptilia terrae (حشرات الارض), uti formica, serpens, simil. *B.*; cf. خسنده.

خَزَنْدَه i. q. خزند s. خزند *F.* sine exemplo.

خَزوك et sec. *F.* خُزوك i. q. خُرْوَك scarabaeus *B.*

خَزَه remus navis (پاروب کشتیبانان) *B.* in appendice.

خَزَهْرَه decurtatum ex خرزهره q. v. *B.*

خَزیدَن et sec. *F.* خِزیدَن tarde ingredi, repere (آهسته بجائی در رفتن); 2) sedendo ambulare (نشسته براه رفتن), uti mos est infantum *B.*; 3) pede labi, lapsare (طینمق یعنی سورجمک حکیم اسدی لغزیدن لغتی آنکله تفسیر ایلدی) *F.* sine exemplo.

c. فرو i. q. simplex 3 lapsare *F.* sine exemplo.

خَزیدَه part. praet. v. خزیدن q. v.; 2) qui in angulo vel rima quadam se abscondidit (شخصی که در کنجی ورخنهٔ پنهان شده باشد واورا بعربی هامّه خوانند) *B.* absconditus, delitescens; cf. versum ex *F.* s. v. بشار 6 allatum et Spieg. Chr. 65, 20.

خَزیر cinis ardens, favilla (خاکستر سوزنده که در آن آتش هم باشد وبعضی خاکستر سرگین‌را میگویند); 2) ignis (آتش) *B.*

a. **خَزینَه** i. q. خزانه; cf. Spieg. Chr. 12, 4. Inde خزینه دار n. c. *M.* et خزینه‌چی (suff. چی) i. q. خزانه دار *Bh.*

خَس ignobilis, vilis, abiectus, pravus, avarus (فرومایه وبخیل ورذل ودون وناکس)

(وزبون) *B.*, qua significatione ad arabicam radicem خَسَّ (ignobilis, vilioris generis, sequiorve fuit; *etiam* avarus fuit Freyt.) referendum videtur.

s. p. خَس homo regionem montanam incolens *spec.* infidelis in desertis habitans, qua significatione sec. alios est vox indica significans; gens infidelium, quae in montibus inter هندوستان et ختا habitat مردمی که در کوه وکوهستان می باشند خصوصا کفار صحرا نشین وبعضی گویند باینمعنی هندی است چه خس بزبان هند قومی باشند از کفار که در کوههای مابین (هندوستان وختا ساکن اند *B.* Consentit cum sanscrita voce खस a man of a country or tribe considered to be a degraded *Kshetriya* : the *Khasas* inhabit the mountains surrounding *Kashmir* Wils. coll. खश a) a mountainous country to the north of *India*, b) a native of that country, considered as a degraded *Kshetriya* Wils.

خَس i. q. خاشاک q. v. *B.*; herba inutilis, prava (بی منفعت اولان اوته دیرلر که (ترکیده چور چوب دیدکلریدر *F.*; cf. Gul. 21 l. ult. Sec. *Bh.* a) *gen.* palea (کاه ریزک) et b) *spec.* genus straminis suaveolentis (نوعی از کاه خوشبوی), ex quo casas stramineas (خس خانه) conficiunt *Bh.*; the name of a grass of the roots of which ṭaṭṭis are made (andropogon muricatum) *Shaksp.*, qua significatione fortasse referendum est ad s. कास (a species of reed or long grass, [saccharum spontaneum] Wils.), vel ad केशी (indian spickenard Wils.), vel ad केशिनी (a kind of grass, [andropogon aculeatum] Wils.), e. g. رایح ✿ ای بهاران تماشا زخطت شرم چراست ✿ باغ هرجا شگفد خس خانه مشت خسی هم دارد *Bh.*; cf. خس خانه; 2) bestiola corpore grano hordei simile et pedibus exilibus et longis, quae super faciem aquae currit; 3) sec. al. avis quaedam alba grue (کلنگ) maior (بزرگتر) *B.* vel minor (کوچک) sec. *F.*

Phrases :

خَس دَر دَهان .s *B. Bh.* خَس بَدَهَن گِرِفتَن

خَس بَدَهَن گُذاشتَن .s *B. F.* گِرِفتَن

Bh. .s خَس بَدَندان گِرِفتَن *Bh. met.* debilitate confectum vel impotentem redditum securitatem petere vel fidem implorare (عاجز شدن وزینهار وامان کنایه از نهایت اظهار عجز *B.*; (خواستن وزینهار خواهی *Bh.*; a more Indorum desumta significatio, victum coram victore vaccae instar gramen ori suo immittere, ut vitae parcatur, quum vaccam interficere summum crimen habeant Indi (این محاوره هندیانست وهمین صحیح چه رسم است که چون ایشان بر جماعتی غالب آیند جماعت مغلوب بنابر عجز خس بدندان گرفته پیش آنجماعه خودرا مثل گاو می نمایند چون گاوکشی درآئین ایشان گناهی عظیم است که بالاتر ازان گناه نیست (آنجماعت غالب از سر خون درگذرند *Bh.*

خَس وَخاشاک شُستَن .s خَس کَشی کَردَن c. از r. quisquiliis amovendis rem purgare (پاک وصاف کردن چیزرا از خس) *Bh.*

خَس کَم وَجَهان پاک proverbium, quo utuntur, si res loco quodam sit nec ne sit nihil interest (این مثل در جائی زنند که بودن ونبودن چیزی بر آنجا حکم (مساوات داشته باشد), e. g. بلبل ✿ غنی بر داشت آشیانرا ✿ گل گفت که خس کم وجهان پاک *Bh.*

خَسار glacies (یخ), e. g. in hoc versu میر نماندست راه از یمین ویسار ✿ : poetae نظمی همه دشت وصحرا گرفته خسار *F.* Vox ex p. خَسَر i. q. هَسَر s. هَسیر glacies producta vocali a formata videtur.

خَسارَه et خِسارَه putatio arboris (پیراستن) *B.* Sec. *F.* خِساره i. q. خِشاره s. خِشاوه 2. Voces synonymae.

خَسپیدَن conculcare pedibus (ایاغله باصمق) *F.* sine exemplo. *C.*; 2) exstinguere *C.* ex vers. pers. N. Test.

خُسپیدَن, sec. *F.* خسبیدن, iacere, dormire (مصدر لازمیدر یاتوب اویومق (متعدیسی خسبانیدن کلور *F.*; cf. Rosen Narr. 70, 6. Verbum cum خفتن et خوابیدن cognatum. Inde خسپیدن خون i. q. خفتن خون *Bh.* q. v. s. v. خفتن.

خَست 3 ps. praet. abs. verbi خستن q. v.; 2) color (رنگ) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn.: نویسنده بر جامه بنهاد دست ✿ بغیر سر خامه‌را کرد خست *F.*; 3) utilitas (فائده) *B.*; 4) desiderium (آرزو وخسته (آرزو) *F.* ex Fg. sine exemplo, quod *M.* vertit: „desiderium, pruritus *pec.* aegroti".

خُست quies (قرار وآرام); 2) manica vestis (آستین جامه) *B.*

خَستانَه i. q. خستوانه (خرقه که از کرپاس دوزند) *B.* in app., ex quo decurtatum videtur.

خَستَر i. q. خزنده 2 reptilia terrae *B.*; cf. خسنده.

خَستَگی (a خسته suff. ی) vulneratio, vulnus Spieg. Chr. 113 l. atp.; aegritudo, labor, fatigatio, unde خستگی کشیدن laborare *C.* ex vers. pers. V. et N. Test.

خَستَن vulnerare; cf. Frag. 30, 22; 2) vulnerari; cf. *ibid.* 33, 21 (مجروح کردن (مجروح شدن *B.* Gl. Sch.; in partes findere; pungere, confodere (پارهلمک ونسنه صانجمق) *F.* coll. hoc versu حکیم سنائی poetae: خلق اگر در تو خست ✿ ناگه خار تو کل خویش ازو دریغ مدار *F.*; cf. خستیدن.

خَستو coll. cognato هستو et خسته et استه os vel nucleus (دانه) fructuum, ut mali armeniaci (زرد آلو), mali persici (شفتالو), dactyli (خرما), simil. *B.* Sec. *F.* i. q. خُستو 1. 2 et sec. Gl. Sch. i. q. خُستو 1.

خَسانْدَن to grind, to triturate *R.* Caussale verbi خسیدن videtur. Cf. خسانیدن.

خِسانْدَه an infusion (in medicine) *Shaksp.*

خَسانیدَن i. q. خَشانیدَن dentibus vulnerare (بدندان ریش کردن) *B.*; cf. خسائیدن et خسیدن, quibuscum cognatum videtur.

خَسائیدَن i. q. خسانیدن q. v. (خساید مستقبل خسانیدن است) *B.*; mandere *C.*

خُسپ imp. verbi خسپیدن et in comp. part. praes. significatione, e. g. بسیار خسپ multum dormiens Gul. 189, 19; cf. infra روز خسپ.

خَسپانیدَن caussale verbi خَسپیدن *C.* ex vers. pers. N. Test.

خُسپانیدَن, sec. *F.* خسبانیدن, caussale verbi خُسپیدن *F.*

خُسپِش (suff. ش) concubitus *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

خُسپَنجا n. c. cubile *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

خَس پُوش adi. c. quisquiliis tegens s. tectus (چیزی که آنرا بخس پوشیده باشند), e. g. puteus (چاه), fons (چشمه), aqua (آب), ignis (آتش), flamma (شعله), speculum (آئینه), hortus vel pratum (چمن) *Bh.*; 2) *met.* qui rem claram et notam fraude et simulatione tegit et turpia facta occultat et bonis corrigit s. colorat (پنهان کردن چیزی وکاری مشهور بطریق احتیاط ومکر وحیله ونفاق واستخفای عیوب وامر قبیحی که به محسنات اصلاح دهند) *B.* Coniungitur cum verbo کردن et داشتن *Bh.* Inde خس پوش کردن s. خس پوش ساختن *met.* celare, occultare quod clarum et manifestum est (پنهان ساختن امری که در نهایت ظهور باشد) *B. F.*

خُسپی Jupiter, planeta *B.*

خُستو, sec. *F.* et Gl. Sch. خَستو, coll. هستو confitens (اقـرار واعتراف کننده) *B.*, e. g. in hoc hem. Schahn.: دو لشکر برین هم دو خستو شدند Gl. Sch., coll. alio versu Schahn.: بهستیش باید که خستو شوی ✿ زگفتار وپیکار یکسو شوی *F.* Idem significat sec. *F.* بَخستو, quod praefixo ب formatum est ut بخرد intelligens ab خرد (مشکلانده الباء فیه کما فی لفظ بخرد مسطور) *F.*, ex quo sequitur, خستو etiam significare „confessio"; unde بخستو آمدن confiteri (اقرار واعتراف ایلمک), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: بخستو آمده از وزر پنهان ✿ بتوبه آمده فی الحال از جان *F.*; 2) *F.* خَستو, nom. cuiusdam optimatis vel principis (اکابر وبزرگان) Sinensium, e. g. in hoc versu Schahn.: بچین مهتری بود خستوی نام ✿ دگر خستر سرکشی بود زنگوی نام *F.*; 3) i. q. reptilia terrae *B.*, qua significatione alia lectio videtur. Cf. خَستو.

خُستُوان plur. vocis خُستو 1 confitentes (معترف شدگان) *B.*

خُستوانَه s. خَستوانَه et خُستونَه coll. خستانه et ختوانه vestis (لباسی) Dervishorum, ex qua lana et pili pendent (وازان پشمها وموییها آویزان باشد); 2) vestis religiosorum e panniculis varii coloris confecta (خرقهٔ که از پارچهای الوان دوخته شده باشد وخرقهٔ پاره پارهٔ درویشان) *B.*; 3) *poetis* (لسان الشعراء) segmenta panni striati vel ex carbaso confecti (پارهٔ برد وپارهای کرپاس) *F.* sine exemplo.

خَستَه i. q. خستو os vel nucleus fructuum *B.*; cf. خستهٔ خرما Spieg. Chr. 67 l. ult.

خَستَه part. praet. verbi خستن, vulneratus, saucius, aegrotus, afflictus (مجروح وزخم خورده وبیمار) *B.*; مجروح وافگار *Bh.* et *met.* perturbatus, male se habens, ingratus (پریشان وناخوش), e. g. in compositis خسته دل s. خسته جگر animo afflictus, خسته مزاج valetudinarius *M.*; infirm, weak, sickly *R.*, coll. دلش خستهٔ عنا گردد Fleischer Ali's Sprüche p. 39 l. ult.; خسته روان animo perturbatus; خسته خال mali status vel conditionis *Bh.*; 2) terra arata, arvum (زمینی که آنرا شیار کرده باشند); 3) decurtatum ex خاسته q. v. *B.*

خُستَه fundamentum muri (پی وبنـورهٔ دیوار) *B.*

خَستَه بَند n. c. fascia (پارچه) membris fractis obligandis; 2) quaevis res vulneribus (زخم) obligandis inserviens, sive fascia, sive emplastrum (مرهم); 3) qui membra fracta obligat (که زخم دست وپای شکسته‌را می بندد) *B.*

خَستیدَن i. q. خستن *F.* sine exemplo.

خَس خانَه n. c. domus vel casa ex gramine odorato خس dicto aedificata (خانه که از خس خوشبوی بندند) et in Hindûstân usitata, in qua aestate versantur, similis ei, quae خیشخانه dicitur, e. g. حکیم صادق: تن چو خسخانهٔ کهن شده است ✿ زاندرون استخوان زبیرون پوست *Bh.*; cf. خس 1, b et خشن خانه et خیشخانه.

خَسَر glacies (یخ) *B.* Alia scriptio vocis قَسَر; cf. خسار. Sec. *F.* i. q. خُسُر socer.

خُسُر coll. s. श्वशुर socer (پدر زن وپدر شوهر) *B.* *F.* Cognatae sunt voces خُسرو et خسور et خسوره. Inde خُسُر خواجه n. c. i. q. خُسُر *F.* ex شرفنامه sine exemplo. Cf. خسرو خواجه.

خُسرانگَر (suff. گر et ar. خسران quasi damnosus, quod et filiam et dotem auferat) gener, affinis (داماد) *M.* ex *F. C.*, unde خسرانگری (suff. ی) affinitas ex parte coniugis (دامادی کردن); 2) petitio uxoris (زن خواستن), sec. *M.* „studium, matrimonio affinitatem procurandi", qua utraque significatione in hoc versu میر نظمی

poetae legitur: چو دیده مادرش خسرانگری خواست ۵ همین خسرانگری این کار کردست *F.*

خُسُر پوره n. c. frater uxoris (برادر زن) *HK.*

خُسُرو i. q. خُسُر socer; 2) coll. s. श्वश्रू socrus (مادر زن ومادر شوهر) *B.* Voces synonymae et cognatae sunt خاش 3 et خشامن et خَوش et خشو et خُش s. خَش et خشتامن et خوشتامن. Cf. etiam خسره et خسرینه.

خُسْرَو (z. huçravaṅh, nom. huçravô, i. e. bonas auras habens s. bene audiens s. obediens Burnouf Comm. sur le Yaçna 429 not.) Khosrau, nom. regis dynastiae Cajanorum (نام پادشاه کیان), i. e. خسرو نوشیروان s. Khosrau I., filius Qobâdi (قباد), gr. Ὀσρόης s. Χοσρόης s. Κοσρόης, de q. v. de Sacy Mém. sur div. antiq. p. 358 sqq.; 2) rex vel antistes iustus (ملک وامام عادل); 3) quivis rex illustris, potens (صاحب شوکت) *B.*; 4) nom. nepotis Anôshêrvâni, cui cognomen est Parvêz (نام نبیرهٔ نوشیروان ملقب به پرویز) Gl. in Des., i. e. خسرو پرویز s. Khosrau II., filius Hormuzdi (هرمزد) de q. v. de Sacy Mém. etc. p. 401 sqq. — Inde خسروِ اختران et خسروِ اقلیم چهارم et خسروِ انجم *met.* sol; خسروِ چهارم سریر *met.* sol, respectu sphaerae quartae? خسروِ خاور a) rex occidentis, b) *met.* sol; خسروِ سیارگان et خسروِ زرین غطا *met.* sol; خسروِ هشتم بهشت *met.* Muhammed propheta *B.*

خُسْرَوانه (suff. انه) Khosrois aut regis instar; 2) regius *M.* ex Sae.

خُسْرَوانی (a pl. خسروان suff. ی) regius et *met.* excellens, de quavis re gratissima, pulcerrima et magna; 2) numus quidam aureus usitatus (نوعی از زر رائج); cf. خنی 3 et شهی et عباسی et Zeitschrift der D. M. G. t. VIII, 1, p. 84 sqq.; 3) nom. cantici musicis modis excepti (لحن), quod in honorem et laudem regis Khosrau prosa rhythmica composuit musicae scientia excellentissimus Barbud (وآن نثری بوده است مسجّع مشتمل بر دعا وثنای خسرو ومطلقا نظم در آن بکار نرفته). Illud canticum non est e numero triginta canticorum celebrium Barbudi, quae sub voce سی لحن recensentur; quod si autem cum poeta Nizâmî illis annumeras, canticorum numerus est triginta unus *B.*; cf. سی لحن.

خُسُر خواجه, خُسُرو خَواجَه, sec. *HK.* et *F.* n. c. socer (پدر شوهر زن) *B.* in app.; cf. خُسُر et خُسُرو. Falso *J.* خُسْرَو جواجه.

خُسْرَو دارو n. c. coll. جسرو دارو i. q. خولنجان q. v.; 2) sec. al. arbor quaedam a خسرو نوشیروان sic dicta, cuius lignum خالولنجان appellatur; 3) sec. al. planta alias سفید تاك ar. كرمة البيضا vitis alba dicta, cuius fructus uvae similis rubri est coloris et in pellibus subigendis adhibetur *B.*

خُسْرَو نِشان n. c. (a v. نشاندن), qui ad arbitrium suum aliquem regem constituit s. facit (آنکه هرکرا خواهد به پادشاهی نشاند); 2) coll. نشان signum, qui insigne regium tenet s. possidet (شخصی که درو نشان سلطنت باشد) *B.* in app.; علامت پادشاهی ونشان خسرو پرویز *F.* ex شرفنامه.

خُسْرَوی (suff. ی) ad regem pertinens, regius Frag. 22, 17. Chr. Sch. 84, 227; 2) genus vini adusti (شراب عرقی) *B.*

خُسرَوینَه socer *C.* Alia lectio vocis خسرینه videtur.

خَسَرَه se commovens, mobilis (متحرک t. دپرنجی) *F.* sine exemplo; tremulus *C.*

خُسرَه et خُسرِینَه socrus (مادر زن), e. g. in hoc قطعه poetae ابو المعانی : کسر محبت نکند خواجه خسر دامادرا ۵ عیب نبود که همین دختر کش میگاید ۵ وین عجب که

خُسْک *abs.* tempus (وقت); 2) cunctatio, mora (تاخیر ودرنگ) *B.*

خَسْکانان diligens inquisitio (تفحص باجد ar. استقصا) *B.*

خَسَک دانَه n. c. semen floris cnici tinctorii *B.*; cf. خِسْک.

خِسْم vulnus (جراحت) *B.* Cf. خِم 3 et خیم, quibuscum cognatum videtur.

خَسَنده reptilia terrae *B.* Alia scriptio vocis خزنده videtur coll. خستر et خشنده.

خَسو et خُسو i. q. خُشو socrus *F.* Alia lectio.

خَس وَخاش i. q. خاش وخش q. v. *F.*

خُسودن metere, demetere (درو کردن علف وغله) *B.*; cf. خسوردن. In lex. *F.* legitur : بمعنی درودن یعنی مدح ودعا وثنا ایلمک, quod *M.* vertit : „magnificare, laudare, praedicare". Exemplum non affertur.

خُسور socer *B.*; cf. خُسُر; et socrus *M.* ex *F.*; cf. خسوره. Inde خسور دامادی کردن affinitatem contrahere *C.* ex vers. pers. V. Test.

خُسور (a verbo خسوردن) messis, foenisicium *B.* Sec. *M.* ex *F.* : „fauste salutatus, fauste veniens et qui intravit (در آمده)". Cf. خسوردن.

خُسورَدن i. q. خسودن metere, demetere *B.* In lex. *F.* legitur : بمعنی درود کردن وبمعنی در آمدن, quod *M.* vertit : „salutare et intrare". Exemplum non affertur.

خُسورَه (suff. ه) i. q. خسور socer *B.*; socrus *F.*, e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae : اگر بازی نسازی [*F.* نساری] بالضروره ✿ خوشت ناخوش بود دیگر خسوره *F.*

خَسوگ sordidus, turpis, foedus (چرکین) *F. C.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : آنقدر داد خدا حسن جمال ✿ که شده روی عدو زشت وخسوگ *F.*

خَسی (suff. ی) baseness, vileness, meanness *R.*

خسره میل کند در اوّل ✿ بعد زان بر سر کیر دختر خود جنگ آرد et in hoc versu cuiusdam poetae : اگر در کار شود داماد همسر ✿ بود خسرینه راضی‌تر زدختر. Sec. *C.* significat خسره socer et socrus et خسرینه socer. Cf. خُسُر et خُسرو.

خَس شیشَه n. c. lagena fiscella circumtexta (خسی که در سبد بر اطراف واوساط شیشها گذارند تا با هم خورده شکسته نشوند), e. g. ✿ ملا طغرا ✿ خس شیشهات گر مصلا شدی ✿ ثواب نمازت دو بالا شدی et میر خسرو ✿ شیشه قرابه بر آورد شور ✿ وز خس خود چشم بدان کرد کور *Bh.*

a. p. خَسَف coll. ar. خُسْف nux iuglans (گردگان) *B.*

خَسَق flos cnici tinctorius, ar. عُصفُر et dial. Ispahanensi گل کافیشه dictus *B.* Alia forma vocis خِسْک videtur.

خَسَک (suff. ک) parva ligna, virgulae, festucae (خس وخاشاک) *B.*

خَسَک herba quaedam spinosa in medicina adhibita (گیاهی دوائی) et *met.* etiam absolute de spina illius dicitur (واطلاق آن بر خار آن مجاز است) *Bh.*, quae est triangularis (سه گوشه) *B.*, qua planta tribulus terrester intelligenda videtur, de qua plura v. s. v. بستیباج. Inde a forma illius spinae desumta significatio : 2) iaculum s. missile ferreum triangulare, quo in bello utuntur *B.* Sine dubio eadem vox atque ar. حَسَک idem significans et docente lex. *Bh.* auctore ex persica voce خسک litera خ cum ح permutata orta (حسک معرب آنست *Bh.*).

خِسْک i. q. خَسَق flos cnici tinctorius (گل معصفر), alias گل کاجیره dictus, cuius semen خسک دانه ar. حب العصفر et قرطم nominatur *B.* Alia lectio خَسَک videtur ad analogiam vocis synonymae خَسَق, quod probat sequens خَسَک دانه.

خَسیدن i. q. خائیدن mandere, manducare *B. F.* Verbum cum خسائیدن cognatum videtur.

خَش et **خُش** coll. خَوش socrus *B.*, sed verior lectio est خَوش (اما بـــو معنی‌ده واو) (ایله خوش یازلمق اصحدر) *F.*; cf. خُسُرو.

خَش cursus celer, vehemens (تند وتـــیـــز دویدن) *B.*

خَـــش (s. कच्छ the armpit Wils.) radix, imum humeri; axilla (ابط ar. بیخ بغل) *B.*; (بغل یعنی قولتق) *F.* Alia scriptura vocis کَش.

خُش ex خُشك siccus vox decurtata *F.* sine exemplo; 2) i. q. خَش socrus q. v. *B.*

خُشار later crudus non coctus (کرپیچ) *M.* ex *F. C.*

خِشارَه i. q. خشاوه *B.*

خَشامَن et **خُشامَن** coll. خوشامن et خشتامن et خوشتامن socrus *B.*; cf. خُسُرو 2.

خَشانیدَن i. q. خسانیدن q. v. *B.* Alia lectio. Cf. خشائیدن.

خِشاو *F.* et خِشـارَه et خِشـاوَه i. q. خـسـاره putatio arboris; 2) hortum vel arvum a spinis et herbis frugibus inimicis purgare *B.*; cf. خـــشـــودن, a quo derivanda est vox خـشـاو s. خـشـاوه. Inde خـشـاوه کـردن et sec. *C.* خـشـاو کـردن hortum vel agrum purgare, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : آن شوخ دلربا که بحماه نوره زن ✿ گویا که باغ صحن همیکرده است خشاو *F.*

خِشاوَند nom. provinciae (مملکت) cuiusdam *F.* ex المجمع sine exemplo.

خُشای (pro خوش آی) bene, grate veniens, gratus, acceptus (خوش آینده); 2) beneficus, liberalis (خوش کننده) *B.*

خَشائیدَن i. q. شخودن s. خریشیدن q. v., e. g. in hisce versibus استاد رودکی poetae : دریا دو چشم وبر دل آتش همیفزاید ✿ مـــردم میان آتش ودریا چگونه پاید ✿ بی شک نهنگ دارد دلرا همی خشاید ✿ ترسم که بد گوار دید وکان نه خرد خاید *F.* Alia lectio vocis خشانیدن videtur.

خِشپُخته pro خشت پخته elisa lit. ت, later coctus *F.*

خِـشـت later (آجر) crudus vel coctus *B.*; cf. آگور; coniungitur cum verbo ساختن et زدن significatione : „lateres fingere“ *Bh.*; unde خشتِ پخته later coctus *F.*; cf. خشپخته ex illo decurtatum; خشتِ زر s. خشتِ زرین *met.* sol *B.*; خشتِ سرِ خُـم later, quo orificium vasis vinarii clauditur (خشتی که بر سر خم گذارند ودهان خم بدان بندند واین از اهل زبان صائب ✿ شد .e. g ,(به تحقیق پیوسته مدتی که خشتِ سرِ خم کتاب ماست ✿ موج شراب سرخی. سرهای باب ماست *Bh.*; خشتِ قمار tabula lusoria ludi aleatorii hind. بُت (a hazard table *Shaksp.*) dicta (خشتی که قمار بازان بر آن بجل اندازند), e. g. وحید در تعریف خُم ✿ ببازند عشاق صبر وقـــرار ✿ بخشت سر خم چو خشت حسن بیک رفـیـع ✿ کسی نماند که et قمار جان‌را بباخت بر سر او ✿ جـهـان کهنه به خشت قـمـار میمند *Bh.*; 2) genus dulciarii sic descripti : نوعی از حـلـوا که در مشکها وجاها ریزند تا یك پارچه وقرص شود که مثل خشت مربع کرده خشك می کنند *HK.*; 3) panis pro anima mortui coctus (نانی که بروح مرده می پزند) *HK.*; quae utraque significatio a forma lateris quadrata desumta videtur; 4) hasta brevis, in cuius medio anulus est ex gossipio vel serico contextus, quam digitum indicem in anulum immittentes contra hostes iaculantur (نیزهٔ کوچکی که در میان آن حلقه از ریسمان یا ابریشم بافته بسته باشند وانگشت سبابه‌را در آن حـلـقـه کرده بجانب خصم اندازند) *B.* Gl. Sch., qua significatione coniungitur ut خشت

„later“ etiam cum ساختن et زدن et praeterea cum verbis برداشتن ,کندن, خوردن ,انداختن ,شکستن ,برگرفتن, ریختن et مالیدن *Bh.*, coll. hoc versu Schahn. : یکی خشت زد بر میان قباد ✿ بر آمد et alio که بند کمر بند او بر گشاد درخشیدن تیغ وخشت ✿ تو گفتی هوا بر زمین لاله کشت *F.*; 5) nom. Noski s. partis libri Zend et Pazend (یك نسك کتاب زند وپازند) *B.*, quae est duodecima secundum lex. *F.* et Fragmens relat. à la relig. de Zoroastre p. 14, l. 14. Quum in hac parte de agricultura agatur et Anquetil du Perron vocem خشت vertat „labourage“, illud nomen alia scriptio pro کشت videtur, respondens z. karsti, s. कृषि „aratio, agricultura“ a verbo خشتن pro کشتن serere, z. keresh, s. कृष् „arare“ derivandum. Cf. libri Fragmens etc. inscripti interpretatio nostra germanica p. 31 sqq.

خَشتامَن et خُشتامَن coll. خوشتامن i. q. خشامن *B.*

خِشت باد n. c. flabellum magnum de tecto domus suspensum, quo ventum excitant, ut in omnes domus partes penetret *B.* s. v. بادفر 2 in Hindûstân usitatum (بادزن کلان که بحلقهای سقف وغیره آویزند واین در ولایت هندوستان مرسوم است), e. g. قدسی ✿ کجا بر در خانهٔ ایستاد ✿ که چشمش نزد طعنه بر خشت باد *Bh.*

خِشت پز n. c. coctor laterum; a brickmaker *Shaksp.*; unde خشت پزی (suff. ی) coctura laterum *B.* s. خشت تابه.

خِشت تابه fornax lateraria (کوره وداش) *B.*; cf. پزاوه .(خشت پزی)

خِشتچه (suff. چه) nom. dim. vocis خشت i. q. خشتک *B.* Alia vocis خشت forma diminutiva est خشتره.

خِشت خِشت coll. خش خشت sonitus s. strepitus (صدا) chartae (ورق کاغذ) vel vestis recens indutae *B.* Vox onomat. videtur.

خِشْتَره (suff. ره, diminutivo, de q. v. Instit. ling. pers. §. 256, p. 171, 9 coll. p. 48 l. atp., ubi pro بره legendum est رَه) i. q. خشتک q. v. *B.*

خِشْتْ زَن n. c. qui lateres fingit, laterarius; cf. خشت مال; 2) coll. خشت 4, qui iaculo vel missili خشت dicto pugnat *B. HK. F.*

خِشتَک (suff. ک) coll. خشتچه et خشتره nom. diminut. vocis خشت; unde خشتك زر *met.* i. q. خشت زر sol; 2) segmentum panni quadratum, quod sub axillis vesti vel interulae inseritur (پارچهٔ چهار گوشه که در زیر بغل جامه ومیان تنبان وشلوار دوزند); cf. بنیقه et سونچ s. سونچه; 3) patella, orbis genuum (آینهٔ زانو) *B. F.*

خِشْتکاری (suff. ی) n. c. opus latericium *B.* s. خرند 2.

خِشْتْگَر (suff. گر), qui lateres fingit, laterarius *M.* Cf. خشت زن 1.

خِشْتْ مال n. c. i. q. خشتگر s. خشت زن 1 *Bh.*

خَشتَنشار i. q. خشین سار q. v. *B.*

خَشتوک et خُشتوک coll. خشوک i. q. حرام زاده *B.*

خَشتَه pauper, inops (مفلس) *B. F.* ex Fg., e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : در عالم از نظر افتاده گشته ✿ چنان بی سیم وزر بودست وخشته *F.*

خِشتی (suff. ی) adi. made of brick or tile *Shaksp.*; 2) nom. unitatis : later unus. — Inde خشتی بخیر گذاشتن unum laterem ad beneficentiam conferre *met.* opus vel aedificium in pium usum exstruere, e. g. cisternam, hospitium publicum, monasterium, templum, simil. (عمارتی مثل آب انبار ومهمان سرا وکاروان سرا وخانقاه ومسجد ومانند آن در راه خدا ساختن),

صائب ☆ خشتی بخیم چون خم e. g. می بر زمین گذار ☆ دیگر قدم بقصر بهشت برین گذار *Bh.*

خَشجان quatuor elementa (عناصر) *B.* Alia forma vocis آخشیجان .s خشیجان videtur.

خَشخاش et sec. *Shaksp.* خَشخَش (s. खसखस the poppy *Wils.*) papaver (درخت کوکنار) *Bh.*, cuius plures sunt species : a) ابیض alba, in hortis crescens, b) اسود nigra silvestris, alias aegyptiaca (مصری) dicta, c) زبدی, cuius folia, semen et fructus albi sunt coloris; cf. بلبوس 2, d) مقرن maritima, in litore maris semper crescens, cuius vagina s. pericarpium (غلاف) cornui bovis (شاخ گاو) similis est. Arabice papaver absolute رمان السعال dicitur *B.*; cf. انار کیرا; 2) *met.* semen papaveris (واطلاق آن بر تخمش مجاز است) *Bh.* Inde شیر خشخاش succus papaveris, opium *J.*; خشخاش کردن *met.* a) comminuere (ریزه ریزه کردن) *B. Bh.*, b) vulnerare (مجروح کردن) *Bh.*, e. g. مولوی معنوی ☆ سنگ روی خفتهرا خشخاش کرد ☆ این مثل بر جمله مردم فاش کرد *Bh.*

خَش خَش *F.* et خِش خِشت i. q. خشت خشت *B. F.*

خَشداش v. s. v. خواجه تاش.

خَشرم pronuntiatione ignota (حرکتی اشعار) (اولنمامشدر) *F.* i. q. turc. کلمبخ, quod sec. *M.* significat : „clavus capite plano magno *velut* rosaeformi, *qualis portis infigi solet F.* ex نعمة الله sine exemplo. *C.*

خَشَک nom. montis cuiusdam (نام کوهی) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae : ☆ هزار آمنه هیزم همه زکوه خشک ☆ نهاده اند چو انبار ومن در انبارم .آمنه .s *F.*

خَشَکَک, sec. *C.* خَشَک, praetextus, simulatio (بهانه) *F. C.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : با غیم میرود ☆ بتماشای راغ وباغ ☆ یکدم برم زآمدنش صد خشکک کند *F.* Eadem significatione legitur infra خُشک ریش a; 2) coll. خَشَک festuca in oculos incidens (ودخی کوزه دوشن چوپه دیرلر) *F.* sine exemplo. *C.*

خُشک coll. خُوش (z. 𐬵𐬏𐬱𐬐𐬀 hushka, *IC.* ushka, s. शुष्क a r. z. hush, s. शुष् p. خوشیدن .s خشکیدن siccare) opp. تر, siccus, aridus, inde *met.* a) inutilis, sterilis (وبمجاز چیزی که انتفاع ازو نتوانکرد) *Bh.*, b) merus, purus, sincerus (محض وبحت وصرف) *B.*, e. g. de auro, moscho, al. *Bh.*, c) avarus, tenax (بخیل وممسك) *B.*, quod probant sequentes voces cum خشك compositae. Inde phrases : خشك آوردن verbum non eloqui, tacere ob nimiam aversionem (اعراض) et malam animi affectionem (بیدماغی) *B.*; خشك باختن *met.* a) sine pignore (بی شرط وگرو) aleam ludere, b) omnes opes suas in aleam dare (سامان ما یعرف خودرا باختن) *B.*; خشک با خشک نگیرد „per siccum, cum sicco mixtum nulla res inquinatur“ (قوریدن قوری‌یه نسنه بولاشمز), quod est proverbium divulgatum, e. g. in hoc versu شوقیء یزدی poetae : چوب وتسبیح زهمدستیء زاهد دورست ☆ خشك خشك با خشک نگیرد مثل مشهورست *F.*; خشك شدن دست وپا *met.* sensu et motu destitutum fieri (بی حس وحرکت شدن) *Bh.*; خشک گذشتن *met.* vacuis manibus, beneficio non dato transire (تهیدست وبیبخیم گذشتن), e. g. صائب ☆ از جگر سوختگان خشک گذشتن ستم است ☆ توشه آبلهء بهر مغیلان بردار *Bh.*

خَشکاب arcens, impediens (مانع) *B. F.*, e. g. in hoc versu اورمزدی poetae : آنکه در قتل عالمی نبود ☆ هیچ مانع ترا وخشکابی *F.*

a. p. خُشک آبزار n. c. i. q. خشک افزار *M.* ex *F.*

خُشکِ آخُور *Bh.* s. خُشکِ آخُر *F.* et sec. *B.* بفتح خای نقطه دار وسکون) خُشکاخور واو معدوله *B.*, quum contra eiusdem lexici auctor alio loco vocem آخـور legendam dicat آخُور [بضم خای نقطه دار وسکون واو معدوله]) n. c. (stabulum siccum) *met.* annus inopia pluviae laborans, sterilis (قحط); 2) penuria victus, indigentia; angustia (کمی عیش) (*B*; تنگی *Bh.*; 3) homo ignobilis, vilis, avarus (مردم رذل وممسک) *B.*

خُشکار pro خشك آرد abiecta litera د, quam vocis formam lex. *F.* auctor etiam affert, unde etiam ar. خُشْکَار ortum, farina (آرد), e qua furfures (نخاله) non excreti sunt; 2) i. q. خاکینه q. v. *B.*

خُشك أفزار n. c. legumina, ut ciceres (نخود), phaseoli species ماش dicta, lentes (عدس), fabae (باقلا), simil. *B.*; requisita *aut* condimenta cibi, *uti olera, aromata etc. M.* ex *F.*

خُشکِ آمار s. خشکامار n. c. coll. آمـار 1 hydrops (استسقا); 2) coll. آمار 2 et 3 diligens inquisitio, indagatio, assiduitas (تتبع واستقصا وتفحص واستفسار); 3) coll. آمـار 4 computatio (حساب); totum et prorsus accipere; persolvere (استيفا) *B.*

خُشکِ أنـار i. q. خشـکِ آمار 1 *B.* Varia lectio videtur.

خُشکانْج *HK. C.*, sec. *F.* خُشکانِج et sec. *C.* خُشکانْجَه adi. c. corpore aridus, carne quasi exsiccata; extenuatus (شخصی که پوستش بر استخوان چسپیده باشد یعنی گوشت بدنش سخت وخشک باشد وازو بوی عرق آید) *B.* in app.; شخصی که از نزاری گوشتش بر استخوان چسپیده باشد *HK.*; خشـک انـدام *F.*, e. g. in hoc versu poetae : میر نظمی چو زشت وبـد اندام بوده زنش ✿ که خشکانج وبی طراوت تـنـش *F.* Quid sit posterius compositi membrum انـج, haud constat. Significatio vocis انج „genae“ non bene quadrat. Num forte ex s. अङ्ग „membrum, corpus“ ortum vocabulum?

خُشکِ آندام adi. c. lean, meagre, dry *J.*

خُشکِ أنگبین n. c. mel arefactum in alveario *B.*

خُشکانیدَن caussale verbi خشکیدن *C.*

خُشکِ أوزار n. c. i. q. خشکِ افزار *F.* Alia lectio.

خُشك بازَه n. c. rami aridi (شاخهای خشک) ex arbore putati; 2) cortex (پوست) arboris *B.*

خُشکِ پُشت n. c. testudo (سنگ پشت ولاک پشت) *B.*

خُشکِ بَند n. c. opp. تـر بند i. e. vinctura sicca vulneris emplastro non adhibito, quo vulnus sanatur (آنچنانست که زخمرا بـدون بستن مـرهم علاج کنند) *Bh.*; 2) *met.* absolute vulnus (واطلاق آن بـر زخم مجاز است) *Bh.*

خُشك پَهلو i. q. خشك طينت vel خشك نهاد n. c. *met.* is, a cuius persona utilitas capi non potest (کسی که از ذات او انـتـفـاع نتوانکرد) *Bh.*

خُشکِ تَر n. c. melancholy; fool, idiot *R.*

خُشکِ جان n. c. *met.* homo praestantia et virtute carens; imperitus (بی فضـل وبی هنر وناقابل); 2) cuius animus ad amoris vel amicitiae cultum non natus, non factus est (که لـذت عشق نچشیده وعاشقی نکرده واز یاد دوست محروم باشد) *B.*; 3) anima per se (جان مجرّد) *HK.*; روح مجرّد ومرد بی عشق ونعمت غیریدن بی بهر اولان *F.* ex شرفنامه, quae tres significationes in hisce versibus کمال اسمعیل poetae leguntur: خشکجان بودم بعشقت ای صنم ✿ گرچه نیستم در محبت خشکجان ✿ حمد لله کُشته ام با غم غنی ✿ بوده ام از جاه دیگر خشکجان *F.*

خُشکِ چَشم adi. c. dry-eyed, tearless *J.*

خُشکِ جُنبان n. c. *met.* is, cuius labor irritus est *B.*; که حرکات بیفایده ازو سر زند *Bh.*

خُشكِ جَهان n. c. *met.* tempus viris generosis et praestantibus destitutum *B.*; (زمانه كه درو اهل كرم نباشد) *Bh.*

خُشكِ خار a caltrop to keep off cavalry *R.* Falsa lectio videtur خَشكِ خار in lex. *R.* et *J.*

خُشكِ دامَن adi. c. opp. تر دامن *met.* probus, integer, honestus, bene faciens (پاك دامن ونيكو كار) *B.*; عفيف وپارسا *Bh.*

خُشكِ دَست adi. c. avarus (بخيل ولئيم) *Bh.*

خُشكِ دَمغ adi. c. grievous; unde خشكِ دماغى (suff. ى) n. c. grief *Shaksp.*

خُشكِ دَهان adi. c. *met.* ieiunium servans, abstinens (صائم وروزه دار) *B.*

خُشكرَندَه coll. رنده runcina, n. c. *met.* scabies ex sicco temperamento proveniens (يبوست طبيعتدن عارض اولان جرب) turc. قورى اويوز dicta, e. g. in hoc versu ميم نظمى poetae : سرايت ميكند زان شوروندَه ✿ كه سر تا پا وجودش خشكرنده *F.*

خُشكِ رِيش et خشكِ رِيشَه vulnus crusta quidem obductum sed intus purulentum, non consanescens (خشكى كه بر روى جراحت بندد وتحقيق آنست كه خشكريشه خشكى كه از اندرون تر باشد نه آن خشكى كه بعد از به شدن بر روى زخم پديد آيد وبعد از چند گاه مى افتد چه اول مايه آزار است وثانى موجب آرام); unde *met.* a) praetextus, excusatio; simulatio, fraus, dolus, fallacia (مكر وحيله ونفاق وفريفتن) *B.*; (وبازى دادن وبهانه آوردن وعذر كردن واطلاق خشكريشه بر بهانه ازان كنند كه ظاهر بهانه ديگر است وباطن آن ديگر وظاهر چنانچه خشكريشه مخالف باطن آنست *Bh.*, b) stultus, ignobilis, vilis (وبرين قياس بمعنى احمق وفرومايه واين همه مجاز است) *Bh.* Inde خشك ريش كردن uti simulatione, praetexere, praetendere (بهانه كردن), e. g. in hoc versu انورى poetae : خشك ريشت كند فلك به پذير ✿ تا توئى خشك وتر چو حوت وحمل *Bh.*; بخشك ريش رفتن vulnere crusta quidem obducto, sed intus purulento laborare (مبتلا كردن بعلت مذكور) *Bh.*

خُشكِ زار *Bh.* et خشك سار n. c. terra ab aqua remota, pluvia destituta, sterilis *B. Bh.*

خُشكِ سال n. c. annus siccus, pluvia destitutus; unde خشك سالِ آفت *met.* mundus, tempus (دنيا وروزگار) *B.* in app.; خشك سالى (suff. ى) siccitas anni, sterilitas *C.*; cf. Spieg. Chr. 33, 4, Gul. 182, 19.

خُشكِ سَر adi. c. i. q. خشك مغز *met.* ingenio s. indole vehemens, atrox, severus (تند وخوى); 2) furiosus, insanus (سودائى وديوانه مزاج); 3) vana, futilia loquens vel agens (بيهوده گوى وهرزه كار) *B.*

خُشكِ شانَه n. c. *met.* homo superbus, elatus (مردم متكبر) *B.*; 2) superbia (غرور وتكبر), e. g. مولوى معنوى ✿ بهانه‌ها بينديش وعذررا بگذار ✿ مرا مگير زبالا وخشك شانه مكن *Bh.*

a. p. خُشكِ طينَت n. c. *met.* i. q. خشك پهلو *Bh.*

a. p. خُشكِ عِبارَت n. c. is, ex cuius sermone utilitas capi non potest (كه از كلام او نفع نتوان بر داشت), e. g. in hoc versu خاقانى poetae : ✿ خشك عبارت چو سموم تموز سرد معانى چو دم مهرگان *Bh.*

a. p. خُشكِ عِنان adi. c. *met.* inobediens, ferus, de equo *B.*

خُشكفا n. c. i. q. خشكوا (فا pro وا = آش posito) n. c. panis sine fermento coctus, azymus (نان فطير وآن نانى است كه پيش از بر آمدن خمير پزند) *B.*

خُشكِ گَردَن adi. c. stiff-necked *J.*

خُشكماز n. c. diligens percontatio *M.* ex IK.; cum كردن rem serio indagare (بر خبرى جد وجهد ايدوب اصلنى وحقيقتنى صورمق) *F.* sine exemplo. *C.*

خُشكمزو et خُشكمازه n. c. i. q. خشكبازه F. sine exemplo. C. Alia lectio videtur.

خُشكمانا n. c. frigida quaevis (بارد نسنه), quae post cibum comedi solent ad calores stomachi reprimendos (تسكين حرارت معده ايچون) F. sine exemplo. C.

خُشك مَغز adi. c. met. i. q. خشك سر B. Bh.

خُشك نان n. c. panis siccus, uti biscocta, simil. (بكسمات وكورك وقورى اتمك وامثالى) F. sine exemplo.

خُشك نانَه (suff. ه) n. c. panis, quem sine opsonio (نان خورش) edunt B.; cf. نان خشك Gul. 85, 1.

خُشك ناى n. c. canalis gutturis, arteria aspera (ناى گلو ar. حلقوم) B.

خُشك نِهال n. c. met. i. q. خشك پهلو Bh.

خُشكوا n. c. i. q. خشكفا q. v. B.

خُشك وَتَر siccus et humidus, met. dicitur de rebus sibi invicem oppositis (ضدينرا گويند), ut terra et mare (بحر وبر) HK. coll. خشك وآب Sohrab 187, l. 3, bonus et malus B., pulcer et deformis Bh., paucus et multus, quod praesto est et non praesto est (حاضرى وما حاضرى [حضرى B.]), simil. B. in app.; cf. Spieg. Chr. 58, 9. Lex. F. auctor addit dies et nox (روز وشب), quod tamen versu ميرزا فصيح poetae, quem affert, non probatur : آهوى آتشينرا چون پيش در برآيد ✿ كافور خشك گردد با مشك تر برابر.

خُشكَه (suff. ه) cibus پلاو dictus sine butyro (روغن) confectus; 2) farina triticea cribris non excreta (آرد گندم نا بيخته) B.; 3) ling. hind. : oryza cocta (برنج مطبوخ) Bh.; boiled rice Shaksp.

خُشكى (suff. ى) siccum, siccitas (opp. ترى) Bh.; cf. Gul. 97, 1, Spieg. Chr. 19, 11. Lex. F. auctor offert significationem „fimus equinus“, quae tamen versu مير نظمى poetae non probatur, quum ibi legatur خشكهايش, qui est pluralis vocis خشك addito suff. ش. En verba illius : آن وقاطر ترسى تركيده فشقى بودن غلطدر مير نظمى در تعريف خست وبخل بيت ✿ كند دور دائم ستوران خود ✿ خورد خشكهايش بجاى علف F. Inde خشكي s. بخت خشكي طالع met. fortuna adversa (ادبار وبد بختى); خشكي چرخ met. tenacitas temporis, seculi (بخل وامساك زمانه) Bh.

خُشكيدَن coll. خوشيدن (z. ... hush, s. शुष्) siccum fieri, siccari (خشك شدن) Bh.; cf. versum e lex. Bh. s. v. جنبيدن 2 allatum.

خَشَل genus resinae (صمغ), alias مقل et مقل ازرق dictum; vel i. q. ar. خصلاف, quod tamen sec. alios est nomen arboris مقل مكى appellatae B. bdellium; cf. de Sacy Chr. ar. t. III, p. 478 sqq. not. ed. alt. et Freyt. lex. s. v. مُقل et خصلاف.

خِشم B., ut ex lectione vocis derivatae خِشمن apparet, sec. F. خِشم et خَشم, quam posteriorem scriptionem etiam Shaksp. offert (z. ... aêshma, pars. ... khashm Spiegel Avesta 176, not. 3, vers. germ. coll. Gram. der Parsispr. p. 136, 27) ira, indignatio (قهر وغضب) B. Bh. Cum آمدن vel آوردن vel گرفتن iram concipere, irasci (غضب كردن) c. بر ps. Bh.; cf. Schahn. in Spieg. Chr. 50, l. ult. Gul. 38, 13, coll. hisce versibus سعدى poetae : غريبى كه پر فتنه باشد سرش ✿ ميازار وبيرون كن از كشورش ✿ تو گر خشم بر وى نگيرى رواست ✿ كه خوى بدش دشمن در قفاست ✿ چو خشم آيدت بر گناه كسى ✿ تامل كنش در عقوبت بسى Bh. Sec. Castellum ex vers. pers. V. Test. eodem sensu coniungitur cum verbo فرو خوردن s. خوردن. Cum كردن et شدن met. iram amovere (دور كردن), coll. hoc versu ميم سيد كاشانى poetae : عيب پوشى قباى مردان است ✿ خشم خوردن در خشم شدن غذاى مردان است Bh.;

iratum fieri c. از r. H. pr. reg. 14, 9. — Inde خشم آلوده s. خشم آلود ira plenus *F.*; خشم در ابرو در آورده *met.* i. q. خشمگین, e. g. in hoc versu نظامی poetae : دگر ره یکی روسیء گم به چشم ✿ چو شیران در ابرو در آورده خشم *Bh.*; خشم تاب adi. c. ira vel indignatione contortus (کسی که خشم تاب داده وپیچیده باشد اورا), e. g. in hoc versu نظامی poetae : سپاهی غرب پیشه وخشم تاب ✿ چو دیدند روی چنان بی نقاب *Bh.*; خشم رفته adi. c. iratus e. g. امیر شاهی سبزواری ✿ آن یار خشم رفته که با ما بجنگ بود ✿ وی سنبلش زتاب می آشفته زنگ بود *Bh.*; خشمگر (suff. گر) i. q. خشمگین *M.* ex Sae.; خشمگن s. خشمگین (suff. گن s. گین) iratus, iracundus (ناخوش وبیدماغ) *Bh.*, unde خشمگینی (suff. ی) ira, indignatio *J.*; خشمین (suff. ین pro ین) i. q. خشمگین *B.*; خشمناک (suff. ناک) i. q. خشمگین *B.*, unde خشمناکی (suff. ی) i. q. خشمگینی *J.*; خشمی (suff. ی) i. q. خشمگین *Bh.*; خشم یهودانه ira s. indignatio iudaica *met.* disputatio insipiens aut contentio vana, sine fundamento facta (جاهلانه محاوره وبی اصل وبیهوده) (غوغا) *F.*

خَشماغیل i. q. چَشماغیل *F.* sine exemplo. Sed vocabulum mendosum pro چشماغیل videtur.

خَشمَه itineris utensilia, res ad iter necessariae (اثواب مسافران یعنی لوازم سفر) *F. C.*, ut in hoc versu ابو المعانی poetae : اضطراب دل ومضایقه هم ✿ خرج راه ولوازم وخشمه *F.*

خَشَن planta quaedam (گیاهی), ex qua vestes contexuntur, quas pauperes et Dervishi induunt *B.* Inde خشن پوشیدن *met.* hypocritam agere (منافق بودن ونفاق کردن) *B.*; منافق ودورو بودن *Bh.*

خِشن decurtatum ex خَشین q. v. *B.*

خُشنان felix, fortunatus, faustus (فرخنده) *B.* Aliae lectiones videntur خنستان et خنشا et خنشان.

خَشَن بارانی n. c. genus cuculli pluvialis ex stramine, lana crassiore, coacta, simil., quo pastores vel alii tempore pluviae utuntur (کلاهی از گیاه وکلیم ونمد وجز آن که در هنگام باران شبانان وغیر آن بسر دارند) (سر) *HK.*; 2) *met.* a) coelum (آسمان), b) nubes (ابر) *B.* in app.

خَشَنچَه i. q. خِشتَک 1 *F.* ex مجمع الفرس; sed est scriptio mendosa pro خِشتچَه. Mendosam vocem offerunt etiam *R.* et *J.*

خَشَن خانَه n. c. domus ex arundinibus (نی) (بوریا) confecta; 2) domus, cuius ianuae et fenestrae refrigerandi caussa carduo spinoso خارشتری dicto teguntur et aqua consperguntur, ut domus aura frigida intus refrigeretur (خانهء که بر در وپنجرهء آن خارشتری بندند وآب بر آن پاشند تا هوا ونسیم سرد بدرون آید) *B.* Sine dubio alia scriptura vocis خیشخانه vel خس خانه q. v.

خُشنُد decurtatum ex خوشنود *F.* Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahn. : پدر کز پسر هیچ ناخشند است ✿ بدان کان پسر تخم وبار بدست Gl. Sch.

خَشَندَه i. q. خسنده Gl. in Des. Alia lectio.

خُشنسار et خَشَنسار et خَشَنشار i. q. خشین سار *B.*

خَشَنگ stigma capitis (داغ سر); 2) caput calvum (سر کچل); 3) calvities (کچلی); 4) homo calvus (مردم کچل) *B.*

خُشنو et خَشنو decurtatum ex خوشنود *B.*, e. g. in hoc hem. Schahn. : ناخشنو شوم زو بتاخت وکلاه Gl. Sch.

خُشنود i. q. خوشنود *B.*, unde خشنودی (suff. ی) i. q. خوشنودی *C. Shaksp.*

خُشنی mulier impudica (زن فاحشه) *B.*

خُشو coll. خَش s. خُش et خَوشه socrus *B.*; cf. خسو et خُسُرو.

خُشوانَه coll. خستوانه pannus laneus villosus (پشمینهٔ که مویها ازو آویخته باشد مانند خرسك وكبه وامثال) *B.*; vestis Dervishorum et pauperum ex tali panno confecta (خرقه که از پارچه‌های الوان دوخته شده باشد ولباسی باشد که درویشان وفقیران پوشند وازآن پشمینها ومویها آویزان باشند) *HK.*

خَش وَخاش i. q. خاش وخش q. v. *B.*

خَشود (a v. خشودن) instrumentum, quo hortulani herbas evellunt, turc. طرمق dictum; rastrum; 2) putatio recentiorum surculorum arboris (تازه بتمش دالی اغاجدن بودایوب پاك ایتمك) *F.* sine exemplo. Quod *M.* ex *F.* offert vocabulum خُشود significatione „socrus" nil aliud est, quam mendum typographicum lexici *F.* pro خشو, quod etiam in versibus allatis legitur.

خَشودَن et خُشودَن putare arborem (پیراستن) *B. F.* ex Fg.; cf. خشود et خشاوه.

خَشور lingua antiqua: propheta, nuntius (پیغمبر دیمکدر فرس قدیمدر) *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: آن سگ قلتبان وبی ملت ✿ نشده هیچ خشوررا امت *F.*

خَشوك et خُشوك i. q. خشتوك q. v. *B. F.* Sec. quaedam lexica vox خُشوك etiam significat: poculum cornu bovini forma (بر نوع پیاله درصغر بوینوزی اسلوبنده) aureum vel argenteum vino bibendo (آنکله شراب ایچرلر) *F.* sine exemplo.

خَشی albissimus, de quavis re (سفید سفید); 2) sec. al. i. q. خشینه *B.* Priore significatione fortasse conferendum est s. श्येत (white [of a white colour]; white [the colour] Wils.).

خَشیج i. q. آخشیج et plur. خشیجان i. q. آخشیجان, utraque forma decurtata *B.*; cf. خشجان, quod ex خشیجان decurtatum videtur.

خَشیش modus superans, excedens (غلبه وزیادتی) *B.*; غوغا وغلبه وانبوه *F.* ex Fg., ut in hoc versu میر نظمی poetae: چو لشکر آمدند آنجا پس وپیش ✿ میانشان های وهو بر خاست خشیش *F.*

خَشیشار coll. خشنشار i. q. خشین سار *B.* Gl. Sch.

خِشیشَه avis alba verno tempore in hortis degens *B.* in app.

خَشیشی genus vestis (نوعی از پارچه باشد پوشیدنی) *B.*

خَشین nom. provinciae in Mavaralnahr *B.*

خَشین et خَشینَه coll. forma decurtata خِشَن et خشی 2 subater, in caeruleum vergens (سیاه رنگ مائل بکبودی) *B.* coll. s. श्याम (black or dark-blue Wils.); 2) coloris cinerei (سفید وخودرنگ که آنرا ملّه گویند); 3) *spec.* falco dorso caeruleo, subatro (کبود وتیره), oculis nigris (سیاه رنگ), cuius oculi post primam pennarum mutationem (تولك اول) rubri esse dicuntur, turc. قزل قوش dictus, vel sec. al. falco neque albus, neque niger *B.* coll. s. श्येन (a hawk, a falcon; white [the colour], whiteness, paleness Wils.) vel sec. al. 4) avis aquatica nigra in caeruleum vergens (مرغابی سیاه رنگ است مائل بکبودی) *B.* coll. s. श्याम (a small singing bird with black plumage, commonly *Sháma* [turdus macrourus] Wils.)

خَشیناد et خشینار nom. avis aquaticae (قیل قویرق قوشدر) *F.* Alia lectio vocis خشین سار videtur q. v.

خَشینْ پَند n. c. milvus (زغن) vel sec. al. species milvi (پند) caerulei coloris (خشین) *B.*

خَشین سار n. c. *proprie* falconi nigro (خشین = باز سیاه رنگ) similis (مانند = سار); = avis quaedam magna aquatica (مرغابی

(بزرک) colore subatro (تیره) et vertice capitis albo (میان سر او سفید), turc. قشقلداق dicta *B.*; نوعی از مرغابی بزرک که بسر سرش حال سفید باشد Gl. Sch. Variae sunt huius vocis formae خشتنشار, خنسار et خشیشار, خشنشار, خشنسار et sec. *F.* خشینار et خنفشار, خشیناد et خشینار, quae ex خشین سار mutatae vel corruptae videntur.

خَشینَه i. q. خَشین q. v. *B.*

a. p. خَصْل sponsio s. pactum in ludo sagittario (شرط وپیمان در تیر اندازی) 2) pignus depositum in ludo aleatorio (گروبندی در قمار); 3) i. q. ندب i. e. septima Nerdiludii periodus, sponsio super septem dicta, quando nempe pro sponsione aliqua decertatur septem lusibus itaque ludus absolvitur (بمعنی ندب است که داو بر هفت باشد در بازی نرد) *B.* coll. ندب et Hyde hist. Nerdiludii p. 42; گرو وآنچه بسر سر داو نهند *Bh.* Coniungitur cum بردن et باختن *Bh.*; 4) tali, quibus luditur (کعبتین) *B.*

a. خَصم adversarius, inimicus (دشمن); 2) in Hindûstân : maritus *Bh.*, qua significatione *Shaksp.* خَصَم legit (ودر هند شوهررا هم خصم کویند قبول ✿ زبس هندی پسرک تنک میکیرند بسر مردم ✿ زنان آنجا (ازین ره خصم می نامند شوهررا *Bh.* Inde خصم خانه n. c. dominus domus, herus (کتخدا وخداوند خانه), e. g. in hoc versu خسرو poetae : چو از دل رفت شیرین جان چه باشد ✿ چو خصم خانه شد مهمان چه باشد *Bh.*; خَصمان سفلی *met.* quatuor elementa, *sic dicta*, *quod sibi invicem sunt opposita* *B.*; خصمانکی (ab خصمانه suff. ی) rivalitas, inimicitiae (حریفی) *Bh.*; خصمانه (suff. انه) a) adversario similis, conveniens *et* aemulus, adversarius (بمعنی مانند دشمن ولهذ (حریف ولفظ مقابل مستعمل شود), b) coll. خصم 2 cura rei domesticae, administratio, instructio et *met.* benignitas, favor (غور وپرداخت احوال واین ظاهرا از عالم معنی شفقت باشد که در اصل بمعنی ترس است درین صورت خصمانه بمعنی تربیت خواهد بود که بطور وسخن واحوال شخص نظم کرده اورا تربیت باید نمود پس بمعنی الطاف ومهربانی مجاز باشد لیکن سند این (یافته نشده *Bh.*; like a good husband, economically, with attention to domestic affaires *Shaksp.*; inimically; housewifery *R.* ex Hunter; خصمکُش n. c. qui occidit inimicum et خصمکشی (suff. ی) occisio inimicorum *M.*; خصم والی n. c. a woman whose husband is alive *Shaksp.*; خصمی (suff. ی) inimicitiae, hostilitas Gul. 22, 16; خصم یک چشم *met* a) satanas (شیطان), b) antichristus (دجّال), c) cor (دل), d) coelum (آسمان) *B.*

a. خُصوص n. act. v. خص proprium et peculiare fecit tribuitve *alicui aliquid*; res, negotium, peculiaritas *M.* Inde خصوصًا et علی الخصوص *Bh.* et با خصوص *M.* praesertim, imprimis, maxime; cf. Gul. 11, 1, Spieg. Chr. 86, 13.

a. خُصوصیّت n. act. v. خص i. q. خصوص; 2) singularis amicitia et addictio *M.*

a. خُصومَت altercatio, lis, inimicitiae (دشمنی) *Bh.* Inde خصومتکه s. خصومتکاه n. c. locus altercationis et خصومتکر (suff. کر) altercator (از عالم نزهتکاه وستمکر) *Bh.*, e. g. in hisce versibus نظامی poetae : خصومتکهی ساخت تا نفخ صور ✿ که از سازکاری شد آن شهر دور ✿ خصومتکران کشته در خاک پست ✿ هنوز آن خصومت در آن خاک هست *Bh.*

a. خُصیَه i. q. خایه testiculus. Inde خصیه خایه بر کله جستن s. بر کله جَستن *met.* valde perterreri, perturbari (غایت هراس (خوردن وسراسیمه شدن *Bh.*

a. خِضاب tinctura s. res, qua tingitur Freyt. *gen.* color quivis *spec.* color roseus (کلکونه) et color indicus (وسمه) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 5, 7. 144, 19. Coniungitur

Bh. ad quem schol. annotat : خضر خضرا خرام یعنی خضری که خرامندهٔ سبزه زار باشد واین ازان جهت گویند که هرجا قدم مبارک آن خضرت میرسید سبزه زار میشد; cf. Spieg. Chr. 83, 6 sqq., qui cum ed. Calcutt. in versu pro آن پیشه legit پیشینه.

a. خَطّ s. خط *gen.* scriptura eiusve character *Bh.*; cf. Chr. Sch. 84, 228, Frag. 22, 17, et *spec.* et *met.* scriptum, epistola, literae (هم نوشته عموما وکتابت ومکتوب که دوستان بدوستان نویسند خصوصا واین مجاز است), e. g. in hoc versu سلمان poetae : والی تبریزرا کم خط اشرف میرسد ✿ باج بر گردن زآذربایجان می آورد et شفائی poetae : مکتوب من که باز پس آری چه میبری ✿ قاصد برد زجانب جانان بیار خط ✿ شوقم بغایتی است شفائی که اضطراب ✿ هم دم بسوی یار فرستد هزار ونیز خط; 2) probatio, argumentum (بمعنی محضر وحجت), e. g. in hoc versu میر باقی poetae : نیست حاجت که خط برون آری ✿ هیچکس منکر جمال تو نیست *Bh.*; 3) linea Freyt. *(quod scriptura ex lineis constat)*, unde 4) extremitas, margo, ora, e. g. margo calicis (کنار ساغر), ut in hoc versu ابو المعانی poetae : شرابم تا بخط ساغرت نه ✿ بیا ای ساقی گلرو مرا ده; et ora s. ripa fluvii (کنار جو), ut in alio eiusdem poetae : خط ساقی خط ساغر خط جوی ✿ درین عالم مرا نیست دلجوی *F.*; 5) lanugo in labiis et genis adolescentum primum apparens, *gall.* duvet (سبزه نو رسته که بر گرد رخسار پدید آید) ریش نو; *Bh.* (وابتدا از پشت لب کند) دمیده *SHL.*, *(quod quasi scripturae similitudinem refert, sic dicta videtur)*; cf. Gul. 122, 20. 123, 8; 6) aversatio (اعراض), ut in hoc versu والہ هروی poetae : ندیده ام رخ آسودگی مگر درخط ✿ نشان نیافتم از خوشدلی مگر بغرار *Bh.*; 7) hasta (نیزه) *F.* ex مشکلات sine exemplo; 8) nom. loci, in quo optimae hastae conficiuntur

cum verbis ,کردن ,نهادن ,زدن ,بستن ,ساختن ,دادن et رساندن *Bh.*

خَضر pronuntiatione ignota (اما حرکتی اشعار اولنمامش) nom. urbis in insula quadam *F.* sine exemplo.

a. p. خِضَر s. خِضْر nom. prophetae cuiusdam (پیغمبری) *Bh.* Quis fuerit Khisr, cui fontem vitae, cuius custos est, invenisse contigit, et vis vitalis tribuitur, totam naturam animans et viriditate induens, qui a periculis liberat et viam per deserta vitae monstrat, ex iis, quae Arabum et Persarum scriptores tradunt, haud intelligitur, quum alii sapientem quendam et socium Mosis, alii Eliam prophetam vel St. Georgium, alii denique Vezirum Alexandri illum fuisse contendant; cf. Rosenöl I, 117 sqq. Inde خضر بهار در قدم دارد „Khisr ver socium habet" (ای همراه دارد چه خضر هرجا پا گذارد در حال سبز میشود وهمین یکی از نشانهای یافتن خضر است) *Bh.*; خضر راه n. c. *met.* viam monstrans (راه نما) *Bh.*; خضر مقدم n. c. is, cuius adventus faustus habetur instar adventus Khisri (آنکه مقدم او دریمن حکم مقدم خضر داشته باشد) *Bh.*

a. قصر خَضرا nom. arcis in Syria, etiam خضرا dictae *F.* sine exemplo.

a. p. خَضرا (pro خَضراء fem. vocis اخضر viridis) n. s. viriditas; coelum *M.* Inde خضرا خرام n. c. qui semper in loco viridi ambulat vel qui, ubicunque pedem ponit, locum viridem et amoenum reddit, vel qui coeli instar celeriter progreditur (آنکه سیرش پیوسته در سبزه زارهاست یا آنکه قدمش برکتی دارد که هرجا که گذرش می افتد آن سر زمین سبز وخرم میشود یا آنکه سریع السیر است مانند فلك اخضر که دریک روز بر گرد تمام عالم میگردد وقطع مسافتی میکنند که از شمار وقیاس آن خرد خرده بین عاجز وقاصر است), coll. hoc versu نظامی poetae : بفرمان او خضر خضرا خرام ✿ باهنگ آن پیشه برداشت گام

بر محل اسمیدر که انده نی نظیر نیزه حاصل) خطِ آب (اولــور *F.* sine exemplo. Inde *met.* pictura (نقش) in aqua apparens et iterum evanescens *Bh.*; خــطِ اجــری diploma, quo beneficia vel stipendia conferuntur (حکمِ انعام), alias etiam مبــرات (اجری) dictum, e. g. in hoc versu مــیــر معزی poetae : ۞ آرزو آید همی نجوم فلکرا کـز تو ستانند بـــر زمین خط اجری *Bh.*; خطِ اره پشت *met.* linea longa in medio dorsi *Bh.*; خــطِ ازرق i. q. خــط شــب s. خط سیاه *B.*; خطِ استوا aequator *Bh.*; خــطِ آزادی literae manumissionis, opp. خط بندگی *Bh.*; خطِ اشک nom. quintae septem linearum poculi Ǵamshêdi, etiam خط خطر dictae *B.*; خطِ اطلسی i. q. خط چلیپا *Bh.*; خطِ افق i. q. خط نصف النهار *Bh.*; خطِ الحاق litera, quam scribae in loco annexionis trahunt (کــه نــویسندگان در مقام الحاق کشند واین اصطلاح اهــل دفاتر است) *Bh.*; خطِ الماسی i. q. خــط عسلی *Bh.*; خــطِ امان literae vel libellus securitatis (opp. خط خون) *Bh.*; خــط آورده n. c. imberbis amasius vel adolescens prima lanugine indutus (چار ابــرو دلبر بعض شعرا قتنده تازه بتمش) ut in hoc versu میر نظمی (صقلویه دیرلر) poetae : ۞ چو شد آن شوخ پر آشوب آفاق خــط آورده بــرای قتل عشاق *F.*; خطِ اول a) litera Elif, b) *met.* thronus supremus Dei, c) Mecca *B.*; خــطِ باطل a) linea erroris, qua aliquid expungitur *Bh.*, b) *met.* error, peccatum (خطا وعیب) *B.* in app.; خــطِ پاکی literae liberationis s. dimissionis (خطی کـه بـعـد فـراغ از محاسبه بدست آرند) in Hindûstân nomine فراغخطی notae *Bh.*; خطِ پای کلاغ *abs.* literae fractae, dispersae, quae legi non possunt (خط شـکـسته ناخوان وپریشان وپاشان گــویا کــلاغ پنجه زده است) *Bh.*; خطِ بریده s. خطِ بریـــده *met.* literae abruptae, quae in altera pagina continuantur (عبارت از حروف بـــریده که بـــر کاغذ دیــگــر وصل کنند) *Bh.*; خــطِ بصره nom. tertiae septem linearum poculi Ǵamshêdi *B.*; خطِ بطلان coll. خط باطل linea erroris, qua aliquid expungitur *F. Bh.*; خــطِ بـغــداد nom. secundae vel sec. al. primae septem linearum poculi Ǵamshêdi *B.*; خطِ پنجهء گربه *met.* i. q. خــط پای کلاغ *Bh.*; خطِ بندگــی i. q. خط غلامــی *Bh.*; خــطِ بــیــزاری i. q. خــط بطلان *F.*; خطِ ترسا خطِ تازیانه vibex flagelli *Bh.*; scripturae genus a sinistra ad dextram versum (خطی باشد بازگونه ترسایانرا که از چپا براستا برند مثل خط هندوان) *Bh.*; خطِ تیغ *met.* vulnus (زخم) *Bh.*; خطِ توامان genus scripturae sic descriptum : آنست که بـــر دو ورق صفحه کاغذ نقوش مختلفه کشند که هرگاه هر دو صفحهرا بر روی هم گـــذارند صورت حرف وبـــرنگ سفید ازان نمایان شوند *Bh.*; خــطِ جام linea poculi Ǵamshêdi (جمشید), quae septem sunt numero; sed etiam de lineis alius poculi adhibetur (ایــن از جمله خطهای است که در جام جم بوده لیکن در غیر جام جم نــیــز استعمال کرده اند). Pro جام etiam synonyma ساغــر ,ایــاغ ,پیاله ,پیمانه et leguntur *Bh.*; خطِ جَــلــی a stout, plain written character opp. خط خــفــی *J.*; خطِ چلیپا duae lineae quatuor angulorum se secantes, quo forma crucis oritur (عــبــارت است از دو خــط منقاطع که بـــر زوایای قوائم تــقــاطـع کرده باشند بدین صورت +) *Bh.*; خطِ جــواز i. q. خط راه *Bh.*; خـــطِ جَـــور nom. primae septem linearum poculi Ǵamshêdi, quae est linea marginis poculi (خط لب جام) *B.*; خــطِ جوهــری a) term. technicus lineae

cuiusdam sic descriptae : باصطلاح حکما خطیست که قبول نکنند قسمت‌را مگر در جهت واحد, b) *poetis* os vel medium amatae (دهان ومیان معشوق) *Bh.*; خطِ حصار circulus, quem incantatores circum se vel alium custodiendi caussa scribunt (دایره که عزایم خوانان وقت عزایم خواندن برای حفظ بر گرد خود یا دیگری بکشند) *Bh.*; خطِ حوادث *met.* non existentia casuum fortunae (معدوم شدن حوادثات) *B.* in app.; خطِ خطا i. q. خط بطلان *F.*; خطِ خطر i. q. خطِ اشک *B.*; خطِ خفی a thin character opp. خط جلی *J.*; خطِ خوانا scriptura, quae sine cogitatione legi potest (خطی که بی تامل خوانده شود opp. خط معما) *Bh.*; خطِ خون probatio occisionis (حجت قتل) *Bh.*; خط دار adi. c. virgatus, striatus *J.* Cast. offert : خطوار; خطِ دیوان s. خطِ دیوانی genus scripturae sic descriptum : خط شکسته پر زشت ناخوان مخصوص میرزایان دفتر ایران *Bh.*; خطِ راه literae securitatem itineris praestantes, syngraphus, *gall.* passe-port *Bh.*; خطِ رد i. q. خط بطلان *Bh.*; خطِ روان i. q. خط خوانا *Bh.*; خطِ زبرجد رنگ i. q. خط سبز q. v. (خطی که تازه بر رخسار خوبان بر آمده باشد) *B.* in app.; خطِ سبز coll. خط 5 a) lanugo recens formosorum (که تازه از رخسار خوبان بر آمده باشد), b) scriptum ignotum, de quo nesciunt, unde venerit et quis scripserit; literae anonymae, c) i. q. خط ازرق s. خط سیاه s. خط شب q. v. *B.*; خطِ سرمه linea, quae efficitur, si collyrio oculos illinunt *Bh.*; خطِ سرو genus scripturae *Bh.*; خطِ سیاه linea nigra, quod est nomen quartae septem linearum poculi G'amshêdi *B.*; خطِ شب i. q. خط سیاه q. v. *B.*; خطِ شریف a) sultani nomen, *mandatis decretisve apponi solitum*, b) diploma Sultani nomine insignitum *M.*; خطِ شعاع radii circa solem apparentes *Bh.*; خطِ شکسته genus scripturae tortuosae (خط پیچدار) *Bh.*; خطِ شمشیر بند *met.* scriptum vel literae, in quibus de magno timore et periculo sermo est (که در آن خوف وخطر بسیار باشد) *B.*; که در آن بیم هلاک باشد *Bh.*; خطِ شهابی i. q. خط عسلی *Bh.*; خطِ صلیبا i. q. خط چلیپا *Bh.*; خطِ عسلی *met.* linea coloris vini (خط میگون) *Bh.*; خطِ غبار scripturae genus quoddam subtilissimum, quod, qui aciem oculorum intendit, legere potest (خط بسیار باریک که بامعان نظر خوانده شود) *Bh.*; خطِ غلامی i. q. خط بندگی pactum servitutis opp. خط آزادی *Bh.*; خطِ فرو دینه nom. lineae septimae poculi G'amshêdi *B.*; خطِ قصاران i. q. داغ گازران signum margini panni appositum, quo dignoscitur, cuius sit *Bh.*; خطِ کاسه‌گر nom. sextae septem linearum poculi G'amshêdi *B.*; خطِ کبک lineae s. striae in alis et pennis perdicis (خطوطی که بر پر وبال کبک میباشد وخوانا نیست) *Bh.*; خط گذار v. s. خط گزار; خطِ کِردار *met.* liber, in quo opera et decreta divina sunt consignata (نامه اعمال وفرمان الهی) *Bh.*; خط گزار *B.* s. خط گذار *Bh.* n. c. a) *met.* scriba (قلمزن), b) hastatus, hastae mittendae peritus (نیزه ور) *B.*; واغلب که بمعنی خطی گذار بود *Bh.*; خط کَش n. c. a) qui scribit, scriba (مسطر); b) qui praescribit (رسم ایدیجی) *F.* ex شرفنامه sine exemplo; خط کَشی (suff. ی) n. c. term. techn. architecturae : linearum ductus in margine aedificii, qui fit ornamenti caussa, sic descriptus باصطلاح بنایان کشیدن خطوط بر اطراف طاقهای عمارت

وازاره بعد از سفیدی برای خوشنمائی (محسن Bh.; خطِ گلزار scripturae genus pictum et coloratum, sic descriptum : آن است که خط جلی نویسند تهجی که هر دو طرف آن خطوط باریك باشد وما بین آن گلها نقش سازند Bh.; خطِ محوّر linea ecliptica s. orbita solis (خط مشرق ومغربرا گویند وآن خطی است موهوم که خطی است موهوم B. in app.; مذکور شد که یکسر او بمشرق ویکسر او بجانب مغرب پیوسته است وسیر آفتاب بر اوست SHL.; خطِ مزوّر i. q. خط فرودینه B. in app.; خطِ مشرق ومغرب i. q. خط محور B. in app.; خطِ مشکین naevus niger in genis formosorum (خط سیاه وخط عارض خوبان) B. in app.; خطِ معما scriptura perplexa vel ambigua, opp. خط خوانا Bh.; خطِ نسخ a) scripturae genus nomine نسخی notum, cuius auctor ابن مقلة fuit F., b) i. q. خط بطلان Bh. s. خط محو SHL. HK., e. g. ظهوری ✿ خط نسخ بر نام کسری کشید ✿ ازو لفظ شاهی بمعنی رسید Bh.; خطِ نشسته in lex. Bh. sic explicatur : خط پخته که باسانی خوانده شود allato hoc versu امیر شاهی سبزواری poetae : غباری است خطت نشسته بر آن لب ✿ بلی خطِ یاقوت باشد نشسته Bh.; خطِ نصف النهار circulus meridianus (دایره افق ودایره نصف النهار که مصطلح اهل هیات است خط استوارا گویند که ابتدای (است Bh.; خطِ نیل litera B. in app.; معموره است Elif, quam colore nigro in facie infantum pingunt ad arcendam vim magicam oculi maligni (الفی که از سیاهی برای دفع چشم زخم بر روی اطفال کشند) Bh.

Phrases :

خَط اَز خون نوِشتَن met. auxilium implorare in miseriis et loco periculoso (در روز سخت ومقام بی چارگی) B. in app.

خَط اَز قَلَم ریختَن met. scribi (مرقوم شدن) Bh.

خَط بَجَهان کَشیدَن met. mundum relinquere, mundo valedicere (ترك دنیا دادن) B. in app., unde خط بجهان کش n. c. qui mundo renuntiavit, valedixit, solitarius (تارك دنیا) F.

خَط بَخون کَسی آوَردَن s. cum verbis نوشتن, کشیدن, دادن et occisionem alicuius probare Bh.; cf. خط خون.

خَط بِرون آوَردَن s. خَط بَر آوَردَن argumentis probare, argumentari (آشکارا کردن حجت برای اثبات دعوی خود) Bh.; cf. خط 2; 2) pullulare, de lanugine adolescentis, lanugine vestiri (مخطط شدن جوان ساده رو) Bh.; cf. خط 5.

— — زمین — s. خَط بَر خاک کَشیدَن met. impotentiam vel pudorem suum manifestare (اظهار عجز وخجالت خود کردن), e. g. in hoc versu صایب poetae : گل زانفعال رویش در خار گشته پنهان ✿ ریحان زشرم خطش بر خاک خط کشیده Bh.

خَط بُردَن pullulare, de lanugine adolescentis, lanugine vestiri Bh.; cf. خط بر آوردن 2.

خَط بَر سَرِ کَسی کَشیدَن met. errorem vel peccatum alicui imputare (بخطا وعیب منسوب کردن) Bh.

خَط بَر عالَم کَشیدَن met. i. q. خط بجهان کشیدن B.

خَط بَر گَردَن کَشید met. iussit obedire et se submittere (اطاعت امر ایلدی); mos enim est antiquus Persarum, carnificem, antequam supplicium a malefico sumat, per cervicem illius lineam ducere et ligatis oculis strato arenae illum insidere iubere et, postquam ter licentiam occidendi petiit, trucidare F., e. g. in hoc versu ابو المعانی

poetae : سرا آنکه که اندازد بشمشیر
جفای خود ✿ بکش بر گردنم اول خطی
از خاکپای خود *F.*

خَط بَستَن i. q. خط بردن *Bh.*

خَط بَسَرِ خَود دادَن *met.* syngrapham iudicis scribere ([*HK.* موچلکا [موچلکان) *B.* vel sec. *Bh.* خط بسر خویش دادن (وسجل نوشتن) occisionem suam probare (حجت بقتل خود دادن), e. g. ظهوری ✿ از بحر گفت بخامه نمرها دادند ✿ جانی بورقها زرقمها دادند ✿ تا بسر خط دیگران دگر سر نهند ✿ خطی بسر خویش قلمها دادند *Bh.*

خَط بَقَبر کَشیدَن — بَمَزار — s. post humationem in sepulcro Suram انّا أنزلنا recitare et septem lineas trahere, quo veniam impetrari credunt (بعد تدفین میّت بر قبر سورهٔ انا انزلنا خونده هفت خط میکشند واین‌را موجب مغفرت اعتقاد دارند), e. g. in hoc versu صایب poetae : زبعد مرگ کسی خط بقبر ما نکشید ✿ زبهر آنکه نبودیم در حساب کسی *Bh.*

خَط دَر آورَدن i. q. خط بردن *Bh.*

خَط نَمیدَن i. q. خط بردن *Bh.*

خَطِ فُلانچیز دادَن *met.* integritatem alicuius rei confiteri (اقرار کردن بکمال آن چیز), e. g. in hoc versu وحید poetae : ✿ اگر نقش از رنگ اگر ساده اند ✿ همه خط بخوش خطیش داده اند *Bh.*

خَط کَشیدَن lineas trahere, scribere (نوشتن) *Bh.*; 2) *met.* obliterare, amovere (محو کردن وبر طرف ساختن) *B.*; نا پدید کردن *Bh.* c. acc. vel ب vel بر rei; 3) i. q. خط بردن *Bh.*

خَط نِهادَن c. بر obliterare, amovere, e. g. in hoc versu حکیم شرف الدین شفای poetae : دشمن به یار نامه سر بسته مینوشت ✿ نگذاشت از حسد که نهم بر کنار خط *Bh.*

a. خَطا peccare, haud recte agere; peccatum (گناه کردن وناصواب) et Persae significatione : „error, hallucinatio“ vocem adhibent (وفارسیان بمعنی سهو نیز استعمال کنند) *Bh.* Coniungitur cum verbis گفتن et کردن, زدن, بختن significatione : „peccatum, errorem committere“ et cum verbis رفتن, داشتن, افتادن et شدن significatione intransit. : „peccare, errare (لازم آنست); cum خوردن errorem pati (سهو شدن), e. g. in hoc versu باقر کاشی poetae : راه باریک وکاسه لبریز ✿ دم نگهدار تا خطا نخورد است *Bh.*; cum در گذاشتن peccatum vel errorem condonare (بخشیدن) *Bh.* coll. خطا بخش adi. c. errores condonans Spieg. Chr. 56, 10, et خطا پوش adi. c. delicta tegens, clementissimus *M.* ex Sae. et خطاگار s. خطاگر (suff. گر et گار) peccator *C.*

خَطا s. خطای Khata, nom. provinciae scythicae vel tataricae extra Imaum montem; 2) nom. Chinae septentrionalis Herb.; unde خطائی (suff. ی) ad Khatam pertinens, Khatajensis; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 188, 3, t. XIV, 1, p. 308 sqq.

a. خِطاب collocutio, colloquium (رو برو سخن گفتن); 2) oratio, sermo (سخن); 3) genus cognominis, quod reges optimatibus indunt (نوعی از القاب که پادشاهان کبار بارکان وعمده‌های خود دهند). Coniungitur cum کردن et دادن *Bh.* coll. اورا بسلطان خطاب کرده „eum Sultanum compellabat“ H. pr. reg. 19, 11, et واورا بالقابی که سزاوار سلاطین باشد خطاب فرمودند „et cognominibus, quae principibus conveniunt, eum compellabant“ Not. et Extr. t. IX, 233, 3.

a. خَطّاط calligraphus; 2) qui multum scribit, sedulus scriptor (آنکه خط خوب وبسیار نویسد) *B.*

a. خُطبَة pl. خُطَب *gen.* oratio in conventu, concio; cf. Not. et Extr. t. IX, 225, 6,

et *spec.* concio sacra, qua apud Muhammedanos laudari solet Deus, benedici Muhammedi eiusque familiae ac imperatori die Veneris (كلام خطيب كه در ستايش باريتعالى ونعت حبيب او وموعظه خلق باشد). Coniungitur cum verbis خواندن, دادن et كردن *Bh.*; cf. H. Sam. 60, med. Inde خطبه خوان n. c. concionator (خطيب وخاطب) *Bh.*

a. خَطَر exitio proximum esse; periculum, discrimen (بهلاك نزديك شدن) *Bh.*; 2) dignitas, existimatio, pretium (قدر ومنزلت وشان وشوكت وعظمت) *B.*; cf. Pend. 84, 11; 3) sec. Freyt. خِطْر indicum, color indicus (وسمه) *B.* — Inde خطرستان s. خطرگاه n. c. locus periculosus *Bh.*; خطرمند (suff. مند) *met.* magni pretii (گران بها وقيمتى), ut in hoc versu استاد فرخى poetae : خواسته گرچه عزيز است وخطرمند بود ۞ بران خواسته ده خواسته‌را نيست خطر *Bh.*; خطرناك (suff. ناك) periculosus Gul. 34, 14; خطرناكى (suff. ى) periculum *Shaksp.*

خَطْرايه vestis lanea villosa Dervishorum *B.*; cf. خشوانه.

a. p. خِطمى خَطائى genus malvae floris optimum (بهترين انواع گل خيرو) sic descriptum : در آغاز شگفتن برنگ سفيد ميباشد تا دو پهر پس بسرخى زند پس سرخى او كمتر شدن گيرد وبعد از غروب باز برنگ اصلى باز آيد, ut in hoc versu راضى poetae : همچو خطمى خطائى هر زمان در باغ دهر ۞ چهره ديگر گون مرا از خجلت عصيان شود *Bh.*

a. خِطّه funis s. amussis murariorum, qua in construendis aedificiis utuntur (معمارلرك ديوار بناسنده چكدكلرى ايپ) *F.* sine exemplo; 2) terra struendo habitaculo signata (زمين كه براى بنا عمارت كه خط كشيده جدا كرده باشند) *SHL.*; 3) regio, ditio, provincia (سنور والكه ومملكت) *F.*; a region, country, territory *Shaksp.* Inde خطهٔ اول *met.* thronus gloriosus Dei (عرش مجيد), i. e. sphaera suprema s. nona *B.*; خطهٔ پر بهجت regio amoenissima *M.*; خطهٔ گل i. q. خطهٔ اول *B.*

a. خَطيب concionator, orator (خطبه خواننده وسخن گوى) *SHL.*; خطبه خوان *Bh.* Inde خطيبِ الهى orator sacer (هاتف غيبى), a) qui Deum precatur et laudat (كه ذكر وذاكرى كند); b) lector Corani (قارى قرآن); c) qui unum Deum profitetur (موحد) *B.*; حطيبِ فلك *met.* Jupiter planeta *B.*

خَف et خُف genus fomitis, scil. herba mollis facile ignem concipiens ar. مرخ dicta; 2) pannus semiustus (ركو وپنبهٔ نيم سوخته), quo instar fomitis utuntur *B.*; cf. پدپود; 3) involucrum vestibus involvendis (بوقچه) *F. C.*, ut in hoc versu حكيم اسدى poetae : لب كين كشان كافته زير كف ۞ زگرماى خورشيد خفتان خف *F.*

خَفا i. q. خفه strangulatio *Shaksp.* Inde خفا كردن suffocare (فشردن گلو) *B.* in app. *C.*

خَفّاچه s. خَفاچَه gens quaedam Arabum latrocinans *B.* in provincia حجاز *F.* Gul. cf. ar. خفاجة, quod *M.* ex Wan. affert; 2) cucumis melo immaturus (قاون وقارپوزك خامى تركيده كه دوكلك ديرلر) *F.* sine exemplo. *C.*

a. p. خُفّار s. خُفار coll. ar. خُفارة merces s. honorarium, quod datur duci *M.* ex *F. C.*

خَفالَه i. q. جفاله *F. C.* Falsa lectio videtur.

خَفانيدَن caussale verbi خفيدن *C.*

خَفتان s. خفدان genus indumenti militaris (جبه وجامهٔ روز جنگ), alias قزاگند et turc. قلماقى dictum *B.* Gl. Sch.; بر نوع جبه در جنگ محلنده كيرلر تركستانده قلماقى ديرلر *F.*; نوعى از جامه پنبه دار كه اكثر در جنگ پوشند *Bh.*, e. g. in hoc versu نظامى poetae : بدريد خفتان زره

پاره کرد ✿ عمل بین که فـولاد با خاره کرد *Bh.* coll. Frag. 33, 8 et hoc versu شیخ سعدی poetae : نه بینی که در معرض وتیغ وتیر ✿ بپوشند خفتان زیـر حریر *F.* Sec. al. significat etiam : cassis et lorica ferrea et arma (وخود وزره آهن وسلاح همه دیده شده) *HK. SHI.* Vox in arabica quoque lingua usitata.

خُفتانیدَن caussale verbi خفتیدن q. v. (خوابانیدن وغلطانیدن) *B.*

خُفتَک (a v. خـفـتـن suff. ک diminut.) unde ar. خفتق, ephialtes, suppressio nocturna (کابوس); cf. خـفـتـو; 2) avis quaedam alias کاروانک dicta, q. v. *B.*

خُفتَگی (a خفته suff. ی) inflexio, curvatura (کجی وخمیدگی) *Bh.*; a lying down *J.* Coniungitur cum verbo گـرفتن, e. g. in hoc versu انوری poetae : حرف تـیـغ تـو الف دار کجا کرد قیام ✿ کـه نـه در عرصه الف خفتگی لام گرفت *Bh.*

خُفتَن (imp. خـفـت; cf. Instit. ling. pers. §. 251 f., p. 158 et 159, not. 1 et 2; verbum significatione cum cognato خـوابـیـدن et خفتیدن consentiens, cum verbo خسپیدن etiam cognatum et respondens z. هیدد qaf, s. स्वप्) cubare, decumbere, iacere (یاتمق) *F.*, e. g. in hoc versu حـافظ poetae : قـدری چنین عزیـز وشریف ✿ با تو تا روز خفتنم هوس ولـی اسـت *F.*; incurvari, inflecti coll. بحملهء اول عصای شیخ بخفت Gul. 144, 14, et de camelo genua flectente vel genibus nitente (بزانو در آمدن شتر) *B. HK.*, unde 2) dormire (اویـومـق) *F.* coll. در میان عـلـفـزار بخفت „*asinus* in prato obdormivit" Spieg. Chr. 31, 6, et hoc versu ابو المعانی poetae : بخاکراه تو عشاق جان فدا کرده ✿ بیک نگاه زتو تا بحشر حفتیده *F.* et *tropice* e. g. de fortuna non favente, ut in hoc hemist. حـافظ poetae : گـفـت افسوس که آن دولت بیدار بخفت *F.*; 3) coll. خوابانـدن volutari (غلطیدن) *B. HK. F.* vel inquinari, misceri, e. g. de carne assa sale infricata, de gladio, sagitta, al. sanguine inquinatis (آلـودن وآغشته شـدن بچیزی) (چون کباب در نمک وشمشیر وتیر در خون *Bh.*, ut in hoc versu وحید poetae : زنازان شوخ چون سوئی دلم آشفته مـی بیند ✿ بخوناب دلم تیر نـگـه را خفته می بیند et میـرود مستانه : poetae ملا قاسم مشهدی بر خاکم نمیداند که من ✿ در کفن همچون کباب در نمک خـوابیده ام *Bh.*; 4) coire, spissari s. coagulari, de lacte (بستن شیر) (ای ماست گردیـدن وجغرات شدن *B. Bh. HK.* — Inde خفتنجا n. c. cubile, dormitorium *C.*; خفتن خون coll. خون خفته *met.* i. q. خسپیدن خون vita conceditur, a sanguinis vindicta desistere (بحل شدن خون) (واز قصاص در گذاشتن, e. g. in hoc versu قاسم مشهدی poetae : خـون عاشق خفت اما گـرمی خونش نخفت ✿ آتشی دارد زیر poetae : مولوی معنوی et پای پامالش هنوز دیده خون گـشـت وخون نمی خسپد ✿ ویـن دلم از جنون نمی خسپد ✿ آنکه کشت است از پـیء ما دون من ✿ مـی نداند که نخسپد خون من *Bh.*; خفتنی (suff. ی) fit to be lain upon *R.*; چو سایه در گـل خفتن *met.* a) volutari (غلطیدن); b) mori (مردن) *B.* in app.; نـمـاز خفتن preces ante somnum *F.* oratio, ultima diei sesqui hora post occasum solis fieri solita *M.*

خُفتو (suff. و diminut.) i. q. خفتک 1 *B.*

خُفتُ وخیز *met.* tarditas, cunctatio vel progressus, qui fit gradatim (آهستگی وتانّی) (وتـدریـج) *B. Bh.* coll. hoc versu poetae cuiusdam : دولت آن بـه که خفت وخـیـز بود ✿ دولت تیز رستخیز بود *Bh.*; 2) agitatio, inconstantia (اضـطـراب وبیقراری); 3) coitus (جماع کردن) *B.* In hoc versu ex Bostân desumto : بـگـفـتـا سر اینـک بشمشیر تـیـز ✿ بینداز یا من مکن خفت وخیز „dixit : gladio acuto huius (puellae) caput abscinde, aut noli mihi hoc vel

cincinnorum supra faciem formosorum defluens (مـوى چـنـد از زلـف وكـاكـل كه يكجا جمع شده بشند وبر روى جوانان (خوبصورت افتد); 3) ramus arboris aequalis et directus *B.* Vox cum خپچه et شفشه s. شوشه cognata; 4) خَفچَه coll. خُفچَه 2 fustis, quo fit castigatio ex lege (حكام شرع تعزير ايچون اوردقلرى لت معنسنه), ut in hoc versu poetae cuiusdam : بفرمود قاضى كه با امر شرع ۞ بخفچه ازان كار كردند منع *F.*

خُفچَه i. q. خَفچَه *Bh. F.*; 2) *met.* fustis cuspide ferrea instructus, quo boves impellunt; stimulus (چوبدستى كه بر سر آن آهن سر تيزى باشد وبدان گاو رانند) *Bh.*; cf. خَفچَه 4.

خَفدان i. q. خفتان q. v. *B.*

خُفدَه, sec. *F.* et *HK.* خَفدَه, inflexus, incurvus (خميده) *B.* Alia forma vocis خُفتَه videtur.

خَفْرَج et خَفَرَج portulaca (خرفه) *B.* Aliae vocis lectiones sunt خَـفُـرَج et خَـفَـرج et خِفرَج et خُفرَج *F.*; cf. خنفرج et تخم خفرج.

خَفرَق vox, qua Persae in convitiis (در محل دشنام) utuntur *B.* in app.

خَفرَنج ephialtes *B.*; cf. خَفَج et خفتو.

خَفْرَن s. خَفرَدو s. خَفرَدَه s. خَفزَن *F.* et sec. *C.* خَفرَدوك i. q. خبزدو *F.*

a. خَفقان quod Persae etiam خَفْقان pronuntiant, palpitatio *cordis* vel motus tremulus *vexilli* (علم), *vaporis* (سراب), *venti* (باد) *similisve rei Bh.*

خَـفَـك i. q. خـبـك strangulatio *F.* sine exemplo.

خَفَكى (a خَفَه suff. ى) displeasure, anger *Shaksp.*

خَفَنج coll. خَنْج utilitas (فائده); 2) voluptas, hilaritas (عـيـش وطـرب); 3) deliciae, blanditiae amatoriae (ناز وغمزه) *B.*

خُـفـنـج (ceterae vocales desunt) sec. *C.*

illud obiicere" phrasis خفت وخيز كردن *tropice* significare videtur: „obiicere, obiectare", quod probat etiam schol. turc.

خَفتَه i. q. خُفَه tussis (سرفه), ut in hoc versu poetae مير نظمى : كـلـويشرا ززور سرفه كفته ۞ چنانش داده بـود آزار خفته *F.*, in quo haec vocis forma, ut rimam faciat cum praecedente كـفـتـه, adhibita esse videtur.

خُفتَه part. praet. v. خـفـتـن q. v. inflexus, incurvus (خـمـيـده وخـم شـده); 2) qui decubuit, iacens, sopitus (خـوابـيـده) *B.* Gl. Sch.; cf. Pend. 25, 9. 86, 1, et sensu tropico; cf. خـوابـيـده; 3) lusus puerilis چـاليك dictus *B.* Inde خـفـتـه دويدن to run swiftly *J.*; خون خفته i. q. خون خوابيده *Bh.* q. v. s. خوابيده coll. خفتن خون.

خُفتى (suff. ى) cibus vespertinus (اخشام يمكى) *F.*, qua significatione oppositum est voci چاشتى q. v.

خُفتيدَن i. q. خفتن q. v. *B. F.*

خَـفَـج eruca, quae cum oxygala editur (قچى turc.) خَردَل صحرائى *B.*; cf. خَردَل.

خَفَج et خَـفْـج et خَفَجا et sec. *F.* خَـفَـج ephialtes *B.*; cf. خفرنج.

خُفْج i. q. خُفنج sepulcrum (كور خانه), ut in hoc versu poetae مير نظمى : كـم نماند هما ونام هما ۞ نكند سايه سايهء خفجى *F.*; 2) noctua (بيقوش) *F.* sine exemplo. *C.*

خَفچاق nom. deserti in تـركستان, nomine دشت قپچاق noti; 2) Turcae desertum inhabitantes (تركان صحرا نشين); 3) vir nobilis (مردم اصيل) *B.* Alia forma vocis قپچاق videtur literis خف cum cognatis قپ permutatis.

خَفچَه nom. arboris spinosae fructibus rotundis et rubris, ar. عوسج dictae *B.* lycium. In lex. *F.* et *Bh.* legitur خِفچَه.

خَفچَه et sec. *F.* خِفچَه later aureus vel argenteus (شوشهء طلا ونقره); 2) fasciculus

خُـفُـنـج, i. q. خُـفْـج sepulcrum *F. C.*; 2) noctua *F.* sine exemplo.

خَفَنْدِیدَن suffocari sive ex tussi, sive alia ex caussa (اوکسورمکدن ویا غیری سببدن بـوغـاز بوغلمق) *F.* ex Fg. sine exemplo; cf. خَفیدن.

خَفَه sternutamentum (عطسه) *B.*; 2) coll. خبه et خَوَه strangulatio (فشردن گـلـو) *B.*; بمعنی خبهء مـرقـوم اسم مصدر استعمال اولـنـور *F.* Cum کردن strangulare, suffocare *F.* Vox ab خَفیدن formata.

خُفَه tussis (سرفه ar. سُعال) *B.*; cf. خَفته.

a. خُـفَّـی الحُنَین ocreae Honaini, qui erat ocrearum confector (موزه دوزی) *Bh.*; cf. Freyt. lex. s. v. خُفّ.

خَـفـیـد gratus, acceptus; celeber, notus (پسندیده ومشهور ومعروف) *F.* ex ادات الفضلا e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : در شب هجران چنان فریاد وزاری شد پدید ✿ بـر فلك بودست در جمع ملایكرا خفید *F.*; cf. خُفیده 2. Alia lectio vocis خُنید videtur.

خَفیدَن sternuere (عطسه کردن) *B.*; 2) coll. خَبیدن 2 suffocari (خـفـه شـدن) *B.* ex tussi (اوکسورمكدن بـوغـاز طوتلمق) *F.* coll. hoc versu میر نظمی poetae : نـدارد چو تاب تکلم بآن ✿ خفیدن گرفته گلویش همان *F.*; cf. خفندیدن et خُفیدن.

خُفیدَن tussire (سرفه کردن) *B.* Verbum cum خَـفـیـدن cognatum et ad s. rad. क्षु sternuere referendum videtur, unde क्षव et क्षवथु sternutamentum, tussis.

خَـفـیـدَه part. praet. v. خَفیدن qui sternuit *B.*; عطسه زده *F.*; 2) suffocatus, strangulatus *B.*; بوغلمش واعضا اویوشق اولمش *F.*

خُفیدَه part. praet. v. خُفیدن qui tussivit; 2) sec. ادات [*B.* آداب] الفضلا ex موید الفضلا : celeber, notus (مشهور ومـعـروف وشهرت یافته) *B.*; cf. خفید, qua significatione alia lectio vocis خُنیده videtur.

a. p. خَفیفی دائِرَه centre of a circle *Shaksp.*

a. خَفیَّه res occulta, arcanum. Inde درخفیه in occulto, clam Gul. 41, 4; خفیه محال n. c. lands hid from government *R.*; خفیه نویس s. خفیه نگار n. c. a writer of secret intelligence, employed by government *Shaksp. R.*

خَكاو s. خَكْاو nom. loci et regionis cuiusdam *B.*

خَكْشَك ex خاك خشك terra arida, decurtata vox, quam alii etiam خَلْشَك scribunt : cantharus (کوزه) fictilis, variis coloribus depictus, qui in urbe خَلُّخ inter paraphernalia sponsae esse solet (ودر شهر خلخ داخـل جهاز دختران کنند), vel quem sec. al. puellae aqua colorata implent, qua se invicem conspergunt (که دخترکان درآن آبهای رنگین کنند وبیکدیگر پاشند) *B.*

خَكیدَن calcare (بپاصـمـق) pedibus aut re alia *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : مگر دست یاری مرا بخت هم ✿ خکیده بپای ستم شخص غم *F.* Alia forma verbi خاخیدن videtur et fortasse ab خاك terra derivandum.

خَـل imperativi significatione : veni (امـر بآمدن یعنی بـیـا) *B.*, ut in hoc versu اثـیـرجه غرقهء حکیم ناصر خسرو poetae : از جهل خود نمید مباش ✿ بعلم کوش وازین غـرق جـهـل بیرون خل *F.*; 2) adventus (بمعنی آمدن) *B. F.* sine exemplo; 3) imp. verbi خـلـیـدن et in comp. part. praes. significatione (بمعنی خلنده وامر بخلیدن) *SHL.*

خِـل et خُـل mucus narium (خلطی که از بینی بـر آیـد) *B.*, qua significatione ex خِلم et خُلم decurtatae voces videntur.

خُـل coll. خُلَّه i. q. خِـل mucus narium; 2) cinis (خاکستر); 3) dial. Ghîlânensi : nates, podex (مقعد) *B.*; سوراخ مقعد *F.*

F.; 3) pro خلالچه denti-scalpium (چوبی باریک که بدان دندان پاك كنند) B. in app.

خَـلاشى a mariner, a sailor R. J.; cf. خلاصی 2.

a. خَلاص et خَلاصی addito suff. ی ut in vocibus فضولی, زیادتی simil., liberatio, libertas (رستن ورها) et met. liber (وبمعنی آزاد مجاز است) Bh. Cum كردن liberare c. از, e. g. از بند گرانم خلاص كردند Gul. 34, 12, coll. من ترا از خشم خليفه خلاص كنم H. Sam. 10, 14 et i. q. خلاص شدن liberari, e. g. چون از چنگ من خلاص كردى بهمه خود مشغول شوى „si e manu mea liber et salvus evaseris, negotiis tuis vacabis" Not. et Extr. t. IX, p. 118, 7. Cum شدن s. گشتن liberari, liberum salvumque evadere c. از Spieg. Chr. 13, 11, H. pr. reg. 9, 7 et 12 v., 6. Praeterea cuniungitur cum خواستن, دادن et يافتن Bh. coll. Spieg. Chr. 19, 13 et cum آمدن cum praep. ب, e. g. in hisce versibus شيخ شيراز poetae : يكى رفت از چار سوى قصاص ✿ چه كردى كه آمد بجانت خلاص ✿ شكارش نجويد رهائى زبند ✿ اسيرش نخواهد خلاص از كمند Bh.

خِلاص selectio; res quaevis exquisita, selecta (از چيزى پيوستن ويكسو شدن وبس گزيده هر چيزى) SHL.; apud Persas : aurum vel argentum igne purificatum, purum; moneta genuina (ودر فارسى زر ونقره را نيز گويند يعنى زر خالص كه از بوته بدر آورده باشند ونقد نفيس وضد جنس) SHL. F.

a. p. خُلاصَگان (plur. vocis ar. خُلاصه) choice, pure, selectest J.

a. خُلاصَه purior, meliorve pars vel medulla rei; cf. Spieg. Chr. 53 l. atp.; abstract, abridgement, conclusion, inference, moral et adi. spacious, roomy Shaksp.

a. p. خَلاصى i. q. خلاص Bh.; 2) a sailor, a native artillery-man Shaksp.; cf. خلاشى.

coll. versu s. v. پايه 7 ex lex. F. allato, cuius posterius hemist. h. l. sic legitur : كه بار پايه وزن پيله خل بلا برا; 4) curvus, inflexus (كج وخميده) B., qua significatione ex خوهل s. خهل decurtatum videtur; 5) furiosus, insanus (ديوانه) B.

خِلا lutum (بالچق), e. g. in hoc versu مير نظمى poetae : بر آنكس كه نقشش كنند اقتضا ✿ بماند چو خر لنگ اندر خلا F., in quo haec vox rimae efficiendae caussa ex خلاب decurtata videtur.

خَلاب et sec. F. et Shaksp. خِلاب lutum aqua mixtum (گل ولاى وآب كه بهم آميخته شده باشد) i. e. limus, coenum; cf. Gul. 180, 3; 2) terra lutosa, in qua pes haeret (زمين گلناكى كه پاى در آن بماند) vel lubrica (كه آنده اياق سورچر) F. SHL. Fortasse ex گِلاب mutata vox; cf. خلاش et خليش.

خَلابِر dial. Ghîlânensi : Arabs servus, qui in domo regis vel Sultani stipendio fruitur (مردمى از عرب كه در خانهٔ پادشاهان وسلاطين مرسوم خوار باشند) B.; cf. خلابش.

خَلابَش coll. خلابر dial. Ghîlânensi : servus vel famulus, qui stipendio fruitur (نوكر وملازم مرسوم خوار) B.

a. p. خَلاجا n. c. latrina Pend. 111, 4.

خَلاش tumultus, turba (غلغله وشور ومشغله) B.; cf. تلاج et خليش.

خِلاش i. q. خَلاش; 2) i. q. خلاب q. v. B.; cf. خليش.

خِلاشَمَه et sec. F. خَلاشِمَه morbus inter fauces (گلو) et nasum (بينى) ex cibi indigestione (تخمه) oriens B.

خَلاشَه i. q. خاشاك SHL. B. s. خس; 2) clavus s. gubernaculum navis (كمى دومنى) F. C., e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : دل تلاشى ميكشد از غم بدن گشته خراب ✿ چون خلاشه بشكند كشتى

خَلاط nom. urbis celebris in parte media Armeniae i. e. inter superiorem et inferiorem sitae, quae sic describitur : بلده ایست مشهور بانواع خوبیها وآن قصبهٔ ارمنیهٔ وسطی است وبشدت برودت ضرب المثل است واز عجائب این است که ده ماه اثری از حیوان وماهی وغیرم آن در آنجا نیست ودو ماه باین کثرت می شود که شکار کنند وذخیره نمایند وبجاها واطراف دیگر برند *B.* in app.

خَلاف coll. ar. خِلاف salix (بید), arbor ad genus صفصاف pertinens *B.*

a. خِلاف contrarium, oppositum, repugnantia, certamen (مخالفت) *B.*; ناسازکاری کردن باهم *Bh.*, unde 2) mendacium, vanum, futile *quasi oppositum vero* (دروغ وگزاف) *B.* Coniungitur cum verbis کردن, افکندن et افتادن, e. g. in his versibus سعدی poetae : چو در لشکر دشمن افتد خلاف ✿ تو بگذار شمشیر خود در غلاف ✿ ندیدم زغماز سرگشته‌تر ✿ مکن طالع وبخت برگشته‌تر ✿ زنادانی وتیره رائی که اوست ✿ خلاف افکند در میان دو دوست *Bh.* coll. کسی که لطف کند با تو خاکپایش باش ✿ وگر خلاف کند در دو چشمش افکن خاك Gul. 187, 9, ubi Semelet pro خلاف, quod editiones et codices meliores offerunt, male ستیزه legit; 3) adv. i. q. بخلاف e contrario, contra; cf. Gul. 46, 19. 185, 21, Spieg. Chr. 58 fin. Inde بی خلاف sine controversia; certo; خلاف ورز adi. c. contradictious et خلاف ورزی (suff. ی) n. c. opposition, contradiction, contradictiousness *J.*

a. خِلافی controversus, polemicus, e. g. مسئله خلافی quaestio polemica Not. et Extr. t. IX, p. 231, 8, et خلافیات plur. vocis خلافیة res vel quaestiones polemicae, controversae *ibid.* l. 10.

a. خَلال i. q. جدال dactylus viridis immaturus *B.*

a. خِلال medium rei (میانه چیزی) *Bh.* coll. در خلال این احوال inter haec, interea H. Sam. 60, 16; 2) dentiscalpium (چوب دندان کاو) *Bh. B.* Cum کردن dentiscalpium facere *met.* finem facere edendi (دست کشیدن از طعام) *Bh. B.*; via, mos; stilus *scribendi M.* Inde خلال دان n. c. vas dentiscalpiis recondendis *R.*; خلال مامونی herba quaedam suave olens, ar. اِذخَر (schoenanthum, iuncus odoratus Freyt.) dicta *B.*, ex qua dentiscalpia conficiuntur *F.*; خلال نماندن از چیزی *met.* prorsus spoliari (تمام وکمال تاراج شدن وبغارت رفتن), ut in hoc versu نظامی poetae : کس آمد کزان ملك آراسته ✿ خلالی نماند است ازان خواسته *Bh.*

a. p. خِلالچه (suff. چه), unde خلالشه 3, dentiscalpium *B.* in app.; cf. خِلال 2.

خَلالوش s. خَلاکوش tumultus, turba (فتنه وآشوب وشور وغوغا ومشغله وغلغله) *B.* Alia forma vocis هلالوش, cuius aliae diversae formae in lex. *F.* recensentur : خلاوش et خلانوش, خراروش. Cf. etiam خلاوه 2.

خَلانوش i. q. خلالوش; 2) nymphaea flos (نیلوفر); 3) nom. medicamenti cuiusdam (بر دارو) *F.* sine exemplo.

خَلانیدَن caussale verbi خلیدن *B.* s. دنبه گذار 2 et آجده.

خَلاوُش i. q. خلالوش *F.* sine exemplo; cf. خلاوه 2.

خَلاوَه s. خِلاوه attonitus, mente perculsus, stupidus (سرگشته وحیران وسراسیمه ودنگ); 2) coll. خلاوش clamor, tumultus (بانگ ومشغله) *B.* Alia forma vocis کلاوه.

خَلَب calamus scriptorius (خامه قلم) *F.* ex نعمة الله sine exemplo. *C.*

خِلْب i. q. خِلم mucus narium *F.* ex المجمع sine exemplo. *C.* Alia forma vel falsa lectio pro خِلم videtur.

a. خُلد aeternitas et *met.* paradisus, unde خلدِ برین i. q. بهشت برین paradisus *B.*

خُلَر, sec. *F.* خَلَر, coll. ar. خُلَّر frumentum quoddam (غـلـّـهٔ) ervo (کرسنه) simile, quod in Jazd (یزد) et in tractibus Karmaniae (کرمان) et Gorǵistâni (گرجستان) viride crudum edunt et saginandis bovibus adhibent. Maturum autem coctum edunt et pulmentis indunt et ex illius farina panem coquunt. Alia frumenti species est silvestris (صحرائی), cuius esu lac mulierum augetur *B.*; vicia, turc. سیاه دانه جلبان که علف بورچق dicta (گاو واشتر ایدرلر) *F.*; cf. خرقی.

خَلِش (suff. ش a v. خلیدن) immersio rei in rem vulnerandi caussa; 2) vulneratio (جراحت کردن) *B.*; stop, interruption; solicitude, suspicion *Shaksp.*

خَلُشک i. q. خکشک q. v.; 2) pedes femoralium coloratorum پاچهٔ ازار وشلوار (رنگین) *B.*, fortasse sic dicti, quod cantharo (خکشک s. خلشک) similes sunt.

خُلُشک saliva (خیو) *B.*

a. خِـلـط omnis res, quae se cum altera miscet Freyt.; mixtura medicinalis aut miscella quaevis; 2) humor, quales quatuor sunt in corpore humano *M.* Inde خلطِ فاسد canker of a sore (cacochymia) *Shaksp.*

a. خِلعَت pl. خِلَع [خلاع *Bh.*] (a v. خلع extraxit, detraxit et quidem lente; exuit *vestem*, *calceos* Freyt.) *proprie* vestis, quam aliquis e corpore suo exutam alii dat (جامهٔ که از تن خود کنده بکسی دهند) *usitat.* vestis honoraria, quae benevolentiae testandae caussa a regibus vel Veziris donatur, ex tribus saltem partibus, non paucioribus, constans : a) tiara, b) veste et c) cingulo (ودر عرف جامه که ملوك وامـرا بکسی دهند وکمر از سه پارچه نباشد دستار جامه کمربند), qua significatione epitheto فاخر pretiosus, gaudet;

خُلب collyrium (سرمه ar. کحل) *F.* sine exemplo. *C.*

e. خَلبای (gr. χαλβάνη) galbanum (بیرزد ar. قنّه) *B.*

خَلَج gens quaedam Turcarum deserta incolens *B.*

a. p. خَلَجان in mentem venire (بخاطر در آمدن); 2) palpitare, de membro; agitatio, motio (جستن عضو *B.*; جستن پهلو *Bh.*; 3) animi motus, angor, sollicitudo; 4) propensio, desiderium, cupido (خارخار ومیل خاطر وخواهش بچیزی) *B.*, qua tertia et quarta significatione hanc vocem apud Persas usitatam esse contendit lex. *Bh.* auctor; 5) nom. vici (قریه) ad Shîrâz pertinentis *B.*

خُلَجَه a stick with a curved head *R. J.*; cf. خلمه.

خَلُّخ nom. urbis in Turkistân, cuius iuvenes et puellae formositate praestant et ex qua moschum optimum afferunt *B.* Gl. Sch.; cf. Frag. 25, 17; 2) suave olens (خوشبو) *B.*

a. خَلخال pl. خَلاخیل *Bh.* compes (حلقه) ex auro, argento similive re, qua feminae pedes ornant *B.*; پای برنجن *Bh.* Coniungitur cum verbo پوشیدن, ut in hoc versu نظامی poetae : همه عنبرین خال وخلخال پوش ✿ سر زلف پوشیده بالای گوش *Bh.*; 2) nom. urbis in آذربایجان inter قزوین et گیلان sitae, qua utraque significatione haec vox etiam in Qâmûso (قاموس) legitur *B.* Inde خلخالِ زر a) i. q. simplex خلخال; b) *met.* sol *B.* خلخالِ فلک *met.* a) sol, b) luna *B.*

خَلخان nom. herbae, quae herbae اشنان dictae similis est *B.*, in regione Balkh frequentis (مملکت ده بلخ چوق اولور) *F.*, ex qua اشخار paratur *B.*

a. p. خُلْد talpa (موش کور), dial. Shirazensi انگشت برك dicta *B.*

2) *met.* linea, qua calligraphi discipulos corrigentes literam bene scriptam circumdant (وبمجاز خطی‌را گویند که خوشنویسان هنگام اصلاح دادن بشاگردان بر گرد حرفی که خوب نوشته باشد میکشند), unde dicunt خلعت دادن حروف‌را de literis, quae tali modo quasi investiuntur *Bh.*; خلعت بریدن از عالم *met.* i. q. جامه بریدن از عالم mundo renuntiare. Exempla haec affert lex. *Bh.* auctor : تاثیر در تعریف تفت یزد ✿ گردش زنزاکت زیاده ✿ خلعت خط غبار داده ✿ خالص ✿ نیست ابرو اینکه بر بالای چشمت کرد جای ✿ عین خوبی دیده است استاد خلعت داده است ✿ ظهوری ✿ بگاه مشق زحسن رقم دهد قلمت ✿ بشاهد خط خلعت یاقوت خلعت تعلیم *Bh.* Inde خلعت اندامی vestis corpori apta (خلعتی که بر اندام راست ودرست آید), e. g. ✿ قبول تاثیر جذبه نسبت بمعنی کم زمقناطیس نیست ✿ خلعت اندامی صندوق آهن جامه است ✿ کهنه خود آنکه در سالی نمی بخشد بکس ✿ می کند بر چنین باهن sic آهن جامه *Bh.* vocem جامه دامن کعبه‌را explicans : آهنی که بر صندوق وزین وامثال آن برای استحکام استوار کنند, i. e. ferrum, quo cista, sella equestris, simil. firmiter ligantur; خلعت خانه n. c. domus vel locus, in quo vestes خلعت dictae paratae sunt (خانه که در آن خلاع مهیا وموجود دارند) *Bh.*

a. خَلَف qui post venit, successor, posteritas, progenies (از پس آینده); 2) filius egregius, probus (فرزند نیک); 3) *met.* discipulus (واطلاق آن بر شاگرد مجاز است), e. g. علی خراسانی ✿ طفل دل‌را از معلم رخصت ارشاد نیست ✿ بهیچ شاگرد خلف‌را حاجت استاد نیست *Bh.*

a. خَلْق creatura, res creatae, homines (آفریده وآفریدگان) *Bh.* Inde خلقِ آتشین *met.* diaboli, genii (شیاطین وجنیان) *B.*; خلق آزار adi. c. man-oppressing *J.*; خلقِ چهار یار an appellation which the Turks give unto themselves *R. J.*; خلقِ عدالت an appellation which the Persians give themselves *R. J.*; خلق کردن creare *R. J.*

a. خَلَق et sec. *F.* et *SHL.* خَلِق vetusta, trita *res* (کهنه) *F.*

a. خُلْق pl. أَخلاق natura, indoles, mos (خوی وعادت) *Bh.*; fortitudo (مروت); religio (دین) *SHL.* Inde خُلقِ آتشین *met.* a) ira, iracundia (غضب), b) qui est natura acri et vehementi (تندی مزاج مردم) *B.*

a. خُلقان *proprie* plur. vocis خَلَق vetusta, trita *res*. Inde جامهٔ خلقان vestis trita Gul. 185, 17, et خلقان فروش adi. c. qui vetusta quaevis vendit *C.* ex G. Male, ut videtur, in lex. *F.* legitur خَلِقا عروش eadem significatione, exemplo non allato.

a. خَلَل apertio, foramen, rima, hiatus (گشادگی ورخنه); 2) depravatio negotii, defectus, damnum, clades (تباهی کار) *Bh.*; infirmitas, tenuitas; dispersio *et* animorum distractio *M.* ex Gol.; disturbance, confusion *Shaksp.*; cf. Spieg. Chr. 114 med. et ونزدیک بود که کار از دست برود وخللی فاحش راه یابد H. Sam. 118 med.; coll. بی خلل sine defectu i. e. perfectus, integer Pend. 87, 9. Coniungitur cum verbis افگندن, انداختن, آمدن et افتادن. Inde خلل انداز adi. c. introducing confusion *R. J.*; خللِ دماغ s. خلل دماغ n. c. a disturbed brain, madness, melancholy *Shaksp.*

خلم et sec. *F.* خِلم mucus narium (ar. مخاط), qua significatione etiam خُلم legitur; cf. خِل et خُل; 2) ira, iracundia

(خشم وغضب); 3) limus, coenum viscosum (گل تیرهٔ چسپنده) *B.*

خُلم i. q. خِلم 1 mucus narium *B.*

خُلُم nom. oppidi (قصبه) in tractu urbis بلخ et in confinibus بدخشان siti, nomine فرعون ده celebris *B.*

خِلْمْ ده, sec. *B.* et *HK.* خلم دَه (mucum dans) n. c. nares semper humentes *B.*

خُلمَه caput nodosum baculi (گره سر عصا) *B.*; caput clavae (سر چوگان) *F.*

خِلمیدَن (coll. خِلم a quo formatum videtur) mucum emittere ex naso (سومکرمك); 2) irasci, indignari (غضب ایلمك) *F.* sine exemplo; nasum emungere *C.* Falsa videtur lectio خلیمیدن, quam offert etiam Castellus; cf. خِمیدن.

خُلِن (a خُل suff. ـن pro (ین) is, cuius nares semper hument *B. F.*; cf. خلم ده.

خَلَنج *gen.* bicolor (هر چیز دورنگ ar. ابلق), qua significatione etiam خِلَنج legitur *B.* et *spec.* albo nigroque colore variegatus equus (اسب ابلق) *F.*, e. g. in hoc versu poetae : استاد عسجدی زدرّ وزر وگوهر آگنده گنج ۞ پراگنده در رخش چال وخلنج; 2) columba tota nigra exceptis una vel duabus alae pennis, quae albae sunt *B.*; cf. خلنگ.

خِلِنج rasura vel fricatio membrorum, quae fit unguibus (گرفتن اعضا وکندن بناخن) *B.*; torpor membrorum (اعضانك طوتلمسنه یعنی عملدن قالمه سنه ودخی طرنقله قازیمق معناسنه) *F.* ex Fg.; cf. خلنگ.

خَلَندَر origani species ar. سعتر et turc. کویکو dicta *F.* sine exemplo.

خَلَندَه part. praes. v. خلیدن q. v. *B.*; cf. Fleischer Ali's Spr. p. 29, l. 5.

خَلَنگ et خِلَنگ i. q. خَلَنج et خِلِنج q. v. (دورنگ وابلق وگرفتن اعضا بناخن) *B.*

خُلو, sec. *F.* خَلو, prunum (آلو); 2) i. q. خلو گرده q. v.; 3) nom. montis magni *B.*

خَلْواج i. q. خلیواج *F.* ex Fg. Forma decurtata videtur.

a. خَلْوَت solum esse, solitudo (خالی شدن) *Bh.*; تنها *SHL.*; تهی شدن وتنها بودن نشستن schol. ad Sec. Nam. in Spieg. Chr. 61 fin.; 2) *met.* locus solus, secessus (جای خالی واین مجاز است) *Bh.* Cum کردن secedere, recedere; praeterea coniungitur cum verbis گزیدن, داشتن c. با et خوردن c. بر یکدیگر *Bh.* Inde خلوت باصفا nom. loci prope تفت (در حوالی تفت) *Bh.*; خلوت خانه s. خلوت s. خلوت گاه n. c. domus vel locus solus, desertus; solitudo (بمعنی) *Bh.*; conclave secretius; gynaeceum; oratorium *M.*; خلوت گزیده s. خلوت گزین s. خلوت نشین, qui solitudinem elegit vel in ea sedens i. e. homo solitarius, eremita, anachoreta (بمعنی) *Bh.*; خلوتی (suff. ی) one admitted into the private apartments; an intimate friend : a hermit *Shaksp.*

a. خَلوف foetor oris (بوی دهان ar. بَخَر), ut in hoc versu میر نظمی poetae : زند دم بوقت ساخن بی وقوف ۞ رود تا بفرسخ دهانش خلوف *F.*; cf. Freyt. lex. s. v. خُلوف.

a. خَلوق odores (بوی خوش) Gl. Sch.; nom. odoramenti, Arabibus peculiaris, in quo multum croci est, ut flavum colorem habeat Freyt.

خلو گُردَه n. c. species pruni magni (آلوی بزرگ) vel sec. al. fructus similis malo persico (شفتالو) *B.*

خُلُولیا [ό] melancholia (علت مالیخولیا); 2) res nemini, qui illam nancisci vult, denegata, i. e. res quaevis communi usui concessa (چیزی که هر کس خواهد اورا متصرف شود مانعی نداشته باشد); 3) homo naturae ferocis, vehementis (مردم دیوانه مزاج); 4) homo impudens, intrepidus (بی شرم وبی باك وبی حیا) *B. F.* sine exemplo.

s. athletae cuiusdam (پهلوانی), cui nomen erat محمد, e. g. میر نجات در تعریف کهنه سوار ✿ پیر گردید وهمان عزم جوانی دارد ✿ خلجانها که بدل از خله جانی دارد Bh.

خَلَه چوب n. c. i. q. خُلَه 5 s. خُـلَـه remus navis B.

خَلیتَه i. q. ar. خـریطه loculus, crumena F., ex quo mutatum videtur, ut in hoc versu poetae: همه مدح وثنای تـو ابـو المعانی نوشته ✿ نمیکنجد بجان باشد خلیته F. Aliam ex ar. خـریـطـه formam mutatam خلیطه offert Shaksp.

a. خَلیج fluvius magnus (رودخانهء عظیم) B.; شاخی که از دریا بپریده باشند Bh.

خَلیدَگی (a خلیده suff. ی) i. q. خَلِش J.

خَلیدَن intrare, penetrare, immitti, de re acuta in aliam rem immersa i. e. pungere, vulnerare (فـرو رفتن چیزی سر تیز) Bh.; فرو رفتن (در چیزی وزخم کردن آنرا وزخم کردن B. Gl. Sch. Num forte ex ar. خَلّ („perforavit, penetravit“ Freyt.), ortum verbum?

خَـلیـدَه (part. praet. v. خلیدن) immersus, punctus, vulneratus (در اندرون رفته وزخم شده ومجروح ساخته) B.

a. p. خَلیس gen. duae res inter se commixtae (درهم آمیخته), uti margaritae cum rubinis (مـروارید ولعل), fructus recentes cum aridis (میوهء تـر وخشک), legumen ماش dictum cum oryza (بـرنـج), simil.; 2) spec. barba pilis bicoloribus vel semicana (ریش دو موی) B.

خَـلـیـش et sec. F. خِـلـیـش, coll. خَلاش et خِلاش limus, coenum viscosum; 2) tumultus, turba B. In lex. F. haec vox sic explicatur: a) thermae, aqua tepida (ایلیجه), b) locus, cuius aer valde calidus est (موضع گـرمسیر), vel sec. al., in quo est temperatio coeli (گـرم وسـردی معتدل اولان محل) addito hoc exemplo: میر نظمی از زبان شاه با پسررا گوید بیت ✿

خُلوَه i. q. رسوا q. v. B. in appendice.

خَلَه (a v. خلیدن) res acuta, quae immittitur, penetrat, ut acus (سوزن وجوال دوز), subula (درفش), simil.; 2) flatus pungens (بادی خلنده) in ventre; 3) dolor subitaneus ac pungens artuum (دردی که بیك ناگـــاه در پـهـلـو ومفـاصل بهم رسد) B.; 4) ictus, vulnus (زخـم وجـراحـت) Bh.; quibus significationibus coniungitur cum verbis داشـتـن, دادن, خوردن, گـذشتن, یافـتـن et کردن Bh.; 5) i. q. خله چـوب remus navis B. (quod in aquam penetrat, sic dictus videtur), qua significatione etiam خُلَه legitur B., ut in hoc hem. Schahn.: خله پیش ملّاح بگـذاشتی Gl. Sch. Quae sequuntur significationes 6. 7 et 8 fortasse ad arabicum verbum خلا „vacuus fuit“ referendae sunt: 6) sermo inanis, delirus (هــرزهء گــوئی وهـذیان) B., ut in hoc versu Schahn.: بـر آید یـکـی باد با زلزله ✿ زگیتی بر آید خروش وخله Schahn. ed. Mohl. t. I, 332, 1463, ubi lectio mendosa خــورش pro خـروش, coll. hoc versu هـر مدح مويد شمس فخری poetae: وآفـریـن که نه اندر ثنای تست ✿ نـزدیـک عقل باشد افسانه وخـلـه F.; 7) res quae paulatim et tarde amittitur s. perit (چیزی که بتدریج وآهستگی وکم کم بر طرف شود) B. et sec. F. amissus, perditus (گم شده), qua significatione etiam خِلَه legitur F. sine exemplo; 8) vacuus (خالی opp. پر) B., ut in hoc versu حکیم سنائی poetae: مـرد دین باش مالرا یـلـه کـن ✿ خیز ودنیا بجملگی خله کن F. Sec. C. et Shaksp. vox خــلــه significat etiam: „scriptum manu iudicis notatum“ C.; „a written document signed by a judge Shaksp.

خُـلَّـه coll. خُـل et خُلم mucus narium B. Inde خُلّهء چشم met. sordes s. gramiae oculorum Bh.

خله جانی, vocales desunt, cognomen herois

موضعی بایدت که عیش بود ✿ برو آنجا که او خلیش بود *F.* Consentit *C.*

a. خَلیعُ العِذار vox arabica sed in persica etiam lingua usitata ad designandam rem simplicem cum alia non coniunctam (اگرچه بو ترکیب عربیدر فارسیده قاریشق اولمین نسنهیه دیرلر), ut homo sine barba (ساده یوزلو آدمه) مرد کوسه *F.*, *SHL.*, via sine reclusione (راه گشاده) *F.*, equus sine freno, camelus sine capistro *F. Bh. SHL.* (اسپ بی لگام وشتر بی مهار رها کرده) *Bh.*, e. g. in hoc versu Schahn. : زآسیب نحس وزهول شمار ✿ بری گشت یکسر خلیع العذار *Bh.*; 2) ignominia, opprobrium (رسوایلک) *F.* ex المحمودی sine exemplo.

a. p. خَلیف کَردَن fallere Gen. 31, 7; mutare *ibid.* 41 *C.* ad interpretandam formam Hiphil verbi חלף, quae significat mutavit, permutavit, posita.

a. خَلیفَه successor, vicarius (قائم مقام کسی واز پس آینده) *B.* in app.; 2) Khalifa, successor Muhammedis, summus Moslemorum princeps.

خَلیک alauda (طویغار قوشی) *F.*, nitens hoc قطعه poetae : میر نظمی پاك : خوش نظم کی شود آن شعر ترهات ✿ چون میشود سلیس سخن که شود رکیک ✿ از دست زن هنر کی آید بروز جنگ ✿ هرگز نمیکند عمل بازرا خلیک *F.*

خِلیمیدَن i. q. خلمیدن q. v. *C.* ex G.

خَلیواج coll. خلواج i. q. غلیواج s. غلیواژ milvus (مرغ مردار خوار وزغن) *F.*; خاد وزغن alias etiam موش گیر s. مرغ گوشت ربا s. کور کوره dictus *B.* s. غلیواژ.

خَم et خَمّ *Bh.* imp. verbi خمیدن; 2) i. q. خمیده inflexus, curvus کج opp. راست *B.*, pro quo etiam خم گشته dicitur, ut in hoc versu مولانا جامی poetae : از پس فغان وشیونم جنگیست خم گشته تنم ✿ اشک آمده تا دامنم از هر مژه چون تارها *F.*; 3) curvatura rei (کجی وجفتگی) *B.*, e. g. superciliorum, comae crispatae vel cincinnorum, dorsi, brachii, lori sellaris, ensis, clavae lusoriae, arcus, proboscidis (واضافه خم بطرف ابرو وزلف وکاکل وگیسو وپشت وبازو وفتراک وتیغ وچوگان وکمان وخرطوم حقیقت است) *Bh.* et laquei (پیچ وتاب کمند), ut in hoc versu حکیم اسدی poetae : پی پیل پیخسته در دام او ✿ سواران خبه در خم خام او *F.*, in quo pro پیخسته alio loco s. v. خبه 2 legitur شد خسته; coll. در خم یال آمد بخم یلان یال گور „collum onagri intravit in curvaturam *laquei* (i. e. captum est laqueis) heroum“ Chr. Sch. 92, 95; et *absolute* curvatura operis arcuati, fornix (ازینجاست که بر طاق ایوان وپیشطاق خانه خم اطلاق کنند) *Bh.*; خمپشته وطاق ایوان ومانند آن *B.*; unde domus hiemalis خانهٔ زمستانی *B.* vel aestiva (تابخانه) *F.*, coll. hoc versu Schahn. : سپه پهلوان بود با شاه جم ✿ بخم اندرون شاد وخرم بهم *Bh.*; 4) fuga (جستن وگریختن) *B.* Cum آوردن, خوردن, گرفتن vel کشیدن incurvari, inflecti *Bh.*, coll. hoc hem. Schahnam. : خم آورده از بار شاخ سمن Wilk. Chr. 187, 7. Cum کردن incurvare, inflectere *Bh.* Praeterea coniungitur etiam cum انداختن et بیرون بردن et cum نشانیدن sqq. در sqq. از. Inde خم بخم s. خم اندر خم s. خم در خم valde inflexus, tortus, e. g. de laqueo (کمند), de coma crispata (زلف) *F.*; خم آهن گون *met.* coelum *B.*; خم وچم venustates et signa blanditiae in facie amatae molliter et cum fastu incedentis conspicua (ناز وادای که از معشوقان هنگام خرام بر روی کار آید) *Bh.*; cf. *B.* s. پیچ پیچ.

Phrases :

خَم باش *met.* esto submissus, obediens (مطیع ومنقاد اول), ut in hoc versu مولانا

بـخـم در شدن se demittere, incurvare *met.* speculari, observare (مراقبه کردن) *B.* in app.

پس خم زدن *met.* i. q. خم زدن 2 aufugere *Bh.*

خِم coll. خیم contractum ex خِلم mucus narium *F.*; 2) pus, sanies (چرك وریم); 3) coll. خِسم vulnus (جراحت); 4) natura, indoles (خـوی وطـبـیـعـت) *B.*; 5) phthisis (علت سله); 6) genus noctuae s. bubonis amoena voce (بوم خوش آواز) *F.* sine exemplo.

خُم et خُمّ (vox ex خمب decurtata, cuius aliae formae sunt خنب et خُب, et respondens s. कुम्भ) vas magnum (ظـرفـی بـزرگ), in quo aquam, vinum, acetum, syrupum, simil. condunt *B.* et sec. *Bh.* frumento recondendo (سبوی شراب وغـلـه ومانند آن) *Bh.*, unde 2) *met.* ahenotympanum (نقاره) *B.*; وبمعنی کوس ونقاره مجاز است *Bh.*, vel tuba s. buccina aenea parva (نای روئین کوچك که نفیر باشد) *B.*, coll. hoc versu Schahn. : بـفـرمود تا بـر درش ☆ کـاودم et زدند وببستند بـر پیل خم alio سپهبد بزد نای روئینه خم ☆ خروش آمد از نالهء کاودم *F.*; 3) labrum lavando serviens (افـزاریست اُتـوکشانرا مثل سبو) *Bh.* (میباشد وجامه بر آن افکنده اتو کنند (qua in interpretatione vox اُتو s. اُتّو ad hindustanicam linguam pertinens in lex. *Bh.* suo loco sic explicatur : آرایـشـی معروف که بر جامها کنند وتحقیق آنست که در اصل نام افزاریست که بدان اتو کنند وبمجاز بمعنی اول شهرت گرفته وبا لفظ کردن وکشیدن مستعمل ومباشر این کاررا اتوکش گویند واتو کشیده جامه که بر آن اتو کرده باشند واتـو کشیدن بمعنی خمیازه کشیدن وزبان بر آورده رم کردن سگ نیز آمده *Bh.*); [an alambick, a still *Shaksp.*] e. g. وحید در تـعـریف اتو کش ☆ خمش داشت در سر صوفی که سر از جرعه poetae : دهکی کشد کـر تو دهـی مـی ☆ چون چنگ کشد هم رکش از سینه که خم باش *F.*

خَم دادن incurvare, inflectere *B.* (خم کردن) c. dat. rei *Bh.* et incurvari, inflecti (خم شدن) *SHL.*; 2) *met.* repellere, amovere (رد کردن ودفع نمودن) *Bh. B.*, e. g. in hoc versu طالب آملی poetae : دم صبح است هان ای دل کمند نالهرا خم ده ☆ مهیا ساز بهر ساق عرش انـوری از شعله خلخالی *Bh.* et in alio شاهی که چو کردند قران پیلك poetae : دوستش [*F.* دستش] ☆ البته کمان خم بدهد حکم قرانرا *Bh. F.*

خم بچیزی et خَم دَر خَمِ کَسی داشتَن داشتن in eo esse, ut ab aliquo deleatur, ad nihilum redigatur (در صـدد خرابی او بودن), e. g. in hisce versibus بخون دلشدگـان : poetae سالك یزدی تیغ او خمی دارد ☆ بکار من بـرد از جور تا دمی دارد ☆ آه من خم در خم افلاك دارد روز وشب ☆ هم که صایب ما دوست افتد بخرمن دشمن است *Bh.*

خَم زَدن incurvare, inflectere c. acc. rei et incurvari, inflecti, ut in hoc versu تنم از بار عشق تو : poetae میر خسرو خم زد ☆ کیست کز بار عشق خم نـزند *Bh.*; 2) *met.* fugere (گریختن) *B. Bh.*, qua significatione etiam پس خم زدن dicitur *Bh.*; vacuum, liberum evadere (فارغ اولمق) *F.*, ut in hoc versu مـولانا بیا تا زهر خیرهگی خم : poetae جامی زنیم ☆ زمانی بهم از صفا دم زنیم *F.*

خَم زَدن تَـرازو *met.* inclinare in unam partem, de lance librae (مـیـل کـردن کف ترازو) *Bh.*

خَم کَـسی خَـوردَن *met.* falli ab aliquo (فـریـب او خوردن), ut in hoc versu خم زلف تو خورده : poetae طالب آملی ام زانرو ☆ شانعوش میکنم خلال بمو *Bh.*

خیال فساد ✿ اتویش ازان دست بر دل نهاد *Bh.*; 4) fornix, aedificium arcuatum (گنبد وعمارت) *B.*; گنبد *F.*, qua significatione aut alia forma vocis خَمر 2 videtur, aut ipsum خَم legendum, quod probat etiam versus حکیم انوری poetae: خاکیء مطربان صدای خمست ✿ هم در آن پرده هم در آن آهنگ, qui idem versus illius significationis testandae caussa in lex. *F.* et sub خَم 2 et sub خُم 4 affertur; 5) coll. خَپ s. خَب silens *et* silentium (خاموش وخاموش بودن) *B.*; خموشی *F.* sine exemplo, qua significatione ex خاموش decurtatum videtur. — Inde خمِ آب urceus aquarius, hydria (خم که خورده بآب مستعمل شده باشد) *Bh.*; خمِ آهن coll. خم 4 *met.* coelum *B. HK.*; خمِ لاجورد s. گون coll. خم 2 خمِ هفتجوش a) tympanum (کوس), sic dictum, quod ex septem mineralibus confectum est, b) clava ferrea athletarum (پهلوانلرک گرزی), ut in hoc versu مولانا عبد الله هاتفی poetae: درنگادرنگ خمِ هفتجوش ✿ ربود یکی از سر ومغز نه چرخ هوش et in alio: گرز شش پهلوی هفتجوش ✿ که میریخت مغز سرانرا زگوش *F.*

Phrases:

خُمِ بَسرِ تارکِ سَر کَشیدَن *met.* immodice vinum potare (خوردن شراب بافراط) *Bh.*

خُمِ بَستَن بَر چیزی ahenotympanum rei cuidam alligare vel imponere (بار کردن نقاره) *Bh.*; cf. versum Schahn. s. v. خُم 2 allatum.

خُمِ لَبالَب زَدَن s. خُمْ خانَه دَر کَشیدَن i. q. praecedens خم بر تارک سر کشیدن *Bh.*

خُمِ نیل بَزیان رَفت „vas, in quo est indicum, detrimentum cepit" proverbium in Hindûstân perfrequens, quo in admiratione utuntur, sic explicatum: هرگاه خم نیلی بجوش آید چنانچه از سر ریزد بواسطه فرو نشاندن جوش آن حرفهای خلاف واقع در محل تعجب میگویند مرزا نظام ✿ حرف وصل من واو میگویند ✿ بزیان رفته خم نیل فلک *Bh.* Respondere videtur phrasi hindustanicae in lex. *Shaksp.*: نیل یا نیل کا ماٹھ بگڑنا [*lit.*] a vat of indigo being spoiled, is used [*met.*] 1. To express the persecutions of fortune. 2. On hearing something very wonderful and incredible. [The phrase is said to originate from a notion entertained by diers, that when their die through any accident has been spoiled, it may be restored by telling some miraculous story]".

خُما خُسرَو *HK.*, خَما خسرو *F.*, sec. al. pronuntiatio ignota est (وحرکت غیر معلوم) *B. HK.* n. c. nom. soni cuiusdam (نوائی) musici *B.*, ut in hoc versu شیخ کحج تبریزی poetae: برد هوش وجان زمن خنیاگرش ✿ چون بجیب اندر خما خسرو نواخت *F.*

a. خَمّار oenopola (میفروش), qua voce etiam ut epitheto oculi utuntur (ودر صفات چشم نیز مستعمل) *Bh.*

خُمار nom. urbis in regno ختا وختن, cuius incolae formositate excellunt *B.*

a. خُمار dolor capitis, qui crapulam sequitur (بقیه مستی که در سر بماند) *Bh.* vel aegritudo ex ebrietate aliave re orta (ملالت وکدورت وکلفتی که بعد از رفتن کیف شراب وغیره حاصل شود) *B.*; intoxicating; languishing appearances of the eyes, the effect of love, of drowsiness, of drinking etc. *Shaksp.* Coniungitur cum verbis کشیدن, داشتن, دادن, شکستن, ریختن, بیرون کشیدن et بردن, نشاندن *Bh.* Inde خمار آلوده adi. c. aegritudine خمار dicta affectus *Bh.*; intoxicating (eyes) *Shaksp.*; خمار خانه n. c. caupona, *aut* ubi crapulosi se reficere tentant *M.*;

خمارناک (suff. ناک) dim (eye) *J.*; خماری (suff. ی) drunken, languishing *Shaksp.*

خَماش s. خَماشَه quod inutile est et abiicitur, ut ramenta, schidiae, quisquiliae *F.* Fortasse alia forma vocis خلاشه.

e. خَمالِیون ling. graeca : genus plantae مازریون سیاه dictae q. v.; 2) sec. al. i. q. خربق سیاه, q. v. s. خربق *B.* Ex gr. ἐλλέβορος corrupta vox videtur.

خَمان (cf. خمانیدن) arcus (قوس), ita dictus, quia duo illius latera incurva sunt (باعتبار اینکه هر خانه ازان خمی دارد), unde کمان ortum est lit. خ et ک inter se permutatis *B. F.* ex Fg.; 2) incurvatio (خم شدن); 3) duae res incurvae (دو چیز خم شده) *B.*

خَمانا aemulus *C.* ex vers. pers. N. T.; unde خمانا کردن repraesentari et خمانائی (suff. ی) similitudo *C.* ex vers. pers. V. Test.

خَمانیدَن caussale verbi خمیدن incurvare (کج کردن); 2) coll. خنبانیدن cum irrisione imitari alicuius verba et agendi rationem (تقلید کردن گفتگو وحرکات وسکنات مردم که بطریق تمسخر باشد), quod dial. Shîrâzensi والوچانیدن dicunt et simul verbo بسر آوردن exprimitur *B.* Significatio metaphorica videtur et ab incurvatione illius, qui imitatur, desumta. Cf. بر آوردن 9.

خَمانیدَه part. praet. verbi خمانیدن *B.*

خُماهان s. خماهن (vox cum آهن ferrum composita videtur) minera ferri (ar. حجر حدیدی s. صندل حدیدی) sic descripta : سنگی باشد بغایت سخت وتیره رنگ بسرخی مائل وآن دو نوع است نر ومادہ چون نر آنرا بآب بسایند مانند شنجرف سرخ شود ومادهٔ آن همچو زرنیخ زرد گردد وگویند آن نوعی از آهن است; 2) sec. al. lapis niger et albus, ex quo sigilla (نگین) faciunt, vel i. q. turc. باباقوری [باباغوری *HK.*] i. e. achates *B.*; سنگی است کبود که پاره بسرخی زند وازان مهرهها سازند وبتازی صندل حدیدی گویند *Bh.*

خُمب [s. कुम्भ] i. q. خُم 1, quod ex illo decurtatum videtur (خم بزرگ ar. دن) *B.*; cf. خُنب et خنت et خمت.

خُمبَره (suff. diminut. ه, ut in voce خشتره) coll. خنبره et خمره i. q. خمچه seria parva *B.*; 2) ignis missilis, glans aut bombarda *F.* sine exemplo, *a similitudine, ut videtur, orta significatio*, unde turc. خمبرهجی globulos igniarios iaciens et خمبرهجی باشی praefectus militum, qui globulos ignitos iaciunt *M.*

خُمْت pro خُمب *F.* sine exemplo; forma ex permutatione lit. ب et ت orta, ut خُنت ex خُنب.

خَمچاخ i. q. چاخماخ 2 sacculus, in quo ignitabulum, fomes, pecten, simil. reconduntur, turc. چنته dictus *F. C.*, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : بجای شانه وآتش زنه سپاهیء او کنند پس زیواقیت کیسه وخمچاخ *F.* Alia lectio vocis چاخماخ videtur.

خُمچَه (suff. چه) diminutivum vocis خُم seria parva (خُم کوچک) *B.*

خُمخانَه n. c. *met.* taberna vinaria (میکده وشرابخانه) *B.*

a. p. خُمخُم planta quaedam spinosa camelis gratissima, alias etiam شفترک et خاکشی dicta *B.*; cf. ar. خِمخِم.

a. خَمخَمَه coll. ar. خمخمة per nares loqui; 2) more superbientis (متکبرانه) loqui; 3) cibum turpi modo (بد) edere, ita ut sonitus e naribus et ore edentis proveniat *B.*

خَم دار adi. c. twisted, curled, bent *R.*

خُمدان n. c. *met.* taberna vinaria *B. Bh.*; cf. خمخانه; 2) fornax lateraria (داش وکورهٔ خشت پزی); 3) fornax figlina (سفال پزی) *B.*; cf. خمستان.

خَمَدَه i. q. خَميده, ex quo decurtatum est *B.*

a. خَمر vinum. Cum خوردن vino se obruere, inebriari Gul. 152, 6. Inde خمر خانه n. c. taberna vinaria *M.*; خمر فروش n. c. a vintner *R.*; خمر محال n. c. places at which arrack and spirituous liquors are sold; also a branch of revenue arising from the sale of arrack and other spirituous liquors *R.*

خُمر روی i. q. رويينه خمر ahenotympanum (کوس), ut in hoc versu مولانا هاتفی poetae : بکُفتا به بنديد بسر کرکدن ✿ خمر روی شيران آهن بدن *F.* Cf. خمک 2.

خُمـــرَه (suff. diminut. ه) i. q. خمبره seria parva *B. F.*; 2) bombarda *F.* sine exemplo.

خُمستان (suff. ستان) i. q. خمدان *B.*

a. p. خَمسَهٔ مَنْ mei quinque i. e. *met.* quinque digiti, ar. etiam خمسهٔ مبارکه dicti *F.* sine exemplo. *SHL.*

خَمُش decurtatum ex خاموش q. v. *B.*

خُمَک et خُمَک (suff. ک) diminutivum vocis خُمر seria parva; 2) coll. خُمر 2 tympanum parvum (دف وداٸرهٔ کوچك), cuius circuitus (چنبر) ex aurichalco (برنج) vel aere rubro (روی) factus est; 3) manus modulate (با اصول) complodere, collidere, quo sonitus oriatur *B.*, qua significatione ex خُنبَک 1 contractum videtur et ad verbum خنبيدن referendum; 4) valde profundus *aut* altus (زيادهٔ عميق) *F.* ex شرف نامه sine exemplo.

خُمکَدَه n. c. i. q. خمخانه q. v. *B.*

خُمکَر (suff. کر) a maker or seller of wine-jars *J.*

خمر کَشتَه adi. c. i. q. خميده inflexus, incurvus *Bh.*; cf. خمر 2 et versum ibi allatum.

خَمکوش s. خمکوشه n. c. *proprie* auris curva (اکری قولق) *met.* caput s. cornu arcus, i. e. extremum eius, ubi crena (يای باشی) *F.* sine exemplo. *C.*

خَمل i. q. سورنجان q. v. *B.*

a. خَملَه fimbria (صچاق) *F.* sine exemplo.

خُمر مُهرَه n. c. instrumentum musicum circulare (مدور) ex concha margaritifera (صدف) factum, quod tubae (بوری) instar inflatur, ut in hoc versu شيخ نظامی poetae : بر آورد خمر مهره آواز شير ✿ دماغ از دمر گاودمر گشته سير *F.*

خِمناك (suff. ناك) coll. خِمر 3 vulnere laborans (زخمتلو), morbidus, aegrotus (مريض ومعلول), ut in hoc versu ابو المعانی poetae : بجاه ودولت وقدرت اگر برند حسد ✿ درون خصمر ترا تا آبد شود خمناك *F.*

خَمر v. s. v. خَمر وَچَمر.

خَموش decurtatum ex خاموش *B.* et خَموشی ex خـــامـوشـی *Shaksp.* et خَموشيدن ex خاموشيدن q. v. *R.*

a. خُمول obscuritas, despectus (گمنامر بودن) (وبی نامر شدن ونامر بيقدری) *SHL.* Male lex. *F.* auctor interpretatus est „dilatus, retromanens“ (بمعنی تاخيـر شده وپـس مانده گاهی کنج ايله ترکيب ايدوب نشسته بکنج خمول ديرلر), quod etiam addito versu ميم نظمی poetae non probatur : اما بد آن وصلت نيايد وصول ✿ بحسرت نشسته بکنج خمول.

خَمی (suff. ی) curvitas *M.* Inde خمیء زانو curvitas sinuosa genu s. flexuosa pars genu postica i. e. poples *C.* ex G.

خَمياز *SHL.* et خَميازَه coll. خامياز et خاميازه pandiculari et pandiculando oscitari; oscitatio *Bh.* et *B.* s. آهـبـنـيـابـه. Vox ex خَمر et يازه composita, ut docet lex. *Bh.* auctor, cuius interpretatio haec est : حالتی است که از کاهلی وسستی کشيدگی در بدن پيدا شود ودر آنحاله بناچار دست بالا کنند وبتازی تمطی گويند حق تحقيق اينکه خميازه فازه عامر است که بر دهن دره

چون جوش وخروشم دیده اند ۞ باز خمیدی کرده اند از ساده لوحیهای خویش *F.* Falso *M.*, quem secuti sunt *M.* et *J.*, lex. *F.* auctori significationem „resurrectio, dies extremi iudicii" tribuit, qui tamen nil aliud nisi interpretationem modo allatam offert.

خِمیدَن nasum emungere *C.* Verbum ex خم 1 formatum videtur, cuius loco in lex. *F.* legitur خِلمیدن.

خَمیدَه part. praet. verbi خمیدن coll. incurvatus, inflexus, curvus; 2) iacens, dormiens (خفته وخوابیده) *B.*

a. خَمیر fermentum; 2) *ipsa* massa subacta *vulgo* pasta *M.*; unde خمیر کردن a) fermentare coll. که مردم جرجان نخالهٔ جو با خل خمیر کرده میخوردند „ut Gorganenses pane e furfuribus hordei facto et cum aceto fermentato vescerentur" H. Sam. 82, 3, ubi W. falso نخالهٔ et باکل pro با خل legit, b) subigere, e. g. gypsum liquefactum Gul. 49, 12. Indĕ خمیر کَنده (*proprie* massa subacta avulsa) massa conglobata s. pars offae, quae in panem cedit s. furno inditur coquendo t. زواله dicta *F.* sine exemplo. *C.*; sed falso legunt *C.* et *M.* کُنده; خمیر مایه n. c. a) id, ex quo incrementum rei oritur (چیزی که منشاء زیادتی چیزی باشد چون خمیر مایه بستن شیر قدری از ماست که در شیر جوشانده اندکی سرد کرده ریزند *Bh.*; origo, caussa, naturae forma (اصل ومنشاء وطینت) *F.*, coll. hoc versu محتشم کاشی poetae: دلم که بی تو لکد کوب محنت والمست ۞ خمیر مایهٔ چندین هزار درد وغمست *F.*, b) fermentum *panis* et *tropice* (اتمك مایه سی که اکشی خمیر در), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: متاع خانهٔ دل نهب کرد درد وغمش ۞ خمیر مایهٔ صبرم بریده است مگیم *F.*

a. p. خَمیرَه massa subacta omnis generis (یوغرلمش نسنه هرنه اولورسه), *hinc* conditum rosaceum, violaceum etc. (گلبشکر وبنفشه شکر) *F.* sine exemplo; cf.

وبر کشیدگی بدن هر دو اطلاق کنند بلی خمیازه ودهن دره بیشتر معًا واقع شود صاحب جهانگیری بمعنی دهن دره وخمیازه‌را باری آن نوشته وبمعنی کشاکش اعضا وباز کردن بغل از خمار وکلال وکوفت مرکب است از خم مقابل راست ویازه که بمعنی حرکت دادن دست راست ودران حال هر دو دست‌را بالای سر برده وهر دو پنجه‌را باهم استوار کرده دستهارا خم میدهند وخامیازه مشبع وخشک یعنی بیحاصل از صفهات وگل وساغر از تشبیهات اوست واضافه آن در بعضی از عالم اضافه مشبه به الی المشبه بود ودر بعضی از عالم اضافه مظروف الی الظرف وغیر آن *Bh.* Cf. فاژ et فاژه. Coniungitur cum verbis کردن, دمیدن, ریختن et کشیدن et cum کشیدن coniunctum significat etiam *met.* cupere, appetere, desiderare *alqd* (مشتاق وآرزومند بودن بچیزی) *Bh.* Inde خمیازهٔ پا *met.* parvus incessus, qui fit languoris depellendi caussa (سیر کوتاه که از جهت دفع کاهلی وسستی کنند) *Bh.*

خَمید 3 ps. sg. praet. abs. verbi خمیدن q. v.; 2) femina (turc. دشی) *F.* sine exemplo. *C.*

خَمیدَگی (a خمیده suff. ی) curvitas, inflexio (کجی) *Bh.* s. خفتگی; 2) a limping, halting pace *J.*

خَمیدَن coll. خیدن incurvari, inflecti (کج شدن) *B.*

c. باز *met.* contumeliis verborum lacessere, insectari aliquem *vel* petulanter invehi in aliquem, unde باز خمید convicium, obiurgatio (کسی که بعنوان طعنه صدارت کسی کند وبکنایه سخن شخصی‌را باز نماید گویند باز خمید یعنی بطعنه سخن اورا گفت وصدارت او کرد *B.* consentiente lex. *F.* auctore: بر کمسنه بر شخصه طعن ایله یا خود توبیخ وسرزنشله اندن حکایت ایلدی; unde باز خمیدی کردن eadem verbi باز خمیدن significatione in hoc versu ابو المعانی poetae: با جنون عشق

پسرویش. Inde خمیرهٔ صندل conditum santalinum (با خفای ها نام مرکبی معروف), e. g. تاثیر ✿ به بیـن جانست آن حور بهشتی ✿ خمیرهٔ صندل از شیرین سرشتی *Bh.*

خَمِینَه pluvia vehemens, continua et intempestive decidens (باران تند بی وقت غیم میسم نظمی (موسوم) *B.*, ut in hoc versu poetae : چنان شد بـرف وباران خمینه ✿ نفس یخ بسته می آید زسینه *F.*

خَـن i. q. خانه *gen.* domus sive supra sive infra terram, quum dicant بـادخـن de domo aestiva ab omni parte spiramentis instructa et گُلخن de fornace balnei *B.* coll. hoc versu فخر رازی poetae : چـون تـف آتش فتاد از خن مشرق در آب ✿ زلف بنفشه پرست از کلهٔ یاسمن *F.*; 2) habitaculum in fundo navis, camera navis (خانهٔ زیر کشتی) *B.*, qua significatione conferendum videtur ar. خـنّ „navis vacua“. Vox خن s. خان (cf. خان ومان) s. خـون s. usitatior خـانـه referenda est ad z. ahu a) dominus, b) domicilium, mundus, unde , ahûm vahistem, domicilium excellens, ex quo phlv. אאו et אאואנ addito suffixo אנ, respondens formae zendicae ahvana, *IC.* avahana et pars. اخن s. اخوان derivanda sunt.

خَـنـانَه dial. Ghîlânensi : is, qui mandata ducis ad exercitum perfert *B.*

خُناك, ex quo ar. خناق, angina (گرفـتـه شدن گلو وافسردگی دل باشد بسبب زیادتی وفساد خون) *B.*

خُنام s. خُنّام morbus quidam asini, equi et muli, alias etiam بدنام et سراجه dictus *B.*

خِنامَک, sec. *C.* خِنامَک, herba quaedam (بندق اوتـی) *F.* sine exemplo. Aliam formam خِنبانک offert *C.*

خَنَب s. خَنْب coll. خَنبه arcuatum opus, solarium, porticus (طاق وصفه) *B.*; صفه *F.* sine exemplo. *SHL.*; an arched building, cupola, or portico *J.*; scamnum a terra elevatum et pulvinaribus instructum pro cubando *M.* Vox cum خَم cognata videtur, ut خُم cum خُـنـب coll. خمانیدن pro خنبانیدن.

خُنب i. q. خُم q. v. *B.* Alia forma vocis خُمب coll. Instit. ling. pers. §. 69, 4, b, p. 48.

خُنبان i. q. جُنبان *B.* in app. Alia lectio videtur.

خَنبانیدَن i. q. خَمـانیـدن 2 *B.*, quocum cognatum est, ut خَنب cum خَم et خُنب cum خُم q. v.

خُنبَرَه (suff. diminut. ره) i. q. خمبره 1 seria parva; 2) seria parva angusti orificii *B.*, qua significatione sec. lex. Fǵ. illam vocem pronuntiandam esse خُنبُرَه docet lex. *F.* auctor. Inde خنبرهٔ دودناک *met.* coelum *B.*

خُنبَک et sec. *F.* خُنبَکْ (a v. خُنبیدن) coll. خُـمـک 3 manus modulate complodere, collidere, quo sonitus oriatur *B.*, ut in hoc versu حضرت مولانا poetae : ای خواجه سرمستک شـدی بر عاشقان خنبک زدی ✿ مست خداوندی خودی کُشتی گـرفـتـی با خدا *F.*; 2) sibilus, quem facit equus inter potandum (صفیری که در وقـت آب خوردن اسب بدهان میزنند) *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo; poppysmus *C. M.*; 3) coll. خُنبک vestis crassior (جـامهٔ درشت خشن), quam pauperes et Dervishi induunt *B.* Praeterea in lex. *F.* voci خُنبک tribuitur significatio vocis خُمَک (خمک مرقوم معناسنه در) *F.* ex Fǵ. *C.*; cf. خُنب = خُم.

خُنبُک nom. vici (قریه) in بدخشان *B.*

خَنپور et خُنپور coll. خنبور et خینور pons extensus supra medium Gehennae *B.* Alias vocis formas v. s. جنبور; 2) resurrectio (قیامت); 3) seminator (زراعت کننده) *B.*

rata, qua sutores ad glutinandum utuntur *B.*; cf. سریش et ar. خَنْثَی asphodelus Freyt.; 2) ling. arabica: hermaphroditus *B.*; cf. ar. خُنثَی.

خَنج (coll. خَفْنج, ex quo contractum videtur) utilitas, commodum (حاصل ونفع وسود); 2) voluptas, hilaritas (شادی وطرب وعیش); 3) deliciae, blanditiae amatoriae (ناز وعشوه وکرشمه); 4) coll. خنجه sonus per nares emissus, qui fit ex voluptate in coitu; cf. خَنج خنج; 5) vanus, irritus, perditus (باطل وضائع) *B.*

خُنج nom. regionis (ولایتی) in Persia *B.* Sec. *F.* noctua (t. بیقوش) *F.* sine exemplo.

خَنج خَنج repet. i. q. simplex خنج 4, ut in hoc versu میر نظمی poetae: چو شد جمع باوی بناز وبغنج ✿ زافراط شهوت کند خنج خنج *F.*

خَنجَدَه sarcocolla (انزروت) *F.* sine exemplo; cf. خُنجده 1 et خَنجیده.

خُنجَدَه i. q. خَنجده s. خنجیده sarcocolla; 2) papilio (کلدبک) *F.* sine exemplo; cf. خُنجره.

a. p. خَنجَر pl. خَناجِر culter magnus (کارد بزرگ), alias دشنه dictus i. e. pugio, sica *Bh.*; حربهٔ معروف *B.*; 2) *met.* gladius (شمشیر) *B.*, unde خنجرِ مهنّد gladius indicus (تیغ هندی) *Bh.*, coll. خنجر هندوان Chr. Sch. 14, 183. Persae etiam voce خنجر ut تیغ utuntur ad significandum „cultellum calamis aptandis" (کارد قلمتراشی) *Bh.* Coniungitur cum verbis مالیدن et زدن, خوردن, کشیدن c. بر; cum زدن s. بر فسن s. بر سنگ کشیدن significat „acuere instrumentum خنجر dictum" (تیز کردن خنجررا) *Bh.* Inde خنجرِ الماس *met.* a) acies in margine nivis liquescentis (سبزه وتیزی کرانه برف کنارهٔ که در وقت گداز بهم رسد) *Bh.*;

خَنبَه (suff. ه) coll. خَنب arcuatum opus, solarium, porticus (طاق وصفه) *B.*; طاق ایوان وصفه *F.* ex فرهنگ میرزا ابراهیم; 2) genus pergulae arcuatae in media vinea exstructae vitibus dilatandis et alligandis, sic descriptum: آن باشد که در باغهای انگور در میان رشتهٔ تاک چیزی بزنند وگودال کنند وخاکهای آنرا بر دو کنار آن ریخته کنارهارا بلند سازند واز سر بلندی تا سر بلندی دیگر چوبها اندازند تا درخت تاک بر بالای آن پهن شود *B.*; ar. عریش *F.* ex Fg′.

خُنبَه (suff. ه) coll. خُنب vas (خُم) magnum et longum (دراز) frumento recondendo *B. F.*; 2) coll. خُم 4 fornix, aedificium arcuatum (گنبذی) *B.*

خَنبیدَن notum, celebrem esse (مشهور اولمق) *F.* ex Fg′. sine exemplo. *C.*, qua tamen significatione in lex. *B.* legitur خنیدن; cf. خنبیده; 2) incurvari *C.* ex G.

خُنبیدَن manus modulate complodere, collidere, quo sonitus oriatur; cf. خُمک 3 et خُنبَک 1; 2) assurgere, insilire (برجستن) *B.*

خَنبیدَه part. praet. v. خَنبیدن notus, celeber (مشهور ومعروف), ut in hoc versu میر نظمی poetae: دریں عالم زعیب اوست خالی ✿ شده خنبیده با نیکو خصالی *F.* Falsa est lectio خُنبیده in lex. *F.* et *C.*, quam in خَنبیده mutavi, quum ad خَنبیدن pertineat. Cf. خَنیده.

خَنَت fulgur, coruscatio (ضیا ودرخشان); 2) orbis coelestis (فلک); 3) coll. خُنت i. q. خُم seria *F.* sine exemplis. *C.*

خُنْت pro خُنب i. q. خُمت, lit. ب cum ت permutata (باء موحده بیرینه تاء مثناة ایله ده مرویدر) *F.* sine exemplo.

e. خُنثَی ling. syr. (بسریانی): i. q. سریش i. e. farina e planta sicca سریش dicta pa-

برف که بمحل گداز پیدا آید *HK.*; b) acies plantae progerminantis terram findens (نوک رستنی که زمین‌را شکافته بر آید) *HK.* *SHL.*, coll. hoc versu انوری poetae: بادام در مغز است که از خنجر الماس ✿ تا دانه لبش بوسه سراپای فسان‌را *Bh.*; c) pugio ex chalybe factus (خنجر فولادی) *HK.*; d) durities adamantis (سختی الماس) *SHL.*; خنجرِ امام pugio antistitis, proverbium, quo utuntur ad designandum hominem, qui etiamsi in consessu repulsam passus sit, minime tamen inde discedit, sed ubique locorum importunus et molestus est, ut in hoc versu ابو المعانی poetae: چندان که شود ثقلت او مجلس عرفان ✿ گویا که شده فی المثل او خنجر امام *F.*; خنجر بکف s. خنجر بکفان n. c. qui pugionem manu tenet (آنکه خنجر در دست داشته باشد) *Bh.*; خنجر دار adi. c. sicam tenens, sica armatus *Bh.*; خنجرِ زر فشان s. خنجرِ زر *met.* a) extensus aurorae fulgor (عمود صبح); b) ortus solis *B.*; خنجرِ سیم *met.* i. q. خنجر زر 1 *B.*; خنجرِ صبح s. خنجرِ فلک i. q. خنجر زر *B.*; خنجر گذار adi. c. sicam vibrans s. sicae vibrandae peritus, coll. hoc versu Schahn.: همه ✿ هزار ده زن شمشیر زن زمرّدان نامداران خنجر گذار *Bh.*

خَنجِرود irrisio, illusio (استهزا وسخره), ut in hoc versu ابو المعانی poetae: گریه ام دید آن نگار غنچه لب خندان گشت ✿ گریهٔ بی اختیارم یعنی کرد خنجرود *F.*

خُنجِرَه i. q. خُنجِدَه sarcocolla; papilio *F.* sine exemplo. Alia lectio videtur.

خَنجَری (suff. ی) nom. instrumenti musici (نام سازیست ملا طغرا در چشمه فیض آورده مریخ شمشیر خودرا گذاشته کف بخنجری قوالان گشود) *Bh.*; a small tambourin *Shaksp.*; 2) a mode of printing or staining silk [گلبدن] *Shaksp.* Inde خنجری نواز adi. c. qui instrumentum dictum tractat *Bh.*

خَنجَست nom. loci, in quo Afrâsiyâb ex manu Hûmi (هوم) se eripuit (جست) et in mari se abscondidit (پنهان گشت) Gl. Sch.

خَنجَک i. q. خار خسک spina triangularis *B.*, qua significatione in lex. *F.* legitur خَنچَک; 2) i. q. سیاه دانه *B.*; nigella, μελάνθιον; cf. بوغنج 1 et خَرَوك; 3) nom. frumenti cuiusdam (غلهٔ) *B.*

خِنجَک fructus arboris lentisci, i. e. granum terebinthinum, quod editur (ون ar. حبة الخضرا); 2) ipsa arbor lentiscus (درخت ون) *B.* In lex. *F.* legitur etiam خُنچَك.

خُنجَک absinthium (درمنه) *B.* Sec. *F.* خُنچَک i. q. خِنجَک.

خَنجوخ i. q. اخنوخ Henoch (ادریس), ut in hoc versu میر نظمی poetae: زدل کرد جهانرا محو ومنسوخ ✿ شده بر چرخ چارم جای خنجوخ *F.*

خَنجَه et خُنجَه (suff. ه) i. q. خنج 4 sonus per nares emissus (آوازی که از بینی آدمی بر می آید), qui fit ex voluptate in coitu et quidem imprimis sub initium coitus (خصوصا نزدیک بانزال) *B.*

خَنجیدَه i. q. خَنجَدَه sarcocolla *F.* sine exemplo.

خُنجیدَه i. q. خُنجِدَه sarcocolla; papilio *F.* sine exemplo; 2) i. q. خنجه, ut in hoc versu ابو المعانی poetae: خنجیده جماع شنود او بگوش خویش ✿ وآنکه که زند در کس زن هم میان سخت *F.*

خَنجیر et خِنجیر (vox cum خنجر cognata) *gen.* hasta (نیزه وسنان) *B.* Lex. *F.* auctor falso interpretatur: تیره یعنی قراکو, quare *M.* vertit: tenebrosus, obscurus. Legendum esse نیزه pro تیره probat etiam ver-

sus حکیم اسدی poetae significationis testandae caussa ibi allatus : همه آسمان گرد لشکر گرفت ٭ همه دشت [دست [F. خنجیر وخنجر گرفت F. SHL.; 2) gen. res quaevis acerba et acris (تند وتیز); 3) spec. odor gravis s. acer, qui oritur ex osse, corio, lana uncta combustis vel lucerna exstincta similibusve rebus B.

خَنجیل dial. Isfahanensi : oscillum (باد پیچ t. صالنجق) F. ex مجمع الفرس sine exemplo.

خَند imp. verbi خندیدن et in comp. part. praes. significatione; cf. infra ریش‌خند, شکرخند al. Inde repetit. خنداخند inserto ا i. q. خندان خندان valde ridens, cachinnans. Lex. B. auctor illud ex hoc decurtatum dicit et lex. Bh. auctor alias formas خندان خند et خند خندان ex خندان خندان decurtatas affert.

خَندان part. praes. v. خندیدن ridens et repetit. خندان خندان et sec. Bh. خند خندان s. خند خندان i. q. خنداخند; cf. Spieg. Chr. 3, 2; 2) met. florescens, bene se habens, laetus, amoenus (شکفتگی وهر چیز که آن شکفته شود مانند غنچهٔ معروف (گل وانار وپسته وامثال آن B.; واطلاق آن با روی ورخسار وجراحت وگل خندان وغنچهٔ خندان وانار خندان خندان بودن وزخم مجاز است Bh. Inde خندان شدن s. خندیدن i. q. ridere sensu proprio et metaphorico Bh. coll. خندیدن شمشیر s. خندان شدن شمشیر met. a) dentatum simileve fieri, de gladio (دندانه دار شدن ومانند آن); b) conspicuum fieri, excellere, de gladio (علم شدن) Bh. Cf. etiam خنده et خندیدن.

خَندان nom. urbis Sinensis (در نواحی چین) B.

خَندانیدن caussale verbi خندیدن C.

e. خَندَرُوس [ό] ling. gr. (χόνδρος) : frumentum tritico simile, etiam triticum rûmânum et hordeum rûmânum dictum B. alica, far, zea.

e. خَندَریلی ling. gr. (χονδρίλη s. κονδρίλλη): intybum (کاسنی) silvestre, ar. یعضید dictum, gummi (صمغی) continens mastichi (مصطکی) simile B. Cf. Dioscor. l. II, c. 160 et not. ad h. l. t. II, p. 467 ed. Kühn.

خَندَستان, sec. al. خَندِستان F., (suff. ستان) consessus vel locus lusibus et derisioni destinatus (مجلس ومعرکهٔ مسخرگی); 2) derisio, ludibrium, iocus (فسوس وسخره ولاغ); 3) et خندستانی met. labia et os amatae B.; cf. خندگاه.

خَندَستانی (suff. ی) i. q. خندستان 3 B. et sec. F. i. q. خندستان.

a. p. خَندَق fossa circum munimentum, fossa (گوی که گرد بگرد حصار کنند); caverna (غار) SHL. Cum زدن fossam ducere, facere, ut in hoc versu انوری poetae : حصار کرده برین آبگینه گون طارم ٭ بگرد وی زده از بحر بیکران خندق Bh., coll. Gul. 51, 15, et جَر 3. Vox a pers. کَندَه fossus, effossus, arabicam formam accepit (معرب کنده) Bh.

خَندَگی (a خنده suff. ی) risus J.

خَند وتَند vox ad genus اتباع pertinens i. q. ترت ومرت B.

خَندَه (suff. ه) risus (اسم مصدر اولور ضحک مقابل گریه (که فاعلی خندان اولور F.; وبمعنی خندیدن نیز آمده Bh.; cf. Gul. 39, 8; a laughing-stock Shaksp. et sensu metaphorico coll. خندان ut dicant, e. g. خندهٔ آفتاب et خندهٔ صبح de ortu (طلوع) solis et aurorae; خندهٔ برق de fulgure micante (جستن) Bh.; خندهٔ جام s. ساغر s. — شیشه s. — صراحی — s. مینا — de vino in poculum fundendo et singultu inde oriente (ریختن شراب در جام وقلقل شیشه) Bh. vel de splendore vini (پرتو شراب) B.; خندهٔ خنجر s.

s. — شمشیر — تیغ — de sanguine pugionis vel gladii ictu profundente (خـون ریختن) *Bh.*; خندهٔ راز de divulgatione secreti (فاش شدن راز) *Bh.*; خندهٔ زمین de viriditate et floribus (سبزه وگل ورياحين) *B.*; شگفتن گلها *Bh.*; خندهٔ شمع de lampade accensa (افروختن شمع) *Bh.*; خندهٔ می i. q. — صهبا s. — شراب s. — خندهٔ جام *Bh. B.*; خندهٔ غنچه de gemma flores emittente *Bh.*; خندهٔ گل de flore florente vel splendore floris s. rosae; cf. حيض گل s. v. حيض. Eodem modo *met.* dicitur خنده risus foraminis (سوفار), vulneris (زخم), fissurae (چاك), undae (موج), simil. *Bh.* Coniungitur cum verbo زدن et كردن significatione: risum edere, ridere (خنديدن) et construitur cum به et از r. *Bh.* Praeterea dicitur در خنده شدن ridere *J.* et در خنده افتادن in risum effundi, risum edere H. pr. reg. 11 v. l. 11; خنده c. بر آمدن et خنده بر آمدن r. et خنده با c. خنده جفت كردن et تراويدن خنده در c. از r. et خنده چكيدن ps. et خنده در لب دوختن et گلو شكستن et خنده ريختن et خنده دزديدن et خنده گرفتن, فرو خوردن et خنده, quarum phrasium significationes interpretatione non egent *Bh.*, coll. hoc versu كمال اسمعيل poetae: ۞ تا كی ورق عمر بغم در شكنم ، وين خندهٔ می در دل ساغر شكنم quo nisus lex. *F.* auctor phrasim: خنده در دل شكن explicat: „fac me voti compotem“ (مرادمر حاصل ايله ديمكدن كنايه) *F.*

خَنْدَه رِيش et خَنْدَه خَرِيش n. c. irrisio (خندهٔ كه بر كسی از روی هزل واستهزا وظرافت كنند); 2) sec. al. is, qui irridetur, ludibrio habetur; 3) sec. al. irrisor, qua utraque significatione exempla leguntur, passiva nimirum significatione (2), in lex. مجمع الفرس et activa (3) in lex. Fg′. *B.* Aliae vocis formae sunt خَرِيش et خَرِش, sed primitiva videtur خنده ريش ex خنده risus et ريش barba composita, ex qua خريش s. خرش decurtatum et praeposito خنده ortum videtur خنده خريش. Depravatae autem videntur formae خنده خويش et خنديش, quae in lex. *F.* ex المجمع afferuntur. Etymologiam probat etiam lex. *SHL.* auctor, qui vocem خنده ريش sic interpretatur: ريشی كه از بالا خشك بماند ودر درون سرايت كند *SHL.*

خَنْدَه گَه s. خنده گه n. c. *met.* labia et os amatae *Bh.*; cf. خندستان 3.

خَنْدَه ناك (suff. ناك) ridens, ut in hoc versu نظامی poetae: نمودند كين زعفران گونه خاك ۞ كند بی سبب مردرا خنده ناك *Bh.*

خَنْدِيدَن (s. हस् ?) ridere (ضحك) *F.* sensu proprio et metaphorico, de q. v. s. خنده et خندان (وهمچنين خندان شدن بند نقاب واستخوان وخنديدن گريبان وچشم ورخ وشريان ورنگ نيز مجاز) *Bh.*, coll. خنديدن زمين virescere, de terra viridi et florente (دميدن سبزه ورياحين) *SHL.*; cf. خندهٔ زمين s. v. خنده. Construitur ut syn. خنده زدن et خنده كردن cum به et از r. coll. hoc versu وحيد poetae: ۞ اگر عاشق از باغ گل چيده باشد ، بداغ دل خويش خنديده باشد *Bh.* et Chr. Sch. 8, 101.

خَنْدِيش *F. C.* v. s. v. خنده خريش.

خَنسار avis quaedam aquatica (آبی), cuius caro comeditur *B.*; cf. خشين سار, ex quo decurtatum videtur.

خِنشان s. خُنشان et خُنشا et خُنستان felix fortunatus, faustus (مبارك وفرخنده وخجسته) *B.* Alia lectio videtur خُشنان.

خِنفِج, sec. *F.* خَنفَج, granum nigrum in oculi medicamentis adhibitum, ar. بزر الحبة *B.* et turc. قوش اتمكی i. e. panis avium dictum *F.*

خَنفَم i. q. خنور 1 utensilia domestica *F.* sine exemplo. *C.* Alia lectio videtur.

خَنْك mala indoles, pravitas (بد ذاتی وبد نفسی) *B.*

خِنْك *gen.* albus, de quavis re *B.*; 2) *spec.* equus albus vel cinereus, *gall.* gris [a cream-coloured horse, a steed *Shaksp.*]; (اسپ سفید رنگ) *B.* Gl. Sch.; قیر آت *F.*; اسب سفید رنگ وآن چند گونه است سبز خنگ ونقره خنگ وسرخ خنگ ومگس خنگ وبور خنگ وبوز خنگ *HK. SHL.*, coll. Spieg. Chr. 82, 7. 85, 7. 9. 11, ubi Spieg. falso خَنگ legit.

خُنْك angulus (گوشه وپیغوله) *B. F.* ex Fg'.; 2) vehementer amans, amore languidus, vix sui compos (عاشق زار بیخود [وعاشقی سخت *HK.*] وعاشق سخت) *B. F.* ex مجمع الفرس; 3) scientia, virtute et humanitate praeditus (علم وادب وفضیلت ومعرفت ولطافتدن خالی اولمامق) *F.* ex محمودی. Tribus hisce significationibus vox خنگ in hoc versu ابو المعانی legitur: نشیند خنگ افتاده بخنگ خانهء حسرت ✿ تحمل میکند آنکس که باشد خنگ در عالم *F.*

خُنُك bonus, felix (خوش) *B. Bh.*; بختلو ar. طوبی له *F.*, e. g. in hoc versu سعدی poetae: نیک وبد چون همی بباید مرد ✿ خنک آنکس که گوی نیکی برد et in alio poetae: حضرت مولانا خنک آن قمار بازی که ببخت هرچه بودش ✿ نماند هیچش الا هوس قمار بازی *F.*; coll. خنگ کسی که بشب در کنار گیرد دوست in Spieg. Chr. 127, 7, et 2) *substantive* felicitas (وبمعنی خوشا هم گفته اند وبعربی طوبی خوانند) *B.*, qua significatione cum dat. pers. (را) construitur, respondens ar. طوبی sequente ل pers., e. g. خنک آنرا „o felicem illum!" Fleischer Ali's Spr. 15, l. 2; cf. خنکا; 3) facilitas (آسانی opp. دشواری); 4) non bonus, malus, ingratus (ناخوش) *Bh.* (ut sit primae contraria significatio), e. g. شعر خنگ carmen malum, insipiens Bost. in Spieg. Chr. 19, 1, coll. hoc versu کمال خجندی poetae: باشد اینهم حرکات خنک وبادسری ✿ که دران روضه کنی گشته شبستان گستاخ *F.*, unde derivanda videtur alia significatio: 5) frigidus (سرد وچاهیده opp. گرم) *B.*, ut dicunt آب خنک aqua frigida, هوای خنک aer frigidus, temperatus *F.* Praeterea dicitur etiam ناز خنک, ادای خنک, ردای خنک, گفتار خنک, خواب خنک, اشک خنک et روی خنک et coniungitur خنک cum verbo کردن *Bh.*

خِنْکا an athletic clown; able bodied *R.* ex Hunter.

خُنُکا (suff. ا [الف درین ترکیب برای رابطه است بسم قیاس خوش وبدا ودردا ودریغا *Bh.*]) „o felicem!" (بمعنی خوشا وطوبی) *B. Bh.*; cf. خُنُک 1. 2.

خُنکار pro خونکار q. v. *M.* ex IK.

خنگال i. q. خبکل s. جنگال s. چنگال *B.* Alia lectio.

خِنْگ بُت n. c. (idolum album) nom. idoli, quod amata (معشوق) dicitur alius idoli سرخ بد s. سرخ بت (idolum rubrum) dicti, quod est amans (عاشق). Duo sunt idola in regione بامیان, quae ad کابل pertinet in confinibus بدخشان, e rupibus excisa quinquaginta duorum cubitorum in altitudine, intus cava ita, ut quis per plantam pedis subintrans totam interiorem eorum partem usque ad extremos manuum et pedum digitos per scalas permeare possit. Sunt arabica idola يغوث et يعوق vel sec. al. منات et لات *B.*; cf. سرخ بت et Hyde Hist. rel. vet. Pers. p. 132 sqq.

خِنْگ بید *gen.* spina (خار); 2) *spec.* spina alba *B.*

خُنُك جان n. c. (animo frigido) homo amoris expers, amoris sensu alienus (بی عشق); 2) ultor, vindex (کسی که انتقام از کسی کشد) *B.*

خُنْیا cantus, modi musici (سرود وسار ونغمه) *B.* Aliae vocis formae sunt خونیا et خینا; cf. خَنیدن s. خُنیدن, ex quo illa vox derivanda est.

خُنیاگَر (suff. گَر) cantor, musicus (خواننده وسازنده وسرودگوی) *B.*; مطرب ومغنی *Bh.*; cf. خیناگر et خونیاگر. Inde خنیاگرِ فلک *met.* Venus planeta *B.* et خنیاگری (suff. ی) cantus *Shaksp.*

خَنید (a v. خَنیدن) echo (صدائی که از طاس برآید); 2) rumor, fama, celebritas (شهرت واشتهار وآوازه) *B.*; 3) pro خَنیده, celeber, notus (مشهور ومعروف alias etiam خفید et خنیده dictum) *F.* ex Fg'. sine exemplo.

خنید suctus (مکیده) *B.*; ut videtur, pro خنیده a v. خِنیدن.

خُنید (a v. خُنیدن) acceptus, gratus (پسندیده وپسند) *B.*; بمعنی پسند که خُنیده دخی دیرلر *F.* ex Fg'. sine exemplo; ut videtur, pro خُنیده a v. خُنیدن.

خَنیدَن vocem reddere, remittere, resonare (پیچیدن آواز در کوه وحمام وگنبذ وامثال آن) *B.* Gl. Sch. coll. hoc hem. Schahn.: همه دشت از آواز شان می خنید Gl. Sch.; 2) altum clamorem fieri, celebritatem consequi (آواز بلند شدن وشهرت یافتن) *B.* Gl. Sch. Alia huius verbi forma خُنیدن esse videtur, quum خُنیده idem significet atque خَنیده, de quo plura v. s. v. خُنیدن. Utraque verbi forma خَنیدن et خُنیدن sine dubio cum verbo خواندن cognata est et ad rad. s. स्वन् sonare (z. qan ?) referenda, quum خَ verbi خَنیدن respondeat syllabae خو elisa litera و et خُ verbi خُنیدن syllabae خو litera و assimilata coll. خونیا, quae est

خنکَ زر n. c. *met.* sol *B.* in app.

خنکَ زیوَر n. c. equus albo nigroque colore variegatus (اسب ابلق) *B.*

خِنْگسر (سر = سار caput) n. c. cui capilli canuerunt, canus (سفید سر); 2) nitrum (شوره) *B.*

خنکَ شَب آهَنک n. c. (*proprie* stella Sirius [شباهنک] alba) *met.* luna; 2) aurora vera (صبح صدق); 3) equus albo nigroque colore variegatus (اسب ابلق); 4) iumentum, quo Muhammed in coelum evectus fingitur (براق) *B.*

خَنکَل lorica (جوشن) *B. F.* ex Fg'.

خِنکَ لوک i. q. خنکَ ولوک *B.* in app.

خِنْکو planta quaedam, alias کشوث, ar. قُفم dicta, quae instar convolvuli circum spinam, cui Manna (ترنجبین) insidet, torquetur *B.*

خنکَ لوک s. خِنکَ وَلوک homo infirmus, cuivis rei perficiendae impar. Est ex genere vocum, quae توابع dicuntur, quarum neutra usitata est significatione vocum coniunctarum *B.*

خُنُکی (suff. ی) felicitas *Shaksp.*; 2) frigus, temperies *C. Shaksp.*

خُنلچک (ceterae vocales desunt) herba quaedam (اوت), alias یوشان dicta; 2) vulnus in dorso equi aut iumenti (آت وقاطر یاغری) *F.* ex نعمة الله sine exemplis.

خُنوخ i. q. اخنوخ Henoch (ادریس) *F.* sine exemplo.

خُنود onus minus iumento impositum, cui quis insidere potest (تنبلید یعنی کوچک یوك که اوزرینه بنلمک قابل اوله) *F.* sine exemplo. *C.* Vox synon. turc. est تنبلود, vulgo تنبلید pronuntiata.

خَنور et خُنور et خنّور utensilia domestica, supellex (آلات وضروریات خانه), uti vasa similesve res; cf. خنفر; 2) sator (زرّاع) *B.*

sec. lex. *Bh.* alia forma vocis خُنیا et a verbo خُنیدن derivanda videtur.

خِنیدَن sugere (مکیدن) *B.*, e. g. in hoc versu شرف شفروه poetae : کہ از باغ تو لالہ میچنیدم ✿ کہ از لعل تو شکر میاخنیدم *F.*

خُنیدَن alia forma verbi خَنیدن videtur eadem significatione. Lexica quidem persica illam non offerunt, sed talem verbi formam statuendam esse, satis probant voces ab illa derivatae خُنید et خُنیده, in lexicis persicis voce پسندیده acceptus, gratus explicatae, quae est etiam significatio vocis خَنیده. Plura v. s. v. خَنیدن. Aliud autem verbum est بَر خُنیدن s. بَر خُنیدن, quod in lex. *F.* ex. موید الفضلا et *SHL.* verbo بر جستن „salire, prosilire, insilire“ explicatur, e. g. in hoc versu ابو المعنی poetae : بستی ازو بوسه کردم بناز ✿ برنجیده از من زجا بر خنید *F.*

خَنیدَه (part. praet. verbi خَنیدن) celebratus, celeber, notus; 2) gratus, acceptus (مشهور ومعروف وشهرت یافته وپسندیده) *B.*; مشهور ودانا وپسندیده Gl. Sch., coll. hoc hem. Schahn. : خنیده بهر جای وشیدسب نام Gl. Sch. et alio ex Sec. Nam. p. 98 fin. : ازین آشنا روی تر داستان ✿ خنیده نیاید بر راستان, cuius prius hem. in lex. *F.* s. v. خُنیده allato sic legitur : بگیتی ازان خوبتر داستان; 3) artis musicae peritus, cantor egregius (دانا در کار سرود یعنی مصنف وموسیقی دان وسرود گوی خوب وستوده); 4) echo *B.*

خِنیدَه part. praet. verbi خِنیدن i. q. خنید suctus (مکیده) *B.* —

خُنیدَه (part. praet. verbi خُنیدن) acceptus, gratus (پسندیده) *B.*, sed significare etiam videtur ut خَنیده : „celebratus, celeber, notus“, quum خُنیده alia forma vocis خَنیده esse videatur a verbo خُنیدن i. q. خَنیدن derivanda; cf. خُنیدن et خَنیدن.

خُنیک i. q. خُنبَک 3 vestis crassior, quam pauperes et Dervishi induunt *B.*

خَنیوَر [ê] i. q. خنپور q. v. *B.* Alia lectio.

خَو tabulatum (چوب بند), quo caementarii et pictores consistentes opus suum faciunt, e. g. in hoc versu حکیم نزاری poetae : زبهر چارطاق رفعت قهستانی اوست ✿ کہ گردون بسته از هفت آسمان خو *F.*; 2) tabulatum arcuatum, super quo camera vel fornix exstruitur (قالبی کہ استادان بنا طاق بر بالای آن زنند); cf. خُواره et خوازه *B.*, ut in hoc versu شمس فخری poetae : هرکه تطیین کند اساس علوت ✿ عرش باید که بشد اورا خو et alio ✿ در هرجا که عمارت تو آغاز کنند ✿ کردن طاق آن خوی ساز کنند *F.*; 3) *gen.* quaevis planta circum arbores se torquens *spec.* convolvulus (عشقه ولبلاب) *B.*, ut in hoc versu ابو المثل poetae : چنان چون خوکه بر پیچید بگلبن ✿ به پیچم [پنجم *F.*] من بر آن سیمین صنوبر *F.*; 4) herba frugibus inimica *B.*; گیاه خودرو Gl. Sch., coll. hoc hem. Schahn. : مگر کز بدان باغ بی خو کنم Gl. Sch. et alio versu Schahnam. : کنون رزم ارجاسبرا ✿ تو کنم زطبع روان باغ بی خو کنم et alio : ✿ کہ ایدون کہ رستم بود پیشرو نماند برین بوم وبر خار وخو *F.*; 5) (fortasse pro کاو a verbo کاویدن) fodere, eruere, evulsio (کندن) *B.*, ut in hoc versu حکیم سنائی poetae : شده اعدایشان از ایشان خو ✿ همچو ریش کهن زشانهٔ تو *F.*; 6) messis, foenisicium (درو کردن علف) *B.*, coll. hoc versu حکیم سنائی poetae : خوشهٔ ملک تخته شد خوکن ✿ جامهٔ ملک کهنه شد توکن *F.*; 7) putatio arboris; 8) quantum manu ex quavis re capi potest, manipulus (یکی

مشت) B., e. g. in hoc versu poetae شروانی : استاد فلکیء ماراست جهات سته یک خو ☆ گام ماراست بچار سبعه یک خو F.; 9) clunes equi (کفل وساغری اسبان) B., ut in hoc versu Schahn. : یکی اسب آسودهء تیزرو ☆ چمند دگر بود آگنده خو F.

خُو s. خُوی [ô] mos, consuetudo (عادت) B. Bh. Cum گرفتن et کردن, داشتن, دادن assuefieri, consuescere, assuescere alqa re c. ب et با rei (خو وعادت داشتن بدانکه بافعل واحوال باشد نه به ذوات اشیا مثلا گویند که فلانی بسیر بغ یا سواری اسب خو دارد ونگویند که بباغ واسب خو دارد واکثر گاهی آمده باشد بهمان قدر مسموع اقتصار باید کرد) Bh., coll. خو کرده بناز „deliciis assuetus" Gul. 149, 5; et خو با محنت وغم Pend. 69, 2, et خوی کن با ادب کن ibid. 106 fin. Praeterea dicunt خوی گردانیدن s. خوی گرداندن consuetudinem avertere, deflectere a re c. از r., ut in hoc hem. poetae : زندان ماه میر نجات کنعان خوی خود صائب نگرداند; et خوی باز کردن met. a more, consuetudine recedere (ترک عادت کردن) B. Bh. Cf. etiam infra خوگر; 2) indoles, natura (خصلت وسرشت وطبیعت) B.; disposition, nature Shaksp., e. g. جوانیش‌را خوی بد یار بود „cum iuventute illius prava indoles se consociavit" Schahn. ed. Mohl. t. I, p. 18, 148, et بدان خوی بد جان شیرین بداد „pravae illi indoli succumbens mortuus est" ibid. 18, 150, coll. : خوی بد در طبیعت که نشست ☆ نرود جز بروز مرگ از دست „prava indoles naturae insita nonnisi morte expellitur" Gul. 81, 3; cf. Spieg. Chr. 3, 10. Inde نیک خو s. خوش خو adi. c. bonae indolis, naturae, opp. بد خو s. زشت خو malae indolis, naturae Bh. Cf. infra خُوی.

خَوا caro (گوشت ar. لحم) B. F. sine exemplo. Ad dial. Kharizmiae alii hanc vocem pertinere dicunt, quod hoc loco ex آثار البلاد ab auctore lex. F. allato probatur : سمی خوارزم بذلك لان الجماعة التی بنوها اوّل الامر كان مأكولهم لهم الصید فقط وكان فی هذا المكان حطب كثیر وبلغة اهل خوارزم خوا اللحم والرزم الحطب F.; cf. خوارزم.

خِوَا gustus, sapor, suavitas, voluptas, deliciae (مزه ولذت) B.; cf. خوای et خواربار 2.

خُوَا alimentum in unum diem sufficiens, parcum (آنچه روز بدان بگذرانند یعنی قوت لا یموت) B., alias آشام dictum F. sine exemplo; cf. آشام 4, qua significatione ex خُوَار decurtatum videtur.

خَواب imp. verbi خوابیدن Bh.; 2) n. s. (z. 𐬓𐬀𐬟𐬥𐬀 qafna, s. स्वपन coll. خُفتن) somnus (مقابل بیداری) et *tropice* de multis rebus dicitur Bh.; 2) met. somnium (رویا که در خواب دیده میشود) Bh., hind. سپنا (= s. स्वपन) dictum B. in app.; cf. Chr. Sch. 50, 291; nocturnal pollution; pile, plush J.; nap of cloth Shaksp. Inde خوابِ اجل i. q. خواب جوید Bh.; خوابِ آشفته i. q. خواب پریشان Bh.; خواب آلود s. خواب آلوده adi. c. somno oppressus, somniculosus Bh.; unde خواب آلودگی (suff. ی) drowsiness J.; خوابِ پا met. torpor pedis (بیحس شدن پا از جهت بسیار نشستن یا بزیر عضوی تا دیر ماندن وسبب ماندگی وکلال چنانچه در خدر میشود) Bh.; خوابِ پریشان a) somnium terribile (خواب موحش) Bh.; cf. Not. et Extr. t. IX, 186 l. atp.; b) somnus inquietus (خوابی که آنرا بتازی تملل گویند) Bh.; خواب برده adi. c. i. q. خواب آلود Bh.; خواب بند n. c. incantamentum somnificum (افسون وعزیمتی که بدان خواب مردم بسته شود) Bh.; خواب بین n. c. qui somnia videt, somnians J.; خوابِ تیغ met. ictus gladii (ضرب تیغ) Bh.; cf. خواباندن et خفتن 3; خوابِ چار پهلو met. somnus largus et

otiosus (خواب دراز با فراغت) *Bh.*; خوابِ جامه n. c. vestis nocturna *F.*; خواب جاوید somnus aeternus *met.* mors *B.*; خواب خانه n. c. locus dormitorius, locus quiescendi, cubiculum (خانه که در آن خواب کنند) *Bh.*; خوابِ خرگوش somnus leporis *met.* somnus negligens, socors (خواب غفلت وتغافل) *B. Bh.*; خواب خیال n. c. somniantis visum; spectre, phantom, delusion *Shaksp.*; خواب دار adi. c. pily, plushy (velvet etc.) *J.*; خواب دیده adi. c. *met.* pubes (بالغ) *Bh.*; dreaming; polluted *R. J.*; cf. خواب نا دیده; خواب رفته adi. c. i. q. خواب برده *Bh.*; torpid, asleep (limb) *J.*; unde خواب رفتگی (suff. ی) n. c. torpor, numbness *J.*; خواب زده adi. c. i. q. خواب آلود *Bh.*; خواب خانه i. q. خوابستان (suff. ستان) *Bh.*; خوابِ صیّاد res ad praedam fallendam parata (ساخته که برای فریب صید باشد) *Bh.*; خواب عدم i. q. خواب جاوید *Bh.*; خوابگه n. c. i. q. خوابگاه s. خواب خانه *Bh.*, unde خوابگاه غول *met.* mundus *B.*; خواب گذار n. c. a) dormiens, somniculosus (اویوبیجی), b) somnians (واقعه کوریجی) *F.* ex شرفنامه, c) interpres somniorum (معبّر وتعبیر کننده خواب) *Bh.*; خواب گزین adi. c. somnum eligens i. q. خواب آلود *Bh.*; خوابِ مرگی i. q. خواب جاوید *Bh.*; خواب نا دیده opp. خواب دیده adi. c. *met.* impubes *B. Bh.*; خوابناک (suff. ناک) somniculosus *Bh.*; pily, plushy (velvet or silk) *J.* et *met.* e. g. de fortuna (دولت s. بخت) non favente, de corpore negligente, socorde (تن خوابناک کنایه از تن غافل وبیخبر ومثالش) *Bh.* al.; خوابنوش adi. c. a) dormiens, b) dormitio *M.*, unde خوابنوشی (suff. ی) dormitio *M.*

Phrases:

خواب آمدن کسی را somnum capere, dormire *Bh.*

خواب آوردن dormire facere, e. g. میم معزی ☆ مغزرا تری دهد تا آرد اندر چشم خواب ☆ مغز چون تری ندارد خواب دشوار آورد *Bh.*

خواب بچراغ گفتن somnium ad lucernam explicare, quem loquendi modum lex. *Bh.* auctor sic interpretatur: آنست که چون خواب موحش وپریشان بینند ودر شب بیدار گردند آن خوابرا پیش چراغ نقل می کنند گویند که اینعمل از اثر بدی خواب محفوظ میدارد وتحقیق آنست که تخصیص خواب موحش بیجاست بلکه مطلق خوابرا پیش چراغ نقل میکنند از جهت آنکه مبادا اثر با نا اهلی بگویند وتعبیرش بلفظ قبیح کند همان اثر می بخشد *Bh.*

خواب بردن i. q. خواب گرفتن somnum capere, dormire *Bh.*; sed cum از ps. i. q. خواب ربودن somnum auferre, adimere *Bh.*

خواب بریدن somnum interrumpere et *pass. signif.* somnus interrumpitur (قطع کردن وقطع شدن) *Bh.*

خواب بستن i. q. خواب دوختن *Bh.*

خواب در دیده سوختن et چشم pro دیده posito *met.* a) somnum fugare et *pass. signif.* somnus fugatur (دور کردن خواب ودور شدن), b) somnum firmiter tenere et *pass. signif.* somnus firmus stat (استوار کردن خواب واستوار شدن) *Bh.*

خواب در دیده شکستن et چشم pro دیده posito *met.* i. q. خواب در دیده سوختن somnum fugare *et* somnus fugatur *Bh.*

خواب دوختن i. q. خواب بستن somnum alicuius turbare, aliquem dormire non pati vel sinere (شورانیدن خواب او ونگذاشتن که بخواب رود) *Bh.*

خواب دیدن somniare *C.* et c. acc. ps. somniare aliquem Chr. Sch. 45, l. 3; cf. infra در خواب دیدن.

خَواب رُبودَن i. q. خواب گرفتن somnum capere, dormire; 2) c. از ps. i. q. خواب بردن somnum auferre, adimere *Bh.*

خَواب ریختَن c. بر somnum afferre (بخواب آوردن) *Bh.*

خَواب زَدَن somnum capere, dormire *Bh.*

خَواب فَرو مالیدَن somnum deprimere, fugare *Bh.*

خَواب کَردَن i. q. خواب زدن somnum capere, dormire; 2) ad somnum adigere, dormire facere (در خواب کردن) *Bh.* Inde خواب عریان کردن nudo corpore dormire Pend. 110, 1, et خواب کم کردن parum dormire *Bh.*; cf. Pend. 109, l. ult.

خَواب گِرِفتَن somnum capere, dormire *Bh.*

بَخواب آمَدَن in somnum ire, obdormire, in somno iacere (بخواب رفتن ومرمی شدن چیزی در آن حالت) *Bh.*

بَخواب دادَن i. q. بخواب کردن *Bh.*

بَخواب دَر آمَدَن i. q. در خواب رفتن *HK.*

بَخواب دیدَن i. q. در خواب دیدن q. v.

بَخواب رَفتَن in somnum ire, obdormire *Bh.*; cf. Not. et Extr. t. IX. 216, 1.

بَخواب سُتود نِشاندَن *met.* omni, quod praeter Deum est, renuntiare (انقطاع از ما سوی الله کردن) *B.* in app.

بَخواب کَردَن in somnum coniicere, dormire facere *alqm* (بخواب انداختن کسیرا) *Bh.*

دَر خَواب دیدَن somniare Chr. Sch. 48, 267, et c. acc. ps. somniare aliquem Gul. 16, 7, ubi Sem. بخواب, sed ed. Taur. در خواب legit; cf. خواب دیدن.

دَر خَواب رَفتَن i. q. بخواب رفتن Spieg. Chr. 145, 19.

دَر خَواب شُدَن dormire; 2) stupere *et qs.* sopitum esse *pedem C.*

در خواب i. q. دَر شُدَن بَخواب اَندَرون رفتن Schahn. in Spieg. Chr. 47, 7.

خَوابانیدَن s. خَواباندَن et forma decurtata خوابنیدن, s. خَوابْنیدَن *HK.* Gl. Sch. s. coll. hoc versu شیخ سعدی poetae : سهی سروش ببالین خوابنیده ✿ سرشک از لاله وگل بر دمیده *F.*, caussale verbi خوابیدن *B. Bh.*; cf. خفتانیدن et Spieg. Chr. 145, 19. Cum acc. rei et در r. coll. خفتن 3 volutare, inquinare, miscere, infricare, condire (آلودن آن باین چنانکه کباب در نمک وپسته وبادام در نمک وشکر) *Bh.*, ut in hoc versu سالک یزدی poetae : من زبان خویشرا در سرمه خوابانیده ام ✿ همچو چشم شوخ او کم صد زبانم داده اند *Bh.* De gladio, hasta similive instrumento i. q. زدن icere, ferire (خواباندن شمشیر وسنان ومانند آن زدن شمشیر وغیره واین لازم معنی است نه معنی آن چه دریں صورت شمشیر وغیره بخون آلوده می شود), coll. hoc versu صائب poetae : دشمنانرا دارم از تیغ تغافل سینه چاک ✿ چشم خواباندن بود شمشیر خواباندن مرا et alio سنجر کاشی poetae : تیغ زهر آلود آن چشمان هندو کند شد ✿ بسکه خواباندند در هم تیغ ابرو کند شد *Bh.*; cf. supra خواب تیغ.

خَوابَه (suff. ه) in compositis, e. g. همخوابه al.

خَوابیدَگی (ی suff. a خوابیده) negligence *R. J.*

خَوابیدَن alia forma verbi خفتن s. خفتیدن s. خسپیدن q. v. eadem significatione *Bh.* et significatione verbi caussalis usurpatur (متعدی هم آمده خوابانیدن ای خوابانیدن) Gl. Sch. Significat etiam : commorari, manere alqo loco (اقامت ورزیدن در جای چنانچه گویند یکماه در آنجا خوابیدیم از اهل زبان به تحقیق پیوسته) *Bh.*, coll. hoc versu صائب poetae : خط عیان شد تا بساط زلف او بر چیده شد ✿ فتنها بیدار گردد چون علم خوابیده

بر پشت .s به پشت supi- شد Bh. Cum num cubare *met.* otiose dormire (بآرام خواب کردن) *Bh.*

خَوابیده part. praet. verbi خوابیدن coll. خُفته, qui decubuit, iacens, dormiens, sopitus et *tropice* adhibetur. Inde خون خوابیده i. q. خون خفته *met.* sanguis impune effusus (خون هدر کرده که باز پرس آن نشود) *Bh.*; cf. خفتن خون s. v. خفتن; دولتِ خوابیده *met.* fortuna non favens (که بدان انتفاع نتوان کرد) *Bh.*; راهِ خوابیده et صحرایِ خوابیده *met.* via longa et desertum longum. vastum (دراز) *Bh.*; سبزهٔ خوابیده *met.* gramen s. herbae virides pedibus conculcatae vel dilatatae (سبزه که پامال شده بر زمین پهن شده باشد) *Bh.*; نمکِ خوابیده adi. c. coll. خفتن 3 *met.* caro assa sale infricata (کباب نمکسود) *Bh.*

خَوَاتِین i. q. خاتمین soror *B.* in app.

a. خَوَاتِیمُ الْمُلْك nom. rosae cuiusdam (گُلی) in regno Rûm (روم) *B.* in app.

خَوَاتِین plur. vocis خاتون q. v.

خَواجَگی (a خواجه suff. ی) mercator dives *M.*; 2) principatus, magisterium; chiefship, mastership *J.* Inde خواجگی از سر گذاشتن *met.* superbiam mittere, relinquere (غرور ونخوت گذاشتن) *Bh.*; خواجگی تنخواه کردن i. q. بزرگی تنخواه کردن *met.* superbiam ostendere, prae se ferre (عرض غرور ونخوت), e. g. چو زر بقرض دهی خواجگی مکن تنخواه ✿ بقرضدار میاموز بد اداییرا *Bh.*

خَواجَه pl. خواجَگان H. Sam. 164, 9, herus, paterfamilias (کدخدا ورئیس خانه); 2) vir eximius ac magnae auctoritatis, opulentus, sapiens; senior, dominus, princeps (معظم وشیخ وپیر ومالدار وحاکم وصاحب جمعیت) *B.*; خداوند *Bh.*; خداوند خانه وصاحب مال وشیخ وحاکم *F.* et est titulus honorificus (القاب ووزیر عزیزان باشد) *Bh.* In Turân est cogn. dominorum vel principum (در توران داخل القاب ساداتست) *Bh.*; 3) eunuchus (خدمتگاری که آلت تناسل اورا بریده باشند) *B.*, qua tamen significatione usitatior est vox composita خواجه سرا (غلام خصی) ونیز (لیکن مشهور بدینمعنی خواجه سراست) *Bh.*; cf. infra خوجه pro خواجه; 4) cor, animus (دل وروح) *B.*; 5) crista galli (خروس) (ابیکی) *F.*, quod probatur hoc versu poetae : استاد لطیفی منم چون دیک وتو همچون دجاجه ✿ بر من شد راست بر تو خفته خواجه *F.* — Inde خواجهٔ اختران *met.* a) sol, b) Jupiter planeta *B.*; خواجه بار n. c. *met.* alimentum parcum, vix sufficiens (قوت لا یموت) *B.*; خواجهٔ بعث ونشر dominus resurrectionis (صاحب روز قیامت), quo Muhammed propheta significatur *B.* in app.; خواجهٔ بقال olitor Wilk. Chr. 177 med.; خواجه تاش plur. خواجه تاشان n. c. coll. تاش 4 a) qui cum alio in servitute vel famulatu domini vel principis est; conservus, *gall.* camarade; cf. Gul. 78, l. ult. (غلامان دو بنده (یک صاحب ونوکران یک آقا *B.*; از یک صاحب همچنین شهرتاش *Bh.*; condiscipulus (بر استاد معلم شاگردان) *F.*, b) herus, dominus (خداوند وصاحب خانه) *B.* Eandem vocem Arabes forma mutata recipientes scribunt خُجداش s. خوشداش et خُشداش s. خوجداش plur. خشداشیة et خوشداشیة s. خوجداشیة; cum terminat. fem. خشداشة „conserva" et ut nom. abstr. formatum خوجداشیة „status conservi" de q. v. Quatremère H. des Sult. maml. t. I, 1, 43, not. 61, et Journ. As. 1847, Févr., p. 156, not. 2; خواجه زاده n. c. master *Shaksp.*; خواجهٔ چرخ ازرق *met.* sol *B.*; خواجهٔ سپهر *met.* sol *B.* in app.; خواجه سرا s. سرای خواجه n. c. eunuchus *F.*; cf. خواجه 3 et *B.* s. v. دژاگم coll. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 225, not. 2; خواجه [خواجهٔ *F.*] سه یاران nom. loci

amoeni vel ambulacri (سیرگاهِ) in radicibus montis کابل, ita dicti, quod in illo doctor مودود چشتی eiusque successores محمد ریگ روان et خان سعید societate facta colloquia habebant (در آن موضع باهم صحبت داشته اند) *B. F. Bh.*, coll. hoc versu poetae cuiusdam : اگرچه جای خوش کابل آب باران است ✿ بهشتِ روی زمین خواجه سه باران است *Bh.* et alio : بکابل آمدم ودیدم آب باران را ✿ ولیکن آبِ باران معتقدم خواجهٔ سه باران را *F.*; cf. آبِ باران; خواجهٔ فلك *met.* a) sol, b) Jupiter planeta *B.*; خواجه کردن to castrate *R. J.*; خواجه گیاه n. c. name of a shrub *R. J.*; خواجه مرواريد nom. Armeni cuiusdam (نام ارمنی که سخت نوکناری وپشمی بود ودر اصفهان بکمال فلاکت وکثافت زندگانی میکرد), ut in hoc versu اشرف poetae : موش خرما ونیش گربه بید ✿ نیء قلیان خواجه مرواريد *Bh.*; خواجه مسّاح n. c. doctor bonis abundans (کثیر = مساح الخیر) *met.* Muhammed propheta *B.*

خَوار (coll. s. rad. स्वृ spernere), vilis, contemtus (ذلیل وبی اعتبار مقابل ارجمند) *B.*; *Bh*; cf. Gul. 188, 18, ubi legendum بسیار خوار „valde vilis“ pro mendoso بسیار خر, quod offert Sem.; 2) paucus, parvus (اندک وقلیل) *B.*, quae est significatio metaphorica (ونیز کنایه از کم که مقابل بسیار است) *Bh.*, coll. hoc versu Schahn. : تو زین گونه با خوار مایه سپاه ✿ ازو چون توانی شدن کینه خواه *Bh.* et alio خواجه نظامی poetae : کنیزی باین چهره هم خوار نیست ✿ که در خود بروی کسش یار نیست *Bh.*, addita hac interpretatione : یعنی این کنیزک باین چهره معشوقانه هم در شجاعت از مردان کم نیست *Bh.*; 3) facilis (سهل وآسان), e. g. in hoc versu ظهیر فاریابی poetae : نه یارست با او نه آموزگار ✿ برو همه کار دشوار خوار *F.*; 4) rectus, directus (راست, opp. کج) *B.*, ut in hoc versu حکیم ازرقی poetae : کند وسست وتند وتیز ورام ونرم وخوشل وخوار *F.*; 5) mollis (نرم) *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo; 6) coll. خواربار 4 nom. regionis in vicinia urbis ری *B.* Gl. Sch. Cum کردن contemnere, spernere, despicere Frag. 19, 14. 26, 8; et coll. خوارکاری obiurgare Chr. Sch. 9, 115; cum داشتن et گرفتن idem et cum شدن passiva significatione *C.* ex vers. pers. V. et N. Test.

خَوار imp. verbi خواردن et in comp. part. praes. significatione : edens vel bibens, fruens, e. g. بسیار خوار multum edens Gul. 188, 19, کباب خوار carnem assam edens, می خوار s. شراب خوار vinum bibens *B.*, راتبه خوار stipendio fruens, al. *Bh.*; cf. infra خواری خوار, qua significatione alia forma vocis خور est et a خواردن pro خوردن edere, frui derivanda. Pro خوار legitur etiam in compositis خَوارَه, e. g. می خواره ,شیر خواره q. v. s. خَوارَه 2.

خُوار (a v. خواردن) cibus, alimentum, victus (خوردنی) *B.* Ex illa voce decurtata videtur خُوا; alia forma est خَوارَه.

خَوار بار (coll. 20 بار et 2 خوار) n. c. alimentum parvum, vix sufficiens (خوراك اندك) *B.*; خوردنی وقوت بقدر حاجت اولان طعام *F.*; *Bh.* vel sec. al. comestibilia, quae de urbe in urbem transportantur (بعض فرهنگها بر شهردن بر شهره کتور دکلری قسم ماکولات) *F.*; 2) i. q. خِوا q. v. (مزه ولذت) *B.*; 3) districtus quidam Bocharensis (تومنی از تومنات بخارا); 4) coll. 6 خوار terrae tractus in vicinia urbis ری (خطهٔ نزدیک ری) *B.* Inde خواربار آرنده s. خواربار کش n. c. a transporter of provisions, a purveyor *J.*

خَوارَدن i. q. خوردن Gl. Sch. Alia forma.

خَوارَزم nom. regionis et urbis notae in Turkistân *B. F. SHI.* Χωρασμία. Vox خُوارَزْم, cuius alia forma arabica خوارزم,

vel sec. schol. خُوَاءْرَزْم in versu Hamasae p. 364, 3, legitur, respondet z. quâirizĕm, *IC.* uwarazm'iya et composita esse videtur ex خوار et زم, quorum posterius sine dubio est z. zĕm (zâo) = pers. زمين, cuius forma apocopata est زمی, terra. Prius autem خوار, z. qâiri, *IC.* uwara Bournouf „alimentum“ significare putat, quum ad rad. z. qar „edere“ referendum sit et Parsi docente Anquetilio vocem z. qâirizĕm „locus amoenus“ (lieu délicieux) interpretentur. Propria igitur vocis خوارزم significatio est „terra alimenti“; cf. Burnouf Com. sur le Yaçna not. p. 108. Aliam Arabum huius vocis interpretationem refert Herbelot s. v. Khouarezem: „facilis pugna“ (ex خوار et رزم) a pugna desumtam, in qua Kaikhosrau (کیخسرو) Shêdahum (شیده), Afrasiyâbi filium, nullo quasi labore a se victum interfecit, oppositam illi, quae in lex. *F.* s. v. خُوا ex libro اثار البلاد affertur, secundum quam vox خوارزم ex خُوَا „caro“ et رزم „lignum“ composita est, sic dicta, quod urbis illius conditores primis diebus carne ferina vescebantur et locus erat lignis abundans; plura v. supra s. v. خُوَا. — Inde خوارزم شاه n. c. titulus regum quorundam Gul. 127, 22; خوارزمی (suff. ی) ad regionem vel urbem خوارزم pertinens *C.*

a. خَوَارِق insolita *C.*; insolitae res *qs.* miracula *M.*; „plur. vocis خرق vel خارق; contrary to nature, unusual things, miracles“ *Shaksp.*

خَوار كار et sec. *Bh.* خوارَه كار n. c. *met.* obiurgator (بد گوی ودشنام ده) *Bh.*; خواری کننده *B.*; 2) oppressor, tyrannus (ستمگار) *B. F.*, coll. hoc versu منوچهری poetae: تو خوارکار ترکی من بردبار عاشق ۞ زشت است خوارکاری وخوبست بردباری *Bh.*

خوارکارَه (suff. ه) n. c. i. q. خوارکار 1 (دشنام دهنده) *B.*

خَوار کاری (suff. ی) n. c. obiurgatio, convitium (دشنام دهی); 2) obiurgator (دشنام دهنده) *B.* Cf. versum s. v. خوارکار e lex. *Bh.* allatum.

خَوارمَندی (suff. مند et ی) humility; abjectness *J.*

خوارُوری nom. loci cuiusdam Gl. Sch.

خَوار وَزار abject and distressed *R. J.*

خُوارَه (suff. ه) i. q. خُوَار cibus, alimentum, victus *B.*; 2) in compositis i. q. خوار s. خَور edens vel bibens, fruens, e. g. شیر خواره lac sugens, lactens Chr. Sch. 41, 187; می خواره vinum potans, vino se onerans *ibid.* 88, 31.

خُوَارَه coll. خُوَار cibus corpori sustentando sufficiens (طعامی که مقوی بدن شود) *B.*; قوام بدن اولە جق قدر قوت لا یموت *HK.*; طعام *F.*; 2) coll. خُو modus agendi, regula, ratio, mos (دستور که رسم وقاعده وقانون است); 3) coll. خَو et خوازه 3 tabulatum, pegma (چوب بندی) et 4) tabulatum arcuatum, super quo camera vel fornix exstruitur (قالبی که بنایان طاق وگنبذ بر بالای آن سازند) *B.*

خَوارَه کار n. c. i. q. خوارکار 1 obiurgator *Bh.*

خَواری (suff. ی) vilitas, contemtus coll. ذلت وخواری Spieg. Chr. 4, 4. 10, 1, et خواری وزاری Chr. Sch. 65, 514; 2) obiurgatio, contumelia, ignominia (دشنم وزیان کاری) *Bh.*, coll. Schahn. ed. Mohl. t. I, 72, 51. Inde خواری کردن *met.* obiurgare, ignominia afficere (دشنام دادن وزیانکاری کردن) *B.* Coniungitur etiam cum verbo نهادن seq. بر eadem significatione. Cum verbo کشیدن seq. از ps. significat: ignominiam pati ab alqo *Bh.*

خواری خَوار (coll. خوار pro خور a v. خواردن) adi. c. *met.* obiurgatus, convitiis correptus,

کردن i. q. خواستن poscere, petere Chr. Sch. 50, 296. Cf. خوستار.

خَواستاری (suff. ی) wedlock *J.*; cf. خواستگاری.

خَواستَران vermes exigui *C.* ex G. In ceteris deest.

خَواستْگار (suff. گار), qui poscit, petit (طلبگار) *SHL.*, Chr. Sch. 100, 225; cf. خواستار 1; petitioner, candidate *Shaksp.* Inde خواستگاری (suff. ی) petitio, desiderium; request, wish; marriage *R.* c. کردن s. دختررا نمودن to betroth *J.*, coll. خواستگاری نمودن filiam poscere *B.* s. دست سوزه.

خَواستور (suff. ور, de q. v. Instit. ling. pers. §. 256, p. 176 initio), qui voluntatem, intentionem habet (صاحب اراده وقصد) Gl. in Des.

خَواستَن (واو معدوله) imp. خواه (z. ואנגע vaç, נט uç, s. वश्, unde z. ואנגענ vaçna, *IC.* washna, coll. phl. אואסתן s. v. خواسته allato) quaerere, petere ab alqo c. از; cf. Spieg. Chr. 52, 13; cupere, velle, qua significatione construitur aut cum alius verbi infinitivi forma plena vel apocopata, aut sequente coniunctione که vel تا, aut coniunctione prorsus omissa et futuro etiam formando inservit, de q. v. Instit. ling. pers. §. 220, 7. 464—466. 479, e, et 576; deposcere *uxorem* Chr. Sch. 107, 336, coll. زن جوانی بخواه et بخواست دخترکی خوب روی وگوهر نام Gul. 144, 4 et 11, unde زن خواسته adi. c. matrimonio coniunctus *C.*; interrogare de alqa re c. از r. Chr. Sch. 72, 7 (طلب) *F.*; طلب کردن *Bh.*; 2) significare, indicare c. از Spieg. Chr. 57, 14. 75 l. atp. coll. خواسته 3; 3) i. q. شمردن coll. lex. *Bh.* auctoris interpretatione : وازین بیت ظهوری بمعنی شمردن نیز مستفاد میشود ✿ از سحاب محیط حشمت تو ✿ نه فلك یك حباب از دیده میخواهم *Bh.* — Inde phrasis از دیده خواستن *met.* magnopere petere, implorare (کنایه از بسیاری خواهش باشد) *B.* in app.

ignominia affectus (دشنام شنونده) *B.*; کسی که حرف بد ودشنام بشنود *Bh.*

خَواز scipio, baculus (چوبدستی), quo iumenta impelluntur *B. F.*; 2) coll. خَوازه 3 et خَوَازه pegma in urbe aut foro exstructum et vestibus pretiosis ornatum *F.* sine exemplo.

خَوازَنده (واو معدوله ایله بوزن سازنده) sponsa (عروس) *F.* ex المجمع sine exemplo.

خَوازَه (بر وزن غازه) laus, celebratio (آفرین); 2) petitio, desiderium (خواهش); 3) et خَوَازَه coll. خواز 2 et خُوَازه 3. 4. et خو *gen.* tabulatum, pegma quodvis (چوب بندی), e. g. quo in solemnibus instituendis (آئین بندی), vel in aedificiis exstruendis, vel vitibus fulciendis, simil. utuntur; 4) fornix triumphalis in nuptiis et solemnibus instituendis, floribus et herbis odoratis adornatus (کوشکی وقبهء که بجهت عروسی وآئین بندی از گل ورياحين سازند) *B.*

خَوَازه i. q. خَوازَه 3 q. v. *B.*

خَواس (a v. خواستن), qui petit, rogat (خواستگار) *B.* Respondet z. ואנגע vaça volens.

خَوَاس metus, timor (ترس وبیم وهراس) *B.*; cf. خواسه.

خَواست 3 ps. praet. absol. verbi خواستن; 2) petitio, desiderium; cf. Chr. Sch. 65, 504; 3) i. q. اراده voluntas, intentio *B.*; اراده وقصد Gl. in Des., ut in locutione : خواست خدا بریں بود pro ارادهء خدا „voluntas Dei“; 4) coll. خواسته 2 res pretiosae, opes, necessaria, supellex (زر ومال وسامان) *B.*

خَواست (بر وزن راست) coll. خُوست s. خوست insula maris; 2) via trita *B.*

خَواستار (suff. ار *F.*, sec. Gl. in. Des. decurtatum ex خواستگار), qui poscit, petit (خواستگار وطلبگار) *B.* Gl. Sch., coll. Frag. 23, 4; 2) petitio, desiderium (طلب) Gl. Sch.; اسم مصدر *F.*, unde خواستار

خَواسْتی (suff. ی) voluntarius (ارادی), e. g. حرکت خواستی motio voluntaria (حرکت ارادی) *B.*; cf. اخواستی.

خَوَاسَه (suff. ه) figura quaedam ad terrendas feras et aves in arvis posita; terriculamentum *B. F.* ex Fg. sine exemplo. Vox ab خَوَاس metus, timor, derivanda videtur; alia forma est خوسه.

a. خَوَاصّ pl. vocis خاصّة principes, proceres vulgo oppositi (مقابل عوام); 2) ling. hind.-pers.: servus, famulus (خدمتگار), e. g. in hoc hem. عرفی poetae: آبدارت ابر نیسان وخواصت آفتاب *Bh.*

خَواقین pluralis forma arabica vocis خاقان.

خَواگ (بفتح اول وواو معدوله) gallina (مرغ); 2) ovum (تخم مرغ); 3) ova in sartagine frixa (خاگینه تخم مرغ بروغن بریان کرده) *B.* Alia forma vocis خاگ et cum خایه cognata.

خَوال (بر وزن مال) et خُوَال (بر وزن جوال) fuligo ad conficiendum atramentum (دردهٔ که بجهت ساختن سیاهی ومرکب او دود چراغ گیرند); 2) coll. خُوالی 2 cibus, alimentum (خوردنی) *B.* Vox ex خوار orta, lit. ر cum ل permutata (مبدل خوار) *Bh.* Cf. خوالگر.

خَوالِسنان (suff. ستان) et خَوالِسته (suff. سته, quae alia forma suffixi ستان videtur), coll. خوال 1 atramentarium (دوات سیاهی) *B.*; 2) خوالسته i. q. ar. لیقة res, quae atramentario inditur, *ut lana, gossipium, sericum,* ad continendum atramentum *F.* sine exemplo.

خَوالگَر (suff. گر) coll. خوال 2 coquus (طعام پز وطباخ); 2) praefectus rei culinariae, praefectus epularum (خوانسالار وسفره‌چی) *B.*; cf. خوالیگر et خورشگر.

خَوالِنجان et خَوالِنجَن i. q. خولنجان *B.* in app.

خَوالی et خِوَالی coll. خوال 2 cibus, alimentum (طعام) *B. F.* ex Fg.; 2) coquus

c. باز requirere; cf. supra باز خواست. Inde باز خواست کردن a) rogare, implorare (رجا وتمنا ایلمک), b) interrogare (سؤال ایلمک) *M.* ex *F.*; باز خواه a) imperat.: require, b) n. s. a requirer, an investigator *Shaksp.*

c. در i. q. simplex. Inde در خواست i. q. خواست petitio, desiderium (التماس) et در خواه a) imperat.: quaere, pete (التماس کن), b) n. s. mendicus (گدا وگدائی کننده) *B.*

خَواستَه part. praet. verbi خواستن, qui petiit *et* petitus (طلبیده) Gl. Sch. هرچند استعمال آن بمعنی الفاعل است چنانکه بگویند خدا خواسته لیکن گاهی بمعنی المفعول هم مستعمل میشود که بمعنی خواسته شده باشد مانند لفظ گفته وشنیده درین عبارت که حرف گفته فاش میگردد وشنیده باو می ماند وازین قبیل است درین بیت ✿ شبی چون سحر زیور آراسته ✿ بچندین دعائی سحر خواسته ✿ فقیر مولف گوید از مواقع استعمال بمعنی مسؤل مستفاد میشود اعم از آنکه از فرو دست ببالادست برسد یا بالعکس *Bh.*; 2) coll. خواست 4 res quaesita, acquisita, opes, necessaria, supellex (زر ومال واسباب وجمعیت وسامان وملک واملاک وآنچه دلخواه باشد) *B.* et res pretiosae, quas reges vi postulant et exigunt (وعبارت از آن اشیای نفیسه هم باشد که پادشاهان زبردست بزور طلبیده گرفته باشند اما آنچه بطوع ورغبت خود ارسال نمایند تحفه یا خراج است وبدینمعنی است درین بیت ✿ گذارندهٔ گنج آراسته ✿ جواهر چنین دارد از خواسته) *Bh.*; اسباب وزر ومال Gl. Sch., coll. Frag. 21, 25, Chr. Sch. 20, 256. 77, 93, respondens phl. אואסתק, quae est interpretatio vocis z. avarêta, de q. cf. Spiegel der XIX. Farg. des Vend. 2. Abth., p. 321; 3) coll. خواستن 2 significatio, sensus (معنی), e. g. بخواستهٔ فلان i. q. ar. بالمعنی فلان *B.*

(مطبخی) *B.*, sed falso *R.* et *J.*: „a kitchen"; 3) fluvius (رودخانهٔ آب) *B. F.* ex Fg'.; 4) ornatus, apte dispositus, paratus (زیبا ومهیّا) *B.*; زیبا *HK.* In lex. *B.* pro ومهیا, quod ex coniectura recepi, legitur ومهنّا, quare *R.* et *J.* vertunt: „beautiful adorned; congratulated"; sed mendum esse ومهنا probat appositum synonymum زیبا, quod solum offert *HK.*

خَوالیدَن (بوزن نالیدن) praegustare, delibare (چاشنکیرلک) *F.* sine exemplo. Verbum ex خوال s. خوالی formatum videtur. In lex. *M.* ex Sae. legitur: „expandere, sternere" et in lex. *C.* ex G. legitur: „1) venire; 2) edere; 3) i. q. خوابیدن". In ceteris lexicis hoc verbum deest.

خَوالیگَر et خَوّالیگر (suff. گر) i. q. خوالگر *B.* Gl. Sch.

خَوامَزَه (با واو معدوله) n. c. i. q. خُوَا alimentum in unum diem sufficiens, parcum (قوت لا یموت) *B.* in app.; آنچه بدان روز بگذرانند *SHL.*

خَوان imp. verbi خواندن et in comp. part. praes. significatione, e. g. قصه خوان narrator rerum gestarum *B.* s. باد گذار 3; ذکر خوان laudator Dei *M.*; انگشت الله خوان digitus, quo invocatur Deus i. e. digitus index *C.*; خوش خوان bene legens *J.* al.

خَوان stratum e corio omnisve alia res, cui cibus imponitur, mensa (سفره معناسنه وهر نسنه که ایچنه طعام آراسته اولنه), quum contra voce مائده significetur „mensa cibis instructa *F.*, coll. خوان بمعنیء سفره است schol. in Spieg. Chr. 109, 11, et خوان نعمت Gul. 1 bis, 6 et خوان نعمت آماده Spieg. Chr. 31, 4. Vox eadem significatione in arabicam quoque linguam recepta, sed خُوَان et خِوَان pronuntiata, cuius pl. pauc. est أَخْوِنَة et mult. خُون; 2) opp. خوانچه q. v., discus (طبق) magnus ligneus *B.* vel ex metallo confectus, in quo bellaria et cibi in consessu circumferuntur (طبق مسین وچوبین وغیر آن که بران نقل وطعام گذاشته بمجلس آرند *SHL.*; 3) *met.* a) mensa cibis instructa (مائده) et b) cibus (خوردنی); 4) herba quaevis frugibus inimica *B.*, ut in hoc versu ابو شکور poetae: از بیخ چو برکند مرا خار ✿ مانندهٔ خار وخسک وزار چو بینداخت خوانا *F.* Coniungitur cum verbis آراستن, در هم چیدن s. چیدن, انداختن, افگندن, ساختن, گستردن et کشیدن et significatione: „mensam sternere, expandere" *Bh.*, coll. Gul. 1 bis, 6, Chr. Sch. 7, 81, Spieg. Chr. 16, 11. 18, 16. Praeterea dicitur بر خوان نشستن assidere ad mensam et بر خوان نهادن in mensam apponere *cibos Bh.*

خَوانا (a v. خواندن) facile legendus, legibilis *Bh.*; cf. supra خط خوانا et خط کبکی s. v. خط.

خوانانیدَن v. s. v. خوانیدن.

خَوان پایه n. c. vestis mensae tegendae (دستار خوان) *B.*

خَوان بَرَه n. c. signum arietis (برج جمل), coll. versu خاقانی poetae: شمسرا خوان بره هست شرف ✿ شرف شمس تو قسم است *Bh.*

خَوان پُوش n. c. coverlid of a tray *Shaksp.*

خَوانچَه (suff. چه) diminut. vocis خوان 2 discus parvus *B.*; cf. خانچه 3 et پیشیاره. Inde خوانچهٔ زر s. زرین — s. فلک — s. سپهر *met.* sol *B.*

خَوانَدَگی (a خوانده suff. ی) reading, invocation, adoption *R. J.*; convocatio *C.*

خوانِ دِل *met.* templum Meccanum (خانهٔ کعبه) *B.* in app.

خَوانْدَن [واو معدوله] (cum خنیدن s. خُنیدن cognatum et respondens s. स्वन् sonare [z. ?]) legere, recitare aut cantare et *met.* a) memorare, b) intelligere,

خَوانَدَنی (suff. ی) what ought to be read : a سی پاره or a portion (a thirtieth) of the Kurân appointed for daily reading *J.*.

خَوانده part. praet. verbi خواندن q. v.; having the knowledge of reading and writing, opp. نا خونده one who cannot read, ignoramus *Shaksp.*; 2) praelectio (درس داده شده), ut in hoc versu قاسم poetae : بخوانده‌های معلم تمام مشهدی بگذاشتیم ✿ معلم آنچه نخوانداست من زبر دارم *Bh.* Inde پسر خوانده n. c. coll. پسر کیم = ar. دعی filius adoptivus *B.*

خَوانسار i. q. خوانسالار, ex quo decurtatum est *Bh.*

خوانسالار n. c. i. q. خوالگر s. خواليگر q. v. *B.* Voces synonymae sunt بکاول et چاشنی‌گیر.

خوانسامان n. c. a house-steward *Shaksp.*, qua significatione haec vox pro خانسامان posita videtur.

خَوانِق plur. arab. vocis خانقاه s. خانقه, quae est forma arabica vocis pers. خانگاه, coenobium religiosorum; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, 170.

خَوانگر (suff. گر) i. q. خوالگر *M.* ex *F.* Conferendum est aram. אַכְנַר.

a. p. خَوانِ کَرَم n. c. i. q. خوان يغما *F.* et *B.* in app.

خوانَندگی n. abstr. vocis خواننده, a qua suffixo ی formatum est; „singing" *J.*

خَوانَنده part. praes. verbi خواندن q. v.; musicus vocalis, cantor *M.*; a student *J.*

خَوانیدَن i. q. خواندن; 2) caussali significatione verbi خواندن (اوقتنمقدر همر لازم وهمر متعدی اولور) *F.* sine exemplo. In lex. *C.* legitur : „خوانيدن *idem quod* خوابيدن *et* خواندن G." et paulo supra „خوانانيدن facere legere", quae forma caussalis verbi خوانيدن esse videtur.

c) explicare (از زبان بر آوردن حرف (و بمجاز یاد کردن وفهمیدن وبیان کردن *Bh.*; ar. قرات turc. اوقومق *F.*; inde studio vacare, e. g. علمارا زر بده تا دیگر بخوانند „viris doctis aurum da, ut amplius studio vacent" annotante schol. turc. : علم وفضل تحصیل ایده‌لر Gul. 74, 16, *et* c. بر s. پیش ps. legere coram alqo, praelegere Frag. 26, 15, Spieg. Chr. 19, 9, *et* interesse scholiis alicuius, aliquo duce institui, respondens, ar. قرأ على; cf. Not. et Extr. t. IX, 193, 4; 2) nominare Frag. 19, 12. 20, 21. 22; *et* invocare *Deum* Chr. Sch. 96, 154, Spieg. Chr. 70, 19. 77, 2, qua significatione etiam نام یزدان خواندن dicitur, e. g. Schahn. in Spieg. Chr. 50, 10; 3) invitare, arcessere, vocare, convocare (طلب داشتن) *Bh.*; دعوت *F.*; cf. Gul. 39, 5, Chr. Sch. 2, 14. 3, 31. 7, 82. 76, 75, Frag. 27, 18, coll. hisce versibus وحيد poetae : ای مخطط حکم قتل آورده بر ما مخوان ✿ دل مبر کم میبری مضمون این خطرا مخوان ✿ ببزم وصل چون مکتوب ازان نا خوانده می ایم ✿ که میدانم اگر مکتوب بفرستمر نمیخوانی, qui in lex. *Bh.* ad probandas verbi خواندن significationes allati sunt. In hoc versu شیخ نظامی poetae : یکی‌را بلنگرگه خویش خواند ✿ دگررا بقدر رسن پیش راند lex. *Bh.* auctor verbo خواندن significationem „constituere, designare" (مقرر کردن وتعیین نمودن) tribuit, addita simul hac interpretatione : یعنی یک کشتی‌را بلنگرگاه ومسقط الحجر همان کشتی مقرر کرد *Bh.*

c. باز revocare Frag. 27, 21; to charge, to accuse openly and publicly *J.*

c. بر i. q. simpl. Chr. Sch. 74, 53. 80, 161; to attribute *J.*

c. پیش advocare, arcessere Frag. 21, 10.

c. فرو i. q. simpl. Spieg. Chr. 24, 12. 27, 18.

خوان تاراج = خوانِ يَغما mensa direptionis, i. e. epulae publicae, quas viri generosi et liberales struunt (خوانی که کریمان بگسترانند وصلای عام در دهند) *B.*; cf. خوان کرم.

خَوَانين pl. ar. vocis pers. خان lords, princes etc. *Shaksp.*

خَواو i. q. خواب *B.* lit. ب cum و permutata.

خَواه imp. verbi خواستن et in comp. part. praes. et praet. significatione (خواهنده وخواسته شده), e. g. دل خواه s. خاطر خواه animo expetitus, gratus, acceptus, dilectissimus; نیک خواه s. خیر خواه benevolens, amicus; cf. Gul. 143, 17, Frag. 18, 22, vel amica Chr. Sch. 107, 336; بد خواه malevolus, inimicus Chr. Sch. 33, 90, coll. حاجت خواه, باج خواه, تنخواه, داد خواه, خوشخواه, خانه خواه, خواه, زنهار خواه, زر خواه, دولت خواه *Bh.*, al., quae interpretatione non egent; 2) repetitum خواه-خواه sive-sive (افادهٔ معنی یا کند), e. g. in hoc versu خواجه شیراز poetae: من آنچه شرط بلاغ است با تو میگویم ✿ تو خواه از سخنم پند گیر وخواه ملال *Bh.*, coll. Gul. 185, 8. Inde خواه نَخواه vel sec. *Shaksp.* خواه نا خواه s. خواه مَخواه, nolens volens (ترجمه طوعًا وکرهًا) *Bh.*, qua significatione etiam dicitur خواهی نَخواهی, e. g. زکف ✿ فطرت میداد اگر تازش عنان کم نگاهی را ✿ نمیشد کس حریف غمزه خواهی نخواهی را *Bh.*

خَواهان part. praes. verbi خواستن q. v.; wishing; desirous *Shaksp.* et plur. vocis خواه volentes *M.*; petitioners *R. J.* Inde خواهانی (suff. ی) wish, desire, longing for *J.*

خَواهانيدَن caussale verbi خواهيدن s. خواستن *F.* sine exemplo.

خَواهر (z. ⟨zend⟩ qaṅha, acc. ⟨zend⟩ qaṅharĕm, coll. s. स्वसृ, nom. स्वसा, acc. स्वसारम्, a them. स्वसार्) coll. خُوه soror (ar. اخت) *F.* Inde خواهر اندر coll. اندر 2 n. c. soror non germana *B.*; ar. اختا سهيل = خواهران سهيل nom. duarum stellarum, arabice etiam الشعريان dictae *F.*, quo Syrius et Porcyon intelliguntur (شعريان يعنى شعر شامى وشعر يمانى) *B.* in app.; خواهرِ پدر patris soror, amita *C.*; خواهر s. خواهر خوانده n. c. coll. پسر گير s. پسر خوانده گير soror adoptiva *B.* in app.; خواهر زاده n. c. sororis filius, nepos; خواهرِ s. خواهرِ شوهر شوی mariti soror; خواهرِ مادر matris soror, matertera *C.*

خَواهِش (suff. ش) petitio, cupitum, desiderium (آرزو); 2) invocatio, precatio, bonorum apprecatio (وبمعنى دعا ماخوذ ازين) خواجه نظامى (معنى است), coll. hoc versu poetae: بخواهش نمودن زبان بر گشاد ✿ پس از آفرين شاهرا كرد ياد et his versibus Schahn.: سران جهاندار بر خاستند ✿ ازان پهلوان خواهش آراستند ✿ بزرگان زهر جاى بر خاستند ✿ بخاقان چنين خواهش مال آراستند *Bh.*; 3) res expetita, opes (مال واسباب وخواسته) *B.*; مال *F.* ex Fg. allato simul hoc ابو الحسن شهيد قطعه poetae significationis testandae caussa: دانش وخواهشند نرگس وگل ✿ كه بيكجاى نشگفند بهم ✿ هر كجا دانش است خواهش نيست ✿ هر كجا خواهشست دانش كم *F.* — Inde خواهشِ الهى voluntas divina *R. J.*

خَواهِشگَر (suff. گر) intercessor, advocate *J.*

خَواهِشگَرى (suff. ى) i. q. خواهش 1. 2. *Bh.*; coll. hoc versu خواجه جمال الدين سلمان poetae: اگر زتشنگيش جان بلب رسد حاشا ✿ كه پيش بحر بخواهشگرى لب آلايد *Bh.*; petitio (puellae) Chr. Sch. 100, 228; intercession *J.*

خَواهِشمَند (suff. مند) desirous *Shaksp.*

خَواهَنده part. praes. verbi خواستن s.

خــواهــیــدن q. v.; et quaerens *uxorem*, procus Chr. Sch. 100, 224.

خَواهَد (suff. ه) petitio; 2) studium, intentio *C.* ex G.

خَواهیدَن i. q. خواستن q. v. *F.* Alia forma.

خَواهی نَخَواهی (*proprie :* vis non vis) i. q. خواه ناخواه nolens volens *Bh.* q. v. s. خواه 2.

خَوای, ut پای s. جای pronuntiandum, i. q. خِوَا q. v. (چاشنی ومــزه) *F.*, e. g. in hoc versu ابــو المعانی poetae : آنقدر کرده اثــر درد غمر حسرت یار ✿ خــوای از ذایقه وکر نتوانمر بشناخت *F.*

خــوب (s. सुभ, coll. सुभ्र, z. ... çuwra, a rad. सुभ् splendere) pulcer, elegans (خوش) *B.*; حسن *F.*; مـقـابل زشت *Bh.*; 2) bonus (نیــکــو); 3) firmus (محــکــمر واستوار) *B.* Inde plur. خــوبــان, qui vel quae pulcritudine et formositate excellunt (خوش صورتان) *B.* in app.; در انسان جمع آن بالف ونون *Bh.* et خوبــهــا valde pulcer (افاده معنی بسیار خوب کند), e. g. in hoc versu ابراهیم ادهم poetae : بر دارد وخوبها بگاید ✿ بر دارد وراضیش نماید *Bh.* Vox خــوب in compositis perfrequens, ut خــوب رسمر, خــوب رخسار, خوب آئــیــن, خوب, خــوب سیر, خــوب روی, خــوب رنگ, خوب کردار, خــوب فرجامر, صورت al. *Bh.*, quae interpretatione non egent.

خوبانی malum armeniacum (زرد آلــو) siccatum et nucleis amygdalae fartum *B.*

خوبانیدَن premere, opprimere, conculcare *C.* ex vers. pers. Nov. Test. Alia lectio pro خوابانیدن videtur.

خوپْخین mumia (مومیائی است وآن انسانی وکانی هر دو میباشد) *B.*

خــوب کَلان s. خــوب کَلا semen quoddam, alias بارتنگ dictum; arnoglossa. Vocem indicam esse dicunt *B.*; name of a reed of a cooling quality *Shaksp.*

خَوپْلَه (با ثانــی معدولــه بـــر وزن طبله) insipiens, stultus (ابله ونادان) *B.* Alia vocis forma est خویله.

خوبی (suff. ی) pulcritudo, elegantia, bonitas (خوشی ونیکی) *B.*; cf. Chr. Sch. 93, 108, Spieg. Chr. 58, 3.

خُوچ (بــر وزن کوچ) *B.*, sec. *F.* واو معروف, vertex capitis (کــلــه‌ء سر) avium; crista galli; 2) nom. floris rubri, alias بستان افروز dicti; 3) cassis s. galea ferrea militum (ترك کلاه وخود); 4) sericum rubrum, quod circum collum hastae ligant (که بر گلوگاه نیزه بندند) *B.*; falso *R.* et *J.* „a red silk neckcloth“; 5) pars prominentior, fastigium aedificii (تیزی طاق وایوان) *B.* Fortasse ex خود خروچ crista galli, contracta vox, cuius ceterae significationes metaphoricae videntur. Cf. etiam خُوچه et جوچ; 6) coll. قوچ s. قُچ aries (گوسفند جــنــگــی) *B.*, quo insidentes pueri equitare discunt (کــه کــودکــانرا بـــرو سواری آموزانند) *SHL.* *F.*

خوچاریدَن servare, custodire (صقلمق) *F.* *C.*; 2) animo angi, affligi ob moerorem (طبیعت غمر والم وافکاردن منقبض اولمق) *F.* sine exemplo.

خوجداش v. s. v. خواجه تاش.

خَــوخَــو vox dialecti pehlevicae (پهلویدر), coll. خُو mos, consuetudo (عادت); 2) gladius (تیغ); 3) robur, potentia (نیرو یعنی قوت); 4) ramus arboris (شاخ درخت) *F.* sine exemplis. *C.*

خُوچَه [ó] (suff. ه) i. q. خوچ 1 et 2 *B.*

خوجَه khoja *Shaksp.*; i. q. خواجه eunuchus *Bh.*; cf. خواجه.

خوچیدَن ob oculorum imbecillitatem non bene videre (بصر ضعیف اولــوب نسنه‌یــی ایــو کورمك) *F.* *C.*, ut in hoc versu ابــو المعانی poetae : زلف دلدار گردنم پیچید ✿ چشمر بدبین حاسدن خوچید *F.*

خود (با ثانی معروف) *B.*; بوزن بود وسود *F.* et sec. *HK.* خُــود [ó] cassis s. galea ferrea (تاج ومغفر) *B.*; تــوغلغه دیدکلری دمــور کلاه که جنکده کیرلر سرپناه دخی دیرلر *F.* Cf. ar. خُوذة pl. خُوَذ ex خود formatum.

خَود [با ثانی معدوله] *B.* (cum خوش, خویش et خویشتن cognatum et referendum ad z. qa vel hva s. hava, s. स्व coll. Inst. ling. pers. §. 180 annot.) pronomen reciprocum : ipse, a, um, quod ad omnes utriusque numeri personas refertur et possessivorum locum obtinere potest et saepe interpretationis caussa aut pronominibus separatis postponitur, aut cum pronominibus suffixis coniungitur, de quo plura v. in Instit. ling. pers. §. 179 sqq. et 431 sqq. (بمعنی ذات ونقیض غیر آمده است چنانکه گویند فلانی خودرا چنان وچنین میداند یعنی ذات خودرا نه دیگریرا ودرینجا مضاف مضمر نیز می آید چنانکه خودشرا لیکن در امثال این تراکیب مضاف محذوف است یا مجاز) *B. Bh.*; وبمعنی آشنا وضد بیگانه هم هست چنانکه گویند فلانی از خود است یعنی بیگانه نیست *B. Bh.*; وزایده وبرای تکیه کلام هم آید چنانکه گوئی او خود لایق این کار نیست یا گوئی من خود چه کسم یا چه چیزم *Bh.* et pronominis tertiae personae vices gerit (بمعنی او باشد چنانکه گویند خود داند یعنی او داند) *B.*; 2) adv. etiam, imo Chr. Sch. 39, 156. 93, 113, Gul. 46, 21, coll. Schahn. ed. Mohl. t. I, 124, 134. 146, 389. Cf. etiam خویش et خویشتن. Praeterea pronomen reciprocum خود in multis compositis legitur, quorum usitatiora hic sequuntur : خود آرائی (suff. ی) n. c. ornatus sui, gloriatio, ostentatio *B.* s. v. دش; خود آشنا n. c., qui amicum non habet alium (آنکه دیگریرا آشنا نگیرد) opp. خود بیگانه *Bh.*, ut in hoc versu وحید poetae : یار من هرچند خود بیگانه وخود آشناست ✿ لیک عمری شد نگاهش با نگاهم آشناست *Bh.*; خود آهنگی n. c. voluntas, libido (قصد وارادہ کردن) Gl. in Des.; cf. خود خواسته s. خود خواستی et خود کامی; خود بخود of himself, spontaneously; خود بدولت you, your worship, sir! *Shaksp. R. J.*; خودسر i. q. پیش خود بر پا s. خود بر پا s. خودرای q. v. *Bh.*; خود پرست n. c. *met.* a) homo gloriosus, se ipsum laudans (متکبر وخودستا) *B.*, b) vilis, ignobilis (جلف وفرومایه) *Bh.*, coll. hoc versu شیخ شیراز poetae : چو بام بلندش بود خود پرست ✿ کند بول وخاشاک بر بام پست *Bh.*, unde خود پرستی (suff. ی) n. abstr. praecedentis; sui cultus, philautia *M.*; خود پسند adi. c. sibi placens *C.* i. q. خودسر *Bh.*, unde خود پسندی (suff. ی) nom. abstr. praecedentis *M.* ex IK.; خود بسوز s. خود سوز s. خودی سوز n. c. nom. pyraei in آذربایجان *B.*; خود بهائی (suff. ی) n. c. vanity *J.*; خود پیرائی (suff. ی) n. c. ostentation *R.*; خود بیگانه opp. خود آشنا q. v. *Bh.*; خود بین adi. c. *met.* sibi placens, arrogans, superbus *C.*, unde خود بینی (suff. ی) n. abstr. nimius amor sui, arrogantia, superbia (عجب وتکبر) *B.* in app.; خود ثنا n. c. a boaster *R.*; an egotist *Shaksp.*; خود حساب n. c. *met.* qui omnia, quae facit, ipse computat vel aestimat (کسی که افعال واعمال خودرا خودش محاسبه کند) *Bh.*; خود حکم adi. c. i. q. خود رای *J.*; خود خُو n. c. qui secundum propriam voluptatem adolescit sine disciplina, s. bene s. male succedat *C.*; خود خواسته s. خود خواستی n. c. i. q. خود آهنگی Gl. in Des.; خود خواه adi. c. selfish *R.*; خود دار n. c. qui sibi temperat, se continet; master of one's self *R.*, unde خود داری (suff. ی) n. abstr. temperantia, moderatio, continentia (ضبط وخودرا از حرکات لغو محفوظ داشتن) *Bh.*; خود رای et خود رایه (suff. ه) et forma decurtata خودرا, ut in hoc versu میر نظمی poetae : ✿ از ره راست رو بگو خودرا که نباشد روا شدن خودرا *F.* adi. c. i. q. خود سر *Bh.*, unde خود رائی (suff. ی) n. abstr. Pend. 115, 10; self-conceitedness *J.*; خود رخصتی n. c. leaving a service

of one's own accord, in which case it is customary to deduct something from wages *Shaksp.*; خود رُسته adi. c. i. q. خود رُو *Shaksp.*; خود رنگ adi. c. coll. رنگ color a) sui, nativi coloris (چیزی که رنگ ذاتی داشته باشد) *Bh.*; coloris cinerei *B.* s. خشین 2 et زردك; b) sec. al. sponte crescens (آنچه نا کاشته بروید) *Bh.* coll. رنگ a verbo رنگیدن; خود رُو s. خود رُوی coll. خود رسته *gen.* sponte crescens, silvester *B. F.*, *spec.* rosa, tulipa *B.* in app.; خود سازی n. c. i. q. خویشتن سازی a) conformatio animi, ingenii cultus (بتهذیب اخلاق کوشیدن), b) ornatus sui ipsius extrinsecus apparens (ظاهر خود آراستن) *Bh.*; خود ستا (a v. ستودن) adi. c. se ipsum laudans, iactans, inane gloriosus (کندین مدح وتعریف ایدیجی) *F.*, unde خود ستائی (suff. ی) n. abstr. laus sui, suimet iactatio, ostentatio *F.*; خود سر adi. c. qui suum consilium sequitur, pertinax (آنکه حرف دیگریرا نه پسندد وتنها بر رای خود اعتماد دارد) *Bh.*, unde خود سری (suff. ی) n. abstr.; self-concert, obstinacy *Shaksp.*; خود سوز n. c. i. q. خود بسوز *B.*; خود سوار adi. c. i. q. خود سر *Bh.*; خود شکن n. c. qui ex statu suo humili se evellit (کسی که از فروتنی خویشتنرا بشکند) *Bh.*; خود شناس n. c. *met.* homo vitae contemplativae deditus (عارف بر حق) *Bh.*; خود غرض adi. c. self-interested; خود غلط adi. c. wrong-headed *R. J.*; خود فروش adi. c. i. q. خود ستا *Bh.*; خود فگن n. c. solus obequitans (یکه تاز), e. g. ظهوری ✿ چو بر رخش عصیان شوم خود فگن ✿ عنانم بدست کرم باز زن *Bh.*; خود کاره (suff. ه) adi. c. res suas per se conficiens, nulli fidens, ut in hoc versu میر نظمی poetae : که ✿ شود آسوده دل از نیش آزار ✿ باشد دائما خود کاره در کار *F.*; خود کام *Bh.* et خود کامه (suff. ه) *B.* adi. c. a) qui id, quod voluit, assecutus est, voti compos (بکام خود بر آمده); b) i. q. خود سر; c) *met.* sponte crescens *herba* (علف خود روی) *B.*, unde خود کامی (suff. ی) n. abstr.; i. q. خود آهنگی Gl. in Des.; بمعنی خود مرادی وخود خواهی *SHL.*; خود گذشته adi. c. mente perculsus, sui non compos, vitae pertaesus (واله از خود رفته از جان سیر آمده وترك سر گفته) *Bh.*; خود کرده adi. c. done of himself *Shaksp.*, unde phrasis : خود کرده‌را درمان نیست i. e. „malo, quod quis sponte sibi attulit, vix remedium est" (یعنی بلائی که خود بر سر خود آورده باشد تدارك آن دشوار است) *Bh.*; خود کُشان s. خود کُشی n. c. *met.* in hospitalitate vires et modum excedere (زیاده از حد مقدور وحوصله خود سامان ضیافت ومهمانداری دادن) *Bh.*; خود مراد s. خود مراده (suff. ه) n. c. i. q. خود کام *Bh.*; خود نما n. c. a) qui hominibus se ipsum ostentat (وا نماید), gloriosus, arrogans (خود ستا ومتکبر), b) sponte crescens *herba* (گیاه خود رو), unde خود نمائی (suff. ی) coll. خویش نمائی n. abstr. i. q. خود ستائی *B.*

Phrases :

خودرا بجا گُذاشتن *met.* a) mori, b) mentis impotem fieri (مردن وبیخود شدن) *Bh.*

خودرا بَلَند کَشیدَن *met.* superbire, gloriari (مغرور ومتکبر بودن) *Bh.*

خودرا جَمع کَردَن s. — — خویشتن‌را sibi temperare, se continere = خود داری *Bh.* q. v. supra s. خود.

خَودرا رَسَن کَردَن *met.* semet ipsum vinculis iniicere vel captivum facere *B.* *Bh.*

خودرا گِرِفتَن i. q. خودرا جمع کردن *Bh.*

بَخود آمَدَن to come to one's self *R. J.*

بَخود فَرو رَفت s. — — شد *met.* caput demisit prae pudore aut maerore *F.*

تاج) crista galli خودِ خُروه et خودِ خُروج (خروس); 2) nom. floris alias بستان افروز dicti *B. F.*; cf. خُوچه et خوچ et خروچ et خروه.

خَوِيستان et خَوِستان (واو معدوله) germen recens vitis, quod amputant et acidi saporis caussa edunt *B.* Forma decurtata vocis خوردوستان s. خوردستان videtur.

خودَه (واو معروف) fornix (قبه ar. کنبد), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: نشسته زیر خوده بر سریرش ✿ چه خوده آسمان کنجد بزیرش *F.*, qua significatione a خود cassis s. galea ferrea suff. ه formata vox videtur; 2) veritas (حقیقت) *B.* in app., qua tamen significatione haec vox in lex. *B.* vocalibus non definita fortasse خَودَه legenda et a pron. خَود derivanda est.

خَودی (suff. ی) nimius amor sui, arrogantia, superbia (هستی وانانیت) *B.* in app.; cf. *B.* s. v. خون 4. Inde بخودی خود solus, solitarius, apud se et per se quid faciens *M.*

خَودی سُوز n. c. i. q. خود بسوز *B.* q. v. s. خَود.

خَور (coll. هُور, z. hvare, s. स्वर्) coll. خورشید sol *B.*; cf. خور وماه Chr. Sch. 85, 234; 2) lux magna (روشنی بسیار) *B.*, e. g. in hoc versu اثیر الدین اومانی poetae: ✿ گر آفتاب خور از نور رای او نبرد بروز روشن ره ناورد بباخترش *F.*; 3) nom. diei undecimi cuiusvis mensis solaris; 4) nom. genii, qui praeest soli et dirigit omnia, quae die خور dicto accidunt; 5) genus lacertae (حربا) *B.*

خَور imp. verbi خوردن et in comp. part. praes. significatione propria et metaphorica *B.*, cuius loco etiam خوار legitur; worthy *Shaksp.*; cf. بر خور, اندر خور et در خور; 2) cibus (خوردن) *B.*; خوردنی *F.*; 3) cibus s. alimentum parcum, vix sufficiens (قوت لا یموت); 4) coll. خوا gustus, sapor, suavitas, voluptas, deliciae (مزه ولذت) *B.* coll. مگذران در خواب وخور ایامرا Pend. 107, 10; 5) coll. خورنه nom. aedificii celebris, alias خورنه s. خُورنق dicti q. v. *B.*

خَورا *proprie* part. praes. verbi خوردن i. q. خورنده *F.*; 2) conveniens, dignus, aptus (در خور وسزاور ولایق); 3) coll. خور 3 cibus s. alimentum parcum, vix sufficiens *B.*; cf. خورای.

خَوراب n. c. aqua impura, colluvies (چرکاب) *F.* sine exemplo; 2) cataracta, obex aquarius (صوبندی), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: فرو رفت وخوناب شد در جگر ✿ شده اشکرا پلك همچون خوراب *F. C.*; consentit *Shaksp.*: dirty water; a waterbolt; cf. خورابه.

خُورابَه (suff. ه) n. c. coll. خُرابه aqua in edendo necessaria (آبی که از برای خوردن باشد); 2) aqua exigua a mole fluctibus opposita stillans (آب کمی که از بندی که در پیش آب بسیار بسته باشند تراوش کند); 3) sec. al. rivus parvus (خوی کوچک) a fluvio magno arvi irrigandi caussa derivatus; 4) sator (برزیگر) omnibus rebus ad sationem (زراعت کردن وبرزیگری) necessariis instructus *B.*

خَوراک (suff. اک) nutrimentum, alimentum (خوردنی وقوت) *Bh.*; one meal; one dose of medicine *Shaksp.*; (in India) a kind of batta given by villagers to peons sent to collect the circar-duties *J.* Inde خوراکی (suff. ی) daily allowance of food or of money to purchase it, subsistence-money *Shaksp.*

خَوران part. praes. verbi خوردن, multum edens, vorax (بسیار خور اکول), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: خوردن وخفتنت بود اندک ✿ همچو گاو وخران مشو خوران *F.*

خُوران [ô] nom. athletae cuiusdam (مبارز) regis کیخسرو بن سیاوش *B.*

خَوراندن caussale verbi خوردن *C.*; cf. Rosen Narr. 79, 11.

خَوراهه et خوراهه crista galli *B.*

خَـوراى i. q. خـورا 3 cibus s. alimentum parcum *B.*; 2) sec. *F.* et *SHL.* i. q. خورا 1 et 2.

خَور پَرَست n. c. i. q. آفتاب پرست solis cultor, adorator; 2) heliotropium, ut in hoc versu مـيـر نظمى poetae : نمايد رخ از در وبالا وپست ۞ شده كـويـيـا عاشقان خور پرست *F.*

خورچين i. q. خرجين s. خرچين hippopera *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Alia lectio videtur. Cum كردن racemari *C.* ex Lev. 19, 10.

خَـورخَجيوَن e. (با ثاثى معدوله) ling. syr. : nom. daemonis cuiusdam diabolici (ديوى از جملهء شياطين); 2) ephialtes (كابوس) *B.* Alia lectio est خرخجيون.

خَورد 3 ps. sing. praet. abs. verbi خوردن; 2) n. s. cibus, alimentum (خورش) Gl. Sch.; غذا وطعام schol. in Spieg. Chr. 86, 11. 12; unde خورد وخواب edere et dormire, e. g. in hoc versu ابـو المـعـانى poetae : نداند غير خورد وخواب هـرگـز اندرين عالم ۞ شده آن بيخرد همچون خر وگاو علف خوارى *F.*; 3) coll. خـورا 2 conveniens, dignus, aptus (لايـق وسزاوار) *B.* Gl. Sch.

خورد parvus, paucus, exiguus, qua significatione alia lectio vocis خُـرد est minus probanda *Bh.*, de q. v. s. خُرد; cf. خورده pro خُـرده. Inde خـورد محل n. c. the apartments of the concubines of a great men *Shaksp.*; خـورد مـرد i. q. خـردمـرد q. v. *F.*

خَوردْ بار n. c. sarcina fructuum aut eduliorum *M.* ex *F.*

خَـورد خَـوان n. c. mensa cibis instructa (خوان طعام), ut in hoc versu نـظـامـى poetae : كه سالار خوان خورد خوان آورد ۞ خورشهاى خوش در ميان آورد *Bh.*

خَـورُدستان s. خـوردوستان i. q. خـودستان; 2) germina recentia arborum, florum et herbarum odoratarum (شـاخـهـاى تـازهء درختان ونهال گل و رياحين) *B.*

خَوردَگى (a خَورده suff. ى) i. q. خورش *J.*

خَـوردَن (z. ??? qar s. ??? qere) coll. خـواردن capere cibum s. potum, edere, bibere (تناول) *F.*; mordere, e. g. digitum (بمعنى گزيدن چون انگشت خوردن) *Bh.*; comminuere, frangere (كوتاه كردن) *Bh.*; شكست وريزه ريزه كردن *B.*, e. g. funem vel filum (ريـسـمـان), ut in hoc versu صايب poetae : دل صاف در بـنـد دنـيـا نباشد ۞ بتدريج گـوهـر خورد ريسمان را *Bh.*; hinc گندم خوردن triticum comedere, i. e. *met.* cupiditate vinci, quum arbor scientiae boni et mali in paradiso a plerisque triticum fuisse perhibeatur Spieg. Chr. 22 fin.; et *absol.* capere (وبمعنى مطلق گـرفتن), ut osculum (بوسه), vectigal (خراج) *Bh.*; et occupare, e. g. mundum, regnum (بمعنى گرفتن وتسخير كردن چون جهان خوردن وملك خوردن) *Bh.*; et *gen.* frui (تمتع يافتن وبر خوردن از چيزى چون بهشت خوردن ومال خوردن وسرمايه خوردن) *Bh.*; cf. Fleischer Ali's Spr. 9 l. atp.; 2) *met.* pati, ferre, sustinere, *gall.* éprouver (منفعل ومتاثر شدن بچيزى), qua significatione adhibetur ad indicandam quandam animi affectionem vel malum, quo quis afficitur, ut dicant, e. g. شـادى خـوردن laetitia affici, درد غم خـوردن s. تيمار خـوردن s. خـوردن dolorem pati, aegritudinem, molestiam perpeti, experiri; cf. Spieg. Chr. 34 fin., 90 med., coll. تاسف خوردن Gul. 6, 7; حسرت خوردن suspirium trahere, maerore affligi, تشوير خوردن s. شرم خوردن pudore affici, زيان خوردن damnum pati, رشك خوردن invidiam pati, پشيمانى s. ندامت خوردن poenitentiam agere, خشم خوردن ira s. iracundia affici, افسون خوردن incantationem pati, شكست خوردن cladem

accipere, شبیخون خوردن invasione nocturna opprimi, گرما s. آفتاب خوردن خوردن solis ardorem vel aestum pati, تپانچه خوردن s. سیلی خوردن colapho infringi, زخم سنگ خوردن lapide ici, تیغ وتیر وامثال خوردن ictu gladii, sagittae, simil. percuti; cf. Gul. 62, 12. Eodem modo dicitur etiam چشم خوردن et مهره خوردن, e. g. چون ✿ محسن تاثیر صدف همواریء ما مقتضائی طینت است ✿ صفحه ما مهره از پهلوی گوهر میخورد ✿ کاشکی اهل جهان اهل بصیرت بودند ✿ چشم تا کی کسی از دیدهء نا دیده خورد *Bh.* Et *simpliciter* pro کردن, e. g. جفتی خوردن coire, de avibus (جماع کردن) (مرغان) *Bh.*; سوگند خوردن iurare Spieg. Chr. 16, 10; 3) cum بر r. offendere alqd, allidi ad alqd (رسیدن بچیزی), e. g. de sagitta scopum attingente (تیر بر نشان), de pede lapidem offendente (پا بر سنگ), de voce ad aures perveniente (صدا ونام بر گوش), de lapide palmam tangente (سنگ بر ناخن), de homine in alium incidente (آدمی بر آدمی) *Bh.*, coll. موج بر اوج گردون میخورد „unda ad verticem coeli alliditur" et سنگ بر جام مجنون میخورد „lapis poculum Mejnûni attingit" Ǵamî in Zeitschr. d. D. M. G. t. V, 321; 4) transigere (بسر بردن), e. g. tempus, vitam (روزگار) *Bh.*

c. اندر decere, convenire (لایق اولمق) *F.* coll. اندر خور et hoc hem. Schahn.: زمانه بمهر من اندر خورد „tempus s. mundus meo sigillo (imperii) convenit" Schahn. ed. Mohl. t. I, 140, 318.

c. باز obviam ire (ملاقت کردن) Gl. Sch.; 2) vinci (مغلوب اولمق); 3) dolere, affligi (قوجنمق) *F.*

c. بر comedere, frui, participem fieri, c. از r. Schahn. in Spieg. Chr. 45, 5; coll. بر خور et phrasi از گل او بر از شفاعت واز خلق ودولت i. q. خورید او بهره‌مند گردید *B. HK.*

c. فرو deglutire, devorare Spieg. Chr. 109 fin.; c. بر r. cf. Ǵamî in Zeitschrift d. D. M. G. t. V, 321.

c. هم s. برهم collidere, unde هم خوردگی s. برهم خوردگی collisio, motus, agitatio *B.* s. توف 3 et توفیدن 3.

خَورَنی (suff. ی) res ad edendum apta, esca, cibus *F.*; provisions *Shaksp.*; cf. Chr. Sch. 75, 69.

خَوردوستان i. q. خوردستان q. v. *B.*; cf. خودستان.

خَورَدَه part. praet. v. خوردن q. v. (بمعنی خورده شده چون خم وسبوی آب خورده), e. g. شفیع اثم ✿ کسی نداد بمیخانه راه زاهد خشک ✿ خم آب خورده چو شد قابل شراب شود *Bh.* (ودرین عبارت که چنین کار کرده گیر وفلانچیز خورده گیر یعنی پندار که آنکار کرده شد وآنچیز خورده شد *Bh.* Inde خورده پز n. c. coquus (مطبخی) *B.*; زنگار خورده n. c. annis provectus; سال خورده rubigine affectus; گرما وسرما خورده, qui calores et frigora perpessus est *Bh.* simil.

خورَدَه i. q. خُرده *F. B.* in app., quae tamen scriptura, ut خورد pro خُرد, sec. lex. *Bh.* auctorem minus probanda est. Plura v. s. خرد et خرده et خورد. Inde خورده خوان mensa parva (خوان کوچک) *B.* in appendice; خورده کاری n. c. a) res vel opus, quod vituperatur (کاری که از آن عیب کنند); b) i. q. خرده کاری *B.* in app. Alias cum voce خورده pro خرده compositas voces, ut خورده بین, خورده فروش, خورده گیر, خورده مرده simil. v. s. v. خُرده.

خَوردی (suff. ی a v. خوردن) res comestibilis, esca, cibus (ماکولات واطعمه) *B.* Inde خوردی پز n. c. i. q. خورده پز coquus *F.*

خوردی i. q. خُردی; cf. Gul. 143, 9. Lec-

tio minus probanda, de q. v. s. خُرد coll. خورد et خورده.

e. خورز, gr. χορὸς, chorea Graecorum *M.* Inde خورز رومیان nom. lusus, alias دستبند dicti, i. e. saltatio, quae fit iunctis manibus *F.* sine exemplo.

خورزی et خورزینه horreum, respondens, gr. ἀποθήκη, Matth. 3, 12. 13, 30, Luc. 3, 17 *C.*

خورسار et خورستار a refectory *R. J.*

خورستان i. q. خورستان *F.* Falsa lectio videtur.

خورسند i. q. خرسند *SHL.* *R. J.* et خورسندی (suff. ی) i. q. خرسندی *R. J.*

خورش (suff. ش) esca, cibus, alimentum (خوراک وماکول) *Bh.*; غذا *F.* Inde خورش دستاس pugnus granorum, qui primus in orificium molae iniicitur (مشت دانهء که مرتبهء اول در گلوی آسیا ریزند) ar. لُهوة dictus *B.* in app. *Bh.*

خورشخانه n. c. culina (مطبخ), e. g.: خورشخانهء پادشاه جهان ✿ گرفت آن دو بیدار فرخ میان *Bh.*; cf. Schahn. ed. Mohl. t. I, 70, 23, ubi in fine legitur خرم نهان.

خورشگر (suff. گر) i. q. خوالگر s. خوالیگر *Bh.*; cf. Schahn. ed. Mohl. t. I, 70, 36.

خورشید [ê], vox ex خور et شید q. v. composita *F.* (coll. z. hvarêkshaêtĕm, sol splendidus, Vendid. 19, 93) sol et 2) *met.* anima s. vitae caussa in corpore (وخورشید از روح هم مراد داشته اند که روح در بدن بمنزلهء آفتاب است) *HK.*; 3) nom. amatae Gamġêdi (معشوقهء جمشید) *B.* in app. Cf. خرشید et خرشد, formas ex خورشید decurtatas et Chr. Sch. 13, 171. Inde خورشید پرستان plur. a) solis cultores, Magi, b) vini potores (آفتاب پرستان ومغان ومی کشان) *B.* in app.; خورشید بگل اندودن *met.* occultare rem valde divulgatam (پنهان کردن امری که در غایت شیوع بود) *Bh.*; خورشید پیکر adi. c. (sun-faced) handsome *R.*; خورشید چتر (باضافه مشبه به الی المشبه) a) umbella solis formam referens (عبارت از ذات چتر که صورت خورشید دارد), b) (باضافه مظروف الی الظرف) *met.* sol in umbella depictus (عبارت از آفتابی که در چتر نقش کنند) *Bh.*; خورشیدِ سرِ دیوار i. q. خورشید لب بام *met.* a) occasus solis, b) finis vitae *Bh.*; خورشید سواران n. c. *met.* a) qui ante lucem surgunt (سحرخیزان), b) qui noctem pervigilant (شب بیداران), c) qui fervido anni tempore (بوقت گرما) equitant, d) monachi christiani (عیسی رتبگان), e) regis familiares (مقربان پادشاه), f) genii s. angeli (فرشتگان) *B.*, coll. hoc versu انوری poetae: سایهء خورشید سواران طلب ✿ رنج خود وراحت یاران طلب [از راحت *HK.*] *Bh.*; خورشیدِ صراحی *met.* vinum *Bh.*; خورشیدِ لبِ بام *met.* i. q. خورشیدِ سرِ دیوار q. v. *Bh.*

خورشیدن colligere (دوشرمک), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: در آمد گلستانرا خوبرویان ✿ گل بوسه بخورشیدند پنهان *F.*; 2) convenire, decere (یرشمق); 3) findi calore, de labio (تپسرمک); 4) commeatum *aut* refectionem diurnam secum portare (آزق کتورمکی سومک واویون کتورمک); 5) bene venire, gratum esse *aut* accidere (خوش کلمک) *F.* sine exemplis. In ceteris lexicis deest; cf. خوشیدن.

خورصلا, pronuntiatione ignota, cella, apotheca s. horreum, in quo res necessariae conduntur (ذخیره حفظ اولنه جق موضع t. کیلار ومکان) *F.* sine exemplo. In aliis deest.

خورم i. q. خُرّم amoenus, laetus, hilaris *R.* ex Gladwin; et خورمی (suff. ی) i. q. خُرّمی *Shaksp.* Alia lectio.

خَورماه n. c. nom. cuiusdam mensis aestivi *F.*

خَورمُذ nom. diei duodecimi cuiusvis mensis *SHL.* et *B.* in app., in quo tamen falso خونمذ legitur. Cf. خورند 2.

خَورمَك s. خَورّمَك i. q. خوزمك bulla vitrea (مهره), quae instar amuleti contra vim magicam oculi maligni de collo infantis suspenditur *B.* Vox cum خُرْمَك et خَرتَك cognata videtur; cf. چشم زد.

خَورمِهر *HK.*, sec. *B.* خورمهر (بضم اول وسكون ثانى وثالث), n. c. nom. gladii Salomonis regis *B.*

خَورَند conveniens, dignus, aptus (در خور وزيبا ولايق) *B.*; cf. خورا 2; 2) coll. خورمذ nom. diei duodecimi cuiusvis mensis solaris *B.*

خَورَندَه, part. praes. v. خوردن, edens; a gormandizer *Shaksp.*, qui alterius bona acquirit, s. per fas, s. per nefas *C.* ex G.; *usitat. vulg.* familia, liberi famulique, *quasi panis comestores M.*

a. p. خَورَنَق forma arabica persicae vocis خورنه q. v. *B.*

خَورَنگاه s. خورنگه (بر وزن قدمگاه) i. q. خورنه s. خورنق q. v.: 2) pars aedium antica (پيشگاه خانه) *B.* Vox ex خورنه et گاه s. گه composita videtur.

خَورَنَه, ex quo ar. خورنق, coll. خور 5 nom. palatii altissimi, quod rex نعمان بن منذر pro rege بهرام گور exstruxit, et ex duobus aedificiis constabat, quorum unum Persae خورنگه s. خورنگاه i. e. locum edendi (جاى نشستن بطعام خوردن) nominaverunt, alteri autem, ut delubrum (عبادتخانه) exstructo, nomen سه دير i. e. tres fornices dederunt, quia tribus fornicibus (گنبذ) constabat et ling. phlv. vox دير i. q. گنبذ fornix significat *B.*

خَورَه i. q. خَرَه s. خُرَه s. خُرِه lumen divinum s. v. خُرَه 1 pluribus descriptum; 2) portio, pars, in quas numero quinque a Persarum sapientibus regnum Persiae divisum est; cf. خَرَه 2, quae sunt خورهء, خورهء اردشير, خورهء استخر, خورهء داراب, خورهء شاپور et خورهء قباد; 3) coll. خُرَه 4 nom. morbi cuiusdam letalis, ar. جذام dicti; elephantiasis *B.*; the leprosy *Shaksp.*, ab erodendo vel destruendo (خوردن) desumta significatio. Plura v. s. v. خُرَه, quae est alia lectio.

خَورَه (بفتح اول وسكون ثانى) i. q. خرزهره 2 q. v., arbor quaedam, cuius folia ab ignicolis adhibentur, ar. دفلى dicta; 2) coll. خوزه pedibus conculcatus (پايمال) *B.* Lex. *F.* auctor addit: دره, quod *M.* vertit: „vallis“ *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo.

خُورَه (بضم اول) genus sacci frumentarii, cuius superior pars in collo iumenti iacet (طرف سر جوال بگردن بار بردار باشد) *B.*

خورهَك (بسكون واو) i. q. خورمك *F.* sine exemplo. Lectio mendosa videtur.

خورى vilitas, abiectio, contemtus *M.*; baseness; a kind of cloth *R.* Alia lectio pro خوارى videtur.

e. خوريان homo agrestis, rusticus, male moratus *M.* ex *F.*, qui ex graeca lingua vocem derivat, ut fortasse ἀγριώτης, vel sec. *C.* χωριάτης conferendum sit. Inde خوريادى (suff. ى) rusticity, rudeness *R.*

خوربان nom. vici (قريه) in territorio (اعمال) urbis بسطام, in quo poeta رستم خوريانى natus est *Bh.*

خوريدَن i. q. خوزيدن ad nuptias vocare *C.* ex G.

خُوز [6] (بر وزن روز *B.* *HK.*) arundo saccharifera (نى شكر) *B.*, qua significatione fortasse s. इक्षु [इक्षव, इक्षुर], the sugar cane Wils., conferendum est; 2) nom. regionis persicae, ex qua saccharum egregium affertur, etiam خوزستان dictae, in qua est metropolis شوشتر *B.*; Susiana, Κίσσα veterum. Aliud Susianae nomen est اهواز, phlv. חוזין, *IC.* uwajha s. uwajhi.

خُوزان [ó] (بـر وزن سـوزان *B. HK.*) nom. herois (پـهـلـوانـی) Iraniensis in exercitu regis کیخسرو بن سیاوش, a quo oppidum خوزان صفهان (قـریـه) Ispahanense nomen accepit *B.*; محلة ایست در اصـفـهـان در کمال عظمت قـریب نه هـزار خانه دارد *Bh.*; 2) nom. urbis (شهر) *B.*, coll. hoc versu شیخ عطار poetae : مرا در شهر خوزان مهربانست ✿ کـه باغ خاص شهر باغبانست *F.*; 3) i. q. خوز 2 nom. regionis (بر مملکت آنیدر) *F.*

خَوزدوك bestiola nigra scarabaeo (جعل) similis *B.* Alia forma vocis خبزدوك; cf. خفزد.

خوزنَه scarabaeus (طکوزلن بوجـکـیـدر) *F.* sine exemplo. *C.* Alia forma vocis خبزنه.

خـوزَدی (for خـودزادی i. e. خـود self and زاده born) adi. undressed, unadorned (a woman) *Shaksp.*

خوزَر nom. arboris *M.* ex *F. C.*

خُوزِستان [ó] (suff. ستان) coll. خُوز quaevis regio saccharifera (که شکـرخیز باشد); 2) locus arundine saccharifera consitus (نی شـکـرزار); 3) officina saccharo coquendo (کارخانهٔ شکـرسازی); 4) nom. regionis persicae sacchariferae, in qua est metropolis شوشتر *B.* Susiana, coll. hoc versu شیخ نظامی poetae : زپس خنده که شهدش بـر شـکـر زد ✿ بخوزستان شد افغان طبرزد *F.*

خَوزم (با ثانی معدوله بـر وزن عـزم) *gen.* vapor (بخار); 2) *spec.* nebula (نژم) *B.* Falso *M.* et qui illum secuti sunt *R.* et *J.* interpretantur „faber lignarius“, quum *M.* pro بخار legerit نجار.

خَوزمَك i. q. خـورمك; alia lectio *B.*

خَـوْزَه coll. خَـوْزَه 2 pedibus conculcatus (پایمال) *B.* in app. *SHL.*

خَوْزَهـرَج forma arab. vocis pers. خرزهره *B.*

خُوزی [ó] (suff. ی) adi. rel. : ad regionem خـوز pertinens; 2) caro assa concisa (کوفته وکس کباب) *B. HK.* Inde خوزی خوار n. c. a) qui carnem assam concisam edit (بمعنی کوفتـه خوار وکباب خوار آمده) *HK.* et sec. *B.*; b) curruca (دیوث وکوفته) خور باشد چه خوزی کوفتـه وکُس کبابرا گویند) *B.*, quae tamen significatio falsa videtur, quum voce کس male کُس i. e. vulva, lecta nitatur; nam legendum est کَسّ, quod est nom. act. verbi ar. کَسّ „valde contudit comminuitque“ et respondet praecedenti کوفته. In aliis lex. deest.

خوزیدَن i. q. خوریدن *C.* ex G.

خوس i. q. خوسره q. v. *C.*

خُوسانیدَن [ó] i. q. خیسانیدن q. v. *B.*

خَوست et خُوست [ó] insula maris (جزیـرهٔ میـان دریا); 2) via trita (راه کـوفته شده) *B.*; کوفت مالـیـد *SHL.*, ut 3 ps. praet. abs. verbi خوستن pro خَستن esse videatur; cf. خوسته et خواست 1 et 2. In lex. *F.* legitur : بمعنی خربزه وبمعنی مالیده وراه کوفتـه, quare *M.* vertit : „melo, pepo“; sed خربزه mendum videtur pro جزیره, quod offerunt lex. *B.* et *HK.*

خَوستار i. q. خواستار *B.* in app. Alia lectio.

خَوستَن i. q. خواستن *C.* Alia forma videtur, etiam in derivato خوستار apparens.

خَوستَه coll. پیخسته effossus, evulsus (کنده); 2) foetens, foetidus (گندیده وبـر کنده کوفته ومـالیده وکنده شده *B.*; (وبد بـو *SHL.*, ut part. praet. verbi خوستن pro خستن esse videatur; cf. خوست.

خُوسرَه [ó] uxoris frater (برادر زن), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : دختر اکـبر خواهی بـیـن مادرش ✿ خوسره خوبتر شود خوس از خواهرش *F.* In lex. *C.* alia forma legitur signif. : „coniugis s. uxoris s. mariti frater“. Alia lectio vocis خسوره.

خُوسَه [ó] i. q. خَوَاسَه q. v. *B.* Alia lectio.

خَـوش ipse *B.* Alia forma pron. recipr. خویش q. v., quae in lex. *F.* hisce versibus probatur : حضرت مـولانا ✿ مسمط ✿ خـامـوش شو خـامـوش شو در عشـق او مدهوشو ✿ از حـال خـود بیخوش شو باز آر

فکر ما مضی ✿ کمال اسمعیل در مرثیه ✿ قطعه ✿ از خروش وشغب وندله چرا خاموشید ✿ خواجه‌را حال بدینسان وشما با هوشید ✿ عصمت آواره شد وامن چو راحت بگریخت ✿ عافیت رخت برون برد شما با خوشید ✿ گر بدانید حقیقت که چکار افتادست ✿ همچنین زنده بمانی که بخود بر خوشید *F.*

خَوش socrus (مادر زن ومادر شوهر) *B.*, e. g. in hoc versu منجیک poetae : تازیانه دوتا چو کیر خسر ✿ موزه اندر شکسته چون کس خوش *F.* Alia forma vocis خاش s. خش videtur. Cf. خوشدامن.

خَوش (quae vox zendica aut sanscrita illi comparanda sit difficile est dictu. Conferri potest z. 𐬓𐬀𐬥𐬬𐬀𐬝 qanvaṭ „bonus, purus" a rad. z. 𐬓𐬀𐬥 qan, s. स्वन्, vel 𐬵𐬎 hu, s. सु, *IC.* u, quod substantivis vel adiectivis praeponi solet ad indicandum id, quod pulcrum, bonum est, vel 𐬵𐬎𐬱𐬌𐬙𐬌 hushiti ex hu et shiti, s. क्षिति, compositum, significans „bonum domicilium habens", vel „boni status, bonae conditionis", ad analogiam adiectivi compositi 𐬵𐬎𐬘𐬍𐬙𐬌 hujîti „bonam vitam habens"), بفتح اول وثانی معدوله *B.*, rimam efficiens cum وَش in hoc versu نظامی poetae : بیا ساقی آن می که رومی وش است ✿ بمن ده که طبعم چو زنگی خوش است Sec. Nam. 168, l. 7, et cum تَش in versu Schahnam. s. v. تش 3 ex lex. *F.* allato; etiam خوّش scriptum (بتشدید شین نیز آمده) *Bh.*, pulcer, elegans; 2) bonus gratus, iucundus; 3) laetus, hilaris (خوب ونغز) *B.*; مرادف شاد ومرادف خوب *Bh.* opp. بد in Fleischer Ali's Spr. 9, 10 et 11; et adverbialiter ponitur coll. Spieg. Chr. 30 l. ult. Fleischer Ali's Spr. 9 fin. et significans etiam : valde, multum, coll. که همی گفت ومیگرستی خوش Gul. 54, 2. Interdum nomen substantivum omissum est (بهر تقدیر این لفظ بوجوه استعمال یابد یکی خود متعارف است دویم آنکه موصوف آن گاهی محذوف باشد (هم), ut e. g. dicant : با او خوش دارم pro „با او حال خوش دارم pulcre mihi cum illo est" vel با او خوش افتاده pro „با او حال خوش افتاده bene se habet cum illo", coll. hoc versu سعدی poetae : یکی‌را بغایت خوش افتاده بود ✿ دگر ناکس وسرکش افتاده بود et alio کمال خجند poetae : زلف معشوق سرکش افتاد است عاشقانرا بآن خوش افتادست *Bh.*; 4) coll. خوشپوزی osculum (بوسه ar. قُبله) *B.*

Vox خوش, ut z. 𐬵𐬎, s. सु, substantivis et adiectivis praeposita multis compositis formandis inservit, quorum usitatiora hic sequuntur : خُوشاب et خَوشاب [ó], sec. *Bh.* خوش آب et sec. *F.* خوشاو n. c. a) *gen.* aqua saturatus, recens et humidus, de quavis re (سیراب وتازه وآبدار) *B.* Gl. Sch. et est epithet. margaritarum (در صفهات گوهر مستعمل) *Bh.*; صفت لعل ویاقوت ولولو در *F.*, b) *met.* α) gemma, margarita (وبمعنی گوهر مجاز است) *Bh.*: هم جواهر آبدار; *B.* جواهر ومرواريد *F.*, e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : نه هم آهوانرا بوی مشک ناب ✿ نه از هم صدف درّ خیز وخوشاب *F.*, β) dens (دندان) Gl. Sch., c) nom. oppidi (قصبه) ad لاهور pertinentis *B.*, e. g. in hoc versu مولانا شهابی poetae : روان بادپایش چو آتش بتاب ✿ ازان خاک آید بسوی خوشاب *F.*; خوش آبی (suff. ی) n. c. freshness *J.*; خوش ادا adi. c. a) promtus in persolvendo opp. بد ادا, quod in lex. *Bh.* sic explicatur : کسیکه ادای خارج ازو سر زند وآن معروف است مقابل خوش ادا ونیز کسی که در ادای قرض حیله جو باشد *Bh.*, b) egregie animum significans, gesticulans (ادا بمعنی رمز واشاره مستعمل فارسیان است) *Bh.*; canorus *M.* Vocis ادا significationes v. in add. et corrig.; خوش اسپرم i. q. شاه اسپرم q. v., basilicum regium *B.*; خوش اختری n. c. good fortune;

خوش اطوار اسلوب adi. c. well-formed; خوش اطوار adi. c. well-bred *Shaksp.*; خوش الحان s. خوش آواز s. خوش آهنگ adi. c. suavi vel canora voce praeditus *Bh.*; خوش امّا esto, bene quidem, sed *M.*; خوشامد, sec. *F.* خوش آمد (coll. خوش آمدن) n. c. blanditiae, adulatio (تملق وچاپلوسی) *Bh.*, unde خوشامد گو a flatterer *R.* et خوشامد کاری content, satisfaction *J.*; خوش انگشت n. c. *met.* fidicen, musicus (سازنده) *B.* ونوازنده *Bh.*; خوش آینده vel sec. *Shaksp.* خوش آیند adi. c. gratus omnibus, amabilis, amoenus, iucundus *M. Shaksp.*, unde خوش آیندگی (suff. ی) n. abstr. praecedentis *J.*; خوش باش free to stay or to depart *Shaksp.*: lands granted to favourites at low rents on condition of serving the government when called upon; independent *J.*, quae locutio hind. respondet persicae خوش نشین q. v. *Bh.*; cf. infra خوشباش زدن s. خوشباد زدن; خوش برا (pro برآ imp. verbi بر آمدن) esto laetus, contentus s. vive laetus (صفانه اول), ut in hoc versu مولانا کاتبی poetae: دلبم کشید خنجر ودل نیم بسمل است ✿ ای جان تو خوش برا که مراد تو حاصلست *F.*; خوش پَرگار adi. c. a) bene formatus, compositus (خوش قواره وخوش ترکیب), b) *met.* bonis clunibus praeditus (خوش کون وخوش کفل) *Bh.*; خوش بو s. خوش بوی adi. c. a) suave olens *B.* s. v. رند, b) n. c. fragrance, odours *Shaksp.*; خوش پوزی n. c. osculum (بوسه) *B.*; خوش پوشاك adi. c. well-dressed *Shaksp.*; خوش پیچ adi. c. bonae naturae, indolis (شخصی که صاحب سلیقه ومرزا منش باشد) *Bh.* unde خوش پیچالی n. c. bona natura vel indoles (صاحب سلیقگی ومرزامنشی) *Bh.*; خوش تراش adi. c. well-made *Shaksp.*; خوش ترانه adi. c. i. q. خوش الحان *Bh.*; خوش تقریر adi. c. i. q. خوش گوی *Bh.*; خوش حال adi. c. bonae rerum conditionis, laetus, hilaris et n. c. bona, laeta rerum conditio, qua significatione etiam vox حال omitti potest, de q. v. supra s. v. خوش; unde خوشحالی (suff. ی) laetitia, hilaritas *B.* s. v. دلشاد; خوش حرف adi. c. i. q. خوش گوی *Bh.*; خوش حرکت adi. c. qui bene in rebus procedit et n. c. blanditiae *M.*; خوش حساب adi. c. i. q. خوش سودا *Bh.*; خوش خال (having a good mole) n. c. a mistress, a sweetheart *Shaksp.*; خوش خبری (suff. ی) n. c. exhilarating news; خوش خرید n. c. paying in ready money, buying in a private sale *Shaksp.*; خوش خط n. c. a) scriba egregius (مرد خوش نویس), b) iuvenis lanugine recenti indutus (جوان نو خط) *Bh.* جوان مزلف ومرد خوش *B.* in app.; خوش خُو s. خوش خُوی adi. c. i. q. خوش خصال bonae indolis, bonorum morum *M.*; خوش خوار n. c. a good liver, one who lives well *Shaksp.*; boni gustus, saporis (خوش ذائقه opp. بد خوار) *Bh.*; خوش خواست Gl. in Des. s. خوش خواهش n. c. desiderium perfectum (شوق تمام) i. e. vehemens; cupiditas, efflagitatio *B.* شوق وآرزوی باطن *Bh.*; خوش خوان adi. c. i. q. خوش الحان *Bh.*; خوش خَور adi. c. subacidus *sive cibus sive potus sive* fructus *M.* ex *F.*; خوش خیال n. c. *met.* poeta ingeniosus (کنایه از شاعر خوش فکر) *Bh.*; خوش دل adi. c. qui bono laetoque est animo, laetus, contentus Chr. Sch. 105, 308, unde خوشدلی (suff. ی) hilaritas; خوش دماغ adi. c. pleasant, mirthfull *R.*; خوش راه adi. c. i. q. خوش کام *Bh.*; خوش زبان adi. c. i. q. خوش گوی *M.*; خوش سخن adi. c. i. q. خوش گوی *Bh.*; خوش سخره n. c. a pleasant, humorous fellow *Shaksp.*; خوش سودا adi. c. i. q. خوش حساب quod multum fructum fert, quaestuosus *Bh.*; خوش صحبت n. c. familiaris, socius (ندیم ومصاحب) *F.*; خوش صفیران چمن lusciniae aliaeve aves canorae horti *Bh.*; خوش طبع adi.

c. jocular, merry *Shaksp.*, unde خـوش طـبـعـی (suff. ی) iocus, facetiae *B.* s. v. خیتال; خـوش طینت adi. c. i. q. خـوش نهاد *Bh.*; خوش علف adi. c. a) multum edens, vorax (اکول وبسیار خـوار), ut in hoc versu مـولانا جامـی poetae : بخوری خواه کدر خواه صفی ✿ گاو وخـر نیست بابین خوش علفی, b) boni animi, qui oblatum obviumque quidvis comedit, nihil curans, an id sit lege vetitum, nec ne (ایوکمر وحلال وحرام دیمیوب اکل ایدن), ut in hoc versu خواجـه حـافـظ poetae : صـوفـیء شهر بیـن کـه چون لقمهء شبهه میخورد ✿ پار دمش دراز باد آن حـیـوان خوش علف *F.*; خوش غلاف adi. c. quod facillime e vagina exit (که خود بخود از نیام بـر آید) instrumentum, ut gladius, pugio, simil. *Bh.*; خوش قطع adi. c. well-shaped, nicely cut out *Shaksp.*; خـوش قلم n. c. a) eleganter scribens et versutus (خوش نویس کاتب حیله کار) *F.*, b) *met.* charta nitida et laevigata, in qua eleganter scribi potest (اوراق کاغذ صاف وساده که بخوبی وخوشی بران توان نوشت) *Bh.*; خوش قمار n. c. in ludo aleatorio excellens opp. بـد قمار, quod in lex. *Bh.* sic explicatur : آنکه قـمـار بنا راستی بازد *Bh.*; cf. بد قمار; خوش گام n. c. *met.* placide incedens equus *B.*; خوش کامی (suff. ی) n. c. laetitia, hilaritas (شاد کامی) *Bh.*; خـوش گاه n. c. pudenda (فـرج), unde خوش گاه رس genus coitus sic descriptum : نوعی از جماع که بـر سرشت یعنی بر انگشت پا نشسته کنند وچـنـان حرکت دهند که آلت از سر رحم در گذشته به بن رحم رسد *Bh.*; خوش کرده adi. c. gratus, acceptus (مـرغـوب وپسـنـدیـده), unde خـوش کردهء شاعـر *met.* laudatus (ممدوح), e. g. ظهوری ✿ زشاعران همه غایبان حاضر اند ✿ خوش آنانکه خوش کردهء شاعـر اند *Bh.*; خوش گوی adi. c. i. q. خوش گفتار *Bh.*, unde خوش گفتاری (suff. ی) eloquentia *R.*; خوش کنار n. c. amasius, a

خوش گـوی s. خوش گـو *B.*; (محبوب) adi. c. eloquens, facundus *Bh.* et bene cantans, de musico (مطرب خوشنوا), coll. hoc versu کـمـال خجندی poetae : چو مطرب خواند ابیات تـو گـویند ✿ که این خوش گـوار *F.*; گـویندهء خوشگو نماید et sec. *Bh.* خـوش گـواران adi. c. digestu facilis; dulcis, gratus (شیرین وزود هضم وسبك) *SHL.* *F.*; خوش لهجه adi. c. i. q. خوش الحان *Bh.*; خوش مـایـه n. c. i. q. مـزه ولذت وطعم اینمعنی از دساتیر) خوا نوشته) Gl. in D.s.; خـوش معامله adi. c. i. q. خـوش سودا *Bh.*; an upright dealer *R.*; خوش مـنـزل n. c. qui deversorium regum vel principum adornat (کسی کـه از طرف سلاطین وامـرا پیشتر رود وجا برای فـرو کش خوش کند نعمت خان عالی در بـهـادر شاه نـامـه نـوشته پیشخانه داران سرکار جهان مدار با خـوش مـنـزلان سبقت شعار کوچ بکـوچ هـر روز منزلی بیارگاه عظمت دستگاه بیارایند) *Bh.*; خوش مـنـش adi. c. bonae indolis, bene moratus (نیك نـهـاد وخـوش طبیعت وحسن خـلـق وپسندیده اخلاق) *F.* unde خوش منشی (suff. ی) n. abstr.; joke, pleasantry, sprightliness, cheerfulness, joyousness *J.*; خوش نشین n. c. (optime considens), qui in urbe vel pago vitam suo more transigit, respondens hind. خـوش بـاش (در اصل شخصیرا گـویند کـه در شهری یا دهـی بطور خود معاش کند بهندی خوش باش گویند) *Bh.*; qui nusquam sedem figit (بـر یده متمکن اولمیان), coll. hoc versu ما مـردمـان خانه وحشیء یـزدی poetae : بدوشیمر خوش نشین ✿ هرجا که میرویمر شود خـانـمـان مـا *F.*; a new comer; a stranger *J.*, unde خوش نشینی (suff. ی) a royal guard for which lands are assigned *R.* et خوش نشینان چمن a) flores, surculi (گلها ونهالان), b) qui in deambulando in hortis consident (کسانیکـه در چـمـن بتقریب تماشا اقامت کنند) *Bh.*; خوش نظر adi. c. a) pulcris oculis prae-

ditus Chr. Sch. 94, 119, b) n. c. planta quaedam, cuius folia singula varii sunt coloris, alias لالهٔ خطائی et ریحان تاتاری, ar. ماجنج et turc. قلغه dicta, c) qui amicitiam vel familiaritatem init (الـفـت گیرنده) *B.*; خوش نغمه adi. c. i. q. خوش الحان *Bh.*; خوش نقش nom. meretricis (فاحشه) Ispahanensis, de qua in lex. *Bh.* haec referuntur: که شیخ شاه نظم متولی مزار شاه رضا در عقد نکاح آورده بود چنانچه نصیر ابادی در حال او نـوشته *Bh.*; خوش نـگـاه adi. c. boni intuitus, *absol.* etiam epith. amatae vel oculi, vel superciliorum *Bh.*; خوش نـمـا adi. c. pulcer, elegans, formosus *B.* s. v. جـوج, unde خوش نمائی (suff. ی) beauty, splendour *Shaksp.*; خوش نمک n. c. a) bene salsus cibus, b) *met.* *α)* homo salsus (مـردم نمکین), *β)* amasius, a (محبوب) *B.*; خوش نـواز n. c. a) fidicen, musicus (خنیاگـر وسازنده), b) nom. praefecti (والی) urbis magnae هیتال, quae etiam هیتالیه nomen habet *B.*; خوش نـوا n. c. suavis cantus et suaviter canens, unde خـوش نـوایان خوش چمن i. q. خوش صفیران چمن *Bh.*; خوش نهاد adi. c. bonae naturae, indolis (آنکه سرشت نیك داشته باشد) *Bh.*; خوش وقت adi. c. happy, pleased, delighted *Shaksp.* Praeterea notanda sunt epitheta amasii vel formosae: خوش اندام, خوش پسر, خوش بوسه, خوش بناگوش, خوش چشم, خوش خرام, خوش دشنام, خوش دندان, خوش رفـتـار, خوش قـد, خوش گردن, خوش کمر, خوش لب, خوش لقا, خوش مـژه, خوش مژگان, quae interpretatione non egent et epitheta equi خـوش جلو s. خوش عنان s. خوش لگام *Bh.*, quibus *met.* equus placidus, quietus significatur (اسب رام) *B.* in app.

Phrases:

خَـوش آمَـدَن gratum esse, placere *B.* s. پسندیدن; c. dat. ps. Gul. 51, l. ult.; 2) bene cedere *et* evenire; 3) proficere *de cibis et potu C.*, unde خـوش آمدی bene veneris, salve *M.* et خوش آمد s. خوشامد et خـوش آیند s. خوش آینده q. v. supra s. خوش.

خَوش باشَد veni, adesdum (جمله ایست خبریه که بمعنی انشائیه آیـد یعنی بیا که امر است از آمدن), coll. hoc versu poetae صائب: نیست در دست مرا غیر دعا خوش باشد ✿ گر خوشی با من بی برگ ونوا خوش باشد *Bh.*

خَوشباش زَدَن s. خَوشباد زدن (coll. s. باد s. باش a verbo بودن) advocare, invitare (صلا زدن), e. g. خالص ✿ بمرغان چمن دارم اگر در دام می نالم ✿ زنم خوشباش آب ودانـه خود هم نفسهارا ✿ نظیری ✿ خار حسرت بدل وخنده شادی بر لب ✿ جام غم گیرم وخود نوشم وخوشباد زنم *Bh.*

خَوش بَـر سَر پا آمَدَه اَست „pes in capite apparuit" (بظهور آمده است), quod est genus dicendi sodomitarum (واین زبان الواط است) *Bh.*

خَـوش شُـدَن bene habere; sanari *C.* ex vers. pers. N. Test.

خَوش کَرَدَن gratum habere, bonum censere, approbare (قبـول واستحسن) *F.*; benefacere; sanare *C.* ex vers. pers. N. Test., unde دلِ کس خوش کردن animum alicuius contentum reddere, reconciliare alqm Gul. 148, 4.

خُوش [ó] siccus, aridus (خشك وخشكیده) *B.* Alia forma vocis خشك q. v.; cf. خوشیدن.

a. خُوش nates, podex (سرین وکفل) *B.* In Freyt. lex. legitur خَوْش hypochondrium.

خَوشا (suff. ا) o felicem! bene, euge (ای خوش ar. طوبی) *B.*; نه کوزل وایو *F.*, ut in hoc versu حکیم رکنا poetae: خـوشـا هنگامهٔ عشق مجازی ✿ خوشا هنگام عشق

وعشقبازی *F.*, coll. Chr. Sch. 97, 174; cf. خنکا.

خوشاد purgatio horti *aut* vineae a zizaniis et inutilibus herbis *M.* ex *F.* Alia lectio vocis خشاو videtur.

خَوشامَن i. q. خشامن q. v. socrus *B.* Forma ex خوشدامن decurtata videtur; cf. خوشتامن.

خُوشانیدَن [ô] caussale verbi خوشیدن, exsiccare Gul. 127, 6.

خُوشای [ô] i. q. خُوشه et خُوشی q. v. *F.* sine exemplo.

خَوشت (با واو معدوله) et sec. *HK.* جُوشت [ô] nudus ut ex matre natus (برهنهٔ مادر زاد) *B.* in app. *HK.*; stark naked *J.*

خَوشتَمَن i. q. خشتامن *B.* Alia forma vocis خوشدامن.

خَوشتَر (suff. تر) comparat. vocis خوش, unde خَوشتَرَک (suff. ک) somewhat pleasanter *J.*

خَوشچِه (suff. چه diminut.) pulchellus, bellus et adv. belle *M.*, qui hanc vocem in turc. ling. usitatam dicit.

خَوشدامَن i. q. خوشتامن socrus *B.* Num forte ex خوش et دامن composita vox?

خَوشک آرد (با واو معدوله) n. c. i. q. آرد خُشکه farina, e qua furfures non excreti sunt *B.* in app.; خوشك alia forma vocis خشک videtur, ut خوشک آرد pro خشک آرد q. v. posita sit, quare etiam lectio خوشك cum واو معروف praeferenda videtur. In lex. *R.* et *J.* legitur خوشکه آرد. Cf. خشکار.

خوشنو et خوشنود (با واو معروف *F.*), sec. *Bh.* خَوشنود s. خَوشنو, sed prior pronuntiatio praeferenda videtur, quum illa vox ex z. 𐬑𐬱𐬥𐬏𐬙𐬀 khshnûta, part. perf. pass. verbi 𐬑𐬱𐬥𐬎 khshnu (s. क्षणु abducere, auferre) satisfacere, orta videatur, non vero ad vocem خَوش pulcer, bonus, referri possit, ut docet lex. *Bh.* auctor, qui syllabam نود ex affixo وَند s. دون mutatam dicit (خوشنود قلب خوش وند یا خوشدون است مرکب از خوش ویکی از کلمات نسبته مثل وند ودون در خداوند وفریدون) *Bh.* Alia igitur forma vocis خُشنود s. خُشنو est, quarum prior خشنو s. خوشنو ex خشنود s. خوشنود decurtata est (وخشنود بدون واو نیز خط رسم است پس خشنو مخفف این باشد) *Bh.*; خوشنو خوشنود لفظدن ترخیم اولنمشدر *F.* eadem significatione: gratum habens, bene contentus, hilaris (راضی) *F. B.* s. v. خرسند. Cf. etiam خُشنُد, quae est alia forma ex خشنود decurtata. Inde خوشنودی (suff. ی) i. q. خشنودی hilaritas, gaudium, voluptas, cf. خَوشی; gratia, beneplacitum *C.*; pleasure, delight *Shaksp.*

خَوشَه coll. خشو socrus *B.*

خُوشَه [ô] spica frumenti, racemus uvae, dactylorum, simil., corymbus (خوشهٔ گندم وجو وخرما وانگور وامثال آن *B.*; ترجمه سنبله *Bh.*; an earing, spike *Shaksp.*; plur. خوشها serta spicea vel florea, *gall.* guirlandes, Not. et Extr. t. XIV, 1, 137; 2) *met.* signum zodiaci: spica vel virgo (برج سنبله) *B.* Inde خوشهٔ پیشه کاران i. q. آهنو terriculamentum, cf. آهنو; خوشهٔ چرخ s. خوشهٔ سپهر i. q. خوشه 2 *B.*; خوشه چین n. c. qui spicas colligit *met.* poeta plagiarius, *quasi spicas aliorum colligens*, ut in hoc قطعه poetae ابو المعانی: قوت طبعش نبود دخل بسر شعرم کند ✿ میشود از خرمن اشعار مارا خوشه چین ✿ میزند در انجمن با هرزه لاف شاعری ✿ لیک نتوان خواندش مسوزون اشعار بهین *F.*; خوشه در گلو آوردن *B. F.*, s. خوشه بگلو دواندن *Bh. met.* spicas concipere, de frumento (کنایه از غلـه ایست که نزدیک ببرآمدن ورسیدن پخته شدن ونزدیک درو *B.*; (خوشه بشد

رسیدن کشت *Bh.* Sensum huius phrasis lex. *F.* auctor sic interpretatur : یتشدی واکا یقین واردی i. e. „assecutus est eum et ei appropinquavit" *F.* ex شرفنامه.

خوشی (suff. ی) pulcritudo; 2) bonitas; 3) hilaritas, voluptas (خوبی ونیکی) *B.*; خوشنودی وخوبی Gl. Sch.

خُوشی [ó] nom. avis cuiusdam *B.*; cf. خوشای.

خُوشیدن [ó] exsiccari (خشکیدن وخشک شدن) *B.*; 2) exsiccare (خشک کردن) Gl. Sch.; cf. خُوش et خُشکیدن. Inde خوشیده part. praet. exsiccatus, siccus *B.*

a. خَوف metus, timor (ترسیدن وترس). Coniungitur cum verbis دادن, خوردن et گرفتن *Bh.* Inde خوفناک (suff. ناک) i. q. ترسناک q. v. *Bh.*

خوفا robur, potentia (قوت) *F.* ex نعمة الله sine exemplo.

خَوَک famulus (خدمتکار), ut in hoc versu ابو المعانی poetae : رشک آورد بخدمت او انس وهم ملک ✿ زانرو رساند سر بفلک هم خوک ازو *F.*

خُوک [ó] بر وزن دوک *B.*, با واو مجهول *F.* [s. शूकर] porcus, sus, *angl.* „hog"; 2) scrofula, morbus in collo hominis (گرههائی که از زیر گلوی مردم بر می آید) ar. خنزیر pl. خنازیر *B.* Inde خوکبان n. c. subulcus *C.*; خوکِ پایگاه sus stabuli, in appendice lex. *B.* sic descriptus : آن خوک که در طویله زنده در خاک کنند بجهت زیادتی وحفظ ما فی الطویله. In lex. *HK.* sic explicatur : خوکی که در ملوک زنده بر افزونی پایگاه فرو برند *HK.*; خوکِ ماهی s. خوکِ دریا a porpoise *R. J.*

خُوکاره [ó] (suff. ه) i. q. خُوکَر *Bh.*

خُوکَر [ó], vel خُوبرکَر *HK.* (suff. گر), qui amicitiam vel familiaritatem init, assuetus (الفت گیرنده وآمیزنده) *B.*; معتاد والفت گیرنده سازنده با چیزی *Bh.* Cum شدن assuescere, mansuetum evadere, mansuefieri *C.*

خُو کَرده et خُو گرفته adi. c. assuefactus, assuetus, unde خوکردگی et خوگرفتگی (suff. ی) n. abstr.; habitude, practice, familiarity *J.*

خُوگیر adi. c. i. q. خُوگر *Bh.* *B.* in app.

h. p. خَوگیر (با واو معدوله *HK.*), sec. *Shaksp.* hogīr pronuntiandum : id, quod sellae equestri substernunt, stragulum, ephippium (آنچه زیر زین نهند *HK.*, sic dictum, quod sudorem (خوی) recipit (گیر), qua significatione est vox in Hindûstân usitata (در هندوستان نمدزین را گویند پس درین ترکیب خو بمعنی عرق باشد *Bh.*; the stuffing of a saddle; a pad; a pack-saddle *Shaksp.* Inde خوگیر دوز a saddle-maker *Shaksp.* Cf. infra خَوی گیر et خَوی خوره.

خوکیزه i. q. خولیزه *F.* sine exemplo; alia forma.

خَوَل macer, macilentus (لاغر opp. فربه); 2) i. q. خُول *B.*

خُول [ó] avis quaedam passere (گنجشک) minor alte et celerrime volans (بغایت بلند پرواز وتیز پر); 2) sec. al. alauda (چکاوک); 3) coll. جُول milvus (غلیواچ) vel sec. al. attagen albus (دراج سفید) *B.*; 4) silurus *piscis* (یاین بالغی) *F.* Inde proverbium in Khorâsân usitatum : خول بکفم به زکلنکی بهوا „avis خولی dicta in vola manus meae melior est, quam grus in aëre" respondens proverbio turcico : „ovum hodiernum melius est, quam gallina crastina", quo significatur : bonum minus, quod possidetur, praestare maiori, quod speratur. Proverbium in hoc versu legitur : نقد پشیز به از بدرهٔ نسیه مارا ✿ خولیءرا بکفم به زکلنکی بهوا *F.*

خَوَلان medicamentum quoddam (دوائی) ar. حُضض dictum, i. e. succus lycii, cuius optima species ex Mecca affertur *B.* Cf. ar. کحل الخولان.

خولَلو, sec. *F.* خَوَلّلو, foeniculum silvestre (رازیانهء صحرائی) *B.*

خولنجان [s. कुलञ्जन an aromatic plant; alpinia galanga Wils.] galangae radix, alias خسرو دارو et turc. قره قاف dicta *B.* Aliae formae sunt خالولنجان ,خاولنجان et خوالنجان.

خَولَه pharetra (تیردان), quam milites de collo suspendunt *B.*, coll. hoc versu نظمی poetae : ۞ حمایل وار خوله کردنش‌را میم نیندیشد در اعدا مردنش‌را *F.*; 2) lucerna, lampas (قندیل) *B.*; رومی ولایتنده اکا قندیل دیرلر *F.*

خُولَه [ô] vacuus (خالی opp. پر) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae : سیکیده [?] بخانه وام شدست ۞ پنج ازان خوله پنج ازان ماله, in quo oppositum est voci ماله plenus *F.* Vox cum خالی cognata videtur.

خولیا i. q. خُلولیا 2 res quaevis communi usui concessa *B.* Alia forma vocis خلولیا.

خولیز et خولیزه i. q. خوکیزه nomen avis, turc. جولق قوشی *F.* sine exemplo, quod *M.* vertit „anser aut anas maior 2) parus" In lex. *C.* legitur: „nom. avis turc. جولق قوشی *it.* چرکه (2 اوز قوشی casa *pec.* ursina G." In ceteris lexicis deest.

خَون مفتوحه ایله مضمومه بیننده اولان مخرج ایله واو معدوله ایله صفره وطعام معناسنه (مستعملدر) *F.*; sec. *Shaksp.* khun et sec. *J.* khwun pronuntiandum, pro خوان mensa, cibus *F.* sine exemplo; 2) pro خوان a verbo خواندن *M.* ex Sae.

خُون [ô] (با واو مجهول) coll. خَن et خان et خانه q. v. domus (خانه وسرا) *B.*

خون (بر وزن نون *B.*) [z. 𐬬𐬊𐬵𐬎𐬥𐬀 vôhuna, ex quo abiecta litera v ortum videtur خون] sanguis (ar. دم); 2) interfectio (کُشتن); cf. infra خون کردن *B.*; talio, vindicta (قصاص) *Bh.*; 3) homo cruentus, interfector (مردم خونی وقتال وسفاك) *B.*; 4) anima (روح وجان) *Bh.*; 5) nimius amor sui, arrogantia, superbia (خودی وخودبینی وتکبر) *B.* Inde خون آبلهء روز et خون آبله تن رزان *met.* vinum *SHL. B.* in app.; خون آشام (sanguinem bibens) n. c. *met.* qui cor affligit, crudelis, cruentus, homicida (ظالم ودل آزار) *Bh.*; خون آلود *M.* s. خون آلوده *Shaksp.* s. آغشته بخون s. خون اندوده s. آلوده بخون sanguine contaminatus, cruore conspersus *Bh.*; خون بار (a v. باریدن) sanguinem i. e. lacrymas sanguineas fundens, *qs.* pluere faciens, de oculis amatae *Bh.*; خون بط coll. بط 2 *met.* a) vinum *B.*, b) rubedo aurorae s. coeli *Bh.*; خون جام *met.* i. q. خون بط *Bh.*; خون بها n. c. sanguinis pretium, i. e. res occisi haeredibus data, qua caedes expietur (ar. دیة) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 114, 3, qua significatione coniungitur cum داشتن et برداشتن *Bh.*; خون بینی profluvium sanguinis per nares Pend. 101, 7; خون تاك *met.* i. q. خون رز *Bh.*; خون جامه *met.* i. q. خون جام *Bh.*; cf. جامه 4; خون جبال *met.* gemmae pretiosae, uti rubinus (لعل), sapphirus (یاقوت), achates carneolus (عقیق), simil. *B.*; خون چکان adi. c. a) sanguinem fundens, stillare faciens, b) sanguine manans *M.*; خون جگر *met.* moeror, aerumna (اندوه) *B.*; خون جهان a) sanguis incolarum mundi (خون اهل جهان) *SHL. B.* in app., b) *met.* rubedo aurorae vel coeli (سرخی وشفق) *B.*; خون حلال caedes cuivis permissa (خون مباح) *Bh.*; خون حیوان *met.* lac, oxygala, butyrum, mel *B.*; خون خام a) sanguis purus, non mixtus vel sec. al., qui nondum maturuit (خون صاف وخالص وقیل خونی که هنوز بکمال نضج نرسیده باشد ورنگش بسیار روشن وصاف بود بخلاف آنکه چون به پختگی میرسد رنگش به تیرگی میزند واگر سوخته شود سیاه فاسد شده باشد واین تکلف است) *Bh.*, b) *met.* i. q. خون جام *B.*; خون

خرابه n. c. bloody work, deeds of death, murder on either side *Shaksp.*; خون خروس *met.* i. q. خون جام *B.*; خون خفته s. خون خوابیده *met.* sanguis vel caedes condonata (خونی که بحل کرده باشند وباز پرس آن نکنند) *Bh.*; خون خُم vel pro خم alio synonymo, ut شیشه, صراحی, قدح, قرابه, مینا al., posito *met.* i. q. خون جام *Bh.*; خون خوار s. خو ن خواره adi. c. *met.* i. q. خون آشام *Bh.*; cf. Gul. 192, 14. 15, Spieg. Chr. 122 fin. 127 l. ult., unde خون خوارگی (suff. ی) sanguinis sitis, immanis saevitia, crudelitas Gul. 5, 13; خون خواری n. c. blood-shedding, blood-thirstiness *J.* *met.* maeror, aerumna (غم واندوه) *B.* in app.; خون خواهی n. c. sanguinis libido s. sitis vel caedis amor *Bh.*; خون دار n. c. a) occisor (قاتل), b) haeres occisi (وارث مقتول) *Bh.*; خون دختر رز *met.* i. q. خون رز *Bh.*; خون دل *met.* a) i. q. خون جگر, b) calamitas vel infortunium (سختی ومحنتی), quod denique animum exhilarat (که در عاقبت دلرا سروری بخشد) *B.*; c) sermo concinnus (سخن موزون) *Bh.*; خون دلِ خاك *met.* a) flores, herbae odoratae, b) rubinus, sapphirus *B.*; خون دلِ مریم *met.* a) vinum rubrum, b) rubedo aurorae vel coeli *Bh.*; خون رز s. خون رزان *met.* vinum *B.*; خون ریز n. c. a) qui sanguinem fundit (ریزندهء خون) *Bh.*; carnifex (جلاد) *F.*, b) sanguinis effusio (خون ریختن) *Bh.*, c) *poet.* de amoroso amasiae aspectu (غمزه محبوبه دخی دیرلر), ut in hoc versu : آن غمزهء خونریز وبان چشم سحر ساز ۞ با فتنه‌گری در کف خود [*F.* خور] تیغ گرفتست *F.*, unde خون ریزی (suff. ی) blood-shedding *J.*; caedes; cf. *HK.* s. v. بهرامی; خون ساده sanguis merus, sanguis (خون صاف [*B.* صرف] وخون فقط) *B.* in app.;

خون ساز adi. c. i. q. خونی *Bh.*; خون سبیل *met.* i. q. خون حلال *Bh.*; خون سلاح جامه بپایش چکیده *met.* qui mundi miserias expertus est (یعنی سختی وسستی جهانرا دیده وتجربه کرده) *Bh.*; خون سیاوشان et خون سیاوش a) nom. medicamenti rubri, ar. دم الاخوین dicti. Denominationem Persae a سیاوش, quem Afrasiyâb interfecit, repetunt, asserentes, eo in loco hanc plantam succrevisse, quo sanguis praedicti سیاوش effusus fuerit; sanguis draconis, b) sec. al. lignum brasilianum (چوب بقم), c) sec. al. fructus arboris cuiusdam, qui ex حضرموت affertur et rhoi (سماق) similis est, ab aromatariis Meccensibus فاطر الزجاجی dictus, d) sec. al. gummi (صمغی) arboris aethiopicae, cuius optima species limpida et clara (صاف) est, e) *met.* *α)* vinum, *β)* rubedo aurorae vel coeli *B.*; خون فروش n. c. qui re exigua sanguinem occisi compensat (آنکه خون مقتولرا بچیزی سهل معاوضه کند) *Bh.*; خون فشان adi. c. sparsor, fusor sanguinis *M.*; خون فلان بگردنش s. در گردنش — — „sanguis in collo illius" dira imprecatio, qua quis, se de illo vindictam sumturum esse, significat (چون از کسی امری سر زند که ازو خوف وبیم هلاك باشد اینکس در تعریف او بطریق نفرین گوید خونش بگردن ومراد آن باشد که او چنین کسی است که ازو قصاص گیرند چنانچه از قاتل میگیرند) *Bh.*; خون قربان *met.* vinum *B.* in app.; خون کبوتر *met.* i. q. خون بط q. v. *Bh.*; خون گرفتار adi. c. vecors, stolidus, frigidus, immotus *C.*: خون گرفته v. infra s. خون گرفتن *Bh.*; خون گرمی n. c. *met.* ardor animi, vehementior animi commotio (جوشش دلی) *Bh.*; خون گریه n. c. lacrimae sanguineae (گریه خونین) *Bh.*; خون کشیده n. c. is, cuius vena incisa est (کسی که اورا فصد کرده باشند) *Bh.*; خون مرده *met.* sanguis post ictum in corpore se colligens, non flui-

خونی که از رسیدن ضرب در بدن جمع) dus (شود وجاری نباشد), unde خون مردن de tali sanguine dicitur *Bh.*; خون ناموس *met.* a) vinum rubrum (شراب سرخ), e. g. in hoc versu اشرف poetae : بساغر کن آن خون ناموسرا ✿ بپرواز ده رنگ طاوسرا; b) rubedo aurorae s. coeli *Bh.*; خون آشام n. c. *met.* i. q. خون نوشه s. نوش *Bh.* Praeterea dicitur de sanguine ex aliquâ re stillante vel profluente ,تراویدن, باریدن et دویدن ,رفتن ,چکیدن c. از r. *Bh.*

Phrases :

خون اَز بُنِ ناخُن بَر آوَردَن *met.* vindictam sumere (انتقام گرفتن) *Bh.*

— — — — s. خون اَز بُنِ ناخُن دَویدَن روان بودن . *met.* summa miseria affligi (در کمال محنت وتعب بودن) *Bh.*

خون اَز پیش بُردَن caedis commissae rationem non reddere (کشتن کسیرا واز عهده جواب آن بر آمدن), coll. hoc versu مولانا وحشی poetae : ریخت خونمرا وبرد از پیش آن بیداد کیش ✿ خون چون من ناکسی آسان توان بردن زپیش *Bh.*

خون آشامیدَن sanguinem bibere, de homine afflicto aut cruento; cf. خون خوردن; 2) sanguinem fundere (خون فشاندن) *Bh.*

خون اُفتادَن c. بر ps. *met.* vindictae destinatum esse (واجب القصاص شدن) *Bh.*; cf. infra خون ندارد.

خون آمَدَن sanguis provenit (بمعنی خون بر آمدن) *Bh.*

خون بَجوش آمَدَن sanguis effervescit, i. e. desiderium vel cupiditas augetur (بر رغبت وشوق افزودن) *Bh.*

خون بَحِل کَردَن caedem condonare nec vindictam sumere (خون بخشیدن وقصاص نگرفتن) *Bh.*

خون بَسر آوَردَن venam incidere (فصد کردن ورگ زدن) *Bh.*

خون بَر جَبین مالیدَن frontem sanguine (occisi) conspergere, qui mos est illorum, qui coram iudice caedem alicuius accusant (رسم است که دادخواهان خون مقتولرا بر جبین خود مالیده پیش داور میروند وداد خواه میشوند) *Bh.*

خون بَستَن sanguis coagulatur (خون بسته شدن) *Bh.* Inde خون بسته sanguis coagulatus et خون بسته adi. c. bound or clotted together with blood *Shaksp.*

خون خَریدَن pretio quodam caede se liberare (خویشتنرا از قتل رهانیدن بچیزی گویند بفلانچیز خون خودرا ازان خریدم یا فلانی مرا خرید) *Bh.*

خون جُستَن vindictam sumere c. از ps. *Bh.*; cf. supra خونخواهی.

خون خوابیدَن *met.* sanguis s. caedes non inquiritur *Bh.*; cf. supra خون خوابیده s. خفته.

خونِ خود بگَردَنِ خِویش کَردَن *met.* mortis culpam suscipere, mortis s. capitis reum esse Pend. 309, 4; cf. supra خون فلان بگردنش.

خونِ خود روشن کَردَن sanguinem aestuare facere, se accingere ad occidendum (خون بجوش آوردن وآماده کشتن شدن) *Bh.*

خون خوردَن i. q. خون آشامیدن *Bh.*; de asino miseriis afflicto Spieg. Chr. 25, 18.

خون دادَن i. q. خون بحل کردن *Bh.*

خون دَر اَنداختَن i. q. خون ریختن, ut in hoc versu عرفی poetae : خنده جام غم بگریاند ✿ گریهٔ شیشه خون در اندازد, ad quem tamen lex. *Bh.* auctor haec annotat : بعضی از محققین در شرح ایـن بیت نـوشته اند که استعمال

انداختن با سایلات ومایعات بنظر نیامده واین محل تامل *Bh.*

خون در بدن ندارد *met.* zelotypiae expers est (بی غیرت وحمیت است این) (عبارت از مجمع التماثیل منقول است) *Bh.*

خون در چشمش نیست *met.* nihil potest, viribus deficit in omni re agenda (بسر (نسنهیه اقتداری یوقدر), ut in hoc versu بحر وکانرا نیست خواجه سلمان poetae :

خون در چشم وآب اندر جگر ✿ بسکه جودش دخل بحر وحاصل کان میبرد *F.*

خون در میانست i. q. جنگ در میانست sanguis praetenditur, expetitur (ای دعوی خون واین از اهل زبان بتحقیق پیوسته), ut in hoc versu صائب poetae :

در میان روز وشب خون در میانست از شفق ✿ خوش بهم این هر دورا دست وگریبان کرده *Bh.*

خون دل بناخن آوردن s. در ناخن دربن.

خون ناخن pro بناخن posito i. q. خون دل بناخن رسیدن *B. Bh.*

خون دل بناخن رسیدن *met.* a) pectus lacerare (سینه خراشیدن), b) lacrimas fundere (گریه کردن) *B. Bh.*

خون ریختن sanguinem effundere et 2) sanguis fluit (لازم ومتعدی هر دو آمده) *Bh.*

خون زدن i. q. خون آشامیدن *Bh.*

خون ستردن c. از r. i. q. خون شستن *Bh.*

خون شدن s. خون کشتن bellum fieri, oriri (جنگ شدن) *Bh.*; 2) perire *R. J.*, coll. hoc versu مفید بلخی poetae :

رشک معشوقی اگر اینست در درویش ✿ در میان شیشه وپیمانه خون خواهد شدن et alio حیاتی گیلانی poetae :

آورم نزد تو شعر واز خجالت خون شوم ✿ همچنان دانم که بر جبریل قران می برم et alio شیخ نظامی poetae : دل زجان بر داشتم تا کشته ام نظارگی ✿ یا زغم سیر آمدم یا خون شدم یکبارگی *Bh.*

خون شستن c. از r. sanguinem abstergere a re (دور کردن خون از وی) *Bh.*

خون فلانی سرختر از خون فلانیست vel رنگین‌تر pro سرختر posito *met.* alius alio nobilior est (او عزیزتر از آنست) *Bh.*

خون کردن *met.* occidere (کشتن) *Bh.*

خون گرفتن i. q. خون گشادن q. v. *Bh.*; 2) c. از ps. i. q. خون جستن; 3) c. از r. i. q. خون شدن 2 perire aliqua re, e. g. in hoc hem. استاد فرخی poetae :

دل لشکر از بیم او خون گرفت et alio شیخ شیراز poetae : دل سایل از جور او خون گرفت *Bh.*; 4) c. در r. i. q. خون بستن q. v. *Bh.*; 5) cum acc. ps. *met.* occisioni vel caedi destinatum esse (واجب القتل شدن), unde خون گرفته n. c. a) caedi destinatus, cui fatum imminet, hora mortis advenit (اجل گرفته) *Bh.*; اجلی یتشمش *F.*, b) is, cuius vena incisa est (رگ زده) *Bh.*

خون گشادن s. خون کشیدن s. خون بر آوردن i. q. کم کردن venam incidere *Bh.*; et cum از چشم, coll. آب آوردن i. q. آب گشادن, sanguinem ex oculis fluere facere, lacrimas movere (بر آوردن وجاری کردن ودر گریه آوردن) *Bh.*

خون ندارد sanguis sine vindicta est (خونش هدر است وقصاص ندارد) *Bh.*; cf. خون افتادن c. بر ps.

خون نشاندن i. q. خون آشامیدن q. v. *Bh.*

خون نشستن sanguinem ex ano emittere, respondens simili locutioni hindustanicae (ترجمه محاوره هند است بمعنی خون دادن از راه اسفل چنانچه در بواسیر وزحیر میباشد) *Bh.*

خون نماندن c. بر ps. *met.* valde debilem et impotentem esse (نهایت ضعف وبی طاقت بودن) *Bh.*

خون نوشیدن i. q. خون آشامیدن *Bh.*

خون هدر کردن i. q. خون بحل کردن *Bh.*

بخون بازی کردن *met.* se accingere ad caedem faciendam (آماده کشتن کشتن خواه برای خون خواه برای غیری) *Bh.*

بخون گرفتن vindictam petere (قصاص خواستن) *Bh.*

در خون شدن *met.* sanguinem petere, caedem moliri, quaerere (قصد در پی; *B.* (کشتن واراده بخون کردن قتل شدن *Bh.*

خون آب s. خوناب n. c. sanguis, qui in aquam mutatur in corpore, aqua sanguinea, serum (خونی که آب گردد وبگدازد (از تن *B.* in app.; قان قاریشق صو *F.* et *met.* coll. خونابه lacrimae sanguineae (اکثر گوز باشنده استعمال اولنور) *F.*, coll. عروس ملک از غیرت شاه همواره خوناب حسرت ریختی Anv. Soh. f. 212 vs. l. ult., qua significatione etiam خوناب زرد (serum flavum) in libro Schahnameh legitur (اشک) Gl. Sch. Inde خونابه (suff. ه) i. q. خوناب (قان ایله قارشمش صو خوناب (مرقوم کبی اخرنده ه علامتدر), coll. hoc versu خواجه سلمان poetae : چو مشک وعود عزیزی نفس وطیب نفس ✿ بسوز سینه وخونابهٔ جگر یابی *F.*, lacrimae sanguineae (اشک خونین) Gl. Sch.; et خونابه زار i. q. خون آشام q. v.; et آشام locus lacrimarum, coll. hoc versu زلالی poetae : روان شد لشکر از غزنین بشبگیر ✿ سوئ خونابه زار ملک کشمیر *Bh.*

خونجده i. q. انزروت s. عنزروت sarcocolla *C.* Eadem vox ac خونجیده videtur, quam offert lex. *F.*

خونجک (بر وزن اندک) i. q. خنجک *B.*; alia lectio.

خونچه (khunja *Shaksp.*) i. q. خوانچه q. v.; cf. خون pro خوان.

خونجیده [ô] herba oculorum, genus medicamenti (گوز اوتی که علاج رمد در); 2) i. q. اکیر (ودخی اکیر معناسنه مرویدر) *F.* sine exemplo. Posteriorem hanc vocis خونجیده significationem omisit Meninski et deest etiam vox اکیر, quae turcica esse videtur, in eodem lex. *M.* Fortasse mendosa est. In lex. *C.* legitur : „turc. گوز اوتی واکز اوتی“. Eadem vox ac خونجده videtur, et fortasse alia scriptio vocis کنجده s. کنجده s. کنجده.

خونچین i. q. خوپخین *F.* Mala lectio videtur.

خوند (با واو معدوله بر وزن چند) coll. آخوند s. اخوند i. q. خداوند q. v.; 2) celer, incitatus (تند وتیز) *B. F.* ex Fg. sine exemplo; cf. خونکار et خوندکار. Vox خوند in arabica quoque lingua usitata et خوند pronuntiata erat titulus Sultanorum Aegypti, ex qua etiam forma fem. arabica خوندة orta est, uxores illorum Sultanorum designans. Exceptis quibusdam nominibus propriis cum voce خوند compositis, hanc vocem per se positam non reperiri nisi in illis persicis libris, qui post invasionem Timuri conscripti sunt, contendit Quatremère ob eamque caussam a Turcis orientalibus hoc vocabulum ad Persas transmigrasse putat. Plura vid. in Quatremère H. des Sult. maml. t. I, 1, p. 65 sqq., not. 96.

خون نست (واو معدوله) mensae cuiusdam species (مخصوص سفره در) *F.* ex المجمع sine exemplo.

خوندکار (suff. کار) i. q. خداوندکار, ex quo decurtatum est. Est etiam nomen Sultanorum regni Rûm (وسلطان رومرا نیز گویند) *B.* in app. Vox in arabica quoque lingua usitata etiam خواندکار et خندکار scribitur, de q. v. Quatremère

خـونـيـن تـرانـه al. *Bh.* coll Spieg. Chr. 139, 12.

خَوَه i. q. خَپَه s. خَفَه q. v. *B.* Alia forma.

خَوه (بسكون ثانى) i. q. خَوى sudor (عرق) *B.*

خُوه [ô] herba quaedam inter triticum crescens eique inimica; 2) i. q. خواهر soror *B.*, qua posteriore significatione vox خوه etiam in parsica dialecto usitata est; cf. Spieg. Gr. d. Parsispr. p. 116.

خوها، خَوهنيدَن، خَوهَر et خَوهِش in lex. *C.* afferuntur pro formis usitatis خـواهـا، خواهانيدن، خواهر et خواهش q. v. et in appendice lexici *B.* forma خَـوهـد (با واو معـدوله) ex خواهـد decurtata (مخفف) affertur.

خُوهَل [ô] et (با ثانى معدوله بر وزن سهل) خَوهَل خهل (با ثانى مجهول بـر وزن فوغل) coll. curvus, inflexus (كج وناراست); 2) animal (حيوانى) manibus et pedibus distortis *B.*; cf. خوهـلـه; 3) sec. *F.* lignum curvum, quod imponunt sutores ocreis *aut* calceis illo dilatandis, coll. hoc versu poetae : استاد لطيفى كـفـش كس زنـت
راست كير خرست قالب ۞ كير تو ثم بكناجد
چون خوهل وپس آهنگ *F.*

خَوهَلَكى (بر وزن نعلكى) [suff. ى] curvitas, curvatura (كجى وناراستى) *B.*

خَوهَلَه (با ثانى معدوله بر وزن بيله) [suff. ه] coll. خهله et خوهل curvus, inflexus *B.*

خـوهـن expressor aut venditor olei lini (بـزرياغـى چقاريجى وصاتيجى) *F.* sine exemplo; infundibulum *C.* ex G.

خِوى (بكسر ثانى) coll. خيو saliva (آب دهن) *B.*

خَوى [ê] cassis s. galea ferrea (كلاه خود) *B.*; cf. خُوى.

خَوى (با ثانى معدوله بـر وزن مَى) *B.*; بواو واو معدوله; *Bh.* معدوله ايضا بواو مـعـروف ايله تعريفنده وكـان بالفتح ولكن المجهول خَوه *F.*, coll. بيـن الفتح والضم وبالقصر (s. स्वेद, quum z. dh, s. ध et द in multis

in H. des Sult. maml. tom. I, 1, p. 67, not. 96.

خَـونَدَن i. q. خواندن *C.* Alia lectio; cf. خونش.

خَونِش (suff. ش a v. خوندن pro خواندن) [واو معدوله] lectio (اوقـويش); 2) intercessio, deprecatio (شـفـاعـت) *F.* sine exemplo. *C.*

p. a. t. خونكار i. q. خُنكار. Vox non usitata nisi apud scriptores recentioris aevi et i. q. خونگار significans, ex quo decurtata videtur. Est nomen celebre regum Turcarum. Falsa est significatio : „occisor", quam Meninski huic voci tribuit, quum in persica lingua aliis vocibus, ut خون خوار، خون ريز al., exprimatur. Plura v. in Quatremère H. des Sult. maml. t. I, 1, p. 66 sqq., not. 96.

خَونگَر (coll. خَون pro خوان) i. q. خوانگر *C.*

خَـون كُـوشـت truncus (كـوتـك), super quo laniones carnes dissecant *F.* sine exemplo. Mendosa videtur alia lectio خَون كُشت, quam etiam offert lex. *F.* auctor.

خَونَنده pro خوانندہ a v. خوندن pro خواندن *M.* ex Eb.

خونَه radius, *baculus, quo complanatur quid* *C.* ex G. Vox dubia et fortasse pro خويه male lecta.

خونى (suff. ى) sanguineus, cruentus (قانلو) *F.*; 2) *met.* interfector (قاتل وكشنده بى) (تقريب وبى تقصير) *Bh.*, qua significatione est epithet. oculi (چشم) vel intuitus (نـگـاه) amasiae *Bh.* *F.* coll. *B.* s. v. ترخون.

خُنيا et خـونْياكَر alia lectio vocis خـونْيا et خُنياكَر q. v. *Bh.*

خونين (suff. ين) sanguineus, cruentus, sanguine contaminatus (قانـلـو) *F.*; خونين بمعنى خونين آلـود *Bh.*, ut dicunt, e. g. خونين كفن، خونين دل، خونين جـگـر،

vocibus persicis respondeat lit. ی, e. g. پای pes z. pâdha, s. पाद्, بُوی odor z. baodha al.; cf. etiam infra رُوی, کَی, مَی) sudor (عرق) *B.*; عرق انسان وغیره Gl. Sch., unde خوی زده adi. c. sudore conspersus (عرق آلوده) *B.* Coniungitur cum verbis افشاندن, چکیدن, دویدن, روان شدن, کردن et گرفتن et *tropice* dicitur خوی دویدن s. خوی کردن s. خوی گرفتن significatione: „erubescere, pudibundum fieri“ (خجل شدن) *Bh.* Inde خوی از بغل روان شدن *met.* a) erubescere, pudibundum fieri (شرمنده شدن وخجالت کشیدن), b) aerumna, molestia affici, affligi (کنایه از محنت ومشقت) *B.*; خوی بر آوردن c. از ps. erubescere facere aliquem (خجل گردانیدن), coll. hoc versu نظامی poetae: فروزنده کردیم چون گل بمی ✿ بآن کوزه از گل بر آریم خوی *Bh.*

خُوی [ô] i. q. خَوِی [ê] cassis s. galea ferrea (کلاه خود) *B.*

خُوی [ô] i. q. خُو mos, consuetudo; 2) indoles, natura; v. خُو. Praeterea addit lex. *F.* auctor: 3) arvum, terra sata (حاصل وجای مزروع) exemplo non allato, qua significatione haec vox cum voc. خوید 2 cognata videtur. Inde خوی آتشناک *met.* indoles mala et iracunda (خوی بد وبا غضب) *B.* in app. Compositis s. v. خُو allatis adde اژدها خوی, آهسته خوی, پاکیزه خوی, پرنیان خوی, تند خوی, خام خوی, خوش خوی, درشت خوی, دیوانه خوی, ستیزه خوی *Bh.*, quae interpretatione non egent, coll. hac locutione: خوی که با شیر در شود با جان بر آید i. e. „homo indolem suam non mutat, donec moriatur“ *F.*, quae ex hoc versu poetae cuiusdam: عشق تو در درونم ومهر تو در دلم ✿ با شیر اندرون شد وبا جان بدر شد in lex. *F.* allato desumta videtur; cf. etiam versum ex Gul. 81, 3, s. v. خُو 2 allatum.

خَوی چین i. q. عرق چین n. c. (sudorem colligens) sudarium quodvis *F.*

خَوی خَورد s. خَوی خَورَه n. c. (sudorem bibens) i. q. خوی چین sudarium quodvis, coll. hoc versu میر نظمی poetae: در آئینه بزلفش مشك سوده ✿ بزیر خوی خوره گیسو نموده, unde 2) ephippium (نمدزین یعنی تکلتی) *F.* sine exemplo, *C.*, sic dictum, quod sudorem excipit.

خُوی خَوی (با واو معدوله بر وزن بد گُوی) n. c. *met.* pudor, verecundia (خجالت وشرمندگی) *B.* in app.

خَوِید (بر وزن دَوِید) s. خِوِید s. خَوْید coll. خید (با ثانی معدوله بر وزن صید), triticum vel hordeum virens, quod spicas non concepit (سبز شده لیکن خوشهٔ آن هنوز نرسیده باشد) *B.*; درخت جو وگندم که سبز باشد Gl. Sch.; cf. Gul. 7, 9; 2) arvum (غله زار) *B.* Cf. etiam خویدن.

خِوِی دَرد [ê] n. c. paronychium (ar. داحس) *B.*

خویدك, vocales desunt, genus cucumeris melonis egregii (خربزهٔ خوب) *B.* in app. ex *Bh.* e. g. از خربزه آنچه هست تاثیر ✿ از خویدك به در تفت شود بیشك *Bh.*

خَوِیدَن distrahere frumentum, dum adhuc in stipite et radice est (یعنی کوکلمك غلهیی کوك ایکن فروخت ایدوب صرف ایتمك) *F.* sine exemplo. Verbum denominativum a خوید formatum videtur, cuius exemplum offert Gul. 7, 9, ubi ed. Taur. et quidam codices legunt وخوید pro بخوید, quae est lectio codicum et editionum melioris notae et priori praeferenda. In lex. *C.* tribuitur verbo خویدن significatio „manducare: *de ovibus, camelis:* ruminare“, ut sit alia forma v. خاییدن.

خَوِیسَه [ê] disputatio, contentio (مباحثه ومناقشه) *B.*, quae vox legitur in libro

پیر هرات خواجه عبد الله انصاری a طبقات conscripti, ubi dicit : ابو عبد الله خفیفرا با موسیء عمران جیرفتی خویسه افتاده بود نامهء فرستاد بوی با پیغام بجیرفت که من در شیراز هزار مرید دارم که از هریکی هزار دینار خواهم شبرا زمانی نخواهند موسیء عمران جواب باز فرستاد که من در جیرفت هزار دشمن دارم که هرکه بر من دست یابد مرا تا شب درنگی ندهد وزنده نگذارد صوفی منم با تو F.

خِویش (بکسر اول با ثانی معدوله بر وزن پیش) vomer, cui culter aratri infigitur, quo terra finditur (قلبه), vel sec. al. dens s. culter aratri (گاو آهن) B.; گاو آهن F., in quo lex. versus Schahn. s. v. خویشکار allatus huius significationis probandae caussa legitur; 2) genus panni lintei (بافتهء بسر نوع طوقنمش غلیظ کتان) B.; (کتان) F., e. g. in hoc versu میر خسرو poetae : بزی در خانه خویش از خشکی وتری ✿ یافته از خرگه مه برتری F. Utraque significatione haec vox alia forma vocis خیش s. خیچ est.

خِویش [ê], eadem pronuntiatione ac praecedens خِویش, pulcer, elegans, bonus (خوب ونیک) B.; خوب وخوش F., ut in hoc versu میر خسرو poetae : دید چو این میشنوی خویشرا ✿ تیر قلم کرد سر خویشرا F. Alia forma vocis خوش videtur.

خِویش [ê], eadem pronuntiatione ac praecedens خِویش, pronomen reciprocum i. q. خود q. v., quocum cognatum est. De usu et constructione huius pronominis in lex. Bh. haec leguntur : واکثر ضمیر مفعول یا مضاف الیه یا مدخول حروف میباشد وگاهی ضمیر فاعل هم واقع میشود لیکن در عرف حال در معنی خود وخویش تفاوت است چراکه خود فاعل فعل ومبتدا واقع شود بخلاف خویش زیراکه میگویند خود میکند ونمیگویند خویش میکند بمعنی خود وخویش مفعول ومضاف الیه واقع شود چنانکه لفظ خود ولهذا میگویند خود آمده اداب شکر بجا می آورد ونمیگویند خویش آمده جواب دهم واین قاعده در نظم مولف کلیه می نماید مگر آنکه اقل قلیل در اشعار قدما بخلاف این یافت شود وبمعنی آشنا چنانکه گویند فلانی از خود است یعنی بیگانه نیست تمام کلمه از خود است نه تنها خود ولفظ خویش تنها بمعنی مذکور آمده واین نیز دلالت دارد بر عدم ترادف وتغایر هر دو لفظ Bh.; 2) existentia (عدم opp. وجود) B., ut in hoc versu حضرت مولانا poetae : خویش من والله که بهر خویش تو ✿ هر نفس خواهد که میرد پیش تو F.; 3) consanguineus, propinquus, cognatus, affinis (خویشاوند) B.; اقارب قوم وقریب ومخصوص ومتوسل Bh.; یعنی خصم F., e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : مر این خانه تو خانهء خویش دان ✿ مرا گرچه بیگانه ام خویش دان F., coll. Chr. Sch. 106, 329, Gul. 80, 5. 15; 4) *met.* gener, qua significatione in Hindûstân usitata vox est (ودر هندوستان دامادرا گویند واین مجاز است) Bh. Cf. etiam supra بیخود et بیخویش (کنایه از متحیر ومدهوش) et بیخویشتن Bh. Inde خویش باز n. c. *met.* evanidus, caducus (فانی فی الیه), e. g. in hoc versu والله هروی poetae : سالار سپاه بی نیازان ✿ خویش بین بیاغ متاع خویش بازان Bh.; خویشتن بین et خود بین adi. c. coll. arrogans, superbus (مغرور ومتکبر) Bh.; خویش قرابات n. c. kinsmen, relations *Shaksp.*; خویش نمائی (suff. ی) n. c. i. q. خود نمائی Bh.

Phrases :

خویشرا ساختن semet ornare, iactare se et ostentare (خود آرائی وتقطیع کردن) Bh. Quae in hac interpretatione legitur ar. vox تقطیع docente lex. Bh. auctore a Persis significatione „affectatio, ornatus" usurpatur (وفارسیان

بمعنی تکلف کردن وآراستن خویشتن‌را (بجامه وغیره استعمال کنند *Bh.* s. v. تقضیع.

خویش‌را کم کردن *met.* superbire, gloriari (مغرور ومتکبر بودن), e. g. مخلص کشی ۞ دیو از شکل سلیمان پای بر مسند گذاشت ۞ یافت چون تا اهل دولت خویش‌را کم میکند; (2) perturbari, percelli (مضطرب وسراسیمه شدن), e. g. ملا مفید بلخی ۞ خویش‌را از بیم چرخ کینه‌ور کم کرده ام ۞ دست وپا چون طفل از ترس پدر کم کرده ام *Bh.*

خویشاوند (coll. pars. ...., quod suffixo .... = اوند formatum videtur) i. q. خویش 3 consanguineus, propinquus, cognatus, affinis *B.* s. v. تبار et خویش. Inde خویشاوندی (suff. ی) coll. خویشی consanguinitas, propinquitas, cognatio, affinitas *C. M.* ex IK.

خویشتن *(proprie* „corpus suum", qua significatione respondens parsicum .... usitatum est, de q. v. Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 70) i. q. خویش s. خود pronomen reciprocum *F.* Inde خویشتن بیزار adi. c. i. q. از خویشتن بیزار sui pertaesus, e. g. in hoc versu عرفی poetae : بنکته گیری ناموس روستائی طبع ۞ بلب گزیدن افسوس خویشتن بیزار *Bh.*; خویشتن بین adi. c. i. q. خویش بین q. v. *Bh.*; cf. بین; self-important *J.*; unde خویشتن بینی (suff. ی) n. abstr.; self-importance *J.*; خویشتن دار n. c. *met.* a) otio et voluptati deditus (که پیوسته خودرا آسوده دارد وفراغت دوست وتن پرور باشد), b) circumspectus, cautus, providus (که خودرا در گفتن سخن حق [از *HK.*] کنایه از مآل وحرف خیم معاف دارد *B.*; اندیش که با ضباط تمام معاش کند *Bh.*; abstinens, continens *C.*, e. g. شیخ شیراز ۞ کسی بهتر از خویشتن دار نیست ۞ که با خوب وزشت کسش کار

منم که : poetae میر معزی et alio نیست آتش اندر صلاح خویش زنم ۞ که عاشقم نبود عشق وخویشتن داری *Bh.*; unde خویشتن داری (suff. ی) n. abstr.; self-preservation *J.*; cf. versum modo allatum; خویشتن سازی n. c. i. q. خود سازی q. v. *Bh.*; خویشتن ستائی n. c. i. q. خود ستائی *J.*; خویشتن شناسی (suff. ی) n. c. conceit *J.*; cf. خود شناس.

Phrases :

خویشتن‌را جمع کردن s. خویشتن‌را گرد کردن i. q. خودرا جمع کردن q. v. *B.* گرفتن

خویشتن‌را زدن r. i. q. بر c. خویشتن زدن offendere ad rem, semet ipsum allidere ad rem, e. g. ۞ حضرت شیخ العارفین دستش بداغ عشق همان دور از آتش است ۞ پروانهء که خویشتن [خویش *Bh.*] نزد بر چراغ ما *Bh.*

خویشکار [ê] coll. خویش 1 sator, seminator (برزیگر ومزارع) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : ۞ بیخشم زگنج ودرم صد هزار ۞ بدرویش هم کو بود خویش کار *F.*

خویشی [ê] (suff. ی) coll. خویش 3 consanguinitas, propinquitas, cognatio, affinitas (قرابت ونسبت) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 7, 18.

خوی گیر n. c. i. q. خوگیر, quod sellae equestri substernunt, stragulum, ephippium (تکلتو) *B.* in app. *HK.*

خوی گیر [ô] n. c. i. q. خوگیر s. خوگر (الفت گیرنده وآمیزنده) *B.* in app. *HK.*

خویله (بسکون ثانی معدوله وثلث) i. q. خویله insipiens, stultus, qua voce in obiurgando maxime utuntur *B.* Alia forma vocis خویله.

خوی ناد (بر وزن استاد) خوی ناد sec. *F.* (واو معدوله ویای موقوف), ut in hoc hem. ابو الفرج سنجری : poetae اژدها در حرب او خوی ناه باد *F.*, i. q. خراتین q. v. *B. F.*

خویوز i. q. خربوز q. v. *B.* Alia lectio videtur; cf. خیوز.

خُویَه [ô] بر وزن مویه *B.*: بواو مجهول *HK.*, i. q. پاروب i. e. instrumentum ligneum palae (بیل) simile, quo navem (کشتی) propellunt et nivem (برف) aliasve res similes amovent *B. F.*

خُوِیدَن „congregari, colligi G.; 2) sudare Hacw.; 3) vivere *M.*" Verbum dubium, quod hisce significationibus solum lex. *C.* offert. Secunda significatione „sudare" legendum est خَوییدن, quum sit verb. denom. a voce خَوی sudor formatum.

خَه (باظهار ها بر وزن مه) *F.* et repetit. خَه خَه interiectio laudantis vel approbantis (کلمهٔ تحسین است) i. q. خوش vel خوشا vel آفرین, ar. بارک الله et مرحبا bene, euge; bene fecisti! respondens ar. بخ et بخ بخ *B.* Alia synonyma sunt زه vel زهی et په; cf. etiam خهی. Quae praeterea in lex. *F.* afferuntur significationes vocis خه a) collis (پشته ar. تل) et b) acervus frumenti (خرمن غله) exemplo non probantur et in aliis lexicis desunt.

خُهُر sedes, domicilium, locus (وطن ومنزل وجا) *B.*

خَهل et خُهل dial. Ghîlânensi: i. q. خوهل q. v. *B. F.* ex Fg.

خَهلَه (suff. ه) i. q. خهل q. v. *B.*; cf. خوهله.

خَهی pro خَه اِی i. q. خَه *B.* et repetit. خهی خهی respondens interiectioni repetitae زهی زهی eadem significatione (نیکا نیکا وخوش خوش) *F.*

خی i. q. خیک, ex quo decurtatum est *B.*

خِیابان via in media area hortorum (راهی که در میان صحن چمنها باشد) *Bh.* vel ambulacrum in medio horto (روشی که در باغها می سازند ودر میان آن راه دارند) *B.* in app.; locus intra urbem umbrosus et amoenus, utraque ex parte vineis, hortis et aqua fluente circumdatus (شهردن خارج محللرده ایکی جانبی باغ باغچه وسایه دار اغاجلر واورتهسی پول وکذرکاه ونشیمن اولنه حاصل کلام زیاده سایه دار اغاج اولان یره دیرلر وآقر صو اولوب ایکی طرفی سایه دار اشجار اولان یره دخی دیرلر) *F.*; a flower-bed *Shaksp.* Inde خیابان بندی کردن ambulacrum recte exstruere (راست ساختن خیابان برسم معهود ارادت خان واضح ✿ خوش خیابان بندیء کردند در بستان ما *Bh.*

خَیابیدَن i. q. خاییدن, e. g. in hoc versu چو دندان نبوده میم نظمی poetae: خیابید نیست ✿ ازان چرب وشیرین طعام اندکیست *F.* Sed lectio mendosa videtur pro خیابید a verbo خیابیدن q. v.

خِیار cucumis (ar. قثاء) *B.* in app., hind. کهیرا s. کهیره s. ککری (s. कर्कटी) dictus *HK. SHL.* Fortasse cum s. कर्कारु (a pumpkin gourd, cucurbita pepo Wils.) cognata vox.

خِیارچَنبَر s. خِیارشَنبَر n. c. nom. medicamenti ventrem laxantis, ar. قثاء الهندی dicti *B.*; داروی مسهل باشد [?] املتاس *B.* in app.; cassia fistularis; cf. خرنوب c et بکبر.

خِیارزار n. c. locus, ubi cucumeres crescunt *C.* ex G.

خِیارزَه n. c. i. q. شوشهٔ خیار i. e. cucumis longus (خیار دراز), ar. شعاریر dictus *B.*, quod sec. Freyt. significat: „cucumeres parvi". Inde خیارزهٔ سپند planta quaedam cappari (کبر) similis sed spina (خار) carens, ar. قثاء الحمار s. قثاء البری dicta *B.*; cucumis silvester; cf. اوماندا.

خِیارشَنبَر n. c. i. q. خیار چنبر *B.* in app.

خِیارَه وار (suff. وار voci خیاره pro خیار additum videtur) multa s. plura latera habens (چیزی که پهلوی بسیار داشته باشد), e. g. in hoc versu اشرف poetae: اگر بفکر کمندت فتد خیال چمن ✿ خیاره وار برویه کدو بفصل بهار et in alio محمد قلی سلیم

خـیـاره وار نماید زبسکه موج poetae : شکست ✿ فسرده همچو خیاری دلـم زهـم سویش *Bh.*

خَیازَنَه i. q. خازنه *B.* Alia forma.

a. خِیال (بالکسر) *Bh. Shaksp.*, sec. *F. HK.* et *SHL.* خَـیـال et in lex. Freyt. legitur خَـیـال et خِـیـال, quorum posterius illius lexici auctor interpretatur : „phantasia“; pl. خیالات coll. Spieg. Chr. 57, 7; opinio, imaginatio; 2) species vel imago somnianti apparens vel a vigilante excogitata vel quae in aqua aut speculo cernitur; phantasma (پندار وگمان وشخص وصورتیکه در خواب دیده شود یا در بیداری تخیل کرده شود وعکس که در آب وآئینه نماید *Bh.* Coniungitur cum verbis بستن, کشیدن, سنجیدن, کردن, یافـتـن, رفـتـن, دیـدن, افشردن, بـر انگیختن, خاستن et تـراویدن *Bh.*, coll. خیال بستن, s. خیـال کردن imaginari, excogitare in Spieg. Chr. 24, 11 et 29, 9; et cum verbo پختن *met.* significat : exspectare, concupiscere (طـمـع وتـوقـع داشتن) *Bh.* Inde خیال پرستان n. c. plur. *met.* a) carminum et prosae orationis scriptores (شعرا ومنشیان), b) amasii *B.*; خیالِ بنگ imagines, quae cannabi sativa inebriato apparent (اندیشها وتـوهمـاتـی که آدمـی را از خوردن بنگ بهم رسد) *Bh.*; خیالِ خام res excogitata eventum non habitura, merum cogitationis commentum (اندیشیدن چیزی که قـریب الحصول نباشد) *Bh.*; a vain imagination, ridiculous idea *Shaksp.*; خـیـالِ محال res excogitata, quae effici non potest (اندیشیدن چـیـزی که ممکن الحصول نـبـاشـد) *Bh.*; ورق الخیال the inebriating leaf bang *J.* Praeterea voce خیال formata composita leguntur : خیال انـدود, خیال باز, خیال باف, خیال بند, خیال ساز, خیالستان, خیال کده al., quae interpretatione non egent *Bh.*

a. خِیانَت fraudatio, fraus, perfidia, improbitas (دغـلـی وناراستی); cum کردن decipere, perfidiam committere *Bh.* Inde خـیـانـت پـیـشـه adi. c. perfidious *R.*; خیانتگر (suff. گـر) perfidus, proditor et خـیـانـتـگـری (suff. ی) n. abstr. i. q. خیانت *M.*

خیاوار s. خِیاوَر labor, industria (ایش کوچ ومعناسنه), ut in hoc hem. ابـو المـعـانی poetae : جـز عشق مـرا نیست خـیـاوار مناسب *F. C.* ex G. In alias lex. deest.

خِیاوان i. q. خیابان *F.* Alia forma.

خَیاییدَن i. q. خاییدن q. v. *C.* Huiusce verbi aoristum خیاید lex. *F.* auctor offert, hoc versu شمس فخری poetae illum probans : کزان کزدست محنت تیز دندان ✿ که خلق دشمنانترا خیاید et ad verbum خـایـیـدن referens (خاییدن لفظنک مصارعیدر), ex quo intelligitur, mendosam esse aliam huius verbi formam خیاییدن supra allatam.

a. p. خَیبَرسِتان (*proprie* expugnator [ستان] urbis خیبر dictae) n. c. cognomen Khalifae Ali *F.* ex شرفنامه *B.* in app.

ختال mendacium (دروغ); 2) iocus, facetiae (مـزاح وخـوش طبعی ومطایبه) *B. F.* sine exemplo; 3) natura, indoles (مـزاج وطبیعت) *B.*

خِـیـج [*ê*] vomer (خیش وآهـن جفت) *B.* Alia forma vocis خـیـش videtur q. v.; cf. etiam خویش pro خیش positum.

خـیـد *gen.* frumentum granis immaturis (غلهء دانه نرسیده); 2) *spec.* hordeum virens. Vox ex خوید decurtata *B.*

خیدَن incurvari (کج شدن) *B.* Alia forma verbi خمیدن; 2) vellere, carpere *gossipium, lanam* (پنبه ویوک دتمک) *F.* sine exemplo, qua significatione pro بخیدن positum videtur; cf. خیده 2 pro بخیده.

خـیـدَه part. praet. verbi خیدن inflexus, curvus *B. F.*, ut in hoc versu ابـو شکور

الا تا ماه نو خیده کمانست ✿ الا تا poetae : 2 خیدن coll. F.; 2) چون سپر باشد مه نو et بخیده lana vel gossipium vulsum vel carminatum (پشم وپنبه از هم باز کرده) B.

a. خَیر plur. أخیار bonus, melior (نیکو ونیکوتر); 2) n. s. bonum (نیکوئی) Bh.; نیکی SHL. Coniungitur cum verbo دادن; et خیر کردن significat: quod bonum est facere; 3) adv. „bene", qua significatione etiam euphemistice negationem „non" exprimit (وایضا بمعنی هیچ ولا ونا) Bh. B. Significationum illarum exempla in lex. Bh. haec leguntur: فیه تاثیر ✿ چه گویمش که بگیرم دل از تو گوید خیر ✿ خداش خیر دهد آنکه خیر میگوید ✿ ومیتواند که خیر گفتن بمعنی کلمه الخیر گفتن بود چنانچه در بیت مذکور وشیخ شیراز ✿ خیری کن ای فلان وغنیمت شمار عمر ✿ زان پیشتر که بانگ بر آید فلان نماند (Gul. 16, 17) ✿ بدیعی سمرقندی ✿ یار خیری کرد وزد شمشیر بی لطفی بغیر ✿ گر کسی گوید چه کردی خندد وگوید که خیر ✿ ثنائی در خسرو شیرین ✿ به خلوتگاه او روح القدس غیر ✿ چو او غیر است میکائیل خود خیر ✿ ملا طغرا خطاب بساقی ✿ تو شاهی ومستان گدای تو اند ✿ بده خیر کاهل دعای تو اند Bh. Inde خیر اندیش n. c. a well-wisher, a friend *Shaksp.* et خیراندیشی (suff. ی) n. abstract. well-wishing R.; خیر باد „vale", qua locutione in valedicendo utuntur (کلمه ایست که در وقت رخصت وداع یکدگر گویند) Bh. SHL.; بمعنی دعا است چنانکه گویند خیربادی کرد ورفت یعنی دعا کرد ورفت B. in app., quaeque coniungitur cum verbis کردن et گفتن Bh.; خیر خواه adj. c. benevolus M.; خیر مقدم n. c. „bene venisti, salve", qua locutione, praecedenti خیر باد opposita, in adventu (در وقت قدوم) utuntur Bh.

خیر, sec. Bh. ex خیره decurtatum (مخفف), unde بَخیره, quae est forma praefixo ب aucta, i. q. خیره q. v. B. Bh. F.; 2) i. q. خیری s. خیرو B. q. v. (گل سیاه رنگ) Gl. Sch., qua significatione alia forma vocis خیری s. خیرو videtur.

خیر بُوا cardamomum minus s. vulgare (قاقلهٔ صغار ar. هیل) B. In lex. F. legitur خیربویا et lex. Freyt. offert خَیرُ بَوّاءٍ. Alia synonyma sunt هال s. هیل et هال بوا s. هیل بوا, ex quibus intelligitur vocem خیر aliam scripturam esse vocis هیل s. एला; sed quid sit posterius بوا non constat. Num forte ex s. त्वच (skin or coat of seed Wils.) mutata vox collato s. त्रिपुट (small cardamoms Wils.)? Cf. etiam الاچی et شوشمیر et ایل 5 pro هیل et ایلدانه, quae idem significant ac خیربوا.

خیرخیر vox خیر repetita i. q. simplex خیر s. خیره 1 Bh., e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae: کس از خیل ایشان نبد مانده تیر ✿ بماندند در زخم او خیرخیر F.; 2) i. q. simplex خیر s. خیره 1, c B.; تیره وتاریک F., ut in hoc versu Schahn.: زآواز باران وگردان تیر ✿ همی چشم خورشید شد خیرخیر F.; 3) i. q. simplex خیر s. خیره 5 B.; هرزه وهذیان وبی سبب وبی اصل F., coll. hoc versu کمال اسمعیل poetae: او میکند مسودهٔ شعر من بیاض ✿ من میکنم مسودهٔ شعر خیرخیر F. Praeterea addit lex. F. auctor: 4) festinatio شتاب F. ex لغت محمودی sine exemplo.

خیرگاه penetrale C. ex vers. pers. Vet. T. Num. 25, 8. Falsa lectio pro خرگاه videtur.

خیرگی (a خیره suff. ی) obscuritas vel nebula ante oculos apparens, caecitas (تیرگی وغبار که پیش چشم پدید آید) Bh.; cf. خیره 1, a — c, e. g.: ظهوری ✿ زصبح دلم جلوهگر تیرگی ✿ نظر کردهٔ دیدهام شتابنده میشد دران خیرگی Bh., coll.: تیرگی ✿ خطر در دل ودر نظر خیرگی Sec. Nam. in Spieg. Chr. 91, 11. 12; 2) im-

pudentia, audacia (شوخی وگستاخی), e. g.: صائب ۞ ادب پرورده‌ء عشقم نیاید خیرگی از من ۞ نسوزد آتش می پرده‌ء شرم ولشکررا Bh., coll.: بدان وحجابمرا موضع بردهء واز غایت خیرگی تیرگی بدان آب رسانیده‌ء Anv. Soh. in Spieg. Chr. 39, 14. 15; darkeness, malignancy *Shaksp.*

خیرو, sec. *Bh.* خِیرو [ê], unde forma arabica خیروج, althaea (خطمی); 2) sec. al. genus floris althaeae rubri et albi coloris i. q. خبازی malva, flos; 3) sec. al. flos quidam etiam خیری dictus *B.*, qui sub hac voce pluribus descriptus est. Vocis forma decurtata est خِرو.

خیرْوان v. s. v. خیزوان.

خیرَه forma primitiva synonymi خیر, quod ex illa decurtatum et synonymi بخیره, quod praef. ب auctum est (خیر مخفف وبخیره مزید علیه آن) *Bh.*; attonitus, obstupefactus, perculsus, debilitatus (حیران وسر گشته وفرو مانده) *B.*; متحیر وفرو مانده *F.*; cf. Chr. Sch. 44, 216, Frag. 25, 21, Spieg. Chr. 49 l. ult. coll. hoc versu شیخ سعدی poetae: ملك در سخن گفتنش خیره ماند ۞ سر ودست فرماندهی بر فشاند *F.* et versu Schahn.: نگه کرد بیژن بخیره بماند ۞ از آنجاه خورشید رخرا بخواند *Bh.*; inde a) torpens, torpidus, de quovis membro (عضویکه بخواب رفته باشد) *B.*, et b) *spec.* praestrictus, de oculis (وجود آلمیده) (عضو اویوشق اولمق وگوز قاشمق) *F.*, unde derivanda videtur significatio: c) „obscurus, tenebrosus" (تیره وتاریک) *B.*, quam lex. pers. offerunt, e. g.: زبس جانور دیدها خیره گشت Chr. Sch. 92, 92, coll.: هرکرا بسیار باشد دشمنش ۞ خیره گردد هر دو چشم روشنش Pend. 61, fin.; et hoc versu خواجه سلمان poetae: بیاض دیدهء نرکس نگر تعالی الله ۞ که خیره گشت درو دیدهء اولو الابصار *F.*; cf. etiam supra خیرگی 1; 2) impudens, intrepidus, protervus, audax (بی شرم وشوخ) (ورند وشجاع ودلیر) *B.*, coll. خیره دل Frag. 28, 4. Huc pertinere etiam videtur: ای شکم خیره بنانی ساز Gul. 49, 16, ubi خیره de ventre dictum est, qui impudens est in postulandis cibis; 3) litigiosus, pugnax (لجوج) *B.*, coll. hoc versu Schahn.: همه پیش من پوی پوی آمدند ۞ چنان خیره وجنگ جوی آمدند *F.* et خیره بر خوان کسی مهمان مشو Pend. 90, 9; 4) contumax, inobediens (سرکش وسخن ناشنو) *B.*; 5) vanus, futilis, inanis et adv. sine caussa, temere (هرزه وبیهوده وبی تقریب وبی سبب) *B.*, quae significatio in lex. *F.* probatur hoc versu حکیم انوری poetae: هرکه تواند که فرشته شود ۞ خیره چرا باشد ودیو وستور et alio کمال اسمعیل poetae: دست سخن زدامن مدح تو کوته است ۞ خیره چرا دراز کنم قیل وقال چیست *F.*; cf. etiam: چرا خیره بر باد چیزی نبشت Chr. Sch. 77, 97, et: بخیره میازارش از هیچ روی *ibid.* 63, 479, ubi بخیره vertendum est „temere" et ابا رخش بر خیره پیکار کرد i. e. „sine caussa vel temere rixatus est cum equo suo رخش dicto" Schahn. in Spieg. Chr. 47, 5, ubi Mohl. (t. I, 516, 373) pro بر, quod h. l. „multum, valde" significat, male بر legit. Praeterea lex. pers. offerunt significationes: 6) manifestus, clarus (آشکار); 7) multus, copiosus (بسیار وغلبه) *B. HK.* et *F.* ex فرهنگ میرزا sine exemplo.

خیرَه چَشم adi. c. oculos turbidos habens sive ex maerore sive ex debilitate *F.*; 2) i. q. خیره نگاه protervi intuitus, impudens (شوخ چشم وبیحیا) *Bh.*

خیرَه خَند adi. c. qui sine caussa ridet (هرزه خند) *Bh.*

خیرَه دَست adi. c. *met.* contumax (سرکش) *B.* Sec. *F.* manu tardus (opp. چیره دست) *F.* sine exemplo.

خیرَه رای adi. c. vanae mentis, stupidus

Gul. 125, 8. Alia lectio est خیره درای (a v. درایيدن) i. q. یاوه گوی futilia loquens, garrulus.

خیرهٔ روی adi. c. shameless *R.*

خیرهٔ سَر (in app. lex. *B.* mendose خیرسر legitur, quod mendum esse ex sequenti خیره سری s. v. خیرسر allato intelligitur) adi. c. perturbatus, confusus, stupidus (آشفته وپریشان ; باشی دونمش وشاشقون) et alio loco ابله واحمق وسرسمر *F.*, e. g. de orbe coelesti (چرخ) *B.*, coll. hoc versu مولانا هاتفی poetae : سپاهان پر فتنهء خیره سر ✿ زچشم سیاه بتان خیرهتر et alio : شب تیره بخش ازان تیرهتر ✿ سراسیمه گردید ازان خیرهسر *F.*; 2) qui suum consilium sequitur, pertinax (خود رای پیش خود بسر پای وسرکش) *B.* in app. *Bh.*; 3) intrepidus (بی باک) *Bh.*; 4) humilis, ignobilis (دون وفرومایه) *Bh.*; cf. Frag. 24, 11. Inde خیره سری (suff. ی) n. abstr. a) pertinacia, b) impudentia (خودرائی وبی شرمی وسرکشی) *B.* in app.

خیرهٔ شیر adi. c. *met.* iratus, iracundus (غضبناک وخشم آلود), coll. hoc versu مولانا هاتفی poetae : باین خیره شاید که این خیره شیر ✿ رود جنب صید دیگر دلیر *F.*

خیرهٔ کُش adi. c. qui sine timore vel sine caussa vel iniuste caedem committit (بی باک وظالم وبی سبب کش) *B.*; بی سبب وبی تقریب کش *Bh.*, vel qui animo obstinato imbecillum interficit (سرکش ضعیف کش) *B.*; 2) *met.* amatus (معشوق) *B.*, coll. hoc versu مولانا هاتفی poetae : چو صاحبقران دیدگان خیره کش ✿ نه آزرم ونی وهم دارد نه هش *F.*, cuius lexici auctor vocem خیره کش h. l. idem significare dicit ac خیره سر 1 (مثل خیره سر) *F.* Mendosa est lectio خیره کوش, quam offert *M.*, quem secuti sunt *R.* et *J.*

خیرهٔ نگاه adi. c. i. q. خیره چشم 2 *Bh.*

خیری, sec. *Bh.* خیری [ê], coll. خیر 2 et خِیرو s. خیرو et forma decurtata خِیری 1 et هیری flos quidam alias همیشه بهار ar. عصفیره s. عصفیر dictus, cuius variae sunt species a) nigra خیری خطائی dicta, b) violacea خیری میردینی et هفت رنگ dicta, c) alba et rubra, quae est silvestris خیری خرامی et صحرائی dicitur; cf. اروانه, d) flava خیری شیرازی dicta; cf. زراوشان et ابو علس et آذرگون 5; 2) i. q. خیرو 2 malva, flos; 3) color ruber (رنگ سرخ) *B.*, coll. hoc versu مختاری poetae : بادرا کحلی کنی زان اشهب شبدیز رنگ ✿ خاکرا خیری کنی زان پرنیان سبز کار et alio, in quo gladius describitur : زمین خیری لباس آید هوا خیری سبب گردد ✿ اگر آن حلهء کحلی کند در حرب عریانش *F.*; 4) aedificium fornicis forma exstructum, coenaculum anteriore parte patens, podium, solarium, porticus (صفه وایوان وطاق ورواق) *B.*; ایوان *F.* ex Fǵ., qua significatione cum alia lectione حیری consentit, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae : من زخیری بتابخانه شوم ✿ که نه من لنگم ونه ره دورست *F.*

خِیز [ê] imp. verbi خاستن s. خیزیدن; 2) in compositione part. praes. significatione : surgens, oriens, prodiens (امر خاستن لفظندن) *SHL.*; (بخاستن وخیزنده صیغهء امر ووصف ترکیبدر) *F.*, sed duplex talis compositi usus animadvertendus est, quum prius membrum aut a) modum vel rationem exprimat, qua quid surgit, vel oritur, vel prodit, e. g. سبک خیز facile surgens, سحر خیز mane surgens, شب خیز noctu surgens, زمین خیز e terra oriens, چمن خیز in horto nascens, خانه خیز ex domo prodiens, coll. گوهر خانه خیز Sec. Nam. in Spieg. Chr. 68, 3, al., aut b) ad rem vel locum referendum sit, ex quo quid surgit, vel oritur, vel prodit, e. g. شهرِ حسن خیز urbs, ex qua pulcritudo prodit, ولایتِ شکر خیز regio,

ex qua saccharum prodit, i. e. saccharifera, qua posteriore constructione vox خیز etiam valet i. q. „excitans“, e. g. فتنه خیز id, ex quo tumultus oritur = tumultum excitans, quod est epithet. amasiae, خنده خیز id, ex quo risus oritur = risum movens (جناب سراج المحققین میفرمایند این لفظ در حالت ترکیب بدو وجه مستعمل میشود یکی آنکه جزو اول او حال از ذات او باشد چون سبک خیز کسی که خود سبک بر خیزد دیگر آنکه بمعنی مکانی بود که حال وذی حال ازان پیدا شود چنانکه دشت عاشق خیز دشتی که عشاق ازان خیزند) *Bh.* Alia composita sunt: آسمان خیز, پس خیز, پیش خیز, چابک خیز, تیز خیز, تجلی خیز, سیل خیز, زود خیز, رست خیز, قیامت خیز, quae interpretatione non egent, quibus adde ساز نرم خیز in hoc versu نظامی poetae: همه ساز آهنگها نرم ✿ خیز بجز باده کاهنگ او بود تیز, quem lex. *Bh.* auctor sic interpretatur: یعنی ساز آهنگها جای بر خاستن خیز نرم بود مگر شراب که آهنگ او تند وتیز بود ظاهر آنست که استثنا درینجا منقطع است مگر آنکه گویم در لفظ ساز بعموم اشتراک معنی ساز آهنگ وساز وسامان هر دو باشد *Bh.*; 3) nom. act. consurrectio, assurgere, insilire (بر خاستن وبر جستن) *B.*, unde خیز کردن i. q. بر خاستن *B.* s. چو باد; بر خاستن q. v. supra s. v. بر خاستن; 4) *met.* i. q. خیزاب unda, fluctus (وکوهه آب موج آب) et 5) coll. خیز گیر 2 status ebrietati similis columbae feminae tempore coitus (مستی کبوتر ماده در وقت نشاط نر) *B.*, quae utraque posterior significatio ab assurgendo vel insiliendo derivanda est.

خِیز آب s. خیزاب [ê] n. c. unda, fluctus *B.*; cf. خیز 4.

خِیزان [ê] part. praes. verbi خاستن s. خیزیدن, ut in hoc versu نظامی poetae: شده خیزان زهر جانب دلیران ✿ بیکدیگر زدندی تیغ بران *F.*; 2) i. q. خیزاب unda, fluctus *F.* sine exemplo, qua tamen significatione etiam mala lectio vocis خیزاب esse potest.

خِیزانیدَن [ê] caussale verbi خاستن s. خیزیدن. Cum بر i. q. انگیختین excitare *B.* s. v. انگیز 3.

خِیز بَگیر [ê] (surge cape) nom. lusus puerilis, ar. حاجوره *B.* et turc. طور طوت *F.* dicti, in quo puer puerum insequitur et capere studet. Lusum et lusus denominationem lex. *B.* auctor sic describit: آن چنان است که جمعی بطریق دائره بر سر پا نشینند وشخصی بر دور همین دائره از دنبال دیگری میدود اگر همان لحظه اورا گرفت بر گردن او سوار میشود وبر دور دائره میگرداند واگر پاره دوید ونتوانست که بگیرد یا نزدیک بگرفتن رسید آن شخص که میگریزد یکیرا از مردم همان دائره میگوید که بر خیز وبگیر وخود بجای او می نشیند وآن شخص از دنبال دونده اول میدود واو میگریزد وهمچنین آن مقدار که خواهند. Alia illius lusus nomina sunt خیز گیر et خیزه گیره et خیزه گیر.

خِیزْران [ê] *B.* s. (بر وزن میزبان) خیزران p. a. خَیزَران *F. Bh.*, coll. *HK.* s. خیزران (یای مجهول) ar. pl. خَیازِر genus virgae vel arundinis (چوب ونی), quod incurvando non frangitur (که بخم شدن نشکنند), ex quo flagella (تازیانه) conficiunt *B.* Gl. Sch.; genus radicum in insulis indicis, ex quo scuta contexuntur (بر اوزون کوکدر هندوستان جزیره‌لرنده اولور اندن قلقان ایدرلر) *F.*, coll. hoc versu حکیم اسدی poetae: همه دشت او نو گل وخیزران ✿ گهی یکسویش بیشه وزعفران *F.*; genus arundinis crassioris, ex quo baculi et hastae conficiuntur (بر نوعی یوغون اولور اندن عصا ونیزه ایدرلر (ترکیده اکا قارغی دیرلر *F.*; درخت نی وبیخ

که از وی بن نیزه سازند *Bh.* ex الصحاح, coll. hoc versu کمال اسمعیل poetae : چون نام کلك او شنود رمح سر شغب ✿ خودرا فرو نوردد چون شاخ خیزران *F.*; 2) radix cypressi (بیخ درخت سرو) *B.*; 3) myrtus (درخت مورد) *Bh.* ex الاختیارات. Vox in arabica quoque lingua usitata indicae originis videtur. Inde خیزرانِ بَلدی myrtus silvestris (آس بری = مورد اسفرم) *B.*; خیزرانِ دست et خیزران دُم adi. c. manum vel caudam arundini similem habens, epitheta equi, e. g. in hoc versu نظامی poetae: از پشت سمند خیزران دست ✿ زین باز گشاد بر زمین جست et انوری poetae : ای زین لعل آهنین سُمر ✿ ای سوسن گوش خیزران دُمر *Bh.*

خیز کُیسر [ê] (surge cape) i. q. خیز بگیر; 2) i. q. خیز 5 (کبوتر ماده که در وقت نشاط کبوتر نر مستی کند) *B.* in app.

خیزَنده [ê] part. praes. verbi خاستن s. خیزیدن q. v.; 2) (part. praes. verbi خیزیدن pro خزیدن) lusus quidam puerilis, ar. زحلوفة dictus, in quo pueri in acervo arenarum humido considentes manibus elatis delabuntur (آن چنان باشد که کودکان بر تودهٔ خاك تر می نشینند ودست از خود بر داشته فرو لغزند) *B.*; cursus trahae (اطفال ایام شتاه تختهدن یاپوب اوزرینه اوتروب بوز اوزرنده قیار turc. قزاق) *F.*; „traha“ *M.*

خیزْوان i. q. شیروان nom. regionis celebris *B.* Pro خیزوان in lex. *HK.* legitur خِیرْوان [ê] et in lex. *F.* خیرْوان, quod huius lexici auctor antiquum nomen urbis شروان esse contendit, in qua natus dicitur poeta celebratus خاقانی *F.*

خیزه کیره [ê] i. q. خیز بگیر *B.* خیزَه کُیرَه s. *F.* خیزه کُیم

خِیزیدَن [ê] i. q. خاستن q. v. *B. F.*

خِیزیدَن [ê] i. q. خزیدن tarde ingredi, quadrupedem repere, de infantibus; 2) coll. خیزنده 2 pede labi, lapsare (آهسته بجائی در شدن و بمعنی لغزیدن هم هست ونشسته بچهار دست وپا براه رفتن اطفالرا نیز گویند) *B.*, qua utraque significatione hoc verbum alia forma verbi خزیدن est.

خیس imp. verbi خیسیدن q. v.; 2) coll. خیسه vestis lanea crassior (پلاس وجامهٔ کهن وخشین) *F.* sine exemplo. Posteriore significatione alia lectio vocis خیش 1 et 2 videtur.

خیسانیدَن coll. خوسانیدن caussale verbi خیسیدن madefacere; subigere; miscere aqua vel sanguine *B.* s. v. بیاغاریدن q. v.; et madefieri (تر کردن وتر شدن) *SHL.*

خیستَه i. q. خسته (مریض معناسندن ماعدا میوه چکردکی وغیری) *F.* sine exemplo; alia lectio.

خِیسخانَه [ê] pro خیشخانه q. v. *B.* ex Fg. *HK.*

خیسَندَه part. praes. verbi خیسیدن q. v.; 2) a cold infusion *R. J.*

خیسَه i. q. خیس 2 vestis lanea crassior (پلاس وجامهٔ کهن), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : پدید آمد از ره یکی پیش شاه ✿ برش جامهٔ خیسه بر سر کلاه *F.*

خیسیدَن madefieri (اصلنمق وآغاریدن) *F.* sine exemplo; cf. verbum caussale خیسانیدن.

خِیش [ê] pulcer, bonus (خوب) Gl. Sch., qua significatione alia forma vocis جِویش s. خَوش videtur.

خِیش [ê] *HK.*, (بر وزن بیش) *B.*, coll. خویش 1 et خیج instrumentum ad sationem faciendam (افزاری بجهت زراعت کردن), quo intelligitur aut dens s. culter aratri (آهنی که زمینرا بدان شیار کنند) aut vomer, cui dens s. culter aratri infigitur (چوبی که آهنرا بدان محکم سازند) *B.* aut iugum bovis aratoris (چوبی که بر گردن گاو نهند) *B. F.*; cf. خیشاوه.

خیش [ê] *HK.*, (بر وزن بیش *B.*), coll. p. a. ar. خَیْش pl. خُیُوش et أَخْیَاش et pers. خـــویـــش 2 genus panni lintei (پــارچــه ; 2) vestis e lana et gossi- (وجامهٔ کتان pio simul contexta (جامهٔ پـنـبـه آگـنـده یعنی چیـزی که آنـرا با پشم وپنبه باهم بافته باشند) *B.*; genus panni lintei, ex quo maxime in regionibus Guzeratae, Sindiae et Indiae vestes contexunt et gestant (نـوعـی از بافـتـه باشد از کـتـان واکثر واغـلـب در ملک گجرات وسند وبـلاد هند ببافند) *SHL.* et *F.* ex Fǵ., coll. hoc versu استاد فـرخـی poetae : دلی‌را درهان نوشی عدورا بر جگر نیشی ☆ عدو خیشست وتــوچــون ماه تـبان آفت خیشی *F.*; vel quod in Aegypto contexunt, etiam خیش مصری dictum; vel genus vestis linteae tenue et elegans, quo aestate utuntur (بــر نـــوع لطیف کتان جـامـه‌در که ایام تابستانده کیرلر) *F.* ex میرزا ابراهیم coll. hoc versu موید حـکـیـم انوری poetae : آسمان خـود سال ومـه پایـنـده این دستان کند ☆ در دیش با خـیـش دارد در تموزش با فنك *F.*; vel genus panni lintei crassius et vilius (جامهٔ کتان سطبر) *F.* ex مجمع الـفـرس نوعی از کتان فـرومایـه ; *Bh.*; cf. خیشخانه.

خیشاوه (بـــر وزن بـــی جاده *B.*) terra arata (زمین شیار کرده) *B.*; cf. خیش et خیج.

خیشخانه [ê] *HK.*, (بر وزن پیش خانه *B.*), sec. *F.* خَیشخانه n. c. coll. خیش tento- rium (خیمه) linteum refrigerandi caussa intus foliis salicis conspersum (درون در آن برگ بید بگسترانند) et ab omni parte aqua rigatum, quod vices domus hindu- stanicae خسخانه dictae fungitur (وایـــن بمنزلهٔ خسخانهٔ هندوستان است) *B.* Sec. *Bh.* est domus vel casa hiemalis opp. خسخانه, quae est aestiva (ودر تابستان در خسخانه نشینند مثل خیشخانه کـه در ولایت در زمستان دران نشینند) *Bh.*; vel 2) sec. al. domus ex arundinibus et gra- mine exstructa (خانهٔ که آنرا از نی وعلف سازند); cf. خسخانه; vel 3) sec. al. do- mus, cuius latera e carduo spinoso خـار شتری dicto exstructa sunt, quae foris semper aqua conspergitur et intus flatu venti refrigeratur, quales in Sîstân ex- struere solent (وایـــن در سیستان متعارف است) *B.*, coll. hoc versu حکیم خاقانی poetae : از گلاب وژاله وکافـور صبحش در سموم ☆ خیشخـانه کسری وسرداب خـاقان گفته اند et alio حکیم سوزنـــی poetae : چو آفتاب شد از اوج خـود بخانهٔ حوت ☆ بخیشخانه رود بـرگ بید وباده بخواه *F.*; 4) indusium linteum (پـیـــراهـــن کتان); 5) sec. lex. سرمهٔ سلیمانی : aurum purum (زر خالص) *B.*; cf. خیسخنه.

خَیْشَفُوج semen gossipii (پنبه دانه ar. بـــزر القطن) *B.*

خَیْط a. filum (رشته). Inde خـیـط الشعاع radii solis (خطوط شعاعی آفتاب) *Bh.*

خَیْفَر utensilia domestica (آوانی اثواب خانه) *F.* sine exemplo. *C.* Alia lectio vocis خنفر s. خنور.

خیک, sec. *SHL.* et *HK.* خیگ, *gen.* uter vel culeus (طـلـوم), quo mel (بال), aqua (صو) omnesve aliae res (نسنه جمله) ser- vantur *F.*; 2) uter vinarius coriaceus مـشـک (شراب دان که چرم باشد) *HK.*; شراب Gl. Sch.; 3) uter (مشک) magnus aquatorum *SHL.* *HK.*, hind. پـکـهـال (s. पयःखाल a large leather bag for hol- ding water, generally carried on bullocks *Shaksp.*) dictus *HK.*; اعم از خیك صقایان وخیک ماست *B.* sub vocis forma decur- tata خـــی. Talem utrem diversissimae fuisse magnitudinis et spatii pluribus probavit Quatremère in H. Mong. t. I, 139, not. 18.

خیک آب, sec. *C.* خیکاب, uter aquarius *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo. *C.*

خیکچه (suff. چـه) uter parvus (کـوچـک طلوم) plerumque ex corio hinnuli factus

(اکثر اوعلاق وآهو بره دریسندن ایدرلر) *F.* sine exemplo, fere 20 libras aquae capiens, quem plenum aquae sub ventre equi vel ephippio astringere solent Persae *C.* ex G.

خیک دوز n. c. qui utres conficit *J.*

خَیکَلَه nom. herbae cuiusdam (بر اوتدر عربیده جیهله ومرمه دخی دیرلر) *F.* sine exemplo; „nom. herbae, quae הרהסה dicitur" *C.* ex G.

a. p. خَیل collect., sec. alios illius pluralis est خُیُول, equites, equi (سواران واسپان); sed apud Persas *absolute* significat: 2) coetus, caterva et copia s. multitudo omnis generis (وفارسیان بمعنی مطلق جماعه وگروه استعمال نمایند خواه ملایکه وجن باشد خواه انسان وسایر حیوانات از اسپ واشتر وسگ وآهو وگوسفند ومور وماهی وطیور حتی که خیل خواب وخیل خیال وخیل شراب وخیل سبزه وغیر آن خیل زنان ومردان در عربی بمعنی جماعت نیز آمده) *Bh.*; وطائفه باشد *B.*; cf. خیل زنان H. pr. reg. 18 vs. l. 2.

خیل mucus (لعاب غلیظ) narium *B.*; cf. خِلم et خِل.

خَیلانیدَن, sec. *C.* خیلانیدن i. q. خلانیدن *F.* sine exemplo. *C.*; alia forma.

a. p. خَیلتاش coll. تاش n. c. socius exercitus, commilito (سپاهی ولشکری که همه از یک خیل ویک طائفه باشند) *B.*; یعنی لشکر وسپاهی که بر عسکردن اوله بر برینه استناد خیلتاش دیرلر *F.*, coll. hoc versu منوچهری poetae : دل پا زده بخوشی ورنه بدرگه شه ✿ فردات خیلتاشی ترک آورم بیاری *F.*; 2) dux exercitus (صاحب خیل وسپاه) *B.*; سر لشکر وسر خیل *SHL.* Quae in hoc hem. : چه خوش گفت بکتاش با خیلتاش Gul. 103, 12, leguntur voces بکتاش et خیلتاش nomina duorum nobilissimorum athletarum esse dicit Gentius, quem ceteri interpretes secuti sunt. Sed docente lex. *B.* auctore بکتاش est nom. regis cuiusdam Kharismiae et vox خیلتاش secundum lexica persica significat „commilito" et „dux exercitus", quae utraque significatio in locum Gulistani bene quadrat. Diversa est interpretatio lexici *Bh.* „coetus servorum vel famulorum" (جماعه نوکران وغلامان), quae loco Gulistani modo allato probatur, quocum etiam consentit lex. *SHL.*

خَیلخانَه n. c. domestici, familia, stirps (خاندان ودودمان) *B.*; دودمان وتبار *Bh.*, coll. hoc versu شیخ شیراز poetae : وآنکه‌را پادشه بیندازد ✿ کسش از خیل خانه ننوازد *Bh.*; castra, *gall.* camp, Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, 254, 8.

خیلو i. q. خیرو malva, flos *B.*; alia lectio.

خَیلی (suff. ی) coll. خَیل coetus, multitudo, copia (کثرت وجمعیت) *F.*; 2) multus (بسیار) *Bh.*, coll. hoc versu میر نظمی poetae : مرا کردند هم شب آشنائی ✿ سگان در کوی جانان بود خیلی *F.* et hoc versu هاتفی poetae : بسی خاطرِ خان باو میل کرد ✿ کرم کرد خیلیش وسر خیل کرد *Bh.* Inde phrasis : خیلی آب ببرد تا آشکار میشود .s اینکار میشود, qua in excusando et admirando utuntur respondens alii : یعنی) یخ بسیار آب شد *Bh.* چندین چیزها درین میان واقع میشود واین در مقام تعذر وغرابت امری گویند از اهل زبان به تحقیق پیوسته نعمت خان عالی ✿ چون یافتند مردم دیده سراغ تو ✿ این (خیلی آب برد که بُردند پی در آب *Bh.*

خیم coll. خِم 4 natura, indoles (خوی وطبیعت) *B.*; خوی ومزاج Gl. Sch., coll. hoc versu حکیم سنائی poetae : مرد شهوت پرست‌را در خیم ✿ بدتر از بت پرست خوانند حکیم *F.*; cf. etiam دژخیم; 2) sec. al. prava indoles (خوی بد) *B.*; خوی تند وتیز *F.*, coll. hoc versu Schahn. : دگر خوی بد آنکه خوانیمر خیمر ✿ که با او ندارد دل از دیو بیمر *F.*; 3) sordes *et*

quidem a) coll. خِم 1 et خِلم mucus narium, b) saliva oris, c) sordes (قی وچرك) angulorum oculi *B.*, coll. hoc versu منجيك poetae : دو جوی روان در دهنش زخلم ✿ دو خرمن زنه در دو چشمش زخيم *F.*, d) sordes abrasae viscerum et omasi (رندش روده وشكنبه) *B.*, coll. hoc versu خصمش ار كه poetae : مويد شمس فخری خورد عجب نبود ✿ كه سگانرا كليچه باشد خيم *F.*, e) coll. خِم 2 pus, sanies vulneris (جراحتدن چقان اريك), coll. hoc زمين هست : حكيم اسدی مثنوی poetae آماجگاه جهان ✿ نشانه تن ما وچرخش كمان ✿ ززخمش همه خستگانيم زار ✿ نهان [بهان *F.*] خيم وخون ليك درد آشكار *F.*; 4) coll. خِم 3 et خِسم vulnus *B.*, ut in hoc versu بسی خيمها استاد عنصری poetae : كرده بود او درست ✿ مران خيمهای مرا چاره جست *F.*; 5) saccus (جوال) e lana arborea contextus (از ريسمان پنبه بافته) *B.*; اول جوال كه غليظ پنبه اپلكی ايله طوقنمش اوله واكا بكزر نسنه‌لره ديرلر *F.*, coll. hoc versu طيان مرغزی poetae : سبوی وساغر وآنين وغولين ✿ حصير وجايروب وخيم وپالان, ad quem versum lex. *F.* auctor annotat : بو بيتده بر قاچ لغته شاهد ايراد اولنمشدر *F.*; 6) daemoniacus, insanus (ديوانه ومجنون) *B. F.* ex تحفة الاحباب sine exemplo.

خيمشاه, pronuntiatione ignota, maeror, aerumna (الم وغصه) *F.* ex نعمة الله sine exemplo. *C.* Vox dubia, ut eiusdem lex. *F.* auctor animadvertit : اما حركتن اشعار ايتمامش وكيفيت احوالن دخی بلدرممش *F.*

خيمناك (suff. ناك) coll. خيم 4 saucius *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Gen. 34, 25.

a. خَيمَه pl. خيم et خِيام et خَيمات et plur. pers. خيمها domus ex panno laneo crassiore vel carbaso (پلاس يا كرپاس) exstructa; 2) domus lignea bellica (حرب خانه چوبين) *Bh.*; tentorium, tabernaculum, papilio, *gall.* pavillon, Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, 137. Inde خيمهء s. خيمهء دهر s. خيمهء ازرق خيمه سرا s. خيمهء زنگاری s. روحانيان خيمهء كبود s. خيمهء فيروزه رنگ s. n. c. *met.* coelum *B.*

Phrases :

خيمه اَفگَندَن tentorium detendere, sed interdum legitur significatione : 2) tentorium statuere, collocare, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : فلك بر زمين چار طاق افگنش ✿ زمين بر فلك پنج نوبت زنش, de quo loquendi usu non probando lex. *Bh.* auctor haec animadvertit : اگرچه استعمال خيمه افگندن در معنی فرود آوردن وخوابانيدن خيمه استاده است چنانكه شاعر گفته ✿ بيفگن خيمه تا محمل برانند ✿ كه همراهان اين منزل روانند ✿ ليكن گاهی بمعنی بر پا كردن هم مستعمل ميشود علی الخصوص چون معنی توقف واقامت در موضعی محوط باشد چنانكه بگويند كه پادشاه بر كنار دريا خيمه افگند واين‌را در عرف هند چهاونی گويند پس خيمه افگندن از عالم چتر افگندن بود ودرين تامل است چه بدين‌معنی افگندن ترجمه عبارت هندی ميشود واين در فارسی درست نيست *Bh.*

خيمه بَر كَردَن s. خيمه بَر پا كَردَن tentorium statuere, collocare (نصب كردن) *Bh.*

خيمه بَر سَر اَنداختَن tentorium detendere (فرود آوردن) *Bh.*

خيمه بَر كَندَن i. q. خيمه كندن *Bh.*

خيمه بَصَحرا بُردَن *met.* delitescere (غائب شدن); 2) manifestum, apertum esse (آشكارا وبی پرده بودن) *B.*

خيمه زدن coll. خيمه بيرون زَدَن tentorium foras collocare *met.* i. q. foras exire (طشره چقمق) *F.*

خيمه دَر خَرابی زَدَن *met.* inconstantem fieri, iter facere (بيقرار گشتن وسفر

بيقرار شدن وبيقرارى كردن; *Bh.* (كردن *B.*; 2) intrepidum, impudentem esse (بى باك وبى شرم بودن) *B. Bh.*

خيمه زدن tentorium statuere, collocare, coll. در برابر معسكر وى خيمها زدند H. Sam. 154, 10; cum بر loci sedem figere alqo loco, coll. hoc versu پاك ساز از غير وحشىء يزدى poetae: دل وزخود تهى شو چون حباب ✿ كز سبكروحى تواند خيمه زد بر روى آب *F.*; 2) *met.* a) descendere, commorari (فرود آمدن ومقيم شدن ونزول كردن), b) exercitum ducere (لشكر كشيدن), c) superbire (عجب وتكبر كردن), d) tubam inflare (باد بر بوق انداختن), quod ipsum *met.* de erectione membri virilis dicitur (وآنهم كنايه از بر خاستن آلت تناصل است) *B.* Inde خيمه زن n. c. tentoriorum erector s. praefectus *M.* ex Eb.

خيمه فرو هشتن tentorium detendere *Bh.*

خيمه i. q. خيمه كشيدن s. خيمه گستردن بر پا كردن *Bh.*

خيمه كندن tentorium detendere *Bh.*

خيمهء نورا طناب نو مى بايد „tentorio novo funis novus convenit", qua locutione significatur: regem novum in campo apparentem etiam servos novos sequi debere (غرض آنست كه هرگاه پادشاه نو در عرصه بيايد بايد كه نوكران نيز نو در عرصه بيايند) *Bh.*

خيمه دوز n. c. qui tentoria conficit (ترجمه خيّام) *Bh.*

خيمه گاه n. c. locus, in quo tentorium collocant *Bh.*; a camp *Shaksp.*

خيمگى, suff. ى voci خيمه additum, qui tapeta lectosque sternit, cubicularius (فراش) *Bh.*, coll. hoc versu جامى poetae: الا اى خيمگى خيمه فرو هل ✿ كه پيش آهنگ شد بيرون زمنزل *Bh.*; 2) i. q. sequens خيمگى q. v. *Bh.*

خيمگى, suff. ى voci خيم 5 = جوال additum, acus grossior tentoriis consuendis (جوال دو: كه خيمه بدان دوزند) *Bh.*

خينا i. q. خنيا et خيناگر i. q. خنياگر q. v. *B.*

خينور i. q. خنيور q. v. (پل صراط) *B.* Alia forma.

خينيدن excolare (culicem) *C.* ex vers. pers. N. Test. Matth. 23, 24; to adorn, to decorate *R. J.* Verbum dubium.

خيو (واو معروف) et خيو coll. خوى saliva oris *B.* Gl. Sch.; cf. versum s. v. چله 5 e lex. *F.* allatum. Cum افگندن vel زدن vel كردن spuere *C.*

خيوز i. q. خويوز *F.* sine exemplo. *C.*; alia lectio.

خيوشان (واو معروف) nom. urbis in خراسان prope نيشاپور sitae *Bh.*

خيوق nom. regionis in provincia Kharizmia (ولايتى از الكاى خوارزم) *B.* Sec. *F.* nom. urbis (شهر) in Kharizmia, coll. hoc versu مولانا هاتفى poetae: تو هم دست از كات وخيوق بدار ✿ كه تا مملكت ماندت پايدار *F.*

خيوك (suff. ك) diminut. vocis خيو *qs.* salivula *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

خييدن i. q. خاييدن *C.* ex G. Alia forma.

د

د octava arabici et decima persici alphabeti litera in numeris 4 significans est dentalis nota *d*, quae interdum etiam cum cognatis ت et ذ permutatur, e. g. in vocibus کـتـخـدا ,خـاد et خـات et آذر ,استاذ et استاد ,شواذ et شوات et کدخدا et آذر ,پذر et پدر ,گنبذ et گنبد al. — Literae د plerumque respondet z. د d et s. द, haud raro etiam alia litera dentalis vel lingualis ut त, ध, ढ, e. g. in vocibus پـدر = s. पितृ, z. pitar, دویدن = s. धाव्, z. du, کدہ = s. कटक al. et in parsica lingua eâdem litera z. د *d* persica د exprimitur excepto fine vocum, in quo illi respondet alia litera dentalis ت t. Plura vid. in Instit. ling. pers. §. 31 et 69, 3, a. b et in Spiegel Gram. d. Parsispr. §. 16, coll. Zeitschrift der D. M. G. t. VIII, 2, p. 285, ubi Rückert de usu huius literae in syllaba rimica accurate disseruit.

دا fundamentum aedificii (اصل بـنـا), ut in hoc versu مولانا جامی poetae : پـی دیوار ایمان بـود کـارش ✿ ازان شد چار دا از چار یارش *F.* In ceteris deest.

داب potentia, pompa, magnificentia (کر وفر وشان وشوکت) *B.*, e. g. : کـر ✿ منلا مطهر بـه بینی آنهمه دارات وداب ودار وگیـر ✿ که بـاسر شـاه ورسم باستان آورده انـد *F.*; cf. دارات 3 et داراب; 2) gloriatio, ostentatio (خودنمائی) *B. F.* ex lex. میرزا ابـراهیم sine exemplo; 3) manifestatio (پـیـدا ایتمک) *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo; 4) vox ex داراب q. v. decurtata (اختصار اولنمش) *F.*

داباهانیده i. q. خـنـدیـده *B.* in app. Part. praet. verbi zend-pazendici داباهانتن videtur, q. v. in appendice lexici, more persico formati.

داپرزه hirundo (فراشتروک) *B.*; cf. دالبزه.

داپـژه milvus (زغـن), e. g. ابـو المعانی ✿ کار شاهین نکند داپژه کم پرواز *F.*; fringilla *C.*

داپشلیم nom. dynastiae, in Sumanât regnantis (طائفه وقـومـی اند که پادشاهی سومـنـات بدیشان مخصوص است) *B.*, de q. v. Mirchondi H. Gaznev. ed. Wilken p. 81. Eiusdem nominis rex indicus in fabularum libro notissimo commemoratur, de q. plura v. s. v. بیدپای, coll. Masûdi in Gildemeister script. arab. de reb. ind. p. ٤٠.

داتوبر administrator iustitiae, iudex, arbiter (داور ودادرس) *B.* Vox ex داتو, z. dâta = phl. דאת, syr. ܕܐܬܐ, p. داد et بـر pro suff. ور s. وار composita respondet voci pers. usitatae داور pro دادور et chald. דְּתָבָר Dan. 3, 2. 3.

داتوره i. q. تاتوله *B.* s. v. بقم. Alia forma.

داج tenebrosa *nox* (شب تاریـک); 2) tenebrae (تاریکی شب) *B.* Vox ex ar. داج s. داجـی tenebrosus orta, coll. hoc versu شیخ نظامی poetae : ای زروز سپید تا شب داج ✿ بمددهای فیض تو محتاج *F.*

داجک inauris (گـوشواره) *B.*, ut in hoc قطعه poetae شرف شفروه : آن شبیهء که مـرکـب بندت همیزند ✿ بـر خنگ آسمان چو نوای چکـاوکست ✿ وآن نـعـل کهنهء کـه بیفتد زپای او ✿ در گوش دختران همه چون لـعـل داجکست *F.*

داخـال i. q. دارخـال s. دالخـال q. v. *F.* ex المجمع sine exemplo. Vox decurtata vel mendosa.

داختن i. q. دانستن q. v. *B. F.* ex Fg. sine exemplo.

داخس et داخش morbus hominis, quo corpus languidum redditur (بـر علتدر وجود انـسـانـی ضعیف ویابس ایدر), ut in hoc versu مـیـر نظمی poetae : مبتلای علت

(وموزونی قامت Gl. in Des. et داد بود n. c. aequalitas (اعتدال وبرابری) Gl. in Des.; 5) queri de iniuria, querela, lamentatio (تظلم وفریاد وفغان) B.; cf. داد دادن et داد کردن; 6) vitae tempus, aetas, annus (عمر وسن وسال آدمی) B., e. g. in hoc versu حکیم قطران ارموی poetae : نوروز پرتو رخ وپیروز بامداد ❁ از بخت داد یابی واز عمر بر خوری F.

Phrases :

داد دادن ius dare, tribuere Bh., coll. هم تخت نشین از بهر داد دادنست نه برای شاد زیستن Anv. Soh. in Spieg. Chr. 34, 1. 2 et Gul. 27, 5 et 6 et داد فسق [ed. Taur. جنگ] وجدال بدادیم Gul. 153, 7. 8 „iurgio et altercationi ius tribuimus", i. e. fecimus id, quod in iurgio et altercatione oriatur necesse est; 2) coll. داد کردن lamentari, queri (فریاد کردن) Bh.

داد کردن i. q. داد دادن Bh., coll. از کس پیش کسی دادی مکن „ne querere de quodam cum alio" Pend. 96, 5.

Praeterea vox داد coniungitur cum verbis زدن، بردن، ستدن، گرفتن et برخاستن Bh.

دادا gen. ancilla quaevis (هر کنیزك); 2) spec. ancilla vetusta (پیر کنیزك), quae a prima aetate in servitute s. famulatu alicuius erat B., vel sec. F. gerula infantum (اطفل خدمتنی ایدن جاریه یه دیرلر خصوصا), e. g. شاه داعیء شیرازی ❁ مثنوی ❁ راست بشنو صافیا بالله زمن ❁ خواهری دارم بصورت به زمن ❁ گر به بینی حسن مهر آرای او ❁ تو مرا خوانی یقین دادای او F.; cf. دادو.

دادار (suff. ار pro آور) ius et iustitiam tribuens (داد آورنده وداد دهنده); cognomen Dei et regis iusti B. F.; خدا Gl. Sch.; cf. Chr. Sch. 88, 18. Synonyma sunt داور et داد گستر، دادگر، داده، داد بخش Bh. Num forte respondet z. وسدوسد?

داد آفرین s. داد آفرید (iustitiae creator, auctor) n. c. cognomen Dei B.; 2) nom. soni cuiusdam (نوائی) musici B. Gl.

داخش شده ❁ کار او شام وسحر نالش شده F. Vox arabica داحس paronychium, videtur; cf. etiam ar. دَخَس.

داخُل i. q. داخول aula regia (درگاه پادشاهان) B. F. ex Fg'., coll. hoc قطعه poetae امیر خسرو : نرکس از پهلوی سنبل سوی ما چشمك زنست ❁ تا بدان چشمك اسیر طرهء سنبل شویم ❁ شاه تا داخل بساط آراست اندر مدح او ❁ چون علم گشتیم باری سوی او داخل شویم F.

داخِم ad vivendum necessaria, victus (رزق وروزی) B.; نصیب ورزق F. ex المجمع sine exemplo.

داخُول [ô] i. q. داخُل aula regia B.; 2) scamnum vel sedile (دکه وسکو) in aula (درگاه) regum et principum exstructum B., in quo famuli aulici (بوّابان وچاوشان) aliive considere solent, alias etiam دارافزین dictum F.; 3) coll. داهول s. داهل a) terriculamentum (علامتی), quod venatores in campo haud procul a laqueo (دام) ponunt, ut fera in plagas incidat et b) terriculamentum in arvis positum ad abigendas feras et volucres B.

داخیدَن disiungere, separare (از هم جدا کردن); 2) intueri, conspicere (نظر بر چیزی افکندن ودیدهور شدن) B. F. ex المجمع sine exemplo.

داد h. p. lichen, impetigo (جوشش با خارش بسیار ar. قوبا) B., coll. hoc versu poetae cuiusdam : زبس مردم که ازوی داد خواهند ❁ گرفته داد سر تا پا تن او F. Vox ex s. दद्रु orta.

داد (z. وسدوسد, phlv. דאת, coll. syr. ܕܳܬ) 3 ps. sg. praet. abs. verbi دادن eiusdemque infinitivus apocp. B. F.; 2) donum (عطا وبخشش) Bh.; cf. Chr. Sch. 49, 282; portio, sors (بهره) B.; 3) iustitia, ius, aequitas (راستی وعدل وعدالت) B.; عدل وانصاف Bh.; 4) aequalitas (اعتدال) B., coll. داد بادهای صفاهان in Spieg. Chr. 98, 12; inde دادِ بالا aequalitas staturae, apta membrorum compositio (اعتدال قد

دادندر; 2) amicus (دوست) *B. F.* sine exemplo; 3) pro دادار q. v. forma decurtata *C.*

داداراں cognomen Dei *F.* sine exemplo; structor, faber *C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens. Cf. داراں et دادْر.

داد راست adi. c. iustus (عادل) *B.*, coll. hoc versu Schahn.: چو این کرده شد سام بر پای خاست ✿ بگفت ای گزین مهتر دادراست Gl. Sch.

دادَر اَندَر n. c. coll. 2 اندر. i. q. برادر اندر frater non germanus (اوکی قرنداش), ut in hoc versu استاد لطیفی poetae: ورا دادر اندر یکی مرد بود ✿ که با دیو جنگی هم آورد بود *F.* Cf. formae decurtatae دادرند et دادندر et دادند.

دادرَس (a v. رسیدن) n. c. i. q. داتوبر *B.*; unde دادرسی (suff. ی) n. abstr.; redress, retributive justice *J.*

دادَرَند frater natu maior (برادر بزرگ) *B.* Vox ex دادراندر decurtata.

دادستان (suff. ستان) societas in negotio (شریک شدن وراضی گردیدن در کاری) *B.*

دادسْتان (a v. ستدن) n. c. i. q. داتوبر et *met.* rex; 2) sententia, responsum iudicis (فتوی) *B.*

داد سُخن n. c. appreciation of a speech *R.* ex Gladwin.

a. p. داد طَلب n. c. seeking justice *R. J.*

داد فَرمای (iustitiam praecipiens) n. c. cognomen Dei et *met.* regis iusti *B. F.*

دادَک i. q. دادیک (= دادبیک, ex quo decurtatum videtur), ut in hoc versu حکیم سنائی poetae: همه پادش زحاجب وزامیر ✿ همه لافش زدادک وزوزیر; 2) i. q. دله mustela (نام دله در), ut in hoc versu اثیر الدین اخسیکتی poetae: تو آن نازنینی که در مهد فطرت ✿ روان دایگان برتر از عقل دادک *F.* Meninski auctoritate lex. *F.* nisus interpretatur: „diminut. a دادا gerula infantum *Ferh.*“, sed in lex. *F.* nihil aliud

Sch., coll. hoc versu Schahn.: سرودی بآواز چون بر کشید ✿ که اکنونش خوانی وداد آفرید *F.*

دادالّه i. q. دودالّه *B.* in app. Alia forma.

دادان cognomen (لقب) regum antiquorum Persarum, quum a کیومرث usque ad گشتاسپ omnes reges ita dicti sint *F.* sine exemplo. Num forte legendum دادار?

داد بازی i. q. دد بازی n. c. ludus aleatorius alias منک et ar. قمار بازی s. قمار dictus *M.* ex Hyde hist. nerdil. p. 103. Cf. ar. دَدٌ et دادَة lusus, ex quo ortum videtur, nisi forte legendum داو بازی.

داد بَخش n. c. i. q. دادار *Bh.*, coll. hoc versu نظامی poetae: بنام بزرگ ایزد داد بخش ✿ که مارا زهر چیز او داد بخش *Bh.*

داد پُرس n. c. i. q. داد خواه et داد پرسی (suff. ی) i. q. داد خواهی *R. J.*

داد بَیگ n. c. administrator iustitiae *B.* s. دادُك 2.

داد خَواه n. c. qui ius vel iustitiam petit, accusator, actor; 2) iniuria affectus, oppressus (مظلوم وداد خواهنده) *Bh.*; میر نظمی شکاینیاچی *F.*, coll. hoc versu poetae: ترحم نداری باین بی گنه ✿ شوم داد خواهی بروز محشر زتو داد خواه; unde (suff. ی) n. abstr. requisitio iustitiae, querela hominis iniuria affecti (شکایت کردن مظلوم از ظالم) *B.* in app.

داد دِه n. c. i. q. دادار q. v.; 2) nom. diei decimi quarti cuiusvis mensis regii *B.*; unde داددهی (suff. ی) administration of justice *R. J.*

داد دِهِش n. c. liberality, a present *Shaksp.*

دادَر s. دادِر dial. Transoxaniae (بلغت ماوراء النهر) frater (برادر) *B. F.*, coll. hoc versu حضرت مولانا poetae: تلخ خواهی کرد بر ما عم مرا ✿ که بدین میل آردی دادر ترا *F.*; cf. etiam دادر اندر et ex hac voce formas decurtatas دادرند et دادند et

legitur, quam interpretatio sub 1 et 2 allata. Alia forma vocis دادُك videtur.

دادُك famulus s. servus senex (پیر غلام) (قدیمی) *B.*, qua significatione ex دادوک (دادو et suff. ک) decurtatum videtur; 2) vel potius دادک sec. *HK.*, i. q. داد بیگ administrator iustitiae, ex quo decurtatum est *B. HK.*; cf. دادَک 1.

دادگاه n. c. iustitiae locus, qua voce Persae „monumentum sepulcri s. sepulcrum" significant, alias ستودان et دخمه dictum Hyde hist. rel. V. Pers. p. 406.

دادگر (suff. گر) coll. دادار iustus; 2) cognomen Dei *B.* et *met.* regis iusti vel administratoris iustitiae *F.*; 3) nomen, quo solemnia quaedam regia significantur (نام جشنی از جشنهای ملکی) *B.*, e. g. in hoc versu امیر معزی poetae: تهنیت گویند شاهانرا بجشن دادگر ✿ جشنرا من تهنیت گویم بشاه دادگر *F.* Inde دادگری (suff. ی) administration of justice *R. J.*

داد گستر n. c. i. q. دادگر; 2) *met.* cor (دل) *B.*; inde داد گستری (suff. ی) n. abstr. iustitia Anv. Soh. in Spieg. Chr. 34 l. atp.

داد گیر adi. c. iustus, iniustitiam removens (عدل وظلم دفع ایدیجی), ut in hoc versu poetae cuiusdam: داد من از تو ستند در روز داد ✿ داد مظلومان زبیداد دادگیر *F.*

دادَن (z. دس dâ, s. दा) imp. ده dare, donare (عطا t. ویرمك) *F.*, qua significatione construitur c. dat. ps. Spieg. Chr. 3, med., vel cum ب s. به *ibid.* 6, 16, H. Sam. 4, 11, vel cum با Mirchond in Not. et Extr. t. IX, 214, 5. 6; et i. q. باز دادن reddere, solvere *debitum* Ros. Narr. 84, 14, et sermone sodomitarum i. q. کون دادن paedicare. — Praeterea verbum دادن saepe alius verbi vices gerit, ut a) verbi auxiliaris کردن facere, e. g. ارشاد دادن bene dirigere, ducere, انزال دادن hospitio excipere, انصاف دادن iuste agere, آواز دادن clamare, تصحیح دادن emendare, corrigere, comprobare *Bh.*, تصمیم دادن firmiter constituere Mirch. in Wilk. Chr. 123, 10, جانشین دادن vicarium, successorem facere, خطا دادن peccare, errare, سلام دادن salutare, فراموش دادن oblivisci, ناله دادن lamentari, gemere, وعده دادن promittere, al. *Bh.*, coll. ومهتررا از همه جواب درد سر دهد Fleischer Ali's Spr. p. 21 fin.; et b) verbi زدن e. g. جاروب دادن = گوز زدن pedere, گوز دادن = جاروب زدن scopis purgare, verrere *Bh.*; et c) verbi نهادن „ponere" locum occupat, e. g. گوش بچیزی دادن aures praebere rei, سر بپای کسی دادن caput in pedem imponere *Bh.* et d) pro گفتن „dicere" ponitur, e. g. قصه دادن narrationem dicere, narrare *Bh.*; et e) pro فرمودن iubere, e. g. شغل دادن negotium mandare *Bh.*; et f) pro گذاشتن transire, quae significatio eo nititur, quod res data quasi transit in alium (بمعنی گذاشتن اعم از آنکه مکان باشد حق آنست که دادن بمعنی مطلق گذاشتن است), e. g. راه دادن viam transire, کوچه دادن plateam vel vicum transire *Bh.*; et significat g) ostendere, manifestare (نمودن وپیدا کردن), e. g. جمال دادن pulcritudinem ostendere *Bh.*

c. باز reddere, remittere (بر گردانیدن) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 6 l. atp. Inde بعدم باز دادن annihilare (نیست ونابود کردن); et بقلم باز دادن litura tollere, obliterare, delere (خط بطلان کشیدن); جواب باز دادن (بر چیزی) *Bh.*; responsum reddere *C.*

c. بر i. q. simpl. Spieg. Chr. 143, 2. Çf. etiam supra بر دادن.

دادَند i. q. دادرند, ex quo decurtatum est, frater natu maior *B.*; et دادندر i. q. دادراندر, ex quo decurtatum est, e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae: نیایند در خانه دادندران ✿ اگرچه که بودند با هم دران *F.* Utraque vox eadem est.

a. دار domus, habitaculum, mansio (خانه ومحله) *B.*; et الداران dual., in cas. obl. الدارين s. دارين vita praesens et futura Gul. 159, 3, Spieg. Chr. 71, 17. Vox in persica quoque lingua usitata, qua cum alia voce coniuncta varia domuum genera significantur, e. g. دار الادب schola, palaestra literaria (مجلس علم وفضيلت ومجلس درس وعلوم) *F.*; دار الامان domus securitatis et pacis *Bh.*; دار البقا i. q. سرای بقا *met.* vita aeterna Wilk. Chr. 147, 7; دار البوار *met.* inferi *Bh.*; دار الحدث *met.* latrina (مستراح) *Bh.*; دار الخلافة *met.* mundus s. پدر آدم *B.* in app.; دار السلام s. دار السلامه *met.* paradisus; دارِ سپنج coll. دیر سپنجی *met.* mundus inferior (دنیا وعالم سفلی) *B. HK.* (pro سپنج q. v. in lex. *B.* mendose legitur سنج); دارِ سرور *met.* paradisus; دارِ شش در *met.* mundus inferior, respectu sex plagarum (جهت) sic dictus *B.*; دار الشفا nosocomium Freyt.; sec. *Bh.* domus salutis s. sanitatis (مقابل دار المرض) *Bh.*; دار الضرب officina monetaria, moneta; دار الضيف hospitium (مهنخانه) *Bh.*; دار العيار domus probandis mensuris vel ponderibus; دار الفنا s. دارِ فنا *met.* vita terrestris, mundus Wilk. Chr. 147, 6; دارِ غرور *met.* mundus *B.* in app.; دار القرار domus firmae mansionis i. e. sepulcrum; دار القمار domus aleatoria; دار المرض nosocomium *Bh.* al.

دار imp. verbi داشتن; et 2) in comp. part. praes. significatione : a) tenens, habens, possidens (دارنده), e. g. زر دار s. مال دار opes possidens, opulentus et b) custodiens, servans (نگه دارنده ومحافظت کننده), e. g. راه دار viae custos; کفش دار calceorum custos; 3) n. s. i. q. داشتن; 4) i. q. داور *B.*, ex quo contractum videtur.

دار (z. ‎ s. ‎ daoru s. dâuru Vendid. Sade ed. Bornouf p. 254, coll. Spieg.

داذن وستدن i. q. داد وستد q. v. *Bh.*

دادنی (suff. ی) dando vel donando aptum, donum quodvis (ویره‌جک در هرنه اولورسه اسم مصدر در خوردنی کبی احسان وعطا (معناسنده کلور) *F.*; an advance of money for work or goods *Shaksp. R.*

دادو *gen.* famulus, servus (غلام); 2) *spec.* servus senex, qui a prima aetate in famulatu erat *B.*; i. q. لالا *F.* Videtur masculinum vocis praecedentis دادا; utraque vox in hoc versu حضرت مولانا legitur : بیرون بر ازین طفلی مارا برهان ای جان ✿ از منت هم دادو وز غصهء هم دادا *F.*

داد وبستد i. q. داد وستد, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : علی تو از کدام طرف حرف میزدی ✿ روزی که داد وبستد ناز ونیاز بود *Bh.*

دادور (suff. ور) i. q. دادار q. v. *B.*

داد وستد s. داد وستان dare et accipere, i. e. emtio et venditio s. commercium *Bh.*

دادوند (suff. وند) aequalis, aequus (معتدل که اعتدال داده شده باشد) Gl. in Des. *B.*

داده part. praet. verbi دادن; unde نا داده چیز non donatus aliqua re Frag. 28, 16; 2) *met.* sors, portio, pars constituta (نصیب وقسمت), e. g. in hoc versu poetae : میرزا صدر الدین مشهدی در کام ازدها وپلنگ آب خورده ایم ✿ هم صبح وشام داده ما میرسد بما *Bh.*

a. دادی nom. diei celebris XXV Persarum (شهور فارسینک یکرمی بشنجی کونی اسمیدر) *F.* sine exemplo; „*arab.* nox lunae XXV et XXVI G.“ *C.* Alia forma vocis arabicae دأداءٌ pl. دَآدِیءُ, qua finis mensis vel tres postremae noctes mensis significantur.

دادی i. q. جوجادو q. v. *B.*; inde دادی رومی i. q. هوفاریقون q. v., hypericum *B.*

دادی فریادی coll. داد 5 a plaintiff, a complainant *Shaksp.*

دادیک i. q. دادُک 2 administrator iustitiae (خداوند داد) *SHL.* et *F.* s. v. دادَك 1. Alia forma vocis داد بیک videtur.

Avesta p. 140, not. 1, vers. germ., s. दारु, gr. δόρυ) arbor, lignum (درخت); unde 2) tignum, trabs (چوبی که بدان خانه پوشند *B.*; هر دیکلوب طوران اغاجه دیرلر *F.*, coll. hoc versu Schahn.: دوم دانش از آسمان بلند ☆ که بر پای چونست بی دار وبند *F.* et pertica, cuius extremitati funis funambuli alligatur, ut in hoc versu شمس فخری poetae: کشیده زهر سو رسنهای دار ☆ زبالا بزیر از یمین ویسار *F.*; cf. infra داربـاز; et 3) *met.* patibulum (چوبی که دزدان را ازان بحلق آویزند *B.*; در فارسی مطلق چوب ودرخت ونیز چوبی سر کج که بزمین فرو برند ودزدان وگناهکاران را رسن در گلو کرده بران کشند وآن در هندوستان از چوب راست وبلند بطریق ستون بود ودر فرنگستان بشکل مثلث باشد چنانچه صلیب عیسی مشهور است واین در اصل مجاز است از عالم اطلاق عام بر خاص *Bh.* Inde „de patibulo suspendere" persice dicunt بدار بر آوردن s. *Bh.* بدار بستن s. بر دار بر زدن Frag. 25, 13, s. بر دار زدن *Bh.* s. بدار کردن Frag. 22, 7, s. بر دار کردن *Bh.* Frag. 25, 26, s. بر دار کشیدن *Bh.*; 4) i. q. دار فلفل piper longum; 5) nom. urbis in Hindûstân *B.*, in provincia hindustanica Malva, cuius metropolis est Mandu (بر هندوستنده مالوه مضافاتندن شهر اسمدر ولایت مزبورك دار الملکنه مندو دیرلر) *F.*; name of a city in Malwa or central India *J.*, ut in hoc versu میر خسرو poetae: خود آن در دهلی وجان در دار هندو ☆ تنش در شهر وجان در دار هندو *F.*

دارا coll. دارای part. praes. verbi داشتن tenens, quo „Deus" significatur et *met.* rex (بمعنی دارنده واشاره بذات باری تعالی وکنایه از پادشاهان باشد) *B.*; 2) *pec.* quivis rex potens (هر ذی شوکت پادشاهه مدح وستایشده دارا دیرلر) *F.*; unde دارای روم *gen.* rex Rûmanorum (پادشاهان روم) et *spec.* Alexander magnus (اسکندر ذو القرنین) *B.* in app.; 3) faex, sedimentum (لای ودردی که در ته خم نشینند) *B.*, qua utraque posteriore significatione vox دارا in hoc versu استاد عنصری legitur: زمی کم نباشد زدارا کشم ☆ اگر چند سلطان ودارا وشم *F.*; 3) coll. *IC.* dár[a]yawu, nom. dár[a]ya wush et דָּרְיָוֶשׁ, Darius, etiam دارا اکبر Darius maior et Dârâb (داراب) dictus, qui Alexandro regnante interfectus est. Illius filius est Darius minor (دارا اصغر) *B.*

داراب i. q. دارا 3 Darius, qui tempore Alexandri interfectus est *B.*, ut in hoc versu استاد لطیفی poetae: شد سکندر بعقل ورأی صواب ☆ غالب وچیره دست بر داراب *F.*; 2) nom. filii, quem peperit filia natu maxima Bahmani (همای dicta) (نام دختر زاده مهین بهمن) *B.* i. e. Darius, rex octavus dynastiae Cajanidarum; 3) coll. دارات i. q. داب *B.*, quae ex داراب contracta vox videtur; (بمعنی کر وفر ودار وگیر) *F.* sine exemplo; 4) vox cum آب composita *proprie* dominus aquae, i. e. nutritor (بمعنی رب آب است که پرورنده ورب النوع خوانند) *B.*; 5) dial. Ghîlânensi i. q. داربر *F.* sine exemplo.

داراب گرد n. c. nom. urbis a داراب conditae (شهری بنا کرده داراب) Gl. Sch.; cf. گرد.

دارات coll. داب et داراب 3 potentia, pompa, magnificentia (شان وشوکت وکر وفر) *B.*; کر وفر اثواب احتشام وسائر آلات حشمت *F.* ex موئد الفضلا sine exemplo. Num forte alia lectio vocis داراب 3?

داراد i. q. دادراد *F.* sine exemplo, ex quo decurtatum videtur.

دارادار کردن (vox ar. دار repet. inserta lit. ا) i. q. دار دار کردن in longum tempus sedem figere, commorari, manere (دیر پائیدن وثبات داشتن ومدار کردن وبسیار ماندن) *B.*

دار آفرین s. دار آفرین s. دار آفرین n. c. quaevis res, in qua quis inclinans quiescit (هر چیز که مردم بر آن تکیه کنند خواه آن شخصی باشد وخواه آن محجری وخواه

(ستونی ودیواری وامثال آن); 2) sedile, scamnum ad ianuam aedium (دکه وصفهٔ در خانه); 3) cancelli (پنجره ومحجر), quos ante ianuam aedium inter duas postes (مابین دو بازوی در) conficiunt; 4) nom. medicamenti cuiusdam (نام داروئی) *B.* Aliae vocis formae sunt دار فرین et دار بزین, sed quid significent compositi membra, haud satis constat. Exempla in lex. *F.* haec afferuntur : حکیم سوزنی ✿ هست مریخت ترا قدرت که تختترا کند ✿ پایه از یاقوت وصحن از سیم ودار افرین زرز ✿ عمید لویکی ✿ صدر قدرم نه مقمیست که هم لحظهٔ زحل ✿ چشم روشن کند از چشمهٔ دار افرینم ✿ ابو الفرج رونی ✿ تکیه بر بالش اقبالش دار ✿ که زتأییدش دار افرینست ✿ حکیم روحانی در قسمیه ✿ بخیره چشمی سوراخهای دار بزین ✿ بسرخ روئی دیوارهای آتشدان *F.*

دارانیدن caussale verbi داشتن q. v. *C.*

دارای i. q. دارا 1 (بمعنی پروردگار است جل جلاله وکنایه از پادشاه نیز هست وپرورنده‌را (هم گفته اند که آنرا رب النوع خوانند *B.*; 2) sec. *F.* horrei *aut* cellae, aut commeatus custos vel praefectus (انبار دار معناسنه یعنی انبارجی) *F.* sine exemplo: cf. داری a. Inde دارایِ گونه i. q. ar. رب النوع dominus speciei *B.*; cf. داراب 4.

دارائی (suff. ی) ad Darium (دارا) pertinens (یای نسبتله دارایه منسوب دیمک اولور) *F.* sine exemplo; 2) n. s. rectio, gubernatio H. Sam. 186, 12. 203, 2, H. pr. reg. p. 2 vs., 7, ubi falso دارای legitur; 3) genus panni serici diversi coloris (نام قاشی ابرشیمین که الوان باشد) *Bh.*; genus panni serici, quod undulatum خارا dicitur (بر نوع حریر قماشدر موج ویرلدکده خارا دیرلر) *F.* sine exemplo; cf. خارا 2, et hic versus poetae cuiusdam : با سکندر نسبان آینه داری برسد ✿ چون بر دارائی جلوه دهد جامه دارائی‌را *Bh.* Inde دارائی (قاشی) genus panni subtilis شب اندر روز است لطیف وملا طغرا این لفظرا در تجلیات (آورده) *Bh.*

داربا i. q. دربا q. v. *B. F.*, e. g. in hoc قطعه poetae حکیم سوزنی : هرگز مباد بر تو فلک شمار عمر ✿ همچون جنان وپیش تو رضوان بریدگی ✿ هست این جواب شعر بیونانی آنکه گفت ✿ یا رب چه داربا وفریبنده کودکی *F.*

داربــاز n. c. (coll. دار arbor) funambulus, schoenobates (شخصی که چوب بلندی‌را در زمین محکم سازد وبر اطراف آن ریسمانها بندد وبر بالای آن چوب رود وبازیهای عجیب وغریب کند) *B.*; رسن باز *Bh.*

داربام n. c. (coll. دار arbor) trabs longa, tectum domus sustinens, etiam شاه تیر dicta *B.*

داربُر (*proprie* arborem scindens) n. c. avis quaedam coloris viridis, quae arbores rostro suo perforat (کند), dial. Shîrâzensi دار نمک *B.* et تُک تیز (rostri acuti) vel سبزک et dial. Ghîlânensi داراب dicta *F.*; picus *M.*; cf. دار سنب.

دار پَرنیان (coll. دار arbor) n. c. caesalpinia sappan (چوب بقم) *B.*, sic dictum videtur, quod illo ligno infectivo in tingendo serico (پرنیان) utuntur; cf. دار نهال.

دار پَرّه (coll. دار arbor) acanthis, *avis M.* ex *F.*, in quo illa avis sic describitur : سرچه‌دن کوچک بر قوشدر الاجه تویلری اولور ترکیده اکا اسکته دیرلر *F.* sine exemplo. In lex. *C.* legitur : „دارپَرَه et دارپُز idem quod (נִכּוּךְ) fringilla G.“ Alia lectio vocis دارپزه videtur; cf. دالبزه et دالیزه.

دار بَزین i. q. دار آفرین q. v. *B. F.*

دار بَست (coll. دار arbor) n. c. pergula, alias دو قسم است یکی چفتی) طارم تاک dicta) که تاك وکدو بر آن اندازند تا پهن شود (وخوشها بدان آویزند), e. g. ✿ اشرف دار بست بهار وحدت من ✿ بارو رتر زدار منصور است ✿ محسن تاثیر ✿ تن بر عروج

دار چو منصور داده امر ۞ از داربست چیده شد انگور باده امر *Bh.*; 2) tabulatum, pegma (دوم که برای عمارت سازند وآن چوبی چند بود که معماران بالای آن نشسته کار میکنند) *Bh.* sine exemplo.

دار پلپل n. c. i. q. دار فلفل *HK.*

دار بوی (coll. دار arbor, *proprie* lignum odoratum) n. c. lignum aloes (چوب عود) *B.*

دار بهال i. q. دار نهال *F.* ex Fǵ. sine exemplo. Lectio mendosa videtur.

دار چوب n. c. lignum, in quo vestes imponuntur (چوبی که جامها بر آن اندازند کذا فی الملحقات) *Bh.* sine exemplo, ar. مشجب dictum *B.* in app. Vox cum دار arbor composita videtur.

دار چینی (coll. دار arbor, *proprie* lignum sinense) n. c. cinnamomum, etiam قلم دار چینی dictum (چوبی معروف سرخ رنگ که در طعم شیرین وتند میباشد وآنرا قلم دار چینی نیز گویند زیراکه ماناست بقلم) *Bh.* Inde ar. دار صینی *B.* in app. Voci دار چینی respondet vocabulum indicum vulgare दारचीनी s. दाचीनी, de q. v. Lassen Ind. Alterthsk. t. I, 1, p. 280, not. 2.

دار خال (coll. دار arbor) n. c. arbor non insita (که آنرا پیوند نکرده باشند); 2) surculus recens plantatus (نو نشانده); 3) frutex (بوتهٔ درخت) ex loco in locum translatus *B.*; فدان معناسنه اما شرح السامی فی الاسامیه دارخال هو اعتقال الرجل الاغصان ینقل من وضع الی الموضع *F.*, coll. hoc versu شهاب اخر للغرس الدین هروی poetae : تو گفتی مگر دارخال بهشت ۞ بیاورد رضوان درین باغ کشت *F.* Aliae vocis formae sunt داخال et دالخال, quarum prior decurtata, posterior ex permutatione lit. ر cum ل orta videtur.

دارْن, sec. *C.* دارَن, i. q. داراد s. دادراد cognomen Dei *F.*, ex quibus decurtatum videtur, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : دارن وداراد ودادراد همین ۞ هم سزا نام خدا دان یقین *F.*

دارَد 3 ps. sg. aoristi verbi داشتن *F.* Inde locutio دارد امید بیکران significans : „misericordiae plenus est (شفقت بسیار دارد) *B.* in app.

دار دار کَردَن i. q. داراداركردن q. v. *B.*

دار دان (coll. دار arbor) n. c. seminarium, plantarium (تخمدان) *B.*

دار نَست (coll. دار arbor) n. c. solanum, *herba M.* ex *F.*, in quo haec interpretatio legitur : ایت اوزومی دیدکلری اوتدر *F.* sine exemplo. In lex. *C.* legitur دار دوشت et دوست.

دار رومی (coll. دار arbor) medicamentum quoddam rûmanum (داروئی رومی) *B.*

دار زَرد (coll. دار arbor) n. c. nomen plantae, qua tinctores utuntur, alias زرد چوبه ar. عروق الصفر dictae *B.*; cf. برنج زرد.

دار سُنب (*proprie* arborem perforans) n. c. instrumentum ad perforandum instar terebrae (نسنه دلهجک آلت مثقب وبورغی کبی), inde 2) picus, *avis*, *quod rostro suo arbores perforat* (turc. اغاج قتقان), coll. hoc versu ابو المعانی poetae : دلبری چون سفت درّ دختری ۞ کیر او بودست گویا دار سنب *F.*; cf. داربر.

دارِش (suff. ش a v. داشتن) custodia (نگاه داشتن) *B.* Inde دارش پسندی custodia sufficientiae (حفظ کفایت) et دارش خسروی custodia institutionum regni (محافظ قواعد مملکت) Gl. in Des.

a. p. دارِش corium ovillum nigro colore tinctum (بویالی سیاه گون وسختیان ومیشین) *F.*; یعنی پوست *SHL.*, ut in hoc versu میر نظمی poetae : شده تیره زسودا وزخارش ۞ که پنداری وجودش بود دارش *F.* Eadem vox in arabica lingua usitata sec. Freytagium persicae originis esse dicitur, sed non legitur, nisi in lexicis *F.* et *SHL.* et inter arabicas voces illam etiam refert Samachschari, qui interpre-

tatur : چرم سیاه i. e. corium nigrum; cf. Samachsch. lex. arab. pers. p. 52, l. 16 ed. Wetzstein.

دار شیشْعان s. دار شیعان, quae est forma ex illo decurtata, n. c. arbor quaedam crassa et spinosa (سطبر وخاردار), cuius cortex (پوست) canellae (قرفه) similis est, sed crassior et rubicundior; cf. انـدروخون; 2) spica nardi *B.*; aspalathus Freyt. ex Gol. Compositi prius membrum est دار arbor, posterius autem شیشعان in lexicis non legitur. Num forte ex s. चोच (cassia bark Wils.) orta vox, ut significet arborem, quae Laurus Malabathrum appellatur, ex qua cassia lignea s. canella malabarica provenire dicitur?

دارفّرین i. q. دار آفرین q. v. *B.*

دار فِلفِل (coll. دار arbor et ar. فلفل = pers. پلپل) n. c. piper longum, alias فلفل دراز dictum; 2) sec. al. flos (شکوفه وبهار) pipperis, quae tamen sec. al. est arbor ab arbore pipperis diversa *B.*

دار کَدو (coll. دار arbor) n. c. pertica alta (چوبی بلند) in medio circo (میدان) erecta, de qua antiquis temporibus (در قدیم) cucurbitam auream vel argenteam (کدوی طلا ونقره) suspendebant, ut meta esset equitum sagittariorum, quam qui iaculando attingeret, illa cucurbita et equo et veste honorifica (خلعت) ut pretio donabatur. Talis meta arabice قباق, pertica autem illa turcice بُرجاس اقاجی dicitur *B.* Loco cucurbitae interdum etiam discum aureum (طبق زر) de pertica suspendunt et mos ille usque ad hunc diem obtinetur (وتا الآن همین رسم بر جاست) *Bh.*

دار کُل (coll. دار arbor) n. c. ratio quaedam suendi vel acu pingendi in Hindûstân usitata (نوعی از دوخت واین در هندوستان شائع است), e. g. in hoc versu میرزا بیدل poetae : از دار کُل زینتِ شلوار مشجر ✿ از بسمه دولائی کناری چکن زر *Bh.*

دار کوب n. c. dial. Ghîlânensi i. q. داربُر q. v. *B.*

دار کُوش (دار a v. داشتن *proprie* aures praebe) custodi, serva (نگاه دار) *B.*, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : ای ملک العرش مرادش بده ✿ وز خطر چشم حکیم اسدی et alio بدش دار گوش poetae : ✿ نخستین تن از دشمنت دار گوش پس آنگاه بر زخم دشمن بکوش *F.*

دار گیر (tene cape) n. c. i. q. دار وگیر *M. Shaksp.*

دار کیسَه (coll. دار arbor) folliculus (کیسه مانندی) in quibusdam arboribus proveniens culicibus (پشه) refertus *B.*

دار مَدار (a v. داشتن) agreement, stipulation, adjustment *Shaksp.*; adjustment of a dispute *R. J.*; cf. دار ومدار, quod idem est.

دارمَک genus plantae odoratae مرو, quod مرو سفید dicitur *B. F.* ex Fg. sine exemplo; cf. خرنباش.

دار موش n. c. arsenicum (ar. سم الفار) *F.* ex المحمودی sine exemplo. Fortasse دار in hoc composito i. q. دارو significat, ut proprius sensus sit : medicamentum murium i. e. muribus nocens, respondens, ar. سم الفار i. e. venenum muribus necandis; cf. infra مرگ موش.

دارَندگی (suff. ی) n. abstr. vocis دارنده, tenere, habere; 2) firmitas *B.* s. v. پاد et پادشاه 1, c; possession, tenure, holding *J.*

دارَنده part. praes. verbi داشتن habens, tenens; 2) lator, exhibitor *M.*

دارنگ tabula vel discus (خوان یا طبق) carni imponendae inserviens *B.*

دار نمک, vocales desunt, n. c. dial. Shîrâzensi i. q. داربُر q. v. *B.*

دارنِهال n. c. caesalpinia sappan (چوب بقم) *B.* Cf. دارپرنیان.

دارنی nom. loci in Hindûstân, in quo multa sunt templa idolica (بتخانه) *B.*

دارو s. داروی medicamentum, remedium (ترجمه دواء ومرادف درمان), qua significatione coniungitur cum verbo کردن et ریختن (وبا لفظ کردن وریختن حقیقه است) *Bh.*; sed cum verbo زدن coniunctum significat: medicamentum miscere (آمیختن) *Bh.*, e. g. صائب ۞ بادهٔ عقل سوزرا داروی بیهشی مزن ۞ نیست بسرمه حاجت آن چشم جنون فزایرا ۞ تنها ۞ در بزم تسمملغ اسیران زتربتم ۞ زد داروی سیم که بیهوش شد چراغ *Bh.*; et *spec.* medicamentum, quo pili corporis amoventur, in Irân celebre, i. e. psilothrum (ونوره که برای دور شدن موها بر اندام مالند واین در ایران شهرت دارد) *Bh.*; inde 2) curatio, sanatio (تدبیر ومعالجه), qua significatione cum verbo کردن coniungitur, e. g. مولوی معنوی در داستان عاشق شدن شاه بر کنیزک ۞ گفت هر دارو که ایشان کرده اند ۞ آن عمارت نیست ویران کرده اند coll. hoc versu خواجه نظامی poetae : نه در غار وکوه اژدهای هلم ۞ نه از بهر دارو گیاهی هلم *Bh.*; 3) pulvis pyrius, qua significatione in Hindûstân usitata vox est (وباروت تفنگ واین در هندوستان متعارف است) *Bh.*; 4) coll. hind. داروزا s. داروژی (wine, spirituous liquor *Shaksp.*) vinum vel liquor acrior (شراب), qua significatione etiam in Hindûstân et Dekkan (دکن) et provinciis in usu est (وظاهرا در ولایت هم بدینمعنی آمده باشد *Bh.*; gunpowder; spirituous liquors *Shaksp.* Quae praeterea in lex. *F.* legitur significatio „vir bonus“ (وبر معناسی دخی ایو آدم دیمکدر) *F.* falsa est, quum nitatur hoc versu ابو المعانی poetae : مریض عشق شدم ای طبیب خستهٔ غم ۞ بغیر نوش لبت داروئی نیاید خوش, in quo tamen haec vox nil aliud significat, quam „remedium“. — Inde داروی بندق pulvis pyrius *R.*; داروی بیهوشی s. بیهشی د' i. q. داروی مستی *Bh.*; داروی دیگ شکسته litho-colla ollis fractis colligandis *J.*; دارو خانه n. c. officina medicamentorum, taberna medica *Bh.*; داروذان n. c. arca medica; sec. *C.* capsa aromataria; داروی ریختنی an injection, clyster *J.*; دارو شناسی n. c. pharmacy *J.*; دارو فروش apothecary, pharmacopolist, unde دارو فروشی (suff. ی) n. abstr.; trade of an apothecary *J.*; دارو کده n. c. i. q. دارو خانه *Bh.*; دارو کننده n. c. a medical man *J.*; داروی گرم gen. medicamentum quodvis frigus amovens et *spec.* aromata, ut piper, caryophyllum, zingiberi, cuminum, simil. *B.* in app.; دارو کوب (a v. کوفتن) n. c. medicamenta contundens in mortario *F.* ex شرفنامه et sec. al. mortarium medicamentis contundendis; sed prior significatio praeferenda est (بو معنی دخی اصحدر) *F.*; داروی هوشبر s. داروی هشبر gen. a) omne medicamentum, quod mentem emovet et *spec.* b) medicamentum odoranti dementiam inducens, coll. hoc versu ابو المعانی poetae : شود افزودهٔ عقلم چو می با یار مینوشم ۞ اگر بی یار باشد داروی مستی میشود او داروی هشبر *F.*; داروی مستی medicamentum ebrietatem afferens (داروی که مستی آورد خصوصا چون در شراب اندازند مستی بیفزاید) *Bh.*

دار وَبَرد (بر وزن ساز وبرگ *B.*), male in lex. *F.* legitur دار وبُرد, n. c. potentia, pompa, magnificentia, incessus gravior et superbior (بمعنی طاق ترنب وکر وفر وتبختر) *B.*; طاقت وقوت وکر وفر وتبختر *F.*, ut in hoc versu Schahn. : بپوشید رستم سلاح نبرد ۞ بیاوردگه رفت با دار وبرد *F.*; 2) imperium, principatus (دار وگیر) *B.*; حکومت Gl. Sch., qua significatione in hoc versu حکیم اسدی illa vox intelligenda videtur : برابر کشیدند صف نبرد ۞ براند زجنگ آوران دار وبرد, quem attulit lex. *F.* auctor ad probandam significationem „bellum, tumultus“ (جنگ وعربده), quae in ceteris lexicis deest. Denique falsa

HK.; کنایه از حکومت وریاست Bh., quae significatio hoc versu Gulistani 52, 16 et 17 : اینهمه هیچ است چون می بگذرد ✿ تخت وبخت وامر ونهی وگیر ودار probatur, in quo alia vocis forma گیر ودار legitur; 3) pompa, magnificentia (کر وفر وخود نمائی) B. in app. s. v. دار وکوب; cf. etiam versus s. v. داب 1 ex F. allatus.

دار مدار coll. دار ومَدار (a v. داشتن) coll. دار مدار *md.* pacificatio, componere controversiam, pactum (کنایه از مداراة ومصالحه [?] وموافقت [?] وموراغت [?] امر) Bh.; ونهی وبمعنی کش ومکش SHL. Coniunctum legitur cum verbo کردن et از میان, بر افتادن, e. g. in hoc versu هاتفی poetae : که چون رفت آیندهٔ رومیان ✿ بر افتاد دار ومدار از میان et in alio والہ هروی poetae : آسمان کرد ومیکنم من هم ✿ با مدارش کمال دار ومدار Bh.

دارْویش vexillum (علم) F. sine exemplo. Alia forma vocis درفش videtur; cf. etiam دروش.

دارَه stipendium diurnum (وظیفه وراتب) B., e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae : هر که عمل کرد بدیوان او ✿ خامه بود جامگی وداره گیر F.; 2) decurt. (مخفف) ex ar. دائرة circulus, orbis B., unde etiam derivanda videtur significatio : 3) halo lunae (هالهٔ ماه) B. Praeterea in lex. C. legitur : falx (داسه).

داری 2 ps. sg. aor. verbi داشتن et i. q. خواجه داشته باشی, e. g. in hoc versu نظامی poetae : بپهلوی شیر آنگهی دست کش ✿ که داری بشیر افگنی دستخوش Bh. Praeterea in lex. F. et C. hae leguntur significationes : a) horrei custos s. praefectus (انبار دار); cf. دارای 2, b) campana s. tintinnabulum Christianorum (ناقوس گبران) F. sine exemplo; cf. درای; et in lex. C. : c) mensura tritici et d) palatium, aula C. ex G.

a. دارین v. s. v. ar. دار.

est significatio : „an arched building“ R., vel „an arch, dome, cupola“ J., quam R. et J. ex lex. B. auctoris interpretatione طاق ترنب eruerunt, quum s. طاق وترنب docente eodem lexicographo significet : pompa, magnificentia, ostentatio (کر وفر وخود نمائی).

دار ودَرَخت duae voces synonymae, quibus genus convitii (نوعی از دشنام) significatur, respondens alii چنار ومنار Bh., e. g. in hoc versu نعمت خان عالی poetae : ی دار ودرخت نیست محظوظ ✿ شلوار ازان کند مشجر Bh.

دار ودَسته famulitium, gens, familia (خدم وحشم وقوم وقبیله), ut dicunt, e. g. فلانی با دار ودسته بخانهام در آمد „quidam cum domesticis vel familia sua domum meam intravit“, coll. hoc versu اشرف poetae : میخانهٔ مراست که یک جرعهٔ ازان ✿ منصور ودار ودستهٔ او را کفایتست Bh.

داروغگی (suff. ی) n. abstr. vocis داروغه, munus praefecti Not. et Extr. t. XIV, 1, 63; a superintendency R.

t. داروغه F. et داروُغه [ô] Bh. lingua čagataïca (چغتای لسانیدر) : praefectus civitatis (صوباشی) F.; مقطع شهر وایین حاکم Bh.; ترکیست کذا فی الکشف شهر وقریه B. in app.; the head men of an office, a superintendent Shaksp.; cf. B. s. v. چوبکی.

دارْ وَکوب (tene et tunde) i. q. دار وگیر (بمعنی دار وگیر است که کر وفر وخود نمائی باشد B. in app.

دارْ وَگیر (tene et cape) i. q. گیر ودار bellum, tumultus (جنگ وجدال) B. in app.; جنگ وعربده معناسنه گیر ودار دخی دیرلر F., coll. hoc versu استاد عسجدی poetae : ستاده بجا آنزمان چرخ پیر ✿ ندیدست چشمش چنان دار وگیر F.; 2) imperium, principatus (فرماندهی) B. in app.; بمعنی صدر آمده که فرمان دهی وامر ونهی باشد

داروئی است) genus medicamenti دار یونان (دوائی) *B.* in app. Num forte ex داروی یونان „medicamentum graecorum" contracta vox?

داز lutum (بالچق); 2) qui opus luteum conficit (بالچق ایله ایش ایدن آدمدر دیرلر) *F.*; 3) structura, aedificium (بنا) *F.* s. v. دازار 1; 4) pro داس aristae tritici et hordei (بمعنی داس که بغدای وآرپه سنبله سنک قلچغیدر) *F.* sine exemplo et *C.*; cf. دازار.

داژ *gen.* quisquiliae, quae everruntur (سپورندی); 2) *spec.* purgamenta areae, in qua frumenta deteruntur *F. C.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: غلهء خیر جهان برندند پیش ✿ ماجای خرمنش کردیم داژ *F.*

دازار (suff. ار coll. داز 3) structor aedificii, aedificator (یاپوجی معمار که داز بنادر آر آوردندن اسم فاعلدر معنای ترکیب بنا (کتوریجی یعنی بنا ایدیجی اولور *F.* sine exemplo, *C.*; 2) coll. دازرو et دادار cognomen Dei *C.* ex G.

دازَرو phl. ling. pehlevica (زبان پهلویده): cognomen Dei *F.* sine exemplo; cf. دازار 2.

دازّه pertica, in qua columbae aliaeve aves insidere solent, constans ex duobus lignis erectis, quae haud procul inter se distant, quibus tertium superimponitur *B. F.* sine exemplo; 2) vox, verbum (ترجمهء لفظ) *B.*

داس coll. داسه falx messoria (ar. منجل) *B.*; آلهء کاه تراشیدن Gl. Sch.; 2) securis falcata (دهره), armorum genus Ghîlânensium (حربهء مردم گیلان است); cf. خسهای بُزغه; 3) aristae tritici et hordei (سر تیزی که بر سر دانهای گندم وجوی است که در خوشه میباشد), unde 4) os piscis (استخوان ماهی); 5) genus laquei, alias پادام dictum; pedica, plagae venaticae (دام نخچیر) *B.* coll. hoc مثنوی poetae فخر گرگانی: چو کوری بودم اندر مرغزاران ✿ ندیدم دام وداس دامبازان ✿ تو بودی دام باز وداس دارم ✿ نهادی دام وداست بر گذارم *F.*; 6) ruta, herba (ar. سذاب) *B. F.* ex Fg′. sine exemplo; 7) sec. al. patina, phiala (چناق وچولک) *F.* sine exemplo. — Inde داسْ دِرَو n. c. a) demessio, quae fit falce messoria, b) i. q. simpl. داس falx messoria *F.* sine exemplo; داسِ رز falx vinitoria *C.*; داسِ زرین (falx aurea) *met.* luna nova (ماه نو ar. هلال) *B.*

داسار et داسْتار proxeneta (دلّال وسمسار وبیّاع) *B.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: آنقدر تعریف کرده حسن یار ✿ شد متاع وصلتش را داستار *F.* Aliam vocis formam دستار ex داستار decurtatam affert lex. *F.* auctor sine exemplo. Num forte cum داستان cognatae vocis formae?

داسْتان divulgatio, fama (شهرت); 2) historia, narratio (حکایت) *B.*; قصه وحکایت *Bh.*; حکایهء ماضیدر *F.*, coll. hoc versu حکیم خاقانی poetae: هم داستان که آن نه ثنای محمدست ✿ دستان کاهنان شمر et alio حضرت مولانا poetae: آنرا نه داستان بشنوید ای دوستان این داستان ✿ در حقیقت نقد حال ماست آن et Spieg. Chr. 86, 4; 3) fabula, parabola (مثل) *B.*, maxime ab animalibus desumta, quales saepissime leguntur in libro Schahnameh. Vox داستان, cuius formae decurtatae docente lex. *Bh.* auctore sunt دَستان et دَست, fortasse a v. دانستن scire, derivanda est, coll. radice zend. وسد dâ, quae non legitur, nisi in fine compositorum et s. ज्ञा, quae in praesente (जानामि) etiam literam न amittit. — Inde داستان افگندن Gl. Sch. s. داستان پرداختن *Bh.* s. داستان زدن *Bh.* narrare, commemorare; fabulam vel parabolam proferre (داستان گفتن), ut in hoc versu Schahn.: تو

نشنیدهء داستان بزرگ ✿ که شیر ژیان
Gl. Sch. et in alio افکند پیش گرگ
ظهوری poetae : داستان مشق پردازی
مشق سادگی ✿ می توان پرداخت خط بر
یکی داستان : Bh., coll. صفحه نیرنگ زن
زد بر پسن شیر پیر Chr. Sch. 40, 175 et
Schahn. یکی داستان زد جهان دیده کی
ed. Mohl. t. I, 180, 794, et همه داستانها
بباید زدن Chr. Sch. 67, 544; et داستان
کردن *met.* significat : „celebrem, notum
facere" (مشهور کردن), ut in hoc versu
poetae : حکیم رودکی زجود تو من از گیتی
بنعمت داستان بودم ✿ بحشمت مر مرا
همچون فریدون داستان کردی *Bh.*

داسخاله s. داستکاله s. داستغاله s. داستخاله
s. داسغاله s. داسکاله *B.* et sec. *F.* داسگاله
s. داسکله (vox cum داس composita videtur) falx messoria parva (داس کوچک); falx vinitoria, hortensis (ودرخت تاک وامثال آنرا نیز بدان به پیرایند); 2) baculus capite incurvo (عصای سر کج); 3) amasia (معشوقه) *B.*

داس ودلوس vox ex genere اتباع , ut تار ومار, ترت ومرت al., res inutiles, quae abiiciuntur, quisquiliae (ضائع وابتر ودور افکندنی باشد مانند خار وخس وخاش وخماش وامثال آن); 2) vilitas (سفیه وسفله ودون) *B.*; اتباع ومزاوجه قبیلندندر ; *SHL.* سفله ودون تباه وتبست وخراب وبیاب وتار ومار معنالرینه *F.*, coll. hoc versu شمس فخری poetae : مقام دشمن او نیست جز خراب وبیاب ✿ صفات حاسد او نیست غیر داس ودلوس *F.*

داسه (suff. ه) coll. داس falx messoria; 2) aristae tritici et hordei *B.*; cf. اخکل.

داش fornax (کوره) figulina et lateraria et *absol.* fornax, coll. hoc versu شیخ سعدی poetae : زاهد خام خویش بین هرگز ✿ نشود پخته گر نهی در داش *F.*; 2) foculus (گلستان) *B.* et *F.* sine exemplo.

تاش a. t. داش forma arabica vocis persicae in fine compositorum usitata *C. M.*; cf. خواجه s. v. خواجه تاش 4 et تاش.

داشاب (a v. دادن) donatio, largitio, donum (دهش) *B.*, coll. hoc versu استاد منوجهری poetae : زکین تو غمناک گردد عدو ✿ زداشاب تو شاد گردد ولی *F.*; cf. sequens داشاد.

داشاد i. q. داشاب donatio, largitio, donum, coll. hoc versu شمس فخری poetae : بود بحضرت او قیس صاعده نادان ✿ برد زهمت او معن زائده داشاد et alio استاد عنصری poetae : خواستم تا نثار داشادش ✿ پدر اینجا بمن فرستادش *F.*; 2) pretium, remuneratio (اجر وتلافی) *B.*; 3) laetitia, hilaritas (نشاط) *B.*, qua significatione alia lectio vocis دلشاد videtur, consentiente lex. *F.* auctore : حسین وفائی لامله دلشاد نقل ایلمش اما الفلة اصحدر *F.*; 4) aromatarius (خوشبوئی فروش وعطار) *B.*

داشت 3 ps. sg. praet. absol. v. داشتن q. v.; 2) n. s. a) bringing up, breeding, taking care of, patronage, b) service *Shaksp.*; the grooming of a horse *J.*; c) donum, donarium, d) pro داش fornax *M.* ex Hael. Inde داشتِ نیکو یافته well-groomed (horse) *J.*

داشتن imp. دار (coll. z. دَرِ dere a) portare, tenere, conservare, b) obtinere, possidere, *IC.* dar et s. धृ) tenere, habere (طوتمق معناسنه کرک محسوسا وکرک معنا) *F.*; معروف واین گاهی یک مفعولی آید چنانچه گویند فلانی زور دارد ویا ملک دارد *Bh.*, coll. کسرا بر آن داشتن aliquem eo adducere, ut, seq. که H. Sam. 38, 8. 134, 5. 138, 18, vel seq. تا H. pr. reg. 2, 9. 10; et سود داشتن utilitatem afferre *alicui* c. dat. ps. opp. زیان داشتن damnum afferre *alicui* c. dat. ps. Fleischer Ali's Spr. 23, 9 et 25, 3; cf. etiam infra نگاه داشتن s. v. نگاه; 2) existimare, putare, censere, habere (شمردن وقرار دادن) *Bh.*,

cum dupl. accus. (وگاهی دو مفعولی آید) (چنانچه گویند فلانی فلانرا دوست میدارد), coll. hoc versu Schahn. : بـرو هیچکس چشم نگماشتند ☆ مر اورا زدیوانگان داشتند *Bh.*; inde برنج داشتن molestum habere, putare *alqd* Chr. Sch. 80, 144; جـائـز داشتن licitum habere Spieg. Chr. 89 l. atp.; cf. etiam supra ارزانی داشتن et H. Sam. 48, 18; بـرابـر داشتن parem iudicare Fleischer Ali's Spr. 3, 2. 3. — Praeterea alius verbi vices gerit, ut verbi دادن, e. g. شیشه یا چینی تا نشکنی آواز ندارد „vitrum vel vas porcellanicum donec frangas, somnum non edet"; et verbi دیدن, e. g. مـرگ داشتن pro مـرگ دیـدن (وایـن بجهت استمرار آید) in hoc versu صائب poetae : فلک پیـر بسی مرگ جوانان دارد ☆ ایـن کمان پشت سر تـیـر فـراوان دارد *Bh.*; et verbi زدن, e. g. in hoc versu علی خراسانی poetae : آنکه تیر غمش آماج جگر خواهد داشت ☆ هـردم از تیر نـگـه صید دگر خواهد داشت *Bh.*; et verbi کردن, e. g. طلب داشتن quaerere, petere, arcessere *alqm* Spieg. Chr. 2 l. plt. H. Sam. 134, 2; مسلّم داشـتـن tradere, concedere *alicui* c. ب s. ps. *ibid.* 46, 17. 138, 11 et 13. Notentur denique phrases : a) دارد جـای دیگر گـل در آب, i. e. „alibi etiam partem, s. quod praetendat, habet" (انک غـیـر یرده دخی مـولانا عـلاقـه سی واردر), ut in hoc versu poetae : بنائی خانهء در کوی تقوی داشتم کردم خراب ☆ از بـرای آنـکـه دارم جای دیگر گل در آب *F.*; et b) دارند عـزیـز بهر چـشـمـی صد چشم respondens arabico proverbio : لاجل عین تکرم الف عین, quo significatur : „in gratiam unius honorati complures alii etiam honorantur vel coluntur" (بـسـر آدمر ایچون نـچـه آدملره دخی رعایت ایـدرلـر), ut in hoc versu کمال اسمعیل poetae : بـسـر دیده نهمر زبهر چشمت نـرکس ☆ دارند عـزیـز بهر چشمی صد چشم *F.*

c. باز retinere, cohibere c. در loci, e. g. در زندان بخارا باز داشتند H. Sam. 38 l. ult.; arcere (مـنـع کـردن) c. از coll. سرمرا همی باز داری زخـواب Schahn. in Spieg. Chr. 47, 17; cf. *ibid.* 110, 1; et i. q. پنهان داشتن celare, occultare c. از, ut in hoc versu اسدی فـرخـی poetae : تو بگوی چه فتاد است بگـو ار بتوانی ☆ من نه بیگانه ام این حال زمن باز نـداری *Bh.*, coll. hoc hem. Schahn. : نداریمر زو باز چیـزی کـه هست Chr. Sch. 80, 151: inde باز داشت impediens, impedimentum *B.* s. برزخ 1.

c. بر tollere, efferre, auferre (رفع) *B.* in app.; یـوقـرو قالدرمق ویوقرو طوتمق *F.* coll. *B.* s. v. پرداختن 10 et Chr. Sch. 54, 345, Spieg. Chr. 8, 2. 16 fin. 18, 9, et هزل بگذار وجد ازو بر دار „mitte fabulam iocosam et sensum verum ex ea accipe" Gul. 81, 2; unde جامه از تـن بـرداشـتـن vestem sibi detrahere, vestem deponere Gul. 146, 16; et از جای برداشتن loco movere, pellere H. Sam. 72, 11, Frag. 26, 6; 2) ferre, sustinere (کوترمک) *F.*, unde بار بـردار adi. c. onus ferens, sustinens Gul. 37, 22, et فرمان بردار adi. c. mandata sufferens, i. e. obediens Gul. 1 bis, 20. 171, 14; propellere *equum* (اسـب برداشتن یعنی راندن) Gl. Sch. — Inde بر داشت a) toleratio, tolerantia (تحمل) *B.* s. v. حوصله; endurance, patience *Shaksp.*; b) a musical instrument pertaining to royalty *R. J.*, significatio dubia; c) pro بر داشته positum videtur Jos. et Zul. 55, 38; بـر داشتنی (suff. ی) i. q. ar. حملیت (تـرجـمـهء حملیت است), quod lexica non offerunt, sed videtur significare : „quod ferri, sustineri potest"; possibility, certainty *R. J.*; et بر داشته part. praet. a) sublatus, elatus, ablatus, amotus

(قالدرلمش وطرح اولنمش) ; b) homo vilis, contemtus, qui ob suspicionem quandam aufugit (بسر تهمتدن قاچوب) (خوار وذليل اولمش) *F.* sine exemplo. Lex. *B.* editor vocem بر داشته in appendice arabico محمول „portatus, sublatus" interpretatur (ترجمهٔ محمول است) *B.* in app. Inde برداشته خاطر adi. c. uneasy, disgusted *R. J.*

c. فرو deorsum tenere, demittere, deprimere (اشاغی طوتمق) *F.*; cf. Jos. et Zul. 55, 38; 2) custodire (نگاه داشتن), coll. hoc versu مولانا هاتفی poetae : سپهر بر سرش عادل زورمند ✿ فرو داشت از بهر دفع گزند *F.*, inde فرو داشت remissio vel finis vocis vel soni in musica (آخر ترنمات ونغمات ومقامات ارباب موسيقى) فرو داشت ديرلر آشاغی طوتدی ديمك اولور) *F.*; finis lectionis, perfectio vel finis operis (بمعنى فرو گذاشت كه بآخر رسانيدن وختم كردن خوانندگی باشد وبانتها رسانيدن كارها) *B.*

c. از avertere, separare, coll. از حال وا بيكسان نظر لطف وا مدار Anv. Soh. in Spieg. Chr. 34, l. plt.

داشته part. praet. v. داشتن q. v.; 2) tritus, vetus (كهنه وفرسوده وضائع شده) *B.*, coll. hoc قطعه poetae شاه ناصر خسرو : اينكه شد زرد وكهن پيرهن جانست ✿ پيرهن باشد جانرا وخردرا تن ✿ عاريت داشتم اين أز تو تا يكچند ✿ پيش تو بفكنم اين داشته پيراهن *F.*

داشخال s. داشخار (coll. داش) scoria ferri (خبث الحديد .ar ريم آهن = چرك آهن) *B. F.* In lex. *F.* legitur داشخوار et داشخال.

داشاد et داشن (a v. دادن) coll. syr. ܫܘܼܚܕܵܐ donatio, largitio, donum (عطا وبخشش وانعام) *B.*, e. g. in hoc مثنوى poetae فخر كركانى : نپذرفت ايچ داشن دايه از رامر ✿ بدو گفت اى مرا فرخنده‌تر كام ✿ ترا آن زبهر داشن خواستارم ✿ كه من خود خواسته بسيار دارم ✿ توئى چشم مرا خورشيد روشن ✿ مرا ديدار تو بايد نه داشن *F.*; 2) pretium, remuneratio (اجر ومكافات نيكى) *B.*, coll. hoc versu eiusdem poetae : ترا داشن دهاد ايزد بمينو ✿ بدين رنج وبدين كردار نيكو *F.*; 3) sec. Zend-Avestam (در زند مرقوم است) *B.*; كتاب زندده *F.*); pecunia vel supellex, quam antiqui Persae diebus festis ex voto vel per eleemosynam pauperibus largiebantur (نقد وجنسى كه پارسيان در عيد وجشنها برسم نذر يا صدقه بفقرا ومساكين بدهند) *B. F.* sine exemplo.

a. داعی pl. دُعاة vocans, invitans, *proprie* qui praedicando invitat homines, ut aliquam religionem vel doctrinam profiteantur, vel ut aliquem pro legitimo imperatore vel Imamo habeant; 2) nomen ministri sectae Ismaelitarum opp. رفيق; 3) qui precatur, bonorum apprecator; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 166, not. 2, et p. 91, coll. p. 151, not. 2, et p. 92, et Gul. 153, 6, ubi داعی interpretandum est : من كه براى شما دعا مى كنم „ego, qui Deum precor pro vobis".

a. داعيَه pl. دَواعى petitio, cupitum (خواهش) *Bh.*; 2) consilium, propositum Spieg. Chr. 66, 8.

داغ (s. दाह) stigma, signum cauterio impressum *B.* (ar. كَىّ) *F.*; 2) *met.* signum, macula (نشان) *B.*; نشان وداغ كه ميسوزند وبعضى بدينمعنى حقيقت دانند وبمعنى نخستين مجاز وبعضى گويند اين لفظ مشترك است ميان عرب وعجم وحق آنست كه داگ در هندى بمعنى سوختن است وچون اشتراك اين دو زبان بسيار است پس معنى دوم اصح وقول اول مرجوح باشد ومخفى نماند كه اقسام داغ بسيار است از آنجمله داغيست كه از سنگ ميسوزند وداغيست كه از آهن ميسوزند *Bh.* Inde 3) sententia, qnam poeta multis locis iniungit et nomen poetae, cuius in carminibus, quae غزل et قصيده dicuntur, mentio fit (ومعنى كه شاعر چند جا به بندد

(ونام شاعر که در غزل وقصیده مذکور شود *B.*; 4) coll. turc. داغ s. طاغ mons (کوه) *Bh.*; cf. داغستان. — Inde داغِ آب macula aqua facta in charta vel panno conspicua (داغی که از تر شدن بآب بر کاغذ یا جامه افتد) *Bh.*; داغِ بلندان signum frequenti prostratione corporis in adorando fronti hominis impressum *B.*; داغِ پنجه stigma clunibus (کفل) equorum impressum *pec.* equorum regiorum, sic dictum, quod illo stigmate quinque personae sanctae (Muhammed, Ali, Fatimah, Hasan et Hosain) significantur (وظاهرا داغ مذکور مخصوص اسپان سلاطین صفویه بود واغلب که اشارت باشد بحضرات پنج تن پاک علیهم السلام) *Bh.*; داغِ زنده stigma vivens, i. e. ex quo semper sanguis stillat (داغی که مدام خونچکان باشد), dicitur a) si cognatorum unus mortuus, alter morti proximus est (مثلا شخصی که از خویشان او یک نفر مرده باشد ودیگری مشرف بر مردن باشد بگوید هنوز داغ او زنده است اینهم میخواهد برود), b) de fonticulo vel fontanella, qua mali humores eliciuntur (ونیز داغی بر هر دو بازو می سوزند برای امالهٔ مواد نزله ونگذارند که التیام گیرد هر روز دانهٔ نخودی در توی آن میگذارند آنرا نیز داغ زنده گویند) *Bh.*; داغِ غلامی cauterium servile, i. e. genus cauterii in Persia noti, quo servi fugitivi in fronte signantur (عجمده قاچقون قولک آلننه قورلر بر نوع معلوم داغدر), coll. hoc versu جامی poetae : بر کشیدش بر جبین داغ غلامی ✿ بر آمد آنگهی نام تمامی *F.*; داغِ فسق turpitudinis nota, ignominia, infamia (نشان فسق) *Bh.*; داغِ قَصّار s. داغِ گازران s. داغِ قصاران a) signum margini panni appositum et ex succo anacardii orientalis confectum, ne deleri possit (نشانی که از بلادر بر کنار پارچه کنند تا غلط نشود) *Bh. B.*; cf. خطِ قصاران; b) signum indelebile (داغیکه بهیچ چیز نرود) *B.*; داغِ کاغذ stigma, quod iuvenes amantes ope chartae caeruleae manui inurunt, sic descriptum : داغیست که جوانان عاشق پیشه کاغذ کبودرا با لتهٔ کرپاس فتیله ساخته بدست میسوزند ونزلهرا مفید بود واین ایما از اهل زبان به تحقیق رسیده, e. g. ✿ کاری نیاید از چرخ جز بیدماغ کردن ✿ این کاغذ کبودیست از بهر داغ کردن *Bh.*; cf. infra داغ بر دست سوختن ; داغِ گندم خون in lex. *F.* sic explicatur : هر کسکه دردی درونده در ; i. e. „maeror in corde cuiusvis est" addito hoc exemplo : اما کمال خجندی سواله جواب اولمق اوزره نظمه کتورمش بیت ✿ بگفتمش که دلم برده بمکر وفسون ✿ بخنده گفت بتازیکه داغ گندم خون *F.*

Phrases :

داغ بَر چیدَن i. q. داغ کردن q. v.; 2) i. q. داغ شستن q. v. *Bh.*

داغ بَر دَست سوختَن stigma manui inurere, quae est tessera amantium (شعار عاشقان است) *Bh.*; cf. supra داغ کاغذ.

داغ بُردَن c. از r. signum auferre *Bh.*

داغ بَر روی یَخ نِهادَن s. داغ بر روی یخ ماندن pro نهادن posito *met.* molestiam creare, qua aliquis non afficitur (کنایه از آزار دادن شخصی که بآزار صاحب این عمل متاذی نشود واین از اهل زبان به تحقیق پیوسته) *Bh.* sine exemplo.

داغ داشتَن c. acc. ps. valde affligere alqm, quae est significatio transitiva locutionis داغ شدن, e. g. in hoc versu مرزا صائب poetae : داغ تمام روز دارد از شوخی معلمرا ✿ تمام شب نشیند گوشه وازبر کند بازی *Bh.*; 2) c. بر s. در r. stigma habere *Bh.*

داغ رَفتَن stigma abit s. evanescit, opp. داغ ماندن *Bh.*

داغ ریختَن c. ب r. signum imponere rei *Bh.*

داغ ساختَن i. q. داغ کردن q. v. *Bh.*

داغ شُدَن آب et داغ ساختَن آب dicitur de aqua, in quam ferrum vel aurum vel lapidem calefactum saepius iniiciunt, ex quo oritur aqua stomachum roborans (آهن یا طلا یا سنگ را تاب داده چند بار در آب انداختن واین قسم آب مقوی معده باشد) *Bh.*

داغ شُدَن valde affligi (بغایت آزرده شدن) *B.* vel sec. *F.* perire (هلاك اولمق), coll. hoc versu ملك قمی poetae : شدم بباغ که تسکین دل دهم دیدم ✿ میان بلبل وگل گرمیء که داغ شدم *F.*; 2) *met.* a) dedecore, ignominia affici (عیب دار گردیدن), b) famam, celebritatem consequi (شهرت یافتن), c) tritum, obsoletum esse (کهنه ومستعمل بودن) *B.*; cf. داغی شدن.

داغ شُستَن stigma amovere, delere (دور کردن) *Bh.*

داغ کَرْدَن stigma inurere, signum imponere (نشان‌مند کردن) *Bh.*

داغ گِرِفتَن c. از r. stigma vel signum adimere *Bh.*

داغ ماندَن opp. داغ رفتن q. v. *Bh.*

Praeterea verbum داغ coniungitur cum verbis دوختن, سوختن, زدن, دادن, بر چیدن, بر هم چیدن, چیدن, بستن, گذاشتن, افگندن, کشیدن, چسپیدن et نهادن significatione : stigma inurere, signum imponere et dicitur داغ افتادن vel داغ نشستن stigma vel signum sedet, i. e. inustum, impositum est, cuius transitivum est داغ نشاندن *Bh.*

داغ بَسَر زاده adi. c. cum stigmate vel signo servili natus (با داغ بندگی زاده) *B.* in app.

داغ بَسَر روی s. داغ بَسَر رو n. c. *met.* servus (کنایه از غلام وپرستار) *Bh.*; کنایه از داغ بندگی *B.* in app., coll. hoc versu نظامی poetae : ✿ حبش داغ بر روی فرمان اوست سیه پوشی رنگ زافغان اوست *Bh.*

داغدار n. c. coll. دَغدار is, cui stigma inustum est; 2) servus (بنده); 3) macula affectus, vitiosus, perversus (عیب دار وعیب ناک) *B.*; معیوب *Bh.*, unde داغدار کردن macula vel vitio afficere, vitiare (معیوب کردن), e. g. in hoc versu صائب poetae : زشوخی عرق شرم ساخت میترسم ✿ که داغدار کند سیب آن زنخدان‌را *Bh.*

داغ دیدَه adi. c. macula affectus (چیزی که باو داغ رسیده باشد از عالم متاع آب دیده) *Bh.*

داغستان (suff. ستان, coll. داغ 4) nom. regni cuiusdam sic dicti, quod montuosum est (نام ملکی وتحقیق آنست که داغ بمعنی کوه نیز آمده وچون ملك مذکور در کوهسار واقع شده داغستان نام کرده اند), e. g. مخلص کاشی ✿ بداغستان دل دادی سپه سالارئی دردم ✿ بملك غم زآهم منصب صاحب لوائی ده *Bh.*

داغ سَر n. c. calvus in anteriore capitis parte (کسی که آدم سر باشد یعنی پیش سر او تا فرق موی نداشته باشد ar. اصلع) *B.*; 2) avis quaedam e genere passerum, in cuius capite plures plumae flavae sunt, instar lusciniae suave canens; 3) passer mas, cuius femina (مادهء آن) ماوغیش nomen habet *B.*; cf. دغسر.

داغگاه n. c. locus in Irân, ubi artifices literas regias patentes vel privilegia accipiunt (در ایران جای است که اکثر اهل حرفه بلکه پهلوانان از آنجا منشور عمل خود حصل کنند از عالم چبوتره در هندوستان واین از اهل زبان به تحقیق پیوسته) *Bh.* [چبوتره a) a terrace or mound to sit and converse on, b) a custom-house *Shaksp.*] 2) sec. اصطلاحات الشعرا : tribunal, vel curia (دیوان), hind. کچهری [a hall of justice, town-house, court *Shaksp.*] dicta, quae denominatio inde orta est, quod ibi literis signum apponitur (وجه تسمیه آنکه کاغذها آنجا بمهر میرسد) *Bh.*

in hoc hem. حضرت مولانا poetae : عــزمر رفتن کردهٔ چون عمر شیرین بد دال *F.* et 4) pro دار arbor in aliquot compositis, ut دال دومر, دال خال, دال پـرنیان. Significatio dubia videtur „magnus piscis“, quam *C.* ex G. offert.

دالابـه procubitores, exploratores agminis (قـراول وطلایه), ut in hoc versu میر نظمی poetae : در نعت شریـف ✿ بیت ✿ انجمر رخـشـان که شب با مشعله ✿ بــهـر پاس خـلـوتت دلابه است *F.* Vocis forma ex تلایه s. طلایه orta videtur.

دالان s. دالانَه (suff. ه) spatium inter portam et domum, atrium (دهلیز خـانـه) *B. F.*, coll. hoc versu استاد عـنـصـری poetae :

یـکـی‌را سدّ یاجوجست بـنـیـان ✿ یکـی‌را

مـیـر نظمی et alio روضـهٔ خلدست دالان

عالم فانی بچشمر عارفان ✿ گشته poetae :

تار وتـیـره چون دالانه است *F.*; 2) platea superne tecta, porticus (کوچهٔ سر پوشیده) *B.*; a hall *Shaksp.*

دار پـرنیان coll. دال 4 n. c. i. q. دالْ پـرنیان *F.* sine exemplo; alia lectio.

دال بَـرَه s. دال پَـرَه fringilla *C.* ex G. Alia lectio vocis دالبزه videtur.

دالـبُـزَه et sec. *F.* دالـبُـزَه, passeris species parva (صعوه); 2) sec. al. species hirundinis وطواط dictae, ar. وَضَع dicta *B.* Sec. *F.* i. q. داربژه. Alia forma vocis داپـرزه videtur. Cf. sequens دال بوز.

دالْ بوز s. دال پوز s. دال بوزه et دال پوزه s. [دال پوژه *F.*] (suff. ه) species hirundinis وطواط dictae; 2) hirundo (فـراشتروک) *B.* Alia forma vocis دالبزه videtur. Cf. etiam دالوژه.

دالْ خـال coll. دال 4 i. q. دار خـال *B.* Alia lectio.

دال دَومر a. p. coll. دال 4 palma pumila et silvestris دومر dicta, cuius fructus vel resina ar. مُقل nomen habet, i. e. borassus flabelliformis Linn. (درخـت مقل) *B.* in app.; cf. de Sacy Chr. ar. t. III, 478, not. 25, ed. alt.; cf. دوومر et رَومر.

داغگَر (suff. گـر) qui stigma inurit vel signum imponit (از عالمر داغگر وستمگر) *Bh.*

داغ نِـه (a v. نـهـادن) adi. c. shaming, disgracing, branding *J.*; cf. supra داغ نهادن.

داغُول [ō] coll. دغول dolorum structor, homo nequam, latro (عیار ومکار وحرامزاده) *B.*, e. g. in hoc versu مـیـر نظمی poetae : اگر بینی گـریز ازوی چون از غـول ✿ نباشد مـرد آدمر طـبـع داغـول *F.* Inde داغولـی (suff. ی) fallacia, fraus, nequitia (حرامزادگی وعیاری ومکـاری); 2) nom. speculatoris cuiusdam infamis (داغولی نامر جـاسوس که بسیار عیار ومکـار) *B.*; (نصر سیارست وخارجی بود) *HK.*

داغـی (suff. ی) i. q. داغـدار *Bh.*; spotted, stained *Shaksp.* Inde داغی شدن, coll. داغ شدن *met.* dedecore, ignominia affici (معیوب شدن) (عیب دار شدن) *B.* in app.; ورسوا گشتن *Bh.*, b) famam, celebritatem consequi (شهرت یافتن) *B.* in app., c) tritum, obsoletum fieri (کهنه شـدن وازیـن است که کهنه‌را داغینه گویند) *B.* in app. *Bh.*

داغینَه (suff. ینه) coll. داغـی شدن c. tritus, obsoletus (کهنه ومستعمل) *B. F.* ex Fg. sine exemplo; 2) ferrum, quo stigma cuti animalis inuritur (حـیـوانـه داغ اواراجق دمـور آلت), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : ✿ بیت ✿ در نعت شریف آسمان از مـقـدمش یافـتـه شرف ✿ مهر بـر پیشانیش داغینه است *F.*

دال coll. دال من et داله aquila (عـقـاب) *B.*, e. g. : مـثـنـوی ✿ سر برج کیمخت‌را باز کرد ✿ درو هرچه بد مرغ پرواز کرد ✿ هوا پر ززنبور شد دال پر ✿ خدنگی تن وآهنی نیشتر *F.*; 2) pinguis (فـربـه), ut in hoc versu میر نظمی poetae : مرغ جسم خصم تـو گـر دال بـود ✿ باز قهرت بهر صیدش دال بود *F.*; femina pinguis, obesa (زنی فربه) *B.* in app.; 3) pro دار imp. verbi داشتن

دالُ مَن coll. دال 1 et داله aquila (عقاب) *B.*

دالُ مینوفَر nom. partis cuiusdam libri Zend (زنـد), quae partes numero sunt XXI et Nosk dicuntur *B.*

دالوزَه i. q. دالپوزه *F.* sine exemplo.

دالَه (suff. ه [هاء علامتله] *F.*) i. q. دال aquila *F.* sine exemplo.

دالیـژ passer (چُکـک) *F.* ex نعمة الله sine exemplo; i. q. دالیـزه fringilla, perdix *C.* ex G.

دالیزَه perdix grisea minor (turc. چل), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : چو شاهین قهرت در استیزه بد ✿ گروه عدو همچو دالیزه شد *F.*; fringilla; passer *C.* ex G.

دالُ یـوز s. دالُ یوزَه i. q. دال بـوز *B.* Alia lectio videtur.

دام (coll. s. rad. दम् domare) opp. دد *gen.* fera non rapax (وحـشـی غـیـر درنـده); 2) *spec.* a) hinnulus, dorcas, caper montanus (آهـو وغـزال ونخچیر), b) insecta (حشرات الارض) et aves *B.*; inde دد ودام animalia omnis generis, e. g. in hoc versu شـیـخ نظامی poetae : دد ودام از نـشـاط دانهء خویش ✿ همه مطرب شده در خانهء خویش *F.*

دام (coll. s. दामा et दामन्) *gen.* decipula quaevis animalibus capiendis, ut rete, plagae, laqueus (هر چیز که جانوران در آن بفریب گرفتار شوند); inde 2) *sensu myst.* praestigiae s. fraudes mundanae (زحارف دنیوی وآنچه باعث بازماندگی از مـبـداء بـاشـد) *B.* Dicitur etiam دامِ داهـول ad significandum totum apparatum laquei, qua in coniunctione vox دام generali et داهـول speciali sensu accipienda est (اضافت ایله عطف تفسیر اولور دامده معنای عام وداهول ده معنای خاص واردر), e. g. in hoc versu مـولانا حضرت poetae : بـهـر صیدی کو نمیگنجد بدام ✿ دام داهول شکاری میکنم *F.* Inde دامِ عنکبوت tela araneae (تنته جولاه) *Bh.*; دامِ مشـکـین *met.* cirrus, cincinnus (زلف) *Bh.* Voce دام cum verbo انداختن s. چیدن s. زدن s. کشیدن s. نهادن coniuncta significatur phrasis : „plagas tendere s. laqueos ponere“ cui oppositum est دام باز چیـدن s. دام بر هم چیدن, i. e. „rete vel plagas s. laqueos tollere (دام برداشـتـن). Alia phrasis est بدام شدن s. بدام آمدن, i. e. in plagas vel laqueos incidere. Praeterea dicitur دام بافتن rete texere et دام داشـتـن plagas tendere et دام گسستن rete vel plagas frangere *Bh.* et دام کشی coll. دام گشتن *met.* a) retia ponere s. plagas tendere (دام گسـتـردن); b) decipere, fallere (بازی دادن); c) ex rete evadere (خلاصی از دام) *B.*

داماد sponsus (مقابل عروس) *Bh.* t. کویکـو, ar. عریس وصِهر *F.*, quod *M.* vertit „gener, socer“ sed turc. کویکو significat „sponsus et gener“ et ar. عـریـس „sponsus“, arabicum autem صِهر varias habet significationes : sec. Kam. „maritus filiae viri“ et „maritus sororis“ et *gen.* „propinquus“; sec. Samachsch. „socer“ et i. q. دامـاد (پـدر زن وفی القانون پـدر زن وداماد). Quae voci دامـاد tribuitur significatio „gener“ (a son-in-law *Shaksp.*, coll. s. जामातृ [a daughter's husband, a son-in-law Wils.], ex quo pers. داماد derivandum est) in lingua hindust. usitata est, sed auctores praecipui persici illam ignorant (در عـرف هند کسی را گـویند که او را دختر داده باشند لیکن بدینمعنی در کلام فصحا یافته نشده) *Bh.* Significatio „sponsus“ hisce exemplis probatur in lex. *Bh.* : حـفظ شیراز ✿ مجو درستی عهد از جهان سست نـهـاد ✿ کـه ایـن عجوزه عـروس هـزار دامـاد است ✿ شیخ شیراز ✿ شـکـایت کند نو عـروس جوان ✿ به پیری زدامـاد نـا مهربان *Bh.* et in lex. *F.* : ابـو المعانی ✿ بیت ✿ گر خردمندی مده دل این عروس پر فتن ✿ صد هزاران همچو تو داماد

geniosi, consiliarii (منصوبه بازان ورای زنان) *B.* in app.

دامْغان nom. urbis (شهر) in confinibus Taberistaniae *SHL. HK.*; cf. Not. et Extr. t. IX, 206, 12.

دامغول [ó] nodi (دانها وگرها) nucibus similes in membris et gutture hominis provenientes sed non dolentes, ar. سِلْعه dicti; scrofula, struma *B. F.* sine exemplo; 2) daemon in desertis vagans (غول بیابانی) *B. F.* ex Fg. sine exemplo.

دامَک (suff. ک diminut.) ferae minores (جانوران وحشی کوچک), uti lepus, vulpes, simil.; 2) i. q. دامنی 2 peplum faciem operiens, calantica mulierum (مقنعه وسر انداز زنان) *B.*

دامگاه n. c. locus retibus ponendis vel plagis tendendis (جای دام کشیدن) *Bh.*; 2) *met.* mundus (دنیا) *B.* in app. Inde دامگاهِ خرد *B.* in app., s. دامگاهِ دیو s. دامگاهِ گرگ s. دامگاهِ ستور *met.* mundus *B.*

دام گشتن n. c. coll. (کشیدن a v.) دام کَشی retia ponere s. plagas tendere (دام گستردن); 2) *met.* fallacia, fraus (بازی دادن); 3) ex rete evadere (خلاصی دام) *B.* in app.

دام کَنَده adi. c. quae per vim palpitationis plagarum vinculis se relaxavit *avis* (طایری که بزور طپش از دام برآمده باشد) *Bh.*

دامَن decurtatum (مخفف) ex دامان *B.* in app.; دامان مشبع دامن *Bh.* s. دامَنَه suff. ه auctum (مزید علیه) *Bh.*, inferior pars vestis, syrma, lacinia (opp. گریبان) *Bh.* ar. ذیل *F.* et respectu extremitatis et amplitudinis laciniae vestis saepissime *tropice* adhibetur et significat etiam: ora, margo, extremum, cauda (وبمناسبت پهنائی طرف (دامن صحرا وغیره نیز گویند) *Bh.*; *SHL.*; طرف وکناره *B.* s. v. پر 6 et تنیزه; the sheet (of a sail on ship-board) *Shaksp.* Inde dicitur دامنِ خورشید *met.*

گشت این پیرهزن *F.*, coll. hoc versu poetae: خاقانی چو دختر سپردم بداماد ✿ گفتم که گنج زرست این بخاکش سپردم in Spieg. Chr. 117, 1. 2; cf. etiam *B.* s. v. پروازه 4.

دامادی (suff. ی) sponsalia, nuptiae, nuptiarum convivium (شادی کتخدای که آنرا عروسی نیز گویند) *Bh.*, coll. hoc versu poetae: ملا طغرا از پی دامادی پروانه امشب ساخت عشق ✿ در عروسی خانه فانوس جای شمعرا *Bh.*; cf. *B.* s. v. بساك; quality or right of a son-in-law *Shaksp.*; status generi, affinitas *M.* ex Sae. Inde دامادی کردن connubia iungere, sponsalia agere *C.* ex vers. pers. V. et N. Test.; affinitatem facere *M.*

دامال utensilia s. supellex domestica (آلات واثواب خانه ar. اثاث البیت), ut in hoc versu poetae: ابو المعانی هیچ نمانده حوایج بخانهٔ دل زار ✿ بباد داد همه هرچه هست از دامال *F. C.* Num forte ex دار مال „opes domus“ contracta vox?

دامان i. q. دامن q. v. *Bh. F.*; 2) nom. pagi (دهی) in Irâq (عراق) pomorum copia celebris (که سیب در آنجا بسیار میشود) *SHL.*

دامانیدَن caussale verbi دامیدن *C.* ex G.

دامبک name of a king, who, according to Eastern belief reigned over the Anteadamites. These beings were supposed to have had flat heads, for which reason they are called by the Persians Nîmsar (نیم سر) half-heads *R. J.*

دامدار (a v. داشتن coll. دام داشتن) n. c. qui plagas tendit. Inde دامداری (suff. ی) the laying of nets; 2) a branch of revenue arising from bird-catchers, players and musicians *R. J.*

دام طرازان a. p. (coll. ar. طراز) plur. n. c. *met.* qui retia ponunt, plagas tendunt (دام داران); 2) dolorum structores (محیلان ومکاران ودغا بازان); 3) viri sagaces, in-

دامنِ کحلی *met.* lacinia caerulea (کبود) *B.* in app.; تهی دامنی (suff. ی) *met.* repulsa Sec. Nam. in Spieg. Chr. 76, 2.

Phrases:

دامن از بَدی نگاه داشتن *met.* continere se (پرهیزگاری کردن) *B.* in app.

دامن افشاندن c. از et بـر r. *met.* procul abesse a re (خویشتن‌را دور داشتن از چیزی) *Bh.*, derelinquere alqm (ترک ایلمک), coll. hoc versu خواجه سلمان poetae: تا نه پنداری که سلمان دامن از دلبر فشند ☆ دامن از دل بر فشاند ودامن دلبر گرفت *F.*

دامن افشردن laciniam constringere vel ligare (مرادف دامن بستن) *Bh.*

دامنِ باغی گرفتن *met.* in solitudinem se conferre, in solitudine vivere (خلوت گزیدن وگوشه نشینی) *B.*

دامن بالا زدن laciniam sublatam cingulo ligare equitandi vel alius operis faciendi caussa (بر شکستن دامن بکمر وبند کردن در بند کمر بعزم سواری یا کاری دیگر) *Bh.*

دامن بدندان کردن s. گرفتن pro کردن posito *met.* se demittere, submittere, vel infirmum, impotentem esse (فروتنی کردن وعاجز نمودن); 2) festinanter ire, fugere (بسرعت رفتن وگریختن) *Bh.*; گریختن *B.*, coll. hoc versu شیخ سعدی poetae: بچابکتر از خود مینداز تیر ☆ چو افتاده دامن بدندان بگیر *F.*

دامن بر آتش زدن s. بر اخگر pro بـر آتش posito *met.* ignem vel prunas excitare (روشن کردن) vento laciniae (از باد دامن) *Bh.*

دامن بـر افشاندن *met.* ire, iter facere, migrare (سفر کردن وکوچ نمودن); 2) missum facere, deserere, relinquere (ترک دادن); 3) aversari (اعراض کردن) *B.*

a) solis splendor (روشنی خورشید), b) coelum quartum (آسمان چهارم) *B. Bh.*; دامنِ دل شب = شب dimidium posterius noctis (نیمه آخر شب) *Bh.*; دامنِ کوه et دامن کوه (وبفك اضافه نیز آمده) دامنه کوه s. *Bh.*, locus in radicibus montis situs (مطلق جائی که در پای کوه واقع شود) *Bh.*, pes s. radices montis; cf. پرّه 5 et Chr. Sch. 91, 78. 95, 145, quibus adde multa alia exempla ex lex. *Bh.* desumta in quibus vox دامن *tropice* intelligenda est: دامنِ ابر, د' آفاق, د' افق, د' اندیشه; د' آه, د' باغ, د' پرده, د' پرهیز, د' بهار, د' بیابان, د' تسلیم, د' توفیق, د' چرخ, د' چشم, د' جوی, د' جهان, د' حسرت, د' حیات, د' خاك, د' خدمت, د' خرگاه, د' خُمر, د' خیمه (در هند به شقه شهرت), د' دریا, د' دشت, د' دل, د' دولت, (دارد) د' رضا, د' روز, د' روزحساب, د' روزگار, د' روزی, د' زلف, د' زمانه, د' زمزمه, دامنهٔ زین coll. infra د' زین, د' زهد, د' ساحل, د' سعی, د' سفره, د' سگ, د' شفاعت, د' شفق, د' شمع, د' شهر, د' صبح, د' صحرا, د' صرصر, د' عفو, د' علایق, د' فتنه, د' فرصت, د' قیامت, د' کان, د' کشت, د' کشتی, د' کعبه. د' کف, د' کفن, د' گل, د' گلزار, د' گلشن, د' کوهسار, د' لاب, د' لب, د' محشر, د' محمل, د' مژگان, د' مطلب, د' مقصود, د' منزل, د' مهتاب, د' نز, د' نسیان, د' نگاه, د' وصل, د' وطن, د' هامون, د' همت, د' *Bh.*, coll. Fleischer Ali's Spr. 21, 15. 23, 9. 27, 18, Spieg. Chr. 115 l. ult. et دامنِ آلوده i. q. دامنِ تر *met.* crimen, peccatum (معصیت وگناه), sed دامن آلوده n. c. i. q. تـر دامن q. v. supra s. v. تر (عاصی وگناهکار) *Bh.*; دامنِ پاك i. q. دامنِ خشك *Bh.*; دامنِ پهلودار *met.* lacinia lata et ampla (فراخ) *Bh.*; دامنِ خشك *met.* a) lacinia vacua (خالی), b) defectus probitatis et pietatis (عدم

بیکی از ابنای قوم نامزد کنند دامادرا بطلبند تا بدست خود دامن دختر چاک کند واینرا شگون دانند گویند پسر فلان با دختر بهمان دامن چاک است یعنی نامزد اوست *Bh.*

دامن جَمع کَردَن i. q. دامن چیدن *Bh.*

دامنِ کَسی بَستَن s. دامنِ خود بدامنِ گره بستن pro بستن posito *met.* invicem conspirare et sibi invicem opem ferre (موافقت ومعاونت هم کردن) *Bh.*

دامن خَوردَن شُعلَه ignis flammam concipit vento laciniae (بر افروخته شدن آتش از باد دامن) *Bh.*

دامنِ خیمه بالا زَدَن laciniam tentorii tollere (بر داشتن) *Bh.*

دامن دَر پای اُفتادَن *met.* perturbatum, perculsum esse (اضطراب) *B.*; 2) animo perturbato aufugere (گریختن باضطراب) *B. Bh.*

دامن دَر چیدَن laciniam colligere c. از *met.* deserere, derelinquere, evitare, fugere, coll. دامن اختلاط ازو در چید Spieg. Chr. 7, 7, et واز اختلاط خلایق دامن همت درچیده Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 184, 9, et واز ایراد الفاظ غیر مانوسه الاستماع دامن درچیدن *ibid.* 191, 11.

دامن دَر ریختَن *met.* i. q. آبروی ریختن q. v. *B.* in app.

دامنِ دَرع چاك كَردَن *met.* ad equitandum se accingere (آماده شدن برای سواری) *Bh.*

دامن دَر کَشیدَن *met.* aversari (اعراض ترک نمودن); 2) societati renuntiare (صحبت کردن) *B.*

دامن دَر کَمر کَنجیدَن i. q. دامن بالا زدن *Bh.*

دامن رَنجَه شُدَن i. q. قدم رنجه کردن q. v. *Bh.*

دامن زیرِ پا کَشیدَن *met.* expandere laciniam vestis sub pedibus alicuius (فرش

دامن بَر چراغ اَفشاندَن *met.* lucernam exstinguere *Bh.*

دامن بَر چراغ پوشیدَن *met.* lacinia protenta prohibere, ne ventus lucernae noceat (تا محافظت چراغ کردن بدامن تا آسیب باد باو نرسد) *Bh.*

دامن بَر چراغ زَدَن s. دامن زَدَن چراغرا *met.* i. q. دامن بر چراغ افشاندن *Bh.*

دامن بَر چیدَن laciniam colligere *met.* aversari (اعراض کردن) *Bh.*

دامن بَر داشتَن laciniam tollere *Bh.*

دامن بَر زَدَن *met.* se accingere ad servitium (مهیا شدن برای خدمت) *Bh.*

دامن بَر زَمین کَشیدَن molliter et fastuose incedere (عرض رعنائی دادن رفیع واعظ در ابواب الجنان نوشته از عادات صنادید قریش عرب چنان بود که جامهای دراز می پوشیدند ودامانرا بزمین میکشیدند وآنرا نشان بزرگی ورفعت شان می شمردند چون تا سنح مذاهب سلف منع آن نمود آن شیوه متروك ومهجور شد) *Bh.*

دامن بَر گِرِفتَن i. q. دامن بر چیدن *Bh.*

دامن بَر کَمر پیچیدَن i. q. دامن بالا زدن *Bh.*

دامن بَر کَمر زَدَن i. q. دامن بر زدن *Bh.*

دامن بَر کَمر سَخت کَردَن i. q. دامن بالا زدن *Bh.*

دامن بَر میان زَدَن s. دامن بر میان شکستن pro زدن posito i. q. دامن بر زدن *Bh.*

دامن بَر میان گِرِه کَردَن s. محکم کردن pro گره کردن posito i. q. دامن بالا زدن *Bh.*

دامن بَستَن i. q. دامن افشردن opp. دامن گشادن *Bh.*

دامن چاك بودَن دُختَر „lacinia filiae scissa est“, quo collocatio vel connubium filiae significatur. Morem illum apud scenitas Iraniae usitatum sic describit lex. *Bh.* auctor : در صحرا نشینان ایران معمول است چون دختر خودرا

نکتهٔ جانگداز ✿ که ای کوته اندیش F., unde دامن درازی (suff. ی) n. abstr., e. g. ظهوری در تعریف اهل بازار ✿ کسی‌را که بینند چون خاك پست ✿ بداماں درازیش گیرند دست Bh.

دامَن دَر زِیرِ پا adi. c. *met.* perturbatus, perculsus (مضطرب وسراسیمه) Bh.; cf. supra دامن در پای افتادن.

دامَن سُوار n. c. infans, qui sublata lacinia ludendo equitantis speciem praebet (طفلی که سر دامن‌را از دو پای خود بر آورده بازی کند وخودرا سوار تصور نماید) Bh.

دامن فِشان adi. c. *met.* aversans, derelinquens; 2) i. q. دامن کشان, F. sine exemplo; cf. supra دامن افشاندن.

دامَن کَشان adi. c. *met.* molliter et fastuose incedens (خرامان از روی ناز وتکبر وتبختر) B. in app. F. Bh.; 2) aversans, derelinquens; cf. دامن بر زمین کشیدن et دامن کشیدن.

دامَن گیر n. c. laciniam apprehendens *met.* socius, familiaris (مصاحب) B., coll.: هوس تحصیل علوم وبحث اقاویل دین ومذهب اسمعیلیه دامن گیر او شده Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 223, 9; 2) litem movens, adversarius (مدعی) B.; مدعی خصم ومدعی ومزاحم Bh.; SHL.; 3) stare faciens, arcens, cohibens (باعث چیزی که موجب سکون ومانع شدن) B.; دامن سکون ومنع چیزی باشد Bh. Inde گیری (suff. ی) n. abstr.; attachment, friendship, applying for justice, arraignment *Shaksp.*

دامَن نِشین n. c. *met.* Dervisch (درویش), coll. hoc versu واله هروی poetae: فراق تو دامن نشین کرد دلرا ✿ بطوفانی آوردهٔ شبنمی‌را Bh.

دامَنه (suff. ه) i. q. دامن q. v. Bh. Inde دامنهٔ زین i. q. دامن زین lacinia sellae equestris et lorum stapiae B. s. تَنبَکی 2 et تنبوك 2.

(کردن دامن‌را بزیر پای کسی), ut in hoc versu خواجه شیراز poetae: تا دامن کفن نکشم زیر پای خاك ✿ باور مکن که دست زدامن بدارمت Bh.

دامن شِکَستَن i. q. دامن بر زدن Bh.

دامن فِرا خَود چیدَن c. از *met.* i. q. دامن در چیدن coll. دامن از صحبت فرا خود چینم Gul. 7, 14.

دامن فِشاندَن i. q. دامن افشاندن q. v.

دامنِ فُلان فِراخ اَست s. گُشادَه اَست pro فراخ است posito *met.* aliquis liberalitate excellit (جوانمرد وفیاض است) Bh.

دامنِ کسی گِرِفتَن *met.* prohibere, ne quis incedat (باز داشتن کسی‌را از رفتن) Bh.

دامن گُشادَن laciniam aperire, opp. دامن بستن Bh.

دامن کَشیدَن c. از vel بر r. i. q. دامن افشاندن Bh.; 2) i. q. دامن در کشیدن B.

دامن نَمازی کَردَن sordes laciniae abstergere vel amovere (پاك کردن از آلودگی), ut in hoc versu علی خراسانی poetae: ولا بخون جگر دامنی نمازی کن ✿ در آب دیدهٔ من خیزد آب بازی کن Bh.

دامنِ هِمَّت بَر مِیان بَر زَدَن *met.* opus difficile eligere (امر دشوار اختیار کردن) Bh.

Praeterea dicitur بدامن کردن et بدامن فرو ریختن et ریختن eodem sensu: in laciniam vestis immittere rem Bh.

دامَن بَدَندان adi. c. *met.* humilis, impotens; 2) fugitivus Bh.; cf. supra دامن بدندان کردن.

دامَن دار adi. c. wide (as cloth) *Shaksp.*; skirted J.

دامَن دِراز adi. c. *met.* stolidus, vana et futilia agens (احمق وبیهوده کار), coll. hoc versu مولانا جامی poetae: نوشته بدان

دامَنی (suff. ی) quantum una vice in vestis lacinia contineri potest Gul. 9, 17, coll. بماندست با دامنی گوهرم هنوز از خجالت سر اندر برم Bost.; 2) i. q. دامکی peplum faciem operiens; calantica mulierum *B.*, ar. مقنع et مِعْجَر *Bh.*; an ornament worn on the forehead *Shaksp.*; 3) a scrap of the shroud kept by the relations of the deceased; 4) a saddle-cloth, furniture, housings *Shaksp.*

داموس venia peccati, quod socordia quis commisit (عفو وبخشیدن گناهی که بسهو از کسی صادر شده باشد) *B.*

داموَز corbis magna ansata (سله وسبدی بزرگ که دو چوب بر دو طرف آن بندند), in qua stercus vel simile quid evehitur *B. F.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شد شکمش کهنه خلا بچکله ✿ روی سر داموز مزبله *F.*

داموغ lamentatio, planctus (فریاد وفغان وناله وزاری) *B. F.* ex Fg'. sine exemplo.

دامی (suff. ی) venator (صیاد) *B.*

دامْیار (a voce دام) coll. دامی venator *B.*, e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : جهان دامیاریست نیرنگ ساز ✿ هوای دلش چینه ودام آز *F.*; 2) rete piscatoris (بالقچی آغی) *F.* ex Fg'., coll. hoc versu حکیم نزاریء قهستانی poetae : بیوی لقمه ماهی صید گشته ✿ بشست دامیاران قید گشته *F.*

دامیدَن auferre pulverem, de vento (بردن باد خاکرا); dispergere semen (تخم افشاندن) *B.*, ventilare (t. صاورمق, ar. تذریة) *F.*, coll. hoc versu میر نظمی poetae : بامر قضا بخت گردیده شد ✿ همه خرمن مال دامیده شد *F.*; 2) radicitus evellere (از بیخ وبن بر کندن) *B.*; 3) ascendere (بر بالا رفتن); 4) aequalem fieri (برابر چیزی شدن) *B. F.* ex Fg'.; 5) apparere, innotescere *C.* ex G. Verbum cum دمیدن cognatum videtur, sed exempla, quibus illius significationes probentur, praeter versum sub 1 allatum, in lex. *F.* non leguntur et lex. *Bh.* auctor hoc verbum omisit.

دامیده part. praet. verbi دامیدن q. v. *B.*; cf. versus sub دامیدن 1 ex *F.* allatus.

دان vox in fine compositorum usitata et locum vel vas, in quo quid continetur, denotans (چون در آخر کلمه آید معنی افاده معنی ظرف کند (ظرفیت بخشد) *B.*; *Bh.*, e. g. قلمدان, سرمه‌دان, آبدان, نمکدان, کیفدان, قهوه‌دان al., de q. v. Instit. ling. pers. §. 256, p. 168; 2) decurtatum ex دانه eodem sensu; 3) imp. verbi دانستن et in comp. part. praes. significatione *B.*, coll. hoc versu حکیم سوزنی poetae : دانست ودام خال وخم زلف آن صنم ✿ من سال وماه بسته بدان دان ودام دل *F.*

دانا part. praes. verbi دانستن, pl. دانایان (unde ar. داناج, coll. phlv. דאנאק pars. ودرىد pl. (ودرىدىهر)) intelligens, sapiens, doctus, doctor et ut nom. generale usurpatur (اسم جنس است ولهذا اطلاق آن بر جمع ومفرد هر دو صحیح شده *Bh.*; اگرچه معنای موضوعی بلیاجی که عربیده علیم وعلام معناسنه در اما عاقل معناسنه استعمالی شایعدر مقابلی نادان در که جاهل وبی عقل معناسنه در *F.*, coll. hoc versu خواجه نظامی poetae : زدانا یکی مرد مردم شناس ✿ طلب کرد کز کس ندارد هراس, ad quem annotat lex. *Bh.* auctor : یعنی از جماعه مردم دانا *Bh.*; et est cognomen Dei, ut in hoc versu : بنام خالق حی وتوانا ✿ قدیم وقادر وبینا ودانا *F.* Inde دانایِ یونان, quo جاماسب et دانایِ ایران, quo Plato (افلاطون) *F.* et دانایِ طوس, quo خواجه نصیر et فردوسی significatur *B.*

دانانیدَن caussale verbi دانستن *C.*

دانایانَه (suff. انه) doctus et *adv.* docte, more sapientis *C.*

دانائی (suff. ی) sapientia, doctrina *C.*

دانج alia forma vocis دانه videtur; unde دانج أبروج granum quoddam a Shîrâzensibus انجکک dictum, q. v. (حبی که آنرا از کوه کیلویه که از ولایت فارس است آورند) *B.* et دانج وبم i. q. دانهء وبم ar. حب الراس i. e. semen quoddam (تخمی) flavum et amarum, quod ex regione montana persica (کوهستان فارس) et کردستان afferunt *B.*

دانچه s. دانژه *B.* s. دانیژه *F.* (suff. چه s. ژه s. یژه) lens (عدس) *B. F.* ex Fg′.

دانست 3 ps. sg. praet. abs. verbi دانستن; 2) n. s. knowledge; opinion *Shaksp.*

دانستگی (suff. ی a دانسته) knowledge *R. J.*

دانستن imp. دان (cf. z. ڄنا jnâ, z. ज्ञा, coll. داختن, z. دا dâ, in fine comp. dâo = sciens, s. दा et धै, *IC.* dâ) scire, intelligere, percipere, cognoscere (t. بیلمك ar. معرفت) *F.*; construitur sequente که Spieg. Chr. 7, 11. 8, 3, et cum duplici accusat. e. g. سایل اورا حر داند وآزاد خواند „is, qui petit *aliquid ab aliquo,* hunc virum nobilem agnoscit et talem nominat“ Fleischer Ali's Spr. 31, 2, coll.: هیچ چیزی مدان تو چون صدقه „nihil instar eleemosynae esse intelligas“ *ibid.* 57, 5, et cum acc. r. et در alterius, e. g.: مردرا عز خویش در فضل باید دانست نه در اصل „vir in literis dignitatem intelligat oportet non in stirpe“ *ibid.* 51, 13, et cum acc. rei et dat. ps., e. g.: حذر از دشمن تو آنرا دان ✿ که بظاهر ترا نماید بر „ut tibi caves ab inimico, ita cave ab illo, qui per speciem benevolentiam tibi significat“ *ibid.* 31, 13. Inde بَدَه قراءت دانستن *met.* scire quantum necessarium est (شناختن بواجبی) *B.* in app.; 2) putare Rosen. Narr. 87, 6. 8. 16. 88, 11; 3) discernere, distinguere c. از respondens ar. عرف c. acc. et من alt., e. g. که از مه ندانند باز اندکی „natu minorem a maiore minime distinguunt“ Schahn. ed. Mohl. t. I, 128, 169, coll. hoc versu poetae: چنان مستمر چنان حضرت مولانا مستمر من امروز ✿ که پیروزه ندانم من زبیروز ex *F.* s. v. بیروز allato; cf. etiam شناختن c. از, quod idem significat, e. g. Gul. 45, 13; 4) posse (توانستن) *SHL.*; دانم وداند یعنی توانم وتواند *B.*, e. g. in hoc versu حکیم نزاریء قهستانی poetae: مگر خود این شب یلدا بروز داند برد ✿ کدام یلدا کاین شب هزار چندانست *F.*

دانسته part. praet. v. دانستن notus, cognitus *C.*: having known; wittingly *R. J.*

دانش (suff. ش) scientia, cognitio, eruditio; 2) praestantia (علم وفضل) *B. Bh.* Inde دانش آشکار بینشی omniscientia Dei (علم حضوری حضرت عزت جلت شانه یعنی علم آنحضرت باعیان ممکنه جمیعا دفعه واحده محیط است وموقوف بیکی از ازمنه ثلاثه نیست عارفی فرموده ✿ رباعی ✿ درعلم خدا ماضی ومستقبل وحال ✿ آنکس گوید که او نداند احوال ✿ اینها همه محبوس زمان میگوید ✿ از قید خود اوفتاده در ضیق محال) Gl. in Des.; دانش آموز adi. c. a) literas docens, b) literis edoctus (بمعنی دانش آموزنده ودانش آموخته شده از عالم دست آموز). Priore significatione legitur in hoc hem. نظامی poetae: توئی برترین دانش آموز پاك *Bh.*, de cuius varia lectione آموز ناك vid. schol. in Spieg. Chr. 54, 17; utraque autem significatione intelligi potest in hoc versu eiusdem poetae: چودر دین حق دانش آموز گشت ✿ چو دولت بر افاق فیروز گشت *Bh.*; دانش پژوه adi. c. scientiam quaerens et دانش بسیج adi. c. scientiam ambiens et دانش پرست adi. c. scientiam colens i. e. literis et studiis deditus *Bh.*

B., e. g. in hisce versibus نظامی poetae :
دلیر وسخنگوی ودانش پرست ✿ به تیر وشمشیر گستاخ دست ✿ شه از گفت آن مرد دانش بسیچ ✿ فرو ماند بر جای خود پیچ پیچ ✿ شه مملکت گیر ودانش پژوه ✿ منوچهر فر وفریدون شکوه *Bh.*; دانش بهر adi. c. i. q. دانشگر *Bh.*; دانشخور adi. c. i. q. دانشور q. v. (صاحب علم) *F.* ex مجمع الفرس; دانشسار (suff. سار) a) locus literis abundans (محل کثرت علم ودانش); b) nom. libri, quem scripsit rex منوچهر Pischdadiensis (از تالیف شاه منوچهر پیشدادی) Gl. in Des.; دانشگر (suff. گر) et دانشور (suff. ور) et دانشمند (suff. مند) sapiens, doctus, eruditus *B. Bh.*, unde دانشمندی et دانشوری (suff. ی) sapientia, doctrina *J.*; et دانشومند (suff. ومند coll. برومند et تنومند) i. q. دانشمند *B. Bh.*, coll. hoc versu Schahnam. : بود دانشومند وهم پهلوان ✿ نه بیند کسی پیر ازینسان جوان *Bh.*; دانش کده n. c. coll. دانشسار locus literarum (از عالم نزهت کده) *Bh.*

دانِشِی (suff. ی) i. q. دانشگر q. v. *B. Bh.*

دانَق forma ar. vocis persicae دانْگ s. دانَگ *HK.*

دانَک, suff. ی diminut., granulum, granum *F.* sine exemplo.

دانَگ *HK.* et دانْگ *HK. Shaksp.* et دانک *F.*, quarta pars dirhemi (ربع درهم) et in aliis locis : quarta pars unius مثقال (بعض یرده ربع مثقال), ex quo ar. دانق ortum est *F. Shaksp.*, e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : بسا کس که یک دانک ندهد بتیغ ✿ چو خوش گویدش جان ندارد دریغ *F.*; pars quaedam duodecim ponderum notorum (قسمی از دوازده اوزان متعارفه) *HK.*, quorum nomina et valorem lex. *HK.* auctor sic describit vocem دانگ quarto loco enumerans : اول آن حبه وآن مقدار یک جو است که در بزرگی وکوچکی میانه باشد ودوم تسو ومقدار آن دو حبه میانه است سوم قیراط ومقدار آن چهار جو است چهارم دانق که معرب دانگ است وآن بمقدار هشت حبه پنجم درم که بفارسی درهم گویند وآن بمقدار چهل وهشت حبه ششم مثقال وآن بوزن شصت وهشت حبه یعنی جو است هفتم استار وآن بمقدار چهار ونیم مثقال که سیصد وشش حبه میشود وهشتم اوقیه بمقدار هفت ونیم مثقال که پنج صد وده حبه میشود ونهم رطل وآن بمقدار دوازده اوقیه است که شش هزار ویکصد وبیست حبه میشود دهم من است بمقدار بیست وچهار اوقیه یازدهم کیلجه است بقدر یک من وهفت بخش از یک من که آنرا هشت بخش برابر کنند دوازدهم ملوک وآن بمقدار سه کیلجه ووزن قنطار که یک هزار ودویست رطل است *HK.*; شش از یک درمی *SHL.*; 2) side or quarter (of a city, country etc.), the sixth part of a city *Shaksp.*

دانُگ et sec. *F.* et *Bh.* دانُک, dial. regni دکن denotat eum, qui quadrupedia maiora possidet (بزبان ملک دکن چاروا دار) *Bh.*; مهتر چاروا دار *B.* Significat etiam 2) cibi genus *scil.* varia grana tritici, hordei, pisorum, lentium, simil. cum articulis pedis ovini cocta (اقسام دانها از جنس گندم وجو وماش وامثال آنهارا با کله وپاچه گوسفند پزند), quod parentes tempore dentitionis infantum domos amicorum et affinium dono mittunt *B.*, cuius tamen significationis exemplum lex. *Bh.* auctor non legit (دانگ پالوده پز پیدا نشد) *Bh. F.* sine exemplo.

دانْگانَه (suff. انه) pecunia, quam conferunt ii, qui una iter faciunt, ut viaticum et quae ad iter faciendum necessaria sunt, sibi comparare possint *B. F.* ex Fg., coll. hoc قطعه poetae کمال اسمعیل : با کف در پاش تو هم دم زننگ ✿ ابر زند بر رخ دریا تفو ✿ گرچه مرا هست بحروار فضل ✿ نیست زدانگانه مرا یک تسو *F.*; res

in app., coll. دانـهٔ دُر Spieg. Chr. 116, 16; دانهٔ وبـــر i. q. دانج وبـــر q. v. *B.*; دانهٔ هـيــل granum cardamomi vulgaris *B.* s. چون دانهٔ نار ;حب سجستانی i. q. سرخ ruber *HK.*

Phrases :

دانه آوردن grana s. semen proferre *C.*

دانه پاک کردن grana separare a valvulis s. spoliare folliculis (دانه از کاه جـدا کردن) *Bh.*

دانه بر چیدن grana auferre (بر داشتن) *Bh.*

خوشه دانه بستن .s در خوشه pro خوشـه posito, granosum fieri, de spica *Bh.*

دانه چـیـدن grana legere s. colligere e terra; 2) *met.* a) corpus prosternere in adorando, adorare (سـجـده کردن), b) mendicare (گدیه وگدائی نمودن) *B.*

دانه دانـه شـدن *met.* dispergi, dissipari (پراگنده وپاشان شدن) *B.* in app.; cf. دانه کردن.

دانه در خاک کردن .s نشستن pro کردن posito, grana in terram indere i. e. serere, plantare *Bh.*

دانـه کـردن *met.* dispergere, dissipare پـراگنده (جدا وپـریشان کردن) *Bh.*; وپریشان ساختن *B.*

دانه کشـیـدن grana pervenire facere s. perferre *in locum* (دانه رسانیدن از عالم استخوان کـشـیـدن), coll. hoc versu صائب poetae : غم مرغان گرفتار ندارد صیاد ۞ مور از رحم مگر دانه باین دام کشد *Bh.*

Praeterea vox دانه cum verbis افشاندن, ریختن et پاشیدن, افگندن coniuncta significat : „grana spargere“ *Bh.*

دانه دار adi. c. granulated; 2) having the appearance of being granulated; 3) containing grain *Shaksp.* (معروف) *Bh.*

دانه دان n. c. vas vel locus frumento recondendo; 2) ager consitus; 3) semi-

parva uni fere دانـگ aequans (چـیـزی قلیل گویا نزدیک بیک دانگ بود) *SHL.*

دانگانه (videtur pro دانـه گـانـه) supellex, utensilia (اسباب ومـتـاع وکالا) *B. F.* ex مجمع الفرس, coll. hoc versu حکیم انوری poetae : ای در جـوال عشوه علی وار باشد او ۞ از حرص دانگانه بگفتار روزگار *F.*

دانگو et sec. *F.* دانَکو genus frumenti (غله); 2) genus pultis ex ciceribus (نخود), fabis (باقلا), lentibus (عدس), simil. compositum alias هفت دانه et آش عاشور dictum, quod ex septem speciebus constabat et die decimo mensis Moharrem, عـاشـور dicto, edi solebat *B.*

دانندگی (a داننده suff. ی) knowledge *J.*

دانـنـده part. praes. v. دانستن q. v. Inde دانندهٔ معقول an original or natural genius et دانندهٔ منقول a copyist *R. J.*

دانوش [ô] nom. viri, qui Wâmiqi (وامـق) amatam, عذرا dictam, vendidit. Illius nomen etiam دنواش et دوانوش et دیانوش scribitur *B.*, coll. hoc versu حـکـیـم عنصری poetae : ۞ یکی تیز پائی ودانوش نام گذشته برو بر بسی گام ودام *F.*

دانه (s. धान्य) granum, bacca (ترجمهٔ حب وبـذر) *Bh. F.*; 2) grana sparsa ad alliciendas aves in laqueum; esca (قـوش وبدانهٔ حیل اورا صید (یعنی چینه کرده in Wilk. Chr. 184, 4 et Spieg. Chr. 128, 3. Inde دانهٔ دل „ = ar. سواد القلب nigrum cordis sc. granum, peccatum originale G. H. Chr. 308“ *C.*; دانهٔ زنجیر anulus catenae (حلقهٔ زنجیر), e. g. میـر عبد الـرحمن قمی ۞ عشق با حیله وتزویر نسازد هـرگـز ۞ مرغ با دانهٔ زنجیر نسازد هرگز ۞ ابـو تراب فتوت ۞ خیال زلف که در دل گذشت مجنون‌را ۞ که بوی مشک دهد دانهای زنجیرش ۞ در جنون از ذکر او غافل نمی باشم دمی ۞ سبحه گـردانی کنم از دانـهٔ زنجیرهـا *Bh.*; دانـهٔ سبز granum terebinthinum (ar. حبة الخضرا) *F.*; دانهٔ سـیـر a clove of garlic *J.*; دانهٔ عملی margarita artificialis (مـرواريد عملی) *B.*

narium, plantarium; 4) pro دانه دانه a) granatim, b) dispersus, dissipatus (پریشان) *B.*, coll. hoc versu سیف اسفرنگی poetae : خرمن مرا چو سوخت زآتش تیغ ☆ آفتاب خوشهء پروین چو اشک ریخت فرو دانه دان *F.*; cf. دانه دانه شدن.

دانه زن n. c. genus fascinatorum (ساحران) (وجادوگران) in Hindûstân, qui grana milii et hordei (ارزن وجو) croco tincta praevia incantatione in homines proiiciunt, ut id, quod volunt, assequantur *B.*; i. q. جوزن q. v. *F.*

دانه سمور n. c. i. q. دانه کیش q. v. *Bh.*

دانه فشان n. c. a sower of grains *J.*

دانه گانه i. q. دانگانه q. v. *B.*

دانه کیش [ê] i. q. دانه سمور n. c. *met.* vestis e pellibus zibellinis (پوست سمور) *Bh.*, qua significatione کیش i. q. سمور mustela zibellina significare videtur; cf. کیش ; a kind of embroidered neckcloth, worn in cold weather over the cloak *Shaksp.*, e. g. : بو نصر نصیرای بدخشانی ☆ عزیز تا بنمایم بمردمان چون میش ☆ بدوختم بگریبان خویش دانه کیش ☆ اشرف ☆ بجامه تن ندهد حسن پر غرور اورا ☆ که دام زلف بود دانه سمور اورا *Bh.*

دانیدن „scire *M.*; 2) rotari, circumvolvi G." Cast. Verbum dubium in aliis lexicis non comparens. Cf. دانیدن.

دانیژه (suff. diminut. یژه) i. q. دانچه *F.*

داو (fortasse alia forma vocis دَو cursus, a دویدن, s. धाव्) ductus s. periodus una in quovis ludo (نوبت بازی شطرنج ونرد) نرد وقماره نوبتله اوینامق (وغیره باشد) *B.*; معناسنه, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae : همه در ششدر عجزند وترا داو بهفت ☆ ضربه بستان وبزن زانکه تمامی ندبست *F.*; 2) auctus depositi in ludo aleatorio (زیاده کردن خصل قمار) *B. Bh.*; خصل معناسنه *Bh.*; وکلان از صفات اوست قمارده رهنی زیاده یعنی بر اویون شرطی قدر مضاعف ایتمک *F.* Tales auctus plures non sunt, quam septemdecim, nam si ulterius in ludo proceditur, simplex tantum lusus habetur. Gradus autem numerorum ad novem restringuntur ita, ut primus auctus (داو) efficiat unum, secundus tria, tertius quinque, quartus septem, quintus novem, sextus undecim, septimus tredecim, octavus quindecim et nonus septemdecim, quo lusus absolvitur (وآن از هفده زیاده نمی باشد چه ازدیاد آن بجز طاق نیست ومراتب اعداد منحصر است تا بنه پس داو اول یکی است ودوم سه وسوم پنج وهمچنین هفت ونه ویازده تا هفده که مرتبهء نهم اعداد است میرود تا تمام می شود) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ آذری poetae : شها قمار نبازند لیک میخوانند ☆ موالیان تو نقد دوکون را یک داو *F.* Coniungitur cum verbo زدن et کردن, e. g. : ملا عشرتی ☆ عشرتی داو کلان میزن واندیشه مکن ☆ بردنی میبرد وباختنی میبازد ☆ حافظ ☆ اهل نظر دو عالم در یک نظر نبازند ☆ عشق است داو اول بر نقد جان توان زد *Bh.* Cf. etiam داو کشیدن et داو فره بر هفت infra s. v. ندب ; 3) i. q. دای quaevis series vel stratum luti, quod muro superstruitur *B.*; murus ex luto (بالچقدن دیوار) *F.* ex المجمع sine exemplo; 4) postulatio, sibi vindicare, arrogantia, *gall.* prétention (دعوی کاری) *B.*; دعوی *Bh.* *F.* sine exemplo; 5) dial. Transoxaniae (لغت ما ورا النهر است) *Bh.* : convitium, opprobrium (فحش ودشنام) *B.*, coll. hoc versu میر خسرو poetae : از ته دم عنبر تر زاده ☆ گاو داو [داوه *F.*] بخاست لب مردم زداو *F.* — Inde داو بهفت n. c. a) ductus ultimus, quo nerdiludium absolvitur (انتهای داو) (قمار نرد است) *B.*; iacere alea bis sex in nerdiludio (نردده دو شش آتمق) *F.*; cf. versus e lex. *F.* s. v. داو 1 supra allatus et alius حکیم خاقانی poetae : هفت طواف کعبه را هفت بتان پسنده اند ☆ ما وسه پنج کعبتین داو بهفته آوری *F.*; b) *met.* sep-

temdecim inclinationes capitis in precando (هفده رکعت نماز) *B.* in app.

Phrasis :

نقش داو یافتن *met.* optatis respondere (نشستن بمراد) *Bh.* et cum negatione : داو نیافتن optatis non respondere, de imagine s. pictura dictum (نا نشستن نقش بمراد) *B.*, e. g. : داغ تو ✿ ظهوری اگرچه نقش بسیار نشاند ✿ تا درد دلم نکرد کم داو نیافت *Bh.*

داوَر pro دادور q. v., ex quo decurtatum est *B. Bh.*; مخفف دادور بمعنی خدا وپادشاه عادل Gl. Sch.; et iudex, administrator regius (حاکم وصاحب حکومت) *F.*; حکم کننده براستی وپادشاه عادل وکسی که انفصال قضایای مردم نماید Gl. in Des.; 2) adversarius, hostis (خصم), quae significatio ex کمال پاشازا desumta hoc versu nititur : ✿ سر انجام ترسم که بی زور گر نباشد جز از داور کینه‌ور *F.*; cf. داوری 3; 3) medicamentum, remedium (دوا ودرمان) *B.*, qua significatione literarum ر et و transpositione ex voce دارو ortum est *F.*, e. g. in hoc versu حکیم قطران ارموی poetae : چه باید مایه آنکسرا که باید سود بسی مایه ✿ چه باید داور آنکسرا که باید درد بسی داور. Inde داورِ آسمان, quo „Deus" significatur *B.* in app.

داوَر دان *proprie* i. q. خدا دان et حاکم شناس n. c. nom. pagi (ده) ab Iracae urbe واسط dicta una parasanga distantis *B. F.* ex المجمع sine exemplo.

داوَرِستان (suff. ستان) iudicii forum, tribunal *C.* ex vers. pers. N. Test. Matth. 27, 27.

داوَری (suff. ی) functio iudicis sive administratoris regii, iudicium (یکسو کردن میان نیک وبد) *B.*; یکسوی کردن میان نیک وبد که بتازیش حکومت خوانند *SHL.*; حکومت *F.*, coll. وکوتاه شد داوری „et non diu mansit functio administratoris s. ministri regii (Abulfadhl)" Chr. Sch. 85, 240 et hoc versu شیخ نظامی poetae : جهاندار دارا دران داوری ✿ طلب کرد ایرانیان یاوری *F.* et dicitur de „iudicio extremo", e. g. : مکن شرمسارم دران داوری Sec. Nam. in Spieg. Chr. 71, 2; imperium (sovereignty) *Shaksp.*; 2) de iniuria queri, in ius, in iudicium vocare (تظلم وغصه وشکایت پیش کسی بردن ومحاکمه نمودن) *B.*, coll. hoc versu حافظ poetae : لاله ساغر گیر ونرگس مست ✿ وبر ما نام فسق [عشق *F.*] داوری دارم بسی ✿ بسی یا رب کرا داور کنم *Bh.*, in quo pro یا رب کرا lex. *F.* auctor legit خداوندا اگر ; 3) coll. داور 2 lis, contentio, bellum, inimicitiae (جنگ وخصومت) *B.*; خصومت وعداوت *F.*, e. g. : شیخ نظامی ✿ کسی‌را که دولت کند یاوری ✿ که آرد [یارد *Bh.*] که با او کند داوری ✿ حکیم انوری ✿ آب وآتش‌را اگر در مجلسش حاضر کنند ✿ از میان هردو بر دارد شکوهش داوری *F.*, coll. فی الجمله در محل نزاعند وداوری Bost. in Spieg. Chr. 21, 19. Coniungitur cum verbis افتادن et انداختن ,کردن ,داشتن *Bh.*; et داوری خوردن significat : iudicium subire et داوری گرفتن iudicium capessere *C.* ex vers. pers. N. Test. — Inde داوری خانه *J.* et داوری گاه n. c. locus s. forum iudicii (محکمه ودار العدالت), e. g. : نظامی ✿ دران داوری گاه چون تیغ تیز ✿ که هم رستخیز است وهم رستخیز *Bh.*

داوْزار fabricator, structor (یاپوجی بنا) *F.* sine exemplo. In lex. *C.* legitur داوْرار et داوَراز. Vox dubia videtur. Cf. دا et دای.

دَه هزار داوْ هزار n. c. Alia lectio vocis q. v. *B.*

داه ancilla, serva, famula (کنیزک وپرستار) *B.*; جاریه وخدمتکار *F.*, ut in hoc versu استاد فرخی poetae : خنک آن میر که در خانهٔ تو بارخدای ✿ پسر ودختر آن میر بود بنده وداه *F.*; 2) famulitium (خدمت), ut in hoc versu استاد رودکی poetae : اختراند آسمانشان جایگاه ✿ هفت تابنده

داهول i. q. داهل q. v. *B. F.*; 2) i. q. دیهول q. v. *B.*

داهون i. q. داهول 1 *F.* sine exemplo. Mendosa lectio videtur.

داهیم i. q. داهم s. دیهیم q. v. *B.*

دای coll. داو 3 quaevis series vel stratum luti, quod muro superstruitur (هر چینه وهر مرتبه ورده باشد که از دیوار گلی بر بالای هم گذارند) *B.* Sec. *F.* a) fundamentum aedificii (ar. اساس) allato hoc versu poetae شیخ نظامی : آنچه بدو خانه نو آئین بود ✿ خشت پسین دای نخستین بود *F.*, quo tamen haec significatio non probatur; b) pes fundamenti (تمل اياغی) *F.*, quae significatio in lex. *F.* eodem versu poetae جامی s. v. دا allato probatur, in quo hoc loco دای pro دا legitur.

دایانیدن innotescere facere *C.* ex vers. pers. V. Test. Exod. 18, 16. Videtur caussale verbi دانیدن s. دانستن.

a. دایرة circulus, orbis Freyt. et i. q. چرگه orbis, circulus vel acies hominum; et „castra", qua significatione in libris historicis Persarum, qui in Hindûstân scripserunt, legitur, e. g. بر چند فرسخ دایره et بر یکفرسخ دایره زد کرد Quatremère in H. Mong. t. I, 165, not. 33; inde دایرۀ دور s. دایرۀ دیر پای et دایرۀ دوران *met.* coelum (فلک) *B.* in app.; دایره زدن i. q. حلقه بستن circumire, orbem agere, coll. hoc hem. چو هاله که زد دایره poetae : هاتفی *Bh.*; دایرۀ گرد *met.* sol; دایره کش گرد ماه imperativus locutionis دایره کشیدن et n. c. circinus پرگال *B.* in app., *quasi* circulum describens; دایرۀ هندی horologium solarium (a sun-dial) *R. J.*; 2) coll. دپ tympanum manuale (ar. دف) *B.* s. جلجل et دپ, quod digitis tractant (سازی معروف که بانگشتان نوازند) *Bh.*; a tambourin *Shaksp.*; 3) a monastery *Shaksp.*

دوان در دو وداه *F.*; 3) pravus, homo nequam (بد دل وناکس) *B.* *sive* a) puer scortum *sive* b) mulier impudica facile se offerens (غایت ملایم دلبر اوغلان واکثر عورت که هر کمسه یه تکلف آشنا اولوب تابع اوله) *F.*, ut in hoc versu میر نظمی poetae : مبین آن هیز مستعمل که هرگاه ✿ کند صحبت بهر کس میشود داه *F.* *sive* c) mendicus (بمعنی گدا آمده) *Bh.*, ut in hoc versu انوری poetae : که بعلم تست چندین هزار نفس نفیس ✿ چه زن چه مرد چه پیر وجوان چه شاه چه داه *Bh.*; 4) i. q. ده decem *B.*; شاه وماه قاعدۀ کلیه اوزره وگاه کبی در الفسز استعمالی صحیحدر *F.*, coll. hoc versu Schahn. : ابر داه ودو هفته شد کدخدای ✿ گرفتند هریک سزاوار جای et alio ابو شکور poetae : الا تا ماه نو خیده کمانست ✿ سپهر گرد مه داه وچهاررا *F.* — Inde داه خرابات *met.* mendicus tabernae (گدای خرابات), e. g. : ✿ میریحیی شیرازی تا می بقدح هست منم شاه خرابات ✿ چون باده کمی کرد شوم داه خرابات *Bh.*; et داه عرب „serva Arabum", quae locutio est proverbialis ad significandum statum vel conditionem miseram (کنیز مردم عرب وچون معیشت اعراب تنگ بود حال داه ایشان پریشانتر باشد ولهذا در فارسی خرابی وپریشانی احوال داه عرب مثل شده ملا طغرا در هجو شیخ محمد خاتون عرب گفته ✿ گویند همه که هست خاتون عرب ✿ خاتون عرب نیست که داه عربست *Bh.*; داه فراشی a kept mistress *J.*

داها montium intervallum; antrum montanum (دره وغار کوه) *B. F.* ex المحمودی sine exemplo; 2) i. q. دها q. v. *Shaksp.*

داهل et داهل coll. داهول, i. q. داخول 3, a et b, q. v. *B.*; هراسه *Bh.*

داهم s. داهیم i. q. دیهیم q. v. *B.*; اکثر اماله ایله تلفظ اولنور بلکه شائع بو در که الفله یازیله اما یای تحتانی ایله دیهیم دخی مستقل لغتدر لکن مشهوری کسر دال ایله در *F.*

Phrasis :

دایـره کَشیدَن s. دایـرَه ساختَن circulum trahere (حلقه کشیدن); 2) stipem colligere, respondens hind. چَـنـدا (assessment, contribution, subscription *Shaksp.*), quae loquendi ratio in lex. *Bh.* sic describitur : آن باشد که سایلی برای خود یا غیری بجهت فراهم آوردن زری کاغذی بگیرد ودران شکل دایـره کشد وبنام هریکی چیزی بنویسد یا از دهنده بنویسانند که باو رسانند واین‌را در عرف هند چندا گویند *Bh.*

دایِرَچی (suff. چی) qui tympanum manuale (دایره 2) tractat (آنکه دایره بنوازد) *Bh.*

دایگان plur. vocis دایه nutrices (پرورندگان) Gl. Sch.

دایگی (a دایه suff. ی) munus nutricationis *M.* ex Ll. Inde دایگی کردن obstetricare *C.* ex vers. pers. V. T. Exod. 1, 16; cf. دایه 2.

دایَه (s. धात्री) et sec. *Bh.* دائی, quae vocis forma sic probatur : تـاتـیـم ✿ ام واب وخـواهـم وبـرادرچه شدند ✿ گو عمه وعم وخاله ودائی گو ✿ بنای قافیه غزل بر توانائی زنی که بچه‌را بشیر *Bh.* وبر نائی است nutrix (خود پرورد) *Bh.*; cf. Chr. Sch. 36, 119, et *tropice* ut in hoc loco Gulistani : نـشـر ✿ دایهٔ ابـر بهاری‌را فرموده تا بنات نبات‌را در مهد زمین میپرورد; 2) obstetrix *C.* ex vers. pers. V. T. Gen. 35, 17. 38, 28, et *Shaksp.* „a midwife“. Inde دایهٔ شوهر پسر *met.* terra (کُرَهٔ زمین ar. ارض) *B.*; دایه گری (suff. گـر et ی) nursing; midwifery *R. J.*

دَب custodia (نگاه داشتن) *B. F.* ex Fg. sine exemplo.

دَپ, ex quo ar. دف ortum est, i. q. دایره 2 tympanum manuale *B.*

a. دَبا locusta (جراد) *F.* Est ar. دَبَی, nom. unit. دَباةٌ, species locustae minoris *pec.* non volans Samachschar. lex. ar. pers. p. ٧٧, l. 12, ed. Wetzstein.

a. p. دَبّـا et دُبّـا et sine Teshdid, cucurbita (کدو, ar. قرع) *B.* Sec. Samachschar. (lex. ar. persicum p. ١٥, l. 7, ed. Wetzstein) دُبّـا est plur. vocis دُبّـاءَةٌ significans : „cucurbita teres et sicca et longa“ (کدو گـرد وکدو خشک وکدو دراز); cf. etiam Freyt. lex. s. v.

دَباب et دُباب genus herbae odoratae (ریحان), alias سو سنبر dictum *B.*

دِباق shoemakers paste *J.* Alia forma vocis arabicae دِبْـق, i. e. gummi species *pec.* viscum aucupis.

دَبال s. دَبالَه (suff. ه) malum citreum (ترنج) *B.* Pro ترنج in lex. *F.* falso legi توریخ, qua voce illius lexici auctor vocem دباله interpretatur, quamque *M.* vertit : „annotatio et adscriptio temporis, quo res contigit“, ipse versus poetae cuiusdam : در آنجا لازم آید چون قباله ✿ بهر یک داد یك کارن دو دباله in lex. *F.* significationis probandae caussa allatus probat.

دَبایَه schola (دبستان), coll. hoc versu poetae : میم چو اطـفـال نـورس بمکتب نظمی روند ✿ دبایه چو گلزار جنت کنند *F.*

دَبداب rumor, fama; 2) potentia, maiestas magnitudo (آوازه وشـان وشـوکت وشکوه وعظمت) *B. HK.* Deest in lex. *F. SHL.* et *Bh.* Num forte est vox داب repetita, priore داب in دب decurtato? Eadem vox ac sequens دبدبه videtur.

دَبدَبَه sonitus tympani, simil. (صدای دهـل ونقاره وامثال) *B.*, sec. *F. ipsum* tympanum (نـقـاره) et sec. Samachsch. tympanum parvum (طبلک دمامـه), coll. hoc poetae مثنوی بـ فـلـک آن شب که : شیخ نظامی نشینی بخوان ✿ پـیـش مـن افـگـن قدری استخوان ✿ کاخـم لاف سکیت میـزنم ✿ دبـدبـهٔ بـنـدگیت مـیـزنم et hoc versu poetae : حکیم نـزاریٔ قهستانی دبدبه تا کی زنی بـر سر بازار عشق ✿ جمله زبانـی خموش چند ازین داوری *F.*, inde 2) vox

vel sonus magnus (آواز عظیم) *B.* et 3) *met.* magnitudo, magnificentia; celebritas, dignitas (بزرگی واظهار جاه) *B.*; واستعاره طریقیله شهرت ودولت وجاه حشمت *F.*; dignity, state, pomp *Shaksp.*, coll. hoc versu میر نظمی poetae : دبدبهء جاه بکیوان رسید ۞ ایــن سخنی انس وملک می شنید *F.* Vox in arabica quoque lingua usitata fortasse cum دمدمه cognata est. Cf. etiam supra دبداب.

دَبـَرَه resecta viridis seges *pro iumentorum pabulo* (خوید ar. قصیل) *F.* sine exemplo. In ceteris deest.

دَبِز thick *Shaksp. R.* ex Hunter; coarse (as cloth) *J.*

a. p. دِبْس syrupus dactylorum (دوشاب خرما که آتش دیده باشد), quae vox arabica dicitur *B.*; mel dactylorum et apum Freyt.; mel s. defrutum uvarum et dactylorum Samachsch.

دَبِستان et sec. *F.* دِبِستان schola (دبیرستان ومکتب خانه) *B.* Vox sec. *Bh.* ex ادبستان (ar. ادب et suff. ستان) abiecta lit. ا orta (مخفف ادبستان ولهذا اطلاق آن بر مکتب میکنند) *Bh.*, aut sec. *F.* ex دبیرستان contracta, aut sec. *Shaksp.* ex دب pro ar. داب mos, consuetudo et suff. ستان composita. Inde دبستانی (suff. ی) puer de schola *B.*; et بدبستان دادن scholarum frequentiae tradere (بمکتب نشاندن) *Bh.*

a. دِبْق bacca quaedam (حبی) colore et magnitudine baccae berberis (زرشک), quae مویزج عسلی dicitur, quod ex illa, si frangitur, saliva alba et glutinosa (لعابی سفید ولزج) instar mellis provenit; vox arabica dicitur *B.* gummi species, *pec.* viscum aucupis (سریش که بدان کنجشک ومانند آن گیرند وبر بالای چوب همی چسپانند Gl. Sch.; cf. افسوس.

دُبلَه dulciarium (حلوا) ex saccharo et amygdalis paratum vel sec. al. species dulciarii, alias پشمینه 3 dicta *F.* sine exemplo.

دِبِن i. q. دبق viscum aucupis *F.* ex الجمع. Lectio mendosa videtur.

دَبَنگ (بوزن خدنگ) homo pustulosus et pravi corporis (مرد آبله وبد اندام), coll. hoc versu ابو نصر نصیرای poetae : پر ورقه روزگار دون پرور ۞ هرکجا مردکی دبنگ بود *Bh.* Aliam interpretationem exemplo non probatam offert *F.* : „puer valido corpore et sanis membris praeditus“ (قوی البدن وصحیح الاعضا اطفال) *F.*, in quo legitur دَبَنک, pro quo etiam تبنك scribi dicitur. Cum lex. *F.* auctore consentit Castellus, qui aliam affert lectionem دپنک. In lex. *Shaksp.* legitur vox hind. دَبَنگ ill-bred, brutish, foolish.

دُبودار i. q. دیودار (صنوبر هندی) *B.* Alia lectio.

دَبوس clava ferrea (گرز آهنین) *B.* Gl. Sch., qua significatione etiam in arabicis lexicis legitur; cf. ar. دَبّوس, e. g. in hoc versu Schahn. : ۞ زباد دبوس تو کوه بلند شود خاك نعل سر افشان سمند *F.*; 2) i. q. دبوسه q. v. (دبوسهء کشتی) *B.*, sed falsa est interpretatio lex. *F.* : اول منزله دیرلر که انده اثواب وجهاز عروس اوله که دبوسه دخی دیرلر i. e. locus, in quo vestes et apparatus sponsae deponuntur *F.*, quae ex voce جهاز falso intellecta orta videtur, quum praeter apparatum sponsae etiam significet i. q. کشتی navis; 3) nom. arcis (قلعه) in Mavaralnahr inter Samarqand et Bochârâ vel sec. al. : 4) nom. viri, qui illam arcem exstruxit *B.* Praeterea in lex. *F.* legitur significatio : „infimi plebis aut populi“ (اسافل اشخاص) nitens hoc versu شیخ نظامی poetae ex allato : هفت پیکر گرد او کشته گرد می افشاند ۞ که دمر وکه دبوس می جنباند *F.* ex lex. مرزا ابراهیم, in quo tamen دبوس vertendum est „clava“. Inde دبوس تیر n. c. i. q. طومار اوقی, quod *C.* et *M.*

vertunt : „sagitta clavosa i. e. capite rotundiore ac crassiore praedita“ *F.* sine exemplo.

دَبوسَک malva flos (خبازی .ar گُل نان کلاغ) *B.*; cf. دبوکی.

دَبوسَه coll. دبوس 2 domus s. habitaculum in inferiore navis parte (خانهء پس کشتی) *B.*, infra tabernaculum navis, in quo consident femina navarchi et pellices nautarum (نام منزلی از جهاز وکشتی در زیر عرشه که زن ناخدا وحرم اهل جهاز دران نشینند) *Bh.*; the cuddy *J.*, e. g. : اشرف ✿ نگاری از سراپا باب بوسه ✿ نگاری کش دهان باشد دبوسه ✿ یکی از ایرانیه میگفت که بدینمعنی ندیده [حدیده .Bh] است محمد صالح بیگ دله مرزا مومن تبریزی ✿ یا رب برهان زشر این عمّانم ✿ وز کشتی وناخدا وملاحانم ✿ نوعی زدبوسه خاطرم رنجیده ✿ گر حور دهد دو بوسه من نستانم *Bh.*

دَبوقَه tibia s. follis utricularis (نای انبان), ut in hoc versu خاقانی poetae : من گله رانم او دبوقه زن است ✿ کلهش بین که لعل قوقه اوست *Bh.*

دَبوکی coll. دبوسک malva flos; 2) sec. al. heliotropium (پنیرک یعنی نباتی آفتاب پرست) *B.*

دَبَه hernia ar. (فتق) *F.* sine exemplo; cf. دَبّه.

دَبّه vas certum, quod ex corio crudo conficiunt (ظرفی معین ومقرر که از چرم خام سازند کذا فی الصراح) *Bh.*; vas coriaceum, *in quo viatores oleum, mel, condita, simil. reponunt* et aquam secum ferunt (صو مطره) *F.* sine exemplo. Inde دبهء برنجین a) vas ex aere cyprio (برنج) confectum, b) clepsydra (پنگانی که از آن مقدار ساعت را در یابند) *B.* in app.; دبه خایه n. c. *met.* vir magnis testiculis praeditus (بزرگ خایه) *Bh.*; sec. *SHL.* et *M.* ex Tef. : hernia testicularis (نام علتی است که ازان خایه آماس کرده) *SHL.*; دبهء عوریا herba (گیاه), ex cuius radice electuarium (معجون) parant, hind. بلائی dicta *B.* in app.; دبه وزنبیل *met.* post et ante (دبر وقبل), e. g. in hoc versu انوری poetae : عیب ازین بیش نه که کمر بود ✿ دخلم از خرج دبه وزنبیل ✿ یعنی عیب من بیش ازین نیست که مخنث ودیوث نیستم ودخل من از خرج کردن وفروختن قبل ودبر بهم رسیده کذا فی الشرح *Bh.* — Notentur etiam phrases: دبه در پای پیل انداختن *met.* a) metu hostium perterritum profugere ante proelium commissum (گریختن از ترس وهیبت دشمن پیش از جنگ), b) turbam vel contentionem excitare (فتنه بر پا کردن وبر سر پرخاش آوردن) *B.* in app.; cuius phrasis origo in lex. *Bh.* sic describitur : رسم است که پیلان را برای دلیر ساختن دبه‌ها پر از کلوخ وغیره کرده در پای آنها می اندازند ومی جنبانند تا از آنها صداهای نامکرر موحش بر آید وچون این‌ها بر آن ثبات ورزند در معارک از آواز تفنگ وغیره بر سر وحشت نیایند نظامی ✿ زپرخاش او پیش کیرم رحیل ✿ نیندازم این دبه در پای پیل *Bh.*; دبه در زیر پای شتر افکندن *met.* a) i. q. phrasis praecedens *B.* (بر سر پرخاش آوردن وفتنه انگیختن وبعضی از اهل زبان به تحقیق پیوسته که کنایه از رم دادن است وغالبا دبه در پای پیل انداختن ودبه در زیر پای شتر افکندن یکی است) *Bh.*; b) negotium grave aggredi (مرتکب شدن بامر خطیر) *B. Bh.*

دَبیب quaevis res pulsando emollita (نرم کوفته) *B. F.* ex *Fǵ.* sine exemplo.

دَبید *term. techn. med.* (اطبا اصطلاحنده) medicamentum (دوا); 2) sec. al. electuarium (معجون) *F.* sine exemplo. Num forte cum دبیب cognata vox vel sic legendum?

دَبیر et sec. *F.* دِبیر scriba (منشی ونویسنده) *B.*; 2) rerum publicarum administrator, gubernator (مدبر امور دولت ومعتمد الدوله) *F.* sine exemplo; cf. دوویر, quae

forma antiquior videtur. Inde دبیرِ انجم s. دبیرِ فلک met. Mercurius planeta (کوکب عطارد) *B.*

دَبیرِستان et sec. *F.* دِبیرستان (suff. ستان) schola (دبستان ومکتب خانه); 2) sec. al. locus, ubi chartae publicae asservantur, archivum (دفتر خانه) *B.*; دیوان *Bh.*

دَبیش nom. praefecti civitatis Madâjin (نام حاکم وامیر مدائن) *B.* in app. *SHL.*; cf. infra مدائن. An eruption from disease *R. J.*, quae significatio dubia videtur, in ceteris lexicis non comparens.

a. p. دَبیقی et sec. *F.* دِبیقی genus panni elegantissimi (قماش در نهایت لطافت) *B.*, vel serici subtilis auro et argento texti (بر نوع دیبا در صاف ابریشمدن سیم وزر تل ایله طوقنور) *F.* sine exemplo. Ab urbe دبیق Aegypti nomen accepisse videtur, cuius urbis nomen sec. *F.* est دُبیقی s. دُبَیقی. Cf. ar. دَبیقیٌّ.

دَبیلَه et sec. *SHL.* دُبَیلَه et دُبیلَه tumor ex alio morbo in corpore hominis proveniens (غلوله که بسبب علتی دیگر در بدن آدمی بهم رسد) *B.* in app.; غلوله *SHL.* Vox arabica videtur; cf. ar. دُبَیلَةٌ „calamitas; morbus in ventre Freyt. ex Albucas. p. 98.

a. دِثار vestis externa opp. شعار q. v.

a. دَج ling. arab.: avis silvestris (مرغ صحرائی) *B.*

دُج quaevis res, syrupo, succo, melle, simil. illita (مالیده), quae manibus et pedibus adhaeret (وبر دست وپا بچسپد) *B.*

دُچار decurtatum ex دوچار q. v. *B.* in app.

a. دَجْر phaseolus (لوبیا) *B.*: دِجْر, دَجْر et دُجْر Freyt.

a. دَجلَه et دِجلَه flumen Tigris *Bh.* ex الصراح; cf. دوله et تیر fin.; 2) *met.* acies exercitus (وآلای وصف عسکر معنا سنه استعاره طریقیله اولمق کرکدر), coll. hoc versu poetae: مولانا هاتفی که هر سو یکی
دجلهٔ موج ریز ✿ روان شد سوی آن محیط ستیز *F.*

دَخ bonus (خوب ونیکو) *B.*, coll. hoc قطعه poetae حکیم سوزنی: همیشه تا که بود
زیف زشت ودخ ونکو ✿ بلفظ لوتره گویان
یاوه گوی کرخ ✿ زچرخ باد همه شغل دشمنان
تو زیف ✿ زبخت باد همه کار دوستان تو
دخ *F.*; 2) optimum quodque et praestantissimum cuiusvis rei (سره وخلاصهٔ هر چیز) *B.*; 3) coetus, series, ordo (فوج وصف) *B.* Inde repet. دخ دخ turmatim, catervatim (فوج فوج), e. g. in hoc versu poetae: حکیم نزاریٔ قهستانی همچو
امواج بحر لشکرشان ✿ متعاقب همیرسد
دخ دخ *F.*

دُخ decurtatum ex دُخت pro دختر filia; 2) (decurtatum ex دوخ) planta quaedam aquatica, ex qua storeas (حصیر) texunt, cuius ope uvas et cucurbitas suspendunt (وبدان انگور وخربزه آونگ کنند) dial. Khorâsân. لوخ dicta; iuncus, arundo storeae (نی بوریا); 3) stella cadens (تیر آسمانی که تیر شهاب باشد) *B.*; 4) missile pyrium bellicum (تیر هوائی که تیر آتش بازی باشد) *HK.*; cf. دوخ et روخ et رُخ.

a. دُخان pl. دِخنَة (أُدخِنَة Freyt.) fumus (دود) *Bh.*; tabacum, cuius fumus excipitur *M.* ex Acht. Inde دخان از خاک بر آوردن *met.* terram incendere (سوخته گردانیدن خاک) et دخان شکستن از آب *met.* fumum ope aquae producere (ایجاد کردن دخان از آب) *Bh.*, quae utraque phrasis in hisce versibus انوری poetae legitur: از آب تف هیبت تو بشکنند
دخان ✿ وز سنگ جذب همت تو بر کشد
بخار ✿ بنعل اسب زخاکش بر آورند غبار ✿
بتف تیغ زآتش بر آورند دخان *Bh.*;
دخان نوشان n. c. pl. tabaci fumum haurientes *M.* ex Ll.

دُخت decurtatum ex دخـتـر filia q. v. *B.*; cf. Chr. Sch. 105, 309.

دُختَر (s. दुहितृ, z. dughdhar) coll. formis decurtatis دُخت et دُخ, filia (فرزند مادینه چنانچه پسر فرزند نرینه); 2) i. q. دخـتـرچـه puella impubes, non nubilis (زن نا رسیده); 3) *met.* a) virgo, b) ancilla, serva (بمعنی بکر ودوشیزه وکنیز وپرستار مجاز است) *Bh.* Inde دخترِ آفتاب s. دخـتـرِ خُمر *met.* vinum *B.*; دخـتـرانِ نعش sidus ursae (ar. بنات النعش) *B.* in app.; دخـتـرِ تاک *Bh.* s. دخـتـرِ رز *met.* a) vinum, b) uva (انگور), c) bacca uvae (دانهٔ انگور) *B.*; دخترِ روزگار *met.* casus fortunae, infortunia temporis (حـوادث روزگار) *B.*; دخترِ صوفی *met.* dial. Transoxaniae : avis quaedam alias تـرنـدک dicta q. v. (ترندك مرغکی است که آنرا در ما ورا النهر دخترِ صوفی گویند سریچه) *B.*; *Bh.*; دخـتـرِ عـمـران Maria, mater Jesu (مادر عیسی) *B.* in app.

Phrases :

دُخترِ نَعش‌را کُنَد پَـروین *met.* „colligit quod dispersum s. dissipatum est" (پـریشان وپـراگنده‌را جمع نماید) *B.* in app., ut in hoc versu انوری poetae : تا به بینی کـه در نظام امـور ✿ دخـتـرِ نـعـش‌را کند پروین *Bh.*, cuius lexici auctor دختر نعش i. q. دخـتـران نعش, ar. بنات النعش significare dicit.

دُخترِ هَمسایَه میتَرسَم کِه اَز راهَم بَرَد proverbium, quo utuntur, si vicinum detrimentum inferre putant (این مثل در جائی که تـوهـم ضرری از همسایه داشته باشند گـویند), ut in hoc versu اشرف poetae : همچو دهقان خانه ام همسایـه از واقع است ✿ دختر همسایه میترسم که از راهم برد *Bh.*

دُختَر بارَه n. c. filiae amicus s. amore filiae captus (از عالم غلام باره) *Bh.*

دُختَرچَه (suff. چه) filiola; 2) i. q. دختر 2 puella impubes, non nubilis *Bh.*

دُختَر خانَه n. c. a brothel *J.*

دُختَر زای (cf. زادن s. زائیدن) mulier, quae quavis vice puellas parit (هر بار قیز طوغرن عورت) *F.* sine exemplo et *C.*, qui etiam vocem دخـتـر زاد eadem significatione offert.

دُختَر زَن n. c. privigna (t. اوکی قیز), ut in hoc versu poetae cuiusdam : گرچه دلالت کـنـد او خـواهـرش ✿ دختر زن خواه ببین مادرش *F.*

دُخـتَـرَک (suff. ک) i. q. دخترچه; cf. Spieg. Chr. 6, 10; 2) instrumentum ferreum tornatorum incurvum, quo capsulas exsculpunt (خرّاط آلتلرندن اکدی دیدکلری دمور که آنکله حقه اویارلر) *F.* sine exemplo et *C.*

دُختَرَگی (a دختره suff. ی) i. q. دختری virginitas *B.*

دُختَرَندَر i. q. دختندر *Bh.*

دُختَرو (suff. و dim.) a little girl *J.*

دُختَرَه (suff. ه) virginitas (بکارت ودخترگی ودوشـیـزگـی) *B. Bh.*; 2) sigillum, quo crumenam obsignant (مهری که بـر کیسه نهند) *B.*

دُختَری (suff. ی) i. q. دختره 1 virginitas *B.* Cum بردن vel ستدن vitiare puellam *J.*

دُختَرینَه (suff. یـنـه) puella, quae modo puberes annos iniit (هـنـوز حد بـلـوغه ایرشمش قیز), ut in hoc versu ابـو المعانی poetae : اگـر به پـیـش تو آید ضرور زن گـلان ✿ حذر کن از زن خود گیری دخترینه بزن *F.*; cf. دختینه.

دُخت‌زای (cf. دخت) pro دخترزای q. v. *C.*

دُختَن pro دوختن q. v. *B.*

دُختَندَر (cf. دخت) i. q. دخترندر pro دختر اندر privigna (دختر شوهـر از زنـی دیـگـر ودختر زن از شوهر دیگر) *B.*; cf. اندر 2.

دُختَه pro دوخته q. v. *B.*; cf. دختن.

دُختینَه i. q. دخترینه, ex quo decurtatum est, e. g. in hoc مثنوی poetae میر نظمی:
سزاوارست باشد همسرینه ✿ که او بودست اکنون دخترینه ✿ شدن دختینه اورا لازم آمد ✿ بشوهررا شود جفت سرامد F.

دُخچَکان i. q. دوخچکان calvus; 2) homo integer, probus C. Male in lex. F. legitur دخچکار significatione posteriore (مرد صالح وزاهد) sine exemplo. Vox ex دوخچکان q. v. decurtata videtur, quam pehlevicam esse contendit lex. B. auctor; alia forma est روخچکان.

a. p. دَخدار velum (چادر) nigrum et album, quod throno regio insternitur; 2) sec. al. est forma arab. vocis persicae تختدار q. v. B.; cf. Freyt. lex. s. v.

دُخدار vestis alba sordibus inquinata et glabra (کیرلنمش بیاض قفتان وکیرلی ساده) F. C., coll. hoc versu میر نظمی poetae:
سراپا مهمل ومردار بوده ✿ که در بر جامهٔ دخدار بوده F. Fortasse ex دُخ pro دوخ et دار composita vox.

دُخس et دُخسَر, quorum prius ex posteriore decurtatum est, caput calvum; 2) calvus capite (طاز باش یعنی قیل اولمیان باش) F. sine exemplo et C. Vox ex دُخ pro دوخ et سر composita.

دَخش inceptio, inceptum operis (ابتدا وآغاز کار) B. F., e. g. in hoc versu شمس فخری poetae:
بمدح شهنشاه اعظم کنند ✿ سعود کواکب بهم کار دخش F. Eadem vox legitur in hoc versu میر نظمی poetae:
خدا آفریده بروز نخست ✿ محبت چنین بوده دخشم به تست, quo nitens illius lexici auctor vocem دخشم offert significatione: „primum et antiquum inter aliquos *tum* emtionis *tum* venditionis *tum* amicitiae initum commercium“, sed idem دخش est cum suff. م, etiam significans: 2) negotiatio, commercium (معامله), ut in hoc versu استاد عنصری poetae:
من عاملم ومعاملی هم ✿ وز خلق مراست با تو دخشم F.; 3) obscurus (تیره وتاریک) B. F., ut in hoc versu Schahn.:
بخواه آنچه خواهی ودیگر نباخش [بنجش F.] ✿ مکن بر دل ما چنین روز دخش F.

دَخشَم v. s. voce دخش.

a. دَخل acceptum, reditus, res acquisita, opp. خرج expensum (مقابل خرج) Bh. In lex. F. legitur: بمعنی نخل عربیده ایراد ومقابل خرج معناسنه در sine exemplo, quod M. falso vertit: „encarpa“; 2) coll. دخل دان theca numaria artificum, hind. گَلَّه (a vessel in which shopkeepers put money received for things sold in the course of the day, a till *Shaksp.*) dicta (ظرفی که محترفه زری که از وجهه بهای جنس بدست آید دران کنند واین مثل گَلَّه بود در عرف هند) Bh., e. g.: میرزا محمد هادی لاری طغمائی زاده زاهد علیخان سخا ✿ آنها که بنوکری مرا راه دهند ✿ در ماهه بمن وعده جانگاه دهند ✿ نقدی نرسید است بدخل ایشان ✿ این مرتبه کوجنس به تنخواه دهند Bh.; 3) *sermone poetico*: oppositio, repugnantia (وباصطلاح شعارا اعتراض‌را گویند), e. g.: ابو طالب کلیم ✿ تا چند نیش عقربی از دخل کج خورم ✿ کسب کمال شعر دلمرا گزیده است Bh.

a. p. دَخل دان n. c. coll. دخل 2 i. q. خاشکدان 2 q. v. (دخل دان استادان بقال ونانبا وآشپز وامثال آن وآن ظرفی باشد که قیمت آنچه فروخته شود در آن گذارند) B. s. v. خاشکدان.

دَخمَه s. دَخم (z. 𐬛𐬀𐬑𐬨𐬀 dakhma, aedificium mortuis sepeliendis) sepulcrum, quo ignis cultores mortuum inferunt (سردابه که گبران‌را در آن دفن کنند) Bh. B.; گورستان آتش پرستان Gl. Sch.; 2) *met.* a) arca funeralis (صندوق مرده) Bh. B. et b) fornix s. aedificium rotundum in sepulcro exstructum (گنبد که بر سر قبر سازند) Bh.; گورخانهٔ گبران B., coll. hoc versu

چنین گفت با من : poetae حکیم اسدی ستاره شمار ✿ که رستم کند دخم سام سوار F. et پر از نور مینو بید دخمها Frag. 19, 22, et hoc versu Schahn. : یکی دخمه از بهر او ساختند ✿ همه فرش دیبا در مولانا انداختند F. et hoc قطعه poetae اگر بدخمهٔ زابلستانیان بمثل ✿ : وحشی کسی وخنجر وشمشیر او کشد بمثال ✿ بگرد جسم نگردند روز حشر از بیم ✿ روان سام ونریمان وروح رستم زال F.; cf. J. As. 1840, p. 18. 19, Ouseley Travels I, p. 221. 356, et Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 505; 3) res vel spuma, quam camelus libidine percitus ex ore emittit ar. شِقشِقه dicta B. F. ex مؤید الفضلا sine exemplo. — Inde دخمهٔ فیروزه met. coelum B. et دخمهٔ زندانیان

دَد bestia s. fera rapax, *uti leo, tigris, lupus, simil.* (سبع که جانوران درنده باشد) opp. (دام) B., unde دد ودام ferae rapaces et non rapaces F. i. e. animalia omnis generis; quod in eodem lex. ex المجمع affertur دد وداد „ferae“ (سباع) sine dubio falso lectum est pro دد ودام; cf. Chr. Sch. 51, 316 et دام; 2) desertum venatione abundans (بیابان پر از شکار) B.

دَدَنبور apiarii herba, melissa (قوان اوتی) (دیدکلری اوتدر) F. sine exemplo. In lex. C. legitur دَدَنبور et دَدونبور.

دَدَه (suff. ه) i. q. دد bestia s. fera rapax; 2) monachus, qui قلندر dicitur B.; Dervisch s. monachus *venerationis caussa hoc nomine compellatus* (وتعظیم واکرام) (وجهی اوزره درویشانده دده دیرلر) F. sine exemplo; 3) avus (جد معناسنده) F., qua significatione in turcica lingua usitata vox est, de q. v. Meninski lex. s. v.

t. دَدَه ling. turcica : puella, quae liberos educat (کنیزکی که فرزندرا کلان میکند) B. Alia forma vocis دادا q. v.

دَر s. imp. verbi دریدن q. v.; 2) in comp. part. praes. significatione, e. g. پرده در „velum lacerans B., coll. شیر مردم در „leo homines dilanians“ Gul. 37, 19; 3) i. q. دریدن q. v. B.

دَر (z. dvara, IC. dhuwara, s. द्वार, gr. θύρα) porta, ianua (ar. باب) B.; cf. Spieg. Chr. 1, 7, coll. بر در گنبد نهادن c. accus. „templi custodiam tradere *alicui* Frag. 28, 23, et *met.* a) genus repaguli vel b) limes, terminus, qua significatione, e. g. in hisce locutionibus دردروازه, درمیدان, دردهلیز simil. intelligi potest (این طریق نوعی از اغلاق استعاره است) وشاید که در امثال این کلمات لفظ در بمعنی سرحد بود واین مجاز است وهمچنین دروازه (در دروازهٔ اقلیم) Bh., unde 2) aula, e. g. Chr. Sch. 6, 71. 61, 454; cf. etiam infra درخانه et درگاه et دَری 3) caput *libri*, ut e. g. liber de praeceptis religionis Zoroastris agens in centum capita dividitur, unde etiam nomen صد در, i. e. „centum capita“ accepit (وبابی که در کتابها مینویسند چنانچه کتابی در احکام دین زردشت هست مشتمل بر صد (باب وآنرا صد در نام نهاده اند B., e. g. in hoc versu زراتشت بهرام poetae : همانگه یکی در زاستای زند ✿ بخواند وبر هم آن در که از نامه بر F. coll. آورد بانگ بلند خواندی Chr. Sch. 80, 161; 4) vices, ordo, gradus (کرت ومرتبه) B. F. Gl. Sch., e. g. in hoc versu عبد الواسع جبلی poetae : اگر گیتی بگرداند رخ از احکام او یک ره ✿ وگر گردون به پیچاند سر از فرمان او یک در F.; cf. etiam infra دربدر; 5) genus, species, res, materia (نوع (وجنس) B. F., e. g. : حکیم فردوسی از از یوسف وزلیخا ✿ من از هر دری گفته دارم بسی ✿ شنیدند گفتار من هر کسی F. coll. hoc versu Schahn. : زهر در پرستندگانت بود ✿ هم آزاد وهم بندگانت بود F.; et Chr. Sch. وزین در سخن چندگونه براند 46, 238, et واز هر دری سخن پیوستم Gul. 35, 16; 6) coll. دَرَه, intervallum montium (درهٔ کوه) B. F. Gl. Sch., e. g. :

عبد الواسع جبلی ✿ ایا میری که از گــرز وسنان وتیغ وپیکانت ✿ بود پیوسته اندر بیشه ودریا وکوه ودر *F.*; 7) species avis silvestris alias سـحـرور dicta; 8) coll. دردار, culex (پشه ar. بـق); 9) fructus arboris alias توت سه کُل et ar. ثمرة العليق dictus; morum rubi *B.* Inde درِ آسـمـان *met.* via lactea (کهکشان) *B.* in app.; دَرِ گوش i. q. دروازهٔ گوش q. v. *Bh.*

Phrases a voce دَر ianua, incipientes:

دَرِ آسْمان باز کَردَن *met.* tempus, quo preces audiuntur, advenit (رسیـدن وقت اجابت دعاها), ut in hoc versu نظامی poetae: بساز انجمن کانجم آمد فراز ✿ فرشته در آسمان کرد باز *Bh.*

دَر باز کَردَن ianuam aperire *Bh.*

دَر بَدَر ostiatim; 2) coll. در 4 vices, per vices, vicissim, *unde* i. q. سر بسر prorsus, omnino, e. g. in hoc hem. Schahn.: بگفتش براز این سخن در بدر Gl. Sch. et in hoc versu کمال خجندی poetae: شنیدم مـن آن داستان سر بسر ✿ زنیک بشکـن: *F.* coll. وبـدش آگهم در بدر آن بتها که داری سر بسر ✿ تا چـو بت در پا نیفتی در بدر Pend. 70 l. atp. — Inde در بدری (suff. ی) n. s. ad fores vagari, ut in hoc versu کمال خجندی poetae: جویمت که بدر کعبه گهی در دیر ✿ چون گدای نو شدم از بشد *F.*, inde در بدر شدن *met.* این در بدری mendicare (سایل وگدائی وقپو قـپـو کزمك حقیقتا مثالی) *F.*

دَر بَـر کَسی بَستَن s. برُوی pro بـر posito, fores occludere alii, ne intret (بـیـک معنی) *Bh.*; cf. supra در بـسـتـن s. v. بستن.

دَر بزنجیر کَردَن i. q. دررا زنجیر کردن catenam foribus obiicere, e. g.: مـیـر خسرو ✿ دل بزلفت سپردم ورفتم ✿ در بزنجیر کردم ورفتم *Bh.*

دَر بَستَن fores claudere *Bh.* v. s. v. بستن.

s. دَر بَـگِـل یا بَخشت یا جُز آن آنـدائیدَن s. زَدَن s. بَـر بَستَن s. بَـر آوَردَن گِرفتَن pro اندائیدن posito, ostium luto vel lateribus vel alia re operire s. obserare *Bh.*

دَر پوشیدَن i. q. در بستن *Bh.*

دَر زَدَن i. q. در کوفتن *Bh.*

دَر سَفید کَرد portam dealbavit *met.* nobilis hospes ad eum venit (عـزیـز مهمان کلدی), mos enim est Persarum, ut pauper portam suam calce albam reddat, si ex magnatibus quisquam ad illum deversatur, e. g.: مـیـر حسن دهلوی در نعت شـریـف ✿ عنکبوت غاررا گفتم که این پـرده چرا ✿ گفت مهمان عزیز آمد که کردم در سفید *F.*

دَرَش گِرفتَه اَست „fores illius clausae sunt“ (یعنی بسته است) *Bh.*

دَر شِکَستَن *met.* asseres ianuae frangere (تختههای در شکستن وآن اکثر از چوب باشد وبعضی جاها از سنگ مرمر نیز دیده شده), e. g.: نظامی ✿ همـه سختی از بستگی لازم است ✿ چو در بشکنی خانه پرهیزم است *Bh.*

دَر فِرو کَردَن et در فِرو بُردَن et دَر فِراز کَردَن i. q. در بـسـتـن fores claudere *Bh.* et *met.* desperare facere *aliquem* (نومـیـد ایلمك), e. g. in hoc versu کمال خجندی poetae: رفتم بر طبیب که پرسم علاج درد ✿ چون ناله ام شنید روان در فراز کرد *F.*

دَر کَشتَن s. دَر گَـردیـدَن *met.* devastari (خـراب وویـران شدن), e. g.: ناظم تبریزی ✿ زگردون جام عیشم چند در خون جـگـر گـردد ✿ ازیـن در گشته یکساعت نیاسودم که در گردد *Bh.*

دَر گُشادَن i. q. در باز کردن *Bh.*

دَرِ کَشتی بَست *met.* navem perfecit (یعنی کشتیرا تمام کرد), e. g.: ✿ میر نجات

داده در کشتی خصمانه دگر دست بدست ۞ بنگاهٍ همرا گشت ودر کشتی بست *Bh.*

دَر کوفتَن i. q. در زدن fores pulsare, *scil. ut aperiantur pulsanti, aut ut herus domo exeat ad pulsantem* (مخفی نماند که در زدن برای دو چیز میباشد یکی آنکه آنکس دررا وا کند تا اینکس درون خانه درآید دوم آنکه صاحب خانه بیرون آید وبا اینکس بر خورد), e. g.: نظامی ۞ به پیغمبری گویم آنکه درش ۞ که خوانده خدا نیز پیغمبرش *Bh.*

دَروا کَردَن i. q. در باز کردن *Bh.*

دَر cognatum cum اندر, quod tamen in poetico sermone usitatum est et docente Lumsdenio raro nomini postponitur, ut خانه اندر „in domo", coll. اندرون et درون (pars. ‫𐭣𐭫‬ dar et ‫𐭠𐭭𐭣𐭫‬ andar, z. añtare, s. अन्तर्) est praepositio arabicae فی in respondens (ترجمهٔ فی) (*Bh.*; وبمعنی درون باشد که نقیض بیرون است چنانکه گویند در خانه رفت یعنی بدرون خانه رفت *B.*, quacum etiam significatione et usu maximam partem convenit. *Quietem* in spatio vel tempore notans casum Locativum exprimit, sed cum verbis *eundi* et *directionis ad rem* constructa Accusativum indicat. Saepissime etiam illa praepositio ad animum transfertur et cum praep. به permutatur. Notioni etiam multiplicationis et propositionis exprimendae inservit, ut respondens ar. praep. فی, e. g. سه در ده سی باشد „ter decem efficit" Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 198, 10, coll. de Sacy Gr. ar. t. II, p. 1076, 2. Inde sequitur, praepositionem در non semper latino in, sed aut alia praepositione aut alio construendi modo reddendam esse, prout ingenio linguae latinae convenit. Dein significat 2) quod attinet, ut praep. به, et respondet lat. de. Hinc in inscriptionibus et titulis librorum frequens eius usus, quo convenit etiam cum ar. فی. Notandum denique, praepositionem در cum verbis coniunctam praecedente praepositione از *ex* saepe ellipsin nominis cuiusdam indicare, e. g. از خواب در آمدن „e somno exire", scil. in statum vigilantiae (از خواب بیدار شدن) *B.* in app.; cf. Anv. Soh. 202 v., 3; از جای در آمدن „e loco exire", scil. in alium; از در در آمدن per portam intrare scil. in domum Gul. 7, 19, coll. سگی . . . از گوشهٔ در آمد canis ex angulo intravit scil. in apertum, i. e. canis angulo egressus est Anv. Soh. 187 v., 20; در وگر روزگارش در آرد زپای „et si tempus illum praecipitat s. coniicit", scil. in miseriam Gul. 34, 9. Alii autem docente lex. *Bh.* auctore verbum در آمدن et در آوردن i. q. بر آمدن et بر آوردن significare contendunt (در آمدن معروف وایضا به معنی بر آمدن میرزا جلا لاری طباطبا نوشته که در نعت دری دَر وبَر در موارد استعمال بدل یکدیگر می آیند انتها فقیر مولف گوید تخصیص همین حروف بیجاست بلکه حروف دیگر که ترجمه حروف جاره توانند شد نیز یکی بجای دیگری مستعمل میشود وهمچنین در آوردن بمعنی بر آوردن) *Bh.*; cf. etiam Instit. ling. pers. §. 346. Plura v. in Institut. ling. pers. §. 274. 275 et 384 — 389, ubi etiam multa exempla allata invenies.

Sequuntur aliquot phrases a praepositione در incipientes, quae in praecedentibus omissae sunt. Aliae maximam partem sub nominibus vel verbis, quae praecipua sunt in quavis phrasi, dispositae leguntur.

Phrases a praepositione در incipientes:

در آب اُفتادَن immergi (غرق شدن); 2) *met.* i. q. در آب فرو شدن s. در آب فرو رفتن q. v. s. آب (معدوم شدن) *Bh.*

در آب انداختَن s. در آب ریختن immergere; 2) *met.* in nihilum redigere (نیست ونابود کردن) *Bh.*

در آبِ خِصم آتِش زَدَن *met.* aquam s. fontem vitae delere vel relinquere (محو کردن وترك دادن آب حيات) *B.* in app.; cf. supra آب حيات p. 5.

در آب وَآتِش بودَن s. اَفکَندَن pro بودن posito, aerumnis vel calamitate affligi et affligere (بمحنت وتعب مبتلا شدن وکردن) *Bh.*

در آتِش اَفکَندَن *met.* consociatum esse cum cogitatione vel meditatione (قرين فکر واندیشه داشتن), e. g. : ثنائی ✿ آسمان شب در آتشم افکند ✿ که دم صبح از دخان منست *Bh.*

در آتِش وَآب بودَن i. q. در آب واتش بودن *Bh.*

در آستين بودَن s. داشتَن pro بودن posito, *met.* promtum, paratum esse (موجود ومهيا) *Bh.* Inde در آستين اينست in praesens s. in promtu hoc est, et در آستين بايد oportet esse paratum *F.*

در آستين كَردَن *met.* occupare, possidere (تصرف كردن وملك خود دانستن) *B.*

در آغوش گِرفتَن s. كَشيدَن pro گرفتن posito, amplecti *Bh.*

در آفتاب كَردَن in sole ponere (نشاندن), quod est genus supplicii (تعذيب) *Bh.*

در آن سَخُن اَست genus dicendi respondens arabico فيه نظر vel فيه شي vel فيه بحث „in hoc inquirendum est" *Bh.*

در اَنگُشت آوَردَن *met.* ope digitorum vel articulorum, qui sunt in digitis numerare (شمردن چيزها بانگشت براى آسان شدن حساب وميتواند كه عبارت از حساب عقد انامل باشد) *Bh.* et پس در انگشت آوردن *met.* significat : scribere (نوشتن ودر قيد قلم آوردن) *Bh.*

در اَنگُشت بودَن in possessione (دَر قبض وتصرف) digitorum esse *Bh.*

در باقی شُدَن *met.* nihil remanere; non existere; perfici, absolvi, finiri (چيزى نماندن وتمام گرديدن وآخر شدن ووجود نداشتن) *B.*; موقوف شدن *Bh.*, e. g. : شيخ نظامى از هفت پيكر ✿ مطرب آمد روانه شد ساقى ✿ شده مطرب بهانه در باقى *Bh.*, in cuius posteriore hem. lex. *F.* auctor legit شد طرب را pro شده مطرب.

در باقی كَردَن *met.* perficere, absolvere; relinquere (بى باقى ساختن وتمام شدن موقوف داشتن وترك دادن (وموقوف) *B.*; *Bh.*, e. g. : حياتى گيلانى در داشتن قضيهٔ قتل تغلق ✿ نهان وا شد شبى اندر سرايش ✿ بباقى كرد يكدم ماجرايش *Bh.* in quo بباق pro در باق.

در پایِ پيل اَنداختَن in pedes elephanti proiicere; quod est genus supplicii regibus proprium (سياست مخصوص پادشاهان); 2) *met.* molestia afficere (رنج وتشويش دادن) *Bh.* Phrasis illa legitur etiam supra s. v. پا p. 311.

در پای دَر آمَدَن lapsare, cadere *met.* de homine miseriis afflicto (محنتده اولمقدن كنايه در), e. g. in hoc versu خواجوى كرمانى poetae : مستم بدو چشم نيم مستش ✿ در پاى در آمدم زدستش *F.*; cf. supra بپاى اندر آمدن p. 51.

در بَدَن داشتَن indutum esse *alqua re* (در بر داشتن) *Bh.*

در بَر اَنداختَن s. در بَر اَفكَندَن induere *vestem, loricam, simil.* *Bh.*

در پَردَه داشتَن *met.* celare, occultare, tegere c. از; negare (انكار ايلمك) *F.*, e. g. : كمال خجندى ✿ دل ريش ارچه راز خود زجان در پرده ميدارد ✿ نباشد بر تو پوشيده جراحتهاى پنهانش *F.*

در بَر كَردَن s. گِرفتَن s. كَشيدَن pro كردن posito, *met.* induere *vestem, simil.* (پوشيدن); 2) facere, ut induat

5 بر (پوشانیدن) *Bh.*; cf. etiam supra et 7, p. 207.

در پوستین بودن i. q. s. در پوستین اُفتادن در پوست افتادن q. v. s. بپوست افتادن s. افتادن p. 108 (غیبت کردن وبد گفتن) *Bh.*

در پوستین اَفگندن *met.* calumnia afficere (متعدی منه coll. phrasi praeced.), e. g.: صائب ✿ تا بکی در پوستین ✿ بیگناهان افگنی *Bh.*

در پوستینِ او رَفت obtrectare alicui, calumniari alqm (غیبت ایلمک), e. g.: مولانا جامی ✿ مردك خشك مغزرا دیدم ✿ رفت در پوستین صاحب جاه *F.*

در پیراهن نکنجیدن i. q. در پیراهن نَبودَن *Bh.*, q. v. infra s. v. کنجیدن.

در پیش بودن promtum, paratum esse (موجود ومهیا) *Bh.* Inde در پیش است in promtu est *Bh.*

در تهِ پَر گرفتن *met.* calefacere (گرم کردن) چه جانوران برای همین کار بیضه‌را در زیر پر گیرند تا از وصول هوا ضائع نشود) *Bh.*

در تیرَه اَم in maerore versor, tristis sum (قساوتده‌یم), e. g.: ✿ خواجه سلمان در تیره ام زباد که آمد سویت ✿ وز شانه در تیره که دست میزند مویت *F.* Inde در تیره گشت in maerorem incidit, tristis factus est (قساوتلندی) *F.* sine exemplo.

در چاه اَفگندن *met.* facere, ut res incognita, ignota sit (بی نام ونشان کردن), e. g.: ✿ خواجه جمال الدین سلمان فگند لطف تو در چاه ذکر یوسف‌را ✿ نهاد عدل تو بر طاق نام کسری‌را *Bh.*

در جای بَند شُدن sedem figere, commorari alqo loco (در آنجا قرار گرفتن) *Bh.*

در چَشمَم نَدیدَم *met.* facultatem non habui alicuius rei faciendae (در خود طاقت نیافتم) *Bh.*

در چکم بودن *met.* maerore affectum, afflictum esse (رنج وتشویش) *Bh.*

در جُوال رَفتَن *met.* i. q. در جُوال بودن s. در جوال شدن decipi *Bh.* q. v. s. v. جوال p. 536.

در چه تیری in quo officio aut gradu dignitatis es? (نه پایه‌ده سن); cf. تیر 5, e. g.: مولانا طوسی ✿ ای دل چو تیرش ✿ آمد زود از هوا بگیری ✿ تا در صف دلیران بینم که در چه تیری *F.*; cf. infra p. 819 در یک تیرست.

در حِبالَه آوَردَن s. کَشیدَن pro آوردن posito, *met.* matrimonium contrahere (در عقد نکاح آوردن) *Bh.*

در حَساب آمَدن *met.* opulentum fieri (صاحب ثروت ومالدار شدن) *Bh.*

در حَساب بودَن c. از ps. sollicitum esse de aliquo et observare alqm (اندیشه داشتن واحتیاط کردن) *Bh.*

در حَساب نَگرِفتَن *met.* nullo loco numerare, non flocci facere, nihili facere (هیچ وپوچ شمردن) *Bh.*; 2) corripere, exprobrare (مواخذه ایلمک) *F.* ex شرفنامه sine exemplo.

در حَیض بودَن *met.* impurum esse, a precibus desistere (ناپاک وتارک الصلوة بودن) *Bh.*

در خاک کَردَن s. در زیر خاک کردن s. در خاك نشاندن terra condere; sepelire; 2) *met.* nihili facere (معدوم ولا شی انگاشتن) *Bh.*

در خاک وَخون اَفگندَن *met.* occidere (کشتن) *Bh.*

در خَط رَفتَن *met.* perturbari, percelli (اضطراب), e. g.: محمد عصار ✿ پر خطش ✿ که جانرا بود ازو قوت ✿ زحسنش رفته در خط جان یاقوت *F.*; cf. sequens در خط شدن.

در خَط شُدَن *met.* perturbari, affligi (متغیر وآزرده شدن) *Bh.* *B.*; 2) mente capi (بیهوش وبیقرار گشتن) *B.*

در خَطِ کَسی بودَن *met.* subiectum esse alicui (تابع ومحکوم او بودن) *Bh.*

در خَمِ کَسی بودَن *met.* repelli ab alqo (در دفع او بودن); 2) in mente vel cogitatione alicuius esse (در فکر او بودن) *Bh.*

در خِیالِ آمَدَن in opinionem venire, excogitari (متصور شدن) *Bh.*

دَر یَکْ پَلّه داشتَن دو چیز *met.* aequales habere duas res (برابر شمردن هر دو را) *Bh.*

در یَكْ نیرَست in uno gradu dignitatis est (بر پایه در) *F.*; cf. supra p. 818 در چه تیری.

دِر i. q. دَر imp. verbi دَریدن et in comp. part. praes. significat.; vid. دَر p. 814 fin.

دُر a. p. et دُرّ margarita, unio (فارسیان بر مطلق مروارید اطلاق کنند ودر لغت عرب دُرّه مروارید کلانرا گویند دُرَر جمع) *Bh.*; گوهر *B.* Sec. Freyt. lex. دُر est nom. coll. significans „uniones“ et plur. vocis دُرّة „margarita magna, unio“. Inde در افشان adi. c. margaritas spargens *met.* eloquens *J.*; cf. infra در ریختن; در ثمین unio magni pretii (گران بها) *B.* in app.; درِ خوش آب unio magni splendoris *F.* *Bh.*; درِ خوشه i. q. در خوش آب, ex quo decurtatum est *F.* et *met.*, e. g.: ✿ میر نظمی که شاید شه باو باشد انوشه ✿ نمی سفته هنوزش درخوشه *F.*; دُر دَر گوش (unionem in aure *habens*) adi. c. *met.* epitheton servi (صفت غلام وغیره واقع شود) *Bh.*; درِ شاهوار i. q. در یتیم a *B.* in app.; درِ شبچراغ unio noctem illuminans *Bh.*; cf. شبچراغ; در نا سفته margarita non perforata, *met.* virgo intacta *F.*; درِ نجف (vocales vocis نجف desunt) lapis albus perlucidus instar cristalli (سنگی است سفید شفاف مانند بلور) e. g.: میر ابو القاسم قاسم ✿ روشندل از محبت شاه ولایتم ✿ در نجف شود زصفا سنگ تربتم ✿ فصاحت خان راضی ✿ در دل دواند ریشه چو موی در نجف ✿ خطی که راضی از لب لعلش بر آمدست *Bh.*; درهای بیضا a) margaritae albae et fulgentes (سپید وبراق), b) stellae (ستارگان) *B.* in app.; درِ یتیم s. درِ یکدانه a) unio pretiosissimus, solus in concha repertus, b) *met.* Mohammed propheta *B.*; درِ یکتا unio singularis *M.* — Praeterea notanda est phrasis در ریختن margaritas spargere *met.* a) lacrimas fundere (اشک ریختن), b) eleganter loqui (سخن پاکیزه گفتن) *Bh. B.*; unde در ریز adi. c. eloquent et در ریزی (suff. ی) eloquence *Shaksp.*

دَرا i. q. درای *B.* (زنگ وپتک آهنگران) Gl. Sch.; 2) pro در آی s. در آ imp. verbi در آمدن q. v. *B.*; 3) sec. *F.* i. q. اندروا s. اندروای q. v. (نگون آویخته وباز گونه وحاجت) *F.* sine exemplo, qua significatione alia lectio vocis دربا videtur; 4) pro دره the highway *Shaksp.*

دَرّا i. q. دَر 9 (pg. 815) morum rubi (بوکرتلان دکنی نك یمشنه دیرلر) *F.* sine exemplo.

دُرّاج a. coll. تَذَرج et تُراج avis quaedam colorata instar avis phasianae (نوعی از مرغان رنگین چون تذرو) *B.* in app.; avis phasiana (تذرو طائر اصغر من الطاووس له صوت ملیح) Samachschar. lex. ar. pers. ٧٨, 18, ed. Wetzstein; attagen, francolinus Freyt. Vox ex pers. تذرو „avis phasiana“ orta videtur; cf. de Sacy Chr. ar. t. II, p. 39. — Inde دراج ناك (suff. ناك) a country abounding in pheasants or red-legged partridges *J.*

دُرّاجه vestis superior longis et patulis manicis (فراجه که اوسته کیرلر بر جامه در) *F.* sine exemplo, *C.* Vox dubia et fortasse pro فراجه falso lecta; cf. ar. فرجی et فرجیة pl. فراجی.

دَرّادوزا, sec. *HK.* [ό], vir experientia edoctus, sapiens, qui, si forte erravit, sapientia sua errorem corrigere potest (کسی که صاحب تجربه ودانا باشد که اکثر احیانا

كاری نا صواب ازو سر زند اصلاح آنرا (بدانستگی تواند کرد) *B. F.*; 2) ingeniosus et prudens (کسی که جنگ وصلح ونیکی وبدی‌را با هم کند وآنرا بعربی مزیل خوانند) *B.*, coll. hoc versu poetae cuiusdam : خه خه ای دلبر درادوزا ✿ نیک میدری وخوش میدوزی *F.* Vox ex دَرّا et دوزا part. praes. v. دریدن et دوختن composita videtur, ut proprie significet : „lacerans consuens“.

دَرارَه zelotypiae expers, qui adulterium uxoris admittit (دیوث وقلتبان) *B.*

دِراز (z. ...وډ daregha a rad. ... deregh, s. ..., *IC.* daregha s. दीर्घ) longus (opp. کوتاه) *B.* ar. طویل *F.*; 2) *met.* stupidus, stolidus (احمق) *Bh.*, e. g. : ✿ افضل ثابت دیدیم مارگیرئی زلف تو مو بمو ✿ حرفیست اینکه عقل نباشد درازرا *Bh.* Inde دراز کشیدن pedibus extentis s. porrectis cubare (پای دراز کرده خفتن) *Bh.*

دِرازا (suff. ا) longitudo *J.*; cf. synonyma درازی et درازنا.

دِراز آهنگ adi. c. longinquus, diutinus de opere aut negotio (بر ایش ویا خود بسر مصلحت اوزادیغنه دیرلر), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : دراز آهنگ شد این کار با تو ✿ ندانم چون کنم ای یار با تو *F.*

دِراز خانَه adi. c. long-bodied (horse) *J.*

دِراز خوان (بقلب اضافه *Bh.*) n. c. vestis mensae tegendae *B.* longa, qua in hospitio utuntur (دستار خوان دراز که در مهمانیها اندازند), alias کندوری dicta *Bh.*; پیش انداز ودستار خوان *B.*, coll. hoc versu poetae : بستحق اطعمه دراز خوان پر از نان ✿ گندمین باید که در مقابلهٔ راه کهکشان آری *Bh.*; cf. دستخوان et دراز سفره.

دِراز دست adi. c. longimanus *met.* praevalens (غالب وچیره) *Bh.*, e. g. : ✿ صائب زلف دراز دست تو می آورد بدام ✿ چندانکه چشم شوخ تو سر میدهد مرا *Bh.*; 2) iniurius, violentus *M.* ex IK.; cf. دست دراز. Inde درازدستی (suff. ی) n. abstr. *met.* iniuria, violentia; cf. *B.* s. بازو دراز; دراز دستی کردن a) iniuria afficere (ستم نمودن), b) diripere (غارت کردن) *B.*

دِراز رود (flumen longum) n. c. nom. fluvii in Transoxania vel sec. al. ipse Oxus fluvius sic dictus, quod perlongus est *F.* sine exemplo et *C.*

دِراز دُم n. c. canis (سگ); 2) simia (میمون); 3) scorpio (عقرب) *B. Bh.*; 4) dial. Khorasaniae : bos (گاو) *Bh.*; cf. دراز دنبال.

دِراز دُنبال n. c. bos; 2) bos bubulus (گاو وگاو میش) *B.*

دِراز سُفرَه (بقلب اضافه) n. c. i. q. دراز خوان *Bh.*

دِراز شُدَگی (a شده suff. ی) prolongation *J.*

دِراز شَمشیر adi. c. in gladio feriendo exercitatus (تیغ زن سبکدست) *Bh. B.*

دِراز کار n. c. *met.* is, qui negotia aggreditur, quibus non par est; 2) magniloquus, iactator *B.*

دِراز گوش n. c. *met.* asinus (خر) *Bh.*; خر الاغ ar. حمار *B.* in app. et de aliis animalibus longis auribus praeditis dicitur, qualis est e. g. lepus (طوشان) *F.*

دِرازنا (suff. نا) longitudo (درازی) *B.*; طول *SHL.* Cf. درازا.

دِراز نَفَس adi. c. *met.* verbis abundans (پر گوی وحرف) *B.* Inde درازنفسی (suff. ی) turba verborum, verbositas (زایدهٔ گوئی) *Bh.*, e. g. : سنجر کاشی ✿ دراز نفسی از حد گذشت ✿ می کوشم در اختتام دعا ودر اختصار بیان *Bh.*

دِرازَه i. q. دراز longus, *gen.* de quavis re et *spec.* de filo telae extento (بزک ارسنه دینلور) *F.* sine exemplo et *C.*

دِرازی (suff. ی) i. q. درازنا longitudo *B. F.*

cf. Spieg. Chr. 95, 10. Inde درازیِ بازو s. درازیِ دست *met.* status praevalens, superior (غلبه واستیلا) *Bh.*; درازیِ دامن s. دامن درازی altitudo laciniae (بلندی دامن) *Bh.*

درازینَه (suff. ینه) i. q. دراز longus (هم نسنده طولند دیسرلسر) *F.*; secundum longitudinem (t. اوزوننجه) *C.*, ut in hoc versu میر نظمی poetae : ✿ درازینه رود هم سرو شمشاد قد بالای جانان میکند باد *F.*

دَر اِستادَن instare, incipere, aggredi *C.* ex vers. pers. V. Test. Cf. استادن.

دَراسَج genus quoddam convolvuli (لبلاب) *B.*

دَراسون s. طَراسون liquor acrior ex oryza paratus, de q. v. Quatremère H. des Sult. maml. t. I, 2, 147, not. 182, et Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 499.

دَراغوش i. q. آغوش amplexus, e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae : وه که من می نتوانم که ببوسم پی او ✿ ای بسا کس بتصرف زدراغوش گذشت *F.* Inde دراغوش کردن i. q. آغوش کردن amplecti, e. g. : ابو المعانی ✿ چو هاله ماه را کرده دراغوش ✿ دراغوش کردنم آنماه تا صبح *F.*

دَر آغوشیدَن i. q. آغوشیدن amplecti *M.*

دَر اُفتادَن *met.* inimicitias facere, congredi, certare cum alqo (خصومت وجنگ ونزاع کردن) *B.* c. با ps.; i. q. آویزش نمودن *Bh.*, coll. hoc versu حافظ poetae : بس تجربه کردیم درین دیر مکافات ✿ با دُردکشان هر که افتاد بر افتاد *F. Bh.*

e. **دُرّاقِن** ling. syr. : malum persicum (شفتالو ar. خوخ) *B.*, in quo tamen lex. aliae vocis formae دَراقِن et دَرافِس leguntur, quas falsas esse illius lexici editor bene annotavit; cf. Freyt. lex. s. v. Alia forma etiam دُرّاقی videtur „nux persica *M.* ex An.“ et pro دُرّاقِن falso lecta. Consentit δοράκινον s. δωράκινον, duracinum.

e. **دُرّاقی** nux persica *M.* ex An. Cf. دُرّاقِن.

e. **دَراقیطُس** ling. graeca : radix plantae فیلگوش ar. اصل لوف dictae *B.* Vox ex gr. δρακοντία corrupta videtur.

دَر آمَد (3 ps. sg. praet. absol. v. در آمدن); 2) reditus (مداخل), qua significatione etiam آمد زر legitur *Bh.*; دخول *B.* in app.; income, receipt *Shaksp.*; cf. آمد 4. Inde در آمد بسر آمد ingress and egress; receipt and disbursement, incomings and outgoings *R. J.*; et در آمد جای n. c. locus exitus s. egressus (ترجمه لفظ مصدر است یعنی جای بیرون آمدن) Gl. in Des.

دَر آمَدکار n. c. i. q. آمدکار fortuna secunda (اقبال ومساعدت ایام); 2) sec. al. i. q. آغازکار inceptio, inceptum *Bh.*, e. g. : کلیم ✿ وفور عیش پدید است از در آمدکار ✿ ازین بهار نمایان بود نکوی سال *Bh.*

دَر آمَدَگی (a در آمده suff. ی) a turning inwards *J.*

دَر آمَدَن intrare, v. supra s. verbo آمدن p. 51; 2) in conspectum venire, manifestum, conspicuum fieri (ظهور گرفتن وجلوهگر شدن), e. g. : از سادگی سینه پر داغ ظهوری است ✿ نقشی که ببال وپر طاوس در آمد; 3) i. q. بر آمدن *Bh.*, de q. v. supra s. v. دَر p. 816, b med.

دَر آمیختَگی (a در آمیخته suff. ی) mixture, confusion *J.*

دَر آمیختَن to associate *J.* Cf. آمیختن.

دَر اَنداختَن iniicere *C.* ex vers. pers. N. Test. Inde در اندازی malice, enmity *R. J.*

دَرانَک et sec. *F.* درانگ, nom. maris (دریا), graece غالاغاطیون s. غالاغاطیتون [عالاغاطیستون *HK.*; غالاغاطینون *F.*] dicti, in quo angeli commorari dicuntur (مقام فرشتگان است) *B. F.*

دُرّانی name of a tribe of Pathans, inhabiting the country about Kandahâr. They are

said to have got this name from wearing pearls (دُر) in the ear. They are also called Abdâlîs *Shaksp.*

دِرانیدن caussale verbi دریدن facere ut laceret, discerpat, e. g. in hoc versu بیاد روی تو خواهم خواجه سلمان poetae : که خرقه کردم چاک ❀ به نیکنامی پیراهنی درانیدن *F.*

دَر آوردَن v. supra s. v. آوردن p. 57. In lex. *Bh.* legitur : در آوردن بمعنی بر آوردن ومرادف دواندن بمعنی خفت دادن وخجل کردن شرم allato hoc versu عرفی poetae : دروغ بین که زبان فصیح‌را ❀ در گفتگوی نطق تو الکن در آورم *Bh.*; cf. pg. 816, b, med.

دَرای s. دَرا (pro در آی s. در آ) imp. verbi در آمدن intra *B.*; exordiri ar. تـعـال *F.*, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae : اثـر خیم اثیر دیـن خدای ❀ مرحبا مرحبا درای درای *F.*; 2) n. initium dicendi faciens (سر کنندهٔ سخن); 3) initium dicendi, exordium (سخن سر کردن) *B.*, quibus significationibus vox بسخن subintelligenda videtur, ut در آمدن intrare pro در آمدن بسخن „intrare in sermonem", i. e. „sermonem exordiri" positum sit, quae phrasis etiam integra legitur Gul. 176, 18.

دَرای imp. verbi درائیدن et in comp. part. praes. significatione, e. g. یافه درای futilia s. inania loquens Gul. 180, 15; 2) sermo (گفتگو) *B.*; cf. درائیدن.

دَرای s. دَرا tintinnabulum (زنگ وجرس) *B.* Gl. Sch., coll. هندی درای Chr. Sch. 15, 193. 59, 424; campana aut tintinnabulum maius, quod agmen mercantium de camelis suspendit (بیوك چاکدر که کاربان دوه‌لرینه اصارلر وبعض کبار دوه‌لری یوکلرینه اصارلر ترکیده اردالة دیرلر *F.*; از موقع استعمال معلوم میشود که غیر جرس است وبینهما نسبت عموم وخصوص پس جرس عام بود *Bh.* Coniungitur cum verbo

عبد الله هاتفی ❀ سفر کردهٔ : e. g., بستن این سپنجی سرای ❀ چنین بست بر ناقه زریـن درای *Bh.*; cf. etiam Spieg. Chr. 146, 11 et infra versus s. v. داراینده ex lex. *F.* allatus; 2) malleus fabri ferrarii (مطرقه ar. پتک آهنگران) *B.* Gl. Sch., ut in hoc versu Schahn. : ازان پـوسـت کاهنگران پشت پای ❀ بپوشند هنگام زخم درای *F.*

دَرایَد 3 ps. sg. aor. verbi درائیدن q. v. (بگوید وآواز دهد) *B.*, coll. hoc versu کسی که ژاژ دراید : poetae استاد فرخی بدرگهی نشود ❀ که جرب زبانان آنجا شوند کند زبان *F.*

دَرایِش (a درای imp. verbi درآمدن suff. ش) impressio (تاثیر واثر کردن) *B.*

دَرایَندَه part. praes. verbi درائیدن q. v. (گوینده وآواز کننده) *B.*, ut in hoc versu شیخ نظامی poetae : داراینده هر سو درای شتر ❀ زبانک تهی مغزرا کرده پر *F.*

دَرائیدَن vocem, sonum edere, clamare (آواز کردن); 2) loqui (گفتن) *B.*, e. g. : شیخ اوحدی در جام جم ❀ فقرا کر خورندست وگاییدن ❀ هرزهٔ چند بر درائیدن *F.* Verbum a درای tintinnabulum, formatum videtur; cf. دراید et داراینده.

دَرْبا s. دَربای, coll. اندربای, ex quo decurtatum videtur, necessitas, res necessaria (دروایست وضروری وما یحتاج) *B. F.*; 2) inversus, capite deorsum verso pendens (نگون آویخته) *F.* sine exemplo; cf. دربایست et دروا et داربا.

دَر باختَن s. اَنْدَر باختن alea profundere, perdere pecuniam (در قمار بازی اسراف کردن); 2) donare (عطا کردن); 3) mercaturam facere (بیع وشرا); 4) mutuam dare pecuniam (قرض دادن) *B.* in app.

دَربار n. c. vox in Hindûstân usitata, i. q. درخانه palatium regum et principum,

aula *Bh.* s. v. در خانه q. v.; house, dwelling; court, hall of audience; the holding of a court *Shaksp.*, coll. از دربار شوکت مدار شهنشاه عالم پناه حکم همایون شرف صدور ارزانی فرمود in Chodzko gr. pers. Inde دربار خرچ a kind of extra tax levied by Zamindârs in some parts of the northern circars of India *J.* et درباری (suff. ی) courtier *Shaksp.*; an attendant of a darbâr *J.*

دَربان n. c. coll. بان ianitor (صاحب وبوّاب) *Bh. F.*; cf. روزبان et دروازه‌بان. Inde دربان فلک *met.* a) sol, b) luna *B.*; دربانی (suff. ی) the office of porter; et دربانی نمودن to act as porter or warder *J.*

دَربای i. q. دربا q. v. *B.*

دَرباید 3 ps. sg. aor. verbi دربایستن q. v.; 2) requisite *R. J.*

دَربایست coll. اندربایست i. q. دروایست necessitas, res necessaria; 2) pl. دربایستگان genus, species, modus (انواع pl. نوع) *B.*; 3) inversus, capite deorsum verso pendens (نگون آویخته) *F.* sine exemplo. Cf. دربایستن et بایستن.

دَر بایستَن verbum impersonale بایستن cum praepositione در coniunctum, i. q. simplex بایستن q. v. *M.*

دَرپَرده n. c. velum ianuae, aulaeum (پرده که بر در بندند وصورتی که برین پرده کشند آنرا صورت درپرده گویند) *Bh.*

دَرپَریش [ê] pauper, mendicus (درویش وگدای) *B.*, qua significatione alia forma vocis درویش videtur; 2) urceus, poculum (کوزه وکاسه); 3) later coctus (خشت پخته) *B.*

دَربَساک nom. urbis, in qua est arx (قلعه) *B.* in append., prope Antiochiam; cf. Koehler tab. syr.

دَربَست et دَربَستَه *met.* totus, integer (تمام وکمال وبی قبض وتصرف غیری), e. g. : امیر خسرو ✿ چو در گیسو گره بندی بسا دل ✿ که اقطاع ترا دربست گردد ✿ وحید ✿ گرچه هرگز یک سخن با من نمیگوید زشرم ✿ باغ حسن بی شریکش مال من دربسته است *Bh.* Inde جنت دربسته *met.* totus paradisus عبارت از بهشت تمام زیراچه دربست بمعنی) تمام آمده لهذا در دفاتر سلاطین هندوستان موضع دربست بمعنی موضع تمام مستعمل صائب ✿ شد زدنیا : .Bh., e. g (میشود چشم بستن جنت دربسته‌ام ✿ خط کشیدن بر جهان خط امانی شد مرا *Bh.* Vox ex phrasi در بستن ianuam claudere, orta videtur. In lex. *Shaksp.* legitur: „دَربَست i. q. دَرُوبَست whole, all".

دِرپِش alia forma vocis دِرَفش q. v. (بر وزن ومعنی درفش) *B.* in app.

دَربَند coll. در بستن ianuam claudere, n. c. instrumentum, quo ianua (در) clauditur, vectis, repagulum (ar. مغلاق) *F.*; the boll or bar of a door *Shaksp.*, unde 2) fretum maris (گذرگاه دریا وآنرا بندر خوانند) *B.*; t. بوغاز *F.*, e. g. : ✿ میر نظمی بکشتی نشستند سر جمله لشکر ✿ زدربند دریا گذشتند یکسر *F.*; 3) confinium vel limes duas regiones separans, angustiae locorum, fauces (فاصلهٔ میان دو ولایت) *B.*; ar. ثغر *F.*, e. g. : مولانا هاتفی ✿ که قاصد زدربند چون در گذشت ✿ درآمد بسرحد قبچاق دشت *F.*; 4) fores valvatae ar. مصراعین (هر دو تخته در که بآن درآیند میسازند) *Bh.*, e. g. : نظامی ✿ دو دروازه این باغ آراسته ✿ که دربند ازان هردو بر خاسته *Bh.*; 5) coll. درغم 2 locus, in quo vinum bonum provenit (جائی که درآنجا شراب خوب میشود) *B.*; 6) nom. urbis (شهر) *B.* magnae *F.* in confinibus Khorâsâniae ab Alexandro conditae, vel, quod rectius est, in confinibus Shirvâniae (وجناب سراج المحققین میگویند در حدود خراسان نیست در حدود شروان است) ar. باب الابواب et turc. دمرقا dictae *Bh.*, e. g. : شیخ نظامی ✿ شکارستان او :

آنجا زدربند ✿ شبیخونش بخوارزم وسمرقند *F.*; 7) nom. arcis (قلعه) *B. F.*, e. g.: حکیم ازرقی ✿ بدربند سجستان : آنچه او کرد ✿ مثالی کرده بد حیدر بخیبر ✿ حکیم زجاجی ✿ بسر جا دربندها کرد شاه ✿ بسر آورده برجش بخورشید وماه *Bh.*, cuius prius hem. in lex. *F.* sic legitur: بدربندها فتح کرده است شاه *F.* Inde دربند کیش nom. viae (راهی) in medio montis cuiusdam (درمیان کوهی) *B.* in app.

دَربَندان (vox cum در ianua, composita) status, quo tabernae clausae sunt (تخته کردن دکاکین), hind. هٹ تال [shutting up all the shops in a market *Shaksp.*] dictus, e. g.: واله هروی ✿ شهر رمضان گرچه مبارک شهریست ✿ اما دروی همیشه دربندانست *Bh.* Eiusdem lexici *Bh.* auctor alio loco p. 353 fin. et 354 phrasin تخته کردن دکان s. تخته زدن دکان s. تخته بند کردن دکان significare dicit, i. q. بند کردن دکان tabernam claudere.

دربند پای podagra (ar. نقرس) *F.* sine exemplo. Vocales desunt, sed legendum videtur دَر بَندِ پای, quod *proprie* significat „in ligamentis pedis“.

دَربَه et دَرپَه lit. ه occulta, coll. دربی s. درپی lacinia (پارچه وپینه) vesti assuendae, ar. رقعه *B. F.*, e. g.: اورمزدی در مدح یکی از اولیا ✿ قطعه ✿ ای بهاری که ابر زندهء تست ✿ شمع عرفان زمهرت افروزم ✿ کم بدرّد زبرق آن زنده ✿ درپه از مهر وماه بر دوزم *F.* Alia forma est درپین.

دَرپه lit. ه manifesta, commiseratio, venia, remissio poenae (رحمت وبخشش وعفو); 2) non manifestus; occultus (نا پیدا ونا پدید) *B. F.* sine exemplo.

دَرپِه s. دَربَه i. q. [ê] دَرپین et دَرپی et دَربی lacinia vesti assuendae *B.*; درپی (اظهارِیا) *F.*, e. g.: سیف اسفرنگی ✿ از جامه خصم در بر جامهء تو درپی, coll. hoc versu poetae: حکیم سوزنی سیه کلیم خری ✿ که زند کیش نه زنده جل وپشماگند درپی نهاده درپین پذیرد ونه رفو *F.* Inde adi. c. patched (garment) *J.*

دَرپیچ (a v. پیچیدن coll. در ianua) sepimentum tabulatum in atrio post domus ianuam (تخته دیوار), quod ingredientem ab ulteriore domus accessu quasi arcet *F.* sine exemplo. حولی اطرافنده وقپو اوکلرنده اولان

دَر پیچیدَن i. q. simplex پیچیدن q. v. *C.* Inde درپیچان intricate, perplexed *J.*

دَر پیوَستَن i. q. simplex پیوستن *R. J.*

دُرتاج heliotropium, in Irâq توله dictum *B.*

دَرج scriptura picturis ornata (خطی که در خط (کاغذ منقش نوشته شده باشد *B.*; نقش آمیز *F.*, coll. hoc versu هاتفی poetae: نوشتند درجی بسلطان مصر ✿ که ای برتر از تاجداران عصر *F.* Vox arabicae originis videtur.

a. دَرج volumen, in quo quid scriptum est (طوماری که در آن چیزها نوشته باشند) *B.*; a closet, a place for writing *Shaksp.*; conclave (حجره) *F.* sine exemplo, unde *met.* coll. دهقان = مورخ, درج دهقان a) liber chronologicus s. historicus (کتاب تاریخ); b) historia, narratio (قول دهقان); c) sermo consideratione dignus et non dignus (سخن معتبر وغیر معتبر) *B.*; 2) cum verbo کردن coniunctum (coll. ar. verbo دَرَّجَ introtulit, immisit) immittere, ingerere, e. g.: کلمهء چند بر سبیل اختصار .... درین کتاب درج کردیم „multa verba breviter dicta in hunc librum congessimus“, i. e. scripsimus Gul. 13, 21, coll.: اما در فصول ی اصول خویش که باطراف ولایت میفرستاد گاهی بکنایت وگاهی بصریح این معنی درج میکرد که از اولاد نزار بن مستنصرست Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 226, 7.

a. دُرج capsula, in qua mulieres gemmas suas recondunt, arcula muliebris (پیرایه دان وآن ظرفی است که زنان جواهر آلات خودرا در آن گذارند) B. Inde درج تنگ et درج دُر met. os amatae B.; درج گهر گشودن met. boni quid narrare, referre (سخن خوب نقل کردن) B.

دُرجکاد C. et دُرجکار F. capsa reponendis gemmis et margaritis (جواهر واینجو قوطوسی) F. sine exemplo; „arca s. cista maior" C. ex G. Vox dubia.

دِرَخ i. q. درخت arbor, ex quo decurtatum est F., ut in hoc versu میر نظمی poetae: شود سایه ونفع او سودمند ✿ که باشد درخ میوه دار وبلند F.

دَرخاستَن erigere; collocare C. ex vers. pers. V. Test. Gen. 30, 38. Cf. خاستن.

دَر خانَه n. c. palatium regum et principum, aula (خانهٔ سلاطین وامرا که در عرف هند دربار گویند) Bh.

دِرَخت F. et دَرَخت HK. Shaksp. (fortasse respondet s. दृहित grown, increased Wils.) pl. درختان, coll. Gul. 9, 1. 8. 14, coll. دار et بیچند arbor (ar. شجر) Bh., pec. nondum succisa sive viridis sive sicca F.; 2) gen. frutex, planta (هر بوتهٔ از رستنی) B. in app.; 3) met. trabs; cf. درخت خانه; unde 4) patibulum (دار سیاست) B. in app. Gl. Sch., coll. hoc hemist. Schahnam.: کننده همی کند جای درخت Gl. Sch. — Inde درختِ چهار بیخ met. mundus (دنیا باعتبار چهار ارکان یا باعتبار چهار عنصر) B. in app.; درختِ خانه trabs tectum (سقف) domus sustinens F. sine exemplo, C.; درختِ فاضل met. arbor praesagiens, in qua daemones habitare dicuntur, sic descripta: درختی که در بعضی راهها میباشد ومسافران بند جامه یا لته وغیره بران بستند ازو مراد خواهند واز کثرت این عمل بصورت زنده پوشی بر آمده باشد ودر عرف هند آنرا پیر گودریا گویند وباعتقاد عوام آن درخت مسکن جن است, e. g.: غنی قبول ✿ در فقر علوم خرقه پوشی ✿ تحصیل کن از درخت فاضل ✿ اشرف ✿ چراغ صبحگاهی در خموشی ✿ درخت فاضلی در زنده پوشی Bh.; درختِ مریم palma quaedam sicca, ex qua Jesus in mundum venit, qua re viridis facta est et dactyli ex hac arbore quassata semper decidebant B. in app.; درخت نشاندن arborem plantare Bh.; درختِ وقواق arbor quaedam fabulosa, cuius fructus capiti humano similes sunt, quae verba profert et succisa moritur *ibidem*.

دِرَختینَه سَبز s. دِرَختِ سَبز n. c. teredo (قورت) viridi colore, alias etiam سبزک dicta F. sine exemplo. Utraque forma alia lectio vocis درخت سنب s. درخت سنبه s. درختینه سنبه videtur.

دِرَختِستان (suff. ستان) locus arboribus consitus, e. g.: میر نظمی ✿ درختستان اندر دشت بوده ✿ مگر شیر ژیان آنجا غنوده F.

دِرَختِ سُنب n. c. i. q. درخت سنبه 1 F. ex المجمع sine exemplo.

دِرَختِ سُنبَه n. c. avis (پرنده) colore viridi rostro (منقار) arborem perforans; 2) teredo s. termes nigri coloris (نوعی از زنبور سیاه که چوبرا سوراخ میکند) B. Sec. F. درخت سنبه significat „terebra" (مثقب) et met. a) unguis ferarum, b) rostrum avium (سباع طرنغی وطیورك منقاری استعاره در طریقیله) F. sine exemplo. Aliae formae sunt درختنه سنبه et درختینه سنبه.

دِرَختَک (suff. ک) arbusculum M. ex Sae. Inde درختک دانا heliotropium; 2) sec. al. arbor وقواق dicta B.

دِرَخت کاو adi. c. tree-uprooting J.

دِرَختناک (suff. ناک) full of trees, woody J.

دِرَختینَه سُنبَه s. دِرَختَنَه سُنبَه n. c. i. q. درخت سنبه q. v. B.

دُرَخشیدَن s. دُرَخشیدن HK. et sec. F. تابیدن) درخشیدن splendere, lucere (وپرتو افکندن B. Alia verbi forma est درفشیدن q. v.

دُرُخف apis *aut* vespa (زنبور) nigra B.

دَرخَواست petitio, desiderium v. supra s. v. درخواستن p. 739. Cum کردن s. نمودن petere, quaerere, flagitare, coll. وبازرگان جریمهٔ غلامرا درخواست نموده گفت „et mercatori pro culpa servi veniam deprecanti dixit" H. Sam. 48, 16.

دَرخَواه v. supra s. v. درخواستن p. 739; 2) i. q. درخواست q. v. B.; „deprecatio; et درخواه کردن گناه intercedere pro alqo, deprecari culpam" C. ex G.

دَرخَور s. درخورد s. اندرخور i. q. اندرخورد q. v. conveniens, dignus, aptus (لائق وسزاوار ودر وسع ودر خورشید ودر طعام) B. Construitur cum sequente genitivo, e. g. برد هر کسی بار درخورد زور „unusquisque onus fert pro ratione virium" et نه درخورد سرمایه کردی کرم „non pro ratione opum dona erogabat" Bost., coll. درخور پیشگاه Chr. Sch. 7, 80, et درخور نامدار *ibid.* 88, 14, et Fleischer Ali's Spr. 7, 4, et Not. et Extr. t. IX, 202, 9, ubi falso درخوردن pro درخور s. درخورد legitur et respondet ar. لائق; et cum dat. ps., e. g. ترا بودن ایدر مرا درخور است Chr. Sch. 55, 367. Inde درخور تن pro dignitate aut viribus suis (کندو قدرنجه) F. sine exemplo.

دَرخوردار i. q. برخوردار q. v. F. sine exemplo.

دَرخَوردَن i. q. اندرخوردن J. q. v. supra s. v. خوردن p. 748. In ceteris lexicis deest.

دَرخَوش (بر وزن سرکش) i. q. دَرخُش 2 desiderium, cupiditas (شوق واشتیاق) B.

دَرد (phl. דרד) dolor (ar. وجع) F., *unde* aegritudo, maeror, afflictio animi (رنج وزحمت ومشقت) F., ar. الم B. in app.;

بِرَختینَه سَبز n. c. i. q. درخت سبز F. sine exemplo.

دَرخَستَن to impress, mark, or stamp; to pierce, transfix J.; cf. خَستَن.

دَرخُش i. q. درخور conveniens, dignus, aptus; 2) pro درخوش desiderium, cupiditas B.

دَرَخش i. q. دُرُخش fulgur, fulmen (برق) B. Gl. Sch.

دُرَخش i. q. دُرُخش; 2) fulgor, splendor (فروغ وروشنی) cuiusvis rei B.

دُرُخش coll. دَرَخش fulgur, fulmen, *unde* 2) coll. دُرَخش fulgor, splendor cuiusvis rei; 3) i. q. درخشان splendens, coruscans, fulgurans (تابنده ودرخشان); 4) nom. pyraei (آتشکده) in urbe ارمنیه, quod exstruxit princeps Magorum (راس مجوسی), qui راس البغل appellatur, a quo etiam dirhemi ab illo cusi nomen بغلی acceperunt. Eundem etiam urbes ارمنیه et شیراز condidisse tradunt; 5) nom. vici (ده) in regione قاین et قهستان, in quo panni (گلیم) pulcri texuntur B. Alia forma est درخش et درفش.

دُرُخشان part. praes. v. درخشیدن splendens, coruscans, fulgurans (تابان وروشنی دهنده) B.; cf. رخشان s. رخشا et درفشان; cf. Spieg. Chr. 9 fin. 52 l. ult.

دِرَخشانیدَن caussale verbi درخشیدن q. v. C.

دَرَخشِش (suff. ش) fulgor, splendor (درخشیدن) Gl. Sch.; cf. رُخش. Inde درخشش جای n. c. oriens C. ex vers. pers. V. T. Num. 21, 11.

دُرُخشَندَگی (a درخشنده suff. ی) lustre J.

دُرُخشَندَه part. praes. v. درخشیدن i. q. درخشان B. in app.; cf. درفشنده et رخشنده.

دُرَخشی (suff. ی) ortus *solis* C. ex vers. pers. V. Test. Deut. 4, 47.

opp. درمان Bh., coll. hoc رباعی poetae میر خسرو : عشقی داریم وسینه سوزانی ✿ دردی داریم ودیده گریانی ✿ عشقی وچه عشق عشق عالمسوزی ✿ دردی وچه درد درد بی درمانی F.; pity, sympathy, compassion *Shaksp.*; cf. infra درد نکردن. Coniunctum cum برچیدن s. چیدن significat *met.* dolorem amovere aut aegritudinem alius in se ipsum transferre (دور کردن درد وبر داشتن بیماری دیگری بر خود) B.; cum کشیدن s. خوردن dolorem pati, affligi Bh., coll. hoc versu کمال خجندی poetae : این جهان درد خورده دندانست ✿ وا رهیدی ازو چو بر کندی F.; cum دادن dolore afficere Bh.; cum نکردن dolorem non facere *met.* misericordiam non commovere (رحم نکردن), e. g. : سید عبد الله حالی تخلص ✿ گفتمش درد دل خویش دلش درد نکرد ✿ این همه مهر ومحبت اثری کرد نکرد Bh. Adde phrases درد افتادن, درد پیچیدن در عضوی, در et بر c. درد رفتن, درد تراویدن از عضوی et درد نهادن به پهلوی چیزی, quae explicatione non egent Bh. Praeterea etiam dicitur بدرد آمدن dolorem pati, affligi et بدرد آوردن dolorem facere, affligere Bh. Inde دردِ حمل s. دردِ زه et sec. F. دردِ زی dolores partus Bh.; دردِ دل dolor cordis et cum گفتن et کردن, زدن lamentari, gemere (زاری نمودن) Bh.; unde phrasis درد دل گیرد مرا „dolor cordis me affligat“, qua in iureiurando utuntur (در مورد قسم گویند یعنی اگر چنین باشد درد دل بگیرد مرا ای دلم درد کند) Bh.; دردِ سیاه السُبات lethargus M. ex IK.; febris maligna (حمای محرقه), ut in hoc versu میر نظمی poetae : آن سیه رو شده بلای سیاه ✿ میشود مبتلای درد سیاه F.; دردِ سر dolor capitis (صداع) et *met.* afflictio, miseria (رنج ومحنت), quod coniungitur cum verbis آوردن, بردن, بیرون بردن, دادن coll. Fleischer Ali's Spr. 21, 16, گرفتن, کردن et کشیدن Bh.; دردِ فرزندی parental affection *Shaksp.*; دردِ مفاصل rheumatism J.; دردِ ناخن paronychium F.

دَرَد morbus quidam ar. قوبا dictus, i. e. lichen, impetigo B. in app.

دُرد coll. دُردی et دُردَه faex, sedimentum, amurca (ته خم شراب وسرکه وروغن وامثال آن) B. in app.; آنچه بته نشیند از روغن وخوال ومایع وسایل Bh.; cf. etiam supra p. 739; coniungi solet cum verbis خوردن, زدن et مکیدن Bh. et in hoc versu, quem Chodzko in grammatica persica attulit : دَردا که دَردم درمان ندارد امروز ✿ فردا که دُرد بُردم دَردی نماند آنروز „eheu, dolori meo hodie non est remedium; cras, si faeces exhausivero, non remanebit illo die dolor“ legitur دُرد بردم, quod pro usitato دُرد خُوردم dictum videtur; 2) *met.* extremum, finis (آخر), e. g. دردِ شب finis noctis, دردِ سال finis anni, دردِ ماه finis mensis, e. g. : اشرف ✿ شده هنگام درد ماه صفر ✿ بادهٔ صاف ریز در ساغر ✿ کنونکه بادهٔ صاف طرب بجام منست ✿ چو درد ماه صفر محتسب سبو شکن است, Bh., cuius lex. auctor morem Persarum hoc versu laudatum sic describit : رسم است که در چهار شنبه آخرین بر پشت بام بر آمده رو بکوچه وا می ایستند وآتشی بدست میگیرند وسبوهای کهنه‌را میشکنند ومیگویند صفر از خانه ما بدر Bh., coll. hoc loco libri اکبر نامه : چون وقت بدُردی شب کشید وکیفیت شراب زور آورد وفرو رفتگی خواب با او هم آغوش شد Bh.

دَردا (suff. ا) pro dolor, eheu (لفظی است که در وقت تاسف بر زبان برند) B. in app.

دَرداب i. q. دستنبویه, i. e. fructus quidam

parvus, rotundus et suaveolens similis cucumeri meloni (خربزه) *B.*

نَرداخ v. infra s. v. درواخ 1.

نَردانَه i. q. درزانه q. v. *F.* sine exemplo.

نَردار (cf. دَر 8 et دار arbor) n. c. *proprie* arbor culicum, nom. arboris سده dictae, quae culices profert (که پشه بار می آورد) et ar. شجرة البق dicitur *B.*; ulmus; t. قره اغاج *F.*; cf. پشه دار et پشه خانه et پشه غال; 2) sec. al. i. q. سپید دار q. v.; 3) (pro دَرد آر) imp. verbi درد آوردن; 4) (ex در ianua et دار a v. داشتن comp.) portae custos, ianitor (دربان) *B.*

دُرد آشام n. c. qui faeces exhaurit, potator *Bh.*

دَرد آشنا s. دَرد آلود adi. c. i. q. دَردمند q. v. *Bh.*

دَرد آگین adi. c. full of pain, aching *J.*

دُردام religiosus, monachus (زاهد تسبیح گردان) *B.* in app.

دَر دامَن n. c. the ornament to the border of a gown or robe *Shaksp.*

دَرد انگیز adi. c. exciting pity, pitiable *Shaksp.*

دُر دانَه n. c. simplex margarita (دانهء دُر) *B.* in app.; unio magni pretii *F.* Inde دُر دانهء نار *met.* gutta sanguinis (قطرهء خون) *ibid.*

دُردانَه (suff. انه) faeci similis (همچو دُرد ولای) *B.* in app.

دَرد پَروَر et دَرد خای adi. c. i. q. دردمند *Bh.*

دُرد خَوار n. c. *met.* homo pauper, vilis, abiectus; 2) terra *B.*

دُرد خَور n. c. i. q. دُرد آشام q. v. *Bh.*

دَرد خَورد adi. c. i. q. دَردمند q. v. *Bh.*

دَرد زَدَه adi. c. saucius, aegrotus (خسته وبیمار) *B.* in app.

دَرِ دَشت nom. loci (محله) in Ispâhân *B.*

دَرد شَریک adi. c. sympathetical *Shaksp.*

دُرد کَش n. c. i. q. درد آشام q. v. *Bh. F.*

دَرد کُن adi. c. causing pain, painful *J.*

دَرد گیر adi. c. dolore correptus *C.*

دَرد گین adi. c. painfull; sprained *J.*

دَردمَن decurtatum ex دردمند *B. F.* ex *Fg.*

دَردمَند (suff. مند) doloribus affectus, maestus, afflictus, miser (صاحب درد والم (ومردم افتاده ودردناک وخاکسار *B.*; 2) compassionate, sympathizing *Shaksp.* Inde دردمندی (suff. ی) afflictio, miseria *M.* ex Sae. *Shaksp.*; pity *J.*

دَردمَه septem planetae *B.* Alia forma est دزدمه.

دَردناک (suff. ناک) i. q. دردمند q. v. *B.*

دُردور a. vortex aquae (گرداب). Arabica vox dicitur *B.*

دُردَه (suff. ه) i. q. دُرد q. v. *B.*

دُردی (suff. ی) i. q. دُرد q. v. (جناب خان آرزو میفرمایند که دو لفظ فارسی یافته شده که بدون یا فارسی است وبیا عربی بازی یعنی باز که جانور شکاریست ودردی که مقابل صاف است (*Bh.*; cf. ar. دُردِی. Inde دردی نوش et دردی کش s. دردی نوشت n. c. i. q. دُرد آشام *Bh.*, coll. hoc versu poetae : ما رند صبوحی مولانا پیامی زدهء مست الستیم ☆ پیش از همه دردی کش وپیش از همه مستیم *F.*; دردیناک (suff. ناک) full of sediment, dreggy *J.*

دَرز coll. درزه sutura *vestis* (شکاف جامه که دوخته باشند) *B. F.*; 2) filiae aetate parvae (دختران کوچک سال) *B.* Priore significatione etiam in arabica lingua usitata vox. Inde درز کردن a) findi, scindi (شکافته شدن) *Bh.*, b) *met.* palam fieri, divulgari (فاش گردیدن وآشکار شدن) *B.*

دَرزانَه tabula (تخته), quam molitores ante aquam collocant, ne in aliam partem defluat (بطرف دیگر نرود), alias etiam درزانهء آسیا dicta *B.*; canalis, per quem aqua in molam derivatur (دکرمان اولوغی) *F.* sine exemplo, in quo alia quoque forma

دَردانَه legitur, quam etiam C. offert. Sed falsa videtur forma دردازه, quam M. ex lex. Ferh. affert, in quo tamen illa non legitur. Vox composita videtur.

دَرزَمان, sec. F. دَرْزَمان, filum (رشته وریسمان تافته), quod per acum traiicitur (که در سوزن کشند) B., ut in hoc versu ابـــو المعانی poetae : از ضعف شده چو درزمان تن ✿ خار غم حسرتش چو سوزن F. Vox ad درز referenda videtur.

دَرزَن (ex در ianua et زن a زدن) n. c. qui portam claudit ope catenae (که حلقه بر در زند); 2) acus (سوزن) B., qua significatione ad vocem درز referendum et ex دَرز زَن decurtatum videtur.

دَرزَنـد locus, in quo multum sanguinis funditur, ut locus proelii, locus mactandis bestiis (جنگگاه ومسلخ) B.

دَرزَه i. q. درز q. v. B., coll. hoc versu حکیم سنائی poetae : کم کیم خیزه لـــرزه بـود ✿ کیسه‌ء کس فراخ درزه بود F.; 2) et دَرزَه acervus pabuli et quisquiliarum (تـــوده وپشته‌ء علف وخار وخاشاك) B., ut in hoc versu حکیم انوری poetae : در مجلس روزگارت این بس ✿ کم درزه رسیده‌ء بدستت et in alio viam molestam describente : چو پشته پشته درو درزهای خار وخسك ✿ چو باره باره درو خامهای ریگ روان F.

دَرزی (suff. ی) sartor (خیـــاط) Bh. HK. F., e. g. : ابـــو المعانی ✿ درزی بچه‌ء که در دکان مـیـدیـدم ✿ از چاك دل وسینه سخن ورزیدم. Vox ex درز sutura, orta videtur. Inde درزی گری (suff. گر et ی) the business of a tailor, sewing, stitching J.

a. دَرس lectio (خواندن کتاب). Coniungitur cum گفتن et گرفتن ,کردن ,دادن ,خواندن Bh. Inde درس خوان n. c. a) praelector B., b) discipulus (شاگرد ومتعلم) B. Bh.; درس خانه s. درس گاه n. c. schola (مدرس ومکتب) Bh.; درس روان lectio, quam vocant cursoria (باصطلاح معلمان درسی را گویند که متعلمان را در اوایل حال دهند پیش ازانکه استعداد معنی فهمی بهم رسد) Bh. Falso lex. B. editor in app. lexici scripsit درس وران pro درس روان, cuius vocis significationem e lex. Bh. attulit. Falsam lectionem درس وران receperunt etiam R. et J.

دَرسار s. دَرسارَه (coll. در ianua et ساره) n. c. velum portae, aulaeum; 2) murus portae arcis vel domus praestructus, ne porta conspectui pateat B.

دُرُست (fortasse cum راست cognata vox) integer, sanus, perfectus, rectus, verus (ar. صحیح) B.; مقابل راست ومقابل شکسته ومقابل غلط Bh., coll. سرت سبز باد وتن همی بود وجان درست Frag. 22, 19, et شادان دل وتن درست Chr. Sch. 81, 169, et سکه‌ء درست moneta proba Bh. et n. c. درست سودا ,درست حساب ,درست پیمان al., quae interpretatione non egent Bh.; 2) integritas, sanitas (صحت وتندرستی) B., ad quam tamen significationem lex. Bh. auctor annotat (وایـن محل تـامـل), unde a *bonitate* derivatae significationes : 3) aurum, argentum B., sive cusum sive non cusum (زر مسکوك وغیر مسکوك اعم ازانکه طلا باشد یا نقره) Bh.; 4) genus pecuniae, quod اشرفی dicitur B. Bh. et arabico nomine طـازجـة insignitur B., ut in hoc versu شـیـخ سـعـدی poetae : شـنـیـد این سـخـن پـیـر فـرخ نـژاد ✿ درستی دو بـر آستینش نـهـاد F. Prima significatione cum verbo کردن et شدن coniungi solet et درست کـردن significat etiam „agnoscere", e. g. imaginem (نقش), praesentiam (محضر), relationem (نسبت), simil. Bh., unde : که قراءت از نافع درست کند, quod de Sacy vertit : „qui suivoit, dans la lecture de l'Alcoran, les leçons de Nafi" Gâmî in Not. et Extr. t. XII, 427, not. 8, et همه نسبت بوی درست کنند *ibid.* p. 422 l. plt., quod de Sacy vertit : „tous reconnoissent unani-

mement son autorité". Praeterea notandum est, quod de rima vocis درست lex. *Bh.* auctor accurate animadvertit : قافیه آن بلفظ جَست وامثال آن از عیوب غیـر ملقبه است چنانچه درین بیت فردوسی ✿ بهر شاه بسر بازه کردم درست ✿ چو از کام شه کس نیارست جَست ✿ نظامی ✿ تمنای شد آنکه آید درست ✿ که بر روی دریا توان پل به بَست *Bh.*

دَرستاران s. دَرستان munusculum, quod discipulo post mercedem dat magister (شاگردانه) *B.*; alia forma vocis دستاران.

دُرُست خَوان n. c. qui recte legit, imprimis Coranum (قاری وقرآن‌را بقراست خواندن) *B.* in app.

دُرُستَگی soundness, healthiness *J.*

دَرَستَه coll. درسه et درشته commiseratio, venia, remissio poenae (عفـو ورحمت وبخشیدن گناه) *B. F.*

دُرُستی (suff. ی) integritas, sanitas *F.*; propriety, amendment, reform *Shaksp.*; seriousness, gravity *J.* Inde بدرستی re vera, sane, profecto *M.* coll. Spieg. Chr. 125, 6.

دُرُستی et دُرِستی coll. دُرِشتی nom. filiae regis انوشیروان, quae Bahrâmo (بهرام) matrimonio iuncta erat *B.*, e. g. : شیخ نظامی ✿ دخت کسری زنسل کیکاوس ✿ درستی نام ونغز چون طاوس *F.*

دَرَسَه i. q. دَرَستَه q. v. *B.*

دَرَش coll. دَرَشی genus cucumeris (خیـار) tenue et longum *B.*

دَرْش stabulum (پایگاه وطویله) equorum *B.*, ar. معلف *F.*, e. g. : ✿ حکیم خاقانی ✿ جای علفش نه زین کهن درش ✿ از خوشهء چرخ وگوشهء عرش *F.*

دُرُشت asper, durus, inaequalis, non conveniens, crassus *sensu proprio et metaphorico* (سخت وناهموار وتناور وفربه وقوی) *Bh.*; ضد ملایم وناهموار معناسنه (هیکل *Bh.*; حقیقتا ومجازا اولسون , ar. خشن *F.* et i. q. بزرگ magnus, si opponitur parvo (خُرد), e. g. : اثیر در هجو ✿ ازوی نواله ✿ چون کاغذ خرد ودرشت اندرو سفید ✿ نوشته زپشت اندرو سفید *Bh.* Inde درشت پسند n. c. homo rusticus, agrestis, inurbanus (کثیف طبع) *B.*; درشت خوار n. c. who fares hard *J.*; درشت خوی n. c. homo durus, immitis; درشت گوش adi. c. surdaster *F.* ex المحمودی.

دَرَشتَه i. q. دَرَستَه q. v. *B.*

دُرِشتی alia lectio vocis دُرِستی q. v. *B.*

دُرُشتی (suff. ی) durities, asperitas, severitas (سختی وناهمواری) *Bh.*; feritas *M.*, coll. جواب روباه جز بعنف ودرشتی نگویم Spieg. Chr. 28, 14, ubi respondet ar. syn. عنف; cf. *ibid.* 36 l. aplt. et Schahn. ed. Mohl. t. I, p. 150, 422. Inde درشتی کردن با durum, severum esse in alqm c. ps., e. g. : شیخ شیراز ✿ درشتی کند با غریبان کسی ✿ که نا بوده باشد بغربت بسی *Bh.*

دَرَشی i. q. دَرَش q. v., genus cucumeris *B.*

a. دِرْع lorica (زره); 2) indusium mulieris (پیراهن زنان) Gl. Sch.

a. دُرَعَه decurtatum ex دُرّاعَه *B.* in app.

دَرَغ claustrum (بند) aquae, agger *B.*

دَرَغال securus, tranquillus (امن وآسوده) *B.*, e. g. : استاد رودکی ✿ ای شاه بنی سیرت ✿ ایمان بتو محکم ✿ ای میر علی حکمت ✿ عالم بتو درغال *F.*

دَرغالَه montium intervallum (فرجهء میان دو کوه); via inter montes transiens (ar. شعب) *B.*; 2) arx, castellum (قلعه) *pec.* in vertice montis *F.*, e. g. : چو کوهی سر کشیده بود عالی ✿ شده واقع درو درغاله غالی *F.*

دَرغان nom. urbis prope urbem سمرقند *B.*, unde درغانی (suff. ی), e. g. : ✿ ابو العباس یکی از جای بر جستم چنان شیر بیابانی ✿ برو دعوی زدم مانندهء روباه درغانی *F.*

دَرغَست vanus, futilis, absurdus (هرزه ونامعقول)

B. Gl. Sch., ut in hoc versu (جنگ بر افرازند) Schahn. : زگرد اندر آمد درفش سیاه ✿ سپهدار بوده به پیش سپاه F.; cf. Chr. Sch. 90, 57, Frag. 24, 10, unde بیدرفش (vexillo carens) nom. proprium *ibidem*; 6) ferrum cuspide acuta praeditum (آهن سر تیز), e. g. scalprum coriarii vel sutoris (افزار سراجان وکفشگر), scalpellum chirurgi (نشتر حجام); cf. دَرُوش, stimulus, quo boves vel asinos impellunt (کراز که بدان گاو وخر رانند) al. et *abs.* hasta vel lancea (رمح) *Bh.*; (اوجی سوری حربیه دیرلر) F., ut in hoc versu Schahn. : زبس گونه گونه سنان ودرفش ✿ سپرهای سیمین و زرین کفش F. Inde درفش کاویان s. درفش کاوان vexillum regis فریدون B., de quo plura v. infra s. کاوانی درفش s. کاویانی درفش coll. اختر کاوان.

دُرُفش i. q. دُرَخش F. sine exemplo; cf. درفشه.

درفشان B. et دَرَفشان Gl. Sch., part. praes. verbi درفشیدن q. v. splendens (تابان) B. F. درخشان Gl. Sch., coll. hoc versu poetae : حکیم انوری درفشان درفشان هم از تیغ میغ ✿ چنان شعله میزد که در جنگ تیغ F.; 2) tremens, tremulus (لرزان) B.

دِرَفشانیدَن caussale verbi درفشیدن q. v. C.

دِرَفش زَنَه adi. c. coll. درفش 6 stitched J.

دِرَفشَندَه part. praes. verbi درفشیدن q. v. B. s. v. درخشنده.

دُرُفشَه (suff. ه) gladius (تیغ) B. F. ex Fg. sine exemplo. Cf. دُرُفش pro دُرُخش splendor, a quo derivanda videtur significatio „gladius“.

دِرَفشی (suff. ی) gloriam sibi comparare (خودرا مشهور ساختن وعلم کردن) B. In lex. F. deest.

دِرَفشیدَن i. q. درخشیدن splendere, lucere B. F., coll. hoc versu میر نظمی poetae :

B. In lex. F. legitur : دَرغَشت signif. : olera, herbae virides (سبزوات) F. ex مجمع الفرس, allato hoc versu میر نظمی poetae : چو گلشن خوان نعمت‌را گشوده ✿ مگر که سر بسر درغشت بوده F., in quo fortasse درغست legendum est.

دَرغَلبَکَن s. دَرغُلبَکَن s. دَرغَلبَکین s. دَرغُلپَکین n. c. coll. غلبکن porta clathrata (پنجره دار) B.

دَرغَم a. p. n. c. nom. cantus (نغمه) musici, quo animi tristitia (غم) aufertur, *proprie* significans „in tristitia“ (در اندوه) B., ut in hoc versu مولانا بوسلیک poetae : چنان مستغرقم درغم که مطرب ✿ اگر درغم سراید غم فزاید F.; 2) coll. دربند 5 nom. loci, in quo vinum bonum provenit, quod inde nomen درغمی accepit B., ut in hoc versu حکیم سوزنی poetae : تا سوی درغم نشاط کرد وخرامید ✿ شد در غم بسته بر حوالی درغم et in alio eiusdem poetae : شراب درغمی از جام شامی ✿ بشادی نوش کن از صبح تا شام F.

دُرغو reliquiae dulciarii in aheno F. ex المجمع sine exemplo.

دَرغیش multus, copiosus (انبوه وبسیار) B. F. ex المجمع sine exemplo; 2) genus mali armeniaci (زرد آلو) B.

دِرَفش et sec. Gl. Sch. دَرَفش (a v. درفشیدن) i. q. دِرَوش et درخش coll. درخشیدن fulgur, fulmen (برق) B. Gl. in Des.; 2) fulgor, splendor (فروغ وروشنی) B. Gl. in Des.; 3) splendens, coruscans, fulgurans (درخشان) de quavis re B. F., unde derivandae videntur sequentes significationes a *splendore* desumtae : 4) pannus (فوطه), quo tiara (دستار) et galea (خود t. دولغه [طولغه]) tempore belli involvitur B., ut in hoc versu Schahn. : همه روی آهن گرفته بزر ✿ درفش سیه بسته بر خود زر F.: 5) (z. drafsha) coll. درپش et داوپش vexillum (علم که بروز)

شده آن روی دلجو ماه تابان ✿ درفشد از لطافت درّ دندان *F.*; 2) tremere (لرزیدن) *B.*, quae significatio a fulgure vel splendore micante derivata videtur, sed in lex. *F.* non legitur. Verba درخشیدن et درفشیدن ad unam eandemque radicem referenda videntur. Talis fortasse est sanscrita radix दीप् cl. 4 cum दप् cl. 1 et 10 cognata significans: fulgere, splendere. Ex درخشیدن decurtatum videtur رخشیدن eadem significatione, nisi mavis ad radicem रुच् referre.

دَرَفنجک suppressio nocturna, incubus (کابوس) *B. F.* Aliam lectionem, ut videtur, mendosam درفجک offert *F.* sine exemplo.

دَرَق i. q. درقه 2 scutum, clypeus *F.*, ex quo decurtatum videtur, ut in hoc مثنوی poetae شده بسر سرش تیغ تیز: میر نظمی همچو برق ✿ چو کرده برابر برو راست درق ✿ ولیکن نشد درق او پایدار ✿ زسر تا بزین کرد همچون خیار *F.*

دَرَقه *B.*, دَرقه *F.* lorica (درع ar. زره) *B.* Gl. Sch.; 2) scutum, clypeus (جُنّة ar. سپر) *B.* ex corio confectum (سپر چرمین) Gl. Sch., coll. hoc hem. Schahn.: یکی درقهء گرگ بسر بر گرفت Gl. Sch. Sec. lex. *F.* auctorem est scutum ligneum Indis usitatum et vox indicae originis (سپر چوبین هندولره مخصوصدر واسمی دخی هندو لغتی اولمغه مناسبدر) *F.* Eadem vox in arabica lingua usitata est, quum دَرَقَة pl. أَدراق s. دِراق s. دَرَق sec. Freyt. significet: „scutum ex corio confectum et ligni expers" et sec. Samachsch. (lex. ar. pers. pg. ٧١, 8, ed. Wetzstein) „scutum e corio taurino factum" (گاو سپر) (سپر چرمین سپر از پوست گاو Sam.; 3) pro درخت arbor *C.* ex G.; cf. درقهستان.

دَرقهستان vox ex درقه = درخت arbor et suff. ستان composita significat: „locus arboribus consitus, silva" (t. اغاجلق) *F.* ex المجمع sine exemplo. Cf. قهستان.

دَرَک i. q. دَرَک q. v. *B.*

دَرکاله glacies (یخ); 2) sec. al. stiria s. glacies pendens (یخی که در زیر ناودان بسته می شود) *B. F.* sine exemplo. Aliae vocis formae sunt درگلاله et دنگاله et دنگداله.

دَرگاه s. دَرگه limen portae (آستانهء در); 2) aula regia (ar. حضرت 2) *B.* in app. (آستانهء ملوک که عرب آنرا حضرت خوانند) *HK.*; cf. Chr. Sch. 61, 451. 72, 8, et sedes excelsa Dei (آستانهء پادشاهان مجازا اما حقیقتا جناب باری تعالی جل شانه) *F.*, ut in hoc versu خواجه حافظ (قپوسیدر) poetae: هرکه خواهد گو بیا وهرچه خواهد گو بگو ✿ کبر وناز حاجب ودربان این درگاه نیست *F.*, coll. زگرندگی دور درگاه تو Sec. Nam. in Spieg. Chr. 63 l. plt.; a mosque *Shaksp.*

دُرگم i. q. درودگر *B.* Gl. Sch., ex quo decurtatum videtur; cf. etiam دُرودگر.

دَرگلاله i. q. درکاله q. v. *B.*

دَرگون lorum ephippii, quo quid a latere alligatur (ترکی باغی که بند فتراک معناسنه) *F.*, qua significatione eadem vox est ac ترگون q. v.; 2) prominens pars tecti supra portam ad pluviam arcendam (t. صچاق) *F.* sine exemplis et *C.*

دِرلک s. دِرلیک s. تِرلک i. q. ترلیک q. v. *B.*

دِرَم, unde arab. درهم *Bh.*, nomen ponderis (وزنی) trium ماشه et quatuor granorum (جو) *B.* in app., vel sec. Samachsch. sex دانق i. e. quadraginta octo granorum, quum unum دانق valeat pro sex granis, de q. v. supra s. v. دانگ = ar. دانق p. 803; 2) dirhem, drachma, numus argenteus Freyt. s. v. درهم, de q. plura v. in de Sacy Chr. ar. t. II, p. 110 et 282 ed. alt. et 3) *abs.* pecunia, numus omnis generis (سیم مسکوک یعنی

(اقچه هم نوعنه درم دیرلر *F.*, ut in hoc versu بو مشهور درمداران عالمرا : poetae
کرم نیست ✿ کرمداران عالمرا درم نیست
F. Inde درم خریده n. c. *met.* servus *B.* in app.; درم دار adi. c. dives, opibus pollens *F.*; cf. versus s. دِرَم 3 e lex. *F.* allatus; درم دان n. c. theca numaria, loculi (ظرفی که درمها دران نگاه دارند) *Bh.*; درم سرا n. c. moneta, ubi numi excuduntur (ضرابخانه) (*B.*; درم سنگ adi. c. unius drachmae pondus habens *F.*; درم شَرعی tres ماشه et quatuor grana argenti (سه ماشه وچهار جو نقره) *B.* in app.; درم گـزیـن n. c. argentarius, numularius (صراف) *B.*

دَرما lepus (خرگوش) *B.* Vox arabica Freyt.

دَرمان imp. verbi درماندن; 2) i. q. درمانده *B.* V. infra s. v. ماندن cum praepositione در.

دَرمان (syr. ܕܘܡܕܐ) remedium, medicamentum (علاج ودوا ودارو) *B.* Cum کردن medicinam, remedium adhibere; sanare *C.*

دَرماندگی et دَرماندَن et دَرمانده v. infra s. v. ماندن cum praepositione در.

دِرَمدوز scarabaeus (جعل) *F.* sine exemplo. In lex. *C.* legitur alia forma دِرَمدُزن.

دُرمُل frumentum (غله), quod nondum permaturuit (خوب نرسیده) et frictum comeditur (بریان کنند وخورند) *B.*

دَرمَن decurtatum ex دَرمان q. v. *Shaksp.*

دَرمَنده i. q. درمانده, ex quo decurtatum est *B.* in app., *F.* sine exemplo. V. infra در ماندن cum.

دِرمَنه et دِرمَنَه (phlv. darmne daschtih, syr. ܕܘܡܢܐ) absinthium (ar. شِیح) *F.* s. شیحه *B.* in app.; نام گیاهیست تلخ بوی در خراسان اسپان خورند *SHL.*; cf. افیلون.

دَرمیدَن non legitur, nisi in lex. *C.* his significationibus : „latrare *M.*; 2) i. q. دمیدن G.“ et est verbum dubium.

درن pronuntiatione ignota, i. q. زلو hirudo, sanguisuga *B.*; cf. خرسته.

e. درناق unguis (ناخن). Vox turcica *Bh.*; cf. t. درنق et طرنق.

دُر نجف v. s. v. دُر margarita p. 819.

دَرَند figura, forma, imago (شکل وشمائل وصورت); 2) similis, instar (مانند وسان). e. g. فلك درند i. q. فلك مانند s. فلك سان instar coeli *B.*; بمعنی سان یعنی شکل وسیما *F.* ex شرفنامه sine exemplo; 3) et دِرَند pro درنده q. v. *Shaksp.*

دَرَنده part. praes. verbi دریدن q. v.

دِرَنگ sonitus (صدا) crepitaculi (ناقوس), chordarum (تار ساز), operis porcellanici vel cristallini (چینی وآبگینه) fracti, simil. *B.*, qua significatione est alia forma vocis تَرَنگ s. تِرَنگ s. تَرَنگ 2. 3 et 4 q. v., e. g. in hoc مثنوی poetae حضرت مولانا :
ناگه آن دیوانه شورش در رسید ✿ بر در دکان شیشه گر رسید ✿ یک بیک بس سنگ میزد
ی درنگ ✿ کز دلش بردی درنگ شیشه رنگ
F.; 2) aerumna, calamitas, interitus (رنج ومحنت وهلاکت) *B.*, qua significatione est alia forma vocis آدرنگ s. اَدرَنگ q. v., e. g. in hoc versu فرخی poetae :
فلك چو غیبهء جوشن ستاره زان دارد ✿ که
بی درنگ بود چون برو زنی بشتاب *F.*

دِرَنگ imp. verbi درنگیدن et in comp. part. praes. significatione, e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae : گفتم اینجا بدرنگم
بصفا گفت درنگ ✿ که بحلمی وبرا ماه رو
وکوه درنگ *F.*; 2) cunctatio, mora (ثبات وآرام وتاخیر) *B. F.*; cf. Chr. Sch. 18, 229, Spieg. Chr. 18, 17, coll. hoc hem. Schahn. : وی اندر شتاب ومن اندر درنگ *ibid.* 52, 9; et cum کردن cunctari, morari Gul. 179, 2, coll. *ibid.* 5, 9, vel cum گرفتن, e. g. Chr. Sch. 4, 44, *unde* 3) tempus (وقت وساعت وزمان) *B.*, qua utraque posteriore significatione in hoc

قطعه poetae حکیم سوزنی legitur : ای پایگاه قدر تو بر چرخ نیمرنگ ✿ دوروا شتاب وبقای ترا درنگ ✿ از زیر پنج پرده بشاهد نظر کنی ✿ چون صوفیان برقص دارئی همان درنگ ✿ گر لطف مردیست بمردم گیا رسد ✿ مردم گیاه مردم گردد همان درنگ *F.*; 4) vita posterior s. futura (عالم آخرت) *B.*, ut in hoc versu Schahn. : چو سازی درنگ اندرین جای تنگ ✿ شود تنگ بر تو سرای درنگ *F.*; cf. Spieg. Chr. 44, 20; 5) et *sensu mystico* gaudet, qui sic explicatur : نزد محققین اشاره است بدرکات نعائم باز ماندگان وبقید تقیدات وهمی محبوس بودن *B.* — Vox درنگ sine dubio cum دراز longus, cognata et referenda est ad zendicam [zend] drâjaṅh (a rad. [zend] deregh crescere, augeri), quae proprie significat longitudo, coll. eiusdem dat. [zend] drâjaṅhê, quem Burnouf (J. As. 1846, Févr., p. 132) vertit : „pour l'extension". Inde sequitur primitivam vocis significationem esse „longitudo, mora", quo pertinet etiam locutio Parsis propria زمان درنگ „tempus longum", qua significatur tempus huius mundi, quod duodecim vel sec. alios novem milium annorum spatium complecti dicitur, coll. : وزمان درنگ خدائی اورمزد پیدا کرد وبر اندازه دوازده هزار سال باشد, i. e. „tempus longum manifestavit imperium Ormuzdi et spatium duodecim milium annorum complectitur" Frag. 2 fin. coll. Abhandl. d. phil.-phil. Cl. d. K. b. Acad. d. Wissensch. 1840 t. III, p. 626.

دِرَنگادِرَنگ coll. درنگ 1 pro ترنگ i. q. تَرَنگاتَرَنگ eodem modo formatum q. v. (صدای طبل وکوس که پیاپی چالند) *F.*, ut in hoc versu مولانا هاتفی poetae : ببستند بر بختیان طبل جنگ ✿ بگردون بر آمد درنگادرنگ *F.*

دِرَنگانیدَن caussale verbi درنگیدن q. v. *C.*

دِرَنگی (suff. ی) latiness, tardiness *Shaksp.*; 2) cunctabundus, tardus *M.* ex An.

دِرَنگیدَن morari, cunctari, manere in loco درنگ کردن یعنی ثبات وآرام ورزیدن) (وتاخیر کردن *B.*; توقف *F.*; cf. supra versus e lex. *F.* s. v. درنگ 1 allatus. Verbum denominativum a درنگ formatum videtur. — Sec. *SHL.* etiam alia forma verbi ترنگیدن est eadem significatione (صدا کردن تار ساز وجز آن) *SHL.*

دَرَنوك s. دُرنوك i. q. ar. دُرنوك q. v. (شادروان) (نوعندن بر نوعدر) *F.* sine exemplo.

دِرَنه gladius splendens (تیغ وشمشیر آبدار) *B. F.* ex Fg. sine exemplo.

دِرَو imp. verbi درویدن; 2) n. s. messis (ar. حصاد) *F.*, e. g. in hoc versu حافظ poetae : مزرع سبز فلک دیدم وداس مه نو ✿ یادم از کشتهٔ خویش آید وهنگام درو *F.* Cum کردن metere *B.* s. v. خسودن.

دَرْوا s. دَرْوای i. q. دربا s. دربای necessitas, res necessaria; cf. درواپست; 2) capite deorsum verso pendens, inversus, praeposterus (سر نگون آویخته ونگون وباز گونه); 3) capitis vertigine affectus, mente perculsus, attonitus (سرگشته وسرگردان) (وحیران) *B.*; cf. aliae vocis formae اندروا s. اندروای et درواز s. درواژ et درواه; 4) nom. genii cuiusdam (فرشته); 5) *met.* Hârût et Mârût (هاروت وماروت) *B.* Sec. *F.* etiam nomen libri cuiusdam persici celebrioris est (کتب معتبرهٔ فرسدن بسر) (کتاب اسپیدر) *F.* ex فرهنگ زفانگویا sine exemplo.

دُرْوا s. دُرْوای nom. regum et principum (سلاطین وبزرگان) Hindûstâniae; 2) coll. درواخ 4 rectus, verus, certus (درست) (وتحقیق) *B.*, coll. hoc versu حکیم خاقانی poetae : یعقوب آن فراست درواش دید وگفتا ✿ بر پاکی مسیح چو تو گوهری ندارم *F.*

دَرواخ coll. alia vocis forma دژواخ convalescens e morbo (ar. ناقِه) *F.*; بیماری که به

حکیم شده باشد *SHL.*, ut in hoc versu سنائی poetae : کرده خصمان بـرو جهان فراخ ✿ تنگتر از درونکه درواخ *F.*, qua significatione etiam alia vocis forma درداخ in lex. *F.* legitur, coll. hoc versu استاد لطیفی poetae : مغیث ملت ودیـن قهرمـان خصم شکار ✿ که دشمنش نشود هـرگـز از علل درداخ *F.*; *et* recuperatio sanitatis (ar. نقاهت) *B.*; sanitas (تـنـدرستی) *SHL.*; درستی وصحیح *F.*, ut in hoc versu شمس فخری poetae : جمال دنیی ودین شاه وشیخ ابـو اسحاق ✿ که خصم اورا نبود زدردها درواخ *F.*; 2) fortis, strenuus (شجاع ودلیر) *et* fortitudo, vehementia, durities (شجاعت ودلیری ودرشتی وغلظت شدت ودرشتی) *B.*; *F.*, coll. hoc قطعه poetae ابو الفرج رونی : با حفظ تو گستاخ نگذرد ✿ یکنای قضا بـر عیال ملک ✿ با امـر تو درواخ بنکرد ✿ شیر منصور فـلـک انـدر غـزال ملک *F.* et versu شیرازی poetae : فلك جناب وعطارد بنان ومهر ضمیر ✿ زحل مـراتب ومه رایت واسد درواخ *F.*; 3) firmus, firmiter constrictus (محکم ومنضـبـوط) *B.*, coll. hoc loco ex libro طبقات auctoris پیر هـرات خواجه عبد الله انصاری desumto : شـنـودن سخن نیکـان وحکایات پیران واحوال ایشان دل مریدانرا تربیت باشد وقوت وعزم فزاید ودران از الله تعالی ثبات یاود وبر بلا امتحان آورد [آرود *F.*] وبدرویشی وناکامی قدم فشارد تا عـزم مـردان یاود ودست در ولایت ورکن درواخ زنـد واز آداب وسیرت ایشان ادب گـیـرد et alio eiusdem libri : گفت وقتی کسی یاوی که بضاعت تـو بدست او بود ودرد تـو با داروی او مـوافـق دامـن وی درواخ دار *F.*; 4) coll. دُروا 2 rectus, verus, certus *et* veritas, certitudo (یقین ودرست وتحقیق بمعنی راستی ✿ که نقیض گمان باشد) *B.*; استاد رودگی ✿ چونکه مالیده بدو گستاخ شد ✿ کار مالیده بدو درواخ شد ✿ وبمعنی یقین که ضد گـمـاندر مثلا گمانم بـفـلانی درواخست دیرلر گمانم فلانه درستدر یعنی یقینم واردر دیمک اولـور *F.*; 5) vitium, opprobrium (عیب وعار) *B.*, quae significatio in lex. *F.* non legitur.

دَرْوار et دَرْواژ i. q. دَروا 1. 2. 3. *B.*

دَرْواز decurtatum ex دروازه q. v.; et دَرْوازبان decurtatum ex دروازهبـان q. v. *F.* sine exemplo.

دَروازَه (sec. *F.* ex در porta et واز = باز apertus, suff. ه ut proprie significet : „porta aperta“) porta maior et ampla, e. g. urbis (ar. درب) Samachsch. s. v. درب, coll. الدرب هو الباب الواسع وفـی الفارسیة یقال لـهـا دروازه *F.* e. g. : ✿ شمس فخری نتوان دهـن مخالفان بست ✿ دروازهٔ شهررا توان بست ✿ موئد حکیم سنائی ✿ برتـر از صـورت ومکان ومحـل ✿ در دروازهٔ جهان ازل *F.*, unde *met.* platea urbis, forum *F.*, *C.*; et porta coeli, unde *met.* coelum, e. g. : ✿ چـو زیـن خانقاه عزم دروازه کرد زدستش فـلـک خـرقـهرا تازه کرد Sec. Nam. p. 41 med., ad quem versum schol. annotat : واز دروازه مراد آسمان است, et i. q. در ianua *Bh.*; 2) coll. در 1, b, *met.* limes, terminus, e. g. : ✿ منکه مـیـر خسرو زدروازهٔ اقلیم هند ✿ لشکری آراسته ام تا بسند *Bh.*; 3) nom. arcis vel castelli (حـصـاری) in confinibus Rûm (در سرحد روم) *Bh.*, e. g. : مـیـر خسرو در تـعـریف قصر ✿ بانگ گشادِ در او دمبدم ✿ رفـتـه بـدربـنـد وبـدروازه هم *Bh*, vel sec. Herbelot. s. v. Dervazeh : „nom. urbis in Paphlagonia a Turcis sic dictae, cuius nomen antiquum est *Derbé*“; 4) pro دریـوزه mendicatio *C.*, quam hoc versu استاد لطیفی : ✿ زکوی دلبران دروازه کردن بود درد کهنرا تازه کردن probatam significationem lex. *F.* auctor inde desumtam dicit, quod in foro mendicantes conveniunt (ودخی درویشلره وسائللره اول محل مجمع اولوب دریوزه محلی اولمغله بر سبیل التجویز دلنجیلك صفتی ده قصد اولـنـور), sed vid. infra etymologiam vocis دریـوزه s. v. دریوز s. دریوزه. — Inde دروازه بان ianitor *Bh.*; دروازهٔ گوش coll. دَر گوش *met.* foramen (سوراخ) auris

B. Bh.; دروازهٔ نسو deversorium eorum, qui nomine لسولسی q. v. noti sunt (محلهٔ لولیان طاهسر نصیر ابادی در نسخهٔ مسمی بخواب وخیال در تلاش معشوقه که بخواب دیده آورده ✿ نـه از دروازه نو دری بسرویمر) *Bh.*; دروازهٔ نوش *met.* os (دهان) (گشودنند *B.*, os amatae (دهان محبوب) *Bh.*; دروازهٔ هـزار گـام *met.* lapis miliaris (میلهائی که بر دو طرف راه از برای نشان فرسنگ سازند) *B.*; از دروازه بدر رفتن *met.* to perish, fail *R. J.*

دَروازِیـان (suff. ی) ad portam pertinentes (دروازهیه مخصوص اولانلر) *F.* sine exemplo. Videtur pluralis vocis دروازی et falsa lectio pro دروازبان esse potest.

دَرواس fundamentum vel limen portae (بمعنی پایندان قپو اردنه قودقلری طیاق معناسنه) *F.* sine exemplo; „lignum portae, cui aptatur ianua et nom. ponderis“ *C.* ex G. Alia forma vocis دریواس videtur.

دَرْوان pro دربان ianitor *Shaksp.*

دَرْوانَه foramen (سوراخ) in tecto domus, quo per scalas in tectum pervenire possint *B. F.* sine exemplo. Fortasse cum در porta, cognata vox.

دِرَوانـیـدَن caussale verbi دِرَویـدن et دُروانیدَن caussale verbi دُرودن *C.*

دَرْواه i. q. دروار q. v. *B.*

دَروای i. q. دَروا; et دُروای i. q. دُروا q. v. *B.*

دَرْوایِست i. q. دَربایِست q. v. *B.*

دَرُوبَست i. q. دربست q. v. *Shaksp.*

دَرویطـارِس, gr. δρυοπτερίς (e. رستنی باشد مانند سرخس وآن بیشتر بـر درخت بلوط کهنه پیچیده شود) *B.*

دَرُ وبَند (بواو عـطـف) *met.* apta compositio, ornatus (نـظـام وآرایش), ut in hoc versu poetae cuiusdam : دروبـنـد اول که دربند یافت ✿ بشرط خرد زان خردمند یافت *Bh.*

دُرود precatio (صلوات) i. e. a) misericordia, si de Deo, b) deprecatio, si de angelis, c) bonorum apprecatio vel salutatio, si de hominibus et d) laudatio Dei, si de ceteris animalibus dicitur (بمعنی صلوات است که از خدایتعالی رحمت واز ملائکه استغفار واز انسان ستایش ودعا واز حیوانات رحمت وآفرین ; *B. Bh.*) (دیگر تسبیح باشد ونماز ودعا وتسبیح Gl. in Des. Coniungi solet cum verbis گفتن, فرستادن, رسیدن, رساندن et دادن *Bh.*; 2) nom. diei quinti intercalaris anni regii *B. F.* sine exemplo; 3) 3 ps. sg. praet. abs. verbi درودن metere *B.* et 4) n. s. messis, resectio (بمعنی بریدن چوب وغـلـه وعلف) *Bh.*; درودن Gl. Sch., ut in hoc versu Schahn. : اجل تیغ الماس آورده است ✿ درود ترا داس آورده است *F.*

دُرُود [ó] lignum, asser, tabula (چوب ودرخت وتخته), qua significatione a verbo درودن metere, resecare, derivatum videtur.

دُرُودگَر [ó] suff. گر coll. دُرُوگَر et دُرْگَر faber lignarius (نجار .ar استاد چوب تراش) *B.* Inde درودگری (suff. ی) carpentry *R.*

دُرودَن metere (درو کردن وبـریدن غله) *B.*; مزروعاتی کشت وغله رسیدهرا بریدن *SHL.*; تـر بچمک *F.*, coll. hoc hem. Schahn. : وخشک یکسان همی بدرود in Spieg. Chr. 45. Aliae formae sunt دِرَویـدَن et دُریدَن. Sunt autem, qui discrimen statuant inter درودن et درویدن in eo positum, ut prius *gen.* significet metere vel resecare frumentum, ramum, lignum (غله یا شاخ وچوب), simil., posterius autem (درویدن) *spec.* metere frumentum (غله), simil., quo accedit, ut dicant دِرو کردن non vero درود کردن *Bh.* et درودگر faber lignarius, a verbo درودن derivatum sit; 2) coll. دُرود 1 laudare (مدح وثنا ایتمک) *F.* sine exemplo, significatio dubia, quae in aliis lexicis non legitur.

دُرو زَن (a درو زدن) imperativi significatione : mete et 2) n. c. messor *F.* sine exemplo.

دَرُوش s. دُرُوش [ó] scalpellum, quo vena secatur (مبضع ar. نشترِ خجام) *B.*; cf. دُرُوش 6 et درفش.

دِرَوْش i. q. دِرَفش *B.* Alia forma.

دِرَوْش *F.* demessio, qua significatione est vox a verbo درویدن metere, suff. ش formata *F.* sine exemplo, sed tum دِرَوِش scribendum est.

دُروش stigma, signum (داغ ونشان) *B.*, ut in hoc versu حکیم سوزنی poetae : بوسمی که ستوران دروش وداغ کند ✿ ستوروار بر اعدا نهاده داغ ودروش *F.*

دُرُوش [ó] i. q. دَرُوش [ó] scalpellum *B.*

دُروغ *F.* et دُرُوغ [ó] *HK. Shaksp.* (coll. rad. *IC.* dhur'ujh peccare, mentiri = s. द्रुह्, z. druj, unde part. dhur'uk'hta = s. द्रुग्ध, z. drukhta et *IC.* d[a]ruga = z. adi. trux, torvus et n. s. genius malus, daemon, vulgo Daroudj) mendacium (ar. كذب) *B.* in app., qua significatione coniungi solet cum گفتن et بستن cum بر et بافتن s. بافتن coll. Jos. et Zul. 63, 7, ubi *Bh.* legit بر بافد pro می بافد et cum فرو کوفتن بر سر کسی et پرداختن et زدن et آوردن *Bh.*; 2) non verus, falsus, mendax (مقابل راست) *Bh.* *B.* in app. *F.*; false *Shaksp.*, ut dicunt e. g. اشک دروغ s. گریهء دروغ lacrimae falsae, آه دروغ planctus s. lamentatio falsa, وعدهء دروغ promissum falsum, صبح دروغ aurora falsa *Bh.*, coll. افسانهء دروغ fabula mendax Anv. Soh. in Spieg. Chr. 31, 18, et hoc versu میر نظمی poetae : چو ✿ ببزم جهانرا ندارد فروغ گفتار آنکس که باشد دروغ *F.* — Inde دروغ s. دروغ گو s. دروغ زن s. دروغ پرداز گوی adi. c. mendax *Bh.*, coll. Fleischer Ali's Spr. 16, med.; دروغ گوئی (suff. ی) false-speaking *J.*; دروغی (suff. ی) false, liar *Shaksp.*; بدروغ falso *M.*; cf. Rosen Narr. 45 med.

دَروف sec. lex. *F.* significat i. q. پیمانهء شراب „poculum vini, scyphus", quod hoc versu poetae ابو المعانی probatur : بنوش از کف مغبچه با دروف ✿ چولب تشنگانرا جگر شد با حروف, sed legendum est باد روف pro با دروف significans „vinum (باده = باد) clarum".

دَروقینون e., gr. δρακόντιον, dracontium *B.*

دُروک vel sec. *F.* دَروک lignum tenue, exile (هیزم باریک) *B. F.* sine exemplo. Videtur diminutivum vocis دُرو pro دُرُود coll. دُرُودگر pro دُرُوگر. Alia vocis forma est دسوک.

دِرَوگر (suff. گر) coll. درویدن messor (ar. حصاد) *B.*, e. g. : دروگر زمان است وما چون گیا Schahn. in Spieg. Chr. 45 fin.

دُرُوگر decurtatum (مخفف) ex دُرُودگر faber lignarius *B.*; cf. دُرگر.

دَرون coll. درونه n. s. interior pars, intimum et *met.* cor, praecordia coll. comp. تیره درون ,درون Bh., سیه درون, ساده درون Spieg. Chr. 138, 19 et aliis, quae vid. infra; 2) *part.* in, intus Rosen Narr. 80, med. 82, 7, et praecedente praepositione ب e. g. بدوزخ درون „in inferis" Frag. 21, 15 (بمعنی اندرون) *B.*; مقابل بیرون *Bh.*; ایچرو معناسنه اندرون کبی *F.*, coll. hoc versu ابو المعانی poetae : درون سینهء من مخزن خیال تو بود ✿ چنانکه رسم قدیمست گنج در ویران *F.*; cf. اندر et دَر et اندرون; 3) nom. urbis in Khorâsân inter urbes مرو et نسا *B.* — Inde درون باختن *met.* formam vacuam facere (قالب تهی کردن) *Bh.*, e. g. : ملا طغرا ✿ زامتحان بدم تیغ یار دست رسید ✿ زبیم باخت درون‌را غلاف دار انگشت *Bh.*

دُرون mensura frumenti (پیمانهء غله) *B. F.* ex Fg. sine exemplo; 2) bonorum apprecatio, qua Magi Deum et ignem venerantur et cibos benedicunt, antequam edant (دعائی باشد که مغان در ستایش

خدای تعالی وآذر خوانند وبسم خورشها بدمند وبعد از آن بخورند وهرچیز که بسم آن درون خوانده ودمیده باشند گویند یشته شده وهرچه نخوانده باشند نا یشته یعنی نا خوانده چه یَشتَن بمعنی خواندن (باشد بزبان ژند وپاژند *B.*, qua significatione haec vox ad rad. z. وج, coll. s. ज, honorare, vereri, referenda videtur.

دَرون پَرور (intimum s. cor nutriens) n. c. *met.* cordatus (صاحب دل); 2) qui animos hominum sibi conciliat (که دل مردمان بدست آرد); 3) qui pro fide pugnat (صاحب مجاهده) *B.*; 4) propheta (نبی) *B.* in app.; 5) Deus (حق تعالی) *Bh.*

a. p. دَرونَج forma arabica vocis persicae دَرونَک *B.*

دَرونَد uncus (معلاق .ar ,چنگک وقلاب); 2) nom. medicamenti (داروئی); 3) nom. athletae (پهلوانی) *B.*; 4) i. q. دربند q. v. *F.*

دَرون دلر n. c. *met.* mali s. pravi animi, infensus, infestus (بد اندرون وکینهور); 2) simulator, hypocrita (منافق) *B.*

دَرون رویه adi. c. inwards, inside-facing *J.*

دَرون ریش adi. c. animi aegritudine affectus (از عالم دلریش وجگرریش) *Bh.*

دَرونِستان (suff. ستان) a temple, golden shrine *R. J.*

دَرون سَنج n. c. *met.* cordatus; 2) qui pro fide pugnat (صاحب مجاهده واهل دل) *Bh.*

دَرونَک (suff. ك) diminutivum vocis دَرون *B.*

دَرونَک coll. درونج et درونه radix quaedam (بیخی) scorpionis formam referens ob eamque caussam etiam درونج عقربی dicta *B.*; doronicum, de q. v. Dioscor. l. IV, c. 77 et annot. ad h. l. t. II, p. 606 sqq.

دَرون نِشین n. c. *met.* in solitudine degens, eremita (خلوت گزین) *Bh.*; گوشه نشین *B.* in app.

درونه, دَرونَه sec. *B.* دَرُونَه [ô] (suff. ه) i. q. درون intimum *met.* cor, praecordia (کنایه از شکم) *B.*, ut in hoc versu خسرو میر poetae : از ✿ چون غمزهرا ابران تحیم نل شد *F.*, coll. خوردن غم درونه شد پر بدرونهء بلاکش in Spieg. Chr. 134, 3.

درونه, دَرونَه sec. *B.* دَرُونَه [ô], i. q. درونک q. v. *B.* *F.* sine exemplo; 2) i. q. دُرُونَه *B.*

دُرُونَه [ô] *B. F.*, دُرونَه *HK.*, coll. دَرونه 2 arcus (قوس); 2) arcus coelestis (قزح); 3) arcus in gossipio mundando adhibitus (کمان حلاجی) *B.*, e. g. : فخر الدین جرجانی ✿ سر سرو سهی شد باشگونه ✿ دوتا شد پشت او همچون درونه ✿ مولانا کسائی ✿ تیر بودیم چون کمان یکچند ✿ کوز گشتیم چون درونه شدیم ✿ فخر کرکانی ✿ لفظ قوس ارچه بود شامل نام هردو ✿ شیوهء قوس وقزح نیست درونه نداف *F.*

دَرونی (suff. ی) interior, intrinsecus, qui intra domum s. locum est *C. M.*; internal *Shaksp.*; intimate, confidential *J.*; the inside *R. J.*

دِروَه lacinia vesti assuendae (turc. یما) *F. C.*, ut in hoc versu میر نظمی poetae : پیره زنی بود دران بیوهء ✿ داشت برش جامهء پر دروهء *F.* Alia vocis forma est دَرویَه.

دِرویدَن metere (حصاد .ar ,اوت وغله بچمك) *F.* sine exemplo. Aliae formae sunt دُریدن et درودن.

دَرویزَه s. دَرْوِیزَه [ê] i. q. دریوزه *B.*, ex quo mutatum est (دریوزه قلب دریوزه) *Bh.* Inde دَرویزهء دِل *met.* visiones aut contemplationes rerum invisibilium (مشاهدات عالم علوی وعالم غیب) *HK. B.* in app.; درویزه گر (suff. گر) mendicus *SHL.*

دَرویش [ê] indigens, pauper (opp. مالدار) *B.* in app., coll. Gul. 26, 17. 96, 5; 2) is, qui mundo derelicto vitam dei cultui et continentiae deditam transigit

كه تارك الدنيا باشد وعمر خودرا در عبادت) (وریاضت حق بسر برد *B.* in app., i. e. monachus, religiosus vulgo Darwisch dictus; cf. Pend. 27, 8, et p. 51, not. 1. Sec. lex. *Bh.* vox درویش ex دریوش pro دریوز orta est, coll. [Pahlavi] daryôs, quae etiam in parsica lingua pro درویش usitata vox est et primitive significat „portas quaerens vel investigans". Alia est etymologia respondentis vocis zend. [Zend] darewaka s. [Zend] darewika mendicus a rad. zend. [Zend] derew mendicare s. दृभ्, de q. v. Jen. Litt. Z. 1834, n. 137, p. 133 (درویش قلب دریوش مبدل دریوز است كه بمعنی گدا (وگدائی هردو آمده *Bh.* Plura v. infra s. v. دریوز et دریوزه et دریوش. — Inde درویش سلطانْ دل (pauper, cui est cor Sultani) *met.* Mohammed propheta *B.*

دَرویشانَه (suff. انه) pauperis et religiosi more *M.* ex Ah.; 2) cibus, qui in promtu est (قدری از طعام كه آنرا حاضری وماحضر (نیز گویند, e. g. : ملا وحشی در مثنوی : ناظر ومنظور بتقریب مهمان شدن ناظر بكلبه درویش صحرا نشین ✿ چو دید آن كنج در ویرانه خویش ✿ به پیش آورد درویشانه خویش ✿ وگمان دارم كه عبارت از طعامیست كه درویشان بگدیه بدست آرند *Bh.*

دَرویشْ پُوش n. c. qui pauperem vestit (كسی كه درویشرا بپوشد از عالم برهنه) aut 2) cuius vestitus similis est vestitui Darwischi (كسی كه (پوشش او مثل درویش باشد, coll. hoc versu خواجه نظامی poetae : تهیدست سلطان درویش پوش ✿ گدای خرد پادشاهی فروش, ad quem versum lex. *Bh.* auctor haec annotat : درست نیست كه گفته شود از عالم سبز پوش وسرخ پوش چراكه درویش چیزی نیست كه اورا لباس تن كسی توان گفت بهر تقدیر لفظ مذكور كه در عامه نسخ سكندر نامه دیده می شود از تصرفات ناسخین است وصحیح پشمینه پوش چنانچه خمسهای قدیمه بخط ولایت ایران گواهی میدهند *Bh.*

دَرویشْ دوست n. c. qui Darwischum amicum habet (آن كه درویشرا دوست داشته باشد از عالم خدا دوست) vel 2) qui Darwischi amicus factus est, sed prior interpretatio praeferenda est (ومی تواند كه به معنی دوست داشته شده درویش باشد والاول هو الاقوی), e. g. : شیخ شیراز ✿ خدایا تو این شاه درویش دوست ✿ كه آسایش خلق در ظل اوست *Bh.*

دَرویشی (suff. ی) inopia, paupertas; 2) vita religiosa *C. Shaksp.*

دَرویَه i. q. دِروَه lacinia vesti assuendae, e. g. : میر نظمی ✿ زعالم هركه دل ناكامه دارد ✿ درویه رقعهاش در جامه دارد *F.*

دَرَّه et دَرَه a voce در porta suff. ه formatum (اصل در در آخرنده‌گی ها پایه ودسته ده) (اولان ها كبی اختصاصیه اولمقده جائز در *F.*, coll. 6 در intervallum montium (گشادگی (میان دو كوه *B.*; vallis (وادی) Gl. Sch., e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : سیه گشته چشمش بر آهو بره ✿ بر آورده زشیرین : et in alio كبكان خروش از دره گیاهان كوه ودره ✿ شكر یافته شیر آهو بره *F.*; 2) omasum ovis, al. (شكنبهء گوسفند (وغیره *B.*, qua significatione haec vox etiam in lex. Freyt. legitur, e. g. : حكیم ناصر خسرو ✿ گرگ از دمه خوران ورمه در گیا چران ✿ هریك بحرص خویش همی پر كند دره ✿ حكیم سوزنی ✿ ده مرغ مسمن تو بتنهای بخوردی ✿ او درهء گاوی بده انباز نیائی *F.*, unde de ventre et stomacho magno cibis inexplebili dicitur, e. g. : كسائی ✿ درهء من شدست از نعمت ✿ چون زنخدان خصم پر عذره ✿ استاد لبیبی ✿ داد درهء كه كاه نان خوردن ✿ ساكن نشود بهفت من سرگین *F.*; 3) nom. regionis in بدخشان incolarum formositate et optimis malis punicis (انار) cele-

composita sunt, e. g. درهم کشیدن contrahere. al., quae v. sub singulis verbis. — Inde درهم برهم confused *Shaksp.*; درهم پیوستگی intermixture, interlacement *J.*; درهم پیوسته intermixed, interlaced, intertwined *J.*; درهمی (suff. ی) confusion, disorder *Shaksp.*

a. p. دِرْهَم vox ex persico دِرَم arabice formata eadem significatione *B.* in app., v. supra p. 832 دِرَم. Inde درهم بغلی dirhemi a Judaeo راس البغل cusi magnitudine volae manus (برابر بکفدستی یعنی آنمقدار که چون دست‌را پهن سازند وآب بر کف دست بریزند برابر بایستد) ob eamque caussam sic dicti *B.*; cf. بَغْل p. 251; درهم ودینار *abs.* pecunia *M.* ex Nix.

دَرْهُو s. درهُوی [ô] i. q. هوی (یلسز درهو دخی) (دیرلر ودرسز یالکز هوی دخی دیرلر) interstitium intra duos cippos, per quod pilam aut missile proiiciunt (گوی وچوکان میدانی‌نک ایکی باشنده نصب اولنان ایکی میلك اراسی که ایکی جانبده طورب طوبی چوکان ایله اوررلر تا که مزبور میللرك اراسندن کچوره‌لر قنغیسی کچوره بیلورسه (غالب اولمق اولور *F.*; a kind of wicket through which they roll a ball *R. J.*, e. g.: مولانا عارفی مستقل بر کتاب نظم ایتمشدر ومحمد عصار از مهر ومشتری بیت ✿ روان بر بود از شاه جهان گوی ✿ چو بادش برد یکسر تا بدرهوی ✿ وشاعر بیت ✿ بهای وهوی سوی هوی رو کرد ✿ بزن یکبار دیگر گوی وهو کرد *F.* Vox deest in lex. *B. HK. SHL.* et *Bh.* nec legitur in lex. *C.*

دَری (suff. ی) ad portam (دَر) pertinens; aulicus (هرچیز منسوب بدر که ترجمه بابست) *Bh.*; 2) nomen dialecti antiquioris persicae, quod nonnulli i. q. فصیح i. e. polita *lingua*, significare dicunt (لغتی پارسی باستانی است ووجه تسمیه آنرا بعضی بفصیح تعبیر کرده اند) et nomen cuiusvis dialecti (هر لغتی), in qua verba

bris *B.* — Inde درهٔ آسمان *met.* via lactea (کهکشان) *B.*

a. p. دُرّه, ar. دِرّة, coria vel lora consuta aut contorta in castigandis maleficis adhibita et quae interdum pulsandis tympanis inserviunt (پوستی چند باشد باریك که برهم بدوزند یا برهم بافند وگناهکارانرا بدان تنبیه سازند وگاه باشد که دهل ونقاره‌را بدان نوازند) *B.*; (درّه آلهٔ تعزیر که مجرمان‌را بدان زنند ودر فارسی بضم دال شهرت دارد) *Bh.*, e. g.: حکیم روحی ✿ همی زنند مرا غرچگان سنگین دل ✿ چو دره بر دهل عید وپتك بر سندان *F.*; 2) argumentum, probatio evidens (دلیل وبرهان) *B.* — Inde دره‌کاری کردن loris consutis aut contortis castigare (زدن بدره از عالم چوب کاری کردن), e. g.: در ✿ بستیش ظهوری احتساب اشتلم ✿ هوارا کند درّه کاری زدم *Bh.*

دَرْهام i. q. دِرهم numus usitatus et pondus notum (زری رائج ووزنی معروف) *B. F.* ex Fg. sine exemplo. Videtur vox arab. دِرهام; cf. درم et دِرهم.

دَرهِشته liberalitas, beneficentia; donum (جود وعطا وکرم) *B. F.*; 2) part. praet. verbi درهشتن q. v. s. v. هشتن, ut probat hic versus poetae cuiusdam in lex. *F.* allatus: در ✿ بسکه دارد سخا ودرهشته زمانه نه زد نه درهشته *F.*

دَرهَم ex praep. در et هم comp., contortus, implicitus (پیچیده) *B.* in app. *SHL.*, coll. چون زلف خوبان درهم in Wilk. Chr. 176 med.; 2) inordinatus, confusus, perturbatus, mente perculsus (بی نظام وپریشان) بی هوش وپریشان (وناخوش وبیدماغ) *Bh.*; *B.* in app., coll. جهان درهم افتاده چون موی زنگی Gul. 5, 11; 3) afflictus, maestus (در غم) *B.* in app. Coniungi solet cum verbis شدن ,بودن et کردن *Bh.* et verbis praepositum respondet syllabae co s. com s. con, quacum verba latina

non decurtata et mutilata sunt, e. g. non pronuntiatur شکم et گوی et شنود sed اشکم et بگوی et بشنود. Sec. al. est lingua plurium urbium, quae sunt بلخ, بخارا, بدخشان et مرو. Sec. al. est lingua incolarum paradisi, quod Mohammed dixit : لسان اهل الجنة عربیّ او فارسیّ دریّ, et angelorum coeli quarti. Sec. al. est sermo aulicus dynastiae Kayânidarum (وطائفه بر آنند که مردمان درگاه کیان بدان متکلم می شده اند). Sec. al. rex بهمن filius Isfandiyâri, quum homines ex omni parte ad aulam suam confluerent et unus alterius linguam non intelligeret, sapientibus mandavit, ut sermonem aulicum constituerent (فرمود تا دانشمندان زبان فارسی واضع کردند وآنرا دری نام نهادند یعنی زبانی که بدرگاه پادشاه بدان تکلم کنند) et praecepit, ut in toto regno suo lingua ista uterentur, quod tamen alii ad regem جمشید, alii ad regem بهرام referunt *B.*; cf. Chr. Sch. 85, 243. Linguae denominatio ad vocem در porta, aula, referenda videtur, sed alio modo illam explicat lex. *B.* auctor : ودری بدان سبب خوانند که هرکس از خانهء خود بیرون آید باین زبان حرف زند واین وجه خوبی نیست چه بر هر تقدیر که فرض کنند آنرا واضعی می باید ووضع آنرا سببی در کار است *B.*, aut sec. alios a در 6 pro دره intervallum montium, vallis, derivanda est, quum ad بدخشان aliasque regiones montanas Qandahâri linguae illius origo referatur; 3) adi. a voce در 6 pro دره = درهء کوه intervallum montium, vallis, formatum, significans : montanus, e. g. کبک دری perdix montana *B.*, unde etiam دری *met.* de illa ave dicitur (ومنسوب بدره چون کبک دریرا واطلاق آن بر کبک مجاز است *Bh.*, e. g. : حکیم انوری ☆ در پناه سدرهء جاهست رغبت پروری ☆ بر عقاب آسمان فرمان دهد کبک دری ☆ حکیم سوزنی ☆ پری دیدار حوری تارون قد ☆ دری رفتار سروی یاسمن خد *F.* Eadem perdix intelligenda est voce کبک in hoc versu Jos. et Zul. 59 med. بهر کوه ودری کافتند گذارت ☆ اگر پیش آیدت کبک خرامان, in quo دَری [ê] cum ی unitatis significat i. q. دره : intervallum montium, vallis. Alii a cantu sonoro perdicis vocem دری derivant, quum praestantissima persica dialectus illa voce significetur (واین اعتبار خوشخوانی هم میتواند بود که باشد (زیراکه بهترین لغات فارسی زبان دری است *B.*; 4) (ظرف وظرفیت) vas (با یای خطاب) *B. F.* sine exemplo. Praeterea in lex. *F.* leguntur significationes : 5) locus mansionis (قرار گاه); 6) locus decumbendi (جای خواب) *F.* sine exemplo; 7) a small carpet *Shaksp.*

دَرْیا (z. zarayaṅh, nom. zarayô, phl. zaré, *IC.* daryah in voce taradaraya ultra mare) coll. دریاب mare (بحر) *B.*; 2) flumen magnum et *gen.* flumen, qua significatione cum ar. بحر convenit, coll. دریای نیل Chr. Sch. 15, 188, Spieg. Chr. 50 fin.; 3) *met.* pudenda mulieris (فرج زنان), e. g. : اشرف ☆ کتلها درو چون سرین زنان ☆ که دریا بود از تشبیش عیان *Bh.*; 4) *myst.* substantia pura necessario existens, i. e. divina (ذات پاک واجب الوجود) *B.* Inde دریایِ اخضر a) nom. maris cuiusdam; b) *met.* coelum *Bh.*; دریایِ اعظم i. q. دریای محیط *B.* in app.; دریایِ بصره *met.* poculum magnum vino refertum *B. Bh.*; دریایِ ثالث mare tertium, quo docente schol. in hunc versum : که چو دریای ثالث نمط شوی خاک ☆ زثالث ثلاثه جهان کرد پاک nubes (ابر) intelligenda est, quum trium marium primum sint vapores et aquae in superficie terrae (بحور وانهاری که بر روی زمین اند), secundum maria supra coelum (دریای فوق آسمان چنانکه اهل نقل ازان روایتها کرده

اند واگر از آنها انهار بهشت که مکان آنها بر فوق سماست اراده کنند نیز موجه است) et tertium nubes (ابر) *Bh.*; دریایِ حامله *met.* a) mare margaritis abundans, b) vinum (شراب بواسطهٔ نشاطی ونشاتی که در آن مکنون است) *B.* in app. *Bh.*; دریایِ روم mare mediterraneum *J.*; دریایِ زر افشان nom. fluvii (دریاچه) prope Samarqand *Bh.*; دریایِ سائله *met.* i. q. دریای حامله *B.*; دریایِ شهد flumen هیرمند dictum q. v. (دریای دانش در عنصر هیرمند), e. g.: وحید در تعریف پالوده ✿ بند ✿ بدریای شهدش فکندیم رخت ✿ چو پالوده با کشتی لخت لخت ✿ حکیم فردوسی ✿ بیاورد سیصد عماری ومهد ✿ گذر کرد زانسوی دریای شهد *Bh.*; دریایِ عدلت حنا quo significatur: „iustitia tua constans est“ et „iustitia tibi est tempore nuptiarum“ (یعنی عدل تو ثابت قدم است وعدل ترا هنگام عروسی است) *B.* in app.; دریایِ عقلی *met.* mare intelligentiae thronum Dei circumdans, cui proximi sunt angeli, quos intelligentia imbutos credunt (دریائی است در حوالی عرش که جای ملائکه مقرب آنجا باشد وآن فرشتهارا داخل عقول شمارند); idem mare etiam صحرای قدسی planities sancta s. divina dicitur *B.* in app.; دریایِ کاشغر i. q. بحر غمام q. v. supra p. 193; دریایِ قیر *met.* a) nox obscura, b) atramentarium atramento plenum *B.*; دریایِ لعل *met.* poculum vel vas aliud vino refertum *B.*; دریایِ محیط Oceanus (آب که احاطهٔ کرهٔ زمین کرده است) *B.* in app.

Phrases :

دَریا بَجویِ خویش بَستَن „aquam in rivum suum ducere“, ut semper ibi maneat nec aliunde effluat (آب را بجوی خود آوردن که همیشه همانجا باشد وبجای دیگر نرود) *Bh.*

دَریا بَر رو زَدَن *met.* somno excitare *per hyperbolam dictum* (مبالغه در بیدار کردن چه تنها آب زدن هم برای اینکار کفایت میکند), e. g.: ملا قاسم مشهدی ✿ چنین کز حیرت رخسار او از خویشتن رفتم ✿ بروییم گر زنی دریا بهوش خود نمی‌آیم *Bh.*

دَریا خوردَن *met.* vini, aquae, simil. maximam copiam (باقصی الغایت) potare *Bh.*

دَریا گُشادَن *met.* mare producere (بر آوردن), e. g.: خواجه نظامی ✿ سپه راندن از ژرف دریا برون ✿ گشادن بشمشیر دریای خون *Bh.*

دریاها بر سر کشیدن et دَریا کَشیدَن *met.* i. q. دریا خوردن *Bh.*

بَدَریا دادَن *met.* lavare (شستن); 2) amovere (دور کردن); 3) oculos avertere (قطع نظر کردن) *B.*

دَریاب i. q. دریا *B.*, e. g.: شیخ عطار ✿ تو حل خواهی شدن در آب معنی ✿ اگر هستی یقین دریاب معنی ✿ فخر کرکانی ✿ عدیل ماهیان باشم بدریاب ✿ که همچون ماهیم همواره در آب *F.* Forma antiquior videtur respondens pars. [illegible] daryâw.

دَریاب imp. verbi دریافتن et in comp. part. praes. significatione یافتن *F.* v. infra coll. versu s. v. دریاب mare, allato.

دریابار n. c. (از عالم رودبار وجویبار) *Bh.* coll. 2 regio maritima (ولایتی که بر کنار دریا باشد) *B.*; pagus, oppidum vel urbs maritima (هر دریا کنارنده واقع اولان شهر وقرا وقصبات) *F.*, 2) nom. urbis cuiusdam maritimae (شهری که دریا کنارنده واقع اولشدر) *B.* *F.*; 3) mare magnum, oceanus (دریای بزرگ) *B.*; دریای عظیم وبی پایان *F.* ex شرفنامه sine exemplo. „Ce nom *deriabar* est donné, en général, à toutes les contrées que baigne l'océan Indien; mais, dans un sens plus restreint, et lorsqu'il s'agit de la Perse, il désigne cette lisière de terrain qui se prolonge

dans le voisinage d'Hormuz, en partie sur le bord du golfe Persique, en partie sur le rivage de l'Océan, et qui constitue, sinon dans sa totalité, du moins dans une partie notable de son étendue, la côte méridionale de la province du Laristan et de celle du Kerman" Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, 281, not. 1; 4) coll. بلر a باریدن *proprie* mare pluens, i. e. copiose pluens s. defluens, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : در غم حسرت چنان بگریست چشم خونفشان ✿ رفت عالم پیش سیل اشك دریابار من *F.*

دَریابانیدَن caussale verbi دریافتن *C.*

دَریابَند n. c. locus navibus servandis et aedificandis; portus (لیمان آغزی وترسانه) maritimus; 2) 3 ps. pl. aor. verbi دریافتن *F.* Utraque significatione in hoc versu ابو المعانی poetae legitur : زروی کشتیان زاده شده پر نور دریابند ✿ عجب نبود همه ارباب کشتی شود دریابند *F.*

دَریابَنده part. praes. verbi دریافتن q. v. *C.*

دَریابیدَن suspendere, crucifigere (آویختن وصلب کردن) *F.* sine exemplo et deest in ceteris lexicis. Cf. دریافتن.

دَریاچه (suff. چه) *gen.* receptaculum aquarum maius (حوض کلان) *Bh.*; sinus maris, brachium fluminis, lacus (t. کول, ar. خلیج) *F.*, e. g. : ابو المعانی ✿ رشك داغ سینه‌ام یاقوت در کان بوده است ✿ نزد اشك چشم من دریاچه عمان بوده است *F.*

دَریا دِل n. c. *met.* summa liberalitate excellens (جوانمرد وحاتم) *B.* in app.

دَریا رَو n. c. qui mari navigat (آنکه در دریا رود از عالم آتش رو ومرکب رو) *Bh.*

دَریا شِکَسته n. c. a sea-breach *R. J.*

دَریا شُکوه adi. c. magnificus instar maris, e. g. : نظامی ✿ بقلب اندرون شاه دریا شکوه ✿ سپه کرد بر گرد دریا چو کوه *Bh.*

دَرْیافت et دریافتگر v. s. v. یافتن cum در.

دَریافتَن, verbum یافتن cum praep. در compositum, q. v. infra s. v. یافتن.

دَریاك i. q. تریاك ar. تریاق q. v. *B.*; alia lectio.

دَریا کار qui opera navali fungitur (آنکه کار دریا کند), e. g. : ثفت کی از میم خسرو ✿ کشته بازرگان دریابار ضمیر دریاکار *Bh.*

دَریاگَر (suff. گر) i. q. دریاکار; unde دریاگری opera navalis, e. g. : حافظ ✿ از که دریاگری آموخت خیال تو مگر ✿ ره نمایش شده این اشك چو پروین منست *Bh.*

دَریا کَش n. c. *met.* potator, qui non facile inebriatur *B.*, opp. تنك شراب *Bh.*; cf. supra دریا کشیدن.

a. p. دَریا کَف n. c. i. q. دریا دل *Bh.*

دَریا گوش n. c. (maris auris) concha vulgaris *C.*

a. p. دَریا نَوال n. c. i. q. دریاکف, unde دریا نوالی (suff. ی) excessive liberality *J.*

دَریا نَوَرد n. c. i. q. دریا رَو q. v. *Bh.*

دَریا نوش *met.* i. q. دریا کش q. v. *B.*

دَریا وَکان i. q. کان ودریا mare et fodina s. terra, i. e. universum (بر وبحر). coll. hoc versu ابو المعانی poetae : کف جودش چنان بودست هردم ✿ همی بخشد بمردم کان ودریا *F.*, in quo tamen legitur کان ودریا.

دَریائی (suff. ی) ad mare pertinens, marinus, maritimus; of the sea or river *Shaksp.*, et ut epith. navigii (کشتی وسفینه) et cordis s. animi (دل) usurpatur signif. *met.* perturbatus, perculsus (سرگشته ومشوش وپریشان), e. g. : میر نجات ✿ پریشان خاطری چون زلف یار بیوفا دارم ✿ دل دریائی چون کشتیء بی ناخدا دارم ✿ صائب ✿ زحسن شوخ تو نظاره تماشائی ✿ سفینه ایست که گردیده است دریائی *Bh.*

دَریجان *B.* et sec. *F.* دُریچان methodus astronomica, s. canon, iuxta quem constellatio in tres partes dividitur et cuique parti stella propria assignatur *F.* sine exemplo et *C.* Legendum دَرَجان, quae est arabica forma persicae vocis درگان q. v. infra.

دریچه (coll. در porta suff. چه) portula (در کوچك) *Bh. B.* a. چاك دری خورد *SHL.*; portula in maiori porta *F.*, unde 2) fenestra (سوراخی که در بام خانه وديوار کهند جهت روشنائی نهند) *B.* in app. et *B.* s. v. بیناس; پنجره *F.*; a window *Shaksp.*; 3) forma fundendi aurifabri *B.* s. v. تُنبُک; 4) pars quaedam sellae equestris sic dicta *B.* s. v. تُنْبَك; 5) sec. al. vertex magni montis (بعض نسخه ده اولو طاغ دپهسنه دیرلر) *F.* sine exemplo. — Inde دریچهٔ گوش i. q. دروازهٔ گوش *met.* foramen auris *Bh.*

دَریخ s. دِریخ i. q. دریغ *F.* Alia forma hoc versu میر نظمی poetae: پری روئی نباشد چون کمالش ✿ همیدارد دریخ از من et alio: جمالش درختی که باشد نموش زبیخ ✿ ببریدنش در دل آید دریخ in lex. *F.* probata.

دَریدگی (a دریده suff. ی) rent, tear, laceration *J.*

دَریدَن et دَرّیدَن et sec. *F.* دِریدن (s. ع) lacerare, discerpere (پاره کردن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 49 l. plt.; et lacerari, discerpi (لازم ومتعدی) Gl. Sch.

c. بر i. q. simplex Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 230, 4.

دُریدَن metere (بریدن غله) *B.*; i. q. درودن *F.* ex الجمع sine exemplo, quod sec. lex. *F.* metere *et* laudare significat. Alia forma verbi درویدن et درودن.

دَریده et دِریده et دَرّیده part. praet. verbi دَریدن; unde دریده چشم adi. c. *met.* inverecundus, effrons (شوخ چشم) *Bh.*; دهن دریده s. دهان دریده s. دریده دهان adi. c. *met.* qui incaute, inconsiderate loquitur (بی محابا گوی) *Bh.*; quidquid in os venit effutiens *M.*

دِریش *F.* et sec. *C.* دِریس, quae teste Hyde est melior lectio, lusus quidam turcice [*F.* طقورجين] طوقرجن dictus *F.*, quem *M.* s. v. طوقرجن interpretatur: „lusus novem scruporum s. calculorum“ et Hyde nominibus usitatioribus سه پرک s. سه پره s. سه درک, unde ar. سُدّر, apud Persas notum esse dicit. Plura vid. in Hyde de lud. orient. p. 202 sqq.

دَریغ stultus, insipiens (ابله واحمق) *F.* allato hoc versu ابو المعانی poetae: خرد کم تو داری شنو این سخن ✿ دریغست گفتن سخن هم دریغ *F.*

دِریغ et دُریغ [ê] *B.* suspiratio, maeror, molestia *ob errores vel peccata praeterita* (بمعنی افسوس واندوه ودشواری واندوه کردن افسوس بر تقصیرات گذشته باشد) *B.*; تحسر وتاسف *F.*, واندوه ودشواری *SHL.*; qua significatione cum verbo خوردن coniungitur signif.: dolere, molestiam percipere, maerore afflictum esse *Bh.*, coll.: از دیده ودل دریغ میخورد Spieg. Chr. 131 med. et hoc versu خواجه جمال الدین سلمان poetae: نا گفتنی است راز دهانت ولی چه سود ✿ خوردن دریغ بس سخنی کز دهن برفت *Bh.*, unde 2) i. q. دریغا vox suspirantis et dolentis, proh dolor! vae! (کلمه ایست که آنرا در مقام تاسف وحسرت گویند) *B. Bh.*; 3) repulsa, denegatio, defectus (منع وتقصیر ایتمك) *F.*, qua significatione cum داشتن et praep. از construitur signif. recusare, negare, detrectare et sec. *M.* omittere *aut* deesse (وبمعنی مضایقه نمودن با لفظ داشتن مستعمل) *Bh.*, e. g.: خواجه حافظ ✿ قدم دریغ مدار از جنازهٔ حافظ ✿ اگرچه غرق گناهست میرود ببهشت *F.*; خواجه شیراز ✿ صبا زمنزل جانان گذر دریغ مدار ✿ وزان بعاشق مسکین خبر *Bh.*, coll.: ولطف ومرحمت دریغ مدار بیکران خویش ازین بندهٔ گناهکار دریغ مدار Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 191 fin. et زیراکه وی هیچ از ارباب حاجات دریغ نمی دارد Spieg. Chr. 11 fin. et اگر خاك داری تو از من دریغ Chr. Sch. 4, 49; unde دریغ نیست non denegatur H. Sam.

92, 3, et مرا دریغ می آید a) doleo, poenitet me et b) respuo, nolo, nego, e. g. : زعمرت آنچه ببازیچه رفت وضایع شد ✿ حسرت دریغ نیاید بقیت اندر باز Sa'di Kasid. et مرا دریغ می آید عمر عزیز خودرا در اصطلاح روی ومس صرف کردن H. pr. reg. 128 l. plt., coll. : ✿ چو دارند گنج از سپاهی دریغ دریغ آیدش دست بردن بتیغ Gul. 29, 20, et جان دریغ نداشتن animam non recusare i. e. vitae non parcere Chr. Sch. 27, 24. Cf. supra دریغ.

دِریغا [ê] (suff. ا) interj. proh dolor! vae! بمعنی اندوه وحسرت وتاسف بسیار باشد (بسبب الف زائده در آخر) *B.* in app.; i. q. ar. حیفا *F.*, coll. خوشست عمر دریغا که جاودانی نیست Spieg. Chr. 124 init. et hoc versu poetae cuiusdam : ای دریغا دریغ افسوسا ✿ رفت عمرم بباد وحاصل نیست *F.*

دَریگان [ê] *B.* et sec. *F.* دِریگان, unde ar. دریجان genus quoddam actionum et figurarum astronomicarum (نوعی از اعمال اعمال نجومدن بر نوع (واشکال نجومی *B.*; شکللر معربی دریجندر *F.* sine exemplo; cf. supra دریجان.

دَریمَنه i. q. درمنه *C.* Alia lectio.

دَرین pro در این in hoc. Inde درین تنگنای *met.* in hoc mundo *B.* in append.; cf. تنگنای 4, b; درین جنبش hoc tempore (درین زمان) *ibid.*; درین میدان *met.* in hoc orbe vel terra (اشاره بسوی فلك است) *ibid.*; درین هنگامه *met.* in hoc mundo (وجانب زمین (دنیا وما فیها) *ibid.*

دَریواخ repulsa, denegatio, defectus (دریغ (داشتن وتقصیر کردن) *F.* ex المجمع sine exemplo. Num forte alia forma vel lectio vocis دریغ ?

دَریواس et دِریواس [ê] iugamentum ianuae e quatuor lignis constans (چار چوب در خانه); 2) latera (گرداگرد) domus; 3) latera (اطراف) cuiusvis rei; 4) pessulus ligneus ianuae claudendae *B.*; i. q. درواس et trabs muro immissa, ut hic magis firmetur; et palus fundamenti ergo terrae infixus *F.*, cuius lex. auctor haec exempla affert : استاد رودکی ✿ دیوار ودریواس فرو گشت وبر آمد ✿ بیمست که یکباره فرو آید دیوار ✿ شمس فخری ✿ آن شاه که در مملکتش هیچ کسیرا ✿ نی حاجت در باشد نی خوف دریواس *F.*

دَریُوز et دَریُوزه [ô], ex quo درویزه mutatum est *Bh.*; mendicatio (گدیه وگدائی) *B.* t. دلنمک *F.* et 2) mendicus (بمعنی گدا حکیم (وگدائی هردو آمده *Bh.*, e. g. : سوزنی ✿ کنون ای قلتبان زان در بدین در ✿ همی رو چون گدایان تو دریوز ✿ مولانا جامی ✿ مثنوی ✿ ای خدا کمترین گدای تو ام ✿ چشم بر خوان کبریای تو ام ✿ میرسم بر در تو هر روزه ✿ شیء لله زنان بدریوزه *F.* Est nomen ex در porta et جستن = یوز compositum et proprie significat : „portas quaerere vel investigare" (معنی ترکیبی آن جستن از درهاست) *Bh.*, vel „portas quaerens vel investigans" (یعنی جست وجو کننده درها) *SHL.*; v. etiam درویش et دریوش. Inde دریوزه کردن a) mendicare, e. g. : تا از در تو زین پس دریوزه کند خاقان Spieg. Chr. 110, 4, coll. : خلاق المعانی ✿ در مانده امر بدست غم بمان مظلمه ✿ دریوزه زکوی صائب ✿ نوری از : *F.* et عطای تو میکنم پیشانی صاحبدلان دریوزه کن ✿ شمع خودرا می بری دل مرده زین محفل چرا *Bh.*; et b) humiliter rogare, efflagitare, e. g. : اکتفا بر روزیء هر روزه کن ✿ کم نداری از خدا دریوزه کن Pend. 31 fin. Praeterea دریوز s. دریوزه s. درویزه coniunctum legitur cum verbo آمدن et فرستادن *Bh.*

دَریُوش [ô] mendicus, pauper (گدا ودرویش (ومسکین *B.*; درویش معناسنه *F.*, e. g. : حکیم سوزنی ✿ بتوانگر دلی وکف جواد ✿ نخواهی ماند در جهان دریوش *F.* Ex voce دریوز, quae est alia forma vocis درویش,

et cum pars. 𐬬𐬀𐬭𐬆𐬛𐬀𐬉𐬱 daryôs accurate consentit, vocem recentiorem درویش mutatam esse, iam supra sub voce درویش dictum est; cf. درویش et دریوز.

دِز et coll. دَز et دِژ et دیز arx, castellum (قلعه وحصار) B., e. g.: کجا ✿ خوجه نظامی ✿ بستدی فرخ آئین دزی ✿ چه از زورمندی چه از عاجزی Bh. et in hoc versu Schahn.: ✿ بدان خرّمی روز هرگز نبود ✿ پی مرد بی راه بر دز نبود F.; 2) palatium دَژ ودَز (کوشك وبالا خانه) B., ar. قصر F.; قلعه وکوشك Gl. Sch., ut in hoc versu Schahn.: ✿ چو ببرید رستم بن شاخ گز ✿ بیامد زدریا بایوان ودز F.; velum C. ex vers. pers. N. T. Matth. 27, 51. Sec. lex. B. HK. et F. vox دز priore significatione pronuntianda est دِز, posteriore autem دَز, quod tamen exempla allata non probant. Alia forma est دَژ, quam tamen ea de caussa reiiciendam putat lex. F. auctor, quod nusquam legitur دژدار pro دزدار i. e. castelli praefectus, et lex. Bh. auctor formam دِز usitatorem dicit (دِز وقیل بزای فارسی بلکه همین مشهور است) Bh. Inde دِز سفید castellum album, quod est nom. arcis in libro Schahnameh commemoratae in monte alto prope urbem نوبندجان s. نوبندگان, quam rex Schâpûr filius Ardeschir-Babegani condidit, exstructae, de q. v. Schahn. ed. Mohl t. II, 92, 245 sqq. coll. Quatremère in H. Mong. t. I, 382 not.

دَزار C. et دَژار F. aedificator, exstructor (یاهوجی بنا ومعمار) F. C., e. g.: ابو المعانی ✿ عشق تو گویا دژاری بوده جای آب وخاك ✿ خانه دل زاشك [زاسك F.] وسودا خوش عمارت ساخته F. Si lectio vera vox ex دز arx et آر ab آوردن composita videtur proprie significans: arcis exstructor.

دِز آفتا et دِز آفنا nom. arcis (قلعه = دز) a rege Schâpûr (شاپور) conditae B. F. sine exemplo.

دُزد (z. 𐬙𐬁𐬫𐬎 tâyu, s. ved. तायु coll. IC. t'i et s. स्तेन fur et स्तेय furtum) fur, latro (ar. سارق) F. B. in app.; 2) furtum (وایضا دزدی), e. g.: ✿ قاسم ارسلان ✿ جلوئی چشم وهندوی خالت ✿ میکند دزد (آشکار وپنهان Bh.; 3) unum ex quatuor lateribus tali, alias چك dictum (چك یك جانب از چهار جانب بجول باشد که آنرا دزد هم گویند) B. s. v. چك. — Inde دزد ترازو qui pondus iniquum adhibet (آنکه سنگ کم داشته باشد) Bh.; دزد حنا albedo, quae in manibus cypro tinctis remanet (سفیدی که در دستها منند بعد از بستن حنا وآن بسبب نقوش وخطوط دست بود وقیل سفیدی که وقت بستن حنا سهوًا بماند وآن اکثر در فاصلهای انگشتان بود) Bh. B. in app.; دزد خانه s. دزد خانگی fur contubernalis (دزدی که همخانه باشد) Bh.; دزد شمع superfluum ellychnii candelae accensae, latus candelae, in quod decidit, liquefaciens (ریشه که از کل شمع گرفتن بماند وآن بر طرف شمع میگدازد که می افتد) Bh.

Phrases:

دُزد افتادن c. در irruere in locum, de furibus praedandi vel expilandi caussa (ریختن دزد در جای بقصد غارت وتاراج) Bh.

دُزد دانه دَرو دیده که دُر دانه آسیم آست proverbium, quo utuntur ii, qui damnum quoddam imminens effugere non possunt, sic descriptum: رسم است که زنان در دانه با خرف ریزه بقدر استطاعت بموهای سر بندند بزعم آنکه اگر کسی چشم بد کند آن در دانه با خزف ریزه خود بخود از هم شکند وحاجبه خودرا از آسیب عین الکمال محفوظ دارد هرگاه کسی در صدد اضرار باشد ونتواند ضرر

رساند این مثل گویند ✿ اقارهی شاپور ✿ دل در شکن طره جلالة اسیر است ✿ دزدانه درو دیده که در دانه اسیر است *Bh.*

دزدار a v. داشتن (دار) n. c. castelli praefectus et custos (کوتوال وضابط وحافظ قلعه) *B.*

دُزد اَفشَرَه et دُزد اَفشار n. c. qui per speciem auctoritatem prae se fert, sed re vera furum administer est (کسی که در ظاهر خویشتن‌را اعتبار وا نماید ودر باطن شریک ومحرم راز دزد باشد) *Bh.*; furum administer (معاون وشریک دزد) *B.*; بولدوغن سرقه ایدن آدمه دیرلر *F.* Alio loco lex. *F.* auctor vocem دزد افشار interpretatur: furum latibulum (خرسز یتاغی), quae tamen significatio hoc versu میر خسرو poetae: چو جوید متقی ادرار دزد افشار خوان اورا ✿ که لا بد می بباید ساخت با دزدان ایوانش ibi allato non probatur.

دِزدام n. c. (*proprie* laqueus s. decipula arcis) carcer (زندان) arcis vel castelli maleficis custodiendis *F.* ex المجمع sine exemplo.

دُزدانیدَن caussale verbi دزدیدن *C.*

دُزد بُرده n. c. res furtiva (متاع مسروق), e. g.: نظامی ✿ اگر دزد برده بسر آرد نفیر ✿ بُرَد دست او شحنهء دزد گیر *Bh.*

دُزد دان n. c. i. q. کلیدان q. v. *F.* sine exemplo.

دُزد گاه n. c. furum receptaculum s. latibulum *Bh.*

دُزد گیر n. c. apparitor publicus, cuius est fures investigare et prehendere *Bh.*; cf. versus s. v. دزد برده allatus.

دَزدَمه i. q. دردمه *B.* Alia forma.

دُزدناك (suff. ناك) infested by robbers *J.*

دُزدی (suff. ی) furtum; et cum کردن furari *C.* Inde دزدی از هندوان عجب نبود „furtum ab Indis patratum res mira non est", quo proverbio utuntur, si vilis et malae originis homo turpe quid committit, ut in hoc versu شیخ نظامی poetae: زاغ جز هندوئی نسب نبود ✿ دزدی از هندوان عجب نبود *F.*

دُزدیدَگی (a دزدیده suff. ی) theft, thievery, stealing, larceny. Inde دزدیدگی نگاه the stealing of a glance *J.*

دُزدیدَن (a nom. دزد formatum) furari (t. اوغریلق) *F.*; معروف *Bh.*; 2) rapere, eripere (سلب کردن وربودن), qua significatione e. g. cum vocibus هوس, میل, نوق, al. coniungitur *Bh.*, quod exemplis poetae طاهر وحید et قاسم مشهدی in lex. *Bh.* probatum legitur; 3) occultare, celare, qua significatione e. g. cum vocibus نفس, لب, سر, پهلو, al. coniungitur; unde دزدیدن سال annorum vitae minorem numerum dicere (کم گفتن سالهای عمر), e. g.: صائب ✿ این کهن سالان که میدزدند سال خویشتن ✿ کهنه دزدانند در تاراج مال خویشتن *Bh.*

دُزدیده part. praet. verbi دزدیدن q. v. et *met.* de furtivo amasiae aspectu, e. g.: حکیم شفائی ✿ دزدیده نگاهی که رقیبت نه پسندد ✿ قربان سر ناز کن وسوی من انداز *F.*; 2) adv. furtim Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 213, med. Inde پنجهء دزدیده quinque dies intercalares calendarii persici, q. v. supra p. 376.

دِزغاله *C.* et دِزغاله *F.* turris arcis *F.* ex المجمع sine exemplo, cuius lexici auctor vocem ex دز arx et غاله = قلعه turris compositam dicit, qua tamen significatione vox غاله in persicis lexicis non legitur.

دَزك i. q. دَرك mappa (دستار یعنی مندیل وروپاك) vel sec. al. linteum, quo abstergitur, mantile, sudarium (دستارچه یعنی دستمال وروپاك) *B. F.* sine exemplo.

دِزك diminut. vocis دز arx vel castellum parvum, quale e. g. supra arcem درسفید dictam exstructum erat nomine اَستاك notum, de q. v. Quatremère H. Mong. t. I, 383 not.

بد خوی ودرشت طبع *F.*, coll. (خوی *B.*; قطعه poetae شمس فخری : چو تیم کشت ازو کار ملک وملت راست ✿ اگرچه بود ازین پیش چون کمان او کژ ✿ برفق ورای رزین کرد خلقرا تسخیر ✿ بکین وبطش نکردی وبی ثباتی دژ *F.*; 2) ira, iracundia, vehementia (خشم وقهر) *B.*; خشم وتندی *Bh.*; خشم *F.* sine exemplo; 3) animi propensio (چسپندگی) *B.*; چسپنده *F.* sine exemplo; 4) pater (پدر) *B.*; 5) دُژ numerus (عدد), ut dicunt, e. g. یک دژ ,دو دژ ,صد دژ al. *F.* sine exemplo et *M.* ex Hael.

دژاباد coll. دژ adi. c. terribilis (سهمگین); iracundus (خشم آلود) *B.*; تند وخشمگین *Bh.* Synonymum est دژ آلود, qua utraque voce imprimis de bestiis feris utuntur (اکثر اطلاق این دو کلمه بر سباع کنند) *Bh.*, e. g.: بهرامی ✿ اگر شیر دژابادش به بیند ✿ چو سگ اندر پس زانو نشیند ✿ خسروانی ✿ یکی ببر دژ آلودیست در جنگ ✿ که دارد از مصاف شیر نر ننگ *Bh.*

دژاکام s. دژاکامه s. دَژاکامه n. c. abstinens, continens (زاهد وپرهیزگار); 2) eunuchus (خواجه سرا) *B.* Cf. دژکام et دژکامه, ex quibus inserta lit. ا formae دژاکام et دژاکامه ortae videntur.

دژاگاه et دژاگه coll. syn. بداگه adi. c. i. q. دژاباد; 2) malignus, severus (بد اندیش) (وتند شده *B.*; سهمگین وخشم آلود *Gl. Sch.*; cf. دژانگاه; 3) coll. دِز = دژ arx, castelli praefectus et custos *B.*

دژآلود adi. c. i. q. دژاباد q. v. *B.*

دژآلون et دژآلوان sec. موید الفضلا, n. c. iniustitia, violentia (حیف); 2) maeror, molestia (دریغ وافسوس) *B.*

دژانگاه n. c. i. q. دژاگاه 1. 2. q. v. *B.*

دژاهنج et دژاهنگ adi. c. malae indolis, pravus; 2) terribilis, iracundus; 3) n. s. missilia et tormenta bellica (تیر تخش);

دَزگاه forma vulgaris pro دستگاه q. v.; unde دزگاه دار n. c. numarius, trapezita *M.* ex Bern.

دُزمار nom. loci, in quo est fodina (کان) plumbi (سرب) et fodina lapidis lazuli s. cyani (کان نوعی از لاجورد), quem لاجورد دزماری dicunt *B.*

دِزندیس verisimiliter, procul dubio, manifesto (همانا وظاهر وگویا) *B.*; همانا *F.*, e. g.: استاد رودکی ✿ اگرچه در وفائی شبهی ودیس ✿ نمیدانی تو قد زمن دزندیس *F.* Num forte cum دیس composita vox?

دِزهَرج et دِزهُرج et دِزهَرَج urbs Hierosolymarum (قبلهء پیشینیان, syr. ایلیا, ar. بیت المقدس); 2) templum idolicum (بتخانه) *B.*, qua significatione apud poetas legitur (اما لسان الشعراء بتخانه معناسنهدر) *F.* sine exemplo. Alia illius urbis nomina sunt دزهرج et دزهخت et دزهوخت گنگ et دزهوخت et گنگ. Vox cum دز arx, composita videtur, quid autem significet posterior vocis pars هرج non constat. Fortasse mala lectio vocis هوخ (nam teste lex. *F.* auctore legitur etiam دزهرخ et دزهوخ s. هوخت, quod Hyde (hist. rel. vet. Pers. p. 172) ex هود Judaeus, mutatum putat, et est etiam nomen urbis Hierosolymarum, alias etiam گنگ دز et گنگ دز هخت et گنگ دز هوخت et هرج dictae. Cf. etiam ایلیا et گنگ 4.

دِژ et دَژ i. q. دِز arx, castellum *B.*; sed praeferenda est lectio دز, de q. plura vid. sub voce دِز.

دَژ et دِژ *B.* et دُژ (بهر سه حرکت) *Bh.* (coll. z. dush, s. dus, s. duj, s. duç, s. duj, s. duz, pars. dus = s. दुर् [दुस्], gr. δυς) non solum vocibus praefigitur, sed etiam per se ponitur ut respondens pars. , coll. ? in Spieg. Gr. der Parsispr. p. 101, l. 1, foedus, malus, pravus (زشت وبد وبد

4) hasta brevis (ژوپین یعنی سنان کوچک) *B.*, e. g.: استاد عنصری ✿ بیک خدنگ ودژاهنگ جنگ داری تنگ ✿ تو بر پلنگ شیخ بر نهنگ دریا بار *F.*; cf. برچخ et دژاهنگ افراسیاب — . Inde دلام et بونیز spelunca quaedam (غاری), in quam افراسیاب fuga se recepit *B.*, prope urbem بردع sita *F.*

دژبراز et دژبراز et دژبراز adi. c. coll. 3 براز foedus, turpis (زشت خوی وبدنما ونازیبا); 2) severus (خام طبع), terribilis, timendus, iracundus *B.*; خام طبع وخشم آلود *F.*, e. g.: ابو شکور ✿ پلنگی دژبرازی دیده بر کوه ✿ که شیر چرخ گشت از کینش استوه *F.*; 3) obtrectator, calumniator (عیب جوی) *B.*

دژبرو et دُژبرو (coll. برو pro ابرو supercilium) adi. c. supercilia contrahens (گره بر ابرو زننده), iratus, iracundus *B.*, e. g.: ابو شکور ✿ یکی دژبرو هست پرخاشجو ✿ کزو هست شیر ژیانرا خدو *F.* Mendosa est lectio دژبرد in lex. *B.* pro دژبرو, quam *R.* et *J.* receperunt, ut ex literarum enumeratione, quarum ultima واو ساکن dicitur, facile apparet.

دژبرود i. q. دژبرو hoc versu استاد poetae in lex. *F.* probatum: از روی تو دژبرود کین می بارد ✿ وز قد تو فتنه بر زمین می بارد *F.* Alia forma vocis دژبرو, nisi legendum دژبروی.

دژپسند adi. c. abstinens, continens (پرهیزکار) *B.*

دژپه et دَژپه et دژپیه et دژپیهه et دَژپیه *B.* et دژهم et دژپیم *F.* n. c. nodi s. glandulae, quae inter cutem et carnem hominum et animalium oriuntur *B.* (ar. غدد) *B.* Variae vocis formae, quae ex دژپیله decurtatae vel corruptae videntur, quod probant etiam synonyma دشبیل, دشپیل et دشتپیل coll. 3 پیل i. q. 6. پیله.

دژخیم et دَژخیم s. دژخیم coll. 4 خیم et خسیم adi. c. malae, pravae indolis (بد خوی); 2) avarus, vilis, sordidus (بخیل وخسیس ولئیم); 3) *met.* a) custos carceris (زندان بان), b) castelli praefectus (قلعه بان) vel custos (نگاه بان), c) carnifex (جلاد وخونی) *B.*, ut in hoc versu Schahn.: ✿ بدژخیم فرمود کینرا بکوی ✿ بدار اندر آویز ودر تاب روی et alio: بدژخیم فرمود تا گردنش ✿ زند پس بآتش بسوزد تنش *F.*

دژخی et دژخی adi. c. terribilis, austerus, iracundus (گرفته روی وسهمگین) *B.*; خشمگین *F.* ex شرفنامه sine exemplo; 2) *met.* custos carceris (بندیوان وزندان بان) *B.* Vox ex دژخیم decurtata videtur coll. خی, quae est etiam forma decurtata vocis خیک.

دژغاله vid. supra s. v. دژغاله.

دژک et دُژک et دِژک et دُژک nodus in torquendo gossipio vel serico, simil. ortus *B.* *F.* ex شرفنامه sine exemplo; 2) callus (آبله) manuum et pedum nimio labore vel incessu ortus *B.* In lexico *F.* legitur بمعنی ابله, quod *M.* vertit „fatuus, hebes, stolidus“, sed scribendum est آبله quod offerunt lex. *B.* *HK.* et *SHL.*

دژکاك et دژکاك et دَژکاك avis cadavera vorans, vultur percnopterus (کرکس, ar. نسر) *B.* Vox cum دژ composita videtur.

دَژکاله i. q. درکاله *F.* Mala lectio videtur.

دژکامه s. دژکامه et seq. *F.* دژکام s. دژکام s. دژکامه, i. q. دژاکام s. دژاکامه q. v.; 2) terribilis, iracundus (سهمناک وخشمگین) *B.* Inde دژکامگی (suff. ی) abstinentia, continentia, ut in hoc versu poetae فخر گرگانی: مکن دژکامگی با آن جوانمرد ✿ بپرور مهترانرا کو بپرورد *F.*

دژگاه i. q. دژاگاه 1. 2 (خشم آلود وسهمگین) *F.*, ut in hoc versu استاد poetae فرخی: نگذرد شیر دژگاه بصد عمر (وید خو وفتند)

از بیمر ☆ اندرین پیشهء یک چاکر او کرد ☆ گذر *F.*

دژگمه i. q. دژگامه *F.* sine exemplo, ex quo decurtatum est.

دَژگوار s. دُژگوار adi. c. difficilis ad concoquendum *cibus* (عسیر الهضم ودیر گوار *F. C.*, e. g.: میر نظمی ☆ کشد معده زو ☆ زحمت ناگوار ☆ اگر خوردنیها شود دژگوار *F.*; 2) naturae aut indoli non conveniens, curatu difficilis (نا موافق طبع اولان نسنه (وعلاجی عسیر کار معناسنه *F.* sine exemplo. *C.*

دُژگیر adi. c. acidus C. ex G.

دژله Tigris fluvius (دجله) *F.* sine exemplo. *C.*; cf. supra تیر p. 487 fin.

دژم maestus, tristis, aegrotus, afflictus (افسرده وغمگین واندوهناك ورنجور وبیمار (وفرو افگنده واندیشه‌مند *B.*, e. g.: دژم گشت زان آرزو جان رای Chr. Sch. 80, 145, et اگرچه دلم گشت ازین بس دژم Schahn. ed. Mohl. t. I, 326, 1391, et به پیوند با او چرای دژم *ibid.* t. II, 14, 116, coll. روی دژم, دل دژم, چشم دژم *Bh.*, unde 2) marcidus, flaccidus, corrugatus (پژمرده وبورشمش), e. g.: عرفیء شیرازی ☆ از عدل تو گر طبع چنین معتدل آید ☆ آن شاخ عدل رسد عالم فرتوت ودژم را *F.*, coll. دژم ramus aridus, ramale *Bh.*; 3) turbatus, perturbatus, confusus (آشفته) *B.*; شمس آشفته حال وپریشان حال *F.*, e. g.: فخری ☆ خسروا در زمان معدلتت ☆ نیست جز زلف یار هیچ دژم *F.*; 4) ebrius, furiosus, terribilis, tremendus (سرمست (ومخمور *B.*; مهیب وغضبناك *F.*, qua significatione saepe ut epithet. ferarum in libro Schahnam. legitur, e. g. elephanti پیل دژم Schahn. ed. Mohl. t. I, 528, 494, crocodili نهنگ دژم *ibid.* 472, 93, draconis اژدهای دژم *ibid.* 518, 385, leonis هزبر دژم *ibid.* 548, 748, al.; 5) niger, obscurus (سیاه وتیره) *B.*, e. g.: دو یاقوت درخشان دو نرگس دژم „duo rubini (*labia*) splendentes, duo narcissi (*oculi*) nigri" Schahn. ed. Mohl t. II, 14, 129. Vox دژم ad vocem دژ foedus, malus, referenda videtur.

دژمان coll. دژوان suspiratio, maeror, repulsa, denegatio (افسوس ودریغ داشتن (وحسرت *B.* In lex. *F.* legitur دژمان significatione: arci similis, i. e. praealtus, praegrandis, quum sit vox ex دژ arx et مان similis composita *F.* sine exemplo.

دژمناك (suff. ناك) tristis, tristitia affectus *C.* ex vers. pers. N. T. Matth. 6, 16. 26, 27.

دژمنش s. دُژمَنش adi. c. qui est animo commoto, turbato (کوکل دونمکی اختلال معده (معناسنه که عربیده اول حالته غثیان دیرلر *F.* sine exemplo; animo aversus ab alqua re, satur, fastidiens, tristis, pertaesus *C.* ex G. — Cf. دشمن et s. दुर्मनस् (sad, distressed, meditating or thinking sorrowfully Wils.)

دژن et دُژن et دُژن coll. دژند acutus gustu, acer (چیزی که طعم او تند وتیز باشد) *B.*

دُژنام adi. c. mali ominis; cf. supra بد نام p. 161; 2) sec. *F.* pustulae (قبرجق) in corpore humano oriri solitae *F.* sine exemplo; 3) pro دشنام q. v. *C.*

دژند et sec. *F.* دَژند i. q. دژن; 2) iracundus, vehemens, acer *vir* *B.*, e. g.: استاد لطیفی ☆ مکن هیچ صحبت بمرد دژند ☆ که درطبع پاکت نیارد نژند ☆ میر نظمی ☆ بر صف لشکر عدو چو زند ☆ تیغ وتیر وکمان بزور دژند *F.*

دَژواخ coll. درواخ 1 convalescere e morbo, recuperatio sanitatis; 2) coll. درواخ 3 durities, asperitas *B.* Alia forma vocis درواخ videtur.

دَژوان et دِژوان i. q. دژمان (حسرت وتاسف (ودریغ *B.*; دریغ وحسرت *F.* sine exemplo. In lex. *B.* legitur: بر وزن الوان ad indicandam vocis دژوان pronuntiationem, ex quo sequitur, falsam esse interpretationem lexici *F.*: مسوید القضلا که الوان

معناسند et delendam significationem „colores“ in lex. *M.* ex *F.* receptam.

دژم et دژه (suff. ه) irae plenus, iracundus (پر خشم وقهر آلود) *B.*; 2) sec. lex. *F.* et *C.* sigillum (مهر وخاتم) *F.* sine exemplo.

دژوکیر s. c. instrumentum ferreum, quo ex alvo pistorio offae reliquias eradunt (تکنهدن خمیر قازیجق آلت ترکستانده ارسون واکستره دیرلر) *F.* sine exemplo.

دژهرج s. دژهرج et دژهخت et دژهخت کنگ s. دژهرج i. q. دزهرج q. v., urbs Hierosolymorum *B.*

دژهم i. q. دژپه *F.* sine exemplo; v. supra دژپه.

دژپیه et sec. *F.* دژپنه i. q. دژپه q. v. *B.*

دژینه subula (t. بیز) *F.* sine exemplo et *C.* Cf. دشمر, quod idem significat.

دژهوخت et دژهوخت کنگ [ō] i. q. دزهرج q. v., urbs Hierosolymorum Gl. Sch. *B.* Mendosa lectio est دژهوست et دژهوست کنگ, quam offert lex. *B.* eadem significatione. Cf. دزهرج et infra کنگ.

دَس i. q. دِس pro دیس q. v. similis, instar *B.*, e. g.: استاد عنصری ✿ ندید ونه بیند ترا هیچکس ✿ که رزم مثل وگه بزم دس *F.*; 2) decurtatum ex دست manus *F.*, quod illius lexici auctor versu poetae میر نظمی probat; 3) i. q. pronomen آن *B.*, qua significatione ad zendicam linguam pertinet (معنی آن بسو لغته بو معنی کتاب زندن استنباط ولستخراج اولنمشدر) *F.* et fortasse stirps pronominalis zend. ده da pro ته ta intelligenda est coll. Bopp vgl. Gr. §. 343.

e. دَس *F.*, دِس *B.* ling. hind. decem (عدد ده) *B. F.* coll. hind. دَس, s. दस *Shaksp.*, et دارد بزبان هندوی بوم ✿ دس هم ده وهم بگز دو مفهوم in Spieg. Chr. 134, in quo voce بگز „morde“ ad s. दंश mordere, respicitur.

دِس pro دیس q. v. similis, instar *B.*; cf. دَس 1.

دَس argilla dura (گل سخت) *B.*; 2) argilla cocta (گل پخته) *B. F.* sine exemplo.

دساتیر plur. ar. vocis persicae دستور et est nomen collectionis librorum sacrorum, qui prophetis antiquis Persarum attribuuntur, ab antistite parsico Molla Firuz ben Kâuç in urbe Bombay a. 1818 editae, de q. v. Journal des Sav. Janv. 1821.

دسارت (vocales desunt) iniusta acquisitio *B.* Haec vox in ceteris lexicis non comparens in lex. *B.* s. v. تیواز interpretandi caussa allata legitur his verbis: تیواز بمعنی دسارت باشد وآن اکتساب از راه نا پسندیده است. Illam omisit etiam lex. *HK.* auctor sub. v. تیواز, qui lex. *B.* ad verbum describere solet.

دَست (z. ‑ zaçta, s. हस्त, *K.* dasta) plur. دستان q. v., manus (ar. یــد) *B.* et pes anterior iumenti, opp. posteriori پا dicto; cf. *B.* s. v. اشکل 1 et ut پنجه pugnus, *met.* significat: folium *vitis*, *platani*, *cypressi* et rami *corallii* (برگ تاک وچنار وسرو وشاخهای مرجان که بدریای شور پیدا شود وبا پنجه حنائی مشابهت دارد) *Bh.*; unde i. q. جانب latus, e. g.: زیک دست برزوی سهراب بود Chr. Sch. 94, 126; 2) *met.* a) robur, potentia, potestas (قوت وقدرت وتوانائی) *B.*, e. g.: پیش که بر آورم زدستت فریاد ✿ هم پیش تو از دست تو میخواهم داد Gul. 39, 12, coll.: همه نام داران با زور ودست Chr. Sch. 106, 330, b) utilitas, commodum (فائده ونفع), c) excellentia, praestantia, victoria, principatus, dominium (فتح ونصرت وفیروزی وفرصت وظفر یافتن غلبه وتسلط) *B.*; *F.*, e. g.: حکیم سنائی ✿ ترک وایرانی واعرابی وکرد ✿ هرکه عادلترست دست او برد ✿ حضرت مولانا ✿ شاد جانش بد که بر شیران نر ✿ یافت آسان نصرت ودست وظفر ✿ میر خسرو ✿ شد بحیات خودم این نقش بست ✿ ملک منست این دگری را چه دست *F.*; cf. etiam infra

از دست unde ; دست یافتن adi. c. subiectus, obediens vid. supra p. 86; d) locus superior, primus locus in consessu, solium vel cathedra regum et principum (صدر ومسند ملوك وسلاطين واكابر) *B.*; مقام عالی وصدر مجلس ومسند ملوك وصدور اكابر كه چار بالش دخی دیرلر بمعنی *F.*; مسند پادشاهان وبزرگان Gl. Sch.; مسند ملوك عربیست لیكن فارسیان نیز استعمال كرده اند *Bh.*, ut in hoc versu Schahn.: نشست اسست بر دست دستان سام ✿ كمر بسته بر درگهش خاص وعام *F.* et hoc hem. Schahn.: پدر بر پدر بگذرند حكیم دست Gl. Sch., coll. hoc versu poetae انوری : زهی دست وزارت از تو دستور ✿ چنان كز پی موسی پایهء طور *F.*, e) ars, artificium, *quasi opus manuum* (حرفت وپیشه) *B.*, f) modus agendi, regula, ratio (قاعده وقانون وطرز وروش) *B.*, e. g.: حكیم خاقانی ✿ كسرا سخن بلند ازین دست ✿ سوگند مصطفی اكثر هست ✿ پور بهای جامی ✿ اندر دل من غم مقیم غم نست ✿ ور نی غم ازین دست خواجه نظامی ✿ *F.*, coll.: بسی آمد ورفت بداد ودهش در جهان پی فشرد ✿ بدین دست برد از جهان دستبرد ✿ مسیح كاشی ✿ ولی چه دست سخن آورم برت پیداست ✿ كه مور سوی سلیمان چه دستگاه برد *Bh.*, unde g) unius modi, generis i. e. aequalis (وبمعنی یك دست كه بمعنی برابر باشد همچو یك طرز ویك روش ویك قسم ویك جنس ویك بابت وامثال آن) *B.*, h) vices, ordo, gradus, e. g. Schahiludii, Nerdiludii (وبمعنی كرت ومرتبه ونوبت همچو یك دست دیگر شطرنج ویك دست دیگر نرد نوبت بازی شطرنج ونرد) *B.*; (بازی كنید ومانند آن) *Bh.*; *unde* lusus aleatorius, quem una vice ludunt (یكبار باختن قمار وبازی) *B.*; (سه تیر یك دست بازی) *F.* vel iter una vice factum (یك بست سفر) *F.*, e. g.: امیر خسرو ✿ بهنگامی كه ایشان دست می بازند از بازی ✿ ولعب دست ایشان كعبتین از دست میغلتند ✿ اثیر الدین اخسیكتی ✿ این بار خصل بفكن ودست گرو ببر ✿ بستاخ داد خواه وتمام ندب بباز *F.*, unde اول دست vices primae, cui oppositum est دست آخر s. دست پسین vices ultimae *Bh.*, s. pignus, quod in ultimo lusu ponitur *B.*, ut in hoc versu Schahn.: ندانم كه دیدار باشد جزین ✿ یك امشب بكوشیم دست پسین *Bh.*, qui in lex. *F.* sic legitur: یك امشب بكوشیم دست پسین ✿ كه داند كه دیدار باشد جز این *F.*, coll.: ای كه دایم میكنی با فطرت ✿ غیر قصد اختلاط ✿ دست اول سر خطی از چین پیشانی بگیر ✿ صائب ✿ من گرفتم كه قمار از همه عالم بردی ✿ دست آخر همه انداخته میباید رفت *Bh.*; 3) mensura (اندازه) *B.*; a cubit, an ell *Shaksp. R. J.*; 4) numerus quidam (یك عدد) *B.*, qua significatione haec vox de avibus venaticis, ut falcone, niso, accipitre, simil. usurpatur, ut زنجیر de elephantis, سر s. راس de equis, منزل de domibus, نفر de camelis et hominibus et hind. تُور (funis) de dorcadibus *B.* *Bh.* (ومرغان شكاری مثل باز وبلشه وچرغ وشاهین را نیز باعتباری دست نویسند همچنان كه اسپرا سر وشتررا نفر وفیلرا زنجیر B.; (ومرغان شكاری بجای عدد بود چون یكدست باز ویكدست جره واینقسم درهر نوع مناسب آن گویند مثلا یك زنجیر فیل ویك راس اسب ویك نفر آدمی ویك منزل خانه واین در دفاتر هندوستان رایج است حتی كه یك تور آهو نویسند وتور ریسمانی باشد كه آهو وجزان بدان بندند *Bh.*; 5) quidquid plenum, perfectum est, cui nihil deest (یك چیز تمام وهرچیز كه اجتماعش در آن بر دو چیز تمام هم اطلاق) *B.*; (امر لازم بود كنند *Bh.*, e. g. دست جامه vestitus perfectus a capite ad pedes (جامه سر وپا), coll. hoc hem. Schahn.: یكی دست جامه یك دست خلعت بفرمود شاه Gl. Sch.; vestitus honorarius perfectus, scil. a capite usque ad pedes (یعنی از سر تا پا)

Bh.; یک دست رخت apparatus perfectus, iustus, plenus ornatus, a mantili usque ad subligaculum omnia complectens (از مندیل تا شلوار); یک دست سلاح plena, perfecta armatura, scil. a galea usque ad ocreas (از خود تا موزهٔ آهنی), یک دست خانه domus perfecta, in qua nihil desideratur a scamno et cubiculo usque ad stabulum (که از نشیمن وخواب گاه ومطبخ تا پایگاه وطویله باشد) *B. Bh.*, coll. گرانمایه دستی بپوشید و رفت Chr. Sch. 82, 195; cf. *ibid.* p. 265 et حکیم اسدی ✿ زدیبای رومی شستمروار شست ✿ زپوشیدنی جامه پنجاه دست ✿ شیخ نظامی ✿ تو از زندگانی می وورود وجام ✿ بر آراسته دست مجلس تمام *F.*; 6) *term. techn. med.* alvi deiectio, alvus soluta, laxa (باصطلاح اطبا اجابت طبیعت را گویند وآن عبارت از دفع شدن ماده بود از راه اسفل) *Bh.*; stool, purge, evacuation *Shaksp.*; 7) pro دستور consiliarius principis, Vezirus (وزیر) *B.*; 8) pro دستان s. داستان, ex quo decurtatum est (دستان), e. g. : ✿ نظامی (ودست مخفف داستان) ✿ بیندیش زان دستهای فراخ ✿ کز آوازه گردد گلو شاخ شاخ *Bh.*; 9) pro دسته manubrium, ansa, e. g. دست آسیا manubrium molae (چیزی که بدست در آن زنند آسیا گردانند) *Bh.*; دست سبو ansa hydriae, دست طنبور capulus vel collum citharae *Bh.*; 10) (in India) the actual collections (as opposed to *sist*, the assessment) *J.* — Cum persico دست convenit ar. دَسْتٌ pl. دُسوت iisdem fere significationibus et aliis in arabica lingua usitatum et pro pers. دشت planities, desertum, positum, de q. fusius disputavit Quatremère in H. des Sult. maml. t. II, 2, p. 236, not. 47. — Inde دست افسوس manus maeroris, tristitiae (کف افسوس) *Bh.*; دست باد پیما *met.* manus, cuius motus inanes sunt (دستی که حرکتش لغو بود) *Bh.*; cf. infra versus sub phrasi دست برهم سودن; دست امر e lex. *Bh.* allatus; thronus, solium Veziratus vel imperii (صدر ومسند وزارت وحکومت) *B.* in app.; دست افسوس برهم سودن *met.* i. q. دست برهم سودن *Bh.*; cf. infra دست; دست پسین s. پس (a extremum opus (آخر کار); b) pignus, quod in ultimo lusu ponitur (خصلی که قماربازان در آخر بازی بیکدیگر دهند); c) solium humile, inferius (مسند که در مرتبه ورتبه از مسندهای دیگر کمتر باشد) *B.*; cf. supra دست آخر p. 852 et exempla ibi allata; دست پیراهن *met.* manica (آستین) *Bh.*; دست بیعت manus in pactione facienda data (دستی که بدهٔ بیعت داده شود) et *term. techn. doctorum* (باصطلاح مشائخ), quum دست به بیعت دادن significet : discipulum fieri (مرید شدن), e. g. : قاسم مشهدی ✿ مکتو که ✿ پای بعهد قدیم بر زده ایم ✿ هنوز میطپد از شوق دست بیعت ما *Bh.*; دست خر *met.* a) penis asini, b) convitium grave (کنایه از نرهٔ خر وبمعنی دشنام مغلظه ماخوذ از دشنام ودست متاسف) *Bh.*; (ازینست شیخ شیراز ✿ کسم : SHL., e. g. ومتحیر پای مرغی نیاورد پیش ✿ ولی دست خر رفت زاندازه بیش *Bh.*; دست خطر a) ordo ille (آن دست) Nerdiludii vel Schahiludii, in quo magnum pignus ponitur (که در آن شرط وگرو بسیار کرده باشند), b) solium, in quo est altitudo aut detrimentum (مسندی که در آن رفعتی یا مضرتی باشد). مسندی که در آن آفتی ومضرتی بسیار *B.*; بود ودر فرهنگی بجای آفتی رفعتی هم نیده شده *HK.*; دست خوش *Bh.*, sec. *F.* et *HK.* دستخوش n. c. a) iocus, ludibrium (مسخرگی); b) mantile (دستمال); c) res facile acquirenda (چیزی که حصول آن سهل وآسان بود) *B. F.* sine exemplo; d) *met.* infirmus, subditus, submissus

از دست unde ; دست یافتن adi. c. subiectus, obediens vid. supra p. 86; d) locus superior, primus locus in consessu, solium vel cathedra regum et principum (صدر ومسند ملوك وسلاطين واكابر) *B.*; مقام عالی وصدر مجلس ومسند ملوك وصدور اكابر كه چار بالش دخی دیرلر *F.*; بمعنی مسند پادشاهان وبزرگان .Gl. Sch; مسند ملوك عربیست لیكن فارسیان نیز استعمال كرده اند *Bh.*, ut in hoc versu Schahn. : نشست اسب بر دست دستان سام ✿ كمر بسته بر درگهش خاص وعام *F.* et hoc hem. Schahn. : پدر بر پدر بگذرند حكیم دست Gl. Sch., coll. hoc versu poetae : انوری زهی دست وزارت از تو دستور ✿ چنان كز پای موسی پایهٔ طور *F.*, e) ars, artificium, *quasi opus manuum* (حرفت وپیشه) *B.*, f) modus agendi, regula, ratio (قاعده وقانون وطرز وروش) *B.*, e. g. : حكیم خاقانی ✿ كسرا سخن بلند ازین دست ✿ سوگند بمصطفی اگر هست ✿ پور بهای جامی ✿ اندر دل من غم مقیم غم تست ✿ ور نی غم ازین دست خواجه نظامی ✿ *F.*, coll. : بسی آمد ورفت بداد ودهش در جهان پی فشرد ✿ بدین دست برد از جهان دستبرد ✿ مسیح كاشی ✿ ولی چه دست سخن آورم برت پیداست ✿ كه مور سوی سلیمان چه دستگاه برد *Bh.*, unde g) unius modi, generis i. e. aequalis (وبمعنی یك دست كه بمعنی برابر باشد همچو یك طرز ویك روش ویك قسم ویك جنس ویك بابت وامثال آن) *B.*, h) vices, ordo, gradus, e. g. Schahiludii, Nerdiludii (وبمعنی كرت ومرتبه ونوبت همچو یك دست دیگر شطرنج ویك دست دیگر نرد نوبت بازی شطرنج ونرد) *B.*; (بازی كنید ومانند آن *Bh.*; *unde* lusus aleatorius, quem una vice ludunt (یكبار باختن قمار وبازی) *B.*; یك دست بازی *F.* vel iter una vice factum (یك دست سفر) *F.*, e. g. : سه تیر میر خسرو ✿ بهنگامی كه ایشان دست می بازند از بازی ✿ ولعب دست ایشان كعبتین از دست میغلتند ✿ اثیر الدین

اخسیكتی ✿ این بار خصل بفكن ودست دگر ببر ✿ بستاخ داد خواه وتمام ندب بباز *F.*, unde دست اول vices primae, cui oppositum est دست آخر s. دست پسین vices ultimae *Bh.*, s. pignus, quod in ultimo lusu ponitur *B.*, ut in hoc versu Schahn. : ندانم كه دیدار باشد جزین ✿ یك امشب یكوشیم دست پسین *Bh.*, qui in lex. *F.* sic legitur : یك امشب بكوشیم دست پسین ✿ كه داند كه دیدار باشد جز این *F.*, coll. : فطرت ✿ ای كه دایم میكنی با غیر قصد اختلاط ✿ دست اول سر خطی از چین پیشانی بگیر ✿ صائب ✿ من گرفتم كه قمار از همه عالم بردی ✿ دست آخر همه انداخته میباید رفت *Bh.*; 3) mensura (اندازه) *B.*; a cubit, an ell *Shaksp. R. J.*; 4) numerus quidam (یك عدد) *B.*, qua significatione haec vox de avibus venaticis, ut falcone, niso, accipitre, simil. usurpatur, ut زنجیر de elephantis, سر s. راس de equis, منزل de domibus, نفر de camelis et hominibus et hind. ثور (funis) de dorcadibus *B.* *Bh.* (ومرغان شكاری مثل باز وباشه وچرغ وشاهین را نیز باعتباری دست نویسند همچنان كه اسپ را سر ودر مرغان) *B.*; (وشتر را نفر وفیل را زنجیر شكاری بجای عدد بود چون یكدست باز ویكدست جره واینقسم در هر نوع مناسب آن گویند مثلا یك زنجیر فیل ویك راس اسب ویك نفر آدمی ویك منزل خانه واین در دفاتر هندوستان رایج است حتی كه یك ثور آهو نویسند وثور ریسمانی باشد كه آهو وجزان بدان بندند *Bh.*; 5) quidquid plenum, perfectum est, cui nihil deest (یك چیز تمام وهرچیز كه اجتماعش در آن) بر دو چیز تمام هم اطلاق *B.*; (امر لازم بود كنند *Bh.*, e. g. دست جامه vestitus perfectus a capite ad pedes (جامه سر وپا), coll. hoc hem. Schahn. : یكی دست جامه یك دست خلعت بفرمود شاه Gl. Sch.; vestitus honorarius perfectus, scil. a capite usque ad pedes (یعنی از سر تا پا)

Bh.; یک دست رخت apparatus perfectus, iustus, plenus ornatus, a mantili usque ad subligaculum omnia complectens (از مندیل تا شلوار); یک دست سلاح plena, perfecta armatura, scil. a galea usque ad ocreas (از خود تا موزهء آهنی), یک دست خانه domus perfecta, in qua nihil desideratur a scamno et cubiculo usque ad stabulum (که از نشیمن وخواب گاه ومطبخ تا پایگاه وطویله باشد) B. Bh., coll. گرانمایه دستی بپوشید وزفت Chr. Sch. 82, 195; cf. ibid. p. 265 et حکیم اسدی ✿ زدیبای رومی شنتروار شست ✿ زپوشیدنی جامه پنجاه دست ✿ شیخ نظامی ✿ تو از زندگانی می وورد وجام ✿ بر آراسته دست مجلس تمام F.; 6) term. techn. med. alvi deiectio, alvus soluta, laxa (باصطلاح اطبا اجابت طبیعت را گویند وآن عبارت از دفع شدن ماده بود از راه اسفل) Bh.; stool, purge, evacuation Shaksp.; 7) pro دستور consiliarius principis, Vezirus (وزیر) B.; 8) pro دستان s. داستان, ex quo decurtatum est (دستان ودست مخفف داستان), e. g.: ✿ نظامی ✿ بیندیش زان دستهای فراخ ✿ کز آوازه گردد گلو شاخ شاخ Bh.; 9) pro دسته manubrium, ansa, e. g. دست آسیا manubrium molae (چیزی که بدست در آن زده آسیا گردانند) Bh.; دست سبو ansa hydriae, دست طنبور capulus vel collum citharae Bh.; 10) (in India) the actual collections (as opposed to sist, the assessment) J. — Cum persico دست convenit ar. دَسْت pl. دُسُوت iisdem fere significationibus et aliis in arabica lingua usitatum et pro pers. دشت planities, desertum, positum, de q. fusius disputavit Quatremère in H. des Sult. maml. t. II, 2, p. 236, not. 47. — Inde دستِ افسوس manus maeroris, tristitiae (کف افسوس) Bh.; met. manus, cuius motus دستِ باد پیما inanes sunt (دستی که حرکتش لغو بود)

Bh.; cf. infra versus sub phrasi دست دستِ امر e lex. Bh. allatus; برهم سودن thronus, solium Veziratus vel imperii (صدر ومسند وزارت وحکومت) B. in app.; دست افسوس met. i. q. دست برهم سودن Bh.; cf. infra دست برهم سودن; دستِ آخر s. دستِ پسین a) extremum opus (آخر کار); b) pignus, quod in ultimo lusu ponitur (خصلی که قماربازان در آخر بازی بیکدیگر دهند); c) solium humile, inferius (مسند که در مرتبهٔ ورتبه از مسندهای دیگر کمتر باشد) B.; cf. supra دستِ آخر p. 852 et exempla ibi allata; دستِ پیراهن met. manica (آستین) Bh.; دستِ بیعت manus in pactione facienda data (دستی که بهٔ بیعت داده شود) et term. techn. doctorum (باصطلاح مشائخ), quum دست به بیعت دادن significet: discipulum fieri (مرید شدن), e. g.: قاسم مشهدی ✿ مگو که ✿ پای بعهد قدیم بر زده ایم ✿ هنوز میطپد از شوق دست بیعت ما Bh.; دستِ خر met. a) penis asini, b) convitium grave کنایه از نرهٔ خر وبمعنی دشنام مغلظه ماخوذ) از اینست دشنام ودست متراسف) Bh.; شیخ شیراز ✿ کسم ✿ SHL., e. g.: ومتحیر پای مرغی نیاورد پیش ✿ ولی دست خر رفت زاندازه بیش Bh.; دستِ خطر a) ordo ille (آن دست) Nerdiludii vel Schahiludii, in quo magnum pignus ponitur (که در آن شرط وگرو بسیار کرده باشند), b) solium, in quo est altitudo aut detrimentum (مسندی که در آن رفعتی یا مضرتی باشد) B.; مسندی که در آن آفتی ومضرتی بسیار بود ودر فرهنگی بجای آفتی رفعتی هم دیده شده HK.; دستِ خوش Bh., sec. F. et HK. دستْ خوش n. c. a) iocus, ludibrium (مسخرگی); b) mantile (دستمال); c) res facile acquirenda (چیزی که حصول آن سهل وآسان بود) B. F. sine exemplo; d) met. infirmus, subditus, submissus

(عاجز وزبون وزیر دست) *B. Bh.*, e. g.: شیخ نظامی ✿ پی سپر جرعهٔ میخوارگان ✿ مجد الدین ✿ دستخوش بازیٔ سیارگان *F.*; بیلقانی ✿ تا دست خوش جهان شدم من ✿ در دست قناعتم مُمَکَّن *Bh.*; cf. vers. s. v. داری 1 p. 788 allatus et infra sub voce دستکش 3; دستِ خون et دستْ خون (بسکون فوقانی وصاحب جهانگیری) خون باضافه آورده) *Bh.* a) ultimus ordo Nerdiludii, in quo lusor, omnibus aliis rebus amissis, alveoli consors s. particeps factus, depositum usque ad ordinem decimum septimum, qui ultimus est, auxit et ipsam vitam vel corporis membra in aleam dat (بازی آخرین نرد است که کسی همه چیزرا باخته باشد ودیگر چیزی نداشته گرو بر سر خود یا یکی از اعضای خود بسته باشد وحریف ششدر کرده داورا بر هفده کشیده باشد) *B.*, e. g.: حکیم خاقانی ✿ دست خونست وهفده خصل حریف ✿ آه در ششدر خطر ماییم *F.*, b) thronus regius, de cuius possessione multum sanguinis effunditur (مسند حکومتی که بر سر آن قتل وکشتن واقع شود) *B.*; دستِ راست a) manus dextra *et* ala dextra exercitus, e. g.: مولانا هاتفی در تیمور نامه ✿ بر آراسته شاهرخ دست راست ✿ که آن بر قدش جامهٔ بود راست *F.*, b) *met.* Vezirus supremus (وزیر اعظم) *B.*, c) largitio, donum (بخشش), ut in hoc hem. Schahnam.: ندارم دریغ از شما دست راست Gl. Sch.; دستِ کار رفته i. q. دست از کار رفته manus, quae ab opere destitit, *e. g.*: صائب ✿ از دستِ کار رفته ما بیخبر مباش ✿ چون بهله دست در کمر یار میکنم *Bh.*; دستِ ماهیان et sec. *SHL.* دستِ ماهان i. e. manus amasiorum aut pocillatorum (یعنی دست شاهدان وساقیان) *B.* in app.; دستِ مجلس primus in consessu locus (صدر مجلس) *B.* in app.; دستِ مردی *met.* potestas, potentia (قدرت وقوت) *B.*; دستِ موسی i. q. ar. ید بیضا; *met.* a) albedo vel splendor ex manu Mosis instar solis resplendens (سپیدی که از دست موسی چون آفتاب) *Bh.*, b) sol *B.*; دستِ وزارت solium (مسند) Veziratus *B.* in app.; cf. دستِ امر.

Phrases:

دست آختن manum extendere ad alqd (دست دراز کردن وحرکت دادن آنرا). (بطرف چیزی) e. g.: شیخ شیراز ✿ چو نتوان بر افلاک دست آختن ✿ ضروریست با گردشش ساختن *Bh.*

دست از آستین بر آوردن s. بیرون آوردن s. بیرون کردن pro بر آوردن posito, manum ex manica efferre *Bh.*

دست از پا خطا کردن *met.* manum et pedem errare facere, prae confusione (الـن وایاغـن شاشرمق), e. g.: مولانا طوسی ✿ مردم چینرا خطائی مشک از بند می نهد ✿ میکند گر با سر زلف تو دست از پا خطا *F.*

دست از دامن کسی افکندن s. گسستن pro افکندن posito *met.* separare (جدا کردن) *Bh.*

دست از دهان بر داشتن *met.* aperte, impudenter, proterve loqui (بی پرده سخن گفتن وصرفه نکردن در دشنام دادن وگفتن فرج) *Bh.*

دست از سر گرفتن *met.* clementem, benignum non esse (بی شفقتی نمودن); 2) non respicere, nihil curare (بی توجهی کردن) *B.* In lex. *Bh.* legitur دست از سر کسی گرفتن signif. *met.*: auxilium recusare, negare (امداد واعانت دریغ داشتن) *Bh.*

دست از لباس بیرون کردن *met.* induere vestem (پوشیدن جامه), quae loquendi ratio nititur more quodam vestiendi in Hindûstân usitato, sic descripto: پوشیدن جامه باین طرز که دست در آستین کنند برای ساعت نیک وباز بر

آرند وپوشیدن آن بر وقت دیگر اندازند واین در هندوستان مرسوم است *Bh.*

دست از ملست دست in hac phrasi vox دست significatione „victoria“ vel „vices, ordo“ accipienda est (فتح ونصرت ونوبت وفرصت) *Bh.*

دست افشاندن *met.* saltare (رقاصی کردن); cf. infra دست افشان; 2) manifestare (آشکارا ساختن) *B.*; 3) cum از r. recusare, abnuere (ابا نمودن) *B.*; et 4) separari, relinquere (جدا شدن وترك گرفتن) *Bh.*; ترك دادن *B.*, c. بر, e. g.: خواجه سلمان ۞ دنیا چو گرد کرد تشبث بدامنت ۞ افشاند همت تو بر آن خاکسار دست *F.*

دست انداختن manus iactare vel movere, *met.* natare (شنا کردن وشناوری) *B.*, sed lex. *Bh.* auctor addit: درین تامل است exemplo non allato; cf. infra دست انداز.

دست او نمیرود *met.* opus ex manu illius non evadit (کاری از دست او نمی آید), e. g.: طالب آملی ۞ طاوس وش زبس بعمارت مقیدم ۞ دستم نمیرود که زگل پا بر آورم *Bh.*

دست بآب رساندن *met.* lotionem sacram facere (وضو کردن); 2) contaminare (از اهل زبان بتحقیق پیوسته که بمعنی ریدن است) *Bh.*

دست بپاچه شدن *met.* turbatum, perculsum fieri (مضطرب وسراسیمه شدن); unde دست پاچه کردن turbare, percellere *Bh.*

دست با حریف فرو کوفتن manus pulsare cum aemulo *met.* ad luctationem se accingere, quod dicendi genus sic describitur in lex. *Bh.*: این صور در هنگام کشتی گرفتن پدید می آید یعنی آماده هم آوردی وبرابری با او شدن چه رسم پهلوانانست که چون با حریف بر سر کشتی آیند دستهای خود بر شانه کوبند وآن کنایه از اظهار توانائی وپر زوری خود است *Bh.*

دست باختن i. q. دست گستاخ کردن q. v., e. g.: خواجه شیراز ۞ چو جای بوم بد بیند بجام باز دست ۞ چو وقت رزم بود تیغ جانشان گیرد *Bh.*; cf. infra دست باز.

دست باز داشتن c. از r. manum retinere, i. e. desistere a re; cf. H. Sam. 46, 3.

دست بالین کردن caput in manum curvatam ponere (دست را خم داده بزیر سر گذاشتن), ut pauperes pulvinare carentes facere solent *Bh.*

دست با من ده „da mihi manum“, loquendi genus in summa laetitia et voluptate adhibitum (واغلب که مضمون هندیست) *Bh.*

دست ببر زدن manum in pectus ponere *met.* accipere (قبول کردن) Gl. Sch.

دست بدامن کسی دادن i. q. manum pactioni faciendae dare (دست به بیعت دادن), quo *met.* significatur: discipulum fieri (مرید شدن) *Bh.* Cf. supra p. 853 دست بیعت.

دست بدست آمدن de manu in manum venire; cf. Gul. 43, 15.

دست بدست بردن *met.* celeriter ferre (زود وشتاب بردن); 2) ad honores evehere (باعزاز واکرام بردن) *Bh.*

دست بدست حریف دادن initio luctationis manus aemuli prehendere (در شروع کشتی دست یکدیگر گرفتن چنانچه رسم است) *Bh.*

دست بدست دادن manus dare inter se *met.* i. q. دست بدلال دادن q. v. *Bh.*

دست بدست رسیدن *met.* celeriter pervenire; 2) ad honores pervenire *B.*; cf. دست بدست بردن.

دست بدست کسی پیوند کردن *met.* auxilium ferre alicui (امداد واعانت کردن) *Bh.*

دست بدعا بر آوردن، s. بر داشتن s. بردن s. زدن pro بر آوردن posito *met.* manus in bonorum apprecatione tendere (بلند کردن دست در وقت دعا خواستن) *Bh.*; cf. دست بر فلک شدن.

دست بدلال دادن i. q. دست بویر شال بردن *met.* paratum esse ad mercaturam faciendam (در صدد بیع وشرا بودن), quod loquendi genus more in Hindûstân usitato nititur sic descripto : چه رسم است که حالت شخیص قیمت کالا دلال نخستین دست بایعرا زیر جامه بدست خود گرفته باشارات معینه اصابع تعین قیمت کنند وبعد از آن بهمین دستور بمشتری اخیار کنند ودر هندوستان این رسم مخصوص دلالان نخاس است *Bh.*

دست بدندان گرفتن *Bh.* s. گزیدن s. کندن pro گرفتن posito *Bh. B.*, manum dentibus prehendere s. mordere s. fodere *met.* dicitur de homine irato vel afflicto vel cura confecto vel poenitentiam agente (حالتی است که در هنگام غضب وخشم وتحسر وتاسف بر آدمی طاری میشود) *Bh. B.*

دست بدیوار دادن s. کشیدن pro دادن posito s. دست بر دیوار بودن dicitur de eo, cui oculi praestricti sunt (از خیرگی چشم), qui caeci instar manu murum tangit, ut viam ad domum invenire possit *Bh.*

دست بر ابرو گرفتن, s. بر بالای pro بر posito, *met.* intueri non posse (تاب نظاره نیاوردن) *Bh.*

دست بر افشاندن i. q. دست افشاندن 1 saltare, e. g. : شیخ شیراز ✿ قاضی ار با ما نشیند بر فشاند دسترا ✿ محتسب گر می خورد معذور دارد مستدرا *Bh.*

دست بر آوردن c. ب r. *met.* aggredi, suscipere alqd; cf. H. pr. reg. 9 v., 6; 2) supplicare, deprecari, intercedere (دعا کردن وشفاعت نمودن); 3) educare, instituere (تربیت کردن); 4) superare, vincere (غالب آمدن); 5) praetendere (دعوی نمودن) *B.*

دست بر بالای یکدیگر نهادن *met.* nihil agere, otiosum esse (بیکاری وبیشغلی) *Bh.*

دست بر تخته بستن, s. چوب pro تخته posito, manum ligno alligare *met.* infirmum, impotentem, otiosum reddere (عاجز ساختن وبیدخل کردن ومعطل وبیکاری گردانیدن) et est genus supplicii (سیاست) *Bh.*

دست بر ترکش نهادن *met.* ad bellum se accingere (مهیا جنگ شدن) *Bh.*; 2) semet ornare, exornare (خودرا آراستن) *B.*, de amasia dictum *Bh.*; sec. *F.* phrasis دست بر ترکش زدن significat : mirum quid facere (عجب ایش ایتمک) allato hoc versu خواجه آصفی poetae : زان کمان ابرو زچاك دل کشیدم تیر آه ✿ در صف عشاق دستی باز بر ترکش زدم, in quo tamen prior significatio intelligenda videtur.

دست بر چشم نهادن *met.* accipere (قبول کردن) *Bh.*

دست بر داشتن manus tollere *met.* c. از r. relinquere, missum facere alqd (ترك) *B.* s. v. بدرزون; et *term. techn. luctatorum* sic descriptus : وباصطلاح کشتی گیران دست خود بر زمین بند کردن وحریفرا بدعوی گفتن که بر دارد *Bh.*

دست بر در زدن ianuam pulsare (مرادف انگشت بر در زدن) *Bh.*

دست بر دست زدن manus collidere Gul. 149, 19.

دست بر دل گذاشتن s. نهادن pro گذاشتن posito, *met.* cor vel animum occupare (ضبط دل کردن); 2) retinere, arcere (منع وباز داشتن); 3) i. q. دست بر سینه نهادن solatium afferre (تسلی دادن) *Bh.*; 4) sec. *F.* sibi *aut* desideriis *aut* cupiditatibus suis vim inferre (جانند جبر ایلمک), e. g. : مولانا

کردن ورخصت دادن کسی‌را که مخل دانند واین گویا سلام رخصت است et alio loco : کنایه از وداع یکدیگر کردن ورخصت دادن چه درین هنگام دست بر سر هم مــی نهند, e. g. : راز ✿ اشرف داری نــبــود شیوهٔ زاهد چو سبو ✿ از در میکدهٔاش دست بسر باید کرد, coll. : رفیع واعظ قزوینی ✿ در دلاسائی پریشانان مباش از شانه کمر ✿ کز نوازش زلفهارا دست بر سر میکشند Bh.

دست تو بر سر من i. q. دَست بَر سَرِ مَن B. in app.

دست بَر سَر نِهادَن manum in caput ponere met. salutare (سلام کردن), more in Hindûstân usitato; cf. supra دست بر سر گرفتن ; 2) accipere (قبول کردن) Bh.

دست بَر سینَه نِهادَن manum in pectus ponere, met. solatium afferre Bh.; cf. دست بر دل گذاشتن 3.

دست بَــر فَلَک شُدَن tendi, de manibus in bonorum apprecatione, e. g. : خواجه نظامی ✿ چو این داستان گفت شد یک بیک ✿ بنوشنده‌را دست شد بر فلک Bh.

دست بَر کاری بَستَن operam in re perficienda adhibere (ابرام واستادگی در آن) (کار کردن) Bh.

دست بَر گُــلو آوَردَن met. strangulare (گلو افشردن) B.

دست بَــر کَمَر داشتَن s. دست بر کمر زدن pro داشتن posito, manus ad zonam apponere met. significat iactare se et ostentare (رعنای وخودنمائی ونخوت وغرور کردن) Bh.

دست بَر کَمَر ماندَن met. i. q. دست بر کمر داشتــن ; 2) nihil agere, otiosum manere (بیکار ومعطل ماندن) Bh.

دست بَر کَندَن c. از r. relinquere, missum facere alqd (ترک آن کردن) Bh.

دست بَــر مالیدَن met. se parare, accingi ad alqd (آماده ومهیا شدن برای کاری) Bh.

دست بَــر نَداشتَن c. از ps. non se seiungere ab alqo, donec optatum impe-

شاهی ✿ چند بینم رخ خوبان ودل از دست دهم ✿ وقت آنست که دستی بنهم بر دل خویش F.

دست بُردَن c. از r. praevalere, excellere (سبقت کردن وپیشدستی نمودن) Bh.; cf. دستبرد.

دست بَــر دوش اَفگَندَن s. انداختَن s. pro افگندن posito, گذاشتَن pro افگندن posito, prae infirmitate manum humero alicuius imponere, ut incedere possit Bh.; unde دست بر دوش انداخته بر خاستن manu humero alicuius imposita surgere Bh.

دست بَر دوش زَدَن met. clementem, benignum esse (مهربانــی وشفقت کردن از قبیل دست بــر پشت زدن که مــرسوم هندوستانست) Bh., e. g. : ✿ صــائــب سنگی که میــزنــد بمن آن طــفــل شوخ چشم ✿ دست نوازشی است که بر دوش میزند Bh.

دست بَــر دوشِ کَسی داشتَن met. obedire alicui (مطیع بودن) HK.

دست بَر دَهان بُردَن manum ori immittere met. i. q. دست بدندان کندن B.

دست بَر دَهان کَردَن met. edere (خوردن) B. et sine verbo کردن est nom. comp. eadem significatione B.

دست بَــر دیوار بودَن i. q. دست بــدیــوار دادن Bh.

دست بَــر رُخ گِرِفتَن s. رو pro رخ posito, met. vultum tegere (پوشیدن) prae pudore Bh.

دست بَر رویِ دست نِهادَن s. سَر pro روی posito, met. i. q. دست بر بالای یکدیگر نهادن Bh.

دست بَر سَر گِرِفتَن manum ad caput apponere aut ad salutandum (در مقام ادای تسلیم وکورنش), aut ad calamitatem vel miseriam significandam (در محــل شدت درد وضعف) Bh.

دست بَر سَر کَشیدَن i. q. دست بسر کردن met. veniam dare, valedicere (از سر وا

traverit (از سرش وا نشدن بدون حصول مقصود), e. g. : جلالا كاشى يقين تخلص ✿ ازو تا نقد آمرزش نميگيرم نميميرم ✿ چو مزدوزى كه دست از كار فرما بر نميدارد *Bh.*

دست بَر نِهادَن *met.* indicare, significare (نشان دادن), e. g. : انورى ✿ تو در آن اندازهٴ از كبريا كاندر وجود ✿ هيچكسرا دست بر نتوان نهادن كو همر است *Bh.*

دست بَر هَمر سودَن manus atterere, scil. maerore vel tristitia, e. g. : صائب ✿ چون نباشد گوهر دندان صدف خميازه ايست ✿ دست افسوسى بود بى گوهر دندان صدف ✿ چون نسايمر دست بر همر كز شمار نقد عمر ✿ رنگ افسوسى بدست باد پيما مانده است *Bh.*

دست بَزيرِ زَنَخ سُتون كَردَن mentum manui tanquam fulcro imponere *met.* meditari (متفكر شدن); 2) tristem, sollicitum esse (غمگين شدن) *B.* in app.

دست بَزيرِ سَنگ آمَدَن s. دست بزير سنگ بودن pro آمدن et در تَه s. زيرِ pro بزير posito, *met.* submissum, captum, afflictum vel supplicio affectum esse *Bh.*

دست بَزيرِ شال بُردَن i. q. دست بدلال دادن *Bh.*

دست بَسَر كَردَن i. q. دست بر سر كشيدن *Bh.*

دست بَسينَه نِهادَن manum in pectus ponere, quod reverentiae praestandae caussa fit; salutare (نوعى از تعظيمر متعارف هندوستانست كه آنرا سلام كردن گويند) *Bh.*

دست بَشاخى اَفگَندَن s. دست بر شاخى pro بشاخى *Bh.* s. زَدَن pro افگندن *B.* posito, *met.* amatum vel amicum novum sumere (معشوق ويار نو بهمر رسانيدن) *B.*; يار نو گرفتن *Bh.*; 2) novum quid velle (مراد نو خواستن) *Bh.* vel votum s. optatum novum eligere (مراد ومطلب نوى اختيار كردن) *B.*

دست بَكيسَه وَعِشق بَدَروازَه „manus in crumena et amor foras“ *met.* dicitur de illo, qui opes amori praefert *B. Bh.*

دست بَه بيعَت دادَن *met.* discipulum fieri *Bh.* v. supra s. v. دستِ بيعت.

دست بَه تَختَه بَستَن i. q. دست بر تخته بستن *Bh.*

دست بَهَمر دادَن i. q. دست دادن 1, 2 et 3 *Bh.*

دست بيرون كَردَن i. q. دست بر آوردن; 2) manum amputare (بريدن) et c. از *met.* amovere, abstrahere a re quacumque (هر نسنهدن قطع علاقه ايلمك), e. g. : حكيم انورى ✿ با چنين دست مرا دست برون كن پس ازين ✿ گر قناعت نكند دست كشد پيش نياز *F.*; 3) *met.* a) i. q. دست زدن *B.*, b) pugnare, certare (جدال وقتال كردن) *Bh.*

دست پيش آوَردَن s. دست پيش كَردَن pro آوردن posito, *met.* mendicare (گدائى كردن) *Bh.*; cf. infra دست پيش.

دست پيش داشتَن *met.* donare, largiri (بخشش كردن), e. g. : تاثير ✿ خجلتمر دست اگر قدرت احسانمر نيست ✿ دست اگر پيش ندارمر سر من در پيش است *Bh.*

دست پيشِ دَهَن گِرِفتَن manum ad os apponere, quod politioris humanitatis homines colloquentes facere solent, ne forte saliva vel odor oris in illum, quem alloquuntur, penetret *Bh.*

دست پيشِ كَسى داشتَن *met.* arcere alqm (منع كردن); 2) manus iungere (بستن) coram alqo *B.*, reverentiae praestandae caussa (اعزاز واكرام وى كردن) *Bh.*; 3) manus supplicando tollere (بدعا بر داشتن); 4) mendicare (گدائى كردن) *B. Bh.*

دستِ پيشينرا بَدَل نيست *met.* „est idem rerum status, qui antea fuit“ (ايش اولكى ايشدر), e. g. : ✿ مولانا جامى

زبان دهر را زین به مثل نیست ✿ که گویند دست پیشین را بدل نیست *F.*

دستِ تو بَر بَست دَهان تو دَمید „manus tua ligavit, os tuum respiravit" proverbium, quo poenitentiae significandae caussa utuntur, si quis opus vel negotium aggreditur, quod nil aliud nisi detrimentum importat *B.* in app.

دستِ تو بَر سَرِ مَن *met.* „quod tibi obtigit etiam mihi obtingat" (هرچه ترا نصیب (ومیسر شد مرا هم نصیب شود *B.*

دست حَمایل کَردَن *met.* manu collum complecti (دست در گردن کسی (انداختن *Bh.*

دست دادَن *met.* evenire, accidere, contingere (حاصل شدن وبفعل آمدن) *B. Bh.*, coll. وجمعیت خاطرش دست داد Gul. 30, 8; 2) pactionem facere (عهد (بستن) *Bh.*; 3) vendere (بیعت کردن) *B. Bh.*; 4) obsequi, se subiicere (رام [آرام *B.*] *HK. B.* گردیدن ومضبوط گشتن

دست داشتَن c. از r. desistere ab alqa re, se abstinere a re, omittere alqd (باز (ماندن), e. g.: حافظ ✿ دست از طلب ندارم تا کام من بر آید ✿ یا تن رسد بجانان یا جان زتن بر آید *Bh.*, coll.: زعشرت مال داران دست دارند Jos. et Zul. 144 med., qua significatione dicitur etiam کشیدن et بر داشتن pro داشتن *Bh.* et cum از p. requiescere sinere alqm, requiem concedere alicui, coll. دست از من بدار „da mihi facultatem quietis" Gul. 60, 5; 2) c. به s. بر r. potiri re (غالب وتوانا بودن (بر چیزی), qua significatione dicitur etiam یافتن s. کردن s. رسیدن s. آوردن pro داشتن, e. g.: شیخ شیراز ✿ کنون دشمن بد گهر دست یافت ✿ سر دست مردی وجهدم نیافت ✿ گر دست بجان داشتمی همچو تو بر ریش ✿ نگذاشتمی تا بقیامت که بر آید *Bh.*

دست دِراز کَردَن c. به r. manus protendere, e. g. بغارت ad diripiendum H. Sam. 178, 9, *met.* iniuriam, violentiam exercere (دست باختن), e. g.: کمال خجند ✿ چشمت بسعی غمزه در فتنه باز کرد ✿ زلفت بظلم دست تطاول دراز کرد *Bh.*; cf. infra دست درازی; 2) cum پیش pers. i. q. دست پیش کسی داشتن *Bh.*

دست دَر آستین داشتَن *met.* occultare manum in manica (پنهان کردن دست در (آستین *Bh.*; 2) nihil agere, otiosum esse (فارغ بودن از کارها) *B.*; معطل وبیکار بودن *Bh.* Utraque significatione pro داشتن dicitur etiam شکستن s. کشیدن s. کردن *Bh.*

دست دَر آستین کَردَن *met.* i. q. دست در آستین داشتن *Bh.*; 2) manum arcere ab opere; abstinere labore (باز داشتن هم نسندن ال; *B.* (ومنع کردن از کاری جنگ چکمك *F.*; 3) pugnare, certare (جنگ (کردن) *B.* in app.

دست دَر بَغل بُردَن s. داشتَن s. نِهادَن pro بردن posito, *met.* nihil agere, otiosum esse *Bh.*

دست دَر حَنا گُذاشتَن *met.* i. q. دست در بغل بردن *Bh.*

دست دَر خون زَدَن *met.* pugnare (جنگ (کردن), ut in hoc versu Schahn.: روم خیمه بر طرف جیحون زنم ✿ ابا دشمنان دست در خون زنم *Bh.*

دست دَر دَندان ماندَن *met.* attonitum, perculsum manere (متعجب وحیران (ماندن) *Bh.*

دست دَر دَهَن گِرِفتَن *met.* prohibere a loquendo (منع کردن از گفتن), e. g.: شانی تکلو ✿ تو با من همزبانی ومرا صد آرزو در دل ✿ که چون خواهم بگویم شرم دستم در دهن گیرد *Bh.*

دست دَر رِکاب زَدَن *met.* in habenas alicuius currere (دویدن در جلو کسی),

میرزا بیدل ✿ کنون کـه میگذرد : e. g. عیش چون نسیم زباغ ✿ چو گل خوش آنکه زند دست در رکاب ایاغ *Bh.*

دست دَر روغَـن داشتَن *met.* opibus abundare (ثروت ومکنت داشتن) *Bh.*

دســت دَر کــاری زَدَن *met.* opus aggredi (شروع کردن در آن) *Bh.*

دست دَر گَریبانِ کَسی بودَن *met.* certare, rixari cum alqo (آویزش وپیکار کردن) *Bh.*

دست دَر گِل داشتَن *met.* paratum esse ad colendum vel cultum reddendum alqd (آماده تعمیر بودن), e. g. : ✿ صــائــب گرچه در تعمیر جسمم غافل از دل نیستم ✿ دســت در گــل دارم امــا پــای در گــل نیستم *Bh.*

دست دَر گُلو کَردَن *met.* dedecorare, ignominiae exponere (رسوا وبــی حـرمـت کردن) *Bh.*

دســت دَر کیسَه زَدَن *met.* liberalem esse, largiri, donare (سـخـاوت وجوانمردی کردن) *B. Bh.*

دست دَر کیسَه شُدَن *met.* impleri, de crumena, i. e. opes congerere (پـر شدن یعنی بهم رسانیدن سامان) *B.* in app.

دستِ دست اوست *met.* superior est, praevalet (کنایه از تسلط وغلبه وزیادتی) *B.*, respondens phrasi synonymae حکم حکم اوست *Bh.*

دست رَسیدَن accidere, contingere; unde گــر دســت رسـد „si contingit“ Gul. 117, 15.

دست رَوان کَردَن manum currere facere in scribendo, de pueris, qui literas scribere discunt, dictum (آنــســت که اطفال چون ابتدا بنوشتن میکنند نخست بالای لــوح مــدی ازیــن سر تا آن سر میکشند تا دست روان شود) *Bh.*

دســت زَدَن coll. دســت زن manu ferire rem; 2) c. بـه s. بـا ps. accedere ad alqm; unde با پادشاه دست زدن se opponere, adversari regi (برابری با پادشاه کردن در همه چیز) *B.*: cf. infra دست با پـادشـاه; 3) sonum edere manibus modulate collidendis (آواز دادن بـدو دست باصول مرادف کف زدن); 4) *met.* laetum, hilarem esse (خوشحالی کردن) *Bh.*; cf. infra دست زن.

دست زیرِ کَف ماندَن *met.* i. q. دست بزیر سنگ آمدن *Bh.*

دست شُستَن c. از relinquere, missum facere alqd (تــرک دادن) *B.*; cf. Gul. 169, 23; renuntiare rei Pend. 115, 6; 2) spe destitui (نا امید شدن) *B.*, e. g.: ابو المعانی ✿ دیگرانرا وفا چو کرد نهان ✿ دست شستند عاشقان از جــان *F.*; cf. infra دست شوی.

دست صَلیب کَردَن *B.* s. دست صلیبی کردن *Bh.* manus instar crucis iungere coram alqo (دست بستن پیش مخلوق) *Bh.*; *met.* ad servitium se accingere (آمــاده خدمت شدن), e. g.: خواجه نظامی ✿ پیش کسی دست صلیبی مکن *Bh.*

دست فِراز بُردَن manum admovere, afferre rei c. ب Schahn. ed. Mohl t. I, 54, 92, ubi Mohl male دست بــردی دراز legit pro فراز, quod offert ed. Calc.

دست فِـرو کوفتَن c. با ps. v. supra s. v. دست با حریف فرو کوفتن.

دست فِشاندَن i. q. دست افشاندن.

دستِ فُلان مَـریـزاد „ne spargat manus cuiusdam“, quod votum dicitur de illo, ex cuius manu opus quoddam apparuit (دعائیست مشهور وشخصی که از دست او کاری نمایان بر آمده باشد گویند), e. g.: حافظ ✿ مریـزاد دستی که انگور چید ✿ ملغزاد پائی که در خم فشرد ✿ سیر گلشن میکنم مست تماشائی بهار ✿ دست شاخ گل نریزد می باجامم میکند *Bh.*

میکردند ومیگرفتند ومیکشتند Mirch. in Wilk. Chr. 160 med.; 2) *met.* liberalem, largum esse, donare *B. Bh.*

دست کَشیدَن manu tangere, palpare (دست مالیدن ولامسه کردن); 2) *met.* manus porrigere, afferre *alienae rei* (دست درازی نمودن); 3) c. از r. manus protendere, i. e. arcere (منع کردن); 4) nihil agere, otiosum esse (فارغ شدن از کاری) *B.* Cf. infra دست کش.

دست کَفچه کَردَن manum admovere, porrigere ad rem quandam accipiendam, i. e. *met.* mendicare (دست فراز کردن برای چیزی گرفتن وآن کنایه از گدیه است) *Bh. B.*

دست کَندَن *met.* i. q. دست گزیدن *B.*

دست نُمودَن *met.* vim et potentiam suam manifestare (اظهار قدرت وقوت نمودن) *Bh. B.*; قدرت خود ظاهر کردن Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahn.: یکی بر خروشید چون فیل مست ✿ سپر بر سر آورد وبنمود دست *Bh.*; 2) primum consessus locum monstrare (صدر ومسند مجلس نمودن) *B.*

دست وا کَردَن i. q. دست گشادن *Bh.*

دست وَپا اَفشاندَن manus et pedes iactare, ut fit in agone mortis (نزع), in mactando (بسمل), simil. *Bh.*; cf. دست وپا زدن 3.

دست وَپا بوسیدَن *met.* pede conculcatum, submissum reddere (پامال وذلیل کردن) *Bh.*

دست وَپا زَدَن *B.* et کردن pro زدن posito *Bh.*, *met.* omnem operam et diligentiam adhibere (سعی وجهد کردن) *Bh.*; 2) summopere flagitare (طلب کردن بجد وجهد تمام); 3) mortis doloribus angi, animam agere (جان کندن) *B.*; cf. دست وپا افشاندن.

دست وَپا گُم کَردَن *met.* perturbari, percelli (مضطرب وسراسیمه شدن) *Bh.*; se ipsum perdere (کندوبی یتورمك) *F.*, e. g.:

دست قَطع کَردَن manum amputare (بریدن); 2) *met.* pugnare, certare (جدال وقتال کردن) *Bh.*

دست قَلَم کَردَن i. q. دست قطع کردن *Bh.*; cf. infra دست قلم.

دست گُذاردَن praedam tradere s. praedandum dare (تسلیم کردن غنیمت), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: بیا بگذار پیش شاه ما دست ✿ که از بوی کباب دل شوی مست *Bh.*

دست گِرفتَن *met.* arcere ab opere perficiendo (منع کردن وباز داشتن از کاری); 2) auxilium ferre, iuvare (مدد کردن); 3) manum amputare (بریدن) *Bh.*

دست گَزیدَن manum mordere *met.* i. q. دست بدندان گزیدن *B. Bh.*

دست گُزیدَن primum in consessu locum (صدر مجلس ومسند) eligere *B.*

دست گُستاخ کَردَن i. q. دست گذاردن, e. g.: طالب آملی ✿ بگیرم ناخن ودستم بسینه کن گستاخ ✿ که زیر دامن این پنبه‌ها جراحتهاست *Bh.*

دست گُسِستَن s. دست دَر گسستن c. از separare a re (جدا کردن), e. g.: شیخ شیراز ✿ چو دست از همه حیلتی در گسست ✿ حلال است بردن بشمشیر دست *Bh.*

بدست کسی دادن i. q. دستِ کَسی دادَن manui alicuius tradere *Bh.*

دستِ کَسی گِرفتَن *met.* auxilium ferre alicui, iuvare alqm (امداد واعانت وی کردن) *Bh.*; cf. supra دست گرفتن 2.

دست گُشادَن manum aperire *ad faciendum alqd*, unde incipere, aggredi *opus* Frag. 32, 23, et oppositum est phrasibus دست بلند et دست بستن et دست دراز کردن *Bh.*; et cum dat. ps.: ad arbitrium agendi potestatem dare, coll.: لشکررا دست گشاده گردانید تا بهر جانب میرفتند وتاختن

شیخ سعدی ✿ خواهم اندر پایت افتم دامنت گیرم بدست ✿ چون ترا بینم زشادی دست وپا گم کنم *F.*; 2) sec. al. prae timore mentis expertem fieri, quae significatio in lex. *Bh.* sic probatur: بعض محققین میفرمایند که گم کردن خود بمعنی مغرور وتکبر بودنست ونشناختن مرتبه خویش وازین مطلع بمعنی بیخودی وبیهوشی از کمال ترس معلوم میشود واین شاید که فارسی بلیغ مفید باشد *Bh.*, e. g.: از خویشرا ✿ بیم چرخ کینه‌ور گم کرده ام ✿ دست وپا چون طفل از ترس پدر گم کرده ام ✿ ظهوری ✿ گم کند محرم چو هنگام عتابش دست وپا ✿ عفو او پنهان نهد لفظ امانش در دهان *Bh.*; cf. supra p. 766 خویشرا گم کردن.

دست وبغل بودن, s. رفتن s. شدن s. گشتن pro بودن posito, *met.* aequalem, socium esse vel fieri (دست در بغل یکدیگر در آوردن تا حریف‌را بزمین بنوازند وبعضی بمعنی برابری ومساهمت هم گمان برده اند) *Bh.*

دست وتیغی دارد „robur et gladium possidet" de fortitudine dictum (در مقام شجاعت) *Bh.*

دست ودلی دارد „potentiam et cor possidet" de liberalitate dictum (در مقام سخاوت) *Bh.*

دست ودهان آب کشیدن, s. آب pro بآب دست ورو تازه s. رو pro دهان posito et تازه کردن s. شستن pro کردن posito, manus et os lavare *Bh.*

دست وکردن گشتن با کسی *met.* familiarissimum fieri cum alquo (کمال اختلاط وگرم جوشی) *Bh.*

دست وگریبان شدن c. با ps. *met.* proximum fieri cum alqo; 2) certare, rixari cum alqo (نهایت قریب شدن وآویزش وپیکار کردن) *Bh.*

دست یافتن *met.* superare, vincere c. بر *B.* (مستولی گردیدن وظفر یافتن) Gul. 44, 8. 10; 2) voto potiri (بمراد رسیدن); 3) in consuetudinem venire, more et usu recipi (عادت شدن) *B.* Cf. infra دست یافته et دست یافت et دست یاب.

دستی که نتوان برید باید بوسید *met.* id, a quo separari non potest, summa observantia servandum vel custodiendum est (یعنی چیزیرا که از خود جدا نتوان کرد اورا باعزاز تمام پیش خود نگاه باید داشت) *Bh.*

دست یکی کردن c. با p. consentire cum alqo (با او اتفاق کردن) *Bh.*

از دست آمدن s. بر آمدن pro آمدن posito, *met.* posse, valere Gul. 79, 22. 193, 19. 20.

از دست بر گرفتن *met.* in nihilum redigere (نیست ونابود گردانیدن) *B.*

از دست دم جستن *met.* mori (مردن) *B.*

از دست رفتن, s. شدن pro رفتن posito, *met.* amitti, perire, perdi (ضائع ومملک قدیم از گذاشتن) *HK.*, coll. از دست رود H. Sam. 178 fin. et ونزدیک بود که کار از دست برود i. e. nec procul aberat, quin omnia perdita essent *ibid.* 118, med. coll. سر رشتهٔ اختیارش از دست شود Wilk. Chr. 183 med.; 2) perculsum, mentis expertem esse (بیخودی وبی اختیاری واضطراب کردن) *B.*

از دست گذشتن *met.* relinquere, missum facere (وا گذاشتن ودست بر داشتن) *B.* in app.

بدست افتادن accipere, adipisci, obtinere.

بدست آوردن consequi, nancisci, capere, occupare; cf. Gul. 37, 14, Pend. 37 l. ult. H. Sam. 40, 8, Chr. Sch. 105, 313, Not. et Extr. t. IX, 219, 13.

بدست باش imp. locutionis بدست بودن.

بدست بودن *met.* cognitum habere, attendere (با خبر بودن وآگاه وهشیار بودن) *B.* Inde imp. بدست باش *met.* a) attende, b) in promtu sis, noli deesse, deficere (آگاه وباخبر باش وخودرا از

(دست مده وتقصیر مکن B., e. g. : شیخ سعدی ✿ چو بر ولایت دل دست یافت لشکر عشق ✿ بدست باش که هر بامداد یغمائیست ✿ خواجه حافظ ✿ گرت زدست بر آید مراد خاطر ما ✿ بدست باش که خیری بجای خویشتن است F.

بَدستِ چَپ شُمُرْدَن manu sinistra numerare, quo *met.* copia et magnitudo significatur, quum in computando numeri singuli et denarii numerari soleant extremis digitis manus dextrae, centenarii autem et millenarii extremis digitis sinistrae *B.*

بَدست شُدَن i. q. بدست آمدن in manum venire, obtinere, adipisci *B.*

بَدست گُرِفتَن to take in hand, to handle *R. J.*; cf. بر دست گرفتن.

بَر دست رَفتَن agere, facere.

بَر دست گِرِفتَن in manum sumere; cf. *B.* s. v. بخور مریم supra p. 198.

بَر دو دست گِرِفتَن *met.* totis viribus incumbere rei, e. g. : جوان از بیم جان الحاح بر دو دست گرفت, i. e. „iuvenis prae timore vitae amittendae summo studio urgebat“ Anv. Soh. 121 v. l. 19.

دَر دست آمَدَن *met.* obtinere, nancisci *Bh.*

دَر دست گِرِفتَن in manum sumere *met.* aggredi alqd, coll. یاران با وی مخاصمتی بر دست گرفتند Anv. Soh. 172, 13.

دَر دست وَپا اَفگَندَن i. q. دست وپا بوسیدن *Bh.*

دَر دست وَپای کَسی اُفتادَن s. پیچیدن pro افتادن posito, *met.* urgere, sollicitare (سماجت وابرام کردن) *Bh.*

از دو دست بَر داشتَن c. r. prorsus renuntiare rei Bost.; cf. supra دست بر داشتن.

زیر دست آوَرْدَن subigere, vincere Chr. Sch. 100, 235, unde راهرا زیر دست آوردن iter conficere, emetiri *ibidem* 102, 255.

دَستا ex دستار decurtatum q. v. *B.*

دست اَبراز n. c. i. q. دست افراز q. v. *F.*

دَست اَبَرَنجَن n. c. i. q. دست برنجن *B.*

دَستاد multus (بسیار), e. g. : ✿ میر نظمی ✿ به پیشش آمد وبیداد کرده ✿ مرا جور وستم دستاد کرده *F.*

دَستادَست (دست repet. inserta lit. ا) de manu ad manum i. e. 1) emtio, quae fit praesentibus numis (سودای نقدانقد یعنی چیزی بگیرند وهمان لحظه قیمت بدهند) *B.*, e. g. : ابو شکور ✿ ستد وداد مکن هرگز جز دستادست ✿ که پسادست خلاف آرد وصحبت ببرد *F.*, qua significatione oppositum est پسادست s. پستادست s. دست بدست; 2) i. q. پادست s. دست با دست q. v. *Bh.*; 3) concursus duorum exercituum, quum dicant, e. g. سپاه از هر دو طرف دستادست شدند; 4) alae duae exercitus (یمین ویسار وجناحین) *F.* sine exemplo.

دَستار imp. locutionis دست آوردن et part. praes. significatione (امر وفاعل نیز آید) *B.*

دَستار (suff. آر) [مرکب از دست وآر که کلمهٔ نسبت است] n. s. fascia, cidaris, qua homines loco et dignitate conspicui caput obvolvere solent (ar. عمامه turc. صارق) *F.*; a turban *Shaksp.*; qua significatione coniungitur cum verbis بستن, پیچیدن, چیدن, آشفتن et پریشان شدن *Bh.*; cf. infra دستاربند, plur. دستاربندان; 2) mantile, sudarium (مندیل وروپاک) *B.*, t. مقرمه *F.*, coll. : ای تهی دست رفته در بازار ✿ ترسمت پر نیاوری دستار Gul. 7, 7, in quo de linteo alimentis portandis dictum est; 3) decurtatum (مخفف) ex دستارخوان mantile mensale, ut in hoc hem. Schahn. : نوشته بدستار چیزی که برد Gl. Sch.; 4) sec. *F.* i. q. داستار s. داسار q. v. — Inde اهل دستار i. q. دستاربندان q. v.; دستار مثقب lignum quoddam in manubrio terebrae sic descriptum : چوبی که بر دسته مثقب باشد وسر دسته مذکور دران بود ووقت گردانیدن مثقب در میان

آن بگردد وآنــرا نجار بدست دویمر بگیرد وبــزوری کشد تا زود سوراخ شود, e. g. : وحید در تعریف مثقب ۵ زمعنی گرش کوتهی کرد ریش ۵ ولی رفته کارش زدستار بیش *Bh.*; چون دستار *met.* albus (سفید), unde چشمِ چــون دســتــار *met.* oculus caecus (نـبینا), e. g. : صئب ۵ زآهــو تا جدا شد نافه چون دستار شد مویش ۵ غــریبی در جوانی آدمی‌را پیر میسازد *Bh.*

دَستاران merces vel pretium, quod ante praestitam operam in antecessum datur; 2) congiarium, munusculum (شاگــردانه ومــژدگانــی) *B.* Videtur pluralis vocis دستار ex دست et آر ab آوردن compositae. Alia forma est درستاران q. v.; cf. برمغاز.

دَستارِ بُزُرگ (بسکون) *met.* curruca (قلتبان), e. g. : شفای ۵ با بوی تو کوچکدل ودستار بــزرگ است ۵ آوردهٔ از پشت پــدر شان دیوثی *Bh.*

دَستاربَند n. c. a servant, who makes up the turban *Shaksp.*; 2) plur. دستاربندان, qui fascia, cidari caput obvolvunt, respondens ar. ارباب العمائم, i. e. *met.* homines loco et dignitate conspicui, ut principes, nobiles, viri docti, iudices, iurisconsulti, Derwischi, simil. (کنایه از سادات وصدور ونقبا وعلما وفضلا وقضات ومفتیان ودرویشان وامثال ایشان) *B.*, coll. : چــو قاضی بفکرت نویسد سجل ۵ نگردد زدستاربندان خجل Anv. Soh. 211 r. fin. Synonym. est اهل دســتــار; cf. Quatremère in H. des Sult. maml. t. I, 1, p. 244, not. 119.

دَستارچه (suff. چه) linteum, quo abstergitur, mantile, sudarium (روپــاک ودستمال) *B.*, e. g. : خواجه حافظ ۵ رباعی ۵ ماهی که قــدش بسرو میماند راست ۵ آئینه بدست روی خود می آراست ۵ دستارچهٔ پیشکشش کردمر گفت ۵ وصلمر طلبی زهی خیالی که تراست *F.*; praecinctorium s. perizonium (دســتــار کوتاه که در کمر بندند) *SHL.*; 2) coll. دستارچهٔ علم pannus in extrema parte hastae vel vexilli alligatus; parvum vexillum (پارچه که بر سر نیزه وعلمر بــنــدنــد) *B.*, alias etiam طره *B. Bh.* et شقه dictum *B.* — Inde دستارچهٔ علمر i. q. دستارچه 2 *B.* in app.; دســتــارچــه ســاخــتــن *met.* a) donum, munus dare, b) conciliare, demulcere (هــدیــه دادن واستمالت کردن وبر دست داشتن), significatio inde desumta, quod donum illud linteo involvitur; nam دستارچه ساز docente lex. *Bh.* auctore significat donum quodcunque, quod linteo involutum mittitur (هــرچــه از تحفه وهــدیــه در دستارچه کرده بفرستند) *Bh.* et sec. *F.* هدیه ویــر واستمالت ساز ودست بدار *F.*

دَستارخــوان n. c. mantile mensale longum (سفرهٔ دراز) *B.*; سفره زیــراکه آنــرا بالای سفره خوان کرده بمجلس می آرند *Bh.*; چهار گوشه *SHL.*; cf. تاتلی. Coniungitur cum verbo کردن et افتادن *Bh.*; 2) reliquiae convivii, quas ignobiles secum auferunt (زله ونواله) *B. F.* ex تحفة الاحباب coll. hoc versu Schahn. : بمن دار ازیــن گونه دستار خوان ۵ که از من جهان آفرین‌را بخوان *F.*

دَستارخوانچی (suff. چی) in lex. *Bh.* legitur allato hoc versu سیفی poetae : للبر دستارخــوانچی جا بجانش میکنمر ۵ سر بپایش میکشمر دستارخوانش میکنمر *Bh.*

دَستتر دَستان n. c. manica (آستین) Gl. Sch.

دَست اَرَنجَن n. c. i. q. دست اورنجن *B.* in app., ex quo decurtatum videtur.

دَستارو i. q. دست ابرنجن *F.* sine exemplo.

دَست آرّه s. دَســت اَرَه serra minor manualis *F.* sine exemplo; cf. formae decurtatae دستره et دستی.

دَســت آزمــای adi. c. exercitatus et دست آزمائی (suff. ی) n. c. exercitatio *Bh.*

دَست آس n. c. mola manuaria *B.*; cf. آسیا.

دَستاسَنگ (inserta lit. ا) n. c. funda (فلاخن) *B.* Alia forma est دست سنگ.

دَستاش a faggot, a bundle *R. J.*

دَست آشنا n. c. negotiator (صاحب معامله) *Bh.*

دَست أفزار n. c. instrumentum manuale opificis *F.*; cf. تُلی. Alia forma est دست اوزار.

دَست أفشار n. c. i. q. مشت افشار res mollis, quae manu comprimitur (چیزی نرم که بزور دست افشرده شود), *spec.* aurum manu comprimendum, ex quo rex خسرو پرویز malum citreum aureum confecisse dicitur (چون طلای دست افشار وزر دست افشار وزر مشت افشار که خسرو پرویز ازان ترنجی ساخته بود) *Bh.*, quod Persarum reges manu tenentes comprimere solebant magicas virtutes illi attribuentes, de q. v. Rosenzweig ad Jos. et Zul. p. 196, not. 31, coll. : زدست افشار زرین بس خمش شو ✿ بیا زین سیم دست افشار *ibid.* 28, l. 1. 2 et hoc versu ظهوری poetae : ✿ ترنج سیم دست افشار خسرو بشنو انار سینهٔ شیرین وشان گو *Bh.*, ad quem huius lexici auctor annotat : ازینجا مستفاد میشود که اطلاق سیم بر طلا نیز صحیح است *Bh.* Poetae vocem دست افشار etiam de aliis rebus adhibent, ut de argento (سیم), rubino (یاقوت), cerebro (مغز) *Bh.*

دَست أفشان res, quae manu spargitur (چیزی که بدست افشانده شود), e. g. semen (تخم) coll. : اثر ✿ وقت حاصل نخورد غیر تاسف مسک ✿ تخم اینمزرعه (پیداست که دست افشان نیست) *Bh.*; 2) *met.* gesticulatio, quae fit manibus inter saltandum (حرکات وسکناتی که در حالت رقص بدست کنند) *Bh.*; saltatio (رقص کردن) *B.*, coll. hoc مثنوی poetae خواجه حافظ : چو در دستست رودی خوش بزن مطرب سرودی خوش ✿ که دست افشان غزل خوانیم وپا کوبان سر اندازیم *F.*; et cum کردن, e. g. : خواجه شیراز ✿ یار ما چون سازد آهنگ سماع ✿ قدسیان بر عرش دست افشان کنند *Bh.* et cum شدن, e. g. : خواجه سلمان ✿ دستها کوبند برهم سرو وهر ساعت چنار ✿ در هوای مهرجان رقصان ودست افشان شده *F.*; 3) saltator (رقاص) *B.*

دَست أفگَن n. c. *met.* occupatus (با کار); 2) servus (خادم); 3) debilis, impotens (عاجز وناتوان) *B.*; 4) res in memoriam revocans, quae alii traditur, ut pictum vel scriptum quid, simil. (یادگار ونشان که از دست گذارند چون تصویر وخط وجز آن) *Bh.*

دُستاق vinctus, captivus (بندی ومحبوس), e. g. : میرزا طاهر وحید ✿ زهیبت تو نمود است دست وپارا کمر ✿ بدان طریق که در زیر تیغ کین دستاق ✿ فطرت ✿ شدم دستاق ترك روز وشب در خانهٔ زمینی *Bh.*

دَستاکَرد *F.* et sec. *C.* دَستاکَرد n. c. i. q. دستکرد *C.* ex G. et *F.*

دَست اِمتِحان (بقلب اضافه) a. p. *met.* roboris s. virium exercitatio (قوت آزمائی) *B.* in app.

دَست آموز *proprie* manu assuefactus n. c. avis venationi assuefacta (مرغی که آنرا بر دست تعلیم داده باشند که اگر بطرفی سر دهند از آنجا بر گشته باز بر دست بیاید) *Bh. B.*; مرغ دست آموخته بر صید *SHL.* et interdum de aliis belluis condocefactis dicitur (وگاهی همچنین وحشی‌را نیز تعلیم کنند ومالوف می سازند) *Bh. F.*; skilful, dexterous *Shaksp.*

دَستان plur. vocis دست manus (جمع دست است که دستها باشد بر خلاف قیاس) *B.*; دست معنالرنده جمع استعمال اولنور *F.*, e. g. : شیخ سعدی ✿ دستان که تو داری ای پری روی ✿ بس دل ببری بمکر ودستان *F.*

دَستان ex داستان decurtatum *Bh.*, historia, narratio, fabula (حکایت وافسانه) (*B.*, قصه وحکایه *F.*, e. g. : ✿ حکیم شفائی بگفتم که رستم که بودست دستان ✿ فرامرز وگودرز وبهرام چوبین *F.*; 2) vox suavis, cantus, modulatio (سرود ونغمه) *B.*; نغمه وصدا *Bh.*, نغمهٔ سرود *F.* imprimis de cantu lusciniae, quae avis inde etiam هزار دستان dicitur, *quasi* mille modulationes proferens *Bh.*, coll. hoc versu

بفضل وعدل معروفی poetae : حکیم سوزنی بران جمله که در عالم ✿ زنند از فضل وعدل تو ببستان بلبلان دستان *F.*; 3) fraus, dolus, mendacium, vanum, futile (مکر واین : coll. ,*B.* (وحیله وتزویر وگزاف وهرزه مراد بچه حیله ودستان بدست آید Anv. Soh. in Spieg. Chr. 24, 6. 7, et versu s. v. دستان plurali vocis دست ex *F.* allato; unde دستانگر (suff. گر) fraudulentus et دستانگری (suff. ی) fallacia, fraus, e. g. : میر معزی ✿ شهی کو با رسولان تو بیعت کرد در غزنین ✿ که با پیلان بدرگاهت فرستند خدمتی درخور ✿ همه دستانگری بود آن چو پیدا گشت راز او ✿ خرد همداستان نبود که باشد شاه دستانگر *Bh.*; 4) nom. fascinatoris cuiusdam (جادوئی *B.*, e. g. : امیر معزی ✿ نیارد کرد با تو مکر دستان ✿ اگر دستان جادو زنده گردد *F.*; 5) cognomen Zâli (زال) patris Rustâmi *B.*, fraude et dolo, quem struxit, celebrati, alias etiam دستان زند dicti *Bh.*, coll. : نهادم ترا نام دستان زند ✿ که با تو پدر کرد دستان وبند in Chr. Sch. 53, 337 et Frag. 30, 15; 6) nom. loci in Samarqand *B.* Praeterea in lex. *Bh.* legitur significatio : „pinna fidium" (ودر درة التاج آورده که دستان نشانی باشد بر سواعد آلات ذوات الاوتار که دلالة کند بر مخرج نغمه معین) *Bh.* sine exemplo, consentiens cum ar. دساتین .pl دستان „ligatura in collo instrumenti", quam etiam offert Golius ex Amorr., qui hanc vocem ex pers. دست manus, ortam dicit.

دستنبویه دَست اَنبویَه n. c. i. q. دستنبوی s. *B.*

دست انداز دَست اَنداز n. c. qui manus movet ad faciendum aliquid (حرکت دادن دسترا), e. g. ad furandum (دزدیدن (برای کاری وگره بریدن) *Bh.*, *unde* a) fur, sector zonarius (کیسه بر) *B.* vel ad saltandum, *unde* b) saltator (رقاص) *B.*, vel ad natandum (شنا کردن) *Bh.*, *unde* c) natator (شناور) *B.* vel ad iaculandum (تیر انداختن) *Bh.*, *unde* d) iaculator (تیر انداز) vel ad pugnandum, *unde* e) pugnans, dimicans cum alqo (کسیکه دکه وپهلو بکسی زند) *B.* vel ad praedandum s. diripiendum (غارتیدن) *Bh.*, *unde* f) direptio, praedatio (غارت وتاراج) *B.*, vel denique ad opprimendum et calamitatem afferendam (آسیب زدن وحمله بردن) *Bh.*, *unde* g) iniuria, violentia, oppressio modum excedens (تعدی وحوالهٔ بی حساب) *B.*, e. g. : خواجه سلمان ✿ چنان زملک بر انداخت رسم دست انداز ✿ که بارکش نتوانست بر کبوتر زد *F.* et de vexatione vel calamitate, quam creat amasia, e. g. : ✿ محتشم کاشی ترک من مستست ودست انداخت بر دوش رقیب ✿ وه که شد ملک دلم ویران زدست انداز او *F.*; an oppressor, a plunderer *Shaksp.*; 2) coll. دست 2, d qui sedem primariam vel regiam sternit (شخصیکه صدر ومسند بگستراند) *B.*; 3) coll. انداز 6 distantia manuum (مسافت دست) *Bh.*

دستان زن دَستان زَن n. c. qui fraudem, dolum facit, impostor (ساحر ومکار) *F.*; فریب دهنده ومکر کننده Gl. in Des., coll. hoc مثنوی poetae : حکیم اسدی هرکه دستان زن نترسگار ✿ روان خرد با دلش نیست بار ✿ هم انکو نترسد زدستان زن ✿ ازو در جهان رای ودانش مزن *F.*; 2) qui narrat (حکایه سویلیجی), e. g. : سعدی ✿ مولانا جامی آن بلبل شیراز چمن ✿ در گلستان سخن دستان زن *F.*; 3) coll. ar. دستان one who touches the keys or chords of a musical instrument *J.* — Inde دستان زنی (suff. ی) fallacia, fraus (فریب دادن) Gl. in Des.; sed lex. *Bh.* auctor animadvertit : بمعنی نغمه وصدا است در دستان زنی ودستان طرازی.

دستان زند دَستان زَند n. c. cognomen Zâli (زال) filii Sâmi et patris Rustâmi, quod Sîmurgh (سیمرغ) illi dedisse tradunt *B.*; نامیکه زال از سیمرغ یافت Gl. Sch., in quo vocem posteriorem زند i. q. بزرگ magnus, sig-

nificare dicit lex. *Bh.* auctor; cf. supra s. v. دستان 5 versus ex Schahnam. allatus.

دَستان سام **Destân, Sâmi filius** Chr. Sch. 60, 435.

دَستان سَرای n. c. a chanticleer *J.*

دَستانَه (suff. انه) i. q. دست آهنگ *F.* sine exemplo; 2) coll. دستوانه s. دستبانه a glove, a gauntlet *Shaksp.*; scutica *C.*

دَست اَورَنجَن n. c. i. q. دست ابرنجن *B.*

دَست اَوزار alia forma vocis دست افزار *F.* sine exemplo.

دَست آویز n. c. manu firmiter prehendere rem eaque inniti (دست در آویختن ودست در چیزی زدن وآنرا پشت وپناه خود ساختن وتکیه بر آن کردن) *B.*; 2) id, cui quis firmiter adhaerescit (چیزی که تمسك بدان کنند) *Bh.*, e. g.: آصفی ✿ حلقهٔ زلف گرهگیر تو دستاویز ماست ✿ گرچه زاهد سبحهٔ صد دانه دستاویز یافت *Bh.*, unde 3) coll. دستاویزه donum, quo quis gratiam conciliare studet (آنچه همراه آورند وآنرا هدیهٔ حقیرانه وسیلهٔ مدعای خود سازند) *B.*; یعنی از پیشکش ونیاز معناسنده کلور *F.*, coll. hoc versu کمال خجندی poetae: برد ✿ دست آویز جان وسر چو رفت آنجا کمال عاشق درویش هرجا رفت درویشان رفت *F.*; signature, a note of hand, bond, title-deed, etc. *Shaksp.*; cf. دست پیچ.

دَست آویزَه (suff. ه) i. q. دست آویز 3 (هدیهٔ مختصر وواسطهٔ بزرگان), e. g.: ✿ میر نظمی بدستاویزهٔ محنت آید برم ✿ شب وروز ایام غم گسترم *F.*

دَست آهَنگ n. c. instrumentum agricolae (آلت برزگران) *F.* sine exemplo; cf. دستانه 1.

دَست با دَست adi. c. manibus invicem iunctis, i. e. *met.* proximus (بسیار نزدیك); 2) agilis, celer, promtus (جلد وشتاب), e. g.: سعید اشرف در تعریف چنار ✿ زهی شاخش که برده از صبا دست ✿ رهی باشد بگردون دست با دست *Bh.*; cf. دست بدست.

دَست با پادشاه n. c. *met.* se opponere, adversari regi (برابری کردن با پادشاه) *B.*; cf. supra دست زدن.

دَست باز n. c. *met.* qui omnia, quae possidet, in aleam dat (کسی که آنچه در دست داشته باشد همرا ببازد وتمام کند); 2) artis latrunculis ludendi peritissimus (شخصی که در شطرنج ونرد بهم آلتی ومهرهٔ که دست نرد وقمارند (نهند همانرا بازی کند) *B.*; چابك اویناینه دیرلر *F.*; 3) iniuria, violentia, oppressio modum excedens (دست انداز که تعدی وحوالهٔ بی حساب باشد) *B.*; 4) *abs.* promtus manu, agilis, dexter (چیره دست) *F.* sine exemplo. Inde دستبازی (suff. ی) n. abstr. et *met.* gaudium, delectatio (انبساط وملاعبت) *Bh.* *SHL.*, e. g.: کلیم ✿ بدستبازی درد مفاصلم مشغول ✿ دگر نه درد دل خویشرا کنم اظهار *Bh.* et cum کردن, e. g.: ملا منیر ✿ دستبازی کنم ار با سر زلف تو مرنج ✿ دست امید دراز است چه تقصیر میر نظمی ✿ دستبازی میکنم در *Bh.* et مرا نرد عشق ✿ دادن جانرا که کشتم مرد عشق *F.*

دَست پاک adi. c. *met.* pauper (بی مایه وبیقدرت) *Bh.*; دست خالی *B.*; 2) abstinens, religiosus (پرهیزگار ومتدین); 3) mantile manibus tergendis (پارچهٔ مربعی که بدان دست آلوده پاك کنند) *Bh.*; دستمال *B.*

دَست بالا adi. c. *met.* praevalens, superior (غالب ومسلط), e. g.: ملا خیالی ✿ دل از زلفش نگهدار ای خیالی ✿ که هندوییست دست بالای دزد ودست بالاست *Bh.* Inde علم جامه i. q. جامه limbus vestis *B.* s. v. روکاه.

دَستبانَه i. q. دستوانه *F.* sine exemplo.

دَست پُخت adi. c. manu coctus; 2) cibus coctus (چیزی که بدست پخته باشند اعم ازانکه حیوان بود یا نبات حتی که بر طعام مطبوخ نیز اطلاق کنند), e. g.: از ✿ عرفی دست پخت طبع تو با لذتست وبس ✿ بر خوان عقل هرکه شود میهمان علم ✿ خواجه نظامی ✿ همان روشنگرا که دخت منست ✿ بدان نازکی دست پخت منست Bh.

دَست بَدَست adi. c. i. q. دست با دست, coll. hoc hem. مرتضی قلی قهوچی باشی poetae: با خزان دست بدست است بهاری که تراست بکوشش: Bh., et hoc versu ابو المعانی poetae: کنم راه عشقش گذار ✿ رسم دست بدست رتبهء وصل یار F.; 2) praesenti pecunia solvere (نقدانقد) F. sine exemplo; ready-money purchase *Shaksp.*

دَست بَدِل adi. c. manus in corde i. e. *met.* debilis, impotens (در اصل کنایه از شخصی است که نزدیک بود که دلش از دست برود واو خواهد که ضبط او کند ومقدور نداشته باشد وازینجا بعضی گمان برده اند که کنایه از عاجز وناتوان است) Bh.

دَست بَرجَن decurtatum ex دست برنجن B.; cf. دست ورجن.

دَستبُرد n. c. coll. دست بردن excellentia, praestantia, status superior, fortitudo, dexteritas (غلبه) Bh.; افزونی ودلیری در جنگ وغیر جنگ وکار نمایان کردن B., e. g.: ✿ خواجه نظامی وچابکدستی بداد ودهش در جهان پی فشرد ✿ بدین دست برد از جهان دستبرد Bh., coll. Frag. 29, 14, Schahn. in Spieg. Chr. 49, 15, ubi legitur دستبرد نبرد et Not. et Extr. t. IX, 216, 4, ubi de re audaciter facta dictum videtur, unde a) victoria (فتح وفیروزی) B. *si de bello sermo est* et b) ludo vincere, pignus auferre (بازی وگرو بردن از حریف وفره وبازی دادن) B., *si de lusu sermo est*; 2) *met.* potestas, potentia (قدرت) B. Gl. Sch., قدرت ونعمت ودولت Bh. — Inde دستبرد نمودن i. q. دست بردن praevalere, excellere, vincere; cf. Fleischer Ali's Spr. 55, 18, H. Sam. 80 l. ult., ubi etiam plur. دستبردها legitur et c. ب ps. Not. et Extr. t. IX, 220, 4.

دَست بَسر adi. c. *met.* stupens, stupefactus; 2) maestus, humilis, *quod in tali statu homo caput manibus arripere solet* (کنایه صاحب حیرانی ونیز از متواضع وفروتن تلسف وتحیر) Bh.; بدیعی سمرقندی ✿ B., e. g.: وحیرانی نشسته بکنجی در اندیشه تو ✿ گهی سر وایِن: coll. Bh., بزانو گهی دست بر سر قامت رعنا تماشا کن که سرو سهی از انفعال نازکی ولطافتش دست بسر وپای در گل مانده Anv. Soh. 233 v. l. 4 infra.

دَست بَرَنجَن n. c. armilla (دستینه) ex auro, argento, simil., qua feminae carpum ornant B.; cf. دست ورنجن.

دَست بَرهَم adi. c. *met.* i. q. دست بسته, e. g.: انوری ✿ پیش شمال امرت پای شمال در گل ✿ پیش سحاب دستت سحاب برهم Bh.

دَست بَستَه n. c. manus iunctas habens *met.* avarus (بخیل); 2) qui precationem facit (نماز گذارنده) B.

دَست پَس زَدَه (manus reponens) n. c. *met.* qui tardus est in lucro faciendo, quum pretium diminui praetendit (کنایه از آنست که در سودا دیر میکند وبهانه می آرد تا چیزی از نرخ کم شود) Bh.

دَست بَسَر adi. c. *met.* i. q. دست بر سر Bh.

a. p. دَست بَقَبضَه adi. c. sword in hand, ready for battle *Shaksp.*

دَست بُقچَه n. c. cloth in which a small bundle is wrapped up *Shaksp.*

دَست بَکاسَه (manus in patera) n. c. *met.* fur captivus (دزد مقید), e. g.: ✿ بلخی چگونه مهر تو پنهان کنم که شحنه عشق ✿ مرا بداغ تو دست بکاسه یافته است Bh. Sec. F. phrasis دست بکاسه یافتن significat: invenire *alqm* in exercendo coitu (مباشرت جماع اوزره بولمق), e. g.: مولانا عطائی ✿ دوش بوقت صبحدم طرف چمن

شناقتم ✿ نرگس می پرستِرا دست بکاسه یافتم F.

دَست پَناه n. c. tongs *Shaksp.*; a glove *J.*

دَست بَند n. c. armilla, brachiale *B.*; پیرایه عقد گوهری که زنان بر ساعد بندند *Bh.* Gl. Sch.; 2) *met.* saltatio, quae iunctis fit manibus *B.*; نوعی از رقص واینچنانست که رقّاصان دست یکدیگر گرفته رقصند *Bh.*; کنایه از زنان رقّاص Gl. Sch., e. g.: حکیم اسدی ✿ بهر برزن آواز رامشگران ✿ بهر گوشهٔ دستبند سران ✿ خواجه نظامی ✿ ساعتی دستبند میکردند ✿ بر سمن خورز رومیان ریشخند میکردند *Bh. F.*; cf. p. 749; 3) circulus (حلقه زدن) hominum vel animalium stantium vel considentium *B. F.*, e. g.: شیخ نظامی ✿ اندر آن بزمهٔ پرند زده ✿ کبک ودرّاج دست بند زده *F.*

دَست بَندی (suff. ی) n. c. animal pedibus anterioribus fune ligatum clavo affigere (آنست که یکیک دست حیوانات‌را رسن بسته بمیخ می بندند), e. g.: خواجه نظامی ✿ گهت چون فرشته بلندی دهد ✿ گهی با ددان دست بندی دهد *Bh.*

دَست بوس et دست بوسی (suff. ی) n. c. osculatio dextrae (از عالم پابوس وپابوسی) *Bh.*; cum کردن dextram osculari H. Sam. 8, 10.

دَست بویَه n. c. i. q. دستنبویه q. v. (آنچه از جنس میوه وعطریات مرکب بدست میدارند) *SHL.*

دَست پیچ n. c. i. q. دست آویز 1. 2 (مرادف دست آویز) *Bh.*; 2) res, qua sponsae vel feminae digitos colore cyprio (حنا ووسمه) tinctos obvolvunt *F.* sine exemplo. Inde دست پیچی (suff. ی) pugnis certare, manus conserere cum alqo (پنجه کردن با کسی), e. g.: خواجه (تا زور وقوت او معلوم شود) نظامی ✿ کنم دست پیچی بسنجابیان ✿ زنم سکه بر سیم سقلابیان *Bh.*

دَست پیش n. c. *met.* manus supplicando attollens (دست بدعا بر آورنده); 2) mendicus (گدائی کننده) *B.* in app.; cf. supra دست پیش آوردن et دست پیش داشتن.

دَست پَیمان, unde ar. دستفیمان, n. c. donum sponsale (مهر), quod in pacto nuptiali (در عقد کردن) constituunt, alias مهر موجل dictum; 2) supellex (اسباب), quam sponsus domum sponsae mittit *B.*, coll. hoc versu poetae: حکیم اسدی هم اورا زبهر نریمان بخواست ✿ همه دست پیمان کرد راست *F.*

دَست تَنگ n. c. indigens, pauper *R. J.*, unde دست تنگی (suff. ی) paupertas *C.*

دَست چالاک n. c. digitis promtus *met.* fur, unde دست چالاکی (suff. ی) a) furtum; b) a civil war, duel *Shaksp.*

دَستْ چَربی et دَستِ چَرب n. c. *met.* auxilium (امداد واعانت); 2) opes (وبقولی ثروت ومکنت) *Bh.*; cf. چرب دست s. v. چرب p. 566. Inde دست چرب بسر کسی کشیدن utilitatem afferre alicui (منفعت رسانیدن) *Bh.*

دَست چَمَک n. c. excellentia, praestantia, potentia, magnificentia (فر وفیروزی وقوت وقدرت وجلادت) *B.* in app.

دَست چوب n. c. i. q. چوب دست *F.* sine exemplo.

a. p. دَست حَمایَت n. c. manus protegens (دستی که بدان حمایت چیزی کنند), e. g.: صائب ✿ از آه حسن‌را خطر بی نهایت است ✿ خط بر چراغ حسن تو دست حمایت است *Bh.*

a. p. دَستخَط n. c. manu scriptum, autographum (چیزی که بدست نوشته باشند) *Bh.*; signature *Shaksp.*; cf. توقیع et دست نوشت.

دَست خوان n. c. mantile mensale, vestis mensae tegendae (سفره ودستار خوان وپیش انداز) *B.*; a pinafore *J.*

دَست خورده adi. c. *met.* usu consumtus, tritus *pannus*, simil. (کالای مستعمل وتباه شده) *Bh.*; cf. دست فرسوده.

(وحرفت وکار وصنعت) *B.*; cf. Chr. Sch. 51, 306, coll. hoc versu شیخ سعدی poetae : اگر ✿ بیاموز فرزندرا دست رنج F.; 2) manupretium, merces operis (مزد دست) *B.*; مزد کار که بمزدور دهند *Bh.*; 3) questus (کسب) *B.*; 4) aerumna, calamitas (محنت) Gl. Sch. Praeterea in lex. *F.* legitur significatio „serra manualis“ (دست اره), quae tamen hoc versu ابو المعانی poetae : زعشق تو نشوم هیچ وجه رو گردان ✿ اگر نهی بسرم دست رنج بیدادی non probatur.

دَستَرَه decurtatum ex دست اره i. q. دستر, quae est alia forma decurtata, serra (اره) minor manualis; 2) falx (داس) minor (داس کوچک دندانه دار) *B.*

دَست رِیس n. c. filum netum (ریسمان ریسیده) *B.* in app.

دَست زَن coll. دست زدن manu feriens *rem* et se coniungens *cum alqo*, accedens *ad alqm* (که دست بر چیزی زند ومتوسل بکسی شود) *B.*; 2) i. q. دست زدن 2 sonum edere manibus modulate collidendis et *met.* laetum, hilarem esse (بمعنی دست زدن), e. g. : خواجه آصفی ✿ نیست در زلفت اسیرانرا مجال دست زن ✿ عمر بیماران دل شبهای کوته داشته *Bh.*; 3) *met.* cantans, laetus, hilaris (صاحب طرب وسرودگری وخوش حال مقابل پای کوب که ;*B.*) ترجمه رقاص است *Bh.*; 4) poenitens (پشیمان) *B.*

دَست ساز n. c. manu facta res (چیزی که بدست ساخته باشد), e. g. : خاقانی ✿ هر مایده که دست ساز فلک است ✿ یا بی نمک است یا سراسر نمک است *Bh.*

دَست سَنگ n. c. i. q. دستلسنگ.

دَست سوزَه n. c. puella desponsata, sed nondum nupta (که اورا خواستگاری نموده باشند اما هنوز نکاح نکرده باشند) *B.*

دَست شانَه n. c. pecten sericarii (قزازلرك چیر دیدکلری طراق که کوندن اولور) *F.* sine exemplo.

دَستِ خوش n. c. i. q. دستِ خوش q. v. s. v. دست p. 853.

دَست دِراز n. c. i. q. دراز دست *Bh.* v. supra phrasin دست دراز کردن. Inde دست درازی (suff. ی) oppressio, iniuria, violentia et cum کردن s. نمودن manus afferre *alienae rei*, s. manus porrigere *in alienam rem* ad diripiendum vel praedandum c. ب r. H. Sam. 50, 5; cf. supra دست درازیها ;2 دست کشیدن کردن *abs.* vim adhibere, per vim agere Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 231 l. ult.

دَست دِهی (suff. ی) n. c. *met.* subministratio, auxilium (امداد واعانت); 2) manum alteri porrigere ad significandum consensum vel gaudium *Bh.*

دَستَر i. q. دستره q. v. *B.*

دَست راست n. c. *met.* Vezirus supremus (وزیر اعظم) *Bh.*

a. p. دَست رَد n. c. i. q. دست مزد *Bh.*

دَست رَس n. c. *proprie* quidquid ad manum pertingit, unde *met.* quantum quis potest valetque, facultas, potentia, potestas, opes, divitiae (قدرت وتوانگری وجمعیت وسامان) ;*B.* (امکان ومقدور وقدرت وثروت *Bh.*, e. g. : دست رس گر باشدت تنگی مکن Pend. 112 med. coll. : خواجه نظامی ✿ بزرگیت باید درین دست رس ✿ بباد بزرگان بر آور نفس ✿ مرا کاشکی بودی آن دست رس ✿ که نگذاردی حاجت کس بکس *Bh.*; et ✿ امیدم ببخشایش تست وبس بچیزی دیگر نیستم دست رس Chr. Sch. 65 et وآنرا که بر مراد جهان نیست دست رس Gul. 99, 10. — Inde دست رسی (suff. ی) ability *Shaksp.*

دَست رَست pulvinus insessorius (مندر که مقعد آلتنه قورلر) *F.* sine exemplo, *C.*; 2) quatuor elementa *C.* ex G. Vox dubia videtur.

دَست رَنج n. c. opera manuaria (کاری که با دست کنند); ars, artificium, opus (پیشه

دَست شُستَنی (suff. ی) n. c. whatever is employed for washing with: any lotion with an infusion of marsh-mallows or myrtle leaves *J.*

a. p. دَست شِفا an epithet of a physician, who is successful in restoring his patients to health *Shaksp.*

دَست شِکَستَه (manu fractus) n. c. *met.* qui nullum questum habet, quo vitam sustinere possit, aut qui questus faciendi et artis vel artificii imperitus est *B.*; infirmus, impotens (ناتوان وبیقدرت) *Bh.*

دَستْ شِکَن *C.*, sec. *F.* دستِ شکن (اضافتله) crispus capillus (ar. مجعد et جعد) *F.* sine exemplo, *C.*; 2) qui manum fregit *C.*

دَست شوی res quaedam suaveolens, qua post coenam manus lavantur (چیز خوشبو که بعد از خوردن دست بدان بشویند ابو الفضل در آئین خوشبو خانه نوشته) *Bh.*, aut herba اشنان dicta lavando inserviens *B.* in app., aut sec. *F.* aqua vel pelvis manibus lavandis; 2) *met.* desperatio (نومیدی); 3) imperat. locutionis دست شستن q. v.

دَست طَلب n. c. begging, want *Shaksp.*

a. p. دَست غَیب n. c. cognomen dynastiae cuiusdam persicae, de qua haec tradit lex. *Bh.* auctor: لقب گروهی از سادات سبزوار است نصیر ابادی در احوال میرزا نظام که هم از آن جماعه است آورده که سبب شهرت ایشان بدست غیب آنست که شخصی از عباد شجره از ایشان طلبید شخصی از غیب پیدا شد وشجره ایشانرا بر آورد *Bh.*

دَست فال n. c. prima nundinationis pecunia (سودای اولی که اصناف واهل حرفت کنند) *B.*; alia forma est دستلاف literis transpositis; cf. etiam دشن.

دَست فَرسوَدَه adi. c. i. q. دست خورده *Bh.*

دَست فَرَنجَن n. c. i. q. دست برنجن *B.* in app.

دَست فُروش n. c. scrutarius (آنکه کالارا بدست گرفته در کوی وبازارها فروشد) *Bh.*; unde دست فروشی (suff. ی) scrutaria *Shaksp.*

دَستقالَه i. q. داستغاله *C.* Forma dubia.

a. p. دَست قُدرَت n. c. power, ability *Shaksp.*

a. p. دَست قَلَم n. c. manu amputatus (دست بریده); 2) scriba (کتابت کننده) *B.* in app.

دَستَک (suff. ك) manicula *F.*; a plough handle *J.*; 2) fusus (دوك) *F.* sine exemplo; 3) literae sigillo munitae iussu praefecti scriptae (کاغذی مهر که بامر حاکم نویسند چنانکه در هندوستان نیز متعارف است), e. g.: تاثیر در خزانهء داغ است دست من ✿ نقد مرا چه حاجت طومار ودستك است *Bh.*; a pass, passport, summons, commission *Shaksp.*; permit, licence *J.*; 4) coll. دست زدن 2 sonus ex complosione manuum (آواز هر دو دست با یکدیگر) *SHL.*; a clapping of hands; a rap at the door *Shaksp.*; unde دستک زدن manus complodere ad advocandum aliquem et *term. techn. musicorum* sonum edere manibus modulate complodendis (دست بر دست زدن برای خواندن وطلب کردن کسی وباصطلاح ارباب نغمه آواز دادن بدو دست باصول مقابل پا کوفتن) *Bh.*, e. g.: میر نظمی ✿ چو خنیاگر زده دستک در آندم ✿ شده ارباب مجلس شاد وخرّم *F.*, unde دستک زن n. c. a) musicus, cantor, b) poenitens *B.* Inde دستک سوار vel دستك پیاده n. c. one sent by an Amil to receive rents *R. J.*

دَستْکار n. c. opus manuum, ars, artificium بمعنی (کاری که بدست کرده باشند) *Bh.*; ساخته وپرداخته باشد مطلقا واضافه بهر کس که کنند وگویند دستکار فلان یعنی ساخته وپرداختهء فلان *B.*, unde inscriptio, mandatum, pictura vel artificium quodvis muro affixum vel in lapide exaratum نشان وفرمان ونقش وکارنامه که بر دیوارها)

بچسپند وبر سنگها نقش کنند بجهت اعلام وتماشای مردم) *B.*; 2) opifex, artifex (همکار وبدست کارنده) *B.*; استاد وهنرمند *Bh.*; 3) dexter, expeditus manu, promtus (چست وچابک وجلد) *B.* Inde دستکاری (suff. ی) opus summa cura confectum, ars, artificium (ساختن چیزی بغور تمام) *Bh.*; پیشه وصنعت *F.*; handicraft, dexterity *Shaksp.*

دَستگاه s. دَستگَه n. c. officina, fabrica (کار خانهٔ اهل حرفه) *Bh.*; 2) supellex, opes, quas quis possidet (متاع وسرمایه که در قبض وتصرف کسی باشد وجه تسمیه‌اش آنست که دست هرکه باشد بر ملکش میتواند رسید پس مقام دست او گویا آن متاع اوست) *Bh.*; سامان ومال *B.*, e. g.: استاد لطیفی ✿ آنچه از هر چیز دارد دست رس ✿ دستگاه او نداند هیچ کس *F.*, qua significatione coniungitur cum تنگ شدن کم کردن et چیدن; et phrasis دستگاه نهادن significat a) opes tribuere (سرمایه دادن), b) opes relinquere (سرمایه گذاشتن), 3) facultas, potestas, potentia, praestantia, sapientia (قدرت وجمعیت ودست رس وعلم وفضل ودانشمندی) *B.*, coll. hoc versu Schahn.: ✿ بدانش نبد شاه را دستگاه ✿ به نیک وگر نی مرا بر نشاندی بگاه et alio ✿ وبه بد داد مان دستگاه ✿ خداوند کیوان وخورشید ومه *F.*; cf. etiam Chr. Sch. 75, 58; 4) *met.* a) palatium redituum publicorum (دیوان حساب hind. کچهری), e. g.: تاثیر ✿ بدستگاه قیامت حساب او پاکست ✿ زآب تیغ تو هر کس که شست از جان دست *Bh.*, b) scurra, sannio (مسخره ومضحکه), e. g.: شفیع اثر ✿ باشد زبهله پنجه پر نور آفتاب ✿ در دستگاه جلوه او دستگاه‌تر *Bh.*, c) subiectus, infirmus, impotens (مغلوب وزبون), e. g.: تاثیر ✿ ای زشرم عارضت ماه از کلف رویش سیاه ✿ پیش رویت آفتاب از پنجه خود دستگاه *Bh.* — Inde دستگاهِ وجود *met.* decem sensus et facultates hominis scil. auditus, visus, tactus, gustus, olfactus, cogitatio, imaginatio, arbitrium, memoria et sensus communis *B.*

دَست گُجی (vocales desunt) n. c. fur quidam Nishapuriensis (دزدی فوجی نیشاپوری), ut in hoc versu poetae cuiusdam: ای زلف مبر دل کسانرا ✿ این دست گجی زسر بدر کن *Bh.*

دَست گُذار s. دست گُزار n. c. adiutor, opitulator (مددکار) *B.*; 2) donum (تحفه ویادگار); 3) quidquid manu collectum est (چیزی که آنرا بدست فراهم آورده وجمع کرده باشند) *Bh.*

دَست گَرای adi. c. *met.* submissus, infirmus (مغلوب وزبون) *Bh.*, e. g.: انوری ✿ بر سر جمع بگویید که ای قدر ترا ✿ آسمان پای سپر گشت وزمین دست گرای *F.* s. v. گرای.

دَستگَرد n. c. i. q. دستاگرد manubrium serrae (بچقو صاپی) *F.* sine exemplo.

دَستگَردان s. بَدستگردان n. c. aes alienum mutuari, mutuatio (قرض بعاریت گرفتن); coniungitur cum verbis دادن, کردن et گرفتن, e. g.: مخلص کاشی ✿ چون تهیدستی زحد بگذشت سامان میدهند ✿ گوهر غلطان صدفرا دستگردان میدهند ✿ اشرف ✿ دستگردان نکنم بی رخ جانان ساغر ✿ قرض بیوجه چو افتاد بلا میباشد ✿ گرفتم از کف ساق پیاله زرین ✿ چو مفلسی که بگیرد بدست گردان زر *Bh.*

دَست گِرفته n. c. a helper, an assistant *Shaksp.*

دَستگَره i. q. دسکره *C.* Mala lectio videtur.

دَست گَزای n. c. qui manum mordet, ut sanguis effluat (گزندهٔ دست بخون) *B.* in app.; 2) coll. دست گَزیدن *met.* poenitens پشیمان *SHL.*

دَست گُزین coll. دست گُزیدن qui semper primo loco sedere cupit *B.*; 2) res quaevis selecta *B. F.* sine exemplo; 3) equus a latere ductus (اسب جنیبت که اسب کتل است) *B.*, e. g.: شیخ نظامی ✿ این

دو سه مرکب که بزین کرده اند ✿ از پی ما دست گزین کرده اند *F.* Male in lex. *F.* legitur دست گزین.

دَست کَش n. c. coll. دست کشیدن *proprie* manum porrigens vel manum prehendens vel manu prehensus, unde significationes *met.*: captivus, infirmus, subditus, submissus (اسیر وزبون وزیر دست) *B.*; مرادف صائب ✿ با دستکش : .Bh., e. g دست خوش سبحه وزنار نگشتیم ✿ در حلقه تقلید گرفتار نگشتیم *Bh.*, coll. hoc versu Schahn. : چو بیدار شد رستم از خواب خوش ✿ بر آشفت بر بارهٔ دستکش in Spieg. Chr. 48, quo allato lex. *F.* auctor aliam significationem „equus manu ductus" probat, qui pro بر آشفت بر legit بکار آمدش; 2) mendicus (گدا) *B.*; 3) ductor caeci (قائد نابینا) *B.*, coll. hoc رباعی poetae cuiusdam : فرقست میان آنکه از روی یقین ✿ با دیدهٔ بینا رود اندر راه دین ✿ با آنکه دو چشم بسته بی دستکشی ✿ هر سوی گدا وعصاکش ;.F همیرود بظن وتخمین خواجه نظامی ✿ ساقی : .Bh., e. g کور شب دستکش جام تست ✿ مرغ سحر دست خوش بام تست ✿ کلیم ✿ کوریست که با دست کش خویش نسازد ✿ گر عقل ترا نفس تو مامور نباشد *Bh.*; 4) id, quod manu prehensum adtrahitur, ut arcus levior, remissus, simil. (آنچه در دست گرفته بکشند همچو کباده وکمان زیر چاق وامثال آن) *B.*; کمان نرم وکباده *F.*, e. g. : خواجه سلمان ✿ بخت طفل تست برنائی که چرخ کوز پشت ✿ چون کمان دستکش در قبضهٔ فرمان اوست ✿ جمال الدین کاشی ✿ ای دستکش تو این مقوّس ✿ وی دستخوش تو این مقرنس *F.*; 5) firmus, validus (محکم ومضبوط); 6) manupretium, merces (مزد دست ومزدوری); 7) falconum custos, falconarius, qui falcones aliasve aves venaticas venatum ablegat (که چرغ وشاهین نگاه میدارد وبشکار کردن می رساند) *B.*; 8) catulus venaticus, cuius parentes coram falconario consociati sunt et 9) pullus talis equinus (بچهٔ سگ شکاری که مادر وپدر اورا در حضور اینکس جفت کرده باشند وکرهٔ اسب این چنینی) *B.*; 10) ornatrix, quae cirros vel cincinnos ornat (مشاطه یا مانند آن که زلفرا آرایش دهد), e. g. : سنجر کاشی ✿ با زلف نوعروسی داماد در سفر ✿ از دست کش فتاده واز شانه بینوا *Bh.*; 11) genus chirothecae, qua manum muniunt falconarii (چیزی از عالم بهله که بر دست کشند وآنرا در ترکی الچك گویند) *Bh.* sine exemplo; cf. بهله et دستکی 1.

دَست گُشاد n. c. coll. دست گشادن liberalitas (جوانمرد وسخا) *SHL.*

دَست کَشی (suff. ی) n. c. manu tangere, palpare (دست مالیدن ولامسه کردن); 2) *met.* mendicatio (گدیه) *B.* et cum کردن mendicare (گدیه کردن) *Bh.*; cf. دستکش 2.

دَست کَشیدَه adi. c. possessed, claimed, occupied *R. J.*; cf. supra دست کشیدن.

دَست کَلَه n. c. compes pedum anteriorum equi ex corio vel fune *B.*, turc. کوستك *F.*; 2) similis (نظیر) *B. F.* ex Fg. sine exemplo.

دَست کوتاه adi. c. *met.* impotens (ناتوان) این که بچیزی دست رس; *.Bh* (وبیقدرت) نباشد *B.* in app.

دَستکَه i. q. دستگاه, ex quo decurtatum est *B.* Inde دستکهِ دیر پای *met.* a) coelum (افلاك), b) mundus (دنیا), c) opes vel divitiae, quae perdurant (سامان وتونگری دیر پاینده) *B.* in app.

دَستَکی, sec. *Shaksp.* دستکی, *met.* chirotheca, qua manum muniunt falconarii alias بهله dicta q. v. (دست وپوستی که جهت باز وشاهین بر دست گرفتن بر دست کشند); 2) adiutor, opitulator (دست یار ویاری دهنده); 3) mundus, tempus (دنیا وروزگار) *B.* in app.; 4) *term. techn. librariorum* : capsa vel theca ex corio literis recondendis (باصطلاح ارباب دفاتر هندوستان پوستی که افراد معاملات ضروری دران نگاه

دارند وهم وقت همراه ایشان می باشد) *Bh.*; a pocket-book, a tweezer-case *Shaksp.*

دَست گُیر imp. locutionis دست گرفتن; 2) adi. c. significatione activa et passiva, unde a) adiuvans, adiutor (مدد گار) *B.*; کسی که کسی را بدست بر گیرد وبنوازد *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 34, 4. 51, med. 64, 10, Chr. Sch. 78, 112. 97, 179; a saint *Shaksp.*, b) manu captus, captivus (اسیر کرده شده) *B.*; کسی که اورا بدست گرفته واسیر کرده باشند *Bh.*; cf. H. Sam. 118 l. ult. Inde دستگیری (suff. ی) n. abstr. praecedentis a) auxilium, b) captivitas *B.* in app.

دَست لاف n. c. i. q. دست فال *B.*, ex quo mutatum est (مقلوبست) *Bh.* Utriusque formae exempla in lex. *F.* et *Bh.* leguntur.

دَست مال n. c. manu tritus (آنچه بدست هرچه بدست مالند (مالیده باشند *Bh.*; *B.*, unde 2) *met.* a) coll. پایمال captivus, subditus (گرفتار ومغلوب وزبون) *Bh. B.*, b) pauper, abstinens (بیمایه وپرهیزگار) *Bh.*, c) mantile manibus abstergendis (پارچه مربعی که بدان دست آلوده پاک کنند) *Bh.*; پارچهء مندیل ومندیل *B.*, d) vasa cibaria (ظروف طعام); unde دستمال شوی n. c. qui vasa colluit hind. دیگ شوی dictus, e. g.: سیفی ✿ تا کشته ام سگ صنم دستمال شوی ✿ بهنر زجام جم بوده آن سفال گوی *Bh.*; cf. syn. دست پاک. Praeterea lex. *F.* auctor offert significationem „facilis" (ضد مشکل اولان آسان معناسنه), sed hoc versu ابو المعانی poetae: هیچکس درعهد تو پیهشش نیاید مشکلی ✿ حکم رای توشده کار جهانرا دستمال ibi allato non probatam.

دَست مالچه (suff. چه) diminut. vocis دستمال mantile parvum *C.* ex vers. pers. V. Test. Deut. 22, 17.

دَست مایه n. c. stock in trade *R.*; source *J.*

دَست مَرد n. c. *met.* amicus, adiutor (یار ومددگار) *B. Bh.*, unde دست مردی (suff. ی) a) amicitia, auxilium, b) intercessio, tutela (شفاعت وامانت) *B.*

دَست مُزد n. c. pretium operis, merces, 2) remuneratio boni vel mali (مکافات نیکی وبدی) *B.* Coniungitur cum verbo خوردن, e. g.: میر خسرو ✿ چو مردان دست کاری پیشه کردم ✿ چو نیکان دست مزدی خویش خوردم *Bh.*

دَست موزه n. c. *met.* donum, alias ارمغان vel دست آویز dictum q. v. (تحفه وارمغان ودست آویز) *B.*; 2) vestis gossipio farta, quam feminae tempore hiemis induunt (جامه پنبه آگنده که زنان در موسم سرما به پوشند) *SHL.*; a tool *R. J.*

دَستَنبُو *F.* s. دَستَنبُوی s. دَستَنبُویَه [ó] (suff. ه coll. انبوی) n. c. i. q. دست انبویه s. دست بویه fasciculus odorum et aromatum varii generis, qui odoratus caussa manu gestari solet (ar. شمامه); 2) *abs.* quivis fructus, qui odoratus caussa manu gestatur et 3) *spec.* fructus rotundus parvus varii coloris, cucumeri s. meloni (خربزه) similis *B.*; غلوله مرکب از عطریات وهم میوه خوشبو که بدست گرفته ببویند *Bh.*; cf. تغاریر et درداب.

دَست نِشان (a. v. نشاندن) n. c. *surculus* manu positus (نهالی که آنرا بدست خود نشانده باشند), e. g.: کلیم ✿ همچون نهال دست نشان بهر تربیت ✿ بردم بدیده خار که از پا کشیده ام *Bh.*; 2) *met.* is, cui munus mandatum est (کسی که شخصی را بکاری نصب کرده باشد) *B.*; گماشته که اورا بکاری نصب کرده باشند *Bh.*; 3) obediens (مطیع) *B.*; محکوم وتابع *Bh.*

دَست نِشین adi. c. primo loco (صدر) sedens *SHL.*

دست نِگَر adi. c. *met.* needy, wanting *Shaksp.*

دَستَنگی (pro دست تنگی) angustiae, penuria H. pr. reg. 6 fin.

دَست نَماز n. c. *met.* i. q. ar. وضو lotio sacra, quae fit ante precationem legalem (شستن رو ودستها ومسح کردن سر وپاها) *B.*

دَست نُوِشت n. c. i. q. دستخط q. v. *Bh.*

دَسْتْوار (suff. وار) baculus *senis*, pedum *pastoris B.* (عصا وچوب دستی ومانند آن) *Bh.*; عصای Gl. Sch., e. g. : خلاق المعانی ✿ وقت قیام هست عصا دستگیر من ✿ بیچاره آنکه او کند از دستوار من *F.*; 2) adiutor (همدست ودستیار) *B.*, ut in hoc versu Schahnam. : بایران بسی دوستدارش بود ✿ چو خاقان یکی دستوارش بود *F.*; 3) armilla (دست برنجن) *B.*, e. g. : ابو الفرج رونی ✿ بسر پای ظلم هیبت او پای بند گشت ✿ در دست عدل دولت او دستوار شد *F.*; 4) i. q. دستواره *B.*

دَسْتْوارَه (coll. دستوار suff. ه) manui similis (دست مانند) et quod manui accommodatum est, manu prehendi potest (هر چیزی پاره که بمقدار دستی باشد) *B.*; ال کبی *SHL.*; دست مانند ومقدار دستی *F.*, وال قدری نسنه‌یه دیرلر هرنه اولورسه e. g. : شیخ اوحدی در جام جم ✿ چون خوری نان دستواره‌ء او ✿ نظری کن بدست پاره‌ء او *F.*

دَسْتْوان (suff. وان) chirotheca (t. الدوان) *F.* sine exemplo; 2) custos vel famulus balnei (ناطور حمام) *F., qui custodit vestes eorum, qui lavantur C. M.*, e. g. : میر نظمی ✿ شده پایمالیده‌ء ناکسان ✿ بگرمابه‌ء دهر شد دستوان *F.*; 3) coll. دستوانه 1 armilla *C.* ex vers. pers. V. Test.

دَسْتْوانَه (coll. دستوان suff. ه) armilla (دستینه‌ء زنان); 2) brachiale ferreum (ساعد بند آهنین) militis pugnantis ar. قُفّاز et t. قولچاق dictum; 3) i. q. دست 2, d primus in consessu locus *B.*, e. g. : حکیم نزاری‌ء قهستانی ✿ پادشاهی بما رسید که یار ✿ باز آمد بدستوانه‌ء ما *F.*

دَست وَپا *met.* studium, opera (سعی وتلاش), e. g. : کاشی ✿ کس نشد رنگین بخون بی سعی در میدان عشق ✿ زین حنا هرکس برد قسمت بقدر دست وپا *Bh.* Inde دست وپا نهادن چیزیرا *met.* curae habere rem, honorare, colere rem (اعتنا کردن بشان وی ومعزز ومحترم داشتن آنرا), e. g. : مولوی معنوی ✿ ساحران در تف از دست خدا ✿ کی نهند این دست وپارا دست وپا ✿ *Bh.*; et کذا قال بعض الفضلا بی دست وپا adi. c. *met.* perculsus, attonitus (متحیر واز کار رفته وسراسیمه) *Bh.*

دَست ودامان *met.* refugium (توسل), e. g. : سعدی ✿ اگر دعوتم رد کنی در قبول ✿ من ودست ودامان آل رسول *Bh.*

دَست وَدَهان *met.* proximus (نهایت قرب) چنانکه گویند خانه‌اش از اینجا دست ودهان است از اهل زبان به تحقیق پیوسته *Bh.*

دَست وَدَهن آب کَشان *met.* qui aqua se mundant ad peragendam precationem (متوضیان), e. g. : این زهد فروشان زخدا بیخبرانند ✿ این دست ودهن آب کشان پاك برانند *Bh.*

دَستور (suff. ور [مرکب است از دست بمعنی مسند وور که کلمه نسبت است از عالم رنجور وگنجور ومزدور *Bh.*] coll. Instit. ling. pers. §. 256. p. 175 fin.) supremus, minister vel consiliarius principis, Vezirus (وزیر ومنشی) *B.*; صاحب دیوان ووزیر *Bh.*; وزیر Gl. Sch. *(quasi potestatem* [دست 2, a] *habens vel locum superiorem* [دست 2, d] *occupans)*; cf. Frag. 24, 2, Chr. Sch. 75, 63; 2) antistes ignicolarum (پیشوای امتان زردشت), quales sunt Hêrbed (هیربد) et Mobed (موبد) sacerdotes et doctores Persarum; 3) is, cui confidunt homines in negotio gravi, foedere et promisso (آنکه در تمشیت مهمات باو اعتماد کنند ووفا بعهد ووعده باشد), unde *met.* a) tignum longum (چوب کُنده‌ء دراز) per transversum supra navem positum, quo aequilibrium illius obtineatur (که بعرض بر بالای کشتی اندازند ومیزان کشتی‌را بدان نگاه دارند) *B. F.* ex Fg. sine exemplo et b) pessulus ligneus foribus occludendis; 4) *significatione abstracta* a) modus agendi, regula, norma, ratio (طرز وروش وقاعده وقانون) *B.*, e. g. : عبد الله هاتفی ✿ چنین است دستور این

زال پیر ✿ که زهرت دهد چون چشانید شیر *F.*, coll. بدستور معهود Mirchond in Wilk. Chr. 151, l. atp. et دستور العمل regula s. norma agendi, e. g.: بهمان دستور العمل کارها بپایان برم Anv. Soh. in Spieg. Chr. 36, 16, et b) venia, permissio (رخصت واجازت) *B.* Gl. Sch., e. g.: خواجه نظامی ✿ چو دستور آمد بدستور شاه ✿ که گیرد دو اسپه سوی روم راه *Bh.*

a. دُستور vox e persico دَستور mutata et in arabicum sermonem translata i. q. دَستور 1 et 3 q. v.; 2) liber, in quo res necessariae annotantur (کتابی که درو ما یحتاج دیوان دفتری ;(چیزها نوشته شده باشد *B.*; *F.* sine exemplo; cf. Freyt. lex. s. v. دُستور pl. دَساتیر.

دَست وَرجَن i. q. دست برجن *B.* Alia forma.

دَسْتُورَنَه i. q. دسورنه (اوقلاغی که آنکله یوققه آچارلر) *F.* ex المجمع sine exemplo. Mala lectio videtur.

دَست وَرَنجَن i. q. دست برنجن *B.* Alia forma.

دَسْتُوَرَه serra manualis (ال بچقوسی) *F.* ex المجمع sine exemplo. Alia forma vocis دست اره videtur.

دَستوری (suff. ی [مزید علیه دستور] *Bh.*) i. q. دستور 4, b, venia, permissio *B.*; cf. Chr. Sch. 73, 29. 81, 174, H. Sam. 68, 6; 2) id, quod rei venditae superadditur, alias سرچکادی dictum, q. v., qua significatione in Hindûstân usitata vox est (آنرا در هندوستان دستوری گویند) *B.*; perquisites paid unto servants by one who sells to their master *Shaksp.*

دَستوم recordatio, memoria (تذکر) *B.*

دُستون fimus animalium (سرگین یعنی حیوانات ترسی) *F.* sine exemplo.

دَستَه (suff. ه) quidquid ad manum referri potest (هرچیز که نسبت بدست دارد) *Bh.*, unde coll. دستینه 1 et دست 9 manubrium (قبضه), e. g. cultri, ensis, serrae, sagittae, simil. *B.* Gl. Sch.; ansa, ut دستهء سطل ansa lebetis H. pr. reg. 11 v. med.; capulus s. collum *barbiti vel citharae* (آنچه بر کاسهء عود وطنبور وصل کنند); 2) manipulus (گاهی بر یک چیز فراهم آورده نیز اطلاق کنند) *Bh.*, e. g. florum, odorum, graminis, foeni, scoparum aliarumve herbarum *B.*, coll. hoc versu Schahn.: یکی دسته داری کنایون بدوی ✿ ازو بستدی حضرت مولانا et hoc versu دستهء رنگ وبوی poetae: دمی چو فکرت نقاش نقشها سازی ✿ گهی چو دسته فراش فرشها روئی *F.* vel fasciculus, ut plagularum, scapus literarum (دستهء کاغذ) *B.*; 3) turba hominum (جماعت مردم) *B.* Gl. Sch., e. g.: محمد قلی سلیم ✿ جدا شدیم زهم محبتان خوشا روزی ✿ که بود دستهء گلرا حسد بدسته ما *Bh.*; a division of an army, a brigade, unde دسته دار commander of a *dasta Shaksp.* et *term. techn. columbariorum* caterva columbarum (باصطلاح کبوتر بازان جوقی از کبوتران), e. g.: سالک یزدی ✿ کبوتر باز معشوق بدام آورده دلهارا ✿ که از خیل ملک هم چون کبوتر دستهء دارد *Bh.*; 4) amicus, adiutor (یار ومددگار) *B.*, coll. hoc رباعی poetae ناصر خسرو شاه: بسته هوا مباش اگر خواهی ✿ تا دیو مر ترا نکرد دسته ✿ چون از فساد باز گشتی دسته ✿ آنکه کند صلاح ترا دسته *F.*; 5) impudens, rudis (گستاخ وبی ادب) et impudentia, importunitas (مردم را گستاخ گردانیدن) *B.*: استاد *F.*, e. g.: بمعنی گستاخی کردن رودکی ✿ نیست از من بتر عجب گستاخ ✿ که تو کرده در اوّلم دسته *F.*; 6) scurra, sannio, ridiculus (مسخره ومضحکه) *Bh.*; مردم مسخره *SHL.*, e. g.: ناصر خسرو ✿ من زدست تو دلستان شده ام ✿ دسته جمله ودستان شده ام ✿ سلمان ساوجی ✿ بنفشه دسته ازان میشود به مجلس باغ ✿ که در بهار بپوشد لباس تقوی‌را *Bh.* Eodem versu سلمان poetae nitens lex. *F.* auctor phrasin دسته شد significare dicit: „perturbatus, perculsus est" (مضطرب اولدی) posterius hemistichium sic legens که در بهار بخود میرود فرو غمگین. Inde دستهء

فرصت معناسنه در که دست یافت دخی) میم نظمی ۞ هدایت رفیق : F., e. g. (دیرلر وظفر در رکاب ۞ بر اعدا همیشه شود دست یاب F. Inde دست یابی (suff. ی) control : prefecture *J.*

دَسْتْیار [بر وزن بختیار *B.*] coll. یار n. c. qui potentiam tribuit, adiutor (یاری دهنده *B.*; قوت وقدرت دهنده ویاری کننده *B.* in app., e. g. : شمس فاخری ۞ نیست مر درماندگان فاقه‌را ۞ جز ایادی وعطایت دستیار *Bh. F.*; 2) discipulus (شاگرد); 3) subditus (زیر دست) *B.* — Inde دستیاری (suff. ی) auxilii latio; protectio, defensio *M.* ex IK.; potentia, potestas (قوت وقدرت) *SHL.*

دَست یافت 3 ps. praet. abs. locutionis دست یافتن q. v.; 2) n. s. i. q. دست یاب superatio, victoria (نصرت وظفر بولقدن *F.*, e. g. : ابو المعانی ۞ میشود (کنایه در منصور هرجا با کمال لطف حق ۞ باشد از اقبال دایم بر عدویش دست یافت *F.*

دَست یافتَه part. praet. locutionis دست یافتن, qui superavit, vicit; victor (ظفر یافته وغالب شده), e. g. : میم نظمی ۞ دست یافته باد دایم بر عدو ۞ می نماید نصرت واقبال رو *F.*

دَستیانَه i. q. دستوانه 1 armilla (بمعنی دستوانه وآن حلقه از طلا ونقره وامثال آن باشد که زنان در دست کنند *HK.*; 2) i. q. دستوانه 2 brachiale ferreum militis pugnantis (t. قولچاق *B.* in app.; 3) i. q. دستینه *F.* sine exemplo.

a. دَستیج forma arabica persicae vocis دستی q. v. *B.*; vas, hydria Freyt. Male, ut videtur „manubrium" *C.* ex B.B.

a. دَستینَج forma arabica persicae vocis دستینه significatione „armilla" in arabica lingua usitata Gol. et Freyt.

دَستینَه (suff. ینه) armilla ex auro, argento, simil. confecta *B.* et gemmis exornata *F.*; زیوریست که زنان بر ساعد بندند *Bh.*, e. g. : مولانا جامی ۞ زدستینه دو ساعد

ریسمان rhombus s. fistula (ماشوره) filis convolvendis *B.* in app.; دستهء سنگ s. دستهء جندل pistillum (مقابل هاون) *Bh.*; دستهء طا figura literae ا in lit. ط conspicua (شکل الفی که در حرف طا نویسند ولهذا طای مطبقه‌را طای دسته دار گویند (واین از اهل زبان به تحقیق پیوسته *Bh.*; دستهء گل i. q. دسته گل manipulus florum *met.* sol (آفتاب) *B.* in app.; دستهء مروارید linea (علاقه) margaritarum *Bh.* et phrasis دسته کردن *met.* colligere, congerere (جمع کردن وفراهم آوردن) *Bh.*

دُستَه lapis (سنگ ar. حجر) *B. F.* ex المجمع sine exemplo.

دَستَه پل s. دَستَه بیل s. دَستَه چلک lusus puerilis *B.*, cuius varia sunt nomina, s. v. آلاوه 3 pluribus descriptus; cf. etiam دوداله s. دوداله et داداله.

دَستَه چوب n. c. i. q. چوب دستی *C.* et *F.* s. بازه 4.

دَستَه دَستَه adv. manipulatim, fasciatim *M.*

دَستی (suff. ی), unde ar. دستیج vas, quod manu tolli potest (ظرفی که آنرا بدست بر *B.*; ظرفی که آنرا بدست بر (توان برداشت, coll. hoc hem. Schahn. : بدستی دارند بوبند اندر آن خارسان Gl. Sch.; 2) amicitia, auxilium (یاری ومددگاری) *B.*; 3) et پشت دستی *Bh.*, auxilii imploratio (بمعنی طلب هم هست یعنی دستی بده) *B.*, quo summa impotentia manifestatur (مرادف پشت دست بر زمین گذاشتن), (بمخاطب وغایت اظهار عجز خود گویند), e. g. : تاثیر ۞ خوبان زپشت دست صد روی دست خورند ۞ دستی چنین که دارد دستی وپشت دستی *Bh.*; 4) a torch or link carried in the hand; et 5) adj. of or from the hand *Shaksp.* Inde پیش دستی „properavit, cito confecit" *M.* ex Ll. s. سبک دستی کرد s. کرد

دَست یاب n. c. coll. دست یافتن superatio, victoria (دست برد) *Bh.* i. q. دست یافت

دانه رونق ✿ ززر کرده دو ماهی‌را مطوّق ✿ شیخ نظامی ✿ مسی کز وی مـرا دستینه سازند ✿ به از سیمی که بر دستم گذارند *F.*; 2) coll. دسته 1 manubrium e. g. cultri ensis, simil. *B.* et capulus s. collum (دسته *B. F.*) *barbiti, citharae, pandurae, simil. B.*, e. g. : حکیم خاقانی ✿ دل : بگیسوی چنگ در بندید ✿ جان بدستینهء رباب دهید *F.*; 3) liber propria manu scriptus et *abs.* scriptum, liber (که بدست خود بنویسند *B.*, e. g. : استاد منجیک ✿ که کند کار بدان خط تو ای مردک خر ✿ در کس زنت سزد این خط وآن دستینه *F.*; 4) diploma (توقیع وفرمان) regis *B.*; حکم همایون شاهان *F.* vel decretum Veziri (وزرا فرمانی معناسنه) *F.*, e. g. : استاد منجیک ✿ مرا بباغ تو دستینهء نبشت چنان ✿ که تیره گردد از اشک ما نوی ازوی *F.*; 5) ultima verba libri, ut nomen auctoris, dies ascriptus, al. (آنچه در آخر کتاب الحاق کنند همچو نام خود وتاریخ اتمام وغیره) *B.*

دَسخَط mutatum ex دستخط q. v. *Shaksp.*

دَسْک i. q. دشک q. v. *B.*

دَسکَرَه, sec. *F.* دَسکَرَه *gen.* urbs, oppidum (شهر; هر شهر وقصبه *F.*; *SHL.*, شهر وده e. g. : حکیم نزاریء قهستانی ✿ بکهپایه دارم یکی دسکره ✿ که بر دستکاریش باد آفرین *F.*; 2) *spec.* nom. urbis in عراق عجم *B.*, e. g. : استاد لبیبی ✿ کاردانی همی از ری [*F.* ارزی] بسوی دسکره شد ✿ آب پیش آمد ومردم همه در قنطره شد *F.* Eadem vox in arabicam linguam recepta scribitur دَسکَرَة pl. دَساکِر, de q. v. Freyt. lex. s. h. v. Addit *M.* ex Ll. : „lectica pro transportandis infirmis".

دَسَم i. q. دشم q. v. *B.*

دَسمَرَه i. q. دسکره *F.* sine exemplo. Mala lectio videtur.

دَسْمو phaseolus (حبوباتدن بوکرلجه) *F.* sine exemplo. Fortasse eadem vox ac praecedens دسم vel sequens دسمه.

دَسمَه genus frumenti (غله) *B.* et *F.* sine exemplo.

دَسوَرَنه cylindrus (چوب), quo globus massae fermentatae dilatatur *B.* In lex. *F.* legitur دستورنه.

دَسوک s. دُسوک et sec. *F.* دَسوک i. q. دروک q. v. *B.*

دَسَه extrema fila bombycina vel serica, quae in iugo textorio (نورد) remanent, panno texto ab illo ablato (تتمهء ریسمان وابریشمی که بعرض کار در نورد بماند چون چولاهه جامهء بافتهرا ازان ببرد ونورد چوبیرا گویند که جامهء بافتهرا بـر آن پیچند; 2) glomus filorum textoriorum (گلولهء ریسمان) *B.*; جلاهلرک اپلک یوماغی *F.*, e. g. : میر نظمی ✿ زنگی بود گیسو ژولیده ✿ بند سر چون دسه بپولیده [?] *F.* Praeter hanc posteriorem significationem lex. *F.* auctor falso affert aliam „iugum textorium" (ar. منوال) sine exemplo, quae ex interpretatione vocis نورد „iugum textorium" orta videtur, quam lex. *B.* auctor hoc loco inseruit et fortasse etiam lex. Fǵ. offert, quo usus est lex. *F.* auctor.

دُسَه glomus saxorum (گلولهء سنگ) *B.*

دَسین et دَسینَه et sec. *F.* et *SHL.* دُسین et دُسینه vas magnum (خم که بعربی دنّ گویند اعم از خم سرکه وغیره) *B.*, e. g. : سیف اسفرنگی ✿ تازه بعهد تو باد گلشن دولت ✿ تا گل دل تازه از نهاب دسین است *F.*

دَش ornatus sui, gloriatio, ostentatio (خود آرائی) *B.*; کندویی بزهیوب دوزب قوشمق *F.*, e. g. : حضرت مولانا ✿ از فش خود وز دش خود باز ره ✿ که سوی شه یافت آن شهباز ره; 2) imago formosa (صورت خوش); 3) similis (مانند) *B.*, qua significatione fortasse alia forma vel lectio vocis دس = دیس est.

دُش vocibus praefigitur significatione „turpis, foedus, malus" (زشت وبد ودشنام) *SHL.*, e. g. in دشخوار, دشمن, دشنام al.

et alia forma vocis synonymae دِزْ s. دَزْ s. دُزْ videtur, q. v. supra p. 848. Cognatum est synonymum دُشت, quod etiam vocibus praefigitur, ut in دشتپيل, دشتياد.

دَشبُد os, quod fractum incurve et turpiter crescit (وجودده شكست اولوب مخالف ويا كج بتمش كموكه ديرلر), e. g.: ابو المعانى ✿ فلك آنقدر كوفت با غم مرا ✿ كه جسم سراپاى دشبد شده *F.* Vox ex دُش et بد pro بود composita videtur et legenda دُشبُد proprie significans: „foedus s. malus factus“.

دُشبِل s. دُشپيل pro دشتپيل, ex quo decurtatum est, eadem significatione *B.*; cf. دزپه.

دَشت, ex quo ar. دَست ortum est *Bh.*; هو فارسى معرب او اتفاق وقع بين اللغتين) (كذا فى الصراح (*Bh.*; desertum (صحرا وبيابان) *B.* et ut هامون saepe significat „planities, campus“, e. g. دشتِ نبرد s. دشتِ آوردگاه „campus proelii“ Chr. Sch. 20, 255, Schahnam. ed. Mohl. t. I, 182, 802, et teste Hyde (de lud. orient. 58) voce دشت aliquando significatur „tabula lusoria“, in qua Schahiludium exercetur et teste lex. *F.* auctore „coemeterium“ (كورستان), e. g.: ابو المعانى ✿ يابند حيات وباز غم هجر ميكشند ✿ يكره گذر مكن بسوى دشت عاشقان *F.*; 2) nom. deserti in Turkistân, alias دشتِ قپچاق dicti *B.*, quo intelligenda est planities magnitudoque regionum, quae procurrunt in septentrionem maris Caspii et nigri, coll. ولايت خوارزم وممكلت دشت et صاحب الدشت cum articulo arab. et در بعض كتب تواريخ تنها) پادشاه دشت دشت بمعنى دشت قپچاق كه ملكيست مشهور نيز ديده شده ولهذا پادشاه دشت (گويند (*Bh.*; cf. Quatremère ad H. Mong. t. I, 66, not. 85; 3) nom. regionis *B.* vel urbis (شهر) *F.*, (قصبه) *Bh.* in خراسان alias دشتِ بياض dictae *B.*; cf. برجند; 4) nom. urbis in آذربايجان; 5) nom. pagi (قريه) in Ispahân; 6) nom. loci in Persia, alias nomine دشتِ ارژن celebris *B.* Praeterea lex. *Bh.* auctor affert significationem „primitiae mercatus“, hind. بوهنى dictae, sic probatam: سوداى اول بنقد مثل اول دشت باضافه كه در عرف هند آنرا بوهنى گويند گويند چون صبح از دكاندارى چيزى به نسيه طلبند بگويد هنوز دشت نكرده ام وچون دشت كند فلوسرا بدندان زده بگويد دشت از دست حلالزاده واين از اهل زبان به تحقيق پيوسته مير نجات ✿ رنگين نگشته دامن صحرا زخون ما ✿ دشتى نكرده است بهار از جنون ما ✿ تاثير ✿ در محبت نسيه دل بردن فراوان است وبس ✿ هست اگر دشتى درين سودا بيابان دشتِ استبرق است وبس *Bh.* — Inde planities viridis (بيابانهاى سبز) *B.* in app.; دشت افروز n. c. nom. ambulacri cuiusdam (سيرگاهى) *Bh.*; دشتِ انجوك nom. deserti cuiusdam (نام دشتى وبيابانى است گويند شيرين از آن بيابان بجانب پرويز آمد) *B.* in append.; دشت بان n. c. campi custos (از عالم مرزبان وباغبان), e. g.: خواجه نظامى ✿ پى كور كز دشتبانان كم است ✿ زما مردميهاى اينمردم است *Bh.*; دشت پيما n. c. qui deserta peragrat *Bh.*; دشت سوران s. دشت سواران n. c. populus in deserto degens vagansque *F.* sine exemplo; دشت سير n. c. i. q. دشت پيما *Bh.*; دشتِ كربلا كردن locum كربلا dictum reverentiae praestandae caussa circumire (طواف آنمقام واجب الاحترام كردن), e. g.: اشرف ✿ استفتاح اورا ودعاىء هم نكرد ✿ رفت روز عمر ودشت كربلاى عمر نكرد *Bh.*; دشت گرد n. c. i. q. دشت پيما, unde دشت گردى n. abstr. praecedentis *Shaksp.*; دشتِ گردان desertum hastae vibrandae peritorum *met.* i. q. دشت نيزهوران i. e. Arabia; cf. Schahnam. ed. Mohl. t. I, 291, ubi legendum وايران pro

planities, in qua lilia دشتِ لاله ; ايـــران sponte crescunt (دشتی که سر تا سرش لاله (گل کرده باشد وآن لاله خودروست), e. g. :
يحيى شيـــرازى ✿ مـــپـــرس از آب ورنـــگ
كوهسارش ✿ هزاران دشت لاله داغدارش Bh.; دشت موغان n. c. nom. ambulacri cuiusdam دشت نورد n. c. i. q. دشت (سيرگاهی) Bh.; دشتِ نيزه‌وران desertum hastae پيما Bh.; vibrandae peritorum i. e. *met.* desertum heroum Jemanensium (دشت يلان يمـــن (كذا قال بعض الفضلا) Bh., quo Arabia intelligenda èst, ut in hoc versu Schahn. :
همه ايــران وهمه دشت نــيــزه‌وران ✿ همان
دشتِ يلان تخت شاهـــی وتاج سران Bh.; دشت نـيـزه‌واران q. v. coll. يمـــن *met.* i. q. Schahnam. ed. Mohl. t. I, 140, 321.

دُشـــت (s. दुष्ट) malus, turpis, foedus (بـــد (وزشت B. Vox cum دُش i. q. دَژ s. دِژ s. دُژ cognata et vocibus praeposita, e. g. دشتپيل, دشتـيـاد, ex qua lexicographi persici synonymum دُش, quod etiam vocibus praefigitur, ut in دشخوار, دشمن, دشنام al., decurtatum dicunt.

دَشتان menstrua patiens mulier (حائض) B.

دُشتپيل coll. دُشت et پـيـل n. c. i. q. دژپه q. v. B.; cf. aliae formae دشـبـيـل et دشپيل.

دُشتخوار i. q. دشخوار, quod ex illo decurtatum dicit lex. F. auctor sine exemplo. Vocis formae usitatae sunt دشـخـوار et دشوار.

دَشتی (suff. ی) ad desertum pertinens, silvestris, campestris F., sed versus significationis probandae caussa ibi allatus minime huc quadrat, quum idem sit atque ille, qui s. v. دُشتی hirudo, legitur; wild, savage *Shaksp.*

دُشتی hirudo, sanguisuga (زلو) B., e. g. :
حضرت مولانا ✿ مـرو زين خانه ای مجنون
كه كردی دل زهـجـران خون ✿ چو دشتی‌را
فرو بردی عجايب نيست خون رفتن F.

دُشتياد coll. دُشت et ياد n. c. maligna recordatio, obtrectatio, calumnia (بد ياد (نمودن وغيبت كردن B.

دَشتيبان s. دَشتيوان s. دَشتيوا coll. وان s. بان n. c. i. q. دشت بان campi custos F. sine exemplo; cf. supra p. 879 دشت بان.

دُشـخـوار coll. دُش adi. c. i. q. دشوار B. Gl. Sch., e. g. : حضرت مولانا ✿ جام جفا باشد
ودشخوار خـوار ✿ جـون زكف دوست بـــود
به پيمايم ايـــن راه خـــوش بـــود F., coll. دشخوار خوار Chr. Sch. 73, 30. Vocem ex دشـتـخـوار decurtatam dicit lex. F. auctor. Inde دشخواری (suff. ی) difficultas, molestia C. ex vers. pers. V. et N. Test.

دُشخيم coll. دُش, n. c. i. q. دشنام (يعنی ميـــر نظمی ✿ چـو : (دشنام ونفرين), e. g. :
كـــرد ظالمی بيداد معتاد ✿ همه خــــلـــق
جـــهـــان دشخيم ميداد F.; cf. supra دژخيم.

دِشستَه sensu perceptus (محسوس), unde pl. دشستها sensu perceptae res (محسوسات) B. Gl. Sch.

دَشـک s. دِشـک s. دُشـک et دشکّ i. q. دسک filum tortum (رشـــتـــه تابيده), quod per acum traducunt; 2) coll. دشکی filum crudum (ريسمان خام) B.

دُشکی filum crudum circa fusum in glomum convolutum, ut neri possit (فـــرمـــوک ar. (نصله) B. Cf. دُکچی, ex quo mutatum videtur.

دَشَم i. q. دژينه subula F. sine exemplo et C.

دِشَم tempus pomeridianum, quo preces haberi solent C. ex G. Deest in ceteris.

دَشَم i. q. دسم genus frumenti (غــلـــه), illi simile, quod ماش dicitur (ar. دُرجُع) B. vel sec. alios i. q. hind. ارهر SHL. HK. i. e. sec. *Shaksp.* i. q. s. आढकी : a species of pulse (Cytisus cajan), called also توار.

دُشمَن vox ex دُش et مـــن = دل composita (يعنی كسی كه دل زشت داشته باشد) Bh.

(معناسند استعمال ایدرلر F. C., e. g.: میر نظمی ✿ بگفتار خوشش دشناد کرده ✿ فسون وحیلەرا ایجاد کرده F. Deest in ceteris.

دُشنام coll. دُش et نام, n. c. maledictio, convitium, opprobrium (بد و زشت گفتن), *SHL.*; شتم وقذف *F.* Coniungitur cum verbis کردن, فرستادن, زدن, دادن, گفتن et کشیدن signif.: maledicta conii-cere, probra iacere, convitiari *Bh.*, coll. Gul. 15, 2, H. pr. reg. 4 v. l. ult. — Inde دشنام دهنده index digitus (ar. سبابة), quod in increpationibus illo uti solent *F.* sine exemplo, *C.*; دشنام گیر n. c. qui probris in se iactis non irritatur (آنکه دشنام بشنود وبجوش نیاید), e. g.: شفائی ✿ امروز چونتو قابل هجوی بکار نیست ✿ دشنام گیرتر زتو در روزگار نیست *Bh.*

دَشَنگ capsula floralis s. spatha dactyli (غلاف خوشهء خرما); 2) ramus, in quo est dactylus (شاخیکه خوشه بر آن است); 3) agger s. moles (بند) fluctibus opposita *B.* Synonymum est دلنگ; 4) nom. urbis regni ختا *B.* In lex. *F.* legitur بِشَنگ a) i. q. دَشَنگ 3 *F.* ex الاداة et b) filum sericum (تار ابریشم) *F.* ex lex. میرزا ابراهیم sine exemplis.

دَشَنگی mundus, tempus, fortuna (دنیا وروزگار) *B.*; (بمعنی روزگار) *F.*, coll. hoc versu poetae cuiusdam: دشنگی بشنگی وشوخیء خویش ✿ ربود آن بت شنگمرا از برم *F.*

دَشنَوَه i. q. دشنه *F.* ex نعمة الله sine exemplo, *C.*

دَشنَه (coll. syr. ܕܫܢܐ culter duabus aciebus secans) genus pugionis (خنجر) apud incolas regionis لار maxime usitatum *B.*; خنجر Gl. Sch.; culter magnus, qualis est culter lanii (کارد بزرگ چنانچه قصابان) *Bh.*, e. g.: ابو المعانی ✿ زمژگان دارند دشنهها زن سینهء دل ✿ شده حال دل بیچاره مشکل *F.*, coll. Fird. Sohr. p. 138 et (coll. دزمنش ut respondeat s. दुर्मनस्) inimicus, hostis (opp. دوست) *F.* Inde دشمنایگی s. دشمنائی enmity *J.*; دشمن جانی hostis s. adversarius capitalis *Shaksp.*; دشمن خانگی inimicus domesticus i. e. inimicus sub specie amici s. qui amicum mentitur (دوست کچنور دشمن), e. g.: مولانا ظهوری ✿ همه آشنایان بیگانگی ✿ محل جوی چون دشمن خانگی *F.*; دشمن دار n. c. opp. دوست دار, qui odit, inimicus, infensus *Bh.*; دشمن داشتن hostem habere, odisse *C.*; دشمن کاه n. c. qui inimicos diminuit (کاهنده) *Bh.*; دشمن کام n. c. opp. دوست کام, a) qui ad inimicorum voluntatem agit, qui odit, inimicus, infensus (آنکه همه مراد دشمنان باشد), e. g.: انوری ✿ دولت دوست کام باد ومباد ✿ هیچ دشمنت جز که دشمن کام *Bh.*, b) miser, infelix (بد احوال) *F.*; دشوار وکم بخت *SHL.*, e. g.: مولانا بیانی ✿ بعاقبت شدم از دور چرخ دشمنکام ✿ من بلا زده از دوستکامیء بسیار *F.*; calamity (q. d. foe's wish) *Shaksp.* Inde دشمن کامی (suff. ی) n. abstr. inimicitiae, odium (opp. دوست کامی) *B.*; دشمن گزائی n. c. *met.* afflictio, perdere (رنجانیدن وهلاک کردن), e. g.: خواجه نظامی ✿ بدشمن گزائی وخصم افگنی ✿ گشاده برو بازوی بهمنی *Bh.*

دُشمَنی (suff. ی) hostilitas, inimicitiae (عداوت) *Bh.* Cum کردن inimicitias gerere Frag. 21, 5, Gul. 44, 11, et cum با ps. Chr. Sch. 106, 325. Idem significat دشمنی داشتن *Bh.*

دَشمَه nom. athletae cuiusdam Iraniensis (مبارز ایرانی) *B.* Gl. Sch.

دَشمیر contrarius, oppositus (نقیض وضد) *B.*; ضد ودشمن Gl. in Des.; 2) quatuor elementa (عناصر اربعه), sic dicta, quod sibi invicem opposita sunt *B.*

دَشن i. q. دست فال s. دستلاف *B.*

دُشناد multus (کنایه ایدوب بسیار کثرتدن

Spieg. Chr. 147 med. Coniungi solet cum verbis خوردن ,نهادن ,شکستن ,زدن et آراستن *Bh.* Alia vocis forma تشنه legitur in lex. *F.* — Inde دشنهٔ صبح *met.* splendor (روشنی) aurorae, alias عمود صبح dictus, e. g.: من آن ✿ شیخ نظامی روم سالار تازی مشم ✿ که چون دشنهٔ صبح مردم کشم *F.*

دُشوار ex دُش et suff. وار compositum *Bh.* i. q. دشخوار *met.* difficilis, molestus (مشکل opp. آسان) *B. Bh. F.*, e. g.: جمالای شیرازی ✿ مصرع ✿ مگس آسان بشهد فتد ولی دشوار بر خیزد *F.*, coll. Spieg. Chr. 31 l. atp. 109, 18, Chr. Sch. 54, 360. Cum کردن et زدن adhibita praep. بر significat: „difficile facere". — Inde دشوار پسند n. c. qui difficulter s. vix accipit vel gratum habet, e. g.: ✿ اهلیٔ شیرازی کرد هم جان بوفایش نه پسندی هرگز ✿ آه از آن شوخ جفا پیشه ودشوار پسند *F.*; دشوار خو adi. c. bad-tempered *J.*; دشوار زای n. c. cum difficultate et molestia pariens *femina F.*

دُشوارگَر mons, regio montana (کوه وکوهستان) *B.* Lexici *Bh.* auctor hanc vocem ad dialectum zend-pazendicam refert (کوهسار بلغة زند وپازند) *Bh.* Cf. huius lexici appendix.

دُشواری (suff. ی) difficultas, molestia. Cf. دشخواری.

دَشیشَک *B.* et دَشیشَکه *F.* ex Fg. et *SHL.*, nox (شب) *B. F.* sine exemplo.

a. دُعا pl. أَدعِیَة et دَعَوات rei necessariae precatio (حاجت خواستن) *Bh. B.* in app.; (خواستن حاجت از خدایتعالی) *SHL.*, unde دعایِ خیر fausta precatio Gul. 27, 14. 16, et دعایِ بد dira imprecatio Spieg. Chr. 133, 17; 2) *met.* salutatio, coll.: بلبل بدعای تست شب خیز ✿ خاکستر فام وآتش انگیز in Spieg. Chr. 133, unde دعا گفتن s. دعا کردن etiam significat *met.* discedere, abire, valedicere (وداع شدن) *Bh.*; روانه اولق *F.*, e. g.: خواجه حافظ ✿ صلاح از ما چه میجوئی که مستان‌را اصلا گفتم ✿ بدور نرگس مستت [*F.* مستش] سلامت‌را دعا گفتم *F. Bh.* De constructione vocis دعا cum verbis haec leguntur in lex. *Bh.*: دعا با لفظ رسیدن ورساندن ورفتن مستعمل وبا لفظ کردن وگفتن کنایه از وداع شدن نیز باشد وبا مستجب شدن ومستجب آمدن ومستجب بدعا آمدن کردن مستعمل *Bh.* et dicitur بدعا آمدن precationem ordiri (شروع کردن در دعا), e. g.: حافظ ✿ بدعا آمده ام هم بدعا دست بر آر *Bh.* Inde دعایِ باران precatio ad pluviam impetrandam (نماز استسقا) *Bh.*; دعایِ پگاه precatio matutina (مخصوص سحرگاه) *Bh.*; دعایِ جوشن precatio, quam faciunt die belli pro salute vel incolumitate sua (دعای معروف که روز جنگ برای حفظ خود خوانند وچون جوشن وقایت نفس خود دانند) *Bh.*; دعایِ دولت precatio pro prosperitate; benedictio *J.*; دعایِ قدح i. q. دعای باران *Bh.*; دعاگر (suff. گر) i. q. دعا گوی precator, e. g.: میر معزی ✿ دعاگرند بشاخ چنار مر گلرا ✿ تدرو وفاخته وعندلیب وقمری وسار ✿ اگر دعاگر گل بر چنار مرغانند ✿ چرا چو دست دعایِ گندم *Bh.*; دعاگر شدست دست چنار precatio pro tritico facta, sic descripta (دعاییست ماثور از ایمه که بر گندم خوانند وقسمت کنند) *Bh.*; دعا گوی n. c. precator *Bh.*; benevolus *M.* ex Ll.; a supplicant; a public dancing girl *R. J.*, unde دعا گوئی (suff. ی) n. abstr.; invocation of a blessing *J.*

a. دَعوَت vocatio, invitatio (خواندن وطلب داشتن) *Bh.*; unde *ab invitando* a) munus legati s. ministri (داعی) sectae Ismaelitarum Not. et Extr. t. IX, 204, 1, et b) *ipsa* secta Ismaelitarum *ibid.* 228. 6, et c) convivium Gul. 90, 10. Construitur cum verbo کردن vel synonymo signif.: invitare ad alqd cum ب r. Not.

et Extr. t. IX, 192, 4; vel cum بر r. H. Sam. 88, 9. 10, vel cum سوی r., e. g.: خواجهٔ شیراز ✿ برو ای زاهد ودعوت مکنم سوی بهشت ✿ که خدا در ازل از اهل بهشتم بسرشت *Bh.* et cum با ps. signif.: vocare ad alqm, s. invitare, ut ad alqm veniat H. pr. reg. 18, 5. Inde دعوتگر (suff. گر) qui vocat, invitat *Bh.*

a. دَعوَی postulatum, postulatio, sibi vindicare, s. quod praetenditur, *gall.* prétention, *angl.* pretension (خواسته شده) *Bh.*, coll. Gul. 131, 14, Frag. 21, 12, unde arrogantia Gul. 13, 5. Coniungitur cum verbo کردن signif.: praetendere, arrogare sibi (ar. ادّعی Samachsch. lex. ar. pers. 243, 13, ed. Wetzstein), coll. Not. et Extr. t. IX, 229, 15. 16, et cum verbis آمدن ,آوردن et داشتن *Bh.* — Inde دعوی دار adi. c. arrogans (دعوی داری) (بغخود گمان کمال غیر واقع داشتن *Bh.*, e. g.: محتشم کاشی ✿ زهی طغیان حسنت بر شکست کار من باعث ✿ ظهورت بر زوال عقل دعوی دار من باعث *Bh.*; a plaintiff, claimant *Shaksp.*; دعوی کاری n. c. i. q. دعوی *B.* s. v. داو 4; دعوی‌گر (suff. گر) i. q. دعوی دار q. v. (از عالم دعوتگر وثناگر) *Bh.*

دَغ coll. دک et دوخ terra, in qua nihil crescit (زمین بی علف), unde 2) caput ex porrigine capillis vacuum; 3) coll. دک زده is qui barbam (ریش), mystacem (بروت وسبل), supercilia (ابرو) et cilia (مژه) abrasit (چار ضرب زده); 4) pro داغ q. v. forma decurtata *B.* Inde بیابان دغ desertum, in quo nihil provenit *C.* ex G.

دَغا coll. دغل et دگل fraus, dolus (مکر فریب) *Bh.* et *B.* in app. ex *Bh.* (وفریب وحیله وناراستی) *F.*, e. g.: حکیم انوری ✿ ابا سپهر نوالی که پیش صدق وسخاست ✿ سخای ابر دروغ ونوال بهر دغاست *F.*, qua significatione coniungi solet cum verbo خوردن et کردن *Bh.*; 2) *met.* homo ad fallendum paratus, nequam, nebulo (مردم ناراست ودغل وعیب فریبنده) *Bh.*; دار وحرامزاده *B.*; falsus, non sincerus *M.*; 3) i. q. دغل *B.*

دَغا باز n. c. dolorum structor, impostor, fraudulentus *Bh.* *B.* s. v. دَوی. Inde دغا بازی (suff. ی) fraud *J.*

دَغا پیشَه adi. c. sly, artful, cunning *J.*

دُغد sponsa (عروس) *B.*, e. g.: ابو المعانی ✿ دل مده آرایش زیبندهٔ دنیای دون ✿ این عجوز پر حیل خودرا نماید دغد خوب *F.*

دَغدار coll. دغ 4 pro داغدار q. v. *B.*

t. دُغدار ling. turc.: avis (پرنده), quam ope falconis et accipitris venantur (که آنرا با چرغ وشاهین وباز شکار کنند) *B.*

a. p. دَغدَغَه et sec. *F.* دُغدَغَه timor, metus (ترس وبیم); 2) perturbatio animi (تشویش خاطر) *B.*, qua significatione cum verbo بردن coniungitur (تشویش خاطر دادن کذا فی الکنز وبا لفظ بردن مستعمل) *Bh.*, coll.: ابو المعانی ✿ بخاطر دهد دغدغه فکر وصل ✿ بشمع هوس میزند صائب ✿ شکر قدح تلخ عشق پف *F.* et مکافات چگویم ✿ کز خاطر من دغدغه روز جزا برد *Bh.*; 3) propensio in rem (میل نمودن بچیزی) *B.*; cf. ar. دَغدَغَة. — Inde دغدغه ناک (suff. ناک), quae vox legitur in libro poetae ملا طغرا, qui inscribitur انوار المشارق *Bh.*

a. p. دُغدَغَه et sec. *F.* دِغدِغَه titillatio (جنبانیدن انگشتان است در زیر بغل وپهلوی کسی تا بخنده افتد وکف پا را نیز گویند) (خاریدن) *B.*; cf. ar. دَغدَغَة.

دُغدُو et دُغدُویَه [ó] nom. matris Zardushti e stirpe Farêdûni (نام مادر زردشت است واو از نسل فریدون بوده) *B.* Sec. Hyde (hist. rel. vet. Pers. p. 312) vox دغدو etiam nomen est gallinae indicae vulgo Dodo dictae corpore rotundo et pingui, ponderis 4 librarum et forma singulari, ut ex illius imagine ibi addita apparet, quam tamen significationem lexica persica non offerunt.

nom. deserti (دشتی وصحرائی) *B.* in confinibus Turkistaniae *F.*, in quo fratres Pîrâni Vîsah (پیران ویسه) occisi sunt et in quo رستم et طوس venantes puellam invenerunt, quam ad کاوس adduxerunt, qui matrimonio illam sibi iunxit, quum e regia stirpe esset, et ex illa genuit regem سیاوخش dictum *B.*

دَف, unde ar. دُفّ *Bh.*, coll. دَپ tympanum manuale (در سرمهٔ سلیمانی بمعنی چیزی باشد که پوستی بر آن چسپانند وقوالان وامثال سازی معروف وگرداب از *B.*; (آن نوازند *Bh.*, e. g. : ✿ تشبیهات اوست شوکت مطربان از بهر دفع فتنه کف بیرون کشند ✿ نغمها رخت خود از گرداب دف بیرون کشند) *Bh.* — Inde دف زدن a) tympanum pulsare *Bh.*, b) *met.* mendicare (گدائی کردن) *Bh. B.*; دف نواختن i. q. دف زدن a, tympanum pulsare; دف ساز n. c. a drummer *J.*; دف نواز n. c. i. q. ar. دفّاف qui tympanum دف dictum pulsat *Bh.*

p. a. دَفتَر, cuius plur. ar. est دَفاتِر, liber rationum, codex accepti et expensi, codex, *gall.* registre, coll. Not. et Extr. t. XIV, 1, 124 (دیوان حساب), qua significatione cum verbis ,پرداختن ,ساختن ,پریشان ,شستن ,نوشتن ,گشادن ,گرفتن ,بسیلاب ,برهم زدن ,برهم خوردن ,شدن ,بعجیب نهادن et بآب افتادن ,دادن coniunctum legitur *Bh.* Sec. arabica lexica significat : plura fólia chartae in unum coniuncta et inscripta; liber (کاغدها بیك اندازه بریده ونوشته) Samachsch. (lex. ar. pers. 49, 14, ed. Wetzstein); کتاب ونیز اوراق مجموعه که دبیران نوشته دارند ومجموعه شعر *SHL.*, consentiente Kam. in lex. Freyt., coll. : دفتر معروف وبمعنی نامه اسما جمع وتحریر اولنان نسنهیده دیرلر عربیله مشترك اسمدر ✿ مصرع ✿ حدیث آرزومندی دفتر ابواب *F.* — Inde بصد دفتر نمیکنجد التحویل register of household expenses; دفتر ابواب المال register of the public

دَغسَر coll. دغ 4 n. c. i. q. داغ سر homo calvus *B. F.* ex Fg. sine exemplo, ex quo decurtatum est.

دَغَل coll. دکَل et ar. دغل depravatio, vitium, pravitas, perversitas (ناراستی وناسرگی) *Bh.*; ناراستی وعیب وفساد *B.*, qua significatione cum verbo کردن coniungitur *Bh.*; 2) *met.* numi adulterini (سیم ناسره وبمعنی ناراست وناسره مجاز *B.*; (وزر قلب است *Bh.*, e. g. : شیخ شیراز ✿ تاچه خواهی خرید ای مغرور ✿ روز درماندگی بسیم دغل *Bh.*, coll. : حضرت سلطان ولد ✿ بر تو او قلب دغلرا زر نمود ✿ دیورا چون حور پیشت می نمود *F.*; 3) sedimentum, faex (لای ودردی) cuiusvis rei *B.*; 4) ramentum, quisquiliae (خس وخاشاک), balneis calefaciendis *B. F.*, e. g. : شیخ نظامی در مخزن ✿ گر دغلی باش بر آتش حلال ✿ ور زر ویاقوتی از آتش منال *F.*; 5) i. q. دغا *B.*; حرامزاده *F.*, e. g. : ✿ مولانا جامی در جهان شاه وسروری چو علی ✿ گر کسی سر کشد زهی دغلی *F.* — Inde دغلباز n. c. i. q. دغا باز q. v. *Bh.*; دغل خاکدان *met.* a) forma humana (قالب آدمی), b) mundus (دنیا) *B.*; دغل دَرای *HK.* *Bh.* et *F.*, sed male دغل دَری *B.*, n. c. *met.* a) obtrectator, calumniator (عیب جوی وعیب گوی), b) hypocrita (منافق) *B. Bh.*; دغل دوست n. c. a pretended friend *J.*; دغل زن n. c. a) monetae adulterator (قلبزن), b) perfidus (خاین), c) fornicator (زنباره ودیوث) et praeposito زن fornicatrix, e. g. : میکنی ✿ میر نظمی کار دغل ای زن چپل ✿ تا بکی این کار بد ای زن دغل *F.*; دغل فصل treachery, deceit, depravity *Shaksp.*

دَغَلی (suff. ی) fraudatio, fallacia; 2) pravitas, perversitas (حرامزادگی وعیاری ومکاری وناراستی کردن) *B.*

دُغو i. q. دوغو q. v. *F.* sine exemplo.

دَغول i. q. داغول, e quo decurtatum est *B.*

دُغوی s. دَغوی et sec. *F.* دَغوی s. دَغوَی

revenues *R. J.*; دفترِ اعمال liber vitae, cui inscribuntur opera singula hominum *M.* ex Eb.; دفتر بند n. c. a filer of records; an office-keeper; a bookbinder *R. J.*; دفترچه (suff. چه) nom. diminut. et i. q. دفتر q. v. (مصغر دفتر لیکن ازین رباعی فیاض مزید علیه آن مستفاد میشود ۞ مشهور بعشق تو ستمگر گشتم ۞ حرف غم عشقم که مکرر گشتم ۞ می ناز که مثل تو ندیدم هرچند ۞ دفترچه حسن‌را سراسر گشتم) *Bh.*; دفتر خانه n. c. locus, ubi chartae publicae asservantur, archivum *M.*; the record-office *R. J.*; an office, counting-house *Shaksp.*; دفتر دار n. c. i. q. دفتری custos codicum et *spec.* apud Turcas : cui suprema cura publicorum redituum tradita est *F.*; دفترِ قاضی *met.* omasum (شکنبه) *Bh.* sine exemplo et *SHL.*; دفترِ مخلود *term. techn. rationariorum Iraniae* (باصطلاح میرزایان دفتر ایران) : codex perennis sic descriptus : دفتریست که همیشه وا نمیشود وباحتیاط زیر مهر میباشد وتغیر وتبدیل در آن راه نمییابد پس کاغذی که همیشه باحتیاط باید داشت در آن نگاه میدارند وآنرا دفتر مخلود نام است *Bh.*; دفتر نگار n. c. qui librum rationum s. codicem conscribit (محرر ونویسنده), e. g. : (دفتر میر خسرو ۞ متاعی زهر جنس بیش از شمار ۞ که در دفتر آورد دفتر نگار) *Bh.*; دفترِ نمدی s. دفترِ نمدین s. کتاب s. بیاض pro دفتر posito *met.* labor irritus, res futilis, inanis (کار بیهوده وچیزی بی اصل وبی حقیقت) *Bh.*, in quo significationis origo sic explicatur : واصلش اینست که مقصود نام مسخره بود که هرچه میگفت اسناد بکتاب نمدی که چیزی نبود می نمود وازینجهت دفتر نمدی وکتاب نمدی وبیاض دفتر نمدی بمعنی ماخوذ شهرت گرفته *Bh.*; دفتر نویس n. c. a clerk, registrar *R. J.*; دفتری (suff. ی) a) i. q. دفتر نگار *Bh.*; b) i. q. دفتر دار *F.* Adde phrases : دفتر دفترها گاو خورد s. پارین‌را گاو خورد *Bh. SHL.* خورد *B. Bh. met.* computatio ad finem pervenit (حساب بآخر رسید در محل *B.*; تمام شدن کاری وبآخر رسیدن چیزی که اهتمام بشان او باشد گفته میشود ودر ضمن آن دفترها گاو خورد نیز گذشت ظهوری ۞ آن بوی نمانده سنبل پرچین‌را ۞ در باغ گلی نیست مر آن گلچین‌را ۞ امسال حساب گاو تازی دگر است ۞ گاو آمد وخورد دفتر پارین‌را ۞ خان آرزو میفرمایند تحقیق آنست که مثل مشهور آن دفترها گاو خورد است وچون لفظ آن اشاره ببعید است ظهوری لفظ پارین‌را برای موزونی بکار برده دراینصورت اشاره بمعنی مثل باشد ونه آوردن مثل ودلیل ما رساله امثال ومحاورات زباندانانست فافهم وفتامل) *Bh.*; دفتر شکستن chartam ad marginem inflectere (کاغذ کنارین بوکمک), e. g. : (انوری ۞ تیر مستوفی بدیوان در خوشا گردان او ۞ می بریدی کاغذی یا میشکستی دفتری) *F.*, sed sec. Gl. Sch. phrasis دفتر اندر شکستن *met.* significat : codicem conficere (دفتر ساختن) allato hoc hem. Schahn. : بنوئی یکی دفتر اندر شکست Gl. Sch.; بر دفتر افگندن *met.* scribere (نوشتن) *B.*

دَفتَه s. دَفتین pecten (شانه) textorius *B.*

a. دَفَّتَین (videtur dualis vocis ar. دَفَّة) receptaculum vel capsa literis servandis (مقوای خوشنویسان ونقاشان که دران کاغذهای خودرا باحتیاط نگاه میدارند) *Bh.* sine exemplo.

دَفزَک obesus, crassus, corpulentus (فربه وگنده وسطبر, ar. غلیظ وضخیم) *B.*

a. p. دَفع دار n. c. a subaltern officer of cavalry *Shaksp.*; a head peon *J.*

دَفَک scopus sagittariorum (هدف) *B.*

دَفَکَش n. c. fenestella in cubiculis mulierum, *per quam* clandestine foras aspicere possunt, opp. گوه دلال fenestella puerorum, quae utraque vox in sequenti versu poetae legitur (مولانا امیدی که یعنی پازنك عورت پازنکند دینلور اوغلان پازنکند گوه دلال

سوزه اعتراض ;.B (بر سخنان مردم کردن ایلمک F. sine exemplo; 4) sermo translatus, tropicus, futilis, inanis (کنایه ایله سویلمک وفائدهسز سویلمک) F., calumnia, obtrectatio, e. g. : ای برادر جز ثنای حق مگو ✿ قول حقرا از برای دق مگو Pend. 13, unde دق c. بر ps. coll. حرف گرفتن calumnia impetere alqm Gul. 135, 5. Vox ex ar. radice دَقّ orta videtur.

a. دِقّ subtilis, valde minutus, gracilis (باریک) B.; باریک واندك Bh.; 2) febris hectica (علتی که آدمی‌را باریک ولاغر می کند) B.; teasing, trouble Shaksp. Inde دق دار adi. c. troublesome, teasing; et دق داری (suff. ی) n. abstr. trouble, vexation Shaksp.

a. p. دِقَّت پَسَند (coll. ar. دِقَّة) n. c. met. is, cui difficultates gratae, acceptae sunt (مشکل پسند) B. in app.

e. دَقطامانون, gr. δίκταμον s. δίκταμνον s. δίκταμνος, i. e. origanum dictamnus Linn. s. mentha silvestris, alias مَشیع مِشکطُرا, ar. بقلة الغزال dicta B.; cf. infra رتک.

دَق وَلَق forma arab. vocis persicae دك ولك B.

a. دَقیقَه (fem. vocis دقیق) res subtilis, gracilis (چیزی باریک); 2) met. sermo obscurus, difficilis intellectu (سخن غامض وتاریک) Bh.; plur. دقائق subtilitates, acumina Pend. 18; unde دقیقه یاب adi. c. discovering subtilities J.

دَقیقی nom. poetae cuiusdam, qui regnante Nuho (نوح) septimo Samanidarum rege vixit et mille versus de rege Lohraspo scripsit et a famulo suo occisus est Gl. Sch.

دَك coll. دغ et دوغ mons vel planities omnibus plantis destituta, unde per similitudinem 2) arbor omnibus foliis nudata et 3) caput calvum et 4) abs. caput (یعنی سر طیان مرغزی بیت ✿ کسی‌را که نامش دك ودیم اورا تماشا بود ✿ (نیاشا بود F. et 5) coll. دق 2 mendicatio et mendicus

دیرلر ایکیسیده بو بیتده واقعدر ✿ مولانا امیدی ✿ گوه دلال ودفکشی بترا ✿ بهتر از شاعری ومنلاثی F.

دَفلَه (coll. دف) a smaller tambourin Shaksp.

e. دِفلَی nom. arboris persice خر زهره dictae q. v. Alii vocem syriacam alii arabicam dicunt B.; cf. Freyt. lex. s. v.

دُفْنوك B. F. s. دَفْنوك B. et sec. F. دُفنوك stragulum, ephippium (غاشیه وزین پوش) B.; غاشیه SHL.; غاشیه t. یاپوق F. ex منجیک ✿ کون چو : e. g. , تحفة الاحباب دفنوك پاره پاره شده ✿ چاکرش بر کتف نهد دفنوك F.; 2) i. q. چماق q. v. B. F. ex رساله ابو حفص سغدی, allato hoc versu poetae cuiusdam : از بزرگی که هستی ای خشنوك ✿ چاکرت بر کتف نهد دفنوك, in qua tamen prior significatio aptior videtur (اما بو بیت غاشیه معناسنه مناسبدر) F.

a. دَق tundere, tundendo conterere (کوفتن وآرد کردن); 2) met. petitio, mendicatio (گدائی وخواستن) Bh.; گدیه) B., quod fores aliorum pulsantur optati impetrandi caussa (زیراکه آن در دیگران کوفتن است برای تحصیل مراد خود) Bh.; alii autem hac significatione vocem ex persico دک q. v. arabice formatam dicunt (معرب دك) Bh. B., e. g. : انوری ✿ اگرچه عادت دق نیست انوری‌را لیک ✿ زدرگه تو کند یا رب از بشاید دق Bh. Inde دق زدن B. s. دق کردن Bh., coll. دك زدن petere, mendicare B. Bh.; دق از دلبر nom. artificii cuiusdam in luctando (نام فنی از کشتی), e. g. : میر نجات ✿ بنگر از دلبر ما کشتی دق از دلبر ✿ کین نهالیست که دارد زرعونت دل بر Bh.

دَق pannus laneus villosus (پشمینه که مویها درویشانك کیدکلری ;.B (از آن آویخته باشد خرقهء پشمینه که تویلری صالنور F. sine exemplo; 2) genus panni pretiosi (پارچهء قیمتی), ut aegyptiaci, rûmani (دق مصری ودق رومی) B.; 3) contradictio (اعتراض

سیف : e. g. F., کدیه B.; (کدا وکدائی) اسفرنگی ✿ بر سر خوان سخن لذت من خواه که نیست ✿ در ابای سخن هیچ سیه دق زدن F., unde دك زدن coll. کاسهء دك چار i. q. 3 دغ coll. دك زده mendicare et ضرب زده, i. e. is, qui barbam, mystacem, supercilia et cilia abrasit B., quam significationem lex. Bh. auctor ab arabico دك „terra tundendo aequalis reddita“ desumtam dicit (چون دك بمعنی زمین کوفته وهموار کرده شده است ونظر بدین معنی بمعنی چار ضرب زدن نیز آورده اند) Bh.; 6) terra dura (سخت), quae fodi non potest; 7) fundamentum muri, qui exstruitur (پی دیواری که چینه بر بالای آن گذارند) B.; 8) firmus, stabilis (محکم ومضبوط) B. F., quam significationem lex. F. auctor hoc versu اثیر الدین اخسیکتی poetae probat : زجنبش طرازنده معمار دوران ✿ اساس بناهای آن بقعرا دك F.; 9) sors, decretum divinum (نصیب وتقدیر) B.; تقدیر F., e. g. in hoc قطعه poetae انوری : حکیم کسر ترا ایزدان بزرگی داد راضی نیست خصم ✿ خصمرا کر دفتر تقدیر باید کرد حك ✿ عالم وآدم نبودستند کاندر بود کار ✿ زید از اهل درج شد عمر از اهل درك ✿ کسر بیزدان اقتدار کرست سلطان واجبست ✿ شاه والاتر نهد چون حق مگو کرست دك F.; 10) pro دکه collisio, concursus (وصدمه وآسیب ودکهرا نیز گفته اند) B.; آسیب که صدمه ودکه دخی دیرلر F., e. g. : کمال غیاث ✿ زانسوز بادکن که کند همچو خاك پست ✿ کوه تنت زبانهء آتش بضرب دك F. In lex. Bh. legitur phrasis دکش کردم a sodomitis usitata, quae sic explicatur : محاوره لوطیانست یعنی اورا پراندم ودست بسرش کردم Bh.

دك a word used in calling a coak J.

دُك ex دوك decurtatum F. sine exemplo.

a. p. دُکّان, quod Persae دُکان legunt (وفارسیان به تخفیف استعمال نمایند) plur. دَکاکین officina, taberna (مرادف حانوت) Bh.; cf. de Sacy rélat. de l'Égypte p. 304; 2) fomes lignarius (بر معناسی دخی اغاج قاوی در) F., quae significatio hoc versu استاد لطیفی poetae probatur : در گلخن دل آتش عشقت چنان شدست ✿ کاندر فروزد از بر سینه دکان نهند F. — Inde دکان آرائی n. c. i. q. دکان داری b Bh.; دکانچه (suff. چه) taberna parva; scamnum (صفه), in quo merces vilis pretii exponuntur F.; cf. Wilk. Chr. 178, 10; دکان دار n. c. a) a shop-keeper J., b) met. homo blandus mercatorem alliciens (چرب زبان ومشتریگیر) SHL. et دکان داری (suff. ی) n. abstr. praecedentis a) shopkeeping J., b) met. coll. دکان آرائی blanditiae vel persuadendi ratio, qua mercator utitur, si res viles magno pretio vendere studet (چرب زبانی وتکلف کردن در فروختن کالای سهل ببهای گران) Bh.; چرب زبانی وتعریف کنندگی B.

Phrases :

دکان آواره کَردَن met. tabernam evertere (بر هم زدن) Bh.

دکان باز کَردَن tabernam aperire Bh.

دکان بالا گِرِفتَن i. q. دکان گرفتن Bh.

دکان بَدولاب گَشتَن met. opibus alienis mercaturam facere (بمال دیگران خرید وفروخت کردن) Bh.

دکان بَر چیدَن i. q. دکان چیدن Bh.

دکان بَستَن s. دکان تَختَه بَند گُذاشتَن s. دکان تَختَه کَردَن tabernam claudere Bh.

دکان چیدَن merces singulas legere s. emtoribus proponere (اشیاهارا جدا جدا چیدن تا هرکس هرچه خواهد فرا گیرد از اهل زبان به تحقیق پیوسته) Bh.

دکان دَر رو اُفتادَن taberna corruit (بر هم شدن) Bh.

دکان گَردانَدَن met. mercatum ferventem s. florentem facere (دکان گرم ساختن) Bh.

دکان گِرد آوَردَن met. i. q. دکان برچیدن Bh.

دکان گردیدن *met.* mercatus fervet s. floret (کنایه از روز بازار ورونق ورواج یافتن متاع) *Bh.*

دکان گرفتن i. q. دکان نهادن *Bh.*

دکان گرم ساختن i. q. دکان گرداندن *Bh.*

دکان گشادن tabernam aperire (opp. دکان بستن) *Bh.*

دکان نهادن s. دکان کشیدن tabernam componere (مقابل دکان برچیدن ودکان گرد آوردن) *Bh.*

دکان وا کردن i. q. دکان باز کردن *Bh.*

Praeterea phrasis „tabernam ligare s. claudere“ persice significat تخته بند کردن دکان s. تخته زدن د' s. تخته کردن د' (بند کردن دکان); et „taberna exstruitur“ تخته بند شدن دکان s. تخته شدن د' (لازم منه); et „tabernam aperire“ تخته بر داشتن از دکان (وا کردن دکان) *Bh.*

دُکُچی s. دُکچی i. q. دشکی q. v. *B.*

دکدک (vocales desunt) crepitare dentibus prae frigore (آواز بر هم زدن دندان از شدت برد) *Bh.* Cognatum videtur cum hind. دِکْدِکانا (to chatter [as teeth] *Shaksp.*).

دِکْدِکی stragulum equi (عبای اسپ یکی از لوطیان گوید ✿ خدا مرا بکفل پوش دنبه تو کند ✿ بسان اسپ بزرگان که دکدکی دارد) *Bh.* Videtur vox turcica دِکدِک quae auctore *M.* significat: „tegumentum equi tergi post ephippium“.

دِکَر ex دیگر decurtatum *B.*; v. دیگر, in qua voce etiam voces cum دیگر s. دگر compositae allatae sunt.

دَکَل imberbis (امرد), cuius barba nondum tota provenit et cuius manus et pedes magni et crassi (بزرگ وگنده) sunt *B.*

دَکَل i. q. دَغَل q. v.; 2) i. q. دَکَل q. v. *B.* Significationes in lex. *F.* hisce exemplis probantur: میر خسرو در مذمت مغلان جنگیزی ✿ دکله بر رشک بر پشت دکل ✿ گندهگی را جای کرده در بغل ✿ وله ایضا ✿ مشتی دکلان ودکله پوشان ✿ قربو قربو زنان جوشان *F.*

دُکلان fusus, quo fila deducuntur (آلت پشم وابریشم تابیدن باشد وآن چوبی است مدور وسیخ چوبی بر آن گذرانیده اند) *Bh.*; cf. پره.

دَکلَه genus vestimenti. Vox in lexicis quidem non reperta sed multis exemplis a Quatremère probata, ut دکلهء طلادوزی وکلاه نوروزی Not. et Extr. t. XIV, 1, 352, 5, et دکله یکتائی ودکله پوشید et دکلهء نوروزی et طلادوزی عنایت فرمود al. *ibid.* 506; cf. etiam vers. s. v. دکل allati.

t. دُکمَه pro دوکمه globulus vestiarius *M. C.*

دَکَن montis vertex, cacumen (قلهء کوه) *B.*

e. دَکَن ling. hind.: meridies s. plaga coeli meridiana (جنوب opp. شمال) *B.*; 2) nom. regionis *B.*; بری بر بیوك مملکت آدیدر ولایت دهلینک طرف جنوبنده واقع اولمشدر *F.*; i. e. Deccan, e. g.: ملك الکلام ملك قمی ✿ گفت سوگند میدهم سوگند ✿ بسر تخت تاجگیر دکن *F.* Est hind. دکهن s. دچهن (s. दक्षिण), ut recte animadvertit lex. *B.* editor. Inde دکنیان the people of the Deccan *R. J.*

دَك وَدیم, vox ad genus اتباع pertinens, caput et imago, vel facies (سر وصورت وسر ورو) *B.*; cf. دَك 4 et versus e lex. *F.* ibi allatus.

دَك ولَك, vox ad genus اتباع pertinens, unde ar. دق ولق i. e. siccum (خشك); 2) vacuum (خالی); 3) desertum (صحرای بی علف); 4) caput capillis vacuum (سر بی موی) *B.*

دَکَّه, vulgo تکه, caper montanus (بزکوهی); 2) i. q. سکو q. v. *B.*

e. دَکّه ling. hind.: collisio, concursus (پهلو بر پهلو ودوش بر دوش زدن) *B.* Est hind. دَهَکّا s. دَهکه [coll. s. धक्का a r. धक्क् destruere, occidere] (a shove, jolt, push

Shaksp.), ut recte animadvertit lex. *B.* editor.

دُکّه sermone antiquo Persarum : carcer (لغت قدیمدر حبس خانه معناسنه), e. g. : شیخ سعدی ✿ بره بر یکی دکه دیدم بلند ✿ تنی چند مسکین درو پای بند *F.*; sed sec. lex. *Bh.* est alia forma vocis دُکّان officina, taberna (دُکّان ودُکّه مرادف حانوت), e. g. : دکهء عطر ✿ مسیح کاشی فروشی بگشا در سر کوئی ✿ که بود موی تو خوش غالیهٔ ساز عجبی *Bh.*, qua significatione etiam haec vox دکه in versu a lex. *F.* auctore modo allato intelligenda videtur. In Freyt. lex. legitur „دَکَّة, officina *spec.* parva".

دِل (z. zeredhaya, s. हृदय, gr. *καρδία* et sermone priscor. Pers. dardaya, dard) coll. دِلَه et دیل i. q. ar. قلب *B.*; قلب وفواد *Bh.*, cor, animus; 2) mens, intellectus, unde بیدل adi. c. a) excors, pusillanimis et b) amens et صاحب دل adi. c. a) cordatus, b) sapiens; 3) *met.* intimum vel medium (وسط) cuiusvis rei; 4) *sensu mystico* : virtus quaedam divina verbis non exprimenda, qua qui praeditus est ad veram et perfectam Dei cognitionem pervenit (آن لطیفهء ربانیرا نیز گویند که بزبان در نیاید همچو آن) *B.*, quae pluribus descripta legitur in lex. *SHL.* et *HK.* : در اصطلاح محققین وکاملان دل لطیفهء ربانی وروحانی است ومدرک وعارف وعاشق ومخاطب ومعاتب همونست هرکه دلرا دریافت او خدارا دریافت هرکه بدل رسیده بخدا رسیده دانی که دل چیست منظر خداست ومظهر جلال وجمال کبریا ومنظور لطف الهی وچون قالب رنگ دلبر گیرد وبرنگ دل شود قالب نیز منظور الهی باشد القلب هو العرش وهو الکرسی ✿ هر آن قالب که رنگ روح گیرد ✿ یقین میدان که او هرگز نمیرد *HK.*, coll. definitione vocis ar. قلب ex libro تعریفات desumta in Freyt. lex. s. v. قلب; cf. etiam Isk. Nam. in Spieg. Chr. 81, 1 — 5, unde اهل دل viri religiosi *ibidem*; 5) inversus (باز گونه) *B.*, quae significatio a respondente ar. قلب „inversio" desumta videtur. — Inde دلِ آسمان *met.* a) medium (وسط) coeli, b) stella, c) terra *B.*; دلِ بَدِل mutual love, interchange of hearts *Shaksp.*; دلِ تیغ *met.* media pars gladii (میانهء تیغ), ut in hoc hem. Schahn. : سر افشان دل تیغهائی بنفش Gl. Sch.; دلِ خاک *met.* a) centrum vel interior pars terrae, b) sepulcrum (گور), c) bos (گاو), d) piscis *B.*; (مرکز ودرون) ماهی که زمین بر پشت آنست *Bh.*; e) prophetae et viri sancti (انبیا واولیا) *Bh.*; دلِ روز *met.* a) meridies (نصف روز), b) sol *B.*; دلِ زمین i. q. دلِ خاک b sepulcrum *Bh.*; دلِ سنگ *met.* a) fodina vel cavum montis (کان وجوف کوه), b) cor instar saxi durum (وباضافه مشبه مشبه به دلی که مانند سنگ است) *Bh.*; دلِ شب *met.* medium noctis *B.*

Phrases :

دل آب دادَن *met.* voluptatem percipere vel recreari, e. g. deambulatione aliave re (متلذذ ومحظوظ شدن از تماشا وجزان از عالم چشم آب دادن) *Bh.*

دل اَز جان بَر داشتَن *met.* vitae renuntiare, morti se devovere, desperare Gul. 172, 20; cf. دل بر داشتن.

دل از جان بر .i. q *met.* دل اَز جان بَر گرفتَن داشتن H. Sam. 72, 8, Chr. Sch. 15, 190; cf. دل بر گرفتن.

دل اَز جای بُردَن *met.* amentem fieri prae metu, animum despondere et cum negat. دل از جای نبردن mente consistere, animum non despondere Anv. Soh. 151, 3 et 207 v. 16.

دل اَز دست دادَن *met.* animo succumbere, deficere Chr. Sch. 104, 298.

دل اَنداختَن animum reiicere, pusillanimem fieri (دل پای دادن وبیدل شدن) *Bh.*

دل بَدَریا اَنداختَن .s انداختن کردَن pro posito, *met.* opus periculosum susci-

pere, in mortis periculum se inferre (بکار خطرناک کمر بستن وآماده هلاک خود شدن که بیم جان داشته باشد) *Bh.*

دل پُـر بودَن c. از *met.* satiari re, animum avertere a re, aversari rem (لـبـریـز شکوه بودن وبمعنی سیر بلکه متنفر شدن), e. g. : غنی ✿ چون آستین همیشه جبینم زچین پر است ✿ یعنی دلم زدست تو ای نازنین پر است ✿ میر محمد هاشم شهیدا ✿ خالی نساخت گـریـه دلمرا زسیل خون ✿ از من چرا همیشه دلِ آسمان پـر است *Bh.* Cf. phrases synon. دل بر داشتن et دل پر شدن et سرد شدن.

دل بَـر جای داشتَن animum non despondere, perstare, perseverare Anv. Soh. 151, 13.

دل بَر داشتَن c. از animum amovere a re, renuntiare rei (مـقـابل دل بستن) *Bh.*, unde دل از حکومت بر داشتن imperium deponere H. Sam. 106, 6.

دل بَـر سَرِ زَبان داشتَن quod in mente est loqui (ما فی الضمیر بر زبان آوردن) *Bh.*

دل پُر شُدَن c. از r. i. q. دل پر بودن.

دل بَـر کَندَن et دل بَر گِرِفتَن *met.* i. q. دل بر داشتن *Bh.*

دل بَـر لَب et دل بَروی دَویدَن *B.* in app. et وَروی دَویدَن *Bh.* *met.* lacrimas sanguineas fundere (خون گریستن) *B.* in app. et *Bh.*

دل بَستَن c. بر et در animum applicare ad alqd, desiderare, appetere alqd *Bh.*

دل بَصَد جا رَفتَن dicitur de eo, qui suspiciosus est (درحالت بد گمانـی مـی باشد), e. g. : امـیـر شاهـی ✿ جان من ✿ هـرکـه که جائی میروی ✿ عاشقانرا دل بصد جا میرود *Bh.*

دل پَیوَستَن c. بر et در i. q. دل بستن *Bh.*

دل تافتَن c. از *met.* i. q. دل بر داشتن *Bh.*

دل تَهی کَردَن et دل خالـی کردن vel سینه pro دل posito, maerorem vel quae in mente sunt indicare, aperire (اظـهـار درد وما فی الضمیر کردن); et cum شدن pro کردن sensu intransitivo *Bh.*

دل جُـسـتَـن *met.* placere, gratum esse, e. g. : از روی دلبران خط سبز دلِ عشاق بیشتر جـویـد „lanugo faciei amasiorum amantibus gratissima est" Gul. 123, 8. 9.

دل خاییدَن *met.* i. q. دل خوردن *Bh.*

دل خُنُک کَردَن c. به r. in lex. *Bh.* sic explicatur : کنایه از افشرده شدن صائب ✿ جمعی که زیر چرخ شبی روز کرده اند ✿ چـون شـمـع دل خنک به نسیم سحر کنند *Bh.*

دلِ خَود خوردَن s. دل خَوردَن *met.* maerorem pati (غـم وغـصـه خوردن) *Bh.*; cf. infra دلخور.

دل دادَن *met.* animum dare, cordatum, propensum reddere (دلیر ساختن) *B.* *Bh.*; واستمالة دادن وتـقـویـت دل کردن *Bh.*; 2) amore capi, amicum, familiarissimum fieri (عاشق شدن وگـرم الفت گردیدن) *Bh.*; 3) veniam dare, permittere, vel assentire (وبمعنی رخصت رضا) (دادن دل مجاز بالحذف است *F.*, e. g. : دلم نمیدهد که از ویـرمـ ‎اینجا بروم „ab animo meo impetrare nequeo, quin eo eam" (ای از بسکه اینجا مرغوب دل است ازینجا دلم بجای دیـگـر نمیکشد درین صورت در اصل گویا چنین است که دلم رخصت نمیدهد که از بـهـم آنکه (چنین کنم *Bh.*, coll. : بخیلرا دل ندهد که مال خویشرا خوش بخورد „quia avarus ab animo suo impetrare nequit, quin opibus suis fruatur" Fleischer Ali's Spr. 9, 19, et hoc versu ظـهـیـر فاریابی poetae : اگر ضرورت ازین سان نگیردم دامن ✿ چگونه دل دهدم کز در تـو در گـذرم et alio خواجه سلمان poetae : خود دل کرا دهد بدهد دل به بیوفا ✿ باری چو دل دهـد بمه مهربان دهد *F.*

دل دَر گَریبان اَفکَنـدَن cor *ovis* in indu-

ترسیدن) دل شکستن بر c. metuere, timere (وهراسیدن), e. g.: نظامی ✿ دل روسیان:
از چنان زور دست ✿ بر آن دشمن دشمن افگن شکست Bh.

دل شیرین کردن met. animum laetum, hilarem facere (خوش کردن) Bh.

دل صید شدن met. amore capi, incendi (عاشق وگرفتار شدن) B. in app.

دل طاق کردن met. animum a mundo et rebus, quae ad illum pertinent, abstrahere, animum ad se ipsum advocare (تجرد گرفتن وترك تعلق کردن) Bh.; یگانه کردن ومجرد گردانیدن دل از عوائق وعلائق ومحبت غیر B. in app.

خاطر) دل گران گردیدن به c. met. offendi (مانده اولف), e. g.: مولانا صفی ✿ نهاده
بر دل ما کوه غم زسنگدلی ✿ سبب چه بود دل خود بما گران گردد F.

دل گردانیدن met. i. q. دل برداشتن Bh.

دل گرد آوردن met. animum attendere s. intendere ad aliquid (دل بر کاری گماشتن) Gl. Sch.

رغبت) دل کردن met. desiderare, appetere (کردن) Bh.

دل گرفتن از c. met. i. q. دل بر گرفتن Bh.; ira commoveri (طارلف), e. g.: خوجه حافظ ✿ دلم گرفت زسالوس وطبل زد چو
کلیم ✿ خوش آنزمانکه بمیخانه در کشم علمی F.

دل گرم کردن بر c. met. i. q. دل سوختن Bh.

دل گسستن et دل کندن met. i. q. دل بر داشتن Bh.

دل کشیدن به c. desiderare, appetere (خواستن) B.

توجه کردن) دل کعبه کردن met. petere cor (بدل) B.

دل لرزیدن بر c. met. i. q. دل سوختن Bh.; 2) affligi, cura confici; 3) benevolum, benignum esse (غمخواری ومهربانی) B.

sium *infantis* immittere, quo more mulieres animos infantum mites reddere opinantur (زنان ولایت جهت رفع بد خوی اطفال دل گوسفند در گریبان اطفال اندازند واین از عندیات است), e. g.: مخلص کاشی ✿ طفلی که بدخوی کند
از مهر سوزن دایهاش ✿ دل در گریبانش فگن شاید که تیمارش کند Bh.

دل دریا کردن met. supra vires liberalem esse (جود وسخا زیاده از مقدور کردن) Bh.

دل ودل کردن s. دل بدل کردن met. perturbatum, inconstantem esse (اضطراب وبیقراری کردن) Bh.; cf. infra دلدل کنان.

دل دوختن به c. met. i. q. دل بستن Bh.

دل دویدن met. amore capi (عاشق شدن) Bh. Inde دلم بفلان چیز میدود cor meum desiderat, appetit alqd (یعنی دل دویده (جویا آن است Bh. Inde animus cupidus, appetens, desiderans (دل حریص وآزرمند وطمع کردن), e. g.: اسیر ✿ دل دویده وچشم ندیده داری ✿
زآزردی طمع در گذار خجلت باش Bh.

دلرا بدریا کردن i. q. دل بدریا کردن Bh.

دلرا زدن چیزی i. q. دل زدن از چیزی Bh.

دل زده شدن از چیزی et دل زدن از چیزی met. satiari alqa re, aversari rem (سیر شدن از چیزی وسیر کردن چیزی بنوعی که دیگر باو میل نماند بلکه تنفر بهم رسد ومعنی راه دل زدن مجاز بالحذف است) Bh.; cf. infra دل زده.

دل سرد شدن از c. r. met. i. q. دل پر بودن, e. g.: اسیری لاهجی ✿ سرد شد اورا دل
از کار جهان ✿ بود کارش روز وشب زار وفغان Bh.

دل سوختن met. amore capi, incendi (عاشق شدن) Bh.

دلش درد نکرد met. animus illius misericordia captus non fuit, non condoluit (رحم نیاورد ورقت نکرد) Bh.

دلم نايد *met.* veniam non dat, non permittit (رخصت نميدهد مرادف دل نميدهد) *Bh.*

دل نمودن *met.* humanum, benignum, misericordem esse (مردمی نمودن رحم کردن) *Bh.*; مردمی ومهربانی کردن *B.*; التفات ايلمک *F.*

دل نهادن c. بر et در i. q. دل بستن *Bh.*; cf. Gul. 193, 17, H. Sam. 178, 5.

دل ودل کردن i. q. دل دل کردن *Bh.*

دل ودين زدن *met.* animum et religionem diripere (بتاراج بردن) *Bh.*

دل وزبانش يکی است *met.* animus et forma illius unius eiusdemque modi sunt, i. e. simulator et dissimulator non est (يعنی ظاهر وباطن او يکسان است ونفاق ندارد) *Bh.*

دل يکی کردن consentire vel conspirare facere duos homines in alqa re (اتفاق کردن دو کس در امری) *Bh.*

در دل آمدن in mentem venire Gul. 31, 8. 9.

دُل nodi vel glandulae (گرهی چند) ex alvo adstricto (از قبض) in visceribus post morbum quendam orientes; vel sec. alios morbus quidam instar nodi vel glandulae (گره) in ventre oriens et mortifer *B. F.* ex Fg. sine exemplo; 2) genus herbae purgandis intestinis *F.* ex lex. ميرزا et مجمع الفرس sine exemplo.

دلاد i. q. داماد *F. C.*, sed vox falsa videtur, quum in versu مکن گر poetae : مير نظمی شناسی بمهر اعتماد ✿ فريبنده است اين زن پسر دلاد, quem lex. *F.* auctor vocis probandae caussa attulit, pro دلاد legendum videatur دلال.

دل آرا s. دل آرای (cor ornans) adi. c. carus, gratus; *met.* epith. amatae *Bh.*; cf. Chr. Sch. 100, 222. 106, 322; 2) n. pr. nom. uxoris Darae, matris Rôshangi (نام زن دارا مادر روشنگ) Gl. Sch.

دلارام (animo quietem dans) adi. c. amata, amica; epith. amatae (صفت محبوب) *F.*; cf. Chr. Sch. 105, 310.

دلازار (cor vexans) adi. c. qui affligit, molestia afficit, crudelis *Bh.*

دل از کف داده s. دل از دست رفته adi. c. i. q. دل شده *Bh.*

دلاسا coll. آسا n. c. animo quietum afferre, consolatio (آسايش دادن بدل); 2) animo quietem afferens, consolans (آسايش دهنده بدل); 3) qui animi tranquillitate, solatio fruitur (آسايش يافته شده بدل) *Bh.*; unde دلاسا ميشوم tranquillus fio, solatio fruor (از عالم تسلی ميشوم) *Bh.* Inde دلاسائی (suff. ی) animo quietem afferre, consolatio *C.*

دل آشوب adi. c. gratus, expetitus (خوب ومرغوب) *Bh.*; 2) n. c. i. q. ar. فقد, i. e. nom. arboris praecipua statura, in ripis fluminum obvia, semine acris odoris, foliis quinatis (وبرگ آن پنج شاخ ميباشد) ob eamque caussam پنج انگشت dictis. Morbis curandis maxime autem hydropi prodest *B.* Est vitex agnus castus Linn., de q. v. Dioscor. I, 134 (135) et not. ad h. l. t. II, p. 405 ed. Kühn; cf. اثلق et ارثد et اغيس.

دل اُفتاده adi. c. i. q. دل شده *Bh.*

a. p. دَلّاک qui fricat (مالنده); sed in persica lingua significatione; „tonsor *et* famulus balnei“ usitatum (وفارسيان بر مزين وحمامی اطلاق کنند) *Bh.*

دلاگاه adi. c. corde vigilans, providus, sapiens *M.* ex Sae.

a. p. دَلال et دلال blanditiae amatoriae (ناز); nictus oculi (غمزه واشاره بچشم وابرو) *B.*; lascivia et iocatio, dum viro se adversari mulier simulat Freyt.

a. p. دَلّاله coll. ar. دلال nuptiarum conciliatrix, lena (عاشق ومعشوق ميانده اولان واسطه); 2) blanditiis amatoriis dedita

mulier (عشوه ايديجى زن); 3) sycophanta, calumniator (غمز وغيبت ايديجى) *F.*, in quo lex. haec exempla leguntur :

حكيم سنائى ✿ چون در آمد وصالرا حاله ✿ سرد شد گفتگوى دلاله ✿ مولانا هاتفى ✿ فرستاد دلالهء هوشمند ✿ پى خواهش درّ دانا پسند *F.*

دِلامر i. q. ژوپين i. e. hasta parva et brevis, quam in hostem iaciunt *B.*; cf. برچخ et دژاهنج et بونير.

دُلامر i. q. پيچش tormen, contorsio *C. F.*, e. g. : ميرِ نظمى ✿ زلفش كه شود دلامر كردن ✿ بايد بهوس تمام كردن *F.* Vox dubia in ceteris lexicis non reperta.

دِل اَنگيزان n. c. nom. soni cuiusdam (لحنى) musici *B.*

دِلاوَر (coll. آور ab آوردن animum afferens) adi. c. cordatus, strenuus; cf. Schahnam. in Spieg. Chr. 49 med.; unde دلاورى (suff. ى) fortitudo, strenuitas; cf. Wilk. Chr. 168, 3.

دِلاويز coll. آويز (animum devinciens) *met.* expetitus, desideratus, animo gratus (آنچه بدل آويزد وچسپد وازينجهت بمعنى مطلق مطلوب ومرغوب آمده واين مجاز است) *Bh.*; مطلوب ومرغوب ودلخواه *B.*; cf. Spieg. Chr. 37, 1, Gul. 4, 15.

a. دُلب (s. ܕܘܠܒܐ) i. q. چنار platanus *B.*; cf. دِلف.

دِل باخته adi. c. *met.* amore captus, incensus; amans (عاشق صادق) *Bh.*; timid, cowardly *J.*

دِل باز adi. c. facundus, disertus; 2) multiloquus *M.* ex Sae.; a juggler *J.*; unde دل بازى (suff. ى) n. abstr.; rashness *J.*

دِل پَذير adi. c. cordi gratus, acceptus; expetitus (بمعنى دلاويز) *B.*; cf. Chr. Sch. 52, 324. 97, 180.

دِلبَر adi. c. animum auferens, *met.* amasia (محبوب) *F.*, unde دلبرى (suff. ى) n. abstr. praecedentis; comfort, pacification *Shaksp.*

دِل پُرسى (suff. ى coll. پرسيدن) inquisitio conditionis vel rerum status (احوال پرسى), e. g. : رفيع ✿ دل پرسى رقيب در افسردگى مكن ✿ چون زنده نيست مار بافسون چه احتياج *Bh.*

دِلبَستگى (a دلبسته suff. ى) n. c. addictio animi, dilectio; cf. Gul. 9, 20, Spieg. Chr. 27 fin., 34 fin.; 2) angustia animi *M.*

دلبَسته adi. c. addictus alicui rei, coll. دلبستگان دنياى ناپايدار Spieg. Chr. 142 med.; 2) afflictus *M.*

دِل پَسَند adi. c. gratus, amoenus; cf. Spieg. Chr. 36, 9.

دلبَند adi. c. animum devinciens *M.*; a beloved child; the bowels *J.*

h. p. دُلبَند (vox cum بند composita videtur) involucrum capitis, tiara, pileus; cf. پرتله 2; i. q. دستار *C.* ex G. Sec. *Shaksp.* est vox hind. significans „a turband, or the fine cloth of one“ *Shaksp.*

e. دَلبوث coll. دورخولى ling. graeca (يونانى) : species lilii (سوسن) silvestris, ar. سيف الغراب dicta, quod illius folia ensi similia sunt *B.* In Freyt. lex. legitur : „دَلبوث planta quaedam *Kam.*“

دِل پيشه n. c. *met.* silentium (خاموشى) *B.*

دِل تَنگ adi. c. *met.* maestus, tristis, afflictus (ملول وناخوش) *Bh.*; unde دلتنگى (suff. ى) n. abstr. maeror, tristitia, afflictio.

دِل چَسپ adi. c. animum devinciens (خاطر چسپ) *Bh.*; beloved, pleasant *Shaksp.*

دِل جو s. دل جوى adi. c. animum appetens, gratus *M.*; studious of pleasing *Shaksp.*; agreeable, desirable *J.*; *et de Deo dictum* : qui animum quaerit, i. e. cor possidere cupit, coll. : اى پسر با محنت وغم خوى كن ✿ روى دلرا جانب دلجوى كن

Pend. 106 l. atp. — Inde دلجوئی (suff. ی) n. abstr.; study to please, attention *Shaksp.*; comfort, satisfaction *J.*

دِل خِراش adi. c. animum lacerans, crucians *M.*

دِل خستہ adi. c. corde saucius, aeger *M.* ex Sae.

دِل خَواستہ et دِل خواه et بَدلخواه adi. c. expetitus, desideratus, amatus (خـوب ومـرغـوب) *Bh.*; معشوق ومحبوب Gl. in Des. *B.*; cf. Spieg. Chr. 119, med. Dicitur etiam دلخواه de pignore in nerdiludio, quod victor desiderat et obtinet, e. g.: طالب آملی ✿ ازان چو نـرد هوس با من آورد بمیان ✿ نخست قاعدهٔ شرطرا نهد دلخواه *F.*

دِلخَور adi. c. coll. دل خـوردن *met.* maerorem patiens *Bh.*

دِلخَوش adi. c. bono animo, laetus, contentus; unde دلخوشی (suff. ی) n. abstr. contenti animi status, laetitia, coll. دلخوشیها دادن c. dat. ps. contentum reddere, consolari alqm H. Sam. 82 l. plt.

دِلخـون adi. c. *met.* desiderio affectus (مشتاق); 2) separatus, relictus (مهجور) *B.*

دِلدار adi. c. *met.* amatus, amasia (معشوق), e. g.: شیخ علی نقی ✿ مگر امشب بمحنت خانهٔم دلـدار می آید ✿ که جانـرا مـژدهٔ وصل از در ودیوار می آید *F.*, coll. Spieg. Chr. 129 med.; unde دلـداری amoris demonstratio *M.*; affection, attachment, kindness *Shaksp.*; comfort, consolation *J.*

دِلدِل n. c. gemitus, suspirium flebile (نالهٔ دردناکی که بمنزلهٔ آه کشند) *B.*; cf. infra دلدل کنان.

a. p. دُلدُل nom. muli albi, qui Muhammedis erat; 2) hystrix (سیخـول) *B.*; cf. پهمزك et Freyt. lex. s. v.

دِلدِل کُنان coll. دِلدِل adi. c. gemens, suspirans (آه زنان); 2) perturbatus, fluctuans, haesitans in negotiis (اضطراب کنان ومتردد در امـور) *B.*; مضطرب وحـیـران *Bh.*; cf. دلدل کردن.

دِل دوز (cor configens) *met.* gratus, expetitus (خوب ومرغوب) *Bh.*

دِلدِه coll. دل دادن adi. c. hearty, earnest, zealous *J.*, unde دِلدِهی (suff. ی) n. abstr. heartiness, earnestness *J.*

دِل رُبا s. دل ربای adi. c. animum rapiens *met.* epith. amatae (صفت مـحـبـوب در) *F.*; (ربایندهٔ دلها واصحاب نظر بحسن وظرافت وکنایه از معشوق ومطلوب *B.* in app.

دِل رَفتہ adi. c. heartless, faint-hearted *J.*

دِلریش adi. c. cor habens vulneratum, saucium, afflictus *M.* ex Sae.; a lover *J.*; unde دلریشی (suff. ی) n. abstr. affliction *Shaksp.*

دِل زِدای adi. c. animum detergens *met.* gratus, expetitus (خوب ومرغوب) *Bh.*

دل زِنَدہ adi. c. opp. دل مـرده *met.* is, cuius animus vigil est; 2) sapiens (کنایه از بیدار دل ودانا دل زیـراکه علمرا بحیات وجهلرا بموت تشبیه داده اند وشب زنده دار شب بیدارررا گویند پس بهر دو معنی مجاز است از قبیل ذکر الملزوم وارادة اللازم) *Bh.*

دِل ساز adi. c. heart-pleasing, delightful *Shaksp.*; unde دلسازی (suff. ی) n. abstr.; ardour *J.*

دلسِتـان adi. c. i. q. دلربا *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 119, 8.

دِلسَرد adi. c. animo frigido *met.* i. q. دلتنگ *Bh.*

دِل سوختہ adi. c. *met.* afflictus *Shaksp.*

دِل سوز et دِلسوزہ adi. c. *proprie* is, cuius animus aliorum caussa quasi urit (آنکه دلش بر حال دیگران بسوزد) *Bh.*, i. e. *met.* epith. amatae (صفت محبوب) *F.*; 2) misericors, benignus (مشفق ومهربان) *B.* in app.; unde دلسوزگی Chr. Sch. 65, 504,

vel دلسوزی *J.* (suff. ی) n. abstr. a) ardor, fervor, b) misericordia, benignitas (دلسوزی compassion *J.*).

دِلشاد adi. c. animo hilaris, laetus, contentus (خوشدل ومسرور القلب) *F.*, e. g.: طالب آملی ✿ ما که ویران شدگانیم بدین دلشادیم ✿ که جهانی شده آباد زویرانیء ما *F.*; 2) n. c. coll. داشاد 3 laetitia, hilaritas (نشاط وخوشحالی); 3) coll. داشاد 1 liberalitas, largitio, donum (هبت وبخشش وعطا) *B.*

دِلشُدَگی (a دلشده suff. ی) n. c. nom. abstr. vocis دلشده q. v.; stupidity, insanity *J.*

دِل شُدَه amore captus, incensus; amans (عاشق صادق) *Bh.*; عاشق *F.*, e. g.: مولانا جامی ✿ رباعی ✿ ای آنکه ترا دولت شاهی هوسست ✿ وآزادیء بندگان ترا دست رسست ✿ آزاد کن آنرا که بود بندهء عشق ✿ کان دلشده‌را بندگیء عشق بسست *F.*; cf. etiam versus sub phrasi خم در خم کسی داشتن p. 719 ex *Bh.* allati; mente captus *M. Shaksp.*

دِل شِکاف adi. c. (animum findens) *met.* a) i. q. دلازار, b) gratus, expetitus (خوب ومرغوب) *Bh.*

دِلشِکَستَگی (coll. دلشکسته suff. ی) n. c. afflictio animi, contritio *M.*

دِل شِکَستَه adi. c. qui animo est fracto, depresso, afflictus, dolens *M.*; cf. H. Sam. 118.

دِل شِکَن adi. c. animum frangens *met.* i. q. دلازار *Bh.*

دلف i. q. دلب platanus *F.* sine exemplo.

دِل فُروز adi. c. animum incendens, illustrans, *met.* epith. amatae (از اسمای معشوق) *Bh.*, coll.: بتیغ نبرد آن دلفروز ماه ✿ کند روزرا بر دلیران سیاه Chr. Sch. 99, 209; animum recreans; amoenus; laetus *M.*

دِل فِرو گیر n. c. locus, in quo animus subsistit vel commoratur (مکانی که دل آنجا قرار گیرد), e. g.: قدسی ✿ بتماشای خیال تو مرا جائی نیست ✿ دل فرو گیر ترا زگوشه کاشانه چشم *Bh.*

دِل فِریب adi. c. animum decipiens, *met.* epith. amatae (از اسمای معشوق) *Bh.*, unde دلفریبی (suff. ی) nom. abstr. praecedentis *M.*; attraction, loveliness *J.*

دِل فِکار adi. c. curis affectus, cogitabundus *M.*; *met.* epith. amatae *Shaksp.*; unde دلفکاری (suff. ی) n. abstr.; melancholy, spleen *J.*

e. دُلفین (gr. δελφὶν) delphinus (حیوانی آبی گویند چشم ندارد وگردن باریك ودندانهای گنده وبزرگ دارد درآب تیره می باشد) *B.* in app.; cf. Freyt. lex. s. v.

a. p. دَلَق forma arabica vocis persicae دَلَه eadem significatione *B.*; cf. دَلَه et Pend. 34, 10, coll. 67, not. 2. Inde دلق پوش (veste دلق dicta indutus) *met.* monachus, religiosus (زاهد) *B.* in app.

دُلّق (بالضم وتشدید لام وقاف *Bh.*) Vocis significatione omissa lex. *Bh.* auctor hunc versum باقر کاشی poetae affert: این گفته که قلقلش مکن هان ✿ وآن گفته که دلقم بده هان *Bh.*

a. p. دِل قَوی n. c. confidence *J.*

دَلَك obolus *C.* ex vers. pers. vet. T. Lev. 27, 25. Mala lectio pro دانک videtur.

دِلکَدَه n. c. cordis domus *significatione metaphorica* (از عالم میکده وبتکده), e. g.: مولوی معنوی ✿ ترك دل وجان کردم تا بیدل وجان گردم ✿ یکدل چه محل دارد صد دلکده بایستی *Bh.*

دَلَگَم quod e cibo fundo ollae adhaeret (بکران طعام) *B.*

دِل گِران adi. c. i. q. دلتنگ q. v. *Bh.* Inde دل گرانی (suff. ی) n. abstr.; displeasure; heaviness *J.*

دِل گِرِفتَه adi. c. *met.* i. q. دل گران q. v. *Bh.*

کشته دل تو از دلمر آزرده ✿ آزردگیت از دم طغیان کرده ✿ یا بیمر بصحتت چو بینمر ترا ✿ بگشاده رگ خود ملین خورده *F.*

دِلاب multa coctione inspissatum lac, *quod cum melle et saccharo edunt C.* ex G.; قیمغی آلنمق ایچون چوق قیناپوب قویی اولمش سوده دیرلر *F.* sine exemplo. Num forte mala lectio vocis دَلَمَک q. v.?

دِلماندَگی (a دلمانده suff. ی) n. c. molestia, dolor animi *M.*; cum نمودن aegre, moleste ferre *C.*

دِل مانده adi. c. animo deficiens, aegre ferens *M.*

دِل مُرده is, cuius animus mortuus est, i. e. *met.* a) non vigilat, b) insipiens, opp. دل زنده q. v. *Bh.* Inde دلمردگی (suff. ی) n. abstr. praecedentis *J.*

a. p. دل مشغولی n. c. heart-ache, anxiety *J.*

دَلَمَك i. q. دَلَمه caseus recens (پنیر تر), i. e. lac spissatum, postquam coagulatum est *B.*; cf. پنیر تر.

دُلْمَک i. q. دُلْمه bestia veneno instructa araneae similis, ar. رتیلا dicta *B.*; a tarantula *J.* Alia forma est دیلْمَک.

دُلُمل *gen.* frumentum immaturum; 2) *spec.* cicer crudum in folliculo (نخود خام در غلاف); 3) quodvis frumentum immaturum (نارس), quod frigunt (بریان کنند) *B.*

دَلَمه i. q. دَلَمَک caseus recens *B.*

دُلْمه i. q. دُلْمَک q. v. *B.*

دِل نِشین adi. c. in animo sedens *met.* i. q. دلاویز q. v. *Bh.*

دَلَنگ i. q. دَشَنگ significat. 1, 2 et 3 q. v.; 2) coll. دلام hasta brevis cuspide bidenti, quam in hostem iaciunt (ژوپین); 3) coll. کُلُنگ instrumentum fossoris, alias میتین dictum *B.*

آونگان .s دَلَنگ .s آونگ .i. q دَلنگان et دِلَنگ suspensus, pendulus, pensilis (آونگان وآویخته) *B.*

دِل گَرم adi. c. (corde calidus, animo accensus) *met.* amans, cupidus (دلسوخته وعاشق وحریص) *SHL.* Inde دل گرمی (suff. ی) n. abstr.; warmth, friendship *Shaksp.*

دِل گُسِل adi. c. animum frangens *met.* i. q. دلازار *Bh.*

دِلکَش adi. c. animum attrahens, gratus, suavis, epith. amatae (آنکه دل مایل او باشد یعنی محبوب ومطلوب) *B.* in app.; طلب وشوق انگیز *SHL. Bh.* Inde دلکشی (suff. ی) n. abstr. praecedentis.

دِل گُشا .s دِل گُشای adi. c. animum recreans, exhilarans (فرح انگیز) *B.* in app., epith. amatae *Bh.*; شاهدی که بدیدن وی دلرا گشادگی حاصل آید *SHL.* Inde دلگشائی (suff. ی) n. abstr. praecedentis.

دِل کوب adi. c. animum feriens *met.* i. q. دلازار *Bh.*

دِل کور adi. c. animo caecus *M.*

دِل گیر adi. c. animum capiens, occupans, i. e. *met.* a) i. q. دلتنگ maestus, tristis, afflictus *Bh.*; cf. *B.* s. v. بامس 1 et خواجه سلمان ✿ نیست سودای سر زلف تو کار همه کس ✿ کان طریقست خمر اندر خمر دلگیر ودراز et b) *quasi* animum concilians, suavis, iucundus, blandus (ایکی وجه واردر بر وجهی علاقه وغمر ومحنت در که افکار وتشویش خاطر حاصل اولور وبر وجهی علاقهء مهر ومحبت در) *F.*, e. g.: خواجه سلمان ✿ بر سرای کهنهء دلگیر دنیا دل منه ✿ رخت جان بر دار وبار دل درین منزل منه *F.*; unde دلگیری (suff. ی) n. abstr. maeror, tristitia *B.* s. بغم 1; melancholy, sadness *Shaksp.*, coll.: ابو طالب کلیم ✿ از هند دلگیری ندارد ✿ پس از الفت قفس دلگیریء هوا *F.* Inde هم آشیانست miasma *J.*

دُلُم exanthema, pustulae (جوششی با خارش شری) *B.*, e. g.: طبیب یوسفی ✿ ای ar.

دِل نِگَران adi. c. *met.* animo aeger, aegritudine affectus (کنایه از کسی که حسرت بسیار بدل داشته باشد) *Bh.*, unde دل نگرانی (suff. ی) n. abstr. aegritudo, sollicitudo; cf. Anv. Soh. 140, 7, et 207, v. 20.

دِل نَمودَگی (a دل نموده suff. ی) n. c. benignitas, misericordia; cf. دل نمودن. In lex. *M.* legitur „animi demonstratio; aestimatio".

دِل نَواز adi. c. animum demulcens, concilians *met.* epith. amatae *Bh.*, unde دلنوازه (suff. ه) *J.* et دلنوازی (suff. ی) n. abstr.; blandishment *Shaksp.*

دِل نِهاد adi. c. qui animum applicuit ad rem, desiderans, appetens (بمعنی دل نهاده شده از علم پیش نهاد که بمعنی پیش نهاده شده است), e. g.: کلیم ✿ بسته ام چشم امید از مهربانیهای خلق ✿ دل نهاد زخم بیمرهم بسان مجرم ✿ علامی شیخ ابو الفضل نوشته تا صلاح دید آنحضرت نباشد اعتبار را نمیشاید ومردم هم دل نهاد نمیشوند *Bh.*

a. دِلو urna, situla; unde دلو چرخ aquarius, signum coeleste undecimum *B.* in app. et phrasis دلوش بسر چاه رسید *met.* labor illius vel vita illius ad finem pervenit (یعنی کارش تمام شد وعمرش سپری گشت) *Bh.*

دَلوا i. q. دَروا 2, 3 inversus, mente perculsus, attonitus *B.* Alia forma vel lectio vocis دروا videtur.

دِل واپَسی (suff. ی) n. c. animus domui et familiae addictus, desiderium patriae domus, *de peregrinante dictum* (تعلق خاطر چون کسی سفر کند وپابند محبت اطفال وعیال باشد گوید ازینجا میروم لیکن دل واپسی دارم ازین بیقرارم یعنی دلم درینجا بسته است ✿ صائب ✿ چه فارغ اند زدل واپسی عزیزانی ✿ که دل بعشوهٔ دنیای بیوفا ندهند) *Bh.*

دِلوار s. دِلوَر i. q. دلاور *C.* ex vers. pers. nov. T. Sed mala lectio pro دلاور videtur.

دِل وَدَماغ *met.* ambition, pride, stateliness *Shaksp.*; گویند فلانی دل ودماغ ندارد سالک یزدی ✿ بیدماغی مجنون مصاحبی خواهم ✿ که حرف پرسم وگوید دل ودماغ کجاست ✿ کلیم ✿ دماغ بر فلک ودل بزیر پای بتان ✿ زمن چه میطلبی دل کجا دماغ کجا *Bh.*

دَلَه, e quo ar. دَلَق ortum est, mustela erminea (قاقم وگربهٔ صحرائی) *B.*; روباه سفید که از پوست آن پوستین سازند *Bh.*; cf. آس 4; 2) mulier fraudulenta (زن دلاله ومحتاله) *B.* vel sec. *Bh.* nomen talis feminae (نام زن حیله‌گر) *Bh.*; 3) vestis lanea villosa Derwischorum (جامهٔ پشمینه وخرقه ومرقع درویشان که از آن پشمها آویخته باشد) *B.*

دَلَّه fraus, dolus (مکر وحیله); 2) homo nequam, hypocrita (عیار وناراست ومنافق); 3) turbo (گردباد) *B.*

دِلَه (suff. ه) i. q. دِل cor, animus *B.*

دِلهرا et دِلهَرا nom. regis indici *B.* Lectio ex بلهرا corrupta; plura v. s. voce بَلهَرا.

دِلی s. دِلّی decurtatum (مخفف) ex دهلی, Delhi, urbe Indiae *B.*

دِلی (suff. ی) ad cor vel animum pertinens *Shaksp.*

دَلیدَه frumentum comminutum et contusum, alica (خرد وبلغور شدن غله) *B.*; cf. برغول.

دِلیر (suff. یر) cordatus, strenuus, audax *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 49 l. ult.; coniungitur cum شدن. Inde دلیرانه (suff. انه) fortiter, audacter, heroice *M.*; et دلیری (suff. ی) strenuitas, audacia; coniunctum cum کردن significat: strenuum, audacem esse *Bh.*

a. p. دَلیک fructus (میوه) rosae cuiusdam, qui rubri est coloris instar seminis fruticis rosae, qui سه گل dicitur (وآن مانند تخم سه گل سرخ رنگ می باشد); 2) sec. al. semen rosae ar. بذر الورد dictum *B.*; cf. ar. دلیک.

a. دَلیل dax viae (راه نماینده), sed in persica lingua significatione „argumentum, demonstratio“ (حجت وبرهان) usitatum est et cum verbo دادن coniungi solet *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 18, 2.

e. دَلینس (gr. τέλλη s. τελλίνη) ling. gr.: species conchylii, quam recentem cum sale edunt, sed quae cocta edi non potest *B.*; cf. de Sacy Chr. ar. t. I, 147 sqq.

دَم coll. دَما et دَمَه halitus, spiritus (ar. نَفَس); 2) gemitus (آه), unde دم سرد suspirium frigidum *met.* dictum vel suspirium desperationis (حرف نومیدی وآه ناامیدی); 3) follis fabrilis (انبانی که زرگران بدان آتش افروزند) *B.*, e. g.: حکیم خاقانی ✿ کاوه که داند زدن بر سر ضحاک پتک ✿ کی شودش پای بند کوره وسندان ودم *F.*; 4) odor (شم ar. بوی) *B.*, e. g.: ابن یمین ✿ چون تاب گرفته سنبل زلف ✿ آورد صبا دم قرنفل *F.*; 5) momentum, tempus (وقت وزمان) *B.*, e. g.: نجیب الدین جرد پادقانی ✿ هرکه همچون گل گشاید دم بیاد مدح او ✿ روزگار اورا دران دمی چند دم دامن زر میدهد *F.*, unde یکدم aliquot momenta Gul. 138, 11; punctum temporis Spieg. Chr. 84, 18; هر دم quovis momento, semper; هر دم که quoties *M.*, coll. دم صبح tempus matutinum et دم شام tempus vespertinum *Bh.*; 6) os (*tanquam halitum emittens*) (دهان آدمی وغیر آدمی) *B.*; cf. versus sub دم 5 ex *F.* modo allatus; et orificium, e. g. fornacis (فرون اغزی), e. g.: ✿ شاهد مصرع ✿ دهان پر شرارش چون دم تون *F.*, unde 7) *met.* a) superbia (نخوت وتکبر) *B.*, e. g.: حکیم اسدی ✿ بمردی وگنج وسپاه از تو کم ✿ نیم چیست این طمع فریب وابن باد ودم *F.*, b) fraus, fallacia (وخدعه) *B.*, e. g.: ✿ اثیر الدین اخسیکتی دم بدادند مرا دام طرازان حواس ✿ زانکه پروانه نه در اوج مکان میگردم *F.*; cf. etiam infra دم خوردن et دم دادن, c) incantatio (افسون) *B.*, e. g.: ✿ امیر معزی ✿ گاهی زبیم روبع [?] خوانده فسون ودم ✿ گاهی زترس وسوسهٔ کرده از دعا ✿ سیف اسفرنگی ✿ آنکه مر خواب فتنه‌را هر شب ✿ بخت بیدار او بدم بندد *F.*, d) metrum carminis (وزن شعر) *B.*, e. g.: حضرت مولانا ✿ بس کن وهیچ مگو گرچه دهان پر شکرست ✿ زانکه این وزن ودم قافیه هم عیارند *F.*, e) acies *ensis*, simil. (آبداری وتیزی تیغ وخنجر) *Bh.* vel cuspis *hastae*, *sagittae aut forficis* (اوق دمرنی ونیزه اوجی طرف تیزی تیغ وکارد ومقراض اوجی) *F.*; *SHL.*, e. g.: خواجه سلمان ✿ آن لحظه که از زخم دم نیزه وپیکان ✿ چون خانهٔ زنبور شود سینهٔ خارا ✿ شاهد ✿ مصرع ✿ بود همواره سیمم در دم گاز *F.*, unde دودم s. دودمه q. v. Praeterea in lex. *F.* legitur significatio: 8) voluptas, hilaritas (عیش وعشرت) *F.* (cheerfulness *Shaksp.*) allato hoc versu ابو المعانی poetae: دمی بگلشن عالم فراغت خاطر ✿ نیابیدم که کنم یکنفس بجانان دم *F.* et 9) corvus, cornix (قوزغون قرغه) sine exemplo. — Inde دم آب parum aquae, haustus (اندکی آب واین ترجمه جرعه است), qua significatione coniungitur cum verbo داشتن et زدن *Bh.*; دم آتش فشان *met.* a) spiritus calidus, b) superbia (دم گرم وکبر) *Bh.*; دم تسلیم tempus moriendi (وقت مردن وجان سپردن) *Bh. met.* a) silentium (خاموشی), b) obsequium (رضا طلبی وفرمان برداری) *B.*; دم سنجابی *met.* i. q. دم نیم سوز *Bh.* *B.* in app.; دم عیسوی *HK.* s. دم عیسی *B.* in app. *met.* miraculum resurrectionis Christi *HK.* *B.*; دم قلم *met.* stridor calami (صریر قلم) *Bh.*; دم گریبان *met.* margo superior indusii (کنار گریبان), e. g.: ✿ طغرا ✿ بهانه جوی (از طرف بالا شهادت چه میکند شمشیر ✿ رسید بکام دم نطعی چو باشد دم گریبان تیر *Bh.*;

nom. artificii cuiusdam in luctando (نام فنی از کشتی *Bh.*; دم نیم سوز *met.* suspirium vel gemitus dolentis (آه دردناک *B.*, آه مظلوم *Bh.*; دم واپسین spiritus extremus vitae (آخر نفس), e. g.: ابو طالب کلیم ✿ دم بشماره چون فتد در دم واپسین ✿ دلا قدر بدانی آنزمان نامهٔ بیحسابرا *F.*

Phrases:

دم باخود کردن *met.* silentem manere (خاموش ماندن) *Bh.*

دم بر آمدن spiritus efflatur (opp. دم فرو رفتن) *Bh.*

دم بهم بر زدن et دم بر انداختن *met.* subsistere facere (ماندن کردن ودم گیر), e. g.: (ساختن) خواجه نظامی ✿ همان شیر دل دم بر انداختش ✿ شکاری زبون دید بشناختش ✿ چو شیری که آتش بدم در زند ✿ دم گاویان‌را بهم بر زند *Bh.*

دم بر آوردن spiritum s. animam ducere, spirare *met.* loqui Gul. 8, 6. 7.

دم بر کار کردن *met.* fraudem adhibere, decipere, e. g.: روباه دم بر کار کرده چندان افسون بدمید وافسانه فرو خواند Anv. Soh. in Spieg. Chr. 27, 17.

دم بستن i. q. دم گرفتن q. v., e. g.: واله هروی ✿ دیده‌را مژگان زبانست ونگه عرض نیاز ✿ نیستم از گفتگو خاموش اگر دم بسته ام ✿ حکیم شفائی ✿ دم بسته اند گر نکنم شان نوازشی ✿ ی زخمه ام سرود تخیرد زتار شان *Bh.*

دم بشمار افتادن *met.* in agone mortis esse (کنایه از حالت نزع) *Bh.*

دم خود بکسی سپردن secreta sua alii committere tempore mortis illumque vicarium suum facere (وقت مردن راز خود با او گفتن وقائم مقام خود کردن), e. g.: عطای حکیم ✿ چون دم خود هر کسی سپرد به پیری ✿ ما دم خودرا به پیر جام سپردیم *Bh.*

دم بر انداختن *met.* i. q. دم بهم بر زدن q. v. *Bh.*

دم خوردن *met.* decipi (فریفته شدن وفریب خوردن) *B. Bh.*; cf. دم دادن; 2) recte, bene respirare, tranquillum fieri (نفس راست کردن وآسوده شدن) *B.*

دم دادن *met.* decipere (فریب دادن) *Bh.*; cf. دم 7, b, et دم بر کار کردن et دم خوردن, coll. وخر بیچاره‌را دمی میداد Anv. Soh. in Spieg. Chr. 30, 12.

دم در کشیدن *met.* i. q. دم گرفتن *Bh.*, خاموش شدن Gl. Sch., e. g.: شیخ شیراز ✿ شنیدم که شاپور دم در کشید ✿ چو خسرو برسمش قلم در کشید *Bh.* et خواجه حافظ ✿ حافظ چو نافهٔ سر زلفش بدست تست ✿ دم در کش ار نه باد صبارا خبر شود *F.*

دم زدن studere rei, appetere, praetendere, sibi arrogare alqd (دعوی کردن) *B.*; بر کمسنه حالندن زیاده لاف اورمق معناسنه در استعاره طریقیله غیر ناطقه *F.* a. از r. vel sine illo, e. g.: واز وفا ومروت دم مسزن Anv. Soh. 141, 20; از مطاوعت ومتابعت دم زد Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 235, 15, et دم از دوستی اسمعیلیان میزد *ibid.* 220, 9, coll.: ✿ خلاق المعانی چو سر بر آرد کلکت زچاه ظلمانی ✿ بود روباهی *F.* et مطالع انوار جای دم زدنش با گرگی دم مصادقت میزد وقدم موافقت نهاد Wilk. Chr. 173, fin. et که هریک از باد غرور دم انا ولا غیری می زدند, qui omnes superbia inflati sententiam illam „ego, nec alius, quam ego" sibi arrogabant" H. Mong. t. I, 62, 4, coll. not. 79, ubi Quatremère plura exempla attulit; unde دم بگفتار زدن verba facere, loqui, e. g.: مزن بی تامل بگفتار دم Gul. 12, 16, quam significationem etiam phrasi simplici دم زدن tribuunt lex. *Bh. F.* et *SHL.* auctores, e. g.: کاتبی ✿ هیچکس یکسر مو از دهنت آگه نیست ✿ دم از آنجا

نتوان زد که سخن‌را ره نیست *Bh.* et خواجه حافظ ✿ جائی که یار من بشکر خنده دم زند ✿ ای پسته کیستی تو خدارا بخود مخند *F.*; 2) silere, tacere (سکوت ورزیدن) خاموش بودن *B.*; *Bh.*; 3) subsistere, cunctari (توقف کردن) *B. Bh.*; 4) relinquere (ترک دادن) *B.*

دَمْ شُمَرْدَن *met.* dies consumere (ایام بسر بردن), e. g.: نظامی ✿ بسان گذاری دمی میشمار ✿ که آسان زید مرد آسان گذار *Bh.*

دَمْ فرو بَستَن spiritum retinere, praecludere *met.* non loqui Gul. 8, 17.

دَم فرو رَفتَن spiritus descendit (opp. دم بر آمدن) *Bh.* Phrasis دم فرو رفت vel دم بکام فرو رفت *met.* usurpatur de homine afflicto (کنایه از محنتده اولمقدن) *F.*, e. g.: دمی ✿ خواجوی کرمانی در زوصل تو خواهم مگر بکام رسم ✿ دمم بکام فرو رفت وبر نیاید کام ✿ خواجه سلمان ✿ نابیست فرو رفته دم آواز دهیدش ✿ کو گوش بهره دارد وچشمش نگرانست *F.*

دَمْ گِرِفتَن spiritum continere et spiritus s. anima intercluditur *met.* i. q. دم زدن 2 silere, tacere; 2) i. q. دم زدن 3 subsistere, cunctari; 3) i. q. دم زدن 4 relinquere *B.*; در جهانگیری سکوت [شکون گرفتن وتوقف کردن وبند شدن نفس *Bh.*] *Bh.*; cf. infra دم گرفته.

دَمْ کَرَم بَر کار کَردَن *met.* generositatem adhibere, e. g.: از بسکه سنگ پشت دم کرم بر کار کرد Anv. Soh. 139 fin.

دَمْ نِگَهدار *met.* nihil dicas (هیچ مگو) *Bh.*

دُم (vox ex دُنب s. دُمب contracta, ut خُم ex خُنب s. خُمب et سُم ex سُنب) cauda (مقابل سر) *B.* et *met.* extremum cuiusvis rei *F.*; cf. دُنب et دُنبال. Inde دمِ گاو s. a) cauda taurina, b) flagellum magnum (تازیانه), c) tuba vel buccina aenea parva (نفیر برادر کوچک کرنا) *B.*, d) *met.* stultus, insipiens (احمق) *Bh.*, e) nom. artificii cuiusdam in luctando (ظاهرا نام فنی از کشتی‌گیر باشد) *Bh.*; cf. گاودم et خُم et دمامه. Inde از دم post; دمِ گرگ cauda lupi *met.* a) mansio quaedam (منزلی) lunae, quam شوله dicunt; b) aurora mendax (صبح کاذب) *B.*, a similitudine sic dicta (چه صبح کاذب‌را در طول وباریکی بدم گرگ تشبیه داده اند) respondens ar. ذنب السرحان *Bh.*

Phrases:

دُم خَر پَیمودَن *met.* rem vanam et ludicram facere, sine caussa citra et ultra se movere. Ex لغت مثنوی.

دُمِ گُرگ بَر پای میش بَستَن *met.* dicitur de homine infirmo, qui a valido vindictam sumit (انتقام ضعیف از قوی گرفتن), e. g.: نظامی ✿ چنان دادگر بود کز رای خویش ✿ دم گرگ‌را بست بر پای میش *Bh.*

دَما i. q. دَم *B.* Alia forma; cf. دَمَه.

دَمابَر (male *F.* دمابُر, quum a verbo بر بردن derivet) adi. c. vehementer et crebro spirans, asthmaticus (تیز تیز نفس وبیرمق), e. g.: میر نظمی ✿ شنیده با صبا گل بود دمزن ✿ دمابر آمده بلبل بگلشن *F.*; cf. دماور.

دَم آبی n. c. i. q. دمِ آب q. v. supra s. v. دم unus haustus aquae, e. g.: ملا حیرتی ✿ بکربلا دم آبی نمیدهند بکس ✿ زقطره بفشانند همچو ابر مطیر *F.*

دَمادَم (دم repet. inserto ا) coll. دَمبَدَم per singulas horas (دمبدم ونفس بنفس); 2) eodem momento s. tempore (همین); 3) omni tempore (هر نفس) *B.*; گویا ترجمه دمبدم وهمین وقت Gl. Sch.; انّا فانّا است *Bh.*

بایدت چشم ودماغ از رنگ وبوی خویش بست ✿ وبدینمعنی است درین مقطع ✿ تو اگر دماغ داری دل نسبتی مکن بو ✿ به ازین نچیده باشی گل باغ آشنائی *Bh.*; 3) *met.* superbia, fastus (عجب وتکبر ونخوت وتبختر) *B. Bh.*; 4) crapula, ebrietas (نشا وکیف چنانچه گویند فلانی دماغ رسنده) *Bh.*; 5) desiderium, voluntas (خواهش ودرخواست واین در محل تعظیم وبزرگی آید اکثر در مضاف مصادر یا آنچه بدان مانند آید چنانچه گویند دماغ حرف زدن ندارم وگاهی باشخاص هم آید راقم ✿ بهر کس هست باشد روی حرفی آن پریرورا ✿ همین از نازآن بد خو دماغ من نمیدارد) *Bh.* — Inde بیدماغ adi. c. q. v. supra p. 296; ill-tempered, impatient, irritable, easily-provoked *Shaksp.* et بیدماغانه (suff. انه) adv. c. ill-naturedly, impatiently *Shaksp.* et بیدماغی (suff. ی) n. c. q. v. supra p. 296; bad temper, irritability *Shaksp.*

Phrases:

دماغ آرایش دادن *met.* i. q. دماغ رساندن *Bh.*

دماغ بالا بودن *met.* superbiam, fastum ostendere (نخوت وغرور بهم رساندن) *Bh.*

دماغ بالا رفتن *met.* i. q. دماغ بالا بردن *Bh.*

دماغ پختن *met.* magna aegritudine affligi (رنج ومحنت بسیار کشیدن) *Bh.*

دماغ گرفتن از c. *met.* i. q. دماغ دزدیدن *Bh.*

دماغ رساندن *met.* inebriare (شگفته کردن) *Bh.*; cf. دماغ رسیدن.

دماغ رسیدن *met.* crapula affici, ebrium fieri (سر خوش شدن) *Bh.*; cf. دماغ رساندن.

دماغ سوختن *met.* i. q. دماغ پختن *Bh.*

دماغ شستن *met.* cogitationes alienas ex mente amovere (پاک کردن دماغ از وساوس), e. g.: نعمت خان عالی ✿ شسته است ابر چهره گلهای باغرا ✿ گو یك سبوی می که بشویم دماغرا *Bh.*

دمادم coll. دمادم succedens alteri, pedetentim, continuo (متعاقب وپی در پی یکدیگر) *B.*; (پیوسته ومتعاقب) *Bh.*, e. g.: انوری ✿ ای حکم ترا قضا پیاپی ✿ وی امر ترا قدر دمادم *Bh.*; cf. Frag. 32, 18.

دمار a. interitus, exitium (هلاک) *B.*; vindicta, odium (انتقام وکینه) *F.* sine exemplo. Inde دمار آوردن interitum afferre, i. e. occidere, vindictam sumere (انتقام المق وهلاك ایتمك) *F.* sine exemplo.

دمار halitus, spiritus (دم ونفس) *B.*; 2) *abs.* res hominibus ad vitam necessariae (آنچه مردم بدان محتاج باشند در زندگانی); 3) fumus (دود ودخان). Vox a دم suff. ار formatum videtur. Lexici *F.* auctor voci tribuit significationes a) radix arboris s. origo cuiusque rei (اغاجک وغیرینک اصلی وبیخی معناسنه) et b) sec. al. sedem figere in loco (در یسره کچمك) sine exemplis, cuius synonymum etiam affert دماور q. v. — Inde phrasis

دمار بر آوردن از c. spiritum s. animam tollere ex alqo, i. e. *met.* occidere, perdere (فنا وهلاک کردن وی) *Bh.*, e. g.: مولانا هاتفی ✿ یکی نیزهرا کرده زهر آبدار ✿ کزان دشمنشرا بر آرد دمار : *F.*, coll. ابر کتف ضحاك جادو دو مار ✿ برست وبر آورد زایران دمار Schahnam. ed. Mohl. t. I, 82, 171, ubi Mohl male به ایران pro زایران.

دَماغ a. p. ar. دِماغ (در عربی بالکسر ودر فارسی بالفتح *Bh.*) cerebrum (مغز سر) hominis vel animalis *B.*; quod supra nasum est (بورونک بوقاروسی) *F.*, e. g.: ✿ خواجه حافظ ✿ سحر ببوی ریاحین وگل شدم در باغ ✿ که تا چو بلبل بیدل کنم علاج دماغ; 2) nasus (بینی), quam significationem lex. *Bh.* auctor sic probat: وبمعنی بینی چون موی دماغ وموی بینی ونیز نادر شاه کسیرا که حکم به بینی بریدنش میکرد میگفت که دماغش ببرید راقم ✿ آگهی چون گل گم از آب وهوای این چمن ✿

دماغ کردن et دماغ فروختن *met.* superbire (نخوت وغرور کردن) *Bh.*

دماغ گرفتن c. از *met.* aversari (اعراض کردن وبیدماغ شدن) *Bh.*

چه در سر دارد .i. q چه در دماغ دارد „quid cogitat“? *Bh.*

در دماغ داشتن .s در دماغ آمدن *met.* i. q. دماغ بالا بردن *Bh.*

دماغدار adi. c. *met.* superbus, gloriosus (مغرور ومتکبر) *Bh.*; متکبر وخود بین *F.* ex شرفنامه sine exemplo; 2) crapula laborans, ebrius (سرخوش وتازه دماغ), e. g. in hoc versu شفیع اثر poetae : شاهیست زنبق از می عشرت دماغدار *Bh.* — Inde دماغداری (suff. ی) n. abstr. praecedentis; „amentia“ *C.*

دماغ تر s. دماغ ساز cerebrum sanum, integrum (دماغ چاق وصحیح وبا لفظ دادن وساز بودن مستعمل) *Bh.* sine exemplo.

دماغه i. q. تماغه crista falconis similisve avis venaticae (کلاه شاهین وباز وامثال آن) *Bh.*, e. g. : اشرف ✿ هرکس که بغیر او نظر بازی کرد ✿ شد عینک او دماغه دیدهء او *Bh.*, coll. hoc versu کلیم poetae : کبوتر کو بزنهارش در آید ✿ تماغه از سر شاهین رباید *Bh.*, in quo alia forma تماغه legitur.

دماغی (suff. ی) vain, frivolous, proud *Shaksp.*

دمامه ahenotympanum (کوس ونقاره); 2) tuba vel buccina aenea parva (نفیر که بسرادر روبین et (کوچک کرنا است *B.*; cf. خم 2 et خم. Coniungitur cum verbo نواختن *Bh.*

دمان *proprie* part. praes. verbi دمیدن, sed usitatum hisce significationibus *Bh.* : 1) clamans *prae laetitia vel ira modum excedente* (بانگ زننده بقهر) *Bh.*; فریاد کنان از شادی وغضب مفرط *B.*, e. g. : استاد منوچهری ✿ بسوی همچنین سالهای دراز ✿ دنان ودمان وچمان وچران *F.*; 2) velociter currens, properans, impetum faciens (حمله کننده) *Bh.*; رونده Gl. Sch.; cf. Chr. Sch. 42, 199. 50, 295, Schahnam. in Spieg. Chr. 43 l. atp., ubi Mohl (t. I, 332, 1448) minus bene روان legit et est epith. elephanti (پیل), serpentis (مار), leonis (شیر), crocodili (نهنگ), maris (دریا), torrentis (سیل), venti (باد), fulguris (برق) et ignis (نار) *Bh.*, quam ob caussam lex. *F.* auctor vocem دمان etiam significare dicit : „fortis, potens, terribilis (مهیب وتوانا) et alio loco : furiosus (خشمناك وزورمند); powerful, terrible, impetuous *Shaksp.*; cf. Chr. Sch. 92, 98; 3) incitatus cursus, velocitas, impetus vehemens (تند رفتن وتیز رفتن وسخت حمله کردن) *B.*; Gl. Sch., coll. اندر دمان Frag. 32, 18, Chr. Sch. 16, 209. 19, 241, et hoc versu ex فرهنگ منظومه : فسست دژ هوختنگ اسم مکان ✿ تیز رفتن بود دمان ودنان *F.* Quae praeterea in lex. *B.* legitur significatio : 4) „tempus“ (وقت وزمان) ex Gl. in Des. desumta videtur, quod vocem دمان sic interpretatur : بر وزن ومعنی زمان است وزمان مقداری از حرکت فلك نهم است Gl. in Des., quocum etiam consentit lex. *F.* auctor (رابع بمعنی زنان بو معنی کتاب زندن منقول در), qui tamen pro زمان falso legit زنان (mulieres *M.*, women *R.* et *J.*). Huc pertinet etiam دمان کش productio temporis, tempus (مدت وامتداد زمان) Gl. in Des.; وقت وزمان ومدت وگاه *B.*

دمانتك a blunderbuss, a carbine *Shaksp.* Vox in Hindûstân usitata videtur.

دماور i. q. دمابسر q. v. *G.* Male in lex. *F.* legitur دماور i. q. دمار (بمعنی دمار مرقوم), *F.*, allato hoc versu مولانا هاتفی poetae : چو کرده تنگ وپو بدار ودیار ✿ دماور شده چون سگ هم سوار *F.*

دماوند nom. urbis celebris in Mâzenderân; 2) mons ab illa urbe sic dictus, in quem Dohâkum (ضحاك) incluserunt *B.*; cf. دیماوند et دنباوند.

„fumus et eius odor" *C.* ex G. Vox dubia videtur.

دُمچه (suff. چه) diminut. vocis دُم, cauda parva; 2) finis s. extremum (دنباله) cuiusvis rei *B.*; 3) muscarium ex pilis equinis, muscis abigendis *F.* sine exemplo.

دُمچی (suff. چی) postilena (پاردم) Gl. Sch. s. v. پاردم; a crupper *Shaksp.*

دمخنیوس nom. mercatoris cuiusdam, qui Wâmiqi (وامق) amatam, عذرا dictam, Manqalûsio (منقلوس) furatus est.

دُمدار adi. c. cauda instructus, caudatus, unde *met.* postremum agmen exercitus (چنداول turc. ساقه ar. دنباله کش لشکر) *B.*; جماعتی که دنبال دار اند وبراه روند Gl. Sch. et dicitur de camelis, mulis, simil., qui a tergo veniunt s. agmen claudunt *F.*; 2) pactum, stipulatio (قول وشرط) *B.* — Inde ستارهٔ دمدار cometes *F.*

a. p. دَمدَمه terrae adhaerere facere, perdere, exitio dare (هلاک کردن وبسر زمین چسپانیدن) *Bh.*; 2) tumultus, contentio, turba (شورش وغلغله) Gl. Sch.; غوغا وغلبه *F.*, e. g.: ابو المعانی ✿ مکن ستیزه بهرکس بخوی نیکو زی ✿ بلطف شو همه کارت مباش دمدمه ساز *F.*; 3) rumor, fama (شهرت وآوازه) *B.*, e. g.: ✿ سیف اسفرنگی اگرچه دمدمهٔ جاه دیر میماند ✿ بشعر زنده بود نیکنامی مردمرا *F.*; 4) fraus, dolus (مکر وفریب وافسون) *B.*; در فارسی بمعنی مکر وفریب *Bh.*, qua significatione coniungitur cum verbo افکندن *Bh.*, e. g.: حضرت مولانا ✿ زین دمدمها زنان بترسند ✿ بی ما تو مخوان که مرد مردیم *F.*; cf. Spieg. Chr. 30, 12; 5) tympanum (دهل ونقاره), simil. *B.*, e. g.: ✿ حکیم نزاریء قهستانی دمدمهٔ میزنند بسر سر بازار عشق ✿ همسر جان میدهند کیست خریدار عشق *F.*; 6) i. q. سرکوب قلعه, i. e. agger s. suggestus tormentarius, ex quo tormenta bellica in arcem iaciuntur *B. F.* ex Fg. sine exemplo. Cf. دبدبه.

دَم آهنج adi. c. spiritum ducens, spirans (نفس چکیاچی) *F.* sine exemplo et *C.*

دُمایه flos lactis *C.* Vox dubia videtur.

دُمب i. q. دُنب s. دُم *B.* in app.

دَم باز n. c. a wheedler, deceiver *Shaksp.*, unde دم بازی (suff. ی) n. abstr. *Shaksp.*; flattery, adulation, deceit *J.*

دُمبال i. q. دُنبال *F.*, ut in hoc versu poetae cuiusdam: ✿ مبادا هیچکسرا تنگیء حال ✿ مجال فرق نبود پیش ودمبال *F.*; cf. دمب.

دَم پُخت n. c. i. q. زخمه بریان cibus notus (طعامی معروف) *B.*; a stew, a kind of a *pulâo* (پلاو) *Shaksp.*, qui hanc significationem a vocis دَم interpretatione: „the stewing over a slow fire" derivat.

دَمبدَم (دم repet. inserta praep. ب) i. q. دَمادَم *Bh.* q. v. (نفس بنفس ولحظه بلحظه) (وپی در پی) *B.* in app.

دُم بُریده adi. c. i. q. دُم زده q. v. *Bh.*

دَم بسته part. praet. locutionis دم بستن q. v.; 2) *met.* attonitus, stupefactus *M.* ex IK.

دُم پلنگ n. c. *met.* miles agilis, promtus (سپاهی چست وچالاک). Mos etiam est caudam pardi de pharetra suspendere, quo auctoritatem et supplicium severum indicent (ونیز رسم است که دم پلنگ از ترکش آویزند بجهت شان وهیبت سیاست) *B.* in app. *SHL.*

دَم بَند n. c. an alembic *Shaksp.*

دُمبه v. s. v. دُنبه.

دُمتک nom. avis cuiusdam graece τρωγλοδύτης (طرغلودیس) et ar. عصفور الشوک dictae *B.*; cf. طرغلودیس.

دَمچار *F.* et دَمچام *C.* odor vel color ex aliqua re apparens (بسر نسندنک قوقوسی) (ظاهر اولمق ورنگی بلورمک) *F.*, quae significatio hoc versu مولانا هاتفی poetae probatur: ✿ زفیض فصل شد صحن چمنزار ✿ چو جنت همه شکوفه گشت دمچار *F.*;

تمدول figulus *C.* ex vers. pers. N. Test. Matth. 27, 7. 10.

دمر in faciem cubare; 2) in faciem cubans (بر روی خفتن وخوابیدن وبر روی خوابیده), qua utraque significatione in hisce versibus poetae ملا فوقی نیروی legitur: بگلشن غریبی غنچه خفته امر اما ✿ کسی نچیده گلی از حدیقه دمرعم ✿ چه گلها که می چینمر از باغ عیش ✿ دمی کان پسررا رایج ✿ دمر وکون ندهد : coll. دمر میکنم از هوس دخترش ✿ پشت نا منفعل قحبه دمر نشانرا عشق است *Bh.* — Inde دمر وخوابیده et خوابیده in faciem cubans *Bh.*

دمز tympanum cum cymbalis, *quod manu pulsatur C.* ex G.

دم زده i. q. دم بریده cauda truncatus *Bh.*

دمساز n. c. consentiens, concordans; 2) amicus intimus (محب وموافق همدم) *B.*; همدم وموافق *F.*; موافق وراز داشت *SHL.*; cf. Chr. Sch. 96, 162. — Inde نغمهء دمساز harmonia, consonantia *M.* et دمسازی (suff. ی) n. abstr. consensus, concordia (موافقت در همه چیزی) *SHL.*; intimacy, confidence *J.*

دمسان n. c. i. q. دمساز *F.* sine exemplo.

دمسرد n. c. *met.* is, cuius verba non movent vel afficiunt (کسی که سخنش در نگیرد) *Bh.*, e. g.: حافظ ✿ تو خوش میباش با حافظ بسرو کو خصم جان میده ✿ چو گرمی از تو می بینم چه غم از خصم دم سردم *Bh.*

a. دمسق forma arab. persicae vocis دمسه q. v.; cf. دمعق.

دمسنجک i. q. پیوند قوشی, quod *M.* vertit: motacilla *avis*, e. g.: حکیم خاقانی ✿ که چون دمسنجک از شاخ بشاخ ✿ گاه چون شب پرک از تیمر به تیمر *F.*; cf. دمسنجه quod idem videtur.

دمسنجه i. q. ابابیل i. e. avis, quae in terram prolapsa surgere nequit *B.* i. q. دمسیچه *F.*, e. g.: حکیم صاحب در قسمیه ✿ بسر پریدن موسیچه از هوس بهوا ✿ بدم فشانی دمسنجه کان مور شکار *F.*; cf. دمسیچه.

دمسه, unde ar. دمسق, sericum album *B. F.* ex Fg. sine exemplo.

a. p. دم سیاوشان *B.* s. دم سیاوش *SHL.*, coll. ar. دم sanguis, i. q. خون سیاوش *B.* in app., q. v. supra p. 759.

دمسیچه s. دمسیچه avis parva cauda sua semper terram feriens, ar. صعوه (passeris species parva) dicta *B.*; 2) sec. al. i. q. دمسنجه *B. F.*, e. g.: حکیم خاقانی ✿ چو موسیچه همه سر در هوا کش ✿ چو دمسیچه همه دم بر زمین زد *F.*

دم سیسنبری, vocales desunt (suff. ی coll. سیسنبر) *met.* antidotum quoddam (دعوی احیای اموات ونهاب علل وتریاکی باشد) *B.* in app.

دمش (suff. ش a v. دمیدن) a breathing, blowing; 2) assault; 3) boast; 4) eruption, efflorescence *J.*; (بر آمدگی بوی) *SHL.*

دمش medulla arboris (turc. اوزك) vel medium cuiusvis rei, e. g.: ابو المعانی ✿ چون درخت بی دمش بودست تنم ✿ تند باد آه سرد از پا فتاد *F.*

دمش rubigo (turc. پاس); 2) crispus capillus (جعد) *F.* sine exemplo.

دم شناس *met.* medicus, sapiens (حکیم حکیم حاذق ;(وطبیب ودانا *Bh.*; دانا ومزاج دان *B.*, e. g.: نظامی ✿ زباندان یکی مردم دم شناس ✿ طلب کرد کز کس ندارد هراس *Bh.*; 2) urinatores consociati (ونیز معنی همدم هم دیده شده وآن دو غواص اند که دم ونفس هر دو موافق باشد یعنی وقتیکه نگاهدارند هردو برابر توانند نگاهداشت تا چون نم کسی که در بیرون دریاست تمام شود آنرا که در درون دریاست (فی الحال بر آورند تا هلاك نشود *HK.*

دَمَن pro دامن q. v.; 2) n. pr. Daman, contractum e voce indica Damayantî (دمينتى s. दमयन्ती), nomine uxoris Nali regis *B.*; cf. Spieg. Chr. 131 sqq.; 3) nom. stationis vel mansionis cuiusdam (بندرى) in Hindûstân *B.*

دِمَن *HK.*, male ut videtur بِمن *B.* (بكسر اول وثانى *B.*) i. q. مَن et بَمَن, e. g. si dicunt دمن بده, quod idem est atque بمن بده et من ده (بمعنى من وبمن باشد چنانكه هرگاه گويند دمن بده مراد آن باشد كه بمن بده ومن ده) *B.*

دَمَندان infernus (دوزخ) *B.*, e. g.: زراتشت بهرام ✿ درخت بارور در كشت‌مندان ✿ چو بنشاندند رستند از دمندان *F.*; 2) ignis *B.*, e. g.: شهاب مهمزه ✿ گردد از چشم تو چو زهر تيم زد ✿ گردد از لطف تو چو آب دمندان *F.*; 3) nom. urbis in regione كرمان, in cuius vicinia fodina auri (طلا), argenti (نقره), aeris (آهن) et tutiae (توتيا) est et caverna, in qua aquae strepitus semper ad aures pervenit et vapor exhalans in lateribus conspissatus sal ammoniacum (نوشادر) praebet *B.*, e. g.: كامى ظفر همدانى ✿ او زكرمان سوى دمندان شد ✿ تا نوشادر برد به نيشابور *F.*

دَمَنده part. praes. verbi دميدن q. v.; 2) clamans (فرياد كننده) *B.*

دمنه nom. thois cuiusdam (شغالى), cuius narratio in libro انوار سهيلى inscripto legitur; 2) spiraculum s. spiramentum furni aëris immittendi caussa (سوراخى كه براى دم كشى وباد آمدن به تنور بگذارند) *B.*

دِمَنه vulpes (روباه); 2) thos (شغال); 3) *met.* homo callidus, astutus, malignus (عيار ومحيل وفتان) *B.*

دَمَنه دانى (suff. ى) n. c. coll. دمنه 2 lacinia vel pannus tritus contortus (لته وكهنهء پيچيده), quem in foramen furni (تنور) immittunt, ne vapor exeat *B.*,

دِمَعق i. q. دمسه sericum album *B.* in app. Videtur alia forma vocis دِمَسق, aut pro دمعق legendum دمسق.

دُمِ غازَه s. دم غزه n. c. coll. دنب غزه i. q. ar. عسيب, i. e. radix caudae vel medium caudae vel os medium caudae (استخوان ميان دم) volucrium aliorumve animalium *B.*

دُمگاوَه (suff. ه) n. c. i. q. دُم گاو *F.* sine exemplo, q. v. supra s. v. دُم p. 900.

دَمگاه s. دَمگه n. c. caminus (كوره) fabrilis; 2) furnus (گلخن) balnei *B.*

دَم كرده adi. c. inflated *J.*

دَم گِرفته part. praet. locutionis دم گرفتن q. v.; 2) putridus, corruptus (تف گرفته); 3) pellis subigendo male olens et putida *B. Bh.*

دَم‌كَش n. c. is, qui socius est concentus (آنكه همراه كسى در سرود ونغمه موافقت ومتابعت كند); 2) *abs.* musicus, cantor (وبمعنى مطلق سرود گو ونغمه‌زن نيز آمده) *Bh.*

دَم كَشى (suff. ى) n. c. perflatus aëris (باد آمدن) *B.* s. v. دمنه 2 q. v.; 2) remus navibus propellendis (چوبى كه جهازرا بدان رانند) *HK. SHL.*

دَمگه i. q. دمگاه; forma decurtata *B.*

دُمَّل a. p. pl. دَمامِل et دَماميل forma arabica vocis persicae دُنبَل furunculus, ex qua contracta est *F.*, e. g.: استاد لطيفى ✿ دور كن از ريا وسمعه عمل ✿ دم فاسد بود وباو دمل *F.*; cf. Freyt. lex. s. v. Inde phrasis دمل بسر آورده زر زياده شود *met.* „molestias quies et otium sequitur" (زحمت چكن راحت بولور), e. g.: مولانا اميدى ✿ غنچه بنمود زر شاه گل افزود بلى ✿ زر زياده شود آنرا كه بر آرد دمل *F.*

دُمِ لابَه n. c. coll. لابه creber caudae motus (غلطيدن ودم جنبانيدن) canis ad pedes domini *B. Bh.*; 2) *met.* blanditiae, adulatio (تملق وچاپلوسى), qua significatione cum كردن coniungitur *Bh.*

دَمیدَن (s. धमा) flare *de spiritu et vento C.* ex G. (ودم زرگرانرا هم گفته اند) *B.*, coll. : یکی بیت از اشعار خود بخوان وبراتجا دم تا هم تو بیاسائی وهم دیگران in Spieg. Chr. 18 fin. et *met.* de voce, quae ex ore efflatur, unde verba proferre, clamare (دم زدن وسخن گفتن ونفس) *B.*, coll. افسون دمیدن (رسانیدن) mendacia loqui Anv. Soh. in Spieg. Chr. 27, 17. 18, et دمنده i. q. فریاد کننده clamans Gl. Sch.; 2) spiritum ducere, respirare (دم خوردن ونفس کشیدن) *B.*; 3) progerminare, pullulare, crescere (روئیدن نبات ; *B.* (روئیدن ورستن) Gl. Sch.; اورپرمك یعنی سبزه بتمك کبی ونمو *F.*, e. g. : وی که هرگه که سبزه در بستان ✿ بدمیدی چه خوش شدی دل من Gul. 154, 11. 12; cf. *ibid.* l. 14 et ✿ استاد لطیفی گل صد برگ چگونه دمد از خاك سیاه; 4) erumpere, de pustulis, exanthemate affici *C.*; cf. دمیدگی 3; 5) primo apparere, oriri, de aurora (طلوع صبح) *B.*, e. g. : ابو المعانی ✿ دمید صبح سعادت بروی خندانت ✿ رسید مژده بشب غمکشان بس صبح دمیده بر : *F.*, coll. هجر ترا چراغش Spieg. Chr. 144 med.; 6) se iactare, insolentius se efferre (خودرا پر (باد کردن ولاف زدن); 7) impetum facere (حمله آوردن) *B.*

c. بر i. q. simplex; 2) ira moveri, exaestuare (در غضب شدن وقهر آلوده) زمهر پری رخ دلش (گردیدن *B.*, coll. بردمید Chr. Sch. 101, 246, et hoc versu Schahn. : چو رستم بیامد سپهبد شنید ✿ زدریای آتش زکین بر دمید *F.*

c. در i. q. simplex (دَر دَمَندَ مستقبل از (دمیدن باشد) *B.* in app.

دَمیدَه part. praet. v. دمیدن q. v. *F.*

دِمیقی i. q. دبیقی *F.* sine exemplo. Alia lectio videtur.

دَمَیَك nom. pagi (قریه) ad urbem غزنین pertinentis, in quo شهاب الدین غوری ab

کمال اسمعیل ✿ قطعه ✿ آن ریش : e. g. چنان نمی پسندند ✿ صاحب طبعان این زمانی ✿ زیراکه بهیچ کار ناید ✿ الا زبرای دمنه دانی *F.*

دَم وَباد i. q. باد ودَم *Bh.* q. v. supra p. 165.

دَم وَپوست et دَم وَدود *met.* res ad victum vel hospitalitatem necessariae (اسباب عیش وسامان وضیافت), ut dicunt, e. g. فلانی بی دم ودود است, i. e. quidam non habet, quo vivat (اسباب عیش ندارد) et فلانی دم ودودی et فلانی بی دم ودود شد ندارد *Bh.*

دَمور *B. F.* Gl. Sch. et دَمَور *F.* sec. مشکلات, vox lenis et submissa (آواز نرم وآهسته) *B. F.* sine exemplo; 2) nom. cuiusdam ex consanguineis (خویشان) regis افراسیاب, qui Siyâwushum (سیاوخش) interfecit *B.* Gl. Sch.

دَمَه (suff. ه) follis fabrilis (دم آهنگران); cf. دم 2 *B.*, e. g. : میر خسرو ✿ نقدرا سکه در عیار آورد ✿ دمه وکورهرا [وکوزهرا *Bh.*] بکار آورد *F. Bh.*; 2) vas a Galeno inventum, quo ignis accenditur, alias آتش افروز dictum *B.* q. v.; 3) frigus, ventus et nix simul iuncta (سرما وباد وبرف درهم آمیخته) *B.*, tempestas nivosa; cf. بشر, e. g. : شیخ نظامی ✿ گرگ از دمه کی هراس دارد ✿ با خود نمد وپلاس دارد *F. Bh.*

دَمی (suff. ی) a kind of *hukka*, or instrument for smoking *Shaksp.*

a. دَمیاط nom. regionis inter مصر et عدن *B.*, Damiata, urbs nota Aegypti. Inde دمیاطی (suff. ی) genus serici pretiosi, quod in دمیاط texunt *HK.*; vestis s. panni subtilis species *C.*; étoffe, qui se fait à Damiette, de cotton et de lin mêlez ensemble, et variez de plusieurs sorte de couleurs Herbelot s. v. Demiath.

دَمیدَگی (a دمیده suff. ی) blowing (as of a wind); blowing (of a flower), sprouting *Shaksp.*; 2) odorem efflare (بر آمدگی بوی) *SHL.*; 3) exanthema, pustularum eruptio *F.*

haeretico quodam (یکی از ملاحده) vulneratus martyris mortem obiit *B.*

دَمیك terra (زمین وبوم) *B. F.* sine exemplo.

دَن imp. verbi دنیدن q. v.; 2) in comp. part. praes. significatione, e. g. : شاه ناصر خسرو ✿ همچو نخچیران دنیدی سوی دانش تو کنون ✿ نیک دان باید همی اکنون شدنت ای نیک دن *F.*; 3) incessus laetus et cum fastu (دنیدن لفظندن) استاد لطیفی ✿ : e. g. ,(اسم مصدر اولور) مسمط ✿ ای سرو آهو دن مه رو صید همه اهرمن مشو ✿ با ما نشین حکمت شنو تا سود [*F.* دسو] بازارت شود *F.*; 4) clamor laetus (فریاد وغوغای به نشاط) *B.*

دَنان part. praes. verbi دنیدن q. v. *B.*; دمنده Gl. Sch., ut in hoc hem. Schahn. : گرازان سواران دمان ودنان Gl. Sch., coll. hoc versu Schahn. : ابر پشت پیلان بتبیره زنان ✿ خروشان وپیلان دمان ودنان *F.*; 2) incessus laetus et cum fastu (رفتن به نشاط وخرامان) *B.* Gl. Sch.; cf. versus s. دمان 3 supra allatus.

دُنب coll. دُمب i. q. دُم q. v., unde ar. ذَنَب *B.* De vocis forma haec leguntur in lex. *F.* : دنب اصلی دمب ایدی میم ساکن نونه قلب اولندی لکن تلفظنده نوع ثقلت اولمغین بائی حذف اولنوب دُم دیرلر خُنب وسُنب کبی در تلفظه سهولت ایچون خُم وسُم ایتدیلر *F.*

دَنبال scurra, nugator (مسخره) *B. F.* ex Fg. sine exemplo. Cognatum videtur cum تَنبَل q. v.

دُنبال et **دُنبالَه** i. q. دُم (دمبال مرقوم معناسیله مترادف در اصلی میم ایله ایدی نونه قلب اولنوب دنبال اولدی) *F.* cauda et *met.* extremum cuiusvis rei (پس چیزی), unde د' ابرو extremitas cilii *Bh.*; د' تازیانه the end of a whip or lash *J.*; د' تیر extrema pars sagittae, cui infigitur cuspis *C.*; د' چشم angulus (گوشه) oculi *Bh.*; د' کشتی postica pars navis; puppis Gul. 24, 22, ubi ed. Taur. pro دنبال legit ar. سُکّان, quod idem significat (دنبالهٔ کشتی ذنب السفینة) Samachsch. 53, 19, ed. Wetzstein; د' میوه petiolus, pediculus fructuum, ex quo dependent *C.*; 2) adv. i. q. بَدنبال pone, post (پی وپس) *SHL.*; cf. supra پی 7 et Spieg. Chr. 93, 10, Chr. Sch. 94, 130. — Inde دنباله آهنگ adi. c. caudam trahens (بلند شد ومد) (کشیدن دم کشان), e. g. : ✿ میم صیدی بیتو بلبل میکشد دنباله آهنگ مرا ✿ بوی گل دنباله تعلیم تمکین میدهد رنگ مرا *Bh.*; دنباله دار adi. c. caudatus, e. g. چشم دنباله دار s. نرگس د' oculus, qui ex collyrio quasi cauda instructus est (چشمی که دنباله از سرمه داشته باشد) *Bh.* et ستارهٔ دنباله دار s. اختر د' cometes *Bh.* et سرمهٔ دنباله دار collyrium cauda instructum *Bh.* coll. مستی دنباله دار ebrietas diu tenens (ممتد) *Bh.* et بهانهٔ دنباله دار argumentum longum (دراز) *Bh.* al.; دنباله گرد s. دنباله دو n. c. qui alium insequitur (شخصی که پس کسی میگردیده باشد) *Bh.*; دنباله مانده adi. c. retro manens *Bh.* Adde phrases : دنباله داشتن *met.* finem habere, finiri (انجام داشتن واین در محل نفرین مستعمل), e. g. : مخلص کاشی ✿ مباش از سرمه دنباله دار چشم او ایمن ✿ که دود آه بیماران عجب دنباله دارد *Bh.*; بدنبال آمدن s. بدنبال رفتن sequi *C.*

دُنباوَر et **دُنباوَرد** n. c. i. q. دُمدار 1. 2 *F.* sine exemplo.

دَنباوَند coll. دماوند 2 mons in مازندران *B.*

دَنبَر nom. urbis in Hindûstân *B.*; cf. Chr. Sch. 69, 569; 2) nom. collis (گریوه) in via Kaschmîri, nomine پیر celebris *B.*

دَنبَرَه citharae species, quae تنبور ar. طنبور dicitur (سازی مشهور) *B.*; بمعنی طنبور *F.* sine exemplo. Vox ex دنبهٔ بره cauda obesa ovis, contracta, unde forma arabica طنبور orta est *B.*

دُنب غَزَه i. q. دم غزه *B.* Alia forma.

دُنبَک (*proprie* diminut. vocis دنب cauda parva) i. q. تُنبك tympanum (دهل) cauda longa, e ligno vel argilla confectum *B.*

دَنبَل genus tympani (دهــل مانندی), hind. مندل (s. मर्दल a kind of drum made of wood and beat with the fingers *Shaksp.*) dicti; 2) sec. al. i. q. غلوله (ودر فرهنگی بمعنی غلوله نوشته اند) *B.* in app.

دُنبَل i. q. ar. دُمَّل *B.*, quod ex illo contractum est *F.* (ورمیکه در اعضا بهم رسد) (وبزبان عربی دمل میگویند) *B.* in app. Cf. بَناور.

دُنبوقَه capilli a tergo capitis promissi (موی که از پــی سر آویخته باشند); 2) sinus lemniscatus fasciae vel cidaris; 3) fascia, cidaris (شمله وطره ودستار) *B.*

دُنبَه (suff. ه) i. q. دُم cauda *ovis* al. *B.* in app. *F.*; a kind of sheep with a thick tail *Shaksp.*; 2) *met.* podex (سرین) *Bh.*, podex amasiae, *quod rotunditate et obesitate caudae ovis orientalis similis est F.*, e. g.: ابو المعانی ✿ نصیحتی شنو از من که اختیار مده ✿ بـرای دنبهٔ فربه دلت همین از دست *F.* Inde دنبه دادن *met.* a) fallere, decipere (فریب دادن), b) incantare (سحر کردن وافسون خواندن برای کاستن وگداختن کسی) *Bh. SHL.*; cf. دنبــه گــداز, c) negligere (غـافـل کردن) *B.*; دنبه نهادن i. q. دنبه دادن a *B.* et i. q. a et b *Bh. SHL.* In lex. *F.* legitur دمبه دادن et دمبه نهادن signif. fallere, decipere, allato hoc versu حکیم خاقانی poetae: اجلت دمبه نهاد از بــرهٔ چــرخ هنوز ✿ همچو آهــو بـره مشغول چرایند همه *F.*, ex quo sequitur, vocem دمبـه aliam formam esse vocis دنبه, nisi forte lectio mendosa habenda est.

دُنبَهٔ بَرَه v. supra s. v. دَنبَرَه.

دُنبَه گُداز vas, in quo cauda ovis assatur; 2) genus incantationis, quo aliquem morti devovent, sic descriptum: „cauda ovina multis acubus traiecta (بخلانند) vocabulis magicis prolatis in vetusto sepulcro suspensa lucernae infra positae calore solvitur. Quemadmodum talis cauda liquescit, eodem modo is qui effascinatur liquescens et macie extabescens mortem tandem subiturus est *B.*

e. دنح pronuntiatione ignota, ling. syr.: epiphania, festum Christianorum; 2) nom. diei sexti mensis Januarii (نام روز ششم کانون الآخر) *B.* Est vox syr. ܕܢܚܐ, ar. دِنْح.

دَند coll. hind. دَنت (a tooth *Shaksp.*) s. दन्त i. q. دندان dens (لغتــی است در دندان وگویا هندی مفرس است واصـــلـــش دنت) *Bh.*; ar. سن *B.*; دنــدان لفظندن اختصار اولنمش *F.*, e. g.: ✿ ابو الفرج رونی بشکل پیل یک دندش نـکـه کن ✿ نعم چـون پیل یک دندش هـزار است *Bh. F.*, unde 2) costa (استخوان پهلو) *B.*, *quod denti longo similis*, e. g.: ✿ بجای مختاری سینه دهان وبجای گردن چشم ✿ بجای دندش تارک بجای کتف عذار *F.*; 3) pecten textorius, *quasi lignum dentatum* (آن چوبی است دندانه دندانه بعرض پارچه که می بافند واز هر دندانهٔ آن تاری میگذرانند) *B.*, e. g.: محتشم کاشی ✿ ندارد نخ کار پیوند من ✿ شکسته است دندانهٔ دند من *Bh. F.* Diversae sunt aliae huius vocis significationes, quas lexica persica offerunt: 4) fur (دزد بــی دیانت) *F. SHL.*; دزد وبــی دیانت *B.*, e. g.: ✿ ابو شکـور بخواند آنگهی زرگر دندرا ✿ زهمسایگان هم تنی چندرا *F.*; 5) homo insipiens, ignarus, intrepidus, pertinax (ابله ونادان ولی مرد بی باک وخود کام) (باک وخود) *B. F.*; شمس فخری ✿ در: e. g. *SHL.*, کام وابله اصابت بنزد فکرت تـو ✿ عقل مخطی شناس وعاقل ودند ✿ استاد لبیبی ✿ اندرین شهر بسی ناکسی بر خاسته اند ✿ همه خر طبع وهمه احمق وبی دانش ودند *F.*; 6) pauper, inops (درویش ومسکین وبی چیز) *B.*, e. g.: حکیم سوزنی ✿ دند وملک یکی شمر وبهره جوی باش ✿ از بدرهٔ زر ملک وز پشیز دند *F.*; 7) gens quoddam

mendicantium, alias شاخشانه *B.* et کُنگُر *F.* dicta q. v., e. g.: شیخ عطار در آلهی نامه ۞ مثنوی ۞ یکی دندی میان داغ ودردی ۞ ستاده بود بر دکان مردی ۞ ازو میخواست چیزی می نداداش ۞ بسی بر پیش دکان ایستادش ۞ زبان بگشاد دکاندار بر پیچ ۞ که تا تو زخم نکنی ندهمت هیچ ۞ چو کردی زخم از من نقد میجوی ۞ وگر نه همچنان می باش ومیگوی ۞ خدایا من چو آن دند گدایم ۞ که بر تن نیست بی صد زخم جایم *F.*; 8) semen quoddam purgativum, alias خروع چینی s. حب سلاطین s. حب الخطای dictum, cuius unum granum alvum solvit *B.*; 9) quaevis res acida, vim adstringendi habens (هر چیزی عفص که دهان را بیفشرد), ut galla (مازو), cortex mali punici (پوست انار) simil. *B.*, coll. hoc versu منجیك poetae: قند جدا کن ازو دور شو از زهر دند ۞ هرچه بآخر بهست جان ترا آن پسند *F.*; 10) nom. herbae cuiusdam (گیاهی) *B.* *F.* ex Fg. sine exemplo; 11) sec. al. fructus vel baccae lauri (دفنه یعنی), alias etiam حب الغار dictae *F.* sine exemplo.

دُند genus quoddam apis aut vespae (نام نوعی از زنبور) *B. F.* ex Fg. sine exemplo.

دَندا *abs.* zona, cingulum et *gen.* media pars montis aliusve rei (یعنی کمر آمده است مطلقا اعم از کمر کوه وغیره) *B.* in app.; sed pro کمر *SHL.* et *HK.* legunt مکر fraus, dolus (یعنی مکر *SHL.*); یعنی مکر که فریب باشد *HK.* et lex. *F.* auctor کُم perditus, amissus (یعنی گم شده یعنی ضایع اولمش), qui hoc versu میر نظمی poetae: چگونه باز می آیم بسویت ۞ دل آشفته دندا شد بکویت illam significationem probat, quocum etiam consentit Cast.

دَندان (suff. ان term. plur.) coll. دَند 1 dens (ar. سن) *B.*; 2) *met.* os et osculum (دهان وبوسه), e. g.: چند دندان ۞ بقمر کاشی بحکم غوطه دهر بخت کجاست ۞ که بگیرم زلب لعل تو دندانی چند ۞ خسروی ۞ زلعل یار دندانی گرفتم ۞ حیاتی یافتم جنی گرفتم *Bh.*; 3) desiderium, expectatio (طمع وتوقع) *B.*; وخواهش *Bh.*, e. g.: نزاری قهستانی ۞ بدان دو رشته لولو میان حقه لعل ۞ چگویمت که مرا بس لبت چه دندانست *Bh.*; 4) maeror, molestia, angustiae (دریغ ومضایقه) *Bh.* —

Inde دندان آسیا dens molaris (ar. طواحن) *Bh.*; دندان پیش *Bh.* s. د' پیشین *F.* dens anterior (ar. ثنایا) *Bh.*; دندان پیل ebur (عاج) *Bh.*; دندان تاسف s. د' حسرت dens maeroris *sensu met.*, e. g.: شیخ شیراز ۞ همیگفت حاتم پریشان چو مست ۞ بدندان حسرت همیکند دست *Bh.*; دندان حوت *met.* a) pluvia tenuis, subtilis (باران ریزه), b) lacrima (اشک چشم) *B.*; دندان خر *met.* a) stultus (احمق), b) podex (کون) asini, c) penis (کیر) asini *Bh.*; دندان خرد dens sapientiae *Bh.*; دندان خَندَه dens anterior, exertus, in ridendo conspicuus *C.*; دندان رمح *met.* cuspis hastae (آهن پاره سر تیز که بر بالای نیزه نشانند) *Bh.*; دندان رنجش *met.* donum, quod sponsae sponsus offert, simulac illam primum loquentem audivit (آنچه وقت استماع سخن اول از عروس بعروس دهند چنانچه رونما وقت دیدن روی او باو دهند وباین از اهل زبان به تحقیق پیوسته), e. g.: اشرف ۞ چو از لب عقد مروارید راندی ۞ بدندان رنجش اول دل ستاندی *Bh.*; دندان شب *met.* diluculum (مراد ازان سپیده صبح است که موجب انعدام شب میشود) *Bh.*; دندان شیر dens lactarius et i. q. دندان ماهی q. v. *Bh.*; دندان صبح *met.* i. q. دندان شب *Bh.*; دندان کوه *met.* lapis pretiosus (لعل وياقوت) *Bh.*; دندان ماهی dens piscis et i. q. دندان شیر i. e. dens, quo pectinibus et manubriis cultri, simil. conficiendis utuntur (دندانی که از شیر ماهی شانه ودسته کارد وخنجر وغیر آن سازند), e. g.: میرزا طاهر وحید در تعریف شانه ساز ۞ اسیری که شیرینی یار دید ۞ یك انگشت از شهد وصلش چشید ۞

نگردید چون شانه عاج پیر ✿ دهانش بود
به زندان شیر ✿ محمد اسحق شوکت ✿
لازم افتاد است نرمی ودرشتیها بهم ✿ باشد
از دندان ماهی دسته شمشیر موج *Bh.*; دندان مصری *met.* a kind of sweetmeat *Shaksp.*; دندان موسیقار res quaedam flavi coloris denti similis, qua fistulam ornamenti caussa instruunt (چیزیست که بشکل دندان ساخته در موسیقار تعبیه کنند وبیشتر رنگ آن زرد باشد از جهت خوشنمائی) *Bh.*; دندان نیش dens acutus s. caninus (ar. انیاب) *Bh.*

Phrases :

دندان از بن کندن *met.* summo dedecore afficere, vilem, abiectum reddere (نهایت ذلیل ورسوا کردن ومغلوب وزبون گردانیدن) *Bh.*

دندان از دور نمودن dentes e longinquo monstrare, dicitur de eo, qui adversario se opponens ad certamen se accingit sed cavet, ne cominus pugnet (خویشتن را دشمن ومعاند قرار داده مستعد پرخاش شدن وبر حریف بد گمان گشته از رفتن نزدیک وی احتراز نمودن) *Bh.*

دندان آفرین کردن *met.* dentes polire (آرایش کردن); 2) dentiscalpium facere (خلال کردن) *B.* in app.

دندان بخون بردن *met.* mordere (گزیدن) *B.*; 2) i. q. دندان خونین شدن q. v. *Bh.*

دندان بدندان زدن *met.* maerorem pati, affligi (حسرت وافسوس خوردن) *Bh.*

دندان بدندان s. دندان بدندان شستن کلید شدن *met.* dentes inter se compressi sunt (بسته شدن باهم), *ita, ut nonnisi adhibita magna vi separari possint, quod in epilepsia* (صرع), *amentia* (بیهوشی), *simil. accidere solet Bh.*

دندان بر جگر افشردن s. داشتن s. گذاشتن s. نهادن pro افشردن posito, *met.* patienter ferre (صبر وتحمل ایلمك) *F.*; quae odiosa sunt pati s. perferre (تاب مکروهات آوردن وتحمل آن بودن) *Bh.*

دندان بر حرف خود گذاشتن s. د' بر سر حرف خود گذاشتن *met.* obmutescere in dicendo (بر حرف خود قایم بودن واز اهل زبان به تحقیق پیوسته که فلانی دندان بر حرف خود گذاشت یعنی میخواست که سخنی بگوید نیم گفته خاموش ماند وتمام نکرد) *Bh.*; 2) aliud agere, quam dicere (از حرف خود بر گشتن وبخلاف قرار داد بعمل آوردن) *Bh.*

دندان بر دل افشردن *met.* i. q. دندان بر جگر افشردن *Bh.*

دندان بر سر دندان نهادن *met.* i. q. دندان خونین شدن *Bh.*

دندان بر سنگ آمدن dentes calculum offendunt in edendo (سنگریزه ومانند آن بزیر دندان در آمدن در اثنای طعام خوردن) *Bh.*

دندان بر فارسی گذاشتن s. د' بر فارسی نهادن s. د' بر فارسی ماندن s. بفارسی pro بر فارسی posito *met.* verba intelligere, accipere (فهمیدن حرف وقبول کردن) *Bh.*, cuius phrasis originem illius lex. auctor sic exponit : اصل این از صاحب زبانی به تحقیق پیوسته که محصلانی که از برای تحصیل در ولایت میفرستند برای شلتاق مطلقا فارسی نمیگویند وبالفعل کسی که سخن نمیفهمد یا آنکه قبول نمیکند میگویند دندان بفارسی نمیگذارد وعوام دنده بفارسی نمیگذارد گویند ماخذش فارسی نفهمیدن ترک است که آنها غیر از زبان ترکی ندانند *Bh.*

دندان بر کندن c. از *met.* spem praecidere s. avertere a re (امید بریدن) *Bh.*; 2) i. q. دندان طمع بر کندن q. v. *F.*

دندان بزهر خائیدن *met.* verba facere, quae ex animo infestissimo proveniunt *B.*

دندان بکارِ کَسی فِرو بُردَن *met.* studium et operam in negotio adhibere (اقـدام کمال : نمودن بجد در کاری) *Bh.*, e. g. : اسمعیل ✿ خشمت بکار خصم چو دندان فرو برد ✿ تا پشت گاوماهی آسان فرو برد *Bh.*; cf. دندان فرو بردن 3.

دندان بَکام فِـرو بُردَن *met.* voto potiri (کامیاب شدن ومستولی گـردیـدن); 2) iram concipere (در غضب شدن) *B.*; 3) i. q. دندان بکار کسی فـرو بردن, e. g. : شیخ شیراز ✿ شنیدم که وقتی گدا زادهٔ ✿ نظر داشت بـر پادشاه زادهٔ ✿ همیرفت ومیپخت سودای خام ✿ خیالش فرو برده دندان بکام *Bh.*

دندان از بن *met.* i. q. دندان بَکام شِکَستَن بر کندن *Bh.*

دندان بَند کَردَن s. بـودن c. د ، r. بـه *met.* exspectare, appetere rem (طمع وتوقع خواهش آن داشتن) *Bh.*

دنـدان بَهَم خَـوردَن crepitare dentibus prae frigore (دکدک) *Bh.*

دندان تَر بَر کَسی داشتَن *met.* esse in procinctu occidendi alqm (در صدد اهلاک او بودن) *Bh.*

دندان تـیـز کَردَن *met.* adhaerere rei vel inclinare, propensum esse in rem (چسپیدن); 2) adversari, inimicitias agere (برابری کردن وخصومت ورزیدن); 3) ultionem petere (کینه خواستن) *B.*

دندان خونین شُدَن *met.* tolerare s. perferre, quod ingratum, molestum est (تحمل ناملایم کردن), e. g. : صائب ✿ از آن پـر میوهٔ فردوس باشد دیده زاهد ✿ کزان سیب ذقن خونین نگردید است دندانش *Bh.*

دندان داشتَن c. بـر exspectare (چشم داشت وتـوقـع داشتـن); 2) maximam operam navare rei (در کاری بسیار بجد شـدن واقـدام نـمودن) *B.*; 3) odisse, vindictam exercere (بغض داشتن وکینه ورزیدن) *Bh.*; کینه ورزیدن *B.*

دنـدان دَراز کَردَن *met.* avidum reddere (حریص گـردانیدن ودر طمع انداختن), coll. hoc hem. شیخ نـظـامـی poetae : شکم خوارهرا کرد دندان دراز *Bh.*

دندان دَر جِگَر غوطه دادَن *met.* i. q. دندان بر جگر افشردن *Bh.*

دندان دَر کارِ کَسی داشتَن s. فِرو بُردَن pro دندان بکار کسی فرو داشتن posito i. q. بردن q. v. *Bh.*

دنـدان زَدَن *met.* mordere (گـزیـدن); 2) certare (جـنـگ کردن); 3) sec. al. edere (خـوردن) *Bh.*; 4) i. q. دنـدان تیز کردن *B.*

دندان سَپید کَردَن s. سَفید pro سپید posito, *met.* ridere (خنده کردن); 2) debilem fieri, se demittere, submittere (عاجز شدن وفروتنی کردن); 3) timere, metuere (ترسیدن) *B.*

دندان سُرخ کَردَن c. r. به *met.* i. q. دندان بند کردن *Bh.*

دندان شِکَستَن *met.* debilem, impotentem reddere (عاجز وفرو مانده ایلمك), e. g. : کمال خجندی ✿ گر بسنگ ستمم عشق تو دندان شکند ✿ دل زلبهای تو دندان طمع بر نکند *F.*

دندانِ طَمع بَـر کَندَن *met.* non concupiscere, non avide expetere *Bh.* *F.*, e. g. : مولانا کاتبی ✿ همه دندان طمع از لب لعلت کندند ✿ من اگر پیر شوم بر نکنم دندانرا *F.*; cf. etiam versus supra sub دندان شکستن ex *F.* allatus.

دندانِ طَمع زَدَن *met.* concupiscere, avide expetere, e. g. : آصفی ✿ دندان طمع بـر لب لیلی زده مجنون ✿ بر گوشه ازو خال کبودی است نشانها *Bh.*

دندانِ طَمع فِـرو بُـردَن *met.* incumbere rei (مشغول اولمق) *F.*

دندان فِرو بُردَن *met.* iratum, ira incensum esse (خشم وقهر داشتن); 2) vindic-

tam (کینه) exercere; 3) coll. دندان بکار کسی فرو بردن maximam operam navare rei (کاریرا بسیار بجد گرفتن وخشم طمعی واقامت نمودن در کاری) *B.*

دندان داشتن .i. q *met.* دندان فرو گذاشتن *B.* in app.

دندان بر جگر فشردن *met.* i. q. افشردن *F.*

دندان کردن *met.* aversari (اعراض کردن); 2) premere, opprimere (مضایقه نمودن) *B.*

دندان گرفتن s. د' کشیدن dentem evellere (بر کندن ودور کردن آنرا) *Bh.*

دندان کندن *met.* cupiditatem coercere, exstinguere (قطع طمع کردن) *Bh.*

دندان نمودن *met.* ridere, laetum fieri (خنده کردن وخوشحال گردیدن); 2) iratum esse, metum, timorem iniicere (غضبناک شدن وترسانیدن); 3) timere (ترسیدن); 4) debilem fieri, plangere, lamentari (عاجز شدن وزاری کردن) *B.*

دندان نهادن *met.* accipere (قبول کردن); 2) concupiscere, appetere alqd (رغبت نمودن وطمع بچیزی بستن). Inde دندان نهادن significatione contraria *B.*

دندانی کردن *met.* pudere s. erubescere facere (شرمنده کردن), e. g. : صائب ۞ صبحرا شرم شکر خند تو دندانی کرد *Bh.*

بدندان بودن *met.* aptum, convenientem esse (لائق ومناسب بودن) *B.*

بدندان خوش آمدن v. supra p. 51 s. v. آمدن.

در تهٔ دندانش نهادند *met.* mala imprecati sunt in illum (دعای بد در حق او خواستند) *Bh.*

دندان آپریز, s. د' آپریز, s. د' آپریش, s. د' اپریش, s. د' آفریز, s. د' آفریش, s. د' پریز, s. د' پریش n. c. dentiscalpium (خلال) *B.*

دندان تیز adi. c. cuius dentes acuti sunt *met.* iniustus, crudelis (ظالم); 2) avidus, cupidus (طمعکار) *F.* sine exemplo.

دندان خای n. c. canis mordax (سگ گزنده); 2) res inepta, insulsa, absurda (چیزی ناساز) *Bh.*

دندان ریخته adi. c. qui dentes amisit, edentulus *J.*

دندان زد adi. c. *met.* expetitus, affectatus (طمع کرده شده) *Bh.*

دندان زنی (suff. ی) n. c. hostilitas, inimicitiae (برابری وخصومت کردن) *Bh.*

دندان سا n. c. semen portulacae (تخم خرفه) *B.*

دندان سپید s. د' سفید adi. c. *met.* ridens (خندان وشکفته) *B. Bh.*; 2) n. c. humilitas (فروتنی) *B.*

دندان فریز s. د' فریش i. q. دندان آپریز *B.*

دندان کاو n. c. dentiscalpium (خلال) *B.*

دندان کنان (part. praes. verbi دندان کندن) *met.* cupiditatem coercens, exstinguens; 2) levis, inconstans (بی وقری وبی قراری) *B.*; debilis (عاجز اولمق), e. g. : حکیم خاقانی ۞ او سر گران کرده بان من پیش او زاری کنان ۞ دلها دران دندان کنان دامن بدندان دیده ام *F.*; 3) infamis (رسوائی); 4) plangens (زاری) *B.*, qua utraque 3 et 4 significatione in hoc versu حکیم خاقانی : شاهدان آب دندان آمده ۞ در کار آب ۞ فتنهرا از خواب خوش دندان کنان انگیخته intelligi posse dicit lex. *F.* auctor.

دندان کنان part. praes. verbi دندان کردن; 2) i. q. دندان کنان 3 et 4 (رسوا کنان وخوار وزار کنان) *B.*

دندان گوساله n. c., sec. *HK.* دندان گوساله, genus sagittae (تیر) cuspide (پیکان) ossea, quae similis est denti pulli bovini (گوساله) *B.*

دندان گیر adi. c. mordax *canis vel equus* (بد خو که مردم بدندان بگزد) *Bh.*;

2) dentes hebetans *res* (دیش قماشدرن نسنهیه دیرلر) *F.* sine exemplo et *C.*

دَندان مال n. c. a dentifrice *J.*

دندان مَـز n. c. bellaria (شیرینی ومیوهٔ که بعد از طعام خورند) *B.*

دندان مُزد n. c. res vel pecunia (نقد وجنس), quam dare solent pauperibus epulis exceptis, qui mos est antiquis temporibus usitatus (واین رسم در قدیم متعارف بوده است) *B.*; cf. مزد دندان.

دَندان نَما *Bh.* s. دندان نمی adi. c., coll. دندان نمودن valde conspicuus, apparens, e. g. de sutura, risu (بسیار نمایان وآشکار) (چون بخیه دندان نما وخنده دندان نما *Bh.*; 2) *met.* iratus, ira accensus (خشم آلود وغضبناك); 3) qui debilitatem et humilitatem manifestat (کسی که اظهار عجز وفروتنی کند) *B. Bh.*

دَندانَه (suff. ه) quidquid in quavis re prominet, ut pinna muri (کنگرهٔ هر چیز) *B.*; فرهنگ جهانگیریده کنگرهیه دندانه دیرلر *F.* vel res quaevis denti similis (چیزی که مشابه بدندان باشد) *Bh.* et dicitur e. g. de cuspide gladii (دندانهٔ تیغ), de dentibus serae (دندانهٔ کلید) *Bh.*, pectinis (طرق) *F.*, serrae *Shaksp.*, simil., coll. hoc versu حکیم خاقانی poetae : قصری که بنام او طرازند ✿ دندانهاش از آفتاب سازند *F.* et Spieg. Chr. 106, 2. 3. Inde دندانه دار adi. c. notched, indented *J.*

دَندِش (suff. ش coll. دندیدن) loqui cum alqo ita, ut alter non intelligat, respondens ar. رمز وایما, nutus, indicium *B.*; admurmuratio sive ex indignatione (سخنی با خود گفتن زیر لب از خشم) *SHL.*, sive ex hilaritate (سرور) *F.* et i. q. زمزمه q. v. *F.* sine exemplo.

دَندَنَه coll. ar. دَندَنَةٌ et pers. دندیدن, admurmuratio *B.*, e. g. : کمال اسمعیل ✿ تیزی که بانگ رعد بمر وزیر او بود ✿ در زیر لب چو دندنهٔ ناتوان کنند *F.*

دَندَه i. q. دند 2 costa *C.* ex vers. pers. vet. Test.

دَندیدَن coll. ar. دَندَنَ submissa voce secum loqui ex indignatione vel ira (در زیر لب آهسته آهسته با خود حرف زدن از روی قهر وغضب وجوشیدن از خشم) *B.*, e. g. : میر نظمی ✿ به پیش آمده اینچنین خشم وکین ✿ بدندید با خود چو شیر غرین *F.* Cf. لُندیدن, quae docente lex. *B.* auctore est alia forma verbi دندیدن apud Shirazenses et Khorasanienses usitata.

e. دَنقَر nitrum (شوره), quam vocem alii arabicam alii graecam dicunt *B.*

a. دَنقَه lolium tritici, inebriandi vim possidens; granum, quo in medicamentis utuntur *B.*; cf. شلمك et شیلم.

دَنگ sonitus ex collisione duorum lapidum vel lignorum similiumve rerum ortus *B.*, در مصطلحات الشعرا صدای که از برهم خوردن سنگ وامثال آن پدید آید *Bh.*, e. g. : زلالی خانیساری ✿ در جنون دیوانهرا دنگی بس است ✿ خانهٔ پر شیشهرا سنگی بس است *F. Bh.* et sonus vel suspirium, quod edunt monachi, qui قلندران dicuntur (آواز قلندران وهوی که ایشان کشند) *Bh.*, quae significatio et versu poetae زلالی sub دنگ 1 modo allato et hoc versu poetae : باقر کاشی در جنون عاشقی دیوانهرا دنگی بس است ✿ خاطر شوریده غوغا بسر نتابد پیش ازین in lex. *Bh.* probatur; 2) signum vel punctum circini (نشان ونقطهٔ پرگار) *B.*, e. g. : [*F.* ترا] زلالی ✿ توئی مانند دنگ ومن چو پرگار ✿ بگردت بی سر وبی پای گردم *Bh. F.*; 3) coll. دَنگل ignarus, insipiens, amens (بیخبر وبیهوش واحمق) *B.*; obstupefactus (واله وحیران) *F.*, e. g. : میر نظمی ✿ درغم عشق ترا ای شوخ وشنگ ✿ مانده امر آشفته وحیران ودنگ ✿ خسروانی ✿ درین کار مرد هشیار جوی ✿ نه دنگ دژ آگنده بسیار خوی *F.*; 4) i. q. (یوکك بر جانبی که تنگ دخی) 7 تنگ (دیرلر) *F.* sine exemplo.

دِنگ i. q. پادنگ q. v. *B.*; چوبی که بدان

شلتوک بکوبند وآنچنان باشد که چون یکسرش بشلتوک برسد سر دیگرش بلند شود *Bh.*, e. g.: طغرا در ضیافت معنوی ✿ علاف نیابد لب نانی پسر خویش ✿ آبی خورد آن نیز زچشم تر خویش ✿ گردید چو پای دنگ خالی زبرنج ✿ از غصه چو دنگ بر زمین زد سر خویش *Bh.*; cf. etiam چوب دنگ supra p. 597; 2) malleus, quo ope aquae pulvis pyrius contunditur et 3) prelum olearium (اول طوقق که صویله باروت دوکر وزیت وشیروغن دینکنسی) *F.* sine exemplo. Inde دنگ ودوال *met.* apparatus magnificentiae vel potentiae (اسباب تجمّل وشان وشوکت), e. g.: شیخ طمطراق مردن بعد ✿ قبول افزون میشود ✿ طبل رحلت بهر او دنگ ودوالی پیش نیست *Bh.*

دَنگ‌دَنگ (vox دَنگ repetita inserto ا) aequalis (برینه بر ایکی دنگ وایکی نسنه اغرلقده بر برینه مقابل اوله غلبهء استعمالدن برابر معناسنه مشهور اولمشدر) *F.* sine exemplo; pariter; arctissime iunctum *C.*; cf. تنگاتنگ.

دَنکاسَه i. q. کاسهء جلبان afflictus, infelix (گرانجان); 2) parasitus (مفت خوار), qua utraque significatione utraque vox in hoc versu غزالیء مشهدی poetae: کدو کشکول در کف بهر شوربا در بدر کردی ✿ نکردی سیر ازین دنکاسگی وکاسه جلبانی *F.* legitur.

دَنگَالَه et دَنگَدالَه s. دَنگدالَه coll. درکاله et درگلاله glacies pendens, stiria *B.*

دَنکَس i. q. ناکس, e. g.: ابو المعانی ✿ درد عشقت بده وجان عزیزم بستان ✿ که غم عشق ترا نیست سزا هر دنکس *F.*

دِنگ کوب n. c. i. q. دِنگی q. v. *B.*

دَنگَل consessus, qui fit de facie ad faciem (رو برو نشستن در مجلس.). Vox turcica dicitur *B.*; ترکستانده رو برو اوتورمغه دیرلر *F.* sine exemplo; a crowd *Shaksp.*

دَنگَل *B.* et دِنگَل *F.* coll. دَنگ 3 ignarus, insipiens (نادان); 2) rudis, impudens (ابله وبی اندام (دیوث وبی اندام) *B.*; شمس فخری ✿ چار کس: *F.*, e. g. وناساز در ممالک شه نیست ✿ ظالم وهیز ومفلس ودنگل *F.*

دَنگَلانَه i. q. دنگاله; 2) vehementia animi, ferocitas (دخی تیزلک وتند وبر معناسی) (طبع اولمق) *F.* sine exemplo.

دِنگی (suff. ی) is, qui oryzam tundendo decorticat (برنجرا از پوست جدا کند) *B.*

دِنواش i. q. دانوش *B.* Alia forma.

دَنَه (suff. ه) coll. دنیدن 1 et دنه گرفته superbia (دویدن وتکبر وغرور کردن) *F.*, coll.: مثلث ✿ شاه ناصر خسرو اینکه چو موشان همه پیکار بمانند ✿ دنه شان گیرد وآیند سر گربه بخارید *F.*; 2) sonus vel clamor ex summa laetitia ortus (صدا وندا وزمزمه از غایت خوشحالی) vel sec. al. sonus, vox mulierum concentum edentium (صدا وآواز خوانندگی زنان مطربه) *B.*, coll. hoc versu استاد poetae: منوچهری تا توانی شهریارا روز امروزی مکن ✿ جز بگرد خمر خرامش جز بگردون دنه *F.*; 3) laetitia, commoditas vitae, opulentia (نعمت دنیوی وشادی) *B.*; خلاق المعانی ✿ : e. g. ,*F.* نعمت وشدی حاش لله گر کند پیوند با طبع تو غم ✿ طبع غمرا از نشاط او پدید آید دنه *F.*; 4) nom. feminae cuiusdam (نام زنی) *B.*

دَنَه گِرفَتن celerem esse (تیزلک ایلمک) *F.*; celeriter irasci *M.*; 2) superbire (متکبر اولمق); 3) adversarium superare (خصمنه غالب اولمق) *F.* sine exemplo. Inde دنه گرفته a) cito incedens, cursor (تند براه رونده ودونده) *B.*; مجمع الفرس *F.* ex پیک ودونده sine exemplo; b) laetus, hilaris (خوشحال وشادمان) *B. F.* sine exemplo; c) superbus, ingratissimus adversus beneficia Dei (متکبر وناسپاسی کنندهء نعمت الهی) *B. F.* ex کتاب السامی فی الاسامی sine exemplo.

دَنی 2 ps. sg. aor. verbi دنیدن q. v. (یعنی بشادی وخوشحالی خرامی) *B.*; 2) (suff.

(ی) n. s. laetitia, hilaritas (نشاط وخرمی) *F. SHL.*

دُنیا a. mundus (جهان) *Bh.*; et opes mundanae, res caducae *M.*; 2) *met.* homines *Shaksp.* — Inde دنیا پرست et دنیا خدا et دنیا دار et دنیا دوست n. c. rerum mundanarum, terrestrium studiosus *Bh.*; دنیا داری (suff. ی) worldliness; economy *Shaksp.*

دَنیدَن alacriter currere, animo laeto incedere (دویدن به نشاط وبه خوشحالی) *B.*, e. g. : (براه رفتن شاه ناصر خسرو ✿ دام براهت پرست شو تو چو آهو ✿ زین سو وزان سو گیاه میخور ومی دن *F.*; cum fastu incedere, superbire (صالنی صالنی یوریمک ووضع وحرکتنده ناز کوسترمک وخرامیدن), coll. : شاه ناصر خسرو ✿ ای شده مشغول بناکردنی ✿ گرد جهان بیهده تا کی دنی *F.*; 2) ira fervere (از خشم وقهر جوشیدن); 3) exire e loco (از جای در آمدن) *B.*; cf. دن et دنه et دنی et دنیده.

دَنیدَه part. praet. verbi دنیدن, qui animo laeto et cum fastu incessit (به نشاط خرامیده وبه خوشحالی راه رفته) *B.*, coll. : شاه ناصر خسرو ✿ ای دنیده همچون خون کرده رخان از خون دل ✿ خوردن خونت بخواهد خورد گرد دن مدن *F.*

دُنَیسِر, e. دنیسر, vocales desunt, sec. Gol. nom. urbis celebris in Mesopotamia sic descriptae : بلده ایست مشهور از نواحی جزیره واقع زیر کوه ماردین وزمین آن گرم وهوای آن خوب است *B.* in app.

دُنْیِی [ê] et دُنَیی (یانک کسر ایله ده والف مقصوره کبی فتحه ایله ده جائز درموسی وعیسی کبی) i. q. دنیا mundus *F.*; cf. Institut. ling. pers. §. 54.

دَو imp. verbi دویدن q. v. et in comp. part. praes. significatione, e. g. نیک دو adi. c. bene currens *C.*; 2) n. s. cursus; cf. تك ودو p. 454. Inde دَو نیابد *formula execrandi* signif. : „potestatem non habebit s. votum suum non impretabit“ (نفرینی است یعنی مجال طاقت نیابد وآرزویش بر تاثیر نیابد), e. g. : چنین که خصم بما ✿ در مقام کجبازیست ✿ یقین که چون خر طنبور دو نمی یابد *Bh.*

دو (z. ‎𐬛𐬎𐬎𐬀‎ dva, pars. دِو du, s. द्वि, hind. do) num. card., duo, duae *F.*, de q. v. Instit. ling. pers. §. 148 sqq. et 418 sqq.

دَوا a. pl. أَدوِيَة, s. دَوائی (suff. ی [مزید علیه آن از عالم مومیا ومومیائی] *Bh.*) medicamentum, remedium (دارو); 2) *met.* emplastrum (وبمعنی مرهم مجاز است از قبیل تسمیه الشی باسم جنسه) *Bh.* Cum کردن vel جستن remedium afferre, mederi (معالجه ودرمان کردن) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 103, 19.

دو آب *J.* et دُوابَه *Shaksp.* n. c. nom. provinciae in Hindûstân inter Gangem et Jumnam sitae, quae nomine Doab nota est *Shaksp. J.*

دَوات a. i. q. pers. آمه atramentarium (محبرة) *Bh.* — Inde دوات آر n. c. keeper of the seals *J.*; دوات آشور n. c. i. q. محبره کش i. e. stilus, quo atramenti tomentum versant (میلی که بدان صوف ولیقه دوات‌را برهم زنند) *Bh.*; دوات دار n. c. qui atramentarium tenet vel portat, qui est ab epistolis, secretarius (همان که در عرف حال آنرا قلمدان بردار گویند طاهر نصیر ابادی در احوال خلال بیگ نوشته که وی در اوایل حال دوات دار میرزا طالب خان بود) *Bh.* Eadem vox est ar. دَوادار pl. دواداریة ex pers. دوات دار mutata et in arabicam linguam translata, de cuius significatione et usu accurate disseruit Quatremère in Hist. des Sult. maml. t. I, 1, 118, not. 2; دوات گر s. دویت گر (اماله آن) *Bh.*, coll. Institut. ling. pers. §. 6), n. c. qui atramentum conficit (آنکه دواتهارا بسازد) *Bh.*

دو آتِش *met.* duo labia amatae *B.*

دو آتِشَه (suff. ه) n. c. bis coctus, epith. vini s. liquoris fortioris (صفت شراب وجزان است)

دوازده جَوسَق i. q. دوازده كوشك, ex quo in arabicam linguam translatum mutatum est *B.*; دوازده رخ n. c. nom. proelii celebris, ducibus پیران et گودرز in radicibus (دامن) montis كنابد regionis Khorâsân ab Iraniensibus et Turaniensibus commissi, in quo پیران ویسه et aliquot illius fratres occisi sunt *B.*; دوازده میل s. دوازده كوشك *met.* duodecim signa zodiaci *B.*; cf. دوازده جوسق.

دُوازْدَهُم (suff. م) num. ord., duodecimus.

دُوازْدَهی (suff. ی) duodena *M.*; a dozen *J.*

دو أَسپه n. c. *proprie* duobus equis progrediens, quorum uni insidet, alterum manu ducit; unde *met.* cito et festinanter incedens; festinatio (سرعت وتعجیل) *B.*; عبارت از شتابان *SHL.* et cum verbo شدن s. شتافتن s. تاختن significat: „festinare“ (عبارت از آنست که هر سوار دو دو اسپ همراه بگیرد تا بر یکی سوار شود ودیگری خالی همراه باشد وچون اسپ سواری مانده گردد بران دوم سوار شود وچون این نیز (مانده گردد باز بران اول سوار شود *Bh.*, e. g.: نظامی ☆ به پرخاش زنگی شتابان شوند ☆ دو اسپه بسوی بیابان شوند *Bh.*

دو أُسطُرلاب n. c. *met.* sol et luna *B.* in app.

دو آشیانه n. c. (with two rooms) *met.* a kind of tent *Shaksp.*

دُوال s. دوبال pellis bestiae, corium (چرم *B.*, e. g.: حکیم ازرقی ☆ قطعه ☆ (حیوانات کسی را درجهان دامن نگیرد ☆ بشخصی فربه وبالای لاغر ☆ ولیکن گه کوشش بر در آرند ☆ دوال پیل فربه شیر لاغر *F.*; 2) lorum e corio (تسمهٔ چرمی) *Bh.*, e. g. stapiae (رکاب) aliarumve rerum *B.* Gl. Sch. ut gladii (شمشیر), i. e. baltheus, calceorum (نعلین), i. e. corrigia *C.* al.; cf. etiam دوبره, et lorum, quo pulsatur tympanum دهل dictum, e. g.: چو عمرش ورق راند بر بست سال ☆ بشاهنشهی بر دهل زد دوال Sec. Nam. 129 med.; cf. infra دوال بر دهل زدن; 3) dolus, fraus (مکر وحیله) *B.*, e. g.: حکیم سنائی ☆ ننگرم من سوی

معنی شرابی وعرقی که دو مرتبه بر آتش گذاشته کشیده باشند) *B.* in app.

دَواج lodix, tegumentum dormitorium (لحاف) *B.* Gl. Sch. t. یورغان *F.* sine exemplo. Quae in lex. *F.* legitur alia significatio: fortuna, gaudium, laetitia (بخت وفرخی وسرور وشادی) nititur hoc versu میر نظمی poetae: چو روزی شده تخت شاهی وتاج ☆ نشسته برو با سرور ودواج et in aliis lexicis deest. Vox cum arabico دُواج cognata videtur.

a. دُوَاج *F.* *vulgo* دُوَّاج Freyt. Samachsch. vestis. quae super alias induitur (جامهٔ زورین فرجی) Samachsch. 62, 18, ed. Wetzstein; فراجه معناسنه در بعض نسخهده چادر شب که زنان طشره چقدقده بورینورلر رومده شایع دکلدر زنان عجم فراجه کیمیوب چادر شب قوللنورلر فتحه دال ایله مشهور در چغتای لسانیدر وبعض نسخهده یورغان معناسنه وبعضنده تکله دیدکلری جامه معناسنه مرویدر *F.*, coll. hoc versu میر نظمی poetae: ☆ بپوشیده دواج از اطلس سرخ زتاب می رخش رنگین فرخ.

a. p. دَوادار vox ex pers. دوات‌دار mutata, de q. plura v. supra s. v. دوات.

دَوادَو (دو repet. inserta lit. ا) anxie in omnes partes currere (دویدن بهر طرف از پی هم) *B.*; cursus continuus sine interruptione (پیاپی سکرتمك) *F.*; 2) servus a pedibus (شخصی که خدمات جزئی باو رجوع باشد وهر ساعت اورا بکاری فرستند) *B.*

دَواری numus aureus valens quinque numos aureos شیانی dictos, quorum septemdecem dirhemum efficiunt (زری بوده است رائج از طلا که هر یک از آن به پنج شیانی خرج میشده وشیانی زری بوده از طلای ده هفت بوزن یک درهم) *B. F.*, e. g.: استاد منوچهری ☆ چون تو که خدمت هم کهترگی ومهتر ☆ از بهر ده شیانی وز بهر یک دواری *F.*; cf. شیانی.

دُوازْدَه num. card., duodecim. — Inde دوازده

F.; دوال شما ✿ نشوم نیز در چوال شما 4) **gladius** (شمشیر) *B.*, e. g. : شیخ نظامی ✿ چو زخم دوال دوالی چشید ✿ بنه سوی رخت برادر کشید *F.*; 5) **smaragdus** (زمرد) *B.*, e. g. : رفیع الدین لبنانی ✿ زبهر ساعد شاخ ابر ساخت گوهر کش ✿ که قطره درّ خوشابست وسبزه شبه دوال *F.* — Inde دوالِ کمر **lorum, quo cingulum ligatum est, vel baltheus vel zona, cingulum** (عبارت از دوالی که کمر بآن بسته باشند یا دوالی که آنرا کمر اعنی منطقه ساخته باشند وجناب خیر المدققین میفرمایند میگوئیم ما که دوال کمر عبارت از بند کمر است که بسبب آن نیمه بالای بدن به نیمه پائین باهم پیوسته ومرتبط است), e. g. : خواجه نظامی ✿ دوالی کمر بسته چون شیر نر ✿ زدش ضربتی بر دوال کمر *Bh.*

Phrases :

دوال اَز پُشتِ شیر کَشیدَن *met.* **robustissimum esse** (کنایه از کمال قوت وزورمندی) *Bh.*

دوال بَر دَهل زَدَن coll. دوال 2 **tympanum pulsare** (دهل نواختن), e. g. : خواجه نظامی ✿ خروس غنوده فرو کوفت بال ✿ دهل زن بزد بر تبیره دوال *Bh.*

دوال دَر گَلو کَردَن *met.* **strangulare, suffocare** (خفه کردن) *Bh.*

دوال گُشادَن *met.* **volare** (پرواز کردن) *B.*, e. g. : خواجه نظامی ✿ چو باز از نشیمن گشاید دوال ✿ شکسته شود کبکرا پر وبال *Bh.*

دُوال باز coll. دوالک باز n. c. **is, qui lorum** (دوالی), **anulum** (حلقه) **et uncum** (قلابی) **possidet et dolo quodam adhibito hominibus pecuniam surripit; sector zonarius;** 2) **qui decipit, dolorum structor** (حیله باز محیل ومکار مرادف تسمه *B.*; (ومکار وطرار *Bh.* Inde دوال بازی (suff. ی) s. دوالک بازی (suff. ی) **lusus quidam aleatorius** (قماری), **in quo lorum adhibetur, sic descriptus :** آنچنانست که مقامران دوالرا دو لا نموده بنوعی ته ساخته وپیچ داده بر زمین می نهند ومیلی از آهن بدست داو زننده میدهند که سر آن میلرا در ته دوال بوجهی بگذارد وبر زمین استوار نماید که وقتی که سرهای دوالرا بکشند میل در میان آن دوال بماند ودوالرا بدر رفتن ندهد پس اگر این معنی صورت گرفت داو می برد واگر میل بر زمین قائم ماند ودوال ازان جدا شد گرد داو پس *Bh.*; 2) *met.* **fraudatio, fraudulentia** (مکر وحیله‌ورزی وعیاری کردن) *B.*

دُوال پای n. c. **daemonis silvestris species ar.** غول **dicta, quae viatores praecedit et a via aberrare facit et in loca deserta deductos inequitans occidit;** 2) *met.* **qui decipit, dolorum structor** (حیله کار مردم فریب آدم) *F.*; **terriculamentum puerorum** *C.* **Sed lectio mendosa pro** دوال باز **videtur, quod probat etiam versus** خواجه سلمان **poetae :** چرخ دوال پای اگر سر کشی کند ✿ امرت کشد بچرم زچرم اسد دوال, **in quo est epith. mundi decipientis vel fraudulenti et** دوال باز **legendum videtur.**

دُوال خَوارَه n. c. **par boum iugo iunctorum** (جفته قوشیلان صغر); 2) **iugum** (بویندرق), e. g. : میر نظمی ✿ کند گر خلاف تو گاو زمین ✿ بگردن دوالخواره بندد همین *F.*

دُوالَک (suff. ک) n. diminut. coll. دواله **lorum parvum;** 2) **lorum, quo in lusu aleatorio utuntur** (که بدان قمار بازند) *B.*; cf. دوبیره; 3) coll. دوالک بازی et دوالک باختن et دوالی 2 **nom. medicamenti suaveolentis ar.** شیبة العجوز *B.* et اشنه et hind. جریله (i. e. چهڑیلا **a kind of fragrant moss** *Shaksp.*) **dicti** *F.* **sine exemplo. Falso** *C.* **et** *M.* **verba lex.** *F.* **auctoris** وهندی لساننده جریله دیرلر **interpretati sunt : „mancipium nigrum Hindustânorum“, quem secuti** *R.* **et** *J.* **vertunt : „a black Indian slave“.** — Inde دوالک باختن *met.* **dolos struere, decipere** (مکر وحیله کردن) *Bh.*, e. g. : حکیم ناصر خسرو ✿ ای منافق با مسلمان باش وبا کافر بدل ✿ چونت

دُو آنی a coin, the 8th of a gold mohur *J.*

دَوانیدَن s. دَوانَدَن causs. verbi دویدن facere, ut quis currat, accurrat, unde persequi; 2) mittere; 3) currere; 4) incurrere, invadere; cf. Quatremère in H. Mong. t. I, 346, not. 146, qui pluribus exemplis illas significationes probavit. Alias illius verbi significationes affert lex. *Bh.* auctor: 5) pudibundum, anxium s. afflictum reddere (خجل ومکدر کردن), e. g.: مخلص کاشی ✿ زلطف مردم اگر بر بطر نشانندت ✿ مرو زجای که چون اشک میدوانندت ✿ اشرف در هجو اسپ ✿ برو از بس کنایتها که خوانندند ✿ خران از طعنهاش آخر ساختند دوانندند; 6) parare, apparare (وآماده کردن), e. g.: خطب بطرب ✿ گر از ارغنون سیم خواهد به پیش ✿ دوانند بمیخانه صندوق خویش; 7) fallere, decipere فریب دادن *Bh.* sine exemplo.

دو پا n. c. bipes; vermis quidam rubri coloris (کرم سرخی), qui in quercu (بلوط) reperitur et tingendo serico, simil. *et in* medicamentis adhibetur *B.*

a. p. دو پادشاهِ قهّار *met.* dies et nox *B.*

دو بارو *F.* et sec. *C.* دو بازو n. c. nom. ludi a lex. *F.* auctore sic descripti: هلک دیدکلری بر سره قدر ایکی باشی قلمواری جانمش اغاجدر یره بر اغوب بر اوزن اغاجله باشنه اوررلر یوقارو صچرادقده بر اوجی هواده ایکن اوروب اوینارلر allato hoc versu: ابو المعانی در هزل ✿ غنچهٔ زنبق آن نو گل گلشن طفلی ✿ در کفم گیر مرا همه چو دو بارو زده ام *F.* Idem lusus videtur atque ille, cuius nomen est جَلُك vel آلاوه q. v.

دوباروح et دوباروخ medicamentum quoddam, alias عروس در پرده et کاکنج dictum *B.*; solanum alkekengi.

دو باره (suff. ه) adi. c. duplus, repetitus (مکرر). de vita (حیات وعمر) dictum, e. g.: صائب ✿ از داغ تازگی جگر پاره پاره یافت ✿ از آفتاب صبح حیات دو باره یافت ✿ از هستی

F.; et بايد با خداوند اين دوالك باختن دوالك بازی n. c. i. q. دوال بازی q. v. *Bh.* *B.*

دُوالَه et دَوالَه (suff. ه) i. q. دوالك *B.*

دَوالی dolorum structor, praestigiator (مکاره وشعبده باز); 2) nom. medicamenti suaveolentis e genere convolvulorum (مانند عشقه بر درخت پیچد), etiam دوالك 3 et دواله dicti; 3) nom. praefecti (والی) provinciae ابخاز vel sec. al. Bocharae (بخارا), cui Alexander reginam regni بردع, nomine نوشابه notam, in matrimonium dedit et regnum بردع concessit *B.*, e. g.: شیخ نظامی ✿ دوالی بنام آن سوار دلیر ✿ بر آرد دوال از تن نرّه شیر *F.*

h. دِوالی festum Indorum, quod luminibus accensis celebratur (جشنی است هندوانرا ودران چراغان میکنند), e. g.: وحدت گیلانی ✿ زلفت زنقد دلها انداخت گنج ✿ وافروخت از عارضت چراغی چون هندوی دوالی *Bh.*; unde دِوالِیَه bonis dirutus s. eversus, *quasi lucerna accensa quaerens opes dilapidatas Bh.*, unde etiam phrasis persica چراغ روشن کردن هندو orta, quae in lex. *Bh.* sic explicatur: آنست که چون صراف زرها بباد دهد وچیزی در ته بساختش نماند چراغ بر افروزد ودرین اشاره است بآنکه زرهای گم کرده خودرا بچراغ میجوید واینچنین کسیرا در هند دوالیه گویند *Bh.*

دَوان part. praes. verbi دویدن q. v.; 2) nom. pagi (دهی) regionis کازرون *B.*; unde دوانی (suff. ی) ad pagum دوان pertinens *B.*

دُوان (ut videtur, cum ان term. plur.) i. q. دو duo; et cum هم coniunctum legitur (بمعنی دو وبا لفظ هم مستعمل میشود چون هم دوان) Gl. Sch.

دَواندَن i. q. دوانیدن q. v.

دُوانزَدَه i. q. دوازده duodecim *F.* sine exemplo.

دَوانوش i. q. دانوش *B.* Alia forma.

دو روزه به تنگ اند عارفان ✿ تو ساده لوح طالب عمر دوبارهٔ ✿ اگر بروی تو بار دگر نظاره کنم ✿ چو صبح زندگی خویش‌را دوباره کنم *Bh.*; double distilled *J.*

دو پاره adi. c. dimidiatus; halved *Shaksp.*

دو باز n. c. a kind of pigeon; 2) a sort of child's kite *Shaksp.*

دو بازو v. supra s. v. دو بارو.

p. h. **دو باشی** an interpreter *J.* Vox ex دو duo et hind. بهاشیا (s. भाषा) lingua, orta.

دوبال i. q. دوال *B.* Alia forma.

دو بالا adi. c. perinde ac duo, duplex (دو برابر), qua significatione cum v. رفتن, شدن, کردن et کشیدن coniungitur *Bh.*; double, equal to two *Shaksp.*

دو پایه (suff. ه) n. c. bipes i. e. homo *Shaksp.*

دو بامه (suff. ه coll. بام tectum) n. c. i. q. دو برجی 1 *Bh.*

a. p. **دو بحر زدن** *met.* poema ita componere, ut ad duo metra legi possit (شعر گفتن بنوعی که بدو بحر توان خواند واین از محسنات است) *Bh.*

دوپخچه nom. avis (قوش) turc. سرجان dictae; 2) glomus filorum (ایپلک یوماغی) *F.* sine exemplo et *C.*

دو بخشه adi. c. duplex *C.*

دو بد i. q. دوبود *F.* Forma decurtata.

دو بدو (دو repet. inserta praep. ب) duo inter se coniuncti tertio excluso (در ملحقات مقابله از دو کس بنوعی که ثالثی دران نباشد), e. g.: سیفی ✿ که قمار بآنمه چو روبرو باشم ✿ جز این مراد ندارم که دوبدو باشم *Bh.*

دو برابر adi. c. i. q. دو بالا *Bh. Shaksp.*

دو برادران et sec. *C.* دو برادران n. c. duae stellae splendentes in sinu ursi minoris (بر سینهٔ دُب اصغر), ar. فرقدان dictae; 2) nom. avis venaticae minoris, quam aquila (عقاب), *quod in venando altera alteram adiuvat sic dictae;* 3) sec. al. milvus (غلیواج) *B.*; cf. پرادران.

a. p. **دو بُرجی** (suff. ی coll. ar. بُرج 2 columbarium) n. c. columba, quae in uno columbario non manet (کبوتری که در یك برج قرار نگیرد), alias etiam دو بامه dicta, e. g.: یحیی کاشی ✿ کشد سوی خود برج ازین منزلم ✿ دو برجی شده چون کبوتر دلم *Bh.*; 2) *met.* frustra, inaniter vagans s. errans (شخص هرزه گرد), e. g.: اشرف ✿ زحسن خانم هندی وگرجی ✿ شده چشم تماشائی دو برجی ✿ وحید ✿ دل از غم آن بت دو برجی ✿ سوراخ بود چو نان کرجی; 3) *term. techn. sodomitarum* (باصطلاح لوطیان): venereo in puerum amori deditus, adulter, moechus (غلام باره وزن باره), e. g.: شفائی ✿ ای مخترع کوفتهٔ خاصه وخرجی ✿ خرجی زتو وخاصه زیاران دو برجی, ad quem versum lex. *Bh.* auctor vocis خرجی significationem sic explicat: چیز انعامی مقابل خاصگی. Eundem versum afferens lex. *F.* auctor vocem دو برجی male sic interpretatur: عورتك پنهانی, اونیاشنه دیرلر, quod *M.* vertit: „mulieris clandestina et amorosa cum aliis conversatio."

دو پروانه n. c. *met.* nox et dies *B.* in app.

دو برهمزن n. c. duo homines, qui calumnia et obtrectatione inter duos alios lites conciunt (دو شخص که بسعایت وغمازی میان دو کس نزاع اندازند) *Bh.*

دوبل coll. دوربل sine fide et veritate, infidelis, non sincerus (بی وفا وبی حقیقت) *B.*

h. p. **دو پلکا** (suff. ا coll. پلک palpebra) n. c. *met.* a kind of pigeon; 2) a kind of stone for a ring *Shaksp.*

دو بند n. c. a double embankment *J.*

دو بود n. c. vestis genus duos limbos s. fimbrias habens *C. M.* (قفتانک یاقسنه ایکی طرفدن دیکیلن اینچو وصرمه ایله ایشلنمش یقلق) *F.* sine exemplo. Legendum videtur دو پود, unde ar. دیبود s. دیبوذ.

دو پوده n. c. cloth, woven in streaks or stripes of two colours *J.*; cf. دو بود.

دو پوست et دو پوس ex priore decurtatum, n. c. duae res sibi invicem iunctae, ut charta, simil. (ایکی قات نسنه بر برینه ملاصق اوله کاغد وآنک امثالی نسنه‌لر) F., ut in hoc versu poetae cuiusdam : هرکه خواهد فلک پیوس کند ✿ مشق بر کاغذ دو پوس کند F.

دو پیازه n. c. a kind of dish without gravy Shaksp.; a rich fricassee made with butter, turmeric, onions, garlic, and various spices J.

a. p. دو بَیت n. c. quatuor hemistichia poematis, quae cantor initio cantilenae cantat (که خوانندگان ابتدای سرودده اوقورلر) F. sine exemplo. — Inde دو بیته (suff. ه) q. v. s. v. ترانه 6; et دو بیتی (suff. ی) quatuor hemistichiis constans versus, tetrastichon C. et دو بیتی خواندن met. cantare (خوانندگی کردن) B. in app.; سرود گفتن Bh.

دو پَیکر n. c. gemini, signum coeleste (برج جوز) B.; 2) securis biceps vel anceps C.

دو بینی adi. c. i. q. دودل animi dubii, incerti, simulans et dissimulans B. s. v. خاتوله 1.

دو تا adi. c. duplex; 2) curvatus, curvus (مرادف دو بالا وخمیده ومنحنی) Bh., e. g. : شیخ سعدی ✿ پشت دوتای فلک راست شد از خرمی ✿ تا چو تو فرزند زاد مادر ایامرا F., opp. یکتا F. Inde دوتا شدن a) duplicari, incurvari C., b) mutari (متغیر شدن اعم ازآنکه حرف باشد یا چیزی دیگر) Bh.; cf. supra حرف دوتا شدن; دوتا کردن duplicare, geminare; incurvare; دوتا کعبتین n. c. met. sol et luna B. in app.; دوتائی (suff. ی) res quaevis duplex Bh. met. a) i. q. دولائی b vestis duplex (بر جامه که پنبه سز یمان یوزی وآستری اوله), e. g. : خواجه سلمان ✿ دوتائیء فقرا جامه ایست کز عظمت ✿ هزار میخیء افلاک آستر یابی F.; cf. دو تهی et دولائی; b) cithara duarum chordarum (ایکی قللو طنبور), e. g. : خواجه حافظ ✿ مغنی کجائی دو تائی بزن ✿ بیکتائی او که تائی بزن F.

دو تَو s. دو تَه s. دو تَو s. دو تاه i. q. دوتا Bh.; 2) i. q. دوچار concursus, congressus (ملاقات) F. sine exemplo. Inde دو تهی (suff. ی) i. q. دولائی Bh.; cloths lined Shaksp.; cf. دوتائی a.

دو تُخمَه adi. c. nothus B. s. v. اکدش.

دو تَو s. دو تَه adi. c. v. s. v. دو تاه.

دو تیغه باز gladio utraque manu prehenso feriens vir fortis (بهادری که بدو دست تیغ زند); 2) met. gen. qui duo negotia facit (دو کار کردن) et spec. dolorum structor et imperans et serviens (وبه مجاز دو کار کردن عموما وشید بازی وامر وپرستی خصوصا واین از بعضی ثقات به تحقیق پیوسته) Bh. Inde دو تیغه بازی n. abstr. ictus gladii, qui ambabus fit manibus Bh.

دوچ nom. herbae ignotae B. in app. F. ex شرفنامه sine exemplo.

دو جا adi. c. met. strabo, luscus, quod bina loca conspicere videtur (t. شاشی), e. g. : میر نظمی ✿ راست بینان راست بینند هریکی ✿ کج نظر دوجاست بیند بی شکی F.

دو چار s. دُچار ex illo decurtatum, i. q. دوچهار n. c. bis quaterna i. e. octo (هشت), unde 2) concursus fortuitus duorum hominum s. congressus (رسیدن دو کس باشد بهم دیگر بیک ناگاه وبی خبر) B., respectu octo oculorum duorum utrinque congredientium coll. چار ابرو proprie quatuor supercilia et i. q. دوچر 2; cf. etiam infra دو چشم چر شدن. Coniungitur cum verbis شدن, زدن, خوردن, افتادن et کردن significatione : congredi, convenire Bh., coll. : حضرت مولانا ✿ بزد با من میان راه تنگی ✿ دوچاری ودوچاری ودوچاری ✿ شیخ عطار ✿ کرام صدر اجل ندیدهء که با او هم ✿ اجل نخورد دوچاری درین سرای سپنج ✿ استاد فرخی ✿ هرکه با تو بجنگ شد دوچهار ✿ با ظفر نزد او خواجه شیراز ✿ منصوبه F. et یکیست بحرب هوای تو حافظ کنون چو باخت ✿ در ششدر غمت دلش افتاد وزد دوچار Bh.

دو چَشم چار شُدَن *met.* convenire, congredi, de duobus hominibus *B.*

دو چَشمَه n. c. *met.* sol et luna; 2) dies et nox *B.*; the pupils of the eyes *J.*

دو چَند twice, double *Shaksp. J.*

دو چَندان bis tantum, duplum (ایکی اولقدر مضاعف), e. g.: ابو المعانی ✿ گفتم زغم عشق ترا دل شده بیمار ✿ با خنده بگفت درد دلت باد دو چندان *F.*

a. p. دو جَنیبَت n. c. *met.* dies et nox *B.*

دو چوبَه (suff. ه) adi. c. two poled (tent) *Shaksp.*

دو چَهار n. c. i. q. دوچار q. v. *B. F.*

دو جَهان n. c. hic mundus et mundus futurus *Bh.* Inde دو جهانی (suff. ی) adi. c. ad hunc mundum et mundum futurum pertinens, sempiternus; cf. Fleischer Ali's Spr. 3, 12.

a. p. دو حُجرَهٔ خَواب *met.* duo oculi *B.* in app.

a. p. دو حَرف n. c. *met.* duae literae ك et ن, quibus voc. كُن „fac" significatur *B.*

a. p. دو حورِ لِقا *met.* mens et anima (عقل ونفس) *B.* in app.

دوخ (vox cum نَغ et دَك et نُخ et رُخ et روخ et لوخ cognata) coll. نَغ 1 et دَك 1 desertum omnibus plantis destitutum, *unde* 2) coll. دَك 2 ramus foliis carens; 3) coll. نَغ 2 et دَك 3 caput calvum; 4) coll. نَغ 3 facies imberbis, pilis nondum consita (روی ساده وبی موی); 5) coll. نُخ 2 gramen (علف) latum et altum storeis conficiendis, quo in Khorâsân uvas et cucurbitas suspendunt, ita dictum, quod glabrum est et foliis caret *B.*, alias etiam دوخ ولوخ dictum, e. g.: ✿ زراتشت بهرام شود رخ زرد وپشتت لوخ گردد ✿ تنت باریک همچون دوخ گردد ✿ بخاری ✿ روی مرا هجر کرد درد ترا رنگ زرد ✿ گردن من عشق کرد نرمتر از دوخ ولوخ *F.*; 6) coll. نُخ 3 missile pyrium bellicum (تیر هوائی که تیر آتش بازی است) *B. F.* ex فرهنگ میرزا sine exemplo.

دو خاتون *B.* n. c. s. دو خاتونِ بینش *B. Bh.* s. دو خاتونِ دَرگَهِ سحاب *Bh. met.* pupillae oculi (مردمان چشم); 2) sol et luna *B.*

a. p. دو خادِمِ حَبَشی وَرومی *met.* dies et nox *B.*

دُوخت 3 ps. sg. praet. verbi دوختن q. v.; 2) suere, suendi ars; cf. دار کُل 1; sewing, a stitch *Shaksp.*; 3) pro دُخت filia (دختر) *F.* sine exemplo.

دوختَرَه i. q. دوشیزه *F.* ex المجمع *F.* sine exemplo; cf. دختر et دخترَه.

دُوختَن [ô] imp. دوز coll. دُختن *gen.* figere acu aliave re, coll.: سماك رامح بسنان سطوت چشمش بدوزد Anv. Soh. in Spieg. Chr. 39, 18, et نظر دوختن در e. oculos figere in alqm, e. g.: پیش وی بایستادم ونظر در وی دوختم Mirch. in Wilk. Chr. 116, 10, unde consuere acu vestem aliamve rem (دوختن جامه بسوزن *B.* (دیکمک جامه اولسون غیری اولسون *F.*, e. g.: ✿ کمال خجندی ✿ زلفت بایدش عمر دراز ورشته زان افزون ✿ که این چاک گریبانها رفیقی دوختن گیرد *F.*, coll.: ✿ کفن تان بناوك بدوزم Frag. 23, 24, et Spieg. Chr. 37, 7, ubi oppositum est verbo دریدن „lacerare"; 2) transfigere sagitta, hasta armaturam hostis (دوختن درع وزره با تیر ونیزه بسر بدن دشمن) *B.*; 3) coll. اندوختن colligere, acquirere, comparare opes (مال جمع کردن); 4) conficere, praestare, ut solvere debitum, facere precationem (ادا کردن وگزاردن وام وقرض ونماز); 5) coll. دوشیدن mulgere lac *B.*, qua utraque 4 et 5 significatione in hoc versu سراج الدین راجی poetae legitur: شیر هر ماست دوخت تدبیرش ✿ دام افلاس دوخت احسانش *F.* s. v. دوخت. In lex. *F.* s. v. دوختن legitur مجمع الفرس بمعنی دوسیدن مسطور در *F.* sine exemplo, دوسیدن falso

pro دوشیدن posito, quam ob caussam *M.* addit significationem: „incrustare, luto illinire *aut* obducere" et *J.* „to plaster", quae est significatio verbi دوسیدن.

c. بر configere; cf. Sec. Nam. in Spieg. Chr. 73, 2.

c. در consuere; 2) indicare *pec.* nictu oculi; 3) deferre, accusare *C.* ex G. et *M.* — Inde در دوخت n. s. a) sermo, rumor (گفتگو), e. g.: چو ✿ میر نظمی شد شایع میان خلق آنکار ✿ شده در حق او در دوخت بسیار *F.*, b) accusatio, delatio *M.* ex Ll.

دوخِ چَکاد n. c. coll. دخچکاد et چکاد et روخ چکاد ling. pehl.: is, cuius vertex capitis capillis vacuus est; calvus (تارک سر ساده واصلع وکچلی) *B.*, e. g.: شمس فخری ✿ عجب مدار که فرق سپهر بیمویست ✿ که شد زسلهٔ تادیب شاه دوخ چکاد *F.* Falsa lectio est دوخ چکاو, quam lex. *F.* auctor offert eodem versu nitens, sed چکاو pro چکاد et سیلی pro سلهٔ et شاخ pro شاه posito.

دو خَمّا et دو خَمّه *J.* n. c. coll. خم curvus, a kind of *hukka* snake with two bents, such as that of a *gurguri Shaksp.*; a bent hookah-pipe *J.*

دو خواهران et دو خواهر duae stellae Syrius syriacus et iemanensis (شعرای شامی وشعرای یمانی), ar. اختا سهیل et عبور et غمیصاء dictae *B.*: cf. Ideler Unters. p. 237. 238. 246 et 252.

دو خَیطِ مُلَوَّن a. p. *met.* aurora falsa et vera *B.*

دود (s. धूम) *gen.* fumus, vapor (ترجمه دخان) et escendere s. sursum ferri, de fumo, persice verbis بر خاستن s. بر آمدن s. بلند شدن c. از r. exprimitur *Bh.*; 2) halitus, spiritus (دم ونفس); 3) maeror, sollicitudo (غم واندوه) *B.* — Inde دودِ چراغ a) coll. دود مشعل vapor vel fuligo lampadis, ex qua atramentum conficiunt et qua in collyrio utuntur (که مرکب ومداد ازان سازند), e. g.: فایق ✿ (ودر چشم نیز کشند پروانه گو بسوز که در چشم میکشند ✿ خوبان هند سرمه زدود چراغ‌ها *Bh.*; b) *met.* labor et molestia in discendis literis (رنج وتعب که در تحصیل کسب کمال کشند) et cum خوردن laborem et molestiam perpeti in discendis literis (رنج وتعب کشیدن در تحصیل علم ومطالعه کتب), e. g.: تاثیر ✿ بیدولتش بود مسجل ✿ هرکس که نخورده دود مشعل ✿ تا دود چراغ او نخوردی ✿ دانا بلذیذ پی نبردی *Bh.*; c) genus cucumeris melonis optimum (قسمی از خربزه خوب) *Bh.* sine exemplo; دودِ دم s. *Bh.* *B.* دودِ دل s. *Bh.* دودِ جگر *B.* *met.* suspirium (آه) *B.* *Bh.*, unde دودِ دل خالی کردن animum a maerore vacuum facere (درد دل بیرون دادن) *Bh.*; دودِ دماغ *met.* superbia, fastus (نخوت وغرور) *Bh.*; دودِ مشعل a) i. q. دود چراغ, b) *met.* apparatus magnitudinis et dignitatis (اسباب حشمت وجاه), e. g.: ✿ اشرف میرسی آخر بدولت گر کنی تحصیل علم ✿ از ترقی دود مشعل میشود دود چراغ *Bh.*, c) color quidam coelestis in nigrum vergens (رنگی آسمانی مایل بسیاهی) *Bh.* sine exemplo; دود وگرد fumus et pulvis *met.* perturbatio animi (تیرگی وکدورت), e. g.: دانش ✿ بی کدورت عالمی خواهم که چشمی مرا کنم ✿ در میان دود وگرد صبح وشام افتاده ام *Bh.*

Phrases:

دود از دماغ بر آمدن *met.* molestia affici, affligi; 2) perire (هلاک شدن ورنج ومحنت کشیدن) *Bh.*

دود بر آوردن s. دود انگیختن *Bh.* s. *Bh.* Gl. Sch. *met.* comburere, vastare (سوختن وخراب کردن) *Bh.*; perdere (هلاک کردن) Gl. Sch.; eradicare (مستاصل ساختن) *B.* *SHL.*

دود بسوی نیکوبان رود *met.* mortales ad magnates prosperitate fruentes se convertunt (عالم دولتلویه توجه ایدر), e. g.: شیخ نظامی ✿ بهر جا که شود

آتش روان زود ✿ بسوی نیکویان خوشتر رود دود *F.*

دود کردن *met.* manifestare (ظهور کردن), e. g. : شاعر گوید ✿ از کلاه تمدی دود کند اختر عشق ✿ این نه عودیست که در مجمر افسر سوزد *Bh.*

دود کدامین چراغ; *met.* sub cuius protectione est, cui innititur? (کیمک حمایتنده در وکیمه طیانور), e. g. : مولانا هاتفی ✿ که آیا زدود کدامین چراغ ✿ شده خان بدینسان پریشان دماغ *F.*

دود افگن n. c. *met.* incantator (ساحر), qui inter fumum artes magicas exercet sic descriptus : ایشان عود ولبان ودانهء سپند ومقل ازرق بر آتش نهند وافسونی خوانند وجنرا حاضر گردانند بعد از آن هر اراده که خواهند کنند *B.*

دود آلود adi. c. fumosus, fuliginosus aut rubigine obsitus; 2) fuscatus (هرنکه توتونلی اوله یعنی ایس وپاس وجنکاری رنکه); 3) n. s. nom. magni oppidi (دیدکلری بیوک قصبه) in Hindûstân *F.* sine exemplo.

دودالَه coll. دادالَه et دودلَه nom. lusus puerilis s. v. آلاوه pluribus descripti. In Khorîsân iste lusus et کال چنبه et لاو بازی nominatur et alio loco پله چوب et دسته پل dicitur *B.*

دو دامی n. c. (دو and دام thread) flowered muslin (the flowers worked with a needle) *Shaksp.*

دود آهنج s. دود آهنگ n. c. coll. دود کش foramen in balneo, culina, simil., unde fumus exire potest; 2) vas argillaceum lucernae superimpositum ad colligendam fuliginem (دوده), quae atramento (مداد ومرکب) conficiendo inservit *B.*

دود خانه n. c. i. q. دودمان q. v. *B.*

دود خوار (fumum vorans) n. c. culinarius (مطبخی); 2) qui calefaciendo operam praestat (گلخن تاب); 3) qui fumum Nicotianae per fistulam haurit (تنباکو کش); 4) nom. avis cuiusdam *B.*; papilio (پروانه) *F.* sine exemplo.

دود دالَه et دود دَلَه i. q. دودالَه *F.* Alia lectio.

دودر i. q. چپراس q. v. ([*F.* چپراز] چپراس لفظنک ترجمه‌سیدر) *F.* sine exemplo et *C.*

دو دَری (suff. ی) n. c. duabus ianuis praeditus (آنچه دو در داشته باشد); 2) *met.* mundus (دنیا) *B.* in app.

دو دَست زدن *met.* laetum, hilarem esse (خوشحالی کردن) *Bh.*

دو دَست گرفتن i. q. دو دستی در آویختن *Bh.* v. s. دو دستی.

دو دَسته زدن i. q. دو دستی زدن *Bh.* v. s. دو دستی.

دو دَستی (suff. ی) adi. c. two handed *Shaksp.*; 2) duas manus longus, epith. gladii (تیغی که درازی آن دو دست باشد چون صفت تیغ واقع شود); 3) n. c. *met.* pugna acerrima (جهاد ومصاف قوی); 4) duabus manibus tergum alicuius percutere, ut celerrime progrediatur (که اورا بتعجیل به برند); 5) genus hydriae s. canthari (کوزه وسبو) *B.* in app.; 6) i. q. دو گوشی *Bh.* Inde دو دستی در آویختن *met.* maximam operam navare rei perficiendae (نهایت بی تکلفی وبیحاجانی بکار بردن) *Bh.*; دو دستی زدن de gladio similive re dictum *met.* omnibus viribus caedere (زدن تیغ بقوت تمام چنانکه در هندوستان بر چورنگ میزنند) *Bh.* coll. voc. hind. چورنگ s. चतुरंग a) practice of the sword exercise, b) cutting the four legs of an animal off at one blow *Shaksp.*

دود گاه n. c. locus, ex quo fumus provenit (بر آید) *Bh.*

دود گرفتگی (suff. ی) n. c. smokiness *J.*

دود گرفته adi. c. smoked, smoky *J.*

دود کش n. c. i. q. دود آهنج 1 foramen in balneo, culina, simil., unde fumus exire

همسنگ زاج دوده همسنگ : poetae cuiusdam
هم دو مازو ✿ همسنگ هم سه صمغست وآنگاه
زور بازو .F.; 2) i. q. دود کش B.; 3) i. q
دودمان 1 q. v. (دودمان وخانواده) B. Gl.
in Des., e. g. : شعاع ✿ ازرقی حکیم
درفش تو بسم هم که تابد ✿ نزاید زاولاد آن
دختم دوده F.; 4) filius natu maximus
(پسر بزرگتر ومهتر) B.

دود قنچ s. دود قنگ n. c. i. q. دود آهنج B.

دودی (suff. ی) ignis, quem pauperes et monachi, qui قلندران dicuntur, accendunt (آتشی که فقرا وقلندران افروزند) hind. الاو alâo (a bonfire *Shaksp.*) dictus *Bh.* sine exemplo.

دور a. p. ambitus, circuitus rei (گرد وپیرامون چیزی); 2) circulus, orbis (حلقه ودائره); 3) conversio, circumvolutio (گردیدن وگردش), e. g. mundi, orbis coelestis *B.*, unde دور قمری s. دور معجری (cyclus lunaris) circuitus vel lustratio ultima planetarum (دور آخر کواکب سیاره) *B.*, de qua lex. *SHL.*. *B.* et *HK.* auctores haec referunt : گویند دور هر کوکبی هفت هزار سال می باشد هزار سال بخودی خود صاحب عمل است وشش هزار سال دیگر بمشارکت شش کوکب دیگر وآدم علیه السلام در اول دور قمری بظهور آمد وآن دوره بپایان رسید *B.* *HK.* *SHL.*, cui addit lex. *HK.* auctor : ازین جهت این عالمرا دور قمری گویند وبعضی برانند که قیامت هم در دور قمری خواهد شد *HK.*, coll. دور گردون *met.* tempus, mundus (روزگار ودنیا) *B.* in app.; unde دور کردن converti (گردیدن); 4) ut گرد adv., circum, circa, e. g. دور کسی گردیدن i. q. گرد کسی گردیدن *Bh.*; 5) *term. techn. astron.* periodus CCCLX annorum solarium (باصطلاح اهل تنجیم هر دور سیصد وشصت سال شمسی است چنانچه از تفهیم ابو ریحان معلوم میشود) *Bh.*; 5) temporis cursus, aevum, tempus (ایام وعهد وزمان) *B.*, coll. دور گوشمال *met.* a) tempora

روزنی که برای بیرون رفتن دود در potest (مطبخ وحمام وجز آن سازند) *Bh.*

دود گنند n. c. i. q. دود آهنج 1 *F.* sine exemplo.

دود گنده adi. c. fumi vel fuliginis odorem referens cibus, vestis al., e. g. : میم نظمی ✿ مصرع ✿ تنش گنده وجامهاش دود گنده *F.*

دود گین adi. c. fumosus; 2) n. c. fumarium *C.*

دو دل s. دو دله n. c. incertus animi, consilii, fluctuans (کسی که در امری متردد باشد) *B.*; cf. supra دو دل بودن s. v. خاتوله; cogitabundus, attonitus (متفکر وسراسیمه) *Bh.*; 2) qui duobus locis amorem testificatur et amore captus est; 3) hypocrita (منافق) *B.*; 4) *sensu mystico* is, qui fidem in rebus divinis quovis momento mutat et alias sectas sequitur (آنکه هر لحظی بکیشی واعتقادی وبا هر کسی بر نهجی باشد) *B.*; cf. ده دله.

دودلَه et دودِلَه i. q. دوداله q. v. *B.*

دو دِلَه n. c. i. q. دو دِل *B.* *Bh.* Inde دو دِلَه شُدَگی n. c. double-heartedness, irresolution, uncertainty *J.*

دو دَم *Shaksp.* s. دو دَمه (suff. ه) adi. c. coll. دَم 7, e, duas acies habens, anceps; cf. دهره.

دودْمان i. q. خاندان s. خانواده *B.* q. v.; تبار وخاندان *Bh.*; cf. Fleischer Ali's Spr. 3, 4; 2) nom. loci prope شیراز *B.* Vox cum دود composita videtur collato دود خانه, quod est synonymum vocis دودمان; cf. etiam دوده.

دو دُنیا a. p. n. c. i. q. دو جهان *Bh.*

دو دو num. distr., bini *F.*; 2) vox s. sonus fistulae *C.* ex *G.*

دودواله i. q. دوداله *F.* sine exemplo.

دَوَده circulus (دائره) *B.* *F.* ex شرفنامه sine exemplo.

دوده (suff. ه) fuligo (دودهء چراغ) atramento conficiendo inserviens *B.*, ut in hoc versu

mala, dies calamitatum et oppressionis (روزگار بد وایام فتنه وظلم), b) status paupertatis et indigentiae (حالت فقر وفاقه) *F. B.* in app.; *unde a motu in orbem ortae significationes*: 6) coll. دوره et دوله poculum vini (پیالهٔ شراب) *B.*, *quod in conviviis gyrum agit*, e. g.: امیر خسرو ✿ ساقیا می ده که امروزم سر دیوانکیست ✿ دور بر گردان که مرگم از تهی پیمانکیست *F.*; 7) recitatio lectionum priorum (خواندن درسهای گذشته) *B.*, e. g.: عبد الرافع ✿ میکنم درس عشق روز از بر ✿ شب همه شب چو دور میخوانم *F.*; 8) nuntius, quem exploratores de rebus principum et optimatum regibus literis afferunt (جاسوسانی که اخبار امرا واعیان را تحقیق نموده بسلاطین وپادشاهان نویسند) *B. F.* sine exemplo. Praeterea notanda est phrasis دور دور فلانیست signif. „superior est, praevalet" (یعنی حکم حکم اوست از عالم دست دست او واین از اهل زبان به تحقیق پیوسته), e. g.: در ✿ قبول نظران نرگس مستانه است ✿ دور دور ساغر وپیمانه است *Bh.*

دور (z. دور, dûra, *IC.* dhura, s. दूर) remotus opp. نزدیك *B. Bh.* c. از r. sensu proprio et metaph., ut significet etiam „exemtus", coll. کز ثواب خدای مانی دور Fleischer Ali's Spr. 11, 15, et زگردندگی دور درگاه تو Sec. Nam. in Spieg. Chr. 63 fin., unde از کار دور incongruus, inutilis (نا لایق وبیکار) *B.* et دور نیست a rei natura alienum non est Sec. Nam. in Spieg. Chr. 69 l. plt.; 2) longus, longinquus, e. g. de deserto, via, al. (وگاهی بمعنی دراز که مقابل کوتاه است نیز آمده چون بیابان دور وراه دور وجز آن) *Bh.*, unde از دور eminus, e longinquo Frag. 26, 10; cf. infra دور دست. — Inde دور افگندن s. دور انداختن s. بدور انداختن longe proiicere, s. abiicere *Bh.*; دور s. دور آمدن بر آمدن *met.* infelicem, infaustum esse *C.*; دور کردن et دور داشتن removere, auferre; cf. Pend. 112, 5, Frag. 22, 2, Chr. Sch. 58, 365.

دورادور (دور repet. inserto ا) valde remotus, maxime distans (غایت بعید) *F.*; از علم حیاتی ✿ گر برویت گوناگون *Bh.*, e. g.: کنند نسبت حور ✿ جان من نسبتی است دورادور *Bh.*

دور آسران i. q. دوران سرون q. v. *B.*

دوراغ oxygala, in quam lac mulserunt (ماستی که شیر بسر آن دوشیده باشند), ita dicta, quod pastores in radicibus montis (راغ = دامن کوه) lac in oxygalam (دوغ = ماست) mulgere solent, quum sit vox ex دوغ راغ contracta *B.*

دور اُفتاده n. c. *met.* is, qui non intelligit s. perspicit aliquid, qua in dictione subintelligendum est از ادراک (کنایه از آنست که کسی که فهم سخن کماینبغی نتواند کرد گویا از ادراک دور افتاده است), e. g.: تاثیر ✿ مه بر آمد بر رخش گفتم که لوحش ساده است ✿ آفتاب این لاف زد گفتم که دور افتاده است *Bh.*

a. دَوَران et دَوْران conversio, gyrus, qua significatione coniungitur cum verbis کردن et زدن, گردانیدن, نهادن, افتادن *Bh.*, unde 2) temporis cursus, aevum, tempus (ودائما دونمک لازمسی اولمغله روزگاره دیرلر) *F.*; cf. Spieg. Chr. 20, 7. — Inde دوران خدای n. c. *met.* improbus, adulter (فاسق وفاجر) *B.* in app.; دوران سر vertigo capitis *Shaksp.*

دور اَنداختی (suff. ی) n. c. fit only, to be thrown away, refuse *J.*

دور اَندَر adi. c. profundus عمیق *F.* sine exemplo. *C.*

دور اَندیش adi. c. provident, foreseeing, penetrating, sagacious, wise, prudent *Shaksp.*; anticipative *J.* Inde دور اندیشه n. c. foresight et دور اندیشی (suff. ی) n. c. far-sightedness; anticipation *J.*

دوران سرون i. q. دور آسران nom. regis incantatorum (جادوگران) iniustissimi, qui

tempore Zoroastris vixit, cuius vitae ob eam caussam ille insidias fecisse dicitur, quod audiverat, Zoroastrem divinum esse prophetam et eversurum esse id, quod ipse instituisset (بنابر آنکه باو گفتند این مرد پیغمبر خداست وآئین ترا بسر هم می زند) *B.*

a. p. دَورانی (suff. ی) ad tempus, mundumque pertinens, secularis, temporaneus *M.* ex Sae.

دورای coll. دوزای genus tibiae (نای), ar. مزمار dictae *B. F.* sine exemplo. Falso دوران in lex. *C.* legitur.

دور باد Far be it! God forbid! *Shaksp. J.*; cf. دور پار et دور باش.

دور پار God forbid! (female phrase) *Shaksp.*

دور باش imp. locutionis دور بودن, procul esto, abi, apage (امر دور شدن); inde 2) hasta (نیزه) ferro bidenti instructa *B.*, similis stimulo, quem hodie in Hindûstân contra elephantos furiosos adhibent (چنانچه درین وقت در هندوستان مثل آن نیزه در پیش فیلان مست می برند وآنرا کره می نامند) *Bh.*, quam auro gemmisque ornatam antiquis temporibus ante regem gestabant, ut homines de regis adventu certiores facti secederent *B.* et qua in bello tela hostilia a rege avertebant (ونیز در روز جنگ اگر کسی کمندی بجانب پادشاه اندازد بآن دفع کنند) *Bh.*; 3) baculus, quem praefectus vel dux agminis vel cohortis viatorum manu gestat (وچاوش ونقیب قافلدرا نیز گفته اند وآن چوبی که چاوش قافله بسر دست میگیرد); 4) hasta parva (نیزهٔ کوچک); 5) baculus (عصا); 6) i. q. ناچخ i. e. genus securis militaris sellae equestri alligatum (تبر زین) *B.* Coniungi solet cum verbo خوردن et زدن *Bh.*; 7) *met.* suspirium (آه) *B.*, e. g.: خواجه نظامی ✿ چو دارا جواب سکندر شنید ✿ یکی دور باش از جگر بر کشید *Bh.*

دوربَل i. q. دوبل *B.* Alia forma.

دور بین adi. c. qui longe videt s. prospicit et *met.* perspicax, ingeniosus, ingenio subtilis (مرد عاقبت اندیش وهرچه بدان مانند) *Bh. F.*; 2) n. c. telescopium et instrumentum, quo nauta res in mari reconditas cognoscere potest (چیزی از عینک که بدان چیز پر دوررا بآسانی توان دید وچیزی باشد که احوال دریارا ناخدا بدان معلوم کند وبرای استعلام احوال لشکر نیز بکار آید) *Bh.* Inde دور بینی (suff. ی) n. c. far-sightedness *J.*

دور خولی i. q. دلبوث q. v. *B.*

دو رُخی (suff. ی) n. c. a kind of bow *Shaksp.*

دور دَراز adi. c. far, distant, long *Shaksp.*

دور دَست n. c. *met.* quod difficillime attingi potest (چیزی که رسیدن بآن چیز بسیار مشکل باشد) *B.*; intervallum longum (مسافت دراز), e. g.: نظامی ✿ زبانگ سگان کامد از دور دست ✿ رمیدند گرگان وروباه رست *Bh.*; 2) adv. procul, remote (دور) Gl. Sch.; بمعنی دور دراز *SHL.* et از دور دست e longinquo, eminus, e. g.: مولانا جامی ✿ زدست اجل تا شوم پای پست ✿ کشم پا ازین جنبش دوردست *F.*, coll.: ازدوردست بپای قلعه آب آورد Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 209, 4. Inde دور دستی n. c. longinquitas; remoteness, out of reach *J.*, coll. hoc versu poetae cuiusdam: بفکر سیم کردن از سر زلف ✿ مرو ایدل که باشد دور دستی *F.*

دورس pronuntiatione ignota, herba quaedam, cuius semen شوکران dicitur; illius radicem qui edit, insania afficitur; 2) sec. al. radix herbae, cuius semen شوکران dicitur, e loco تفت یزد apportata et nomine دورس تفتی nota, ar. طحماء dicta *B.*; hellebore *J.*; cf. باریقون et بیخ کوهی.

دور فِرو *B.* s. دور فِرود *C.* adi. c. profundus عمیق (چیزی بسیار عمیق وصاحب قعر) *B.*; *F.* Mendosa videtur alia lex. *F.* auctoris

interpretatio مجمع الفرس ex صحب فكر, desumta nec exemplo probata, pro صاحب قعم, quod offert lex. *B.*, qua nitens *M.* addit significationem: „perspicax, ingenio subtilis"; very low *J.*

دَور کُیر pl. دَور کُیران *met.* rex (پادشاهان) *B.*; عبارت از کسی که در زمان خود همان کس والی باشد وبس ومعنی ترکیبی آن *Bh.*, e. g.: ابو المعانی تسخیر کنندهٔ آفاق است ۞ اینقدر دادی نکرده بود پیش ۞ *F.* et دور کیران جهان در عهد خویش ۞ خواجه نظامی ملک شاه ومحمود ونوشیروان ۞ که بربند گوی از همه خسروان ۞ پذیرای پند وزیران شدند ۞ که از جملهٔ دورگیران شدند *Bh.*; 2) coll. دَور 6 potor vini شراب خوار (میخوارگان) *B.*; *Bh.*, e. g.: ابو المعانی ۞ جوهر جورت نگهدارد ۞ بچشم دورکیران بادهٔ عشقت بسر *F.*, coll. hoc versu خواجه نظامی poetae: ۞ من آن دَورکیرم که دارای کُرد ۞ زمن جا همی برد جان هم نبُرد, in quo tamen etiam دُور کیرم legi posse animadvertit lex. *Bh.* auctor, qui sic interpretatur: یعنی چیزی که دست رس بدان متعذر باشد واز من دور بود در مکان ومنزلت من آنرا میکیرم چه جی آنچیز که از من نزدیک باشد وزیردست بود در قدر ومنزلت *Bh.*

دَورَنج i. q. دَورنک herba quaedam medicinalis (کیاهی دوائی) *B.* in app. Num forte alia forma voc. دَرونَج et دَرونَك, ex literis و et ر transpositis orta?

دَورَنک i. q. دورنج *B.* in app. q. v. Diversa est interpretatio lex. *F.* auctoris: دَورَنک قبا اولان نسنهیه دیرلر وبر قورتجغزدر *F.* sine exemplo, quod *M.* vertit Castellum sequens: „1) res magna mole levis; 2) nom. vermiculi". Sed haec vox دَورَنک alia lectio vocis دوژک videtur q. v., pro quo *C.* etiam دَوژنک legit.

دو رَنگ adi. c. bicolor (ابلق) *B.* in app., unde پلنگ دورنگ pardus maculis distinctus Chr. Sch. 39, 156; 2) *met.* homo falsus, simulator et dissimulator (ومردم منافق) منافق که ظاهرش خوب وباطنش چنان نباشد *Bh.*; 3) mundus, respectu diei et noctis sic dictus (دنیا) (باعتبار روز وشب) *B.* in app. Inde دورنگی (suff. ی) n. abstr. a) status bicolor, b) simulatio et dissimulatio (دوروئی ونفاق) *B.* in app.

دو رو s. دو روی adi. c. biformis; 2) una parte flava altera rubra apparens rosa (گل رعنا); 3) *met.* i. q. دو رنگ 2; 4) incertus animi, fluctuans (مذبذبین) *B.*; 5) name of a small brass coin *J.* — Inde دو رویَه (suff. ه) biformis *C.*; double, twofaced *Shaksp.*, coll. دورویه سپه uterque exercitus hostilis Chr. Sch. 14, 185; دو روئی (suff. ی) n. abstr. simulatio et dissimulatio (دورنگی کردن ونفاق نمودن) *B.* in app., coll. Sec. Nam. 169, 16.

دو روزَه et دو روزی (suff. ه et ی) n. c. (ad duos dies pertinens) *met.* tempus s. spatium exiguum (مدت قلیل چون هستی دو روزه) *Bh.*, unde دو روزهٔ عمر vita brevis (اندک) *B.* in app.; 2) sanitas, corporis integritas (صحت وتندرستی) *B.*, e. g.: فخر گرکانی ۞ دوروزی ودرستی مر ترا باد ۞ مبد از بخت بر جان تو بیداد *Bh.*

دوروَنه arcus coelestis; 2) arcus carminatoris (قوس وقزح وکمان حلاجی) *B.* in app.

دَورَه coll. دَور et دوله circulus (دائره); 2) cirrus, cincinnus (زلف) *B.*; 3) poculum vini, scyphus (پیمانهٔ شراب وپیاله) *B. F.* ex الاداة sine exemplo.

دورَه vas argillaceum parvum, scutella (مرطبان کوچک) کوچک مرتبانی طبق *B.*; حکیم سوئی ۞ وچناق معناسنه *F.*, e. g.: ۞ آن دوره کوش سرخم سبکی فروش دزدید ۞ از هر خمر عصیری ده دوره نوش کرده *F.* Vox cum دَوره 3 cognata videtur. In Gl. Schahn. explicatur voce دوبار.

دُوری [6] i. q. دورو 2 q. v. (بر نوع کُلدر)

(ایچی بر رنگ طشرهسی بر رنگ اولور *F.*, e. g. : حکیم اسدی ✿ هزاران صف گل دمیده زسنگ ✿ زصد برگ ودوری واز هفترنگ *F.*; 2) i. q. دورو 3 (منافق) *F.* sine exemplo. Sed mendosa lectio pro دوروی videtur, cui etiam metrum versus modo allati non obstat.

دوری (coll. دور suff. ی) longinquitas, intervallum (t. ایراقلق) *F.* sine exemplo. Inde دوری ودوستی in absentia amore captum vel incensum esse (در دوریها سر اثر صلح وصفا : (گرم محبت بودن), e. g. ✿ نیتجه دوری ودوستی است ✿ از مهر در مقابله مهرا رسد ضیا *Bh.*

دو ریشه s. دو ریشه coll. ریشه fimbria, n. c. fimbriatum linteum vel tapetum villosum similisve alia res (خاولی مقرمه (وصچاقلی زیلو ومثل ذلکما هرنه اولورسه *F.* ex المجمع sine exemplo, quod *M.* vertit : „1) strophiolum, linteum villosum, tomentosum et fimbriis cinctum; 2) tapetum laciniatum incisa fimbria".

دُوز [ô] imp. verbi دوختن et in comp. part. praes. significatione; unde پینه دوز sarcinator; زردوز qui auro pingit, phrygio *M.* Alia composita sunt : پالان، پاره دوز، تاج د٬، پوستین د٬، پرده د٬، بخیه د٬، د٬، جوشن د٬، جوراب د٬، تکلتو د٬، ترکش د٬، دیده د٬، جوال د٬، چکین د٬، چکن د٬، سقرلاط د٬، سپر د٬، زین د٬ *Bh.*; 2) i. q. دُوژ s. دُوژه *B.* Sec. lex. *F.* auctorem دوز et دوژ significat : „stercus ciconiae" (لکلک ترسی) *F.* sine exemplo et sec. *M.* ex Nia „proboscis"; cf. دوزنه.

دُوژ [ô] i. q. دوزه q. v. (بحذف ها نیز آمده) *B.*

دُوزانیدن [ô] caussale verbi دوختن q. v. *C.*

دوزای i. q. دورای q. v. *B.*

دُوزای [ô] part. praes. verbi دوختن q. v. (دوزاینده) *B.*

دو زبان n. c. bilinguis; 2) *met.* i. q. دورنگ 2 *Bh.*; 3) calamus scriptorius (قلم); 4) serpens (مار) *SHL.*, unde دو زبان بودن *met.* simulare et dissimulare (منافق بودن (ونفاق داشتن) *B.* in app. et چون مار دو زبان شد instar serpentis simulavit (منافق شد) *HK.*; unde دوزبانی (suff. ی) n. abstr.; double-tonguedness *J.*

دوزخ *B.* vel sec. al. دوژخ *SHL. HK. Bh.* inferna, tartarus (opp. بهشت). Illius descriptionem ex کشف اللغة desumtam hanc offert lex. *Bh.* auctor : نام درکات سبعه که در زیر هفتم زمین تو بر تو ودر میان هریکی فاصله هفتاد ساله راه است وماران وکژدمان ودیگر بلاها دران سکونت دارند نعوذ بالله منها درکه اول جهنم وآن گذرگاه هریکی وجای اهل کبائر است که بی توبه مرده اند درکه دوم لظی وآن مسکن ستاره پرستان است درکه سیوم حطمه وآن مستقر بت پرستانست درکه چهارم سعیر وآن مکان ابلیس ومتابعان اوست درکه پنجم سقر ودران ترسایان باشند درکه ششم جحیم وآن محل مشرکانست درکه هفتم تاویه وآن منزل منافقان وزنادقه وکفار است *Bh.*; 2) locus poenae, mulctae infidelium (محل عذاب کفار); 3) *met.* sensu *myst.* صحبت (نزد ارباب معرفت) societas mala (ناجنس); 4) sensu *erotico* : convivium zelotypiae et invidiae (بزم رشك وحسد); 5) molestia, infortunium (درشتی وسختی (وکلفت ورنج) *B.*; 6) *met.* the belly *Shaksp.* Inde دوزخ بان n. c. keeper of the infernal pit *J.*; دوزخی (suff. ی) a) ad inferos pertinens, infernalis, damnatus *C.*; b) glutton *Shaksp.*

دوژک grossus, crassus, de quavis re (قبا میر : (وایری اولان نسنه هرنه اولورسه), e. g. نظمی ✿ چنان دوژک بدی هم‌جثهء فیل ✿ گرانجان وثقیل الجرم وتنبیل *F.* Male, ut videtur, *C.* legit etiam دَوزَنك; v. supra دَورَنك.

دُوزَندَگی (suff. ی a دوزنده) needlework *J.*

دو زَنگی وَرومی *met.* nox et dies; 2) iuventus et senectus *B.* in app.

دُوزَنَه et دُوژَنَه [ô] coll. دوژینه aculeus (نیش) apis, culicis, simil. *B.*; sec. *F.* ex فرهنگ میرزا „proboscis elephanti" et ex موئد

الفصلا „apis, culex“ sine exemplo. Vox ad verbum دوختن imp. دوز referenda. Inde دوزنه دار n. c. aculeo armatum *genus insecti F.*

دوزون crocodilus Nili *C.* ex B.B. Vox dubia, quae in lex. *M.* falso lex. *F.* auctori attribuitur.

دُوزَه et دُوز [ó] i. q. دوز 2 planta quaedam, cuius fructus est nodus spinosus (گرهی خار دار) magnitudine nucis (فندق) et medulla (مغزی) praeditus, qui vesti arctissime inhaeret, ut vix avelli possit *B. F.*, e. g.:

مولانا خفاف ✿ بدلها اندر آویزد دو زلفش ✿ چو دوزه اندر آویزد بدامن *F.*; 2) sec. al. i. q. لاك i. e. res quaedam gummi similis, qua manubrium cultri, ensis, simil. firmatur *B.* Vox ad v. دوختن imp. دوز referenda.

دُوزِیدَن [ó] i. q. دوختن sed minus usitatum (کمتر مستعمل) *B.* in app.

h. p. دوزیرَه a kind of rice *Shaksp.* Vox cum hind. زیره i. q. زیرا (s. ज़ीर or ज़ीरक) cumin seed, cuminum cyminum *Shaksp.*), composita videtur.

دوژنَه i. q. دوژنه *B.* Alia forma.

دَوس vel sec. al. دوص aqua, in qua candens ferrum exstinctum est, quae roborando stomacho conducit *F.* sine exemplo. *C.*

دُوس [ó] albarium, flos gypsi aut eius inductio in domibus, unde دوس‌گر albarius (صوادر) (که او ایچنه صوارلر صواجیه دوس‌گر دیرلر) *F.* sine exemplo. Cf. دوسیدن.

دُوسانیدَن caussale verbi دوسیدن, adhaerere facere (چسپانیدن) rem rei *B.*, e. g.: شیخ نظامی ✿ مثنوی ✿ خجسته کاغذی بگرفت در دست ✿ بعینه صورت خسرو برویست ✿ بدان صورت چو صورت کرد لختی ✿ بدوسانید بر شاخ درختی *F.*; 2) se adplicare, adiungere ad alqm (خودرا بکسی وا بستن) *B.*

دُوست [ó] (*IC.* dushtar, phl. doust, doshed a v. دوسیدن, z. 𐬰𐬎𐬱 zush aimer, se plaire à, unde 𐬰𐬀𐬊𐬱𐬀 zaosha plaisir, satisfaction Burnouf Yaçna p. 581, s. जुष् amare, coll.: دوست ظاهرا در اصل دوس بوده که بمعنی چسپیدن وپیوستن بچیزی است وبمرور ایام از معنی اصلی مجهور گشته بمعنی ماخوذ شهرت گرفته پس دوست ودوستان هردو مزید علیه این باشند *Bh.*) amicus, carus (مقابل دشمن) *B.*; محب ویکدل ویکرنگ *B.* Inde دوست داشتن carum habere, amare Spieg. Chr. 29 l. atp., coll. دوستتر داشتن magis amare *ibid.* 12, 20; cf. etiam دوستار s. دوستدار. Praeterea notandae sunt voces compositae بسیار دوست, دنیا دوست, جراحت دوست, درویش دوست in lex. *Bh.* allatae.

دوست pro دو است i. e. duo sunt *B.*

دُوستار pro دوستدار i. q. دوست *F.*; cf. Gul. 24, 13, ubi ed. Taur. leg. دوستدارش pro دوستارش, coll. وکم دوستارید وبار منید Schahn. ed. Mohl. t. I, 204, 1063.

دُوستان pl. vocis دُوست; 2) alia forma auctior vocis دُوست q. v. *Bh.*, e. g.: اسیر لاهجی ✿ عدوی خویش دان زاغ وزغن‌را ✿ بعنقا وهما کم دوستانی *Bh.*

دُوستانَه (suff. انه) amico dignus, amicus, officiosus et adv. amiciter *M.* ex An.

دُوستانی (suff. ی coll. دوستان i. q. دوست) amicus, officiosus *M.* ex An.

دُوست بین n. c. nom. diei vigesimi secundi mensium regiorum *B.*

دُوست خوی adi. c. indole affabilis, comis, humanus, e. g.: میر خسرو ✿ کس بد تکلف نشود دوست روی ✿ تا بطبیعت نشود دوست خوی *Bh.*

دُوستدار n. c. i. q. دوستار *F.* Inde دوستداری (suff. ی) amicitia, caritas *Shaksp.*

دُوستَر (suff. تر) pro دوستتر amicior, carior *J.*

دوست روی adi. c. amabilis, gratus (مقبول), e. g.: هرکه با اصل خود وفا نکند ✿ نشود دوست روی ودولتمند Gul. 151, 19, ubi ed. Taur. legit دوست کام pro دوست روی; cf. etiam versus s. v. دوست خوی e lex. *Bh.* allatus.

دُوستکام n. c. opp. دشمن کام, coll. دوستکان,

qui ad amicorum voluntatem agit, amicus vel amica dilectissima (اینکه کارهایش (بر حسب مطلوب وبمراد دل دوستان باشد *B.*, coll. : استاد فرخی ✿ کسی‌را چو من دوستکامی چه باید ✿ که دلشاد گردد بهر دوستکانی *F.*; fortunatus, felix (نیک احوال *F.*; 2) vinum bibere cum amicis vel in memoriam amicorum (شراب خوری با شرابی که دوستان (دوستان وبیاد ایشان *B.*; بیاد دوستان بنوشند *SHL.* Cf. دوستکامی.

دُوستکامی (suff. ی) nom. abstr. praecedentis, opp. دشمن کامی, ad amicorum voluntatem agere, obsequium *B.*; ایولک صانن دوستلره *F.*, e. g. : ✿ کمال اسمعیل دیرلر منت خدایرا که شهنشاه شرعرا ✿ اسباب دوستکامی دولت میسرست *F.*; 2) i. q. دوستکام 2 *B.* Cf. دوستکانی.

دوستکان n. c. i. q. دوستکام 1 q. v.; بر معنی دوستکام است وبمعنی معشوقه وآنرا که از جان ودل عزیز دارندش هم آمده است *B.*, محبوب ومعشوق معناسنه دوستکام دخی دیرلر *F.*, coll. versu ex lex. *F.* s. v. دوستکام 1 allato; 2) i. q. دوستکام 2 q. v.; 3) coll. دوستکانی 2 et 3 poculum magnum (پیالهٔ بزرگ) *B.*

دوستکانی (suff. ی) n. abstr. praecedentis i. q. دوستکامی 2 q. v.; 2) poculum vini plenum, quod aliquis suo ordine alteri praebet (که کسی در نوبت خود بدیگری پیاله خود بدیگری دادن (تکلف کند *B.*; مرادف حبا کردن *Bh.*; 3) poculum magnum (ساغر وپیالهٔ بزرگ) *B.* En exempla a lex. *F.* auctore allata : خواجه حسین ثنائی ✿ که این پندم آید زدارا بگوش ✿ که چیزی بجز دوستکانی منوش ✿ شمس فخری ✿ دوستکانی جمله بر یادش خورند ✿ روز عشرت دوستان با دوستان ✿ حضرت مولانا ✿ تمام اوست که فانی شدست آثارش ✿ بدوستکانیء اول تمام شد کارش ✿ شیخ نظامی ✿ دو بدو بهم نشسته همه شب بدوستکانی *F.*

دوستَنبَه et دوستَنده duplicatus, multiplex (مطبّق ar. قات قات اولان نسنه) *F.*, in quo tamen sola posterior vocis forma hoc exemplo poetae cuiusdam probatur : چند جامه چون پیاز داری بپوست ✿ گرچه دوستنده است لیکن تلخ روست *F.* In lex. *C.* legitur دوسنبه et دوسنده; in aliis deest. Legendum videtur دوسنده; cf. دوسنده 4.

دُوستوار i. q. دوستدار s. دوستار Frag. 23, 10, nisi forte ibi legendum est دوستدار.

دُوستی (suff. ی) amicitia *M.*; cf. Spieg. Chr. 8 med.

a. دوسَر (بضم اول وثانی غیر معلوم) herba inter triticum et hordeum crescens *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. دَوسَر et دَوصَر.

دو سَر n. c. (*proprie* duo capita habens) *met.* i. q. دو زبان 2 q. v. (منافق) *Bh.* Inde دو سَری (suff. ی) a) genus tentorii (نوعی از خیمه), e. g. : اثر ✿ دشمن جان ترا عزم بیابان فناست ✿ دایم از تیره زبهرش دوسری بر سر پاست, b) carbasus, quam panno holoserico inducunt (کرباسی که بر روی محمل کشند از عالم غلاف), e. g. : ✿ تاثیر زان دو از دست عنان برکش آن رشك پری ✿ محمل لیلی محجوب بزیر دوسری *Bh.*

a. p. دَوسَری et دَوسَرانی crassus, magnus (کنده وسطبر وبزرگ) *B.*; crassus durusque, de camelo Freyt.

دو سَرای n. c. *met.* i. q. دو جهان *Bh.*

دُوس‌گر [ō] (suff. گر) vid. supra s. v. دُوس.

دُوسگِن et دُوسگین [ō] (suff. گن s. گین coll. دُوس a v. دوسیدن) glutinosus, lentus, tenax (t. یاپشقن ar. لزج) *F.* sine exemplo.

دُوسَنده et دُوسَندَه [ō] part. praes. verbi دوسیدن; 2) tenax lutum (گل چسپنده); 3) lubrica terra (زمین لغزنده) *B.*; 4) inflexus, incurvatus (اکلمش) *F.* sine exemplo.

دو سَنگ n. c. duo lapides i. e. duo montes صفا et مروه ad urbem Meccam *F.* sine exemplo.

دو سوی n. c. duo latera s. partes cincinni

mulierum (ایکی بلوك کیسو), e. g.: مولانا هلالی در ترجیع محبوب از محبوبه ✿ نو عروسی بناز جلوه کنان ✿ چون دو سوی از قفا فکنده عنان F.

دو سه duo tresve, quo numerus exiguus indicari solet; cf. Spieg. Chr. 106, 5. Inde دو سه بار bis terve Spieg. Chr. 33 l. plt.; دو سه دهلیز *met.* a) quatuor elementa, b) quinque sensus; دو سه قندیل *met.* a) septem planetae, b) stella quaevis splendens (هر ستارهٔ روشن) B., c) orbis coelestis *SHL. HK.* Mendosa est lectio دو سر قندیل et دو سر دهلیز, quam offert lex. B. auctor iisdem significationibus; دو سه ویرانه ده s. دو سه ویران ده *met.* septem climata (هفت اقلیم) B. in app.

دُوسیدگی (suff. ی coll. دوسیده) a cleaving, sticking J.

دُوسیدَن [ó] (cognatum videtur cum z. زوش zush, s. जुष् de q. v. s. v. دُوست) conglutinari, coniungi, adhaerere (چسپیدن ملصق شدن), e. g.: شیخ اوحدی در: جام جم ✿ آب گندیده خاك پوسیده ✿ در تو چون نفس وروح دوسیده ✿ coll. alio: دست بگذار تاش می بوسند ✿ تو بهل شیخ عطار ✿ چند پی et قادر وهمیدوسند هرکسی بوسیدنت ✿ از طمع بر هر خسی دوسیدنت F.; 2) incrustare, dealbare (خانه ده وقنده اولور سه دیوار صوامق) F. sine exemplo; 3) pervenire (رسیدن); 4) fallente vestigio cadere, lapsare (لغزیدن) B.

دُوسیده part. praet. verbi دوسیدن q. v. (چسپیده وخودرا چسپانیده) B.; cf. versus شیخ اوحدی poetae s. v. دوسیدن 1 e lex. F. allatus.

دَوِش (suff. ش coll. دویدن) a running J.

دُوش [ó] imp. verbi دوشیدن q. v. B.

دُوش [ó] (s. दोषा nox et adv. noctu), coll. دوشین et دوشینه nox praeterita, hesterna (شب گذاشته) B., ar. بارحة F. et adv. hesterna nocte, e. g.: خواجه حافظ ✿ دوش دیدم که ملائك در میخانه زدند ✿ کل آدم بسرشتند وبه پیمانه زدند F., coll.: گفتی که دوش گفته ام اندر نماز شب in Spieg. Chr. 20, 1.

دُوش [ó] (s. दोस् acc. दोषम्) humerus (ar. کتف) B., ar. منکب F., e. g.: مولانا هاتفی ✿ کشیدند در دوش گردان کار ✿ میزیست: زرههای داو دیء [?] زر نگار F., coll.: بناز دوش بر دوش Spieg. Chr. 141 l. plt.; 2) angulus muri (گوشه دیوار) Bh. sine exemplo. Inde دوش با دوش *met.* maxime similis *aut* par alteri (تمام نظیر وهمتا), e. g.: مولانا عرفی در منقبت امام علی رضی الله عنه ✿ مصرع ✿ دوش با دوش نبی در بر دوش کردن شرف گوهر ذات F. Inde humeris iniicere, induere *vestem* Pend. 26, 7. 59, 6.

Phrases:

دوش بَر زَدَن *met.* alacrem, laetum esse (شادی کردن) B., superbire (لیکن ظاهر آنست که کنایه از مغرور شدن وخویشتن را خاقانی ✿ : (گم کردن باشد) Bh., coll. نی سران را سر وگردن مغراز ✿ بر مزن دوش که مارا چه غم است Bh.

دوش خَوردَن i. q. پهلو خوردن *met.* latus ictu infligitur (رسیدن صدمه پهلوی), e. g.: (دیگری ظهوری ✿ دوشی نخورد قصر شهان خانه بدوشم ✿ سر حلقگی از ماست ولی حلقه بگوشم Bh.

دوش دادَن *met.* adiuvare, a more in Hindûstân usitato desumta significatio, feretrum humeris portare et baiulis defatigatis integros et recentes succedere, quod hindustanice دوش دادن significat, e. g.: ✿ عبد الرزاق فیاض غافل مشو از لغزش پا اوفتادگان ✿ در زیر بار دو جهان دوش داده اند Bh.

دوش زَدَن humerum movere s. agitare *met.* incitare, signo humeris dato admonere alqm de pravitate negotii (تحریص نمودن واشاره کردن بدوش ومتنبه گردانیدن کسی را بقباحت کاری); 2) certare (برابری کردن) Bh.

دوش کَردَن *met.* to occur, meet, fall plump upon J.

قسم واقع et نسر طائر latio quaedam, ar. dicta, de q. v. Ideler Unters. p. 67. 72. 105 et 106; 3) animal venaticum notum (جانور شکاری مشهور) B. in app.

دو شُدَه بَند n. c. an imperial historiographer J.

دوشَک i. q. توشک B. in app. Alia forma.

دُوشکَن in solo lex. F. legitur hac interpretatione اثواب اومـوزدن قاصلمق : quod M. vertit : „brevitas vestis de humeris dependentis sc. status paupertatis", e. g. : مولانا شهیدی ✿ رباعی ✿ تا چند بلای تن بینی را ✿ سرپوش کنی دهن بینی را ✿ بس قامت تو بلند افتادست ✿ وقتست که دوشکن بینی را F. Vox cum دُوش humerus, composita videtur.

دُوش مال n. c. a towel used by butchers Shaksp.

دو شَنبَه n. c. dies secundus hebdomadis, dies lunae F.

دُوشَنْدَه part. praes. v. دوشیدن, a milker J.

دُوشَنَه et دُوشَه coll. دوشیدن, vas in quo mulgetur, mulctarium B.

دوشوار i. q. دُشوار J. Alia lectio.

دُوشوان (suff. وان) pectorale C. ex vers. pers. Vet. T.

دُوشَه i. q. دوشنه B.

دُوشیدَن [ô] (s. दुह्) mulgere (ar. استحلاب) F.; cf. دوختن 4. Inde دوشیدنی (suff. ی) fit to be milked, milch J.

دُوشیدَه part. praet. v. دوشیدن q. v.; 2) gen. quod mulgetur animal; 3) spec. lactans femina (امزکلی عورت) F., e. g. : میر نظمی ✿ هر دو پستان چو گاو [کار F.] دوشیده ✿ همچو فوّاره شیر جوشیده F.

دُوشیزَگی [ô] (a دوشیزه suff. ی) virginitas (دخترگی وبکارت) B. in app. Cum بردن virginitatem violare C.

دُوشیزَه [ô] virgo (دختر بکر). Inde دوشیزگان جنت met. virgines (حوران) paradisi B.

دُوشا (suff. ا) quod mulgetur animal, ut ovis, vacca, simil. B.; هر جانوری که می دوشند Gl. Sch.; 2) met. is, cui omnia, quae possidet, gradatim (بتدریج) auferuntur B.

دُوشاب n. c. i. q. ar. دبس i. e. mel s. defrutum uvarum et dactylorum, syrupus B.; شیرهٔ خرما وشیرهٔ انگور جوشانیده B. in app.; cf. برسان et دبس; 2) id, cui lac extrahitur (آنچه شیر اورا بدوشند); 3) quodvis animal lactarium (هر بهیمهٔ شیر آورنده) B. in app. Inde دوشاب دل n. c. met. cuius animus quovis momento rei alius appetens est (آنکه هر ساعت دلش بچیزی کشد) Bh.; دوشاب دلی (suff. ی) n. abstr. praecedentis : quovis momento rem aliam appetere, ut facere solent feminae gravidae (هر ساعت بچیزی میل کردن مثل زنان باردار) Bh.; دوشابگر (suff. گر) defruti coctor (ar. دبّاس) C.

دو شاخ n. c. cingulum s. zona auro intertexta (کمر زرین), e. g. : میر نظمی در حق شاطر محبوب ✿ بیت ✿ دل عاشقان زانجهت خسته بود ✿ دو شاخ مجوهر میان بسته بود; 2) i. q. دوشاخه 1 numella, e. g. : مولانا جامی در صفت کلمهٔ شهادت ✿ بیت ✿ لام الف هست درین دیولاخ ✿ گردن دیوان هوارا دو شاخ F.

دو شاخَه (suff. ه) n. c. lignum duos ramos habens, quo collum malefici vincitur; numella B., de quo plura exempla vid. in Not. et Extr. t. 14, 1, p. 501 fin. et 502; 2) cuspis sagittae bidens (نوعی از پیکان دو شاخ) B. Inde دو شاخه کردن numellam imponere, quo genus supplicii significatur (نوعی از تعذیب) Bh.

دو شانَه i. q. دو شاخه F., sed lectio mendosa videtur.

دُوشانیدَن caussale verbi دوشیدن q. v. C.

دو شاهین n. c. coll. شاهین met. manubrium s. ansa librae (دستهٔ ترازو); 2) constel-

دُوشین *Bh.* et دُوشینَه *Bh. F.* (suff. ین et ینه) hesternae noctis *F.* et i. q. دوش hesterna nox et adv., e. g. : تاثیر ✿ بدوش افگند گیسوی پریشان ✿ شب دوشین وصل ماهرویان, coll. hoc versu poetae cuiusdam : ✿ دوشینه ره نیافت شکیبی به بزم یار بیچاره پیش مدعیان شرمسار شد *Bh.* et hoc versu شاه طاهر دکنی poetae : کینه‌ورزی مکن از نالهٔ دوشینهٔ ما ✿ حیف باشد که بود در دل تو کینهٔ ما *F.* Praeterea in lex. *C.* legitur : „دوشینه quidquid humeris gestatur“ *C.* ex G., qua significatione دوشینه ad vocem دوش humerus, referendum est.

دَوَص i. q. دَوَس q. v. Alia lectio *F.*

a. p. دو صحن n. c. *met.* coelum et terra *B.* in app.

دو صَد ducenti *F.*; دو صد وَسیصَد ducenti et trecenti, quo significatur *met.* magnus hostium numerus (مطلق عدو کثیر) *Bh.*

a. p. دو طَرفی mutual, on both sides *Shaksp.*

a. p. دو طفل نور et دو طِفلِ پَسندیدَه et دو طفلِ هِندو *met.* pupillae oculi (مردمان چشم) *B. Bh.*

دو طوطی n. c. *met.* ambo labia amatae *B.* in app.

a. p. دو عالَم n. c. i. q. دو جهان *Bh.*

a. p. دو عُلْوی n. c. *met.* Saturnus et Jupiter.

a. p. دو عَیّارِ طَرّار *met.* i. q. دو پروانه *B.* in app.

دوغ et دُوغ [ó] (s. दुग्ध) lac, ex quo butyrum paratum est, i. e. lac ebutyratum, alias etiam دوغ ماست dictum (بواو معروف شیری که ازوی مسکه بر آورده باشند کذا فی بحر الجواهر اما فارسیان بواو مجهول خوانند وبعضی دوغ ماست باضافه نیز آورده اند) *Bh.*; butter-milk *Shaksp.*; 2) lac acidum, oxygala (گاهی یوغرت معناسنده استعمال اولنور) *F.*, coll. : ✿ حکیم شیرازی هم بصل در دوغ آغشته بخور ✿ باز ازان دوغ ترش کشته بخور *F.*; 3) nom. medicamenti cuiusdam (بر علتی معالجه‌سنده دیرلر) *F.* sine exemplo. Inde دوغ خوردن *met.* i. q. غلط خوردن *Bh.* sine exemplo; دوغ زدن butyrum facere *J.*

دُوغبا pro دوغ آبا n. c. puls oxygalae (آش ماستابه s. ماست) *B. F.* sine exemplo.

دوغو *B.* et دُوغو [ó] *F.* coll. دُغو olei vel butyri liquefacti sedimentum s. sordes, quae in olla remanent *B.* Vox دوغ cum suff. و videtur.

دُوغوا [ó] pro دوغبا n. c., q. v. Alia lectio *F.*

دُوغَه et دُوغینَه [ó] (suff. ه et ینه) instrumentum oleo vel butyro eliquando s. defaecando (یاغ سوزه‌جک آلت) *F.* sine exemplo. *C.*

a. p. دو قُرصِ گَرم وَسَرد *met.* sol et luna *B.* in app.

e. دَوقَص ling. maurit. : cepa (بصل) *B.*

e. دوقو et دوقوس (gr. δαῦκος) semen pastinacae vel siseris (زردک) silvestris, cuius radix شقاقل et herba خرس گیاه dicitur, quod ursis dilectissima est; 2) sec. al. genus pastinacae vel siseris silvestris, quod Shîrâzenses بدران dicunt; 3) sec. al. semen apii silvestris (کرفس صحرای) *B.*; cf. گزر et خرس گیاه.

a. p. دو قَولی (suff. ی) n. c. *met.* sermo falsus (سخن دروغ) *Bh.*

دوک fusus (آلتی که بدان ریسمان ریسند) *B.*, in lex. *Bh.* sic descriptus : نام یکی از افزار ابریشم تاب وپشم تاب وآن آهنی باشد یا چوبی مستطیل که در زیر آنچوب دیگر نصب کنند وآن آهن یا چوبرا بدو دست گردانند تا ابریشم وپشم تاب خورد وتافته گردد *Bh.*; 2) nom. deserti (دشتی) Gl. Sch. — Inde دوک تراش n. c. qui fusos parat *C.*

دو کارد forfex *(quasi duo cultri)* ar. مقراض et جلمان; 2) i. q. ar. حَلقی i. e. ictus pugni infra guttur (ضربتی ومشتی که بر زیر گلو زنند), etiam دو کاردی dictus *B.*; 3) res quaedam unguis forma, qua maculae de veste auferuntur (طرنق شکلنده

(بر نسخه در ادوابدن لكه كيدررلر) *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo.

دو كاكه n. c. pupillae oculi *B.* in app.; cf. كاك.

دوكان pro دُكان lectio mendosa (كتابت دوكان بواو بعد الدال غلط فاحش بلكه خطاست) *Bh.*, coll.: استاد لطيفى ✿ بوصل تو خوريست دوكان بهشت ✿ دو عالم فدا بهر دوكان تو *F.*; cf. Rosen Narr. p. 42.

دو گـان (suff. گـان) num. distrib., bini *C.*, coll. Instit. ling. pers. §. 158.

دو گـانـه (suff. گـانـه coll. Instit. ling. pers. §. 158 et §. 256, p. 177) opp. يگانه duplex, duplum *et* bini (عدد دورا گـويند ايكى شر وايكى (ونصف آن يـك است *B.*; دانه *F.*, unde 2) gemini (توام) *Bh.*, coll. جُنابه بمعنىء دوگانه وتوام است in Spieg. Chr. 95, 5; 3) *met.* precatio binis prostrationibus constans (دو ركعت نماز) *B.*, coll. Gul. 57, 14; 4) *term. techn. mulierum Hindustaniae*: infans collactaneus adoptivus (ودر اصطلاح زنان هـنـد همشيره دوگانه زادن (خواندهرا گويند) *Bh.* — Inde دوگانه زادن geminos parere et دوگانه زاينده geminos pariens *J.*

دو گـاوِ پـيـسر *met.* taurus, signum zodiaci; 2) taurus (بـرج ثور وگاو زمين); 3) i. q. دو گاو پيشه *B.*

دو گاوِ پيشه *met.* dies et nox *Bh.*

دو گاه n. c. nom. modorum musicorum (نام رام) رامكلى (مقامى از موسيقى), qui hind. كيلى, s. रामकेली name of a *râgini* or musical mode *Shaksp.*) dicuntur *Bh.*

دو گاهوارَه n. c. *met.* coelum et terra *B.*

دوكچه (suff. چه) n. dim., fusus parvus; 2) i. q. ماسوره q. v. *F.* sine exemplo.

دوكجى (suff. جى) glomus filorum (گـروهه) *F.* sine exemplo.

دوكدان coll. دان n. c. theca vel corbis parva (صندوقـچـه وسبد كوچك), in qua fusus, glomus filorum et gossypium reconduntur, ar. حفش dicta *B.*

دوگران [b] *F.*, دوكْزان *C.* latitudo (بر نسخه عـرض), ar. اينلولكى) *F.* sine exemplo et دوكْـران colus (اورهكه عـورت كتان ميم نظمى ✿ زنانرا چرخه مى: e. g. ,(اكيررلر بايست ودوگران ✿ نبرد گيردار شايست مردان *F.* Num forte mala lectio pro دوكدان?

دوك رِشتَه n. c. i. q. دوك ريسه q. v. (ايلك اكيردكلرى ايك وخيمه طـنـابى بوكدكلرى ايك وامثالى) *F.* sine exemplo.

دوك ريس adi. c. fila nens *femina* (ايلك اكيريجى), e. g.: ابو المعانى ✿ دلم دوك ريسه شد بـ رشتهء غم ✿ شدم دوك ريس از سوداى زلفش *F.*

دوك رِيسَه n. c. fusus, quo funes tentorii, simil. torquentur (دوكى كه بدان ريسمان آغرشق (وطناب خيمه وامثال آن تابند *B.*; وايك ايله معا اولدقده يالكز اغرشغه بادريسه ديرلر *F.* sine exemplo.

دو كَسى (suff. ى) n. c. two-personed, fit for two persons *Shaksp.*

a. p. **دو كَعبَتَين** n. c. *met.* sol et luna *B.*

دو كُلَه دار n. c. *met.* sol et luna; 2) dies et nox; 3) duo reges potentissimi (دو پادشاه جبار) *B.*

دو گـوشمال in lex. *B.* legitur significatione دَورِ گوشـمـال q. v. supra s. v. دَور. Sed haud dubie mendosa lectio est pro دَورِ گوشمال, quod legitur etiam in appendice lex. *B.* et in lex. *F.*

دو گوشى (suff. ى) n. c. pileus utroque latere auriculis instructus, quibus etiam aures tegi possunt (كلاهى كه هر دو طرف گوشه داشته باشد چنانكه گوشهارا بپوشانند); 2) hydria, cantharus (كوزه وسبو), duabus ansis (دسته) praeditus *Bh. B.*

دو كونَه (suff. ه) n. c. bini nates, clunes (دو طرف سرين) *B.* in app.

دو گـونَـه (suff. ه) n. c. ambo latera vultus, ambae genae (دو طرف روى) *B.* in app. — Inde دو گونه شدن تير i. q. دو كمان شدن تير q. v. infra s. v. كمان.

دو کوها *Shaksp.* et دو کوهانه (suff. ه) adi. c. double humped (camel) *J.*; camelus Bactrianus *Shaksp.*

دو کَوهَر n. c. *met.* mens et animus (عقل وروح) *B.*

دو گیتی n. c. i. q. دو جهان *Bh.*

دُول [ô], ex qua voce ar. دلو literis transpositis ortum dicit lex. *Bh.* auctor, urna aquae hauriendae (دلو آبکشی) *B.*; کوزهٔ آب, qua significatione etiam in ling. hind. usitata vox est *Bh.*; unde 2) aquarius, signum undecimum zodiaci et 3) infundibulum molae, sic descriptum : آن ظرفی باشد مربع ومخروطی شکل که آنرا چوب سازند ودر مرکز مخروط آن سوراخی کنند ومحاذی سوراخ سنگ آسیا نصب نمایند وپر از غله سازند *B.*, e. g. : حضرت مولانا ✿ چون لکلکست کلکت بر آسیا معنی ✿ طاحون زآب گردد تر لکلک معین ✿ زان لکلک ای برادر گندم زدول بجهد ✿ در آسیا در افتد معنی زهی مبین *F.*; 4) coll. دولیان marsupium, crumena (کیسه وخریطه) *B. F.* sine exemplo; 5) malus navis (تیر کشتی) *B.*, e. g. : مومن استرابادی ✿ کشتی صبر چو طوفان فراق تو کشید ✿ دول در باخته ولنگر وسکانش نیست *Bh.* Falso lex. *F.* auctor interpretatur ترکش „pharetra“, quod ex تیر کشتی male lecto ortum est; 6) fraudulentus, impudens (مکار ومحیل وشطاح وبی حیا) *B. F.*, e. g. : کرده ✿ حکیم سنائی از قفل زلف مرغولان ✿ بهر دولی وفتنهٔ دولان *F.*; 7) ignobilis, vilis (سفله) *B. F.* ex lex. میرزا ابراهیم, e. g. : حکیم انوری در طلب شراب ✿ گر نفرستی بماندم اندر غم ✿ وین دول غلام جست ناکاده *F.*

دُوَل cortex radicis olivae indicae (پوست بیخ درخت زیتون هندی) *B.*

دُولا [ô] (suff. ا) coll. دول 1 hydria, cantharus (سبوی آب وشراب) *B.*

دو لا adi. c. i. q. دو لای q. v.

دُولاب et دُولابَه (suff. ه) n. c. hydria (دلو آب); 2) rota aquaria similisve res, cui hydriam aptant (چرخ مانندی باشد که دلوهای آب در آن تعبیه کنند) *HK.*, coll. hoc versu ابو المعانی poetae : شده بر هم دگر با آب دولاب ✿ چو غالب آمد آب گردید دولاب *F.*, unde 3) quidquid in orbem circumagitur, rota (چرخ وآنچه در سیر ودور باشد); 4) cella promtuaria, apotheca, thesaurus parvus (مخزن وگنجینهٔ کوچك); 5) commercium, quaestus, lucrum (سودا ومعامله وداد وستد بافراط) *B.* Vox دولاب in arabicam quoque linguam translata est, de q. v. Freyt. lex. s. v. Inde دولاب گردان adi. c. commercium, quaestum faciens et دولاب گردانی commercium vel quaestus, qui fit alienis opibus (بمال دیگران مدار کردن واین از جهت بیدستگاهی بود), e. g. : آقا شاپور طهرانی ✿ از جگر سرمایه دارد در دکان ✿ تاجر دولاب گردان چشم ماست ✿ اشرف ✿ سبحه گردانی بهنگام پریشانی کند ✿ زاهد از بیمایگی دولاب گردانی کند *Bh.*; دولابِ مینا *met.* coelum *B.*

دُولابی (suff. ی) adiectivum vocis praecedentis دولاب *B.*

دُولانَه [ô] fructus quidam pomo (سیب) parvo similis hortensis et silvestris, rubri coloris et saporis vinosi instar prunae damascenae, unum nucleum habens *B.*, e. g. : طبیب یوسفی ✿ دولانهٔ سرخ بوستانی ✿ نیکست بمعده وجگر هم *F.*

دولای s. دو لا s. دو لای adi. c. duplex, unde دولای گردیدن duplicari *B.* s. v. خرخر. — Inde دو لائی (suff. ی) a) res quaevis duplex, e. g. vestis, sigillum al. (هرچیز دولا چون جامه دولا ونگین دولا), b) i. q. دو تهی vestis duplex ex panno superiore et subducto constans (جامه دوته از ابره واستر که باهم دوزند) opp. یک لائی *Bh.*, coll. : تاثیر ✿ گرفته گر نه رخت گرم باغ وگلشن را ✿ قبای خود گل رعنا چرا دولائی کرد ✿ چون ولایت ملک سرد سیر است هنگام بهار جامه دولائی ودر زمستان جامه پنبه‌دار یا پشمینه

مـی پوشند وهمین معنی‌را سید حسین خالص که از ایران بهندوستان آمده نظم بهوای این ملک چنین بسته ✿ آه سرد که ترا گرم گرفته است که باز دوتهی پوش برنگ گـل رعنا شده ; 2) genus pallii (ردا) in Hindûstân usitatum, quo instar suppari grandioris caput tegunt (مانند شال بر سر میکشند), quodque interdum supra humeros iaciunt (بـر دوش اندازند). Aut duplex (دو ته), aut simplex (یک ته) est, quorum priore utuntur, si tempus frigidum, posteriore autem, si calidum est *Bh.*

دولَبَند i. q. دُلبند *C. M.* Alia forma.

دَولـبَـنـد وَبَست the rent-roll of a district, drawn out at the beginning of a year, shewing the sum expected to be realized *J.*

a. دَولَت pl. دِوَل temporis cursus felix, prosperitas (opp. نکبت) *B.*; گـردش زمانه بسعادت *Bh.*, qua significatione coniungitur cum verbis یافـتـن, راندن, آمدن, آخـر شدن, داشتـن et sensu *met.* cum verbo خفتن *Bh.*; 2) imperium *M.*; 3) *sensu myst.* a) status, quo homo liber et solutus est ab omnibus animi affectibus et impetratione votorum in hac vita et in futura, b) status, quo homo caelebs et aere alieno solutus est et ad suam voluntatem edere et somno indulgere potest (نـزد محققین وارستگی از علائق وحصول مطالب دارین که دنیا وآخرت است بود ونزد مجردین زن وقرض نداشتن وباشتهای خود خوردن وخوابیدن باشد) *B.* Inde دولت بـر انداز adi. c. government-subverting, revolutionary *J.*; دولـتِ تـیـز fortuna celeris, i. e. quae hominem uno tenore ad dignitatem promovet (که مردم یکایک بمرتبهٔ بلند برساند) *B.* in app.; دولتی که یکایک زیاده از استعداد بکسی رسد وچنین دولت سریع الـزوال میباشد *Bh.*; دولت خانه n. c. *met.* a palace, a house; your house *Shaksp.*; cf. دولـت سـرا; دولتخانهٔ خاص a royal residence, the king's palace *Shaksp.*; دولت خدا adi. c. i. q. دولتمند *Bh.* (خداوند دولت) *B.* in app., unde دولتِ خدائی et دولت خدائی (suff. ی) a) prosperitas, felicitas, b) is, qui omnibus rebus abundat (دولتمندی وکسی که فیض او عام بود) *B.*; دولت خـواه adi. c. a) benevolus, *quasi felicitatem alterius appetens M.* ex Sae., b) coll. دولتخواهی imperium affectans; دولت خواهی (suff. ی) regnum appetere, affectare; cf. H. Sam. 158, 18; good-will *J.*; دولت خانه i. q. د' سرای s. دولت سرا *Shaksp.*; دولت گرای n. c. is, qui recentis fortunae caussa hominibus damnum affert (آنکه بسبب نو دولتی بمردم ایذا رساند), e. g.: نظمی ✿ پـذیـره شو ارنی سپهر بلند ✿ بدولت گرایان رساند گزند ✿ ودر بعض نسخ است در آرد گـزنـد *Bh.*; دولت گیاه n. c. herba prospera (گـیـاه دولت) *B.* in app.; دولتمَند (suff. مـنـد) a) prosper, felix, b) dives *B.*; cause, occasion, effect *Shaksp.*, unde دولتمندی (suff. ی) prosperitas, felicitas, c) opulentia *B.*; دولتی (suff. ی) i. q. دولتمند *Bh.*; صحب وخداوند دولت ودولتمند *B.* in app.; دولـت یـاب adi. c. prosperous, fortunate *J.*

دُولچه (suff. چه) urna coriacea, qua viatores aquam hauriunt *C.* ex Hacw.; cf. دول 1.

دولخچه i. q. دوپخچه *C.* ex G. Alia lectio.

دُولمیان n. c. coll. دُول 4 marsupium (کیسه وخـریطه) ex corio, simil. medio corpori accinctum (که بر میان بندند); zona *B.*

دَوَلَه i. q. دَوره q. v.; 2) turbo (گردباد) *B.*

دَوَلَه scyphus *B.*; cf. دَوره 3.

دولـه coll. دَولـه s. دوره circulus (دائـره); 2) venter (شکم) hominis et animalis *B.*, e. g.: بسحاق اطعمه ✿ شهد چربش دوله کیپا پاچه دست کله سر ✿ روده زیـبـچـک شش حسیبک دل کباب وخون جگر *F.*; 3) acclivitas maior, collis altus (پشتهٔ بلندی) *B.*, e. g.: شیخ اوحدی در جـام جم ✿ شب تاریک ودیو پیغوله ✿ راه باریک

ex utraque parte dependentes (ایکی بلوک صنچ که ایکی طرفه صارقر), e. g. : مولانا هلالی در صفت اسب ✿ نو عروسی بناز جلوه کنان ✿ چون دو مو از قفا فکنده عنان, qui versus in lex. *F.* etiam sub syn. دو سوی affertur, q. v. coll. alio eiusdem poetae : تار کاکل زموی گیسو به ✿ بخدا زان دو موی یکمو به *F.*; 2) adi. c. i. q. دو مویه duos *colore diversos* capillos habens i. e. semicanus, e. g. de barba semicana (ریش سیاه وسفید) et de homine tali barba praedito (صاحب این ریش) ar. کهل), e. g. : وحید ✿ پیر زال فلک کینه‌ور از بس بدخوست ✿ عمر پیران وجوانان زشب وروز دو موست *Bh.*; cf. آمیزه 4.

دو مویه (suff. ه) adi. c. i. q. دو مو 2 *B.*

دُوُمی *J.* et دومین *C.* (suff. ی et ین) i. q. دوم secundus.

a. p. دو میناي طَرَب *met.* lagena vinaria (صراحی شراب) *B.* in app.

دو نانِ گَرم وَسَرد et دو نانِ فَلَك et دو نانِ رَنگین *met.* sol et luna *B.*

دَوَندَگی (a دونده suff. ی) n. abstr. cursus *J.*

دَوَندَه part. praes. v. دویدن, currens, cursor *M.*

دونکی cymba, lembus *C.* ex G. Num forte mala lectio vocis سُنبُکی t. سنبکی, quae idem significat, vel vocis دونی?

دونـه avis reti alligata vel prope id, quae adhibetur ad capiendas alias imprimis falcones *C.* ex G.; a basket of leaves *J.* et دونه تُرکی a kind of anised *J.*

دونی phaselus, navigium marinum velox et oblongum, ex quo ar. دونیج ortum est *C.* ex G.; cf. Freyt. lex. s. v. دونیج.

دو نیم et بـدو نیم adi. c. in duas partes fissus vel divisus (دو پاره), qua significatione cum verbo زدن et کردن coniungitur, e. g. : شیخ شیراز ✿ چو عزمش بسر آهیخت شمشیر بیم ✿ بمعجز میان قمر زد دو نیم, coll. hoc versu Schahn. : دلم

مکر) دوله بسر دوله *F.*; 4) fraus, dolus (وحیله *B.*, e. g. : زبهر آنکه ✿ استاد فرخی از چنگ تو فردا چون رها گردد ✿ کنون دایم همی خواند کتاب حیله ودوله *F.*; 5) gemitus, eiulatio canis (مویه ونالدء سگ) *B.* : ناله وفریاد *F.*, e. g. : حکیم نزاری قهستانی ✿ قطعه ✿ گرچه دارد زاعتراض جهول ✿ سینه بسر تیر طعنه چون چوله ✿ لیك نزدیك او چنان باشد ✿ که سگ وا زدود میکشد دوله *F.*; 6) is, qui sapientem et virtute praestantem se praebet nec talis est (شخصی که خودرا دانشمند وصاحب کمال وا نماید وآن چنان نباشد) *B.*, homo stupidus et nihili simulque arrogans (اول کمسنه‌یه دیرلر که کند وبر نسنه دکل ایکن کندویی نسنه ظن ایلیه) *F.* sine exemplo.

دولـه چـر, vocales desunt, n. c. *met.* orbis coelestis (افلاك) *B.* in app.

دَولی, sec. *B.* in app. decurtatum ex دَوالی, quam vocem significare dicit : fallacia, fraus, dolus (مکاری ودغابازی وحیله‌وری); cf. دوالی.

دُوُم et دُوُم (بفتح همزه وبضم دوم نیز آمده *Bh.*) (suff. م) num. ord., secundus (معدود دو) *Bh.*; cf. دویم.

a. p. دو مَرجان n. c. *met.* ambo labia amatae vel formosi (معشوق وشاهد ساق) *B.* in app.

a. p. دو مِرّیخ زُحَل سیما et دو مِرّیخ ذَرب فِعل *met.* duo anuli catenae (حلقهء زنجیر) *B.* in app.

دو مَغز n. c. duos nucleos habens, amygdalum aliusve fructus, e. g. : هم ✿ میر نظمی دو یک پیرهن غنودندش ✿ همچو بادام دو مغز بودندش *F.*; 2) et دو مغزه (suff. ه) *met.* pinguis, robustus (فربه وقوی), e. g. : نظامی ✿ مهی کز خودم پای لغزی دهد ✿ چو صبحم دماغ دو مغزی دهد ✿ واله ✿ کردم بدرخت نعت پیوند ✿ از فکر دو مغزه مصری چند *Bh.*

a. p. دو مَنزِل n. c. *met.* hic mundus et mundus futurus *B.* in app.

دو مو s. دو موی n. c. duae partes capillorum

vadere (سرایت کردن چون دویدن مـی صتّب ✿ مـرا : e. g. ,(ومستی در چیـزی کردست چون آئینه حیران مجلس آرائی که میرا در رگ مست از دویدن باز میدارد ✿ ملا قاسم مشهدی ✿ چو مستی در رگ عالم دوم بهر فنای خود ✿ زهم جا کردی از جا در ته خاست آن باشد نشانمرا *Bh.*; cf. infra پوست دویدن et est intransitivum verbi دویدن s. دواندن ,دوانیدن, unde چشم دویدن *met.* oculus paratus, promtus est, saepe intuetur in re quadam investiganda (آماده ومهیا شدن چشم وبسیار نگاه کردن در تجسس چیـزی), e. g. : ✿ سعید اشرف بسکه چشمم میَ دود بر جام وساغر می نهد ✿ دیدهامرا موج می زنجیر بر پا چون حباب *Bh.*

Phrases :

بَر روی دویدن *met.* promtum esse in loquendo (گـرم عنان شدن در گـفـت وگوی) *B.*

دَر رگ وَپَی دویدن et دَر تَهِ پوست دویدن in venas et nervos *alicuius* penetrare (در رگ وپی کسی سرایت کردن), e. g. : طالب آملی ✿ غنچهرا از چه دود در ته پـوسـت ✿ گـر نه باد سحری شیطان است ✿ سلیم ✿ با خبر باش فـریـبـت نـدهـد ای زاهد ✿ میدود در رگ وپـی دختر رز شیطان است *Bh.*

دَویرَه lorum (دوال وتسمه), quo in lusu aleatorio utuntur *B.*; cf. دوال بازی.

دُویست ducenti (دو صـد); cf. Instit. ling. pers. §. 152. Inde دویست دِرَم شَرعی quinquaginta quatuor تولة, quinque ماسه et duo grana (جو). Valet autem quodvis تولة duodecim ماسه et quodvis ماسه duodecim grana (جو) *B.* in app.

دو یَک n. c. *met.* extremus spiritus, mors (دم آخر مردن) *B.*; مردن ودم واپسیین *Bh.*

دُویل [ê] dolus, fraus (مکر وحیله); 2) sericum crassius e glomo serici proveniens, in cuius medio duo bombyces sunt

زین پیاله بدو نیم شد ✿ وزن لشکر ما پر از بیم شد *Bh.*

دَووم et دُووم coll. رَوم nom. arboris, cuius resina est مقل ازرق *B.*; cf. ar. دوم et de Sacy Chr. ar. t. III, 178.

دووِیر [ê] i. q. دبیر scriba *B.* Forma antiquior vocis دبیر esse videtur, coll. duwêrî = دبـیـری in Spieg. Gr. der Parsispr. p. 194, 7. Lex. *B.* auctor vocem ex دو duo et ویر = هنر compositam dicit, quod duabus virtutibus ornatus est scriba, praestantia (فضل) nimirum et scribendi arte (خط).

دو هاروتِ کافر a. p. *met.* oculi vel duo cincinni amatae, quibus animus capitur et permulcetur *B.*

دو هَمزاد n. c. gemini *J.*

دو هندوی طِفل et a. p. دو هِندوی چَشم *met.* pupillae oculi *B.*

دَوی dolorum structor, impostor, fraudulentus (دغا باز ومحیل وحیلهور) *B.*

دوی (addito (ی) i. q. دو duo (گـاه اولـور آخـرینه حرف یا الحاق اولنوب روی وموی قافیه سنده استعمال اولـنـور), e. g. : کمال اسمعیل ✿ طاق ورواقم زیکی طاق بـود ✿ خـود بـجـهـان طـاق نـبـودسـت دوی *F.*; bini *C.*; being two fold or double *Shaksp.*

دَویت [ê] i. q. دَوات atramentarium *B.*; اماله دوات *Bh.* coll. Instit. ling. pers. §. 6 et دویت s. v. دوات. Inde دویت آشور i. q. گـر مـیـلـی وچـوبـی که بدان) دوات آشور (دوات برهم زنند) *B.*, q. v. supra p. 915 s. v. دوات.

دویـدار [ê] i. q. دواتدار *J.* Forma ex دواتدار contracta videtur ut ar. دوادار ex دواتدار. V. supra دوات et دویت.

دَویدَگی (a دویده suff. (ی) cursus *J.*

دَویـدَن (s. धाव्) currere, festinare (t. سکرتمک ar. رکض) *F.*; 2) penetrare, per-

ابریشم کننده که از پیله حاصل شود که دو) (کرم درون آن باشد *B. F.* sine exemplo.

دُویِمِین s. دُویِمی et دُویِم et دویُم *Shaksp.* secundus *C.*; cf. Rosen Narr. p. 68; a deputy *J.*

دوئی (suff. ی) duality *J.*

دَه, cuius alia forma aucta (مشبع آن) est داه 4 *Bh.*, decem (عشره) *B.*; 2) interdum ad significandum numerum exiguum aut magnum adhibetur (در بعض مواضع افاده معنی اندک کند ودر بعض مواضع افاده معنی بسیار کند) *Bh.*; 3) praecipere, quod fas et interdicere quod nefas est (وامر معروف ونهی منکررا نیز گفته اند) *B.*; cf. ده یوپد.

دِه s. دیه (باشباع تحتانی *Bh.*) pagus, vicus (opp. شهر) *B.*; قریه *Bh.*

دِه imp. verbi دادن et in comp. part. praes. significatione, e. g. فرمان ده mandata dans, imperans; 2) imp. verbi دادن significatione metaphorica: „percutere, verberare", qua sola imperativi 2 persona sing. ده et plur. دهید usitata esse videtur (ده اور معناسنه یعنی بزن امر صیغه‌سی اولور ودهید اوریکز اضربوا معناسنه *F.*; ده امر بدادن وامر بزدن ودهید یعنی دهید امر بزدن هم هست *SHL.* et بزنید وده امر است از: *B.*, coll. یعنی بزنید دادن که بمجاز بمعنی ضرب مستعمل میشود وبدینمعنی نیز مشترک است در هندی *Bh.*, quod in lex. *F.* hisce exemplis probatur: میر نظمی ✿ گر ببندد در دل خصمت گره ✿ گردن بغیش بتیغ حکم ده ✿ حکیم اسدی ✿ پس از خشم فرمود کورا دهید ✿ همه دستهارا بخون در دهید *F.*, quibus adde hoc hem. دهید ار بگرز ار بژوپین دهید et hunc versum: همه جان شیرین بکف بر نهید ✿ بکینه خروشید وخنجر دهید, quae sunt loca ex Schahn. desumta; cf. etiam infra دِهاده et دهاده زدن et دهید.

دُه pro دُم cauda *C.* ex G.; vox dubia videtur.

دَها s. داها 2 (suff. ا) the ten days of the Muharram; 2) the models of the tombs of Hasan an Husain, or the model of a building containing the tombs, which are carried about in procession during those ten days. On the tenth day the tombs are buried, or in some places thrown into water; the building, if made of cheap materials, shares the same fate; if costly it is carried back and deposited in the Dargâh or Karbalâ *Shaksp.*

a. دَها subtilitas mentis, sapientia, praestantia coll. schol. بمعنی فضل وزکا وفهم ودانش. ad hunc vers.: دها ودهش دارد ومردمی ✿ فرشته است در صورت آدمی Sec. Nam. 488, 14.

دِهات (cum terminat. plur. ar. ات) plur. nominis دِه; villages *J.*; the country *Shaksp.*

دِهاده (vox ex ده imp. verbi دادن repetito inserta lit. ا orta) belli tumultus, clamor bellicus (بو بر لفظدر که جنگ ومقاتله ومحاربه‌یی بیان ایدر ایکی صف لشکر بر برینه اورا اورا یتدیلر دیمک اولور), e. g.: مولانا عبد الله هاتفی ✿ دهاده بتیغ چکاچک زتیر ✿ زهر سو رسیده بچرخ اثیر ✿ مولانا هاتفی از تیمور نامه ✿ غریو دهاده بسر آمد چنان ✿ که افتاده از دست شیران سنان ✿ وله بیت ✿ دهاده بر آمد زهر دو طرف ✿ دو دریای کین بر لب آورده کف *F.* Inde دهاده زدن i. q. دهاده گفتن belli tumultum edere, e. g.: هاتفی ✿ دهاده زنند از دو سو صف زنان ✿ چو غرنده شیران همه کف زنان *Bh.*; cf. etiam supra ده 2.

دَهار coll. دهاز s. دهاژ foramen in monte, spelunca (غار ودره وشکاف کوه) *B.*, e. g.: حکیم اسدی ✿ کهن پر دهار وشکسته دره ✿ دهارش پر از کان زر یکسره ✿ coll. alio یکایک پراگنده بر دشت وغار ✿ قدی چون درخت ودهان چون دهار *F.*; 2) clamor, lamentum (بانگ وفریاد); 3) sapientia, praestantia (فضل ودانش) *B.*

دَهاز s. دِهاژ et دِهاز s. دِهاژ i. q. دهار 1 *B.* et *F.* sine exemplo; 2) i. q. دهار 2 *B.* بمعنی بانگ بلند که نعره دخی دیرلر *F.*, e. g.: استاد فرخی ✿ فرخی بنده‌ء تو بر در تو ✿

فریاد, et i. q. از نشاط تو بر کشیده دهاز شمس فخری e. g. : اگر نه عنایات فضلش ✿ بود ✿ بگردون بر آید زمردم دهاز F.

دِهاز i. q. دیهاز q. v. F. sine exemplo.

a. دَهاقین vid. s. v. دهقان.

دَه آک nom. regis Zoḥâki (ضحاک), quem ob decem (ده) tum animi tum corporis defectus (آک) hoc nomen accepisse dicunt lexicographi persici, quae decem vitia sec. lex. B. haec sunt : 1) زشتی پیکر; 2) کوتاهی قد; 3) بسیاری غرور ونخوت; 4) بی شرمی وبی حیائی; 5) پر خوری; 6) بد زبانی; 7) ظلم; 8) وشکم خوارگی; 9) شتاب زدگی; دروغ گوئی; et 10) وتعدی بددلی. Sed ده آک, unde ar. ضحاک ortum, esse vocis formam ex اژدهاک decurtatam, iam supra sub hac voce et sub اژدهاک p. 86 et 87 dictum est, addita simul illius vocis origine zendica, quae est aji dahâka, „serpens perniciosus“.

دَهاک the place of tens in arithmetic *Shaksp.*

دَهالیز v. infra s. v. دهلیز.

دَهان i. q. دَهون s. دَهن. Vid. infra s. v. دهن, ubi etiam voces cum دهان compositae et phrases allatae sunt.

دَهانَه (suff. ه) i. q. دهنه res quaevis ori (دهان) similis, orificium, e. g. fluvii (آب), utris (خیک ومشک), montis (کوه), i. e. aditus ad vallem B., fori (چارسو وبازار), i. e. aditus ad forum F., al. 2) frenum equi (لجام اسپ); 3) i. q. دهنهء فرنگ aerugo, viride aeris, minera sic descripta : زنگار فرنگی باشد وآن سنگی است سبز رنگ مشهور بدهنهء فرنگ وآنرا از کوههای مشرق آورند وآن نحاسی وغیر نحاسی هم می باشد وبطعم شیرین بتلخی مائل است ومعرب آن دهنج باشد B.; cf. دهنج.

دِهانیدَن caussale verbi دادن q. v. C.

ده باش tame, domestic J.

دَه پانزدَه coll. ده نه met. ornatus (زیب وزینت) Bh.; unde ده پانزده داری ornatum, splendorem et maiestatem possides (یعنی زیب وفر وزینت وآرایش داری) B. F. ex شرفنامه sine exemplo.

دَه بَرگَه n. c. i. q. ده دله q. v. Bh. sine exemplo.

ده بست ten or twenty J.

دَه پَنج et دَه پَنجی (suff. ی) n. c. opp. ده ده s. ده دهی, aurum vel argentum improbum, numus adulterinus (زر قلب وناسره) B.; سیم وزر غیر خالص کمعیار Bh., e. g.: شیخ نظامی از هفت پیکر ✿ بر منست اینکه در سخن سنجی ✿ ده دهی زر دهم نه ده پنجی ✿ وله ایضا ✿ همه راه او خود پر از گنج بود ✿ زر ده دهی سیم ده پنج بود F. Lex. persica solam vocem ده پنجی offerunt, sed dici etiam ده پنج eadem significatione probat versus poetae نظامی modo e lex. F. allatus; cf. etiam infra ده ده et ده دهی.

دَه تاس n. c. calcei (نعلین), e. g. : ابو المعانی در نعت شریف ✿ کرد ده تاس رهگذار ترا ✿ زیور تاج دولت علا F.

دَه چَند ten-fold; ten times as much, unde ده چندگی ten-fold (a word with which they return a salutation) *Shaksp.*

دِهچه (suff. چه) ling. Dilemitarum : agricola (دهقان); 2) subditus (رعیت) B.

دَه حَواس n. c. quinque exteriores et quinque interiores sensus B. in app.

ده خان n. c. gubernator vel tribunus pagi M. ex Ll.; cf. ده خدا et دهدار.

a. p. دَه خَتَنی (suff. ی) n. c. met. decem digiti B. in app.

ده خُدا coll. دهخان dominus vel praefectus pagi (کدخدا ورئیس بزرگ) B.; cf. دهدار et Not. et Extr. t. IX, 218, 7, coll. 161, not. 3, Gul. 185, 20.

دَه دادَن (decem *digitos* dare) met. convitiari (قارشو سوکمک); 2) obloqui, contradicere (نفرین سویلمک); 3) execrari, detestari (اینمک) F. sine exemplo.

سر کردهٔ رعایا) n. c. praetor paganus دِه دار (ومزارع) *B.*; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 217, 14 et 161, not. 1.

دَه دِرَم شَرعی duo تولد et octo ماسد et decem grana (جو) cum dimidio *B.* in app.; cf. supra دویست درم شرعی.

دَه دِلَه (suff. ه) n. c. (decem cordium) *met.* infidelis, inconstans (بی وفا وهرجائی); 2) amator libidinosus, quovis momento aliam amore prosequens (بو الهوس); 3) vir strenuus, fortis; 4) *sensu myst.* : is, qui fidem in rebus divinis quovis momento mutat et alias sectas sequitur *B.*; cf. دو دله.

دَه دَه et دَه دَهی et دَهی (suff. ی) n. c. opp. ده پنجی, aurum purum, probum (زر بی عیب وخالص) *B.*; ودر هند باره بانی گویند از آئین اکبری معلوم شد ومجد الدین علی قوسی نوشته که زری که ده مثقال آن در کوره برند از غایت خلوص هیچ ازان کم نشود وبهمان وزن بر آید *Bh.*; cf. supra ده پنجی.

دَهر tempus, aevum (زمانه) Gl. Sch.; 2) mundus (دنیا) *B.*; 3) regnum quoddam (مُلکی) Gl. Sch. Inde دهرِ سفید دست *met.* tempus iuvenile (روزگار جوان) *B.* in app.; دهرِ کاسه گردان *met.* aevum, mundus (دنیا وروزگار وعالم سفلی) *B.*; دهر نکوهی n. c. querela ob fortunam adversam, maledictio in tempus et astra (شکایت دنیا کردن وبد او گفتن) *B.*

دَه رَگَه (suff. ه coll. رگ vena) n. c. *met.* valde strenuus, audax; 2) experientia edoctus (کار کرده); 3) zelotypus (صاحب غیرت); 4) illegitime natus (حرامزاده) *B.*

دَه روز n. c. *met.* dies definiti, tempus exiguum (ایام معدود ومدت قلیل ده روز منسوب بوی) *Bh.*

دَهرَه i. q. بُرغه securis falcata; 2) falx messoria (داس); 3) gladius parvus et anceps mucrone tenui et acuto (شمشیری است کوچك ودودمه وسر آن مانند سر سنان باریك وتیز می باشد) *B.*; 4) instrumentum ferreum, quo equorum ungula secatur *F.* sine exemplo. Inde دهرهٔ صبح *met.* lux aurorae *B.*

دَه ریش n. c. (decem barbae) *met.* barba densa et prolixa alias etiam بلمه ریش dicta, e. g.: کمال اسمعیل در حق کمال خجندی ✿ آن ملحد خجندی ریش بزرگ دارد ✿ از غایت بزرگی دهریش میتوان گفت *F.*

دَه زَبانی (suff. ی) n. c. *met.* loquacitas; 2) quae quis dixit non servare (بر حرف خود ثابت نبودن) *Bh.*

دَه سال n. c. decem anni; *met.* planetae *B.*

e. دَهسال ling. gr.: fluctus (موجه) maris maximus *B.*

دَهستان nom. urbis cuiusdam (شهری) *B.* in Taberistania, coll. H. Sam. 96, 11, et 213.

دِهستان (suff. ستان) terrae tractus, in quo sunt pagi (از عالم شهرستان), e. g.: سلیم ✿ متاعی هرکه دارد رو باین بازار می آرد ✿ محبت شهر وبر اطراف او عالم دهستانست ✿ عبد الله هاتفی ✿ عدالت کنان بر دهستان ودشت ✿ بهیجا زبازارگان میگذشت *Bh.*

دِهش (suff. ش coll. ده a v. دادن) largitio, donum, liberalitas, generositas (دادن وهشت وبخشش وعطا وکرم) *B.*, coll. نیکی دهش n. c. donum bonitatis i. e. gratia Chr. Sch. 42, 203.

a. دَهشت admiratio, stupor (حیرت وسراسیمگی واینعربی است), qua significatione cum verbis کردن et خوردن, بردن coniungitur *Bh.*; cf. Gul. 186, 7; fear, terror; unde دهشت انگیز adi. c. horrible; دهشت ناك (suff. ناك) alarming *Shaksp.*

دَهشت *B.* et sec. *F.* et *SHL.* دِهشت unanimitas, concordia; 2) praestantia, qua quis unicus est et incomparabilis (یکاجهتی یکانگی وفرید عصر) *B.*; (ویگرنگی ویکانگی

ابــو : F., e. g. كذا فــي تحفة الاحــبـابـ المعانی ✿ شده مشهور عالم با دهشت عشق روح افزا ✿ که بر سر برده کار عاشقی با درد حسرت‌را F.

دِهِشتَه i. q. دِهِــش q. v. Est vocis forma vulgaris et poetica : بخشش وعــطــايــا معناسنه در تــصــرفات عامه قبيلندندر وشعرا شعرلــرنده ايــراد ايليميشلر در بيت ✿ نباشد كس چو تو فرّخ سرشته ✿ عجب نبود زتــو لطف دهشته F.

دِهِشوَر (suff. ور) qui largitur, donat, homo liberalis (خداوند بخشش که بتازی نو الجود گویند) Gl. in Des.

دِهقان a. p. s. دیهقان pl. دَهاقین forma arab. vocis persicae دهــگــان eadem significatione B. Bh., quam tamen alii docente lex. F. auctore ex ده خان ortam dicunt et interpretantur „dominus vel praefectus pagi", qua significatione etiam teste Kam. et Dj. in Freyt. lex. in arabica lingua usitata vox est coll. etiam illius vocis interpretatione Beidhavii in Corani Sur. III : الدهقان رئيس الــقــريــة ومقدم اصحاب الزراعة وهو معرب انتهى, quae legitur in lex. F. Inde دهقان پیر met. a) vinum vetustum B. Bh., b) chronologus, historiae peritus (کنایه از مورخ) Bh.; cf. دهگان; 3) دهقان خلد met. angelus رضوان, qui est custos paradisi B. F. Falso M. ex F. „Muhammed propheta", in quo lex. tamen nil aliud legitur, quam : حضرت رضوان علیه السلام که خازن جنت دخی دیــرلــر کذا فی شرفنامه ; دهقان نورد n. c. liber chronologicus vel historicus (کتاب تاریخ) B. in app.

دِهقانی (suff. ی auctum مزید علیه Bh.) i. q. دهــقــان Bh., paganus, agricola (کویلو) F., e. g. : میر نظمی ✿ نباید کار بد از اصل زاده ✿ نباشد آدمی دهــقــانی زاده F.; 2) i. q. دهگانی agricultura B.

دِهَک (suff. ک) n. dim., pagus parvus F.

دَهگان دَهگان in tens J.

دِهگان (suff. گــان ut in بازارگان Bh.) paganus s. vicanus; 2) met. rusticus, agricola (مزارع) ; 3) chronologus, historiae peritus (مــردم تاریخی وتاریخ دان) B., *quod in Persia agricolae in regum persicorum historia versati erant* (دهگان مــرکب از ده وگان که کلمه نسبت است از عالم بازارگان پس معنی ترکیبی آن منسوب بدیه باشد که عــبــارت از روستائی است وبمجاز بر زارع اطلاق یافته وچون اکثر دهاقین عجم تاریخ پادشهان عجم میدانستند بمعنی مورخ هم مستعمل شده ولهذا حکیم فردوسی وخواجه نظامی قصدرا بــه پــیــر دهــقــان نسبت داده اند) Bh.; دهگان مزارعه ومورخه دیــرلــر معربی دهقاندر F. ex Fg. sine exemplo; cf. supra درج دهقان.

دَهگانی genus monetae aureae antiquis temporibus usitatae B.; بر نوع آلتوندر F. sine exemplo.

دِهگانی (suff. ی) i. q. دهقانی paganus, agricola F. sine exemplo; 2) agricultura (دهقانی و زراعت کردن) B. F. sine exemplo.

دِه گَر (suff. گر) a villager J.

دَه گزی (suff. ی) of ten cubit's length J.

دِه کیا fructus allio similis, qui cibo inconquitur; 2) dominus vel praefectus pagi (دانه که صرمساغه بکزر بر اوتدر بشورب) (یرلر ومقدم جماعت وخواجه قــریه) F. ex شرفنامه et المحمودی sine exemplo. Vox dubia videtur.

دُهُل tympanum (ar. طــبــل) F. hind. ڈھول dhôl (a large drum Shaksp.) Bh. Inde دهل باز n. c. tympanotriba (طبل باز) F.; دهل دریده adi. c. met. dedecore affectus, infamiae expositus (رســوا شــده) B.; cf. versus poetae نظامی infra sub دهل بر در خویشتن زدن e lex. Bh. allati et دهل زند; دریده ; دهل دو رویه a double drum opp. دهل یک رویه a single drum J.; دهل زدن et دهل نواختن tympanum pulsare, unde دهل نواز et دهل زن n. c. i. q. دهل باز Bh. B. et phrases : دهل بــر درخویشتن زدن

met. aemulum inquirere (طلب حریف کردن), e. g.: خواجه نظامی ✿ صبا بلبلانرا دریده دهل ✿ زنامحرمان روی پوشیده گل ✿ چه دانی که من خود چه فن میزنم ✿ دهل بر درخویشتن میزنم ✿ دهل زن چو شد بر دهل خشمناك ✿ بر آورد فریاد از آب وخاك *Bh.*; دهل به بالای بام بردن *met.* i. q. نوبت نواختن q. v. infra s. v. نَوبت, e. g.: میر خسرو ✿ کرد چو شب نوبت خودرا تمام ✿ صبح دهل برد ببالای بام *Bh.*; دهل زیر کلیم زدن *met.* rem valde divulgatam occultare (پنهان کردن امری که بغایت آشکارا باشد) *Bh.* et بیدهل رقص n. c. *met.* a) is, qui non opportune verba facit, b) impudens, effrons (شوخ چشم) *Bh.* sine exemplo.

دِهلو et دِهلی Delhi, metropolis Indiae nota *Bh.*, hind. دِلّی dicta *B.* in app.

دَهلَه *B.* et sec. al. دُهلَه *F.* genus plantae spinosae magnum et amplum terram attingens, alias etiam کَوَن dictum *B.*, e. g.: استاد لطیفی ✿ بر پشت اگر خوار کشی همر دنخ ودهله ✿ بهتر که زدنان طلبی ناسره کهله *F.*; 2) pons (پل ar. قنطره) *B.* In lex. *F.* pro قنطره falso legitur قندره (بعض نسخهده قندره دیدکلری اوتدر) *F.*

دِهلیز p. a. *Bh.* et ar. دَهلیز *F.* pl. دَهالیز, spatium inter portam et mediam partem domus, i. e. atrium, vestibulum (راهی که از درخانه تا حد صحن خانه است) *B.* in app.; ما بین در ودروازه واندرون سرای *SHL.*; قپو ایله او ارسنده اولان اوزون یر اوستی مسقف اولسون کرك اولمسون وایکی قپو ارالغنده دیرلر *F.*; 2) tentorium magnum خیمهٔ بزرگ Samachsch. p. 29, 14, ed. Wetzstein, coll. H. des Sult. maml. t. I, 1, 190, not. 72, ubi Quatremère pluribus de hac voce accurate disputans hasce significationes exemplo probatas constituit: a) „une salle d'entrée, un vestibule" et *interdum sensu latiore:* b) „une chambre, une salle" et *si de castris sermo est:* c) „la partie antérieure des tentes, ou la première tente, celle où le sultan se tenait d'ordinaire pour donner ses audiences"; cf. etiam Chr. Sch. 10, 129.

دِهلیزَه (suff. ه) i. q. دهلیز *Bh.*

دِهلیزی (suff. ی) *met.* rumores incerti, falsi (سخنان اراجیف وبی ماحصل) *B.* et *Bh.* ex رشیدی sine exemplo, qui tamen animadvertit, hanc significationem non tribuendam esse soli voci دهلیزی sed huic cum سخن coniunctae (وصحیح سخن دهلیزی نه تنها دهلیزی) *Bh.*

دَهْمر arbor vel frutex, cuius lignum comburendo suavem odorem emittit (درخت وبوتهٔ غار است وآنرا بعربی شجرة الغار گویند) *B.* laurus; cf. ده مست.

دَهُم (suff. م) num. ord., decimus.

دَه مَرِدَه (suff. ه) adi. c. ad decem viros pertinens *res*, i. e. *met.* multorum virorum (هر چیز منسوب بده مرد که کنایه از بسیار مرد است), ut dicunt, e. g. زور ده مرده robur multorum virorum; جام ده مرده poculum multis viris sufficiens (زوری وجامی که بردم بسیار کفایت کند) *Bh.* Inde ده مرده کار میکند multorum virorum opus solus conficit (در مقامی گویند که یك کس کار بسیار کس کند) *Bh.*; ده مرده گوی adi. c. *met.* a) verbis abundans, loquax (پر حرف وبسیار گوی), b) futilia loquens (هرزه گوی چه گفتن بسیار دال است بر هرزه گوی) *Bh.*

دَه مَست i. q. دَهْمر laurus *B.*, cuius lexici auctor vocem ex ده et مست compositam dicit et significare i. q. ده نفر مست. In lex. *F.* legitur دَهَمسَت et دَهَمشَت.

دِهِ مَسکینِ اِدریس a. p. *met.* paradisus (بهشت عنبر سرشت) *B.*

دَه مُوبَد n. c. sacerdos quidam ignicolarum sic descriptus: کسی گویند که تولیت آتشکده کند ودر راه خدا از اغنیا چیز گرفته بارباب استحقاق رساند Gl. in Des.

دَهُمی s. دَهُمین (suff. ی et ین) i. q. دَهُم decimus *C.*

دَهَن s. دَهان *B. Bh.* s. دَهون *Bh.* os, orificium (ترجمه فم). Coniungi solet cum verbis ,شكستن ,شستن ,دوختن ,باز كردن et كشودن *B.*, coll. دهن از هم وا كردن كشادن os aperire Gul. 187, l. ult. Inde دهانِ پشت *met.* foramen podicis, anus *B.*; دهن بند n. c. id, quo os alicuius vinciri potest, sive sit amuletum (تعويذ) sive aliud quid *Bh.*; velamen *mulieris foras prodeuntis* (ar. لثام) *F.*, a muzzle *J.*; دهن بوس n. c. os osculans *Bh.*; دهنِ تير crena [cuspis ?] sagittae *C.*; دهنِ تيغ *met.* acies gladii (دم تيغ) *Bh.*; دهن خوانى n. c. convincere (الزام دادن), e. g.: رفيع واعظ ✿ عشق مرا چه غم زدهن خوانى رقيب ✿ سيماى آتش از دم حداد نشكند, coll. alio versu poetae cuiusdam: قلندر مشربم كرديده ملك فقر تسخيرم ✿ دهن خوانى كند بر پادشاهان رنگ وزنجيرم *Bh.*; cf. etiam *B.* s. v. ترانه 3; دهان دَرَه s. دهن دره n. c. oscitatio (خميازه) *B.*; دهان دَريدَه *Bh.* s. دهن دريده adi. c. *met.* a) vana et futilia loquens (هرزه چانه وياوه كوى); b) impudens (بى شرم) *B.*; دهانِ ضيغم *met.* primum punctum (نقطه) in leone, signo zodiaci *B.*; دهان كير n. c. is, qui os hominis vincit, ne futilia loquatur (آنكه دهان مردمرا از پوچ كفتن به بندد) *Bh.*; دهنِ مُهره دار *met.* os, cuius dentes integri sunt (كه دندانهاى آن بجا باشد) *B.* in app. *SHL.*; بى دهن n. c. is, qui verba facere non potest (كه بر كفتار قدرت نداشته باشد) *Bh.*

Phrases:

دهن بَآب كَشيدَن os lavare (وضو كردن) *Bh.*

دهان باز ماندَن *met.* attonitum, perculsum manere (حيران وسراسيمه ماندن) *Bh.*

دهان پر آب كَشتَن *met.* avidum fieri, appetere (حريص شدن وطمع كردن) *Bh.*

دهن تَر كَردَن c. به r. sciscitari rem (استفسار كردن) *Bh.*

دهان تَلخ بودَن c. از r. *met.* queri, querelas facere (كلهمند بودن) *Bh.*

دهنِ چيزى داشتَن aptum, convenientem rei habere (استعداد ولياقت آنچيز داشتن) *Bh.*

دهن شيرين شُدَن *met.* largitione corrumpi, conciliari *Bh.*; cf. infra دهن كسى شيرين كردن.

دهن غُنچه كَردَن *met.* os colligere (كرد آوردن) ad clamandum, osculandum, simil. *Bh.*

دهن كسى شيرين كَردَن s. دهنِ كَسى بَستَن *met.* largitione corrumpere, conciliare alqm (رشوت دادن وراضى ساختن بچيزى) *Bh.*

بَر دهن زَدَن os percutere *Bh.*

دَر دهن اُفتادَن *met.* diffamari (رسوا شدن وآوازه كشتن بزبونى وعيب) *Bh.*, coll. در دهن عام افتاد *met.* divulgatus aut celebratus est (شايع اولدى ودخى شهرت بولدى) *F.*

بر دهن زدن i. q. دَر دهن زَدَن *Bh.*

دَه اَنكُشت بَر دهان كِرِفتَن *B.* s. بدهان pro بر دهان posito *Bh.* *met.* debilem, impotentem esse; 2) se demittere, submittere; 3) gemere, lamentari (عجز وتضرع وزارى كردن وفروتنى نمودن) *B.* et in appendice; غايت عجز وفروتنى كردن واين شيوه هنديانست *Bh.*

دَهناد series, ordo, dispositio (نظام ونسق در كارها) Gl. in Des. *B.*

دَهنَج a. s. دَهْنَج forma arabica vocis persicae دهنه i. q. دهانه 3 *B.*; gemma similis smaragdo, molochites Freyt.

دِهَندَكى (coll. دهنده 1 suff. ى) largitio, liberalitas *J.*

دِهَندَه et sec. *F.* دَهنده part. praes. verbi دادن, dator; 2) qui se prostituit puer vel femina, prostibulum (مفعول ومستعمل ميم نظمى ✿ شده ✿ (اوغلان ويا عورت), e. g.:

از دست عالم زر کشنده ✿ که نبود همچو او هیز دهنده *F.*

دَهَنِ فَرَنگ i. q. دهنهٔ فرنگ *Bh.*

دَهَنَه i. q. دهانه *B.*

نَه نَه n. c. nonaginta (نود ar. تسعین); 2) *met.* coll. ده et هم هفت ده پانزده ornatus, ornamentum (زیور وآرایش) *B.*, e. g.: خاقانی ✿ موکب شاه اختران رفت بکاخ مشتری ✿ شش مه داده نه نهش چرخ دوازده دری *Bh.* et *F.*, in quo tamen pro چرخ legitur فصل; 3) deminutio, detrimentum (نقصان کردن); 4) duae res qualitate et quantitate fere aequales (هم دو چیزرا نیز گویند که در کیفیت وکمیت نزدیک بهم باشند) *B.*

دَهَنهٔ فَرَنگ i. q. دهانه 3 q. v. *B.*; سنگی که از ادویهٔ چشم است وآنرا زنگار معدنی نیز گویند *Bh.*; cf. دهن فرنگ.

نَه نیم n. c. monetae genus obsoletum, quatuor aspris aequans (درت اقچه اغری) (قدر بر نوع اقچه در) *F.* sine exemplo; tax of 5 per cent *J.*

دِهو nom. montis alti prope سرندیب, *in quo Adamus ex paradiso expulsus vixisse dicitur, cuius vestigia ibi etiam reperiri fabulantur F.* ex شرفنامه sine exemplo.

نه وَدار (a v. دادن et داشتن) n. c. i. q. دار وکیم q. v. (دار وکیم وکم وفر) *B.*

نه وکیم n. c. i. q. داد وستد q. v. *B.* in app.

دَهون i. q. دهان s. دهن os, orificium, e. g.: عبد القادر نائی ✿ آنکه مدح شاه خواند از دهون ✿ از دهانش بوی مشک آید برون *Bh.*, quo tamen versu in lex. *F.* significatio locutionis از دهون خوندن „memoriter recitare" probatur; 2) memoria, memoria tenere (حفظ وياد ودر حفظ داشتن); 3) memoriter recitare alqd (چیزرا از بر خواندن) *B.*; بتازیش اورا حفظ خوانند واز بر نیز *SHL.*

دَهوَه i. q. دهله *F.* sine exemplo et *C.* Mendosa lectio videtur.

دِه ویران (pagus vastatus) *met.* mundus; 2) corpus humanum *B.* in app.

نَه هزار et نه هزاران n. c. (decem mille) lusus quartus in Nerdiludio, etiam nomine داو هزار notus, quae tamen vitiosa est denominatio (لیکن غلط است) *B.*

نَه هفت n. c. nom. monetae (درمی وزری) antiquis temporibus usitatae *B.*

دَهی (coll. دَه decem suff. ی) i. q. نَه ده s. حیاتی گیلانی ✿ همه در: e. g., دَه دَهی دامنش زرست دهی ✿ همه در کیسهاش نقود عیار *Bh.*

دِهید 2 ps. pl. imp. verbi دادن, quod significat dare et *met.* percutere, verberare (امر بدادن باشد یعنی بدهید وامر بزدن هم هست یعنی بزنید) *B.*, de quo plura v. supra s. v. ده 2.

دِهیده mutuum donum, s. quod fit a duabus partibus (ایکی طرفدن واقع اولان عطا وبخشش) *F.* sine exemplo; 2) bellum, pugna (جنگ ومحاربه) *F.*, allato hoc versu poetae cuiusdam: دهیده حاضر وآماده بودند ✿ چو راه جنگ وکین بگشاده بودند *F.* Vox ad ده imp. v. دادن referenda videtur, nisi forte mendosa est lectio.

نَه یَک n. c. decuma pars (بمعنی عشر است) (که از ده حصه یک حصه باشد) *B.* in app.; cf. ده یوده.

دِهیم i. q. دیهیم *F.* ex المجمع sine exemplo.

دِهین et sec. *C.* دَهین colostrum (سود اغزی) (که فله دخی دیرلر) *F.* sine exemplo.

دَهینَه i. q. دهین colostrum; 2) i. q. دهنه q. v. *F.* sine exemplo. In lex. *C.* legitur دِهیزه et دَهیندَه i. q. دهینه 1.

نَه یُوپَد [ō] n. c. i. q. نَه 3 praecipere, quod fas et interdicere, quod nefas est (امر معروف ونهی منکر) *B.*

نَه یودَه i. q. ده یک decuma pars *B.* *F.* sine exemplo.

دی (cf. Δημα = دی ماه, pâzend. daë, phlv. din, zend. dadhvâo, *gen.* dathushô, i. e. qui creat, creator, coll. Burnouf comm. I, 324, Bopp. vgl. Gr. 992, 1094 et 1096, Windischmann Fortschr. d. Sprachenk. 17 et Benfey Monatsn. 30 sqq.) nom. mensis X. anni solaris, quo sol in signo capricorni (جدی) versatur, primi nimirum mensis hiemalis i. e. Decembris *B. F.*, e. g. : امیر خسرو ✿ بجان میداد راحت دیدن از وی ✿ چو برف اندر تموز وشعله در دی *F.*; cf. etiam supra p. 588 versus s. v. چلهء دی ex *F.* allatus; 2) nom. diei IX cuiusvis mensis persici, quem diem mensis دی Persae festum agunt; 3) nom. genii (ملك), qui praeest rebus et negotiis, quae mense دی et diebus دی بمهر et دیبادین et دیباذر dictis peragenda sunt *B.*

دی (s. ह्यस् [gr. χθές, lat. heri pro hesi] = z. zyô, p. diya) dies praeteritus, hesternus; heri (روز گذشته) *B. Bh.*; چنانچه دوش شب گذشته ودی روز ودی شب نیز گویند *Bh.*

e. دیاقودا ling. graeca : potus e capite (از پوست خشخاش) non vero e semine (تخم) papaveris coctus *C.* Conferendum videtur gr. κώδεια s. κωδία.

a. دیانت observantia religionis, pietas. Inde دیانت دار n. c. s. دیانت‌گر (suff. گر), qui religionem observat, pius *Bh.*; honest, just, conscientious *Shaksp.* et دیانت داری s. دیانت گری (suff. ی) nom. abstractum *Bh.*

دیانوش [ô] nom. trifurum (مهتر دزدان), qui tempore وامق et عذرا multa furta et latrocinia terra marique fecerunt; 2) sec. al. i. q. دانوش q. v. *B.*

دیانیدن caussale verbi دیدن *C.* ex G.

دیب portus quidam maritimus (بندری) indicus *B.*, qua significatione haec vox ad s. द्वीप, hind. دیپ (an island; a region or clime of the earth *Shaksp.*) referenda videtur.

دیبا [ê] coll. دیباه et دیباج pannus sericus versicolor (قماشی از حریر الوان) *B.*; جامه معروف نفیس *Bh.*; brocade *Shaksp.*; 2) *met.* conspectus formosorum (دیدار خوبان) *B.* Inde دیبا باف n. c. s. دیباجی (suff. ی coll. دیباج) s. دیباگر (suff. گر) textor sericarius *B. Bh.*; دیبا روی adi. c. epithet. amatae (از اسمای محبوب است), e. g. ماه دیبا روی *Bh.*; دیبای پخته در پخته genus panni serici, cuius stamen et subtemen non crudum (خام) *B.* sed aureum vel argenteum est (بر نوع دیبا در که تار وپودی سیم وزر در الجمع) *F.* ex sine exemplo; دیبای et دیبای شب افروز شب اندر روز genus panni serici hind. تافته (*ital.* taffeta) dictum *B.*; cf. تافته. Adde phrasin : دیبا هرچند کهنه شود پاتیانه نگردد pannus sericus versicolor, quantumvis vetustus sit, pedem in ahenam non immittit, i. e. non lavatur *met.* nobilis stirpe et ingenuus, licet pauper sit, vilis esse nequit, e. g. : ابو المعانی ✿ بدی نباید زمردم زاده هرگز ✿ نگردد پاتیانه کهنه دیبا *F.* et دیبای شوستر داشتن *met.* varios colores habere (رنگهای گوناگون داشتن) *B.* in app.; in quo tamen pro شوستر legendum videtur شوشتر.

a. دیباج, syr. ܕܝܒܐܓ, forma arabica persicae vocis دیباه i. q. دیبا *Bh.*, unde دیباجی (suff. ی) i. q. دیبا باف *B.* q. v. s. v. دیبا.

دیباچه et دیباجه [ê] (suff. چه) nom. diminut., pannus sericus versicolor parvus (دیبای کوچک); 2) id, quod in fronte libri scriptum est, praefatio, a verbis coloribus distinctis sic dicta (آنچه در اول کتابها نویسند باعتبار سخنان رنگین) *B.* in app., qua significatione etiam vox ar. دیباجة, e persica lingua desumta, usitata est. Inde دیباچه بند n. c. compositor exordii, inchoans *M.* ex IK.

دیبادین s. دیبدین *B. F.* n. c. epith. Dei, coll. hoc versu Schahn. : چو پیدا شود افسر دی‌بدین ✿ بکام تو بادا زمان وزمین *F.*; 2) nom. genii (فرشته) cuiusdam; 3) nom. diei XXIII cuiusvis mensis solaris, quem diem mensis دی Persae festum agunt. Hoc die precari, ut malum

Satanae arceatur et prolem a Deo petere optimum ducunt; 4) sec. al. est nomen diei XXVIII cuiusvis mensis solaris *B.*; cf. دَی.

دَیبادَر et sec. *F.* دیبادر nom. diei VIII cuiusvis mensis solaris, quem diem mensis دَی Persae festum agunt. Hoc die benefacere egentibus suae et filiorum sanitatis impetrandae caussa et bona apprecari (دعا کردن) optimum est; 2) nom. genii (ملک), qui praeest rebus, quae illo die aguntur *B.*; cf. دَی, cum qua voce compositum videtur; sleepy *J.*

دیبار i. q. pers. سور q. v. (ترجمهٔ سور باشد) *B.* in app.; nuptials: a banquet, feast *J.*

دیبال nom. viri cuiusdam, qui castellum (قصبه) in regno پنجاب exstruxit, quod دیبال پور nominatur *B.*

دیباوَند cognomen regis طهمورث, significans i. q. تمام سلاح „perfecta armatura" *B. F.* ex Fg. sine exemplo. Alia forma vocis دیوبند videtur.

دِیباه s. دیبَه [ê] forma aucta vocis دیبا (مزید علیه) *Bh.*, eadem significatione, ex qua ar. دیباج ortum est *B. Bh.*

دِیبدار [ê] coll. hind. دِیبدَر i. q. دیودارو q. v. (صنوبر هندی) *B.* Alia forma vocis دیودار.

دَیبَدین i. q. دیبادین *B.* Forma decurtata.

e. دیبرجاس pronuntiatione ignota, ling. graeca: i. q. دیفروجاس *B.*

دَی پَس socius, comes itineris (یولداش); 2) figura, pictura, forma (تصویر وصورت) *F.* sine exemplo; (i. q. دیس; 2) forma; 3) similis *C.*) Vox dubia videtur, fortasse pro دیس falso lecta.

a. دیبَق forma arabica vocis persicae دیبَه *B.*

دَی بَمِهر n. c. epith. Dei; 2) nom. genii (فرشته) cuiusdam; 3) nom. diei XV cuiusvis mensis solaris. Est dies fortunatus, quem Persae mense دَی festum agunt, quo benefacere egentibus et adire reges et principes optimum ducunt. Hoc die figuras ex argilla vel massa farinacea conficiunt, quas in viis expositas ut reges honorant et deinde comburunt. Eodem die Ferîdûn uberibus leaenae ablatus est et vaccam conscendit et Zoroaster ex Irân egressus est *B.* Falso *C.* دیبهر et دیبهمر et دیبهد.

a. دَیبود s. دیبوذ v. s. v. دو بود. Falso in lex. *F.* legitur etiam دیبور eadem significatione.

دیبَه [ê] i. q. دیباه, ex quo decurtatum et ar. دیبق ortum est *B.*; cf. Chr. Sch. 28, 28. Inde دیبهٔ خسروی a) i. q. گنج دیبه i. e. nom. tertii octo thesaurorum regis خسرو پرویز *B. F.*, b) nom. melodiae (لحن) cuiusdam Bârbudi citharoedi regis خسرو *F.*, e. g.: میر نظمی ✿ چو آغاز کرده در آن شبروی ✿ که آهنگ کرد دیبهٔ خسروی *F.*

a. دِیَت pretium, quo expiatur caedes (خون بها), sed in persica lingua *abs.* significatione „mulcta" (جرمانه) usurpatur et cum verbis خواستن, بودن et دادن coniungi solet *Bh.*

a. p. دَیجور obscurissima *nox*; caligo noctis (شبی که بغایت سیاه وتاریک باشد) *B.*, in pers. lingua دیجور pronuntiatum *F.*; غایت تاریک ونیز تاریکی شب *SHL.*; قرا کوکیجهیه صفت استعمال اولنور *F.*, e. g.: مسعود سعدی سلمان ✿ آخر ای آفتاب روز افزون ✿ کی دهد صبح این شب دیجور *F.* In Freyt. lex. legitur: دَیجور terra, pulvis.

دید 3 ps. sg. verbi دیدن; 2) n. s. conspectus, spectatio (نظاره وتماشا) *Bh.*, coll. اهل دید *met.* viri usu, prudentia praediti Pend. 114, 5; 3) in comp. i. q. دیده, qui vidit s. expertus est *F.*, e. g. پاک دید qui purum, sanctum vidit, purissimus Chr. Sch. 43, 206; ضرر دید damnum expertus *F.* Inde دید بازی n. c. a) looking about one, taking air, b) reconnoitering *Shaksp.*; دید وباز دید

s. دیـد ووا دیــد congressus, occursus (بملاقات رفتن) *Bh.*; interview *Shaksp.*

نَیدا non manifestus, occultus, perditus (نا پیدا وگم شده) *B.*

دیدار (suff. ار) conspectus, spectatio (رویت مــرادف دیدن که *B.*; (ورخ نمودن ودیدن ترجمه نـظـاره است *Bh.*, coll. hoc versu Schahn. : اگـر هست خـود جـای گفتار نیست ✿ ولیکن شنیدن چو دیدار نیست *F.*; 2) visus, vis videndi (بینائی وقـوت *B.*, e. g. : ✿ حکیم قطران ارموی (باصره دیده فضلرا تـوئـی دیدار ✿ خانهء جودرا تـوئـی بـنـیـان *F.*; 3) oculus (چشم); 4) vultus, facies (رخ وروی وچهره) *B.*, qua utraque 3 et 4 significatione in hoc versu حکیم سنائی poetae legitur : زدیدارت نپوشیده است دیدار ✿ ببین دیدار اگـر دیـدار داری *F.*; 5) palam existens (پیدا وپدیدار) *B.*; پدید وهـویـدا Gl. Sch.; آشکارا *Bh.*, qua significatione fortasse ex پدیدار est vox decurtata (واین میتواند که مخفف پدیدار باشد) *Bh.*, ut in hoc hem. Schahn. : چو گودرز زان دشت بخدائی که : .Gl. Sch., coll دیدار گشت او [*F.* م] زعطسهء خوك ✿ موشرا کرد در جهان دیـدار, qui sec. *Bh.* est versus poetae کمال اسمعیل, sec. *F.* autem poetae حکیم خاقانی. — Inde دیـدار بینی n. c. ludus amatorius, deliciae amatoriae (عشق بازی), quae duplicis sunt generis, unum castum پاکبازی, alterum libidinosum هوسبازی vel etiam هرزه کاری et sermone sodomitarum کار اشرف ومطبخ dictum, e. g. : ✿ پای بستِ عالم سفلی بعلوی کی رسد ✿ هـرزه کاری دیداری ; *Bh.* دیگر ودیدار بینی دیگر است (suff. ی) oculo cernendus, de magno aquae fluxu (جریانی زیاده اولان صو), e. g. : ابو المعانی ✿ درد عشقم کجا شود پنهان ✿ اشک چشم چو جوی دیداری *F.*; worthy of being seen, fair *J.*

دیدان primus mensis hyemis (اوّل قیش آیی بو لغتی نعمة الله بو معنایه ذکر ایلمش غالبا اسم جامد در) *F.* sine exemplo. *C.* Num forte mala lectio pro دَیماه mensis Dai s. primus hyemis?

دیدبان n. c. i. q. دیـدهبـان speculator *B.* Inde دیــدبـانــی (suff. ی) observation, watching *J.*

دیدگاه s. دیدگه i. q. دیدهگاه (میتواند که درینجا نیز لفظ دید بدون ها بود همچو در لـفـظ دیدبان) *Bh.*, coll. hoc versu Schahn. : ✿ چو از دیدگه دیدبانش بدید سوىء زابلستان فغان بر کشید *Bh.*

دیدَن imp. بـیـن (z. وِر dî cognat. cum s. rad. दृश्, धी, *IC.* win) videre, spectare (ar. رویـت) *F.*, et videre alqd ab alquo c. از p. *met.* significat : sperare, exspectare alqd ab alqo, e. g. : ازبهر آنکه ازو چیزی نبینند ونفعی نگیرند Fleischer Ali's Spr. 13, 8, coll. supra p. 306 بیند et بینند et versu s. v. بیند e lex *F.* allato; 2) et وا دیدن s. دیدنی کردن s. دیدن کردن *met.* congredi, occurrere (بملاقات رفتـن) *Bh.*, unde شاه دیدن „regem videre“ significat i. q. praesentem adesse regis venerandi caussa H. Mong. t. I, 230 l. ult. et not. 71. Inde دیــدَنَم أرزَد dignus sum, quem videant (شایان آنم که مرا ببینند) *Bh.*; پست دیدن *met.* deprimere se; بلند دیدن *met.* exaltare se *C.*

c. در i. q. simplex Wilk. in gloss. chrest.

c. وا i. q. simpl. 2 convenire, congredi *Bh.*

دیدَنی (suff. ی) i. q. دید 2 q. v. (نـظــاره وتماشا) *Bh.*; 2) quod videndum, spectandum est *Shaksp.* Inde دیدنی کردن i. q. دیدن 2 congredi, occurrere *Bh.*

دیدوار perspicuous, visible *J.*; cf. دیدهور.

دیدوان n. c. i. q. دیدبان *C.*; unde دیدوانی an inspector of boats *J.*

دیدَه pl. دیدَگـان part. praet. v. دیدن, qui vidit, visus et coram visus, spectatus (مـرئـی ومشاهده شده) et in comp. i. q. دیـد qui vidit s. expertus est, e. g. امور دیده adi. c. rerum peritus, coll. al., ut

آب دیده, آتش دیده, باران دیده, جهان دیده, خواب دیده, دریا دیده, سال دیده al. *Bh.*, quae interpretatione non egent; 2) i. q. چشم visus, oculus *B.*; دیدن Gl. Sch. et signif. *met.* res quaevis oculo similis, ut foramen (سوراخ), circulus (حلقه) *Bh.*, de q. plura v. s. voce synonyma چشم et sec. al. pupilla oculi (مردمک چشم); 3) speculator (دیده‌بان) *B.*, ut in hoc versu Schahn. : غو دیده بشنید گودرز وگفت ✿ که جز خاک تیره نداریم جفت Gl. Sch.; 4) locus elatus, quo subsistit speculator, ut arbor alta, mons, simil.; specula *B.*, coll. hoc versu Schahn. : زدیده بیامد بدرگاه رفت ✿ زمانی بر اندیشه بد زین شکفت *F.* Inde دیدهٔ آهوی دشت *met.* color niger (رنگ سیاه) *B.* in app.; دیده باز n. c. qui circumspicit, *q. oculis ludens M.* ex Eb.; i. q. نظر باز *Bh.*; دیده بان n. c. coll. دیدبان et دیده 3 speculator (شخصی است که بر جای بلند مانند سر کوه وبالای تیر کشتی نشیند وهرچه از دور بیند خبر دهد, ar. ربیئة) *B.* Gl. Sch., unde دیده‌بانِ چهارم s. د' چارم s. د' چارم رواق s. د' چارم بام s. دیده‌بانِ عالم *met.* sol *B.* in app.; دیده‌بانِ منظر *met.* septem planetae; دیده‌بانِ فلک *met.* a) Saturnus, planeta *B.*, b) sol *B.* in app.; دیده‌بانِ کبود حصار *met.* a) Saturnus, planeta, b) quivis septem planetarum *B.*; دیده براه adi. c. exspectans (منتظر) *B.* in app.; دیدهٔ پشت s. د' قفا s. د' مقعد i. q. چشم پشت anus *B. Bh.*; دیده چون تخته جوهری *met.* a) oculus caeruleus (کبود), b) oculus caecus (نابینا) *B.* in app.; دیده دار n. c. i. q. دیده‌بان *B.*; دیده ریزی n. c. a fatiguing the eye *J.*; دیدهٔ سخت adi. c. *met.* impudens, effrons (بی شرم) *Bh. B.* in app.; دیده شور s. چشم شور n. c. i. q. چشم زخم *Bh.*; دیدهٔ سفید *Bh.* s. دیدهٔ کافوری n. c. *met.* caecus (نابینا) *B. Bh.*; دیدهٔ گاو a) i. q. گاو چشم nom. floris; buphtalmus, b) i. q. دبران i. e. stella fulgentior in signo tauri, alias عین الثور oculus tauri dicta, quae etiam est mansio quarta lunae *B.*, de q. v. Ideler Unters. p. 136. 141 et 287, c) genus uvarum, d) genus armaturae bellicae *B.*; دیده گاه n. c. locus, quo subsistit speculator *B.*; دیده کُنان n. c. *met.* animum attendens, considerans, meditans (کنایه از نگاه کردن وتامل نمودن در کاری) *B.*; دیده‌گه pro دیده‌گاه q. v. *B.*; دیدهٔ میم circulus parvus literae م (دائرهٔ خردی که در رسم خط در میان دهانهٔ میم گذارند) *Bh.*; دیده‌وار i. q. دیده‌ور *J.*; دیده‌وان i. q. دیده‌بان *F.*; دیده ودانسته seen and known; knowingly, wittingly, purposely *J.*; دیدهٔ نرم i. q. چشم نرم 1 q. v. *Bh.*; دیده‌وَر (suff. ور) videns, perspicax (بینا) *B.*; بیننده وواقف اسرار وخداوند بصیرت *B.* in app.; صاحب بینش *Bh.*, unde دیده‌وری (suff. ی) visus, perspicacitas (بینائی) *B.* et دیده‌ور شدن *met.* perspicere (رسیدن بچیزها چنانکه هست ونظر انداختن چنانکه باید) *B.*; بی دیده adi. c. caecus (نا بینا) *Bh.* Cf. supra synon. چشم et vocabula cum چشم composita p. 576 sqq.

Phrases :

دیده آب دادَن *met.* i. q. چشم آب دادن p. 574 *Bh.*

دیده بَر حالِ کَسی نَداشتَن *met.* non curare, non respicere res alicuius (اعتنا بحال او نکردن) *Bh.*

دیده بَر داشتَن *met.* exspectare (منتظر بودن) *B.*

دیده بَر دوختَن c. از i. q. دیده بستن *Bh.*

دیده بَر کَردَن c. بر i. q. دیده گشادن *Bh.*

دیده بَرهَم کَردَن s. نِهادَن pro کردن posito, i. q. دیده بستن *Bh.*

دیده پَریدَن i. q. چشم پریدن oculus palpitat, micat (اختلاج); 2) *met.* desiderare, appetere (مشتاق وآرزومند بودن) *Bh.*

دیده بستن s. د' پوشیدن cum از oculos claudere *Bh.*

دیده چون دستار کردن *met.* i. q. دیده سفید کردن *Bh.*

دیده رفتن *met.* oculis captum esse *Bh.*; cf. دیده گرفتن.

دیده سخت کردن et دیده روشن کردن c. بر *met.* i. q. دیده گشادن *Bh.*

دیده سرخ کردن c. به *met.* concupiscere (طمع کردن) vel sec. al. libidinose intueri (وبعضی بمعنی نگاه تیز کردن وبشهوت نگریستن نوشته اند واین بیت مولوی جامی سند آن آورده ✿ بهر گل رخ که کردم سرخ دیده ✿ کنون از هر مژه خونم چکیده) *Bh.*, coll. : هلالی ✿ از می شوق مست شد بلبل ✿ چشم خود سرخ کرد بر رخ گل *F.*; cf. چشم سرخ کردن p. 576.

دیده سفید کردن *met.* occaecare (نا بینا کردن) *Bh.*; cf. چشم سفید کردن p. 576.

دیده سیاه کردن c. به *met.* concupiscere (چشم دوختن مثل چشم سیاه کردن) *Bh.*

دیده گرفتن از کسی oculis privare alqm (سلب کردن بصارت) *Bh.*; cf. دیده رفتن quod sensu intransitivo intelligendum est (لازم منه) *Bh.*

دیده گرم کردن *met.* i. q. چشم گرم کردن q. v. p. 576 (غنودن وخواب نرم کردن) *Bh.*; et دیده گرم شدن s. گشتن pro شدن posito, significatione intransitiva (لازم منه) *Bh.*

دیده گشادن c. بر oculos aperire *Bh.*

دیده کنان آمدن coll. دیده کنان animum attendere, rem considerare (نگاه کردن وتامل نمودن در کاری) *Bh.*

دیده نازك ساختن s. کردن pro ساختن posito, subtiliter intueri (بدقت نظر دیدن) *Bh.*

از دیده خواستن *met.* maxime desiderare, concupiscere (بسیاری خواهش) *B.* in app.

Alias phrases, in quibus synon. چشم pro دیده legitur v. supra p. 574—576.

دیدی [ê] pro دیدید, ut in hoc versu Schahnam. : که از من چه دیدی شما از بدی ✿ زکژی وتاری واز بخردی Gl. Sch.

a. p. دَیر delubrum monachorum, monasterium (معبد رهبان) *B.*; گنبدی که کفار دران پرستش کنند واین مقابل حرم بود *Bh.*; 2) apud Persas *abs.* i. q. گنبد fornix (وفارسیان بمعنی مطلق گنبد استعمال نمایند) *Bh.*, qua significatione docente lex. *B.* auctore in pehlevica lingua usitata vox est (وبزبان پهلوی گنبذرا دیر گویند) *B.* s. v. خورنه. — Inde دیر تنگ *met.* mundus *B.*; دیر خانه n. c. i. q. دَیر 1 (از عالم بتخانه) *Bh.*; دیرِ رند سوز *met.* mundus *B.*; دیرِ سپنجی *met.* mundus, sic dictus, quod instar casae stramineae (سپنج) caducus est nec diu manebit *B.*; cf. دار سپنج; دیرِ مغان a) pyreum (آتشکده), b) i. q. بتخانه q. v. *B.* in app.; دیرِ مکافات *met.* mundus *B.*; دیرِ منات (coll. ar. مناة idoli nomen) nom. ecclesiae (کنیسا) celebris, in qua effigies trecentorum prophetarum depictae esse dicuntur, e. g. : ابو المعانی ✿ خانهٔ سینهٔ من دیر منات آسا شد ✿ که درو صورت خوبان شده نقش وتصویر *F.*; دیرِ مینا *met.* orbis coelestis *B.*

دیر [ê] remotus (دور opp. نزدیک); 2) diutinus (مدت متمادی‌را نیز گفته اند که در برابر زود باشد) *B.*; مقابل زود *Bh.* et adv. post longum tempus, sero, tarde Gul. 120, 5, coll. : ور نان خشک دیر خوری گلشکر بود Gul. 87, 14, ubi voce دیر „sero“ significatur : postquam diu esurieris; unde دیر دیر repet. ad vim significationis augendam : „perlongo tempore interiecto, tardissime“, coll. : معشوقه که

دیر دیر بینند ✿ آخر به زانکه سیر بینند, i. e. „amatam per intervalla raro videre utique melius est, quam ad satietatem saepe illam videre“ Gul. 120, 7, ubi ed. Taur. pro به legit کم; et حکیمان دیر دیر خورند „sapientes tardissime edunt“ *ibid.* 178, 15. Et nom. subst. videtur coll. plur. دیرها, e. g. پس از دیرها „post tempus diuturnum“ Spieg. Chr. 7, 14, cf. etiam adiect. دیرینه. — Inde دیر آ a) imp. locutionis دیر آمدن, sero, tarde veni; b) i. q. دیر آینده qui sero, tarde venit et *met.* cunctator, qui cogitato vel considerate agit, e. g.: استاد ✿ بسا دیر آ که خوشتر باشد از زود ✿ دیر *F.*; درست آید هم آنکس بود دیر آ آشتی tardus ad pacem faciendam, e. g.: مولانا هاتفی ✿ همه زود خشمان دیر آشتی ✿ دیر آید درست *F.*; سرشته زخشمند پنداشتی آید „qui tarde venit, bene venit“ proverbium *F.*, quo significari videtur lat. „festina lente“, e. g.: خواجه نظامی ✿ چه خوش گفت این مثل مرد جهانگرد ✿ که دیر آید درست آید جوانمرد *F.*; دیر پا s. دیر پای adi. c. tardipes a) de insecto serpente nocente, alias هزار پا s. چل پا dicto, b) de illo, qui tardus est in incessu sive homine sive animali, c) robusti corporis homo (قوی هیکل آدمی) *F.* sine exemplo; durable *Shaksp.*; unde دیر پائی (suff. ی) durability, firmness *Shaksp.* *J.*; دیر باز i. q. دیر یاز q. v. Gl. Sch. Vocis دیر باز significationes infra s. v. دیر یاز allatae sunt, quae vera lectio videtur. In lex. *F.* mendose, ut videtur, legitur etiam دیر باز s. دیر یاز significatione vocis دیر بار allato hoc versu poetae ابو المعانی: تنمر زدرد فراقش زبون حسرت شد ✿ حکایت دل *F.*; غم دیر بار محنت شد دیر دارنده n. c. a procrastinator *J.*; دیر داشت n. c. delay (of payment) *J.*; دیر دَور n. c. tarde circumiens planeta, uti Saturnus (از کواکب بطی السیر چون کیوان واین) لغظ مختار امیر شاهی سبزواری است) *Bh.*;

دیر زی a) imp. locutionis دیر زیستن, diu vive (بسیار بمان وزندگانی کن), b) n. c. nom. diei XXVI mensium regiorum *B.*; دیر سال n. c. a) i. q. دیریاز q. v. b) et دیر ساله (suff. ه) vita diuturna donatus, senex *Bh.*; دیر شدن (معمر کلان سال وپیر) a) longe discedere, abire (دور شدن), b) *met.* mori (مردن) *B.*; perire (خراب) دیر s. دیر گاه (گشتن وفاسد بودن) *Bh.*; دیر گاهان n. c. i. q. دیریاز *Bh.*; دیر گوار adi. c. tardae digestionis (بطی الهضم) *F.* sine exemplo; cf. دژ گوار; دیر ماندگی (suff. ی) n. c. oldness, staleness *J.*; دیر مایه n. c. *met.* bilis (صفرا) *B.* in app.; دیر مردگان n. c. pl. ex multo tempore mortui *M.* ex IK.; دیر وا داشتن procrastinare *negotium* *M.*; دیر وقت n. c. multum temporis *C.* ex vers. pers. Nov. T.; دیریاز a) longus (دراز opp. کوتاه), b) tempus longum, diuturnum, longinquum (ودرازی زمان‌را کنایه از زمان; دیر باز نیز گویند) *B.* s. v. دراز *Bh.*, unde شب دیریاز nox longa (شب دراز) *Bh.*, coll. Schahn. ed. Mohl. t. I, 94, 314, c) coll. دیرنده s. 2 دیرنده *met.* mundus (دنیا) *F.*, e. g.: ✿ ابو المعانی مکن غرور باین جاه ودولت زائل ✿ مخور فریب که این دیرباز پر حیلست *F.* s. v. دیرباز, pro quo دیریاز legendum videtur, quod legit etiam *C.* Lexica *F.* *SHL.* *B.* et *HK.* non offerunt, nisi formam دیرباز eadem significatione et Gl. Sch. auctor utramque formam دیریاز et دیرباز, quae in codicibus Schahnamianis saepissime alternat, i. q. دراز significare dicit. Omnino autem falsam esse scriptionem vulgarem دیرباز diserte docet lex. *Bh.* auctor, qui vocem دیریاز ex دیر et یاز = معنی حرکت motus, compositam dicit (ترکیبی آن بطی الحرکت بود چه یاز حرکت‌را گویند ودیرباز بموحده بجای تحتانی دوم چنانکه شهرت گرفته غلط محض بلکه خطای فاحش است) *Bh.*, e. g.: ✿ کمال خجند فراموشت کنم گفتی بزودی ✿ مرا از دیریاز این نکته یاد است *Bh.*, quem versum etiam lex. *F.* auctor s. v. دیرباز affert, sic

legens pro دیـرباز et پارمر pro بیاد است، coll. alio حکیم سوزنـی poetae : درعمل با دیرباری ودرازی مکنست ✿ چون امل باد آنـرا عمر دراز ودیـربـاز F., in quo etiam دیرپاز et دیرپازی legendum videtur.

دیرانه a long time *J.*

دیرَك i. q. دیوك *C.* Falsa lectio.

دِیرَند [ê] coll. دیرنده i. q. دیرباز (s. دیـرباز *B.*; 2) mundus, tempus, aevum (دهـر وزمان) *B. F.*, e. g. : استاد رودکی ✿ یافتی چونکه مال وغـرّه مشو ✿ چون تو بس دید وبیند این دیـرند *F.*; 3) res averrunca, amuletum (تعویذ وبازوبند) *B.*, e. g. : ابو حفص سغدی تعویذ معناسنه نقل ایدوب بـو بیته متمسك اولمش بیت ✿ آیا سر ومن در تنك وپوی آنم ✿ که دیرند آسا به پیچم بتو بر *F.* Vox cum دیر cognata.

دِیرَنده [ê] (suff. ه) i. q. دیرند *B.*

دی رُوز n. c. hesternus dies (ar. امس) *F.*; cf. پرن et دی.

دِیرَه [ê] a house, habitation, tent *J.* Vox hind. دیرا (a dwelling, tent *Shaksp.*) videtur.

دِیری [ê] (suff. ی) diuturnitas (حاصل بالمصدر دیر شدن), e. g. : ✿ قاضی یحیی لاهجانی چه سان کنم کله از دیریء وصال که عمرم ✿ وفا نکرد بایـن وعدهای زود که کردی *Bh.*; lateness, delay, slowness *Shaksp.*; 2) adi. valde tardus (غـایـت كچ معناسنه یای), e. g. : ✿ میر نظمی (وصفیه در دیره صفتدر چو زیـرش هست دیـری اسب لاغر ✿ چنـان یکذرّه گوشتش نیست در بر *F.*

دیریدَن i. q. دِرّیدَن *C.* Alia forma.

دِیرینَگی (a دیرینه suff. ی) antiquity; perpetuity *J.*

دِیرینَه [ê] (suff. ینه) diuturnus; 2) antiquus, vetus (اسکی وقدیمر معناسنه چوقـدن دیمك اولور), ut dicunt, e. g. بندهء دیرینه servus antiquus, عهـد دیـرینه foedus antiquum *F.*; cf. Frag. 32, 3, H. Sam. 128, 15; wise, cunning *Shaksp.* In lex. *J.* legitur etiam alia vocis forma دیرین eadem significatione. — Inde دیرینه دَور s. د' بـود n. c. s. د' سـال s. د' زاد s. د' روز i. q. دیر ساله vita diuturna donatus, senex *Bh.*

دِیز et دِیزَه [ê] *gen.* color (رنگ ولـون), unde شب دیز n. c. noctis colorem habens, quod est nomen equi nigri regis خسرو پـرویـز; 2) *spec.* color niger *B.*, coll. hoc versu ex فرهنگ منظومه desumto : داستان قـصـه داورست حکم ✿ دیـزه باشد سیه درفش علم *F.*; vel 3) color cinereus ad nigredinem vergens (رنگ خاکستری بسیاهـی مائل), qualis est equi, muli, asini aliorumque animalium, quae a capite (کاکل) ad caudam stria nigra sunt distincta (خـطـی سیاه کشیده) *B.*; 4) equus velox (اسپ تیز) Gl. Sch.; 5) genus collyrii (شیاف), quod in oculos lippos (چشم رمد) inditur; 6) genus ollae aeneae (دیگ وپاتیل مسین) *B.*, e. g. : رضی الدین نیشاپوری ✿ پندی بگویمت بشنو هان دگر مپز ✿ در دیزهء خیـال اباهای حـرص وآز *F.*; 7) circuitus circuli et cribri (چنبر دائره وغربال وپـرویـزن); 8) pro دز s. دِژ arx, castellum *B.*, e. g. : استد فـرخـی ✿ زگـنـك دیز بفرمان شاه بستاند ✿ حصار وپیل دمان هـریـکـی چو حصن حصین *F.*

دیزَك coll. دیز 3 cinerei coloris *res* (بوز رنگ اولان نسنه) *F.* sine exemplo et *C.*

دیزَندان tripus ferreus (سه پایهء آهنی), super quem ollam aeneam statuunt ad coquendum *B. F.* ex Fg. sine exemplo. Num forte ex دیزن pro دیزان plur. vocis دیز 6 et دان composita vox?

دِیزَه [ê] (suff. ه) i. q. دیـز; 2) coll. دیـز 3 equus, mulus vel asinus, qui a capite ad caudam stria nigra sunt distincti et animal quadrupes, cuius color in nigrum et viride vergit (بسیاهـی وسبزی مائل) *B.*, e. g. de equo in hoc versu Schahn. : بفرمود تا بر نهادند زین ✿ بر آن دیزهء پیل

تن روز کهن *F.* et de mulo, e. g.: حکیم اسدی ✿ قطار استر دیزه صد وسی ✿ که بارش طشت تشخان بود تبستی *F.* Ex pers. دیزه ar. vox دَیزَج spadiceus *equus*, orta Freyt.

دیس [ê] coll. دَس s. دِس (s. दृश, दृश् et दृक्ष similis) est vox nominibus postposita similitudinem vel speciem exprimens: similis, instar *F.*; همتا ومانند وشبیه ونظیر *B.*, de q. v. Instit. ling. pers. §. 256, p. 163 s. v. آسا, e. g.: شیخ نظامی ✿ دران آرزوگاه فرخاردیس ✿ نکرد آرزو با معامل بکیس *F.*, coll.: شیخ شیراز ✿ چه قدر آورد بنده حوردیس ✿ که زیر قبا دارد اندام پیس *Bh.*; cf. etiam خایه دیس.

h. دیس [ê] ling. hind.: regio, provincia (s. देश); 2) dies (یوم), (s. दिवस) *B.*

دی سال n. c. annus praeteritus *C.*; کچن, پیسال, ar. عام اوّل *F.*, coll. hoc versu poetae cuiusdam: کار دیسال نشود فکر تلافی امسال ✿ هیچ ممکن نبود رفته بباز آوردن *F.*

دیستانا et دیستانه „*hinc* talmud. דישתנא s. דיסתנא, menstruata mulier, quae nunc Persis Muhammedanis vocabulo ar. et legali حائض dicitur" *C.* ex G. In ceteris deest.

e. دیسقوریدوس Dioscorides *B.*

دیسمه, vocales desunt, unda, fluctus (موجه) *B.* in app.

دیسْ ناو *B.*, sec. *HK.* [ê] n. c. titulus libri, quem scripsit مزدك ad confirmanda dogmata sua (نام کتابی است از تصانیف مزدك در اثبات مذهب خودش) *B.*; cf. مزدك.

دیسَه persona, aliquis (شخص) *B.* Lex. *F.* auctor interpretatur: الاجه قماش, اولسون غیری اولسون, i. e. variegatus *pannus aliave res*, quae significatio nititur hoc versu poetae میر نظمی ibi allato: مزین حجله که فرش نفیسه ✿ همه زر بفت ورنگارنگ دیسه *F.*

دیش [ê] pro دِهش imp. verbi دادن cum suff. 3 ps. sing.: da illi *B. F.* ex التحفه, e. g.: استاد رودکی ✿ خویش بیگانه گردد از پی سود ✿ خواهی آن روز مزد کمتر دیش *F.*; 2) largitio, donum (داد ودهش) *B.*, qua significatione ex دِهش contracta vox videtur.

دی شَب n. c. hesterna nox *F.*

دیف رَخش [ê] n. c. nom. soni cuiusdam (نوائی ونغمهء) musici *B.*; cf. دیورخش.

e. دیفروجس et دیفروجاس i. q. دیبرجاس; vox graeca διφρυγής, tutia, videtur, quae est substantia quaedam fossilis et artificialis in lex. *B.* sic descripta: نوعی از مرقشیشاست وآن معدنی وغیر معدنی میباشد ومعدنی گلی باشد بسیار سخت وصلب مانند سنگ وآنرا از جزیرهء قبرس از درون چاهی بر می آورند وغیر معدنی‌را از مس ونقره وطلا میگیرند وآن چنان باشد که چون طلا ونقره ومس‌را بگدازند قدری آب بر آن ریزند واز بوته بر آورند ثفلیکه در ته بوته مانده باشد مرقشیشاست *B.*

دیگ i. q. دی dies hesternus, heri *B.* Vocis pronuntiationem a sequente دیگ olla, ita differre dicit lex. *F.* auctor, ut illa sine اماله, haec cum اماله pronuntianda sit. Exemplum non affert.

دیگ [ê] *B.*, اماله ایله *F.*, vas coquinarium, olla *B.* ar. قِدر *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 27, 19; 2) tormentum bellicum maius, quo globos in arcem coniiciunt (توب بزرگ که بدان گلوله بر قلعه اندازند) *B.*, e. g.: اسدی ✿ بهر گوشه عرّاده ساختند ✿ همه دیگ رخشنده انداختند *Bh.*, ad quem versum huius lex. auctor animadvertit: ازین بیت بمعنی منجنیق مستفاد میشود نه توب مگر آنکه مراد از توب غلوله توب باشد *Bh.* — Inde دیگ افزار s. دیگ اوزار n. c. a) condimenta ciborum, quae in ollam indunt, ut olera et aromata (افزار دیگ, ar. تابل pl. توابل), b) olla magna (دیگ بزرگ) *B.*, c) operculum ollae (چولک

(قپاغی), qua significatione et significatione sub *a* allata in hoc versu میر نظمی poetae : طعامش پاخت دیگ افزار بسر داشت ✿ که دیگ افزار عنبر مشک پنداشت legi dicit lex. *F.* auctor; دیگ انداز n. c. coquus *J.*; دیگ پای s. دیگ پا *F.* sine exemplo et دیگ پایه n. c. tripus ferreus, cui olla imponitur *B.*; cf. دیگ با بَرکی *B.*; دیگدان et دیزندان s. دیگ بَرکی n. c. vas viaticum, quod cibis reponendis secum portant viatores (اول خورجدر که آلات سفریه‌دندر) (ایچنه طعام ماحضر قونیلوب یوله کوترلر) *F.* sine exemplo et *C.*; دیگ پخت adi. c. in olla coctus *cibus F.*; دیگ بَر دیگ et دَیگ بَر دَیگ *met.* arsenicum praeparatum, quod ex arsenico sublimato conficitur (مرگ موش ساختهرا گویند وآنرا از) (زرنیخ مصعد سازند) *B.*; دیگ بند n. c. a scullion *J.*; دیگ جوش n. c. ciborum coctio pro pauperibus (طعام پختن برای) (فقرا) *Bh.*; دیگچه (suff. چه) olla parva *Shaksp.*; دیگدان n. c. i. q. دیگ پایه *B.*, unde دیگدان سَرد *met.* homo avarus, ignobilis ac vilior (بخیل وخسیس) *B.*, e. g. : شیخ شیراز ✿ بلطف ساخن گرم رو : مرد بود ✿ ولی دیگدانش عجب سرد بود *Bh.*; دیگ گیر n. c. res, qua olla prehenditur, ut ansa, simil. *F.* sine exemplo.

Phrases :

دیگ بجوش آوَردَن *met.* maturum vel perfectum fieri (پخته وکامل شدن), e. g. : نظامی ✿ بداینگونه میزیست یار ای دهوش ✿ زهر دانش آورده دیگی بجوش *Bh.*

دیگ بَر بار کَردَن s. کردن pro داشتن posito, ollam tripodi imponere ad cibum coquendum (دیگ بر دیگدان نهادن) (جهت طبخ طعام) *Bh.*

دیگانه testudo (سنگ پشت) *F.* sine exemplo. *C.* Num forte ex دیگ olla, suff. انه composita vox, quasi ollae speciem referens?

دیگر s. دِگَر (conferendum videtur phl. דיתיר, *IC.* dhuvitiya, s. द्वितीय secundus = z. bitya, coll. gr. δεύτερος [δισσός, διϭϭός]) alter, alius et i. q. secundus s. posterior opp. پیشین anterior, e. g. نماز دیگر preces alterae s. posteriores, i. e. pomeridianae (ایکندی نمازی) opp. نماز پیشین preces anteriores i. e. meridianae (نماز ظهر s. اویله نمازی) *F.*; 2) adv. a) aliter, alio modo Chr. Sch. 78, 122, b) amplius, iterum, denuo, praeterea, ad hoc; cf. Gul. 11, 4. 101, 3, Frag. 25, 24, Chr. Sch. 83, 207. 104, 284, Spieg. Chr. 16, 10, c) antea *Bh.* et seq. neg. i. q. nondum, e. g. غلام دیگر دریا ندیده بود puer antea mare non viderat, i. e. puer mare nondum viderat Gul. 24, 16, d) postea, tum *Bh.*, e. g. : دلارامی که داری دل درو بند ✿ دگر چشم از همه عالم فرو بند „si amicam possides, animum ad illam adiicias, tum oculos a ceteris omnibus claudas Gul. 138, 1; 3) in numerando adhibetur, e. g. سه دیگر s. سدیگر (coll. pars. ? Spiegel Gr. der Parsispr. p. 63 et 118) tertius (ar. ثالث) *Bh.*, e. g. in hoc versu Schahn. : سه دیگر چنین گفت کان سی سوار ✿ کجا بر گذشتند بر شهریار Schahn. ed. Mohl. t. I, 330, 1425. Sequuntur vocis دیگر interpretationes ex lexicis persice scriptis *B.* et *Bh.* desumtae : دگر مخفف دیگر است که بمعنی باز باشد چون اضافه به چیزی کنند افاده غیریت وتکرار تفنن وتعدد کند *B.*; دیگر بمعنی من بعد وگاهی بمعنی من قبل نیز آید وگاهی افاده معنی مطلق تعدد کند چنانچه درین عبارت گلستان که ملک بار دیگر یاد دل خوش کرد وگاهی افاده معنی معدود هم کند چنانچه سه دیگر بمعنی ثالث *Bh.* — Inde دیگر بار s. دیگر باره adv. c. altera vice, iterum, denuo; cf. دگر ره et Spieg. Chr. 30, 13; دیگر روز n. c. dies post crastinum venturus s. posterus dies (پس فردا یعنی یارندن صکره‌کی) (کون), e. g. : میر نظمی ✿ بیقرار کرده این

دل پسر سوز ✿ وعدهٔ وصل یار دیگر روز *F.*; dies hesternus *C.* ex G.; دگــر رَه adi. c. i. q. دیگر بار *SHL. HK.*; دیگر سال n. c. annus proxime sequens, futurus *C.*; دیگر شب n. c. nox hesterna (اولكی كیجه), e. g. : آن ✿ میر نظمی (عربیده اوّل امس پری آمدست دیگر شب ✿ جان ودیده برون بشوق طلب *F.*; دگر گونه s. دگر گون adi. c. a) capite inverso, inversus, praeposterus (سر نکون وروی پس کردن وباز گونه) *B. Bh.*, e. g. : که این سر فدائی ✿ ظهوری می وشاهد است ✿ دگــر گون نگردد خدا شاهد است ✿ کافر تاتار برون از شمار ✿ کرد دگر گونه بــر اشتر سوار *Bh.*; b) mutatus غیری گونه دیگدر *F.*, (تغییر حال) *B.*; e. g. : میر نظمی ✿ دل زارم نشد با لطف مقرون ✿ زجور یار شد حالم دگر گون *F.* et c) adv. alio modo, aliter; cf. Schahn. ed. Mohl. t. I, 160, 556, unde دیگر گونی (suff. ی) change, alteration *J.* Adde دگر شدن حال status vel conditio mutatur *Bh.*; دیگر نمی بندد کمر „vinculum non amplius ligabit" *dicitur de re perdita aut amissa*, e. g. : ✿ شیخ عبد الله انصاری هرکه جز موی میان او خیالی بسته است ✿ در میان عاشقان دیگر نمی بندد کمر ,coll. : مولانا طوسی ✿ تا نمودی بنیشکر لب خود ✿ آن شکسته دگر نبسته کمر *F.*

دیگ شب n. c. hesterna nox *F.*, cuius lex. auctor vocem ex دیگر شب decurtatam dicit, sed prior vocis pars est دیگ i. q. دی heri, e. g. : میر نظمی ✿ دیگشب داد وعدهٔ وصلت ✿ جان اگر میدهم زهی دولت *F.*

دیگینه [ê] (suff. ینه coll. دیگ olla) in olla coctus *cibus* (چولقده پشن طعام) *F.* sine exemplo. *C.*

دیگینه (suff. ینه coll. دیگ heri) hesternus (دونکی اولان نسنه) *F.* sine exemplo. *C.*

دیل punctum (نقطه); 2) septum (محوطه), quo noctu oves, boves aliave animalia includuntur; 3) i. q. دل cor, animus *B. HK.* Vox in lex. *F. SHL.* et *Bh.* deest.

دیلپایه farcimen (سوجق) sive amygdalis sive aliis rebus fartum *F.* ex نعمة الله sine exemplo. *C.* Vox cum پایه composita videtur, sed in ceteris lexicis deest.

دیلم et دیلمان [ê] (ar. دَیلم) nom. urbis provinciae گیلان, cuius incolae comam intortam et crispatam (موی پیچیده ومجعد) habent et securi (تبر) et hasta parva ژوپین dicta pro armis uti solent *B.*; cf. Not. et Extr. t. IX, 206 l. ult. et 219 l. plt., H. pr. reg. p. 8, 10 et p. 100 et 2) دیلم i. q. دیلمی Dilemita, coll. دو هزار دیلم H. Sam. 118, 2.

دیلمک [ê] (suff. ک) diminut. vocis دیلم *B.*

دیلمک [ê] i. q. دُلمک s. دُلمه ar. رتیلا *B.* Male, ut videtur, in lex. *C.* et *F.* legitur دَیلموک et دَیلمک sine exemplo.

دیلمی (suff. ی) Dilemiticus, Dilemita *B.* in app.; cf. دیلمی موی Spieg. Chr. 112, 8, capillus dilemiticus, i. e. crispus, quod Dilemitae tali capillo praediti erant, de q. v. s. v. دیلم 1.

دیم coll. دیمه et دیمه facies, genae (روی ورخساره) *B.*; چهره *F.*, e. g. : ar. خد حکیم سنائی ✿ دیم ماهست اگر دم او نیست ✿ نام ماهست اگر نم او نیست *F.*, coll. versu s. v. دَک 3 allato; 2) genus corii ar. ادیم dictum *B.*, qua significatione ex ar. ادیم decurtata vox videtur.

دیماس manifestatio (توضیح) *B.* et *HK.*, qua tamen significatione hanc vocem neque in arabicis neque in persicis libris legi annotat lex. *B.* editor. Vocis ar. دیماس significationes v. in Freyt. lex.

دیماطی vapor combustus e fulmine proveniens (بخار سوختهرا گویند که از برق بهم میرسد وبر جاها می خورد گویند سوخته آن سیماب‌را منعقد گرداند); 2) sec. al. genus lapidis marini *B.*

دیماوَند i. q. دماوند *B.*; cf. دیموند.

دَی ماه n. c. mensis Dai *F.*; cf. دَی.

دیمَم i. q. دیم 1 facies, genae *B. F.* sine

exemplo. Fortasse lectio mendosa est, quae ex lit. fin. م male مر lecta oriri potuit, quum alia vocis دیمر forma sit دیهه.

دیمَوند i. q. دیماوند; vox decurtata *B.*

دَیمَه lux, splendor (روشنی وضیا); 2) frumentum (غله), quod aqua pluviali provenit; 3) pluvia (باران), qua tamen significatione alii arabicam esse vocem dicunt; 4) ros (شبنم) *B.*, coll. دیمة باران شبانروزی, i. e. دیمة significat: pluvia per diem et noctem continuata Samachsch. lex. ed. Wetzstein p. 7, l. 10 coll. Freyt. lex. s. v. دیمةٌ pl. دِیَم et دُیوم.

دیمَه i. q. دیمر 1 facies, genae *B.*

دیمهاج Gilaeorum idiomate; buglossa *C.* ex G.

دیمْیاد superbia, vana gloria (کبر وغرور نفسرا گویند وآن آنست که اموال فانیهء خسیسهرا در نظر نیاورد وبس بذل آن قادر باشد) *B.*

دَیمیز nom. diei XVI mensis persici *F.* sine exemplo. Lectio mendosa videtur.

دیمین [ê] s. دَیمین s. دیمین چوب lusus puerilis s. v. آلاوه pluribus descriptus *B.* Praeterea in lex. *F.* legitur دیمین significans i. q. غوک جوی rana fluvialis, sine exemplo.

a. دین debitum creditumve, aes alienum Freyt.; unde دین تَمسُّکی n. c. a bond, note *J.*; دین دادنی n. c. qui obaeratus est, debita solvenda habet *C.*; دین دار n. c. a debtor *Shaksp.*

دین nom. genii (فرشته), qui calamo scriptorio praeest (بمحافظت قلم مامور است); 2) nom. diei XXIV mensium solarium, quo liberos in scholam mittere et matrimonium inire optimum ducunt *B.* Vox cum z. daêna, lex, cognata videtur.

a. دین pl. اَدیان religio, fides (کیش); 2) agendi ratio, mos, consuetudo (سیرت وعادت); 3) opus (کار); 4) status, conditio (شان); coniungitur cum verbis افشاندن et گستردن *Bh.* Alias vocis دین significationes v. in lex. arabicis. — Inde دین پرست adi. c. religionem colens, religiosus et est epithet. cultorum ignis *M.* ex Hyde; دین پَروَر n. c. a) religionem fovens, fidei sustentator, protector et est epithet. regis et cultorum ignis *M.* ex Hyde, b) i. q. دینور q. v. *Bh.*, unde دین پروری (suff. ی) a) fidei defensio, sustentatio religionis, b) monarchia *M.* ex Sae.; دین پناه n. c. a) asylum fidei, b) protector religionis, c) monarcha, unde دین پناهی (suff. ی) a) defensio fidei, b) regia dignitas *M.* ex Sae.; دینوَر (suff. ور) *met.* legum peritus (متشرع) *Bh.*, ut in hoc versu Schahn.: بهر دینوری کونه بس دین بود ✿ زیزدان دار منش نفرین بود *Bh.*, coll. alio poetae cuiusdam: کند آسان گذر در روز محشر ✿ دین ودنیا بدینور هرکه باشد دین پرور *F.*; دین باز n. c. *met.* religiosus, Deo soli deditus (عاشق پاکباز وتارك ما سوی الله) *Bh.*; دین دار n. c. qui observat religionem, religiosus Pend. 11, 9, unde دین داری (suff. ی) religionis observantia *C.*; attention to religion *Shaksp.*

e. دینا (coll. syr. ܕܝܢܐ et ܕܝܢܐ) iudex (داور); 2) decretum iudicis, iudicium (داوری وفتوی نوشتن); 3) (coll. h. דִּינָה) Dînah nom. sororis Josephi *B.*

s. دینار *ling. syriaca:* semen cuscutae (تخم کشوث) *B.*

دینار (vox in ar. et pers. lingua usitata cum s. दीनार, gr. δηνάριον cognata videtur) pl. دَنانیر, ex quo coll. دیوان pl. دواوین sequitur, primitivam vocis formam fuisse دِنّار, cuius prior lit. ن praecedentis vocalis *i* caussa in lit. ی mutata est (این در اصل دِنّار بوده که نون اولرا بجهت رعایت حرکت ماقبل به تحتانی بدل کرده اند مثل تبدیل واو بیا در دیوان باستدلال دواوین که جمع آنست) *Bh.*; numus aureus (زر نوعی از زر مسکوك رائج ولایت) *B.*; (سرخ

Bh., unum مثقال pondere aequans et in aliis locis decem in aliis septem drachmas argenti valens *F.*; cf. Frag. 30, 10, unde دینار کُپَکی nom. numi cuiusdam aurei, de q. v. Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, 74, not. 1, coll. Journ. As. 1844, 2, 100, not. 2, et درهم ودینار *abs.* pecunia; cf. درهم; 2) id, quo aliquid completur, complementum, ut dicunt, e. g. complementum, per quod ex numero quinquaginta efficitur numerus nonaginta, est quadraginta (وتمام بمعنی متمم هم هست همچو تمام پنجاه تا بنود که چهل باشد); 3) permagna avis, quum dicant باز دینار i. e. falco permagnus (وپرندهٔ بزرگی است چه باز بسیار بزرگرا باو نسبت دهند وباز دینار گویند); 4) sec. al. genus falconis nobilis et perrarum (اصیل وکمیاب), in cuius pupillae circuitu nigrum quid eleganter delineatum est, quo ceteri falcones carent (وبر خلاف بازهای دیگر بر دور مردمک چشم او تحریر سیاهی هست در غایت نزاکت) *B.*; 5) *met.* sol (واین بهم تقدیم بمعنی آفتاب نیز آمده مجاز است), e. g.: نظامی ✿ که چون صبحرا شاه چین بار داد ✿ عروس عدن دُر بدینار داد *Bh.*; cf. دینار البیضا sol, in lex. Freyt. s. v. دینار. — Inde دینار دار n. c. pecuniam possidens, opulentus (از عالم مالدار) *Bh.*; دینار شُمُر s. دینار اُشْمُر n. c. argentarius, numularius (صراف) *B.*; دینارِ سرخ s. دینارِ زرِ سرخ numus aureus; cf. Spieg. Chr. 20, 14; دینار سنج adi. c. numos trutina examinans, aut de viro opulentissimo, cui numorum copiam numerare difficillimum est, aut de eo, qui bonitatem numorum ad pondus examinat (شخصی که زر بحدی داشته باشد که در شمار آن مشقت انگاشته کارش بوزن نقود انجامیده باشد یا آنکه بحقیقت دینار خوب وا رسد وطریق پیدا کردن آنرا ماهر باشد), e. g.: خواجه نظامی ✿ شنید از دبیران دینار سنج ✿ که زر زر کشد در جهان گنج گنج, ubi alii legunt شنید او زپیران الخ *Bh.*

a. دینارویه *ling. syriaca*: planta quaedam medicinalis, cuius folia apio (کرفس) simillima sunt a Shirazensibus آهو دوستک appellata *B.*; turc. چوردک *F.*, quod *C.* et *M.* vertunt: anethum silvestre; cf. برگ کازرونی et حلیفه.

دیناری genus vestis sericae (جامهٔ ابریشمی); 2) vinum rubrum (شراب لعلی) *B.*; (کنایه از شراب سرخ ودر هندوستان نوعی از میخ آهنی‌را گویند) *Bh.*, coll.: خواجه سلمان ✿ بدفع کفر دل صافیء تو دیناریست ✿ کزان درست تو امروز نیست یک دینار *F.* Vox ex دینار suff. ی formata et significationes metaphoricae videntur.

دین پُژه s. دین پژوه s. دین پژوه ex illo decurtatum, n. c. nom. diei XV cuiusvis mensis regii *B.*

e. دینسافوس (e gr. *δίψακος*, dipsacus, ut videtur, corrupta vox) *ling. graeca*: genus spinae a Shirazensibus طوسک et ar. مشط et شوکة الدراجین et خس الکلب الراعی dictum *B.*

دین‌وَر (suff. ور) v. s. v. arabica دین.

دینَوَر *HK.* nom. urbis magnae in عراق عجم, quae trium dierum spatio ab urbe همدان distat *B.* in app.; cf. versus supra s. v. دین‌ور s. v. ar. دین e lex. *F.* allatus et H. pr. reg. p. 83.

دینَه coll. دی heri, hesternus (منسوب بدی یعنی روز گذاشته) *B. F.*

دیو [ê] (z. [Avestan] daêva, s. देव coll. Lassen Ind. Alt. I, 524) genius malus, daemon (نوعی از شیاطین) *B.*; جن سرکش *Bh.*; اعوان وانصار شیطان Gl. in Des.; et *met.* de aliis rebus usurpatur, quae non sunt genii sed aut pravitate aut magnitudine vel magna mole excellunt, unde 2) homo perditus, pravae mentis et indolis (گمراه کسانیکه از) *B.*; (وکج اندیش وکج طبع طریق انسانیت دور وطبیعت ایشان بشرور وفجور مفطور بود) Gl. in Des.; 3) vir fortis et strenuus, athleta (مردم پهلوان

(ودلیر وشجاع); 4) genus vestis laneae crassioris (جامهء پشمینه وبسیار درشت) bellicae *B.*; 5) dolus, fraus (مکر وفریب) Gl. Sch.; 6) ira, iracundia (قهر وغضب); 7) coll. دیو سوار equus (اسپ) *B.* Cf. etiam voces cum دیو compositae. — Inde دیوِ دولت fortuna adversans, celerrime se inclinans (دشمن دولت ومدبر وزود زوال) *B.*; cf. infra n. c. دیوْ دولت; دیوِ دین *met.* satanas (شیطان) *B.*; دیوِ سپید cognomen ducis exercitus Mazenderanensis (سپهسالار لشکر مازندران) Gl. Sch., پهلوانی مازندرانی *B.*, quem رستم زال interfecit *B.* Gl. Sch.; دیوِ شبینه (daemon nocturnus) *met.* incubus nocturnus *B.* in app.; دیوِ هفت در *met.* septem climata *B.*; دیوِ هفت سر *met.* a) nox, quod septem horas durat, b) terrae globus (کرهء زمین) respectu septem climatum et septem contignationum coelorum (طبقه) *B.*

دیو آباد n. c. *met.* locus desertus, ab hominibus non habitatus, e. g.: ✿ میر نظمی ✿ بجائی آمده تنها وبی زاد ✿ که بوده هولناك ودیو آباد *F.*

دیو اَختر adi. c. *met.* infortunatus (بد اختر) *Bh.*

دیوار et دیوال lit. ر cum lit. ل permutata, quae docente lex. *Bh.* auctore est vox دیو, quae per اماله ex داو 3 i. q. دای series vel stratum luti, quod muro superinstruitur, orta est, addito suff. آر (ظاهرا مرکب است از دیو مبدل با اماله دای بمعنی چینه وآر که کلمه نسبت است) *Bh.*; murus, paries (ترجمه جدار) *Bh.* Coniungitur cum verbis بر آوردن, بر داشتن, بستن, کشیدن et نهادن significatione: exstruere murum et دیوار افتادن s. دیوار غلطیدن significat: murus corruit et دیوار اندودن murum incrustare *Bh.* — Inde دیوار بند s. دیوار بست n. c. locus muris circumdatus (مکانی که بر اطراف آن دیوارها کشیده باشند) *Bh.*; دیوارِ بلند *met.* dives, opulentus (منعم ومالدار) opp. دیوار کوتاه *Bh.*; دیوارِ بینی septum narium *F.* sine exemplo; دیوارچه (suff. چه) a low wall, a screen *J.*; دیوارگر (suff. گر) structor murorum, faber murarius (دیوار ساز وبنا) (وگلکار) *B. Bh.*; دیوارِ کوتاه *met.* pauper, indigens (مفلس وتهیدست), opp. دیوار بلند *Bh.*

Phrases:

دیوارِ خانه روزن شدن *met.* dirui, vastari, de domo (خراب شدن خانه) *B.*

دیوار کج بر آرد murum distortum exstruit, aut *met.* inconveniens et absurdum quid facit (نا معقول ایش ایلر) *F.*

دیوارِ کسی کوتاه دیدن s. کوتاه pro قصیر posito, *met.* infirmum, debilem videre alqm (عاجز وزبون دیدن) *B. Bh.*; cf. supra دیوارِ کوتاه.

دیوار کوتاه ساختن *met.* infirmum, debilem reddere (عاجز وزبون گردانیدن) *Bh.*; cf. دیوار کسی کوتاه دیدن.

دیوار گوش دارد murus aurem habet, dicitur, si arcanum servandum est (مبالغه است در حفظ راز) *Bh. F.*

دیوارو [ê] vox ex دیودارو q. v. decurtata, ut in hoc versu poetae cuiusdam: پسته وبادام دیوارو شود ✿ گر پزی با انگبین نیکو شود *F.*

دیوارِه a raised rim *J.*; cf. دیوار.

دیو اسپست n. c. i. q. اندقوقو q. v. *B.*; cf. دیو سپست.

دیو اِستَنبَه s. دیو ستنبه n. c. *met.* crassus corpore ac pravis moribus homo *F.* sine exemplo.

دیو اِسفست n. c. i. q. دیو اسپست *F.*

دیوال i. q. دیوار q. v. *B.*

دیوان a. p. pro دِوّان pl. دَواوین liber rationum, codex, *gall.* registre (دفتر حساب)

Bh., coll. ضبط مال دیوان publicorum redituum administratio Not. et Extr. t. XIV, 1, 132, et ارباب دیوان vectigalibus exigendis praepositi vel publicorum redituum administratores H. Sam. 22, 11; 2) collectio operum poetae alicuius (کتاب شعر); 3) locus, ubi homines convenire solent, conveniendi locus (جای جمع شدن مردم) *Bh.*; a tribunal *Shaksp.*; 4) locus ubi reges sedent, sedes regia (مکان نشستن ملوك) *Bh.*; a royal court; tribunal of justice or revenue; a council of state, senate or dîvân *J.*; unde locutiones in Hindûstân notae : دیوان خاص (privy council chamber *Shaksp.*) et دیوان عام (public hall of audience *Shaksp.*) *Bh.*; 5) ling. hind. i. q. صاحب دیوان *Bh.* s. وزیر اعظم *B.* in app., *gall.* chef de l'administration, conseil d'état *Bh.*; a steward, a minister or secretary *Shaksp.*; a title given to a collector-general of the public revenues of a province or district *J.* — Inde دیوانِ أعلی a prime-minister, *wazir Shaksp.*; دیوانِ جزا tribunal extremi iudicii (دار العدالت ومحکمه که روز قیامت موعود است) *Bh.*; دیوانِ خالصه the accountant-general of the king's revenue *J.*; دیوان خانه n. c. locus, ubi sedent Emiri et publicorum redituum administratores (محل نشستن امرا وارباب دفاتر) *Bh.*; aedes, ubi vectigalia solvuntur H. Sam. 22, 10; a tribunal, an office; a court, hall, hall of audience *Shaksp.*; دیوانِ قیامت i. q. دیوان جزا *Bh.*; دیوانِ محشر *Bh.*; دیوان خانه .i. q. n. c گاه i. q. دیوان جزا *Bh.*; دیوانِ همایون curia suprema imperatoris *M.* Praeterea notandae sunt phrases دیوان باز کردن .s د' وا کردن tribunal aperire (دیوان گشودن), e. g. : صائب ☆ آه ازان روزی که عاشق شکوهرا سر وا کند ☆ مهر بر دارد زلب دیوان محشر وا کند *Bh.*; دیوان سیه کردن *met.* resistere, obsistere (معصیت کردن), e. g. : شیخ شیراز ☆ زغیبت چه میخواهد آن ساده مرد ☆ که دیوان سیه کرد وچیزی نخورد *Bh.*; دیوان نهادن *met.* iudicis munere fungi, iudicare (داوری کردن), e. g. : ظهوری ☆ بلی عفوش آنجا که دیوان نهد ☆ بدیرا به نیکی بمیزان نهد *Bh.*

دیو انسی n. c. (vocales desunt, sed legendum videtur دِیو اُنسی coll. ar. أُنس , familiaritas) *met.* cupiditas effrenata (نفس امّاره ولوّامه) *SHL. B.* in app.

دِیوانَگی (a دیوانه suff. ی) insania (جنون) *B.*

دِیوانَه (suff. انه) δαιμονιακός, insanus (مجنون) *B.* Inde دیوانه دَو s. د' رَو adi. c. qui instar insani currit vel incedit *B.* *Bh.*; دیوانه سگ n. c. canis rabidus *F.*; دیوانه چیزی بودن *met.* rem expetere, diligere (طالب وعاشق) *Bh.*

دیوانی (coll. دیوان suff. ی) ad curiam aulamve pertinens; 2) laureatus poeta; 3) genus scripturae turcicum *M.*

دِیو پای s. دِیو پا n. c. *met.* aranea (عنکبوت); 2) i. q. اندهقوقو *B.*

دِیو باد n. c. *met.* turbo (گرد باد) vel ventus vehemens, procellosus (باد تند), qui aërem obscurat; 2) insania (جنون ودیوانگی) *B.*; 3) equus vel dromus celeriter currens *F.*

دِیو بِخَوریدَه adi. c. a daemone obsessus *F.* sine exemplo.

دِیو بَند n. c. (daemones vinciens) incantator (غرایم وافسون خوان); 2) locus, ubi daemones manere statuerunt (جائی که دیوان برای ماندن خود مقرر ساخته باشند وآنرا آبگاه وچوب وغیره بسته نیز نوشته اند); 3) cognomen Qârani (قارن), qui erat nepos Gamshêdi, et Tahmûrasi (طهمورث) et cognomen Ǵamshêdi (جمشید) *B.*; چون لقب شاه طهمورس است متقدمین اخلاق ردیهرا بدیو تعبیر مینموده اند وطهمورس بقوت ریاضت جمیع اخلاق ردیهرا مقهور ومغلوب ساخته بود باین لقب ملقب گردیده Gl. in Des.; cf. دیباوند; 4) *met.*

nomen medicamenti; 5) nom. diei XVI cuiusvis mensis regii *B.*

a. دَيُّوث et دَيوث i. q. قلتبان q. v. *Bh.*; بی عار بی غیرت بی رشک Samachsch. lex. ed. Wetzstein 46, 11; zelotypiae expers, ferens adulterium uxoris, leno eius, curruca Freyt.

دِیو جامَه n. c. *met.* genus vestis pelliceae, quo inverso induto et alis (پرها) instructo noctu perdices (کبک) venantur; 2) sec. al. vestis lanea crassior bellica; 3) pellis leonis vel pardi (پلنگ), quam in certamine heroes humeris iniiciebant *B.*

دِیو جان coll. دیو دل adi. c. diabolicae naturae, pravae indolis (شیطان صفت وبد نفس) *B.*; شریر *F.*; 2) *met.* qui est animo duro, immisericors (سخت جان وبی رحم) *B. Bh.*; 3) cordatus, strenuus (دلاور); 4) senex (پیر) *B.*

دِیوچَه (suff. چه) nom. diminut. coll. دیوک *met.* teredo (ارضه) *B. F.*; 2) hirudo, sanguisuga (زلو) *B. F.*; 3) nom. herbae alias زَردك [*F.* زروك] dictae *B. F.*; 4) lignum, quo corpus radunt (چوبی که بدان اندام خارند) *B. F.*

دِیو خار n. c. rhamni species (سفید خار وخفچه ar. عوسج) *B.*; cf. خَفجَه.

دِیو دار adi. c. daemone obsessus, daemoniacus; 2) epilepsia laborans (دیوانه ومصروع) *B.*

دِیودار i. q. دیودارو *B.* Alia forma; cf. دیودال.

دِیودارو pinus dêvadâru, arbor indica, alias صنوبر هندی pinus indica et ar. شجرة الجن et شجرة الله dicta *B.* Vox دیودارو, cuius aliae formae sunt دُیودار et دیبدار et دیودار, est s. देवदारु ex देव deus et दारु arbor, composita, de q. v. Lassen ind. Alterthsk. I, 252 et 253. Cf. دیودال.

دِیودال i. q. دیودار *F.* Alia lectio.

دِیو دَست adi. c. *met.* manu celer in opere, aut qui celeriter rem conficit, coll. : میر نظمی ☆ اگرچه دیودستی بس سر کار ☆ ولی طالع مخالف بود ناچار *F.*

دِیو دِل adi. c. i. q. دیو جان *B. Bh.*; 2) i. q. تیره دل q. v. *B.*; تاریک دلی وجاهلی *F.* ex مُجمع الفرس sine exemplo. — Inde دیو دلی (suff. ی n. c. a) animi duritia, b) strenuitas (سخت دلی ودلاوری) *B.* in app.

a. p. دِیو دَولَت n. c. *met.* i. q. تیز دولت q. v. *B.*; cf. supra p. 958, a. دیو دولت.

دیو دید s. دِیو دیدَه n. c. *met.* i. q. دیوانه *B.*; کسی که آسیب دیو بوی رسیده باشد *Bh.*

دِیو دیس adi. c. daemoni similis *met.* corpore deformis et crassus; 2) dolosus, fraudulentus (نا تراشیده وثقیل الجسم وحیله کار) *F.*

دیوَر dominus aedificii, herus (صاحب خانه) *B.*

h. دِیوَر [ê] ling. hind. : (s. देवर) levir, praesertim mariti frater iunior (برادر کوچک شوهر) *B.*

دِیو رای adi. c. *met.* iracundus (خشمناك) *Bh.*

دِیو رَخش n. c. i. q. دیف رخش *B.*

دِیو زای adi. c. *met.* afflictus (غصه ناک); 2) iracundus (غضب آلود) *B.*

دِیو زَد s. دیو زَدَه adi. c. i. q. دیو دید *Bh.*; دیو گرفته *SHL.*

دِیو سار (cf. سار) daemoni similis *met.* malae indolis (بد خو); 2) foedus aspectu (زشت رو); 3) is, qui opera indigna et turpia (اعمال ناشایسته) conficit; 4) is, qui vestem دیو جامه dictam induit *B.*

دِیو سالار n. c. *met.* i. q. دیو سار 3 *B.* in app.

دِیو سُپُست n. c. i. q. دیو اسپست *B.*

دیو سپلت s. دِیو سِبلَت n. c. nom. herbae ar. خذراف dictae *B.*

دِیوِستان (cf. ستان) i. q. دیو آباد *C.*

دِیو سِتَنبَه n. c. *met.* i. q. دیو استنبه.

دِیو سُوار n. c. *met.* eques (اسپ سوار) *B.*

دِیو سَه a sort of garment *J.*

دِیو غول s. دیـو غولـی n. c. daemon deserti (غـول بیابان); 2) *met.* nodus (گـرهـی) in collo, gutture aliisque corporis humani membris proveniens sed dolorem non creans, ar. سلعه dictus; scrophula *B.*

دِیو فَرسا s. دیو فرسای adi. c. *met.* i. q. تبخال s. تبخاله *F.*, e. g.: ابو المعانی ✿ گر رقیب ✿ تبخاله دیو بینمر رفتـه پیش آن پری ✿ میشود از تاب غیرت دیو فرسا بر لبمر *F.* Alia lectio est دیو ورسا; cf. انجوع 2 et پرپرفت.

دِیو فِرو بَستَه adi. c. i. q. دیو زد *Bh.*

دِیوَك et دِیوُك (suff. ك) n. diminut. vocis دیو i. q. دیوچه 1. 2. *B.*; کرمر چوب خوار وبدینمعنی مشترکست در هندی غایتش در هندی بیای معـروف خوانند وبتازی ارضه گـویـنـد *Bh.*, coll. دیوك *dîwak* the white ant *Shaksp.* Praeterea in solo lex. *J.* legitur: „an unmarried woman, a young married lady, a daughter in law."

دِیو گاه n. c. i. q. دیو لاخ *Bh.*

دِیو کِردار n. c. an evil-doer *J.*

دِیو کُلوچ n. c. infans daemoniacus, daemone captus (جن گرفته); 2) infans epilepsia laborans (مصروع) *B.*

دِیـو کُلوخ n. c. glebae (کلوخها) magnae, quae in arando e terra proveniunt et ad latus sparguntur *B.*

دِیو کَمان n. c. arcus maior crassior (بـزرگ) *Bh.*

دِیو گَنـدُم n. c. genus tritici, quod in una vagina vel folliculo duo grana includit (که هر دو دانه در یك غلاف می باشد); 2) sec. al. spica (خـوشه) magna granis carens (بی دانه) *B.*; 3) i. q. t. چاودار i. e. „siligo" sec. *M.*; quod est genus frumenti hordeo simile (چاودار دیدکلری غله در آرپـه دیـه میر نظمی در صفت یکی (مشابه *F.*, coll.:

بسیار خوار ✿ خری بسیار خوار وبد نوالی ✿ خورد از دیو گندمرا چوالی *F.*

دِیو گیر adi. c. daemonem capiens; 2) daemone captus; 3) nom. urbis in regno دکان, quae hodie دولت آباد appellatur *B.*; 4) i. q. دیو گیری *F.*, e. g.: مـیـر خسرو ✿ مثنوی ✿ نکو دانند خوبان پـری کیش ✿ که لطف دیوگیرش از کتان بیش ✿ زلطف این جامه بر اندام آبیست ✿ ویا خود دیو گـیـری سایهء با ماهتابیست *F.*; unde (suff. ی) genus panni *B.* serici subtilis *F.*, in urbe indica دیو گـیـر s. دولت آباد contexti *B.*

دِیو لاج n. c. saxis et spinis abundans locus *F.* Alia forma vocis دیـولاخ videtur, a poeta میر نظمی in hoc versu: ندیده سود ازوی هیچ محتاج ✿ تو پنداری که مرعی بود دیـو لاج adhibita, ut rimam efficiat cum voce محتاج.

دِیو لاخ, unde یولاخ decurtatum est *Bh.*, coll. دیـوگـاه locus, ubi daemones habitant; 2) *met.* regio inculta, desertum; 3) locus devastatus; 4) pascua remota (چـراگـاه دور); 5) locus frigidus (سرد سـیـر یعنی زمینی که خاصیت سرد دارد) *B.*; 6) mundus (دنیا) *Bh.*

دِیو مَردُم n. c. genus hominum monstrosum uno pede salientium (نـسـنـاس); 2) *met.* homo pravus, damnum afferens et seducens (در اصطلاح بمعنی جن ومردم مفسد) *B.*; (ومفتن) کنایه از مـوذی وآزار ده *Bh.*; بد اخلاق وشور انگیز وفتنه جوی *F.*, e. g.: خواجه نـظـامی ✿ ازین دیو مردم که دام ودد ✿ نهان شو که هم صحبتان بدند *Bh.*

دِیو مَشَنگ n. c. i. q. گاو مشنگ *B.* q. v.

دیوَند [ê] nom. medicamenti cuiusdam (داروئی) *B.* In lex. *F.* non legitur.

دِیو وَرسا s. دیو ورسای i. q. دیو فرسا *F.*

دیوه bombyx glomi serici (کرم پیلهء ابریشم) *B.*; 2) tuber terrae (ar. کمأ) *F.* sine ex-

emplo et *C.* qui addit „دیــوه کُلاه n. c. fungus terrae *a pilei forma*" *C.*

دِیوی (suff. ی) giganteus, daemoniacus *M.*

دیویت forma turcica vocis دَوِیت pro دوات atramentarium *M.*, unde دیویت شور i. q. دوات شور, quae vox in lex. *M.* falso lex. Ferh. auctori tribuitur.

دیــه i. q. دِه q. v. pagus, vicus *Bh.*; cf. etiam دیهی. Inde دیه بان n. c. tribunus et praefectus pagi *C.* ex G.

دیهاز s. دِهاز (vox ex دِه s. دیه pagus, ut videtur, formata) locus aut solum, in quo olim pagus exstitit, postea vastatus (کُوی یری یعنی سابقده کُوی اولوب بعده مــرور ایامله خراب اولمش اوله) *F.* sine exemplo.

دیهم i. q. دیهیم q. v. *F. C.*

دَیهَمک nom. diei VII mensis cuiusvis persici *F.* sine exemplo. „Quintus al. XV dies cuiusque mensis" *C.* Lectio mendosa videtur pro دی بمهر, cuius etiam aliae formae mendosae exstant, quae s. h. v. allatae sunt; cf. etiam دیبمیر.

دیهور coelum (آسمان) *F.* sine exemplo et *C.*

دِیهول [ê] i. q. داهول 2 corona auro et gemmis ornata (تاج مرصع) *B.* Vocis forma دیهول per اماله ex داهول orta videtur.

دیهی (suff. ی) pl. دیهیان paganus, vicanus *F. C.*

دَیهیم coll. دیهیم et دهیم et داهیــم et داهیم corona regia (تاجی که مخصوص پادشاهان است) *B.*; cf. Chr. Sch. 26, 9; 2) pileus auro et gemmis ornatus (کلاه مرصع); 3) sec. al. corona (افسر), quam auspicandi ergo (بجهت تیمن وتـبـرک) antiquis temporibus supra caput regum suspendere solebant *B.*; 4) umbella (چتر); 5) solium, in quo sedent reges et principes (تـخـت وچـاربالـش) *B.* vel stratum, quod solio regio insternunt (جامه بالای تخت که پادشاهان بـر آن نـشـیـنـنـد) *Bh.* — Inde دیهیم جوی et دیهیم دار n. c. *met.* rex (پادشاه) *Bh.*, coll.: چنان کش بفرمود دیهیم جوی Chr. Sch. 61, 452, et hoc versu Schahn.: چــو دیهیم وتاجـش نـبُـد در نـــژاد ✿ زدیهیم دیهیم از سر بـسر داران نـیــاورد یاد *Bh.*; کلاه از سر بر داشتن i. q. داشتن „pileum de capite demere"; mos enim est illorum, qui nuntium laetum afferunt, capite aperto nuntium prius non edicere, quam mercedem acceperunt (در ولایــت رسم است که چون کسی بشارتی وخبر خوشی کسی آرد کلاه از سر بـسر دارد وتا مژده‌گانی نگیرد مـژده نگوید), quem alludens poeta dicit: ای قـنـاعـت مـژدهٔ ده شـاه سلیم هفت اقلیمـرا ✿ از کلاه فقر وبـر دارش زسر دیهیمـرا *Bh.*

دَیبمیر dies XVI cuiusque mensis *C.* ex G. Sine dubio est lectio mendosa pro دی بمهر q. v.; cf. etiam دیهمک.

ذ

ذ nona arabici et undecima persici alphabeti litera, in numeris 700 significans, est dentalis aspirata dh, quae tamen initio non legitur, nisi in duabus tribusve persicis vocibus, sed in media voce reperitur et haud raro et cum lit. د et cum lit. ز permutatur, e. g. آذر = آدر, آذین = آزین, پذر = پدر, کاغذ = کاغد, گنبذ = گنبد, گذر = گزر, گذاف = گزاف al. Respondet zend. [illegible] dh, quae litera etiam in parsico idiomate persicam ذ exprimit, e. g. پذیره = pars. [illegible], پذیرفتن = pars. [illegible] et in media voce inter vocales locum occupans pro ipsa lit. persica د ut ذ pronuntianda ponitur, e. g. دادار = pars. [illegible], خدا = pars. [illegible]; cf. Spieg. Gr. d. Parsispr. p. 29 sqq. Plura vid. in Institut. ling. pers. §. 31 et 69, 3, b, coll. Zeitschrift d. D. M. G. t. VIII, 2, p. 285.

a. ذات ling. ar. : substantia, essentia, sed significatione : tribus, gens (قوم) est alia lectio vocis hind. جات [cast, sect, tribe, class, race *Shaksp.*] (ذات نفس شی واین) عربیست وبمعنی قوم نیز آورده واین غلط است زیراکه بدینمعنی جات لفظ هندی الاصل است وسبب غلط آنست که ذال وزا (در زبان هندی نیست) ذات *Bh.*. — Inde ذات البین concordia, amicitia H. pr. reg. 161, 8, et اصلاح ذات بین reconciliatio H. Sam. 88, 10; ذات الرقاع genus vaticinationis, quod fit adhibitis schedis, quibus inscribitur aut „fac" aut „ne facias", sic descriptum : استخاره ایست که بر شش یا نه تکه کاغذ بر بعضی افعل وبر بعضی لا تفعل مینویسند آنرا در زیر مصلا گذاشته نماز میکنند وبعد فراغ نماز واوراد یکی ازان رقاع بر گیرند اگر افعل باشد خوبست والا بالعکس *Bh.* *B.* in app.; ذات همایون persona regis augustissima H. Sam. 48, 3.

g. ذافنوبداس *B.* et ذافینوبداس *F.* ling. gr. : i. q. مانند غار lauro similis; 2) sec. al. genus arboris مازریون *B.*; cf. ذاقی. Mendosam esse lectionem ذافینو, quam offert lex. *F.*, probat versus حکیم شیرازی poetae, in quo ذافینوبداس legitur. Est vox graeca δαφνοειδής s. δαφνοειδές, de q. v. Dioscor. l. IV, c. 146 (148).

g. ذاقی ling. gr. : laurus arbor (درخت غار) sic descripta : آن درختی است که برگش از برگ بید درازتر واز برگ مورد بزرگتر ونرمتر وسفیدتر میباشد ومیوهٔ آن از فندق کوچکتر واز نخود بزرگتر است ویک نوع از آنرا ذاقی الاسکندری [δάφνη ἀλεξάνδρεια Dioscor. l. IV, c. 145 (147)] خوانند *B.*

ذال crista galli (عرف الدیك یعنی تاج خروس) *B.* in app. In lex. *M.* legitur vox ar. ذال gallus.

a. ذَخیره res in futuri temporis usum reposita respondens pers. یَخنی. Coniungitur cum verbis نهادن, بستن, کردن, بردن et داشتن *Bh.* — Inde ذخیرهٔ خاطر s. ذخیرهٔ دل *met.* querela, lamentatio (شکوه وگِله) *Bh.*

a. ذَراریح pl. cantharides *B.* in app.; cf. Freyt. lex. s. v. ذُراح.

ذَرَخش *B.* s. ذُرَخش *HK.* et sec. *F.* ذُرُخش i. q. دُرُخش q. v. *B.*, e. g. : ✿ شمس فخری از ابر ار بفرمان اقبال او ✿ بوقت بهاران بخندد ذرخش *F.*

ذَرع بوزن سرع *B.* et sec. *F.* ذَرْع *HK.*, extremitas s. margo arvi (کنار وگوشهٔ کشت) *B.*, e. g. : ✿ استاد رودکی ✿ زرع (وزراعت) ونرع از بهار شد ظاهر ✿ زرع کشتست ونرع گوشهٔ کشت *F.*

e. ذَریس ling. Andalus. : (اندلس) i. q. تیهو q. v. *B.*

ذَفکَر semen apii (کرفس) montani, quod Graeci فطراسالیون (πετροσέλινον) dicunt *B.*

a. ذِکر mentio, commemoratio (یاد کردن) *Bh.* et *spec.* commemoratio, quae animo fit vel ore Dei et divinarum rerum; cf. Pend. 45, 7. 107, 11, Chr. Sch. 96, 165. Coniungitur cum verbis کردن, گفتن, رفتن et شنیدن; et ذکر گرفتن significat: mentionem eligere (اختیار کردن) *Bh.* — Inde ذکرِ أَرَّه genus quoddam commemorandi religiosorum, quod fit gutture non lingua (نوعی از اذکار مشائخ که بگلو کنند نه بزبان وآن حق حق است), e. g. : سلیم ✿ بآن خدای که از شوق او چو اهل سلوک ✿ بذکر ارّه بود بسر نهال خشک چمن *Bh.*; ذکرِ خیر s. ذکرِ جمیل *Bh.* et ذکر بالخیر *M.* ex Sae. bona commemoratio, laudatio aut commendatio *Bh.*; ذکرش بخیر et ذکرش بخیر باد „laudatus sit“, *qua locutione aliquis honoratur* (این کلمه در محل تعظیم گویند) *Bh.*

e. ذِکْران مَرتوما nom. diei III mensis syriaci تموز, in memoriam [syr. ܕܘܟܪܢܐ] (ذکران) (بمعنی یاد کردن) viri sapientis syriaci مرتوما a Mobedis ita dicti, quem festum agebant. De origine talium dierum festivorum haec leguntur in lex. *B.* : چند موبد بوده اند که هریک چند روزرا از روزهای دیگر افضل میدانسته اند ومردمان در عبادتخانههای خود روزهائی که منسوب بهریک از ایشان بوده ایشانرا یاد میکرده اند تا نوبت بذکران دیگری برسد وهر مولودی که در آن ایام متولد می شده بنام آن موبد میکرده اند ودر آن روزها جشن می نموده اند ومرتبهء ذکران از مرتبهء عید فروتر است *B.*

ذُکور ferrum damascenum (دمشقی تیموره) (دیرلر) *F.*, quam significationem lex. *F.* auctor versu خواجه سلمان poetae probat, quem ipse artificiosissimum dicit: خواجه سلمان دلشاد خاتون وصفنده دیمش بیت ✿ اگر نبودی مرات تو در لباس ذکور ✿ زعفتت ننمودی جمال چهره عیان ✿ بغایت مصنع بیتدر *F.*

ذُلال i. q. ar. زُلال dulcis, limpida et digestu levis aqua, ut ex versu طالب آملی poetae a lex. *F.* auctore allato apparet *F.*, quae tamen mala lectio pro زلال esse potest.

a. ذُو القَرنَین nom. conditoris propugnaculi celeberrimi, quod سد یاجوج وماجوج dicitur; 2) nom. regis cuiusdam in Corano (Sur. 18, 82 sqq.) commemorati. Errant autem, qui existimant nomine ذو القرنین intelligendum esse Alexandrum magnum Philippi Macedonici filium, nam est alius Alexander, qui tempore multo antiquiore vixit (ذو القرنین اوست که بانی سد است واوست که مذکور است در کتاب الهی وگفته میشود مرادرا اسکندر رومی چنانچه زعم کرده است اورا ابن اثیر در کتاب خود مسمی بمرصع وهمچنین جماعه کثیر از مورخین ومفسرین میگویند اسکندر ذو القرنین واین خطای عظیم است پس بدرستی که سکندر پسر فیلقوس مقدونی رومی است گفته میشود اورا ذو القرنین ونام نهده نشده است ذو القرنین مذکور در کتاب الهی باسکندر بل اسکندر غیر این ذو القرنین است ودر میان این هر دو فرق بسیار است در زمان وصفات واحوال اینست آنچه تصریح کرده است بآن امام همام مورخ محدث مسند عماد الدین ابو الفداء اسمعیل بن کثیر الدمشقی در تاریخ بدایه ونهایه) *Bh.* Plura v. in Spiegel, die Alexandersage p. 51 sqq. §. 4 et 5.

a. ذو المِنَن (coll. مِنَن pl. vocis ar. مِنَّة), quod Persae etiam ذو المن scribunt (بیک) (نسون), beneficus, benignus, propitius (صاحب منت نهادن), e. g. : علی نقی ✿ کمره شکر کحداث این خجسته فتوه ✿ شد بتوفیق واهب ذو المن *Bh.*

ذوراق pronuntiatione ignota *B.* sed sec. *F.* ذَوراق, cibus quidam e farina triticea (آرد گندم) paratus *B. F.* sine exemplo.

ذوش durus, saevus, pravae indolis (تند خو وبد خلق) *B.*, e. g.: حکیم فردوسی ✿ بانگ کردست ای بت سیمین ✿ ذوش خوانده ترا که هستی ذوش *F.*

a. p. ذَوق sapor, gustus (چشیدن وچاشنی), sed in persica lingua haec vox etiam usitata est significatione: voluptas, deliciae (وفارسیان بمعنی لذت ومزه ونشاط وخوشی آرند) *Bh.*; delight, joy, pleasure *Shaksp. J.*; cf. Not. et Extr. t. XII, 347, not. 5, et *sensu mystico*: ea hominis animi conditio, qua verum a falso discernit, non quia ex libris vel ab homine instructus est, sed quia gratia divina eius animum praeclara vi donavit revelando coll. Not. et Extr. t. XII, 315, not. 1, et de Sacy Anth. gr. ar. 440. Coniungitur cum verbis چشیدن, دادن, چشانیدن, کردن, زدن, بردن, شکستن, انگیختن, داشتن, دیدن, در یافتن, تراویدن et در گلو فرو رفتن, شناختن *Bh.* — Inde voces compositae ذوق پیما et ذوق سرشت et adi. ذوق ناك, quae interpretatione non egent *Bh.*

a. ذَهْن et ذِهْن pl. أذهان acumen mentis, ingenium (قدرت مدرکه); 2) res interior (ته وباطن), e. g.: اشرف ✿ بسان آئینه از ساده لوحیم خیری ✿ بذهن نیست مرا هرچه هست در دهنست *Bh.*; 3) terra fertilis (در محاوره خاك خوبست ذهن که نهال دران زود میگیرد). — Inde ذهن n. c. sermo tropicus (حرفهای کنایه خوانی گفتن وبهم در آویختن) *Bh.* sine exemplo; ذهنِ دریا vortex maris; fundus s. imum maris (گرداب وقعر دریا), e. g.: اشرف ✿ زبرهم خوردگیها نا شکیبا ✿ گرفته خاطرش ذهنِ کشتی *Bh.*; coll. چون ذهن دریا ذهن 3 fundus ancoris tenendis factus s. opportunus (خاك دریاست که لنگر در آن تاثیر بند شود وکشتی وا ایستد), e. g.: ✿ دلیل بود طپیدن بوصل دلربا ✿ بذهن کشتی ما سخت خورد لنگر ما *Bh.*

e. ذِیانیطُس ling. graeca: morbus quidam ar. سلس البول dictus; diarrhoea urinosa, diabetes *B.* Vox e gr. *διαβήτης* corrupta.

a. p. ذی پَنبَه (coll. ar. ذو in cas. obl. ذی) n. c. carmen, quod sanniones melodice recitant vel sec. al. 2) scurra vel sannio (نقشی که مسخرها سرایند ودر کابل رسم است که روز داخل شدن صوبه دار در شهر عوام که باستقبال می آیند مسخرگان تمام بدن بوضعی مقرر در پنبه گرفته رقص کنان همراه میباشند وآنرا پهلوان پنبه هم گویند وتحمیل که ذی پنبه نام نقش ونام مسخره نیز باشد ✿ اشرف ✿ گرمی مجلس منصور وسماعش بنگر ✿ رقص ذی پنبه وحلاج تماشا دارد ✿ بعضی از شارحین نوشته اند که در ایران وقتیکه یاران موافق بباغها می روند وملاعبه میکنند وبر سر پا میرقصند از خوشی این لفظرا بر زبان میرانند) *Bh.*

e. ذیفنُوس nom. citharoedi (مرد رامشگر) *B.*; مطرب *F.* in servitio regis Philocratis (فلقراط) *B. F.* allato versu quodam عنصری poetae.

a. ذَیل i. q. pers. دامن q. v.; unde ذیل بر میان زدن i. q. دامن بر میان زدن *Bh.*, q. v. supra p. 799.

Gissae, typis W. Keller.